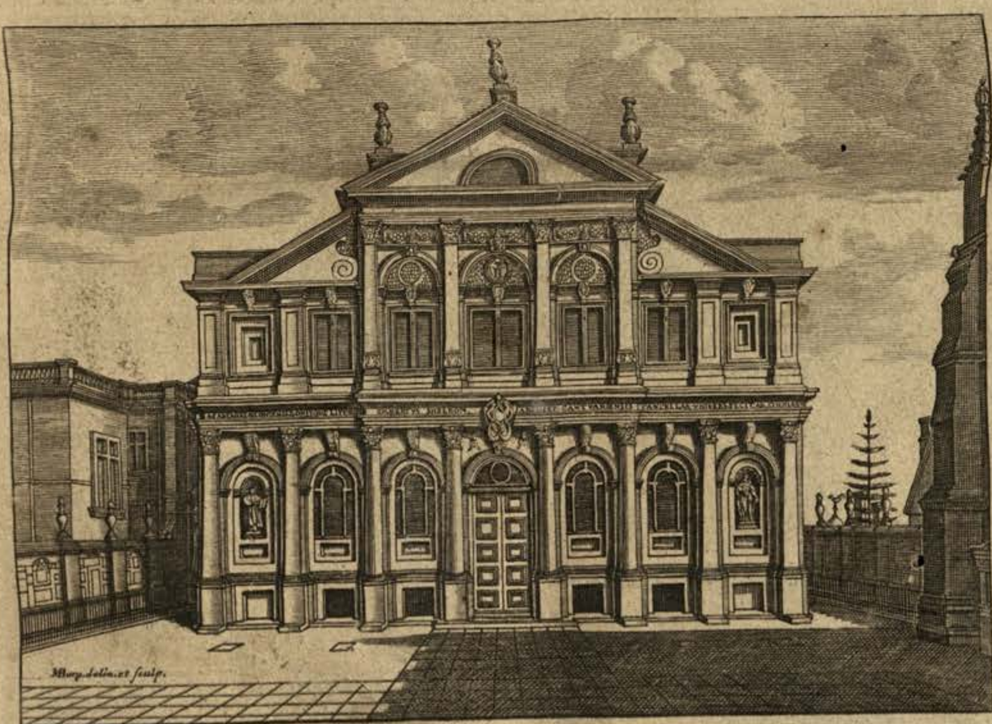
00081741

Digitized with financial assistance from
Observer Research Foundation
on 17 May, 2019

Linguarum Vett. *SEPTENTRIONALIUM* THESAURUS GRAMMATICO-CRITICUS ET ARCHÆOLOGICUS.

Auctore *GEORGIO HICKESIO*, S.T.P.

81741

β 3309

OXONIÆ.

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCV.

~~T-a-13~~

T-a-13

00081741

ANTIQUÆ LITERATURÆ SEPTENTRIONALIS LIBRI DUO.

QUORUM PRIMUS

Georgii Hickeſii, S. T. P.

Linguarum *Vett.* Septentrionalium Theſaurum Grammatico-Criticum & Archæologicum, Ejuſdem de antiquæ Literaturæ Septentrionalis Utilitate Diſſertationem Epiſtolarem,

ET

ANDREÆ FOUNTAINE

Equitis Aurati *Numiſmata* Saxonica *&* Dano-Saxonica *complectitur.*

ALTER CONTINET

HUMFREDI WANLEII

Librorum *Vett.* Septentrionalium, qui in Angliæ Biblioth. extant, Catalogum Hiſtorico-Criticum; nec non multorum *Vett.* Codd. Septentrionalium alibi extantium notitiam, cum totius operis ſex Indicibus.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCV.

‡ 2

Serenissimo Principi
ac Domino
GEORGIO
Principi Hereditario
DANIÆ, NORVEGIÆ, VANDALORUM,
et GOTHORUM;
DUCI SLESVICI, HOLSATIÆ, STORMARIÆ,
DITHMARSIÆ, et CUMBRIÆ;
Comiti In OLDENBURG, DELMENHORST, & KENDALE;
Baroni
de WOCKENGHAM;
Summo Copiarum BRITANNICARUM
Terra Marique Præfecto;
et
Nobiliſſimi Ordinis PERISCELIDIS Equiti.
B. Rhodes Delin: et Sculp:

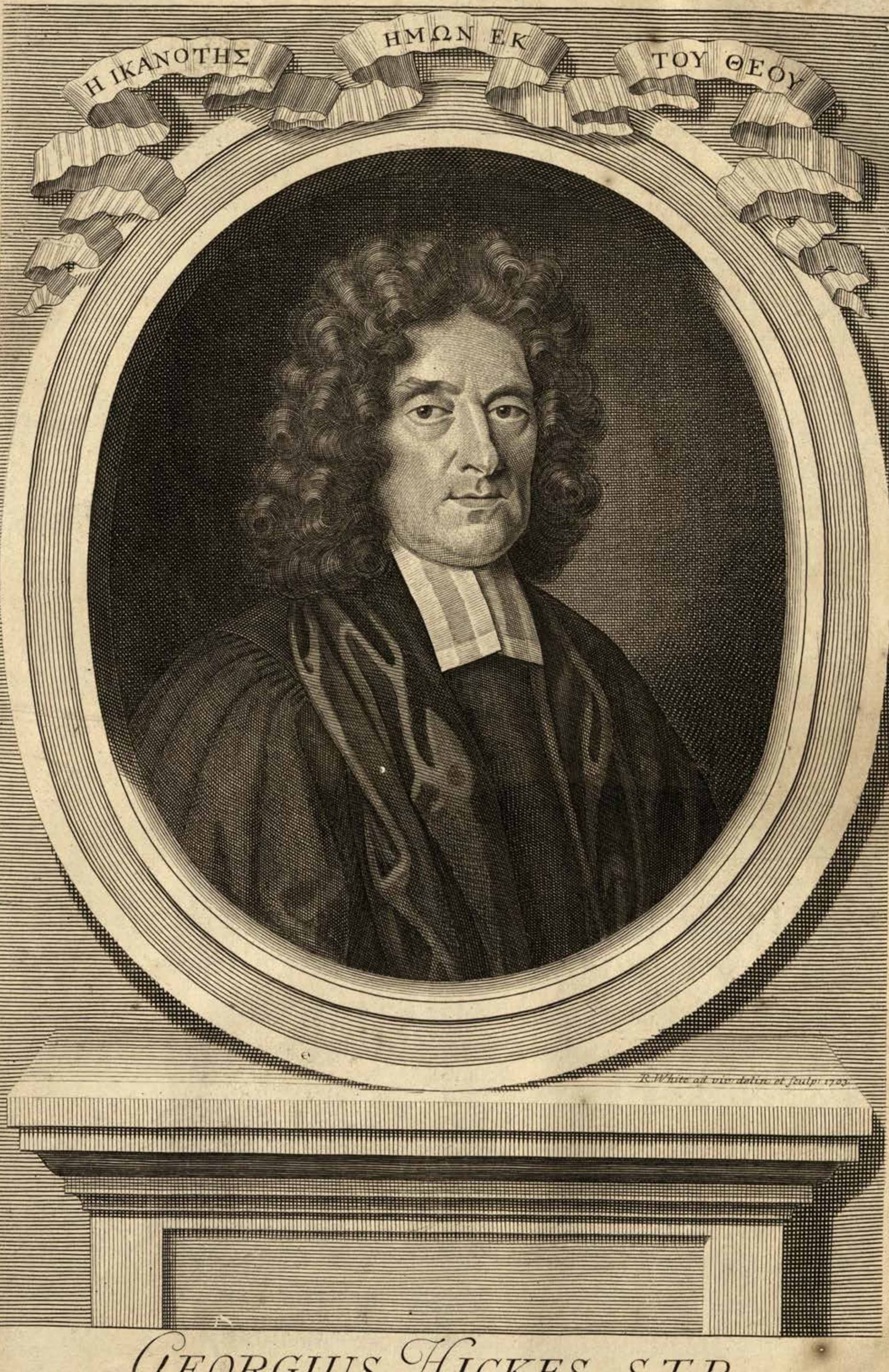
Serenissime Princeps,

LINGUARUM Veterum *Septentrionalium* idoneo de Patrono ut primum cogitavi, e Regia Veſtra DANORUM & GOTHORUM Familia *Mæcenatem* illis quærendum judicabam, Cui a me quaſi vitæ reſtitutas in Clientelam & Fidem commendarem. DANIÆ enim Reges ab ODINI, Principis ASARUM, Filio SKIOLDO & Genus & Nomen *Gentilitium* ducunt, SKIOLDIADÆ, *Gothice* SKIOLDINGI ab eo Patronymice nuncupati; quem JUTIÆ Regem præfecit Pater, Dux ille longinqui itineris, quod e Septentrionalibus *Minoris Aſiæ* partibus ad Aquilonares Europæ plagas cum Profectionis Sociis confecit. Eos paſſim in locos, tam citra, quam ultra Mare *Balticum* ſitos, ſcilicet in *Germaniam*, *Jutiam*, *Sælandiam*, *Scandiam* i. e. *Norvegiam* & *Sueoniam*, Mores, Inſtituta, & præcipue *Linguam* ſuam vetuſtiſſimam novi Advenæ induxerunt. Quæ quidem

illarum Omnium, quas, Deo juvante, veluti Mortuas excitavi, *Parens*, nondum forſan GOTHICA dicta, nondum in Dialectos partita, ſed *una, pura, ſimplex*, ad antiquiſſimam ASIATICAM illam proxime accedebat, quam Japeti natu maximus GOMERUS, ab Eoque oriundi Filii & Nepotes locuti ſunt; qui, confuſis Linguis, a *Babele* Septentrionem verſus contendentes, in Aſiæ finibus conſederunt. Illinc ODINUS, neſcio quoto cognationis gradu a *Gomero* ortus, cum Suis profectus in *Orbe Arctoo* Regna *Gothica* condidit. Primum in *Saxonia* moratus, Illam, ut Veteres Veſtri Scriptores tradunt, inter Filios quoſdam Suos diſtribuit. Deinde in JUTIAM profectus, quam REIDGOTOLANDIAM, i.e. *Equitum Strenuorum Terram* appellabant, Illam, ut dixi, SKIOLDO Filio, Gentis Veſtræ Principi, dedit. Poſtremo *Sueoniam* Borealium Nationum Victor ingreſſus oblatum ab *Indigenis* accepit Imperium. Quorum Majores jamdudum, ut opinor, ante *Odinum* ex *Aſia* quoque Ductu & Auſpiciis alicujus Principis profecti, deductis *Gomeridarum Aſiaticorum* Coloniis, Primi omnium *Scandiam* occupabant. *Odinus* ille, Majoribus noſtris *Vodenus*, præclare apud *Sueones* omnia adminiſtrans, ulterius verſus Oceanum in *Norvegiam* pertendit, cui *Semingum* Filium præpoſuit. Cujus ex Fratre Nepotes *Skioldiadæ* antiquum *Norvegiæ* regnum Jure Sanguinis tranſlatum non ita pridem acceperunt. Alii vero, SERENISSIME PRINCEPS, Auguſtam Veſtram Familiam a SKIOLDO Nepote DANI, *Danicæ* Gentis Nominiſque Conditoris, qui *Snorronis* ſeu *Humbli* Regis *Scandiæ* filius fuit, SKIOLDINGORUM Nomen ſortitam eſſe volunt. A *Dano* autem Jutæ *Dani*, & Jutia *Dania* & *Danemarchia*, nuncupati ſunt. Cujus tamen Meridionalis Provinciæ Frater ejus ANGUL

Domi-

GEORGIUS HICKES S.T.P.
Non ita pridem Collegii Lincoln. in Academia Oxon. Socius, ex Canonico Eccleſiæ Cathedr. Wigorn. factus Decanus Octobris die 13. A.D. 1683.

Dominus conſtitutus, Illi nomen indidit Angulιæ, a quo Anglia vocabulum, progrediente tempore, factum eſt. *Angliæ* illi veteri a meridie proximus *Saxonum* populus erat in tres Provincias diviſus. Quarum Illa quæ tunc *Anglis* a meridie confinis erat, nunc *Holſatiæ* Ducatus eſt. Hi tres fortiſſimi Populi, *Jutæ*, *Angli* & *Saxones*, primo a *Britannis* acciti, deinde Sua ſponte, ſedibus relictis, in *Britanniam* navigarunt: cujus omnis, exceptis, quæ montibus aſperæ & impeditæ ſunt, Occiduis *Cornubiæ* & *Cambriæ* Regionibus, cum immortali Nominum Suorum gloria, Dominium Sibi acquiſiverunt. Jutæ Veſtri *Cantium*, *Vectam* inſulam, & Provinciæ partem, quæ e regione *Vectæ* jacebat, occupabant. *Eſſexiam*, *Middleſexiam*, quæ tum Unum Regnum faciebant, & quæ cum *Suthreia* Auſtralium *Saxonum* ad tempus etiam erant regnum, *Suthſexiam*, Provincias a ſe nominatas, cum aliis Pagis ampliſſimis, qui Occidentalium *Saxonum* Imperii pars erant, Saxones ſortiti ſunt. Angli cæterarum *Britanniæ* Provinciarum ſunt potiti, quas Orientalium *Anglorum*, *Merciorum*, & *Northanhymbrorum* latius patentia Regna complectebantur. Ex his Populis, Jutarum & Anglorum aut idem fuit, aut non multum diverſus Sermo, qui *Danicus*, & *Cimbricus*, & *Scandicus*, & *Gothicus* a ſcriptoribus appellatur. Ab hoc etſi Saxonum Sermo in multis differt, non ita tamen diſſimilis Ingenii ab Illo eſt, quin qui utramvis Linguam recte norit, haud multo ſtudio ac labore ad Alterius notitiam pervenire poterit. *Saxonicæ* Soror eſt veterum *Francorum* Lingua, quam *Franco-Theotiſcam* vocant, ut quæ ab una eademque Parente ortum ducit; nempe ab antiquiſſima illa Lingua, qua *Gothorum* Veſtrorum Poſteri in *Mœſia* ſibi expugnata, ante mille & ter centum

plus minus annos, ſeu *Teutones* potius in *Germania* degentes, uſi ſunt.

Hæ, Princeps Illustrissime, Linguæ ſunt, quæ in hoc Duorum Librorum opere, quaſi ab Inferis revocatæ ad Auguſtum Patrocinium Tuum confugiunt, Celsitudinem Tuam, me oratore, per *Aſas* omnes, *Aſiniaſ*que, ſummiſſe rogantes, ut Illas Redivivas quaſi tot Pupillas, Cognationis jure, legitimæ Tuæ Tutelæ commiſſas, Auctoritate Tua defendere digneris: quo nihil Sibi Renatis gratius & jucundius, nihil honorificentius, nihil adverſus livorem magis ſecurum Aſylum, nihil denique Suæ vetuſtiſſimæ & clariſſimæ ab *Aſis* Origini convenientius eſſe poſſe arbitrantur. Quamobrem offerri Se, opuſve, cujus beneficio reſpirant, dedicari Alii, quam Principi; Principique qui a communi Suo Parente *Odino* genus trahit, ea de re pluries Sententiam rogatæ, Se nolle ſemper reſpondebant. Immo vero immane nefas a me factum putarent, ſi hoc Suo cum Theſauro, Librorumque Catalogo Suorum, Alii cuipiam Principi ab *Odino* oriundo, quam Tibi Illas devoviſſem; Cui ut Skioldingo, Tribulique Suo, omne Suum Obſequium jure debitum exiſtimant. Quinetiam, Princeps Optime, vere mihi videor eſſe dicturus *Linguas* has antiquas, me obſtetricante, in lucem apud *Anglos* tandem emiſſas, Celsitudinis Tuæ Patrocinium jure quodammodo expectare, ſi non Sibi vendicare propterea poſſe, quod Skioldingus es Civitate *Anglicana* donatus, qui *Saxonum* & *Danorum* nationes, Stuartorum & Skioldiadarum deſtinatas Imperio Gentes, Auguſto & ſanctiſſimo Connubio conjunxiſti: quo, ut *Saxonum* & *Danorum* Soboli, Populo Anglicano, Te conjunctius nihil; ita nihil charius factum eſt, aut jam

per

per xx annos & eo plus, magis in honore fuit. Præterea *Jutas*, *Anglos*, *Saxones*, qui, ut varia elementa, expugnatis *Britannis*, in unum Corpus, unumque demum Imperium coaluerant, *Dani* Veſtri pariter expugnantes, Populos iſtos uno *Anglorum* nomine notos *Dano-Saxonicos*, & SAXONICUM tum fere Communem illorum ſermonem etiam *Dano-Saxonicum* fecere. Id maxime factum eſt a CNUTO Magno *Suenonis Tiugoskeggii* Filio, *Haraldi* Nepote, *Skioldingorum* tunc Gloria; quo Imperatorem fortiorem, meliorem Regem, aut Legiſlatorem magis ſapientem Arctous orbis nullo tempore habuit. Hic fœdere pacto Regnum adeptus, *Anglorum* Imperium amplificavit, auxit *Anglicani* nominis Gloriam, Legeſque optimas, quæ *Saxonice* etiamnum ſuperſunt, tam Eccleſiaſticam quam Civilem Rempublicam ſpectantes, condidit; & utramque, ea quidem juſtitia, ſapientia & moderatione animi, bello paceque adminiſtravit, ut *Angli* Illum, dum viveret, non minus, quam Sui colerent, & mortuum perinde Moerentes deplorarent. Ob bellicam virtutem, reſque proſpere & præclare in bello geſtas, *Fortis*; ob nominis & imperii Sui ſplendorem *Magnus*; ob benignitatem, munerumque largitionem, *Dives*; & ob aſſiduum Dei immortalis cultum, & venerabundum, quem tum in res, tum in perſonas ſacras gerebat, animum, *Pius*, & a Veſtris, & a Noſtris Scriptoribus erat nuncupatus. His virtutibus ita Majorum noſtrorum animos conciliabat, ut ab Illius temporibus, *Danos* non ut *Exteros*, ſed ut *Familiares* & propinquos Sibi conjunctiſſimos *Angli* ſemper naturali quodam amore dilexerunt, & cum ſingulari ſtudio & humanitate tractarunt ac amplexi ſunt. Porro, aucta eſt utriuſque Populi, arctiorque quam antea facta illa Neceſſitudo, adventu *Normannorum*;

mannorum; qui *Dani* etiam origine cum eſſent, *Dano-Saxones* Majores noſtros etiam magis *Danos* fecerunt.

Quamobrem, Serenissime Princeps, cum antiquæ *Literæ*, Muſæque Septentrionis Tuæ ſint, & tot cognationis Nominibus Celſitudinem Tuam attingere videantur, ne mirum, nedum offenſio Tibi ſit, quod e mortuis ſuſcitatæ in Te, tanquam in communem Suum *Phylarchum* oculos conjiciant, Teque Patronum Sibi aſciſcere velint; cui per tot propinquitatis principia, *Nationis*, *Gentis*, *Linguæ*, *Majorum*, Se maxime Tibi conjunctas arbitrantur. Etenim quemadmodum Exules aut Captivi, poſt longam & continuam abſentiam, in Patriam reverſi, Diis patriis & Penatibus ſalutatis, id imprimis curant, ut propinquos, ſive nepotes, ſive pronepotes, abnepoteſve, præſertim qui illuſtrioris loci & nominis ſunt, adeant, a quibus maxime Opem & Præſidium petant: ſic in Arctoas Suas Sedes, quaſi poſtliminio redeuntes Antiquæ Septentrionis Linguæ, ad Te tanquam ad Principem Sibi conjunctiſſimum ſupplices veniunt, Opem & Patrocinium Tuum flagitantes, quo munitæ & maxime honeſtatæ, Auguſtique Tui Nominis ſplendore Clariores factæ, majori ſimul cum Fidentia & Gratia in publicum prodibunt, non tantum Cognatos apud populos, *Anglos* & *Danos*, ſed apud *Suecos*, *Belgas*, *Germanos*, *Gallos*, *Italos*, *Hiſpanos*, omneſque alias Nationes, ubi in moribus, inſtitutis, inſcriptionibus, provinciarum, urbium, oppidorum, hominum, rerum nominibus *Gothi*, Gentium domitores, quibus appellationibus cunque noti, Imperii ſui veſtigia reliquerunt.

Hæc ad Celſitudinem Veſtram, Auguste Princeps, Muſarum Veterum Arctoarum, quaſi totidem *Aſſinarum*, monitu, præſenti animo dixi. Quæ me etiam

Laudum

Laudum Tuarum heic præconem eſſe volunt: quod tamen ut facerem, etſi ab Illis imperatum, a me impetrare nequeo, quamvis Illarum, quaſi tot Syrenum illecebris captus, graviſſimos labores exantlavi, non tantum curans, ut ab Orco revocatas literario Orbi ſpectandas exhiberem; ſed omni Ope & Opera etiam enitens, ut cum magnificentiſſimo Librorum Suorum Apparatu decoratas, vere Doctis colendas oſtenderem, qui Libros propter Se, & Linguas propter Libros unice amantes, illarum ſcientiam nocturno diurnoque ſtudio aſſequuntur. Verum enimvero, etſi Illarum gratia tot tantaque feci, ea tamen una res eſt, in qua illis morem gerere non poſſum, tum quod virtutes in Celſitudine Tua conjunctæ, tanquam Sidus, ſuo ſplendore conſpicuæ omnium oculos in Se convertant; tum etiam quod ingenii exiguitatis conſcius non eum me *Apellem* eſſe cenſeam, qui dignus ſum, ut Tantum Principem meis verbis depingam, cujus Inclytas Virtutes majorum gentium Hiſtorici Noſtri Literis non poterunt non prodere; &, *qui dicendi facultate maxime præcellunt*, Oratores, ſingularem Præſtantiam cum meritis Laudibus prædicare. Prudentiam, Conſtantiam, Reverentiam Sacrorum, aſſiduum Dei immortalis Cultum in Te laudabunt, & veram Animi Magnitudinem cum ſumma Humanitate, Clementia, Manſuetudine, Modeſtia, & Facilitate Morum conjunctam. In Te etiam laudabunt præclaram Vitæ Sanctimoniam, Fidemque conjugalem, in corruptiſſimo ſæculo, omnis labis immunem; nec non Principe Viro maxime dignam Mentem illam ſtabilem Tuam, nunquam non quietam & tranquillam; quæ nec cupiditate aliqua vinci, nec metu frangi, nec ægritudine exacerbari, nec iracundia accen-

di, nec humano aliquo caſu de gradu, ut dicitur, Suo dejici unquam potuit. In Te quoque magnopere celebrabunt divinam illam Animi Moderationem, & Honorum, de quibus nullo tempore contendiſti, Contemptum vere Chriſtianum. Qui Principatus nunquam cupidus, Imperia, Magiſtratus & Gloriam, quæ propter Se plerique admirantur, propter *Remp.* ſolam expetenda ducis. Ad quam Adminiſtrandam, Servandamque pro Modeſtia Tua rogatus tandem & quaſi invitus acceſſiſti, ad Animam tamen pro Illa profundendam nullo non tempore paratus, quo mortem oppetendo Ei Te profuturum credas. Denique præclarum illud & immortale Facinus, quo Regem Fratrem e confertiſſimis hoſtium turmis, ubi laborabat, ereptum Tua Virtute ſervaſti, ad perpetuam Celſitudinis Tuæ Gloriam non poterunt non ſcriptores Noſtri prædicare. Quibus igitur ego has, aliaſque plurimas Virtutes Tuas, propter quas Te omnes colunt & mirantur, cum magna ſua voluptate, laudeque Tua ſempiterna celebrandas relinquo; tum quod *illas a me heic amplius* dici ſumma Tua Verecundia & Modeſtia vetent; tum etiam quod a ſpecie adulationis abeſſe velim meam ad Te orationem; tum vero quod potius Sacerdotis in precando pro Tua ſalute, quam Oratoris in Te laudibus ornando, partes mihi agendas putem.

Quamobrem D. O. M. Principum Cuſtodem ac Præſidium, ſuppliciter & obnixe rogo, ut Te ſanum & incolumem ſervet; ut clariſſimi Nominis Tui ſplendorem augeat; & poſt beatam & longævam maxime Vitam, cum a mortalibus migraveris, ut ad immortales & divinos animos juſtorum qui perfecti ſunt, & beatiſſimum Angelorum cœtum, & Novi Fœderis Auctorem

Jeſum

Jeſum aſcendens, ſumma illa Hieroſalymæ Cœleſtis beatitudine fruaris, quam in *Eddæ* ſuæ parte *Woluſpa* dicta ante multa ſæcula *Iſlandice*, i. e. *Gothice*, ex vetuſtis veſtris monumentis metrice deſcripſit *Sæmundus* FRODE, i. e. *Sapiens*, dictus:

Sal ſier hun ſtanda ſolu fegra	*Aulam illa videt Sole clariorem,*
Gulle thaktan a Gimle havum.	*Auro tectam in ſublimi Cœlo:*
Thar skulu dygvar drotter byggia/	*In qua proborum gens habitabunt,*
Og um alldur daga yndis niota.	*Et æterna voluptate fruentur.*

Animum Tuum e Cuſtodia, Vinculiſque corporis ſero & facile evolantem, ut ad Beatorum illam Sedem perducat, ad ſupremum omnium Principem & Rectorem, qui preces ſuorum non aſpernatur, preces quotidianas fundit *Regiæ Tuæ Celſitudini* ſummo obſequio & obſervantia deditus & devotus

GEORGIUS HICKESIUS.

AD
REVERENDUM VIRUM
ADAMUM OTTLEY
S. T. P.

Archidiaconum *Scrobbeſburienſem*, & Eccleſiæ Cathedralis Herefordenſis Canonicum, *Auctoris* de opere ſuo Præfatio.

QUUM rebus, quæ in *Anglia* geſtæ ſunt ante tredecim annos, factum fuerit, ADAME OTTLEY, ut mihi nihil eſſe loci, neque in Eccleſia, neque in muneribus Sacerdotalibus publicis viderem, relicta, cui viginti annos non ſine fructu ſtudueram, ſcientiarum principe *Theologia*, ad linguas veteres *Septentrionales* recolendas omnem meam operam, & curam converti; tum ut *Inſtitutiones Anglo Saxonicas*, & *Mœſo-Gothicas* noſtras denuo edendas, quod multi flagitabant, recenſerem; tum maximè quod nulla res alia, earum ſtudio mirificè delectatum animum moleſtiis levare magis poſſet, &, quibus affici cœperat in caſibus nobis tam acerbis, à moerore & ſollicitudine abducere. Repetitis iſtis in ſtudiis cum non mediocres feciſſem progreſſus, Te etiam in iis verſari & excellere à *Wilhelmo Bromeo* Tuo accepi, qui mihi auctor eſſe voluit, ut nonnulla, quæ elucubraveram, Tecum communicanda illi darem; quibus, quoniam ipſe linguam *Saxonicum* & utramque *Goth.* perfecte aſſecutus, admodum erat delectatus, & *Tibi illa fore jucunda exiſtimabat, dicam, an* prædicebat, *cum res non alitèr, atque putârat, acciderit. Tu* enim illa perlecta laudaſti, *conſiliumque* noſtrum de recudendis *Grammaticis noſtris Septentrionalibus* expoſitum non comprobâſti ſolùm, ſed pro Tuo in *arctôam* literaturam amore, & beneficentia ſingulari, æs etiam ad levandos ſumptus, qui in iis recudendis ponendi erant, primus omnium & optimis ominibus largiter contuliſti. Quocirca cùm præfatio mihi operi, quemadmodum atrium domui, multis de cauſis præſtruenda ſit, eam Tuo nomine inſcriptam gratus voluit animus; non tantum ut meritorum in me Tuorum magnitudinem, verum me etiam eorum ſemper fore memorem ut cognoſcerent quotquot aut caſu librum noſtrum inſpiciant, aut conſilio quæſitum ſtudiosè pervolvant. Id etiam cur faciam in cauſa eſt magnus ille, quem in Te perſpexi, literarum & antiquitatum *Septentrionalium* amor cum ſumma diligentia conjunctus. Ex quibus certus quidem ſcio neminem Te aut magis aſſiduum, aut magis peritum lectorem ad librum noſtrum acceſſurum; adeo ut de illo, quæ dicenda ſunt, apud Te præfando, lectores plane omnes, qui aut *Philo-Gothi*, aut *Philo-Saxones*, aut denique *Philo-Teutones* ſunt, vel eſſe, vel ſe haberi volunt, compellare videar.

In ſcribenda vero præfatione noli credere me in iis redarguendis opera abuſurum, qui *Grammaticas* ſcribere *S. Theologiæ Doctoris* dignitatis eſſe negant. contra quos non multis verbis hic dicendum exiſtimo, quod contrà illorum opinionem longa ſatis oratione diſputavimus in præfatione, quam *Inſtitutionibus Grammaticis Anglo-Saxonicis, & Mœſo-Gothicis*, præpoſuimus, quæ ante XIII. annos *Oxoniæ* prodierunt. Ibi Clariſſimorum pallii togæque virorum, *Platonis*, *Ariſtotelis*, *Theophraſti*,

Julii

Julii Cæſaris, *Ciceronis*, *Varroniſque* exemplis oſtendimus, non alienum eſſe à ſapientiſſimi maximive cujuſvis exiſtimatione, aut dignitate, *Grammaticalibus* ſe addicere, aut libros *Grammaticos* faciendo literarum ſtudium promovere. Quinetiam exemplis *[*] Caroli Magni imperatoris*; [a] *Ælfrici Archiepiſcopi Cantuarienſis*; [b] *Georgii Schottelii*, qui Sereniſſimo *Brunſwicenſium* & *Luneburgenſium* duci à conſiliis erat; denique *Johannis Walliſii* S. T. P. ob matheſeos ſcientiam per totum literarum orbem præclari, id confirmavimus. Ad quos jam eruditione, & auctoritate ſua venerabiles accedant, [c] *Theodorus Beza*; [d] *Johannes Cheekus*, *eques Palatinus*; [e] *Rogerus Aſchamus*, *Elizabethæ* R. Angliæ præceptor; [f] *Robertus Bellarminus* Cardinalis; [g] *Franciſcus-Maria Maggius* Panormitanus; & [h] quotquot alii à collegio *Romano* de propagandâ fide ad exteros longinquoſque populos, prædicandi Evangelii cauſa miſſi, barbararum linguarum inſtitutiones *Grammaticas* cum ingenti literarum beneficio ediderunt. Poſtremo accedant non minus auctoritate graves, *Jobus Ludolfus*, qui *Grammaticam* Linguæ *Amharicæ*, quæ vernacula eſt *Habeſſinorum*, cum *Lexico-Amharico-Latino* ante quatuor annos *Francofurti* ad *Mænum* publicavit; [i] *Gulielmus Bonjour Toloſanus* ordinis Eremitarum *S. Auguſtini*, qui *Grammaticam Ægyptiacam* nuper confecit; ſummæque tum dignitatis, tum auctoritatis homo prænobilis & doctiſſimus *Franciſcus à Meſgnien Meninski* S. S. *Sep.* Eques *Hieroſolymitanus*, & Sac. Cæſareæ Majeſtati Conſiliarius, qui Lexicon *Turcico-Arabico-Perſicum cum Grammatica Turcica* ſuis Typis & ſumptibus impreſſum *Viennæ Auſtriæ* edidit, *A. D.* MDC.LXXX. Idem etiam Onomaſticon *Latino-Turcico-Arabico-Perſicum*, *Viennæ Auſtriæ*, Anno Salutis, MDCLXXXVII publicum fecit. & in concluſione procemii ad primum opus ſuum incredibilem ſuum literarum *Turcicarum* amorem, & quantopere, & quam obſtinato animo reip. literariæ prodeſſe cupiebat, his verbis deſcribit: *Quanti ſumptus ad incidendos, fundendoſque exoticos Characteres, ad erigendam à fundamentis Typographiam requiſiti, & erogati fuerint, novit exhauſtum meum peculium. Quantam autem moleſtiam mihi ipſa operis impreſſio peperit, vel ex hoc judica, quod & compoſitorem Turcico-Perſico-Arabicorum, & impreſſorum foliorum reviſorem & correctorem, ipſe agere, & ne latum unguem à typographis diſcedere coactus ſum. Hæc autem omnia ſubii libens, non vanæ gloriæ ſtimulo agitatus, viles enim & ſuomet nomine obſcuri videntur hoc ſæculo hujuſmodi grammaticales labores, - - - - non ſpe lucri lactatus, (ſumptus enim ad hoc opus edendum liberaliter expenſus diſtractione omnium etiam exemplarium refundi, aut compenſari minimè poteſt) ſed ſolo de principe, de rep. literaria, de te* (Lector Studioſe) *bene merendi deſiderio, ſtudioque compulſus.*

Ex auctore doctiſſimo, qui barbaram linguam, qua non tantum religionis *Chriſtianæ*, ſed humaniorum literarum hoſtes loquuntur, hæc quorundam gratia tranſcripſi. qui *Græcis* & *Latinis* literis eruditi, *Arctôas* penitus contemnunt, pene mirantes ſtultitiam meam, qui iſta volui ſcribere, quæ, ut clamitant, nec indocti intelligere poſſunt, nec docti legere curabunt. Id etiam in me temerè nimis, & curioſè reprehendunt, quod tantum ſtudium, tamque multam operam in explicandis *barbaris*, horridiſque, & incultis expoliendis ſermonibus poſuerim. Quod tamen ferendum eſſe, ſi moderatior & temperantior in ſcribendo, minus temporis pretioſi, minus operæ malè collocatæ, minus denique perituræ chartæ in-

* Qui *Grammaticam* patriæ ſuæ linguæ *Franco-Theotiſcæ* compoſuit. a Hic præcepta *Grammatica* ex *Priſciano*, *Donatoque* collecta, *Saxonicè* tranſtulit in uno libro, cui gloſſarium *Saxonico-Latinum* adjecit. b Hic opus ex quinque libris *Grammaticis* conſtans de *Germanica* lingua *Germanicè* edidit. A. MDCLXIII. c Hic Scholia de *Germanâ Græcæ* linguæ pronuntiatione ſcripſit, quæ ab *Antonio Cevellerio* recenſita *Genevæ* excudit *Paulus Stephanus*, A. D. MDC. in libello cui titulus *Alphabetum Græcum & Latinum*. d Hic *diſpp.* de pronuntiatione linguæ *Græcæ* ſcripſit, quæ *Baſiliæ* prodierunt MDLV. e Hic librum *Anglicè* confecit, quem inſcripſit **The School-Maſter, or the plain way of teaching Children the Latine tongue.** qui Londini prodiit, MDLXXX. f Hic Linguæ *Hebrææ Grammaticam* compoſuit. g Hic Linguarum *Orientalium*, quæ in *Georgiæ* regionibus audiuntur, inſtitutiones *Grammaticas* Romæ excuſas publicas fecit. MDCLXX. h E quorum numero ſunt *Fr. Didacus Colladus* ordinis prædicatorum, qui *Grammaticam* Linguæ *Japonicæ*, in gratiam eorum qui prædicandi Evangelii cauſa ad *Japoniæ* regnum ſe conferebant, compoſuit; ipſe in illo regno fidei, quam *Catholicam* vocant, propagandæ miniſter. Romæ prodiit hic liber typis & impenſis Sac. Congregationis impreſſus, MDCXXXII. i An vero in lucem adhuc prodiit hic liber, neſcio, de quo ſic auctor ſcribit in exercitationis ſuæ brevis in monumenta *Coptica* ſeu *Ægyptiaca*. bibl. *Vaticanæ* p. 25. *ne interim lectoris ſtudium reſtinguat hæc in monumenta Ægyptiaca exercitatio, eum moneo me jam abſolviſſe Grammaticam Ægyptiacam.* Accedat liber qui Inſcribitur REGULÆ *quædam pro difficillimi* CONGIENSIUM *idiomatis faciliori captu ad Grammaticæ normam redactæ.* A F *Hyacintho Bruſciotto*, &c. Regni Congiæ Apoſt. Miſſionis præfecto. Romæ. 1659.

ſumpſiſſem in faciendo libro, quem neque mihi, neque reip. literariæ utilem fore exiſtimant, haud ſine aliquo mei contemptu, ſibique plus æquo tribuentes, dicunt. Sic faſtidioſi illi, & delicatiſſimi homines, qui literas *Septentrionales*, quas neſciunt, vituperant; quoſque offendit noſter in iis excolendis minimè nobis injucundus labor, quo literato orbi me ſimul & profuturum, & placiturum, quicquid illi contra ſentiant, differantve, ſperare jubet animus, neſcio qua auguratione permotus. Quid enim illorum, qui literas, libroſque, quos nondum intelligunt, damnant, cenſuram pertimeſcerem? præſertim cum id faciendo præſtantiſſimorum hominum famam cum noſtra graviter lædant, qui *Gothicas*, *Saxonicas*, *Francicaſque* literas, quæ ad hanc ætatem jacuerant, non excitarunt modo, ſed literarum *Latinarum* lumine, tam apud nos, quam apud exteros illuſtrarunt. Quamobrem ab iſtis literaturæ *Septentrionalis* obtrectatoribus id impetrare velim, ut meminerint, cum de illa, aut de nobis obloquendi animo quid aliquando dicturi ſint, in *Lelandum*, *Matth. Parkerum* Cantuarienſem, *Joh. Seldenum*, utrumque *Spelmannum*, *Th. Mareſchallum*, *F. Junium* F.F. ut innumeros alios prætercam, qui apud nos *Saxonicis*, apud exteros *Gothicis* literis jam incumbunt, ſe iniquos fore, illorumque exiſtimationem, & dignitatem ſummam, trajectis lateribus noſtris, graviter vulneraturos. Quare tantorum virorum exemplis, & præſidio tutus, id genus hominum faſtidia, & obtrectationes tantum contemno, quantum illi antiquas literas *Boreales*, noſtramque in iis docendis exornandiſque diligentiam aſpernantur. *Græcas* ergo *Latinas*que linguas, & auctores & homines mirentur per me, quantum velint; modò à linguis, quibus majores ſui locuti ſunt, libriſque quos ſcripſerunt, non abhorreant. Quæ res apud illos geſtæ ſunt, & qui illorum mores fuerunt jucundum ſit iis legere; modo quas hi pace belloque geſſerunt, inſtitueruntque, quaſque leges, & conſuetudines vim legum obtinentes habuerunt, ſcire non dedignentur. Quid vero cum iſtis hominibus tantopere pugno, ADAME OTTLEY? cum Te propugnatorem habeam, ne delicatis iſtis *Græcarum*, & *Latinarum* literarum ſcientia cedentem; quas, neque faſtiditis, neque ſpretis, neque denique vituperatis inique vetuſtis linguis *Aquilonaribus*, aut earum doctoribus, quod ſuum eſt utriſque tribuere ſciens volenſque, non neſcis mirari, & laudare. Quamobrem cùm Tibi æquo arbitro antiqui illi ſermones, quos *Barbaros* contumelioſè vocant, dulces adeo ſint; magna mihi ſpes eſt, illos à me *Latinis* literis mandatos, explicatoſque dulcedine ſua allecturos eſſe lectores etiam ex iſtis faſtidioſæ gulæ hominibus; quibus non invidia, malave aliquâ voluntate, ſed uſu, & falſis opinionibus venit, ut avitis *Arctôi* orbis linguis tam acerbi, & iniqui ſint. Quapropter auctor iis eſſe velim, ut rudes iſtos, ferreoſque, quos putant, *linguarum iſtarum ſcriptores, vel primoribus, quod aiunt, labris delibare non graventur. Quo impetrato, auſim iis ſpondere, ſe, ut ut Græcis, Latiniſque* literis eruditos, *Arctôas* veteres non amplius contempturos, meve culpatum ire, qui multos annos laboravi, ut opera, ſtudiis, laboribuſque meis, & Populares mei, & Exteri literarum ſcientiam facile adipiſcerentur; quas, qui ante nos vixerunt, docere non ſciverunt; quas etiam jam præceptis Grammaticis criticiſque traditas *Gothicæ* ſtirpis hominibus tantum non turpe erit ignorare. Quinimò Muſarum *Arctôarum* nomine omnibus eas neſcientibus auſim polliceri ſe literas iſtas non tantum inter diſcendum gratas ſuaveſque percepturos; ſed etiam iis perfectè cognitis, & intellectis, non minus, quam *humaniorum* literarum ſcientia, quas adeò extollunt, vehementer iri delectatos. Id ſane doctorum multorum exemplis expertus ſum, qui me auctore, ad literarum *Saxonicarum* ſtudium animos adpellentes tam mirificè delectabantur, ut nunquam ab illo avelli potuiſſent. Hi etſi in *Græcis*, *Latinis*que verſatiſſimi, nullos tamen è ſuis ſatis eruditos putant, quibus patriæ antiquitates ignotæ ſunt: in illis hoc merito admirantes, quod ſermone, qui ante mille plus minus annos vernaculus patriæ fuit, rebuſque graviſſimis, lectuque digniſſimis, quæ in illo ſcriptæ ſuperſunt, non vehementer gaudeant, qui fabellas *Græcas*, *Latinas*que cum incredibili voluptate legunt; & cur in monumentis *Angliæ* vetuſtis *Saxonicis*, *Dano-Sax.* & *Normanno-Sax.* cæcutire contenti ſunt, qui in *Græcis*, *Latiniſque* ſcriptoribus Lynceos eſſe totis viribus contendunt. Quocirca ut *Græcarum*, *Latinarum*que literarum cultoribus, quæ ſummo ſuo ſtudio, ingenioque digna ſunt, *Arctôas* membranas ſuppeditare oſtenderem, de Linguarum veterum *Septentrionalium* uſu, & delectatione plurimis verbis ſcripſi in Epi-

ſtola ad clariſſimæ, & ſuaviſſimæ memoriæ virum *Barth. Shower*, Equitem Palatinum, & juris *Anglicani* peritiſſimum; qui ferè neminem è politioris literaturæ, & ingenii hominibus ad eas diſcendas prius acceſſurum credebat, quam argumentationibus ei ſatisfactum foret ſe in iis ſtudendis, condiſcendiſque cum voluptate, fructuque operam poſiturum. Eum etiam in finem *Codd. Vett. Septentrionalium*, præſertim *Saxonicorum* noſtrorum Catalogum *hiſtorico-criticum*, quà fieri potuit, perfectiſſimum, non abſque magnis impenſis reip. doctorum exhibendum curavi. In illo conficiendo *Humphredi Wanley*, divini ingenii hominis, & illuſtrandis antiquis literis nati, conſilio, manu, opera uſus ſum. Qui, pro magno ſuo cum in me, tum in *Arctôas* literas amore, id operis in ſe ſuſcepit; quo non de nobis tantum, ſed de doctorum univerſitate optimè meritus eſt. Eruditis viris, qui in literaturâ *Septentrionali* hoſpites cum ſint, ſecus forsàn ac nos, de ejus dignitate ſentiant, author, eſſe velim, ut catalogum illum, ſi non cum diligentia ſumma, cum aliqua tamen pervolvant. Id facientes de rep. literaria me bene meruiſſe non inficiabuntur, qui docendis obſcuris literis dedi operam, in quibus libros varii generis exaratos in haud exiguo numero ſupereſſe cernent, qui lectorum ſuorum diligentiam cum multarum rerum, quæ maximè ſimul placent, & proſunt, ſcientia compenſabunt.

Præterea ne Popularibus meis in aliquo deeſſe viderer, quoad veterum *Arctôarum* literarum ſtudium eorum animos accenderem, nonnullos doctiſſimos viros tum è noſtris, tum exteris, alios mihi in ſubſidium vocavi, alios ſua ſponte in auxilium nobis venientes libenter, & more officioſo, amplexus ſum. Inter illos honorifice nominandus ob multijugam eruditionem, ſpeciatim ob literarum *Septentrionalium* ſcientiam clarus, reverendus admodum præſul D. *Gulielmus Nicolſonus*, nuper Archidiaconus, & nunc Epiſcopus *Carleolenſis*. Qui pluries à nobis in difficilibus, & obſcuris, tanquam oraculum planè conſultus, ſemper ad nos reſponſa lucis plena, quibus omnia explicabat, ſumma cum humanitate, & ſine mora dedit. Ingenio, humanitate & eruditione ſua præclarus *Andreas Fountain*, eques auratus, *Numiſmatibus Saxonicis*, ſuis ſumptibus multo accuratiùs & auctius, quàm prius, editis, opus noſtrum augere, & ornare voluit. *Gulielmus Elſtob*, Collegii Univerſitatis, apud Oxonienſes, Socius, Ælfredo Rege, quem fundatorem prædicant, digniſſimus, à nobis rogatus *Lupi Epiſcopi* ſermonem *Saxonicum* verſione *Latina*, & notis illuſtravit. *Gulielmus Hopkins* S. Th. Profeſſor, non ita pridem Eccleſiæ Cathedralis *Wigornienſis* Canonicus, & decus maximum, à quo impetravi, ut Commentarium de *Sanctis in Anglia Sepultis* ab incerto quodam auctore *Saxonicè* ſcriptum, à ſe in Latinum converſum notis adornaret. Denique *Edm. Gibſon* meritis ſuis maximis in rempublicam literariam notiſſimus, qui Leges *Saxonicas Æthelberhti. I. Hlotharii* & *Eadrici* RR. Cantiæ à *Joh. de Laet*, latine verſas, notiſque elucidatas mecum bona ſua cum venia publicandas communicavit. Ad illos etiam accedat poſt nullos mihi cum laude prædicandus *Edwardus Thwaites*, Collegii *Reginæ* in Academia *Oxonienſi* Socius, cujus tum in me, tum in literas *Septentrionales*, tum denique in librum meum merita cum conſiderem, vix plane à me impetrare poſſum, quin exemplum ſequar *Petri Franciſci Giambullarii*, qui librum ſuum [a] de linguæ *Florentinæ* origine ſcriptum, à *Johannis Baptiſtæ Gellii*, viri ſibi amicitia & ſtudiis conjunctiſſimi, cognomine, quem in ſcribendo ſocium & conſiliarium habuit, [b] IL GELLO nuncupari voluit. Perinde quidem & mihi THWAITESII nomine librum noſtrum inſcribendo, ſi per modeſtiam ejus liceret, nobis faciendum eſſet. Etenim ille cum literarum *Arctôarum* ſcientia, quas cum Græcis & Latinis conjungere non dedignatus eſt, tum ſummo ingenio, & honeſtate vitæ mihi charus, & jucundus, ſchedas noſtras tam imprimendas, quam impreſſas reviſendi, & corrigendi, ut & typographos, chalcographoſque quotidiè dirigendi, inſtituendique, quinque annorum cura, & diligentia de codice noſtro ita meruit, ut ſi illum mecum ejuſdem auctorem, cujus adjutor maximus fuit, prædicarem, id tantum

a Origine della lingua Fiorentina, altrimenti IL GELLO di M. Pier. Franceſco Giambullari, Academico Fiorentino. *In Fiorenza. Appreſſo Lorenzo Torrentino* M.D.XLIX. b Pag. 8. *Nelquale, & maſſime nel Principio hô introdutto a parlare il noſtro Giovan Batiſta Gelli, ſi, perche egli è molto virtuoſo, & tanto amico mio, che dal cognome ſuo volio Chiamare queſta opera* IL GELLO.

facerem,

facerem, quod ſine arrogantia ſibi aſſumere, & jure ſuo quodammodo vendicare poſſet. Accedat etiam meus, ſive Tuus potius *Gulielmus Bromeus Ewithingtonenſis*, vir egregius, dotibus ingenii, & politioris literaturæ, præſertim numiſmatum antiquorum cognitione clarus: quem in opere noſtro mecum ſocium & conſortem fuiſſe, ſi non facerem ut omnes ſcirent, eo ſane committerem, ut neque honeſtus, neque gratus, neque denique vir bonus à quoquam mererer exiſtimari. Is enim, ut operam noſtram levaret, chartas plurimas noſtras non tantum recenſere & deſcribere voluit, quod moleſtum admodum erat; verum etiam ut colligeret typographicos errores, & quinque Indices conficeret, ſtatim atque rogatus, id *Herculei* operis ſe facturum libente animo, beneque de me merendi numquam non ſtudioſo, & verbis officioſis, pro humaniſſimo ſuo more promiſit.

Apud exteros, qui operi noſtro faverunt, memori beneficiorum animo mihi etiam recordandos exiſtimo doctiſſimos & humaniſſimos viros *Sueciæ* ſuæ, & reip. literariæ ornamenta, *Jonam Nicolai Salanum*, in Gymnaſio *Aroſienſi* Hiſtoriæ, & Moralis Philoſophiæ prælectorem, & *Johan. Peringskioldum* regiorum Archivorum *Stockholmiæ* cuſtodem. Erga quos, ut quaqua pervenerit liber noſter, quam gratiſſimus eſſe cognoſcerer, mihi propterea faciendum puto, quod ſuorum *Codd. Scano-Gothicorum* notitiam mecum communicantes, Gazas noſtras *Saxonicas* & *Dano-Saxonicas* cum ſuis augere voluerunt. Gazas noſtras (inquam) *Saxonicas*, *Dano-Saxonicas*que. Sic enim voco *Codd. Saxonicos* & *Dano-Saxonicos*, & quos complectuntur tractatus, qui, monaſteriis *Angliæ* ſtrage maxima à *Danis* primo ambuſtis & vaſtatis; dein à *Nort-mannis* miſere expilatis; denique ab *Henrico* ſui nominis octavo rege, maximo omnium direptore, fœdiſſime ſpoliatis & everſis; ut de nupero bello civili, in quo magna pars eorum periit, nihil dicam, in *Anglorum* bibliothecis, archiviſque diſperſi etiam nunc ſuperſunt. Horum Catalogum, quam fieri potuit locupletiſſimum, magnis ſumptibus ideo curavi conficiendum, ut notiores & illuſtriores forent, quum noſtris, qui eos in tam magna copia extare neſciunt; tum exteris, qui tam pretioſo Theſauro *Angliam* jam gaudere minimè cognoſcunt. E numero autem exterorum, qui tot *Codd. Saxonicorum* & *Dano-Saxonicorum* theſauros in Bibliothecis noſtris inveniendos eſſe ignorant, eſt *Gallus* ille, auctor prooemii, quod ante *Menagii* Dictionarium Etymologicum linguæ *Gallicæ* ponitur. Hic & in lingua hodierna noſtra, & in avita *Saxonica*, *Anglicarum*que originum notitia æque hoſpes, ita ibi ſcribit, ac ſi *Codd. Saxonicorum* ea apud *Anglos* eſſet penuria, quæ quidem non tantum *Francicorum*, * ſed veterum *Gallicorum* apud *Franco-Gallos* eſt. Verba ſunt, "Les monumens de la langue *Saxone*, que l'on a pris de l' hiſtoire "du *venerable Bede* & de quelques autres, nous ont donné la clef de cette ancienne "langue, dont *l'Anglois*, & *l'Eſcoſſois* d'aujourd'huy ne'ſt qu'une corruption. Tout "ce qui fâche les Etymologiſtes *Anglois*, c'eſt que pour rendre raiſon du ſyſteme de "leur langue, il faille avoir beſoin de la *Francoiſe*. Pour peu qu'on examine l'air "chagrin dont ils en parlent, ils ſemblent qu'ils ayent honte de leur origine; & "il eſt aiſé de penetrer, qu'ils s'en paſſeroient volontiers, s'ils ne craignoient d'eſtre "bientoſt dementis par leur loix, & leur bareau, qui ſe ſentent encore de la venuë "de *Guillaume* le Conquerant, Duc de *Normandie*, lequel y porta avec les armes Normandes, l'art & les termes de la chicane.

Ex quibus quidem verbis conſtat iſthunc ſcriptorem non modo non habuiſſe notitiam *Codd. Saxonicorum*, & *Dano-Saxonicorum*, qui nondum in publico apparuerunt; ſed eorum etiam neſcium eſſe, qui in publicum, priuſquam ille ſcripſerat, diverſis temporibus prodierunt. Quod ſi illos ſciviſſet, prout à cenſore linguarum librorumque, qui ſcriptor honeſtus videri velit, cognoſcendi erant; longe aliter ſcribendum illi eſſet: nempe origines *Anglicanæ* linguæ accerſendas eſſe ab hiſtoria *venerabilis Bedæ*, quam *Ælfredus* Rex in *Saxonicum* tranſtulit, plurimiſque aliis monumentis Saxonicis, quorum haud exiguum numerum docti ex *Anglis* in magnum bonarum literarum beneficium, ſuæque gentis gloriam è tenebris in lucem evocarunt.

* Sed, quod tertio loco adjuvare notat, majoris forſan videbitur momenti, nempe quo tempore inſtrumenta publica *Gallico noſtro idiomate* primum confici cœperunt. Ego vero nullum inveni antiquius Inſtrumento *Ludovici* VI *Francorum* R. pro civibus *Bellovacenſibus* anno M.CXXII, &c. *Mabillon* de re diplomatica, Cap. I. Sect. XIII. Pag. 60. A.

carunt. Quod verò contumelioſius ſcribit *Anglis moleſtum & grave fore ſermonis ſui origines propterea oſtendere, quod à lingua Nortmannica revocandæ ſunt*, id non minus falsè & inhoneſtè, quam ineptè, inſulsè, & pueriliter à ſe dictum ſciat. Etenim tantum abeſt, ut à *Normannicis* originibus linguæ ſuæ cauſas expoſituri *Angli* abhorreant, ut ſuarum vocum, quæ *Normannicam* matrem agnoſcunt, ab iis, quæ à *Saxonico*, vel *Dano-Saxonico* fonte derivandæ ſunt, diligenter ſemper & curioſè diſtinguant. Quod me autem ſpectat, in hoc opere, de dialecto veteri *Normanno-Saxonicâ*, ſive *Gallo-Normannica*, quâ poſt victoriam *Normannicam Angli* uſi ſunt, adeo ne quidem vel ſubinvitus, ut facile, data opera, & ſine aliquo tædio, aut ignominiæ ſenſu non modo ſcripſi; ſed ejuſdem ſpecimina in magno ſatis numero, cum ſumma delectatione exhibui. Cur enim *exiguam* ſuorum etymorum partem *Anglos* à *Normannica*, quam *univerſa* fere ſua à lingua omnium corruptiſſima *Ruſtica Romana* Gallos repetere, magis puderet, pigeretve, per *Menagii ſui manes* rationem dicat miſellus ille, & in ſermonem noſtrum iniquus præfationis ſcriptor. *Exiguam* (inquam) ſuorum Etymorum partem, cum vix quidem decima quæque vox linguæ *Anglicanæ*, *Gallicæ*, *Gallo-Normannicæ*ve originis eſt, quemadmodum *Oratio dominica* apud nos jam vulgo uſitata demonſtrat:

Our Father which art in heaven, hallowed be thy Name. Thy kingdom come. Thy will be done, in earth, as it is in heaven. Give us this day our dayly bread. And forgive us our treſpaſſes, as we forgive them, that treſpaſs againſt us. And lead us not into temptation, but deliver us from evill. So be it.

In hac precandi formula tria tantum vocabula *Gallo-Normannicæ* ſunt originis. Cætera vero ab avita lingua *Anglo-Saxonum* manifeſtè petenda ſunt. Præterea lingua Anglorum hodierna avitæ *Saxonicæ* formam in pleriſque orationis partibus etiamnum retinet. Nam quoad *particulas caſuales*, *quorundam caſuum terminationes*, *conjugationes verborum*, *verbum ſubſtantivum*, *Formam paſſivæ vocis*, *pronomina*, *participia*, *conjunctiones*, & *præpoſitiones omnes*; denique quoad *idiomata*, *phraſium*que maximam partem, etiam nunc *Saxonicus* eſt Anglorum Sermo, quamvis, *Wilhelmo*, *Nortmanno* victore jubente, Leges *Gallicè* conditæ, Cauſæ *Gallicè* actæ, *Gallicuſque* ſermo in aula, ſenatu, foroque integer auditus erat. Tantummodo nomina verbaque nonnulla à *Nortmannis* illata in *Saxonicam* irrepſerunt. Quæ, tantum abeſt, quod ille affirmat, ut erubeſcamus agnoſcere ea ſilentio præterire volentes, ut qui de cauſis, & primordiis linguæ *Anglicanæ* apud nos, ſive in Gloſſariis, ſive in Lexicis juris, ſive in Etymologicis ſcripſerunt, ſumma diligentia, non ea ſolum quæſiverint, verum, iis inventis, mirifice delectati fuerint. *Hybrida* quidem lingua *Anglicana* eſt, ex *Saxonica* & *Gallo-Nortmannica* orta. *Hybrida* quoque non minus *Gallica*, in qua *Latino* ſubtemini tramam *Francicam* intertextam eſſe, velint, nolint, *Franco-Gallis* agnoſcendum eſt. Porro ut ſuum dicendi morem ſatis probroſum in *Gallum* exprobrantem retorqueam, adventum *Francorum* in Galliam, illorumque imperium, *Franco-Gallicam* linguam etiamnum ſapere, quiſquis illorum linguam vel primis, quod aiunt, labris deguſtaverit, ex vocibus, phraſibuſque ejus facile percepturus eſt. Id Grammaticæ noſtræ *Franco-Theotiſcæ* multis in locis demonſtravimus; verum ſine aliquo noſtro linguæ *Gallicæ*, *Gallorum*ve convitio, cujus cauſas procul habeo. Multo minus de lingua *Gallicâ*, quemadmodum hic de *Anglicâ* cum contemptu, vituperio, & malignitate, quid locutus ſum. Contrà vero, de *Gallis*, eorumve ſermone mentionem ubicunque faciens, quum hunc, tum illos, ſi non honorificè, ſaltem abſque vituperio & probro appello; ſemper ſentiens civi reip. literariæ, vel Eccleſiaſticæ id imprimis curandum & ſtatuendum eſſe, ne quando quid acerbè, libidinoſè, aut injuſte ſcribat dicatve, quo ſine juſta alterum cauſa laceſſat, aut honorem, & exiſtimationem ſive perſonæ, ſive parentum, ſive patriæ alicujus lædât, qua honeſto viro nihil charius eſſe poteſt. Quod maxime etiam obſervandum iis ſcriptoribus puto, quibus cum aliis de re aliqua certamen, & controverſia eſt;

ſiquidem

ſiquidem iſtis in *repp.* jura belli ſunt, quæ violare quidem immanis & væſani ſcriptoris eſt, præſertim quando quis cum altero in certamen veniat honoris tantum & dignitatis. Quale id ſane eſt, quod de linguarum præcellentia, & de gentibus, quæ ingenio maxime præſtant, cum aliis nationibus, & præſertim cum *Anglis Galli* jamdudum habuerunt. Denique quod *Gallus* ſcribit, "*Anglos* ex eo prodere ſe linguæ ſuæ originem *Gallo-Normannicam* ſibi pudori & opprobrio ducere, quod de ſermone *Gallico* verba facere graventur; eumque ſi per forenſes voces phraſeſque liceret, matrem eſſe abnegarent; id plane falſum, & contumelioſum eſſe *Humphredi Wanleyi* noſtri *Catalogus* quoque oſtendit; in quo priſcos *Codd.* Chartaſque, quotquot in Archivis & bibliothecis reperit, tum *Gallicos*, tum *Gallo-Normannicos* omnes, cum *Saxonicis* non invitus conjunxit; ut *Suos*, *Galloſ*que perinde habens, utriſque ſuas origines ſcire volentibus, quantum poſſet, æquo animo prodeſſet.

Hæc, *Doctiſſime* OTTLEY, contra *Gallum* qui non tantum nobis, ſed patrio noſtro ſermoni, tanquam *Sorbierus* alter, convitia fecit, ſine convitio tamen mihi ſcribenda exiſtimavi; ad ea dicenda progrediens, quibus qui præfationes adhibent maxime ſunt inducti, ut eas operibus, ſive ſuis, ſive alienis poſthumis præmittant. Illorum autem tria genera ſunt; quorum primum eſt eorum, quæ ad corrigendos, retractandoſve errores, quibus auctor forte lapſus eſt, adhibenda ſunt. Secundum eorum eſt, quibus additis, auctor defectus & omiſſiones operis ſui ſupplet. Tertium vero eorum eſt, quibus ſecundas ſuas cogitationes ad primas explanandas in re aliquá obſcura expromit; vel quibus in re aliqua incerta, quæ ſcripſerat, aliorum argumentis, & auctoritate firmat, aut convellit; vel denique quibus, quæ ab aliis auctoribus contraria ſcribuntur, redarguit, & refutat. Adde quod auctoribus uſu venit, ea etiam præfari, aut quibus lectores doceant quemadmodum maximo cum fructu libros ſuos legant; aut quibus apud illos quæ minus pure proprieve, vel minus aptè vel minus clare & diſtinctè à ſe dicta putant, excuſent; aut denique quibus faciant, ut literarum fautores, & patroni cognoſcantur, qui eas ad exantlandos ſuos labores penè jacentes excitaverint.

Ut ordiar igitur ab iis, quibus forte lapſus ſum. Primum, quod erroris ſuſpicione mihi venit emendandum, eſt nexus ille, ſive nota compendiaria T & H, nempe ꝧ. In quo non ipſe, ſed alii me allucinatum putant, quod in *Gramm. Anglo-Saxonicæ* p. 2. ψ, *Mæſo-Gothorum* THETA ab eo natum eſſe judico. In eo numero ſunt, qui ψ *Mæſo-Gothicum* à *Scano-Gothico* þ circumducta rotunda linea, factum eſſe contendunt; quamvis ſunt qui hoc ab illo potius formatum arbitrantur. Alii ab altero compendio T & H nempe Ъ curva parte in ſiniſtram hoc modo circumducta ȸ, ψ accerſendum judicant. Alii à T. I. & Aſperationis *Græcæ* ſurſum ſpectantis compendio ȸ, *perpendiculari linea notam aſperationis tranſecante*, ψ factum credunt, *ſive neſcientes, ſive forte non recordantes* aſperationis *Græcam* notulam, *Ulphila* florente, nondum eſſe inventam. Verum *Edwardus Thwateſius* noſter, cujus auctoritas apud me plurimum valet, ψ *Mæſo-Gothorum*, ƛ geminum compendio ſcriptum eſt exiſtimat, propterea quod in declinatione nominum quæ in recto deſinunt in ψ, id in obliquis vertunt in ƛ: ut γιτχψ γιτχƛις. λιnhλψ λιnhλƛις. ſententiam ſuam aliis id genus exemplis ſollerter confirmat. Sic enim χ Græcorum à ϰκ, per ſcribendi compendium ⁎ factum, natum eſſe conjectat. Sic à ππ Compendioſe ſcripto ΠΓ, Φ ortum ducit. Ex eo probabilior hæc conjectura videatur, quod inter monumenta *Auguſtæ Vindelicorum* à *Marco Velſero* edita, APPIUS in antiquo lapide hoc modo ſcribitur AΦIUS. Sic Ψ. τȣ Π & rotundi *Ϲίγμα* compendium Elegantiæ & Brevitatis cauſa factum cenſet. Sic etiam ꝏ ſeu ω ab oo, & Ω ab ꝏ vel Ω gemini *Omicri* nexu formatum putat. ubi literarum jugum uſu & conſuetudine longa excluſit literas, quarum vices pedes τȣ Ω ſupplent. Ita quoque à CC Latinorum hoc modo poſitis ɔc, dein à compendioſe ſcribentibus per terga conjunctis, *Latinum* x natum arbitratur. Itidem à ZZ hoc modo poſitis $\frac{z}{z}$ duplex Ξ conflatum exiſtimat. Denique, quod ſententiam ejus maxime confirmat, ⊡ antiquam notam ΔΔ in ⊙ vel ⊝ poſtea verſam, à ⧅ hoc eſt, à ΔV connexis creatum eſſe cenſet. Græcum H quoque ab duobis EE, quæ ſic ſcribi ſolebant ꟷ, inde Hτα. Hæc ille pro excellenti ſuo ingenio in literis ad me datis, quæ non potui non cum eruditis, & curioſis viris, qui cauſas rerum ſcire amant, propterea communicare, quod vero multò magis ſimilia ſunt, quam quæ de *Græcarum* literarum originatione à ſe ſapienter & ſcienter dicta putat

Joh. Petrus Ericus in libro ſuo *Patavii* edito An. MDCLXXXVI. Cui epigraphe, *Renatum è myſterio principium philologicum.* Verum enim vero, *doctiſſime* OTTLEY, tametſi hæc acute omnia dicta ſunt, verique ſpeciem præ ſe magnam ferant, facit tamen, ut etiamnum putem ψ à H̄H petendum eſſe iſtius Elementi figura, quæ in * *Argentei Codicis* ſpecimine, quod ſub notula numerali (I) ſubjectæ Tabellæ exhibuimus, multo propius ad H̄H accedit, quam quæ *typis Junianis* exprimitur. Quam diverſis autem modis, vel quot factis variationibus à H̄H, ψ ductum cenſeam, quæ ſub ejuſdem Tab. nota (II) ſculpta aſpicis, oſtendunt. Varias etiam notas, quibus *Thorn*, ſeu *Theta Anglo-Saxonum* in vetuſtis noſtris MSS. deſcriptum cernitur, ſub Tab. nota numerali (III) aſpiciendas ſubjeci, ne ψ à H̄H tot interjectis diverſæ formæ notis naſci improbabile Tibi videretur. Idcirco etiam varios nexus, quibus ET *Latinorum*, tam in quadrata, quam in rotunda manu deſcribere ſolebant antiqui ſcriptores, ſub nota (IV) exhibendos curavi, ut iis ſpectatis ψ à H̄H ſi mecum non oriri, ſaltem poſſe eſſe ortum exiſtimares.

Quod Gramm. *Anglo-Sax.* Cap. XXII. R. XVIII. de (ſ) illiuſque cum (t) nexu diximus; nempe & (ſ) & (ſt) è *Gallia* in *Angliam* inducta fuiſſe; id quidem de iis in elegantiſſima hâc forma deſcriptis intelligendum eſt. in rudiori vero forma exarata, nonnunquam, ſed rarius, ſpectantur in vetuſtioribus *Codd.* qui ante ſcripti erant, quam *Ælfredus* R. *Gallica* manu delectatus ſcribendi rationem apud ſuos innovaverat. De hoc monendos eſſe lectores duxi, ne aut ipſe erraſſe viderer, aut, me auctore, alii errarent.

In eodem cap. *Hominem* in [a] antiquo opere *Ælfredi* R. delineatum, aut *Jeſ. Chriſti*, aut pontificis *Romani* imaginem eſſe, tum ex ſumma oris gravitate, tum ex binis ſceptris poteſtatis, tam in cœlis, quam in terris datæ ſymbolis, mihi perſuaſum eſſe dixi. Verum ex quo tempore in MS. codice Evangeliorum *Decani* & *Cap. Licetfeldenſis*, qui liber *S. Ceaddæ* dicitur, Sanctum LUCAM eadem ſpecie, eodemque fere ritu delineatum viderim, hominem iſtum, nutante animo, pene adductus ſum, ut crederem, eſſe S. *Cuthbertum* Epiſcopum, *Ælfredi* R. Patronum, qui, [b] à Domino miſſus, ejuſdem noctis una eademque hora & illi, & matri, dum dormirent, apparuiſſe, & læta nuntiaſſe traditur. Statim, inquam, atque conſpexeram D. *Lucam*, ea ſpecie, eoque fere ritu in vetuſto illo Codice deſcriptum, adductus fere eram, ut cenſerem etiam hominem in *Ælfredi* pretioſo opere delineatum potius eſſe S. *Cuthbertum* Epiſcopum, ſanctitate morum & miraculis apud *Anglos* clarum, cum gravi, triſtique & ovatæ figuræ vultu delineatum, ad communem ſpeciem moremque, quo antiqui ſanctos exhibebant; ut Icon S. *Lucæ* atque alia nummuli antiqui quæ ſub nota Tabellæ (V) ponuntur, cum illa, quæ exhibetur in Fig. I. pag. 142. *Gramm. Anglo-Sax.* collatæ facile oſtendent.

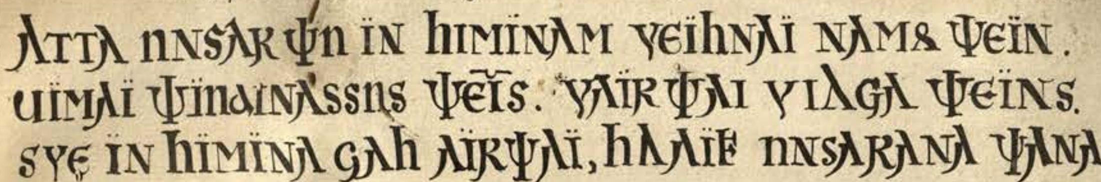
In eodem etiam cap. neſcio quo caſu lapſus, à Chartâ WILHELMI Conqueſtoris, ſub reg. XIII. exhibitâ, regiſque monogrammate munitâ, ſigillum magnum pendere dixi. Qui immanis quidem error eſt. In Charta quoque ipſa, typographi latâ culpâ, ȝehinyæþæ pro ȝelimpæþæ, (*Saxonicè* ȝelimpaꝺ) & æmeꞅ pro æneꞅ vel aneꞅ. (*Saxonicè* æniȝeꞅ, aniȝeꞅ) mendosè imprimuntur.

Quinetiam in eodem Cap. ſcilicet in margine p. 146. ANGLO-SAXONES pro WEST-SAXONES, vel WISI-SAXONES bis forte impreſſum eſt. Quemadmodum & in linea, quæ à fundo paginæ 219 quinta eſt, POST pro ANTE à nobis alio forte convertentibus animum ſcriptum excudi quoque contigit.

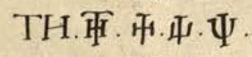
Grammaticæ *Franco-Theotiſcæ* p. 17. l. 11. Lectorem candidum, ut emendatricem manum adhibens E in A convertat, oro. Quæ ejuſdem Grammaticæ pagina 44, paginæque linea 39, de vocis HUERGIN, vel HUERGEN derivatione diximus, mihi retractanda videntur. Etenim non à *Mæſo-Gothicis* ΘΛΚϤΛ & ΛINS, id pronominis accerſendum jam puto; ſed à *Scano-Gothico* huerge, *nuſpiam*, (quod à huergr, *neuter*) & ein vel en *unus*. Unde huergen, quaſi huerge-en, huergen, à *Franconibus*, me judice, dictum eſt.

* Specimen hoc *Argentei Codicis* celeberrimi per totum Literarum orbem, *O. Rudbeckii* manu accuratiſſime deſcriptum, *Humfredo Wanleyo* dedit *Ericus Benzelius*, Archiepiſcopi Upſalienſis filius. a Antiquum hoc, & pretioſiſſimum quum ob artem tum ob vetuſtatem opus poſſidet vir Ampliſſimus *Nathaniel Palmer* Armiger in *Com. Somerſetenſi* militiæ civili præfectus. Quem populus illius Com: qui vices ſuas gereret in *Domo* vel *Senatu Communium* pluries procuratorem uno conſenſu elegerunt. b Vid Hiſtor. *Ingulphi Oxoniæ* Editam, p. 26. & *Will. Malmsburienſem* de Geſtis R R. *Ang.* fol. 23. b.

I. *Specimen Codicis Argentei. Matth. VI, 9.*

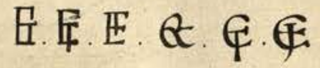
II.

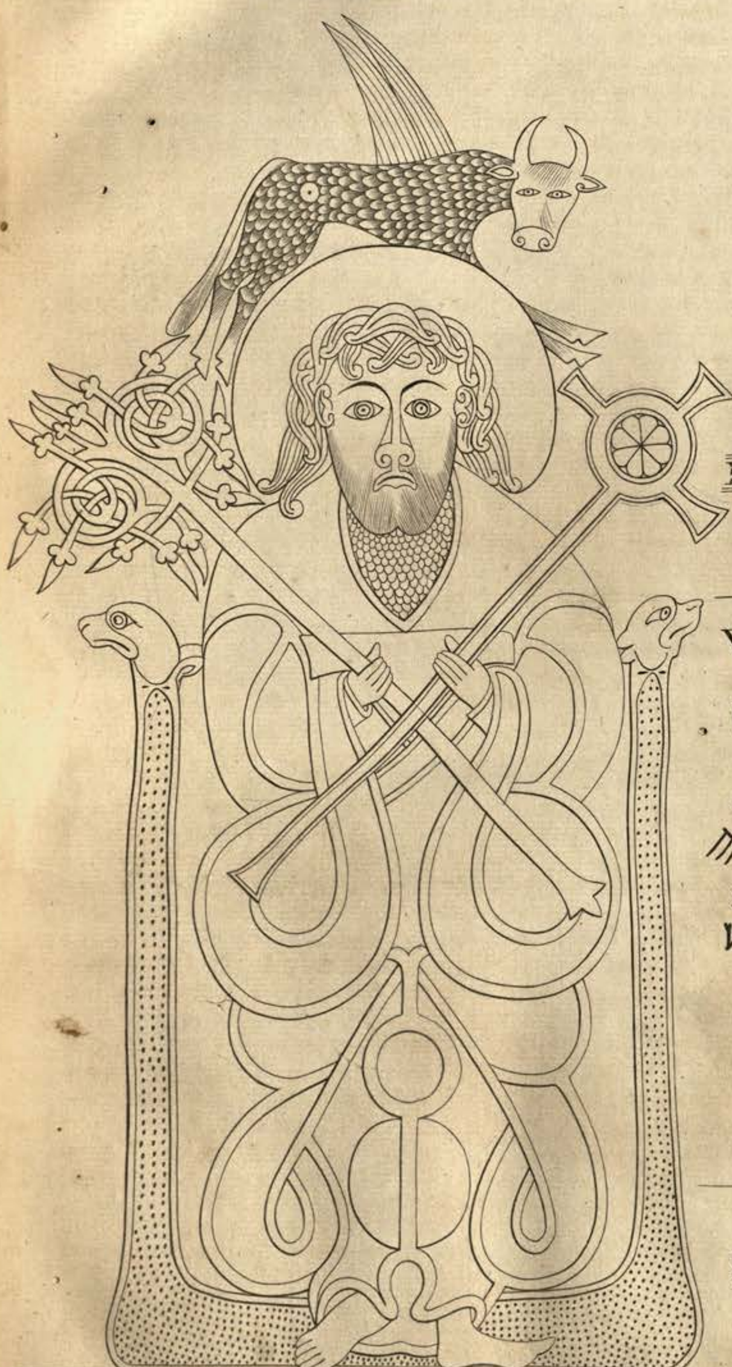
III

IV.

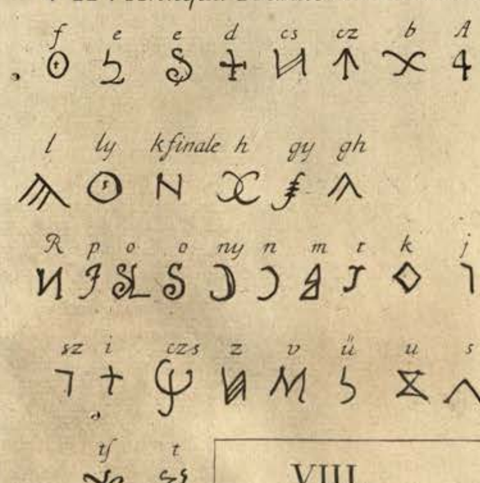
V. *Icon. D. Lucæ.*

VI.

VII. *Antiqua Hunnorum Elementa.*

VIII.

IX. *Inſcriptio cornu Puſeyenſis.*

M Burg. ſculp. April. 12. 1703.

In margine pag. quintæ Diſsert. Epistolaris, contendo morem nondum fuiſſe apud *Anglo-Saxones*, *Canuto* regnante, chartas literaſve ſigillis penſilibus, ſive cereis ſigillorum impreſſionibus munire. Sunt autem qui ſecus ſentientes, me allucinatum credunt, freti teſtimonio ms. Codicis fundationis monaſterii S. *Auguſtini Cantuarienſis*, in Bibliotheca *Aulæ S. Trinitatis* Cantabr. depoſiti. In cujus foliis 9. & 10. ſic ſcribitur.

Nec moveat aliquem, quod nec Rex Ethelbertus, nec etiam alii Reges de Gente illa in Cartis ſuis prout mos inolevit modernis temporibus ſigilla cerea imprimebant: cum tam rudis ac barbarus Populus ad Chriſti fidem à perfidia converſus, ſignum Crucis in teſtimonium ſuæ Converſionis omnibus ſuffeciſſe credebat. Non enim uſque poſt Conqueſtum à tempore fundationis hujus monaſterii, excepta Carta Regis Knuti, *qui fuit alienigena, & Conqueſtor, aliqua in munimentis reperimus* Sigilla Cerea; *ſed ſolummodo Crucis ſigna. Nec mirum cum tanta ac talis poſſeſſio, tantique ac tales Teſtes in principio renaſcentis Eccleſiæ Anglicanæ, velut noſtræ ſalutis primitivum ac publicum Inſtrumentum, fracto Dampnationis chirographo, poſteris Catholicis ſufficere potuerint: ubi ſigillum cereum per lapſum temporis aut per negligentiam perdi, aut propter antiquitatem ſive corruptionem in pulverem poſſit labi. Poſt adventum vero Normannorum in Angliam, tam Reges, quam alii Domini & magnates* laminas cereas *membranis apponebant Cartarum, Crucis ſignum in laminis cereis imprimentes: de Capillis Capitum vel Barbarum in eadem cera aliquam portionem pro ſigno poſteris relinquentes. Iſta patent in multis monaſteriis poſt conqueſtum Regni iſtius fundatis, ut eſt in monaſterio Sancti* Pancratii *de Lewes de Carta Willelmi primi Comitis* Warenniæ, *in quâ crines Capitis uſque in præſens ejuſdem Comitis permanent. Similiter in Monaſterio de* Caſtelacre, *quod eſt ejuſdem fundationis in Dioceſi Norwicenſi; Comes Lincoln. qui pluribus poſſeſſionibus eandem Eccleſiam dotavit, hæc in fine intulit Cartæ ſuæ. In hujus (inquit) rei evidentiam* ſigillum dentibus meis impreſſi *Teſte* Muriele *Uxore mea, ubi uſque in præſens in eadem cera apparent dentium veſtigia pro ſigillo. His etiam ſimilia in pluribus aliis monaſteriis ſunt reperta. Dicitur enim per diminutionem à ſigno ſigillum. Quod ſecundum yſidor.* [a] *Eth.* 19°. *c.* 12°. *à Prometheo, qui primus annulorum fuit inventor, originem habuit. Scripta vero ſignis non ſigillis notantur, ut inferius de deſcriptione ſignorum dicitur.*

Verum quo minus Codicis hujus teſtimonio à ſententia mea dimovear id obſtat, quod nullius ferme auctoritatis codex eſt: utpote in quo multa ſuſpecta, falſa, & à genuina vetuſtate abhorrentia traduntur, quæ nullam fidem merentur. Id genus ſunt, quæ notavit *Hen. Spelmannus*, Concil. Vol. 1. p. 124, 125. Id genus igitur haud immerito quis ſuſpicari poteſt Chartas iſtas R. *Cnuti* ſigillis cereis dictas eſſe confirmatas, quòd omnium illius chartarum, quæ in magno ſatis numero etiam nunc extant, nulla eſt, quæ aut ſigillum cereum habet, aut ſe habuiſſe olim per aliquod ſignum oſtendit. Quamobrem non dubito, quin chartæ iſtæ *Cnuti* R. quæ in munimentis monaſterii Sancti *Auguſtini Cant.* olim extabant, Chartæ eſſent commentitiæ privilegiorum, libertatum, & exemptionum, quæ cum iſtius furfuris aliis multis, ſi jam nunc ſupereſſent, plurimis indiciis fictæ eſſe aut corruptæ eſſe conſtarent.

In margine paginæ 22. verba ſe geſilða þe ne geſece morgen-ſpæce, ſic tranſtulimus: *Socius qui exequiis ejus, vel concioni funebri non interfuerit.* Jam vero ſic vertendum cenſeo: *Socius qui poſtridie diei, quo in ſepulchro conditur, ſodalitii concilio non interfuerit.* Morgen enim, ut me *Thwaiteſius* meus pro ſummo candore ſuo monuit, ſignificat *cras*, πρωΐ, *mane craſtinæ diei*, vel *ineuntem poſterum diem.* Unde Morgen-Spæce non poteſt, quin ſignificet *ſodalium concilium*, quod poſtridie ſepulturæ defuncti Socii, vel ad comprecandum pro anima illius, vel ad concionem funebrem habendam, vel forſan ad novum ſocium in illius locum cooptandum pro more convenire ſolebat. Unde quoque Morgen-Gife non poteſt denotare *donationem* aliquam, quam die nuptiarum, ſed quam poſtridie nuptiarum, vel poſtera à nuptiis die ſponſæ ſponſus propter nuptias dabat: quemadmodum *Courtinus*, auctor verſionis *Gallicæ*, in quam transfunditur liber *H. Grotii* de jure belli & pacis, in indice, ſub voce Mariage Morgengabique. Mariage Morgengabique, *eſt celui où tout l' avan-*

---

a Lege, *Etymol.* verba citata reperiat Lector in libro Orig. XIX, xxxii.

tage

tage de la femme conſiſte en un preſent que ſon mary lui fait le lendemain des nopces, comme pour le prix de ſa Virginité. Morgen *en Allemand c'eſt l'endemain,* gab *c'eſt preſent, & c'eſt une eſpece de ce que nous appellons* Douaire. *Et même en Allemagne dans la plus part des Païs on appelle le* Douaire MORGENGAB. *A l'égard de ce mariage* [a] *morgengabique, ce preſent ainſi fait le lendemain de la conſommation du mariage conſiſte en une deſignation d'une certaine portion de biens, que la femme & les futurs enfans de ce mariage peuvent prendre aprês la mort du mary (cette portion par la loy des Lombards ne pouvoit monter plus haut, que la quatriéme partie des biens du mary) & moyenant ce preſent la femme & ces futurs enfans ſont exclus de toute autre pretention dans l'heredité du mary. Ces ſortes de mariages ſe pratiquent d'ordinaire en Allemagne, par des gens qui ont été déja mariez & qui ont des enfans du premier lict à qui ils veulent conſerver leur ſucceſſion, & par des gens de qualité qui épouſent des femmes d'une condition inferieure. On appelle cela parmy le vulgaire épouſer de la main gauche, ce qu'ils font pour ne pas fruſtrer des biens, droits & honeurs de leur maiſon, leurs enfans s'ils en ont d'un mariage precedent, ou leurs heritiers. Quelques-uns appellent auſſi ce mariage* morganatique *le derivant de* morgen *& de* gnade *qui ſignifie grâce, que l'on fait pareillement le lendemain, mais ce n'eſt que la même choſe.*

Præterea ſunt, qui vehementer negant id verum eſſe, quod tradidi Diſſert. Epiſtolaris p. 109, 110. de nummis argenteis, ſeu *Peningis* Anglo-Saxonum in ſemiſſes, & quadrantes à mercaturam facientibus ſcindi, aut rumpi ſolitis: non quod illos facile bipartiri, aut quadripartiri potuiſſe inficiuntur; ſed quod illorum talia fragmenta in abacis nummariis nondum à ſe viſa clamant. Verum doctos iſtos, ut per candorem ſuum dicant, rogatos velim, an non ingenii ſubpervicacis, & nimium ſuſpicioſi eſt, quæ ipſi non viderint, poſſe eſſe pernegare; vel, quod perinde ab æquo alienum eſt, Probitate & doctrina cl. viris de rebus illis, quæ ſe vidiſſe dicunt, nullam fidem adhibere? An reges, quorum ipſi nummos non viderint, idcirco monetam percuſſiſſe pernegabunt; idoneiſve teſtibus fidem omnem abrogabunt, qui codices, quos forte ipſos videre non contigit, ſe pervolviſſe affirmant? Hæc ut apud ſe candide & ingenuè cogitent, velim. Siquidem teſtem locupletiſſimum habeo in ſuperioribus laudatum *Andream Fountaine* Equitem auratum, antiquitatis nummariæ ſcientiſſimum; qui partes, ſeu fruſta, in quæ denarios *Anglo-Saxonum* à nundinantibus partitos eſſe credebat, ſe vidiſſe fidem mihi dedit.

Præterea, OTTLEYE, Tuus meuſque *Bromeus*, reviſâ diſſertatione noſtrâ epiſtolari, præter errores, quos in indice ſuo notavit; & aliorum me monuit haud quidem multorum; ſed quos, majoris momenti quum ſint, ut in præfamine ponerem, quum illius ſumma cura ac diligentia, tum mei muneris ratio requirit.

Ex horum numero eſt *τὸ ille*, quod diſſert. epiſt. p. 38. l. 7. redundat. huic adde *habuiſſe*, pro *non habuiſſe*, p. 42. l. 6. *Sed quam* pro *ſed aliquanto quam*, p. 66. l. 1. *Decimviratus* pro *duodecimviratus*, alibi ſemel. gefreſtnode pro gefeſtnode, p. 62. l. 5. DCCCLXXX. pro DCLXXX. p. 79. l. 46. *Dicere* pro *diſcere*, p. 88. l. 44. Iſta etiam, quæ leguntur in verſione legis 59. p. 91. nempe, *ſin ſit intra veſtes, ſimilibus ſcættis* XXX *emendetur*, ſic corrige, *ſi ſit intra veſtes, unaquæque plaga* XX *ſcættis emendetur*. In verſione legis 75. p. 92. pro *is compenſet patrocinium violatum*, ſubſtitue *duplici emendatione compenſetur violatum patrocinium*. Legem 10. p. 93. ſic reſtitue, gif man mannan on oþreſ flette manſwara hateþ. Sic verte: *ſi quis aliquem in alterius domo perjurum vocet*. Iſta p. 97. l. 23. *Si mulier illa, de qua ante liberos non peperit*, ſic emenda, *ſi mulier illa liberos non peperit*. P. 116. col. 2. l. 46. lege *Mildredæ*. Denique pro iſtis: *Regis ſimplum Weregildum eſt* VI *mille Tainorum Weregildum eſt in Myrcenorum laga*, quæ mendoſa lectio eſt MS. *Cottoniani*, quem citavi, pag. 110. l. 34. 35. deletis *mille* & *eſt*, ſic emenda, *Regis ſimplum Weregildum eſt* VI *Tainorum Weregildum in Myrcenorum laga*. Etenim ſic ut emendetur locus, jubent quæ immediate ſequuntur, *hoc eſt*, XXX *millia Sceata* i.e. *totaliter* CXX *libræ*. Adde huc DCCLXIX quod p. 80. l. 22. forte imprimitur pro DCCLXVIII. & DCCCXII pro DCCCXIV.

---

a *Morgengabique* apud veteres *Scanos, Iſlandos*que vocabatur **Lynſie**, i. e. *Concubitus præmium*, quod imminutæ ſponſæ ſponſus dare ſolebat. **Pad kvolld gieck hann ad brudkaupe med Brynhillde, en ad morgne, er hann ſtod upp, Pa gaſt han Brynhillde ad Lynſie gullbaug,** *eadem veſpera nuptias cum Brynhilda celebrat, mane autem ſurgens Brynhildæ, Muneris nuptialis nomine, annulum aureum dedit.* Vide *Eddæ* Iſlandorum Mythologiam LXXIII. Vide etiam Mythologiam LXXIV.

ejuſdem

ejuſdem p. l. 23. Quibus accedat in lin. penult. p. 79. DCLXIX, quod Typographi culpâ forte contigit excudi pro DCLXXIX.

Inſuper, OTTLEYE, ſcire te velim, quod carminum *Anglo-Sax.* & *Dano-Sax.* ſtructuram attinet, me paulum de illa mutaſſe ſententiam. Quæ enim, Grammaticæ *Anglo-Sax.* Cap. XXIII ſcribens, *Pindaricis* verſibus ſimillima putabam, jam ad *Anacreonticorum* dulciores numeros propiùs accedere judico.

Hactenus enumerandis majorum gentium erroribus operam dedi, quibus aut ego me, aut Tu potiùs librarios meos, typothetamve lapſum eſſe cenſeas; & quod errores, quos meos eſſe putas, attinet, oratum non Te ſolum velim, ſed lectores omnes, qui Tuo candore ad librum noſtrum legendum accedent, rogo & obteſtor, quemadmodum *Ariſtarchus Homeri* verſus, quos non probavit, eſſe negabat; ſic vos id omne, quod non vero rectove conſentaneum in *Codd.* noſtris reperitis, ne putaretis meum. Etenim non *auctoris* errores ſunt, qui errores, quantum in ſe erat, vitare curavit; ſed *antiquarii*, cujus via tenebricoſa & lubrica; ſed *hominis*, cujus eſt errare, labi, falli, etiamſi nil niſi verum rectumque, quo nihil pulchrius & amabilius, ſemper ſcribere totis viribus contendat. Quamobrem omnibus, quibus à me ut antiquario vel homine erratum eſt, quo, ut alii errarent, forte commiſi, qua auctor iis abrenuncio; Deum hominesque teſtans me non conſilio, ſed caſu; non ſcienter, aut ex arrogantia, ſed ignoranter nihil non ſcripſiſſe, in quo allucinatus lectorem forte in errores ducam. Quinetiam ne aut ipſe fortè deciperer, aut alios errore aliquo præeuns deciperem, ſummam curam, & ſtudium adhibui; adeo ut quamvis ab erroribus non ſum liber, à culpa tamen immunis ſum. Æquo igitur animo errores, quotquot in ſcriptis noſtris inveneris, non modo ut excuſes; operamque des, ut alii illos Tuo exemplo mihi humaniter condonent, rogo: verum etiam, ut vobis indicantibus lapſus meos cognoſcam; & Te, & illos poſco flagitoque. Etenim cum animo corrigendi, emendandi, retrahendi, nihil non ſcripſi; lectoribus non ſolum concedens; ſed ab iis petens, ut in lapſus meos animadvertentes, eos libere caſtigent univerſos; modo humaniter id faciant, meræque veritatis cauſa, erranti, licet non erroribus, meo exemplo parcentes; qui (abſque invidia dictum velim) in aliis redarguendis non cavi modo ne quod offenderet, dicerem; verum etiam curavi, ut, illa dicendo quæ ad illorum laudes haud injuſte dici poſſent, mihi gratiam & benevolentiam conciliarem.

Errorum, quibus lapſus cunque ſum, *doctiſſime* OTTLEY, humanæ imbecillitatis excuſatione probrum apud Te deprecatus; ad ea addenda pergo, quibus aut operis noſtri defectus ſuppleri; aut quibus, tanquam novo accedente lumine, quæ obſcurè, dubieve in eo traduntur, illuſtrari poſſunt.

Primo igitur quatuor illas figuras Saxonici THETA *nondum* verſatis MS. codicibus, *mihi prorſus ignotas*, & in impreſſis non antehac expreſſas, gaudeo me ſub tabellæ notula numerali (III) exhibuiſſe; quod earum notitiam tyronibus æque gratam fore, ac mihi fuit jucunda earum inventio, haud ſine cauſa exiſtimem. Ex quo etiam caput primum *Gramm. Anglo-Saxonicæ* de literis & literarum *regg.* Typographo imprimendum dedi, dum in Bibliotheca *Bodleyana* Codd. *Saxonicos* perſcrutarer, inveni pervetuſtum librum MS. cujus nota, NE. D. 2. 19. in quo quidem libro nonnullæ lectiones è veteris teſtamenti LXXII. interpretum verſione *Græca*, cum *Latina* tranſlatione ex adverſo in alterâ columnâ ſcripta, *Saxonicis* literis deſcribuntur: è quibus à curioſo lectore nonnulla obſervari poſſunt, quæ literarum *Saxonicarum*, ſi non omnium, ſaltem quarundam oſtendunt poteſtatem; quam qui ante nos ſcripſerunt, quaſi intactam præterierunt. In hujus libri lectionibus *Græcis* per elementa *Saxonica* expreſſis (ȣ) diphthongus *Græcorum* fere nunquam non exprimitur per (u) ſimplicem: ut in ꞇu, uranon, ꞇheu, ꞅu. τȣ͂, ȣ̓ρανὸν, Θεȣ͂, σȣ͂. (η) fere ſemper exprimitur per [a] (i) ut in ꞇin ᵹin, τὴν γῆν. i ðe ᵹi, ἡ δὲ γῆ. ꞇiꞅ ᵹiꞅ, τῆς γῆς. Ferè ſemper inquam, quia exprimitur aliquando per (e) ut in lectione *Iſaiæ* prophetæ, p. 32. epi ꞇeꞅ ᵹeꞅ, ἐπὶ τῆς γῆς. Diphthongus (αι) fere nunquam non deſcribitur per (e) ſimplicem: ut in conjunctione ce, καὶ, ðicey, δίκαιοι, &c. Eſt tamen ubi per (æ) & (ae) redditur: ut in lectione *Iſaiæ* prophetæ, p. 33. b. cæ, cae, καὶ. & in eꞅꞇae, ἔστι. p. 30. b. K, κάππα,

a Vide Tabell. *Grammaticæ Anglo-Saxonicæ* pag. 168.

ſemper per (c) exprimitur; unde conſtat (k) decimum elementum in Alphabeto recentiori *Anglo-Saxonum* eſſe adventitium, & ſupervacaneum. Diphthongus (ει) per (ι) ſimplicem etiam exprimitur, ut in ecine, ἐκείνη. ipen, εἶπεν. eci, ἐκεῖ. is, εἰς; quæ occurrunt in ſubjectis lectionibus. verum quamvis (ι) ſimplex uſurpatur ad exprimendum longam (η) & diphthongum (ει), paſſim tamen adhibetur in exprimendo ἰῶτα brevi in ἐπὶ, quod ſemper ſcribitur *Saxonicis* literis epi. peri, περὶ, &c. Diphthongus (οι) etiam ſæpiſſime exprimitur per (ẏ) *Saxonicum*, ut in *epẏisen, ἐποίησεν. y, οἱ. thisiys, θυσίαις. agiẏ, ἅγιοι, &c. Uſurpatur tamen ad exprimendum (υ) ut in ẏion, υἱῶν. in orẏxa, ὤρυξα. thẏgateron, θυγατέρων. (φ) ſemper per (f) exprimitur. Supra dixi (ȣ) ferè nunquam non exprimi per (u) quia nonnunquam exprimitur per (o) ut in peribalometha, περιβαλώμεθα. nonnunquam etiam per (οι) ut in boile, βȣλῇ. (κυ) bis exprimitur more *Latino* per (qui) in lectione *Iſaiæ* Prophetæ, p. 33. b. in quirios, κύριος, quirion, κύριον. Scribitur etiam kirios, in lectione ejuſdem prophetæ, p. 32. b, cum κάππα *Græcorum*. *More*, inquam, *Latino* ſcribitur per (qu) nam (q) & (qu) reapſe *Latinorum* ſunt, qui ſcripſere *cocus* & *coquus*; *cottidie* & *quotidie*, &c. Quos ergo *Anglo-Saxones* imitantes ſcripſere qual-stow, *ſtragis locus*; qualu, pl. *internecio*; quean, *vacca ſterilis*; queartern, *carcer*; quedol, *dica*; quena, *fœmina*, *uxor*; quic-beam, *fraxinus*; quice, *gramen*; quiþa, *matrix*; quiþung, *queſtus*; quulmere, *peſtilentia*; pro cweal-stow, cwælu, vel cwalu, cweartern, &c.

Hæc breviter: Ex quibus liquet (u) vocalem longam *Anglo-Saxonum* prolatam fuiſſe, ut hodie apud *Germanos*; ſcilicet prout (ȣ) vel (ου) *Græcorum*. (ι) vocali longæ idem valor erat, ac (η) *Græcorum*. (e) longæ eadem poteſtas, ac (αι) *Græcorum*, vel (æ) *Latinorum*. τȣ (c) eadem plane poteſtas, quæ τȣ (k) fuit. (i) longæ, quæ (ει.) (f) eundem valorem cum *Latinorum* (f) ac *Græcorum* (φ) obtinebat. (o) longum & craſſum, ob affinem cum (u) longo ſonum, idem fere valuiſſe ac ȣ, vel ου *Græcorum* conſtat; quemadmodum apud nos in **rood**, *crux*; **ſtood**, *ſtabam*; **mood**, *cujuſque mores*, *animus*, *genius*, *ingenium*, & id genus aliis, cum duplici (oo) vel (o) longo ſcriptis. quæ proferuntur rȣd, ſtȣd, mȣd: quibus adde **root** *radix*, quem pronuntiamus plane ut **rout**. Quod (y) attinet, triplex videtur apud *Anglo-Saxones* habuiſſe miniſterium. Nam primo vicem ὖψιλȣ *Græcorum*, vel (u) tenuis ſuſtinebat: ut in orẏxa. Secundo duplex (ij) combinatum exprimebat: ut in wẏc, *Iſlandice* **viik**, *vicus*; unde ob ſoni affinitatem ad exprimendum (οι) *Græcorum* ſumptum eſſe videtur. Tertio, (i) brevis valorem habuit: ut conſtat ex kirios, quod ſcribitur pro kẏrios. Cui quidem, ex eo quod æquipollet quirios, ſi quis contendat cwa, cwe, cwi, cwo, cwẏ, pro quibus *Latino* ritu ſcribebant, *qua*, *que*, *qui*, *quo*, *quy*, *Anglo-Saxonibus* ſonuiſſe ka, ke, ki, ko, kẏ, non vehementer adverſabor. Certe à cwiþ, vel quiþa, *Angli Boreales* dicunt **kite**. cwoþ, *dixit*, multi jam efferunt **coth, koth**: & à cwellan, *occidere*, fit *Anglicum* **kill**. His adde quæ in *Libb. Vett. Septentrionalium* Catalogo deſcripſit *H. Wanley*, Cod. MS. Cott. qui inſcribitur *Domitian*. A. XVIII.

Hæc, Cl. OTTLEYE, de elementorum *Saxonicorum* valore, quibus Tu, cui Deus non magnum tantum ingenium, ſed otium literarium dedit, alia rectiùs addere poteris, ex ſubjectis lectionibus, quæ cum haud paucis aliis vetuſti Codicis, tam in *Græcis* majuſculis, quam in *Saxonicis* minuſculis exaratis, doctis viris, præſertim LXXII interpretum verſionis critice ſtudioſis, aliis uſibus eſſe poſſunt.

[Ex MS. Cod. *Bibl. Bodl.* cujus nota NE. 2. 19. p. 34. b. Geneſ. XXII.]

Lectio geneseos

[1.] O theus epirasen ton habracham ce ipen pros auton habracham habracham ce ipen idu ego [2.] ce ipen labeto ẏon su ton agapeton on egapesas ton isac ce poreutheti is ten gen ẏpselen ce prosenencon auton eci is olocarposin is ena oros on sẏ ipo [3.] anastas de habracam to proi------.

[*Ex eodem Codice* MS. *Pſalm.* XLII.]

Responsorium psalmi dd

[1.] On tropon epipothie elasos epi tas pegas ton ẏdaton utos epipothi a psuche mu pros theus [2.] edipsisen e psẏche mu pros ton theon ton zonta pote ixo cae opthesome tu prosopu tu theu [3.] egenethe mẏ ta dacrẏa mu artos emeras cae nẏctos

[*Ex eodem Cod.* MS. *p.* 30, *b. Geneſ.* I.]

[26.] Phẏisomen anthropon cat icona ce cath omoẏosin imeteran ce archeto ton icthẏon tis talasas ce ton petinon tu uranu ce ton ctinon ce passes tis gis ce panton ton herpeton ton herponton epi tis gis ce egeneto utos [27.] ce ephẏisen o theos ton anthropon cat icona theu epẏisen auton arsen ce thilẏ epẏoeisen autos [28.] ce eulogisen autus legon auxanesthe ce plithẏnesthe ce plirosate tin

* Quod etiam ſcribitur ephẏisen, & ephiẏoeisen.

gin

gin ce catacyrieusate autis ce archete ton icthyon tis thalassis ce ton petinon tu uranu ce ton panton ctinon tis gis ce panton ton erpeton ton erponton epi tis gis [29.] ce ipen o theos idu edoca ymin panta choston sporimon (*lege* sporimon) spiron sperma o estin epano passis tis gis ce pan xulon o echi en eauto carpon spermatos sporimu ymin estae is brosin [30.] ce passin tys thiriys tis gis ce pasin tys petinis tu uranu ce panti erpeto erponti epi tis gis o echi en eauto pnoin zois ce panta choston cloron is brosin ce egeneto utos [31.] ce yden o theos ta panta osa ephyisen ce idu cala lian ce egeneto hespera ce egeneto prohi himera ecti

[*Ex eodem Codice* MS. *p.* 33, *b. Iſaiæ* LV.]
lectio Isaiae prophetæ

[1] Y dipsontes poreuesthe es ydor ce osy men uc ecesthe argyrion badisantes agorasete ce piete aneu argyriu cæ timis ynon ce stear [2.] inati timasthe argyrio ke ton misthon ymon uch i plismoni acusate mu cae fagesthe ta agatha ce tryfisi en agathys i psychi ymon [3.] prosechete tys osin ymon ce epacoluthisate tes odys mu accusate mu cae zisite en agathys i psychi ymon cae chathisome ymin diathicin eonion ta osia dauid ta pista [4.] idu martyrion auton dedoca ethnesin archonta ce prostassonta ethnesin [5.] ethni a u eidisan se epicalesonte se ce y lay y uc epistanto se epi se catafeuxonte enecen tu theu agiu israhel oti edoxasen se.

[*Ex eodem Cod.* MS. *pag.* 32. *b. Iſaiæ* IV.]
lectio esaie profetae

[1.] Ce epilempsonte epta gynecES enos anthropu legusе ton arton emon fagometha ce ta imatia emon peribalometha plen to onoma su ceclite ef emas afele ton onidismon emon [2.] te de emera ecine empilampsi o theus en boile meta doxes epi tes ges tu ypsose ce doxase to catalipthen tu israhel [3.] ce este to ypolipthen en sion ce to catalipthen en hirusalem agiy clethesonte pantes y engraphentes is zoen en hirusalem [4.] oti ecpluni kirios ton rupon ton yion ce thygateren sion ce to aema eccathari ec messo auton en pneumati criseos ce en pneumati causeos [5.] ce exi ce este apas topos tu orus sion ce panta ta peri cyclo autes scias i nefele emeras cae os capnu co fotos pyros ceomenu nyctos pase te doxe sceparthesete [6.] ce este is scian apo caumatos en scepe ce en apocryfo apo scelerotetos ce yetu [*Iſaiæ* V. 1.] Aso de to agapameno asma to agapeto to ampeloni mu Ampelos egeneto to ecapemeno en cerati en topo pioni [2.] ce fragmon perietheca cae echaracosa ce ephyteusa ompelon sorec ce ocodomesa pyrgon en meso autu ce prolenion oryxa en auto ce emina tu pyese stafylen epyesen de acantas

Præterea librarios *Saxonicos* in ſcribendis, deſcribendiſve *Codd.* virgulam ['] ad deſignandas vocales longas uſurpâſſe, dum caput iſtud contexerem, aut plane neſciebam, aut non obſervaveram. Verum in citerioris antiquitatis membranis notula iſta acutitona, ſyllabarum diſtinguendarum gratiâ, à grammaticis introducta non raro occurrit: ut in góð, bonus; geréfa, aliter gereofa, *præpoſitus*, á & áá, *ſemper.*

Anglo-Saxones, *Danis Dominis*, diſcendis *Runis* operam dediſſe, iiſque in ſcribendo cum ſuis literis ſtudioſe uſos fuiſſe in Gramm. *Anglo-Saxonicæ* cap. XXII. non inidoneis argumentis probavimus. Ex quo vero caput iſtud conſcripſi, in MS. Cod. *Cott.* qui DOMIT. A. XVIII. inſcribitur, inveni *Saxonicam* crucis epigraphen, nempe, Rynas Drihtnes, *myſteria domini*, literis *Runicis* deſcriptam. Quam in *H. Wanleyi* Catalogo libb. *Vett.* Septentrionalium exhibitam videre eſt. *Annulum* etiam *aureum* me vidiſſe contigit, in cujus exteriori perimetro cernitur inſcriptio *Saxonica*, in qua elementis *Saxonicis Runæ* immixtæ exarantur eo modo, quo in *Tab.* nota [VI] exhibentur. Annulum hunc jam poſſidet multis mihi nominibus colendus *Hans Sloan*, M. D. Soc. Reg. Secretarius, hujus ævi *Plinius*; non ſolum Hippocraticæ artis; in qua excellit; ſed rerum naturalium, & præſertim rei herbariæ Scientia per totum literarum orbem illuſtris. Inſcriptio autem Saxonicis literis expreſſa, ſic, me judice, legenda eſt:

ÆÐREDMECAHEANREDMECAGROFT

Sic autem in voces diſtinguenda:

ÆÐRED MEC A HEANRED MEC [a] AGROFT.

Æthredus conjux Heanrædæ me cælavit. i. e. *cælari juſſit.*

Dum exſcriberem quod in Gramm. *Anglo-Sax.* pagg. 181, 182, legitur epinicion, quo *Saxones* Angliæ *Æthelſtani* ſui R. & *Edmundi* Clitonis [b] victoriam canebant, quam ab *Anlafo* pagano, & *Conſtantino* Scotorum R. reportaverant, non in mentem mihi ve-

a Lectionem hanc confirmant quæ in teſtamento *Wynfledæ*, ſequuntur: and hio becwið Æþelflæde hyre dehter hyre agrafenan beah, *&* *Æthelfledæ filiæ ſuæ annulum* (ſive *armillam*) *ſuum cœlatum legavit.* b Vide *Ingulphi* Hiſt. *Croyland.* Edit. *Oxon.* pag. 37.

nit antiqua illa ejus *latina* verſio, auctore *Henrico Huntindonienſi*, hiſt. lib. V. pagg. 203, 204, qui *Saxonicos* verſus verbum fere verbo reddidiſſe ſe affirmat.

Rex Adelſtan,
Decus ducum,
Nobilibus torquium dator,
Et * frater ejus Edmundus [* al. *filius*]
Longa ſtirpis ſerie ſplendentes,
Percuſſerunt in bello,
Acie gladii,
Apud *Brunesburh*,
Scutorum muros ſciderunt.
[a] Nobiles ceciderunt,
[b] Domeſticæ reliquiæ
Defuncti Edwardi.
Sic namque iis ingenitum fuerat
[c] A genubus cognationum,
Ut bellis frequentibus [d] ab infeſtis
Nationibus * defendere [* l. *ut defenderent*]
Patriæ theſauros, & domos,
[e] Pecunias, & xenia
Gens vero [f] Hibernenſium,
Et [g] puppium habitatores
Fatales corruerunt.
[h] Colles reſonuerunt,
Sudaverunt armati.
Ex quo ſol mane prodiit
[i] Micans hilariter,
Lætificans profunda,
Dei luminare, fax creatoris,
Uſque quo idem nobilis ductor
Occaſu ſe occulit.
[k] Ibi viri jacuerunt,
Multi à Dacia oriundi
Telis perforati,
Sub ſcutis lanceati,
Simul & Scotti bello fatigati.
[l] Gens vero Weſtſexe
Tota ſimul die prius electi,
Poſt indefeſſi,
Inviſæ gentis
Globos ſtraverunt.

Viri elegantes haſtas cedebant.
[m] Viri Mercenſes acuta jacula mittebant
Duro manus ludo.
[n] Sanitas ibi nulla his, qui cum *Anlavo*
Trans maris campos
In ligni gremio
Terram petierunt
Marte morituri.
[o] Quinque occubuerunt in loco belli
Reges * juvenis [* lege *juvenes*]
Gladiis percuſſi;
Duceſque ſeptem Regis Anlavi.
Abſque numero ceciderunt Scoti.
Deperiitque Normannorum tumor.
Nec enim paucos ad litem belli
Duxerant ſecum. cum paucis vero
In maris fluctus Rex navi profectus
Intrinſecus gemebat.
Simul & *Froda*, ductor Normannus,
Cumque ſuis notis dux Conſtantinus,
De Martis congreſſu jactare nequierunt,
Ubi cognationis ſuæ fragmen apparuit,
Ubi amici ſui corruerant
In ſtatione Populi
Bello proſtrati,
Et filium ſuum in loco prælii
Vulneribus demolitum charum reliquit.
Nec *Gude* Dacus declamare potuit,
Licet verbis blandus, & mente venuſtus.
[p] Nec *Anlaf* ipſe cum reliquiis ſuis
Mentiri potuit, quod ad hoc negotium
Sui præſtiterint in campo belli,
Ictuum immanitate,
Telorum transforatione,
In concilio proborum.
Matres vero, & nurus planxerunt
Suos belli alea
Cum Edwardi filiis luſiſſe. [labefactus
Cum Normanni navibus clavatis, & Anlaf
Ultra

a *Sax.* heaþolinde, *alta vexilla.* b *Sax.* aꝼaꞃan *comites, aſſeclæ.* c Id eſt, *à majoribus.* d *Sax.* ƿiþ laðꞃa, *contra inviſos*, i. e. *latrones.* e *Sax.* hettenꝺ cꞃunᵹun. *Invidiam exterorum.* f *Sax.* Sceoꞇꞇa, *Scotorum.* g *Sax.* Scipꝼloꞇan, *navium claſſis.* h *Sax.* ꝼelꝺ, *campi.* i *Sax.* Mæꞃe ꞇunᵹol, *magnum ſidus.* vel *princeps ſidus.* Integram vero pericopen ſic redde: *Ex quo ſol princeps ſidus, Dei Æterni Domini Candela clara, hilaris ſuper Horizontem oritur, donec nobilis illa creatura ſedem repetebat.* k Sic autem, qui ſequuntur, V. verſus emendandi ſunt: *ibi è Septentrionalibus hominibus multi milites telis perforati; &, transfixis ſcutis, vulnerati jacuerunt; quemadmodum & Scoti execrandum belli incrementum.* l Sic verte: *Weſt-Saxonum ſelectæ Copiæ profectæ ad prælium inſtabant veſtigiis inviſarum gentium, à tergo valde cædentes fugientem exercitum acutis & cruentatis gladiis.* m Redde, *Mercii non metuebant à duro manus ludo.* i. e. *à prælio.* n *Tum Salus nullis, qui cum Anlavo per mare mixtum in navis gremio terram petierunt prælio morituri.* o *Quinque occubuerunt in loco prælii juvenes Reges gladiis interempti; quemadmodum & ſeptem duces Anlavi, cum innumero exercitu navali & Scotorum, ibique fugatus eſt Nortmannorum dominus; et ad proram navis compulſus eſt parvus jam factus exercitus. Sonabat navis fluctu et Rex egreſſus in mare flavum, vivus evaſit. Sic etiam ſapiens ille Septentrionalis Conſtantinus dux veteranus ipſe ſuorum reliquiis fuga ad ſuos reverſus, qui caſtris proſtratus, et bello ſuperatus, filium ſuum vulneribus attritum in ſtragis loco reliquit, fruſtra comites ſuos plorabat, fruſtra amicos perditos lugebat.* p *Nec magis Anlafus dux flavicomus, cædis bipennis, in bello juvenis,* (tyro,) *ſenex ingenio, cum ſuis reliquiis merito gloriari, aut jactare potuit ſe ſuperiores in prælio fuiſſe, aut dum contra Edweardi comites telis miſſis certarent victores abiiſſe ex certaminis loco, ubi duces ſunt congreſſi, et ſigna ſignis adverſa, armaque viciſſim capta ſunt. Tum pudore ſuffuſi inde diſceſſerunt in clavatis navibus mæſtæ qui fuerant in reſono Abi* [Humbri] *Æſtuario telorum reliquiæ, aquilonares viri ad petendam trans profundum Dublinenſem urbem, ſuamque terram. ambo etiam fratres rex*

clitoque

Ultra profundum flumen
Terras ſuas mæſto animo repetiſſent.
Poſtea frater uterque
Rediit Westsexe belli reliquias
Poſt ſe deſerentes,
Carnes virorum in eſcam paratas.
Ergo corvus niger ore cornutus,
Et buffo livens, aquila cum milvo,
Canis, Lupuſque mixtus colore,
His ſunt delitiis diu recreati. non fuit bel-
Hac in tellure majus patratum [lum
Nec cædes tanta præceſſit iſtam,
Poſtquam huc venerunt trans mare latum
Saxones & *Angli*, *Brittones* pulſuri,
Clari Martis fabri
Walenſes vicerunt, reges fugaverunt.

Hæc Henr. Hunt. qui de verſione ſua ſic loquitur. "*De cujus prælii magnitudine* "*Anglici ſcriptores*, quaſi carminis modo proloquentes, & *extraneis tam verbis*, *quam fi-* "*guris uſi*, *tranſlatione* fida donandi ſunt, ut pene de verbo in verbum eorum interpre- "tantes Eloquium, ex gravitate verborum gravitatem actuum & animorum gentis il- "lius condiſcamus.

De extraneis illis verbis, figuriſque quibus poetas *Saxonicos* uſos eſſe dicit, egimus: de illis in Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXI. de his in cap. XXIII. Quorum vero cum ille neque ſenſum, neque vim, neque verum uſum rite intellexit, verſionem ejus emendatam in margine quaſi novam feci, ut ex ea, lector *Philo-Saxo*, tanquam ex prælibamento quodam, *Anglo-Saxonicæ* poëſeωs ingenium perſentiſceret.

In condendo hoc opere, ita ſcribere imprimis curavi, ut è popularibus meis lectores, quotquot id diligenter legerint, patrii ſermonis originem, & ad Henrici II. uſque tempora progreſſum, & quas in progreſſu ſubiit mutationes, ſcirent. Ob eam præcipue cauſam non modo inſtitutiones grammaticas *Mæſo-Gothicas* cum *Anglo-Saxonicis* una ſerie contexuimus; verum tam in *Diſſertatione Epiſtolari*, quam in Gramm. *Anglo-Saxonica*, ſpecimina haud pauca *Dano-Saxonicæ*, & *Normanno-Saxonicæ*, ſive *Anglo-Normannicæ* dialecti edenda diligenter etiam curavimus. Quapropter etiam ne Viris doctis, qui de origine, & progreſſu linguæ *Anglicanæ*, pro dignitate ejus, in poſterum forte ſive *Latine*, ſive *Anglice* ſcripturi ſint, deſim, aut deeſſe videar; alia id genus exempla hic adjicienda cenſeo. Horum primum locum non immerito vendicat apographum chartæ literarum patentium *Wilhelmi Conqueſtoris*, quibus certa quædam jura & privilegia dedit Monaſterio S. Auguſtini *Cantuar.* Quod cum antiqua earum literarum verſione Latina ad me deſcriptum è folio 64. ſupra citati *Cod.* MS. Aulæ Trin. miſit vir doctiſ. *Tho. Baker* Coll. D. *Johan.* apud *Cantab.* Soc. digniſſimus.

Charta Wilhelmi *Regis Conqueſtoris de* Saca ⁊ Socna.

Willm̄ King gret mine biſcopes. ⁊ mina eorles. ⁊ ealle mine þegnas frenciſce ⁊ engliſce on þan ſcyran ƿer *ſc̄s Auguſtinus hefð land inne freondlice.* ⁊ ic *cyðe eoƿ ꝥ ic habbe ge-unnan* Gode and ſc̄e Auguſtine. ⁊ *þam hirede þe þerto hyreð.* ꝥ hieo bien heore ſace ƿeorðe. ⁊ heora ſocna. ⁊ griðbryces. ⁊ hamſocna. ⁊ forſtalles ⁊ infangenes þeofes. ⁊ flemenefermðe ofer heora agene men binnan burgh and butan. tolles and teames. on ſtrande ⁊ on ſtreame. ⁊ ofer ſƿa fele þegna ſƿa ic heom to ge-leten habbe. ⁊ ic nelle þat anig man anig þing þeor on-teo butan heom. ⁊ here ƿicneres þe hƿo hit beo-tecen ƿillan. for þam þe ic hebbe for-gifen gode. ⁊ ſc̄e Augurtine þas gerihte minne ſaƿle to alyſedneſſe. ealſƿa Eadƿord king min meg ær efde. ⁊ ic nelle geþafian þæt ænig man þis abrecan be minan frendſcipe. God eoƿ geheldð. amen.

Ego Wilhelmus rex ſaluto *omnes meos* epos̄ & *comites, & omnes meos optimates francigenas & anglicos, in illis comitatibus ubi Sanctus Auguſtinus terram habet* Notum vobis *eſſe volo* me annuiſſe Sancto Auguſtino ſuæque congregationi, ut habeant ſuum *Sake* & *Sockne*. & pacis fracturam & pugnam in domo factam, & viæ aſſaltus & fures in terra ſua captos, & latronum ſuſceptionem ſuper ſuos proprios homines intra civitatem, & extra * ------ in litoribus & in marinis fluctibus, quod Anglice dicitur *teames* & ſuper omnes *allodiarios* ſuos. Et ego nolo conſentire, ut aliquis de aliqua re ſe intromittat exceptis ſemetipſis, & ſuis præpoſitis, quibus ipſi commiſerunt, vel committere voluerunt. Concedo enim iſtas rectitudines Deo & S. Auguſtino, meæ animæ ad redemptionem, ſicut Edwardus meus conſanguineus, & ſui anteceſſores reges fecerunt. Et ego nolo conſentire, ut aliquis iſtud frangat, qui de mea amicitia curet. Valete.

Huic ſuccedat altera haud diſſimilis ejuſdem *Wilhelmi* I. R. charta, cujus copiam mihi fecit vir clariſſimus *Thomas Smithus* S. T. P. bibliothecæ Cottonianæ curator,

clitoque vel victoriam deplorantes, Weſt Saxonum terram patriam ſuam una repetebant, poſt ſe relinquentes cornicem carnivoram, liventem bufonem cædis avidam, nigrumque cornei oris corvum et raucum illum bufonem, aquilamque cum voraci milvo præliorum aſſecla, glaucaque fera illa, ſylveſtri lupo cum alba cæſorum eſca ſaturandos. Nunquam antehac, quam commemorant veterum hiſtoricorum libri, major in hac inſula ſtrages, pluresve gladio proſtrati, ex quo Angli et Saxones feroces belli auctores huc ab oriente proficiſcentes, Britanniamque per ſalum latum petentes, Britannos honore præſtantes ſuperabant, terræque poſſeſſionem adepti ſunt.

* Implenda videtur lacuna cum verbis, *et theloneum.*

quo nihil non clauſum patefaciente, ad diplomatum omnium notitiam perveni, quæ *Saxonicè*, *Dano-Saxonicè*, vel *Normanno-Saxonice* ſcripta in theſauro illo MSS{ vere inæſtimabili, & jam publici juris facto, æternitati conſecrantur.

Willm̃ Kinꝫ ꝫꞃet Goꞅꝼꞃeꝫð Scıꞃꝫeꞃeꝼan ⁊ ealle þa Buꞃh-ꝩaꞃu bınnan Lunꝺene ꝼꞃeonꝺlıce ⁊ ıc beoꝺe eoꞅ ꝥ ꝫe on Lanꝼꞃanceꞅ lanꝺe Aꞃcebıꞅceopeꞅ þe ꝫebẏꞃað ınto Heꞃꝫan ne nıman ne Heoꞃt. ne Hınꝺan. ne Hꞃan, ne ꝫe nateꞅ hẏon ðæꞃınne ænıꝫ ðınꝫ huntıan butan ðam he ꞅẏlꝼ bebẏt oððe leoꝼe toꝫẏꝼð.

Willelmus rex Goisfredo Vicecomiti, & ceteris Londonienſibus fidelibus ſuis ſalutem. Mando & præcipio vobis ne in terris *Lanfranci* Archiepiſcopi, quæ ad Hergam ſuum manerium pertinent, cervos vel cervas nec capreolos capiatis, nec omnino aliquam venationem in eis faciatis, præter eos quibus ipſe præceperit, vel licentiam dederit.

Ad chartas patris, accedat alia filii R. Henrici *Primi; quam etiam è membrana bibliothecæ* Cott. *deſcripſimus.*

H. dei gratia rex Anglorum epiſcopis, &c. ------- H. þuꞃh Goꝺeꞅ ꝫıuu Ænꝫlelanꝺeꞅ Kẏnınꝫ ꝫꞃet ealle mıne Bıꞅcopeꞅ. ⁊ ealle mıne Eoꞃleꞅ. ⁊ ealle mıne Scıꞃꝫeꞃeuan. ⁊ ealle mıne ðeꝫenaꞅ. Fꞃæncıꞅce ⁊ Ænꝫlıꞅce on ðam Scıꞃan þe Anꞅelm Æꞃceb̃ ⁊ ꞅe hıꞃeð æt Xp̃ eꞅ cıꞃcean on Cantꞃaꞃebeꞃıꝫ habbað lanꝺ ınne ꝼꞃeonꝺlıce. ⁊ ıc kẏðe eoꞅ ꝥ ıc hæbbe heom ꝫeunnon ꝥ hı beon ælc þaꞃe lanꝺe ꝩuꞃðe þe hı Eaꝺꞅoꞃꝺeꞅ kẏnꝫeꞅ ꝺæꝫe. mıneꞅ mæꝫeꞅ. ⁊ on Ꝩıllelmeꞅ kınꝫeꞅ ꝺæꝫe mıneꞅ ꝼæꝺeꞃ. ⁊ Sac ⁊ Socne. on ꞅtꞃanꝺe ⁊ on Stꞃeam. Gꞃeð-bꞃeceꞅ. ⁊ hamꞅocne. ꝼoꞃꞅtelleꞅ eꞃ hıꞅ eaꝫene mæn bınnan buꞃꝫan ⁊ butan. ꞅꝩa ꝼul ⁊ ꞅꝩa ꝼoꞃð ꞅꝩa mıne aꝫene ꝩıcneꞃaꞅ ðeꝫena ꞅꝩa ıc heom to ꝫe n habbe. ⁊ ıc nelle ꝥ ænıꝫ man ænıꝫ ðıne þæꞃ ẏo butan þe hıt betꞇecan ꝩıllað. ne Fꞃæncıꞅc ne Ænꝫlıꞅc. ꝼoꞃðan ꝩıcꝫan þe ıc hæbbe Cꞃıꞅte mınꞃe Saꝩle to eceꞃe alẏꞅeꝺneꞅꞅe. ealꞅꝩa Eaꝺꞅoꞃꝺ Kẏnꝫ ⁊ mın ꝼæꝺeꞃ æꞃ hæꝼꝺon. ⁊ ıc nelle ꝫeðaꞅıan ꝥ ænıꝫ man þıꞅ ꝫebꞃece be mınan ꝼullan ꝼꞃeonꝺꞅcıꞃ. Goꝺ eoꞅ ꝫehealꝺe.

Chartis RR. *Wilhelmi* I, & *Henrici* I, adjiciatur non abſimilis alia pronepotis illius, hujus vero nepotis, *Henrici* II. quam infra exhibeo, accurate deſcriptam è membrana, & regio ſigillo munitam: cujus copiam mihi fecit ob ſummum pariter candorem, ac eruditionem notiſſimus *Georgius Harbin*, illuſtriſſimo D^no^. D^no^. Thomæ Thynne Vicecom. de *WEYMOUTH*, Mæcenati *Anglicano*, à Sacris.

H. þuꞃh ꝫoꝺeſ ꝫeſu ænꝫlelanꝺeſ kınꝫ ꝫꞃet ealle mıne bıſceopaſ. ⁊ ealle mıne eoꞃlaſ. ⁊ ealle mıne ſcıꞃeꞃeuan. ⁊ ealle mıne þeınaſ Fꞃencıſce ⁊ Enꝫlıſce on þan ſcıꞃan þe teobalt eꞃceb̃. ⁊ ſe hıꞃet æt xp̃eſ chẏꞃchen on Cantuaꞃabꞃıꝫ habbaꝺ lanꝺ ınne ꝼꞃeonꝺlıce. ⁊ ıc keþe eoꞅ ꝥ ıc hebbe heom ꝫeunnen ꝥ hı beon ælc ꝥ ıꞃe lanꝺe ꝩuꞃþa þe hı eaſꝺon en Eꝺꝩaꞃꝺeſ kınꝫeſ ꝺæꝫe. ⁊ on Wıllelmeſ kınꝫeſ mıneſ ꝼuꞃþuꞃ ealꝺeſaꝺeꞃ. ⁊ on Henꞃıceſ kınꝫeſ mıneſ ealꝺeſaꝺeꞃ. ⁊ ſaca ⁊ ſocne on ſtꞃanꝺe ⁊ on ſtꞃeame. on ꝩuꝺan ⁊ on felꝺan. tolleſ ⁊ theameſ. ꝫꞃıthbꞃıcheſ. ⁊ hamſocne. ⁊ foꞃſtalleſ. ⁊ ınfanꝫeneſ thıafeſ. ⁊ flẏmene fẏꞃmtha. oſeꞃ heoꞃe aꝫene men. bınnan buꞃꝫan ⁊ butan. ſꝩa ful ⁊ ſua foꞃð ſꝩa mıne aꝫene ꝩıcneꞃeſ hıt ſechan ſolꝺen. ⁊ oſeꞃ ſua fele þeınaſ ſꝩa ıch heom to leten habban. Anꝺ ıc nelle ꝥ enı man enıꝫ þınꝫ þeꞃon theo. butan hı ⁊ heaꞃa ꝩıcneꞃeſ þe hı hıt bıtechan ꝩıllað. ne Fꞃencıſce ne Enꝫlıſce foꞃ þan þınꝫan þe ıch habbe cꞃıſte þaꞅ ꝫeꞃıchtan foꞃꝫıſan mınꞃe ſaule to eche alıſenꝺneſſe. ⁊ ıc nelle ꝫeþauıan ꝥ enıꝫ man þıſ abꞃece bı mınan fꞃenſcıꞃan. Goꝺ ꝫeau ꝫehealꝺe.

H. Rex Angl. ⁊ dux Noꞃm̃. ⁊ Aquıt̃. ⁊ Com̃ Anð. Epı̃ſ. Com̃. Baꞃ'. Iuſtıc̃. Vıc̃. Cetı̃ſq; ſuis fiꝺelıb⁹. fꞃanc̃. et Ang. ı̃ omıb⁹. Comıtatıb⁹. ı̃ q̃ b⁹ † teob̃. Archıe'pſ ⁊ monach̃ ecclæ̃ xpı̃ t'ꞃaſ habent amıcabıl'eꞃ ſã l. Not̃ uob̃. facıo me conceſſıſſe teob̃. Aꞃchıep'o ⁊ monachıſ Cantuaꞃ̃. Om̃ſ t'ꞃaſ q^a^ tempoꞃ Reg. Eꝺꝩaꞃꝺı ⁊ Reg̃. Wıllı̃ pꞃoaui mei et Reg̃. H. aui mei hũ eꞃt'. ⁊ ſaca ⁊ ſocne. on ſtꞃanꝺe ⁊ ſtꞃeame. on ꝩuꝺe ⁊ felꝺe tolneſ ⁊ theameſ. ⁊ ꝫꞃıthbꞃeceſ ⁊ hamſocne. ⁊ foꞃſtelleſ. ⁊ ınfanꝫeneſ thıofeſ. ⁊ flemenefẏꞃtha ſupeꞃ ſuoſ hõıeſ ıſꞃa buꞃꝫoſ et extꞃa ın tanto et tã plen'ꞃe ſıc̃ pꞃopꞃıı mınıſtꞃı meı atq'ꞃeꞃe ꝺebent, et etıã ſupeꞃ tot thanoſ q^o^t eıſ conceſſıt Rex Wıllſ̃ pꞃoauuſ meuſ. Et nolo ut alıq'ſ hõıum ſe ıntꞃomıttat n'ıpſı ⁊ mınıſtꞃı eoꞃum q'b⁹ ıpſı Cõmıtt'e uoluеꞃunt. nec fꞃanc⁹. nec Angl⁹. pꞃoptꞃeꞃea q'a ego conceſſı xpõ ⁊ ecclæ̃ Cantuaꞃ. ⁊ aꞃchıepõ ⁊ monachıſ ſuıſ haſ lıb̃ tateſ ⁊ conſuetuꝺıneſ pꞃo ꞃeꝺemptıone aı̃æ meæ ⁊ pꞃo anımabuſ anteceſſoꞃum meoꞃum. Et nolo patı ut alıq'ſ eaſ ınfꞃınꝫat ſı non uult peꞃꝺeꞃe amıcıtıam meam. teſt'. Ph̃ ep'o Bajoc̃. & Arnulfo Epiſcopo Lexovienſi, & Thoma Cancellario, & Reginaldo Comite Cornubienſi, & Ran. Comite. Legr̃: & H. de Eſſex Conſtabulario, apud Eboracum.

Ad hæc accedant, quæ *Anglo-Normannice* carminis magici formulæ *Semi-Saxonice* præmittuntur manu *Normannica* exarata in membrana Eccleſiæ Dunelmenſis.

Ure ꝺrıthın kan fra the flum Iurꝺan mette he ſante Peter ın the burch [a] Habraham. Coth ure ꝺrıhtın uuat ıſ te Peter. Wı bıgınneſ thu ſa. Lauerꝺ coth Peter I ſale neꝺe, for ıt ıſ the ꝺrıſt me ꝺrıueſ. that uurthe the to bote coth ure ꝺrıhtın. ant alle ða manne that thıſe uuorꝺe for neꝺe cuetheſ.

Hæc dicat [[b]nue frebri]citans, zarizaro. zebita. pori. poro. ſinai. manai. albus vel niger &c.

Les plaies qui deu priſt
qui lunois li fiſt.
[c] Seit tumas les mania.
deu meime les charma.
qui plai ne deoille.
ne Ranche ne ceoille.
ne ſane new iſſe.
nu face il ici
de ceſt voſtre chaiſtif. N.
& Poſt dic Pater. N.

† Id eſt, *Theobaldus.* a Id eſt, *Hebron.* b *Omnis Febri--.* c *Seint Tomas.*

In Gramm. noſtris literas *Gothicas*, ſive *veteres Runas*, quibus utebantur antiqui *Scano-Gothi*, in diverſis alphabetis deſcriptas exhibuimus. His ut adjicerem antiqua priſcorum *Hunnorum* 34 elementa, quibus ad ſiniſtram in ſcribendo more orientalium utebantur, docti nonnulli me rogarunt. Illa igitur ante XXV annos *Joh. Harſanyi*, *Hungari*, manu delineata ſub tab. nota num. (VII) exhibenda rogantibus morem gerentes curavimus. Quod ſi, OTTLEYE, ſcalpta ea Tibi quoquo modo delectationi, ſeu etiam adjumento eſſe poterint, de beneficio illo non mihi, ſed operis noſtri fautori ſingulari, *Johan. Millio*, Aulæ S. *Edmundi* apud *Oxonienſes* Principali, literarum divinarum humanarumque ſcientia præclaro, cui ea accepta gratus refero, à Te agendæ gratiæ ſunt.

In Gramm. *Anglo-Sax.* pag. 152. XXIII. dixi multas voces *Gallo-Normannicas* in *Ælfrici* Gramm. *Latino-Saxonica*, quam MS. apud me habeo, inter lineas manu *Normannica* eſſe ſcriptas. Id genus ſunt uerre, *vitrum*. mauueis *degener*. hoſtel af brebez, *ovile*. reddeaiable, *obnoxius*. aliance, *pignus*. uſurie, *foenus*. ic lufige, io aim. þu lufaſt, tu aimeſ, &c. *amor*, ic eom gelufod, io ſui amet, &c. *utinam amer*, ceo auenge que io ſei amet. ic cyrre, io beiſ. ic adlige, io æſuanſ. ic tæhte, io enſeignoe. *doceor*, io ſui enſeine. ic fede, io nuriſ. *ſerpo*, ic rampiſ, cum innumeris aliis. Cauſam autem hujusmodi interlineationum cognoſcere mihi contigit ex verſione, quam fecit *Joh. Treviſa*, *Ranulphi Higdeni* Polychronici. lib. 1. cap. 59. *de incolarum linguis*, cujus ex MS. bibliothecæ collegii *S. Joannis* ſua manu deſcriptæ copiam mihi fecit ſupra merito laudatus *Thomas Baker*, iſtius florentiſſimi collegii Socius. Et ad fidem illius apographi, dignam omnino quæ ederetur judicavi, quum quod Sermonis *Anglicani* primum ex *Anglico* in *Normannicum*, dein ex *Normannico* in *Anglicum* mutati cauſas exponat; tum maxime, quod illius egregium ſpecimen ſit, prout Anno M.CCC.LXXXV. majores noſtri eo loquentes utebantur.

[1] *As it is knowe how meny maner Peple beeth in this Lond.* There beeth alſo ſo *many* dyvers longages and tonges. Notheles Walſche men and Scotts that bæth [2] nought medled with other nations, holdeth wel nyh hir firſte longage and ſpeche; but [3] yif the Scottes that were ſometime confederat, and woned with the Pictes drawe ſome what after [4] hir ſpeche; but the Flemynges, that woneth in the weſte ſide of Wales, haveth left her ſtrange ſpeche and ſpeketh Sexonliche now. Alſo Engliſhe men, they had from the bygynnynge thre maner ſpeche, Northerne, Sowtherne and Middel ſpeche in the middel of the Londe, as they come of thre manner Peple of Germania. Notheles by comyxtion and [5] mellynge firſt with Danes, and afterward with Normans, in meny the contrary Langage is [6] apayred, and ſom uſeth ſtrong [7] wlafferynge chiterynge hartynge and gartinge grisbayting. this [8] *apayrynge of the burthe of the tunge is bycauſe of tweie thinges*, * *oon is for children in ſcole agenſt the uſage* and *maner of all other nations* bæth compelled for to leve hire owne Langage, and for to conſtrue hir leſſons, and here thynges in Frenche, and ſo they haveth ſethe Normans come firſt into Engelond. Alſo gentilmen children bæth taught to ſpeke Frenſche from the tyme that they bæth rokked in here cradel, and [10] kunneth ſpeke and play with a childes broche, and [11] uplondiſſche men wil likne hym ſelf to gentilmen and † fondeth with græt beſyneſſe for to ſpeke Frenſche for to be told of. [[12] Treviſa. This maner was moche uſed to for firſt [13] deth, and is ſithe ſum [14] del changed. For John Cornwaile a maiſter of grammer changed the [15] lore in grammer ſcole, and conſtruction of Frenche into Engliſche: and Richard Pencriche lerned the manere techynge of him as other

1 Latine, *ut patet ad ſenſum*. 2 Lat. *impermixti*. 3 *Sax.* gif. 4 Infra **here**. i e. **their**. *Sax.* heora, hiora. 5 *Lat.* medled autem & mellÿnge, ab antiquo Danico medal, *quod medium eſt*, & ſecundario *mixtum*. Significat etiam *inter*, quod in medio duorum eſt. unde *i mille*, vel *i millum* in codd. vetuſtis, *inter*. i. e. *in medio*. Hinc antiquum Anglo-Normannicum noſtrum to medle, *miſcere*; & mellÿnge, quaſi medlÿnge, *mixtio*. Hinc etiamnum to medle, *alienis negotiis ſe intermiſcere*. Et *ardelio curioſus* apud nos dicitur **a medling fellow**, quippe qui omnium *negotiis ſe intermiſcet*. 6 *Lat.* corrupta, à *Sax.* pærran, apærran, *pervertere*. 7 Lat. *boatus*, & *garritus*. HARTINGE autem quaſi hardinge, *dure*, *aſpere*, & *férociter loqui*. *Garrynge*, à veteri *Danico* vel *Norm.* **garrungur**, *ſcurra*, *morio*. GRISBAYTING, *Sax.* gristbitung, *ſtridor dentium*, *ſtridula voce loqui*. 8 Lat. *Hæc quidem nativæ linguæ corruptio*. * Sic Ingulphus in hiſtoria Croylandenſis cœnobii, Edita Oxon. pag. 71. 10 *Sax.* cunnan, connan, *ſcire*. **Childesbroche**, nunc **a hobbyhorſe**. Sax. cild, *infans*, *puer*; & broce, *caballus*. 11 Lat. *Rurales homines*, **uplandiſhmen**. Sax. upland, *terra montoſa*, *regio mediterranea*; & uplandiſcman, *ejuſmodi regionis incola*. † *Sax.* fandian, *tentare*, *dare operam*. 12 Quod hic intra uncos concluſum vides, deeſt totum in polychronico à *Thoma Gale*, Oxoniæ edito, in libro quem inſcripſit *Hiſtoriæ Britanniæ ſcriptores* XV. 13 *Deth*, ni fallor ſignificat *tempus*, & derivandum eſt à Sax. tid. Unde *tith*, *teth*, *deth*. 14 Dæl. *Sax. pars*. 15 Lære, *doctrina*, à læran, *docere*, *erudire*.

mſu

men of Pencriche. So that now the yere of our Lorde a thouſand thre hundred and foure ſcore and fyve, and of the ſeconde Kyng Richard after the Conqueſt nyne, and alle the Gramere ſcoles of Engelond children lereth Frenſche, and conſtrueth, and lerneth an Engliſche, and haveth thereby avantage in oon ſide, and diſavantage in another ſide. Here avantage is that they lerneth her Gramer in laſſe tyme, than children were woned to doo: Diſavantage is that now children of Gramer ſcole conneth na more Frenſche than can hir lift hæle, and that is harme for [1] hem, and they ſchulle paſſe the ſæ and travaille in ſtrange landes, and in many other places. Alſo Gentilmen havith now moche left for to teche here children Frenche.] R. Hit ſæmeth a græt wonder how Engliſche men and her owne langage and tonge is ſo dyverſe of ſown in this oon ilond, and the langage of Normandie is [2] comlynge of another lande and hath oon maner ſoun amonge alle men that ſpeketh hit arigt in Engelond. [† Treviſa. Nevertheles there is as many diverſe maner Frenſche in the ræme of France as is dyvers maner Engliſche in the ræme of Engelond.] R. Alſo of the foreſaide Saxon tonge that is [3] deled athræ, and is abide ſcarceliche [4] with fewe uplonddiſſhe men is græt wonder. For men of the Eſt with men of the Weſt is as it were undir the ſame partie of hevene acordeth more in ſownynge of ſpeche than men of the North with men of the South. Therefore it is that Mercii, that bæth men of myddel Engelond as it were parteners of the endes, underſtondeth bettre the ſide langages Northerne and Southerne, than Northerne and Southerne underſtondeth either other. W. de Pont. Li°. 3°. [5] All the langage of the Northumbers and ſpecialliche at York, is ſo ſcharp, ſlitting, and [6] frotynge and unſchape that we Southerne men may that langage unnethe underſtonde. I trow that that is bycauſe that they bæth nyh to ſtrange men and nations, that ſpeketh ſtrongliche, and alſo bycauſe that the Kinges of Engelond woneth alwey fer from that cuntrey, for they bæth more torned to the South contray, and yif they goeth to the Northe contray they gooth with græt helpe and ſtrengthe. The cauſe why they bæth more in the Southe contrey than in the North, for it may be better corne londe more peple, more noble citæs, and more profitable havenes.

Treviſa's whole Booke concludes thus, God be thonked of al his nedes this tranſlation is ended in a thorsday the eygtenthe day of abril, the yere of our Lord a thouſand thre hondred four ſcore, and ſevene. The tenthe yere of King Richard the ſecond after the Conqueſt of Engelonde. The yere of my lordes age Sire Thomas of Berkley that made me make thys tranſlation fyve and thrytty.

In *Anglo-Saxonicæ* Gramm. Cap. XXIII. multa diximus de præpoſtera vocum apud *Anglo-Saxones* in ſtricta oratione diſpoſitione, metri & numerorum cauſa. quæ non ſolum à collocatione verborum in ſimplici ſermone numeris carente; ſed in oratorio, qui ſuos numeros habet, maxime aliena eſt. Poëtica hæc verborum tranſpoſitio ab ordine naturali maxime abhorrens ſe etiam oſtendit æque in verſibus veterum poetarum, qui *Scano-Goth.* cecinerunt, ut exemplis, quæ ſequuntur, videre eſt.

3 2 1 4 5 10
* Sua fræ ek hitt at hova
11 16 18 17
horg-briotur i ſtad mergum
8 7 6 9 13
opt kom hrafn Þars heiptum
12 14 15
hloÞ val-koſtu bloÞi

20 22 23 24
Endur let Jamta kindir
21 28 29 27
Allvaldur i ſtir falla
32 30 25 26
Vandiſt hann oc Vinda
31 34 35 33
Viggrimmur a Þat ſuimma.

Communis ordo vocum in ſoluta oratione.

Ek fræ ſua hitt, at hrafn kom opt, Þars hova horgbriotur hloÞ heiptum valkoſtu bloÞi, i mergum ſtad: Endur allvaldur let Jamta kindir oc Vinda falla i ſtyr, hann Viggrimmur vandiſt ſuimma a Þat.

---

1 Him Sax. *illis*. 2 *Lat.* adventitia. Comlynge autem à Sax. Cuma vel Cumlinȝ, *hoſpes, advena*, à cuman, *venire*. † Et hoc omne uncis incluſum deſideratur in editione *Th. Gale*. 3 *Sax.* dæled. *diviſus, partitus*, à dælan, partire, dividere, diſtribuere, unde in uſu chartarum to deal, chartas diſtribuere. 4 *Lat.* in paucis agreſtibus. vide not. 11. in priori pag. 5 *Lat.* tota lingua Northumbrorum maxime in *Eboraco* ita ſtridet incondita. 6 Fremitus à *Normannico*, vel *Scano-Gothico* frata *fremere*. * Hiſtoriæ Olai *Triggua* filii editæ *Upſalæ* 1691. p. 267, 268.

VER-

VERSIO LATINA.

"Percepi quoque beſtias carnivoras una cum rapacibus volucribus in eum locum ſe congre-"gaſſe, ubi Ethniciſmi templorum & idolorum Ethnicorum deſtructor cruentos cadaverum acer-"vos multis in locis zelotypus congeſſerat. Celeberrimus ille rex, & Iamtas, & Vandalos bello "ſuperavit. Idem Ethnicorum fanis infenſiſſimus in prima juventute id curavit faciendum.

7 9 12 11
* Onnar for oc einum
14 2 10
Unn-viggs kongur ſunnan
3 4 1 5 6
Suerþ rauþ mætur at morþi
8 13 15
Meiþi ſiotyio skeipa:

21 27 25
Þa-er hunlagar hreina
23 22 24
Hafþi Jarl ofkraſda
18 19 16 17
Satt geck ſeggia ættar
20 26 28
Sundar konunga fundar.

Ordo vocum in ſoluta oratione.

Mætur kongur (*ſa* er) ſuerþ rauþ at morþi onnar meiþi for ſunnan einum oc ſiotyio unn-viggs skeipa; ſeggia ættar ſatt gecc ſundar Þa-er Jarl hafdi ofkraſda hreina konunga hunlagar fundar.

[1] "Rex egregius, qui rubefecit gladios ſanguine cæſorum, è meridie profectus eſt navibus actuariis "LXXI. Tum humanæ ſtirpis concordia rumpebatur, cum [2] Comes à [3] regibus puris impe-"traſſet, ut navali prœlio congrederentur.

Grammaticam *Franco-Theotiſcam* cum orſus eſſem, nihil in *Libb.* vetuſtis, ſive *Francice*, ſive *Francica* aliqua manu *Latine* ſcriptis, ex quo, quæ literarum *Francicarum* poteſtas, ſciri poſſet, prorſus inveneram. Verum, OTTLEYE, ex eo tempore, quo exordium iſtius operis, in quo de elementis *Francicis* tractatur, typothetæ dedi imprimendum, MS. *Latinum* Bibliothecæ publicæ *Cantabr. Francica* manu exaratum, & nonnullis in locis *Francicis* verbis interlineatum verſavi, in quo *Oratio dominica*, *Doxologia*, *Symbolum*que *Conſtantinopolitanum*, vulgo *Nicænum* dictum, literis *Latino-Francicis* deſcribuntur, quemadmodum infra impreſſa cernuntur.

Oratio Dominica.

[4] PAτır ımon oen τıſ uranıſ aʒıaſτıτο τo onoma ſu elıτheτo ıuaſſılıa ſu. ʒenıτhıτo τo τhelıma ſu oſen uarno ke epıτıſ ʒıſ. τon arτon τon epıuſıon ꝺoſ ımın ſımeron. ke afeſ ımınτa ofelımaτa ımon oſ ke ımıſ afıomenτıſ ofıleτeſ ımon. ke mı ımaſ ıſ pıràſmon. Alla rıſe ımaı apoτu ponıru. A ɔ—c ı n:

Doxologia, ſive *hymnus Angelicus.*

DOxa enıpſıſτıſ τheo. ke epıſ ʒıſ ẏrını enanτropıſ euꝺochıa enumenſe euloʒumenſe proſ kınumenſe ꝺoxoloʒumenſe eucharıſ τu menſı ꝺıaτın meʒalınſu ꝺoxan. kẏrrıe baſıleu epuranıe τhe epaτır panτo craτor kẏrrıe ẏe monoʒenı ıſu xpē. ke aʒıon pneuma. kẏrrıe oτheoſ o amnoſ τuτheu oıoſ τu paτroſ. O eranτıſ amarτıan τu coſmu eleıſon ımaſ. O eranτıſ amarτıan τu coſmu proſ ꝺexeτın ꝺeıſını mon. O caτımenoſ en ꝺexıan τu paτroſ eleıſon ımaſ. Oτıſ ſımonoſ aʒıoſ. ſı monoſ kırrıoſ. ſı monoſ ıpſıſτoſ. ẏſoſ crıſτoſ. ſın aʒıoſ pneumaτın. ıſ ꝺoxan τheu paτroſ amın.

---

* In notarum cap. LXII. p. 87. per dictum *Olaum Triggueæ fil.* 1 *Olaus Trigguesſonus.* 2 *Sigvaldus.* 3 Scil. ab *Trigguesſono* rege *Norregiæ, Olao Sanska Suecorum* rege, & *Suenone Danorum* Rege. 4 In *Codd.* Sacramentorum *Joſeph Mariæ Thomaſii*, qui *Romæ* prodierunt M.DC.LXXX. oratio dominica *Latinis* literis ſic deſcribitur: Pater. ymon. oentis. uranis. agiaſti. totonomaſu.eltato. ibaſili. aſu. geniti. totelimaſſu. oſſe. uranu. kae. pitiſgis. tonarton. ymin. omoyſion. doſymin. ſymero. kae.aphiſ. ymin. thaothelamata. ymon. us kae. ymin aphionem. tauphelemata. ymon. kae.mys. ymin. kis. ymas. ſpiraſmo. alariſſe. ymas. apotuponeru.

 Symbo-

Symbolum *Conſtantinopolitanum*, vulgo *Nicænum* dictum.

PIſteugo iſenan theon patiran
panto cratoran pyitin uranu ke giſ oraton te
panton ke aotaton ke iſ ena kyrrion iſon chriſton
ton ion tu theu ton monogenin. ton ek tu patroſ
genithenta propanton ton eonon theon ek theu
foſ ek fotoſ theon alithinon ek theu alithinu
genithenta upyithenta omo uſion to patri diuta
panta egeneto ton dimaſtuſ anthropoſ kediatini
meteran ſotirian katelthonta ekton uranon keſ
ſarchothenta ekpneumatoſ agio kemariaſ tiſ par
thenu keen antropiſ anta ſtaurothenta te
yperimon. epi pontiu pilatu kepatonta ketafenta keanaſ
tanta titriti katataſ grafaſ kenelthonta iſtuſ
uranuſ ke kate zomenon en doxian tu patroſ kepalin
erchomenon meta doxiſ krine zontaſ kenecruſ utiſ baſiliaſ
ukeſteloſ ke iſ topneumaton agion. to kyrrion kezo
opion to ektu patroſ keio ek poreugomenon ton ſin patri
keio ſinproſ kynumenon keſin ſindoxa zomeno to
laliſan diaton prophiton iſmian agian katholikyn
ke apoſtolicin eccelſian. Omo logo en baptiſma iſa
pheſin amartion. Proſ doko anaſtaſin necron ke
zointumellontoſ eonoſ. A ɔ--c I N.

Codex MS. in Quarto, è quo hæc deſcribuntur, continet carmina varia & opera quædam miſcellanea omnium fere poetarum *Chriſtianorum*. Incipit à *Juvenci preſbyteri* hiſt. iv. Evangg. Fol. 421, habetur *doxologia*, *oratio dom.* & *ſymbolum Nicænum*. Fol. 422, habetur etiam *decalogus* Græce, literis *Latino-Francicis* ſcriptus, una cum Alphabeto *Græcanico*. Fol. 427, cernitur tractatus *de laude pudicitiæ* & *ſobrietatis*, *ſtudio Milonis* coenobitæ beati Chriſti præſulis. ut & *Hughbaldus* de *laude calvorum*, fol. 467.

In noſtro ſymbolo πιςεύω ſcribitur PISTEUGO, quemadmodum & in ſpecimine *Franco-Gallici* codicis, qui olim fuit *Dionyſiani* prope *Pariſios* monaſterii, quod exhibet [a] D. *Joh. Mabillon*, quem nominare maxime laudare eſt. Sic quoque in noſtro hoc ſymbolo πορευόμενον ſcribitur poreugomenon, ubi G non habet valorem τοῦ Γ tertii *Græcorum* & *Mæſo-Gothorum* elementi, ſed [b] τοῦ G ſeptimi *Mæſo-Gothorum*, quod eodem olim modo ſonabat ac I; quomodò & ipſum G, ante E vel I pronuntiant *Franco-Galli*; & in Ω exprimendo adhibetur ad producendum ſonum *Francici*, vel *Franco-Latini* o, perinde ac h apud Germanos uſurpatur ad producendum E. Quod cætera attinet, quæ ex his & id genus aliis ſpeciminibus ad eliciendam literarum Francicarum poteſtatem obſervare licet, ea doctis, præſertim *Franco-Germanis* & *Franco-Gallis*, qui noſtrum exemplum in illuſtrando *Saxonicorum* elementorum valore ſequi non gravabuntur, brevitati ſtudens relinquo.

In Gramm. *Iſlandicæ* Cap. I. elementa *Runica* undique quæſita & in variis alphabetis ſcalpta non ſine ingenti opera & ſumptu exhibuimus; ut ſi quid forte *Runicæ* ſcripturæ, ſive in pergamenaceis, ſive in ſaxeis, ſive in metallicis monumentis exaratum inciſumve lectori curioſo occurreret, id, inſpectis tabulis noſtris, ab illo facilius indagaretur. Verum ex quo caput iſtud impreſſum eſt, penſilem quandam icunculam auream, quoad formam haud nummis iis diſſimilem, quos in tabulis expreſſos edidit *Elias Brennerus*, à ſe delineatam mecum communicavit *Humphredus Wanleyus*. In cujus inſcriptione *Runæ* nonnullæ cernuntur, quarum notitiam neque ex alphabetis noſtris, neque aliunde hactenus aſſequi potuimus. Id ergo monilis, icunculæve cum ſua inſcriptione ad tab. literas numerales (VIII) exhibuiſſe operæ pretium me feciſſe ſpero. Quo Tu, Teve qui in *Runis* magis *Oedipi*, ſive in *Daniâ*, ſive *Sueoniâ* ſint, in ignotis iis characteribus explicandis operam veſtram felicius, quam ego meam, collocetis.

a Liber V. de re diplom. p. 366. b Vide *F. Junii* Alphabetum *Goth.* p. 3.

Diſſer-

Diſſertationis Epiſt. p. 29. illa pleniſſimam firmitatem habuiſſe apud *Anglo-Sax.* quæ in curiis acta & teſtata erant, oſtendimus. Paginaque 76, unam eandemque chartam pluribus exemplaribus apud eos in eadem membrana confici ſolitam; modumque, quo membrana iſta bipartiri, tripartiri, aut multipartiri ſolebat, docuimus. & in pag. 85. de vario jure, quod donans donatario contulit in prædiis, iiſque, quæ ad prædiorum exemplum dabantur, nonnulla diximus. Quæ omnia cum una charta illuſtret, & confirmet, illam ab exemplari *Cottoniano* deſcriptam hic *Philo-Saxonum* gratia exhibendam cenſuimus.

✠ Her swutelað on ðissum Gewrite [þæt] Æþelstan Bisceop gebohte æt Leofrice æt Blacwellon fif hide landes æt Intebyrgan be Æþelredes Cynges leafe. ⁊ be Ælfeges Arcebisceopes gewitnesse ⁊ be Ƿulfstanes Arcebisceopes. ⁊ be ealra þæra Ƿitena þe ða on Englalande lifes wæron. mid ten Pundan reodes Goldes ⁊ hwites Seolfres. unforboden ⁊ unbesacan to geofene ⁊ to syllanne ær dæge ⁊ æfter dæge. sibban oððe fremdam þær him leofost were:· And se Cing het þone Arcebisceop Ƿulfstan þær to Boc settan. ⁊ Æþelstane Bisceope Boc and Land betecan unnandere heortan:· þa æfter þysan manegum gearum. soc Ƿulfstan and his sunu Ƿulfric on sum þæt Land. þa ferde se Bisceop to Scire-gemote to Ƿigeran-ceastre. ⁊ draf þær his spræce. þa sealde Leofwine Ealdorman ⁊ Hacc.. ⁊ Leofric.· ⁊ eal seo Scir his Land clæne þa he hit unforbodan ⁊ unbesacan behæt ⁊ settan dæg to þæt man to ðam Lande scolde faran. ⁊ þa ilcan þe him ær Land Gemære læddon hit Æ[þelst]an. ⁊ cwædan gif ða Land-gemære ealswa wæron swa man heo on fruman lædde þæt se Bisceop þæt Lande ful rihte ahte:· Ða com se Bisceop þær to. ⁊ se þe him Land sealde. ⁊ þa he him to[wit]nesse wæron. ⁊ com Ƿulfstan ⁊ his sunu. ⁊ þa þe hyra Geferan wæron. ⁊ heo ealle þa þa Land-gemære. geridan eal swa heo man on fruman þam Bisceope lædde. ⁊ heo ealle cwædan þe [hyre] wæron þæt se Bisceop ful riht þæt Lande ahte:· Ða se þær geanwyrde wæs þe him Lande sealde:· Spæcon ða Leofrices freond ⁊ Ƿulfstanes freond. þæt hit betere wære þ heora seht togæd[ere dy]de þonne hy ænige Sace hym betweonan heoldan. sohtan þa hyra seht. þæt wæs þæt Leofric sealde Ƿulfstane ⁊ his suna an Pund ⁊ twegra þegna að. ⁊ wære hymsylf þridde. þæt he ðam ilcan wolde beon gehealden. gif seo spæc to Leofrice eode swa swa heo þa wæs to Ƿulfstane gegan. Ðis wæs ure ealra Seht:· Ƿulfstan ⁊ his suna sealdon þa þæt Land clæne Leofric. ⁊ Leofric ⁊ Ƿulfstan ⁊ Ƿulfric þam Bisceope clæne Lande ⁊ unbesacan. ær dæge ⁊ æfter. to gyfanne þær him leofost wære:· Her swutelað seo gewitnes ⁊ se borh þe þæræt wæron:· Ðæt wæs ærest se Bisceop. ⁊ L[eofric]e. and Ƿulfstan. ⁊ Brihtwine. ⁊ Cynsig. ⁊ Ƿynstan. ⁊ Ægelwig munuc. ⁊ Ælwine mæsse-preost. ⁊ Ælmær mæsse-preost. ⁊ Ƿulfric mæsse-preost. ⁊ Cyneword æt Pebbewurðy. ⁊ Ælesig [æt] Sec[can]ham. ⁊ Eadwig his mæg. ⁊ Ƿulfric æt Clodesheale. ⁊ Sæword æt Uptuny. ⁊ Ƿulfric æt Bynningtune. ⁊ Ƿulfwig Madding. ⁊ mænig god Cniht to eacan þysan:· Nu syndan þisra *Gewrita þreo. An on Ƿigerna-Ceastre æt Sca Marian þær þæt land to hærð.* ⁊ *oþer on Hereforda æt Sce Æþelbrihte.* and þridde á mid þam þe þæt land on haade stande:· God ælmihtig þone gehealde þe þis wille rihtlice healdan. ⁊ gif ænig man þonne seo þe þis awendan wille. God ælmihtig ⁊ Sca Maria., ⁊ ealle his leofan halgan þæne anðerige ægþær ge her on life. ge þær þær he længast wunian sceal. butan he hit þe deoppor ær gebete swa Bisceop him tæce:·

✠ C Y R O G R A P H V M

In *Diſſert. Epiſtolaris* p. 80. c. 2. Marg. hæſi in voce suangerefa, cujus ſenſum me latere tum confeſſus ſum. Verum ex eo tempore mihi in mentem venit, vocem illam pro sugangerefa eſſe ſcriptam, quæ *Suibus* vel *porcis præfectum* denotat. suga enim, in obliquis sugan, *ſuem* apud *Anglo-Saxones* ſignificat.

Monetæ ſpecies cum enumerare & explicare ſatagerem *diſſert. epiſt.* pagg. 109. 110, *&c.* Neſcio quo caſu contigit me nullam SICLI mentionem feciſſe: qui apud *Anglo-Saxones* nummus certe vel *cuſus* vel *computatitius* erat. *Ecgbertus* in [a] dialogo ſuo de Eccleſiaſtica inſtitutione ſic ſcribit: *Quiſquis vero* fratrum *contra interdicta venerabilium canonum transfugam clericum, vel monachum, ſine literis pacificis ſuſceperit, & conventus in hac obſtinatione perduraverit, reddat quod ſtatutum eſt,* XXX *quidem* SICLOS. XV. *vero Epiſcopo loci,* XV. *Abbati. Quicunque vero ex laicis, qui monaſteriis præeſſe noſcuntur, taliter aliquem ad ſe minime pertinentem ſuſceperit, reddat debitum ſtatutum, regi quidem* X. SICLOS, X. *vero Abbati.* Quod ad valorem autem hujus nummi attinet, illum duobus denariis argenteis valuiſſe idem [b] *Ecgbertus* innuere videtur: *Sed duplicata* XXX *Siclorum pecunia, hoc eſt,* ſexaginta argenteos *volumus dare Eccleſiæ adulterantes.* At in

a Edit. Londinenſis, quæ prodiit MDC.XC.III. p. 272. b Dialogi p. 273.

charta *Æthelſwithæ* reginæ, quam citat *Edwardus Cocus* in præfatione ante Sextam partem commentariorum juris, quindecies centum SICLI, mille quingentis ſolidis argenti & auri valuiſſe dicuntur. *Dabo* Cuthwulfo ----- *terram quindecim manentium in loco, qui dicitur* Laking, *pro ejus obedientia, atque pecunia pacabili*, hoc eſt, *mille quingentis ſolidis argenti & auri, vel quindecies centum* SICLIS. Per hanc ergo chartam *Siclus* valebat ſolido argenti & auri apud *Anglo-Saxones*, hoc eſt, undecim ſolidis argenteis, ſi aurum apud illos decuplo tantum valore argentum ſuperabat. Tu, OTTLEYE, pro perſpicaci Tuo ingenio judicioque, perpendas quid de immani hac differentia de SICLI *Saxonici* valore inter *Ecgberti* dialogum & chartam *Æthelswithæ* ſtatuendum ſit. Ego enim in re tam difficili, aleæque plena, vix audeo ſententiam meam interponere, nodum neque ſolvere ſciens neque volens ſcindere.

Multa etiam in ejuſdem *diſſertationis* p. 50, iiſque quæ ſequuntur, de *teſtamentis*, & *teſtamentorum* factione apud veteres *Anglos* tradidimus; quæ quia vim & lucem ex aliqua parte à *teſtamento Wynflædæ* accipiant, id quoque ex *Cottoniano* exemplari deſcriptum exhibere operæ pretium, me facturum ſpero.

✠ Wynflæd cyð hu hio wile ymbe þæt hio hæfð ofer hyre dæg. hio becwiþ into Cyrcan hyre Ofring-f...u. ⁊ hyre beteran Ofring-sceat. ⁊ hyre Rode. ⁊ into Bedern-hiwun twa Selefrene cuppan. ⁊ hyre to saul-sceatte ælcon Godes þeowe Mancos Goldes. ⁊ butan þam Ceoldryþe I Mancus. ⁊ Oðelbyrhte ⁊ Else ⁊ Æþels..eþe. ⁊ an pund to Wiltune þam hiwum. and Fugele anne Mancus:· And hio becwið Æðelflæde hyre dehter hyre agrafenan Beah. ⁊ hyre Mentel preon. ⁊ ꝥ land æt Ebbelesburnan ⁊ þa boc on ece yrfe. to ateonne swa hyre leofost sy:· ⁊ hio [a]n [hy]re ðara manna ⁊ þæs yrfes ⁊ ealles þæs þe þær þanne on bið. butan þæt man scel for hyre Saulle þær of-don ægþer ge an mannon ge an yrfe:· ⁊ æt Ceorlatune hio hyre an ealswa þere manna ⁊ þæs yrfes b..an þam Freot mannon. ⁊ þæt man finde of þam yrfe æt Ceorlatune [healfes] Pundes wyrðne Saul-sceat to Mylenburnan. ⁊ healfes Pundes wyrðne Saul-scet fram Gynnuc to Gyfle ⁊ Eadmære þæt land æt Coles [h]ylle ⁊ æt Inggeneshamme:· ⁊ hio an him eac þæs landes æt Faccancumbe hyre Morgen-gifu wes his dæg. and ofer his dæg gyf Æþelflæd leng lybbe þonne he. þonne fo hio to þam lande æt Faccancumbe. ⁊ ofer hyre dæg [g]a hit eft an Eadwoldes hand. ⁊ gif God wille þæt Eadwold weorþe to þam gewexen an his fæder þæt he land healdan mæge. þene bid ic Eadmer þæt he him læte[an] þara twega landa oþer to. oþþe æt Colleshylle oð æt Eadburggebyrig ⁊ ofer his dæg buta:· ⁊ hio wile þæt man finde æt Inggenesham[me h]ealfes Pundes wyrþne Saul-sceat to Waneting for hy. ⁊ æt Colleshylle. ⁊ finde man of þam yrfe. LX. penegga-wyrð to Scrifenanhamme. LX. to Colle[shy]lle. LX. to Cillaride. ⁊ freoge man Wulfware folgyge þam þe hyre leofo[st sy]ttyþe eal swa. ⁊ freoge man Wulflæde on þæt gerad þæt hio folgige Æþelflæde ⁊ Eadgyfe:· ⁊ hio becweð Eadgyfe ane Grences twan. ⁊ ane Semes[twan] oþer hatte Edgyfu. oþer hatte Æþelyfu:· ⁊ freoge man Gerburg ⁊ Miscin ⁊ his .....el, ⁊ Burhulfes dohtur; æt Cinnuc. ⁊ Ælfsige ⁊ his wif ⁊ his yldran dohtor. ⁊ Ceolstanes wif:· ⁊ æt Ceorlatune freoge man Pifus ⁊ Eðwyne ⁊ ..e..an wife:· ⁊ æt Saccancumbe frioge man Æðelm ⁊ Man ⁊ Iohannan ⁊ Sprow ⁊ his wif. ⁊ En[e]fætte ⁊ Gersande ⁊ Snel:· ⁊ æt Colleshylle freoge man Æþelgyþe ⁊ Biccan wif ⁊ Æffan ⁊ Bedan ⁊ Gurhannes wif. ⁊ freoge man Wulfwares swystor Bryhsiges wi[f] ⁊ i.... þyrne wyrhtan. ⁊ Wulfgyþe Ælfswyþe dohtor:· ⁊ gif þær hwylc wite þeow man sy butan þyson þe hio geþeowede. hio gelyfð to hyre Bearnon þæt hi hine willon lyhtan for hyre Saulle:· ⁊ Ælfwolde hyre twegen wesend Hornas. ⁊ an Horn. ⁊ hyre reade Giteld:· ⁊ hio becwyð Eadmære an hlidfæst þe Cuppan. Oþþe Æðelflæde. ⁊ bit þæt hi findon betweox him twa smicere scencing Cuppan [i]nto Beodern for hi oþþe hyre ahgene ieredan Cuppan geiccon hysyn ....ec..an anon Punde. þonne wolde hio þæt man dyde innon ægþere Cuppan healf Pund Penega. ⁊ agyfe man Eadwolde his agene. II. sylerenan Cuppan:· ⁊ hio becwið him hire gold Fagan Treowenan Cuppan þæt he ice his Beah mid þam Golde oþþe hi mon æt him gehweorfe mid. XVI. Mancussum reades Goldes swa micel þær is to gedong:· and hio becwiþ him twa Mydrecan ⁊ þær an innan an Bed-reaf eal þæt to anum Bedde gebyreð:· ⁊ agyfe Eadmær Eadwolde swa micel yrfe ⁊ swa fela manna swa [to] him ær æt Hafene becwæð. ⁊ [n]e his Fæder syððan swa he wille ⁊ be þan Lande æt Cinnuc hit agon þa hiwan æt Sceaftesbyrig ofer hyre dæg. ⁊ hio ah þæt yrfe ⁊ þa men þenne an hio þan hywum þara gebura þenn þam Gafol-lande sittað ⁊ þera þeowra manna hio an hyre suna dehter Eadgyfe. ⁊ þæs yrfes butan þam Saul-sceatte ðe man to gifle syllan sceal:· ⁊ hio wile ꝥ man læte on þan Lande standan. VI. Oxsan. ⁊. IIII. Cy mid feower Cealfon:· ⁊ of [þa]m ðeowan mannan at Cinnuc hio becwið Eadwolde Ceolstan Etstanes sunu ⁊ Æffan sunu. ⁊ Burhwynne Mærtin. ⁊ his sig:· ⁊ hio becwiþ Eadgyfe þær angean Ælfsige þene Coc ⁊ Tefl Wareburgan dohtor. ⁊ Herestan ⁊ his wif. and Ecelm ⁊ his wif ⁊ hiora Cild. ⁊ Cynestan. ⁊ Wynsige. ⁊ Bryhtrices sunu. ⁊ Edwynne. ⁊ Buneles sunu. ⁊ Ælfweres dohtor:· ⁊ hio becwið Æþelf[læde] Elhhelmmes dehter Ælfferes dohtor þa geonran. ⁊ hyri twili brocenan Cyrtel ⁊ oðerne Linnene oþþe linnen-web:· ⁊ Eadgyfe twa My-

drencan ⁊ þær Aninnan hyre betsþe Bed-wahrift ⁊ Linnenne-ruwan. ⁊ eal þæt Bed-ref þe þærto gebyreð. ⁊ hyre betstan dunnan Tunecan. ⁊ hyre beteran Mentel. ⁊ hyre twa treowenan gesplottude Cuppan. ⁊ hyre ealdan gewiredan preon is an. vi. Mancussum. ⁊ sylle man hyre. iiii. Mancussas of hyre Saule-sceatte...... bege ⁊ an lang heal wahrift. ⁊ oþer Sceort. and þrio set Hrægl:· ⁊ hio an Ceoldryþe hyre blacena Tuncena swa þer hyre leofre beo. ⁊ hyre betsð Haliryft. ⁊ hyre betsþan Bindan [⁊ Æþelf]læde þisse hwitan hyrecine daðe nan Cyrtel ⁊ Cuffian ⁊ Bindan :· ⁊ finde Æþelflæd syððan an hyre Nun-scrude. loce hwæt hio betsð mæge Wulfflæde ⁊ Æþelgife ⁊ ice mid Golde. þæt hyra ægþer hyru hæbbe. LX. Peneng....p. ⁊ Ceolwynne. ⁊ Edburge. þæt sy. XXX. penega wyrð. ⁊ þær synt twa micle Myder can. ⁊ an hrægl cysð. ⁊ an lytulu Tor myderce. ⁊ eac twa ealde Myderncan:· þenne an hio Æþelflæde n ælcum þingum þe þer unbecweden bið on Bocum:· ⁊ an swilcum lytlum:· ⁊ hio gelyfð [þ]æt hio wille hyre Saulle geþencan. ⁊ þær synt eac Wahriftu sum þe hyre wyrþe bið. ⁊ þa læstan hio mæg syllan hyre wimmannon:· ⁊ hio becwið Cynelufe hyre dæl þera wildera Horsa þe mid Eadmere synt:· ⁊ hio an Æðelflæde hyre Hysa...... Cuppe ⁊ þara Andlumena. ⁊ ealra þera getæsa þet þær binnan beoð. ⁊ eac ðæs worþiges gif his hyre se Cing an swa swa Eadweard Cing ær his Byrhtwynne hyre meder geuðe. ⁊ hæbbe Eadwold ⁊ his sweostor hyre taman Hors gemæne ....e his agene toworan:·

In ejuſdem diſſertationis p. 149, & deinceps, ſpecimina nonnulla dedimus errorum, in quos lapſi ſunt viri doctiſſimi, qui *Vett. Septentrionales* linguas, aut plane nullas, aut non omnes, aut ſi forte aliquam, eam tamen non ſatis bene, intellexerunt. Illis, *Philo-Saxonum*, *Philo-Gothorum*que gratia, viſum eſt & alios adjicere, qui, in rep. literaria, quamvis magni nominis homines, in quibuſdam allucinati ſunt. In quibus tamen, ſi linguas iſtas ſciviſſent, minime aut ipſi erraſſent, aut errorum aliis auctores fuiſſent. Horum primas tenet operibus ſuis inter doctos clarus JOHANNES HARDUINUS, qui in *pagg*. 34, 35, *chronologiæ* ſuæ *veteris teſtamenti*, quæ Amſtælodami edita erat An. MDCC. ſic de *Anglo-Saxonica* noſtra ſcribit: *At* Saxonica, *quæ in quibuſdam dubiæ* (*ut* Coptica) *fidei monumentis extat, nihil aliud, quam* Germanica *illius ævi eſt, quo ſunt hæc* (Coptica) *exarata characteribus ab artifice excogitatis, diverſis certe ab his, quibus* OFFA REX *ſuos olim nummos inſcripſit; qui ſunt omnino Latini, quales ii, quibus id nomen hic exhibemus. Ejus autem linguæ eſt* Saxonica Ælfrici *nomine homilia de* Euchariſtia, Ratramni *ſenſu, ſtilo, atque ipſo ſubinde ſermone conſcripta, hoc eſt* hæretico. *At* Ælfricus *non* Anglicum, Saxonicumve *nomen eſt, ſed* Hebræum, DEUS REDEMPTOR. Nam אל deus *eſt: quod nomen, quoniam nihil intereſt, utrum* ÆL *an* AL *efferas, ideo &* ÆLFRICUS *&* ALFRICUS *in libris ſcribitur.* פרק redimere *eſt ex vulgato interprete, pſalm.* CXXXV, 24. *quem tum ob peritiam viri ſingularem, tum aliis de cauſis, talium nominum architecti ſequuntur.*

In *Harduini* iſtis, tot fere ſunt errores, quot lineæ. Primo enim *Gallus* iſte in bibliothecis noſtris hoſpes in hoc fallitur, quod *Anglo-Saxonicam* non niſi in paucis quibuſdam monumentis extare putet; cum contrà ingentem *Codd.* MSS. numerum, ut illos, qui impreſſi ſunt, ſilentio tranſeam, *Grammatica* noſtra *Anglo-Saxonica*, & *diſſertatio epiſtolaris* citatos ſupereſſe oſtentat, quos *Harduinus*, cum Indicem tertium perluſtraverit, præproperam hanc cenſuram ſuam protinus retractabit. Secundo autem in illo fallitur, quod monumenta noſtra *Saxonica* dubiæ fidei eſſe ſcribat. Etenim extare apud nos & dubiæ fidei, & commentitia quædam monumenta *Saxonica*, præſertim *chartas*, ſive *diplomata*, adeo non negamus, ut quæ id genus aut ſunt, aut eſſe cenſemus, in opere noſtro paſſim notaverimus: quod & *Wanleyus* noſter in *libb. Sax.* catalogo; in quo etiam alia occurrunt quamplurima exploratæ fidei notæque præſtantiſſimæ, ad quæ doctum hunc virum mittimus. Tertio in eo errat, quod monumenta *A.S.* omnia ejuſdem ævi cum *Copticis* affirmet; ſiquidem nonnullos *Codd. Saxonicis* characteribus habemus ante annos DCCCC. ſcriptos, quorum nonnullos in Grammatica *Anglo-Sax.* citavimus, ut *Codd.* evangeliorum *Ruſhworthianum* & *Cottonianum* verſionibus *Dano-Saxonicis* interlineatos; Codicem bibl. Bodl. Oxon. cujus nota NE. D. 2. 19. è quo ſpecimina veteris manus *Saxonicæ*, quæ apud Anglos ante Ælfredi R. tempora in uſu erat, exhibuimus p. 168. Codicem *Philippi presbyteri*, cujus ſpecimen dedimus p. 176. Denique, qui mille annorum antiquitatem ſpirat, codicem *Evangg.* Eccleſiæ Licetfeldenſis, librum S. *Ceadæ*, dictum cujus ſpecimen Grammaticæ Franco-Theotiſcæ p. 2. videre eſt expreſſum; præter alios, quos *Humphr. Wanleyus* in catalogo ſuo notavit. Qui quidem *Codd.* omnes, cum cæteris ſive genuinis, ſive ſpuriis, qui temporibus *Anglo-Saxonum* diverſi generis & non unius ſeculi manibus exa-

rati ſunt, *Harduinum* quoque immanis, & tantum non ridiculi erroris arguunt, qui monumenta *Saxonica*, quæ pauca, quæ dubiæ fidei eſſe prædicaverat, etiam characteribus ab artifice pro arbitrio excogitatis ſcripta temere, & abſque omni judicio non erubuerit affirmare. *Anglo-Saxones* autem ſcribendi rationem ſuam, perinde ac ſuam *Gallos*, habuiſſe non uno loco obſervat hiſtoriæ *Croylandenſis* auctor, qui ritus & conſuetudines *Anglicanas*, quas *Normanni* innovaverant, recenſens ita ſcribit: *ipſum etiam idioma tantum abhorrebant* [Normanni] *ut modus etiam ſcribendi Anglicus omitteretur, & modus Gallicus in chartis & in libris omnibus admitteretur.* Et alibi: *detuleram etiam mecum Londonias, chartas & chirographa, & præcipua monumenta noſtri monaſterii, quæ cuncta manu Saxonica ſcripta erant. Chartas etiam - - - quæ partim duplicate tam Gallicana manu, quam Saxonica ſcribebantur.* At pro arbitrio & ingenio artificis excogitatas eſſe literas *Saxonicas* vult *Harduinus*, quod diverſæ ſunt ab his, quibus OFFA REX ſuos olim nummos inſcripſit, qui ſunt omnino *Latini.* Quod ſi *omnino Græci* eſſent, an igitur ſequetur & monumenta *Saxonica*, ſcilicet diplomata, & codices ab eruditis *Anglo-Saxonibus* eſſe ſcriptos characteribus ab artifice excogitatis? Membranæ veteres *Franco-Gallorum* ſcriptæ ſunt literis longe diverſis ab iis, quibus numiſmata eorum inſcripta ſunt, an igitur characteribus incertis, & pro arbitrio artificis excogitatis exaratæ ſunt? Verùm quarto, in eo errat *Harduinus,* quod *Offæ Regis* nummos literis inſcriptos dicit, qui *omnino Latinæ* ſunt. Tantum enim abeſt, ut omnino *Latinæ* ſint; ut ductum paulo diverſum habeant ab iis, quæ omnino ſunt *Latinæ*, ſpeciem præ ſe ferentes invenuſtam, à majuſculis iſtius ævi *Latinis*, etſi non plane abhorrentem, plane tamen haud parum alienam.

Quod *Ælfrici* homiliam *paſchalem*, *Saxonice* ſcriptam, hæreticam inique vocat, id non moror, quippe qui non ut Theologus, ſed ut *Saxonicæ* linguæ præceptor, hic cum illo controverſiam habeo. Verùm cum ÆLFRICVM non *Saxonicum*, ſed *Hebræum* nomen eſſe dicit, eo ſe deridendum omnibus propinat, qui *Saxonicis*, *Franco-Theotiſcis*ve literis eruditi, ſciunt *Ælfricum* (haud ſecus ac *Ælfredum*, vel *Aluredum*, *Alricum*, *Alredum*, *Aldredum*, *Alberhtum*, *Alwinum*, cum id genus aliis) eſſe nomen proprium *Saxonicæ* originis, non *Ælfrico* homiliſtæ Archiepiſcopo Cantuarienſi ab aliquo nominum architecto ob peritiam viri ſingularem inditum; ſed illi cum aliis *Anglo-Saxonibus* commune: ut *Ælfrico,* cui cognomen *Bata*, *Ælfrico* Merciorum duci, *Ælfrico* Eaſt-Anglorum Epiſcopo, & *Ælfrico* Archiepiſcopo Eboracenſi.

A nominum architectis, quos apud *Saxones* noſtros fuiſſe ſomniat *Harduinus*, occaſionem ſibi oblatam arbitratur ad monendum lectorem de fraude artificum, qui unam literulam mutando ad diſſimulandam malitiam, voces ignotas interdum confingunt. *Quod* (inquit) *eſt inprimis à non nemine præſtitum, cujus librum ante annos ſex didicimus manuſcriptum alicubi aſſervari ſub ementito nomine* 'Ασιδαίου, *cum ſcriptor ſit ſæculi* XIII; *Qui poſtquam captum* à Francis Byzantium *eſt*, *in* Galliam *appulit*, *ubi eodem*, *quo* Calviniani *hodiè aguntur adverſus ſacrum Epiſcoporum ordinem*, *odio agitatus*, *ac præſertim in eos*, *qui titulos quoſdam habent in* Galliis *honorum*, *ac dignitatum illuſtrium*, *ſcripſit eos multo delectari magis* [a] Δουκιναέρις, *quam Epiſcopi nomine. Quo de vocabulo interrogati*, *amico conſulenti patefecimus hominis improbitatem*, *qui*, *ne ſtatim ea pateret*, *mutata litera* Π *in proximam conſonantem* Ν, *pro voce Gallica ex duobus conflata* Δουκεπάριος, DVC & PAIR, *ſcripſerit* [a] Δουκινάριος. Hæc ille, criticæ laudis ſtudio vehementer nimis affectus, inepte, temere, & fidenter. Nam tantum abfuit, ut *Aſidæus* ille Δουκλωάριον pro compoſito vel potius decompoſito *Gallico* Δουκεπάριον prave & malitioſe ſcripſerit, ut [b] antiſtites, qui *Paulo Samoſateno* Epiſcopatum ſuum abrogârunt, criminibus ejus id annumeraverint, quod Δουκλωάριος quam ἐπίσκοπος mallet vocari.

Ad *Harduinum* accedat P. *Franciſcus Giambullarius* à nobis antea laudatus. Qui, cum prius floreret, quam *Septentrionales literæ* notæ eſſent, in erroribus multis verſatus eſt, quos, ſi jam in vivis eſſet, quiſque *Philo-Teuton*, *Philo-Gothus*ve illi facile poſſet oſtendere. Id genus eſt, quod de *Tuiſcone*, quem Tacitus *Tuiſtonem* vocat, gigante dicit, à quo ortos *Germanos* ſcribit, p. 59. *Il ſecondo anno di coſtui cominciarono ad abi-*

a Lege Δουκλωαέρις & Δουκηνάριος. b *Euſeb.* hiſt. Ecclesiaſt. lib. VII. c. XXX. p. 229. edit. *Pariſiis*, MDCLXXVIII. v. etiam vocem Δουκηνάριος in Gloſſario *Car. Dufreſnii* ad ſcriptores mediæ & infimæ *Græcitatis*, & in appendice ad *gloſſarium*.

tarſi

tarſi la Spagna, & la Francia. il xv°. *la Germania per Tuiſco gigante, uno de figlivoli di Noe, nato dopo il diluvio, da'l quale duro ancor'oggi il nome Todeſco, quaſi Toëſco, poco alterato da'l primo ſono.* Pag. 117, & deinceps multas voces *Italicas* quæ plane ſunt *Gothicæ* & *Teutonicæ* originis ab *Hebræo* fonte derivat, ut Ambaſciata: *diciamo noi adunque, Ambaſciata, Ambaſciatore, & Ambaſceria, da Baſcer, che à loro ſignifica nunziare.* Quum tamen, *Ambaſciata* à Gothico 𐌰𐌽𐌳𐌱𐌰𐌷𐍄𐍃. Apud *Cæſarem* in commentariis, *Ambactus*, miniſter; unde *Anglo-Saxonibus* embiht, embihtan; *Alamannis* ambaht, ambahtan, *miniſter* & *miniſtrare* accerſendum eſt.

Giambullarium ſequatur vir doctiſſimus *Angelus Rocca*, qui ſextam columnam paraſtaticam bibliothecæ *Vaticanæ*, *Gothicæ* linguæ, inventorem nimirum Ulphilam repræſentantem deſcribens, ſic loquitur; *prima hujus paraſtaticæ columnæ facies Ulphilam Gothorum epiſcopum habitu epiſcopali indutum,* Gothicarumque literarum inventorem *repræſentat. Hinc ſupra ejus caput Alphabetum conſpicitur, & ad ejuſdem pedes hæc legitur inſcriptio;* Ulphilas Episcopus Gothorvm Literas Invenit. Alphabetum autem, quod ſupra caput *Ulphilæ* in bibliotheca Vaticana conſpicitur, non iſtud eſt à *Græcis* & *Latinis* literis ſumptum, in quo *Evangg.* Gothicam ſuam verſionem exaravit; ſed ut ex literis delineatis conſtat, Alphabetum quoddam *Runicum*, ſive *Scano-Gothicum*, quod aut ipſe *Angelus Rocca*, aut aliquis alius bibliothecæ Apoſtolicæ ante eum præfectus, inter linguas, literaſque *Scano-Gothicas*, & *Mæſo-Gothicas* quid diſcriminis eſſet nondum ſciens, ſupra caput Epiſcopi *Mæſo-Gothorum* nec ſcite, nec convenienter depinxit.

Ad *Angelum Roccam* accedat *Gul.* noſter *Camdenus*, quo auctore, morem donandi terras *ſine ſcripto*, cum gladiorum, & id genus ſymbolorum ſolemni traditione, *Anglis* veteribus ante ingreſſum *Nortmannorum* fuiſſe probavimus in differt. epiſt. p. 48. exemplo R. *Canuti*, qui prædium *Puſeyenſe* tradito cornu dediſſe fertur. Quod, à majoribus de *Puſey* nuncupatis acceptum prædii dominus, *Carolus Puſey*, poſſidet. id nimirum ante aliquot annos, cum Cancellariæ præſideret honorabilis dominus *Georgius Dom. Jefferyes*, cauſa in foro acta, conſecutus. In illa lite, ut accepi, exhibitum in *Cancellaria* fuit ipſummet *cornu*, de quo controverſia erat; & cum magnâ omnium admiratione, ut illud ipſum *cornu*, quo, veluti *charta*, terras *Puſeyenſes* ante DCC fere annos *Canutus* donaverat, acceptum, admiſſum & probatum. Cornu autem quod attinet, *bovinum* eſt, mediocris magnitudinis, quod in medio habet cingulum argenteum auro oblitum, duobus pedibus *canis venatici*, quibus ſepoſitum ſuſtentatur, affabrè commiſſum. In illo cingulo ſcalpitur inſcriptio, quæ hæc eſt.

I kyng Knowd yeve Wyllyam Pecote
pys horne to hold by þy lond.

In apice etiam habet *canis venatici* caput cochleati operis ex argento deaurato factum. Quo per ſtrias circumverſo, clauditur os apicis; reverſo vero & exempto, aperitur. Hinc binos in uſus deſtinatum id cornu exiſtimo. Nam aperto apice in flatum buccinæ *venatoriæ* ad homines, & canes convocandos; operto vero, *poculi* vices ſuſtinuiſſe videtur: ſed in venationis uſum id primario fabricatum eſſe, non ſolum *venatici* canis caput pedeſque ſupra deſcripti; ſed duo annuli, per quos à loro intromiſſo, cornicinis ad latera pendebat, ut credamus, faciunt.

Hæc obiter, Ornatiſſime Ottley, de Cornu, quod oſtentant domini de *Puſey*. Quod tamen non eſſe, ſaltem non poſſe evinci eſſe illud ipſum cornu, quo *Canutus* R. prædia *Pyſeyenſia* donabat, inſcriptionis *Sermo*, quo ante tercentum vel CCCL. annos *Angli* locuti ſunt; & *Characteres*, quibus ea circiter tempora uſi ſunt, in Tab. nota numerali [IX] exhibiti demonſtrant. Equidem quam primum illos delineatos conſpexi, Epigraphen cornu collegii *Reginæ* apud Oxonienſes florentiſſimi, non potui non in mentem revocare. quæ cum illa *Puſeyenſis* cimelii non ita diſſimilibus literis exarata eſt, ut qui utramvis norit, ambas noverit.

Denique agmen claudat ingenio excellens, & humaniorum literarum, præſertim dramaticæ poëſeωs ſcientia clarus *Thomas Rymer*, qui literaturæ *Saxonicæ* prorſus ignarus, commentitium inſtrumentum ante ducentos circiter annos fictum, ſigilloque *Malcolmi* R. Scotorum munitum eſſe ſimulatum, quo rex ille S. *Eadwardo* II. Anglorum regi, tanquam *Scotiæ* ſuperiori domino, homagium, ligium & fidelitatem ſpoſpondiſſe,

diſſe, & profeſſus eſſe dicitur, cælatura ſplendidè expreſſum, quaſi ad pompam, edidit. Quod tamen, non dicam, ſi linguam, antiquitates & ſolennia verba; ſed ſi vel literas, manuſque *Saxonicas*, typorumque ſcutariorum originem cognoviſſet, adeo tanquam genuinum & verum edere noluiſſet, ut id plane uti figmentum primo intuitu, & omni procul dubio damnaſſet. Etenim manus ipſa, qua inſtrumentum ſcriptum eſt; vox [a] PARLIAMENTUM, quod ante annum XXVIII. *Henrici* III. regnantis, in monumentis *Anglicanis* non ſcriptum occurrit; voceſque feudales, *ligii ſubditi*, *ligia fidelitas*, *homagium ligium*, *jus directum*, *recorda coronæ*, omnes ante victoriam Nortmannicam *Anglis* ignotæ; ut de ſigillo, quod ſcuti regii ſymbolum gentilitium eſt; ut de tempore in quo eſſe confectum & ſigillatum fingitur, nihil dicam; id falſum eſſe evincunt. Equidem viri cæteroquin doctiſſimi non potui non dolere vicem, qui membranam iſtam publicando, ſe Scotis caſtigandum expoſuit. Quorum unus vir eruditus *Georgius Ridpath* clientelarem illam *Malcolmi* Regis profeſſionem merum eſſe commentum oſtendit in præfatione, quam præmiſit libro, quem **Scotlands Soveraignity aſſerted**, inſcriptum Londini edidit, A. 1695.

Denique adde huc quæ obſervare fas eſt de [b] ꞇꞃopeꞃe, facto à *Latino* [c] TROPARIUM vel Troparius, *Græce* [d] ΤΡΟΠΑΡΙΟΝ, quod *hymnarium*, *hymnologium*, ſive librum *hymnorum* ſignificat. Id genus eſt Cod. ille Latinus MS. bibl. *Bodleyanæ*, qui in col. 1. p. 135 catalogi librorum MSS. qui in magnum reip. literariæ beneficium Oxoniæ prodiit An. Dom. MDCXCVII. ſic inſcribitur: Codex elegantiſſimè ſcriptus, qui TROPARIUM appellatur: continet quippe *tropos* ſive hymnos ſacros, viz. *Alleluia*, *tractus*, *modulamina*, *Proſas per anni circuitum in feſtos & dies dominicos: omnia notis muſicis antiquis ſuperſcripta*. Pro hac verò voce antiqua *tropere*, ſive librarii, ſive typothetæ errore mendoſè TOPER excuditur in *R. Hovedeni* annalium p. 283. Quem locum exſcribens cl. *Johan. Seldenus* in pag. 147, [e] libelli, qui inſcribitur *Jani Anglorum facies altera*, vocem ſibi ignotam nigris in literis deſcripſit, eam lectori notandam & explicandam relinquens. Verba hiſtorici hæc ſunt: *In craſtino colloquii venit Thomas Archiepiſcopus ad curiam regis in capella ejus, & ſtatim petiit ab eo licentiam transfretandi ad Alexandrum papam, qui ea tempeſtate moram faciebat in Francia, & habere non potuit. Dixit enim ei Rex, tu prius reſpondebis mihi de injuriâ, quam feciſti* Johanni Mareſchallo *meo in curia tua. Conqueſtus enim erat regi idem* Johannes, *quod cum calumniatus eſſet in curiâ Archiepiſcopi terram quandam de illo tenendam jure hæreditario, & diu inde placitaſſet, nullam inde potuit aſſequi juſtitiam, & quod ipſe curiam Archiepiſcopi ſacramento falſificaverat ſecundum conſuetudinem regni. cui Archiepiſcopus reſpondit: nulla juſtitia defuit* Johanni *in curia mea: ſed ipſe, neſcio, cujus conſilio an propriæ voluntatis motu, attulit in curia mea* [f] *quendam* TOPER, *& juravit ſuper illum, quod ipſe pro defectu juſtitiæ à curiâ meâ receſſit, cum ſtatutum ſit in regno veſtro, quod qui curiam alterius falſificare voluit, oportet eum jurare ſuper ſacraſancta evangelia: Rex quidem non reſpiciens ad verba hæc juravit, quod ipſe haberet de eo juſtitiam. Et Barones curiæ Regis judicaverunt eum eſſe in miſericordia regis*. Verum anonymus ille, ſive is *Adamus Littleton* S. T. P. ſive quis alius fuit *Saxonicæ* linguæ rudis, qui [g] *Janum Seldeni* in *Anglicum* convertit, in vocem ſic abſurdè ſcribit: **I know what the Adverb** [h] TOPER **ſignifyes amongſt the Ancient Latines; but what the word means here, I confeſs I am in the dark. it doth certainly ſtand for ſomething (I was thinking a TAPER) which he brought with him into court, and ſware upon it, as he ſhould have done upon the holy Goſpels. I cannot imagine that by** quandam TOPER, **ſhould be intended ſome woman or girl, whoſe name was** TOPER, **whom he brought along with him, and in defyance to the court, laying his hand upon her, took his oath as formally, as if he had done it upon the holy Evangeliſts.**

In *diſſert. epiſtolaris* p. 121. *Britanniæ Saxonicæ*, & *Romano-Saxonicæ* topographiam à nemine niſi qui literaturæ & antiquitatis *Anglo-Saxonicæ* peritus eſt, literato orbi,

---

a *R. Bradei* liber qui inſcribitur, **An Anſwer to Mr. Petits Rights of the Commons aſſerted.** p. 71, 72.
b Quod vide in librorum vett. Septentr. Cat. p. 80.
c Quod vide in *Du-freſnii* Gloſſario *Latino-barbaro*.
d Vid. *Watſii* gloſſarium ad finem operum *Matthæi Paris*. excuſ. Londini. 1640. Et *Du-Freſnii* Gloſ. *Græco-Barbarum*.
e Edit. Londini. 1661.
f In *Seldeni* libro male *quandam*.
g In libro *Londini* edito, Anno. MDCLXXXIII. cui titulus **Tracts written by John Selden of the inner Temple Eſquire.**
h *Topper*, Feſt. ex *Næv.* i. e. *cito*, *celeriter*, quaſi toto opere, τάχα, αὐτίκα, **immediatly, quickly, in all haſt.** Linguæ *Latinæ* dict. opera & ſtudio *Adami Littleton*. Londini, 1681.

qui

qui illam jam dudum deſiderat, dari poſſe oſtendimus. Ibi quoque de iis, quæ typographici hujus operis conditori curanda & facienda ſunt, ſententiam noſtram breviter explicuimus. præſertim quo pacto locos ab illo deſcribendos exiſtimamus uno atque altero exemplo monſtravimus. Verum dum de exemplis dandis cogitaremus, in mentem mihi non venerat *Joh. Seldeni* in *Cygneam* ſuam *cantionem* commentarius, in quo egregia multa, eaque locorum deſcriptorum luculentiſſima exemplaria, alphabetico ordine digeſta, inveniet, quiſquis ille fuerit, Britanniæ *Anglo-Saxonicæ* & Romano-Saxonicæ deſcriptor, quæ ei ad imitandum propono. Id genus opus animo molitus eſt L. *Noel*, vir in literatura *Saxonica* verſatiſſimus, ut par eſt conjicere ex *Angliæ Saxonicæ* tabula chorographica, quam illius manu delineatam, *Saxonicis*que locorum nominibus deſcriptam cernere eſt in bibl. *Cott. Domit. A.* XVIII.

Cum ea, quæ de etymis & origine linguæ *Anglicanæ* tradiderim *diſſert. epiſt.* p. 255, ſcriberem, OTTLEYE, conſtituebam aliquot centenas ſupra mille voces, quæ nobis in uſu ſunt, alphabetico ordine digeſtas, & à ſermone *Cimbrico*, ſeu *Scano-Gothico* ſolo petitas, in *præfatione* noſtra, quaſi in proſpectum producere. Verum illius magnitudo, quæ jam nunc ad majorem quam credideram, molem ſurrexit, facit ut conſilium mutarem, ne porta vegrandis domum ſuperaret.

In omnibus ferè partibus, quæ opus noſtrum conſtituunt, tantum abſuit, ut aliquam omitterem, ut nullam non occaſionem, quam mihi ad danda vetuſtarum manuum ſpecimina arbitrabar oblatam, captaverim & amplexus ſim. Verum *Humfredus Wanleyus*, qui ea pauciora eſſe cenſet, quam majorum noſtrorum honos, operiſque dignitas poſtulat; ſparſimque inſuper, & ſine ordine hic illic poſita dolet; auctor mihi eſſe voluit, ut nova ſpecimina à ſe ſecundum ſeriem Temporum delineata exhiberem. Quæ ergo *Tui*, omniumque φιλαρχαίων gratia, *Colendiſſime mi* OTTLEYE, non ſine magnis impenſis ad calcem præfationis in tabulis ſcalptis vobis cum delectatione aſpicienda adjicere non gravatus ſum.

Hactenus in iis ſcribendis operam poſui, quæ ad corrigendos errores majoris momenti, quibus forte fui lapſus; & ad ſupplendos operis noſtri defectus, maxime conducere ratus ſum. Jam ergo ad confirmanda aliqua, quæ tradidimus, aliorum ſcriptorum auctoritate; & quæ ab aliis ſcribuntur noſtris contraria redarguenda progredior; in producenda paulo ulterius præfatione, neque Tibi, neque iis qui Tuo affectu venerabilem antiquitatem colunt, quod ſpero, moleſtiam creaturus.

In *diſſertatione Epiſt.* Literaturæ & antiquitatis *Saxonicæ* quam utilis ſcientia eſt, ut ex aliis, ſic ex eo præſertim oſtendimus, quod *Chartularium* vel *Cartarium Anglo-Saxonicum* & *Normanno-Saxonicum* rite condere, vel *Britanniæ Anglo-Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ Topographiam* recte ſcribere nemini fas eſt, qui id genus literarum ſcientiam non bene aſſecutus fuerat. Utriuſque futuris auctoribus, chartarum veterum uſum perinde neceſſarium fore monſtravimus. Speciatim pag. *Diſſert. Epiſt.* 81. quemadmodum *tempus*, ſic & *locos* in chartis ſuis ſolitos eſſe notare *Anglo-Saxones*, *Dano-Saxones*que, præcipuè *Reges* & *Epiſcopos*, nonnullis exemplis probavimus. Quamobrem meo inducere conſilio velim illorum alterutrum, qui fortè primus ad ſcribendum ſurrexerit, ex Regum & Epiſcoporum *Angliæ* veteris diplomatibus, de eorum *Aulis* & *Villis* tractatum ſcribere, *Johannis Mabillonii* ad exemplum, qui *de regum Francorum palatiis, villiſque regiis*, quorum notitiam ex vetuſtis eorum chartis hauſit, [a] librum φιλαρχαίοις gratiſſimum conſcripſit.

Præterea cum literarum *Septentrionalium* utilitatem oſtendere ſatagens, de libris faciendis aut recudendis agerem, qui in *Saxonicis* verſatiſſimos auctores poſtulant, neſcio quo caſu *Chronici Saxonici* oblitus ſum, quod tertiam editionem, *Edmundi Gibſoni* ſecundâ illâ multo quidem auctiorem deſiderat. Adſurgat ergo Vir ille literaturæ *Saxonicæ* ſcientiſſimus, & ad recenſendum *Chronicon ſuum* ſine mora ſe accingat. Id literarius orbis, id annales omnes, & chronica, ſive *Latine*, ſive *Anglo-Sax.* & *Gallo-Normannice* ſcripta, tam quæ excuſa ſunt, quam quæ in archivis deliteſcentes nondum excuduntur, flagitant & expectant; quaſi geſtientes ab illo diurnâ nocturnaque manu verſari & pervolvi; ut ex iis diligenter perlectis *Chronici ſui* lacunas, ſive vacuos annos, ut & ſemiplenos res geſtas decerptas addendo impleat, plenoſque dictos etiam pleniores, quatenus licebit, pleniſſimos reddat. Hoc pacto opus *hiſtorico politicum* & reip. literariæ gratiſſimum, & ſuo nomine dignum facturus erit. Cujus

[a] Quartus eſt de re *diplomaticâ*.

perficiendi, dum anni, dum vires ſinunt, utinam nolit committere, ut illi uſque, & forſan uſque craſtinanti, forte quis alter gloriam præripiat.

Ea in parte *Diſſert. epiſt.* ubi de *Donationibus Anglo-Saxonum* tractavimus, ab homine, qui in literis, & antiquitatibus veteris *Angliæ* eruditus eſt, & à nemine alio, cæteroquin doctiſſimo, *Panchartarium Anglicum*, modo quem deſcripſimus, ſcribendum eſſe oſtendimus. Interea vero dum quis talis, Mecænatem ſuſcœpto parem nactus, ad Herculeum id opus ſe accingat, utinam aliquis literaturæ *Septentrionalis* ſcientia præclarus ad chartarum veterum *cenſuram*, ſeu *librum criticum* componendum exurgat. In quo *cenſoris diplomatici* officio fungens, *inſtrumenta* à veteribus *Anglo-Saxonibus*, *Anglo-Normanniſ*que, quovis ſermone, ſermoniſve dialecto confecta, tam ex iis, quæ excuſa, quam quæ nondum excuſa ſunt, dubia à certis, falſa & falſificata à veris, apographa ab auctographis, denique converſa ex alia in aliam linguam ab Originalibus, & corrupta, adulterata, interpolata à puris, & ſinceris, pro virili ſuo & ſine partium ſtudio diſtinguat & ſecernat. Hujus generis quis ſcribendo librum literaturæ *Septentrionalis* utilitatem ſimul oſtendet, & literatum orbem ſibi devinciet; gloriam immortalem inſuper acquiſiturus id faciendo, quod omnes antiquitatis cultores maximè deſiderant; planeque nullus, qui *rem diplomaticam* hactenus apud nos coluit, aut præſtitit aut præſtare potuit. Homini critica iſta manuum, ſermonumque, pro loco & tempore differentium, & id genus rerum ad antiquitates *Anglicas* ſpectantium notitia inſtructo, *Chartarum omnium*, ſive regum, ſive epiſcoporum, ſive monaſteriorum, ſive denique privatorum hominum, quas *Marculfus* PAGENSES vocat, cenſuram paucis, crede mihi, expedire licebit.

Ex. gr. Chartam *Bertulphi* R. *Merciorum* quam in hiſtoria ſua *Croylandenſi Ingulphus* exhibuit ad examen vocanti ſic paucis breviter damnare fas erit: *Charta* Bertulphi *R. Merciorum*, *quam* Ingulphus *confectam eſſe dicit anno incarnationis* DCCCLI. *ex eo commentitia eſſe conſtat, quod in illa Abbati & Monachis Croylandenſis Monaſterii Rex confirmaſſe dicitur* regulam S. Benedicti. *Confirmo* (inquit) *vobis & ſucceſſoribus veſtris regulam S. Benedicti* ſub habitu veſtro *tam nunc profeſſis, quam poſt vos profeſſuris. Per habitum intelligit Ingulphus habitum* Nigrorum monachorum, *quorum mentionem facit in Charta Æthelbaldi R. ficta, Hiſtoriæ ſuæ p.* 3. *ut & in p.* 5. *ubi tradit Offam R. Merciorum fundaſſe monaſterium* Nigrorum *monachorum in Verolamii civitate. In iſtis vero temporibus regulam S.* Benedicti *habitumque nigrum à quo monachi* Nigri *appellabantur nondum innotuiſſe ipſe Mabillonius* concedit de re diplomaticâ lib. 1. p. 30. Præterea Chartam hanc non eſſe Bertulphi evincunt voces phraſeſque plane Nortmannicæ, in his quæ ſequuntur: *De dono Fregiſti* [a] *militis. De dono Algari militis. Ad Seweram de Aſendyk. De eodem feodo. Mariſcum duarum leucarum. Octo quarentenas in latitudine.* Quibus forte addas *feriam ſextam in hebdomada Paſchæ.* Siquidem *feriæ* rara aut nulla mentio in deſignationibus Temporum, quibus ſaltem vetuſtiores *Anglo-Saxonum* chartæ confectæ eſſe notantur.

Ibidem chartam confirmationis *Ædredi* R. fictam eſſe hæc monſtrant: *Cœnobium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti à nobili rege Merciorum* Ethelbaldo *fundatum, in perpetuam & puram eleemoſynam illis monachis, & omnibus ſucceſſoribus eorum ſub eadem regula, & eodem habitu S. Benedicti ibidem Deo ſervientibus.* Quibus adde WEIF & STRAY, quæ ad *Saxonica* SOCHA, SACHA, TOL & TEM accedunt. Ut &, *Mariſcum duarum leucarum. Sex maneriis. Cum advocatione eccleſiæ. A ſecta in ſchyris. Affidare ſuos nativos. Omnibus catallis. Pro quo catallo. Centum librarum legalis monetæ.* Quæ omnia *Saxonibus* nondum ſaltem audita, *Nortmannici* fori & ſermonis eſſe judicanda ſunt.

Chartam etiam à *Thoroldo*, anno Dominicæ incarnationis MLI factam eſſe dictam, falſitatis arguunt *Nortmannica*, quæ ſequuntur. *Totum manerium. Tenementis & averiis. Bonis & catallis. In villa de Spaldyng. In liberam & perpetuam eleemoſynam. Leſ-*

a Iſtiuſmodi multa ſunt in chartis ab *Ingulpho* exhibitis: ut in *Beorrhedi* chartâ, *De dono Mercardi militis mei.* Cùm tamen *Militis* titulo, quatenus equitem denotat, nemo inſigniri ſolebat apud *Anglo-Saxones*, apud quos RIDER, *eques, miles*, non cenſus, civiliſque conditionis & *Dignitatis*, quemadmodum apud *Nortmannos*; ſed potius *Emancipationis* nomen erat; plane ut apud veteres *Germanos*, ſecundum *Tacitum*, qui in libro de moribus Germanorum, ſic ſcribit: *Tum in ipſo conſilio, vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuto frameaqve juvenem ornat. Hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos: ante hoc domus pars videtur, mox reipublicæ.*

ſtanium

ſtanium carpentarium. Quibus accedant homines binomines, ut *Gunterus Liniet. Outy Grimkelſon. Turſtanus Dubbe. Elmerus de Pyncebek. Gouſe Gamelſon.* Quæ *Nortmannicos* mores, ne quidem inoleſcentes, ſed jamdudum prævalentes plane ſapiunt.

Sic chartam *Ædgari* R. primam, quam exhibet *Ingulphus*, fictam eſſe probant Nortmannica: *Meremium Regalibus maneriis in perpetuam eleemoſynam. Communa paſturæ. Pro tenentibus ſuis.* Waif and Strays. *Omnia tenementa.*

Denique chartam *exemptionis*, quam *Ædgarum* R. monaſterio *Petroburgenſi* conceſſiſſe tradit *Ingulphus*, ſi non falſam, ſuſpectam ſaltem eſſe evincit ipſa *exemptio*, quæ ſic ſe habet: *Ego itaque per gratiam S. Petri, tantique patris charitatem, atque animæ redemptionem, concedo gratantiſſime illud Sanctum & Apoſtolicum coenobium in perpetuum eſſe liberum ab omni ſeculari cauſa & ſervitute, ut nullus eccleſiaſticorum, vel laicorum ſuper ipſum, vel ipſius Abbatem, ullum unquam habeat dominium ..... Ab omni mundiali jugo tam ſecurum æternaliter conſiſtat, quam liberum ab Epiſcopali exactione & inquietudine, ex apoſtolica libertate, & reverendiſſimi Archiepiſcopi noſtri Dunſtani auctoritate.*

Dixi ſi non falſam eſſe evincere, ſaltem ſuſpectam reddere hanc chartam *exemptionem ipſam*, quâ non tantum ab omni ſeculari cauſa liberum redditur coenobium *Croylandenſe*; ſed etiam ab omni Epiſcopali inquietudine, ita ut *nullus eccleſiaſticorum*, ſive Epiſcopus, ſive quis ejus vices gerens, in ipſum, vel ipſius Abbatem *ullum unquam* habeat dominium. Quo quidem ab epiſcopali juriſdictione libertatis genere, ante adventum *Nortmannorum*, *Anglorum* coenobia non gaudebant. Accedat dicundi juris planè abſoluta, & ἀνάπυστος poteſtas in *Undale* ejuſque hundredo, qua donatus eſſe dicitur Abbas. A cujus ſententia neque ad epiſcopum & vicecomitem, neque ad regem ipſum, neque ad ullam majorem minoremve perſonam appellare licebat. Huc adde voces phraſeſque *Nortmannicas*: *Præter* Chriſtianitatem *attinentium parochiarum. Telonium de tota* WILLESMERE. *Ad hundred de* NORTMANNESCROS. *Ad aquam de* NEENE. *Aqua de* OPBETHE, &c.

Hæc ex *Ingulphi* hiſtoria *Croylandenſi*, qui non ut *Anglo-Saxo* natus, ſed ut *Nortmannus*, vel *Anglo-Nortmannus*, *Saxonicarum* literarum rerumque imperitus nihil non ſcripſit: ſic *Saxonicum* CROYLAND, *crudam & cœnoſam terram* ſignificare dicit.

Præſertim vero in deſcribendis ſtatutis & ordinationibus, quas *Turketulum* Abbatem in monaſterio ſuo *Croylandenſi* obſervandas dediſſe ſcribit, omnia pro moribus *Nortmannicis*, & temporibus *Turketuli*, qui mortuus eſt anno Chriſti incarnati DCCCCLXXV, prorſus aliena tradit.

Etenim in iis recenſendis, tertiæ claſſis monachos ſeniores, ſcilicet *quinquagenarios*, SEMPECTAS eſſe vocandos *Turketulum* ſtatuiſſe dicit. cum tamen vox illa *Anglo-Saxonibus* ignota, in nullis inſtaurati monachiſmi regulis vel monumentis, ante conqueſtum occurrat; ne quidem in iis, quorum *Edgarus* & *Dunſtanus* fuerunt auctores, quibus *Turketulus* erat coævus. Id genus multa alia vocabula *Franco-Nortmannica* in *Turketuli* ſtatutis *Ingulphianis* ſcripta leguntur: ut, *Pitanciarus. Garcion, Froccus.* Quibus adde *Indenturam*: in his: *Turketulus quarto die lecto decumbens totum conventum in cameram ſuam convocavit, & coram omnibus Dominum Egelricum tunc proviſorem ſuum ſtatum domus tam in theſauris quam in jocalibus aliis juſſit oſtendere, & de univerſis poſt obitum ſuum per* INDENTURAM *conventui reſpondere.* Indenturæ vero ſive *Chartæ indentatæ* non niſi poſt adventum *Nortmannorum Anglis* notæ erant. *Henricus Spelmannus* chartarum *indentationem* apud nos ſe non reperiſſe ante *Henrici* III. ætatem, qui regnare cœpit anno MCCXVI, & tunc quidem rariùs, ſcribit. Nos *indentatas* chartas alias protulimus *diſſert. epiſt.* p. 77. quarum prima eſt *Stephani* Archiep. Cantuarienſis, qui electus erat regnante *Johanne*, anno MCC.VIII. & diem obiit ſupremum anno MCCXXVIII.

Hæc *Amiciſſime* OTTLEYE ex *hiſtoria Croylandenſi.* Quæ, cum aliis alibi à nobis animadverſis, faciunt ut tantum non credam, aut *Ingulphum* falſarium & chartarum corruptorem fuiſſe, aut coenobium *Croylandenſe* hiſtoriam *Croylandenſem*, ejus nomine honeſtatam in indocto ſæculo orbi obtruſiſſe.

Prodiit nuper *Londini* Liber FORMULARE ANGLICANUM inſcriptus. In quo Auctor THOMAS MADOX, magna cum diligentia, nec minori judicio, vetuſtas diverſi generis chartas ſecundum ſeriem temporum ab adventu *Nortmannorum*, & ſub XVIII. titulis digeſtas & diſpoſitas, in rei antiquariæ illuſtrationem, archivorum juris *Anglicani* honorem, ejuſque ſtudioſorum beneficium, ſuique laudem edidit. In præfatione libri populares ſuos ad antiquorum inſtrumentorum ſtudium magnopere ad-

b hortatur

hortatur. Illis præſertim, qui legibus noſtris ſtudendis operam navant, auctor eſſe velit, ut in antiquitatum Anglicarum ſtudiis ſe diligenter exerceant, quarum notitiam iis ad multas res utilem fore non ſine ratione pollicetur. Id fecimus in Diſſertatione noſtra Epiſtolari, in qua plurimis argumentis, & præcipuè exemplis multorum, qui vetuſtatis Anglicanæ rudes in multis lapſi ſunt, veterum *Angliæ* & linguarum & monumentorum cognitionem, juris imprimis ſtudioſis & profeſſoribus idcirco contendi fore neceſſariam, quia admodum fructuoſam. Quod de donatione terrarum ſine ſcriptis dicit præfationis ſuæ p. 1. id corroborat quod ſcripſimus noſtræ diſſertationis epiſt. pagg. 83, 84. Nomina, ſive appellationes, quibus *Anglo-Saxones* inſtrumenta donationum inſignire ſolebant, notavimus diſſertationis noſtræ pag. 43. in marg. quemadmodum ille in ſuæ præfationis pag. 2. niſi quod appellationum numerus, quem nos dedimus, eo, quem ipſe exhibuit, multo major eſt. Quod ille de *feudorum inveſtitura* per ſymbola donationis ſcripſit, ſuæ præfationis p. 9. à nobis traditum eſt noſtræ diſſert. epiſt. pagg. 83, 84, 85. Quod de factione chartarum, aut factarum conſignatione in curiis, quibus prædia donabantur, rectè obſervat præfationis ſuæ p. 24. nos non de donatione ſolum, ſed de emptione & venditione terrarum, & de teſtamentorum factione paſſim in noſtra diſſertatione animadvertimus. Eamdem chartam apud *Anglo-Saxones* duobus vel tribus codicibus confici eſſe ſolitam, & quo id ritu factum erat *diſſertat. noſtræ* pagg. 76, 77. oſtendimus; quod ille pluribus verbis deſcribit præfationis ſuæ pagg. 28, 29. De temporis notatione, in quo chartæ confectæ & conſignatæ ſunt multa (ſecus tamen ac ille in præfationis ſuæ pag. 30.) noſtræ diſſertationis pagg. 79, 80 ſcripſimus: alibi etiam & chartas multas *ſine temporis deſignatione* confectas eſſe oſtendentes; quod ille quoque in loco citato obſervat. Illa quæ ad *Ingulphum* redarguendum protulimus diſſert. epiſtolaris pagg. 74, 75. confirmat ille præfationis ſuæ p. 32. ubi probat in conficiendis ſuis diplomatis veteres *Angliæ* ex *Nortmannica* ſtirpe oriundos reges ſingularem non rarò teſtem adhibuiſſe. Teſtamentum *Leofwini*, *Wulſtani* filii, Saxonice factum An. Dom. DCCCCXCVIII. quod primum exhibuit ſub *titulo teſtamentorum*, id confirmat, quod tradidimus *diſſertationis* noſtræ epiſtolaris p. 57. nempe in ordinandis teſtamentis morem inſtituendi curatores, ſive adminiſtros exequendæ ultimæ voluntatis, quos Executores vocamus, *Anglo-Saxonibus* non fuiſſe. Pagg. 77, 78, diſſertationis epiſtolaris, chartas *Anglo-Saxonico* ritu aliquandiu poſt *conqueſtum* confectas pluribus exemplis demonſtravi. Idem ille etiam probat aliis exemplis *præfationis ſuæ* pagg. 27, 28. Verum ut in his ſententiam noſtram cum ſua roborat: ita aliis in nonnullis à nobis forte differt, ut in præfationis ſuæ p. 3. ubi auctoritate *Ingulphi* fretus, vocem *forenſem* ſeu diplomaticam, *chartam* vel *cartam*, non uſu receptam fuiſſe apud *Anglo-Saxones* ſe exiſtimare ſcribit. Sed *Ingulphum* erroris arguimus in margine diſſertationis noſtræ p. 63. ubi duorum regum *Saxonicorum* diplomata citavimus, quæ *cartæ* nuncupantur; quibus addi poteſt iſtud Eadgari R. cujus in fine ſic legitur ſcriptum: *Anno dominicæ incarnationis* DCCCCLXX.VIII. *ſcripta eſt hæc* Carta. Neque crede mihi, Ottleye, vel fingere animo poſſum τὸ *charta* uſu ſatis receptum non fuiſſe apud *Anglo-Saxones*, quibus *cartula* vel kartula maxime in uſu erat. quod tamen ille affirmat, non niſi rarò occurrere in codicibus donationum, qui *Anglo-Saxonum* temporibus Latine facti erant. *Cartula*, inquam, frequenter legitur in codicibus diplomaticis *Anglo-Saxonum*, præſertim in iis Eccleſiæ *Roffenſis*, qui in *textu Roffenſi* deſcribuntur; & quorum exemplaria haud pauca in bibliotheca *Cottoniana* etiamnum conſulenda extant. Quamobrem, me judice, non obſtare debet *Ingulphi* auctoritas, quo minus & diplomaticum iſtud *Carta* ſatis in uſu *Anglo-Saxonibus* fuiſſe credamus. Siquidem *Croylandenſis hiſtoriæ* ſcriptorem iſtum (ſive is *Ingulphus* fuit, ſive potius aliquis *Ingulphi diſcipulus*) in rebus *Anglo-Saxonicis* hoſpitem, & in iis quæ antiquos *Anglo-Saxonum* mores ſpectant, erraſſe non loco in uno probavimus. Verum *Madoxus H. Spelmannum*, quemadmodum ille *Ingulphum* ſecutus, videtur putare *Latina Anglo-Saxonum* diplomata, in quibus legitur *Carta*, non exemplaria eſſe habenda; ſed *Saxonicorum* exemplarium verſiones *Latinas* poſt conqueſtum ſcriptas. Verum quo minus in hanc ſententiam eam id facit, quod membrana *Cottoniana*, quam citavi in *diſſertationis epiſt.* p. 63, *originalis inſtrumenti* ſpeciem præ ſe omnino ferat; videatque, ſi velit, *Madoxus*, an *Eadgari* illam, quam ille exhibet libri ſui p. 174, in *Eadgari* temporibus ſcriptam eſſe manus non oſtendat? ficta quidem charta eſſe poteſt; ſed eſſe *Latinam* è *Saxonico* converſam ut credam, à me non poſſum impetrare.

Collatis,

Collatis iis, quæ de chartis Anglo-Saxonum ſcripſimus, cum *Madoxi formularum* libro; illa etiam conferenda cenſemus cum libris *de re diplomatica*, quos ſcripſit *Joh. Mabillonius*; quocum ut in multis convenimus; in nonnullis etiam diſſentimus.

In lib. primi c. I. de veterum inſtrumentorum ratione, formulis & auctoritate agens magnam illum à re publica gratiam initurum dicit, quiſquis certas & accuratas conditiones ac regulas tradiderit, quibus inſtrumenta legitima à ſpuriis, ab incertis ac ſuſpectis certa & genuina ſecernantur. Quapropter, OTTLEYE, me in colenda materia, & argumento non vulgari tractando laboraſſe gaudeo, quo, ſi de Re noſtra Publica benè non meritus ſum, ſaltem ſtudui bene meruiſſe. Etenim multo veterum chartarum, atque archivorum noſtrorum uſu, perinde ac linguarum antiquarum ſcientia inſtructus *Canones*, ſeu potius criteria nonnulla dedimus in *diſſertatione epiſtolari*, quibus in re noſtra diplomatica vera à falſis, certa & indubitata ab incertis, & ſuppoſititia ac interpolata à genuinis ac ſimplicibus diſtingui poſſe exiſtimabam. Hos canones vel regulas cum ſparſim, ubi de ſingularibus forte inſtrumentis à me agitur; tum in peculiari commentatione de *donationibus Anglo-Saxonum* tradidimus. Ad quos tanquam ad tot indices, chartas haud paucas revocatas, damnavimus alias; earum alias vero liberavimus.

In laude ergo noſtra, quantumvis exigua, ponatur, me rem arduam, & antehac propemodum intactam tractâſſe, meoque exemplo iis præiviſſe, qui noſtros defectus ſupplere volentes, erroreſque emendare, ad ſpartam hanc fæliciùs exornandam tandem aliquando ſurrecturi ſunt.

Quæ in lib. I. cap. II. ſcribit *Mabillonius* de *Pariclis*, ſive chartis *Pariculis* veterum *Franco-Gallorum*, maxime cum iis conveniunt, quæ pluries obſervavimus in [a] *diſſert. Epiſt.* ſcilicet idem inſtrumentum eodem tenore in duobus vel tribus membranis ſcribendi morem fuiſſe apud *Anglo-Saxones*. In eodem loco oſtendit ex *pariclis*, *indentatarum* chartarum natam eſſe originem, iiſque ſucceſſiſſe apud *Franco-Gallos*. A quibus valde probabile eſt *Franco-Nortmannos*, quos INDENTURARUM auctores apud *Anglos* fuiſſe [b] diximus, primum illarum uſum recepiſſe. Quod vero vir maximus chartas *indentatas* ſæculo nono apud *Anglos* in uſu fuiſſe ſcribit, in eo *Ingulphi*, ſeu malis, *Pſeud-Ingulphi* autoritate fretum erraſſe ſupra probavimus.

In eodem cap. ne ex coenobiorum & eccleſiarum archivis ſæpius *autographa* efferre neceſſe eſſet, notat inventos fuiſſe duos libros, qui autographorum vice fungerentur. Horum primus fuit codex CHARTULARIUM vel CHARTARIUM dictus, in quem diplomata, aliæque chartæ integre referebantur, aliquando in *rotulum* redactæ. Alius fuit liber CENSUALIS, POLYPTYCHUS dictus, qui eccleſiæ, ſeu monaſterii prædia annuoſque cenſus ſummatim exhiberet. Id genus vetuſtiſſimum librum cenſualem habere coenobium *S. Germani à pratis* dicit, ſibique *polyptycha* antiquiora videri *chartulariis*, ex quibus nullum invenit conditum ante ſæculum X. verum è tot tantiſque MSS. naufragiis, quæ *Anglia* noſtra paſſa eſt, nullum, quod ſcio, decimi ævi *chartarium*, nulluſque omnino *polyptychus* liber reſtat ante adventum *Nortmannorum* ſcriptus. Habuiſſe tamen ante illud tempus id genus cenſuales libros, qui in illorum archivis perdiu extiterunt, monaſteria vetera *Anglo-Saxonum*, nulli dubium eſſe poteſt, qui conſideraverit magnam chartarum ſegetem, quas poſt *conqueſtum* monachi ubique commenti ſunt; quas tamen illos comminiſci potuiſſe abſque iſtiuſmodi monumentis, aut chartis autographis, quæ fugientibus literis laceræ reſtabant, fidem omnem ſuperat.

Quæ de donationibus terrarum apud *Anglo-Saxones* ſine ſcripto tradidimus *diſſertationis epiſtolaris* p. 83, 84, confirmat ille libri ſui primi cap. V. p. 21. Præterea quæ de conficiendarum chartarum antiquitate apud *Anglo-Saxones* contra *Joh. Marſhamum* ille ſcripſit, pluribus chartarum exemplis corroboravimus *diſſert. epiſtolaris* p. 79. Verba *Marſhami* in propylæo Monaſtici *Anglicani* hæc ſunt: *Cautè itaque intuendæ ſunt iſtiuſmodi chartæ, quæ fidem habent eo minorem, quo majorem præ ſe ferant antiquitatem. Rudis olim & iners gens noſtra abſque ſcripto donationes conferre ſolebat. Ex Beda ſane non conſtat ſcripturam adhuc illius ætate in transferendis prædiis, aut concedendis privilegiis uſurpatam eſſe.* Contra autem loco citato *Æthelberhtum* I. R. *Cantwarorum*, *Sebbi* R. orientalium *Saxonum*, *Lotharium* & *Witharedum* RR. etiam *Cant.* ſeptimo ſæculo terras ſcriptis de-

a Pag. 8. 57. 76. 77. b Pag. 77.

diſſe commonſtravimus. Hunc etiam *Marſhami* errorem ex *Bedæ* ipſius epiſtola ad *Ecgbertum* refellit *Mabillonius*, ad cujus [a] verba mitto lectorem.

In lib. I. cap. VIII. de veteribus inſtrumentis in membrana ſcriptis duo obſervanda dicit vir clariſſimus. I. *Aliquando unum idemque inſtrumentum duabus conſtare membranis ſimul conſutis.* Sed inter diplomatum, teſtamentorum, idque genus Inſtrumentorum reliquias, quæ *Latine*, vel *Saxonice* ante adventum *Nortmannorum* ſcripta apud nos ſuperſunt, ſive ea autographa, ſive apographa ſunt, ne quidem *unum* mihi videre contigit, quod in duabus pluribuſve membranis conſutis, aut alio modo conjunctis exaratum eſt. Alterum eſt, *Paucas admodum, ſed tamen aliquas reperiri chartas* OPISTHOGRAPHAS. i.e. *quæ ſcripturam præferant in poſteriori, ſeu aversâ parte.* Contra autem è chartis *Anglo-Saxonum*, tum *Latinis* tum *Saxonicis* multæ cernuntur, quæ in tergo ſeu averſa parte exaratæ ſcripturæ portionem, cum conſignantium teſtium nominibus contineant. Id genus haud paucæ extant in chartarum Sylloge magna *bibl. Cott.* Auguſtus A. 2. Ut & inter eas, quas collectas magno rei antiquariæ beneficio ſervat honorificè mihi ſemper nominandus vir ille ſummus Honorabilis *dom.* JOHANNES *dom.* SOMERS, Baro de *Eveſham*, non ſolum juris ſcientia, ſed humaniorum literarum, veterumque inſtrumentorum cognitione celeberrimus.

Variam vero *materiam* quod attinet, in *qua* diplomata, libroſque ſuos *Anglo-Saxones* ſcribere ſolebant, una illa eademque videtur fuiſſe, nempe *Membranacea.* Nihil enim ab illis exaratum vidi in *Corio* vel *pellibus piſcium*; multo minus in peregrina materia, ut in *corticibus ligneis*, vel *papyro Ægyptiaca*, de quibus multa *Joh. Mabillon.* l. I. cap. VIII. Præterea quoad materiam, quâ inſtrumenta *Anglo-Saxonum* ſcripta ſunt, ea ex iis, quæ ſuperſunt, ſolum *Atramentum* eſſe videtur. Nihil enim inſtrumentorum, quod verum & genuinum eſt, in rubris, viridibus, aut ſplendentium colorum literis ab illis ſcriptum conſpexi. Adeo in ſplendentibus literis integra exarare diplomata illis mos non erat, ut vel in ſubſcribendis nominibus, aut pingendis crucis ſignis, *minio*, aut *argenteo*, *aureove liquore* uſos eſſe illos ego minime cenſeam, qui tot illorum *chartas* explorante oculo inſpectas diligenter animadverti & ſcrutatus ſum. Verum *Johannes Mabillonius* Carolum Calvum inſigne diploma, non ſolum *aurea bulla*, ſed etiam *rubris* literis muniviſſe lib. I. c. X. ſcribit. Sed Imperatorem hoc feciſſe ſuggerit; non tam ex more *Francorum*, quam quod *Græcas* ſectaretur glorias, qui modo *Francico*, modo *Græcanico* habitu utebatur. De cætero ſe nullum apud ſuos vidiſſe inſtrumentum *rubricatum* ait, præter chartam GALTERI cujuſdam militis datam anno MCLXXXIV. cujus prima litera N minio ſcripta eſt.

Porro neque *aureo* vel *argenteo* liquore, quod ſupra dixi, in ſcribendis diplomatibus uſi ſunt *Saxones* noſtri ante tempora *Nortmannorum.* Perinde neque *Mabillonius* ex auro ſcripta ab antiquis *Francis* vel *Franco-Gallis* ulla profert. Sed aureis exaratum literis diploma quoddam *Ariperti* Longobardorum Regis fuiſſe, teſtante [b] *Paulo Warnefridi*, dicit; & ex [c] monaſtico *Anglicano* Eadgari R. *Anglorum* diploma *aureis* characteribus ſcriptum citat, quod nos meritò damnavimus *diſſert. epiſt.* p. 82. Ubi nunquam non ſuſpectas eſſe habendas chartas *Anglo-Saxonum* eſſe putatas oſtendi, quæ rubris aureiſve literis, vel rubris aureiſve crucis ſignis ſplendentes imperitorum oculos delectant.

In cap. XI. libri I. Ubi de veteris ſcripturæ variis generibus agit vir antiquariæ artis peritiſſimus, *Romanam* duplicem eſſe dicit. Una conſtabat literis majuſculis, quæ *unciales*, *grandes* & *quadratæ* ab antiquis appellatæ ſunt. Alia conſtabat *minoribus* literis, licet ejuſdem eſſent formæ cum uncialibus, non tamen ejuſdem magnitudinis. Hinc *minutæ* literæ apud veteres dictæ, imò, ut quibuſdam placet, *minutiſſimæ* & *rotundæ*; quæ ſcilicet ob celeriorem ſcriptionem conformatæ eſſent. Hæc duo ſcripturæ genera in uſu erant ante mille, imo ante nongentos annos apud noſtros *Anglo-Saxones*, qui à *Romanis* ad fidem Chriſtianam converſi, cum religione ſalvifica *Romanas* literas, *Romanumque* ſcribendi genus acceperunt. Operoſâ *uncialium* ſcripturâ in exarandis librorum inſcriptionibus, primiſque forſan & ſecundis paginis deſcribendis utebantur, deinde uſque ad fines librorum minoribus literis ejuſdem formæ cum uncialibus utentes; ut videre eſt in *Latinis* codd. MSS. *Evangg.* præſertim *Liccetfeldenſi*; in *Cottoniano* interlineato cum verſione *Dano-Saxonica*; & *Ruſhworthiano* Oxonienſi cum

a De re diplomatica, p. 18. b In Hiſt. Longobard. lib. 6. c. 28. c Tom. I. p. 211.

Dano-

Dano-Saxonica verſione pariter interlineato. Tertia etiam multo minutior à celeriter ſcribentibus uſitata erat apud vetuſtiores *Anglo-Saxones*, quam, cum rudior eſſet, & lectu difficilis, in elegantiorem & magis delectabilem & politam manum reformavit, teſtante *Croylandenſis* hiſtoriæ ſcriptore, Rex *Ælfredus*, *Romano* ſui temporis *Gallicoque* ſcribendi more inſtitutus, quemadmodum oſtendimus *Gramm. Anglo-Sax.* cap. XXII. & *diſſert. epiſt.* pp. 65, 66. *Romano* ſcripturæ genere uſos eſſe ad fidem converſos *Anglo-Saxones* dixi, quæ tamen nonnihil veteris characteris *Runici* habebat intermixtum, quo ut videtur nondum converſi in ſcribendo utebantur. Sic in ſpecimine ſcripturæ vetuſtiſſimi Cod. *Liccetfeldenſis*, quod exhibuimus *Gramm. Franco-Theotiſcæ* p. 4. nonnulli *Runicæ* formæ characteres cernuntur.

Libri II. c. XXII. p. 169. apud *Anglos*, tam Reges, quam Epiſcopos, ac privatos homines ante *Wilhelmum* Conqueſtorem ſigno crucis uſos eſſe oſtendens, cruces *aureas* manibus regum depictas in principiis Inſtrumentorum aliquando fuiſſe poſitas, auctore *Matth. Pariſio* in vitis Abbatum S. *Albani*, probat *Mabillonius*. Verba *Matthæi*, quæ citat, hæc ſunt: *Cumque inſpicerentur Regum Anglicanorum* Offæ *ſcilicet ac cæterorum ſcripta, in quibus pro ſigillis novo more dependentibus, veteri conſuetudine*, cruces aureæ *manu regum depictæ in principio poſitæ erant, &c.* Verum, auctore *Pariſio*, qui *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis expers & ignarus erat, à ſententia diſcedere non poſſum, quam *diſſert. epiſt.* p. 82. mihi inſidere animo declaravi: ſcilicet ſemper pro ſuſpectis habendas eſſe *Anglo-Saxonum* chartas, quæ aureis crucis ſignis nitent. Etenim OFFÆ R. aliorumque haud paucorum regiæ dignitatis apud *Anglo-Saxones* inſpexi chartas; ſed exceptis iis, quas commentitias eſſe conſtabat, plane nullam contigit mihi videre, quæ in initio depictum minio aurove crucis ſignum habebat.

Ex eodem loco, quæ ſequuntur exſcribenda propterea duximus, quod quæ *diſſert. epiſt.* pp. 63, 77, 78, à nobis, pluribus exemplis probata ſunt, confirmant. *Hanc demum ſigni crucis ſubſcriptionem mutavit* Wilhelmus Conqueſtor, *referente* Ingulpho *Abbate in hiſtoria Croylandenſi. Nam Chirographorum* (ſic *diplomata* vocabant) *confectionem Anglicanam, quæ antea uſque ad Edvardi tempora fidelium præſentium ſubſcriptionibus, cum crucibus aureis, aliiſque ſacris ſignaculis firmæ fuerant, Nortmanni condemnantes, chirographa chartas vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale ſigillum ſub inſtillatione trium vel quatuor teſtium adſtantium conficere conſtituebant. Et tamen poſtea idem Wilhelmus ſigno crucis uſus eſt, ex* [a] *Orderico Vitali, & ex Monaſtici Anglicani* [b] *Tomo I. tum Henricus primus R. Anglorum anno* M.CXIII. *chartam pro Uticenſibus monachis ſigno crucis ſignavit cum aliis, teſte eodem* [c] *Orderico. Ejuſdemque diploma ſignis crucis munitum refertur in eodem Tomo* [d] *Monaſtici. Item Henricus ſecundus in quodam diplomate quod refertur in Monaſtici Anglicani* [e] *Tomo III. Has donationes confirmarunt, & cruce ſignarunt Henricus rex, & Mathilda regina, & quidem regio ſigillo, ut puto, inſuper adhibito. Apud* [f] *Matthæum Pariſium Robertus Abbas S. Albani ad literas de ejus ſubjectione erga Epiſcopum Linc. ſibi objectas reſpondet: ſe quidem literas iſtas nec ſcripſiſſe nec ſcribi juſſiſſe, nec crucem antepoſitam propria manu annotaſſe. Quod argumento eſt crucis ſignum etiam tunc, id eſt, ſub finem ſæculi XII. in ſubſcriptionibus uſitatum eſſe.* In *diſſertatione epiſt.* p. 79. *annum* INDICTIONIS ſemper ſolum, aut tantum non ſemper ſolum, in datione chartarum ſeptimi ſæculi adhibitum fuiſſe dixi. Quam meam conjecturam à *Mabillonio* in operis ſui *de re diplomatica* p. 178, invenire confirmatam gaudeo: *Indictionis uſus Romanis ab initio*, i. e. *à tempore Conſtantini; apud Anglos à miſſione Auguſtini per Gregorium magnum; à Caroli magni imperio invaluit apud Francos.* qui etiam primus omnium regum *Franco-Gallorum* ſecundæ ſtirpis, *anno incarnationis* uſus eſt in epiſtolis ſuis, ut ex epiſtola ejus quæ capitulis ad legem *Longobardicam* anno DCCCI. præfixa eſt, præſtantiſſimus ille vir probat operis ſui p. 189. F. *Karolus divino nutu coronatus eſt*, &c. *anno ab incarnatione Dom. noſtri Jeſu Chriſti* DCCCI. *Indict.* IX. *Anno verò regni noſtri in Francia* XXXIII. *In Italia* XXVIII. *Conſulatus autem noſtri primo.*

In *diſſert. epiſt.* pp. 79, 80, plurium diplomatum teſtimoniis annum incarnationis apud *Anglos* ad indictionis annum acceſſiſſe, exeunte ſeptimo, vel inito octavo ſæculo, oſtendimus. Quod idem, vir doctiſſimus Galliæ maximum ornamentum ſuo calculo comprobat in operis ſui p. 208. ubi ſic ſcribit. *Quo tempore Angliæ reges diplo-*

---

a Lib. 6. p. 602, 603. b. P. 230. c Lib. 11. p. 840. d P. 161. e P. 7. f In Vitis Abbatum p. 49. col. 2.

matibus ſuis annos incarnationis appoſuerint, non conſtat inter eruditos. [a] Spelmannus *exiſtimat defuiſſe chartis, & privilegiis* VII *ſæculi, quemadmodum in epiſtolis ſancti Gregorii, & in diplomatibus regum Franciæ. At regibus Anglicanis longè prius quam Romanis pontificibus, & regibus Francorum hunc calculum veniſſe in morem pro comperto eſſe debet*: nec valet alterorum ad alteros comparatio. *Annos incarnationis ante venerabilem Bedam in diplomatis locum raro aut nunquam habuiſſe veri ſimile eſt. Withredus quippe tantum regni ſui annos cum indictione adhibet apud* [b] *Spelmannum. At ſæculo octavo tritus eſſe cœpit calculus ab incarnatione, ut patet ex diplomatibus relatis ab* Ingulpho, Dubleto, *& aliis. Atque ut prætereain concilium* Cloveſhovienſe, *cui præfigitur annus dominicæ incarnationis* [c] DCCLVII. *ſicuti* Celichitenſi [d] *annus* DCCCXVI. *Certe in* Celichitenſis cap. IX *ſtatuitur*, ut unuſquiſque Epiſcoporum debeat deſcribere judicium illud, quod in qualicunque ſynodo conſtitutum eſt, vel ad illius parochiam pertineat, ut & cum ratione & ordine deſcribat, QUALIS ANNUS DOMINI computatur. *Cum ergo in chartis apud Ingulphum alioſque relatis legamus annos incarnationis à ſæculo octavo; non minus in Regiis, quam in Epiſcopalibus actis hunc ritum viguiſſe dicendum eſt.*

In *Diſſert. Epiſt.* p. 23, 24, 25, 26, &c. de ratione & origine *cognominum* apud *Anglos*, & de tempore quo primum nominibus addi cœperunt, diſſertavimus. Ille pariter tempus, quo cognomina obtinuerint apud *Francos*; & undenam peti atque imponi ab illis ſolerent in libri ſui II, cap. VII, ſolerter inveſtigavit. Quo in capite quæ ab illo dictæ ſunt, cum iis, quæ de hac materia ex noſtræ nationis vetuſtis monumentis ſcripſimus, per otium cum licuerit, ſi contuleris, OTTLEYE, id Te & cum delectatione, & cum fructu facturum audeo Tibi ſpondere.

Deniq; quoad regulas, quas in veterum inſtrumentorum cenſura obſervandas tradit [e] *Mabillonius*, eas rite explicatas comprobo, & amplector omnes; utpote quas ipſe in examinandis chartis veteribus noſtris, quarum nonnullas damnavi, operam dedi obſervare.

Nam PRIMO concedo *Magna prudentia ac moderatione opus eſſe doctis viris, qui vetera inſtrumenta legitime examinare velint; nec cuivis in re antiquaria ut ut erudito, id temere tentandum.* Sed ex parte altera etiam cavendum eſt ne doctiſſimi viri exemplum ſequentes, ſub *prudentiæ*, *moderationis*, & *æquitatis* prætextu inſtrumenta falſa aut corrupta liberemus, quæ merito damnari debent: ſequentes, inquam viri doctiſſimi exemplum, qui in lib. III. cap. II. contra fortiſſima quidem argumenta cum argumentorum umbris, *Dagoberti* de immunitate Monaſterii S. *Dionyſii* diplomatis *Dubletianum* exemplar, tanquam verum & genuinum, æquitatem & moderationem obtendens, propugnat.

II. *Semper cum favore judicandum eſſe, ubi res longâ poſſeſſione firmata eſt, ut leges civiles & canonicæ præcipiunt.* Verum regula hæc OTTLEYE judicem forenſem præcipue, & *quà* forenſem ſpectat. Qui non obſtante charta donationis, quam forſan ut *antiquarius* ſpuriam corruptamve eſſe noſcit, res tamen in eâ datas, ſive mobiles, ſive immobiles, propter *uſucapionem*, vel longi temporis *præſcriptionem*, aliamve juſtam acquiſitionis cauſam, *reo* in jus ab *actore* vocato adjudicare, & jure confirmare poteſt. Monachi enim aliquando neceſſitate adacti, ad propugnandas, quas *ſine ſcriptis* datas longo tempore poſſediſſent terras, diplomata, ut poſſeſſionis cauſas, quas adverſarii poſcebant, ſine *ullo dolo malo*, quia ſine alterius damno aut injuria, fingebant. Ad tutandas etiam terras *ſcriptis* datas, quæ tamen caducitate ſua, vel gravi aliquo caſu, ut bello, vel incendiis periiſſent, diplomata *citra tamen crimen falſi*, aliquando machinabantur. Quæ ſanè diplomata, etſi ab *antiquario* ut commentitia & ſpuria rejicienda ſunt, quippe quæ quoad *formam* mera figmenta ſunt; tamen cum *veræ* eſſe conſtant quoad materiam, judex forenſis, nulla fictionis habita ratione, pro rerum vere donatarum dominis, qui, tantum ad ſe ſuaque defendenda contra malorum injurias, chartas effingebant, ſententiam ferre debet. Id genus figmentum *Ingulphianam* chartam fundationis cœnobii *Croylandenſis* eſſe exiſtimo, quam monachi fundatoris ſui nomine *Æthelbaldi* R. *Merciorum* ad id à Nortmannis chartas requirentibus coacti comminiſcebantur. Nam *Nortmanni*, qui pro ſuo ſatis imperio, aliam ferme nullam poſſedendi terras juſtam cauſam præter chartas à Monachis accipere voluerunt, *Chartas*, inquam, *Chartas* ab iis poſtulabant. Qui igitur alio pacto prædia ſua propugnare neſcientes, aut novorum dominorum

a Conc. Tom. I. Pag. 125. b Ibid. p. 193, 198. c Non DCCLVII ſed DCCXLII. vide Spelmanni Concitior Tomum I. pag. 230. d Ibid. 327. e Libro III. capite VI.

inju-

injurias propulſare, illos facile commentitiis inſtrumentis, ſine fraude tamen decipiebat. Verum progrediente tempore à machinandis inſtrumentis, quibus aliorum injurias vitabant, proceſſerunt ad fingendas & corrumpendas chartas, quibus aliis injurias faciebant. chartas nimirum privilegiorum, quibus ſe à poteſtate regum & epiſcoporum immunes eſſe voluerunt. Id genus eſſe conſtat chartam [a] Inær. quam ad cœnobium ſuum liberandum à jure, quod in illos habebat Epiſcopus *Fontanenſis*, Monachi *Glaſtonienſes* poſt Conqueſtum commenti ſunt. Præterea exemplaria chartarum tam verarum, quam quæ ſictæ fuerant, *privilegiorum, immunitatum* & *exemptionum*, clauſulas adjiciendo ampliarunt, & vitiaverunt. Cujuſmodi technarum haud pauca in Archivis *Angliæ* ſuperſunt exempla.

Longe hic plura dicenda forent, *Colendiſſime mi* Ottley, ſi controverſiæ, quam cum *Papebrochio Mabillonius* de vetuſtorum inſtrumentorum privilegiis habuit, me intermiſcere liceret. Qui in antiquitatibus *Franco-Gallicis* hoſpes cum ſim, iſtius litis competens judex nec eſſe, nec haberi poſſum. Præeunte tamen [b] *Baudeleto* domino *Daiwalenſi*, qui à *Papebrochii* & *Petiti* partibus ſtat, liceat mihi pace maximi viri dicere, illum de immunitate Monaſterii Dionyſiani *Dubletianum* diploma male defendiſſe, tum quod affirmat id *Thuanei*, à quo immane quantum differt, ratihabitionem, & confirmationem eſſe; quod quidem de corrupto quovis diplomate dici poteſt; tum quod *Marculfi* formulam tertiam, quæ *Emunitas Regia inſcribitur, æque diſciplinæ Eccleſiaſticæ repugnantem eſſe dicit, ac *Dubletianum* exemplar diplomatis *Dionyſiani*; tum denique quod ad vindicandam *Dubletiani* exemplaris clauſulam, quâ *Dionyſianum* cœnobium à Regia & Epiſcopali auctoritate immune declaratur, appellat ad privilegium chartæ, quam [c] Edwardus R. conceſſit *Weſtmonaſterio*, eo pacto: *Ut*

a Monaſt. *Angl.* Tom. I. p. 13. b De l' utilité des Voyages Tom. II. pp. 440, 441, &c. * *Emunitas hæc* nihil aliud eſt, quam id genus chartarum una, quibus Reges *Anglo-Saxonum* privilegia forenſia Epiſcopis concedere ſolebant. Scilicet ut in terris ſuis haberent Sac & Soc, Griðbryc, Hamsocn, &c. Sic hac immunitatis formula indulgetur Epiſcopo, ut ipſe & ejus ſucceſſores villis Eccleſiæ ſoli valerent dominari, & ut præter illos nemo ingrederetur ad audiendas cauſas, aut ad *fredam* de qualibet cauſa exigendam, &c *Statuentes ergo jubemus, ut neque vos, neque juniores veſtri, aut ſucceſſores, neque ulla publica judiciaria poteſtas quoquo tempore in villas - - - - Eccleſiæ ad audiendum altercationes ingredi, aut fredam de aliqua cauſa exigere, vel manſiones, vel* paratas *tollere præſumatis.* Quid hæc ad *Dubletianum* monaſterii S. *Dionyſii* privilegium, quo *Dagobertus* R. non ſe ſolum & ſucceſſores ſuos, ſed Epiſcopos & Archiepiſcopos legitima in monachos ſpoliat poteſtate. Verba ſunt: *Jubemus atque conſtituimus, ut neque nos, neque ſucceſſores noſtri, nec quilibet Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, nec quicunque de Judiciaria poteſtate accinctus in ipſam Sanctam Baſilicam vel immanentes in ipſa, niſi per voluntatem Abbatis & ſuorum monachorum ullam unquam habeat poteſtatem. Sed ſit hæc ſancta mater, Eccleſia videlicet peculiaris noſtri domini & magni Dionyſii, libera & abſoluta ab omni invaſione, & inquietudine omnium hominum cujuſque ordinis, vel poteſtatis eſſe videantur.* c Ad chartam hanc, quam *Reynerus Apoſt. Benedict.* p 60, *ſecundam*; & *Henricus Spelmannus* I *Vol. Conc.* p. 632. *tertiam Edweardi* chartam vocat, perperam appellat vir doctiſſimus. Siquidem clauſula immunitatis, qua ab epiſcopali poteſtate monachi *Weſtmonaſterienſes* eximuntur in diplomate, quod confectum eſſe dicitur, exeunte fere undecimo ſæculo ob ficta chartarum privilegia famoſo, ad corroborandam id genus clauſulam diplomatis, quod ſeptimo ſæculo datum eſſe legitur, nullo argumento adhiberi poteſt, etſi ab omni dubio & ſuſpicione, quam quod maxime, tam remotum eſſet. Verum enimvero charta hæc (quemadmodum & duæ aliæ, quas *Spelmannus* primam & ſecundam S. *Edwardi* confeſſoris vocat, eodem loco & tempore datæ eſſe dictæ) adeo certa non eſt, ut jure meritoque in dubium vocetur; & corruptionis, ſi non falſitatis ſuſpicione laborare quis eam ſine temeritate affirmare poteſt. Etenim fere nihil non in ejus ſtylo *Nortmannica* tempora ſapit E. gr. fabuloſa illa hiſtoria dedicationis Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* per ipſum B. *Petrum* Angelorum ſatellitio ſtipatum, *Bedæ*, quamvis miraculorum facile ſcriptori, prorſus ignota, prout traditur à monachis *Anglo-Nortmannicis*, à rege *Eadwardo* recitatur. *Bullatæ* pontificis *Romani* literæ ad regem datæ eſſe dictæ *Bulla* Papæ *Nicolai* in ipſo diplomate inſcribuntur. propter quod, ne in ſuſpicionem charta veniret, *Reynerus* eas *Reſcriptum Nicolai Pontificis ad regem* in margine inſcripſit.

In exordio Epiſtolæ Regis ad Pontificem ſic legitur: Eadwardus dei gratia *Anglorum* Rex *Summo univerſalis Eccleſiæ patri Nicolao debitam ſubjectionem,* & Omnimodum Servitium. Quod ne epiſtolam ſuſpectam redderet, *Reynerus* Omnimodum Servitium in Obedientiam convertit. Propterea quod ſciebat pontificem *Romanum* verbis adeo officioſis ſalutandi regibus nondum morem fuiſſe. In reſcripto Papæ leguntur voces *Nortmannicæ, Barones,* & *Advocatio* eccleſiarum, ut *jus patronatus* in communi jure *Anglo-Nortmannico* poſt Conqueſtum dici cœpit. Adde quod *Leo* Papa vocatur Apostolicus, quemadmodum & Apostolus in prima charta: regiſque iſta: *Ter beati Petri*, de tres heureux Pierre; *Parentum meorum*, des mes parents; phraſes *Gallo-Nortmannicæ* ſunt. Huc etiam adde, quæ de *Weſtmanaſterio* loquitur Pontifex, *quia regia antiquitus ſedes eſt, ---- concedimus ut amplius in perpetuum regiæ conſtitutionis & conſecrationis locus ſit, atque repoſitorium regalium inſignium*: & quod precatur *Deum, ut regem confirmet in paterno Solio, & propria hæreditate,* qui tamen regni *Anglicani* hæres non erat. Huic concinit illud primæ dictæ chartæ non minus in ſuſpicionem vocandæ: *Adeo ut periclitata ſit, hæreditaria regum ſucceſſio*: &, *Ne forte in via deficerem hæreditariis regibus Angli carerent.*

Præterea chartam in ſuſpicionem merito inducit, quod Papa dicitur *conceſſiſſe regi & poſteris ſuis non ſolum Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis, ſed omnium totius Angliæ eccleſiarum advocationem, ut vice ſua in concilio epiſcoporum, & abbatum, quæ juſta ſunt, conſtitueret.* Porro neque prætereundus eſt *militis* titulus, quo quatuor ultimi teſtes, qui chartæ ſubſcripſiſſe dicuntur,

Ut neque nos, neque ſucceſſores noſtri, nec quilibet Epiſcopus, nec quicunque de judiciaria poteſtate in ipſam Sanctam Baſilicam, vel in manentes in ipſa ullam unquam habeat poteſtatem.

III. *Non ex ſola ſcriptura, neque ex uno ſolo characteriſmo, ſed ex omnibus ſimul, de vetuſtis chartis pronuntiandum.* Sed hic maxime cavendum eſt, ne chartam plures characteriſmos habentem, unum ſolum habere dicamus ad *auctoris* hujus regulæ exemplum, qui in Cap. VII. Lib. I. vindicare volens *Ingulphianas Æthelbaldi* & *Eadredi* chartas, in quibus *Monachorum* NIGRORUM fit mentio, ſic ſcribit: *vocem* NIGRORUM *additam indubitanter exiſtimo, non ab ipſo quidem Ingulpho, ut veriſimile eſt, cujus tempore necdum recepta fuiſſe videtur; ſed à recentiori quodam monacho;* quem in exſcribendis iſtis diplomatibus vocem illam temerè adjeciſſe, non minùs temerè arbitratur. Nam diplomata iſta pluribus characteriſmis eſſe commentitia, *diſſert. epiſt.* p. *66, 67, 68, & 73,* demonſtravimus; ut & ſupra in hac præfatione, quo remitto lectorem.

IV. *Unum aut alterum defectum, modo eſſentialis non ſit, legitimis autographis obeſſe non debere.* Hujus etiam regulæ incertus utique ſenſus tantiſper erit, dum inter rei di-

more etiam *Anglo-Nortmannico* ſe conſignantes inſigniebant. Quamvis enim bonæ fidei diplomata ante adventum *Nortmannorum* confecta, quæ ab aliis falſitatis aut ſuſpicionis notis immunia ſunt, *Miles ſubſcriptus,* quod *Sithcundum hominem,* Saxonice ſiþcundman, vel geſiþcundman, *exercitus ductorem,* ſignificare poteſt, per ſe non afficit; in judicandis tamen *Anglo-Saxonum* chartis, quæ aliunde vocantur in ſuſpicionem, pondus ſuum habet.

Diſplicent quoque iſta ob eandem rationem ab *Anglo-Saxonico* foro, ſtyloque diplomatico aliena: *Reinbaldus regis cancellarius relegi & ſigillavi. ---- Ego Alfgeatus notarius ad vicem Reinbaldi regiæ dignitatis Cancellarii hoc privilegium ſcripſi & ſubſcripſi.* Quinetiam neque veri ſpeciem præ ſe fert, regem *Eadwardum* tribus ſimul diplomatibus Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* ab integro inſtauratæ, eodem ſolenni loco & tempore datis, privilegia muniviſſe. Quorum ſecundum, tertiumque, demptis Regis Papæque literis, fere idem ſunt, ut quæ datum *exemptionis* privilegium in prorſus eadem verborum formula ſcriptum concedunt. Præterea Wulfricus, Sywardus, Godricus, quorum quiſque *tertio* diplomati, ut ſupra obſervatur, teſtimonium adhibere dictus, ſe MILITEM (hoc eſt *equitem,* Saxonice & Nortmanno-Saxonice Riðer) appellat: *ſecundum* conſignantes, quaſi titulum iſtum aſpernantes, *ſimpliciter* ſubſcripſiſſe cernuntur. Integra etiam paragraphe tertii diplomatis, quam lunulis notatam uncis incluſit *Spelmannus,* apud *Binium* deſideratur, qui aut eam præterire voluit, aut ab exſcriptore ſcienti forte prætermiſſam non deſcribere voluit, qui eam prætermittendam duxit, quod ſequiora ſæcula oleret. Charta quoque, quæ in *Spelmanni* Conc. Vol. I. *prima* dicitur, primam utique non fuiſſe iſta oſtendunt: *Novam à fundamentis baſilicam conſtruxi, & conſtructam dedicari feci. v. Calend. Januarii.* Quum tamen AD ULTIMUM & cætera quæ ſequuntur ad finem ſecundæ chartæ his intercluſa notulis † ‡ ſubjunguntur in fine chartæ primæ, quaſi partes ejus eſſent.

Hæc omnia quamvis animadvertere non poſſent non *Reynerus* & *Mabillonius,* ſilere tamen voluerunt, quod per chartarum iſtarum, præſertim per tertiæ exiſtimationem, ab aliis ea ſciri non liceret. Quapropter etiam *ſecundæ* chartæ, quæ, quoad exemptionis privilegium à rege concedi dictum, quum verbis, tum re cum tertia convenit, nullam mentionem ſeu hic, ſeu ille fecit. Inſuper hic, quænam charta *Eadwardi* illa eſſet, quam citabat; quonamve in codice, archiove quærenda eſſet; vel denique quis regum omnium iſtius nominis, qui *Angliam* tam ante, quam poſt adventum *Nortmannorum* rexerunt, *Eadwardus ille* erat, qui *chartam exemptionis* ab epiſcopali poteſtate Monaſterio *Weſtmonaſterienſi* dediſſe perhibitus eſt, dicere prætermiſit; plane quod illius data opera id erat celare, cujus non interērat notum facere.

Hæc de tribus chartis, quas eodem *loco,* nempe in *Weſtmonaſterio;* eodemque *tempore,* ſcilicet v. Kal. *Januarii,* die SS. *Innocentium,* anno dom. incarn. MLXVI, indictione tertia, annoque regni ſui vigeſimo quinto S. *Edweardus Confeſſ.* Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſi* dediſſe fertur. Quas quidem omnes poſt *Conqueſtum* Monachos *Weſtmonaſterienſes* finxiſſe, tribus ab aliis chartis, quas idem rex eidem Eccleſiæ, eodemque loco & tempore dediſſe dicitur, inducor, ut procul omni dubio credam.

Harum UNA in archivis Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* extat, ejuſdem plane tenoris cum tertia *Spelmanniana.* Sed tamen ab ea in multis differens; præſertim in hoc, quod amplior, & auctior, multis additis, eſt, ſpeciatim his, quæ ſequuntur.

Nomina Conſuetudinum Anglice præcepi ponere. Scilicet Munbryce. Burhbrice. Miskænninge. Sceaƿinge. Hlæſtinge Friþſokne. Flymenafyrmþe. Ƿergeldþeof. Uthleap. Forfænge. Fyhfænge. Fyrdwite. Fihtwyte. Ƿeardwyte. Hængewyte. Hamſokne. Forſtall. Infangeneþeof. Saka. Socna. Tol & Team. --- *Comitum, vicecomitum, procuratorum, ſeu aliorum regum clientium, vel alia quælibet magna, vel parva perſona, paſtum, cenſum, vel impenſionem caſtrorum, vel pontium reædificationem, Xenia, ſeu munuſcula, vel aliud quidlibet ab eccleſia illa, vel à terris ad eam pertinentibus, per vim, aut per conſuetudinem exigat. Non opera, non tributa, vel expeditiones ad ſe trahat; ſed excluſa penitus exactione vel angaria cunctarum conſuetudinum, omnia ſicut in manu mea habueram, melius, plenius, & liberius, ita cum omnimoda libertate ſunt conceſſa eidem eccleſiæ in terra & in aqua, in urbe & extra, in domo & extra, in villa & extra, in* Placito, *in Soka et Saka, in Theloneo, in furis apprehenſione et emiſſione, in Sanguinis effuſione,* &c.

Hanc ergo cartam meæ donationis & libertatis in die dedicationis prædictæ Eccleſiæ recitari juſſi coram, &c. *Idoneos teſtes annotare, atque ſigillo noſtro juſſi ſigillare.*

Sigillum vero ab hac charta pendet per funiculum tortum bombycinum coccinei coloris, qui membranam in ſcriptura penetrat: & ſummo margini conſutam etiam cernitur fimbria, vel lacinia involucri bombycini, ſuper quod carta circumplicari ſolebat. Quæ omnia novitatis aut ſequioris ſæculi, & proinde falſitatis, ſigna ſunt.

Præterea poſt nomina teſtium ſcribitur aliena manu, alioque atramento; *Conſentientes ſubſcripſimus. Stabilita apud Weſtmonaſt. An. dom. Incarn.* M.LXVI. &c.

ALTERA, non ita pridem bibliothecæ *Hattonianæ* peculium, habetur impreſſa in *Monaſt. Angl.* vol. I. p. 59. quam quatuor ultimi teſtes, qui in tertia *Spelmanniana, militis* titulo inſigniti cernuntur, nominibus ſuis ſimpliciter ſcriptis conſignaſſe oſtenduntur.

TERTIAM in bibliotheca *Cottoniana,* quæ jam clauſa eſt, me vidiſſe memini magno ſigillo pendente munitam. In cujus fine tempus, locuſque datæ chartæ in ſimili, ſi non prorſus eadem verborum formula quæ *tertiam Spelmannianam* concludit, & ſi non male memini, in *aliena* pariter manu ſcribuntur.

plomaticæ peritos non convenerit, quinam chartarum habendi ſunt *defectus eſſentialis*, qui vero non. Utinam vir egregius, ſi quis unquam alius, *nigrorum Monachorum* clypeus, & ornamentum, *eſſentialem defectum*, ſive *lethale vitium*, cum quo ſolo diploma conſtare nequit, definiendo explicuiſſet; ut in diſceptando de veteribus inſtrumentis, illorumque fide, ipſe ſua definitione poſſet eſſe definitus. Privilegium Epiſcoporum pro *Curbionenſi* monaſterio conditum dicitur *tempore Theoderici regis*, quod tamen ille conditum eſſe fatetur tempore *Chilperici*. Id vero, illo judice, non eſſentiale vitium diplomatis eſt, quo perimitur privilegium; ſed error ſcriptoris non admodum periti, cui proclive fuit errare.

V. *Hiſtoricorum aut inſcriptionum teſtimonia legitimis chartis non ita præjudicare debere, ut illorum præferatur auctoritas.* Hanc autem regulam ſanius in his verbis verſûs finem ſectionis exprimit: *non ſemper in diplomatum præjudicium citari debent hiſtorici & tituli, quamvis authentici & æquales.* Quod quidem de hiſtoricis & titulis publicis dici verè poteſt, qui tamen, experientia docente, ferè ſemper in diplomatum præjudicium citari ſolent à criticis, qui ad illos in causâ diplomaticâ rarius fruſtra appellant.

VI. *Additiones incarnationis, indictionis, gloſſematum, aliorumque ſimilium, maxime in exemplis, ſeu apographis non officere inſtrumentorum veritati.* Sed meo judicio, OTTLEYE, fallax & doloſa eſt hæc regula. Primo in hoc, quod dicit, *additiones* incarnationis, &c. Secundo in hoc, quod ait, maxime in apographis. Quibus via ſternitur ad vindicandum quodvis falſiſſimum, corruptiſſimumve donationis diploma, etſi *autographum*, in quo forte neque annus incarnationis cum tempore donatoris; neque indictionis annus cum anno incarnationis convenit. Hoc enim cum accidat, facile tamen ab omni mala fide diploma liberatur, dicendo cum *Mabillonio* inſtrumentum iſtud vitioſum eſſe apographon, in quo imperitus exſcriptor annos incarnationis & indictionis temerè de ſuo adjecit. Tertio, in illo fallax videtur regula, quod non conſtat an de additionibus iſtis ſeorſim, vel omnibus ſimul ſumptis illam intellectam eſſe velit. præſertim ſi phraſin (*aliorum ſimilium*) conſideres, quæ ad tot, quot quiſque vult, diplomatis vitia ſignificanda ampliari poteſt. Idem etiam, ait, dicendum eſſe de nominibus propriis male in aliquo inſtrumento ſcriptis. Siquidem ex veris, *unius primæ literæ compendio* ſcriptis, à ſciolo aliquo exſcriptore illa male eſſe reddita docet. Ut verbo dicam, ità libri ſui *de re diplomatica* à doctiſſimo auctore comparati ſunt, ut nullum ferè tam grave crimen in *reum diploma* intentari poteſt, quod illo patrono, aut illius artibus facile depelli nequit. Si ex *manu* forte, conſtat diploma aliquod eo tempore, quo confectum eſſe atteſtatum eſt, non eſſe ſcriptum, tum ex ſola ſcriptura de vetuſtis chartis non eſt pronunciandum, quia non unum eſt in uno ſæculo unaque provinciâ *ſcripturæ genus*. *Si Hiſtoricorum, & titulorum* teſtimonia tempori vel loco datæ chartæ contradicant, illorum tamen auctoritas, non præferenda eſt, quantumvis ſint authentici, & æquales, quippe quod errata non levia auctoribus aliquando ſubrepunt. Si voces, phraſeſque, vel forte utræque non in uſu fuerunt, quo tempore chartam eſſe conditam teſtatum eſt, tum charta iſta *Apographa* dicenda eſt, in qua ex imprudentia & levitate librarius nonnulla exemplaris vocabula immutavit; aut forte ſciolus tranſcriptor *exemplaris* verba non capiens, alia ſui temporis pro illis ſubſtituit; aut gloſſemata falſa adjecit. Si quando chartæ, quæ in iis ſæculis confecta erant, in quibus per *annos regni*, vel per annos regni, *annoſque indictionis*, tempus ſcripti ſemper denotari ſolebat; annus *Chriſti*, & aliquando cum illo concurrentis, & epactæ anni objiciuntur: depellitur ſtatim objectio, dicendo interpolatorem inſtrumenti, ſtudio juvandi poſteros, aut forte ex imprudentia & levitate annos iſtos adjeciſſe. Dici inſuper cum *Mabillonio* poteſt, addendi annos Chriſti maxime occaſionem dediſſe *Chartulariorum* uſum. In quibus inſtrumenta cujuſque Eccleſiæ aut Monaſterii ſecundum ſeriem temporum ordinata ſunt; obque id vetuſtioribus literis adjecti ſunt anni incarnationis ad ſeriem iſtam demonſtrandam. In *reum* aliquod diploma, ſi fraudis crimen ex falſo quopiam proprio nomine intentetur, illo etiam magiſtro, proclive eſt dicere, falſum, ſeu per errorem male ſcriptum nomen, factum eſſe à vero per compendium exarato, ab imprudenti & ignaro aliquo exſcriptore, qui veri nominis compendium non intelligebat. Si falſum eſſe inſtrumentum conſtat ex vitioſis ſubſcriptionibus, ſeu teſtium nominibus, quorum duo forte pluresve, in nullo eodem tempore ſimul vixerunt; vel ſaltem tempore, quo factum inſtrumentum eſt; cuivis ad ejus exemplum tale quodpiam inſtrumentum defendere vo-

lenti in promptu erit dicere, id non originale, ſed originalis exemplum ſeu apographum eſſe, in quo librarius ex imperitia, temere, & inconſulto aliqua teſtium nomina addidit; aut alia pro aliis, quorum forte fugientes literas non potuit dignoſcere, ſine conſilio, ſed ſine dolo malo ſubſtituit. Eo pacto & evitantur argumenta, quibus impugnatur quodvis diploma, in quo unus aliquis, pluresve teſtium, anno quo dabatur inſtrumentum, iis non gaudebant dignitatibus, quorum titulis inſigniti diplomati ſubſcripſiſſe leguntur. Quinetiam hoc pacto, & eludi poteſt argumentum, quo quis probatum it quamlibet chartam eſſe commentitiam, in qua vel tempori, quo floruit auctor chartæ, vel ſaltem quo dignitate illa gaudebat, cujus titulo in illa ſua charta inſignitur, *dationis* annus adeo non convenit, ut illi maximè repugnet. Denique ſi à materia, ſcilicet à [a] *cortice arboreo*, in quo diploma ſcriptum eſt, contra ipſum ſumatur argumentum, tum ad tanti magiſtri exemplum facile erit reſpondere, pleroſque recentiorum corticem ex ligno cum papyro Ægyptiaca, quæ corticis ſpeciem habet, confundere: dein magna eruditionis ſpecie, & dicendi pompa, probatum iri, papyrum Ægyptiacam, quæ corticis nomine comprehendi poteſt, in codicibus, & diplomatis antiquis ſcribendis adhibitam aliquando fuiſſe.

His regulis hanc addit obſervationem: nempe *Multas eſſe chartas falſas, quarum notæ chronologicæ veræ ſunt; multas item veras, quarum notæ ſunt vitioſæ.* & primum quidem deprehendi poſſit diverſitate ſtili ab eo tempore alieni, aut aliquâ circumſtantiâ hiſtoricæ veritati repugnante, quæ obſervatio non levis eſt momenti, multiſque exemplis illuſtrari poſſet. Unum hîc affero ex Hiſtoria *Parthenonis* beatæ Mariæ Sueſſionenſis; nempe deſcriptionem bonorum ejuſdem *Parthenonis*, in Synodo Epiſcoporum, Carolo Calvo præſente, factam: cujus tenor ac ſeries nonnihil bonæ antiquitatis ſapit, conveniteque prorſus cum genio ſæculi noni: tametſi Chronologici characteres, & quædam ſubſcriptiones vitiatæ ſint. Hæc deſcriptio facta dicitur, *anno dominicæ Incarnationis* DCCCLVIII, *Indictione* VI, *regni verò domini Karoli Imperatoris* XXXII. Ubi annus regni Caroli Calvi Regis, non Imperatoris, haud convenit cum anno Chriſti DCCCLVIII, ſed cum anno DCCCLXII. Vitioſæ ſunt etiam aliquæ ſubſcriptiones, ut noſter *Michaël Germanus* in ea hiſtoria obſervavit: inter quas cenſenda eſt ſubſcriptio *Adelardi Abbatis Corbeienſium. ubi expungenda eſt vox* Corbeienſium, cùm longè ante id tempus *Adalhardus* Abbas Corbeienſis deceſſiſſet; tunc vero ageret in vivis Adelardus Abbas Sancti Vedaſti, aliique ejus nominis; ex quibus unus hîc reſtituendus eſt. Cæterum optimæ notæ eſt (ut jam dixi) [b] contextus ipſius monumenti, & omnium eruditorum judicio genuinus, tametſi alicubi vitiatus. Ex hoc facilis eſt æquis ac doctis hominibus aliorum ſimilium conjectura. Hæc *Mabillonius*.

Denique (inquit) hîc addenda eſt alia regula ex tomo ſecundo Martii Bollandini, expoſita his verbis: *Falſa charta continet veram aliquando expoſitionem, vera falſam.* Fit enim ſæpe, ut chartarum conditores in commemoranda vetere hiſtoriâ hallucinentur: contra vero falſarii rem accuratiùs enarrent. Neque verò ſolum in chartis, etiam originalibus, errata ſubrepere poſſunt, ubi facti alicujus poſt multa ſæcula fit mentio: ſed etiam in rebus haud ita pridem elapſis falli, aut fallere poſſunt Notarii etiam imprudentes. cujus rei exemplum eſt in variis chartis, maximè in iis quæ de prima eccleſiarum ſeu monaſteriorum conditione agunt, in quibus nonnunquam incerta referuntur de tempore, aliiſque circumſtantiis conditionis, maxime quando monumenta illa longo poſt intervallo facta ſunt.

Hactenus de effugiis *Mabillonii*, ſive eludendis & evitandis criteriis aut characteriſmis ſeorſim ſumptis, ex quibus in diplomata falſitatis crimen impingi ſolet. Quod ſi dices, OTTLEYE, ex iis omnibus ſimul ſumptis de chartis eſſe pronunciandum concedere *Mabillonium*; quæſo dic mihi per rei diplomaticæ ſcientiam, quam in Te maximam eſſe ſcio, ubi terrarum, inſtrumentum etſi falſiſſimum reperire eſt, in quo non dicam omnes ſimul falſitatis notas, ſed tantum non omnes videre eſt. Supponamus vero aliquam talem quam deſidero, chartam, in qua omnes fraudis characteres concurrunt. Propter omnes tamen coeuntes famoſa iſta charta, ſi *Mabillonii* excuſationes juſtæ & legitimæ ſunt, non rejici aut damnari debet. Quemadmodum enim

---

a Vide lib. I. c. VIII. *de re diplomatica.* b De contextu hoc viſo gemino, & ſtylo à ſæculo quo charta data fuiſſe ſcribitur non alieno fruſtra hoc obſervatur à *Mabillonio*, qui infra docet falſarios ſæpe res accuratius enarrare, quam verarum chartarum conditores.

in cauſa capitis, ſi ex ſingulis accuſationis articulis læſæ majeſtatis crimen probari nequit; neque omnes ſimul ſumpti ad id in judicio aſſurgent: ſic plane in cauſa *rei* diplomatis quis in id actor perperam univerſas fraudis notas in judicio ſimul proferet, ſi ſingulæ illius ſinceritati non officere poſſunt. Equidem non poſſum quin fatear *Mabillonium* eſſentiales defectus, propter quos damnandæ chartæ ſunt, à non eſſentialibus diſtinxiſſe. Sed hoc quidem diſcrimen, quod *verbo* ponit, *re* tollit; ſiquidem, illo auctore, nullus defectus adeo eſſentialis eſſe poteſt, quem per *notarium*, *librarium*, vel *exſcriptorem* diplomati *accidiſſe* dicere non licebit. *Interpolationes*, *vitioſæ ſubſcriptiones*, *gloſſemata*, *mutationes*, *alia pro aliis ſubſtituta*, eaque non ex mala aliqua intentione, dolove malo; ſed *imprudentia*, *imperitia*, *temeritate*, & non raro ex *ſtudio juvandi poſteros* nata: ad hoc *prudentia*, *moderatio*, & *æquitas*, quibus in examinandis chartis opus eſſe dicit: hæc omnia *pharmacopoea* Mabillonii ſunt, ex qua ad ſananda, ſi liceret, vel lethalia ſui ordinis diplomatum vitia, medicamenta deprompta velle videtur.

Hæc ego, OTTLEYE, contra *Mabillonium*, qui plus ſatis verſutus, quibus technis, & ſubterfugiis commentitiæ ſuæ chartæ propugnandæ ſunt, monaſtici ordinis homines docuit. Hæc, inquam, contra *Mabillonium*, nihilo fere minus *Mabillonii* cultor, & prorſus ab omni in monachos malevolentia immunis. qui monaſteria in *Anglia* non cum religione reformata, ſed cum ſuis archivis, omni auro magis pretioſis, everſa, & ſacrilegis manubus direpta periiſſe doleo.

In diſſert. epiſtolaris p. 110, 111. de valore *Thrimſæ* apud veteres *Anglos* egi, occaſionem amplexus, quæ mihi oblata fuit, à *Weregildo* regis, qui apud illos communi jure æſtimabatur (nam apud *Mercios* alia regis æſtimatio erat) *triginta mille Thrimſis*, i. e. *tringinta mille tremiſſibus*. Nam *Thrimſam* à *tremiſſe* derivatam etiamnum judicamus. Recte etiam ex LL *Burgund.* & *Rip.* tertiam partem *ſolidi* fuiſſe *Thrimſam* ſtatuimus. Sed cum ſolidus eſſet vel aureus, vel argenteus, in eo jam hallucinatus mihi videor, quod argentei ſolidi tertiam partem, ſeu trientem, illam eſſe affirmabam.

Hujus erroris (ſi certe tamen error eſt) notitiam acceptam refero *Claudii Boterovei* Galli excellentiſſimo libro, Pariſiis edito, MDCLXVI, qui inſcribitur *Recherches curieuſes des Monnoyes de France*. In quem quidem librum ſumma diligentia à nobis fruſtra quæſitum fortè incidi ferme poſt annum, à quo tempore *diſſert. epiſtolaris* impreſſa eſt. Auctor ille libri ſui p. 175, & deinceps, aureo de ſolido *Francorum* & *Franco-Gallorum* veterum diligenter tractans, eum valuiſſe [a] *quadraginta denarios argenteos* ex lege *Salica* demonſtrat. Cum *Boteroveo* de ſolidi aurei valore convenit etiam rei nummariæ peritiſſimus *le Blanc*, in libri ſui de *Galliæ* nummis, cujus epigraphe *Traitte hiſtorique des Monnoyes de France*, editionis Amſtelodamenſis pag. 40.

Semiſſis ergo ſolidi aurei valebat XX denarios argenteos; Tremiſſis, unde Anglorum *Thrimſa*, tredecim cum tertia parte unius denarii, qui valebat noſtræ monetæ argenteæ duos denarios & ½. *Solidus* ergo vett. *Francorum aureus* valebat noſtræ monetæ argenteæ XIII. ſolidos duoſque denarios; Semiſſis ejus VI ſolidos & ſeptem denarios; Tremiſſis vero, apud priſcos *Anglos thrimſa*, IV ſolidos & IV denarios cum tribus denarii partibus. *Thrimſarum* ergo triginta mille, regis apud *Anglos* æſtimatio, valore æquabant noſtræ monetæ argenteæ ſex mille, quingentas, nonaginta & tres libras cum quindecim ſolidis. En vero, OTTLEYE, calculum noſtrum prout, me rogante, in tabulas illum retulit aurifex quidem *Gallus*, rei nummariæ ſcientiſſimus.

Monnoyes de Francois				*Monnoyes d' Angleterre.*			
Le ſol d'or fin.	8	7	10	Le ſol d'or fin	0	13	2
Le demi	4	3	11	Le demi	0	6	7
Le tiers	2	16	0	Le tiers	0	4	¾
Le denier d' argent	0	2	6	Le denier d' argent	0	0	2½

Soiſante & douze grains d'or, ou d'argent, pois de *Marc*, ne peze que 66 grains de pois d'argent, ou d'or en Angleterre. L'once pois d' Angleterre peze plus de

a Le ſol d'or Francois par la Loy ſalique valoit quarante deniers d' argent. au I. *art*. *ſi eum ſunnis non detinuerit*, DC. *denariis*, *qui faciunt ſolidos* XV. *culpabilis judicetur*. Quinze fois quarante font ſix cens. Les demy ſols valoient vingt deniers, & les tiers en valoient treize & un tiers. au Tit. 40. *Art*. 10. In Cod. LL. antiquarum, quas edidit Frid. Lindenbrogius *art*. XIII. *ſi quis admiſſarium alienum ſine conſenſu domini ſui ſpadaverit* DC. *denariis*, *qui faciunt ſol*. XV. *culpabilis judicetur*, *& per unumquodque jumentum*, *quæ ille continere conſueverat*, *trianen* (*tria en*, in dicto LL. antiquarum codice) *componat*, *quod eſt tertia pars ſolidi*, id eſt, XII *denarii*, *et tertia pars unius denarii*.

11 grains que celui de France. En France l'once peze 576 grains. En Angleterre l'once peze 480 grains.

Hæc Tecum, quem ad lectoris vicem in præfatione noſtra gerendam ſelegi, operæ pretium communicare duxi de tremiſſis, vel *Thrimſæ* valore apud veteres *Anglos*, quibus cum antiquis *Franco-Gallis* frequens commercium intercedebat. Adde quod tremiſſis aurei ſolidi apud hos nummus percuſſus erat, cujus in citatis ſupra auctoribus icones videre eſt. apud illos vero, aut ſummam computatitiam fuiſſe; aut ſi ſignatus, & commercii nummus erat, quemadmodum jam nunc moneta *Galliæ* tam *aurea*, quam argentea, cujus uſus apud nos eſt, tum ad *Anglos* à *Francia* advenarum, præſertim mercatorum interventu, allatum illum fuiſſe affirmandum eſt.

Ad me in præloquio provectum opportune allatum eſt JOH. O. STIERNHÖÖK, *De Jure Sueonum & Gothorum vetuſto*, opus vere aureum, quod ex variis monumentis, inſtrumentis, hiſtoricorum fragmentis, cum primis vero ex *legg.* provinciarum particularibus condidit, illuſtriſſimo domino MAGNO GABRIELE DE LA GARDIE, Comite de Lackdd, Cancellario regni, auctore. In hoc opere nihil fere occurrit, quod antiquitates *Anglicas* non illuſtrat. Libri primi caput II. omne illud in *diſſertatione epiſt.* de curiis *comitatus*, *trithingorum*, & *hundredorum*, vel centenarum traditur, multa luce perfundit. Illis, quæ ſcripſimus de cauſarum *duodecimvirali* judicio, multum lucis accedit ab iis, quæ ille de NEMBDÆ initio & conſtitutione tradidit in libri I. cap. IV. Ubi quæ nos ex aliis auctoribus, de NEMBDA diximus *diſſert. epiſt.* p. 37. ille illuſtrat & confirmat. Sententiam quoque noſtram corroborat de *duodecim juratorum* origine *Nortmannicâ* his verbis: *hæc* nembdæ *ratio etiam hodie non in Dania tantum, ſed etiam in Anglia ſuperſtes eſt, ex eo proculdubio jure, quod Dani, & Normanni in Angliam invexerunt.* Perinde *etiam ut nos, eligunt ex viris ſcilicet honeſtis, qui in vicinia habitant; perinde etiam ut nos, & habent, & nominant,* Tolfman. Alibi etiam in illo capite oſtendit *officium* Nembdæ *in vetuſtis temporibus fuiſſe, factum tantum examinare, explicare, & judici certum reddere. Quamvis in initio tam de jure, quam de facto judicaſſe* Nembdarios arbitratur. quæ noſtræ de duodecim juratorum inſtitutione, & origine opinioni minime repugnant. Cum illis etiam, quæ *diſſert. epiſtolaris* p. 8. diximus de cauſis, ſummariè ſimplicique modo agi ſolitis apud *Anglo-Saxones*, ſine cauſidicis, aut ſolennioribus juris formulis, concordat, quod in libri I. cap. VI. ab illo ſcriptum eſt. ſcilicet *vett. Sueonibus* procuratores, & advocatos prorſus ignotos fuiſſe, tam in civilibus cauſis quam criminalibus, & quod tam citantibus, quam citatis ad curiam in perſona comparendi neceſſitas in civilibus erat. Maxime autem conjecturæ noſtræ de origine *brevium originalium* favent, quæ in illo capite dicit de modo citandi, quo partes litigantes in judicium apud *vett. Sueones* vocabantur. Etenim apud illos judex aliquando, ſed rarius; ſæpius actor ipſe citationem edebat, non per ſcripturam, ſed per teſtes, utpote qui ad domum rei cum binis teſtibus profectus *dicam*, *diem*que dixit. In cap, VII. luculentiſſime ſcribit de *duelli judicialis* origine. quibus in cauſis, & quibus conditionibus, ac modis admiſſum; ac quando, ac quare ſublatum oſtendit. De *ordalii*, ſive ferri igniti contrectatione non minus perſpicue, docteque ſcribit in VIII. capite; ut & in nono de probatione per *Sacramentales*, quæ *vadiatio legis* apud nos dicitur. De modis exequendi ſententiam, & pœna veterum, ſpeciatim de executione, quam veteres *Sueci* NEMA, Anglo-Saxones NAM, unde *Withernamium*, quod nos *repreſſalias*, vel *repriſalias* vocamus, agit in cap. X. In cap. XI. de poena pecuniaria, atque obiter de ſpeciebus, & ratione veteris monetæ *Suecicæ* tractat. ubi omnia ab iis, quæ de generibus nummorum *Saxonicorum* ſcripſimus, fere toto, quod aiunt, cœlo differunt. In libri II. cap. I. de nuptiis veterum *Sueonum* & jure conjugali præclare ſcribit. ubi multa occurrunt, quæ donum *Morgengabicum*, de quo in ſuperiori præfationis parte, amplius explanant, & mirifice illuſtrant morem, quo *Anglo-Saxonum* ſponſos in futuri conjugii contractibus ſponſis prædia ſimpliciter, & ut *feodum ſimplex*, ſolitos eſſe dare oſtendi. *Dotalitium* (inquit) *fuit in mobilibus vel immobilibus, allodialibus vel acquiſitis - - - - Quicquid autem ſic datum fuit, non tempore vitæ, aut ad uſum fructum tantum manſit, ut in Regum, principum hodie, & nobilium* Morgennaticis; *ſed abſolute tranſlato plene dominio, ut mulieri eſſet facultas de iis pro libitu diſponendi, eaque mortua inteſtata, tranſiret ad ejus hæredes.* In ejuſdem libri cap. II. pulchre agit de jure parentum, & liberorum. In cap. III. de Succeſſionibus. In cap. IV. de jure dominorum & ſervorum, ubi oſtendit emptionem,

nem, & venditionem ſervorum, ut pecudum, per *mediatores*, & *teſtes* fieri eſſe ſolitam, ut ſemper fiebat apud *Anglo-Saxones*. Quod emptionis, & venditionis ſervorum chartæ à nobis exhibitæ commonſtrant. In capp. v. & vi. de contractibus, & eorumdem ratione, & differentiis tractat. In cap. vii. de fundorum cultu. In viii. de veneratione. In ix. de jure ſuppetiarum in caſibus paupertatis ex incendio, naufragio, morbo, &c. accurate ſcribit. Pars poſterior libri ii. quæ in octo *capp.* de criminalibus agit, apprime *iis utilis* eſt, qui leges *Saxonicas* recte ſcire, & intelligere cupiunt. Præſertim illi neceſſaria erit, qui legum Saxonicarum novam, ſeu tertiam editionem iſto, *quem* præſcripſimus, modo reip. literariæ daturus eſt. Hæc de STIERNHOOKII opere, quod ob ejus præcellentiam, Tibi, cunctiſque, qui in ſtudendo jure *Angliæ Saxonicæ* vetuſto proficere cupiunt, præcipue vero juris noſtri civilis ſtudioſis notum facere, & commendare volui, ne libri iis tam utilis ingenti beneficio carerent.

Dum hæc ſcriberem (Cl. OTTLEYE) allatæ etiam à R. viro *Geo. Harbin* ad me ſunt duæ epiſtolæ, altera *Sim. Deweſii*, altera *Fr. Junii FF.* ad *Joannem Seldenum* datæ. Quarum illam integram, hujus partem, quia ex iis cognoſcamus quanti literaturam Saxonicam faciebant excellentes illi viri, & quam bene in ea diſcenda, & amplianda ſe operam poſuiſſe, credebant, ego, qui de Septentrionalium literarum utilitate diſſertationem ſcripſi, non potui non publicare.

Viro clariſſimo, amico colendiſſimo, JOANNI SELDENO.

AB exegetico illo, Clariſſime Seldene, opera induſtriaque *Alexandri Noëlli* pridem concinnato, tantum Lexico noſtro *Theutonico-Latino-Anglico* duobus comprehenſo tomis acceſſit incrementi; ut tam inſigni à Tuâ humanitate accepto beneficio indignum me omninò æqui æſtimarent arbitri, niſi gratitudinis noſtræ hoc Te penes reſideret teſtimonium: imo ut cumulatiùs nos Tibi devincires, vetus illud ex pergamenâ fragmentum MS. Regum *Edgari* & *Canuti* leges *Anglo-Saxonicas*, aliaque eodem continens idiomate, generosè nobis nec expectantibus dono dediſti; unde pars non contemnenda vigiliarum noſtrarum in bonum publicum ſuſceptarum lucem eo maturiùs aſpectura eſt; nec parum id mihi fuit volupe, quod vir eruditione modeſtiâque eximius *Franciſcus Junius* Te conatus noſtros animitùs probare nuper teſtatus ſit. Incluſum hunc *Tiberii* Imperatoris aureum indubiæ vetuſtatis nummum, non compenſationis vice, *ſed grati duntaxat animi ergô, Tibi deſtinatum, inter* Tua *reponere* dignator cimelia. Vale, *vir clariſſime, & labores in re antiquaria noſtros fovere pergas.*

Viſmonaſterii, poſtridie Kal. Feb.
CIↃIↃCXLIIX.
Juliani --- CIↃIↃCXLIX.

Tibi devinctiſſimus

SIM. DEWESIUS.

To my much honored freind, Mr. John Selden.

. . . . The long ſtay I made the laſt year in Germany, occaſioned me to take ſome pains in excuſſing ſome old *Francick monuments*, though I lighted but on very few: but haveing met here in theſe our parts with four *MS. gloſſaria*, beſides 26 *Hymnos veteris eccleſiæ cum antiquâ interlineatione Theotiſca*, I begin to think my ſelf now ſo wel inſtructed with good ſubſidyes, as that I ſhal be bold to try how to ad ſomething to what *Goldaſtus* and *Freberus* have commented in that kind. In the meane while have I here *Anglo-Saxonick types* (I know not whether you call them Punchons) a cutting, and hope they will be matriculated, and caſt within the ſpace of ſeven or eight weeks at the furtheſt. As ſoon as they come to my hands, I wil ſend you ſome little ſpecimen of them, to the end I might know how they will be liked in England, and afterwards goe in hand with the forementioned *gloſſaries*, illuſtrateing and comparing them one by another; but eſpecially with the *Anglo-Saxonick*; and ſo goe in hand with ſome of theſe *Anglo-Saxonick* monuments I tranſcribed by your favour out of divers Cottonian *MSS.* The mutual collation of both, I am ſure, will give much light to both. As for *STROZZA* or *SFORZA de condenda urbe novâ*, I could not meet with him any where, neither found I here as yet any Stationer that knew him. I ſhall not forbear to continue looking after that book; and you may be ſure to have it, if it be to be found here, or at Leiden. Elzevier meaneth ſhortly to begin with

that great work of *Voſſius* his *Origines*, and his *Pelagiana hiſtoria* much augmented. But I thinke he ſtayeth till my Kinſman be returned out of Suede, we looking for him to be here within four, or five weeks: as yet no great matters is printed of old *Voſſius*: but (as it ſeemeth) they will ſhortly fall to it with better times, which God grant us to meet with.

Amſterdam. the 8 May. St. Novo. 1654.

Your aſſured Freind,

and moſt Humble Servant,

Fr. Junius.

O Utinam ſuperſtites etiam nunc eſſent inclytus ille doctorum triumviratus, qui *Septentrionalium* literarum nihilo ſecius, quam *Græcarum* & *Latinarum*, ſtudio gaudebant. O utinam, inquam, me jam ſcribente illos florere contigiſſet, quos non modo ingentis operæ, quam promovendo *Arctôarum* literarum ſtudio dedi, ſocios haberem; ſed operis etiam noſtri excudendi fautores & patronos: quos cum haud exiguo præſtantiſſimorum hominum numero, quibuſcum me eodem ævo vixiſſe gaudeo, poſteritati, & quantum tam mediocris ſcriptor potero, ſempiternæ gloriæ commendarem. Illos intelligo, qui patriarum antiquitatum amatores ad imprimendum grande hoc opus, non ſuos ſolummodo nummos liberaliter contulerunt; ſed ut alii tam è clero, quam è populo, bonarum literarum, & literatorum *Mæcenates*, ſuis etiam ſymbolis juvarent, auctores eſſe voluerunt. Etenim de antiquis linguis Septentrionis, illarumque utilitate & præſtantia, ſcribendi inſtitutum noſtrum ſic omnibus commendarunt; ut qui diligentiſſime, valdeque ex animo res aliorum, quibus bene volunt, commendare ſolent. Idcirco cum eximiorum horum virorum commendationes tantum nobis ad hanc rem utilitatis, quantum & ipſe ſperabam, nec ipſi dubitabant, attulerint; gratum & benefactorum memorem animum in me quum illi, tum boni omnes merito requirerent, ſi, qui tales ſunt, ſilentio præterirem. Id etiam ſi facerem, ingrato mihi ſuccenſerent *Muſæ* meæ *Septentrionales*; dolerentque graviter *Aſæ*, & *Aſiniæ* omnes, qui arctôas terras primi *runas* docuerunt. Quinetiam non tantum illorum, qui in linguis *arctôis* ante multa ſæcula libros ſcripſerunt; verum illorum etiam, quorum ſtudio in lucem apud nos, & exteros olim prodierunt, infenſos manes haberem.

En igitur, OTTLEYE, chariſſima nomina, quæ eo ordine, quo in *albo* noſtro fortè ſcripta ſunt; eoque conſilio heic tanquam in tabulas publicas refero; ut doctis nota, maximis ſuis in remp. literariam meritis, laudem idoneam conſequantur.

R. admodum pater ſupra laudatus *Gulielmus* Epiſcopus *Carleolenſis*, ſcriptis ſuis in magnam rei antiquariæ beneficium, & amplificationem editis celeberrimus. R. vir *Joſeph. Kelſey*, S. T. B. Archidiaconus *Sarum* & Eccleſiæ Cathedralis *Sariſburienſis* Canonicus reſidentiarius, non ſolum divinarum literarum ſed Matheſeω*s*, præſertim Algebræ ſcientiâ ſummâ præclarus. R. vir *Gulielmus Grahm*, S. T. P. Eccleſiæ Cathedr. *Carleolenſis* Decanus digniſſimus, & Eccleſiæ Cathedr. *Dunelmenſis* Canonicus. RR. viri, *Georgius Wheler*, eques auratus, & S. T. P. *Johannes Moreton*, S. T. P. *Johannes Smith*, S. T. P. Eccleſiæ Cathedr. *Dunelmenſis* tres Canonici; omnes ob merita ſua in rempublicam literariam, meumque hoc ſuſceptum memorandi. R. & doctiſſimus vir *Richardus Parſons*, LL. Profeſſor, Dioeceſeω*s* *Glooeſtrienſis* Cancellarius digniſſimus, diſciplinæ Eccleſiaſticæ labaſcentis ſtrenuus vindex, & ſcientia antiquitatum Pagi, & Eccleſiæ Cathedralis *Glooeſtrienſis* præclarus, operis noſtri promotor eximius. R. & eruditus vir *Henricus Hickes*, A. M. Eccleſiæ Paroecialis de *Stretton* in Com. *Warwic.* Rector digniſſimus. R. & doctiſſimus vir *Edwinus Sandys*, S. T. B. Archidiac. *Wellenſis*, & Eccleſiæ Cathedralis *Wellenſis* Canonicus. Cl. vir *Richardus Healy*, LL. Profeſſor doctiſſimus, Decani & Cap. Wellenſis Cartophylax, & Seneſchallus, operis noſtri cum primis fautor. Honorabilis admodum Dom. *Richardus* Dom. *Anneſly*, Vicecomes de *Altham*, Eccleſiæ Cathedralis *Exonienſis*, non ita pridem Decanus. Doctiſſimus, & Reverendus admodum pater in S. *Ceaddæ* Cathedra ſedens *Johannes* Epiſcopus *Liccetfeldenſis*, & *Coventrienſis* Epiſcopus, non ita pridem cum Eccleſiæ Cathedr. Canonicus eſſet, à nobis in maxima exiſtimatione habitus. Qui, pro ſumma ſua humanitate, amoriſque ſtabilitate, & conſtantia non vulgari, idem mihi in adverſis, qui in proſperis rebus amicus fuit, etſi de rep. tam Eccleſiaſtica, quam Civili non

idem

idem prorſus ſentiremus. Quo nihil laudabilius, nihil præclaro viro dignius, qui cum vere magnum animum, & excelſum gerat, ab amico circa res ſacras civileſque forte ſecus, ac ipſe, ſentiente non ſolum ſine diſſidio, ſed ſine acerbitate poteſt diſſentire. R. & doctiſſimus vir *Carolus King*, A. M. Ædis Chriſti apud *Oxonienſes* Socius, omne genus literaturæ, & imprimis *Saxonicæ* peritiſſimus. R. vir *Humphredus Prideaux*, S. T. P. Eccleſiæ Cathedralis *Norwicenſis* Decanus, qui ad augendam rempublicam literariam, in qua magnam ſibi gloriam operibus ſuis comparavit, ut noſtrum accederet, id comprobando fecit. Cl. vir *Hans Sloan*, M. P. Regiæ Societatis Londinenſis Secretarius, multis nominibus nobis & reipub. literariæ maxime colendus. R. vir *Jonathan Kimberley*, A.M. Eccleſiæ Parœcialis S. & individuæ Trinitatis in Civitate *Coventrienſi* vicarius, & Eccleſiæ Cathedr. *Liccetfeldenſis* Canonicus doctiſſimus. Cujus in opus noſtrum beneficia, quæ contulit, ut commemorem gratus jubet animus. R. vir *Willhelmus Higden*, A. M. Eccleſiæ *Anglicanæ* Presbyter (forenſi noſtra voce utor) *deprivatus*. qui reip. literariæ & Eccleſiaſticæ, deo volente, operibus ſuis profuturus, in hoc faciendo nos interdum languentes, & ferme animum deſpondentes magnopere confirmabat. Prænobilis, & humaniſſimus vir *Franciſcus Anneſly* de Interiori Templo *Londinenſi* armiger, cauſarum actor juris peritiſſimus, de nobis, & opere noſtro præclare meritus. Honorabilis admodum Dom. *Johannes* Dom. *Somers*, Baro de *Eveſham*. cujus amicitia firma, conſtans, ſtabiliſque res proſperas noſtras ſplendidiores fecit, & adverſas leviores. Doctiſſimi, & RR. viri *Daniel Hill*, & *Johannes Wyville*, Eccleſiæ Cathedr. *Roffenſis*, ſeu Hroffenſis Canonici A. MM. ambo ſuis vicibus in Synodis provinciæ *Cantuarenſis*, quæ *Londini* nuper convenerunt, Decani & Capituli *Roffenſis* Procuratores. *Rogerus Sheldon* Armiger, Reverendiſſimi in Chriſto patris, *Gilberti* non ita pridem Archiep. Cantuar. τȣ̃ μακαρίτȣ ex fratre nepos, amicus mihi ob præclaras virtutes plurimum colendus. R. vir *Gulielmus Cave*, S. T. P. Eccleſiæ *Vindeſorenſis* Palatinæ Canonicus, libris ſuis in reip. literariæ beneficium ingens editis ſempiternam gloriam adeptus. Cl. vir *Bartholomæus Shower*, eques auratus, medii Templi *Londinenſis* non ita pridem Socius, nuper vita defunctus. cujus deſiderio, etſi me moveri fatear tali amico orbatum; illius tamen non plango deceſſum: quippe cui immortalitatem aſſecuto nihil mali accidiſſe puto. *Mihi autem accidit id mali, quod accidit.* verum ſuis incommodis graviter angi non amicum, ſed ſeipſum amantis eſt. Doctiſſimi, & RR. viri *Gulielmus Hopkins*, S. T. P. non ita pridem Eccleſiæ Cathedr. *Wigornienſis* Canonicus; & *Johannes Jephcott*, S. T. P. ejuſdem Eccleſiæ Canonicus, Par amicorum clariſſimum, *tum amoris vinculo, tum etiam virtutum ſocietate inter ſe junctorum.* quorum ille *mihi, quanquam eſt ſubito ereptus, vivit tamen, ſemperque vivet: hic mihi ſemper plurimum colendus.* Doctiſſimus & R. vir *Gulielmus Biſhop*, Coll. *Baliolenſis* apud *Oxonienſes* Socius, ante duodecim annos cum magno Collegii detrimento *deprivatus.* R. vir *Radulphus Lowndes*, A. M. Eccleſiæ *Anglicanæ* Presbyter *deprivatus.* qui in umbra & ſeceſſu degendo non poteſt facere, quin virtute & eruditione ſua ſplendeſcat, quæ celari non poſſunt. R. vir *Edmundus Gibſon*, S. T. P. pluries à nobis in hoc opere, de quo optume meruit, honorifice memoratus. R. & doctiſſimus vir *Whiteus Kennett*, S. T. P. Archidiaconus *Huntingdonenſis*, & Eccleſiæ S. *Botulphi* juxta portam *Londinenſem*, ALDGATE vocatam, parochus. qui ſæpe mecum ante ſeptennium agebat, ut de antiquis literis *Septentrionalibus* ad hoc operis me accingerem. quæ cum omnium cognitione dignæ illi viſæ ſint, in illius ædibus libros noſtros ſine mora inchoabam. in quibus tandem ad finem perductis, ſi, quo reip. literariæ profuerim, quid fecerim, id illi, tanquam auſpici, omne tribuendum eſt. Ornatiſſimus vir *Thomas Bowdler* armiger, nobis tum propter cauſam amicitiæ, *Virtutem*; tum propter ejuſdem non mediocre condimentum, *Morum ſermonumque ſuavitatem*, inprimis charus, qui in nonnullis obſcuris & difficilibus nobis Oedipus fuit. Digniſſimus vir *Richardus Snow* de *Clipſham* in agro *Rutland.* armiger, & in officina Magna Cancellariæ ſcribarum unus, forenſium negotiorum ſcientia & humanitate ſumma clarus, operis noſtri fautor & promotor maximus. Honorabilis vir *Carolus Holt*, de Aſton in Com. *Warwicenſi* Baronettus, eruditionis cum pietate & humanitate ſingulari junctæ magnum exemplum. cujus veterem initam mecum amicitiam non poſſum, quin commemorem, quod ejus memoriam vellem fore ſempiternam. Ornatiſſimus vir, nobilitate ſtirpis, & humanitate ſumma clarus, *Gulielmus Longueville*

armiger, Interioris Templi *Londinenſis* Socius, & cauſarum patronus Juriſconſultiſſimus, inter primos, qui literis *Septentrionalibus* à nobis excultis bene voluerunt, cum grato animo, & ſummo honore memorandus. R. vir *Thomas Turner*, C. C. C. apud *Oxonienſes* Præſidens, & Eccleſiæ Cathedr. *Elienſis* Canonicus digniſſimus, qui eruditionis, virtutis, ingenii, morum, ſtudiorum, omniſque denique præſtantiæ ſuæ ut fructum caperem, ab incunabulis noſtræ veteris amicitiæ ſemper facere voluit. *Johannes Forteſcue* de Medio Templo *Londinenſi* armiger, cauſarum actor, juris, & literaturæ *Saxonicæ* peritiſſimus. qui à *Johanne Forteſcue* milite, *Regii Banci*, regnante Henrico Sexto, Juſtitiario capitali, & dein magno *Angliæ* Cancellario, ob ſingularem juris peritiam, & librum *de laudibus legum Angliæ* ſcriptum, longe celeberrimo, recto ſtemmate genus ducit. R. vir *Johannes Younger*, S. T. P. Eccleſiæ Cathedr. *S. Pauli Londinenſis* Canonicus Reſidentiarius, nobis fere à juventute ob conſtantis fidei amicitiam, moderationem animi, morum candorem, & eruditionem præcellentem, maximi æſtimatus ſemper, & inter primos charus. *Charlwood Lawton* armiger, juris conſultus: Qui ſepoſito partium ſtudio, ex omni populo bonos diligit, à bonis omnibus dilectus. Qui etiam pro amicitia, ſeu potius charitate ſua, quæ non anguſta aut contracta res eſt, *miſeros*, perinde alienos, quam *propinquos*, tam qui diverſum, quam qui idem ſecum de *rep. & religione* ſentiunt, adjuvare ſtudet. Qui denique animum tam moderatum, beneque conſtitutum habet, ut aliorum ferre opiniones, qui ſuas nequeunt, facile poſſit. Ornatiſſimus juvenis *Alexander Denton* armiger, Medii Templi *Londinenſis* alumnus, juris ſtudioſus, linguæ *Saxonicæ* cum primis peritus. Doctiſſimus, & R. vir *Thomas Brown*, S. T. P. Collegii *D. Johannis* apud *Cantabrigienſes* Socius. cujus auctoritas, quæ apud eruditos omnes plurimum merito valet, multos operis noſtri fautores conciliavit, qui ad id excudendum argentum liberaliter contribuebant. Doctiſſimus, & reverendus admodum in Chriſto Pater *Franciſcus Turner* non ita pridem Epiſcopus *Elienſis*, ὁ Μακαρίτης. cujus amicitiæ recordatione ſic ſuperſtes fruor, ut beate vixiſſe videar, qui cum illo conjunctiſſime vixerim. Ampliſſimus, & antiqua virtute, fideque vir *Robertus Atkins* de *Pinbury-park* in pago *Glouceſtrienſi*, eques auratus, cujus amicitiam meminiſſe hic juvat, quod maxime è raro illo, & pene divino genere hominum eſſe eum ſum expertus, qui in amicitia ſe graves, ſtabiles, & conſtantes præſtant. Nam abſque ulla amoris & benevolentiæ remiſſione, perinde in adverſa, ac proſpera fortuna per triginta jam continuos annos me diligere perſiſtit Clariſſimus, & ampliſſimus vir *Samuel Pepys* armiger, Matheſεωs, reique navalis longe peritiſſimus, non ita pridem ſub Carolo II. & Jacobo II. Angliæ Regg. Admiraliæ à ſecretis, de bonis literis, & de patria, hoc eſt, de regno & eccleſia *Anglicana* optume meritus. Venerabilis canitiei vir *Robertus Jones*, S. T. B. Eccleſiæ paroecialis *Leckhamptonenſis* in pago *Gloceſtrienſi* per multos anteactos annos rector, & archipresbyter ruralis vigilantiſſimus. cui tantum quidem me debere fateor, quantum fere fas eſt hominem homini debere. R. & Doctiſſimus vir *Nath. Spinckes*, A. M. Eccleſiæ Cathedr. *Sarisburienſis* Canonicus *deprivatus*, linguæ & antiquitatis *Saxonicæ* ſcientiſſimus, propter veterem & ſinceræ fidei amicitiam mihi chariſſimus. cujus doctrina & conſilio in faciendis his libris ſæpe uſus ſum. R. & doctiſſimus vir *Georgius Martin*, S. T. B. Eccleſiæ paroecialis S. Mildredæ de *Poultrey* in Londino Rector, & Eccleſiæ Cathedr. *Norwicenſis* Canonicus. cujus promptiſſimam erga me benevolentiam ſine ingrato animo, non poſſum ſilentio præterire. R. & doctiſſimus vir *Gulielmus Moore* A. M. Eccleſiæ paroecialis *Aldburienſis* in Com. *Oxonienſi* Rector digniſſimus, nobis ſemper honorifice memorandus. R. vir *Wilhelmus Thornton*, S. T. B. Aulæ *Cervinæ* in Academia *Oxonienſi* præfectus, Eccleſiæ *Anglicanæ*, fidei Catholicæ, Apoſtolici regiminis, & diſciplinæ, quæ omnia Chriſto aut Apoſtolis gaudent auctoribus, contra innovatores propugnator ſtrenuus, veterum dogmatum, & ſcriptorum Eccleſiaſticorum, ſi quis alius, ſcientiſſimus. Cl. vir *Johannes Lawſon*, M. P. *Saxonicæ* & *Runicæ* literaturæ peritiſſimus. qui, cum vehementer ægrotans ante XXVIII annos illum *Æſculapium* feliciter haberem, in convaleſcentis animo mirabilem *vett.* Septentrionis linguarum amorem adeo excitavit, ut, quam primum otium *Wigorniæ* nactus fuerim, ad illarum ſtudium me diligentiſſime converterem. Reverendus, & doctiſſimus vir *Nicolaus Martin*, A. M. Aulæ *Carvinæ* apud *Oxonienſes* Viceprincipalis. cujus in *libb.* hos noſtros excudendos maxima merita meminiſſe mei muneris eſſe exiſtimo. Accedant RR. & doctiſſimi

viri,

viri, *Curatores* proeli Academiæ *Oxonienſis* de bonis literis, & rep. literaria, quam *libb.* potiſſimum MSS. excuſorum ingenti copia amplificaverunt, optime meriti, mihique ſemper honorifice gratoque cum animo memorandi, quod ad excudendum hoc opus typos ſuos *Junianos*, ſine quibus quidem excudi non poterat, roganti facile accommodarent. Ampliſſimus & Nobiliſſimus Dominus Carolus Dom. *Fanſhaw* Vicecomes *Donoghmore* ob humanitatem ſummam, antiquos mores, bonarum literarum ſcientiam præclarus. qui viginti mihi *nummos argenteos Saxonicos* rari generis, in numiſmatum tabellis ſculpendos, liberaliter dono dedit. R. & præſtantiſſimus vir *Johannes Robinſon*, non ita pridem Coll. *Orielenſis* in *Oxonia* Socius, rerum Anglicarum in *Aula Suecica* per multos præteritos annos adminiſtrator feliciſſimus. cui ego *libb. vett. Sueo-Gothicorum* notitiam *Peringskioldianam*, & Academia *Oxonienſis* monumentum *Runicum* unum atque alterum acceptum fert, quod dignum cenſui quod Gramm. *Iſlandicæ* p. 3. ſculptum exhiberetur. Prænobilis & illuſtriſſimus vir *Robertus Harley* de *Bramton-Brian* in agro *Herefordenſi* armiger, rerum civilium uſu, & bonarum omne genus literarum ſcientia inſtructiſſimus. qui Senatus *Anglicani* Cathedram petiit nunquam, gaudente tamen populo *Anglicano*, factus eſt *Orator* ter: qui non ſolum ſtudia mea ductu & auſpiciis ſuis lucidiora & alacriora reddidit; ſed opus hoc noſtrum cum vetuſtis multis, quæ mihi voluit impertire, auxit & exornavit. Nobiliſſimus & honorabilis vir, Patricio genere natus, *Heneage Finch* armiger, Jacobi II. R. non ita pridem cohorti prætoriæ præfectus fideliſſimus, cui unum atque alterum rariſſimum nummum *Saxonicum* publici juris in tabb. faciendum mecum communicare placuit. Prænobilis & ampliſſimus vir, *Robertus Cotton* de *Gidding* in Com. Huntingdon. armiger, nepos Roberti & filius Joannis Cotton, Baronettorum, ab avo & patre, duo conjuncta & ampliſſima virtutis & honoris patrimonia nactus. Qui pro gentilitio ſuo in antiquas literas, & præcipue in rem nummariam amore, decem e rariſſimo genere denarios Sax. numiſmatum tabellis inſculpendos mecum communicare voluit. Huc etiam accedant tres lectiſſimæ, atque ornatiſſimæ fœminæ, ſiquidem libri noſtri, cui plus quam illis debeant, habent fere neminem. Prænobilis matrona *Dorothea Grahme*, apud ſuperos ante annum immortalitatem conſecuta, *Jacobi Grahme* de *Levins* prope *Kendall*, in Com. *Weſtmorlandiæ*, armigeri conjux optuma, virtutibus clariſſima, & memoria ſempiterna digna. Nobilis & veneranda matrona *Suſanna Hopton* de *Kington* in Com. Hereford. *Chriſtianæ* pietatis præclarum exemplum, & Eccleſiæ *Anglicanæ* magnum decus. quæ rerum divinarum, & præcipue ſacrarum literarum ſcientiam non vulgarem aſſecuta, libros nonnullos anonymos edidit, qui in piorum piarumque manibus teruntur. quibus tamen editis clareſcere noluit, pro modeſtia ſua inexpugnabili, utpote quæ mallet doctam & bonam ſe eſſe quam videri. Præſtantiſſima & honeſtiſſima matrona *Catherina Bovey* de *Flaxley* in argo Gloceſtrienſi, *Angliæ* noſtræ *Hypatia Chriſtiana.* de qua nulla laus tam modice, quin ejus ſummam graviter offendat modeſtiam; nec tam alte & magnifice dici poteſt, quin eam virtutes ejus æquent, ſi non exſuperent. Præſtantiſſimorum hominum hoc agmen claudat vir vere Apoſtolicus, & reverendus admodum in *Chriſto* pater *Wilhelmus LLoyd*, Epiſcopus *Norwicenſis* ante XIII annos, cum Eccleſiæ *Anglicanæ* magno damno, gregiſque ſui graviſſimo dolore, diœceſi ſua deprivatus. cujus ſummæ quidem eruditionis & ſapientiæ præſulis cum amicitia, quod poſſum comparare, ex omnibus rebus, quas mihi aut natura aut fortuna dedit, equidem fere nihil habeo.

Hæc apud Te (Clariſſime vir) quem exiſtimavi dignum, qui lectoris perſonam ſuſtineres, de libro meo præfanda putavi. qui in longe majorem, quam credebam, molem accrevit, cum meo quidem magno damno; ſed doctorum, qui *Arctôæ* literaturæ ſtudioſi ſunt, ni male auguror, non minori tum emolumento futuro, tum etiam voluptate. Magno, inquam, cum meo damno detrimentoque, ſive bonæ valetudinis jacturam, quam in eo ſcribendo feci, conſiderem; ſive ingentes prœli ſumptus, in quos, præter magnam pecuniam, quam ad illum imprimendum bonarum literarum *Mæcenates* contulerunt; quod *deprivato* ſuſtentando ſupererat, tantum non integrum abiit peculium. Verum enim vero, quamvis ea eſt, quam vides, operis noſtri nimia, ut multis forſan videbitur, magnitudo, id tamen non majus prodiiſſe non poſſum quin doleam. Etenim conſtitueram *Scaccarii*, *Arcis*que *Londinenſis* archiva diligenter perſcrutari, & quæ in illis deliteſcunt *Saxonicorum* & *Normanno-Saxonicorum* inſtrumentorum, quotquot antiquitatibus noſtris illuſtrandis inſervirent, ſeu in-

 tegre,

tegre, ſeu partim, pro re natâ deſcripta, cum id genus monumentis, quæ *Bibliothecæ* nobis ſuppeditarunt, è tenebris ſuis in lucem protuliſſe. Verum id volenti facere, cum neque per labefactatas vires, neque per graveſcentem ætatem, neque per nummorum defectum liceret; nil reſtat, quin D. O. M. ſupplex precer, ut aliquem *Philo-Saxonem* rei antiquariæ peritum excitare velit; qui, quæ præſtare aut perficere non potuimus in hoc opere, in alio tandem ſuppleat, & perfecta reddat. Quinetiam faxit immortalis idem triunus Deus, ut grande hoc opus, in quo ſtruendo ſex annos poſuimus, *Septentrionalis* literaturæ ſaltem æque placeat cultoribus, ac, ex quo natum & cretum eſt, grammaticale illud opuſculum, tyronibus etiamnum perutile, quod ante XV annos *Oxoniæ* edidi, placebat. Cui *Teſtimonia* & *Eulogia*, quæ docti, cum è *Noſtris* tum *Exteris*, dederunt, ſubjungere propterea volui, quod ad novos hos exantlandos labores iis mirifice excitatus eſſem. Denique finem Præfationis facturus, Deum ſervatorem pro incolumitate, vitaque Tua longæva non poſſum non orare, illumque etiam atque etiam fuſis precibus rogare, ut Te genere, modeſtia, vitæ ſanctitate, ſuavitate morum, prudentia, rerumque tam divinarum quam humanarum ſcientia clarum; ut Te, inquam, *Sacerdotii* ornamentum, ad *Sacerdotii* faſtigium, hoc eſt, ad Eccleſiæ gubernaculum, quo nihil citra cœlos ſanctius; non Tui, qui privatam vitam agere cupis; ſed Eccleſiæ ſuæ cauſa, quæ tanquam navis in proceloſo mari jactatur, provehere dignetur. Vale.

Londini Calend.
anuar. MDCC.II
III.

TESTIMONIA
DE
Georgii Hickeſii
GRAMMATICA ANGLO-SAXONICA, &c.

Teſtimonia Exterorum Latine.

Supplementum ad Acta Eruditorum edita Lipſiæ, *Tom.* I. *p.* 522.

Inſtitutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ & Mœſo-Gothicæ, auctore GEOR. HICKESIO *Eccleſiæ Anglicanæ Presbytero.* Oxonii è Theatro Sheldoniano. 1689 *in* 4to.

QUALEM jamdudum eruditus orbis deſideravit, & *Thomas Mareſchallus,* collegii Lincolnienſis in academia Oxonienſi, dum viveret, rector clariſſimus promiſerat, Grammaticam Anglo-Saxonicam atque Gothicam *Georgius Hickeſius* tandem laudando ſtudio compoſuit, publicique juris fecit. Cum enim vir hic doctiſſimus deprehendiſſet, antiqua Saxonum Gothorumque monumenta, quorum in Anglia inprimis haud exigua copia hodieque ſupereſt, à theologis æque ac jureconſultis & philologis legi merito debere; pauciſſimos vero eſſe, qui ſine Grammaticæ adminiculo facere id ſeu velint, ſeu cum ſucceſſu poſſint: id laboris in ſe ſuſcepit, ut linguam, quam barbaram & incultam plerique putant, ipſe vero diſertam & ad elegantiam Græci ſermonis aſpirantem laudat, certis diſciplinæ regulis ſubjiceret. Sed de hoc inſtituto ſuo ipſe in præfatione uberius diſſeruit, harum rerum ſtudioſis omnino legenda. Cæterum Grammaticam hanc, de qua in compendio plura dici non poſſunt, excipiunt in eodem hoc volumine tria adhuc opuſcula alia. 1. *Runolphi Jonæ* rudimenta Grammaticæ Iſlandicæ, A. 1651 Hafniæ jam edita: ſed quibus nunc dictionariolum ab *Hickeſio* noſtro concinnatum acceſſit. 2. Catalogus veterum librorum Saxonicorum atque Gothicorum, tum qui typis exſcripti ſunt (quorum quidem illos, qui à *Joſſelino, Somnero, Mareſchallo* & *Junio* editi fuere, puros ac emendatos; reliquos vero omnes, etiam quos *J. Seldenus* & *H. Spelmannus* ediderunt, mendoſos prodiiſſe, in præfatione ductor noſter monuerit) tum qui in bibliothecis, Angliæ inprimis, manuſcripti magno ſatis numero aſſervantur. 3. *Edwardi Bernardi,* celeberrimi ſæpiuſque nobis laudati viri, Etymologicum Britannicum, è diſſertatione, quam de orbis eruditi literatura apparat, decerptum; quod ſpecimen tale eſt, ut diſſertationem integram non poſſint non docti omnes quam avidiſſime exſpectare.

JOANNES GEORGIUS GRAEVIUS, *in vita Franciſci Junii F. F.*

POST *Junium,* cum ille viam muniiſſet ad has quatuor linguas, longo ſitu ſqualidas & ſepultas, revocandas in lucem rei literariæ bono, vir pereruditus *Georgius Hickeſius* eccleſiæ Anglicanæ Presbyter, ſemitam à *Junio* factam ingreſſus, inſtitutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas & Gothicas conſcripſit, quibus adjecit *Runolphi Jonæ* Grammaticam Iſlandicam, & catalogum veterum librorum ſeptentrionalium &c. Multi præterea ſcriptorum Anglo-Saxonicorum veteres codices, ut & multorum ἀπόγραφα, quæ ipſe *Junius* manu ſua ex veteribus membranis excerpſit & deſcripſit, in illa Bibliotheca Oxonienſi cuſtodiuntur, quorum indices habes in appendice *Cl. Hickeſii.* ad Grammaticam Iſlandicam, *p.* 139, & ſequentibus.

Teſtimonia Noſtrorum Latine.

EDMUNDUS GIBSONUS *Coll. Reg. apud Oxonienſes Socius, in præfatione ante* Chronicon Saxonicum *ab ipſo editum.*

SUMPTO in manus opere, facile ſtatim perſpexi, qua præſertim difficultate, præter cæteras, implicaretur. Ante iſtud tempus nemo Grammaticam Saxonicam ediderat: adeoque circa ſingulas pœne voces hæſi, veritus ne iis ſubeſſet idiotiſmi neſcio quid, mihi adhuc non quidem plane incogniti, ſed tamen haud ſatis bene intellecti. Verum cum re prope deſperata totum conſilium tantum non abjeciſſem, omne hoc incommodum opportune ſuſtulit *Cl. Georgius Hickeſius,* edita Grammatica, quæ iſtius linguæ arcana luculenter aperuit. Magnum hoc erat beneficium, ſed mecum orbi commune.

Reverendus vir THOMAS SMITHUS *S.T.P. in Bibliothecæ Cott. hiſtoria & ſynopſi.* p. 37.

NEQUE hic Conſilium illud, cum id mihi hac de re ſerio deliberanti ſumma ratione niti videatur, quod juvenibus quibuſdam ingenuis ac bonæ indolis, quorum animi hiſtoriæ Anglicanæ Amore & ſtudio incenduntur, qui me in ædibus Cottonianis in catalogo contexendo occupatum, Bibliothecam videndi cauſa, adibant, inter alia dederam, propalare piget pudetque, ut ſi penitiorem noſtrarum rerum, præſertim ante Normannorum adventum, cognitionem aſſequi voluerint, ante omnia & quaſi fundamenti vice, uſum linguæ Anglo-Saxonicæ ſibi familiarem reddant: aliter vix antiquariorum cenſu reponendos; aliter nobilem hiſtoriæ Anglicanæ partem mancam fore, & plane deſiderandam; ne tempora quidem Normannorum

Angliæve ſtatum, quando illorum præda & lubibrium fieret, omnino patefieri; nec ſe linguæ Anglo-Saxonicæ addiſcendæ difficultates & anguſtias, quas tanquam tot ſpectra & terriculamenta timidiuſcule objiciunt, abſque injuria & ingrati animi nota cauſari poſſe, quibus tot ſubſidia & quaſi manuductiones, quæ viam ad illius abditiſſima penetralia apertam, planam ac facilem muniunt, ex D. *Somneri dictionario*, & D. *Hickeſii* Grammatica ſuppeditantur.

EDWARDUS THWAITES *Coll. Reginæ apud Oxonienſes Socius, in Epiſtola, qua* Heptateuchum *Ælfrici à ſe editum auctori dedicat.*

CUI vero dono hunc libellum? *Hickeſi*, tibi, literaturæ hujus omnis inſtauratori maximo. Cujus unius præceptionibus factum, ut ſcripta iſta, reliquaque id genus oculis paulo doctioribus contemplemur, & expromamus in publicum. Nempe——ita cum hiſce literis actum eſt, ut tibi uni Grammaticas debeant inſtitutiones; hoc eſt, vitam & immortalitatem. Utramque enim conſecutæ ſunt ex nobiliſſimo tuo opere grammaticali; docto, ſi quid uſquam, & laborioſo. Sed neque *Anglo-Saxonicis Gothicisque* duntaxat excolendis ſiſtitur; etiam *Francicæ* ſeu *Franco-Theotiſcæ* veteris elementa tradidiſti, juſto volumine; quod una cum aliis quibuſdam tuis in hoc genere lucubrationibus nobiſcum jam communicatum voluiſti.

Teſtimonia Noſtrorum Anglice.

The Reverend Dr WHITE KENNET *in the Life of* Mr William Somner, *p.* 29.

WE have had methodical, and accurate inſtructions of Grammar by the learned Doctor GEORGE HICKES, *ſo that now to be ignorant of that Tongue is not the misfortune of a Scholar, but his fault. Common induſtry, and an eaſie application ſerves.* See other ample Teſtimonies of the Saxon-Grammar from the ſame hand, *p.* 30, 31, 54, 55.

The Right Reverend Dr WILLIAM NICOLSON *Biſhop of* Carliſle, *in his Engliſh Hiſtorical Library,* Part. I. p. 101.

BISHOP FELL *was earneſt with Doctor* MARSHALL *(late Rector of Lincoln Colledge,) to draw up a* (Saxon) *Grammar; and he devolv'd the work upon* † *one much more unfit for the Employment, who had made ſome Collections to that purpoſe. His endeavours were ſuperſeded by the excellent performance of Doctor* HICKES, *who has publiſhed his* Inſtitutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ, &c. *The book diſcovers an accuracy in this Language beyond the attainments of any that had gone before him in that Study; and will be of moſt neceſſary uſe to ſuch, as ſhall apply themſelves to the right underſtanding of the Antient Hiſtory, and Laws of this Kingdom.*

† The learned Author himſelf.

Teſtimonium ſingulare Doctiſſimi CHRISTIANI WORMII *Olai nepotis, de* GEORGII HICKESII *Gramm.* MS. *Francica, in Literis ſuis ad Auctorem datis Id. Nov.* M.DC.XC.VI.

LEGI, iterumque relegi Grammaticam tuam Francicam, per errorem, ut patet, ad me delatam. Placuit hercle mihi hiſce in Sacris non omnino hoſpiti, reddidiq; eam demum invitus; reddidiſſem ſane ægerrime, niſi ſpem foviſſem certiſſimum fore, ut eam typorum beneficio publici juris factam propediẽ uſurparem.

Teſtimonium ſingulare J. P. PALTHENII *Grypeſwaldenſis, in Literis ſuis ad amicum Oxonienſem datis,* Feb. 18. 1699.

GRAMMATICAS *Hickeſii* dici non poteſt quantopere videre cupiam, cum plurimis noſtrorum hominum, qui iſta Studia linguarum Septentrionalium amant. Ego ipſis commemorare non deſiſto, quantum Auctori doctiſſimo debituri ſumus, ut Grammaticæ emendatiſſimæ denuo prodeant, ampliſſimis pulcherrimiſque ſupplementis exornatæ.

Ordo

Ordo hujus Operis.

I.

LInguarum Vett. Septentrionalium Theſauri &c. Pars Prima, ſeu *Inſtitutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ, & Mœſo-Gothicæ.*

II.

Ejuſdem Pars Secunda, ſeu *Inſtitutiones Grammaticæ Franco-Theotiſcæ.*

III.

Ejuſdem Pars Tertia; ſeu *Gramm. Iſlandicæ Rudimenta.*

IV.

De Litteraturæ Septentrionalis Utilitate, ſive de Linguarum vett. Septentrionalium uſu Diſſertatio Epiſtolaris, cum Numiſmatibus *Saxonicis.*

V.

Antiquæ Litteraturæ Septentrionalis Liber alter, ſeu librorum vett. Septentrionalium &c. Catalogus Hiſtorico-Criticus &c. Cum totius operis ſex Indicibus.

VI.

Addenda & Emendanda.

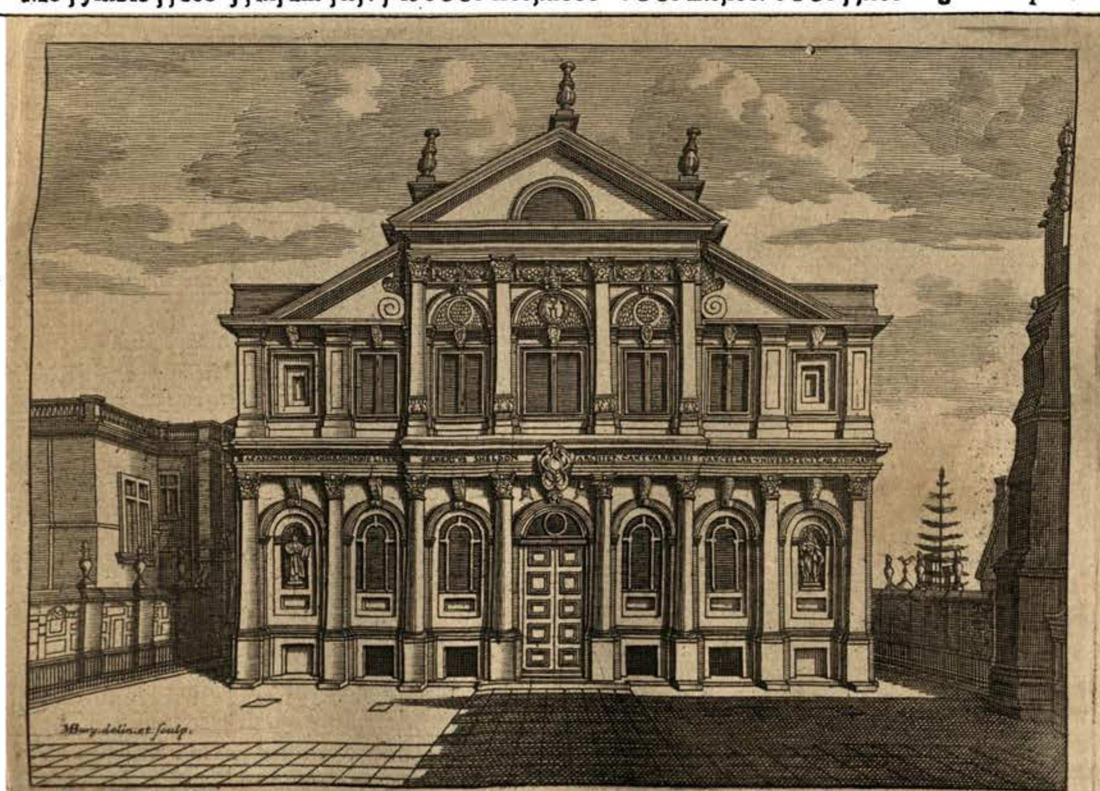
Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURI
GRAMMATICO-CRITICI
ET
ARCHÆOLOGICI
PARS PRIMA:

SEU

Inſtitutiones Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, & *Mæſo-Gothicæ*:

Auctore *GEORGIO HICKESIO*, S.T.P.

Semper aut diſcere, aut docere, aut ſcribere dulce habui. Bed. Eccl. Hiſt. pag. 492.
Me ꞅẏmble ꞅƿeꞇe ⁊ ƿinꞅum ƿæꞅ. ꝥ ic oððe Leoꞃnoꝺe oððe Læꞃꝺe. oððe ƿꞃiꞇe. *Regius interpres.*

OXONIÆ,
E Theatro Sheldoniano, *An. Dom.* MDCCIII.

AD

Ampliſſimum & Honorabilèm Virum,

JOHANNEM PAKINTON,

De *Weſtwood* in pago Wigornienſi, Baronettum,

GEORGII HICKESII

De Inſtitutionibus ſuis Grammaticis *A. Saxonicis*, & *Mœſo-Gothicis*,

PRÆFATIO.

In conficiendis Grammaticis hiſce Inſtitutionibus, *Nobiliſſime Johannes Pakintone*, pro ingenii mei modulo maximopere laboravi, ut *Popularibus* meis, *Scoti*ſque, quos etiam *Populares* dici velim, diligentia mea ſtudioque ad linguæ *Anglo-Saxonicæ* ſcientiam facilis aditus pateret. Imprimis autem iis texendis eò operam dedi, ut ex utroque populo *Nobiles* liberaliter inſtituti, quotquot patrias antiquitates, vernaculique ſui ſermonis origines ſcire cupiunt, auſpiciis, ductu, & laboribus meis uſi, abſque magno nimis ſtudio, multave ſua opera ad illarum cognitionem quàm celerrime pervenire poſſent. Abſque magno nimis, inquam, ſtudio; quoniam ad diſcendam linguam *Saxonicam*, quæ communis noſtra mater eſt, legenti Inſtitutiones noſtras paululum admodum induſtriæ ſtudioſo viro ſufficiet. Deinde illa bonis avibus cognita, ad *aviam Mœſo-Gothicam* intelligendam, negotiorum duntaxat intermiſſiones, &, qui multi dantur à muneribus vitæ, ad ſtudia reditus, ad ſuperiorem doctrinæ Septentrionalis gradum ſcandere volenti abunde quidem erunt. Quinetiam illis, quibus linguas diſcendi facultas eſt, *ipſæ pene ſubſecivæ horæ ad ſuperandas non unam, alteramve; ſed plane omnes antiquas Septentrionis linguas, quod ſatis eſt temporis ſuppeditabunt.* Quod cum apud Patrem Tuum, virum ingenio præſtantiſſimum ſæpius dicerem; *Ille, quiquid in re quaque veriſſimum eſſet,* acutiſſime potuit videre, rationibus meis adductus, quam primum per editas Inſtitutiones *Grammaticas* liceret, linguæ *Saxonicæ* ſtudere ſtatuebat; quippe quod *nobili Anglo*, bonis literis erudito, tam commode, laboreque tam exiguo linguam nolle diſcere, quæ vernaculæ ſuæ fons eſſet, turpe ducebat. *Hen.* & *Joh. Spelmanni, Roberti Cottoni, Sim. Deweſii,* & *Rog. Twiſdeni*, ſui cenſus & ordinis hominum exempla & auctoritatem illi proponebam. quibus ad *Saxonicorum* ſtudia, quorum egregii illi viri incredibili cum labore, quia ſine Inſtitutionibus Grammaticis, ſcientiam ſunt adepti, animum ejus accendebam. Utebar etiam argumentis, quæ maximam partem faciunt præfationis, quam Inſtitutionibus noſtris *Grammaticis Anglo-Saxonicis* tum primum in lucem prodituris præmitti oportere duxi. Verum Illo præpropera morte nobis ante abrepto, quam Inſtitutiones iſtæ ederentur, divinus ejus animus è cuſtodia, vinculiſque corporis liberatus, neque antiquum iſtum ſermonem, quem intelligere ſtudebat, neque hodiernum, quo æqualium ſuorum nemo aut purius, aut dulcius, aut ornatius, aut denique aptius copioſiuſve dicere potuit, amplius curans, immortalitatem in cœlis aſſecutus, linguis angelorum loqui cœpit, par angelis factus.

Doluit Illius mortem non civitatis tantum, ſed totius pagi *Wicciorum* quum populus, tum maxime clerus. Qui quam mirifice Patrem Tuum, ſeu potius GENTEM PAKINTONIAM amarent, eo teſtificabantur, quod Illius filium unigenitum, hujus ſpem unicam, & reliquias, Te, quamvis minorennem, XIX annos, aut eo minus natum, eligere voluerunt *Procuratorem*, cui per ſyngrapham datæ auctoritatis vices ſuas in *Communium* ſenatu demandarent. Doluit, inquam, Patris Tui obitum *Wicciorum* quum populus, tum maxime clerus; quem quod gentilitia obſervantia ſemper coleret, ſingulari pietate diligeret, & auctoritate ſua dignitatem ſacerdotii tueretur, eo fecit, ut tanquam Eccleſiæ & cultus divini apud *Wiccios* propugnator maximo cum honore, & conſtanti fide à clero pariter coleretur. Imprimis autem Illum Eccl. Cath. *Wigornienſis*, Epiſc. & clerus ſemper diligebant. Quibus cum vicina PAKINTONIA *gente* à reformata religione ad mea uſque tempora conſtantes amicitiæ, & perpetuæ, eæque conjunctiſſimæ familiaritates, atque neceſſitudines intercedebant.

Majoribus

Majoribus Tuis nihil illis charius; *Illis* nihil Majoribus Tuis aut magis in amore, aut exiſtimatione, aut deliciis erat. Mutua charitas, mutua benevolentia, mutua hoſpitia, mutua conſilia, auxilia mutua, & ut verbo dicam, mutua, honeſtaque officiorum certatio ſacram Eccleſiæ familiam Veſtramque vicinam *Weſtwoodenſem* ſtabili amicitia conjungebant. Ante omnia vero una in religione utriuſque mens, unus in cultu divino mos & conſenſus, idemque prorſus tuendæ, amplificandæ, quidni dicam, & manumittendæ Eccleſiæ *Anglicanæ* ſtudium alteram olim alteri perfecto amore conglutinabat. Tu pariter majorum veſtigiis inſiſtens, & quaſi traducem in Eccleſiam charitatem, quæ omnes omnium fidelium charitates una complectitur, in corde gerens, Comitiis non ita pridem in Publicis Eccleſiæ ſuam libertatem à ſervitute, qua ante longinquum tempus per Regem *Henricum* VIII. mancipata fuit, ſumma cum laude Tua vindicare tentaſti. Id alio forſan magis opportuno tempore Tibi, Tuique ſimilibus, qui Eccleſiæ ſua primæva jura reſtituta velint, denuo tentandum erit. De quibus quidem juribus conſervandis *privilegium latum* etiamnum extat legendum in *Chartæ*, *Magnæ* dictæ, primo Capite, ubi imprimis Rex *Henricus* ille III. perinde ac regis Chriſtiani officium requirebat, *Confirmat pro ſe, & hæredibus ſuis in perpetuum, quod Eccleſia Anglicana libera ſit, & habeat omnia jura ſua integra, & libertates ſuas illæſas.*

Hæc de Patre Tuo dicere mihi fas ſit, quocum amantiſſime & conjunctiſſime vixit; quanta aliquorum hominum eſſet admiratio, vel querela, qui in laceranda omni ſcelere Eccleſia, eaque funditus, quoad poſſent, delenda tum occupati erant. Hæc etiam de Illo ſcribere per leges amicitiæ mihi quaſi parentanti liceat, cui omnia, ut ſecum, loqui ſolebat, animique ſui penetralia aperire: quem Sibi ægrotanti à ſacris eſſe voluit; & à quo porro in ſepulchrali majorum cavea, ut conderetur, moriens præcipiebat. Præterea neque quis non iniquus cenſor à præfationis inſtituto prorſus alienum putet, Genitorem Tuum me commemoraſſe, qui *Philo-Saxo* à me prius factus erat, linguæque *Saxonicæ* voto ſtudioſus, quàm diem obiit ſupremum. Accedat, quod amicitiæ noſtræ *memoriam ſempiternam* eſſe velim; & quod in laudibus Ejus prædicandis *vicinitatis* etiam ex officio ac jure recte apteque feciſſe me ipſe mihi videar. Addo ex vicinitatis jure, quam cum Terentiano illo ſene *in propinqua parte amicitiæ*, ego puto; qui tribus & viginti abhinc annis *Eccleſiæ Wigornienſis* Canonicus, deinde, haud tribus aliis interjectis, à Canonico factus *Decanus*, Penatibus veſtris *Weſtwoodenſibus*, ad quos hoſpes gratus nunquam non adveni, *vicinus* longo tempore degebam. Neque vero hoc à me arroganter dictum à Te exiſtimari velim, ſed *propter dulcem loci recordationem*, quem *Hammondo*, *Gunningo*, aliiſque multis, *quibus non dignus erat mundus*, tam è populo, quam è clero præſtantiſſimis viris, adverſus perduellionum furorem, ſalutis perfugium Avus Tuus, Aviaque fecerunt. *Avus Tuus*, qui erga CAROLOS reges Magnæ *Britanniæ* omni officio & pietate ſtabilis, & illuſtris, in regia cauſa ſuſtentanda propugnandaque per XIX annos plus facultatum impendit, quam aut filio reliquit, aut Tibi nepoti jam nunc, etſi ſatis large, ſuperſunt. In *Avia* vero Tua illuſtriſſimi *Thomæ* domini *Coventry*, magni ſigilli cuſtodis, filia, virtutum omnium, imprimis illarum, quæ in actione vitæ *Chriſtianæ* conſiſtunt, ſplendor maximus erat cum ſummo ingenio, & pure, apte, diſtincte, ornateque dicendi facultate conjunctus. Quibus adeo excelluit, præſertim in æquabili & temperato ſcribendi genere, ut libri de OFFICIO HOMINIS *Anglice* ab anonymo *Editi*, & *ob mirificam operis in ſuo genere perfectionem per totum orbem Chriſtianum notiſſimi, auctrix & dici, & haberi mereretur.* Sacras literas, rerumque divinarum ſcientiam, omniaque quæ à Philoſophis ſive profanis, ſive Chriſtianis de *Officio* gravia & utilia tradita ſunt, æque ac ſe ſcire dicebant viri doctiſſimi *Hammondus*, *Morleyus*, *Fellus*, & *Thomaſius*. In patriis etiam antiquitatibus adeo Illam hoſpitem non fuiſſe audivi, ut eas fere cum primis ſciret. Neque id adeo mirum, cum virum longe doctiſſimum *Nortonem Knatchbull* Baronettum, Tutorem & inſtitutorem Adoleſcens haberet; & conjux facta clariſſimum *Hammondum*, alioſque illius æquales, maximos viros, ſibi quos audiret, adſciſceret.

Neque porro hæc de Genetrice Tua ad rem minus dicta à ſapienti quoquam putari velim: quando nullum majus, naturæve hominis aptius ad virtutem, & vitæ honeſtatem incitamentum eſſe poſſit, quam poſteris majorum, & præcipue liberis, imitanda parentum exempla, & memoriam colendam prodere. Denique adeo non præter inſtitutum, horum quicquam à me dictum arbitror, ut plane nihil iis aptius, magiſve ad propoſitum ſcribere poſſe mihi videar, quibus Tibi ſuadere aut poſſim, aut velim ita facere, ut in Paternis ædibus, ubi humanæ, & divinæ literæ non ita pridem floruerunt, *Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ*, tum literæ, tum antiquitates, Te auſpice, apud *Wiccios* refloreſcant. Qui olim legendis *Hebræis*, *Græcis*, *Latiniſ*que literis fauſtus, & amicus erat; ſtudendis *Saxonicis* adverſus, & contrarius non poteſt eſſe locus. Ibi porticus, atria, propylæa, horti, ambulacra clauſa & ſubdialia, recta & ſinuoſa, omnia ſtudiis commoda. Ibi luci, ſylvæ, nemora, prata, ſaltus, planities, paſcua, & nihil non, quod animum pene à literis abhorrentem ad legendum, audiendumve, & quoviſmodo diſcendum componere & conciliare poteſt Ibi igitur cum neceſſariis negotiis, curiſque vacuus aut ſis, aut eſſe cupias, Inſtitutiones has *Grammaticas* in manus Tibi ſume. Lociſque beatis in iſtis Tuis, *Daphnes Antiochenſium*, aut *ipſius Elyſii* æmulis, Muſarum quidem domiciliis, natura & arte ad ſtudia comparatis, finge *Saxonicas Muſas* Tibi ſemper propitias adeſſe. Finge in illorum viretis, & quaſi ſacris umbraculis, *Cuthberhtum*, *Cædmonem*, *Bedam*, *Guthlacum*, *Ælfredum*, *Ætheldrytham*, *Æthelſwitham*, *Æthelfledam*, *Edgitham*, & imprimis *Wigornienſes* veſtros Epiſcopos *Oſwaldum* & *Wulfſtanum*, tanquam tot præſentes deos, deaſque Tibi *Saxonicis* literis operam danti ſemper præſentes fore.

Ad

Ad harum ſtudium Te, per illorum Sacros manes; & Tecum, quorum perſonas hac in præfatione ſuſtines, *nobiles Anglos*, ut meo ductu animos Veſtros appellatis, hortor & obteſtor. Meminiſſe Vos opórtet, Vobiſque ob oculos ponere, majorum & minorum gentium populares, qui in hoc ſtudio, ſive potius palæſtra, ſine inſtitutionum grammaticarum ullo, ſi dicam, *Ariadnæo filo*, ſuis exemplis Vobis præluxerunt. Turpe ſibi duxit Patricius vir *Chriſtophorus* Dominus *Hatton*, ut *Robertum Cottonem Brucæum*, alioſque prætercam, Saxonicam literaturam, quaſi contemptui habendam, ignorare. *Henricus Spelmannus* è re familiari ſua minerval annuum dedit *Abrahamo Wheloco*, ut in Academia *Cantabrigienſi* literas *Saxonicas*, publice legendo, & *Codd.* MSS. edendo, quaſi ab orco revocaret. Exteri quoque præclari homines & auctores, *Gerard. Johan. Voſſius*, *Olaus Wormius*, *Patricius Junius*, *Johan. De Laet Antuerpenſis*, Alterque *Caſaubonus*, *Saxonicas* noſtras literas & antiquitates, ut, quoad ipſis liceret, intelligerent; & ad *Græcas* & *Latinas* adjungerent, omnibus viribus contenderunt. Vobis autem ad illarum cognitionem aditu facto, non amplius jam difficilis, multo minus inſuperabilis, ſed facilis, plana, & expedita via eſt. Facilis, inquam, recta, & expedita via *Saxonicæ* literaturæ opere hoc noſtro ſtrata eſt. Cujus pars hæc prima ad literarum *Saxonicarum* ſcientiam; totuſque liber ſecundus, quem meo auſpicio ductuque curavi ſcribendum, ad librorum, qui *Saxonice* ſcripti ſunt, notitiam ducit; tam eorum, qui in lucem emittuntur; quam qui in membranis exarati jacentes opem Veſtram flagitant, qua tandem aliquando typis edantur. Surgite igitur quotquot eruditi eſtis & inſtitutionum *Grammaticarum* præceptis generoſos Veſtros animos imbuite; iiſque ſufficienter parati & muniti, ad libros *Anglo-Saxonum*, *Dano-Saxonum*que, à quibus magna Veſtri pars genus ducitis, evolvendos, qua par eſt diligentia, procedite. Id Vobis faciendum eſt, ſi ſermonis *Anglicani*, in quo tot è Vobis dicendi magnam vim, & facultatem aſſecuti eſtis, origines; ſi vocum, quibus loquimini, cauſas; quibus gaudetis libertatum, legum, morum, & conſuetudinum magnæ partis ſi primordia recte ſcire velitis; id Vobis omni ſtudio laborandum eſt. Quid enim per Majorum monumenta & imagines, per ſigna, tabulas, & toreumata, cæteraque inſignia gentilitia Veſtra Vobis dignius, quam honeſtiſſima ea ſtudia præcipue colere, quibus maxime ab humilis & agreſtis generis hominibus, *bubulcis*, *paſtoribus*, ac *idiotis*, viri generoſi ac nobiles diſtinguuntur? Nam inter nobiles, & vulgus hominum hoc maxime intereſſe videtur; quod hi tantum, quantum ſenſu moventur, ad ea ſolum, quæ adſunt, & quæ præſentis uſus ſunt tanquam pecudes ſe accommodant: Nobiles autem, qui liberales, & ſublimes animos bonis artibus, & diſciplinis inſtitutos habent, principia, & cauſas rerum vident; earumque progreſſus, & anteceſſiones facile perſpiciunt, ſimilitudines comparant, vetuſta novis, præſentibus præterita adjungere ſcientes, atque etiam quæ ventura ſunt. Hæc autem in avitarum literarum ſtudiis, quibus Vos Voſmet exercere velim, potiſſimum feceritis. Quæ quam jucunda, quam libero homine digna, & quam fructuoſa ſunt; in *diſſertatione* ſingulari, quæ hujus operis pars quarta eſt, multis argumentis oſtendi. Hanc in *Saxonicis* aliquouſque progreſſi, ut diligenter, & æquo animo legatis, à Vobis impetrare velim; & ſi de antiquæ literaturæ Septentrionalis utilitate; & imprimis ſi de fructibus ex *Saxonicæ* linguæ ſtudio capiendis in meam pedibus eatis ſententiam; tum per ſacros Majorum manes, per *Aſas Aſiniaſ*que omnes, per *Angliæ Scotiæ*que *Saxonicæ* notitiam, per jura, moreſque vetuſtos, per veterum codicum pretioſas membranas, &, *quæ Chriſtiano homine obſecratio magis digna eſt*, per *Evangelia Saxonica* *vos oro, & obteſtor*, quotquot vel in palatio, vel in ſenatu auctoritatem aliquam habetis, & Te imprimis, *Johannes Pakintone*, id omni ope & opera eniti, ut *Collegium aliquod antiquitatum*, quale *Holmiæ* apud *Suecos* eſt; ſaltem ut prælector aliquis in altera, vel utraque potius Univerſitatum (quibus Orbis pares non habet) quamprimum inſtituatur, qui juventutem *Anglicam* antiquas *Septentrionales* linguas, & præcipue *Saxonicam* doceat, Codiceſque *Saxonicos* MSS. publicandos curet; & cujus porro curæ fideique poſthumi quorundam doctorum libri rem *Saxonicam*, & antiquitates *Anglicas* ſpectantes, & præſertim quos * F. *Junius* F. F. Academiæ *Oxonienſi* legavit, impenſis publicis edendi demandentur. Crede mihi, Vir ornatiſſime, nihil *Anglicano* nomine indignius, gentive doctæ honeſtæque turpius opprobrium nullum eſſe poteſt, quam, majorum codices, antiquitate ſua venerandos, mucorem & ſitum contrahere, aut pulvere fœdari, aut blattis rodi, aut carie corrumpi; aut, quod reip. literariæ perinde damnoſum eſſet, tanquam malos angelos in æternis vinculis ſub caligine ſervari, æquo animo ferre poſſe. Quod quidem neque *Galli*, neque *Batavi*, neque *Dani*, neque, qui monumentis ſuis *Sueo-Gothicis* vetuſtis publicandis ad gloriam ſui nominis maxime operam dant, *Sueci* tolerare vellent, id ferre, id pati, id ſinere poſſe *Anglos*, qui eruditione, ac ingenio præſtant, *Anglum* quidem piget dicere. Quamobrem, *clariſſime Pakintone*, cum antiquæ *Septentrionis* literaturæ, & potiſſimum *Saxonicæ* inſtauratio, res tam pulchra, tam honeſta, & liberaliter eductis hominibus tam digna ſit; pene nunquam quicquam fingere animo licet, quo aut Vobis majorem laudem, aut majorem patriæ Veſtræ gloriam comparare poteritis, præſertim qui *Senatores* eſtis; quam ita agere, ut per Vos literæ iſtæ quaſi poſtliminio in *Angliam* ſuam revocentur. Illarum theſaurum omnium longe locupletiſſimum *Cottonianum* lege lata ſalvum, ſtabilem, ſecurumque reip. literariæ fore voluiſtis:

* Linguæ Anglicanæ Etymologicum magnum. Tatiani Harmon. Evangelic. Francice. Lexicon Saxonicum, Gothicum, Runicum, Iſlandicum, Francicum, &c.

ſupereſt pariter privilegio de illis lato, ut cum *Hebræis*, *Græcis*, & *Latinis* à publicis prælectoribus doceri eas faciatis. Id a Vobis ſuaviſſima Majorum memoria; & ab Augusta magnum, à quo genus ducit, *Ælfredi* nomen videtur flagitare. cui parem in animi magnitudine, omne genus eruditione, dicendi, ſcribendique facultate, diligentia, conſtantia, patientia, pietate in deum, numeroque etiam victoriarum, quas de bellicoſiſſimis hoſtibus reportavit, ſi unum excipias *Julium Cæſarem*, antiqua tempora neminem habuerunt.

Verumenimvero, *Johannes Pakintone*, Te non tantum ut *nobilem Anglum*, ſed etiam ut *nobilem Wiccium*, cum omnibus *Wiccii pagi* nobilibus, quos pariter ac Te in hac præfatione compello, ad *Saxonicarum* literarum ſtudium, ſimul & patrocinium *maxime adhortor*. Etenim ut † *Wiccius pagus*, qui * *Merciæ*, omnium *Angliæ Saxonicæ* regni longe ampliſſimi, pars, incolarum frequentia, Eccleſia Epiſcopali, & conciliis, quæ Gemotas dicebant, celebris erat: ſic *Saxonicæ* literaturæ & vetuſtatis reliquiæ & veſtigia ad *Wiccium* populum ſpectantes; oppidorum, vicorum, fluminum, ſylvarum, camporum, viarum nomina; adhæc voces, phraſeſque, quas à locis, in quibus uſurpantur, *topicas* vocamus; denique chartæ, teſtamenta, acta curiarum, obituaria, terminorum prædialium chorographicæ deſcriptiones; & id genus quidem multa pretioſa, nobilium *Wicciorum* indagatione imprimis digna, quæ in *Saxonicis* verſatum lectorem requirunt; rapinæ *Nortmannorum*, bellorum civilium vaſtationibus, everſis Monaſteriis, factæque etiam contra *Carolum* I. regum optumum rebellionis furori, etiamnum ſuperſunt. Cum de his Sermones cum *Johanne* Patre Tuo haberem, memini quam erant Illi dulces, & *literarum Saxonicarum* quam mirabiles amores in illo excitabant. Me tum primum locorum nonnullorum nomina *Saxonica* recitantem, vocabulumque unum atque alterum *Wicciorum* & finitimorum populorum ad origines *Saxonicas*, rogatu ſuo, revocantem incredibili voluptate audiebat. Nomina locorum, quæ recenſebam, hæc & hujuſmodi fuerunt: Ƿiʒoꞃenaceaꞅteꞃ, *Wigornia*, *Britannis Cear-Wrangen*, vel *Caer-Gorangon*, una ex XXVIII civitatibus nobiliſſimis, quibus, ut Beda loquitur, *Britannia* inſignita erat, *antiquitate*, *longa Epiſcoporum ſucceſſione, comitumque ſerie*; *Eccleſia Cathedrali*; *monaſterio in collegium Decani & Canonicorum converſo*; *ſitu ad Sabrinam fluvium amœniſſimo*; *platearum nitore*; *pavimentorum æquabilitate*; *civium humanitate & induſtria ſumma*; *aere ſaluberrimo*; *victuum omne genus copia*; *pannificio incomparabili*; *fideque ſua in Carolum* II *regem, cum perduellionibus de regno armis decertantem, urbs cum primis celebris*. Piꞃia *ſylva* quernea, ſic vocata; Nunc **Pirrywood**, prope Wigorniam arboribus ſpectabilis, juxta quam Rex Carolus II in adverſo prælio cum perduellionis *Cromwelli* copiis congreſſus eſt. Eoueꞅham, nunc *Eveſham* municipium antiquum, olim ob majorum gentium monaſterium celebre; nunc titulo Baronis, quo inſignitus eſt *Johannes* dominus *Somers*, nobilitatum & illuſtre factum. Benninʒ-ƿeoꞃð, Benninʒ-ƿoꞃð, (forſan à Penðinʒ-ƿeoꞃð) **Benning-worth**, **Benning-wyrth**, **Bening-wurthe**, nunc **Benge-worth**, olim caſtellum, nunc viculus ad caput pontis *Eoveshamenſis*. Fleotan-byꞃiʒ, Floðan-byꞃiʒ, Floðan-buꞃʒh, Fleðanbyꞃʒ, *Fledanburh*, *Fledibiry*, nunc **Flatbury**, vicus ob amœniſſimum ſitum in ripa *Avonis* fluminis celebris. Heanbyꞃiʒ, *Heanbyri*, nunc **Hanbury**. Cnihta-tun, **Cnihton**. Eaꞃdulꞅeꞅ-tun, **Carlſton**. Momela, **Mamble**. Cꞃoh-leaʒ, Cꞃohleah, **Crowle**. Snoðeꞅ-leaʒ, Snoðeꞅ-leah, nunc **Snodesbury**. Oðinʒ-leaʒ, Oðinʒ-leah, *Oduncaly*, *Oduncley*, **Odingley**. Sceapꞃeꞅ-tun, *Sceapweaſtun*, *Scipeſton*, **Shipſton**. Heꞃe-ꞅoꞃð-tun, *Hereforton*, *Hertfortune*, nunc **Herbington**. Sciꞃenac, **Shurnock**. Laƿeꞃn, *Latine Lauuerna*, *Lawern*, **Lauhern**. Cromba, *Crombe*, **Crome**. Tres loci ſunt in pago *Wicciorum*, qui hoc nomine gaudent: **Crome youngs**, **Crome earls**, & **Crome hill**, alias **Youngs Crome**, **Earls Crome**, **Hill Crome**: Omnes, illuſtriſſimæ *Coventreyorum* familiæ ampliſſimi patrimonii pars. Quorum unum hic *Saxonice* deſcriptum gratia honoratiſſimi Domini, *Thomæ* Dom. *Coventrey*, qua par eſt obſervantia, exhibeo.

V. Hiða æt Cromban.

Of ƿinteꞃbuꞃne onðlanʒ þæꞅ oð hit cymeð to þam Mæꞃeheʒe. onðlanʒ þam oþ þ hit cymeð upon þa ðune. of þæꞅ ꞅeꞅtꞃeaꞃð oð þ hit cymeð to þæꞃe ealðan ðic ƿeaꞅtꞃeaꞃðꞃe.

† A *Saxonico* Ƿic, Ƿice *ſinus*, vel *angulus terræ latus breviſque*, *ripa* vel *littus incurvum*, *ſive fluminis ſinus*. Wiccii, *Saxonice* Ƿicꞅaꞃa, Ƿic-ꞅætan nomen ſumpſerunt. A Ƿicꞅaꞃa vero, & ceaꞅteꞃ, *urbs*, Wicciorum Civitas Ƿicꞅaꞃnaceaꞅteꞃ, Ƿicꞅaꞃenaceaꞅteꞃ, & abinde per corruptionem Ƿiʒoꞃa-ceaꞅteꞃ, Ƿiʒeꞃa-ceaꞅteꞃ, Ƿiʒꞃa-ceaꞅteꞃ (unde *Nortmannis* **Wirecester**, à quo **Wurcester**, **Worcester**) Ƿiʒoꞃena-ceaꞅteꞃ, Ƿiaʒoꞃena-ceaꞅteꞃ, Ƿeoʒoꞃena-ceaꞅteꞃ, Ƿeoʒoꞃna-ceaꞅteꞃ, Ƿiʒoꞃna-ceaꞅteꞃ, unðe urbs *Latine Wigornia* vocata eſt.

* *Saxonice* Myꞃce, Myꞃcan, *Mercii*. Myꞃcenalanð, Myꞃcnalanð, Myꞃcenelanð, *Mercia*. Myꞃcenaꞃice, Myꞃcnaꞃice, Myꞃcene-ꞃice, *Merciorum regnum*. Et Myꞃcenalaʒe, Myꞃcnalaʒe, Myꞃcenelaʒe, *Merciorum ditio*, vel ea Angliæ pars, quæ *Merciorum* legibus regebatur. Myꞃce autem, vel à Meaꞃc *terminus*, *finis*, quòd reliquorum *Heptarchiæ* regnorum, ut quod mediterraneum regnum eſſet confinis *Mercia* fuit; vel à Mæꞃe, *Dano-Gothicè* **Mior**, *magnus celebris*, & Rice *regnum*, quod *magnum* κατ' ἐξοχὴν *regnum* eſſet, dictum aliqui putant.

þ

ꝥ hit cymeð on þone mæreweig. ondlang þæs ꝥ hit cymeð on Biccesetan. ondlang þæs ꝥ hit cymeð on ꝥ litle wiþig. on þæs a be woldan ꝥ hit cymeð on þone acerhæge. ondlang þæs on wippanleag. ondlang þæs midwearðne ꝥ hit cymeð to þam lytlan wege. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð on Æglesdonan. ondlong þat oð ꝥ hit cymeð eft in þa brynan :.

Bregnes-ford, **Braunford.** Wulferdes-hlæwe, *Wulferdeſlawe, Wulferdilea, Wulferieſlay*, nunc **Wulverley.** Coddan-hrycge, *Coddaricge, Coddaricce*, **Codderige, Cotherige.** Biccesford, Beccesford, **Beſſeford.** Cujus incolæ, ut puto, in *Crombæ* deſcriptione Biccesetan vocantur. Prænobili *Seabrihtorum* familia clarus jam diu eſt hic locus; quam à *Saxonibus* genus duxiſſe vel nomen ipſum oſtendit: quod à *Saxonicis* Se beorht, vel Se birht, in compoſitione per literarum metatheſin *Sebriht*, omni fere proculdubio derivatum videtur. Idque nominis, vel cognominis, quod *Illuſtrem Illum* ſignificat, præclarus aliquis Saxo, forſan hujus familiæ princeps, præclaris ſuis moribus, rebuſve geſtis apud ſuos meritus eſt. Hreod-Mær-leag, *Hrydmærlege, Hrydmarlege*, **Redmarley.** Tyrdebicga, nunc **Tarbeck.** Witleag, Witleah, *Witlaege*, **Witley.** In occidentali parte *Com. Wigorn.* ultra Sabrinam flumen, qua Septentrionem ſpectat, duo propinqui hujus nominis loci ſunt: Quorum alter viri ingenio, doctrina, & humanitate præſtantiſſimi, *Thomæ Foley* armigeri, *Stratfordiæ* in Senatu *Comm. Angliæ* procuratoris digniſſimi, ſedes paterna eſt. Quam per antiquos ſuos limites *Saxonice* duobus modis deſcriptam, ut ſummam erga dominum obſervantiam cognitam facerem, hic exhibitam eſſe volui.

Witleag. Of þrim gemæran perſpiht on þa dic. ondlang þæs on cyllanhricg. of þam on Sylweg. ondlang þæs on þa Hæþihtanleag ⁊ swa on þæt fule sluh. of þæs ofer buttingaswaþ on Ecclesbroc. ondlang þæs on Dorewic. *Iterum.* Of . . . . mærun on Sihsenð. of þam on searnhæge. of þam on girdwege. of ðam to wicacan. of þam to þrigemærum. of þam to cyllanhricge. ondlang þæs to þære ealdan dic. of þæs on stanbroc. ondlang þæs on tæclesbroc. of þam on Bærewic. of þam on dosewic. ondlang þæs on sæfern.

Saldeues-Forda, Salteres-Forda, **Sawford.** Beonet-leag, Beonetleah, **Bentley.** Heortlanbyrig, nunc **Hertlebury**, Bradincota, **Bradicott.** Wiritun, **Wirton.** Cudileag, Cudileah, *Caddilea*, **Cudley.** Wulfrintun, **Wulvertun.** Accatun *ultra Tamedam fluvium*, nunc **Acton Beauchamp.** Teodingtun, **Tedington.** Mearnclif, **Marnclive, Marncliff.** Ufarabyrig, **Overbury.** Fepsetna-tun, **Fepſinton, Fepſton.** Wendles-clif, **Wendleſcliff.** Brihtanwylla, **Brihtwell.** Wica, **Wic.** Griman-leag, **Grimley.** Mosleag, **Mauſley.** Eanulfestun, nunc **Alſton.** Deces-leag, **Dexley.** Æpsleag, **Apſley.** Hymeltun, *Humeltun, Himmelton*, **Himbleton.** Hwita-hlinc, **Whitelenche.** Hlinc apud *Saxones aggerem limitaneum* ſignificat, quo agri ſive privatorum, ſive publici diſterminantur. hinc tot nomina locorum, præſertim in pago *Wicciorum*, ſumpta: ut **Whitelench, Aſhlench, Churchlench, Hoblench, Rouſlench.** Elm-*setan, incolæ vici, ut ego judico, qui olim Elmlaege, nunc vocatur **Elmley.** Ombersetenan, incolæ vici, cui nomen **Omberſley**, Tuo qui *Weſtwoodo* propinquus eſt. Arewe, fluvius ſic dictus, qui oppidum à ſe *Arvechurch*, vulgo **Alchurch** appellatum, noſtras non ita pridem delicias, præterlabitur. Wic, **Wyche,** alias **Droit-Wyche,** quod à *Dritwyche*, (*drit* autem vox *Normannica*, idem nunc ac **dirt** denotat) municipium antiquum ſalſis aquis celebre; & **Wychebolle**, *Saxonice* wicanbotle, vel wicanbyttle, vel wicanbold, i.e. *villa* vel *aula Wicenſis*, proximo Tibi notiſſima. Hægleag, Hægleah, **Hagley**, vicus prænobili & antiquæ virtutis ac fidei homine, *Carolo Littleton* Baronetto, domino ſuo clarus. Salewarpa, Salowarpa, **Salewarp**, vicus Tuo *Weſtwoodo* proximus, nobiliſſimo domino ſuo ob antiquos mores, & antiquam gentem, unde genus ducit, celeberrimo, *Johanne Talbot* Baronetto clarus, cujus avita ſedes eſt. Locum hunc, qui à vicino fluvio nomen ſortitus eſt, per limites ſuos *Saxonice* deſcriptos hic quin exhiberem, non potui; ut teſtificarem honorem, in quo illum ab amicitiæ noſtræ incunabilis ſemper habui, & habiturus ſum.

Salewarpan. Ondlong þære ea Salowearpe in Colford. of þæs in Nælesbroc. ondlong þæs sihtran in þone Ealdan Secgmor. of þam onan betwenan ac-widu ⁊ pulleleah. ⁊ swa æfter betwyx þam twam widan in Alrabroce. ondlong þæs in þone oðerne Colford. ⁊ sua eft on Salowarpan :. *Iterum.* Æt Colforda ondlang þæs streames. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð þær Doferdæl ⁊

* Apud *A.Saxones* aliaſque gentes *Septentrionales*, per Setan & Setenan *Incolæ* exprimuntur, unde nata mihi eſt opinio *Urbes An-ſetenſes* vel *Aen-ſætenſes* non à noſtro Ans vel Anſt, *Goth.* ANSTS, *favor, gratia*, ut olim ſentiebam; neq; à *Franciſci Junii* HANSA, ita dictas eſſe: ſed à *Cimbrico* A, *flumen, aqua*, in regimine Aen, (cujus gen. plur. Anna) & Seat vel Sæt, *ſedes, habitaculum.* unde in compoſitione An-ſæt, An-ſeat, *urbs maritima* vel *fluminea*; Latino-Barbare, Urbs *Anleatica* & *Hanſeatica.* Etenim alias *Germanice* Urbes iſtæ *Anſeaticæ*, An-geſteeden vel Aen-geſteeden dicuntur. Sæt autem vel Seat ſignificare ut Sted, stæd, stat, *ſtationem, ſedem, habitaculum*, & per ſenecdochen *urbem, oppidum, Saxonica* Sumursætas, *Sumur-ſetenſes*, Dor-sætas, *Dor-ſætenſes*, vel ſi uſus vellet, *Sumur-ſeatici, Dor-ſeatici*, luculente demonſtrant. Dor-sæt autem eſt ejuſdem plane ſignificationis ac An-ſæt, Aen-ſæt, Aen-ſeat, ſcil. *oppidū maritimum* vel *flumineum*, ex *Brit.* Dwr vel Dur, *aqua*, & *Sax.* Sæt, compoſitum. Huc quoq; ſpectant *Sax.* Dun-sæta, *habitacula in montibus*; Dene-sæta, *ſedes* vel *manſiones in vallibus*; & *Germanicum* Holt-ſæta, *Holtſatia*; vulgo *Alſatia*, quod *Sedes* aut *Habitacula in ſylvis* denotat. *Græce* καθήμενος, οἰκούμενος.

Salewarp togedere licgað. ondlong þæs Dorendæles ongean streame to Wicforda. swa ondlang þæs dices onbutan þone wudu. ꝥ swa ondlang þæs Stræte ymb Collhill ꝥ swa on Salewearpan. † ond æt Hunigburnan twegen Weorþias. ⁊ XI æceras Earþlandes. ⁊ æt Heanleag IIII æceras. ⁊ æt Birneburnan ꝥ medwelande to Bærlægerice. ⁊ on Bradanmedwad XII æceras medlandes: on Pictune feorðan dæl wudulandes:. V hida to Wæresleage. of þære stræte ðe sceot to Heortlabyrig on þa dic. ondlang þæs on þone mor. of þam ondlong geardes on ꝥ lidgeat. of þam on Elmeretene gemæres. ondlang þæs on Ombersetene gemæres. ondlang þæs on þa Portstræt. ondlang þæs on Haceder-stubbe. of þær on Cumbranwylle. of þær on Fagan-stane. of þær on Æþelnoþes-croft. of þær andlang þæs gemæres eft on þa dic:.

Alii *Saxonicæ* appellationis, ſi non originis, vici, viculique ſunt plurimi in *Wicciorum* pago, ejuſque confiniis, qui in legendis *Saxonicis* mihi occurrerunt: ut Wulferdeshlæwe, *Wulferdiſlea*, *Wulverdeſlawe*, *Wulwardelege*, *Wulfarieſlay*, **Wulverley.** Halleg, *Halleg*, **Hallow.** Speoersleag, Speoercleah, **Spechley.** Pepersrone, Pepercopa, Persrone, Persrona, **Pershore.** Alii etiam loci multi ſunt, *Saxonicis* nominibus gaudentes, quos in vetuſtis *Sax.* membranis aut non repperi, aut non obſervavi: ut in regio cenſu, **Domesday-book** inſcripto, Brames-græf, **Bromesgrove. Grafton**, in *Saxonicis* ſeculis citra controverſiam Græf-tun, vel Graf-tun, inclytæ gentis TALBOTORUM ſedes, nunc Carolo, illuſtriſſimo *Salopiæ*, mihi liceat potius dicere, *Scrobisburiæ*, duce, ſplendidior facta & ornatior. Holm, unde *Holm-Caſtle*, vulgo **Ham-Castle**, nobilis familiæ *Jeffreyſiorum* antiqua ſedes: quæ jam gaudet *Henrico Jeffreys* armigero domino ſuo pererudito. qui privatam vitam publicæ anteponens, avitas ædes, quaſi in Muſæum convertit, ubi reip. adminiſtrandæ poteſtatem aliis laudemque concedens, nobili otio, bonarumque & optimarum artium, & ſcientiarum ſtudio ſe totum quietus & ſuo contentus dedit. Accedant Hind-hlip, *i.e. curſus cervarum*; **Hindlip**, *Thomæ Abington* armigeri, ob *Anglicarum* antiquitatum, & potiſſimum *Wicciarum* Scientiam præclari, avita ſedes. De qua mentio facta eſt in deſcriptione loci *Saxonica* Pendles-Clif vocati, quam cum aliis exſcriptam penes me habeo. Fepretnatun, *Fepſinton*, **Fepston.** Eorlangelade, i.e. *Compitum* [bivium, trivium, vel quadrivium] *Eowla*. Hujus loci etiam deſcriptionem *Saxonicam* habeo; *Eowla* vero vel *Eowlæ Compitum*, an idem ſit, ac **Hewell**, illuſtriſſimi *Otheri* domini *Windſor*, Comitis de *Plymouth*, paterna ſedes, ex ejus deſcriptione judicent è *Wicciis*, quibus locus iſte notus eſt.

EOWLAN-GELADE.

Of Eowlan-gelade ondlang þæs Bladene. of þær wiðiges ꝥ swa on Fugelmære. of þam on Gildbeorh. of þam ondlang þæs Sealtstræt to þan stan. of þan to þan oþeran stan. ꝥ swa to þan þriddan stan. ⁊ to þan feorðan stan. of þam to þære grenan stige. of þam to Lawercanbeorh. of þam on þone aldan weg ꝥ swa ofer þone broc. ꝥ eft on þone ealdan weg. of þær ꝥ forð ondlang dune a bi heafdan. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð to þan ealdan slo. of þam to þam lytlan beorh. of þam on ꝥ sic. andlang þæs ofer þone broc to Heortwellan. of þær to Hreteswellan. of þær a bi þan earðland to þan tobrocenan beorg. of þam forð on gerihte on ꝥ sic. of þam be þan heafdan, ondlong ꝥ oð ꝥ hit cymeð to Bladene. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð eft to Eowlangelade:.

Hactenus, *Johannes Pakintone*, tum ut nobilem *Anglum* Te, tum ut *Wiccium* adfatus, *Saxonicas* literas utrovis nomine à Te addiſcendas eſſe, quod illarum Scientia quàm jucunda, tam utilis; tum maxime quod honeſta, & liberali homine digna ſit, plurimis verbis contendi. Verum enim vero hic mihi temperare nequeo, quin ulterius progreſſus experiar etiam, an Te ut Nobilem, *ſtirpis antiquitate* illuſtrem, ad literaturæ *Septentrionalis*, & potiſſimum ád *Saxonicæ* ſtudium, per Majorum Tuorum manes provocare poſſim? Quanto enim quiſque vetuſtiori ſtirpe ortus eſt; tanto magis illi omni ope, & opera enitendum eſt, ut ſermonem, moreſque temporum, in quibus majores ſui floruerunt, aut à quibus prope vixerunt, ſciat; quippe quos ſane neſcire liberali homini & illuſtri loco nato tantum non turpe, certe indecorum, & natalibus ejus prorſus indignum eſt. Quid in longinquis terris, & temporibus, apud Græcos Romanoſque dictum, factumve ſit, illorum libris diligenter incumbentes nobiles noſtri liberaliter inſtituti, ut cognoſcant, quaſi æmuli certant. Quid vero domi ante ſexcentos, vel octingentos annos ab atavis ſuis, quove ſermone dictum eſt; quid ab iis factum, quove linguarum genere, vel quibus in membranis, quas geſſerunt res poſteris proditæ ſcribuntur, adeo ſcire non avent, non curant, ut ea plane quaſi à ſe penitus aliena nonnunquam maxime aſpernentur. *Romulum*, *Numam*, *Brutos*, *Scipiones*, *Catones*, *Cæſares* crepant, qui à quibus ortum & nobilitatem ſuam ducunt ignorant, veteraque *Græcorum*, *Romanorum*que *Codd.* fragmenta mirantes auro pretioſiora habent; dum monumenta à majoribus ſibi relicta, antiquaſque literas, quibus committuntur, parvi & fere nihili æſtimantes, tineis & blattis turpiter dedunt; &, quod pudet dicere,

† Hic deſcripti *Salewearpæ* finis eſſe videtur. Quæ ſequuntur aliorum prædiorum locorumque adjacentium deſcriptiones, meo judicio habendæ ſunt.

non

non raro piſtoribus, & cocis, non ſine maximo majorum contemptu, ſuique ingenti dedecore, illorum copiam faciunt; aut ſi facta ſit ab aliis, graviter non ferunt. Ita qui foras aquilæ eſſe cupiunt, domi eſſe talpæ contenti ſunt; & contra id, ad quod natura hominis comparata eſſe videtur, è nobilibus noſtris multi, qui ſtirpium ſuarum vetuſtatem, & propter eam, ſe magni faciunt; vetuſtos tamen majorum *Codices*, vetuſtos mores, vetuſtique ſermonis progreſſus, quo locuti ſunt, tantum abeſt, ut ſcire ſtudeant; ut illorum ſcientiam modico ſtudio aſſequi, neque operæ pretium, neque dignitatis ſuæ, neſcio quomodo quaſi prava opinione ducti, arbitrentur. Verum longe ſecus, ac hujus ingenii nobiles, *Chriſtoph.* Dominus *Hatton*, cæterique *Philo-Saxones*, quos è noſtris ſupra memoravi, claris & antiquis familiis oriundi, de rerum iſtarum ſtudio ſentiebant. Idem cum illis minime ſentiebat nunquam ſatis laudandus *Dufreſnius* Gallus, Dominus *du Cange* ex antiquo & nobili genere profectus. Porro longe ſecus, ac illi, de literatura *Septentrionali* jam ſentit *Sparvenfeldus* Suecus, ſuorum decus, exterorum admiratio & deliciæ, claris parentibus ortus, qui ad *Gothicas* literas & antiquitates illuſtrandas, illarumque remp. ampliandam, magnam antiqui orbis partem ſub auſpiciis ſui Regis nuper peragratus eſt. Denique, ut par eſt credere, neque prænobilis ille *Gulielmus Pakinton*, qui fortiſſimo illi imperatori ante trecentos & triginta annos, *Richardo Burgidalenſi*, Nigro dicto, principi quum à ſecretis, tum ab ærario fuit, literarum *Saxonicarum* notitiam quantum hujus ſeculi nobiles, tantum contemnere potuit, aut tam pingui, & plane plebeio more de illis cogitare & loqui. Ille enim qui Regum *Angliæ*, *Johannis*, *Henrici* III. & *Edwardi* II. vitas ſcribere, reſque ab iis geſtas *literis Gallicis* prodere voluit, quibus uſa eſt *Anglia Saxonica*, & *Nortmannica*, Sermones Sermonumque dialectos non potuit, me judice, non intelligere, atque ſuperiorum temporum membranas ſcrutari. At neque à doctiſſimo *Gulielmo* illo *Pakintoniam gentem* originis ſuæ initium ſumpſiſſe. Tu bene noſti, qui in archivis habes duas antiquas chartas; alteram *Roberti Specheſl* pictoris *Wigorn.* quæ, ut ex manu conjicere licet, ante cccc. annos confecta erat; alteram autem *Roberti* de *Witinton* clerici, quæ quingentorum annorum antiquitatem, tum in ſcriptura, tum in cera pendente nondum cum ſcuto gentilitio ſignata, præ ſe fert. Ambæ hæ chartæ antiqui ſplendoris, & nobilitatis familiæ tuæ monumenta ſunt. Nam illa obſignata erat, præſentibus, cum aliis, teſtibus *Ricardo* de *Specheſl*, & Hugone de Pakinton *militibus*. Hæc vero præſentibus (verba chartæ pono) *dominis Petro de Wike*, *Hugone* de Pakinton, *Alexandro* de *Abbetot militibus*. Ex horum *Hugonum* juniore *Gulielmus ille* ante memoratus ortum duxiſſe, quemadmodum à ſeniore, cujus nepos pronepoſve fuit, junior ille Hugo genus traxiſſe videtur. Præterea neque Hugo ille grandior ætate familiæ veſtræ Caput magis exiſtimandum eſt, quam ſuæ fuit *Alexander ille* de *Abbetot*, qui citra controverſiam ab *Urſo* de *Abbetot* Vicecomite *Wigorniæ*, quem ſecum *Gulielmus Conquæſtor* dictus, in *Angliam* duxit, oriundus eſt. Huic ſententiæ noſtræ id maxime favet, quod, regnante *Henrico* I. *Conquæſtoris* filio, cum *Angli Saxonice* loquerentur, ex charta fundationis Monaſterii *Kenelworthenſis*, quam in archivis ſuis ſervat rei antiquariæ magiſter ſupra laudatus *Th. Abigtonus*, gentem *Pakintoniam* floruiſſe conſtat. Mitto dicere de avo Tuo *Johanne*, Baronetto. quem adeo dilexerunt *Wiccius*, populus, ut cum perduelliones in illum coram quæſitoribus ſuis litem capitis ob id intenderent, quod in exercitu, quem Rex *Carolus* II. prope *Wigorniam* luſtrabat, turmæ præfectus equitaret; nemo tamen ex iis reperiri potuit, qui minis, præmiiſve denuntiatis adductus, contra illum de hac re teſtimonium ferre voluit, unde liberatus erat. De majoribus Tuis, viris, in ſuis temporibus, ampliſſimis, qui regnantibus *Elizabetha* Regina, & *Henrico* VIII Rege claruerunt, mitto etiam loqui. Quorum ex numero erant *Johannes Pakinton*, eques auratus, & *Johannes* ejus filius, quos forte commemoravit R. *Bradeyus* p. 35. adpendicis ad librum ſuum de *Burgis* Anglice Scriptum, & inſcriptum. Hi originem traxerunt à *Johanne Pakinton* equite aurato, cui Rex *Henricus* VIII Sanctimonialium *Weſtwoodenſium* prædia conceſſit. Quæ Ille *Thomæ Pakinton* equiti etiam aurato ex fratre nepoti ſuo reliquit. Cujus filius *Joh. Pakinton* eques etiam auratus, ædibus *Weſtwoodenſibus* ſtructis, hæredem reliquit *Johannem Pakinton* ex filio nepotem ſuum, qui factus Baronettus eſt. Genus, ſtemmata, majorum monumenta, imagines, ſigna, vix Tua Te vocare ſcio, qui non ex fortunæ donis, quæ ſapientibus cum inſanis communia ſunt; ſed ex ſolis animi bonis, quæ auferri, quæ eripi, quæ amitti non poſſunt, homines æſtimandos putas: qui etiam laude dignum gerere animum, quam ex antiqua & ampliſſima familia fortuito eſſe natum, multo nobilius, & clarius ſemper exiſtimaſti. Hoc etſi cognoſcerem, de proſapia Tua aliquid tamen mihi dicendum eſſe cenſui, quod ad antiquiſſimam & nobiliſſimam majorum colendam linguam hortari antiquiſſimi & ampliſſimi generis hominem ad præfationis inſtitutum maxime fore judicavi.

Quamobrem cum ex ſtirpe tam antiquâ profectus ſis, & jure ſucceſſionis tot præclaros viros repræſentes, quibus *lingua Saxonica*, & *Normanno-Saxonica* vernacula erat: jus ipſum repræſentationis, tot tantorumque ſuperiorum memoria, quæ officio vacare non poteſt; pium illud, & laudabile ſtudium cognoſcendi qui illorum mores, quis qualiſque ſermo, & quis *genius* illorum, tam ante, quam poſt conquæſtum fuit; ut verbo dicam, illud ipſum, quod ex his rebus conflatur, & efficitur *honeſtum*, Te ex atavis ſeu *Anglo-Saxonicis*, ſeu *Anglo-Normannicis* editum, ut utriuſvis populi literis, & antiquitatibus intelligendis des operam, flagitare videntur. Quemadmodum igitur *Gulielmus* ille *Pakinton*, neſcio à quoto cognationis gradu Superior Tuus, iis in ſtudiis, ut opinor, Suo Tibi anteivit exemplo: ſic Tibi id curandum eſt, ut *Tuos* Tuo

p 2 in

in iiſdem præcedas. *Tuos* dico imprimis natos & nepotes; tum etiam Populares *Wiccios* univerſos, tum maxime ex iis, qui ad hæc ſtudia ætate aptiores ſunt, ſummæ ſpei adoleſcentem *Thomam Seabriht* Baronettum, & ornatiſſimos fratres *Littletonos*. Surge igitur, & ad legendam Grammaticam noſtram *Anglo-Saxonicam*, Te, quamprimum à negotiis vacaveris, accinge. *Anglo-Saxonicam*, inquam, Grammaticam lege uſque ad finem XVII, ſeu potius XVI Capitis, ubi in literarum *Saxonicarum* ſtudio tyronibus ſiſtendum eſt. In iſtis etiam legendis *Capp.* omnia quæ ad *Mœſo-Gothicas* literas docendas traduntur, ſtudioſe Tibi prætereunda ſunt, ut ſolis *Saxonicis* diſcendis ſine perturbatione animum adpellas, quam incommodus, & ſine ordine confuſus utraſque ſimul diſcendi mos Tibi certiſſime creabit.

Perlectis iſtis *Capp.* præceptiſque in iis traditis mediocriter inſtructus, ad legenda Evangelia *Saxonica*, quæ *Th. Mareſchallus* Dordrechti edidit, quamprimum Te confer, ut quæ *Foxianis* multo caſtigatiora, magiſque diſcentibus commoda ſunt. His facile ſuperatis, ad Pſalmos *Saxonicos* à *Johanne Spelmanno* editos procedas. Quorum juſta parte explicita, ad Heptateuchum *Saxonicum*, quem *Edw. Thwaiteſius* noſter puriſſimum *Oxoniæ* publicavit, cum ſpe & animo pertendas. Deinde *Ælfrici* diſſertatiunculam de veteri & novo teſtamento, & ejuſdem homiliam paſchalem ordine ad legendam pergas. Hinc ad Regis *Ælfredi* verſionem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ *Bedæ* paraphraſticam ſumma cum expectatione progrediaris, utpote quâ nunquam ipſe *Cæſar*, *Cicerove* in mediocri dicendi genere quicquam perfectius ſcripſit. Ab hac ad aliam ſive ejuſdem Regis, ſive *Werefrethi* Epiſcopi *Wigornienſis* Paraphraſticam tranſlationem, ſcilicet librorum *An. Man. Sever. Boetii* de Conſolatione Philoſophiæ, quam accuratiſſimam *Oxoniæ* in lucem emiſit *Chriſtoph. Rawlinſon* Armiger, *Plantagenetiades*, imperterritus proficiſcaris. Qua tandem perlecta Canones & Leges, quas in primo Conciliorum tomo *Saxonice* edidit *Henricus Spelmannus*, facile percurras; inde ad Archaionomian *Lambardi*, ſive quam *Ille*, ſive potius quam *Whelocus* denuo edidit, bonis avibus aſcenſurus.

His tandem non indiligenter lectis, ad harum Inſtitutionum præcepta *Mœſo-Gothica* perlegenda conſtanti animo progredere. Quibus ſufficienter eruditus, ad Evangelia *Gothica*, quæ cum *Anglo-Saxonicis* excudi curavit *F. Junius* F.F. cum ſumma delectatione perlegenda ut properes jubeo, ſi linguæ *Anglo-Saxonicæ*, *Francicæ*ve cauſas ſcire, aut illarum cognitionem, quam Logici *demonſtrativam* vocant, adipiſci velis. Harum enim linguarum & dictæ *Mœſo-Gothicæ* eam ſenties eſſe cognationem, ut alterarum alteram *Communem matrem* eſſe habendam mecum non poteris, quin propterea judices, quod veteris Angliæ Germano-Saxonicus ſermo, Franciſcuſque, quem Franci in Germania Galliaque uſurparunt, Gothicam iſtam, quam magnis viris auctoribus, *Mœſo-Gothicam*, & *Ulphila-Gothicam* vocavi, tum forma & facie, totiuſque quodammodo corporis ſpecie, tum moribus, ſi dicam, & ingenio, quemadmodum filia parentem, refert. Quod cum apud me diligenter ſæpius, & attentius perpenderem, exiſtimare cœpi aut ULPHILAM Mœſiæ Antiſtitem, ejuſque populum à Græcis fortaſſe *Gothos* dictos, reipſa *Teutones* fuiſſe; aut, quod magis credo, *Teutonem* aliquem Uphilæ ſive æqualem, ſive illo forſan ſuperiorem, *Argentei Codicis* eſſe Auctorem. Dico *forſan ſuperiorem*, quia Germanos doctrinam Chriſtianam ante *Irenæi* tempora amplexos eſſe conſtat ex ejus verbis lib. I. cap. III. Καὶ ὅτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἱδρύμεναι ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασι. Verum præterquam quod iſtius codicis ſermo, à *Bon. Vulcanio*, *Uſſerio Armachano*, *F. Junio*, & *Mareſchallo* Gothicus vocatus, pervetuſtus *Teutonicus* eſſe videtur, accedunt rationes, propter quas Teutonicus homo iſtius Græcorum *Evangg.* traductionis auctor haberi; & probabiliter dici poteſt. Nam Primo, † *Monaſterii Germanici* liber, Codex Argenteus erat. Secundo, nulla in illo *Areianæ hæreſios* veſtigium, cujus *Ulphilam Mœſo-Gothicum* fuiſſe ſuſpectum hiſtorici tradunt. Tertio, Argentei Codicis literæ *Runis* Scandinaviæ & circumjacentium regionum, unde Gothi in Mœſiam profecti ſunt, & *figura*, & *ordine*, & *numero*, *numeraliumque notarum* uſu longe diverſæ ſunt. Quarto multis in locis liber is convenit cum Græco Evangeliorum Codice * *Bezæ Cantabrigienſi*, quem Latinæ Eccleſiæ librum fuiſſe, tum *Latina* verſio, tum manus in qua deſcribitur, tum etiam plurimæ lectiones, ab omnibus Eccleſiæ Græcæ vetuſtis *Evangg.* Codicibus differentes, oſtendunt. De-

---

† Vid. lib. qui Anglice inſcriptus **The life of the moſt Reverend Father in God** JAMES USHER, *&c.* *Londini* prodiit MDCLXXXVI. p. 563. Argenteus ille codex membranaceus, qui quatuor Evangelia aureis & argenteis literis *Gothice* deſcripta continebat, ad *Werdeni* ſive *Werdinenſis* monaſterii bibliothecam pertinuit in regione *Bergenſi* quatuor fere à *Colonia* Germanicis miliaribus diſtantis. * Sed Codex *Bezæ* vetuſtiſſimus, cujus lectionem non raro noſter imitatur, habet ὕδατος ψυχροῦ. *Mareſchalli* obſervat. de verſione *Gothica*, p. 403. Firmat tamen hanc noſtram conjecturam, quod vetuſtiſſ. *Bezæ* Codex, cujus veſtigia hic noſter frequenter premit, in Gr. legerit διὰ τῶν μαθητῶν. Latine *per diſcipulos*. *Ibid.* τὰς τρίβους αὐτοῦ *Goth.* STAIGOS GUÞS UNSARIS, *Semitas Dei noſtri*, ſic Codex *Bezæ* vetuſt. in Gr. τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. In Lat. *Dei noſtri*. p. 413. Inter variantes Codicum Evangeliorum lectiones in Bibliorum Polyglottorum Tomo VI notatas me Codice *Bezæ* vetuſtiſſimo haud parum adjutum fuiſſe in lectione illa *Græca*, quam ob oculos habuiſſe videtur *Interpres Gothicus*, diſcernenda, & ego libenter recognoſco, & citationes pervetuſti illius monumenti frequentiores abunde teſtantur. p. 484

nique

nique ſi curioſus lector literas Argentei Codicis cum *Græcis* & *Latinis* Codicis *Laudenſis* Actorum SS. Apoſtolorum, qui in Bibl. *Bodleyana* adſervatur, conferre velit, ſentiet illas exceptis ⊙ & ψ ex iſto, vel alio id genus Latinæ Eccleſiæ libro omnes eſſe ſumptas, quemadmodum in Gramm. *Anglo-Saxonicæ*, & *Mæſo-Gothicæ* cap. I. oſtendimus. Dico *ex iſto*, vel *alio* id genus *Latinæ Eccleſiæ libro*, quippe quod codicem illum haud ſecus ac *evangg.* Bezanum *Cantab.* quum *Latina* verſio, tum manus tam *Græca* quam *Latina Latinæ* Eccleſiæ librum fuiſſe probant. Ad *Germanicam* etiam bibliothecam perinde ac *Codicem Argenteum* olim pertinuiſſe, atque ex *Germania* ad ſempiternæ memoriæ Archiepiſcopum codicem *Laudenſem* eſſe tranſmiſſum, in una literarum quas ad Univerſitatem *Oxon.* dedit Ὁ Μακαρείτης, ſe legiſſe me certiorem fecit *Humphr.* noſter *Wanleyus.* Quod porro ut argumentum, meo quidem judicio, non contemnendum, adduci poteſt, ad probandum Græcorum *Evangg.* Gothicæ dictæ verſionis doctum, qui illam patriæ temporiſque ſui literis partim ad *Græcas*, partim ad *Latinas* formatis deſcripſit, *Teutonem* aliquem fuiſſe auctorem.

Verum ut eo revertatur, unde paululum declinavit oratio, Evangeliis his ſive *Mæſo-Gothicis*, ſive *Teutonicis*, ſtudioſe perlectis, Grammatica *Iſlandica* Tibi diligenti manu verſanda eſt, ſi huc uſque progreſſus ad purioris *Anglo-Saxonicæ*, & Argentei Codicis antiquiſſimæ linguæ ſcientiam, & *Dano-Saxonicæ* doctrinam velis adjungere. Hujus Grammaticæ regulis recte inſtitutus ad ſtudioſe legendam juſtam aliquam *Bibliorum Iſlandicorum* partem pergendum eſt; imprimis Evangelia, quæ cum *Ulphilæ* putata Evangeliorum *Græcorum* verſione *Gothica Latinis* literis impreſſa, *Stockholmiæ* excudit doctiſſimus *Georgius Stiernhielmus* Anno MDCLXXI. Hinc progredere ad legendam EDDAM *Iſlandorum* à *Petro Johanne Reſenio* Hafniæ publici juris factam, vel quamvis SAGARUM, *i. e.* hiſtoriolarum, quas in haud exiguo numero *Dani*, *Sueci*que cum magna ſua laude publicaverunt.

Præcipue vero liber Heims Kringla inſcriptus verſione gemina per *Johann. Perinskioldum* illuſtratus Tibi cum primis legendus eſt. quippe qui continet hiſtorias Regum Septentrionalium à *Snorrone Sturleſonio Iſlando-Gothice* conſcriptas. Quas quis *Gothicæ* linguæ rudimentis mediocriter tantum inſtructus non ſolum ſine tædio, ſed cum magna voluptate poſſit legere. Etenim crede mihi, *Johannes Pakintone*, in id genus librorum lectione aliquo modo exercendi ſunt, qui *Dano-Saxonicam* dialectum, & quæ *Dano-Saxonice* ſcripta apud nos ſuperſunt, recte intelligere cupiunt. Imo linguæ *Gothicæ*, ſive ea *Iſlandica*, ſive *Scandica*, ſive *Norvegica*, *Suecica*ve dicenda eſt, non tantum admodum utilis, ſed quodammodo neceſſaria aliqua ſcientia illis eſt, qui illorum cognitionem aſſequi volunt, quæ de dialecto *Dano-Saxonica*, partim ligatam metricamque orationem, partim ſolutam ſpectanti in Inſtitutionibus noſtris tradidimus. Quibus à lectore rite lectis, & intellectis, cum fructu, & delectatione facile leget tam quæ in ſtricta, quam quæ in ſoluta oratione *Dano-Saxonice* ſcripta, poſteris majores noſtri prodiderunt.

In illo genere ſermonis ſcripti ſunt verſus veri illius *Cædmonis*; quorum ſpecimen, quod *Beda* nobis reliquit, deſcriptum ex antiquiſſimo Codice cernas in *Humphredi Wanleyi* Catalogi p. 287. Quod Tibi obſervandum eſt, propterea quod Specimen iſtud *Bedanum*, ſeu potius *Ælfredanum* in multis ab illo differt, quod ex impreſſo *Wheloci* libro deſumptum exhibuimus Grammaticæ *Anglo-Sax. p. 187. In illo, inquam, ſermonis genere ſcripta erant veri Cædmonis* Carmina; *ſcilicet in ſermone veterum Anglorum*, qui *Jutis* tum confines, tum cognati *erant, ac quorum proinde Sermo ad veterem* *DANICUM *proxime accedebat, ut Cædmonis verſus à Wanleyo* deſcripti & aliquibus vocibus *Danicis*, & voces ſcribendi ratione demonſtrant. Hinc fit, ut veterum *Anglorum* Sermonis, qui in Borealibus *Angliæ* partibus conſederunt, tam ſimilis ſit poſteriorum temporum *Dano-Saxonica* dialectus, in qua etiam ſcripta eſt *Geneſeos paraphraſis poetica*, quam editor ejus *F. Junius* & Sermonis metrique, & argumenti ſimilitudine deceptus *Cædmoni* adjudicavit. In hac etiam dialecto, quæ *Angliam* fere omnem perſonabat, multa alia condita ſunt poëmata, quorum haud paucorum, quæ jam extant, notitiam, *Humphr. Wanleyi* librorum Catalogus Tibi ſuppeditabit.

Quoad dialectum, quam in his Inſtitutionibus *Nortmanno-Saxonicam*, & nonnunquam *Anglo-Nortmannicam* dixi, nihil plane aliud eſt, quam *Dano-Saxonicæ* corruptior pars. Etenim *Nortmanni*, qui *Angliam* à *Danis* dominis *Dano-Saxonicam* factam ſibi ſubjecerunt, quamvis à *Neuſtria* huc profecti, origine *Dani* & *Norvegi* erant, ante à majoribus ſuis depravatam *Saxonicam* linguam vocibus novis exoticis, tam *Danicis*, quam *Gallicis*, & *Franco-Gallicis*, data opera, contaminabant; & quoad poſſent, & liceret, extinguere conabantur.

Supereſt, *Johannes Pakintone*, ut quæ in hac altera Inſtitutionum *Anglo-Saxonicarum* editione acceſſerunt, paucis dicam. In capitibus ſingulis à principio primi ad decimi ſeptimi finem, plurima tum præcepta Grammatica, tum lectiſſima exempla lectoribus imprimis utilia, tum vero tabellæ *ſculptæ* haud paucæ adduntur. Quæ, ſi illarum primam cum ſecunda hac editio-

* DAN & ANGUL, à quibus *Danorum* cœpit origo patre HUMBLO procreati. --- ex quibus *Angul*, à quo Gentis *Anglicæ* principia manaſſe memoriæ proditum eſt. --- cujus ſucceſſores poſtmodum *Britannia* potiti priſcum Inſulæ nomen novæ patriæ ſuæ vocabulo permutarunt. *Saxo Gr.*

ne diligenter contuleris, non ſine aliqua voluptate clariſſime cernes, quantum hæc illam ſuperat; opuſque ipſum ad incudem revocatum, quod non arroganter dictum puta, ſingulari opera & non abſque laudabili quadam artis ſpecie jam tandem elaboratum dicas.

A capite *undevigeſimo* ad finem omnia nova ſunt. Verum in hæc parte nonnulla quæ dicuntur capita tractatus juſti ſunt, præcipue vigeſimum tertium de *Poëtica Anglo-Saxonum* inſcriptum, quod in *beſſalibus Chartis* ſi cum præfatione per ſe foret excuſum, juſtum librum putares. Quod *tabellas*, *chartas*, *characteres ſeu typos novos*, aliaque *vetaſtatis Saxonicæ* monumenta attinet, quæ hanc alteram Gramm. *Anglo-Saxonicæ* editionem, & imprimis nova illa capp. exornant, & illuſtrant, ſi non omnia prorſus neceſſaria, magno tamen uſui diſcentibus fore; lectoreſque, præſertim qui curioſi ſunt, fructum cum animi oblectatione ex iis capturos, niſi me de meis fallat augurium, cenſebitis & Tu, & quotquot Tui candore ſimiles, æqui rerum arbitri ſunt. Qui aliter ſentiunt, ſiqui forte tam duri cenſores ſunt, oratos illos velim, ne exiſtiment me inani gloria, aut aliqua oſtentationis cupidine ductum, illa eam ob cauſam exhibuiſſe, ut ſplendidior, & auguſtior iis facta Grammatica noſtra prodiret; multo minus ut illorum ſplendore captos iri lectores putarem; ſed quod φιλαρχαίοις, præſertim *Anglis Scotis*que fore illa jucunda ſimul, & utilia ſpectatu judicarem; tum maxime quod tot præclara majorum monumenta, ut in tenebris perire ſinerem, à me non facile poſſem impetrare.

Præterea monendus es, ſi *harum Inſtitutionum* lector eſſe velis, illarum quaſi partem haberi debere de *antiquæ literaturæ Septentrionalis utilitate diſſertationem epiſtolarem*, quam ut ſcriberem *Bartholomæus Showere*, eques auratus, vir juris *Anglicani* prudentiſſimus, plurimis argumentis ſuadebat. Imprimis autem illam à me ita comparatam eſſe voluit, ut ſi mea ars id efficere poſſet, in ea legenda ad linguarum *vett.* Septentrionalium ſtudium juris noſtri civilis ſtudioſi potiſſimum excitarentur. Quem ad finem auctor etiam mihi eſſe voluit, ſi unquam quidquam in monumentis ſive *Anglo-Saxonicis*, ſive *Anglo-Nortmannicis* obſervaſſem, quod rem noſtram forenſem, judiciariamque ad illuſtrandam aliquo modo conduceret, ut id omne in iſta diſſertatione proferrem. Quamobrem de *Curiæ Comitatus* dignitate & auctoritate, quæ apud *Anglo-Saxones*, *Dano-Saxones*que fuit, & *duodecimvirali* cauſarum judicio, ejuſque apud nos origine, tanto viro morem gerens ibi multa diſputavi; verum an recte apteque, an ſecus, candori Tuo judicandum relinquo. Tum, cum de his ſcriberem, actorum in Curia Com. *Cantiana*, regnante *Stephano* Rege, hanc tabulam non vidiſſem, quam hic porro exhibere viſum eſt, quod rei antiquariæ ſtudioſis non poteſt non eſſe grata, & quod in illa acta eſſe dicta *juratorum duodecimviralium* de exordio, & origine quæ ſcripſimus illuſtrare, & confirmare videntur.

Ælwardintune eſt terra Monachorum aeccleſiae Chriſti Cant. & de menſa eorum. Iſta terra dat 4 lib. & 10 ſol. ad victum eorum, & 3 ſol. ad altare Chriſti pro omnibus ſervitiis & conſuetudinibus quae ad terram pertinent. De iſta eadem terra, quidam Vicecomes Radulfus Picot nomine, Scottum & Denegeldum & de Murthru & cetera quae de terris reddi ſolent, exigebat injuſte. Tandem autem poſt multos ſermones & Placita inde habita, ventum eſt in Comitatum quod idem Radulfus apud Caſtainers tenuit. Et ibi *per judicium totius Comitatus* oſtenſum & diratiocinatum eſt à *Juſticiis vel miniſtris Regis*, vel ab alio aliquo nichil omnino de praedictis exigi vel accipi debere, nec aliquam poteſtatem ſuper eandem terram habere praeter Monachos aeccleſiae Chriſti Cant. quia Dominica terra eorum eſt. Iſti nominatim praeſentes fuerunt in Comitatu ubi hoc diratiocinatum fuit. Actum eſt autem hoc tempore regis STEPHANI, & Archiepiſcopi THEODBALDI ſub praedicto Vicecomite apud Caſtaners, anno ab incarnatione domini noſtri IHV Chriſti M°. C°. L. III°. Radulfus Picot, Aſcketinus de Retlinga, Ricardus Caſtel, Thomas de Sancta Margareta, Malgierus, Willelmus de Ticheſei, Reginaldus Dapifer, Willelmus filius Ansfridi, & Radulfus frater ſuus, Hunfridus de Wotringeburgh, Philippus de Tanga, Rogerus Folet, Turſtanus Dapifer Epiſcopi, Gerardus de Hardes, Rodbertus de Cloevile, Guido le Napier, Willelmus de Heſeteſford, Stephanus de Kennardintune, Thomas de Eſſendune, Rodbertus le Vethel, Petrus de Otteham, Hugo Brutin, Thomas de Ledeſinge, Heielnoth praepoſitus de Hollinga, Florent de Boſentune, Alanus de Retlinga, Remberd, Hugo filius, Thomas de Bockynga, Rodbettus le Arbleſtir, Rodbertus Pel de Du, Æielwinus de Cliva.

Accedunt etiam ad *Diſſertationem Epiſtolarem*, tanquam ſupplementum ejus, ſeu magnum potius decus, viri humaniorum literarum maxime gnari *Andreæ Fountaine*, equitis aurati, numiſmata *Saxonica*, quæ Tibi tam grata fore ſpero, quam quod gratiſſimum, & *Saxonicæ* literaturæ amore accenſura eſſe lectoris animum.

Denique Te rogo, ut *Gramm. Anglo-Sax.* p. 88. *l.* 5. poſt *Extat*, addere velis *nonnullas iſtorum temporum Chartas*. Quæ verba, qui autographum noſtrum exſcripſit, caſu prætermiſit. Quod reſtat, D. O. M. obnixe precor, ut Te patriæ diutiſſime conſervare velit; & cum poſt plurimos annos tandem è corpore exceſſeris, ut facilis Tibi ſit ad Superos curſus. Inſuper Familiæ Tuæ dignitatem & amplitudinem ut Pater cœleſtis ſemper etiam conſervet, tueatur & augeat, quotidianis precibus ab Illo ſupplex petit Tuus *Georgius Hickeſius*. Vale.

Londini IV idus Jun.
A. D MDCC.III

Index *Capp.* Grammaticæ Anglo-Saxonicæ & Mœſo-Gothicæ.

Cap. I.	*De Literis & Literarum regulis.*	pag. 1.
Cap. II.	*De Articulo* definito, *ſive Pronomine demonſtrativo.*	p. 6.
Cap. III.	*De Nomine.*	p. 9.
Cap. IV.	*De Adjectivis.*	p. 16.
Cap. V.	*De Pronominibus.*	p. 20.
Cap. VI.	*De Nominibus Numerorum.*	p. 31.
Cap. VII.	*De Verbo.*	p. 35.
Cap. VIII.	*De Verbo Activo Regulari.*	p. 39.
Cap. IX.	*De Verbo Paſſivo.*	p. 48.
Cap. X.	*De Verbo Imperſonali*	p. 52.
Cap. XI.	*De Verbis Anomalis, ſive Irregularibus.*	p. 53.
Cap. XII.	*De Adverbiis.*	p. 56.
Cap. XIII.	*De Conjunctionibus.*	p. 61.
Cap. XIV.	*De Præpoſitionibus.*	p. 63.
Cap. XV.	*De Interjectionibus.*	p. 71.
Cap. XVI.	*Regulæ Syntaxeωs.*	p. 72.
Cap. XVII.	*Supplementum ad Grammaticam.*	p. 78.
Cap. XVIII.	*Paralleliſmi lingg.* Goth. *&* Sax. *cum* Iſland.	p. 82.
Cap. XIX.	*De Linguæ* Anglo-Sax. *Dialectis.*	p. 87.
Cap. XX.	*De Dialecto* Dano-Sax. *in Soluta Oratione.*	p. 88.
Cap. XXI.	*De Dialecto Poetica, præſertim de Dialecto Poetica* Dano-Saxonica.	p. 101.
Cap. XXII.	*De Dialecto* Nortmanno-Saxonica.	p. 143.
Cap. XXIII.	*De Poetica Anglo-Saxonum.*	p. 177.
Cap. XXIV.	*De Poetica* Semi-Saxonica, *ſive corrupta Poeſi* Anglo-Saxonum.	p. 222.

Caput Primum.

De Literis, & Literarum Regulis.

QUEMADMODUM philoſophi, qui corporum naturam tradunt, primum de elementis, ac poſt de iis, quæ ex elementis naſcuntur, ordine ſolent auditores ſuos inſtituere: ſic *Grammaticis*, quos non minus quam philoſophos, ſive phyſicos, ſive mathematicos, ut ordine quæque tradant, docendi ratio requirit, prius de literis, quæ ſunt elementa vocum, & primordia orationis, & de earum numero, forma, & poteſtate tractandum eſt, quam ad orationis partes, & partium orationis ſyntaxin procedere eis liceat: nempe quia una omnium artium, & ſcientiarum præceptoribus lex eſt, ut iſta ſemper, quamvis parva, primo loco tradenda ſint, ſine quibus magna, & cognitu digniora, nec ſciri, nec conſiſtere poſſunt.

Quamobrem *Inſtitutiones* haſce *Grammaticas Anglo-Saxonicas*, & *Mæſo-Gothicas* ab elementorum ſcientia inchoare recte docentis eſſe arbitratus, literas utriuſque ſermonis in exordio operis ponendas exiſtimavi: præſertim *Saxonicas* iſtas, quas, quod non unius formæ, ductuſque ſunt, in variis alphabetis exprimendas curavi; plura forſan alibi exhibiturus, prout *Saxonicæ*, quod aiunt, *manûs* variationes ex MSS codicibus ſeu caſu, ſeu conſilio poſthac inſpiciendis, ſcire contigerit.

Alphabetum Anglo-Saxonicum.

Figura. A B Ꞇ D Є F Ᵹ Ꝺ I K L Ꝋ N O P R Ꞅ T Ð Þ U Ƿ Ƿ X Y Z.
Poteſtas. A B C D E F G H I K L M N O P R S T TH U W X Y Z.

Figura. a b c ꝺ e ꝼ ᵹ h ı k l m n o p ꞃ ꞅ ꞇ ð þ u ƿ x ẏ z.
Poteſtas. a b c d e f g h i k l m n o p r ſ t th u w x y z.

Alphabetum Moeso-Gothicum.

Figura. 𐌰 𐌱 𐌲 𐌳 𐌴 𐍆 𐌾 𐌷 𐌹 𐌹̈ 𐌺 𐌻 𐌼 𐌽 𐌾 𐌿 𐍈 𐌵 𐍂 𐍃 𐍄 𐌸 𐌿 𐍅 𐍇 𐍇 𐌶:
Poteſtas. *a b d e f h i ï k l m n o p r ſ t th u w ch z.*

𐌲 reſpondet *Græco* Γ figura & poteſtate. 𐌾 enuntiatur ut J conſonum in *Gallico* jour, vel ut y in *Anglico* your. & aliquando ut tertium hujus alphabeti elementum. 𐍈 ſonat ut hp *Anglo-Saxonum*, wh *Anglorum*, vel quh *Scotorum*, in quihte, quhether, quhat, quhy, quhilk. 𐌿 initiale *Anglo-Saxonibus* valebat cp. in medio vero vocum perſæpe valebat c. ſed qui plura velit de poteſtate elementorum *Gothicorum*, adeat alphabetum *Gothicum* clariſſimi *Franciſci Junii*, & *Verelii* manuductionem ad *Runographiam Scandicam*, cap. 3. & 13. 𐍅 formam & in mediis vocibus vim *Græci* Υ ψιλοῦ obtinet, ut in SYNAΓXΓΕΙΝ. ΒΥSSΑΜΜΙ. SΠΥΚΕΙΑΝS.

REGULA PRIMA.

Alphabetum iſtud, quod ſupra poſuimus, *Anglo-Saxonicum* commune eſt librorum *Anglo-Saxonice* in *Anglia* excuſorum. verum in MSS *Anglo-Saxonicis*, quorum haud exiguus numerus cum *Latine* tum *Saxonice* apud nos etiamnum ſupereſt, aliæ occurrunt literæ diſſimilis faciei, & formæ, quas adjecta tabella lectori antiquitatum ſtudioſo exhibet; in qua etiam oſtenditur, communis alphabeti quinque elementa, nempe ᵹ. ꞃ. ꞅ. ꞇ. ƿ. cum þ. formata & deducta eſſe à *Latinis* ſui nominis, & valoris literis.

Alphabetum etiam *Mœſo-Gothicum* cum alphabeto *Latino*, & *Græco* MS *Bodleiani* in hac eadem tabella exhibere operæ pretium exiſtimamus, ut curioſus lector cum his illud conferens, cernat, *Ulphilam* partim ex *Latinis*, partim ex *Græcis* literis alphabetum ſuum integrum ſumſiſſe; adeo ut literarum *Mœſo-Gothicarum*, exceptis ſolis ⊙ & ψ, non inventor, ſed collector, & conſarcinator plane dicendus ſit.

Ex hac tabella conſtat F. G. h. K. S. è *Latino*, B. Γ. Є. Ï. K. Λ. M. N. Π. T. X. Z. è *Græco* alphabeto eſſe ſumptas. A deducitur à primo cujuſvis alphabeti elemento paulum mutato: Δ à quarto *Latini* alphabeti elemento, linea (ut ita dicam) diagonali parum prolongatâ. Ω videtur factum pro more ſcribendi O apud antiquos, nempe ducendo in unum circulum duas ſemilunulas; quas quidem *Ulphilæ* ita conjungere placuit, ut unius cornu inferius alterius cornu tranſecaret. alii natum arbitrantur ab ω *Græco*, pedibus in unum contractis. n eſt U *Latinorum* inverſum. u vel eſt *Latinorum* q i. e. Q. quod in vetuſtis MSS occurrit; vel xv elementum *Latini* alphabeti, linea perpendiculari decurtata. ⊙ eſt *Latinorum* vel *Græcorum* O cum puncto centrali; quod quidem punctum ſpiritus aſperi valorem, vel ʻ *Græcorum*, videtur habere; unde ⊙ poteſtatem habeat ho, vel hoo, vel hp. *Anglo-Saxonum*. ψ eſt purum *Ulphilæ* commentum. natum fortaſſe ex ΗΗ, quo TH quaſi per compendium ſcribitur. forſan *Ulphilas* ψ *Græcum* in alium uſum tranſmutaverit.

II. *Anglo-Saxones* abbreviate ⁊ vel ⁊ frequenter ſcribebant pro anꝺ, item ꝥ pro þæꞇ vel þaꞇ. necnon ł pro *vel Latino*, & oððe *Saxonico*; præſertim in verſionibus paraphraſticis & gloſſatis, quales ſunt duæ illæ celeberrimæ evangeliorum interlineatæ; quarum altera in bibliothecâ *Bodleiana*, altera in *Cottoniana* extat. ł vero videtur truncatum à uł, quod in vetuſtis MSS ſcribitur pro *vel*. uſurpatur etiam ł pro lıce, ut ƿıꞇoꝺł pro ƿıꞇoꝺlıce, ꞅoþł pro ꞅoþlıce. ſenſum *Anglo-Saxones* imperfectum denotabant unico puncto, at perfectum tribus punctis in triangularem formam hoc modo ∴ diſpoſitis, & haud rarò hoc ⁏ ſigno. *Gothi* ſenſum imperfectum denotant unico puncto, perfectum verò duplici.

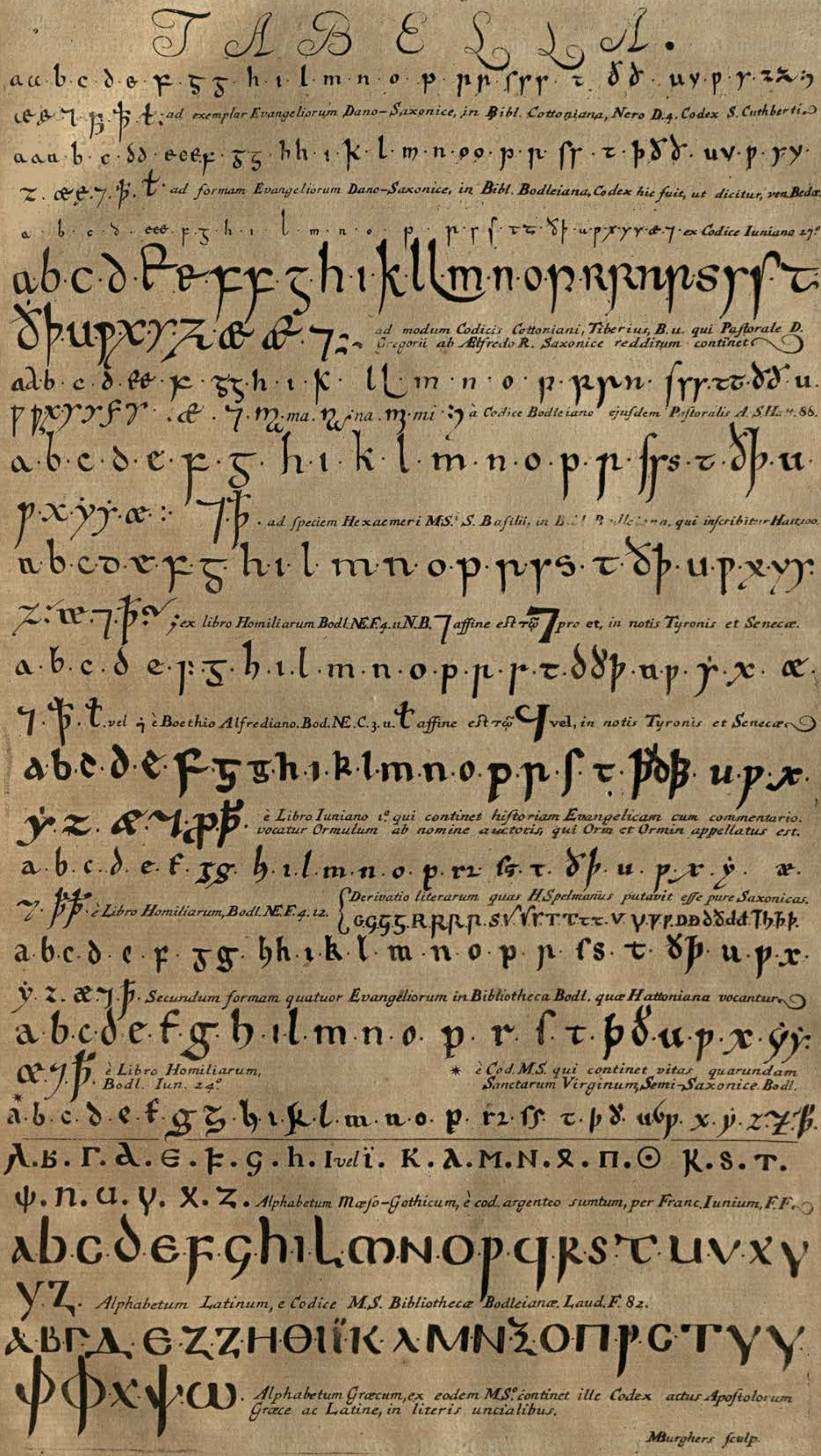
III. *H. Spelmannus* in alphabeto *Anglo-Saxonico*, quod primo conciliorum tomo præmiſit, hæc etiam notavit: Đ ð & đ in nonnullis MSS. proprie reor pronuntianda ut θ in Θεὸς, & th in thing *Anglico*. Þ þ tanquam th in that vel this: ſed confunduntur hi characteres à ſcriptoribus. Notetur inſuper, quod in *Anglo-Saxonicâ*, haud ſecus ac in [1] *Ulphila-Gothica*, & [2] *Runicâ*, vocalis ſæpe abſorbetur à conſonante, præſertim in fine dictionum; ſed tum vocalis, quam conſonans includit, aut vocalis proxima ſubintelligitur: ut in nemꞅꞇ. cenꝺ. ᵹeꞃꞃıxl. ꞅuꞃl. neoꞃxna. hæꞃꝼꞇ. ad hæc obſervandum eſt, quod ẏ vocalis, quam *Græciſcam* i. e. *Græcam* vocat [3] *Ælfricus*, in vetuſtis MSS ſcribitur ſine puncto in vertice.

IV. Præterea notandum, & monendum *Anglo-Saxones*, nonnullas literas, præſertim vocales, & diphthongos ſæpe confudiſſe, eaſque indifferenter uſurpaſſe. *v. g.* a & æ: ut ac & æc, *quercus*; aceꞃ, æceꞃ, *ager*. item æ & ea: ut æ, ea, *aqua*; æc, eac, *æternus*. item æ & œ: ut æᵹhƿeꞃ, œᵹhƿæꞃ, *ubique*; æᵹhƿılc, œᵹhƿılc, *unuſquiſque*. item æ & ẏ: ut ælc, ẏlc, *quiſque*. item e, ı & ẏ: ut eᵹlanꝺ, ıᵹlanꝺ, ẏᵹlanꝺ, *inſula*; eꝼel, ẏꝼel, *malus*; elꝺan, ılꝺan, ẏlꝺan, *cunctari*; embe, ımbe, ẏmbe, *circa*, *circum*. hinc comparativa apud eos indifferenter exeunt in aꞃ, æꞃ, eꞃ, ıꞃ, oꞃ, uꞃ, ẏꞃ; & ſuperlativa in aꞅꞇ, æꞅꞇ, eꞅꞇ, ıꞅꞇ, oꞅꞇ, uꞅꞇ, ẏꞅꞇ; participia præſentis temporis in anꝺ, ænꝺ, enꝺ, ınꝺ, onꝺ, unꝺ, ẏnꝺ; præteriti vero in aꝺ, æꝺ, eꝺ, ıꝺ, oꝺ, uꝺ, ẏꝺ; pro varia ſcilicet vel ævi, vel loci dialecto.

Literarum *Ulphila-Gothicarum* ea eſt poteſtas, & pronuntiatio, quam in alphabeto per literas *Latinas*, *Græcas*, & *Anglo-Saxonicas* expreſſi. Sed præterea notandum eſt AI legi ut E, ut in ÏAISNS, *Jeſus*. ΛAIYI, *Levi*. ЄI, ut I, ut in ΔAYEIΔ, *David*. AN, ut O, ut in ΠKAITANKIA, *prætorium*. SANAANMΩN, *Solomon*. ΠKANEETES, *propheta*. ΠANKΠANKAI, πορφύρα, *purpura*. AΓΓ ſonat ut ANG. ut in AΓΓIANS, *Angelus*. AIYAΓΓAIAIΩN, *evangelium*. AΓΓYN, *anguſta*. Ex his exemplis conſtat AI, & AN nonnunquam breves eſſe diphthongos, apud *Mœſo-Gothos*; nec mirum, cum apud [4] *Cimbros* au vel A uſurpatur ad ex-

[1] *V. g.* BAΓMS. AIΓK: [2] Vide *Olai Wormii* liter. *Danic.* cap. 30. [3] To ðiꞅum iꞅ ᵹenumen ꞅe Gꞃecıꞅca ẏ ꝼoꞃ ıntınga Gꞃecıꞅcꞃa namena. ⁊ ꞅe ẏlca ẏ iꞅ on Engliꞅcum ᵹeƿꞃıꞇum ꞅƿıðe ᵹeƿunelıce. *hiſce additum eſt Græcum* ẏ. *gratia Græcorum nominum*, &c. *Ælfric.* Gramm. cap. de litera. [4] Vid. *Gudmundi Andreæ Iſlandi* Lexicon *Iſlandicum* in A.

pri-

TABELLA.
ad exemplar Evangeliorum Dano-Saxonice, in Bibl. Cottoniana, Nero D.4. Codex S. Cuthberti.
ad formam Evangeliorum Dano-Saxonice, in Bibl. Bodleiana, Codex hic fuit, ut dicitur, ven. Bedæ.
ex Codice Iuniano 27.
ad modum Codicis Cottoniani, Tiberius, B.11. qui Paſtorale D. Gregorii ab Ælfredo R. Saxonice redditum continet
à Codice Bodleiano ejuſdem Paſtoralis
ad ſpeciem Hexaemeri MS.ti S. Baſilii, in qui inſcribitur Hatt.100.
ex libro Homiliarum Bodl. NE.F.4.11. N.B. affine eſt τῷ pro et, in notis Tyronis et Senecæ.
vel è Boethio Alfrediano. Bod. NE.C.3.11. affine eſt τῷ vel, in notis Tyronis et Senecæ
è Libro Iuniano 1o qui continet hiſtoriam Evangelicam cum commentario. vocatur Ormulum ab nomine auctoris, qui Orm et Ormin appellatus eſt.
è Libro Homiliarum, Bodl. NE.F.4.12.
Derivatio literarum quas H.Spelmanus putavit eſſe pure Saxonicas.
Secundum formam quatuor Evangeliorum in Bibliotheca Bodl. quæ Hattoniana vocantur.
è Libro Homiliarum, Bodl. Iun. 24o
* è Cod. MS. qui continet vitas quarundam Sanctarum Virginum, Semi-Saxonice Bodl.
Alphabetum Mæſo-Gothicum, è cod. argenteo ſumtum, per Franc. Iunium, F.F.
Alphabetum Latinum, e Codice MS. Bibliothecæ Bodleianæ. Laud. F. 82.
Alphabetum Græcum, ex eodem MS.to continet ille Codex actus Apoſtolorum Græce ac Latine, in literis uncialibus.
MBurghers ſculp.

primendum 𝔄 mixtum ſeu breviſſimum, quod Hebræorum *Hhateph patach*, vel *Kamētz chatuph* reſpondet: ut in aumur, *miſer*. auga, *oculus*. Þav, vel Þau pro Þe, *hæc, ea*, pluraliter. aullum pro ellum, faurum pro forum, haunum pro honum. unde ſæpe accidit, ut a breviſſimum in au movetur: ut, aimma *avia* in gen. aummu.

V. Nec vocales, & diphthongi ſolum, ſed & conſonantes quædam confunduntur apud *Anglo-Saxones*. exempli gratia, b. ꝼ. u: ut obeꞃ, oꝼeꞃ, oueꞃ, *ſupra, ſuper, ultra, trans*. beboꞃ, beꝼoꞃ, *caſtor*. ebolꞅan, eꝼolꞅan, *blaſphemare*. iꝼiᵹ, iueᵹ, *hedera*. ꝼoꞇ, uoꞇ, *pes*. c. & ᵹ: ut þonceꞅ, þonᵹeꞅ, *cogitationes*. ƿinc, ƿinᵹ, *vir, mas, fortis, præſtans*. ᵹeonᵹne, ᵹeocne, *juvenem*. item c. & k: ut cyninᵹ, kyninᵹ, *rex*. cyð, kyð, *cognatio*. aceꞃ, akeꞃ, *ager*. item c. & q: ut [1] cƿen, quen, *regina, uxor, mulier*. cƿið, quið, *matrix*. c quoque non raro vertitur in h, & hh: ut in ꞅꞇꞃehꞇon *ſtraverunt*, à ꞅꞇꞃeccan. Math. XXI, 8. ſic etiam ᵹ, & i conſonans: ut ᵹaᵹulꞅpillan, iaᵹulꞅpelᵹan, *gargarizare*. ᵹeo, ieo, *olim*. ᵹeoᵹuð, ieoᵹuð, *juventus*, cum multis aliis. ᵹ liqueſcit etiam in h: ut in heꞃeꞇoha pro heꞃeꞇoᵹa, *dux*. ꝺahum pro ꝺaᵹum, *diebus*. etiam in p: ut in ᵹeꞅupoꝺe, *obmutuit*, à ᵹeꞅpiᵹan, *tacere, obmuteſcere*. Math. XXII, 12. ᵹ etiam ante n ſæpe ſupprimitur: ut in ꝺyꞃne pro ꝺyꞃᵹne, ænine pro æniᵹne. ſic h vice verſa quandoque vertitur in ᵹ: ut in þaᵹ pro þah, [2] Gothice 𐌸𐌰𐌹𐌷, *crevit, profecit*, à þean: cniht ƿeox ⁊ þaᵹ, *creſcebat & proficiebat puer*. Cædm. LVII, 20. Lucæ autem II, 52. ꞅe hælenꝺ þeah on ƿiꞅꝺome, *Jeſus proficiebat ſapientia*. Ratio autem propter quam c [vel k] ᵹ & h tam facile invicem mutantur hæc eſſe videtur, quod apud veteres elementum h nunc lenius nunc aſperius proferri ſolebat, ac proinde duplicem quaſi habuiſſe valorem. quando aſperius ſonare faciebat ſyllabam, ſonum edebat ut ח *Hebræorum* vel hh; unde poteſtatem quaſi obtinebat elementi c vel k, quod loco g etiam uſurpari apud veteres ſolebat. g, inquit [3] *Gudmundus Andreæ Iſlandus* inter Runas veterum, neque nomen, neque figuram habuit peculiarem, ſed ejus loco nunc K P, nunc h uſurparunt. Poſtea autem Runarum reformatores P, nempe kaun punctatum, hujus loco induxerunt, & ſtungen kaun [i. e. kaun punctatum] iſtud nuncupavere. cum his conferantur quæ de h ſcribit, ubi oſtendit elementum iſtud ſæpe proferri ut k, vel q. & apud veteres ante n, h & k promiſcue in uſu fuiſſe. Quam diverſa verò erat apud *Anglo-Saxones* ſcribendi ratio unius vocis exemplo *multitudinem* vel *turbam* ſignificantis conſtat. ſcribitur enim (inquit clariſſimus *Mareſcallus*) viginti modis: [4] mæniᵹeo, mænio, mæniu, menio, meniu, mæniᵹo, mæneᵹo, maniᵹe, meniᵹo, maneᵹeo, mæneᵹeo, meneᵹeo, mænyᵹeo, meniᵹeo, maneᵹu, mæniᵹu, meneᵹu, meneᵹo, meniᵹu, maniᵹo. Sic quadrifariam ſcribitur pro *fodit* ꝺielꝼ, ꝺealꝼ, ꝺelꝼ, ꝺalꝼ. pro *paſcentes* læꞅpenꝺe, læꞅƿiᵹenꝺe, læꞅᵹenꝺe, læꞅienꝺe. pro *ejiciam* ic ƿuꞃpe, ic ƿeoꞃpe, ic ƿyꞃpe, ic ƿeꞃpe. ſic ſcribitur pro *homo* [5] man, & mon; pro *poſſit* mæᵹe, & muᵹe; pro *illi, illis* þam, þan, þon. ꞅiᵹ, ꞅi, ꞅie, ꞅe, ꞅio, ꞅeo, *ſit*. ꞅinꝺon, ꞅenꝺon, ꞅienꝺon, ꞅinꞇ, ꞅienꞇ, ꞅinꝺ, ꞅin, ꞅien, ꞅeon, *ſunt*, cum multis aliis, quæ nobis ſuppeditant codd. *A. Saxonicorum* cum variis lectionibus editiones, quæ nuperæ prodiere è theatro *Sheldoniano*.

VI. Literas k, & q. rariſſime uſurparunt *Anglo-Saxones*, ſed earum vice c. & cƿ. vel cu. voces in *Anglo-Saxonica* quandoque ſyncopantur euphoniæ gratia: ut ᵹeꞅylꝺan pro ᵹeꞅylleꝺan. ænᵹum pro æniᵹum. ꞅpaðeꞃ pro ꞅpahpæðeꞃ.

VII. Ᵹ *Anglo-Saxonum* in initio, medio, & fine vocum apud *Anglos* ſæpiſſime in y, vel i liqueſcit. In initio: ut in yeman à [6] ᵹeman; year à ᵹeaꞃe; yoke à ᵹeoc; yelde olim, nunc yeilde, à ᵹelꝺe, *ſolvo, præſto, reddo*; ut in iſto,

Yet will I yelde again, if I ſo much habe.

liber ſatyrarum, qui inſcribitur Peirce Plowman. fol. 27. b. In medio: ut in fail à ꝼæᵹl; ſnail à ꞅnæᵹl; tail à ꞇæᵹl; fair à [7] ꝼæᵹeꞃ. In fine: ut in day à ꝺæᵹ; poppy à papiᵹ. Aliquando liqueſcit in w, ut in auſtrali own, borealibus awn, ab aᵹen; law à laᵹa. Et demum quomodo *Anglo-Saxonicæ* voces factæ ſunt *Anglicæ*, mutando literas ejuſdem organi, aſperando lenes, & leniendo aſperas, vocales, diphthongos & interdum conſonantes leviter mutando, auferendo initiales & finales ſyllabas, præſertim terminationem modi infinitivi, præterea addendo, tranſponendo, & interponendo literas, & voces quoque ſyncopando, non abs re forſan fuerit, nec curioſo lectori ingratum ſubjectis exemplis docere.

Exempla nominum ſubſtantivorum.

Froſt, *gelu*, à ꝼꞃoꞅꞇ. loaf, *panis*, à hlaꝼe, *Goth.* 𐌷𐌻𐌰𐌹𐌱𐍃, vel 𐌷𐌻𐌰𐌹𐍆𐍃. bow, *arcus*, à boᵹa. cart, *currus*, à cꞃæꞇ. youth, *juventus*, à ᵹeoᵹuð. widow, *vidua*, à ƿeoꝺeƿe, ƿiꝺeƿe. *Goth.* 𐍅𐌹𐌳𐌿𐍅𐍉. maw, *ſtomachus*, à maᵹa. ſheet, *lodix*, à ꞅceaꞇ. barn, *horreum*, à beꞃe-æꞃn. ſoul, *anima*, Eboracenſibus ſawl, à ꞅapel, *Goth.* 𐍃𐌰𐌹𐍅𐌰𐌻𐌰. womb, *venter, uterus*, *Scoticè* wamb, à ƿamb, *Goth.* 𐍅𐌰𐌼𐌱𐌰. neighbour, *vicinus*, nechebuꞃa. raven, *corvus*, à hꞃæꝼen. bird, *avis*, à bꞃiꝺꝺe. chaffe, *palea*, à ceaꝼ. ſalve, *emplaſtrum, unguentum*,

[1] *Goth.* 𐌵𐌴𐌽𐍃, 𐌵𐌴𐌹𐌽𐍃, 𐌵𐌴𐌹𐌽𐍉, *uxor, mulier*. [2] Luc. II, 52. [3] In *Lexico Iſlandico*. [4] *Gothice* 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹. [5] A *Gothico* 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰. [6] Quære aliam hujus vocis originem in *Gothico* 𐌲𐌰𐌿𐌾𐌴, *ingens alicujus regionis tractus*. Gloſſ. *Goth.* [7] A voce *Gothica* 𐍆𐌰𐌲𐌺.

TABELLA. I.
Alphabetum Runicum, ex muro Viburgico. I.
A. B. C. D. E. F. G. I. K. L. M. N. O. R. S. T.
Alphabetum Runicum, ex monumentis Scanicis. II.
A. B. D. E. F. G. H. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Bergens. III.
A. B. D. E. F. G. H. I. L. M. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex monumento Ripensi. IV.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Asloensib. V.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y.
Alphabetum Runicum, ex inscriptione Sicelandica. VI.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex lapide Fionico. VII.
A. B. D. E. F. H. I. K. L. O. R. T. V.
Alphabetum Runicum è Saxis Alburgensibus. VIII.
A. E. F. G. I. K. M. N. O. R. S. T. Y.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Arhusiensib. IX.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. O. R. S. T. V. Y.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Nidrosiens. X.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V. Y.
Litteræ quædam Runicæ, ex inscription. Stavangriensib. XI.
A. D. E. F. G. I. L. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex incriptionibus Gothlandic. XII.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y.
Alphabetum Runicum, ex Norvegia. XIII.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
Alphabetum Runicum ex antiquis monum. Island. XIV.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
A. Alphabetum ex ms. Calendario Runico desumptum. v. Worm. de Lit. Run. p. 53.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X.
B. Alphabetum Runicum, ex Legibus Scaniæ MS.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y. Z.
α. Alphabetum Runicum Angrimi Jonæ.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y. Z. oi.
β. Alphabeta bina, per Bonaventuram Vulcanium edita.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. &c.
γ. Alphabeta bina, per Christianum Johannis Wormio transmiſsa.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
δ. Alphabetum Runicum Haraldi Huitfeldij. Worm. Lit. Run. p. 49.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. &.
ε. Alphabeti Runici pars, ex Wulfgango Lazio.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. æ.
ζ. Alphabetum Runicum Petri Lindebergij.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. ei.
η. Alphabetum Runicum, quo utebatur Nicolaus Petri.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
θ. Alphabetum Ulfilæ secundùm Theodorum de Bry.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. ä.
ι. Alphabeta 4. ex Johanne Hepburno, scil. 1. Gothicum. 2. Geticum. 3. Scythicum. 4. Maſsageticum.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
1.
2.
3.
4.
M Burg. sculpt. Uni. Ox.

à ꞃealꝼ, *Goth.* SAABGNS. **rugge**, *læna*, à ꞃeope. **foam**, *ſpuma*, à ꝼæm. **heaven**, *cælum*, à heoꝼen. **iland**, *inſula*, ab ıȝlanð. **fowle**, *volucris*, à ꝼuȝel, *Goth.* FUGLS. **meal**, *farina*, mealeꞃe, vel meleꞃe. **ring**, *annulus*, hꞃınȝ. **ſtirk**, vel **ſtere**, *buculus*, ꞅꞇẏꞃıc, vel ꞅꞇẏꞃc. **ſhovel**, *ligo*, *pala*, ꞅcoꝼel. **lapwing**, *upupa*, leꞃeꞃınc. **ſty**, *hara*, ꞅꞇıȝe. **week**, *hebdomas*, ƿuca vel uca. **thumb**, *pollex*, þuma. **witch**, *lamia*, ƿıcce. **nether** Eboracenſibus, *coluber*, næððꞃa. **nauger**, *terebrum*, naueȝaꞃ. **wain**, *plauſtrum*, *vehiculum*, ƿæȝen, vel ƿæn. **tilt**, *tentorium*, *tabernaculum*, ꞇelꞇ. **droſſe**, *ſcoria*, ðꞃoꞅna. **gander**, *anſer maſculus*, ȝanðꞃa, vel ȝanꞃa. **radiſh**, *rhaphanus*, ꞃæðıc. **ruſh**, *ſcirpus*, ꞃıꞅc. **aſh**, *fraxinus*, ab æꞅc. **clock**, *horologium*, cluȝȝa, *campana*. **ywe**, *taxus*, ab ıƿ. **lobſter**, *locuſta*, loppeꞃꞅꞇꞃe. **ridge**, *dorſum*, *ſtriga*, *tectum*, hꞃıcȝe. **edge**, *acies*, ab ecȝe. **ſeal**, *phocas*, ꞅıole. **hoaſt** Eboracenſibus, *tuſſis*, hƿoꞃꞅꞇa. **marrow**, *medulla*, meꞃȝ. **fole**, *pullus*, ꝼola, *Goth.* FULA. **guilt**, *reatus*, ȝılꞇ. **prieſt**, *ſacerdos*, ꞃꞃeoꞅꞇ. **body**, *corpus*, boðıȝ, *ſtatura*. **halter**, *capiſtrum*, hælꝼꞇꞃe. **cheek**, *mala*, *gena*, ceac. **boſom**, *ſinus*, boꞅme. **hail**, *grando*, haȝol. **ſnail**, *limax*, ꞅnæȝol. **ſpur**, *calcar*, ꞅꞃuꞃa. **munc**, *monachus*, munuc. **yoke**, *jugum*, ȝeoc, *Goth.* ГАGNK. **honey**, *mel*, hunıȝ. **ſhrine**, *ſcrinium*, ꞅcꞃın. **gall**, *fel*, ȝealla. **biſhop**, *epiſcopus*, bıꞅcoꞃ. **law**, *lex*, laȝa. **comb**, *pecten*, camb. **wheat**, *triticum*, hƿæꞇe, *Goth.* ΘAITS. **ſwarm**, *examen*, ꞅƿeaꞃm. **worm**, *vermis*, ƿẏꞃm, *Goth.* VAURM. **ſeed**, *ſemen*, ꞅæð. **light**, *lux*, leohꞇ, *Goth.* ЛИhАД, vel ЛИhАΨ. **wound**, *vulnus*, ƿunð, *Goth.* VUNDS. **laughter**, *riſus*, hleaꞇoꞃ, *Goth.* hЛАhGAN, *ridere*. **thigh**, *crus*, þeoh. **even**, *veſper*, ab æꝼen. **father**, *pater*, ꝼæðeꞃ. **brother**, *frater*, bꞃoþoꞃ, *Goth.* BRΘΨAR. **ſparrow**, *paſſer*, ꞅꞃeaꞃꞃa, *Goth.* SПАRVA. **hawk**, *accipiter*, haꝼuc. **mother**, *mater*, moðoꞃ. **nephew**, *nepos*, neꝼa. **whetſtone**, *cos*, hƿeꞇꞅꞇan. **well**, *fons*, *puteus*, ƿẏl, vel ƿala. **craft**, *ars*, *ſcientia*, cꞃæꝼꞇ. **nut**, *nux*, hnuꞇu. **ax**, *aſcia*, ab æx, *Goth.* AQIZI. **threſhold**, *limen*, þæꞃꞅcƿalð. **head**, *caput*, heaꝼoð, *Goth.* hAUBIΨ. **lord**, *Scotice* **laird**, *dominus*, hlaꝼoꞃð. **foot**, *pes*, ꝼoꞇ. **ox**, *bos*, ab oxa. **ram**, *aries*, ꞃom. **leaſow**, *paſcuum*, læꞅƿe. **whore**, *ſcortum*, huꞃe, vide *Goth.* hΘRΘS. **hew**, *ſpecies*, hıeƿe, vel hıƿe. **harveſt**, *meſſis*, hæꞃꝼeꞅꞇ. **York**, *Eboracum*, (urbs,) Eoꝼoꞃƿıc. **fiſh**, *piſcis*, ꝼıxa, *Goth.* FISK. **fright**, *terror*, ꝼẏꞃhꞇo, *Goth.* FAURhTAN, *timere*. **whey**, *ſerum lactis*, hƿæȝ. **kettell**, *cacabus*, cẏꞇel. **hive**, *alveare*, hẏꝼe. **itch**, *pruritus*, ȝıcþa. **gallowes**, *crux*, *patibulum*, ȝalȝ, vel ȝalȝa, *Goth.* ГАLГА. **otter**, *lutra*, ab oꞇoꞃ. **boar**, *aper*, baꞃ, vel baꞃe. **ſow**, *ſus fœmina*, ꞅuȝu. **bitch**, *canis fœmina*, bıcȝe. **cow**, *vacca*, cu. **bee**, *apis*, beo. **droan**, *fucus*, ðꞃan. **waſp**, *veſpis*, ƿæꞅꞃ. **hornet**, *crabro*, hẏꞃneꞇ. **fly**, *muſca*, ꝼleoȝe. **flea**, *pulex*, ꝼleo. **louſe**, *pediculus*, luꞅa. **toad**, *bufo*, ꞇaðıȝe. **adder**, *coluber*, ab æꞇꞇoꞃ, vel æꞇꞇeꞃ. **needle**, *acus*, næðl, *Goth.* NEΨΛS. **bytte** Wigornienſibus, *uter*, bẏꞇꞇe; **butte**, *dolium*, ab eâdem origine. **counter**, vox Londinenſis pro *carcere urbano*, cꞃeaꞃꞇeꞃn, *carcer*. **orchard**, *hortus*, ab oꞃcıꞃð, *Goth.* AURTIГARDS. **thirl**, in agro Eboracenſi **noſe-thirl**, *naris*, & [1] **Turle** nomen angiportûs in Oxoniâ, per quam itur ex urbe in pomœria borealia; & forſan per metatheſin literarum **drill** inſtrumentum fabrile, quo foramina transadiguntur, à þẏꞃel, vel þẏꞃl, quod *foramen* ſignificat. **way**, *via*, ƿæȝ, *Goth.* VIGS. **wind**, *ventus*, ƿınð, *Goth.* VINDS. **winter**, *hyems*, ƿınꞇeꞃ, *Goth.* VINTRUS. **fee**, *feudum*, ꝼeoh, *Goth.* FAIhU. **miſt**, *nebula*, mıꞅꞇaꞅ, *tenebræ*. **embaſſy**, *Gallice* ambaſſade, ab ambẏhꞇ-ꞅeȝȝa, *nuncius*, vel ambẏhꞇ, *legatio*; vid. gloſſarium *Gothicum*, in ANDBAhTS. Locus ille editus, Londinum meantibus remeantibuſque conſpicuus in agro *Middelſex*. una cum eccleſiâ in ejus ſummitate poſitâ, vulgò, **Harrow o'the Hill**, nomen ſumit à voce heaꞃȝ, ſeu hæꞃȝ, quæ tam *lucus*, quam *fanum* vel *templum* ſignificat. ſi eccleſia à loco, præferenda eſt prior vocis ſignificatio; ſi vero locus à templo, vel eccleſiâ denominatur, poſterior. þa ꞃıȝbeðe anð þa heaꞃȝaꞅ ðeoꝼolȝẏlða, *aræ*, *& templa idolorum*, Bed. H. E. p. 143. Auſtrales *Angli* vocant inſulam flumineam **an eight**, ab ıȝȝaþ quod *inſulam* ſignificat. hı ꝼluȝon oꝼeꞃ Temeꞅe on ænne ıȝȝað, *transvolaverunt Tameſin in inſulam*. chron. *Sax.* in Ann. DCCCXCIII. Templum ſanctæ *Mariæ* in ripâ Thameſis *Suthricenſi* poſitum vulgò vocatur **St. Mary Overs**, i. e. *Sancta Maria ripenſis*, ab oꝼeꞃ, vel oꝼꞃe, *ripa*, in gen. oꝼeꞃeꞅ vel oꝼꞃeꞅ. ıꞅ heoꞃa ealðoꞃ-buꞃh nemneð Lunðen-ceaꞅꞇꞃe on oꝼꞃe ȝeꞅeꞇꞇeð þæꞃ ꝼoꞃeꞅꞃꞃecenan ꞅꞇꞃeameꞅ, *illorum metropolis*, *Londinenſis urbs*, *eſt ſuper ripam præfati fluminis poſita*, Bed. H. E p. 116. Sic eccleſia *omnium ſanctorum* in colle juxta turrem Londinenſem (cujus non ita pridem munificentiâ *Gulielmi* archiepiſcopi *Cantwarenſis* curatus eram) poſita, vulgo vocatur **Allhallowes Berkin**, à [2] beꞃȝen, quod eſt denominativum vocis beꞃȝ *collem* ſignificantis. hæc obiter captandi lectoris gratiâ.

Exempla nominum adjectivorum.

Naked, *nudus*, à nacoð, *Goth* NAQAΨS. **bright**, *clarus*, beoꞃhꞇ, *Goth.* BAIRhT. **fain**, *lætus*, ꝼæȝen, vide *Goth.* FAГINΘN, *gaudere*. **ſmooth**, *glaber*, ꞅmeðe. **rough**, *aſper*, ꞃeoh, *Goth.* RUh. **it**, *iſtud*, hẏꞇ, *Goth.* ÏTA. **quick**, *vivus*, cuce, vide *Goth.* QIVAIZE. **worſe**, Eboracenſibus **warſe**, *pejor*, ƿẏꞃꞅ, *Goth.* VAIRS. **beſt**, *optimus*, beꞅꞇ, *Goth.* BATISTA. vide gl. *Goth.* in voce BATIZΘ. **freſh**, *recens*, ꝼeꞃꞅc. **right**, *rectus*, ꞃıhꞇ, vide *Goth.* ГА-

[1] Niſi potiùs ſit à *turrella*. [2] *Gothice* BAIRГAhEIN. beꞃȝahen, *montanus*, Luc. 1, 39, 65.

RAIhTS. **own**, *ſuus*, *proprius*, Eboracenſibus **awn**, ab aᵹen, *Goth.* AIΓIN, vel AIhIN. vide gl. *Goth.* in voce AIΓAN, *habere*. **ought**, *aliquid*, ab ahꞇ. **nought**, *nihil*, nahꞇ. **all**, *omnis*, ab eal, AΛΛS. **mickel** *Anglis* aquilonaribus, *multus*, mẏcel, MIKIΛS. **little**, *parvus*, lẏꞇel. **ſhort**, *curtus*, *brevis*, ꞅceoꞃꞇ. **long**, Eboracenſibus **lang**, lanᵹ. **any**, ab ænıᵹ. **glad**, *lætus*, ᵹlæð. **gray**, *glaucus*, ᵹꞃæᵹ. **ſharp**, *acutus*, ꞅceaꞃp. **more**, Eboracenſibus **mare**, *plus*, *amplius*, maꞃe. **naſh** Wigornienſibus, *mollis*, *delicatulus*, hneꞅc. **aware**, **unaware**, *paratus*, *imparatus*, ᵹeaꞃpe, unᵹeaꞃpe. **whole**, *integer*, palᵹ, palhᵹ, palh, vel pallıᵹ. **emty**, *vacuus*, ab æmꞇıᵹ.

Exempla verborum.

To **kiſſe**, *oſculari*, à cẏꞅꞅan, *Goth.* KNKΓΛN. to **follow**, *ſequi*, [1] ꝼolᵹıan. to **chide**, *objurgare*, cıðan. to **lend**, *accommodare*, *mutuum dare*, lænan. to **haſp**, *claudere*, hæpꞅıan. to **ſwallow**, *glutire*, ꞅpelᵹıan. to **dry**, *ſiccare*, vel *tergere*, ab aðꞃıᵹan. to **row**, *remigare*, ꞃeopıan. to **aſk**, *inquirere*, *percontari*, ab axıan, vel ahꞅıan. to **knoll**, *pulſare campanam*, cnẏllan. to **ring**, *pulſare campanas*, hꞃınᵹan. to **eke**, *augmentare*, ab ıcan, *Goth.* ΛUKΛN. to **rain**, *pluere*, ꞃeꞃnıan, *Goth.* RIΓNΛN. vide gl. *Goth.* in voce RIΓN. to **threſh**, *triturare*, þeꞃꞅcan. vide ΓΛΦRΛSK, vel ΦRΛSK. to **run**, *currere*, ab aꞃnıan, vel potius à *Goth.* RINNΛN. to **ſcrape**, *ſcalpere*, fit à ꞅcꞃeopan. to **carve**, *reſecare*, *ſculpere*, ceoꞃꝼan. to **ſhove**, *detrudere*, beꞅcuꝼan. to **live**, *vivere*, lıban; vel leoꝼan, ΛIBΛN. to **quell**, to **kill**, *occidere*, cuellan. to **buy**, *emere*, bẏcᵹan, BNΓΓΛN. to **abide**, *manere*, *expectare*, anbıðıan. to **borrow**, *mutuari*, boꞃᵹıan. to **reap**, *metere*, ꞃıpan. to **laugh**, *ridere*, hlıhan, *Goth.* hΛΛhΓΛN. to **wax**, *creſcere*, peaxan, *Goth.* VΛhSΓΛN. to **wake**, *vigilare*, & *expergefacere*, pacıan, *Goth.* VΛKΛN *vigilare*, & *Goth.* VΛKΓΛN *expergefacere*. to **weald**, *regere*, pealðan, *Goth.* VΛΛDΛN. to **ward**, *cuſtodire*, peaꞃðıan, *Goth.* VΛRDΛΓΛN. to **ween**, *opinari*, penan, *Goth.* VENΓΛN. to **winnow**, *ventilare*, pænðpıan. to **waſh**, *lavare*, pæꞅcan.

Exempla indeclinabilium.

When, *quando*, à hpænne, *Goth.* ΘΛN. **enough**, *ſatis*, ᵹenoh. vide *Goth.* ΓΛNΩh. **ſo**, *ſic*, ꞅpa, *Goth.* SVE. **then**, *tunc*, þon, *Goth.* ΦΛN. **whether**, *num*, *nunquid*, hpæþeꞃ. *Goth.* ΘΛΦΛR. **hither**, *huc*, hıðeꞃ, *Goth.* hIΛΛRE. **thither**, *illuc*, þıðeꞃ. **but**, *niſi*, *excepto*, buꞇan. **if**, *Scotice* **gif**, *ſi*, ᵹıꝼ, *Goth.* ΓΛU, vel ΓΛBΕI. **there**, *ibi*, *illic*, þæꞃ, Goth. ΦΛRNh. **at**, *apud*, *ad*, ab æꞇ. **why**, *cur*, hpı, *Goth.* ΘΛ. **whither**, *quo*, hpẏðeꞃ, *Goth.* ΘΛΛRE. **where**, *ubi*, hpæꞃ, *Goth.* ΘΛR. **after**, *poſt*, ab æꝼꞇeꞃ, *Goth.* ΛFTRΛ, ſignificat idem quod **after that** apud *Anglos* i. e. *denuo*, *rurſus*, *iterum*. **from**, *à*, *abs*, *ex*, ꝼꞃam. **among**, *inter*, ᵹemanᵹ. **betwixt**, *inter*, beꞇpux. **through**, *per*, þuꞃh, *Goth.* ΦΛIRh. **over**, *ſuper*, ab oꝼeꞃ, *Goth.* UFΛR. **oft**, *ſæpe*, ab oꝼꞇ, *Goth.* UFTΛ. **ſoon**, *illico*, ꞅona, *Goth.* SUNS. **yea**, *etiam*, ᵹea, *Goth.* ΓΛ, vel ΓΛI. **yes**, *etiam*, ᵹẏꞅe, quod occurrit *Math.* XVII, 25. þa cpæþ he. ᵹẏꞅe. he ðeð. **long**, ab anðlanᵹ, *in longum*, *per*: ut, ꝼoꞃ ꞅe heꞃe up anðlanᵹ Sıᵹene, *perrexit exercitus longo tractu per Sequanam*. chron. *Saxon.* anno DCCCLXXXVII. **about**, *circum*, *circiter*, ab onbuꞇan. ⁊ ꞅloᵹon monıᵹe men æꞇ Hocneꞃaꞇune. anð þæꞃ onbuꞇan. *Anglice*: **and ſlew many men at Hocnortun, and there abouts.**

Caput Secundum.

De articulo, ſive pronomine demonſtrativo, quod grammaticorum vulgus articulum vocant definitum.

I. LInguæ *Anglo-Saxonica*, & *Gothica*, quam *Mæſo-Gothicam* vocamus, pro ingenio ſuo, haud ſecus, ac *Græca*, articulo, ſeu pronomine præpoſitivo delectantur, qui variatus per caſus in utroque numero nominibus præfigitur.

II. Articulus *Anglo-Sax.* ꞅe, ꞅeo, þaꞇ, ὁ, ἡ, τὸ ſignificat. ꞅe autem præponitur maſculinis, ꞅeo fœmininis, þaꞇ neutris: ut, ꞅeo ꞅapel ẏꞅ ma þonne meꞇꞇ. anð ꞅe lıchama ma þonne þaꞇ ꞃeaꞅ, *anima plus eſt*, *quam eſca*, *&* *corpus plus quam veſtimentum*, Luc. XII, 23.

---

[1] Vel ꝼılıᵹean, quod idem denotat. unde vox *Cimbrica*, quæ toties occurrit in *Wormii* monumentis *Danicis*, ꝼılaᵹa, *comes*, *ſocius*, **fellow** *Anglice*. vide *Stephanidis* notas in præfationem *Saxonis Grammatici*, pagg. 4, 5. & *Olai Wormii* monumenta *Danica*; libro III. capite 4.

Nume-

Numerus ſingularis			*Numerus pluralis.*		
Nom.	Se. ὁ. seo. ἡ. þat & þæt. τό.		Nom.	Ða. οἱ, αἱ, τά.	*** *Francice*
Gen.	þæs. * þære. þas & þæs.		Gen	* þæra.	thero, therro,
Dat.	þam. * þære. þam.		Dat.	þam.	thiro, thirro,
Acc.	þone. þa. þat & þæt.		Acc.	þa.	thera, theru,
Abl.	þam. þære. þam.		Abl.	þam	ther, der.

Uſus articulorum exemplis explanatus.

Nom. se, maſc. se Hælend him andſƿarode, *reſpondet illi Jeſus*, Joh. XIX, 11. se dæg ƿæs mære reste-dæg, *erat enim magnus dies ille ſabbati*, Joh. XIX, 31. æfre ƿæs se fæder. ⁊ æfre ƿæs se sunu. ⁊ æfre ƿæs se halga gast an ælmihtig God, *pater ſemper erat, & filius ſemper erat, & ſanctus ſpiritus ſemper erat unus deus omnipotens*, MS. bibl. *Bodl.* in Hom. cui tit. *de fide catholica.*

Gen. þæs. ne eart þu þæs Caseres freond, *non es amicus Cæſaris*, Joh. XIX, 12. þa se Hælend onfeng þæs eceđes, *cum accepiſſet Jeſus acetum*, Joh. XIX, 30. se sunu is þæs fæder ƿisdom..... se halg gast is. sƿa ƿe ær cƿædon. ƿilla ⁊ soþ lufu þæs fæder. ⁊ þæs sunu, *filius eſt ſapientia patris: & ſanctus ſpiritus, ut antea diximus, eſt voluntas, & genuinus amor patris & filii*, Hom. *de fid. cath.*

Dat. þam. and cƿæþ to þam Hælende, *& dixit ad Jeſum*, Joh. XIX, 9. ætforan þam domsetle, *coram tribunali*, Joh. XIX, 13. þa arn heo. ⁊ com to Simone Petre. ⁊ to þam oþrum leorning-cnihte, *tum cucurrit, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum*, Joh. XX, 2. se Hælend stod on þam strande, *ſtetit Jeſus in littore*, Joh. XXI, 4. nis na þ fyr of þære beorhtnysse. ac seo beorhtnysse of þam fyre, *non eſt ignis ex ſplendore, ſed ſplendor ex igne*, Hom. *de fid. cath.*

Acc. þone. þa ledde he ut þone Hælend, *adduxit foras Jeſum*, Joh. XIX, 13. þurh þone ƿitegan, *per prophetam*, Matth. I, 22.

Nom. seo, fœmin. hit ƿæs seo syxte tyd, *erat hora ſexta*, Joh. XIX, 14. seo Magdalenisce Maria, *Maria Magdalena*, Joh. XX, 1. seo sunne þe ofer us scinþ is lichamlic gesceaft. ⁊ hæfþ sƿa ðeah þreo agennysse on hire. an is seo lichamlic edƿist. þ is þære sunnan trendel. oþer is se leoma oððe beorhtnysse. seo þe onlihtð ealne middaneard. ðridda is seo hætu. þe mid þam leoman becymþ to us, *ſol, qui ſupra nos lucet, eſt creatura corporea, nihilominus tres habet proprietates: una autem eſt, ſubſtantia corporea, hoc eſt, ſolis orbis: altera eſt lux, ſive ſplendor*, qui illuminat totum terrarum orbem: *tertia vero eſt calor, qui una cum luce ad nos perfertur*, Hom. *de fid. cath.*

Gen. þære. on Herodes gebyrd-dæge tumbude þære Herodiadiscean dohtur beforan him, *die natali Herodis ſaltavit filia Herodiadis in medio, vel coram illo*, Matth. XIV, 6. se lichama þære arƿurðan fæmnan, *corpus venerabilis virginis.* vide cap. IV. reg. I. gast þære soþfæstnysse. þe of minum fæder gaþ, *ſpiritus veritatis, qui procedit à patre meo.*

Dat. þære. on þære stoƿe. þe is genemned liþostratus, *in loco qui dicitur lithoſtratus*, Joh. XIX, 13. seo stoƿ ƿæs gehende þære ceastre, *prope civitatem erat locus*, Joh. XIX, 20. of þære tyde, *ex eo tempore*, Joh. XIX, 27. sƿa sƿa Augustinus be þære halgan þrynnesse trahtenode, *quemadmodum Auguſtinus de ſancta trinitate tractavit*, Hom. *de. fid. cath.*

Acc. þa. he sylf bær his rode mid him on þa stoƿe. þe is genemned Heafod-pannan stoƿ, *& bajulans ſibi crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum*, Joh. XIX, 17. þa stodon ƿið þa rode, *ſtabant juxta crucem*, Joh. XIX, 25. nu habbað ge gehyred þa halgan þrynnesse. ge scylun eac gehyran þa soþan annysse, *modo de ſancta trinitate audiviſtis, audietis etiam de vera unitate*, Hom. *de fid. cath.*

Nom. þat. neut. gif þ sealt aƿyrð, *ſi ſal evanuerit*, Matth. V, 13. þ þæt halige geƿrit si gefylled, *ut ſacra ſcriptura impleretur*, Joh. XIX, 24.

Acc. þat. lætaþ þat nett, *mittite rete*, Joh. XXI, 6. nim þat cild, *accipe puerum*, Matth. II, 13.

Nom. plur. þa. þa þegnas ƿundon þyrnenne cyne-helm, *miniſtri plectebant coronam de ſpinis*, Joh. XIX, 2. þa þa bisceopas ⁊ þa þegnas hyne gesaƿon, *cum vidiſſent eum pontifices & miniſtri*, Joh. XIX, 6. þ þa lichama ne ƿunodon on rode, *ut non remanerent in cruce corpora*, Joh. XIX, 31.

Gen. þæra. manega þæra Iudea ræddon þis geƿrit, *hunc titulum multi Judæorum legerunt*, Joh. XIX, 20. an þæra cempena, *unus militum*, Joh. XIX, 34. for þæra Iudea ege, *propter Judæorum metum*, Joh. XIX, 38. buton ic geseo þæra .nægla fæstnunge on his handa, *niſi videro in manibus ejus figuram clavorum*, Joh. XX, 25.

Dat. þam. þa cƿæþ he to þam Iudeon. her ys eoƿer cyning, *tum dixit Judæis, ecce rex veſter*, Joh. XIX, 14. on þam dagum com Iohannes, *in diebus illis venit Joannes*, Matth. III, 1.

Acc. þa. bringað þa fixas, *afferte piſces*, Joh. XXI, 10. Herodes clypode þa tungel-ƿitegan, *Herodes vocavit magos*, Matth. II, 7.

III. Articulus apud *Anglo-Saxones* non ſolum appellativis, ſed & propriis nominibus præmittitur prorſus ut ὁ, ἡ, apud *Græcos*; & *il*, & *la* apud *Italos.* etenim ut hi dicunt ὁ Ἀλέξανδρος, *il Taſſo* &c: ſic illi dicunt se Iohannes, *Matth.* III. 4. for þæne Herodem, *Matth.* II. 22. þæs Hælendes modor, *mater Jeſu*, qui vocatur Hælend ab hælan, *ſanare.* se Sibba mid ealle his folce, *Sibba cum omnibus ſuis*, Bed. H. E. p. 251. Nonnunquam etiam præponitur nomini divino, ad denotandam divinæ naturæ excellentiam; ut, se God ƿunaþ on þrynnesse untodæled-

 lic.

lic. ⁊ on anre godcundnysse, *deus indiviſus manet in trinitate, & in unâ divinitate,* Hom. *de fid. cath.* Præfigitur ab *Ælfrico* nomini *ſatanæ*: ut, þa wæs eac swilce se [1] scucca him betwux. to þam cwæþ Drihten. Hwanon come þu. se sceocca andwyrde. Ic ferde geond þas eorþan ⁊ hi be-eode, *inter quos etiam erat pariter ſatanas, ad quem dixit dominus, Unde venis? ſatanas reſpondet, Circuivi terram, & perambulavi eam.* lib. *Job.* cap. I.

IV. Pro þone ſcriptum legitur þæne, & þene. exempla reperiet lector *Marc.* XII, 41. XIV, 27, 71. VI, 45. Ðy etiam in *Dano-Saxonicis* occurrit ſcriptum pro þone: ut, wiþ þu forgelde þy lætmest feorþung, pro þone lætmestan feorþung, *donec ſolveris ultimum quadrantem.* In *Dano-Saxonicis* etiam ſcribitur þæn pro þone: ut, in cod. *Rush.* bibl. *Bodl.* Math. VIII, 28. swa þætte nænig mæhte faran þyrh wege þæn, *adeo ut nemo illac ire poſſet.* pro þam etiam non rarò occurrit ſcriptum þan.

V. Pro seo, ſecundum primi capitis quartam regulam occurrit sio, ut in *Otheri* periplo frequenter. pro seo etiam aliquando reperitur þær, ut þonne onginneð þær syn acenned beon. ... þonne bið ongiten þær syn gefremed beon, *tunc peccatum incipit naſci. ... tunc peccatum cognoſcitur perfici.* Ðær is Greca heahburg. ⁊ heora cynestol, *hæc eſt urbs metropolitica, & imperialis Græcorum.* Boeth. cap. I. unde, ut opinor, genitivus þære, pro quo occurrit þere; & pro þa accuſativo τȣ̃ seo, legitur þæne, *Marc.* v, 32. ubi, *circumſpiciebat videre eam, quæ hoc fecerat,* ſic redditur, þa beseah hine. þæt he gesawe þæne þe þat dyde.

VI. Pro se maſculino etiam legitur seo: ut seo papa, *papa.* seo biscop, *epiſcopus.* seo abbat, *abbas.* Spelman. concil. p. 164, & 166. & alibi: ut & in chron. *Sax. Gibſ.* An. DCCLXXV. at þis gewitnesse wæs seo kining Offa. ⁊ seo kining Ecgferd. ⁊ seo ærceb. Hygebert, *hujus rei teſtis fuit rex Offa, rex Egferdus, & archiepiſcopus Hygebertus.* Pronomen etiam aliquando præmittitur articulo, majoris emphaſeos & diſcretionis cauſâ: ut, cwæþ he se biscop him to, *epiſcopus ei dixit.* cwæþ heo seo abbudisse to him, *dixit ei abbatiſſa.* on þinum þam halgum naman gedon me halne, *in tuo ſancto nomine,* &c. cod. MS. de officiis diurnal. & nocturn.

VII. Ðe etiam occurrit præfixum nominibus per omnes caſus, & in utroque numero, haud ſecus, ac apud nos monoptoton **the**: ut, se heofenlica fæder and þe sunu and þe halga gast geunne us, *pater cæleſtis, & filius, & ſpiritus ſanctus concedat nobis.* Iohannes þe fulluhtere cwæþ, *Johannes baptiſta ait.* þat is þe medeme wæstm þære dædbote, *hic eſt fructus dignus pœnitentiæ.* hu mæg þe læce hælan þe wund, *qui poterit medicus ſanare vulnus.* Bed. H.E. p. 343, 344. Sic in chartâ *Henrici* tertii, cujus clariſſ. Somnerus nobis copiam fecit in dictionario ſuo, ſub voce Unnan; for þe freme of þe leode, *pro bono gentis.* and schullen don in þe worþnesse of Gode, *& facturi ſunt in honorem dei.* Sic in *Spelm.* concil. p. 165. and hwilc abbet þe beþ ðær coren of ðe munecan, *& quiſquis abbas ibi electus ſit à monachis.* Pro seo etiam occurrit þeo: ut, þeo soðe dædbote ne bið heo na æfter geara rune gescrifen, *vera pœnitentia non erit poſt anni curriculum adimpleta,* Bed. H. E. p. 344. Ðeo eorþe soðlice wæs ydel ⁊ æmtig, *terra enim erat inanis & vacua,* Gen. I, 2. in cod. *Cantabr.* verſionis *Ælfrici.*

VIII. Ðy etiam occurrit non raro uſurpatum loco ðam: ut, to fundenes cildes fostre þy forman geare gesylle six scill. þy æfteran geare twelfe. ðy þriddan XXX, *ad puerum expoſitum enutriendum dabuntur anno primo ſolidi ſeni, ſecundo duodeni, tertio triginta.* Cuðræd gefeaht ðy twelftan geare his rices wið Æþelbald, *anno regni ſui duodecimo contra Æthelbaldum pugnavit Cuthredus,* chron. *Sax.* mid ðy biscope ðone þe hi hire sealdon, *cum epiſcopo, quem ei dederant,* Bed. H. E. p. 76. se wæs mid ðy manfullan wæpne acwealde, *qui ſica nefanda peremtus erat,* p. 131. mid þy foresprecenan biscope he sæt æt his undern-swæsendum, *cum præfato epiſcopo ſedit ad prandium,* p. 174. Ðy wite Tuda wæs of middangearde genumen, *hac plaga Tuda raptus eſt è mundo.* Ðy upplican dome stihtigende, *ſuperno diſpenſante judicio,* p. 262.

IX. [2] Articulus *Mæſo-Gothicus* **SA**, ὁ, **SO**, ἡ, **ΨATA**, τὸ, declinatur in hunc modum.

---

[1] *Gothice* **SKOHSAA**, *dæmones.* [2] Exempla, in quibus articulus *Græcus*, & *Mæſo-Gothus* perinde uſurpantur. *Math.* v, 16. **ATTAN ÏSYAKANA ΨANA ÏN HIMINAM.** τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. *Math.* v, 24. **AF-LET GAINAK ΨO ΓIBA ΨEINA.** ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου. *Math.* VI, I. **FKAM ATTIN ÏZYAKAMMA ΨAMMA ÏN HIMI-NAM.** παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. VI, 2. **ΨAI AINTANS.** οἱ ὑποκριταί. **SO AKMA-HAIKTIΨA ΨEINA.** ἡ σοῦ ἐλεημοσύνη. **HAAI-FNNSAKANA ΨANA SINTEINAN.** τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον. **AINHAΨ ΨATA ÏN ΨNS KIUIS. ΨATA KIUIS ΘAN FI-AN.** τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; **AT-TINS MEINIS ΨIS ÏN HIMINAM.** τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. **ΨATA ΨKNTSFIAA ÏS.** αὐτοῦ ἡ λέπρα. **GAH AAAANS ΨANS NBIA-HABANDANS.** καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας. **ΨATA ΓAMEAIDO.** τὸ ῥηθέν. **ΨOS MI-TONINS ÏZE.** τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν. **DN ΨAIM SINONGAM ÏS.** τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. **SA AAI-SAKEIS ÏZYAK.** ὁ διδάσκαλος ὑμῶν. **ΨO NATGA SEINA.** τὰ δίκτυα αὐτῶν. **ÏN ΨIZOS MANAΓEINS.** διὰ τὸν ὄχλον. **ΨAN ΨIZAI BANKΓ GAINAI.** ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. *Marc.* VI, II. **NNTE ΨIZEÏST ΨINDA ANΓAKAI ΓOΨS.** τῶν γὰρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *Marc.* X, 14. **UAΨDN ΨAIM GAINAK.** λέγει τοῖς ἐκεῖ. *Math.* XXVI, 71. **ÏΨ GAINAIM ΨAIM NTA.** ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω. *Marc.* IV, 2. **ΘAS SA TEKANDS MIS.** τίς ὁ ἁψάμενός μου. *Luc.* VIII, 45.

Num.

Numerus ſingularis.		Numerus pluralis.	
Nom.	𐍃𐌰, ὁ. 𐍃𐍉, ἡ. 𐌸𐌰𐍄𐌰, & 𐌸𐍉, τό.	Nom.	𐌸𐌰𐌹, & 𐌸𐍉, οἱ. 𐌸𐍉𐍃, αἱ. 𐌸𐍉, τά.
Gen.	𐌸𐌹𐍃. 𐌸𐌹𐌶𐍉𐍃. 𐌸𐌹𐍃.	Gen.	𐌸𐌹𐌶𐌴. 𐌸𐌹𐌶𐍉. 𐌸𐌹𐌶𐌴.
Dat.	𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰. 𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹. 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰.	Dat.	𐌸𐌰𐌹𐌼.
Acc.	𐌸𐌰𐌽𐌰. 𐌸𐍉. 𐌸𐌰𐍄𐌰.	Acc.	𐌸𐌰𐌽𐍃, & 𐌸𐍉. 𐌸𐍉𐍃. 𐌸𐍉.
Abl.	𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰. 𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹. 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰.	Abl.	𐌸𐌰𐌹𐌼.

X. Pro 𐍃𐌰, legitur per-ſæpe 𐍃𐌰𐌷, & 𐍃𐌰𐌴𐌹, &, ni male memini, 𐌸𐌰𐌽𐌰. ſic quandoque apud *Anglo-Saxones*, þone & þæne, occurrit, pro ſe. ut in fragm. hiſt. *Judith.* p. 25, næſ þeah eorla nan. þe þone ƿiggend aƿeccan dorſte. oððe gecunnian hu þone cumbol-ƿigan ƿiþ þa halgan mægð hæfde geƿorden metodes meoƿlan, *nemo tamen comitum bellatorem expergefacere audebat, aut explorare, quid imperator in ſanctam virginem dei pudicam commiſerat.* ſic cod. *Rush.* in bibl. *Bodleiana*, Matth VI, 1, elcur ge ne habbaþ lean ł meorde mid eoƿer fader þæne þe in heofenum iſ, *alias non habebitis præmium, vel remunerationem apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* ſic etiam apud *Iſlandos* veteris *Cimbricæ* ſive *Scandicæ* conſervatores, Þann legitur pro ſá, vel ſa en: ut, Þar fyrer ſett Þu einn Kong yfer oſſ, Þann yfer oſſ kann ad dæma, *conſtitue igitur nobis regem, qui nos poteſt judicare*, 1. Reg. VIII, 5. ſic Gen. XXI, 3, og Abraham kallade ſinn ſon Þann henum vær fæddur, *& Abraham appellavit filium, qui ſibi natus erat.* vide etiam Gen. XXII, 22. Pro 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰,[1] 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌿𐌷, *Joh.* X, 3. pro 𐌸𐌰𐌽𐌰, 𐌸𐌰𐌽, ut in *Marc.* XV, 44. & 𐌸𐌰𐌽𐌿𐌷, *Joh.* VI, 27. & haud raro 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰, vide *Luc.* VI, 42. 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌿𐌷 legitur etiam pro 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰 dativo.

XI. In plurali pro 𐌸𐌰𐌹𐌼 legitur 𐌸𐌰𐌹𐌼𐌴𐌹. & pro 𐌸𐌰𐌽𐍃, 𐌸𐌰𐌽𐌶𐌴𐌹.

XII. Pro 𐍃𐍉, legitur 𐍃𐍉𐌷, *Luc.* II, 2. & 𐍃𐌹,[2] *Luc.* I, 29. & 𐍃𐌰𐌹. Pro 𐌸𐌹𐌶𐍉𐍃, 𐌸𐌹𐌶𐍉𐌶𐌴𐌹. pro 𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹, 𐌸𐌰𐌼𐌴𐌹, *Marc.* IX. pro 𐌸𐍉, 𐌸𐌰𐌽𐌴𐌹.

XIII. 𐌸𐌰𐍄𐌰 incerti generis nominibus præponitur: ut, 𐌸𐌰𐌽𐌿𐌷 𐍀𐌴𐌹𐌻𐌰𐍄𐌿𐍃 𐌿𐍃𐌻𐌰𐌿𐌱𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌱𐌰𐌽 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌻𐌴𐌹𐌺, τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. 𐌵𐌴𐌼𐌿𐌽 𐌱𐌹𐌼𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌱𐌰𐍂𐌽, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον.

XIV. Obſervandum item eſt, in linguis hiſce cognatis, præſertim in matrici, articulum præpoſitivum cum demonſtrativi, tum relativi pronominis vim & naturam obtinere, ut in capite quinto fuſiùs dicetur. Pro 𐌸𐌰𐍄𐌰, legitur 𐌸𐌰𐍄𐌿𐌷. pro 𐌸𐍉, legitur 𐌸𐌰𐌽𐌹𐌽, *Luc.* X, 21. pro 𐌸𐌹𐍃, 𐌸𐌹𐌶. pro 𐌸𐍉, etiam 𐌸𐌰 quandoque occurrit.

XV. Hactenus de articulo definito, vel demonſtrativo. Indefinitus autem eſt an ſingularis; & rum tam ſingularis, quam pluralis numeri: ut infra oſtendetur in cap. VI.

Caput Tertium.

De nomine.

I. Nomen eſt vel ſubſtantivum, vel adjectivum. Subſtantivum vel ſimplex eſt, vel compoſitum. ſimplex, ut ƿite, *pœna.* huſ, *domus.* hiƿe, *domus* vel *familia.* gedale, *diviſio.* Compoſitum: ut ƿite-huſ, *domus ſuppliciorum.* hiƿ-gedale, *repudium.* henne-æg, *gallinæ ovum.* (ex henne & æg.) butan an henne æg, *niſi unum gallinæ ovum*, Bed. H. E. p. 226. Et ut linguarum nulla, ne ipſa quidem *Græca*, in componendis nominibus frequentior eſt, ita nec quidem felicior, quam *Anglo-Saxonica*: utpote quæ res omnigenas, rerumque affectiones, & reſpectus abſque omni ambage ſuis συζυγίαις clarè, & eleganter ſolet exprimere. Quiſquis vel primis labris *Anglo-Saxonicam* attigerit, hanc compoſitorum & decompoſitorum emphaticam elegantiam non ſine ſumma voluptate percipiet. en prælibamina quædam! nomina ſcilicet, quibus ſua varietate ludens *Cædmon* expreſſit *arcam Noæ.* mere-huſ, *domus marina.* ƿudu-fæſten, *ligneum caſtrum.* mere-cieſte, *arca marina.* ſund-reced, *aula marina.* ƿæg-bord, *tabernaculum in fluctibus.* ƿæg-þele, *tabulatum in fluctibus.* ſtream-ƿeall, *fluctuum murus.* hrof-gefor, *tectum mobile.* quibus adde lif-frea, *vitæ dominus.* gaſt-gedal, *ſpiritus ſeparatio*, i. e. *mors.* eþel-ſtol, *patria.* heolſtor-ſceado, *antrum tenebroſum*, i. e. *chaos.* Hic obſervandum eſt priorem vocem in compoſitis nominibus, & duas priores in decompoſitis [3] adjectivi naturam habere, & per adjectivum debere reddi *Latinè*; aut ubi deſunt adjectiva, per ſuum genitivum, vel

[1] Fortaſſe ex 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰 & 𐌿𐌷 euphonico.

[2] Et *Luc.* VII, 44, 45. *Marc.* VI, 24.

[3] Subſtantivam vocem in compoſitis adjectivè poſitam celeberr. *Joban. Walliſius* in ſuâ Gramm. *Angl.* aptè vocat adjectivum reſpectivum, utpote quo reſpectus alii ferè omnes, præter eos qui adjectivo poſſeſſivo innuuntur, ſignificari ſolent.

C peri-

periphraſin adjectivo æquipollentem. ex. gr. isern-bend, *vinculum ferreum.* biscop-scire, *parœcia*, hodie *diœceſis*; verbum verbo, *præfectura epiſcopalis.* scire-biscop, *epiſcopus diœceſanus.* Ƿilferþe wæs adrifen of his Biscopsettle, *Wilfredus pulſus eſt à ſede ſua epiſcopali.* Londonceastre-biscop, *Londinenſis epiſcopus.* Cantwaraburgcyrice, *eccleſia Cantuarienſis.* niht-butter-fleog, *blatta*, quod ſit quaſi nocturnus papilio.

II. Nomina apud *Anglo-Saxones* variantur per caſus, perinde ac apud *Græcos*, & *Latinos.* Subſtantiva verò variantur (quatenus mihi hactenus obſervare licuit) ſex modis, ac proinde dici poſſint declinationes apud *Anglo-Saxones* eſſe ſex.

III. Prima declinatio eſt nominum, quæ faciunt genitivum ſingularem in es, dativum in e, nominativum pluralem in as, genitivum in a, & dativum in um: ut,

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. smið, *faber.*	Nom. * smiðas.
Gen. * smiðes.	Gen. smiða.
Dat. smiðe.	Dat. smiðum.
Acc. smið.	Acc. smiðas.
Voc. eala þu smið.	Voc. eala ge smiðas.
Abl. smiðe.	Abl. smiþum.

IV. Secunda declinatio eſt nominum, quorum nominativus ſingularis exit in a, genitivus, dativus, accuſativus, & ablativus in an; nominativus etiam pluralis, in an, genitivus in a, & dativus in um: ut,

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. ƿitega, *propheta.*	Nom. ƿitegan.
Gen. ƿitegan.	Gen. ƿitegena.
Dat. ƿitegan.	Dat. ƿitegum.
Acc. ƿitegan.	Acc. ƿitegan.
Voc. eala þu ƿitega.	Voc. eala ge ƿitegan.
Abl. ƿitegan.	Abl. ƿitegum.

Propria exeuntia in a eodem modo declinantur: ut, Nom. Maria. Gen. Marian. Dat. Marian. Acc. Marian. Voc. eala þu Maria. Abl. Marian. on þa ylcan tid he wæs abysgad mid heſigum gefeohtum wið Blædlan, and Attilan Huna cyningum, *graviſſimis eo tempore bellis cum Blædla, & Attila Hunnorum regibus erat occupatus*, Bed. H. E. lib. 1, cap. 2.

[1] Notandum autem eſt, ſecundam hanc declinationem non ſolum pro ſpecie declinationis habendam eſſe, ſed etiam pro communi forma declinandi, in qua flectuntur nomina omnium declinationum, terminando nominativum ſingularem in a, & pluralem in an. ſic à ƿiteg, quod frequens occurrit in codice evangeliorum interlineato *Cottoniano*, fit ƿitega, *propheta.* ab heort, heorta, *cor.* ab yldre ł ældre, *plur. num.* yldran, *majores natu.* à brydgum, *ſponſus*, brydguma. Utrumque enim legitur, Matth. xxv. cod. *Cotton.* suigo uuetlice dyde ðe brydgum, *moram autem fecit ſponſus.* verſ. 5, heonu brydguma cwom, *ecce ſponſus venit.* Præterea collatis, quæ cùm in evangeliis impreſſis, tum in dicto codice *Cottoniano* legi, cum eis, quæ à *Runolpho* in rudimentis ſuis *Iſlandicis* traduntur de declinationibus & nominibus compoſitis cap. II, & III, perſuaſum mihi eſt nomina hac formâ declinata æquipollere quoad ſignificationis emphaſin, ſi non ſemper, maxima certe ex parte, nominibus compoſitis apud *Iſlandos*; quibus ita conjunguntur articuli, ut ambo per omnes caſus utriuſque numeri in unum coaleſcant. Multa exempla conjecturam hanc noſtram corroborant: ut, æfter costnunge dagana ðara, *poſt tribulationem* [*tentationem*] *dierum illorum*, pro daga, Matth. XXIV, 29. mið ðy geheras gefehto ⁊ woeno gefehtana, *cum audiveritis prælia & opiniones præliorum*, pro gefehta ł gefeohta, Matth. XXIV, 6. gie worhton þa ilca cofu ł græfe ðeafena, *vos feciſtis illam ſpeluncam latronum*, pro þeafa ł ðeofa, Matth. XXI, 13. ne geþencas fif hlafana, *neque recordamini quinque panum*, pro ðæra fif hlafa, Matth. XVI, 9. hwi forgimað ðine leorninng cnihtas ure yldrena lage, *quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum?* Matth. XV, 2, verſionis impreſſæ. codex enim *Cott.* habet ældra. Ðæra etendra wæs tal fif ðusend ðæra wearana, *manducantium fuit numerus v millia virorum*, pro weara ł wera, Matth. XIV, 21. acas to wyrtruma treuna gesetet is, *ſecuris ad radicem arborum poſita eſt*, pro treua ł trira, Matth. III, 10. la næddrena cyn, *progenies viperarum*, Matth. III, 7, verſionis impreſſæ, & in verſione interlineata cod. *Cott.* ætterna cyn, pro ðæra næddra, & ðæra ættra cyn. Gristbiotung toðana, *ſtridor dentium*, Matth. XIII, 50, cod. *Cott.* in impreſſo verò, toþa. Aliquando autem majoris, ut videtur, emphaſeos cauſa, articulus præmittitur nominibus hac forma inflexis: in hrorum ðara

---

** Inde in noſtratium ſermone, nominum ſubſtantivorum genitivus ſingularis & nominativus pluralis exeunt regulariter in **s** vel **es**: ut in **stones**, quod *lapidis* & *lapides* ſignificat. [1] Quæ hic ſubſequuntur prætereat tyro nondum *Anglo-Saxonicis* literis aliquantulum imbutus.

plæcena,

plæcena, *in angulis platearum*, Matth. vi, 5, cod. *Cott.* pro ðara plæca. hiſce addas, en lio-mana ðinra, *unum membrorum tuorum*, Matth. v, 30, in cod. *Cott.* in impreſſo evang. *Sax.* an ðinra lima. Ða forma doege ðara þorofena mæta, *in die azymorum*, pro, on ðam for-man dage ðæra ðearf-mæta i ðærf-mæta, Matth. xxvi, 17. ðatte ƿeron gefylled ƿrioto ƿitgana, *ut implerentur ſcripturæ.* in verſione impreſſa, þ ðæra ƿitegena halgan geƿritu syn gefyllede, Matth. xxvi, 56. Notandum quoque eſt, nominativum ſingularem hujus declinationis aliquando occurrere terminatam in an, more obliquorum: ut in exemplo ſupra dicto cap. ii, reg. 10. cumbolƿigan, pro cumbolƿiga. ſic *Cædm.* xlviii, 3. næfre gerefan rædað þine eafora yrfe, *villicus nunquam dominabitur tuæ hæreditati.* ſic p. 105, 7, ðu eart hæleða helm. ⁊ heofen deman. engla ordfruman, *tu es heroum protector, cœli judex, angelorum auctor.* & *lin.* 12. legitur, þone ƿergan, pro se ƿerga, *malignus, vel execrabilis.* n autem nominativo addi cenſeo juxta morem nominum compoſitorum apud *Cimbros*, de quibus infra in cap. xx, & xxi. ut enim ab þerra, apud *Cimbros* fit þerran: ſic à dema, *Cimbrice* deman.

V. Tertia declinatio eſt nominum, quæ variantur ad exemplar primæ declinationis, excepto nominativo plurali, qui terminatur in u: ut,

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. andgit, *ſenſus.*	Nom. andgitu.
Gen. andgites.	Gen. andgita.
Dat. andgite.	Dat. andgitum.
Acc. andgit.	Acc. andgitu.
Voc. eala þu andgit.	Voc. eala ge andgitu.
Abl. andgite.	Abl. andgitum.

Dat. & ablat. ſingularis in hâc & prima declinatione aliquando terminantur in a: ut, þæs fann ys on his handa, *cujus ventilabrum in manu ſua eſt,* Matth. iii, 12.

Terminatio pluralis u ſecundum *reg.* 3. *cap.* 1. non raro mutatur in o & a, ut gemæro & gemæra, pro gemæru, *fines, termini.* & nonnunquam in æ.

VI. Quarta declinatio eſt nominum neutri generis, quæ variantur prorſus ut in prima, niſi quod * nominativus pluralis eandem plerumque ſortiatur terminationem cum ſingulari. plerumque, dico; nam aliquando terminatur in e, & a.

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. ƿord, *verbum.*	Nom. ƿord.
Gen. ƿordes.	Gen. ƿorda.
Dat. ƿorde.	Dat. ƿordum.
Acc. ƿord.	Acc. ƿord.
Voc. eala þu ƿord.	Voc. eala ge ƿord.
Abl. ƿorde.	Abl. ƿordum.

Sic bearn, cild, ƿif, *faciunt in plurali* bearn, cild, ƿif.

VII. *Quinta declinatio eſt nominum, quæ inflectuntur per omnes caſus, ut in prima; niſi quod genitivum* ſingularem emittant in e, & nominativum pluralem in a. e. o. u: ut,

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. ƿiln, *ancilla.*	Nom. ƿilna. e. o. u.
Gen. ƿilne.	Gen. ƿilna.
Dat. ƿilne.	Dat. ƿilnum.
Acc. ƿiln.	Acc. ƿilna.
Voc. eala þu ƿiln.	Voc. eala ge ƿilna.
Abl. ƿilne.	Abl. ƿilnum.

Terminata in nese, nesse, nysse, hoc modo declinantur omnia. Sic sƿustor, & sƿeostor *ſoror*, faciunt in *plur.* sƿustra, sƿeostra, gesƿeostra, *ſorores.*

VIII. Sexta declinatio eſt nominum, quorum nominativus ſingularis exit in u, genitivus in a, dativus, accuſativus, in u, & a, vocativus in u, & quæ in plurali formantur ut in quinta. ex. gr.

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. sunu, *filius.*	Nom. suna.
Gen. suna.	Gen. suna.
Dat. sunu. a.	Dat. sunum.
Acc. sunu. a.	Acc. suna.
Voc. eala þu sunu.	Voc. eala ge suna.
Abl. sunu.	Abl. sunum.

IX. Quædam tamen occurrunt irregularia, & planè heteroclita. Sic fæder, *pater*, eſt monoptoton in ſingulari, in plurali verò ſequitur formam primæ declinationis. *Dano-Saxonice* tamen

* Sic nomina neutra apud *Iſlandos* habent nominativum pluralem ſimilem nominativo ſingulari.

legitur fedores, in gen. ſing. Math. XXVIII, 20, cod. interl. evang. *Cott.* ubi quoque vide Joh. VI, 39. [1] Gescy, *calcei*, eſt plurale monoptoton. Sic broðor, *frater*, & moðor, *mater*, ſunt heteroclita, quæ faciunt in obliquis ſing. num. broðor, & breðer, moðor, & meðer. broðor autem in plur. ſequitur formam tertiæ declinationis, reddens broðru & gebroðru. Hiſce addantur fot, *pes*, boc, *liber*, quæ faciunt in recto & accuſ. plur. fet, [2] bec. Monoſyllaba in æ deſinentia ſunt quoque monoptota in ſing. num. ut sæ *mare*, æ, *lex*. Man, *homo*, cum compoſitis, facit in dativo ſing. & in nom. & accuſ. plur. men: ut, nis na god þisum men ana to punianne, *non eſt commodum, ut hic homo ſolus ſit*, Gen. II, 18. ⁊ geworhte þ ribb to anum wifmen, *& ædificavit coſtam in mulierem.* men wurdon þa gemenigfilde. þa gesawon godes bearn, *quum homines multiplicati eſſent, viderunt filii dei*, Gen. VI, 1. æg, *ovum*, cealf, *vitulus*, faciunt in nom. & accuſ. plurali ægru, cealfru: ut, þa þe on þas halgan tide cyse. ⁊ ægru. ⁊ win. ⁊ fisc forgan, *qui vero hoc ſancto tempore, caſeo, & ovis, & vino, & piſcibus abſtinere poſſint*, Spelm. concil. p. 614. ymbtrymdon me cealfru manige, *circumdederunt me vituli* [o] *multi*, Pſalm. XXI, 22. lus, *pediculus*, mus, *mus*, in plur. faciunt lys, mys: gif nu ge gesawen hwelce mus. þ wære hlaford ofer oþre mys, *jam vero ſi murem quempiam videretis, qui dominus eſt aliorum murum*, Boeth. p. 32. cu, *vacca*, in plur. facit cy. ⁊ agefe men to Liminge L eawa. ⁊ X cy, *& dabuntur Limingi* L *oves*, *&* X *vaccæ*. And men selle him to þæm lande IIII oxan. ⁊ II cy, *& dabuntur in uſum prædii* IV *boves*, *&* II *vaccæ*, teſtament. cujuſdam *Abbæ* vicecomitis MS. quod incipit, IC Abba geræfa. bibl. *Cott.* *Auguſtus*, A. 2. Ratio autem horum anomaliæ patet ex *Iſlandicâ* Grammaticâ *Runolphi Jonæ*, ad quam mitto lectorem.

Nota etiam, quod nomina propria *Latina* non raro immutata, & ſuo more finita inveniuntur apud *Anglo-Saxones*, tam in recto, quam in obliquis: ut, Gaius se Casere oþre naman Iulius. Claudius se Casere se wæs feorþa fram Augusto. þone æþelan Albanum se pertmberende Bryton forþberedð. seo hergung wæs þurh Alaricum cyning geworden. He ealderlicnesse onfeng from Bonifatio þam papan. Excipe ab hâc regulâ caſum genitivum, qui fere ſemper exit in es: ut, þa comon þa ærendracan to Albanes huse. se wæs acwealde for Cristes geleafan. & unum nominativum Crist, nam Christus, quantum quidem mihi obſervare contigit, haud legitur in avitâ linguâ.

Non raro etiam appellativa *Latinorum* leguntur in ſermone *Anglo-Saxonico*, more *Latino* terminata: ut, þy twelftan dæge kalendarum Augustarum, *die XII. calendarum Auguſti*, Bed. H. E. p. 130. se mæsse-preost orationem arædde, *presbyter orationem dabat.* god hyrde wæs Petrus, and god hyrde wæs Paulus, and gode wæron þa Apostoli, *bonus paſtor erat Petrus, bonuſque paſtor Paulus, bonique erant Apoſtoli.*

X. Terminationes ſubſtantivorum in lingua *Anglo-Saxonica* plures ſunt, quàm quæ regulis ſubjici poſſunt; ne tamen hâc in re penitus deſim curioſis, ſequentes obſervationes ſubjungendas duxi. Quædam exeunt in dom, vel dome, quod primò *munus*, & *officium* denotat cum *ditione*, & *dominio*: ut in cyn-dome, vel cyning-dome, *regnum*. ealdor-dome, *præfectura comitis*. biſceop-dome, *munus epiſcopale*. abbot-dome, *abbatia*, &c. unde in hodierno ſermone *Anglorum*, **popedome**, *papatus*. **dukedome**, *ducatus*. **Chriſtendome**, *Chriſtianiſmus*. ſecundò denotat *ſtatum*, *conditionem*, *qualitatem*, *proprietatem*: ut freodom, *libertas*. þeow-dom, *ſervitus*. dysigdom, *ſtultitia*. haligdom, *ſanctimonia*. hure-dom, *meretricium*. wiccungdom, *magia*. swicdom, *fraus*. wisdom, *prudentia*. witigdom, *ſapientia*. witedom, *prophetia*. inde noſtratia, **thraldome**, **wiſdome**, **whoredome**, & ſimilia.

XI. Quædam etiam *munus*, & *dominium* ſignificantia producuntur in rice, vel ric: ut, cynric, *regnum*. biſceop-ric, *epiſcopatus*. unde noſtrate **biſhop-rick**. ſed hæc & hujuſmodi potius pro compoſitis habenda ſunt; quia rice, vel ric *dominium*, *ditionem*, & *imperium* ſignificat.

XII. Non pauca producuntur in had, vel hade, quod etiam *ſtatum*, *conditionem*, & *qualitatem* ſignificat: ut, [3] mægð-hade, vel mæden-had, *virginitas*, &c. hinc noſtratium terminatio in **head**, & **hood**: ut in **maidenhead**, **childhood**, **knighthood**, *virginitas*, *pueritia*, *dignitas equeſtris.* ſed ſi quis hæc & alia hujuſmodi potius ad compoſitorum claſſem reducenda contenderit, eo quod had *ordinem*, *ſexum*, *gradum*, *ſtatum*, *&* *qualitatem* ſignificet, non reclamabo.

XIII. Nonnulla terminantur in scyr, vel scyre: ut gefer-scyre, *ſodalitas*, tun-scyre, *villicatio*, vel *villici munus*. niſi hæc etiam & alia hujuſmodi quoque compoſita potius cenſenda ſint, quia scyr, vel scyre *præfecturam*, *curam*, *munus*, *negotium*, & *occupationem* ſignificet.

XIV. Quædam deſinunt in scyp, vel scipe: ut gefer-scype, *ſocietas*. þegn-scipe, *thani dignitas*, vel *munus*. gebeor-scype, *convivium*. weorð-scype, *dignitas*, &c. hinc noſtratium terminatio in **ſhip**: ut in **ſteward-ſhip**, *villici munus*. **alderman-ſhip**, *munus ſenatoris urbani*, &c.

XV. Multa terminantur in a: ut cempa, *miles*. oxa, *bos*. geþafa, *fautor*. gerefa, *comes*. gefera, *ſocius*. nama, *nomen*. wana, *defectus*. æmta, *otium*. quorum non pauca fiunt *Anglica*, abjiciendo a finalem, vel mutando a in e.

XVI. Alia à ſubſtantivis profecta finiuntur in reden, ræden, redenn, rædenn: ut, gefer-redenn,

---

[1] *Goth.* 𐌲𐌰𐍃𐌺𐍉𐌷, in gen. 𐌲𐌰𐍃𐌺𐍉𐌷𐌴.

[2] Boc etiam reddit bec, in dativ. vel abl. ſing. ut, on ðære ilcan bec, *in eodem libro.*

[3] A *Gothico* 𐌼𐌰𐌲𐌰𐌸, *virgo*. *Iſlandice* mey, *virgo*.

ſocietas.

ſocietas. mæʒ-ræden, *cognatio.* teon-ræden, *injuria.* hiƿ-rædenn, *familia.* ʒecƿid-rædenn, *pactum.* Quædam exeunt in elde: ut, à fær, *iter*, færelde, *via, iter, greſſus.* Nonnulla ab aliis quoque derivata exeunt in els: ut recels, *thus*, à rec, *fumus, vapor, ſuffitus.* fætels, *pera, marſupium*, à fæt, *vas.* rædels, *ænigma*, à ræd, *conjectura.* Quædam more *Francico* terminantur in sceaft: ut hyʒesceaft, *animus, mens*, ab hyʒe. metodsceaft, *deitas, divinitas*, à poetico, metod, *deus.* exempla; frynd sind hie mine ʒeorne holde on hyra hyʒesceaftum, *hi ſunt maximè amici mei, ſuis animis fideles*, Cædmon VII, 15. ƿintra hæfde tƿa hund-teontiʒ ⁊ fife eac. þa he forðʒeƿat mid feorum frod metodsceaft seon, *annos natus erat ducentos & quinque, quum longævus ad videndam deitatem ex hac vita diſceſſit*, Cædm. XXXIX, 7. Nonnulla fœminina terminantur in yss, iss, ess, ysse, isse, esse: ut, cneoriſſe, cneorysse, *generatio, familia.* ælmesse, *eleemoſyna.* blisse, *lætitia.* Quædam etiam occurrunt in o terminata, ut freoh, vel freo, maſc. *liber, dominus.* feoh, vel feo, neut. *pecunia, pecus, opes.* quæ flectuntur in hunc modum:

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*	
Nom. freoh, freo.	Nom.* freos.	*Eodem modo declinatur feoh, niſi quod in nom. & accuſ. plur. facit feo: & o in a verſo, fea.
Gen. freos.	Gen. frea.	
Dat. freo.	Dat. freum.	
Acc. freoh, freo.	Acc. freos.	
Abl. freo.	Abl. freum.	

Exempla. Hehlodon him to hyðe hordƿearda ʒestreon. fea ⁊ freos ʒelæddon, *onerabant ſe, ut ſpoliis, quæſtorum theſauris, nummos etiam & dominos* [nummorum] *abducebant*, Cædm. LXXVI, 17. hƿæt þu þonne mæne mid þære ʒitsunʒe þæs feos, *quid tu igitur pro avaritia tua doles propter pecuniæ* [opum] *jacturam?* Boeth. p. 69. mid hu micclan feo, *quanta cum pecunia?* mid unarimedum feo, *innumeris cum nummis.* p. 88.

XVII. Plurima verbalia terminantur in anʒe, inʒe, onʒe, unʒe: ut, biʒanʒe, *cultus.* onbryrdinʒ, *compunctio.* þotorunʒ, *ploratus.* bismerunʒe, *illuſio.* hæftnunʒe, *captivitas.* leasunʒe, *mendacium.* quibus adde [1] onstinʒ, cujus ſenſum non ſatis aſſequutus clariſſimus *Spelmannus*, tanquam inexplicabilem præteriit in [2] epiſtolâ *Agathonis* papæ, quâ certas quaſdam immunitates conceſſit monaſterio *Medeshamſtedenſi*, vel *Petroburgenſi*; ubi hæc verba, þat ne kynninʒ. ne biscop. ne eorl. ne nan man have nan onstinʒ, ſic vertit: *ut nec rex aliquis, aut epiſcopus, aut comes, aut quiſquam alius* onstinʒ *exigat, vel percipiat*: ex adverſo tamen in margine addit, fortè *hoſpitium.* Somnero eſt *tributum, vectigal.* certè STIGGAN apud *Gothos*, stinʒan *Sax.* unde vox derivata videtur, ſignificat *cum magno comitatu & pompa procedere*; unde forſan onstinʒ ſignificat *dominium* vel *jus hoſpitii ad dominum pertinens*, quod rex, epiſcopus vel alius aliquis dominus ſibi & ſuis vendicat, vel *tributum*, & *viaticum*, quod miniſtrare ſolent vaſalli domino, quum magno ſtipatus comitatu proficiſcatur. *Hæc obiter.* *Nota autem, quod nomina terminata hoc modo ſunt fœminina omnia.*

XVIII. *Haud pauca fœminina ab adjectivis nata exeunt in* nes, nesse, vel nysse: ut, dysiʒnesse, *ſtultitia*, þrinesse. *trinitas.* ʒelicnesse, *ſimilitudo.* soþfæstnysse, *veritas.* Retinetur adhuc fœminina hæc terminatio apud noſtrates, in **whitenesse**, *albedo.* **hardnesse**, *durities.* **newnesse**, *novitas*, **greatnesse**, *magnitudo*, & mille aliis. apud *Gothos* multa fœminina terminantur in NS, quod per primi capitis reg. 2. valet NES: ut, ГΛΛΛПБЄINS, *fides.* ГΛMЄΛЄINS, *ſcriptura.* ГΛKΛIhTЄINS, *juſtitia.* ГΧΛЄINS, *ſalutatio.* hinc, ni fallor, nesse *A. S.*

XIX. Quædam verbalia exeunt in þ vel þe: ut, mæʒþ, *poteſtas.* mæʒðe, *provincia, cognatio.* frymþe, *principium.* þiefþe, *furtum.* ʒesiðe, *viſio.* ʒesælþe, vel ʒesylþe, *fælicitas.* myrþe, *hilaritas.* hinc terminatio *Anglica* in **th**, vel **the**: ut in **drougth**, vel **drought**, *ariditas.* **growth**, *incrementum.* **mouth**, *os, oris.* **tithe**, *decima.* **mowth**, *demeſſio.* **tooth**, *dens.* **broth**, *juſculentum.* **oath**, *juramentum.* [3] **death**, *mors.* [4] **heath**, *planities inculta, ericetum.* **breadth**, *latitudo.* **depth**, *profunditas.* Apud *Gothos* quoque ψ, & ψΛ eſt terminatio nominum; ut in ГΧψ, *Deus*, God *Anglo-Saxonicè.* UIψ, *uterus.* MΛГΛψ, *virgo.* ΛIψΛ, *artus*, lið *Anglo-Saxonicè.*

---

[1] *Gul. Nicolſonus* archidiaconus *Carleolenſis*, in ſeptentrionalibus literis vir maximus, putat hanc vocem potius contrahi ab onsettunʒ, quod ab onsettan, *inhabitare*; unde *Northymbris* **onset** idem eſt, quod *manſus, toftum.* hæc ille. ſed quo minus ab opinione meâ recedam, facit uſus verbi stinʒan, in chron. *Sax. Gibſ.* anno DCXCIV. þat nan læƿede man nah mid rihte to stinʒan hine an anne cirican. na anan þara þinʒan þe to cyrcan belimpð. quod ſic verto: *quod nullus laicus jure debet ad eccleſiam quamvis, aut aliquam poſſeſſionem, quæ ad eccleſiam ſpectant, militari ordine, aut magno ſtipatus comitatu, ut dominus, procedere.* Ratio, propter quam, ſic locum vertimus, ſumitur ab iis quæ ſequuntur: and for þi stranlice ƿe ʒesettað ⁊ demað ⁊ on Godes naman þes ealmihtiʒes ⁊ on ealra halʒena ƿe forbeodað ... eallan læƿedan mannum æure ænne hlauordscipe ouer cyrcan, *idcirco nos firmiter conſtituimus, ac decernimus, & Dei omnipotentis nomine, omniumque ſanctorum interdicimus omnibus laicis in perpetuum dominatione omni in eccleſias.* [2] Concil. tom. 1. p. 164. [3] *Goth.* ΛΛΠΨΠS, *mors.* [4] *Goth.* hΛIψGΧ, *ager.* ΛIKψΛ.

AIRÞA, *terra*, eorð *Anglo-Saxonice*, earth *Anglicè*. MERIÞA, *rumor*. Et quis dubitare poteſt, quin þ, & þe *Anglo-Saxonum* orta ſit à *Goth.* Þ, & ÞA.

XX. Multa maſculina exeunt in er, vel ere: ut, godſpeller, *evangeliſta*. fulluhter, *baptiſta*. ſædere, *ſeminator*. hic, ut alicubi obſervat *Thomas Mareſchallus*, monendum eſt particulam finalem er forſan per aphæreſin euphonicam fieri à voce [1] wer, quæ *virum* ſignificat; ac ſi fulluhter, v. gr. contraheretur ex fulluht-wer. equidem non video, quin *baptiſta* dici poſſit fulluht-wer eodem ſenſu, ac *agricola* dicitur æcer-man: ac apud [2] *Cimbros* veteres *juriſperitus*, laga-madur. *prædo*, ſtiga-madur, an high-way-man. viderint critici, quid de hâc re ſtatuendum ſit. certè huic conjecturæ favet, quod *Scoti* in multis *Saxonizantes* vocant *juriſperitum* a law-wer, ac ſi olim *Saxonicè* ſcriberetur lag-wer. & in noſtrâ etiamnum linguâ omne verbum format ſubſtantivum agentis in er: ut in builder, *ædificator*. pleader, *cauſidicus*. ſwearer, *dejurator*. drinker, *compotator*, &c.

XXI. Haud pauca (quorum magna pars ſunt diminutiva) etiam formantur in ling: ut, hæftling, *captivus*. helfling, *dupondium*. wræcling, *captivus*, *ſeditioſus*. cnæpling, *adoleſcens*, *puellus*. æþeling, ut videtur, per craſin, ab æþel-ling, *princeps*, *nobilis juvenis*. & lytling, pro lytel-ling, *parvulus*. retinetur & hoc affixum finale apud *Anglos*: ut in neſtling (à neſt, *nidus*) *pullus tenellulus* poſtremo excluſus, & nido, poſtquam cæteri pulli avolarint, adhærens. hireling, *mercenarius*, ab hire, *merces*. ſuckling, *lactens*. niſi quis talia potius in adjectivorum claſſe ponenda cenſeat. quædam etiam ab adjectivis, quæ in negativum vel privativum leas finiuntur, venientia, terminantur in leaſt vel leſte: ſic à bearn-leas, *improles*, bearn-leſt, *orbitas liberorum*. manige habbað genog geſællice gewifod. ac for bearnleſte eallne þone welan ðe hi gegaderiað. hi lætað fremdum to brucanne, *multi ſatis fœliciter uxores ducunt*, *ſed præ orbitate liberorum*, *opes*, *quas corradunt omnes*, *alienigenis relinquunt*, Boeth. p. 19.

XXII. Nomina maſculina apud *Anglo-Saxones* formant ſua fœminina in eſtre, iſtre, yſtre. ut nomina maſculina apud *Latinos* in *or* exeuntia formant fœminina in *ix*. ex. gr. ſyngeſtre, *cantrix*. ſædyſtre, *ſeminatrix*. rædyſtre, *lectrix*. læryſtre, *doctrix*. bæceſtre, *piſtrix*. recceſtre, *rectrix*.

XXIII. Patronymica deſinunt in ing: ut, Eleſing, [3] *Eliſides*, vel *filius Eliſæ*. Cenfuſing, *Cenfuſides*, vel *filius Cenfuſi*. Ida wæs Eopping. Eoppa wæs Eſing. Eſa Inguing. Ingui Angenwiting. Angenwit Aloching. Aloc Beonocing. Beonoc Branding. Brand Bældæging. Bældæg Wodening. Woden Friþowulfing. Friþowulf Finning. Finn Godwulfing. Godwulf Geating. *Ida fuit Eoppæ filius*: *Eoppa Eſæ*: *Eſa* ~~*Ingini: Inginus Agenwitæ: Agenwita*~~ *Aloci*: *Aloc Beonoci*: *Beonoc Brandi*: *Brandus Bealdægi*: *Bealdægus Wodeni*: *Wodenus Frithowulfi*: *Frithowulfus Finni*: *Finnus Godulfi*: *Godulfus Geatæ*. chron. *Sax.* ad calcem hiſtor. eccleſ. *Bedæ*. p. 510. anno DXLVII. vid. quoque p. 514. an. DCXXVI. & p. 510. an. DLII, DLX. & p. 512. an. DXCVII. *Bedæ* hiſt. eccl. p. 6, 7. Notandum autem hic eſt terminationem patronymicorum in ing ſecundum *Olaum Rudbeckium* deducendam eſſe ad iung, vel ing, *juvenis*. unde *Cimbrice* at yngia, *parere*, & ungar, vel yngver *pulli*, *fœtus*. unde de quavis fœmella gravida ex brutis animalibus *Angli* dicunt, ſhe is with young. & in *Snorronis* Edda, *Nierdi* quidam filius occurrit dictus ynge, à quo tota regia ſtirps vocata eſt ynlungar. & in *Suedia* primorum liberi, ſi mares ſunt, yngwar, yngkarar, & iungkarlar; ſin fœmellæ, aut virgines, yngfruer, iungefruer, vocantur. Atlanticæ cap. IX, p. 366. certe apud *Iſlandos* unge eſt *pullus*, ungr, *juvenis*, iungkiære, iunckiære, iunkr, *generoſus juvenis*, & iungfru, *virgo eximia intacta*. notandum quoque eſt multa verbalia terminari in ing: ut, tæcning, wircing, quod ſupra docuimus in reg. 17.

XXIV. Participia præſentis temporis abſolutè poſita ſubſtantivè ſignificant: ut, demende, *judex*.

XXV. Si quis perpendat ſummam illam cognationem, quæ *Anglo-Saxonicæ* cum *Mæſo-Gothicâ* eſt, dubium ei eſſe non poteſt, quin, ut illius, ſic & hujus linguæ ſubſtantiva regulariter per ſex caſus, & ſub diverſis inflectendi formulis varientur. ſed quum *Ulphila-Gothicæ* verſionis, quæ extant, reliquiæ ne ſatis quidem exemplorum ad colligendas regulas grammaticales ſuppeditent, rogandus eſt pro humanitate ſuâ curioſus lector, ut quantillum in hâc re præſtitero, æquo animo accipiat. en, perluſtratis iterùm atque iterùm *Gothicis* evangeliis, unum atque alterum integrum exemplum; cætera manca ſunt vel caſu, vel numero, vel utroque.

Exemplum I. HIMINS, *cœlum*.		Exemplum II.	Exemplum III.
Num. ſing.	*Num. plur.*	*Num. ſing.*	*Num. ſing.*
n. [4] HIMINS.	n. [5] HIMINANS.	n. GALAUBEINS, *fides*.	* HUNSLASTAÞS, *altare*.
g. HIMINIS.	g. HIMINE.	g. GALAUBEINAIS.	g. HUNSLASTADIS.
d. HIMINA.	d. HIMINAM.	d. GALAUBEINAI.	d. HUNSLASTADAI.
a. HIMIN.	a. HIMINANS.	a. GALAUBEIN.	a. HUNSLASTAD.
v. O HIMINS.	v. ut nom.	v. ut nom.	v. ut nom.
a. HIMINA.	a. HIMINAM.	a. GALAUBEINAI.	a. HUNSLASTADAI.

* LUKARNASTAÞS *candelabrum*, facit in ablativo LUKARNASTAÞIN, *Matth.* v, 15.

[1] *Goth.* WAIR, *vir.* [2] Vide Lexicon *Runicum Olai Wormii.* [3] Haud diſſimiliter apud *Latinos*: ut in *libertinus*, *Auguſtinus*, i. e. *filius liberti*, *Auguſti.* [4] *Cœlum. Iſl.* Himen, *Suec.* Himmel. [5] Neutra terminantur in A. ut in WAURDA, *verba.* WAURSTWA, *opera.*

Exem-

Exemplum IV.

Num. ſing.
n. FAN, *dominus.*
g. FANINS.
d. FANIN.
a. FAN.
v. FAN.
a. FANIN.

Exemplum V.

Num. ſing.
n. hANDUS, *manus.*
g. hANDAUS.
d. hANDAU.
ac. hANDU.

Num. plur.
n. * hANDJUS.
g. [1] hANDIWE.
d. hANDUM.
ac. . . . .

* SUNUS facit SUNJUS in nom. plurali.

Exemplum VI.

Num. ſing.
n. ÏAISNS.
g. ÏAISNIS.
d. ÏAISNA.
a. ÏAISN.
v. ÏAISN.
a. ÏAISNA.

Exemplum VII.

Num. ſing.
n. hAIRTO, *cor.*
g. hAIRTINS.
d. hAIRTIN.
Num. plur.
n. hAIRTONA.
d. hAIRTAM.

Exemplum VIII AHMA, *ſpiritus*

Num. ſing.
n. ‡ AHMA.
g. AHMINS.
d. AHMIN.
a. AHMAN.
v. AHMA.
a. AHMIN.

Num. plur.
n. AHMANS.
g. AHMANE.
d. AHMAM.
a. AHMANS.
v. AHMANS.
a. AHMAM.

‡ huc refer.
n. FAURAGAGJA, *villicus.*
g. FAURAGAGJIS.
d. FAURAGAGJIN.
a. FAURAGAGJAN.
v. FAURAGAGJA.
a. FAURAGAGJIN.

Exemplum IX.

Num. ſing.
n. † STAUA, *judicium.*
g. STAUOS.
d. STAUAI.
a. STAUA.
a. STAUAI.
Num. plur.
n. STAUOS.
† huc refer
n. hAIÞJO, *ager.*
g. hAIÞJOS.
d. hAIÞJAI.

[2] **Exemplum X.**

Num. ſing.
n. AIWAGGELJO, *evangelium.*
g. AIWAGGELJONS.
d. AIWAGGELJON.
huc refer, *Num. ſing.*
n. GAJUKO, *parabola.*
g. GAJUKONS.
d. GAJUKON.
ac. GAJUKON.
Num. plur.
n. GAJUKONS.
d. GAJUKOM.

Exemplum XI.

Num. ſing.
n. GAWAIRÞI, *pax.*
g. GAWAIRÞJIS.
d. GAWAIRÞJA.
a. GAWAIRÞI.
a. GAWAIRÞI.
Num. plur.
n. . . . .
g. GAWAIRÞJE.
d. GAWAIRÞJAM.
ac. . . . .
ab. . . . .

Exemplum XII.

Num. ſing.
n. * ÞIUDANGARDI, *regnum.*
g. ÞIUDANGARDJOS.
d. ÞIUDANGARDJAI.
ac. ÞIUDANGARDJA.
* *huc refer,* n. MAWI, *puella.*
g. MAUJOS. d. MAUJAI.

Exemplum XIII integrum.

Num. ſing.
n. SIPONEIS, *diſcipulus.*
g. SIPONEIS.
d. SIPONI.
a. SIPONI.
v. SIPONEIS.
a. SIPONI.

Num. plur.
n. SIPONJOS.
g. SIPONJE.
d. SIPONJAM.
a. SIPONJANS.
v. SIPONJOS.
a. SIPONJAM.

Exemplum XIV.

Num. ſing.
n. [3] QINO, *mulier.*
g. QINONS.
d. QINON.
a. QINEIN.
a. . . . .

Num. plur.
n. QINONS.
g. QINONO.
d. QINOM.
a. QINONS.
a. QINOM.

Exemplum XV.

Num. ſing.
n. MANAGEI, *turba.*
g. MANAGEINS.
d. MANAGEIN.
a. MANAGEIN.
a. MANAGEIN.

Num. plur.
n. MANAGAI.
g. MANAGEINO.
d. . . . .
a. . . . .
a. . . . .

XXVI. Horum exemplorum alia creſcunt in genitivo, & faciunt declinationes impariſyllabicas; alia non creſcunt, & faciunt pariſyllabicas; & quantum quidem conjicere licet, haud multa occurrent, quæ ad aliquod XV exemplorum non reduci queant. Ad primum inflectuntur KAISAR, KAISARIS, KAISARA, *Cæſar.* LIUHAÞ, LIUHADIS, LIUHADA, *lux.* GUÞ, GUÞS, pro GUÞIS, GUÞA, *Deus.* DAGS, DAGIS, DAGA, *dies.* ÞIUDANS, ÞIUDANIS, ÞIUDANA, *rex.* BROÞAR, *frater,* à cujus nominativo plurali BROÞRAHANS vel BROÞRUNS deducitur brethren, in noſtro ſermone. SKALKS, *ſervus.* AUÞIDA, *eremus, ſolitudo.* BAGMS, BAGMIS, BAGMA, *arbor.* WITOÞ, WITODIS, WITODA, *lex,* &c. Secundum exemplum ſequuntur omnia deſinentia in EINS. ut ANASTODEINS, *principium.* GARAIHTEINS, *juſtitia,* &c. Ad quartum variatur FON, FUNINS, FUNIN, *ignis.* Quintum ſequuntur exeuntia in US, ut XRISTUS, *Chriſtus.* SU-

[1] Sic leguntur FOTIWE, SUNIWE, ÞAURNIWE, WINTRAIWE, & AIÞIWE, à AIÞUS. [2] Vide exempl. xiv. perfectum. [3] Ad illam formam, perficiendum eſt exempl. imperf. X.

sunus, *filius*. praufetus, *propheta*. ufarassus, *abundantia*. horinassus, *meretricium*. gudjinassus, *ſacerdotium*. þiudinassus, *regnum*. kalkinassus, *adulterium*. Item qiþus, *uterus*, & ulbandus, *camelus*. Ad ſeptimum variatur augo, *oculus*. Ad octavum atta, attins, attin, attan, *pater*. wato, watins, watin, *aqua*. Ad nonum airþa, *terra*. Ad undecimum fauragaggi, *villici munus*. waldufni, *poteſtas*. Ad XIV. brinno, *febris*, &c.

XXVII. Nomina diminutiva, & blandientia apud *Gothos* occurrunt formata in [1] la, & lo. ſic à magus, *puer*, fit magula, *puerulus*, Joh. VI, 19. à mawi *puella*, mawilo, Marc. V, 41. à barn *infans*, barnilo. & ſic forſan à wulfs, *lupus*, wulfila nomen epiſcopi *Mæſo-Gothorum*, quod *Græci* ſcripſere Οὐλφίλας. Sic etiam apud *Iſlandos* à blad, *folium*, bledell, *foliolum*, cum multis aliis. Nec non apud *Francos*, ut videre eſt gram. *Francicæ* cap. III, 19.

Genitivus pluralis ſemper formatur in e: ut manne, *hominum*. fotiwe, *pedum*, à fotus, *pes*. siponje, *diſcipulorum*. ahmane, *ſpirituum*. Excipe tamen genitivos plurales nominum exeuntium in o, vel ons. ut unhulþono, *dæmoniorum*, ab unhulþo. qinono, *mulierum*, à qino. & [2] gabruko, *fragmentorum*. plapjo, *platearum*. Math. VI, 5.

De generibus nominum, quæ per articulos, adjectiva, participia, & pronomina indicantur, hic nihil tradimus. obiter tamen obſervet lector, ut ut minuta res ſit, *ſolem*, [ſunna, vel ſunne] in *Anglo-Saxonicâ* eſſe fœminini generis, & *lunam* [mona] eſſe maſculini. ſeo ſunna ʒetacnaþ urne Hælend Crist. ſe mona þe weaxþ. and wanaþ. ʒetacnaþ þas andweardan ʒelaþunʒe. *ſol noſtrum J. Chriſtum, luna quæ creſcit, & decreſcit, eccleſiam præſentem deſignat*, Bed. H. E. *p.* 144. ſic apud *Cimbros* ſol, & ſunna ſunt fœminini generis, mane vero maſculini, ſecundum iſtud *Volu-ſpæ*. ſtroph. 5.

Sol þad ne viſſe huar hun ſal atte	*Sol neſcivit, ubi palatia poſſideret,*
Mane þad ne viſſe huar [3] han megne atte.	*Luna vires ſuas neſcivit.*

Ratio autem, propter quam veteres ſeptentrionales *lunæ* maſculinum, *ſoli* vero fœmininum genus attribuebant, petenda eſt ex mythologia IX Eddæ *Snorronis*, ubi ſic legimus; homo quidam *Mundilfare* nominatus duos genuit liberos, tam pulchræ, & venuſtæ formæ, ut filium *Manam*, filiam vero *Sunnam* appellaret, quam nuptum dedit viro, qui [4] *Glemur* vocatur. ob hanc arrogantiam dii irati arripuerunt fratrem & ſororem, eoſque in cœlo collocarunt, ut *Sunna* equos agitaret currum ſolis trahentes, & *Mana* regeret curſum lunæ. concinnitas ſcilicet fabulæ requirebat, ut liberorum formoſior & pulchrior filia, minus autem pulcher & venuſtus filius haberetur; & ut formoſior ſolis, minus autem formoſus lunæ auriga conſtitueretur. Monendus autem hic, & exorandus es lector, ut conſulas ſupplementum ad hoc caput, quod capite XVII continetur, ante quam ad caput quartum procedas.

Caput Quartum.

De adjectivis.

I. Adjectivum vel eſt ſimplex, ut eadiʒ, *dives*. æfen, *æqualis*. vel compoſitivum, ut tireadiʒ, *dominatu excellens*. efen-ece, *coæternus*. efen-ſpedelic, *conſubſtatialis*. quæ omnia ſecundùm ſubjectum exemplum declinantur:

	Numerus ſingularis.			*Numerus pluralis.*
Nom.	Ʒod, *bonus*, *um*.	ʒode, *bona*.	Nom.	[6] ʒode, *boni*, *æ*, *a*.
Gen.	ʒodeſ.	ʒodre.	Gen.	[7] ʒodra.
Dat.	ʒodum.	ʒodre.	Dat.	ʒodum.
Acc.	ʒodne, ʒod.	ʒode.	Acc.	ʒode.
Voc.	[5] ʒoda.	ʒode.	Voc.	ʒode, an.
Abl.	ʒodum.	ʒodre.	Abl.	ʒodum.

Hic obſervandum eſt, primò accuſativum ſingularem maſculini generis formari à nominativo, addendo τὸ ne. ſecundò gen. dat. & abl. ſing. adjectivorum fœminini generis ter-

---

[1] Sic apud *Latinos* in *la*, & *lla*. *lus*, & *llus*. *lum*, & *llum*. ut in *animula*, *ſpecula* à *ſpes*, *puella*, *lectulus*, *regulus*, *libellus*, *regniculum*, *ſpecillum*, &c. Diminutiva quædam apud *Græcos* terminantur in λος, ut ναυτίλος, *nautila*. [2] Hiſce addantur banjo, *ulcerum*. drauhsno. *micarum*. þiudo, *gentium*; quorum nom. plurales banjos. drauhsnos. þiudos, cujus nom. ſingularis þiuda. inde forſan in a deſinentia, ad exempli noni formam, faciunt genit. plur. in o: [3] Alias huar han meigins atte. [4] Significat *gaudium*. [5] Vid. *Matth.* XXV, 21. XXIII, 26. XIX, 32. *Marc.* X, 7. [6] Nom. plur. aliquando terminatur in a, o & u: ut, ealla hiſ æhta, *omnia ſua bona*, Boeth. p. 64. ofer oþru þinʒ, *præ cæteris rebus*, p. 52. ealle þa oþru ʒod, *omnia alia bona*, ib. verum p. 15. ymb þa oþre ʒod, *de aliis bonis*; ubi cod. *Cot.* oþru. [7] Hinc in veteribus noſtris auctoribus leguntur aller, & euphonice alder, ut apud Satyrographum: And ſith I am your

minari

minari in ne. tertiò dat. & abl. ſingul. adjectivorum maſculini & neutrius generis terminari in um, ut & dativum & ablativum *pluralem*. quartò genitivum pluralem terminari in ra. notandum inſuper, quod adjectiva, pronomina, & participia cujuſvis generis non rarò terminentur in *a* proſtheticum, aut finalem ſuam vocalem in a mutent, & tum declinentur ut ſubſtantiva ſecundæ declinationis exeuntia in a. ſic à foreſpræcen fit foreſpræcena; ut, se foreſpræcena cyning, *præfatus rex*. ſic à godcunde *divinus*, fit godcunda, ut, mid þy godcundan fultume forlæten wæs, *divino auxilio deſtitutus erat*. Hiſce addas, se ylca geſið, *idem comes*. men sendon heora dohtor to geþeodenne þam heofelican brydguman, *filias ſuas ſponſo cœleſti deſponſandas mittebant*. on þam ytemeſtan dæle, *in ultimâ parte*. Ðæt leoht þa halgan saule fram þam bendum ðæs lichoman onlysde, *lux illa ſanctam illam animam à carnis vinculis abſolvit*. se lichoma þære arwurþan fæmnan, *corpus venerabilis virginis*. on þam ylcan mynstre, *in eodem monaſterio*. on S. Stephanes cyricean þæs æreſtan and þæs eadigan martyres, *in eccleſia beati protomartyris Stephani*. Maximè obtinet hæc regula in adjectivis *demonſtrativè, emphaticè*, & *vocandi* caſu poſitis: ut in ſequentibus. Oswald se Cristenesta cyning Norþan-hymbra-rice, *Oſwaldus Chriſtianiſſimus rex Northanhymbrorum*. þæt se cynelica had þæs halgan weres ece gemynd hæfde, *ut regia viri ſancti perſona memoriam haberet æternam*. Acca se arwyrþa biſceop, *Acca reverendiſſimus antiſtes*. twægen wæron biscopas. and twægen mæsse-preostas. ealle þa seleſtan, *duo erant epiſcopi, & duo presbyteri, omnes præclari*. ſic in genitivo plur. ðis is nu bisen þara soþena geselþa, *hoc eſt exemplar verarum divitiarum*. hwi nis nu anwealde to tellanne to sumum ðara hestena goda ðisses andweardes lifes, *cur non poteſtas penes nos eſt animos applicandi ad aliquod illorum præſtantiſſimorum bonorum*. ealra þara deorwyrþestena ðinga gegaderunga, *collectio omnium harum pretioſiſſimarum rerum*. hwelc fremu is þe ꝥ þu wilnige þissa andweardena geſælþa ofermet, *quid tibi proficit ſupra modum cupere hæc præſentia* [hujus vitæ] *bona?*

II. Adjectiva gentilia & patria deſinunt in isc: ut Cyrenisc, *Cyrenæus*. Iudeisc, *Judæus*. Englisc, *Anglus*. Nazarenisc, *Nazarenus*. Romanisc, *Romanus*. Grecisc, *Græcus*. Ledenisc, *Latinus*. Londenisc, *Londinenſis*. Tyrisc, *Tyrius*. Sidonisc, *Sidonenſis*, Matth. xv, 21. Moabytisc, *Moabita*, Gen. xix, 36. Hinc gentilia noſtra in iſh: ut Daniſh, *Danus*. Suediſh, *Suedus*. Scotiſh, (contracte Scotch) *Scotus*. Legitur SAURAIFYNISKA, *Syro-phœniſſa*, Marc. vii, 26. & ab HAIÞGS *ager*, HAIÞIVISK *agreſte*, Marc. i, 6. & huic terminationi in ÏSKS, ÏSKA, ÏSK, reſpondet gentilium terminatio apud *Iſlandos* in ſker: ut in Danſker, *Danicus*, à Dan. Nota tamen quod in lingua *Anglo-Saxonica* gentilia nonnunquam alio modo exprimantur: ut, Iudeas, *Judæi*. Sigelhearwen vel Silhearwen, *Æthiops*, vel *Æthiopicus*: ut, Maria ⁊ Aaron cidon wiþ Moises for his Sigelhearwenan wif, *locuta eſt Maria, & Aaron contra Moſen propter mulierem ejus Æthiopiſſam, vel Cuſchitam*, Num. xii, 1. Seo ymbgæð eall þæra Silhearwena land, *qui* [fluvius] *circumit totam terram Æthiopiæ*, Gen. ii, 13. Sic in Cædmon. vi, 16, 17. Moabita dicitur Moabitar, & Ammonita, Ammonitar. & in verſione *Boethii* Grec eſt *Græcus*. Alias quandoque periphraſtice deſcribuntur ope præpoſitionis: ut, Ioseph fram Arimathia, Joh. xix, 38. Iosep of Arimathia, *Marc. xv, 43. notandum quoque eſt*, patronymica nonnunquam *formata legi in* isc; *ſic Herodias, Herodis filia*, vocatur Herodiadisca, & Herodiadiscea, Marc. vi, 22. *Matth. xiv, 6.* quibus addas dunlendisc, *montanus*. utlendisc, vel utlændisc, *extraneus, peregrinus*.

Quædam finiuntur in bær: ut, lustbær, *delectans, jucundus*. wæstmbær, *fœcundus*.

Supra dixi in reg. I. adjectiva emphatice, & demonſtrative uſurpata plerumque terminare nom. ſing. in a, & tum declinari, ut ſubſtantiva II. declinationis. Ita ſane fere ſemper terminantur, & flectuntur; excipienda tamen ſunt ſequentia aliaque id genus exempla. Ðu þe eart sio hehste frofer eallra werigra moda, *tu qui es fatigatarum omnium mentium ſupremum ſolatium*, Boeth. p. 47. forþam we cweþaþ ꝥ þæt hehste god sie þe hehsta hrof eallra goda, *quamobrem affirmamus ſummum illud bonum eſſe ſupremum culmen omnium bonorum*, p. 85. Ða cwæþ he. hwæt ic þonne ær sæde ꝥ ꝥ hehste god. ⁊ sio hehste geſælþ an wære, *tum ait illa, num modo dixi ſummum illud bonum, & ſummam beatitudinem unum eſſe?* forþam ic secge ꝥ þæt sie þæt hehste god on his agenre gecynde ꝥ te fruma is eallra þinga, *quare affirmo id ſua natura ſummum bonum eſſe, quod principium eſt omnium rerum*, p. 83. ubi quoque legitur: gif þonne hwelc þing toſceaden biþ from þam hehstan gode. þonne ne biþ ꝥ no ꝥ hehste god, *ſi quid ergo diſtinctum eſt à ſummo bono, id ipſum non poteſt eſſe ſummum bonum.*

III. Multa formantur ex ſubſtantivis, addendo affixum negativum, vel privativum [1] leas, vel leaſe: ut, recce-leas, *negligens*. scomleas, *impudens*. egeleas, *impavidus*. sac-leas, *ſine culpa, inſons*. hinc apud nos careleſſe, *ſupinus*. fatherleſſe, *patre orbus*. motherleſſe, *matre orbus*. friendleſſe, *amicis deſtitutus*. ſhameleſſe, *impudens*. ſackleſſe, *innocens*, & ſimilia. Sciendum verò eſt

---

aller hed, I am your aller hele. *Saxonice*, forþam þe ic eam eowera ealra heafod, ic eam eowera ealra hæl. Sic in Prologis *Chauceri*, —— ſhall have a ſuper at our alder coſt. Up rode our hoſt and was our alder cock.

[1] Apud veteres *Cimbros* à dad, *virtus*, dadleiſe, *vitium, improbitas*. à log, *lex*, logleiſe, *actio illegitima*. à ſak, *cauſa, crimen*, ſaklaus, *innocens*.

leas *Anglo-Saxonicum* deduci à *M. Goth.* LAUS, quod ſignificat *liber*, *ſolutus*, *vacuus*, & in compoſitione privationem, vel defectum denotat: ut in AKRANALAUS, *fructuum expers.* LAUSQIÞRANS, *jejuni.* LAUSHANDAGAN, *inanem*, Marc. XII, 3. vide *Junii* gl. *Goth.* in voce LAUS. Sic apud *Iſlandos* **maallaus**, *mutus.*

IV. Denominativa terminantur in lic, vel lice: ut, ƿerlic, *virilis.* ælic, *legitimus.* sælic, *marinus.* ƿiflic, *muliebris.* cild-lic, *puerilis.* heofonlic, *cæleſtis.* eorþlic, *terreſtris.* hanc terminationem hodie mutavimus in **like**, vel **ly**: ut in **godlike**, vel **godly**. **heavenlike**, vel **heavenly**. **fatherlike**, vel **fatherly**. Denom. *materialia* producuntur in [1] *en*: ut, ab æsc, *fraxinus*, æscen, *fraxineus.* à beorce, *tilia*, beorcen, *tiliaceus.* à stan vel stæn *lapis*, stænen *lapideus*, *petræus.* Augustinus tractauit, quod Petrus in figura significat ecclesiam. quia Christus petra, Petrus populus christianus. ær þan fyrst ƿæs his nama Simon. ac drihten him gesette þisne naman Petrus. þat is stænen. to þi þat he hæfde getacnunge Cristes gelaþunge. Crist is cƿæden petra. þat is stan. and of þam naman is gecƿeden Petrus eal Cristen folc. Crist cƿæþ. þu eart stænen. and ofer þisne stanan. þat is ofer þam geleafan þe þu nu andettest. ic getimbrige mine cyrcan. *Auguſtinus tractavit, quod Petrus in figura ſignificat eccleſiam, quia Chriſtus petra, Petrus autem populus Chriſtianus. Ante hoc tempus nomen illi Simon fuit, ſed Dominus hoc nomen Petrus illi impoſuit, id eſt, petræus, in hoc ſcilicet, ut Chriſti eccleſiæ typum haberet. Chriſtus dicitur Petra, hoc eſt lapis, & de hoc nomine dicitur Petrus, ſcil. populus Chriſtianus. Chriſtus dixit, tu es* [2] *Petrus, & ſuper hanc petram, hoc eſt ſuper fidem illam, quam tu nunc confeſſus es, ædificabo eccleſiam meam.* Sumpſi hoc exemplum ex pag. 237. E. H. *Bedæ*, à clariſſimo *Wheloco* edit. In illa & ſequenti pagina, alia haud pauca occurrunt lectu digna, quæ facile evincunt *Romano-Saxonicam* eccleſiam idem docuiſſe de Petro, quod nos etiamnum docemus. utinam ſtudio partium ſepoſito, aurea iſta analecta conſulere dignetur pontificius lector. à treoƿ *arbor*, treoƿen *ligneus*, &c.

Quædam terminantur in cund: ut, godcund, *divinus.* deofulcund, *diabolicus.* eorþcund, *terrenus.* ƿoruldcund, *mundanus.* exempla. ne ðearf þe þær eaforan sceomigan. ac ic þam mago-rince mine sylle godcunde gife, *nulla tibi cauſa erit, propter quam filii te pudeat, puero enim eximio dabo divina mea dona*, Cædm. L, 24. geƿat þa se deofulcunda galferhþ, *tum libidinoſus ille diabolicus diſceſſit*, fragm. hiſt. *Judith.* p. 22. ſic etiam denominativa *Gothice* exeunt in KUNDS. ut in GODAKUNDS, Luc. XIX, 12. GUMAKUNDAIZE, Luc. II, 92. HIMINAKUNDAIS, Luc. II, 13.

V. Multa exeunt in ig: ut, dreorig, *mæſtus.* scyldig, *reus.* myrig, *hilaris.* ænig, *quiſpiam.* & numeralia tƿentig, þrittig, feoƿertig, fiftig, sixtig: hæc terminatio apud nos hodie vertitur in **y**: ut in **drery**, *lugubris.* **any**, *ullus.* **twenty**, *viginti*, &c.

VI. Multa exeunt in sum: ut à lang *longus*, formatur langsum *valde*, vel *nimis longus.* hæc terminatio retinetur apud nos in hodiernis **fulſum**, *valdè turpis.* **toilſum**, *valdè laborioſus.* **troubleſum**, *valdè moleſtus.* **wholeſum**, *ſalubris*, & in multis aliis.

VII. Adjectiva poſitivi gradûs formant ſua comparativa in [3] er vel ere, ar, ære, ir, or, ur, yr, & ſuperlativa in [4] *ast*, vel *aste*, *æst*, *est*, *ist*, *ost*, *ust*, *yst*, ut antea obſervatum eſt in regulâ tertiâ capitis primi: ſic à rihtƿise, *juſtus*, fit rihtƿisere, *juſtior*, rihtƿisast, est, iste, *juſtiſſimus.* Quædam autem irregulariter comparantur: ut, god, *bonus*, betere, betera, *melior*, betest, betesta, betst, betsta, *optimus.* micel, *magnus*, mara, mære, *major*, mæst, mæsta, *maximus.* yfel, *malus*, ƿærra, ƿierre *pejor*, ƿierrest, *peſſimus.* Quædam poſitivo carent: ut, utter, yttre, *exterior*, yttrest, ytemest, ytemesta, *extremus.* horum nonnulla ab adverbiis comparantur: ærest, æresta, *primus*, ab ær, *prius.* fyrmest, fyrmesta, *primus*, à *Cimbrico* adverbio fyr, vel fyrr, *prius.* unum ſuperlativum forma, *primus*, neque poſitivum, neque comparativum habet. unumque comparativum ſcilicet furþor, furþur, furþre, furþra, *ulterior*, *major*, *ſuperior*, neque poſitivum, neque ſuperlativum habet. Nota quòd adjectivum [5] fæst mutet ſubſtantivum cui adjungitur per modum affixi epitatici in adjectivum, & illius ſignificationem auget, ut *valdè* apud *Latinos.* ſic apud *Cædm.* *Deus* dicitur soþ-fæst ⁊ sƿiþ ferom, i. e. *valdè verax, & valdè præſtans*, vel *veraciſſimus, & præſtantiſſimus*, p. 1. l. 6. ſic *cælum* dicitur ƿuldor-fæst ƿic, *valdè glorioſa*, vel *glorioſiſſima arx.* Sic etiam vox tir vel tyr, (*Cimbrice* Tir, Tiir, nomen idoli, vel unius *Aſarum* filii *Odini*,) adjectivis præpoſita, eorum ſignificationem pro more *Cimbrorum* maximè adauget: ut in tireadig, *beatiſſimus.* tirfæst, *præſtantiſſimus*, *maximus.* ſic apud veteres *Cimbros*, **tyrſpakur** *inſtar Tyri ſapiens*, i. e. *ſapientiſſimus.* vide Eddæ *Snorronis* mythol. de *Tyro.* XXIII. *Ol. Wormii* faſt. *Dan.* p. 51. & *Runolphi Jonæ* lex. *Iſland.* in voce Tyr.

---

[1] Sic quædam materialia apud *Latinos* & *Græcos* formantur in *inus* & ινος: ut *cedrinus*, *faginus*, κρυστάλλινος. [2] *Saxonice* Petræus. [3] Emphaticè in era, ara, *&c.* [4] Et emphaticè in asta, æsta, *&c.* [5] Fæst, *firmus*, *ſtabilis.* multa ſunt tam ſubſtantiva quam adjectiva terminata in fæst, quæ omnia adjectivorum naturam induunt, niſi & ea pro compoſitis potius habenda ſint: ut rædfæst, *providus*, vel *conſilio firmiter adhærens.* scamfæst, *verecundus.* þrymfæst, *magnificus.* ƿiffæst, *conjugatus.* staþolfæst, *conſtans.* stedfæst, *ſtabilis.* æfæst, *pius.* arfest, *pius*, (cui opponitur arleas, *impius.*) & restefæst, ut restefæst beon, *altum dormire*, apud *Cædm.* IV, 24.

VIII. Ad-

VIII. Adjectiva, ut videtur, in lingua *Ulphila-Gothica* declinantur in hunc modum.

	Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
n.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐍃, *hic triſtis.* 𐌲𐌰𐌿𐍂, *triſte.*	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰, *hæc triſtis.*	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹, *hi triſtes.* 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰, *triſtia.*	𐌲𐌰𐌿𐍂𐍉𐍃, *hæ triſtes.*
g.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌹𐍃.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌶𐍉𐍃.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌶𐌴.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌶𐍉.
d.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌼𐌼𐌰.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.
a.	[1] 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌽𐌰, 𐌲𐌰𐌿𐍂.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌽𐍃. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐍉𐍃.
v.	[2] 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰, 𐌲𐌰𐌿𐍂.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐍉𐍃.
a.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌼𐌼𐌰.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.	𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.

	Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐍃, *peccator.*	Nom.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹.
Gen.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌹𐍃.	Gen.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹𐌶𐌴.
Dat.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌼𐌼𐌰.	Dat.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹𐌼.
Acc.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌽𐌰.	Acc.	𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃.

𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰, *peccatrix*, Luc. VII, 37.

IX. Hæc eſt (ni fallor) ſola, ſaltem maximè communis forma variandi adjectiva ſimpliciter, & abſque notabili emphaſi poſita. Aſt adjectiva & participia emphaticè & demonſtrativè poſita aliter terminantur, & flectuntur. Nam primò adjectiva maſc. gen. (quod de *Anglo-Saxonicis* anteà obſervavimus) emphaticè & demonſtrativè poſita, 𐌰 proſtheticum ſibi adſciſcunt: ſic, quamvis legatur 𐌱𐌰𐌲𐌼𐍃 𐌿𐌱𐌹𐌻𐍃, δένδρον σαπρὸν, *Mat.* VII, 28. cum articulo legitur 𐍃𐌰 𐌿𐌱𐌹𐌻𐌰 𐌱𐌰𐌲𐌼𐍃, τὸ δὲ δένδρον σαπρὸν, verſ. 17. Item, 𐍅𐌹𐌲𐍃 𐍃𐌰 𐌱𐍂𐌹𐌲𐌲𐌰𐌽𐌳𐌰, ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα, verſ. 13, 14. 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰 𐍃𐌰 𐌵𐌹𐌼𐌰𐌽𐌳𐌰 𐌹𐌽 𐌽𐌰𐌼𐌹𐌽 𐍆𐍂𐌰𐌿𐌾𐌹𐌽𐍃, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, *Marc.* XI, 9.

Declinantur autem emphatica demonſtrativa, in 𐌰 finita, ſecundum exemplum VIII. ut, nom. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌰, ὁ παλαιός. gen. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌹𐍃, τοῦ παλαιοῦ. dat. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌹𐌽, τῷ παλαιῷ. *Plur.* nom. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌰𐌽𐍃, οἱ παλαιοί. Sic, nom. 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌰, ὁ νέος. gen. 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌹𐍃, τοῦ νέου. dat. 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌹𐌽, τῷ νέῳ. Huc refer 𐌿𐍃𐌻𐌹𐌸𐌹𐌽, τῷ παραλυτικῷ. *Mat.* IX, 2. *Marc.* II, 5.

Multa etiam pluralia nom. caſ. ut, 𐌲𐍂𐌴𐌳𐌰𐌲𐌰𐌹, πεινῶντες, *Luc.* VI, 25. 𐌿𐌽𐌻𐌴𐌳𐌰𐌹, πτωχοὶ, *Mat.* XI, 5. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹, ἁμαρτωλοὶ, *Luc.* VI, 34. emphaticè poſita terminantur in 𐌰𐌽𐍃, ut, 𐌸𐌰𐌹 𐌲𐍂𐌴𐌳𐌰𐌲𐌰𐌽𐍃, οἱ πεινῶντες, *Luc.* VI, 21. 𐌾𐌿𐍃 ,𐌿𐌽𐌻𐌴𐌳𐌰𐌽𐍃, οἱ πτωχοὶ, *Luc.* VI, 20. 𐌸𐌰𐌹 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃, οἱ ἁμαρτωλοὶ, *Luc.* VI, 33.

X. Adjectiva fœm. emphaticè & demonſtrativè poſita, terminantur in 𐍉, ut, 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍉 𐌸𐌿 𐌹𐌽 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌼, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, *Luc.* I, 28. 𐍈𐍉 𐍃𐍉 𐌻𐌰𐌹𐍃𐌴𐌹𐌽𐍉 𐍃𐍉 𐌽𐌹𐌿𐌾𐍉, τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; *declinantur autem ad exemplum X. ut,* 𐌰𐌹𐍅𐌴𐌹𐌽𐍉 𐌻𐌹𐌱𐌰𐌹𐌽𐍃, ἡ ζωὴ αἰώνιος, *Joh.* XVII, 3. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐍉𐌽, τῇ ἁμαρτωλῷ, *Marc.* VIII, 38. 𐌲𐌰𐍂𐌰𐌹𐌷𐍄𐍉𐌽, τὴν δικαίαν, *Joh.* VII, 24. 𐌰𐌻𐌷 𐌸𐍉 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐍉𐌽, τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, *Marc.* XIV, 58. 𐌰𐌹𐍅𐌴𐌹𐌽𐍉𐍃 𐌷𐌻𐌴𐌹𐌸𐍂𐍉𐍃, τὰς αἰωνίους σκηνὰς, *Luc.* XVI, 9.

XI. Neutra etiam emphaticè & demonſtrativè poſita terminantur in 𐍉, ut, *Luc.* V, 37. ubi οἶνον νέον redditur 𐍅𐌴𐌹𐌽 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌰𐍄𐌰, per reg. 12. ὁ νέος οἶνος redditur 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌽𐌹𐌿𐌾𐍉 𐍅𐌴𐌹𐌽. Sic, 𐌻𐌰𐌼𐌱 𐌼𐌴𐌹𐌽 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐍆𐍂𐌰𐌻𐌿𐍃𐌰𐌽𐍉, τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌿𐌽𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌹𐌲𐍉 𐌰𐍄 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐌼 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌹𐌲 𐌹𐍃𐍄 𐌰𐍄 𐌲𐍉𐌸𐌰, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. *Luc.* XVIII, 27. Vide etiam *Marc.* IX, 43. & V, 40. *Luc.* XVIII, 14, 15.

Ex prædictis conſtat adjectiva, & participia apud *Mœſo-Gothos* bifariam terminari; vel ut ſupra docuimus in exemplo 𐌲𐌰𐌿𐍂𐍃, ſcilicet quando ſimpliciter uſurpantur; vel in 𐌰, & 𐍉, quando emphaticè ponuntur: nempe maſculina in 𐌰, fœminina, & neutra in 𐍉. exempli gratia,

𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍃, 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰, 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳,	emphatice & demonſtrative,	𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰. 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍉. 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍉.

XII. Adjectiva *neutra* apud *Mœſo-Gothos* non rarò producuntur in 𐌰𐍄𐌰. ut in 𐌼𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐌸𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐌾𐌰𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌰𐍄𐌰, 𐌰𐌻𐌻𐌰𐍄𐌰, &c. *meum, tuum,* ἐκεῖνο, *ſuum, novum, omne.* 𐌲𐌰𐌱𐌰𐌹𐍂𐌷𐍄𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰 𐌽𐌰𐌼𐍉, *manifeſtavi nomen tuum,* Joh. XVII, 6. vide Marc. XIV, 15. Matth. V, 29, 30. & VI, 22, 23. & IX, 8, 17. & XI, 7. Luc. IV, 5.

---

[1] 𐌰 finale aliquando abjicitur: ut, 𐌸𐌰𐌽, 𐌻𐌰𐌿𐍃𐌷𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽, pro 𐌸𐌰𐌽𐌰, 𐌻𐌰𐌿𐍃𐌷𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽𐌰, *&c.* [2] 𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌴𐌹𐌲𐌰, apud Marcum, X, 17.

Nota, quod per neutra ſingularia producta in ATA *Græca* pluralia redduntur in *Ulphilanâ* verſione: ut videre eſt *Luc.* XVIII, 21, 28. & XIV, 17. & V, 11.

XIII. Comparativa formantur à poſitivis in IZA, vel OZA. ut MANAGIZA à MANAGS, *multus.* FRODIZA à FRODA, *ſapiens.* SWINTHOZA à SWINTHA, *fortis.* Superlativa verò formantur à comparativis in ISTS, & emphaticè in [1] ISTA. ut BATISTS, BATISTA, *optimus*, à BATIZA. FRUMISTS, FRUMISTA, *primus.* MANAGISTS, MANAGISTA, à MANAGIZA. HAUHISTS, *altiſſimus*, HAUHIZA, *altior*, HAUH, *altus.* MAISTS, *maximus*, MAIZA, *major.* Leguntur etiam AUHUMISTS, & AUHUMISTA, *altiſſimus.* SPEDISTA, *noviſſimus.* HINDUMISTA, *extremus.* MINISTA, *minimus.* AFTUMISTS, & AFTUMISTA *ultimus*, quorum comparativa non extant in pretioſis argentei codicis reliquiis.

CAPUT QUINTUM.

De Pronominibus.

I. PRonomen primitivum primæ perſonæ (ic, *ego*, ƿit, *nos duo*, ƿe, *nos*) declinatur in hunc modum:

Num. ſing.	*Num. dualis.*	*Num. plur.*
Nom. Ic, *ego.*	Nom. [2] ƿit, *nos duo.* νῶϊ, νώ.	Nom. ƿe, *nos.*
Gen. min.	Gen. uncer.	Gen. ure.
Dat. me.	Dat. [3] unc, unᵹe, & uncrum.	Dat. us.
Acc. me, [4] mec.	Acc. ƿit.	Acc. us.
Abl. me.	Abl. unc, unᵹe, & uncrum.	Abl. us.

Pro ƿe, *nos*, legitur in *Dano-Saxonicis* ƿoe, & usih, ut, forhuon ƿoe ⁊ usih fæstas, *quare nos jejunamus*, Matth. IX, 14. cod. MS. interl. *Cott.* Hic libet ſubjicere unum, & alterum exemplum pronominis primæ perſonæ in duali numero. *Luc.* XXIII, 41, alter latronum ad alterum, ⁊ ƿit ƿitodlice by uncer ær-dædum onfoð, *& nos quidem ſecundum quod fecimus, recipimus.* uncer ſylfra ſiþ, inquit Adamus ad Evam, *Cædm.* p. 19. l. 23. *Matth.* III, 5, Jeſus ad baptiſtam ſic loquitur; Læt nu. þus unc ᵹedafenaþ ealle rihtƿisnysse ᵹefyllan, *ſine modò, ſic enim nos decet implere omnem juſtitiam.* Matth. XX, 31. duo cæci clamant ad Chriſtum; ᵹemiltsa unc Dauides ſunu, *miſerere noſtri, fili David.* Marc. X, 37, Jacobus & Johannes ſic Chriſtum affantur, ſylle unc. þæt ƿit ſitton on þinum ƿuldre, *da nobis*, &c. *Luc.* II, 48, ſic alloquitur Maria Chriſtum; ſunu hƿi dydeſt þu unc þus. þin fæder and ic sariᵹende þe sohton, *fili, quid feciſti nobis ſic, ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Luc. XII, 13. seᵹe minum breðer. þæt he dæle uncer æhta ƿið me, *dic fratri meo, ut dividat mecum noſtram hæreditatem.* þurh uncer broþer-rædenne ic seᵹe soð, *per fraternitatem noſtram verum loquor.* Nota etiam, quod à *Goth.* UNSIS, *Francice* legitur [5] usic, usich, usih, pro *nos*, & *nobis*. Hiſce addas exemplum gen. plur. ure. nu Adam can yfel ⁊ ᵹod sƿa sƿa ure sum, *nunc Adamus ſcit bonum & malum, ſicut unus ex nobis*, Gen III, 22.

II. Pronomina poſſeſſiva primæ perſonæ (min, *meus*, mine, *mea*, &c.) ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. Min, *meus, um.*	Nom. mine, *mea.*	Nom. mine, *mei, æ, a.*
Gen. mines.	Gen. minre.	Gen. minra.
Dat. minum.	Dat. minre.	Dat. minum.
Acc. minne, min.	Acc. mine.	Acc. mine.
Voc. min.	Voc. mine.	Voc. mine.
Abl. minum.	Abl. minre.	Abl. minum.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. ure, *noſter, um.*	Nom. ure, *noſtra.*	Nom. ure, *noſtri, æ, a.*
Gen. ures.	Gen. urre.	Gen. urra.
Dat. urum.	Dat. urre.	Dat. urum.
Acc. urne.	Acc. ure.	Acc. ure.
Voc. ure.	Voc. ure.	Voc. ure.
Abl. urum.	Abl. urre.	Abl. urum.

Pro ure, legitur user, usser, *noſter, noſtras*, à *Goth.* UNSAR. vel potius *Francico* unſer: ut, nerᵹend user, *redemptor noſter*, Cædmon XIII, 21. hyldleafe is user life, p. 82. l. 21. pro urum

---

[1] *Runice* BRADISTA, bradiſta, *latiſſimus*, planè ad formam *Græcorum* in ιςος, ut in ἄειςος, κάλλιςος, &c. [2] *Goth.* WIT: [3] *Goth.* UGKIS: [4] Mec sorᵹ dreceð, *me dolor vexat*, Cædm. p. 47. l. 24. Mec derivatur à *Gothico* MIK: [5] Siððan ðu usic under æhta læddest. þu usic ƿoldest facne becyrran, *Cædm.* p. 57. l. 24. vide caput vigeſimum.

occurrit

occurrit ſcriptum uſſum, *Bed. H. E. p.* 81. & pro uſer, uſſer, p. 86. in margine uſſum etiam occurrit, p. 122. & uſſe pro ure. ſe lyfde oþ uſſe tide, *qui ad noſtra tempora vixit*, p. 149. ƿic-ſiendum uſſum þam æferſtan hlafordum, p. 300. on uſſum anƿealde, *in noſtra poteſtate*, Boeth. p. 25.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. uncer, [1] *noſter.*	Nom. uncere, *noſtra.*	Nom. uncre.
Gen. uncres, pro uncereſ.	Gen. uncerreſ.	Gen. uncerra.
Dat. uncrum.	Dat. uncerre.	Dat. uncrum.
Acc. uncerne.	Acc. uncere.	Acc. uncre.
Voc. uncer.	Voc. uncere.	Voc. uncre.
Abl. uncrum.	Abl. uncerre.	Abl. uncrum.

Matth. XX, 33, clamant ad Chriſtum duo cæci: dryhten. þæt uncre eagan ſyn geopenede; *domine, ut aperiantur oculi.* vide *Luc.* XII, 13. geſeo þæt he iſ ærend-ſecg uncer hearran, *percipio illum eſſe nuncium noſtri domini*, inquit Eva ad Adamum, *Cædm.* XVI, 19, & 25. gemuna þu þiſſe tide, and uncer geſpræceſ, *memento hujus temporis, ac loquelæ noſtræ*, angelus ad *Edwinum*, Bed. H. E. p. 139.

III. Pronomen primitivum primæ perſonæ *Mœſo-Gothicum* ïk, *ego*, declinatur in hunc modum:

Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. ïk, *ego.*	Nom. wit, *νῶϊ, νώ.*	Nom. [2] weis, *nos.*
Gen. meina.	Gen. ugkis, vel uggkis.	Gen. unsara.
Dat. mis.	Dat. ugkis.	Dat. uns, & unsis.
Acc. mik.	Acc. wit.	Acc. uns, & unsis.
Abl. mis.	Abl. ugkis.	Abl. uns, & unsis.

Exempla dualis numeri petantur ex *Joh.* XVII, 22. *Marc.* X, 37. *Matth.* IX, 27. *Luc.* VII, 20.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
n. { meins, *meus.* / mein, *meum.*	n. meina, *mea.*	n. { meinai, *mei.* / meina, *mea.*	n. meinos, *meæ.*
g. meinis.	g. meinaizos.	g. meinaize.	g. meinaizo.
d. meinamma.	d. meinai.	d. meinaim.	d. meinaim.
a. { [3] meinana, / mein.	a. meina.	a. { meinans, / mein.	a. meinos.
v. meins, mein.	v. meina.	v. meinai, meina.	v. meinos.
a. meinamma.	a. meinai.	a. meinaim.	a. meinaim.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
n. { unsar, *noſter*, / *noſtrum.*	n. unsara, *noſtra.*	n. { unsarai, *noſtri.* / unsara, *noſtra.*	n. { unsaros, / *noſtræ.*
g. unsaris.	g. unsaraizos.	g. unsaraize.	g. unsaraizo.
d. unsaramma.	d. unsarai.	d. unsaraim.	d. unsaraim.
a. { unsarana, / unsar.	a. unsara.	a. { unsarans, / unsara.	a. unsaros.
v. unsar.	v. unsara.	v. unsarai, &c.	v. unsaros.
a. unsaramma.	a. unsarai.	a. unsaraim.	a. unsaraim.

Ab ugkis proculdubiò eſt poſſeſſivum ugkar, *νωΐτερος*, ſed deeſt exemplum in argenteo codice lacunis pleno.

IV. Pronomen primitivum ſecundæ perſonæ (þu, *tu*, git, *σφῶϊ*, ge, *vos*) declin. in hunc modum:

Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. Ðu, *tu.*	Nom. * git, *σφῶϊ, σφώ.*	Nom. ge, *vos.*
Gen. þin.	Gen. incer.	Gen. eower.
Dat. þe.	Dat. incrum, & inc.	Dat. eow.
Acc. þe, þec.	Acc. inc.	Acc. eow.
Voc. eala þu.	Voc. eala inc.	Voc. eala ge.
Abl. þe	Abl. incrum, & inc.	Abl. eow.

Exempla dualis numeri in pronomine ſecundæ perſonæ: *Cædm.* p. V. ſic affatur Deus Adamum, & Evam: inc ſceal ealt ƿæter ƿunian on geƿealde, *ſub veſtrâ ditione erit ſalum.* inc

[1] Νωΐτερος, de duobus nimirum dicitur. [2] *Runice.* WIIR, *weir. Germ.* Wir. gen. unſer. dat. uns. acc. uns. abl. uns. [3] Legitur meinna, *Matth.* XI, 10. & meinama, *Luc.* XX, 13. tam in codice impreſſo, quàm apographo *Juniano*, quod extat in bibl. *Bodleiana.* * Et incit, *Cædm.* LXII, 2. ƿerʒaþ incit her, *manete vos hic.* incit autem compoſitum eſt ex inc & git.

hyraþ eall, *vobis omnia obedient.* warniaþ inc wiþ þone wæstm, *cavete vobis ab illo fructu,* VI, 4. *Matth.* IX, 28, ait Christus ad duos cæcos: gelyfe git þæt ic inc mæg gehælan, *creditisne, quod ego possim vos sanare.* *v.* 29, sy inc æfter eowrum geleafum, *secundum vestram fidem fiat vobis.* in aliquot codicibus, sy inc æfter incrum geleafum. *Matth.* IV, 19, Christus ad Petrum, & Andream: cumað æfter me. ⁊ ic do þæt git beoð manna fisceras, *venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* *Matth.* XX, 22, Christus ait ad Zebedæi filios: git nyton hwæt git biddað. mage git drincan þone calic þe ic to drincenne hæbbe, *nescitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* denuò *v.* 23, witodlice git minne calic drincaþ, *calicem quidem meum bibetis.* to sittanne on mine swiþran healfe. oððe on wynstran. nys me inc to syllene, *ſedere autem ad dextram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis.* conſule etiam *Marc.* X, 39, 40. & *Luc.* II, 42. bið gemæne incrum orleg nið, *inter vos* (inquit Deus ad Serpentem & Evam loquens) *erit perpetua inimicitia,* Cædm. XXII, 16. Hic libet adjicere exemplum gen. plur. numeri, quod rariùs occurrit: God com þ he wolde fandian eower, *venit Deus, ut vos probaret,* Exod. XX, 20. Occurrit þec pro þe, quod proculdubio formatur à *Cimbrico* þig, vel *Francico* thec, *Gothicè* þuk. Pro eow non raro occurrit geow, ut in præfatione *Ælfredi* regis ad *Wulſigeum,* quam præmiſit paſtorali ſancti *Gregorii,* for þi me þincað betere. gif geow swa þincaþ, *quapropter mihi optimum viſum eſt, ſi tu quoque ita exiſtimas.* Legitur etiam aliquando gew: ut, we senden gew, *mittimus vobis,* chart. *Hen. III.* quam publici juris fecit *Somnerus* in lexico ſub voce Unnan. In *Dano-Saxonicis* pro eow occurrit ſæpe juch, juh, juih, more ſcilicet *Francorum,* ut in cap. XX. amplius docebitur.

V. Pronomina poſſeſſiva ſecundæ perſonæ ſunt þin, *tuus, tuum,* þine, *tua,* quæ declinantur ut min, & mine, *meus, meum, mea.* & eower, *veſter, um,* eowere, *veſtra,* quæ ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. Eower, *veſter, um.*	Nom. [1] eowere, *veſtra.*	Nom. eowere, *veſtri, æ, a.*
Gen. eoweres.	Gen. eowerra.	Gen. eowerra.
Dat. eowerum.	Dat. eowerre.	Dat. eowrum.
Acc. eowerne, *&c.*	Acc. eowere, *&c.*	Acc. eowere, *&c.*

Denique incer, σφωΐτερος, ον. incere vel incre, σφωϊτέρα, quæ declinantur ut uncer, & uncere. incre cynne, *Cædm.* V, 8.

VI. Pronomen primitivum ſecundæ perſonæ *Mœſo-Gothicum* declinatur in hunc modum:

Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. þu, *tu.*	Nom. jut, σφῶϊ, σφώ.	Nom. jus, *vos.*
Gen. þeina.	Gen. [2] igqis, & igqis.	Gen. [3] izwara.
Dat. þus.	Dat. igqis.	Dat. izwis.
Acc. þuk.	Acc. jut.	Acc. izwis.
Voc. þu.	Voc. jut.	Voc. izwis.
Abl. þus.	Abl. igqis.	Abl. izwis.

Exempla dualis numeri in caſibus obliquis occurrunt *Marc.* X, 36. & XI, 2. *Luc.* XIX, 31. In recto vèro non reperitur exemplum in argenteo codice, quod tamen conjecturâ ſupplevi; ut enim wit reſpondet τῷ wit in perſona primâ; ita ſuadet analogia ut τῷ git reſpondeat jut:

VII. Pro þu occurrit þuzei, item pro þus occurrit þuzei, *Luc.* III, 22. *Marc.* I, 11. Pro izwis etiam non raro occurrit jus, & [4] juzei. & izwis jus reperitur *Luc.* VI, 25.

VIII. Pronomina poſſeſſiva ſecundæ perſonæ ſunt þeins, *tuus,* þeina, *tua,* þein, *tuum,* quæ declinantur ut meins, meina, mein. izwar, *veſter,* izwara, *veſtra,* izwar, *veſtrum,* quæ declinantur ut unsar, unsara, unsar. Et igqar, *veſter duorum,* quod occurrit *Matth.* IX, 29. Huic igqar proculdubiò reſpondet igqara, *veſtra duorum,* & declinantur ut izwar, & izwara.

IX. Pronomen primitivum tertiæ perſonæ (viz. he, *ille,* heo, *illa,*) declinatur in hunc modum:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom. he, *ille.*	Nom. heo, *illa.*	Nom. hi, *illi.*	Nom. hi, *illæ.*
Gen. hys, his.	Gen. hire.	Gen. hira.	Gen. heora, hira.
Dat. him.	Dat. hire.	Dat. him.	Dat. him.
Acc. [5] hine.	Acc. hi.	Acc. hi.	Acc. hi.
Abl. him.	Abl. hire.	Abl. him.	Abl. him.

X. Pro hi, *illi,* in nominativo & accuſativo plurali occurrit non rarò hyg. Hio etiam ſcriptum occurrit pro hi, *illi,* & hiora, heora pro hira: ut, ælþeodige men gif hio hiora hæ-

---

[1] *Vel* eowre. [2] *Legitur* igqis, *Marc.* I, 17. 15. [3] Vide *Luc.* XIV, 33. [4] juzei, *qui,* οἱ, *Luc.* XVI,

[5] ᛡIK, hin, in *Runicâ* lingua, ſignificat *ille.* ut obſervare licet in monumentis *Runicis.*

med

med þihtan nyllað, *alienigenæ verò, qui de ſuo adulterio non volunt reſipiſcere*, Spelm. conc. p. 194. Occurrit etiam here, & her pro hira: ut, hi wolden drohtian her lif on ancerſetle, *vellent vitam ſuam agere in anachoreſi*. hia quoque legitur pro hi, *illi*: ut, ſoðlice manega he gehælde ðus þat hia ræsdon on him, *multos enim ſanabat, ita ut irruerent in eum*, Marc. III, 10. Heo etiam reperitur pro hi, *illi*: ut, we haten ealle ure treowe in þe treowþe þæt heo us agen, *præcipimus fidelibus noſtris per fidem, quam nobis debent*, charta *H.* III. ſuprà citata. unde heom quoque pro dativo plurali him: ut, dem þu heom God, *Judica illos, Deus*, Pſ. v, 11. Sic in chartâ modò citatâ, of heom, *illorum*, vel *ex illis*. ubi etiam heom videtur poni pro hi, *illos*: ut, þæt ealle ure treowe heom healdan deadlicheiſtan, *ut omnes fideles noſtri eos habeant infenſiſſimos*. Occurrit etiam hi-heom, *illi ipſi*, & ab hoc heom pro hi, *illos*, forſan deducitur **hem**, quod in veteribus noſtris auctoribus ſemper occurrit pro **them**. Pro hi *illam*, non raró occurrit hig, quod à *Gothico* IGA deducitur. exempla videat lector *Matth.* IX, 18. & XXII, 28. *Marc.* V, 33. A genitivo plurali hira & heora deducitur pervetuſtum illud **her**, quod in antiquis auctoribus ſignificat **their**: ſic in libro cui titulus [1] **The viſion of Pierce Plowman**, legitur:

> **Hermets on a heape with hoked ſtaves**
> **Wenten to Walſingham, and her wenches after.** &;
> **Cokes, and her knaves cryden, hote[illegible] hote.**

ubi obiter notetur, quòd **knave** ab *Anglo-Saxonico* [illegible]a proveniens, *puerum*, vel *ſervum* ſignificat. A genitivo ſingulari hire, venit **her** in moderno ſenſu.

XI. Pronomen primitivum tertiæ perſonæ in linguâ *Anglo-Saxonica* non habet poſſeſſivum declinabile, ſed ſenſus poſſeſſivus ſemper exprimitur per genitivos primitivi in utroque genere, & numero, nimirum per his, hira, hire, heora, quæ etiam reciprocè uſurpantur, uti videre eſt *Matth.* III, 17. *Luc.* III, 17. & IV, 16. & V, 25. *Matth.* VI, 29. & VII, 24, 26. & VIII, 22. Senſus tamen reciprocus non raró exprimitur per ſin, & ſine, *ſuus, a, um*: ut in *Spelm.* conc. p. 196. gif eſne deð his hlaford þæs dæges VI ſcill. wið drihten gebete oððe ſine hyd, *ſi ſervus hâc die itineraverit, domino ſex ſolidos pendat, aut ſuum corium*. ſpræc healic word dollice wiþ drihten ſinne, *locutus eſt temere verbum ſuperbum contra dominum ſuum*, Cædm. VII, 20. brego engla beſeah eagum ſinum, *angelorum princeps oculis ſuis intuebatur*, Cædm. XXIII, 20. Hæc vox ſin manifeſtè derivatur à *Gothico* SEINS, *ſuus*, ut & *Gallorum* ſien, ſienne; cum articulo, le ſien, la ſienne. ~~Notandum tamen hic eſt~~ aliquando legi heorum, *ſuis*: ut, on heorum tidum, *in ſuis temporibus*. unde ſuſpicor poſſeſſivum heor, hyr, hir, her, ab heora, hyra, hira, inter legendum, ut apud *Francos*, etſi rarius, occurrere, & forſan in exemplo ſupra poſito in reg. 10. her lif *vitam ſuam*, her, non pro genitivo plurali primitivi he, ſed pro her poſſeſſivo ſumendum eſt. vid. gram. *Francicæ* cap. V, 17.

XII. Quemadmodum articulus SAH, vel SA *Gothorum*, induens pronominis naturam, ſignificat οὗτος, *hic*, αὐτός, *ipſe*, ἐκεῖνος, *ille*: ſic ſe articulus *Anglo-Saxonum* uſurpatur pro pronomine tertiæ perſonæ: ut, ſe þe þeof ofſlihð. ſe mot gecyþan wiþ að, *qui furem occidit, is juramento debet affirmare, &c.* LL. *Inæ c.* 16. ſe þe hloþ betogen ſy. geſwicne ſe hine, *qui turmæ accuſatur, is ſe culpâ purgato*, LL. *Inæ* c. 14. Sic *Marc.* XII, 3, 5. þa ſwungon hi þæne, *tum eum ceciderunt*. and hi þæne ofſlogon, *& illum occiderunt*.

XIII. Pronomina primitiva tertiæ perſonæ apud *Gothos* ſunt tria, IS, αὐτός *ille*, GAINS, ἐκεῖνος, *ille*, & SIS, οὗ, *ſui*. IS autem & fœmininum ejus SI, declinantur in modum ſequentem:

Numerus ſingularis.		Numerus pluralis.	
Nom. IS, *ille*.	Nom. SI, *illa*.	Nom. EIS, *illi*.	Nom. IGOS, *illæ*.
Gen. IS.	Gen. IZOS.	Gen. IZE.	Gen. IZO.
Dat. IMMA.	Dat. IZAI.	Dat. IM.	Dat. IM.
Acc. INA.	Acc. IGA.	Acc. INS.	Acc. IGOS.
Abl. IMMA.	Abl. IZAI.	Abl. IM.	Abl. IM.

Pro EIS legitur IGA *Luc.* II, 50. unde *A. S.* hyg, pro hi, *illi*. Pro IM frequenter occurrit IN. ut *Luc.* VI, 13, 39. Ab accuſ. IGA, derivatur hig *A. S.* pro hi, *illam*. Pro dat. IZAI occurrit IZAIZE.

Numerus ſingularis.		Numerus pluralis.	
Nom. GAINS, *ille*.	Nom. GAINA, *illa*.	Nom. GAINAI, *illi*.	Nom. GAINOS, *illæ*.
Gen. GAINIS.	Gen. GAINAIZOS.	Gen. GAINAIZE.	Gen. GAINAIZO.
Dat. GAINAMMA.	Dat. GAINAI.	Dat. GAINAIM.	Dat. GAINAIM.
Acc. GAINANA.	Acc. GAINA.	Acc. GAINANS.	Acc. GAINOS.
Abl. GAINAMMA.	Abl. GAINAI.	Abl. GAINAIM.	Abl. GAINAIM.

[2] SIS, *ſui*, declinatur in hunc modum: Nominativo caret. Genitivo, Dativo SIS, *ſui, ſibi*. SEINOS, αὐτῷ, *Luc.* XVIII, 13. Accuſativo SIK, *ſe*. Ablativo SIS, *ſe*. A Pronomine reci-

[1] Hujus auctorem infra per *Satyrographum* non raro deſignamus.

[2] Occurrit hoc pronomen in lingua etiam *Runicâ*, quam veterem *Norreno-Gothicam* nonnulli auctores appellare ſolent.

proco-

proco SIS fit poſſeſſivum [1] SEINS, SEINA, *ſuus, ſua*, quod declinatur ut MEINS, MEINA:
XIV. Ab SVES, *ſubſtantia, facultates, bona alicui propria*, fit pronomen vel adjectivum SVES, SVESA, quod in verſione *Ulphila-Gothica* redditur ἴδιος, ἴα, ον, *ſuus, a, um*, & *A. S.* hiſ agen, & ſic decl.

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. [2] SVES.	Nom. SVESAI.
Gen. SVESIS.	Gen. SVESAIZE.
Dat. SVESAMMA.	Dat. SVESAIM.
Acc. SVESANA.	Acc. SVESANS.
Abl. SVESAMMA.	Abl. SVESAIM.

SVESA, uti ego exiſtimo, declinatur ut MEINA, MEINAIZOS, MEINAI, MEINA, *&c.*

XV. Pronomen ðiſ vel ðeſ, ðeoſ, ðiſ, *hic, hæc, hoc*, declinatur in modum ſequentem:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
n. ðiſ, ðeſ, *hic, hoc.*	n. ðeoſ, *hæc.*	n. ðaſ, *hi, hæ, hæc.*
g. ðiſeſ, ðiſſeſ, þeſes, & þæſ.	g. ði[illegible]e.	g. ðiſera, þiſſera.
d. ðiſum, & [3] þiſ.	d. ð[illegible].	d. ðiſum.
a. ðiſne, *hunc.* þiſ, þeſ, *hoc.*	a. ð[illegible], þaſ, þeoſ.	a. ðaſ.
a. ðiſum.	a. ðiſſere, þiſere.	a. ðiſum.

Ðat, ðæt etiam uſurpatur ut þiſ, þeſ, neutrum, & declinatur ut ſupra in cap. ſecundo de articulo. Notandum autem genit. τῶ þæt, þat, viz. þaſ, þæſ euphonice dici pro þatſ, þætſ.

Obſervandum etiam hic eſt pronomina demonſtrativa maſculini, & fœminini generis þiſ, þeoſ, þiſ, præmiſſa nominibus, articulorum naturam nonnunquam induere: ut ſend uſ on þaſ ſpyn, *mitte nos in porcos*, Marc. v, 12. commate autem 13, ða eodon þa unclænan gaſtaſ on þa ſpyn, *tum ſpiritus immundi introierunt in porcos.*

Notandum quoque þiſ, þeſ, ſignificare *iſte, iſtud*, æquè ac *hic, hoc*, & þeoſ *iſta*, æquè ac *hæc.* pro þiſum, þyſum, þyſon, occurrit þiſ: ut, on þiſ andpeardan liſe, *in hac præſenti vita*, Boeth. p. 117. pro þiſſene reperitur þiſſe, ut, ge on þiſſe populde ge on þæpe toweardan, *quum in hoc mundo, tum in futuro.* on þiſſe ilcan bec, *Boeth.* p. 96. on þæpe ilcan bec, p. 94. & pro þiſſera, þiſſa, *Matth.* XIII, 22, ⁊ þonne geoꞃnfulneſ þiſſe populde, ⁊ leaſung þiſſa peoꞃuld-pelena ſoꞃþꞃyſmaþ þat popd, *& tunc ſollicitudo ſæculi hujus, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum.* ſoꞃ þiſſa tida ſpecenniſſe. *Bed.* H. E. p. 158. pro þiſſa autem denuo per apocopen occurrit þiſſ, vel þyſſ: ut, anum þyſſa lytylꞃa manna, *uni ex minimis iſtis*, Matth. x, 42. Sic in præfat. *Ælfr.* ad *Wulf.* þiſſa (pro þiſſe) populd þinga, *hujus mundi res.* Ðat *vel* þæt ſignificat etiam *id, illum, iſtud*, perindè ac *hoc.* Quinimo þiſ, þeſ, þeoſ, þat, emphaticè ſignificant *iſtic, iſtæc, iſtoc.*

XVI. Apud *Anglo-Saxones* ſe, ſeo, & þe, þeo, þat, & apud *Gothos* [4] SA, SO, [5] ψATA, demonſtrativè ſignificant, ut þiſ, þeoſ, þat, *hic, hæc, hoc*, & ut *is, ea, id*, vel *ille, illa, illud*, apud *Latinos.* Nota etiam, quod ablativo þæpe poſtponatur aliquando præpoſitio on: ut, Cꞃiſt geſett þiſ gebed. ⁊ ſpa beleac mid ſeapum popdum. þæt ealle uꞃe neoda ægþeꞃ ge gaſtlice ge lichamlice ðæꞃon ſynd belocene, *Chriſtus hanc orationem præſcripſit, & tam paucis verbis concluſit, ut omnia nobis neceſſaria, tam corporalia, quàm ſpiritualia eâ comprehenderentur*, cod. MS. pe pil-

---

[1] *Runicè* enim SIS eſt ᛋᛁᚴ, ſin: ut ᚦᚢᛚᚠᚱ: ᚢᚴ: ᚢᛚᚠᚱ: ᚱᛁᛋᚦᚢ: ᛋᛏᛁᚾᛅ: ᚦᛁᛋᛁ: ᚢᚠᛏᛁᚱ: ᚮᛋᛘᚢᛏ: ᛚᛁᛒᛅ: ᚠᛁᛚᛅᚴᛅ: ᛋᛁᚴ. Dulfr ug Ulfr riſdu ſtino diſi uftir Oſmut liba filaga ſin, *i. e. Dulfer, & Ulfer lapidem hunc erexerunt Oſmuto dilecto ſuo ſocio*, Ol. Worm. mon. *Dan. l.* 3. *c.* 4. ᛏᛅᚢᚠᛅ: ᚱᛁᛋᚦᛁ: ᛋᛏᛁᚾᛅ: ᚦᛁᛋᛁ: ᚢᚠᛏᛁᚱ: ᚴᛅᛘᛅᛁ: ᛒᚢᛏᛅ: ᛋᛁᚴ. Taufa riſdi ſtino diſi uftir Gamai buta ſin, *Taufa lapidem hunc poſuit in memoriam Gamai cognati ſui.* Sic paſſim ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ ᛋᛁᚴ. brudur ſin; *&* ᚠᛅᚦᚢᚱ ᛋᛁᚴ, fadur ſin; *&c.* ᛋᛁᚴᛅ ᛒᚱᚮᛏᚼᚢᚱ, ſina brothur, *ſuum fratrem*, Ol. Worm. regum *Dan.* ſerie alterâ

[2] Hinc adverbium *Anglo-Saxonicum* ſpæſlice, vel ſpeſlice, *propriè.* pe andettað æfteꞃ haligum ſæderum ſpæſlice ⁊ ſoþlice, *confitemur, ſecundum ſanctos patres, propriè, & veraciter patrem, filium, & ſpiritum ſanctum*, &c. *Bed.* H. E. p. 301. A *Gothico* SVES, *ſuus*, petendum exiſtimo *Francicum* ſuaſo, *domeſticus*: inti fianta mannes ſin hus ſuaſo, *& inimici hominis domeſtici ejus*, Tatian. XLIV, 23. oba ſie then hiuuiskes fater Belzeebub hiezun uuio mihhilo mer ſine ſuaſon, *ſi patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus*, ibid. 17.

[3] On þiſ andpeardan liſe, *in hac præſenti vitâ*, Boeth. p. 117.

[4] Pro SA, occurrit SAN, *Joh.* IX, 19.

[5] Nota quod ψATA ob majorem, ut opinor, emphaſin, etiam cum maſculinis & fœmininis jungatur; quemadmodum etiam neutrum ðat *Anglo-Saxonum*: ut, giſ pe beþeꞃiaþ þat cennynde piſ, *ſi enixam mulierem prohibeamus*, Bed. H. E. p. 89, hpæt pe piton and leoꞃniað on Cꞃiſteſ bocum. þat þat piſ þe pæſ þꞃeoꞃiende blodeſ ſlopnyſſe. heo eadmodlice pæſ cumende æfteꞃ dꞃihtneſ bæce. ⁊ gehꞃan ꝥ pæſ hiſ hꞃægeleſ, *novimus namque quod mulier, quæ fluxum patiebatur ſanguinis, poſt tergum* &c.

laď

lað eoƿ secᵹan sume sƿutelunᵹe nu be þam halᵹum tidum þe ƿe healdað. þæt ᵹe sum andᵹyt ðæron to cnaƿan maᵹon, *cod.* MS. in ſermone ad populum in octav. Pentecoſtes. Non dicitur tamen þænon *pro* on þæne, vel þamon *pro* on þam.

XVII. Hyt, vel hit (à quo, rejectâ aſpiratione derivatur noſtrum **it**) eſt pronomen * neutri generis, *id* ſignificans: ut *Matth.* I, 20, ðat on hire acenned is. hyt is of þam halᵹum gaste, *quod ex ea natum eſt, id ex ſpiritu ſancto eſt.* vide *Matth.* VI, 19. *Marc.* X, 21. XI, 24. Huic hyt reſpondet apud *Mæſo-Gothos* ΙΤΑ. exempla videat ſtudioſus lector *Marc.* IV, 16. IX, 36. XV, 46. IV, 37. Nota vero quod hyt, quamvis neutri generis, uſurpetur maxime in reſpondendo quæſtioni, qua quis ſit aliquis, interrogatur, pro he, & heo: ut, ic ſæde eoƿ ꝥ ic hyt eom: se hælend cƿæþ, ic hyt eom, *Job.* XVIII, 8.

XVIII. Pronomen relativ. hƿilc, hƿilce, *qui, quæ, quod,* à G. ⊙ΘΑΕΙΚS, vel ⊙ΙΑΕΙΚS, ſic decl.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. hƿilc, *qui, quod.*	Nom. hƿilce, *quæ.*	Nom. hƿilce, *qui, quæ, quod.*
Gen. hƿilces.	Gen. hƿilcere, hƿilcre.	Gen. hƿilcra.
Dat. hƿilcum.	Dat. hƿilcere, hƿilcre.	Dat. hƿilcum.
Acc. hƿilcne.	Acc. hƿilce.	Acc. hƿilce.
Abl. hƿilcum.	Abl. hƿilcere, hƿilcre.	Dat. hƿilcum.

Hƿilc etiam ſignificat, *quis, qualis, quiſque.* sƿa hƿilc sƿa, *quiſquis*: ut sƿa hƿilcne sƿa hi bædon, *quemcunque rogaverint,* Marc. XV, 6. à hƿilc, eliſo *l,* eſt *Angl.* **which**, in veteribus **whilc**. Nota etiam quod æᵹhƿilc [euphonice pro ælchƿilc, ut æᵹhƿær *ubique,* pro ælchƿær] ſit pronomen diſtributivum, quod reddendum eſt per *quiſque, unuſquiſque, quilibet, quivis, ſinguli*: ut æᵹhƿilc dæᵹ hæfþ ᵹenoh on his aᵹenum ymb-hoᵹan, *cuilibet diei ſufficiunt ſuæ perturbationes,* Matth. VI, 34. legitur quoque ᵹehƿilc, unde ᵹehƿilcnesse, *qualitas.* anra ᵹehƿilc, *unuſquiſque.*

Præterea, se, seo, [1] þe, þeo, þat, apud *Anglo-Saxones,* induunt naturam pronominis relativi *qui, quæ, quod,* ex. gr. Æneas se oferƿiþe Turnum, *Æneas, qui vicit Turnum.* ⁊ ᵹyt þar sona ᵹemetaþ assan folan ofer, ðæne nan man ᵹyt ne sæt, *invenietis pullum ligatum, ſuper quem nemo hominum adhuc ſedit.* se ƿæs, *qui erat,* Luc. I, 23. se is ᵹenemned Zelotes, *qui vocatur Zelotes,* Luc. VI, 15. se ƿæs læƿa, *qui erat proditor,* verſ. 16.

Ðe poſtpoſitum pronominibus omnium perſonarum ſignificat *qui.* ut, ic þe stande beforan ᵹode, *qui aſto ante deum,* Luc. I, 19. þu þe ᵹelyfdeſt, *qui credidiſti.* se þe com on drihtnes naman, *qui venit in nomine domini,* Marc. XI, 9. se mihtiᵹ is, *qui potens eſt,* Luc. I, 48. fæder ure þu þe eart on heofenum, *pater noſter qui es in cœlis.* ſic ᵹe þe, *vos qui.* ælc þe, *omnis qui,* Matth. XIX, 20. ealle þa þe hyt ᵹehyrdon, *omnes qui audierunt,* Luc. I, 66. Alia exempla in plurali numero quærat lector, *Marc.* X, 39, 42. Matth. II, 16. III, 11. Hiſce addas: se man se þe his ᵹeƿealnes mannan ofslea, *is qui volens ſervum occiderit.* se þe hine neades ofsloᵹe, *is qui eum coactus occiderit,* Spelm. concil. p. 356. 13. se þe deð aƿeᵹ middaneardes sinne, *qui tollit peccata mundi.* *Nota tamen, quod pro se þe occurrat þe þe*: ut þe þe on me belyfþ, *qui credit in me.* ðe þe mid eallum mode on Crist ᵹetryƿed, *qui tota mente in Chriſtum confidit,* Bed. H. E. p. 344. vid. cap. II. reg. 7.

Notandum etiam eſt, quod pro þat vel þæt non raro occurrit þatte, þætte, þat te, þæt te: ut, ælc edƿist, þatte God nis. þat is ᵹesceaft, *omnis ſubſtantia, quæ non eſt Deus, eſt creatura.* Ðat etiam aliquando antecedens, aliquando relativum eſt, aliquando utrumque concurrit: ut, ƿit sculon sƿa þeah secan ꝥ ꝥ ƿit ær myntun, *nihilominus debemus id quærere, quod modo memoravimus.* Nu ic ongite ꝥ ꝥ ic ær ymbe tƿeode, *nunc id intelligo, de quo modo dubitavi.* Aliquando etiam ob majorem emphaſin ter eleganter occurrit in oratione: ut, hƿæt ƿæs ꝥ ꝥ ic ær sæde ꝥ ic nyste, *quid id erat, quod modo dixi me ignoraſſe.* ſic non minus eleganter geminatur se ante þe: ut, forþam se se þe hine forþencþ. se biþ ormod. ac se se þe hine sceamaþ. se bið on hreoƿsunᵹa, *ille, qui de ſe malè exiſtimat, ſit deſperans; quem vero ſui pudet, hic reſipiſcit,* Boeth. p. 15.

Apud *Mæſo-Gothos* pariter articulus per omnes caſus & in omni genere, & in utroque numero, vicem pronominis relativi ſupplere ſolet, ſyllabicâ nimirum particulâ productus: exempli gratia:

---

* *Neutri* pro *Neutrius* habet Varro, ſecundo de Analogia. & Auſonius in epigrammate XLIX. ut,

Rufus vocatus rhetor olim ad nuptias,
Celebri ſit ut convivio,
Grammaticæ ut artis ſe peritum oſtenderet,
Hæc vota dixit nuptiis:
Et maſculini & fœminini gignite,
Generiſque neutri liberos.

[1] Supra notavimus ðe uſurpari demonſtrative, ſicut hic relative; quem morem ſequuntur antiqui noſtri ſcriptores, præſertim *Robertus Langeland,* auctor XX ſatyrarum, quibus titulus, **The viſion of Pierce Plowman.** exempla in plurali numero, **To lyth the lays, tho lovely fowles made.** ubi **tho** à ða, ut **bone** à banſtone à stan. ſic etiam legitur in alio loco, apud eundem, **wher tho thre dwell. But tho that faine hem foles.** ſic ex þa, *tum, tunc,* ſit conjunctio **tho** pro **then**, ut, **Peter quoth the Prieſte tho, I can no pardon fynde. I thanked Thought tho, that he me thus taught.** Cum multis aliis ejuſmodi.

Numerus ſingularis.		Numerus pluralis.	
n. SAEI, & SAIZEI, *qui.*	n.[2] SOEI.	n.[3] ÞAIEI.	n.[5] ÞOSEI, ÞOZEI.
g.[1] ÞIZEI.	g. ÞIZOZEI.	g. ÞIZEEI.	g. ÞIZOEI.
d. ÞAMMEI.	d. ÞIZAIEI.	d.[4] ÞAIMEI.	d. ÞAIMEI.
ac. ÞANEI.	ac. SOEI.	ac. ÞANZEI.	ac. ÞOSEI, ÞOZEI.

Numerus ſingularis.	Numerus pluralis.
Nom. Acc. } ÞATEI, ÞOEI, *quod.*	Nom. Acc. } [6] ÞATEI, ÞOEEI, ÞOEI, *quæ.*

Nota quod ÞAMMEI, ÞANEI, ÞATEI, contrahantur ex ÞAMMAEI, ÞANAEI, ÞATAEI: IZEI etiam ſignificat *qui* apud *Gothos* in ſingulari, *Joh.* VIII, 40. XII, 4. XIX, 12. & IZE in plurali, *Luc.* VIII, 13.

XIX. Sylf, *idem, ipſe, ipſemet. ipſummet,* ſylfe, *eadem, ipſa, ipſamet,* declinantur in hunc modum:

Numerus ſingularis.		Numerus pluralis.
Nom. [7] Sylf, *ipſe, ipſum.*	Nom. ſylfe, *ipſa.*	Nom. ſylfe, *ipſi, ipſæ, ipſa.*
Gen. ſylfeſ.	Gen. ſylfne.	Gen. ſylfna.
Dat. ſylfum.	Dat. ſylfne.	Dat. ſylfum.
Acc. ſylfne.	Acc. ſylfe.	Acc. ſylfe.
Abl. ſylfum.	Abl. ſylfne.	Abl. ſylfum.

Sylf, & ſylfe, componuntur cum aliis pronominibus: ut icſylf, *egomet.* minſylfeſ, *meimet.* peſylfe, *noſmet.* uneſylfna, *noſtrûmmet.* heſylf, *ille ipſe.* hyſſylfeſ, *illius ipſius.* hiſylfe, *illi ipſi.* hiraſylfna, *illorum ipſorum.* heoſylfe, *illa ipſa.* hireſylfne, *illius ipſius.* heoraſylfna, *illarum ipſarum.* hyſſylfe, *Luc.* XI, 17. Componuntur cum nominibus: ut, Petruſſylf, *ipſe Petrus,* &c.

Sylf, & ſylfe, oriuntur à *Gothicis* SILBA, & SILBO; *ipſe, ipſa.* quæ ſic declinantur:

Numerus ſingularis.	Numerus pluralis.
~~Nom.~~ SILBA, *ipſe, a.*	Nom. SILBANS, *ipſi, æ.*
Gen. ~~SILBINS.~~	~~Gen. SILBANE.~~
Dat. SILBIN.	Dat. SILBAM.
Acc. SILBAN.	Acc. SILBANS.
Abl. SILBIN.	Abl. SILBAM.

Genitivum ſingularem & pluralem, unà cum dativo plurali, non ex certâ ſcientiâ, ſed quatenus liceret per analogiæ regulas, me hic poſuiſſe lectorem moneo, & τȣ̃ SILBO nullos extare obliquos caſus, ſaltem quos animadverti, in *Ulphilanæ* verſionis reliquiis; ſed credo variari ad formam Exempli X, vel XIV. in cap. 3.

Componuntur etiam SILBA, & SILBO, cum aliis pronominibus: ut SI SILBO, *ipſa,* Luc. VII, 12. AF MISSILBIN, *à me ipſo,* Joh. VIII, 28. ÞUKSILBAN, *teipſum,* Joh. VII, 4. IZVIS SILBANS, *vos ipſos,* Luc. XVI, 15. Præterea MISSO vox pronominalis immediatè poſtpoſita pronominibus pluralibus eundem valorem obtinet apud *Gothos,* ac particula *met* apud *Latinos* in *noſmet, voſmet*; & pariter ſignificat, ac SILBA, & SILBO. ut ÐAN SIS MISSO ANÐAKUNNUN, *inter ſemet diſputaverunt.* MIÞ IZVIS MISSO, *inter voſmet,* vel *vos ipſos.* Legitur [8] ÞUS MISSAN, *teipſum,* Luc. X, 27. SAMO etiam apud *Gothos* ſignificat idem ac ſylf, & ylca apud *Anglo-Saxones,* & τὸ αὐτὸ apud *Græcos*: ut ÞATA SAMO, *idem,* vel *id ipſum,* Matth. V, 46, 47. IN ÞAMMA SAMIN LANÐA, *in illâ ipſa regione,* Luc. II, 8. ÞIZAI SAMON MITAÐON ÞIZAIEI MITAÐ, *eâdem menſurâ, quâ menſi fueritis,* Luc. VI, 38. ab hoc SAMO, & forſan SAMA, eſt *Anglicum* ſame.

Maſculinum etiam ylc, *emphaticè* ylca, & fœmininum ylce eandem habent ſignificationem, ac eodem modo uſurpantur apud *Anglo-Saxones,* & ſic declinantur:

Num. ſing.		Num. plur.	Num. ſing.	Num. plur.
Nom. Ylc.	Nom. ylce.	Nom. ylce.	Nom. ylca.	Nom. ylcan.
Gen. ylceſ.	Gen. ylcne.	Gen. ylcna.	Gen. ylcan.	Gen. ylcna.
Dat. ylcum,	Dat. ylcne.	Dat. ylcum.	Dat. ylcan.	Dat. ylcan.
Acc. ylcne.	Acc. ylce.	Acc. ylce.	Acc. ylcan.	Acc. ylce.
Abl. ylcum.	Abl. ylcne.	Abl. ylcum.	Abl. ylcan.	Abl. ylcum.

Se ylca, *ille ipſe,* ſeo ylce, *illa ipſa,* þaſ ylcan. *illius ipſius,* þæne ylcan, *illius ipſius, &c.*

---

[1] Pro quo occurrit ÞIZE, Luc. VIII. 41. [2] Occurrit quoque SEI, per craſin, pro SOEI, Luc. II, 5. & VIII, 2. [3] Et ÞAIMIZEI, *Matth.* VII, 5. & ÞAIZE, *Marc.* IX, 1. [4] Et ÞAM, *Matth.* IX, 15. [5] Et ÞOZE, *Marc.* XV, 41. [6] ÞATEI etiam ſignificat *qui* & *quæ* plur. *Luc.* XX, 45. VII, 22. vide notam 5. p. 24. [7] *Runicè* ᛋᛁᛚᚠ, ſialf. [8] Ni fallor pro ÞUK:

XX. Spilc,

XX. Sƿilc, *qualis*, declinatur ut hƿilc, & ꞅƿilce, ut hƿilce. hƿilc, ꞅƿilc, *talis*, *qualis*. þiꞅlic etiam *talis* ſignificat. ꞅƿilc etiam uſurpatur ad ſignificandum incertum numerum, qui tamen ad certum, vel in defectu vel exceſſu, proxime accedit: ut, ⁊ bꞃohte ƿyꞃt-ᵹemanᵹ and alepan ꞅƿilce hund-teontiᵹ boxa, *& ferebat aromata, aloaſque, quaſi centum libras*, Joh. xix, 39.

𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐍃, *hic talis*, 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰, *hæc talis*, 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺, *tale*, apud *Gothos* ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
n. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐍃.	n. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰.	n. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌹.	n. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐍉𐍃.
g. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌹𐍃.	g. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌹𐌶𐍉𐍃.	g. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌹𐌶𐌴.	g. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌹𐌶𐍉.
d. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌼𐌼𐌰.	d. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌹.	d. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌹𐌼.	d. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌹𐌼.
ac. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌽𐌰.	ac. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰.	ac. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌽𐍃.	ac. 𐍃𐍅𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐍉𐍃.

Ad hujus exemplum declinatur 𐍈𐌴𐌻𐌴𐌹𐌺𐍃, 𐍈𐌴𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰, *hic*, & *hæc qualis*. [1] Þyllic & þylc, þyllice, & þylce, *hic*, & *hæc talis*, declinantur etiam ut hƿilc & hƿilce, *Matth.* viii, 5. Sƿa hƿilc ꞅƿa anne þylicne onꝼehþ, *quiſquis unum talem accipit*, Luc. ix, 9. næꝼꞃe ƿe þylicne ᵹeꞅapon, *nunquam talem vidimus*, Marc. ii, 12. vide *Luc.* ix, 9.

XXI. Hƿa, indefinitum, & interrogativum, *qui*, *quis*, *quæ*, & hƿæt, *quod*, ſic declinantur: Nom. Hƿa, hƿæt. Gen. hƿæꞅ. Dat. hƿam, hƿæm. Acc. hƿæne, hƿone. Abl. hƿam, hƿæm. exempla: hƿa ꞅealde þe ðiꞅne anpeald, *quis tibi dedit hanc poteſtatem*, Matth. xxi, 23. ᵹeꞅtyꞃed ƿæꞅ all þiu ceaꞅtꞃe cueþende. hua iꞅ þiꞅ, *commota eſt univerſa civitas dicens, quis eſt hic?* cod. evang. interl. *Cott.* ꞅaᵹa me. hƿa dyde ꝥ ꞅunne ꞅtod ane tid daᵹeꞅ. Ic þe ꞅecᵹe. Ioſue, *Quæſt. & Reſp. inter Adrianum & Ritheum.* MS. *Cott.* hƿæꞅ ꞅunu iꞅ he, *cujus eſt filius*, Matth. xxii, 42. Hƿæne ꞅece ᵹe, *quem quæritis*, Joh. viii, 4, 7. hi ᵹeꞅeah on hƿæne hiᵹ onꝼæꞃtnodon, *videbunt in quem transfixerunt.* ᵹiꝼ hƿa þuꞃh laꞃe and þuꞃh bodunᵹe ᵹodeꞅ beboda hƿone ꝼꞃam hiꞅ ƿo ᵹecyꞃꞃeþ, *ſi quis per doctrinam & prædicationem divini mandati quem ab errore ſuo convertat*, Spelm. Conc. p. 612. Hƿæt, *quid*: hƿæt yꝼeleꞅ did he? *quid mali fecit*, Marc. xv, 4. Item, *aliquid*, *paululum*: ut, hƿæt maꞃe, *aliquid amplius*. ⁊ þæꞃ man lyꞅꞅæꞅ hƿæt ᵹedo, *& ſi quis illic aliquod damnum intulerit*, concil. *Spelm.* p. 128. ᵹiꝼ þiꞅꞅeꞅ hƿæt ᵹelimp, *ſi tale aliquod accidat*, id. p. 370. Item, *quis*, *quæ*, *quid*, *qualis*, *quale*, *quantum*: ⁊ hlotu ƿuꞃꞃon. hƿæt ᵹehƿa name, *& ſortem mittebant, quid, vel quantum, quiſque tolleret.* ⁊ þohte hƿæt ꞅeo ᵹꞃetinᵹ ƿæꞃe, *& cogitabat, qualis iſta ſalutatio eſſet.* ƿenꞅt þu hƿæt byþ þiꞅ cnapa, *quis putas, erit iſte puer?* ⁊ hi þa ꞅꞃyꞃedan hƿæt, ⁊ hƿonan he ƿæꞅ, *& tum inquirebant, quis, & unde eſſet*, Bed. H. E. pag. 103. hƿæt etiam præpoſito verbo loca, i. e. *videſis*, ſignificat univerſaliter, & indefinite *omne quod*, *quicquid*, *quodcunque*: ut, ꞅona ꞅua hi ꝼꞃam ƿꞃimꞅanᵹ ᵹanᵹon. ƿyꞃcen loca hƿæt þonne þeaꞃꝼ ꞅy, *quam primum à cantu matutino venerint, in omne opus neceſſarium incumbant.* ƿyꞃcen ꞅiþþan on [2] non loca hƿæt him man tæce, *deinde ad nonam* [horam] *in opera quæcunque mandata incumbant*, reg. monach. xlix. uſurpatur etiam à quærentibus de aliquo, *quis ſit?* pro hƿa: ut, hƿæt iꞅ he? *Joh.* xiii. 25. huæt iꞅ þeꞅ manneꞅ ꞅunu, *Joh.* xii, 34. hƿæt huᵹu, hƿæt hƿeᵹu, hƿæthƿeᵹ, *Dano-Saxonice* huot-huoeᵹo, *aliquid, aliquantulum, parum, paulum*, him biþ hƿæꞅ hƿeᵹ ƿana, *aliquid illi deeſt*, *Boeth. Ælfredi p. 81.* ƿilnað ælce dæᵹ hƿæt hƿeᵹ þiꞅeꞅ ƿoꞃuld ƿelan, *quotidie aliquid deſiderat divitiarum harum mundanarum*, p. 57. legitur etiam hƿæt hƿeᵹuninᵹa: ut, ne miht nanƿuht libbendeꞅ þæꞃe eoꞃþan bꞃucan ne þæꞅ ƿæteꞃeꞅ. ne on nauþꞃum eaꞃdiᵹan ꝼoꞃ cyle. ᵹiꝼ þu hi hƿæt hƿeᵹuninᵹa ƿiþ ꝼyꞃ ne ᵹemenᵹdeꞅt, *nihil vitam habens poſſet neque terrâ neque aquâ frui, neutramve earum habitare, niſi tu eas modicè cum igne temperaſſes.* occurrit etiam hƿæt hƿæᵹanunᵹeꞅ: ic ƿene ƿeah ꝥ ic hƿæt hƿeᵹanunᵹeꞅ þe upahoꝼe oꝼ þæꞃe unꞃotneꞅꞅe, *videor mihi tamen te ex triſtitia parum elevaſſe*, Boethius Ælfredi, p. 78. legitur etiam æᵹhƿa, & æᵹhƿæt euphonice, pro ælchƿa, & ælchƿæt *quiſque, quæque, quodque*; *quilibet, quælibet, quodlibet*; *quivis, quævis, quodvis*; *omnis, omne*: ut Ȝod æᵹ-hƿæꞅ ƿealt, *deus omnia gubernat*, vel *deus quodque gubernat.* he ꞅceal on æᵹhƿæt hine teon, *ad quodlibet ſe ducet.* huc etiam referendum eſt, ꞅƿa hƿa ꞅƿa, *quicunque, quiſquis.* ut, ꞅƿa hƿa ꞅƿa mid ꝼullon ƿillan hiꞅ mod ƿent to þam yꝼlum. ðe he æꞃ ꝼoꞃlet, *quiſquis cum plenaria voluntate animum ſuum ad mala vertit, quæ prius deſerebat*, Boethius Ælfredi, p. 102. ꝼoꞃþam ðe ꞅƿa hƿæt ꞅƿa þuꞃh dyꞅiᵹe ᵹedon biþ, *quoniam quicquid ſtulte fit*, Boeth. p. 37. denique legitur ᵹehƿa, & ᵹehƿæt: ut, ne mæᵹ hæleþa ᵹehƿæm huꞅ on munte lanᵹe ᵹelæꞅtan, *nemini diu manſura eſt domus in monte ſtructa.* ꞅƿa bioþ anꞃa ᵹehƿæꞅ monna modꞅeꞅan micclum aꞃeᵹede, *ſic cujuſlibet ex hominibus ſolis mens elevata eſt*, Boeth. Ælfredi. ðonne ꞅcealt þu ᵹeoꞃne ᵹeþolian ᵹehƿæt þæꞅ þe to heoꞃa ƿillan belimpþ, *tum quodcunque illi forte volunt, tibi id ferendum eſt*, Boeth. elleꞅ hƿæt, *illud*, *iſtud*, *alterum*, *aliud*: ðonne luꝼaþ ꞅum þæt. ꞅum elleꞅ hƿæt, *tum alter hoc, alter iſtud amat*, vel *tum ille alterum, hic autem aliud amat.* Boeth. p. 74.

𐍈𐌰𐍃, *quis*, *aliquis*, 𐍈𐍉, *quæ*, *aliqua*, apud *Gothos*, & 𐍈𐌰, *quid*, *aliquid.* 𐍈𐌰𐍃, & ni fallor 𐍈𐍉 & 𐍈𐌰, ſic declinatur: Nom. 𐍈𐌰𐍃. Gen. 𐍈𐌹𐍃. Dat. 𐍈𐌰𐌼𐌼𐌰. Acc. 𐍈𐌰𐌽𐌰. Abl. 𐍈𐌰𐌼𐌼𐌰. 𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹 𐍈𐌹𐍃 𐍈𐌰 𐌰𐍆𐌷𐍉𐌻𐍉𐌳𐌰, *εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα*, *Matth.* xix, 8.

---

[1] Apud *Chaucerum* thilk, thik, thuk.

[2] Noſtra eſt hora tertia pomeridiana, non cujuſque diei, ſed *diei æquinoctialis*, ut loquitur *Plinius*, Naturalis Hiſtoriæ, ii, xcvii.

legitur 𐍈𐌴 pro *quid.* 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰, & 𐍈𐌰𐍂𐌾𐍉, *quis, quæ, quid,* vel *quod,* unde gen. 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌹𐍃, dat. 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐌼𐌼𐌰, & acc. plur. 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽𐍃, *quos.* Significant etiam *unuſquiſque, unaquæque, unumquodque.* Pro 𐍈𐍉 etiam legitur 𐍈𐍉𐌽𐍉 *Marc.* VI, 2. 𐌰𐌹𐌽𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽𐍉, ἕνα ἕκαστον, *ſingulos, unumquemque,* Luc. XVI, 5. à nominativo 𐌰𐌹𐌽𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰.

XXII. Ᵹehƿa, *quiſque,* ᵹehƿilce, *quæque,* ᵹehƿilc, *quodque.* Hƿa & hƿilc ſupra declinantur.

XXIII. Sƿahƿa, *quiſquis,* ꞅƿahƿilce, *quæquæ,* ꞅƿahƿilc, *quicquid.*

XXIV. Æniᵹ, *quiſpiam, quodpiam,* æniᵹe, *quæpiam,* variantur in modum ſequentem:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. Æniᵹ.	Nom. æniᵹe.	Nom. æniᵹe.
Gen. æniᵹeꞅ.	Gen. æniᵹꞃe.	Gen. æniᵹꞃa.
Dat. æniᵹum.	Dat. æniᵹꞃe.	Dat. æniᵹum.
Acc. æniᵹne.	Acc. æniᵹe.	Acc. æniᵹe.
Abl. æniᵹum.	Abl. æniᵹꞃe.	Abl. æniᵹum.

Pro æniᵹ legitur [1] æni, *Spelm.* conc. p. 469, 7. ne mæᵹ æni lece, *non poteſt medicus quiſpiam.* ex ne & æniᵹ fit næniᵹ, *nullus nemo:* næniᵹ alꝺeꞃmanna, *nullus ſenatorum.* Spelm. conc. p. 183.

Ænlipic, vel ænlipiᵹ, *ſinguli, ſingularis,* & ænlipiᵹe, *ſingulæ, ſingularis:* Nom. Ænlipiᵹ, ænlipiᵹe. Gen. ænlipiᵹeꞅ, ænlipiᵹꞃe. Dat. ænlipiᵹum, ænlipiᵹꞃe. Acc. ænlipiᵹne, ænlipiᵹe. Abl. ænlipiᵹum, ænlipiᵹꞃe. Ᵹehƿæꝺ. *modicus, a, um, paulus, paululus, a, um:* ut, eala ᵹe ᵹehƿæꝺeꞅ ᵹeleaꝼan, *o vos modicæ fidei!* Matth. VI, 30. Ic eom ᵹehƿæꝺ ꞇiꝺ miꝺ eoƿ, *modicum tempus vobiſcum ſum,* Joh. XIII, 34.

XXVI. [2] Sum, *aliquis, quidam, aliquid, quoddam,* & ꞅume, *aliqua, quædam,* ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. Sum.	Nom. ꞅume.	Nom. ꞅume.
Gen. ꞅumeꞅ.	Gen. ꞅumꞃe.	Gen. ꞅumꞃa.
Dat. ꞅumum.	Dat. ꞅumꞃe.	Dat. ꞅumum.
Acc. ꞅumne.	Acc. ꞅume.	Acc. ꞅume.
Abl. ꞅumum.	Abl. ꞅumꞃe.	Abl. ꞅumum.

Sum etiam non raro idem ſignificat, quod τὸ an indefinite ſumtum denotat; ut, anꝺ þa ƿæꞃon ꞅume cẏninᵹaꞅ. þæꞃe ꞅume ƿæꞅ Æþelheꞃe, *& aliqui erant reges, ex quibus unus Æthelberus fuit.* ſic in numero ſingulari: on Heꞃoꝺeꞅ ꝺaᵹum Iuꝺea cẏninᵹeꞅ ƿæꞅ ꞅum ꞅaceꞃꝺ on naman Zachaꞃiaꞅ, *fuit in diebus Herodis, regis Judææ, ſacerdos nomine Zacharias.* Ða ƿæꞅ ꞅum conꞅul ꝥ ƿe heꞃeꞇoha haꞇaþ. Boeꞇiuꞅ ƿæꞅ haꞇen, *tum conſul erat (nos ducem vocamus) nomine Boetius.* Boeth. cap. 1. Significat etiam incertum numerum, ſed ad certum proxime accedentem: ut, ða ƿæꞃon hi ꞅume ꞇen ᵹeaꞃ on þam ᵹeƿinne, *circiter decem annos bellum gerebant,* Boeth. p. 114.

Aliquis etiam apud *Anglo-Saxones* exprimitur indefinitè per man: ut, ᵹiꝼ cẏninᵹ æꞇ manneꞅ ham ꝺꞃincæþ, *ſi rex in domo alicujus compotaverit,* Spelm. conc. p. 127, 128. *Aliquid, aliquantum,* vel *paululum,* exprimitur etiam per hƿæꞇhuᵹu, hƿæꞇhƿuᵹu, hƿæꞇhƿeᵹa, hƿæꞇhƿiᵹu: ut, Bꞃeoꞇene hƿæꞇhƿuᵹu ꝼæc ꞅibbe hæꝼꝺe, *Britannia per aliquod tempus pacem habuit,* Bed. H. E. p. 8. ubi pro hƿæꞇhƿuᵹu legit codex *B.* ꞅum. Hƿilce huᵹu etiam idem valet, ac ꞅum: ut, haꝼaþ þaꞇ moꝺe hƿilce huᵹu ꞅcẏlꝺo, *habet iſte animus aliquem reatum,* p. 95. æꞇhƿæᵹ etiam ſignificat *aliquid,* æꞇhƿeᵹa, ᵹu, *aliquantum.*

Sum, & ꞅume *A.S.* reſpondent 𐍃𐌿𐌼𐍃, & 𐍃𐌿𐌼𐌰 apud *Gothos,* quæ declinantur hoc modo:

Numerus ſingularis.	
Nom. 𐍃𐌿𐌼𐍃, *quidam, quoddam.*	Nom. 𐍃𐌿𐌼𐌰, *quædam.*
Gen. 𐍃𐌿𐌼𐌹𐍃.	Gen. 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌹𐌶𐍉𐍃.
Dat. 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌼𐌼𐌰.	Dat. 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌹.
Acc. 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌽𐌰.	Acc. 𐍃𐌿𐌼𐌰.
Abl. 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌼𐌼𐌰.	Abl. 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌹.

𐍃𐌿𐌼𐍃, & 𐍃𐌿𐌼𐌰, ſignificant etiam *unus, a, um.*

XXVII. An, æn, *unus, unum,* & ane, *una,* declinantur in hunc modum: Nom. An, æn, ane. Gen. aneꞅ, anꞃe. Dat. anum, anꞃe. Acc. anne, ane. Abl. anum, anꞃe.

Eodem modo nan, *nullus,* pro quo occurrit aliquando noan: ut in chartâ *Hen.* III. ſuprà citatâ. Ab an, *unus,* deducitur etiam ana, aneꞅ, anum, *ſolus:* ut, ƿe ꞅceolun on hine ᵹelẏꝼan. ꝼoꞃ-

---

[1] Inde Acc. Ænine. [2] Nota quòd ꞅum denotet incertam aliquam perſonam τὸν δεῖνα, *Matth.* XXVI, 19. & incertum quendam numerum: ut, ꞅume hunꝺ ꞅcipa, *centum circiter naves.*

þon

þon he iſ ſoþ Goð. ⁊ ana almihtiȝ, *debemus in illum credere, quia verus deus eſt, & ſolus omnipotens,* MS. cui titulus, *de fide cath.* in bibl. *Bodl.*

An, ane, indefinite aliquando ſumitur: ut, he wolde adræfan ænne æþelinȝ ſe wæſ Cyneheard haten, *voluit expellere quendam clitonem, qui Cynehéardus nuncupatus erat,* chron. *Sax. Gibſ.* an. CCLV. Deducitur autem hoc numerale à *Goth.* AINS, AINA, AIN, quæ ſic declinantur:

Numerus ſingularis.

Nom. AINS, AIN.	Nom. AINA.
Gen. AINIS.	Gen. AINAIZOS.
Dat. AINAMMA.	Dat. AINAI.
Acc. AINANA, AIN.	Acc. AINA.
Abl. AINAMMA.	Abl. AINAI.

Notandum, quòd AINS, AINA, AIN, non tantùm ſignificet *unus*, ſed etiam *ſolus*; & quòd ab eo fiant alia pronomina: ut, AINAHA, *unicus,* AINOHO, *unica.* NI AINSHUN, *nemo.* AINUMMEHUN, *nemini,* Joh. XVIII, 9. AINƕARJANEH, *unicuique,* Luc. IV, 10. AINOHUN, *ullus.*

XXVIII. Aȝen, & aȝene, *proprius, a, um,* à *Goth.* AIGIN, vel AIHN, *propria,* vel *peculiaris poſſeſſio,* ſic declinantur: Nom. Aȝen, aȝene. Gen. aȝeneſ, aȝenre. Dat. aȝenum, aȝenre. Acc. aȝenne, aȝene. Abl. aȝenum, aȝenre.

Hwæne, hwon ὀλίγον, *aliquantum, paululum*: ut, wyrcende hwon, *operarii pauci.* hwon ȝecorene, *pauci electi,* codd. interlin. evang. *Rushw.* & *Cott.* Inde *Anglorum* Borealium whune, pro *exiguo numero, parvo parcoque pondere,* aut *menſura.* occurrit etiam hwene.

XXIX. Eall, & ealle, *omnis, omne, totus, a, um,* obſervamus in hunc modum eſſe declinata:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. [1] Eall.	Nom. ealle.	Nom. ealle.
Gen. ealleſ.	Gen. ealre.	Gen. ealra.
Dat. eallum.	Dat. ealre.	Dat. eallum.
Acc. ealne.	Acc. ealle.	Acc. ealle.
Abl. eallum.	Abl. ealre.	Abl. eallum.

Eall, æll, vel all, in compoſitione [2] *præſtantiam, perfectionem,* & *plenitudinem* denotat: ut in ællmihtiȝ, allwalda, *omnipotens,* Dei epitheta, apud *Cædm.* p. 7. l. 18. hinc apud *Anglos* All-mighty, allſufficient, allſeeing, *&c.*

In linguâ *Gothicâ,* ALLS, ALLA, ALL, *totus, a, um, omnis, omne,* ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. ALLS.	Nom. ALLA.	Nom. ALLAI, ALLOS.
Gen. [3] ALLIS.	Gen. ALLAIZOS.	Gen. [4] ALLAIZE, ALLAIZO.
Dat. ALLAMMA.	Dat. ALLAI.	Dat. ALLAIM.
Acc. ALLANA.	Acc. ALLA.	Acc. ALLANS, ALLOS.
Abl. ALLAMMA.	Abl. ALLAI.	Abl. ALLAIM.

Cum ALLAI jungitur ALLAKGO, majoris emphaſeos gratiâ, ac ſi *Latinè* diceretur *omnes omnino,* Marc. XI, 32. vide etiam *Luc.* IV, 22.

XXX. Ælc, ælce, *omnis, omne, quiſque, quæque, quodque*: ut, ælc þæra þe bit. he onfehð, *quiſquis enim petit, accipit.* ælc ȝod treow byrþ ȝode weſtmaſ, *omnis arbor bona fructus bonos gignit,* Matth. VII, 8, 17. ælc Criſten man ſceal æfter rihte cunnan æȝðer ȝe hiſ pater noſter ȝe hiſ creðan. MS. bibl. *Bodl.* cui titulus, *de fide catholica.* Nom. Ælc, ælce. Gen. ælceſ, ælcre. Dat. ælcum, ælcre. Acc. ælcne, ælce. Abl. ælcum, ælcre.

XXXI. Æȝhwilc, æȝhwilce, *unuſquiſque, unaquæque, unumquodque,* declin. ut hwilc, hwilce. vid. ſupra R. 18. Gehwæþere, *uterque, promiſcuus.* þær wæſ mycel wæl ȝeſlæȝen on ȝehwæþere hond, *ex utrâque parte ſtrages magna erat,* chron. *Sax.* Swa hwæþer, & ſwa hwæþer ſwa, *uter, utervis, utercunque,* & pro ſuahwæþer, per ſyncopen, ſuæþer.

XXXII. Oþer, oþere, *alter, a, um, alius, a, ud,* declinantur ſecundum communem formam, ut & naþer, nawþer, naþor, *neuter.* uſurpatur autem pronomen oþer in orationis conſtructione ut *alter* apud *Latinos*: ut, and hy wæron on twam ȝefylcum. on oþrum wæſ Bachſeȝ ⁊ Healfdene þa hæþenan cyninȝaſ. ⁊ on oþrum wæron þa eorlaſ, *diviſi autem erant in duas turmas,*

[1] Ab eall, vel all, fit allic, *catholicus.* þone allican ȝeleafan, *fidem catholicam,* Bed. H. E. p. 302. þæſ allican ȝeleafan, *fidei catholicæ,* ibid. in margine, eallican. [2] Vide Grammaticæ *Francicæ* cap. V, 30. [3] ALLIS, *Luc.* XVIII, 12. [4] Legitur ALLAÏM, πάντων, *Luc.* IV, 20.

quarum alteri præfuerunt Bachſegus & Healfdenus, pagani reges, alteri comites. chron. *Sax. Gibſ.* an. DCCCLXXI. oþeꞃ, & oþeꞃe, reſpondent in *Gothicâ* 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂, & 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰, quæ ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
n. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂.	n. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰.	n. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹.	n. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐍉𐍃.
g. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌹𐍃.	g. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹𐌶𐍉𐍃.	g. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹𐌶𐌴.	g. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹𐌶𐍉.
d. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌼𐌼𐌰.	d. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹.	d. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹𐌼.	d. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹𐌼.
a. [1] 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌽𐌰.	a. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰.	a. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌽𐍃.	a. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐍉𐍃.
a. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌼𐌼𐌰.	a. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹.	a. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹𐌼.	a. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌹𐌼.

XXXIII. [2] Æȝþeꞃ, *uterque,* ut, nim into þe of eallum clænum nitenum ſeofen ⁊ ſeofen æȝþeꞃ ȝecynðeſ ...... ⁊ of fuȝelcinne ſeofen ⁊ ſeofen æȝþeꞃ ȝecynðeſ, *ex omnibus animalibus mundis tolles ſeptena & ſeptena, utriuſque generis; & de volatilibus ſeptena & ſeptena, utriuſque generis.* pro æȝþeꞃ occurrit ſæpe auþeꞃ, ouþeꞃ, oþþeꞃ: ut, ne can þaꞃa iðeꞃa oþþeꞃ ȝieta beoꞃna neaweſt, *neutra virginum adhuc conſortium virorum novit,* Cædm. LIII, 16. heoꞃa æȝþeꞃ, *alteruter.* æȝþeꞃ ȝe, ȝe, *tam, quam:* ut, æȝþeꞃ ȝe mið ƿiȝe. ȝe mið ƿiſðome, *tam ſapientiâ, quam prudentiâ,* præfat. *Ælfred.* ad *Wulſig.* Declinatur ſecundum communem formam æȝhƿæþeꞃ, *idem:* ut, æȝhƿæþeꞃe þaꞃa ƿæꞃon on ðꞃohtnunȝe munuc-lifeſ ȝeoꞃnlice, ⁊ ƿæl ȝeleꞃeð, *utrique monachicæ vitæ diſciplinâ ſtudioſè, & probe erant inſtructi,* Bed. H. E. p. 276. ⁊ þa munecaſ þæꞃ ȝeſtaþeloð, þe he of æȝhƿæþeꞃan cynne ȝeꞃomnoðe. ⁊ mið him bꞃohte, *& monachos inibi collocavit, quos de utrâque natione collectos adduxerat,* ibid. Nohƿæþeꞃ, *ne aliquid, nihil:* þat beꞃeꞃeðe þat nohƿæþeꞃ þyſſa beon ne ſceolðe, *prohibuit, ne aliquod horum fieret.* Aliter aliquando ſcribitur nahƿæþeꞃ :-

XXXIV. Awiht, vel auƿht, & per aphæreſin [3] ƿiht, ƿuht, & per contractionem auht, & uht, ſignificat [4] *aliquid:* ut, foꞃþam ic ne ðuꞃſt ȝeðyꞃſtlæcan þæꞃa minꞃa awuhtſeala on ȝeƿꞃita ſettan, *quoniam non audebam præſumere meorum aliquid ſcripto committere.* Hinc [5] nawiht, nowiht, nauht, vel naht, *nihil:* ut, naȝe heo yfeꞃeſ nawiht, *nihil habeat hæreditatis,* conc. *Spelm.* p. 367. ⁊ hiȝ nanon men naht ne ſæðon, *Marc.* XVI, 18. ðeofol mot ælceſ manneſ aſanðian hƿæþeꞃ he [6] aht ſy oððe naht, *diabolo licet unumquemque probare, an aliquid ſit, vel nihil.* ne biſnoðe þe nan man. foꞃþam þe nan æꞃ þe næſ þaꞃa þe auht oððe nauht ƿoꞃhte, *nemo tibi exemplum præbuit,* ~~*propterea quod eorum*~~ *qui aut aliquid, aut nihil operati ſunt, nemo ante te erat,* Boethius *Ælfredi.* p. 77. legitur in plurali nauhtaſ: ut, þonne ne biþ hi nauhtaſ buton anlicneſ ꝥ mon mæȝ ȝeſion ꝥ hi ȝio men ƿæꞃon, *tum nihil aliud ſunt, niſi imagines, quibus videatur ipſos olim homines fuiſſe,* Boethius *Ælfredi.* p. 113. Hinc etiam ælc-uht, *quicquid,* & nan-uht *nihil.* Ad aht & onaht proximè accedunt *Anglica* **ought, nought.** Awiht *Anglo-Saxonicum* proximè etiam accedit ad ſuam originem 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄, *res quævis, aliquid,* quod ſic decl.

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄.	Nom. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐌽𐍃.
Gen. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌰𐌹𐍃.	Gen. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌴.
Dat. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌰𐌹.	Dat. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐌼.
Acc. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄.	Acc. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐌽𐍃.

Ex 𐌽𐌹 & 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄 fit 𐌽𐌹𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄, *nihil,* Marc. VII, 12. Luc. III, 13. Joh. XV, 5.

XXXV. 𐍈𐌰𐍃𐌷𐌿𐌽, *quiſquam.* 𐌽𐌹𐍈𐌰𐍃𐌷𐌿𐌽, *nemo, nullus.* 𐍈𐌰𐌶𐌿𐌷, *omnis.* 𐍈𐌰𐍃𐌿𐌷 𐍃𐌰𐌴𐌹, & 𐍃𐌰 𐍈𐌰𐍃𐌿𐌷 𐍃𐌰𐌴𐌹, *quiſquis, quicunque.* quod eſt *Francice,* ſo hwaz ſo. *Sax.* ſƿa hƿa ſƿa, 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌹𐌶𐌿𐌷, *omnis, unuſquiſque, ſinguli.* 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐍄𐍉𐍃, *omnis.* 𐌸𐌹𐍃𐍈𐌰𐌼𐌼𐌴𐌷 𐍃𐌰𐌴𐌹, *quicunque.* 𐌸𐌹𐍃𐍈𐌰𐌼𐌼𐌴𐌷 𐌸𐌴𐌹, *cuicunque.* 𐌸𐌹𐍃𐍈𐌰𐌽𐍉𐌷 𐍃𐌰𐌴𐌹, *quicunque.* 𐌸𐌹𐍃𐍈𐌰𐌸𐌰-𐍄𐌴𐌹, *quodcunque.* 𐌸𐌹𐍃𐍈𐌰𐌶𐌿𐌷𐌴𐌹, *quicunque.* 𐌸𐌹𐍃𐍈𐌹𐌶𐌿𐌷𐌸𐌴𐌹, *quodcunque.* 𐌸𐌹𐍃𐍈𐌰𐌷-𐌸𐌴𐌹, *quicquid, quæcunque.* 𐌸𐌰𐍄𐌰𐍈𐌰𐌸𐌴𐌹, *quodcunque.* 𐌽𐌹𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐌷𐌿𐌽, *nemo.* 𐌼𐌰𐌽-𐌷𐌿𐌽, vel 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌷𐌿𐌽, *nemo.* 𐍈𐌰𐌸𐌰𐍂, *quis? & quid?* interrogativè de duobus. 𐌽𐌹𐍈𐌰𐌽-𐌽𐌿𐌽, *nemo,* Joh. VII, 46.

Ætȝæðeꞃe uſurpatur aliquando pronominaliter pro *ambo:* exempli gratia, ætȝieðꞃe biðon ȝehalðen, *ambo conſervantur,* Matth. IX, 17. in MS. codice evangeliorum interlineatorum *Cottoniano.*

---

[1] 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌽𐌿, *Luc.* VII, 19, 20. [2] Inde *Anglicum,* **either.** [3] ƿiht & ƿuht ſignificant etiam nominaliter *rem, creaturam, animal:* ut, ne mæȝ ic nane ƿiƿa ƿuht onȝitan þe unȝeneð luſt foꞃƿeoꞃþan, *nulla animantia cognoſco, quæ ſua ſponte cupiunt perire.* Boeth. *Ælfredi.* p. 89. ælc ƿuht fꞃom Goðe, *omnis creatura à Deo,* ibid. p. 7. ælceꞃe ƿuhte iſ ȝecynð, *cujuſque rei natura eſt,* p. 92. [4] 𐍄𐌹𐌰 forſan ſignificat *aliquid,* Luc. VI, 7. [5] Legitur & næniȝ ƿuht: ut, þæꞃ næniȝ ƿuht ƿyl ȝeſƿꞃinȝeſ on ȝeſeꞃen beon miht, *ibi nihil putei fontani ſperandum erat.* [6] Eadem phraſis apud *Latinos* reperitur: *namque tu ſolebas Meas eſſe aliquid putare nugas,* Catull. τὶ εἶναι apud *Græcos* ſignificat etiam *eſſe alicujus pretii.*

Regulæ.

Regulæ.

1. In linguâ *Goth.* quando nominativus maſculinus adjectivi, vel pronominis adjectivi naturam habentis, deſinit in S poſt aliam conſonantem, formatur neutrum ſingulare abjiciendo S finale: ut, à MEINS, *meus*, MEIN, *meum*.

2. Neutrum plurale fit à ſingulari addendo A. ut à MEIN, *meum*, MEINA, *mea*.

3. Neutrum ſingulare, & plurale in obliquis formatur ut maſculinum, excepto accuſativo, qui ſemper ſimilis eſt nominativo: ut in exemplis ΓANKS, & MEINS. in aliis exemplis ubi neutrum non exprimitur, brevitatis gratiâ, ſemper ſubintelligitur.

4. Quando maſculinum deſinit in ſimplicem conſonantem, neutrum etiam in eâdem terminatur: ſic UNSAR ſignificat *noſter*, & *noſtrum*.

Caput Sextum.

De nominibus numerorum.

QUum ad faciliùs addiſcendam Linguam *Anglo-Saxonicam* maximè *Philo-Saxonibus* interſit ſcire numeralia, quæ proximè ad pronominum naturam accedunt; rem non ingratam diſcentibus me facturum ſpero, ſi ea hîc appoſuero.

Cardinalia.

I. An, ane, an, *unus, a, um. Goth.* AINS, AINA, AIN. *Ang.* one. *Run.* EIAR, EIA, EITT, *einer, ein, eitt.* *Iſlandice* eyrn, eyn, eitt, vel einn, ein, eitt. Tpegen, tpig, *duo*, tpa, *duæ. Goth.* TVAI, TVOS, TVA, *duo, æ, o.* TVADDJE, *duorum.* TVAIM, *duobus.* [1] TVANS, *duos. Ang.* two. *Run.* tueir, tuær, tuo, vel tu. Ðry, þreo, *tres, tria. Goth.* ÞRINS. *Ang.* three. *Run.* Þryr, Þryar, Þriu, vel Þry. [2] Feoper, *quatuor. Goth.* FIDVOR, FIDUR. *Ang.* fower. *Run.* FIUHUR, *fiuhur*, vel fiooter, fiooter, fiogur. Fif, *quinque.* *Goth.* FIMF. *Ang.* five. *Run.* FIM, *fem*, vel fimm. Six, *ſex. Goth.* SAIHS. *Ang.* ſix. *Run.* HIAHH, *ſiahs*, vel ſex. Seofon, *ſeptem. Goth.* SIBUN. *Ang.* ſeaven. *Run.* HIAU, *ſiau*, vel ſio. Eahta, *octo. Goth.* AHTAU. *Ang.* eight. *Run.* ATTA, *atta*, vel aatta. Nigon, *novem. Goth.* NIUN. *Ang.* nine. *Run.* NIU, *niu.* Tyn, *decem. Goth.* [3] TAIHUN, de quo *Junius*: primitùs forte fuerit DAIKA, & mutato K in aſpiratam, DAIHA, TAIHA, TAIHUN, & contractè tyn. Ac fortaſsè quoque ex δέκα non modò TAIHUN, ſed & TIΓ olim dixerint *Gothi*, quod poſtea videri poſſunt obſervâſſe *in cardinalibus minoribus: ut* TVAIMTIΓ, *viginti*, q. d. *bis decem*, &c. In majoribus verò numeris cardinalibus TAIHUND, vel TEHUND, poſtponebant loco TIΓ, ut in AHTAUTEHUND, *octoginta.* NIUNTEHUND, *nonaginta.* TAIHUNTAIHUND, vel TAIHUNTEHUND, *centum.* quæ tantundem ſignificant, ac ſi dicas, *octies dena, novies dena, decies dena. Anglo-Saxonice*, tyn. *Ang.* ten. *Run.* TI, TIU, *ti, tiu.* Endlufan, ændlefan, *undecim. Ang.* eleven. *Run.* ALLIFU, *allivu*, vel ellefu. Tpelf, *duodecim. Goth.* TVALIB. vel TVALIF, numerus (inquit *Junius*) in quo unitates duæ [4] relinquuntur ſupra denarium, unde tota numerandi ratio de novo planè reſumitur, ac veluti redintegratur. Pari modo endlufon, vel anlufon *Anglo-Saxonibus* ſunt *undecim.* Tpelf. *Ang.* twelve. *Run.* TALF. *tolf.* Ðreotyne, *tredecim. Ang.* thirteen. *Run.* TRITTAN, *threttan.* Feopertyne, *quatuordecim. Ang.* fourteen. *Run.* FIURTAN, *fiurtan*, vel fioortan. Fiftyne, *quindecim. Ang.* fifteen. *Run.* FIMTAN, *femtan.* Sixtyne, *ſexdecim. Ang.* ſixteen. *Run.* HIAHTAN, *ſiaxtan.* Seofontyne, *ſeptemdecim. Ang.* ſeventeen. *Run.* HIAUTAN, *ſiautan.* Eahtatyne, *octodecim. Ang.* eighteen. *Run.* ATRTAN, *atrtan.* Nigontyne, *novemdecim. Ang.* nineteen. *Run.* NIUTAN, *niuntan.* Tpentig, *viginti. Ang.* twenty. *Run.* TIUHU, *tiuhu.* An ⁊ tpentig, *viginti, & unum.* Ðritig, *triginta. Goth.* ÞRINSTIΓUNS. & ÞRIJETIΓI: SVE JERE ÞRIJETIΓIVE, *quaſi annorum triginta*, Luc. III, 23. *Ang.* thirty. *R.* TRIATIHI, *thriatihi.* Feopertig, *quadraginta. Goth.* FIDVORTIΓUNS. *Ang.* forty. *Run.* FIAURATIHI. *fiauratihi.* Fiftig, *quinquaginta. Goth.* FIMFTIΓUNS. *Ang.* fifty. *Run.* FIMTIHI, *femtihi.* Sixtig, *ſexaginta. Ang.* ſixty. *Run.* HIAHTIHI, *ſiahſtihi.* [5] Hundſeofontig, *ſeptuaginta. Goth.* SIBUNTIΓUNS.

---

[1] TVEIHNOS, TVEIHNAIM, etiam leguntur. [2] Numeralia à IV ad C ſunt omnium generum. [3] DRAKMANS TAIHUNJA, *drachmas decem*, Luc. XV, 8. [4] Belifan, vel lifan apud A. S. ſignificat *reliquum eſſe, ſupereſſe*, inde lafe, *reliquum. Goth.* LAIBOS, ab AFLIFNAN, vel LIFNAN, *reſtare, ſupereſſe.* [5] Hîc notandum, quòd ab hoc numero LXX, hund apud *Anglo-Saxones* præponitur uſque ad hundtpelftig, CXX.

H 2 *Ang.*

Ang. ſeventy. *Run.* ᛋᛁᚨᚢᚨᛏᛁᛒᛁ, *ſiavatibi.* Hundeahtatig, *octoginta. Goth.* AhTAnTE-hnnA. *Ang.* eighty. *Run.* ᚨᛏᛏᛁᛏᛁᛒᛁ, *attitibi.* Hundnigontig, *nonaginta. Goth.* NInnTE-hnnA. *Ang.* ninety. IN NInnTEhnnAAS gAh NInnE GAKAIhTAIZE, *ſuper nonaginta novem juſtis*, Luc. xv, 7. *Run.* ᚾᛁᚢᛏᛁᛒᛁ, *niutibi.* Hundteontig, *centum. Goth.* hnnA. *Joh.* vi, 7. *Luc.* vii, 41. *Marc.* xiv, 5. Item TAIhnnTAIhnnA, vel TAIhnnTE-hnnA, q. d. *decies decem*, Luc. xvi, 6, 7. xv, 4. Sed (inquit ſagaciſſimus *Gloſſographus*) quotidiani ſermonis uſus difficilem polyſyllabicæ vocis pronuntiationem averſatus, poſtremam longioris appellationis partem retinuit. Valdè quoque ſuſpicor poſterioris ævi ſcribas, non obſervatâ hujus reduplicationis causâ, corruptè ſcripſiſſe TAIhnnTAI hnnA, vel TAIhnnTE hnnA, pro TAIhnnTAIhnnA, vel TAIhnnTEhnnA. Ac ſimiliter AhTAnTEhnnA, vel NInnTEhnnA diviſim ſcripſiſſe, AhTAnTE hnnA, & NInnTE hnnA, atque adeò ex hâc *Gothicorum* librariorum depravatâ ſcripturâ credo etiam *Anglo-Saxones* (quum non viderint quorſum *Gothi* poſtponerent hnnA, perperàm ab integrâ cardinalis numeri denominatione reſectum) illud hnnA potiùs præpoſuiſſe majoribus numeris cardinalibus, necnon ipſi quoque centenario hnnAteontig. nam utut teontig per ſe denotet *denadecies*, i. e. *centum*, præpoſuerunt tamen ei veluti ex ſupervacuo illud hnnA, quod per *Gothicorum* amanuenſium oſcitantiam à numeris cardinalibus avulſum poſtponebatur. *Centum*, Ang. an Hundred. *Run.* ᚼᚢᚾᛏᚱᚨᛏᚨ, *hundrata.* Hundendlufontig, *centum, & decem.* Hundtƿelftig, *centum, & viginti.* Tƿahund, *bis centum. Ang.* two hundred. Ðreohund, *ter centum. Ang.* three hundred. Ðuſend, *mille. Goth.* ѰnSnnA, per multiplicem contractionem, ut conjecturat *Gloſſator*, factum ex TAIhnnS, vel TIΓXS hnnA. *Ang.* a Thouſand. *Run.* ᚦᚢᛋᛁᚾᛏᛁ, *thuſinti.* Tƿa þuſendo, *bis mille*, Marc. v, 13. *Goth.* TVXS ѰnSnnAGXS: TAIhnn Ѱn-SnnAGXM, TVIMTIΓnM ѰnSnnAGXM, *decem millibus, viginti millibus*, Luc. xiv, 31.

Ordinalia.

II. Se forma, ſe fyrmeſta, *Ang.* the formoſt. ſe æreſta, ſe ærra. *primus. Goth.* FKn-MIST, FKnMISTS, FKnMISTA. *Ang.* the firſt. *Run.* ᚠᚢᚱᛋᛏ, *fyrſt.* Se oþer, ſe æftera, *ſecundus. Goth.* AnѰAK, AnѰAKA. *Ang.* the ſecond. Se þridda, *tertius. Goth.* ѰKIAGA, ѰKIAGX. *Ang.* the third. Se feorða, *quartus. Ang.* the fourth. Se fifta, *quintus. Ang.* the fifth. Se ſixta, *ſextus. Goth.* SAIhSTA, X. *Ang.* the ſixth. Se ſeofoþa, *ſeptimus.* ~~Ang. the ſeaventh.~~ Se eahteoþa, *octavus. Ang.* the eighth. *Goth.* IN dAГA AhTnAIM, *in die octavo*, Luc. i, 59. Se nigoþa, *nonus. Goth.* NInn-dA, X. *Ang.* the ninth. Se teoþa, *decimus. Ang.* the tenth. Se [1] endlufta, *undecimus. Ang.* the eleventh. Se tƿelfta, *duodecimus. Ang.* the twelfth. Se þreoteoþa, *decimus tertius. Ang.* the thirteenth. Se feowerteoþa, *decimus quartus. Ang.* the fourteenth. Se fifteoþa, *decimus quintus. Goth.* FIMFTAIhnnAA. *Ang.* the fifteenth. Se ſixteoþa, *decimus ſextus. Ang.* the ſixteenth. Se ſeofonteoþa, *decimus ſeptimus. Ang.* the ſeventeenth. Se eahtateoþa, *decimus octavus. Ang.* the eighteenth. Se nigonteoþa, *decimus nonus. Ang.* the nineteenth. Se tƿenteogoþa, *viceſimus. Ang.* the twentieth. An, and tƿenteoþa, *viceſimus primus.* Se þrittigoþa, *triceſimus. Ang.* the thirtieth. Se feowerteogoþa, *quadrageſimus. Ang.* the fortieth. Se fifteogoþa, *quinquageſimus. Ang.* the fiftieth. Se ſixteogoþa, *ſexageſimus. Ang.* the ſixtieth. Se hundſeofontigoþa, *ſeptuageſimus. Ang.* the ſeventieth. Se hundeahtatigoþa, *octogeſimus. Ang.* the eightieth. Se hundnigonteogoþa, *nonageſimus. Ang.* the ninetieth. Se hundteonteogoþa, *centeſimus. Ang.* the hundredth. Se ytemeſta, *poſtremus*: ut, manega fyrmeſte beoþ ytemeſte. ⁊ ytemeſte fyrmeſte, *Matth.* xix, 30.

His adde.

III. Ba, begen, [2] batƿa, butu, butƿu, *ambo. Goth.* BAI, BA, BAGXѰS, *Luc.* v, 38. BAGX-ѰnM, *Matth.* ix, 17. *Anglicè* both. Nom. Ba. Gen. begra. Dat. bam. *Goth.* BAIM. Acc. ba. Abl. bam. Nu iſ heora begra luſu him bam ærre gemæne, *nunc horum amborum amor (patris, ſcilicet, & filii) utrique eſt communis*, Ælfric. de veteri teſtam. p. 3. tƿin, & getƿin, *geminus.* eallſƿa fela, *totidem.* eall ſƿa micel, *tantundem.* eft ſƿa micel, *tantidem.* hƿilcere, *quotus.*

Anfeald, *ſimplex, Goth.* AINFAAѰ: tƿyfeald, *duplex.* þryfeald, *triplex.* feowerfeald, *quadruplex, Goth.* FIdnKFAAѰ: manigfeald, *multiplex, Goth.* MANAГFAAѰ. *Ang.* twofold, threefold, fourfold, manyfold. hundfeald, *Goth.* TAIhnnTAIhnnAFAAѰ. *Ang.* an hundredfold.

Deſcriptis numeralibus, inſtituti noſtri fore arbitror, morem unum atque alterum, quo in rebus numerandis majores noſtri uſi ſunt, in hoc loco oſtendere. Primus conſiſtit in appoſitione numeralium cum alio nomine, vel pronomine, conjunctione copulativa non intercedente: ut, and þæſ ymb iii pucan com ſe cyning Godrun þrittiga ſum þara monna þe in þam here peor-

[1] Variè ſcribitur, endlefta, ænlyfta, ællyfta.

[2] Ex BAI TVAI, & BA TVA, vel ba tƿa: þurt

þurh þæron, *hinc autem hebdomadis circiter tribus pervenit Gudrunus rex cum triginta plus minus hominum, qui in exercitu fuerunt præſtantiſſimi*, chron. *Sax. Gibſ.* an. DCCCLXXVIII. Brocmail ƿæs gehaten heora ealdor-man. ſe ætbærst þanon fiftiga sum, *Brocmail dictus eſt eorum dux, qui cum quinquaginta plus minus inde evaſit.* chron. *Sax. Gibſ.* an. DCVII. Secundus ſpectat uſum, & ſignificationem vocis numeralis healfe, *dimidium,* quæ non auget numerum cui apponitur, vel poſtponitur apud *Anglo-Saxones*, ſed tantum de eo demendum docet *dimidium.* ex. gr. oþer healf, *unum cum dimidio*, vel *ſeſquialterum*, þreo healf, *vel* þridde healfe, valet II *cum dimidio*: ut, of þriddan healfe hyde, *ex duobus coriis, & dimidio.* feorþe healfe, *Latinè* valet III, & *dimidium*: ut, feorþe healfe gyrd, *tres virgatæ, & dimidium.* feorþe healfe hund scipe, *naves tricenæ, & quinquaginta.* † oþer healf hund biscopa, CL *epiſcopi.* pulchre etiam regulam hanc illuſtrant chron. *Sax. Wheloc.* & *Gibſ.* inter ſe collata, in anno DCCCXCIII. ubi illud, mid þridde healf hund scipa, hoc autem, mid CCL. scipa legit. Ita *Græci* τρίτον ἡμιωβόλιον, dicebant pro *duobus obolis, & ſemiſſe.* ἕβδομον ἡμιτάλαντον pro *ſex talentis, cum dimidio.* Nullus dubito, quin hanc numerandi rationem *Anglo-Saxones* à *Gothis*, & *Gothi*, vel *Getæ*, à *Græcis* acceperint. Eodem modo apud *Latinos* quoque *Seſtertius* dicitur quaſi *ſemis tertius*, teſte Varrone, IV, de LL. & notat * *duos aſſes librales* cum *tertio ſemiſſe*, ut obſervatum videmus à *Vitruvio*, III, I. [1] Veteribus etiam *Cimbris* hæc numerandi ratio in uſu erat: ut, [illegible], Aar halftridium tuſanda utdrog Helge mid Gutanum ſinum, *anno bis milleſimo quingenteſimo exiit Helgo cum Gothis ſuis.* [2] Hodierni quoque *Iſlandi* hanc numerandi rationem obſervant: ut, **i thein biskopsdom halft fiorda hundrad kyrckna**, *in hâc diœceſi CCCL. parochiæ.* ſic Exod. XXV, 10, **hun skal vera half Þridiu alnar ad leingd**, *erit* [*Arcæ*] *longitudo duûm cubitorum & dimidii.* **hann var half fertugur Þá hann vard kongur**, *triginta quinque annorum erat, cum regnare cœpiſſet*, III. Reg. XXII. vid. Gramm. *Iſlandicæ* cap. VI. de numeralibus. *Scoti* etiam veterem *Danicam*, & deinde *Anglo-Saxonicam* à majoribus noſtris tempore Conquæſtoris edocti, quærentibus *quota eſt hora?* amant etiamnum reſpondere, **it is half ten**, quod *Latinè* valet *ſeſquinona eſt.* **it is half twelve**, quod valet, *ſemihora eſt poſt undecimam.* **it is half one**, hoc eſt, *duodecima eſt, & dimidia.* Tertius refertur ad τὸ an, & sum, vel sum, & sum, quæ diſtributivè uſurpantur, ut *unus*, & *alius*, vel *alter*, & *alter*: ut, anum he sealde fif pund. sumum tƿa. sumum an, *uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum.* sume hi beoton. sume hi ofslogon, *quoſdam ceciderunt, alios vero occiderunt.*

IV. Hu micel, *quantus?* sƿa micel, *tantus.* hu fela, *quot?* sƿa fela, *tot.* *Goth.* **ΘAN HIAN SVA HIAN SVE. ΘAN MANAГANS SVA MANAГANS SVE:**

V. *Gothi* notas arithmeticas, more *Græcorum*, alphabeti literis exprimunt, niſi quòd carentes literâ Ξ, (pro quâ utuntur **KS**,) LX. per **G** deſignant. ſic *Marc.* IV, 8. [3] **AIN Λ. GAH AIN G. GAH AIN K.** *unum* XXX, *& unum* LX, *& unum* C. Sic δώδεκα ἔτη ſunt *Gothice* **IB VINTRΠNS**, *duodecim hyemes*, quòd cum *Anglo-Saxonibus*, annorum numerum per *hyemes* computabant. τριακοσίων δηναρίων, **T SKATTE**, *Joh.* XII, 5. πέντε ἄρτους καὶ δύο ὀψάρια, **E HΛΛBANS. GAH B HISKANS**, *Joh.* VI, 9. ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε, ἢ τριάκοντα, **SVE SΠANKAE K GAH E. AIΨAN Λ**: *quæ notæ lectori in hoc ſchemate repræſentantur:*

Λ, λ.	K, ρ.	IB, ιβ.	T, τ.	B, β.	E, ε.	K, κ.	G, ξ.
30.	100.	12.	300.	2.	5.	20.	60.

ſed ut hæc planius, & pro ſua dignitate plenius oſtendantur, XIII cap. doctiſſimi *Olai Verelii* manuductionis ad Runographiam *Scandicam*, integrum hic adjungendum putamus.

" *Ulf-bilanas* & domeſticas noſtras *Runas* diverſas fuiſſe, ſed utrarumque uſum eundem, & " quidem duplicem, nempe ut ſermoni inſervirent, & notis numerorum ſupra monui. de priori " ſtrictim jam actum. in altero etiam lectoris curioſitati, quatenus documentorum penuria per- " mittit, inſerviemus. Qui *Runarum Ulf-bilanarum* fuerit ordo, ex capitum verſuumque evan- " gelicorum diſtinctione dignoſci antea dixi, fallente ſcilicet memoria lecti pridem auctoris, ne- " que enim *Ulf-bilæ* exemplar ad manus tum fuit. Quod cum aliter ſe habeat, hic correctum " volo. Nam codex argenteus *Ulf-bilæ* continuo texitur ſtylo per totum, ſine ulla capitum " verſuumque diſtinctione; aureis tantum literis ſententiarum illuſtrium aut narrationum diver- " ſarum initia exprimentibus; marginibus autem, à principio ad finem cujuſque evangeliſtæ, in- " dices locorum parallelorum, quos alii *canones* vocant, elementis alphabeticis adſcripti ſunt, qui " documentum illuſtre exhibent ordinis alphabetici & computationis *Ulf-bilanæ*. Infra textum " vero, quatuor arcuata frontiſpicia exhibent paginæ ſingulæ, & ſui nomine evangeliſtæ unum- " quodque notatum, indicibuſque marginalibus impletum, qui evangeliſtarum harmoniam mon- " ſtrant. Et cum *Franciſcus Junius* in codice argenteo *Ulf-bilæ* edendo, veterique lingua *Go-*

† *Germani* dicunt **anderthalb, drittehalb,** *&c.* * Inde vetus nota ſeſtertii apud *Valerium Probum*, hæc eſt, ĿĿS. à qua HS deflectitur. [1] *Olai Worm.* monument. *Danic.* lib. V, p. 451. [2] Ex veteri MS. *Iſlandico* ad calcem libri *Olai Worm.* qui gerit titulum, *Regum Daniæ ſeries duplex.* [3] *Marc.* X, 30. [4] **ΓANIMANAS ΨAN ΨANS IB**, *aſſumens autem* XII. Luc. XVIII, 31.

“ *thica* exinde illuſtranda, nunquam ſatis laudatam impenderit operam, ut hoc nomine à popu-
“ laribus noſtris, omnibuſque *Gothicarum* rerum æſtimatoribus inſigniter ſit meritus; miror cur
“ hoc cæteræ diligentiæ ſuæ deeſſe voluerit, ut indicum & numerorum iſtorum rationem negle-
“ xerit! An quia rem iſtam tanti non putavit? Nam cætera oculatum perſpicacemque, hanc non
“ obſervaſſe quis credet? Mihi autem viſa eſt hæc antiquitatis particula, ut ut exigua, lucem pub-
“ licam mereri. & cum *Ulf-hilæ* illa computandi ratio *Græcæ* in pleriſque conveniat, eas hic ad
“ invicem collocabo, additâ ſimul *Scandicâ* noſtrâ antiquâ, quæ cum illis nihil quicquam habet
“ commune: indicio ſatis manifeſto, hanc neutri illi originem ſuam debere, ut ſupra oſtendi.

Græca.		*Ulf-hilana.*		*Scandica.*	
1.	α.	λ.	*a.*	ᚠ.	f.
2.	β.	B.	*b.*	ᚢ.	u.
3.	γ.	Γ.	*g.*	ᚦ.	tzh.
4.	δ.	ꝺ.	*d.*	ᚮ.	o.
5.	ε.	Є.	*e breve.*	R.	r.
6.	ϛ.	U.	*qu.*	ᚴ.	k, g.
7.	ζ.	Z.	*z.*	ᚼ.	h.
8.	η.	h.	*h.*	ᚿ.	n.
9.	θ.	ψ.	*tzh.*	ᛁ.	i.
10.	ι.	ï.	*i.*	ᛅ.	a, æ.
11.	ια.	Iλ.		ᛋ.	ſ.
12.	ιβ.	IB.		ᛏ.	t, d.
13.	ιγ.	IΓ.		B.	b, p.
14.	ιδ.	Iꝺ.		ᛚ.	l.
15.	ιε.	IЄ.		ᛘ.	m.
16.	ιϛ.	IU.		ᛆ.	au.
17.	ιζ.	IZ.		ᛅ.	al.
18.	ιη.	Ih.		ᛯ.	m,m.
19.	ιθ.	Iψ.		Φ.	tzh.
20.	κ.	K.	*k.*		
30.	λ.	λ.	*l.*		
40.	μ.	M.	*m.*		
50.	ν.	N.	*n.*		
60.	ξ.	G.	*ghi.*		
70.	ο.	n.	*u.*		
80.	π.	Π.	*p.*		
90.	ϟ.	Ч.			
100.	ρ.	R.	*r.*		
200.	σ.	S.	*ſ.*		
300.	τ.	T.	*t.*		
400.	υ.	F.	*f.*		
500.	φ.	X.	*o.*		
600,	χ.	Y.	*w & y.*		
700.	ψ.	⊙*.	*hw, qhu.*		
800.	ω.	X*.	*ch.*		
900.	ϡ.				
1000.	͵α.				

“De *Græcorum* numerorum ordine in præſentia nihil; de *Ulf-hilano* vero pauca hic addam: “ac illud quidem primum; ut inter primam, & “ſecundam decadem novem priora elementa re-“petuntur, & denariæ notæ ï adjunguntur, ita “porro continuari inter ſingulas decades, uſque “ad decimam, ſive centum. Abſolutis deinde, “ordine alphabetico, ſequentibus novem deca-“dum notis, I. K. λ. M. N. G. n. Π. Ч. quæ “ſequitur R nota eſt centenarii, vel decies decem. “quæ hanc porro ordine alphabetico ſubſequun-“tur, uſque ad mille, centenariæ ſunt; ita ut po-“ſterior priori centum ſemper ſuperaddat, hac “progreſſione, S, 200. T, 300. F, 400. X. 500. “Y, 600. ſuperſunt duo elementa literaria *Ulf-“hilana* aſteriſco notata, ⊙ & X. ſed utrum or-“dine prius ſit, deficientibus indicibus marginali-“bus, ſtatuere non poſſum. incertum proinde “utrum ⊙ notet 700, X 800, vel contra. Quæ “item fuerit nota numeri 900, & 1000, juxta ne-“ſcio; cum, finito ordine alphabetico, unico ele-“mento deſignare nequeant; niſi forte aliquibus, “hanc ſolùm in rem, præter ordinaria, inventis “uſurpatiſque: & infra millenarium numerum, “qui maxime rotundus & perfectus, conſiſtere “computationis ejus notas vero non eſt ſimile. “cur autem, pro *Græcâ* numeri 600, notâ ξ, “*Runam* G repoſuerit *Ulf-hila*, miratur vir cl. “*Thomas Mareſchallus* in obſerv. de verſione *Go-“thica*, p. 423. & rationem ejus rei indaganti hæc “viſa eſt potiſſima, quod *Gothi* non haberent *Ru-“nam*, quæ reſponderet *Græco* ξ. ſed ejus loco “binis uterentur KS. ſonum autem *Gothicæ* li-“teræ G proxime accedere ad *Græcæ* illius ξ. id-“coque pro ipſa in numeris ſubſtitutam. Aſt nul-“lus ejus rei ſcrupulus cl. viro ſuboriri potuiſſet, “ſi ad ordinem alphabeti *Ulf-hilani* attendiſſet, “qui ex indicibus marginalibus colligi debet, & “inſertis aliquot novis *Runis*, ab ordine alphabeti “*Græci* nonnihil diſcrepat. Numeri autem *Ulf-“hilani* digeſti ſunt ad ordinem alphabeticum “ſupra oſtenſum, nullâ habitâ ratione figuræ aut poteſtatis utrarumque literarum. De nona-“genaria nota Ч hoc tenendum; cum in fragmentorum, quæ ſuperſunt, codicis argentei textu, “eam non obſervaverit *Fr. Junius*, in alphabetum *Ulf-hilanum* non recepit: quem ſecuti, vigin-“ti quinque tantum elementa ſuprà, capite III. diximus. At cum in indicibus marginalibus ſuum “habeat locum, & inter literas *Ulf-hilanas* anonymi recenſeat à *B. Vulcanio* editus commentarius “in codicem argenteum, qui eo forſan integriori eſt uſus, ſex & viginti elementis alphabetum “*Ulf-hilanum* conſtare recte dicemus. *Scandicis* autem nominibus numeros ſuos extuliſſe *Gothos* “& *Ulf-hilam*, indicio ſunt, quæ habemus fragmenta codicis argentei, in quibus legas, ains ſtriks, “ains gota, *unum jota.* tuos raſta, *duo miliaria.* trim ſindam, *ter.* triga hunda, *trecenta.* niund, “*novem.* taihund, *decem.* ſimtaihund, *quindecim.* tuaimtigum, *bis decem*, vel *viginti.* trigetjgive, “trimſtiguns, *triginta.* ſidvortiguns, *quadraginta.* ſimtiguns, *quinquaginta.* ahtautehund, *octogin-“ta.* niuntehund, *nanaginta.* taihundtehund, *decies decem*, vel *centum.* ſimhunda, *quingenta.* tuos “þuſundios, *duo millia.* ſidvorþuſundios, *quatuor millia.* ſimþuſundios, *quinque millia.* tuaimtigum-“þuſundios, *viginti millia.* De *Scandianorum* numerandi ratione antiqua, quæ obſervavimus in no-“tis ad Hervarar ſaga, pag. 168. legi poſſunt, hic haud repetenda. De notis autem nume-“rorum, *Runis* inquam, haud uſui deputatis, hic fuiſſet differendi locus, ſi ea ſuppeterent do-

“ cumenta,

« cumenta, quæ nobis aliiſque ſatisfacere poſſent; ſed cum ea nobis ſubduxerit ſuperiorum temporum imprudentia, cogimur pauculis illis acquieſcere, quibus anni enneadecaëteridis in calendario *Runico* diſcernuntur. eæ autem notæ ultra novendecim non progrediuntur; cum plures non requireret periodi iſtius ratio. ſed cum vigenarius numerus *Scandianis* maxime fuerit rotundus; & nihil illis frequentius, quam per vigenas computare, vigenariâ etiam notâ illos uſos fuiſſe extra dubium eſt. An deinde novendecim iſtarum repetitione, & ad vigenariam additione, numerorum rationem continuaverint, vel integris vocabulis numerum quemque expreſſerint, indictum relinquere malo, quam conjecturis incertis lectorem circumducere.

CAPUT SEPTIMUM

De Verbo.

I. DUO ſunt verba ſubſtantiva apud *A.Saxones*; ut apud *M.Gothos*, *Franco-Gothicæ* & veteris *Scandico-Gothicæ* conſervatores *Iſlandos*; quorum ope formatur vox paſſiva; beon ꝉ ƿeſan, *Gothice* 𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽 *eſſe*; & ƿeorþan vel ᵹeƿeorþan, *Gothice* 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌽, *fieri*:

Modus indicativus.

	Num. ſing.	*Num. plur.*
Temp. præſ.	Eom, *ſum.*	ſynd ꝉ ſind, *ſumus.*
	eart, *es.*	ſynd ꝉ ſind, *eſtis.*
	yſ ꝉ iſ, *eſt.*	ſynd ꝉ ſind, *ſunt.*

II. Pro eom legitur eam & am, in cod. evang. interlin. *Cott.* & iſtiuſmodi *Saxonico-barbaris*. beom etiam non raro occurrit in cod. *Cott.* pro eom: ut, Ðer ic am ꝉ beom in middum heora, *ibi ſum in medio eorum*, Matth. XVIII, 20. beom autem videtur euphonice dictum pro beon ꝉ beone, à beon, *eſſe*, ut dom *facere* vel *faciam* pro don, à don vel doan, *agere, facere*: hƿæt þonn dom ic, *quid igitur faciam*? Matth. XXVII, 22. Ex beom iterum fit beo, *ſum*. Syᵹ, & ſy etiam uſurpatur pro eom: ut, hƿeþer ic hyt ſy, *nunquid ego ſum*? Matth. XXVI, 25. Pro eart, *Cimbrice* ert, à prima perſona er, *ſum*, fere nunquam non occurrit arþ, in cod. evang. *Cott.* Ðu arþ vel arþ þu ſe þe to-cymende ƿæs, *tu es qui venturus*? Matth. XI, 3. Occurrit etiam biſt: ut, fader ureſ þu arþ vel þu' biſt in heofnum, *pater noſter, qui es in cœlis*, Matth. VI, 9. Biþ vel byþ, & ſyᵹ, ſy, pariter occurrunt pro yſ: ut, Ðæt ſoþlice from þaem ſordum maniᵹfaldra iſ ꝉ biþ, *quod autem his abundatius eſt, vel his verbis*, cod. *Cott.* hƿæne ſecᵹaþ menn ꝥ ſy manneſ ſunu, *quem dicunt homines, eſſe filium hominis*, Mat. XVI, 13, 15. þæt nan æryrſt ne ſiᵹ, *non eſſe reſurrectionem*, Matth. XXII, 23. pro ſynd, *ſumus*, ſynt, ſyndon, ſyndun, & ſyn, *Matth.* VI, 1, 2, 25. pro ſynd, *ſunt*, beoþ, ut hiᵹ beoþ innane reaſiende ƿulfas, *intus ſunt lupi rapaces*, Matth. VII, 15. Pro tribus etiam ſynd, frequenter occurrit biþon in cod. *Cott.* ut, eadiᵹe biþon ſibſume, *beati pacifici*. eadiᵹe biþon þa þe ᵹemænas nu. forþon þa ᵹefroefred biþon, *beati qui lugent*, *quoniam ipſi conſolabuntur*. ſic ᵹefylled biþon, *ſaturabuntur*. biþon, autem contractum videtur à beoþon, ut beoþ euphonice à beonþ, quod denuo à beonoþ factum videtur. pro ſynd, *ſunt*, etiam frequens legitur aron in cod. *Cott.* ut, ƿe aron vel biþon ᵹeloſad, *perimus*, Matth. VIII. 25. eadiᵹe aron ᵹe, miþ þy yfel hia ᵹecuoedas iuh, *beati eſtis cum maledixerint vobis*. pro aron ᵹie, vel aron ᵹe, non raro legitur [1] abjecta N finali, aro ᵹe, & per coaleſcentiam utriuſque vocis, aroᵹe: ut, ⁊ of ᵹeredo huæt ᵹemende aroᵹe, *& de veſtimento quid ſolliciti eſtis*, Matth. VI, 28. mare moniᵹe aroᵹe be him, *plures eſtis illis*. ᵹetalod aron vel ſint, *numerati eſtis*, Matth. X, 30. And huon aron þa þe onfindes þa ilco, *& pauci ſunt, qui inveniunt eam*, Luc. VII, 14. Legitur etiam & ſie pro ſint, *eſtis*: ut, ᵹie aron vel ſie leht middan ᵹeardes, *vos eſtis lux mundi*. quod autem ad aron iſtud attinet, unde antiquum noſtrum arn, quod nunc eſt are, manifeſte formatur à [2] *Cimbrico* illo ER, *er*, quod in plurali facit ERUM, *erum*, ERUÞ, *erud*, ERU, *eru*. Et notandum eſt, quod nonnunquam ſcribitur arun: ut, ne þa þe ſended arun, *non qui miſſi ſunt*, Præfat. *Hieronymi*, in codice *Cottoniano*. Quod autem arn vel arne in uſu olim fuit apud noſtros, probat iſtud *Satyrographi*,

Right ſo flatterers and foles arne the fendes diſciples,
To entice men, through hir tales, to ſinne and harlottrye.

Sic in *Boethio Chauceriano*. Heeres hore aren ſhad overtimeliche upon my head. Verum

[1] Vide capitis octavi regulam primam. [2] Vide Grammaticæ *Iſlandicæ* caput octavum.

ne exemplorum multitudine obtundam potius, quam inſtituam ſtudioſum lectorem, en paradigma quoddam, in quo quis uno intuitu omnem varietatem cujuſque perſonæ facile poterit perluſtrare.

Numerus ſingularis.			*Numerus pluralis.*
Eom, eam, am, beom, beo, ar, sy, si, *ſum.*	eart, arð, birt, es, si, *es.*	ys, is, byþ, biþ, si, *eſt.*	synd, sind, sint, sin, sien, sie, syndon, syndun, aron, biþon, beoþ, *ſumus, eſtis, ſunt.*

III. Temp. præt. imperf.	wæs, *eram.*	wæron, un, *eramus.*
	wære, *eras.*	wæron, un, *eratis.*
	wæs, *erat.* R. WAR, *war.*	wæron, un, *erant.*

Notandum autem hic eſt in verbis *Anglo-Saxonicis*, præteritum, & pluſquam perfectum idem eſſe cum imperfecto, adeo ut wæs etiam ſignificet, *fui, fueram*; pro wæs, wære, wæron, ſcribuntur in *Dano-Saxonicis*, præſertim in cod. evang. interlin. *Cott.* wes, uues, wies, væs, were, weron. Pro wærun, legitur quandoque wærum, & woeron, in codicibus *Dano-Saxonicâ* dialecto ſcriptis.

IV. Tempus futurum.	Beo, *ero.*	beoð, *erimus.*
	byst, *eris.*	beoð, *eritis.*
	byð, *erit.*	beoð, *erunt.*

Beo, formatum per aphæreſin euphonicam à beom, ut do à dom, eſt etiam præſentis temporis: ſed hic ponitur ut paradigma futuri, quod in eo tempore frequentius occurrit uſurpatum. Hu lange beo ic mid eow, *quouſque ero vobiſcum*, Matth. XVII, 17. eow ne byþ ænig ðing unmihtelic, *nihil vobis erit impoſſibile.* se biþ læst genemned on heofenan rice, *minimus vocabitur in regno cœlorum.* eadige synd þa þe for rihtwisnesse hingriaþ ⁊ þyrstaþ. forþam þe hi beoþ gefyllede, *beati, qui eſuriunt, ac ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*, Matth. v, 6. In cod. *Cott.* legitur beom, à beon, pro beo: ut, ic hal beom, *ſalvus ero*, Matth. IX, 22. wæs etiam ibi legitur pro biþ: ut, ⁊ bið l wæs ðiu hlætmesto duolu wyrse from ærru, *& erit noviſſimus error pejor priore.* biþon etiam occurrit pro beoþ, *erunt.* vide regulam ſecundam hujus capitis.

Modus imperativus.

V.	Beo ðu, vel si ðu, vel sig ðu, *ſis, eſto.*	Beon we, vel sin we, *ſimus.*
		beoþ ge, vel sin ge, *ſitis, eſtote.*
	byþ he, vel si he, vel sig he, *ſit, eſto.*	beon hi, vel sin hi, *ſunto.*

Beo ðu onbugende þinum wiþerwinnan hraþe, *eſto protinus conſentiens adverſario tuo*, Matth. v, 25. sy eower spræc hyt is. hyt is, *ſit ſermo veſter, eſt, eſt*, verſ. 37. si þin nama gehalgod, *ſanctificetur nomen tuum*, Matth. VI, 9. beoþ fulfremede, *eſtote perfecti.* Pro beo l si þu, occurrit wes þu, *Luc.* I, 28. *Matth.* XXVII, 29. *Marc.* XV, 18. ſic wæs arfæst, *eſto pius*, Cædm. LX, 22. wæs þinum scealcum wel eaþmode, *eſto deprecabilis ſuper ſervos tuos.* cod. MS. canonum. Pro si l sig, legitur siende: ut, ne gyt siende masseres, *neque etiam ſit mercator.* ib. Pro beoþ ge vel sin ge, legitur wese ge: ut, * hale wese ge, *ſalvete*, Matth. XXVIII, 9. & wosas ge: ut, wosas ge hoge sua nedro, *eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* wosas ge ðonn iuh wyrsæst, *eſtote vos perfecti*, cod. evang. interlin. *Cott.* legitur etiam wosað: ut, wosað gie hal, *avete*, Matth. XXVIII, 9. Beo etiam occurrit pro beoð ¹ poſtpoſito pronomine: ut, beo ge na hogiende ymb þa morgenlican neode, *de craſtino*, hoc eſt, *de futuro*, *ſolliciti eſſe nolite.* pro sin l syn, occurrit sien: of ciricean ascadene sien, *ab eccleſia arceantur*, Spelm. concil. p. 195. & sion, p. 106.

Modus optativus, potentialis & ſubjunctivus.

VI. Temp. præſens.	Beo, si, *ſim.*	beon, sin, *ſimus.*
	byst, si, *ſis.*	beon, sin, beoð, *ſitis.*
	beo, si, *ſit.*	beon, sin, *ſint.*

Hwæt secge ge ꝥ ic si, *vos autem, quem me eſſe dicitis?* Matth. XVI, 15. þæt þu ne sy gesewen fram mannum fæstende, *ne videaris hominibus jejunans*, Matth. VI, 18. þæt ge syn eowres fæder bearn, *ut ſitis patris veſtri filii.* forþam ic secge eow. ꝥ ge ne syn ymbhydige, *ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis*, Matth. VI, 25. ðæt þin ælmesse sy on diglum, *ut eleemoſyna tua ſit in abſcondito.* ðæt hig syn gehyrede, *ut exaudiantur.* nota autem quod pro si, & sin, ſæpe occurrunt sio, seo, sion, seon: wenst ðu nu ꝥ se anweald ⁊ ꝥ genihþ seo to forseonne, *putas ne potentiam & ſufficientiam eſſe contemnendas.* þa fif þing þe we ær ymbe spræcon. þeah

* Inde derivatur *Anglicanum* wassail, *ſalve*, wese hale.

¹ Vide capitis octavi regulam primam.

hi

hi tonemde seon mid ƿordum. þæt hit is eall an þing, *hæc quinque, de quibus modò locuti ſumus, etſi verbis diſtinguantur, revera tamen unum ſunt*, Boethius Ælfredi p. 73, 74.

	Numerus singularis	Numerus pluralis
Temp. præt. imp.	ƿære, *eſſem, fuerim, fuiſſem.*	ƿæron, an, en, un, *eſſemus, fuerimus, fuiſſemus.*
	ƿære, *eſſes, fueris, fuiſſes.*	ƿæron, *eſſetis, fueritis, fuiſſetis.*
	ƿære, *eſſet, fuerit, fuiſſet.*	ƿæron, *eſſent, fuerint, fuiſſent.*

And eallum on hyra heortan þincendum hƿæþer he Crist ƿære, *cogitantibus omnibus in cordibus ſuis, ne forte ipſe eſſet Chriſtus.* gyf ge of middaneard ƿære, *ſi de mundo fuiſſetis.* buton þa dagas gescyrte ƿærun, *niſi breviati fuiſſent dies*, Matth. XXIV, 22. Perfectum tempus, & pluſquam-perfectum tempus coincidunt plane, in utroque numero, cum tempore præterito imperfecto.

Modus infinitivus.

VII. Beon & ƿesan *eſſe, exiſtere, fore.* to [1] beonne, to bionne & to ƿesanne, *exiſtendi, exiſtendo, exiſtendum.* Saxo-barbare etiam ƿosa, & ƿorsa *eſſe*, & to ƿosanne, *exiſtendi, do, dum.* nellas ge ðonne ƿosa gelic him, *nolite ergo aſſimilari eis*, Matth. VI, 8. cod. evang. interlin. *Cott.* God ys us here to beonne, *bonum eſt nos eſſe hic*, Matth. XVII, 4. God is us her to ƿorsanne. cod. evang. interlin. *Cott.* ƿilniaþ simle to bionne, *cupiunt ſemper exiſtere*, Boeth. *Ælfredi*, p. 92. Anƿeard, [2] *præſens.* toƿeard, vel se þe sceal beon, *futurus.* notandum etiam eſt in cod. interlin. *Cott.* legi etiam ƿere à *Cimbrico* wera, pro *eſſe*: ut, mæte forðon ðis ƿosa ł ƿere beboht in micel feh, *potuit enim iſtud venundari multo*, Matth. XXVI, 9. occurrit etiam in isto codice, sie, à *Francico* [3] ſiin, *eſſe*: ut, huelc meh sie gie secgas, *quem me eſſe dicitis*, Matth. XVI, 13. Hinc obſervare obviam eſt, syndon, synt, sint, sin, si, à ſiin vel ſie; beom, beo, byst, byþ, beoþ, à beon; ƿæs à ƿesan; & ƿære, ƿæron, à wert vel wera, formari & ducenda eſſe.

Conjugatio verbi auxiliaris ƿeorþan, geƿeorþan, *fieri, eſſe.*

Modus indicativus.

	Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
VIII. T. præſ. & fut.	ic ƿeorþe, ƿurþe, & ƿyrþe.	ƿe ƿeorþon, an, en. & ƿeorþaþ, vel ƿurþaþ.
	þu ƿeorþest, ƿurþest.	ge ƿeorþeþ. aþ.
	he [4] ƿeorþe, ƿurþe, & ƿyrþe.	hi ƿeorþon, an, en, un, & ƿeorþaþ, vel ƿurþaþ.

Ðæt hi anræde ƿeorþan. ⁊ Godes riht lufian, *ut concordes ſint, vel fiant, & Dei juſtitiam* [[5] fas] *ament.* and hit ƿyrþe treoƿ, *& fit arbor*, Matth. XIII, 32. and þ ƿyrþe þære þeode eal to unþearfe, *& iſtud erit omnino genti præjudicium*, cod. MS. canonum. Drihten ne geƿurþe þ, *domine non erit hoc*, Matth. XVI, 22. hit geƿyrþ him of minum fæder, *fiet illis à patre meo*, Matth. XVIII, 19. sæge us hƿænne þas þing geƿurþun, *dic nobis quando hæc erunt?* Matth. XXIV, 3. þu sprecan ne miht oþ þone dæg þe þas þing geƿurþaþ, *non poteris loqui uſque in diem, quo hæc fiant*, Luc. I, 20. ne nane geƿurdaþ, *neque fient*, Marc. XIII, 19. ubi d pro ð; *media* ſcilicet pro *aſperâ. lenes* enim & *mediæ* frequenter occurrunt pro *aſperis.*

	Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
IX. Temp. præt.	ic ƿearþ.	ƿe ƿurdon, an, en. & ƿeordon, an, en.
	ðu ƿearþest.	ge ƿurdeð.
	he ƿearþ.	hi ƿurdon, an, en. & ƿeordon, an, en.

And leoht ƿearþ geƿorht, *& facta eſt lux*, Gen. I, 3. Ða ƿearþ mycel styrung geƿorden on þære sæ, *tum motus magnus factus eſt in mari.* and þær ƿearþ micel gefeoht tuƿa on geare, *ibique uno anno bis commiſſum erat acre prælium*, Gibſ. chron. *Sax.* an. 885. and þa ƿearþ þæt rice todæled on fif, *fuit autem illud regnum diviſum in quinque partes.* þa he ƿearþ gedofen, *cum cœpiſſet mergi*, Matth. XIV, 30. and hi þær aflymede ƿurdon. ⁊ þær ƿearþ feala ofslegenra, *ibi autem fugati erant, & multi occidebantur*, Gibſ. chron. *Sax.* an. 1001. hi ƿurdon gedrefede, *turbati ſunt*, Matth. XIV, 26. ƿeordon to edsceafte, *renovata erant.* Boeth. *Ælf.* p. 90. Tempus futurum circumſcribitur etiam per auxiliare sceal; ut, ic sceal geslagen ƿurden, *occiſus ero.* þu scealt, &c.

Modus imperativus.

	Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
X.	ƿeorðe, ƿurðe, vel ƿyrþe ic.	ƿeorðon, an, en, ƿe.
	ƿeorða ðu.	ƿeorðe ge.
	ƿeorðe, ƿurðe, ƿyrðe he.	ƿeorðon hi.

Geƿeorðe leoht, *fiat lux*, Gen. I, 3. geƿurðe nu fæstnis, *fiat firmamentum*, Gen. I, 6. ga ⁊ geƿurþe ðe sƿa ðu gelyfdest, *vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi*, Matth. VIII, 13. geƿeorþe þe ealsƿa þu

[1] Vid. cap. VIII. reg. 13. [2] Quaſi *præeſſens*, ut *abſens* quaſi *abeſſens*. [3] Vid. Gram. *Franc.* cap. VIII. [4] Feorþeþ, *Cædm.* XXXIX, 17. folde ƿeorþeþ þeodland monig þine gefylled. & 48, 7. gien ðe sunu ƿeorþeþ bearn of bryde ðurh gebyrd cumen, [5] Godes riht, *fas*, Ælfric.

ƿylle, *fiat tibi ſicut vis*, Matth. xv, 28. ne ƿurþe næfre ƿæſtm of þe acenned, *nunquam ex te fructus naſcatur*, Matth. xxi, 19. Ær þam þe ealle þaſ þinʒ ʒeƿurþon, *donec omnia fiant*, Mat. xxiv, 34.

Modus optativus, potentialis, ſubjunctivus.

	Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis*
XI. Temp. præſens.	ic peorðe, purþe, vel pyrþe. ðu peorðeſt. he peorðe, purðe, pyrðe.	pe peorðon, an, en. ʒe peorþe. hi peorðon, an, en.

Ðæt æniʒ man to lanʒe unbiſcopad ne pyrþe. *ut nemo confirmatione epiſcopali nimium diu deſtitutus ſit.* nyſ ſoþlice nan þinʒ dyhle ꝥ ne purþe ʒeſputelod. ne nan dihle þinʒ ꝥ ne purþe ʒeopenod, *nihil enim eſt opertum, quod non revelabitur, aut occultum, quod non ſcietur, vel apertum erit*, Matth. x, 26. þa ʒeſeah Pilatuſ ꝥ ʒepurþe mare ʒehlyd, *videns autem*; Mat. xxvii, 24, &c.

	Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
XII. Temp. præteritum.	ic purde. ðu purdeſt. he purde.	pe purdon, an, en. ʒe purdeð, að. hi purdon, an, en.

Ealra bearna betſt þe æfre ʒeboren purde, *omnium infantium, qui unquam nati, optimus*, MS. *Jun.*

Modus infinitivus.

XIII. Ƿeorþan, ʒeƿeorþan, & ƿorþan, *fieri, eſſe.* to peorþanne, *exiſtendi, exiſtendo, exiſtendum.*

Participium.

Ƿorden, ʒeporden, *factus, a, um.* Ðeah þe he pif ʒeporden pære, *tametſi certus eſſet factus.* Ða pæſ ſume niht ʒeporden ʒrim ſtorm, *facta eſt nocte quadam ſæva tempeſtas.* ʒepordenre ʒecpydrædenne, *conventione facta*, Matth. xx, 2.

XIV. Reperitur hoc verbum in diverſis modis & temporibus apud antiquos noſtros auctores, maxime in egregio Satyrarum libro, qui inſcribitur The viſion of Pierce Plowman: ut,

> Much [1] wo worth the man, that miſruleth his [2] inwitte.
> And ſaid mercy madam, your man ſhall I worth.
> And well worth Pierce Plowman that purſueth god in doinge.

Similia frequenter etiam occurrunt exempla apud *Galfridum Chaucerum* noſtratem, ut II. de *Troilo*:

> Wo worth the faire gemme vertuleſſe,
> Wo worth that hearbe alſo that doth no bote.
> Wo worth the beauty that is routhleſſe,
> Wo worth that wight that trede ech under fote.

XV. Duo ſunt Verba ſubſtantiva ap *Mæſo-Gothos*: ϒISΛN, *eſſe*; & ϒΛIRΨΛN, *fieri, eſſe.*

ϒISΛN, *eſſe.*

Modus indicativus.

	Num. ſing.	*Num. plur.*
Temp. præſ.	ÏM, *ſum.* ÏS. ÏST.	SIGNM, *ſumus.* SIGNΨ, NΛ. SINΛ.

Pro ÏST, occurrit SIGN, *Marc.* xiii, 29. pro SINΛ, SINΛRN, *Luc.* viii, 21. SIGN, SIGNM, SIGNΨ, videntur deduci ab obſoleto SIGΛN, ſiquidem apud *Alamannos* Sein, & apud *Francos*, eorum majores, Siin, *eſſe* ſignificat.

XVI. T. præt.	ϒΛS, *eram.* ϒΛST. ϒΛS.	ϒESNM. ϒESNΨ. ϒESNN.

[3] ϒΛIRΨΛN, *fieri, eſſe.*

Modus indicativus.

	Num. ſing.	*Num. plur.*
T. præſ.	ϒΛIRΨΛ, *fio.* -ΨΛIS, vel ΨIS. -ΨEIΨ, vel ΨIΨ.	ϒΛIRΨΛM. ϒΛIRΨΛIΨ. ϒΛIRΨΛNΛ.

In numero duali occurrunt etiam ϒΛIRΨRS, & ϒΛIRΨΛTS: & ϒΛIRΨIΨ, aliter ſcribitur ϒΛIRΨIΨ, & pro ϒΛIRΨΛIΨ, ΨΛIRΨΛIΛ. De numero duali conſulat lector cap. VIII. *reg.* 17.

Temp. præt.	ϒΛRΨ, *fiebam.* ϒΛRΨ. ϒΛRT.	ϒΛNRΨNM. ϒΛNRΨNΨ. ϒΛNRΨNN.

Pro ϒΛST, legitur ϒΛRST, *Job.* ix, 34. pro ϒΛS, occurrit ϒΛRΨI: pro ϒESNN, ϒERNN:

---

[1] Id eſt, *male illi contingat, qui*, &c. [2] Id eſt, inward ſenſe. *Sax.* inpit. [3] *Belgæ* & *Germani* dicunt werden & worden. Worth up if thou wolt, *aſcende ſi placet*, Chauceri Boeth.

Temp.

Temp. futur.	[1] SIGAN, *ero.* [2] SIGAIS. SIGAI.	SIGAIMA. SIGAIΨ. SIGAINA.

XVII. *Modus imperativus.*

SIGAIS, *ſis, eſto.* [3] SIGAI, *ſit, eſto.*	SIGAIMA, *ſimus.* SIGAIΨ. SIGAINA.

XVIII. *Modus optativus, potent. ſubjunctivus.*

Temp. præſ.	SIGAN, *ſim.* SIGAIS. [4] SIGAI.	SIGAIMA. SIGAIΨ. SIGAINA.
Temp. præt.	VESGAN, *eſſem.* [5] VESEIS. [6] VESEI.	VESEIMA. VESEIΨ. VESEINA.

Modus infinitivus.

Abſolutus: VISAN, & SIGAN, *eſſe.*
XIX. Cum præpoſitione: AN VISAN, *ad exiſtendum.*

Participium.

VISANDS, *exiſtens*, *cùm ſim*, &c. *Græce*, ὤν, ὄντα, ὄν. quod *Italico* ſermone dicitur *eſſendo.*

Temp. fut.	VAIRΨAN. VAIRΨAIS. VAIRΨAI.	VAIRΨAIMA. VAIRΨIΨ. VAIRΨAINA.

Modus imperativus.

VAIRΨAIS, *ſis, eſto, factus.* VAIRΨAI.	VAIRΨAIMA. VAIRΨIΨ. VAIRΨAINA.

Modus optativus, potentialis, ſubjunctivus.

Temp. præſ.	VAIRΨAN. VAIRΨAIS. VAIRΨAI.	VAIRΨAIMA. VAIRΨIΨ. VAIRΨAINA.
Temp. pr.	VANRΨAN. VANRΨEIS. [7] VANRΨEI.	VANRΨEIMA. VANRΨEIΨ. VANRΨEINA.

Modus infinitivus.

Abſolutus: [8] VAIRΨAN, *fieri*, *eſſe.*
Cum præpoſitione: AN VAIRΨAN, *ad exiſtendum.*

Participium.

VANRΨANS, γενόμενος. VANRΨANA, γενομένη. VANRΨAN (emphaticè VANRΨANA) γενόμενον.

CAPUT OCTAVUM.

De verbo activo regulari.

I. VErbum activum eſt perſonale, vel imperſonale; perſonale autem eſt regulare, vel irregulare.

Paradigma verbi activi regularis LUFIAN, *amare.*

	Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Temp. præſ. & fut.	Ic lufige, *amo.* Ðu lufaſt, erſt, fſt. he lufað, eð, fð.	ƿe lufiað, *amamus.* ge lufiað. he lufiað.

Terminatio tertiæ ſing. ð aliquando, euphoniæ gratiâ, vertitur in t: ut ariſt *reſurget.* Matth. xv, 19. Cùm infinitivus exit in AN purum, perſonæ plurales deſinunt in iað: ut, hingriað, ƿyriað, þoliað, *&c.* Quod ſi exeat in eon, tum formantur in eoð: ut, gereoð, à gereon. Cùm verò conſonans præcedit AN, exeunt in að: ut, ðyrſtaþ, pepað, ælað, biddað, *&c.* G ante AN in formandis temporibus liqueſcit plerumque in h: ut in pæhð, *trutinat*, à pægan:· Notandum autem hic eſt deſinentia in dan *vel* tan in infinitivo, formare tertiam ſingularem præſentis in d abjiciendo AN. D autem, maximè in dan deſinentibus, mutatur ſæpe in t. Aliter: Communis terminatio tertiæ ſingularis in að, eð, ð, in deſinentibus in infinitivo in dan, mutatur in t. ſic fedan, *paſcere*, *nutrire*, facit fet, *paſcit*: ut, eoper heofenlico fæder hig fet, *Matth.* vi, 26. Sic ſcrydan, *veſtire*, format ſcryt, *veſtit*: gif æcerer peod God ſpa ſcryt. eala ge gehƿæder geleafan þam mycle ma he ſcryt eop, *Matth.* vi, 30. Sic bidan, *rogare*,

[1] SIGAN &c. formata videntur ab infinitivo SIGAN, quod corruptè extat in *Francico* Siin, tametſi non occurrat in *Ulphilana* verſione. [2] Pro SIGAIS occurrit SIND, *Luc.* v, 10. [3] *Luc.* xx, 16, & SIG, *Matth.* v, 37. [4] Pro SIGAI, legitur SIAI, *Luc.* VIII, 25. & SIAN, *Luc.* XIV, 31. [5] Pro VESEIS, occurrit VEISEIS: [6] Pro VESEI, legimus VEISI: [7] Pro VANRΨEI, legitur VANRΨI: [8] VAIRΨAN FRUMIST, γενέσθαι πρῶτος, *Marc.* x, 44.

format bit: ut, ælc þara þe bit he onfehþ. &, gif his sunu hine bit hlafes, *Matth.* VII, 7, 8. Sic gyldan, *ſolvere*, format gylt: ut, eower lareow ne gylt he gafol, *Matth.* XVII, 24. Sic forlætan, *dimittere*, facit forlæt; & geþeoden, *copulare, conjungere*, geþeot: ut, forþam ſe man forlæt fæder and moder. and hine to his ƿife geþeot, *Matth.* XIX, 5. Sic quoque wealdan, *regere*, format wealt & welt; gefredan, *percipere*, gefret. porro notandum eſt tres perſonas pluralis numeri ſæpiſſime terminari, ut prima ſingularis, quando pronomina iis poſtponuntur: ut, Nellen ge eornostlice beon ymbhydige þus cweþende. hwæt ete we, oððe hwæt drince we. oððe mid hwam beo we oferwrogenne, *nolite vero eſſe ſolliciti, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Matth. VI, 31. Hu fleo ge fram hellewome, *quomodo fugietis à judicio gehennæ?* Ne beo ge na hogiende ymb þa morgenlican neode, *nolite ſolliciti eſſe in craſtinum.* Ne ga ge, *non intrabitis.* Hu mæge we þæne wæg cunnan, *quomodo poſſumus viam ſcire?* Hwæder wille ge þ ic eow agife Barraban. oððe þone Hælend, *quem vultis dimittam vobis Barabban, an Jeſum?* Hwæt do we, *quid faciemus?* Sic etiam poſtpoſito pronomine dualis numeri: ut, mage gyt drincan þone calic, *poteſtis ne bibere calicem?* Hwæt wille gyt þ ic inc do, *quid vultis, ut faciam vobis?* Regula hæc clarius eluceſcet, ſi primum exemplum, *Matth.* VI, 31, conferatur cum loco parallelo, *Luc.* XII, 22, 29, ubi pronomen præcedit verbum: ut, ne beo ge ymbhydige hwæt ge etan, oððe drincon. Generalis autem non eſt regula, quamvis maxima ex parte obtinet: ut, hu þincþ eow, *Matth.* XXI, 28. Sic in dialecto *Dano-Saxonica* are ge, & aron ge, *eſtis*: ut, of gewedo huæt gemende aroge, *de veſtimento quid ſolliciti eſtis?* eadige aron ge miþ þy yfel hio gecuoeþas iuh, *beati eſtis, cum maledixerint vobis.* Valet etiam hæc regula in aliis temporibus, & modis: ut, ne rædde ge, *nonne legiſtis?* pro ræddon ge, *Matth.* XXII, 31. Sic in cod. evang. interl. *Cott.* ne leornade gie, *nonne didiciſtis?* pro leornadon:· hwæt smedde ge be wege, *Marc.* IX, 33.

Denique notandum perſonas plurales præſentis, ſive futuri temporis, terminari nonnunquam in en, on, un: ut, ge ne cunnon halige gewritu *neſcitis ſacras ſcripturas*, Matth. XXII, 29. in cod. interl. *Cott.* ge nuuton:· ge witun þ sumer ys gehende, *ſcitis, quod prope eſt æſtas*, Matth. XXIV, 32. legitur autem, witaþ þ gif se hiredes ealdor wiste on hwilcere tide se þeof toweard wære. in cod. *Cott.* ge wutas:· Sic: ge nyton on hwylcere tide eower hlaford cuman wile. *v.* 42.

Præt. imp.	Ic lufode, ede, *amabam.*	we lufodon, *amabamus.*
	[1] ðu lufodest, *amabas.*	ge lufodon, *amabatis.*
	he lufode, *amabat.*	hi lufodon, *amabant.*

Verba habentia f. l. m. n. r. s. t. ante terminationem infinitivi, ſæpè contrahunt ſua præterita: ut, adræfan, gestrynan, quæ faciunt adræfde, gestrynde. Eadem ſynæreſis accidit participiis præteriti temporis. Unum eſt præteritum, nempe ic wat, à witan, *ſcire*, quod præſentis ſignificationem habet: ut, ic wat, *ſcio*, þu wast *ſcis*: ðu wast þ ic þe lufige, *tu ſcis, quod amo te*, Joh. XXI, 15, 16. Wast autem per contractionem, & tranſpoſitionem euphonicam fit à watest, hoc modo: watest, watst, wast. Notandum etiam eſt tempus imperfectum non raro *Cimbrice* formari ope verbi auxiliaris wæs, ut, he wæs bodiende godspel þæs rices, *prædicabat evangelium regni.* he wæs hælende ælc adle *ſanabat omnem languorem.* Sic in cod. *Cott.* hia worhte ł hia wæs wyrcende, *operata eſt*, Matth. XXVI, 10. Gefylged vel fylgende wæs, *ſequebatur*, verſ. 58. cum multis aliis.

II. Perfectum, & pluſquam perfectum ſe habent, ut imperfectum. Formantur etiam per participium præteriti temporis & hæbbe, vel hæfod, quorum illud eſt præſens indicativi, hoc præteritum auxiliaris verbi hæbban, *habere*. Formatio τῦ hæbbe.

Ic hæbbe.	we hæbbað.
ðu hæbbest.	ge hæbbað.
hi hebbað.	hi hæbbað.

Pro hæbbe, occurrit hafa, & haue. pro hæbbest; hafast & haust. pro hæbbaþ; hafaþ & haueþ. pro hæbbaþ *plur.* hafan, & hauen. Et nota quòd noſtrum **Have** deducitur ab hæbbe, hafa, vel haue.

Exempla formandi tempus præteritum per auxiliare hæbbe, & participium præteriti temporis: Sume þas race we habbaþ getrahnod, *partem hujus narrationis tractavimus.* ic her geset hæbbe, *hic poſui.* ic haue geheord, *audivi.* swa ge hit sprecene hauen, *ſicut locuti eſtis.* soþlice fela ic hæbbe geþoled to dæg, *multa quidem paſſa ſum hodie*, Matth. XXVII, 19. Me God hafað gehæfted be þam healse, *Deus me collo ſtrictum vinxit*, Cædm. IX, 24. Nu ic mines þeodenes hafa hyldo forworht:·

Num. ſing.	*Num. plur.*
Ic hæfod.	we hæfdon.
ðu hæfodest.	ge hæfdon.
he hæfod.	hi hæfdon.

Pro hæfdon legitur heafdon; & hæddan, in *Gibſoni* chronico *Saxonico*, anno DCCCLXXI.

[1] In ſecundâ perſonâ non tantum ſæpe occurrit contractio, ſed metatheſis: ſic pro wealdest, vel wealtest, occurrit weltst; & pro weltst, occurrit ſæpe welst, *Boethius Ælfred.* p. 77, 78.

Exempla

Exempla formandi tempus pluſquàm perfectum per auxiliare hæfod (*Anglicè* **had**) & perfe-ctum præteriti temporis: Ða hiᵹ hæfdon hyra lofsanᵹ ᵹeſunᵹenne, *poſtquam hymnum ſuum cantaſſent*, Matth. XXVI, 30. Ðu hiſ broþre heafdon ƿroht an mynſtre, *ut fratres ejus monaſterium condidiſſent.* ⁊ þer hi hit heafdon ᵹefreod, *illúdque immune conſtituiſſent*, Spelm. concil. p. 164. he onᵹeat ðat he þa þeode to Criſtes ᵹeleafan ᵹecyrred hæfde, *comperit, quòd gentem ad Chriſti fidem convertiſſet*, Bed. H. E. p. 223.

III. Futurum formatur ut præſens: *Matth.* I, 21, Ƿitodlice heo cenþ ſunu. ⁊ þu nemſt hiſ naman Hælend. He ſoþlice folc hal ᵹedeþ fram hira ſinnum, *pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum; ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Vide etiam *Marc.* XVI, 17, 18. *Luc.* I, 13, 14, 15, 16, 17, 32, 33, 34. Ðu naſt nu hƿæt ic do, ac þu ſcealt ſyððan, *quod ego facio, tu neſcis modò; ſcies autem poſteà*, Joh. XIII, 7. Formatur etiam futurum per auxiliare ſceal, (unde noſtrum **ſhall**, *Belgicum* **ſullen**, *Germanicum* **ſollen**.) quod eſt præſens indicativi, verbi ſceoldan, *debere*, uti conſtat ex *Luc.* XVI, 5. & ſic declinatur:

Ic ſceal, *debeo.*	Ƿe [1] ſceolon, un, an, *debemus.*
Ðu ſcealt, *debes.*	Ᵹe ſceolon, *debetis.*
he ſceal, *debet.*	hi ſceolon, *debent.*

Exempla formandi futurum indicativi, per *auxiliare* ſceal: þeah þe ic ſceal ealle ƿucan fæſtan, *quamvis integram ſeptimanam jejunavero*, vel *jejunaturus ſim.* Mæden ſceal ᵹeacnian, *virgo concipiet*, vel *conceptura eſt.* eart þu þe to cumenne eart oððe ƿe oþres ſceolan abidan, *an tu is, qui venturus es, an alium expectabimus?* ſceal ic hon eoƿerne cyninᵹ, *regem veſtrum crucifigam?* Joh. XIX, 15. Sic in chartâ *Hen.* III. ðat loandes folc on uþe Kynrice hebbeð idon. ⁊ ſchullen don, *quod populus regni noſtri fecerint, vel facturi ſint.* Formatur etiam per ƿille, præſens indicativi verbi ƿillan, *velle*: ut, ic ƿille luſian, *amabo*, vel *amaturus ſum.* ic ƿille to dæᵹ on þinum huſe ƿunian, *hodiè in domo tuâ manebo*, vel *manſurus ſum.* Notandum autem hic eſt auxiliaria ſceal, & ƿille, ſæpe legi cum elleipſi verbi principalis, quod ſignificare facit in futuro tempore: ut, in rubricis evangeliorum: Ðis ᵹoſpel ſceal on Andreæs mæſſedæᵹ, ſubintellige, beon ᵹeraden, *hoc evangelium debet legi, vel legendum eſt, in feſto ſancti Andreæ.* Sic in *Cædm.* XVIII, 12, hie to helle ſculon on þone ſƿeartan ſiþ, *ad infernum proficiſcentur nigrum illum carcerem*, i. e. ſculon faran, vel iſtiuſmodi. forþy iſ betere þæt feoh þætte næfre loſian ne mæᵹ. þonne þæt þe mæᵹ ⁊ ſceall, *quamobrem divitiæ illæ, quæ perdi non poſſunt, præſtantiores eis ſunt, quæ perdi poſſunt, & perituri certo ſunt*, Boeth. p. 21. her ic ƿille nu ſtandan. nelle ic nu næfre hionon, *hic manebo, non hinc faceſſam.* p. 104.

Futuri formati per ƿille non extat exemplum in literaturâ *Gothicâ*, utpote quod videtur *Anglo-Saxonibus* peculiare: ſed futurum per ſceal formatum, manifeſtè ſumitur à cognatâ phraſi, quâ *Gothi* futuri temporis adjacentiam, *vel rei alicujus futuræ neceſſitatem, ſive naturalem, ſive moralem, ſignificant*: ut, *Luc.* XVII, 25, δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, SKAL MANAGAI ÞULAN. *Luc.* XIX, 5, ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι, ANA GARDA ÞEINAMMA SKAL ÏK VISAN. *Joh.* XIX, 7, κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, BI ÞAMMA VITODA UNSARAMMA SKAL GASVILTAN. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι, SUNUS MANS SKULDS ÏST ATGIBAN. ὁ μέλλων ἔρχεσθαι, SAEI SKULDA QIMAN. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται, ƕA SKULI ÞATA BARN VAIRÞAN. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι; ƕADRE SA SKULI GAGGAN, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι, SA ÏST HELIAS SAEI SKULDA QIMAN, *hic eſt Elias qui venturus eſt.* Lector his non contentus adeat *Gothicum* gloſſarium *Junii* in SKAL, & SKULA. ubi plura poterit exempla reperire.

Modus imperativus.

IV.	Luſa ðu, *ama, amato tu.*	luſion ƿe, *amemus.*
	luſiᵹe he, *amet ille.*	[2] luſiᵹe ᵹe, *ametis.*
		luſion hi, *ament.*

Multa ſunt anomala ſecundæ perſonæ, quæ deſinunt in conſonantem: ut, alyſ, *libera.* tæc, *doce.* forᵹif, *condona.* aƿurp, *abjice.* aceorf, *abſcinde.* læt, *relinque.* cum, *veni.* brinᵹ, *adfer.* Et in e, ut, ſyle, *da.* bide, *ora.* þrean facit þreah. Modus imperativus quandoque circumſcribitur per læt, *ſine* vel *ſinas*, & infinitivum verbi principalis: ut, læt deadan bebyriᵹean hyra deadan, *ſepeliant mortui ſuos mortuos.* quod ſonat *Anglice*; **let the dead bury their dead.** Secunda pluralis ſæpe terminatur in en, on, un: ut, nellen ᵹe ſyllan ꝥ haliᵹe hundum. ne ᵹe

[1] Nota, quòd pro ſceolon legitur ſchullen.

[2] Pro luſiᵹe ᵹe; legitur abſolute luſiaþ, non poſtpoſitis pronominibus: ut, luſiað eoƿre fynd, *diligite inimicos veſtros.* faraþ ⁊ axiaþ, *ite, & interrogate.* hælaþ untrume, *infirmos curate.* cymaþ to þam ᵹyftum, *venite ad nuptias.* ea certe terminatio à lingua *Mæſo-Gothica* dimavit, in qua legitur SOKEIÞ, & SOKIÞ ÏZVIS, *quærite.* occurrit etiam apud *Chaucerum*: **And cryed, awaketh, wonder hye.**

ne ƿurpen eoƿre meregrotu toforan eoƿrum sƿinum, *nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras, coram veſtris porcis*, Matth. cap. vii, verſ. 6.

Modus optativus.

	Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
V. Temp. præſ.	eala gif ic nu lufige, *utinam amem.* eala gif ðu nu lufige. eala gif he nu lufige.	eala gif ƿe nu lufion, an, *utinam amemus.* eala gif ge nu lufion, an. eala gif hi nu lufion, an.

Verum poſtpoſitis pronominibus, tres perſonæ pluralis numeri terminantur, ut prima ſingularis.

Temp. imperfect. perf. pluſq. perfect.	eala gif ic nu lufode, *utinam amarem* eala gif ðu nu lufodest. eala gif he nu lufode.	eala gif ƿe nu lufodon. eala gif ge nu lufodon. eala gif hi nu lufodon.

Tempus præteritum formatur ut in indicativo.

Temp. futur. | eala þæt ic lufige gyt, *utinam amavero.* eala ꝥ þu lufige gyt, *utinam*, &c.

Modus ſubjunctivus.

VI. Temp. præſ.	ðonne ic nu lufige, *cum amem.* ðonne þu nu lufast. ðonne he nu lufaþ.	ðonne ƿe nu lufiaþ, *cum amemus.* ðonne ge nu lufiaþ. ðonne hi nu lufiaþ.
Temp. imperfect. perf. pluſq. perfect.	ðonne, ł þa þa ic lufode. ðonne þu lufodest. ðonne he lufode.	ðonne ƿe lufodon. ðonne ge lufodon. ðonne hi lufodon.

Tempus futurum. | ðonne ic lufige gyt, *cum amavero.* þonne þu lufige gyt, *cum amaveris*, &c.

Modus potentialis.

VII. Modus potentialis vel eſt purus, vel circumſcriptus ſeu periphraſticus. purus formatur plane ut optativus: ſic, astige nu of rode ꝥ ƿe geseon ⁊ gelyfon, *deſcendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus.* ðe is betere ꝥ an þinra lima forƿurþe, *expedit tibi, ut pereat unum membrorum tuorum.* ꝥ ge eallunga ne sƿerion, *ut non omnino juretis.* he spræc mid þara sacerda ealdormannum and duguþe-ealdrum hu he hyne hym gesealde, *locutus eſt cum principibus ſacerdotum, & magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis*, Luc. xxi, 4. And he smeade hu he hyne digellice sealde, *Marc.* xiv, 11, *& quærebat quomodo clanculum illum traderet.* Hoc autem circumſcriptive exprimitur, *Matth.* xxvi, 16.* he smeade geornlice ꝥ he hyne ƿold belæƿan, *quærebat opportunitatem, ut illum traderet.* Modus igitur potentialis circumſcriptus vel periphraſticus eſt, qui potentiam, & facultatem agendi, vel patiendi, ſive naturalem, ſive moralem, auxilio certorum [1] verborum deſignat, quæ modi potentialis auxiliaria haud improprie dici poſſunt, Sunt autem apud *Anglo-Saxones*. mæg, miht, ƿold, nold, sceold, quibus reſpondent apud nos **may, might, would, should**; & per [2] mot, (quod adhuc retinetur in ſermone ruſtico occidentalium *Anglorum*) ut & per most, ejuſdem ſignificationis.

VIII. Mæg eſt præſens, & miht imperfectum indicativum verbi magan, *poſſe*; & ſic formantur:

Ic mæg.	ƿe magon, un, an,	Ic miht.	ƿe mihton.
ðu mægest.	ge magon.	ðu mihtest.	ge mihton.
he mæg.	hi magon.	he miht.	hi mihton.

Exempla formandi modum potentialem ope horum auxiliarium: man ne mæg sƿilc þing forþbringan, *nemo tale proferat*, Spelm. concil. p. 578. sƿa ƿe secgan ne magon, *adeò ut exprimere non poſſimus*, Ælfr. de V. T. p. 14. Ða þu mihtest rædan be þissere ƿace, *ubi legeres, vel poſſes legere, de hâc re.* hi mihton ða ƿel habban ƿif on þam dagum, *bene tamen ſub iis ſeculis uxore fruerentur*, concil. *Spelm.* 574. ða hæfde he nan settle hƿar he sittan miht, *tum nullam ſedem habuit in quâ ſederet*, Ælfr. de V. T. p. 4. his fet ne mihton furþon ahƿær standan, *ibid.* on þære cyricean Augustinus lic. and ealra Cantƿara bisceopa somod and heora cyninga gesette beon mihten, *in hâc eccleſiâ, Auguſtini, & omnium epiſcoporum Cantuarienſium,*

[1] Quæ verba etſi perfecta ſunt, ſuaſque habeant ſignificationes, adhibentur tamen in linguis ſeptentrionalibus ad circumſcribendum modum potentialem: ut hæbbe, & hæfod, ad circumſcribendum tempora imperfectum, perfectum, & pluſquam perfectum. sceal, & ƿille, futurum tempus circumſcribunt. [2] *Belgæ* dicunt **moet.** atque alicubi in *Anglia* dicunt, **I mot I mout.**

ſimul

ſimul & regum Cantii corpora condi poſſent, Bed. E. H. p. 102, Ita loquuntur etiam *Gothi*, SWA SWE NI MAHTA MANNA INSAIƕAN ƕAIRH ƕANA WIS GAINANA, Sƿa þæt nan man ne myhte ƿaþan þurh þone ƿeᵹ. Mæᵹ, mihte, *&c.* uſurpantur cum ellipſi principatis verbi quod circumſcribunt: ut, se þe ƿille ᵹodcundne ƿisdom secan, ne mæᵹ he hine ƿiþ oferƿetta, *qui divinam ſapientiam vult quærere, ne ſe elevet cum ſuperbia*, ſubintellige igitur upahæbban, vel iſtiuſmodi verbum. sƿa sƿa oferdrunccen man ƿat þ he sceolde to his huse, and to his ræste. ⁊ ne mæᵹ þeah ðider aredian, *quemadmodum ebrius bene novit, quod eundum ei eſt ad domum, & lectum, verum eo non poteſt ſe recipere*, Boeth.

IX. Ƿold eſt imperfectum indicativum ab verbo ƿillan, *velle*, & formatur in hunc modum:

Ic ƿold.	ƿe ƿoldon.
ðu ƿoldest.	ᵹe ƿoldon.
he ƿold.	hi ƿoldon.

Exempla: se cyning andsƿarede. þæt he æᵹþer ᵹe ƿolde ᵹe sceolde þam ᵹeleafon onfon þe he lærde, *rex reſpondebat quòd & vellet, & deberet fidem, quam docebat, amplecti*, Bed. H. E. p. 141. soþa God þa ᵹesceafta ᵹesceop þe he ᵹescippan ƿolde, *certè tum Deus, quæ crearet, creavit*, Ælfr. V. T. p. 4. Ƿite ᵹe þ to soþan. þ se hiredes ealdor ƿacian ƿolde. ᵹif he ƿyste þone timan. hƿænne se þeof come. his hus to brecanne, *Hom.* ſuper illa verba, *Vigilate ergo*, &c. He nolde þa habban his scippend him to hlaforde, ne he nolde þurh-ƿunian on þære soþfæstnysse þær soþfæstan Godes sunu, ac ƿolde mid riccetere him ƿice ᵹeƿinnan, *tum creatorem ſuum dominum habere noluit*, [vel *non haberet*] *neque manere in veritate veri filii Dei, ſed per proditionem regnum ſibi quærere voluit*, ibid.

Nold ſit per craſin, ex ne, & ƿold, & ſecundum illius exemplar declinatur: ut, unc ƿearð God yrre fordon ƿit him noldon on heofenrice hniᵹan mid heafdum, *Cædm.* p. 18. l. 18.

X. Sceolde eſt [1] imperfectum verbi sceoldan, *debere*, atque formatur in hunc modum:

Ic sceold.	ƿe sceoldon.
ðu sceoldest.	ᵹe sceoldon.
he sceold.	hi sceoldon.

Exempla: Ðæt se dema sceolde forᵹyfan þam folce ænne forƿyrhtne mannan sƿilcne hiᵹ habban ƿoldon, *ut judex populo dimitteret unum vinctum, quem vellent*, Matth. XXVII, 15. ðæt hiᵹ ealle leoda læran sceoldon, *ut omnes gentes docerent*. ða þuhte him to huxlic þæt he hyran sceold æniᵹam hlaforde, *tum turpe illi videbatur ut alicui domino obediret*, Ælfr. de V. T. p. 4. he ƿist hƿa hyne sceolde belæƿan, *ſciebat quiſnam eſſet, qui traderet eum*, Joh. XIII, 11. ƿiste þæt hie Godes yrre habban sceoldon, *Cædm.* XVI, 17. Non abſimilis eſt locutio apud *Gothos*: ut, ƕATEI QAÞ BANDWJANDS ÞIZAIEI DAUÞAU SKULDA GASWILTAN, *hoc dixit ſignificans quâ morte eſſet moriturus*, Joh. XVIII, 32.

XI. Mot, *poſſum, vel licet, (atque hoc quoque derivatur à maᵹan, poſſe;)* formatur in hunc modum:

Ic mot.	ƿe moton.
ðu motest.	ᵹe moton.
he mot.	hi moton.

Exempla: Ne nan preost mot beon æt þam brydlacum, *nullus ſacerdos interſit nuptiarum ſolennitatibus*. nu ƿe hit habban ne moton, *quum jam illud habere nos non poſſimus*, Cædm. p. x, 16. Moste ſynonymum τῷ mot infra declinatur. En autem exempla: he ᵹeornlice ƿilnade þ he for hine þroƿian moste, *multum cupiebat, ut pro illo pateretur*, Bed. E. H. p. 34. forᵹeaf him aᵹenne cyre. þæt hi moston þurhƿunian on ecere ᵹesælþe þurh ᵹehyrsumnesse. ⁊ mihton eac þa ᵹesælþa forleosan, *proprium illis arbitrium dedit, ut in æterna felicitate per obedientiam permanerent, poſſentque etiam felicitatem illam perdere*, Bed. H. E. p. 65. þæt ᵹif hi fram ƿifum clæne ƿæron. þ hi moston onfon. ⁊ þicᵹean þa foresetenysse hlafas, *ut ſi à mulieribus mundi eſſent, panes propoſitionis acciperent, & guſtarent*, vel *accipere, & guſtare poſſent*, Bed. H. E. p. 93. He forᵹeaf him þa lyfnesse þ he moste mid feoh hine alysan ᵹif he mihte. Bed. H. E. p. 317.

XII. Verùm quamvis modus potentialis ſæpè circumſcribitur in *Anglo-Saxonico* ſermone per antedicta auxiliaria & infinitum verbi, cui inſerviunt, tamen monendus eſt iterum lector ipſum habere peculiare præteritum, quo ſenſus potentialis exprimitur: ut *Marc.* XVI, 1, Bohton ƿyrtᵹemanᵹ þæt hi comon. and hine smyredon, *emerunt aromata, ut venientes ungerent illum*. þæt þu oncnaƿe þara ƿorda soþfæstnesse of þam þe þu ᵹelæred eart, *ut cognoſcas eorum verborum, quibus eruditus es, veritatem*, Luc. 1, 4. He com to Rædƿolde East-Engla cyninge. and hine bæd þæt he his life ᵹescilde ƿiþ sƿa micclės ehteres setninᵹum, ⁊ hym feorh hyrde ƿære, *venit ad Rædwaldum Eaſt-Anglorum regem, & ipſum obſecrabat, ut ſe defenderet à tanti perſecutoris inſidiis, & animam ſuam ſervaret*, Bed. H. E. p. 136. bæd hine þæt he hyt fram lande tuᵹe, *rogavit illum, ut ipſam paululùm à ripâ reduceret*. spræcon betƿux him hƿæt hiᵹ

[1] Ut conſtat *Luc.* VII, 41, an sceolde fif hund peneᵹa. ⁊ oþer fiftiᵹ, *unus debebat* D. *denarios*, &c.

 þam

þam Hælende dydon, *colloquebantur ad invicem quidnam facerent Jeſu.* Ða comon þæt hi hine ᵹehyrdon, ⁊ ƿæron of hyra adlum ᵹehælede, *qui venerant, ut audirent eum, & ſanarentur à languoribus ſuis.* Ðæt he us hæle-horn aræꝛde---- ⁊ us alyſed of urum feondum, *ut erigeret nobis cornu ſalutis, & eriperet nos ex inimicis noſtris,* Luc. 1, 69, 70. þæt ƿe hym þeoƿian, *ut illi ſerviamus,* Luc. 1, 74.

Notetur, quòd mæᵹ & mot formant tempus præſens modi potentialis; & mihte, & ſceold tempus præteritum; & quod futurum ſit addendo ᵹyt ad tempus præſens: ut, ic mæᵹ ᵹyt luſian, *Anglicè,* **I may love hereafter.** Obſervandum etiam eſt auxiliaria mæᵹ, mot, moſt, miht, ƿold, cum verbi principalis ellipſi interdum uſurpari: ut, and hi hindan of-ridan ne meahte. ær hi on þam fæſtenne ƿæron ðære him man to ne meahte, *verum eos aſſequi haud potuit, priùſquam in propugnaculum perveniſſent, ubi nullus ad eos venire poſſet.* ſubintelligitur enim COMAN, aut iſtiuſmodi verbum. Ða ſealde ſe here him ᵹiſlas. ⁊ micel aðas þæt hi of his rice ƿoldan, (ſubaudi, ᵹeƿitan) *tum exercitus illi obſides dedit & fidem ſolenniter juratam, ſe ex illius regno diſceſſuros.* [1] Sic auxiliare *Gothicum* ΓΑΜϘSΤΕΔΝΝ uſurpatur cum ellipſi verbi principalis, *Marc.* II, 2, SVA SVE NI ΓΑΜϘSΤΕΔΝΝ NIH AT ΔAN-KA, (ſubaudi ЦIMAN, vel NEΘA ЦIMAN.) *adeo ut non poſſent ad oſtium accedere.* Sic in libro Satyrarum cui titulus, **the viſion of Peirce Plowman,** noſtrum **would** uſurpatur cum ellipſi verbi principalis: verbi gratia; **would** pro **would goe.** Exemplum hoc ſit:

And asked him with that whetherward he would;
To holy kirk, ſaid he, for to heare maſſe.

Modus infinitivus.

XIII. Duo ſunt infinitivi in linguâ *Anglo-Saxonicâ,* quorum alter reddendus eſt per præſens infinitivi *Latini,* alter verò per ſupina, vel gerundia, vel participia finita in *rus,* & *dus.* Quamobrem ille poteſt dici infinitivus primitivus, hic derivativus; ille purus, vel ſimplex, hic ſupinalis, gerundivus vel participialis.

Infinitivus primitivus, [1] luſian, vel luſiᵹean. *amare.* tæcan, *docere.* beſƿinan, *interrogare.*

Infinitivus derivativus, to luſienne, vel to luſiᵹenne, *amatum, tu, amandi, do, dum, amaturus, amandus.*

Exempla: com ðu us to forſpillanne, *veniſti nos perditum?* Marc. 1, 24. Luc. IV, 34. hyt is eaðelic to cƿeðanne, *facilè eſt dictu.* hyt is tima to luſienne, *tempus eſt amandi.* me is to luſienne, *amandum eſt mibi.* us is to rædenne, *legendum eſt nobis.* hæfſt ðu æceras to eriᵹenne, *habes ne agros, ad arandum?* Matth. III, 15. ⁊ he hym anƿeald ſeald untrymneſſe to hælanne, ⁊ deofol-ſeocneſſa ut to adrifanne, *& dedit illis poteſtatem curandi infirmitates, & ejiciendi dæmonia.* Herodes ſecað þæt cild to forſpillanne, *Herodes quærit puerum ad perdendum eum.* ne elca þu to ᵹecyrranne to Gode, *ne ſis tardus in convertendo ad Deum.* for þeof he byþ to forƿirnanne, oððe to alyſanne, *fur morti tradendus, aut redimendus eſt.* to ſyllenne his folce hæle-ᵹeƿit, *ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ſuæ,* Luc. 1, 72, 77. eart þu þe to cumenne eart, *an tu is, qui venturus es.* ƿitodlice manneſ ſunu ys to cumenne on his fæder ƿuldre, *filius enim hominis venturus eſt in gloriâ patris,* Matth. XVII, 27.

Quinimò manifeſtè diſtinguuntur hi duo infinitivi in *Luc.* 1, 72, 73, 76, 77. ubi infinitivus, quem dico, primitivus, uſque reſpondet præſenti infinitivi *Latini* in vulgatâ verſione, & infinitivus, quem dico, derivativus, gerundiis, vel participiis in *dus.* Nota vero, lector, quod linguæ *Cimbro-Gothica,* & *Mæſo-Gothica* infinitivum, quem voco gerundivum vel participialem non agnôſcunt; *Franco-Theotiſcæ* tamen cum *Anglo-Saxonica* communis eſt: ut ex iſtis *Keronis* manifeſtum eſt: ze hlauffanne, *ad currendum*; za ſinkanne, *ad cantandum*; keban ſin dei kebanne ſint, *dentur, quæ danda ſunt*; za teilanne *dividendi ſunt*; kepetan ſin dei ze pittane ſint, *petantur, quæ petenda ſunt.*

XIV. Attamen hic notandum eſt gerundia in *dum,* & participia in *dus* finita, reddi etiam *Anglo-Saxonicè* per moſt, *debeo,* & verbum infinitum. moſt verò ſic formatur:

Ic moſt, *debeo.*	ƿe moſton.
ðu moſteſt.	ᵹe moſton.
he moſt.	hi moſton.

Exempla: ⁊ þær nan þinᵹ beliſan ne moſte ofer niht, *& nihil relinquendum eſt ultra noctem,* Ælfr. ſerm. Paſch. p. 12. Ða ᵹemettan ne moſton þæs lambes ban ſcænan. ne þa cempan ne moſton to bræcan his halᵹan ſceancan, *comeſtoribus non frangenda erant agni oſſa, neque militibus frangenda erant ſancta illius crura,* p. 14. on þære ealdan æ moſt ſe biſcop niman him ane clæne mæden, *in lege veteri pontifici ſumenda erat pura virgo.*

---

[1] Quædam exeunt in eon: ut, beon, beonne. ᵹeſeon, ᵹeſeonne, ateon, ateonne. & ejuſmodi. In *Runicâ* & *Iſlandicâ* modus infinitivus exit in Λ, a: ut, ΛÞ ÞΛRTHΛ, ad wartha, *eſſe.* ΛÞ ÞRIBΛ, ad dripa, *occidere.* **að hafa,** *habere.* **að elska,** *amare.* **að biðia,** *precari.* **að huerfa,** *evaneſcere.*

Parti-

Participium futurum in *rus* etiam circumſcribitur per ſceal, & ƿille, & infinitum verbi principalis: ut, ic ſceal lufian, ic ƿille lufian, *amaturus ſum*. Item per verba motûs faran, & gan: ut, ic gan drincan, *bibiturus ſum*; ic fare huntian, *venaturus ſum*. ſimiles loquendi formulæ in lingua *Latina* occurrunt:

> *Hoc vide, in mea vita tu tibi laudem is quæſitum, Scelus.* Terent. Heautont. II, 3.
> *Occiperes tûte amare, & me ires conſultum male.* Plaut. Bacchid. I I.
> *Qui poſtquam audieret non datum iri filio uxorem ſuo.* Terent. Andr. I, 2.

Perfectum, & pluſquam perfectum infinitivi *Latini* redduntur per conjunctionem ðæt, & perfectum indicativi: ut, *ſcio te amaviſſe Deum*, ic ƿiſt ðæt þu lufodeſt God:

Participium præſentis temporis lufigende, *amans*.

Hoc participium fit nomen ſubſtantivum dempto *e* finali. Sic ab ageotende, *fundens*, fit ageotend, *fuſor*; à bebeodende, *præcipiens*, bebeodend, *præceptor*; à begymende, *procurans*, begymend, *procurator*. ab hælende, *ſanans*, *ſervans*, hælend, *Servator Jeſus*.

Aliquando etiam vim obtinet gerundii in *do*: ut, rædende ic tæce, *legendo doceo*. lufigende fegenodon, *amando gaudebant*. Ab hoc etiam participio, & verbo ſubſtantivo eom, formantur tempora verborum, præſertim verborum *motûs*: ut, he ƿæs fyligende, *ſecutus eſt*. þeos ſƿeoſter þa hit dagian ongan ƿæs utgangende of hire cleofan, *hæc ſoror, incipiente crepuſculo, egreſſa eſt de cubiculo ſuo*. ⁊ þæs ealles noƿiht him ſylfum ƿæs gehealdende, *nihil horum omnium ſibi reſervavit*. cƿæþ he þæt his ſaƿul mid mycele beorhtneſſe ƿære utgangende of lichoman, *dixit, quòd anima ejus cum magno ſplendore eſſet egreſſura de corpore*. ſe grimmeſta hungor þæt folce ƿæs ƿæcende, *fames acerbiſſima plebem oppreſſit*. hé mid him ſprecende and gleoƿiende ƿæs, *cum illis loquebatur, & jocabatur*. on æfenne þære niht þe he of populde gangende ƿæs, *veſpere noctis, quâ de ſeculo exivit*. nu þu þus glædlice to us ſprecende eart, *nunc nobis tam hilariter loqueris*. ⁊ þa ſylfan hrægel mid pondorlicum lufan cyſſende ƿæs, *& ipſum indumentum miro deoſculabatur affectu*. hƿæþer ƿen ƿære þæt ƿe þæt ealond geſecean mihton þe ƿe ær ut of gangende ƿæron, *ſi fortè ipſam, de quâ egreſſi eramus, inſulam repetere poſſemus*. he ƿæs biddende for ure hælo, *pro noſtrâ ſalute precabatur*. ſeo reþneſ þæs ſtormes ƿæs blinnende, *ſævitia tempeſtatis ceſſabat*. on me ſylfum ic ƿæs ongitende, *in meipſo expertus ſum*. Sæpiſſime occurrit periphraſticum hoc præteritum in verſione *Boethianâ*: ut, ða ꝥ mod þa þillic ſar cƿeþende ƿæs. ⁊ his leoþ ſingende ƿæs. ſe ƿiſdom þa ⁊ ſeo geſceadƿiſneſ him bliðum eagum onlocodon, *dum mens iſtiuſmodi querimonias ſuas ediceret, & canticum caneret, philoſophia & ratio placidis oculis me intuebantur*. Maxime autem omnium *Cimbricum* hoc præteritum affectat ille *Pſeudo-Nicodemus*, in evangelio ſuo fictitio, quod publici juris fecit, pro ſuo in *Saxonicas* literas amore, *Edw. Thwaites*. Exprimitur etiam per hoc participium, & infinitum verbi ſubſtantivi beon, participium futurum *in rus*: ut, ðone ſylfan rim pintra hine hæbbende beon oft he ær his monnum foreſæde þæt he mid onƿrigeneſſe his ſƿefnes ongeat, *quem ſe numerum annorum fuiſſe habiturum ipſe jamdudum ſomnii revelatione edoctus, ſuis prædicere ſolebat*, Bed. de *Theodoro* archiepiſc. *Cantw*. l. 5. c. 8.

Participium præteriti temporis lufod, gelufod, *amatus*. de quo amplius in cap. IX, reg. I.

XVII. Augmenta illa initialia, ſive præpoſitione, quas vocant inſeparabiles, a, be, for, ge, to, præfiguntur verbis, verbalibus, & participiis, quamobrem ſæpè evenit, ut ſimplicia, quæ pura & per ſe non extant, cum his augmentis compoſita occurrant: ut, Genyþerian, cujus augmentum initiale ge, venit à *Gothorum* augmento 𐌲𐌰, quibus tamen 𐌲𐌴 aliquando uſurpatum eſt loco augmenti ſyllabici 𐌲𐌰: ut in 𐌲𐌴𐍃𐌴𐍈𐌿𐌽, *viderant*, Luc. XIX, 37. Nota, quod A vel BE augmenta quandoque, ſed rariùs, participiis præteritis præponuntur: & quod augmentum ſyllabicum 𐌲𐌰 reduplicatur. *Marc*. VII, 23. in 𐌲𐌰𐌲𐌰𐌼𐌰𐌹𐌽𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰, *coinquinant*. Nota ſecundo has præpoſitiones ſæpe invicem commutari, præſertim ge, be, & a: ut, in gecunnan, becunnan, acunnan, *experiri, explorare*. Tertio ſæpe mutant ſignificationem verbi, quocum componuntur, præſertim be, & for, de quibus in cap. XIV. Sic à cuman, *venire*, fit acuman, *tolerare, portare, pati*: ut, ac ge hyt ne magon nu acuman, *ſed non poteſtis portare modo*, Joh. XVI, 12. Acumendlicre biþ Sodoma lande, *tolerabilius erit terræ Sodomorum*, Matth. X, 15. a ſƿiman, *natare*, beſƿiman, *ad natandum ducere, natare facere*. Quarto ſæpiſſime augent, intendunt & ampliant ſignificationem verbi, cui præponuntur, eamque magis perfectam & emphaticam reddunt, reique ſuſceptæ, vel agendæ finem, effectum, & ſucceſſum denotant: ut, bæd hine Criſtenne beon, ⁊ eac [1] abæd, *oravit ſe Chriſtianum fieri, atque etiam exoravit*, vel, *impetravit*. he fandode þa. ⁊ afund þær, *tum tentavit, & ibi invenit*. Acſian, ahſian, axian, *interrogare, quærere*; geahſian, *interrogando exquirere*. Bliſſian, *lætari*; gebliſſian, *exultare*, χαίρειν χαρᾷ.

---

[1] Sic apud *Iſlandos*, a nonnunquam vim intendendi obtinet: ut in afall, *impetus*, afeingt, *fortis potus*, anauð, *magnum malum*. avoxtur, *fructus*. frequentia alia ſunt exempla.

De verbo activo apud Gothos.

XVIII. Paradigma 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽, *quærere*, ζητεῖν. *Francice*, ſuochan.

Modus indicativus.

	Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Temp. præſ.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰, *quæro.*	𐍃𐍉𐌺𐌾𐍉𐍃, ζητεῖτον.	[1] 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌼, *quærimus.*
	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌹𐍃, vel 𐌾𐌹𐍃.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐍄𐍃, ζητεῖτον.	𐍃𐍉𐌺𐌴𐌹𐌸, vel 𐌺𐌹𐌸.
	[2] 𐍃𐍉𐌺𐌴𐌹𐌸, vel 𐌺𐌹𐌸.		𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳.

Exempla dualium primæ perſonæ occurrunt, *Marc.* x, 35. ubi 𐌸𐌿𐌺 𐌱𐌹𐌳𐌾𐍉𐍃, *rogamus te nos duo.* Joh. xiv, 23, ubi Chriſtus loquens de ſe, & ſuo patre, dicit, 𐌾𐌰𐌷 𐌳𐌿 𐌹𐌼𐌼𐌰 𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹𐌸𐍉𐍃. 𐌾𐌰𐌷 𐍃𐌰𐌻𐌹𐌸𐍅𐍉𐍃 𐌰𐍄 𐌹𐌼𐌼𐌰 𐌲𐌰𐍄𐌰𐌿𐌾𐍉𐍃, *& ad eum veniemus nos duo, & manſionem apud eum faciemus.*

Dualia ſecundæ perſonæ terminata occurrunt (ut obſervavit acutiſſimus *Thom. Mareſchallus*) I. in 𐌰𐍄𐍃. ut, 𐌲𐌰𐌲𐌲𐌰𐍄𐍃, *ite vos duo.* Marc. xiv, 13. II. in 𐌹𐍄𐍃. ut, 𐌰𐍄𐍄𐌹𐌿𐌷𐌹𐍄𐍃, *adducite vos duo,* Marc. xi, 2. III. in 𐌿𐍄𐍃. ut, 𐌲𐌰𐍃𐌴𐍅𐌿𐍄𐍃, *vidiſtis vos duo,* Luc. vii, 22. IV. in 𐌿𐌸𐍃. ut, 𐍅𐌹𐍄𐌿𐌸𐍃, *ſcitis vos duo,* Marc. x, 38. V. in 𐌰𐌹𐍄𐍃. ut, 𐌵𐌹𐌸𐌰𐌹𐍄𐍃, *dicite vos duo,* Marc. xi, 3. & *dicetis vos duo,* Luc. xix, 31. VI. in 𐌴𐌹𐍄𐍃. ut, 𐍅𐌹𐌻𐌴𐌹𐍄𐍃, *vultis vos duo,* Marc. x, 36. Aliquoties tamen verba pluralia de duobus uſurpata reperiuntur; ut, 𐌰𐌽𐌳𐌱𐌹𐌽𐌳𐌰𐌹𐌸, *ſolvite,* Joh. xi, 44. Obſervet etiam curioſus lector verba ſecundæ perſonæ ſingularis ſæpè terminari in 𐌹𐍃, & 𐌰𐌹𐍃. ut, 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌹𐍃, 𐌲𐌰𐌽𐌹𐌼𐌹𐍃, 𐌲𐌰𐌱𐌰𐌹𐍂𐌹𐍃, 𐍆𐍂𐌰𐌼𐌱𐌹𐍃. & verba ſecundæ perſonæ pluralis ſæpiſſimè terminari in 𐌹𐌸, 𐌹𐌳𐌰, 𐌰𐌹𐌸, 𐌰𐌹𐌳𐌰:

Notetur inſuper, quòd tertia perſona pluralis producitur in 𐌰. ut in 𐌿𐍆𐌺𐌿𐌽𐌽𐌰𐌽𐌳𐌰, Joh. xiii, 35. 𐍄𐍂𐌿𐌳𐌰𐌽𐌳𐌰, *Luc.* vi, 44. 𐌻𐌹𐍃𐌰𐌽𐌳𐌰, *Matth.* vii, 16. Aliquando etiam, per paragogen τῦ [3] 𐌿, in 𐌰𐌿. ut in 𐍃𐍄𐍉𐌾𐌰𐌹𐌽𐌳𐌰𐌿, *Luc.* vi, 37. Atque ita producta paſſivè accipitur. vide cap. ix, reg. 15.

XIX.		*Num. ſing.*	*Num. plur.*
	Tempus præteritum imperfectum, perfectum, plusquam-perfectum.	𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐌰.	𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐌴𐌳𐌿𐌼.
		𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐌴𐍃, 𐌴𐌹𐍃.	𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐌴𐌳𐌿𐌸.
		[4] 𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐌰.	𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐌴𐌳𐌿𐌽.

Duo dualia ſecundæ perſonæ occur. *Luc.* vii, 22. ſcilicet 𐌲𐌰𐍃𐌴𐍈𐌿𐍄𐍃, 𐌲𐌰𐌷𐌰𐌿𐍃𐌹𐌳𐌴𐌳𐌿𐍄𐍃:

Præteritum etiam formatur à *Gothis* per reduplicationem vel augmentum ſyllabicum, more *Græcorum*: ſic ab 𐌰𐌿𐌺𐌰𐌽, *augere,* occurrit 𐌰𐌹𐌰𐌿𐌺. ex 𐌱𐌹𐌻𐌰𐌹𐌺𐌰𐌽, *illudere,* 𐌱𐌹𐌻𐌰𐌹𐌻𐌰𐌹𐌺𐌿𐌽. ex 𐌲𐍂𐌴𐌹𐍄𐌰𐌽, *flere,* 𐌲𐌰𐌹𐌲𐍂𐍉𐍄𐌿𐌽. ex 𐍆𐌰𐌷𐌰𐌽, *capere,* 𐍆𐌰𐌹𐍆𐌰𐌷. ex 𐍆𐌰𐌻𐌳𐌰𐌽, *plicare,* 𐍆𐌰𐌹𐍆𐌰𐌻𐌸. ex 𐌷𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽, *jubere,* 𐌷𐌰𐌹𐌷𐌰𐌹𐍄. ex 𐌷𐌰𐌷𐌰𐌽, *ſuſpendere,* 𐌷𐌰𐌹𐌷𐌰𐌷. ex 𐌼𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽, *concidere,* 𐌼𐌰𐌹𐌼𐌰𐌹𐍄. ex 𐍄𐌴𐌺𐌰𐌽, *tangere,* 𐍄𐌰𐌹𐍄𐍉𐌺. ex 𐌻𐌴𐍄𐌰𐌽, *ſinere,* 𐌻𐌰𐌹𐌻𐍉𐍄. ex 𐍃𐌰𐌹𐌰𐌽, *ſerere,* 𐍃𐌰𐌹𐍃𐍉. ex 𐍃𐌻𐌴𐍀𐌰𐌽, *dormire,* 𐍃𐌰𐌹𐍃𐌻𐌴𐍀, & cum augmento 𐌲𐌰𐍃𐌰𐌹𐍃𐌻𐌴𐍀: Sed forſan quæret grammaticalibus intentus lector cur non dicendum eſt *Gothicè* 𐍃𐌴𐍃𐌻𐌴𐍀, & 𐍄𐌴𐍄𐍉𐌺 potiùs quàm 𐍃𐌰𐌹𐍃𐌻𐌴𐍀. & 𐍄𐌰𐌹𐍄𐍉𐌺. Ratio eſt, ut obſervavit egregius ille Literator *Mareſchallus*, quòd *Gothi* exprimere ſolebant valorem ε *Græcorum* per 𐌰𐌹: ut in 𐌶𐌰𐌹𐌱𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌿𐍃, 𐌱𐌰𐌹𐌰𐌹𐌻𐌶𐌰𐌹𐌱𐌿𐌱. inde pro more ſuo reduplicatio præteriti ad exemplum *Græcorum* non facienda erat per 𐌴, ſed 𐌰𐌹. Præterea notet lector in *Ulphila-Gothicæ* verſionis reliquiis ne quidem unum exemplum occurrere præteriti formati per auxiliaria 𐌷𐌰𐌱𐌰, & 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌹𐌳𐌰, & participium paſſivum verbi principalis. Unde mihi ſuſpicio oritur apud *Mæſo-Gothos* id genus præteritum in uſu non fuiſſe, quamvis *Scandia-Gothi*, & ab iis *Anglo-Saxones* eo maximè gaudebant.

Notet denique Lector quòd præteritum formatur in 𐌰𐌹𐌳𐌰, & non in 𐌹𐌳𐌰, quoties conſonans, & non 𐌾, præcedit terminationem infinitivi 𐌰𐌽: ut in hiſce verbis 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌽,

[1] In *Runicâ* terminatur prima pluralis in ᚢᛘ, um: ut in ᚴᛆᛚᛚᚢᛘ, kollum, *vocamus.* ᚼᛁᚴᛁᚢᛘ, higium, *putamus. Goth.* 𐌷𐌿𐌲𐌾𐌰𐌽 eſt *putare arbitrari.* [2] Nota quòd in tertiâ perſonâ aliquando retinetur 𐌾. ut in 𐍄𐌰𐌿𐌾𐌹𐌸, à 𐍄𐌰𐌿𐌾𐌰𐌽. 𐍃𐍄𐍉𐌾𐌹𐌸, à 𐍃𐍄𐍉𐌾𐌰𐌽: aliquando non; ut in 𐍃𐍉𐌺𐌴𐌹𐌸, à 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽. 𐍂𐍉𐌳𐌴𐌹𐌸, à 𐍂𐍉𐌳𐌾𐌰𐌽. vide *Joh.* vii, 4, 18, 19. & viii, 50. Hæc regula etiam valet in ſecundâ plurali præſentis indicativi, & imperativi.

[3] Vide gloſſ. *Goth.* in 𐌿, vel 𐌿𐌷: [4] Legitur 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌹𐌳𐌴, *potuit,* Luc. xiv, 29. & ad hujus formam veteres *Norræno-Gothi* terminabant tertiam præteriti in 𐌴. ut in 𐍃𐌺𐌹𐍀𐌰𐌳𐌴, *creavit.* 𐍃𐌺𐌰𐍄𐍄𐌰𐌳𐌴, *ſubjugavit,* vel *tributarium fecit,* (*Anglo-Saxonibus* enim ſceat, vel ſceot, & *Gothis* 𐍃𐌺𐌰𐍄 eſt *pecunia, cenſus*) nec non hodierni *Iſlandi: ut in* elſkaðe, *amavit.* giarðe, *fecit,* à giara facere, unde illud *Eboracenſium* to gar, *cogere*; quod adhuc retinetur.

𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹-

galeikan, quæ faciunt habaida, galeikaida, cum multis aliis ejuſmodi.

	Num. ſing.	Num. plur.
Tempus futurum	ſokjan.	ſokjaima.
	ſokjais.	ſokjaiþ.
	ſokjai.	ſokjaina.

A wrohjan, *accuſare*, wrohidedjan, *accuſabo*, & wrohida *accuſavit*, Joh. v, 45. contra regulam & analogiam grammaticalem.

Sed quamvis futurum indicativi, perinde ac præſens habet peculiarem formam apud *Mæſo-Gothos*, nihilominus affectant illi deſignare futurum tempus per verba auxiliaria ſkulan, munan, haban: Primò per ſkulan: ut, ſkal þus ƕa qiþan, *aliquid tibi dicturus ſum*, Luc. VII, 40. nauh ganoh ſkal qiþan izwis, *Joh.* XVI, 12. ƕa ſkulai þata barn wairþan, τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται, *Luc.* I, 66. ſaei ſkulda qiman, ὁ μέλλων ἔρχεσθαι, *Matth.* XI, 14. Plura exempla ponuntur ſuprà in reg. 3. Futurum etiam ſcribitur per ſkulds iſt. ut, ſunus mans ſkulds iſt atgiban in handuns manne, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, Luc. IX, 44. Secundo per munan: ut, unſis munais gabairhtjan þuk ſilban, *nobis manifeſtaturus es teipſum*, ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, *Joh.* XIV, 22. and þata munaida þairhgaggan, *illàc cogitabat tranſire*, vel *illàc erat tranſiturus*, δι' ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. kunnands þatei munaidedun usgaggan γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, *cognoſcens quod venturi erant*, Joh. VI, 15. Tertiò per haban verbo infinitivo adjunctum, inſervit futuro tempori, ac denotat quid adhuc fieri debet: ut, ſilba wiſſa þatei habaida taujan, *ipſe ſciebat, quid eſſet facturus*. þarei im ik þaruh ſa andbahts meins wiſan habaiþ, *Anglo-Saxonice*, min þen byþ þæſt þær ic eom. Qui plura deſiderat exempla adeat inſtauratorem *Mæſo-Gothicæ* linguæ in gloſſ.

Notetur etiam, quòd verba *Græca* futuri temporis redduntur ſæpe in verſione *Gothicâ* per verba præſentis: ut, *Luc.* XIX, 40, 43, 44. & XX, 13, 16, 18. *Joh.* VI, 45. & X, 16. & XI, 23, 24, 25. Unde etiam conſtat in lingua omnium Septentrionalium matrice *Gothicâ*, perinde ac in ſuis filiabus, *Anglo-Saxonica*, & *Franco-Theotiſca*, futurum formari, ut præſens tempus.

Modus imperativus.

XX.		
	ſokei þu, * *quære.*	* ſokjam weis, & * ſokjaima.
		† ſokeiþ, kiþ izwis.
	ſokjai is.	ſokjaina eis.

Secundùm formam τοῦ ſokei, occurrunt ni faurhtei, *noli timere*. galaubei, *crede*, Luc. VIII, 50. uslausei, ussatei, *Luc.* XVII, 6. manwei, verſ. 8. Exit etiam aliquando in ai. ut in ‡ armai, *&c.* At Anomala formant ſecundam perſonam ſingularem imperativi in conſonantem: ut, aflet, *relinque*. atbair, *adfer*. wairp, *abjice*. afmait, *abſcinde*. Aſt ogan, *timere*, facit ogs: Exeuntia in on in imperativo formant ſecundam perſonam ſing. in o. ut, ſalbo, *unge*, Matth. VI, 17. gaspillo, *annuntia*, Luc. IX, 60.

Secundùm formam τοῦ ſokjai, occurrunt gibai, *det*, Matth. VI, 31. inwidai, nimai, laiſtjai, *Marc.* VIII, 34. gahausjai, *Matth.* XI, 15. *Marc.* IV, 9.

At leguntur atſteigadau, *deſcendat*, Matth. XXVII, 42. lausjadau, *liberet*, Matth. XXVII, 43. de quibus conſulas cap. IX, reg. 15.

Notetur etiam, quod modus imperativus habet dualem numerum: nam *Matth.* IX, 30, inquit Jeſus ad duos cæcos, ſaiƕats ei manna ni witi, *videte ne quis ſciat*. Sic gaggats, *ite*, de duobus, *Luc.* IX, 30. vide regulum 18.

Modus optativus, potentialis, & ſubjunctivus.

XXI. Tempus præſens in hiſce tribus modis nequaquam differt à futuro modi indicativi.

XXII.		
Præteritum imperfect.	ſokidedi.	ſokidedeima.
perfectum, pluſquam	ſokidedeis.	ſokidedeiþ.
perfectum.	ſokidedi.	ſokidedeina.

à diſtahida, *diſpergebat*, diſtahidedi, *Luc.* XVI, 1.

XXIII. Apud *Goth. modus infinitivus*, ut antea obſerv. vel eſt abſolutè dictus, vel cum præpoſitione.

** *Matth.* VI, 31. † *Exemp.* cum uh emphatico, witaiduh, aſpero mutato in lene. ‡ armai mik, *miſerere mei.* Marc. X, 48. Hoc illuſtrat locum D. *Auguſtini*, epiſtola CLXXVIII. quæ eſt altercatio inter *Auguſtinum* & *Paſcentium*: *Si licet dicere, non ſolum Barbaris lingua ſua, ſed etiam Romanis*, Sihora armen, *quod interpretatur*, Domine miſerere; *cur non liceret in conciliis patrum, in ipſa terra Græcorum, unde ubique deſtinata eſt fides, lingua propria* ὁμόσιον *confiteri*? loquitur *Auguſtinus* de ſuo ſæculo, quo Gothicam linguam *Roma* capta didicerat. Hoc tamen in loco (inquit *Junius* in *v.* arman) *armai* reſtituendum eſt pro *armen.*

Abſolutè dictus, SΩKGAN, *quærere*; cum præpoſitione, AN SΩKGAN, *ad quærendum*. Infinitivus, quem dixi, derivativus, vel gerundivus *Anglo-Saxonum*, ab hoc poſteriore infinitivo deducitur, ut ſequentia exempla docent: τὸ καθίσαι enim *Marc.* x, 40, redditur AN SITAN: AN GIBAN *ibid.* in *Anglo-Saxonicâ* verſione, ꞇo ꝼyllenne: περὶ τὸ θεαθῆναι, Matth. vi, 1, AN SAIΘAN. τοῦ τεκεῖν, AN BAIRAN, *Luc.* ii, 6, ðaꞇ heo cenðe, in *Anglo-Saxonica* verſione. AZETIZΩ AN WIΦAN, eþþe ꞇo ꞅecʒenne, *Marc.* ii, 9. τοῦ ἀπογράφεσθαι, AN BIMAITAN, *Luc.* ii, 21. HABAN WALDUFNI AN HAILGAN, *habere poteſtatem ſanandi*; anƿealðe ꞇo hælanne, *Marc.* iii, 15. *Luc.* viii, 5.

XXIV. *Participium præſentis.*

SΩKGANDS, *hic quærens.* [1] SΩKGANDEI, *hæc quærens.* SΩKGAND, *hoc quærens*; & emphaticè SΩKGANDΩ, *hoc quærens.*[1] Accuſativo SΩKGANDEIN, *hanc quærentem.*

Nom.	SΩKGANDS.	Nom.	SΩKGANDANS.
Gen.	SΩKGANDINS.	Gen.	SΩKGANDANE.
Dat.	SΩKGANDIN.	Dat.	SΩKGANDAM.
Acc.	SΩKGANDAN.	Acc.	SΩKGANDANS.
Nom.	SΩKGANDΩ.	Nom.	SΩKGANDΩNA.

Participium præſentis temporis maſculini generis in ANDS, exphaticè poſitus, mutat ſuam terminationem in DA. ut, *Joh.* xi, 27. vi, 14. ΦU IS XRISTUS SUNUS GΩΦS SA IN ΦANA FAIRΘU WIMANDA. vide *Marc.* xi, 9. Idem accidit adjectivis maſculinis in recto ſingulari, præſertim emphaticè, & demonſtrativè poſitis: ut, *Joh.* x, 11. HAIRDEIS SA GΩDA, *bonus paſtor.* Nota autem quod SΩKGANDEI participium declinatur ſecundum paradigma xv, cap. iii. MANAGEI:

Participium præt. temporis SΩKGIDS, SΩKGIΦS, *quæſitus.* De quo fuſius in cap. ix, reg. 14.

Porro curioſo lectori oſtendam, quàm conformis eſt flexio verborum in lingua *Mœſo-Gothica* & *Latina*, planè quaſi una eademque eſſet utriuſque parentela. Conformitas hæc flexionum patebit, ſi *Ulphila-Gothicum* exemplar *Latinis* literis expreſſero hoc modo:

Præſens indicativi.	Haba, *habeo.*	Particip.	[2] Habands, *habens.*
	habais, *habes.*		habandis, *habentis.*
	habaith, *habet.*		habandin, *habenti.*
	habam, *habemus.*		habandan, *habentem.*
	habaith, *habetis.*		habandans, *habentes.*
	haband, *habent.*	Præterit.	habaida, *habuit.*

XXV. Notandum eſt haud pauca infinitiva linguæ *Gothicæ* terminari in ΩN: ut, HΩRINΩN, *mœchari.* GASIBGΩN, *reconciliari.* SPILLΩN, *narrare.* ΦIUDANΩN, *regnare.* REIKINΩN, *principari.* AIHTRΩN, *mendicare.* SALBΩN, *ungere.* FAGINΩN, *gaudere.* AFHLAΩN, *defraudare.* HATIZΩN, *indignari.* GUDGINΩN, *ſacerdotali officio fungi*, & ſimilia, quæ per omnia tempora, & modos ſuum Ω ſervant: ut, SALBΩ, SALBΩS, SALBΩΦ. SALBΩDA, SALBΩDES. plur. SALBΩDEDUN. imperat. SALBΩ, *unge.*

CAPUT NONUM.

De Verbo paſſivo.

I. VErbum paſſivum formatur apud *Anglo-Saxones* per verbum ſubſtantivum & participium præteriti temporis, quod parum differt à præterito tempore indicativi, vocis activæ, niſi quod ei, diſcriminis cauſâ, plerumque præfigitur *augmentum* ʒe: ſic à luꝼoðe, *amabam*, fit ʒeluꝼoð, eð, uð, *amatus.* Excipe participia præterita *anomalorum*, quorum magna pars exeunt in an, vel en: ut, ʒebunðen, *vinctus.* ꝼunðen, & ʒeꝼunðen, *inventus.* Alia ſervant præteriti terminationem: ut, oꝼeꞅþꞅoh, *tectus*, ab oꝼeꞅþꞅoh, (quod ab oꝼeꞅþꞅehan) *tegebam.* Quæ

[1] *Marc.* v, 25, 26, 27, 30, 31, 33. [2] A *Gothico* HABANDS, & *Anglo-Saxonico* habbanð, *habens*, derivatur *Scoticum* haband, *habens*; eadem plane terminatione retenta: ut, Haband diſdene ane brig. *G. Douglaſius. Pontem indignatus.* Virgilius Æneid. lib. viii.

autem

autem in infinitivo terminantur in dan, & tan, in præterito, & participio præteriti temporis plerumque euphoniæ cauſa finale ed abjiciunt: ut in beot, ᵹebeot, *verberabam*, *verberatus*; aꝼed, *nutrivi*, *nutritus*, pro beoted, ᵹebeoted, aꝼeded.

Paradigma verbi paſſivi.

II. *Modus indicativus.*	Tempus præſens.	Ic eom ᵹeluꝼod, *amor.*
III.	Tempus præteritum-imperfectum. perfectum. pluſquam-perfectum.	Ic ƿæꞅ ᵹeluꝼod.
IV.	Tempus futurum.	Ic beo ᵹeluꝼod, l ic {ꞅceal / ƿille} beon ᵹeluꝼod.
V. *Modus imperativus.*	Tempus præſens.	Si ðu ᵹeluꝼod, *amare. amator.*
VI. *Modus optativus.*	Tempus præſens.	Eala ᵹiꝼ ic eom ᵹeluꝼod.
	Temp. præterit. imperf. perfect. pluſq. perfectum,	Eala ᵹiꝼ ic ƿæꞃe ᵹeluꝼod.
	Tempus futurum,	Eala ᵹiꝼ ic beo ᵹeluꝼod.
VII. *Modus ſubjunctivus.*	Tempus præſens.	Ðonne ic nu eom ᵹeluꝼod.
	Tempus præter. imperf. perfect. pluſq. perfectum.	Ðonne, l þa þa ic ƿæꞅ ᵹeluꝼod.
	Tempus futurum.	Ðonne ic beo ᵹeluꝼod.
VIII. *Modus potentialis.*	Tempus præſens.	ic mæᵹ beon ᵹeluꝼod.
	Temp. præterit. imperf. perfect. pluſq. perfectum.	ic mihꞇ, ƿold, ꞅceold, moꞇ beon ᵹeluꝼod.
	Tempus futurum.	ic mæᵹ ᵹyt beon ᵹeluꝼod.

Modus infinitivus.

Quo meliùs dignoſcat lector ingenium linguæ *Anglo-Saxonicæ*, hic operæ pretium erit oſtendere quomodo infinitivus *Latinus* paſſivæ vocis in omnibus ſuis temporibus *A.S.* vertendus eſt.

IX. *Amari*, beon ᵹeluꝼod. Exempla. Ic ƿille nu beon ᵹeluꝼod, *volo amari*. ic ƿold nu beon ᵹeluꝼod, *vellem amari*. *ƿoldon hi ⁊ ƿilnedon æt heoꞃa ꝼædeꞃ lice oððe Gode liꝼian. oððe ꝼoꞃþꝼeꞃende þæꞃ bebyꞃiᵹede beon*, *volebant & cupiebant ad corpus ſui patris, Deo vivere, aut morientes ibi ſepeliri*, Bed. E. H. p. 227.

X. *Amatum eſſe*, vel *fuiſſe*. Exempla. Ic ƿold þat þu ƿæꞃe ᵹeluꝼod, *volui te amatum eſſe*, vel *fuiſſe*. ic ᵹehyꞃd þat þu ƿæꞃe ᵹeluꝼod, *accepi te amatum eſſe*, vel *fuiſſe*.

XI. *Amatum iri*. Exempla. Ƿilt þu beon ᵹeluꝼod ᵹyt, *viſne amatum iri*. ic ƿille beon ᵹeluꝼod, *volo amatum iri*.

XII. *Amatus*, ᵹeluꝼod.

XIII. *Amandus*. Exempla. *Ille eſt amandus*, he iꞅ to luꝼiᵹenne. *hic liber eſt legendus*, ðiꞅ boc ꞅceal beon ᵹeꞃæd. *ille, qui vapulandus eſt*, ꞅe ðe ꞅceal beon beꞅƿunᵹen.

De verbo paſſivo Gothorum.

XIV. Verbum paſſivum apud *Mœſo-Gothos* formatur variis modis: Primò per verbum ſubſtantivum, & participium paſſivum præteriti temporis, quod undecim habet terminationes: ϕS, vel dS, & NS maſculini generis; ϕ, & N, vel majoris emphaſeos, & demonſtrationis ergo, dꝗ, & Nꝗ neutri generis; Nλ fœminini; & dλ, & Zλ, vel per adjectionem [1] n paragogici, euphoniæ gratiâ, dλn, & Zλn communis. Exempla dλnnIϕS, *baptizatus*. ГλSVGKIdS, vel ГλSVGKλIdS, *glorificatus*. KNNdλNS, *vinctus*. ГλMGλIϕ, & ГλMGλIdꝗ, *ſcriptum*. UIϕλN, & UIϕλNꝗ, *dictum*. NSdKIBλNλ, *ejecta*. hλITλdλ, & hλITλZλ, *vocatus, a, um*. SλTGNIdλN, *poſitus, a, um*. Notetur hîc à lectore neutrum formari à maſculinis auferendo S finale, ut in ГλMGλIϕ, UIϕλN; vel quum emphaſis, & demonſtratio poſtulet, illud mutando in [2] ꝗ, ut in ГλMGλIdꝗ, UIϕλNꝗ:

[1] Vide gloſſarium *Gothicum* in n, vel nh. [2] Vide regulam undecimam capitis quarti.

Exempla illuſtrata.

ψS, ƋS. NI ΓλλεγΙψS γεSϚλΠ ÏΠƋλΙΠΜ, *ut non traderer Judæis*, Joh. XVIII, 36. ΚεΙΚS ψΙS ϜλΙΚΘλΠS λϜƋΧΜΙψS γλΚψ, *princeps hujus mundi judicatus eſt*, Joh. XVI, 11. εΙ ΠSΚλΜΙψS γεSΙ, *ut crucifigeretur*, Marc. XV, 15. ÏΚ ΜλΝΝλ ÏΜ ΠϜ γλλƋΠϜΝϚλ ΓλSλΤΙƋS, *homo ſum ſub poteſtate conſtitutus*, Luc. VII, 8. ΝΠ ΓλSγεΚλΙƋS γλΚψ SΠΝΠS ΜλΝS, *nunc glorificatus eſt filius hominis*, Joh. XIII, 31. Exempla pluralis numeri [1] ΓλhλΙλΙƋλΙ γλΠΚψΠΝ, *ſanati erant*, Luc. XVI, 18. γεSΠΝ λϜƋλΠÏƋλΙ, *erant vexati*, Matth. IX, 36. εΙ ΜεΛΙƋλΙ γεSεΙΝλ, *ut conſcriberentur*. γεSΠΝ ΚλΠΚΙƋλΙ SλεΠλ, *gravati erant ſomno*. Notetur hîc quòd participium paſſivum in ψS, vel ƋS aliquando contrahitur, ut in ΚΠΝψS, à ΚΠΝΝλΝ, *noſcere*. ΜΠΝƋS, à ΜΠΝλΝ, *putare*.

ΝS. ΜλΝΝλ hλΙΤλΝS ÏλΙSΠS, *homo qui vocatur*, [vel *vocatus*] *Jeſus*, Joh. IX, 11. ϜΚλλΠSλΝS γλS, ϚλΗ ΒΙΓΙΤλΝS γλΚψ, *perditus erat, & inventus eſt*. ΒΠΝƋλΝS γλS εΙSλΚΝλ ΒλΝƋϚΧΜ, *vinciebatur catenis ferreis*. Exempla pluralis numeri, γεSΠΝ ϜΚλγλΠΚΠλΝλΙ, *erant projecti*, Matth. IX, 36. [2] λΤΓΙΒλΝΧS γεSΠΝ ÏΜΜλ ΒΧΚΧS, *traditi ſunt illi libri*, Luc. IV, 17.

ψ. ΜεΙΝλΤλ ΜεΛ ΝΙΝλΠh ΠSϜΙλλΙψ ÏST, *meum tempus nondum impletum eſt*, Joh. VII, 18. γλS ΠϜλΚΜελΙ ΠϜλΚΜεΛΙψ, *inſcriptio ſuperſcripta erat*, Marc. XV, 26. Legitur participium deſinens in ψ maſculini generis, ſcilicet ΚλhΝΙψ, *reputatus*. ϚλΗ ΜΙψ ΠΝSΙΒϚλΙΜ ΚλhΝΙψ γλS, *cum iniquis reputatus eſt*, Marc. XV, 28. Sed non incredibile eſt aut tranſcriptorem argentei codicis, aut typographum *Junianum* S finale præ incuriâ, aut caſu omiſiſſe. Exempla pluralis numeri, λΝƋ ψλΙΜ ψΧεΙ ΚΧƋΙƋλ γεSΠΝ ΒΙ ÏΝλ, *ſuper his, quæ dicebantur de illo*.

ƋΧ. ΜλΤϚλΙψ ψλΤλ ϜλΠΚλλλΓΙƋΧ ÏΖγΙS, *manducate quod apponitur vobis*, Luc. X, 8.

Ν. ΩΙψλΝ ÏST ψλΙΜ λΙΚΙΖλΜ, ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, *dictum eſt àveteribus*, Matth. V, 21.

Νλ. ψλΝΝh ψλΝ ΠSƋΚΙΒλΝλ γλΚψ SΧ ΜλΝλΓεΙ, *& cùm ejecta eſſet turba*, Matth. IX, 25.

ΝΧ. ψλΤλ ΩΙψλΝΧ ψλΙΚh ÏλΙΚλΙΜΙλΝ ΠΚλΠϜεΤΠ, *quod dictum eſt per Jeremiam prophetam*. ΓλSλΙΘλΝƋλΝS ψΧ γλΠΚψλΝΧ, *quod factum eſt videntes*, Matth. XXVII, 9, 54. λΚΚλ hλΒλΙƋλ ϚλΗ ψλΤλ ÏΝγλΠΚΠλΝΧ ΒλΚ, *loculum habebat, &, quod immittebatur, portabat*. γλΠΚƋ ψλΤλ ÏΝSλΙλΝΧ, *verbum, quod ſeminatum eſt*, Marc. IV, 15.

ƋΛ. maſcul. ΝΠ Sλ ΚεΙΚS ψΙS ϜλΙΚΘλΠS ΠSγλΙΚΠλƋλ, *princeps hujus mundi ejicitur foràs*. fœminin. εΙ ϜλhεψS ÏΖγλΚλ SΙϚλΙ ΠSϜΠλλΙƋλ, *ut gaudium veſtrum ſit plenum*. neutr. λλλ ΒλΓΜε ΠSΜλΙΤλƋλ ϚλΗ ÏΝ ϜΧΝ λΤλλΓϚλƋλ, *omnis arbor excidetur, & in ignem mittetur*, Matth. VII, 19. ψλΚεΙ SλΙλƋλ ψλΤλ γλΠΚƋ, *ubi ſeminatur verbum*, Marc. IV, 15. fœminin. iterum, SγλΙhΚΧ SεΙΜΧΝΙS γλS λΝλhλΒλΙƋλ ΒΚΙΝΝΧΝ ΜΙΚΙλλΙ, *ſocrus Simonis tenebatur magnâ febri*. ϚλΗ SΤλΙΝλ ΠϜλΚλλΓΙƋλ γλS ΠϜλΚΧ, *& lapis ſuperpoſitus erat*. Plural. fœminin. λΙΠΓλƋΧS γεSΠΝ, *dabantur* (ſcilicet fœminæ) *ad nuptias*. [3] Notetur, quòd ƋΛ purè fœminin. formatur à ſuo maſculino ƋS, vel ψS ſecundùm regulam 8. cap. IV. & in hoc videtur diſcrepare à ƋΛ maſcul. & neutr. quòd cum eo ſemper expreſsè ponitur verbum ſubſtantivum in eadem oratione. Apprime notetur etiam quòd ƋΛ maſculin. fit à ſuo maſculino ƋS, vel ψS, mutando S finale (& leniendo aſperam ψ) in λ ſuffixum, quod omnium temporum, & perſonarum verbi ſubſtantivi inſtar videtur habere (ut infrà clariùs patebit.) quamobrem ſemper legitur ſine verbo ſubſtantivo, cui æquipollet in eâdem oratione. ƋΛ neutrum pariter formatur à Ƌ addendo ſuffixum λ, &, haud ſecùs ac ƋΛ maſcul. legitur ſine verbo ſubſtantivo, cujus inſtar habet, in eâdem oratione. Non abs re forſan fuerit hanc obſervationem de λ ſuffixo pluribus exemplis illuſtrare: ϚλΗ λhΜΙΝS γεΙhΙS ΓλϜΠλλϚλƋλ, *& Spiritu ſancto replebitur*, Luc. I, 15. λϜΝΙΜλƋλ λϜ ÏΜ Sλ ΒΚΠψϜλψS, *auferetur ab eis ſponſus*, Matth. IX, 15. λΝƋλΓS ÏST ΘλΖΝh SλεΙ ΝΙ ΓλΜλΚΖϚλƋλ ÏΝ ΜΙS, *beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me*. ψΙΠψΙƋλ Sλ ΩΙΜλΝƋλ, *benedictus, qui venit*. SλεΙ hλΙΤλƋλ ΧΚΙSΤΠS, *qui vocatur Chriſtus*, Matth. XXVII, 17. in quibus omnibus λ eſt ſuffixum vices gerens verbi ſubſtantivi.

ΖΛ. Fit mutando terminationem maſculinam ƋS in ſuum æquipollens Ζ, & ei adjiciendo λ ſuffixum paſſivum: ΠΚλΠϜεΤεS hλΠhΙSΤΙΝS hλΙΤλΖλ, *propheta altiſſimi vocaberis*, Luc. I, 76. ÏΝ ΚλΚΚλΚλ ΓλλλΓϚλΖλ, *in carcerem mittaris*, Matth. V, 15.

ƋλΝ, & ΖλΝ, fiunt ex ƋΛ, & ΖΛ, per additionem Π paragogici, ut ſupra notatum: λΝλ λΝΚλΚΝλSΤλψΙΝ SλΤϚλΙƋλΝ, *ſuper candelabrum ponatur*, Marc. IV, 21.

---

[1] A ΓλhλΙλΙψS, vel ΓλhλΙλΙƋλ: [2] A fœminino λΤΓΙΒλΝλ: [3] Vide reg. 18.

ni fulgin þatei ni gakunnaidau, *nec occultum, quod non cognoſcatur*, Luc. VIII, 17. niwaiht auk iſt gahulaiþ þatei ni andhuljaidau, *nihil autem eſt apertum, quod non revelabitur.* þatei ni gabairhtjaidau, *quod non manifeſtetur*, Marc. IV, 22.

Hactenùs de formatione verbi paſſivi apud *Mæſo-Gothos* per participium paſſivum, & verbum ſubſtantivum, vel verbi ſubſtantivi vicarium ſuffixum a, vel au, quorum illud ſuffixum purum, hoc paragogicum, ſive euphonicum dici poteſt.

XV. *Secundò* igitur formatur verbum paſſivum apud *Mæſo-Gothos* adjiciendo ſuffixum purum, vel paragogicum perſonis verbi activi in utroque numero: ſic à haitais, *vocas*, fit, mutato s in z, euphoniæ gratiâ, haitaizau. ak þan haitaizau, *cùm vocatus fueris.* A gasaiƕais, *vides* vel *videas*, fit gasaiƕaizau, *videaris*: ei ni gasaiƕaizau, *ne videaris*. Huc refer, [1] ni liugand. ni liuganda, *neque nubent, neque nubentur*, Marc. XII, 25. afletanda þus frawaurhteis þeinos, *remittuntur tibi peccata tua*, Luc. V, 20. jah bajoþs gafastanda, *& ambo conſervantur*, Luc. V, 38. þrutsfillai gahrainjanda, *leproſi mundantur.* unledai wailamerjanda, *pauperes evangelizantur*, Luc. VII, 22. twai sparwans assarjau buganda, *duo paſſeres aſſe væneunt*, Matth. X, 29. Hiſce addas [2] ei gaumjaindau, *ut videantur*, Matth. VI, 5. ei andhauſjaindau, *ut audiantur*, verſ. 7. gasaiƕaindau, *videantur*; [3] quæ videntur formari à gaumjanda, *&c.* interponendo i, quaſi characteriſticum modi potentialis. Terminatio tamen verborum pluralis numeri in anda, vel ainda, occurrit promiſcuè uſitata in *Ulphila-Gothicâ* verſione, tam in ſecundâ, quàm tertiâ perſonâ: ut, ni stojid. ei ni stojaindau. ni afdomjaid. jah ni afdomjanda. fraletaid. jah fraletanda. Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε· ἀπολύετε καὶ ἀπολυθήσεσθε, Luc. VI, 37. quibus adde, ei daupjaindau, *Marc.* X, 38.

Neſcio an ad rem hîc fuerit, ex [4] gloſſario *Georgii Stiernhielmi* obſervare, quod a eſt *Gothica* monoſyllaba EST ſignificans. Hanc inter abſtruſas, & multis ignoratas radices numerat, in quibus eruendis multum ſe laboris, & ætatis inſumſiſſe gloriatur doctus ſenex. Certè inducor ut credam, ſuffixum purum a, vel paragogicum au non ſolum EST præcisè ſignificare, ſed etiam in ſe implicitè complecti nihil non, quod verbum ſubſtantivum in toto ſuo ambitu temporum, & perſonarum, per omnes modos ſignificat. Hoc præter alia, ſuadent [5] exempla ſuprà allata. Viderint tamen critici, & quid de hâc re ſtatuendum ſit, judicent: ego enim de re tam obſcurâ nihil præcipio.

Vox ufhlohjanda, γελάσετε, *ridebitis*, Luc. VI, 21. non eſt integra, ſed pars integræ ufhlohjandans. Ego (inquit *Junius* in gloſſario) ſuppleveram ufhlohjanda wairþiþ. At doctiſſimus *Mareſchallus* ſuſpicatur ſcriptum fuiſſe ufhlahjan duginnid, prout ejuſdem capitis *paragrapho* 25, *legimus*, gaunon jah gretan duginnid, πενθήσετε, καὶ κλαύσετε. *Si verò locus per* wairþiþ ſupplendus eſt, ut opinatur *Junius*, non ufhlohjanda, ſed ufhlohjandans, vel ufhlahjandans wairþiþ ſcribi debet.

At intactum præteriit *Junius* locum illum perplexum *Matth.* XXVII, 42, 43. [6] ubi pro atsteigai, & lausjai in paſſiva formâ, leguntur, atsteigadau, *deſcendat*; lausjadau, *liberet.* atsteigadau nu af þamma galgin, *deſcendat nunc de cruce.* lausjadau nu ina, *liberat nunc illum.* Græcè καταβάτω, à κατάβηθι, à καταβαίνω, & ῥυσάσθω à ῥῦσαι, quod ab ἐῤῥυσάμην à ῥύομαι, quæ in paſſivâ formâ ideo reddenda duxit interpres, ut ego opinor, quòd, activa quum ſint, paſſivorum tamen formam ſequantur.

XVI. Tertiò formatur verbum paſſivum in *Mæſo-Gothicâ* ab activo, mutando terminationes infinitivi jan, vel an, in nan, vel interponendo n ante an. Sic à drobjan, *turbare*, fit drobnan, *turbari*; ab usfulljan, *adimplere*, usfullnan, *adimpleri*; ab uslukan, *aperire.* usluknan, *aperiri*; à weihan, *ſanctificare*, weihnan, *ſanctificari*; à gahailjan, *ſanare*, gahailnan, *ſanari*; ab afƕapjan, *ſuffocare*, afƕapnan, *ſuffocari*; à fraqistjan, *perdere*, fraqistnan, *perdi.* distairan, *diſcindere, rumpere*, distairnan, *rumpi.* Sic etiam verba activa apud veteres *Cimbros*, & *Iſlandos* paſſiva fiunt, vertendo finalem infinitivi a in na: Sic ab at doda, *ſtupefacere*; fit at dodna, *ſtupefieri*; ab at þerra (à þor, *aridus*) *aridum facere*, at þerna, (in præt. þornade,) *aridus fieri*; ab at rifa, *lacerare*, at rifna, *lacerari*; ab at bata vel bæta, *meliorare*, *in melius mutare*, at batna, *meliorari*, *in melius mutari.* Sic legitur at þykna, *incraſſari, craſſus fieri.* Ita adhuc apud *Anglos*, to thicken, *denſari, incraſſari*; to lengthen, *longus fieri*; to darken, *tenebreſcere*, vel *tenebroſus fieri*; to brighten, *lucidus, ſplendidus fieri*, vel *ſplendeſcere*; to batten, *meliorari*, vel *melior fieri.* to batten, apud *Anglos* Boreales, dicitur de infante, vires acquirente.

---

[1] Vide *Marc.* XIII, 25. *Luc.* I, 20.
[2] *Matth.* VI, 2.
[3] Vide afletaindau, *Marc.* VI, 12. *v. Luc.* II, 35.
[4] In voce haban.
[5] Quibus adde gabairada, haitada, *Luc.* I, 35.
[6] Vide capitis octavi regulam 19.

Exempla quædam illuſtrata.

NI INDROBNAI IZWAR HAIRTO, *non turbetur cor veſtrum*, Joh. XIV, 1. USLUKNODEDUN IM AUGONA, *aperti ſunt eorum oculi*, Matth. IX, 30. EI USFULLJAIDAU GARDS MEINS, *ut impleatur domus mea*, Luc. XIV, 23. WEIHNAI NAMO ÞEIN, *ſanctificetur nomen tuum*. AFƕAPNODEDUN IN MAREIN, *ſuffocabantur in mari*, Marc. V, 13. ÞEI WAIHTAI NI FRAQISTNAI, *ne aliquid pereat*, Joh. VI, 12.

Præterea, notandum eſt iſtiuſmodi paſſiva formare ſua præterita, & participia, ut infinitivâ exeuntia in NON, vel ON. Sic à GADROBNAN, formatur GADROBNODA, *Luc.* I, 12. Plura ſiquis exempla velit, conſulat *Luc.* I, 29, 80. *Matth.* V, 29. *Luc.* II, 47. & I, 64. *Matth.* VI, 9. *Marc.* VI, 11, 35. *Joh.* XVIII, 28. *Luc.* VIII, 47, XIV, 23, VIII, 14. & V, 6.

XVII. Quartò etiam verba activa immutata non raro paſſivè à *Mœſo-Gothis* uſurpantur: ut, ANAMELJAN, *Luc.* II, 5. USQIMAN, USKEISAN, *Luc.* IX, 22. GAKROTAN, *Luc.* XX, 18. DAUPJAN, *Luc.* III, 7. GASWIKUNÞJAN, *Luc.* XIX, 11. ATGIBAN, *Luc.* IX, 44. WASJAN, *Matth.* VI, 25, 31. GALEIKON, *Matth.* VI, 8. FRABUGJAN, *Marc.* XIV, 15. USKINNAN, *Marc.* VIII, 31. *Luc.* XX, 17. Sed quando verba activa, cujuſcunque linguæ ſint, paſſivè uſurpantur, hoc iis accidit aut vi ſignificationis, ut in *tabeo, putreo, inſanio*, apud *Latinos*, vel per elleipſin, ut in *vapulo, væneo*, quæ implicant [1] reciprocum loquendi modum, quo paſſio in pleriſque linguis ſignificatur, ut apud *Gallos* in *je m'etonne, attonitus. ce livre ſe vend à Paris, liber iſte vænet* (i. e. *ſe vænet*) *Pariſiis*. Sic URRAN ÞAN IOSEF US GALEILAIA ANAMELJAN MIÞ MARIIN, i. e. ANAMELJAN SIK MISSO, *Græce*, ἀπογράψασθαι, *Luc.* II, 4, 5.

Corollarium.

XVIII. Supra obſervatum eſt in reg. XIV. de finitis in DA, quod participium paſſivum finitum in A purè fœmininum ſecundum reg. 8. cap. IV. in hoc diſtinguitur à maſculinis, & neutris in A ſuffixum finitis, quod cum illo verbum ſubſtantivum ſemper expreſsè conjungitur in eadem oratione, hæc ~~vero ſemper leguntur~~ ſine verbo ſubſtantivo, quippe quod A ſuffixum ejus vices gerat. Obtinet hæc regula etiam in participiis fœmininis in A ſuffixum finitis, quæ diſtinguuntur à participiis in A purè fœmininum terminatis, in eo, quod illa ſine, hæc cum verbo ſubſtantivo leguntur in oratione: ut *Luc.* II, 4. IN BAURG DAWEIDIS SEI HAITADA BEÞLAHAIM, *in civitate David, quæ vocatur Bethlehem*.

Notetur etiam, quòd finitis in A, ſuffixum I aliquando adjicitur, me judice, euphoniæ gratiâ: ut in GADRAUSJAZAI, *Luc.* X, 15. ÞU KAFARNAUM. ÞU UND HIMIN USHAUHIDA. UND HALJA GADRAUSJAZAI, *tu Capharnaum, tu uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergeris*.

Hactenus non ſine maximo tædio in re prorſus intentatâ ſudavi, ut *Mœſo-Gothorum* verbum paſſivum, ſuâ nocte obvolutum, in lucem proferrem, nè quod mihi diu crux erat, & tantum non à diſcendâ *Ulphila-Gothicâ* deterruerat, foret offendiculo tyronibus, quibus intricatiora, & inventu difficilia non rarò in cauſa ſunt, ut incæptis præproperè valedicant.

CAPUT DECIMUM.

De verbo imperſonali.

I. HActenus de verbo perſonali, quod certis perſonis diſtinguitur. Jam de imperſonali agendum eſt, quod nulli certæ perſonæ aſtrictum indefinitè, & incertè ſignificat. Exprimitur autem vel per MAN, *homo*: vel per pronomen plurale, hi, *illi*: vel per pronomen hyt, *id*, & verbum ſubſtantivum: vel per verbum tertiæ perſonæ abſolutè poſitum.

Primò per man: ut, man brohte ða hiſ heaſod on anum diſce, *allatum eſt caput ejus in diſco*, Matth. VI, 10. ⁊ man offloh mæſt ealne hiſ here, *& exercitus ejus penè totus deletus fuit*. nyſ hyt na god þæt man nime bearna hlaf, *non eſt bonum ſumere panem liberorum*, Matth. XV, 28. man hrymde, *clamatur*, vel *clamor factus eſt*, Matth. XXV, 6. ⁊ heom man þær yfel gedo, *& his illic injuria inferatur*, Spelm. concil. p. 127. Ita majores *Gallorum*, ut ſcribit *H. Stephan.* dixerunt *Hom court*, ac ſi *Latinè* diceretur *homo currit*: [2] unde *h* ablato, & *m* verſo in *n*,

---

[1] Vide cap. XVI. r. 6. [2] Hanc *H. Stephani* conjecturam confirmant verba Sacramenti, quod *Ludovicus Germaniæ*, *Carolo* fratri, *Galliæ* regi præſtitit apud *Argentoratum* anno DCCCXLIII. ſicum *om* por dreit ſon fradre ſalvar diſt, *ut homo jure fratrem ſuum ſervare debet*.

factum

factum eſt, ut ille putat, hodiernum *on*. Sed ſi quis tamen pace tanti viri dixerit *on* potiùs fieri ab Italico *uno*, non refragabor. Certè nos dicimus, **one told me**, *mihi dictum eſt*: **one ought not to do ſo**, *non ſic fieri debet*: **one had better keep awake, than ſleep after dinner**, *à prandio ſalubrius eſt vigilare, quàm dormire.*

II. Secundò impersonalis ſignificatio exprimitur per hi, *illi*: ut, ne hi ne ælaþ hyra leoht-fæt, ⁊ hyt undeꞃ cyfe ſettaþ, *neque accendunt lucernam, & ponunt illam ſub modio*, Matth. v, 15. *Gothi* vero exprimunt imperſonalem ſenſum per verbum paſſivum: ut ubi verſio *Anglo-Saxonica* habet, Cwyſt þu gaderaþ man ƿin-beꞃian of þornum. oððe fic-æppla of þyꞃn-cynnum, *nunquid colligunt de ſpinis uvas, aut de tribulis ficus*: *Ulphila-Gothica* habet, IBAI LISANDA AF ÞAURNUM WEINABASJA. AIÞÞAU AF WIGADEINOM SMAKKANS, *Matth.* VII, 16.

III. Tertiò per pronomen hyt, & verbum ſubſtantivum: ut, hyt þunrode, *tonabat*. hyt geſpeden wæs, *dictum erat*, Matth. v, 21. on ſumera hit biþ wearm, *Boeth.* p. 46. hyt wæs ceald, *Goth.* KALD WAS, *frigeſcebat*, Joh. XVIII, 18. Hoc modo exprimuntur verba, quorum actio extra nos & noſtram poteſtatem eſt: ut, *ningit, pluit, veſperaſcit, tonat.*

IV. Quartò per verbum tertiæ perſonæ abſolutè poſitum: ut, ðus unc gedafenaþ ealle rihtwiſneſſe gefyllan, *ſic decet nos adimplere omnem juſtitiam*, Matth. III, 15. us biſceopum gedafenað, *nos epiſcopos decet*, Ælfrici epiſtolarum prioris initium MS. forþam þe his hine lyſt ofer ealle oþre þing, *quia hoc præ omnibus cupit*, Boeth. Ælfredi. p. 74. ſwa me þincþ, *ita mihi videtur*.

CAPUT UNDECIMUM.

De verbis anomalis, ſive irregularibus.

I. MUlta ſunt verba in linguâ majorum, quæ à normâ dati paradigmatis deflectunt: ut, gangan, vel gan, *ire*, quod in præterito facit eode, vel geode. hinc aweg-eode, *abiit*: forþ-eode, *proceſſit*: in-eode, *intravit*: of-eode, *exiit*: þurh-eode, *pertranſivit*: up-eode, *aſcendit*. hwy eode ge ut geſeon, *cur exiiſtis videre*, Matth. XI, 8. Sic apud *Mæſo-Gothos* GAGGAN cum ſuis compoſitis, ut USGAGGAN, faciunt in præterito IDDJA & USIDDJA. gangan, facit in imperativo ga, *ito*, Luc. v, 14. Ne ga ge, *non intrabitis*, Matth. v, 20.

II. Gebindan, *vincire*, & hujuſmodi, ut, geſwingan, *flagellare*: awindan, *intexere*: bewindan, *involvere*: findan, *invenire*: formant præteritum in AND, & participium paſſivum in UNDEN: ſic à bewindan, legimus bewand, *involvit, Matth. XXVII, 59. & à cæteris* gebunden, geſwungen, awunden, funden. *Sic apud Mæſo-Gothos* BIWINDAN, facit BIWAND, *Matth.* XXVII, 59. & GABINDAN, GABUNDANS, *Marc.* XV, 7. * Tæcan, *docere*, facit in præterito tæhte, *docebat*, (*Anglice*, **taught**) in imperativo tæc, *doce*. * Feohtan, *pugnare*, facit feaht, *pugnabat*. in plur. fuhton, gefuhton, *pugnabant*. * Faran, *ire*, & forþfaran, *mori*, faciunt ferde, & forþferde. * Faran tamen, & afaran faciunt etiam for, & afor: ut, Ceolwulf biſcop and Ealdwald biſcop of þam lande aforan, *Ceolwulfus epiſcopus, & Eadwaldus epiſcopus ex natione emigraverunt*. her Æþelheard arcebiſcop ⁊ Cynebriht biſcop foran to Rome, *hoc anno Æthelheardus archiepiſcopus, & Cynebrihtus epiſcopus Romam profecti ſunt*. * Tyþian, *concedere, donare*, facit in præterito tyþde, & tydde. * Unnan, *dare, concedere*, regulariter in præterito facit unnade, per contractionem unde, ex quo euphonicè uðde, *conceſſit*. Simili proceſſu cunnan, *ſcire*, format cuþe, *ſciebat, ſcivit*. * Brucan, *frui*, in præt. dat breac *Luc.* I, 8. & bræc. * Getan, *confirmare, obtinere*, facit in præt. geot, geotte. plur. geoton. * Wiþſacan, *negare*, facit wiþſoc in præterito. * Coman, cuman, cwiman, *venire*, facit in præterito com, in plurali cumon, comon. * Setten, *ponere*, in præterito reddit ſeotte, *poſuit*. * Aſigan, onſigan, nyþerſigan, *dilabi, occidere*, in præterito reddunt aſag, onſag, nyþerſag, & g in h liqueſcente, aſah, &c. * Crawan, *cantare*, creow, *cantabat*. * Gemetan, *invenire*, gemette, *invenit*. * Ofſlean, *occidere*, in præterito format, ofſloh, pro ofſlog, ab ofſlægan, vel ofſlagan, ejuſdem ſignificationis. * Gemunan, *recordari*, dat gemune, & gemunde in præterito, plur. gemunon. * Slitan, *ſcindere*, facit ſlat, *ſcidit*. * Hengan, *pendere*, facit heng, *pendebat*, plur. hengon, *pendebant*. * Bedrifan, *fugare, pellere*, bedraf. * Ahreoſan, *ruere*, ahreos, ahrur. plur. ahruron, *ruerunt*. * Feallan, *cadere*, feoll, *cadebat*. * Hweorfan, ahweorfan, *vertere*, hwurf, ahwurf. plur. hwurfan. * Ongytan, *intelligere*, ongeat, *intellexit*. plur. ongeatun. * Ariſan, *ſurgere*, aras, *ſurrexit*. * Onridan, *inequitare*. onrad. * Secgan, ſæggan, ſæcgan, *dicere, loqui*, facit in præterito ſægde, & ſæde, *dicebat*. * Arnan, arnan, yrnan, *currere*, in præterito, facit arn, plur. urnon. * Sciffan, geſciffan, *creare, formare, facere*, in præterito geſceop. * Geræccan, gereacan, geræcean, *afficere*, facit in præterito geræhte, gereahte. * Ahebban *elevare*, ahof, upahof, *elevavit*, Marc. IX, 27. Ahof autem potius ab ahafan, *levare*. * Strecan,

can, *ſternere*, ſtrehte. plur. ſtrehton, *ſtraverunt*. * Geſƿigan, *ſilere*, *tacere*, geſuƿod, *tacuit*, *obmutuit*. * Geceoſan, *eligere*, geceaſ, *elegit*. * Teon, *ducere*, in præterito facit tuge, & teh, *Joh.* XXI, 11. (veteribus *Cimbris* toga eſt *attrahere*) in imperativo teoh, vel teo, (inde nautarum **tow**) *Luc.* VI, 42. Et ſimplicis formam compoſita, ut, ateon, ſequuntur. * Geſean, *videre*, in præterito facit geſaƿ, *Luc.* IX, 32. geſeah, *Luc*, XVIII, 43. geſeh, *Matth.* IV, 18. occurrit etiam geſeag, & geſag. geſeƿen, *viſus*, Spelm. concil. p. 573. Sic apud *Gothos*, GASAIΘAN facit GASAΘ, *Marc.* I, 10. * Belgan, gebelgan, *iraſci*, facit in præterito bealh, gebealh, *Luc.* XIII, 14. & XV, 28. * A ſaƿan, *ſerere*, formatur in præterito ſeƿ, *Marc.* VI, 4. in participio ſaƿen. *Goth.* SAIANANS, à SAIAN. * Speƿian facit ſpoƿ, *Luc.* I, 73. ubi SVAKAN etiam facit SVΘK. * Hnigan, *inclinare ſe*, à HNAIΓAN, vel HNEIVAN, facit in præterito hnah, & hnag, ut in underhnag, *ſubiit*. * Stigan, in præſenti ſtih, *Luc.* XVII, 31. in præterito ſtah, ut in compoſitis aſtah, geſtah. STEIΓAN facit in præterito STAIΓ, *Joh.* VII, 14. * Forƿyrcean, vel forƿyrcan, *perdere*, *deſtruere*, in præterito forƿorhte. * Beatan, *verberare*, in præterito beot, *Luc.* XVIII, 13. * Hlihan, *ridere*; hloh, *riſit*. *Goth.* HLAHGAN, HLAΘH, *ridere*, *riſit*. * Beorgan, *cavere*, *defendere*, facit beorh in præterito, *Cædm.* p. 56. l. 22. * Ab abugan, *incurvare*, fit abeah in præterito, *Joh.* VIII, 6. & à bugan, bugean, vel bigean, beah, *Spelm.* conc. p. 574. & bigde, *Bed.* E. H. p. 162. gebugan, vel gebugean, facit in præterito gebigde, in participio gebegd, gebeged. * Adreogan, *pati*, *ducere*, in præterito adrugon, *Ælfricus* de veteri Teſtamento, p. 1. * Aƿacean, *expergefacere*; aƿeahte, *expergefecit*. * Standan, *ſtare*, in præterito ſtod, & ſimplicis anomalian compoſita ſequuntur. Sic STANDAN, cum comp. facit STΘΦ. Ða mid þam he on hiſ gebedum ſtod, *Hom.* in Nat. *Johannis* B. * Fengan, *capere*, in præterito feng, Præf. *Ælfr.* ad *Wulſig.* * Geſlagan, *percutere*; geſloh, *percuſſi*, ſcilicet à geſlog, g in h liqueſcente. * Oferƿrean, *tegere*, facit in præterito paſſivo oferƿroh, *tectus*. Spiƿan, *ſpuere*, facit in præterito ſpaƿ; ut, SPEIVAN, SPAIV, *Joh.* IX, 6. * Grindan, ad formam gebindan, in præterito grand. in plurali grundon, *Pſ.* XXXIV, 19. * Ðencan, *cogitare*, in præterito þohte vel þuhte, *Luc.* I, 3. *Pſ.* XL, 7. Sic ΦAΓKGAN facit ΦAHTA, *Luc.* I, 29. * Ƿeorcan, *operari*, in præterito ƿorhte, *Pſ.* XLIII, 2. Sic VAΠKKGAN, in præterito facit VAΠKHTA, *Joh.* IX, 6. * Bebycgean, *vendere*, bebohte, *Pſ.* XLIII, 13. Sic BΠΓGAN, facit in præterito BAΠHTA. * Delfan, *fodere*; dulfe, *Pſ.* LVI, 8. part. dolfen. * Gehelpan, *auxiliari*; gehulpe. * Scinan, *lucere*; ſcean, *Luc.* II, 9. ~~* Brengan, ferre~~ brohte, *Matth.* II, 11. Sic BRIΓΓAN facit BRAHTA. * Bepæcan, *fallere*; bepæhte, *Matth.* II, 16. * Secan, *quærere*, *petere*, ſohte. plur. ſohton, geſohton, *quærebant*, *petebant*. * Befrinan, *interrogare*; befran, *Matth.* II, 7. Et, Ða befran he hiſ leorning cnihtaſ hu folcd men be him cƿiddodon, *Hom.* de *Petro*, & *Paulo*. Ða befran ſe apleaſa, *Hom.* de *Alexandro*, *Eventio* & *Theodulo*. * Biddan *orare*; bæd, & bad. Sic BIDGAN facit BAΦ. * Æt-hrinan, *tangere*; in præterito æt-hran. * Liþan, *navigare*; laþ. Sic LEIΦAN facit LAIΦ, ut in UFARLAIΦ, *transfretavit*, Matth. IX, 1. * Onginnan, *incipere*; ongan, *Luc.* VII, 15. Sic ANΓINNAN facit ANΓAN. * Niman, *capere*; nam, *cepit*. Sic ΓANIMAN facit ΓANAM. Particip. numen, genumen. * Gifan, *dare*; gaf. ut, ΓIBAN facit ΓAF. * Sittan, *ſedere*; ſæt, *ſedit*. Sic ΓASITAN, ΓASAT: * Magan, *poſſe*, in imperfecto mihte. Sic MAΓAN facit MAHTA. * Ƿaſcean, *lavare*, in præterito ƿoſoh, *lavabat*. Sic ΦVAHAN facit ΦVΘH. *Joh.* XIII, 12. * Healdan, *tenere*; heold, *tenebat*. * Hangen, ahangen, *ſuſpendere*; hoh, ahoh, ab HAHAN, quod à HANH, *altus*, unde etiam HΘH, *ſuſpendere*. * Geotan, *effundere*; gut. plur. gutan, *effuderunt*. * Fengan, befengan, *capere*, in præſenti feh, à FAHAN, unde etiam fon, *capere*. * Dyrran, *audere*, in præterito dorſte, *Matth.* XXII, 46. *Gothicè* ΓADAΠKSTA, *Marc.* XII, 34. * Aƿreah, *revelavit*, fit ab aƿreon, *revelare*, *Ælfricus* de novo Teſtamento, p. 25. * Aſpanan, *allicere*; aſpon. particip. paſſ. aſponnen. * Reccan, *curare*; rohte. plur. rohton. * Dreccan, *vexare*; drohte. plur. drohton. * Acƿencan, *extinguere*; particip. acƿent, acƿanc, acƿinen, *extinctus*. * Ƿedan, *inſanire*, in præterito ƿedde, *inſanivit*. Ða ƿendon hi þat he ƿedde, *æſtimabant eum inſanire*, Bed. H. E. p. 143. * Gelæcan, *appropinquare*; gelihte, *ibid.*

III. Hiſce addas: Agan, *poſſidere*, quod in plurali præſentis indicativi reddit agun, vel agan, *habemus*, *tis*, *ent*, in præterito ahte. plur. ahton. Don, *agere*, *facere*, ſic formatur: in præſenti indicativi do, deſt, deþ, dyſt, dyþ. plur. doþ, *facimus*, *itis*, *iunt*. præterito did, dide, dyde. præſ. potentialis do, do, do. plur. don, *faciamus*, *atis*, *ant*. can, *ſcio*, [1] *ſcit*. ƿille, à ƿillan, *volo*, *vult*. nelle, *nolo*, & *nonvult*; nellen, *nolite*. Vide gramm. *Iſland.* cap. VIII.

IV. Notandum autem hic eſt, lector ſtudioſe, anomalorum, quæ ſupra ponuntur, haud exiguam partem id genus eſſe, quæ formant præteritum abjiciendo ultimam præſentis, & mutando vocalem penultimæ in aliam vocalem, maxime autem in a: ſic à gife, *do*, gaf, *dabam*, *dedi*; à bidde, *jubeo*, bad, *jubebam*, *juſſi*; à liþe, *navigo*, laþ, *navigabam*, *navigavi*; à nime, *capio*, nam, *capiebam*, *cepi*; à hlihe, *rideo*, hloh, *ridebam*, *riſi*; ab ahafe, *levo*, ahof, *levabam*, *le-*

---

[1] Ƿa ðam ðe godcundne heorde fehþ. and heorde ðe he healdan ſceolde. and ƿyrſ þam naþer gehealdan ne can. ne hi ſylfne. ne ða ðe can and nele;

vavi;

vanni; ab arpane *allicio*, arpon, *alliciebam*, *allexi*. à delfe, *fodio*, dulfe, *fodiebam*, *fodi*; & iſtiuſmodi innumera alia, quæ forſan magis proprie ſecundam conjugationem verborum conſtituere videantur, quam inter anomala recenſeri. Quamobrem in [1] grammatica *Francica* id genus verba ad ſecundam conjugationem tanquam ad ſuam claſſem reduximus.

Verba anomala apud Gothos.

V. * frawilwan, *rapere*, frawalw, *arripiebat*, Luc. VIII, 29. * gaggan, *ire*, cum compoſitis: ut, usgaggan, faciunt in præterito [2] ïddja, usïddja, atïddja, gaïddja. plur. ïddjedum, ïddjeduþ, ïddjedun: * andbindan, *ſolvere*, in præterito andband. plur. andbundum, andbunduþ, andbundun: * niman, *capere*, præterito nam. plur. nemum, nemuþ, nemun: * giban, *dare*; gaf. plur. gebum, gebuþ, gebun: * qiman, *venire*, in præterito qam, qamt pro qamst, qam. plur. qemum, qemuþ, qemun: * gasitan, *ſedere*; gasat. plur. gasetum, uþ, un: * ganisan, *ſanari*; ganas. plur. ganesum, uþ, un: * anafilhan, *cuſtodiæ tradere*; anafalh: * faursniwan, *prævenire*; faursnau: * bigitan, *invenire*; bigat. plur. bigetum, uþ, un: * finþan, *ſcire*; fanþ. plur. funþum, uþ, un: * urrinnan, (euphonice pro utrinnan) *exire*; urran: * gaswiltan, *mori*; gaswalt: * galisan, *colligere*; galas. plur. galesum, uþ, un: * ussiggwan, *legere*; ussaggw. plur. ussuggwum, uþ, un: * drigkan, *bibere*; dragk. plur. drugkum, uþ, un: * gawiþan, *conjungere*; gawaþ: * bistigqan, *irruere*; bistagg. plur. bistagum, & bistuggqum, uþ, un. Sic usbliggwan, *cædere*, facit in præterito usblagg. plur. usbluggwun, *cæderunt*. * ligan, *jacere*; lag: * sigan, gasigan, *delabi*, sag, gasag: * gabrikan, *rumpere*; gabrak. plur. gabrekum, uþ, un: * qiþan, *dicere*; qaþ. plur. qeþum, uþ, un: * urrinnan, facit in num. plurali urrennum, uþ, un: * sigqan, *mergere*, vel *mergi*; sugqun, *mergebantur*. Anomalia hæc in præterito indicativi efficit ſimilem anomalian in præterito potentialis, vel optativi: ut, * ganemi, ganemeis, ganemi. plur. ganemeina, ganemeiþ, ganemeina. à ganam, ganamst, ganam. plur. ganemum, uþ, un:

Ex ſuprà poſitis exemplis hanc regulam ſtatuere forſan non temerarium erit, *viz.* habentia i breve in penultimâ infinitivi formant præteritum mutando i in a, & abjiciendo ultimam; ſic à ligan, abjecto an, fit lag: & in plur. a mutatur in e; ſic à nam formatur plur. nemum, uþ, un:

VI. Et ex infra poſitis forſan ſtatuenda eſt hæc regula: habentia ei, vel i longum in penultimâ infinitivi faciunt præteritum mutando ei, vel i longum in ai, & abjiciendo ultimam. Sic anabeitan, *increpare*, *facit in præterito* anabait: * greipan, *prehendere*; graip: * ïnwitan, *adorare*; ïnwait: * ufsneiþan, *occidere*; ufsnaiþ, ufsnaist, ufsnaiþ: * steigan, *ire*, *vadere*; staig. plur. stigum, uþ, un: * biskeinan, *fulgere*; biskain: * urreisan, *reſurgere*; urrais: * þreihan, *comprimere*, þraihun, *comprimebant*. * ufarleiþan, *transfretare*; galeiþan, *ire*; afleiþan, *diſcedere*; ufarlaiþ, galaiþ, aflaiþ. At wlaitan, *circumſpicere*, non facit in præterito wlait, ſed wlaitoda, *Marc.* v, 32.

VII. * wahsjan, *creſcere*, facit in præterito wohs: * þwahan, *lavare*, facit þwoh. plur. þwohun, *laverunt*. * waian, *ſpirare*, facit waiwoun, *flaverunt*. Matth. VII, 25, 27. * slahan, *percutere*; sloh: * hlahjan, *ridere*; bihlahjan, *irridere*, faciunt hloh, bihloh. plur. bihlohun, *irriſerunt*. * hafjan, *tollere*. andhafjan, *reſpondere*, faciunt hof, andhof: Aſt haifjan, *lamentari*, facit huf, *Matth.* XI, 17. * swaran, *jurare*; swor: * gaskapan, *facere*; gaskop: * gasakan, *arguere*; gasok: * ushahan, *ſuſpendere*, ushaihah, *ſuſpendit*.

VIII. * bitiuhan, *circumire*, in præterito bitauh: attiuhan, *adducere*; attauh. plur. attauhum, uþ, un: * anabiudan, *jubere*, facit anabauþ, *juſſit*. * gatiuhan, *nuntiare*; gatauh. plur. gatauhum, uþ, un: * uskiusan, *ejicere*; uskaus. plur. uskusum, uþ, un: * gaþliuhan, *fugere*; gaþlauh. plur. gaþlauhum, uþ, un: * galaukan, in præterito galalauk. plur. galaukum, uþ, un: * driusan, *cadere*; draus. plur. drusum, uþ, un: * biudan, *jubere*; baud, *juſſit*. * ganiutan, *capere*; ganutun, *ceperunt*. * gasaiƕan, *videre*; gasaƕ. plur. gaseƕum, uþ, un:

IX. * standan ſimplex, *ſtare*; & compoſita, ut usstandan, *reſurgere*, in præterito stoþ, usstoþ:

X. * waurkjan, *operari*. gawaurkjan, *facere*, in præterito waurhta, ga-

[1] *Cap.* XI. [2] ïddjuh, *Luc.* VII, 6. ut iþ ïaisus ïddjuh, *& Jesus ivit.*

waurhta,

VAnKhTA. Inde præteritum in noſtrâ linguâ wrought, ab infinitivo to work. * MAΓAN, poſſe; MAhTA: * ЖΓAN, timere; ЖhTA. plur. ЖhTEdAnM, nΦ, nN. Legitur nhTEdAnN. Marc. xi, 32. * AIΓAN, habere, præterito AIhIdA, & AIhTA. præſ. indicativi, AIh, habeo. plur. AIhnM, habemus, AIΓnN, habent. * BKIΓΓAN, ferre; BKAhTA. plur. BKAhTEdAnM, nΦ, nN: * ΦAΓKGAN, cogitare; ΦAhTA: * BnΓGAN, emere; BAnhTA: * KnNNAN, noſcere; KnNΦA, & KANN, novi. * FKAAInSAN, perdere; FKAAAnSdA: * MnNAN, cogitare; MnNdA, & MnNAIdA. plur. MnNdEdAnM, & MnNAIdEdAnM:

XI. nSVAIKnAN, ejicere, in præterito nSVAIKn, & nSVAnKn. plur. nSVAnKnnM, nΦ, nN: * ATBAIKAN, offerre; ATBAK. plur. ATBEKnM, nΦ, nN:

XII. FKAhAN, reſciſcere, & FKAIhnAN, interrogare, in præterito FKAh, & FKЖh. plur. FKEhnM, nΦ, nN: * FKETAN, comedere; FKAT. plur. FKETnM, nΦ, nN:

XIII. Et forſan habentia E breve in penultimâ infinitivi, formantur in præterito ut habentia I breve, de quibus præceptum eſt reg. 5.

XIV. Huc refer omnia formata in præterito per reduplicationem; de quibus cap. viii, reg. 19. quibus adde VAIVЖnN, flaverunt, à VAIAN, flare, Matth. vii, 25, 27.

XV. Ex ſupradictis forſan haud temerè ſtatui poſſent duæ conjugationes verborum apud Gothos: Una eorum quæ formant præteritum indicativi, mutando ultimam præſentis in IdA, AIdA, dA, quomodo à SЖKGA, hABA, SAABЖ, formantur SЖKIdA, hABAIdA, SAABЖdA: Altera eorum, quæ formant præteritum abjiciendo ultimam præſentis, & mutando vocalem, vel diphthongum penultimæ in aliam vocalem vel diphthongum, quo modo formantur à NIMA, NAM; à ΓKEInA, ΓKAIn; à ΓASAKA, ΓASЖK; dKInSA, dKAnS; BAIKA, BAK; FKETA, FKAT; STAndA, STЖΦ; N abjecto, & tenui d in aſpiratam Φ mutato euphoniæ gratiâ. Et nota, quod omnia ſecundæ conjugationis faciant præteritum paſſivum in NS: ut, BnNdANS, ΓABAnKANS, natus.

Notetur etiam, quod ad priorem conjugationem reducenda ſint omnia decimæ regulæ exempla, utpote quæ anomala tantum fiunt per contractionem euphonicam ut, in MnNdA, à MnNAIdA. at in contractis præteritis ſolvuntur radicales K, & Γ in h, & media T mutatur in tenuem d ulterioris euphoniæ causâ ut in VAnKhTA, pro VAnKKdA, à VAnKKIdA, &c. In voce tamen KnNΦA, à KnNNA, d mutatur in aſpiratam Φ:

Quædam etiam & ~~contrahuntur, & mutant~~ vocalem vel diphthongum penultimæ præſentis: ſic à BKIΓΓA formatur BKAhTA, pro BKAΓΓdA, à BKAΓΓIdA:

XVI. Denique coronidis loco notetur, quod à quibuſdam verbis formentur alia, quæ vim obtinent verborum Hebræorum in hiphel. Sic à FAΓINЖN, gaudere, formatur FAhGAN, gaudio afficere, oblectare; à KnNNAN, noſcere, ΓAKnNGAN, notum facere.

Caput Duodecimum.

De Adverbiis.

I. Adverbia temporis: Ȝeꝼyꞃn, *pridem.* nıꞃan, *nuper.* ıu, vel ȝeoh, ȝeo, *olim.* ȝeaꞃa, *olim.* ıuȝeꞃa, *olim.* beꞇƿıh þaꞅ þınȝ, *intereà.* æꞃ, *antea.* æꝼꞃe, *ſemper.* næꝼꞃe, *nunquam.* æꞃanδæȝ, *nudiuſtertius.* [1] ȝyꞃꞅꞇanδæȝ, & ȝeoꞃꞅꞇenδæȝ, *heri.* æꞇ ꞅumum cyꞃꞃe, *aliquando.* oꝼꞇ, ȝelome, *ſæpe.* oꝼꞇ anδ ȝelome, *perſæpe.* ꞇo δæȝ, *hodie.* ꞇo meꞃıȝen, *cras.* nu, *nunc.* þyδæȝeꞅ, vel ıδæȝeꞅ, *eodem die.* æꞇ nexꞇan, æꞇ nyhꞅꞇan, *tandem, demum.* Ða ða, *quando.* Ðonne, *tunc, quando.* hƿænne, & ahƿenne, *quando.* hƿılon, *aliquando, olim.* Ðæꞅ ƿe, *ex quo.* oþ þıꞅ, *huc uſque.* ȝıꝼ æꝼꞃe, *ſi aliquando.* ꞅymbel, & ꞅymle *ſemper.* á & áá, *ſemper.* aliquando á ter repetitum occurrit, ut, ꞅı þe loꝼ ⁊ ƿulδeꞃ nu ⁊ ááá ꞇo ƿoꞃulδe buꞇon æȝhƿılcum enδe, *Boeth. Ælfredi,* pag. 149. ꞅınȝallıce, *ſemper.* á buꞇan enδe, *ſine fine.* nuȝena, *adhuc.* hƿæδıncȝo, *brevi, citò.* on á ƿoꞃulδ, *in ſeculum,* Luc. v, 55. ꝼæꞃenȝa, vel ꝼæꞃlıce, *ſubitò.* ꞅemnınȝa, ꞅemnunȝa, *ſubitò, continuò.* Ðe leꞅ hƿenne, *ne quando.* ꞅƿa ꞅƿıþe, *tantiſper.* on hƿæꞃδneꞃꞅe, *brevi.* ꞅƿa mıcelum, *tantiſper.* ecelıce, *æternum.* ꞅona, *ſtatim.* ınꞅꞇæpe, *immediatè, illico.* ꞅona ınꞅꞇæpe, *citò.* Nota, quòd ꞅona regat genitivum: ut, ꞅona þæꞅ ƿınꞇꞃeꞅ, *ineunte hyeme.* ⁊ he ðæꞃ ꝼoꞃþꝼeꞃδe ꞅona þæꞅ ƿınꞇꞃeꞅ, *& ille ibi obiit ineunte hyeme.* Suppl. MS. ad Chron. *Sax.* Hinc ꞅona þæꞅ þe, *quàm primum:* ut, ða ƿæꞅ ꞅona þæꞅ þe hı eoδan, *& factum eſt quam primum intraverunt,* Bed. E. H. c. 16. ƿelhƿæꞃ, ȝeƿelhƿæꞃ, *ubique, paſſim.* laꞇe, *tardè.* lanȝ, *diu.* ȝeꞇe, ȝeꞇ, *modò, adhuc.* meδ mycel hƿıl, *pauliſper.* an læꞅꞇ, anlaꞅꞇe, *è veſtigio.* lanȝe,

---

[1] *Anglice* yeſterday. *Gothis* tamen ΓISTKAdAΓIS eſt *cras*: unde vero *Gothi* dixerint *cras* ΓISTKAdAΓIS nulla (inquit *Junius*) conjecturâ potui aſſequi.

diu.

diu. hƿaþe, *cito:* ut, seoc lange adlaþ. oððe hƿaþe swilt, *æger diu langueſcit, vel cito moritur,* MS. *Cott.* de obſervatione *Lunæ.* swyþe hƿaþe, *ſtatim:* ut, nu biþ swyþe hƿaþe antecriſtes tima, *Hom.* de *Antichriſto.* to hƿaþe, *nimium cito.* selden, *rarò.* ða hƿile, *dum.* ne læs æfter, *non multò poſt.* mid þy þe, *quam primum, quando.* ædre, *illico, confeſtim.* him ða ædre God andswarede, *tum illi Deus confeſtim reſpondit,* Cædm. p. 21. l. 20. on laste, *tandem.* awa, *ſemper.* awa to aldre, *in ævum,* Cædm. p. 23, l. 71. Quibus addantur: ðær rihte, *confeſtim.* fulost, *perſæpe.* heodæg, *hodie.* ðenden, *dum, quoad, quamdiu;* ut, ðenden þu her leafast, *dum hic moratus fueris.* ðæron, þaron, *illico.* her, in chronicis, *hoc anno.* þa *tum,* & þa þa, *tum quum.* longe on dæg, *die provecto.* dæghwamlice, *quotidie.* to lange, *nimium diu.* lungre, *protinus, ſtatim.* snelre, *celeriter.* snude, *confeſtim, ſine mora.* heononforþ, *à modo, ab hoc tempore.* seldhwenne, seldhwænne, *raro.* seldhwænne oððe næfre, *raro aut nunquam.* reg. mon. cap. LIV. hwilum, *nunc:* ut hwilum on ane healfe. hwilum on ælce healfe, *nunc ex una tantum parte, nunc vero ex omni.* gode hwile, *diu, ſpatio temporis bene magno.* chron. *Sax.* DCCCXXXVII, ær l. ar, *mane.* ærne mergen. on myrgen, vel ar in morne, *primo mane,* gloſſ. R. 94. Cod. interl. *Cott.* Marc. XXVI, 2. Swiþe ær, *valde diluculo,* ibid. *Marc.* I. 35. ymbalytel, ymblytel, *brevi.* þær, *abhinc, deinde.* on niht, *noctu.* gelomlice, *crebro.* þa þa, *quamprimum.* Notandum autem eſt ædre, lungre, & snude, quibus maxime delectantur poetæ, eſſe *Francica* origine. His adde hwiltidum, *modo, nunc.* hwylan, *quondam, aliquando.* Ðahwile, *dum, donec, quamdiu.* ða hwile þe, *idem.* Ahwænne, *aliquando.* Geo hwilum, *non ita pridem.* Nahwonan, *non aliunde.*

Loci: hider, *huc.* ðider, *illuc.* hwider, *quo.* her, *hic.* ðær, *illic.* hwær, *ubi.* tohwær, *ubique.* nohwær, *nuſquam.* æghwær, *ubique.* þær þær, *quo in loco.* hwider hwega, *alicubi.* ðonan, þonon, *inde.* ellende, *procul.* bufan, bufon, *ſupra.* beneoþ, beneoþan, *infra.* dunewearð, *deorſum.* hamweard *domum verſus.* westweard, *occidentem verſus.* on bæc, on bæcling, *à tergo.* Gehwær, *ubique.* uppeardes, *ſurſum.* innanweard, *intus, interiora verſus.* uton, *exterius.* Ahwar, *alicubi.* hwonan, ahwonan, *undecunque.* ahwonanutan, *ab extra.* nahwonan, *à nullo loco,* nahwonan utan, *non ab extra.* æghwanon, *undique.* heonon, *hinc.* þanon, *illinc.* hwanon, *unde.* Suþan, *ab auſtro.* Norþan, *ab aquilone.* gehend, *prope.* fornean, *propè.* forneah, *prope.* on þis healfe, *hâc.* on þa healfe, *illâc.* wiþufan, *ſupra.* nyþer, & wiþyþan, *infra.* wiþutan, *extra.* binnan, *intus.* begeondan, *ultra.* beheonon, *citra.* upp, *ſurſum.* niþer, *deorſum.* adun, adune,* *deorſum.* on þa swyþran healfe, *dextrorſum.* on þa wynstran healfe, *ſiniſtrorſum.* elleshwider, *aliorſum.* ufan, *ſupra, ſurſum, deſurſum.* neoþan, *deorſum.* ellor, *alibi.* beneoþ, beneoþan, *infra.* gehwære, *undique.* swa hwær swa, *ubicunque.* swa hwider swa, *quocunque.* æghwider, *quaquaverſum.* up, *ſurſum.* dune, *deorſum.* ute, *extra.*

Hortandi: uton, *age, agite, agedum.* uton nu gehyran hu ure drihten wæs sprecende, *Homil.* in dominic. II, in Quadrageſima. uton eornostlice fleon to heofunge soþre dædbote ða hwile þe we moton. ær þam þe se færlica slæge us astrecce: uton gemunan swa hwæt swa we drelingende agyltan. & uton mid ware geþwærian ꝥ þæt we manfullice adrugon: uton fornadian Godes ansyne on andetnysse: swa swa se witega us manaþ: uton ahebban ure heortan mid handum to Gode, *Hom.* in *Natal. Gregorii P.* Occurrit etiam utan: ut, leofan men utan don. swa us mycel ðearf is. habban anrædne geleafan, cod. can. MS.

Dehortandi: warna þæt, *cave ne.*

Excipiendi: buton, [1] *niſi.* butan, *abſque.* elles, *aliter, alias.* ælcor, *alias.* þy læs, *ne.* nymþe, *niſi, præter.* nymþe wen wære, *ni forſan.* nemne (*Iſlandis* nema) *niſi.* foran, *tantum.* nales, *nihilominus.* noht ðon læs, *nihilominus.*

Negandi: ne, *non.* no, nocht, noht, *non.* ne ne, *non,* inde forſan *Gallorum* nenny. natershwon, & naþæshwon, *minime, haud.* næfre, *nunquam.* on nan wisum, *nullo modo.* nese, vel næs, *non.* na, *non.* nalles, *non.* na læs, *ne.* nohwæþer, *nec, nullâ ex parte.* nese nese, *nequaquam.* næs næs, *idem.* Hic notandum eſt, NE, per aphæreſin τȣ̃ E, coaleſcere in unam vocem cum nominibus, & verbis: ut in nænigum, pro ne ænigum. næfdon pro ne hæfdon. [2] nys, nis, vel næs, pro ne is, ut, næs ic na gedyrstig, *non audebam,* Hom. in Nat. *Mariæ* V. nan God nis butan þu ana, *Hom.* in paſſ. *Petri & Pauli.* nille, pro ne wille. nabbaþ, pro ne habbaþ. Quod turpiter ignorans editor *Chauceri* ita præfatur lectorem: **Chaucer many times underſtands his verb, as I NOT what men him call: for I KNOW NOT.** Cum tamen **not**, vel **nat**, veterum coaleſcat ex ne wat, **I know not, or wot not.**

Notandum etiam eſt, quod in lingua *Anglo-Saxonicâ* negatio enuntietur per duo negativa: ut, *Matth.* XXII, 23. secgaþ Saducei þæt nan æriſt ne sig: Ne om ic na Criſt, *non ſum ego*

---

[1] Hinc in veteribus noſtris auctoribus **but** à *Dano-Saxonico* buta, pro butan, buton, nunquam non ſignificat *niſi*; apud Satyrographum enim noſtrum hæc & ſimilia exempla occurrunt:

And beate Beton therwith, but if ſhe will werk.
Unbleſſed arte thou bruer, but if the Gode helpe.

[2] Sic apud *Gothos* NIST contrahitur à NI IST, vel NIH IST, *Luc.* IX, 13. Et in Satyrographo noſtro, **naroos** pro **ne aroſe.** ut, **That he naroos.** ——

Chriſtus,

Chriſtus, Joh. I, xx. hyra nan næs aclænsud, *Luc.* iv, 27. Addam etiam & alterum exemplum (à quo orthodoxa doctrina eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* de Euchariſtia dignoſcatur) ex *Ælfrici* monachi epiſtolâ ad *Wulſtanum* archiepiſcopum *Eboracenſem*, lectoris *Pontificii* gratiâ: Ne biþ se liflica hlaf lichamlice swa þeah ne se ylca lichama ðe Crist on þrowode. ne þæt halig win næs þæs Hælendes blod ðe for us agoten wæs on lichamlican ðinge. ac on gastlicum andgyte, *Nihilominus panis ille vitæ non eſt corporaliter idem corpus in quo paſſus eſt Chriſtus, neque ſanctum illud vinum eſt Jeſu ſanguis, qui pro nobis effuſus erat, in corporali ſtatu* (vel *conditione*) *ſed in ſpirituali ſenſu.* Hoc & quæ deinceps ſequuntur in Gulielmi *de Inſulâ* excerpto impreſſo vel codice MS. qui extat *Oxoniæ* inter libros *Junianos*, hoc, inquam, & ſequentia, quam repugnantia ſint doctrinæ concilii *Tridentini* de S. Euchariſtiâ, penes lectorem eſto judicium. Sed, ut eò redeam unde eram digreſſus; editor *Chauceri*, nihil *antiqui* ſapiens, dicit ipſum imitatum fuiſſe *Græcos* in vehementiùs negando per duo negativa, tametſi *Chaucerus* literarum *Græcarum* ignarus, more ſui temporis, in quo *Saxoniſmus* penitus non exoleverat, duobus negativis uſus eſt: ut, **I ne ſaid none ill.** Occurrunt perſæpe tria negativa *Joh.* I, 18, ne geseah næfre nan man God. Crist is gecweden hlaf þurh getacnunge. ⁊ lamb. ⁊ leo.---- ac swa ðeah æfter soþum gecynde nis Crist naþor ne hlaf. ne lamb. ne leo:. Et, Ðeah þu wif þe wrane torrege. ne geþafa þu.,ne ne gelyf ðu na to hraþe. for þam hy weorþaþ manegum to fynd, MS. *Voſſii* moralia præcepta continens. Occurrunt etiam quatuor: ne nan ne dorste of þam dæge hyne nan ðing mare axigean, *Matth.* XXII, 46. ſic in MS. *Bodl.* in homiliâ, cui titulus *de fide catholicâ*, ne nan Cristen man ꝥ næfre ne sceal gelyfan:. Sed, ut editorem *Chauceri* denuò perſtringam, quàm inſulsè etiam lectorem docet *Chaucerum* ſuum ſcripſiſſe **gon** pro **begon, lebe** pro **belebe, loveden** pro **did love, woneden** pro **did won,** quo nihil putidius. Certè non poſſum non dolere vicem noſtratis *Ennii*, utpote cui contigit habere editorem *Anglo-Saxonicarum* literarum prorſus imperitum. *Præterea monendus eſt *Philo-Sax.* lector regulam hanc de modo negandi per duo, vel plura negativa, non adeo generalem eſſe, quin exceptionem admittat. Nam in chronologiâ *Saxonicâ* rarius occurrunt duo negativa; in *Regiâ* Hiſt. Eccleſ. *Bedæ* paraphraſi multò crebriùs negatur per ſolitarium negativum, quàm per duo, vel plura, etiam in dictis vehementiſſimè negantibus; ut, ubi deſcribens, quàm pertinacitèr *Britanni* inhæſerint ſuis traditionibus contra preces, & increpationes *Auguſtini*, interpres ſic ſcribit Rex: * hi him hyran ne woldan. ne hi woldon rihte Eastran healdan:. Atque paulò poſt, * ne hi Augustines larum. ne his benum. ne his ðream and his geserena ænige ðinga geþafigean woldon, p. 110. Et pagina ſequenti, cwædon hi þæt hi nænig þyssa don woldan. ne hine for arcebisceope habban woldon. Dicentes ad invicem: gif he nu for us arisan ne wolde. mycel ma gif we him underþeodde beoþ. he us for nowiht forhygeþ, *Bed.* H. E. l. 2. c. 2. In *Cæmonianâ* paraphraſi (ni malè memini) nunquam non negatur per ſimplex negativum, ut & in *illo* paragrapho chronologiæ *Saxonicæ* ad annum DCCCCXXXVIII. quem, cum duobus aliis ad annos, ſcil. DCCCCXLII. & DCCCCLXXV. auctor, quiſquis fuit, *Cæmonis* non inſulſus imitator, *Cædmonianis* [1] verbis, & *Cædmonianâ* verborum [2] pompâ grandiloquus compoſuit. Proferamus exemplum: ne *wearþ wæl mare on þis* Eiglande *æfre gyta folces* gefylled, *in hâc inſulâ haud unquam major populi ſtrages facta eſt.*

Denique *Ulphila-Gothica*, ad quam proxime accedit vetuſtiſſima dictio *Cædmoniana*, ſemper utitur ſimplici negativo, quamvis in multis aliis Græciſſet. Hæc adnotare lectorum gratiâ viſum eſt mihi, relicta iis libertate judicandi, an modus iſte negandi per duo, plurave negativa adeo antiquus ſit, & primò advenientium *Saxonum*, & *Anglorum* temporibus coævus; an potiùs, interjecto tempore, ortus ſit, prout uſus voluit,

Quem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.

Affirmandi: Ia, *etiam.* gyse, *etiam.* witodlice, *profectò, quippe, nempe.* butan tweon, *proculdubiò.* gewislice, *ſcilicèt.* soþ, soþlice & fulsoþ, *certè.* hwæt ðonne, *tum certè.* gegnunga, *omnino,*

* * Imò ſanè hic vehementiſſime negatur. Nam, ut ſcribit hiſtoricus, lib. 2. cap. 20. *uſque hodiè moris ſit Britonum, fidem, religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare, quam paganis.* Regius interpres: Brytta þeaw is þæt hi Angelcynnes geleafan. and æfestnysse for nowiht habbaþ. ne him an ænigum gemænsumian willaþ ðon ma þe hæþenum mannum. Noluit ſcilicet *Eccleſia Britannica*, per D. circiter annos libera, (quia non licebat ſalvâ libertate,) cum *Romano-Saxonica* communicare. [1] Qualia ſunt. metod. rinc. hæleþ. beorn. orleg. rodor. geofon. frea. swegl. torht. rofe. tir. &c. quæ explicabimus cap. XXI. [2] Hwy sceal ic æfter his hyldo ðeowian. bugan him swilces geongerdomes. ic mæg wesan god swa he. bigstandaþ me strange geneatas. þa ne willaþ me æt þam striþe geswican. hæleðas heardmode. hie habbað me to hearran gecorene rofe rincas. *Cædm.* VII, 11, 12, 13. Non horrida hæc, ut putat *Whelocus*, ſed Poetica, ſed magnifica, & orationis poeticæ *vere ſublimes* venuſtates, & elegantiæ. Aſt excuſandus erat vir cl. utpote cui nondum in manus inciderat ineditus liber Poeticus, *Geneſeos* ſcilicet *paraphraſis Poetica*, quem *Cædmoni* monacho inſcriptum edidit *Fr. Junius* F. F. *Amſtelodami.* M. DC. LV.

planè,

plané, *certó*, *prorſus*. Ðær ar ſecgaþ þæt hit genunga from Gode come, *Nuncius hic dicit hoc à Deo eſſe*, Cædm. p. 17. l. 10. Furþon, *etiam*, *quidem*. gea, ea, *etiam*: ut, gea drihten, *Job.* XXI, 15, 16. eornostlice, *certe*, *profecto*. Cuþlice, *nimirum*, *quippe*, *certe*. Eallunga, *omnino*, *jam enim*, *certo*; ut, eallunga is ſe ax to þæra treowa wyrtrumum aſett, *jam certè ſecuris ad radices arborum poſita eſt*. Matth. III, 10. gyſe gyſe, vehementius affirmat, ut yes yes, apud *Anglos*, & ſæpe eleganter occurrit, ut etiam neſe neſe, in *Boethiana* verſione.

Optandi: eala gif *utinam*.

Dubitandi: *penunge*, *forſan*. pen, *fortè*, *forſan*. twynigendlice, *forſitan*, *fortaſſis*. Ðelæs, ſeu ðyles, *ne fortè*, nimþe pen pæne, *ni forſan*.

Diverſitatis: ælcor, *alias*. elles, *aliter*, *ſecus*. na elles, *haud ſecus*, *non aliter*, *non alias*.

Diſtantiæ: gehende, *prope*. nean, *prope*. feorran, *procul*. gehendor, & gehendre, *propius*. gitbeheonan, *citerius*. getbehionam, *idem*. ut, hiderer oððe getbehionam, *citerius*, gl. *Ælfr.* heanon, *hinc*, & heonon. vide adverbia loci.

Quantitatis: ut, micclum, *multum*. genoh, *ſatis*. micelum, *multum*, *nimium*. ſwa lang ſwa, *quamdiu*. ſwa micelum, *tantiſper*. ſwa ſwiþe, *tantiſper*.

Segregandi: on ſundran, *ſeorſim*.

Situs adverbia quære inter adverbia loci. quorum pauca à nobis ſupra enumerantur.

Tranſitionis: uton, *porro*, *deinde*, *præterea*, *denique*. hwæt, *porro*, *adhuc*.

Intentionis & comparationis: ſwiþe, *valde*. to ſwiþe, *nimium*. wel, *valde*, *ſatis*: ut, wel manega, *valde multa*, LL. *Inæ* c. 43. ma, *magis*. ma þonne, *magis quàm*. Nu monige on Norþanhymbra þeode ge æþele ge un-æþele hy ſylfe. ⁊ heora bearn ma gyrnaþ on mynſter ⁊ on Godes þeowdom-had to ſyllanne. Ðonne hi ſynd bigongende woruldlicne camp-had. ſeo wiſe hwylcne ende hæbbende ſy ſeo æfter yldo geſyþ ⁊ ſceawaþ. Hæc contra creſcentem indies exceſſum monaſteriorum, & monachorum ipſe *Beda* monachus *H. E.* lib. 5. cap. 24. Eodem tendit, quod valetudinarius ſcripſit paulo ante obitum in epiſtolâ ad *Egbertum* antiſtitem, quam edidit clariſſimus *J. Waræus* eques auratus A. D. MDCLXIV. In hâc epiſtola graviter taxat prævalentem condendi monaſteria conſuetudinem, quæ *per incuriam Regum*, ut ipſe ſcribit, *præcedentium*, *donationeſque ſtultiſſimas*, ad longè majorem numerum, illo vivente, excreverant, quàm quem reſpublica ſive *civilis*, ſive *eccleſiaſtica* pati aut poſſet, aut deberet. Ðearle, *multum*, *nimis vehementer*. micclum, *multum*, *nimium*. eallunge, *prorſus*. færinga, *ſubitò*, *illico*. bet, *melius*. wyrſe, *pejus*. mid ealle, *omnino*. hrædlice, *actutùm*. genoh, *ſat*, *ſatis*. ſwiþor, & hraþor, *magis*. recene, cito, *ſtatim*, confeſtim. ealles, plenariè. ealles to ſwiþe, *ultra modum*. ealles to gelange, *nimium diu*. ealles to fæſte, *nimium tenaciter*. eallum gemettum, *omnimodè*. heapmælum, *acervatim*. ma, *magis*. þe ma þe, *magis quàm*. hlude, *clamoſe*, ut clypa hlude, ⁊ heſe up ðine ſtemne, *Hom.* in Dominic. 1. in XL[a]. to þan, *tam*, *adeò*. ne ſy nan man to þan arleas. þæt he Adam wyrige, *ne quis tam improbus ſit*, *ut Adamum èxecretur*, Bed. H. E. p. 67. lytestne, *pene*: ut lytestne eall his weorod, *omnis pene ejus exercitus*. hreconlice, *cito*. hraþe, *cito*. hrædinge, *cito*, *brevi*. tohrædlice, *nimis feſtinanter*. geornlice, *ſedulo*. hwæthwara, *paulo amplius*. Ðæs þe ma, þæs þe mare, *eo magis*. geare, geara, *bene*, *valde*, *ſatis*, cum verbis ſenſus: ut, gemunan, cennan.

Remiſſionis: lytlum, *paulatim*. ſtund-mælum, *ſenſim*. ſticce-mælum, *paulatim*. ſofte, *ſuaviter*. fægere, *gradatim*, *pedetentim*. hwon, *paululum*. hwæt-hwega, hwæt-hugu, hwæt-hwugu, hwæt-hwygu, *pauliſper*, *pene*. hwonlicor, *minus*. wona, wana, *minùs*. anes wana, *uno minùs*. hwon, *paulum*, *parumper*, *raro*. hwene, *vix paulo*, *paulum*. lyt, *parum*, *minus*. lythwon, *parumper*. to lyt, *minus*. hugu, hugudæl, *parum*. hwonlic, *parumper*. hwæthugu, hwæthwegu, hwæthwega-nunges, *aliquantum*, *paulum*, *parum*, *modice*. exempl. vide in capitis quinti regula 21.

Congregandi: ſamod, *ſimul*. ætgedere, *ſimul*.

Qualitatis, & modi: wel, *bene*. geara, *benè*, *valdè*, *ſatis*. yfele, *malè*. fægere, *pulchrè*. unceapunga, *gratis*. arwunga, à *Goth.* **AKNGA**. *gratis*. æninga, *neceſſario*. ſwutolice, *expreſſè*. earunga, vel earunge, *coram*, *palam*, *publice*. dearnenga, dearnunga, *clam*, *furtim*, *occultè*. ſundron, *ſecreto*. ælcor, *alias*. holunga, holunga, *nequicquam*. todæledlice, *ſeorſim*, *diviſim*. digellice, *ſecretè*. ſnoterlice, *prudentèr*, à ſnotor, *prudens*. heardlice, *duritèr*, à heard, *durus*. rihtlice, *rectè*, à riht, *rectus*. Hic notandum omnia adjectiva poſitivi gradûs, qualitatem, vel modum rei ſignificantia adverbiaſcere in LICE, quod apud Nos vertitur in **ly**: ut in **rightly**, *rectè*. Præterea notandum eſt, adverbia qualitatis, quia qualitates ipſæ intenduntur, & remittuntur, per gradus etiam comparari: ut, à ſnoterlice, *prudenter*; ſnoterlicor, *prudentius*; ſnoterlicoſt, *prudentiſſime*. A rihtlice, *recte*; rihtlicor, *rectius*; rihtlicoſt, *rectiſſime*. huceares, *qualitercunque*. bestæl, *clam*, *furtim*. Ang. **beſtealthy**. Æninga, *neceſſario*: ut, gif þa cnihtas æninga offlagene beon, *ſi neceſſe eſt pueros interfici*. *Bed.* H. E. p. 299. Ðær onbead þ hi æninga gedydon þ Wilfrid wære onfongen on his B.ſcire, *& juſſit*, *ut illi ea facerent*, *quæ neceſſaria eſſent* [quæ neceſſitas poſtularat] *ut Wilfridus in epiſcopatum ſuum reciperetur*. Ælce healfe, ælce wiſe, *omnifariam*.

Similitudinis: ſwa, *ſic*. ealſwa, *ſic*, *ſimiliter*. Ðus, *ſic*, *ita*. þus gerad, *talis*, *hujuſmodi*. ſwa ſwa, *ſicut*, *quaſi*, *uti*. eacſwilce, *conſimiliter*. ſwa gelice, *ſimiliter*, *ſic*. ſameylca ſwa, *ita*, *taliter*. ſwilce, *quaſi*, *ac ſi*. Swilce God hi neadige to yfel dædum, *quaſi illos Deus ad malefacta cogeret*,

geret, Bed. Hiſt. Eccl. p. 64. endemes, *pariter*, *ſimiliter*. ac bugon ealle endemes to Gode, *ſed omnes pariter ad Deum convertebantur*.

Opponendi. ongean, ongeon, & gean, geon, *adverſus*, *contra*, *adverſum*, *ex oppoſito*, &c.
Ordinis: ðær rihte, *confeſtim*, *rectà*. and ðær rihte wearþ ſe man geclænsod fram his fulan gaste, *Hom.* in Paſſ. S. *Barthol.* ſiððan, *deinceps*, *poſtea*. nextan, *poſtea*. nextan, *tandem*, *pene*. on bæc, *retro*. eft, *iterum*. oð þis, *hactenus*. ufor, *ſuperius*. ufemest, *ſupremo*. ætnextan, *poſtremo*, *noviſſime*, *tandem*. ⁊ gehu-elles, *& cætera*, vel *ſimilia*. of þam, *inde*. hwyrftum, *viciſſim*. hyndan, *retro*, *poſt*. behindan, *id*. on bæc, on bæcling, *à tergo*, *pone*. þæræfter, *poſtea*. and swa forþ, *&c. deinceps*. ac cwyþ ure fæder. and swa forþ ealle ða word þe þæræfter fyliaþ, *ſed dicit* Pater Noster, *& deinceps omnia verba, quæ poſtea ſequuntur*. cod. MS. *Jun.* Nu get, nu ged, *hactenus*. midþyþe, *ſimulac*. ærþamþe, *priuſquam*. ærest *prius*, *primum*, *primo*. æt næxtan, æt nehstan, *poſtremo*, *noviſſime*, *denique*.

Demonſtrandi: efne, hær is, þer is, nu her, eællenge, *en*, *ecce*. heonu, henu. *en*, *ecce*, loca, loca nu, *vide ſis*. sihþe, *vide*, *ecce*. henu ł sihþe, ł heris fæmne in innoþe ł in hrife hæfþ, *ecce virgo in utero habebit*, cod. *Ruſh.* bibl. *Bodl.* Matth. 1, 23.

Interrogandi: hwy, *cur*? forhwy, forhwyg, forhwon, *quamobrem*? tohwy, *quare*? humeta, *quomodo*? cwyst ðu, vel cwystula, *an*, *num*? hu oft, *quoties*? to hwan, to hwon, *quorſum*? *quouſque*? cweþe we, *nunquid*, Matth. XII, 24. cweþe ge, *nunquid*, Matth. IX, 15. hu ne, ah ne, *nonne*? Ah, *nunquid*. Ah ic hit am, *nunquid ego ſum*, Matth. XXVI, 22. cod. evang. interl. *Cott.* Ah huu, *quomodo*. ah huu biþ gefylled writo, *quomodo implebuntur ſcripturæ*, verſ. 54. hu lange, *quouſque*? hwæder, *nunquid*? hwænne, *quando*? hwær, *ubi*? hwæþer, *an*? hwanon, *unde*? hwider, *quo*? to hwon, *quid*, *cur*? hwæt, *num*, *an*?

Numeralia: æne, *ſemel*, tuua, *bis*. ðriwa, *ter*. feower siþon, *quater*, &c. on twa wisan, *bifariam*. on þreo wisan, *trifariam*. on ælces wisan, *omnifariam*. SIBUNSINÞAM, *ſepties*, Luc. XVII, 4. tynsiþon, *decies*. twa hund siþon *ducenties*. twa wisan, on twam healfe, *bifariam*. gien, *iterum*. furþon, furþum, *quinetiam*, *præterea*. get ma, *præterea*. toforan þam, *præterea*. eftsona, *iterum*. on twa, *in duas partes*. Ang. in two. Porroque notandum eſt, multa abverbia à nominibus adjectivis eſſe nata, & inſtar adjectivorum comparari in or, & oſt: ut, dirstelice, *audacter*, dirstelicor, *audacius*, dirstelicoſt, *audaciſſime*.

Denique unicum eſt adverbium apud *Anglo-Saxones*, ſcilicet gelong, quod verbo ſubſtantivo præpoſitum *occaſionem*, *cauſam*, *culpam*, *conſilium* & *datam operam* ſignificat per quæ aliquid fit vel contingit: ut, gif þu wenst þ hit on þe gelong ſe þ ða populo sælþa on þe swa onwenda sint. ðonne earst þu on gedwolan, *tu, ſi putas te in cauſa eſſe [tua culpa evenire] quod fortuna adeo in te ſit mutata, erras*, Anglice, if thou thinkeſt that it is long of thee, &c. at forſan aliquis gelong inter adjectiva aptota potius, quam adverbia, numerandum fore contendat.

Adverbia Gothica.

Loci: HER, *hic*. JAINAR, *illic*. JAINDWAIRÞS, *illuc*. ÞAR, & ÞARUH, *ibi*, *illic*. ÞAREI, *ubi*. ÞADEI, *ubi*, *quo*. ÞISΘADUH ÞADEI, *quocunque*. FAIRRA, *longe*, *procul*. IUP, *ſurſum*. DALAÞ, *deorſum*. ALJAÞ, *aliorſum*. ANDALAL, *ubique*, *undique*. ΘAÞ, vel ΘAD, *quo*. ÞISΘADUH, *ubicunque*. ΘADRE, *quo*. HIDRE, *huc*. JAIND, *illuc*. UT, UTA, *extra*, *foras*. ÞISΘADUH ÞEI, *quocunque*. ÞISΘARUH ÞEI, *quocunque*, *ubicunque*. JAINÞRO, *inde*. ΘAÞRO, *unde*. IUPAÞRO, *à ſummo*. FAIRRAÞRO, *à longè*. ALJAÞRO, *aliunde*. DALAÞRO, *de deorſum*. Quibus addi poſſunt adverbia verbalia vocantis ſimul, & accerſentis: HIRI, *huc*, *in hunc locum*, δεῦρο. HIRJIÞ ad plures, δεῦτε, *huc agite*. HIRJATS ad duos, *huc agite*. IBUKAI, & IBUKANA, *retro*. BISUNJANE, *in proximo*, *in circuitu*. ALLAÞRO, *undique*. ÞAÞRO, *hinc*. ALJAÞ, *aliò*, *aliorſum*. AFTANA, *retro*, *retrorſum*. INNAÞRO, *ab intus*. UTAÞRO, *ab extra*. UTAÞRO MANS, ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου.

Temporis: SUNS, & SUNSAIW, *confeſtim*, *ſtatim*. JU, & JUÞAN, *jam*, *nunc*. ANAKS, *ſtatim*, *ſubito*. FRAMWIGIS, *ſemper*. ÞAN, *cùm*, *quando*. ÞANDE, *dum*. DAGAΘANOH, *DAGAΘAMMEH, *quotidie*. HITA, vel HIMMA DAGA, *hodie*. GISTRADAGIS, *cras*. AIRISÞAN, *olim*. NI NAUH, *nondum*. ΘANHUN, *unquam*. NI ΘANHUN, *nunquam*. DU AIWA, IN AIWIN, UND AIW, *ſemper*, *in ſeculum*, *in æternum*. NI AIW, *nunquam*. ÞAN, *tum*, *tunc*. NU, *nunc*. SINTEINO, *ſemper*. FRUMIST, *primum*. UHTWO, *mane*. UND ÞATEI, *donec*. SWA LAGGA ΘEILA SWE, *quamdiu*. UFTA, *ſæpe*. UKKIÞE, ὅταν, *quum*. FAURÞIZEI, *priuſquam*. FAURÞIS, *prius*. NAUH, ἔτι. AIW, & NI IN AIWA, *nunquam*. Marc. II, 12. IX, 33. NAUH ÞANUH, *nondum*. NI NAUH ÞANUH, *nondum*. UND HITA, *uſque nunc*. FRAM HIMMA, *à modo*, *ex hoc*. BI ÞE, ὕστερον. HINA DAG, *hodie*. ÞAÞRO, *ex eo*, *hinc*. ÞAÞRO ÞAN, *poſtea*. AIRIS ÞAN, *olim*.

Adverbia qualitatis apud *Gothos*, magnâ ex parte, formantur ab adjectivis neutris, in ABA,

* Inde vox *Anglo-Saxonica* dæghwamlic, *quotidianus*, urne dæghwamlican hlaf, *Matth.* VI, 11.

vel

vel ba: ut à froda ſapiens, frodaba ſapienter. à gatil opportunum, gatilaba opportune. à triggwa fidele, triggwaba fideliter. à raiht, raihtaba. ab abr validum, vehemens, abraba valde, vehementer. ab aglu difficile, agluba difficulter. ab analaugn occultum, analaugniba occultò. à swikunþ manifeſtum, swikunþaba palam. ab ubil malum, ubilaba male. à bairht, ſplendidus, bairhtaba, ſplendide. Huc refer, gabaurjaba, libenter. arniba, caute. glaggwuba, diligenter, accurate. balþaba, aperte, libere, Joh. vii, 13. usstiuriba, luxurioſe. andaugiba, manifeſte, palam. baitraba, amarè; quorum adjectiva non occurrunt. sniumundo, cum feſtinatione. andaugjo, manifeſte. þiubjo, clanculum. usdaudo, ſollicite, sprauto, cito. unagein, ἀφόβως, ſine timore. maiswe, multo. mais, magis. samaleiko, ſimiliter.

Reliqua ponuntur promiſcue: sware, temere, abs re. aftra, denuo. allis,* omnino. bisunjai, vere. nauh, nauhþan, nauhþanuh, adhuc. ninauh, necdum. hauhis, ſuperius, altius. þanamais, adhuc, amplius. juþanameis, adhuc. * sai, ecce. þanaseiþs, ultra, amplius. niþau, niþauh, non. niþþan, non, neque. niþþan nauh nondum. aftaro, & aftano, retrò. framisleitil, puſillum. gahahjo, deinceps. þatainei, tantum. sundaro, ſegregatim. aftana, retro. faurþis, & faurþizei, priuſquam. saman, samana, ſimul. aiw, niaiw, ni in aiw, nunquam. jaþþau, forſan, forſitan. ei aufto, ſi forte. ibai þau, & ibai aufto, alioquin, ne forte, numquid. niu aufto, ne forte. swa, ſic. swaswe, ſicut, prout, ita. swaei, ita ut, itaque. jah, etiam, certe. ne, non, ni, vel nih, ne, ni. niþau, &, nihþau, nequaquam. þaruh, ibi. niu, non, nonne. duƕe, & duþþe, quare. niun, non, ne. bisunjane, in proximo. compoſita hæc vox videtur ex præpoſitione bi, & siun, viſus, viſio; unde du þaim bisunjane haimom, ad vicos in conſpectu, vel circuitu. weihsa bisunjane, caſtella in conſpectu, vel quæ in proximo ſunt. An minero anſiunne, in conſpectu meo, Willeram. aiþþau, εἰ δὲ μήγε. biþeh þan jah, atque inſuper. undƕaufilau, quanto magis. ufto, forſitan. þau, an? nonne? juþanaseiþs, deinceps. ufarassau, ὑπερπερισσῶς, abundantius. ja, jai, ſic, certe, ſane, ita eſt. þaruh, ergo. gaustajane, perfecte. hauis, ſuperius. ibaiei, nunquid?

Caput Tertiumdecimum.

De conjunctionibus.

Copulativæ: and, ond, &. eac, etiam, item, quoque. eft, porro, iterum. hƿæt, &. Diſcretivæ, & disjunctivæ: oððe, vel, aut, ſive. ne, nec, neque. aþor oððe, ſive, aut. oððon, aþor oððon, idem. ægþer, ouþer, vel, ſive. hƿæþer, ſive, utrum. nehƿæþer, neque. sƿa hƿæþer sƿa hyt sy, ſive. nana, neque. ac, ſed. sam, ſive: sam hi fæsten, sam hi ne fæsten, ſive jejunent, ſive non jejunent, Reg. Monach, cap. xliii. Sam ƿe ƿillan, sam ƿe nyllan, ſive nobis volentibus, ſive nolentibus, Boeth. p. 92. Nen, neque. sƿa hƿæþer sƿa sƿa, ſive, ſive. oþer tƿega oððe, aut, vel: forþam oþer tƿega oððe hi næfre to nanum men ne becumaþ. oððe hi þær næfre fæstlice ne þurhƿuniaþ sƿelca sƿelce hi ær to coman, quoniam [beatitudines mundanæ] aut nunquam hominibus obveniunt, aut nunquam tales manent, quales prius advenerunt, Boeth. p. 19. hƿæt ælc þara þe þas ƿoruld-gesælþa hæfþ. oþer tƿega oððe he ƿat þat he him fromƿearde beoþ. oððe he hit nat, ad hæc is qui mundana felicitate fruitur, vel ſcit eam à ſe eſſe tranſituram, vel id neſcit. Boeth. p. 22.

Interrogativæ: hƿi, cur? forhƿy, forhƿyg, forhƿon, quare? la, ne, necne, anne, nonne? Exemp. understandest þu la, ſentis ne? ƿilt þu la, viſne? cƿyþst þu, cƿyst þu, cƿyst þu la, num, anne, nonne? † ƿenst þu, num, anne, nonne? † cƿæþ ge, num, anne, nonne? cƿeþe ƿe, nunquid? Matth. xii, 24. hƿæþer þe, num? hu, humeta, quomodo? hunu, nonne: ut, hunu drihten, nonne dominus? Pſ. xxxviii, 11. ſed, etiam, ſimiliter, utpote.

Completivæ: and, ſed, autem. soþlice, ƿitodlice, autem, vero, quidem. eac, autem, vero, equidem, utique. hƿæt, quid multis? þat, þatte, þat te, quod. hƿæt þa, verum. sƿilce. sƿa hit ƿæs, utpote. uton, uton nu, ſed, præterea, porro, denique, nunc demum. sƿilce eac, quin &, etiam, præterea. eac sƿilce, præterea, quoque. furþon, furþum, etiam, quinetiam.

Adverſativæ: ðeles, ne. ðeah, quamvis, tametſi. hƿæþere, hƿæþer, hƿæðer, tamen, veruntamen. ðeah hƿæþere, ne vero, veruntamen. nales—ac, non* ſolum—ſed. sƿilce, etiam, quidem.

---

* Derivatur à verbo Mæſo-Gothico saiƕan, videre. †† Matth. xxiv, 45. Marc. ii, 19.

ac, ſed. piþ þon ðat, *dummodo.* to þon þat, *adeo ut.* ðeah þe, *quamvis, ac, etiam.* spa þeah, *tamen, veruntamen.* ðeah þe, *etſi, quanquam, licet.* and, *at, aſt, ſed.* æʒþer ʒe, ʒe, *cum, tum, tam, quam.* ða pæron æʒþer ʒe spiftran. ʒe unpealtran, *erant autem cùm velociores, tum minus mutantes,* chron. *Sax.* ðær ʒefleamde ʒe þa Wealas ʒe þa Deniscan, *ibi cum Britannos, tum Danos fugabat,* chron. *Sax.* an. DCCCXXXV. he bebead æʒþer ʒe on ðære ealdan æ'. ʒe on þære nipan æ', *juſſit tam in veteri lege, quam in novâ lege,* MS *Voſſii,* de officio hominis Chriſtiani. ʒe aliquando eleganter ter repetitur: Ðeah nu God ʒefylle ðara peleʒra manna pillan ʒe mid ʒolde. ʒe mid seolfre. ʒe mid eallum deorpyrþnessum. spa ðeah ne beoð þurst ʒefylled heora ʒitsunʒa, *Etſi, deus divitum appetitum quum auro, tum argento, tum etiam omne genus pretioſiſſimis, expleret, nihilominus eorum avaritia ſatis non extingueretur,* Boeth. p. 14. Na læs ðat an--ac, *non ſolum-verum etiam*: ut, spa þat na læs ðat an ealle þine ealdran. ac ealle cyninʒas oferstiʒest, *ita ut non ſolum omnes tuos progenitores, ſed omnes Reges tranſcendas.* na læs þat an hpilce dæʒ. ac eac spilce hpilce compes, *non ſolum qua die, verum etiam quo genere certaminis.*

Conditionales: ʒif, *ſi.* ʒif æfre, *ſi quando.*

Exceptivæ: butan, *niſi.* nymþe, nemne, *niſi.* nymþe ꝥ, *niſi quod.* huru-þinʒa *ſolum, ſolummodo.*

Illativæ: forþan, forþam. forþanþe, forþamþe, *quia, quoniam, quamobrem.* forþe, *quia.* * forþi, forþi þe, *propterea, idcirco.* eornostlice, pitodlice, *ergo, igitur.* ðæs, *propterea quod.* ðy, *propterea, ideo, quia, quamobrem, quoniam.* ða, & þa þa, *quapropter, quamobrem.* forþi þonne, *quamobrem.* hpæt, *itaque, at vero, autem.* aþy, *Cimbrice* a Þvi, *ideo, eo quod,* & cum ðe, *propterea quod.* hpelc ʒesceadpis mon mihte cpeþan þæt he aþy peorþra pære ðeah he hine peorþode, *quis prudens jure poſſit dicere ſe eò digniorem eſſe, quod iſte* [Nero] *eum honorificaret,* Boeth. p. 62. ut autem þy à *Cimbrico* Þvi vertitur in þe: ſic aþy ſcribitur aþe. penst þu ꝥ hi aþe deorpyrþran seon. ðe hi to þinre note ʒalende pæron, *putaſne quod pretioſiora ſunt, propterea quod tibi ad utendum accommodata erant.* ʒeþenc nu hpæþer æniʒ mon beo aþy unpeorþra ðe hine maniʒe men forseon, *cogita cum animo tuo an quis indignior ſit, propterea quod multi eum deſpiciant,* p. 62.

Diminuentes: huru, *ſaltem,* & huruþinʒa, *Matth.* XIV, 36. hpæʒa, *ſaltem, Otheri* periplûs pag. ult.

Cauſales: ðy, *propterea, quia, ideo.* þat, *ut.* forþam, *quoniam.* myd þy, *quum.* mid ðy þe, *ſimulac.* þy þe, *quoniam.* piþ ðone þat, *ita ut, dummodo.* ðatte, *quod.* to þon, *ut, eo fine*: to þon þat unlærede syn ʒelærede, *ut indocti doceantur.* forþiʒ, *quamobrem*: forþiʒ ne byþ nan bot naht. butan þær beo ʒespicnesse, *quamobrem nulla pœnitentia valet, ſine ceſſatione,* Cod. MS. *Jun.* forþi, *idem.* Ðæs, *quod, eo quod, propterea quod, ex quo.* ðæs þy, *quippe.* þæs ic polde of selde sunu meotodes drihten adrifan, *quòd dominum Dei filium ex aulâ* [cœleſti] *vellem expellere.* verba *Satanæ* apud *Cædm.* XCV, 7.

Conjunctiones Gothicæ, *promiſcuè poſitæ.*

𐌰𐌸𐌸𐌰𐌽, *autem, enim, verò.* 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *utique.* 𐌹𐌸, *autem, verò, &, ſi, ergo.* 𐌾𐌰𐌷, *&.* 𐌰𐌺𐌴𐌹, *ſed.* 𐌹𐌱𐌰, *numquid?* 𐌹𐌱𐌰𐌹, *numquid?* 𐌹𐌱𐌰𐌹𐌴𐌹, *numquid?* 𐌸𐌰𐌿, 𐌲𐌰𐌸𐌰𐌿, *forſitan,* 𐌸𐌰𐌿𐌷𐌾𐌰𐌱𐌰, *quanquam.* 𐌸𐌰𐌿, *an? quàm.* 𐌸𐌴𐌴𐌹, 𐌸𐌹, *quia, ut.* 𐌱𐌹 𐌸𐌴, *quum.* 𐌳𐌿 𐌸𐌴, 𐌳𐌿𐌷𐌸𐌴, 𐌳𐌿 𐌸𐌴𐌷, 𐌳𐌿 𐌸𐌴𐌴𐌹, 𐌳𐌿𐌸 𐌸𐌴, *ideo, quamobrem, eo ut, præterea.* 𐌿𐌽𐍄𐌴, *quod, enim, quia, quoniam.* 𐌿𐌸𐌸𐌰𐌽, *quidem.* 𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹, *ſi.* 𐌰𐌹𐌸𐌸𐌰𐌽, *autem.* 𐌰𐌹𐌸𐌸𐌰𐌿, vel 𐌿𐌸𐌸𐌰𐌿, *aut.* 𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹, *ſi.* 𐍃𐍅𐌴𐌸𐌰𐌿, *tamen, veruntamen.* 𐌽𐌹𐌱𐌰, *niſi.* 𐌽𐌹𐌱𐌰 𐌸𐌰𐌿, *niſi forte.* 𐌰𐌻𐌻𐌹𐍃, *enim, quidem.* 𐌰𐌺, 𐌰𐌺𐌴𐌹, *ſed.* 𐌾𐌰𐌿, 𐌲𐌰𐌿, *ſi.* 𐌸𐌰𐌽, *cùm, autem.* 𐌸𐌰𐌽𐌳𐌴, 𐌸𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹, *quia, quod, dum.* 𐌽𐌿, 𐌽𐌿𐌷, *ergo, igitur.* 𐌰𐌻𐌾𐌰, *ſed.* 𐌸𐌰𐌽𐌿𐌷, 𐌸𐌰𐌽𐌽𐌿𐌷 𐌸𐌰𐌽 𐌽𐌿, *ergò, igitur, cùm, tunc.* 𐌸𐌰𐌺𐌿𐌷, *ergo, autem.* 𐌴𐌹, *ut, quòd, quaſi.* 𐌰𐌿𐌺, *enim, etenim, etiam, quippe.* 𐌿𐌺𐌺𐌹𐌸𐌴, *quum.* 𐌽𐌰𐌿𐌷, *adbuc.* 𐌽𐌹𐌿, *nonne?* 𐌿𐌽𐍄𐌴, *donec.* 𐌺𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐍃, *igitur.* 𐌸𐌰𐌽𐌳𐌴, *ſi autem.* 𐌸𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹, *quia.* 𐌿𐍃𐌾𐌰, *niſi, excepto.* 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌴𐌹, 𐌳𐌿 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌴𐌹, *quòd.* 𐌿𐌽𐍄𐌴, *quòd, quia, quoniam.* 𐌸𐌰𐌽𐌴𐌹, *ut.* 𐌼𐌹𐌸 𐌸𐌰𐌽𐌴𐌹, *dum.* 𐌽𐌹𐌿 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *nè fortè.* 𐌽𐌹𐌷𐌸𐌰𐌽, *neque.* 𐌾𐌰𐌷 𐌸𐌰𐌽 𐌰𐌿𐌺, *etenim.* 𐌹𐌽𐌿𐌷, *&,* Joh. VII, 32. 𐍈𐌰𐌹𐍅𐌰, *quomodo.* 𐌸𐌰𐍄𐌴𐌹, *quòd.* 𐌿𐌷𐌸𐌰𐌽, *enim, ergo.* 𐌰𐍄𐌿𐌷, *vero.* 𐌽𐌰𐌿𐌷𐌸𐌰𐌽𐌽𐌿𐌷, *adbuc.* 𐌰𐌽, aliquando præponitur interrogationibus: ut, 𐌰𐌽 𐍈𐌰𐍃 𐌼𐌰𐌲 𐌲𐌰𐌽𐌹𐍃𐌰𐌽, *quis poteſt ſalvus fieri,* Luc. XVIII, 26. *v.* Joh. IX, 36. XVIII, 37. 𐌴𐌹𐌸𐌰𐌿 𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹, *alioquin.* 𐌿𐍃𐌾𐌰, *niſi.* 𐌹𐌸 𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹 𐌽𐌹, *ſin autem.* 𐍃𐌹𐌰𐌿, εἰ, *an.* 𐌰𐌻𐌻𐌹𐍃 𐌸𐌰𐌽, *cum enim.* 𐌿𐌽𐍄𐌴 𐌺𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐍃, *quoniam, enim, quandoquidem.* 𐌰𐌿𐌺 𐌺𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐍃, *enim, etenim.* 𐌺𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐍃, *quidem, vero.* 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *utique.* 𐌴𐌹 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *ſi forte.* 𐌹𐌱𐌰𐌹 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *ſi forte, alioquin.* 𐍃𐍅𐌴𐌸𐌰𐌿. *quidem, veruntamen.* 𐌹𐌽 𐌸𐌹𐌶𐌴𐌹, *propterea quod, eo quod, quoniam.* 𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹 𐌸𐌰𐌽𐌳𐌴, *ſi vero.* 𐌸𐌰𐌽𐌳𐌴 𐌽𐌿, *ſi autem.* 𐌳𐌿 𐍈𐌴, *quare.* 𐌾𐌿, μὲν, *quidem.*

---

* [illegible], fore thy, in *R.* extat hæc conjunctio in ſatyrogr. **Forthy bewere ye wiſe men.**

CAPUT QUARTUMDECIMUM.

De Præpoſitionibus.

I. PRæpoſitiones *Anglo-Saxonicæ* conſiderantur vel in conſtructione, vel in compoſitione.
II. *In* conſtructione, vel regimine, Præpoſitionum quædam regunt accuſativum; quædam ablativum vel dativum; & quædam utrumque.

III. Præpoſitiones, quæ regunt accuſativum caſum, eæ ſunt, quæ immediate ſequuntur:

Togeanes, *contra, erga, adverſus*: ut, togeanes hyne, *Pſ.* XII, 4. togeanes his ƿynd he gæþ.

Teh, *contra*: teh hine ða ferdon, *tum contra illum venerunt*.

Be, *in, ad*: Æfest sulh-ælmessan XV niht ofer Eastran. geogoþe-teoþunge be Pentecosten. Rom-feoh be Petres mæssan. eorþ-wæstma be ealra halgena mæssan. cyricsceatt to Martinus mæssan. ⁊ leoht-gesceatu þriwa on geare. ærest, on Easter-efe. ⁊ oðre siþe on Candel-mæsse æfen. ðriddan siþe on ealra Halgena mæssefen, *primùm arationis eleemoſyna quindecim dies poſt Paſcha; fœtuum decimæ in Pentecoſte; nummus papæ pendendus ad Petri feſtum; terræ fruges, in omnium Sanctorum feſto; eccleſiæ cenſus in feſto Sancti Martini; nummi autem candelares ter in anno; primo in vigiliis Paſchæ, ſecundo in vigiliis feſti purificationis B. Mariæ, tertio in vigiliis feſti omnium Sanctorum.* Cod. MS. Canonum, inter libros *Junianos*.

Siððan, *poſt*: ut, siððan missera worn, *poſt certum annorum numerum*, Cædm. XXVII, 22.

Emb, embe, vel ymb, ymbe, *circum, circa, ſuper, de*: ut, emb hyne, *Luc.* XI, 54. ymbe Godes rice, *Hom.* in aſcenſione *Domini.* ymbutan, *circum*: ut, ymbutan hine, *circum ſe*, Matth. VIII, 18.

For, *pro, vice*, ut, gebydde eower ælc for oþerne, *alter veſtrûm pro altero oret*, Bed. E. H. p. 342. On æfen timan ure drihten offrode. æt æfengereorde ⁊ dælde his discipulum þurh halig gerine hlaf and win for his sylfes lichaman. ⁊ for his agen blod, *in veſpertino tempore Dominus noſter immolabat: in convivio ſuo veſpertino diſtribuit diſcipulis ſuis per ſanctum myſterium panem & vinum, pro ſui ipſius corpore, & pro proprio ſanguine*, Cod. can. MS. ſub Rubricâ de officiis diurn. & noct. cap. XXXI. Et ne fortuitò hoc dictum videatur, idem in iiſdem verbis ſæpiùs occurrit quaſi conſultò: ut fol. *Mſpti* 37. a. Crist wæs presbyter. ða ða he nam hlaf. ⁊ heold betweox his handum. ⁊ þone calic eac swa. ⁊ to heofonum beseah. ⁊ to his fæder clypode. ⁊ ðanciende bletsode to husle. ⁊ syþþan het his discipulum sealde to ðicganne for his sylfes lichaman. and for his agen blod. vide quoque fol. 38. b. Et ſi Dominus panem pro ſui ipſius corpore, & vinum pro proprio ſanguine diſtribuit; dicant nobis Papiſtæ, quî potuit dare *ſui ipſius ipſummet naturale corpus, & corporis ipſummet naturalem* ſanguinem *diſcipulis edendum, & bibendum. Huc ſpectat* etiam quod legitur *Mſpti* fol. 39. a. Se mæsse-preost getacnaþ Cristes sylfne. ⁊ þæt altare getacnaþ Cristes rode. ⁊ seo oflete getacnaþ Cristes lichaman. ⁊ win ⁊ wæter on þam calice geswutelaþ ða halignessa þe of Cristes sidan ut-fleowan. ðæt wæs blod. ⁊ wæter, *ſacerdos ſignificat Chriſtum ipſum, & altare ſignificat Chriſti crucem, & panis euchariſticus ſignificat corpus Chriſti, & vinum cum aqua in calice indicat ſanctum illud, quod ex Chriſti latere fluxit, id erat ſanguis, & aqua.* Ealle hig hæfdon Johannem for anne witegan. *omnes habent Johannem, ſicut prophetam.* For, *propter*: ut, for eowre lage, *propter traditionem veſtram*, Matth. XV, 3, 6. gebiddaþ for eowre ehteras ⁊ tælendum eow. *Matth.* V, 44. ubi utrique caſui inſervit illud for.

Beforan, *coram*: ut, beforan ðine ansyne, *coram facie tua. Luc.* VII, 27.

Wiþæftan, *poſt, pone*: ut, wiþæftan his fet, *Luc.* VII, 38. wiþæftan þa menigu, *Marc.* V, 27.

Þurh, *per, trans, ultra*: ut, ðurh þa ceastre, and þæt castel. ðurh gebeorscipas wiste-gum, *Luc.* IX, 14. se mæra cyning Salomon. ⁊ se wisesta manna gewyrcte ꝥ forme tempel ærest on Hierusalem Gode to lofe gehalgode. swa ure Drihten sylf þurh þone halgan gast him getæhte, *Hom.* in dedicatione eccleſiæ.

On, *in*, vel motum ad locum, ða comon fram east-dæle to gebiddenne hi on Ierusalem, *devenerunt ex plaga orientali orandi cauſa, Hieroſolymas*, chron. *Sax.* Gibſ. An. DCCCXLVII. & ut *inter, ſuper*, ſignificat: ſic, on ða þornas, *Luc.* VIII, 7. on læcas, *Luc.* VIII, 43. on þa sceaþan, *Luc.* X, 36. on ðone heofen beseah, *Luc.* IX, 16. on anne munt, *v.* 28. hoc ſenſu eleganter caſui ſuo poſtponitur: ut, þære halgan rode. þe ure drihten on þrowode, *Hom.* de invent. crucis.

Ofer, *ſuper, ſupra, trans, ultra*: ut, ofer þisne were, *Luc.* VIII, 21. ofer mine mysan, *Luc.* XXII, 30. ofer þone muþan, *Marc.* V, 21. ofer þa godan, and ofer ða yfelan. he behealð on ða tacna þe he worhte ofer þa untruman menn, *Hom.* in *Abiit Jeſus trans mare Galileæ.* Ofer tyn ceastra, *Luc.* XIX, 17. ofer, *poſt, contra*: ut, ofer Eastron gefor Æþered cyning, *poſt paſcha deceſſit Ætheredus rex.* ofer twelftan niht, *poſt epiphaniam.* And gif ꝥ hus ofer hyt sylfe biþ todæled, *& ſi domus ſuper ipſam diſpertiatur*, Marc. III, 25.

Ongean, *in, contra, adverſus*: ut ongean Galileam, *Luc.* VIII, 26. ongean haligne gast;

Luc. XII, 10. ongean þone bryðguman, *Matth.* XXV, 1. Saul. Saul. Hwi ehst þu min. yfel biþ þe sylfum. þ. ðu spurne ongean ða gade, *Hom.* de paſſ. S. *Pauli.*

Ondeonan, *in, adverſus, contra aliquem*, vel *contra alicujus voluntatem & mandatum*: ut, him ða Adam eft andswarode. me ða blæda on hand bryd gesealde. freolicu fæmne. frea drihten min. ðe ic ðe ondeonan geþah, *tum ei iterum Adamus reſpondebat: O domine mi, libera fœmina ſponſa mea fructum illum, quem contra voluntatem tuam edebam, mihi tradidit in manum*, Cædmon XXII, 1. Sic ibidem, lin. 6, ða þu gitsiende on beam gripe. blæda name on treowes telgum. ⁊ me ondeonan æte þa unfreme. Adame sealdest wæstme, *quod tu concupiſcens ſuſtuleris ex arbore fructum, eum rapiens ex arboris ramis, & contra meum mandatum ediſti, & tradidiſti Adamo pernicioſum fructum.*

Neah, neh, *fere, prope, juxta*: neah twelf wintre, *Luc.* VIII, 42. neah eahta dagas, *Luc.* IX, 28. Ita, for nean: ut, for neah ðreo þusend. for neah þrittig geara. neh cyricean þara eadigra Apl'a, *juxta Eccleſiam beatorum Apoſtolorum.*

Buton, butan, *præter, ultra, extra*: ut, buton Petrum and Johannem, *Luc.* VIII, 51. buton fif hlafas, and twegen fixas, *Luc.* IX, 13.

Oþ, *uſque ad, tenus*: ut, oþ ða drosna, *uſque ad fæces.* oþ æfen, *uſque ad veſperum.* oþ ende. oþ cniht-hade. oþ þa hylta, *capulo tenus.* oþ deaþ. oþ þone spuran. oþ þa sceancan. oþ þa ancleow.

Under, *ſubter*, ut, under heah rodore, *ſubter ſublimi cœlo*, Cædm. IV, 10.

In-under, *in, intra*: ut, eodon sona in-under edoras, *illico in domum profecti ſunt*, Cædm. LIV, 5. ða cumon ærfæste in-under edoras. *ibid.* 3.

Innan, *in, εἰς*: ut, heo abeah nyþer. ⁊ beseah innan ða byrgenne, *inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum*, Joh. XX, 11.

Uppan, *ſuper*: ut sete þine hand uppan hig, *impone manum tuam ſuper eam*, Matth. IX, 18. Ledon hyra reaf uppan hig, *impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua*, Matth. XXI, 7.

Mid, *cum, inter*: ut, Ic Wulfere kyning mid ðas cyningas. ⁊ mid eorles. ⁊ mid heretogas. ⁊ mid þegnas þas gewitnesse mines gifes, *Ego Wulferus rex cum regibus, & cum comitibus, & cum ducibus, & cum thanis teſtibus mei muneris*, chron. *Sax. Gibſ.* An. DCLVI. Ðær sie almihtig drihten dema mid unc twig, *de hoc ſit omnipotens dominus judex inter nos duos*, Cædm. XLIX, 10, 11. Swa mid twa Nilus sceadeþ, *qua Nilus* [Ægyptum] *duos inter rivulos diſtinguit*, Cædm. XLVIII, ~~13. Sic, mid halige hand,~~ *Cædm.* LXXIII, 4. mid þis werode, *Cædm.* IX, 17. ðeah he erige his land mid þusend sula, *quamvis fundum ſuum vertat mille aratris*, Boeth. p. 58.

Gemang, *inter*: ut, swa sceap gemang wulfas, *Matth.* X, 16. Sic comp. ongemang: ða yfelan habbaþ simle hwæt, hwegu godes on gemong hiora yfel, *mali ſemper quid boni intermixtum ſuo malo habent*, Boeth. p. 118.

Betwux, betweox, betwox, betwix, betwyh: ut, swa swa lamb betwux wulfas, *Luc.* X, 3. betwux eow alle, *Luc.* IX, 48. and Mellitus betwyh hi æt þam synoþe sæt, *& Mellitus inter eos in Synodo aſſedit.*

Utan, *circum, circa*: ut, ða bestodon ða Iudeas hine utan, *Joh.* X, 24.

Agen, agean, *contra, adverſus*: ut, agen mannes sunu, *Luc.* XII, 12. agen oþerne cyning, *Luc.* XIV, 21. agen hyne arn, *Luc.* XV, 20.

Geond, geondan, begeond, begeondan, *per, ultra*: ut, geond XXX geara fæc, *Hom.* in paſſ. *Jac.* apoſt. geond stowa. geond dagas. begeondan Humbre, Præf. *Ælfr.* ad *Wulſig.* begeondan sæ he is. Legitur & eond: ut, eond ealne middan geard. *Evang. Nic.* p. VIII. XVIII. eondfaran. p. XIX. eond þa muntas. ibid.

Wiþgeondan, *circa*: ut, wiþgeondan Iordanem, *Matth.* III, 5.

Wið, *juxta, cum, contra, adverſus, pro, circa, circiter, erga, a, ab*: ut, gesibsuma wiþ ðinne broþer, *Matth.* V, 24. God gescyld us wiþ deofol. wiþ hane-cræd, *circa galli cantum.* wiþ þa ceap-stræt, *circa forum.* wiþ hig, *juxta illos.* wiþ þa sæ Adriaticum, *juxta mare Adriaticum*, Hom. in dedicatione eccleſiæ *S. Michaelis.* starend wiþ heofonas, *cœlum aſpectans.* twegen weras wiþ hine, *Luc.* IX, 30. wiþ þone weg, *Matth.* XXI, 30. wiþ feoh syllan, *pretio vendere.* wiþ ðone þat, *ita ut, dummodo.* swa swa we forgifaþ þam þe wiþ us agyltaþ :- Gymaþ, ⁊ warniaþ wiþ ælce gytsunge, *videte, & cavete ab omni avaritiâ*, Luc. XII, 25.

Wiþutan, *extra*: ut, awurpon wiþutan ðone wingeard, *ejecerunt extra vineam*, Matth. XXI, 29.

Hiſce addas, andlong, andlang, ondlong, *per, in longum*: ut, andlang sæ, *per mare.* andlang Signe, *per Sequanæ flumen.* for se here up ondlong Mæse, *exercitus per flumen Mæſæ perrexit*, chron. *Saxon.* andlang dic þæt on Horsa-broc, *in longum foſſæ uſque ad rivulum Equorum dictum*, Chart. MS. *Edgari* Regis.

IV. Præpoſitiones, quæ regunt vel ablativum vel dativum, ſunt, quæ ordine ſuo ſubſequuntur.

Be, *de, ſupra, ſecundum, pro, propter, juxta, circiter, in, ex*: ut, be þam Hælende, *Luc.* VII, 3. be eallum ðysum þingum, *v.* 18. on ealdum dagum men hiofodon be heora agenum lustum to swiþe. ær Cristes tocyme. Epiſt. *Ælfrici* ad *Clerum.* in Bibl. C. C. C. *Cant.* be gefeohte. be midre nihte. be ðære apostolican lare. be Temese. be þam menn ic sprece. be sce Martines messan, LL. *Inæ*, c. 4. ða wæron geseted be Wihtgares dæge. and be oðra

cinga

tinga dæge, *quæ fuerant conſtituta Wihtgari diebus, aliorumque regum diebus.* Occurrit etiam bi, & aliquando big, quæ ſignificant *de, juxta, prope, circum*: bi Johanne, *de Johanne.* hi ageofaþ bi ðæm reht, *reddent de eo rationem.* se Biscop ðe him big sæt, *Epiſcopus qui juxta eum ſedebat.* big þæs halgan gastes cyme, *de adventu Spiritûs ſancti.* Be hyra wæstmum ge hig oncnawaþ, *ex fructibus eorum cognoſcetis eos,* Matth. VII, 20.

To, *ad, in, uſque*: ut, to hym, *Luc.* VII, 3. to þam Hælende comun, *v.* 4. ða cwæþ Moyses to þam cenan Iosue [lege cempan Iosue] *Hom.* de Orat. *Moyſis.* to ðe, *Luc.* VII, 7. to ðinum huse, *Luc.* VIII, 39. TIL, til, * vox *Cimbrica, ad, uſque,* ſignificans, aliquoties occurrit: ut, gearwian til etanne, *parare ad edendum.* cwæþ til him Hælend, *dixit ei Chriſtus*: at til in vet. *Norrena* & hodierna *Iſlandica* regit *gen.* Notandum etiam eſt to apud *Anglo-Saxones*, ut apud *Anglos* **to**, finalem cauſam denotare: ut, ðy ilcan geare gebocude Æþelwulf cyning teoþan dæl his landes ofer eall his rice Gode to lofe. & himselfum to ecere hælo, *eodem anno Æthelwolfus rex decimam partem terræ ſuæ per totum ejus regnum charta donavit deo in laudem, & ſibi in æternam ſalutem,* chron. *Sax. Gibſ.* An. DCCCLIV.

Mid, miþ, *cum, apud, penes, inter*: ut, mid mycelum & fremfullum gesceades todale, *cum magna ac ſubtili nationis* [lege *rationis*] *diſcretione,* Proëm. regularis concordiæ monachorum Sanctimonialium in *Anglia,* in Spicilegio *Seldeni, Lat.* & *Sax.* mid snoterum smeagende werede, *prudenti diſcutiens examine,* De officiis monachorum *Lat.* & *Sax.* in Spicilegio dicto. ubi werede a ſciolo quodam reponitur pro ræde, quaſi *examen* in hoc loco *turbam* denotaret. Zacheus ða on ðam gebeorscipe mid bliþum mode clypode to þam Hælende, *Hom.* de *Zacchæo.* wearcodon ða þruh mid insegle, *Hom.* in *Paſcha.* mid hyre, *Luc.* VII, 16. mid him, *v.* 12. mid hnescum reafum gescrydne, *v.* 25. mid hyre tearum, *v.* 38. mid godum weorcum. mid demum, *penes Judices.* miþ hnescum gewelum, *mollibus veſtimentis,* Matth. XI, 8, cod. evang. interl. *Cott.* In uſu erat hæc præpoſitio mid apud majores noſtros *Anglos*: ut in Satyrographo,

and al the might myd him is. & and makes hem merry thermyd.

Gemang, *inter, apud*: ut, ða ne for se Hælend na openlice gemang þam Iudeon, *Jeſus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos,* Joh. XI, 54. gemang broþrum, *Joh.* XXI, 23.

Amang, onmang, ut gemang: amang ðam þe hig þus spræcon, *inter eos, qui ſic locuti ſunt,* evang. *Nic.* p. 15. XXVII. onmang þam ðe hig wæron ingangende, *inter eos qui intrabant.* idem p. 3. v. Sic comp. ongemang: ut, þ he ne mihte ongemang oþrum mannum beon, *ut non poſſet aliorum ferre præſentiam,* Boeth. p. 100.

Under, *ſub, ſubter, infra*: ut, under anwealde. under me, *Luc.* VII, 8. under welerum heora, *Pſ.* XIII, 5. under mine ðecene, *Luc.* VII, 6. under þam fic-treowe, *Joh.* I, 48. under ðam sylfum portum.

To-middes, *inter, in medio*: ut, and stod to middes hym, *& ſtetit in medio eorum,* Joh. XX, 26. gewurþe nu fæstnis tomiddes ðam wæterum, *fiat firmamentum in medio aquarum,* Gen. I, 6. omiddan, *in medio*: ut, omiddan Neorxena wange, *in medio paradiſi,* Gen. II, 9.

Togeanes, *contra, adverſus, erga, obviam.* ða urnon him togeanes, *occurrebant ei.* þa eode eall seo ceaster-waru togeanes ðam hælende, *tum tota civitas exivit obviam Jeſu,* Matth. VIII, 28, 34. faraþ hym togeanes, *exite obviam ei,* Matth. XXV, 6.

Ongean, ongen, *contra*: ut, ongean þeode, *contra gentem,* Matth. XXIV, 7. ongen hyre swegre, *adverſus ſocrum ſuam,* Matth. X, 35. Betwux, *cum*: ut, betwux þam bocerum, *cum ſcribis,* Marc. XV, 31.

Of, *à, ab, abs, de, ex, extra, ultra*: ut, twegen of his leorning-cnihtum, *Luc.* VII, 19. manega of ædlum, *v.* 21. of witum. and of yfelum gastum, *ibid.* sum of þam sundor-halgum, *v.* 36. an wer of ðære manegu, *Luc.* IX, 30. of awyrgedum gastum. and untrumnessum, *Luc.* VIII, 2. Legitur tamen apud *Spelm.* Conc. p. 165. of Crist. and of S. Peter. and of ðone Abbot. and of ðone Muneca:· Of Iordane, *ultra Jordanem,* Marc. X, 1.

On, ſine motu ſignificans, *in*: ut, on westenne, *Luc.* VII, 24. on deorwurþum reafe. and estum, *v.* 25. on bigspellum, *Luc.* VIII, 10, 27. on hymsylfum, *Luc.* VII, 30. on ðære ceastre, *v.* 37. on eauum, *in aquis,* Baſilii *Hexaëmeron.* Brynas on gehwilcre stowe gesihþ. sume frecednysse getacnaþ:· On horse sweartan sittan. anxsumnesse getacnaþ, MS. *Cott.* de *Somniorum* diverſitate. ſimilia ſunt ea judicia his Aſtrampſychi, ἀνθρακι βαίνειν ἰχθυακὴν δηλοῖ βλάβην. & ἵππους μελαίνας ὦ καλὸν πάντως βλέπειν. Pro On aliquando occurrit An, à *Goth.* **ANA**, *in.*

Ætforan, † toforan, onforan, *ante, coram, præ*: ut, ætforan ðære sunnan. ætforan ðam Hælende. ætforan Godes ðrymsetle, *coram Dei tribunali,* Hom. in Nat. omnium SS.

---

* Legitur hæc Præpoſitio in veteribus noſtris Scriptoribus. ut in carmine *Chauceri,* quod inſcribitur **the Teſtament of Creſeide.**

A holy ſeaſon til a carefull dite
Should correſpond——

† Nota, quod particula to non raró ponatur inter foran, & caſum nominis, quem regit: ut, her on þissum geare foran to middum sumera for cyning mid fierde to Snottingham, *Hic, anno hoc, ante mediam æſtatem Rex cum exercitu Snottingham profectus eſt.* A toforan, **tofore** in veteribus noſtris, ut in Satyrographo,

And made a vowe tofore God.

toforan eallum þisum, *Luc.* xxi, 11. ðat eow toforan aset is, *Luc.* xix, 8. hwæt ic hym toforan lecge, *Luc.* xi, 6. toforan eallum Galileiscum, *Luc.* xiii, 2. ætforan. ðære duru he stent. ætforan eow he stent. onforan wintere, *ante hyemem.* toforan Godes domsetle, *coram dei tribunali.*

Betwux, *inter*: ut, betwux wifa bearnum, *Luc.* vii, 28. betwux him, *v.* 32. betwux ðam altare, and þam temple, *Luc.* xi, 51. betwux þam temple. and þam weofode, *Matth.* xxiii, 35. betwyh him hæfdon sibbe. and lufan, *Bed.* H. E. p. 110.

Fra, fram, *à, ab, abs, de, ex*: ⁊ þone hetolan deofol him fram adræfde, *Hom.* dominic. iii. in xl. Se Hælend wæs gelæd fram þam halgan gaste to anum westene. to þi þ he wære gecostnod fram deofle, *Hom.* in illud, *Ductus eſt Jeſus in deſertum.* Gif on tide non þunraþ fram norþdele. awendunge þeoda ⁊ wæpna gewuxlu ⁊ niwe towynas folcna hit getacnaþ, ms. *Cott.* de *Tonitruum* conſideratione. cujus textus *Latinus* ſic ſe habet, *ſi hora nona tonitruaverit ab aquilone, mutationes gentium, & armorum ſtrepitus, & novos concurſus populorum ſignificat.* fram þam Hælende gefullod:· beo aworpen fram ealdrum. ⁊ ealdormannum. ⁊ fram bocerum, *Luc.* ix, 22. gehalgod fram Eanbalde, *conſecratus ab Eanbaldo.* fram wildeorum se þe hine gesihþ ehtan. fram feondum be biþ oferswiþed, ms. *Cott.* de ſomniorum diverſitate.

Be-æftan, *pone, poſt, retro*: ut, be-æftan þære manigeo, *Luc.* xxii, 5. per craſin bæftan, bæfton: ut, gang bæftan me Satanas, *vade poſt me, Satana,* Matth. vi, 22.

Æt, *apud, ad, à, ſub, pro*: ut, æt his fotum, *Luc.* viii, 35. æt Cerdices oran, *Ælfr.* fragm. hiſt. Reg. *Weſtſax.* æt anum hryþere, *pro unâ vaccâ,* æt me. æt ðinum huse. æt us, *Ælfr.* de vet. teſtam. Animaþ þ pund æt him, *tollite ab eo talentum.*

For, *præ, ob, propter, ex, ab, pro, ultra, præter, contra*: ut, for hwylcum ðinge, *Luc.* viii, 47. for Gode. and for worulde, *Ælfric.* ibid. for mannum ic gebide. for ege ic ne dearr, *præ timore non audeo.* Se halga apostol Paulus læreþ ælcum mæssepreoste. ðe Godes folce to lareowe geset biþ. þ heora nan ne wandige for nanes mannes ege. ne for lufe. ne for sceame. ne for nanum sceatte, *Tractatus* de Presbyterorum converſatione.

Beforan, *coram*: ut, beforan eallum folce, *Luc.* viii, 47. beforan Gode, *Luc.* xii, 6. beforan Godes englum, *v.* 8. beforan hwilcum scir-men, LL. *Inæ* c. 8.

Binnon, binnan, *intus, intra, ad*: ut, binnan wagum, *Spelm.* Conc. p. 391. binnon weallum. binnon þam gemærum ures wices. LL. *Inæ* c. 10. binnan Londenbyrig tobrohton, *Londinum adducebant,* Chron. *Sax.* aliquando videtur genitivum regere, ut binnan six ⁊ twentigra geara, *intra ſex & viginti annos,* Hom. ms. notandum eſt ἔλλειψιν hic fieri vocis fæce ł fyrst, *ſpatium.* binnon autem & binnan contrahuntur ex beinnon, beinnan, de quo infrà in innon, innan.

Butan, * buton, *ſine, abſque*: ut, butan bearnum, *Luc.* xx, 28. butan bearne, *v.* 30. butan oþrum mannum, *Spelm.* Conc. p. 598. butan anigre hæse, *ſine quolibet juſſu.* butan anum Bryttiscum gisle, *unico obſide Britanno excepto,* Chron. *Sax.* p. 522. an. dccxviii. se ælmihtiga scippend se ðe ealle gesceafta butan ælcum antimbre þurh his wisdome gescop, *Hom.* de Adnun. M. V.

Abuton, *circum, circa, in circuitu*: he cwæþ þa behealdende þe hym abuton wæron, *tum aſpiciens illos, qui circa eum ſtabant, ait*; vel, *circumſpiciens eos, qui in circuitu ejus erant, ait,* Marc. iii, 34.

Betweonan, betwynan, *inter*: ut, ða cwædon his leorning-cnihtas hym betwynan, *Joh.* xvi, 17. andettaþ eowre synna eow betweonan, *Hom.* de *Letan. majore.*

Innan, innon, *in, intus, intra*: ut, innan huse. innan Samaritana ceastre, *Matth.* x, 5. innan east-Engle, Chron. *Sax.* innon Cent, *in Cantio.* Innan ðære cyrican, *in eccleſia.* on-innan, *idem*: ut, oninnan me selfum, *in me ipſo.* legitur etiam beinnan: ut beinnan ðam carcerne, *in carcere,* Boeth. cap. i.

Bufan, bufon, *ſuper, ſupra*: ut, hæt me gan þe bufan ðam wætere, *jube me adire te ſuper aquam,* Bed. H. E. p. 236.

Uppan, up, uppe, *ſuper, deſuper*: uppan hrofum, *Matth.* x, 27. uppan tamre assene. and hyre folan, *Matth.* xxi, 5.

Ofer, *ſuper, cum*: ut, ma ðonne ofer nigon. ⁊ hund-nigontigum rihtwisra, *magis quam ſuper nonaginta novem juſtis.* Luc. xv, 7. ofer grenum boge, *ſuper fronde viridi.* gesawen ofer since salo hlifian reced ofer readum golde, *videbant palatia argento, aulaſque eminere conſpicuas cum rutilante auro,* Cædm. lii, 10.

Æfter, *poſt, infra, pro*: ut, æfter þissum ðingum, *Luc.* xvii, 30. æfter ðam bitan,

---

* Ab butan, *ſine, abſque,* fit vetus *Scoticum* **but**, quod in præfatione *Æneidos Douglaſianæ* occurrit; ubi opus *Virgilii* à *Gawino Douglaſio* interprete laudatur in hunc modum:

But thy werke ſhall endure in laude and glorie,
But ſpot and falt, condigne eterne memorie.

Reperitur ſæpius certe in eadem præfatione: **but ony indigence,** *ſine omni defectu*; **but ſentence or ingine,** *ſine judicio, aut ingenio*; **but ſpot of crime,** *ſine nota criminis*; **but doubt,** *ſine dubio.*

Joh.

Joh. XIII, 27. æfter urum hadum, *Spelm.* conc. p. 586. æfter miccelre mild-heortnyſſe þinre. *Pſ.* L, 1. Æfter interdum ſignificat ut into: he lytle ƿerede unƿeþlice æfter ƿudum for ⁊ on mor-fæſtenum, *ille autem parvo cum exercitu difficulter in ſylvas, & montana propugnacula ſe recepit.* chron. *Sax. Gibſ.* An. DCCCLXXVIII.

Ær, *ante*: ut, ær þam Eaſtron. &, ær ðam ſymbel dæge, *Homilia* in Dominica *Palmarum.*

Oþ, *uſque, ad, tenus*: oþ Daniele þam ƿitegan, *Ælfric.* de vet. Teſt. p. 13. oþ anum, *Pſ.* XIII. 2.

Unfeor, *propè, non longè*: ut, unfeor þam huſe, *non longe à domo, Luc.* VII, 6. feor procul dubio regit eundem caſum.

Into, *in*, & *ad*: ut, into þam bane, *Ælfr.* de vet. Teſt. p. 32. ic gang into ðære byrigge. ic gang into þinum huſe drihten. into Godes huſe, *Luc.* VI, 4. ða on anum ƿeſten dæge com ſe Hælend into heom, *Hom.* dominicâ 1ª. poſt *Paſcha.*

Wiþ, *cum, contra, juxta, ad, erga, pro, ex, circa, circiter, adverſus, pone*: ut, ƿiþ his dæges ƿorce, *Matth.* XX, 2. ne ſecge þu leaſ geƿitneſſe ƿiþ ðinum nehſtan. ƿiþ þam dom-ſetl ic ſitte, *pone tribunal ſedeo.* ƿiþ þam monaþ, *circiter calendas.* ƿið ðam þæt, *ita ut, dummodo.* ðæt his engel ongan ahebban ƿiþ his hearran, *quod Angelus ſuus cepit librare ſe contra dominum ſuum,* Cædm. p. 7. l. 19. ƿiþ ðam hungre andlyfen ſecan, *contra famem alimentum quærere.* Bed. E. H. p. 89. ⁊ com mid unmæte ƿerode ƿiþ him to gefeohte:. hu ne come ðu to me ƿyrceanne ƿiþ anum peninge, *nonne ex denario mecum conveniſti.* Matth. XX, 13.

Beheonan, *cis, citra*: ut, beheonan Rome, *citra Romam.* beheonan muntan. beheonan þære ſtræt.

Gehend, *propè*: ut, gehend ðam eh-þyrle ic ƿrite, *propè feneſtram ſcribo.*

Toƿeard, *verſus, ad*: ut, on undern timan Criſt ƿæs to deaðe forðemed. and toƿeard ðære rode geled, *tempore antemeridiano condemnatus erat Chriſtus, & ad crucem ductus,* Cod. MS. canonum, & conſtitutionum eccleſiaſticarum in rubrica de officiis diurn. & nocturn. horarum, cap. XXVIII. ða liggan toƿard Huntendune ƿorte, *quæ jacent verſus Huntenduni oppidum,* chron. *Sax. Gibſ.* DCLVI.

V. Ex his præpoſitionibus, quædam utrumque caſum regunt: ut, beforan, on, ofer, butan, oþ, betƿux, ƿiþ, gemang, ongemang, for, ongean, betƿux, togeane, mid, innan, uppan, under.

Notandum etiam eſt apud *Anglo-Saxones*, haud ſecus ac apud *Latinos*, præpoſitiones aliquando elliptice ſupprimi in oratione: ut, hine Abraham on his agene hand beacen ſett ſua him bebead Metod, *in eum Abrahamus ſignum* [circumciſionis] *impoſuit propria manu, ſicut deus illi juſſerat,* Cædm. LIX, 18. Sic, hie him ſealdon, ⁊ him ða aþas ſƿoran:. & paulo ſuprà: he lytle ƿerede for:.

Quædam etiam præpoſitiones regunt genitivum: ut, ƿiþ, andlang: hƿi murcas [murcnaſt] ðu ƿiþ min, *quid contra me murmuras?* Boeth. p. 12. Sequitur tamen paulo poſt, hƿæt ſeofaſt ðu ƿiþ me, *quid me querimoniis vexas?* Sic p. 77. Ne gemet he hine. ne furþon rihtne ƿeg ƿiþ his ne aredaþ, *neque inveniet illum, neque etiam viam rectam ad eum ducentem inveniet.* and ſƿa uppeardes greƿþ oþ ðone ſtemn. ⁊ ſiððan andlang ðæs ƿiþan. ⁊ andlang ðære rinde oþ ðone helm aſpringþ, *& ſic ſurſum creſcit in caudicem, & dein per medullam & corticem ſurgit in calamum,* p. 90. ða ſmercode he ƿiþ min. ⁊ cƿæþ, *tum in me ſubridens, ait,* p. 93. ða beſeah he hine under bæc ƿiþ ðæs ƿifes, *tum retroſpiciebat verſus* [vel *in*] *mulierem,* p. 102.

VI. Notandum præterea eſt præpoſitiones *Anglo-Saxonicas*, perinde ac *Latinas* & *Græcas* abſolutè poſitas adverbiaſcere, & poſtponi haud raro nominibus, quæ regunt: ut, ic ſtande on ðas healfe. ⁊ ðu ongean, *ego ex hâc parte ſto, tu contrà.* ſe Angel hyre fram geƿat, *Luc.* I, 38.

De præpoſitionibus in compoſitione.

VII. Præterea notandum eſt, præpoſitionum alias componi cum nominibus, & verbis, alias non. Præpoſitiones quæ componuntur, ſunt; emb, vel ymb, ðurh, ongean, oþ, betƿux, agen, geond, ƿiþ, to, be, mid, under, of, toforan, fram, æt, for, uppe, ofer, æfter, ær.

VIII. Emb, & ymb, componuntur cum nominibus, & verbis, & idem valent in compoſitione, ac *circum* apud *Latinos*: ut, emb-hƿyrft, vel ymbhƿyrft, *circuitus*, vel *orbis terrarum*, ab emb-hƿyrfan, vel ymb-hƿyrfan, *ambire, circumire.*

IX. Ðurh, componitur cum nominibus, & verbis. Nominibus junctum excellentiam ſignificat, & *Latinè* redditur *per, præ, valde*: ut, ðurh-beorht, *perſpicuus, perilluſtris, prænobilis.* Verbis vero præpoſitum exponitur *per, trans, ultra*: ut, ðurh-holian, *perforare*: ðurh-ƿunian, *permanere*: ðurh-faran, *tranſire*: ðurh-ƿundian, *transfigere.*

X. On, in compoſitis ſignificat ut *in* apud *Latinos*, & quandoque ut *Angl.* **un**. particula negativa, vel privativa, quæ extra compoſitionem non invenitur: ut on-ageotan, *infundere*: onlædan, *inducere*: on-æhte, *inops*: on-gearo, *imparatus*: on-geƿiſſe, *incertus*, **unwiſe**.

XI. Ongean, in compoſitis idem valet, ac *iterum*, & redditur plerunque in compoſitione per *re*: ut, ongean-bringan, *referre*: ongean-ſendan, *remittere*: ongean-ſtandan, *reſiſtere.*

XII. Oþ, in compoſitione ſignificat *de, ab, ex, à*: ut, oþ-feallen, *deficere*: oþ-hebban, *extollere*: oþ-flean, *aufugere*: oþ-ſƿerian, *abjurare.*

XIII. Betƿux, & betƿy vel betƿyh, (pro betƿyx) & betƿeonan, in compoſitis ſignificat ut *inter* apud *Latinos*: ut, betƿyx-aƿorpennyſſe, *interjectio*: betƿux-cuman, *intervenire*: betƿy-geſittan, *interponere*.

XIV. Agen, in compoſitione vim habet *τοῦ adverſus*, & *τοῦ iterum* apud *Latinos*: ut, agen-coman, *occurrere*, & *revertere*: agen-hƿyrfan, *redire*: agen-ſtanden, *obſtare*, *opponere*. Sed compoſita ex agen præpoſitione, & agen pronomine *ſuum*, *cuique proprium* ſignificante, à diſcentibus diſtinguenda ſunt.

XV. Geond, in compoſitis redditur per præpoſitionem *per*: ut, geond-faran, *pertranſire*: geond-geotan, *perfundere*: geond-ſcinan, *perluſtrare*, *perlucere*.

XVI. Ƿið, in compoſitione nunc ſignificat idem ac *cum*: ut in ƿiþmetan, *conferre*, *comparare*. Nunc ut *contra*, & *adverſus*: ut, ƿiþ-ſtandian, *adverſari*, *reſiſtere*. ne ƿiþcƿeþe ƿe, *ne contradicamus*, Hom. de Aſſump. B. M. V. Nunc autem ut *in* in *Latino injuſtus*: ut, ƿiþ-coren, *improbus*: ƿiþ-ſecgan, *inficiari*. Aliquando ut * *de*: ut in ƿiþ-teon, *detrahere*: ƿiþ-lædan, *deducere*. Plerunque verò † adverſatricem ſignificationem habet: ut in ƿiþ-ƿinnan, *oppugnare*: ƿiþ-ſcufian, *repellere*: ƿiþ-ſacan, *contradicere*, *abrenuntiare*: ƿiþ-cƿedan, *contradicere*.

XVII. To, in compoſitis quandoque exceſſum denotat: ut in to-receleaſ, *nimis incurioſus*: to-læt, *ſerò nimis*: to-anƿillic, *nimium pertinax*. Inde noſtrum **too**: ut, **too careleſſe, too ſtudious**. Quandoque ſignificat ut Præp. *diſ* apud *Latinos*, in compoſitione: ut in to-cnaƿen, *diſcernere*: to-goten, *diffuſus*: to-lyſan, *diſſolvere*. Ut plurimum autem exponitur per *ad*: ut, to-cuman, *advenire*: to-bæran, *adportare*: to-fealden, *applicare*: to-begyman, *attendere*: to-gecygan, *advocare*. Non raro etiam ut a, & ge, eſt merum augmentum ſyllabicum nihil ſignificans.

XVIII. Be, in compoſitione nunc eſt merum præfixum, quod verbis, verbalibus, & præteriti temporis participiis præponitur: Nunc habet vim præpoſitionum, *circum*, *prope*, *re*, *con*: ut, beferde ſe Hælend ealle Galilæam, *circuivit Jeſus totam Galilæam*, Matth. IV, 23. beƿende hyne, *converſus*, Matth. IX, 22. Sic bi, big, vel byg in compoſitione *circum*, *prope*, *juxta* ſignificant: ut, bigſtandaþ me ſtrange geneatas, *me circumſtant ſtrenui ſervi*, Cædm. VII, 12. vide gloſſ. *Goth.* in BIMAITAN.

XIX. Mid, in compoſitione exprimitur per *co*, *con*, *com*, *cor*, in compoſitis *Latinis*: ut in mid-þolian, *compati*: mid-ƿununge, *conſortium*: mid-ſƿegian, *conſonare*. Sed hic à diſcentibus cautè diſtinguenda ſunt compoſita cum mid præpoſitione, à compoſitis cum mid, pro middel, *medius*, *a*, *um*. Obſervandum etiam eſt adverbium ſamod, *ſimul*, vel *unà* ſignificans, eundem uſum habere in compoſitis ac mid: ut in ſamod-ariſan, *conſurgere*: ſamod-cyman, *convenire*: ſamod-geflet, *concertatio*: ſamod-ſƿegen, *conſonans*.

XX. Of, valet in compoſitione *à*, *abs*, *de*, *ex*: ut, of-ceorfan, *abſcindere*: of-adrifan, *abigere*: of-animan, *auferre*. Aliquando tamen ut merum affixum ſimplicis ſignificationem non variat: ut in of-torfian, *lapidare*: of-ſlean, *occidere*.

XXI. Toforan, in compoſitis ſignificat *ante*, *præ*: ut in toforan-beon, *præeſſe*: toforan-faran, *præire*.

XXII. Æt, in compoſitione plerunque exponitur per *ab*, *è*, *ex*, *de*: ut in æt-bredan, *auferre*, *eripere*: æt-berſtan, *aufugere*, *evadere*. Interdum redditur per *ad*: ut in æt-beon, *adeſſe*: ætſtandan, *adſtare*.

XXIII. For. Quando for non eſt merum augmentum initiale, redditur per præpoſitiones *per*, *re*, *de*, *dis*, *ex*, *ab*, *con*, *ultra*, *præter*, *contra*, & ſæpe dat compoſito ſignificationem, quæ ſimplicis ſignificationem peſſundat, & in malum ſenſum vertit: ut, à doen *facere*, fordoen *interficere*: à niman *capere*, *ſumere*, forniman *conſumere*: à licgan *jacere*, *cubare*, forlicgan *fornicari*, *adulterari*. In compoſitis etiam ſæpe fore, *præ*, *pro*, *ante*, ſignificans, confunditur cum for: ut, fore-geƿitnyſſe, *falſum teſtimonium*.

XXIV. Up, vel uppe in compoſitis exponitur per *ad*, *ex*, & per voces, quæ ſignificant motum furſùm, locum ſuperiorem, & res ſupernas: ut, up-ahroden, *elatus*: up-abrycan, *erumpere*, *effringere*: up-ahebban, *extollere*: up-flering, *cœnaculum*: up-ariſan, *aſſurgere*: up-land, *regio montana*: up-ƿara, *ſuperi*.

XXV. Ofer, in compoſitis plerumque denotat exceſſum: ut in ofer-drincan, *plus æquo bibere*: gif hƿylc Biſceop oððe mæſſe-preoſt hine ſylfne ƿædlice oferdrince. oððe he ðær geſƿice. oððe hiſ hadeſ ðolige, *cod. can.* MS. Hiſce addas ofer-æt, *nimia ingluvies*: ofer-bliþ, *ſupra modum lætus*: ofer-modian, *ſuperbire*: ofer-hogian, *contemnere*. Quando non exceſſum ſignificat reddendum eſt per *trans*, *in*, *ſuper*, *per*, *præter*, *præ*, *de*: ut in ofer-climan, *tranſcendere*: ofer-faran, *tranſire*: ofer-flean, *ſupervolare*: ofer-gildan, *inaurare*: ofer-hlinan, *incumbere*: ofer-hreoſan, *irruere*: ofer-rædan, *perlegere*: ofer-ðeon, *præſtare*: ofer-ƿenan, *præſumere*.

XXVI. Ær, in compoſitis redditur per *ante*, *prius*, *præ*, *primùm*: ut in ær-boren, *primogenitus*: ær-gedon, *anteactus*: ær-leoht, *primum-mane*: ær-genemned, *prænominatus*.

---

* In hodierno ſermone noſtro **to withdraw** eſt *detrahere*, *ſubducere*; **to withhold** eſt *detinere*.

† Retinemus adhuc **with** in eodem ſenſu: ut **to withſtand**, *reſiſtere*, *oppugnare*.

XXVII. Æf-

XXVII. Æꝼteꞃ in compoſitione exponitur per *poſt*, ut in æꝼteꞃ-boꞃen, *poſthumus*, &c.

XXVIII. Præter has præpoſitiones, quæ tam in conſtructione, quàm in compoſitione uſurpantur, aliæ ſunt, quas * inſeparabiles vocant, utpote quæ extra compoſitionem non occurrunt, & disjunctæ à vocibus, cum quibus coaleſcunt, nihil ſignificant: ut, eð, em, un, oꞃ, miſ: quibus adde ꝼoꞃe, quæ raró extra compoſitionem occurrit, & Æ.

XXIX. Eð, *Francice* it, in compoſitione idem valet ac *re* apud *Latinos*: ut in eðcenneð, *renatus*. eðnipian, *renovare*. eðſcæꝼt, eðſceaꝼt, *palingeneſia*, *renovatio*, *recreatio*.

XXX. Em, ſcribitur per apocopen pro embe, & per ſyncopen pro eꝼen, vel eꝼn, *æquus*, *æqualis*. Quando ſtat pro embe redditur ut ſupra in Reg. 8. Quando autem pro eꝼen ponitur, valet *par*, *æquus*, *a*, *um*: ut in emnihꞇ, *æquinoctium*: emlanᵹ, *paris longitudinis*. Emne etiam ſignificat *æqualis*, *æquus*, *par*, unde compoſita cum emn: ut, emn-ſcoleꞃe, *condiſcipulus*: emn-ðeop, *conſervus*.

XXXI. †Un, in vocum compoſitione negativè, privativè, & contrarió ſignificat, & exponitur per *in*, *de*, *dis*, *ex*, *à*, & per voces ſimplici in ſignificatione contrarió, vel privativè oppoſitas: ut, unacenned, *ingeneratus*: unacumenðlic, *impoſſibilis*: uncnyꞇꞇan, *diſſolvere*: unꝼꞃiþ, *diſcordia*: unſpeða, *paupertas*: unheaꞃꞃa, *ſervus*: un-ꞇꞃyoꞃþ, *falſitas*: un-bꞃæð, *anguſtus*, *parvus*: un-lyꞇel, *magnus*: un-menn, *i. e.* un-meniᵹu, vel unmeniu, *pauci*. Sic *Scoti* dicunt **unwell**, *ægrotus*; atque *Angli* **uneven**, *ſcaber*, *aſper*, *ſalebroſus*: **unſound**, *inſincerus*: **unſtable**, *vacillans*: **unſkilfull**, *imperitus*: **unrighteous**, *injuſtus*. Quod ſanè loquendi genus primitùs venit à *Gothis*, in quorum linguâ occurrunt iſtiuſmodi non pauca: ΠΝΛΓΘΙΝ, *imperterritè*: ΠΝΒΛΙΚΛΝΔS, *ſterilis*: ΠΝΒΛΚΝΛΗS, ἄτεκνος, *qui non habet liberos*: ΠΝΨΙΝΨ, *malum*: ΠΝSΘΛ, *nequam*: ΠΝΛΘΔS, *pauper*, *&c*.

Oꞃ, in compoſitione ſignum eſt plerunque privationis (inquit *Sommerus*) vel negandi particula: ut in oꞃ-ꞃuꞃþe, *ignominia*: oꞃ-pyꞇe, *impunè*: oꞃ-ꞇꞃupian, *diffidere*: oꞃ-mæꞇ, *immenſus*: oꞃ-leahꞇꞃe, *inculpatus*: oꞃ-ᵹeꞃoꞃðen, *increatus*, Cædmon. p. 1. Præpoſitio hæc inſeparabilis deducitur à *Cimbrica* or, vel ur, quæ *de*, *è*, *ex* ſignificat in regimine.

Oð, in compoſitione ſignificat *à*, *ab*, *de*, *ex*: ut in oþꞃenðan, *aufugere*: oþᵹꞃypan, *eripere*: oþſcyꞇan, *deflectere*.

Miſ, à *Goth.* MISSΛ, in compoſitione inſinuat defectum, errorem, corruptelam, diſſimilitudinem, *&c*: ut in miſ-ðæð, *maleficium*: miſ-boꞃen, *abortus*: miſ-cꞃeþan, *maledicere*: miſ-lician, *diſplicere*: miſ-hyꞃan, *inobedire*: miſ-lic, vel miſſen-lic, *diverſus*. Ita *Gothis* MISSΛΘIKS, *varius*: MISSΛΔΘΛINS, *offenſæ*, *delicta*: MISSΛΠISS, *diſſenſio*. Inde noſtratia **miſdeed**, *delictum*: **to miſbecome**, *dedecere*: **to miſcarry**, *perire*, non aſſequi, quod quis intenderat: **to miſtruſt**, *diffidere*. Hiſce addas ΨΙΝΨΛΙΝ, miſmæle, vocem *Cimbricam*, quæ errorem linguæ ſignificat, à ΨΙΝ, mis, & ΨΛΛΝ, maal, *ſermo*. *Goth.* ΜΛΨΛΛ. & ΨΙΝΡΠΝΛ, miſgruna, *diffidere*. Inde etiam à veteri *Francicâ*, quæ ſoror erat *Anglo-Saxonicæ*, *Gallorum* illud *mes*, & per apocopen *mé*, in *méconnôitre*, *mécontent*, *médiſance*, & ſimilibus. Vide **miſſa** in evang. *Iſland.* Marc, XIII, 24. & **At miſſa** in *Gudm. Andreæ* Lexico *Iſlandico*.

XXXII. Foꞃe, redditur per *præ*, *pro*, *ante*: ut in ꝼoꞃe-cpæðan, *prædicere*: ꝼoꞃecyn, *anteceſſores*: ꝼoꞃe-niman, *præ-occupare*: ꝼoꞃe-piꞇunᵹ, *præſagium*: ꝼoꞃe-ᵹehaꞇ, *promiſſum*.

Æ privationem, vel *negationem* denotat: ut in æᵹylð, æmenne, æmelle, æmoðe. Aliquando tamen *præteriti temporis* participiis præponitur, more a, be, ꝼoꞃ, ᵹe: ut in æceleð, aꞃyꞃꞃ.

XXXIII. Præter præpoſitiones ſeparabiles, & inſeparabiles, quæ compoſitionem ingrediuntur, ſunt & aliæ voces, quæ in compoſitione, præpoſitionum naturam induunt, & per præpoſitiones *Latinè* exponuntur: ut, eꝼen, eꝼꞇ, piþeꞃ, anð, quibus adde oꞃð, ꝼull.

XXXIV. Eꝼen, à *Goth.* ÏBN, eſt adjectivum ſignificans, *æquus*, *æqualis*, *par*, & in compoſitione idem valet, ac *co*, *col*, *com*, *con*, *cor*, &c. *Latinorum*: exemp. gr. eꝼen-biſceop, *coëpiſcopus*: eꝼen-ðꞃopian, *compati*: eꝼen-pyꞃhꞇa, *cooperator*: eꝼen-þeopa, *conſervus*, &c.

XXXV. Eꝼꞇ eſt adverbium, quod *poſtea*, *porro*, *iterum* ſignificat, & in compoſitione idem plerumque ſignificat, ac *re*, & *retro*: ut in eꝼꞇ-cuman, *revertere*: eꝼꞇ-cyꞃꞃan, *recurrere*: eꝼꞇ-ᵹecyᵹan, *revocare*.

XXXVI. Piþeꞃ, à *Goth.* ΥΙΨΚΛ, eſt vox adverbialis ſignificans *adverſum*, *contra*, & facit ſimplex malè ſemper ſignificare, & maximâ ex parte oppoſitionem implicat: ut à coꞃen *electus*, *dilectus*; piþeꞃ-coꞃen *reprobus*, *maledictus*: à ſecᵹan *dicere*, piþeꞃ-ſecᵹan *contradicere*: à ſaca *cauſa*, piþeꞃ-ſaca *cauſæ adverſarius*, *à cauſa profugus*, *apoſtata*.

XXXVII. Anð. Tametſi hæc vox apud *Anglo-Saxones* ſolùm obtinet naturam conjunctionis copulativæ, apud *Gothos* tamen eſt præpoſitio *in*, *coram*, *contra*, *adverſus* ſignificans. Quod quamprimum didiceram, mirari ampliùs deſii, quòd tot nomina, & verba in *Anglo-Saxonicâ* occurrentia, quibus anð præfixum erat: ut in anðꞃeaꞃð, *præſens*, à *Goth.* [1] ΛΝΔ, ἀντὶ, *contra*,

* Quales ſunt apud *Latinos*, ut, *di*, *dis*, *re*, *ſe*, *con*. † Λ, o, & Π, u, apud veteres *Cimbros* eundem in compoſitione obtinent valorem: ut in ΛΨΛΒΒ, ohapp, *infortunium*: ΛΡΗΒΙΝ, okeipis, *gratis*, *ſine emtione*: ΛΠΠΡΛ, olucka, *infelicitas*: ΛΨΛΡΚ, ohæfa, *nefas*: ΛΝΛΨΙ, oſome, *dedecus*: ΛΡΨΚΡΛΚ, owerkan, *malefactum*: ΠΡΛΙΚΤ, ufært, *impervium*: ΠΡΚΙΛΝΗΚ, ufrialſer, *ſervi*. [1] Vel ΛΝΔΛ. quod apud *Gothos* idem valet.

& VAIRKΨAN, unde peoꞃþan, *eſſe*, quod nimirùm præſentes *coram* adſtent, & *contrà* ſiſtant ſe veluti ex adverſo. Hinc ANAVAIRKΨIS, *contra*, & ANAVAIRKΨI, *facies*, *præſentia*. Sic anꝺpẏꞃꝺ eſt *reſponſum* à *Goth.* ANAVANRA, vel ANAAVANRA, quod ſit ex ANA, vel ANAA, *adverſum*, *contra*, & VANRA, *verbum*; ut anꝺpẏꞃꝺ proprie ſit ſermo, quem reſpondens regerit percontanti. Sic ANAHAFGAN, eſt *reſpondere*, ab ANA, *contra*, & HAFGAN, *tollere*, quaſi dicas, vocem ad reſpondendum contra tollere. In eâdem ſignificatione occurrunt veteres **Cimbricæ* voces: ANDVIDRI, advidre, *ventus contrarius*: ANDTAF, andtof, *remigatio in adverſum*: ANDSÆLIS, andſælis, *contra ſolem*: ANDHÆRIS, andhæris, *adverſo crine*. Quibus adde, *Angl.* to anſwer, *reſpondere*, ex anꝺ, & *Cimbricâ* SUARA, ſuara, *reſpondere*, compoſitum. videſis and in dictionario *Iſlandico* Gudmundi *Andreæ*.

† Oꞃꝺ ſubſtantivum eſt, quod in *Saxonicâ*, & *Francicâ* linguâ *ordium*, *initium*, *principium* ſignificat. Inde compoſitione idem valet, ac *primus*, *primitivus*: ut in oꞃꝺ-ꝼꞃuma, *author*; oꞃꝺ-bana, *homicida primus*; ut *Cain* vocatur in *Cædmonis* paraphraſi. plura de hac voce commentati ſumus in cap. XXI.

Full vero adjectivum eſt, quod *plenus* ſignificat, & in compoſitione, tam verborum, quam nominum, ſignificationem valde auget, & perficit: ut in ꝼulᵹanᵹan, ꝼulꝼæꞃnian, ꝼulꝼꞃemian, ꝼulbeoꞇe. Adjectiva autem, & ab eis profecta adverbia quaſi in ſuperlativo gradu collocat: ut, maneᵹe beoþ ꝺeah æᵹþeꞃ ᵹe ꝼullæþele. ᵹe ꝼullpeliᵹe. ⁊ beoþ ꝺeah ꝼullunꞃoꞇe, *multi ſunt valde nobiles, & valde divites, qui tamen ſunt valde triſtes.* Boeth. p. 19.

Præpoſitiones Gothicæ.

XXXVIII. IN. FANR, vel FANRA. AN. UNA, vel UNTE. FRAM. FAIRRA. BI. AF. AFAR. US. ANA. MIΨ. ANA. AT. HINAANA, vel HINAAR. UF. UNAAR, vel UNAARX. VIΨRA. NEΘA. VIΨRAVAIRΨ. UFAR. UFARX. FRUMAN. UZAΨRX. UT, vel UTA. UTANA. INNH. ΨAIRH:

IN, ſignificans, ἐν, *in*, regit ablativum, aliquando accuſativum. ſignificans autem εἰς, *in*, *ad*, *inter*, regit accuſativum aliquando ablativum: ſignificans verò διά, ἕνεκεν, *per*, *propter*, *ergò*, regit genitivum; *Marc*, II, 27. III, 9. VI, 26. & VIII, 35.

FANR, vel, FANRA, quando ſignificat πρὸ, *ante*, vel παρὰ, *juxta*, *ſecus*, regit accuſativum: quando ſignificat ὑπὲρ, *pro*, regit ablativum. quando verò ἔμπροσθεν, *ante*, regit genitivum. Significat etiam ἀπὸ, *à*, *ab*, & διά, *præ*, & tum regit ablativum, *Luc.* III, 7.

AN, ſignificat πρὸς, ἐπὶ, vel εἰς, *ad*, ἐν, *in*, & regit dativum: ut, AN AHMIN VEIHAMMA, ἐν τῷ πνεύματι ἁγίῳ, *Marc.* XII, 36. in quem locum videſis *Thomæ Mareſchalli* obſervationes. διὰ *a* etiam redditur AN ΘE, & διὰ τοῦτο, AN ΨE:

UNA, vel UNTE, ἕως, ἄχρι, *uſque*, *uſque ad*, regit accuſativum. Legitur tamen UNA IXHANNE, *Matth.* XI, 13. At UNA IXHANNEN, *Luc.* XVI, 16.

FRAM, ἀπὸ, ὑπὸ, παρὰ, ὑπὲρ, περὶ, ἐκ, *à*, *ab*, *apud*, *pro*, *de*, *ex*, regit ablativum caſum.

FAIRRA, μακρὰν, ἀπὸ, *longè*, *à*, *ab*, regit ablativum.

BI, ſignificans ἐπὶ, *in*; μετὰ, *cum*; ἐν, *per*; κατὰ, *ſecundum*; regit ablativum. Significans autem ὑπὲρ, *pro*; περὶ *circum*, *circa*; κατὰ, *adverſum*, *ſecundum*; διὰ, *poſt*; regit accuſativum. Significans verò περὶ, *de*, regit quum accuſativum, tum genitivum. Denique ſignificans ἐπὶ, *ſuper*, regit nunc accuſativum, nunc ablativum. In compoſitione autem perſæpe ſignificat *circum*.

AF, & ABU, ἀπὸ, *à*, *ab*, *abs*, regit ſemper ablativum.

AFAR, μετὰ, *poſt*, ſignificans, regit accuſativum. AFAR autem ὀπίσω, *poſt* vel *retro*, & ἐπὶ, *in* ſignificans, regit dativum vel ablativum. Legitur AFARUH, *Luc.* I, 24.

US, ἐκ, ἐξ, *ex*, *de*, *ab*, & ἔξω, *extra* ſignificans, ſemper regit ablativum. Pro US, per proſtheſin euphonicam legitur ſæpe UZUH; vide *Luc.* XX, 4. In compoſitione autem cum ver-

---

* *V.* Lexicon *Runicum* Ol. Wormii. † Ord *initium*; ſiquidem in gemino *G. Chauceri* loco certe *G. Chaucero* denotat *exordium*, *principium*, crediderim ord pro word, reſtituendum: ut

Lucan to the this ſtory I commend,
And to Sueton, and Walerie alſo,
That of this ſtory writen ord and end.

Ita duntaxat legendum videtur, non autem word and end, ut in editis omnibus habetur: &

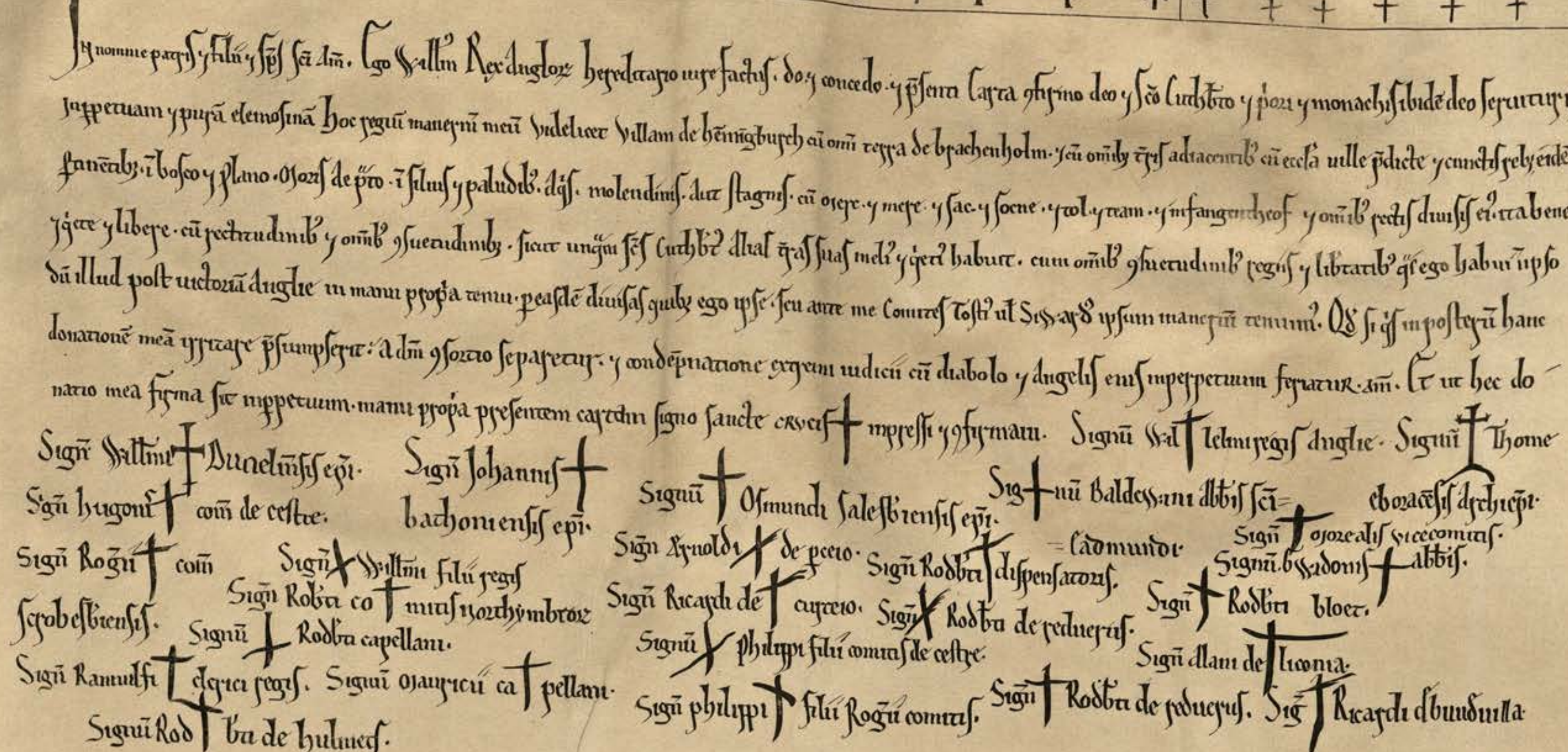
He goeth him home, and gan full ſon● ſend,
For Pandarus, and all this new chaunce
And of this broch he told him ord and end,
Complaining of her harts variaunce.

Manifeſtiſſimum in his elucefcit veſtigium *Cædmonianæ* paraphraſios, LXXVIII, 16, in quo loco occurrunt hæc verba: ꞅona onᵹeaꞇ, ꞅꞃiþ-moꝺ cẏninᵹ. oꞃꝺ anꝺ enꝺ. ꝺæꞃ ꝺe him ẏꞃeꝺ pæꞅ, *ſubito percepit animoſus rex initium ac exitum ejus, quod ei manifeſtatum erat.*

bis

TABULA · C ·

In nomine patris & filii & sp̄s sc̄i Am̄. Ego Willm̄ Rex Anglor heredítario iure factus, do & concedo & p̄senti carta confirmo deo & sc̄o Cuthb̄to & priori & monachis ibidē deo servituris in ppetuam & puram elemosinā hoc regiū manerium meū videlicet villam de Hemingburgh cū omni terra de Brachenholm & cū omnibus t̄ris adiacentib̄ cū eccl̄a ville p̄dicte & cunctis reb̄ eidē p̄tinentib̄ : i bosco & plano, pratis de p̄to, ī silvis & paludib̄, aquis, molendinis, aut stagnis, cū ocre & mere, & sac & socne, & tol & team, & infangenetheof & omnib̄ rectis divisis ei tā bene & q̄ete & libere cū rectitudinib̄ & omnib̄ consuetudinib̄, sicut unq̄m sc̄s Cuthb̄tus aliqs t̄ras suas meli' & q̄eci' habuit, cum omnib̄ consuetudinib̄ regis & libertatib̄ q̄s ego habui in ipso dū illud post victoriā Anglie in manu p̄pria tenui, p̄ eas illē divisas quib' ego ipse, seu ante me Comites Tosti' ut Siwardus ipsum maneriū tenuim'. Q's si q's in posterū hanc donatione meā irritare p̄sumpserit : a dn̄i consortio separetur, & condēpnatione extremi iudicii cū diabolo & angelis ei' in ppetuum feriatur. Am̄. Et ut hec donatio mea firma sit in ppetuum, manu p̄pria presentem cartam signo sancte crucis + impressi & confirmavi.

Sign̄ Willm̄i + Dunelm̄sis ep̄i. Sign̄ Johannis + bathoniensis ep̄i. Signū + Osmundi Salesb'iensis ep̄i. Sig+nū Baldewini abbis sc̄i = Eadmundi. Signū Wal+lelmi regis Anglie. Signū + Thome Eboracensis archiep̄i.

Sign̄ hugonis + com̄ de cestre. Sign̄ Roḡii + com̄ Scrobesbiensis. Sign̄ + Willm̄ filii regis. Sign̄ Rob̄ti co + mitis northymbror. Signū + Rodb̄ti capellani. Sign̄ Arnoldi + de percio. Sign̄ Rodb̄ti + dispensatoris. Sign̄ Ricardi de + curceio. Sign̄ + Rodb̄ti de rodueris. Signū + philippi filii comitis de cestre. Sign̄ + Gozeali vicecomitis. Signū Gozdonis + abbis. Sign̄ + Rodb̄ti bloet. Sign̄ alani de + licoma.

Sign̄ Ranulfi + cancellarii regis. Signū Mauricii ca + pellani. Signū Rod + b̄ti de hulmes. Sign̄ philippi + filii Roḡii comitis. Sign̄ + Rodb̄ti de rodueris. Sig + Ricardi de bunduilla.

Sutton Nicholls sculp.

eternaliter. Firmatum est hoc cirographum nostrum in anno ab incarnacione Christi Septingentesimo Sextodecimo. quod et nostris probabilibus testibus sanctis crucis indiciis subnotatur. Ego Æthelbaldus Rex Merciorum gratanter consensu confirmavi. Ego Brithwaldus Dorobernensis Archiepiscopus ratificavi. Ego Wynfrid Merciorum episcopus approbavi. Ego Ingwaldus Londoniensis episcopus meis consensi. Ego Aldwinus Lichefeld episcopus adoptavi. Ego Tobias Roffensis episcopus collaudavi. Ego Æthelredus Abbas de Bardeneya multum affectavi. Ego Egbaldus Abbas de Medeshamstede iterum precibus devotis rogavi. Ego Ega Comes Lindecollie consilium dedi. Ego Leuricus Comes Leicestrie quibus assensum prebui. Ego Saxulphus filius Saxulphi Comitis corroboravi. Ego Ingulphus presbyter et humilis minister vocatus audivi.

Ego Æthelbaldus licet indignus paciencia tamen divina regni Merciorum gerens gubernacula summa cum fiducia auctori meo Christo humiliter persolvo Deo qui conservabit subiectis resurrecturis in proxima resurrectione sua super omnia opera sua. Cuius dominio et potestati meum totum submitto et sancte matris ecclesie precibus beneficiisque spiritualibus commendo.

bis incipientibus ab K. US euphonice vertitur in UK: ut in UKKEISAN, *ſurgere*, UKKINNAN, *exire*.

ANA, ὑπὸ, ἐπὶ, εἰς, ἐν, ἀπὸ, *in*, *ſuper*, *de* ſignificans, regit ablativum. Significans verò ἐπὶ, *ad*, & περὶ, *circum*, gaudet accuſativo.

MIÞ, & aliquando MIÞA, μετὰ, *cum*, ſignificans, etiam ἐν, & περὶ, *inter*, requirit ſemper ablativum.

ANA, ἐν, εἰς, κατὰ, διὰ, *in*, *per* ſignificans regit ſemper accuſativum. Significans verò ἐπὶ, *ſuper*, ἐν, *in*, regit ablativum, *Luc.* VI, 48. & XIX, 5. In compoſitione reſpondet *Anglo-Saxonico* un: ut in ANAHULIAN, *detegere*, quod *Anglo-Saxonicè* eſt unhælan. ANABINDAN, *ſolvere*, unbinđan *Anglo-Saxonice*.

AT, παρὰ, πρὸς, *ſecus*, *apud*, *ad* ſignificans gaudet dativo.

HINDANA, vel HINDAR, πέραν, ἀπὸ, *trans*, *a*, *ab*, ὀπίσω *pone*; regit accuſativum. HINDAR etiam ſignificat *inter*, vel *apud*, ut onder *Belgarum*: ut, NIST HINDAR UNS, *non eſt apud nos*, Luc. IX, 13.

UF, & UNDAR, ὑπὸ, *ſub*, regit ablativum: & quandoque accuſativum. UNDARO, ὑποκάτω, regit etiam ablativum. Pro UF, occurrit UBU, *Luc.* XVIII, 38.

VIÞRA, πρὸς, *ad*; παρὰ, *ſecus*, *juxta*; κατὰ, *adverſum*, & ὑπάντησιν, *occurſum* ſignificans gaudet accuſativo.

NEÞA, *juxta*, *prope*, *ſecus*. Quemnam caſum regat hæc præpoſitio non docent pretioſæ argentei codicis reliquiæ.

VIÞRAVAIRÞ, ἀπέναντι, *contra*, regit accuſativum.

UFAR ſignificans πέραν, *trans*, gaudet accuſativo. Quum vero ſignificat ἐπὶ, vel ὑπὲρ, *ſuper*, gaudet dativo; & aliquando accuſativo: ut *Luc.* VI, 40. UFAR LAISARI: at *Matth.* X, 24. UFAR LAISARJA: UFARO, ἐπάνω, *ſupra*, regit etiam accuſativum, & genitivum, *Luc.* X, 19.

UTAÞRO, ἔξωθεν, *extra*, regit genitivum.

UT, UTA, UTANA, UTHUN, ἔξω, *extra*, regit tam genitivum, quàm accuſativum.

INUH, ἄνευ, χωρὶς, *ſine*, ἐν, *in*, ἕνεκεν, *propter*, regit ablativum & quandoque accuſativum. genitivum vero, quoties ſignificat, *propter*.

ÞAIRH, διὰ, *per*, regit accuſativum.

Hiſce adde MIÞ TVEIHNAIM, ἀνὰ μέσον, *Anglo-Saxonibus* betpeonan, betpynan, betpeoh, betpih, betpuh, betpux, betpix, *Anglis* between, betwixt, *inter duo*, vel *in medio duorum*; quæ regunt dativum. *Marc.* VII, 31. MIÞ TVEIHNAIM MARKOM; *inter medios fines*. Nota quod præpoſitio DIS occurrit in compoſitione: ut in DISDRAUSJAN, DISTAHJAN, *&c.*

CAPUT QUINTUMDECIMUM.

De Interjectionibus.

INterjectiones dolentis, pa: ut, pa iſ me, *væ mihi*! pam me, *heu mihi*! * pala pa, *heu*! *proh dolor*! eop, *heu*! eop me, *væ mihi*! hiᵹla, *heu*! hiᵹla me, *heu mihi*. eala eap, eala ea, hela pa, *eheu*! Gaudentis, & Exultantis: pel me.

Abominantis: pala pe, *vah*! Marc. XV, 29. on peᵹ, *apage*.

Vocantis: eala, eala þu, *ô*? hlyſt eala beaꞃn beboꝺa laꞃeopeſ, ꝥ ahylꝺ eaꞃe heoꞃtan þinꞃe, *auſculta, ô fili, præcepta magiſtri, & inclina aurem cordis tui*, Regula *Bened.* MS interlin. *Cott. Lat. Sax.* hyꞃꞃt þu, *heus*! † la, la ðu, *heus*! O la, *ô*! *eho*! Libet hic proferre duo exempla lectu jucundiſſima; alterum ſublimis, alterum autem mediocris dicendi generis; in quorum illo, EALA, in hoc LA, per anaphoram elegantiſſimam repetuntur. Primum tibi exhibet, lector, lamentationem *Satanæ* in tartaro obſerati, *Cædm.* XCV. Secundum autem continet Helleſ, i. e. *Hecates* querimoniam ad *Satanam*, in ornatiſſimo illo *Nicodemi* pſeudo-evangelio, quod ob orationis nitorem, & ſuavitatem, vir mihi amiciſſimus publici juris fecit cum heptateucho *A. Saxonico.* M.DC.XC.VIII. Eala ꝺꞃihteneſ ðꞃym. eala ꝺuᵹuþa helm. eala meoꞇoꝺeſ mihꞇ. eala miꝺꝺan eaꞃꝺ. eala ꝺæᵹ leoþa. eala ꝺꞃeam ᵹoꝺeſ. eala enᵹla ðꞃeaꞇ. eala up heoꞃon. eala ꝥ ic eam. ealeſ leaſ. ecan ꝺꞃeamaſ. ꝥ ic miꝺ hanꝺum ne mæᵹ. heoꞃon ᵹeꞃæcan. ne miꝺ eaᵹum ne moꞇ. up locian. ne huꞃu miꝺ eaꞃum ne ſceal. æꞃꞃe ᵹeheꞃan. ðæꞃ byꞃhꞇeſꞇan. beman ſꞇeꞃne. ðæſ ic polꝺe oſ-

---

* Hæc interjectio frequenter tropice ponitur pro dolore, præcipue in ſcriptis Satyrographi, ut,

Wote no wyght what warre is, ther that peace reineth,
Ne what is witerly weale, till welawaye him teache.

† La amat præponi & poſtponi interrogativis. pro eala legitur æla, & æala maxime in poeticis.

 ſelꝺe.

selde. sunu meotodes. drihten adrifan. ⁊ aʒan me ðæs dreames ʒeƿald. ƿuldres ⁊ ƿynne. me ðær ƿyrse ʒelamp. ðonne ic to hihte. aʒan moste. nu ic eom asceaden. fram ðære scinan driht. alæded fram leohte. in ðone laðan ham. ne mæʒ ic þ ʒehicʒan. hu ic in ðæm becom. in ðis neople ʒenip. nið synnum fáh. aƿorpen of ƿorulde, *ô domini* [Jeſu] *majeſtas! ô virtutum corona! ô dei* [patris] *potentia! ô munde! ô lux diei! ô jubilum dei,* vel *apud deum! ô angelorum caterva! ô cœli cœlorum! ô me miſerum! quod æterno gaudio omnino cariturus ſum, quod ne vel manibus quidem cœlum attingere poſſum, neque oculis id aſpicere, & quod auribus nunquam auditurus ſum melodiæ clariſſimæ vocem, propterea quod vellem ex aulâ* [cœleſti] *dominum, dei filium expellere, & mihi vindicare* [cœleſtis] *jubili gaudium, & gloriæ imperium. Inde mihi pejus accidit quàm expectarem, ſiquidem ex purâ familia* [ſocietate] *ſeparatus ſum, abjectus à luce in hanc domum abominabilem; neque poſſum vel cogitando fingere, quomodo in eam ingreſſus ſum, quomodo peccatis inimicus* [vel *diſcoloris*] *factus, in hanc nebuloſam abyſſum ſum dejectus, ab omnibus reprobatus.* Ða cƿæþ seo helle to Satane. La ðu ealdor ealre forsƿyllednysse. ⁊ la ðu ordfruma ealra yfela. ⁊ la ðu fæder ealra flymena. ⁊ la ðu þe ealdor ƿære ealle deaþes. ⁊ la ordfruma ealre modignysse. for hƿiʒ ʒedyrstlæhtest ðu ðe þ ðu þ ʒeþanc on þ Iudeisce folc asendest þ hiʒ ðyrne Hælend ahenʒon. ⁊ ðu him nænne ʒylt on ne oncneoƿe. ⁊ ðu nu þurh þ treoƿ ⁊ ðurh ða rode hæfst ealle þyne blysse forsƿylled. *tum inquit* Morta [Hecate] *ad Satanam: ô tu princeps perditionis! ô auctor omnium malorum! ô profugorum* [apoſtatarum] *omnium pater! ô qui fuiſti princeps omnis interitûs! ô omnis ambitionis auctor! cur præſumebas indere in mentes Judæorum, ut Jeſum, quem ſciebas eſſe innocentem, crucifigerent, quando quidem per ligneam illam crucem tuam, omnem delectationem perdidiſti.* Evang. Nicod. p. 17. §. XXIX. Hiſce quoque libet adjungere quæ *F. Junius F. F.* in Lexico ſuo v. linguarum habet in voce la. la, vocandi vox, *ô.* hola, *idem.* la leof, *dilecte.* la hu oft, *quoties?* ƿilt ðu la, *viſne?* Item interrogandi, la hu ne, *nonne?* la hƿilc, *quis?* la, *en, ecce!* la nota vocativi. *Matth.* XXXVII, 7, 5. XII, 34. XXII, 12. & deinceps. Reg. *Bened.* interl. in prologo, la videtur poni pro eala. Sic *Pſ.* XXX, 23, habes, la hu micel, *ô quam magna!* quanquam abundare videtur in la hƿilc, *Pſ.* XXXVIII, 6. La videtur aliquando eſſe intenſivum; ita maxime ſibi neceſſariam operam ſuppliciter exigentis eſt illud: bidde ic ða la, *Bed.* CXXII, 13. Adſtruentis, & magis affirmantis eſt illud: ðat la ƿæs fæger, *Cædm.* CIV, 4. Optantis, vel ſedulo hortantis, uton la ʒeþencean, *Cædm.* CIV, 24. Inſultantis vel ſarcaſtice exprobrantis, la ðus beo nu on yfele. noldes ær teala, *Cædm.* CVI, 8. Graviter dolentis, ƿa la ƿa, *heu, proh dolor!* Beda II, 1. *Marc.* XV, 29. *Cædm.* IX, 16. La hƿider mæʒ ic nu fleon, *quo nunc fugiam!* Bed. XI, 12.

Optantis: eala ʒif, *ô ſi!* ƿa la, *utinam, ô ſi!* ƿa la ahte ic minra handa ʒeƿeald, inquit Satanas in barathro vinctus jacens, *Cædm.* p. 9. l. 15.

Hortantis, vel Laudantis: ƿella ƿel, *age, agite:* uton, *age, agite, agedum:* do, *age, agedum.* ute nu, *age:* ut, ute nu tellan, *age, dicamus.* Boeth. uton ariſan æt sumum cyrre, *exurgamus ergo tandem aliquando,* Regula *Benedicti* interlin. MS. *Cott.* quæ verba verſio alia *Saxonica* ſic reddit; uton eornostlice on sumne timan astandan:·

Admirantis: eala hu, *ô quam!* Demonſtrantis: heonu, efne, se, *ecce.*

Laudantis; beo bliþe, ʒeblissa ðu, ƿylcyma, selðe, *euge.* Eala, eala, *euge, euge.*

Interjectiones Gothicæ.

Vocantis, & admirantis: 𐍉, *ô, vah.* Dolentis, & execrantis ſeu imprecantis: 𐍅𐌰𐌹, *væ.* Demonſtrantis: 𐍃𐌰𐌹, 𐌸𐌰𐍂𐌿𐌷, *ecce.*

Caput Sextumdecimum.

Continens regulas quaſdam ſyntaxeωs promiſcue poſitas, cum miſcellaneis quibuſdam obſervationibus.

I. Ablativus abſolutè ponitur apud *Anglo-Saxones:* ut, ʒebiʒedum cneoƿum him to cƿæð, *& genu flexo dixit illi,* Marc. I, 40. Sic *v.* 31. hyre handa ʒeʒripenre, *apprehensâ manu ejus.* ðe eac adƿæsctum feondum þinum on soðe cynerice ʒehateð, *te regem futurum extinctis in veritate promittit,* Bed. H. E. p. 138. Plura occurrunt exempla, *Matth.* XVI, 4. XVII, 5. X, 1. IX, 43. *Marc.* XIV, 52. *Matth.* VI, 6. XIII, 6. *Marc.* XVI, 2. Sic apud *Gothos,* Matth. VIII, 16. 𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌰𐌷𐍄𐌾𐌰 𐌸𐌰𐌽 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌰𐌽𐌰𐌼𐌼𐌰, *veſpere autem facto.* 𐌲𐌰𐌵𐌿𐌼𐌰𐌽𐌰𐌹𐌼 𐌸𐌰𐌽 𐌹𐌼, *Matth.* XXVII, 17. vide & comma 19. & *Marc.* V, 35. etiam *Marc.* X, 17, 46. *Luc.* VI, 48. VII, 24.

II. Verba

II. Verba acquiſitivè poſita regunt dativum: ut, gif hwa him rihtes bidde, *ſi quis ſibi æquum poſtulaverit*, LL. *Inæ*, c. 6. Cyninges horſ-wealh ſe ðe him mæg ge-ærendian, *equiſo regis, qui poteſt ejus mandata deferre.* Forgif us ure gyltas ſwa ſwa we forgifaþ þam ðe us agyltaþ:· nellen ge goldhordian eow goldhordas on eorþan; ita apud *Gothos*: AFLET NNS-SVA SVE GAh VEIS AFLETAM ÞAIM SKNAAM NNSARAIM, & NI hNS-AGAIÞ IZVIS hNSAA ANA AIRÞAI. doþ wel ðam ðe eow yfel doþ, aſt *Gothi Græciſſantes* dicunt, ÞINÞGAIÞ ÞANS VRIKANDANS IZVIS, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς; *Matth.* v, 44. buton we gan. ⁊ us mete bicgon and eallum ðiſſum werede, *Goth.* ÞA-TEI VEIS GAGGANDANS BNGGAIMA AAAAI ÞIZAI MANAGEIN MA-TINS, *Luc.* ix, 13.

III. Verba imperandi, & obſequendi regunt dativum: ut, he bebead ðam unclænan gaſte, *Marc.* viii. ða bead he þam unclænan gaſte, *Luc.* viii, 29. unclænum gaſtum bebyt. ⁊ hi hyrſumiaþ him, *Marc.* i, 27. ic bebeode eallum minum geferum, *Spelm.* conc. p. 396. þat hi Gode hyran, *ib.* p. 514. windas and ſæ him hyrſumiaþ, *Marc.* i, 27. Valet hæc regula apud *Gothos*: ut *Marc.* i, 17. AhMAM ÞAIM NNhRAINGAM ANABINDAIÞ. GAh NFhANSGANA IMMA. Verbum autem wealdan regit genitivum: ut, ealdor-men wealdaþ hyra ðeoda, *principes gentibus ſuis dominantur*, Matth. xx, 25. God æghwæs wealt, *Deus omnibus dominatur.* Þu ſædeſt þ ðu ongeate ðat te God weolde ðiſſes middan-geardes. ac ðu ſædeſt þat ne mihte witan humeta he his weolde, *dixiſti te intelligere Deum mundum gubernare*; *quomodo autem eum gubernaret, te non poſſe ſcire dixiſti*, Boethius *Ælfredi*. p. 94.

IV. Verbum fylian, vel fyligean, *ſequi*, gaudet dativo: ut, ðas tacnu fyliaþ ðam þe gelyfaþ, *Marc.* xvi, 17. ða ſceap him fyligeaþ — ne fyligeaþ hig uncuþum, *Joh.* x, 4, 5. Petrus fyligde ðam Hælende, *Joh.* xviii, 15. ſe þe folgode ðam Apoſtolum, *Ælfr.* de vet. Teſt. p. 25.

Verba 1 dandi, 2 miniſtrandi, 3 reddendi, 4 ſerviendi, 5 objurgandi, 6 vetandi, 7 favendi, 8 nuntiandi, 9 reſpondendi, 10 commodandi, 11 credendi, 12 judicandi, 13 gratias agendi, & 14 regendi, 15 tentandi, 16 nocendi, requirunt dativum: I. Nellan ge ſyllan þat halige hundum, *Matth.* vii, 6. Sic apud *Gothos*: ut, GIF hANhEIN GXÞA, *Joh.* ix, 24. II. ⁊ heo ðenode him, *Marc.* i, 31. Sic apud *Goth.* GAh ANDBAhTIDA IM: III. ⁊ brohte þa ðrittig ſcyllingas to ðæra ſacerda ealdrum, *Matth.* xxvii, 3. *Goth.* GAVANDIDA ÞANS ÞRINSTIGNNS SIANBRINAIZE GNDAGAM, GAh SINISTAM: IV. Ne mæg nan ðeow twam hlafordum ðeowian, *Luc.* xvi, 13. *Goth.* NI AINShNN ÞIVE MAG TVAIM FRANGAM SKAAKINXN: V. ða cidden his leorning-cnihtas ðam ðe hi brohton, *Marc.* x, 13. *Goth.* IÞ ÞAI SIPXNGXS IS SXKNN ÞAIM BAIRANDAM, vide *Luc.* xix, 39. VI. ⁊ ne forbeode ge him, *Marc.* x, 14. vide & xxxviii, 39. ubi in verſione *Goth.* GAh VARIDEDNN IMMA — NI VARGIÞ IMMA: VII. Pilatus wolde ða ðam folce gecweman, *Marc.* xv, 15. *Goth.* IÞ PEIAATNS VIAGANDS ÞIZAI MA-NAGEIN FNAAAFAhGAN: VIII. ſwa fæder me ſæde, *Joh.* xii, 50. ſwa he ſpræc to urum fæderum, *Luc.* i, 55. ic ſæg ðiſſum, *Luc.* vii, 8. *Goth.* SVA SVE RXDIDA AN ATTAM NNSARAIM. GAh ÞIÞA AN ÞAMMA: IX. Andſwaraſt ðu ſwa ðam biſceope, *Joh.* xviii, 22. *Goth.* SVAh ANDhAFGIS ÞAMMA REIKISTIN GNDA-GIN: X. ðeos boc mihte fremian iungum cildum, *Ælfr.* in præf. ad gramm. Ne mæg hyt him gehelpan, *Spelm.* conc. p. 607. Sic apud *Gothos*: ΘA ANK BXTEIÞ MANNAN; hwæt fremaþ men, *Marc.* viii, 36. XI. Forþam ðu minum wordum ne gelyfdeſt, *Luc.* i, 20. *Goth.* AN ÞEEI NI GAAANBIDES VANRDAM MEINAIM: XII. ðu ne ſcealt næfre gelice deman ðam rican and þam heanan. ðam freon and þam þeowan. ðam ealdan and ðam geongan. ðam halan and þam unhalan:· demaþ him be eowre æ. *Joh.* xviii, 31. Legitur tamen *Joh.* vii, 51. cwyſt ðu demþ ure æ ænigne man. forſan mendoſè. XIII. on his heortan he Gode ðancie ealles ðæs ðe he him forgeaf, *Spelm.* conc. p. 605. Sic *Gothi*: AVIAINDX ÞNS, *Luc.* xviii, 11. XIV. ðat hig elles ne mihton manegum ge-ſceoþan, *Spelm.* conc. p. 390. Recan tamen, & gewæccan R. accuſativum: ut videre eſt *Matth.* ii, 6. *Pſal.* lxvi, 4. XV. hwi fandige ge min, *quid me tentatis*? Matth. xxii, 18. fandode hys, *tentavit eum*, Matth. xxii, 35. Nu on worulde her monnum ne deriaþ mane aþas, *in hoc ſeculo non hominibus nocent perjuria.* verſiones poeticæ *Cott.* ad calcem *Boetii A. Sax.* redditi p. 154.

V. Quædam verba regunt duplicem accuſativum: ut, ⁊ gedo hine rihtes wyrþe, *& jus ei faciat*, LL. *Inæ*, c. 8.

VI. * Multæ ſunt reciprocæ locutiones in veteri *Anglo-Saxonum* idiomate: ut, ðat hig hig gebædun, *ut orarent*, Luc. xviii, 10. hig æteowdon hig manegum, *apparuerunt multis*, Matth. xxvii, 53. lære us us gebiddan, *doce nos orare*, Luc. xi, 2. ne ondræde ge eow, *nolite timere*, Luc. xii, 7, 31. ða bealh he hyne, *tum indignatus eſt*, ib. xv, 28. ða he hyne beſeah, *cum circumſpiceret*, Luc. xxi, 1. Criſt hyne gereſt, *Chriſtus conquievit*, conc. *Spelm.* p. 355. ic

* Hujuſmodi phraſes reciprocæ non ſunt omnino à *Latino* alienæ: ut, *mihi placebat*, *ſi firmior eſſes, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares*, M. T. C. Epiſt. fam. lib. xvi. ep. v.

me hyngrede. ic me ðyrste, *eſurivi, ſitivi*, Matth. xxv, 35. we comon us him geeaðmedenne, *venimus adorare eum*, ib. ii, 2. he ætywde hine, *apparuit*, Marc. xvi, 14. gif wite-þeow Englisc mon hine forstalige, *ſi Anglus ſervus foriſfactus furetur*, LL. *Inæ* c. 23. gif hwam oþre scyre hine bestæle, *ſi quis in alienâ provinciâ lateat*, LL. *Inæ* c. 39. Hoc ſanè loquendi genus à *Gothis* deduxere majores noſtri, ut conſtat ex paucis hiſce exemplis, quæ literaturæ *Gothicæ* ſtudioſi gratiâ, hic ſubjeci: 𐌸𐍂𐌰𐍆𐍃𐍄𐌴𐌹 𐌸𐌿𐌺, *θάρσει*, *Matth.* ix, 1. *Joh.* xvi, 33. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌹𐌽𐌰 𐍃𐌹𐌺, *ἐπιστρέψωσι*, *Marc.* iv, 12. 𐌲𐌰𐌵𐌴𐌼𐌿𐌽 𐍃𐌹𐌺, *συνάγονται*, *Marc.* vii, 1. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐍂𐌰 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌹𐌸 𐍃𐌹𐌺, *πόῤῥω ἀπέχει*, *Marc*, vii, 6. 𐍃𐌺𐌰𐌼𐌰𐌹𐌸 𐍃𐌹𐌺 𐌼𐌴𐌹𐌽𐌰, *ἐπαισχυνθῇ με*, *ibid.* viii, 38. 𐌽𐌹 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌴𐌹𐌸 𐌹̈𐌶𐍅𐌹𐍃, *μὴ ἐκθαμβεῖσθε*. 𐌵𐌴𐌼𐌿𐌽 𐌷𐌰𐌹𐌻𐌾𐌰𐌽 𐍃𐌹𐌺, *venerunt*, *ut ſanarentur*, Luc. vi, 18. 𐌰𐍄𐌽𐌴𐍈𐌹𐌳𐌰 𐍃𐌹𐌺, *ἤγγικεν*, *ibid.* x, 11. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰 𐌼𐌹𐍃, *ἥμαρτον*, *Luc.* xv, 18. 𐌹̈𐌳𐍂𐌴𐌹𐌲𐍉 𐌼𐌹𐌺, *μετανοῶ*, *ibid.* xvii, 4. 𐌽𐌹 𐍉𐌲𐌴𐌹𐌸 𐌹̈𐌶𐍅𐌹𐍃, *μὴ φοβεῖσθε*, *Joh.* vi, 20. & xii, 15. 𐌰𐍄𐌰𐌿𐌲𐌹𐌳𐌰 𐍃𐌹𐌺 𐌷𐌴𐌻𐌹𐌰𐍃, Ἠλίας ἐφάνη, *Luc.* ix, 8. Præter reciproca jam obſervata, ſunt & alia hujus generis in verſione *Ulphilanâ*, & iſtiuſmodi etiamnum ſunt multa in hodiernâ *Gallorum* linguâ; ut, *je me repens*, pœnitet me: *il ſe trompe*, fallitur: *je me réjouis*, lætor: *vous vous égarez*, vagamini: *il ſe vêt*, amicitur: *ils ſe promenent*, ambulant: ubi notandum eſt, verba paſſiva, & neutro-paſſiva *Græcorum*, & *Latinorum*, phraſibus reciprocis quandoque verti poſſe apud *Gallos*, haud ſecus, ac apud *Gothos*: ut *Matth.* vi, 29, 𐌽𐌹𐌷 𐍃𐌰𐌻𐌰𐌿𐌼𐍉𐌽 𐌹𐌽 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌼𐌼𐌰 𐍅𐌿𐌻𐌸𐌿 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌼𐌼𐌰 𐌲𐌰𐍅𐌰𐍃𐌹𐌳𐌰 𐍃𐌹𐌺 𐍃𐍅𐌴 𐌰𐌹𐌽𐍃 𐌸𐌹𐌶𐌴, *nec Solomon in omni gloriâ ſuâ coopertus eſt*, *ſicut unum ex iſtis*. Marc. iv, 12, 𐌽𐌹𐌱𐌰𐌹 𐍈𐌰𐌽 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌹𐌽𐌰 𐍃𐌹𐌺, *nequando convertantur*. Ex quibus conſtat reciprocas locutiones linguæ *Gallicæ* eſſe planè *Gothiciſmos*, vel *Theotiſciſmos*, quos *Franco-Galli* avitam linguam jamdiu dediſcere conati, quaſi inviti retinent, tanquam manifeſta originis ſuæ indicia. Etenim reciprocas locutiones veteribus *Francis* vernaculas fuiſſe, ſcriptores *Francici* oſtendunt: ut, wonderon ich mich, *je m'étonne*. frequentes etiam occurrunt in ſcriptis *Runicis*, ut à doctis vocantur, veterum *Iſlandorum*, *Scandicorum*, & *Cimbrorum*; à quibus *Normanno-Galli* originem ſuam trahunt; & in *Iſlandica* quoque recentiori, quæ nihil fere veteris *Runicæ*, præter ipſas *Runas*, mutavit. *Itali* quoque, quos *Gotho-Romanos* jure meritoque vocemus, ut de *Goth-Hiſpanis* nihil dicam, hunc loquendi morem retinent: ut,

Verranno i Teucri al regno di Lavinio	.... *In regna Lavini*
.... Ma bentoſto d' eſſervi	*Dardanidæ venient* ....
Si pentiranno .... Annibal. Caro.	*Sed non & veniſſe volent* .... Æn. vi. v. 85.
Amiam, che 'l Sol ſi muore & poi rinaſce,	..........................* *Amemus*,
A noi ſua breve luce	*Soles occidere & redire poſſunt*;
S' aſconde, e 'l ſonno eterna notte adduce.	*Nobis*, *quum ſemel occidit brevis lux*,
. *Taſſo* Amint.	*Nox eſt perpetua una dormienda.* Catull.
La morte s' appreſſa, & il viver fugge.	*Mors imminet*, *& vita fugit.* Petrarch.
Quién bien te hará, o ſe yrá, o ſe morirá.	*Amici aut abibunt*, *aut interibunt.*
La *Vida* de Lázaro de Torme.	
Tiémpo viéne, que ſe arrepiénte.	*Tempus veniat cum ſui pœniteret.*

VII. Verbum Ðolian, þoligean, *pati*, *luere*, regit genitivum: ut, oððe he sceal ðæs hades ðolian, *aut gradu privabitur*, Spelm. conc. p. 593. ðolige his hydes. oððe his hyd-gildes, *corio* [i. e. *corpore*] *luat*, *vel corium redimat*: ſcil. *nè vapulet*. frigea ðolige his freotes. oððe fiftig scillinges, *liber libertate ſuâ privetur*, *aut* L *ſolidos dependito*. Sed hæc locutio proculdubio eſt elliptica, ſuppreſſo accuſativo nominis* æfwyrdlan, quod *damnum*, *detrimentum*, *mulctam*, *ſupplicium* ſignificat, vel wite, quod *pœnam*, *mulctam*, *ſupplicium* etiam ſignificat. Sic helpan, *auxiliari*, *adjuvare*, regit genitivum: ut, helpaþ min swa ic mycele ðearfe ah. God ælmihtig helpe ure, *i. e.* min untrumnesse. ure untrumnesse, cod. MS. can. cap. XIX. Sunt multæ id genus conſtructiones, ut in *Græcâ*, & *Latinâ*, ſic in *Anglo-Saxonicâ*: ut *Matth.* xi, 3. eart ðu he ðe to cumenne eart, oððe we oþres sceolon abidan, in quibus certe vocibus mihi videtur ſubintelligi aliud nomen, quale eſt cyme, vel to-cyme, *adventus*; ac ſi diceretur, oððe we oþres to-cyme sceolon abidan, *an tu is*, *qui venturus*, *an alterius adventum expectabimus*? Sic verba rogandi & appetendi *Græco* more requirunt genitivum rei rogatæ: ut *Matth.* vii, 9, 15. gif his sunu hine bit hlafes, oððe gif he bit fisces, *ſi petierit filius ſuus panem*, *aut ſi petierit piſcem*. gif hwa him rihtes bidde, *ſi quis ſibi æquum fieri petierit*, in quibus exemplis, vox gife, *donum*, *gratia*, ut opinor, ſubauditur. Sic apud *Gothos*: ut, *Matth.* xxvii, 58. 𐌱𐌰𐌸 𐌸𐌹𐍃 𐌻𐌴𐌹𐌺𐌹𐍃, *petiit corpus*. 𐍆𐌰𐌽 * 𐌸𐌹𐍃 𐌲𐌰𐌹𐍂𐌽𐌴𐌹𐌸, *dominus hunc deſiderat*, Luc. xix, 31. 𐍆𐍂𐌴𐌷𐌿𐌽 𐌹̈𐌽𐌰 † 𐌸𐌹𐌶𐍉𐍃 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌽𐍃, *interrogaverunt eum parabolam*, Marc. vi. 10. 𐌳𐌿 𐌻𐌿𐍃𐍄𐍉𐌽 𐌹̈𐌶𐍉𐍃, *ad concupiſcendum eam*, Matth. v, 28. Sic onbitan,

* Subintellige in hoc loco *operam*. † Subaudire potes hîc *ſenſum*, *mentem*, *ſignificationem*.

delibare,

delibare, *deguſtare*, poſtulat genitivum per ellipſin τῦ dæl, *pars*, *portio*, hƿæt, *quid*, hƿon, vel hƿondæl, *paululum*, vel iſtiuſmodi: ut, ðæt næniᵹ man naneſ meteſ onbite, *ut nemo cibum deguſtet*. ðæſ * ƿineſ onbyrᵹde, *guſtabat vinum*, Joh. II, 9. Sic apud *Goth.* ut *Marc.* IX, 9. 𐌸𐌰𐌹̈𐌶𐌴 𐌽𐌹 𐌺𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌽𐌳 𐌳𐌰𐌿𐌸𐌰𐌿𐍃, *qui non guſtabunt mortem*. Sic quoque verbum ᵹemiltſian, *miſereri*, quandoque regit genitivum per ellipſin alicujus nominis, quod *ærumnam*, vel *conditionem* ſignificat: ut *Marc.* IX, 22. ure ᵹemiltſod, *noſtrî miſertus*, i. e. *conditionem*, vel *ærumnam noſtrî miſertus*: aliàs autem regit dativum, ut *Matth.* XVIII, 33. hu ne ᵹebyrede þe ᵹemiltſian ðinum efenþeoƿum. God ælmihtiᵹ uſ eallum ᵹemiltſiᵹe, *Spelm.* conc. pag. 560. ᵹemiltſa me ſinfullum, *id.* p. 599. Hiſce addas, tyþiᵹean, *concedere*: ut, riht iſ ðat preóſta ᵹehƿilc fulluhteſ ⁊ ſcrifteſ tyþiᵹe, ſona ſƿa man ᵹyrne, *i. e.* fulluhteſ ⁊ ſcrifteſ ᵹeƿyrne. Sic etiam æt-hrinan, *tangere*, quandoque regit genitivum per ellipſin: ut *Joh.* XX, 17. ne æt-hrin ðu min. ubi ſubintelligi videtur lice, vel lichama, *corpus*, Matth. IX, 21. ᵹyf ic hiſ reafeſ æt-hrine, ubi videtur ſubintelligi fnæd, *fimbria*. alibi autem regulariter, ut verbum tranſitivum, regit accuſativum: ut in *Marc.* XXX, 31. *Luc.* VII, 14, & V, 13. Sic etiam cepan, *curare*, per ellipſin τῦ ðinᵹe, vel id genus nominis, quod πρᾶγμα, *rem*, vel *negotium* ſignificat, regit genitivum: ut, he fleameſ cepte, *meditabatur fugam*. he cepte ƿoruldlicre herunᵹe, *curavit mundanam gloriam*. ðe æniᵹeſ criſtendomeſ cepaþ on heora life, *Ælfric.* de nov. teſt. Sic quoque ætſacan, *negare*, regit genitivum per ellipſin τοῦ lare, vel iſtiuſmodi nominis, in *Luc.* XX, 27. ða ætſacaþ þæſ æriſteſ, *qui negant eſſe reſurrectionem*. Sic in *Matth.* XXVI, 34, 35. ðriƿa ðu ƿiþſæcſt min. *Marc.* XIV, 31. ne ætſace ic ðin; in quibus exemplis, ſubintelligi videtur aliquod nomen *cauſam*, vel *notitiam* ſignificans, ut mihi ſuggerit locus iſte *Luc.* XXII, 57. ða ætſoc he, and cƿæþ. eala ƿif. ne CAN ic hine. Aſt ubi ſenſus non eſt ellipticus, hæc verba, utpote verè tranſitiva, requirunt accuſativum, uti videre eſt *Matth.* X, 33. & XVI, 24. vide reg. 14.

VIII. Verba infinitivi modi accuſativum ante ſe ſtatuunt: ut *Luc.* XXIV, 39. ᵹaſt næfþ flæſc and ban. ſƿa ᵹe ᵹeſeoþ me habban. *ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me habere videtis.* verſ. 23. ða ſecᵹaþ hyne libban, *qui dicunt eum vivere*. Apud *Anglo-Saxones* (ut & apud *Franco-Theotiſcos*) pronomen tertiæ perſonæ verbis tranſitivis, & neutris per pleonaſmum eleganter, & quaſi acquiſitive, poſtponitur: ut, ᵹeƿiton him ða eaſtan, *tum ab oriente diſceſſerunt*, Cædm. XXXVII, 9. ᵹeƿat him ða mid cnoſle ofer Caldea folc fæder Abrahameſ, *tum pater Abrahamus cum prole ſuâ tranſiit ultra Chaldæos*, XXXVIII, 25. Ða ſe eadiᵹa beƿlat ƿinc ofer exle, ⁊ him ðær rom ᵹeſeah unfeor þanon ænne ſtandan, *tum beatus vir* [*Abrahamus*] *reſpexit, ibique vidit non procul ſtantem arietem*, LXIII, 1. Sorᵹedon baƿa and him oft betuh ᵹnornƿord ᵹenᵹdon, Godeſ him ondredon, *dolebant ambo, & mutuas lamentationes multiplicabant à Deo metuentes*, XIX, 9. Onᵹunnon him ða bytlian. ⁊ heora burh ræran, *tum ædificare cæperunt, & urbes excitare*, XLI, 23. ðat me iſ ſorᵹa mæſt ꝥ Adam ſceal minne ſtronᵹlican ſtol behealdan, ƿeſan him on ƿynne, *id maximè me vexat, quod Adamus ſolium meum eximium aſpecturus eſt, & in beatitudine manſurus*, IX, 14. Ic hæbbe me fæſtne ᵹeleafan up to ðam ælmihtiᵹan Gode, *firmiſſime Deo omnipotenti confido*, XIII, 25. *Sic*, ðu meaht þe forþƿaran, *faceſſas hinc, ibid.*

IX. Apud Gothos nomina partitiva, aut partitivè poſita, & certa numeralia poſtulant genitivum: ut, 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌹 𐍆𐌰𐍂𐌴𐌹𐍃𐌰𐌹𐌴, *Luc.* XIX, 39. 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐌼𐌼𐌴𐌷 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌴 𐌲𐌹𐌱𐌰𐌳𐌰, *v.* 26. 𐌹̈𐌽 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌼𐌼𐌰 𐌳𐌰𐌲𐌴 𐌾𐌰𐌹𐌽𐌰𐌹𐌶𐌴, *Luc.* XX, 1. 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌹𐍃 𐌸𐌹𐌶𐌴 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌹𐌸 𐌵𐌴𐌽𐍃, *v.* 33. 𐌳𐌰𐌲𐌴 𐍆𐌹𐌳𐍅𐍉𐍂𐍄𐌹𐌲𐌿𐌽𐍃, *Marc.* I, 13. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌰𐌹 𐌸𐌹𐌶𐌴 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌴 𐌹̈𐍃, *Joh.* VI, 60. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌴, *Matth.* VIII, 21. 𐌰𐌹𐌽𐌷𐌿𐌽 𐌻𐌴𐌹𐌺𐌴, *Marc.* XIII, 20. 𐌽𐌹 𐌰𐌹𐌽𐍃𐌷𐌿𐌽 𐌹̈𐍃𐍄 𐌸𐌹𐌶𐌴 𐌰𐍆𐌻𐌴𐍄𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌴, *Luc.* XVIII, 29. 𐌾𐌰𐌷 𐌹̈𐌽 𐌸𐍉𐌴𐌹 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐌴 𐌲𐌰𐌲𐌲𐌰𐌹𐌸, *ib.* X, 8. 𐌽𐌹 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌴 𐌰𐌹𐌽𐍉𐌷𐌿𐌽, *ib.* V, 19. 𐌰𐌻𐌻 𐌱𐌰𐌲𐌼𐌴 𐌲𐍉𐌳𐌰𐌹𐌶𐌴, *Matth.* VII, 17. 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌹𐌶𐌿𐌷 𐌱𐌰𐌲𐌼𐌴, *Luc.* VI, 44. 𐍈𐌰𐌶𐌿𐌷 𐌲𐌿𐌼𐌰𐌺𐌿𐌽𐌳𐌰𐌹𐌶𐌴, *ib.* II, 23. vide ulterius *Joh.* XVIII, 29. *Marc.* IX, 49. *Luc.* VII, 41. *Joh.* XV, 2. *Luc.* XVI, 19. & V, 12, 17. & VI, 30. 𐍄𐍅𐌰𐌽𐍃 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌴 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐌶𐌴, *Luc.* VII, 19. Non rarò occurrunt ſimiles locutiones apud *Cædm.* ut, enᵹla ſum ufan cyᵹde, *p.* 62. *l.* 16. eadiᵹra ᵹehƿam, *p.* 63. *l.* 8.

X. Superlativa cum *Latinè* exponuntur per *è*, *ex*, aut *inter*, genitivum ſibi adſciſcunt: ut, 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌹𐌶𐌴 𐌲𐍂𐌰𐍃𐌴 𐌼𐌰𐌹𐍃𐍄, *omnium olerum maximum*, Marc. IV, 32. 𐌼𐌹𐌽𐌽𐌹𐍃𐍄 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌹𐌶𐌴 𐍆𐍂𐌰𐌹𐍅𐌴, *omnium ſeminum minimum*, *v.* 31. vide *Marc.* IX, 35. & XII, 28. Sic apud *Anglo-Saxones*, ealra ƿyrta mæſt. ealra ſæda læſt.

XI. Comparativa cum *Latinè* exponuntur per *quàm*, & *Anglo-Saxonice* per ðonne, ablativum adſciſcunt: ut, 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌰𐌹𐌼 𐍃𐍀𐌰𐍂𐍅𐌰𐌼 𐌱𐌰𐍄𐌹𐌶𐌰𐌽𐍃 𐍃𐌹𐌾𐌿𐌸 𐌾𐌿𐍃, *multis paſſeribus meliores eſtis vos*, Matth. X, 31. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌹𐌶𐌰 𐍀𐍂𐌰𐌿𐍆𐌴𐍄𐌰𐌿, *majus prophetâ*. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌹𐌶𐍉 𐌹̈𐍃𐍄 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌹𐌼 𐌸𐌰𐌹𐌼 𐌰𐌻𐌻𐌱𐍂𐌿𐌽𐍃𐍄𐌹𐌼, *majus eſt omnibus holocauſtis*, Marc. XII, 33. *Anglo-Saxones* hunc ſenſum nunc per conjunctionem ðonne & nominativum exprimunt, nunc verò per ablativum: ut, ſynt ſelran ðonne maneᵹa ſpearran. iſ mare eallum onſæᵹd-

* Subaudienda eſt aliqua vox in hoc loco, qualis eſt calic, *poculum*, aut ejuſmodi.

nyrrum, *Luc.* vii, 28. 𐌼𐌰𐌹𐌶𐌰 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰 𐌳𐌰𐌿𐍀𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌹𐌽 --- 𐌼𐌹𐌽𐌽𐌹𐌶𐌰 𐌹̈𐌼𐌼𐌰 --- 𐌼𐌰𐌹𐌶𐌰 𐌹̈𐌼𐌼𐌰.

XII. Interrogativum 𐍈𐌰 genitivum poſtulat: ut, 𐍈𐌰 𐌿𐌱𐌹𐌻𐌹𐍃, *quid mali?* Marc. xv, 14. 𐍈𐌰 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌳𐌴, *quid eſt hoc verbum,* Luc. iv, 36. 𐍈𐌰 𐌻𐌰𐌿𐌽𐌴, *quid mercedis,* ibid. vi, 32, 33. 𐍈𐌰 𐍄𐌰𐌹𐌺𐌽𐌴, *Joh.* vi, 30.

XIII. Legitur Nominativus abſolutè poſitus: 𐌾𐌰𐌷 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌰𐌽𐍃 𐌳𐌰𐌲𐍃 𐌲𐌰𐍄𐌹𐌻𐍃, καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, *Marc.* vi, 21. Poſt ablativum abſolutè poſitum occurrit immediatè nominativus abſolute poſitus, *Luc.* iii, 1. 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽𐌳𐌰𐌹𐌽 𐍀𐌿𐌽𐍄𐌹𐌰𐌿 𐍀𐌴𐌹𐌻𐌰𐍄𐌰𐌿 𐌹̈𐌿𐌳𐌰𐌹𐌰, 𐌾𐌰𐌷 𐍆𐌹𐌳𐌿𐍂𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐌾𐌰 𐌸𐌹𐍃 𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹𐌻𐌰𐌹𐌰𐍃 𐌷𐌴𐍂𐍉𐌳𐌴𐍃. 𐍆𐌹𐌻𐌹𐍀𐍀𐌰𐌿-𐌶𐌿𐌷 𐌸𐌰𐌽 𐌱𐍂𐍉𐌸𐍂𐍃 𐌹𐍃 𐍆𐌹𐌳𐌿𐍂𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐌾𐌰 𐌸𐌹𐍃 𐌹̈𐍄𐌿𐍂𐌰𐌹𐌰𐍃, *tetrarchâ autem galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarchâ Iturææ.* Legitur etiam accuſativus abſolutè poſitus, *Matth.* vi, 3. 𐌹̈𐌸 𐌸𐌿𐌺 𐍄𐌰𐌿𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽 𐌰𐍂𐌼𐌰𐌹𐍉𐌽, σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην. Sic *Marc.* v, 18. 𐌾𐌰𐌷 𐌹̈𐌽𐌲𐌰𐌲𐌲𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽 𐌹̈𐌽𐌰 𐌹̈𐌽 𐍃𐌺𐌹𐍀, καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον. Sic *ib.* vi, 22. 𐌾𐌰𐌷 𐌰𐍄𐌲𐌰𐌲𐌲𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹𐌽 𐌹̈𐌽𐌽 𐌳𐌰𐌿𐌷𐍄𐌰𐍂 𐌷𐌴𐍂𐍉𐌳𐌹𐌰𐌳𐌹𐌽𐍃. 𐌾𐌰𐌷 𐍀𐌻𐌹𐌽𐍃𐌾𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹𐌽. 𐌾𐌰𐌷 𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹𐌽 𐌷𐌴𐍂𐍉𐌳𐌰:

XIV. Multa etiam verba apud *Gothos* per ellipſin genitivo gaudent: ut, 𐌷𐌹𐌻𐍀𐌰𐌽, *adjuvare,* Marc. ix, 22, 24. 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌽, *ib.* iv, 5. 𐌱𐌹𐌻𐌴𐌹𐌸𐌰𐌽, *relinquere,* Luc. xx, 31. 𐌱𐌴𐌹𐌳𐌰𐌽, *expectare,* Matth. xi, 3. Marc. xv, 43. 𐍆𐍂𐌰𐌹𐌷𐌽𐌰𐌽, *interrogare,* requirit gen. rei quæſitæ: ut 𐍆𐍂𐌰𐌹𐌷𐌽𐌰 𐌹̈𐌶𐍅𐌹𐍃 𐌰𐌹𐌽𐌹𐍃 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌳𐌹𐍃, *Luc.* xx, 3. 𐌸𐌰𐌿𐍂𐌱𐌰𐌽, *indigere,* Matth. ix, 12. Marc. xiv, 63. Luc. ix, 11. 𐌲𐌰𐌼𐌿𐌽𐌰𐌽, *meminiſſe,* Luc. i, 72. 𐌿𐍃𐌻𐌴𐌹𐌸𐌰𐌽, *tranſire,* Marc. iv, 35. 𐌲𐌰𐍆𐌰𐌷𐌰𐌽, *capere,* Luc. xx, 20. 𐌽𐌹𐌼𐌰𐌽, *capere,* Marc. xii, 2. 𐌲𐍂𐌴𐌹𐍀𐌰𐌽, *prehendere,* ib. xiv, 51. 𐌿𐍃𐍅𐌴𐌽𐌾𐌰𐌽, *ſperare,* Luc. vi, 35. Simplex tamen 𐍅𐌴𐌽𐌾𐌰𐌽 regit accuſat. *Luc.* vii, 19, 20. Item verba ſenſus: ut, 𐌺𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌽, *guſtare,* Luc. xiv, 24. Marc. ix, 1. 𐍃𐌹𐌻𐌳𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌾𐌰𐌽, *admirari,* Luc. xx, 26.

XV. Verba hæc ſequentia regunt dativum vel ablativum: 𐌱𐌹𐌳𐌾𐌰𐌽, *orare,* Matth. vi, 6. 𐌲𐌰𐌻𐌿𐌺𐌰𐌽, *claudere,* ib. 𐌲𐌹𐌱𐌰𐌽, *dare,* ib. *v.* 12. 𐌰𐍆𐌻𐌴𐍄𐌰𐌽, *remittere,* ibid. 𐌰𐍄𐍄𐌴𐌺𐌰𐌽, *tangere,* cap. viii, 3, 15. 𐌿𐍆𐌷𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌽, *obedire.* 𐌰𐌽𐌳𐌷𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌽, *idem.* 𐌲𐌰𐌼𐍉𐍄𐌾𐌰𐌽, *obviam ire.* 𐌿𐍃𐌵𐌹𐌼𐌰𐌽, *occidere.* 𐍆𐍂𐌰𐌵𐌹𐍃𐍄𐌾𐌰𐌽, *perdere.* Sic 𐌿𐍃𐌵𐌹𐍃𐍄𐌾𐌰𐌽, *Marc.* xi, 18. 𐌰𐌽𐌳𐌷𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽, *confiteri.* 𐌰𐌽𐌰𐌱𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽, *præcipere.* 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌱𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽, *præcipere.* 𐌰𐍄𐍅𐌰𐌹𐍂𐍀𐌰𐌽, *projicere.* 𐌲𐌰𐍈𐍉𐍄𐌾𐌰𐌽, *objurgare.* 𐍅𐌹𐍄𐌰𐌽, *obſervare, cuſtodire.* 𐌲𐌰𐍃𐌰𐌺𐌰𐌽, *corripere.* 𐌿𐍆𐌱𐍂𐌹𐌺𐌰𐌽, *irritum facere, ſpernere.* 𐍅𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽, *prohibere.* 𐌱𐌹𐌻𐌴𐌹𐌸𐌰𐌽, *relinquere.* 𐍃𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰𐌽, *ſeparare.* 𐍃𐌰𐌺𐌰𐌽, *arguere, increpare.* 𐍆𐍂𐌰𐌸𐌾𐌰𐌽, *ſcire, cognoſcere.* 𐌲𐌰𐍆𐍂𐌰𐌿𐌾𐌰𐌽, *dominari.* 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌻𐌳𐌰𐌽, *dominari, habere* vel *exercere poteſtatem.* 𐌺𐌿𐌺𐌾𐌰𐌽, *oſculari.* 𐌹̈𐌳𐍅𐌴𐌹𐍄𐌾𐌰𐌽, *exprobrare.* 𐌲𐌰𐍃𐌺𐌰𐌸𐌾𐌰𐌽, *nocere.* 𐌲𐌰𐌷𐍉𐍂𐌹𐌽𐍉𐌽, *mœchari.* 𐌲𐌰𐌷𐍉𐍂𐌹𐌽𐍉𐌳𐌰 𐌹̈𐌶𐌰𐌹 𐌹̈𐌽 𐌷𐌰𐌹𐍂𐍄𐌹𐌽 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌼𐌼𐌰, ſed hic ante 𐌹̈𐌶𐌰𐌹, 𐌼𐌹𐌸 videtur ſubintelligi. 𐌷𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌽, *audire.* 𐍆𐌿𐌻𐌻𐌰𐍆𐌰𐌷𐌾𐌰𐌽. *Marc.* xv, 15. 𐌿𐍃𐌻𐌰𐌿𐌱𐌾𐌰𐌽, *permittere, licentiam dare.* 𐍆𐍂𐌰𐌵𐌹𐌼𐌰𐌽, *conſumere.* 𐌰𐍆𐌵𐌹𐌸𐌰𐌽, *renuntiare.* 𐍆𐍂𐌰𐌻𐌹𐌿𐍃𐌰𐌽, *perdere.* 𐍆𐍂𐌰𐌻𐌴𐍄𐌰𐌽, *remittere.* 𐌰𐍅𐌹𐌻𐌹𐌿𐌳𐍉𐌽, *gratias agere.* 𐌿𐍃𐌰𐌲𐌰𐌾𐌰𐌽, *ſuggillare.* 𐌲𐌰𐌻𐌰𐌿𐌱𐌾𐌰𐌽, **credere.* 𐌿𐍃𐍅𐌰𐌹𐍂𐍀𐌰𐌽, *ejicere.* 𐌿𐍃𐌸𐍂𐌹𐌿𐍄𐌰𐌽, *moleſtum eſſe.* * 𐌿𐍃𐌳𐍂𐌴𐌹𐌱𐌰𐌽, *ejicere.* 𐌿𐍆𐌰𐍂𐍃𐌺𐌰𐌳𐌾𐌰𐌽, *obumbrare.* 𐌿𐌱𐌹𐌻𐍅𐌰𐌿𐍂𐌳𐌾𐌰𐌽, *maledicere.* 𐌲𐌰𐌸𐌻𐌰𐌹𐌷𐌰𐌽, *amplecti.* 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌾𐌰𐌽, *benedicere.* 𐍂𐌴𐌹𐌺𐌹𐌽𐍉𐌽, *gubernare.* 𐌰𐍆𐍅𐌰𐌹𐍂𐍀𐌰𐌽, *abjicere.* 𐍃𐍄𐍂𐌰𐍅𐌰𐌽, *ſternere.* 𐍅𐌰𐌹𐌻𐌰𐍄𐌰𐌿𐌾𐌰𐌽, *benefacere.*

XVI. Cùm adjectivum vel pronomen refertur ad duas perſonas, quarum altera eſt maſculini, altera fœminini generis & ſingularis numeri, adjectivum iſtud, vel pronomen apud *Gothos* ponitur in neutro genere & plurali numero: ut, *Luc.* i, 5, 6. 𐌶𐌰𐌺𐌰𐍂𐌹𐌰𐍃, 𐌾𐌰𐌷 𐌵𐌴𐌹𐌽𐍃 𐌹̈𐍃 𐌰𐌹𐌻𐌴𐌹𐍃𐌰𐌱𐌰𐌹𐌸 --- 𐍅𐌴𐍃𐌿𐌽𐌿𐌷 𐌸𐌰𐌽 𐌲𐌰𐍂𐌰𐌹𐌷𐍄𐌰𐌱𐌰 --- 𐌲𐌰𐌲𐌲𐌰𐌽𐌳𐍉𐌽𐌰 𐌹̈𐌽 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌹𐌼 𐌰𐌽𐌰𐌱𐌿𐍃𐌽𐌹𐌼 𐍆𐌰𐌿𐌹𐌽𐍃 𐌿𐌽𐍅𐌰𐌷𐌰. verbum verbo: *Zacharias, & uxor ejus Elizabeth --- erant autem* juſta *ambo, &* incedentia *in omnibus mandatis Domini inculpatè.* Sic *Luc.* ii, 43. 44. 𐌽𐌹 𐍅𐌹𐍃𐍃𐌴𐌳𐌿𐌽 𐌹̈𐍉𐍃𐌴𐍆, 𐌾𐌰𐌷 𐌰𐌹𐌸𐌴𐌹 𐌹̈𐍃 𐌷𐌿𐌲𐌾𐌰𐌽𐌳𐍉𐌽𐌰 𐌹̈𐌽 𐌲𐌰𐍃𐌹𐌽𐌸𐌾𐌰𐌼 𐌹̈𐌽𐌰 𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽, *non cognoverunt Joſeph & mater ejus,* exiſtimantia *illum eſſe in comitatu.* Sic *v.* 45. 𐌾𐌰𐌷 𐌽𐌹 𐌱𐌹𐌲𐌹𐍄𐌰𐌽𐌳𐍉𐌽𐌰, *& non* invenientia. *v.* 48. 𐍃𐌰𐌹 𐍃𐌰 𐌰𐍄𐍄𐌰 𐌸𐌴𐌹𐌽𐍃 (inquit mater Jeſu) 𐌾𐌰𐌷 𐌹̈𐌺 𐍅𐌹𐌽𐌽𐌰𐌽𐌳𐍉𐌽𐌰 𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐌴𐌳𐌿𐌼 𐌸𐌿𐌺, *ecce pater tuus, & ego* dolentia *quærebamus te.* *v.* 50. 𐌾𐌰𐌷 𐌹̈𐌾𐌰 𐌽𐌹 𐍆𐍂𐍉𐌸𐌿𐌽 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌳𐌰, *&* ipſa *non intellexerunt verbum iſtud.*

XVII. 𐌾𐌰𐌷, conjunctio copulativa in *Luc.* cap. vii, 21, copulat diſſimiles caſus: 𐌲𐌰𐌷𐌰𐌹𐌻𐌹𐌳𐌰 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌰𐌽𐍃 𐌰𐍆 𐍃𐌰𐌿𐌷𐍄𐌹𐌼. 𐌾𐌰𐌷 𐍃𐌻𐌰𐌷𐌹𐌼. 𐌾𐌰𐌷 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽𐌴 𐌿𐌱𐌹𐌻𐌰𐌹𐌶𐌴: *Luc.* viii, 2. 𐍅𐌴𐍃𐌿𐌽 𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐌹𐌽𐍉𐌳𐌰𐌹 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽𐌴 𐌿𐌱𐌹𐌻𐌰𐌹𐌶𐌴 𐌾𐌰𐌷 𐍃𐌰𐌿𐌷𐍄𐌰𐌹𐌼. 𐌰𐌽 𐌾𐌴𐍂𐌰𐌽 𐌸𐍂𐌹𐌽 𐌾𐌰𐌷 𐌼𐌴𐌽𐍉𐌸𐍃 𐍃𐌰𐌹𐌷𐍃, *Luc.* vi, 25. Sed ambæ hæ locutiones pro *ellipticis* potius ſunt habendæ, utpote in quibus ſubintelligi videtur vox aliqua in ablativo caſu, per quam ἐνέργεια ſignificatur, à qua dependere τὸ 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽𐌴 videtur.

XVIII. Verba compoſita regunt caſus ſuarum præpoſitionum in utrâque lingua: ⁊ eallum

* Regit accuſativum, *Marc.* ix, 28, 𐌿𐍃𐌳𐍂𐌴𐌹𐌱𐌰𐌽𐌳𐌰𐍃 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌽𐍃 𐌿𐍄, *ejiciens omnes.*

hir

hiſ ƿoꞃdum ƿiþcꞃædon, and ƿiþꞃunnon, *& cunctis, quæ dicebat, contradicebant, & oppugnabant.* Ða æfteꞃfyligde þam ꞃihtneſ ƿeꞃe Cuþbeꞃhte ſe aꞃƿuꞃþa ƿeꞃe Æþelƿold, *ſucceſſit autem viro domini Cuthberto vir venerabilis Æthelwoldus*, Bed. H. E. p. 367. aggilus fraujins anaqam ins. jah wulþus fraujins biskain ins. *Luc.* II, 9.

XIX. Amant *Anglo-Saxones* ſubſtantivum ponere inter duo adjectiva cum eo concordantia in caſu, genere, & numero: ut, na læſ on eoꞃþlicꞃe ƿꞃætƿædnyſſe and geꞃitendꞃe, *non in terrenis, & caducis ornamentis.* ðæſ ƿoꞃloꞃenan manneſ, and genyþeꞃedan, *perditi illius, & damnati hominis*, Bed. H. E. p. 222, 224. Oſƿio ſe cyning gꞃimme heꞃgunge and unaꞃæꞃnendlice ðꞃoƿade, *Rex Oſwio acerbas, & intolerabiles irruptiones paſſus eſt*, p. 229. ƿæſ he ſe cyning in ða tid becumen on ſƿa mycle luſan ðæꞃe Romaniſcan cyꞃicean geſetnyſſe, and ðæꞃe aꞃoſtolican, *rex eo tempore, tanto tenebatur amore inſtitutionis Romanæ, & apoſtolicæ eccleſiæ.*

Verbum geƿitan, *decedere, diſcedere, tranſire, abire,* eleganter & aliquando per pleonaſmum præponitur in conſtructione aliis verbis in infinitivo poſitis, & præcipuè verbis cognatæ ſignificationis: ut, geƿiton him ða eaſtan æhta lædan, *tum ab oriente diſcedentes bona ſecum ferebant.* Sic, geƿat him ðat mid cnoſle oſeꞃ Caldea-ƿolc ƿeꞃan mid ſeoꞃme ƿædeꞃ Abꞃahameſ, *tum pater Abrahamus cum prole ſua, & bonis diſceſſit ex Chaldæis.* Sic, him ða Abꞃaham geƿat æhte lædan. Sic etiam, him þa gyt geƿat Abꞃaham eaſtan eagum ƿlitan on land-cyſt.

Notandum etiam eſt eundem uſum verbi doen, vel don, *agere, facere,* olim apud *Anglo-Saxones* fuiſſe, qui nunc obtinet apud *Anglos*, ut, *Marc.* VIII, 6. ubi hæc verba, *& dabat diſcipulis, ut apponerent; & appoſuerunt turbæ,* ſic vertuntur; and ſealde hiſ leoꞃning-cnihtum þ hig toſoꞃan hym aſetton, and hig ſƿa dydon; *Anglice,* and he gave to his diſciples, that they ſhould ſet before them, and they did ſo. Quemadmodum enim mos apud *Gollos* obtinuit utendi pronominibus *celui,* & *celle,* ad tollendam nominum in eadem ſententia repetitionem; ſic *Anglo-Saxones,* & *Franco-Theotiſci,* ad evitandam verborum repetitionem, in eodem membro orationis, invenerunt haud diſparem uſum verbi don, nec minus elegantem; quo ejuſdem verbi in una periodo concurſus, tanquam ſcopulus evitatur: ut, in iſta *Evæ* ad *Adamum*: Ðu meaht hit me ƿitan. ƿine min Adam. ƿoꞃdum ðinum. hit ðe þeah ƿyꞃſ ne mæg on þinu [ðinum] hyge hꞃeoƿan. ðonne hit me æt heoꞃtan deð, *mi dilecte Adame, me jure meritoque poſſis verbis tuis increpare, etſi te non magis in animo tuo hujus facinoris, quam me animitus pœniteat,* Cædm. XX, 19. *Anglice* autem ſic: My dear Adam, you may well chide me, though in your ſoule you cannot repent more of this deed, than I from my heart do. Notandum autem eſt iſtiuſmodi phraſes eſſe ellipticas, ut conſtat ex eo, quod ſequitur: hƿæt eac ſe bꞃoc. ðeah he ſuiþe oſ hiſ ꞃiht-ꞃyne. ðonne þæꞃ micel ſtan ƿealƿiende oſ þam heahan munte on innan ſealþ. ꝥ hine todælþ. ꝥ him hiſ ꞃiht-ꞃyneſ ƿiþſtent. ſua doþ nu ða þeoſtꞃo ðinꞃe gedꞃeſedneſſe ƿiþſtandan minum leohtum laꞃum, *porro quemadmodum in torrentem juſto ſuo alveo tumentem, ingens ſaxum ex ſumma rupi ſolutum volvitur, eumque dividens recto illius curſui reſiſtit; ſic tenebræ perturbati animi tui noſtræ doctrinæ claritati obſtant,* Boeth. p. 9.

XX. Affectant *Anglo-Saxones iſtiuſmodi phraſes, in quibus retrahitur* præpoſitio à nomine vel pronomine, cui præponi debet per ordinem conſtructionis, verbo in fine orationis adjungere: *ut,* oſeꞃ ealle ða ſciꞃe þe he on ſciꞃiſe, *pro* oſeꞃ ealle þa ſciꞃe on ðe he ſciꞃiſe, *per totam diœceſim, in qua pœnitentias injungit.* God ſƿa gedemaþ uſ. ſƿa ƿe heꞃe demaþ þam ðe ƿe on eoꞃþan dom oſeꞃ agan, *pro* þam oſeꞃ þe ƿe on eoꞃþan dom agan, *Cod.* Canonum MS. Sic, ꝥ ealle hiꞃe men ðe hiꞃe mid poldon; *pro* ꝥ ealle hiꞃe men þe mid hiꞃe poldon, *Supplem.* MS. ad chron. *Sax.*

XXI. ist non raro apud *Mœſo-Gothos* ſubintelligitur: ut, þan aggwu þata daur, *quam anguſta (eſt) porta,* Matth. VII, 14. ƕan riqiz þan ƕan, *quantæ (ſunt) illæ tenebræ?* ib. VI, 23.

XXII. *Mœſo-Gothi* modum ſubjunctivum eleganter reddunt per participium: ut, manna wisands, *homo cum ſis,* Italicè, *eſſendo huómo,* Joh. X, 33. wisands in balweinim, *cum eſſet in tormentis,* Italice, *eßendo in tormenti,* Luc. XVI, 23.

XXIII. Verbum ſæpe ab at præpoſitione divellitur: at ist asans, *adeſt meſſis.* aftra at ƕan managai managein wisandein, *iterum cum multa turba adeſſet.* Tmeſios iſtius, quâ particula at à verbo ſuo avellitur, innumera paſſim exempla occurrunt in argenteo codice; quæ attentus Lector per ſe facillime poterit obſervare: ut in *Matth.* VIII, 16. ubi at debet ſeparari ab anda nahtja.

XXIV. lauda poſtpoſitum adverbiis aut nominibus videtur (ut obſervat *Junius*) comparationem inſinuare: ut in swalauda, *Joh.* XIV. 9. *Matth.* VIII, 10. *Luc.* VII, 9. samalauda, *Luc.* VI, 34. ginnlauda, *Luc.* XIV, 31. *Marc.* XVI, 15.

faþs, vel fads, in compoſitione nominibus poſtpoſitum ſignificat ſummam rei totius diſpoſitionem, procurationem, curam: ut in hunda faþs, *centurio.* þusundifaþs, *tribunus.* bruþfaþs, *ſponſus.* synagogafaþs, *archiſynagogus.*

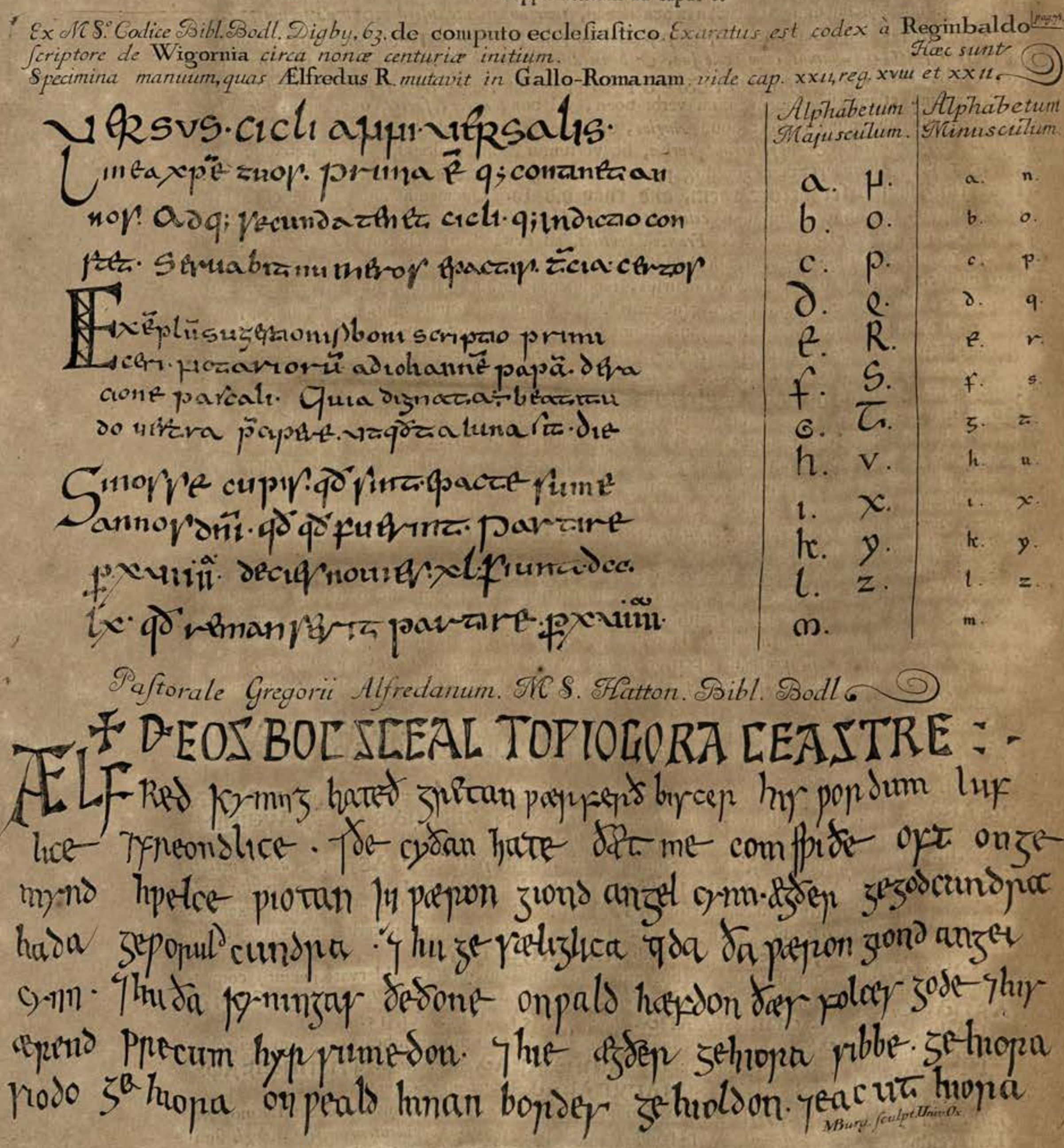
XXV. waird, vel wairþs, in compoſitione poſtpoſitum vocibus reſpondet Latino *verſus, contra.* Hinc *Anglo-Saxonibus* eaſtƿeaꞃd, ƿeſtƿeaꞃd, *orientem, occidentem verſus. Angli* ſimiliter eaſtward, weſtward dicunt, ut & forward, backward, upward, downward.

V CAP.

Caput Septimumdecimum.

In hoc capite, tanquam in appendice, continentur ſupplementa quædam haud ab inſtituto noſtro aliena, quæ, ut majorem cum ſtudioſo lectore inirem gratiam, hic adjungere viſum eſt.

Supplementum ad caput I.

Supple-

Supplementum ad caput II.

Nota, quòd in hujus capitis *reg.* 12. poni debet 𐌸𐌰𐍄𐌰 ante 𐌸𐍉 in numero plurali. Nam *Marc.* VI, 2. ταῦτα redditur *per* 𐌸𐌰𐍄𐌰.

Supplementum ad caput III.

Quædam ſubſtantiva apud *Anglo-Saxones* ſunt dubii generis. Nota quod in *reg.* 25. Exempl. V. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐍃 facit gen. plur. in 𐌹𐍅𐌴: ut, 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌹𐍅𐌴: Ita conjicio, quia leguntur 𐍆𐍉𐍄𐌹𐍅𐌴 à 𐍆𐍉𐍄𐌿𐍃: 𐍃𐌿𐌽𐌹𐍅𐌴 à 𐍃𐌿𐌽𐌿𐍃: 𐌸𐌰𐌿𐍂𐌽𐌹𐍅𐌴 à 𐌸𐌰𐌿𐍂𐌽𐌿𐍃: 𐍅𐌹𐌽𐍄𐍂𐌰𐌹𐍅𐌴 à 𐍅𐌹𐌽𐍄𐍂𐌿𐍃: Leguntur etiam 𐌻𐌹𐌸𐌹𐍅𐌴 à 𐌻𐌹𐌸𐌰, & 𐍄𐌿𐌽𐌸𐌹𐍅𐌴 à 𐍄𐌿𐌽𐌸𐌿𐍃, quæ forſan ſunt heteroclita. Nota etiam quod 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐍃 facit in vocativo ſingulari 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿: Sed quamvis facit in nominativo plurali 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌽𐍃; 𐍃𐌿𐌽𐌿𐍃 tamen facit 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌿𐍃; & 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌿𐍃, 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌾𐌿𐍃, *Marc.* XII, 25. & 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌴𐌹𐍃, *ib.* I, 13.

Notetur inſuper, quòd prima tria exempla, *ſcilicet*, 𐌷𐌹𐌼𐌹𐌽𐍃, 𐌲𐌰𐌻𐌰𐌿𐌱𐌴𐌹𐌽𐍃, 𐌷𐌿𐌽𐍃𐌻𐌰𐍃𐍄𐌰𐌸𐍃, me judice, conſideranda ſunt tanquam unum idemque paradigma ejuſdem declinationis, quæ facit genitivum ſingularem in 𐌹𐍃, & 𐌰𐌹𐍃; dativum ſingularem in 𐌰, & 𐌰𐌹; nominativum pluralem in 𐌰𐌽𐍃, 𐍉𐍃, & 𐌴𐌹𐍃; dativum pluralem in 𐌰𐌼, & 𐌹𐌼; accuſativum pluralem in 𐌰𐌽𐍃, & 𐌹𐌽𐍃:

Exempla genitivorum ſingularium exeuntium in 𐌰𐌹𐍃; 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌰𐌹𐍃, *Marc.* XIV, 62. 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌰𐌹𐍃, *Luc.* II, 42. 𐌰𐌽𐍃𐍄𐌰𐌹𐍃, *ib.* IV, 22. 𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌿𐌼𐍆𐍄𐌰𐌹𐍃, *Luc.* IX, 51. 𐌻𐌴𐌺, *medicus*, facit 𐌻𐌴𐌺𐌴𐌹𐍃, *Matth.* IX, 12. & pro 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌹𐍃 vel 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌰𐌹𐍃, occurrit 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌿𐍃, *Joh.* VII, 14. Quædam in genitivo ſingulari occurrunt ſyncopen paſſa: ut, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐍃 pro 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐌹𐍃, *Luc.* VII, 12. 𐌽𐌰𐌷𐍄𐍃 pro 𐌽𐌰𐌷𐍄𐌹𐍃, *ib.* II, 8. 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐍃 pro 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌹𐍃, *Luc.* I, 5. 𐌲𐌰𐌱𐌴𐌹𐌽𐍃 pro 𐌲𐌰𐌱𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐍃, vel 𐌲𐌰𐌱𐌴𐌹𐌽𐌹𐍃, *Marc.* IV, 19.

Exempla dativorum ſingularium exeuntium in 𐌰𐌹; 𐌰𐌽𐍃𐍄𐌰𐌹, *Luc.* II, 52. 𐍄𐌰𐌹𐌺𐌽𐌰𐌹, *ib.* II, 34. 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌰𐌹, *ib.* IV, 14. 𐌰𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰𐌹, *ibid.* III, 16. 𐌰 finale aliquando abjicitur à dativo ſingulari: ut in 𐌼𐌹𐍄𐌰𐌳, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲, 𐍆𐍂𐌰𐌹𐍅, pro 𐌼𐌹𐍄𐌰𐌳𐌰, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐌰, 𐍆𐍂𐌰𐌹𐍅𐌰:

Exempla nominativorum pluralium exeuntium in 𐍉𐍃, & 𐌴𐌹𐍃; 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐍉𐍃, 𐍅𐌰𐌹𐍂𐍉𐍃, 𐌱𐍉𐌺𐍉𐍃, 𐌷𐌿𐌽𐌳𐍉𐍃, 𐍃𐍄𐌰𐌹𐌽𐍉𐍃, 𐍅𐌹𐌽𐌳𐍉𐍃, 𐌷𐌰𐌹𐌼𐍉𐍃, 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌹𐍃, 𐌱𐌰𐌻𐌾𐌴𐌹𐍃, 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌴𐌹𐍃:

Exempla dativorum pluralium exeuntium in 𐌹𐌼; 𐌲𐌰𐍂𐌳𐌹𐌼, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐌹𐌼, 𐍅𐌰𐌿𐍂𐍄𐌹𐌼, 𐍃𐌰𐌿𐌷𐍄𐌹𐌼, 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌹𐌼, 𐍃𐍄𐌰𐌳𐌹𐌼, 𐌰𐌷𐌰𐌺𐌹𐌼, 𐌰𐌻𐌰𐌱𐍂𐌿𐌽𐍃𐍄𐌹𐌼, 𐌰𐌽𐌰𐌱𐌿𐍃𐌽𐌹𐌼:

Exempla accuſativorum pluralium deſinentium in 𐌹𐌽𐍃; 𐍄𐌰𐌹𐌺𐌽𐌹𐌽𐍃, *Joh.* VII, 31. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐌽𐍃, *Luc.* I, 1. 𐌰𐍂𐌼𐌹𐌽𐍃, *ib.* II, 28. 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌹𐌽𐍃, *ib.* III, 11. 𐌼𐌹𐍄𐍉𐌽𐌹𐌽𐍃, *Luc.* V, 22. Sic pro linguæ *Mœſo-Gothicæ genio vocales facile tranſmutantur in aliis declinationibus*: ut in 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐍃 *pro* 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌽𐍃, *Marc.* XIV, 46. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌼 pro 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌼, *Luc.* I, 71. 𐍃𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽𐌳𐌹𐌽 pro 𐍃𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽, *Joh.* XV, 21. 𐌸𐌹𐌶𐌰, *ibid.* X, 16. & XVIII, 13. *ni fallor pro* 𐌸𐌹𐌶𐌿:

Appendix exemplorum.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃, *magiſter.*	Nom.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐍉𐍃.
Gen.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃.	Gen.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌴.
Dat.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰.	Dat.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰𐌼.
Acc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹.	Acc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽𐍃.
Voc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹.	Voc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐍉𐍃.
Abl.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰.	Abl.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰𐌼.

Declinatur 𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃 ut 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌴𐌹𐍃, excepto dativo & ablativo ſingulari. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐌳𐌴𐌹𐍃, *paſtor*, facit 𐌷𐌰𐌹𐍂𐌳𐌾𐍉𐍃, *Luc.* II, 8. & 𐌷𐌰𐌹𐍂𐌳𐌾𐍉𐌽𐌳𐍃, *v.* 20.

Numerus ſingularis.

Nom. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐍃, *Johannes.*
Gen. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐍃, *Matth.* IX, 14. *Luc.* V, 33. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌹𐍃, *Marc.* II, 18. *Matth.* XI, 12.
Dat. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴, *Matth.* XI, 4, 13. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐌽, *Luc.* VII, 18, 22.
Acc. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐌽. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌰𐌽, *Luc.* IX, 4.

Num. ſing.		*Num. plur.*		*Num. ſing.*		*Num. plur.*	
Nom.	𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰, *homo.*	Nom.	𐌼𐌰𐌽𐍃.	Nom.	𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉, *veſtis.*	Nom.	𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉𐍃.
Gen.	𐌼𐌰𐌽𐍃.	Gen.	𐌼𐌰𐌽𐌽𐌴.	Gen.	𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉𐍃.	Gen.	....
Dat.	𐌼𐌰𐌽𐌽.	Dat.	𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐌼.	Dat.	𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐌰𐌹.	Dat.	𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉𐌼.
Acc.	𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐌽.	Acc.	𐌼𐌰𐌽𐍃.	Acc.	𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐌰𐌽.	Acc.	....

Occurrit 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰 in dativo ſingulari.

Gen. & acc. pl. non occurrunt.

Supplementum ad caput IV.

Nota in *reg.* 6. hujus capitis, quòd adjectiva non ſunt omnia *materialia*, quæ formantur in en: ut docent midlen, *medioxumus*, suþeasteren, *euro-auſtralis*, cum multis aliis. Quod animadvertendum eſt à lectore.

Nota etiam in *reg.* 7. quòd god, mycel, & lytel irregulariter comparantur: ut, god, betere, betst, & selost; micel, mare, mæst; lytel, læsse, læst. Quibus addas, eaþlic, eaþre, eaþest. adverbium tamen regulariter comparatur: ut, eaþlice, eaþlicor, eaþlicost.

Regula adjectitia.

Adjectiva *Anglo-Saxonica* in E deſinentia, in maſculino genere, ſervant eandem terminationem in fœminino, & neutro, & ſunt communis generis: ut, ðes, ðeos, and ðis wise, *hic, hæc, & hoc ſapiens.* Sic selige eſt *hic, hæc, & hoc fælix.*

Supplementum ad caput V.

Nota in *reg.* 6. quòd pronomen þu ſignificat ὁ, *qui*, *Anglo-Saxonicè* ðu ðe. Et plur. juzei, οἱ, *qui*, *Anglo-Saxonicè* ge ðe ſignificat, ſcilicet *qui* in utroque numero, ſed ſolum quatenus refertur ad *ſecundam perſonam* ſingularem vel pluralem præcedentem in eâdem oratione.

Obſervetur ad *reg.* 9. quod he pronomen demonſtrativum uſurpatur quandoque relative, ut articulus vel pronomen demonſtrativum Se: forma monaþ. hine folc mycel Ianuarius gerim heton, *primus menſis, quem magnus populus* [*Romanus*] *Januarium Calendarii vocabant.* winter biþ cealdost. lencten hrimigost. he biþ lengest ceald. *hyems eſt frigidiſſima. ver autem, quòd diutiſſime manet frigidum, maxime pruinoſum eſt.* Hoc autem pro more veterum *Cimbrorum*, & *Iſlandorum*, apud quos hinn pronomen demonſtrativum relative non raro uſurpatur.

Nota de pronomine SILBA ſub *reg.* 19. hujus capitis, quòd, quamvis facit accuſativum ſingularem in AN, ut videre eſt *Marc.* III, 26. *Luc.* IV, 23. c. IX, 23. *Joh.* VIII. 54. c. X, 33. c. XIV, 41. & alibi, occurrit tamen accuſativus ſingularis terminatus in A, *Luc.* XIV, 11. & bis in commate 14. cap. 18. quod librarii errore factum puto.

Ad notas pag. XXIV. Wif eſt nomen neutrum, ut in omnibus linguis Septentrionalibus, ita ſpeciatim in *Anglo-Saxonicâ*, ut obſervatum eſt ad regulam ſextam capitis tertii. Exemplum ideo quod adductum eſt ad probandam regulam in imo margine datam, ad notam numeralem 5, ut falſum & plane ineptum rejiciendum eſt. Quamobrem, quòd errori huic ſuo forte non intenderit auctor, quum opus ſuum percenſeret, de eo hîc loci monere candidum lectorem, & veniam ab eo rogare, ſui arbitratus eſt.

Supplementum ad caput VI.

Inter numeralia reponas getwinne, *bini*, quæ vox occurrit in *Ælfrici* gramm. *Romano-Saxonicâ.*

Supplementum ad caput VII.

A WISAN, *eſſe*, formatur, ut ego exiſtimo, præſens tempus modi optativi hoc modo:

Num. ſing.	*Num. plur.*
WISAU, *ſim.*	WISAIMA.
WISAIS.	WISAIÞ.
WISAI.	WISAINA.

Nota etiam, quòd, ut κατηγορεῖν redditur per WROHIDEDJAU, à WROHJAN, contra regulam & analogiam grammaticæ: ſic ἐλάλησα redditur per RODIDEDJAU, à RODJAN æque irregulariter, *Joh.* XVIII, 21.

Nota denique in regula 24. quod pro FRIJONDANS legitur FRIJONDS, *Luc.* VII, 6. pro FIJANDANS, FIJANDS; pro USWENJANDANS, USWENANS, *Luc.* VI, 35. & pro BISITANDANS, BISITANDS, *Luc*, VII, 17. Et participia ita ſyncopata in plurali, ni male auguror, fiunt nomina.

Supplementum ad caput XVII.

XXVI. Adjectivum apud *Anglo-Saxones* abſolute poſitum non raro poſtulat genitivum: ut, wast þu auht oþres bi þe selfum to secganne, *noſtine quid aliud de teipſo dicere?* ðu for þinum godan willan wendest þ nan wuht unrihtlices þe on becuman ne mihte. *tu, pro probitate tua, putabas nihil injuſti tibi accidere potuiſſe.*

XXVII. Adjectivum etiam abſolute poſitum ſubſtantivum fit: ut, heora fæger hit is. næs þin. hwæt fagnast þu þonne heora fægeres, *hoc eſt eorum ſplendor, non tuus, quid ergo eorum ſplendore gloriaris?* Behealð nu mid hu hefigre racentan dysiges ⁊ ungesælþa hi sint gebundene, *ecce*

quam

quam gravi catena inſipientiæ & infortunii vincti ſunt, Boeth. p. 107. Me þincþ ȝet mare wundoꞃ ꝥ iſ þætte dyſiȝ. ⁊ unꞃihtƿiſneſ nu ꞃicſaþ ofeꞃ ealne middan eaꞃd, *ad hæc magis miror, quod ſtultitia, & injuſtitia regnant per totum terrarum orbem*, p. 103.

XXVIII. In præterito periphraſtico, participium non raro ſequitur formam adjectivorum, cum ſubſtantivo non numero tantum, ſed caſu, & genere conveniens: ut, ðu me hæfſt afrefrodne, *me conſolatus eſt.* ðu me hæfſt nu ȝeretne ⁊ ofeꞃcumenne mid þinꞃe ȝeſceadƿiſneſſe, *emandaſti, & viciſti me tuis ratiociniis*, Boeth. p. 47.

Obſervationes generales.

I. 𐌰 finale ab accuſativo ſingulari adjectivorum maſculini generis aliquando per apocopen, euphoniæ gratiâ, aufertur: * ut in 𐌷𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽𐌰𐌽 pro 𐌷𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽𐌰𐌽𐌰, *Luc.* vi, 15. 𐌸𐌰𐌽𐌰 𐍃𐍅𐌹𐌽𐌸𐌰𐌽 pro 𐍃𐍅𐌹𐌽𐌸𐌰𐌽𐌰, *&c.* Hinc forſan 𐌼𐌴𐌹𐌽𐌽𐌰, *Matth.* xi, 10. per errorem ſcribæ literas tranſponentis ſcriptum erat in argenteo codice pro 𐌼𐌴𐌹𐌽𐌰𐌽. Idem etiam accidit ſubſtantivis in accuſativo ſingulari terminatis in 𐌰: ut in 𐍃𐌴𐌹𐌼𐍉𐌽, *Luc.* vi, 15. pro 𐍃𐌴𐌹𐌼𐍉𐌽𐌰, *Marc.* v, 18.

II. 𐌼, & 𐌽, in motione nominum tam ſubſtantivorum quàm adjectivorum facilè invicem mutantur: ut in 𐌲𐌰𐌵𐌿𐌼𐌸𐌹𐌼, *Luc.* iv, 15. 𐌲𐌰𐌵𐌿𐌼𐌸𐌹𐌽, *Matth.* ix, 35. Sic leguntur 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌰𐌹𐌼, & 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌰𐌹𐌽; 𐌼𐌴𐌹𐌽𐌰𐌽𐌰, & 𐌼𐌴𐌹𐌽𐌰𐌼𐌰; 𐌹̈𐌼, & 𐌹̈𐌽, *Luc.* vi, 13. *Marc.* x, 24. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌽, & 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌼: 𐌳𐍂𐌹𐌿𐍃𐌰𐌽𐌳𐌰𐌼 pro 𐌳𐍂𐌹𐌿𐍃𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽: 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌳𐌿𐌽 pro 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌳𐌿𐌼; 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌼, & 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌽; 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌼𐌰, & 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌽𐌰, vide *Joh.* vii, 23. *Luc.* iii, 7. & iv, 11.

III. 𐌿, & 𐌿𐌷, non ſolum verbis, atque adverbiis, ut obſervat *Junius* in *Gloſſario*, ſed & nominibus, & pronominibus adjicitur, euphoniæ gratiâ: ſic legitur 𐍃𐌴𐌹𐌼𐍉𐌽𐌿, *Simona*, ex 𐍃𐌴𐌹𐌼𐍉𐌽, & 𐌿, vel per craſin ex 𐍃𐌴𐌹𐌼𐍉𐌽𐌰, & 𐌿. inde etiam 𐍃𐌴𐌹𐌼𐍉𐌽𐌰𐌿, *Luc.* v, 4. Sic leguntur 𐌰𐌿𐌷𐌾𐍉𐌳𐌰𐌿 pro 𐌰𐌿𐌷𐌾𐍉𐌳𐌰, *ſeditione*; & 𐌰𐌿𐌷𐌾𐍉𐌳𐌿, pro 𐌰𐌿𐌷𐌾𐍉𐌳, *ſeditionem.* Quibus adde 𐍃𐌺𐌿𐌻𐌳𐌿, 𐌸𐌰𐍄𐌿𐌷, 𐌸𐌹𐌶𐌿𐌷, &c.

Nota etiam, quòd ex 𐌿𐌷, vel 𐌿, & finali ſyllabâ vocis cui adjicitur, aliquando fit ſynæreſis: ut in 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌹𐌷, *Marc.* viii, 28. *Joh.* vii, 41. pro 𐍃𐌿𐌼𐌰𐌹𐌿𐌷. 𐌹̈𐌳𐌳𐌾𐌿𐌷 pro 𐌹̈𐌳𐌳𐌾𐌰𐌿𐌷, *Luc.* vii, 6. 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌽𐌿 pro 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌽𐌰𐌿. vide cap. xi, reg. 5. in margine, & cap. v. reg. 32. in margine.

IV. 𐌰, & 𐍉, facilè mutantur in linguâ *Gothicâ*: ut, 𐌲𐌰𐍂𐌰𐌶𐌽𐌰𐌽𐍃, *Luc.* xv, 6. 𐌲𐌰𐍂𐌰𐌶𐌽𐍉𐌽𐍃, *v.* 9. 𐌰𐌹𐍅𐌴𐌹𐌽𐌰𐌽 pro 𐌰𐌹𐍅𐌴𐌹𐌽𐍉𐌽, *Joh.* vi, 27.

V. Occurrunt etiam in *Ulphilanâ* verſione irregularia nonnulla, & quaſi extravagantia, de quibus ratio vix reddi poteſt, & quæ regulas, & præcepta grammatica prorſus reſpuunt. Sic ἐν γαστρὶ redditur (regulariter) 𐌹̈𐌽 𐌺𐌹𐌻𐌸𐌴𐌹𐌽, *Luc.* i, 31. 𐌹̈𐌽 𐌺𐌹𐌻𐌸𐍉, *v.* 24. & 𐌹̈𐌽 𐌺𐌹𐌻𐌸𐍉𐌽, *c.* ii, 5. εἰς πτῶσιν, 𐌳𐌿 𐌳𐍂𐌿𐍃𐌰𐌴𐌹, *Luc.* ii, 34. forſan pro 𐌳𐌿 𐌳𐍂𐌿𐍃𐌰𐌹, vel 𐌳𐍂𐌰𐌿𐍃𐌰𐌹. 𐌹̈𐌶𐍅𐌰𐍂𐌰𐌹𐌶𐍉𐍃 𐌲𐌰𐍂𐌰𐌹𐌷𐍄𐌴𐌹𐌽𐍃, pro 𐌹̈𐌶𐍅𐌰𐍂𐌰. 𐌷𐍂𐌰𐌹𐌽𐌾𐌰𐌹 cum 𐌾, à 𐌷𐍂𐌰𐌹𐌽𐍃, forſan quia 𐌷𐍂𐌰𐌹𐌽𐍃 *eſt à* 𐌷𐍂𐌰𐌹𐌽𐌾𐌰𐌽. *Hæc, & hujuſmodi irregularia dicenda ſunt, niſi potius numeranda quis cenſeat inter errores librarii*; quorum haud exiguum numerum *en tibi, lector candide,* exhibeo: ut totidem exemplis diſcas nullâ curâ ſtudiove præveniri poſſe, quo minus in correctiſſimis, & maximè venerabilibus manuſcriptis, perinde ac præſtantiſſimis, & virtutis nomine reverendiſſimis hominibus ſui defectus contingant.

Luc. x, 1, 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌽𐌰 pro 𐌰𐌽𐌸𐌰𐍂𐌰𐌽𐍃: *Luc.* x, 2, 𐌹̈𐌼𐌼𐌰 pro 𐌹̈𐌼: *ib.* iv, 27, 𐌷𐌰𐌹𐌻𐌴𐌹𐍃𐌰𐌽𐌳 pro 𐌷𐌰𐌹𐌻𐌴𐌹𐍃𐌰𐌹𐌰: *Marc.* viii, 6, 𐌸𐌹𐌶𐌴 pro 𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹: *ibid. v.* 12, 𐌲𐌹𐌱𐌰𐌹𐌳𐌹 pro 𐌲𐌹𐌱𐌰𐌹𐌳𐌰: *ibid. v.* 38, 𐍅𐌴𐌹𐌷𐌰𐌼 pro 𐍅𐌴𐌹𐌷𐌰𐌹𐌼: *Marc.* ix, 3, 𐌲𐌻𐌹𐍄𐌼𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽𐌳𐌴 pro 𐌲𐌻𐌹𐍄𐌼𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐍃: *ib.* x, 8, 𐌳𐌿 𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐍃 𐌰𐌹𐌽 pro 𐌳𐌿 𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰 𐌰𐌹𐌽𐌰𐌼𐌼𐌰: *Luc.* x, 6, 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌴𐌹 𐍅𐌴𐍃𐌹𐌽𐌳 pro 𐌸𐌰𐌹𐌼𐌴𐌹 𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽𐌳𐌰𐌼: *Marc.* x, 13, 𐌹̈𐌽𐌰 pro 𐌹̈𐌼𐌼𐌰: *Joh.* x, 14, 𐌺𐌿𐌽𐌽𐍉𐌽 pro 𐌺𐌿𐌽𐌽𐌰𐌽𐌳: *Marc.* xvi, 7, 𐌳𐌿 𐌹̈𐌽𐌰 pro 𐌳𐌿 𐌿𐌽𐍃; & pro 𐌳𐌿 𐌹̈𐌶𐍅𐌹𐍃, *Marc.* xvi, 7. *Luc.* ix, 26, 𐍅𐌴𐌹𐌷𐌰𐌼𐌴 pro 𐍅𐌴𐌹𐌷𐌰𐌹𐌶𐌴: *v.* 48. 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌽 pro 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌹𐌼: *cap.* xv, 22. 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌼𐌴 pro 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐌼: *Luc.* xvii, 6, 𐌰𐌽𐌳𐌷𐌰𐌿𐍃𐌴𐌹𐌳𐌴𐌹 pro 𐌰𐌽𐌳𐌷𐌰𐌿𐍃𐌴𐌹𐌳𐌴𐌳𐌰𐌹: *Marc.* xi, 1, 𐍅𐌴𐌼𐌿𐌽 pro 𐍅𐌴𐍃𐌿𐌽: *Luc.* i, 86. 𐌳𐌰𐌲𐌿𐍃 pro 𐌳𐌰𐌲𐌰𐌽𐍃: *Marc.* xi, 17, 𐍅𐌰𐌹𐌳𐌴𐌳𐌾𐌹𐌽𐍃 pro 𐍅𐌰𐌹𐌳𐌴𐌳𐌾𐌹𐌽𐌴, & 𐌱𐌹𐌳𐍉 (ut & in *Luc.* xix, 46,) forſan pro 𐌱𐌹𐌳𐍉𐍃, niſi potiùs ſit genitivus pluralis à 𐌱𐌹𐌳𐌰, ſecundum obſervationem in margine ad finem capitis III. ac ſi legeretur in codice, quem tranſtulit *Ulphilas*, non οἶκος προσευχῆς, ſed οἶκος προσευχῶν. *Marc.* ix, 23, 𐌸𐌿𐍃 pro 𐌸𐌿𐌺: *ibid.* xvi, 1. 𐌹̈𐌽𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽𐌳𐌰𐌹𐌽 pro 𐌹𐌽𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽𐌳𐌰𐌹𐍃: *cap.* xii, 22, 𐍃𐌰 pro 𐍃𐍉: *cap.* xv, 1. 𐌲𐌿𐌳𐌾𐌰𐌽𐌳𐍃 pro 𐌲𐌿𐌳𐌾𐌰𐌽𐍃: *Luc.* xv, 10. 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌿𐌼 pro 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌰𐌹𐍅𐌴: *cap.* iv, 18, 𐍆𐍂𐌰𐌷𐌿𐌽𐌸𐌰𐌽𐌰𐌹𐍃 pro 𐍆𐍂𐌰𐌷𐌿𐌽𐌸𐌰𐌽𐌰𐌹𐌼: *v.* 40, 𐍃𐌰𐌲𐌿 pro 𐍃𐍄𐌰𐌹𐌲𐌿: *Luc.* viii, 42, 𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹𐌸𐌰𐌽𐍄𐌹 pro 𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹𐌸𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽: *cap.* vii, 35, 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌼𐌰 pro 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐌼: *cap.* v, 34, 𐌼𐌰𐌲𐌿𐌳 pro 𐌼𐌰𐌲𐌿𐌽: *v.* 17, 𐌷𐌰𐌹𐌼𐍉 pro 𐌷𐌰𐌹𐌼𐌰, dat. ſing. vel 𐌷𐌰𐌹𐌼𐌴, gen. plur. *Luc.* viii, 29, 𐌴𐌹𐍃𐌰𐍂𐌽𐌰 pro 𐌴𐌹𐍃𐌰𐍂𐌽𐌰𐌹𐌼: *v.* 49, 𐌸𐌴𐌹𐌽 pro 𐌸𐌴𐌹𐌽𐌰: *Luc.* vi. 26, 𐌳𐌿 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌴 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹 pro 𐌳𐌿 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌰𐌼 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐌼: *cap.* xv, 23, 𐍅𐌹𐍃𐌰𐌼 pro 𐍅𐌹𐍃𐌰𐌹𐌼: 𐌲𐌰𐌸𐌻𐌰𐌿𐌷𐌿𐌽𐌳𐌴𐌹, pro 𐌲𐌰𐌸𐌻𐌰𐌿𐌷𐌿𐌽. *Marc.* xv, 8.

His, cum paucis aliis, inter legendum obſervatis, exiſtimavi ſubinde in aliis quidem fortè latere figuras dictionis, ſcilicet, *ſyncopen, epentheſin, apocopen, paragogen, metaplaſmum, metatheſin*, &c. in aliis verò unam figuram conſtructionis *antiptoſin*. Sed cùm conſiderarem iſtiuſmodi figuras rariùs locum habere in ſolutâ & ſimplici oratione, ea ſphalmata habenda duxi, quæ ex argenteo codice in ſuum apographum tranſcripſit clariſſimus *Junius*: partim quòd minutias grammaticas nondum excuſſerat, gloſſario ſuo intentus; partim quòd, pro more ſuo, religio illi erat in tam vetuſto & venerabili codice, ne vel unum apicem mutare.

CAPUT DUODEVIGESIMUM.

In quo, inſtitutis quibuſdam paralleliſmis, linguæ Anglo-Saxonica & Mœſo-Gothica cum Iſlandica, ſive Scandia-Gothica conferuntur.

ATque hìc quidem tantùm non laſſato, & ſuſcepto operi finem imponere volenti ecce mihi allata eſt multum deſiderata grammatica *Iſlandica Runolphi Jonæ*, quam *Hafniâ* petitam pro humanitate ſua mihi tranſmiſit reverendus & ornatiſſimus vir *Joan. Meckenus*, illuſtriſſimo *Georgio*, *Daniæ* & *Norwegiæ* principi hæreditario, à ſacris domeſticis. Avidè perlegi *Iſlandicæ* linguæ rudimenta, utpote in quibus, & quæ erudirent, & delectarent curioſos lectores me inventurum ſperarem. Neque res multum aliter, atque expectavi, evenit. Nam aurea multa & quæ præſertim oſtendunt propinquitatem *Anglo-Saxonicæ*, & *Mœſo-Gothicæ*, cum veteri *Cimbro-Gothicâ* inter legendum ſe obtulere, quam inſtitutis certis quibuſdam paralleliſmis, ſive collationibus, linguarum & antiquitatum arctoarum ſtudioſis non gravabor in peculiari capite ob oculos ponere.

Collatio prima, quæ eſt articulorum.

I. Art. *Anglo-Sax.* Se, ſeo, þæt. Art. *Mœſo-Goth.* 𐍃𐌰, 𐍃𐍉, 𐌸𐌰𐍄𐌰. Art. *Iſlandicus* Sa, ſu, thad.

Numerus ſingularis.				*Numerus pluralis.*			
Nom.	Sa.	ſu.	thad.	Nom.	their.	thair.	thaug.
Gen.	theſs.	theirrar.	theſs.	Gen.	theirra.	theirra.	theirra.
Dat.	theim.	theirre.	thui.	Dat.	theim.	theim.	theim.
Acc.	thann.	tha.	thad.	Acc.	thaa.	thær.	thaug.
Abl.	theim.	theirre.	thui.	Abl.	theim.	theim.	theim.

Docet *Runolphus* articulos *Iſlandicos* (inter quos enumerat pronomen ſecundæ perſonæ, quod præponitur vocativis) ex pronominum promptuario eſſe ſumptos. Nos vero obſervavimus articulos *Anglo-Sax.* & *Mœſo-Goth.* quum demonſtrativi, tum relativi pronominis vim, & uſum obtinere, & diſcentibus in idem redit utraque præceptio.

Collatio ſecunda, quæ eſt adjectivorum.

II. *Runolphus* in cap. IV. docet apud *Iſlandos* omnia adjectiva in omni genere bifariam terminari, vel ſecundum certas quaſdam regulas, quas ibi tradit; vel in e, & a, ſi articulus præponatur. Exempli gratia. Docet diſſyllaba, & polyſyllaba in ur in fœminino abjicere ur, & in neutro ad terminationem fœmininam adjicere t. ſic à goodur *bonus*, fit good *bona*, & goodt *bonum*. à blydur *blandus*, fit blyd *blanda*, & blydt *blandum*. Præmiſſis vero articulis adjectivum maſculinum terminatur in e, fœmininum, & neutrum in a: ut à blydur, fit ſa & thu blyde, ſu & thad blyda. Sic participia in ande, ſub unâ terminatione omnis generis ſunt, ſed præeunte articulo terminatio iſta mutatur in e, & a: ſic ab elskande, *hic, hæc, & hoc amans*, fit ſa & thu elskande, ſu & thad elskanda. His non abſimile quid notavimus in regula x. capitis IV. noſtræ grammaticæ, ubi obſervavimus adjectiva & participia *Gothica* emphatice, demonſtrativè, & vocandi caſu poſita, terminari, ſi ſint maſculini generis, in 𐌰; ſi fœminini vel neutrius in 𐍉; quod etiam in idem ferè redit cum regulâ *Runolphi*, quum neque demonſtretur, neque emphaticè quid dicatur ſine præmiſſis articulis, neque quis quem vocare vel invocare poteſt in *Anglo-Saxonicâ* non præpoſito pronomine ðu, quod inter articulos numerat Auctor noſter.

De comparatione adjectivorum in *Iſlandicâ* hæc eſt regula generalis, quod ab adjectivo fœminino in a formatur comparativum & ſuperlativum, illud addito re, hoc addito ſtur: ut ab haala fit haalare, haalaſtur. Quod quàm conſonum ſit iis, quæ tradidimus in regula VII, & IX, capitis IV, penes lectorem eſto judicium.

Porro

Porro docet grammaticus noſter adjectivorum quædam terminari in **lingar**, **ingar**, & **ingar**. quædam in **leg**, & **legur**; quædam in **ſker**, præſertim *Gentilia*, quæ exorandus eſt curioſus lector, ut conferre dignetur cum iis, quæ obſervavimus in cap. III, reg. XX. & in cap. IV, r. II, III, IV.

Tradit etiam diminutiva deſinere in **ull**: ut à **bagge**, per diminutionem fit [1] **beggull**, quod quàm prope accedit ad morem formandi diminutiva apud *Mæſo-Gothos* viderit lector, cap. III. reg. XXVIII.

Denique tradit adjectiva, cujuſcunque terminationis fuerint in nominativo, vocativum ſingularem ſemper terminare in *e*, ut nos docuimus adjectiva *Anglo-Saxonica*, & *Mæſo-Gothica* ſemper emittere vocativum in a, & **λ**:

Collatiò tertia, quæ eſt pronomium.

III. Cognatio pronominum patebit conferentibus ea, quæ tradidimus cap. v. cum ſequentibus.

Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. **Eg**, ic, *ego*, *G.* **IK**.	Nom. **wid**, pit, *G.* **VIT**.	Nom. **wier**, l **wær**, *G.* **VEIS**.
Gen. **myn**.	Gen. **ockar**.	Gen. **worra**.
Dat. **mier**.	Dat. **ockur**.	Dat. **oſs**.
Acc. **mig**.	Acc. **ockur**.	Acc. **oſs**.
Abl. **mier**.	Abl. **ockur**.	Abl. **oſs**.

Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. [2] **thu**, *tu*.	Nom. **thid**.	Nom. **their**.
Gen. **thyn**.	Gen. **yckar**.	Gen. [3] **ydar**.
Dat. **thier**.	Dat. **yckur**.	Dat. **ydur**.
Acc. **thig**.	Acc. **yckur**.	Acc. **ydur**.
Voc. **thu**.	Voc. **thid**.	Voc. **thier**.
Abl. **thier**.	Abl. **yckur**.	Abl. **ydur**.

Sing. Plur. Nominat. caret. Genit. **ſon**, *ſui*. Dat. **ſier**. Accuſat. **ſig**. Ablat. **ſier**.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	[4] **hann**, *ille*.	**hun**, *illa*.	**thad**, *illud*.	**theyr**, *illi*.	**thær**, *illæ*.	**thaug**, *illa*.
Gen.	**hanns**.	**hennar**.	**theß**.	**theirra**.	**theirra**.	**theirra**.
Dat.	**honum**.	**henne**.	**thui**.	**theim**.	**theim**.	**theim**.
Acc.	**hann**.	**hana**.	**thad**.	**thaa**.	**thær**.	**thaug**.
Abl.	**honum**.	**henne**.	**thui**.	**theim**.	**theim**.	**theim**.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	**hinn**, *iſte*.	**hin**, *iſta*.	[5] **hitt**, l **hid**, *iſtud*	**hiner**.	**hinar**.	**hin**
Gen.	**hins**.	**hins**.	**hins**.	**hinna**.	**hinna**.	**hinna**.
Dat.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.
Acc.	**hinn**.	**hina**.	**hitt**, l **hid**.	**hina**.	**hinar**.	**hin**.
Abl.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.	**hinum**.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	[6] **huer**, *quis*.	**huer**, *quæ*.	**huort**, *quid*.	**huorier**, *qui*.	**huoriar**.	**huer**.
Gen.	**huers**.	**huorrar**.	**huers**.	**huorra**.	**huorra**.	**huorra**.
Dat.	**huorium**.	**huorre**.	**huoriu**.	**huorium**.	**huorium**.	**huorium**.
Acc.	**huorn**.	**huoria**.	**huert**.	**huoria**.	**huoriar**.	**huor**.
Abl.	**huorium**.	**huorre**.	**huoriu**.	**huorium**.	**huorium**.	**huorium**.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
N.	[7] **ſiaalfur**, *ipſe*.	**ſiaalf**.	**ſialft**.	**ſialfer**.	**ſialfar**.	**ſialf**.
Gen.	**ſialfs**.	**ſialfrar**.	**ſialfs**.	**ſialfra**.	**ſialfra**.	**ſialfra**.
Dat.	**ſialfum**.	**ſialfre**.	**ſialfu**.	**ſialfum**.	**ſialfum**.	**ſialfum**.
Acc.	**ſialfann**.	**ſialfa**.	**ſialft**.	**ſialfer**.	**ſialfar**.	**ſialf**.

[1] In motione nominum **a** breve mutatur in **ø** breviſſimum apud *Iſlandos*: ſic **kanna**, *cantharus*, facit in genitivo & dativo ſingulari **kønnu**, in nominativo plurali **kønnur**, in dativo **kønnum**. [2] **Ðu**, **ΨΠ**. [3] **ÏZVΛKΛ**. [4] **GΛINS**, **GΛINΛ**. [5] **ÏTΛ**, hyt. **Hinn** tranſit in naturam articuli præpoſitivi: (quod non obſervatum eſt à *Runolpho Jona*) ut, **til hins thridia dags**, *Goth.* **ΠΝΔ ΨΛΝΛ ΨKIΔGIN ΔΛΓ**, *Matth.* XXVII, 64. **hiner blindu**, **ΨΛI BΛINΔΛNS**, *Matth.* IX, 28. *v. Matt.* V, 25. [6] **ΘΛS**, & **ΘΛKGIS**. [7] **Sylf**, **SIΛBΛ**.

Pronomina poſſeſſiva.

	Singulariter.				*Pluraliter.*	
N. [1] minn, *meus.*	myn, *mea.*	mitt, *meum.*	Nom. miner.	mynar.	myn.
Gen. myns.	minnar.	myns.	Gen. minna.	minna.	minna.
Dat. mynum.	minne.	mynu.	Dat. mynum.	mynum.	mynum.
Acc. minn.	mina.	mitt.	Acc. myna.	mynar.	myn.
Abl. mynum.	minne.	mynu.	Abl. mynum.	mynum.	mynum.

Eodem modo declinatur thinn, *tuus*: ſyn, vel ſijn, *ſuus.*

Ockat, *noſter, noſtra*: ockart, *noſtrum*, de duobus ſcilicet; ut uncer *Anglo-Sax.* ΠΓΓUΑΚ *Goth.*

	Singulariter.				*Pluraliter.*	
Nom. [2] wor, *noſter.*	wor, *noſtra.*	wort, *noſtrum.*	Nom. worer.	worar.	wor.
Gen. wors.	worrar.	wors.	Gen. worra.	worra.	worra.
Dat. worum.	worre.	woru.	Dat. worum.	worum.	worum.
Acc. worn.	wora.	wort.	Acc. wora.	worar.	wor.
Abl. worum.	worre.	woru.	Abl. worum.	worum.	worum.

	Singulariter.				*Pluraliter.*	
N. yckar, [3] *veſter.*	yckar.	yckart.	Nom. yckrer.	yckar.	yckar.
Gen. yckars.	yckrar.	yckars.	Gen. yckara.	yckara.	yckara.
Dat. yckrum.	yckare.	yckru.	Dat. yckrum.	yckrum.	yckrum.
Acc. yckarn.	yckra.	yckart.	Acc. yckra.	yckar.	yckar.
Abl. yckrum.	yckare.	yckru.	Abl. yckrum.	yckrum.	yckrum.

Eodem modo declinatur ydar, *veſter*, ΪΖΥΑΚ.

	Singulariter.				*Pluraliter.*	
N. [4] theſſe, *hicce.*	theſſe, *hæcce.*	thetta, *hocce.*	Nom. theſſer.	theſſar.	theſſe.
Gen. theß, theſſa.	theſſarar.	theß, theſſa.	Gen. theſſara.	theſſara.	theſſara.
Dat. theim.	theirre.	thui.	Dat. theſſum.	theſſum.	theſſum.
Acc. thann.	thaa.	thad.	Acc. theſſa.	theſſar.	theſſe.
Abl. theim.	theirre.	thui.	Abl. theſſum.	theſſum.	theſſum.

Collatio quarta, quæ eſt numeralium.

IV. Cognatio numeralium cardinalium patebit, ſi cap. VI. cum his, quæ ſequuntur, conferatur.

	Singulariter.				*Pluraliter.*	
Nom. eyrn, *unus.*	eyn, *una.*	eitt, *unum.*	Nom. tueir, *duo.*	tuær.	tuo.
Gen. eyns.	eyrnrar.	eyns.	Gen. tueggia.	tueggia.	tueggia.
Dat. eynum.	eyrnre.	eynu.	Dat. tueimur.	tueimur.	tueimur.
Acc. einn.	eyna.	eitt.	Acc. tuo.	tuær.	tuo.
Abl. eynum.	eyrnre.	eynu.	Abl. tueimur.	tueimur.	tueimur.

	Pluraliter.				*Pluraliter.*	
Nom. thryr, *tres.*	thriar.	thriu.	N. fiorer, *quatuor.*	fiorar.	fiogur.
Gen. thriggia.	thriggia.	thriggia.	Gen. fiegra.	fiegra.	fiegra.
Dat. thremur.	thremor.	thremur.	Dat. fioorum.	fioorum.	fioorum.
Acc. thriaa.	thriaar.	thriu.	Acc. fioora.	fioorar.	fiogur.
Abl. thremur.	thremur.	thremur.	Abl. fioorum.	fioorum.	fioorum.

Reliqua uſque ad *centum* ſunt indeclinabilia: ut, fimm, ſex, ſio, aatta. nyu. tyu, ellefu, toolf, threttan, fioortan, *&c.* Tuttugu, *viginti.* thriatyu, fiorutyu, fimmtyu, ſextyu, ſiotyu, attatyu, nyu-tyu, tiutyu. [*Goth.* ΤΑΙΗΠΠΤΑΙΗΠΝΑ] vel hundrad: quod ſic declinatur:

---

[1] Min, MEINS. [2] Une. [3] De duobus. [4] *Anglo-Saxonice* ðiſ. ðær, *Gothice* ΨΑΤΑ.

Num.

Num. ſing.	Nom. hundrad. Gen. hundrads. Dat. hundrade. Acc. hundrad. Abl. hundrade.	*Num. plur.*	Nom. hundrud. Gen. hundrada. Dat. hundrudum. Acc. hundrud. Abl. hundrudum.

Sic compoſita cum declinabilibus: tuo hundrud, tueggia hundrada, tueimur hundrudum, *&c.* in quibus utrumque declinatur. At in reliquis ſolum poſterius, cum prius ſuâ naturâ ſit indeclinabile: ut, fimm hundrud, fimm hundrada, *&c.* Sic ſex hundrud, ſio hundrud, aatta hundrud, nyu hundrud. thuſund, quod ſic declinatur:

Num. ſing.	Nom. thuſund. Gen. thuſundar. Dat. thuſund. Acc. thuſund. Abl. thuſund.	*Num. plur.*	Nom. thuſunder. Gen. thuſunda. Dat. thuſundum. Acc. thuſunder. Abl. thuſundum.

Propinquitas *ordinalium* ex ſubjectis oſtenditur: firſtur, vel firſte, *primus*: firſt, vel firſta, *prima*: firſt, vel firſta *primum*. plural. firſter, *primi*: firſtar, *primæ*: firſt, *prima*.

Annar, *ſecundus*: onnur, *ſecunda*: annad, *ſecundum*. plural. adrer, *ſecundi*: adrar, *ſecundæ*: onnur, *ſecunda*.

Thridie, *tertius*: thridia, *tertia*: thridia, *tertium*: gen. dat. acc. abl. thridia, thridiu, thridia. plural. thridiu, per omnes caſus. Sic declinantur fioorde, fimtte, ſiotte, ſiounde, aattunde, nyunde, tiunde, elleffte, toolffte, threttande, fimtande, ſextande, *&c.* tuttugaſte, thritugaſte, fertugaſte, fimtugaſte, ſextugaſte, ſiotugaſte, attatugaſte, nytugaſte, hundradaſte, *&c.*

Idem etiam *multiplicativa* demonſtrant, ut, einfalldur, vel eynfallde: eynfolld, vel eynfallda: eynfallt, vel einfallda. Simplex: tuefalldur, threfalldur, *&c.*

V. *Quinta collatio, quæ eſt verborum, & imprimis verbi ſubſtantivi, cujus auxilio formantur verba paſſiva apud* Iſlandos.

Modus indicativus.

	Sing.	Plur.		Sing.	Plur.
Temp. præſ.	Er, *ſum*.	erum.	Perfect.	War, G. VAS, *eram*.	worum.
	ert.	erud.		warſt, VAKST.	worud.
	er.	eru.		war, VAS.	woru.

Eg er elſkadur, *amor*, vel *amatus ſum*. | Eg war elſkadur, *amabar*, vel *amatus eram*.

Imperativi præſens.

Sing.	Plur.
were eg.	werum wid, wier.
wer thu.	were thid, thier.
were hann.	were theyr.

Were, vel ſie eg elſkadur, *ſim amatus*.

Conjunctivus, vel potentialis.

	Sing.	Plur.		Sing.	Plur.
Temp. Præſ.	ſie, *G.* SIGAN.	ſieum, *G.* SIGAIMA.	Temp. Imper.	wære, pæpe.	wærum, pæpon.
	ſiert.	ſieud. SIGAIÞ.		wærer.	wærud.
	ſie.	ſieu. SIGAINA.		wære.	wære.

Ad eg ſie elſkadur, *ut ſum amatus*. | Ad eg wære elſkadur, *ut eſſem amatus*.

Infinitivus.

Præſens tempus. Ad wera, *Gothice* VISAN: Participium præſentis. Werande, *Sax.* peſande, *Gothice* VISANDS, ὤν. Participium præſentis paſſivum. Wered, γενόμενος.

Vox paſſiva.

Modus indicativus.

Temp. præſ.		Imperf.	
werd, *fio*, VAIRÞA.	werdum, VAIRÞAM.	ward, VARÞ.	wrdum, VAURÞUM.
werdur.	werdid.	wardſt.	wrdud.
werdur.	werda.	ward.	wrdu.

Y

Impera-

Imperativi præſens.

werde eg, 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸:	werdum wid, wier.
werder thu.	werde thid, thier.
werde hann.	werde their.

Conjunctivus.

	Sing.	Plur.		Sing.	Plur.
Temp. præſ.	werde.	werdum.	Imperfect.	yrde.	yrdum.
	werder.	werded.		yrder.	yrdud.
	werde.	werde.		yrde.	yrde.

Ad eg werde, *ut fiam.* Ad eg yrde, *ut fierem.*

Infinitivi præſens: * Ad werda, 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌽, ƿeorðan.
Particip. præt. wordenn, 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌰𐌽𐍃, ƿorden.

Præterea lingua *Iſlandica* ſequentia auxiliaria habet communia cum *Anglo-Saxonicâ*, heffe, wil, ſkal, maa, quæ conjugantur, ut infra ordine ponuntur:

Modus indicativus.

	Sing.	Plur.		Sing.	Plur.
Temp. præſ.	heffe, *habeo.*	† hoffum	Præteritum.	haffde.	hofdum.
	heffur.	haffed.		hafder.	hofdud.
	heffur.	haffa.		haffde.	hoffdu.

Eg heffe elſkad, *amavi.* Eg heffe wered elſkadur, *amatus fui.* Eg haffde elſkad, *amaveram.* Eg haffde wered elſkadur, *amatus eram.*

Conjunctivus.

	Sing.	Plur.		Sing.	Plur.
Temp. præſ.	hafe.	hofum.	Præteritum.	hefde.	hefdum.
	hafer.	hafed.		hefder.	hefdud.
	haffe.	haffe.		hefde.	helde.

Ad eg hafe elſkad, *amaverim.* Ad eg hafe wered elſkadur, *amatus fuerim.* Ad eg hefde elſkad, *amaviſſem.* Ad eg hefde wered elſkadur, *amatus fuiſſem.*

Infinitivi præſens: Ad hafa. Ad hafa elſkad, *amaviſſe.* Ad hafa wered elſkadur, *amatum fuiſſe.*

Modus indicativus.

	Sing.	Plur.		Sing.	Plur.
Temp. præſ.	wil.	wilium.	Temp. præt.	willde.	willdum.
	willtt.	wilied.		willder.	willdud.
	will.	wilia.		willde.	willdu.

Eg wil elſka, *amabo.*

Modus indicativus.

Tempus præſens.	ſkal.	ſkulum.
	ſkalltt.	ſkulud.
	ſkal.	ſkulu.

Conjunctivus.

	Sing.	Plur.		Sing.	Plur.
Temp. præſ. vel futur.	ſkule.	ſkulum.	Temp. præt.	ſkillde.	ſkilldum.
	ſkuler.	ſkuled.		ſkillder.	ſkildud.
	ſkule.	ſkule.		ſkillde.	ſkillde.

Eg ſkal elſka, *amabo.* Ad eg ſkule elſka, *amavero.* Ad eg ſkule werda elſkadur, *amatus fuero.*

* Ad werda, vel wera elſkadur, *amari.* † Sic apud *Mæſo-Gothos* vocales ſæpe mutantur in motione verborum: ut in 𐍆𐍂𐌰𐌸, plur. 𐍆𐍂𐍉𐌸𐌿𐌽. 𐌽𐌰𐌼, plur. 𐌽𐌴𐌼𐌿𐌽, *&c.*

Mun

Mun etiam apud *Iſlandos*, ut apud *Mæſo-Gothos* 𐌼𐌿𐌽𐌰, in conſtructione cum aliis verbis, futuri temporis adjacentiam indicat, &, haud ſecus ac **skal**, efficit orationis ſtructuram non abſimilem illi, quam habet *Græcorum* μέλλω: ut, **eg skal giora**, **eg mun giora**, *faciam*, vel *facturus ſum*. Sic autem conjugatur.

Indicativi præſens.

Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
* **mun.**	**munum.**	**mune.**	**munum.**
muntt.	**munuð.**	**muner.**	**mune.**
mun.	**munu.**	**mune.**	**mune.**

Eg mun elska, *amabo*. **Eg mun werda elskadur**, *amatus ero*. **Ad eg mune elska**, *amavero*. **Ad eg mune werda elskadur**, *amatus fuero*.

Nota etiam quod **skal**, & **mun** ſola nihil ſignif. apud *Iſland*. & quod **mun** apud ſeptentrionales *Anglos* & *Scotos* gerundivam vim etiam habet, conjunctum cum aliis verbis: ut, **I mun go**, *abeundum eſt mihi*.

Indicativi præſens.		*Conjunctivi præſens.*	
Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
maa.	**meigum.**	**meige.**	**meigum.**
maatt.	**meigið.**	**meiger.**	**meigeð.**
maa.	**meiga.**	**meige.**	**meige.**

Eg maa elska: **Ad eg meige elska.**

Iſlandi etiam circumſcribunt tempus futurum per **eg aa**, *debeo*, ab **ad** † **eiga**, *habere*: & **eg ætla**, *deſtino*, *ſtatuo*, *certum mihi eſt*: ut, **Eg aa giora thad**, **eg ætla giora thad**, *ego faciam*, vel *facturus ſum hoc*, *certum eſt mihi hoc facere*. Hujus vocis **ætla** manifeſta ſunt veſtigia in ſermone *Eboracenſi*: ut, **I never etled that**, *nunquam hoc intendi*: **I never etled you't**, *nunquam hoc tibi deſtinavi*.

VI. Denique *collatio* indeclinabilium oſtendit linguas *Anglo-Saxonicam* & *Mæſo-Gothicam* *Iſlandicæ* eſſe propinquas: ut adverbia **huar**, hƿæꞃ. **thar**, ðæꞃ. **hiodra**, hiðeꞃ. **thadra**, ðiðeꞃ. **nidre**, nyðoꞃ. **huadan**, 𐍈𐌰𐌸, vel 𐍈𐌰𐌳. **idag**, iðæᵹeꞃ. **iia**, ᵹea, 𐌾𐌰𐌷, *&c.*

Præpoſitiones: **til**, ꞇil. **innan**, innan. **af**, oꞅ, 𐌰𐍆: **umm**, ymb. **ofann**, uppan, *&c.*

Conjunctiones: **og**, eac. **edur**, aꞇoꞃ, *&c.*

Hic gradum ſiſtet Tyro in Anglo-Saxonicis; *etenim quæ ſequuntur non in uſum novitiorum ſcripta ſunt; ſed iis deſtinata, qui in hac lingua mediocrem ſaltem peritiam ſunt conſecuti.*

CAPUT UNDEVIGESIMUM.

De Linguæ Anglo-Saxonicæ *Dialectis.*

I. HActenus de *Anglo-Saxonico* ſermone, quem in auctoribus, qui in auſtralibus, & occidentalibus noſtræ *Britanniæ* partibus floruerunt, habemus purum, ſuavem & regularem, tractavimus. Jam reſtat, ut de ejuſdem linguæ Dialectis, in ſequentibus nonnihil commentemur; ſiquidem varias apud proavos noſtros extitiſſe ſuæ linguæ Dialectos nemini in *Saxonicis* monumentis vel mediocriter verſato dubitandi locus eſſe poteſt. Hoc ut *Philo-Saxonum* gratiâ in alterâ editione facerem, *G. Nicolſonus* vir in Septentrionali literatura & antiquitatibus ſummus, cum in literis ſuis ad nos datis, tum in egregio opere ſuo, cui titulus * **The English Historical Library**, auctor primus fuit; non ſolum noſtri fore inſtituti ratus, ut de *Dano-Saxonicâ* Dialecto ſingulare caput adjungerem, ſed id ad ipſas *Inſtitutiones* noſtras, ſi non perficiendas, ſaltem adornandas, deſiderari clamat, & ut effectum darem, plurimis verbis contendit.

II. Morem igitur doctiſſimi viri precibus gerens, ut ut ingraveſcente ætate, & adverſis rebus pene fractus, ad opus me accingo, ingens quidem ſtudio & operâ, etſi mole exiguum. Et ne in atrio operis lectorem candidum diutius officioſis verbis, quam par eſt, detineam; pro tribus linguæ *Saxonicæ* epochis totidem Dialectos cenſeo eſſe ſtatuendas: Prima eſt, quam majores noſtri locuti ſunt à primo ſuo in *Britanniam* ingreſſu ad *Danorum* uſque introitum, per trecentos

---

* Vide *Fr. Junii* gloſſarium *Gothicum* in 𐌼𐌿𐌽𐌰𐌹𐌳𐌴𐌳𐌿𐌽, & regulam XIX cap. 8. † Vide capitis VII regulam 19. * Pagina 110, partis primæ.

& triginta ſeptem annos, quo tempore *Pictis* & *Britannis* ſe immiſcentes, parum ſimplicitatis & puritatis linguæ ſuæ patriæ non potuerunt forſan non amittere. Sed cum nulla, proh dolor! iſtius ævi literaria monumenta, neque membranis inſcripta, neque lignis ſaxiſve inciſa extent quæ ſcio, præter veri *Cædmonis* fragmentum quod in lib. IV, cap. 24. E. H. *Bedæ* regia verſione extat, & forſan Harmoniam evangeliorum *Cottonianam* poetice, & paraphraſtice ſcriptam; de hoc, quod *Britanno-Saxonicum* dicendum eſſet, idiomate, nihil plane habemus dicere.

III. Secunda eſt, quæ in uſu erat à *Danorum* in *Britanniam* ingreſſu ad *Normannorum* adventum, per bis centum ſeptuaginta quatuor annos, præſertim in locis *Angliæ* ſeptentrionalibus, & auſtralibus *Scotiæ*, quibus victores longe ante incubabant *Dani*, quàm ſub *Canutis* R. R. univerſam Angliam ſubjugaverunt; & de hac Dialecto, binis [1] evangeliorum verſionibus inſignitâ, quarum alteram interlineatus codex *Rushworthianus*, alteram interlineatus codex *Cottonianus* conſervat, in proximo capite cum Deo tractaturi ſumus.

IV. Tertia illa eſt, quam locuti ſunt majores noſtri à *Normannorum* ingreſſu ad *Henrici* ejus nominis ſecundi tempora. Hanc *Normanno-Dano-Saxonicam*, & verſùs hujus periodi finem, *Semi-Saxonicam* vocandam cenſemus, & de eâ, quoniam [2] monumentis literariis ex quibus exempla ſumenda ſunt, uti fruique nobis contigit, ut pauca etiam tradam, inſtituti noſtri rationem poſtulare judicamus.

CAPUT VIGESIMUM.

De Dialecto Dano-Saxonica, *in ſoluta oratione.*

I. HIſce, de variis linguæ *Anglo-Saxonicæ* Dialectis & Dialectorum epochis, prælibatis; de *Dano-Saxonicâ*, quæ & *Germano-Saxonica*, vel *Theotiſco-Saxonica* dici poteſt, tractandum eſt. Etenim ut magnam gentium colluviem, quas *Northmannos*, *Ethnicos*, & *Piratas* chronographi, & hiſtorici *Saxonici* vocabant, cum *Cimbris* ſive *Danis* ſuis, ad novas in *Anglia* ſedes quærendas, ſecum diverſis temporibus duxerunt profectionis Duces: ita *Dano-Saxonica* Dialectus, de qua jam agitur, non ex *Cimbricis* tantum vocibus, ſed etiam *Theotiſcis* tam nominibus & pronominibus, quàm verbis, cum *Saxonicis* intermixtis conſtat, ut lector in *Franco-Theotiſca* lingua haud omnino hoſpes in exemplis regularum, quæ ſequuntur, facile poterit obſervare. Porro non exoticas tantum voces, ſed exoticum genus ſcribendi, exoticas phraſes, & præceptorum grammaticalium, quibus purior *Saxonica* gaudebat, contemptum omnimodum & deſuetudinem introduxit colluvies illa hominum; adeo ut Dialectum hanc, ſi voces ſpectes, barbaram; ſi ſcriptionem vocum, magis barbaram; ſi vero phraſes exteras & idiotiſmos conſideres, & ut grammaticæ, pari feritate, quâ illi omnes *Angliæ*, partes devaſtavit, ipſa barbarie magis barbaram jure meritoque poſſis dicere.

II. Primo igitur purioris *Saxonicæ* nitorem & elegantiam cum externarum vocum barbarie dehoneſtavit *Dano-Saxonica* Dialectus. Sic in codice *Cottoniana* legimus mec, mek & meh, pro me, *me*, à *Francico* mich, mik, mih, vel *Cimbrico* mig, i in e mutatâ: ðas þe alle ic [3] sello ᵹif ðu [3] falles ł [3] sƿohtas to ƿorþenne mec, *hæc tibi omnia dabo, ſi cadens adoraveris me.* Ne is meh ƿyrþe, *non eſt dignus me.* ofer meh, *ſuper me.* Se þe [4] onfoes iuh, meh onfoes, *qui recipit vos, me recipit*, Matth. X, 41. Eadiᵹ is se ðe ne byþ onsƿyrnende in mec, *beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me*, Matth. XI, 6. Sic etiam legitur þec & þeh, pro þe, *te*, à *Cimbrico* þig, vel *Franco-Theotiſco* thich, thigh, thih: sende þeh ufe hidune, *mitte te deorſum*, Matth. IV, 6. englum his bebead of þe ⁊ in hondum ᵹenimmes þec, *angelis ſuis mandavit de te, & manibus tollent te*, ib. Sic iuh pro eoƿ, *vos, vobis*: ut, forᵹefes ⁊ iuh, *dimittet & vobis*, Matth. VI, 14. & iuer, iuerre, *veſter, veſtra*, à *Francico* jûuuer, jûuuere, *Sax.* eoƿer: ut, sƿæ lehteþ leht iuer, *ſic luceat lux veſtra.* fader iuer, *pater veſter.* forᵹefes ⁊ iuh fader iuer heofenlic synna iuerra, *dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra.* ne fader iuerre forᵹefes synna iuerre, *nec pater veſter dimittet peccata veſtra*, Matth. VI, 14, 15. Sic usic, usich, usiᵹ, usih, *nos*, pro *Sax.* us. *Francice* unſich, unſih, unſihh, unſig: ne inlæd usih in costnunge, ah ᵹefriᵹ usich from yfele, *ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.* drihten hæl usih, *domine ſalva nos*, Matth. IX, 25. ðu cuome hider ær tid to ƿinenne usih, *veniſti huc ante tempus torquere nos.* ᵹif ðu ƿorpes usiᵹ send usiᵹ, *ſi ejicis nos, mitte nos.* Sic

---

[1] De his codd. MSS. tractat *Tho. Mareſchallus* in obſervationibus ſuis in verſionem evangeliorum *Anglo-Sax.* p. 491, 492. De *Cottoniano* autem codice conſulendus eſt reverendus vir *Thom. Smithus* de rep. literaria & eccleſiaſtica præclare meritus, in ſua Bibliothecæ *Cottonianæ* hiſtoria & ſynopſi. [2] Qualia ſunt nonnullæ *Chartæ*. liber *Ormulum* inſcriptus. Eccleſiæ cathedralis *Roffenſis* codex, *Textus Roffenſis* dictus. & in biblioth. *Coll. Trin. Cantab.* Rythmi cujuſdem poetæ *Semi-Saxonice*. quique etiam extant in bibl. *Bodl.* Digb. A. 4. [3] Vid. R. XIV. [4] Vid. R. XIV.

usic

ure & urer, *noſter*. *Franciſce* unſer, uſer, uſſer, uſſe, uſe, pro *Sax.* ure. Faðer urer þu arþ i ðu biſt in heofnum, *pater noſter, qui es in cœlis*. cod. *Ruſh.* Joh. III, 11, ⁊ cyðniſſe ure i urerra ne onfeas ge, *& teſtimonium noſtrum non accipitis*. Joh. IV, 12, ahne arþ þu mara feder urum Iacobe, *anne major es patre noſtro Jac.* hlaf urerne oferwiſtlic ſel us to dæg. ⁊ forgef us ſcylda urra ſuæ we forgefon ſcyldgum urum, *panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie, & dimitte nobis debita noſtra, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris*. ðe ilco untrymneſſe i unhælo urru onfeng, *ipſe infirmitates noſtras accepit*, Matth. VIII, 17. Nota autem quod iuh pro eow, *vos, vobis*, ſcribitur etiam iuh, iph, iuch, iuih, *Franciſce* juich, juch, juh, juu, ju: of iuh an divl is, *ex vobis unus Diabolus eſt*. ich cueðo iph, *dico vobis*, Matth. XXVI, 21: and ic gedo iuih, *& faciam vos*, Matth. IV, 19. ic cuæð iuch, *dico vobis*.

Cneo, ut cneoriſſe, *generatio*: from Daviðe oððe to færenniſſe Babylonie feowertene cneo ſint. ⁊ from færeniſſe Babilonie oððe to Kriſte kneoriſſe ſint feowertene, *à David uſque ad tranſmigrationem Babylonis quatuordecim generationes, & à tranſmigratione Babylonis uſque ad Chriſtum* XIV *generationes*, cod. *Ruſh.* Matth. I, 17. Sic in eodem cap. fære, & færenniſſe, *tranſmigratio*.

Beoþan, pro beoþ: ut in cod. *Ruſh.* cumaþ æfter me. and ic gedom þ git beoþan monna fiſceres, *venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum*, in cod. impreſſo, ⁊ ic do þ git beoþ manna fiſceras:·

Iuich, iuch, iuih, iuh, iph, in cod. *Ruſh.* ſcribitur eowic & iowih, & ge iow, *ipſi vos*. ut in evang. Matth. capite quinto, Eadig gebeoþ ðonne eowic wergaþ menniſce eower hettende beoþan, *beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint*. doeþ well ðæm ðe eowic hateþ, *benefacite his, qui oderunt vos*. Sic Joh. I, 26, ic fulwo iowih in wætre, *ego baptizo vos in aqua*. cap. III, 28, ge iow me cyðniſſe berhtwymes, *ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis*. *Saxonice* ge ſylfe me ſynd to gewitneſſe:·

Degen, vel ðegn, *diſcipulus*. cod. *Ruſh.* Joh. II, 11, 7. gelefdun in hine ðegnas his, *& crediderunt in eum diſcipuli ejus*. & *v.* 17. gimyndige wærun ðegnas his, *recordati ſunt diſcipuli ejus*. In hac ſignificatione non raro uſurpatur vox in primæva *Anglo-Saxonica* ſive *Franciſce* ſcripta harmonia Evangeliorum *Cottoniana*.

Wæs, *Cimbrice* vos. neut. gen. *humor, mador, aqua, humectatio*. vaſa, & veiſa, idem. vasbære, *aquarius*. vasſata, *hydria*. cod. *Ruſh.* Joh. II, 9, giwiſtun ða ðe biwiladon wæs i þ wætre, *miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant laticem, vel aquam*. Sic enim legendum puto pro biwiladon i wæs þ wættre. Nota autem quod à *Cimbrico* vos, vaſa; *locus paluſtris* & *humidus* vocatur **a waſh**. Inde etiam apud nos **to ouſe**, per metatheſin pro **wooſe**, *humorem emittere*.

Sie, & sora vel ſorra, *eſſe*, à *Franciſco* ſijn, [*Goth.* ut videtur, SIGAN] weran, *eſſe*. ⁊ ic gedo iuih sie i sora fiſceras manna, *& faciam vos fieri piſcatores hominum*, Matth. IV, 19. soras ge hogo ſuæ nedro, *eſtote prudentes ſicut ſerpentes*, Matth. X, 16, vide etiam sora, infra.

Scuia, ſcua, *umbra*. quod *Cimbrice* eſt ſkugge, & ſkugga. *Franciſce* ſcuuua. *Saxonice* ſcade. ðæm ſittendum in lænd ⁊ ſcuia deaþes, *ſedentibus in regione & umbra mortis*: in cod. *Ruſh.* ðam ſittendum in ðeode londe and dead ſcade i ſcua:·

Arþ, *es*. ert *Cimbrice*. aron, *ſumus, eſtis, ſunt*. *Cimbrice* erum, erud, eru; ab er, *ſum*. cod. *Ruſh.* Joh. I. hwelc arþ þu, *quis es?* witga arþ þu, *eſne propheta?* gif ðu ne arþ Criſt, *ſi non es Chriſtus*. Exempla alia è cod. *Cott.* quære in cap. VII.

Cursumbor, *thus*, recels *Saxonice*; gebrohton him ðinga. gold cursumbor ⁊ recels, *obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham*. Matth. II, 11.

Hera, & harra, *dominus*. *Sax.* drihten, vel laford. *Cimbrice* etiam & *Franciſce* **hera** & **herra**.

Bæſtere, euphonice pro Bæpſtere, *baptiſta*. *Sax.* fulluhtere: cuom Iohannes Bæſtere i fuluitere, *venit Johannes baptiſta*. A bæſtere autem infra bezere. in cod. *Ruſh.*

Camell, *Camelus*. af hærum ðæra Camella, *de pilis Camelorum*. *Sax.* of olfenda hærum, *Matth.* III, 3.

Frasigan, frasan, gefrasan, *ſciſcitari, interrogare*. *Sax.* axan vel frægnian. *Franciſce* fraſan. *Goth.* FRAISAN, *tentare*.

Fostraþ, *eſca, cibus*. *Cimbrice* ad foſtra, *enutrire, nutrire*: foſtre, *nutritius*; foſtur, *educatio, nutritio*. mete i fostraþ his wæs locustæ, *eſca ejus erat locuſtæ*, Matth. III, 4.

Geonduurde, & geonduarde, *Matth.* XI, 4, *reſpondit*. ðe geonduurde ⁊ cuoeþ, *qui reſpondens dixit*, Matth. IV, 4. *Goth.* ANDAVAURD. *Cimbrice* andyrdi, *reſponſum*, plane ab AND vel ANDA, *adverſum, contra*, & VAURD, word, *verbum*.

Rieces, *porriget*. *Cimbrice* ad rietta vel rietta, *porrigere*. ⁊ gif ðone fiſc wilniaþ vel giuias cudertu þa neddrie rieces him, *aut ſi piſcem petit, ſerpentem porriget ei*, Matth. VII, 10. *Saxonice*, oððe gif he bitt fiſces ſylſt ðu him nædran:·

Uulfer, *lupus*. *Cimbrice* ulfr. *Sax.* wulf. hinewearð uutedlice ſint uulfes *forende, *intrinſecus autem ſunt lupi rapaces*, Matth. VII, 15. *Sax.* ac hig beoþ innane reafiende wulfas:·

Lambor & lamboro, *agnos*. more *Cimbrorum*, qui terminant nom. & accuſ. maſc. & fœmin. plur. in ur, er, ar, & neutrorum in ur exeuntium, in ur. foed lambor mino, *paſce agnos meos*, Joh.

* Mendoſe ſcriptum, ut videtur; omnino enim in eo loco legendum eſt rorende:·

xxi, 15. gehala ł foed lamboro mino, *cura vel paſce agnos meos*, v. 16. *Sax.* heald mine lamb :-

Dogor, plur. *dies*. *Cimbrice* dagar. forþon ðrio dogor æt-geeþer huunas mec mið, *quia biduo jam perſeverant mecum*, Matth. xv, 32. *Saxonice*, forþam hig þry dagas mid me wunodon :-

Treo, *arbor*. *Cimbrice* triu, i in e, & u in o converſa. paſſim in cod. *Cott.* *Saxonice* ſemper triw :-

Hit, barbarè pro tid, *hora*: ut, gehæled wæs cnieht in ðit ðæm, *ſanatus eſt puer in illa hora*, Matth. viii, 13.

Bærsuinig, bærsuinih, bærsyndig, bærsumnig, bærsunnig *publicanus*. *Cimbrice* autem bærſyndugr, & berſyndugr, *flagitioſus*, *ſceleſtus*, *peccator ingens*: à bar, *nudus*, *manifeſtus*, *palam factus*, & ſyndugr, *peccator*, quaſi dicas, *peccator publicus*. Se ærest vel forma alra is bærsuinig Matthæus, *primus omnium eſt Matthæus publicanus*. præf. *Hieron.* ad novum teſt. *Aldrædo* interprete. Heonu monigo [1] bærsuinho and synfullo cuomun geræstun mið ðone Hælend, *ecce multi publicani* [*ſceleſti*] *& peccatores venientes diſcumbebant cum Jeſu*, Matth. ix, 10. Sic in verſione *Saxonica*, ða comun maniga manfulle ⁊ synfulle and ſætun mid ðam Hælende. Sic *Luc.* xviii, 10, 13, in verſione *Sax.* transfertur manful. & se manfulla :- *Luc.* iii, 12, *publicani* redditur, ða manfullan :- *Luc.* vii, 34, *Amicus publicanorum*, manfulra freond :- *Matth.* ix, 10, 11, *publicani* & *publicanis* vertuntur manfulle, & manfullum :- *Marc.* ii, 15, *multi publicani*, manega manfulle :- At *Matth.* v, 47, *publicani* vertitur hæthene *ethnici*. Ex his conſtat neque *Aldrædum* noſtrum, qui vir fuit pius, magis quam doctus, neque etiam *Anglo-Saxonicos* evangeliorum interpretes, etſi *Aldrædo* multo doctiores, quid *publicanus* ſignificaret, quodve genus hominum eſſent *publicani*, intellexiſſe. Sed quoniam animadvertiſſent mentionem eſſe factam eorum in evangeliis, ut peſſimi generis hominum, quibus infamiæ nota erat inuſta, ideo eos bærsuinho, manfulle, hæþene i. e. *ſceleſtos* & *infideles* vocarunt. Notavi ſupra, *Cimbricum* bærſyndugr compoſitum eſſe à bar, *manifeſtus*, & ſyndugr, *peccator*, quod ſane confirmat verſio *Fermanni Dano-Sax.* in cod. *Rush.* Marc. ii, 15, 16, ⁊ geworden wæs mið þy gehlionad in huse ðæs. monige openlice synnige vel hehsunne ⁊ synfulle ætgedre gereston hleonadum mið ðon Hæl. ⁊ ðegnum his weron. forþon monigu ða ðe ⁊ fyligdun vel fylgende werun him. ⁊ uþwutu ⁊ ða aldu gisegun forþat þæt he ett vel ettende wæs mið ðæm synfullum ⁊ bærsynnigum. hie cwedun ðegnum his. Forhwon mið bærsunnigum ⁊ synfullum etest and drinces lareow iower, *& factum eſt, cum accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores diſcumbebant cum Jeſu & diſcipulis ejus: erant enim multi, qui & ſequebantur eum; & ſcribæ & phariſæi videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant diſcipulis ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat, & bibit magiſter veſter?* Hic notandum eſt τὸ *publicani* verſum eſſe per openlice synnige, quaſi diceret, *Infames peccatores*. *Publicanis* autem per bærsynnigum & bærsunnigum redditur; unde conſtant bærsynnig *publicum* & *notorium peccatorem* ſignificare, ut notatio nominis quoque confirmet. *Tatiani* monoteſſaro *Francice* tranſlato, *publicani* vocantur firnfolle & firnfollan man, i. e. *ſceleſti*. quamun tho thie firnfollan man, *venerunt & publicani*. cap. xiii, 17. eno ni tuont thaz thie firnfollun man, *nonne & publicani hoc faciunt*? ſenu tho manage firnfolle inti ſuntige, *ecce multi peccatores, & publicani*. cap. lvi, 2. Inti thiu firnfollun man, *& publicani*; firnfollero inti ſuntigero friunt, *publicanorum, & peccatorum amicus*. cap. lxiv, 8, 14.

Mot, *numiſma*, *cenſus*. [2] Ædewas me mynnittre vel mot ðæs [3] cyning vel ðæs greofa, *oſtende mihi numiſma cenſus*. *Saxonice*, ætywaþ me ðæs gafoles mynet. Eſt autem *Goth.* 𐌼𐍉𐍄𐌰 vel 𐌼𐍉𐍄𐌰𐍃𐍄𐌰𐌳, *telonium*. 𐌼𐍉𐍄𐌰𐍂𐌴𐌹𐍃, *publicanus*.

Gemnise, *valentibus*. soþ Hælend þæt gehernde cweþ. Ne is ðarf þæm halum vel gemnise to lece vel from, *at Jeſus audiens ait, Non eſt opus valentibus medico*, Matth. ix, 12. *Saxon.* ⁊ se Hælend cwæþ ðis gehyrende. Nys halum læces nan þearf :- gemnise autem iſtud derivatum videtur à *Goth.* 𐌲𐌰𐌽𐌰𐍃𐌾𐌰𐌽, 𐌲𐌰𐌽𐌹𐍃𐌰𐌽, *Francice* geneſan, *ſanare*. from etiam *medicus*, barbarum eſt.

Eheru, *ſpicas*. *Francice* aher, *ſpica*. ðegnas uutedlice his hiu hincerdon ongunnun [4] genioma eheru, *diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas*, Matth. xii, 1. *Sax.* hys leorning-cnihtas hingrede. and hig ongunnun pluccian ða ear :-

Biom, *ero*. *Francice* bium. ic niefra geond-spyrnad biom, *nunquam ſcandalizabor*, Matth. xxvi, 33. *Sax.* ic næfre ne ge-untreowsige :-

Biseno, *cæci*. biseno geseaþ, *cæci vident*, Matth. xi, 5. blind geseoþ, in verſione impreſſa.

Arg, *adultera*. à *Cimbrico* argur, per metatheſin ragur, (unde noſtrum rogue apud auſtrales, & rague apud boreales *Anglos*) vel à *Francico* arg, *piger*, *deſes*, *timidus*, *meticuloſus*, *igna-*

---

[1] *Fermannus* autem, codicis *Rushworthiani* Interpres & gloſſator, multo aptius reddit vocem *publicani* per gefel-hroef, & *publicanis* per gafel-gehrefum: and henu monige gefel-hroefe ⁊ synfulle cwomon ⁊ hlionadun mið Hælend :- forhwon lareow eower mið gafel-gehrefum ⁊ sinfullum eteþ, *ecce multi publicani venientes diſcumbebant cum Jeſu. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter?* Sic in cap. x, *Matthæus publicanus* vertitur, Maþeus se gafel-geroefe. verum *Marc.* ix, 15, 16, reddit *publicani* openlice synnige, & *publicanis*, bærsunnigum, ut infra oſtenditur. [2] Vide reg. xiv. [3] Vide reg. xiv. [4] Vide reg. x, & xiii.

vus

vus, imbellis, pravus, improbus, ineptus, inutilis, perverſus, ſtrenue & ignominioſe malus. Hinc *Ericus* rex *Daniæ*, qui ſucceſſit *Olao* juniori, *Suenonis* filio, dictus erat hin argaſta, *ignaviſſimus; flagitioſiſſimus.* Hinc *arga* quoque *Latino-barbarum*, quod *Henr. Spelmannus* exponit per *uxoris adulterio infamem, currucam, qui ſpurios pro ſuis liberis legitimis nutrit, & educat.* ſecundum iſtud *Aldrædi* noſtri, cneoriſſe yfilo ⁊ arȝ, *generatio mala & adultera.* Sax. yfel cneoryſ ⁊ forliȝer, Matth. XIII, 39.

Suner, *grex.* and henu ferde eode all ſƿin ſuner niþer ƿearde in ſǽe, *& ecce ferebatur totus grex porcorum præceps in mare,* cod. *Rush.* Matth. VIII, 32. & *v.* 31, ſend uſic in ðaſ ſunrae ſƿin, *mitte nos in gregem porcorum.*

Falſan, *blaſphemare.* cod. *Rush.* Matth. IX, 3, þæs he falſaþ, *hic blaſphemat. Iſlandice* fals, *fraus, falſitas, dolus.* falſare, *impoſtor.* at falſa, *impoſturis fallere.* falſkur, *falſus, doloſus.*

Biſæc, *pera. Francice,* i. e. *Franco-Gallice* beſace, vel biſſac, forſan quaſi *bis ſaccus, mantica,* cod. *Rush.* Matth. X, 10, ne ſculon ȝe aȝan ȝolo. ne ſylfur. ne feoh in ȝyrdelſ eorum. ne biſæc on ƿæȝe, *nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris, non peram in via.* In evang. impreſſis, ne codd on ƿeȝe:·

Byan vel bya, *Cimbrice* at bua, *habitare. Goth.* ΒΑΠΑΝ. cod. *Rush.* Joh. I, 38. lareoþ hƿær byeſ to [pro tu] vel ƿunaſ. *magiſter, ubi habitas vel manes?* & cod. *Cott.* Matth. IV, 32. maȝon under ſcua hiſ fuglas heofenes bya vel ƿunia. Apud *Herefordenſes,* ruſtici pulſantes oſtium ſolent dicere where by ye. i. e. *ubi habitatis, vel manetis.*

Carr, *rupes, petra.* cod. *Rush.* Joh. I, 42. ðu arþ Symon ſunu Ioh. ðu birſt ȝiceȝeð Cephas ðæt is ȝitrahtod carr, *tu es Symon filius Johanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatione eſt petra.*

Middum. *Saxonice* to midder, *in medio, inter.* middum ƿutudlice ioƿre ȝiſtod þone ȝe ioƿ ne cunnon, *ſed in medio veſtrûm ſtat, quem vos neſcitis, Joh.* I, 26.

Birilȝan, vel birilan, *haurire.* cod. *Rush.* Joh. I, 8. birilȝaþ nu ⁊ brenȝaþ þæm aldormen, *haurite nunc, & ferte architriclino.* & 9. ða embihtmenn ƿutudlice ȝiƿiſtun ða þe biriladon þ ƿæs vel ƿæter, *miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant humorem, vel aquam.*

Sexo & ſex, pro ſix, *ſex:* ut cod. *Rush.* ſtenene fato ſexo, *lapideæ hydriæ ſex.* feoƿertig and ſex ƿinter, *Saxonice* on ſix and feoƿertiȝon ƿintron, *quadraginta, & ſex annis.*

Seel, ſel, *tempus, opportunitas:* and æfter ðon he ſohte ða ſeel, *& exinde quærebat opportunitatem,* Matth. XXVI, 16. *Saxonice,* ſecundum veterem vulgatam vel *Italicam* verſionem, ⁊ ſiððan he ſmeade ȝeornlice þ he hine ƿolde belæƿan:·

Untale, *malum.* huæt to untala dyde he, *quid mali fecit?* Matth. XXVI, 23. *Sax.* hƿæt yfeles dyde ðeſ:· Untale autem ex un particula privativa, & til, *Goth.* TIΛS, *bonus:* he ƿæs ſelfa til, *ipſe erat bonus,* Cædmon. XXXVI, 13. on ðære mæȝþe ƿæron men til, *iſtius ſtirpis erant homines boni,* Cæd. XXXVII, 5. vide ΓΑΤΙΛS, in Gloſſario *Gothico.*

Ebul, *malum. Francice* ubil. *Goth.* ΠΒΙΛS, in ȝeebulſadon. Geebulſadon hine, *blaſphemabant eum,* Matth. XXVII, 39. *Sax.* hyne byſmeredon:·

Snude, *denuo.* cod. *Rush.* Joh. III, 3, ſoþlice ic cƿeoþo þe. buta hƿelc acenned ſie ſnude ꝉ niorunȝa. ne mæȝe ȝiſea rice ȝodeſ, *amen dico tibi, niſi quis renatus, vel de novo natus fuerit, non poteſt videre regnum dei.* occurrit vox non raro apud poetas, & verti etiam poteſt, *cito, protinus, illico.*

Oeþiȝan, *ſpirare.* Joh. III, 8. ȝaſt ðer ƿill oeþiȝa, *ſpiritus, ubi vult, ſpirat.* Oredaþ, *ſpirat. Sax.*

Æfter ðaſſum, *Saxonice* æfter ðyſon, *poſthæc.* cod. *Rush.* Joh. III, 22.

Fiȝian, fian, *odiſſe, odio habere. Francice* fian, fihan, *Goth.* FIGAN. *Joh.* III, 20, in cod. *Rush.* Se ðe yfle vel miſ doeþ, ȝifiaþ þ leht, *omnis, qui mala agit, odit lucem.* de hac voce iterum in cap. de dialecto poetica.

Særlice, *jam.* cod. *Rush.* ſærlice ȝidoemed iſ forþon ne ȝilefeþ on noma ðæſ ancenda ſunu ȝodeſ, *jam condemnatus eſt, qui non credit in nomen unigeniti filii dei,* Joh. III, 18.

Bezere, bezera, *baptiſta.* cod. *Rush.* Matth. XI, 11. ne betreon ƿifa bearnum mara Iohanne ðam bezere, *non inter natos mulierum major Johanne baptiſta.* & verſu 12. from da-* ȝum ðonne Iohanneſ bezera, *à diebus Johannis baptiſtæ,* Matth. III, 1. in þam ſoþlice daȝum cuom Iohanneſ ſe bezera. Bezere autem euphonice à bæſtere, quod alibi legitur. at bæſtere à bæpſtere, ut alibi notavimus.

Ðiu ðy vel ða, *quæ.* ſing. *Francice* thiu vel tha. Cirica ðiu ðy vel ða ofer ſtaþelfæſtan drihtneſ ſtefne ȝeſetted iſ, *eccleſia quæ ſupra petram domini voce fundata eſt.* præfat. Hieronym. ad novum teſt. in *Aldrædi* verſione.

Neirxna-ƿonȝ, neorxna-ƿanȝ, neorxena-ƿanȝ, *paradiſus.* Neirxna-ƿonȝ onȝelic, *paradiſi inſtar.* præf. *Hieron.* ad novum teſtament. Extat hæc vox quoque in *Cædmone,* & ſignificat *elyſium quietis.* Vox decompoſita eſt, cujus poſterior pars, ut *Junius* obſervat, manifeſte venit à *Cimbrico* vang, *campus, planities.* Prior autem neirxn vel neorxn, ex ne, & vetere *Cimbrico* virk vel yrk, *opus, labor.* Inde *Iſlandis* ad yrka, *laborare,* & ſpeciatim *arare.* virker dagar, *feriæ, quibus laborare licet:* virkar dagr, *dies non feſtus.* yrknada fæ, *avaria,* vel *jumenta operibus ruſticis adhibenda.* Ab yrk autem, noſtrum irkſome, *operoſum,* & ex ne & virk, vel ne & yrk, in gen. neyrks vel ex ne, & *Sax.* ƿeorc, in gen. ƿeorceſ, formatur adjectivum neirceſn vel neorceſn: ut, ure

 eard

earð soþlice is neorxena ƿang, *Hom. Sax.* MS. de epiph. Dom. Inde cs in x mutato, neirxen, neirxn, neorxen, neorxn, *laboris expers* vel *liber*, *à labore ſolutus, quietus*. Inde neirxna vel neirxenaƿong, *quietorum & otio fruentium campus, beatorum elyſium, paradiſus*. *Saxonice* on paradiso. *Luc.* XXIII, 43. *in paradiſo*.

Ðing, *munus, oblatio*; *Cimbrice* thing, *res pretioſa*. gif ec gebrengest ðing þin to ƿigbed, *ſi ergo offeres munus tuum ad altare*, Matth. v, 23. *Sax.* eornostlice gif þu bringst ðin lac to ƿeofode:·

Ðy uſurpatur pro omnibus articulis; unde forſan y in e verſo, ðe *Anglo-Saxonum* omnibus utriuſque numeri nominibus præfigi cœpit. gehuelc tre ðy ni vel ne doeþ ƿæstm god, *omnis arbor quæ non facit fructum bonum*. ƿiþ ðu forgelde ðy lætmest feorðung, *donec ſolviſti ultimum quadrantem*. gif hƿa ðec slaes in suiþra ceica ðin. sel him ⁊ þy oþre, *ſiquis te percuſſerit in dextram maxillam, præbe illi & alteram*. ðy bettra vel þy selra, *meliores*, Matth. x, 31.

Ƿere, *eſſe*. *Cimbrice*, wera, ut cod. *Ruſh.* Joh. I, 12. salde him mæhte sunu godes ƿere, *dedit illis poteſtatem filios dei fieri*. plura vid. exempla è cod. *Cott.* cap. VII.

Ƿosa, *eſſe*. *Francice* uueſan: cod. *Ruſh.* Joh. I. of Nazareth mæge hƿæt hƿoegnu god ƿosa, *à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?*

Hyse, hysse, *vir, mas, maſculus*. cod. *Ruſh.* cod. *Cott.* 102, & 193. & in paraphraſi geneſeos p. LXXIX, 22. LXXX, 19.

Hyse-berþlinge, *puerperium*, cod. *Ruſh.* ðegnhyssas, *clientes*, cod. *Cottonianus*, pag. 43.

Heahstald & hægsteald, *cœlebs, virgo*. vox hæc occurrit in cod. *Cott.* & in *Cædmonis*, ut dicitur, paraphraſi. p. LXIX, 24.

Lixan, *lucere*. ða soþfæst sciner ⁊ lixeþ suæ sunna, *tunc juſti fulgebant ſicut ſol*, Matth. XIII, 43. occurrit etiam vox in paraphraſi geneſeos.

Ðropungum, *paſſeribus*. Of monigum ðropungum ðy bettra vel ðy selra gebiþon iuh, *multis paſſeribus meliores eſtis vos*, Matth. x, 31. Scilicet, ut *Aldrædus* locum intellexit, *ex multis paſſionibus meliores eſtis vos*. Cenſuit enim vir bonus *paſſer* eſſe nomen verbale, à *patior, paſſus*, atque adeo ſatis orthodoxe ut theologus, etſi non ſatis perite ut grammaticus, *paſſeribus* [spearƿan] per ðropungum vertit. Ignorantia hæc, ut ut craſſa, non hominis fuit, ſed [1] ſeculi, in quo vixit, humaniorum literarum ad ſtuporem rudis, & barbarie ipſa magis barbari; quod & id genus errores, qui infra ponuntur, curioſum lectorem plus ſatis docebunt? nam *vox in Rama audita eſt*, Matth. II, 8, vertitur, stefn in tuigga gehæred ƿæs. Et *Matth.* VI, 6, *intra in cellam tuam*, redditur, betuih vel ingeong in cotte ðinum; ubi incertus hærebat gloſſator, an verbum vel præpoſitio eſſet illud *intra*. Et *Matth.* VI, 19, verbum *demolitur* ex terminatione paſſivæ vocis eſſe exiſtimans, ſic interpretatur, *ubi ærugo & tinea demolitur*, ðær hrust ⁊ mohþe freten biþ ⁊ gespilled; etiamſi verſu XX vere reddiderat locum, ðær ne hrust ne ec mohþe gespilles. Sic *Matth.* VII, 16, *nunquid colligunt de tribulis ficos*, cuiþer tu [2] somningas of ðornum sceappum uvas vel of hagaþornum ficbeamas, i. e. *ficos arbores*, pro fic-æppla. Sic *Matth.* VII, 4, reddit verbum *ſine* per præpoſitionem buta, *Saxonice* butan: and hu cuiþer tu broeþer ðinum. buta ic ƿorpe mot vel stre of ego [3] ðin. *quomodo dices fratri tuo, ſine, ejiciam feſtucam de oculo tuo.* Sic *væneunt* transfert per cumas, *veniunt*, Matth. x, 29. ahne tuoege spæras vel hrondspæruas of anis cumas, *nonne duo paſſeres aſſe væneunt?* Sic etiam *Matth.* XII, 44, *vacantem* per restende exponit, loco æmtig, *vacuam*. Ic cearro, vel ic ƿille cearre in hus min ðonu ic cuom. ⁊ cuom infand vel begæt restende vel licende miþ besmum geclensed, *revertar in domum meam, unde exivi, & veniens invenit vacantem & ſcopis mundatam*. Sic incertus an *ſpinas*, Matth. XIII, 7, *ſpinas dorſi* necne ſignificaret, locum ita gloſſavit; oðro uutetlice gefeolon in ðornum vel hrygum and ƿoxon ða ðornas vel hrygas, *alia autem ciciderunt in ſpinas, & creverunt ſpinæ*. Sic Matth. VII, 16, cuiþer tu somningas of [4] hryum vel of ðorninum sceappum uvas, *nunquid colligunt ex ſpinis uvas?* Haud minus perite nomen *ſatis* pro *ſatis* adverbio male capiens, *Matth.* XIII, 33, ſic locum vertit, in mealo genoh ðrim, *in farinæ ſatis tribus*. *Saxon.* on ðrim gemetum meleres:· *Manus* etiam mendoſe pro *munus*, ab *Edfrido* ſcriptore exaratum, *Matth.* XV, 5. ſic locum vertit, suahuelc vel sua hua cuæþas ðæm fæder vel ðær moeder, hond and sua huæt is of me ðe is behoflic, *quicunque dixerit patri vel matri. Manus eſt quodcunque ex me tibi proderit.* Matth. XVII, 24. reddit *ſolvit* per unband, loco gylt vel gyldaþ; larua iur ne unband Caseringc vel Caseres gæfel, *magiſter veſter non ſolvit didrachmam?* ubi *ſolvit* præſentis temporis, pro *ſolvit* [*diſſolvit*] præteriti male etiam intellexit. *Cædebant ramos*, Matth. XXI, 8, reddit, hia gedersron ł hia gesuingdon tuiggo, ſcilicet *tundebant* vel *verberabant ramos*. pro, hia heoƿun tƿiggo. Sic neſciens an adverbium an pronomen *quidem* eſſet, *Matth.* XXII, 8, ſic locum gloſſat, *nuptiæ quidem paratæ erant*, færmo sum vel ec gegearuud sindon; i. e. *nuptiales epulæ quædam, vel quidem paratæ ſunt*. Sic in præfatione *Hieronymi*, verba illa, *qui dominum quidem ipſe non vidit*, ita interpretatur, ðe drihten sume he seolf ne gesealh. i. e. *qui dominum quidam ipſe non vi-*

1 Vide *Ælfrici* præfationem, ante grammaticam ſuam *Latino-Saxonicam*. 2 Vide regulam XIV. 3 Vide reg. XVI. 4 Liqueſcente nimirum g ex hrygum, quod frequentiſſime factum eſt.

dit.

dit. & *multarum eccleſiarum legationibus*, vertit, moniᵹra cirica herᵹum, i. e. *multarum eccleſiarum legionibus*. Sic incertus quid per *panes propoſitionis* intelligendum eſſet, *Matth.* XII, 14, per ᵹetemeriða hlafaſ, i. e. *cribratos panes*, vel *panes ex perœribrata farina factos*, vertit; hu ineade in hus Godeſ ⁊ hlafaſ ᵹetemeriða vel foreſetene ᵹebrec, verbum verbo, *quomodo intravit in domum Dei, & panes percribratos, vel propoſitos comedit*. Incertus pariter an *major*, Matth. XI, 12, adjective vel ſubſtantive ſumendum eſſet, ſic verba, *dico vobis non ſurrexit inter natos mulierum major Johanne baptiſta*, vertit, ic cweþo iuh ne araſ betuih ſunum ƿifa mara ł hera from Iohanne fulluitere:. Similia his occurrunt etiam in cod. *Rushworthiano*: ut, brohtun him lac. gold, recelſ ⁊ murra. ꝥ iſ ſmerenniſ, *obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham*, i. e. *ſmerennis*, quod *unguentum* ſignificat. ita enim gloſſatores *Fermannus*, & *Owenus* μύρον & *myrrham* confundebant. In legendis autem *Dano-Saxonicis* evangeliorum verſionibus, quas utinam quis è *Philo-Saxonibus*, cui eruditio, & opes ſuppetunt [1] *Rawlinſonii* ſecutus exemplum, in publicum emitteret, multa alia vocabula occurrunt peregrinæ originis, quæ, ne in molem excreſceret hoc caput, prætereunda exiſtimavi. Verum lector, iis quæ notavimus, inſtructus ea facile omnia dignoſcet, præſertim cum in *Cimbricis*, & *Franco-Theotiſcis* aliquouſque progreſſus fuerit.

III. Porro, ut apud veteres *Cimbros* vel *Dano-Gothos*, ex nominibus cum articulo vel pronomine in fine affixo oriuntur nomina compoſita, totidemque nominum compoſitorum declinationes, quot ſimplicium, ut in ſuis linguæ *Iſlandicæ* rudimentis docet *Runolphus Jonas*: ſic iſtiuſmodi nominum & declinationum compoſitorum haud pauca veſtigia extant apud [2] *Dano-Saxonicos* ſcriptores, præſertim in plurali numero. Quomodo autem affixa illa finalia ex articulis vel pronominibus abſcinduntur, & dein nominibus in fine addita in unam cum eis vocem coaleſcunt, ex iis quæ ſequuntur haud arduum erit diſcere. Ex **hann**, *ille*, abſcinditur **nn**, quod, ut vocale fiat in fine nominum in conſonantes exeuntium, vertitur in **enn**. Sic ab **ande**, *ſpiritus*, fit compoſitum **andenn** τὸ πνεῦμα. ex **Gud**, *Deus*, fit compoſitum **Gudenn** ὁ Θεός. Ex genitivo **hans** abſcinditur **ns**, quod, ut vocale fiat poſt conſonam, vertitur in **ens**. Sic ex **anda**, *ſpiritûs*, fit **andans** τοῦ πνεύματος. ex **Guds**, *Dei*, **Gudſenns** τοῦ Θεοῦ. A dativo vel ablativo **honum**, abſcinditur pariter finale **num**, unde ex **anda**, *ſpiritui*, fit **andanum**, τῷ πνεύματι· ex **Gude**, *Deo*, **Gudenum**, τῷ Θεῷ. Ex **hann**, *illum*, **nn** abſecatur, unde ex **anda** *ſpiritum*, **andann**, τὸ πνεῦμα· ex **Gude**, *Deum*, **Gudenn**, τὸν Θεόν. Ex fœminino **hunn**, *illa*, abſcinditur **nn**, quod, ut vocale fiat poſt conſonam, fit etiam **enn**, unde ex **kuinna**, *mulier*, fit **kuinnann**, ἡ γυνή· ex **vomb**, *venter*, **vombenn**, ὁ γαστήρ. Hujus genitivum eſt **hennar**, ex quo abrumpitur **nnar**, quod ut vocale fiat poſt conſonam, fit **ennar**, unde ex **kuinnu**, *mulieris*, fit **kuinnunnar**, τῆς γυναικός· ex **vambar**, *ventris*, **vambarennar**, τοῦ γαστρός. Ex dativo & ablativo **henne** ſimiliter abſcinditur **nne**, quod ob dictam rationem mutatur in **enne**: ſic ex **kuinnu**, *mulieri*, **kuinnunne**; ex **vombe**, *ventri*, **vombenne**, &c. Sic ex neutro **hitt** vel **hid** abſcinditur **d**, quod ob prædictam quoque rationem fit **ed**: ſic ex **auga**, *oculus*, fit **augad**, ὁ ὀφθαλμός· ex **blad**, *fruges*, **bladed**. Ex hujus genitivo **hins**, abſcinditur **ns**, quod, ut vocale ſit poſt conſonam, fit **ens**, ſic ab **auga**, *oculi*, fit **augans**; à **blads**, *frugis*, **bladſens**. Verum finale dativi & ablativi **hinum** vertitur in **nu**, & poſt conſonam in **enu**, ut in **auganu**, *oculo*, **bladenu**. *In plurali pariter ex maſculino* **hiner**, *illi*, *abſecatur* **ner**, *quo* affixo, ex **andar**, *ſpiritus*, formatur *compoſitum* **andarner**. Ex fœminino **hinar**, abſcinditur **nar**, quo affixo, ex **kuinnur**, *mulieres*, *formatur* **kuinnurnar**, ex **vamber**, *ventres*, **vambernar**. Ex neutro **hin** *illa*, **nn** abſecatur, quod poſt conſonam vertitur in **enn**, & **n**, ut in **bledenn**, **augun**, à **blad**, **augu**. Ex genitivo & dativo vel ablativo communi **hinna**, **hinum**, abſcinduntur **nna** & **num**, quibus affixis, formantur nomina compoſita, ut in **Gudanna**, **Gudunum**, ex **Guda**, **Gudum**, *Deorum*, *Diis*: **andanna**, **endunum**, ex **anda**, **endum**, *ſpirituum*, *ſpiritibus*: **vambanna**, **vombunum**, ex **vamba**, **vombum**, *ventrum*, *ventribus*: **kuennanna**, **kuinnunum**, ex **kuenna**, **kuinum**, *mulierum*, *mulieribus*. Hanc autem compoſitorum formam veteri linguæ *Danicæ* propriam quadantenus imitatur *Dano-Saxonica* dialectus: ſic à daeme, *Sax.* dema, *judex*, fit daemen, unde in plurali daemenaſ: ut, ða daemenaſ biðon iuora, *ipſi judices erunt veſtri*, Matth. XII, 27. *Sax.* hiᵹ ſylfe beoþ eoƿre deman:. Sic, æfter coſtnunᵹe daᵹana þæra, *poſt tribulationem dierum illorum*, Matth. XXIV, 29. *Sax.* æfter þæra daᵹa ᵹedrefednyſſe:. Enne liomana ðenra, *unum membrorum tuorum*, Matth. V, 30. *Sax.* an ðinra lima:. In huommum ðara plæcena, *in angulis platearum*, pro plæca. ᵹriſtbiottunᵹ toþana, *ſtridor dentium*, Matth. XIII, 50. verſu autem 42 legitur ᵹriſtbiottunᵹ toþa:. Ðæra etendra ƿæſ tal fif ðuſend ðæra ƿearana, *manducantium numerus fuit V millia virorum*, Matth. XIV, 21. *Sax.* ðæra etendra ᵹetæl ƿæſ fif ðuſenda ƿera:. Ne ᵹeþencaſ fif hlafana, *ne recordamini quinque panum*, Matth. XVI, 9. *Sax.* ᵹe ne ᵹeþenceaþ ðæra fif hlafa:. Gie ƿorhton ða ilca cofu vel ᵹræfe ðeafena, *vos feciſtis illam ſpeluncam latronum*, Matth. XXI, 13. ᵹe ƿorhtun ꝥ to ðeofa cote:. Miððy ᵹie ᵹeheraſ ᵹefehte ⁊ ƿoeno ᵹefehtana, *cum audiveritis prœlia & opiniones prœliorum*, Matth. XXIV, 6. *Sax.* ƿitodlice ᵹe ᵹehyraþ ᵹefeoht and ᵹefeohta hliſan:. Acaſ to ƿyrtruma treuna ᵹeſette iſ, *ſecuris ad radi-*

[1] Qui ſuis ſumtibus edidit *Anglo-Sax.* verſionem *Boethii* ab inclyto rege *Aluredo* concinatam.

[2] Vide quæ ſupra animadvertuntur in ſecundam declinationem nominum, cap. III.

cem arborum poſita eſt, Matth. III, 10. *Sax.* seo æx to ðæra tryƿa ƿurtrumum aſett is :· Cuþer tu sommingas of hrýum vel of ðorninum sceappum uvas, *nunquid ex ſpinis colligunt uvas?* Matth. VII, 16. cyrst ðu gaderaþ man ƿin-berian of ðornum? Ætrena cyn, *progenies viperarum*, Matth. III, 7. cui reſpondet & *Saxonica* verſio, nædðrend cyn :· Sic in cod. *Ruſh.* Matth. II, 2, hƿær is ſe ðe akenned kyning Iudeana, *ubi eſt, qui natus eſt rex Judæorum?* in evang. impreſſ. hƿær is se Iudæa cyning ðe acenned is :·

IV. Tertio, purioris *Saxonicæ* nitorem & ſuavitatem non tantum externarum vocum barbarie, ſed *barbarographia* & exotico ſcribendi genere deturpat *Dano-Saxonica* dialectus. Sic nalde, palde, steappa, bian, hia ſcribuntur, pro nolde, polde, steoppa, beon, heo; ubi a pro o. & viciſſim noma, pomb, ondruere, geondeton, geneoloceþon, oc, ſcribuntur pro nama, pamb, andruare, geandetton, genealæhton, ac; o nempe pro a poſito. Etiam a pro e ponitur: ut in ceastra pro ceastre, fulpa pro fulpe. Atque a uſurpatur pro ea: ut in allum, pro eallum, am pro eam. & pro eo: ut in am pro eom :· E uſurpatur pro a; ut in gebede pro gebedda, ec pro ac, pitge pro pitga, à pitega. e pro u: ut in ðerh pro ðurh, sune pro sunu. regele pro regule vel regula. & pro æ: ut ðerum pro ðærum, per pro pær. occurrit etiam pro ea: ut in ego pro eage. & pro eo: ut in fleh, *fuge*, pro fleoh. i uſurpatur pro e: ut in hia, pro heo. cliopende, pro cleopende, biropa pro beropan: & pro u: ut in fuluihtere pro fulpuhtere :· ẏ pro e: ut in styd pro steð. ẏ pro i: ut in drýia pro drige. & pro u: ut in ƿyrtruma pro ƿurtrumum. o pro a: ut ſupra obſervatur. & pro æ: ut mora pro mæssa, *miſſa*. pro e: ut in cuoeþo pro cuæþe, saego pro sæcge, geporndeno pro gepornðene, ego pro eage, sello pro selle. uſurpatur etiam pro ue vel pe: ut in toge pro tuege vel tpege, *diſcordia*. coðas pro cueþas, *dicetis*. u pro a uſurpatur: ut in heofenu *cælorum*, pro heofena. pro p: ut in uæs, pæs; uæstern, pro pesternne; uiston pro piston. atque hoc etiam *Cimbricum*: nam veteres *Dani Theotiſcum* w, & *Anglo-Saxonicum* p non norunt, ſed voces proavorum à p incipientes per W, v, ſcribere ſolebant: ut pexan, vogſa, *creſcere*. pýrþe, virdur, *dignus*. peard, vardur, *cuſtos*. cpeþan, cueþa, *dicere*. u quoque ſcribitur pro ẏ: ut in burig pro býrig. & pro o: ut, hiura pro hiora :· U etiam occurrit ſcriptum pro pe: ut stou pro stope :· U etiam pro pi: ut, uþuta vel puþuta pro uþpita, *ſcriba*. ubi quoque in antepenultima u pro pu.

V. Sic inter diphthongos & bivocales, æ pro a: ut suæ pro sua. pro e brevi: ut apeccæ pro apecce, genimmæ pro genimme, broeþræ pro broþre. au pro ap: ut sauel, saul, pro sapel, sapl. ae pro a: ut faeras pro faraþ *vadit*. & ae pro æ diphthongo more *Cimbrico*: ut Daelend pro Dælend, ðaem pro ðæm. ea pro eo: ut meadon pro meodon, eade pro eode. ea pro æ; ut meara pro mæssa. ea pro i: ut, hea pro hi vel hig. & ẏ; ut ongeata pro ongýtan, *intelligere*. ee, pro e longo; ut gee pro ge, *vos*. ei pro i longo; ut geceiges pro geciges. pro æ: ut forleita, pro forlætan, *dimittere*. eo pro a; ut geong pro gang. pro e: ut seolf pro self :· eo pro e: ut peorum pro perum. cpeoþo pro cpeþe. pro i vel ẏ: ut heo pro hi vel hig, eorræ pro ẏrre. pro o: ut pæreon pro pæron, *erant*. etiam pro ẏp vel ip: treo pro trýp vel trip :· eu pro eo: ut cneurise pro cneorise vel cneorisse, steuppa pro steoppa, preust pro preost, geudon pro geodon. eu pro æ: ut gegeudredon pro gegæderedon vel gegedredon. ia pro i: ut hia pro hi vel hig. ie pro æ: ut, forfierst pro forfærst. & pro e longo: ut, gie pro ge, *vos*. etiam pro i longo: ut cnieht pro cniht. io pro a: ut, iornende pro arnende. etiam pro i: ut niomanne pro nimanne, ðiorne pro ðirne. denique pro e: ut genioma pro geneman. io pro eo: ut, gehriordadon pro gereordedon. iu pro i: ut, hiu pro hi, vel hig. oa pro o; ut, onfoanne pro onfonne. oe pro e longo; ut, gedroefed pro gedrefed. oeþel pro eþel, *patria*. geroendon pro gerendon. foerde pro ferde. oehtnisse pro ehtnisse. boec pro bec. voe pro ve, *vos*. poene pro penan, *putare*. doeme pro deman, *judicare*. troege pro trege :· oe pro æ; ut, cuoedon pro cuædon :· oe pro o: ut, beroen pro beron. doerst pro dorst. behoefe pro behof :· oe pro pe; ut, soefnum pro spefnum :· oi pro o: ut, onfoiæ pro onfoæ, ab onfoan, n finali abjecto. ue pro æ; ut, cruest pro cræst, *ars*. ui pro p. ut huiæt pro hpæt :· iæ pro a, & æ: ut, suiæ pro spa vel spæ. huiæt pro hpat, vel hpæt :· uu pro pi; ut, uutetlic pro pitodlic :· uu pro ope: ut, edeuu pro æteope :· pe pro ue; ut, spefnum pro suefnum :· po pro pi: ut potetlic pro pitodlic :· puo pro pi: puotetlic pro pitodlic :·

VI. Eau pro eou vel ẏ: ut, ætdeaude pro æteoude vel ætýde. oea pro eo: ut, poear pro peor. eupu pro eop vel ẏ: ut ætdeupude pro æteopde vel ætýde :·

VII. B pro f uſurpatur: ut diobul pro deoful; quod etiam ſcribitur in cod. *Cott.* depl, dipl, diopl, diopol, diul. c pro g: ut, hýncerdon pro hingerdon. h pro g; gesæh pro gesege, *vidit*. c pro hp: ut cerfde pro hpýrfde, *rediret*. ch pro h: ut suachua pro suahua vel sua hpa. d pro ð; ut, lædas, *oderunt*, pro læðas. ð pro d: ut, mið pro mid. moeðer pro moder. Daviðe pro Davide. h finale pro a vel æ finali: ut onfoh pro onfoa, vel onfoæ, *Matth.* I, 20. *Cott. Ruſh.* h pro c: ut, ah pro ac. ðeh pro ðec. meh pro mec. eah pro eac. h & hh pro g: ut bersinnho bærsuimho vel bærsinnihho pro bærsinnigo bærsumnigo bærsindigo, *publicani*. þrittih pro þrittig. h nonnunquam ab initio vocis tollitur: ut in is pro his. & non raro additur; ut in hus pro us, *nobis*. huæto betuih hus ⁊ ðe, *quid nobis & tibi*, Matth. IX, 29. unde Borealium *Anglorum* hus pro us. Sic legitur hinepeard & hinapeard pro inpeard. hu pro

p: ut

ƿ: ut in huunaſ pro ƿunaþ, *manent*. k pro c: ut Kriſt pro Criſt. kneoriſſum pro cneoriſſum. l pro r: ut bloeþræ, pro broþræ, vel broþre, *fratres*, in cod. *Ruſh.* Matth. cap. 1. m pro n: ut dom pro don, unde do, *facio, faciam*; beom pro beon, unde beo, *ſum, ero*: do autem a don, & beo a beon per reg. x, aut xiv. r, ut apud *Cimbros*, præponitur in nominibus ante n finale: ut, in æfern pro æfen, *veſper*. fæſtern pro fæſten, *jejunium*. ƿeſtern pro ƿeſten, *deſertus*. bereꝛn pro beren, *horreum*. ſſ pro ſ: ut in ƿoſſa pro ƿoſa, *eſſe*. & viciſſim ſ pro ſſ: ut, meara-ƿreoſtaſ, moſa-ƿreoſtum pro mæſſa-ƿreoſtaſ, mæſſa-ƿreoſtum. t pro þ: ut tu pro þu. & pro d: ut ƿiotetlice pro ƿitodlice. v pro ƿ: ut væſ pro ƿæſ. avƿat pro aƿat. v & u promiſcuè: ut væſ uæſ, *erat*. u quoque pro f: ut ƿiue pro ƿiſe: ⁊ fenȝ ƿiue hiſ, *& accepit conjugem ſuam*, Matth. cap. I. cod. *Ruſh.*

VIII. Frequens etiam occurrit metatheſis literarum: ut tinterȝe pro tintreȝe, *gehennæ*. ðirda pro ðridda.

IX. Monoſyllaba quandoque in diſſyllaba vertuntur: ſic à *Sax.* ƿraþ fit ƿaraþ: ut from toƿeard ƿaraþo, *ab ira ventura*, Matth. III, 18. Sic legitur ðoropende am pro ðropende eom, *paſſa ſum*, Matth. XXVII, 19. Et in cod. *Ruſh.* Joh. I, buruȝƿeorum pro burȝƿarum.

X. Literæ quoque finales non raro abjiciuntur: ut, b in pom, pro pomb. d in Helen pro Hælend. ȝ in ƿe pro ƿeȝ, vel ƿæȝ. Sed maxime abjicit *Dano-Sax.* dialectus n finalem: ut in buta, & a in e verſo, bute pro butan, *ſine*. biſora pro beſoran, *coram*. feorra pro feorran, *procul*. ƿitȝa, & a in e mutato, [1] ƿitȝe, pro ƿiteȝan, *prophetam*. beȝe & tƿeȝe pro beȝen & tueȝen, *ambo, duo*. eȝo pro eȝon, *oculi*. præſertim vero obtinet hæc regula in verbis infiniti modi, qui tametſi in linguis cæteris ſeptentrionalibus terminatur in n, apud veteres *Cimbros* finitum erat in a: ut in BMAA, blota; *Anglo-Sax.* blotan, *ſacrificare*. FRIIBA, greipa; *Anglo-Sax.* ȝripan, *apprehendere*. ЖABA, ЖAFA, haba, hafa; *Anglo-Sax.* haban, *habere*. Porro præ mutabili vocalium natura, a finale in modis infinitis *Cimbrorum* in *Dano-Saxonica* mutatur in æ, e, i, o, u; imo nonnunquam & in h, ut infra oſtendetur. ſed maxime in e breve; unde verba infinita in noſtra lingua (quæ plane ab *Anglo-Saxonica* proxime derivatur) in e breve terminantur; ut **to write, to have, to gripe.**

XI. Porro ab n finali adeo abhorret *Dano-Saxonica* dialectus, ut illius gratiâ non raro abjicit finalem ſyllabam, quando vocalis ſequitur n: ut in eſtſo pro eſtſona. Ante alias conſonantes etiam abjicit n: ut in cyniȝ pro cyninȝ, *rex*. Hoc etiam pro *Cimbrorum* genio. Sic à **ſtingo**, *pungo*, apud *Iſlandos Cimbricæ* conſervatores, formatur in præterito **ſtack**. à [2] **ſpringa**, *rumpor*, **ſprack**. Pro *Anglo-Saxonico* ȝanȝ, *Iſlandicum* **gack**, Luc. v, 7, 8. Sic pro drencan, **dreckan** *potare*. pro benc, **beck** *ſcamnum*, cum multis aliis. Abjicit etiam non raro *Cimbricus* ſermo n ante t, & d: ſic à **bind**, *ligo* formatur in præt. **batt**; à **vind**, *glomero*, **vatt**; à **ſannur**, **ſonur**, *verus, vera*, in neutro **ſatt**. Sic ΨΑΙΝR, **madur**, *homo*, pro **mandur**, ut apparet ex genitivo **mans**. Huc refer & **muſter** pro **munſtur**, *monaſterium, eccleſia, templum*.

XII. Duæ ſyllabæ breves contrahuntur in unam: ut in ȝreoſa pro ȝereſa. æderaſ me mynnytre ðæſ ȝreoſa, *oſtende mihi procuratoris numiſma*. Sic kynȝ, pro cyninȝ: ut Herodeſ kynȝ ƿæſ ȝedroeſed, *turbatus erat Herodes rex*, Matth. cap. II. cod. *Ruſh.*

XIII. *Inter omnes autem exoticos ſcribendi modos, quos Dano-Saxonica introduxit, maxime eſt obſervanda terminatio modi infinitivi in a, abjecto n, & præ facili mutatione vocalium in alias vocales & diphthongos, ut in æ, e, i, o, u, & nonnunquam in h, ut ſupra notavimus.* Nalde hea ȝebrenȝe l ȝelæda, *noluit eam traducere*, Matth. I, 19. ƿalde deiȝlice forleitu hea, *voluit occulte dimittere eam*, ib. nelle ðu ondrede, *noli timere*, Matth. I, 20. heonu hehſtald in hrif ſcal habba, *ecce virgo in utero habebit*, Matth. I, 23. of þon l ðonu onȝunn Hælend bodiȝe ⁊ cuoeða, *exinde cæpit Jeſus prædicare & dicere*, Matth. III, 17. ic ȝedo iuih ſie vel ƿoſa fiſceraſ manna, *faciam vos fieri piſcatores hominum*. nellaſ ȝie ƿoenæ, *nolite putare*. ne mæȝ buriȝ ȝehydu vel ȝedeiȝlu, *non poteſt urbs abſcondi*. forþon ſunna hiſ arise doþ ofer ȝode ⁊ yfle, *qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & impios*. nellaþ ȝie ðonne ȝemande ȝerie, *nolite ergo ſoliciti eſſe*. nellaþ ȝe doeme, *nolite judicare*, Matth. VII, 1. ȝelefeſ ȝe forþon ic mæȝ ðiſ ȝedoa, *creditis quia poſſum hoc facere*, Matth. IX, 28. ðe ic darr huelchueȝo in aldum bocum to ecanne, ȝeruiȝa, ȝeȝemu, *qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere*, prolog. x. can. interprete *Aldrædo*. nellaþ ȝe ȝerence, *nolite cogitare*, Matth. IX, 19. forþon rehtlic iſ hine ofſlæ, *quia oporteret eum occidi*. nellaþ hueſtra, vel mirrƿæca, *nolite murmurare*, Joh. VI, 13. onȝunnun ȝemoma ða eheru, *cæperunt vellere ſpicas*. ȝeſea hreþer cyme Eliaſ ȝefrieȝa hine, *videamus an veniat Elias liberare eum?* Sic pro onfon vel onfoan non ſolum onfoa, *Joh.* III, 27. *Cott.* ſed onfoiæ, & onfoh, *Matth.* I, 24, *Cott.* & *Ruſh.* Sunu Daviþeſ ne ondred ðu ðe onfoh vel onfoia Maria ƿiſe ðinum, *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam*. forþon ðe ðu ne meht ænne loc hƿitne ȝeƿirce oððe blæcne, *quia non potes unum pilum album, vel nigrum facere*. Et *Matth.* x, 14. ſƿa nyle onfo eop, *quicunque non receperit vos*. Et *Joh.* III, 27, ne mæȝe mon onfoa æniȝ. buta ſe him ſald of heofne, *non poteſt homo accipere quicquam, niſi ei datum fuerit de cœlo*; *Saxonice* ne mæȝ man nan ðinȝ underfon

---

[1] Vide regulam XVII. [2] Inde nata eſt locutio illa nautarum ſatis frequens, **to ſpring a maſt.**

 buton

buton hyt beo hym of heofenum gesealð. *Joh.* iv, 7, sel me drinca, *da mihi bibere. Saxonice*, syle me drincan. *Matth.* xi, 14. he is se Elias se ðe cume sceal, *hic eſt Elias, qui venturus eſt. Saxonice*, he is Helias ðe to cymenne is:

Prima quoque pluralis imperativi vel optativi modi in an vel on deſinens, abjicit n finale: ut ſupra, gesea hwæþer, *videamus an?*

XIV. Denique exoticum ſcribendi genus, quo gaudet *Dano-Saxonica* dialectus, non tantum cernitur in terminationibus verborum infiniti modi, verum etiam in terminationibus verborum aliorum modorum. Sic in præſenti vel futuro tempore modi indicativi, prima perſona ſing. [1] vel in a, more verborum primæ conjugationis apud *Cimbros*; vel in o, more [2] *Theotiſco* exit: ut, ic fulwa iuih, *baptizo vos*. ic from ðe nehtra is gefulwie, *ego à te debeo baptizari*. ic soþlice cweþo to iuih, *ego autem dico vobis*. ða ł þon ic andeto him vel ðæm, *tunc confitebor illis*. ic sendo engil min, *mitto angelum meum*, Matth. xi, 10. and ic awecco hine on ðaem hlætmeste dæge, *& ego ſuſcitabo illum in die noviſſimo*, Joh. vi, 54. ⁊ ic lifo fore ðæm fader, *& ego vivo propter patrem*, Joh. vi, 57.

Secunda perſona ſing. deſinit in es & as: ne eft sceawes ðu plit vel onsiun manna, *non enim reſpicis perſonam hominum*. gif þu falles ⁊ sliohtas, *ſi cades & adorabis*. Sic in cod. *Rush.* gif ðu fallende to me gebiddes, *ſi cadens adoraveris me*. & Joh. i, 38, larow hwær byes to vel wunas, *magiſter, ubi habitas?*

Tertia ſingularis terminatur, ut verba primæ conjugationis apud *Cimbros*, in o; & mutando vocalem, in u, & in es, is & as: ut swahua cweþes vel cweþa, *quicunque dixerit*, Matth. xii, 32. se ðe seawas vel seawa ða, *qui ſeminavit ea*, Matth. xiii, 39. gecennes woetlice sunu, *pariet autem filium*, Matth. i, 21. ðe ilca hal gewyrcas folc his, *ipſe ſalvum faciet populum ſuum*. ib. ðær ne hrust ne ec mohþe gewilles, *ubi neque ærugo, neque tinea demolitur*, Matth. vi, 1. fader iuer heofenlic foedas ða ilco vel hia, *pater veſter cœleſtis paſcit illa*, Matth. vi, 26. and ðe þirda dæg eft arisas, *& tertio die reſurget*. ic cweþo ðissu vel ðæm. gae ⁊ gaes vel gangas vel færes, *dico huic, Vade, & vadit*, Matth. viii, 9. ⁊ hringas hæfis, *& annulos habet*. proleg. x can. fore þaem ⁊ Haelend sprecies, *de quibus & dicit Salvator*. ib. Sic in cod. *Rush.* Joh. i. ðis is se ðe [3] gifulwas in gaste halgum, *hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto*, Joh. iii, 8. gast ðer will oeþiga, *ſpiritus, ubi vult, ſpirat.*

Prima pluralis exit quoque in as & es: ut, fader we habbas Abraham, *patrem habemus Abrahamum*, Matth. iii, 9. ⁊ we gelefes him, *& credimus ei*. Matth. xvii, 42.

Secunda pluralis exit etiam in as & es: and mid ðy ge him findas. segas me, *& cum inveneritis, renuntiate mihi*, Matth. ii, 8. gif ge lufias ða ilca ða ðe iuih lufgaþ, *ſi diligitis eos, qui vos diligunt*. gif ge hælo beadas ł wilcumas broþera iuerra ane. huæt forþon gedoas vel wyrcas? ahne ersice vel aforþane ðis doas, *ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? nonne Ethnici hoc faciunt?* gif ge habbas geleafo suæ vel suelce corn sineres. gie cofas more ðisum, *ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic*, Matth. xvii, 20. Sic in cod. *Rush.* i. stefn cliopende on weostenne. rehtas woeg drihtnes, *vox clamantis in deſerto, dirigite viam domini*. hwæt soecas ge, *quid quæritis?*

Denique tertia pluralis etiam exit in es & as: eadige biþon ða þe gemænas, *beati, qui lugent*. eadige biþon ða ðe hynegreþ ⁊ ðyrstas, *beati, qui eſuriunt & ſitiunt*. Ðær þeafas ofdelfes vel hwyres vel forstealas, *ubi fures effodiunt & furantur*. ⁊ ðær þeofas ne ofdelfes ne forsteleþ, *ubi fures non effodiunt nec furantur*. Ic cweþo soþlice iuih to. ðatte monige from eastdæl vel eastu ⁊ westu cymas ⁊ gesettas mid Abraham, *dico autem vobis, quod multi de oriente & occidente venient, & recumbent cum Abrahamo*, Matth. viii, 11. Bisene gesæah. halto geonges. licþrowres geclensad aron vel biþon. deafo geheras. deado arisas vel awecces, *cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt*, Matth. xi. 5. ne oncnauas hia, *non intelligunt*, Matth. xiii, 14.

Secunda etiam perſona ſing. in præterito terminatur in es: ut, la freond huu hider inneades ne hæfdes ðu wede vel reof brydlic, *amice, quomodo huc veniſti non habens veſtem nuptialem*, Matth. xvii, 20. ðene þu gesohtes, *cum quærebas*. proleg. x. canon.

Secunda quoque pluralis imperativi terminatur in es vel as: gaes ⁊ gefrægnes, *ite & interrogate*, Matth. ii, 8. gearwas woeg Drihtnes. rehta doeþ vel wyrcas stiga his, *parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus*. Nellas ge woenæ, *nolite putare*. Ic soþlice cwoeþo to iuih. lufas ge fiondas iurre. uel doeþ vel doas ðaem ða ðe læþas vel læðedon iuih, *ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, & benefacite his, qui oderunt vos*. wosas ge ðonne wirsfæste, *eſtote ergo perfecti*. strionas ge soþlice iuh striona, *theſaurizate autem vobis theſauros*. Matth. vi, 20.

XV. Quarto, *Dano-Saxonicæ* barbaries in hoc oſtenditur, quod verbum præſentis vel præteriti temporis abſolute ponit pro participio præſentis temporis, vel pro verbo præteriti temporis cum pronomine relativo ðe, vel ða ðe; vel cum conjunctionibus ða, þaþa, and: ut, geond-

[1] Vide *Runolphi Jonæ* grammaticæ *Iſlandicæ* rudimenta. cap. viii. [2] Vide grammaticam noſtram *Franco-Theotiſcam*. [3] Gifulwas pro gifulwas, ab gifulwan *baptizare*.

uarde

uarde ſoþlice Hælend cudeþ him, *reſpondens autem Jeſus dixit ei*, Matth. iii, 15; pro ða geondƿarde ſoþlice Hælend ⁊ cueþ him. *Sax.* ða andſƿarode ſe Hælend him ⁊ cƿæþ:· Sic ⁊ geneolacede ðe coſtere cueþ him, *& accedens tentator dixit ei.* regulariter, geneolacende þe coſtere cueþ him, vel, ða geneolacede ðe coſtere ⁊ cueþ him:· Geſeh tuoige broþeru ſerendon nett in ſæ, *vidit duos fratres mittentes rete in mare*, Matth. iv, 8. regulariter, geſeh tuoige broþeru ða þe ſerendon, vel ſerendende. *Sax.* he geſeh tƿegen gebroþru ſendende hyra nett on ſæ:· Ymbeade Hælend alle Galilea lærde in ſomnungum hiora, *circumibat Jeſus totam Galilæam docens in ſynagogis eorum*; pro lærende, vel þa ymbeade Hælend. ⁊ lærde:· Geſeh ƿutodlice ðreatas geſtag in mor, *videns autem turbas aſcendit in montem*, Matth. v, 1. pro ƿitodlice, ða he geſeh ðreatas, ða geſtag he in mor. *Sax.* ða ſe Hælend geſeh ða menigu he aſtah on ðone munt:· And cuom gebyde ðer in ceaſtre, *& veniens habitavit in civitate.* pro cuomende, vel he cuom ða, ⁊ gebyde:· And ƿeron geſulpad in Iordanem from him geondeton ſynna heora, *& baptizabantur in Jordane ab eo, confitentes peccata ſua*; pro geondetende, vel ⁊ geondeton:· Geſeh ſoþlice moniga Phariſæorum ⁊ Sadducæorum cuomun to hiſ fulpiht cueþ him, *videns autem multos Phariſæorum & Sadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum dixit eis.* *Sax.* ſoþlice ða he geſeh manega ðæra Phariſæorum ⁊ Sadducæorum to hiſ fulluht cumende he cƿæþ to him:· And untynde muth hiſ gelærde hea cueþ, *& aperiens os ſuum docebat eos dicens.* regulariter, and untynde muþ hiſ ⁊ gelærde hea and cueþ, vel untynende muþ hiſ he gelærde hea ⁊ cueþ. Sic cod. *Ruſh.* Matth. cap. ii, ⁊ geſomnade ealle aldur ſacerdas ⁊ bokeras ðas folces. ahſade from heom. hƿær Criſt ƿær akenned, *& congregavit omnes principes ſacerdotum & ſcribas populi, percontatus eſt, ubi Chriſtus naſceretur.* regulariter, ⁊ geſomnade. ahſende. vel ⁊ geſomniende. ahſade. vel and geſomnade ⁊ ahſade. Sic *Matth.* cap. v. ⁊ ontynde hiſ muþ lærde hie cƿeþende, in cod. impreſſo. ⁊ he ontynde hiſ muþ. and lærde hi ⁊ cƿæþ, *& aperiens os ſuum docebat eos dicens.* Suæ legeras ða ðe luſas in ſomnungum ſtonder vel ſtandende to gebiddanne, *ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis ſtantes orare*, Matth. vi, 5. *Sax.* ſƿylce liceteras ða luſiaþ þ hig gebiddon hi ſtandende in geſomnungum:· Huælc uutedlice iuƿre geþences mæge to ece, &c. *quis autem veſtrum poteſt cogitans adjicere*: pro geþencende:· Cod. *Ruſh.* Matth. cap. ii, ⁊ ontynden heora gold hord brohtun him lac, *& apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera*; regulariter, ontynden. ⁊ brohtun. in evang. impreſſ. ⁊ hi untyndon hira gold-hordas. ⁊ him lac brohton:· Nellaþ gie ðonne gemende ſerie gecuæþas. Huæt ſalla ƿe eta, *nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes, Quid manducabimus?* Matth. vi, 31. *Sax.* nellen ge eornuſtlice beon ymbhydige ðus cƿeþende. Hƿæt ete ƿe? Dylas hiu geſtrede ða ilco mid ſotum hioru ⁊ geƿoendo vel gecerdo toſlitas iuh, *ne forte concalcent eas pedibus ſuis, & converſi diſrumpant vos*, Matth, vii, 6. *Sax.* þe-læs hig mid hyra ſotum hig ſortredon. and hig ðonne ongean gecende eoƿ toſliton:· Ƿæs ſorþon lærde hiu ſuæ mæhte hæfde ne ſuæ vel nelles ſuæ vel ſuelice uþuta hioru, *erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut ſcribæ eorum*, Matth. vii, 29. *Sax.* lærende. mæht vel anƿeald hæfende:· He uorþade hine cueð. Drihten gif ðu ƿilt þu mæht mec gecleniſige, ⁊ aðenade vel geſpinnade hond gehran hine þus cueþ, *adorabat eum dicens, Domine ſi vis, potes me mundare, & extendens manum, tetigit eum Jeſus, dicens*, Matth. viii, 2, 3. regulariter, he uorþade hine cueþende. ⁊ ða aþenade vel geſpinnade hond. ⁊ *gehran hine Hælend ⁊ ðus cueþ, vel ðus cueþende. *Sax.* hine to him geeaþmedde and ðus cƿæþ. Ða aſtrehte ſe Hælend hiſ hand. and hrepode hine ⁊ ðus cƿæþ:· Gebrohton him menigo dioblas hæfdon, *obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* regulariter, ða ðe dioblas hæfdon, vel dioblas hæfende:· And geſegon Phariſæi cuedon to þegnum hiſ, *& videntes Phariſæi dicebant diſcipulis ejus.* regulariter, and ða geſegon Phariſæi þa cuedon, *vel* ⁊ geſegon Phariſæi ⁊ cuedon, *vel* geſegende Phariſæi cuedon:· Cuom ſunu manneſ ettes vel ettende ⁊ drinces vel drincende, *venit filius hominis manducans & bibens.* Oſtendit hoc exemplum cum nonnullis aliis, præteriti temporis verbum & participium præſentis in *Dano-Saxonica* perinde uſurpari. Ðegnas ƿitodlice hiſ hyncerdon ongunnan genioma ða eheru, *diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas.* regulariter, hyncerdon ⁊ ongunnan:· Sic, ⁊ geherdon teno ƿraþe ƿeron, *& audientes decem indignati ſunt*, Matth. xx, 24. regulariter, and ða ða geherdon teno hi ƿraþe ƿeron, vel ða geherdon teno ða hi ƿraþe ƿeron, vel denique, ⁊ geherende teno hi ƿraþe ƿeron:· La freond hu hider ineades ne hæfdes þu ƿede ł ƿeaf brydlic, *amice, quomodo huc veniſti non habens veſtem nuptialem?* Matth. xxii, 12. regulariter, and næfdes, vel næfende. *Sax.* la freond humeta eodeſt ðu in ⁊ næfdeſt giſtlic ƿeaf? Suigo uutedlice dyde ðe brydgum, *moram autem faciente ſponſo.* regulariter, ða ðe brydguma ſuigo dyde, vel ſuigo deondum þam brydguman. *Sax.* ða ſe brydguma ylde. *Matth.* xxv, 5. Sic in cod. *Ruſh.* Matth. cap. ix, 8, geſegon ða menigu ⁊ ondreordun heom ⁊ ƿuldrædun god, *videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum.* regulariter, ða þa geſegon menigu. ða ondredon, *&c.* Hujuſmodi exempla non raro occurrunt in *Tatiani* Monoteſſaro *Francice* verſo: ut, uuantun in uueſan in thero ſamnaferti, quamun eines tages uueg, inti ſuohtan inan, *exiſtimantes illum eſſe in comitatu venerunt iter diei, & requirebant eum.* regulariter, ut videtur, uuenende in uueſan, cap. xii, 3. Inti giſamanota then herduom thero biſcofo, inti thie gilerten thes folkes eiſgata fon in uuar Chriſt giboran uuari, *& congregans principes ſacerdotum*

& ſcribas populi, ſciſcitabatur ab iis, ubi Chriſtus naſceretur. ubi giſamanota, pro giſamanondi. vel alias, eiſgota, pro inti eiſgota, cap. VIII, 2.

XVI. Quinto, *Dano-Saxonicæ* barbaries in eo ſe manifeſtat, quod non tantum negligit terminationes nominum caſuales, quibus *Anglo-Saxonica* cum linguarum politiſſimis, *Græcâ* & *Latinâ*, gaudet; ſed etiam caſus nominum penitus ſæpiſſime confundit contra ſyntaxeos regulas, caſum alterum pro altero ponens. ſic meaþe nabbas ge miþ faðer iuƿre se ðe in heofenas is, *mercedem non habetis apud patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* regulariter, miþ faðer iuƿrum, vel eoƿrum faðer. se ðe in, vel on heofenum is:. In monigfold spræc his biþon gehered, *in multiloquio ſuo exaudiantur.* regulariter, monigfoldum hyra spræce. *Sax.* þ hig syn gehyred on hyra manigfealdan spræce:. Salomon in all wuldre his, *Solomon in omni gloria ſua.* regulariter, allum vel eallum:. And hu cueþes tu broeþer ðinum. Bute ic woppe mot vel stre of ego ðin, *& quomodo dices fratri tuo: * ſine ejiciam feſtucam ex oculo tuo.* regulariter, ðinum ego, vel ðinum eagan:. And ðaem cnysende untuneð biþ, *& pulſanti aperietur,* pro ðam cnysendum:. Monige walle gecuoða to me in ðaem dæg. Drihten drihten ahne in noma þinne vel þinum we gewitgedon. & in noma ðinna vel ðinum dioblas fordrifon l forworpon. & in nomu ðinum mæhto monigo ƿe dydon, *multi dicent mihi in illo die, Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetavimus,* &c. regulariter, naman: Walle etiam pro willon, & ahne pro hune, in hoc exemplo ponuntur. Geefneþ biþ l gelíced biþ vel geteled biþ wer snotre, *aſſimilabitur viro ſapienti,* regulariter, snotrum were, vel ðam were snotran:. Fore noma minne, *propter nomen meum.* regulariter, fore naman minum:. In husum vel in husa cyninga beoþon, *in domibus regum ſunt,* Matth. XI, 8. Ic sendo Engil min, *mitto angelum meum.* regulariter, minne engil:. Hu mæg ænig ingeonge in hus strong and fato l mæþmas his of genimma vel from genimma. buta ærest gebinde ðone stronga, *quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi prius alligaverit fortem,* Matth. XII, 29. regulariter, in hus stronges vel strongan, & gebinde ðone strongan. Wiþ gast halig, *contra ſpiritum ſanctum,* pro wiþ gast halgne:. Ne in ðissum lif. ne in ðæm towærd lif, *neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* regulariter, towærdum, vel toweardan life:. And genom to seofenum oðre gastas miþ hine, *& aſſumpſit ſeptem alios ſpiritus ſecum.* regulariter, seofen miþ him:. In tal vel regol ðone forma, *in canone primo.* pro in þam forman tale vel regulan. Sic in regula ða æftera, *in canone ſecundo.* in tal vel regla þa þirda ðrea, *tres in canone tertio.* in regele ða feorþa, *in canone quarto.* in tal ða fifta, *in canone quinto,* pro in þam æfteran, þirdan, feorþan *&c.* Sic, in tal ða fifta tuoe, *in canone quinto duo.* in regula ða seista tuoige, *in canone ſexto duo.* in tal ða seofunda tuoige. in regula ða aehteþa tuoige. in regula ða nioþa tuoige. in regula ða teiþa sumdrig. pro in ðam fiftan, *&c.* Ongelic is ric heofenu strion togedeglede, *ſimile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito.* regulariter, togedegledum strione:. Eft ongelic is ric heofenu segne sende in sæ of all vel eghuelc cynno fisca somnende vel geadrigende, *iterum ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, ex omni genere piſcium congreganti.* regulariter, sendenum, somnendum, geadrigendum, vel se ðe senden is, & somnaþ of allum l eghuelcum cynnum:. Drihten hal mec doa, *Domine ſalvum me fac,* pro halne me do:. *Sic,* l doeþ tre god & wæstm his god. vel doeþ þæt tre yfel & wæstm his yfel, *aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum.* regulariter, wæstm godne, wæstm yfelne:. Nabbas we her buta fif hlafum & tweg fiscas, *non habemus hic niſi quinque panes & duos piſces.* regulariter, hlafas vel hlafa:. In mealo genoh þrim, *in farinæ tribus † ſatis.* regulariter, meales vel meleres:. Miþ mægne menigo, *cum multa virtute,* pro mægene mænigum:. Ofer ðas stan, *ſuper hanc petram,* pro ðisne stan:. Befora hia, *ante eos,* Matth. XVII, 2. regulariter, beforan him, & *v.* 4 before hine, pro beforan him, *ante eum.* Nænigne man gesegan buta anum ðæm Hælend, *neminem viderunt niſi ſolum Jeſum.* regulariter, nænigne, & butan anne ðone Hælend:. And ðe þirda dæg arisaþ, *& tertio die reſurget.* regulariter, on ðam þriddan dæge:. Sic cod. *Ruſh.* Matth. cap II, ðurh oþer wege gewendun, *per aliam viam reverſi ſunt.* regulariter, ðurh oþerne weg:. Sic, forþon gewriten is. þ he his Englum bebeodeþ be ðe. þætte he þe gehealden in allum weogas ðine; pro allum weogum þinum:. Sic, cap. VII, 24, he biþ lic were ðam snottra, *aſſimilabitur viro ſapienti*; regulariter, were þam snottran. ut in evang. impreſſis, ðam wiran were:. Sic *v.* 26, ða gelic biþ were dysig l dolum, *aſſimilabitur viro fatuo.* regulariter, were dysigum vel dolum: in evang. impreſſis. ðam dysigan men:. Sic cap. VIII, 17, ðurh Esaiam þe witgu, *per Iſaiam prophetam.* regulariter þone witgu. in evang. impreſſis, ðone witegan:. Sic *Matth.* cap. IX, 2, cwæþ to þem loma, *dixit paralytico.* at *v.* 6, cwæþ to þam loman:. Sic iterum in cod. *Cott.* se þe onfoas anum litlum cnæhtum ðuslic in noma minum, *qui ſuſcipit parvulum talem in nomine meo,* Matth. XVIII, 5. regulariter, anne litlna cniht ðuslicne:. ðat in muþ tuoe witnessa vel þrea, *ut in ore duorum teſtium vel trium,* pro tuegra oððe ðreora:. cuoeþ hlaford ðære wingearde, *dixit dominus vineæ,* pro

* *Aldredus* noſter cenſuit *ſine* eſſe præpoſitionem. Vide regulam II. in voce ðrowungum:.

† *Satis* adverbium eſſe putavit *Aldredus* noſter. Vide ſupra in ðrowungum. regula II.

ðære

ðære wingeardes :· Ic wille ȝ ðissum hlætmesto syla swa ȝ ðe, *volo & huic noviſſimo dare ſicut tibi*, pro þissum hlætmæstum :· From fæder min, *à patre meo*, Matth. xv, 23, pro from minum fæder :· Ða gesomned weran alder sacerdas ȝ ða aldra ðæs folces, *tum congregati erant principes ſacerdotum, & ſeniores populi*. regulariter, ða aldras vel ða ealdras þæra sacerda :· In cefertun ðæs aldor sacerdas, *in atrio principis ſacerdotum*, pro þæs aldres vel aldores, vel ealdres sacerda :· And þu miþ þone Hælend Galilescan were, *& tu cum Jeſu Galilæo eras*. regulariter, mid þam Hælende :· Forþ þæs gibohta, *pretium appretiati*, pro þæs * gebohtan :· Sic, rim ðæs ilca godspelleres, *numerus ejuſdem evangeliſtæ*, pro þæs * ilcan :· Alexandresca cirica ðe forma biscop, *Alexandrinæ eccleſiæ primus epiſcopus*. regulariter, ðære * Alexandrescan cirican :· Of halig gast, *ex ſpiritu ſancto*, Matth. i, 18. of gast halig, v. 20. regulariter, of þam halgan gaste :· Gefægen weron gleðnisse miclo, *gaviſi ſunt gaudio magno*. regulariter, mid miclre vel micelre gleðnisse :· Ðerh oðer weg, *per aliam viam*, Matth. ii, 12. pro oðerne weg :· Ic ceigde sonu min, *vocavi filium meum*, pro minne sunu :· In allum gemæro hire, *in omnibus finibus ejus*, Matth. ii, 16. pro allum gemærum :· And biðon mancwalmo, *& erunt peſtilentiæ*, pro mancwalmas vel mancwealmas :· Stefn cliopende, *vox clamantis*. regulariter, stefn cliopendes :· Iohannes hæfde gyrdils fellenu, *Johannes habebat zonam pelliceam*. regulariter, gyrdil fellenne :· From toweord wraðo, *ab irâ venturâ*. regulariter, from ðam toweardan wraðan, vel wraðan :· He iuich gefulwas in halig gast ȝ fyres, *ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igne*. regulariter, in vel on þam halgan gaste and fyre :· Ða halmas forberneð in fyres unðwyrsnende, *paleas comburet igni inextinguibili*. regulariter, in vel on fyre unðwyrsnendum :· Awriten is. Ne in hlaf ane hlifes monn. eah in alle ł æghuelc word þ soðlice cuom of muþ Godes, *ſcriptum eſt, non in pane ſolo vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei*. regulariter, hit is awriten. Ne in hlafe anum hlifeþ monn. eah in allum vel æghuelcum worde þ soðlice cuomþ of muþe Godes, *Matth. iv*, 4. Ða gefenge hine diobul in halig ceastre, *tunc aſſumſit eum diabolus in ſanctam civitatem*, pro in halgan ceastre :· Sic in mor heh suiðe, pro in mor hehne, vel heahne suiðe, *in montem valde excelſum*. And gebrohton him alle ða yfle hæfdon miþ manigfalde unhælo, *& obtulerunt ei omnes male habentes cum variis languoribus*, pro miþ manigfaldum unhælum :· Ne ofgæst tu ðona, wiþ ðu forgelde ðy lætmæst feorþung, *non exibis inde, donec reddas noviſſimum quadrantem*, pro ðone lætmæstan feorþung. *Sax*. ðone ytemestan feorþling :· Cod. *Rushworthianus* non tantum nominum caſus, ſed etiam numeros ſæpe confundit: ut, ontynden heora gold-hord, *aperuerunt ſuos theſauros*, pro gold-hordas, ut in impreſſo codice. Ðyles þu andspurne æt stane þinum fotum, *ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*, regulariter, þin fot. in impreſſo codice, þe-læs þe þin fot æt stane ætspurne :·

Huc etiam ſpectat, quod nominativus non raro abſolute ponitur pro ablativo vel adverbio temporis cum verbo: ut, þu uutetlice wyrcende þa ælmessa, pro ðe wyrcendum, vel ðonne þu wyrcast, vel ða ðu wyrcast :· And gesparredo dure þin gebiddu, *& clauſo oſtio tuo ora*, pro ðinra dure gesparradre. *Sax*. ðinre dura belocenre :· And ofstigende hine ł ða he ofstag in lytlum scipe, *aſcendente eo in naviculam*. regulariter, ofstigendum hym :· Efern uutetlice worden gewærþ, *veſpere autem facto*, pro ða efern geweorþ. *Sax*. ða hyt æfen wæs :· And butatuia gefundena rimas þa ear þu gebecnades. onfindes ȝ stowa, *& ſine mora, repertis numeris, quos ante ſignaveras, reperies & loca*. regulariter, gefundenum rimum, vel þa ðu rimas gefundene hæfest :· And forleort ceastra Nazarethes, *& relicta civitate Nazareth*, pro forleortenre ðære ceastre, Matth. cap. viii.

XVII. Supra obſervavimus ſub regulis x, xi, xii, *Dano-Saxonicam*, haud ſecus ac antiquam *Danicam*, maxime abhorrere ab n finali; quamobrem non patitur nomina ſua poni in ſecundâ, quam † emphaticam voco declinationem, ſi excipias nominativum ſingularem & genitivum ac dativum pluralem, quoniam cæteri omnes caſus utriuſque numeri terminantur in n. præter exempla ſuprà in xv regula notata, innumera alia occurrunt: ut, genemne ðu noma his Hælend, *vocabis nomen ejus Jeſum*. regulariter, noman, vel naman :· Ðerh ðone witgo, *per prophetam*, pro ðone witegan :· And onfeng gebed his, *& accepit conjugem ſuam*, pro gebeddan. *Sax*. ȝ he onfeng hys gemæccan :· And ne cunnade hea wið gecende sunu hire frumcende, *& non cognoſcebat eum, donec peperit filium ſuum primogenitum*. regulariter, hire sunu frumcenneðan :· Uries wif ðæs cempa, *Uriæ militis uxor*, pro ðæs cempan :· Gesegon we forþon steorru his, *vidimus enim ſtellam ejus*, pro his steorran, *Matth*. ii, 2. ſic, v. 10, gesegon uutetlice steorra, *viderunt autem ſtellam*, pro steorran :· Ða gefeng hine diobul in halig ceastra, *tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam civitatem*, regulariter, in þa halgan ceastre :· Forþon sunna his arise doeþ ofer gode ȝ yfle, *etenim ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos*, pro ofer ða godan ȝ ða yfelan :· And rineþ ofer soþfæsta ȝ unsoþfæsta, *& pluit ſuper juſtos, & injuſtos*, regulariter, ða soþfæstan ȝ þa unsoþfæstan :· Se þe onfoeþ þone witge in noma witges mearþ witges he onfoeþ, *qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet*, Matth. x, 41, *Sax*. se ðe underfehþ witegan on witegan naman :· From seista þonn tid, *à ſexta horâ*, Matth. xxvii, 45. regulariter, from ðære ‡ sixtan tide :·

* * * Vide regulam xvii. † Vide capitis iii regulam iii. ‡ Sexta hora *meridiem* ibi deſignat.

XVIII. Sexto, quam ſit barbara *Dano-Saxonica*, ex hoc patet, non tantum quod caſus nominum & caſuales terminationes contra ſyntaxin confundit, ſed etiam, quod non raro contra ſecundam regulam concordiæ partium orationis, adjectiva diverſi generis cum ſubſtantivis in oratione connectit: ut, ðy leaꞅ ðu ƿiþꞅpuꞃne ꞇo ꞅꞇane ꝼoꞇ þinne, *ne offendas in lapidem pedem tuum.* Ubi ꝼoꞇ þinne, pro ꝼoꞇ þin; maſculinum ſcilicet pro neutro. *Matth.* iv, 6. ꝼoꞃe onꞅionne ðin, *ante faciem tuam,* pro ðine onꞅione; neutrum ſcilicet pro fœminino. ahebbaꞅ ᵹeoc minne, *tollite jugum meum,* pro min ᵹeoc; maſculinum iterum pro neutro. E contra. Ic ontyno in biꞅenum muþ min, *aperiam in parabolis os meum,* pro muþ minne; neutrum nempe pro maſculino. miꝺꝺum uuꞇeꞇlice nehꞇ, *media autem nocte,* pro miꝺꝺeꞃe vel miꝺꝺꞃe næhꞇ; maſculinum pro fœminino. ᵹecliopaꝺe ðe hælenꝺ ꞅꞇeꝼne miclum, *clamavit Jeſus voce magna,* pro micelꞃe ꞅꞇeꝼne; maſculinum iterum pro fœminino.

XIX. Septimo, in *Dano-Saxonica* nunc deficit articulus, nunc etiam redundat. deficit: ut ᵹeꞅeh uuꞇeꞇlice þꞃeaꞇaꞅ, *videns autem turbas,* Matth. v, 1. pro ða ðꞃeaꞇaꞅ: Nelleꞅ ᵹe ꞅelle haliᵹ hunꝺum, *nolite dare ſanctum canibus*, pro ꝥ haliᵹ iꞅ: Gaꞅꞇeꞅ uuꞇeꞇlice ebulꞅunᵹ vel eꝼulꞅonᵹaꞅ ne biþ ꝼoꞃᵹeꝼen, *ſpiritus autem blaſphemia non remittetur,* Matth. xii, 31. regulariter, ðæꞅ ᵹaꞅꞇeꞅ: Oꝼ heaꞃꞇe unᵹaaꞅ ꞅmeunᵹe yꝼle, *de corde exeunt cogitationes malæ,* Matth. xv, 19, pro oꝼ ðæꞃe heaꞃꞇan: Geꞅomneꝺ ƿeꞃon alꝺoꞃ ꞅaceꞃꝺaꞅ, *congregati ſunt principes ſacerdotum,* Matth. xxvi, 3. regulariter, ða alꝺꞃaꞅ ðæꞃa ꞅaceꞃꝺa: redundat: ut, ða ðe ꝼalleꞅ oꝼ beaꝺ þeꞃa laꝼeꞃꝺa hioꞃu, *quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.* ubi ðeꞃa ſupervacaneum eſt. ða ł ꞅoþ ða vel hia nioman þe ðone hælenꝺ ᵹelæꝺon ꞇo Caiphan, Matth. xxvi, 57, *at illi ferentes Jeſum duxerunt ad Caiphan,* ubi ðe ðone, pro ðone:

XX. Pronomen pariter nonnunquam redundat: ut, ƿiþ he cyme ꞅunu manneꞅ, *donec veniat filius hominis,* Matth. x, 23. *Sax.* æꞃþam þe manneꞅ ꞅunu cume: Anꝺ þæm ðe he ƿelle ðe ꞅunu æꝺeuua, *& cui voluerit filius revelare,* Matth. xi, 27. *Sax.* anꝺ ðam ðe ꞅe ꞅunu ƿyle onꞃꞃeon: Foꞃþon ꞅunnaꝺaᵹum meaꞅa-ꞃꞃeoꞅꞇaꞅ in ꞇemple ꞅunnaꝺaᵹ hia ƿiꝺlaꞅ, *quia ſabbatis ſacerdotes ſabbatum violant,* Matth. xii, 5. *Sax.* ðæꞇ þa ꞅaceꞃꝺaꞅ on ꞃeꞅꞇeꝺaᵹum ᵹeƿemmaþ ðone ꞃeꞅꞇe-ꝺæᵹ: Foꞃhuon ðeᵹnaꞅ þine hia oꝼeꞃᵹeaꞅ vel oꝼeꞃhoᵹaꞅ ꞅelineꞅe ł ꞅeꞇneꞅa þaꞃu ælꝺꞃa, *quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum,* Matth. xv, 2. *Sax.* hƿi ꝼoꞃᵹymaþ þine leoꞃninᵹ-cnihꞇaꞅ uꞃe ylꝺꞃena laᵹe: Ða þe ne ꞅuppaꞅ hia ꝺeaþ, *quia non guſtabunt mortem,* Matth. xvi, 28. *Sax.* ðe ꝺeaþ ne onbyꞃiᵹaþ: Anꝺ ða eꝼneꞅ þa uꞅ þu ꝺyꝺeꞅꞇ, *& pares illos nobis feciſti,* Matth. xx, 12. *Sax.* ⁊ ðu ꝺyꝺeꞅꞇ hiᵹ ᵹelice uꞅ: Sic in cod. *Ruſh.* cap. ix, 3. ðæꞅ he ꝼalꞅaþ, *hic blaſphemat.* in evang. impreſſis, ðeꞅ ꞅꞃꞃycaþ biꞅmoꞃ-ꞅꞃꞃæce:

XXI. In hac quoque dialecto verba activa ſæpe paſſive uſurpantur: ut, ne mæᵹ buꞃuᵹ vel ceaꞅꞇꞃu ᵹehydu vel ᵹeꝺeiᵹlu oꝼeꞃ moꞃ ᵹeꞅeꞇꞇeꝺ, *non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.* regulariter, beon ᵹehyꝺ vel ᵹeꝺeiᵹloꝺ. *Sax.* beon behyꝺ: Gehuelc ꞇꞃe þy ni vel ne ꝺoeþ ƿæꞅꞇm ᵹoꝺ ᵹecoꞃꝼen biþ vel ᵹeceaꞃꝼaꞅ ⁊ ꝼyꞃ biþ ᵹeꞅenꝺeꝺ ł ᵹeꞅenꝺaꞅ, *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur,* Matth. iii, 10. ᵹiꝼ ec ꞅoðlice ꝼꞃam ƿeꞅꞇm ꞇꞃeo oncnaua eaꞃa mæᵹ, *ſiquidem ex fructu arbor agnoſcitur,* Matth. 12, 39, pro beon oncnauen, vel oncnaꞃen: Foꞃþon ꞃehꞇlic iꞅ hine vel he ᵹeᵹae Hieꞃuꞅalem ⁊ ꝼeolo ᵹeþoliᵹa ꝼꞃom alꝺꞃum ⁊ uꞃuꞇꞇum ⁊ alꝺoꞃmannum ðaꞃa ꞅaceꞃꝺa ⁊ oꝼꞅlæ, *quod oporteret eum ire Hieroſolymam, & multa pati a ſenioribus, & ſcribis, & principibus ſacerdotum, & occidi,* Matth. xvi, 21. regulariter, beon oꝼꞅleᵹen: beꞇꞃu ðe iꞅ ꞇo liꝼe inᵹaꞅ unhal vel halꞇ. ðone ꞇua hanꝺa ł ꞇuoeᵹe ꝼoeꞇ hæbbenꝺe ꞅenꝺe in ꝼyꞃ ece, *bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum,* Matth. xviii, 8. regulariter, beon aꞅenꝺ, vel ꞅy aꞅenꝺ: Luꝼaþ anꝺ hia ceiᵹa vel hia ᵹenemna ꝼꞃom mannum, Laꝼuaꞅ, *amant vocari ab hominibus, Rabbi,* Matth. xxiii, 7. regulariter, ꝥ hia ꞅie ᵹeceiᵹeꝺ, vel ᵹenemneꝺ; *vel* þæꞇ menn hiᵹ laꞃeoꞃaꞅ ᵹeceiᵹon vel ᵹenemnon: Gehaꞇ ꝼoꞃþon ᵹehalꝺa vel þaꞇꞇe ꞅie ᵹehelꝺen byꞃᵹen, *jube ergo cuſtodiri ſepulchrum,* Matth. xxvii, 64. Sic in verſione *Sax.* haꞇ nu healꝺan ða byꞃᵹene: Anꝺ nolꝺe ꝼꞃoꞃꝼꞃa, *& noluit conſolari.* regulariter, nolꝺe beon ꝼꞃoꞃꝼꞃeꝺ, vel ᵹeꝼꞃoꞃꝼꞃeꝺ: in *Saxonica* verſione, nolꝺe beon ᵹeꝼꞃeꝼꞃeꝺ: Sic in cod. *Ruſh.* Matth. cap. viii, 3, ⁊ aþenneꝺe hælenꝺ honꝺa hiꞅ. anꝺ æꞇhꞃan him. cƿæþenꝺe. Ic ƿille ᵹeclænꞅiᵹe, *& extendens Jeſus manum, tetigit eum, dicens, volo, mundare.* in evang. impreſſis: ic ƿylle. beo ᵹe-clænꞅoꝺ:

XXII. Porro in hac dialecto, quæ univerſas fere grammaticæ regulas aſpernit, numerus ſingularis verborum cum plurali confunditur: ut, anꝺꞅueꞃe onꝼeinᵹ, ꝥ hia eꝼꞇ ne ceꞃꝺon vel ne ceꞃꝺe ꞇo Heꞃoꝺe, *acceperunt reſponſum, ne redirent ad Herodem. Sax.* hi aꝼenᵹon anꝺꞅƿaꞃe, ꝥ hi eꝼꞇ ꞇo Heꞃoꝺ ne hƿyꞃꝼꝺon:

XXIII. Dialectus quoque hæc mutat aꞅ terminationem nominativi & accuſativi pluralis primæ declinationis in eꞅ: ut in cod. *Ruſh.* ᵹiꝼ ðu ᵹoꝺeꞅ ꞅunu ꞅiæ. ᵹecƿæþ ðæꞇ þaꞅ ꞅꞇaneꞅ hlaꝼeꞅ beon vel ᵹeƿæꞃþe, *ſi filius es dei, dic ut lapides hi panes fiant,* Matth. cap. iv. Sic ſupra in reg. ii. Monna ꝼiꞅceꞃeꞅ, pro manna ꝼiꞅceꞃaꞅ: Mutat etiam eꞅ terminationem genitivi ſingularis primæ declinationis in aꞅ: ut cod. *Ruſh.* Matth. viii, 20, ꝼoxeꞅ hole habbaþ. ⁊ ꝼuᵹlaꞅ heoꝼunaꞅ ꞅeleꞅcoꞇa, *vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos.* regulariter, heoꝼuneꞅ. in evang. impreſſis, heoꝼonan ꝼuᵹlaꞅ:

XXIV. In hac etiam dialecto nunquam non negatur negatione ſimplici: ut, ða onᵹann he

aþu-

aþyſtriga ⁊ ſueriga. ðætte ne cuþe þone manno, *tunc cœpit deteſtari & jurare, quia non noviſſet hominem*, Matth. XXVI, 74. regulariter, ꝥ he næfre ðone man ne cuþe, ut in *Saxonica* verſione. Ænig man ne mæg tuaam hlafendum hera, *nemo poteſt duobus dominis ſervire*. Matth. VI, 24. *Sax*. ne mæg nan man tƿam hlafordum þeoƿian.

XXV. Porro verba tranſitiva & tranſitive poſita quæ accuſativum in puriore *Saxonica* regunt, in *Dano-Saxonica* cum dativis vel ablativis junguntur: ut cod. *Rush.* Matth. VIII, 21, drihten læt ærist gangan. ⁊ bebyrgen fæder minum. in evang. impreſſis, alyfe me ærest to farenne, ⁊ bebyrigean minne fæder, *domine permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum*. Genitivi quoque poſt verbum tranſitivum leguntur: ut, bodede godſpelles rices, *prædicabat evangelium dei*, cod. *Rush.* Matth. IX, 35. In cod. evang. impreſſo; rices godſpel. Verba etiam dicendi, quæ dativum regunt in puriori *Saxonica*, in *Dano-Saxonica* regunt nominativum vel accuſativum cum præpoſitione to: ut, ða cƿæþ to leorneras his, *tunc dicit diſcipulis ſuis*. regulariter, ða cƿæþ leornerum his: ut, ða he ſæde leorning-cnihtum his. in evang. impreſſis. Matth. IX, 37.

Denique nominativus pro genitivo ponitur: ut cod. *Rush.* Matth. X, 1, and þa to ſomne cigende tƿælf his leorneras. ſalde heom mæhtæ gaſtas unclænna, *& convocans diſcipulos duodecim ſuos, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum*. regulariter, mæhtæ unclænra gaſta. ut, unclænra gaſta anƿeald, in evang. impreſſis.

CAPUT VIGESIMUMPRIMUM.

De dialecto poetica, præſertim de dialecto poetica Dano-Saxonicâ.

I. HActenus de dialecto *Dano-Saxonica*, & de iis, quæ inter illam & puriorem *Saxonicam* diſcrimen ponunt. Jam reſtat, ut de dialecto poëtica: præſertim *Dano-Saxonica* illa, quæ in poëmatis borealium *Saxonum* legitur, tractem. Nam in poëticis *Anglo-Saxonum* ſcriptis, voces à ſoluta oratione alienæ, *Cimbricæ*, *Franco-Theotiſcæ* & aliæ exoticæ, quas, quod earum origo nondum mihi nota eſt, dubias & incertas appello; maxime autem in iis, quæ ſeptentrionales, & forſan orientales poëtæ contexuerunt, qui ex vetuſtioribus poëtis, *Cimbrorum* nempe [1] *Scaldis*, & *Theotiſcæ* gentis verſificatoribus, plane multa, ut par eſt credere, ſumpſere. Hinc tot vocabula phraſeſque quæ nunquam occurrunt in ſoluta oratione, in [2] metricis codicibus & fragmentis leguntur, iis communia cum *Eddicis* carminibus, & vetuſto illi ſive *Saxonico* ſive *Francico* evangeliorum quadruno codici metrice ſcripto, quem poſſidet bibliotheca *Cottoniana*. Quinimo *Anglo-Saxonum* poëtæ non vocabulis tantum phraſibuſque, quæ iis cum *Cimbrorum Scaldis* communia ſunt, utuntur; ſed etiam ad eaſdem fabellas & appellationes alludunt, quæ, ut *Edda Snorronis Sturleſonii demonſtrat, ex vetuſtiſſima ſeptentrionalium gentium poëſi*, tanquam ex communi quodam theſauro depromptæ ſunt. Hinc a [3] *Baldro* laudatiſſimo illo & optimo *Cimbrorum* heroë, *Odini* filio, *Aſarum* omnium ſapientiſſimo & benigniſſimo, qui corporis ſpecie & nitore vultûs præcellebat, quem quidem *Loki* inſidiis peremtum lugebant omnes *Aſæ*: princeps, dominuſve quiſque formæ ſpectabilis, & à ſuis ob fortitudinem magni factus, & ut ἰσογένης & ſapientiâ inſignis æſtimatus, [4] Baldor metonymice vocatur à poëtis *Anglo-Saxonum*. Sic in fragm. *Judith*, *Holofernes* dux appellatur gumena baldor, ƿigena baldor, ƿinca baldor, i. e. *hominum præſtantium*, *bellatorum & heroum dux* & *princeps*. Sic in Geneſeos paraphraſi p. LVIII, 6. poeta

[1] *Cimbrorum* mythologia dicit hominem quendam ex ſputo Deorum factum, cui Kuaſar (quaſi kuadſer vel kuædſer, i. e. kuædſ-wer, *cantûs* vel *carminis auctor*) nomen, primum inventorem poëſeos fuiſſe, atque ex ejus ſanguine cum melle miſto mulſum fuiſſe factum: ex quo qui bibit fit ſkalld & frademadur, i. e. *poëta* & *multiſcius*. Edda *Snorronis Sturl.* mythol. LX. [2] Paraphraſis poëtica geneſeos, *Alſtelodami*, typis & ſumptibus *Fr. Junii* edita, 1655. cujus exemplar extat in bibl. *Bodl.* inter codd. *Junianos*. Fragmentum hiſtoriæ *Judith*, cujus exemplar extat in bibl. *Cott.* Vitellius A. 15. 6. Apographum, *Fr. Junii* manu deſcriptum, inter libb. *Junianos*, in bibl. *Bodl.* repoſitos. Kalendarium poëticum, quod initium eſt *Abingdonenſis* Chronici, in bibl. *Cott.* Tiberius B. deſcripſit quoque hoc kalendarium *Fr. Junius*, ejuſque apographon extat inter libb. *Junianos* in bibl. *Bodl.* æviternitati conſecratos. [3] Edda *Snorr. Sturleſ.* cap. XX, & XLIII. [4] Sic nomen *Jofur*, qui fuit unus filiorum *Halfdani*, rebus geſtis celebris, pro cujuſlibet regis egregii nomine apud *Skaldos* uſurpatur: ut in iſta ſtrophe, Hervar. ſag. cap. VI dreckur med Jofri Jarla meingi, *multitudo procerum compotant cum rege*. Eadem plane ratio eſt nominum Budlungur & Lofdunga vinur, ſtroph. 22, & 24. cap. VII, ejuſdem libri. Quæ licet propria ſint, pro appellativis tamen & communibus in carmine uſurpantur, ut obſervat *Ol. Verelius* in auctario notarum in Hervarar Saga, pag. 21.

introducit *Abrahamum* ad *Abimelech* ita loquentem: ac ic me gumena baldor guþ bordes ſpengs. leodmagum feor, lare gebearh, *ego vero, ô hominum domine & clypeorum flagrum, procul à meis* [profectus] *me conſilio tutabar.* Hinc in cantico immanis cujuſdam monſtri è foſsâ *Jomsburgana* emergentis, quod habetur in hiſtoria *Styr-Biornonis*, occurrit vil-balldr: ut, ægiur viga veige vil-balldurs fodurillan, *inſtigatores cædium interficiant principes ſtrenui malum patrem.*

Hinc etiam *Tyrus* vel *Tiirus*, nomen *Aſarum* apud *Cimbros* principis, metonymicè transfertur ad ſignificandum quum magnum quemque ducem, principem ac dominum, tum imperium, principatum, dominationem, victoriam, poteſtatem & gloriam: ſic in dialogo metrico inter *Oddurum* & *Hialmarum* cap. v. Hervarar ſag. inquit *Oddurus*: er þeir geingu utan ad oskum tyrar lauſer, ero tolf ſaman, *ſunt una duodecim, qui proficiſcuntur ducis expertes verſus naves.* Cui *Hialmarus*: ganga haler hrauſter af herskipum tolf ſaman tyrar giarner, *duodecim viri fortes ex navi piratica exeunt, victoriæ avidi.* Ubi notandum quod à proprio Tyr in gen. Tyrs, vel Tys, fit appellativum tyr. tyrar. Sic in fragm. *Judith*: Gerrec me nu mihtig drihten torht-mod tires brytta, *potentiſſime domine, ſpiritus clariſſime, gloriæ princeps, nunc me vindica.* Ða wæs hyra tires æt ende eades and ellen dæda, *tum finis aderat eorum domini nationis rerum proſperarum & facinorum præclarorum.* Eow ys wuldor-blæd torhtlic toweard. and tir gifeþe þara læðða. Ðe ge lange drugon, *vobis venturus eſt præſtantiſſimus gloriæ fructus; & in inviſos imperium, quos diu toleraſtis, vobis dabitur.* Fynd syndon eowere gedemed to deaþe. and ge dom agon tir æt torhtan. swa eow getacnod hafaþ mihtig Drihten. Ðurh mine hand, *inimici veſtri ad mortem condemnantur, & per manum meam vos jam victoriam reportatis à principe illuſtriſſimo, ſicut potentiſſimus Deus vobis prædixit.* Sic apud paraphraſten Geneſeos, *Deus* vocatur torht tire: ut, Ða he gebolgen wearþ. beſloh ſyn ſceaþan. ſigore and gewealde. dome and duguþe and dream benam. his feond friþo. and gefean ealle. torht tire. and his torn gewræc, *tum iratus factus Deus* [*illuſtris princeps*] *ſcelestum adverſarium percuſſit, & eum, jam hoſtem factum, principatu, imperio, poteſtate, & virtute, & jubilatione, & pace, gaudioque omni ſpoliavit, & iracundiam in eum effudit,* p. 2. 11. Sic p. 34, 15. tymaþ nu and tiedraþ. tires brucaþ mid gefean fryþo fyllaþ eorþan. eall geiceaþ eow is eþel-stol holmes hlæst. and heofon fugla. and wildu deor on geweald geſeald. eorþe all-grene. and eacen feoh, *creſcite nunc, & propagate, implete terram, maxime augeſcite, & imperio (quod vobis dedi) gaudete: veſtræ enim poteſtati ſubjeci piſces, proventum vel merces maris, volatilia cœli, feras & pecora fœta, & patriam vobis dedi terram florentiſſimam.* Sic, p. 93, 15. nis her eadiges tir, *non eſt hic beati imperium.* Sic p. 51, 21, *Deus* quoque dicitur tir metod, *dominus creator,* & tir-fæst metod, p. 25, 11. hine waldend on tir-fæst metod tacen ſett, *dominus creator maximus ſuper eum poſuit ſignum.* tir-fæst etiam attribuitur patriarchis *Abrahamo, Iſaaco,* & *Jacobo*: ut, p. 82, 1, ne forlæt ðu usic ana ece drihten. for ðam miltsum. ðe ðec men hligaþ. and for ðam treowum. ðe ðu tirum-fæst niþa nergend genumen hæfdest to Abraham. and to Isaac. and to Iacobe. *unice domine æterne, noli nos relinquere ob miſericordiam tuam, propter quam homines in te præſidium ponunt; & ob fidem, quam tenuiſti erga præſtantiſſimos patriarchas, Abrahamum, Iſaacum, & Jacobum, ô nepotum eorum ſervator.* Sic harmoniæ evangeliorum *Cottonianæ*, cap. 11. quad that hie im tyreas ſo filo an Godes rikea forgeban uuoldi, *dixit ſe ei in regno dei tot dominationes daturum.* Et cap. XIV, cuningo craftigoſt Criſt, imforth giuuet an Galileo land, Godes egan barn, fuor im te them friundun thar hie afuodid uuas tirlico atogan, *regum potentiſſimus Chriſtus, dei proprius filius, deceſſit in Galilæam terram, proficiſcens ad conſanguineos, apud quos Auguſtus natus & educatus erat.* Sic cap. XXXI, thie tha egan uuili aldar langan tir hohheban riki endi huldi Godes, *qui habere vellent vitam æternam, & gloriam excelſi regni cæleſtis, & favorem Dei.* Tir etiam adjectivis junctus * perfectiſſimam iis dat ſignificationem, & in gradum ſuperlativum provehit, ſecundum iſtud *Snorronis*, Mythol. XXIII. de Tyro. Hinc ſermo ille fluxit Tyrhrauſter, (i. e. *inſtar Tyri audax*) *qui præ cæteris animoſus eſt,* & *qui nihil metuit.* Vulgo etiam dicitur tyrſpakur (i. e. *inſtar Tyri ſapiens*) *qui maxime ſapit.* Pariter apud *Saxonicos* poëtas legitur tireadig, *potentiſſimus, excellens, inclytus*: ut, in calend. *Cott.* And ðæs embe fif niht ðætte ſulwiht tid eces drihtnes to us cymeþ. Ðæne twelfta dæga tir-eadige hæleþ heaþu rofe hataþ on Britene, *& quinque abhinc diebus* [*epiphania*] *tempus, in quo baptizatus erat æternus dominus, ad nos viſendos veniet. hanc diem* XII. *Britanniæ potentiſſimi heroes, & clari principes nuncupant.* tir etiam, cujus gen. tirs, tirs, cum adjectivis componitur apud *Franco-Theotiſcos*; unde forſan per metatheſin literarum, apud *Franco-Gallos* compoſita *tresheureux, tresbon,* & id genus innumera adjectiva, quæ illud *tres* ad gradum ſuperlativum evehit.

II. Nomen quoque † viri cujuſdam, quem ex *fraxino* (*Cimbrice* askur, *Sax.* æſc) Dii primum condidere, metonymice uſurpatur ad ſignificandum virorum ſexum & humanum genus. Sic in fragm. hiſt. *Judith*, vocantur *principes Judæi* eorlas æſc-rofe, *viri*, vel *magnates clariſſimi.* Sic *Deus* appellatur Æſca-tir, apud Geneſeos paraphraſten. wæs ðu gewurþod on wera rime for ðæs eagum þe ðe Æſca-tir æt guðe forgeaf, *ſis tu in faſtis, inter fortes viros, celebratus, ob militarem perſpicacitatem, quam tibi hominum princeps dedit.* p. 46, 11. Hinc Æſc-tyr ab-

* Vide capitis IV regulam 7. † Conſule hac de re Eddam *Snorronis*, mythologiâ ſeptimâ.

ſolute

ſolute ſignificat *magnum principem*, cui multi viri ſubjecti ſunt: ut in Paraphraſi Geneſeos, p. 45. 17. ſigor eft ahwearf of Norþmonna niþ geteone Æſc-tir wera Abraham ſealde, *victor reverſus eſt à Northmannis princeps*, vel *imperator fortium virorum Abrahamus*, *& graves injurias rependit*. Ab hoc *Asko*, vel *Æſco*, primo condito homine, venit proprium nomen Æſc, apud *Anglo-Saxones*: ut *Hengiſti* filii in chron. *Sax. Gibſ.* pp. 13 & 14. Æſc-wine etiam, i. e. *hominum amicus, humanus*, eſt proprium nomen apud *Anglo-Saxones*, chron. *Sax. Gibſ.* pp. 16, 41, 44. Sic Æſc-wige i. e. *hominum dux*, vel *vir heroicus*, eſt nomen epiſcopi, p. 127. De primi autem parentis creatione ſic canit Wolu-ſpa in Edda *Sæmundi*, ſtroph. 17, 18.

[1] Unſt Þriar komu ur Þui ſide	*Donec tres venerunt ex illo agmine*
Aufflgir og [2] Aſtgier Aſer, ad huſe	*Præpotentes & amabiles Aſæ, ad domum quandam*
Fundu a lande lyte meigande	*Offenderunt in littore [5] miſeros*
Aſk og Emblo, ørløg lauſa,	*Askum & Emblam, [6] omni conatu deſtitutos,*
[3] Aund Þau nie atta, od Þau ne hofdu,	*Animam nec poſſidebant, rationem nec habebant,*
La, nie læte, ni litu goda.	*Nec ſanguinem, nec ſermonem, nec faciem venuſtam.*
[4] Aund gaff Odinn, od gaff Hæner,	*Animam dedit Odinus, rationem indidit Hænerus,*
La gaff Lodur, og litu goda.	*Lodurus ſanguinem addidit, & faciem venuſtam.*

Æſc etiam per metonymiam materiæ ſumitur pro *clypeo, ſcuto, umbone*: ða ſe halga heht his heorþ-werod wæpna onfon. he ðær wigena fand æſc-berendra XVIII ⁊ CCC. eac [7] þeonden holdra, *tum ſanctus vir [Abrahamus] juſſit domeſtico ſuo exercitui arma ſumere: è quibus diſpoſuit trecentos decem & octo milites ſcutigeros, qui domino fideles erant.*

III. *Snorro Sturleſonius*, in ſecunda ſuæ Eddæ parte, docet *terræ* appellationes in Eddicis *Cimbrorum* ſcriptis eſſe **folld, grund, molld, vangur**, quæ omnes quoque occurrunt in *Anglo-Saxonicis* poëmatis: ſic apud Geneſeos Paraphraſten, p. 3. 15. her æreſt geſceop ece drihten. helm eall wihta. heofon ⁊ eorþan. rodor arærde. ⁊ ðis rumeland geſtaþelode ſtrangum mihtum frea almihtig. [8] folde wæs þa gyta græs ungrene. garſecg ðeahte. ſweart ſynnihte ſide ⁊ wide, *tum primum æternus dominus, creaturarum omnium corona, creavit cælum & terram, & firmamentum erexit, & ſpatioſam hanc terram ſtabilivit firma ſua poteſtate omnipotens dominus. nondum enim erat terra, herba nondum viridis, nec oceanus factus; ſed longe lateque perpetuæ noctis nigredo.* Sic p. 4, 10, fold wæs adæled under heah rodore, *terra erat diviſa ſub ſublimi firmamento.* dein ſequitur, ða com ofer foldan fus ſiþian mære morgen ðridda. næron metode ða gyta wid land ne wegas nytte. ac ſtod bewrigen fæſte folde mid flode, *tum tertius dies ſuâ vice expeditus illuxit celebris ſuper terram, nondum enim inventa [depicta, menſurata] erat arida, & mare utile; ſed terra cum aqua tecta erat.* Sic in Kalendario, on foldan her, *in hac terrâ.* ofer foldan wang, *ſupra planitiem terræ.* hærfæſt cumaþ. butan anre wanan wlitig wæſtmum hladen. wela byþ geywed fægere on foldan, *advenit meſſis formoſa ab omni indigentiâ libera, fructibus onuſta, & divitiæ telluris revelatæ ſunt.* Sic in fragm. *Judith*; he gefeoll to foldan, *in terram cecidit.* Sic etiam in *exorciſmo ad reddendos agros fertiles*, bibl. *Cott.* Caligula, *A.* 7, 2. *hal wes ðu folde fira moder, ſalve hominum mater terra.* Sic in harm. evang. *Cott. cap.* LI, uuirthit thiu tid cuman that is afſtandan ni ſcal ſten obar odron ac it fellit te foldu, *tempus venturum eſt, quo in eo non relinquetur lapis ſuper lapidem, ſed ad terram ruet.* Sic cap. LXVIII, Endi an graf leggian foldu bifelahan, *& in ſepulchro ponere terrâ conditum.* De cæteris non eſt ut eis immorer, utpote quæ à propria ſignificatione ad *terram* ſignificandam tranſlatæ ſunt; lectorem tamen monere vellem, has voces apud veteres noſtros poetas reperiri: præſertim apud omnium principem *Satyrographum*; qui in *Anglo-Saxonum* poetis omni procul dubio verſatus erat. Sic in Satyrâ primâ, *Paſſus primus* inſcriptâ:

And when [9] it had of this fold fleſh and blood taken.
The moſt miſchiefe on mould is mounting well faſt.
The money of this moulde, that men ſo faſt holdeth.

Sic in ſecundâ ſatyrâ, quæ *Paſſus ſecundus* inſcribitur, hæc carmina ſubſequentia occurrunt:

And men on this mould, that mainteneth truth.
Of many maner men, that on this mould lybbeth.
Shall never man on this mould mainpriſe the leaſte.

IV. *Snorro* etiam obſervat, quod *viri* apud poetas nationum ſeptentrionalium, præſertim *Cimbrorum*

---

[1] Uns. [2] Audga. [3] Ond. [4] Ond. [5] *Impotentes.* [6] *Sine fatis.* [7] Pro þeoden. [8] *Woluſpa.* ſtroph. 3.

Ar var allda Þa er ymer bygde.	*Principium erat ſeculorum, cum Ymerus conderet;*
Vara ſandur ne ſær nie ſualur vm.	*Erat nec terra, nec mare, nec circumſpirantes auræ:*
Jord fanſt æfa nie uphimen.	*Nondum inventa erat terra, nec altum mare,*
Gap var ginnunga, enn gras huerge.	*Immenſum erat ſpatium, & nulla omnino herba.*

[9] Intelligit auctor in hoc loco *Principem pacis*, quem ille ibidem vocat, **the Plans of peace.**

brorum appellantur, I. * Reckar, i. e. *ſtrenui milites*, & per poeticam ſynecdochen, *viri*, *homines*. *Saxonice* rincas. Nam ut *Cimbrorum* [1] beckur & dryckur, *Saxonice* ſunt benc, drync; Sic reckur, rinc:. II. Verar, i. e. *milites præſidiarii*, *propugnatores*, *Saxonice* ƿeras, à *Cimbrico* veria. *Sax.* ƿerian, *ſervare*, *defendere*. III. Gumar vel gunnar, *gubernatores*, *duces*. *Sax.* [2] gumas, guman, vel in declinatione [3] compoſita gumenas:. IV. [4] Segger, *ex humili ſtatu in viros magnos evaſi milites*, & per ſynecdochen poeticam *viri*. *Sax.* secgas vel seggas:. V. Lidar, *comites viarum*. *Sax.* [5] leodas. Quæ omnia etiam leguntur apud *Anglo-Saxonum* poetas, apud quos per ſynecdochen ſpeciei pro genere, non raro etiam [6] generaliter, & aliquando hyperbolice ſignificant omnis [7] ſtatus & conditionis viros; ut & eorle, æþeling & ƿiga in poeticis libris; lord apud *Satyrographum*; & bar, vel baro in *Francico* evangeliorum libro quadruno metrice ſcripto; & reddenda ſunt omnia ſive in generali ſive in ſpeciali ſignificatione, prout poetæ ſenſus ſcopuſque & tropus requirunt. Aliquando etiam nomina illa magnifica neque in ſpeciali ſenſu neque generali præciſe; ſed medio quodam ſenſu, quatenus præſtantes, nobiles & eximios viros cujuſcunque ſtatus & conditionis denotant; quod à lectore poetarum ſtudioſo imprimis obſervandum eſt. En autem exempla: ða ðæs rinces se rica ongan. cyning cunnigan. cunnode georne. hƿilc ƿæs æþelinges. ellen ƿære, *tum* [8] *virum hunc* [9] *rex potens cœpit tentare, ſtudioſe explorans, qualis* [10] *virtus hominis eſſet*, Paraphraſt. *Gen.* p. 61. 8. Ne ðuhte ða gerysne. rodora ƿearde. þ Adam leng ana ƿære. neorxena-ƿanges. niƿre gesceafte. hyrde ⁊ healdend. forþon him heah cyning. frea almihtig. fultum tiode. ƿif aƿeahte. and ða ƿraþe sealde. lifes leoht fruma. leofum rince, *non conveniens putavit cœlorum præpoſitus, ut Adamus paradiſi, qui recens factus erat, cuſtos & cultor diu ſolus maneret. quamobrem Dominus omnipotens excelſiſſimus rex* [11] *uxorem illi excitavit, & adjutrici vinxit, quam protinus vitæ lucis Auctor dilecto viro tradiderat*, p. IV, 20. Occurrit etiam in compoſitione, ða mago-rincas metode geþungen Abraham ⁊ Loth, *Abrahamus & Lotus patrueles Deum religioſe colebant*, p. 38, 17. Sic p. 46, 9. þ ƿæs se mæra Melchisedec leoda biscop se mid lacum com fyrd-rinca fruman fægre gretan Abraham arlice ⁊ him onsette godes bletsunge ⁊ sƿa gyddode. ƿæs ðu geƿurþod, *hic erat magnus ille Melchiſedecus gentis pontifex, qui cum muneribus venit honorificenter ſalutare venerabilem Abrahamum* [12] *exercitus ducem, eique benedixit, ſic canens: ſis tu honoratus*, &c. Sic p. 35, 10. hatene ƿæron suna Noes Sem ⁊ Cham ⁊ Iafeþ ðridda. from ðam gum-rincum folc geludon and gefylled ƿearþ eall ðæs middangeardes monna bearnum, *vocabantur autem Noachi filii Sem & Cham & tertius Japhet. ex his* [13] *patriarchis homines exierunt, & repletus eſt hominibus totus hic terrarum orbis.* Sic in Kalendario: ðæne herias ƿel in geƿritum ƿise-rincas ƿægolfæste, *hunc magnopere celebrant in libris ſapientes viri regulares.* i. e. *monachi.* Sic in fragm. *Judith*: her ge magon sƿeotole sige-rofe hæleþ leoda ræsƿan on ðæs laðestan hæþenes heaþo-rinces heafod starian Holofernes unlyfigendes. ðe us monna mæst morþra gefremede, *hic, ô victoriâ clari, & excellentes populi principes! conſpicuum poteſtis aſpicere inviſiſſimi gentilis ducis Holofernis jam mortui caput, qui omnium maxime noſtros clade affecit.* Sylfne brohton eorlas æsc-rofe Holofernes sƿeord ⁊ sƿatigne helm sƿilce eac side byrnan gerenode readum golde. ⁊ eal þ se rinca baldor sƿiþ-mod sinces ahte, *clariſſimi viri ipſum Holofernis gladium & ſudabundam galeam, pariter ac promiſſam loricam rutilante auro adornatam adferebant, & quicquid virorum dux magnanimus theſauri poſſidebat.* Sic in Harm. evang. *Cott.* thuo hie. so hardo gibod Erodes obar is riki het thuo is rinkos faran cuning thero liudo, *tum Herodes ſævus rex gentes per totum regnum ſuum mandavit, & juſſit homines ſuos ire.* Sic cap. XVI, quat that oc saliga uuarin thia rinkos, thia reðto *dicebat & homines fore felices, qui juſtitiam colerent.* Sic cap. XXVI, thie rinc upp aſat that barn an thero barun, *juvenis ille, ille filius in feretro ſe tollebat.*

IV. Vox ƿer etiamſi poetis apud *Cimbros* [14] propria ſit, non eſt tamen, ut ad illam illuſtrandam

* In ſingulari numero reckur. extat vox in dialogo poetico, cap. VII, Hervar. Sag. ſtroph. 6, Hirdum ey fælaſt Þott elldar brenni: latum ey ockur lijtid ſaka recka ſlijka rædum ſleira. *armentariis animum non terrefaciat ignis flamma, non ſinamus nos duo tales homines parvi cauſa damnari plurimorum ſermone.* vid. infra in marg. ad ſignum VI. [1] Vide capitis XX, reg. XI. [2] GU-MEINS *mas.* [3] Vide cap. XX, reg. III. [4] In ſing. num. ſeggur: ut in ſtrophe prima cap. XVII. Hervara ſag. Ingack Þu ſeggur i ſal hafan, *I intro homo in palatium ſublime.* Sic in Gretla; ut Þotta eg hæfur ad hrotta Hreggindi fyrer ſeggium, *ego Hreggindi antea videbar hominibus aptus ad prœlia.* Sic etiam in ſtrophe cap. XIX. Hervarar Sag. ut Mikid er Þeirra meinge. ſex ein eru ſeggia ſilki, *magna eorum eſt multitudo, ſex enim ſunt virorum* [militum] *cohortes.* [5] In num. ſing. leode *gens, natio, populus.* [6] Hoc obſervatur in ſecunda parte Eddæ *Snorronis* de voce reckur: ut Reckar voru kallader Þeir menn, er fylgdu Alfi kongi, og aff Þeirra nafni eru kallader hermenn, og er rett ad kalla ſvo alla menn, *Reckar vocati ſunt Alfi regis commilitones, & ab eorum nomine milites nuncupantur* [reckar] *ſed recte etiam ſic vocari poſſunt omnes homines.* Scaldorum hanc figuram, per quam nomina individuorum pro ſpecie, & ſpeciei pro genere uſurpant, iterum, lectoris gratia, iterumque inculco. [7] Vide cap. XXIII. reg. 26. [8] *Abrahamum.* [9] *Deus.* [10] Vel *indoles.* [11] Vel *adjutricem ducens, uxorem illi excitavit.* [12] *Militum.* [13] *Principibus, auctoribus,* vel forſan *viris.* [14] Ver, m. g. *vir, maritus.* poeticum eſt. *G. Andr.* in Lex. *Iſl.*

exempla

exempla proferam, utpote quæ apud *Anglo-Saxones* ſolutæ ac metricæ orationi communis eſt.

Quamobrem ad tertiam Ȝum vel ȝuma tranſeo, cujus unum atque alterum accipe exemplum. ꞅe maȝa ƿæꞅ. on hiꞅ mæȝþe. mine ȝeꝼꞃæȝe. ȝuma on ȝeoȝoþe. Iaꞃeð haten, *filiolus hic in ſuâ gente, cum juvenis eſſet, ut ego reſcivi, Jared erat vocatus*, Paraphraſt. Gen. p. 27, 24. Ðe ꞅƿa hatte. bꞃeꞅna Babiloniȝe. ðæꞃe buꞃȝe ƿeaꞃð. anne manlican. oꝼeꞃ metoðeꞅ eꞅt. ȝylð oꝼ ȝolð. ȝumum aꞃæꞃðe. ꝼoꞃ þam he ȝleaƿ ne ƿæꞅ. ȝumriceꞅ ƿeaꞃð, *prorſus ut juſſerat, erexit durus Babyloniæ urbis * cuſtos † viris ſtatuam, & ex auro numen, contra Dei voluntatem, quia non erat ſapiens regni cuſtos, i. e. ſapiens rex*, p. 71, 22. Aꞃehte ðone ƿæl-niþ ƿeꞃa alðoꞃ ꞅƿea Babiloneꞅ bꞃeȝo on hiꞅ buꞃhꞅteðe Nabochoðonoꞅoꞃ ðuꞃh Niþhete þ he ꞅecan onȝan ꞅeꞃan ȝehyȝðum hu he Iꞅꞃaelum eaþmoꞅt meahte þuꞃh ȝꞃomꞃa ȝanȝ ȝuman oþ-þꞃinȝan, *Nebuchadonoſor hominum princeps dominuſque & Babylonis rex, tyrannidem adeo in ſua urbe exercuit, ut præ invidia, cogitationibus pervolvere cœpit, quomodo facillime poſſet viros* [*Iſraeliticos*] *crudelitate opprimere.* Sic in Kalendario. Ne hyꞃðe ic ȝuman aꞅyꞃn æniȝne æꞃ æꝼꞃe bꞃinȝan oꝼeꞃ ꞅealtne meꞃe ꞅelꞃan laꞃe, *non ego prius accepi virum quenquam per ſalum attuliſſe doctrinam magis ſalutarem.* Sic Harm. evang. *Cott.* cap. IV, Thuo bigan im thē uuiſo man ſuitho god gumo Ioſeph an is muode thenkean, *tum ſapiens ille optimuſque vir Joſeph cœpit cum anima ſua cogitare.*

Quarto poſtulat vocabulum Secȝe, id ut exemplis illuſtrem. primo autem ex paraphraſte. Ðæꞃ hlihenðe huþe ꝼeꞃeðon ꞅecȝaꞅ ⁊ ȝeꞅiþaꞅ, *tum gaudentes ſpolia referebant* [Abrahamo] *magnates & comites*, p. 45. 17. Sic in fragm. *Judith.* ꞅtoꞃon cyne-ꞃoꝼe ꞅecȝaꞅ ⁊ ȝeꞅiþaꞅ, bæꞃon ðuꝼaꞅ, *profecti ſunt regii ſatrapæ & comites vexilla portantes.* Sic in harmonia evangelica *Cottoniana*, cap. XXV, ina enig ſeggio ni meg handon gihelian, *nemo illum potuit manibus ſanare.*

Hinc ad vocabulum Leoðe tranſeamus, cujus exempla haud pauca occurrunt in legendo paraphraſte. Sic p. 84, 23, Ȝebeað ða ꞅe bꞃæꞅna Babylone ƿeaꞃð. ꞅꞃiþ-moð ꞅinum leoðum, *tum durus Babylonis cuſtos comitibus vel ſatellitibus ſuis iratus juſſit.* l. 14, leoða cyninȝeꞅ, *comites vel ſatellites regis.* Sic p. 85, 17, cuþ iꞅ me þ Daniel. ðyȝlan ꞅueꝼneꞅ. ꞅoþ ȝeꞃeðe. þ æꞃ ꞅꞃiþ oþꞅtoð. maneȝum on moðe. minꞃa leoða, *notum eſt, quod Daniel oculti ſomnii veritatem mihi enarravit, quod multis valde in mente hæſit meorum magorum.* Sic eâdem pag. l. 10. ða ꞅe ðeoðen onȝan ȝeðinȝeꞅ ƿyꞃcan. het ða to ꞅomne ꞅine leoðe, *tum cœpit rex concilium convocare, convenire jubens comites ſuos.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. VI, fundun ſan folco drohtin liudo herron, *protinus invenerunt populi dominum, hominum regem.* cap. VII, im habda for liuuan liudo herro, *illis conceſſerat hominum dominus.* cap. XII, Iohannes an Iordana ſtrome allan langan dag liudi managa doph *Johannes toto die longo multum populum* [multos homines] *baptizabat.* Sic cap. XLVII, thuo hie te them uuerode ſprac te allon them erlon, *tum locutus eſt ad turbam illam, ad omnes illos homines.* Endi ſia at eriſt erl mid is handon ſten auuerpe, *& vir ille cum manibus ſuis primum lapidem jaciat.* Sic cap. XXVI, helithos quamun thia liudi te lande, *homines terram appulerunt.*

His adjice ðeoð, ðeoða; *Francice* theod, thiud, *gens, natio, populus*, & per ſynecdochen poeticam *homines, viri, humanum genus.* harm. evang. *Cott.* cap. VI, nu iſt thie helago Criſt, uualdand ſelbo an theſan uuih cuman to aloſannea thia liude thia hier nu lango bidun an theſaro middilgard managa huila thurftig theoda, *nunc Chriſtus ipſe ſanctus dominus profectus eſt, in templum ad redimendum populum, & indigentes* (Servatoris) *homines, qui jam diu, & multoties eum expectaverant in hoc mundo.*

Huc quoque referenda ſunt, ut ſupra dixi, eoꞃle, ƿiȝa & æþelinȝ. ƿuꞃðon ðam æþelinȝe. eaꞅoꞃan acenðe. in Babilone. beaꞃn aꞅeðeð. ꝼꞃeolicu tu. ⁊ ða ꝼꞃumȝaꞃan. hæleþ hiȝe-ꞃoꝼe. hatene ƿæꞃon. Abꞃaham ⁊ Aaꞃon. ðam eoꞃlum ƿæꞅ. ꝼꞃea enȝla ban ꝼꞃeoð ⁊ alðoꞃ, *huic nobili viro in Babylone poſteri nati ſunt, & ingenui duo filii geniti, & vocati erant Abraham & Aaron, hi patriarchæ & heroes magnamini, his ambobus principibus dominus angelorum ſervator erat atque pater.* paraphr. 38, 18. Sic 46, 7, ȝeꞃat him ꝼꞃea leoða. eaꞃlum beðꞃoꞃen. Abꞃaham ꞅecan. ꝼꞃeonðo ꞅeꞅceaꝼt, *egreſſus eſt rex magnatibus* [vel *viris*] *orbatus, amiciſque nudus ad quærendum Abrahamum.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. VI, An them ahtoden dage erlos managa ſuitho, *in octavo die valde multi homines.* cap. IX, nu thie cuning ni lebit erl obarmuodi, *nunc non vivit rex, homo ille ſuperbus.*

In fragm. *Judith*, Holofernes vocatur byꞃn-ƿiȝena bꞃeȝo, *loricatorum militum dux.* Ði hꞃaþe ꝼꞃemeðon ambyht ꞅcealcaꞅ ꞅƿa him heoꞃa ealðoꞃ bebeað byꞃn-ƿiȝena bꞃeȝo, *confeſtim fecerunt nuntii, ſicut illis mandaverat eorum dominus, loricatorum virorum princeps.* i. e. *dux* vel *imperator.*

Horum autem haud exigua pars in antiquis noſtris poetis, præſertim in *Satyrographo* leguntur, & in *Scoticis* auctoribus; ut in *Virgilii Æneadum* verſione *Duglaſſiana*, in cantico quod inſcribitur **Christ's Kirk on the green**, in libro cui titulus **the life of William Wallace**, & apud *Chaucerum* noſtrum.

* Intelligitur *Nebucchadonoſor.* † Id eſt *Satrapis, ducibus, principibus, provinciarum præſidibus*, &c.

Rink occurrit in poematio *Jacobi*, ut creditur, primi, *Scotorum* regis, cui titulus, **Chriſt's Kirk on the grœn**; at reliqua exempla ſubſequentia è *Satyrographo* noſtro deſumſi:

Rink.

Then Stephen came ſtepping in with ſtends,
 Noe rink might him arreſt.

Gome vel Gomme.

Therefore God of his goodneſs the firſt gome Adam
Set him in ſolace, and in ſovereign mirth.
I gluton, quod the gome, giltye me yelde.
Nay ſo God me help ſeyd that gome than.
And if the gommes grutch then, bid hem go ſwynke.
And I will go with this gomme, if God will give me grace.

Segge.

I have ſeen ſegges, quoth he, in the city of London
Beare byghes full bryght about their neckes.
That every ſegge ſhall ſay I am ſiker of your houſe.
In enſample tho ſegges, ye ſhould done the better.
I muſt ſit ſayd the ſegge, or els I muſt nœds nap.
I am a ſurgeon ſayde tho ſegge, and ſalves can make.

Leode vel Ladde.

Among theſe lettred leodes this Latin is to meane
That fyre ſhal fal, and brenne all to blo aſhes.
Therefore have I no liking with tho leodes to wonne.
Till late was and longe, ere they a leode mette.
To tel Latin thou learnedſt leode in thy youth.
Was never wight as I went, that me wiſh could
Wher this ladde lenged, leſs or more.

Hic obſervare eſt etymologiam Anglici **ladde**, quod *virum*, *maſculum*, *adoleſcentem*, *hirquitallum* ſignificat. Nec miretur lector **leode** & **ladde** diverſimodè ſcribi ab auctore noſtro, cui nihil magis in uſu eſt, quam *vocabula non diverſa diverſis modis ſcriptitare*: ut **abſoyle** & **aſſoyle**; **graundmercy** & **grammercy**; **gomes** & **gommes**; **pelure**, **pelore**, **pelyre**, [nunc **pearle** vel **perle**] & infra **girle**, **gyrle**. A **ladde** autem jampridem in uſu apud noſtros derivatur **laddeſſe**, pro quo per contractionem uſurpatur hodierno die **laſſe**, *adoleſcentula*.

Wye *ab* Ƿiga.

He light down of liard, ladde him in his hand,
And to the wye he went, his woundes to beholde.
For went never wye in thys world through the wildernes.
And as theſe wiſe wyes weren togythers,
In an houſe al beſhette, and the doors barred,
Chriſt came in, &c. [wiſe wyes, i. e. apoſtles.]

Hiſce addas **reuke**, **freke**, & **girle** vel **gyrle**, quæ ſunt omnia appellativa virorum, in veteribus noſtris auctoribus, præſertim in *Satyrographo* omnibus, me judice, anteponendo. Primi etymologiam à *Cimbrico* **reckur** ducendam cenſeo. Secundum derivandum puto à *Cimbrico* **frægur**, *celebris*, vel **frekur**, *aſper*, *ſtrenuus*: *Snorro* enim, in ſecunda ſuæ Eddæ parte, res ab his, quæ iis accidunt & attribuuntur, appellationes ſumere, nos docet. Tertium autem manifeſte venit à *Saxonico* ceopl, *vir*, *mas*. En vero exempla:

Reuke.

Therefore I red you reukes, that rich be on this earth.
For may no reuke there reſt have, for rattons by night.
And riche reukes right ſo gaderen and ſparen.

Freke.

Freke.

And if thou find any freke, that fortune hath apaired.*
The freke, that fedeth himſelf with his faithfull labour,
He is bleſſed by the boke, in body and in ſoule.
It is not four dayes, that this freke, before the Dean of Poules,
Preached of penaunce. ——————— ———

Girle, vel Gyrle.

Ariſtotle and other moe to argue I taught,
Grammer for gyrles I garde firſt to write.
Through wine and women ther was Loth accombred,
And ther gat in gluttony, girles that were cherells.

Ita enim *Moab* & *Ammon*, *Lothi* filii, à poeta appellantur; qua vero catachreſi accidit ante multos annos, *adoleſcentulas* apud nos ita vocari me plane latere fateor; niſi **girle**, *adoleſcentula*, derivetur forte à carlinna vel karlinna, quod *fœminam* apud *Cimbros* ſignificat. Hæc obiter ex *Satyrographo* noſtro, cui *Anglo-Saxonum* poetæ adeo familiares fuerunt, ut non ſolum eorum verbis verſus ſcripſit, ſed tinnitum illum conſonantem initialium apud eos literarum imitatus eſt, & nonnunquam etiam verſus tantum non *Saxonicè* condidit;* ut,

And I hote the, quod hunger, as thou thy hele wilneſte.
And ic ðe hate, cueþ hungoꞃ, ꞅua ðine hæle ðu ƿilneꞅt :-

Denique vates hic noſter, in ſeculo ſuo doctiſſimus & acerrimus morum vindex, Clericis, quos in omnibus ſatyris, ipſo ſummo Pontifice non intacto, perſtringit; Clericis, inquam, utriuſque nominis, quid propter peccata eorum, hypocriſin, avaritiam, luxum, terrenorum cupidinem, defectum charitatis, beneficiorum & reddituum abuſum, deſidiam & turpem gregum neglectum, in poſtero tempore eventurum erat, ante ducentos circiter annos, quàm evenerit, non uno in loco prædixit in iis quæ ſequuntur.*

Litle had Lords to done, to give lands from her heirs
To religious, that have no ruth, if it rain on her alteres
In many places ther they perſons be, by himſelf at eaſe,
Of the pore have they no pity, and that is her charitie.
And they letten hem as Lords, her lands lye ſo brod.
And there ſhal come a King, and confeſs you religious,
And beate you as the Bible telleth for breking of your rule
And amende moniales, monkes, and chanons,
And put hem to her penaunce, ad priſtinum ſtatum ire.
And barons with erles, beat hem through, beatus vir.

And then ſhal the Abbot of Abington, and all his iſſue for ever
Have a knocke of Kynge, and incurable the wound:
That this worth ſoth ſeke ye, that oft overſe the bible.

——That rode they honoure,
That in grotes is graven, and in nobles:
For covetous of that Croſſe, men of holy kyrke
Shal turn as Templars did, the time approcheth nere,
*Wyt ye not ye wyſe men, how tho men honored
More treaſure them trouth, I dare not tell the ſoth,
Reaſon and rightfull dome, the religious demed
Ryght ſo you Clarkes, for your covetiſe ere long
Shal they deme Dos ecclesie, and your pride depoſe.

Ex his, Lector Chriſtiane, mecum perpende præfinitum eſſe tempus, ultra quod non tardat punire juſtus naturâ Deus, quum ad vindictam ſurgens non peculio ſuo, ſive populo, ſive clero, non unctis ſuis, ſive regibus, ſive ſacerdotibus, parcet, impios impiis caſtigandos tradens, & peccatores peccatoribus perdens; quemadmodum figulus, in furore ſuo urceum urceo, & vas honoris vas iræ tandem factum vaſe ignominiæ & contumeliæ frangit. Sapite igitur O ſacerdotes; ſapite & vos

* Vide titulum, The ſuppreſſion of Abbeyes, in ſatyra quæ inſcribitur *Paſſus decimus*.

reges, erudimini vos qui judicatis terram; oſculamini ſupplices Filium, ne iraſcatur, & pereatis; cum enim exarſerit furor ejus, quaſi virga ferrea vos conteret, & veluti vaſa figulina vos vobiſcum confringet, & tum beati omnes, qui in eo confidunt.

Sed ut redeam Grammaticus, unde Theologus digreſſus ſum, dictus *Snorro* in ſecunda ſuæ Eddæ parte, inter poeticas appellationes quibus *Cimbrorum Scaldi* uſi ſunt, enumerat, I. * brynia, *Sax.* byrn vel byrna, *lorica, thorax ferreus.* II. ſefe vel ſeffe, *Sax.* ſefa, *mens, animus.* III. mund, *Sax.* mund, *manus.* IV. brage, *Sax.* brego, *rex, dux, dominus, imperator.* V. mogur vel mægur, *Sax.* mago, *gnatus, filiolus.* VI. alldur, *Sax.* aldor, ealdor, *vita.* VII. raund, *Sax.* rand, *clypeus.* VIII. [1] logur, laugur, metonymice, *aqua, mare, diluvium.* IX. kollur, kollner, *galea.* colla, *Sax.* X. gullbriotur, *aurum diſtribuens,* tropice, *rex, princeps. Sax.* golder brytta, ſinces brytta. XI. niður, *filius, nepos;* unde per ſynecdochen poeticam, *Sax.* niþas vel niððas, *homines, mortales, poſteri à majoribus deſcendentes.* XII. ſalur, *domus. Sax.* ſal, *domus, aula.* XIII. leið, *navis. Sax.* lid. XIV. firar, & firdar, proprie *præſides, viri præfecti,* per ſynechdochen autem poeticam, *viri. Sax.* firas. Quæ omnia exemplis munienda ſunt.

Primi autem exempla ſuppeditat fragm. hiſt. *Judith.* nempe, ſwa him heora ealdor bebead byrnwigena brego, *ſicut eis juſſerat dominus ſuus loricatorum heroum imperator.* Sic, and læddon to ðære beorhtan byrig Bethuliam. helmas and hupſeax. hare byrnan. guþſceorp gumena. golde geſrætewod. *& ad illuſtrem urbem Bethuliam vexerunt galeas & gladios, & ducis loricas auro adornatas.*

Secundi exempla accipe quæ ſequuntur. Ne ſealdeſt ðu me ſunu. forþon mec ſorg dreceþ. on ſefan ſwiþe, *non mihi dediſti filium, quamobrem dolor animi valde me excruciat.* Paraphraſt. 47, 24. Ac heo gearum frod ðone hleahtor-ſmiþe huſce belegde on ſefan ſwiþe, *ſed ſenex facta oraculum in animo ignominioſe valde mendacii inſimulavit,* p. 52, 25. Sic p. 77, 23, ða him unbliþe anſwaredon. deofol witgan. næs him dom gearu. to areccanne. ſwefen cyninge. hu magon we ſwa digle. drihten ahicgan. on ſefan ðinne. hu ðe ſwefnede. oððe wyrda geſceaft. wiſdom bude. gif ðu his æreſt ne meaht. or areccan, *tum illis reſponderunt* [2] *Diaboli vates, quod ſibi in promptu non erat narrare regi ſomnii myſterium, dicentes, quomodo poſſimus domine exſcrutari rem abſconditam, aut dicere quomodo ſapientia ſomnium menti tuæ indidit, aut fatorum decreta revelavit, ſi tu ejus initium non potes nobis explicare.* Sic p. 78, 6. ge ſweltaþ deaþe. nimþe ic dom wite. ſoþan ſwefnes. ðæs min ſefa myndgaþ, *moriemini, niſi ſciam myſterium veri ſomnii, cujus mens me commonet.* Sic p. 72, 5. nymþe hwilc. ðæs ſnottor. in ſefan weorþe. þæt he ana mage. ealle geriman. ſtanas on eorþan. ſteorran on heofonum, *niſi quis tam ſapientis animi fuerit, ut ſolus poſſit enumerare omnes terræ lapides & ſtellas cœli.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. LXVIII, thiu uuib ſoragodon an iro ſebon ſuuitho, *valde mæſtæ erant mulieres in ſuis animis.* Sic cap. LXXI ejuſdem harmoniæ, quat hie iſt inc iamer hugi ſebo ſora gonofull, *inquit ille, num vobis eſt animus mæſtus, dolorum plenus.* iro muod ſebo, *animus ejus,* cap. v.

Tertium mund legitur in *Voluſpa* ſive Edda *Sæmundi,* ſtrophe 55. lætur hann moge hueðrungs mund offſtanda. quem verſum ſic *Gudmundus Andreæ* reddit, *facit is nato Cyclopum manum inſiſtere:* deinde in notis ſic ſcribit, mund. *manus,* olim frequens, unde mundlog, *malluvium;* mund= hangur, *turtina.* Idem notat ad vocem in Lexico ſuo *Iſlandico.* Sic apud Paraphraſten, p. 31, 19, him on hoh beleac. heofon rices weard. mere-huſes muþ. mundum ſinum ſigora waldend. ⁊ ſegnade. earce innan. agenum ſpedum. nergend uſſer, *regni cœleſtis cuſtos manibus ſuis marinæ domus oſtium in ſuperna parte illi obſeravit, & ſervator noſter bona ſua intra arcam ſignavit.* Sic p. 34, 23, ic monnes feorh. to ſlagan ſece. ðæs ðe blod-gyte, wæll-fyll weres. wæpnum gefremedeþ. morþ mid mundum, *ego vitam hominis occiſori (carnifici) trado, qui ſanguinis effuſionem, & cædem hominis armis perpetrat, aut manibus ſuis homicidium.* Sic p. 25, 9, gif manna hwelc. mundum ſinum. aldre beneotaþ. hine oncymeþ. æfter ðære ſynne. ſeofon feald wracu. wite æfter weorce, *ſi quis hominem manibus ſuis vita deprivat* [i. e. homicidium committit] *poſt pecatum iſtud, poſt facinus ſeptemplex vindicta & ſupplicium illum adſequetur.*

Quartum brego occurrit non raro in Paraphraſte: ut in p. 5, 1, ubi *Deus* dicitur brego engla, *rex angelorum.* Sic p. 80, 20, *Nebuchadonoſor* vocatur Babilone brego, *rex Babylonis:* & in fragm. *Jud. Holofernes* vocatur beorna brego: ut, myndon ealle þæt ſe beorna brego. and ſeo beorhte mægþ in ðam wlitegan træfe wæron ætſomne, *meminerunt omnes dominum & formoſam virginem fuiſſe ſimul in ſplendido tentorio.*

* Sic in dialogo illo metrico inter *Oddurum* & *Hialmarum,* cap. v. Hervar. Sag. ut Hialmur. er þin hoggvin en á hlid brynia, *galea tua eſt cæſa, & in latere lorica.* Sar hef eg ſextan, oc ſlitna bryniu, *vulnera habeo ſedecim & ruptam loricam.* [1] Logur nobis eſt quod *Latinis* eſt *liquor*: certe ea vox *aquam* ſignificat, & ſæpius pro *pelago* tropice ponitur *Gudmundo Andreæ* in hæc verba, um log lyder. *Voluſpæ* ſtrophe 51. hinc quoque iſtud, laugur er landa bellte, *mare eſt terrarum cingulum.* [2] Harioli, magi, Chaldæi, &c.

Quin-

Quintum maᵹa legitur in *Voluſpæ* ſtrophe 1. ſignificat autem *filium, propinquum, cognatum.*

Hliods bid eg allar helgar kinder	*Silentium jubeo omnes ſanctæ creaturæ,*
Meire og minne mogu Heimdallar.	*Majores minoreſque filios Heimdalli.*

de hac voce mogur ſic *Gudm. Andreæ* in notis ad *Voluſpæ* ſtrophen 51. mogur antiquis eſt *filius.* primus hoc nomine *Majus,* à *Maiâ* matre vel *Mercurii* vel alterius primarii dictus eſt *filius,* deinde quilibet *filius* per ſynecdochen ſpeciei, ſeu partis pro integro. Hinc à ſignificatione *filii* denuo per ſynecdochen generis ſignificat *propinquum, cognatum:* ſic *Cædm.* p. 24. he ða unræden folmum ᵹefremede. freo-mæᵹ ofsloh. broþor sinne, *ſcelus manibus perpetravit, germanum occidit fratrem ſuum.* Sic p. 25, 7, ne ðearft ðu ðe ondrædan. deaþes droᵹan. feorh-cƿealm nu ᵹiet. ðeah ðu from scyle. freo-maᵹum feor. fáh ᵹeƿitan, *non neceſſe habes mortis terrores, interfectionem timere, etſi à cognatis procul exoſus diſcedere debueris.* Sic in compoſitis apud poëtas frequentiſſimis, *ſanguinis propinquitatem* & *neceſſitudinem* denotat: ut in cneo-maᵹas vel cneor-maᵹas, *cognati, gentiles;* hleo-maᵹas *fratres conſanguinei.* maᵹo-rincas, *eodem genere vel ſtirpe creati.* Quibus addi poteſt fædern-maᵹas, *agnati.* Sic in Hervar. Sag. cap. XI., mag fadr konu mans, *ſocer.* & in notis *Ol. Verelii* ad locum, dottr mag, *gener.* ſyſtr mag, *affinis.* mag=kona, *mulier affinitate conjuncta,* ut frænd=kona, *conſanguinea quælibet,* & infra in cap. XVII,

Hier er Hlaudr komin,	*Hlaudurus huc venit,*
Heidreks arfi,	*Heidreki hæres,*
Broder þinn,	*Frater tuus,*
Hin baudskar.	*Ille cruentus.*
Mikill er ſa mogur	*Ingens videtur ille propinquus*
A mars baki,	*Supra dorſum equi,*
Vill ſa þundur	*Vult autem vir*
Vid þig mæla.	*Tecum loqui.*

In harm. evang. *Cott.* cap. XXV. than findis thu ᵹiſundan at hus maᵹu junᵹan, *tunc domi invenies juvenem filium ſanum factum.* Sic cap. XXVI, ſprac the man uuid is maᵹos, *allocutus eſt vir ille conſanguineos ſuos.*

Sextum aldor, ealdor, *vita;* ut in Paraphraſte inquit *Sarah* ad *Abrahamum:* ᵹif ic ƿealdan mot næfre Ismael ƿiþ Isace ƿiþ min aᵹen bearn yrfe dæleþ on laste ðe ðonne þu of lice aldor asendest, *ſi ego poſſim prævalere, Iſmael nunquam cum Iſaaco meo filio hæreditatem dividet.* Sic in fragm. *Jud.* ða ƿæs nerᵹendes ðeoƿen ðrymfull ðearle ᵹemyndiᵹ hu heo þone ætolan eaþest mihte ealdre benæman, *tum magnifica Dei ſerva valde in animo agitabat, quomodo facillime odioſo vitam eriperet.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. XLVII, thiu idis uuas bifanᵹan an farleᵹarniſſe uuas iro lifes ſcolo that ſia firio barn ferahu binamin ahtin iro aldras ſo uuas an iro euue ᵹiſcriban, *deprenſa in fornicatione, mortis rea erat, adeo ut homines ei animam eripere vitam tollere poſſent; ſicut in eorum lege ſcriptum eſt.* Sic cap. L, that man aldra biloſie, *ut homo vitam perdat,* vel, *ut vita perdatur.*

Septimum rand, *clypeus,* ſæpe legitur in compoſitis: ut rond ƿiᵹᵹende, *clypeati milites.* in fragm. *Judith:* rond ƿiᵹᵹend comon to ðam ƿican-þeodne feran folces ræsƿan, *milites imperatorem exercitus ducem adierunt.*

Octavum laᵹo: ut in Paraphraſte p. 4, 17, ða ᵹesundrod ƿæs laᵹo ƿiþ lande, *tum diviſa erat aqua à terra.* Sic p. 5, 16, *fluvii* dicuntur laᵹo-yrnende, *currentes aquæ.* Sic diluvium vocatur laᵹo-flod, & laᵹo-stream, & laᵹo-siþ, *ſemita, via maris:* ut oþ ic ðære lafe laᵹo-siþa eft ryman ƿille, *donec ſuperſtitibus* (inquit Deus ad Noachum) *viam ex maris ſemitis aperuero,* p. 31, 9. Sic harmonia evangelica *Cottoniana,* cap. LII, thiu thar mid laᵹo-ſtromon liudi farterida bi Noes tideon, *quod in diebus Noachi homines perdidit cum aquarum fluctibus.*

Nonum, colla, *galea.* vide ferhþ:

Decimum ᵹoldes brytta, sinces brytta. frequens occurrit in fragm. *Jud.* ubi *Deus* vocatur torhtmod tires brytta, *illuſtris majeſtatis vel imperii rex. Holofernes* quoque appellatur sinces-brytta, *auri diſpenſator, dominus,* i. e. *princeps, dux:* & morþres-brytta, *cædis auctor, princeps.* Sic in Paraphraſte, 58, 24, cƿæþ ða eft raþe oþre ƿorde to Sarran sinces brytta, *tum rex* [ſcilicet Abimelech] *confeſtim alia verba ad Sarram locutus eſt.* Hinc bryttan, bryttian, & bryttiᵹan, *poſſidere ut dominus, libere uti, frui, rei dominium habere:* ut Paraphraſ. p. 28, 25. 38, 2. 70, 24. Inde brytta, *dominus, auctor:* ut paraphr. III, 20. Metod enᵹla heht. lifes brytta. leoht forþcuman, *creator angelorum, vitæ dominus, juſſit lucem prodire.* vide l. 24, ejuſdem paginæ.

Undecimi habes exempla in Paraphraſte: ut p. 5, 23. on ðære eþyl tyrf niððas findaþ. nean ⁊ feorran. ᵹold ⁊ ᵹym-cynn, *in hac terra homines* vel *poſteri offendunt aurum & omne genus gemmas.* Sic p. 81, 12. ða Azarias. in ᵹeþancum. hleoþrade haliᵹ. ðurh hatne liᵹ. dæda ᵹeorn. drihten herede. ƿer ƿommaleas. ⁊ ða ƿord acƿæþ. Metod al ƿihta. hƿæt ðu eart. mihtum sƿið niþas to nerᵹenne, *tunc ſanctus, immaculatus & fortis Azarias reſonans in ardente*

igne dominum laudabat, hæc verba dicens: Creator omnium, ecce quam potentiſſimus eſt ad ſervandos mortales. Hinc etiam *Deus* vocatur niþa nergend. p. 82, 1. & *mortales* niðða bearna plurimis in locis. Sic in fragm. hiſt. *Judith. Holofernes* vocatur, niþ heard,* *durus homo*, & modiga niþ, *vir animoſus.*

Duodecimum occurrit quoque in Paraphraſte: ut, p. 41, 24, ongunnon him ða bytlian ⁊ heora burh wæran ⁊ * sele settan. salo wirian weras on ðonge wibed setton. neah ðam þe Abraham aræred his waldende, *tunc cœperunt viri ſibi aſtruere & ædificare habitacula, & ponere ſedes & domus novas, & in planitie altare ponere prope illud, quod Abraham domino ſuo conſtruxerat.* Sic p. 52, 10. geſawon ofer since salo hlifian. reced ofer readan golde, *videbant palatia argento, & aulas rutilare rubro auro.*

Tertiumdecimum † lid, *navis*, legitur in Paraphraſte p. 31, 3. Ic ðe ðæs wine. monna leofost. wære gesylle. þ ðu weg nimest. ⁊ feora [1] fæsl. ðe ðu scealt. geond deop wæter. degrimes worn. on lides bosme. læd swa ic ðe hate, *quamobrem hominum dilectiſſime, te admonitum velim, ut abeas, &, ut jubeo, animalium pabulum, quod habere debes in diluvio, poſt aliquot dies in navem [arcam] vehendum cura.* Sic p. 32. 15, ða gemunde God. mere liðende. sigora waldend. sunu Lameches. ⁊ ealle ða wocre. ðe he wið wætre beleac. lifes leoht fruma. on lides bosme, *tum Deus dominus [2] dominantium recordatus eſt Lamechidæ per mare navigantis, & omnium animalium, quæ ab aquâ obſeraverat in navigio vitæ glorioſus princeps.*

Quartumdecimum ſæpe legitur in metrorum *Boethianorum* verſionibus *Cottonianis*: ut, p. 156. Ne mæg eac. fira nan. wisdom timbrian. ðær ðær woruld gitsung. beorg ofer-brædaþ, *nemo poteſt ſapientiam adſtruere, ubi fundamentum avaritia pervadit.* Sic p. 158, Ne furþum fira nan ymb geſeoht sprecan, *ſed neque quiſquam de bello loquitur.* Hinc toties apud poetas πολυθρύλητον iſtud fira bearn, pro *hominibus* vel *humana gente*: ut in *Cædm.* p. 20, 20, þonne moton we hie us to geongrum habban fira bearn, *tum poterimus habere homines noſtros diſcipulos.* Sic in poëtica *Runarum* explicatione, infra, cap. XXII. feoh byþ frofur fira gehwilcum, *pecunia eſt conſolatio omnibus hominibus.* Sic etiam in metrorum *Boëthianorum* verſionibus *Cott.* p. 154, firum uncuþ. hwi sio wyrd. swa wo wendan sceolde. & p. 156, ne mæg eac fira nan. denique p. 140, ne furþum fira nan. & in *exorciſmo* quodam *ad reddendos agros fertiles*, bibl. *Cott.* Caligula, A, 7, 2. hal wes ðu folde. fira modor. beo ðu growende. on godes fæþme. fodrum gefylled firum to nytte, *ſalve terra, mater hominum, floreas in dei ſinu, pabulo in uſum hominum repleta.* Vide *Olai Verelii* notas in hæc verba, **frekin med firdum**, cap. VI. **Herv. Sag.** p. 87. **Fyrar** & **fyrdar**, proprie *præſides, præfecti.* poetice *viri.* ut *Gudmundus Andreæ Iſlandus* in voce. occurrit **fyrar** inter *virorum* appellationes parte 2. In harm. evang, *Cott.* nihil etiam frequentius occurrit, quam firiho barn, firiho barno, firio barnun, allaro firio fruma. firio drihten. allaro firio fader.

Verum præter has voces, quas à poetis *Cimbrorum* uſurpatas fuiſſe animadvertit *Snorro* in ſecunda ſuæ Eddæ parte, aliæ occurrunt obſervatione dignæ in carmine Eddico [3] *Voluſpa* inſcripto, quam publici juris fecit, *P. Joh. Reſenius, Hafniæ*, anno 1665. cum *Stephani Olai Iſlandi* verſione & notis. Voces autem quæ *Voluſpæ* & fragmentis *A. S.* poeticis communes ſunt, infra ſequuntur.

Frod. *Cimbrice* **frodur**, *ſapiens, prudens, eruditus*; à verbo **at froda**, *erudire.* Hinc *Ara Iſlandus* vocabatur **Are presti hin frode**, *Ara presbyter ille doctus.* Hinc apud poetas *Anglo-Sax. Senex* vocatur gearum frod, *annis eruditus*, vel *ſapiens factus.* Sic Paraphraſeos p. 51, 23. *Sarah* ita dicitur: ut, ða þ wif ahloh. wereda drihtnes. nalles glædlice. ac heo gearum frod. ðone hleoþorcwyde. husce belegde. on sefan swiþe, *tum fœmina non alacris deridebat exercituum Deum, ſed ſenex facta*, &c. ut ſupra. in eâ pagina dicitur etiam per ſynecdochen omnibus Septentrionalibus gentibus communem wintrum frod: ut, ðe sceal wintrum frod. to woruld bringan. Sarra sunu, inquit angelus ad Abrahamum; *tibi annoſa Sarah filium in lucem pariet.* Sic etiam in eadem pagina *Abraham* dicitur missarum frod, per metalepſin troporum. Ut enim winter per ſynecdochen partis pro toto, ponitur pro geare; ſic [4] missare vel missere *anni dimidium*, vel *ſemeſtre* ponitur pro winter. en exemplum, he ða metode oncwæþ missarum frod, *tum ille ſenex Deum alloquitur.* Plura vide exempla, p. 39, 6. 51, 7. 64, 7. Hinc quoque p. 27, 22. siððan missera worn, *poſt certum annorum numerum.* Hinc apud *Francorum* poetas fruodon & gifruodon, *ſeneſcere*: ut in harmonia evangeliorum *Cotton.* cap. XLII. Sum biginnit thann oc furthor thann hie iſt fruodto, *aliquis tardius incipit, quando ſeneſcit.* Sum uuirdit than ſo ſuitho gifruodto, *aliquis autem eſt tam grandævus.* cap. III, quam fruod gumo ut ſan them alahe, *ſenex è templo exiit.*

---

* A setle, *ſedes*: ut, bole a botle. † **Lid** etiam **skip**, *navis*, *Gudm. Andreæ* in ſtrophen *Voluſpæ* 16. [1] *Cimbrice* **fædſla**, *pabulum*, ut & **fæda**, & **fæde**, ab **at fæda**, *paſcere*: inde noſtrum **food**. [2] *Triumphantium.* [3] Id eſt *Vaticinium volæ.* [4] Miſſare, *Cimbrice*, **miſſare** vel **miſſere**, *ſemeſtre*, Gudmund. *Andreæ*, in **Ar. Ar.** m. g. *annus*; **miſere**, *ſemeſtre anni ſpatium.* **Miſſere**, quaſi **midgere**, n. g. *ſemeſtre.* **Smidur nockur ſom til Aſa og baud ad giora þeim borg a þrim miſſerum**, *qui ad civitatem illis ædificandam ſeſquianni tempore obtulit.* Edda *Snorronis*. Mythol. XXXVI. vid. Miſſare, infra. ubi plura occurrunt hanc vocem explicantia.

Wæl,

Ƿæl, ƿæle, *cædes*, *clades*, *ſtrages*. *Cimbrice* **valur**. N. G. *cadivum*, *cadavera cæſorum in acie*. Hinc [1] *Odinus* Mavors *Cimbrorum* vocatur **Valfödur**, i. e. *ſtragis auctor* vel *parens*; & ejus *aula*, *cœlum bello cæſorum*, **Vallholl** vocatur. Hinc exercitus *Nebuchadonoſoris* vocatur ƿælhꞃeoꝛ ƿeꞃoð, *exercitus cruentus*. Paraphraſ. p. 76, 11. & p. 32. 4. ƿællᵹꞃim niþe, *livor pernicioſus*. Vox etiam extra compoſitionem frequens occurrit apud poetas.

Ᵹin, per epentheſin ᵹien, & emphatice ᵹiena, *chaſma*, *abyſſus*, *vaſtum ſpatium*, & in ſenſu adjectivo *amplus*, *latus*, *ſpatioſus*, *vaſtus*, *immenſus*, à *Cimbrico* **at gina**, *hiare*, *hiſcere*. Inde **ginnunga**, *vaſtus hiatus*, *chaſma* vel *ſpatium immenſum*, *abyſſus*, & **gina**, *chaſma nubium*. Hinc immenſum illud *vacuum* vel infiniti *vacui ſpatium* ante mundum conditum vocatur in [2] *Voluſpa*, **gap-gynnunga** vel **gab-gynnunga**, *vaſta capedo*, *fovea* vel *hiatus ille vacui ſpatii immenſus*. Hinc etiam apud Paraphraſten p. 5. 24. vaſtus *Æthiopicæ* terræ tractus vocatur ᵹin-ꞃice: ut, þonne ſeo æſtꞃe. Ethiopia lanð. ⁊ leoðᵹeaꞃð. beliᵹeþ uton. ᵹinne-ꞃice, *tum ſecundum* [flumen] *ambit terram & regionem Æthiopicam*, *regnum vaſtum vel ampliſſimum*. p. LX. 15. Speotol iſ ⁊ ᵹiſene. þ ðe ſoþ Metoð. on ᵹeꞃiððe iſ. ſpeᵹleſ alðoꞃ. ſe ðe ꞃiᵹoꞃ ſeleþ. ſnyhtꞃum mihtum. ⁊ ðin moð tꞃymeþ. ᵹoðcunðum ᵹiſum. ſoꞃþon ðe ᵹiena ſpeoꞃ. ðæꞃ þu ꞃiþ. ſꞃeonð oððe ſeonð. ſꞃemman onᵹunne. ƿoꞃðum oððe ðæðum, *manifeſtum & viſum eſt*, *quod ætheris rector*, *verus deus*, *qui animum tuum corroborat divinis donis*, *& pro ſapientia & potentia ſua victoriam tibi dat*, *eſt tibi comes*, *quippe quod tibi magnopere ſuccedit*, *quod in amicum vel inimicum verbis factisve*, *incipis facere*. Sic p. LXII, 22. ᵹinſæſtum ᵹiſum, *ampliſſimis donis*. Sic p. LXXII, 1. ðonne beſæþman mæᵹe. ſolðan ſceataſ. eoꞃþan ymbhꞃyꞃſt. anð uꞃ-ꞃoðoꞃ. ᵹaꞃſecᵹeſ ᵹin. ⁊ ðeoſ ᵹeomꞃe lyſt, *quam ulnis quis amplecti poteſt*, *telluris angulos*, *terræ circuitum*, *& cœlum quod ſupra eſt*, *oceani intercapedinem*, *& hunc murmurantem aera*. Sic in fragm. *Judith*. lunᵹꞃe het ᵹleau-hyðiᵹ ƿiꞃ ᵹumena ſumne oꞃ ðæꞃe ᵹinnan byꞃiᵹ hyꞃe toᵹeaneſ ᵹan, *prudens fœmina ſtatim jubebat aliquem virum ex ampla urbe ei obviam ire*. Hinc quoque ᵹin in compoſitione, *valde*, *vaſte*, *immenſe* ſignificat. Sic *Deus* apud Paraphraſten vocatur ᵹin-ſæſt Ᵹoð, *firmiſſimus*, *veraciſſimus*, *immutabilis Deus*. Et in *Voluſpæ* ſtrophe 6. *deaſtri Cimbrorum* vocantur **gin-heilog God**, *numina ſanctiſſima*. Perperam igitur omnia, quæ de hac voce ſcripſit *Gudm. Andreæ*, in *Voluſpæ* ſtrophen ſextam, & in lexico ſuo *Iſlandico*.

Fæſl, *Cimbrice*, **fadsla**, *pabulum*, *eſca*, *victus*: ut par. XXX, 17. ðæꞃ ſceal ſæſl ƿeſan. ꞃiſe liꞃiᵹenðꞃa. cynna ᵹehƿilceſ, *ibi pabulum reponetur omnis generis animantium*.

Haꞃ, ut apud *ſcaldos* **hara**, & **herra**, *dux*, appellatur, ſic in ſecunda Eddæ parte inter regum appellationes. **hara edur herra hertuge heiter eimenn ſuo iarl, ſem kongur. hara** vel **herra** *dux* appellatur tam *jarlus* quam *rex*. & in cap. de regiorum nominum origine, *rex* vel *dux* dicitur nominari **hari** vel **herra** à nono *Halfdani* regis filio. occurrit vox haꞃ in paraphr. p. LXVI, 24. ƿiᵹenð unſoꞃhte. haꞃe heoꞃa ƿulſaſ. hilðe ᵹꞃetton, *imperterriti eorum duces*, *militares lupi prælio gaudebant*. Sic ſupra tranſtuli haꞃe byꞃnan, *ducum loricas*.

Hom vel ham, *Cimbrice* **hamur**, *induviæ*, *exuviæ*, & per ſynecdochen, *quodlibet corporis indumentum*, *exterior forma*, *tegumentum*: Occurrit hæc vox in *Voluſpæ* ſtroph. 41.

Vard af Peim ollum eimna nokur	*Factus eſt ex illis omnibus unus aliquis*
Tunglis tiugare i trolls hame.	*Lunæ infeſtator* [3] *formâ giganteâ.*

Hinc in Edda *Snorronis*, Mythol. LII. [4] *Lokus* accipitris exuvias [**valshamm**, & in compoſita declinatione **valshamenn**] indutus *Jotunheimos* advolavit. Hinc vox varie componitur in Paraphraſi: ut, p. 17, 2. ᵹeſeo ic him. hiſ enᵹlaſ. ymbehƿeoꞃſan. mið ſeþeꞃ-haman ealƿa ſolca mæſt. ƿeꞃeða ƿinſumaſt. *video illum cum angelis ſuis*, *cum plumigeris illis circumcinctum*, *qui omnium cœtuum maximi*, *omnium exercituum glorioſiſſimi ſunt*. Occurrit eadem vox in concione, quam *Satanas* habuit ad ſuos, p. 11, 1. þ he mið ſæðeꞃ-homan ſleoᵹan meahte ƿinðan on ƿolcne, *ut pennis indutus poſſit volare & in aera gyrare*. Sic p. 32, 5, *corpus humanum* vocatur ſlæſc-hom: ut, ƿꞃæcon aꞃleaſƿa ſeoꞃh. oꞃ [5] ſlæſc-homan, *impiorum animas è corporibus vindictam ſumentes expulerunt*. Sic p. 82, 14, *ſchema angelicum* vocatur ƿulðoꞃ-ham, *forma glorioſa*: ut, ſƿa ſe halᵹa ƿeꞃ. heꞃᵹenðe ƿæſ metoðeſ miltſe. ⁊ hiſ mihta ſpeð. ƿehte ðuꞃh ƿeoꞃðe. ða oꞃ ƿoðeꞃum ƿæſ. enᵹel æl-beoꞃht. uꞃan onſenðeð. ƿlite-ſcine ƿeꞃe. on hiſ ƿulðoꞃ-haman. ſe him cƿom to ſꞃoſꞃe. ⁊ to ſeoꞃh neꞃe, *dum ſanctus ille vir juſtâ* [*ſuâ*] *linguâ celebraret Dei miſericordiam & omnipotentiam*, *deſuper mittebatur è cœlo angelus fulgentiſſimus in glorioſis ſuis indumentis decore lucens*, *qui venit ad illum conſolandum*, *& vitam ejus* [6] *ſervandam*. Hinc quoque in *Dano-Saxonica*, ᵹihaman, *tegere*, *tegumento munire*; ut, Alðꞃeð ðiſ boc ᵹihamaði, *Aldredus hunc librum tegumento munivit*. in fine codicis *Cott.* IV. evang. *Dano-Sax*. Sic harm. evang.

[1] Vide *Voluſpæ* ſtroph. 1. & Eddam *Snorronis* in Mythol. XXXI, 33. [2] Strophe 3. [3] Vel *gigantis indutus exuviis*. [4] *Mercurius* technarum & inſidiarum ſtructor, apud *Aſas*. Vide Eddæ *Snorronis* Mythol. XXVII. [5] In gloſſis, cilð-hama, *uterus*. Hinc hert-hamon, *præcordia*, in legibus *Friſionum*, Tit. XXII. §. 48, *ſi quis præcordia*, i. e. hert-hamon, *gladio tetigerit*, XVIII *ſolidis componat*. quem locum (inquit *Junius*) temere nimis ſuſpectum habuit *F. Lindenbrogius*; nob. *Spelmanno*, ut videtur, non diſſentiente. vide Gloſſ. *Spelmanni*. [6] *Liberandam*. *Cott.*

Cott. cap. XIX. fuᵹlon thia hier on theſaro uueroldi ſind faras an feder-hamon ſia ni cunnon eniᵹ ſihu uuinnan, *volucres, quæ in hoc mundo ſunt, & induuntur plumeis induviis, hæ non poſſunt quid pecuniæ lucrari vel ſibi acquirere.*

Hleoƿ, *Cimbrice* hlyre, poetice *frater, ſocius, conſors,* & ſynecdochice *vir, homo*: ut paraphr. XLIII, 10. Næfre hleoƿ loƿa. æt edwihtan. æfre weorþeþ. feorh berendra. forht and acol. mon for metode. ðe him æfter. á ðurh gemynda ſped. mod ⁊ dædum. worde ⁊ gewitte. wíſe ðance. oþ hiſ ealdor gedal. oleccan wile, *nunquam diſcipulus* [vel *diſciplina vir inſtitutus*] *è viventium numero, probrorum* [i. e. *culpæ*] *magis timens metuenſque erat dei cauſa, utpote qui illi poſtea pro ſanctitate mentis, animo & officiis, verbo & intellectu uſque ad animæ* [*à corpore*] *divortium ſervire ſuper vellet.*

Feorh, *Cimbrice* fior, *Francice* ferah, ferahu, ferhu, ferh, *vita, anima, vis vitalis*; *Voluſpæ* ſtrophe 42, ſilleſt hann fiorve feigra manna. *ſaturatur vita morientium hominum.* Sic Paraphr. p. 5, 2. of ðam worhte ᵹod freolicu fæmnan feorh indyde ece ſaula. heo wæron enᵹlum ᵹelice, *ex qua* [*coſta*] *Deus fecit liberalem virginem vitâ inditâ & immortali anima, erant* [*Adamus & Eva*] *angelis ſimiles.* Sic harmon. evang. *Cott.* cap. XLVI, uuas iro libes ſcolo that ſia firio barn ferahu binamin ahtin ira aldras, *obnoxia erat morti, adeo ut homines animam illi & vitam eripiendi jus haberent.* Sic cap. XLVII. Ef hie that ᵹiquat hi that ſia quika lietin fridodi ira ferahe, *ſi hoc diceret, quod illi eam vivam dimitterent, & vita in pace fruentem.* ac lietun ſia ſtandan thar ena thar inne, endi im it utt thananan ᵹenᵹun ᵹram harda Iudeo liudi, en after odron, ant that iro thar eniᵹ ni uuas thes fiondo folkes thia iro ferahes thuo thero idis aldar laᵹio ahtean uueldi, *& ſiverunt illam ibi ſolam manere in domo, & inde exierunt crudeles Judæi ſingulatim alius poſt alium, uſque dum nemo inimicorum, qui fœminæ iſti vitam eripere vellent, ibi maneret.* & cap. L, ni uuitin uuerod Iudeono, that hier iſt betera rad barno ᵹihuilicon, that man hier enna man aldra biloſie, endi that hie thuru iuuua dadi drorah ſterabe furi thit folcſcipi ferah farlate than all thit liud uuerod farloran uuerthe, *nonne cognoſcitis ô Judæi quod multo melius ſingulis futurum eſt, ut unus vitam amittat, & per facinora veſtra moriatur, & animam perdat, quam ut univerſus hic populus perdatur.* bithiu hie ſo uuar ᵹiſprak biſcop thero liudio huo ſcolda that barn alla irmin thiod mid is enes ferhu mid is libu aloſean, *quamobrem ſacerdos populi adeo vere prædixit, ut vir ille miſerum omne humanum genus cum ſuâ ſôlius anima cum vita ſua redimeret.* Sic cap. XXII, thoh ſia hebbean iuuues ferhes ᵹiuualdo, *quamvis habeant in vitam veſtram poteſtatem.*

Ƿyrde *Fata, Parcæ.* Ða hit forhæfed ᵹewearþ þ hie ſædon ſwefn cyninᵹe ƿyrda ᵹerynu, *dum prohibitum erat, quo minus ſomnium & fatorum ſecreta regi oſtenderet,* Paraphraſeos p. 78, 10. *Francice,* uurdi eſt *Fatum, Parcæ.* harmon. evang. *Cott.* cap. XLI, thuo quamun ok uurdi ᵹiſcapu them odaᵹen man orlaᵹ huila, *tum Parcarum decreta & fatale tempus ad divitem venerunt.* [1] *Cimbrice* urdreſt, nomen unius *Parcarum*; alterius, verdande; ut tertiæ, ſkuld. Hinc in *Duglaſſiana Virgilii* verſione, *Fata* ſemper redduntur **werdes**: ut,

Thar war hir armes, and here ſtude eik her chare;
This goddes ettled, gif werdes war not contrare,
This realme to be ſuperior and maiſtreſs, &c.

Virgilius : ———————— *Hic illius arma,*
Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, jam tum tenditque fovetque.

Hleoƿ, hleoƿþ. *Cimbrice* **hle** vel **hlie**, *locus à ſole ventove immunis, umbra, umbraculum*; & per tranſlationem, *refugium, aſylum, hoſpitium, domus.* Sic Paraphr. p. 53, 5, ða to fotum Loth. ðam ᵹieſtum hnah. ⁊ him ᵹeorne bead. reſte ⁊ ᵹereorda. ⁊ hiſ recedeſ hleoƿ. ⁊ ðeᵹnunᵹe, *tum Lotbus ad genua hoſpitum procumbens, magnopere eos obteſtatus eſt, ut apud ſe cœnare & pernoctare dignarentur, & ſuæ domus hoſpitium & officia æquo animo acciperent.* Sic p. 59, 4, he wæſ leof Gode. forþon he ribbe. ᵹeſeliᵹ dreah. and hiſ ſcippende. under ſceade ᵹefor. hleoƿ feþrum ðeaht. her ðenden lifde, *charus erat Deo* [Abrahamus,] *quamobrem pace beatus vitam egit, & ſub umbra Creatoris ſui peregrinatus eſt, dum* [2] *hic vixit,* [3] *refugio illius pennarum tectus.* Plura habes exempla. p. 64, 22. 89, 24.

Miſſare, ut ſupra in Frod, *ſemeſtre ſpatium, anni dimidium.* & ſynecdochice, *annus. Cimbrice* **miſſere**: ut **Harvarar Saga.** capite XI, pagina 131, **a Þeim miſſerum ol Suafa ſon Þan Hlaudur hiet,** [4] *in ſemeſtri ſpatio Suafa peperit filium, qui Hlaudurus vocatus erat.* Sic in *Aræ* multiſcii ſchedis. p. 2. **fra miſſeris tali,** *de anni computo.* Sic in **Gautrijks Saga.** ut, **ſitter Rolf k. i SuiÞiod mid mikili gledi, oc frijdi Þau miſſeri,** *regnavit Rolfo rex in Suecia cum magno gaudio ac pace aliquot annos.*

Lind, *vexillum, labarum, inſigne militare,* per metonymiam materiæ à [5] lind, *Cimbrice* **lind,**

---

[1] Vide *Voluſpæ* ſtrophen 19. & *Gudmundi Andreæ* in eam notas. vide etiam Eddæ *Snorronis* Mythol. 15. [2] *In terris.* [3] *Sub alis divinæ majeſtatis.* [4] Id eſt *intra.* [5] Legitur hoc nomen in *Satyrographo*: ut, **And under a lynde on a land leaned I a ſtounde.**

tilia

tilia arbor. *Voluſpæ* ſtrophe 45. *Steph.* Hrymur ekur auſtann heffut lind, *Hrymur aurigat ab ortu, levat vexillum.* & non reddendum ut *Steph.* reddit: *intumeſcit aqua.* Sic Paraphr. p. 45, 5. ðara ðe he wiste. þ meahte wel æghwilc. on fyrd wegan. sealwe linde, *quorum bene novit unumquemque in exercitu vexillum album portare poſſe.* Sic p. 68, 11. hwonne ſiþ-boda. sæ-stream-um neah. leoht ofer lindum. lyft-edoras bræc, *quando* [1] *lux, expeditionis dux, prope mare ſupra vexillum æthereas domos perrupit.* Sic in carmine cap. XVII Hervar. Sag. ut, breſta mun adur broder i blichuita lind, oc kalldur geir koma vid annan, oc margur gunni i gras hnigga, adur eg Tirfing i tuent deile, mun Peir Humlingur halfan arf giefa; *deficiet prius frater, & frigida tela convolabunt circum vexilla candore nitentia, & multi milites ceſpitem rodent; prius Tirfingum [gladium] in binas partes diſpartiam; quàm dimidium hæreditatis tibi dedero.* Sic etiam p. 69, 11. hofon here cyste. hwite linde. segnas on sande, *levarunt milites delecti alba vexilla, ſigna in littore.* Vexillum etiam dicitur lindcroda. i. e. *tiliæ germen* vel *ramus*, p. 44, 7. wurdon Sodom-ware. ȝ Gomorre. goldes-bryttan. leofum bedrorene. æt ðam lind-crodan, *Sodomæ & Gomorrhæ reges ſuis hominibus orbati ſtabant ad vexilla.* Sic in fragm. *Judith.* beraþ linde forþ, bord for breostum. ȝ byrn-homas, *vexilla, clypeos & loricas efferunt.* stopon heaþorincas beornas to beadowe bordum beþeahte hwealfum lindum, *principes viri, duceſque clypeis tecti, & ſinuantibus vexillis profecti ſunt ad bellum.*

Beorn, beorna, *vir primarius, ſatrapa, princeps, nobilis, in ſuo ſtatu & dignitate antecellens, heros, dux:* & per ſynecdochen generis pro ſpecie apud poetas frequentiſſimam, *vir, homo, maſculus.* Exempla habes benè multa in *Somneri* Lexico è paraphraſte deprompta, quibus iſtud addam ex Fragmento hiſt. *Judithæ.* Beornas stodon ymbe hyra ðeodnes træf, *ſatrapæ circumſtabant imperatoris ſui tentorium.* Et chron. *Sax. Gibſ.* An. DCCCCXXXVIII. Æþelstan cyning beorna beah-gifa, *Æthelſtanus rex, princeps, monilium largitor.* Quoad vocis hujus derivationem, petenda videtur à *Cimbrico* beorn, biorn, bearn, biarn, *urſus*, qui ob bellicam virtutem apud ſeptentrionales gentes, ferarum eſt princeps; vel forſan per ſynecdochen ſpeciei pro genere, ab heroibus & principibus viris, qui ſe *Beornar*, ſcil. *Urſos* vocatos voluerunt. Apud gentes enim boreales præſtantiſſimi quique, & fortiſſimi viri honorificum ſibi duxerunt ferarum, URSI præſertim ac LUPI, nominibus inſigniri. Hinc in hiſtoriis iſtarum gentium tot nobiles & primarii viri, qui *Beorn*, *Biorn*, *Ulfur* vel *Wulfur* nuncupantur. In *Aræ* ſchedis celebrantur Ketil=Biorn, *Ketilli filius.* Biarn=hartur, unde *Latinum Bernhardus*, i. e. *Urſus fortis.* Ibi etiam legitur de morte *Godrodi* cujuſdam magni Bearnar ſonar, i. e. *Beornonis filii*; & de *Beornone* quodam, qui vocabatur Biarn hinn ſpaci, i. e. *Biorno ſapiens.* Omnium autem, qui hoc nomine gaviſi ſunt, maxime celebratur *Suecicus* ille heros è regio ſtemmate oriundus, Beorn vel Biarn vocatus; quem rex *Sueciæ Eiricus* [2] propter fortitudinem & ferociam ſuam Styr=Biorn, *Styrbiornonem*, i. e. *bellicoſum urſum* cognominavit. ſive igitur per metaphoram poetis *Saxonicis* uſitatam; ſive per ſynecdochen ab inclyto & inſigniſſimo iſtius nominis heroe, ad heroem & principem ſignificandum Beorn vel Biorn transfertur; ſive denique heroem ſignificat, quod heroibus & magnatibus tam commune nomen erat; perſuaſum mihi eſt *primarios viros* & *duces*, ab iſto Beorn vel Biorn, Beornas apud *Saxonicos* poetas vocari.

Manlic, monlic, *emphatice* manlica, monlica. *Goth.* 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺, 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺, *Marc.* XII, 16. *Cimbrice* mannlyka, monnlyka, *ſtatua, imago, effigies humana.* Voluſpæ ſtroph. 10.

Thar Motſogner er mæſtur vm ordenn	*Hic Motſognerus primas obtinuit,*
Dverga allra, enn Durenn annar,	*Inter nanos omnes, Durimus autem ſecundas,*
Their mannlykan morg vm giordu	*Qui nanorum multas fecerunt imagines,*
Dverga ur iordu ſem Durenn ſagde.	*Ex terra ſicut dixit Durinus.*

Sic in Paraphraſi p. 55, 17. Se monlica þ is mære spell, stille wunode ðær hie stræng begeat wite, *hæc ſtatua* [ſcilicet uxoris Lothi] *immota manſit, quæ hiſtoria celebris eſt, ubi grave ſupplicium eam occupavit.* Sic p. 78, 22. ðære burge weard anne manlican ofer metodes est gylde of golde gumum arærde, ut ſupra in Lum.

Wig *ſacrum*, tam *templum*, quam *idolum.* Paraphr. p. 79, 11. oft hie to bote. balde gecwædon þ hie ðæs wiges. wihte ne rohton, *præterea audaces dicebant, quod idolum nihili faciebant.* & l. 16. ðegnas ðeodne sægdon. þ hie ðære geþeahte wæron. hæftas hearan. in ðisse hean byrig. ða ðis [3] hegan ne willaþ. ne ðisne wig wurþigeon. *Regi* [Nebuch.] *thani dicebant, quod excelſi captivi in hac excelſa urbe ejus conſilii eſſent, ut neque ſimulacrum illud, neque idolum honorare vellent.* wig autem primario *ſacrum, conſecratum* ſignificat; unde idolum illud aureum, alias abſolute gyld dictum, vocatur wig-gyld, *ibid.* l. 2. hæþne ðeode wurþedon wig-gylde. unde

[1] Scilicet *præcedens noctu columna ignis.* [2] Enn adur enn Beorn for ut lande, gaf Eirekur kongur honum widur neſni af hardſeinge ſinne og ſtyriolld, og kallade hann Styrbiorn, *verum antequam Biorno regione excederet, dedit Eiricus rex ipſi cognomen à ferocia ſua & bello, vocavitque Styrbiornonem*, Hiſtor. *Styrbiornonis, Suecici* herois, extans in commentar. Chriſt. *Wormii* in *Aræ* ſchedas. [3] Forſan mendoſe: atque legendum, ut videtur, hergan.

ƿıʒ-bod, vel ƿı-bod, *altare*. ƿıʒ autem *Cimbrice* vœ, eſt *Gothice* 𐍅𐌴𐌹𐌷𐍃 vel 𐍅𐌴𐌹𐌷𐌰 emphatice; *Francice* wiho, *ſacer*, wihan; *Cimbrice* at veiga, *conſecrare*. Inde uuıh, *ſacrum templum*, in harm. evang. *Cott*. Qui plura vult, conſulat *F. Junium*, in 𐍅𐌴𐌹𐌷𐍃. & *Gudmundi Andreæ* notas, in veberg, *Voluſpæ* ſtroph. 52.

Oꞃleʒ, *fatum*, & in compoſitione *fatalis*: ut paraph. xliv, 19, ꞅe ꝥ oꞃleʒ ƿeoꞃc. ðam Ebꞃeıꞅcan. eoꞃle ʒecyþde, *vir qui fatale facinus*, vel *eventum Hebræo narrabat*. Hinc paraph. p. 50, 2, *Iſmael* vocatur oꞃleʒ-ʒıꝼꞃe, *fati* vel *mortis*, i. e. *cædis avidus*. Componitur autem vox ex *Cimbrico* vrð, vel *Francico* urdi, *fatum*, & leʒ, *Cimbrice* laug vel lög, *lex*. Inde euphoniæ gratia uꞃloʒ, & u in o mutato oꞃloʒ. occurrit vox in *Voluſpæ* ſtroph. 6. & in harm. evang. *Cott*. cap. lv, orlagıes uuord, *fati decretum*; & in cap. xli. ſupra citato, orloʒ huıla, *fatalis hora*. vide ſuprà, in ƿyꞃde.

Fæʒe, *moribundus, morti appropinquans, ad moriendum deſtinatus ac expoſitus fatis*; cui extrema Parcæ jam nunc fila legunt. *Cimbrice* feigur: ut in ſupra citato verſu *Voluſpæ*. filleſt þarn fiorve feigra manna, *ſaturatur vita expirantium hominum*. Sic in colloquio iſto inter *Giſſorum* & *Angantyrum*, cap. xix, Hervarar Sag.

Feltur er ydar fylke,	*Metuit veſter exercitus,*
Feigur er ydar viſir,	*Morti vicinus eſt dux veſter,*
Gnæfur ydar * gunnfani,	*In alto poſitum eſt vexillum veſtrum,*
Grammur er ydur Odin.	*Iraſcitur tamen vobis Odinus.*

Sic in fragm. *Judith*. ꝼæʒe ꝼꞃumʒaꞃaꞅ ꝼynd ꞅındon eoꞃeꞃe ʒedemed to deaþe and ʒe dom aʒon tıꞃ æt toꞃhtan, *hoſtes veſtri; principes fato moribundi ad mortem condemnati ſunt, & à Deo judicantur*. Sic paraph. lxxii. 16. laþe cyꞃmdon. lyꝼt up ʒeꞅƿeaꞃc. ꝼæʒum ꞅteꝼnum, *clamabant moribundis vocibus inviſi, uſque ad cœli nubes*. Sic iterum in fragm. *Judith*. ðæꞅ ꞅe hlanca ʒeꝼeah ƿulꝼ ın ƿalde ⁊ ꞅe ƿanna hꞃæꝼn ƿæl ʒıꝼꞃe ꝼuʒel ƿeꞅtan beʒen ꝥ hım ða ðeodʒuman ðohton tılıan ꝼylle on ꝼæʒum, *propter hoc gaudebant in ſylvis, quum famelicus lupus, tum famelicus corvus cadaverum in acie cæſorum avida avis, qui ex occidente ambo venerunt, eo quod credebant ſe deſtinatis cædi hominibus ſaturatos iri*. Sic in compoſitione ꞅleʒe-ꝼæʒe *ad cædem deſtinatus, cæde periturus*: ut, ꞅleʒe-ꝼæʒe hæleþ ꞅlæpe to-bꞃedon, *cæde morituri duces ſomnum protrahebant*.

Ᵹen, poetice ʒıen. *Cimbr*. quoque ſcribitur gen, *iterum, denuo*. Occurrit hæc vox *Voluſpæ* ſtroph. 25.

Gen geingu Reigen oll a tokſtola	*Denuo acceſſere Dii omnes tribunalia*
Gin-heilog God ————	*Sanctiſſima numina* ————

Sic Paraphr. p. xlvii, 14, ða ʒen Abꞃahame. eoꞃde ꞅelꝼa. heoꝼona heah cynınʒ, *tum iterum ſe oſtendit Abrahamo excelſus cœlorum rex*. Sic xlviii, 7, ʒıen ðe ꞅunu ƿeoꞃþeþ. beaꞃn oꝼ bꞃyde, *tibi denuo filius erit ex ſponſa natus*.

Yldaꞅ, eldaꞅ, *homines, viri*. ꞅe maʒo-ꞃınc ꞅceal. mıd yldum ƿeꞅan. Iꞅmahel haten *& eximius ille filius vocabitur apud homines Iſmael*, Paraph. p. 50, 2. Hinc ylda beaꞃn, yldo beaꞃn: ut, Paraphraſ. xii, 3, ꝥ ðæꞃ yldo beaꞃn. moꞅte onceoꞅan. ʒodeꞅ ⁊ yꝼeleꞅ, *ut ibi homines* [nempe Adamus & Eva] *eligerent bonum & malum*. alibi, ꝥ ƿæꞅ deaþeꞅ beam. ꞅe bæꞃ bıteꞃeꞅ ꝼela. ꞅceolde bu ƿıtan. ylda æʒhƿılc. yꝼeleꞅ ⁊ ʒodeꞅ, *hæc erat mortis arbor, quæ acerbis onuſta erat, ut † terra* [habitaculum] *& hominum quilibet ſcirent bonum & malum*. Sic p. liii. 19. æꞃ ʒe ꞅceonde ƿıþ ʒeꞅceaƿu ꝼꞃemman unʒyꝼꞃe yꝼel ylda beaꞃnum, *antequam abominabile in homines ſcelus contra naturam perpetretis*. Occurrit eadem phraſis *Cimbrice, Voluſpæ* ſtroph. 21.

Thar log logdu, þar lyff kuru	* *Hæ leges ſanxerunt, hæ vitam diſpenſarunt*
Allda bornum. ————	*Mortalibus.* ————

& in harm. evang. *Cott*. cap. iv, thıe ſcal Heland to naman eʒan mıd eldıon, *qui Jeſum nomen habebit inter homines*. Sic cap. vi, thoh hıe ſi cunınʒ oðar all erðun endı hımıles endı oðar eldı barn uueroldes uualdand, *& ſi ſit rex totius terræ, & cœli, & dominus hominum, qui in mundo ſunt*. Sic cap. xiii, nı muʒun eldıu barn, quat hıe enuualdeꞅ brodes lıudı lıbbean, *non poterunt, inquit ille, homines ex ſimplici pane vivere*.

---

* Vox compoſita videtur ex *Cimbrico* vel *Scandico* gunn, *prælium*, & fani, *Sax*. ꝼana, *vexillum*. Inde apud *Anglo-Saxones*, ʒuþꝼana, *vexillum militare, labarum*. At *Verelius* reddit gunnfani, *Suecice* konung *regem* i. e. *belli dominum*; à gunn, & fan, *dominus*, quod apud boreales *Gothos* in communi uſu non erat; penes tamen lectorem ſit judicium. præterea notetur, quòd ut munne *os, oris*, apud *Anglo-Sax*. eſt muþ, à *Gothico* 𐌼𐌿𐌽𐌸𐍃; Sic gunn, *bellum, prælium*; *Sax*. eſt ʒuþ; & utrumque forſan à 𐌲𐌿𐌽𐌸𐍃, quod, ut par eſt credere, apud auſtrales *Gothos* in communi uſu erat. † Alias *ambo*, ſcilicet Adamus & Eva. * Scilicet *Parcæ*.

Oꞃ,

Or, ord. *Cimbrice* **ar.** n. g. in compoſita declinatione **ard,** *initium, principium, quod primum eſt, origo. Voluſpæ* ſtroph. 3. **ar var allda, Þa ymer bygde,** *principium erat ſeculorum, cum Ymerus habitavit*, vel potius,* *ædificavit.* alias, **ar var allda, Þa ecke var,** *principium erat ſeculorum cum nihil extaret.* Sic in verſione interlin. evang. *Cott.* or ꝛ frumo ſerceo ðar, *initium dolorum hæc.* Marc. XIII, 8. Sic initium harmon. evang. *Cott.* inſcribitur OR EVANGELIUM. Sic etiam *Gregor.* Paſtoral. XLIX, 4, gebid mid ðære anſware, oð ðu wite ðæt þin ſpræc hæbbe ge ord vel or ge ende, *differ reſponſum, uſque dum noris ſermonis tui initium & finem.* Sic paraphr. LXXVIII, 1, gif ðu hir æfort ne meaht. or areccan, *ſi tu ejus principium narrare non potes.* Sic quoque in paraphraſi legitur ord & ende, bis terve. ſpeciatim p. LXXVIII, 16, ðatte ſona ongeat. ſwiþmod cyning. ord ⁊ ende. ðær ðe him yfed wæs. *adeo ut ſtatim magnanimus rex principium & finem intelligeret ejus quod ei oſtenſum* [in ſomnio] *erat.* Sic p. XVII, 19. vocatur *Adamus* ord moncynnes. & p. 30, 1, folc-mægþa cyning ⁊ æþelinga ord. *Cain* quoque vocatur ord bana, *primus homicida.* Gudm. *Andreæ, Stephanides* & *Verelius Cimbricum* **ar** abſciſſum putant à *Græco* ἀρχὴ, ab eoque derivandum putant ÆRA *Latinum. Junius* quoque in obſervationibus in *Willeram.* p. 248, cognationem notat inter *Saxonicum* ord, & *Latinum ordiri* & *ordium.* ord tamen *Cimbricum* eſſe conſtat à nomine compoſito **ard,** plane ut or à ſimplici **ar,** vel ut ſeld & ſele, *aula,* à *Cimbrorum* **ſæl** vel ſel, in compoſita declinatione **ſæld, ſeld.**

Aldorlege, vel ut forſan ſcribi debet, ald-orlege, *fatum.* ge me ſægdon. ⁊ ꝥ gecwædon. ꝥ ge cuðon. mine ald-orlege. ſwa me æfter wearþ, *mihi dixiſtis & declaraſtis, quod noſceretis ſeculi mei fata, & quod mihi eventurum eſſet,* Paraphr. LXXVIII, 4. Orleg autem, vel ut alias ſcribitur orlæg, eſt quod *Cimbrice* **orlog,** *fatum.* Sic *Voluſpæ* ſtroph. 16, **ſundu —— Ask og Emblu orlog lauſa,** *invenerunt Aſcum & Emblam* [vel virum & fœminam] *ſine fatis.* Hinc *Gudm. Andreæ* in locum: [1] **orlog,** *fatum,* ab or vel **ar,** *primordium,* & **log,** *leges,* quaſi *cujuſlibet lex.* Hinc ſtrophe de tribus Parcis additur, **Þær log logdu Þær [2] log kuru, Allda bornum,** *hæ leges poſuerunt, hæ leges elegerunt ſeculi filiis.* inde iterum *Gudm. Andreæ, Nota quam manifeſte hic ponitur vox* **orlog** *pro* fatis; *quibus ego addo; nota quam manifeſta eſt cognatio inter* **log allda bornum** & **aldorleg.** Hinc Eddæ *Sturl.* Mythol. XII. **og beid Þa at dæma med ſier orlog manna,** *juſſit, ut ſecum judicarent fata hominum.* Sic etiam *Daniel* ad *Balthaſarem.* Paraphr. p. XCI, ac ðe unceapunga. orlæg ſecge. worda gerynu. ða ðu wendan ne miht. *ſed tibi gratis oſtendam fatum, verborum myſteria; quæ tu avertere non poſſis.* Orlæg etiam ſignificat *cædem, bellum, prælium, contentionem;* ut in Paraphraſte de *Iſmaele,* p. 50, 1, ſe mago winc ſceal. mid yldum weran. Iſmael haten. ſe byþ unhyre orlæg giffre wiþer-breca, *puer ille fortis erit, & à majoribus Iſmael vocabitur: indomitus hic erit, belli cupidus adverſarius.* Sic p. XXII, 18. byþ gemæne incrum. orleg niþ. á ðenden ſtandeþ. woruld under wolcnum, *inter vos ſemper erit fatalis, vel bellica malevolentia, dum mundus ſub æthere extabit.* Sic etiam Pſalm. LXVIII, 32. bibl. *Iſland.* **ſundur dreiff Þu folked ſem giarnan vill hafa orlog.** *diſſipe gentes, quæ bella vel fatalem cædem volunt.*

Benn, *homo.* in ſecundâ parte Eddæ *Snorronis* inter hominis appellationes **bænn.** Paraphr. p. LXXXIV, 14, wæron ða benne forþburnene. ðe him on banum. lagon laþ ſeaþo. leoda cyninges, *tum odioſi homines, ſatellites regis, qui ligna poſuerunt ad eos interficiendos, combuſti peribant.*

Regn, *vox poetica.* bis legitur in *Voluſpâ* **reiginn** vel **reginn.** I. in ſtrophe 12, **Nu hef eg dverga reiginn oc radsvidur riett vmtallda,** *nunc ſunt à me nanorum virtutes, & in conſiliis prudentia rite enumerata.* ita *Steph.* II. in ſtroph. 6. **Þa geingu Reiginn oll a rokſtola gin heilog Goð,** *tum petebant Dii omnes tribunalia, ſacroſancta numina.* Scribitur etiam **ragn, rægn** & **regn**: ut in **ragna rockur,** *crepuſculum deorum,* ſive *ultimus cataclyſmus univerſi;* de quo vid. Mytol. XLVIII. Eddæ *Snorronis.* Βελευτὴς, *Marc.* XV, 43, Latine *decurio* redditus, *Gothice* vertitur 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐌴𐌹𐍃. & *Luc.* III, 1. ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου, 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽𐌳𐌹𐌽 𐍀𐌰𐌿𐌽𐍄𐌹𐌰𐌿 𐍀𐌴𐌹𐌻𐌰𐍄𐌰𐌿. Sic *Luc.* II, 2. 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽𐌳𐌹𐌽 𐌺𐍅𐍂𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐌰𐌿, *præſidente vel præſide Cyrenio.* Hinc conſtat 𐍂𐌰-𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽 ſignificare, *præſidere, præpollere, præeſſe, eſſe præfectus, eſſe dominus* vel *princeps.* Inde, me judice, ſic verti debet prius exemplorum ſupra citatum. *Nunc ſunt à me Nanorum præſides & conſiliarii* vel [3] *rectores rite enumerati*: & poſterius ſic, *tum principes omnes ſacroſancti* [i. e. dii majorum gentium] *tribunalia petebant.* Inde in Paraphraſte *fures improbi,* & *regnorum raptores & direptores* vocantur regn-ðeofas. LXXIV, 6, murnaþ on mode man-hus witon ſæſt under foldan. ðær biþ fyr and wyrm. open ece ſcræf. yfela gehwilces. ſwa nu [4] regn-ðeofas wice dælaþ. yldo oððe ær deaþ, *omne genus ſcelera lamentantur illi animis fixi in domo ſupplicii, ubi ignis & ſerpens, ſpelunca æterna patens; tametſi fures dominantes* [improbi] *ad ſenectutem uſque extremam regna diſtribuunt, vel regiones largientur.* i. e. *tametſi dominantes fures uſque ad mortem regnabunt.* Sic harm. evang. *Cott.* XIX, huand it rotot hier an roſte endi regin thiobos forſtelat, *quoniam hic conſumitur ærugine, & fures furantur.* Sic cap. LXIV. lag thar oc an bendion an thero burg innan en ruob regin-ſcatho, *jacebat ibi vinctus in urbe latro, princeps latronum* vel *famoſus latro.* Sic cap. LXV, *milites* qui de *Chriſti* tunica inconſutili ſortiebantur,

---

[1] Vide aliam derivationem ſupra in orlog.
[2] Alias **lyff** *vitam.*
[3] *Cimbrice* enim **at ræda** eſt *regere.* **eg ræde,** *rego.*
[4] Alludere videtur poeta ad *Danos* per *Angliam* olim graſſantes.

vocantur quoque reginſcathon. Sic cap. XLII, *decretum divinum* dicitur reginu giſcapu, ut metod giſcapu, cap. XXVI. & XLIII. *duo cæci* qui vocibus canoris à *Chriſto* prætereunte, ut oculos ſanaret, petebant, vocantur regini blindon i. e. *inter cæcos principes*, vel *maxime cæci, oculis prorſus capti*. Sed non tantum vocabulis & phraſibus *Scaldorum* utuntur *Anglo-Saxonum* poetæ, verum etiam ad eorum fabulas & hiſtorias mythologicas alludunt. Supra oſtendimus in Ƿýrde, *fata*, Paraphraſten ad parcas Eddicas plane reſpexiſſe; & auctôr additamenti ad paraphraſin, quiſquis ille fuit, poeta eximius, in deſcribendo *Tartaro*, in quem Deus Satanam cum angelis præcipitaverat, plane alludit ad viperinam illam *Scaldorum* Gehennam, quam *Snorro* mythologia ſuæ Eddæ XLIX, ſic depingit. [1] *Multæ tum manſiones bonæ ſunt, multæ etiam malæ: ſed poſt hæc eventa, optimum erit in cœlo manere, ubi nectar generoſiſſimum abunde ſuppeditatur iis, qui eo delectantur in aula, quæ Brymer appellatur, quæ in* Okolno *ſita eſt. Suavis eſt hæc aula, & in* [2] *montibus voluptatum ſita eſt, fabrefacta ex rutilante auro, quod Sindri vocatur. In hujus aulæ manſionibus boni juſtique habitabunt. In* [3] *Na-ſtrandis vero aula eſt magna & mala, cujus fores Boream ſpectant. Hæc tota contexta eſt ex* [4] *tergis ſerpentum, quorum capita introrſum ſpectant, & virus ſufflant, ita ut amnes veneni per aulam decurrant, in quibus vadant perjuri & homicidæ: ſicut dicitur.*

Sal veit eg ſtanda	*Aulam novi ſtare*	Sa er vndenn ſalur	*Hæc eſt aula contorta*
Solu fiærre	*A ſole remotam*	Orma hryggium;	*Ex ſpinis ſerpentum;*
Na-ſtrandum a,	*In Naſtrandum,*	Skulu Þar vada	*Illic vadabunt*
Nordur horſſa dyr,	*Ad boream ſpectant fores,*	Thunga ſtrauma	*Per Stygia fluenta*
Falla eitur dropar	*Illabuntur veneni guttæ*	Menn mein-ſuarar,	*Homines perjuri,*
Inu vmm liora.	*Per feneſtras.*	Og mord-vargar.	*Et homicidæ ſicarii.*

In iiſdem vere verbis & verſibus pingitur hæc viperina Gehenna in *Voluſpa*, ſtroph. 37, 38, 39. in [4] quam *Gunnarum* projici mandavit rex *Atla*. Mythol. LXXV. & ad quam non uno in loco manifeſte alludit toties ſupra citatus poeta *Chriſtianus* in proſopopœa Satanæ ad ſocios in Tartaro concionem habentis: ut, p. 93, 19. Nagan ƿe ðær heolstres. ꝥ ƿe us gehydan magon. in ðissum neoƿlan genipe. her is nedran sƿeg. ƿyrmas [6] geƿunade, *non poſſidemus hanc ſpeluncam, ut in hac abyſſo nebuloſa nos abſcondamus, ubi eſt colubrorum ſibilatio & viperarum manſio*, vel *habitaculum*. Sic p. 94, 7. sƿa se ƿerega gast. ƿordum sæde. his earfoþo. ealle æt some. ne: fah in fyrnum fyr leoma stod geond ꝥ atol scræf. attre geblonden, *ſic dixit malignus ſpiritus vel in igne hoſtis, ſuis, qui triſtes convenerant, dum flammans ignis veneno mixtus per totum fœdum antrum ardebat*. & paulo poſt; hƿilum nacode men. [7] ƿinnaþ ymb ƿyrmas. is þes ƿindiga sele. ealle inƿeard. [8] atole gefylled, *nunc vero ſerpentes nudos homines circumcingunt, totaque hæc ventoſa aula eſt ſanie repleta*. Sic etiam p. 98. 9. vocatur Satanæ habitaculum, flor attre ƿeol, *pavimenti vortex venenoſus*, vel *pavimenti venenoſi vortex*. & paulo poſt; ðær is ƿom ⁊ ƿop. ƿide gehered. ⁊ gristbitunge. ⁊ gnornunge mecga. nabbaþ ƿe to hyhte. nymþe cyle ⁊ fyr. ƿean ⁊ ƿitu. ⁊ ƿyrma ðreat. dracan ⁊ næddran. ⁊ ðone dimman ham, *ubi horror, & ploratus, & ſtridor dentium, & gemitus ſociorum late audiuntur: nihil habemus ſperare, niſi frigus & ignem, mæſtitiam & ſupplicia, viperarum cœtum, baſiliſcos & colubros & tenebroſum hunc locum*. Hæc ad orcum Eddicum vel *Scaldorum* infernum reſpiciens poeta noſter; qui in hac ſuâ inferorum deſcriptione omnes poetas quum *Græcos* tum *Latinos* longe ſuperat: *Miltonoque* noſtro, optimo poetæ, ſed peſſimo civi, qui in carmine vere rhythmico, quod inſcripſit **Paradiſe loſt**, tartarum & cacodæmonum mores depinxit, æquandus, me judice, ſi non anteferendus. Sic in fragm. *Judith*, de *Holoferne* decollato, læg se fula leap gesne beæftan gæst ellor hƿearf under neoƿelne næs. ⁊ ðær geniþerad ƿæs susle gesæled. syððan ƿyrmum beƿunden. ƿitum gebunden. hearde gehæfted in helle bryne æfter hinsiþe ne þearfe. he hopian no ðystrum forþylmed þæt he ðonan mote of ðam ƿyrm sele. ac ðær ƿunian sceal aƿa to aldre butan ende forþ in ðam heolstrum ham hyht ƿynna-leas, *jacebat impurus truncus, ſpiritus vero remeabat, alio abiens ſubter barathrum non habens fundum, eóque damnatus ſulphuri erat traditus, dein ſerpentibus æternum involutus, & ſuppliciis vinctus arcte cuſtoditus fuit in inferni igne. adeo ut poſt mortem fruſtra ei ſperare eſſet, ut tenebris liberatus inde ex aula viperina exiret; ſed ibi ſemper manebit in ſecula infinita, in voraginoſâ illa domo, quam* ƿinna-leas *vocant*. i. e. *acherontem*.

Huic autem à *Scaldis* deſcripto Tartaro vel Gehennæ, operæ pretium erit annectere & *cœli* apud illos deſcriptionem in verbis *Snorronis Latio* donatis, Mythol. XV. *In auſtrali cœli cardine, palatium eſt omnium ornatiſſimum & ſole clarius, quod vocatur* **ſimle**. *hoc, deſtructis cœlo & terra, manebit, & in eo habitabunt viri boni & juſti in ſecula ſeculorum.* Sicut in *Voluſpa*, ſtroph. 58 dicitur.

---

[1] Scil. poſt mundi conflagrationem. [2] A inde ſiollum. [3] Id eſt *in cadaverum littoribus*; tropice vero, *in mortuorum terris* vel *regionibus*. [4] Or orma hryggum. [5] Gunnare liet hann kaſta i ormagard, *Gunnarum projici juſſit in carcerem viperinum*. [6] Forſan mendoſe pro geƿunede. [7] Conjecturæ ſi ſit locus, ƿindaþ forſan eſt vera lectio. [8] Id eſt atore.

Sal

Sal veit eg ſtanda ſolu fegra
Gulle þaktan i Gimle;

Than ſkulu dygvar drottar byggia
Ogum alldur daga ynder niota.

Palatium ſtat clarius ſole
Auro tectum in Gimle;

Illud colent integri vitæ,
Et per omne ævum voluptate fruentur.

Sed præter voces ex Eddicis fabulis depromtas, & aliæ occurrunt *Cimbricæ* originis, apud *Saxonicos* poetas: iſtiuſmodi nonnullæ ſupra cum Eddicis miſcentur. plures hic ſequuntur, quas raro aut nunquam invenies in purâ ſcriptorum ſoluta oratione. Hujuſmodi ſunt herra, & per epentheſin poeticam metri cauſa hearra, *Francice* herro, *dominus*, quod * innumeris vicibus occurrit in paraphraſi.

Cræft vel craft, *Cimbrice* kraptur, *Francicè* craft, *poteſtas*, *potentia*: ut paraphr. VII, 2, 4. ðuhte him ſylfum. ꝥ he mægin ⁊ cræft. mære hæfde ðonne ſe halga god habban mehte. *putabat ſe majorem potentiam & poteſtatem habiturum, quam ſanctus Deus habere poſſit.* ðohte ðurh his anes cræft. hu he him ſtrenglicran. ſetol geworhte, *cogitabat, ut per ſuam ſolius potentiam, ſibi præſtantiorem cathedram fabricaret.*

Hæle, *Cimbrice* halur, *vir egregius*, & hæleþ. in ſenſu ſpeciali, *vir ſtrenuus, ob res geſtas clarus, heros, dux*, & per metonymiam ſpeciei pro genere poetis communem, *vir omnis ſtatus & dignitatis.* verbalia ſunt ambo, ut mihi videtur, à *Cimbrico* at hæla, *laudibus evehere, commendare.* Boitius ſe hæle hatte, *hic vir Boetius vocatus erat*, metrorum *Boeth.* verſiones *Cott.* p. 151. Sic in iſta ſtrophe, cap. 5. Hervar. Sag. p. 68, Ganga haler hrauſter af herſkipum tolf ſaman, XII *viri fortes ex navali exercitu ſimul deſcendunt.* Sic paraphr. VII, 13, ða ne willað me. æt ðæm ſtriþe. geſwican hæleþas heardmode, *heroes fortes, qui nolunt me in prælio relinquere.* Sic XVIII, 6, Hæleþa forlor, *hominum perditio.* Si plura requiris exempla, conſulas velim paraphraſten in p. XXVIII, 4. XLVII, 11. LVI, 21. præter alia multa, quæ reperies in calendario, fragmento hiſt. *Judithæ*, & metrorum *Boethianorum* verſionibus *Cotton.* p. 156. 157. 161. 168. 182. 193. Sic harm. evang. *Cott.* cap. I. habda im uualdand god them helithon an iro herton helagna geſt faſto biſolhan, *dominus deus viris iſtis ſanctum ſpiritum firmiter commiſerat.* cap. V. hiet man that all thia elilendiun man iro uodil ſuohtin elithos iro hand mahal, *mandatum eſt, ut omnes peregrini homines peterent ſuam patriam & urbes.* So ima ſcolda geldan gihuie helitho fan is habde, *prout quiſque pro ſuo capite ſolvere deberet.* cap. VI. helithos giſpracun, *homines loquuti ſunt.*

Hyge, *animus, mens, cogitatio, affectus.* *Cimbrice* huge & hugur. *Francice* hugi, hiugi. paraphr. p. 9. 3. Satan maþelode. ſorgiende ſpræc. ſe ðe helle forþ. healdan ſceolde. gyman ðær grundes. wæs ær godes engel. hwit on heofne. oþ hine his. hyge forſpeon. ⁊ his ofermetto. ealra ſwiþoſt. ꝥ he ne wolde. wereda drihtnes word wurþian, *Satanas concionem habuit, dolenſque locutus eſt*, vel *Satanas concionem habuit mæſtam; hic qui deinceps infernum regere debebat, & iſtius ditionis fore curator, non ita pridem Dei angelus erat ſplendens* [vel innocens] *in cœlo, donec maxime omnium animum ſuum adeo extulit & arrogantiam, ut nollet domini exercituum dicto obedire.* Sic ibid. l. 25. ſwa ic wat he minne hyge cuþe, *ſcio enim quod cogitationem meam novit.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. IV, thuo uuarth thes uuibes hugi after them arundie all gihuorban an godes uuilleon, *tum virginis animus nuntiis dictis totus converſus erat in Dei voluntatem.* ni lat thu thinan hugi tuiflan, *ne ſinas mentem tuam dubitare.* cap. VI, oft uuarahta hie thar lof gode mid hluttro hiugiu, *ibi ſæpe laudavit Deum cum puro animo.*

Gegenge [à *Cimbrico* geingur, *bene procedit, ſuccedit, evenit*; unde geinge, *ſucceſſus bonus, quod ſecundo numine fit.*] *quod felix fauſtumque ſuccedit.* Ac unc gegenge ne wæs ꝥ wit himi on ðegn-ſcipe ðeowian woldan, *ſed non ita nobis fauſte feliciterque evenit, ut in ſatellitum* [Thanorum] *dignitate ei ſervire contenti eſſe poſſemus.*

Þingan, *concionem habere, perorare, loqui, forum celebrare*; *Cimbrice* at þinga. Him ða brego engla godſpedig gaſt gean ðingade, *tum ei rex angelorum ſpiritus benigniſſimus concionans reſpondet.*

Dogor, *Cimbrice* dagur, *dies.* Ece drihten ofer us geſtod and gebleſſode bilewitne heap dogra gehwilcne, *præſidebat nobis, & quotidie benedicebat innocentium cœtui æternus dominus.* Sic in Calendario, ðær embe ehta ⁊ nigon dogora, *hinc XVII diebus.* & in fragm. *Judith.* ꝥ wæs ðy feorþan dogore ðæs þe Iudith hine gleaw on geþonce ides ælf-ſcinu æreſte geſohte, *hoc evenit quarto die, ex quo ſagax Juditha mulier nymphææ* [vel ſemideæ] *formæ primum illum conſulto quærebat.*

Hræw, *Cimbrice* hræ, *Francice* hreu. Land dryrmyde deadra hræwum, *terra mœſta fit mortuorum cadaveribus.* Sic harmon. evang. *Cott.* cap. XLIX. thuo hiet thie helago criſt andlucan thia hlea that hie moſti that lik ſehan hreu ſcauuoian, *tum ſanctus Chriſtus jubebat ſepulchrum aperiri, ut corpus* [Lazari] *videret, & cerneret cadaver.* Sic in capite XXVI. harm. *Cott.*

* Lector dignetur conſulere *Cædm.* pag. VI, 24. VII, 7, 13. XVI, 20. XVII, 7. XIX, 10. &c.

ſaun ſia thar enn hreo dragan liflosan lichamon, *videbant ibi cadaver trabi, corpus vitæ expers.*

Grindle. *Cimbrice* **grind,** *clathrum, crates. Snorr.* Mythol. XXXIX, **og var da a vollum nockrum til grind fyrer hlydum,** *& à certa diſtantia clathrum ante fores poſitum erat.* **Þor gieck a grindena og fieck ei upploked,** *Thorus impetum faciens in cratem, aperire nequiit.* Sic Paraphr. p. 9, 24, inquit *Satanas,* lygaþ me ymb heardes irenes hate geslægene grindlas greate, *circumcludunt me ingentes crates ex duro ferro candentes percuſſæ.*

Scid. *Cimbrice* **skie,** *fio, factus ſum,* ab infinitivo **at skie,** *fieri, evenire, contingere.* **Þa skier Það allt i epter liikingum,** *in parabolis omnia fiunt,* Marc. IV, 11. **oc Það skal ydr skie,** *& fiet vobis.* Joh. XV, 7. Sic paraphr. p. 36, 22, ða him cwealm gesceod. se mago wæsra. mægþe winne. domas sægde. oþ þ his dogora wæs. rim aurnen, *cum ille mortuus erat* [Cham] *filius* [Chus] *præfuit genti ſuæ, uſque dum numerus ſuarum dierum expletus erat.* Sic & p. LXXXIX, 19, wæs Balþazar. burga aldor. weold wera rices. oþ þ him plenco gesceod. oferhyd egle, *Balthaſar erat urbis rex, gubernans regnum, donec ei accidit inſolentiæ & ſuperbiæ malum.* Sic p. 26, 16, Inquit *Lamech* ad uxorem, micel æfter mane mine sceal suiþor. mid grimme gryre. golden forþan. fyll and feorh-cwealm. ðonne ic forþscio. *poſt magnum hoc facinus meum, cædes & interfectio cum atroci horrore mihi graviter rependetur, quum mortuus ſim* vel *fuero.* Ut enim forþgewitan & forþfaran, ſic forþscian *mori* ſignificat.

Ond, *Cimbrice* * **ond,** *anima, ſpiritus.* ða he ðas woruld ofgeaf. ond Geared þa. gleawum læfde. land and leodweard. leofum wince, *tum veneranda anima mundum hunc derelinquens, terras & dominium gnaro & dilecto viro reliquit,* paraphr. XXVIII, 10. Hinc derivatur **aynd** vel **end,** quod *Scotis* eſt *anima, ſpiritus.* ut conſtant ex his verſibus *Gaweni Douglaſii:*

That arrow ſmate him right in at the hals bone;
The lopperit blude ſtoppit his aynd anone,
And cloſit in of life the tender ſprete.

Virgilius: —— *Hæſit ſub gutture vulnus, & udæ*
Vocis iter tenuemque incluſit ſanguine vitam.

And thare withall the naturall hete outquent,
And with ane puft of end the life forth went.

Dilapſus calor, atque in ventos vita receſſit.

Hleoþ, *jugum montis. Cimbrice* **hlid,** *latus clivi* vel *latus montis.* paraphr. XXXIII, 15. wæron steap hleoþo bewrigen mid wætrum, *prærupta montium juga aquis tecta erant.* vide hlioþ, infra.

Þrage, *diurnans, diu idem vigens, manens, perennans;* & adverbiaſcens, *diu, longum.* à *Cimbrico* **Þrauge,** *diurnatio;* at **Þrauga,** *diurnare, continuare, diu in eodem ſtatu florere, diu idem manere.* Paraphr. 28, 22, ðrage siððan Methusal heold. maga yrfe se on lichoman lengest þisse woruld dreama breac worn gestrynde ær his swylt-dæge suna and dohtra, *dein Methuſalah hæreditatem tenuit, diu idem florens, qui diutiſſime vivens, hujus mundi bonis fruebatur, & ante obitum, cœtum genuit filiorum & filiarum.* he ðær þrage bad, *hunc diu expectabat,* LIX, 22. ac ðu lange ðrage. heorta hlyrum. geond holt wunast, *ſed diu manens in cervorum ſaltibus, in ſylvis manebis,* LXXXVII, 15. Occurrit vox iterum bis, p. XXXII, 22, 24. Et in metrorum *Boeth.* verſionibus *Cott.* quater. viz. p. 151. 177. 181. 190.

Byr. *Cimbrice* **byr, bur,** *filius.* hinc **obiria,** *ſterilis,* **burdur,** *fœtus,* **nativitas,** *genus, familia.* ab **at bera,** *parere.* paraphr. p. 29, 4. him byras wocan. eaforu and ideſa. he ðone yldestan Noe nemde, *filii ei nati erant, ſobolis autem natu maximum Noachum nominavit.*

Lyfte, *Cimbricè* **lopt,** *camera, fornix, hypæthra;* item *æther, aer.* Paraphr. p. 11, 21, wand him up ðanon. hwearf him ðurh. ða hell-dora. hæfde hyge strangne. leolc on lyfte. laþ wende mod. swang þ fyr on twa. feondes cræfte, *inde ſe gyris levans, remeavit per inferni fores, & habens, inſtar leonis, fortem animum, in camera* [Tartarea] *avolavit, odioſam habens mentem, & virtute diabolica ignem in duas partes* [volando] *flagellavit.*

In *Scaldorum* carminibus, *pugna* vel *prælium* appellatur † **vedur vopna,** *armorum nimbus, procella.* **hars vedur,** *ducis* vel *Odini tempeſtas;* **Hiadninga** vel **Hiadinga vedur,** *Hedinorum procella.* & **vidris vedur,** *adverſa tempeſtas.* **holmur** quoque, *Saxonice* holme, *inſula;* tropice certè eſt *locus metis certis circumſeptus,* qualis eſt locus duelli. Inde **holmgaga,** *duellum;* **at ganga a holm vid annan,** *duello cum aliquo congredi. Pugna* etiam poetice vocatur **hod, hoden.** Et **har,** ut alibi oſtenditur, *dux.* Quæ omnia videre mihi videor, paraphr. p. LXV, 15, heofen candel barn. niwe niht weard. nyde sceolde. wician ofer weredum. ðy læs him westen. gryre har hæð. holmegum wederum ofer clamme. ferhþ getwæf. quæ ad populum Iſraeliticum à fronte mari Erythræo, à tergo Ægyptiaco exercitu, montibus ab utroque latere, quaſi in loco duelli, vel are-

* Vide ſupra in Æsc. † Vide ſecundam partem Eddæ *Iſland.* in ſectione *de pugnæ nominibus.*

na

na undique incluſos ſpectantia, ſic, me judice, haud inepte reddi poſſunt: *cœleſtis candela* [nempe *columna ignis,*] *novæ vigiliæ nocturnæ*, *ardebat*, *manere juſſa ſupra populum*, *ne deſertum &c. horrendus prœlii dux* [Pharaoh] *eos duellico certamine ſuperando perderet*, vel *quaſi duelli loco circumſeptos prœlio opprimeret.*

Ꝥenegan vel ʒenoʒan, *multiplicare*, à *Goth.* ΓΑΝΟΗ, *multus, ta, tum. Sax.* ʒenoh & ʒenoʒ. *Cimbrice* **gnog**, *ſatis, affatim, ubertim, copioſe.* **gnoglega, gnogt,** & **noglega, nogt, nægt,** *abundantia, copia.* **at gnæga** vel **at nœga**, *ſufficere*; **at anæga**, *ſatisfacere.* Paraphr. p. 19, 9. ꝼorʒeðon baꞇpa Aðam ⁊ Eue ⁊ him oꝼꞇ beꞇuh ʒnoꞃn-ꝼoꞃð * ʒenʒðon, *Adamus & Eva ambo dolebant, & querimonias* [invicem] *inter ſe multiplicabant.*

Feðan. *Cimbrice* **at fæda** vel **at feda**, *parere.* paraphr. p. 25, 17. ðæꞃ him ꝼꞃeolicu mæʒ. iðeſ æꝼꞇeꞃ æþelum. eaꝼoꞃan ꝼeðde, *ibi uxor ejus generoſa illi* [natu] *nobili natos poſt hæc peperit.* Sic p. 26, 3. eaꝼoꞃan ꝼeððon Aða anð Sella, *liberos pepererunt Ada & Sella.* & l. 17, ða ƿeaꞃþ Aðame. on Abeleſ ʒylð. eaꝼoꞃa on eþle. oþeꞃ ꝼeðeð. *tum Adamo alius filius nobilis in loco Abelis natus erat.*

Racu, *Cimbrice* **rakia**, *pluvia, unda, humor,* ſynecdochice *inundatio.* Paraphr. XXXI, 14, ic ƿille on ƿeꞃaſ ſꞇælan. ⁊ mið ƿæʒ-ðꞃeaꞇe. æhꞇa ⁊ aʒenð. eall acƿellan. ða beuꞇan beoþ. eaꞃce boꞃðum. ðonne ſƿeaꞃꞇ ꞃacu. ſꞇiʒan onʒinneþ, *improviſos homines invadam, & fluctuum caterva omnes poſſeſſiones & poſſidentes, qui extra arcæ navigium fuerint, occidam, quum tenebroſa inundatio inchoaverit.*

Eʒoꞃ, in eʒoꞃ-heꞃe, *maris* vel *aquarum exercitus.* eʒoꞃ ſꞇꞃeamaſ, *maris* vel *aquarum fluenta.* Quibus vocibus utitur Paraphraſtes in deſcribendo cataclyſmo. Gloceſtrienſibus & aliis **eager** eſt *æſtus marinus*, vel *acceſſus maris*; omnia plane à *Cimbricis* **ægur**, *æquor, oceanus, pelagus,* vel **ogur**, *fretum.*

Hꞃino, *vociferatio, exclamatio, ejulatio, rugitus, vox ſtentoria. Cimbrice* **hrina**, verbale ab **at hrina**, *exclamare, vociferari, ejulare, grunnire.* Paraphr. XXXII, 10, ƿæꞇꞃeſ bꞃoʒan. hæſꞇe hꞃinon, *aquæ terrores, æſtus vociferationes* vel *tumultuationes.*

Monneſ-eln, *cubitus, ulnæ menſura*; *Cimbrice* **munda-aln**, à veteri *Cimbrico* **mund**, (quod & **mun** ſcribitur) *manus*, & **aln**, *ulna.* Paraphr. XXXII, 11, ꝼiꝼꞇena ſꞇoð. ðeoꞃ oꝼeꞃ ðunum. ſæ ðꞃence ꝼloð. monneſ-elna. ꝥ iſ mæꞃo ƿyꞃð, *diluvium altum extabat ſupra montes quindecim cubitus, hoc eſt memorabile fatum.* Hæc (monneſ-eln) eſt vox agrimenſoria; ſcilicet qua uſi ſunt Gromatici apud gentes boreales in finibus regundis.

Mæʒ. *Cimbrice* † **mægr, mogr**, *filius.* Paraphr. LVI, 21, mæʒ ƿæſ hiſ aʒen ðꞃiðða, anð he ꝼeoꞃþa ſylꝼ, *tertius ſuus erat filius ipſe ille quartus.* vide ſupra, maga.

Hlioþ, hleoþ, *latus clivi, latus montis,* tropice *mons. Cimbrice* **hlid**, Paraphr. XXXIII, 6, ðæſ ðe he heah hlioþo hoꞃðe onꝼenʒon, *ex quo alti montes gazophylacium* [arcam] *exceperunt.* Sic l. 16, ac ƿæꞃon ſꞇeaꞃ hleoþo beꞃꞃiʒen mið ƿæꞇꞃum, *ſed acclives montes tecti erant aquis.* vid. hleoþ, ſupra.

Clyꞃan, *Cimbrice* **at klypa**, *torquere forfice, unguibus, digitis.* Paraphr. XXXV, 19, ða him heoꞃꞇan clyꞃꞇe, *tum eum cor torquebat.*

Soþan, *Cimbrice* **ſoddan**, *hoc* vel *iſto modo, taliter, ita, ſimiliter, talia.* Paraphr. XLI, 2, ðu him ꝼæſꞇ-hel ſoþan ſꞃꞃæce ſƿa ðu minum ſcealꞇ ꝼeoꞃe ʒebeoꞃʒan, *tu maxime ſecreta ita loquere, ut vitam meam ſerves*: inquit ad *Saram Abrahamus.*

Lyꞇ, *Cimbrice* **lit**, ut **andlit, auglit**, *vultus, facies.* Paraphraſ. XLI, 20. ꝼæʒeꞃꞃo lyꞇ iðeſe ſunnon, *vultus fœminæ pulchrioris ſole.*

Myn, in ƿiꝼ myne. nam ita vocatur *Pharaonis* piaculum, cujus reus erat propter *Saram* ſibi aſſumtam. Paraphr. XLI, 14, hƿæþeꞃe ðꞃihꞇen ƿeaꞃþ ꝼꞃea Faꞃaone ꝼah ⁊ yꞃꞃe ꝼoꞃ ƿiꝼ myne. Myn autem vel *Saxonice* man eſt à mein, quod *Cimbrice* eſt *nocumentum. Francice* eſt *nefas, ſcelus.*

Ðeʒð, *nobis cognitus*; à ðoʒan, *Cimbrice* **at Þekia**, *cognoſcere.* **Ei Þekke eg Þan man**, *non novi hominem*, Matth. XXVI, 72. Paraphr. XLIV, 9, him on ſƿaðe ꝼeollon æþelinʒa beaꞃn ecʒum oꝼ ðeʒðe ƿill ʒeſiððaſ, *voluntarii comites nobiliſſimi gladiis* [forſan *alacritate*] *noti, per viam in eos impetum fecerunt.*

Snuðe, *protinus, confeſtim, cito*; *Cimbrice* **ſnudugr, ſnuduglega.** ða ƿeaꞃþ ſnellꞃa ƿeꞃoð ſnuðe ʒeʒeaꞃƿoð cenꞃa ꞇo campe, *tum exercitus fortium expeditorum protinus paratus erat ad bellum.* fragm. *Jud.* ða ſeo ſnoꞇeꞃe mæʒþ ſnuðe ʒebꞃohꞇe ðæſ heꞃe ƿæþan heaꝼoð on ðam ꝼæꞇelſe, *tum ſapiens virgo protinus imperatoris caput portabat in pera.* ibid. vide vocem infrà.

Fleꞇꞇ, *Francice* flett, *aula, cœnaculum. Cimbrice* **flet**, *lectus, cubile, ſtratum, ſcamnum, cubiculum.* Paraphr, p. 53, 6, eoðon ſona. ſƿa him ſe Ebꞃiſca. eoꞃle ƿiſaðe. in-unðeꞃ eðoꞃaſ. þæꞃ him ſe æþela ʒeaſ. ʒleaꞃꝼeꞃhþ hæle. ʒieſꞇliþniſſe. ꝼæʒꞃe on ꝼleꞇꞇe, *ſtatim ibant angeli, prout Ebræus heros* [*Lothus*] *direxit, in tecta, quibus nobiliſſimus prudentiſſimuſque vir hoſpitium præbebat in aula* vel *lecto ſpecioſo.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. XXIV, uuas thar erlo drom fagar an flettie, *ibi heroum erat hilare gaudium in aula.* & cap. XXXIII, druog man uuin anflet ſcili,

---

* Id eſt ʒeneʒðon. † Vide Eddæ *Snorronis* partem ſecundam in cap. *de heroum nominibus.*

 fere-

ferebatur vinum purum in cœnaculum. that ſia thar for them geſtion gaman athuobi fagar an flettie, *ut ibi coram hoſpitibus in aula choreas lætas ageret.* *

Sien, *Cimbrice* ſion, ſien, *viſus*, *viſio.* Paraphr. LIV, 4, and ða ofſtlice. anra gehƿilcum. ymſtandendra. folces Sodoma. fæſte forſæton. heafod ſiena, *& tum feſtinanter* [angeli] *viſum firmiter obſtruxerunt unicuique populo Sodomæ, qui circumſteterunt* [Lothi domum.]

Heah. *Cimbrice*, **har**, *altus, celſus, ſublimis.* Paraphr. LVI, 8, oþ þ hie be hliþe. heare dune. eorþ-ſcræf fundon, *donec juxta clivum excelſi montis, antrum in terra invenerunt.* Sic LXXIX, 15, ðegnas ðeodne ſægdon. þ hie ðære geƿeahte ƿæron. hæftas hearan. in ðiſſe hean byrig ða his * hegan ne ƿillaþ. ne ðiſne ƿig ƿurþigean, *ſatellites regi dixerunt, quod erant captivi* [*ſuperbi*] *excelſi, in hac urbe protecti, qui iſtius conſilii erant, ut neque hoc ſimulacrum, neque hoc conſecratum idolum adorare vellent.*

Dreore, *Cimbrice* **dreyre**, *Francice* dror, *cruor*, *ſanguis.* **raudr ſem dreyre**, *inſtar cruoris rubens.* **Olafr helti ut ſinum dreyra**, *Olaus effudit ſanguinem ſuum.* Sic Paraphr. LXII, 16, ƿolde his ſunu cƿellan. folmum ſinum. fyre ſencan. mæges dreore, *voluit filium ſuum* [Abrahamus] *manibus ſuis occidere, & ignem extinguere filii cruore.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. LVII, uuas im is hugi druoui bi thera menniski muod gihruorid, is flesk uuas an farahtun, fellun im trahni drop, is diurlic fuet alſo dror cumit uualla fan uuundon, *mens ei ſollicita animuſque perturbatus erat diſcipulorum cauſâ, corpus erat in tremore, & lachrymarum guttæ ab illo ſtillabant, & pretioſus ejus ſudor manabat quemadmodum ſanguis cruorque ex vulneribus.* Sic cap. LXI, ik hebbiu mines drohtines droru gicopot, *domini mei ſanguinem vendidi.* Sic cap. LXVI, is blod ran an ertha dror fan*uſon drohtine, *ſanguinis ejus nempe cruor à domino noſtro in terram defluebat.*

Sca, *Cimbrice* **ſkar** & **ſkarr**, **ſka**, **ſkatt**, *eximius, a, um, excellens, præſtans*; unde **ſka**, *præſtantia.* Paraphr. XCVI, 17, to ðæm æþelan. hnigan him ſcas. ſigetorht aras, *& nobiliſſimo* [Chriſto] *ſe ſubmittebant præſtantes triumphanteſque angeli.*

Aþor, *Cimbrice* **æddre**, *ſublimior*, vel forſan *prior, anterior.* *Cimbrice*, **adur.** Paraphr. CV, 10, is ſylf cyning. ealra aþor in ðære ecan geſceft, *ipſe eſt rex omnibus ſublimior* [prior] *in cœlo.*

Gefrecnan, *exaſperari.* *Cimbrice* **at freka**, *aſperare.* **freknaſt**, *exaſperatur.* **frekr**, *durus, ſævus.* Paraphr. p. LXXXIX, 3, ſƿa hyra aldor dyde máne gemengod. mode gefrecnod, *quemadmodum ſuus fecit rex ſcelere taminatus, mente exaſperatus.*

Efnan; *Cimbrice* **at efna**, *præſtare, implere quod promiſſum, facere quod ſtatutum eſt.* Paraphr. LXXXIX, 2, efndon unriht dom. ſƿa hyra aldor dyde. máne gemengod. mode gefrecnod. fræmde folc mægen. ſƿa hyra frea ærest. unræd efnde, *nefas, haud ſecus ac rex ſuus, qui ſcelere erat taminatus, mente exaſperatus, perpetrarunt; prædeſtinatum nempe ſcelus, quod dominus ſuus prius perpetraverat, populus commiſit.* *

Fyrſcyde, in iſto Paraphraſtæ p. LXXXI, 1, ac ðæt fyr fyrſcyde, *ſed ignis ille ignem obumbrabat*, vel *ignis ille ſibi umbram faciebat.* *Cimbrice*, **at ſkygga, at ſkugga, at ſkya**; & *Francice* ſcuian eſt *umbram facere.*

Driht, *Francice* druht. *Cimbrice* **drott.** de quo ſic *Gudm. Andreæ.* **drott.** f. g. *familia, plebs, populus, turba*; inde in *Havamal*, **ſal=drott**, *domeſtica familia*; **vig=drott**, *exercitus, excubatores*: inde quoque **drotten**, *dominus*, quaſi *familiæ dominator, herus familias.* Paraphr. XXIV, 8. hrinon hearm tanas. hearde and ſare drihta bearnum, *tetigerunt nociva vimina, humano generi duritiem & dolorem inferentia.* hinc compoſitum, folc-driht, *comitatus.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. XII, Iohannes ſtuod dopta allan dag druht folc mikil uuerod an uuatere endi oc uualdan Criſt herren heban cuning, *ſtabat Johannes per totum diem baptizans in aqua, populum, ingentem cœtum, & rectorem Chriſtum, dominum, cœli regem.*

Na, ne; *Cimbrice* **nar**; de quo ſic idem *Gudmundus.* **nar, nas, na, nae** in obliquis, *cadaver, cadivum*: inde compoſitum in Paraphraſte LXVI, 15, driht-neas, *populi cadavera.* hie geſaƿon of ſuþƿegum. fyrd Faraonis. forþ ongangan. ofer holt ƿegan. eored lixan. garas trymedon. guþ hƿearfode. blicon bord hreoþan. byman ſungon. ðufas ðunian. ðeod mearc tredan. onhƿæl hreopan here fugelas. hilde grædige. deaƿig feðere. ofer driht neum, *videbant exercitum Pharaonis ex auſtro per vias ſylveſtres procedere, legiones fulgere ad prælium parantes; bellum undique agebatur, coruſcabant clypeati, canebant tubæ, vexilla explicabant, populus conterminus* [*Ægyptii*] *inſtabant, caſtrenſes volucres, belli cupidæ roſcidis alis circumcirca, populi cadiva, cædem expectantes percupiebant.*

Sances bland, verbum verbo, *aggregationis mixtio*, i. e. *aggregatio mixta* vel *collectio mixta*; ita enim *promiſcuum vulgus*, Hebraice *mixtio* dictum, vocatur à Paraphraſte LXIX, 15. Sanc autem forſan eſt verbale à *Cimbrico* **ſanka**, quaſi **ſamka**, *colligo, aggrego*: & bland, *mixtio, mixtura*, pariter verbale *Cimbricum* à **blanda**, *confundo.* ƿæs ſeo eorla gedriht. anes modes. fæſtum fæþmum freoþo ƿære heold. nalles hige gehyrdon. halges lare. ſiððan leofes leoþ. læſte neah. ſƿeg ſƿiþrode. and ſances bland. locus ſane plus ſatis obſcurus, ſed qui ſic forſan verti poteſt: *heroum dominus, nobilis & ſolers præfectus* (Moſes,) *firmo ſinu conſtans erat*; *at familia* (populi) *ſancti viri documentis non obediens erat. poſtea vero amabilis ultimum pæana* vel *para-*

---

* Neſcio an locus ille corrigendus ſit. at forſan reſcribi hic debet helgan vel hergan.

neſin

neſin ortus propius clamor & mixta multitudo, (i. e. clamor mixtæ multitudinis) ſuperabat.

Run, litera, runa; Cimbrice run; unde lingua Cimbrica appellatur Runica, ſcilicet à vetuſtis illis literis, quas patrio ſermone Runer, Runas vocabant. Paraphr. p. LXXIII, 23. gif onlucan ƿile. lifeſ ƿealhſtod beorht on breoſtum. banhuſeſ ƿeard. gingæſten god. gaſteſ cægon. run biþ geƿrecenod, *ſi vitæ interpres verax deus, lucidus pectore reſerare vult mentem ſpiritus clavibus; litera* [literalis ſenſus] *erit expoſita.* vide infrà, in Gæstan. Run etiam ſpecialius apud *Cimbros* ſignificabat *literam & characterem magicum*; unde Runa capitule inſcribitur *de magicis artibus libellus*, quem cum *Havamal* edidit *P. J. Reſenius.* Paraphr. p. 90, 21. Ne mihton arædon. run-cræftige men. engleſ ærendbec. æðelinga cyn. oþ ꝥ Daniel com. drihtne gecoren. snotor and ſoðfæſt. in ꝥ ſeld gangan. Ðam ƿæſ on gaſte. godeſ cræft micel. to ðam ic geornne geſrægn. gyfum ceapian. burh-geƿeardaſ. ꝥ he him boc-ſtafaſ. arædde and arehte. hƿæt ſeo run bude, *magorum principes non potuerunt explicare angeli commonitorium, donec Daniel Deo electus, ſapiens, veraxque in cœnaculum venit. Illi erat in ſpiritu ſcientia divina multa; ab eoque, ut ſtudioſus didici, donis impetrare voluerunt primores urbis, ut ipſis ſcripturam exponeret, & quid literæ* [magicæ] *ſignificarent, indicaret.*

Sigor, *victoria, triumphus, victor*; & ſigora, *dominus*; à *Cimbrico* ſigur, *victoria*; unde at ſigra, *triumphare*; ſigurſæll, *victorioſus*; ſigurlaus, *victus*; ſigradur, *triumphatus, victus*; ſigrari, *victor*. En exempla ex Paraphraſte: ſƿeotol iſ and gerene. þæt ðe ſoþ metod. on geſiðde iſ. ſƿegleſ aldor. ſe ðe ſigor ſeleþ, *manifeſtum eſt & conſpicuum, quod Deus verus cœli dominus, qui dat victoriam, in comitatu eſt.* beſloh ſynſcaþan. ſigore and geƿealde, *ſempiternum adverſarium victoria & poteſtate pulſavit.* Ne aþ ſƿereþ. engla ðeoden. ƿyrda ƿaldend. and ƿereda God. ſoþfæſt ſigora. ðurh hiſ ſylfeſ lif, *quandoquidem angelorum rex, fatorum dominator, & exercituum Deus, verax dominus per vitam ſuam, juſjurandum jurat.* ſete ſigoreſ tacn ſoþ on gehƿilcne. ƿæpned cynneſ, *pone domini verum ſignum* [circumciſionem præputii] *ſuper unumquemque marem.* Sic in fragm. *Jud.* forgif me ſƿegleſ ealdor. ſigor and ſoþne geleafan. ꝥ ic mid ðyſ ſƿeorde. mote geheaƿan. ðiſne morþreſ bryttan, *da mihi domine victoriam & veram fidem, ut cædere poſſim hoc gladio hunc cædis auctorem.* & in locis innumeris *Deus* quoque vocatur, ſigora ſettend, *victoriarum* vel *triumphorum arbiter.* ſigora ƿaldend, ſigora cyning. ſigora drihten, *victoriarum rex & dominus.* Imo à *Gothis* ad fidem converſis, ſimpliciter * 𐍃𐌹𐌲𐍉𐍂 vel 𐍃𐌹𐌷𐍉𐍂 vocabatur *Auguſtino.* Epiſtola CLXXVIII. ᛋᛁᛅᚱ, Siar autem & ᛋᛁᚱ, Sir, occurrit in monumentis *Runicis*; nec dubitandum eſt quin noſtrum **Syr** vel **Sir**; quo omnes dominos & dignitatis viros; & Sire, quo Galli ſupremum dominum *regem* ſolum compellant, à Siar & *Sibor* derivanda ſint. Ut autem *Galli* abſolute *Sire* utuntur, cum regem compellant; ſic noſtri olim *regem* compellantes, dicere ſolebant **Syr King**: ut in iſtis ſatyrographis

Chriſt kepe thee, Syr King, and thy kingriche.
Let thy confeſſour, Syr King, conſtrue this.
Daniel sayd, Syr King, thy dreames betoken. &c.

Hiſce addas Fuſ, *Cimbrice* fus, *promptus, cupidus, lubens*; & fyſan vel gefyſan, *Cimbrice* at fyſa, *inſtigare, calcar addere, incitare, feſtinare, quid prompte aggredi, expedire.* Exempla petas à Paraphraſte. *p.* IV, 12: X, 17: XXVI, 15: LII, 7: LXI, 16, 21: LXV, 9. Sic in *Calendario*, æþele Andreaſ upon rodorum hiſ gaſt ageaf on godeſ ƿære fuſ on forþ-ƿeg, *Andreas in Dei cauſa inſignis, cœlis reddidit ſpiritum ſuum promptus ad moriendum.* Sic in fragm. *Jud.* nu ic gumena gehƿæne. ðyſſa burhleoda. biddan ƿylle. randƿiggendra. ꝥ ge recene. eoƿ fyſan to gefeohte, *jam oratos velim ſingulos milites è civibus hujus urbis, ut confeſtim ad prælium promti contendatis.* Sic in harm. evang. *Cott.* min geſt is garo an godes uuilleon fus te feranne, *ſpiritus meus paratus eſt ad faciendam Dei voluntatem, & promtus ad patiendum.*

Calla; *Cimbrice* **kall**, ut **karl**, *vir.* Inde hilde-calla, *vir belli, dux.* Paraphr. p. LXVIII, 11. ahleop ða for hæleþum hilde-calla, *tum militibus præcurrit dux.*

Ðengel, apud *Cimbricos* poetas **þengill**, *rex*; ut in Paraphr. LXVI, 20, manna ðengel, *rex hominum.*

Mece, meca, *Cimbrice* **mæki**, *Francicè* maki, *machæra, gladius.* eac hit geſælde ðæt ſe ilca het agene broðor. and hiſ moðor mid meca ecgum. billum ofbeatan, *etiam accidit eundem* [Neronem] *fratrem & matrem ſuam gladii acie, ſecuri percuſſiſſe*, Metrorum *Boethianorum* verſiones *Cott.* p. 160. Sic in **Hervarar Sag.** cap. VII, 20 & 26. **Eg mun hirda, oc i haund nema huaſſan mæki**, *opportet me reportare, & ſervare acutum gladium* [Tirfingum.] Sic, 8. **Vekur þu Hervor, ſel þu mer ur hauge hardan mæki**, *ſurge Hervor, da mihi ex tumulo durum gladium.* *Gothis* etiam *Tauricam Cherſoneſum* incolentibus *mycha* eſt *gladius*, ut *A. Busbequius* oſtendit, Epiſt. IV. vide etiam *Olai Verelii* notas in vocem **mæki**, in **Hervar. Sag.** p. 69. Sic harm. evang. *Cott.* cap. XXXIV. huo habda thie ludeono cuning manno thena mariſton makies eggion hobdu bihauuan, *ut rex Judæorum celeberrimum hominem gladii acie decollaverat.*

* Vide Gloſſarium *Goth. Franciſci Junii* F. F. in voce 𐌰𐌺𐌼𐌰𐌽, ubi de voce ſigor agit auctor.

Speot, *Cimbrice* ſveit, *certa pars plebis, regionis* vel *comitatûs, cohors, multitudo, comitatus, ſatellitium.* Og með þenum mikel ſveit, *& cum eo multa turba.* Marc. xiv, 43. var Þar hia einglenum marg fiolde himneskra her=ſveita, *erat ibi cum angelo multitudo cœleſtis militiæ.* Sic in Paraphr. p. lxv, 21. ȝeſaƿon ranðƿiȝan. rihte ſtræte. ſeȝn ofer ſƿeoton, *videbant clypeati milites ſignum rectà ſupra turmas impendens.* Sic p. lxxv, 2. hofon here ðreatas. hlude ſtefne. for ðam dæd-ƿeorce. drihten heredon. ƿeras ƿuldres ſanȝ. ƿif on oðrum folc-ſƿeota mæſt, fyrd leoþ ȝalan, *militares catervæ canoram vocem elevabant, propter * ſuppetias latas* [vel *præclarum facinus*] *dominum laudabant, & mulieres ex altera parte, quæ maxima multitudo erant, pœana, & epinicium cantabant.*

Hild. *Cimbrice* Hilldr, *Bellona,* poetis *pugna, prælium.* Sic in cantico immanis illius monſtri è foſſa *Jomsburgana* emergentis, quod in hiſtoria *Styr-Biornonis* extat, leguntur Hilldur ſtendur hverian myrgin Giallduro under raudum skilde, *pugna* vel *prælium committitur quovis mane, Bellonæ ſub rubro ſcuto.* hinc in Paraphraſte hilde-ſpelle, p. lxxv, 25. & hilde-calla, de quo ſuprà. & in fragm. *Jud.* hilde-nædran, *militares ſerpentes, jacula* vel *ſagittæ,* à forma & ſtimuli ſimilitudine vocantur. hie ða ſromlice. leton forþſleoȝon. flana ſcuras. hilde-nædran. of hornboȝan, *tum ſtrenue evolare fecerunt ſagittarum nimbos, ex corneis* [vel *corni-formibus*] *arcubus, militares viperas.*

Hadre; *ſerenus; Francice* hedro. à *Cimbrico* heide *ætheris ſerenitas;* unde heider, *ſerenat.* vox frequens occurrit in metris verſionis *Boethianæ*: ut, ðonne heo ſunne on hadrum heofone beorhtoſt ſcineþ. &, ðonne ſeo ſunne hadroſt ſcineþ. & in harm. evang. *Cott.* cap. viii, ut, huan ſia ȝiſahun thena cuninȝ ſterron cumbal leohtan hedro fan himile, *quum* [magi] *viderent regiam ſtellam ſignum ſerenum ex cœlo lucere.*

Hæfa, ut apud *Franco-Theotiſcos,* pro hæbbe, vel hafe *habeo.* ðeodnes hafa hyldo forƿorhte, *regis favorem perdidi.* Paraphr. xxi, 1. hafa arna ðanc ðara ðe ðu unc bude, *ago tibi gratias de honoribus, quibus nos decoraſti,* liii, 2.

Gamol vel ȝamul. *Cimbrice* gamall, gomull, gamallt, *vetus, annoſus, ſenex*: ut in Kalendario, ȝamol biþ ſnoteroſt, *ſenex ſapientiſſimus eſt.* Hinc *Abrahamus* plus quam centum annos natus vocatur ȝamol-ferhþ, à Paraphraſte, p. lxi, 19. onȝan ða his eſolas bætan. ȝamol-ferhþ goldes brytta, *tum ſenex patriarcha cœpit aſinos ſuos parare.*

Ðyrs, *Cimbrice* Þurs vel Þus, *gigas, cyclops, ſpectrum*; ut in Kalendario, ðyrs ſceal on fenne ȝeƿunian, *ſpectrum* [ſcilicet *ignis fatuus*] *in locis paludoſis amat habitare.* vel forſan reddendum eſt ðyrs, *latro, prædo.* Þuſs enim vel Þurs, ut vargur, primario notat *lupum*, nempe rapax iſtud & maleficum animal: inde per tropum, *latrones, fures* improbi & *raptores*, qui pacem hominum ſuis latrociniis turbant, Þuſſar vel Þurſar *Cimbrice* appellati ſunt. Inde etiam in *Cimbricis, Scandicis* & *Iſlandicis* libris *gigantes* illi veteres è prædonum & homicidarum grege, vocantur Þuſſar, Þuſs ablendingar, [1] totnar, [2] riſar, [3] berg=riſar, [4] half=riſar, [5] bergbuar, [6] troll, [7] half=troll. Secundum autem hanc ſignificationem τȣ ðyrs, locus ſic vertendus eſt: *latro in paludoſis locis amat habitare.* etenim inacceſſi loci paludoſæ terræ, ſunt latronum refugia; quemadmodum in *Hibernia,* ubi latrones publici à locis paludoſis vocantur Moſſe=troopers.

Abal. *Cimbrice* Afl, *robur, fortitudo*: ut Paraph. xii, 25, cƿæþ þ ðin abal ⁊ cræft. and ðin modſefa. mare ƿurde. *dicit robur & potentiam & animum tuum præſtantiora fore.* Sic Hervarar Saga. cap. vii, p. 95, Far=vel dotter, fliot gief eg Þier tolfmanna fior, ef Þu trua nædir aſl, oc eliom, alt Þið goda er ſyner Angryms epter leifdu, *vale filia, protinus tibi daturus ſum duodecim virorum vitas, robur etiam corporis ac fortitudinem animi, & omne id boni, quod poſt ſe reliquerunt Angrymi filii, ſi poſſis credere.*

Mil. ni fallor ut *Cimbrica* i mille, i millum, a mille *inter*: ut Paraphr. lxvi, 19, Folc ƿæs ȝehæȝed. hƿilum of ðam ƿerode. plance ðeȝnas. mæton mil paðas. meara boȝum, *populus* [Iſraeliticus] *jam obſeptus erat exercitu* [Ægyptiorum] *& ſuperbi illi homines in confinium angulis inter ſemitas eum inveniunt.*

Foþ; *Cimbrice* fuþ, fud, *matrix, vulva*; ſic in Paraphraſte. foþ-forþȝan ƿyrð æfter ðiſſum ƿord ȝemearcum, *vulvæ apertio,* i. e. *primogeniti partus fiet, ſecundum quod deſignavi his verbis.*

Liſt, *ars, ſcientia, peritia, aſtutia.* inde liſtum, *perite, affabre, ſolerter, ingenioſe.* à *Cimbrico* liſt, *ars, ſcientia*: unde liſtugur, *artificioſus,* & liſtumadr, *inſignis artifex.* lædde hie ſƿa mid liȝenum. and mid liſtum ſpeon. ideſe on þæt unriht, *ſic mendaciis duxit, & aſtutiis allexit mulierem ad iſtud peccatum.* Paraph. xv, 2. he þ andƿeorc of Adames lice aleoþode. and him liſtum ateah rib of ſidan, *materiam ex Adami corpore ſumſit, & ex ejus latere coſtam artificioſe abſtraxit,* Paraphr. iv, 24. Sic in fragm. hiſt. *Judith.* ȝenam ða ðone hæðenan mannan. fæſte be feaxe ſinum. teah hine folmum ƿiþ hyſe-ƿeard byſmerlice. ⁊ ðone bealofullan liſtum alede laðne mannan ſƿa heo ðær unlædan eaþoſt mihte ƿel ȝeƿealdan, *tum firme*

* *Cimbrice* dad, *virtus,* & *amica officia*; unde at dryggia dade, *ſuppetias ferre.* [1] Id eſt *Titanes, gigantes, Cyclopes.* [2] Id eſt *gigantes.* [3] Id eſt *montani gigantes.* [4] Id eſt *ſemigigantes.* [5] Id eſt *monticulæ.* [6] *Monſtra, immanis* & *gigantea ſtaturæ homines, dæmones.* [7] *Semigigantes.*

pre-

prehendens gentilis hominis comam, horrendum cuſtodem ſuum ſe verſus manibus ſuis traxit, & execrabilem inviſum hominem, quatenus impurum per vires facillime movere licebat, ſolerter abduxit. *Francice** etiam liſt eſt *ars, peritia,* ſecundum iſtud *Otfridi*:

Tho quam oſtano in thas lant Sterrono giruſti
Thie irkantun ſunnum fart Thas uuarun iro liſti.

tum qui ſciebant ſolis motum & ſtellarum curſum, quod eorum ars erat, venerunt in hanc terram. Hinc in gloſſ. *Keronis*: kiuuizidu deru liſti, *ſcientia artis.* inde quoque liſtar & liſt-meyſter, *artifex*; ut in iſto *Willerami*, thie thar geſmithot ſint mit galeredes liſtmeyſteres hand, *quæ fabrefacta ſunt periti artificis manu.*

Þræc. *Cimbrice* þref, *corporis robur, cum animi fortitudine & audacia.* Inde in Paraphraſi Compoſita ðræc-rofe & ðræc-wige: ut p. XLIV, 23, bæd him ðræc-rofe. ða wincas ðær. ræd ahicgan. ꝥ hir hylde mæg. ahred wurde. beorn mid bryde, *rogabat viros ſtrenuos & inſignes* [Abrahamus,] *ut de hoc conſilium expedite darent quomodo cognatus ejus dilectus princeps* [Lothus,] *cum uxore ſua liberandus foret.* Sic p. LVI, 24, ðurſtige ðræc wiges, *avidi certaminis in quo vires oſtenderent & probarent.* Occurrit etiam ðraca, *vehemens, fortis.* p. LXIX, 23, ðraca wæs on ore. heard hetad plega. hægstealð modige. wigend unforhte, *vehemens in principio erat prælium, tyro animoſus, dux intrepidus.*

Afor; *Cimbrice* afur, *odioſus, inviſus, injurius.* se galmoda egesful ⁊ afor, *libidinoſus ille* [Holofernes] *terribilis & odioſus.* fragm. *Judith.*

Swiran. *Cimbrice* ſvipan, *cito agere, volvere, raptare*; unde ſvipan, *motus ſubitus, cita raptatio*; at ſvipa ſier, *ſubito ſe vertere.* Paraphr. LXXIII, 18, lafe cyrmdon. lyft up geswearc. fægum stefnum. flod blod gewod. randbyrig wæron rofene. roden swiode. mere deaþa mæst, *infeſti* [Ægyptii] *morituris vocibus ad nubilum æthera clamabant; fluctibus ſanguis ſupernatabat; clypei erant rapti; aerque cito agitabat mare* [Erythæum] *mortibus nobilitatum.*

† Drepe, in deaþ-drepe, *violenta mors, internecio, occiſio, lethi cauſa.* Paraphr. LXXIII, 9, ðy deaþ-drepo drihte swæfon synfulra sweot, *populus peccatorum turba lethali occiſione conſopiti ſunt.*

Gedreoſan, *cadere, procidere, ruere, corruere.* vide Gloſſ. *Goth.* in AKINSAN: Paraphr. LXXIII. 11, ſiððan hie on bogum mode wæga mæst mægen eall gedreas, *deinde iratorum fluctuum maxima potentia ſuper illos arcuatim ruebat.*

Gætan, *conjecturam facere,* cum verbo cognatæ ſignificationis, *ænigma ſolvere, obſcurum explicare.* Cimbrice, at gæta. unde Paraphr. LXXIII, 25, gif onlucan wile. lifes wealhstod. beorht on breostum. ban huses weard. gin-fæsten God. gastes cægon run biþ gerecenod. ræd forþ-gæt, *ſi Deus, ſapiens & ampliſſimus vitæ interpres* [intellectum] *domus oſſeæ* [cranii] *cuſtodem ſpiritus clavibus reſerare vult, exponetur litera & ænigma ſolvetur.* ubi ut at gæta gatu apud *Cimbros*, ſic hic ræd forþgæt.

Sceo, in sceo-gold, forſan quaſi ska-gold, i. e. *aurum præſtantiſſimum,* à *Cimbrico* ska, *præſtantia,* de quo ſupra. sceo-gold, ⁊ god-web, *puriſſimum aurum & purpuram.* Paraphr. LXX, 7.

De *Cimbricis* jam ſatis. Procedamus igitur ad *Francicas* voces, quæ *Anglo-Saxonum* poetis cum ſolutè ſcribentibus in dialecto *Dano-Saxonica* communes ſunt. Hujuſmodi ſunt pronomina ðec, uric, user, usser, *de quibus in ſuperiori capite,* & *quorum exempla habes* in quam plurimis locis *Paraphraſeos*: ut p. LXXXI, 16, 25. LXXXIII, 5. LVII, 23, 25. XIII, 22. XXX, 2, 7. XLI, 4. XXI, 2. XXIII, 7. XXVI, 22. XXXIX, 20. XXXV, 22. LIII, 5. Sic in metri v. lib. II. *Boeth.* verſione *Cott.* Eala ðær hit wurde. oððe wolde god. ꝥ on eorþan nu ussa tida. geond þas widan weorulde. wæren æghwær swelce. under sunnan, *utinam ita nunc comparatum eſſet in terris, ut tempora noſtra prorſus talia forent, per latum hunc mundum, qui ſub ſole eſt.* i. e. per totum terrarum orbem.

Gesceapu. *Francice* giſcapu, *mandatum, decretum*; ſpeciatim, *Dei, naturæ mandatum*: ut Paraph. LIII, 19, ær ge sceonde. wiþ gesceapu fremmen * ungifre yfel. ylda bearnum, *priuſquam contra naturæ mandatum in homines ſcelus perpetratis.* Sic in harm. evang. *Cott.* leſtun thia berehtun giſcapu uualdandes uuilleon, *implebant juſtum mandatum & voluntatem domini.* & cap. XXVI, *fatalis hora* vocatur metod giſcapu, & reginu giſcapu, cap. XLII, ſcilicet *decretum divinum.*

Gingra, geongra, *diſcipulus, ſubditus.* Vox jungro, jungron, frequens occurrit in codice *Francico* evangeliorum quadruno, metrice ſcripto; & in *Tatiani* monoteſſaro nunquam non jungiro eſt *diſcipulus*: ut Tho gihortun inan thie jungiron ſprechantan, *tunc audierunt eum iſti diſcipuli loquentem.* cap. XVI, 2. inti fon ſinen jungiron zuene, *& ex diſcipulis ejus duo.* ib. I. Sic in Paraphraſte p. 102. 14, 16. Ða ic gongan gefrægn. gingran ætsomne. ealle to Galileam. hæfdon gastes blæd. halıgne Godes sunu. swa heo gesegon. hwær sunu Meotodes. ða gingran on upstod ece drihten. God in Galileam. ðær gingran ðider. ealle urnon. ðær se eca wæs feollon on foldan. ⁊ to fotum hnigon. ðancedon ðeodne. ðæt hit ðus gelomp. ꝥ hi sceapodon scyppend engla, *dein, prout fama, diſcipuli convenerunt omnes in Galilæa, ubi præſen-*

† *Cimbrice* drep, *lethale morbi nocumentum.* ab ad drepa, *occidere, interficere.* * Ab ungife *impius*, comparativum ungifre. attamen in ſenſu ſuperlativo accipiendum & exponendum eſt.

tem habuerunt ſanctum Dei filium, ſpiritus donum, ſicut eum olim vidiſſent creatoris filium. tum do-minus Deus æternus in Galilæa inter diſcipulos ſurgebat, diſcipulique eo concurrentes, ubi æternus do-minus Deus erat, proſternebant ſe in terram, & Capite ad pedes ejus inclinantes, regi ſuo gratias egerunt, quod res ita evenerat, ut cernerent creatorem angelorum. Sic p. VII, ne ƿille ic lenȝ his ȝeonȝꝛa ƿuꞃþan, *non amplius ejus ero ſubditus.* Hinc ȝeonȝeꝛ-ꞅcipe & ȝeonȝeꝛ-dome, *diſcipuli* vel *ſubditi ſtatus* & *conditio.* p. VI, 11. VII, L, II, 18. X, 20. XL, 12. XVIII, 20.

Toht, tohta & teohhe, *fœtus.* verbalia ſunt; illud à præterito, hoc à præſenti verbi *Francici* zihan vel zeohan, *nutrire, ducere, educere, alere, educare*; unde zuht, *fœtus.* Paraphr. *Willerami* Cant. Canticorum, cap. IV, p. 65. ande ſint thine zene ſamo thaz coſter thero ſcorenon ſcapho, thie ther uphgeent vone waſcha, alle mith zuiſelero zuhte, ande hiro nehein ne is unbarigh. *& ſunt tui dentes ſimiles gregi tonſarum ovium, quæ de lavacro aſcendunt omnes gemellis cum fœtibus, & earum nulla ſterilis eſt.* Sic Paraphr. XXII, 17, ða ꞅcealt ƿeꝛꞃna ꞅætan. tohtan niƿꞃe tuddoꝛ. Sic p. XXIII, 16. het þam ƿinhiƿum. ꞅæꞅ ⁊ eoꝛþan. tuddoꝛ teondꝛa. teohha ȝehƿilce. to ꝛoꝛuld nytte. ƿæꞅtmaꞅ ꝼedan, *juſſit conjugibus* [Adamo & Evæ] *ut ad vitam conſervandam veſcerentur fructibus maris & terræ, & ſobolem procreantium, & omnis fœtus,* i. e. *omnis fœcundi.* A zeohan etiam *Sax.* teoȝan, teon, teoch; *Francice* toch, toge, *dux, ductor.* Paraphr. XXXVIII, 4. ða hie ȝemitton. mihtum ꞅꝛeoȝe. teoche æt toꝛꝛe. ȝetalum myclum. ƿeoꝛceꞅ ƿiꝛan, *tum apud turrim convenerunt cum magna potentia, & in magno numero potentiſſimi duces & rectores operis.* toȝe occurrit apud *Anglo-Saxones* in compoſitis: ut, in heꝛetoȝa, ꝼolctoȝa.

Eȝꞅtꝛeam. *Francice* ahaſtrome. uſurpatur hæc vox apud poetas pro *cataclyſmo, diluvio, mari*: ut in Paraphr. XXXII, 19, ȝelædde ða ƿiȝend. ƿeꝛoda dꝛihten. ƿoꝛd oꝼeꝛ ƿidland. ƿill-ꝼlod onȝan. lytliȝan eꝼt. laȝo ebbade ꞅƿeaꝛt undeꝛ ꞅƿeȝle. hæꝼde ꞅoþ metod eaꝛoꝛum eȝꞅtꝛeam. eꝼt ȝecyꞃꞃed. toꝛht ꝛyne ꝛeȝn ȝeꞅtilled, *tum principe, & domino exercituum verbum per totam terram ferente, diluvium cœpit diminui, & aqua receſſit nigra ſub cœlo, vero deo cataclyſmum ab hominibus avertente, & pluviam inundationem compeſcente.* Sic harm. evang. *Cott.* thar hie ſittean fande Andreaſe endi Petruſe bi them ahaſtrome bethia thia gibruođer, *ibi ſedentes Andream & Petrum duos illos fratres juxta mare invenit.*

Hoꝛꞅc. *Francice* horſca, *ſapiens, prudens, ſolers, ingenioſus, ſagax, ſciens*: ut Paraphr. LXIII, 10, Ðone on ƿeꞅtenne. ƿeꝛode dꝛihten. ꞅoþꝼæꞅt cyninȝ. mid hiꞅ ꞅylꝼeꞅ. mihtum ȝeƿyꝛþode. ⁊ him ƿundꝛa ꝼela. ece alƿalda in æht ꝼoꝛȝeaꝼ. He ƿæꞅ leoꝼ ȝode. leoda aldoꝛ. hoꝛꞅc ⁊ hꝛeþeꝛ ȝleaꝛ. heꝛȝeꞅ ƿiꞅa. ꝼꝛeom ꝼolctoȝa, *hunc* [Moyſen] *in deſerto populi dominus, verus rex æternus omnipotens cum ſuâ ipſius potentia inſignibat, & quaſi in dominico miracula multa donavit: nam deo charus populi princeps, exercitûs director prudens & ſagax & ſtrenuus dux erat.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. XXI. thie gilic duot uuiſon manno thie giuuirt habit horſca hugiſcefti endi huſ-ſtedi kiuſit an faſtaro foldan endi an felis uppan, *hic facit quemadmodum ſapiens, qui ingenio & ſolerti animo præditus locum domui ſuæ eligit in firma terra & ſuper petram.*

Maþelan, mædlan, mælan, *ſermocinari, concionari, loqui.* meþel, *ſermo*, à *Goth.* 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, *forum*, in quo *conciones* habentur. onȝann ða ꝼeꝛhþ ceaꝛiȝ. to ƿeꝛe ꞅinum. ƿoꝛdum mæþlan, *tum ſollicita cœpit ad maritum ſuum loqui*, Paraphr. XLVIII, 19. Sic p. IX, 3, Satan maþelode. ꞅoꝛȝiende ꞅpꝛæc, *habuit mæſtus Satanas concionem.* & p. LXXXIX, 19, ða him bolȝen mod. Babilone ƿeaꝛd. yꝛꝛe anꞅƿaꝛode. eoꝛlum on mælde. ȝꝛimme ðam ȝinȝum. ⁊ ȝeocꝛe oncƿæþ, *tum iracundus rex Babylonis in furore reſpondens* * *ad heroes concionatus eſt, inque juvenes aſper, temerarius ad eos locutus eſt.* Sic p. LXVIII, 13, ðenden modiȝeꞅ meþel. moniȝe ȝehyꝛdon, *tum multi fortis ſermonem audirent.* Nota autem, † mælan *Cimbricum* eſſe, nam apud *Cimbros* at mæla eſt *loqui.* Satyrographus etiam in Paraphr. geneſeos verſatiſſimus ſæpe utitur hoc verbo: ut.

To Mede the mayde melleth theſe words.
To mede the mayde he melled theſe words.

Scealc & ꞅcealca, *ſervus, miniſter*, cum compoſito ombiht-ꞅcealc: ut, Paraphr. LIV, 8, ꞅpꝛæcon ƿoꝛdum ða ꝼæle ꝼꝛeoðo-ꞅcealcaꞅ. ꝼæȝꝛe to Lothe, *fideles obedientes miniſtri* [ſcil. *angeli*] *loquebantur placide ad Lothum.* & p. XLI, 19, abead ða ðeod cyninȝ. þeȝnum ꞅinum. ombiht-ꞅcealcum, *tum rex juſſit Thanis ſuis & miniſtris.* Verum de ombiht, ambyht, ambyhto, vide gloſſ. *Goth.* 𐌰𐌽𐌳𐌱𐌰𐌷𐍄𐍃: Notandum autem hic eſt vocem ꞅcealc per ſynecdochen poëticam ſpeciei pro genere ſignificare non raro *hominem*: ut in metrorum *Boeth.* verſionibus *Cott.* p. 170, hu mæȝ ꝥ ȝeꞅceadƿiꞅ ꞅcealc ȝeꝛeccan. ðæt he him ðy ꞅelꝛa. ꞅie oððe ðince; in proſa verſione, hƿelc ȝeꞅceadƿiꞅ mon mihte cƿeþan ðæt he aþy ƿeoꝛþꝛa ƿæꝛe. Sic p. 158, næꞅ ða ꞅcealca nan ðe mete oððe dꝛinc mænȝan cuþe, *nemo tum erat, qui cibum & potum ſciret miſcere.* Sic quoque ƿin, *amicus*, & ȝeꝼeꝛa, *ſocius, ſodalis*, ſynecdochice *hominem* denotant apud poetas.

Lixan, *fulgere, ſplendere.* Scyldaꞅ lixton, *clypei fulgebant*, Paraphraſte LV, 20.

Sal, *niger, fuſcus.* *Francice* ſalo; ex quo *Franco-Gallorum* illa *ſale* & *ſoviller*; noſtrum ſoyle

---

* Scilicet *Ananias, Azarias* & *Miſael.* † Inde *mallus*, & *mallare*, Latino-barbara derivantur.

&

& ſopleð. Ac liggaþ me ymb iren benda. rideþ racentan sal, *ferrea vincula me circumdant*; [inquit Satanas]. *onerant nigræ catenæ*, Paraphr. IX, 17.

Forán, *eſſe*: ni male memini, occurrit in Paraphraſi, ut & in verſionibus evangeliorum *Dano-Saxonicis*.

Ende, *&*: ut, sinc ende sæflod, *aquarum collectio & diluvium*. Paraphr. XXXIII, 4.

Ðære *Francice*, *qui*: Ælc hine selfa æfert. begrindeþ gastes dugeþum. Ðære þe mid gares orde. oþrum aldor oþðringeþ, *ſe ipſe primum animæ excellentia deprivat*, *qui alteri cum gladii mucrone vitam eripit*, Cædm. XXXIV, 21.

Genoh, *Goth.* 𐌲𐌰𐌽𐌰𐌷, *multus, ta, tum, amplus, a, um.* Ða ðær Euan frægn ælmihtig God. hwæt drüge ðu dohtor dugeþa genohra, *tum interrogavit Evam Deus omnipotens, quid te turbat filia multorum ornamentorum?* i. e. *filia multis virtutibus decorata?* ⁊ his waldende. on ðam glæd-stede. gild onsægde. lac geneohe, *& in jucundo illo loco, domino ſuo munus amplum, ſacrificium immolavit.* Paraphr. LXI, 6.

Frea; *Francice* fraho, *dominus*; *Goth.* 𐍆𐍂𐌰𐌿𐌾𐌰. creberrima occurrit vox in Paraphraſte: ut frea almihtig. frea drihten. heofona frea. frea engla. &c. *Noachus* quoque dicitur flot manna frea. *Eva*que *Adamum* compellans ſic loquitur: Adam frea min. quemadmodum & *Sarah* vocat *Abrahamum* min. swæs frea. Sic in calendario: Siððan winter dæg. wide gangeþ. on syx niht sigol-beorhtne genimþ. hærfæst mid herige. hrimes and snawes forste gefeterad. be frean hæse, *dein hyems cum pruinæ nivisque exercitu poſt ſex dies late graſſans autumnum gemmeis fructibus ſplendidum excipit*, *ſecundum domini mandatum glacie vinctus.* Sic in fragm. *Jud.* him feng drihten God. fægre on fultum. frea almihtig, *eis ſubſidium tulit propitius dominus Deus*. Sic in harm. evang. *Cott.* thuo bigan eft niuson endi nahor giengi unhiuri fiond othar ſithu fandoda is frahon, *tum cæpit immorigerus diabolus iterum viſere, & propius accedens ſecunda vice tentabat dominum ſuum.* tho ſprak eft the helago criſt allero barno beſt, ſo is oc an buokon giſcriban, quat hie that thu tiharbo ni ſcalt herren thines fandon thines frahon, *tum reſpondit ſanctus chriſtus, omnium hominum optimus*; *ſic in bibliis, inquit, ſcriptum eſt, quod tu impudentiſſimus non tentabis principem dominum tuum.* Legitur etiam non raro frohe: ut cap. LXI, mid is frohon. & LXIV, umbi thines frohon. Huic adde freo, *Francice* frio, *domina*: Paraphr. II, 25, he Adam funde. ⁊ his wif someð. freo fægroste:. Sic in harm. evang. *Cott.* cap. VI, fodda ina thuo fagaro frio, ſconioſta thiu muoder, thuru minnea managero, drohtin helag, himilisc barn, *tum formoſa domina, pulcherrima mater, pro ſuo in homines amore peperit dominum ſanctum, cæleſtem infantem.* Sic cap. LXVIII, ſo thia fri habdun gegangan te them gardon, *ut dominæ* [*duæ Mariæ*] *profectæ eſſent ad hortum.*

Alh. *Goth.* † 𐌰𐌻𐌷. *Francice* Alah, *templum, baſilica.* In compoſita declinatione more *Cimbrico* alhn; ut Paraphr. LXXI, 7, ðær eft se snotra. sunu Davides. wuldor-fæst cyning. witgan larum. getimbrede tempel gode. alhn haligne. eorþ cyninga. se wisesta on woruld rice. heahste ⁊ haligost. hæleþum gefrægost. mæst ⁊ mærost. ðara ðe manna bearn. fira æfter foldan folmum geworhte, *poſtea ſapiens ille Davidis filius, glorioſiſſimus princeps, & regum terreſtrium longe ſapientiſſimus, prophetæ hortatu templum illud Deo condidit in regno ſuo altiſſimum, maxime ſacrum, inter homines celeberrimum, & omnium, quæ hominum filii per terrarum orbem manibus conſtruxere, maximum & inſigniſſimum.* Hinc quoque compoſita alhstede & ealhstede, p. LXXXIX, 16, 24. *Sic in harm. evang. Cott.* cap. LI. quathun, that ni uuari guodlicero alah obar erthu, thie io thuru erlo hand, thuru manner giuuerc mid megin craftu racod arihtid, *dicebant, quod in terra non erat templum magis ſpecioſum, quod virorum manibus, & humana opera cum potentia magna constructum, & fabricatum erat.* Sic caput III, quam fruod gumo ut fan them alahe, erlos thrungun nahor, *exiit è templo ſenex, hominibus propiùs prementibus.*

Freon; *Francice* frihan, friehan; *Goth.* 𐍆𐍂𐌹𐌾𐍉𐌽, *vere* & *integerrimè amare*: inde *Goth.* 𐍆𐍂𐌹𐌾𐍉𐌽𐌳𐍃. *Francice* friunt. *Sax.* freond, *amicus.* Ne forlæte ic ðe ðenden wit lifiaþ bu arnaleaſe. ac ðu ðin agen most mennen ateon swa ðin mode freoþ, *non ego te* [inquit *Abrahamus* ad *Saram*] *quoad ambo ſimul vixerimus, inhonoratam derelinquam, ſed tu,* **prout animus tuus amat, ancillam tuam poſſis diſponere.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. XVII. friehan is friundo gibuena, *amare omnes ſuos amicos.* A freon autem, verbalia illa freoþe, freoþo, & freþo, friþo. *Goth.* 𐍆𐍂𐌹𐌰𐌸𐍅𐌰, *dilectio, benevolentia, ingenuus amor, pax, favor*: etiam adjective, *dilectus*; & metonymice, *ingenuus* vel *ingenue amans*, & *præ animi ingenuo amore fidelis, obediens.* ac ic forworhte hæbbe heofena heah cyning. hyldo ðine lufan. and freode, *verum celſe rex cælorum perdidi favorem, affectum & benevolentiam tuam,* Paraphr. XXV, 1. & p. XXVII, 15, siððan on friþo drihtnes. gleaw-ferhþ hæleþ. geogoþe strynde. suna ⁊ dohtra, *poſtea ſapiens juvenis in favore domini genuit filios filiaſque.* Sic, gewit on freþo. gangan ut of earce. and on eorþan bearn. of ðam hean hofe. wiþan læd ðu, *exi* vel *procedas in pace ad exeundum de arca, & ex alto tecto educ domeſticos tuos in terræ gremium,* Paraphr. XXXIV, 4. Sic II, 23, ða wæs forþ swa ær. sibb on heofnum. fægre freoþo ðeawas, *tum quidem, ſicut prius, pax erat in cælis, & honeſti ingenuique mores.* Sic LXXIX, 24. noldon ðeah ða hyssas. hyran larum. in hige

† De hac voce, vide obſervat. *Junii* in *Willeramum*. * *Prout animus tibi eſt*, vel *pro affectu tuo.*

hæþnum. hogedon georne. ðæt æ godes. ealle gelæste. ⁊ ne apacodon. ƿereda drihtne. ne ðan mægen hrysse. in hæþen dom. ne hie to facne. freoþo ƿilnedan. ðeah þe him. se bi-tera deaþ. geboden ƿære, * *verum viri doctrinæ ethnicæ obedire, vel in cogitatione nolebant, ſollicite curantes, ut legem Dei implerent, neque à domino exercituum præ infirmitate deſciſcebant, neque majeſtatem ejus Idololatria, neque fidelitatem fraude contaminare cupiebant.* Sic in exemplo ſupra allato, angeli cum *Lotho* hoſpitantes vocantur fæle freoþo-scealcas, *fideles, ingenui amoris & obedientiæ miniſtri.*

Cræft, *vis, potentia. Francice* craft, craht. *Iſlandice* **kroftr**, *vires, robur.* **kraptaverk**, *miracula.* Paraphr. p. LXVI, 22, forgif me mennen. minra leoda. ðe ðu abreddest. hergeſ cræftum. ƿæra ƿæl-clommum, *redde mihi ſervos è meo populo, quos liberaſti ex turmarum potentia & cruentis militum unguibus.* Sic XCV, 23, he ꝥ gecydde, ꝥ he mægencræft hæfde. mihta micle. ða he ða mænego adraf. hæftas of þæm hean selde, *declaravit ſe vires & potentiam habere* [i. e. *maximam potentiam,*] *ingentemque virtutem, in ejiciendo ex ſublimibus ſedibus multitudinem illam vinctorum* [*angelorum.*] Sic CIII, 19. ꝥ is monegum cuð. ꝥ he ana is. ealra gesceafta. ƿyrhta ⁊ ƿaldend. ðurh his ƿuldres cræft, *omnibus notum eſt, quod ille ſolus omnium creaturarum opifex & dominator eſt, per glorioſam ſuam potentiam.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. I, thuru is ena craht uualdand, *dominus per ſolam ſuam potentiam.* cap. III, thuo uuard ſan after thiu maht godes gicuthid is craft mik uuarth, *tum brevi poſtea poteſtas Dei, & ejus potentia mihi nota facta erat.*

Scua, *umbra.* in niht scua, Paraphr. LIX, 13. & LXV, 15, neople nigh scuƿan. & alibi.

Gifeþe ƿeorþan I beon. *Francicè* gifithig, gibithig, gibidi, gibithig werthan vel uuelan, *dari, impetrari, concedi.* Paraphr. XLVIII, 21, me ðæs forƿyrnde. ƿaldend heofena. ꝥ ic mægburge. moste ðinre. rim miclian. rodorum under. eaforan ðinum. nu ic eom orƿena. ꝥ unc seo eþylstæf. æfre ƿeorþe gifeþe ætgedere, *me de hoc præmonuit dominus cœlorum, quod cognationis tuæ numerum ſub firmamento filiis tibi multiplicarem. nunc autem deſpero, ne hæc progenies nobis unquam conjugibus detur.* Sic in harmon. evang. *Cott.* cap. L, ne uuas im thiu fruma gibithig that ſia heban-riki hebbian muoſtin, *non iis conceſſum erat hoc beneficium, ut regnum cœlorum obtinerent.* Sic cap. III, ſcolda im erbi uuard ſuithuo godcund gomo gibidi uuerthan barn an burgeon, *ei dandus eſt hæres valde divinus, in urbe.*

Feon, fean, *odiſſe, odio habere. Goth.* **FIGAN, FIAN.** inde **FIAND, FIGAND,** *inimicus. Francice* fiant. *Sax.* feond. *Cimbrice* fiand, fiandsmadur. Ðe þæt ƿif feoþ. hataþ under heofnum. ⁊ ðin heafod trededð. fah mid fotum sinum, *mulier te odio habebit, & à te ſemper abhorrebit, & inimica pedibus ſuis tibi caput conculcabit,* Paraphr. XXII, 16.

God-ƿeb, *purpura.* sceo-gold ⁊ God-ƿeb Iosepes gestreon, *aurum præſtantiſſimum & purpuram, Joſephi Theſaurum. Francice* autem goto-uuebb, *purpura*; inti intuuatitun inan lahhanes inti gotouuebbes, *exuerunt eum chlamydem & purpuram,* Monoteſſar. *Tatiani,* cap. 200, 4. Inde gotouuehhbin, *purpureus*; ut, giuuatitun inan mit gotouuehhbineru tunihun, *induerunt eum tunicam purpuream,* ib. cap. 200, 1. Sic in harm. evang. *Cott.* cap. XLI, garomidu goldu endi mid godu uuebbiu fagaron fratohon, *periſtromata pulchra ex auro & purpura contexta.*

Teso, *dexter, tra, trum. Francice* zeſo & zeſeuua; *Gothice* **TAIHSVA,** i. e. *Tehſwo.* Araugta ſih imo Gotes engil ſtantenti in zeſo thes altares, *oſtendit ſe illi angelus domini ſtans à dextra altaris.* Tatiani Monoteſſ. cap. 2, 4. ſentin in zeſo thes skefes nezi, *mittite in dextram navigii rete,* cap. 236, 3. Inti ſaz in zeſo Gotes, *& ſedit à dextra Dei,* cap. 244. Sic in Paraphraſte, LXXX, 20. Ða se lig gerand on laþe men hæþne of halgum. hyssas ƿæron bliþemode. burnon scealcas. ymb ofn utan †alet gehƿearf teonfullum on teso, *tum flamma in odioſos ethnicos retorta, gaudebant* [tres] *pueri, ardebant autem ſervi, igne extra fornacem circum circa in dextram malignorum reverſo.*

Porro non tantum voces *Francicas* affectat Poetica dialectus, ſed voces *Saxonicas* amat *Francico* more terminare; ſic format verba in tertia perſona præſentis indicativi in oþ; ut in ſuperioribus freoþ, feoþ; & adjectiva in nominativo ſingulari in u & o: ut drihtlicu pro drihtlice. Paraphr. LX, 1, ða cƿæþ drihtlicu mæg. bryd to beorne:- Freolicu pro freolice; v, 2, of ðam ƿorhte god. freolicu fæmnan:- scieno, per epentheſin poeticam, pro scine; ut, mægælf scieno, LVIII, 25. quod iterum scinu; ut, ides ælf scinu:- Sic in Kalend. ben-tyd bremu, *feſtum ſolemne.* ꝥ is healic dæg ben-tyd bremu:- Sic æþelo in plurali pro æþele. flod on sund ahof earce fram eorþan. and ða æþelo mid:-

Jam vero à *Cimbricis* & *Francicis* vocibus, ut ad eas pergamus, quas dubias & incertas vocavimus, ordinis ratio poſtulat. Hujuſmodi ſunt metod, metud, per poeticam epentheſin, meotod, meotud. *Francice* metad, metod, *Deus,* omnium creator. Hoc verbale forſan eſt à metan, quod *Saxonice* & *Francice* ſignificat *invenire, pingere, metiri, trutinare*; ideoque ſenſus quadam prærogativa denotare videtur *ſummum omnium inventorem menſoremque,* qui res omnes ſecundum imagines & ideas, quas ab omni æternitate in mente ſua pinxerat, in tempore forma-

* Vel *viri vero familiæ ethnicæ, doctrinæ obedire,* &c. † *Cimbrice* **elldr.** *Sax.* æled, eld, *ignis & pabulum ignis. Cimbrice* etiam **ellda,** *igne coquere, ignibus torrere.*

vit;

vit; & terræ cœlique univerſitatem, atque ſingula, quæ in eis ſunt ſtatuminavit, ſuiſque limitibus & figuris circumſcripſit, omnia faciens in numero, pondere & menſura. vox hæc, quâ poetæ *Anglo-Saxonum* ſummum omnium inventorem, pictorem & geometram deſignaverunt, centies occurrit in ſuſpecto *Cædmone*, Paraphraſeos auctore: ut, se hælo abead Marian mycle ꝥ heo Meotod sceolde cennan cyninga betst, *qui plurimum ſalutans Mariam nuntiavit, quod paritura eſſet Deum creatorem regum optimum.* Sic, Philippus & Iacob modige mago ðegnas feorh agesan for Meotudes lufan, *Philippus & Jacob fortes cognati diſcipuli vitas obtulerunt pro ſuo in Deum amore.* Sic, ðurh sunu Meotudes, *per filium dei.* Sic, swa him bebead Meotud, *ſicut ei Deus juſſit.* &, Meotod ana wat, *Deus ſolus novit.* extat quater vel quinquies in Kalendario; ſæpe in fragmento hiſt. *Judith*; ut, eow is Metod bliþe, *Deus vobis eſt propitius.* & in iis quæ dormiens canebat verus & indubitatus *Cædmon* apud *Bedam.* hiſtor. eccl. lib. IV. Nu we sceolan herigean heofon rices weard Metodes mihte ⁊ his mod geþanc weorc wuldor fæder, *nunc laudare debemus auctorem regni cœleſtis, potentiam Creatoris, & conſilium illius, facta patris gloriæ.* Sic harm. evang. *Cott.* mikila maht metodes, *magna Dei potentia.* & *fatalis hora* vocatur Metod giſcapu, cap. XXVI. & Paraphr. LXXXVII, 18, ꝥ se an metod. eallum mannum weccend ⁊ wice. se on roderum is, *ut ſit unus deus omnibus rex & gubernator, ille qui in cœlis eſt.*

Rodor, rodor, *Francice* rador, *firmamentum, æther, cœlum*; forſan à *Cimbrico* raudur, *ruber, rufus*, ſic dictus à rutilante ætheris colore. folde wæs adæled under heah rodere. Paraphraſt. IV, 10. oþ ðæt ðu gelyfest ꝥ se an Metod eallum mannum weccend ⁊ wice se on roderum is, Paraphr. LXXXVII, 18. Legitur etiam & up-rodor, *cœli cœlorum*, LXXIV, 9. ðonne he forfærsta sawla læded eadige gestas on up-rodor:. Sic in Kalendario, up on roderum, per tranſlationem metricam, pro on up-roderum. & in fragm. *Jud.* fæder on roderum, & ðæs sy ðam leofan. Drihtne wuldor. to widan aldre, ðe gesceop wind ⁊ lyfte. roderas and rume grundas:. Sic harm. evang. *Cott.* cap. LXXVIII, 10. ſo thiu fri habdun ge-gangan te them gardon, that ſia te them graue mahtun giſehan ſelbon, thuo thar ſuogan quam engil thes alouualdon obana fan radure faran, an fetherhamon, that all thiu folda anſciann, thiu ertha dunida, *quam primum fœminæ profectæ ſunt in hortum, ut ipſæmet inſpicerent ſepulchrum, dum præco, angelus omnipotentis Dei deſurſum ex cœlo deſcendit in plumeis induviis, tota terra tremente, ipſa tellure ſonante.* Sic cap. XI, after quam thar uuord fan himile hlud fan them hohon radore, *poſtea venit verbum de cœlo, vox canora ex ſublimi æthere.*

Husce. *Francice* hosce, *contumelia, opprobrium, convitium.* Paraphr. LI, 23, ða ꝥ wif ahloh. wereda drihtnes. nalles glædlice. ac heo gearum frod. ðone hleoþorcwyde. husce belegde. on sefan swiþe. soþ ne gelyfde. ꝥ ðære spræce. sped folgode, *tum illa fœmina* [Sarah] *non læta deridebat hominum Dominum, ſed ſenex facta in animo oraculum contumelia afficiebat, neque veritati credebat, & ut narrationem ſucceſſus ſequeretur.* Sic harmon. evang. *Cott.* Iudeon ſpracun gelp mikil habdun it in te hosce, *Judæi effutientes multum arrogantiæ, id illi exprobrabant.* Endi ina an is uuangun ſlogun an is hlier mid iro handon, all uuas im that te hoske giduan, *& eum in gena & maxilla feriebant, & id omne ei in opprobium factum erat.* Sic cap. LXIII, hietun im thuo te hoske huit giuuadi umbi is lithi leggian, *tum in contumeliam, juvebant veſte albâ corpus ejus veſtiri.* Iudeon faganodon thuo ſia ina te hoſche hebbian giſahun erlos obermuoda, *Judæi ſuperbi gaudebant cum illum opprobrio habitum viderent.*

Tiber, *ſacrificium, victima, oblatio.* cyning eall wihta. Caines ne wolde. tiber sceawian, Paraphr. p. XXIV, 1. ðu scealt Isaac me onsecgan sum ðinne sylf to tibre, LXII, 6. wit her fyr and sweord. frea min habbaþ. hwær is ꝥ tiber. verbale forſan eſt à *Francico* ziberan vel tiberan. *Sax.* to-beran, *adferre, offerre.* Hinc *ſuperficies* vel *planities terræ*, quòd munera fert vel frugifera ſit, dicitur tibersceaca, [forſan mendoſe pro tibersceata] & metonymice *hemiſphærium* ſeu *planitiem terræ* viſibilem vel Horizonte terminatam denotat: ut Paraphr. IV, 3, ða seo tid gewat. ofer tibersceacan. middangeardes, *hoc die per hemiſphærium mundi* [*ſuperficiem orbis terrarum horizontalem*] *præterito.*

Tneor, tneo, in *Dano-Saxonicis* evang. verſionibus, *generatio.* Paraphr. LXXXIX, 18, ða in ðære ðeode. awoc his ꝥ ðridde tneor, *tum in hac natione tertia ejus generatio orta eſt.*

Swegel, swegl, *Francice* ſuuigli, *cœlum, æther*: ut Paraphr. XXXII, 19, lago ebbade. sweart under swegle, *diluvium nigrum ſubter cœlo recedebat.* XXXIX, 16, wriþende sceal. mægþe þinre. moncym weran. swiþe under swegle, *ſobolis tuæ numerus, multitudo, valde ſub cœlo germinabit.* Hinc compoſita, Swegl-bosmas, *gremia* vel *manſiones cœleſtes.* Swegl-torht, *quid cœleſtis ſplendoris particeps.* Swegl-buan, *cœlicola.* Swegl-cyning & swegles aldor, *Deus*; & in harm. evang. *Cott.* Suuigli lioht, *ſol*, i. e. *lux cœli*: ut cap. LXXVII, thuo uuarth it cuth obar all, huo thiu Sunna uuarth giſuarkan, ni mihta Suuigli lioht ſconi giſcinan, *tum ubique notum erat, ut Sol obſcuratus erat, non potuit lux cœli ſplendida lucere.* vide quoque vocem infra.

Hysse, hysse, hyse, *vir, maſculus, hirquitallus.* Paraphr. LXXX, 4, 18, het ða his scealcas scufan ða hyssas in bæl blyse beornas geonge, *juſſit ſervis ſuis præcipitare viros, heroas, juvenes in pyram flammantem.* hyssas wæron bliþmode, *pueri gaudebant.* Sic LXXXIV, 11. het þe se cyning to him cnihtas gangan hyssas hearde. & 19, hyssas heredon drihten. Sic tres apud *Danielem* pueri vocantur à Paraphraſte.

Meoƿle, meoƿla. denotat hæc vox *fœminam*, virtute, forma, dignitate, & præſertim vitæ puritate præſtantem *virginem*, vel *virgineæ caſtitatis heroinam*. bis dicitur de *Judith*, in fragm. Eodon ða sterced ferhðe hæleð heora hearran cyðan ꝥ ƿæs seo halige meoƿle gebroht on his burh-geteldes; *tum fortes ſatellites domino ſuo nuntiarunt, quod ſancta heroina ducta erat in ejus tentorium*. næs ðeah eorla nan. ðe ðone ƿiggend. aƿeccan dorste. oððe gecunnian hu ðone cumbol ƿigan ƿið ða halgan mægð hæfde geƿorden metodes meoƿlan, *nihilominus nemo magnatum imperatorem* [*Holofernem*] *expergefacere audebat aut experiri, quo modo cum belli duce egerat ſancta virgo, Dei heroina*. quo in loco *Juditha* quamvis vidua, dicitur halga mægð, & meoƿle, ut in ſuperiori exemplo halige meoƿle; adeo ut nomen Meoƿle *virginem* vel *virginiæ caſtitatis & verecundiæ fœminam* ſignificare videatur. In Paraphraſte *ſponſa* Patriarchæ *Malalelis* meoƿle etiam vocatur. *Cædm.* XXVII, 23, him bryd sunu meoƿle to mannum brohte, *ei ſponſa virginea filium maſculum peperit*. & p. LXXV, 3, vox videtur eſſe compoſita ex *Cimbricis* **meÿ** vel **mey**, *virgo*, & **oll**, f. g. *omnis*, unde facili mutatione meoƿle pro **meyoll**, *integra virgo*.

Ides, idese, *omnis ſtatus* & *conditionis fœmina, mulier, puella*. In fragmento hiſt. *Judithæ* tam *Juditha* ipſa, quam *pediſequa* ejus ita nuncupantur. Eodon ða gegnum ðanonne. ða idesa ba. ellen ðriste, *exinde abierunt proſpere ambæ fœminæ indolis audaciſſimæ*, i. e. *fortiſſimæ*. Paraphraſtes quoque ita vocat quum *Hagaram*, tum *Saram*, tam *uxorem*, quam *filias Lothi*. & in Kalendario cum * fæmne, quod *verecundam* ſignificat, jungitur: ides sceal dyrne cræft fæmne hire freond gesecean, *fœmina verecunda ſecretis artibus amantem ſuum petet*. Sic in harm. evang. *Cott.* cap. IV, idis enstio ful, *virgo* vel *mulier gratiæ plena*. thuo ſprak im thiu magat angegin uuid thena engil godes idiſeo ſconioſt ellero uuibo uulitigoſt, *tum virgo omnium mulierum pulcherrima, omnium fœminarum formoſiſſima Angelo dei reſpondebat*. thuo habda eft is uuord garo Engil thes alwaldon thero idiſi tegegnes, *tum omnipotentis angelus paratum habuit reſponſum ad virginem*. Apud *Scaldos*, ut docet *Gudmund. Andreæ*, **eida** eſt *mater*, **ida**, *filia*, **id**, *fœtus*. unde forſan ides, cognatum ejuſdem originis.

Ferhð, & per poeticam epentheſin, feorhð, *animus, mens, ſpiritus*. exempla quærat lector apud *Somnerum*. Componitur, quemadmodum mod, cum aliis vocibus, præſertim cum adjectivis, ad indicandos animi affectus: ut stið-ferhð, alias stið-frihð, *gravis, conſtantis* & *immoti animi*, i. e. *gravis, æquanimis, conſtans, immotus*. On ðone eagum ƿlat stið-frihð cyning. and ða stoƿe beheold. dreamalease, *hoc* [nempe Chaos] *oculis circumſpiciebat æquanimis rex* [Deus,] *& locum mæſtum contemplatus eſt*, Paraphr. III, 13. Sic *Patriarcha Cainan* vocatur gleaƿ-ferhð hæleð, i. e. *vir ſapientis animi* vel *ſapiens*, XXVII, 14. *Abrahamus* nuncupatur gamol-ferhð, LXI, 19. *Sara* quoque dolens ob retentam *Hagaram*, dicitur sar-ferhð, i. e. *mæſti ſpiritus* vel *mæſta*. In fragm. *Judith*. *Satellites Holofernis* vocantur sterced-ferhðe, *rigidorum* vel *fortium animorum*, i. e. *rigidi* vel *fortes*. *Juditha* & *ancilla* ejus dicuntur collen-ferhðe, (vel à call, in compoſita declinatione callen vel † collen, ſive à colle poëtice *galea*,) i. e. *viragines* vel *bellicoſæ*. *Holofernes* ipſe nuncupatur gal-ferhð, i. e. *vir libidinoſæ mentis* vel *libidinoſus*; & à stal-ferhð, *chalybei animi homo* ſive *fortis*, vel forſan staðol-ferhð, *ſtabilis & firmi animi, vir*; vel denique stolt-ferhð, *magnanimus*, iſtud **ſtalwart**, in verſione *Æneidos* nunquam ſatis laudandâ; *Duglaſſio* epiſcopo apud *Scotos Dunkellenſi* auctore: ut, P. 11. B. **Stalwart bodyes lyes warpit**, *fortia corpora volvit*. P. 14. l. ult. **Stalwart Cloanthus**, *fortem Cloanthum*.

Ellen, apud poetas *Cimbricos* **elian**. *Francice* ellan, & per epentheſin poeticam ellean, *animus, animoſitas, ſtrenuitas, ſtudium, labor, opera, virtus, vis, robur*. ðe ðæs ƿinces se ƿica ongan. cyning cortigan. cunnode georne. hƿilc ðæs æðelinges. ellen ƿære, *tum potentiſſimus rex* [Deus] *cæpit tentare inclytum virum* [Abrahamum,] *bene noſcens qualis herois virtus eſſet*, Paraphr. LXI, 8. ellen sceal on eorle. ecg sceal ƿið helm hilde gebidan, *virtus in heroe gladiuſque contra galeam actus prælium ſuſtentabunt*, Kalendar. Reperitur ſæpiſſime in compoſitione: ut in ellen-dæda, Paraphr. XIII, 14. ellen-rof, *in potentia præſtans, fortis & clarus*. Sic *Adamus* vocatur beorn ellen-rof, Paraphr. XXVI, 23. & de *Abrahamo* dicitur, XL, 1. XLI, 6. Sic, hi ða se hehsta dema ædre mid elne onbryrde, *tum eam ſupremus judex protinus fortitudine inſpiravit*, fragm. *Judith*. Sic in cantico illo, cap. XII. **Hervar. Sag.** ſtroph. 27. **far vel dotter, fliott gief eg þier tolf manna fior, ef þu trua nædir; afl oc elion, alt hid goda, er ſyner Angrims epter leifdu**; quæ ſic Latine verto: *vale, filia, cito dabo tibi vitas XII hominum, ſi poſſis credere; robur etiam ac fortitudinem, & omne id bonum, quod filii Angrymi poſt ſe reliquerunt*. Hic autem **afl**, *corporis robur* & *vires*; **elian**, *animi fortitudinem* notat; quæ recte conjunguntur à poeta in viragine ſeu fœmina Martii ingenii; ut obſervat *Ol. Verelius* in locum. Sic in harm. evang. *Cott.* quam Simon Petrus erl ellen rof, *venit Simon Petrus princeps magnanimus*. Nu uuit ſus gifruodot ſind habit unc eldi binoman elldan dadi, *jam nunc adeo grandævi ſumus, & nobis ſenectus ſuſtulit robur & vires*. & cap. XXXVII. habda im ellen guod. thriſta githahti, *habuit fortitudinem & cogitationes generoſas*.

* **Feyma heiter ſu kona, er ofram er ſvo ſem ungar meyar eru**, *Feyma vocatur mulier, quæ verecunda eſt, quales ſunt virgines juniores*. Edda *Snorronis*, pars II. † Inter *galeæ* appellationes, in II parte Eddæ *Snorronis*, leguntur **kollner** & **kollur**; ſcilicet à forma capitis vel cranii ſic vocantur; ut apud nos *mitræ illæ* vel *tiaræ*, quas **commodes** dicunt, vocantur **womens-heads**.

Eðor,

Edor, *domus, tectum*: Paraphr. LIII, 7, eodon sona. sƿa him Ebrisca. eorle ƿisade. in-under edoras, *tum ſtatim in tecta ſe receperunt, ſicut inſtructi erant ab Hebræo homine* vel *heroe; ſcil. Abrahamo*. Sic LIV, 1. him fylston ƿel. gystas sine. and hine of gnornra ða. cuman ár ferste. clommum abrugdon. in-under edoras, *opem ei opportune ferebant hoſpites, eumque advenæ venerandi manibus in domum trahebant*. Sic harm. evang. *Cott.* cap. LIX, quamun ſan themo berge ti burg thar iro biſcop uuas iro uuihes uuard. thar leddun ina uulanca mannerlos under ederos, *profecti ſunt à monte in urbem, ubi eorum pontifex, templi præfectus erat, & arrogantes ibi homines eum* [Jeſum] *duxerunt in principis* [ſacerdotis] *domum*.

Rofe vel rof, *clarus, inſignis, excelſus, illuſtris*; ut in oratione iſta apoſtatæ Archangeli jam bellum Deo denuntiaturi: hƿy sceal ic æfter his hyldo ðeoƿian. bugan him sƿilces geongordomes. ic mæg ƿesan God sƿa he. bigstandaþ me. strange geneatas. ða ne ƿillaþ me. æt ðam striþe geƿican. hæleþas heard mode. hie habbaþ me. to hearran gecorene. rofe rincas, *cur ſervus ero ei* [*Deo*] *fidelis, cur officia præſtabo talis ſubjectionis; cum ipſe poſſim eſſe quemadmodum ille, Deus. me circumſtant ſtrenui vaſſalli, qui me fortes in certamine non relinquent. præclari athletæ me dominum elegerunt*, Paraphr. VII, 14. Sic p. XXXVIII, *Abraham* & *Aran* vocantur hæleþ hige-rofe, *viri magnanimi*. & p. XLVII, *Abrahamus* nuncupatur dædrof drihtne sinum. Ter vox legitur in fragm. *Judith*. Sed non opus eſt pluribus exemplis, in *Saxonicis*. In *Francica* autem harm. evang. *Cott.* ſemel tantum occurrit vox, nempe in cap. LXX, ſan after quam Simon Petrus erl ellen-ruof, *cito dein venit Simon Petrus vir* [*princeps*] *ſtrenuus, inſignis*.

Fag, *rutilans, rutilus*; metaphorice apud poetas *cruentus*; à fagan, *rutilare*. fagas unƿotlic heofon, *rutilat triſte cælum*, cod. evang. interlin. *Cott.* Matth. XVI, 3. sloh ða ƿunden locc þone feondsceaþan fagum mece, *tum plexis crinibus* [Juditha] *gladio rutilante percuſſit hoſtem inimiciſſimum*. fyllan folc-togan. fagum sƿeordum. frumgaras, *duces principes cruentis gladiis ceciderunt*. fragm. hiſt. *Judith*.

Balo, bealo, forſan à *Cimbrico* baul vel bol, *malum, noxa, moleſtatio, dolor*. unde at bolua, *maledicere, imprecari*; boluan, *diræ, imprecationes*; boluadr, *dirus, execrandus*; bolvaulegr, *execrabilis*. occurrit autem balo, bealo & bealoƿe, ſæpe in compoſito bealofull, bealofulla; quod eſt epitheton *Holofernis* in fragm. hiſtor. *Judith*. & ſignificare videtur, *dolorificus, peſtiferus, ater, horrificus, terribilis, malignus, dirus, execrabilis*. Sic in paraphraſi p. 106. 13, *Satanas* vocatur blac bealoƿe gast, *ater malignus* vel *execrabilis ſpiritus*. Sic p. 73, ðætte ƿiþ heoƿo. secgan moste. bodigean æfter burgum. bealo sƿella mæst, *qui eorum* [*Ægyptiorum*] *profectionem narraret, & traderet poſteris hiſtoriam mæſtiſſimam*, vel *maxime diram*. Sic harm. evang. *Cott.* cap. XVI, *peccata* vocantur balu dadi. & cap. XX, *maledicta* vel *blaſphemiæ* vocantur balo ſpraca. & *inſanabiles morbi*, balu ſuhteo, cap. XXVIII. Sic cap. LVII, *Judas* vocatur balo hudig man, *malum* vel *execrandum meditans*. Balo hudig autem, quaſi balo hugdig, quo epitheto inſignitur *Caiaphas*, cap. LX. Sic cap. LXVI, ni miht thi ſelbon uuiht balouues gibuotian.

Reced, *aula, palatium, baſilica*. Sic Paraphr. LXXVI, 14, bereafodon ða receda ƿuldor. readan golde. since and seolfre. Salomones templ, *diripiebant hi baſilicarum gloriam, templum Solomonis, quod auro, obryzo & argento rutilabat*. p. XXXI, 5, *Arca Noachi* vocatur, sundreced, *palatium marinum*: * *Ond ðu seofone* genim. on þ sund-reced. tudra gehƿilces. geteled rimes. ðara ðe to mete mannum lige. and ðara oþerra ælces tƿa, *ſume in arcam ſeptem numero animantia, cujuſque propaginis, quæ hominibus in eſcam permittitur, & aliorum duo*.

Sinc; ni fallor, *eſt rerum omne genus, collectio, ſtrues, cumulus, congregatio, cœtus & coacervatio*; & per ſynecdochen ſpeciei, *theſaurarium, gazophylacium*, & quicquid ob pretium *theſaurus* vel *gaza* dici meretur. Sic in Paraphraſi, XXXIII, 4, *collectio aquarum in diluvio* vocatur sinc: ut þa fandode forþ. ƿeard scipes. hƿæþer sinc ende. sæflod ða gyt. ƿære under ƿolcnum, *tum navarcha* [Noachus] *probabat an aquarum congregatio & diluvium adhuc ſubter nubibus extaret*. Sic p. XLIV, *Sodomitæ, Lothus* & reliqui, qui captivi ducebantur à quatuor regibus, vocantur suþmanna sinc, *auſtralium cœtus*. Aſt alibi ſignificat *opes* & *divitias*, ut *aurum*,* *argentum, gemmas*; utpote quæ coacervari, recondi, & theſaurizari ſolent: hie ða ƿintra fela ƿoruld bryttedon sinc ætsomne, *hi vero multis annis, mundanis opibus ſimul fruebantur*. i. e. *ſimul vitam duxerunt*. Sic *reges* apud poetas vocantur, quod ſupra notavi, sinces bryttan: *Deus*que *Abimelecho* perituro, denuo imperium & divitias offerens, ſic loquitur, p. LVII, 17, þ ic ðe lissa. lifigendum giet. on dagum læte. dugeþa brucan. sinces gesundne, *ut te ſoſpitem & vivum ſinam frui pace, imperio & divitiis*. Sic harm. evang. *Cott.* cap. XIX, than ni ſamnoþ gi hier ſinc mikil ſilubres ne ne goldes, *quare nolite hic coacervare magnum argenti aurive theſaurum*. thar iſt allaro manno gihues muod-githahti hugi endi herta thar is horth ligit ſinc geſamnot, *cujuſlibet hominum cogitationes, mens & cor ibi eſt, ubi theſaurus ſuus reponitur, & gazæ congregantur*.

Sƿegl, sƿegel, *æther, cælum*. Kalend. sumor sun ƿlitegost. sƿegel byþ hatost, *in æſtate ſol eſt pulcherrimus, & aer calidiſſimus*. Paraphr. XXXIX, 16, ðurh ðe eorþ-buende. ealle onfoð folc-bearn. freoþo and freondscipe. blisse mine. and bletsunge. on ƿorulde ƿice. ƿriþende sceal.

* *Cimbrice* ond, *anima*, Synecdochice autem omnia *animantia* cujuſcunque generis ita vocantur.

mægþe ðinre. monnum ƿesan. sƿiþe under sƿegle, *per te omnes incolæ terræ, populuſque percipient favorem & beneficium lætificationis & benedictionis noſtræ: erit multitudo in terris gentis tuæ, quæ ſub cælo valde fructificabit.* Sic XXXII, 18. ƿill-flod ongan, lytligan eft. lago ebbade. sƿeart under sƿegle, *porro torrens cæpit minui, receſſit diluvium ſub cælo furvum.* De origine vocis vide Gloſſ. *Goth.* in SVIΓΛGΛNS. vide vocem ſuprà.

Holm, *mare, aqua.* heofon ƿeardes gast ƿæs ofer holm boren, *ſpiritus dei ferebatur ſuper aquas,* Cædm. III, 20. ofer holmes hrineg, *ſuper maris ambitum,* XXXII, 8.

Ædre, *illico, ſtatim, cito, confeſtim, protinus.* and ða on bæl ahof. Isaac geongne. ⁊ ða ædre gegrap sƿeord be gehiltum, *& tum Iſaacum in pyram levans, ſtatim prebendit gladii manubrium,* Cædm. LXII, 14. hi þa se herta dema ædre mid elne onbryrde. sƿa he deþ anra gehƿilcne her buendra. ðe hine him to helpe secaþ, *tum illam protinus cum fortitudine inſtigavit [inſpiravit] ſupremus judex, qui omnibus ab illo auxilium ſibi patentibus opem ferre ſolet,* fragm. hiſtor. *Judith.*

Snude, *ſtatim,* &c. ða ƿearþ snellra ƿerod. snude gegeareƿod cenra to campe, *tum celerum & alacrium exercitus cito ad bellum paratus erat.* hie ða on reste gebrohten snude ða snoteran idese, *tum prudentem virginem illico ad lectum adducebant,* fragm. hiſt. *Judith.* ſignificat etiam *denuo,* ut ſupra in cap. XX. & ſic aliquando vertendum eſt.

Lungre, *ſine mora, ſtatim, quamprimum, confeſtim.* Paraphr. p. 53. eode lungre ut, *ſtatim exiit.* & in fragm. hiſt. *Judith.* p. 23, ides ellen rof ƿæs ða eft cumen. leof to leodum and ða lungre het. gleaƿ hydig ƿif. gumena sumne. of ðære ginnan byrig. hyre togeanes gan, *ſtrenua & dilecta fœmina reverſa eſt ad conterraneos, & confeſtim juſſit prudens mulier, ut ex ampla urbe aliquis ei obviam veniret.*

Heaþo, *culmina.* gloſſ. *Cott.* 60. hinc apud poëtas tam in compoſitione, quam extra, *celſum* & *ſublime quid* ſignificat: ut heaþorincas, *celſi viri, ſublimis ſtatus* & *conditionis homines.*

Corþr, corþer, *multitudo, ſatellitium, comitatus, pompa:* forſan à *Francico,* corter vel chortar, *grex.* Paraphr. LIII, 11. comon Sodom-ƿare. geonge and ealde. gode unleofe, corþrum miclum, *veniebant inviſi Sodomæ cives juvenes ſeneſque in comitatu magno.* XLIV, 1, hæleþ onetton. on mægen corþrum, *viri feſtinabant cum potenti multitudine.* LXXII, 19, modige sƿulton cyningas on corþre, *reges pompa ſuperbi peribant.* LXXVII, 6, ðær se hæþena sæt. cyning corþres georn, *ibi rex pompa ambitioſus ſedebat.*

Fratoh, fratoho, *tapes, aulæum, peripetaſma, periſtroma.* Extat vox, ſi recte memini, in Paraphraſi; & in harm. evang. *Cott.* cap. XLI, hie habda uuelono genoh ſinkes giſamnot, endi im ſimnon uuas garo midi goldu endi mid goduuebbiu fagoron fratohon, *habuit opes multas, & theſauros magnos coacervatos; & ei ſemper parata erant periſtromata pulchra ex auro, & purpura contexta.* Sic cap. XLVI, mid goldu endi mid guodu uuebbiu diurion fratohon.

Torht, *clarus, illuſtris, inſignis, ſplendidus, præſtans.* Hinc in fragm. hiſtor. *Judith.* vocatur *Juditha,* torhta mægþ. *angelus*que in ſomnio *Nebuchadonoſori* viſus vocatur torhtan, Paraphr. LXXXVI, 7. *Deus* ipſe quoque paſſim in Paraphr. vocatur torht-tire & ƿuldor-torht. & in fragmento *Judith* torht-mod tires brytta, & fæder on roderum torht-mod; ubi quoque à torht, torhtlic. *Eoƿ is ƿuldor-blæd. torhtlic toƿeard. and tir gifeþe. Sic* in Kalend. *ſol* vocatur tungla torhtast. On þam gim astihþ on heofones up hyrton geare tungla torhtast :. Probabile autem eſt hanc vocem torht, quæ in codice evang. harmonico bibl. *Cott. Francice* ſcripto, ſemper exaratur toroht, *Franco-Theotiſcæ* eſſe originis. Hinc in *Tatiani* monoteſſari verſione *Francica,* ougo * zorhtan, giougozorhtan, ougozorohtan, *manifeſtare,* i. e. ſecundum notationem vocis, *ſe alterius oculis clarum & conſpicuum reddere.* After thiu giougozorhta ſih ther Heilant abur, *poſtea manifeſtavit ſe iterum Jeſus,* cap. 235, 1. In thiu ju thrittun ſtuont giougozorohtot uuas ther Heilant then jungiron, *hoc jam tertio manifeſtatus eſt Jeſus diſcipulis,* 237, 6. Inti ougozorhton imo mih ſelbun, *& manifeſtabo ei meipſum,* cap. 164, 6. Gibot in thas ſie inan ougozorahtan ni tatin, *præcepit iis ne manifeſtum eum facerent.* cap. LXIX, 8.

Torn, *ira, iracundia;* exempla ex Paraphraſi collegit *Somnerus,* in voce, quibus addas iſtud in fragm. *Jud.* me is ðus torne on mode hate :.

Cumbol, cumbl, *Francice* Cumbal, *ſignum;* ſpecialiùs *ſignum militare* & *teſſera militaris.* Paraphr. LXXIX, 1, ða hleoþor cƿom byman stefne ofer burh-ƿare. ða hie for ðam combl on cneoƿum sæton. onhnigon to ðam † herige. hæþne ðeod ƿurþedon ƿih-gyld, *cum tubæ vox perſonuißet inter cives, tum ſigno dato inclinabant genu flectentes coram falſo numine, ethnici idolum adorabant.* LXVI, 21, Cumbol lixton ƿiges on ƿenum, *inſignia fulgere faciebant prælium expectantes.* Sic in fragm. *Judith.* eall þæt ða ðeod guman. ðrymme geeodon. cene under

* Hic notet lector, quod t *Anglo-Saxonum* ſæpiſſime apud *Franco-Theotiſcos* exprimitur per z & s. † Apud *Cimbros* haurg *numen:* unde à recepta religione *Chriſtiana* eſt *numen ethnicum, profanum.* Significat etiam *lararium, fanum, ſacellum;* ut *Anglo-Saxonicum* hærg vel hearg. Secundum iſtud *Voluſpæ,* ſtroph. ſeptima.

Hittuſt Aſer a Ida velle
Their ed horg og hof hatymbrudu.

Conveniebant Aſæ in Ida campo,
Qui lararia, & delubra alte ſtruxerunt.

cum-

cumblum. ⁊ comp ƿıʒe. ðuꞃh Iuꝺıthe. ʒleaƿe laꞃe. mæʒþ moꝺıʒꞃe. hı to meꝺe hyꞃe bꞃohꞇon; *quicquid populares magnifici, ſub vexillis alacres, duceſque belli per magnanimæ virginis Judithæ prudens conſilium victores acquiſierant, id omne ipſi præmii nomine ex ſpoliis ad eam referebant.* Hinc etiam *exercitus imperator, Holofernes,* bis à poeta vocatur cumbol-ƿıʒa:. Chron. *Sax. Gibſ.* p. 113, 24, hıe beaꝺu ƿeoꞃca beꞇꞃan ƿuꞃꝺon on campꞅꞇeꝺe cumbol-ʒehnaꝺeꞅ *in caſtris ſuperiores erant, bellico conflictu, & vexillis victoriâ captis.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. VIII, hue fraʒoꝺa afꞇer ꞇhıu huan ſia an oſteruueʒon eriſt ʒıſahun ꞇhena cunınʒ ſꞇerron cumbal leohꞇan heꝺro fan hımıle, *poſtea ſciſcitatus eſt* [Herodes] *quando primum in itinere ab oriente viderent regis ſtellam, ſerenum ſignum, ex cælo lucere.* ꞇhuo ʒenʒun efꞇ ꞇhıu cumbal forꞇh uuanum unꝺer ꞇhıu uuolcan, *tum iterum ilico prodiit ſignum in æthere.* Anꞇkenꝺun ſea ꞇhıu cumbal ʒoꝺes, *agnoſcebant divinum ſignum.* In vetuſtis libris *Iſlandicis* & *Scandicis* her-cuml vel her-cumbl eſt *teſſera militaris.*

Ʒombon. Paraphr. XLIII, 22, ða ƿınꞇꞃa XII. Noꞃþmonnum æꞃ. nıeꝺe ꞅceolꝺon. ʒombon ʒıelꝺan. ⁊ ʒaꝼol ꞅellan, *tum duodecim per annos, ante quam* * *gentibus borealibus neceſſe eſſet tributum ſolvere & vectigal dare.*

Ræꞅꞃa, *præſes, princeps, dux, dynaſta, dominus*; exempla habentur bene multa ex Paraphraſte apud *Somnerum*; quibus addas iſtud è fragm. *Judith.* comon ꞇo ðam ƿıcan ðeoꝺne ꝼeꞃan ꝼolceꞅ ꞃæꞅꞃan, *ad dominum ſuum ac principem duces populi proficiſcebantur.*

Eꞅꞇ, *amor, gratia, charitas, favor, benevolentia,* & metonymice, *charitatis & amoris officium.* Paraphr. LI, 12, ıc Iꞅmael. eꞅꞇum ƿılle. bleꞇꞅıan nu. ꞅƿa ðu bena eaꞃꞇ. ðınum ꝼꞃum-beaꞃne, *Iſmaeli primogenito tuo, quemadmodum rogas, gratioſe benedicam.* XXIX, 11, 12, oþ ðæꞇ beaꞃn Ʒoꝺeꞅ bꞃyꝺa onʒunnon on Caıneꞅ cynne ꞅecan ƿeꞃʒum ꝼolce. ⁊ hım ðæꞃ ƿıꝼ cuꞃon. oꝼeꞃ meꞇoꝺeꞅ eꞅꞇ, *donec filii Dei cæperunt ex execrabili populo, Cainis genere, ſponſas quærere, & ſibi uxores elegerunt contra Deo debitum amoris officium.* *Cimbrice* aſt eſt *amicitia,* item *amor inter ambientes conjugium,* & *amor inter conjugatos.* *Francice* Anſt vel enſt eſt *gratia,* favor, benevolentia. *Gothice.* 𐌰𐌽𐍃𐍄𐍃.

Ohꞇ, ut oʒa, & eʒen, *timor, terror, horror, metus.* Ohꞇ autem videtur eſſe verbale à *Francico* ogan, *timere; Goth.* 𐍉𐌲𐌰𐌽. Paraphr. LXV, 24, ða ƿæꞅ ꝼeoꞃþe ƿıc. ƿanꝺƿıʒena ƿæꞃꞇ. be ðan ꞅeaꝺan ꞅæ. ðæꞃ on ꝼyꞃꝺ hyꞃa ꝼæꞃ ꞅpell becƿom. ohꞇ ınlenꝺe. eʒꞅan ꞅꞇoꝺon. ƿælʒꞃyꞃe ƿeꞃoꝺa ƿꞃæc mon ʒebaꝺ, *tum juxta mare erythræum, quarta manſio, & ſtatio armatorum* [Ægyptiorum] *erat, ubi de exercitu eorum ſubitaneo nuntio ſuperveniente terrefacti littore incluſi Iſraelitæ metum habebant, & expectabatur vindicta & horrenda cædes populi.* XL, 23, ıc me on aʒen mæh. þ me ƿꞃaþꞃa ꞅum. ƿæꞃneꞅ ecʒe. ꝼoꞃ ꝼꞃeonꝺ mynꝺe. ꝼeoꞃe beneoꞇe, *metuendum mihi eſt, ne eorum qui mihi iraſcuntur aliquis, pro amica ſua in te mente, me gladii acie vita deprivet.*

Ƿæþa; in compoſito heꞃe-ƿæþa, *dux, exercitus imperator.* ða ꞅeo ꞅnoꞇeꞃe mæʒþ. ꞅnuꝺe ʒebꞃohꞇe. ðæꞅ heꞃeƿæþan heaꝼoꝺ ꞅƿa bloꝺıʒ on ðam ꝼæꞇelꞅe, *tum prudens virgo ferebat ducis caput, ut cruentum erat, in ſacco,* fragm. *Judith.* ða ꞅeo ʒleaƿe heꞇ. hyꞃe ðınenne. ƿancol moꝺe. ðæꞅ heꞃe-ƿæþan. heaꝼoꝺ onƿꞃıþa. ⁊ hyꞇ bloꝺıʒ æꞇyƿan. ðam buꞃhleoꝺum, *tum ſagax provida* [virgo] *juſſit ancillæ ſuæ imperatoris caput* [è Sacco] *eximere, idque civibus oſtendere,* ibid.

Paꝺa, in ſolutâ oratione, *bufo, rubetum majus*; aſt in ſtrictâ, volucrum, qui cadivis in prœlio veſcuntur, appellatio eſt, qua Poetæ utuntur forſan ad indicandam illarum *immundam & abominabilem naturam*: ut, in anno DCCCCXXXVIII, chron. *Sax. Gibſ.* læꞇan hım ʒehynꝺan. hꞃæꞃn bꞃyꞇꞇıan † ꞅaluƿı paꝺan. ⁊ ðone ꞅƿeaꞃꞇan hꞃeꝼn. hyꞃneꝺ nebban. ⁊ ðane haꞅean paꝺan eaꞃn. æꞅꞇan hƿıꞇ æꞅeꞅ bꞃucan. ʒꞃæꝺıʒne ʒuþ-haꝼoc. ⁊ þ ʒꞃæʒeꝺeoꞃ ƿulꝼ on ƿealꝺe, *poſt ſe reliquerunt corvum, ſalignei coloris bufonem, & nigrum illum corvum corneo roſtro, aquilamque ravum illum bufonem cum voraci milvo, & ſylveſtri ferruginei coloris lupo, alba eſca* [ſcil. humanis cadaveribus] *uti, frui,* Sic in fragm. *Judith.* on ðæꞇ ꝺæʒꞃeꝺ ꞅylꝼ ꝺyneꝺan ꞅcılꝺaꞅ. hluꝺe hlum mon. ðæꞅ ꞅe hlanca ʒeꝼeah. ƿulꝼ ın ƿalꝺe. ⁊ ꞅe ƿanna hꞃeꝼn. ƿæl ʒıꞃꞃe ꝼuʒel. ƿeꞅꞇan beʒen. þ hım ða ðeoꝺ ʒuman. ðohꞇon ꞇılıan. ꝼylle on ꝼæʒum. ac hım ꝼleah on laꞅꞇ. eaꞃn æꞇeꞅ ʒeoꞃn. uƿıʒ ꝼeþeꞃa. ꞅaloƿıʒ paꝺa. ꞅanʒ hılꝺe leoþ. hyꞃneꝺ nebba, *in ipſa aurora reſonabant clypei, & canore clamabant homines. propter hoc jejunus in ſilva lupus, corvuſque luridus, cædis avidus ales, ex occidente ambo, gaudebant, quod multos homines lacerare ſe credebant, morituris ſaturandi: denique etiam advolabat aquila, famelicus canus ales, ſalignei coloris bufo, corneo roſtro, ad claſſicum canendum.*

Bæꞃan, beꞃan, *excellere, præpollere, præcellere, eſſe celeberrimus* vel *princeps*: ut, ða ðe ƿıccunʒꝺom ƿıꝺoꞅꞇ bæꞃon, *qui in præſtigiis maxime præpollebant,* i. e. *magorum celeberrimi,* Paraphr. LXXVII, 20. Sic p. LXXVIII, ða ðe ƿıꞅꝺom beꞃeþ, *qui ſunt ſapientiſſimi,* ſcil. *magorum, ſapientiæ magicæ principes,* vel forſan, ut ʒebæꞃan, *ſe gerere, prætendere, ſimulare,* & ſic, ða ðe ƿıꞅꝺom bæꞃaþ, vertendum eſt, *qui ut ſapientes ſe gerunt, qui ſe ſapientes eſſe ſimulabant* vel *prætendebant.*

Laꞅꞇaꞅ leʒʒan vel lecʒan, *feſtinare, properare.* Paraphr. LII, 8, halıʒe ʒaꞅꞇaꞅ. laꞅꞇaꞅ loʒꝺon, *ſancti ſpiritus* [angeli] *properabant.* Sic LV, 2, Da oneꞇꞇe. Abꞃahameꞅ mæʒ. ꞇo ðam ƿeꞅꞇenne. ꝼeþe ne ꞅƿaꞃoꝺe. eoꞃl mıꝺ ıꝺeꞃum. ac he oꝼꞅꞇum ꝼoꞃþ. laꞅꞇaꞅ leʒꝺe, *properabat itaque*

* Scil. *regi Sodomæ,* & *ſociis ſuis.* † Alias ꞅalo vel ꞅaluƿıʒ padan, *militarem* vel *prœlii aſſeclam bufonem.*

Abrahami nepos ad deſertum cum uxore & filiabus, pedibus non parcebat heros, ſed ocyus feſtinabat. Sic LXI, 9, geƿit ðu ofeſtlice. Abraham feran. laſtas leccan, *diſcede Abrahame hinc celeriter, & propera.*

Mætinge, *ſomnium.* Paraphr. LXXVIII, 5, ne ge mætinge. mine ne cunnon, *neque ſomnium meum ſciviſtis.* à verbo, ut videtur, mætan vel gemætan, *ſomnium habere, in ſomnio videri* vel *videre*: ſecundum illud quod ſequitur ibidem. l. 14. him god ſealde. gife of heofnum. ðurh hleoðorcƿide. haliges gaſtes. þ him engel godes. eall aſægde. ſƿa his man drihten. gemæted ƿearþ, *Deus ei ex cœlo gratiam, per ſpiritus ſancti revelationem, dedit, ut angelus Dei omnia ei ediceret, quemadmodum dominus ejus in ſomnio habuiſſet.* Sic p. LXXVII, 21, het ða to ſomne. ſinra leoda. þa ƿiccungdom. ƿidoſt bæron frægn þa þa mænigeo hƿæt hine gemætte, *tum convocavit illos è conterraneis ſuis, qui longe latéque in præſtigiis excellebant.* [i. e. magorum principes,] *& interrogavit homines, quid ſomnii vidiſſet.* Hinc in Satyrog. **to meten** eſt *ſomnium habere*, **to dream**: ut,

> **Than gan I to Meten a merveilouſe ſwiven.**
> **And Joſeph Met marveilouſly, how the Moon and the Sunne**
> **And the xi Starres halſed him all.**
> **I fell efte ſones a ſlepe, and ſodaynely me Mette,**
> **That Pierce the Plowman, was painted all bloudye.**

Hinc quoque derivanda eſt ea vox **metell** & **metall**, quæ notat *ſomnium*, **a dreame**: ut,

> **Muſinge on theſe Metales, and my waye ich yede.**
> **Many times theſe Metals, hath made me ſtudy**
> **Of that I ſe ſleppynge.** ————
> **And all this maketh me on theſe Metals to thinke.**

Geofon, *Francice* geban, *mare, pontus.* harm. evang. *Cott.* CLII, grimmid thie groto ſeu uuirkit thie gebanes ſtrom ugiſon mid is uthion erthbuændion, *magnus oceanus, maris unda cum terribilibus ſuis fluctibus terrorem incutiet telluris incolis.* Sic cap. XXXV, obar theſon gebanes ſtrom. Sic in Paraphr. XXX, 22, geſeah ða ymb ƿintra ƿorn. ƿærfæſt metod. geofon huſa mæſt. gearo hliſigean. innan and utan. eorþan lime. gefæſtnod ƿiþ flode. fær Noes, *tum veraciſſimus Deus, poſt certum annorum numerum, cernebat vehiculum Noachi, marinarum domorum maximam, in altum erectum, & contra diluvium, intus & extra, bitumine munitum.* Sic LXXV, 4, on geofones ſtaþe, *in littore maris.*

Afora, Eafora, *Francice* abara, auaro, *filius, proles, ſucceſſor.* Adames ⁊ Evan. aforan ƿæron. freolicu tƿa. frumbearn cenned. Cain and Abel, *Adamo & Evæ filii* [*nati*] *ſunt duo ingenui, proles primogenita, Cain & Abel.* Sic metrorum *Boeth.* verſiones *Cott.* p. 189, ƿæs ſe Apollinus. æþeles cynnes. Iobes eafora, *erat hic Apollo nobilis proſapiæ, Jovis filius.* In plurali eaforan, *poſteri, ſucceſſores.* Sic in harm. evang. *Cott.* XXVI, thuo uuarth thot cuth obar all abaron Iſraelos, *tum notum id erat per omnes filios Iſraelis.* & cap. XXV, quat that hie an Iudeon huergin under Iſraele auaron ni fundi gimacon thes mannes, *dixit ſe inter Judæos, inter Iſraelis progeniem non inveniſſe iſtius hominis parem.* Sic cap. XXXVI, eriſt ſcal ik Iſrahelos abaron uuerthan folcſcipie te fruman, *primum Iſraelitarum populo & progeniei profuturus ſum.* Afora autem forſan verbale eſt ab afaran, (quod in præt. facit afor) *exire, emigrare.* Inde afor, ut apud nos in ſenſu forenſi *exitus, proſapia, progenies.* vide autem 𐌰𐍆𐌰𐍂: in gloſſ. *Goth.*

Beadu, beadur, beado, beador, *bellum, prælium, cædem, ſtragem, crudelitatem* & *homicidium* denotat; forſan quaſi beatu, à beatan, *percutere, cædere.* ða ſeo gleaƿ het. golde gefrætepod hyre ðinenne ðancol mode ðæs here ƿæþan heafod onƿriþan. ⁊ hyt to behþe blodig ætyƿan ðam burh-leodum hu hyre. æt beaduƿe geſpeoƿ, *tum* [Juditha] *prudens, auro ornata, & perita juſſit miniſtræ ſuæ imperatoris* [Holofernis] *caput explicare, idque civibus cruentum in ſignum oſtendere, ut ei in* [perpetranda] *cæde ſucceſſit.* fragm. hiſt. *Judith.* p. 24. Sic paulo poſt; ſtopon heaþo ƿincas. beornas to beadoƿe bordum beþeahte, *proceſſerunt ad prælium clypeis tecti viri principes & primarii.* Sic p. 25, ſum to þam arod ðara beoda-ƿinca þæt he in ðæt bur-geteld niþ heard neþde ſƿa hine nyd forðras, *unus militum* [crudelium ſatellitum] *conjectavit, quod vir fortis* [Holofernes] *dormiret in tentorio, prout eum neceſſitas coëgit.* Sic in metrorum *Boethianorum* verſionibus *Cott.* p. 150, ða ƿæs Romana ƿice geƿunnen. abrocen burga cyſt beadu-ƿincum ƿæs, *tum ſubjugatum erat Romanorum imperium, & magnifica maxime urbium expugnata militibus erat.*

Hiſce adde Cnear vel cnearr, *navis, navigium.* bis extat vox, ni fallor *Hibernica*, in chron. *Sax. Gibſ.* An. DCCCCXXXVIII, geƿitan him ða Norþmen nægled cnearrum, *diſceſſerunt viri aquilonares in navibus clavatis.* cread cnearum flot cyning ut geƿat on fealene flod, *claſſis dux in vehementer vocatis navibus exiit in gilvum mare.*

Verum non ſolum, quoad voces *exoticas*, ſcilicet *Cimbricas*, *Francicas*, & quas *ignotas* voco, poetica Dialectus *Anglo-Saxonum* plane *Dano-Saxonica* eſt, ſed etiam quoad alia nonnulla, quibus

Dano-

Dano-Saxonicus iſte ſermo à puriori *Saxonico* diſcriminatur, *Dano-Saxonicæ* nomen meretur.

Primo enim à puriori ſcribendi more nonnunquam deflectit, & orthographiam purioris *Saxonici* in haud paucis, in barbarographiam quaſi convertit: ut in monig pro manig; noma pro nama; from pro fram; freo pro frea; æþelu pro æþela; ðeostræ pro ðeostro, vel ðeostru; hafus tu pro hafes tu; unreordadon pro anreordadon, vel potius andreordadon; sio & seo pro si vel sig; hio vel heo pro he, hi vel hig; ah pro ac; *witga* & witgan pro witega, witegan; egsa pro egesa; edge pro edige; lifge pro lifige; oþþer pro ægþer; andsweradon pro andswaredon; no pro nu; na pro no; giongerscipe pro geongerscipe; benæman pro beniman.

Secundo, nominibus cum articulo compoſitis, pro more *Cimbrorum*, aliquando utitur: ut in fragm. *Judith.* Sect. x. ða *wæs* nergendes ðeowen ðrymfull ðearle gemyndig hu heo þoen atolan eaþost mihte ealdre benæman ær se unsyfra womfull awoce, *tum magnifica Dei ſerva* [Juditha] *vehementer animo volvebat, quomodo tetrum* [Holofernem] *facillime poſſit vita ſpoliare, priuſquam impurus ille terribilis expergefactus eſſet.* Sic Paraphr. LXXI, 6, sunu Davides. wuldorfæst cyning. getimbrode tempel Gode. alhn haligne, *filius Davidis, glorioſiſſimus rex, Deo templum ſtruxit, baſilicam ſanctam.* Sic XXIX, 15, ða reordade. rodora waldend. wraþ mon-cynne. and ða worde cwæþ. ne syndon me on ferhþe. freo from gewitene. cneorisn Caines. ac me ꝥ cynn hafaþ. sare abolgen, *tum ætheris dominus, humano generi iratus, locutus eſt, hæc verba dicens: Progenies Cainis non mihi erit à pœna immunis, quia generatio iſta graviter me provocavit.* Sic, hi ða on resten gebrohten snude þa snoteran idese, *tum protinus ad lectum ducebant ſapientem virginem.* fragm. hiſt. *Judith.* Sic *Cædm.* XCIV, 8. swa se werega gast. wordum sæde. fah in fyrnum, *ſic malignus ſpiritus* [Satanas] *verbis concionatus eſt in igne,* [Deo] *adverſarius.* Sic XXI, 18, ic wreo me her. wædalearne. lif frea min. leafum ðecce. scyldfull mine. sceaþen, *ô domine vitæ* [inquit *Adamus* ad *Deum*] *hic me nudum tego, foliis, reus protego thecam* [i. e. *corpus*] *meam.* In primo horum exemplorum legitur ðeowen pro seo ðeowe; in ſecundo, alhn pro se alh; in tertio, cneorisn pro seo cneoris vel cneorise; in quarto, sceaþen pro seo sceaðe. Hinc quoque venit, quod drihten communiter uſurpatur pro se driht; seld, à seled, pro ꝥ seld; & id genus alia. Innumera etiam occurrunt exempla pluralis numeri, quæ, quod à ſecunda declinatione *Saxonica* diſtingui non poſſunt, prætereunda cenſeo.

Tertio, *Dano-Saxonicam* barbariem in hoc etiam non raro imitatur, quod verbo præſentis vel præteriti temporis utitur vice participii præſentis temporis, vel loco verbi præteriti temporis, cum pronomine relativo, vel conjunctionibus ða, ða ða, vel and: ut, her ærest gesceop ece drihten helm eallwihta heofon ⁊ eorþan. rodor arærde ⁊ ðis rumeland gestaþelode strangum mihtum, *hic primo æternus dominus cœlum, omnium rerum tectum, & terram creavit, omnipotentia ſua firmamentum erigens, & hanc ſpatioſam tellurem ſtabiliens.* Sic in chron. *Gibſ.* An. DCCCCLXXV. her geendode. eorþan dreamas. Eadgar Engla cyning. ceas him oþer leoht. wlitig ⁊ wynsum. and ðis wace forlet. life, *hoc anno finivit terræ gaudia Eadgarus rex Anglorum, aliam ſibi lucem pulchram & jucundam eligens, vitamque hanc fragilem relinquens.* Sic quoque Paraphr. XLII, 1, 2, ða westan com ðær se eadga eft. ecan drihtnes. niwan stefne. noman weorþade. tilmodig eorl. tiber onsægde. ðeodne engla. ðancode *swiþe*. lifes leohtfruman. lisse and ara, *tum beatus ille ab occidente venit illuc, ubi, novo mandante oraculo, æterni domini nomen adorabat, ſacrificium offerens regi angelorum, & maximas gratias agens vitæ lucifero auctori propter libertatem & vitæ neceſſaria.* Plura qui deſiderat, conſulat velim Paraphraſeos XL, 17, 18. XLII, 2. XLV, 7. XLVII, 14. XLVIII, 10. LVIII, 2, 3. LXI, 18. VI, 24, 25. IX, 12, 13. XI, 21. XXXVII, 3, 4. XXXIX, 5, 6, 7. LXXX, 18, 19. Hujuſmodi plura quoque leguntur in *Kalendario* & fragmento hiſtoriæ *Judith*, ut & in chron. *Sax. Gibſ.* Ann. DCCCCXXXVIII. DCCCCLXXV. Quæ *Paraphraſeos* ut & *Kalendarii* & *fragmenti* adeo ſtylum ac genium ſapiunt, ut auſim dicere omnia eſſe ejuſdem ſeculi, ſcilicet exeuntis milleſimi. Hoc ſatis oſtendit dialecti poeticæ qua boreales poetæ uſi ſunt, cum *Dano-Saxonica* fere in omnibus convenientiam, quæ ſane tanta eſt, ut utraque dialectus pro eadem habeatur, niſi quod illi fere eſt religio violare Syntaxeos regulas, quas hæc multo magis negligit & aſpernit. *Cædmone* igitur abjudicandam Paraphraſin cenſeo quam ei * inſcribit vir maximus *Fr. Junius*, & tantum non adjudicat in obſervationibus ad *Willeramum* p. 248. Ibi eam vocat hiſtoriarum veteris teſtamenti perantiquam Paraphraſin, dicitque innumera in eâ occurrere, quæ penitiorem ſapiunt antiquitatem. Denuo eam vocat reconditum antiquitatis theſaurum; eamque citaturus utitur plane *Cædmonis* nomine; quaſi, ſe judice, verè *Cædmonis* eſſet, quam citerioris ſeculi poeta aliquis *Anglo-Saxonum* ſeptentrionalis contexuit, *Cædmonis*, quoad operis argumentum, quiſquis fuit, non infelix imitator. Quod enim ſtylum geniumque operis attinet, is idem eſt in fragmento hiſt. *Judith*, Calendario, & in additamento illo, quod in fine Paraphraſeos extat, p. 91. quod tamen eſſe citerioris antiquitatis, operis argumentum demonſtrat: de deſcenſu *Jeſu* ad inferos, de perruptis ab eo Inferni janius, de raptis ab eo inde animis, qui per *Mariam* Virginem, opem & miſericordiam ejus prius imploraverant. Omnia nimirum ſecundum *Karini* & *Leutici* fabulam iſtam in Pſeudo-evangelio fictitio

* *Cædmonis* monachi Paraphraſis poëtica *Geneſios* ac præcipuarum ſacræ paginæ hiſtoriarum, abhinc annos MLXX. *Anglo-Saxonice* conſcripta, & nunc primum edita à *Fr. Junio*, F. F.

Nicodemi, quod poſt *Normannorum* ingreſſum ab auſtrali aliquo *Anglo-Saxone*, ut ut elegantiſſime fuiſſe ſcriptum, oſtendunt inter alia voces illæ repetitæ, capta & riht hand, quarum illam *Gallicæ* originis, & hanc ad *Gallorum* ſermonem, qui *dextram* tunc temporis *la droict hand* vocabant, formatas eſſe conſtat.

Caput Vigesimumsecundum.

De dialecto Normanno-Saxonica *ſive* Anglo-Normannica; *& de dialecto* Semi-Saxonicâ.

I. HActenus de dialecto *Dano-Saxonica*, quâ, tam ſolutâ, quàm vinctâ oratione qui ſcripſerunt, uſi ſunt *Boreales Angli* imperio *Danorum* ſubjecti; quibuſcum diuturna conſuetudine & mutuis conjugiis ſociati, tandem in unum quaſi populum, ut *Sabini* & *Romani*, coierunt. Ordo igitur poſtulat, ut de dialecto *Normanno-Saxonicâ* tractemus. Verum ut quæ ei elucidandæ ſerviunt clarius & diſtinctius tradamus, de dialecto *Semi-Saxonica*, ut vocatur, dicendum eſt; in quam auſtralis illa *Saxonica* (ſub qua ſemper & occidentalem comprehendo,) quam puriorem *Anglo-Saxonicam* ſupra vocavimus, tandem, pariter ac purior ille ſermo antiquorum * *Anglorum* qui *Northymbriam* veterem incoluerunt, in *Dano-Saxonicam* mutata & corrupta erat. *Semi-Saxonicam* autem eam docti nominant, quòd medius quaſi ſermo, vel pene medius eſſet, inter puriorem *Anglo-Saxonicum*, & *Anglicanum* illum, qui majoribus noſtris ante centum & quinquaginta annos vernaculus erat. Quemadmodum enim *vinum aceſcens*, nondum tamen in acetum converſum, *ſemivinum* & *ſemiacetum* dici, uſu adprobante, poſſit; ſic auſtralium noſtrorum *Saxonum* medium illum, vel ad medium accedentem ſermonem *Semi-Saxonicum*, & ſi uſus vellet, *Semi-Anglicum* haud abſurde nuncupandum eſſe judicamus.

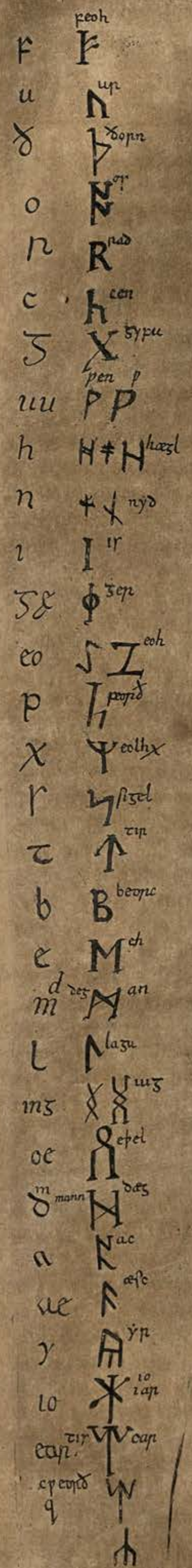
Quinimo labefactatus ille auſtralium *Saxonum* ſermo, ſi uſus pateretur, *Dano-Saxonicus* auſtralis dici haud improprie poſſit. *Dani* enim longe latéque per auſtrales & occidentales *Angliæ* partes continuo peragrantes, eaſque, præſertim exeunte nono, & decimo ſeculo ineunte, circumcirca navigantes, atque tandem quum mari, tum terrâ, ſummâ rerum potiti, novâ linguâ, novis, moribus, noviſque inſtitutis *Anglo-Saxonum* loquelam, ex ſimplici hybridam, ex ſincera mixtam, & ex pura corruptam adeo & barbaram fecerunt; ut verſus ſeculi decimi finem, & deinceps ad introitum *Nortmannorum*, non tantum apud boreales, ſed etiam auſtrales *Saxones*, *Anglo-Saxonicum* ſermonem in ipſo *Anglo-Saxonico* ſermone quæreres. Porro etiam *Canuto* totius *Angliæ* monarcha imperante, par eſt credere clerum *Saxonicum* cum patriciis & equeſtris ordinis hominibus, ut domino ſuo placerent & gratificari viderentur, ejuſque gratiæ velificari, *Danicam* linguam, quæ jam tu aulam perſonabat, ſtudioſe didiciſſe. Hoc ut credam faciunt *runarum Danicarum*, tam ſimplicium, quam duplicium deſcriptio quædam poetica, *Anglo-Saxonice* explicata; quæ in bibliotheca *Cott.* extat, *Otho* B. 10. p. 165. quamque vix antea & ne vix obſervatam, nedum publici juris factam, plane quaſi ab omnibus doctis ſpectatu dignam, hic cum *runis* ære inciſis, operæ & ſumptûs pretium exhibere judicamus, *Latinis* additis ex adverſo elementis, ad oſtendendam *runarum* poteſtatem, una cum iis nominibus quibus appellantur ipſæ *runæ*.

---

* Chron. *Sax.* bibl. *Cott.* Anno DCCCCXLIX. Þa ƿomon ða men of þrym megðum Germanie. of Ealdseaxum. of Englum. of Geatum oððe Iotum. Of Iotum ƿomon Cantƿara. and Ƿihtƿara. ꝥ is seo megþ ðe nu eardiað on Ƿiht. ⁊ ðat cyn on Ƿestseaxum. þe nu gyt to dæg Iutna cyn het. Of Ealdseaxum ƿomon Eastseaxa. ⁊ Suþseaxa. and Ƿestseaxa. Of Engle ƿomon se a syððan stod ƿestig betƿeox Iutum ⁊ Seaxum. Eastengla. ⁊ Middelengla. ⁊ Mearca. and ealle Norþhymbra. *Ac venerunt viri de tribus Germaniæ provinciis, de Antiquis Saxonibus, de Anglis, de Gothis ſive Jutis. Jutis oriundi ſunt Cantwari & Vectuarii; hæc eſt ea gens quæ nunc incolit Vectam, quæque gens apud Occidentales Saxonas adhuc vocatur Jutarum progenies. Ab Antiquis Saxonibus originem duxerunt Orientales Saxones, & Auſtrales Saxones, & Occidentales Saxones. Ab Anglis (quorum patria ab eo uſque tempore manſit deſerta inter Jutas & Saxonas) originem duxerunt Angli Orientales, Mediterranei, Angli, Mercii, ac omnes Northhymbri.* vide etiam chronicon *Saxonicum Gibſoni*, in eodem anno.

E Co-

E Codice MS. Bibliothecæ Cottonianæ, *cujus nota, Otho, B.* 10.

byþ frofur. fira gehƿylcum. sceal ðeah manna gehƿylc. miclun hyt dælan. gif he ƿile. for drihtne domes hleotan :-
byþ anmod. ⁊ oferhyrned. fela frecne. deor feohteþ. mid hornum. mære mor stapa. þ is modig ƿuht :-
byþ ðearle scearp. ðegna gehƿylcum. anfen-gys yfyl. ungemetun reþe. manna gehƿylcun. ðe him mid resteð :-
byþ ordfruma. ælcre spræce. ƿisdomes ƿraþu. and ƿitena frofur. and eorla gehƿam. eadnys and to hiht :-
byþ onrecyde. rinca gehƿylcum. sefte and sƿiþhƿæt. ðam ðe sitteþ onufan. meare mægen heardum. ofer mil paþas :-
byþ cƿicera gehƿam cuþ on fyre blac and beorhtlic byrneþ oftust ðær hi æþelingas inne restaþ :-
gumena byþ gleng and herenys. ƿraþu ⁊ ƿyrþscype ⁊ ƿræcna gehƿam ar and ætƿist ðe byþ oþra leas :-
ne bruceþ ðe can ƿeana lyt sares and sorge and him sylfa hæfþ blæd ⁊ blysse and eac byrga geniht :-
byþ hƿitust corna. hƿyrft hit of heofones lyfte. ƿealcaþ hit ƿindes scura. ƿeorþeþ hit to ƿætere syððan :-
byþ nearu on breostan ƿeorþeþ hi ðeah oft niþa bearnum to helpe and to hæle gehƿæþre gif hi his hlystaþ æror :-
byþ ofer cealdunge metum slidor glisnaþ glæs hluttur gimmum gelicust. flor forste geƿorulit fæger ansyne :-
byþ gumena hiht ðon god læteþ halig heofones cyning hrusan syllan beorhte bleda beornum and ðearfum :-
byþ utan unsmeþe treoƿ. heard hrusan fæst hyrde fyres. ƿyrtrumun underƿreþyd ƿynan on eþle :-
byþ symble plega. and hlehter ƿlancum ðar ƿigan sittaþ on beor sele bliþe æt somne :-
seccard hæfþ oftust on fenne. ƿexeð on ƿature. ƿundaþ grimme. blode breneð beorna gehƿylcne ðe him ænigne onfeng gedeð :-
se mannum symble biþ on hihte ðonn hi hine feriaþ ofer fisces beþ oþ hibrim hengest bringeþ to lande :-
biþ tacna sum healdeð trƿyƿa ƿel. ƿiþ æþelingas a biþ onfærylde. ofer nihta genipu. næfre sƿiceþ :-
byþ bleda leas. bereþ efne sƿa ðeah tanas butan tudder. biþ on telgum ƿlitig. þeah on helme hrysted fægere. geloden leafum lyfte getenge :-
byþ for eorlum æþelinga ƿyn. hors hofum ƿlanc. ðær him hæleþe ymb. ƿelege on *ƿicgum ƿrixlaþ spræce.* ⁊ *biþ unstyllum* æfre frofur :-
byþ on myrgþe his magan leof. sceal þeah anra gehƿylc oðrum sƿican. for ðam dryhten ƿyle dome sine þ earme flæsc eorþan betæcan :-
byþ leodum langsum geþuht gif hi sculun neþun on nacan tealtum. ⁊ hi sæ yþa sƿyþe bregaþ. and se brim hengest bridles ne gym :-
ƿæs ærest mid east denum. gesepen secgun. oþ he siððan est. ofer ƿæg geƿát ƿæn æfter ran. ðus heardingas ðone hæle nemdun :-
byþ ofer leof. æghƿylcum men. gif he mot ðær. rihter and gerysena on brucan on blode bleadum oftast :-
byþ drihtnes sond. deore mannum. mære metodes leoht, myrgþ and to hiht eadgum and earmum. eallum brice :-
byþ on eorþan. elda bearnum. flæsces fodor fereþ gelome ofer ganotes bæþ garsecg fandaþ. hƿæþer ac hæbbe æþele treoƿe :-
biþ ofer heah. eldum dyre. stiþ on staþule. stede rihte hylt. ðeah him feohtan on firas monige :-
byþ æþelinga ⁊ eorla gehƿæs. ƿyn and ƿyrþmynd. byþ on ƿicge fæger. fæstlic on færelde. fyrd geacepa sum :-
byþ ea fixa. and ðeah abruceþ. fodres onfaldan. hafaþ fægerne eard. ƿætre beƿorpen. ðær he ƿynnum leofaþ :-
byþ egle eorla gehƿylcun. ðonn fæstlice flæsc onginneþ. hraƿcolian hrusan ceosan blac to gebeddan bleda gedreosaþ. ƿynna geƿitaþ ƿera geƿƿicaþ :-

Hos Characteres *ad alia ſeſtinans Studioſo lectori interpretanda relinquo.*

II. Extat & altera literarum *Dano-runicarum* deſcriptio, cum explicatione *Anglo-Saxonica*, in eadem bibliotheca, (*Domitianus A.* 9.) quam in tabella lectori ſtudioſo hic infra offero:

Ex his, tanquam ex idoneis teſtibus, valde probabile eſt *Anglo-Saxones* diſcendis *runis* operam dediſſe. Neque mirum eſt victos victorum, ſervos dominorum linguam didiciſſe, in qua, cum aliquid rogarent, ab iis ſe gratiores audiendos eſſe, & quæ peterent, facilius impetraturos ſcirent.

III. Præterea cum in poteſtate *Danorum* tandem *Saxones* auſtrales eſſent, non mirum eſt eorum ſermonem ſub *Danico* imperio languentem fatiſci cæpiſſe, & cum *Saxonicis* rebus in deteriorem partem abiiſſe. *Saxones* fregerunt *Dani*, fregitque paulatim *Anglo-Saxonicam* loquela *Danica*, & quaſi ſtatum illius mutando in alteram pene mutavit. Quemadmodum autem *ſtatûs mutatio*, quam diminutionem capitis veteres *Romani* vocabant, triplex fuit; maxima, minor & minima: ſic à *Danis* in *Anglia* prævalentibus, & deinceps uſque ad finem ſeculi ſecundi decimi, puriori auſtralium *Saxonum* ſermoni quaſi triplex accidit *mutatio ſtatûs*; minima quoad ſcripturam, quoad voces & phraſes major, & maxima quoad ſyntaxin; quo jus omne ſuum, ſub *Normannis* dominis, cum *Saxonica* civitate & libertatibus, adeo perdidit, ut nomen ſuum retinere non permiſſum eſſet.

Secundum hanc igitur triplicem ſtatûs mutationem, auſtralium *Saxonum* linguam in *Semi-Saxonicam* labaſcentem tripliciter conſiderandam eſſe judicamus. primò quoad ſcripturam, vel ſcribendi rationem mutatam. ſecundò quoad voces phraſeſque, quæ jam tum peregrinæ introire cœperunt. denique quoad ſyntaxin, quæ cum tempore primum ſub *Danis*, dein ſub *Normannis* dominis, non ſolum in concordantiæ regulis, ſed in omnium partium orationis conſtructione, quas antea erat religio temerare, maxime violata eſt.

IV. Primum igitur, in quo *Anglo-Saxonica* auſtralis, quaſi ſuæ dignitatis immemor, in *Semi-Saxonicam* degeneraſſe cernitur, eſt veteris ſcribendi moris in novum converſio, nonnullas permutando literas, ex quibus voces ſolebant formari. Sic ȝ in ı vel ẏ vertitur in principio, medio, & fine dictionum. In principio: ut ıunȝe pro ȝeonȝe, chron. *Sax. Gibſ.* p. 168, 1. anð elleſ amẏꞃðon manıȝe ıunȝe men. Sic p. 37. 11, 13. ıaꞇeƿeaꞃð bis legitur pro ȝaꞇeƿeaꞃð. Sic quoque ıæꝼ legitur pro ȝaꝼ, 231. 2, 10. ıeꞇ pro ȝẏꞇ, 232. 42. ıaꝼ pro ȝaꝼ, ıuen & ıauen pro ȝıꝼen, 242. 37, 38, 46. he ꞅuoꞃ on halıȝðom. ⁊ ȝıꞅleꞅ ꝼanð. ꝥ he alle hıꞅ caꞅꞇeleꞅ ꞅculðe ıuen up. ꞅome he ıaꝼ up. ⁊ ꞅome ne ıaꝼ he nohꞇ. ..... ⁊ bꞃohꞇen hıꞃe ınꞇo Oxenꝼoꞃð. ⁊ ıauen hıꞃe ðe buꞃch. Sic quoque ıeðen pro ȝeoðen, *iverunt*. 22, 4, 46. In medio: ut cæıe pro cæȝe, *clave*, 38, 29. æıþꞃe pro æȝþꞃe, *utrâque*, 153, 25. ꞃeınaꞅ pro ꞃeȝnaꞅ, *pluvias*, 219, 30. Quibus adde ðæıeꞅ pro ðæȝeꞅ, bebẏꞃıeð pro bebẏꞃȝeð vel bebẏꞃıȝeð, *ſepultus*, ƿꞃeıðe pro ƿꞃeȝðe, *accuſabat*, & id genus multa. In fine: ut ðæı, *dies*, pro ðæȝ; ælmıhꞇı, *omnipotens*, pro ælmıhꞇıȝ; ꞇƿenꞇı, *viginti*, pro ꞇƿenꞇıȝ; hæuı pro heꝼıȝ, *gravis*; maı pro mæȝ, *poſſum*; laı pro laȝ, *jacebam*; ænı pro ænıȝ, *ullus*; bẏꞃı pro bẏꞃıȝ. *urbs*; & iſtius modi innumera alia; ut ðeıneꞅ pro ðeȝneꞅ; ıꞅelleð pro ȝeꞅelleð; ıƿıꞇneꞅꞅe pro ȝeƿıꞇneꞅꞅe; ıbıððen pro ȝebeððan; quæ omnia leguntur in charta quadam *Edwardi* confeſſoris dicti, quæ in *Latinis* (þ & ƿ exceptis) literis tranſcripta extat, inter alias haud paucas in archivis eccleſiæ cathedralis *Wellenſis*.

EDuuard King gret Harold Erl and Tavid minne ſchyre-refen and alle mine þeines inne Sumirſæten frendliche. And ich keþe eu þat Alfred havet iſeld Giſe biſſop his land at Hlytton ſaceas and clane toforen me ſilven æt *Peddredan* on mine ipitneſſe and Eadithe mine ibidden, and on Haroldes ærles.

V. Sic

V. Sic etiam c in k vertitur: ut in king & kinges, pro cyng, cynges; muneker pro munecer; brōke pro broce; maken pro macan; makede pro macede vel macode; akynnedniſſe pro acennedniſſe; kenþ pro cenþ; taken pro tacen vel tacn; & in multis aliis.

VI. Sic f mutatur in u & v: ut in æuerſtlice pro æfeſtlice, *quam celerrime*; have pro hafe, *habeo*; leove pro lufu, *amor*; live pro life, *vita*; luvede pro lufiade, *amabat*; seoven pro seofon, *ſeptem*; heouene pro heofene, *cælo*; heruest pro hærfest, *autumnus*, *meſſis*; neue pro nefa, *nepos*; æure pro æfre, *ſemper*; næure pro næfre, *nunquam*.

VII. A finale vertitur in e: ut in ðare & ðære pro ðæra, gen. plur. articuli vel pronominis se, seo, ðæt. Cantware pro Cantwara, *Cantiani*; oþre pro oþræ, *aliorum*; twegre pro twegra, *duorum*; Cantwarebyri, *Anglice* Canterbury. broþre & ſweoſtre, pro broþra & ſweoſtra, *fratrum* & *ſororum*. Hinc a finale in e breve verſum nonnunquam in fine omittitur: ut in geriten pro geritena, læred pro læreda, lared pro læreda vel lereda: ut, be hiſ geriten ræd. læred. 7 lared. ðe on hiſ kynerice ƿæron:·

VIII. E in æ mutatur: ut in Daniscæ pro Danisce, *Dani*; innæ pro inne, *in*; gerihtæ pro gerihte, *jus*; ƿæll pro ƿel, *bene*, *valde*. cyþæ, pro cyþe *oſtendat*; ænde pro ende, *finis*. ænd pro and, *&*, &c.

IX. C & g vertuntur in ch: ut child pro cild; ða oncneoƿan hio be ðam ƿorden. ðe heom geſæd ƿæſ be ðam childe...... æfter ðam ðe ehta dages gefeld ƿæron þ ðæt chyld embrniden ƿære, *Luc.* II, 17, 21. evang. *Hatton.* Sic ƿerchen pro ƿeorcan; riche ƿro rice; cheſtre pro ceaſtre; ich pro ic; cheƿu pro ceafu; ut, he gadered hyſ hƿæte on hiſ bearn. ða cheƿu he forbærneþ on unadƿeſcendlice fyre, *Matth.* III, 12, evang. *Hatton.* Sic mychel pro micel; burch pro burg; & ſimilia.

X. D & ð invicem tranſmutantur: ut Dauiðe pro Dauide, *Davide*; gechyrd pro gecyrð, *convertet*; gadered pro gadераð vel gaderð:·

XI. F ante m abjicitur: ut in ƿimman pro ƿifman, *mulier*, *fæmina*. hlammæſſe vel lammæſſe pro hlafmæſſe *primitiarum feſtum*. h non raro ponitur ante voces à leni incipientes: ut in hiſ pro iſ, *eſt*; hure pro ure, *noſter*; huppon pro uppon, *ſuper*; holde pro olde:· n finale etiam haud raro vertitur in m: ut in indom pro indon, ongem pro ongen:·

XII. *As terminatio nominativi & accuſativi pluralis primæ declinationis vertitur in in es*: ut in ſtanes pro ſtanas, *lapides*: ut cƿæþ þ ðas ſtanas ſyen to hlafe geƿorðan, *Matth.* IV, 3. in evang. impreſſis, cƿeþ þ ðas ſtanas to hlafe geƿurþon:· Sic, ſoðlice manege ða ðe him folgdon ƿaren bokeres:· Þƿi færted Iohannes leorningcnihtes. ſoðlice ða dages cumeð:· Iſtiuſmodi plurima occurrunt in chron. *Sax. Gibſ.* ut biſcopes, eorles, cinges, utlæges, & ſimilia.

XIII. Ƿ in uu vertitur: ut in uureide, *accuſavit*, pro ƿreide, chron. *Sax. Gibſ.* 237, 5. uuolde pro ƿolde. ibid. 6, 13, 14. uuard pro ƿard; quod etiam pro ƿarþ vel ƿearþ, ibid. 26. uſurpatur etiam poſt introitum Normannorum pro u: ut in ƿncƿæ pro uncre, ƿs pro us, Bƿtermære pro Butermere, quæ omnia extant in hac charta Gullhialmi, Conquæſtoris dicti, quæ magno ſigillo appendente munita extat in Bibliotheca *Cottoniana*.

✠ *I C ƿillæm cinınge gret ƿælcælm biſcop 7 hugæn dæ ƿort 7 eadƿard ſcir gæræfæn* 7 eallæ hiſ ðægnæs on hæmpton 7 on ƿilton-ſcire freondlicæ 7 cƿiðæ eoƿ þa ic an ðæs landes æt bƿtærmæræ to ðæm ealdan hieræde on ƿintanceaſtræ to hæbbænnæ 7 to bruccannæ eallæ ſƿa freols þa hiæ hæbbænnæ on ƿlƿiæ moncan dægæ ðægæ hit ſældæn into ealdan munſtræ on ƿintanceaſtræ on cining cænut dægæ ðæ hæ monancæn becæmæ. ðonnon ic ƿillan ðæ hiæ hæbæn eallæ ſƿa freo mid eallæ ðæ ðingæ ðæ to gæ hinƿæþæ þ hiæ hældon on cænut 7 eadƿard cininge dægæ on lænd 7 on ſiƿændæ on ƿidæn 7 on fælden and on læſan 7 eallæ ƿitæ læſſæ 7 mæræ ſƿa friþe ſƿa hiæ friþoſt hæfdon on ænæs cininges dægæ oþæ biſcopæs dægæ ðæ ætfoƿan ƿs ƿæron. gæƿritæ æt london on ƿncƿæ gæmotæ gæƿitænæſſæ ðonnon biſceop ƿælcælm odan ælgælſi ƿalſi ælfri 7 eadric; ✠

p | ill
cõ | qr.

XIV. In *Normanno-Saxonicis* t legitur pro þ: ut in tatt pro þatt, *id*, *quod*. tær pro þar, *ibi*. tegg, pro þeyy, *Anglice* they, *illi*. Et ut g in *Semi-Saxonicis* convertitur in i vel y, quemadmodum ſupra oſtendimus: ſic in *Normanno-Saxonicis* non raro pro his vocalibus ſtat, earumque poteſtatem vel valorem exprimit: ut in Marge pro Marie, *Maria*, tegg pro teyy, *Anglice*, they, *illi*. teggre pro teyyre, *Anglice*, their, *eorum*, *ſuos*. gede & geden pro iede, ieden,

den, *Sax.* ᵹeode, ᵹeodon, *ibat, ibant.* Quæ omnia occurrunt in homiliarum libro quodam in Bibliotheca *Badlejana* ORMULUM inſcripto, columna 330, ubi deſcribuntur nuptiæ, ad quas *Jeſus* & ejus diſcipuli vocati erant. excerpta hæc conſulat lector *Latine* hunc in modum reddita:

to ðe ðridde dæᵹ belamp. ſƿa ſum ðe ᵹodſpell kyþeþ. ꝥ in þe land of ᵹalile ƿaſ an bridale ᵹarrked. ⁊ itt ƿarr ᵹarrked inn an tun ðatt ƿarr cana ᵹehaten. ⁊ criſtes moderr marᵹe ƿarr att tatt bridalerr ſæte. ⁊ criſt ƿarr cloped till þatt hurr ƿiþ hire lerningcnihhterr. and teᵹᵹre ƿin ƿarr drunken ſƿa. þatt tær narr þa na mare. ⁊ criſtes moderr com till criſt. ⁊ ſeᵹᵹde him þurr ƿiþ ƿorde. þirr ƿin iſ drunken to þe ᵹrund. ⁊ nirr her nu ne mare. ⁊ ure laferd leſu criſt ſeᵹᵹde till hir moderr. ƿhat falleþ þirr till me ƿiþ ðe ƿimman þatt tu mæleſte. Abid abid ƿimman abid. ne com nohht ᵹet mi time. ⁊ ſante marᵹe ᵹede anen. ⁊ ſeᵹᵹde to þe birlerr. doþ þatt tatt he ſhall bidden ᵹup. ne be ᵹe nohht tær ᵹenerr. þeᵹ haffden ſexe fetlerr þær att tat bridalerr ſæte þatt ƿæren. ſum þe ᵹodſpell ſeᵹᵹþ. ſexe ſtanene fetlerr. ſƿillke ſum þatt Iudiſſkenn follk ƿarr ƿunedd i ꝥ time to ƿaſſhenn offe þeᵹᵹre lic. to clenſen hem ꝥ ƿiſe. ⁊ tƿafald oþre þrefald mett þa fætlerr alle token. ⁊ criſt badd tatt teᵹᵹ ſholden ᵹan ⁊ fillen þeᵹᵹre fetlerr ƿiþ ƿaterr. ⁊ teᵹᵹ ᵹeden till. ⁊ didenn ꝥ he ſeᵹᵹde. ⁊ filledun up till þe brerd ƿiþ ƿaterr þeᵹᵹre fetlerr.

die tertiâ contigit, ſicut in quodam evangelio traditur; quod in terra Gallilæorum paratum eſſet epulum nuptiale, & paratum quidem erat in oppido quodam Cana dicto. Chriſti autem Mater in epulo iſto nuptiali diſcumbebat, imò Chriſtus ipſe ad domum illam [in qua nuptiæ celebratæ erant] *cum diſcipulis ejus vocatus erat. vino vero eorum ita exhauſto, ut nihil amplius reliquum eſſet, mater Chriſti ad eum venit, dicens: vinum ad fundum eſt exhauſtum, & ejus nihil amplius reſtat. Dominus autem noſter Jeſus matri reſpondet: quid mihi & tibi eſt, quod dicis mulier! Expecta, expecta mulier, expecta, nondum enim venit hora mea. Sancta igitur Maria ſola ſecedens, dixit miniſtris; quodcunque vobis dixerit, facite, neque adverſamini. In epulo autem nuptiali poſita erant ſex vaſa, quæ, quemamodum evangelium quoddam refert, lapidea erant, in quibus Judæi ſecundum conſuetudinem, corpora ſua lavabant in iſtiuſmodi temporibus, ad ſe id faciendo purificandos. Singula autem vaſa capiebant binas vel tres metretas* [amphoras;] *atque Chriſtus jubebat, ut irent atque implerent vaſa ſua, cum aqua, & abeuntes illi, quod ille juſſerat, fecerunt, vaſa ſua uſque ad labra adimplentes.*

Hinc etiamnum apud *Scotos*, ᵹ in ȝ mutatum ſcriptum non raro legitur pro y: ut in ȝit pro yet, *tamen, hactenus*; ȝe & ȝou pro ye & you *vos*; ȝeris pro yeris, *Anglice* yeares, *anni*; disdenȝe pro disdenye, *Anglice* disdein *contemptus*; fenȝe pro fenye, *Anglice*, feigne, *diſſimulare*; failȝeit pro failyeit, *Anglice*, failed: ut I have failed, *defui.* Quæ omnia occurrunt in *Douglaſii* præfatione, ante verſionem ſuam *Æneidos Virgilianæ*: ut,

Nane is nor was nor ȝit ſal be trow I.
And that ȝe knaw at quhais inſtance I tuke
For to tranſlat ——————
And git forſoith I ſet my beſy pane
As that I couth to make it brade and plane.
—— quhen twelf ȝeres he had been diligent.
Quharfor ȝou gentill Redaris, I beſeiche.
His twelf ȝeris laboures war not worth ane myte.
That never ȝit na ſinfull liſt refuſe.
In caiſe I fail have me not at disdenȝe
Thocht I be lewt, my leile hart cannot fenȝe.
Gif I have failȝeit, baldlie repreif my rime.

XV. Ᵹ etiam in *Semi-Saxonicis* videtur uſurpatum nonnunquam pro h: ut in ᵹeſeaᵹ, ᵹeſeᵹen pro ᵹeſeah vel ᵹeſah, ᵹeſehen; heaᵹ, pro heah; & heaᵹeſter pro heahſter, vel hehſter; heaᵹeſtan, pro heahſtan.

XVI. Porro ſyllabicum iſtud augmentum ᵹe, quod verbis, verbalibus, & præteriti temporis participiis apud *Anglo-Saxones* præponitur tum ornamenti cauſa, tum non raro ad augendas eorum ſignificationes, amat *Semi-Saxonica*, haud ſecus ac elementum ᵹ, in i vel ẏ vertere: ut in ilæred pro ᵹelæred; ẏlæſted pro ᵹelæſted; iol pro ᵹeol; icleped pro ᵹecleped; *&c.* Quinetiam id quaſi aſpernens *Semi-Saxonica* amat abjicere: ut in ᵹæreƿied, *Saxonice* ᵹearƿiaþ pro ᵹeᵹearƿiaþ, *parate*; ƿilnunᵹe pro ᵹeƿilnunᵹa *cupiditates*; mæcchen pro ᵹemæccan, *uxorem*; mærſian pro ᵹeƿidmærſian, *diffamare.* Sic in evang. *Hatton.* Ᵹæreƿied drihtneſ ƿeiᵹ, *Marc.* I, 3. *Saxonice* ᵹeᵹearƿiaþ drihtneſ ƿeᵹ. Of ermþe ⁊ ſƿicdome ƿeorld ƿelene. ⁊ oþre ƿilnunᵹe, *Marc.* IV, 19. *Saxonice* of ẏrmþe ⁊ ſƿicdome ƿoruld ƿelene. ⁊ oþre ᵹeƿilnunᵹa. And nolde hio mærſian, *Matth.* I, 19, *Saxonice*, ⁊ nolde hi ᵹeƿiðmærſian. *v.* 24, he onfenᵹ hẏr mæcchen. *Saxonice*, he onfenᵹ hẏſ ᵹemæccean.

XVII. Um

XVII. Um etiam terminationem tum ſubſtantivorum dativi pluralis, tum adjectivorum in dativo utriuſque numeri, *Semi-Saxonica* non raro mutat in *en*, & quandoque in *an*: ut in evang. *Hatton. Luc.* 1, 5. on Herode dagen. *Sax.* on Herodes dagum. &, of Aarones dohtren. *Sax.* of Aarones dohtrum. *v.* 17. to heora bearnan. *Sax.* to hyra bearnum. *v.* 28. ðu eart gebletsed on ƿifen. *Sax.* ðu eart gebletsud on ƿifum. *v.* 44. on minen earen. &, on minen innoþe. *Sax.* on minum earum; on minum innoþe:.

XVIII. Supra obſervavi ƿ *Saxonicum* in *Gallo-normannicum* uu eſſe verſum, chronici *Saxonici Gibſ.* pag. 237, 5. nempe in anno MCXXII. qui fuit *Henrici* I. XXXI. Nec mirum cuiquam videatur monachum *Petroburgenſem*, qui hoc chronicon partim tranſcripſit, & partim compoſuit, ſive is *Hugo Candidus*, alias *White*, qui floruit Anno 1130. ſive qui poſt eum floruit anno 1245. *Robertus Swapham*, ſive quis alius fratrum fuit, *Saxonicam* ſcripturam in nonnullis immutaſſe; cùm, * *Ingulpho* teſte, *modus ſcribendi Anglicus* [i. e. *Saxonicus*] *Gulielmo* ſuo regnante *omitteretur, & modus Gallicus* [i. e. *Gallo-Normannicus*] *in chartis & libris omnibus admitteretur.* Imo *manus Saxonica* tunc temporis, † eodem auctore, *inuſitata penitus & inviſa, ac maxime cum gente ſua contemptui habita, & nimium inacceptata erat; & manus Gallicana, quia magis legibilis & aſpectui prædelectabilis præcellebat, frequentius indies apud omnes Anglos complacebat.*

Verum ut ſcripturæ *Anglo-Saxonicæ*, in *Gallicam* ſive *Italicam*, mutationem altius repetam, ſciendum eſt ab *Ælfredi R.* temporibus, qui à *Gallis* doctoribus in literis inſtitutus erat, *manum Saxonum*, quæ in ſcribendis omnibus antea uſitata erat, in deſuetudinem abire cœpiſſe, & *manum Gallicam*, quæ nitidior & magis oculos delectare videbatur, apud *Anglos* inoleviſſe. Hoc magnopere tradit *Ingulphus* in hiſtoriæ ſuæ *Croyland.* editæ *Oxonii*, ** pag. 85. ubi ſcribit chartas *Eldredi R.* monaſterii *Croylandenſis* inſtauratoris, *Edgari* & aliorum *R. R.* qui iis ſucceſſerunt, uſque ad ſua tempora duplicate, quum *Saxonica*, tum *Gallicana* manu ſcriptas fuiſſe, ſeque omnia monaſterii ſui monumenta, tam hâc quam illâ conſcripta, coram domino ſuo *Gullbialmo Conq.* exhibuiſſe, qui ea diligenter perlecta & examinata benigniſſime ſuo diplomate confirmabat. Hinc tot *RR. Anglo-Sax.* chartas *Latine* ſcriptas, in manu *Gallica* nitentes, etiamnum in archivis videmus. penes me habeo à digniſſimo viro *Edwino Sandys* archidiacono *Wellenſi* miſſum apographum accuratiſſimum chartæ *Eadredi R.* quâ monaſterio *Glæſtingabyrienſi* quandam villam XXV caſſatorum, *Pucelcyrcam* vocatam, pro animæ ſuæ & fratris *Edmundi* ſalute donat, in literis *Gallicis* integre, ſi ÿ *Saxonicum* excipias, exaratam. Termini autem terrarum *Saxonice*, & in *Saxonica* manu, in eadem charta, integre deſcribuntur. excepto Gallico ſ, quod cum Saxonico ꞅ, non raro per totam deſcriptionem, intermiſtum cernitur; præſertim in voce ſpa, & in ſyllabis quæ ab ſt ordiuntur. Hinc etiam eſt quod in †† charta *Eadgari R.* qua Anno Dom. DCCCCLXIV. terræ quandam portionem *Beorhtnotho* comiti dat, non tantum ſ longum, ſed s curvum & rotundum, quum in principio, tum in medio & fine vocum occurrit. ut in hoc ejus Apographo cernere eſt.

✠ ANno ab incarnatione dnī nrī ihū xpī. DCCCCLXIIII. ego eadgar diuina allubescente gratia rex et primicherius *albionis ruris quandam particulam binis* ab accolis estimatam *manſiunculis beorhtnoþe comiti* mihique præ quibusdam ceteris dilecto liberam praeter arcem pontem expeditionemque pro ſua largiflua meritorum Inpenſione in loco qui uulgari famine dicitur culnan clif ut temporibus uitæ suæ felicissime utatur. hisque transactis in perpetuum ius heredi cuicumq; placuerit derelinquat libenter admodum largitus sum. Quod ſiquisque quod non optamus huiuscæ donationis scedulam uel in minimo infringere temptauerit hoc ni digno prius dempserit penitemine. ſe sentiat perenniter passurum in cruciamine. Et his limitibus præfatæ telluris particula quaqua uersum circumgirari uidetur Æreſt of usmere on heaſecan-beorh. of ðan beorhge on cuþredes-treow. of ðan treowe on þa dic ⁊lang dic ðæt on ſture ðonne of ſture ðæt eft on ða dic ⁊lang dic ðæt on horsa broc ⁊lang broces on cenunga ford of ðan forda utan wiþ ðone rudu ðæt to cynefares ſtane of þan ſtane on hoccan ſtige of ðære ſtige on mær ƿylle of ðæm ƿylle on ða dic ⁊lang dic on ſture of ſture on mærdene ⁊lang dene to wind-ofre of

* Edit. *Oxon.* p. 71. † P. 85. ** *Manus Saxonica ab omnibus Saxonicis & Merciis, uſque ad tempora R Ælfredi, qui per Gallicanos doctores omnibus literis apprime inſtructus erat, in omnibus chirographis uſitata, à tempore dicti domini regis deſuetudine viluerat, & manus Gallicana, quia magis legibilis, & aſpectui perdelectabilis præcellebat, frequentius indies apud Anglos omnes complacebat.* †† Extat hæc charta cum iis quæ continuo ſequuntur in Arch. Eccl. *Wigornienſis.*

ƿind-ofre on ðone ſtapol of ðan ſtapole on ðone ƿeg andlang ƿeges in þæt ſlæd of ðæm ſlæde on lytlandune andlang ƿeges ðæt eft on uſmere. Hi testes præfatæ uidebantur largitiuncule quorū inferius titulatim nomina carraxari uidentur.

✠ Ego eadgar rex hoc donum largitus sum.	✠ Ego ælfstan hrouenſis epīs cons et ſubs.
✠ Ego dunſtan archiepiscopus consenſi et ſubs.	✠ Ego aþulf helm hamnensis epīs cons et ſubs.
✠ Ego oſcytel archiepiscopus conſenſi et ſubs.	✠ Ego ælfhere dux cons et ſubs.
✠ Ego ælfstan lundaniensis epīs cons et ſubs.	✠ Ego aþelstan dux cons et ſubs.
✠ Ego ƿynsige licetfeldenſis epīs cons et ſubs.	✠ Ego ælfheh dux cons et ſubs.
✠ Ego eþelƿold uuentaniensis epīs cons et ſubs.	✠ Ego beorhtnoð dux cons et ſubs.
✠ Ego aſƿold uuigornensis epīs cons et ſubs.	✠ Ego æþelƿine dux cons et ſubs.
✠ Ego alfƿold scira burnensis epīs cons et ſubs.	✠ Ego beorhtfærð mins cons et ſubs.
✠ Ego alfƿold cridiensis epīs cons et ſubs.	✠ Ego ælfƿine mins cons et ſubs.
✠ Ego eadelm ſelmensis epīs cons et ſubs.	✠ Ego ordƿold mins cons et ſubs.
✠ Ego beorhthelm fontaniensis epīs cons et ſ.	✠ Ego æþelſige mins cons et ſubs.
✠ Ego oſulf ſunnungnensis epīs cons et ſubs.	✠ Ego alfƿold mins cons et ſubs.

✠ Ego ƿulfstan mins cons et ſubs.

Hinc quoque eſt, quod in charta Oſwaldi *archiepiſcopi A. D.* 990. *non tantum* ſ, *ſed* r *&* t Gallicum *vel* Romanum *cum* Saxonico ꞃ *intermiſta leguntur. ut ex hoc tranſcripto cernitur:*

✠ DIſponente regi regum cuncta caeli ſecr&a nec non quae ſub caeli culmine aput homineſ mutantur miro ordine gubernante cuiuſ incarnationiſ humanae anno dcccc.xc. indictione. iii. haec donatio quae in iſta cartula ſaxoniciſ ſermonib; appar& confirmata & donata erat. In uſſeſ drihtnes noman haelendes cristes ic osƿald erce biscup cyþu ꝥ seo hioraedden æt ƿiogerna ceastre ge ealde ge iunge me geþafedan ꝥ ic moste gebocian treƿa hida lond on mortune on ðriora manna daeg ·minum treæm ge-triorum mannum biornage ⁊ byrnstane treæm gebroþrum ⁊ se eldra hæbbe ða þrio æceras ⁊ se iungra ðone feorþan ge innor ge utter sƿa to ðæm lande ge byriȝe ꝥ mon nemneþ oþre noman uppþrop ⁊ ƿe alle halle halsiaþ on godes noman ꝥ hio naenig mann þæs ne bereafige ða hƿile þes lifien ⁊ ofer hiora daeg cerre to þær honda þe hio betst unnen ⁊ hit seo ðonne þæm agen æghƿæs to brucenne to ƿrio treƿra mannum daeg butan þæm circ sceatte ⁊ ic cyþe ꝥ ða gebroþra treƿen me gesealdan iii pundlic ƿyrþes feos ƿiþ fullan unnan. & nunc obſecramuſ per miſericordiam dī qui eſt propriuſ & ueruſ dñſ omniū terrarū quae ad ecclam dī pertinent & per amorem ſcāe mariae cuius nomine conſecratum eſt monaſterium in ƿeogerna ceastre in quo ſeruire debemus. ut haec nrā largitio ſiue conſentio inuiolata permanere queat. & ſiquiſ de nrīſ ſucceſſorib; hoc in aliquo foedare temptauerit & nrāe fraterne congregationiſ licentiam diſrumpere ſciat ſe rationem redditurum in tremendo examiniſ die ni priuſ ſatiſ faciendo emendet. Ðis synd ðara broþra noman ðe ðas sylene geþafedan and gesealdon ⁊ mid cristes rode tacne gefæstnedon.

✠ osƿald arce biscup.	✠ ƿistan pr̄.	✠ leofstan diāc.	✠ ƿulfgar cl.
✠ æþelstan pri' mō.	✠ æþelsige pr̄.	✠ ƿulfƿard diāc.	✠ leofƿin mon̄.
✠ ælfsige pr̄.	✠ æþelstan pr̄.	✠ æþelric diāc.	✠ ƿulfric cl.
✠ eadgar pr̄.	✠ godinc diāc.	✠ cyneþen cl.	✠ ƿulfnaþ cl.

✠ ƿulfƿine cl.

Ab hujus chartæ ſcriptura haud adeo abſimilis eſt iſta charta lacera Wulfſtani *archiepiſcopi, A. D.* M.XVII. *in qua non ſolum* Gallica f, r, ſ, s, t, cum *Saxonicis* ꝼ, ꞃ, ꞅ, ꞇ, *communia uſurpantur; ſed etiam* Runicum ᚾ *cum* Saxonico Ɛ *cernitur uſurpatum.*

☧ Xp................i propriarum omnia ubiq; regna ſuo in pondere & menſura .... ſca............... precipui cultoreſ ſuiſ hoc ſtatuerunt dominatib; quæ ... quia ...... uellent ..... neceſſitatib; litterarū apicib; necteretur, ne forte in poſteriſ rationeſ minueret con-

conpactas oblivio ſiue potius inſidioſa fraus ſuccedentium deleat. Propter quod ego ƿulfſtanus dei omnipotentis prouidentia archipontifex meo germano fratri utenti nomine elfƿige aliquam telluris partem. id eſt. VI. † manſias in loco quem uulgus appellat beonet leah cum omnib; ad eundē locum rite pertinentibus. þæt is se orceard æt n....sceon ⁊ ða hagan þe þær to gebyriað. þ syndon þa betƿeox ælf....es..... ⁊ eadƿines æbban sunan ⁊ æ....... splott be eastan sæfern forneȝean hyltun ⁊ tƿegen o...as æt ðære sealt ƿic. ob eius erga me benimerita ..... dum libenti animo condono ut ipſe uita comite poſſideat ſalubriterque perfruatur. L.......... illius tranſacto duob; quib; cumq; elegerit in ſua tamen progenie poſt ſe derelinquat hæredib;. Deinceps autem ſcē matri ƿigornenſi reddatur ecclesiae maneat igitur prenominata tellus libera ab omni mundiali ſeruitute tributorum exceptis ſcāe matris aecclesiae neceſſitatib;. aut communi expeditione l pontis arcisue reſtauratione. Scripta eſt etiam haec kartula anno dominice incarnationis milleſimo ſeptimo decimo his teſtib; adſt....bus quorum nomina inferius carraxata cernuntur. his etiam limitib; prefata circumgyratur tellus.

Ðis syndon þa land gemæru to beonet leage. of sæfern in bæle. andlang bæle in fulebroce. of fulebroce in sihtfyrþ. of sihtfyrþ in þa ealdan rode. andlang þære ealdan rode to þære nyþer bogenan ac. of þære nyþer bogenan ac eft in þa ealdan rode. andlang ðære rode to þrym gemære. of þrym gemære in ða ealdan dic. andlang þære ealdan dic in lagge burnan. of lagge burnan in cyneƿardes gemære. of cyneƿardes gemere in doferic. andlang doferic eft in sæfern.

Ego ƿulfſtan in humilitate ecclesiarches cum caractere crucis conſignavi.	Igo eadric. DUX.	Igo brihtƿine.
Ego godƿine eps confirmaui.	Igo leofƿine. DUX.	Igo beornoþ.
Ego æþelstan eps adquievi.	Igo norþman MIN̄.	Igo ƿirtan. diac̄.
Ego brihtƿold eps adnuo.	Igo eadric MIN̄.	Igo eadric. prbt.
Ego afa abbas.	Igo eadƿine MIN̄.	Igo godƿine. prbt.
Ego ælfƿeard abb̄.	Igo æþeric DIAC̄.	Igo ƿulfƿine. prbt.
Ego leofƿine monach.	Igo ælfgar MIN̄.	Igo æþelƿine. prbt.
	Igo ægelƿerd. MIN.	Igo ælmær. prbt.
	Igo leofric. MIN.	Igo ƿulfƿig. prbt.

Igo ælfgar. diac̄.

Titulus in Dorſo. gean boc to beonet leage.

Hinc etiam eſt, quod in charta quadam *Edwardi* Confeſſoris, quæ in inferioribus exhibetur, *Saxonicum* Nextan ſcribitur cum *Gallico* x, ut & middelsexen in charta *Eadwardi* Confeſſoris, quæ in Bibl. *Cotton.* loculis aſſervatur, hic infrà deſcriptâ, ubi quoque *Gallorum* non tantum ſ longum, ſed rotundum iſtud s finale cum *Anglo-Saxonico* ꞅ locum obtinent.

✠ EAdƿard kynge gret alle mine bisceopes. ⁊ mine eorles. ⁊ mine þegenes on Barrocscire. ⁊ on middelsexen freondlice. ⁊ ic kyþe eoƿ þ ic habbe gegefan criste. ⁊ sancte petre into ƿestmynstre ƿindlesoran. ⁊ stane. ⁊ eall þ ðær to herþ. binnan burh. ⁊ butan. * mid rica. ⁊ mid socne. mid tolle. ⁊ mid teame. ⁊ mid infangenum þeofe. on ƿude. ⁊ on felde. be strande. ⁊ be lande. on stræte. ⁊ of stræte. ⁊ on eallan þingan sƿa full. ⁊ sƿa forþ. sƿa hit me sylfan stod. ⁊ ic nelle geþafian þ þær ani man ænine onstync ðær ofer habbe on ænige þongan butan se Abb̄. ⁊ þa mynekas to sancte petres neode. God eoƿ gehealde.

Chartæ huic membranaceæ appendet, lemniſco ex ipſa membrana exciſo, ſigillum, in cujus altera facie Rex in ſolio ſedens dextrâ crucem, ſiniſtrâ orbem tenet; in altera vero, ſolio inſidens dextrâ haſtam, cui columba ſupereminet, tenet, & ſiniſtrâ gladium vibrat. Inſcriptio circa limbum in utraque facie; SIGILLUM EADWARDI ANGLORUM BASILEI.

† Poſterior hujus vocis pars non apparet in membrana. * Alias, mid saca and mid socne.

Huic

Huic etiam chartæ annectere lubet & aliam *Aldredi* epiſcopi ſub *Edwardo* Confeſſore confectam; intra annum M.XLIX. nimirum annum conſecrationis *Aldredi* in epiſcopum *Wigorn.* & an M.LVIII. quo *Manni* abbas *Eveshamienſis* cænobii regimen ſponte depoſuit; propterea quod ꞅ ſ & ꞅ s in eadem ſyllaba oſtendit, & novi etiam ductus s in hac forma ᔕ delineatam exhibet.

IN NOMINE DNI. Her sƿutelað on ðisum geƿrite. þæt ealdred. b. hæfð geunnen æþelstane fættan sumne dæl landes þ synd tƿa hida. mid þam þe he ær hæfde. ⁊ mid þam hrof-leosan lande. ⁊ he hig eac ƿerige for tƿa hida to þam foreƿeardum. þ he hit hæbbe ⁊ ƿell bruce his dæg. ⁊ æfter his dæge tƿam ynfeƿeardum. þam þe him betst to gearnian ƿylle. ⁊ þiſs land is on þam tune þe man cuðū mannum. hylle is gehaten. ⁊ æfter þissera þreora manna forþfore. gange þæt land eft into ƿigera ceastre to þam þingan þe se ƿylle. þe þonne biscoper ƿealde. butan ælcan ƿiþer cƿyde. ⁊ þiss ƿæs gedon be eadƿardes cynges leafe. ⁊ be his fullan unnan. ⁊ þisses is to geƿitnysse eall se hired on ƿigera ceastre. ⁊ manni abb. ⁊ se hired on eofes hamme. ⁊ ælfric abb. ⁊ se hired on persceoran. ⁊ leofric eorl. ⁊ odda. ⁊ ælfric. his broþor. ⁊ byrhtric ælfgares sunu. ⁊ æglric þæs. b. broþer. ⁊ leofric. ⁊ oƿine. ⁊ ƿagan. ⁊ atsur. ⁊ ceolmær. ⁊ ordƿig. ⁊ ƿulfric. ⁊ ælfric æt cumbrin tune. ⁊ godric finc. ⁊ berhtƿine. ⁊ cola. ⁊ ealle þa þegnas on ƿigera-ceastrescire. denisce ⁊ englisce. ⁊ sy þiss land ælces þinges freols. butan ƿeall geƿeorce. ⁊ brycg geƿeorce. ⁊ fero socne. ⁊ ciric-sceatte. God ælmihtig þone gehealde þe þiss gehealde. ⁊ se þe hit aƿende. oððe on ænigum þingum geƿanige. hæbbe him ƿiþ god sylfne gemæne. butan he geswice. ⁊ to rihte gecerre.

Denique, hinc etiam eſt, quod inſcriptio *Saxonica* antiqui operis, quod in uno codicum, quos TRANSACTIONES PHILOSOPHICAS vocant, [N. 247.] exhibendum curavit vir pereruditus & humaniſſimus *Hans Sloane* M. D. Regiæ ſocietatis ſocius & ſecretarius, *Saxonici* ductûs duas tantum literas habet, nempe C & G; ut inſpicere volenti hic infra patet:

AELFRED MEC HEHT GEWYRCAN.

ÆLFREDUS ME JUSSIT FABRICARI.

Præſtantiſſimi autem hujus operis ab omnibus ingenioſis quum propter artem, tum propter antiquitatem, in magno pretio habendi, tres icones hic damus. Prima repræſentat prototypi ſuperiorem planitiem, ſive obverſam frontem, non ut ſculptam eam exhibuerunt *Tranſactiones Philoſophicæ*, ſed ut eam à ſe graphicè delineatam cœlari fecit vir inſigniſſimus, & ab omnibus doctis, præſertim φιλαρχαίοις cum honore ſemper nominandus, *Robertus Harley*, armiger, prænobilis & perantiquæ *Harleyorum* gentis in comitatu *Herefordienſi* hæres, & ingens Patriæ ornamentum:

In hac ſuperioris ſive obverſæ frontis icone multa adumbrantur. primo limbus, qui in prototypo totus ex auro factus, retiformi & foliato ſuo artificio notabilis, à perimetro protenditur ad inſcriptos characteres, qui præpoſitâ cruce ex auro formati, oblique in tumorem ſurgunt, & tam

ſua

ſua prominentia quam fulgore ſpectabiles, ſecundo loco intuentis oculos perſtringunt. Ultra characteres adumbratur lamella figuræ quaſi pyramidalis vel potius coniformis ex auro quoque facta, quam in ſe conſpicuam, etiam obſervabilem reddunt duæ lineæ, quarum quæ propior characteribus eſt ſimplex, quæ remotior autem punctata ſive laciniosa eſt. Intra lamellam hanc pyramidalem ſeu coniformem, continetur area plana & æqua, quæ per chryſtallum hominem gravis & triſtioris vultûs, caput in dextram parum inclinantem, brachia nudum, ambabuſque manibus bina ſceptra tenentem repræſentat, quæ infra delineati hominis pugnos in circulo coeuntia, ſurgunt ſupra humeros in *duo diviſa faſtigia*, quibus cum lilio aliqua ſimilitudo eſt. Denique vertex hujus iconis non minus ſpectabilis eſt, ob caput piſcis alicujus, vel belluæ marinæ, quod repræſentat; ex cujus rictu tubus exit, cujus orificii diametrum paxillulus aureus tranſecans, in eum finem aptatus videtur, ut prototypus, ejus ope retinaculi pendens, ad libitum geſtantis ſpectandus dependeret. Notandum porro eſt belluino iſti capiti, ſive quid reale repræſentet, ſive fictum ab artifice fuerit, deeſſe inferiorem mandibulam, cujus vicem in prototypo ſupplet planities parum extans, in qua quaſi ſquamæ delineatæ videntur, ut oſtenditur in icone II.

Porro lineæ omnes, quibus, ſive in encauſto, ſive in aſſula gemmea, puta ſmaragdi, hominis facies, brachia, manus, oculi, (qui jam ſine orbitis vacui ſpectantur) ſceptra, pileus delineantur, & nihil non præterea, quod album in delineati hominis ectypo apparet, in prototypo ex auro omnia ſolida ſunt. Literæ etiam *inſcriptionis*, quæ in ectypis I & III, paulo majores quam in prototypo ſunt, ut ſpecioſius ſe oſtenderent, exhibentur, ad limbi laminam (quæ utrinque perpetua fabrica eſt) & lamellam coniformem interiorem hinc illinc continuantur, & ſe inter etiam junctæ videntur in locis prototypi interlinearibus, quos puncta interlinearia hic infra deſignant.

✠ A:E::L:F:R:E::D::ME:C:HE:H:T G:E:W:Y:R:C:A:N

Ob majorem quoque illius firmitatem, *Romanum* iſtud ſive v ſive y in ultima voce inſcriptionis quaſi in cornua, ſive floris formam infra ſupraque divaricatum formatur, ut vicinos utrinque characteres commodius prehenderet. porro quod elegantem operis ſtructuram oſtendit, chryſtallo, quæ nitet per interſtitia, quæ literas aureas intercedunt, ſpectantium oculi mirifice delectantur.

Icon ſecunda, quam ad me delineatam pro humanitate ſua miſit doctiſſimus *Muſgravius*, inferiorem planitiem ſive faciem averſam prototypi oſtendit, quæ in ambitu undique, quàm obverſa, paulo extenſior, quaſi fundus integri operis conſiderari poteſt.

In hac vero planitie cernitur *lilium*, lamina in aurea affabre cœlatum, è cujus radice emergens caulis duo emittit folia; dein flores, qui ſupremam laminam pertingunt, quæ quidem lamina perinde ac chryſtallus, qui delineato homini in ſuperiori operis planitie obducitur, foliolis aureis limbi undique conſtricta in ſuo fixus & ſtabilis loco tenetur.

Icon III. quam ad me etiam miſit *Muſgravius*, profunditatem operis oſtendit, ut & alterum limbi literarum, & lamellæ coniformis duabus cum lineis inſignitæ proſpectum. Dimenſiones autem ſi requiras operis,

			Poll.
Longitudo ejus inter. A & B.	icon. I, II.	eſt	2, 44.
Latitudo inter C. & D.	icon. I, II.		1, 20.
Profunditas inter E. & F.	icon. III.		0, 46.

ſin autem quantum pendeat ſcire velis, totum in aurificis ſtatera examinatum tredecim circiter drachmas pendere judicatur; at deducto chryſtalli vel aſſulæ gemmeæ, in qua homo delineatur pondere, unciam plus minus. Repertum erat prope * **Athelney**, pagi *Somerſetenſis* oppidum, ab *Ælfreda R.* frequentatum. Prototypum poſſidet honorabilis Vir —— *Palmer*, Tribunus militum, qui *Fairfeldi* in eodem pago degit, quo humaniter indulgente, eum pluries inſpexerunt *Harleyus* & *Muſgravius*, quibus humaniſſimis viris ejus deſcriptionem gratus refero ac-

* Vel *Achelney. Sax.* Æþelinga-igge, & Æþelinga-yge. de quo ſic chron. *Sax. Gibſ.* in anno M.D.CCCLXXVIII. And þæs on Eaſtron worhte Ælfred cyning litle werede geweorc æt Æþelinga-igge. De Æþelinga-igge autem ſic in nominum locorum explicatione Cl. *Gibſ.* Æþelingaeg, Aſ. Æþelingaeige, F. Adelingia, *M.* Eþelingeie, *Hunt. W.* Edelingeheie, *E.* Eþelingheie, *B.* i. e. nobilium inſula, Hodie Achelney in agro Sumerſætenſi. de quo hæc habet Aſſerius Menevenſis: Nam cum de neceſſitate animæ ſuæ ſolito cogitaret. inter cætera diurna & nocturna bona quibus aſſidue & maxime ſtudebat. duo monaſteria conſtruere imperavit: unum monachorum in loco qui dicitur Æþelingaeg. quod per maxima gronnia paludoſiſſima & intranſmeabili & aquis undique circum cingitur. ad quod nullo modo aliquis accedere poteſt niſi cauticis. aut etiam per unum pontem qui inter duas alias arces operoſa protelatione conſtructus eſt. in cujus pontis occidentali limine arx munitiſſima præfati regis imperio pulcherrima operatione conſita eſt. in quo monaſterio diverſi generis monachos undique congregavit & in eodem collocavit.

 ceptam.

ceptam. Quoad opificium autem, tam elegans quidem id eſt & perfectum, ut ejus antiquitatem in dubium vocandi doctis nonnullis occaſionem dederit, etſi *Ælfredi* regis hoc olim fuiſſe peculium, ex quo primum vidi, nunquam dubitavi. Quoad hominem in eo delineatum, certe ſumma ea in ejus ore gravitas & bina ſceptra poteſtatis, quam *Chriſto* Pater tam in cœlis quam in terris dedit, ſymbola, faciunt ut credam eam *Jeſu* eſſe imaginem, quem forſan dum *Romæ* verſaretur, ab egregio aliquo artifice delineatum eſſe voluit, pro pietate ſua *Ælfredus*. Vel forſan *Papæ* imago eſſe poſſit, qui eum *clitonem* unice amavit, & quaſi prophetici ſpiritus plenus in regem apud *Romam* conſecravit, viventibus adhuc fratribus *Æthelbaldo* & *Æthelbryhto*.

Sed ut eo redeam, unde hujus monumenti gratia digreſſus eram, non chartæ tantum, ſed codd. qui poſt *Ælfredi* tempora ſcripti ſunt, *Gallicas* vel *Italicas* literas in uſu fuiſſe apud *Anglo-Saxones* oſtendunt. Scriptura * *S. Dunſtani*, qui floruit ab anno dom. D.CCCC.LXXXVIII. quam ex MS. cod. bibl. *Bodl.* NE. D. II. 19. cum picto ab eo *Jeſu*, ad cujus pedes ipſe provolutus cernitur, hic exhibemus, id luculente monſtrat; utpote in qua ſ longum, & ſt occurrunt: Codex etiam *Wigornienſis*, qui inter *codd. Junianos* in eâdem bibliothecâ reponitur id monſtrat, ubi in initio, medio & fine vocum, ſt. ſr. s. r. f. g. frequenter occurrunt: ut, p. 43. a. Criſt iſ ealleſ mancynneſ fultum. —— ⁊ him aþancian ðære mildheortnysſe. & b. Deuſ in adiutorium meum intende domine ad adiuuandum me feſtina. Sic in *Capp. Canonicorum.* IV. be cineſtole. XIII. be preoſtan. XVIII. Item ad ſacerdoteſ. XXV. de officiiſ diurnalium nocturnalium orarum. XXXV. be cirican. XL. be ðær mæſre preoſteſ geſceadwiſneſre. Codicem autem *Wigornienſem* poſt *Eadgari* R. exceſſum ſcriptum eſſe conſtat ex X. cap. be gerefan, ubi ſic legitur; ſyððan Eadgar geendode. *Eadgarus* autem mortuus eſt an. dom. D.CCCC.LXXV. In capitulo etiam XX. SINODALIA DECRETA, inſcripto, verſus finem mentio fit *Dunſtani*, in his verbis: Dunſtan gedemede ꝥ ſe mæſre preoſt. *&c.* Sic quoque in tomo III homiliarum *Sax.* qui aſſervatur inter *codd. Junianos*, eædem literæ paſſim occurrunt: ut, ſ. r. f. ſt. g. in hac periodo. on ðere ilcan nihte godeſ engel undyde ða loca ðæſ cweartemeſ. ⁊ bodiaþ þam folce lifeſ word. Sic in alio loco, þera Apoſtola forwyrd; & alibi, fela ſind þera rihtwiſra gedreccedneſſa. occurrunt etiam eædem literæ in computo ſcripto ante librum homiliarum, qui extat inter *libb. Junianos* 99. qui quidem computus ſcriptus erat ab *Edrico*, monacho *Wigorn.* ut conſtat ex IX calend. decembris; ubi paulo, ut videtur, recentiori manu hæc verba ſcripta leguntur: *Obiit Edricus monachus, & ſacerdos, qui ſcripſit hunc computum.* occurrunt quoque in ipſo libro, præſertim in iis, quæ *Latine* ſunt ſcripta. Et in exemplari *Ælfredanæ* verſionis eccleſ. hiſt. *Bedæ*, quod extat in bibl. C. C. C. *Oxon.* ſ. quoque cernitur in initio, medio, & fine vocabulorum: ut, in ſyx. ſpa. biſcope. lareowaſ. ſt etiam ſæpe occurrit: ut in ſtream. ſyxſta. æfæſtnese. s etiam ſcribitur in principio, medio, & fine: ut in swyþe. scs. fæste. þysse. mæsse. wæs. ſylfes. friþes. st etiam occurrit, ut ſupra in fæste. ſr etiam in iſto MS. cernitur: ut in bliſriende. þyſrum. *&c.* Quibus addas rubricas in majuſculis Italicæ, vel Romanæ formæ ſcriptas: ut INOIPIT ECCLESIASTICE HISTORIE GENTIS ANGLORUM LIBER QUINTUS. Porro occurrunt hæ literæ in quamplurimis aliis MSS. bibl. *Bodleyanæ*: ut in evang. *Hatton.* in *Ælfrici* pentateucho, *Laud.* E. 19. in codice *Canones pœnitentiales* inſcripto, *Laud.* F. 17. in chronico, *Laud.* E. 80. in evangg. *Sax.* NE. F. III. 15. & in cod. MS Sermonum *Saxonicorum*, qui extat in bibl. *Lambethana*: ut in criſt, iuſtificatuſ, Fol. 53. b. & ſimilia in aliis locis. Denique hujus *Gallico-Romanæ* manus, quæ primum *Ælfredo* regnante apud Anglos inolere, dein ſub *Eadwardo*, confeſſore dicto, obtinere cœpit, & demum *Gullhialmo* primo ſummâ rerum potito, prorſus obtinuit, multa exemplaria extant, quæ non multo ante *conquiſitionem* ſub *Eadwardo*, Confeſſore dicto, qui in *Normannia* enutritus in *Gallum* quaſi tranſiit, vel haud multo poſt eam ſcripta eſſe conſtat. Poſſident *Wellenſis* eccleſiæ Decanus & Capitulum, nobiliſſimum hujus manûs exemplar, quod, ut cum *Ingulpho* loquar, *pulcherrimum, maxime legibile, & aſpectu jucundum eſt*: & ad me mittendas curavere humaniſſimi & doctiſſimi viri *Edwinus Sandys*, & *Richardus Healy*, illius eccleſiæ alter archidiaconus, alter ſeneſchallus, nonnullas chartas, quas integra infra dabo, in hac manu exquiſitiſſime deſcriptas, quarum ſpecimen habeo, fig. I.

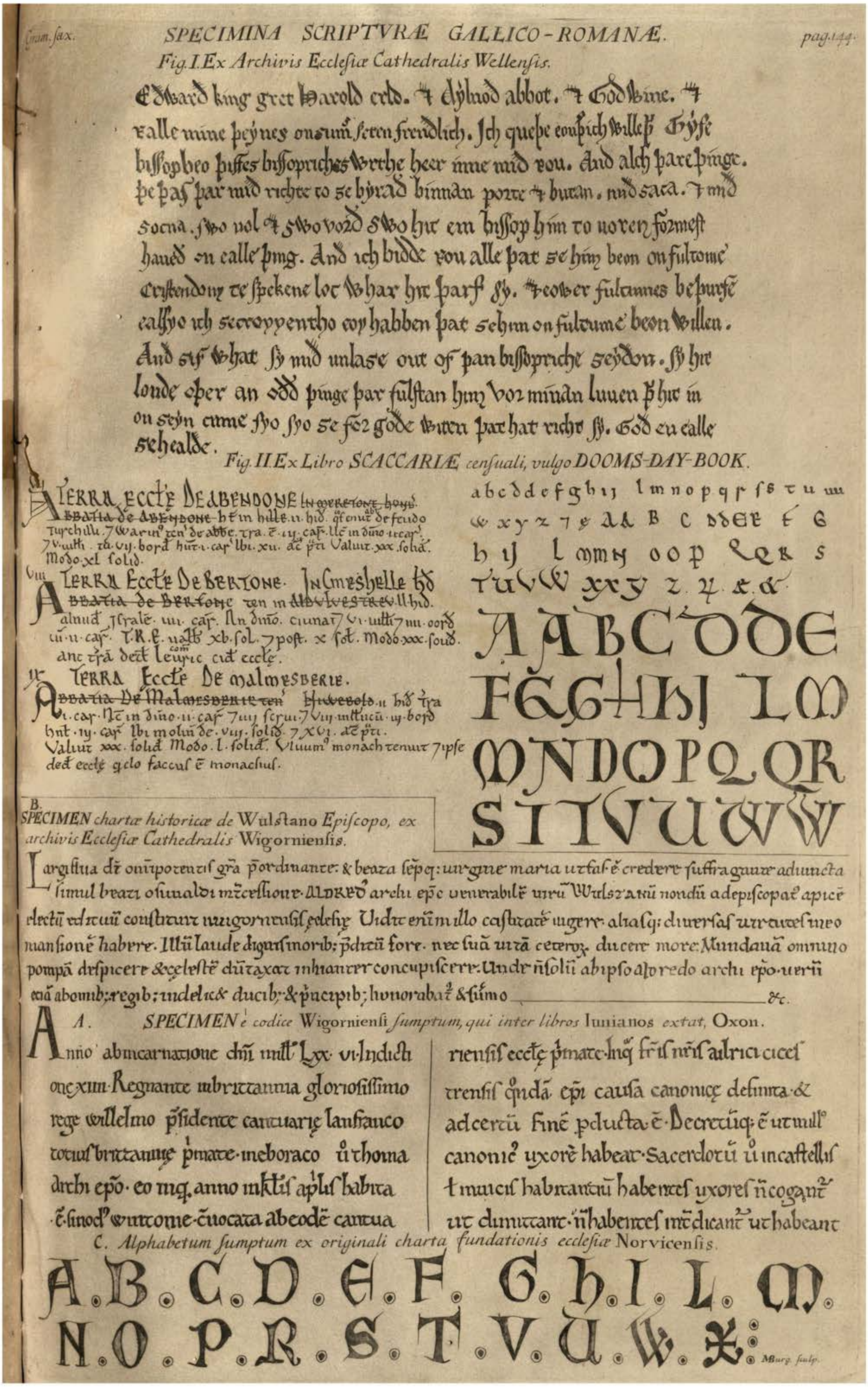
Hujus etiam manus exemplar pulchrum ſupereſt in libro illo *Scaccariæ* cenſuali, vulgo dicto † **doomes day book**, cujus etiam ſpecimen, ut lectori antiquorum ſtudioſo gratiſſimum in

---

* In eadem pagina habetur hæc nota in manu paulo, ut fas eſt credere, recentiori: *Pictura & ſcriptura hujus pagine ſubtus viſa, eſt de propriâ manu ſci Dunſtani.*

† *De quo ſic chron. Sax. Gibſ.* Anno M.LXXXV. Æfter ðiſum hæfde ſe cyng mycel geþeaht. and ſwiþe deope ſpæce wiþ hiſ witan ymbe þiſ land hu hit wære geſett. oððe mid hwilcon mannon. Sende ða ofer eall Engla land into ælcere ſcire hiſ men. ⁊ lett agan ut hu fela hundred hyda wæron innon ðære ſcire. oððe hwet ſe cyng him ſylf hæfde landeſ. ⁊ orfeſ innan ðam lande. oððe hwilce gerihtæ he ahte to habbanne to twelf monðum of ðære ſcire. Eac he lett gewritan hu mycel landeſ hiſ Arcebiſcopaſ hæfdon. ⁊ hiſ leod-biſcopaſ. ⁊ hiſ abbotaſ. ⁊ hiſ eorlaſ. and þeah ic hit lengre telle. hwæt oððe hu mycel ælc mann hæfde ðe lande-ſittende wæſ innan Engla lande. on lande oððe on orfe. and hu mycel feoſ hit weare wurþ. ſwa ſwyþe nearwelice he hit lett ut aſpyrian. ꝥ næſ an ælpig hide, ne an gyrde

fig.

Gram. ſax.
SPECIMINA SCRIPTVRÆ GALLICO-ROMANÆ.
pag. 144.
Fig. I. Ex Archivis Eccleſiæ Cathedralis Wellenſis.
Fig. II. Ex Libro SCACCARIÆ cenſuali, vulgo DOOMS-DAY-BOOK.
B. SPECIMEN chartæ hiſtoricæ de Wulſtano Epiſcopo, ex archivis Eccleſiæ Cathedralis Wigornienſis.
A. SPECIMEN e codice Wigornienſi ſumptum, qui inter libros Iunianos extat, Oxon.
C. Alphabetum ſumptum ex originali charta fundationis eccleſiæ Norvicenſis.
M Burg. ſculp.

Pictura S^ti^. Dunstani, è Cod. MS Bibl. Bodl. OX. NE. D. II. 19.

C. Specimen deſumptum ex originali charta fundationis Eccleſiæ Norwicenſis.

NOMINA: ARCHIEPORUM: ET: EPORUM:

EGO ANSELMUS ARCHIEPS CANTUARIE	SUBSCRIPSI.	✝
EGO GERARDUS EBORACENSIS ARCHIEPS	SUBSCRIPSI.	✝
EGO GUNDULPHUS ROVECESTRENSIS EPS	SUBSCRIPSI.	✝
EGO MAURICIUS LONDONIENSIS EPS.	SUBSCRIPSI.	✝
EGO ROBERTUS LINCOLNIENSIS EPS	SUBSCRIPSI.	✝
EGO SAMPSON WYGRECESTRENSIS EPS.	SUBSCRIPSI.	✝
EGO JOHANNES BATHONIENSIS EPS	SUBSCRIPSI.	✝

D. Specimen chartæ R. Ethelredi de fundatione Eccleſiæ Eyneſhamenſis.

Carta Regiſ Æthelredi de fundatione huius Ecclesię.

Dominante pſclà infinita omnium dñatore xpo
ſaluatore nr̃o uniuſitatiſq; creatore. Æthelredus
grà dī eiq; uniſediaver & rector regum anglor &
deuotiſſcę ecclię defenſor humiliſq; adiutor oīb;
ecclíaſticę pietatiſ ordinib; ſeu ſclariſ potentię dig
nitatib; ixpo dño paciſ & beatitudiniſ pręmia
Conſidanſ pacifico pię mentiſ intuitu cū bonauo
luntate una cū dī ſacerdotib; & conſiliariiſ nriſ
Uitam pluſ ſolito ſeuientiſ dī in noſ. eū placare cū ɔtinua bonor opum
exhibitione & ab eī laudib; nunq̄ deſiſtere decrevi & q̄a in nriſ tēporib

Fig. IV. Specimen deſumtum ex codice conſuto Coll. Trin. Cantab.

Jhū éſt le fiz marie cil ke dit le munde fiſt. de nuſ eit pite
ewiu ſi li plert. k noſ almeſ ne ſeit dampneſ p ul' maufet.
Loūd éſt you haueſt uſ bouſt. you madeſt al yiſ World of nouſt.
We bidder ye Wid Word āt youſt gſeil āt red. yat oure ſole
uebe fur lore for no qued.
Sire deu uſ eiſteſ del. pere de tere ede ſel. pluſ douz ke mel
kaūt il eſt chaud. a uſ uſ deuū oblig ſire au haut.
Loūd éſt aſ you art kig. fad' āt ſoue of alle yig you yef uſ
alle god cudenig āt tiſ loue. yat We mote to yi bliſſe alle com.
A un piler fu lie. e p u pcheurſ ēmere. ſire mi par charite
par am̄ ke u ne ſeñ acumbre nuyt ne iour.
Jbouden e Waſ to a piler. āt al to torn Waſ iſ her. ſire nici
pcharite fur godeſ loue milde bet yi ſWete chereſ marie ſoue.
Mort de ſour la croiſ ſuffri marie e ſeit tou le ui. e ſe ke pe
derent en couſte de li le du laron. le un ti cria mei il out
pdoū. li autre aual cheit en pu par fūd.
Weet he yolede up on ye tre āt Wuden boyen tWo āt pre.
to ſaue yo yat hiſe ben āt hider ben comen. ihū yi
bliſſe uſ bi ſee for yi ſWete moder loue. Amen.

Fig. V. Aliud ex Eodem Cod.

Quant ſein nicholaſ out done.
quanke il out p la mour dede.
A mir dreit ſoun chemin tint.
qnt il en la cite par uint.
Souz les eueskes del regne.
eſteyent ilue aſemble.
Kar li erceuekke ke mort eſteit.
ke cel onour tenu aueit.
I luceſ erent aſemble.
aky dorreient le ueche.
Ne ſaueient ou doner
ne ſe poeient acorder.
Cil le ouſtraient cil le uoleient.
alle grauteient cil de diſeient.
Un ſeint erceueſke ke i aueit.
ke le meiſter fere deueit.
Cumaunda graūt oreiſounſ.
fere agraunt affliciounſ.
Kedeu apertement mouſtreit.
aki le eueſche durreit

+ Altitonantis dī largiflua clementia q̄ eſt rex regū & dn̄s dn̄antiū Ego Eadgar⁹ angloꝝ baſileus omniūq; regū inſularū oceani que brytanniā
circumiacent · cunctarumq; nationū que infra eā includunt impator & dn̄s · grās ago ipſi dō omnipotenti regi meo · qui meū imperium ſic amplia-
uit & exaltauit ſup regnū patrū meoꝝ ; Qui licet monarchiā totī anglię adepti ſint a tēpore Æþelſtani qui pm⁹ regū angloꝝ omſ natio-
nes que brytanniā incolunt ſibi armis ſubegit · nullus tamen eoꝝ ultra eius fines impium ſuum dilatare aggreſſus ē · Mihi autem
conceſſit ꝓpitia diuinitas cū angloꝝ impio omīa regna inſularū oceani cū ſuis ferociſſimis regib; uſq; Norregiam · maximamq;
partē hibernię cū ſua nobiliſſima ciuitate Dublina angloꝝ regno ſubiugare · quos etiā omnes meis impiis colla ſubdere dō fauente grā coegi.
Quapp̄t & ego xpi glām & laudē in regno meo exaltare · & eī ſeruitium amplificare deuotus diſpoſui · & p meos fideles fautores Dun-
ſtanum uidelicet archiepm̄ · & Æþelpoldū ac Oſpaldum epōs · quos mihi patres ſpūales & conſiliatores elegi · magna ex parte ſecdm̄ qd
diſpoſui pfeci · Siquidem tempōrib; anteceſſoꝝ meoꝝ regum angloꝝ monaſteria tā monachoꝝ quam uirginum deſtructa · & penitus
neglecta in tota anglia erant · que ego ad dī laudē & p remedio animę meę reparare · & ſeruoꝝ & ancillarum dī numerum
multiplicare deuoui · & ipſis ſupdictis meis cooperatorib; ſtrenue annitentib; · iam · xl · & vii · monaſteria cū monachis & ſcīmo-
nialib; conſtitui · & ſi xpc̄ mihi tādiu uitā conceſſerit · uſq; ad quinquageſimū remiſſionis numerū meę deuotę dō munificentię oblationē
ptendere decreui · Unde nunc in pſenti monaſterium qd pdict⁹ reuerend⁹ epc̄ Oſpald in ſede epāli Peogereceaſtrę in honore ſcę dī genitricis
Marię amplificauit & eliminatis clericoꝝ neniis · & ſpurcis laſciuiis · religioſis dī ſeruis monachis meo conſenſu & fauore ſuffult⁹
locauit · ego ipſis monaſticę religionis uiris regali auctoritate confirmo ; & conſilio & aſtipulatione pncipū & optimatū meoꝝ corro-
boro & conſigno · ita ut iam ampli⁹ non ſit fas neq; uis clericis reclamandi quicquam inde · quippe q magis elegerunt cū ſui ordinis pículo
& ecclīaſtici beneficii diſpendio ſuis uxorib; adherere · quā dō caſte & canonice ſeruire · Et ideo cuncta que illi de ecclā poſſedant
cū ipſa ecclā · ſiue ecclāſtica ſiue ſclaria tā mobilia quā immobilia ipſis dī ſeruis monachis ab hac die ppetualr̄ regię munificen-
[..] deinceps poſſidenda trado & conſigno · ita firmiter · ut nulli [..]cipum nec etiā ulli epō ſuccedenti fas ſit aut licitum quicquā
inde ſubtrahere aut puadere aut ab eoꝝ poteſtate ſurripe · [..] clericos uis ſeu iure traducere · quandiu fides xpiana i[..]glia pdura-
uerit · Sed & dimidiū centuriatū qd anglice uocatur Eadburgeg[..] hundred · ad qd iacent · L · hide in Croppedonne [..] Offa rex
Mercioꝝ quondā familię in Peogereceaſtrę donauit · liberas ab om[..]gali exactione ego ipſis dī ſeruis cū eadem lib[..]e tra[..] &
ſcribo · Inſup etiā ad ſupplendum ipſū centuriatū id ē · hundred ut ex[..]eo dono illud plenū habeant · terras ipſi⁹ ecclę que hactenus
regię exactioni ſubiacebant · ab hac die in ppetuū liberabo · & liberas ee concedo & pcipio · eas uidelicet que ſt ultra auene flumen ·
que iſtis uocabulis nominant · Vuerabreodun cū Peonedoc · Teotintun cum Uyttune · Secgeſbearuue · & in monte Preeſca · Nordpica ·
Lopenland · Dætglaſford · & Dorene · & Secacumb · & in ripa Sture fluminis Scepwaſtun · & ibi iuxta eā Blacpalle · & in occidentali parte Sa-
byrnę Brymanlæge cū Pitlæge · & Cnihtapice · & Hallege cū ſibi ptinentib; · & item Herefordtun iuxta auene · p ſupplendo ut ſupdictum cen-
turiatū id ē · hundred dō & ſcę dī genitrici Marię ad uſus ſeruoꝝ ei monachoꝝ ſcilicet liberas dono · & liberas ee pcipio deinceps · & in ppetuū
ab omib; ſclariū rerū onerib; duris & leuib; · & ab omi ſeruitute · & exactionib; fiſcalib; magnis & modicis · notis & ignotis tam regis
quā principis · & miniſtroꝝ atq; exactoꝝ eoꝝ · exceptis pontis & arcis conſtructione & expeditione contra hoſtem · Habeatq; pti ſin
reuerend⁹ ſacerdos quē ipſe epc̄ Oſpald me fauente & auctoritate regiā pſtante in ſede epāli monachis ppoſuit · quandiu ipſe uixerit
omniſq; poſt eū ſui ſucceſſores q eidē congregationi ppoſiti fuerint ipſum hundred cū omib; debitis que rex antea in eo habuit · & uis &
poteſtatē eaſundē poſſeſſionū cum tolle & teame · Saca & ſocne · & infangene þeof · & ppriū uiris debitū tranſgreſſionis · & penam delicti
que anglice dr̄ oferſæpneſſe · & ƿyltƿite · nec ſit fas aut poteſtas cuiquam ppoſitoꝝ ſeu exactoꝝ uel miniſtroꝝ meoꝝ · nec alicui
principi · uel ex ſuccedentium numero pontifici hanc meę munificentię libertatem & conceſſionis firmitatem in aliq minuere l' infirm-
gere · uel quoquo modo mutare · aut puadere · aut qcunq; ingenio ipſos monachos dī ſeruos inquietando pturbare · ut aliqua fraudulenta
occaſione iterum in clericoꝝ aut ipſius epi pprium tranſeant uſ · ab ipſoꝝ poteſtate quoꝝ uſui iſta conceſſi & donaui · Pruidi etiam
cautelę ſtudio ut hęc libertas firmi⁹ eis poſſet pdurare · ne cum regis miniſtris aut eius centuriatus id ē · hundredes exactorib; naumachię
expeditionē que ex tota anglia regi inuenit faciat · ſed cū ſuo archiductore uidelicet epō qui eos defendere & ptegere debet ab omi ptur-
batione & inquietudine · Et quia idē reuerend⁹ antiſtes Oſpald p ſuos amicos & meos conſiliarios ſup nominatos uidelicet Dunſtanū
archiepm̄ & Æþelpold[..]cynē & uirū magnificū Bryhtnoð[..]m comitē me requiſiuit & impetrauit ut ad confirmanda ecclaſti-
carum poſſeſſionum libtate ſui epātus ad centuriatum qui Pulfereſ l[..] dr̄ que ipſa ecclā antiquit libere poſſidebat ei conce[..] alteri⁹
hundredum facere libertate donata de terris ecclę que adhuc hactenus regiis exactionib; ſubiacebant uidelicet Breodune · Bliccelea · Ryp
dintune · quatin⁹ poſſet ipſe cū monachis ſuis unam naucupletionē qd anglice Scypfylled dr̄ pſe habere placuit mihi hoc ei annuere ·
tā p eī religioſa ſcītate · quā p ipſoꝝ legatoꝝ reuerentia & dilectione · Quapp̄t ego Eadgar⁹ angloꝝ rex & baſileus dō & ſcę dī genitrici
Marię eiq; miniſtro Oſpaldo meo fideli epō libens annuo & dono huius libertatis priuilegiū ſicut ab ipſis rogat⁹ ſum · ſcilicet ut ipſe
epc̄ cū monachis ſuis de iſtis trib; centuriatib; id ē · hundredis uidelicet Pulfereſlap & Pinburge tiope · & tertio monachoꝝ qd dr̄
Cudburgelape conſtituant una naucupletionē qd anglice dr̄ Scypfylled oþþe ſcypſocne in loco quē ob eius memoriā Oſpaldeſlap
deinceps appellari placuit · ubi querelarum cauſę ſecdm morē patrię · [..]legum iura iuſte diſceptant · habeatq; ipſe epc̄ omniſq; ſui ſucceſſores
ibi ad ius ecclīaſticū debita tranſgreſſionū & penā delictoꝝ que nos dicimus oferſæpneſſe · & ƿyltƿite · & omnia quęcunq; rex in ſuis hundre-
dis habet · ita tamē ne ipſi qui ibi dō ſeruiunt monachi de ſuo iure aut libertate quā ad ſuum hundred eis conceſſi quicquā pdant · ſed ha-
beant ipſi ibi omīa que ad ſuū ius id ē · ad tertiū centuriatū ptinent eque integra · ac ſi pſe ſeparatim eſſent · uidelicet debita tranſgreſſionū
& penam delictoꝝ · & cetera que ſup̄ comprehenſa ſunt · que eis libere & quiete ppetualiter tenenda conceſſi · ſintq; hec omīa &
quecunq; illoꝝ ſunt ſub ei⁹ m[..] & poteſtate qui ipſis in monaſtici ordinis regimine ſub epō ppoſit⁹ fuerit · Qui ſi ſe uiderint
iniuſte grauari uel in oppim · fas ſit eis ad regię maieſtatis & archiepi examen & tutelā ſi tamen neceſſe fuerit confugere · qui ppt dm̄
equitatem & clementē defenſionē eis impendant · Seruantib; hec · uita etna tribuat a dn̄o in celeſtib; · Quicunq; il imminuerit · uel
in pei mutando ſubtraxerit eis quicquā de uſ · ſit pars ei⁹ cum Dathan & Abyron · & cū Iuda traditore dn̄i · & Iuliano apoſtata ecclīarū dī
oppreſſore & pſecutore · etno anathemate ligat⁹ cū diabolo & angelis ei⁹ infernalib; ignib; ppetuo cruciand⁹ · niſi reſipiſcat & emendet ·
amen · amen · amen · fiat · fiat · fiat · Facta ſt hęc anno dnice natiuitatis · dcccclxiiii · Indictione · vii · regni uero Eadgari angloꝝ regis · vi · in regia
urbe que ab incolis Gleapeceaſtre nominat̄ in natl'e dn̄i · feſti uit[..] ſcoꝝ Innocentiū · feria · iii · Ðiſ ſyndon þa ge-
[..] þrymdon [..] þiſ allinge gō fæſtnodon uppon allum ðam þe þiſ undod oþþe
ge pariað oððe ge peƿmað [..] ge of þæne munekan anƿalde eft on clerican handgetƿynad · + Ego Eadgar baſil' angloꝝ
& impator regū gentiū cū con[..]ſu pncipū & archontoꝝ meoꝝ hanc meā munificentiā ſigno crucis xpi corroboro ·
+ Ego Ælfþryð regina conſenſi · & ſigno crucis confirmaui · + Ego Dunſtan archiepc̄ dorobernenſis ecclę xpi conſenſi & ſubſcripſi.
+ Ego Oſcytel archiepc̄ eboracenſis ecclę conſenſi & ſubſcripſi.

+ Ego Ælfſtan epc̄ conſ.	+ Ego Æſcpi abb.	+ Ego Ælfere dux.	+ Ego Bryhtferð · m.	+ Ego Pulſtan · m.
+ Ego Æþelpold epc̄ · conſ.	+ Ego Oſgar abb.	+ Ego Bryhtnoð dux.	+ Ego Ælfpine · m.	+ Ego Leofpine · m.
+ Ego Oſpald epc̄ · c.	+ Ego Ælfſtan abb.	+ Ego Ordgar dux.	+ Ego Æþelpard · m.	+ Ego Ælfpard · m.
+ Ego Oſulf epc̄ · conſ.	+ Ego Æþelgar abb.	+ Ego Ælfeah dux.	+ Ego Pulſtan · m.	+ Ego Æþelmund · m.
+ Ego Pynſi epc̄ · cſ.	+ Ego Ælfric abb.	+ Ego Æþelpold dux.	+ Ego Eanulf · m.	+ Ego Oſpard · m.
+ Ego Pulfric epc̄ · cſ.	+ Ego Kinepard abb.	+ Ego Æþelpine dux.	+ Ego Oſulf · m.	+ Ego Leofpine · m.

Ampliſs. et Illuſtriſsimo Viro *Roberto Harley Armigero,*
DOM. COMM. III *Præſidi, Tab. hanc*
grato cum animo D.D.D. *Georgius Hickeſius.*

In fine diſsertationis Epiſtolaris ad Barth. Shower.

Fig. VI. E Codice MS.º Bibliothecæ Lambethanæ.

Hic dicendum eſt de quadrageſima
ecce nūc tempuſ acceptabile ecce nūc dieſ
ſalutiſ & cetera. Gode men nu beoð icumen
þa bi cumeliche daȝeſ 7 þa halie daȝeſ uppen uſ
ȝif ȝe ƿulleð uſ ſeolue þet iſ þet ȝe maȝen on
þiſſe gaſt liche daȝen ibeten ure ſunne þet ȝe
habbeð idon er þiſſe þurh þe licome luſt þaſ
daȝeſ beoð iſet uſ to muchele helpe 7 to fro
fre al monnun. al ſƿa moyſeſ þe hehte heom
feſte þeſ daȝeſ uppon þe mūte of ſynai þet he
nefre ne ete mennisſeſ meteſ for drihteneſ
luue 7 ec criſt hit ƿalde habben idon. efter þan
drihten him bi tahte tƿa ſtanene tableſ breode
on hƿulche god almihti heofde iƿriten þa ten
laȝe þe þa iſrliſce folc ſceolde halden þa he heom
ledde of egipte londe. þer ƿeren i þer oðreſ tableſ
ſunderliche. iii. ibode þa ƿeren: Audi iſrl: Dñſ deuſ
tuuſ unꝰ eſt. Secundum Non habebiſ nomen dei tui
in uanum. Tercium Obſerua diem ſabbati
þet iſ on engliſc þereð ȝe iſiliſce þem þet uiſ bu
ten an god on heofene 7 on eorðan 7 ouer alle
þing hine ȝe ſcule ƿurþian 7 herſumen 7 luui

Fig. VII. Ex Eodem Cod. Bibl. Lambethanæ

——— Pa
nem noſtrum cotidianum da nobiſ ho
die. Gif uſ to dei ure deieſ bred. Lauerd god
al ure red. Gif uſ ure liuenaðe: 7 to þe fleſce
ſcrud 7 clað. Bred on griſce iſ: lar ſpel to u
fuliþiſ for alſe me fet þ fleiſ ƿið uten mid
mete mid claðe al abuten: ſƿa bihoueð
þe ſaule fode: mid godeſ ƿordeſ mid gode
mode. Godeſ ſongeſ beoð alle gode to þere
ſaule heo ſenden fode. Þe hit aȝen to ȝeme.
7 god ſolf þer mid iqueme. þerme meiure
ſaule lifen. þ ure lauerd uſ hiſ haueð iȝe
uen. þe luſte nulleð þeſne red ƿiſliche he
ſcal ƿurðen ded. for þe ſaule of him: iſ for
loren. 7 þe ſorȝe iſ him biforen. 7 fereð in
to helle mid eche ƿa: ut ne cumeð he nefre
ma. Ah lauerd god her ure bone þ of ure
ſunne make uſ clene. þ he uſ ȝeue alſƿa
he mei: þ uſ bihoueð ulche dei. to licame 7 to
ſaule ure fode. ~~7 ure fode~~ 7 him luuien mid
clene mode. ———

Fig. VIII. Alphabetum è Cod. Semi-Sax. Bibl. Cott. D. 5.

Specimen E Cod. MS. conſuto Coll. Trin. Cant.

Lucifer ecce cecidit fonſ ille ſophie.
Quo pia mota pie ſpirauit martha marie.
Dux hic robertus per paſtorale cacumen
Figiens aquilam ſolis penetrauit acumen
Paſtor oues refouenſ. qui pingmentaria cella
Signatum cor habenſ & commiſſa labella.
Non capiti hic oleo fraudis conuentor inunxit
laudib; hypocriſ non luc nepharia ſuplit
Et torquere uolenſ uirga vigilante tumorem
Plus tum allexit moderamine patris amorem
Arguere didicit ſcelerum cohibere ſophiſtas.
Syrenes fugiens & fingenti citharistas.
Talib; aduerſis conſtanſ atleta probatus.
Floruit. ut palma qui cedrus multiplicatur.
Celitus indulta ſic participanſ monimenta.
Fenore multiplici ſoluit commiſſa talenta.
Plangentib; hic digni plus ē plangendus in uno
Sobrietas pietaſ. facundia fama. fauoreſ.
Libertas & amor moderancia. munera honoreſ.
Forma. facetia. magnificentia. regula morum.
Gratia gloria ſpiritualia dona bonorum.
Singula que fuerant hi illuſtrata vigente.
In hoc ſubiecto parit⁹ cecidere cadente.
Ergo ſequax petri bene patrizaſſe videtur.
In petri ſolium Jam ſoli: claues meretur.

Aline pater doctor morum. forma foris & intus. Vita. Verbo. opere.
Informator tui gregis. Verbo docens actu regis. vita das exemplum
Carne pur⁹. carni dur⁹ carnem domas aspere.
Jam ſolutus carne tut⁹. celo gaudens viuere.
Tuo Roberte. precare. pſum⁹ pertingere.

fig. II. exhibendum curare mei muneris eſſe exiſtimo. Specimen hoc Domeſdayanum ſequuntur alia nonnulla, è quibus ob nitorem ſuum exemplaria quoque eſſe à me addenda æquum puto. Horum agmen ducit iſtud concilii *Winton.* quod extat codicis *Wigornienſis* folio 4. Dein ſequitur ſpecimen chartæ illius hiſtoricæ de ſancto *Wulſtano* epiſcopo, quam, auctore viro maximo *Gulielmo Hopkins* S. T. P. & eccleſiæ Cath. *Wigorn.* præbendario, in *Anglia* ſua *Sacra* publicavit immortalis memoriæ *H. Whartonus.* Tertio ſpecimen dandum etiam cenſemus ex elegantiſſima charta originali fundationis eccleſiæ *Norwicenſis*, quæ facta erat per *Herbertum* epiſcopum, Anno Dom. M.CI. regnante *Henrico* primo, qui chartam ſignavit & confirmavit. Hujus chartæ mihi copiam fecit cl. vir *Th. Tanner* A. M. coll. Omnium Animarum, quod Oxoniæ eſt, Socius digniſſimus, & antiquæ literaturæ apud *Anglos* inſtaurator egregius. Quarto ſequitur ſpecimen chartæ *R. Æthelredi* de fundatione eccleſiæ *Eyneshamenſis*, prout deſcripta extat in vetuſto regiſtro cœnobii *Eyneshamenſis*, quod jam poſſidet Decanus, & cap. eccleſiæ Cath. Chriſti apud *Oxonienſes*. Hæc autem omnia ordine ponuntur fig. III. A. B. C. D. His alia ſuccedunt ex cod. MS. conſuto Coll. *Tr. Cant.* fig. IV, V. & è cod. pulcherrimo MS. homiliarum *Semi-Sax.* qui extat in bibl. *Lambethana*, fig. VI, VII. & VIII, Alphabetum codicis MS. *Semi-Sax.* bibl. *Cott.* Titus, D. 15. Literæ manûs, in quibus rhythmi, ſive potius pſeudorhythmi illi *Semi-Saxonici* codicis compacti, qui aſſervatur in bibl. Coll. *Trin. Cantabr.* ex quo nonnulla in hoc capite, & cap. XXIV, tranſcripſimus, iſtis cod. *Cott.* fig. VIII. expreſſis haud multum abſimiles ſunt, retentis adhuc *Saxonicis* p. ð. þ. ꝥ. quæ in omnibus *Anglo-Normannicis*, *Gallicanâ* manu ſcriptis, uſitata diu manſerunt. In omnibus, inquam, *Anglo-Normannicis* uſurpata diu fuerunt poſt *conquiſitionem* iſta elementa; ſed in *Normannicis* nunquam occurrunt MSS, quod eorum ſonum & poteſtatem *Gallica* lingua, ut jam nunc non agnoſcit; ita nec in anteactis iſtis temporibus agnovit. ƿ autem & uu vel w, ut antea tradidi, promiſcue in *Anglo-Normannicis* poſt expugnatam à *Normannis Angliam* uſurpata erant. Hujus exempla peti poſſunt ex cod. Coll. *Trin. Cantabr.* compacto ſupra citato, ubi in homilia de *Adventu* p. I. Sic legitur: to dai iſ cumen ðe holie tid ꝥ me clepeþ aduent. þanked be ure louerd ihu cſt ða haueþ iſend. and hit laſteþ þre wuke fulle. ⁊ ſum del more. ſequitur autem paulo poſt: ðe oþer paſ on þe hold lage. ⁊ ðe ðridde paſ on ðe neƿe lage. *Sic quoque*, men þe þaren punede. ƿule gefare togeneſ him. ꞇ etiam & t in *Anglo-Normannicis* promiſcue uſurpantur, ut ex ſuperiori exemplo patet. th etiam & þ vel ð pariter leguntur in iſtis MSS. & *Saxonicum* ⁊ quum ut in *Saxonicis* libb. excuditur, tum ut parum ab iſta forma cum virgula tranſverſa in aliam formam mutatur, (hoc modo * ⁊) in iis occurrit.

Hactenus de mutatione *Saxonicæ* manûs vel ſcripturæ, in *Gallicanam*; cujus poſtremum ſpecimen ex archivis *Wellenſibus* ad me etiam ab iiſdem præſtantiſſimis viris miſſum habes fig. IX. & ſi iis opus eſſet, & per ſumptus liceret, etiam ex aliis MSS. ſpecimina pulcherrima dare facile eſſet. Apud me enim habeo *Ælfrici* grammaticæ *Latino-Saxonicæ* exemplar vetuſtum, quod mihi vir literarum omnium, & ſpeciatim *Saxonicarum* peritiſſimus *Agenboenſis* eccleſiæ in pago *Northamptonienſi* Rector digniſſimus, *Matth. Hutton* S. T. P. pro ſua humanitate, præſtantiſſimi viri, & ejuſdem eccleſiæ patroni *Thomæ Cartwright* armigeri nomine, à quo id acceperat, accommodavit. In quo quidem codice, quum in margine, tum in linearum intercapedine, multa vocabula & *Latino-Normannica* manu *Gallicâ* nitide ſcripta cernuntur. Nam † *Ingulpho* teſte, quem monaſterio *Croylandenſi* præfecit *Normannus Conquæſtor*, adeo exoleverat *Saxonica* manus, & neglecta plane viluerat, quod plurima chirographa *Saxonicâ* manu exarata, & ex chartaria deſumpta junioribus tradi juſſerit, ut ex iis ad legendum & ſcribendum *Saxonice* inſtructi, monaſterii monumenta contra adverſarios ſuos ſcirent allegare.

Ex iis autem, quæ in hoc capite dicta, & primi capitis* tabella deſcripta ſunt, conſtat ab *Ælfredi* temporibus, ex quibus *Saxonicam* manum in deſuetudinem abiiſſe ſcribit *Ingulphus*, *Gallica* ſive *Latina* elementa f. r. ſ. s. t. ſt. w. x. quibus addas q. g, quæ nonnunquam in *Semi-Saxonicis* & *Anglo-Normannicis* occurrunt, apud *Anglo-Saxones* recepta fuiſſe. imo *Italicum* a, & ab eo factum a, & *Italicum* e cum majuſculis R. S. poſt *Ælfredum* ab exteris reducem, è *Romano* in *Saxonicum* alphabetum irrepſiſſe conjicio; propterea quod elementa ea me obſervaſſe non me-

---

landeſ. ne. furþon hit iſ ſceame to tellanne. ac hit ne þuhte him nan ſceame to donne. an oxe. ne an cu. ne an ſƿyn næſ belyfon. ꝥ næſ geſett on hiſ geƿrite. ⁊ ealle þa geƿrita ƿæron gebroht to him ſyþþan:· Sic in anno M.LXXXVI. He rixade ofer Englæ land. ⁊ hit mid hiſ gearſcipe ſƿa þurh-ſmeade. ꝥ næſ an hid landeſ innan Englæ land. ꝥ he nyſte hƿa heo hæfde. oððe hƿær heo ƿurþ ƿæſ. ⁊ ſiððan on hiſ geƿrit geſætt. Vide quoque *Ingulphi* hiſt. *Croyland.* edit. *Oxon.* p. 79, 80. ex his penes lectorem ſit judicare, An *Gulielmus* I, conquæſtor dictus, in victos *Anglos*, necne, jure victoris uſus eſt. * Character is, quo ET *Latinum* & *Anglo-Saxonicum* AND ſignificantur, jugatus eſt, atque originis, ut videatur, *Runicæ*. coaleſcentibus enim duabus *Runis* ᛁ E, ᛏ T, naſcitur illud ⁊. hoc eſt, quoad literas, ET; quoad ſenſum, AND. ipſa certe ligatura occurrit in *Runico* quodam monumento, ad *S. Brigidæ* fanum apud *Cumbrenſes* proſtanti. adeo ut inter elementa compoſita, quæ *veſſjur* & *ſlitrur* vocat *Wormius*, (lit. *Run.* cap. V.) illud ⁊ numerandum eſt. † Hiſtoriæ ſuæ paginâ 98.

mini in chartis ante id tempus ſcriptis, quales ſunt, charta lacera *Æthelredi Merciorum R.* circa A. D. DCXCII. Charta *Osberi* reguli *Huicciorum*, circa A. D. DCXCII. Charta *Ubtredi* reguli *Huicciorum*. A. D. DCCLXVII. Charta *Offæ R. Merciorum*, A. D. DCCLXXV. Charta *Cænwulfi R. Merciorum*, A. D. DCCCXVI. Quæ omnes in archivis eccleſiæ *Wigorn.* laceræ, exeſæ, aut hic illic obliteratæ, exceptâ chartâ *Offæ R. Merciorum*, quæ integra extat, etiamnum aſſervantur.

XIX. A mutatâ autem ſcribendi ratione, quâ ab *Anglo-Saxonica* puriori *Semi-Saxonica* & *Anglo-Normannica* ſe diſtinguunt, procedamus ad voces & phraſes obſervandas; imprimis ad notandas voces, quarum ingenti numero, tam Borealium, quam Auſtralium *Saxonum* ſermonem dialecti iſtæ & ante & poſt *Conquæſtum* corruperunt.

Harum tria genera ſunt. Nam aliæ ſunt *Gallo-Francicæ*, aliæ *Gallo-Latinæ*, aliæ denique *Danicæ*; quarum duo priora genera univerſa, vel tantum non univerſa, *Nortmanni*, qui vernaculum avitum ſuum dediſcentes, omnia fere *Gallice* loqui diu affectarant, ſecum in *Angliam* introduxerunt. De *Danicis* autem, quarum haud exigua copia apud *Nortmannos* non potuit non manere, non tam facile judicatu eſt, quænam ex iis ante, & quæ poſt *Conquæſtum*, quem ſcriptores noſtri vocant, in uſu eſſe cœperunt, exceptis forenſibus paucis, & aliis nonnullis, quæ in chartis & iſtiuſmodi monumentis *Nortmannicis* occurrunt. Incipiamus autem à *Gallo-Francicis*, quale eſt **grabe**, *Francice* grab, *ſepulcrum*: ut in *Tatiani* harmonia *Francica*, cap. 220, quom tho Simon Petrus folgenti ino inti ingieng in thas grabe, *venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in ſepulcrum.* Tho ingieng ther jungero thi ther er quam zi themo grabe, *tunc introivit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad ſepulcrum.* *Saxonice* autem ſic vertuntur; ƿitodlice Simon Petruſ come æfter him. ⁊ eode into ðære byrᵹene. per byrᵹen etiam *Saxonice* redditur *ſepulcrum* vel *monumentum* in hiſtoria *Lazari* ſepulti & à mortuis reſuſcitati, *Joh.* XI. Hujuſmodi eſt **to roſt**, *aſſare*, & **roſt-meat**, *caro aſſa.* nam *piſcis aſſi*, Luc. XXIV, 42, in *Tatiani* harmonia vertitur ᵹiroſtites fiſges; *Saxonice*, ᵹebrædder fiſceſ. Sic in *Ælfrici* heptateucho, *Exod.* XII, 8, 9. & *comedent carnem illam aſſam igni*; & *ſed aſſum tantum igni*, redduntur, and eaton ealle þ flæſc on fyre ᵹebrædd; &, ac ſyᵹ hyt eall on fyre ᵹebrædd. Hujuſmodi etiam eſt **cider**, *Gallice* du cidre, *vinum pomatium*, proculdubio à *Francico* cidari, *cicera*; ut in *Tatiani* harmonia, inti uuin noh cidari trinchit, *& vinum ciceramque non bibet.* nihil linguis univerſis communius eſt, quam vocum generalium in ſpecialem ſignificationem, uſu præſcribente, tranſitio. **Softe**, *lenis*, *facilis*, *mitis*, chron. *Sax. Gibſ.* M.LXXXVII. *Francice* ſamft, ſanft, *Kiliano* ſaft, ſaecht; unde *Francicum* unſamft, unſemft, unſenft, unſanft, *arduus*, *difficilis*. Ant, *&*, *Francice* enti. Wou, *Anglice* **how**, *Francice* wio, wiou. wou ho þoledon martirdom, in vita ſanctæ *Margaretæ*, *Normanno-Saxonice*, vel *Anglo-Normannice*, in MS. cod. conſuto coll. *Trin. Cantabr.* Meſſagers, ibid. *nuntii*, *Anglice* **meſſengers**, i. e. *menſagers*, vel forſan *mitſagers*, verbale à mitſagan, metſagan, medſagan. Aſe, aſa, nunc **as**, *ſicut*, *Francice* als. ib. **wune**, *gaudium*: ðe Norice hire fedde wid well muchele wune, ibid. *Francice* wunna, winna, *gaudium*. de quo *Junius* in obſervationibus in *Willeramum* p. 51. Leuemon, *Anglice* **lemmon**, *concubina*, ibidem. ho ſcal be my leuemon, **ſhe ſhall be my lemmon.** &, meidan my leuemon you ſcal be. ibid. *leuemon* autem videtur componi ex *Francico* lief vel lif. *Tatian.* XIV. liob. *Sax.* leof, *dilectus.* ~~*gratus*~~ [illegible] vel ex leue, *amor*, & mon, man; nam in *Anglo-Normannicis* tam *amaſium*, quam *amaſiam* ſignificat. Snelle, ~~*celeres*, *diligentes*,~~ *agiles*, ibid. *Francice* ſnell, ſnello, *celer.* þe ſergaunz weren ſnelle ant brotten hire ſon. *Angl.* **the ſervants were quick and ſoon brought her. To curſe, curſed**, *maledicere*, *execrari*, *maledictus*, *execratus*. Chron. *Sax. Gibſ.* In *Saxonicis* ſemper aƿyᵹan, aƿyrᵹed. unde *Semi-Saxonicum* awaried: awaried worþe þine ᵹodeſ, **curſed be thy gods**, vita *S. Margaretæ*. Barun, baron, *vir*, *maritus*, *homo*; *Francice* bar, *baro*; ut in evang. harmon. *Cotton.* ſive in *Francicum*, ſive in vetuſtiorem *Saxonicum* verſo, *Petrus* apoſtolus bis vocatur bar uurdiᵹ ᵹumo, vel bar uuûrdiᵹ ᵹumo; XXXV, & LV, *dignus ille vir Petrus.* Hic autem bar & ᵹumo ſynonyma poetice junguntur in eadem oratione, ſecundum cap. XXIII, reg. XXIV. Inde adhuc termini apud nos *forenſes* baron & femme, *vir* & *uxor*; & *proceres* regni, qui, ut cum *Feudiſtis* loquar, *homines regis* ſunt, & regiæ majeſtati hominium vel homagium jurant, *Barones regis* & *regni* vocantur.

* Seyntz voſ ke alez par mer,	*Vos qui per mare peregre proficiſcimini,*
De cet † barun oiez parler,	*Audite, dum loquar de hoc viro,*
Ke tant eſt par tut ſocurable,	*Qui ubique ſuccurrere poteſt,*
Eke en mer eſt tant aidable.	*Et qui per mare tantus eſt ad ſuppetias ferendas.*

Hæc ex antiquo carmine de vita *Sancti Nicolai*, de quo infra. Tenſeþie, *cenſus*, chron. *Sax. Gibſ.* anno MCXXXVII. *Stephano* dominante. hi læiden ᵹæilder on þe tuneſ æuþeu þile. ⁊ clepeden it tenſeþie, *impoſuerunt tributa oppidis valde frequenter, & impoſitionem iſtam vocarunt* tenſeþie. De hoc autem tenſeþie ita*pro modeſtia & candore ſuo doctiſſimus interpres, nondum in *Francicis* verſatus: *hujus vocis ſignificatio mihi plane incognita.* Vox enim *Franco-Theotiſca*

---

* Nunc *Seigneurs.* † Scilicet de *Sancto Nicolao*, è cujus vita *Gallice* conſcripta hæc hauriuntur.

eſt,

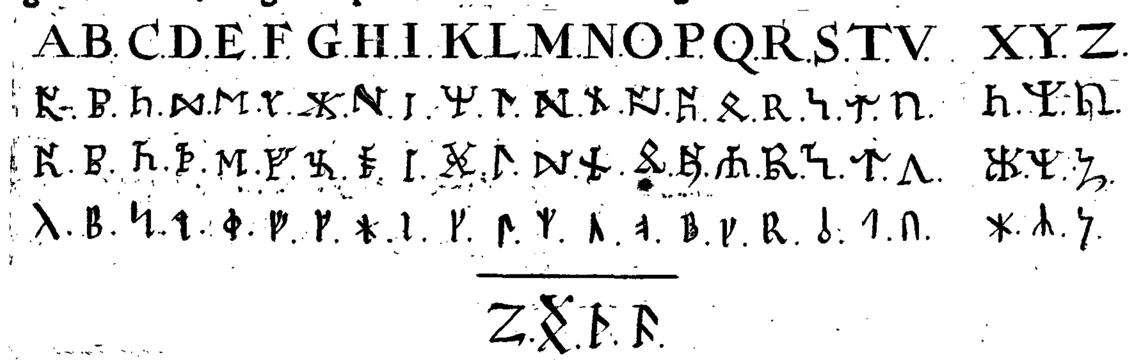
eſt, ex *Francico* tenſe vel tinſe, *tributum, cenſus*; & *rice*, quod quum *regem*, tum *regnum* ſignificat, compoſita. tenſerice autem in tenſeriᵹe verſum, liqueſcente ᵹ, mutatur facile in tenſerie, ut *Saxonicum* Suþrice, ſcriptum Suþriᵹe, facile tandem mutatum erat in noſtrum **Surrey**; vel forſan hybrida vox eſt, ex tenſe & *Gallico* rei, nunc roi, compoſita. & ſic *cenſum* vel tributum regis denotat. Quod vero *tenſe* ſignificationem *cenſûs* habet, conſtat ex harmonia evangg. *Cott.* XXXIX, quamun into Kapharnaum, thar fundun ſia enna cuningeſ thegan uulancan under tham uuerode. thiu Symon Petruſe quat that hie uuari giſendid tharod, that hi thar gimanodi manno gihuilican thero hobid ſcatto, thia ſia te them hobe ſcoldun tinſi geldan, *venerunt ad Capernaum, ubi invenerunt quendam miniſtrum Imperatoris inſolentem inter populum, qui dicebat ſe eſſe Cæſaris primarium & egregium miniſtrum: dein Simonem Petrum allocutus, dixit ſe eo miſſum eſſe, ut omnes homines moneret cenſûs capitis,* [didrachmatis,] *quem tributi nomine aulæ ſolvere deberent.* So thu that eriſt mugi fiſki fahan, ſo tiuh thu thena fan them fluode, te thi ant-klemmi im thiu kinni, thar maht thu undar them kaſton niman guldina ſcattoſ that thu forgeldan maht them manne te gimuodie minan endi thinan tinſeo ſo huilican ſo hie uſ toſuokit, *piſcem, quem primum capere poſſis, è mari extrahe; tum unco genas prehende, ubi inter fauces ſumes aureum nummum, quem homini pro meo & tuo tributo poſſis dare, quantumcunque ſit, quod à nobis requirat.* Sic XLVI, nu uui thi fragon ſculun riki theodon, huilik reht habit thie Keſur fan Rumu, thi im to te theſon Kuninge-ricud tinſi ſuokit, *nunc à te percontari debemus rex patriæ, quodnam jus habet imperator Romanus, qui ſibi in hoc regno cenſum quærit.*

XX. A *Gallo-Francicis* autem tranſeamus ad *Gallo-Latinas* voces, quas in *Semi-Saxonicam Normannica* lingua intulit. id genus ſunt, quæ in chron. *Saxon. Gibſ.* leguntur, nomina menſium *Latina*, ut in anno MXIII, toforan þam monþe Auguſt. anno MXLIV. on ðiſum ilcum geare forþferde Ælfſtan Abbot ſce Auguſtine, non. Julii. MXIV, III non. Febr. MXLII, ⁊ ða wæron Eaſtron on III. non. Apr. MXLVII, on ðiſum geare forþferde Godwine eorl on XVII. Kl. Mai. MLXI, on ðiſum geare forþferde Godwine. b. æt ſce Martine on VII idus Mr̄. MLXX. he wæs gehadod IV kal. ſeptembris. M.C.VII. idus Ianuarii. MCXVII. on ðære nihte kl. Decembris. Huc referenda etiam ſunt feſtorum nomina *Latina*; ut paſche vel paſcha, chron. *Sax. Gibſ.* MXII. on ðone ſunnan efen octabas paſchæ. MXV. ða toforan Natiuitas ſce Marie mæſſan, MLXXXVII. anre niht ær Aſſumptio ſce Marie. M.XCIX. ⁊ Oſmond biſcop of Scarbyrig innan Aduent forþferde. MCII, MCV, MCVI, *Natalis Domini*, quod *Saxonice* midwinter mæſſe-dæg, *Semi-Saxonice* criſtes mæſſe vocatus erat. Natiuiteþ *Gallo-Latine* dicitur. Sic anno MCXVIII, *feſtum Circumciſionis* & *baptiſmi Domini* vocatur theophanie; on ðiſon geare on ðære wucon Theophanie wæs anes æfenes ſwiþe micel lihting. MXXIII. ꝥ wæs þes dæiges Annuntiatio ſ. Marie. MX. Þis wæs on ðam dæg prima aſcenſio Dmī. Alia etiam nomina *Latina*, & à *Latinis* formata occurrunt, quæ huc ſpectant: ut anno MXII, on ſcs Paulus mynſtre. MXXIII, Æþelnoþ Arceb. ferede ſce Ælfeges reliquias to Cantwara byrig of Lundene. MLXX, ⁊ bebead þam biſcopan ðe þær cumene wæron be þas Arceb. L. hæſe ða ſerfiſe to * donde. MLXX, Concilium; ut toforan eallan þam Concilium ðe ðar gegadered was. Sic anno MCXIX, ſe ſiððan to ſce *Lucas mæſſan euangeliſta com into France* to Ræms. and ðær heold *Concilium*. Anno autem MCXXV, *Concilium* emollitur in *Concilie*; ut and ſiððan he heold his Concilie on Lundene. Sic autem à ge-mot & mot, quæ *Conventus* tam eccleſiaſticos, quam civiles apud *Anglo-Saxones* ſignificabant, *Normanno-Saxonice* ventum eſt ad *Concilium* & *Concilie*, nunc **Councill**. Hujuſmodi etiam ſunt *capitulan*; ut, Anes dæges ſe abbot eode into capitulan. ⁊ hi comon into capitulan, MLXXXIII. Chor, ut, þa frenciſce men bræcen þone chor. ibid. Graban; ut ſwa ꝥ blod com of þam weofode uppon þam graban, ibid. Clerecer, clere & clere-hades man, M.LXXXV, MCXIII. Corona, de quo infra, nunc **crown**, MLXXXV. her ſe cing bær his corona. Cœna domini MCVI. Mid proceſſion MCIII. Caſtelas. MLXIX. Caſtelmen, MLXXV, & Caſtele. *ibid.* Candel, in Candelmæſſan, MXIV. Capelein; ut, þær cynges capelein, MCXIV. infra kinges hird clerc, MCXXIII. Litania major, MCIX. prior, MC.VII, MCXXIII. On octabas ſce Iohannis euangeliſtæ, M.CXIV. Sepulchrum domini, MCXX. legat; ut, on þa ilca tyma com an legat of Rome, MCXXIII. legat autem alibi *Saxonice* dicitur, ſandes man. Market: ut, at anne market, MCXXV. Canceler; ut, ða hwile ꝥ ſe Arcebiſcop wæs ut of lande geaf ſe cing ðone biſcop-rice of Baþe þes cwenes canceler Godefreiþe wæs gehaten, MCXXIII, MCXXXVII. Priores, Canonias, Ærce-decnes, cellas, MCXXIX. Iuſtice; ut, ⁊ na Iuſtice ne ded, *neque malos ſupplicio afficiebat*, MCXXXVII. Carited; ut, ⁊ heold micel Carited in the hus, *& hoſpitio apud ſe omnes liberaliter excepit*, M.CXXXVII. Rentes, privileges, plantede, miracles, *ibid.* Emperie, cunteſſe; ut, ðer efter com þe kinges dohter Henries. ðe hæfde ben Emperic on Alemaine. ⁊ nu wæs Cunteſſe in Angou. ...... and ſæhtleden wyd þempereriče, *& fœdus fecerunt cum Imperatrice*, MCXL.

Hic autem duo notanda ſe offerunt, lector benevole; primo, morem non fuiſſe apud *Anglo-*

* *Semi-Saxonice* pro donne, vel doenne, ut ſupra in charta *Gullhialmi Conquæſtoris* ſiorænde pro ſiorenne. & infra, to deminde pro to demenne. Occurrunt alia ejuſmodi.

Saxones ante *conquæſtum*, magnatum & principum uxores virorum ſuorum titulis inſignire. Nam *regina* vocata erat [1] ðæſ cyningeſ cƿen, *regis conjux*, & non cyningenna; & *imperatrix* vel *auguſta*, ðæſ caſereſ cƿen, *imperatoris uxor*, & non ut ſupra emperic, vel empepice. Uſu vero obtinente tranſiit tandem communis vox cƿen, *uxorem* ſignificans, in ſpecialem ſignificationem ad denotandem *regis uxorem*, i. e. [2] *Reginam*. Quæ etiam emphatice vocari ſolebat, ſeo hlæfdiʒ, hlæfdiʒea, hlæfdia, *Semi-Saxonice* hlæfdi, hlavdi, nunc **lady**. *domina*. Sic in duabus chartis *Edithæ R.* quæ deſcriptæ extant in manu *Gallica*, in MS. eccleſ. Cath. *Wellenſis*, altera ſic incipit: Edith ſeo hlavedi Eadwardes kinges leſe gret, *&c.* Altera autem ſic: Eadgyþ ſe hlavdiʒe gret Harold Erl min broðor. Quo nomine quoque *Procerum* omnium *conjuges* in ſcriptoribus non raro honorificantur. Verum la royne, nunc la reine, la ducheſſe, la cunteſſe, nunc la counteſſe, la marquiſe, la chanceliere, & id genus omnia, à *Normannis* ſive *Gallis* in ſermonem noſtrum allata ſunt, qui novâ linguâ, novis moribus, novis inſtitutis & legibus labeſcentem prius auſtralem *Saxonicam*, ex *Semi-Saxonica* quam voco dialecto, in *Anglicanam* plane converterunt. ſecundo notandum eſt à vocabulis *Emperic* & Iuſtice, c apud *Anglo-Normannos* in *Gallo-Latinorum* fine ſonuiſſe ut s *Romanorum*. Unde forſan in *Runarum* alphabeto quod extat in bibliotheca *Cotton. Vitellius*, A. 12. tertium elementum, quod reſpondet *Latinorum* & *Anglo-Saxonum* c, deſignatur per *Cimbrorum* veterum ſigma **ʜ**. ut in hæc tabella videre eſt:

ſuperioribus addas pair, nunc **peace**, MCXXXV. treſor, M.CXXXVII. curt, *Anglice* **court**, à *Latino cors*, *chors*, *cohors*. Norice, nunc **nurſe**, *nutrix*, & noriceſcep: ut enim *Franci* habent land, & landſcepi, *regio*, & iſtiuſmodi multa: ſic *Franco-Galli*, & ab iis Normanni norice, & noriceſcep. Þe norice hire fedde... aſa witte iſ noriceſcep; vita *S. Margaritæ*, *Normanno-Saxonice*, vel *Anglo-Normannice*, quæ extat in MS. cod. conſuto bibl. *Trin. Coll. Cantabr.* Sergaunz, nunc **ſergeantes**, *ſervientes*. Ðe ſergaunz eden aſe he am bed, *Anglice* **the ſerjeants [ſervants] went as he bid them.** Ðe ſergaunz deden ar ernde, **the ſerjeants did their errand.** ib. pine, pin, *pœna*, *dolor*, *tormentum*, *cruciatus*. pinan, *torquere*. piner, *tortor*. chron. *Sax. Gibſ.* MCXXXVII. & in vita *S. Margaretæ*:

Ðo ſpec Olibrius. bi hire þet he ſtod
Meidan † M. iſ ðiſ pine god.

Conſiler, *conſiliarius*, Angleſ, *Angeli*, ioie, nunc **joy**, *gaudium*, ab antiquo *joco*, *jogo*. poutte, nunc **pity**, à *pietas*. ſtourbing, nunc **diſturbance**, *perturbatio*. vie, *vita*. ibid. en exemplum:

Þere i mai tellen ou. wid wordes feire ant ſwete.
Ðe vie of one meidan. waſ hoten Maregrete.

delivre, *Anglice* **deliver**. ibid. cum nonnullis aliis. Multa hujuſmodi erui etiam poſſunt è vetuſtis *Gallorum* monumentis, quale eſt carmen de vita *S. Nicolai*, *Gallicè*, vel *Gallo-Normannice*, quod etiam extat in præfato Manuſcriptorum *Coll. Trin.* theſauro, antiquorum cultoribus

---

[1] Ratio, propter quam *regis uxorem*, *reginam* appellari noluerunt *Anglo-Saxones*, traditur ab *Aſſerio Menevenſi*, in his verbis: *Æthelwulfus Judítham Caroli R. filiam, quam à patre ſuo acceperat, juxta ſe in regali ſolio ſine aliqua nobilium ſuorum controverſia, & odio uſque ad obitum vitæ ſuæ, contra perverſam illius gentis conſuetudinem, ſedere imperavit. Gens namque occidentalium Saxonum Reginam juxta Regem ſedere non patitur, nec etiam* REGINAM *appellari, ſed* REGIS CONJUGEM *permittit. Quam controverſiam, imo infamiam, de quadam pertinaci & malevola ejuſdem gentis Regina ortam fuiſſe majores illius terræ perhibent.* Orta autem eſt occaſio notandi uxores regum apud *Anglo-Saxones* iſta quaſi ignominiâ, ut pergit narrare *Aſſerius*, ab *Eadburga*, Offæ R. *Merciorum*, regina, quæ tyrannidem in proceres regni exercens eorum haud paucos conſilio, & regem ipſum caſu veneno extinxit. [2] Sic in charta fundationis eccleſiæ *Eyneshamenſis*, quæ nunc *Ædis Chriſti Oxon.* peculium eſt, ſubſcriptio *Ælfgifæ* poſt illas *Æthelredi R.* & clitonum, ſic ſcripta extat. EGO ÆLFGIFU REGINA SCIENS TESTIMONIUM ADHIBUI. * hæc duo elementa ſic exarata cernuntur in Alphabeto *Runico Arngrimi Jonæ*, *Crymogææ* capite tertio. † Maregrite. Sic enim vocatur *S. Margareta*.

plurimi

plurimi faciendo. Ibi leguntur lai, *laici, Anglice* laity, laymen; riche, richeſſe, nunc riche, riches; antiquite; empire; deſirer; conqueſt, *conquiſitum, acquiſitum, bona acquiſita*; Bachilerſ, nunc bachelers; bounte, bounty; poure, pouerte, poor, poverty; conſeil, counſell; plente, plenty; creatour; marier, to marry; cite, city; aſembler, to aſſemble; acorder, to accord; afflictioun; honour; ioie; charite; humilite; almeſ; eſcole, ſchool; marinarſ; paſſer, to paſſe; ſage; port; ewe, *aqua*, unde noſtrum ewer, gutturnium, aqualis. Sucurer, to ſuccour, à *ſuccurrere*; aide; meſere, miſery; pardoun, pardon; & *Latinæ* ſtirpis ſexcenta alia. In hoc MS. carmine, etiam leguntur, deuſ, nunc *dieu*; eleſ, nunc leſ; &, nunc *il, le*,; ia, nunc *je*; out, nunc *ait*; cum, nunc *comme*; auum, nunc *avons*; dirrum, nunc *dirons*; oum, nunc *on*, quod demonſtrat *on* non ab *Italico uno*, ſed ab antiquo *houm* vel *houme* derivandum eſſe, de quo tamen quaſi dubitavimus, cum decimum caput ſcriberemus, quem locum videas.

Souent ſe claiment cheitiff e laſ.	*Sæpe miſelli & laſſi clamantes,*
Souent dient ſein Nicolaſ.	*Sæpe dicebant, ſancte Nicolae,*
Sucurez nuſ ſein Nicholaſ ſire.	*Succurre nobis domine ſancte Nicolae,*
Si tel eſ cum * oum dire.	*Si, quem dicunt, is es.*
A taunt unſ houme lur aparutt.	*Tandem iis apparuit homo,*
Ke en la nef iuſte euſ ſe eſtutt.	*Qui in nave juxta eos ſtetit.*

A nobis autem minime prætereundum eſt *Latino-Gallicum* carta, *charta*, & per metonymiam materiæ, *Anglice* charter, *ſcriptum, diploma, chirographum*, (*Anglo-Saxonibus* ſemper gewrit) de quo hæc † *Ingulphi* lectu digna ſunt: *chirographorum confectionem Anglicanam, quæ antea uſque ad Edwardi Regis tempora fidelium præſentium ſubſcriptionibus cum crucibus aliiſque ſacris ſignaculis firma fuerunt, Normanni condemnantes chartas vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale ſigillum, ſub intitulatione trium vel quatuor teſtium aſtantium, conficere ſolebant.* Legitur autem carta in evangelio *Nicodemi*, multis in locis: ut §. XX. hig ða ſwa ðeah beþohton þ hig him ſceolon weraſ gecuron. ðe Ioſepeſ ſrynd wæron. ⁊ him to ſendon. ⁊ an cartan mid him. ſeo wæſ þuſ awriten. Sid ſig mid ðe Ioſeph. Sic XXIII. we wyllaþ eac. ſyllaþ uſ eac ða cartan þ we hit magon on awritan þ þæt we gehyrdon. ⁊ eac geſawon:. Ða ealdraſ þa. ⁊ ða mæſſepreoſtaſ heom cartan ſundon. ⁊ eall þæt þærto gebyrede. Karinuſ and Leuticuſ heom wæron þa þa cartan onſonde heora ægþer ane. Sic XXXIII. hig up ariſon. ⁊ ða cartan. þe hig geƿryten hæfdon þam ealdrum ageafon. Æque demonſtrat hæc vox carta, ac ſupra riht hand, pſeudo-evangelium iſtud *Saxonice* poſt ¹ *conquæſtum* à nonnemine verſum fuiſſe, qui ex eorum numero erat, qui in literatura *Saxonica, Normanno* imperante, neglecta, perinde ac in *Latina* juvenes inſtructi *Saxonice* ſcripſerunt, quemadmodum docti *Græce* & *Latine* ſcribere jam ſciunt. Quinetiam ſententiam hanc noſtrum confirmat iſte Gallicismus ejuſdem verſionis capitulo XXX. riht hand, nunc right hand, *dextera manus*, qui *Anglo-Saxonibus* nunquam non ſwyðre hand: ⁊ ſe hælend ða Adam be ðere riht hand genam. ⁊ hym to cwæþ. Hic etiam notandam ſe offert vox corona, nunc crown. chron. *Sax. Gibſ.* 216. 35. on ðiſon geare ne bær ſe cyng Henri hiſ coronan to criſteſ mæſſan ne to eaſtron, ne to pentecoſtem, *hoc anno coronam ſuam non induit* (hoc eſt, comitia regni non convocavit) *rex Henricus, neque in natalibus, neque in paſcha, neque in pentecoſte*. Pagina autem 190. 6. *Saxonice* exprimitur per cyne-helm. Þriwa he bær hiſ cynehelm ælc geare. ſwa oft ſwa he wæſ on englande. on eaſtron he hine bær on Winceaſtre. on pentecoſten on Weſtmynſtre. on mide-wintre on Gleaweceaſtre. *ter* [Gullhialmus I.] *geſtavit ſuam coronam ſingulis annis, quoties eſſet in Anglia; ad paſcha eam geſtavit Wintoniæ, ad pentecoſten Weſtmonaſterii, & ad natales Gloceſtriæ.*

XXI. In ſuperioribus, de vocibus *Gallo-Francicis*, & *Gallo-Latinis*. Jam ad *Danicas* procedamus, quæ, *Danis* & *Normannis* è *Dania* & *Norvegia* oriundis, *Angliæ* dominantibus, Auſtralem *Saxonicam* temerantes, paulo minus corruperunt, quam borealem dudum antea corruperat *Danorum* ſermo, qui primi *Northymbriam* expugnabant. Incipiamus autem ab iis, quas à *Normannis* introductas fuiſſe monumenta eorum oſtendunt. Id genus procul omni dubio ſunt drengeſ clacleſ & draue in charta *Ranulphi* qui ex *Gullhialmi, Rufi* dicti, capellano factus erat epiſcopus *Dunelmenſis*, anno M.XCIX. Chartam autem à doctiſſimo viro *Gullhialmo Nicolſono* eccleſiæ *Carleolenſis* Archidiacono ex eccleſiæ *Dunelmenſis* archivis deſcriptam & ad me miſſam cum verſione noſtra *Latina* hic infra appono.

R. biſceop greteþ well alle hiſ þeineſ ⁊ drengeſ of Ealondſcire ⁊ of Norhamſcire. Wite ge þ ice habbe getyþed Ste Cuthberht þ lond in ² Elredene. ⁊ all þ þær to belimpeþ clæne ⁊ clacleſ. ⁊ ³ Haliwarcſtelle. ic habbe getyþed Ste Cuthberht hiſ agen into hiſ cyrce. ⁊ hua ſua drauef ðiſſeſ drave. Criſt hine þiſſeſ liueſ hele ⁊ heofne riceſ mirde:.

* In libro autem MS. *fæmina* inſcripto, (de quo infra) ſcribitur *lom* i.e. *loum*, pro *le oum* vel *le houm*, cum articulo præpoſitivo, unde modernorum *lon*, quod tamen exoleſcere cœpit. † Edit. *Oxon.* p. 70. ¹ Vide *Ingulphi* hiſtoriam, p. 98. ² Hodie Allerden. ³ Haliwareſtelle legendum.

*R. Epiſcopus omnibus ſuis miniſtris, & * militibus Lindisfarnenſis inſulæ, & pagi Norhamenſis ſalutem dicit: Scite me conceſſiſſe Sancto Cuthberhto terram Elredenſem cum omnibus ad eam ſpectantibus immunem & à lite quietam, ut & piſcariam* halı-paꝑe-ſtelle *dictum. Hæc S. Cuthberhto, plane ut ſua, in uſum illius eccleſiæ conceſſi, & quiſquis has literas ſpoliaverit, Chriſtus eum quum ab hujus, tum à cœleſtis vitæ ſalute peſſundato.*

In hac verſione ꝺꞃenᵹeꞃ reddidi *militibus*, & eadem gaudere ſignificatione cenſeo, in hiſtoria familiæ de *Sharnburn*, quæ extat in *Reliquiis Spelmannianis*, à cl. *Gibſono, Oxoniæ* nuper editis. In hoc non vulgari, ut à *Spelmanno* vocatur, monumento, ſic ſcriptum legimus: *propter quod idem rex* (ſcil. *Gullhialmus conquæſtor*) *præcepit, ut omnes illi, qui ſic tenuerunt ſe in pace, in forma prædicta, quod ipſi retinerent omnes terras & dominationes ſuas, adeo integre & in pace, ut unquam habuerunt & tenuerunt, ante conquæſtum ſuum, & quod ipſi in poſterum vocarentur* DRENGES, i. e. ut ego puto, *milites.* à *Cimbrico* dreingr, *vir ſtrenuus, fortis*, & Synecdochice, *miles.* Sic in Edda *Iſlandorum*, mythol. XLII. Thor gieck vt vm Aſſgard ſem vngur dreingr, *Thorus ex Aſgardio profectus eſt in forma juvenis militis.* Sic in hiſtoria *Styrbiornonis Suecici*, quod extat in commentariis *Chriſtiani Wormii* ad *Aræ multiſcii* ſcedas: nu er dan markar drotten i dreingia lid geingenn, *nunc profectus eſt Daniæ rex ad militum copias.* Sic etiam in Olafs Saga:

Gack attu inn, quad eckia,	*Intro i, inquit vidua,*
Armur drengr.	*Miſelle miles.*

Sic denique in Hervarar Saga, cap. v. p. 68. en Þar voru ſuo goder dreingir, *& ibi erant ſtrenui milites.* & p. 69. eirn skal vid eirn oroſto heya hrauſtra dreingia nemur hugurbili, *alter robuſtorum militum contra alterum pugnabit, niſi animus fatiſcat.*.

Ꞇlacleꞅ, *Saxonice* ſacleꞅ, *quietum* verti. *Cimbrice* enim at klaga eſt *accuſare, conqueri*, & klagan, aklagan, klagamal, *accuſatio*; & g in k verſo, klaklauſt, *à carmine & damno immunis.*

Ƕalıpapcſtelle, mendoſe eſſe ſcriptum pro Ƕalı-paꝑe-ſtelle, me pro humanitate & eruditione ſua ſingulari, *Th. Comber*, S. T. P. Decanus *Dunelmenſis*, quem conſului, docuit. decompoſitum autem eſt ex halıᵹ, quod *ſanctus, ta, tum*; & *Cimbrico* var, ſeu vor, in gen. varar, quod primùm *labium* vel *labrum*, deinde *oram portus*, ubi navigia appellunt, vel *crepidinem* quam aqua alluit, denotat; & *ſtelle*, quod etiamnum apud *Dunelmenſes*, *alveum*, ad quem fluxus maris accedit, ſignificat; unde ſecundario *piſcariam* ſignificat, quia iſtiuſmodi *alvei* loci ſunt ad piſcandum maxime commodi. Piſcaria autem ad cœnobium *Dunelmenſe* pertinens, quæ fuit ad ripas auſtrales fluvii Tweed, vocata fuit Ƕalıpaꝑe-ſtelle, i. e. *ſanctæ crepidinis piſcaria*; propterea quod ad eccleſiam ſpectaret. Verum Ƕalıpaꝑeſtelle, & non Ƕalıpapcſtelle ſcribendum eſſe teſtimonio ſuorum Archivorum probat vir doctiſſimus, in quibus exaratur Haliwereſtelle.

Braue etiam tranſtuli *literas*, à *Cimbrico* bref, quod *epiſtolam, literas, chartulam, diploma, tranſacti inſtumentum* ſignificat. Sic Bibl. *Iſland.* II. Cor. III, 3. Þier erut vort bref skrifad, *epiſtola noſtra vos eſtis ſcripta.* Sic I Cor. XVI, 3. hueria helſt Þier kioſit met brefin, *quos per epiſtolam elegeritis.* A bref etiam venit verbum at briefa, *exſcribere, literas actis* vel *tabulis mandare.* Inde quoque noſtrum breif, quo nomine jam nunc *ſchedulas*, aut *literas principis* vocamus, quibus pecunias in pauperum ſublevamen colligendas mandat.

Hujus quoque claſſis eſt ſipendæ, *mare*, in ſupracitata charta *Gullhialmi* I. on lænꝺ ⁊ on ꞃıꝑenꝺæ, *terrâ marique.* ꞃıꝑenꝺæ vero barbare ſcribitur pro ꞃıꝑenne; ut ꝺoenꝺe, *pro* ꝺoenne; & ꞃıꝑenne idem eſt ac *Cimbricum* ſirenn, nomen III declinationis compoſitæ à ſimplici ſir, ſær, ſior, *mare*; Bibl. *Iſland.* Joh. VI, 18, enn ſiorenn tok at æſaſt upp af miklu vedre, *mare autem, vento flante, exurgebat.* verſu etiam 17. og ſtigu a skip, og komu yfer um ſiorenn, til Capernaum, *& cum aſcendiſsent navim venerunt trans mare in Capernaum.* Huc etiam, me judice, ſpectant vetera *Danica*, quæ in carmine de vita Sanctæ *Margaretæ*, *Normanno-Saxonice* vel *Anglo-Normannice* condito: ut may, mai, *Cimbrice* meij, mei, may, *virgo*; *Gothice* autem 𐌼𐌰𐌲𐌰𐌸𐍃:

Ðe eitteþe was Maregrete, Crıſteſ may of heuene.
Olibriuſ heıtte þe maı ut of priſun don.

Felawe, *ſocius*, nunc dierum fellow, quod eſt *Cimbrice* felagi, fiælegi, felaga, *ſocius, par, æqualis*:

Ir felawel þat hire bıſeten. ful ẏerne hire behulꝺe.
He barſt a two peces. felawe nauete he nan.

To call, quod eſt à *Cimbrico* verbo at kalla, *vocare*; ut in hoc verſu, in vita Sanctæ *Margaretæ*:

Ðe heıe King of heuene, to hım wol ıc calle.

O, quod eſt *Cimbrice* a, & ı vel ẏ, *Cimbrice* autem i, *in*: ut, ho ſcal leuen o mıne godeſ. &,

Aſe leſu Criſt waſ ẏmſelf ẏ þe † flem Iurꝺan.

---

* Epiſcopos, qui ab omni ſervitute ſeculari immunes erant, ante *conquæſtum*, *Gullhialmus* I. ſub ſervitute militari ſtatuit, inrotulans ſingulos epiſcopatus pro voluntate ſuâ quot milites ei & ſucceſſoribus ſuis, hoſtilitatis tempore, voluit à ſingulis exhiberi. *Matth. Paris.* Edit. *Londini* 1640. p. 7. † A *flumen* hæc vox derivatur; Italice autem eſt *fiume.*

Sic

Sic in chron. *Sax. Gibſ.* p. 239, 28. Ða ƿæs coꞃn þæꞃe. ⁊ ꝼlæſc. ⁊ ceſe. ⁊ buteꞃe. ꝼoꞃ nan ne ƿæs o ðe lande. Sic in *Pſeudo-Cædmone*, p. 20, 23, ðat hiꞅ o min mod ᵹetpeode, *ut de eo in animo meo dubitarem. Normannos* quoque puto primos intuliſſe verbum dubban, *Cimbrice* **at dubba**, in phraſi iſta dubban to ꞃideꞃe, *equitem creare* ſeu *conſtituere*; *Cimbrice* **at dubba til riddara.** ſe cynᵹ dubbade hiꞅ ſunu henric to ꞃideꞃe ðæꞃ, *ibi filium ſuum Rex* [*Gullhialmus Baſtardus*] *equitem creavit.* chron. *Sax. Gibſ.* An. MLXXXV. Sic in **Orms Wilkina ſaga.** pag. 45. **Rikard dubbade Bering til riddara**, *rex Beringum equitem creavit.* ibid. etiam p. 122. **konᵹrin hann dubbar til riddara**, *rex ipſum equitem creat.* **Eg dubbade hann til riddara**, *ego ipſum inter equites retuli.* Hinc dubbadr riddare, *eques cataphractus.* Doctiſſimus *Olaus Verelius*, **at dubba til riddara**, *Suecice* vertit, **ſla en til riddare**, i. e. *percutere aliquem in equitem*, ſcilicet *percutiendo aliquem equitem creare.* **at dubba** enim primario ſignificat *cædere*, *verberare*, *percutere*; ac quod moris erat à gentibus *Scandicis*, ut opinor, profecti, juvenem juſtæ militiæ candidatum gladio cinctum manu percutiendo, vel gladio ſtricto feriendo, * equitem creare, propterea creatio equitis per hoc verbum denotari contigit, poſt introitum *Normannorum*. Etenim ante id tempus apud *Anglo-Saxones* mos erat, non per *dubbationem* à rege, ſed per *conſecrationem*, militiam legitimam ambientem, *abſolutum* prius ab omnibus peccatis, quæ ei confitenda erant, & in *eccleſia* totam noctem vigiliis & orationibus intentum, craſtino die miſſam auditurum, gladiumque ſuper altare offerentem, tandemque ſacrorum in miſſa participem factum à ſacerdote, ſive is epiſcopus, ſive abbas, ſive monachus, vel quis alius è presbyteris eſſet, gladium collo ejus cum benedictione imponente, equitem, ut *Ingulphus* tradit, creari. Hunc autem conſecrandi militis modum *Normanni*, ut idem ſcribit, abominati ſunt, talem non militem legitimum exiſtimantes, ſed equitem ſocordem & degenerem.

XXII. Verum præter voces *Danicas*, quas *Normannos* è *Dania* & *Norvegia* oriundos, è *Neuſtria* in *Angliam* tranſtuliſſe conſtat, aliæ id genus ſunt, de quibus haud adeo certe definire poſſumus, an ante, vel poſt ingreſſum *Normannorum* in uſu apud auſtrales *Angliæ Saxones* eſſe cœperunt. Hujuſmodi ſunt ꝼꞃa, apud *Anglos* boreales adhuc, **fra**, *de*, *è*, *ex*, *ab*, *abs*: ut in diplomate iſto *Semi-Saxonice* per falſarium illum monachum *Petro-burgenſem* condito, chron. *Sax. Gibſ.* anno DCLVI. Fꞃa eꞃendic to ꝥ ſteode þe man cleopaþ ꝼeþeꞃmuþe. ⁊ ſꝼa ꝥ ꞃiht ꞃeie. x mile lanᵹ to ᵹuᵹᵹedic. ⁊ ſꝼa to ꞃaᵹᵹeꞃilh. and ꝼꞃa ꞃaᵹᵹeꞃilh v mile to þe ꞃiht æ ðe ᵹaþ to ælm. Sic in anno MCXL. and te cuen oꝼ ꝼꞃance. todælde ꝼꞃa ðe kinᵹ. ⁊ ſcæ com to þe iunᵹe eaꞃl Henꞃi.

Liþ, *Saxonice* ſcip, *navis*, & liþſ-man, *Saxonice* ſcipꞃeꞃ, *nauta*, chron. *Sax. Gibſ.* p. 154. l. 27, 30. 160, 35. 161, 11. 166, 10.

Bunda, *Cimbrice* **buande**, contractè **bonde**, *qui ruri domum habet*, *ruſticus*, *colonus*, *villicus*; ut burgeis, *civis urbanus.* Hinc etiam *Semi-Saxonice* † huſbanda, *Cimbrice* **husbonde**, vel **husbondi**, *pater familias*, *herus.* chron. *Sax. Gibſ.* p. 162. 25, ða com an hiꞅ manna. ⁊ polde ꞃician æt aneꞅ bundan huſe hiꞅ unþanceꞅ. ⁊ ᵹeꞃundode ðone huſbondan. ⁊ ſe huſbonda oꝼ ſloh ðone oþeꞃne. Verum quum vox bonda occurrat in *Canuti R.* II. 70, 74. & bonda & ðeᵹen opponantur in tractatulo *de variis Caſibus*, probabile eſt & huſbanda ante *Normannicum* conquæſtum apud *Anglo-Saxones* jus civitatis obtinuiſſe.

Mal, *ſermo*, *loquela*; ~~*Cimbrice* mal, maal,~~ **mal**, (*Alamannice* mahal) *ſermo*; & **mæle**, **male**, *loquor. Gothice* **𐌼𐌰𐌸𐌻𐌾𐌰𐌽**, & *Anglo-Saxonice* mæþlan, meþelan, maþelan, *ſermocinari*, *ſermonem habere*; mæþel, *ſermo.* chron. *Sax. Gibſ.* ðæꞃ bæꞃ Godpine Eorl up hiꞅ mal, *ibi concionem habuit Godwinus comes.* p. 168, 12.

** Snacca, *navis*; *Cimbrice* **ſneckia**, forſan *anguiforme genus navigii.* and he ꝼoꞃ to Scotlande mid XII ſnaccum, chron. *Sax. Gibſ.* 172. 15.

Sahtlan, *reconciliare*; ſahtnyſſe, *reconciliatio*; *Cimbrice* **ſætt**, **ſaatt**, **at ſætta**, & **ſættaſt**, *litem componere.* chron. *Sax. Gibſ.* 173, 24. Ða eoden gode men heom betꝑenen. ⁊ ſahtloden heom. ᵹeaꝼ ða ðane kinᵹ XL. marc ᵹoldeꞅ to ſahtnyſſe. Sic 183. 41. heꞃ on ðiſum ᵹeaꞃe ꞃuꞃdon ſæhte Fꞃanca cynᵹ. ⁊ Pillelm Enᵹla landeꞅ cynᵹ.

Cꞃaꝼan, *Cimbrice* **at krefia**, *poſtulare*, *jure poſcere*, *peremptorie rogare*, nunc **to crabe**, *petere.* chron. *Sax. Gibſ.* 175, 11. ða ða landꝼꞃanc cꞃaꝼede ꝼæſtnunᵹe hiꞅ ᵹeheꞃſumneſſe mid aþſpeꞃunᵹe. & 177, 2. Ða aᵹann ſe Aꞃceb. L. atypian mid openum ᵹeſceade. ðæt he mid ꞃihte cꞃaꝼede ðaſ ða he cꞃaꝼede :-

Hæcce, hacelo, hæcla, hæcile, *pallium*, *chlamys*, *ependytis*. *Cimbrice* **hekla**. de quo ſic *Gudmundus Andreæ*, in lexico ſuo *Iſlandico*: **Hakla**, *palliolum breve*, *inde mons in Iſlandiâ nomen eſt ſortitus*, *eo quod perpetua fere nive ceu pallio ſit obtectus.* chron. *Sax*, *Gibſ.* 177, 42. ðæt ƿæſ þone hæcce, *nempe ependytis.* & 176, 33. nam ða be nihte eall ꝥ he mihte. þet ƿæꞃon cꞃiſteſ bec. ⁊ maſſa hakeleſ, *noctu ſubduxit*, *quicquid poſſet*, *Chriſti nempe libros & caſulas.*

Stoꞃ, *Cimbrice* **ſtor**, vel **ſtoor**, **ſtott**, **ſtoott**, *magnus*, *ingens*, *grandis*; **at ſtæra**, *magnificare*; **ſtærre**, **ſtæſtur**, **ſtætkar**, *grandeſcit*, *majus fit*, *incrementum ſumit.* chron. *Sax. Gibſ.* p. 187. 37. ſꝼa ſtoꞃ ðunꞃinᵹ ⁊ lægt ƿæſ. ſꝼa ꝥ hit acpealde maniᵹe men, *tam magnum fuit tonitru & fulgur*, *ut eorum impetu multi homines occiſi fuerint.*

---

* *Seld.* **Titles of honour.** part. II. LVI. † Nunc **husband**, *maritus.* ** N in M verſo, **a ſmack.**

Niþinᵹ, *homo nequam, nefarius, ſceleſtus*; *Cimbrice* **at niða**, *vitiare, depravare, conviciis lædere.* **niðingr**, *apoſtata, fœdifragus, qui turpe & deteſtabile facinus perpetravit.* **niðingſkapur**, *ſcelus.* **niðingſvig**, *cædes turpiſſima, parricidium.* **niðingſverk**, *nefaria & infamia ſcelera.* Extat vox in un-niþinᵹ, chron. *Sax. Gibſ.* 195, 26. ⁊ bæd ꝥ ælc man ꝥ ƿere un-niþinᵹ ſceolde cuman to him, *& juſſit unumquemque, qui non eſſet proditor* [deſertor, perfidus,] *ad ſe venire.*

Stiƿard, *diſpenſator, œconomus, procurator*; *Cimbrice* **ſtivardur**. de quo ſic *Gudmundus Andreæ.* **ſtivardur**, *œconomus: à* **ſtiâ**, *operæ, quæ ſtando currendóve in agris & rure peraguntur*, & **vardur** *vel* **vordur**, *cuſtos, vigil, quaſi præfectus operis. unde vero Scotorum* **ſtuart**? *id ſcio in noſtris hiſtoriis frequens eſſe* **ſtivardur**, *pro præfectis operum.* Chron. *Sax. Gibſ.* 199, 23. ſe wæs ðær eorles ſtiƿard; *qui fuit comitis procurator.* ⁊ ſƿiþe maneᵹa of ðæs cynᵹes hired. ſtiƿardas. ⁊ burþenas. ⁊ byrlas, *& quamplurimi ex aula, diſpenſatores, & promi, & victualium præfecti.* Ubi quoque burþen, ex *Cimbrio* **bur**, *promptuarium, penuarium*, & **þen**, *miniſter*; & byrla, quaſi byrᵹ-la, verbale à *Cimbrico* **at byrga**, *victualia ſuppeditare*, ut inter *Danica* cenſeantur, poſtulant.

Orreſt, *Cimbrice* **oruſta**, **orruſta**, **oroſto**, *pugna, prælium.* Supra **eitn ſkal vid eitn oroſto.** chron. *Sax. Gibſ.* 204. 8. ðær beteah Goffrei Bainard Willelm of Ou. ðæs cinges mæg. ðæt he hæfde gebeon on þæs cinges ſƿicdome. ⁊ hit him on gefeaht. ⁊ hine on orreſte ofercom, *ibi accuſavit Gosfrei Bainard Willelmum de Ou, fuiſſe in conjuratione contra regem, & cum eo pugnavit, eumque prælio ſuperavit.*

Priſun nunc **priſon**. *Cimbrice* **priſund**, de quo ſic *Olaus Verelius* in indice ſuo linguæ veteris *Gothicæ*; **priſund**, **Gautr ſaga**, cap. 41. **Olafs ſaga**, cap. 229. **vilkin ſaga**, pag. 5. *carcer*, inde *Gall. priſon.*

Byrſtful, *valde deficiens*; *Cimbrice* **breſtur**, *defectus*, ab **at breſta**, *deficere, deeſſe.* chron. *Sax. Gibſ.* ðis wæs ſƿiþe byrſtfull gear on corne, *hic annus fuit frugibus valde deficiens.* p. 220, 25.

Ðærnod, *privatus*; *Cimbrice*; **at þuera**, *deficere*, paſſive **at þverna**, & **at þorna**, *diminui, conſumi, privari*; inde participium **þornad**, *diminutus, privatus.* chron. *Sax. Gibſ.* p. 222, 3. and he ðus his Arcebiſcoprices ðærnod, *adeoque Archiepiſcopatu privatus.*

Sƿein, *Cimbrice* **ſveinn**, **ſveirn**, *puer, ſervus, miniſter, adoleſcens.* chron. *Sax. Gibſ.* 232, 48. oc ſe eorl wearþ gewunded at an gefeaht fram an ſwein, *& comes fuit vulneratus in prælio à quodam ſervo.* ubi quoque oc, *Cimbrice* **og**, **ok**, *&, atque, etiam.*

Firſt, nunc **firſt**, *primus*, *Cimbrice* **fyrre**, **fyrſtur**, *prior, primus.* **fyrſt**, *primum.* chron. *Sax. Gibſ.* ſe firſte fare, *prima expeditio.* & p. 238, 1. al ſe fyrſt Baldƿin de Reduers. *omnium primus Baldwinus de Reduers.*

Hærnes, apud *Anglos* boreales **harnes**, *cerebrum.* Apud *ſkaldos* vel *ſkaldros*, veterum *Cimbrorum* poëtas, **hiarne**, *cranium, caput. Gothicè* ⊙AIKN. Me dide cnotted ſtrenges abuten here hæued. ⁊ uuriþen to ꝥ it gæde to þe hærnes, *illorum capita laqueo arcte ligarunt, & torſerunt adeo, ut cerebrum tactum eſſet.* chron. *Sax. Gibſ.* 239, 1.

Verum, ne ulterius, quam opporteat, in his progrediar; quàm numeroſa *Danicorum* cohors primum à *Danis*, dein à *Danorum* progenie, *Nortmannis*, in *Anglo-Saxonicam* linguam irrepſit, eamque ex ſimplici & meracâ in farraginem, quam *Normanno-Saxonicam* vel *Anglo-Normannicam* voco, convertit; diligens lector ex ſolis *Scandicis* & *Iſlandicis*, ſive in *Runis*, ſive in *Romanis* exaratis, maxime autem ex bibliis *Iſlandicis Gudbrandi Thorlakſonii*, *Holæ Iſlandorum*, anno Chriſti MDLXXXIV. impreſſis, ſcire poterit; utpote ex quibus non minus fere, quam ex *Saxonicis* monumentis, vernaculæ noſtræ origines petendæ ſunt, & ſine quibus quis *Anglicanæ* vel *Scoticanæ* linguæ etymologicum, aut gloſſarium ſcripturus, opus ſuum adeo non perficiet, ut ei certò par non eſſe poteſt.

XXIII. Quinetiam etſi voces, quas *Normanni è Neuſtria* ſua ad majores noſtros jam tum *Semi-Saxonice* locutos detulerunt, ad tria genera reduxerimus; ſcilicet ad *Gallo-Francicas*, *Gallo-Latinas*, & *Danicas*: notandum tamen eſt haud paucas in *Anglo-Normannicis* occurrere, de quibus ſtatuere non poſſum, an *Danicæ* vel *Gallo-Francicæ*, an alius forte originis ſint. hujuſmodi multæ occurrunt in *Ælfrici* Grammatica *Latino-Saxonica*, quam apud me habeo, *manu Gallica* ſive *Normannica*, ut ſupra memoravi, multis in locis interlineata: ut Pron, *Sax.* dalc, *ſpinther.* Nuſcheder, *Sax.* myne, *monile.* Io *æſuanir, *Sax.* ic adlige, *fruſtror, langueo.* Io defrein, *Sax.* ic hreoſe, *ruo.* Io debut, *Sax.* ic ſceofe, *trudo.* Ic me † eſcrat, *Sax.* ic clifrige, *ſcabo.* Io eſluuerch, *Sax.* ic ætſlide, *labor.* Co, *utinam.* keinable, *Sax.* getinge, *diſertus.* Hancha, *Anglice* **haunche**, *Sax.* hype, *clunis.* Pulmeau de la jamba, *Sax.* lira, *pulpa.* Cheuilla, *Sax.* ancleop, *Angl.* **ancle**, *talus.* Cuſings [1] meis, *Sax.* ſibling, *conſanguineus.* Ciſel, *Sax.* græf-ſæx, *ſcalpellum.* Baubecre, *Sax.* ſtamur, *balbus.* Chacius, *Sax.* ſuregede, *lippus.* Mauaux, *Anglice* **a mavis**, *Sax.* ðroſtle, *Anglice* etiam **throſtle**, *merula.* Greſil, *Sax.* hagol, *grando.* Tuf.

* Vox forſan hybrida, ex *Latina* præpoſitione *ex*, & *Francico* uuan vel uuana, *deficiens*, unde uuanan, *minuere, deſcreſcere.* † Forſan à *Latino exrado*, ut in proxime ſequente linea *io eſrat, uello*, ab *exradico.*

[1] *Semi-Saxonice* mai, *cognatus*; chron. *Sax. Gibſ.* p. 232, 8. and ſe cing het him iætte. forþi he wæs his mai, *atque id ei rex conceſſit, quod erat ipſius cognatus.* mai autem à *Saxonico* mæg. liqueſcente g in i, aut in y. quod in multis vocibus fit, ut anteà notatum.

Sax.

Sax. [1] ꞅpolaþ, *æſtus.* Barahans, *Anglice* **barrenneſs**, *Sax.* unpæꞅꞇmbæꞃnyꞅꞅ, *ſterilitas.* Spec, *Sax.* ꝼına,* *ficus*, avis quædam. Faucun, *Anglice* **falcon**, *Sax.* ꝼealhaꝼuc, *Latino-barbarè falco.* Sincerelæ, *Sax.* ᵹnæꞇ, *cynips*, *culex.* Sardine, *Sax.* hæꞃınᵹ, *halec.* Aloſa, *Sax.* ꞅcealᵹa, *rubellio*, piſcis. * ſereina, *Sax*, loppeꞅꞇꞃe, *locuſta.* Teiſſim, *Sax.* bꞃoc, *taxo* vel *melus.* Bul, *Sax.* byꞃc, *populus*, arbor. [2] Ære, *Sax.* ꝼlop, *Angl.* **floor**, *pavimentum.* Emit, *Sax.* ꞅculꝺoꞃhꞃæᵹl, *ſuperhumerale.* Maiſun, *Sax.* huꞅ, *Anglice* **houſe**, *domus.* Io rampil, *ſerpo.* Dameſca, *aper.* Morter, *Anglice* **morter**, *Sax.* anꝺꞃeoꞃc, *cementum.* Io be, *bio.* Io taſt, *palpo.* Io crof, *crepo.* Io aiarun, *circumdo.* Io ti, *nexo*, *Angl.* **to tye.** De cæteris autem facile dignoſcitur cujus ſint originis, & ad quamnum claſſem reducendæ ſunt: ut mauuais, *degener*, à *Lat. malus.* Ueire, *Sax.* ᵹlæꞅ, *Anglice* **glaſſe**, *Latine vitrum.* Stel, *Anglice* **ſteel**, *chalybs*, *Cimbrice* **ſtaal.** Seruiſe, *obſequium*, *Latine ſervitium.* Uſurie *fœnus*, à *Lat. uſura.* Aliance, *pignus*, ab *alligo.* *Cubile*, oſtel, ab *hoſpitor*, *hoſpitium*; & alberge, *Francice* alaberga, i. e. *commune hoſpitium.* [3] Io aim, *ego amo.* [4] Cil aimet, *ille amat.* Cil autem ab *Italico* quello, *Latine*, *hic ille.* Cil aimerent, *amaverunt.* Par la imperatif met, *modo imperativo.* Par le tems preſent, *tempore præſenti.* Par la optatif met, *optativo modo.* La mei volentet, *utinam*: ut, la mei volentet ameraie io, *utinam amarem.* Par le preterit parfet, *præterito perfecto.* Par le preterit met perfet, *præterito imperfecto.* plus que parfet, *plus quam perfectum.* Ouſes, ouſſex, ouſt, ouſent, *utinam*; ut, ouſes tu amet, *utinam amaviſſes.* ouſt ıcıl amet, *utinam amaviſſet.* ouſſex vos amet, *utinam amaviſſetis.* ouſent ıcıl ame, *utinam amaviſſent.* manifeſte omnia ſunt *Cimbricæ* originis, ut *Anglica* **wiſh, wiſhes, wiſheth**, *opto*, *optas*, *optat*, à *Cimbrico* verbo **at oſka**, optare. Ceo auenge qui, *utinam*: ut, ceo auenge qui nos amaim, *utinam amemus.* Ceo auenge autem, *Latine* ſignificat, *hoc adveniat.* Par la conjunctif mot, *modo ſubjunctivo.* Cum io ama, *cum amem.* Cum tu amaes, *cum amares.* Par la non fimer meſura, *modo infinitivo.* aler amera ⁊ eſtre alet amer, *amatum ire*, *vel amaturum eſſe.* eſtre ale amer, *amatum iri.* Par la infinitif mot, *infinitivo modo.* Gerundif, *gerundia.* Participiel, *participium.* Io ſu, *ſudo.* Io nag, *navigo.* Io uenc, *triumpho*, *Angl.* **vanquiſh.** Io criblæ, *cribro.* Io [5] appai, *ſedo*, *Angl.* **appeaſe.** In eſquat, *quaſſo.* Io [6] prec, *evangelizo.* Io cuual, *vexo*; à *Francico* cuuellan, *cruciare.* Io fri, *frico.* Io reſplends, *mico.* Io deſpli, *applico.* Io arif, *Angl.* **arribe**, *appello.* Io eſtois, *ſto.* Io enſemble ſtois, *conſto.* Ic [7] parmain, *perſto.* Io [8] beiſ, *oſculor.* Io blam, *criminor*, *Angl.* **blame.** Io ment, *adulor*, id eſt, *mentior.* Io vai, *vagor*, id eſt, *vado.* Io acheiſun, *cauſor.* Io enquir, *percunctor.* Io ſuſpet, ⁊ io meſcrei, *ſuſpicor.* Io [9] eſtrang, *peregrinor.* Io peſc, *piſcor.* Io achet *negotior.* Io attempre, *moderor.* *Angl.* **temper.** Io enſein, *doceo.* nous enſeignums, *docemus*, i. e. *monſtro*, *monſtramus*, ex *in* & *ſignum.* Io ſui, *oſculor*, *ſuavio.* tu ſuiueſ, *ſuavias.* Io engendre, *gigno.* Io fremis, *fremo.* Io tiſ, *texo*, unde *Anglicum* **tiſſue**, *texturæ opus.* Io coil, *meto*, i. e. *colligo.* Io eſcruiſ, *ſtrepo*, *clamo.* Io nuriſ, *alo.* *Angl.* **nurriſh**, & **nurs.** Io repun, *occulo*, i. e. *repono.* Io [10] cant, *promo.* Surtreire, *demere.* Aurner, *comere*, *ornare.* Io carp, *carpo.* Io re, *rado.* Io ruu, *rodo.* Io enbat, *illido.* Io lecchiſ, *Angl.* **lick**, *lingo.* Teindre, *tingere.* Puindre, *pungere.* Peindre, *pingere.* Poter, *Angl.* **potter**, *figulus.* Io rechin, *ringo.* Io forfar, *delinquo.* Le mei volunte, *utinam.* Io oi, *audio.* oir, *audire.* Outance, *ambiguitas.* [11] demuſtre, *exhibere*, *demonſtrare.* Egælid, *Angl.* **eylid**, *palpebra.* Nuriceſ, *nutrix.* *Angl.* **a nurſe.** Vizdama, *primas*, i. e. *vicedominus.* ~~Campiun, Angl. **champion**, athleta, Francice~~ kempa & kempan, *miles*, *pugil.* ~~Parlerſſa procus.~~ Orfeure, *aurifex.* Tumbere, *Anglo-Sax.* & *Francice* tumber, à tumban *ſaltare*, *Angl.* **tumler**, *hiſtrio.* Bleſerre, *blæſus*, Glu, *Angl.* **glue**, *gluten.* Endebbla, *debilis.* Luiſ, *ſtrabo.* Renummet, *famoſus.* renume, *fama*, *Angl.* **renouned, renoun.** Cigiunna, *ciconia.* Scarbot, *ſcarabæus.* Delfinſ, *delfin.* Muluel, *mullus.* Raia, *raia*, piſcis. Martina, *martes.* Chiſemuſ, *Francice* ſiſemus, *glis*, *gliris.* Ver, *aper*, i. e. *verres.* Leſarda, *Angl.* **lizard**, *lacerta.* [12] Coldre, *corylus.* Murer, *mo[illegible]s.* [13] Vix, *vites.* Stane, *Angl.* **ſtank**, *lacus*, nunc apud *Gallos*, etang, ab eſtang. Egue, *latex*, *aqua.* Lihtſtan, *laterna.* Pailla, *acus*, *eris.* i. e. *palea.* Pettrel, *antilena*, i. e. *pectorale.* Eſcumıne, *profanus.* i. e. *excommunicatus.* Sarcu, *ſarcophagus.* Hæc autem *Franco-Gallorum* gratia. Quæ quidem maximis viris, *Menagio* & *Dufreſnio*, qui, vernaculæ ſuæ originibus ſcrutatis, etymologica ſcripſerunt, tam grata, ſi apud mortales jam nunc verſarentur, ſcio, quam quod gratiſſimum.

Præterea nonnulla *Normannica* leguntur in chron. *Sax. Gibſ.* quorum fontes me ignorare liberaliter fateor, eos poſthac forſan inventurus. Hujuſmodi ſunt on, one, *cum.* ꞇꞃucoꝺe, & ꞇꞃucoꝺon, à ꞇꞃucan, *deficere*; [14] ꞅcæ, *Angl.* **ſhe**, *illa.* [15] ꞅcaꞇeꞃan, *Angl.* **to ſcatter**, *diſſipare*, *diſpergere*, *profundere.* ꞅoꞇlıce, *ſtulte*, a ꞅoꞇ ſtultus, nunc apud *Anglos* & *Gallos* **ſot.** ⁊ ꝼoꞃ he

[1] A ꞅpolþ, contracte à ꞅpolaþ, *Angl.* **ſoultry**, *calidus.* * Forſan quaſi ſe-reina, *capella marina.* [2] Forſan ab *Area.* [3] Nunc *je.* [4] Nunc *qu'il.* [5] Appaiſer, ex aꝺ, & paiſ, *pax.* [6] A *præco.* [7] A *permaneo.* [8] A *baſium.* [9] Id eſt *exterraneus* ſum. [10] Cant autem à *condus.* unde noſtrum **decant**, *expromere*, de vaſe in vas promere, vel haurire. [11] Muſtre à monſtrare, idem, unde noſtrum **to muſter**, vel **to muſter a troop, a regiment, an army**, militum turmas, cohortes, exercitum luſtrare, recognoſcere, exhibere. [12] Id eſt *Corltre. Corylus*, arbor. [13] Id eſt *vits.* [14] Scribitur etiam *Anglo-Norm.* **ſche.** [15] Forſan derivanda eſt hæc vox à *Latina* præp. *ex* in *es* verſâ, & *Francico* gaderan, *colligere*, *congregare.* eſgater, eſcater, ſcater. iſtiuſmodi multa in ling. *Gallica*,

 haꝺ

had ʒet hiſ treſor. ac he todælde it ⁊ ſcattered ſotlice, *verum etſi adeptus eſſet ejus theſauros, eos tamen ſtulte & diſtribuit & diſſipavit.* Turnan nunc **to turne,** *vertere, convertere.* legitur etiam hæc vox frequenter in antiquis *Norman.* & *Anglo-Norman.* ſic in vita *S. Nicolai, Gallo-Norman.*

Sein Nicholaſ ſen ua a taunt,	Ke turne ſu de pouertie,
Li houmez remyſt leez e joiaunt,	E ſes files de mauueſte.

Sic in vita *S. Margaritæ* eadem hæc vox non ſemel occurrit: bringet hire before me. ic turne hir mod ful ſone. & ——turnen e wolde ir mod.

Multa etiam, quæ diſquiſitionem noſtram pene ſuperant, legenda ſunt in tractatu quodam antiquo *Gallo-Anglico* [1] Foemina inſcripto. Qui quidem tractatus ultimus eſt in Manuſcriptorum *ſylloge*, quæ extant in libro conſuto coll. *Trin.* apud *Cantabrigienſes*. En nonnulla, quæ curioſo antiquorum indagatori lectu non moleſta fore ſpero, è capite primo, quod hunc titulum habet, *Caput primum docet rethorice loqui de aſſimilitudine beſtiarum:*

Primez ou ceruez ſont aſemble,	First when hartez beþ aſſembled,
Un [2] herde donque eſt apelle.	An herde þanne hyit is appeled.
Dez grues enſy vn herde,	Of cranes alſo an herde,
Et dez grinez ſanz h. erde.	And of feldfares without h. [3] erde.
[4] Nye dez feſauntez, coueye dez perdryz,	A nye of feſauntes, a coueye of pardryz,
Dame dez alowez, [5] eipe dez [6] berbyz.	A dame of larkes, a eipe of ſhep.
[7] Soundre dez porks & eſtarnyz.	A ſondre of hogges and of ſtares,
Deueye dez heronez, & pipe de oſeaux.	A deueye of herone, a pipe of bryddys.
Greyle dez geleynez, [8] torbe dez cercieles,	A Gryle of hennes, a turbe of teles,
Lure de faukonez & demezelez.	A lure of faukones and dameʒeles.
Oſthele dit homme en batayle,	An hoſt ſeiþ a man in batayle,
Fuſon dit homme de vif [9] amayle.	Fuſon ſeiþ man of quyk beſtayle.
[10] Haraz dit homme dez poleynez	Haraʒ ſeyþ man of Coltys
[11] Folie dit homme dez vileynez.	Foleye ſeyþ man of cherlys.
[12] Summe du ble, ſumme du bienez,	Summe of corn, ſumme of goud,
[13] Mace dargent, ſume dez fuez.	Mas of ſiluer ſume of fier.
[14] Mut dez chiens vos dirrez,	A mut of houndes ye ſhall ſay,
Quant vint racchez [15] enſemble couptez.	When xx racheʒ ycoupled togedyr.
Un [16] leſe dez leurerz eſt nomme,	A leſe of grayhoundes yſ ynamed.
Quant tres en leſe ſount enſemble.	When iii en leſe beþ togedere.
Et vn bras eſt dez leurers,	And a bras of grayhoundes ys,
Quant deux en leſe ſount entiers.	When ii en leſe beþ togedere.
Brut dez barones doit homme nomer,	A brut of barones ſhall man name,
Frap des clerkes & droit deuer.	A frap of clerkes wit ryit [17] deuere.
Aray dit homme dez chivalers,	Aray ſeyþ man of knyittys,
Route dit homme dez eſquiers.	A Route ſeyþ man of ſquiers.

In capite jam citato, lector, tanquam in exemplari, multa *Northmannica* & *Anglo-Normannica* occurrunt, quorum parentelam, (ne ſcire, quæ neſcio, videar) plane ignoramus. Ratio autem propter quam aciem noſtram effugiunt quorundam vocabulorum id genus ortus, ea eſſe

---

[1] In hujus libelli initio hæc leguntur: *liber iſte vocatur* Femina; *quia ſicut* Femina *docet infantem loqui maternam: ſic docet iſte liber juvenes rethorice loqui Gallicum prout inferius patebit.* [2] Heord. *Angl.* **herd**, *grex.* [3] Eard, *Sax. habitaculum*, ab eardian, eardigan, *habitare.* [4] Nye, forſan à *nidus*, ut coueye à *conventus.* [5] Eipe. *Sax.* & *Francice* heap. *cætus, turma, grex.* [6] Nunc *brebis. berbyz* autem à *vervex.* [7] Sonder, *Francice, grex.* [8] *Latine* turba, unde per metatheſin *Italicum* troppo, *Gallicum* trop, & troupe. [9] A Latino *animal.* [10] Videtur accerſendum à *Sax.* vel *Francico* herge, heapge, in plurali hergar, *cætus, legio.* Engla hergar, *angelorum legio.* [11] Nunc apud *Gallos* foule *multitudo*, *Francice* (ut par eſt credere à **ꝼIΛN**) felo, feala, fela, *multus, multum.* [12] Vide *Car.* du *Freſne.* [13] *Latine* maſſa. [14] *Sax. Francice*, mot, gemot, *conventus.* [15] Adſcribitur hæc nota in margine cod. ms. Deux et Deux. [16] *Collectio.* verbale eſt à *Francico* liſan, *Sax.* leſan. *Goth.* **ΛISΛN**, *colligere.* [17] Nunc *devoir.*

conſtat,

conſtat, quod aliunde veniunt, quam ex trinis, quos ſupra memini, fontibus; vel quod ſi ex eorum aliquo veniant, adeo tamen curſu mutantur, ut non facile, quod exinde profluxerint, poſſum diſcernere.

Prioris generis eſſe cenſeo iſtud ƿyꞃꞃe, [1] *bellum*, in Foemina [*] werre, *Gallo-Normannice* guerre, gerre, gere, *Latino-barbare* guerra, werra. Apud *Anglos* jam nunc war vel warre; quod è *Celticâ* proſapia oriundum exiſtimo, quia ut neque *Latinæ*, neque *Danicæ* originis eſt; ita neque *Francicæ* eſſe, ut credam, faciunt iſta verba in *Caroli* capitulis tit. 24. cap. 15. *Rixas, & diſſentiones, ſeu ſeditiones, quas vulgus* werras *nominat, commovere.* Sic vox barbycan, propugnaculum ante-murale, quam *Galli* ab *Italis*, & academici *Cruſcani* ab *Arabibus* accerſendam putant, *Normanni* ad nos deduxerunt, ut in iſtis Foeminæ:

Homme fiche ſon baner en terre,	A man ſtrikyþ hys banner in grounde,
Pur le *barbycan* defendeır.	For the barbycan to defende.

poſterioris autem generis ſunt quiſton, kiſton, nunc apud nos kitchin, *culina, coquina, Normannice* quiſton, quiton, à cuire, *coquere*, quod ſic formatur, cuir, cuis, cuiſt, unde verbale quiſton, pro quo jam cuiſine. Foemina:

Ale a quiſton one tout-hauet,	Go to the quiſton wyþ þynn fleſhhok,
Et eſtriez le hagys du poſnet.	And drawyþ out the hagys of the poſnet.

Inter hujuſmodi etiam recenſendum eſt *Norman.* cheſtun, (dein cheſcun, vel chaſcun, nunc chacun) ab *Italico* queſto uno vel queſtuno, quod à *Latinis* hic iste, *unus, unuſquiſque, quilibet.* Foemina.

Cheſtun de eux & cheſtune,	Eury of hem he and ſche,
Solonque qui ſa nature done.	After þat har nature yeueth.

Hæc pro modulo inſtituti noſtri. quamvis argumenti dignitas his non contenta, per genium, per amorem in antiquas linguas noſtrum, denique per copiam verborum, quæ è re eccleſiaſtica, forenſi, feciali, militari, veſtiaria, venatoria, culinari, fabrili, herbaria, piſcatoria, & fere omne genus artibus, in *Dano-Saxonicam* borealium, & auſtralium *Anglorum Semi-Saxonicam Normannica* invexit, ſimul & *Saxonicorum* loco ſubſtituit, ne hic ſiſtemus, orans & obteſtans, nos tantum non ſuis precibus expugnat.

XXIV. Hactenus de vocibus, quibus auſtralium *Saxonum* ſermonem *Dani*, & *Danorum* poſteri *Normanni* corruperunt, & in alium quaſi convertere. Jam ordo requirit, ut ad phraſes notandas procedamus, quas aut novas intulerunt, aut rarius & ſpecialius antea uſurpatas nimium affectantes fere ſemper, utendo communes fecerunt.

Prioris generis ſunt ꝼaꞃan oꝼ ðiꞅꞅe live, pro, ꝼoꞃþꝼaꞃan, *mori.* ðiꞅ dæi, pro, todæᵹ, *hodie.* Hi ƿoꞃdon vel ƿæꞃon aꝼꞃiᵹhte, vel aꝼeꞃede, pro, hi ondꞃædon, *timuerunt.* Beꞃan ƿitneꞅꞅe, vel ƿitneꞅꞅe to beꞃenne, pro, cyþan ᵹeƿitneꞅꞅe, beon to ᵹeƿitneꞅꞅe, *teſtari, eſſe teſtis.* Maxime autem imperſonalis ille loquendi modus per me quod factum videtur per aphæreſin, [*] à *Saxonico* men, vel per *apocopen* truncatum à *Gallico* homme vel houme: ut chron. *Sax. Gibſ.* na ᵹod ne dide me ꝼoꞃ hiꞅ ꞅaule ðaꞃoꝼ, *cujus animæ nihil boni eo factum erat.* Me henᵹed up bi ðe ꝼet, *pedibus ſuſpenſi erant.* And ꞅahtlade ꞅua ꝥ me ꞅculde leten ut þe kinᵹ oꝼ pꞃiꞅun ꝼoꞃ þe eoꞃle, *ea conditione pacem fecerunt, ut liberatus eſſet carcere rex pro comite.* And me læt hiꞃe dun one niht oꝼ ðe tuꞃ mid ꞃapeꞅ, *& demiſſa erat noctu è turri per funes.* Sic in vita S. *Margaretæ*: þo ho com widoute þe toune þer me ır ſculde ſclo, *cum extra urbem ad locum veniret, ubi occidenda eſſet.* Sic etiam in Foemina:

Owne jangle, ſars jaroyle,	Goos jangleth, gander grulleþ,
Mez il ad garoyle, & jaroyle.	But me haþ garoyle and jaroyle.
Yl y ad flour de ſwortye,	Me haþ flour of the rode,
Ge as lez enlez fait grant aie.	Þat to eyen doþ gret help.
Il y ad meſſier & meiſſeir,	Me haþ meſſier and meiſſeir,
Entenduz en diuers maner.	Underſtande in divers maner.

Poſterioris autem generis ſunt; primo, in quibus uſurpatur præpoſitio oꝼ cum ablativo caſu, pro genitivo poſſeſſivè poſito: ut, an oꝼ heom, pro an heoꞃa, *unus ex illis*; an oꝼ eoꞃ, pro

---

[*] Chron. *Sax. Gibſ.* p. 220, 33. þæꞃ cynᵹeꞅ ƿyꞃꞃe oꝼ Fꞃance, *bellum à rege Franciæ ſuſceptum.*

[2] Quant le faukoun volant by quere,	Whanne þe faukonn fleynge hyt ſecheþ
Mez deuant vne ville en gere.	But afore a town in werre. Foemina.

[*] Huic conjecturæ favet apprimè quod infra in vita S. *Margaritæ*, Ƿeꞃme ſcribatur pro Ƿeꞃmen.

an eoƿeſ, *unus è vobis.* biſcop oꝼ ƿoꝼe-cæſtƿe, cynᵹ oꝼ ſcotlanðe, pro ƿoꝼeceſtƿeſ biſcop, ſcotlanðeſ cinᵹ. plane ut Iudea cyninᵹ, *Matth.* 2, 2. Iſƿahela cyninᵹ, XXVII, 42. ſuþ-ðæleſ cƿen, *Matth.* XII. 42. maneᵹƿa ðeoda ꝼaðeƿ, *Gen.* XVII.

Secundo, in quibus præpoſitio mið, ut *Cimbrorum* **með**, accuſativo jungitur: ut mið lanð ⁊ mið huſeſ, *cum terris & manſionibus.* Mið ƿuƿƿe ꝼinᵹƿe, *cum veſtris digitis.* & innumera alia.

Tertio, in quibus tempora verborum formantur per participium & verbum ſubſtantivum, more *Cimbrico*: ut ðe ſƿa maniᵹ unᵹelimp ƿæſ ꝼoƿþbƿinᵹenðe, *qui tot infortunia peperit.* chron. *Sax. Gibſ.* 188, 46. Hujuſmodi locutiones maxime leguntur in evangelio *Nicodemi Saxonice* verſo. In hoc evangelio, quod ſupra probavi poſt *conquiſitionem*, ut *Matth. Paris.* loquitur, *Anglo-Saxonice* tranſlatum fuiſſe, interpres, qui in ſchola monaſterii cujuſdam, *Saxonicam* perinde ac *Latinam*, didiciſſe videtur, nunquam fere non utitur hoc loquendi more; qui apud *Cimbros* in communi uſu erat: ut, ſe ƿynel ða ſƿa ðiðe. ⁊ micelum oꝼſte ƿæſ ꝼoƿþ ẏƿnenðe. ⁊ ðone Hælenðe ᵹemetenðe. ⁊ hine ᵹeeaþmeðenðe, *ita fecit curſor, & multa cum feſtinatione excurrens, Jeſu obviam venit, eumque adoravit.*

Quarto, huc reducendæ ſunt phraſes, in quibus *Anglo-Saxonicæ* voces uſurpantur ad exprimendas conſuetudines *Normannicas*: ſic profeſſio illa fidei & obſequii, quam quis, ut cliens, vel vaſſallus domino ſuo feudali præſtare apud *Normannos* ſolebat, *homage*, & *Latino*-barbare *homagium* & *hominium* dicta, *Normanno-Saxonice* per MAN & MAN BEON & MAN WEORTHAN denotatur: ut chron. *Sax. Gibſ.* 181, 27. anð ſe cynᵹ Melcolm com. ⁊ ᵹƿiþaðe ƿiþ ðone cynᵹ Ƿillelm. ⁊ ᵹiſlaſ ſealðe. ⁊ hiſ MAN ƿæſ. Rex etiam [*Scotiæ*] *Melcolmus* accedens pacem iniit cum rege *Gulielmo*, & obſidibus datis, ei *cliens*, *vaſſallus* vel *homo* factus eſt. Sic juramentum fidelitatis, quo clientes domino ſuo feudali ratione feudorum, quæ tenebant, ſtricti erant, vocatur *Saxonice* HOLD-AÞ: ut, chron. *Sax. Gibſ.* 187, 10. Sẏððan he ꝼeƿðe abutan. ſƿa ꝥ he com to lam-mæſſan to Seaƿbẏƿiᵹ. ⁊ ðæƿ him coman to hiſ ƿitan. ⁊ ealle ða lanðſittenðe men. ðe ahteſ ƿæƿon oꝼeƿ eall Enᵹlanð. ⁊ ealle hi buᵹon to him. ⁊ ƿæƿon hiſ menn. anð him holð-aþaſ ſƿoƿon. ꝥ hi polðon onᵹean ealle oþƿe menn him holðe beon, *poſtea ſic itinera diſpoſuit, ut in feſto primitiarum ad Searbyrig profectus ſit, ubi ad eum venerunt ejus proceres, & quotquot per totam Angliam melioris notæ eſſent, feoda tenentes, & omnes illi ſe ſubmittentes facti ſunt ejus* HOMINES, *ac ei fidelitatis juramenta præſtiterunt, ſe contra omnes alios ei fidos futuros.* Fieri etiam *alterius cliens* vel *homo*, *Saxonice* dicitur man-ƿæðen ðon: ut chron. *Sax. Gibſ.* 218, 44 he ðiðe þat ealle ða * heaꝼoð-men on Noƿmanðiᵹe ðẏðon man-ƿæðen ⁊ holð-aþaſ hiſ ſunu Ƿillelm, *coegit omnes ſummos viros Normanniæ homagii ſolemnem profeſſionem facere, & juramenta fidelitatis præſtare filio ſuo Willelmo.* Huc etiam ſpectat phraſis bæƿan cynehelme, vel bæƿan coƿonam, de qua ſupra in reg. XX.

Quinto, huc phraſes ſpectant, in quibus modus infinitivus, ablato N finali, in vocale terminantur: ut hƿanen iſ me ðiſ ꝥ mineſ ðƿihtneſ moðƿ ſcolðe to me cume. *Sax.* to me cumen, vel cuman. evang. *Hatt. Luc.* cap. I. Sic, *Marc.* II, 45, bye, pro bion, byon, beon, vel bien. ſƿa ꝥ he ne mihte openlice on ða ceaſtƿe ᵹan. ac bye ut on ƿeſten ſtoƿen. *Sax.* ac beon ut on ƿeſtum ſtoƿum:-

XXV. In ſuperioribus, ut auſtralium *Saxonum* ſermo primo *Danorum*, dein *Normannorum* linguis, moribus & inſtitutis, quoad ſcripturam, voces & phraſes mutatus, & innovatus eſt; atque tandem in dialectos *Semi-Saxonicam*, & dein *Normanno-Saxonicam*, quam *Anglo-Normannicam* etiam voco, converſus eſt, oſtendi. Jam igitur demonſtrandum reſtat, quantum ab indole ſua iis etiam immutatus eſt quoad ſyntaxin, cujus omnia præcepta, quæ purus ſervavit, adeo corruptus neglexit & contemſit, ut quum trium, quas vocant Grammatici, concordantiarum regulas, tum regimen præpoſitionum, tum denique duorum ſubſtantivorum diverſæ ſignificationis concurrentium, & verborum tranſitivorum accuſativum exigentium, conſtructionem barbarus factus amandavit.

Regulam etiam de verbis acquiſitivis, quæ in omnibus linguis dativum adſciſcunt, adſpernit jam in *Semi-Saxonicum*, & *Normanno-Saxonicum* converſus *Anglo-Saxonicus* ſermo. En autem exempla promiſcuè poſita, quibus hæc demonſtrantur! anð he ett oꝼ ða oꝼꝼƿunᵹe-hlaꝼeſ. pro oꝼꝼƿunᵹe-hlaꝼum, evang. *Hatt. Saxonice*, ⁊ he ætt þa oꝼꝼƿunᵹe hlaꝼaſ. evang. impreſſ. *Marc.* II, 26. hyo hym on ſcẏpe ðeneðon ꝼoƿ ðæƿe maniᵹeo, evang. *Hatt. Saxonice*, hi him on ſcẏpe ðenoðon ꝼoƿ ðæƿe meniᵹum. evang. impreſſ. *Marc.* III, 26. Evang. *Hatt.* hu maiᵹ Sathanaſ Sathana utaðƿiꝼen. *Saxonice*, hu mæᵹ Satanaſ Satanan ut-aðƿiꝼan. *v.* 23. Evang. *Hatt.* ealle ſẏnne ſenðe manne beaƿne ꝼoƿᵹeꝼene. *Saxonice*, ealle ſẏnna ſẏnð manna beaƿnum ꝼoƿᵹiꝼene, *v.* 28. Evang. *Hatt.* he ꝼæðeƿan heoƿtan to heoƿa beaƿnan ᵹecẏƿƿe. anð unᵹeleaꝼulle to ƿihtƿiſe ᵹleauſcipe. *Saxonice*, he ꝼæðeƿa heoƿtan to hẏƿa beaƿnum ᵹecẏƿƿe. ⁊ unᵹeleaꝼulle to ƿihtƿiſƿa ᵹleauſcipe. *Luc.* I, 17. Evang. *Hatt.* ſƿa he ſƿƿæc to uƿe ꝼæðeƿen. *Saxonice*, ſƿa he ſƿƿæc to uƿum ꝼæðeƿum, *Luc.* I, 55. Evang. *Hatt.* ða on ðam

* Occurrit alibi hæc vox in chron. *Sax.* ut, 209, 20, Anð þa ſona ðæƿ aꝼteƿ ƿuƿðon þa heoꝼoð-men heƿ on lanðe ƿiþeƿ-ƿæðen toᵹeaneſ ðam cẏnᵹe, *& ſtatim poſt hæc facti erant viri ſummi hoſtes regis.* Sed vox pro conſuetudine *Normann.* melius reddatur *in capite tenentes.*

ehtoþe

ehtoþe daige hyo comon ꝥ chyld to embrcniden. ⁊ nemden hine hiſ fæder name Zacharian. *Saxonice*, ða on þam ehteoþan dæge hig comon ꝥ cyld ymbrniþan. and nemdon hine hiſ fæder naman Zacharian, *v.* 59. evang. *Hatt.* Spa he ſpræc þurh hiſ halgene pitegene muþ. *Saxonice*, ſpa he ſpræc ðurh hiſ halegra pitegena muþ. *v.* 55. evang. *Hatt.* ðæt pe buton eyge of ure feonden handen aleſde hym ðeorian on halignesse beforen him ealleu ure dagen. ⁊ ðu cnapa gæſt. ⁊ beoſt þar heageſte pitega genemned. *Sax.* ðæt pe butan ege of ure feonda handa alyſed him þeopian on halignesse beforan hym eallum urum dagum. And ðu cnapa biſt ðæſ hehſtan pitega genemned. *v.* 74, 75, 76. evang. *Hatt.* Iacob geſtrynede Ioseph Marie per. *Sax.* Iacob geſtrynde Ioſeph Marian per. *Matth.* I, 16. evang. *Hatt.* hyo pæſ gemet on innoþe hæbbende of þam halge gaſte. *Sax.* of ðam halgan gaſte. *v.* 18. evang. *Hatt.* ða gegaderede Herodeſ ealle ealdreſ ðare ſacerdæſ. *Sax.* ða gegaderode Herodeſ ealle ealdraſ ðæra ſacerda. *Matth.* II, 4. evang. *Hatt.* ðurh Ieremie ðanne pitega. *Sax.* ðurh Hieremiam ðone pitegan. *v.* 7. evang. *Hatt.* ðurh ysia ðanne pitega. *Sax.* ðurh Eſaiam ðone pitegan. *Matth.* III, 3. evang. *Hatt.* on unadpæſcendlice fyre. *Sax.* on unadpæſcendlicum fyre, *v.* 12. evang. *Hatt.* he geseah tpegen oþre gebroþrum Iacobum Zebedei. ⁊ Iohannem hiſ broþreſ. *Sax.* he geſeh tpegen oþre gebroþru. Iacobum Zebedei. and Iohannem hiſ broþur. *Matth.* IV, 21. evang. *Hatt.* to hiſ agene he com. *Sax.* to hiſ agenum he com. *Joh.* I, 11. Be al hiſ gepiten ræd, chron. *Sax.* *Gibſ.* p. 34, 17. *Sax.* be ealra hiſ gepitena ræde. And ſeotte ða dæi hponne man ſceolde ꝥ mynſtre gehalegon. ða man halgode ſeo mynſtre. ða pæſ ſeo cyning ðær. p. 35, 10, 11. *Sax.* halgode ꝥ mynſtre. ſe cyning. Sic, cpæd luddon ſtefne. *Sax.* cpæþ luddre ſtefne. Sic, ic gif ðone Abbod, and ða munecaſ. *Sax.* ðam Abbode and ðam munecum. Sic, ꝥ pæter renneþ to ſeo foreſprecene Norþburh. *Sax.* to ðam foreſprecenan Norþburh. Sic, butan to ða munecan ane. *Sax.* butan to ðam munecan anum. Sic, on ure drihteneſ halfe. *Sax.* on ureſ drihteneſ healfe. Sic, leidon ða godeſ curſ. ⁊ ealra halgane curſ. ⁊ al chriſtene folceſ. *Sax.* ⁊ lægdon godeſ apyriſgedneſſe. ⁊ ealra halgena apyriſgedneſſe. ⁊ ealleſ chriſteneſ folceſ. Sic, ða ſende ſeo kyning to ſeo papa. *Sax.* ða ſend ſe cyning to ðam papan. Sic, munec of ðe ſelue mynſtre. *Sax.* ðæſ ſelueſ mynſtreſ muneca i munec of ðam ſeluon mynſtre. Hæc & ſexcenta iſtiuſmodi ex fictitia ea charta *Semi-Saxonica*, quam falſarius ille monachus *Petroburgenſis* nobis obtrudit in chron. *Sax.* *Gibſ.* ad annum DCLVI. Ejuſdem furfuris eſt & iſta charta in anno DCLXXV, ut & iſta, anno DCCCCLXIII. Quas omnes *mentitus* in ſui temporis *Semi-Anglicana* conſcripſit miſellus falſificator, à *Normannis* tamen non explorandus, qui immane quantum ab *Anglo-Saxonica* illa *Semi-Saxonica* ſive quoad ſcribendi rationem, ſive quoad voces phraſeſque, ſive denique quoad ſyntaxin differret, tantum *Gallice* & *Latine* gnari nullo modo ſcire potuerunt.

Ejuſdem quoq; naturæ facile etiam ex ſtylo ſuo *Semi-Anglico* eſſe dignoſcitur *Ægelredi* regis charta in archivis bibliothecæ coll. *D. Johannis* baptiſtæ apud *Oxonienſis*, qua, ſi falſario monacho credendum eſt, eccleſiæ *Dorobernenſi* donavit terras ſuas, *viz.* SANDWICH & ÆSTREE in uſum monachorum.

IC Ægelreþ ðurh Godeſ geue ge ealra Einglalandeſ ane king. ⁊ ealra ðere ylande. ðe ðærto beliggat. for mine ſaule aliſendneſſe. gean cpriſteſ chirican inne Chantparebery landaſ on mine gerihte. ꝥ iſ to pitenne Sandpich ⁊ Æſtre. to ðere moncken bigleue in ðe ſilue *mynſtre gode ſeruende*. from alle porldliche ðeudome ⁊ kingeſ geue. *pihute* brigge ⁊ caſtelpurke. And gif ænig iſ ðæt ſepilnat oþþe to brekenne oþþe to geſlitende mid toþundene modigneſſe ðaſ ure geſeſtnunge. pite he hine ſilfne amanſumod fram gode. ⁊ fram eallen hiſ halgen mid ða foreporrenen inne domeſ deie a chpriſteſ ſpinſtre hand geloged underfang ðone dome of fordemdneſſe mid ðam deofle and hiſ ænglea. butan he toforan ðam deaþe mid purþe beſeuſinge gebete ꝥ he unrihtpiſliche forgilde. Deoſ landboc peſ gepriten on ðan neogan undred geare ⁊ neogan ⁊ ſeofentig fram uſeſ lauordeſ Helende cpriſteſ akenneneſſe: DCCCC Sic autem *Latine* ſe habet:

Ego Egelredus rex, gratia dei, totius Britanniæ monarcha, pro ſalute animæ meæ, concedo eccleſiæ Chriſti in Dorobernia terras juris mei, ſc. Sandwich & Eſtre, ad opus monachorum, in eadem eccleſia Deo ſervientium, liberas ab omni ſeculari ſervitio, pontium & caſtrorum conſtructione. Quiſquis hanc meam largifluam munificentiam violare præſumpſerit, eam cum reprobris in die judicii à ſiniſtris Chriſti collocatus accipiat ſententiam dampnationis cum diabolo & angelis ſuis.

Quamvis autem in anteriorum temporum annalibus, quæ poſteriorum dialectis ſcripta reperiuntur, ſuorum auctorum fraudes facilè eſſe apparent; ex altera tamen parte, non adeo conſtat, ut ſpuria ſemper & fictitia rejicienda eſſe ea, quæ in poſteriorum temporum monumentis, priorum idiomatis ſcripta, extant. Nam in omnibus fere corruptæ eloquentiæ temporibus, ali-

qui emicuere egregii viri, qui ſi non pure & proprie, ſaltem tamen non tam prave & barbare ſcripſerunt, quam æquales ſui: ut, *Gothis* in *Italiâ* regnantibus, apud *Romanos Boëthius*; & ſub *Normannis* dominis, qui ex *Latino* in *Saxonicum* convertit evangelium *Nicodemi*. Etenim exceptis temporum verborum circumſcriptionibus *Danicis*, quibus nimium indulget iſte interpres, & uno atque altero vocabulo, quo utitur, *Normannico*, omnia proprie adeo pureque tranſtulit, ac ſi *Ælfredo* regnante ſcripſiſſet, eumque habuiſſet præceptorem.

Sed ut eo, unde digreſſi ſumus revertamur, innumera alia occurrunt * in chron. *Sax. Gibſ.* quæ, etſi in characteribus *Saxonicis* ſcripta, *Saxonicæ* tamen orationis partium ſtructuram, qua veterum probatiſſimi *Anglo-Saxonum*, tum in ſcribendo, tum in loquendo uſi ſunt, penitus ſubvertunt, ad *Anglicanum* ſermonem propius accedentia. Caſus enim pro caſu; genus pro genere, & numerus pro numero in iis ponuntur: ut p. 173, 5, on his dæg ƿæs ealle bliſſe. ⁊ ealle gode on burh. ⁊ he ƿas leof eall folc, sƿa ꝥ se cyng geaf ſancte Peter. ⁊ him ꝥ abbotrice on byrtune. ⁊ se of couentre. ꝥ se eorl leofric. ðe ƿæs his eam. ær heafde macod. ⁊ se of crulande. ⁊ se of ðorneie. Sic 176, 27, se cyng heafde gyfen ꝥ Abbotrice an francisce Abbot. *Sax.* to anum franciscum Abbote. Sic 37, to ðone Abbod Turolde. *Sax.* to ðam. Sic 44, forbærnden ealle ða munece huses. *Sax.* ealle þæra muneca husas. Sic p. 177, clumbon upp to þe halge rode. *Sax.* to ðam halgan rode. Of ure drihtnes heafod. *Sax.* of ures drihtnes heafode:. Sƿa nan man ne mæi oþer tellan. *Sax.* ne mæg oþrum tellan:. Mid ealle ða forensprecena gersume. *Sax.* mid eallum ðam foresprecenan gersuman:. Ƿæs ðone hæcce. *Sax.* se hæcce:. Sic 185, 26, ðreo ðær ƿæron ofslagene to deaþe. *Sax.* ðry. Sic 195, 20, Rogeres eorles þreo sunan. 214, 1, 2, ƿiþutan ðam eorle. ⁊ feaƿa oþre. *Sax.* ⁊ feaƿum oþrum. 189, 12, 13, se scearpa deaþ —— seo hine genam. *Sax.* se hine genam. 225, 38, from se biscop. 230, 19, from þone biscop. *Sax.* fram ðam biscope:. Sic 227, 30, of þa ordre, & 229, 35, of þone ƿare. *Sax.* of þam orðrum. of þam ƿare:. 230, 5, þe cƿen. *Sax.* seo cƿen. 234, 28, geaf ðone Abbot. *Sax.* ðam Abbote. 235, 16, ða foresprecon biscopes. *Sax.* ða foresprecenan biscopas:. MCXXIV, on ðis geare. *Sax.* on ðison ł þisum geare:. 242, 7, ðe kinges broþar. nunc, **the kings brother.** *Sax.* autem, ðæs cyninges broþor. 30, ꝥ nouþer sculde besƿiken oþer, *Anglice*, **that neither shoulde betray the other.** *Sax.* vero, ꝥ nægþer oþerne sceolde besƿican. 241, 3, in ðe mynstre. nunc, **in the minſter.** *Sax.* in ðam mynstre.

XXVI. Traditis tandem, deo adjuvante, iis, quæ opus eſſent ad monſtrandum quibus quaſi gradibus auſtralium *Saxonum* ſermo, indies in deterius ruens, primo in *Semi-Saxonicam* ut vocant, dein in *Normanno-Saxonicam*, ſive *Anglo-Normannicam* linguam mutatus eſt; jam neſcio quo impellente genio percitus urgeor, ut è vetuſtis utriuſque dialecti monumentis nonnulla expromam, in quibus ſe exerceat ſtudioſus lector, & quæ per regulas à nobis in ſuperioribus datas examinet, & exploret. Incipiam igitur à charta *Eadvardi Confeſſoris* dicti, quam extracta forte capſula ductile in bibliotheca *Cottoniana*, cum altera *Gullhialmi*, quam ſupra exhibui, *conquæſtoris*, inter alias repperi, & quæ præmiſſo ſigno crucis ſic ſcripta legitur.

✠ EAdƿard kyng gret Rodberd biscop. ⁊ Osgodclapa. ⁊ Ulf sciregereuan. ⁊ ealle mine ðeignes. ⁊ mine holdan freond. on Middelsexan. freondlice. ic kyþe eoƿ ꝥ ic ƿille ⁊ ꝥ ic ann ꝥ Sancte Peter. ⁊ ða gebroþra on ƿestmynstre to heora [1] bileouen ꝥ land æt Cealchylle. ⁊ ealle ðare ðinga. ðe þærto mid rihte gebyraþ. mid lande. ⁊ mid [2] loge. mid ƿude. ⁊ mid felde. mid mede. ⁊ mid [3] læse. mid [4] mæste. ⁊ mid [5] æuesan. ⁊ mid eallum

* Quod vero idioma *Saxonicum* in ea parte, quæ vitas tradit *Hardicnuti* ac *Edwardi* confeſſoris, haud parum immutari incipit, ac rejectis vocalibus, ſyllabis item quibuſdam, ad noſtrum efferrendi modum paulatim vergere, id etiam pro nobis facit. Iis enim temporibus revera mutari cœpiſſe teſtem habemus *Edwardi* confeſſoris numiſma, in quo Regis iſtius nomen EDWARD exaratur; cum tamen nominis origo & antiqua ſcriptio EADWEARD poſtulent. ejuſdem numiſmatis pars adverſa, in qua LEFWINE ſcriptum conſpicitur, pro Leofƿine, idem teſtatur. Res geſtæ *Wilhelmi conquæſtoris* deſcribuntur ſtylo à præcedentibus longe diverſo, & ad ſermonem noſtri temporis multo propius accedente. Idioma in pleriſque *Gallicum*; in ſcribendo brevitas conciſa, ſive *Gallica*; *Gallica* etiam vocabula paulatim ſubrepunt.

[1] *Sax.* big-leofan, *convictum, cibum, annonas.* [2] *Aqua Cimbrice* MΛΠFR, vel MΛFR, *laugr, lágr, Dano-Saxonice* lago. Inde at lauga, *lavare.* laug,* *lavatio,* vide in cap. XXI, lago. [3] *Sax.* læsƿe. [4] Per metatheſin à *Gothico* MATS, *eſca, cibus,* unde mæstan, gemæstian, *ſaginare*, & verbale mæste ad ea denotanda, quibus aluntur & ſaginantur porci ſylveſtres, ut nuces, glandes, caſtaneæ, juglandes, baccæ, mora rubi, & id genus fructus arborei. [5] *Cimbrice* avexr, avoxtr, *fructus.* verbale ab at vaxa, *creſcere, augeri,* in præt. vox, vel ox, & præfixa intendende a. *Saxonice* autem ƿeaxan, *creſcere, augeri, Francice* uahſen, uuaſſen, unde forſan cum præfixo a in æ verſo, æueſa, *fructus.* verum potius à *Cimbrico* auexr accerſendum eſt.

ðingum.

ðingum. ſƿa full. ⁊ ſƿa forþ. ſƿa ðurſtan min huſkarll hit fyrmeſt of me heold. and into ðære halgan ſtoƿe geaf. And ic ðæs fullice geuþe. ⁊ ic an heom eoft ealſƿa þ hý habben þær ofer ſaca ⁊ ſocna. toll ⁊ team. infangene ðeof. ⁊ flemene fyrmþe. and ealle oþre geriht on eallum ðingum ðe ðar upp aſpringaþ. and æac ſƿilce to ðeorum lande mid fullan freodome ic ann þ ðridde treof. ⁊ þ ðridde ¹ſƿun of æuesan ðæs nextan ƿudes ðe liþ to kyngesbýrig. ſe iſ gemæne. ſƿa he on ældum timum gelægd ƿæs. ⁊ forð ðan ic nelle nateſhƿon geþafian. þ æni man ætbride oððe geutige an æker landes of ƿude oððe of felde. ðe he hæf ðýder inn gegýfan. oððe þ ðær æni man ænine onſtýnge hæbbe on æningum ðingum. oððe on ænige timan. butan ſe Abbod ⁊ þa gebroþra to þæs mýnſtſer neode. And ic ƿille. ⁊ fæſtlice bebeode be fulre ƿite. þ þeos mundbýrdneſſe beo ſtrang ⁊ ſtaþelfæſt into ðære halgan ſtoƿe a on ece erfe. Amen.

*Ego Eadwardus Rex Rodberdo Epiſcopo, & Oſgodclapæ, & Ulfo vicecomiti, & omnibus meis Thanis, & fidelibus amicis, in Middelſexia, benevole ſalutem dico. Vobis notum facio me velle, & conſentire, ut Sanctus Petrus & fratres Weſtmonaſterienſes in eorum convictum habeant prædium iſtud, quod eſt in Cealchylle, omniáque jure ad illud pertinentia, cum terra, & cum aqua, cum ſylva & cum agro, cum prato & cum paſcuo, cum porcorum eſca & cum fructibus & cum omnibus emolumentis, tam plenè & liberè, quam præfectus meus palatinus Thurſtanus ea primo ex me tenuit, & ſacro dein loco donavit. Quod quidem donum ego plane corroboro, iis iterum etiam concedens, ut inſuper habeant * privilegium tenendi curiam ad cauſas cognoſcendas, & dirimendas lites inter vaſſallos & colonos ſuos ortas, cum poteſtate tranſgreſſores & calumniæ reos mulctis afficiendi, eaſque levandi. porro etiam ut ibi habeant in vendendis & emendis mercibus à ² tolneto immunitatem, cum ³ privilegio habendi totam ſuorum ſervorum propaginem; poteſtatem etiam ⁴ fures in terra ſua cum*

¹ Id eſt ſuum M in N verſo, & p pro u poſito. ſuum autem alias ſaum, *Latino-barbare* ſauma, *Saxonice* ſeam, Gallice & *Teutonice* ſomme, *Germanice* ſom, *Belgice* ſoom, *onus* vel *ſarcina jumentaria*, quantum jumentum vel equus ferre poteſt. Inde apud *Gallos*, ſommier olim ſaumier, ab antiquo *Gallico*, ſaume, *equus clitellarius*, vel *ſarcinarius*. * Ita reddo SACA, & SOCNA, ſak enim ubique in vetuſtis legibus *Danicis* & *Scandicis cauſam, actionem, litem, culpam* ſignificat, & ſakadr, *reus*. ſokn etiam in LL. paſſim deſignat I. *actionem* vel *conventionem judicialem*. II. etiam *rei judicatæ* vel *mulctæ exactionem*. Inde ſoknar, *executor litis*, & konungs ſaknar; biſcops ſoknar, *executor litium regis* & *epiſcopi*; & ſoknarmen, *mulctarum exactores*. SACA aliter RICA dicitur ſupra in charta, qua *Edwardus*, confeſſor dictus, *Windeſoram* & *Stane*, nunc **Stanes**, abbati & monachis *Weſtmonaſt*. donat. RICA autem *Cimbrice* riki, *ditionem, juriſdictionem, poteſtatem* denotat, & junctum cum SOCNA, *juriſdictionem forenſem* non poteſt non denotare. SACA, igitur, ut ejus ſynonymum RICA, *juriſdictionem*, ſive *poteſtatem tenendi curiam* denotat. contrariè autem gloſſographi noſtri forenſes allucinati fere omnes, SACA pro SOCNA, vel SAC pro SOC invicem confundentes ſumunt. Sic gloſſator ille, (qui terminos hos in charta MS. concordiæ, arbitro *Joanne* epiſcopo *Lincolnienſi*, factæ inter abbatem & cœnobium *Ouſneyenſe* ex una parte, & ex altera majorem & communitatem civitatis *Oxon.* explicare voluit) SAC ut SOC, & SOC ut SAC errore mutuo interpretatur in iis, quæ ſequuntur. SOK, *hoc eſt, ſecta de hominibus in curia veſtra ſecundum conſuetudinem regni.* SAC, *hoc eſt, placitum, & emenda de tranſgreſſionibus hominum in curia veſtra.* SAC *etiam* **forfeyt**. Quæ verba excuſa etiam leguntur in libro cui titulus LES TERMES DE LA LEY, qui altera editione prodiit *Londini*, 1685. ² Ita quoque gloſſator modo memoratus, in verbis huc ſpectantibus: TOLL. *hoc eſt, quòd vos & homines veſtri de toto homagio veſtro ſitis quieti in omnibus mercatis de Tolneto, de rebus venditis & emtis.* ³ Ita etiam gloſſator iſte in ſuis *Barbaro-Latinis*. TEM, *hoc eſt, quod habeatis totam generationem villanorum, cum eorum ſectis & catallis, ubicunque in Anglia fuerint, inventis, except. quod aliquis nativus, quietus per unum annum & diem in aliqua villa privilegiata manſerit.* ⁴ Ad eundem ſenſum gloſſator. INFANGHTEEF, *hoc eſt, quod latrones capti in dominio veſtro vel feodo veſtro de latrociniis convicti in curia veſtra incidentur.* Quibus addit, DANGELD, *hoc eſt, quietus eſſe de quadam conſuetudine, quæ currit aliquo tempore, quam quidem levaverunt in Anglia Dani.* Vel ſic, *eſt* TALLAGIUM *datum quondam Danis* I. III D. *de qualibet bovata terræ.* Charta prædictæ *concordiæ*, ex qua hæc citare placuit, extat in MS. cod. inſcripto **the Regiſter of Duſney**, qui in florentiſſimæ Ædis Chriſti *Oxon.* archivis adſervatur. Tempus autem ſcriptæ chartæ ſubſignatum eſt in his verbis: **yeven at London the xrii day of February the yere of the reign of our Soverеign Lord the King Edward the third ſens the Conqueſt that is to ſey of Engelond Cynquant primer, and de Fraunce trente octiſme.**

re furtiva deprehenſos in jus vocandi & puniendi, cum privilegio fugitivos ſuſcipiendi, & omnia alia jura, quæ omnimodo exinde oritura ſunt; præterea quoque una cum hoc prædio liberrime dono tertiam quamque arborem, & tertiam quamque ſarcinam jumentariam fructuum, qui naſcuntur in ſylva proxime ad kyngesbyrig ſita, quæ, ſicut antiquis temporibus lege cautum erat, eſt communis. Quamobrem omnino nolo permittere, ut quis ſive ex ſylva, ſive ex agro, quæ is Thurſtanus illi loco dedit, unum jugerum auferat, vel excludat, vel ut quis jus habeat eo proficiſcendi ad ſumendam rem ullam, vel ullo tempore, præter Abbatem & fratres, quibus indultum eſt eo proficiſci ad ſumenda, quæ monaſterio opus ſunt. Volo igitur & firmiter mando, ſub pœna graviſſima, ut hæc confirmatio noſtra in loco illo ſancto æternæ hæreditatis vim & firmitatem ſemper obtineat. Amen.

Charta, quam hic Latio donavimus, cerâ ſigillo impreſſâ, & ligamine ſerico, pro [1] more *Normannorum*, pendente firmata eſt, cujus in prima fronte extat effigies regis dextra crucem, ſiniſtra orbem tenens; in averſâ autem, eadem effigies, dextrâ haſtam, cui ſupereminet columba, & ſiniſtrâ gladium geſtans. Inſcriptio autem in utraque facie eſt, SIGILLUM EADWARDI ANGLORUM BASILEI.

Chartæ huic *Cottonianæ Edwardi* confeſſoris etiam nonnullas alias adjicere lubet *Semi-Saxonice* ſcriptas, quas ex archivis *Wellenſis* eccleſiæ in *Gallica* manu exaratas, & nitidiſſime deſcriptas ad me mittendas curaverunt præfati digniſſimi viri, *Edwinus Sandys* & *Ri. Healy*, ejuſdem eccleſiæ alter canonicus, & alter ſeneſchallus.

EAdward king gret Harold Erl & Tovid minne Schyre-refen & alle mine þeines inne ſomerſæten frendliche. And ich keþe eu þat Alfred hauet yſeld Giſe biſſop his land at hlytton ſacleas and clæne toforen me ſilven æt peddredan. on mine ƿitneſſe. and on Eadithe [2] mine ibidden. & on Haroldes ærles ⁊ on maneᵹra oþra manna. þe mid me þær waren. Nu wil ich þat ſe biſſop beo þar londer worthe into his biſſopriche þe he under honde hauet. and alch þare þinᵹe þas þe þarto mid richte ᵹebyrað. mid ſaca and mid ſocna. ſwo ful ⁊ ſwo furth. ſwo hit ænige biſſoppe formeſt on honde ſtodon ællen þinᵹan. And ᵹyf þar ſy anni þinᵹ out ᵹedon þas þe þar mittbyrþ. ich beode þat man hit lete in onᵹean comen. ꝥ non oþer ne ſy.

Edwardus rex Haroldo comiti, Tovid vicecomiti, & omnibus Ballivis ſuis Sumerſæt. ſalutem. Sciatis quod Aluredus vendidit Giſoni epiſcopo terram ſuam de [3] Lutton, pacifice & quiete, teſte meipſo, coram nobis apud Perret, & teſtibus Editha conjuge noſtra, Haroldo comite, & multis aliis, qui una nobiſcum illic aderant. Volumus quoque, quod idem epiſcopus terram illam cum omnibus pertinentiis habeat, cum epiſcopatu, quem poſſidet, & Saca & Socna, ita plene ſicut unquam aliquis epiſcoporum prædeceſſorum ſuorum in omnibus habuit, & ſi quid inde contra juſtitiam fuerit ſublatum, rogamus, ut revertetur, nec aliter fiat.

Ante vero, quam ~~veterem verſionem ſupra datam rece~~peramus, ſic tranſtulimus hanc chartam.

Ego Edwardus R. Haroldum comitem, & Tovidem meum vicecomitem, & omnes Thanos meos Somerſætenſes benevole ſaluto. Ego vobis notifico Alfredum terras ſuas in Hlytton litis immunes & quietas Giſoni epiſcopo coram me ipſo Peddredanæ vendidiſſe. Teſtibus meipſo & Eaditha regina mea & Haroldo comite, & aliis multis, qui mecum ibi adfuerunt. quamobrem volo ut epiſcopus confirmetur in epiſcopatu, quem poſſidet; & poſſeſſione omnium rerum quæ ad eum jure pertinent, cum poteſtate cognoſcendi cauſas & dirimendi lites inter ſuos ortas, & tranſgreſſores ac columniæ reos mulctis puniendi, tam plenè ac libere, quam ullus priorum epiſcoporum omnino eis graviſi ſunt. Et ſi quid eorum, quæ ad hæc pertinent exinde alienatum ſit, jubeo, ut reſtituatur, nec aliter fiat.

EAdward king gret Harold Erl, & Aylnoð Abbot, & Godwine ſchyrereuen, & alle mine þeynes on Sumerſeten frendliche. And ich kyþe eoƿ þat ich habb [4] gevinen Giſan minan preſteo þes Biſſopriche her mid eoƿ, and alre þate þinge þas þe ðær mid richte ᵹebyrað on

---

[1] *Rex autem Edwardus natus in Anglia, ſed nutritus in Normannia, & diutiſſime immoratus pene in Gallicum tranſierat, adducens ac attrahens de Normannia plurimos, quos variis dignitatibus promotos in immenſum exaltabat..... Cœpit ergo tota terra ſub rege & ſub aliis Normannis introductis Anglicos ritus dimittere, & Francorum mores in multis imitari; Gallicum ſcilicet idioma omnes magnates in ſuis curiis tanquam magnum gentilitium loqui, chartas & chirographa ſua more Francorum conficere, & propriam conſuetudinem in his & aliis multis erubeſcere.* Hiſt. *Ingulphi.* Edit. *Oxon.* p.62.

[2] *Sax.* minre ᵹebeddan.

[3] *Lutton* vel *Lytton*: nunc eſt præbenda eccleſiæ *Well.*

[4] *Sax.* ᵹeunnen.

ƿode and on ƿelde mid Saca and mid Sokna binnon porte & buton ſƿo ful & ſƿo forth ſƿo Duduc biſſop oðð any biſſop hit firmeſt him *toforen* havede on ællem þingan. And gif her ani land ſy out of þam biſſopriche geðon ich ƿille ꝥ hit cume in onȝeæn other ꝥ man hit of-go on hiſe [1] ȝemod ſƿo man with him [2] bet findo mage. And ich bidde eou allen ꝥ ge him fulſtan to briuan *Godes* genichte lock huen hit neoþ ſy and heo eopper fultumes biþurfe. And ich nelle nanne man geþefien ꝥ him vram [3] honde teo ænige þare þinge þas þe ich him unnen habben.

Edwardus rex Haroldo comiti, Ailnodo Abbati, Godwino vicecomiti & omnibus Ballivis ſuis Somerſet. ſalutem, ſciatis nos dediſſe Giſoni presbytero noſtro epiſcopatum hunc apud vos cum omnibus pertinentiis, in boſco & plano, & Saca & Socna, in villis & extra: ita plene & libere in omnibus ſicut epiſcopus Dudocus aut aliqui prædeceſſorum ſuorum habuerunt. & ſi quid inde contra juſtitiam fuerit ſublatum, volumus quod revocetur, vel quod aliter ei ſatisfaciat. rogamus etiam vos, ut auxiliari eidem velitis ad chriſtianitatem ſuſtinendam, ſi neceſſe habuerit. nolumus autem ut ullus hominum ei auferat aliquid eorum quæ ei contulimus.

EDward king gret Harold erl. ⁊ Aylnod abbot. ⁊ Godwine. & ealle mine þeines on Sumerſeten. frendliche. Ich queþe eou ꝥ ich wille ꝥ Gyſe biſſop beo þiſſes biſſopriches wrthe heer inne mid eou. And alch þare þinge. þe þaſ þar mid richte to ge-byrað binnan porte ⁊ butan. mid Saca. ⁊ mid Socna. ſwo uol ⁊ ſwo vorð ſwo hit eni biſſop him to-uoren formeſt haueþ on ealle þing. And ich bidde eou alle ꝥ ge him beon on fultome Criſtendom te ſprekene loc whar hit þarf *ſy*. ⁊ eower *fultumes beþurfe* eal ſƿo ich getroppen tho eoƿ habben þat ge him on fultume beon willen. And gif what ſy mid unlage out of þan biſſopriche geydon. ſy hit londe oþer an oðð þinge þar fulſtan him vor minan luuen ꝥ hit in on-geyn cume ſƿo ſƿo ge for gode witen þat hat richt ſy. God eu ealle gehealde.

Edwardus rex Haroldo comiti, Ailnodo abbati, Godwino, & omnibus ballivis ſuis Sumerſet. ſalutem. ſignificamus vobis nos velle quod epiſcopus Giſo epiſcopatum apud vos poſſideat cum omnibus dictum epiſcopatum in villis & extra de jure contingentibus; cum Saca & Socna adeo plene & liberè per omnia ſicut ullus Epiſcoporum prædeceſſorum ſuorum unquam habebat. Rogamus etiam vos, ut coadjutores ipſius eſſe velitis ad fidem prædicandam & chriſtianitatem ſuſtinendam pro loco & tempore ſicut de vobis fideliter confidimus vos velle idipſum. Et ſi quid de dicto Epiſcopatu ſive in terris ſive in aliis rebus contra juſtitiam fuerit ſublatum, adjuvetis eum pro amore noſtro ad reſtitutionem, prout juſtum fuerit, habendam. Conſervet vos Dominus. Vetus verſio.

EAdward king gret Harold erl & Ailnod abbot & Tovid ſchirereue & alle mine þeines on Sumerſeten frendliche. & ich kyþe eoƿ ꝥ ich habbe ȝeȝefen Giſo bpe þæt land æt ƿedmore & ælch þæƿe þinȝa þar þe þæƿ inne mid ƿichte tobyred inne to his clerken bilæva æt Sancte Andrea æt ƿillan. mid Saca & mid Socna. ſƿo full & ſƿo forth. ſƿo hit me ſylven on hande ſtod. mid eallon þa forƿyrhtan. þe me oþer minon æfteƿȝenȝan to honda bogen ƿyllon on eallen þingan. for mine ſaple & for mines fader & for allra minra ylbrena ſaplan þe þone bp-ſtol geſtaþelodon. And gif anig man ſig þat mine gife aƿendan ƿyllen aƿende hine God almihti fram his anſyne & fram ælre criſtenne manna. & ich ƿille ꝥ ſe b. þichte privilegiū þærto bi minon fullan gelifan.

Edwardus rex Haroldo comiti, Ealnodo abbati, & omnibus ballivis ſuis Sumerſet. ſalutem. Sciatis me dediſſe Giſoni epiſcopo ad ſuſtentationem cleri, eccleſiam beati Andreæ in Well. terram de [4] *Wedmore cum omnibus pertinentiis ſuis, adeo plene & libere, ſicut unquam plenius mihi manu ſtetit, aut alicui prædeceſſorum meorum per omnia. pro anima patris mei, & animabus anteceſſorum meorum, qui dictam ſedem epiſcopi ſtatuerunt. Si quis autem hanc meam donationem præſumpſerit*

---

[1] *Sax.* ȝemot. [2] *Cimbrice* bet. *Sax.* bete. [3] *Sax.* honde. [4] Terræ fere omnes apud Wedmore olim ad eccleſiam *Wellenſem* pertinebant; nunc vero tantum reſtant *decimæ* loci, quæ quidem decimæ ad Decanum *Wellenſis* eccleſiæ hodierno die pertinent.

evertere, avertat eum Dominus à conſpectu ſuo, & à conſpectu omnium fidelium. Volo & quod idem epiſcopus iſto gaudeat privilegio, & vos amici mei ipſius ſitis coadjutores. Vetus verſio.

Charta Eadithæ Edwardi Confeſſoris relictæ.

EAdgith ſeo hlavedi Eadwardes kinges lefe gret al þat hundred at Wedmore frendliche. And ich Cyþe eop þat ich habbe gegefen Giſo b. þat land at Merketum. & alch þare þinga þæs þe þar mid richte tobirid unto his canōcan æt Sancte Andrea æt Pyllan mid Saca and mid Socna ſpo full and ſpo forth. ſpo hit me ſylfen on honde ſtod for Eadwardes kinges ſaple. & for mine. And ic bidde eop ꝥ ge deme me richtne dom of pudemann þe ic hors bitachite & mi gauil hauið of healden ſpa gear eiðer gehimig & eac feoch. & eac feoth. God eop gehealde.

Editha domina regis Edwardi relicta Hundredo de Wedmore, Salutem. ſciatis me dediſſe Giſoni epiſcopo ad ſuſtentationem canonicorum eccleſiæ Sancti Andreæ in Wells. terram de [1] *Merke cum omnibus ipſam jure contingentibus, cum Soka & Sake, ita plene & libere, ſicut mihi plenius manu ſtetit, pro anima regis Edwardi & animá mea, &c.* Vetus verſio.

Charta Haroldi Regis.

HArold king greet Ailnoð & Tovid & alle mine þeines on Sumerſeten frendliche. And ic cyeð eou ꝥ ic pille ꝥ Giſo b. beo his Saca perð & his Socna. ofer his lond & ofer his mannen. & tolles perð & temes & infangenes þefes binnen burekh & butan. ſwo full & ſwo forth. ſwo he furmeſt was on Edward kinges dage *on alle þingan.* And ich bidde eou alle ꝥ ge bien him on fultume at thys criſtendome Godes [2] yerichtten for to ſetten & to driven, loc þar hym neð ſy. & heo eoppes fultumes biþyrfe ſpo ſpo ich yetpuþan to ep habbe ꝥ ue pyllan for mina luuen. And ich nelle yeþefien ꝥ man him æt anie þingan anye unlag beoðe. God eop gehealde.

Haroldus rex Ailnodo, Tovid & omnibus ballivis ſuis Sumerſet. ſalutem. ſciatis nos velle quod epiſcopus Giſo habeat Saca et Socna de terris ſuis & hominibus & Toll & Team & Infangenethef in Vill. & extra, ita plene & libere in omnibus; ſicut unquam habuit tempore regis Edwardi. Rogamus etiam vos, quatenus eidem ſi neceſſe fuerit auxiliari velitis ad Chriſtianitatem ſuſtinendam, ſicut de vobis confidimus idipſum velle. Nolumus autem ut ullus hominum ei in aliquo inferat injuriam Valete.

[illegible] Edwardi R.

EDpard ging gret Harold & Ægelnoð abbð. & Godpine ſcyregereſan, & alle mine þegenas on Sumerſæten freondliche. & ic cyðe eop ꝥ ic pylle ꝥ Giſo bp. [3] pepyge on his lande æt chyp ælſwo hys foregenga ætforen him ær dyde, ⁊ ic nelle geþafian þat man hym ænige unlage beode.

---

[1] Maneria de **merke** olim pertinebant omnia ad Decanum *Wellenſem*, nunc vero ſolæ decimæ ad eum pertinent. [2] Gerichte *Sax.* gepihte, & emphatice gepihtan, in hac charta yerichten, i. e. *jura, canones, veritates, rectitudines.* Inde Godes gepichte, vel Godes yerichten, ut Goder gepihta, in LL. eccl. *Canuti* R. 14. *jura, veritates, rectitudines dei.* i. e. *jura eccleſiæ* vel *Chriſtianitatis*, prout *Chriſtianitas* & *Chriſtiani* in mediæ antiquitatis ſcriptoribus, *Clericatum* & *ordines eccleſiaſticos*, præſertim *functionem, juriſdictionem* & *audientiam epiſcopalem* denotat. And ich bidde eop alle ꝥ ge bien him on fultume at thys [hys] criſtendome Godes yerichten to ſetten & to driven loc þar hym neð ſy. *& vobis omnibus jubeo, ut quoties neceſſitas poſtulet, eum adjuvetis in ſua juriſdictione ad ſtabiliendas & propagandas veritates & jura divina.* To driuen autem reddidi *ad propagandas*, à *Cimbrico* **at dreifa**, *diſpergere.* [3] In vetuſto regiſtro terrarum, quod etiam eſt in archivis Decani & cap. *Wellenſis*, extat charta ab hac non adeo abſimilis in his verbis: Edward kynge gret Harold eorl ⁊ Egelnold abbod ⁊ Godwyn ſcherrue and alle mynes þægenes on Somerſet. froendlych. ⁊ ich cuþe how þat ich wolle þat Gyſo biſſchop pepie now hiſs lond alſo hir forgenge aforen hym er dude. and ich nelle ſuðden þat man hym eny unlawe beode. In margine hujus chartæ pepie redditur *libere teneat*, ut pepige ſupra *poſſideat.* Ego autem puto pepige, & pepie vertenda eſſe *defendat, ſepiat*, vel *ſepimentis muniat.* Hinc ab **at varia**, *defendere*, in vetuſtis *Scandicis* **varn**, *ſepes.* & in libris LL. **værnælag**, *plurium pagorum ad communem agrum ſepiendum obligatio.* **værnaruf**, *ſepimenti ante legitimum tempus ablatio & deſtructio*, per quam vicinis damnum infertur. **varnfalladrsfog**, *ſylva conſepta.* Huic noſtræ conjecturæ favet caput VIII. *veteris Conſuetudinis Normanniæ de* BANON &

Ead-

Eadwardus rex Haroldo comiti, Aelnodo abbati, Godwino vicecomiti, & omnibus ballivis ſuis Sumerſet. ſalutem. ſciatis me velle quod Giſo epiſcopus poſſideat terram ſuam apud [1] *chyw, ſicut fecerunt prædeceſſores ſui. Nec autem impune feram quod aliquis ei injuriam inferat, aut moleſtiam.* Vetus verſio.

Charta altera Eadithæ Reginæ.

EAdʒiþ ſe hlauedige ʒret harold erl mine brođar. ⁊ touid. ⁊ ealle ure [2] þepena on Sumerſeatan freondliche. ⁊ ic cyđe eop ꝥ ic pille ꝥ Giſo B. beo þaeſ londeſ purđe æt [3] Milferton. ſpo full. ⁊ ſpo forđ. ſpo hit me ſelfon æn honde ſtod to þan foreparden þæt peo ʒeporht habbađ. ⁊ ʒyf þar hpa æniʒ land habbe hut buidan ođđe ʒeboht of þam þe þar mid richte inte ʒebyrađ ic pylle þat man hyt læte in onʒean cuman ⁊ ſpece ſe mann piđ þone mann þe him ær land ſealde. Vetus verſio ſequitur:

DEFFENS inſcriptum, quod ſic ſe habet: Terres ſont aucun temps en DEFFENS, & en autre ſont communes. Toutes terres cultivees ſont en DEFFENS. de quoy beſtes peuent legierement tollir les fruitz. vuides terres ſont en DEFFENS depuis la my mars juſques a la ſainte croix en ſemptembre. en autres temps elles ſont communes, ſe elles nec ſont cloſes d'anciennete. ſi commes des hayes ou telles choſes. le temps en quoq les terres ſont communes eſt apelle temps de BANON en quoq les beſtes peuent aller communement par les champs ſans paſtour. ..... Nulle ne peut defendre ſa terre en temps de BANON ſi elle neit cloſe d'anciennete. excepte le DEFFENS des bois qui praus & per conſtumes ſont toujours en DEFFENS. BANON doit eſtre oſte de toutes terres: en quoq la blee eſt appariſſant, qui pourroit eſtre empiree par auoirs ſi quil ny endoit point auoir. Hinc a *Gallico* DEFFENS, *ſepes*, apud nos vocatur **a fens**, vel **fence**, & *ſeptum*, **a fenced ground**, & *ſepem ſegeti prætendere*, **to fence inn the corn.** Occurrit etiam vox *pepiʒan in altera* chartarum *R. Canuti*, bibl. *Cott.* Tiberius, B. 4. 2. qua Archiepiſcopus *Cantwarenſis* libertatem, ut ego cenſeo, agros vel terras quaſdam arabiles *ſepimentis muniendi* conceſſit. Cnut cynʒe ʒret Eadsiʒe B. ⁊ ælfstan abb. ⁊ æʒelric. ⁊ ealle mine þeʒnas on cent freondlice. ⁊ ic cyþe eop ꝥ ic pille ꝥ æþelnođ arceb. periʒe his landare into his biſceoprice nu ealspa he dyde ær æʒelrice pære ʒerefa. and siđđa he ʒerefa pæs forđ ođ þis. ⁊ ic nelle na ʒeþafian ꝥ man þam biſceope æniʒe anlaʒe beode. beo ʒerefa se þe beo:. Ita chron. *Sax. Gibſ.* an. MXVI, ⁊ his rice he heardlice perode þa hpile þe his tima pæs, *& ſuum regnum is difficulter defendebat, quo tempore illud tenuit.* pæran, *defendere.* LL. eccleſiaſticæ *Canuti* R. 20. ubi *Bromtonus* pæran interpretatur *exaltare.* ita ut ſuſpicetur lector eum legiſſe ræran pro pæran. Notandum autem hic eſt in cap. de BANON & DEFFENS, praus ſcriptum eſſe pro *per uſe*, & *auoirs* ſignificare ut Barbaro-*Latinum aueria.* Nota etiam, quod *Landare* in charta *Canuti* ſignificat *terras arabiles*, à land, *terra*, & ar, quod *Cimbrice*, *aratio*, *aratrum* ſignificat. **Ar** autem verbale eſt ab *eria*, *yria*, *Sax.* erian, eriʒean, *arare.* Sequitur antiqua verſio, cap VIII. veteris conſuetudinis *Normanniæ* de BANON & DEFFENS. *Quodam autem tempore terræ ſunt defenſivæ, quodam communes. Defenſivæ ſunt omnes terræ cultæ quarum fructus per beſtiarum acceſſum credentur ex facili deperire. Terræ vero vacuæ à medio martio uſque ad feſtum ſanctæ crucis in ſeptembri defenduntur, alio vero tempore ſunt communes, niſi clauſæ fuerint, vel ex antiquitate defenſæ, ut haye, & hujuſmodi. Tempus autem quo terræ ſunt communes tempus Banonii vulgariter nuncupatur: quo tempore animalia ſine paſtore herbas depaſcunt per campos communiter, ac decurrunt. Quædam ſunt animalia quæ nullum habent Banonium, ſed omni tempore debent cuſtodiri, & ad dampnum illaturum detineri, ut capræ, quæ corrodunt germina vinearum, productiones arborum, & porci, qui ſata & prata ſuffodiunt, & omnino animalia fractiva, & maleficioſa, quæ ſemper cuſtodiri debent, & mala quæ faciunt, reſtitui. Nullus in tempore Banonii terram ſuam poteſt defendere, niſi clauſa fuerit* [ex antiquitate] *exceptis illis deffenſis boſcorum, quæ ex uſu conſueto ſemper habent deffenſionem. A terris autem in quibus ſeges eſt apparens, quæ per aueria poſſet pejorari, amovendum eſt Banonium, nec in iis debent haberi.* De banon & deffens, hoc eſt, *de agris & eorum ſepimentis.* **Ban** *enim* (unde banon & banonium) in veteri *Gotho-Scandico* ſive *Danico*, pro *agro*, & *territorio* haud infrequenter accipitur, auctore doctiſſimo *Carolo Lundio* in *academica ſua diſſertatione*, cui titulus ZAMOΛΞIS, *primus Getarum legiſlator*, cap. V. §. V. p. 115. Inde tempus quo agri communes ſunt tempus Banonii, id eſt tempus agri, vel tempus quo agri liberè depaſcuntur, nuncupatur. Sic animalia nociva in forenſi ſermone *Nortmannorum* dicuntur habere nullum Banonium, id eſt, nullo agro gaudere, vel nullam in agris habere paſcendi libertatem. Sic à terris in quibus ſeges apparet amovendum eſt Banonium, hoc eſt agri libertas, ſive communis agri depaſcendi liber uſus tunc temporis denegandus eſt.

[1] Manerium *Chywenſe* olim ad epiſcopum *Wellenſem* pertinebat. Nunc vero alios dominos agnoſcit. [2] G in p ſoluto pro þeʒena. [3] **Milferton** nunc eſt corpus præbendæ quæ ad Archidiaconum *Tauntonenſem* pertinet.

Editha domina Haroldo comiti fratri ſuo, & Tovid & omnibus Ballivis Sumerſet. ſalutem. ſciatis me velle quod Gyſo epiſcopus habeat terram de Milvertone ita plene & libere, ſicut mihi plenius modo ſtetit. Si qua autem terra ipſam jure contingens ſublata vel quoque modo diſtracta fuerint, volo quod revocetur.

Ego vero hanc *Edithæ* Reginæ chartam ſic *Latinam* prius feceram, quam veterem verſionem recepi; *Ego Eaditha Regina fratri meo Haroldo Comiti, & Tovido & noſtris Thanis omnibus in Com. Somerſeatenſi amicè ſalutem. Ego vobis notifico me Gyſoni epiſcopo has terras, quæ apud Milferton ſunt, tam plene & libere dediſſe, quam egomet eas unquam habui, ex quo primum eas acquiſivi. & ſi quis aliquem fundum alienari fecerit, vel eorum, quæ ad eas jure pertinent, quid emerit, volo ut reddatur, & emptor in venditorem actionem ſuam intendat.*

Hiſce adjici poſſunt ex evangeliis *Hattonianis* haud pauca *Semi-Saxonice*, præter ea, quæ in ſuperioribus afferuntur: ut, ⁊ ða gefylleden dagen þa hyo agen gehƿurfon. belaf sé hælend on Ierusalem. ⁊ hyr mæges ðet nyston. ƿende ꝥ he on heore geferrede ƿære. ða comen hyo anes daiges feor. ⁊ hyo hine sohte betƿeoxe his mages, ⁊ his cuþan. *Sax.* ⁊ gefylledum dagum ða hig agen gehƿurfon belaf se hælend on hierusalem. and his magas ꝥ nyston. ƿendon ꝥ he on hyra gefere ƿære. ða comon hig anes dæges fær.* and hine sohton betƿux his magas. ⁊ his cuþan, *Luc.* II, 48, 44. Sic, hƿa ateƿedo eoƿ ꝥ ge fleon fram þam toƿeardan yrre, *Luc.* III, 7. *Sax.* hƿa ætyde eoƿ ꝥ ge fleon fram ðam toƿeardan yrre:. fram halige gaste gelæd, *Sax.* fram haligum gaste gelæd. *Luc.* IV, 1. ealle ða rice eorþe. *Sax.* ealle rica eorþan. *v.* 5. 7. ⁊ hym ane þeowast. *Sax.* ⁊ him anum ðeowast. *v.* 8.

XXVII. Hactenus ea, quæ, ut ſermo *Anglo-Saxonicus* auſtralis in *Semi-Saxonicum* ante *Normannorum* introitum, declinavit, oſtendunt. Jam igitur jure expectanda ſunt à lectore φιλαρχαίῳ ſpecimina quædam *Normanno-Saxonicæ*, vel *Anglo-Normannicæ* dialecti, quæ hic pariter daturus ſum, incipiens à mandato *Gullhialmi* conquæſtoris, miſſo ad *Gullhialmum* de *Curtello* comitem vel vicecomitem, ut videtur, *Somerſætenſem*, de ſolvendis Sancti *Petri* denariis; quod ad me a doctiſſimis, & humaniſſimis viris *Edwino Sandys & Ki. Healy* cum chartis ſupra exhibitis *Gallica* vel *Normannica* manu accuratiſſime non deſcriptis dico, ſed depictis miſſum, tantum non ovans accepi.

WIllelm kyng Willelme de Curtello. and ic bidde þe þat þu do ꝥ þis rom-feoh forð cume of minan mann. ⁊ syððan ælchene þegene. and hire mannum æt þisse Michaelis massen bifullan rite. ⁊ tan cyþe þis to Montachut and to Bristoƿe. ðæt man þe hit undon habben ꝥ hit don. ⁊ þæt hit forð ne cumeð. seche se b. and þu þarafter. ⁊ æc ic beode ꝥ nani mann ne sy sƿo þearf ꝥ nyme ænige *name in Gyse bp. lande ær hyt toforan hym syle cume. Ne ðu. ne nan þinre manna. God þe gehealde. Vetus verſio.

Willelmus rex Willelmo de Curtell ſalutem. Mando tibi, quatenus † intromittas, ut denarii Rom ſolvantur ad inſtans feſtum Sancti Michaelis de hominibus veſtris, & poſt de liberis. Et hoc notum facias apud Monteacutum & Briſtollium, ut qui nondum ſolverunt, ſolvant, & de hiis, qui non ſolverunt per dominum epiſcopum, & poſtea per te fiat inquiſitio. probibeo & ut nullus ſit tam temmerarius, quod capiat namium ſuper terram Giſonis epiſcopi, antequam veniat coram eo, nec tu nec aliquis tuorum, Vale.

---

* Pecora vel ob debitum vel ob delictum apud *Normannos* capta ſive diſtricta, forenſi nomine vocantur NEMPS, NAMS, & aliquando M in N verſo NANS. NAMPS autem cum *Latino-barbaro* NAMPTA, videtur factum à namſes, namſs, per contractionem à plurali nam-feos vel namfeohs, quod *pecora diſtricta* ſignificat; ut namſæ, in vetuſtis *Danicæ* & *Scandicæ* linguæ libris. NAMS vero vel eliſo p. à namps, vel potius à *Saxonico* & *Francico* plurali names, apud antiquos Danos namer, in ſingulari name, nam, *Latino-barbare namium*, acceſſendum eſt. Name vero & Nam verbalia ſunt, *Sax.* & *Francice* niman, neman, *Cimbrice* at nema, *Goth.* NIMAN, *capere, auferre*; & in ſenſu forenſi, à debitore vel reo quid ſolutionis loco auferre vel diſtringere, ſpeciatim pecora ob non ſolutum Domino terræ reditum, vel damnum alicuicunque ab iis illatum, diſtringere. De his namiis complura leguntur in veteri conſuetudine *Normanniæ*, cap. VII. *de deliurance de namps*. Inter alia: Len doit ſauoir, que celui qui tient namps, ne leur doit pas donner a manger, mais il doit purvoir de les mettre en lieu convenable quilz nempirent, par la raiſon des lieu ou ilz ſont, ne par la villaine maniere de les tenir. † Hic videtur deeſſe TE, ut in charta *Henrici* I. qua archiep. *Willelmo* & monachis eccl. *Chriſti Cantuar.* omnes terras quas tempore *R. R. Edwardi Confeſſ.* & *Gullialmi* I. habuerunt, confirmat, *& nolo ut aliquis hominum ſeſe intromittat.* Eadem phraſis occurrat in charta *Henrici* II. archiep. *Theobaldo*, & iiſdem monachis conceſſa. *Intromittere* autem idem ſignificat, ac *Gallicum* s'entremettre, negotio ſe interponere, ſuſcipere aliquod negotium, curare ut res fiat. *Anglicè* to intermeddle, to meddle with. Meddle autem & intermeddle, à *Gallicis* ſe mettre, & s'entremettre,

Verſio

Verſio autem à nobis facta, antequam veterem iſtam à doctiſſimo viro *Ri. Healy* LL. D. & eccleſiæ *Wellenſis* ſeneſchallo miſſam Tabellarius adtulit, ſic ſe habet:

Willelmus rex Willelmo de Curtell, ſalutem. Ego graviſſima pœna tibi mando, facias, ut denarii S. Petri ſolvantur à meis vaſallis, & dein ab omnibus thanis, & eorum villanis in curia comitatus proximo S. Michaelis feſto tenenda. Tum proclama hoc Montacuti & Briſtoliæ, ut qui non ſolverunt eos, ſolvant, & de iis qui ſolvere neglexerint, Epiſcopo & Tibi inquirendum erit. Porro jubeo ne quis, ſive Tu (ſive aliquis miniſtrorum tuorum) adeo inconſultus ſit, ut pecus aliquod namii nomine prius capiat in Gyſonis Epiſcopi terris, quam ſe coram illo ſiſtat. Deus Te conſervet.

Has *Normanni* victoris literas proxime ſequantur *Anglo-Normannicæ* ſpecimina ex paraphraſi quadam evangeliorum bibliothecæ *Bodleyanæ* ORMULUM inſcripta; atque imprimis ea, quæ quis auctor, & cur codicem ita inſcripſit in fine præfationis oſtendunt. Icc þ þiss Englissh hafe sett Englisshe men to lare. itc wass þærr icristned ORMIN bi name nemned. ⁊ ic [1] ORMIN full inwerdlig wiðð muð. ⁊ ece wiðð herte her bidde þa cristene menn þatt herenn oððe redenn þiss boc. hem bidde icc her þatt tegg forr me þiss bede biddenn. þatt broþerr þatt þiss Englissh-write allr ærest wrat ⁊ wrohte. þatt broþerr forr hiss swinc to læne soð blisse mote finden. Alibi etiam: ðis boc iss nemnedd ORRMULUM. forr þi þatt ORRM itt wrohte. ORMIN autem vel ORM noſter ORMULUM ſuum *Waltero* cuidam, triplici nomine fratri ſuo dedicat, in iis, quæ ſequuntur: Nu broþerr walterr broþerr min affterr þe flæshess kinde. ⁊ broþerr min i cristendom þurrh fulluhht ⁊ þurrh trowwþe. ⁊ broþerr min in Godes huss get o þe þride wise. þurrh þatt witt hafenn takenn ba an reghell boc to follghenn underr kanunkess-had ⁊ lif. swa summ sannt awwstin sette. Canonicus etiam noſter ex ordine S. *Auguſtini* non caſu ſed conſulto, per binas conſonantes ſcribendi ratione per integrum ſuum *Ormulum* uſus eſt, ut ex monitione ad ſcriptorem, quæ proxime ſequitur, conſtat: tatt he loke well þatt he an bocstaff write twiggess ægghwær þær itt upp o þiss boc iss writtenn þætt wise. loke he well þatt het write swa. forr he ne magg nohht elless on Englissh writenn riht te word. þatt wite he well to soþe.

A præfatione autem ad librum procedamus. col. 368. Forr þatt drihhtin wiste well þatt adam sholde gillten. ⁊ sholde worrþenn worrpenn utt off paradises riche inn till þis middellærd tatt is o fowwre daless dæledd. for þi nam God. tatt wit tu well. þe fiwwrte staferr alle ut of þa namess þ he fand upp o þe firrst man hiss name off alle fowwre. forr þ his strenn all sholde ben todrifenn ⁊ to skeggred in all þiss middellærd. tatt iss o fowwre daless dæledd. æstdale off all þiss werelld iss anatole gehaten. ⁊ off þ name toc drihhtinn an staff Alfa gehaten to timbrenn till ðe firrst man hiss name of staferr fowwre. westdale of all þis werelld is dysis bi name nemned. ⁊ off ðatt name toc drihhten an staff delta gehaten to timbrenn till ðe firrste man hiss name of staferr [2] fowwre. &c. Sic *col.* 309. *Joh.* 1, 26. On an oðer dagg sannt Iohan bapptisste ⁊ tweggen stodenn þær wiþ him off hise leorninngcnihhtess. ⁊ he sahh ure laferd gan. ⁊ seggde þurr wið worde. Loc here. ðiss iss Godess lamb. ⁊ ta twa leorninngcnihhtess herden þ word ⁊ geden forþ affterrwarrd ure laferrd. ⁊ [illegible] turnde hem. ⁊ sahh hem baðe. ⁊ segde. what seke *gitt? ⁊ teg him* ða þurr gafen sware ongeness. Lef magistre whære biggesst tu? ⁊ ure laferd seggde þurr till hem baþe. cumeþ nu ⁊ lokeþ whære i begge. ⁊ teg ða geden forþ wiþ him till ðær he wass att inne. and wæren all þ dagg wiþ him. swa sum ðe goddspell kyþeþ. þat time þ ta tweggen men till ure laferd comen wass riht swa sum itt off þætt dagg þe tende time wære. Symoness broþer sant Andrew. he wass an off ða tweggen. þatt comen till ðe laferd crist ðær he bi gate gede. ⁊ sant Andrew sad allre firrst symon hiss agenn broþer. ⁊ cwaþ till him. we fundenn nu messyam þ bitacneþ soð crist. soð

---

facili elementorum ejuſdem organi mutatione, fiunt. Porro conſtat has literas ſcriptas eſſe dum Epiſcopus & Vicecomes una jus dicerent, & cauſas cognoſcerent in curia comitatus, & forſan antequam leges terræ ſtatutáque *Anglicorum* Regum lingua *Gallica* tractarentur, ut *Ingulphus* loquitur in hiſtor. *Croyland.* Edit. *Oxon.* p. 71. Denique notandum eſt in his *Conquæſtoris* literis, ut & in chartis, quæ eas præcedunt Biſceop abbreviatim eſſe ſcriptum, per bp. & b. haud ſecus ac in vetuſtis MSS. *vel* abbreviatim ſcribitur per ul & l, & *Saxonicum* and in *Heptateucho Sax.* per ⁊d & ⁊. Eodem etiam modo ſcribuntur voces in *Græcis*, *Latinis*, & *Rabbinicis* codd. per abbreviationum abbreviaturas. [1] Ormin patronymicum eſſe videtur à veteri *Danico* Ormur, unde abjecta terminatione, Orm, *Sax.* wyrm, *Anglice* worm, *vermis*, *anguis*. *Ormin* igitur noſter *Ormii* cujuſdem filius vel nepos, ut par eſt credere, è *Danica* ſtirpe oriundus, recolendi mihi gratam occaſionem præbet cl. *Wormiorum* gentem, de literatis omnibus & præcipue de ſeptentrionalis literaturæ cultoribus optime meritam, quæ apud *Danos* jam diu floruit, & ſemper utinam efflorear. [2] Similia pene occurrunt apud Chryſoſtomum Orat. v. de *Creatione*: ἐπειδὴ ἔμελλε τὰ τέσσαρα κλίματα ἐξ αὐτοῦ [ἀνθρώπου] πληρῶσθαι, τίθησι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀδάμ· ἄλφα, ἀνατολή· δέλτα, δύσις· ἄλφα, ἄρκτος· μῦ, μεσημβρία. ex verſione *Latina* hæc deſumta ſunt ab homiliſtâ.

godess sune godd. þatt cumen iss to manne. ⁊ toce ⁊ ledde him sone forþ anan till ure laferd. ⁊ crist warrd ege up on symon ⁊ seggde him þiss wiðð weorde. ðu nemnedd arrt symon. ⁊ tu þurrh iohana wass streened. nu shallt tu ben nemnedd cefas ꝥt [1] guw bitac-neð peterr. ⁊ siððen oþ oþer dag toc Iesu crist. &c.

Sic col. 145. quatuor [2] animalia quatuor evangeliſtas repræſentantia, deſcribuntur in iis, quæ ſequuntur. An off ða fowwre *iss* sant mathew ⁊ he *was* ecan posstell. anoþerr goddspell-wrihhte wass marcuss bi name nemnedd. ⁊ he *wass* godspellwrihhte god. acc he ne wass na posstell. &c. ⁊ her hafe i nemnedd nu till guw ða fowwre godspellwrihhtess. ꝥt wærenn uss bitacnedd well þurrh tale off fowwer hundredd forr þeggre lif fullfremed wass inn alle gode dedess. all swa se tale of hundredd iss fullfremed tale nemnedd. tise fowwre wæ-renn ec þurrð fowwre der bitacnedd. þatt godess þerr ezechiel sahh þurh gastliche sihhþe. þiss illke ezechiel wass an wurrþfull ⁊ heh profete full mikell wrerrt biforan ꝥ ꝥ crist com her to manne. ⁊ he sahh æness fowwre der ðurrh halig gast inn heffne. abuten drihhtin heffness king. þær he sat on his sæte. forr þatt tegg shollden tacnenn us þa fowwre goddspellwrihhtess. ðatt writenn off þe laferd crist goddspell o fowwre bokess. þatt an der off ða fowwre der wass innan mannesslike, forr þatt itt shollde tacnenn uss mathew ðe goddspell-wrihhte. þatt wrat uss onn hiss goddspellboc. of cristess mennissnesse. off þatt tatt crist wass wurrþen mann. forr all mann-kinne nede. swa ꝥ he *wass* soþ godd and ec soþ man. i lif ⁊ saule. ⁊ ec off all ꝥ hallge werrke ꝥ crist on erþe wrohhte. inn ure bodig ꝥ he toc. off sante marrgess kinde. An oþerr* der wass segenn þær in an leuness like forr ꝥ itt shollde tacnenn uss marrcum ðe goddspellwrihhte þatt wrat uss onn hiss goddspellboc hu crist rass upp off dæþe onn uhhtenn tid te þridd dagg. swa ꝥ he swalt o rode. ⁊ tatt wass rihht tatt le wass sett onngænn þatt goddspell-wrihhte þatt wrat off hu þe laford ras. ðe ðridde dagg off dæþe. forr leness whelp þær þer itt iss whelp-edd tær liþ itt stille. þre dagess alls it wære dæd. forr cristess dæþ to tacnenn. ⁊ o þe ðridde dægg itt iss wacenedd. of slæp. ⁊ reggredd. ðurrh þatt te faderr gaþ ðær to ⁊ stireð itt. ⁊ waceneþ. all all swa sum þe laferrd rass ðe ðridde dagg off dæþe. all ðurrh his hallge faderr mahht. ⁊ þurrh his *agen mahht*. ðe þridde der þatt he þær sahh wass inn ann kallfess like. forr þatt it shollde tacnenn uss Lucam þe goddspellwrihhte þat wratt uss on hiss goddspellboc. off cristess dæþ o rode þær he wass offredd lac forr uss to lesenn utt off helle. ⁊ tat wass rihht tatt callf wass sett ongænn ꝥt goddspell-wrihht þatt wrat off hu þe laferd crist wass offredd upp o rode. for kallf wass ðiss to fulle soþ an lac amang þa lakess ðatt wærenn offredd drihhtin godd. biforen cristess come. ðe feorþe der ꝥ he ðær sahh wass in an ærness like. forr ðatt itt shollde tac-nen uss Iohan ðe goddspellwrihhte þatt wrat uss onn hiss goddspellboc off cristess godd-cundnesse. off hu ðe laferd Iesu Crist in hiss godcunde kinde [3] agg wass ⁊ iss ⁊ æfre beoþ hiss faderr æfen-mete allmahhtig and allwældennd godd. ðatt alle shaffte wrohhte. wiðð faderr ⁊ wiðð halig gast. all an i godcundnesse. ⁊ tatt wass rihht tatt ærn wass sett ongænn ꝥ goddspellwrihhte. þatt mast wratt on his goddspellboc off cristess godd-cundnesse for i ꝥ tatt he *wrat off swillc* he flæh upp inn till heoffne þurh ꝥ he wrat her i *ðiss lif off* godess dere kinde. ⁊ tær *wass he full lic* wiðð ærn ꝥ flegeðð upp full hege þuss wæren þurh ða fowwre deor þa fowwre men bitacnedd ꝥ write off ðe *la-*ferd crist. goddspell of fowwre bokess. &c.

Ormulanis ſuccedat ſymbolum *Nicænum*, quod in pagina olim vacua recentiori manu ante initium *Codicis Wigornienſis*, jam *Bodleijanæ* bibliothecæ peculii pretioſi, ſcriptum extat in his verbis.

Ic ileue on enne god fæder almihti. wurchend heouene ⁊ eorþe. ⁊ alle isesenliche ðing ⁊ unisesenliche. ⁊ on enne crist helend drihten. þene ancenneden godes sunu. of ðæne fæ-der akenned ær alre worlde. god of god. liht of liht. soþ god of soþ gode. akenned nout iwrot. efenedwirtlicne ðan fædr. ꝥ þene beoð alle þing iwrouht. þe for us mannen ⁊ for ure hæle niþerastaih of heouene. ⁊ wearþ ifleschomod of þen holi goste ⁊ of marian ðen meidene. ⁊ wearþ mon iwurþen. he ðrowede eac swilc on rode ahongen for us. ⁊ he was iburied. ⁊ he aros on ðan þridde deie so so iwrite seggeð. ⁊ he asteih to heouene. ⁊ he sit æ riht hand his fæder. ⁊ he eftþ cumeþ mid wuldre [4] to deminde þen cwike and ðam deaden. ⁊ his riche ne bið non ende. ⁊ ic ileue on ðene holi gost þene liffestan god. ðe geþ of þen fæder. ⁊ off þen sunu. ⁊ he is mid þan fæder ⁊ mid ðan sunu ibeden ⁊ iwul-dred. ⁊ he spæc ꝥ witegen. ic andette þa onan halwen ⁊ ða ileaffulle. ⁊ ða apostolican ila-þunge. ⁊ on forgiuenesse sunna. and ic abide arisste deadre monne ⁊ ðes eche liues ðære touwarde worlde. beo hit so.

Id genus quoque ſunt & iſta cujuſdam homiliæ *Semi-Saxonice* bibl. *Bodl.* in hæc verba: *audi filia & vide, & inclina aurem tuam*, &c. David ðe psalmwruhte spekeð i þe sawter towart. godes spuse. þat is euch meiden ꝥ haueþ meuþ-þewes. ⁊ seiþ. her me dohter. bihald and

[1] *Sax.* eow. [2] Vide *Irenæi* opera adverſus hæreſes. Edit. *Feuardentii*, Colon. *Agripp.* anno M.DCXCVI. lib. III. cap. XI. pag. 259. [3] *Sax.* eac, ac. [4] *Sax.* to demenne.

hei

bei þin eaþ. ⁊ forȝet ti folc. ⁊ tiners feaðer hus. Nim ȝeme hƿet each ƿorð beo sunder-liche to ȝeggen. her me dohter he seiþ. dohter he cleopeþ hire for þi ꝥ he understande. &c. Iſta etiam alterius homiliæ, quæ inſcribitur her biȝine sauler ƿarde in hæc verba, *ſi ſciret pater familias in qua hora*, &c. ure laverd i ðe godſpel teacheþ us ðurh a biſne hu ƿe ahen ƿearluche to biƿiten ur ſeoluen ƿiþ ðe unƿiht of helle. ⁊ ƿiþ his ƿeruches. ȝef ðes laverd ƿiste he seið hƿenne ⁊ [1] hƿuch time ðe ðeof ƿalde cume to his huse he ƿulde ƿakien. ⁊ ne nalde he nawt þolien þe ðeof for to breoken hine :·

Hæc in manu *Saxonica*: in *Gallica* autem manu multa id genus ſcripta extant, ut fol. I. a. b. libri homiliarum *Semi-Sax.* membranacei, qui in bibl. *Lambethana* aſſervatur. *Cum appropinquaſſet Jeſus Ieroſoliman. &c.* Godemen hit is an heſte dei to dei þe iſ on XII monþe. þiſ godſpel ſeið hu ðe helend nehlechede toƿard ierim ðare burh to dei mid hiſ apoſtles ⁊ ec mid oðere floc manna ða he com to ðere dune olíueti hiſ ihaten ða ſende he iſ II. leorninc-cnihteſ ⁊ oþeð to heom gaa in ðane caſtel þet iſ on-ȝein eou ⁊ ȝe findeð redliche ƿar ane aſſe ȝebunden mid hire colt. unbindeð heo ⁊ leadeð heo to me. ȝif eni man ſeið earhit to eou ſeggeð ðet þe lauerd haueð þar-of neode ⁊ redliche heo eou leteð fere ðer mid. Euntes autem diciſpuli fecerunt ſicut præcepit illis Jeſus, *&c.* ða apoſtles eoden ⁊ dedun alſƿa ðe helende heom het heo nomen ðe aſſe ⁊ here colt ⁊ ledden to him. ⁊ heo duden heore claþeſ huppon ðe aſſe fole ⁊ ure drihten ſeodþan rad þeron uppen toƿard ierim. ða ƿeſ hit cuð ouer al þe burh ðet þa helind ƿeſ ðiderƿard. heo urnen on-ȝein him al ða hebreiſce men mid godere heorte ⁊ ſumme mid uſele ðeonke, moni of þan floc manna ðe ear þan fulieden ure drihten ⁊ ec þe ȝe-leafulle of þere burh heo nomen heore claþeſ ⁊ ðe beſte þet heo hefde ⁊ ſtrehiten under ða aſſa fet þer drihten rad inne ðe ƿeye. him to luue ⁊ heriȝinge. ða oþre men ðe reil neſden heo ſtiȝen uppeon ðe godeſ cuuneſ treope. ⁊ nomen ða tƿigga ⁊ ða bloſtme ⁊ duden under ðe aſſa fet ⁊ biſtreƿeden al ðane ƿeye him to ƿurþſcipe ⁊ al þe hebreiſce folc þe eode efter him ⁊ biuoren him ſumgun þiſne lof ſong hehliche to heringe ⁊ cƿeþen. Oſanna filio dauid benedictus qui venit in nomine domini. þet iſ he iſ ibletlod ðe ðe her cumet on drihtneſ nome. ðuſ ha hine hereden a ðe ðe rad in et þan eſtȝate ðere burh. ðet ȝate me hat Specioſa porta ðet hiſ ðet faire ȝet me hat hit. ⁊ ſeodþan þe Criſtin dom ƿeſ neſre ouer XII monþe niſ hit undon bute to dei al þat folc eode þarford to *proceſſium*, to munte olueti i ⁊ in al ſƿa. Nu leoue broðre nu ic eou habbe þet godſpel iſeið anſandeliche ðet hit bitacnet. ȝe iherden er on þe godſpel hu ure drihten ſende hiſ II apoſtleſ petrum ⁊ iohannem ongem þene Caſtel ꝥ heo unbunden þat aſſa ⁊ hire fole. leoue broþre ⁊ ſuſtre ge hihereð hu muchel edmodneſe ure drihten dude for uſ. he mihte ridan gif he ƿalde on riche ſtede ⁊ paleſrai ⁊ mule ⁊ arabiſe nalde he no. na for thon uppon ða muchele aſſa agc uppon þa lutthle fole þat get ƿeſ kinde ne ber hit neſ neſre nane burdene ne hit neſ neſre iſuleð of nane oðre aſſa. In ſƿa muchele edmodneſſe god almihti hine dudi for uſ ⁊ ece ſete uſ biſne þag habbe ƿele to ouerſtohpenneſſe on ðiſſe liue ne beo þu þeruore prud ne ƿild ne ſterc ne ƿemeð ne ouermodi ah þeſ þe ƿe heoueden mare ƿele on þiſſe liue þeſ ƿe ahte to beon þe edmodre. ða mare imete alſƿa hit ure ƿele nere. ⁊ ðonkien hit ure drihten þe hit uſ lende ⁊ don þan monna ðereoſ. &c. In hom. prima in Adventum.

Iſtiuſmodi quoque eſt oratio illa fervens, ſive allocutio ad Jeſum in fine hujus MS. ut ex his conſtat. Ieſu ſoð god. godes ſone. Ieſu ſoð ~~god ⁊ ſoð mon mon meadene bern~~. Ieſu min hali loue. min ſikere ſƿetneſſe. ieſu min heorte. mi ſel. mi ſaulehele. Ieſu ſƿete. Ieſu mi leof. mi lif. mi leome. min halwi. min [2] huniter. ðu al ꝥ ic hopie. Ieſu mi ƿeole. mi ƿunne. mine bliþe breoſteſ bliſſe. Ieſu teke ꝥ tu art ſe ſofte. ⁊ ſe ſƿote. ȝettet to ſƿa leoflic. ſƿo leoflic and ſƿa luſſum ꝥ te engleſ. á biholdeð þe. Ne beoþ heo neuer fulle. for to lokin on þe. Ieſu al feira. ȝein hƿam ðe ſunne niſ boten a ſchadƿe.

His quoque accenſendæ ſunt vitæ SS. *Margaritæ* & *Catherinæ*, *A. Normannice* ſcriptæ, in MS. cod. bibl. *Bodl.* NE. A, III, 11. quarum illius initium, hujus autem finis infra ordine ſequuntur.

Exordium vitæ *S. Margaritæ*, *Normanno-Saxonicè.*

I þe feaderes ⁊ i þes ſunes ⁊ i þes hali gaſteſ nome her beginneþ þe liflade & te paeſiun of ſeinte margarete. Efter ure lauerdes ƿine ⁊ hiſ paſſiun ⁊ hiſ deaþ o rode ⁊ hiſ ariſte of deað. ant efter hiſ upaſtihunge aſ he ſteah to heouene ƿeren monie martyrs ƿepme ba ⁊ ƿummen to deaþes miſliche idon for þe nome of drihtin. ⁊ aſ i cudde kempen ouercomen ⁊ [3] akeſten hare þreo cunne uan þe ueont ⁊ teos ƿake ƿorlt ant hare licomeſ luſtes. ⁊ ƿenden of þeoſ ƿeanen to ƿeole ⁊ to eche ƿunne ierunet to criſte.

Finis vitæ *S. Catherinæ*, *Nortmanno-Saxonice.*

Deo ƿid þeoſ ſteuene ſtrahte uorð ſpiſtliche þe ſuah ƿite ſpire. ⁊ cƿeþ to ðe cƿellere. Mi lif ⁊ mi leof mon ieſu criſt mi lauerd haueþ nu icleopet me do nu ðenne hihentliche ꝥ te

[1] Nunc **which**. hƿuch autem fit à hƿulc pro hƿilc, eliſo *L.* [2] *Sax.* huniȝerteaþ, huniteaþ, idem ac huniȝer dropa, *mel ſtillatitium*, item *nectar.* [3] Forſan legendum eſt akeaſten. vide **akaſe**, & **akieſd**, & **akaſr**. in Lex. *Run. Runolph. Jonæ.* & **akaſt**, & **akaſaſt** in *Olai Verelii* indice, &c.

iſ ihaten. ant he as ha het him hef ꝥ heatele ſpeorð up [1] ſpipte hire ꝥ heaueð ——— þuſ pende þe eadie meiðen Katerine icrun to criſt from eorþliche pinen. i Nouembres moneþ ðe fiſ ⁊ tpentuþe dei ⁊ fridei on te under i þe dei ⁊ i þe tune ꝥ hire deore leoſmon ieſu ure lauerd leaſde liſ o rode for hire ⁊ for uſ alle. beo he aſ healent iheret ⁊ iheiet in alre porlde porlt a on ecneſſe. AMEN.

Ex libro etiam compacto homiliarum Coll. *Trin. Cantabr.* *Anglo-Normannice* ſcripto, quem lectu & perlectu dignum exiſtimavit [2] *Abrahamus Whelocus*, nonnulla proferenda ſunt, lectoris φιλαρχαίου gratiâ, cui ex homilia IN ASCENSIONE inſcripta hæc præſento: Alſe ſeint ambroſie ſeið þuſ queþende Receptus ad ſedem dei. he ſteh to heuenliche hehſettle. and þiche ſtrideſ he makede dunpard. & eft uppard. ꝥ ſeid Sācs Salomon þe piſe. ⁊ ðuſ queð, ecce uenit ſaliens in montibus, ⁊ tranſiliens colleſ. here he cumeð ſtridende fro dune to dune. ⁊ [3] ouerſtit ðe cnolleſ. Septem igitur ut ita dicam ſaltus dedit. E celo in uirginiſ uterum. Inde in præſepium. Inde in crucem. Inde in ſepulchrum. Inde in infernum. Inde in mundum. Et hinc in celum. Seuen ſtrideſ he makede. on of heuene into ðe maideneſ [4] inneðe. oðer þenne into þe ſtalle. ðridde into ðe holi rode· feorþe ðanne into þe ſepulceri. fifte into helle. ſixte into þiſ middenerd. þe [5] ſeueð eft into heuene ac þo he to helle com. ðe engleſ þe mid inn comen clepeden to þe deuel ⁊ ſeiden. tollite portaſ &c. maſter-lingeſ of þeſterneſſe opened [6] giper gaten. ðe king of bliſſe pile fare her in. Ðe ſtefne herden ðe piteieſ þe þer inne peren ⁊ on of hem ꝥ paſ dauid andſperede þuſ. dominuſ fortiſ &c. ðe lourd þe iſ ſtrong. ⁊ mihti ⁊ on fehte. ⁊ dide ure lourd alſe þe boc ſeið. portaſ ereaſ contriuit & uecteſ ferreoſ confregit ⁊ dedit lumen hiſ qui erant in peniſ tenebrarum. ⁊ ligauit ſatanan ⁊ captiuam duxit in captiuitatem. ⁊ ure helende brac þo þe irene heite ⁊ al to ſhiurede þe [7] giaten. ⁊ in-pende. þo paſ helle liht eneſ ⁊ nefre eft of heuene-liht. ⁊ bound te holde deuel. ⁊ herede helle of ðo ðe him hadden her er-quemed. alſe ðe ſalmprihte ſeið. et duxit eoſ &c. ⁊ he brac heþe bendeſ ⁊ ledde hem ut of þeſterneſſe. ⁊ of deaþeſ ſhadepe. ⁊ roſ of deaðe þe þridde dai. þiſ eſtrene dai. ⁊ punede mid hiſ dicipleſ noht alegate ac ſtundmele. for te þe [8] ſupertiðe dai. ꝥ iſ to dai. ⁊ þo he dide alſe þe holi boc ſeið. Eleuatiſ manibuſ ferebatur in celum et benedixit eis. he heuede up hiſ hond. ⁊ giaf hem hiſ bleſcinge. ⁊ ſpo ferde to heuene alſe dauid ſeið. Aſcendit dominus in iubila *&c.* drihten ſteh on [9] pordleſe ſonge. ⁊ on bemene ſtefne.

XXVIII. Supra in R. XVIII. magnopere laboravi, & pene totus fui in oſtendendo, ut *Anglo-Saxonicæ* ſcripturæ apud exteros inſtructus R. *Ælfredus* primus innovator erat; & in tradendis criteriis, quibus nova illa *Ælfredi* quaſi *Gollo-Romana* manus, quæ pulchritudine ſua adeo ipſos Anglos delectabat, & in qua omnes fere MSS. codd. qui ſuperſunt, nitent, à veteri illa *Saxonica*, quæ ante *Ælfredi* tempora ab omnibus *Saxonibus* & *Merciis* in uſu erat, dignoſci & diſtingui poſſet. Jam igitur reſtat, ut vetuſtiorem illam manum *Saxonicam*, quæ ante *Ælfredum*, *R.* factum uſitata rarior in Bibliothecis reperitur, quaſi è tenebris ſuis, ubi veluti præ pudore deliteſcere videtur, exhibeam. Hujus autem perantiquæ manûs, quæ nec *tam legibilis*, nec *oculis tam delectabilis*, ab ipſis *Saxonibus*, introducta à ſuo rege manu *Gallicana*, aſperari cœpit, nonnulla forte exemplaria conſervata ſuperſunt in cod. MS. bibl. *Bodl.* NE. D. 2. 19. In cujus codicis fol. 20. a. extat brevis narratiuncula in miniatis hujus manus literis *Latine* ſcripta de invento, à quodam *Britanno*, Alphabeto; quam cum ipſis Alphabeti literis in ære Sculptam oſtendit fig. I. In fol. 22. a. extat aliud hujus manus exemplar, quod exhibet fig. II. *In fol.* 23. a. alterum habetur exemplar, cujus ſpecimen videre eſt Sculptum fig. III. In folio autem 24. a. Incipiunt pauca ex prophetarum libris excerpta tam *Græce* in literis *Græcis* uncialibus, quam *Latine* in hujus pervetuſtæ manus characteribus in duabus parallelis columnis exarata, quorum utriuſque, ut & Alphabeti *Græci* & *Saxonici*, quod in ſiniſtro margine à ſumma ad imam paginam pingitur, ſpecimen oſtentat fig. IV. In folio autem 28. b. Incipiunt lectiones ex *Geneſeos* libro ſumptæ, quæ columnatim etiam parallelæ ſcriptæ ſunt, in hac manu tam *Latine*, quam *Græce*, ut repræſentat fig. V. Deinde lectionibus ex *Geneſi* ſumptis ordine ſequuntur aliæ ex libb. *Exodi*, & prophetarum ſumptæ, quas omnes quum *Latine*, tum *Græce*, in hac pariter manu exaratas alibi deo vitam, & vires largiente, publico forſan daturus ſum.

Iſtiuſmodi etiam manus, nempe minus venuſtæ, delectabiles, & quæ ab hujus codicis ſcriptura non adeo abſimiles ſunt, cernuntur in chartis quidem pervetuſtis quorundam RR. qui ante *Ælfredum* aut natum, aut factum regem, terras dederunt *eccleſiæ Wigornienſi*, quæ, dum

[1] A *Cimbrico* at ſvipa, *cito agere*, vel at ſvipta, *cito raptare*. [2] Hic in ſumma pagina, quæ Codicis tegmini interior conglutinata hæret, teſtimonium ſuum ſic ſcriptum reliquit; HIC CODEX MS. FIDEM PROTESTANTIUM IN PERMULTIS MULTUM ORNAT. LEGI, ET PERLEGI. A. W. [3] *Sax.* oferſtigð. [4] *Sax.* innoð. [5] *Sax.* ſeofoðe. [6] *Sax.* eoper. [7] Forſan mandoſe pro graten. [8] *Sax.* feoper-tigeð. [9] Vordleſe ſonge, ſic explicat homiliſta in iis quæ ſequuntur: pordleſ ſong iſ þe herte michele bliſſe. þe heo haueþ of hevenliche þinge. ⁊ ne mai þereoffe be ſtille. ne mid porde hem atellen. ſpiche ben þe ſongeſ þe me ſingeð hege ſageſ alſe Alleluiah. ⁊ ſpiche oðer. Spo dide þe apoſteleſ ſo hie behelden ure helend. þo þe to heuene yeade. ⁊ folgeden him mid egen. þo hi mid lichame ne mihton.

Fig. I. Ex MS codice Bibl. Bodl. *OXON. NE. D. II. 19.*

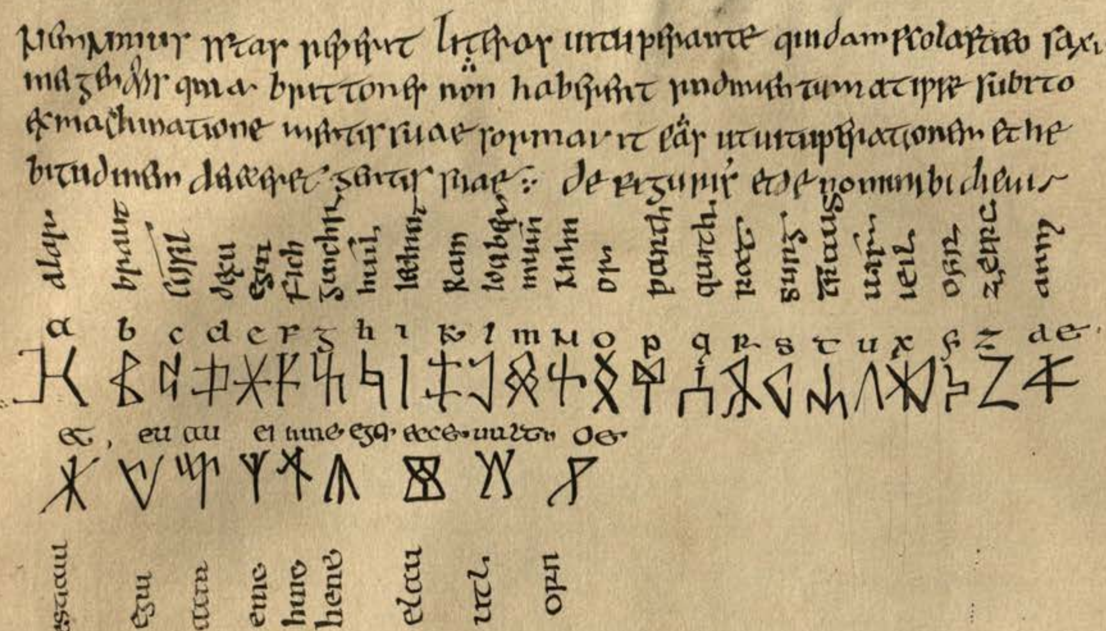

Fig. II. Ex eodem MS codice. Folio 22. a.

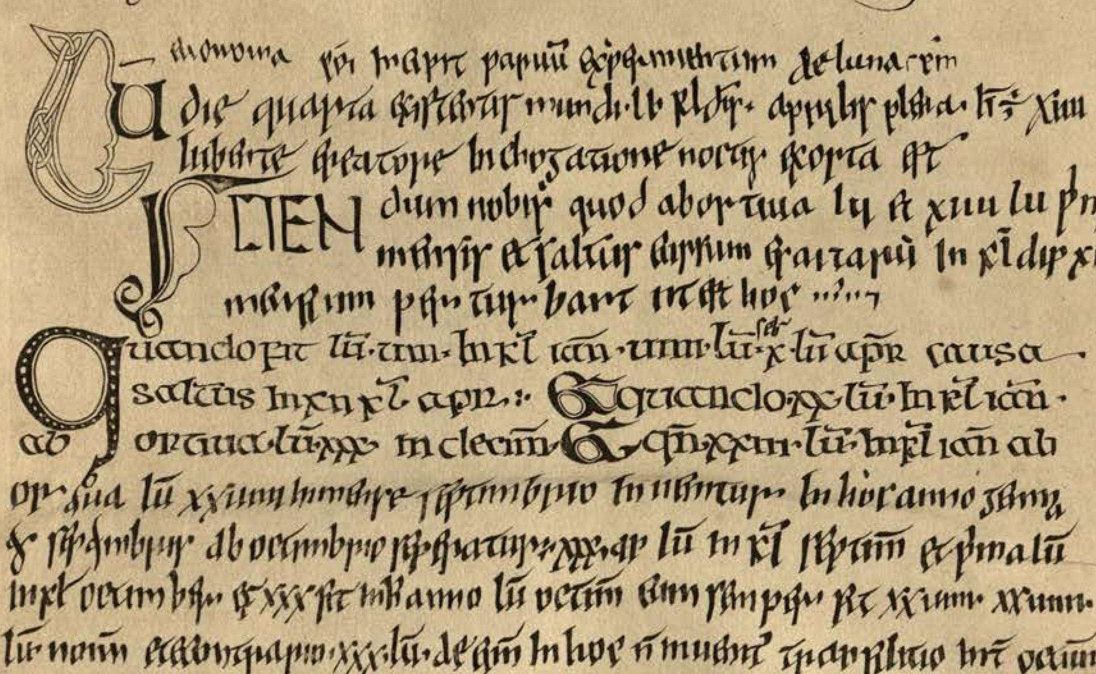
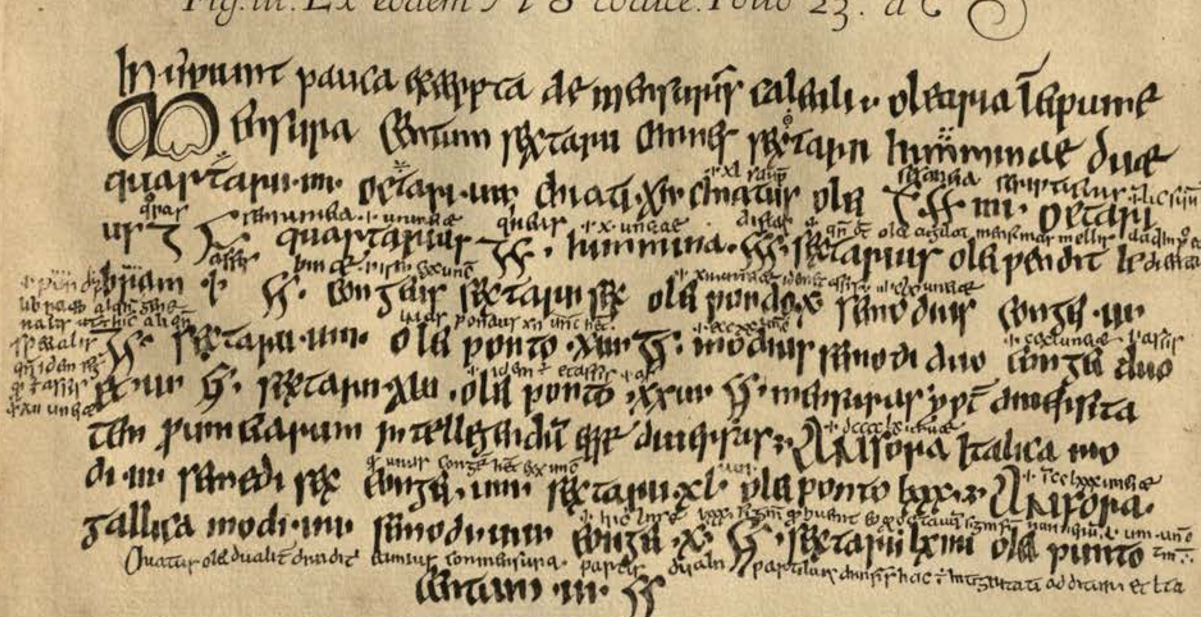

Fig. III. Ex eodem MS codice. Folio 23. a.

M Burghers Transc. et sculp.

Fig. iv. Ex eodem MS codice. Folio. 24. a

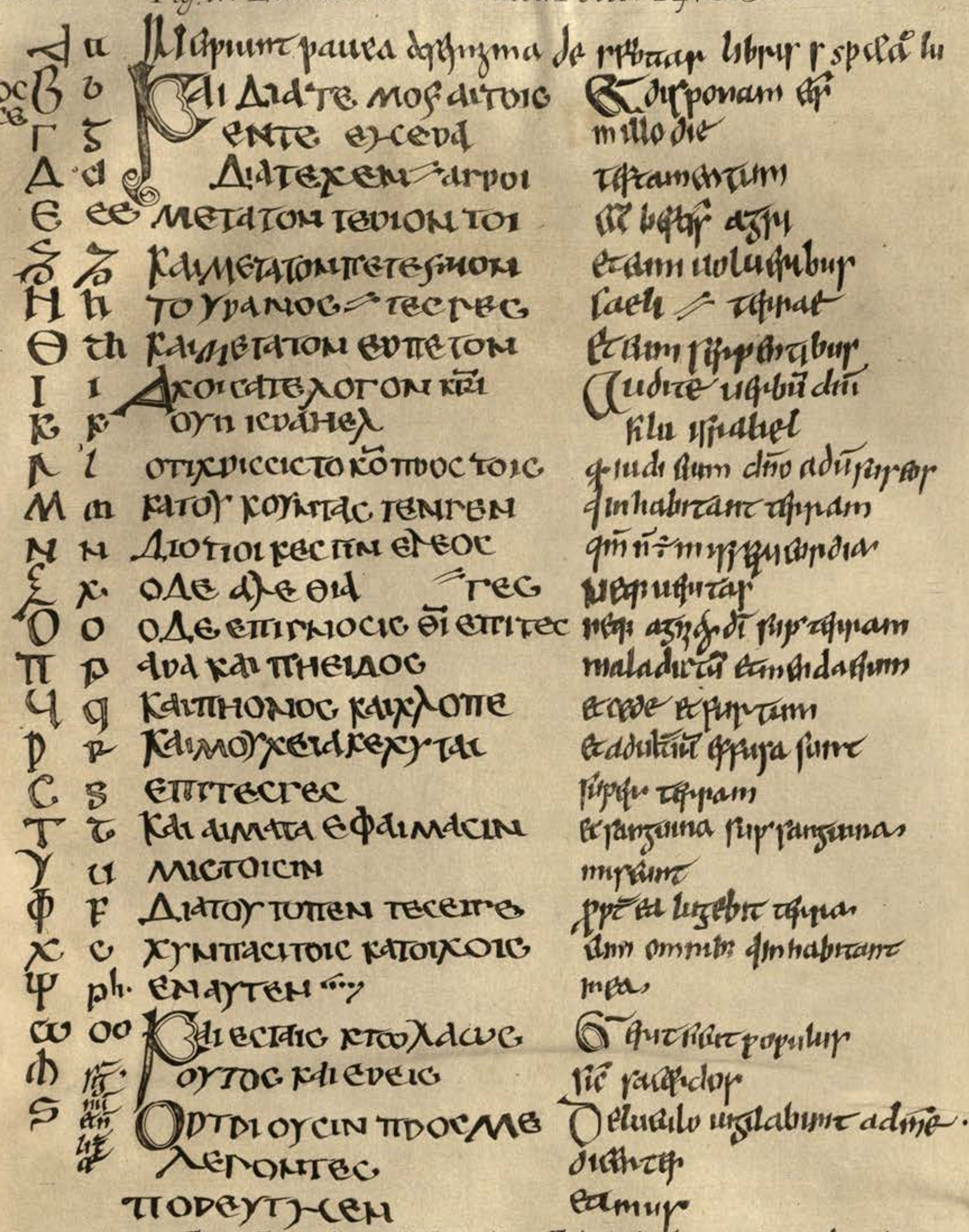
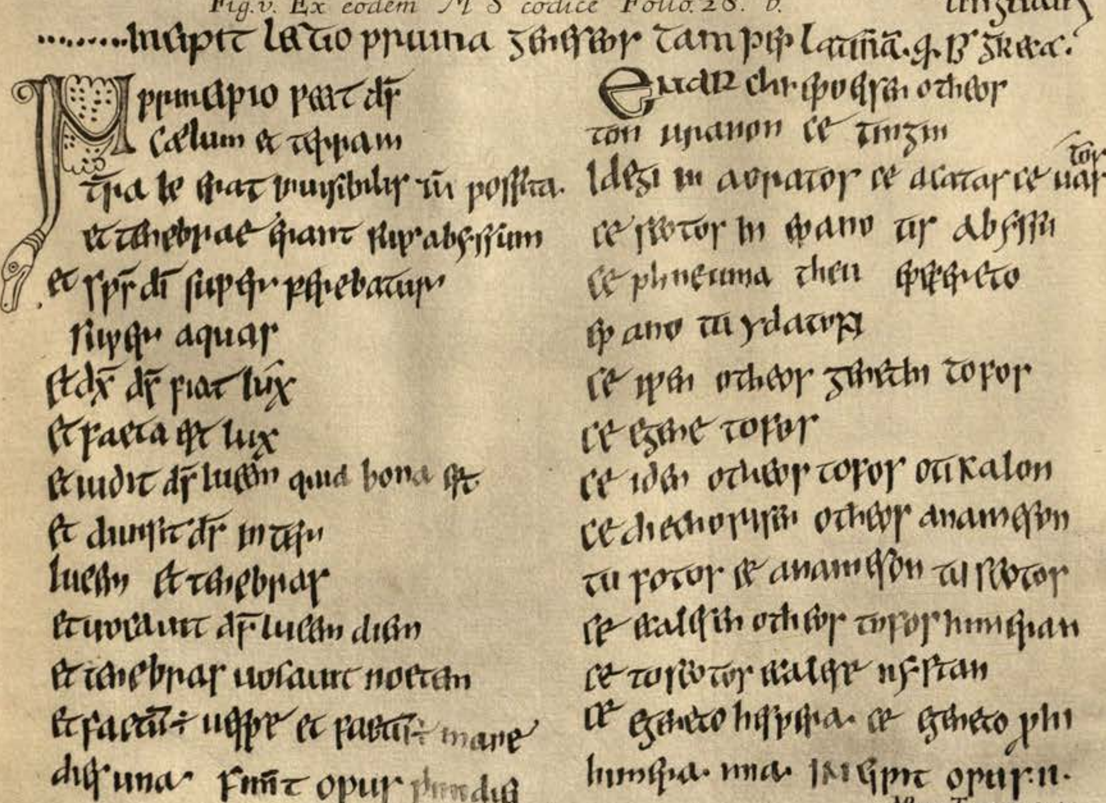

Fig. v. Ex eodem MS codice Folio. 28. b.

M Burg. Trans. et sculp.

ei præſiderem, à pulvere, & tineis ereptæ, in Archivis, ut ut laceræ & exeſæ, repoſitæ fuerunt. Denique quoniam harum chartarum nulla exhibetur in Monaſtico *Anglicano*, cum rerum antiquarum ſtudioſis me initurum gratiam exiſtimo, ſi eas omnes excuſas, quatenus jam legi poſſunt, hic loci interſeruero.

Carta lacera Æthelredi *Merc̄ Regis circa A.* D. 692.

APoſtolus Paulus de extremo iudicio manifeſtiſſime loquens ita dixit omnes enim ſtabimus ante tribunal xp̄i ut recipiat unuſquiſque prout geſſit ſiue bonū ſiue malū. etiam ipſe dn̄s in euanḡ ſuo manifeſtat dicens ibunt impii in ſuppliciū æternam iuſti autem in uitam æternam. hoc ſane tremendum ⁊ terribile dī omnipotentis iudiciū omnibus eſt nobis perhorreſcendū. Quapropter ego aethelred xp̄o donante rex Merceniū pro abſolutione criminū meorū ⁊ pro amore dī uiuentis terram qui uetuſto uocabulo nuncupatur heanburg ⁊ in alio loco æt auſtin hoc eſt circiter in illis duobus locis xxx caſſatorū [1] oſtforo meo uenerabili epiſc. in proprium poſſeſſionem tradidi ad illam eccleſiam beati Petri [2] principis apoſt. quæ ſita eſt in uueogorna ciuitate cum antiquis confinus ⁊ captura piſcium ⁊ cum omnibus utilitatibus campo ł in ſilua ł in flumine ad ſe rite pertinentibus illi .... perſeuerantur in æuū. ſimiliter etiam ab ſecularibus omnibus ſeruitutibus .... leuis. ſint in perpetuum liberati niſi tantū .... ⁊ expeditione contra hoſtes n̄ ſt̄ .... repuantibus minuentibus uero ł con........................... ſempiterna. Amen.

✠ Ego aethilred rex propriā donationem corroborans titulo ſcǣ crucis ſubſcripſi.
✠ Ego headda epiſ. conſen. ⁊ ſubſ.
✠ Ego tophtuuald ɔſen. ⁊ ſub.
✠ Ego eaduuald ɔſen ⁊ ſub.
✠ Ego cille conſen ⁊ ſub.
✠ Ego oſfrith conſen. ⁊ ſub.
✠ Ego ecgfrith conſen. ⁊ ſub.
✠ Ego tuddul conſen. ⁊ ſub.
✠ Ego guthlac conſen. ⁊ ſub.
✠ Ego ſigiuuald conſen. ⁊ ſub.
✠ Ego oſtfor epiſc. donationem quam a rege .... propria manu ɔnotaui.
✠ .... conſen. ⁊ ſub.
✠ .... conſen. ⁊ ſub.

Carta Osheri *reguli* Huuiccionum. *circa A.* 692.

✠ IN nomine dn̄i nr̄i Ih̄u xp̄i. Omnia enim ut ait ap̄ quae uidentur temporalia ſunt quae autem non uidentur aeterna ſunt. pro qua re ego Oſhere rex Huuicciorum pro remedio animae meae cū aedilheardo filio meo dabo terram quae dicitur penitanham quindecim tributariorū cū dylla uuidu caſſatas conſentiente comite meo Cutberhto ad conſtruendum monaſterium Cutſuidae abbaē cum campis ſyluiſque cum piſcariis pratiſque et cum omnibus.... aris quae ad eam ſunt pertinentia hanc cum omnibus his iure poſſidendam in perpetuum perdonabo.

✠ Ego oſhere ſupradictus [3] rex conſentiens et ſubſcripſi ſignū ſalutare.
✠ Ego aedilhard conſentiens et ſubſ.
✠ Ego ediluuard conſentiens et ſubſ.
✠ Ego ædilberht conſentiens et ſubſ.
✠ Ego ediline conſentiens et ſubſ.
✠ Ego oſuuid conſentiens et ſubſ.
✠ Ego oſdoforis epiſcopus conſentiens propria manu ſig̃ conſcripſi.
✠ Ego edilredus conſentiens.
✠ Ego beretuualdus archi epiſcopus conſentiens ſubſcripſi.
✠ Ego uuilfridus epiſ. conſ. ſſ.
✠ Ego headda epiſ conſentiens ſubſ.
✠ Ego tyrtel epiſ conſentiens ſubſ.
✠ Ego ..... de epiſc conſentiens ſubſ.
✠ Ego beduuin epiſ conſentiens ſubſ.
✠ Ego gelmund epiſ. conſentiens ſubſ.
✠ Ego alricus epiſ. conſenſi et ſubſ.
✠ Ego cuimricus conſenſi et ſubſ.
✠ ego rehthaetius conſenſi et ſubſ.

[1] Oſtforus epiſcopus conſecratus, ſede cantuarienſi vacante, poſt mortem *Theodori*, Anno Dom. 692. obiit an. 693. [2] Eccleſiam hic loci primitus in ſedem epiſcopi fundatā, in honorem *D. Petri* fuiſſe conditam facile liquet ex hac *Æthelredi* donatione. [3] Id eſt, regulus.

Siquiſ hanc donationem minuetur. ſciat ſe redditurū rationem in die Iudicii, et partem eiuſ eſſe cū peccatoribuſ et cum Iuda traditore, cruciatuſ ſine fine in inferno cum diabulo.

In nomine dī ſummi. Tempora temporibuſ ſubeunt. abiit et uenit aetaſ ſola ſcōpū gloria durat in xpō. Ideoque ego eadilheardus et aediluueardus. dabimus tibi cudſuidae terram quae dicitur ingino v manentium quam tu à nobiſ proprio praetio redemiſti id eſt Dc. ſolidiſ ut in tua poteſtate ſit habendi et donandi cuicunque uolueriſ. Siquiſ in hanc donationem augere uoluerit amplet dſ partem eiuſ in regione uiuentiū. ſiquiſ e contrario minuere temptauerit euellet eum dſ dnſ̄ e regno ſuo et partem eiuſ ponet cum peccatoribuſ. nomina hic teſtium ſubterſcripta ſunt.

✠ Signum manuſ coenredi.
✠ Signum manuſ aedilheardi.
✠ Signum manuſ aediluueardi.
✠ Signum manuſ cuthberti.
✠ Signum manuſ ecuuini.

Carta Uhtredi *reguli* Huicciorum.

IN nomine dnī nī ihū xpī. Certiſſime itaque abſque dubitatione conſtat omnia quae uidentur temporalia eſſe, et quae non uidentur aeterna eſſe. idcirco ego uhtredus dō donante regulus huuicciorum cogitaui ut ex accepta portione terrigeniſ regni a largitore omnium bonorum aliquid quamuiſ minuſ dignum pro remedio animae meae in uſuſ eccleſiaſticae libertatiſ erogarem. unde fideli meo miniſtro aeþelmundo uidelicet filio ingeldi qui fuit dux et praefectuſ aeðilbaldi regiſ cum conſenſu et licentia offani regiſ merciorum ſimulque epiſcoporum et principum eiuſ terram quinque tributariorum id eſt uicum qui nominatur eaſtun iuxta fluuium in .... qui dicitur ſaluuarpe iure eccleſiaſtico poſſidendam libentiſſime pro dnō omnipotenti donabo. quam iſ ſemper poſſideat et poſt ſe cui uoluerit heredum relinquat. inſuper digno praetio ab eo ſuſcepto pro remedio animae noſtrae et pro amore coeleſtiſ patriae ſciat unuſquiſq; hanc terram liberam eſſe ab omni tributo paruo uel maiore publicalium rerum et a cunctiſ operibuſ uel regiſ uel principiſ praeter inſtructionibuſ pontium uel neceſſariiſ defenſionibuſ arcium contra hoſteſ. omnimodo quoque in dī omniſ̄ nomine interdicimuſ, ut ſi aliquiſ in hac praenominatam terram aliquid foraſ furaue.... alicui ſoluere aliquid niſi ſpecialiter pretium pro pretio ad terminum ad renam nihil. foraſ augentem hoc meum praeceptum omnipotenſ dſ ſua augere bona in aeternum non ceſſat. minuentem quod non optamuſ ſciat ſe ante tribunal xpī rationem redditurum. niſi ante ea dō et hominibuſ ſatiſ emendauerit. conſcripta eſt haec donatio anno ab incarnatione dnī nī ihū xpī dcclxvii. Indic. vi Iun. v.

✠ Ego offa dī dono rex merc̄ huic donatione conſenſi et ſubſcripſi.
✠ Ego uhtredus huic̄ reguloſ meam libertatiſ donationem corroboranſ ſcripſi.
✠ Ego aldred ſubregul. huuic. conſenſi et ſubſ.
✠ Ego milredus epi huic̄ conſenſi et ſubſ.
✠ Ego eata conſenſi et ſub.
✠ Ego brorda conſenſi et ſubſ.
✠ Ege berhtuald conſenſi

Carta Offæ *regis* Merc̄. *&* Aldredi *ſubreguli. A. D.* DCCLXXV.

✠ IN Nomine dnī nrī ihū xpī. ſummo quidem mentiſ propoſito unicuique penſandum eſt et cogitandum. quatinuſ ut cum huiuſ ſaeculi caduciſ ac labentibuſ rebuſ manrupa aeternitatiſ praemia adipiſcat̄. Quapropter ego offa dī dono rex merc̄ de animae meae aeterno remedio cogitanſ certiſſime ſcienſ mihi in futuro multum prodeſſe quic-

quid

quid de bonis et de rebus propriis quibus meam paruitatem prius omnium bonorum largitor ditare dignatus est xpī ecclesiis impertirem. Unde subregulo meo Aldredo uidelicet duce propriae gentis huicciō aliquem terrae portionem pro dnō libenter donans attribuo id est uiculus qui nuncupatur aetsegcesbearuue IIII mansiones qui situs est in australi occidentalique parte torrentis qui uocatur cresgburna sunt enim termini agelli istius ab oriente gemaere ford a meridie thornhyrst ab occasu stanbergas ab aquilone suanberg ea duntaxat conditione donabo illi ut se uiuente habeat et cuicunque uoluerit post se libera utens potestate iure ecclesiastico possidendam relinquat. Tertium ergo et consentientium episcoporum ac principum meorum signa et nomina pro firmitatis stabilimento hic infra notabo.

✠ Hanc meae donationis munificentiā ego offa xpī gratia rex uexillo crucis munio.

✠ Ego eadberhtus dī gratia epī osen̄ ꝛ sub.
✠ Ego tilherus humilis antis osen̄ ꝛ sub.
✠ Ego aldberhtus electus pontī osen̄ ꝛ sub.
✠ Sig man̄ curani abb.
✠ Sig man̄ credan abb.
✠ Sig man̄ uuillan abb.
✠ Sig man̄ tilberhti abb.
✠ Sig man̄ bacolan abb.
✠ Sig man̄ guðheardi abb.

✠ Ego berhthunus supplex epī osen̄ ꝛ sub.
✠ Ego ceolulfus sacerdos dī osens et sub.
✠ Ego botuuine abbas consensi et sub.
✠ Sig man̄ brodan princ.
✠ Sig man̄ eadbaldi princ.
✠ Sig man̄ berhtuualdi princ.
✠ Sig man̄ esnes princ.
✠ Sig men̄ ceolberti princ.
✠ Sig man̄ eadbaldi princ.

Nunc ergo ego aldredus dnō dispensante huicciorum regulus terram praescribtam et manu tertium subsignatam quam mihi offa rex pro remedio animae suae iure ecclesiastico possidendam tradidit libenter pro domino omnipotenti et pro remedio animae meae ad ecclesiam beatae genetricis dī et dnī nrī ihū xpī quae sita est in weogorna ciuitate largitus sum. et hoc cum subscriptione principum meorum muniendo munio.

✠ Ego aldredus reḡ huicc. propriā meam donatione signo crucis notaui.
✠ Siḡ man. cyneberhti p̄ f̄.
✠ Siḡ man. cuðredi p̄ f̄.
✠ Siḡ man. uualers p̄ f̄.

Scriptum est hoc anno ab incar̄ xpī DCCLXXIIII. Indicti. XV. ann̄ decen̄ XVIII Iun XV.

Titulus in dorſo: to secgesbearere. Offa cyng.

Concordia inter Heathoredū *epiſcopum &* Wulfheardū *facta in Synodo apud* Celcyth, *& confirmata in Synodo apud* Clofes hos *de quibuſdam terris.*

SAeculi namque labentis tempora uelocius uento aerem tranant: ideoque omnes firmas statutiones seriae litterarum adnotamus ne forte in posterum aliquis ignorantiae auaritiaeue ea decreta infringere praesumat. quae uenerabilium uirorum fiunt uerbis confirmata. * Anno dominici incarnationis DCCLXXXVIIII indictione uero † XII qui est an. XXXI. regni offan strenuissimi Merc̄ regis factum est pontificale conciliabulum in loco famosa qui dicitur celchyþ praesidentibus duobus Arc̄ epis Iamberhto scilicet et ‡ Hygberhto mediante quoque offan rege cū uniuersis principibus suis; ibi inter alia plura aliqua contentio facta est inter heathoredum epis et wulfheardū filium cussan de haereditate hemeles et dudae qđ post obitum suorum nominaret ad Weogorna caestre hoc est intanbeorgas et bradanlege uoluisset ergo uuulfheardus illum agellulum auertere ab ecclesia

* Conferenda eſt hæc carta cum notis Cl. *D. H. Spelman* ad conc. *Calcuth.* concil. Tom. I. p. 364. † Errore ſcribæ, Indict. XII. legitur pro VII. ‡ *Hygbertus* hic Archiepiſcopus dicitur, & in ſubſcriptione titulum aſſumit, contra quod, apud *Spelmannum*, p. 302, legimus,

praefata in ƿeogorna caest̄ cum ignorantiae et insipientiae .... illum reputabat cum his testibus qui eorum nomina infra scripta liquerunt coram synodali testimonio. et aiebat quod ei rectum non fuisset ulli alio post se tradere praeter et ...... ctā ciuitatem hoc est ƿeogrina cæstor et propter eorum prece et amore que illam terram .... emerunt et ad ecclesiam praefatam dedissent illi senatores familiae consentientes fuerunt ut illud custodiret et haberet diem suum. Tunc arc̄ epis̄c. simul cum uniuersis prouincialibus epis̄c ita finem composuerunt et reconciliauerunt. ut ƿulfheardus [1] terram possideret tam diu uiueret et postquam uiam patrum incederet sine aliqua contradictione ...... ƿeogornense t..... terras atque libellos cum semetipso redderet .... ✠ .... Ego offa rex Merc̄ ꝯsentiendo imposui.

✠ [2] Ego Iamberht dī gratia arc. ep. ꝯs. et subs.
✠ Ego Hygeberht simīt arc̄ ep. ꝯsen. et subs.

✠ Ego ceolƿulf ep ꝯs et sub.	✠ Ego cynebeorht ep̄.	✠ Ego uulfheard simul subs̄. atque confirmaui.
✠ Ego heardred ep̄ ꝯs et sub.	✠ Ego ƿermund ep̄.	
✠ Ego unuuona ep ꝯs	✠ ......a..... prin.	✠ ..... berht ..... pr̄.
✠ Ego headored ep̄ ꝯs	✠ Ego boduine ab.	✠ ..mundi p̄.
✠ Ego ceolmund ep.	✠ Ego utel ab.	✠ Sig. alhmundi p̄.
✠ Ego aeðelmod ep̄.	✠ Ego forðred	✠ Sig ceolmundi p̄.

✠ Sig. aeðelhardi p. ✠ Sig Bynnan.

✠ In nomine dn̄e nr̄i ihū xp̄i. Ea quae secundum ecclesiasticam disciplinam ac synodalia decreta salubriter definiuntur quamuis solus sermo sufficeret tamen pro euitando futuri temporis ambiguetate fidelissimis scripturis et documentis sunt ꝯmendata.

Qua propter ego denebeorhtus epis̄ sui memorando pristinæ locutionis antecessoris mei hiothoredi epis̄. et ƿulfheardi circa terram illam aet [3] intanbergum simul etiam aet bradanleage tunc ƿulfheardus iterum coram synodali testimonio confirmauit cum signo crucis xp̄i denebeorhto epi. et eius familiae in ƿeogorna ciuitate ut ille noluisset umquam ab ecclesia ante nominata praeter ut ante ueracitem ac firmiter definitum haberet ut hoc per omnia firmum et fixum perpetuo inter eos permaneret. Haec commemoratio facta est in loco qui dicitur clofeshos an̄ dominic̄ Incarnat̄ dccc III Indic̄. xi. die II non̄ octob.

✠ Ego aeðelheard arc ep̄.	✠ Ego alheard ep̄.	✠ Ego beornoð prin̄ ꝯs.
✠ Ego aldulf ep̄.	✠ Ego tidfrið ep̄.	✠ Ego ceolƿard prin̄ ꝯs.
✠ Ego ƿerenberht ep.	✠ Ego osmund ep̄.	✠ Ego cynehelm prin̄ ꝯs.
✠ Ego eaduulf ep̄.	✠ Ego ƿeremund ep̄.	✠ Ego ƿicga p̄ ꝯs.
✠ Ego denebeorht ep̄.	✠ Ego rihtun ep̄.	✠ Ego ƿigeard p̄ ꝯs.
✠ Ego ƿulfheard ep̄.	✠ Ego coenƿulf rex Merc̄ ꝯsensi et subs.	✠ Ego byrnƿald p̄. ꝯs.
✠ Ego uuigbeorht ep̄.		✠ Ego eldred p̄ ꝯs.
✠ Ego alhmund ep̄.	✠ Ego heabeorht prin̄ ꝯsen.	

In dorso.

✠ Ceolulf rex ƿilnade þaes londes aet bremesgrefan to heabeorht bisc̄ 7 to his ...... 7 ða sende he his erendƿreocan to [4] ƿulfheard to intan beorgum 7 heht ðaet he cuome to him 7 ....m higum ða dede he sƿae þa hio him to sƿraecon se biscop 7 his ƿeotan ymb

[1] Terras iſtas eccleſia *Wigorniæ* non poſſidet hodierno die. [2] Attendendum ſubſcriptionibus epiſcoporum hic, & apud *Spelmannum.* [3] Aet Intanbergum, hodie ni fallor **Inchbarrow.** [4] Ƿulfheard. Haud exiſtimo Vulſheardum in hac cartâ nominatum fuiſſe epiſc. *Herefordiæ*; 1. quia appellatur filius *Cuſſan,* omiſſo titulo epiſcopi. 2. quia inter *Eſnam* epiſcopum, qui obiit. an. 785, & *Uulfheardum* numerantur *Celmund* & *Utellus*; qui *Utellus* hic inter abbates ſubſcribit, uti & apud *Spelmannum.* nihilominus habetur in eccleſia *Herefordenſi Preb.* de **Inchbarrow.**

þæt

þæt lond þæt he his him geuþe þæt hio meahten þone freodom begeotan ⁊ þa wæs he ear- modlic ondeta þæt he swæ wolde ⁊ to him wilnende wæs þætte hio him funden suelce lond- are swelce he mid arum on . . eon maehte ⁊ his wic þære on byrig on his life. Ða sende he monn to þæm ærce biscope ⁊ to eadberhte ⁊ to dynne ⁊ him heht secgan þæt he wil- nade ðæs londe   æt Intanbeorgan. Ða se ærce biscop ⁊ eadberht hit wæron erndiende to cyninge ða cuom dynne to gelærde þone cyning ðæt he his no geþæf wæs þa wæs higen ⁊ hlaforde lond unbefliten æghuæs ⁊ siððan á of his daga ende.

Titulus in dorſo intanbeorh. bradaleah. bremesgraf. * Offani regis.

Carta Cœnwulfi *regis Merciorū A.* 816.

✠ GUbernante altithrono tonanti cunctaque mundi monarchia moderanti qui* est et qui erat et qui uenturus est. cuius melliflua gratia adridenti. ego Coenƿulf rex Merc̄ regimina sceptri cum consilio et consensu pantorum procerum praetorumque meorum quorum infra caraxata liquescunt uocabulae meo praeclaro atque ‡ praeposito pontif̄. Deneberhto uidelicet et eius delecta uuegornensis aeclesia congregationi, hoc libertatis et expeditionis priuilegium de istis territoriis componere decreui. hoc est † huitingtun et sƿeacleahtun et teoloƿaldingcoto et haec ab oriente est fluminis saebrino et his luculentissimis est liquidata confinius ab aquilone et oriente amnis illa protendens quae est saloƿeorpe et de ea in headleage et sic in reliquos duduum ascriptos territoriorum terminos. et iterum in occidente......... terra est in ƿeogornea leage xxx manentes ita circumquaque termi- nat .... rimis. of Moseleage in Subbingƿic. et deinde in laern exin cerre in hagan quae post se trahitur in Temedan. liberam quoque terram istam conscripsi ab omnibus aliis saecularibus rebus durisque seruitutibus modicis et magnis notis ignotis preter tantum his tribus causis arcis et pontis constructione et expeditione atque a parcua regis et principis uel subditorum eorum. similiter hanc quoque xxv manentium in alia loca qui dr̄ aet *ceadresleage cum eadem libertatis* priuilegio campis siluis omnibus modis sic liberam conscripsi. Et si malus homo in aperta scelere tribus uicibus deprehensus sit ad uicum regalem reddatur. Propter hanc uidelicet libertatem istam episcopus et eius familia mihi tradiderunt xiiii manentes duobus in curtis in loco quæ appellatur aet sture. Peracta est autem haec donatio anno dominice incarnationis dcccxvi Indictione namque nona regni uero nostri a deo concessi xx augentem vero uel seruantem hanc nostrae donationis

---

* Nomen *Anglo-Saxonicum* fecit *Latinum* ſtudioſa notarii affectatio. eodem plane modo venerabilis BEDAE nomen ab ingenuitate neſcio cujus ſcribæ productum occurrit in bibliothecæ *Bodleianæ* MS codice vetuſto. in quo certe expoſitionem in epiſtolam *S. Judæ* apoſtoli à BEDA presbytero conſcriptam hæc verba claudunt: EXPLICIT EXPOSITIO BAEDANI PRESBYTERI IN EPISTULA JUDAE APOSTOLI. AMEN. Pari etiam ratione *Lucas* à *Latinis* librariis ſcribitur *Lucanus*, in Tribus MSS codicibus *Lat.* evangeliorum; uno bibl. *Cottonianæ*, teſte cl. *Tho. Smitho*; altero bibliothecæ *Auguſtinianorum, Neapoli*; tertio in bibl. *Bobienſi*, teſtante Mabillonio, in *Itinere* ſuo *Italico* litterario, p. 111. Accuſativi caſus BAEDAN, OFFAN, reddi poſſunt per BAEDANUM, OFFANUM; quemadmodum ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ redditur SECUNDUM LUCANUM. ne lectorem perturbat, quod BEDÆ nomen nunc per AE, nunc per E, ſcribatur; *Saxonicum* enim BEDAN, *precari, orare*, unde ductum eſt nomen, quandoque per AE, quandoque per E effertur. adeo ut BEDA ſeu BAEDAS ſit *Orator*. † Horum nihil hodie penes eccleſiam *Wigorn.* remanet, niſi forte iſtæ terræ quæ inter *Lawernam* & *Temedam* deſcribuntur. ‡ Videat lector inclinatæ *Latinitatis* ſolœciſmos.

libertatem omnipotenſ deuſ dieſ ſuaſ et uita hic et in futuro augeat. corroborat. et benedicat. minuentem utique. uel frangentem hanc in magno ſeu in modico eiuſ diſtrite examen eiuſ niſi ante cum ſatiſfactione emendauerit.

✠ Coenƿulf rex Merc.	✠ aelfþryþ regina.	✠ ... ilheard ab.	✠ ƿulfred dux.
✠ Uulfrið arc. epi.	✠ ƿigberht epi.	✠ ... mund ab.	✠ eadferð dux.
✠ hereƿine epi.	✠ aeðelulf epi.	✠ .... red ab.	✠ ƿulfred dux.
✠ ƿaeðhun epi.	✠ tidferð epi.	✠ ..... nt ab.	✠ alhheard dux.
✠ deneberht epi.	✠ ſibba epi.	✠ .... peot prſ.	✠ heardberht dux.
✠ Uulfheard epi.	✠ beornmod epi.	✠ eadberht dux.	✠ beornoð dux.
✠ eadulf epi.	✠ aeðelnoð epi.	✠ ƿigheard dux.	✠ dynne dux.

✠ mucel dux. ✠ ſigred dux.

Titulus in Dorſo: libertaſ aet ƿigerna caeſter. caeddeſ laehge.
Kenulf rex.

Carta Werfrithi *Epi. A.* 892.

Anno ab incarnatione redemptoriſ nri ihu xpi dcccxcii Indictione xi. Ego uuerfrith gra di p diſtinante epiſcopuſ terram trium manentium ubi auſtraliſ heſfeld dicitur ab illa familia quae ſita eſt in Ƿeogornaceaſtre humili pce deprecatuſ ſui. Tunc omneſ fratreſ de illa congregatione ſeneſ et iuueneſ uoluntariam licentiam et firmam traditionem unanimiter mihi concedebant. b...... ut poſt obitum meum liberam poteſtatem habeam trib; haeredib; quib;cunq; uoluerim donandi tradendiq; cu antiquiſ terminib; in ſiluiſ in campiſ in paſcuiſ et in omnib; utilitatib; quae ad illam terram in antiquiſ dieb; pertinebant. Et etiam unum pratum ad menſuram fere xii ſegetum l amplius ubi hreod halh uocitari ſolet ad hanc ſupra dictam terram conſcripſerunt. Et ut haec largitio eo ſtabilior ſine motatione et diſceptatione pſeueret omneſ unanimiter obſecranteſ rogabant ut nulluſ l epiſcopuſ l alicuiuſ perſone ſequentiſ ordiniſ homo hoc in aliquo fedare temptauerit. Sin enim quiſ nram obſecrationem per ſacrilegam audaciam frangendo uiolare praeſumat ſciat ſe rationem redditurum in tremendo examiniſ die niſi priuſ digna ſatiſfactione emendare uoluerit. Hi ſunt uero teſteſ huiuſ donationiſ quorum uocabula in alia parte iſtiuſ cartulae. karaxata conſiſtunt qui ſignaculo ſcae cruciſ hoc donum roborando confirmabant.

✠ Ic ƿerferð biſcop mid minre agenre honda. ⁊ criſteſ rodetacne þiſ geſeteneſſe geƿæſtnigu.

✠ beornferd prb.	✠ oſlac diac.	✠ cynehelm	✠ ƿulfſi ...
✠ berhthun prb.	✠ ecferð diac.	✠ .... ſ	✠ cynelaf.
✠ ƿerferð prb.	✠ berhthelm.	✠	✠ ƿulflaf.
✠ eadmund prb.	✠ ƿigheard.	✠ ƿulfhun.	✠ ƿulfric.
✠ tidbald prb.	✠	✠ ðeornf...	✠ oenferð.
✠ eadƿulf prb.	✠	✠ eardƿulf.	

✠ Ec ſe heorod mid criſteſ rode tacne .... ine geſeſtnode ... mm... erfeƿeardum ƿere á elc þara monna unbeſecen onþem ... undum ƿere de ... me ge freotan to ðem dege ðe me unnende geſelde.

Titulus in dorſo: Suð heð felder boc: Ælfred rex.

Carta Wilfrith *Epiſ. A.* 922.

Diſponente regi regum cuncta coeli ſerena nec non quae ſub coeli culmine apud homines notantur miro ordine gubernante cuiuſ incarnationiſ humanae anno dcccccxxii indictione x haec donatio quae in iſta cartula Saxoniciſ ſermonibuſ apparet confirmata ac donata

nata

ꝺaꞇa eꞃaꞇ. In uſſeſ ꝺꞃẏhꞇneſ noman haelenꝺeſ cꞃiſꞇeſ. Ic pilꝼꞃiꝺ biſcop cẏꝺu minum aeꝼ-ꞇeꞃ ꝼẏlᵹenꝺum ꝺaeꞇ ic ſẏlle ſumne ꝺael lonꝺeſ aeꞇ cliꝼꝼoꞃꝺa hiᵹen ꞇo hioꞃa bioꝺe aeꞇ peoᵹeꞃna ceaſꞇꞃe on ece eꞃꝼepeaꞃꝺneſſe miꝺ monnum ꞁ miꝺ allum ꝺaem nẏꞇneſſum ᵹe oꞃ ꝼixnoꝺum ᵹe on meꝺꞃum ꝺe ꝺaeꞃꞇo belẏmpaꝺ on ꝺaeꞇ ᵹeꞃaꝺ ꝥ min ᵹemẏnꝺ ꝼoꞃ ᵹoꝺe miꝺ him ƿẏ ꝼaeſꞇlicꞃ ſio ꞁ hio aelce ᵹeꞃe oꝼ ꝺaem lonꝺe ec be ſumum ꝺaele ᵹemmꝺᵹieꞃ ꝺa ꞇiꝺe mineſ ꝼoꞃƿꞃiꝺeſ miꝺ ꝺaem nẏꞇneſſum ꝺe hio on ꝺaem lonꝺe beᵹeꞇen. ꞁ nu pe halᵹiaꝺ ꝺuꞃh ᵹoꝺeſ milꝺhioꞃꞇneſſe alle uꞃe aeꝼꞇeꞃꝼẏlᵹenꝺ ᵹoꝺcunꝺꞃa haꝺa ꞁ peoꞃlꝺcunꝺꞃa ꝥ ƿioſ uꞃe ſẏlene ſꞇaƿulꝼ ſeſꞇlice ꝺuꞃh punian moꞇe ꞁ ᵹiꝼ aenᵹeſ haꝺeſ mon ſio uꞃe aeꝼꞇeꞃꝼẏlᵹenꝺꞃa ſpa pemne piꞃcaꝺ ꝥ ꝺaeſ uꞃe ſẏlene oꝺ aenᵹum piſum ᵹepemmin oꝺꝺe ᵹepa-nian pille piꞇe he hine ꞃihꞇ aᵹelꝺenꝺne beꝼoꞃan ᵹoꝺe on ꝺaem ꝼoꞃhꞇiᵹenꝺlican ꝺomeſ ꝺaeᵹe bu-ꞇan he hiꞇ aeꞃ ᵹoꝺe ꞁ monnum pẏꞃƿlice ᵹebeꞇe. ƿiſſeſ lonꝺeſ ſionꝺ ꞇpa hiꝺa binnan ƿiſſum ᵹe-maeꞃum aeꞃiſꞇ uꞃ oꝼ ſꞇuꞃe ſuꝺ onlonᵹ ꝺiceſ on ꝺone heꞃpaꝺ on lonᵹ heꞃpaƿeſ ꞇo peſꞇ ꞇun-ninᵹa ᵹemaeꞃe ſpa on lonᵹ ᵹemaeꞃeſ noꞃƿ ꝥ in aꝼene uꞃ onlonᵹ aꝼene eꝼꞇ on ſꞇuꞃe in ea ꝺic.

Cartula hiſtorica de Uulſtano *epiſcopo.*

LArgiflua dī omnipotentiſ gra̅ præordinante. & beata ſemperque uirgine maria ut faſ eſt credere ſuffragante; adiuncta ſimul beati oſuualdi interceſſione ALDREDUS archi epc̄ uenerabile̅ uirū WULFSTAN̄ nondū ad epiſcopatus apice̅ electū edituū conſtituit uuigornen-ſiſ eccleſiæ. Uidit enī in illo caſtitate̅ uigere. aliaſq; diuerſaſ uirtuteſ in eo manſione̅ ha-bere. Illū laude digniſ moribus præditū fore. nec ſua̅ uita̅ ceterorū ducere more: Munda-na̅ omnino pompa̅ deſpicere & celeſte̅ duntaxat inhianter concupiſcere. Unde n̄ ſolū ab ipſo aldredo archi epō. uerū etia̅ ab omnibus regib; uidelic& ducib; & principib; honorabatur & ſummo affectu diligebatur. Digniſ eū quique attollebant honorib; & ob religioniſ cultū diligebant præ omnib; quoſ ipſe mutua caritate ut erat colūbinæ ſimplicitatiſ in xpī com-plectebatur uiſceribus: *De die uero in die̅ ad meliora proficienſ. diq; adiutorio uirtuteſ uir-tutib; addenſ prioratū uuigornenſiſ ecclæ* diſpenſatione diuina coactuſ eſt ſuſcipere. Qđ ta-men potiuſ cauſa obedientie qua̅ adipiſcendæ ſuſcepit glæ. Uenerabilis interea comitiſſa God-giua fama bonitatiſ eiuſ audita, totiſ illū cepit diligere uiſcerib; & in diuerſiſ huiuſ ſecli ſub uenire neceſſitatib; cuiuſ ſiquide̅ precib; comeſ Leoꝼꞃicuſ coniunx uidelicet ſuuſ duaſ ter-raſ Blacauuella & Uulfordilea uocataſ illi donauit quaſ antea dani ceteriq; dī aduerſarii ui ab-ſtulerant & ab ipſa uuigornenſi eccla penituſ alienauerant. Alteram quoq; terram quam in-cole illiuſ inkacumb nuncupant filiuſ præfati comitiſ ælꝼᵹaruſ nomine a quibuſda̅ optinuit & pro ſuæ remedio animæ predicti uiri dī iuri tradidit. Cernenſ aute̅ uenerānduſ archi epſ ALDREDꝰ hunc ſeruū dī boniſ operib; inſudare nichil de terrenis curare, ſolum modo cele-ſtib; inhiare, in epiſcopatū uuigornenſiſ ecclæ decreuit eum ſulleuare. Qđ ſicut diſpoſuit men-te lic& multū reniteretur ille n̄ multo poſt impleuit opere. Suſcepto itaq; tanti ho-noriſ culmine. qualiter illud dō ſe protegente tenuerit. qua̅ ſciſ̄ operib; decoraverit. nulluſ edicere poterit. Manſit aute̅ in epiſcopatu XXXII anniſ menſib; IIII & III ſeptimaniſ. Prio-ratū uero uuigornenſis ecclæ ſuſcepit pro ipſo frater illius ælfſtanꝰ nomine qui terraſ treſ lenc uidelicet & dunhāſtede & peceſlea ſua adqſiuit ſtrenuitate. Ipſe etia̅ ſeruuſ dī Wlſtanꝰ in hac quâ manemuſ heremo adhuc manenſ omnib; omnia fiebat ut omneſ xpō lucrari poſſet.

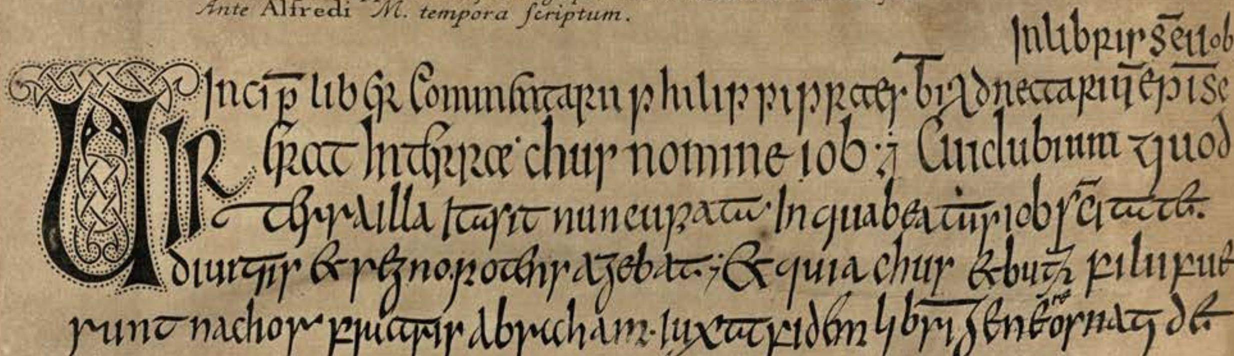
 ideoq;

ideoq; quicunq; nomen eiuſ uel facta audiebat illū ſummopere diligebat. A Wilelmo quoq; rege ceteriſ ampliuſ amabatur. ceteriſ amplius maioriſ & minoriſ glæ uiriſ pro uitæ ſuæ merito honorabatur. Cui poſcenti dedit terram duorū caſſatorū quæ cullacliſ dicitur & alteram xv caſſatorū quæ ælfeſtun nominatur. Haſ inſuper terraſ myttun ſcilicet & eaſtun & duaſ Linderycgeaſ & penhyll & grimanleah ſibi reddidit quæ ille omnia Thomæ uenerabili priori, qui prioratū poſt ælfſtanū optinuit, commiſit. Molendinū quoq; apud norþƿican & iiii partē terræ ad uſuſ fratrū donauit. & monaſteriū qđ in uueſtbyrig ſitū eſt ejuſdē prioriſ Thomæ cuſtodie mancipauit. qđ uidelicet monaſteriū beat9 oſuualduſ priuſ exſtruxit. monachiſ ſtabiliuit & terriſ hominibuſq; illas excolentibuſ ditauit. Uerū poſt mortē illius ſic a peruerſiſ diaboli filiuſ ſcilic& a piratiſ uaſtatū eſt ut n̄ remaneret in eo niſi unuſ ſolummodo presbiter qui diuinæ ſeruitutiſ officiū raro expleuit. At recordandæ memoriæ uulſtan9 poſt ſuſceptū epiſcopat9 honorē illud reædificauit terriſ hominib; & ueſtimentiſ ad dī ſeruitiū pertinentib; nobilitauit. ibidemq; ſecundū loci poſitionē monachoſ coadunauit & monaſteriu cū omnib; quæ ibi erant ecclæ uuigornenſi ſubiugauit.

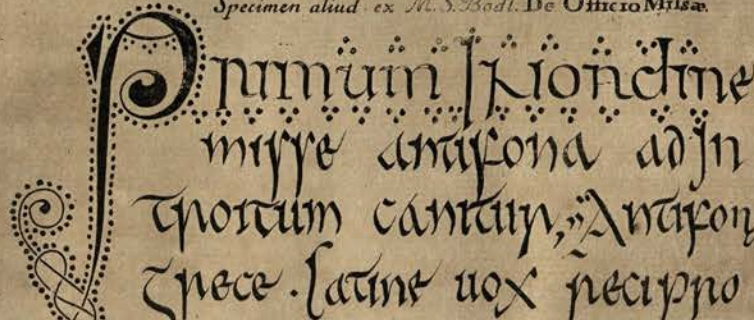
Titulus in dorſo: be pulſtane biſcope. Ðu pulſtane b. manige land...... Willelm ſenior.

Jam ut omnia ea poſſim in omni genere ſuggerere, quæ *Philo-Saxoni* uſui eſſe poſſunt, duo jam alia ex manuſcriptis antiquæ ſatis ſcripturæ ſpecimina hoc in loco ſubjungere mihi viſum eſt:

Specimen e libro Philippi Presbyteri *ſuper* Iob. *M.S. Bodl. NE. E. 7. 8.* *Ante* Alfredi *M. tempora ſcriptum.*

Specimen aliud ex M.S. Bodl. De Officio Miſsæ.

Primum in ordine misse antifona ad introitum cantur. Antifon grece. latine uox reciproca

Tranſcri: M Burg. ſculp. Univ. Oxon.

XXIX. Supra etiam in R. XXVI. Chartas haud paucas Eccleſiæ *Wellenſis* ex archivorum tenebris in lucem protulimus, quibus RR. *Eadwardus Conf. Haroldus, Wilhelmus Baſtardus*, & *Edgitha Eadwardi* conjunx, terras & privilegia *Giſoni* epiſcopo *Wellenſi* dedere. Certe tot tantarumque donationum dignitas, ut aliquid de tanto præſule dicatur, flagitat, in quem tot principes, maximi eum facientes, beneficia ſucceſſive contulerunt. Breviter igitur, *Lotharingus* fuit ille *Giſo*, *Wellenſis* eccleſiæ xv epiſcopus, de territorio *Hasbanienſi*. Capellanus erat *Eadwardi* confeſſoris,

feſſoris, *qui ipſum* (ut verbis *chartæ utar) *Romæ cum commendatitiis literis directum ordinatione Nicolai papæ functum recepit.* In *Saxonicis Giſo* & *Giſa* & *Giſe* quandoque nominatur. An. Dom. MLXX. *Lanfrancum* conſecravit. An. MLXXV ſynodo *Londinenſi* interfuit. An. MLXXXVIII obiit. Conſecratus autem eſt epiſcopus, Anno MLXI. XV die *Aprilis*, vel XVII Kal. *Maii*, nempe die paſchæ, à *Nicolao* papa ſui nominis ſecundo; à quo, eodem in die, privilegium impetravit, quod æri inciſum hic exhibeo, quum quod non extat in *Bullario Romano*, tum quod antiquum, pulcherrimum, & nobiliſſimum ſcripturæ *Italicæ* exemplar ſit, in quo cernere eſt literas, quibus in uſu apud *Anglo-Saxones* eſſe incipientibus, vetus manus *Saxonica* in manum *Gallicanam*, ut eam vocat *Ingulphus*, i. e. in manum *Gallo-Italicam* converſa eſt. Literæ eæ ſunt. a. a. e. e. f. k. Q. q. r. z. ſ. idem ſ vittatum vel capiſtratum, quod cernitur in libro *Wigornienſi* & aliis. S. t. ſt. V. cum abbreviationibus finalibus ꝰ. ꝝ. quæ *us*, & *rum* denotant.

Caput Vigesimumtertium.

De Poetica Anglo-Saxonum.

I. Poetica *Anglo-Saxonum* conſideranda eſt, vel reſpectu *ſermonis*, in quo poemata ſcribuntur; vel reſpectu *metri*, cujus tota ratio verſatur circa pedes vel quantitatem & menſuram ſyllabarum, quæ poemata à proſâ ſcriptis diſtinguit; vel tertio reſpectu *rythmi*, qui conſiſtit in ſyſtemate ſeu collectione pedum, quorum tempora aliquam ad ſe invicem habent rationem ſeu aptam proportionem, ex diverſorum temporum vel motuum concinna & convenienti menſura compoſitam; vel denique reſpectu *eorum quæ carminibus accidunt*, præſertim vero iſtorum, quæ poeticè ab *Anglo-Saxonibus* ſcripta tam ſpinoſa & intellectu difficilia reddunt.

II. Quoad ſermonem autem in quo poemata *Anglo-Saxonum*, ſaltem ea quæ extant, ſcribuntur, vel eſt purior ille *Saxonicus*, vel *Dano-Saxonica* dialectus, de quâ fuſe ſatis egimus ſuprà, in cap. XX, & XXI. Poemata, quæ in *Saxonico* puriori contexuntur, poemata *Saxonica*, quæ autem in *Dano-Saxonicâ* dialecto panguntur carmina, *Dano-Saxonica* vocanda cenſemus.

III. Poemata *Saxonica*, perinde ac ea, quæ purius in proſa oratione ſcribuntur, ab exoticis plerumque vocibus immunia ſunt, ut & à barbariſmis illis, qui in *Dano-Saxonicis* interdum vel ſyntaxin ipſam depravant vel depravare videntur. Imo non ſolum ab exoticis plerumque vocibus immunia ſunt, ſed ab iis vocibus quæ à ſoluta oratione alienæ ſunt, ſi excipias quæ *Dano-Saxonicis* & *Saxonicis* poetis communes ſunt, imo quæ iis cum *Francica* evangeliorum harmonia metrice ſcriptâ omnino, & *cum Cimbricis etiam poematis magna ex parte communes* ſunt, quas ergo *jure poeticas nuncupandas judicamus.* Hujuſmodi ſunt, quæ ſequuntur: *metod, rodor, fold, mold, hæle, hæleð, gumrinc, firas,* beadu, þrage, sund, sunð, meca, beorn, ussih vel ussich, usser, heaðo, lixan, dogor, sigor, brego, werod, vel weorod, egor, hadre, vel hadro, rinc, sefa, ferhþe, feorh, torht, hild, tir, lago, mago, frea, eafora, liþ, liþa, balo, eorþre, list, godweb, hrusa. Quibus addas ex his compoſitas: ut beadu-rinc, mago-rinc, gum-rinc, &c. & voces certam quandam *conditionem*, ſtatum vel ordinem hominum propriè ſignificantes, metonymicè tranſlatas ad *hominem* in genere ſignificandum: ut, eorle, beorn, leod, bearn, gefere, eld, þegn, scealc; ut in cap. XXI. obſervatur.

IV. Poematum *Anglo-Saxonicorum* codicem nobis dedit cl. vir juvandis bonis literis natus *Chriſtoph. Rawlinſon* in metrorum *Boethianorum* verſionibus Poeticis è codice *Cottoniano* deſcriptis: horum nonnulla pura adeo ſunt, ut in iis non invenias vel unum à ſoluta oratione abhorrens vocabulum; ut in iſto, quod ſequitur: *Verſionum Cottonianarum* paginâ CLIII.

Æala on hu grimmum
And hu grundleasum.
Seaðe swinceð.
Ðæt sweorcende mod.
Ðonne hit ða strongan.
Stormas beatað.
Weoruld bisgunga.
Ðonne hit winnende.
His agen leoht.
An forlæteð.
And mid uua.
Forgit ðone.
Ecan gefean.
Ðring þon ða ðiostro.
Ðisse worulde.
Sorgum geswenced,
Swa is ðissum nu.
Mode gelumpen.
Nat hit mare ne wat.
For Gode godes.
Buton gnornunge.
Fremdre worulde.
Him is frofre ðearf.

* Conſulere poteſt lector apographon illius chartæ in *G. Dugdalii* Monaſtico *Anglicano* p. 188.

Nicolaus episcopus servus servorum dei. Karissimo in Christo dilecto confratri et coepiscopo Cepo sco ecclesie Villensi eiusque successoribus ibidem canonice promovendis in perpetuum. Pontificii iuris est omnib(us)

ecclesiasticis utilitatib(us) providere et iustis desideriis de peticionib(us) prompto animo favere. Unde quia pro ministerii humilitatis nostrae episcopale consecratione adeptus in ipsa basilica patriarchii nostri petisti a nobis karissime confrater: ut per nostri privilegii paginam tue ecclesie

et tibi tuisque successoribus perpetualiter confirmaremus omnia quae praefate ecclesiae iuste et legaliter competunt suggestioni tue gratanter annuentes per huius nostrae constitutionis decretum et apostolice sedis liberale edictum ratificamus et confirmamus tibi sicut supra legitur tuisque successoribus

ibidem canonice promovendis in perpetuum; Quicquid prenominata ecclesie episcopio pertinet tamque in presentiarum possidet quamque in futurum quecumque in divinis et humanis legibus cognito adquirere potuerit scilicet et ipsum episcopatum cum omnibus rebus et possessionibus suis pertinentiis

mobilibus et inmobilibus. seseque moventibus. Castris. Casis. Villis. territoriis. Aecclesiis cum primitiis et decimationibus et cum omnibus que ei pia devotio fidelium sacris contulerit oblationibus tam pro salute vivorum quamque etiam mortuorum statuentes per huius nostrae apostolice sedis

Cui deo auctore presidemus auctoritate et nostri edicti inviolabile constitutione. ut nullus rex. dux. marchio. Comes. vicecomes. aut alia magna parvaque cuiuscumque dignitatis vel ordinis persona. contra hoc nostrum privilegium presumat iam dictum episcopium. aut [...]te

karissime confrater tuosque successores in perpetuum de bonis suis disvestire. aut inquietare. aut aliquid ibi contra sacros canones constituere ordinare. vel hanc tui episcopatus confirmationem in aliquo ledere vel minuere aut restaurare. Siquis igitur quod non opt[...]

Contra hoc nostrum privilegium venire temptaverit. et sic a nostra apostolica auctoritate perceptum et corroboratum est. ante canonicam ammonitionem non adquieverit. sciat se auctoritate apostolica perpetuo anathematis vinculo innodandum nisi forte resipuerit digneque satisfecer[it]

Qui vero pio intuitu observator in omnibus extiterit custodiens huius nostri privilegii constituta ad cultum dei respicientis benedictionem. gratiam a misericordissimo domino deo nostro. beatoque petro principe apostolorum consequatur. et vite aeterne particeps esse mereatur.

CONFIRMA HOC D'S QUOD OPERATUS ES IN NOBIS.

PETRUS | PAULUS

BENE VALETE

Datum Rome. vii. kl MAI. Anno ab incarnatione domini nostri ihesu christi M. LXI. per manus Humberti Sancte ecclesie Silve Candide episcopi et apostolice Sedis bibliothecarii. Anno iii. pontificatus domni PAPE NICHOLAI Secundi. Indictione xiiii.

Ad Paginam 177.

M Burghers sculpt. Univ. Oxon.

Sic in longiſſimo illo carmine, quod incipit in dextra columna, p. 173. multi verſus continui occurrunt, in quibus haud invenire eſt vel unicum verbum ſolutè ſcribentibus inuſitatum: ut,

Swa deþ monnes saul.
Hweole ʒelicost.
Hwærfeð ymbe hy selfe.
Oft smeaʒende.
Ymb ðas eorþlican.
Drihtnes ʒesceafta.
Daʒum ⁊ nihtum.
Hwilum hi selfe.
Secende smeað.
Hwilum eft smeað.
Ymbe ðone ecan God.
Sceppend hire.
Scriþende færð.
Hweole ʒelicost.
Hwærfð ymb hi selfe
Ðonne hio ymb.
Hire scyppend.
Mid ʒesceaft smeað.
Hio bið upahæfen.
Ofer hi selfe.
Ac hio biþ eallunʒa.
An hire selfre.
Ðonne hio.
Ymb hi selfe.
Secende smeað.
Hio biþ swiðe feor.
Hire selfre beneoþan.
Ðonne hio ðæs lænan.
Lufaþ ⁊ wundraþ.
Eorþlicu ðinʒ. &c.

Sic in carmine iſto ſatis longo, quod in pag. 191. incipit ab his verbis, hwy ʒe æfre scylen. duæ tantum leguntur proſæ orationi extraneæ voces, listas & wrinca. In illo quod ſequitur in ſiniſtra columna, pag. 192. duæ itidem tantum occurrunt, hæleþ & torht. Quod incipit in ſummæ paginæ columna dextra, pag. 194. quatuor poeticas tantum dat, hæleþ, torht, hrusa, metod. In carmine, homerus wæs east. pag. 197. nullas niſi ſolutæ orationis voces & pure *Saxonicas* invenies, ut & in ultimo carmine, hwæt ðu meaht onʒitan, nullas prorſus præter hrusa & metod. Hujuſmodi eſt elegans illud carmen in bibl. *Cott. Vitellius*, D. 20. & mendoſe impreſſum in *Simeonis Dunelmenſis* hiſtoria de Sancto *Cuthberto.* apud hiſt. *Anglican.* X ſcriptores, p. 76. & ibid. ad finem gloſſarii *Somneri* correctius, cum ejus verſione, de ſitu *Dunelmi* & ſanctorum reliquiis, quæ ibidem habentur, compoſitum. Quod cum verſione, & notis reverendi viri *G. Nicolſoni* Archidiaconi *Carleolenſis*, multis nominibus mihi colendi, hic plane quaſi pulpamentum appono:

Is ðeos burch breome.
Geond breoten rice.
Steopa ʒestaðolad.
Stanas ymb utan.
Wundrum ʒewæxen.
Weor ymb eornað.
Ean yðum stronʒ.
And ðerinne wunað.
Fisca feola kinn.
On floda ʒemonʒ.
And ðere ʒewexen.
Wuda festern mycel.
Wuniað in ðem ricum.
Wilda deor moniʒe.
* In deopa dalum.
Deora unʒerim.
Is in ðere byri.
Eac bearnum ʒecyðed.
De arfesta eadiʒ Cuðbercht.
And ðes clæne cyninʒes heofud.
Osualdes Enʒla leo.
And Aidan biscop.
Æðbercht. ⁊ † Æðfrið.
Æðele ʒeferes.
Is ðerinne mid heom.
Æðelwold biscop.

Eſt illa urbs inſignis,
Ultra Britannorum *regnum,*
Situ acclivis,
Rupibus cincta,
Miris abundans.
Were *circumfluit,*
Rivus fluctibus potens.
Atque huic inſunt
Piſcium varia genera
Inter fluctus degentium.
Ibique creſcit
Sylvarum ſaltus ingens.
Sinus poſſident
Terræ quam plurimæ.
In vallibus profundis,
Damarum turba innumera.
Eſt in hac Urbe etiam
Hominibus bene notus
Venerabilis S. Cuthbertus;
Eſt & caſti regis caput
Oſwaldi, Anglorum leonis;
Et Aidanus Epiſcopus;
Ædberchtus & Ædfridus,
Nobiles ſocii.
Eſt ibidem cum his
Æthelwold epiſcopus;

* In deope dalum. *Somnerus* una voce deepdale tranſtulit; quo nomine totam antiquitus regionem quandam *Britannicam* vocatam notat *Camdenus* in *Dobunis.* Horum nomen factum credit à *Britannico* DUFFEN, quod maxima ex parte *loca jacentia* & *depreſſa ſub collibus* inſidebant; unde in univerſos nomen tranſiit; & ab ejuſmodi ſanè ſitu *Bathieia* in *Troade*, *Catabathmos* in *Africa*, *Deepdale* in *Britannia*, nomina acceperunt. Quoniam verò *ſaltus de Deepdale* longius à *Dunelmo* diſtet, in partibus ſcilicet agri *Eboracenſis* occiduis (vulgò **Weſt-riding**) poſitus, ego voces deope dalum appellativè potius legendas puto. † *Ædfridus* epiſcopus *Lindisfarnenſis*; *Godwino*, *Egbertus*; aliis *Egfridus.* Huic *Beda* vitam *S. Cuthberti* inſcripſit. *Camdenus* noſter (Reliquiarum paginâ 22) evangelia *Saxonica* Gloſſata ſe vidiſſe meminit apud *R. Bowyer*, ab hoc epiſcopo conſcripta, & ſecundum canonem *Euſebianum* diviſa.

And

And breoma bocera Beda.
And * Boisil abbet.
Ðe clæne Cuðberchte.
† On giceðe lerde lustum.
And he his lara ƿel genom.
Eardiað æt ðem eadige.
In inðem mynstre.
Unarimeda reliquia.
Ðær monige ƿundrum geƿurðað.
Ðe ƿrita seggeð.
Mid ðene drihtnes ƿerdomes bideð.

Et celebris ſcriptor Beda;
Boiſiluſque abbas,
Qui caſtum Cuthbertum
Juvenem docuit gratanter;
Hicque facile fit eruditus.
Repoſitæ cum his ſanctis,
In interiori monaſterio,
Innumeræ reliquiæ;
Quæ plurima edunt miracula,
Quæ hiſtorici tantiſper memorabunt,
Dum Domini judicium veridicum expectant.

Sic omnes hymni, qui habentur in ** Capitulo xxv, fol. 41, *Codicis* MS *Wigornienſis*, qui extat inter *Codd. Junianos*, bibl. *Bodl.* pure *Anglo-Saxonici* ſunt, ut paraphraſis hæc rythmica doxologiæ ad *Triunum* deum confitendum recitari ſolitæ, quam ſpeciminis nomine infra exhibeo, vel in poëticis nondum verſato oſtendit.

GLORIA PATRI.

Sy ðe ƿuldor ⁊ lof.
Ƿide geopenod.
Geond ealle ðeoda.
Ðanc ⁊ ƿilla mægen ⁊ mildse.
And ealles modes lufu soþ-fæstra sib.
And þines sylfes dom.
Ƿorulde geƿlitegod.
Sƿa ðu ƿealdan miht.
Eall eorþan mægen ⁊ uplyfte.
Ƿind ⁊ ƿolcna.
Ƿealdest eall on riht.

PATRI ET FILIO ET SPIRITUI SANCTO.

Ðu eart frofra fæder.
And feorh hyrde.
Lifes latteoƿ.
Leohtes ƿealdend.
Asyndrod fram synnum.
Sƿa ðin sunu ƿære.
Ðurh clæne gecynd cyning ofer ealle.
Beald gebletsod.
Boca lareoƿ.
Heah hige frofre ⁊ halig gast.

SICUT ERAT IN PRINCIPIO.

Sƿa ƿæs on fruman.
Frea man-cynnes.
Ealre ƿorulde ƿlite.
And frofre clæne ⁊ cræftig.
Ðu ge-cyddest þ.
Ða ðu ece god ana geƿorhtest.
Ðurh halige miht.
Heofonas ⁊ eorðan.
Eardes ⁊ uplyft.
And ealle ðing ðu settest on foldan.
Sƿyþe feala cynna.
And to-syndrodest hig.
Siððon on mænego.
Ðu geƿorhtest ece god.
Ealle gesceafta.
On six dagum.
And on ðone seofoðan ðu gerestest.
Ða ƿæs geforðad ðin fægere ƿeorc.
And ðu sunnan dæg.
Sylf halgodest.
And gemærsodest hine manegum to helpe.
Ðone heahan dæg.
Healdað ⁊ freoðiaþ.
Ealle þa ðe cunnon cristene ðeaƿas.
Halige heort lufan.
And þæs hehstan gebod.
On drihtnes naman.
Se dæg is geƿurðod.

ET NUNC ET SEMPER.

And nu ⁊ symble.
Ðine soðan ƿeorc.
And ðin mycele miht.
Manegum sƿytelað.
Sƿa ðine cræftas heo.
Cyðaþ ƿide.
Ofer ealle ƿorulde ece standeþ.
Godes hand geƿeorc.
Gloƿeþ sƿa ðu hete.
Ealle þe heriaþ.
Halige dreamas.
Clænre stefne ⁊ cristene bec.
Eall middan eard.
And ƿe men cƿeðaþ.
On grunde her.

---

* *Boiſilus.* Non fuit is abbas ſed præpoſitus (*Sax.* prafast ⁊ reogolƿeard) monaſterii de **Mailros**. Videſis vitæ *S. Cuthberti* à Ven. *Bedâ* ſcriptæ caput 6, & 8. Et ejuſdem hiſt. eccleſ. lib. IV, cap. 27. Fuit etiam & *S. Cuthbertus* ipſe præpoſitus ejuſdem eccleſiæ. to prafoste geset, Homil. MS. in natale *S. Cuthb.* in bibl. *Bodl.* *Boiſilum* autem abbatem poſt *Eatam*, *Cuthbertum* ibidem *Boiſili* (in eodem præſulatu) ſucceſſorem ſtatuit Auctor Tractatus **Rites** &c. **of Durham.** pag. 106. Corpus & Veſtimenta *S. Boiſili. Sim. Dunelm.* in continuat. hiſt. col. 68. obiit, A. D. 664. *Fl. Wigorn.* † On giceðe. Rectiùs forte *Cl. Somnerus*, on geogoþe, *in juventute.* ** Inſcribitur hoc cap. be officiis diurnalium nocturnalium orarum.

Gode lof and ðanc.
And ðin agen dom.

Et In Secula Seculorum.

And on ƿoruld aƿoruld ƿunaþ.
And rixað cyning innan ƿuldre.
And his ða gecorenan.
Heah ðrynnesse haliges gastes.
Ƿlitige englas.
And ƿuldor-gyfe.
Soðe sibbe.
Saƿla ðancung.
Modes miltse.
Ðær is seo mæste lufu.
Halig domas heofonas syndon.
Ðurh ðine ecan æghƿær fulle.
Sƿa syndon ðine mihta ofer middan geard.
Sƿutele ⁊ gesyne ꝥ þu hy sylf ƿorhtest.

Nihil in his *Dano-Saxonicæ* barbariei, nihil labefactatæ ſyntaxeos, nihil abhorrentium vocum à communi uſu ſolute ſcribentium, præter unam breome ɫ breoma in priore, & foldan in poſteriore exemplo. Cætera vero in utroque tam eſt carmen familiare quam proſa oratio, & æque facile intellectu. Seculi duodecimi manus videtur, in qua ſcriptum ſeu potius deſcriptum eſt de ſitu *Dunelmi* carmen ab aliquo ſuperioris antiquitatis exemplari.

V. Hactenus de poematis *Saxonicis*, à quibus quantum differant *Dano-Saxonica*, quæ boreales poetæ contexuerunt, oſtendi ſupra in capite XXI, atque ampliùs etiam obiter oſtenditur, in iis quæ infra de hac re tradituri ſumus. Verum quamvis magnum eſt inter ea diſcrimen quoad *Sermonem*, in *metro* tamen ambo plane conveniunt, ut ex verſibus utriuſque ſermonis infra diviſim & ſeparatim poſitis, prout in exemplaribus interpunctione diſtinguuntur, lectori, quamvis in poeticis *Anglo-Saxonum* hoſpiti, facile conſtabit. Percipiet enim in exemplis, quæ infra damus, carmina *Anglo-Saxonum*, quum *Saxonica*, tum *Dano-Saxonica* conſiſtere ex verſibus, ſeu potius verſiculis trium, quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo, & quandoque novem ſyllabarum, & qui excedunt, ordine ſane non certo, ſed concinne valde & rythmice conjunctis. maxime autem in iis cernuntur verſiculi tetraſyllabi & pentaſyllabi, quibus pauciorum, pluriumve ſyllabarum verſus, ad placitum, ut mihi videtur, & abſque regula, interſperguntur. Imo in nonnullis carminibus & carminum locis, præſertim aſyndetis, ubi incaleſcens poeta præcipitare videtur orationem, multi tetraſyllabi, & pentaſyllabi continuò leguntur, hic illic raro interpoſitis plurium ſyllabarum verſibus: ut moris plerunque eſt apud metrorum *Boethianorum* tranſlatorem in uerſionibus *Cottonianis*, & non raro apud *Cædmonem*, p. 72. Quemadmodum iſta oſtendunt, quæ disjunctim hic infra ponuntur, more *Pindaricorum*, quibus haud uſque adeo abſimilia ſunt:

Folc ƿæs afæred.
Flod egsa becƿom.
Gastas geomre.
Geofon deaðe hƿeop.
Ƿæron beorh hliðu.
Blode bestemed.
Holm heolfre spaƿ.
Hream ƿæs on yðum.
Ƿæter ƿæpna ful.
Ƿæl-mist astah.
Ƿæron Egypte.
Eft oncyrde.
Flugon forhtigende.
Fær ongeton.
Ƿoldon here bleaðe.
Hamas findan.
Gylp ƿearð gnornra.
Him ongen genaƿ.
Atol yða geƿealc.
Ne ðær ænig becƿom.
Herges to hame.
Ac behindan beleac.
Ƿyrd mid ƿæge.

Sic in Pagina 73.

Egyptum ƿearð.
ðæs dæges ƿeorces.
Deop lean gesceod.
For ðam ðæs heriges.
Ham eft ne com.
Ealles ungrundes.
Ænig to lafe.
Ðætte sið heora.
Secgan moste.
Bodigean æfter burgum.
Bealo spella mæst.
Hord ƿearda hryre.
Hæleða cƿenum.
Ac ða mægen þreatas.
Mere deaþ geſƿealh.
Spel bodan.

Sic quoque in fragmento hiſtoriæ *Judith*. p. 24.

Ða ƿearð snelra ƿerod.
Snude gegearƿod.
Cenra to campe.
Stopon cyne rofe.
Secgas and gesiþas.
Bæron ðufas.
Foron to gefeohte.
Forð on gerihte.
Hæleþ under helmum.
Of ðære haligan byrig.
On þæt dægred sylf dynedan
scyldas.
Hlude hlummon.
Ðæs se hlanca gefeah.
Ƿulf in ƿalde.
And se ƿanna hrefn.
Ƿæl gifre fugel.
Ƿestan begen.
Ðæt him ða ðeod guman.
Ðohton tilian.
Fylle on fægum.
Ac him fleah on last.
Earn ætes georn.
Urig feðera.
Saloƿig pada.
Sang hilde leoþ.
Hyrned nebba.
Stopon heaðo rincas.
Beornas to beadoƿe.
Bordum beþeahte.
Hƿealfum lindum.
Ða ðe hƿile ær.
Elþeodigra edƿit þoledon hæ-
þenra hosp.
Him ꝥ hearde ƿearþ.
Æt þam æsc plegan.
Eallum forgolden.
Assyrium.
Syððan Ebreas.
Under guðfanum.
Gegan hæfdon.
To þam fyrdƿicum.
Hie ða fromlice.
Leton forþ fleogan.
Flana scuras.
Hilde nædran.
Of horn bogan.

VI. Dif-

VI. Porro verſus ſex ſyllabarum frequentiores occurrunt, quam triſſyllabi. Heptaſyllabi etiam & ogdoſyllabi crebriores leguntur quam enneaſyllabi, qui quidem rariores ſunt. At qui enneaſyllabos ſuperant, rariſſime omnium occurrunt in *Anglo-Saxonum* poematis, & forſan mendoſe ſcribuntur ſine punctis metricis, quibus in plures verſus diſtinguendi ſunt, ut longus iſte ſuprà poſitus, elðeodigna edwit þoledon hæþenra hosp.

VII. Difficile etiam eſt ſcire ex quot ſyllabis verſus aliquando conſtat ob diverſas cauſas: primò, quòd neſcimus ſyllabarum quantitatem, ac proinde ignoramus quo in loco duæ breves longæ locum ſupplent: ſecundo, quòd neſcimus quarundam ſive bivocalium, ſive diphthongorum poteſtatem, ut. ea, eo, io, in his & hujuſmodi vocibus, steap, heofod, sweord, hleor, ðeor, breome, hio, sior: tertio, quod non conſtat quomodo voces in e fœminino vel obſcuro terminatæ pronuntiandæ ſunt in carmine: ut brohte, worhte, fæge. quæ metrice forſan nunc ut monoſyllaba, nunc ut diſſyllaba edenda ſunt. ex quibus incertum eſt. e. g. an verſus hleormago þeor, *Cædm.* p. xxxvi, l. 8, tetraſyllabus, vel hexaſyllabus habendus ſit: an, seor fæda fela, p. xxxv, 14. pentaſyllabus ſit vel hexaſyllabus: an, hexafod-sprima p. xix, tetraſyllabus vel pentaſyllabus ſit; denique an, sunu mid sweordes ecge, inter ogdoſyllabos vel heptaſyllabos numerandus ſit. Sic ambigitur, wæstmas brohte, p. xxxv, l. 15, triſſyllabus an tetraſyllabus ſit; & an, steape dune, p. lxi, l. 11, pro tetraſyllabo vel diſſyllabo, quod vix credo, habendus eſt.

VIII. Denique nullæ in hiſce carminibus, etſi lyricorum plane ſpeciem præ ſe ferant, quas ego invenire potui, ſtrophæ, antiſtrophæ vel epodi ſunt, ex certo verſuum numero conſtantes: verum ſi quæ ſint, labor certe plus quam herculeus erit in continuæ ſcripturæ codicibus eas invenire.

Ut autem carmina, quæ majores noſtri, tam *Saxonice* quam *Dano-Saxonice* condidere, in metro conveniant, & quam veræ ſint obſervationes, quas in regulis dedimus, & daturi ſumus, magis eluceſcat, uberioribus exemplis confirmanda omnia cenſemus. Carmina ideo & *Saxonica* & *Dano-Saxonica* adjungam, inter quæ magnum primo intuitu diſcrimen deprehendatur.

Æthelſtanus victor. Cap. in Chronico *Saxonico Gibſoni.* * Anno Domini dcccc.xxx.viii.

Her Æþelstan cyning.
Eorla drihten.
Beorna beah-gyfa.
And his broðor eac Eadmund æþeling.
Ealdor langne tyr.
Geslohgon æt secce.
Sweorda ecgum.
Ymbe brunan-burh.
Bord-weal clufan.
Heowan headolinde.
Hamora lafan.
Afaran Eadweardes.
Swa him geæðele wæs.
Fram cneo-mægum.
Ðæt hie æt campe oft wiþ laþra gehwæne.
Land [1] ealgodon.
Hord ⁊ hamas [2] hettend crungun.
Sceotta leoda.
And scip-flotan.
Fæge feollan.
Feld dynede [3] secgas hwate.
Syððan sunne up on morgen tid.
Mære tuncgol.
Glad ofer grundas.
Godes condel beorht eces Drihtnes.
Oð sio æþele gesceaft.
Sahte setle.
Ðær læg secg mænig.
Garum ageted.
[4] Guma norþerna ofer scyld scoten.
Swilce scittisc eac.
Werig [5] wiges sæd.
West seaxe forþ.
[6] Ondlongne dæg.
Eorod cystum on last legdun.
Laðum ðeodum.
Heowan here-flyman.
Hindan þearle mecum [7] mylen scearpan.
Myrce ne wyrndon.
Heordes hond plegan.
Hæle þa nanum þara þe mid Anlafe.
Ofer [8] æra gebland.
On lides bosme.
Land gesohtun.
Fæge to gefeohte.
Fife legun on ðam camp-stede.
Cyningas geonge.
Sweordum aswefede.
Swilce seofene eac eorlas Anlafes.
Unrim heriges.
Flotan and sceotta.
Ðær geflemed wearð norðmanna [9] bregu.

* In cod. *Cott.* & in *Matth. Weſtmonaſt.* Anno 937. *Hybernenſium* multarumque inſularum rex *Anlaffus* paganus, à *Scotorum* rege *Conſtantino* invitatus, oſtium *Humbri* fluminis cum valida claſſe ingreditur. cui rex *Anglorum Æthelſtanus* & frater ejus *Eadmundus* cum exercitu occurrentes, in loco, qui *Brunenburgh* nuncupatur, à diei principio uſque in veſperam, prœlio protracto, v regulos & vii duces ex adverſariis peremerunt, tantumque ſanguinem ibidem fuderunt, quantum in nullo *Angliæ* prœlio fuſum eatenus audierunt. Reges vero *Anlaffum* & *Conſtantinum* ad naves fugere compellentes, cum glorioſo triumpho ad propria remearunt. [1] In cod. *Cott.* gealgodon. [2] Cod. *Cott.* heted. [3] Cod. *Cott.* secga swate. [4] Cod. *Cott.* guman norþærne. [5] Cod. *Cott.* wiges ræd. [6] Cod. *Cott.* ⁊ langne. [7] Cod. *Cott.* mycel scearpum. [8] Cod. *Cott.* ear gebland. [9] In Codice autem *Cottoniano* legitur brego.

Nýde gebæded to lides stefne litle werede
1 Cread cnearon flot cyning.
Ut gewat on fealene flod.
Feorh generede.
Swilce þær eac se froda mid fleame com.
On his cyððe norð Constantinus.
2 Har hylde 3 rinc.
Hreman ne ðorfte.
4 Mæcan gemanan.
He wæs his mæga sceard.
Freonda gefylled on folcstede.
Beslagen æt secce.
And his sunu forlet on wæl-stole.
Wundum forgrunden.
5 Geonge æt guðe.
Gylpan ne ðorfte.
Beorn blanden-feax.
6 Bilge flehtes eald in widda.
Ne Anlaf ðy ma.
Mid heora 7 here-lafum.
8 Hlehan ne ðorftan.
Ðæt hie beadu weorca beteran wurdon
on camp-stede cumbelgehnades.
Garmittinge.
Gumena gemotes.
Wæpen gewrixles.
Ðæs ðe hie on wæl-felda.
Wið Eadweardes.
Afaran plegodan.
Gewitã him þa norþ men 9 nægled cnearrũ.
Dreorig 10 daraða laf.
On dinnes mere.
Ofer 11 deop wæter.
12 Difelin secan.
13 And heora land æwiscmode.
Swilce ða gebroðer.
14 Begen æt samne.
Cyning and æþeling.
Cyððe sohton.
West-Seaxna land.
Wiges 15 hreamie.
Lætan him behyndan.
16 Hræfn Bryttian salu wipadan.
And ðone sweartan hrefn.
Hyrned nebban.
And ðane hasean padan earn.
Æftan hwit æses brucan.
Grædigne guð-hafoc.
And þ græge deor wulf on wealde.
Ne wearð wæl mare.
On ðis eiglande.
Æfer gyta.
Folces gefylled.
Beforan ðissum.
Sweordes ecgum.
Ðæs ðe us secgað béc.
Ealde uðwitan.
Siððan eastan hider Engle and Seaxe.
Up becomon.
17 Ofer brymum brad.
Brytene sohton.
Wlance wigsmiðas.
Wealles ofer-comon.
Eorlas arhwate.
Eard begeatan:.

Philoſophia Cantans, in Metrorum *Boethianorum* Verſionibus *Cottonianis*. p. 156.

Ða se wisdom eft.
Word hord onleac.
Sang soð cwidas and ðus selfa cwæð:.
Ðonne sio sunne.
Sweotolost scineð.
Hadrost of hefone.
Hraðe bioð aðistrod.
Ealle ofer eorðan.
Oðre steorran.
Forðæm hiora.
Birhtu ne bið.
Auht to gesettane.
Wið ðære sunnan leoht.
Ðonne smolte blæwð.
Suðan and westan.
Wind under wolcnum.
Ðonne weaxeð hraðe.
Feldes blostman fægen ðæt hi moton.
Ac se stearca storm.
Ðonne he strong cymð.
Norþan and eastan.
He genimeð hraðe.
Ðæs rosan wlite.
And eac ða ruman sæ.
Norðerne yst.
Nede gebæded.
Ðæt hio strange.
Geond styreð.
On staðu beateþ.
Eala þ on eorðan.
Auht fæstlices.
Weorces on worulde.
Ne wunað æfre:.

Deus tentans fidem Abrahami. paraphr. Geneſeos, p. 61.

Gewit þu ofestlice.
Abraham feran.
Lastas lecgan.
And ðe læde mid.
Ðin agen bearn.
Ðu scealt Isaac me.
Onsecgan sunu ðinne.
Sylf to tibre.
Siððan ðu gestigest.
Steape dune.
Hrincg þæs hean landes.
De ic þe heonon getæce.

1 Cod. *Cott.* creat cnear on flod feorh generede swilce þær. 2 Cod. *Cott.* hal. 3 Rinc. 4 Mæcga. 5 Cod. *Cott.* geongne. 6 Cod. *Cott.* bill geslihtes eald inwuda. 7 Here leafum. 8 Hlybban. 9 Cod. *Cott.* dægled on garum. 10 Cod. *Cott.* dareða. 11 Cod. *Cott.* deopne. 12 Diflig. 13 Est yra. 14 Bege ætsunne. 15 Hremige. 16 Hwa bryttinga salowig padan ðone. 17 Ofer brade brimu. Has & hujuſmodi lectiones alias exhibet codex *Cottonianus*.

Up

Up ðinum agnum fotum.
Ðær þu scealt.
Ad gegærwan:
Bæl-fyr bearne ðinum.
And blotan sylf.
Sunu mid sweordes ecge.
And þonne sweartan lige.
Leofes lic forbærnan.
And me lac bebeodan:
Ne forsæt he þy siþe.
Ac sona ongann.
Fysan to fore.
Him wæs frea engla.
Word ondryrne.
And his waldend leof.
Ða se eadga.
Abraham sine.
Niht-reste of geaf.
Nalles nergendes.
Hæse wiðhogode.
Ac hine se halga wer.
Gyrde grægan sweorde.
Cyðde ꝥ him.
Gasta weardes egesa.
On breostum wunode:
Ongan þa his esolas bætan.
Gamol ferhþ goldes brytta.
Heht hine geonge twegen.
Men mid siþian.
Mæg wæs his agen þridda.
And he feorþa sylf.
Ða he fus gewat.
From his agenum hofe.
Isaac lædan.
Bearn un-weaxen.
Swa him bebead metod.
efste þa swiþe.
And onette.
Forþ fold wege.
Swa him frea tæhte.
Wegas ofer westen.
Oþ ꝥ wuldor-torht.
Dæges þriddan.
Up ofer deop wæter.
Ord aræmde.

Ða se eadiga wer.
Geseah hlifigan.
Hea dune.
Swa him sægde ær.
Swegles aldor:
Ða Abraham spræc.
To his ombihtum.
Rincas mine.
Restaþ incit her.
On ðissum wicum.
Wit eft cumaþ.
Siððan wit ærende.
Uncer twega.
Gaste cyninge.
Agifen habbat:
Gewat him þa se æþeling.
And his agen sunu.
To þæs gemearces.
Þe him metod tæhte.
Wadan ofer wealdas.
Wuda bær sunu.
Fæder fyr and sweord:
Ðe ðæs fricgean ongann.
Wer wintrum geong.
Wordum Abraham.
Wit her fyr and sweord.
Frea min habbað.
Hwær is ꝥ tiber.
Ðæt ðu torht gode.
To ðam bryne-gielde.
Bringan þencest.
Abraham maðelode.
Hæfde on an gehogod.
Ðæt he gedæde.
Swa hine drihten het.
Him ꝥ soð cyning.
Sylfa findeð.
Moncynnes weard.
Swa him gemet þinceð:
Gestah ða stið hydig.
Steape dune.
Up mid his eaforan.
Swa him se eca bebead:
Ða he on hrofe gestod.
Hean landes.

On þære þe him se stranga to.
Wærfæst metod.
Wordum tæhte.
Ongan ða ad hladan.
Æled weccan.
And gefeterode.
Fet and honda.
Bearne sinum.
And ða on bæl ahof.
Isaac geongne.
And ða ædre gegrap.
Sweord be gehiltum.
Wold his sunu cwellan.
Folmum sinum.
Fyre sencan.
Mæges dreore.
Ða metodes ðegn.
Ufan Engla sum.
Abraham hlude.
Stefne cygde.
He stille gebad.
Ares spræce.
And ðam engle oncwæð:
Him ða ofstum to.
Ufan of roderum.
Wuldor gast godes.
Wordum mælde.
Abraham leofa.
Ne sleah ðin agen bearn.
Ac ðu cwicne abregd.
Cniht of ade.
Eaforan ðinne:
Him án wuldres god.
Mago Ebrea.
Ðu medum scealt.
Ðurh hæs halgan hand.
Heofon cyninges.
Soþum sigor-leanum.
Selfa onfon.
Gin-fæstum gifum.
Ðe wile gasta weard.
Lissum gildan.
Ðæt ðe wæs leofra his.
Sibb and hyldo.
Ðonne ðin sylfes bearn.

Boethius mutatam fortunam plorans. Metr. Boeth. Verſ. Cott. p. 152.

Hwæt ic lioða fela.
Lustlice geo.
Sanc on sælum.
Nu sceal siofigende.
Wope gewæged.
Wreccea giomor.
Singan sarcwidas.
Me ðios siccetung.
Hafaþ agæled.
Ðæs geocsa ꝥ ic.
Ða ged ne mæg.
Gefegean swa fægre.
Ðeah ic fela gio ða.
Sette soþ cwida.

Ðonne ic on sælum wæs:
Oft ic nu miscyrre.
Cuðe spræce.
And ðeah uncuþre.
Ær hwilum fond me.
Ðas woruld sælþa.
Wel hwæs blindne.
On ðis dimme hol.
Dysine forlæddon.
And me ða berypton.
Ræder ⁊ frofre.
For heora untreowum.
Ðe ic him æfre betst.

Truwian sceolde.
Hi me towendon.
Heora bacu bitere.
And heora blisse from.
Forhwam wolde ge.
Weoruld frynd mine.
Secgan oððe singan.
Ðæt ic gesællic mon.
Wære on weorulde.
Ne sint ða word soþ.
Nu ða gesælþe.
Ne magon simle.
Gewunigan:

Nero

Nero, *ſive Fortuna peſſimos ad imperium provehit. Metr. Boeth.* p. 159.

Hƿæt ƿe ealle ƿiton.
Hƿelce æƿleste.
Geneah ge feor.
Neron ƿorhte.
Romana cyning.
Ða his rice ƿæs.
Hehst under heofonum.
To hryne monegum.
Ƿælhreoƿes geƿed.
Ƿæs ful ƿide cuð.
Unriht hæmed.
Arleasta fela.
Man and morðor.
Misdæda ƿorn.
Unrihtƿises inƿid ðoncas.
He het him to gamene.
Gearo forbærnan.
Romana burig.
Sio his rices ƿæs.
Ealles eðelstol :-
He for unsnyttrum.
Ƿolde fandian.
Gif ꝥ fyr meahte.
Lixan sƿa leohte.
And sƿa longe eac.
Readra settan.
Sƿæ he Romane.
Secgan gehyrde.
Ðæt on sume tide.
Troia burg.
Ofer togen hæfde.
Lega leohtost.
Lengest burne.
Hama under heofonum.
Næs ꝥ herlic dæd.
Ðæt hine sƿelces gamenes gil-
pan lyste.
Ða he ne earnade.
Elles ƿuhte.
Buton ðæt he ƿolde.
Ofer ƿer ðeode.
His anes hƿuru.
Anƿald cyðan.
Eac hit gesælde.
Æt sumum cierre.
Ðæt se ilca het.
Ealle acƿellan.
Ða ricostan.
Romana ƿitan.
And ða æþelestan.
Eorl gebyrdum.
Ðe he on ðæm folce.
Geferigen hæfde.
And on uppan.
Agene broðor.
And his modor.
Mid meca ecgum.
Billum of beatan.
He his bryde ofslog.
Self mid sƿeorde.
And he symle ƿæs.
Micle ða bliþra.
On breost cofan.
Ðonne he sƿylces morþres.
Mærst gefremede.
Nalles sorgode.
Hƿæþer siððan á.
mihtig Drihten.
Ametan ƿolde.
Ƿrece be geƿyrhtum.
Ƿoh fremmendum.
Ac he on ferþe fægn.
acnes and reaƿupa.
Ƿælhreoƿ ƿunode.
Ƿiold emne sƿa.
Ðeah ealles ðisses.
Mæran middan geardes.
Sƿa sƿa lyft and lagu.
Land ymb clyppað.
Garsecge embe gyrt.
Gumena rice.
Secge setlu.
Suð east and ƿest.
Oþ ða norþmestan.
Næssan on eorþan.
Eall ðæt ƿerone.
Nede oððe lustum.
Heaþorinca gehƿilc.
Heran sceolde :-
He hæfde him to gamene.
Ðonne he on gylp astag.
Hu he eorð cyningas.
Yrmde ⁊ cƿelmde.
Ƿenst ðu ꝥ se anƿald.
Eaðe ne meahte.
Godes ælmihtiges.
Ðone gelp scaðan.
Rice berædan.
And bereafian.
His anƿaldes.
Ðurh ða ecan meaht.
Oððe him his ƿeles.
Elles getiorian.
Eala gif he ƿolde.
Ðæt he ƿel meahte.
Ðæt unriht him.
Eaðe forbiodan.
Eaƿla ꝥ se hlaford.
Hefig gioc.
Slepte sƿare.
On ða sƿyran.
Sinra ðegena.
Ealra ðara hæleða.
Ðe on his tidum.
Geond ðas lænan ƿorold.
Liban sceoldon.
He on unscyldgum.
Eorla blode,
His sƿeord selede.
Sƿiðe gelome.
Ðær ƿæs sƿiðe sƿeotol.
Ðæt ƿe sædon oft.
Ðæt se anƿald.
Ne deð aƿiht godes.
Gif se ƿel nele.
Ðe his geƿeald hafað :-

Noachus vino ſuperatus, Paraphr. Geneſ. p. 35.

Ða Noe ongan.
Niƿan stefne.
Mid hleo-magum.
Ham staðelian.
And to eorðan him.
Æstes tilian.
Ƿon and ƿorhte.
Ƿingeard sette.
Seoƿ sæda fela.
Sohte georne.
Ða him ƿlite beorhte.
Ƿæstmas brohte.
Geartorhte gife.
Grene folde :-
Ða ꝥ ge eode.
Ðæt se eadega ƿer.
On his ƿicum ƿearð.
Ƿine druncen.
Sƿæf symbel ƿerig.
And him selfa sceaf.
Reaf of lice.
Sƿa geƿyrne ne ƿæs.
Læg ða lim-nacod.
He lyt ongeat.
Ðæt him on his inne.
Sƿa earme gelamp.
Ða him on hreðre.
Heafod sƿima.
On ðær halgan hofe.
Heortan clypte.
Sƿiðe on slæpe.
Sefa nearƿode.
Ðæt he ne mihte.
On gemynd drepen.
Hine handum self.
Mid hrægle ƿryon.
And sceome ðeccan.
Sƿa gesceaƿu ƿæron.
Ƿerum and ƿifum.
Siððan ƿuldres ðegn.
Ussum fæder ⁊ meder.
Fyrene sƿeorde.
On laste beleac.
Lifes eðel.
Ða com ærest.
Cam inridan.
Eafora noes.
Ðær his aldor læg.
Ferhðe forstolen.
Ðær he freondlice.
On his agenum fæder.

Are

Are ne ƿolde.
Gesceafian.
Ne ða sceonde huru.
Heo-magum helan.
Ac he hlihende.
Broþrum sægde.
Hu se beorn hine.
Reste on recede.
Hie ða raðe stopon.
Heora andƿlitan.
In beƿrigenum.
Under loðum listum.
Þæt hie leofum men.
Geoce gefremede.
Gode ƿeron begen.
Sem and Iafeð:·
Ða of slæpe onbrægd.
Sunu Lameches.
And ða sona ongeat.
Þæt him cyne godum.
Cham ne ƿolde.
Ða him ƿæs are ðearf.
Ænige cyðan.
Hyldo and treoƿa.
Þæt þam halgan ƿæs.
Sar on mode.
Ongan þa his selfes bearn.
Ƿordum ƿyrgean.
Cƿæð he ƿesan sceolde.
Hean under heofnum.
Heo-maga ðeoƿ.
Cham on eorðan:·

Boethius Deum laudans. Metr. Boeth. pag. 153.

Æala ðu scippend.
Scirra tungla.
Hefones ⁊ eorðan.
Ðu on heahsetle.
Ecum ricsast.
And ðu ealne hraþe.
Hefon ymb hƿearfest.
And ðurh ðine.
Halige miht.
Tunglu genedest.
Þæt hi ðe to hirað.
Sƿylce seo sunne.
Sƿeartra nihta.
Ðiostro adƿæsceð.
Ðurh þine meht.
Blacum leohte.
Beorhte steorran.
Mona gemetgað.
Ðurh ðinra meahta sped:·
Hƿilum eac ða sunnan.
Sines bereafað.
Beorhtan leohtes.
Ðonne hit gebyrigan mæg.
Þæt sƿa geneahsne.
Nede ƿeorðaþ.
Sƿelce ðone mæran.
Morgensteorran.
Ðe ƿe oðre naman.
Æfensteorra.
Nemnan hirað.
Ðu genedest ðone. [sƿitige.
Þæt he þære sunnan sið be-
Geara gehƿelce.
He gongan sceal.
Beforan ferran.
Hƿæt ðu fæder.
Ƿercest sumur.
Lange dagas.
Sƿiðe hate.
Ðæm ƿinter dagum.
Ƿundrum sceorta.
Tida getiohhast.
Ðu ðæm treoƿum selest suþ-
an and ƿestan.
Ða ær se sƿeartra storm.
Norðan ⁊ eastan.
Benumen hæfde.
Leafa gehƿelces.
Ðurh ðone laþran ƿind.
Eala hƿæt on eorðan.
Ealla gesceafta.
Hyrað ðinre hæse.
Doð on heofonum.
Sƿa some.
Mode and mægne.
Butan men anum.
Se ƿið ðinum ƿillan.
Ƿyrceð oftost.
Ƿella ðu eoa.
And ðu ælmihtiga.
Ealra gesceafta.
Sceppend ⁊ reccend.
Ara ðinum earmum.
Eorðan tudre.
Monna cynne.
Ðurh ðinra mehta sped.
Hƿi ðu ece God.
Æfre ƿolde.
Þæt sio ƿyrd.
On geƿill.
Ƿendan sceolde.
Yflum monnum.
Ealles sƿa sƿiðe.
Hio ful oft.
Dereð unscyldegum.
Sittað yfele men.
Giond eorðricu.
On heah setlum.
Halige ðriccað.
Under heora fotum.
Firum uncuð.
Hƿi sio ƿyrd.
Sƿa ƿo ƿendan sceolde.
Sƿa sint gehydde.
Her on ƿorulde.
Geond burga fela.
Beorhte cræftas.
Unrihtƿise eallum tidum.
Habbað on hosþe.
Ða ðe him sindon.
Rihtes ƿisran.
Rices ƿyrþran.
Bið ꝥ lease lot.
Lange hƿile.
Beƿrigen mid ƿrencum.
Nu on ƿorulde her.
Monnum ne deriað.
Mane aðas.
Gif ðu nu ƿaldend.
Ne ƿilt ƿirde steoran.
Ac on self ƿille.
Sigan lætest.
Ðonne ic ƿat.
Þæt te ƿile.
Ƿoruld men tƿeogan.
Geond foldan sceat.
Buton fea ane.
Eala min Dryhten.
Ðu ðe ealle ofersihst.
Ƿorulde gesceafta.
Ƿlit nu on moncyn.
Mildum eagum.
Nu hi on monegum her.
Ƿorulde yðum.
Ƿynnað and sƿincað.
Earme eorðƿaran.
Ara him nu ða:·

Chron. Sax. A. D. DCCCCLXXV. *Eadgarus R. Merciorum moritur; Eadwardus filius in regno succedit.*

Her geendode.
Eorðan dreamas.
Eadgar Engle cyning.
Ceas him oðer leoht.
Ƿlitig and ƿynsum.
And ðis ƿace forlet.
Lyf ðas læne nemnað.
Leoda bearn.
Men on moldan.
Ðæne monað gehƿær in ðisse eðel tyrf.
Ða ðe ær ƿæran.
On rim cræfte.
Rihte getogene.
Iulius nomað.
Þæt se onga geƿat on ðone eahtateoþan dæg.
Eadgar of life.
Beorna beah.
Gyfa.

And feng his bearn syþþan to cyne-rice.
Cyld unƿeaxen.
Eorla ealdor.
Ðam ƿæs Eadƿeard nama.
And him tyrfæst hæleð.
Tyn nihtum ær.
Of Brytene geƿat.
Biscop se goda.
Ðurh gecynde cræft.
Ðam ƿæs Cyneƿeard nama.
Ða ƿæs on myrce.
On mine gefræge.
Ƿide and ƿel hƿær.
Ƿaldendes lof.
Afylled on foldan.
Feala ƿearð to-drefed.
Gleaƿra godes ðeoƿa.
Ðæt ƿæs gnornung micel.
Ðam ðe on breostum.
Ƿæg byrnende lufan.
Metodes on mode.
Ða ƿæs mærða fruma.
To sƿiðe forseƿen.
Sigora ƿaldend.
Rodera rædend.
Ða man his riht to-bræc.

And ða ƿearð eac adræfed.
Deormod hæleð.
Oslac of earde.
Ofer yða geƿealc.
Ofer ganotes bæð.
Gamol feax hæleð.
Ƿis and ƿord snotor.
Ofer ƿætera geðring.
Ofer hƿæles æðel.
Hama bereafod.
And ða ƿearð ætyƿed.
Uppe on roderum.
Steorra on staðole.
Ðone stið ferhðe.
Hæleð hige gleaƿe.
Hatað ƿide.
Cometa be naman.
Cræftgleaƿe men.
Ƿise soðboran.
Ƿæs geond ƿer ðeode.
Ƿaldendes ƿracu.
Ƿide gefræge hungor ofer hrusan.
Ðæt eft heofona ƿeard gebette brego Engla geaf.
Eft blisse gehƿæm egbuendra ðurh eorþan ƿestm.

IX. Ex iis quæ præcedunt manifeſtum eſt ab exemplis, *Anglo-Saxonum* carmina, quam quæ *Saxonice,* tam quæ *Dano-Saxonicè* conduntur, in metro convenire, & quod verſiculis maximâ ex parte triſyllabis, tetraſyllabis, pentaſyllabis, & hexaſyllabis conſtant, quorum maxime certi & conſpicui ſunt, tetraſyllabi è duobus, & hexaſyllabi è tribus ſpondæis compacti: ut

Verſus ex quatuor ſyllabis conſtantes.		*Verſus ex ſex ſyllabis conſtantes.*	
Anƿald cyðan.	Ƿoh fremmendum.	Ðam ƿæs cyneƿeard nama.	Ða ƿeard eac adræfed.
Æled ƿeccan.	His anƿaldes.	And ðær gnornung micel.	Ða ƿæs mærþa fruma.
Ƿerfæst Metod.	Men on moldan.	Ða man his riht tobræc.	Eadgar Engla cyning.

Quum autem ſpondæos dico, loquor equidem de veris ſpondæis, quæ ſecundum proſodiæ regulas ex duabus longis ſyllabis conſtant. *Nam quamvis Anglo-Saxonum poetæ nonnullas pro*culdubio ſyllabas communes habeant, *non* tamen *ſyllabarum quantitatem ſpernunt, quemadmodum* hodierni noſtri verſificatores, qui ad libitum longas, imo naturâ longas *corripiunt*; & breves, quidni dicam breviſſimas producunt: ut in iſtis, quæ infra ponuntur.

Cowleius.

With the full choice of thine own happineſs.
And loves his own contemporary trees.
When Babylons high walls erected were.
And ſoon hold back fit opportunities.
Unto the mulberry træ fair Thisbe came.
His blood had dropt upon the mullberries.
But when ſhe ſaw the berries changed were.

Ita quidem noſtri, ita etiam exteri, *per totam *Europam* poëtæ, apud quos una carminis lex eſt, certum & definitum ſyllabarum numerum obſervare, nulla tamen obſervata ſyllabarum quantitate. Hoc ſolum jam verſum facit, cujuſcunque vero naturæ & temporis iſtæ ſyllabæ fuerint, id perinde eſſe creditur, modo certum ſyllabarum numerum coacervaverint. Abeſt itaque ab hodiernis carminibus pedum *metricorum* obſervatio, qui ſi ullibi occurrunt, caſu ſane id fit, non arte, aut ſtudio, cum promiſcue licitum ſit cujuſvis menſuræ ſyllabas cuilibet aptare loco, adeo ut de hujus ſeculi verſibus dici poſſit, illos uno tantum pede decurrere. Aſt in *Anglo-Saxonum* poematis, ut par eſt credere, non ita negligitur ſyllabarum quantitas, vel pedum metricorum obſervatio, etſi forſan non tam ſtricte habent temporum & numerorum poeticorum rationem, quam heroici veteres *Græci,* & *Latini* poetæ. Habere tamen me ſuadent haud contemnendæ rationes:

Primò, quod verſus ſuos *pſeudo-rythmis* illis, quos *Rimas* vocant, ſive ſimiliter ſonantibus ra-

ro

to terminant. *Pſeudo-rythmos* voco, quoniam rythmi vocantur, etſi cum eis nihil omnino commune habent, niſi quod rythmi defectum apud aures tinnitu *rimarum*, ſive battologia vulgaris rythmicæ corruptas, locum ſuppleant. Quum igitur hoc ſonorum ὁμοιοτελεύτων *Pſeudo-rythmo* ubivis fere careant uerſus *Anglo-Saxonum*, argumentum haud ſpernendum eſt eos non tantum ex pedibus qui temporibus diſcrepant eſſe factos, ſed ex apta & legitima illa pedum metricorum diſpoſitione, in qua rythmi natura & poteſtas conſiſtit.

Secundò, hoc ut credam facit, in *Anglo-Saxonum*, ſi dicam, *Pindaricis* audax illa & libera vocum, non ſolum à ſimpliciter loquentium, ſed ab ornate dicentium ratione inter oratores maxime aliena tranſpoſitio, qua opus, ut videtur, non foret, niſi lex aliqua metri diverſorum temporum & pedum obſervationem requirens, eam à Poetis poſtularet. Triplicem enim eſſe dictionum in oratione diſpoſitionem omnes docti æque noſcunt; alteram nempe in ſimpliciter loquentium & ſcribentium oratione, alteram in oratione oratoria, & tertiam in poetica vel metrica oratione. Harum prima ad dictionum ordinem naturalem proxime accedit, à quo ſecunda magis, & tertia maxime recedit.

Triplex hæc collocatio vocum plane cernitur, ut in omnium gentium, ſic in *Anglo-Saxonum* ſcriptis, ubi oratores, qui & ſuos numeros habent, à naturali verborum ordine multo remotiores abeunt, quam ſimpliciter vel ſine arte cultuve loquentes & ſcribentes; & poetæ pariter ab ordine, in quo verba collocant oratores tantum recedunt, quantum hi ab illo, quo ſimpliciter ſine omni numero loquentes utuntur. Hoc autem cur facerent *Anglo-Saxonum* poetæ, nulla, ut videtur, alia cauſa aſſignari poteſt, quam quæ, ut idem facerent, *Græcos* & *Latinos* Poetas coegit; nempe metri lex, quæ obligat poetas non tantum ad temporum & pedum obſervationem, ſed ut ea ita diſponant, requirit, ut mutuum habeant partium inter ſe conſenſum, quo concinne moveantur verſus; & motus in affectibus, quos excitare intendit Poeta, convenientes habeant. Hinc oritur, prout ratio jubet credere, in *Anglo-Saxonum* Poematis illa vocum diſpoſitio non ſolum à naturali, verum etiam ab oratorio ordine, tam remota, ut eorum orationem obſcuram, & mentem Poetæ in eis intellectu difficilem efficiant; quod uno atque altero exemplo patebit:

Veri Cædmonis *ſpecimen* Aluredanum. Bed. *H. E.* L. IV. cap. 24.

Nu ƿe ꞅceolon heꞃiᵹean.	Ece dꞃihten oꞃd onꞅtealde.	Ða middanᵹeaꞃd.
Heoꝼon ꞃiceꞅ ƿeaꞃd.	He æꞃeꞅt ꞅcop.	Moncynneꞅ ƿeaꞃd.
Metodeꞅ mihte.	Eoꞃðan beaꞃnum.	Ece dꞃihten æꝼteꞃ teode.
And hiꞅ mod ᵹeðanc.	Heoꝼon to ꞃoꝼe.	Fiꞃum ꝼoldan.
Ƿeoꞃc ƿuldoꞃ ꝼædeꞃ.	Haliᵹ ꞅcippend.	Fꞃea ælmihtiᵹ.
Sƿa he ƿundꞃa ᵹehƿæꞅ.		

In collocationem metricam verborum hujus ſpeciminis à communi ordine quum loquentium, tum ſcribentium tam diverſam, ſic, ubi ea tranſtulerat, *Beda* animadvertit: *Hic eſt ſenſus, non autem ordo verborum, quæ dormiens* [Cædmon vel Ceadmon] *ille canebat.*

Sic in Paraphraſi Geneſeως, p. LXXI. l. 5.

Ðæꞃ eꞅt ꞅe ꞅnottꞃa.	Alhn haliᵹne.	Hæleðum ᵹeꝼꞃæᵹoꞅt.
Sunu Dauideꞅ.	Eoꞃð cyninᵹa.	Mæꞅt and mæꞃoꞅt.
Ƿuldoꞃ-ꝼæꞅt cyninᵹ.	Se ƿiꞅeꞅta.	Ðaꞃa ðe manna beaꞃn.
Ƿitᵹan laꞃum.	On ƿoꞃuld ƿice.	Fiꞃa æꝼteꞃ ꝼoldan.
Getimbꞃede temple ᵹode.	Heahꞅt and haliᵹoꞅt.	Folmum ᵹeƿoꞃhte:.

Ibi poſtea prudentiſſimus ille Davidis filius, glorioſiſſimus Rex, terreſtrium principum ſapientiſſimus, mundano in imperio celſiſſimus, & ſanctiſſimus, hominibuſque celebratiſſimus, Prophetæ monitis Deo conſtruxit palatium ſacrum, maximum eorum & clariſſimum, quæ hominum filii virique per terrarum orbem diſperſi manibus unquam perfecerunt.

E *Paraphraſi quoque alia*, p. LXII. l. 24. *&c.*

Ad ꞅtod on æled.	Ða ꞅe eadeᵹa beƿlat.	Bꞃoðoꞃ Aꞃoneꞅ.
Hæꝼde Abꞃahame.	Rinc oꝼeꞃ exle.	Bꞃembꞃum ꝼæꞅtne.
Metod mon cynneꞅ.	And him ðæꞃ.	Ðone Abꞃaham ᵹenam.
Mæᵹe Lotheꞅ.	Rom ᵹeꞅeah.	And hine on ád ahoꝼ.
Bꞃeoꞅt ᵹebliꞅꞅad.	Unꝼeoꞃ ðanon.	Oꝼeꞅtum miclum.
Ða he him hiꞅ beaꞃn ꝼoꞃᵹeaꝼ.	Ænne ꞅtandan.	Foꞃ hiꞅ aᵹen beaꞃn:.
Iꞅaac cƿicne:.		

Igne autem ſtante ſuper pyram, [*ſtruem ligni,*] *humani generis conditor lætificabat cor Abrahamo, Lotis propinquo,* [*avunculo,*] *reddens ei filium ſuum ſalvum. Tum beatus ille vir, frater Aronis, reſpiciens ſupra humeros, vidit ibi arietem, non procul abinde ſtantem, in vepreto implicatum, atque illum confeſtim levavit in pyram, loco filii ſui.*

E Paraphraſi Geneſeωs, p. XXXIX. l. 11.

Ðu gebletſad ſcealt.	Lif ðe ænig.	Ic hine ƿergðo on.
On mund-byrde.	Eorð-buendra.	Mine ſette.
Minre lyfigan:-	Mid ƿean greteð.	And mod hete. &c.

Tu benedictus vives in præſidio meo. Siquis terræ incolarum te malo afficiat, ego in eum execrationem meam cum furore & diuturno odio effundam.

Unde autem, quæſo, tam præpoſtera vocum in oratione collocatio, ſcilicet adjectivorum à ſuis ſubſtantivis, nominum à verbis quæ regunt, præpoſitionum denique à nominibus quibuſcum conſtruuntur, contra omnem ordinem remotio & avulſio, niſi metri & numerorum harmonicorum causâ. Si vero certus tantum & determinatus ſyllabarum numerus, nulla quantitatis in iis habita ratione, contexendo carmini ſufficeret, ut apud hodiernos Poetas, cur nulla cauſa impellente adeo partes orationis contra ordinem ſolutæ orationis tranſponerent *Anglo-Saxonum* poetæ? cur inquam non ſolum à ſimplici oratione numeris carente, ſed ab oratoria, quæ ſuos numeros habet, oratio poetica tantum quoad vocum diſpoſitionem differret, ſi poetis *Anglo-Saxonum* perinde ac noſtris breves producere, & longas ad libitum corripere liceret?

Tertiò, *Anglo-Saxonum* poetas non ex cujuſcunque menſuræ ſyllabis promiſcue, ut noſtros carmina condidiſſe hoc quoque ſuadere vult, quod eorum lingua non adeo conſiſtit ex monoſyllabis, quæ metro plane inepta ſunt, ut quæ nunc eſt vernacula, quæ monoſyllabis abundat. E contra uberrimo diſſyllaborum & polyſyllaborum, quum nominum, tum verborum, tum etiam indeclinabilium ſupellectile gaudebat, quæ pedibus metricis apta erant, ut norunt ii, qui hanc linguam primis, quod aiunt, labris deguſtarunt.

Variatione verborum & nominum per tempora & caſus, & augmentorum ſyllabicorum ope, monoſyllaba in diſſyllaba, & diſſyllaba in polyſyllaba convertebant. Adhæc, patronymica, gentilia, poſſeſſiva, denominativa, compoſita, & decompoſita, carmini omnia ſunt apta, in quibus adeo eſt dives *Anglo-Saxonica*, ut poſt *Græcam Latinæ* æmula ſecundum, ſaltem tertium locum inter linguas vindicare ſibi videatur. Non in hac ut in noſtra ſcribentes Poetæ coacti erant octo vel decem monoſyllaba ſimul in verſu coacervare, ideoque ſyllabarum quantitatem & pedes metricos, ut multum ſaltem negligerent, ratio non patitur, ut credamus. Prima & ſecunda periodus Paraphraſeos Geneſeωs continent octo verſiculos, in quibus numerantur XXV vocabula, ex quibus octo tantum monoſyllaba ſunt, cætera diſſyllaba & triſſyllaba ſunt, ut infra videre eſt.

Uſ iſ riht micel.	Ƿordum herigen.	Heafod ealra heah geſceafta.
Ðæt ƿe rodera ƿeard.	Modum lufien:-	Frea ælmihtig:-
Ƿereda ƿuldor cining	He iſ mægna ſped.	. . . .

Noſtrum magnum eſt officium verbis laudare & animis amare cælorum cuſtodem, exercituum [cæleſtium] gloriam. Ille enim eſt dominus omnipotens, virtus efficax, & ſublime caput omnium creaturarum.

Certe quibus tantus eſt verborum metro aptorum delectus, non æqua incumbit neceſſitas quantitatem ſyllabarum & leges metricas negligendi, ac iis qui monoſyllaborum quaſi mancipia ſunt, quiq; numeros poeticos reſpuunt, & naturæ carminis adverſantur.

X. Hactenus de metro, cujus tota ratio conſiſtit in quantitate & menſura ſyllabarum, ex quibus pedes conſtant. Jam de rythmo, qui ex apta pedum conſtitutione oritur, quorum tempora ad ſe invicem habent proportionem. Hæc autem apta pedum in carmine conſtitutio & proportio, eſt quaſi anima metri, ex qua non tantum vita, ſi ita dicam, ſed decor & venuſtas, imo & omnis illa virtus, qua animum & affectus carmen movet & ſedat, & ſupra omnem efficaciam ſolutæ orationis ſurgit: ut verbo expediam, metrum ſine rythmo verſum facit vitioſum, incompoſitum & inconditum, ut in iſto, ubi pedes temporibus diſcrepantes invicem miſcenrur:

Optime, maxime, quis niſi tu divum atque hominum rex?

Quam inconcinnus eſt inceſſus hujus carminis, in quo motus & percuſſiones pedum inepte & abſque temporis proportione male conjunctorum aures offendunt, haud ſecus ac motus & percuſſiones uniroti ſarraci, dum per ſalebras & ſaxa trahitur vel protruditur. In *Anglo-Saxonum* vero poematis, ſive *Saxonicis*, ſive *Dano-Saxonicis*, aptam pedum metricorum in verſibus conſtitutionem, ac numerorum & temporum rythmum harmonicum, ubivis fere percipiet lector, ex concinno iſto carminum motu, quo carmina ſtatim ac leguntur, vel non prænoſcentibus eſſe carmina, ſentiuntur. Equidem cum in *Saxonicis* tyro eſſem, & in legendo chronico *Saxonico* ventum eſſet ad annum DCCCC.XXXVIII protinus ex carminis decoro inceſſu, quo me pro viribus rythmi afficiebat, orationem percipiebam eſſe metricam, etſi continuò ſcripta erat, inſtar liberæ orationis. Etenim quamvis verborum ſenſum tum neſciebam, ut & quantitatem ſyllaba-

rum

tum & tempora pedum, venuſtam tamen partium quandam ſymmetriam in iſto poemate diſcernebam, verſuſque eſſe quos legi intelligebam, ex vi numerorum, quam in libera & numeris metricis carenti aliorum annorum oratione non ſentiebam. Quis itidem vel in *Saxonicis* hoſpes primo viſu non deprehenderet metrica eſſe quæ ſequuntur ex concinno eorum motu & harmonica in eis verborum diſpoſitione?

Quædam deſumta è *Paraphraſi*, XXVIII. 14.

Se ƿinc heonon.
On lichoman.
Liꞅꞅe ꞅohꞇe.
Dꞃihꞇneꞅ ꝺuᵹuðe.
Naleꞅ ꝺeaðe ꞅƿealꞇ.
Miꝺꝺan ᵹeaꞃꝺeꞅ.
Sƿa heꞃ men ꝺoð.

Geonᵹe anꝺ ealꝺe.
Ðonne him ᵹoꝺ heoꞃa.
Æhꞇa anꝺ æꞇƿiꞅꞇ.
Eoꞃðan ᵹeꞅꞇꞃeona.
On ᵹenimeð.
Anꝺ heoꞃa alꝺoꞃ ꞅomeꝺ.
Ac he cƿic ᵹeƿaꞇ.

Miꝺ cẏninᵹ enᵹla.
Oꝼ ðiꞅꞅum lænan.
Liꝼe ꝼꞃean.
On ðam ᵹeaꞃƿum.
Ðe hiꞅ ᵹaꞅꞇ onꝼenᵹ.
Æꞃ hine ꞇo monnum moꝺoꞃ
bꞃohꞇe :-

Hic vir [Enoch] hinc in corpore dimiſſionem obtinuit, domini potentiâ, ne morte moreretur. quemadmodum hujus mundi homines, quum juvenes, tum ſenes, cum deus iis ſimul & poſſeſſiones & ſubſtantiam opeſque terreſtres & vitam aufert. verum vivus ex hac vita miſella, cum rege angelorum, vitæque domino diſceſſit, in apparatu [veſtibus] iſto, quem anima ejus aſſumſit, antequam eum inter homines mater produceret.

Certe ſi hæc & hujuſmodi multa alia maxime ἴνρυθμα non forent, non merus eorum inceſſus vel ſenſum verborum ignoranti uſque adeo placeret, & carmina ea eſſe tam ignaro, quam gnaro declararet.

Longe aliter ſe res habet in noſtri ſeculi poematis, à quibus abeſt rythmus & pedum vere metricorum obſervatio. In iis enim continuo ſcriptis ſine ὁμοιοτελεύτων pſeudorythmis, vel finientibus, quas vocant, *Rimis*, ne quidem intelliget quis verſus eſſe, quos legit, licet linguam in qua ſcribuntur perinde intelligat ac vernaculam. Quamobrem cum legenti, & non intelligenti, rythmus, & ſymmetria partium ſe prodit in *Anglo-Saxonum* carminibus, manifeſtum eſt eos verſus ſuos ex pedibus ſyllabarum & temporum legitima menſura, & juſto ordine diſpoſitis conſtruxiſſe, atque id imprimis curaſſe, ut metro rythmus, corpori ſcilicet anima, in ſuis carminibus jungeretur.

XI. Ex iis, quæ protulimus, exemplis, è carminibus *Anglo-Saxonum*, conſtat *pentaſyllabos* verſiculos dactylicis numeris gaudere, quorum qui à dactylo incipiunt, carmen illud faciunt, quod *Adonicum* Grammatici vocant, qualia ſunt, ſaltem eſſe videntur, hujuſmodi quæ ſequuntur.

Rinc oꝼeꞃ exla.
Ƿeꞃeꝺa ƿulꝺoꞃ.
Alꝺoꞃ aꞅenꝺeꞅꞇ.

Gifena ꝺꞃihꞇen.
Hama beꞃeaꝼoꝺ.
Eaꝼoꞃa ꞅemeꞅ.

Fæꝺeꞃa Loꞇheꞅ.
Hæleða ƿalꝺenꝺ.
Ðicce ᵹeꝼẏlleꝺ.

XII. *Imo non dubito, quin in Anglo-Saxonum* carminibus, omnes illi pedes, quos ſimplices, *forſan & quos* * *compoſitos* magiſtri vocant, & metrica ratio, prorſus ut in *Pindaricis*, perfecte explicari poſſent, ſi modo ſyllabarum quantitatem ſciremus; cujus unius ignorantia obſtat, quo minus *Anglo-Saxonicæ* poëſios ſecreta, quà metrica, quid ſi dicam; quà lyrica, aperire poſſimus.

Hoc quaſi *Pindaricum*, *Lyricumve* genus carminis, ſi non invenit verus ille *Cædmon*, dictante numine, ſaltem, numine dictante, eo prius à vetuſtioribus *Scaldis* invento uſus eſt; ut ex fragmento ſupra citato manifeſtum eſt. *Lyricum* autem genus carminis voco, quod lyræ & cantui aptum, pro veri carminis genio ac indole, ab inſpirato Poeta cantari ſolebat, ſuorum poematum vel odarum cantore. Idem enim & carmina condere, & canere erudiente ſpiritu docebatur.

Eodem genere carminis etiam uſus eſt veterum *Germanorum* quiſquis ille fuit qui *Francice* compoſuit harmoniam illam IV evangeliorum, quæ LIBER CANUTI inſcribitur, in bibl. *Cott.* Caligula, A. VII, I. Nam tametſi codex ille continuo ſcribatur, more liberi ſermonis, & ſine punctis metricis, quæ in continuæ ſcripturæ *Codd.* verſus diſtinguere ſolent, tamen carmina *Cædmoniani* generis eſſe, quæ in eo leguntur, conſtat ex motu & inceſſu metrico orationis, quo poemata à proſa inſigniter diſtinguuntur. res exemplis manifeſta erit.

EXORDIUM LIBRI.

Manega Waron, the ſia iro mod ge-ſpon, that ſia bigunnun uuord Godoſ reckean, that giruni that thi riceo cꞃiꞅꞇ undar mancunnea maritha, gifrumide mid uuordun, endi mid uuercun. that uuolda tho uuiſara filo liudo barno lebon

Extiterunt multi, qui animos ſuos appulerunt ad enarrandum verbum dei, nempe myſterium illud, quod dominus Chriſtus inter homines verbis prædicavit, factiſque perfecit. Multi etiam è ſapientiſſimis hominum præconizare voluerunt doctri-

* De quibus ſcholiaſtæ veteres in *Pindari* Olympia, Pythia, Nemea, Iſthmia. quos conſule.

 lera

lera criſteſ halag uuord godaſ, endi mid iro handon ſcriƀen berethlico an buok, huo ſia ſcoldin iſ gibodſcip frummian. firiho barn than uuarun thoh ſia fiori te thiu undar thero menigo, thia habdon maht godeſ, helpa fan himila, helagna geſt, craft fan criſte. ſia uurðum gicorana te thio, that ſie than euangelium enan ſcoldun an buok ſcriƀan, endi ſe manag gibod godeſ helag himiliſc uuord. Sia ne muoſta helitho than mer firiho barno frummian neuan that ſia fiori te thio thurucraft godaſ gecopana uurðun. Matheuſ endi Marcuſ. ſo uuarun thia man hetana. Lucaſ endi Iohanneſ. ſia uuarun Gode lieƀa uuirðiga ti them giuuirkie; habda im uualdand God them helithon an iro hertan helagna geſt. faſto biſolhan endi ferahtan hugi ſo manag uuiſ-lic uuord, endi giuuit mikil, that ſea ſcoldin ahebbean helagaro ſtemnun godſpell that guoda, that ni haƀit enigan gigadon huergin.

nam Chriſti, ſanctum dei verbum, & cum manibus ſuis in libris ſtudioſe ſcribere, quo pacto homines mandata ejus facerent. Verum quatuor ex cœtu, qui cœlitus habuerunt potentiam, & auxilium divinum, ſanctum ſpiritum, & virtutem à Chriſto, ad hoc electi erant, ut evangelium libris ſcriptum mandarent, ſcilicet multiplicia dei mandata, ſanctumque cœleſte verbum. Hi quatuor autem egregii viri non potuerant hoc efficere, niſi ad hoc per potentiam divinam electi fuiſſent. Nomina vero eorum hæc fuerunt: Matthæus, Marcus, Lucas, Johannes, *qui deo dilecti, & operi pares erant; utpote quibus in cordibus Dominus Deus concrederat ſpiritum ſanctum cum timore & ſapientia. Adhæc tot verba perſpicua, tantumque ingenium iis indidit, ut ſancta voce extollerent bonum illud evangelium, quod par nullum habet, id eſt incomparabile.*

Solus Deus Adorandus. cap. XIII.

Liet ina thuo, an thena triddeon ſith thena thiet ſcathon gibrengean uppan enon berage them hohon, thar ina thie blau uuiſo liet all oƀar ſean irmin theoda uunod ſamna uuelon, endi uuerold riki, endi all ſulic odaſ, ſo thiuſ ertha birid, fagararo frumuno, endi ſprak im thuo the fiond angegin quat, that hie im that all ſo guodlic fargeƀan uueldi hoha heriduomoſ, ef thu uuili hnigan te mi, fallan te minon fuoton, endi mi frahon habiſ, bedoſ te minon barme, than lato ik thi brukan uuel allaſ thieſeſ oduuelon, theſ ik thi hebbiu giogid hier. thuo ni uuelda theſ lethon uuord langron huila horean thie helago criſt, ac hie ina iſ huldi fordref ſataneſe for-ſuep. Endi ſan after ſprak allaro barno beſt quat, that man bedon ſcoldi te them alomahtigon gode, endi enen thionon ſuitho thiolico thegnoſ managa helithoſ, after iſ huldi thar iſ thiu helpa gilang manno gihuilicon.

Tum hominum adverſarius, maligne prudens, tertia vice ſuſtulit illum in montem excelſum, ubi cernere illum fecit miſerorum mortalium labore collectas opes, & mundi regna, & omnes tales ſplendentium principum divitias, quales terra fert, & tunc adverſarius eum allocutus eſt dicens; Omnia hæc principatûs magnifica & pretioſa tibi dabo, ſi vis caput inclinare, & pedibus meis obvolutus, dominum me agnoſcere. Adora coram me [verſus ſinum meum] & tum dabo tibi frui omnibus hiſce bonis, quæ tibi hic oſtendi. Tum ſanctus Chriſtus diutius audire noluit abominabilis verba, ſed à favore ſuo Satanam abigens profligavit. porro continuo locutus omnium hominum optimus dixit, quod deus omnipotens hominibus adorandus eſſet, & quod illi ſoli ſervire deberent omnes excellentes homines, ſecundum illius patrocinium, in quo auxilium omnibus præſto eſt.

Oratio Dominica. cap. XIX.

Pater Noster. Fader iſt uſa firio barno. thu biſt an them hohen himilo rikie. giuuihid ſi thin namo uuordu gihuilicu. cume thin craftiga riki. uuerthe thin uuilleo, oƀar theſa uuerold. alla ſo ſamo an erðu, ſo thar uppe iſt an them hohon himilo rikie. giƀ uſ dage gihuilicaſ rad, drohtin thie guodo, thina helaga helpu. endi alat uſ heƀaneſ uuard manegaro menn ſculdio, alſo uuiodron mannon duan. ni lat uſ farledean letha uuihti ſo forth an iro uuilleon, ſo uui uuirðiga ſind. ac hilp uſ uuiðar allon ubilon dadeon.

So ſculon gi biddean, than gi te bedu hnigat, uueroſ mid iuuuon uuordon, that iu uualdand God letheſ alate an liudcunne.

Pater Noster, *hoc eſt pater noſtrûm, qui homines ſumus. tu rex es in excelſo cœlo. ſanctificetur in omni verbo nomen tuum. Adveniat regnum tuum potentiſſimum. fiat voluntas tua, ſic in terra per univerſum mundum, ſicut ſupra in excelſo cœlo. da nobis quotidie, optime domine, conſilium auxiliumque tuum ſanctum. Et dimitte nobis, ô cœli rector, omnia debita noſtra, ſicut & nos aliis dimittimus debitoribus noſtris. ne ſinas peccatores, [abominabiles perſonas,] quatenus ſeduci meremur, eatenus nos in ſuam voluntatem ſeducere. ſed adjuva nos adverſus omnia mala.*

Sic precari debetis, ô viri, cum vocibus veſtris, cum proni inclinatis ad precandum, ut dominus deus vos in humana gente liberet à peccato.

Petrus Christum Confitens. cap. XXXVII.

Thu biſt thie uuaro, quat petruſ, uualdendeſ ſuno, libbiandeſ godeſ, the thit lioht giſcop, criſt cuning euuig. ſo uuelliat uui quethan alle iungron thina, that thu ſiſ god ſelƀo, helendero

Tu es, inquit Petrus, domini dei viventis verus filius, Chriſtus, rex æternus, qui lucem hanc creavit. ſic nos omnes diſcipuli tui confitebimur, quod tu es deus ipſe, ſervatorum omnium ma-

beſt.

beſt. Thuo ſprac im eft iſ herro angegin: ſalig biſ thû, Simon, quat hio, ſuno Ionaſeſ; ne mahtaſ thu that ſelbo gihuggian gimanicon an thinon muod githahtion, ne it ni mohta thi manneſ tunga uuordon giuuiſan, ad deda it thi uualdand, ſelbo fader allaro firio barno, that thu forth giſpraki ſo deopo be drohtin thinan, diurlic ſcalt thu theſ lon antfahan. Hluttro habiſ thu an thinan herton gilobon. hugiſcefti ſind thina ſtena gilica, ſo faſt biſt thu ſo feliſ thie hardo, hetan ſculun firio barn ſce peter. obar them ſtene ſcal man minan ſeli uuirkean helag huſ godeſ, thar ſcal iſ hiuuiski tuo ſalig ſamnon, ni mugun uuid them thinon ſuitheon crafte ant hebbean helli portun. Ik fargibu thi himilriceaſ ſlutila, that thu muoſt after mi allon uualdan Criſtinon folke. cumat alla te thi gumono geſtoſ. thu habi grotan giuuald, huena thu hier an erthu eldi barno gibindan uuellieſ, them iſt be thiu giduan himil riki bilokan, endi hellia ſind im opana brinnandi fiur. ſo huena ſo thu eft antbindan uuili, ant heſtean iſ hendi, them iſt himilriki antlocan liohto meſt, endi lib euuig, gruoni godeſ uuang met ſulicoro. ik thi gibu uuelliu lonon thinon gilobon.

ximus. Tum illi dominus ſuus reſpondit; Beatus es, inquit ille, Simon fili Jona; non poteras tu ipſe hoc opinari, neque in cogitationibus tuis definire, neque potuit hominis lingua hoc tibi monſtrare, at dominus ipſe, pater omnium hominum, auctor fuit ut tam profunda de domino tuo eloquereris. præmium hujus confeſſionis pretioſiſſimum reportabis. Sinceram habes in corde tuo fidem. Cogitationes tuæ petræ ſimiles ſunt, & tam firmus es ipſe, quam durum Saxum. Te vocabunt homines ſanctum Petrum. Super hanc petram ædificabitur domus dei, palatium meum, in quo familia ejus congregabitur, adverſus quam præ tua virtute inferni portæ non poterunt pollere, & prævalere. Ego tibi dabo peſſulos regni cæleſtis, ut poſt me omni Chriſtiano populo imperare poſſis. ad te proficiſcentur omnium hominum ſpiritus. Magnam utique poteſtatem habiturus es, & quemnam mortalium hic in terris ligaveris, illi ea propter regnum cæleſte obſeratum erit, & inferni flammans ignis patebit. quemcunque etiam ſolveris, eique manus reſtrinxeris, illi regnum cæleſte maxime lucidum, & vita æterna, nempe paradiſus Dei reſerabitur. Cum iſtiuſmodi donis ego tibi rependam fidem tuam.

PASCHÆ INSTITUTIO. cap. LVI.

Giuuet im thuo ut thanan inuuidieſ gern Iudaſ gangan, habda im grimman hugi thegan uuid iſ theodan. uuaſ thuo iu thiuſtri naht ſuitho giſuorcan ſuno drohtineſ uuaſ im an them gomon forth endi iſ iungron thar uualdand uuin end brod uuihida be thiu helgoda heban cuning mid iſ handon brac, gaf it under them iſ iungron, endi gode thancoda ſagda them alat them thar all giſcuop uuerold, endi uuunnia, end ſprac uuord manag: gilobeat gi theſ liohto, quat hie, that thiet iſt min * lichamo endi bloud ſo ſamo: gibu ik iu hier be thiu ſamad etan endi drincan: *thit ik an erthu ſcal geban endi giotan, endi iu te godeſ rike loſian mid minu lichamen, an lif euuig,* an that himileſ lioht. Gihuggeat gi ſinnon, that gi that fulgangen. thia ik an theſon gomon duon marient thitt for thero manigi. thit iſt mahtig thing, mid thiuſ ſculun gi iſuuon drohtine diuritha frummean. hebbeat thit min te gihugdion helag † bilithi, that it eldi barn after leſtian uuaron an theſaro uueroldi, that that uuitin alla man obar theſan middilgard, that it iſt thuru mina minnia giduan herren te huldi.

Tum inde faceſſit Judas, mali ſtudioſus, & contra dominum ſuum crudelia meditatus eſt. Nox tum erat valde tenebroſa, & fuliginoſa, cum filius dei & diſcipuli ejus in cœnâ diſcumberent, ubi dominus cœli rex cum ſuis manibus quum vinum tum panem conſecrans, & ſanctificans inter diſcipulos ſuos diſtribuit, & deo gratias egit, illi propter refectionem grates perſolvens, illi qui univerſum mundum & lætitiam fecerat, multa verba addens: Hoccine facile creditis (inquit) quod hoc eſt corpus meum pariter ac ſanguis; do vobis hic ambo ſimul edere & bibere. Hæc in terra daturus & effuſurus ſum, & vos cum corpore meo ad regnum dei, in vitam æternam, in cæleſte illud lumen redempturus ſum. Conſiderate in animis veſtris, ut hoc comprehendatis. Quæ in hoc convivio facio declarate coram populo. Magna enim res hæc eſt, quacum debetis dominum veſtrum glorificare. retinete ergo in memoriis veſtris hoc ſanctum meum † exemplum, [*vel hanc ſanctam meam repræſentationem,*] *ut rite in hoc mundo obſervetur à poſteris, & ut omnes homines per univerſum hunc orbem ſciant, quod id mei gratia, ſcilicet in domini obſequium obſervatum eſt.*

---

* *Saxonicè* lichama, *corpus.* eſt etiam lic, *corpus.* atque hæc duo confunduntur. Primitus tamen inter hæc duo nomina notabilem fuiſſe diſtinctionem nullus dubito. ſiquidem lic illud videtur *corpus inanimatum* denotare, atque ab *Gothico* 𐌻𐌴𐌹𐌺 derivatur. lichama autem *corpus animatum* ſignificet, quaſi 𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌷𐌼𐌰 ſcriberetur, atque tractum eſſet à 𐌻𐌴𐌹𐌺, *corpus*, & 𐌰𐌷𐌼𐌰, *ſpiritus*. † Bilithi, quod alias ſcribitur bilidi, pilidi, bilethe, belidi, bild, *Kiliano* beeld, beld, bild, *Saxonice* bilid, *exemplar, exemplum, icon, imago, ſimulacrum, typus, ſignum, effigies, ſtatua, ſimilitudo, repræſentatio*, & ſpecialiter ab hoc auctore pro *parabolâ* alibi ſemper uſurpatur. Hinc apud *Kilianum* beelden, *imaginem fingere, effigiare.* Beeldinge & Beeldeniſſe, *imago, ſimulacrum, ſignum.* Beeldener, *typus, figura, archetypus, exemplar, exemplum.* Hæc de voce, quam bifariam transtuli. Locus enim vel inſtitutionem *S. Cœnæ* reſpicit, vel ipſam *S. Cœnam.* prioris reſpectu bilithi per *exemplum* vertendum cenſeo, quippe quòd *S. Cœnæ* inſtitutio à ſer-

Eodem metro conditum forte reperi fragmenti poëtici ſingulare folium, in codice MS. homiliarum *Semi-Saxonicarum* qui extat in Bibliotheca *Lambethana*. Fragmentum autem ſubſequitur.

* * * * * * * * * * * * * * * *
*nas byrnað. [geong cyning.
Næfre hleoþrode ða heaþo
Ne ðis ne dagað Eastun.
Ne her draca ne fleogeð.
Ne her ðisse healle hornas ne
byrnað.
Ac her forþberað.
Fugelas singað.
Gylleð græghama.
Guð wudu hlynneð.
Scyld scefte oncwyð.
Nu scyneð þes mona.
Waðol under wolcnum.
Nu arisað wea-dæda.
Ðe ðis ne folces nið.
Fremman willað.
Ac on wacnigeað nu.
Wigend mine.
Habbað eowre landa.
Hie geaþ on ellen.
Windað on orde.
Wesað on mode.
Ða aras mænig goldhladen
ðegn.
Gyrde hine his swurde.
Ða to dura eodon.
Drihtlice cempan.

Sigeferð and Eaha.
Hyra sword getugon.
And æt oþrum durum.
Ordlaf and Guþlaf.
And Hengest sylf.
Hwearf him on laste.
Ða gyt Garulf.
Guðere styrode.
Ðæt he swa freolic feorh.
For-man wiþe.
To ðære healle durum.
Hyrsta ne bæran.
Nu hyt niþa heard.
Any man wolde.
Ac he frægn ofer eal.
Undearninga.
Deormod hæleþ.
Hwa ða duru heolde.
Sigeferþ is min Nama cweþ he.
Ic eom secgena leod.
Wrecten wide cuð.
Fæla ic weuna gebad.
Heordra hilda.
Ðe is gyt herwitod.
Swæþer ðu sylf to me.
Secean wylle.
Ða wæs on healle.
Wæl-slihta gehlyn.

Sceolde Celæs borð.
Genumon handa.
Banhelm berstan.
Buruhðelu dynede.
Oð æt ðære guðe.
Garulf *gecrang.
Ealra ærest.
Eorðbuendra
Guðlafes sunu.
Ymbe hyne godra fæla.
Hwearflacra hræw.
Hræfen wandrode.
Sweart and sealo brun.
† Swurd-leoma stod.
Swylce eal Finnsburuh.
Fyrenu wære.
Ne gefrægn ic.
Næfre wurþlicor.
Æt wera hilde.
Sixtig sigebeorna.
Sel gebærann.
Ne nefre swa noc hwitne medo.
Sel forgyldan.
Ðonne hnæfe guldan.
His hægstealdas.
Hig fuhton fif dagas.
Swa hyra nan ne feol.
Drihtgesiða.

---

vatore noſtro *exemplum* vel *exemplar* eſt, ad quod conformanda erant in futuris eccleſiæ ſeculis omnes aliæ ſacræ ſynaxes & euchariſtiæ adminiſtrationes: poſterioris autem reſpectu, per *repræſentationem* reddidi, in quo vocis ſenſu *S. Cœna* eſt *ſimulacrum*, *ſimilitudo* & *repræſentatio* paſſionis domini, *in qua nimirum panis illius* corpus, vinum ſanguinem, & vini effuſio effuſionem ſanguinis repræſentat. hebbeat thit min te gihugdion helag bilithi, *conſervate in memoriis veſtris hoc ſanctum meum dati pro vobis corporis & effuſi pro vobis ſanguinis ſignum & imaginem*; vel *conſervate in memoriis veſtris hoc ſanctum meum adminiſtrandæ ſacræ Cœnæ exemplum.* In utroque quidem ſenſu locus accipi poteſt. Tu vero, lector, in quovis accipias, *Eccleſiæ Romanæ* non placebis adverſariis noſtris, qui non tantum primævum adminiſtrandæ *S. Cœnæ* morem ſecundum *Chriſti exemplare* inſtitutum, denegando fidelibus calicem, mutarunt & perverterunt, ſed de ipſa *S. Cœna* novas & fidei contrarias doctrinas excuderunt; de quibus forſan poëta noſter, cujus ſcripta grandævam antiquitatem redolent, nunquam fando audivit. Certe, ſi de *S. Cœna* ita olim ſentiiſſet, ac jam ſentit ac definit *Eccleſia Romana*, non tam jejunam, quidni dicam frigidam nobis reliquiſſet myſterii deſcriptionem, qui alibi quaſi inſpiratus res ſupra quod juſtum eſt more poëtico cum omni verborum ſublimi apparatu & troporum pompa & ſplendore deſcribit. * *Occubuit*, *ſuccubuit*. gecrang, gecrong, *mortuus*, *occiſus*. crang etiam ut gecrang. fæge crungon, *fato deſtinati occubuerunt*, Paraphraſ. *Geneſios* p. 73, l. 2. Sic Chron. *Sax. Gibſ.* p. 112, anno DCCCCXXXVIII, crungun Sceota leoda, *Scotorum gens occubuit*, *periit*. crang autem, *mortuus*, *occiſus*; & verbum crangan, gecrangan, *occumbere*, *ſuccumbere*, *perire*, à *Cimbrico* **krankur**, **krank**, **krankt**, *æger*, *ægrotus*, accerſenda ſunt. † Swurd-leoma, *ſplendor gladiorum*; communis hæc Metaphora *Scaldis*, apud quos multa de *gladiorum coruſcatione*: ut iſtud *Voluſpæ*, ſtroph. 85. **ſkyn aff ſverde ſol Valtiſſa**, *radiat inſtar ſolis gladius Valtiſſæ*. Hinc in ſecunda parte *Eddæ Iſland. gladius* nominatur **elldur**, **lios**, **liome**, (*Sax.* leoma,) **ſtiarna Odins**, *ignis*, *lumen*, *lux*, *ſtella Odini*. nominatur etiam **brand** & **glad**, vel **glod**, (*Sax.* gled,) *titio*, *torris*, *pruna ignita*, & *Odini* aula dicitur ſtrictorum gladiorum ſplendore ſolo illuminari. Hinc originem *gladii* poſt doctiſſimum *Stiernhielmum*, à **glad**, **gladur**, **glod**, quæ omnia verbalia ſunt, à **gloa**, **glia**, **glea**, *ſplendere* accerſendam putat Vir magni acuminis pariter ac eruditionis *Nicolaus N. Salanus Weſtmannus*, in diſſertatione philologica, cui titulus GLADIUS SCYTHICUS, quem vide pag. 6, 7, &c. ubi inter alia multa obſervat, quod veteres, quoties gladios fabricarent, eos in ignis flammantis ſpeciem formarunt. Hinc à **brand**, *Anglice* **to brandiſh a ſword**, *gladium ſtrictum vibrando coruſcare facere*. Simili figurâ, *aurum*, apud *Pindarum*, *ardenti igni* comparatur: Olymp. I. 2.

χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ.

Ac

Ac hiȝ ða duru heoldon.
Ða ȝeƿat him ƿund hæleð.
On ƿæȝ ȝanȝan.
Sæde ꝥ his byrne.

Abrocen ƿære.
Ƿere ſceorpum hror.
And eac ƿæs his helm ðyrl.
Ða hine ſona fræȝn.

Folces hyrde.
Þu ða ƿiȝend hyra.
Ƿunda ȝenæſon.
Oððe hƿæþer ðara hyſſa.

Metro haud multum diſſimili carmina ſua ſcripſit, *Scaldus* ille, auctor libri, cui titulus HERVARER SAGA, (quem edidit cl. *Olaus Verelius*) ut conſtat [1] ex dialogo illo inter *Hervaram* & *Angantyri* patris ſui manes, à quo ad tumulum ſtans, ut *Tirfingum* gladium cum eo ſepultum daret, rogat.

HERVOR.

Waknadu Angantyr,
Vekur þig Hervor
Einka dotter
yckar Suafu.
Sel þu mer ur hauge
Hardan [2] mækir,
Þan er Suafurlama
Slogu [3] duergar.
Hervardur, Hiorvardur,
Hrani, oc Angantyr,
Vek eg ijdr alla,
Vidar under rotum.
Med hialmi oc briniu
Oc huoſſu ſuerdi,
Raund oc reida,
Oc rodnum geiri.
Ero miog vordner
Andgryms ſyner
Mein=giarnar ad
Molldar auka!
Ad eingi gior ſona
Eyvor vid mig mæla
Vr munar heimi!
Hervardur, Hiorvardur.
Suo ſie ijdur aullum
Innan riſia
Sem er i [4] maura
Mornid hangi,
Nema ſuerd ſelier,
Þad er ſlogu duergar
Sampra draugum;
Syrt um fetla.

ANGANTYR.

Harvor dotter
Huij kallar ſuo,
Full feikiuſtafa,
Fer þu ad illu?
[5] Od ertu ordin,
Oc orvita,
[6] Vill=higgiandi
Vekia dauda menn.
Grofu mig ey fader
Nie frændur adrer.
Þeir haufdu Tirfing
Tueir er lifdu,
Vard þo eigandi
Einn af ſiidan.

HERVOR.

Satt mæler þu ecki:
So lati [7] As þig.
Heilan ihaugi,
Sem þu hafir eigi
Tirfing med þier.
Trautter þier ad veita
Arf Angantyr
Einka barne.

HERVOR. Awake Angantyr, Hervor the only daughter of thæ and Suafu doth awaken thæ. Give me out of the tombe, the hardned sword, which the dwarfs made for Suafurlama. Hervardur, Hiorvardur, Hrani, and Angantyr, with helmet, and coat of mail, and a ſharp sword. with ſheild and accoutrements, and bloody ſpear, I wake you all, under the roots of træs. Are the ſons of Andgrym, who delighted in miſcheif, now become duſt and aſhes. can none of Eyvors ſons now ſpeak with me, out of the habitations of the dead! Harvardur, Hiorvardur! ſo may you all be within your ribs, as a thing that is hanged up to putriſie among inſects, unleſſe you deliver me the sword which the dwarfs made **** and the glorious belt. ANGANTYR. Daughter Hervor, full of ſpells to raiſe the dead, why doſt thou call ſo? wilt *thou run on to thy own miſchief?* thu art mad, and *out of thy ſenſes, who art deſperatly* reſolved to waken dead *men*. I was *not buried either by* father or other freinds. Two which lived after me *got Tirfing, one of whome* is now poſſeſſor thereof. HERVOR. Thou doſt not tell the truth: ſo let Odin hide thæ in the tombe, as thu haſt Tirfing by thæ. Art thu unwilling, Angantyr, to give an inheritance to thy only child?

---

[1] Cap. VII. p. 91. [2] De hoc nomine ſic *Car. Lundius* in libro, *Zamolxis, primus Getarum legiſlator*, inſcripto, p. 31. *Machæra* Plauto *gladius* eſt: *machæria, gladioli*, à *Gothico* Mæker, unde & *Græcum* μάχαιρα. [3] De *Duergis* ſive *Nanis*, qui humanæ ſcientiæ & formæ compotes intra terram & in Saxis habitabant. vide *Eddæ Iſlandorum* myth. XIII. [4] Maur, *formica*; ſpecies metonymice pro genere. Maur *Iſlandicum* ſonat ut mor. in lingua autem *Cymræca*, morgrugin, *formica*: morgrug, *formicæ*: Bibl. *Cymr. Oxon.* 1690. Prov. VI, 6, cerdda at y morgrugyn, tydi ddïogyn, *vade ad formicam, ô piger*. & Prov. XXX, 25, Nid yw 'r morgrug bobl nerthol, etto y maent yn derparu eu lluniaeth yr hâf, *formicæ populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſuum*. De hac voce *Cymraecâ*, ſic *Joan. Davies*: morgrug, ſing. morgrugyn, *formica, myrmex. Arm.* merienem. Morgrug eſt potius *tuberculum formicarum*, quod demonſtrat myrdwin, à myr, *formicæ*, & twyn. nam mor & myr eſt *formica. Plur.* morion & myrion. *Angl.* boreales: **piſmoor**, *formica*: **moorhill**, *tuberculum formicarum*. [5] Odr, od, odt, *furioſus, ſa, ſum*, veluti furioſa *ſibylla*, cum ab *Apolline* acta verſus eſſet prolatura. derivatur nomen à verbo atæda, *furere*. [6] **Vill**, à villur, *erroneus, ferinus, ferus*. Hinc ſubſtantivum vil, ſumitur quam maximè pro *deſperatâ mente* & *feroci animo*. [7] Famoſus ille *Odinus* & ejus aſſeclæ ſe pro deaſtris ſeu diis aut ſemidiis venditantes ex ASIA oriundi ſunt. Itaque AS, in plurali ASER, diis ſeptentrionalibus nomen gentile erat. ÆSA vel ASA & ASINIA etiam dea. fuerunt autem ÆSER proprie numero XII; quorum ipſe *Odinus* princeps, & κατ᾽ ἐξοχὴν AS, & **helgi AS**.

ANGANTYR.

Seige eg Þier, Hervor,
Þad vera mun,
Sa mun Tirfungur
(Ef Þu trua mætter)
Æt Þinni nær
Allre ſpilla.
Muntu ſon gieta
Þan ſiidar mun.
Tirfing hafa,
Oc trua marger
Hann manu Heidrek
Heita lyder.

HERVOR.

Eg of-kingi
So uirda dauda
Ad Þier Þoled
Alldrey kyrrer,
Nema Angantyr
Selier mier Tirfing,
Hlyfum hættan,
Hialmars bana.

ANGANTYR.

Mær qued eg unga
Monnum lijka,
Er um hauga
Huarlar a nottum,
Grofnum geiri
Med gotta malum,
Hialm oc briniu
Fyre hallar dyr.

HERVOR.

Madur Þotter Þu
Menskur tilforna
Adur eg ſali
ydra tok kanna.
Sel Þu mier ur haugi
Þan er hatar brinju
[1] Duerga ſmidi,
Duger Þier ey ad leina.

ANGANTYR.

Liggur mier under herdum
Hialmars bani,
Allur er han utan
Elldi ſueipinn;
Mey veit eg aungua
Molld a huorge
Er Þan hior Þori
Hond i nema.

HERVOR.

Eg mun hirda
Oc i haund nema
* Huaſſan mæki,
Ef eg hafa gnædi.
Hugg eg eige
Elld brenna Þan.
Er framlidnum firdum.
Leikur um ſioner.

ANGANTYR.

Heimsk ertu Hervor,
Hugar eigandi.
Er Þu ad augum
Jelld hrapar,
Helldur vil eg ſuerd Þier
Selia ur haugi,
Mær en unga,
Mun eg Þig eyleina.

HERVOR.

Vel giorder Þu,
Vikings nidur,
Er Þu ſender mier
Suerd ur haugi.
Betur Þikiumſt nu,
† Budlungur, hafa,
Enn eg Noreyge
Mede allre.

ANGANTYR.

Veiſtu ey ad
Oppſol ertu,
Mala, ſlarad kona,
Þui Þu fagna skalt.
Sa mun Tirfingur
(Ef Þu trua næder)
Ætt Þinne mær
Allri ſpilla.

HERVOR.

Eg mun ganga
Til gialfur manna.
Hier mun ey mær
J hug godum.

I will tell thæ, Hervor, what will come to paſſe: this Tirfing will, if thou doſt beleive me, deſtroy almoſt all thy ofspring. thou ſhalt have a ſon, who afterwards muſt poſſeſſe Tirfing, and *many think that he will be called* Heidrek by the people. HERVOR. I do by *enchantments make, that the dead ſhall never enjoy reſt*, unleſſe Angantyr deliver me Tirfing ******* ANGANTYR. *Young maid*, I ſay, thou art of manlike courage, who doſt rove about *by night to tombes with ſpear* engraven with magicall ſpells, with helmet, and coat of mail before the door of our hall. HERVOR. I took the for a brave man, before I found out your hall. give me out of the tombe the workmanſhip of the dwarfs, which hates all coats of mail; it is not good for thæ to hide it. ANGANTYR. The death of Hialmar lies under my ſhoulders, it is all wrapt up in fire; I know no maid in any country that dares this sword take in hand. HERVOR. I ſhall kæp, and take in my hand, the ſharp sword, if I may obtain it. I do not think that fire will burn, which plays about the ſight of deceaſed men. ANGANTYR. O conceited Hervor, thou art mad. rather than thou in a moment ſhouldſt fall into the fire, I will give thæ the sword out of the tomb, young maid, and not hide it from thæ. HERVOR. Thou didſt well thou offſpring of heroes, that thou didſt ſend me the ſword out of the tomb. I am now better pleaſed, O Prince, to have it, than if I had got all Norway. ANGANTYR. Fals woman, thou doſt not underſtand, that thou ſpeakeſt fooliſhly of that, in which thou doſt rejoice. for Tirfing ſhall, if thou wilt beleive me, maid, deſtroy all thy offſpring. HERVOR. I muſt go to my ſeamen.

[1] Supra ſlogu duergar. hic *gladius* vocatur duerga ſmidi, opus fabrile *Nanorum.* Notandum autem veteres per *Nanos* non intellexiſſe monſtra humana in defectu debitæ quantitatis peccantia, aut gibbo deformata, ſed quoddam ſaxicolarum, & monticolarum genus artificiorum fabrilium, perinde ac cyclopes, perquam gnarum, ut antiqua monumenta paſſim teſtantur. * Hinc inter nomina *Eddica* gladii occurrit huesſingur. † Nomen *Eddicum* regis. ut, Bodle er Budlungur eru frakomner. pars II. *Eddæ Iſlandorum.* nomen proprium uſurpatur pro communi.

Lit

Lit ræke eg Þad
*Lofdunga vinur
Huad ſyner miner
Sijdan deila.

ANGANTYR.

Þu ſkalt eiga
Oc unna leingi,
Hafdu ad huldu
Hialmars bana.
Tak tu ad eggium,
Eitur er ibadum,
Sa er mans matadur
Mikium verri.

HERVOR.

Eg mun hirda,
Oc i haund nema,
Huaſſan maki,
Er mig hafa latid:
Ugge eg eye Þad,
Ulfa greinir,
Huad ſyner miner.
Sijdan telia.

ANGANTYR.

Far vel dotter,
Fliott gief eg Þier
Tolf manna fior.
Ef Þu trua nædir,
Afl oc eliom
Alt hid goda
Er ſyner angryms
Epter leifdu.

HERVOR.

Bui Þier aller,
Burt mun eg ſkiotla,
Heiler i hauge,
Hiedan fyſer mig.
Helſt Þottunſt eg
Heima i mill,
Er mig umhuerfis
Eldar brunnu.

here I have no mind to ſtay longer. Little do I care, O Royall freind, what my ſons hereafter quarrell about. ANGANTYR. Take and keep Hialmars bane, which thou ſhalt long have and enjoy. touch but the edges of it, there is poyſon in both of them, it is a moſt cruell devourer of men. HERVOR. I ſhall keep, and take in hand, the ſharp ſword, which thou haſt let me have: I do not fear, O ſlain father! what my ſons hereafter may quarrell about. ANGANTYR. Farewell daughter, I do quickly give thee twelve mens death. if thou canſt beleive with might and courage. even all the goods, that Andgryms ſons left behind them. HERVOR. Dwell all of you ſafe in the tombe, I muſt be gon, and haſten hence, for I ſeem to be, in the midſt of a place where fire burns round about me.

XIII. Hactenus de Poematis *Anglo-Saxonum*, quoad ſermonem, quoad metrum, & quoad rythmum tractavimus, ducem, quem in his inviis ſequeremur, neminem habentes, at qui nos ſequentur majori cum ſucceſſu multos, quod optamus, habituri. Jam vero ad ea, quæ eorum carminibus accidunt, progrediamur; quorum imprimis ſe obſervandum offert dictionum ab eadem † initiali litera incipientium uſus non infrequens, quæ harmoniam carminis augere & quodammodo regere videtur. In hoc autem *Anglo-Saxones* & *Græcos* & *Latinos*, quemadmodum noſtri *Anglo-Saxonum* Poetas imitantur; vel potius *Muſis* ipſis magiſtris, omnes idem faciunt, quùm in omnibus omnium gentium poëmatis initialium illa conſonantia auditur, ut ſequentia oſtendunt.

Ex *Pindaro.*

Πάπταινε πόρσιον. | Ἀστὴρ ἀρίζηλος, ἀλήθινον | ——μεγάλων δ' ἀέθλων | Πίομαι ἀνδράσιν αἰχματαῖσι, πλέκων.
Κάδμειο κȣ̈ρεις. | Ἀνδρὶ φέγγος. —— | Μοῖσαι μεμνᾶσθαι φιλεῖ. | Ποικίλον ὕμνον ——

Ex Homero.

Αὐτὰρ ὁ βοῦν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
Πίονα πενταέτηρον. ——————

Πατρί τε σῷ μέγα πῆμα, πόληΐ τε, παντί τε δήμῳ.
Ὄφρα ἴδῃς ἀστεροπόν τε πόσιν, παῖς τε, φίλους τε.

Ex *Heſiodo.*

Ἄρχεσθ' ἀμητοῦ, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄταισι παλαίει.

Ex *Dionyſio* Characeno.

Κηφισσοῦ μέγα χεῦμα παλιρχόμενον κελαρύζει,
Δακῶν τ' ἄσπετος αἶα καὶ ἀλκήεντες Ἀλανοί.

Ἀνδρῶν ἀντιπέρηθεν ἀγαυῶν Ἀμυτάων.
Χωρὶς μὲν Κόρος ἐστὶ μέγας, χωρὶς δὲ Χόασπις.

Ennius.

Brundyſium pulchro præcinctum præpete portu.

---

* Nomen *Eddicum* regis: Lofde et Lofdunga. pars II. *Eddæ Iſlandorum.* † Notat *Voſſius*, Inſtitut. orat. lib. IV. ipſam rei naturam aliquando exigere, ut crebrior ſit ejuſdem literæ initialis concurſus in eodem verſu; ut in his & ſimilibus:

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ. Sophocl.
O Tite, tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti. Enn.
Non potuit paucis plura plane proloqui. Plaut.
Libera lingua loquuntur ludis liberalibus. Næv.

Catullus.

Theſea cedentem celeri cum claſſe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores.
Plangebant aliæ proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.

Lucretius.

Ductores Danaum delecti prima virorum.

Virgilius.

Mæonia mentum mitra crinemque madentem.
Aſcanius clari condet cognominis Albam.
Prima petit ————————————
Pectora plauſa cavis, & colla comantia pectunt.

Eadem plane carminis affectio obſervanda eſt in *Iſlandorum* poematis, ut videre eſt in ómnibus *Voluſpæ* ſtrophis, ubi literæ initiales harmoniam regunt. Exempli gratia hæc appono carmina:

Nor ok nide nordre, ſudre,
Auſtre, weſtre, alþiofur dvalinn,
Bivor, oc bavor, bumbur nore
Aan ac annar, ae, miodvitnar.

Sic etiam in *Semi-Saxonicis* verſibus, in bibl. *Bodleianâ, Digby*, 4. mutua cernitur initialium χίσις: ut,

He mai him ꞅoꞃe aꝺꞃeꝺen,
Ðæꞇ he ðanne oꞃe biꝺꝺe ne muᵹen,
Uoꞃ ꝥ bilimꝼeð ilome.
He iꞅ ƿiꞅ ꝥ biꞇ anꝺ boꞇe
Anꝺ beꞇ biuoꞃen ꝺome.
Deað com on ðiꞅ miꝺelaꞃꝺ
Ðuꞃð ðæꞅ ꝺeꝼleꞅ onꝺe,
Anꝺ ꞅenne anꝺ ꞅoꞃᵹe anꝺ iꞅƿinc,
On ꞅe anꝺ on lonꝺe.

Valde ei timendum eſt,
Ne miſericordiam exoret,
Nam ſæpe id ita accidit.
Quare ſapiens eſt qui precatur & emendat,
Et melioreſcit ante judicium.
Mors veniebat in hunc mundum
Per invidiam diaboli,
Et peccatum & dolor & ærumna,
In mare & terras.

Sic noſtrorum Principes Poetæ: ut celebris ille *Satyrographus* qui ſe Pierce Plowman vocat:

In a ſomer ſeaſon, when ſet was the ſunne,
I ſhope me into ſhroubs, as I a ſhepe were,
In habite as an harmet, ungodly of werkes,
Went wyde in in thys world, wonders to hear.
And on a may morning, on Malverne hills,
Me befell a ferly, of fayry me thought,
I was wery of wandering, and went me to reſt,
Under a brode benk by a bourne ſide,
And as I leanid and lokid on the water,
I ſlombred into a ſleping, it * ſwyzed ſo merye.

Chaucerus.

It is full harde to halten uneſpied,
Before a crepil, for he can the craft.
Creſeide when ſhe redy was to ride
Full ſorrowfully ſhe ſighed, and ſaid alas.
And he full ſoft and ſlighly gan her ſeie
Now hold your day, and doe me not to deie.

Spencerus.

Her wanton Palfrey all was overſpread
With tinſel trappings, woven like a wave.
Whoſe bridle rung with golden bells and boſſes brave.
As where th' Almighty's lightning brand do's light
It dims the dazled eyne, and daunts the ſenſes quite.
So far as doth the daughter of the day
All other leſſer lights in light excell.

* Ab ꞅƿiᵹan *reſonare.* ᵹ *Anglo-Sax. in* ȝ *Anglicum* commutatur, ſecundum reg. XIV. cap. XXII.

Ne

Ne may with ſtorming ſhowers be waſht away;
Ne bitter breathing winds with boiſtrous blaſts.

Donne.

Then with new eyes I ſhall ſurvey, and ſpy
Death in thy cheeks, and darkneſs in thine eye.

Denham.

Now private pity ſtrove with publick hate,
Reaſon with rage, and eloquence with fate.
Nor fire, nor fate their bays ſhall blaſt,
Nor death's dark veil their day orecaſt.

Waller.

Like faulcons theſe, thoſe like a numerous flock
Of fowls, which ſcatter to avoid the ſhock.
Illuſtrious acts high raptures do infuſe,
And every conquerour creates a muſe.

Drydenus.

In freindſhip falſe, implacable in hate,
Reſolv'd to ruine, or to rule the ſtate.

Cowleius.

The inundation of all liquid pain,
And deluge dropſy thou doſt drain.

Sic muſis inſpirantibus etiam *Anglo-Saxonum* Poetæ vocum ab iiſdem initialibus incipientium harmonia gaudebant. id genus ſunt, in vero *Cædmone*, numine afflato, herigean heofon rices weard :· Metodes mihte ⁊ his mod geðanc :· weorc wuldor fæder :· Firum foldan. frea ælmihtig :· Sic in ſuſpecto *Cædmone*, mæst and mærost :· Metod mancynnes :· Fira æfter foldan :· quæ ſupra leguntur. & quæ ponuntur infra: æhta ⁊ ætwist :· fola frum bearne :· wis ⁊ willan :· sweart under swegle :· dome ⁊ dugeðe :· feoh ⁊ fuglas :· laðra lind :· beorht blisso :· ðegnas ðrymfæste :· firena fremman :· wæran on roderum :· * side and swegle-torht :· wefan ⁊ weccean :· wlite ⁊ wuldre :· earce from eorþum :· ær to mannum modor brohte :· demdon drihtenes dugeðum :· mid grim gripe :· brad ⁊ bresne. bearna tudre :· † wædfæst weðran ⁊ wecene genam :· holm wæs heonon weard :· after stream-staðe stæppan moston. wuldres ealdor wurd to Noe :· tymað nu ⁊ tiedrað. tires brucað :· beagas from Bethlem. ⁊ botl gestreon :· & ſexcenta alia.

His accedunt ejuſdem verſus ſimiliter conſonantes partes; ut in *Pſeudo-Cædmone*: wide and side :· gleam ⁊ dream :· on geweald gestald :· geseah deorc weorc :· læddað ⁊ fæddað :· wenede ⁊ werede :· lisse ⁊ blisse :· sceawes ⁊ geawes :· or ne fore :· & id genus alia. Hanc verborum in uno eodemque verſu conſonantiam, ἐπισυνέμπλωσιν vocant *Græcorum* rhetores & grammatici, quam inter vitia carminis notant: ut ‡ *Euſtathius* in iſtud *Homeri*, Iliad. Ψ. v. 116.

Πολλὰ δ' ἄναντα, κάταντα, πάραντά τε, δόχμιά τ' ἦλθον.

Verum quamvis hæc τῶν συμφώνων ἐπαλληλία in *Græcorum* & *Latinorum* heroicis merito damnanda eſt, in *Anglo-Saxonum* tamen carminibus, quæ alius indolis ac ſtructuræ ſunt, venuſtatem, nitorem, & nonnunquam majeſtatem metricæ orationi conciliat, hic illic ad recreandum animum & affectus excitandos, tanquam ſymphonia concinentium, interpoſita.

Ab his nonnunquam proceditur ad ſimiliter ſonantia & cadentia in fine diverſorum verſuum, ſive ad ** ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα illa, quæ noſtri *Rimas* vocant; ut in veri *Cædmonis* fragmento: middangeard. mancynnes weard :· & in fragm. Hiſtor. *Judithæ*. swylce eac weðe streamas. ⁊ swegles dreamas :· & apud *Pſeudo-Cædmonem*, XLII, 10, 20. seo wæs wætrum weaht. ⁊ wæst-

* Hujus literæ frequentatio polyſigma ſeu σιγματισμὸς nominatur. † Antiqui rhetores frequentem hujus elementi repetitionem ῥωτακισμὸν ſeu ῥωτισμὸν dixere. ‡ Πέντε ἢ ἓξ οὐσῶν κακιῶν τοῦ ἔπους, κακίζεται καὶ τὸ, πολλὰ δ' ἄναντα, καὶ ἑξῆς. καὶ λέγεται ἡ τοιαύτη ἐπικὴ κακία, ἐπισυνέμπλωσις, οὖσα λέξεων ὁμοιοκαταληξία, καὶ τῶν αὐτῶν συμφώνων ἐπαλληλία. ** Grammaticis eſt ἁρμογὴ ὀνομάτων, ταυτότης περιόδων ἢ κώλων,

thum

mum ðeaht. lago ſtreamum leoht:· Sed hæc & hujuſmodi quamvis rariſſime occurrentia, erant forſan *Rimarum* principia, in fine carminum, quæ * labaſcente indies puriori *Saxonica*, veri rythmi jacturam quodammodo compenſabant, ut in proximo capite oſtendetur.

XIV. Jam reſtat, ut ad ea tradenda tranſeamus, quæ carmina *Anglo-Saxonum* tam obſcura reddunt, & intellectu adeo ardua, ut neglecta ubique & inculta jaceant à *Philo-Saxonibus*; cum quibus igitur me initurum gratiam ſpero, ſi *Anglo-Saxonum* carmina in lunari quaſi ſplendore poſuero, tametſi non poteto ſolari perfundere. Quamobrem ut è tenebris ſuis pene *Cimmeriis*, & è craſſa, quâ obvolvuntur, nocte ea eripiam, notanda à me omnia ordine ſunt, quæ ad obſcuritatem illam aliquid contribuunt: inter quæ vocabula à communi oratione aliena primas partes tenent. ſed de iis tractavimus in antepenultimo capite, ad quod remitto lectorem.

XV. Poſt vocabula, notandæ veniunt vocabulorum tranſpoſitiones; de quibus ſupra diſſeruimus. Lectori igitur, qui cum fructu poetas legere velit, ſtudioſe in ſecundo loco exquirendus eſt communis & magis naturalis ordo vocum; utpote qui neceſſarius eſt, ad inveniendam vocum in oratione conſtructionem grammaticam, & ad ſenſum autoris recte capiendum. Etenim vocabulorum poſitione in oratione metricâ ad ordinem ſimplicem & magis communem converſa, quaſi ex ſe liquebit vera conſtructio, & ex conſtructione Poetæ mens; ut in his quæ ſequuntur:

Nu ƿe ſceolon herigean. heofon rices ƿeard. metodes mihte. ⁊ his mod geðanc. ƿeorc ƿuldor fæder. sƿa he ƿundra gehƿæs. ece drihten ord onstealde. he ærest scop. eorðan bearnum. heofon to rofe. halig scippend. ða middan geard. moncynnes ƿeard. ece drihten æfter teode. firum foldan. frea Ælmihtig.

In hoc veri *Cædmonis* ſpecimine, primo voces, quæ à communi ſermone alienæ ſunt, ſecundum regulam præcedentem, ſpectandæ ſunt, ut Metodes. ord. firum. foldan. frea. De quarum ſignificatione ope indiculi conſulendum eſt caput XXI. Inventis vocum ſignificationibus, dein ad communem ordinem reducendæ ſunt; hoc modo: Nu heofon rices ƿeard metodes mihte ⁊ his mod geðanc [⁊] ƿeorc ƿuldor fæder ƿe herigean ſceolon sƿa ƿundra gehƿæs he ord [⁊] ece drihten onstealde:· he eorðan bearnum to rofe heofon halig scippend ærest scop· ða firum foldan middan geard moncynnes ƿeard [⁊] ece drihten [⁊] frea Ælmihtig æfter teode.

Sic in fragmento Hiſt. *Judith*.

And ða fromlice lind ƿiggende lædan ongunnon ða torhtan mægð to træfe ðam hean ðær se rica hyne reste on symbel nihtes inne nergende lað Holofernus:· ðær ƿæs eall gylden fleohnet fæger ⁊ ymbe ðæs folctogan bed ahongen þ se bealo fulla mihte ƿlitan ðurh ƿigena baldor on æghƿylcne ðe ðær inne com hæleða bearna ⁊ on hyne nænig monna cynnes nymðe se modiga hƿæne niðe rofra him ðe near hete rinca to rune gegangan:· In duabus his periodis, voces, à quibus communis abhorret ſermo, ſunt lind, in compoſito lindƿiggende. torht. toga, in folctogan. træfe. bealo. baldor. hæleð. niðe. rof. rinc. quæ omnes exquirendæ ſunt in indiculo Grammaticæ noſtræ adjuncto. Vocum ſignificationibus inventis dein *invenienda eſt earum conſtructio grammatica, ex ordine magis ſimplici, qui ſimpliciter & libere loquentibus in uſu eſt; qualis hic eſt*: ⁊ ða lindƿiggende ða torhtan mægþ fromlice lædan ongunnon to tham hean træfe. ðær inne on symbel nihtes hyne reste nergende lað holofernus:· Ðær ƿæs eall gylden fæger fleoh-net. ⁊ ymb þæs folctogan bed ahongen þ on hæleða bearna æghƿylcne ðe ðær inne come miht ðurh ƿlitan se bealo fulla ƿigena baldor ⁊ on hyne nymðe hƿæne niðe rofra rinca him ðe near hete se modiga to rune gegangan, *tum vero militares viri gnaviter cœperunt ducere egregiam virginem ad ſublime tentorium, in quo* † *ſemper noctu dormitare ſolebat odioſus dominus Holofernes. inibi erat ſpecioſum canopæum aureum, quod circa lectum ducis ſuſpenſum erat, ut execrabilis ille imperator in unumquemque hominum* [omnes,] *qui intraret perſpicere poſſet; in illum vero nemo perſpicere audebat, niſi quem ex inſignioribus viris juberet ad ipſum prope accedere ſuſurrandi gratia.* Sic Paraphr. Gen. XLII, 13. Ða ic aldor gefrægn. Elamitarna. fromne folctogan. fyrd gebeodan. Orlahomar. in hoc membro una vox eſt poetica, quærenda in indiculo. ſcilicet aldor· deinde facienda eſt conſtructio in hac poſitione vocum: ða gefrægn ic Elamitarna al-

* In *Græcis Latiniſque* verſibus, pſeudo-rythmus apud antiquiſſimos ex penthemimeri & ultima compoſitus quandoque occurrat. ut habent *Homerus*: Ἐκ γὰρ Κρηθέων γένος εὔχομαι εὐρειάων. *Heſiodus*: Χαίρεις πὸς κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας. *Virgilius*: *Ætnæos fratres cælo capita alta ferentes.* Et: *Vinaque fundebat pateris animamque vocabat.* alia quoque carmina ſimilia reperire eſt. hujuſmodi ſunt *Neroniana* illa à *Perſio*, in ſatyrâ primâ notata. *quod genus carminis* (inquit *Iſaacus Caſaubonus* in *Perſium*) *ita probatum eſt, cum latè regnum occuparet barbaries, ut tota cœnobia* μονάζοντων *poematis fuerint adimpleta ejuſdem farinæ.* Corruptionem *Latinæ*, eidem origini, cui nos illam *Saxonicæ* poeſeos attribuit *Caſaubonus*, *Cum igitur vitio & affectatione paucorum ſciolorum, ab his principiis, corrupta fuiſſet vera ac legitima poeſis, paulatim creſcente imperitorum numero, ſolida vero eruditione languente ac tandem deficiente, in locum legitimæ poeſeos, corruptela illius & fucus ſuccedere cœpit.* † Vel *nocte quaque ſolenni.*

dor

ðon fromne folctogan Orlahomar fyrd gebeodan, *tum accepi Orlahomarum, Elamitarnorum Regem, ſtrenuum illum ducem, exercitum conſcribere.* Sic Paraphr. XLVII, * hwæt gifest ðu me. gasta wældend. freo manna. to frofre. nu ic þus. fea sceaft eom. ne þearfe ic yrfe stol. eaforan bytlian. ænegum minra. ac me æfter sculon. mine woruld magas. welan bryttian. Quorum eaforan. magas. bryttian. poetica ſunt. Ordo autem magis communis & ſyntacticus: gasta waldend. hwæt freo manna gifest ðu me to frofre ne ðearfe ic ænegum minra eaforan yrfestol bytlian. ac mine woruld magas sculon æfter me welan bryttian, nu ic ðus fea sceaft eom, *Domine ſpirituum, quid liberorum dabis mihi in ſolatium? non enim neceſſe habeo ædificare alicui filiorum meorum domum hæreditariam, verum coævi mei cognati me mortuo opes meas occupabunt, quandoquidem liberorum orbus ſim.* Sic XXV, II, hine waldend on. tirfæst metod. tacen sette. freoðo beacen frea. ðy læs hine feonda hwilc. mid guð þræce. gretan dorste, feorran oððe nean. Quorum tirfæst. metod-frea. guð. þræce. à communi oratione aliena in cap. XXI. quærenda ſunt. ordo autem ſyntacticus hic eſt: waldend, tirfæst metod, frea on hine freoðo beacen tacn sette. ðy læs feonda hwilc feorran oððe nean hine mid guð þræce gretan dorste, *Dominus potentiſſimus creator, & princeps in eum,* [Cainum,] *libertatis ſignum, notam, poſuit, ne quis inimicorum procul aut prope auderet eum duello adoriri.*

XVI. Tertio, poemata *Anglo-Saxonum*, perinde ac iſta *Pindari*, obſcurant periphraſes & tropi, ſc. metaphoræ, ſynecdochæ, metonymiæ, & troporum in eodem vocabulo multiplicatio, quam metalepſin vocant. Quibus ergo diligenter à Lectore attendendum eſt, ut poetas cum fructu legat. Sic mare vocatur hron rade, *balænæ iter.* ganotes bæð, *fulicarum balneum.* hwæles æþel, *balænæ patria.* & *piſces maris*, brim hlæst, *merces* vel *proventus maris, Cædm.* v, 9, Inc sceal sealt wæter. wunian on gewealde. 7 eall worulde gesceaft. brucað blæd daga. 7 brim hlæste. 7 heofon fugla:. Inc is halig feoh. 7 wilde deor. on geweald geseald. 7 lifigende. ða ðe land tredað. feorh eacen cynn. ða ðe flod wecceð. geond hron rade. Inc hyrað eall, *ſalum manebit in poteſtate veſtra, cum omni mundana creatura;* † *fruimini fructu dierum, & piſcibus, & volatilibus cœli. vobis jumentum mundum, feræ etiam beſtiæ in poteſtatem datæ ſunt, animantia quum quæ vivipara terram calcant, tum quæ fluctus movent per oceanum, vobis omnia ſubjiciuntur.* chron. *Sax. Gibſ.* ad ann. DCCCCLXXV, ða wearþ eac adræfed. deormod hæleð. Oslac of earde. ofer yða gewealc. ofer ganotes bæð. gamol feax hæleð. wis 7 word snotor. ofer wætera geþring. ofer hwæles æþel. hama bereafod, *tum princeps chariſſimus Oſlacus, canus ſenex, ſapiens & ſermone prudens, expulſus erat patria per volventes fluctus, per fulicæ balneum, per aquarum ſtrepitum, per balænæ patriam, lare ſpoliatus.* Cædm. XXXIV, 17, eow is eðel-stol. holmes hlæst. 7 heofon fugla. 7 wildu deor. on geweald geseald. eorþe ælgrene. 7 eacen feoh, *vobis patria eſt florentiſſima terra, piſces &, volatiles cœli, & feræ & pecus fœtum in poteſtatem tradita ſunt.* Sic *anima* vocatur breosta hord, *pectoris theſaurus.* & *ſtirps, progenies* vel *familia*, heorþ-werod, *focularis cœtus*, Cædm. XXXVI, 13, 14. XLV, 3. Sic LXXIII, 24, *animus* vel *mens* vocatur banhuses weard, *oſſeæ domûs cuſtos.* gif onlucan wile. lifes wealhstod. beorht in breostum. banhuses weard. ginfæsten god. gastes cægon, *ſi verax deus, pectore lucidus, vitæ interpres, vult mentem reſerare ſpiritus clavibus.*

Sic *ſuperficies vel exterior pars terræ* vocatur à *Cædmone*, tiber-sceata, i. e. [1] *oblationum quaſſatrix; quod colentibus fruges ſuas quaſi munera & dona offert.* ða seo tid gewat ofer tibersceatan middan-geardes, *poſtquam hic dies per orbis terrarum ſuperficiem tranſiit.* Sic *ſol* vocatur, folca frið-candel, *homines animans* [2] *Candela*, LV. 5. &, godes candel beorht, chron. *Sax. Gibſ.* ad ann. DCCCCXXXVIII. vocatur etiam abſolute, wuldor torht, *gloria præcellens*, LXI, 24. *Mare* etiam, ob tumorem ejus ſphæricum, vocatur holm, *collis, mons*: ut ofer [3] holmes hring, *per maris ambitum.* Sic *bellum* vocatur paſſim apud Poëtas, æsc-plega, *ludus clypeorum.* heard handplega, *durus manûs* [4] *ludus.* & in fragmento hiſtoriæ *Judith.* p. XXIV, *ſagittæ* vocantur, hilde nædra, *militares colubri.* leton forð fleogan flana scuras. hilde nædran, *evolare*

---

* Verba ſunt *Abrahami* ſe improlem eſſe querentis. † *Dominamini.* [1] Apud *Græcos* poetas γαῖα vocatur, quoad eundem ſenſum, πολυφόρβη, φερέσβιος, πολύβοσκος, πολυκαρπος, ὀλβιόμοιρος, βωλάκιον, ὀπωροφόρος, φυσίζοος, πυροφόρος, καρποδότειρα, &c. horum nullum ἐπίθετον ad audaciam *Cædmonianam* adſurgit. unicus *Callimachus* ſimile quiddam affectat, qui γῆν vocat πολύβωμον. Neſcio an alludat *Cædmon* ad ſacrificia AGITATIONIS. [2] *Solem* vocat *Orpheus*, ſimili pene tropo, κόσμου τὸ περίδρομον ὄμμα. [3] Hanc metaphoram doctiſſ. *Olaus Verelius* in notis ad Harvarar Saga, cap. I. antiquis uſitatam fuiſſe demonſtrat, qui *mare* belte denominare ſolebant, quod undique ſtringat, circundet, ac liget terram continentem inſulaſque, ſecundum iſtud Laugur er landa belte, *mare eſt terrarum cingulum*; unde à *Græcis* γαιήοχος appellatur oceanus. Ibi quoque citat carmen einari Skulaſon skaldi, è Lexico *Runico* magni *Olavi, Iſlandi*, in quo mare quater appellatur bellte, i. e. *balteus.* quater etiam linda. i. e. *faſcia.* ſexies gyrdill, gyrde, videgyrdell, i. e. *zona.* ter itidem vingiord, i. e. *cingulum* vel *vagina.* quater ſile, i. e. *helcium.* ſemel baugur, i. e. *Annulus.* men quater, i. e. *torques.* helſe itidem ſemel. i. e. *monile.* fiotur bis, id eſt *compedes.* & hringur bis, i. e. *annulus.* à belte autem *ſinus Balticus* nomen ſuum accepit. Huc ſpectat myth. *Eddæ Iſland.* de *Jormungando*, angue orbem terrarum cingente. de quo iterum in Myth. XLI.

fecerunt ſagittarum imbres, militarium illorum anguium. Sic *milites* vocantur, hilde ƿulfas, *pſeudo-Cædm.* XIV, 8. Sic à hleo vel hleoƿ, quod primario *locum à ſole ventóve immunem*, deinde *aſylum, hoſpitium* & *domum* ſignificat, & maga, *filius*, hleo-magas, fratres, i. e. *ejuſdem domus filii, Cædm.* XXV, 25. XXXVI, 8. Are ne ƿolde. gesceapian. ne ða sceonde huru hleo-magum helan, *reverentiam non voluit oſtendere, neque pudenda à fratribus occultare.* Sic p. XXXVI, cƿæþ he ƿesan sceolde. hean under heofnum. Cham on eorðan. hleo-maga theoƿ, *dixit, quod Cham dum viveret, foret ſub alto cœlo fratrum ſervus.* Idem ſignificat hneo-maga, ex *Cimbrico* hneo, *generatio*, & maga, *filius*. Sic frod fyrn dagum, ƿintrum frod, misserum frod, *ſapiens diebus anteactis, annis ſapiens*, paſſim *ſenem* ſignificant. huc ſpectant Engla helm, pro *deo*, & gumena Baldor, Æþelinga helm, Syncer brytta, & iſtiuſmodi periphraſes metaphoricæ *regem* ſignificantes, & id genus alia multa.

XVII. Quarto, lectoribus poetarum moram & negotium facere poſſunt aſyndetæ orationes, in quibus nomina & verba quaſi bifrontia, tam quod præceſſerit, reſpiciunt, quam quod ſequitur, proſpiciunt: ut in Paraphr. *Gen.* VIII, 3. se feond mid his geferum eallum. feollon þa ufon of heofnum. ðurh longe sƿa þreo niht ⁊ dagas. ða englas of heofnum on helle. ⁊ heo alle forsceop drihten to deoflum, *Cacodæmon ille, cum Sociis omnibus, per tres longos dies, pariter ac noctes, deſurſum ex cœlis decidebant; angeli ſcilicet cœlitus in tartarum, quos omnes Dominus in diabolos tranſmutavit.* Sic in fragm. hiſt. *Judith.* De us manna mæst morðra gefremede sarra sorga, *qui hominum maxime inter nos homicidia perpetravit, & luctuoſa mala.* Sic Paraphr. *Gen.* XXV, 13, 14. Heht ða from hƿeorfan. meder ⁊ magum. man scyldigne. cnosle sinum, *tum ſceleſtum juſſit decedere à matre & fratribus & parentela ſua.* Sic in calendario: hafuc sceal on glofe. ƿild geƿunian. ƿulf sceal on bearoƿe. earn on haga. eofor sceal on holte. toþ mægenes trum, *accipiter in clivis, lupus in nemore, aquila in campis, & aper dentium robore valens, in ſylva feri manebunt.*

XVIII. Hiſce addenda ſunt in aſyndetis orationibus nominum appoſitio, præſertim ſynonymorum, rem eandem denotantium. ſic in fragm. hiſt. *Jud.* het ða niða geblonden ða eadigan mægþ ofstum fetigan to his bed-reste beagum gehlæste hringum gehrodene, *tum vir corruptus adduci juſſit beatam virginem ad lecticam ſuam armillis oneratam, annulis onuſtam.* Sic in *Cædmonis* Paraphr. LI, 12, of ðam leod fruman. brad folc cumað. hrego ƿearda ƿela. ƿore ariſað. rices heardas. ƿoruld-cyningas. ƿide mære, *ex quo patriarcha, vaſtus populus orietur, reges multorum principum, præclari regni paſtores, mundani reges celeberrimi excitabuntur.* Sic XIV. 12. Ic hebbe me fæstne geleafan. up to tham ælmihtegan gode. ðe me mid his earmum ƿorhte. her mid handum sinum, *firmam fidem repono in Deo omnipotente, qui me brachio ſuo, ſuiſque manibus hic creavit.* Sic XXV, 4, ic his blod ageat. dreor on eorðan, *ego ſanguinem ejus fudi, cruorem, in terram.* Sic XXVI, 1, oð þ aldor gedal. frod fyrn dagum. fremman sceolde. lif of lætan, *donec ſenex paſſus fuerit vitæ divortium, vitam relinqueret.* Sic XXVI, 9, ða his ƿifum tƿæm. ƿordum sægde. Lameh seolfa. leofum gebeddum, *tum ipſe Lamech verbis dixit ad uxores ſuas duas, dilectas conſortes tori.* Sic ſupra, ofer yða geƿealc. ofer ganotes bæð. ofer ƿætera geþring. ofer hƿæles æðel. *Aſyndeta autem communiſſima ſunt:* ut, ðegnas ðrymfæste. ðeoden heredon. sægdon lustum lof. heora liffrean. demdon drihtnes duguðum. ƿæron sƿiðe gesælige. synna ne cuðon. firena fremman, *miniſtri magnificentiſſimi regem laudabant, alacriter laudes canebant vitæ ſuæ domino, erant valde beati, peccata non norunt flagitioſa committere.* Sic XLII, 24. ƿunode ƿiððan. be Iordane. geara mænego. ðær folc setede. fægre ƿæron. men arlease. metode laðe. ƿæron Sodomisc cynn. synnum ðriste. dædum gedƿolene. drugon heora selfra. ecne unræd, *habitavit poſtea, ubi erant urbes pulchræ, Sodomitarum gens, homines turpes, peccando audaces, actionibus errantes dabant ſuæ ſtultitiæ pœnas.* Sic V, 1, of ðam ƿorhte god. freolicu fæmnan. feorh in dyde. ece saula, *ex qua creavit deus liberalem fœminam, indidit vitam, æternam animam.*

XIX. Quinto, apud *Anglo-Saxonum* poetas, *Dano-Saxonice* præſertim ſcribentes, verba in aſyndeta oratione ſæpe *participialem* habent ſenſum, & per participia reddenda ſunt vel per conjunctiones copulativas, quod lectori in metricâ oratione hoſpiti moram facere poteſt. Sic in *Cædm.* Paraphr. VI, 23. ne mihte him bedyrned ƿeorðan. þ his engyl ongan. ofermod ƿesan. ahof hine ƿið his hearran. sohte hete spræce. gylpƿord ongean. nolde gode ðeoƿian. cƿæð þ his lic ƿære. leoht ⁊ scene. hƿit ⁊ hioƿ beorht. quæ ſic verto: *non ab eo celari potuit, quod angelus ſuus cœpit ſuperbus eſſe, levans ſeipſum contra dominum ſuum, petens colloquium odioſum, verba glorioſa incœptans, nolens deo ſervire, ſed dicens quod corpus ſuum erat leve & lucidum & forma ſua clara*: plane quaſi ſcriptum eſſet, ahebbende, secende, onginnande, nillende, cƿæþende. Sic LXXX, 18, ða se lig geƿend. on laðe men. hæðne of halgum. hyssas ƿæron bliðe mode. burnon scealcas. ymb ofn utan alet. gehƿearf teon-fullum on teso, *tum flamma extra fornacem demiſſa, & dextrorſum infeſte rediens, torquebat ſe à ſanctis in odioſos ethnicos, pueris gaudentibus, & ardentibus [carnificibus] ſervis.* Sic enim locum vertendum puto, ac ſi ſcriptum eſſet; ða se lig ymb utan ofn alet. ⁊ gehƿearfende teon fullum on teso on laðe men hæðne se geƿand. ða hyssas bliðe mode ƿæron ⁊ scealcas burnon:- Sic IX, 10. Næfð he ðeah. riht gedon. þ he us hæfð befielled. fyre to botme helle ðære hatan. heofon rice benumen. hafað hit gemearcod. mid moncynne. to gesettanne, *non tamen quod*

juſtum

juſtum fecit, quod nos præcipitavit ad ignis fundum, & regno cæleſti ſpoliavit, decrevitque illud genere humano inſtaurare. Sic XL, 17, him ða ƿis-hydig. Abraham geƿat. on Egypte. drihtne gecoren. drohtað secan. fleah ƿær-fæst ƿean. ƿæs ꝥ ƿite to strang. Abraham maðelode. geseah Egypta. horn sele ƿhite. ⁊ hea byrig. beorhte blican, *tum ſapiens Abrahamus à Domino ductus in Ægyptum abiit ad convictum quærendum caute fugiens miſeriam, dum famis ſupplicium prævaleret, videns autem Abrahamus faſtigia palatiorum alba, & ſublimes urbes, clare ſplendere, concionari cæpit.* Sic XLII, 1, ðær se eadga eft. écan drihtnes. niƿan stefne. noman ƿeorðade. til-modig eorl. tiber on sægde. ðeodne Engla. ðancode sƿiþe. lifes leohtfruman. lisse ⁊ ara, *ibi beatus, bonus, heros nomen æterni domini nova oratione adorabat, ſacrificium immolans Regi Angelorum, & gratias agens vitæ auctori propter liberationem & conſervandæ vitæ neceſſaria.* vel ſic, cum conjunctione copulativa: *ibi beatus, bonuſque heros æterni domini nomen renovata oratione adorabat, & regi Angelorum ſacrificium immolabat, & gratias agebat vitæ auctori propter libertatem & conſervandæ vitæ neceſſaria.* Sic XLV. 5. Him ða Abraham geƿat. ⁊ ða eorlas þry. ðe him ær. treoƿe sealdon. mid heora. folce getrume. ƿolde his mæg hƿru. Loth alýnnan, *tum Abrahamus volens ſervitute liberare ſaltem cognatum ſuum, profectus eſt cum tribus principibus, qui cum ſuis cohortibus fidem ei dabant.* Sic XLVII, 14, ða gén Abrahame. eorde selfa. heofona heah cýning. halige spræce. trýmede tilmodigne. ⁊ him to reordode. Meda sýndon. micla ðina, *tum iterum excelſus rex cælorum ſeipſum oſtendit Abrahamo, bonum ſacra allocutione corroborans, & ad illum dicens, ampla ſunt præmia tua.* vel ope conjunctionis copulativæ *& bonum ſacro colloquio corroboravit, & ad illum dixit.* Sic in chron. *Sax. Gibſ.* An. DCCCCLXXV. her geendode. eorþan dreamas. Eadgar Engla cýning. Ceas him oþer leoht. ƿlitig ⁊ ƿinsum. ⁊ ðis ƿace forlet. lýf ðas læne nemnað. leoda bearn. men on moldan, *hoc anno Eadgarus, Anglorum Rex, finivit terreſtres triumphos, aliam ſibi lucem eligens pulchram & lætam, & hanc fragilem relinquens vitam, quam tranſitoriam vocant gentium filii, homines in terra degentes.* alias per copulam: *& elegit, & reliquit. Cædm.* Paraphr. LII, 7, geƿiton him ða. ædre ellorfuse. æfter ðære spræce. sƿeðum feran. of þam hleoðor stede. halige gastas. lastas legdon. him ƿæs leohtes mæg. sylfa on gesiððe. oð ꝥ hie on Sodoman. ƿeall-steape burg. ƿlitan meahton. gesaƿon ofer since. salo hlifian, *tum * ſancti ſpiritus alio tendentes poſt hoc colloquium propere abierunt ex oraculi loco feſtinantes. quibus † ipſe lucis filius comes erat, donec in Sodomam muros altos habentem urbem ſpectare poſſent, videntes palatia auro rutilare.* Notandum vero hic eſt, quod participium, per quod in aſyndetis verbum eſt reddendum, poni nonnunquam debet in ablativo caſu abſolute poſito; ut ſuprà, burnon scealcas, *ardentibus ſervis.*

XX. Morari poſſent lectorem in poeticis non verſatum quædam quaſi ſyntaxeos violationes, quæ tamen eſſe viſæ tales revera non ſunt. Id genus ſunt, primo *ſubſtantiva compoſita*, quorum prius à poſteriori poſſideri viſum, in genitivo poni debere videtur: ut, ƿuldor cyning. ƿoruld cýning. heofen rice. folc gestæl. heofen stolas, *ſedes cæleſtes.* sƿegl-bosmas, *cæli ſinus.* Leodsceaþa, *humani generis hoſtis.* hellsceaða, *hoſtis tartareus.* Sorgƿord, *doloroſa verba, querelæ.* eorðrice, *terræ dominium.* handsceaft, *manuum opus.* handgeƿeorc, *idem.* Ærendsæcg, *nuntiorum præco, nuntius.* Modsorg, *animi dolor*, & id genus multa. Quæ quod non ſcribuntur cum nota unionis, videntur *poni pro* ƿuldores *uel* ƿuldres *cýning.* ƿoruldes cýning. folces gestæl. *Secundo, terminatio* nominativorum in ſingulari numero ſecundæ declinationis in an. *ut in iſtis Cædmonianis*, ðu eart hæleða helm. ⁊ heofen deman. engla ord-fruman, *tu es principum corona* [rex,] *& cæleſtis judex, creator Angelorum.* Sic Paraphr. *Gen.* CV, 13, þone ƿerigan, pro se ƿeriga. Tertio, compoſitio adjectivorum cum ſubſtantivis in qua adjectiva immota manent, per omnes caſus, ut, nægled cnearr. cread cnear, chronicon *Sax. Gibſ.* DCCCCXXXVIII. geƿitan him ða norð men nægled cnearrum, *fugerunt viri aquilonares in clavatis navibus.* cread cnearon flot cýning. ut geƿat on fealene flod, *in navibus optatis rex navigans evaſit in gilvum mare.*

Verum fýrene videtur poni pro fýrenum, in his quæ ſequuntur: him on laste beleac. liþsæ ⁊ ƿýnna. hihtfullne ham. halig Engel. be frean hæse. fýrene sƿeorde, *poſtremo ſanctus angelus, domino mandante, quietis & gaudii jucundiſſimum locum eis gladio flammante obſeravit.* Sic quoque offlegene & beslægene videntur poni pro offlegenum, beslægenum, in ſequentibus: *Gen.* Paraphr. XLIV, geƿiton feorh heora. fram ðam folc stýde. fleame nergan. secgum offlegene, *diſceſſerunt à caſtris, ut vitas ſuas fugiendo ſervarent, militibus occiſis.* Freondum beslægene. from hleoƿ stole. hettend læddon. ut mid æhtum. Abrahames mæg. of Sodoma býrig, *incaleſcentes eduxerunt cum bonis ſuis Abrahami nepotem ex urbe Sodoma, ſociis occiſis.*

XXI. Septimo, phraſes elleipticæ, maxime in orationibus ubi verba auxiliaria ſunt, occurrunt non raro apud poëtas *Dano-Saxonice* ſcribentes: ut *Gen.* Paraphr. XCIX, 7, blæd bið æghƿæm. ðæm þe hælende. heran þenceð. ⁊ ƿel is ðam þe þæt mot. ſubaudi don. *præmium omnibus*

* Tres Angeli cum Abrahamo collocuti.

† Scilicet tertius ille Angelus qui æternus λόγος erat, in præludium carnis ſe manifeſtans. Angelus ille increatus. Angelus fœderis.

erit, qui Jeſu obedire putant, & bene illis eſt, qui hoc poſſunt facere. xc, 20, sohton þa swiþe. in sefan gehydum. hwæt seo hand write. haliges gastes. ſubaudi getacnian mot., *tum in cogitationibus internis quærebant, quid ſcriptura illa ſancti ſpiritus ſignificaret.* xlii, 10, wit synt gemagas. unc gemæne ne sceal. (*ſubaudi* weran) elles awiht. nymþe eall tela. lufu langsumu, *nos ſumus duo conſanguinei, nihil aliud præter quod optimum eſt, amor diuturnus, inter nos erit.* Ibid. 23, him ða eard geceas, ⁊ eðel-setl. sunu Arones. on Sodoma byrig. æhte sine. beagas from Betlem. ⁊ botl gestreon. welan wundun gold. ſubaudi ferende. *tum habitationem & ſedem ſibi elegit filius Aronis in Sodoma urbe, poſſeſſiones, ſupellectilem, & gazas ſecum ferens.*

XXII. Octavo, nominibus cum articulo compoſitis, de quibus tractavimus cap. xx. reg. 3. & xxi. verſus finem, nonnunquam utuntur *Anglo-Saxonum* poetæ: ut, Alhn pro alh. *Gen.* Paraphr. lxxi. 6. firenum pro firum, ci, 16. pro quo firnum, c, 18. ðeoren pro ðeor. fragm. hiſt. *Judith.* 22.

XXIII. Nono, operæ pretium forſan eſt de epentheſibus poeticis, quibus voces à ſe mutatæ moleſtiam aliquando faciunt tyronibus, lectorem admonere: Sic heold legitur pro hold. heorotas pro heortas. gielp pro gelp. gield pro geld. hearra & hierra pro herra. gien pro gen. niede pro nede. meotod pro metod. strienan pro strynan. giet pro get. gieta pro geta. siem pro sem. secgeað pro secgað. freom pro from. spreocan pro spræcan. beoran pro beran. siendon pro sindon. giestum pro gestum. &c. Metatheſes etiam nonnunquam occurrunt, ut srwyst pro swyrst. & ſyncopationes vocum non raro: ut edge pro eadige. edga pro eadiga. nergan pro nerigan. egsa pro egesa. lifge pro lifige. *Dano-Saxonice* etiam ſcribentes Poetæ orthographiam nonnunquam in plateaſmum quaſi convertunt: ut in æðelo pro æðela. freolicu pro freolice. heligu pro heliga. hafus pro hafes, quod pro hafest. ðeostræ pro ðeostro ł ðeostru. orþer pro ægþer. ſed de barbarographia *Dano-Saxonice* ſcribentium ſatis in ſuperioribus capitibus.

XXIV. Notandum quoque eſt *Anglo-Saxonum* poetas maxime gaudere in jungendis ſynonymis quum ſubſtantivis, tum adjectivis, ad denotandam rem in ſuo genere eſſe ſummam & perfectiſſimam: ut Paraphr, xxii. 2. frea drihten min, *ſupreme mi domine!* Iſtiuſmodi ſunt mægen-cræft, *maxima potentia, omnipotentia*; feond sceaða, *hoſtis inimiciſſimus.* wuldor-torht, *glorioſiſſimus, ſplendidiſſimus*; & innumera alia.

XXV. Gaudent etiam non raro omnes Poetæ in enallage numeri, præſertim qua pluralis pro ſingulari ponitur: ut in Paraphr. liii. 7. eodon sona. swa him Ebrisca. Eorl wisade. in-under edoras, *ibant ſtatim intro ſubter tecta, prout inſtructi erant ab Ebræo viro, vel heroe*; ſcilicet *Abrahamo.*

XXVI. Porro ab iis, qui Poetas *Anglo-Saxonum* cum voluptate legere cupiunt, primo obſervandum eſt *humanum genus* vel *homines* in genere ab eis denotari, tam abſolute, quam in compoſitione, per nomina multitudinis: ut leod, leoda, *gens, populus, turba*; ðeod, ðeode, *gens, populus, natio, provincia*; wered, werod, *cætus, exercitus, agmen, chorus*; driht, *familia, plebs, populus, turba*; folc, folce, *vulgus, populus, plebs, familia*; driht-folc, *idem.* Quibus addas nomina quæ *omne genus hominum* comprehendunt; ut eorlas & ceorlas, *nobiles* & *ignobiles.* weras ⁊ wif, *viri,* & *fæminæ.* Secundo aliquem *numerum hominum,* vel *aliquem hominem ſingularem* denotari per nomina ordinem, ſtatus, & conditiones hominis ſignificantia; ut eorl, *dux, comes, ſatrapas*; gesið, *comes, ſocius, comes palatinus, ſatrapas, nobilis.* Æþeling, *nobilis, ſplendidus, inclytus.* ðegen, *thanus*; wiga, wigend, *dux, bellator*; gerefa, *vice-comes, præfectus, tribunus, decurio, villicus.* wine, *dilectus, amicus*; gefera, *ſocius, ſodalis*; * scalc, *ſervus.* &c. Horum tamen nonnulla, ut eorl, æþeling, gesið, *homines* in ſuo ſtatu & conditione præcellentes nonnunquam ſpecialiter denotant.

XXVII. Hucuſque in iis explicandis laboravimus, quæ in legendis poeticis lectores excruciant; quibus ultimo ſtudioſe curandum eſt, ut metricas orationes in ſuas periodos; periodoſque in ſua membra, in codd. quum impreſſis, tum mss. recte diſtinguant, nulla habita punctorum metricorum ratione, quæ non orationem in ſingulas partes, ſed carmen in metra tantum dividunt. hinc inter ſubſtantivum & ſuum adjectivum, inter præpoſitionem & caſum quem regit, inter nomen poſſeſſivum & id quod ab eo poſſideri videtur, denique inter nominativum & verbum quod præcedit, ubique interveniant, ut quæ ſequuntur docent exempla: Paraph. *Gen.* xii, 1, ⁊ him bi twegin. beamas stodon, *& juxta eos, duæ arbores erant.* xi, 19, hwearf him þurh. ða hell dora, *regreſſus eſt per inferni fores.* xv, 9, heo ða ðæs ofætes æt. alwaldan bræc. word ⁊ willan, *tum de fructu illo comedebat, omnipotentis mandatum & placitum rumpens.* xxvi, 3, ðara anum wæs. Iabal noma, *horum alteri Jabal nomen erat.* Præterea in eodem membro plurales fere ſemper occurrunt interpunctiones metricæ: ut, xxv, 6, ic awyrged sceal. þeoden of gesyhðe. ðinre hweorfan, *ego, domine, maledictus è conſpectu tuo diſceſſurus ſum.* xxvii, 5, ða wearþ Seme. suna ⁊ dohtra. on woruld rice. worn afeded, *tum Semo cætus filiorum & filiarum in mundano ſuo regno natus erat.* xxxix. 11. Ðu gebletsad scealt. on mund-byrde. min-

---

* *Gothice* 𐍃𐌺𐌰𐌻𐌺𐍃: Ab hac voce, quædam nomina propria, ut *Godeſſcalcus,* &c. derivantur.

re

re lifigan, *tu beatus ſub præſidio meo vives.* Quinimo punctum iſtud metricum nonnunquam ponitur inter ejuſdem vocis ſyllabas: ut, Paraphr. *Gen.* ða gingran on upp. stod éce drihten. God in Galileam, *tum in Galilea Deus æternus dominus ſurrexit inter diſcipulos.*

XXVIII. Supra dixi lectoribus poetarum ſtudioſe curandum, ut metrica ſcripta in periodos ſuas recte diſtinguant, quum in MSS. tum in impreſſis codd. quoniam aliquando accidit periodos ſive perfectæ diſtinctionis notas (:· & ;) poni, ubi ponendæ non ſunt, & omitti itidem ubi poni debent. Prioris exemplum habes, Paraphr. *Geneſ.* 1, 6, poſt heold, ubi non ponenda eſt plena diſtinctio, ſed poſt garsecg ƿeardum, lin. 8. & p. LXI, 1, 2, ponitur (:·) poſt eard-ƿeard, ubi non eſt plena diſtinctio, ſed poſt fremdum, l. 3. Poſterioris exemplum habes, LVIII, 18, ubi poſt gestah deeſt (:·) quod tamen ibi poni debet. poni etiam debet poſt bearn, LXI, 10, Et poſt runode, l. 19. & poſt rundra miht, XCI, 16. & in omnibus locis, quibus ſententia perfecta eſt, etiamſi notæ periodi non ponantur.

Hactenus tui gratia, lector benevole, omnem operam navavi in tradendis regulis, quæ, ſi ad eas deligenter animum intendas, non tantum facilia tibi reddent *Anglo-Saxonum* carmina, ſed lectu jucunda ac utilia. & ne tibi jam præceptis munito deeſſent, in quibus diligentiam & ingenium tuum exerceas, tractatulum metricum, quoad ſermonem *Dano-Saxonice* ſcriptum in calce hujus capitis ſubjungere viſum eſt, in quo legendo regulas à nobis datas probare poteris, & an votis noſtris & expectationi tuæ reſpondeant, experiri. Hoc quoque ut facerem, tum pulchritudo carminis, & librorum metricorum infrequentia, tum aliquorum doctorum preces moverunt, qui me iterum iterumque rogarunt, ne *Calendarium* hoc, ſive *Menologium* elegantiſſimum, ſine verſione *Latina* in publicum prodiret.

CALENDARIUM

SEU

MENOLOGIUM

Poeticum,

Deſcriptum ex codice Manuſcripto Bibliothecæ *Cottonianæ.* codicis autem nota eſt, *Tiberius*, B. 1. 2.

Crist ƿæs acennyd.
Cyninga ƿuldor.
On midne ƿinter.
Mære ðeoden.
Ece ælmihtig.
On þy eahteoþan dæg.
Hælend gehaten.
Heofonrices ƿeard.
Sƿa ða sylfan tid.
Side herigeas.
Folc unmæte.
Habbað fore ƿeard gear.
For ðy se kalendus.
Cymeþ geþincged. [tune.
On þam ylcan dæge us to
Forma monað.
Hine folc mycel.
Ianuarius gerim heton :·
And þæs embe fif niht.
Ðæt te fulƿiht tid.
Eces drihtnes.
To us cymeþ.
Ðæne tƿelfta dæg.
Tir eadige.
Hæleþ heaðu rofe.
Hatað on Brytene.
In foldan her :· [can.
Sƿylce embe feoƿer ƿu-
Ðæt te sol-monað.
Sigeð to tune.
Butan tƿam nihtum.
Sƿa hit getealdon geo.
Februarius fær.
Frode gesiðas.
Ealde æglease :·
And þæs embe ane niht.
Ðæt *ƿe* Marian.
Mæssan healdað.
Cyninges modor.
Forþan heo Crist.
On þam dæge.
Bearn ƿealdendes.
Brohte to temple :·
Ðænne þæs embe fif niht.
Ðæt afered byþ.
Ƿinter of ƿicum.
Andse ƿigend þa æfter seo-
Sƿylc ðroƿade. [fentynū.

INTERPRETATIO.

Chriſtus, rex gloriæ, dominus illuſtris, æternus, omnipotens, regni cœleſtis præfectus, natus erat in media hyeme, octavo [à natali] die Jeſus vocatus. Quo quidem tempore iniens annus, turbis undequaque concurrentibus & magnis frequentiis gaudet, propterea quod eo ipſo die adveniunt celebratæ calendæ, nempe primus menſis, quem magnus populus Januarium calendarii vocabant. Et quinque abhinc noctibus, æterni domini feſtum baptiſmale venit, quod hîc diem duodecimum florentiſſimi, excelſi & præclari homines Britanniæ vocant. Dein elapſis, duas ſi demas noctes, quatuor ſeptimanis ingreditur ſolmonath, quemadmodum ferum Februarium vocabant veteres homines, antiqui legum (Aſtronomicarum) periti. Tum abhinc poſt unam noctem obſervamus Mariæ domini parentis feſtum, propterea quod in hoc die filium Dei ad templum ferebat. Tum, quinque noctibus elapſis, hyems terrefacta aufugit è vicis, & deinde poſt ſeptemdecim dies ephemeros,

Niht gerimes.
Nergendes ðegen.
Mathias mære.
Mine gefræge.
Ðæs ðe lencten on tun.
Geliden hæfde.
Ƿerum to ƿicum:-
 Sƿylce eac is ƿide cuð.
Ymb ðreo ⁊ tƿa.
Ðeodum geƿelhƿær.
Hir cyme Kalend.
Leorlum ⁊ eorlum.
Butan ðænne bises.
Geboden ƿeorþe.
Feorðan geare.
Ðænne hi furþor cymeð.
Ufor anre niht.
Us to tune.
Hrime gehyrsted.
Hagol scurum færð.
Geond middan geard
Martius reðe.
Hlyda healic:-
 Ðænne se halga.
Ðæs emb XI niht
Æðele scynde
Gregorius.
In godes ƿære.
Breme in Brytene:-
 Sƿylce Benedictus.
Embe nigon niht.
Ðæs nergend soht.
Heard ⁊ higestrang.
Ðæne heriaþ ƿel.
In geƿritum ƿise.
Ƿealdendes þeoƿ.
Rincas regol fæste:-
 Sƿylce eac rimcræftige.
On ða ylcan tid.
Emniht healdað.
Forþan ƿealdend god.
Ƿorhte æt frymðe.
On þy sylfan dæge.
Sunnan and monan.:-
 Hƿæt ymb feoƿer niht.
Fæder onsende.
Ðæs þe emnihte.
Eorlas healdað.
Heah engel his.
Se hælo abead.
Marian mycle.
Ðæt heo meotod sceolde.
Cennan cyninga betst.
Sƿa hit gecyþed ƿearð.
Geond middan geard.
Ƿær þ mære ƿyrd.
Folcum gefræge:-
 Sƿylce emb feoƿer and
 þreo niht gerimes.
Ðæt te nergend sent.
Apprelis monað.
On þam oftust cymð.
Seo mære tid.
Mannum to frofre.
Drihtnes ærist.
Ðænne dream gerist.
Ƿel ƿide gehƿær.
Sƿa se ƿitega sang.
Ðis is se dæg.
Ðæne drihten us.
Ƿisfæst ƿorhte.
Ƿera cneorissum.
Eallum eorðƿarum.
Eadigum to blisse:-
 Ne magon ƿe ða tide.
Be getale healdan.
Dagena rimes.
Ne drihtnes stige.
On heofonas up.
Forþan he hƿearfað áá.
Ƿisra geƿyrdum.
Ac sceal ƿintrum frod.
On circule cræfte.
Findan halige dagas:-
 Sculan ƿe hƿæþere.
Gyt martira gemynd.
Ma areccan.
Ƿrecan ƿordum forð.
Ƿisse geringan.
Ðæt embe nigontyne niht.
Ðæs þe Easter monað.
To us cymeð.
Ðæt man reliquias.
Reran onginneþ.
Haliga gehyrste.
Ðæt is healic dæg.
Ben tid bremu:-
 Sƿilce inburh raðe.
Smicere on gearƿum ƿu-
dum and ƿyrtum.
Cymeþ ƿlitig scriðan.
Ðrymlice on tun.
Ðearfe bringeð.
Maius micle geond meni-
geo gehƿær.
Sƿa þi ylcan dæge æþele
geferan.
Philippus ⁊ Iacob.
Feorh agefan.
Modige mago ðegnas.
For meotudes lufan.
And þæs embe tƿa niht.
Ðæt te tæhte god.
Elenan eadigne.

INTERPRETATIO.

ex quo ver ad homines profectum eſt, illuſtris Matthias, ſervatoris apoſtolus, ut traditum accepi, paſſus eſt. Deinde etiam, poſt quinque noctes, omnibus ubique gentium & cujus conditionis cunque hominibus bene notus eſt adventus Kalendarum Martii, niſi quolibet quarto anno biſſextus intercaletur. Tum vero, ferox Martius, hlyda inſignis, pruinis phaleratus, per terrarum orbem grandinis nimbis allatus ſerior, & uno die poſterior init. Tum, elapſis abhinc undecim noctibus, Gregorius, in Dei exercitu apud Britannos celebris, inſignis præcellebat. Præteritis novem pariter noctibus, Benedictus magnanimus & fortis Domini ſervus, quem domini ſervi eruditi, regulares homines [monachi] in ſcriptis celebrant, ſervatorem petebat. Eodem die, in calendario vel arte computandi tempora periti æquinoctium celebrant, quòd dominus deus in principio Solem & Lunam eo ipſo die creavit. Porro poſt quatuor noctes, ex quo æquinoctium homines celebrant, pater archangelum ſuum miſit. heros hic magnus annuntiabat Mariæ, quod paritura eſſet regum optimum Deum, ſicut nota facta erat celebris illa prædictio & audita ab hominibus per terrarum orbem. Poſt ſeptem dein calendarii noctes, ex quo [archangelum] deus mittebat, menſis Aprilis & celebre iſtud feſtum, Reſurrectio domini, in ſolatium hominum, cum feſtinatione venit. Tum gaudium ubique eſt congruum, ſicut cecinit propheta: hæc eſt dies, quam fecit ſapientiſſimus dominus hominum generationibus, omnibus terræ incolis, ut in ea exultarent. Neque hoc autem feſtum, neque aſcenſionem domini in cœlum obſervare fas eſt pro numero dierum ephemerino, utpote quod ſemper redit ſecundum computum ſapientum, prout ſenes aſtronomiæ [vel circuli paſchalis] periti ſanctos dies inveſtigant. Nobis tamen reſtat imprimis exponere, verbis enarrare, & notas cantando facere martyrum memorias, nimirum quòd, noctibus ab ingreſſu menſis Aprilis novemdecim, ſanctorum reliquiæ, (ſacra illa ornamenta) levandæ ſunt. dies hic eſt ſolennis & ſupplicationibus feſtum notandum. Tum etiam protinus Maius hoſpes multa beneficia ferens, decoratis arboribus & herbis elegans, venuſtus, magnificus, ad homines, qui ubique ſunt, commeat. In eodem quoque die Philippus & Jacobus, nobiles ſocii, pro ſuo in deum amore animas tradiderunt.

Æþe-

Æþelust beama.
On ðam ðrowode.
Ðeoden engla.
For manna lufan.
Meotud on galgan.
Be fæder leafe:·
Swylce ymb fyrst wucan.
Butan anre niht.
Ðæt te yldum bringð.
Sigel beorhte dagas.
Sumor to tune.
Wearme gewyderu.
Ðænne wangas hraðe.
Blostmum blowað.
Swylce blis astihð.
Geond middan geard.
Manigra hada
Cwicera cynna.
Cyninge lof secgað.
Mænifealdlice.
Mærne bremað.
Ælmihtigne:·
Ðæs emb ahta ⁊ nigon.
Dogera rimes.
Ðæt te drihten nam.
In oðer leoht.
Agustinus.
Bliþne on breostum.
Ðæs þe he on Brytene her.
Eaðmode him.
Eorlas funde.
To godes willan.
Swa him se gleawa bebead.
Gregorius.
Ne hyrde ic gumā * awyrn.
Ænigne ær.
Æfre bringan.
Ofer sealtne mere.
Selran lare.
Biscop bremran.
Nu on Brytene rest.
On Cantwarum·
Cynestole neah mynstre
mærum.
Ðænne monaþ bringð.
Ymb twa ⁊ ðreo.
Tuda lange.
Ærra liða.
Us to tune.
Iunius on geard.
On ðam gim astihð.
On heofenas up.
Hyhst on geare.
Tungla torhtast.
And of tille agrynt.
To sete sigeð.
Wyle syððan leng.
Grund behealdan.
And gangan lator.
Ofer foldan wang.
Fægerust leohta.
Worulde gesceafta.
Ðænne wuldres ðegn.
Ymb ðreotyne.
Ðeodnes dyrling.
Iohannes in geardagan.
Wearð acenned.
Tyn nihtum eac.
We ða tid healdaþ.
On midne sumor.
Mycles on æþelum.
Wide is geweorðod.
Swa ꝥ wel gerist.
Haligra tid.
Geond hæleða bearn.
Petrus and Paulus.
Hwæt ða apostolas.
Ðeoden holde.
Ðrowedon on Rome.
Ofer midne sumor.
Micle gewisse.
Furðor fif nihtum.
Folc bealo ðrealic.
Mærne martyrdom.
Hæfdon mænige ær.
Wundra geworhte
Geond wær ðeoda.
Swylce hi æfter ðam
Unrim fremedon.
Swutelra and gesynra.
Ðurh sunu meotudes.
Ealdor ðegnas.
Ðænne ædre cymð.
Emb twa niht ðæs.
Tidlice us.
Iulius monað.
On ðam Iacobus.
Ymb feower niht.
Feorh gesealde.
On twentigum.
Trum in breostum.
Frod and fæstræd.
Folca lareow.
Zebedes afera.
And þæs symle rim.
Ymb seofon niht ðæs.
Sumere gebrihted.
Weodmonað on tun.
Wel hwæt bringeð.
Agustus yrmen ðeodum.
Hlaf-mæssan dæg.

INTERPRETATIO.

Et abhinc duabus noctibus, Deus beatæ Helenæ revelabat nobiliſſimum lignum, in quo, pro amore in homines ſuo Rex angelorum, patre permittente, creator in cruce paſſus eſt. Deinde etiam poſt ſpatium ſeptimanæ, una dempta nocte, æſtas ad homines fert tempeſtates calidas & gemmei nitoris dies. Tunc autem campi floribus alacres germinant, & dum ovatio omne genus viventium aſcendit per terrarum orbem, Laudem multiplicem domino offerunt, MAGNUM *celebrantes omnipotentem. Abhinc ſeptemdecim noctibus numeratis, Dominus in alteram lucem ſuſtulit placidi pectoris Auguſtinum, eo quod hic humiles Britannos ad Dei voluntatem flexiſset ſicut ſapiens Gregorius ei præceperat. Nunquam accepi quenquam hominum, aut epiſcopum inſigniorem antea unquam per ſalum attuliſſe meliorem doctrinam. Requieſcit jam in Britannia apud Cantwarenſes in magna eccleſia juxta thronum regium. Tum hic menſis, poſt quinque longos dies, habitacula noſtra ineuntem ducit ad nos Junium menſem, Ærra litha dictum. In hoc autem menſe, ſol, aſtrorum fulgentiſſimum, altiſſime aſcendit in cœlis, unde deſcendit ad abyſſum, ut in eo occidat; poſteaque terras longum aſpiciet per telluris campos, tardior proficiſcens, lucentium & creatorum omnium pulcherrimus. Tum poſt viginti & tres noctes ephemerinas, glorioſus apoſtolus Johannes, Domini dilectus, natus erat. feſtum iſtud in media æſtate obſervamus, & longe lateque ab hominibus magnopere celebratur, prout maxime decet ſanctorum feſta apud homines celebrari. Præterea poſt quinque, ultra mediam æſtatem, noctes, magna cum celebritate Petrus & Paulus Deo fideles, illuſtre paſſi ſunt Romæ martyrium, cum inter gentium populos malignos & ſerviles miracula operati eſſent principes Apoſtoli, ſicut poſtea innumera alia evidentiora & manifeſtiora per filium dei fecerunt. Tum interjectis abhinc duabus noctibus, opportunus protinus ad nos venit Julius menſis, poſt cujus introitum viginti & quatuor noctibus elapſis, Zebedæi filius Jacobus, firmi pectoris vir, ſapiens & conſtans populi doctor, vitam tradidit. Dein etiam poſt ſeptem æſtivas noctes, gloriæ plenus Auguſtus, Weodmonath dictus, primitiarum feſtum ad egenos homines tempeſtive ſemper ducit.*

* *Cimbricum* eitn huer, vel einhuer, *aliquis*, facit in acc. einhuorn, pro quo hic, ut ego conjicio, awyrn.

Swa þær hærfest cymþ.
Ymb oðer swylc.
Butan anre wanan.
Wlitig wæstmum hladen.
Wela byð geywed.
Fægere on foldan.
Ðænne forþ gewat.
Ymbe þreo niht ðæs.
Deorne getrywe.
Ðurh martyrdom.
Mære diacon.
Laurentius hæfþ nu lif
wiþ ðan.
Mid wuldor fæder.
Weorca to leane.
Swylce þæs ymb fif niht.
Fægerust mægða.
Wifa wuldor.
Sohte weroda god.
For suna sibbe.
Sigefæstne ham.
Neorxna wange.
Hæfde nergend ða.
Fægere forþ-lean.
Fæmnan forgolden.
Ece to ealdre.
Ðænne ealling byð.
Ymb tyn niht ðæs.
Tid geweorðad.
Barðolomeus.
In Brytene her.
Wyrð wel ðungen.
Swylce eac wide byð.
Eorlum geywed.
Æþelinges deað.
Ymb feower niht.
Se ðe fægere iu.
Mid wætere oferwearp.
Wuldres cyne bearn.
Wiga weorðlice.
Be him wealdend cwæð.
Ðæt nan mærran man.
Geond middan geard.
Betwux wife and were.
Wurde acenned.
Ond þæs ymbe þreo niht.
Geond ðeoda feala.
Ðæt te halig monð.
Hæleðum geþinged.
Fereð to folce.
Swa hit fore gleawe.
Ealde uð-witan.
Ærest fundan.
Septembres fæst.
And þy seofoðan dæg.
Ðæt acenned wearð.
Cwena selost.
Drihtnes modor.
Ðænne dagena worn.
Ymbe ðreotyne.
Ðegn un-forcuð.
Godspelles gleawe.
Gast on sende.
Matheus his.
To metod sceafte.
In ecne gefean.
Ðænne ealling cymð.
Ymb ðreo niht ðæs.
Deodum wide.
Emnihtes dæg.
Ylda bearnum.
Hwæt we weorðiað.
Wide geond eorðan.
Heah engles tid.
On hærfeste.
Michaeles.
Swa ꝥ manigo wat.
Fif nihtum ufor.
Ðæs ðe folcum byð.
Eorlum geywed.
Emnihtes dæg.
And þæs embe twa niht.
Ðæt se teoða monð.
On folc fereð.
Frode geþeahte.
October on tun.
Us to genihte.
Winterfylleð.
Swa hine wide cigð.
Igbuende engle and Seaxe.
Weras mid wifum.
Swylce wigena tuu.
Ymb twentig þæs.
Twegra healdað.
And fif nihtum.
Samod ætgædere.
On anne dæg.
We ða æþelingas.
Fyrn gefrunan.
Ðæt hy fore-mære
Simon and Iudas.
Symble wæron.
Drihtne dyre.
Forþon hi dom hlutan.
Eadigne up wæg.
And þæs ofstum bringþ.
Embe feower niht.
Folce genihtsum.
Blotmonað on tun.
Beornum to wiste.
Nouembris.
Niða bearnum.
Eadignesse
Swa nan oþer na deð.
Monað maran.
Miltse drihtnes.
And ðy ylcan dæge.

INTERPRETATIO.

Tum poſt alias (ſeptem) tales, Autumnus formoſus, fructibus onuſtus abſque omni defectu venit, pulchris ejus opibus in tellure manifeſtatis. Tum, tribus abhinc noctibus præteritis, illuſtris diaconus Laurentius, domino fidelis, obiit Martyr, vitâ nunc apud patrem gloriæ fruens, operum ſuorum mercede. Dein etiam interjectis quinque noctibus, pulcerrima virginum, fœminarum gloria, propter filii conſanguinitatem, deum exercituum & victoriæ [gloriæ] locum paradiſum petebat, ſervatore virgini formoſæ educationis præmium in vita æterna rependente. Tum prorſus decem noctibus elapſis dignum & bene frequentatum Bartholomæi feſtum hic in Britannia celebratur. Porro etiam poſt quatuor noctes, hominibus longe lateque notum eſt illuſtris hominis martyrium, qui pura olim cum aqua regem gloriæ perfundebat. vir digniſſimus erat, de quo dominus dicit, quod ex conſortio viri & fœminæ nemo major natus erat. Dein tribus abhinc noctibus, Septembris ferus, halig monath dictus, apud homines celebris, ad populum proficiſcitur, quemadmodum præſcii veteres aſtronomi inſtituerunt. Et dein ſeptimo die, mulierum optima, Jeſu mater nata erat. Tum poſt numerum tredecim dierum, bonus apoſtolus & evangeliſta Matthæus animam ad Deum miſit, in æternum gaudium. Tum prorſus tribus noctibus elapſis dies æquinoctialis ad homines ubique gentium proficiſcitur. Porro quinque noctibus ultra tempus, quo æquinoctialis dies plebi & patriciis [omne genus hominibus] notificatus eſt, feſtum Archangeli Michaelis in autumno celebramus. Et poſt duas abhinc noctes, decimus menſis October, conſilio prudens, Winter filleth. ſicut Angli & Saxones inſulares, viri cum fœminis, eum late vocant, ad populum veniens ubertatem nobis affert. Dein etiam poſt viginti & quinque noctes, duorum Apoſtolorum feſta ſimul celebrant in uno die, Etenim de viris inclytis, Simone & Juda, ab antiquo accepimus, quod ſtrenui domino ſemper charique erant. quamobrem finem ſortiti ſunt beatum ſurſum evecti. Tum abhinc quatuor noctibus elapſis, November uberrimus, blotmonath dictus, hominibus ad epulas copiam omnibus adeo, dei elementia, adfert, ut nullus alius menſis majorem. Et eodem die [nempe Kalendis novembris]

Calƿa ƿe healdað.
Sancta symbel.
Þara ðe sið oððe ær.
Ƿorhtan in ƿorulde.
Ƿillan drihtnes.
Siððan ƿinter dæᵹ.
Ƿide ᵹanᵹeð.
On syx nihtum.
Siᵹel beorhtne ᵹenimð.
Hærfest mid herᵹe.
Hrimes and snaƿes.
Forste ᵹefeterad.
Be frean hæse.
Þæt us ruman ne mot.
Ƿanᵹas ᵹrene.
Foldan frætuƿe.
Þæs ymb feoƿer niht.
Þæt te Martinus.
Mære ᵹeleorde.
Ƿer ƿommaleas.
Ƿealdend sohte.
Up enᵹla ƿard.
Þænne emb eahta niht.
And feoƿerum.
Þæt te ƿanᵹode.
Besenctum on sæ ᵹrund.
Siᵹefæstne ƿer.
On brime haran.
Þe iu beorna felda.
Clementes oft.
Clypiað to ðearfe.
And þær embe seofon niht.
Siᵹe drihtne lof.
Æþele Andreas.
Up on roderum.
His ᵹast aᵹeaf.
On ᵹodes ƿære.
Fus on forðƿeᵹ.
Þæne folcum brinᵹð.
Morᵹen to mannum.
Monað to tune.
Decembris.
Drihta bearnum.
Ærra iula.
Sƿylce ymb eahta and
tƿelf.
Niht ᵹerimes.
Þæt te nerᵹend sylf.
Þristhydiᵹum.
Thomase forᵹeaf.
Ƿið earfeðum.
Ece rice.
Bealdum beorn ƿiᵹan.
Bletsunᵹa his.
Þænne emb feoƿer niht.
Þæt te fæder enᵹla.
His sunu sende.
On ðas ridam ᵹesceaft.
Folcum to frofre.
Nu ᵹefindan maᵹon.
Haliᵹra tid.
Þa man healdan sceal.
Sƿa bebuᵹeð ᵹebod ᵹeond
bryten rice.
Sexna kyninᵹes.
On ðas sylfan tid.

† Cyninᵹ sceal rice healdā
Ceastra beoð feorran
ᵹesyne.
Orðanc enta ᵹeƿeorc.
Þa ðe on ðisse eorðan
syndon. [ƿeorc.
Ƿrætlic ƿeall stana ᵹe-
ƿind byþ on lyfte sƿif-
tust.
Þunar byð þraᵹum hlu-
dast.
Þrymmas syndan Cristes
myccle.
Ƿyrd byð sƿiðost.
Ƿinter bið cealdost.
Lencten hrimiᵹost.
He byð lenᵹest ceald.
Sumor sunne ƿliteᵹost.
Sƿeᵹel byð hatost.
Hærfest hreð eadeᵹost.
Hæleðum brinᵹeð.
Geres ƿæstmas.
Þa þe him ᵹod sendeð.
Soð bið sƿicolost.
Sinc bið deorost.
Gold ᵹumena ᵹehƿam.
And ᵹomol snoterost.
Fyrn ᵹearum frod.
Se ðe ær feala ᵹebideð.
Ƿea biþ ƿundrum clibbor.
Ƿolcnu scriþað.
Geonᵹe æþelinᵹ.
Sceolan ᵹode ᵹesiðas.
Byldan to beaduƿe
And to beah ᵹife.

INTERPRETATIO.

omnium ſanctorum, qui in omni tempore Dei voluntatem fecerunt, feſtum obſervamus. Dein poſt ſex noctes hyems late ubique graſſans, gemmeum autumnum, gelu rigida, cum exercitu pruinæ & nivis, deo præcipiente, expellit, adeo ut in virentibus campis, telluris tapetibus, non poſſimus manere. Dehinc poſt quatuor noctes, vir immaculatus, illuſtris Martinus diſcedens, deum ſupernum angelorum dominum petebat. Deinde poſt duodecim noctes captum invictiſſimum virum Clementem, quem utique invocant homines, in agrorum beneficium, in fundo maris, in fluctibus ſpuma caneſcentibus ſubmerſerunt. Abhinc etiam ſeptem noctibus elapſis, nobilis Andreas, promptus ad moriendum in dei cauſa animam in cœlos tranſituram reddidit domino, in gloriæ domini honorem. Tum craſtina dies ad homines introducit menſem Decembrem ærra jula dictum. Deinde poſt viginti noctes ephemerinas, [vel viginti noctibus numeratis,] ſervator ipſe rex æternus, difficilis fidei Thomæ audaci illi Apoſtolo, ægre benedictionem ſuam dedit. Tum poſt quatuor noctes, Angelorum pater filium ſuum in hunc ſpatioſum mundum hominibus ſolatio miſit. Nunc autem invenire poſſumus ſanctorum feſta, quæ obſervanda ſunt in propriis temporibus, quemadmodum obligat poteſtas per Saxonum Regis Britannicum imperium. † *Gubernabit rex regnum. Urbes ingenioſa principum opera, qui in hac terra vitam degunt, mœnibus è cæſis lapidibus conſtructis, è longinquo ſpectabuntur. ventus in aere omnium eſt ocyſſimum. tonitrus fragor eſt maxime ſonorus. Ingens eſt majeſtas Chriſti. fatum eſt fortiſſimum. hyems frigidiſſima. vernum tempus frigidum permanens maxime pruinoſum eſt. Æſtivus ſol eſt formoſiſſimus. æther eſt calidiſſimus. tempeſtivus autumnus anni fructus ad homines ferens, quos ad eos deus mittit, beatiſſimus eſt. verus facillime decipitur. theſaurus* * *regibus eſt chariſſimus, & ſenex anteactis annis grandævus, qui pridem multa eſt expertus, ſapientiſſimus eſt. Mœror eſt graviſſima ſarcina. Nubes ultro citroque commeabunt. Boni comites juvenem principem ad bellum & munificentiam inſtigabunt.*

† Calendario jam finito ſubjungitur hoc carmen quaſi *dithyrambicum*, cujus primus verſus in majuſculis miniatis exaratus nitet. In eo autem mores hominum, affectus animantium & inanimatorum naturæ; res itidem alius generis, civiles, ethicæ, theologicæ deſcribuntur in gnomis & ſententiis aſyndetis, quarum elegantia, ſplendor & proprietas *Latine* exhiberi non poſſunt. * Forſan *avaris*, vel *theſaurariis*, ſcilicet qui *nummos condere* cupiunt.

Ellen sceal on eorle.
Ecg sceal ƿið helme.
Hilde gebidan.
Hafuc sceal on glofe.
Ƿilde geƿunian.
Ƿulf sceal on bearoƿe.
Earm anhaga.
Eofor sceal an holte.
Toþ mægenes trum.
Til sceal on eðle.
Domes ƿyrcean.
Daroð sceal on handa.
Gar golde fah.
Gim sceal on hringe.
Standan steap ⁊ geap.
Stream sceal on yðum.
Mecgan mere flode.
Mæst sceal on ceole.
Segel gyrd seomian.
Sweord sceal on bearme.
Drihtlic isern.
Draca sceal on hlæwe.
Frod frætƿum ƿlanc fisc
sceal on ƿætere.
Cynran cennen.
Cyning sceal on healle.
Beagas dælan.
Bera sceal on hæðe.
Eald ⁊ egesfull.
Ea of dune sceal.
Flod græg feran.
Fyrd sceal æt somne.
Tirfæstra getrum.
Treoƿ sceal on eorle.
Ƿisdom on ƿere.
Ƿudu sceal on foldan.
Blædum bloƿan.
Beorh sceal on eorðan.
Grene standan.
God sceal on heofenum.
Dæda demend.
Duru sceal on healle.
Rum recedes muð.
Rand sceal on scylde.
Fæst fingra gebeorh.
Fugel uppe sceal.
Lacan on lyfte.
Leax sceal on ƿæle.
Mid sceote scriðan.
Scur sceal on heofenum.
Ƿinde geblanden.
In ðas ƿoruld cuman.
Ðeof sceal gangan.
In ðystrum ƿederum.
Ðyrs sceal on fenne gewunian.
Ana innan lande.
Ides sceal dyrne cræfte.
Femne hire freond gesecean.
Gif heo nelle.
On folce geþeon.
Ðæt hi man beagum gebycge.
Brim sceal sealt ƿeallan.
Lyft helm ⁊ lagu flod.
Ymb ealra landa gehƿylc.
Floƿan firgen streamas.
Feoh sceal on eorðan.
Tydran ⁊ tyman.
Tungol sceal on heofenū.
Beorhte scinan.
Sƿa him bebead meotud.
God sceal ƿið yfele.
Geogoð sceal ƿið ylde.
Lif sceal ƿið deaðe.
Leoht sceal ƿiþ þyrstrum.
Fyrd ƿið fyrde.
Feond ƿið oðrum.
Lað ƿið laþe.
Ymb land sacan.
Synne stælan.
A sceal snotor hycgean.
Ymb þysse ƿorulde geƿinn.
Ƿearh hangian.
Fægere ongildan.
Ðæt he ær facen dyde.
Manna cynne.
Meotod ana ƿat.
Hƿyðer seo sawul sceal.
Syððan hƿeorfan.
And ealle ða gastas.
Ðe for gode hƿeorfaþ.
Æfter deað dæge.
Domes bidað.
On fæder fæðme.
Is seo forð gesceaft.
Digol and dyrne.
Drihten ana ƿat.
Nergende fæder.
Næni eft cymeð.
Hider under hrofas.
Ðe þ her for soð.
Mannum secge.
Hƿylc sy meotodes gesceaft.
Sige folca gesetu.
Ðær he sylfa ƿunað:-

INTERPRETATIO.

Virtus in duce, & gladius cum galea, bellum tolerabunt. Accipiter in clivo, lupus in nemore, aquila in campo, & aper dentium robore valens in ſylva feri manebunt, vel habitabunt. Bonus civis juſtitiam faciet. gladius & haſta auro adornata in manu, & gemmæ in annulo circumcirca obſitæ eſſe debent. fluvius exundans faciet diluvium. Malus in navigio antennas ſuſtinebit. Gladius domini, [vel liberi ferrum] in ventre recondetur. Vafer draco variegata pelle ſuperbus in locis umbroſis, & piſcis in aqua fœtum pariet. Rex in palatio dona diſtribuet. In incultis vetus, & terribilis urſus manebit. Aqua de montibus irruens inundationem luteam faciet. conſcribentur fortiſſimorum exercitus & cohortes. fides in principe & in homine ſapientia eſſe debet. Sylvæ in terris fœcundæ florebunt. Montes terræ virides permanebunt. Deus factorum judex in cœlis, oſtium, cœnaculi ſpatioſi os, & firmum digitorum tutamen, umbo, in clypeo erit. Volucres ſupra in aere ludent, ſalmo & raia in gurgitibus hinc illinc vagabuntur. Nimbi vento mixti in aere, in terram irruent. Fur in tenebris exibit. Latro ſolivagus, terræ indigena, in paludoſis manebit. Virgo ſecrete aſtu ſibi amaſium adipiſcetur, ſi non vult publice ita facere, ut à viris pretio redimatur. Mare ſale æſtuabit. Aerei imbres, diluvia & tranſgreſſi fluvii inundabunt omnes terras. Pecus in terris procreabit & pariet. Luna in cœlis, ſicut ei juſſit deus, clara lucebit. Bonum adverſus malum, juventus adverſus ſenectam, vita contra mortem, lux contra tenebras, exercitus adverſus exercitum, inimicus contra inimicum, qui odit contra quem odio habuerit, contendent ubique & ſemper ſe obfirmabunt. In mundanis rebus prudens ſemper conari debet, ut exlex ſuſpendatur, & ut ei bene rependantur injuriæ, quas humano generi prius fecerat. Deus ſolus novit quo anima, & omnes ſpiritus, qui pro deo diſcedunt, abeunt poſt mortem, in ſinu patris diem judicii expectantes. Is ſtatus valde eſt occultus & ſecretus: ſolus dominus, redemtionis auctor novit eum, ſiquidem nemo huc invecta reverſus eſt, qui hic hominibus pro certo dicere poteſt, qualis dei ſit conditio, vel glorioſum habitaculum, in quo ille ipſe manet.

NOTÆ

Notæ in Calendarium.

Verſ. 3. On midne ƿinter, *media in hyeme*] Scilicet octavo calendas *Januarias*, vel *Decembris* die XXV. qui duplici nomine celebris apud arctoas gentes fuit, quum quòd principem noctem illam, quam **mædrenecht**, vel **modrenecht**, i. e. *parentem* aliarum *noctium* omnium vocabant, à qua annum ſuum inchoabant, ſequeretur; tum quòd ad fidem converſæ natalem domini multa cum celebritate in eo cum eccleſia obſervabant. Inde *natale Domini* apud *Anglo-Saxones* vocatum erat midƿýntres mæsse-dæȝ. ut *feſtum S. Joannis* baptiſtæ vocatum erat midsumeres-mæsse-dæȝ. *Feſtum nativitatis domini* vocatur etiam in monumentis *Saxonicis* Geol, Geola, & in *Dano-Saxonicis* Iol, Iul, & etiamnum apud boreales *Anglos* & *Scotos*, **Yule**, ut in Liturgiæ eccleſiæ *Scoticanæ* rubricâ, quæ pſalmos quatuor magnis feſtis legendos deſignat, ſcriptum rubris literis cernitur, **Youle or Chriſtmas day.**

V. 6. On ðý eahteoðan dæȝ, *octavo* (*à natale*) *die*] Vel *octavo Juliorum die*, quaſi poſt eahteoðan, ſcriptum eſſet ȝeoldeȝ, ut in menologio biblioth. *Cott. Julius*, A, 10. on ðone eahteðan ȝeohheldæȝ bið þas monðes ƿruma. ðe mon nemneð Ianuarius. ꝥ is on ure ȝeðeode se æfter ȝeola. ðis is ærest ȝeares monað ȝe mid Romƿarum ȝe mid us:·

V. 13. Kalendus ȝeþinctȝed, *celebratæ calendæ*] ſive *multa celebritate obſervatæ*. de quibus in 1. lib. *Faſtorum* poëta. *Proſpera lux oritur linguiſque animiſque favete*, & *Salve feſta dies meliorque revertere ſemper.* Obſervatus erat hic dies apud veteres *Chriſtianos*, non ut *feſtum circumciſionis domini*, de quo hic nulla mentio, ſed in comeſſationibus, cantilenis, ſaltationibus, ludis, ſtrenis invicem datis, & iſtiuſmodi boni anni auguriis, quæ ex fidelium cœtu tollenda omnia boni epiſcopi & presbyteri ſemper contendebant, utpote ad ingens religionis detrimentum, & populi magis damnationem, quam ſalutem tendentia.

V. 17. Folc mýcel, *magnus populus*] hoc eſt, ut ego puto, *Romanus*, mýcel ab auctore dictus.

V. 18. Ianuarius ȝerim, *calendarii Januarium*] Sic enim ȝerim, ut **rijm** apud *Cimbros* veteres, *calendarium, faſtos, ephemerida* denotat. **Rijm**, inquit *Gudm. Andreas* in lexico ſuo *Iſlandico*, N. gen. *calendarium, faſti*. Hinc, ut *Ol. Wormius*, Faſt. *Dan*. lib. 1. cap. 2. ſcribit, veteres *Dani* lignea illa inſtrumenta, quibus faſtos ſuos incidebant, **rimſtocke** vulgo vocarunt. **rim** enim (inquit) quamvis noſtro ſeculo *verſus* ſeu *carmina* notet, *Danis* & *Iſlandis* plures rythmi, viz. XX, XXX, LX, nomine collectivo ſingulariter *Rima* dicantur; antiquitus tamen *calendarium*, cui anni decurſus, menſium tenor, dierumque ordo eſſet commendatus, deſignabat. Cujus rei mihi teſtis eſt membrana perantiqua in cujus fine hæc lego:

ᛆᛐᛐ. ᚦᚢᛋᛆᚿᛐ. ᛆᚱ. ᛆᚠ. ᚦᚱᚢ.	Att duſant ar, og dry
ᚼᚢᚿᛐᚱᛆᚦ. ᛆᚱᛆ. ᛆᚠ. ᛐᛁᚢ-	Hundrat ara og tiu-
ᚼᚢ. ᛆᚱ. ᛆᚠ. ᛆᛐᛆ. ᛆᚱ. ᚢᛆᚱᚢ.	hu ar og ata ar varu
ᛚᛁᚦᛁᚿ. ᛆᚠ. ᚠᚢᛋ. ᛒᚢᚱᚦ. ᚦᛆ. ᛁᚿ.	Liden af Gus byrd da en
ᚦᛁᛐᛐᛆ. ᚱᛁᛘ. ᚢᛆᚱ. ᛋᚴᚱᛁᚠᛆᛐ.	*Ditta Rim var ſkrivat.*

Mille triceni viginti octo anni elapſi erant à nativitate Chriſti, cùm hi faſti literis mandarentur.

Primus autem anni menſis haud inèpte *Januarius calendarii* vocatur, ſecundum iſtud *Ovidii* in 1, lib. faſtorum: *primus enim Jani menſis, quia Janua prima eſt.*

V. 19. And ðær embe fif niht, *& quinque abhinc noctibus*] Sic per totum hunc faſtorum eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* libellum, embe feoƿer ƿucan, *elapſis quatuor ſeptimanis*. ðær embe ane niht, *dein una nocte præterita*, &c. In quibus præpoſitio embe non ſignificat *circiter*, tempuſvé *certo proximum* denotat, ſed ut **vm** apud *Cimbros*, tempus *abſolute certum*, vel totidem præciſe dies, noctes, ſeptimanas, menſes, annos, quot adjectivum numerale deſignat. Sic in bibliis *Iſlandicis pernoctarunt*, *Gen*. XXIV, 54, redditur, **Þeir voru Þar vm nottina.** Sic in **Olafs Saga.** cap. 117. **Þridiu veitzlo hafdi han vm paska;** *tertiam vero paſchatis tempore comeſſationem inſtituit.* Sic *Gen*. XVI, 16. **ſex vm aatræt,** *octaginta ſex*. Sic IV. Reg. VIII, 17, **han hafde tuo vetur vm Þrituſt,** *triginta duorum annorum erat*. Et verſ. 26, **Ahaſia hafde tuo vm tuitugt.** *Ahaſias viginti duorum annorum erat*, vel *viginti duos annos natus erat Ahaſias*.

V. 19. Fif niht.] Veteres arctoæ gentes annos, menſes & ſeptimanas, non per dies ſed noctes computare ſolebant, ut ante nos obſervavit Verſteganus, cap. 3. & *Olaus Wormius*, Faſt. *Dan*. lib. 1. cap. XII. Hinc etiamnum apud *Anglos* **ſennight**, i. e. *ſeptem noctes*, & **fortnight**, i. e. *quatuordecim noctes, ſeptimanam*, & *duarum ſeptimanarum tempus* denotant.

V. 20. Fulƿiht tid, *feſtum baptiſmale*.] Sive feſtum *epiphaniæ* domini, quæ duplex fuit: altera quæ Magis facta eſt per ſtellam, altera in die baptiſmi quæ & *Theophania* dicitur, quia SS. Trinitas tum apparuit, Pater in voce, Filius in carne, & Spiritus ſanctus in columba. His tertiam aliqui addunt, nimirum manifeſtationem, qua Deum ſe eſſe declaravit Chriſtus, mutando aquam in vinum. Hanc domini manifeſtationem *Bethphaniam* dicunt ritualiſtæ, quia facta fuit in *domo*, quum nuptiis intereſſet. Inde propter triplicem Chriſti manifeſtationem hac die factam, apud antiquos *dies* vel *feſtum epiphaniarum* ſemper legitur, verum in hiſce faſtis ſecun-

dæ tantum mentio fit, ſcilicet epiphaniæ in die baptiſmi, utpote cujus obſervatio omnium antiquiſſima, & celeberrima eſſet ſecundum ea Chryſoſt. hom. 161. Tom. 5. p. 979, ubi ſeptem enumerat Chriſtianorum feſta. De duobus autem prioribus ſic ſcribit, πρώτη καὶ ῥίζα τῶν ἑορτῶν, Χριστοῦ ἡ κατὰ σάρκα γένεσις. δευτέρα ἑορτὴ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καθ' ἣν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ παραγινόμενος, ἔδειξε πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἀφάτου αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας τὴν συγκατάβασιν, *primum atque omnium feſtorum præcipuum, Chriſti ſecundum carnem nativitas; ſecundum feſtum, apparitio Chriſti, Dei noſtri, qua ad Jordanem accedens, omnibus hominibus ineffabilis miſericordiæ ſuæ condeſcenſionem oſtendit.* De *baptiſmo Chriſti*, ἐπιφάνειαν intelligit iterum *Chryſoſtomus*, hom. 74. Tom. 5. p. 524. Τίνος ἕνεκεν οὐχὶ ἡμέρα καθ' ἣν ἐτέχθη, ἀλλ' ἡ ἡμέρα καθ' ἣς ἐβαπτίσθη ἐπιφάνεια λέγεται; *quam ob cauſam non dies quo natus, ſed quo baptizatus eſt* ἐπιφάνεια *dicitur?* Et mox reſpondet: Ἐπειδὰν οὐχ ὅτε ἐτέχθη, πᾶσιν ἐγένετο καταδῆλος, ἀλλ' ὅτε ἐβαπτίζετο. μέχρι γὰρ ταύτης ἠγνοεῖτο τῆς ἡμέρας τοῖς πολλοῖς· καὶ ὅτι ἠγνόουν αὐτὸν οἱ πολλοὶ καὶ οὐκ ᾔδεισαν ὅστις ποτὲ ἦν, ἄκουσον Ἰωάννου. C. I. 26. *Quoniam non cum fuiſſet natus, omnibus innotuit, ſed cùm fuiſset baptizatus; ad illum enim diem uſque multis erat incognitus; & quod eum multi non agnoverint, nec ſciverint quiſnam eſſet, audi Joannem,* &c.

V. 23. Ðæne ꞇpelꝼꞇa dæᵹ haꞇað. *diem duodecimum vocant.*] Dies iſte etiamnum vocatur apud *Anglos* **the twelfth day**, nempe computando excluſive à die ineuntis anni, vel natale Chriſti; at in veteris eccleſiæ *Danicæ* faſtis *Runicis*, quos nobis exhibet *Olaus Wormius* in lib. III. Faſt. *Dan.* vocatur incluſive computando ᚦᚱᛁᛏᛏᛅᚾᛏᛁ ᛑᛅᚼᚱ *threttandi dahr*, i. e. *dies tertiuſdecimus*. In chron. *Sax. Gibſ.* An. M.LXVI. vocatur ꞇpelꝼꞇa mæꞅꞅe-dæᵹa.

V. 28. Sol-monað.] i. e. *Solaris menſis*. Nam apud *Cimbros* **ſol** vel **ſola**, *ſolem* ſignificat, ut in iſto *Voluſpæ*, ſtroph. 63. **ſal ſer han ſtanda. ſolu fegra**, *palatium videt ſtare ſole pulchrius*: & in ſtroph. 4. **ſol ſkein ſunnan a ſalar ſteina**, *ſol ex meridie illuminabat lapides palatii.* Dictus autem erat *Februarius*, menſis ſolaris, quod ſol tum conſpicue verſus tropicum æſtivum regrediens dies longiores, clariores, & calidiores facit.

V. 33. Febꞃuaꞃiuꞅ ꝼæꞃ, *ferus Februarius*] Fæꞃ apud *Anglo-Saxones* duplici gaudet ſenſu. primo enim ſignificat, ut **far** apud *Cimbros*, & eſt *fortis, ferus, impetuoſus*; ſecundo ſignificat *vacuus, inanis, caſſus* à *Cimbrorum* **far**, *paucus, parvus*; & in utroque ſenſu, ꝼæꞃ haud inepte dici poteſt. In primo ſenſu dicitur ꝼæꞃ, haud ſecus ac *Septembris* infra, quod ventoſus, pluvius, & procelloſus plerumque menſis eſt; in ſecundo etiam, qui maxime proprius eſt, ꝼæꞃ appellari jure poteſt, quod menſis quaſi vacuus, & deficiens eſt; utpote pauciores habens dies, quam reliqui omnes anni ſive pleni, ſive cavi menſes, præſertim anni, qui non biſſextilis eſt.

V. 37. Maꞃian mæꞅꞅan, *Mariæ feſtum*] i. e. Feſtum purificationis *Mariæ*, quod nos **Candelmaſs**, & faſti veteris eccleſiæ *Danicæ* ſupra citati, ᚠᚢᚴᛏᛁᚴᛘᛁᛋᛋ **kindelmeſs** vocant.

V. 45. *Hyems terrefacta aufugit*] i. e. Ver incipit. A nono autem Februarii, ſeu quinto idum, veris initium computant faſti *Romanorum*, ſecundum iſtud *Ovidii*, faſt. lib. II.

Quintus ab æquoreis nitidum jubar extulit undis
Lucifer, & primi tempora veris erunt.

V. 71. Hlyða healic, *hlyda inſignis*] *Martius* menſis vocatur apud *Anglo-Saxones* hlyð-monaþ. à verbo hlyðan, *Cimbrice at* **hlioda**, *reſonare, clamare, tumultuari*, quod procelloſus & nimboſus menſis eſt.

V. 205. Eꞃꞃa liða, *prior litha*] *Junius* apud *Anglo-Saxones* vocatus eſt æꞃꞃa liða vel liða, & *Julius* æꝼꞇeꞃa liða, *ſecundus litha*, vel *lida*. Sic dicti autem ſunt duo illi menſes, vel à *Saxonico* lið, *mitis, blandus*, unde liðan, *fovere, lenire*; vel à liðan, *transfretare, navigare*; nempe quod in iſtis duobus menſibus blanda & mitis ſit aeris ſerenitas, & navigari ſoleant æquora. he oꝼeꞃ ꞅæ lað in Gallia ꞃiꞇe, *navigavit in Galliam. Bed.* E. hiſt. III, 19.

V. 222. Ðeodneꞅ dyꞃlinᵹ, *domini dilectus*] Poëta Johannem apoſtolum cum Johanne baptiſta hic confundere videtur.

V. 265. Ƿeod-monað] Ita Auguſtus ab *Anglo-Saxonibus* vocatus erat. apud antiquos autem *Anglos* ꝩeiden-monað, *weiden monath*, quod, ut *Beda* ſcribit de temporum ratione, cap. 13, Zizania, vel malæ herbæ maxime in hoc menſe abundarent.

V. 268. Hlaꝼ-mæꞅꞅan dæᵹ, *primitiarum feſtum*,] In *Anglorum* faſtis ante reformatam religionem **Lammas day**.

V. 484. Fæᵹeꞃuꞅꞇ mæᵹþa. ꝩiꝼa pulꝺoꞃ, *pulcherrima virginum, fœminarum gloria.*] Supra autem beata virgo à poeta tantum vocatur Dꞃyhꞇneꞅ modoꞃ, *domini mater*, & infra ꞇꝩena ꞅeloꞅꞇ, *fœminarum optima*. De *Maria* enim virgine tam ſobrie ſentire & loqui ſolebat Eccleſia *Anglo-Saxonica*, ut ne poetæ quidem, ſupra quod opportebat, de ea ſcriberent. Sic etiam poeta ille, quiſquis fuit, qui ſervatoris res geſtas in harm. Evang. *Cott.* tradebat, nihil non de virgine, matre domini, ſanum & modeſtum ſcripſit, imò quum in ejus laudes furore quaſi poetico efferri videretur. Sæpiſſime eam vocat ſimpliciter *virginem, fœminam, mulierem, Mariam*: ut, ꞇhuo ſprac im ꞇhiu maᵹaꞇ anᵹeᵹin, *tum reſpondebat virgo.* ꞇhuo habda efꞇ iſ uuord ᵹaro Enᵹil ꞇheſ aluualden ꞇhero ideſi ꞇeᵹeᵹneſ, *tum omnipotentis angelus mulieri reſpondebat.* ꞇhiu ꞇhiorna all forſꞇuod uuiſeſ manneſ uuord, *virgo bene capiebat omne ſapientis verbum.* Maria all biheld, *Maria recondebat omnia.* &c. Altius aſſurgens eam vocat *virginem monialem; fœminam caſtam; ſanctam virginem; mulierem bonam; bonam virginem; beatam virginem; Dei virginem;*

omni-

omnipotentis matrem; *mulierum*, *hominum*, *virginum pulcherrimam*: ut, munelica, Magat thar Maria uuaſſ mid iro ſunie ſalig thiorna mahtigeſ moder, *ibi Maria*, *monialis virgo*, *beata virgo*, *mater omnipotentis erat cum ſuo filio*. endi ina that uuib bihild thiu thiorna githiudo, *& eum fœmina benedicta illa virgo aſpexit*. Ideſe ſconioſt ellero uuiuo uulitigoſt, *fœminarum pulcherrima*, *formoſiſſima omnium mulierum*. Ni uuiſ thu quat hie manum uureth theornum thinero ſiu iſ githungan uuib, *noli*, *inquit ille*, *iraſci virgini tuæ*, *ea eſt enim caſta mulier*. theru helagun thiernum Marium thero guodun, *ſanctæ illius*, *& bonæ virginis Mariæ*. biuuand ina mid uuadi uuibo ſconioſta fagoron fratohon, *fœminarum pulcherrima cum veſtimento*, *cum ornamentis ſpecioſis eum involvebat*. Fagar heleg thiorno thiu magat, *virgo pulchra adoleſcens*. mid thero godeſ thiornun, *cum Dei virgine*. Idiſ thero guodun, *bonæ mulieris*. thuo ni uuaſ lang te thiu that it ſan antfunda firio ſconioſta criſteſ muoder, *tum non longum tempus præteriiſſet*, *antequam id invenit mater Chriſti hominum pulcherrima*. Maxime autem furens duntaxat, *immaculatam mulierem*, & *ſanctam conjugem regis cæleſtis* vocat: ut, gruotta hie thuo Iohanneſ ant hiet that hie iru fulgengi uuell minniodi ſia ſo milda ſo man iſ muoder ſcal idiſ unuuemma, *tum blandus eam compellabat Johannes*, *promittens*, *ſe immaculatam mulierem tam perfecte amaturum*, *quam quis matrem ſuam amare debet*. Giuuitun im thuo eft an Galileo land Ioſeph endi Maria helag hiuuiski heban cyningeſ, *tum in Galilæam terram reverſi ſunt Joſephus & cæleſtis Regis conjux Maria*. Hæc paulo ſublimius, quam par erat, poeta ſupra ſe raptus; quæ tamen ſano & ſobrio ſenſu capi poſſunt; quem prorſus reſpuunt, non ſolum *Anſelmi*, *Bernardi* & aliorum ſcriptorum *Romanæ* eccleſiæ, ſed ipſius etiam eccleſiæ *Romanæ* ſacrorum officiorum, de beata virgine blaſphema, quæ in libro *Anglice* ſcripto, cui titulus, *ſpeculum beatæ virginis*, congeſta hic piget recitare.

V. 315. Halig monð] Id eſt *menſis Sacrorum*.

V. 255. Ƿinteꞃ fylleð] *October* ſic ab antiquis *Anglis* dictus erat, quod in hoc menſe hyemalia tempora incipiebant. *Menſem quo hyemalia tempora incipiebant*, (inquit *Beda*) *Winterfylleth appellabant*, *compoſito novo nomine ab hyeme & plenilunio*, *quia viz. à plenilunio ejuſdem menſis hyems ſortiretur initium*.

V. 362. And fif nihtum] Ita MS. ſed videtur deeſſe vox ðreo. Nam feſtum SS. *Simonis* & *Judæ* in omnibus antiquis martyrologiis deſignatur V. cal. Novemb. vel die XXVIII. *Octobris*. legendum ergo putamus ðreo ⁊ fif nihtum.

V. 376. Blotmonað] *November* vocatus eſt blotmonað, à *Gothico* 𐌱𐌻𐍉𐍄𐌰𐌽, *Cimbrice* ᛅᛏ ᛒᛚᚬᛏᛅ, at blota. *Saxonice* blotan, *immolare hoſtias*, *ſanguine litare*; omnia autem à 𐌱𐌻𐍉𐌸, ᛒᛚᚬᚦ, bloð, *ſanguis*. *Blothmonath menſis immolationum*, (inquit *Beda* de temporum ratione, cap. XIII.) *quod in eo pecora, quæ occiſuri erant, diis ſuis voverent*.

V. 428. Æꞃꞃa Iula, *prior Jula*.] Nam *Januarius* dictus erat æfteꞃa Iula, *ſecundus Jula*, ut poeta *Dano-Saxonice* ſcribens vocem exaravit. à *Cimbrico* iol vel iul. de quo *Gudmundus Andreæ* in voce. Unde igitur iol originationem ſumpſerit in tanta vetuſtatis caligine non licet eſſe lynceum. *Anglo-Saxonice* autem ſcribitur geola, & dicuntur menſes æꞃꞃa geola & æfteꞃa geola; eoſque ſic dictos putat *Somnerus*, quòd alter præcedit & alter ſubſequitur *natale domini*, quod geol apud *Anglo-Saxones appellatum eſt*. *Recte ſane. quia Chriſtianis placuit natali domini* noſtri antiquum *ſacrorum & feſtivitatis gentilium* nomen IOL vel GEOL, tribuere; ut antiquum *nomen* eaſter ł eoſtꞃo ł eoſtuꞃ, ad *paſchale* feſtum denotandum tranſtulerunt. verum ut *Aprilis* vocatus eſt Eoſturmonað, ut teſtatur * *Beda*, à dea Eoſtre, cujus feſtum celebrabant veteres arctoæ gentes, antequam nomen gentilis feſtivitatis ad ſignificandam *Chriſtianam* transferretur; ſic ab *Jolenſibus* ſacris & feſtivitatibus *December* primus, & *Januarius* ſecundus geola vel iula dictus eſt, apud eas gentes, antequam ad fidem converſæ nomen geol, geola, giul, iol, iola ad deſignandum feſtum *nativitatis* tranſtulerunt. Verum ob quam rationem arctoarum gentium *Saturnalia*, vel mediæ hyemis ſolennitates id nominis ſortitæ ſunt non convenit inter doctos. Alii, quorum ſententiam explodit Loccenius lib. I. cap. 5. Antiquit. *Sweo-Goth.* putant *Julias* has feſtivitates in honorem *Julii Cæſaris* primitus inſtitutas fuiſſe. *Georgius Buchananus* putat *Britannos Saturnalia Romanorum*, *Julia* vocaſſe, *Cæſaris* nomine pro *Saturno* ſubſtituto. Alii vocem Iul petitam volunt à *Græco* Ἴουλος, quod *hymnum* ſignificat quem lanificæ Mercurio cantare ſolebant, ut ex iſto verſu liquet:

Δενδαλίδας πύχουσα καλὰς ἤειδεν ἰούλους.
Farque parans ſalſum ſcitos cantabat iulos.

Didymus ait hymnum in laudem *Cereris* fuiſſe, quod ex *Semo Delio* annotat etiam *Athenæus*, lib. 14. & indicat *Theodoretus* libro de materia & mundo, ſic inquiens: *Ne cantemus Julum cereri*, *nec Baccho Dithyrambum*. Quod ſane optime ſenſui noſtro, & ludis iſtis *Jolenſibus* noſtratium competit, qui aut celebrantur poſt completa jam *cerere* horrea, aut quod novus jam annus

---

* Vide venerabilis *Bedæ* librum, quem de temporum ratione ſcripſit, cap. 13. Eoſturmonað, *qui nunc paſchalis menſis interpretatur*, *quondam à dea illarum*, *quæ Eoſtre vocabatur*, *& cui in illo feſta celebrabant*, *nomen habuit*: *à cujus nomine nunc paſchale tempus cognominant*, *conſueto antiquæ obſervationis vocabulo*, *gaudia novæ ſolennitatis vocantes*.

ac verum tempus inſtet, *Cereri* denuo faciendum operandumque. Sed inquies, unde vox exotica & *Græca* & adeo exoleta boreæ populo eſſe nota aut familiaris poterit? Reſpondeo, alia & magis remota à *Græcis* tracta, quæ *Dani*, hodieque uſurpamus. Quid? nonne *fød* noſtras, i. e. *natus*, à *Græco* φύω *naſcor*, eſt? Nonne *kerling*, *vetula*, à χέρας? *Sinnep*, *ſanapi*, à Σινάπη? Et quo nihil utimur frequentius, *Smør*, *butyrum* à μύρον, & adjecto σ, σμύρον, *unguentum*? ſicut *Attici* pro μικρὸν dicunt σμικρόν. Hanc *Pontani* ſententiam ex *Stephani Stephanii* literis ad ſe miſſis citat *Olaus Wormius*, in lib. I. faſt. *Dan.* cap. VII. Improbatur vero à doctiſſimo *Olao Wormio* in notis ſuis ad cap. IV Hervarar Saga in verba iola apton, hiſce verbis; *Rectiſſime hæc à Pontano aſſeruntur, niſi quod vox* iul *Latioris aliquanto ſit ſignificationis, quam ut ſolum Cereris hymnum notet.* Revera enim in honorem & laudem *Cereris*, quæ noſtris Frigga vel freia, iol celebratum, ut auctor noſter cap. 14, & Olafs Saga, cap. 107 oſtendit; at non ſolo cantu ac hymno, ſed ludis etiam, compotationibus & omnibus feſtivi gaudii ſignis, ac bonis ominibus. Inde iola *genio indulgere*, iæla & iala, *confabulari*.

Porro ad hæc *Verelii* adjici poteſt ad refellendam *Pontani* ſententiam, iul iſtud *Cimbricum*, apud *Antiquos Anglos*, ante *Bedæ* tempora ſcriptum fuiſſe Giuli, & *Anglo-Saxonice* ʒeol, ʒeola, ʒehol, ʒehul, ʒeohol, quæ parum, aut nihil affinitatis cum *Græco* Ἴουλος habent. E contra *Cimbricum* iul vel iol deducendum videtur ab *Anglo-Saxonico* ʒeol, ʒehul; ʒe in i converſo, ut in iſur, *Saxonice* ʒeſuꞃ, *peracerbus*; igrænn, *Sax.* ʒeʒꞃene, *valde viridis*; & ſic in dialecto *Dano-Saxonica* præfixum ʒe in ı liqueſcit: ut in ıula vel ıul, à ʒehul vel ʒeul vel ʒeol, emphaticè ʒeula, ʒeola. Quamobrem ad rite inveſtigandam originem *Cimbrici* iul vel iula, indaganda prius eſt *Anglo-Saxonici* ʒeol vel ʒeul origo, de quo mox tractatum ibimus.

Gudmundus Andreæ, in *Angl-Saxonicis* etiam hoſpes, qui omnia ſua ab *Hebræo* fonte derivare affectat, iol neut. gen. plur. dupliciter conſiderat, vel ut in recentiori ſenſu idem ſignificat, ac iola dagr, iola hatijd, nempe feſtum natalitiorum Chriſti, vel ut ſignificat *ſolemnia hyemalia* longe ante Chriſtum natum, apud *gentiles*, imo apud giganteum genus, quod à *Canaanitis* transfugis oriundum tradunt, celebrata. In priori ſenſu dicit vocem ad *Iol*, vel *Hebræum* עול *parvulus*, *puerulus*, non inepte referendum eſſe, ſcilicet, cum *nova progenies cœlo demittitur alto*. In ſecundo autem ſenſu de voce ſic ſcribit: *Quid ergo reſtat, niſi hos (nempe gigantes à Canaanæis oriundos) à jubilo Hebræorum ſibi ſumſiſſe exemplum & etymon rei.* feſtum enim Jubilæum à יובל i. e. *productio*, & *intenſio clangoris buccinarum*, quæ ſunt cornua arietina, dictum eſt. Sed hæc tam perperam, ut refutatione non indigeant.

Olaus Wormius Faſt. *Dan.* lib. I. cap. XIV. non minus perperam iul à *Danico* huile, *quies*, deducendum cenſet. Menſes giuli (inquit) à converſione ſolis in auctum diei, quia unus eorum præcedit, alius ſubſequitur, nomina accipiunt. Hæc, ut verba *Bedæ*, integra citat. deinde conjecturas ſuas apponit in verbis, quæ ſequuntur. *A ſolſtitio hyberno, ni fallor, quod tum ſol quaſi quieſcere videatur antequam ad æquatorem propius accedat,* Huile *etiamnum apud nos quietem denotat*; at huile *quieſcere, facilis autem mutatio* h *in* g; *cum in ordine alphabetico vicinæ exiſtant, ac creberrime talium permutationem typothetæ feſtinans committat manus etiam in aliis. Quod ſi cum Scaligero* Giuli *legas, non incommode à feſto, quod tum temporis à noſtratibus celebrabatur, ac etiamnum* iuel *vocatur, derivabis.* Hic doctiſſimus vir, linguæ *Anglo-Saxonicæ* ignarus in qua *Danicum* iul, olim iol dictum, ſcribitur ʒeol, *&c.* ut ſupra oſtenditur, pro giuli, contra omnem analogiam, huile legendum vult. Præterea duos iſtos menſes, nimirum Decembrem & Januarium, à veteribus *Anglis* dictos *giuli* ſcribit *Beda*, non à viſa ſolis in ſolſtitio brumali *quiete*, ſed ab ejus *converſione* in auctum diei; ad *Anglo-Sax.* hƿeol, hƿel, vel ʒe-hƿeol, ʒehƿel; *Iſlandice* hiol, & huel, *rota*; manifeſte alludens. Quamobrem fruſtra ſunt omnia, quæ de facili permutatione h & g, & typothetæ errore ſcribit vir magnus. Nec minus diſplicet, quod ait nempe Giuli, τȣ̃ Giul *plurale*, ſi ita legendum cum *Scaligero* eſt, à *Cimbrico* iul derivandum eſſe. cum ſupra oſtendi ex aliorum exemplorum analogia iul à giul potius petendum eſſe.

Quare jam ad inquirendum procedamus unde Giul *Anglorum* veterum, qui cum *Jutis* & *Saxonibus* in *Angliam* venerunt, & *Saxonum* ʒeol, emphatice ʒeola, deducenda ſunt. *Beda*, ut ſupra ejus verba teſtantur, à hƿeol, hƿel, cum ſyllabico augmento ʒehƿeol, ʒehƿel, *Cimbrice* hiol & huel, Ᵹiul & Ᵹeol derivanda putat. Ejuſdem opinionis videtur eſſe auctor menologii, quod extat ſoluta oratione *Anglo-Saxonice* ſcriptum in bibl. *Cott.* Tiberius, B. I. verba ejus ſunt: on ðam ꞇƿelꝼꞇan monðe byð an ⁊ xxx ꝺaʒa. ſe monað iſ nemneꝺ on Leꝺen Decembꞃiſ. ⁊ on uꞃe ʒeðeoꝺe ſe æꞃꞃa ʒeola, ꝼoꞃðan ða monðaſ ꞇƿeʒen ſynꝺon nemꝺe anum naman. oðeꞃ ſe æꞃꞃa ʒeola. oðeꞃ ſe æꝼꞇeꞃa. ꝼoꞃþan ðe hyꞃa oðeꞃ ʒanʒeð beꝼoꞃan ðæꞃa ſunnan. æꞃþon þe heo cyꞃꞃe hiʒ ꞇo ðæſ ꝺæʒeſ lenʒe. oðeꞃ æꝼꞇeꞃ. *In duodecimo menſe ſunt dies* XXXI. *Menſis hic vocatur Latine December, noſtra vero lingua prior Geola, quoniam duo ſunt menſes qui uno nomine gaudent, alter Geola prior, alter poſterior eſt.* Horum enim alter præcedit ſolem, priuſquam convertat ſe ad longitudinem diei, alter ſubſequitur. Hanc *Bedæ* ſententiam de nomine Ᵹiul, à hƿel vel ʒehƿel, hƿeol vel ʒehƿeol, confirmat, quod *Saxonice* ſcribitur cum h, ʒehul, & ʒehol, ut in legg. *Aluredi* R. cap. 39. duodecim à feſto Natalis domini dies vocantur XII ꝺaʒaſ on ʒehol. Eam etiam iſtud corroborat, quod obſervat *Loccenius*, lib. I. cap. 5. Antiquit. *Sueo-got.* nempe in ſcipione *Runico-Norvagico* ad nativitatis Chriſti feſtum *Rotam* eſſe

ad-

adpictam. Ultro id largitur *Verelius* in notis ad cap. IV **Hervarar Saga**, cui *Bedæ* ſententia non ſatisfacit. Non negat *Scandianos* Solſtitium utrumque *rota* deſignaſſe, uti in Calendario quopiam (inquit) ad Solſtitium æſtivum *rotam* inciſam vidi; ſed juxta nego eos propterea vocabulum Iul, quo antiquitus uſi, quoque jam eodem ſignificatu utimur, à converſione ſolis circa æquinoctium deduxiſſe. Alia converſio circa æſtivum Solſtitium iul dici debuiſſet.

Verelius igitur vocis originem & ſignificationem aliunde petendam cenſens, multis teſtimoniis contendit iul & iol antiquitus *commeſſationum* & *feſtivi gaudii tempus* denotaſſe, & quoniam commeſſationes iſtæ brumalibus ſacrificiis peractis inſtitutæ maxime publicæ & ſolennes eſſent, ideo iol, **iolabod** & **iolaveitzla**, κατ' ἐξοχὴν vocatas fuiſſe. Sententiam ſuam primum confirmat ex **Olafs Saga**, cap. 117.

Sigurdr var Þui vanr medan heidni var ad hafa Þren blot huern vetr; Eitt at vetrnottum; annat at medium vetri, Þridia at ſumri. En ſidan er Sigurdr tok vid Kriſtni hellt han teknum hætti um veitzlornar: hefdi han a hauſt vinabod, en Iolabod a vetrin, oc baud Þa enn til ſin morgum monnum; Þridiu veitzlo hafdi han um paska oc hafdi Þa en fiolment, *conſuevit Sigurdus tria ſacrificia peragere qualibet hyeme, (anno,) unum ineunte hyeme, alterum media hyeme, tertium ineunte æſtate. poſtea vero quàm Chriſtianus factus eſt Sigurdus, conſuetum morem retinuit, quoad commeſſationes: ita ut in autumno amicos ad ſe invitaret, media vero hyeme commeſſationes Jolenſes, invitatis quamplurimis celebraret; tertiam vero paſchatis tempore commeſſationem inſtitueret, & eam quidem hominibus ſatis frequentem.* *Non pauca* (inquit) *hic obſervare licet; hyemis quidem nomine totum annum deſignatum, deinde tria ſingulis annis ſacrificia peracta, & in ſingulis ſacrificiis commeſſationes publicas inſtitutas; eam itidem, quæ media hyeme fiebat, cæteris longe ſolenniorem & vocatam* iolabod, *i. e. invitationem convivialem.*

Deinde ex **Olafs Saga**, cap. 108. citat *Alveri* reſponſum ad regem *Olaum craſſum*, qui indignanter accepiſſet *Trandhemenſes* **midvetarblot** & **blotveitzlor** inſtituiſſe: **At hænder voru uſanner at Þeſſari ſauk, hauſum ver ſagni han iolabod, oc vijda i heraudum ſamdrykiur. Ætla bænder ei ſua hnept til iolaveitzlor ſinnar, at ei verdi ſtor afhlaup, oc druckio menn Þad leingi ſiiÞan. Er a more mikill hafud ſtadur, oc hus ſtor, en bygd mikil umhuerfis. Þicker monnum Þar gott til gledi, at drecka morgum ſaman.** negabat ruſticos iſtius criminis reos eſſe. Celebravimus, inquit, feſtiva gaudia, & hilaria Iolenſia, atque compotationes late per territoria; non enim tam parce inſtruunt ruſtici convivia ſua Iolenſia, ut non ſuperſint magnæ reliquiæ continuandis compotationibus. præcipua hic in More civium eſt multitudo, & ædificia ampla, frequenſque circum circa vicinitas, quæ omnia ad augendam lætitiam faciunt, ut multi una compotationibus indulgeant. *Ex his jam* (inquit *Verelius*) *manifeſtum eſt*, iol, iolabod, & iolaveitzla *comeſſationes fuiſſe ſacris hyemalibus, quæ* **midvetrar blot** & **haufud blot** *dicebantur.* Deinde addit, *vocavere menſes illos* [Decembrem & Januarium] *Angli pariter ac Scandiani ex ſacrorum conviviorum feſtivitate* iol; *non vero à converſione ſolis vel rota, Giuli priorem & poſteriorem. Denique*, inquit vir doctiſſimus, & ſeptentrionalium antiquitatum indagator ſummus, *totum hoc gaudiorum Iuliorum tempus cornu erecto & Cereali liquore impleto in calendario Runico expreſſerunt.* Multa etiam alia citat huc facientia, ut iſta ex **Olafs Saga**, cap. 144, **Þar var Iolaveitzla mikil oc ſamburdar aul; marger voru bænder Þar i torpinu oc drukku aller ſamt um iolin**, *apparata ibi erat commeſſatio Iulia, & compotatio ex collatis ſymbolis, frequenſque in prædio iſto ruſticorum turba unà compotabant per feſtivitatem Iuliam.* **Oc er komo midiol, for Þorar, oc aller frulſingiar mid honum til maga ſins, ſkyldi han Þar dreka en efra hlot iolanna,** *conſumpta dimidia parte* iol, *profectus eſt Thorrerus cum omnibus ingenuis ad affinem ſuum, ut ibi quod ſupererat de* iol, *compotando traduceret.*

Hæc *Verelius* ad probandum, id quicquid eſt vocis, **iol** *commeſſationes, compotationes, convivia, ſympoſia* indicare ſacris hyemalibus haberi ſolitas. Sed miror virum maximum vocis originem pro ſuo acumine in **ol**, *cerevifia*, & metonymice *convivium*, *compotatio*, non vidiſſe. In Lexico ſuo *Scandico* **ol**, inquit, proprie eſt *cereviſia*, ſed ſæpius accipitur pro *convivio.* Inde **olgiora**, *convivium inſtruere*; **olſtemna**, *convocatio ad convivium*; **olbodiu**, *invitatus ad convivium*; & ſupra **ſamburdar aul**, i. e. **ol**, *compotatio, ſympoſium ex ſymbolis.* Imo *cornua* illa emblematica *Cereali liquore* repleta, quibus *julia* feſtivitas in calendario *Runico* expreſſa erat, ad derivandum **iol** ab **ol** plane quaſi indigitant. Quinimo *Gudmundus Andreæ* aliquid τοῦ **øl** in ſuo **iol** videre ſibi videbatur, *feſtum autem* (inquit) *hoc ab* **ol**, *cereviſia, tanquam Bacchanalia ipſis auſpicari injunxit.* Sed dices hic forſan, quid *Verelio* adeo viſum obſtruit, ut **iol** ab **ol** derivandum non cerneret? *Reſp.* præfixum **I**, quod eſt augmentum ſyllabicum adaugens vocum ſignificationes quibus præfigitur, & eas emphaticas reddens. Audi, quid dicit *Gudmundus Andreæ*, in notis ſuis ad ſecundam ſtrophen *Volu-ſpæ*: **Ivide**: *præfigitur vero* **I** *quod eſt particula intenſiva, velut & in vocibus* **igillde**, intenſum pretium; **iſurt**, perquam acerbum; **igrænn**, valde viridis. particulæ autem intenſivæ **I** apud *Cimbros* & *Scandianas* gentes reſpondet ȝe *Anglo-Saxonum*, de quo diximus ſupra, cap. IX. reg. 17. quod auget, intendit, & ampliat ſignificationem verbi, cui præponitur, eamque magis perfectam & emphaticam reddit. Inde evenit, quod **i-ol** *Cimbricum*, *Anglo-Saxonice* ſcriptum ȝeól, & *Dano-Saxonice* iul, o in u facile mutato, ope intenſivi præfixi **i** & ȝe, faciunt **ol**, ol, *commeſſatio, compotatio, convivium, ſympoſium*, Emphatice & κατ' ἐξοχὴν deſignare *commeſſationes* & *conviviales iſtas ſolennitates*, quæ ſacris hyemalibus conjunctæ erant, utpote omnium principes & maxime publicas. Verum iterum forſan objiciens quæres,

cur *Beda*, ſi ita res eſt, aliunde veterum *Anglorum* Giul deducendum cenſeret; nempe à °hpel, ᵹe-huel vel hiol? *reſpondeo. Beda* de temporum ratione ſcribens, ut mathematicus, aſtronomicam notationem, quæ retrogradum ſolis motum ſive converſionem ejus in auctum diei ſubindicaret, Grammaticæ prætulit. Nam, *Bedâ* florente circa annum DCC. cùm Solſtitium in XVII diem Decembris incideret, die XXV ejuſdem menſis, cum *Julia* celebrarentur, Sol jam tum in auctum diei, quinque dierum curſu, à tropico brumali, verſùs æſtivum, reverſus erat. Hactenus de ſacris iol, iul, ᵹeol, ᵹiul, dictis; à quibus duodecimus & primus menſis anni Juliani, primus & ſecundus ᵹeola vel iola denominati erant. Duodecimus vero ſic denominatus eſt, quòd in ejus die XXV, octavo nempe Calendas Januarias, quem cum Solſtitio brumali coincidiſſe credebant antiqui, & anni ſui caput fecerunt, prima iol ſive feſtivitates Iolenſes celebrari cum ſuis ſacris cœperunt. Continuari autem ſolebant hæ feſtivitates per multos dies, uſque, ut putat *Verelius*, ad XIII diem Januarii, & deinde cum ſacrificiis ſuis renovari & repeti circa finem Januarii & initia Februarii, unde ſecundus ᵹeola vel iola, apud *Anglo-Saxones*, *Januarius* dictùs eſt.

Supra dixi Antiquos *Arctoi orbis* incolas *Solſtitium* ſive medium hyemem in XXV diem Decembris, ſive octavum calendas Januarias incidere, credidiſſe. Nam, ſolemnia hæc longe ante Chriſtum natum celebrata ſunt apud ethnicos, imo forſan tum primum celebrari cœperunt, cum Solſtitium in XXV diem Decembris cadebat, nempe circa annum conditi mundi MMMDLVIII. hoc eſt ante natum Chriſtum CCCXC.

Quinimo *Gudmundus Andreæ* ſolennitatem hanc gentilem primitus, non in XXV die Decembris, ſed in Januario, ut nunc ſunt periodi, ſub ingreſſu ſolis in Aquarium, nempe in initio menſis *Thorri*, cum Solſtitium brumale in id tempus incideret, celebratam fuiſſe putat; quod fidem ſuperat, quia Solſtitium brumale incidit in initium Januarii, ſive *Thorri*, vel *Thoræ* circa annum mundi conditi MMDCX. hoc eſt ante Chriſtum natum ann. MCCCXXXVIII. utcunque vero hæc res ſe habeat, certum eſt ante multa retro ſecula & Januarium habuiſſe ſua iol, unde æꝼtera ᵹeola, vel æꝼtera iula, menſis ille dictus eſt.

V. 443. Nu ᵹeꝼindan maᵹon. haliᵹra tiid. þe man healdan ꞅceal. ꞅpa bebuᵹeð ᵹebod. ᵹeond Bꞃẏtenꞃica. Saxna Cẏninᵹeꞅ, *nunc autem invenire poſſumus ſanctorum feſta, ſicut poteſtas Saxonum Regis ea obſervanda jubet per Britanniam.*] oſtendunt hæc verba, Primo Menologium hoc noſtrum commune vel *Panamglicum* eſſe, in quo particularium ſanctorum & martyrum nomina, quos *topicos* vocant, in Eccleſiæ *Anglo-Sax.* faſtos nondum reducta erant. Secundo oſtendunt menologium eccleſiæ *Anglo-Sax.* fuiſſe proprium, quod ſanctis exteris & peregrinis faſtos ſuos non amplificavit. Quare fruſtra in eo quæruntur nomina multa ſanctorum, quæ in menologio *Cottoniano* altero, quod infra in ſecundis notis citatur, congeruntur. Tertio ex iis non minus conſtare videtur hos eſſe veros ac indubitatos eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* faſtos, ex ſoluta oratione duntaxat in vinctam converſos, qui à privato nullo pro libitu ordinati erant, ſed jubente rege, quiſquis ille fuit, &, ut ex more gentis *Anglo-Saxonicæ* par eſt credere, non Rege ſolo auctore, verum etiam accedante conſenſu ſenatus, qui MYCEL GEMOT vel WITENA GEMOT vocari ſolebat, ſine quo regibus, quod regnum & eccleſiam ſimul ſpectaret, ſtatuere aliquid, pacis maxime temporibus, mos non erat. *Quarto oſtendit hic locus menologium ſcriptum fuiſſe, poſtquam uni monarchæ, Regulis deletis, tota Anglo-Britannia ſubjecta erat. Denique notandum eſt cum menologium hoc à rege & ſapientibus ſuis conſtitutum eſſet, non ingens volumen* eccleſiæ faſtos poſtulaſſe, creſcente vero cum tempore ſanctorum oſtentandorum ſuperſtitioſa eccleſiarum æmulatione, adeo creſcebat etiam numerus ſanctorum, ut non modo ſinguli fere dies rubrica notarentur, ſed unus idemque dies duorum pluriumve ſanctorum martyrumve memoriæ ſacraretur. Porro obſervandum eſt, quàm parum ſit diſcriminis inter Eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* & *Anglicanæ* reformatæ faſtos. Iidem fere ſancti in ambobus, & non multum diſpar feſtorum numerus. Sic etiam Deo cogitationes, & actiones hominum, ipſis inſciis, regente, Reformatores noſtri eadem de SS. *Euchariſtia* ac Paſchalis illa homilia, Eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ*, quæ quater apud nos edita fuerit, definiverunt.

V. 483. Haꝼuc ꞅceal on ᵹloꝼe ᵹepunian, *accipiter in clivo vel rupe habitabit.*]* vel in fiſſuris clivorum aut rupium. Nam apud *Cimbros* klif, n. g. in gen. klifs, eſt *rupes, clivus*, & *trames in clivo ſaxoſo difficilis. Rupes* autem klif dicitur à klif, *findo*, quod facit in præt. klauf; Inde verbalia, klofe, *fiſſura*; & ſynecdochicè *fiſſura montis*; klauf, *ungula fiſſa, fiſſura bifida*; hliufr, vulgo gliufr, h in g mutato, *montium* & *rupium hiatus* & *fiſſuræ*, per quas flumina præcipitantur; klof, *fæmorum intercapedo*; denique *Anglo-Saxonicum* ᵹloꝼ, *chirotheca*, à fiſſuris vel intercapedine digitorum ſic dicta. An vero ᵹloꝼe in hoc loco *clivos* & *rupes*, in quibus ſopiunt, nidificant, & pullos alunt accipitres, an falconarii *chirothecam*, an denique aliud quid deſignet, mihi incognitum, penes lectorem ſit judicium.

Hacte-

Hactenus quæ notare viſum eſt in Eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* faſtos, *Dano-Saxonice*, regnante *monarcha* aliquo, ſcriptos. Jam autem concludere omnia lubet cum Tabella, in qua nomina menſium anni *Juliani* ſive menſium *ſolarium* ſeptentrionalia ob oculos lectoris ponuntur.

Nomina menſium ſolarium Septentrionalia.

	Anglo-Saxonica.	*Francica Carli M. Imp.*	*Iſlandica.*	*Danica.*	*Suedica.*
Januarius.	Se forma monaþ, æftera geola ł iula.	Uuinter-monath vel uuinter-monat.	Midſvetrar-manudr.	Glugmanet, Iſmanet.	Thora, thorri.
Februarius.	Solmonað.	Hornug vel hornung.	Foſtengangs-manudr.	Goie, blinde-manet.	Goia.
Martius.	Hlyða ł hlyð-monað.	Lentzin-monath vel lentz-monat.	Jaffndegra-manudr.	Thormanet.	Blida.
Aprilis.	Eastermonaþ.	Oſtarmanoth ł oſtermonat.	ſumar-manudr.	Faremanet.	Varant.
Maius.	Maiusmonað.	Uuinne-monath vel uuunne-monat.	Fardaga-manudr.	Maymanet.	Maji.
Junius.	Sere-monað. mid-ſūor-monaþ, Ærra liþa, Iunius monaþ.	Brach-manoth, Brach-monat.	Nottley ſa manudr.	Sterſommer.	Hovilt.
Julius.	Medmonað, Mædmonað. Æftera liþa, Iulius monað.	Heuuin-manoth vel heuu-monat.	Madka-manudr.	Ormemanet.	Hoant.
Auguſtus.	Weod-monað, Augustus monað.	Aran-manoth ł Arn-monat.	Heyanna-manudr.	Heſtmanet.	Skortant.
September.	Halig-monað, hærfæst monað.	Uuintu-manoth herbſt-monat.	Addrata-manudr.	Fiskmanet.	Hoſtmonat.
October.	Se teoþa-monað, halig-monað.	Uuindu-manoth, Uin-monat.	Slatrunar-manudr.	Sede-manet, riid-manet.	Slactemonat.
November.	Blot-monað.	Herbiſti-manoth. uuinde-monat.	Rydtrydar-manudr.	Slagte-manet. Winter-manet.	Winter-monat.
December.	Midwintermonaþ, Ærre Geola vel Iula.	Heilag-manoth, Helig-monat.	Skamdeigeſ-manudr.	Chriſt-manet.	Jyla-monat.

Verum quoad nomina, quæ *Karlus Magnus* menſibus impoſuit, eorum nonnulla paulo aliter ſcripſit *Fr. Junius* F. F. id gloſſario ſuo MS *Francico*, quod ſervatur in bibl. *Bodleiana*; hoc modo:

Januarius. Uuintermonet vel uuindermanoth.
Februarius. Hornung, vel hormunc vel orming.
Martius. Lentzmonet vel lentzinmanoth.
Aprilis. Oſtermonet, vel oſtarmanoth.
Maius. Uuûnnemonet vel uuinnemanoth.
Junius. Brachmonet vel brahmanoth.
Julius. Heumonet ł heuuin-manot ł vain-M.
Auguſtus. Arnmonet vel aranmanoth.
September. Herbſtmonet vel uuintumanoth.
October. Ueeinmonet vel uuindrumanoth.
November. Uuindmonet vel herbiſtmanoth.
December. Heiligmoneth vel heilagmanoth.

 Nomi-

Nominibus menſium *Solarium* ſeptentrionalibus libet quoque & *Lunarium* adjicere nomina, quæ apud antiquos *Anglorum* populos, ut * *Beda* memorat, habuerunt. Hæc autem exhibet XIII menſium *Lunarium* annus *intercalaris*, ut in ſubjecta tabella depingitur:

Januar.	Giuli poſterior.	*Julius.*	II. Lida.
Februar.	Solmonath,	† *Emboliſmus.*	III. Lida.
Martius.	Rehdmonath.	*Auguſtus.*	Weidmonath.
Aprilis.	Eoſturmonath.	*September.*	Haligmonath.
Maius.	Trimilchi.	*October.*	Winterfyllith.
Junius.	I. Lida.	*November.*	Blotmonath.
		December.	Guili prior.

Lunaris hic annus, cum emboliſmus eſſet, à tribus *lidis* TRILIDI dictus erat, & in eo, hoc obſervandum eſt, quod Lunares menſes ſolaribus non reſpondeant. Nam primus incidit in Januarium & Februarium, ultimus in Decembrem & Januarium, & ſic de cæteris, quorum quiſque partem ab uno ſolari, partem ab alio ſumit, niſi accedat emboliſmus, qui uno ſolari totus clauditur. Hoc animadvertendum duxi, ut docti videant, an auctorum veterum *enantiophaniæ* de ſacrorum hyemalium **midvetrar blot** dictorum, & feſtivitatum *Jolenſium* tempore, quæ tot eruditorum ingenia exercuerunt, hujus unius conſideratione, nempe quod menſium initia mobilia fuerint, conciliari poſſint.

Inter Lunares autem menſes, *Martius* vocatus eſt *Rehdmonath*, à deâ illorum *Rhedâ*, cui in illo ſacrificabant. & Maius *Trimilchi*, quod tribus vicibus per diem in eo pecora mulgebantur. Ita *Beda*. Ego vero cum menologiſta noſtro *martium* potius *Rehdmonath* denominatum cenſeo à *Saxonico* reðe, *ſævus*, *ſeverus*: ðænne cymeð hrime gehyrſted. hagol-ſcurum færð. geond middan geard. Martius reðe. Cæterorum menſium nomina, quatenus ego potui indagare, ſic explicata paucis accipe. Inter nomina *Carolina*, *Januarius* dicitur *Uuintermanoth*, ab hyeme tunc maxime rigida. *Februarius*, *Hornung*, &c. i. e. *Mærens*, *plorans*, *flens*. pluviæ enim ob quas Februarius notabilis, cœli *Lachrymæ* ſunt. *Martius*, *Lentzinmanoth*, id eſt *veris menſis*. Aprilis, *Oſtarmanoth*, i. e. *paſchalis menſis*. *Maius*, *Uuûnne manot* vel *Uuinnemanoth*, i. e. *gaudii menſis*. Junius, *Brachmanoth*. de quo ſic *Kilianus*: **Braeck-maend**, *Junius menſis, quo agri repaſtinantur, arvaque & vineta aratris & ligonibus paſſim franguntur*. *Julius Heuu-monat*, i. e. *fœni menſis*. *Auguſtus*, *Aran-manoth*, *ariſtarum menſis*. *September*, *Herbſtmanoth*, *autumni, vel meſſis menſis*: & *Uuintumanoth*. *October*, *Uuindumemanoth*, *vindemiæ menſis*; & *uuinmonat*, *vini menſis*. *November*, *Uuindtmonat*, *ventoſus menſis*, & *Herbiſti-manoth*. *December*, *Heilag-manoth*, *ſacer menſis*. nempe à *natali Jeſu Chriſti*, & *feſtis* quæ continuo ſequuntur. Inter *Iſlandica* nomina *Januarius* vocatur **midſvetrarmanudr**, i. e. *mediæ hyemis menſis*; *Februarius*, **foſtengangsmanudr**, ut ego conjicio, à *proceſſione* in capite jejunii quadrageſimalis, vel *die Cinerum*; *Martius*, **jaffndegramanudr**, *æquinoctii menſis*; *Aprilis*, **ſumarmanudr**, quod ab eo computant *Iſlandi æſtivum anni dimidium*; *Maius*, **fardagamanudr**, *ſerenorum dierum menſis*, vel dierum itineribus opportunorum menſis, vel forſan à **fær**, *Danice* **faar**, *ovis*, quod tum parere in *Iſlandia* oves inciperent; *Junius*, **Nottleyſamanudr** *menſis ſine noctibus*; *Julius*, **madka manudr**, *vermium menſis*, qui ingentem vermium & inſectarum copiam producere ſolet; *Auguſtus*, **heyannamanudr**, *fœni menſis*; *September*, **Addraatamanudr**; *October*, **ſlatrunarmanudr**, *Cædis menſis*, utpote in quo pecora occidebant; *November*, **Rydtrydarmanudr**; *December* **Skamdeiges manudr**, i. e. *curtorum dierum menſis*.

Dani vocant *Januarium* **Jiſmanet**, *glaciei menſem*, & **Glugmanet**, *feneſtrarum* vel *foraminum menſem*, quæ tum temporis claudi ſolent. *Februarium*, **blidemanet**, *blandum menſem*, & **Goie**, vel **Goe**, de quo ſic *Gudmundus Andreæ*: **Goe**, f. g. Nomen menſis, quo ſol piſces permeat, ita denominatus à filia *Thori* regis *Finlandiæ* vetuſtiſſimi. *Martium*, **Thormanet**, de quo ſic *Arngrimus Ionas Iſlandus*, crymogeæ lib. 1. cap. 4. A *Thorre* (quem *Thorronem* vocant) *Gotlandiæ*, *Finlandiæ, Kuenlandiæ rege*, &c. Menſis *Norvagorum* & nunc *Iſlandorum* nomen habet **Thorre**. Et *Gudmundus Andreæ*: **Þorre**, proprium nomen Regis olim *Quenlandiæ*, à quo menſis, dum Sol Aquarium peragrat, nomen adhuc retinet. Sequens vero **Goe** ab ejus filia. Sed apud *Danos* **Goe** præcedit. *Aprilem* vocant **faremanet**, ab **at fara**, nunc **ad fare**, *Saxonice* faran. *proficiſci*; utpote qui menſis eſt itineribus aptus. *Maium* autem nominant **May-manet**, non à *Danico* verbo **at Maye**, ut putat *Olaus Wormius*, ſed à *Maio* Latinorum, à quo verbum **at Maye**, *frondibus* ac *floribus decorare*, derivandum eſt. Sic enim *ſpini flores*, qui in *Anglia* ineunte Maio germinare ſolet, **May** i. e. *Maium* vocant *Angli*, & **to go a Maying** eſt *Kalendis Maiis ad carpendos & colligendos flores & frondes, & cædendos vireſcentes ramos exire*. *Junium*, **skerſommer**, hoc eſt *claram* & *ſerenam æſtatem* vocant. Et *Julium* **ormemane**, i. e. *Anguium* vel *vermium menſem*, qui tunc quaſi redivivi prodire ſolent, & animalia reliqua infeſtare. *Auguſtum*, **Hoſtmanet**, *autumni menſem* vocant. Et *Septembrem* **Fiskmanet**, quaſi *piſcationibus idoneum menſem*. *October*, **Sædemanet** dicitur, quod tum *frugum ſemina ſerere* ſolent, & **rӱdmanet**. *November* vocatur **ſlagtemanet**, quod tum *occidere* ſolent *pecora*; & **wintermanet**, ab *ineunte hyeme*. Et *Decembrem* vocant à *Chriſto* nato **Chriſtmanet**.

* Vide librum *Bedæ*, De temporum ratione, cap. XIII. † Vel menſis intercalaris.

Apud

... Apud *Suedos*, *Januarius* Thora, & *Februarius* Goia, à *Thorre* & ejus *filia*, dicuntur. *Martius*, blida vocatur, forſan quod apud eos *blandus* eſt *menſis*. *Aprilis* Varant, ut apud *Danos*, fare-manet dicitur, ſcilicet quod menſis *itineribus* commodus eſt. Maij eſt à *Maio*. *Junius* Hovilt. *Julius* Hoant. *Auguſtus* vocatur skortant, i. e. *deficiens*, vel *abbrevians*, quod tum dies deficere, & abbreviari ſentiuntur. *September* Hoſtmonat, *autumni menſis*. *October* Slactemonat, ab *occiſis pecoribus*. *November* wintermonat, ab *ineunte hyeme*. Et *December* Jylamonat, à feſto *Julio*, dicitur.

Denique ut ultimam huic capiti de poëtica *Anglo-Saxonum* manum admoveam, coronidis loco, lubet adjicere regulas & obſervationes nonnullas de veteri poëſi *Danica*, ex *Olai Wormii* literarum *Runicarum* appendice, quia *Anglo-Saxonum* poëſi aut plane conveniunt, aut ab eâ uſque adeo non alienæ ſunt.

Rhythmorum veterum infinita fere ſunt genera...... nec inter hæc recenſebatur illud genus, quo jam ludunt noſtrates totum artificium in ὁμοιοτελεύτοις *ponentes.*

Certis vero ſtropharum numeris hoc metri genus alligatum non eſt, ſed materiæ ubertas legem numero præſcribit, adeo ut quandoque unica ſufficiat.

In his artificium ſpectatur, tam rhetoricum, quam poeticum. Poeticum in quantitate & harmonia conſiſtit.

Harmonia quæ rhythmum reddit ſonorum, & ſuavitatem ei conciliat, in literis & ſyllabis conſiſtit.

Harmonia in literis hæc eſt, ut in quovis diſticho tres ſint trium vocum initiales literæ plane ſimiles.

Has literas peculiari nomine ᚼᛚᛁᚮᚦᛋᛏᛆᚠᛁᚱ, *ſeu* literas ſonoras *vocarunt, eò quod magna pars ſuavitatis ſoni ex iis dependeat. Harum autem, ut legitimus fiat uſus, hæ regulæ attendendæ veniunt.*

1. *Conſonantes ſonoræ prorſus debent eſſe eædem tam in priori, quam poſteriori verſu.*

2. *Illarum duæ ſunt in priori, una in poſteriori verſu, vel vice verſa, una in priori, & duæ in poſteriori, nunquam omnes tres ſimul in eodem. Hinc verſus* * ᚼᛁᚿᛑᛁᚿᚵ, hending *dicti dividuntur in* ᛋᚿᛁᚦᚼᛁᚿᛑᛁᚿᚵ, ſnidhending, *ſeu* ſemicomprehenſionem; *&* ᛆᛚᚼᛁᚿᛑᛁᚿᚵ, *ſeu* totalem comprehenſionem. *ac in diſticho prior verſus* ᛋᚿᛁᚦᚼᛁᚿᛑᛁᚿᚵ, ſnidhending *dicitur, quia* partem *ſaltem continet artificii; poſterior* ᛆᛚᚼᛁᚿᛑᛁᚿᚵ, alhending, *qua priori cùm adjungitur totam complet ſtructuram.*

3. *Vocales omnes eandem reddunt harmoniam. Quarum una, ſi bis ponatur in priori, & ſemel in poſteriori verſu, perfecta eſt harmonia, vel ſi in priori verſu ponas A, E, in poſteriori I, nil refert, nec turbatur harmonia, quia omnes vocales ejuſdem ſunt valoris in Harmonia.*

Valet etiam hæc *Wormii* regula de diphthongis, quæ eandem inter ſe, & cum vocalibus reddunt harmoniam. Et perinde ſe oſtendit, quod obſervationem fugit noſtram in *Anglo-Saxonum* carminibus, ac in *Scaldorum*: ut in iſtis paraphraſεως *Geneſis*:

Ac he bið a ƿice. Ac liᵹᵹað me ẏmbe. Adam and Eue. Ac ic can.
Ofer heofon. Iren benda. On eorþrice. Eall sƿa ᵹeare.

Ide and unnyt. Him ða Adam. Oððæt he Adam. Engla ᵹebyrdo.
On ðone eaᵹum ƿlat. Eft andsƿarode. On eorðrice. Oð þ Adam.

Harmonia in ſyllabis ea eſt, qua in quovis verſu præter literalem harmoniam duæ ponuntur ejuſdem ſoni ſyllabæ.

Harum autem ſyllabarum conſonantia, vel exacta eſt, vel aliqualis.

Exacta cenſetur in qua ſyllabæ harmonicæ iiſdem tam vocalibus, quam conſonantibus conſtant: ut in illo Ciceronis, non inſtituti, ſed imbuti.

Aliqualis dicitur, quando in conſonantibus eſt ſimilitudo, ſed in vocalibus diſcrepantia: ut in

* De quo ſic *Olaus Verelius* in voce. Hending in *Edda* eſt *harmonia*, cum unus rythmus adprehendit alterum, & pro diverſa collocatione rythmi in carmine *Scaldico* diverſa ſortitur nomina. E. g. Adalhending, vel Alhending, *plena harmonia*, & ponitur in ſecundo verſu. Snidhending, *ſemiplena harmonia*, & ſemper eſt primus verſus cujuſque diſtichi; hinc diverſæ figuræ carminis & nomina. Allhent, detthent, dunhent, frumhent, hluthent, lidhent, oddhent, ridhent, ſamhent, skialfhent, skothent, ſnidhent, ſtamhent, vidhent, Þrihent. Nomina hæc ſunt carminis heroici, ſed pro diverſa collocatione rythmi in quolibet membro, v. *Eddæ* partem Hliods grein. Hactenus *Verelius*. *Hendingorum* autem ſive diſtichorum literas ſonoras habentium exempla in qualibet *Volu-ſpæ* ſtrophe habes: ut

Meire og minne Gab Ginunga Sol skein ſunnan Nott oc Nidum
Mogu heimdallar. Enn Gras huerge. A ſalar ſteina. Nofn vmgafu.

Iſtiuſmodi ſunt omnia *Satyrographi*, ſi verſus illius in diſtichis, ut ſtructura poſtulat, ſcribantur: ut,

I ſhope me into ſhrubs, Went wide in this world, In ſetting and ſowing,
As I a ſhæp were. Wonders to hear. Swonken full hard.

Carmina multa etiam alia iſtiuſmodi in *Anglo-Saxonum* libris poeticis hic illic reperiuntur: ut,

Sceop ða ⁊ scẏrede. Ham ⁊ heahsetl. Helle heafas. Geond folen fyr.
Scippend ure. Heofena rices. Hearde niðas. And fæn cyle.

illo

illo ejuſdem auctoris, non docti, ſed facti, *ubi o & a diſcrepantiam gignunt, ac ſemiconſonantiam conſtituunt. Heic obſervandæ veniunt hæ regulæ.*

In priori diſtichi verſu ſufficit conſonantia aliqualis, ſed in poſteriori ſemper debet eſſe exacta.

Dictiones, in quibus harmonia conſiſtit, ſe immediate ſubſequi non debent.

Artificium oratorium in rythmis obſervandum concernit tam res ipſas quam verba.

Verba ſunt ſelecta, emphatica, tropis variis, & allegoriis modificata.

In hiſce nec Græcis cedunt, nec Latinis; Metaphora enim, ſynecdoche, & metonymia illis uſitatiſſima, fabulas habent proprias in libro Eddæ deſcriptas, ad quas alluſiones fiunt frequentiſſimæ.

Ex diſcurſu Magni *Olavii* de poëſi veteri *Danorum*, ſive *Iſlandicâ*.

Nec in poëſi noſtra pauciores cautiones, licentiæ, tropi & figuræ uſurpantur, quam in re metrica apud Latinos *poëtarum principes. Tot præterea in veterum cantilenis (quas ſtudioſe affectarunt) pulchra inveniuntur hyperbata, ut unico ſæpe rhythmo duas vel plures materias alternatim ſibi reſpondentes concluſerint. Tot in illis logogryphi & luſus metaphorici ingenioſe confecti animadvertuntur, ut ipſis etiam Rhythmiſtarum coryphæis nodus pene ſit Gordius, & lectores verba quidem intelligentes, rei parum aut nihil ſapiant.*

Etſi enim formulæ Eddicæ, appellationes rerum multiplices & longe petitæ quodammodo deſcribi, & Latine *nominari queant; vocum tamen ſplendor, elegantia grandis, & genuina proprietas, prout in lingua noſtra ſonat, exhiberi & oſtendi nequaquam poteſt. dulcius hic ex ipſo fonte bibuntur aquæ.*

Quantum hæc cum iis, quæ ſupra tradidimus, conveniunt facile lector animadvertet. Verum una eſt *Wormii* obſervatio, quæ noſtra manifeſte impugnat de ſyllabarum quantitate: *Heic*, inquit, *nec ſyllabarum attenditur quantitas ut apud Latinos.* Canon hic verus necne ſit, nobis in *Scaldica* poeſi haud adeo verſato judicare non licet. In iis forſan tenet, ubi ordo verborum, ut in iis quæ *Wormius* citat, ad ordinem communem loquendi prope accedit. at in *Scaldicis*, ubi diſpoſitio verborum præpoſtera & convulſa eſt, & non tantum à ſimpliciter loquentium, ſed ornate dicentium ordine, ut in *Anglo-Saxonicis* ſemper, maxime aliena eſt, fallere hanc *Wormii* Regulam, vero ſimillimum eſt. Nulla enim ratio dari poteſt cur voces in carminibus ita contra, non naturam tantum, ſed artem loquendi rhetoricam, tam intricato & turbato ordine tranſpoſitæ eſſent, niſi id lex metri, & pangendorum carminum ratio requireret.

NOTÆ SECUNDÆ IN MENOLOGIUM DANO-SAXONICUM,

Deſumptæ ex alio Menologio *Saxonico* ſoluta oratione ſcripto, quod mutilum etiam extat in bibliotheca *Cottoniana*, *Julius*, A. 10. 2.

V. 6. On ðy eahteoðan dæg] Sic *Menol. Sax.* on ðone eahteðan geohheldæg biþ þæs monþes fruma. ðe man nemneþ Ianuarius. ꝥ is on ure geþeode. se æftera geola. ⁊ on þone eahteþan dæg sceolon Crist naman æfter ealdre ƿisan. se nama ƿæs on Iudeisc IH̄S. and on grecisc SOTER. ⁊ on ure geðeode HÆLEND:·

V. 20. Fulƿiht tid eces drihtnes] *Menol. Sax.* on ðone sextan dæg ðæs monþes bið se micla ⁊ se mæra dæg ðone Grecas nemnaþ Epiphania. ⁊ Romƿare hine nemnað Apparitia dni. ꝥ is on ure geþeode Drihtnes ætyƿnesse dæg. on þam dæge he gecyþde mid þam mæstum ƿundrum feoƿerum. ꝥ he ƿæs soð god. ꝥ ærest ƿundor. ƿæs þæt ðreo tungol cræftigan coman fram eastdæles mægþum to Criste. ða he ƿæs cild. *** ⁊ on ðone dæg Crist onfeng fulƿiht on Iordane fram Iohanne ðam fulƿere. *** ⁊ on ðone dæg on sumum brydþyngum Crist gecerrde sex fatu full ƿæteres to þam betestan ƿine.*** ⁊ on ðone ilcan dæg Crist gereorde fif ðusenda of fif hlafum ⁊ of tƿam fixum. eac ƿifum ⁊ cildum ðara ƿæs ungerim. ⁊ ðara hlafgebroct ƿæs to lafe tƿelf binna fulle:·

V. 70. Martius reþe] *Menol. Sax.* on ðæm ðriddan monþe on geare bið an ⁊ þritig daga. ⁊ se monað is nemned on læden Martius. ⁊ on ure geþeode hredmonaþ:·

V. 74. Æþele scynde gregorius] *Menol. Sax.* on ðone tƿelftan dæg ðæs monþes bið sc̄e Gregories geleornes ures fæder. se us fulƿiht onsænde on þas Brytene:· He is ure altor. ⁊ ƿe syndon his alumni. ðæt is ðæt he is ure festerfæder on Criste. ⁊ ƿe syndon his festerbearn on fullƿihte:·

V. 78. Sƿilce Benedictus] *Menol. Sax.* on ðone an ⁊ tƿentegþan dæg*** on ðone ilcan dæg bið sc̄e Benedictes geleornes ðas halgan abbodes. se ƿæs acenned on Nursia ðære mægþe. ⁊ sona on his cnithade he ƿilnade ꝥ he gode anum licade:·

V. 97. Heah engel his se hælo abead Marian mycle] *Menol. Sax.* on þone fif ⁊ tƿentegðan dæg ðæs monþes com Gabriel ærest to sc̄a Marian mid Godes ærende. ⁊ on ðone dæi sc̄a Maria ƿæs eacen geƿorden on Nazareth þære Ceastre ðurh ðæs Engles ƿord ⁊ ðurh hire earena gehyrnesse sƿa þas treoƿa þonne hi blostmiaþ þurh þæs ƿindes blæd:·

V. 138. Ðær ðe eastermonaþ ta us cymeð.] *Menol. Sax.* on ðæm feorþan monþe on

geare

geare biþ þritig daga. þone monað man nemneð on Læden Aprelis. and on ure geþeode Eastermonað:·

V. 149. Ðearfe bringeþ Maius micle. swa þy ylcan dæge æþele geferan Philippus 7 Iacob.] *Menol. Sax.* ðonne on ðone fiftan monaþ on geare biþ an and ðritig daga. se monaþ is nemned on Leden Maias. 7 on ure geþeode Þrymilce. forþon swilc genihtsumnes wæs geo on Brytone. 7 eac on Germania lande. of ðæm Ongla þeod com on þas breotone. þ hi on ðæm monþe þriwa on dæge mylcedon heora neat:·

On þone ærestan dæg þæs monþes biþ sce Philippes tid þæs Apostoles. 7 þæs Godes ærendwrecan. his nama is gereht on Læden *os lampadis*. þ is on ure geþeode leohtfætes muþ:· *hic autem nulla mentio S. Jacobi.*

V. 184. In ofer leoht Augustinus.] *Menol. Sax.* on ðone six and twentegðan dæg ðæs monþes biþ sce Augustanes gemynd þæs biscopes. se ærest fullwiht brohte on þas Breotone. on angla þeode 7 his biscopsetl wæs on Dorobernensis þære Ceastre. þ wæs on Cantwaræbyrig. ond his wondor wæs þ he sealde blindum menn gesihþe. ond his siþfatas ealle to breotone. 7 his gastlice lare syndon awritene on Engelcynnes steore. þ is on Historia Anglorum:·

V. 205. Ærra liþa us to tune Iunius on geard.] *Menol. Sax.* on þæm syxtan monþe on geare bið þritig daga. Se monaþ is nemned on Læden Iunius. 7 on ure geþeode se ærra liþa forþon seo lyft biþ þonne smylte 7 þa windas. ond monnum bið þonne gewunelic ðæt hi liþaþ ðonne on sæs bryme:·

V. 224. Iohannes wearþ acenned.] *Menol. Sax.* on þone feower and twentegþan dæg þæs monþæs biþ sce Iohannes acennes þæs fulweres. se wæs acenned six monðam ær Crist. 7 Gabriel se heah engel bodade his acennesse. 7 sægde his fæder his noman ær þon he acenned wære.

V. 265. Weodmonaþ on tun wel hwæt bringeþ Agustus.] *Menol. Sax.* on ðam eahtoþan monþe on geare biðan xxxi daga. þone monað mon nemned on Leden Augustus monað. Romana duguþ hine nemnde æfyrst þy noman. for ðon þy æfestan dæge þæs monðes he gewrymede Romana cynedom. 7 oferswiþde þa þe ær ðæt wowunnon. 7 on ure geþeode we nemnað þone monað weodmonað. for þon þe hi on þam monþe mæst geweaxað.

V. 279. Mære diacon Laurentius.] *Menol. Sax.* on þone X^{an}. dæg þæs monþes biþ sci Laurentius ðæs archidiacones. se sealde monegum blindum men gesihðe:·

V. 302. Æþelinges deaþ. se þe fægere iu. mid wætere oferweapp. wuldres cynebearn.] *Menol. Sax.* on ðone XXVIII. dæg þæs monðes biþ sci Iohannes ðrowung þæs miclan fulwihteres. ðone het Herodes beheafdian. for ðon þe he him loh þ he hæfde his broðor wif him to cifese. 7 þ heafod het beran on disce 7 sellan anre scattigan hire plegan to mede ðæs wæs ðære his cifese dohteor: &c.

V. 315. Halig monað september fær.] *Menol. Sax.* on ðæm nigoþan monþe on geare bið xxx daga. se monaþ hatte Leden Septembris. and on ure geþeode Halig-monað. for þon ðe ure yldran ða ða hi hæþene wæron on ðam monþe hi guldon hiora deofol-geltum:·

V. 323. Acenned wearð drihtnes modor.] *Menol. Sax.* In ðone VIII. dæg ðæs monþes bið sca Marian acennednes. *hyre fæder wæs nemned Ioachim.* 7 *hire modor Anna.* &c.

V. 330. Gast onsende Matheus his.] *Menol. Sax.* on ðone XXI dæg ðæs monðes biþ ðæs apostoles tid sci Matheus. se wæs ærest mid Iudeum thelonarius þæt is gafoles moniend 7 wicgerefa. ac Crist hine ceas him to ðegene. &c.

V. 341. Heah engles tid on hærfeste Michaelis] *Menol. Sax.* on ðone XVIIII. dæg þæs monðes biþ sce Michaelis Cirican gehalgung in Tracia ðære Ceastre hieracle ðære mægþe:· Feonda menigo com to ðære Ceastre. *** on ðone dæg ðe we mærsiað sce Michaeles gemynd:·

V. 355. October on tun us to genihte winterfylleð.] on ðam teoðan monðe on geare bið XXXI daga. ðone mon nemneþ on Leden Octember. 7 on ure geðeode Winterfylleð.

V. 368. Simon 7 Iudas.] *Menol. Sax.* on ðone XXVIII dæg þæs monðes ðara apostola tid Simonis 7 Thaddeos. Simonis wæs sca Marian swystor sunu Cristes modrian sunu. seo wæs nemned on Cristes bocum Maria. cleopode ðonne wæs Thaddeos oðer noma Iudas ðas apostolas. &c.

V. 376. Blotmonaþ on tun beornum to wiste Novembris.] *Menol. Sax.* on ðam endlyfan monþe on geare bið XXX daga. se monað is nemned on Leden Novembres. 7 on ure geðeode blotmonaþ. forþon ure yldran ða hy hæþene wæron. on ðam monþe hy bleoton á. þ is þæt hy betæhton 7 benemdon hyra deofolgyldum ða neat ða þe hy woldon syllan.

Hæc animadvertere viſum eſt ex menologio *Saxonico*, quod libera oratione ſcriptum fuit, poſtquam inolevit mos peregre eundi ex occidentalibus *Europæ* partibus ad viſendum ſepulchrum *Domini*. Nempe poſt inchoatum bellum, *ſanctum* dictum, quod à Chriſtianis ſuſceptum eſſet ad propugnandam *Hieroſolymam*, & ſanctum, quod in ea Urbe erat, ſepulchrum contra *Saracenos*. Hoc conſtat ex iis, quæ ſequuntur: on ðone seofon 7 twentegðan dæg þæs monþes [ſcilicet *Martii*] bið se dæg on ðone ure drihten of deaðe aras. 7 æfter his æreste hine tyn siðum monnum ætywde. swa hit on his godspelle awriten is. 7 mid his ðegnum æt ge-

bræden fife. ⁊ hunger beo bread. ⁊ him ætywde ða wunda on his handum. ⁊ on his fotum. ⁊ ða gewundedan sidan. þ hi ðy soðlicor ongeaton. þ hit wæs soðlice his agen lichoma. ðæt þær of deaþe aras. Seo byrgen is on Hierusalem. ðe he of aras. þis sinopalthus acorfen of anum stane. on ðæm magon nigon men standende hine gebiddan. ⁊ hit is swa heah þ hit bið mannes oðres healfes fotes gemet bufan ðæm heafde. ⁊ se ingang is eastan in. ⁊ on ða swiþran healf ðæm ingange. þ is on ða norþhealfe. is stænen bedd seofon fota lang ðrym † mundum hierra þonne ðæs huses flor. on ðæm bedde-werte drihtnes lichoma on sceten bewunden. ða he wæs dead for us:· Sic ſancti *Georgii* feſtum, quod ante *Bellum* iſtud *ſanctum* in faſtos non relatum erat, deſcribit menologiſta idem die XXIII Aprilis in his verbis: on ðone ðreo ⁊ twentegþan dæg þæs monðes bið sce Georgius tid þæs æþelan weres. ðone Datianus se Casere seofan gear mid unasecgendlicum witum hine ðreade þ he Criste wiþsoce. ⁊ he nohwæþere hine oferswiðan mihte. ⁊ ða æfter seofon gearum het he hine beheafdian:· Ða he ða wæs læded to þære beheafdunga. ða com fyr of heofenum. ⁊ forbærnde þone hæðnan Casere. ⁊ ealle þa mid hine ær tintergedon þone halgan wer:· And he sce Georgius him to drihtne gebæd. ⁊ ðus cwæð. Hælende Crist onfoh minum gaste. ⁊ ic ðe bidde þ swa hwilc man ðe min gemynd on eorþan do. ðonne afyrr þu fram ðæs mannes husum ælce untrumnesse. ne him feond sceððe. ne hungor. ne cwyld. ⁊ gif mon minne naman genemnað on ænigne frecennisse. oððe on sæ. oððe on siðfæte. þonne gefylge se ðinre mildheortnesse:· Ða com stefn of heofonum. and cwæð to him. cum þu gebletsoda. swa hwælc swa on ænigne frecennesse minne naman þurh ðe gecegþ. ic hine gehere. ⁊ siððan þisses halgan weres mihta wæron oft micle gecyþed. þ mæg ongetan se ðe ræde þ sce Arculfes boc. þ se man wæs stranglice gewitnad se genarade sce Georgies anlicnesse. ⁊ se wæs wið his feondum gescilded betweoh micle frecennesse se ðe hi to geþingum sohte:·

Ex his conſtat, Fabularum, pro ſui ſeculi credulitate, egregium fuiſſe venditorem menologiſtam noſtrum; qui non ſolum fictitios ſanctos in Faſtos ſuos retulit, ſed in iis, de ſanctis Veris, multas falſas narrationes tradidit: præterea quàm humaniorum literarum, ſcientiæ Aſtronomicæ, & computi Paſchalis rudis erat, non id ſolum oſtendit, quod de ſancto *Georgio* ſcripſit, & quod diem certum *feſto reſurrectionis* Domini aſſignavit, ſcilicet diem viceſimum ſeptimum menſis Martii; ſed etiam quod feſtum Pentecoſtes tertio die Maii abſurdiſſime deſignavit. Ut ex his videre eſt.

On ðone ðriddan dæg *** on ðone ilcan dæg bið seo tid monþes. biþ se micla dæg ðe is nemned Pentecosten. se dæg wæs mære on þære ealdan æ' ær Cristes cume. forþon ðe God spræc to Moyse of heofenum. geherendum eallum Israhela folce. ⁊ eft æfter Cristes upastignesse to heofenum. ðy ilcan dæge he onsende his ðegnum þone halgan gast. ⁊ ealra þara monna wæs on huse hund teontig ⁊ twentig. *** ðæm gaste æghwelc gefullwað man nu onfehþ þurh biscopa handa onsetnesse.

Dies, qui *Ælfredo* jubente, *Anglo-Saxonibus* feſti & magis ſolennes erant.

Be mæsse-dæge freolse.

Eallum freopum mannum ðæs dæges syn forgifene. butan ðeopum monnum ⁊ esne-wyrhtum:· XII dagas on gehol. ⁊ þone dæg þe Crist þone deofol oferswiþde. ⁊ Seintus Gregorius gemynde dæg. ⁊ VII dagas to Eastron. ⁊ VII ofer. ⁊ an dæg æt Seint Petres tide ⁊ Seint Paules. ⁊ on hærfeste ða fullan wucan ær Sanctan Marian mæssan. ⁊ ealra haligra weorþunge an dæge:· And feower wodnesdagas on feower ymbren-wucan. ðeowum eallum synd forgifen. ðæm þe him leofast sy to syllanne. æghwæt þæs þe him man for godes naman gesylle. oþþe hi on ænigum heora hwil-sticcum ge-earnian magon ⁊ *L.* 41.

Præceptum *Edgari* regis de obſervandis die dominico, feſtis & jejuniis Eccleſiæ.

Be freols dægum ⁊ fæstenum.

Healde mon ælces sunnan dæges freols fram nontide ðæs Sæternes dæges oð þæs monan dæges lihting. be ðam wite þe dom-boc tæcþ. ⁊ ælcne oþerne mæsse-deg swa he beboden beo:· And mon beboden fæsten healde mid ælcre geornfulnesse. *L.* 5.

De feſtis, jejuniis & nefaſtis diebus, qui, *Canuto* ſtatuente, apud *Anglo-Saxones* obſervati erant.

And ealle godes gerihta frynðige mon georne. eallswa hit ðearf is. freolsa ⁊ fæstena healde man. ælces Sunnan-dæges freolsunga fram Sæternes dæges none oð monandæges

† Mund vox *Anglo-Saxonica* ab *Cimbris* accepta. Mund *Cimbrice*, *manus*. inde mundlaug, *malluvium*. mundhangur, *trutina*. mundrid, plur. mundridar, *anſa in clypeo*, *ſcuti manubrium*.

hli-

lihtinge. and ælcne oþerne mæssedæg swa he beboden beo:· And Sunnan dæga cypinge we forbeodað eac eornestlice. ⁊ ælc folc-gemot. buton hit for mycelre neodþearfe sy. and huntað fara. ⁊ ealra woruldlicra weorca on ðam halgum dæge geswice man georne:· And ðat man ælc beboden festen healde. sy hit ymbren-festen. sy hit lengcten-fæsten. sy hit elles oþre festen mid ealra geornfulnesse:· And to Scam Mariam mæssan ælcere. ⁊ to ælces Apostoles mæssan fæsten. butan Philippi and Iacobi. we ne beodað nan fæsten for ðam Eastenlican freolse. ⁊ ælces frigdæges fæsten. buton hit freols sy:· And ne ðearf man fæsten fram Eastran oð Pentecosten. buton hwa gescryfen sy. oððe he elles wille fæsten. ⁊ of middan wintre oð Octabas Epiphaniæ:· * And we forbeodaþ ordal. ⁊ aþas freolsdagum. ⁊ ymbran-dagum. ⁊ lencten-dagum. ⁊ riht-festen-dagum. ⁊ fram Aduentum domini oð se eahtoþa dæg agan sy ofer twelftadæg:· And fram Septuagessima oð fiftenenihte ofer Eastran:· † And Scē Eadweardes mæsse-dæg witan habbað gecoren. ꝥ man freolsian sceal ofer eal Engla land on 15 Kl. April. ⁊ ** Scē. Dunstanes mæsse-dæg on 14 Kl. Iunii. ⁊ beo þam halgan tidum. ealswa hit riht is. eallum Cristenum mannum ɔsyb ⁊ som gemene. ⁊ ælc sacn totwæmed. ⁊ gif hwa oþrum scyle borh. oððe bote æt weoroldlicum ðingum. gelæste hit him georne ær. oððe æfter. LL. 14, 15, 16, 17.

Supra obſervavi Calendarium ſubſequi carmen quoddam quaſi dithyrambicum, in quo naturæ rerum anima carentium, animantium affectus, & mores hominum in aſyndetis verſibus abſque omni plane connexu deſcribuntur. Genus autem iſtud ſcribendi dithyrambico haud diſſimile eſt, quod è MS. Eccleſiæ *Exonienſis* pulcherrimo, ſed in principio & fine (eheu!) mutilo, qui carmina varia & miſcellanea ſine punctis metricis continet deſcriptum, *Philo-Saxonum* gratia, ſubjunxi.

Forst sceal freosan fyr wudu meltan eorþe growan is brycgian wæter helm wegan wundrum lucan eorþan ciðas an sceal inbindan forstes fetre fela meagtig god. winter sceal geweorpan weder eft cuman sumor swegle hat sund unstille deop deada wæg dyrne biþ lengest. holen sceal inæled yrfe gedæled deades monnes dom bið selast. cyning sceal mid ceape cwene gebicgan bunum ⁊ beagum bu sceolon ærest geofum god wesan. guð sceal in eorle wig geweaxan ⁊ wif geþeon lof mid hyre leodum leoht mod wesan rune healdan rum heort beon mearum ⁊ maþmum. meodo rædenne. forge-sið mægen symle æghwær eodor æþelinge ærest gegretan forð man fulle to frean hond ricene geræcan and him ræd witan bold agendum bæm ætsomne. scip sceal genægled scyld gebunden leoht linden bord leof wilcuma frysan wife ðon flota stondeð bið his ceol cumen ⁊ hyre ceorl to him agen æt geofa. ⁊ heo hine inlaðaþ wæsceð his warig hrægl ⁊ him syleð wæde niwe lið him on londe ðær his lufu bædeþ. wif sceal wiþ wer wære gehealdan oft hi mon wommum behlið. fela biþ fæst hydigra fela bið fyrwet georna freoð hy fremde monnan ðon se oþer feor gewiteð lida bið longe on siþe á mon sceal se ðeah leofes wenan gebidan ðær he gebædan ne mæg. hwonne him eft gebyre weorðe. ham cymeð gif he hal leofað nefne him holm gestyreð mere hafað mundum mægþ egsan wyn ceap eadig mon cyning wic ðon leodon cypeþ. ðonne liðan cymeð wuda ⁊ wæteres nyttað þon him biþ wic alyfed mete bygeð gif he maran ðearf ærþon he to meþe weorþe. seoc se bið þe to seldan ieteð þeah hine mon on sunnan læde. ne mæg he be ðy wedre wesan ðeah hit sy wearm on sumera ofercumen biþ he ær he a cwele gif he nat hwa hine cwicne fede mægen mon sceal mid mete fedan morðor under eorþan befeolan hinder under hrusan ðe hit for helan þenceð. ne biþ þæt gedefe deaþ þonne hit gedyrned weorþeþ. hean sceal gehingan adl gesigan ryht rogian ræd byð nyttost. yfel unnyttost ꝥ unlæd nimeð. god biþ genge ⁊ wiþ god lenge. hyge sceal gehealden, hond gewealden. seo sceal in eagan snyttro in breostum þær bið ðær monnes mod-geðoncas muþa gehwilc mete ðearfe mæl sceolon tidum gongan gold geriseð on guman sweorde sellic sige sceorp sinc on cwene god scop gumum gar niþ werum wig to wiþre wic freoþa healdan. scyld sceal cempan sceaft. reafere sceal bryde beag bec leornere husl. halgum men hæþnum synne woden worhte weos wuldor alwalda rume roderas ꝥ is rice god. sylf soð cyning sawla nergend se us eal forgeaf ðæt we onlifgaþ ⁊ eft æt ðam ende eallum waldeþ monne cynne ꝥ is meotud sylfa.

Ræd sceal mon secgan. rune writan. leoð gesingan. lofes gearnian. dom areccan. dæges onettan. tilmon tiles ⁊ tomes. meares cuþes ⁊ gecostes ⁊ calc rondes. nænig wira to fela gestwyneþ.

---

* Dierum certe nefaſtorum origo apud majores noſtros hic primum memoratur. † Eadwardus hic Rex interfectus erat XV. Kal. April. apud Corfeſgate. vide chron. *Sax.* *Gibſ.* Anno D.CCCC.LXXVIII. Et *Bromtonum* inter X ſcriptores p. 873, 874, &c. ** *Dunſtanus* Archiepiſcopus mortuus eſt Anno D.CCCC.LXXX.VIII. ut chronicon *Sax.* & ſecundum *Florentium Wigorn.* XIV. Kal. Junii. unde conſtat Menologium ſive Calendarium noſtrum ſcriptum fuiſſe ante annum D.CCCC.LXXVIII. quod feſta neque *Eadwardi* R. neque *Dunſtani* archiepiſcopi in eo notantur.

CAPUT VIGESIMUMQUARTUM.

De Poetica Semi-Saxonica, *ſive corrupta poeſi* Anglo-Saxonum.

SUpra in cap. XXII. oſtendimus puriorem, quam dixi, *Saxonicam* partim pro ingenio Linguarum, quæ in ſola ſui mutabilitate conſtantes cum tempore facile mutantur, partim quod veteris *Danicæ* mixturâ labefactata eſſet, à ſtructura ſua in *Semi-Saxonicam* declinaſſe, quæ variationibus nominum & verborum & ſyllabicis augmentis perditis, monoſyllabis, iiſque maxima ex parte ſcabris, & aſperis, & numeris poeticis ſive metro rythmoque ineptis tota fere conſiſtere cœpit. Hoc monoſyllaborum pondere oppreſſi poetæ, ex certo & determinato ſyllabarum numero, nullâ habitâ quantitatis metricæ ratione, coacti fuerunt carmina conſtruere, ac metri rythmique defectum cum ὁμοιοτελεύτων ſimiliter deſinentibus ſonis, apud aures jam non amplius metricorum pedum harmoniæ conſuetas, qualitercunque reſarcire. Extant hujuſmodi carmina in Bibliothecis noſtris; ſpeciatim in Bibl. *Bodleiana* aſſervatur Codex *Semi-Saxonicus*, (*Digby*, A. 4.) continens CXCI *ſtrophas, quarum ſingulæ ex quatuor verſibus conſtant; è quibus ſecundus & quartus in ſimiliter deſinentibus clauſulis, quas *Rimas* vocamus, ſibi invicem reſpondent. dignus quidem eſt quum propter vetuſtatem pſeudorythmorum, quos in labefactato *Anglo-Saxonum* ſermone poſt conquæſtum exhibet, tum præcipue propter argumenti gravitatem, ut integer in lucem prodeat. Sed brevitati & tui & mei gratia ſtudens, lector benevole, ſtrophas potius nonnullas excerpendas cenſeo, quas hic tibi in manus trado:

I.
Ic [a]am elder ðanne ic ƿes,
A ƿintre ⁊ [b]ec a lore.
Ic [c]ealdi more ðanne [d]ic dede,
Mi ƿit [e]oghte to bi more.

II.
[f]Ƿel longe ic habbe child [g]ibien,
[h]On ƿorde and on dede.
Ðeᵹh ic bi [i]on ƿinter ald,
To [k]ᵹiunᵹ ic am on [l]rede.

XIII.
[m]Se ꝥ [n]hine selue [o]uorᵹet,
[p]Uor ƿiue oþer [p]uor childe.
He sal comen on euele stede,
Bute ᵹod him bi milde.

XIV.
[q]Sende sum ᵹod biuoren him,
Men ꝥ ƿile to heuene.
For betere is on elmesse [r]biuore,
Ðanne ben [s]efter seuene.

XV.
Ne horie ƿif to hire were,
Ne were to his ƿiue.
[t]Bi for him [u]selue [x]euric man,
[y]Ðer ƿile he bieð aliue.

XXXI.
[z]Euric man mid ꝥ he haueð,
Mai [a]beggen heueriche.
[b]Se ðe lesse ⁊ se ðe more,
Here aider iliche.

XXXII.
[c]Al suo on mid his ƿanie,
[d]Sƿo oðer mid his ƿunde.
Ðæt is si ƿonderlicheste ƿare,
Ðæt ani man [e]eure uonde.

XXXVI.
Heuene and erðe he ouerseð,
His [f]*eghen bið fulbriht.*
[g]*Sunne ⁊ mone ⁊ alle sterren,*
Bieð ðiestre on his lihte.

XXXVII.
Nis him ec noþinᵹ uor hole,
Sƿo muchel bieð his mihte.
Nis noðinᵹ sƿo dierne idon,
Ne on sƿa ðiestre nihte.

XXXVIII.
He ƿot hƿet ðencheð and hƿet doþ,
Alle quike ƿihte.
[h]Nis no louerd sƿich is X̄ist,
Ne no kinᵹ sƿich is drihte.

* Extant etiam in principio cod. compacti coll. *Trin. Cantabr.* & in bibl. *Lambethanæ* cod. MS homil. *Semi-Sax.* fol. 59, b. ubi incipiunt in rubrica. Lectiones Cod. Coll. *Trin. Cantab.* *a* Am nu. *b* deeſt. *c* ƿealde. *d* idude. *e* oh. *f* to. *g* iben. *h* a ƿorde ⁊ a dade. *i* a. *k* iunᵹ. *l* rade. *m* ðe ðe. *n* him self. *o* forᵹiet. *p* for. *q* sende ᵹod biforen him man þe hƿile he mai to heuene. *r* biforen. *s* after. *t* be. *u* self. *x* afric. *y* þe hƿile. *z* africh. *a* buᵹᵹe heueriche, infra heuenriche. *b* þe þe more haueð and þe þe lesse boþe ailiche. *c* alse on his ƿenie. *d* se oþer. *e* deeſt. *f* eien. *g* Nis him no þinᵹ forholen, Sƿo muchel is his mihte. Ne bie hit no sƿo derne idon, Ne on sƿo þurstre nihte. *h* Nis louerd sƿilch is Crist, Ne kinᵹ sƿilch ure drihte. Boð ᵹemeð ðe his bien, Bi daie and bi nihte.

XXXIX.

XXXIX.

Heuene ⁊ erðe ⁊ all ðat is,
Biloken is on his [i] honde.
He deð al þ his ƿille is,
[k] On sea and ec on londe.

XL.

He ƿiteð ⁊ ƿaldeð alle ðing,
He iscop alle sceafte.
He ƿrohte fis on ðer sae,
And fogeles on ðar lefte.

XLI.

He is ord [l] albuten orde,
And ende [l] albuten ende.
[m] He one is eure on eche stede,
Ƿende [n] ƿer ðu ƿende.

XLII.

He is buuen us and bineðen,
[o] Biuoren and [p] ec bihind.
[q] Se man þ godes ƿille deð,
Hie mai hine aihƿar uinde.

XLIII.

[r] Eche rune he iherð,
And ƿot eche dede.
He ðurh-sihð [ſ] eches iðanc,
[t] Ƿai hƿat [u] sel us to rede.

LVIII.

Se man [*] neure nele don god,
Ne neure god lif [†] leden.
[x] Er deð ⁊ dom [y] come to his dure;
He [z] mai him sore [a] adreden.

LIX.

[b] Ðæt he ðanne ore bidde ne mugen,
Uor þ bilimpeð ilome.
He is ƿis þ bit and bote,
And bet biuoren dome.

LXXXV.

[c] Ðo ðæt habbeð ƿel idon.
[d] Efter hire mihte.
[e] To heuene-riche hi sullen ſuare,
Uorð mid ure drihte.

LXXXVI.

[g] Ðo þ ƿrohten do flesc ƿerc,
And ƿeren ðerinne iuende.
Ðo sullen uare uorð mid him,
Into helle grund.

LXXXVII.

[h] Ðer hi sullen ƿunien ai,
Buten ore and ende.
[i] Ne brekeþ neure erst Crst̄ helle dure.
[k] To alesen hi of bende.

XCIV.

[l] Deað com on ðis midelard,
Ðurð ðes defles onde.
And senne and sorge and isƿinc,
On se and on londe.

XCVI.

[m] Hunger ⁊ ðurst hete ⁊ chele,
Ecðe and all unhelðe.
Ðurh deð com on ðis midelard;
And oðer unselðe.

CXXXVIII.

Ne mai non herte hit [n] iðenche,
Ne no tunge telle.
[o] Hu muchele pinum and hu uele,
Bieð inne helle.

CXLVIII.

[p] Louie God mid ure [q] hierte.
And mid all ure mihte.
And ure emcristene [r] sƿo us self,
Sƿo us [ſ] lereð drihte.

CXLIX.

[t] Al ðæt men ƿet and singð
Biuoren godes borde.
Al hit [u] hongeþ and halt,
[w] Bi ðis tƿam ƿorde.

CL.

[x] Godes lage he uoluelð,
Ðo niere and ðo heald.
Ðæt thos tƿo loue haueð;
And ƿel hi ƿile healde.

CLXXI.

Ne mai non euel ne [y] ne ƿane,
[z] Bi in heueriche.
Ðes ðer bi ƿonunge uele;
[a] Ech oðer unliche.

CLXXII.

[b] Sume ðer habbeð lesse merðe;
And sume [c] ðer habbeð more.
[d] Ech efter ðan þ he dede,
Efter þ he sƿanc sore.

---

i Honden. *k* A sæ ⁊ a londe. He makeþ ðe fisses in þe sa. þe fueles on þe lofte. he ƿite ⁊ ƿealdeð alle þing. ⁊ he sop alle safte. *l* abuten. *m* he is efre. *n* ðar. *o* biforen. *p* deest. *q* ðe godes ƿille doþ aihƿar he maig him finde. *r* elche rune hereþ. ⁊ he ƿot alle dade. *ſ* elches manner ðanc. *t* ƿi. *u* sal. * nafre. † lade. *x* are deað. *y* cumeð. *z* maig. *a* adrade. *b* ðat he ne muge þanne bidden. ore for þat ƿat ilome. forþi he ƿis þe bit ⁊ bigiet. ⁊ bet bifore dome. *c* þo þe. *d* after here. *e* heueriche. *f* fare forþ. *g* ðo þe diueles habeþ idon. ⁊ ðar inne beð isunde. hie sulle fare forð mid hem into. *h* ðar hi sulle ƿunien abuten. *i* brecþ nafre.

k forlesen hem. *l* deaþ cam in ðis middanearð. ðurh ealde deueles onde. ⁊ senne ⁊ soreȝe ⁊ isƿinc. a sæ ⁊ londe. *m* ðurst ⁊ hunger chele and hete. ⁊ alle unhalþe. ðurh deað cam in ðis middaneard. ⁊ oþer unisalþe. *n* ðenche. ne tunge hit ne mai telle. *o* hƿu muchele pine ne hƿu fele senden in helle. *p* luue ƿe. *q* herte. *r* else. *ſ* tacheð. *t* al ðat me redeþ ⁊ singeð bifore. *u* hangeð. *w* in ðere. *x* Alle Godes lages hie fulleþ. þe nere ⁊ ðe eald. þe þe þos tƿo luues halt. and ƿile her ƿel healde. *y* non. *z* ben in Godes riche. þeh ðar ben ƿonunges fele. *a* elck. *b* sume þar habbeþ lasse blisse. *c* ðar. *d* elch after þat he dude her. after þane þe sƿanc sore.

CLXXIII.

[e] Ne ſel ðer bi bred ne ƿin,
Ne oþer kenneſ eſte.
God one [f] ſel bi echeſ lif,
And bliſce and [g] eche ƿerte.

CLXXIV.

[h] Ne ſal ðar bi ſcete ne ſcrud,
Ne ƿorldeſ ƿele none.
Ac ſi merᵹþe þ men uſ bihat,
All ſall ben ᵹod one.

CLXXV.

Ne mai no merᵹþe bi ſƿo [i] muchel,
Sƿo iſ ᵹodeſ [k] kiſihðe.
Hi iſ ſoþ ſune and briht,
And dai [l] bute nihte.

CLXXVI.

Ðer iſ ƿele bute ƿane,
And reſte buten [m] iſƿinche.
Se þ mai and nele ðeder come,
Sore hit ſel [n] uorðenche.

CLXXVII.

Ðer iſ bliſce buten treᵹe,
And lif buten deaðe.
Ðet eure ſullen ƿunie ðer,
Bliðe hi bieþ and eaðe.

CLXXVIII.

Ðer iſ [o] ᵹeuᵹeþe buten elde,
And elde buten unhelþe.
Niſ ðer ſorᵹe ne ſor non,
Ne non [p] uniſelðe.

CLXXIX

Ðer me ſel drihten iſen,
Sƿo aſe he iſ mid iƿiſſe.
He one mai and ſel al bien,
Enᵹleſ and manneſ bliſce.

CXC.

To ðare bliſce uſ bring ᵹod,
Ðet ƿixeð buten ende.
Ðanne he ure ſaula [q] unbint,
Of lichamlice bend.

CXCI.

Criſt ᵹeue uſ lede ſƿich lif,
And habbe ſƿichne ende.
Ðet ƿe moten ðider cumen,
Ðanne ƿe [r] henneſ ƿende.

In fine etiam vitæ *Sanctæ Julianæ* (in veteri MS codice Bibliothecæ *Bodleianæ* NE, A, 3, II.) extant hi verſus, quorum duo primi & tres ultimi ſimiliter finientibus clauſulis terminantur:

Hƿen drihtin o domeſ dei ƿindƿeð hiſ hƿeate,
And ƿerƿeð ðæt duſti cheſ to hellene heate.
He mote beon acorn i ᵹodeſ ᵹuldene edene,
De * turnde ðiſ of latin to enᵹliſche ledenne.
† Ant he þ ƿer ** leaſt orƿrat ſƿa aſ he cuþe. *Amen.*

Rhythmos hos vel potius pſeudo-rhythmos dignum eſt quod ſequatur carmen *Anglo-Normannicum* de paſſione *S. Margaretæ*, quod ex libro conſuto Coll. *Trin. Cantabr.* deſcriptum, quum quod dialecti *Normanno-Saxonicæ* omnium longe nobiliſſimum ſpecimen, tum quod corruptæ *Anglorum* poëſeωs, ſive rhythmi in *Rimam*, ut vocamus pſeudo-rhythmum, mutati præclarum exemplum ſit, hic locum ſibi vendicans, & non poſtremo loco dignum, ponendum eſſe integrum exiſtimo.

VITA SANCTÆ MARGARETAE.

1 Olde [a] ant yonge [b] i preit [c] ou oure ſolieſ for to lete.
Ðenchet on god þat yef ou wit oure ſunneſ to [d] bete.
Here i mai tellen ou. wid wordeſ feire ant ſwete.
De [e] vie of one meidan. waſ hoten Maregrete.
2 Hire fader waſ a patriac. aſ ic ou tellen may.
In auntioge [f] wiſ echeſ i ðe falſe [g] lay.
Deve godeſ ant doumbe. he ſerved nitt ant day.
So deden mony oþere. þat ſinget weilawey.
3 Theodoſius waſ iſ nome. on criſt ne levede he noutt.
He levede on þe falſe godeſ. ðat weren wid honden wroutt.
Do þat child ſculde chriſtine ben. it com him well in þoutt.
[h] E bed wen it were ibore. to deþe it were ibroutt.

[e] Ne ſal þar ben bread ne ƿin. [f] ſal ben ach lif. [g] ache. [h] ne ſal þar ben ſoh ne ᵹrai. [i] micle. [k] ᵹeſiþe. [l] butan. [m] ᵹeſƿinc. [n] forðenc. [o] ᵹeoᵹoðe. [p] unᵹeſelþe. [q] unbinde. [r] heonan. ab henneſ eſt hodiernum **hence**. * Sic MS. at proculdubio pro *Gallo-Normannico* turnde, vel euphoniæ gratia, more veterum *Danorum*, qui, ut oſtendimus, n ante d non amabant proferre; vel errore potius ſcribentis, qui ultimum verſum ſui gratia videtur adjeciſſe. † Recentiori manu. ** *Ultimò*, id eſt **laſt**. *a Francice* ant, and. *b Francice*, berechte, perechte, prehte, preit, *inſtituo*, *dirigo*. *c* ou, oure. *Saxon.* eop, eopeþe. *d Sax.* beten. *e Gallice* la vie. *f Sax.* ƿif ᵹecaſ, *uxorem elegit*. *g* laᵹa. *h* e pro i *Cimbrice*, in.

4 Ðe moder waſ an heþene wif. þat hire to wyman bere.
Ðo þat child ibore waſ. nolde ho hit [i] furfare.
Ðo ſende it into aſye. wid meſſagerſ ful yare.
To a [k] norice þat hire wiſte. ant ſette hire to lore.

5 Ðe norice þat hire wiſte. children aheuede ſeuene.
Ðe eitteþe waſ maregrete. criſteſ [m] may of heuene.
Taleſ ho am tolde. ful feire ant ful euene.
‡ Wou ho [n] þoleden martirdom. ſein Laurence ant ſeinte Steuene.

6 Ðe norice hire fedde. wid wel muchele [o] wunne.
Alle loueden hire. in þe toun þer [p] ho waſ inne.
Ðo toc hire to ihu criſt. ant leuede al hire [q] cunne.
Ðo ho couþe of wiſdom. ho hatede muche ſunne.

7 Sone ſo þe maidan waſ of þrettene winter elde.
Ðo wiſte hire norice ſcep. daieſ i þe felde.
Ðir [r] felaweſ þat hire biſeten. ful [ſ] yerne hire bihulde.
Wou ho makede ir [t] bone. to ihu þat al mai [u] welde.

8 Olibriuſ waſ [x] louerd. aſe þe boc uſ telle.
Ðe haued auntioȝe. [y] to yeuen ant to ſelle.
Ðe ſeruede nitt ant day. fendeſ in helle.
Alle þat leueden on ihu chriſt. [z] e heitt hem aquelle.

9 From aſie to auntioge. bet mileſ tene ant fiue.
For to ſlen chriſtene men. [a] he hiede him biliue.
[b] E ſei maiden Maregrete. ſcep biforen hire driue.
Sone wolde þe ſarezin. habben hire to wiue.

10 Ðe ſaid to hiſ ſerjaunſ. a maidan ic iſee.
[c] Faret ſomme of myne men. ant fatchet hire to me.
Bi my lay yef ho iſ boren. of [d] cumraden free.
Of all hire [e] cunne. beſt ſcal hire bee.

11 Ant for ir feirneſſe. þau ho bee comen of [f] þrelle.
Ðire wedlac ne ſcal ho nout leſen all.
Ful wel ic ſcal ir cloþen. wid * ciclatoun ant * pelle.
Ðo ſcal be my † leuemon. ſo me hire ſcal calle.

12 Ðe ſergaunz [g] eden aſe he am bed. to meidan Maregrete.
[h] Aſ a wiſt ir norice ſcep. nout fer from þe ſtrete.
Sone muchele a hire boden. ant more a hire bihete.
Ðe trouþe of hire herte. nolde ho nout furlete.

13 Ðe ſergaunz deden [i] ar ernde. feire ant fele ſiþe.
Meidan Maregrete nulle we nout mitte fike.
Olibriuſ iſ louerd. of auntioȝe þe riche.
Ðe wil het þe to wiue. wel it may þe like.

14 Maidan Maregrete. [k] britt ſo eni leme.
Sone [l] ham onſwerede. wid wel milde [m] ſteuene.
[n] Ic abbe iyeuen my maidan hod. ihu chriſt of heuene.
Ðe me wite to day. for iſ nomen ſeuene.

15 Ihu chriſt my louerd. ðat deet þolede for uſ alle.
Ðe heie king of heuene. to him wol ic [o] calle
Of mine ſtable herte. ne lete ir neuer at falle.
Ne lete neuere my bodi. to dai in ſunne falle.

---

i Saxonice, forfaran, *perire*, *perdere*. *k Gallo-Latinum.* nunc **nurſe.** *l Sax.* lare. *m Cimbrice* **mey** vel **meÿ**, *virgo*. ‡ *Franc.* wiou, *quomodo*. *n Sax.* þoledon, *paſſi ſunt*; à þolian, *pati*. *o Franc.* wunna, *gaudium*. *p Sax.* heo, *illa*. *q Sax.* cynne, *genus*, *ſtirps*. *r Cimbr.* felaga, *Socius*. *ſ Sax.* ȝeorn, ȝern, *ſtudioſus*. *t Sax.* bene, *precatio*. unde apud Boreales noſtros **to clapp benne**, *manibus plaudentibus precationem ſignificare*. **clapp** autem à *Cimbrico* at klappa, *manibus mulcere*, *plaudere*. *u Sax.* healdan, *regere*. *x Sax.* hlaford, *dominus*. *y Sax.* to ȝefenne. *z Sax.* he heit heom acpellan. *juſſit eos occidi*. *a* heide, *feſtinabat*. à *Sax.* hiȝan, *feſtinare*. biliue, *confeſtim*, *protinus*. *b* E iterum pro he. *c* fared, à faran, *ire*. *d Sax.* cynnered, nunc **kindred**, *cognatio*. *e Sax.* cynne, *genus*. *f Sax.* þral, þræl, *ſervus*, *ſervitus*. ** ciclatoun eſt vox *Gallo-Norman.* quam non intelligo. pelle autem idem eſt, ac infra pall, à *Lat.* pallium, nunc **robe.** De hac voce in ſuperiore cap. *g Sax.* eodon, *ibant*. *h Angl.* **as ſhe kept her nurſes ſhæp.** *i* ar, infra hore. *Sax.* heora. ernde. *Sax.* ærende. ar ernde, *ſuum nuntium*. *k Sax.* beorhte, vel berhte ſpa æniȝ leoma, *ſicut quævis lux*, *clara*. *l Sax.* heom, *eis*. *m Sax.* ſtefn, *vox*. *n Sax.* ic habbe ȝeȝefen, *dedi*. *o* à *Cimbrico* at calla, *vocare*, noſtrum **to call.**

16 Ihu

16 Ihu̅ chriſt mi louerd. to þe ic wile me yelde.
Ðou [p] neuedeſt bigunne. ne neuer neuedeſt ende.
[q] Yef þi wille were. þe holi goſt þou me ſende.
Ðat from þe ſareſinz. i mitte me defende.
17 Al my cun i furſake. to þe [r] niþe cne.
Ihu̅ chriſt my louerd. to þe i take me.
For þi loue here. martir woll i bee.
Ðeſ houndeſ habbet me biſet. ne mai ic [ſ] henne fle.
18 Ðe ſargaunz [t] ayein eden. ant ſeiden [u] here ſawe.
Of alle þine mitte. ne yeued ho word [w] ati hawe.
Of all þat we ſaiden. al ir þunchet [x] plawe.
Ho leued on ihu̅ chriſt. to waraunt ho him drawet.
19 Ðenne ſpec olibriuſ. [y] awarie him ſonne ant mone.
Of alle mine ſergaunſ. gode [z] nabbi none.
Bringet hire bifore me. ic turne hir mod ful ſone.
Ho ſcal [a] leuen o mine godeſ. er halfuey [b] to none.
20 Ðe ſergaunz ayein eden. ant [c] cunnen hire imete.
Ho leiden honden hire upon. ant ledden ir to þe ſtrete.
Ho com biforn Olibriuſ. ant he hire [d] con grete.
He asked what ir nome waſ. ho ſeide Maregrete.
21 Meidan Maregret. my [e] leuemon þou ſcal bee.
Ant habben þe to wive. yef þu art of cunne fre.
Yef þou art of þralleſ. ic yeue þe gold ant [f] fee.
Ðou ſcalt be my leuemon. ſo long ſo ic be.
22 Ðe meidan him onſwerede. ſwiþe feire anon.
Chriſtine wiman ic am. [g] iheuen of þe fonſton.
Ihu̅ chriſt my louerd. to him ic wille gon.
[h] I nule [i] ileten iſ loue. for oþer neuer on.
23 Leueſtou on ihu̅ chriſt. men deden him [k] o rode.
Yef þou leueſt þat e leuet. ic holde þe for wode.
Ok iſ ſide [l] orn adoun. þe water ant te blode.
Ðe croune waſ of þorneſ. þat on iſ * heued ſtode.
24 Ðe meidan him anſwerede. aſe þe angel hire [m] kende.
Ye deden him on rode. al chriſtine folc ta mende.
Ant ſeþen in to helle. þe holi goſt he ſende.
[n] To aleſen chriſtine men. ant þider þou ſcalt wende.
25 Ðo [o] i ſei þe ſareſin. þat him uef no bot.
To ſtruen wid þat meidan. ir herte waſ ſo god.
He bed þat ho bounden hire. [p] boþen hond ant fot.
Ant depe into priſun don. turnen e wolde ir mod.
26 Meidan Maregret. one nitt in priſun lai.
Ho com [q] biforn olibriuſ. on þat [r] oþer dai.
Meidan Maregrete. lef up on my lay.
Ant ihu þat tou leueſt on. þou do him al awey.
27 Lef on me ant be my wif. ful wel þe mai ſpede.
Auntioge ant aſie. [ſ] ſcaltou han to mede.
Ciclatoun ant purpel pal. ſcaltou haue to wede.
Wid alle þe meteſ of my lond. ful wel i ſcal þe fede.
28 Alle þine [t] redeſ. ido ut of my þoutt.
Ant take me to ihu̅ chriſt. þat me haued iwrott.

---

[p] *Sax.* neꝼdeꞅt, *non habuiſti.* [q] *Sax.* ᵹiꝼ, *ſi.* [r] niþe, forſan à nyþan, *deorſum*; ut bute, à butan *niſi.* unde niþe cne, *genubus flexis.* [ſ] *Sax.* heonan, *hinc.* [t] *Sax.* aᵹen eoden, *redierunt.* [u] hore ſawe, *Sax.* hiꞃe ꞅaᵹa, *ejus dictum.* ſcilicet *quod dixerat.* [w] æt all, *omnino.* [x] *Sax.* pleᵹa, plæᵹa, *luſus.* [y] *Sax.* aƿyꞃᵹe, *maledicat.* him, *Sax.* heom, *illis.* [z] *Sax.* nabbe, næbbe, *non habeo.* [a] *Sax.* leaꝼan, ᵹeleaꝼan, *credere.* [b] *Sax.* non. *hora* ſcil. *diei nona*, apud *Saxones*; apud nos *tertia pomeridiana* [c] *Invenerunt eam. Sax.* enim ᵹemetan eſt *invenire.* [d] *Sax.* ᵹan, vel onᵹan ᵹꞃetan. [e] de hac voce in ſuperiori cap. [f] ꝼeoh, *argentum*, *Sax.* [g] *Sax.* ᵹeheoꝼen, *levatus*, *ſublatus.* [h] *Sax.* ic nille, *nolo.* [i] *Sax.* lætan, ꝼoꞃlætan, *relinquere.* [k] *Sax.* on ꞃode. O autem à *Cimbrico* a, quod ſignificat ut *Angl.* **in, on.** [l] *Sax.* aꞃnian, *currere.* * *Sax.* heoꝼod. heaꝼud, *caput.* [m] kende *Cimbrice*, *docebat* ab at kenna, *docere.* [n] *Sax.* leꞅan, alyꞅan, *liberare.* to leꞅenne, to alyꞅænne, *ad liberandum.* [o] *Sax.* ᵹeꞅeah, ᵹeꞅap, *videbat.* [p] *Cimbrice* bœde, *cum, tum.* [q] *Sax.* beꝼoꞃen, *coram.* [r] *Sax.* ꞅe oþeꞃ, *ſecundus.* [ſ] *Sax.* ꞅcealt tu to mede haꝼan. *Angl.* **thou ſhalt have for reward.** [t] *Sax.* ꞃæd, *conſilium.* ꞃædan, *conſilium dare.*

For

For he all þiſ [a] middelerd. makede of rett noutt.
Ant [b] ſeþen mid iſ ſwete fleſc. of helle he uſ boutt.
29 Ðenne ſpec olibriuſ. nou it ſcal ben ſene.
Upon [c] wam þou leueſt. ant wi þou art ſo kene.
Ðonget ir up bi þe fet. hire louerd to [d] tene.
Wid ſcourgeſ betet hire fleiſc, þat ho ir deet [e] wene.
30 Ðe ſergaunz deden þat he bed. on hire gunne ſtriue.
Wid [f] ſwopen ant wid ſcourgeſ. boþe [g] ful riue.
Ðe blod ron of hire fleiſc. wnder liche [h] ſwiþe.
Alle ho [i] wenden. þat broutt [k] a were of liue.
31 Ðo ſpec olibriuſ. bi hire þer he ſtod.
Meidan Maregrete. iſ þiſ [l] pine god.
Lef nou on my godeſ. [m] ant ſone wend ti mod.
Ðaue merci of þi fleiſc. me ſpillet þi blod.
32 Ihū chriſt my louerd. waſ born ine bedlehem.
On þe holi meidan. he ſende [n] litt ant glem.
Ðou deſt aſe techet. ſatanaſ [o] þin em.
Me þenchet þeſ pine ſwete. ſo eni milc [p] rem.
33 Ðo ſpec olibruſ. [q] nauet ho none care.
Of al þilke pine. al it þunchet [r] plawe.
Wid oure ſcarp naileſ. it [s] hude al to drawe.
Aſe clene from þe fleiſc. ſo hound it hede [t] ignawe.
34 Ðe ſergaunz deden ſo. to hire gonnen go.
Al þet [u] fel from þe fleiſc. gunnen ho to flo.
Al þet blod þat in hire waſ out it [y] ede þo.
Al þiſ ho þolede. ant oþere pinen mo.
35 Summe þat ter ſtoden. ar herte waſ ful ſore.
For hire [x] wite fleiſc. ant for it yelewe here.
Maidan Maregrete. of þe we habbet care.
Lef on him ant be hiſ wif. ne þoele þou ſo nan more.
36 Awei þe euele conſilerſ. [z] wi ſaid þe ſo.
Mit ſwopeſ ant mit ſcorgeſ. habbe ye me flo.
Ihū chriſteſ angleſ. comet me to ant fro.
Al þiſ iſ my ioie. ne do ye me ſo wo.
37 Ðenne ſpec olibriuſ. þiſ iſ oure [a] pouſte.
Er hauedeſtou eyen. nou maiſtou nout i ſee.
Lef on me ant be my wif. ful wel i [b] rede þe.
Yef þou leueſt oþerweiſ. [c] ſclawen ſcaltou bee.
38 Ðe godeſ þat tou leueſt on. are dede aſe a ſton.
Of my louerdeſ ioie. ne mai tellen no mon.
Nou þou haueſt pouſte. of my fleiſce ant bon.
To [d] deruen myne ſoule. pouſte naueſtou non.
39 Olibriuſ [e] heiſt. þat [f] mai in priſun don.
Ðe holi goſt from heuene. to hire com ful ſon.
Ant þe rode in hiſ hond. þat chriſt waſ on idon.
Ant [g] ſcon aſe britt. ſo ſonne abouten none.
40 Meidan Maregrete. ne drede þou [h] nowid.
Ði [i] ſeʒe iſ maked in heuene. biforen ihū ful britt.

---

a Sax. middelgeard, *mundus.* *b Sax.* ſiþþan, *poſtea.* *c Sax.* hƿam, *Angl.* **whome.** *d Sax.* teon. *contumelia.* *e Sax.* ƿenan *putare, opinari.* *f Cimbr.* **ſvipa**, *ſcutica, flagellum*; plur. **ſvipu-num**, *flagellis*, in declinat. comp. *g* forſan hinc *Angl.* **full drive.** *h* ſƿiþe, *valde, magnopere.* *i Sax.* ƿenden, à ƿenan, *opinabantur.* *k* ex *ho* fit *o*, & *o* dein vertitur in *a.* *l Sax.* pin, pinere, pinian, *pœna, tortor, punire.* *m Sax.* ⁊ ſona þin mod ƿend, *& animum tuum protinus verte.* *n Sax.* leoht ⁊ gleam, *lucem & fulgorem* vel *gaudium.* *o Sax.* þin eam, *tuus avunculus.* i. e. *majores vel nos.* *p Sax.* ream, *cremor lactis*, apud boreales *Anglos* **ream.** *q Sax.* nafeð, næbbþ, nabbaþ, *non habet.* *r Sax.* plæga, *luſus.* *ſ Sax.* hyd, hyde, hude, *corium, pellis, cutis.* *t Sax.* gegnæged, *roſus, morſus.* *u Sax.* fel, felle, *cutis.* *x* nunc **white**, à *Sax.* hƿite. *albus.* *y Sax.* eode, *ibat.* *z* nunc **why.** à *Sax.* hƿi, *cur.* *a* pouſte eſt *Gallo-Latino-Normannicum.* à *poteſtas.* *b* i rede, *conſulo.* *c Sax.* ſlagen. *d Sax.* derian, *nocere.* to derienne, *ad nocendum.* *e Sax.* hett, *jubebant.* *f Cimbrice* mey, *virgo. Scoti* jam dicunt **the queens meys**, *reginæ ancillæ.* apud quos etiam in adagium abiit, **there are ma meys, than Margery.** *g* nunc **shone.** à *Sax.* ſcinan *ſplendere.* *h Sax.* naƿiht, naht, *nihil, nil*; nunc **naught, nought.** *i Gallo-Normannicum. Gallicum* hodie ſiege *ſedes, ſedile, ſella.*

Niſ no tonȝe an erþe. ne non eyen litt.
Dat mai telle þe ioie. þat waſ maket of þe to nitt.
41 Meidan Maregrete. britt ſo eny [k] leme.
Ibleſſet wort þou to dai. of al þat i con neme.
De heie king of heuene. ful wel hauet herde þi ſteuene.
De þe ſende þiſ [l] croiſ. þine [m] fou to [n] aferene.
42 Bleſſed be ihu̅ chriſt. þat me [o] bote ſende.
Ant iſ holi angel. to me þat he wende.
Fader ant ſone ant holi goſt. þat alle uſ mai amende.
Ne lete neuer to dai. myne herte wende.
43 Meidan Maregrete. lokede hire bi ſide.
Do ſei a foul dragun. [p] ine þe hurne glide.
Bernınde aſe fur. ant [q] goninde ful wide.
Do wert aſe grene. ſo greſ ine ſomereſ tide.
44 De [r] fur flei of iſ mouþe, ſo * leie of brenſton.
Do fel [ſ] to þen erþe. ant quakede uich bon.
De [t] nom ir in iſ mouþe. ant ſwalen hire anon.
De barſt a two peceſ. felawe nauede he non.
45 Meidan Maregrete. upon þe dragun ſtod.
Bliþe waſ ir herte. ioiful waſ ir mod.
[u] Sclawen waſ þe dragun. þoru þe uertu of þe rod.
Bleſſed be ihu̅ chriſt. iſ mitten iſ ſo god.
46 Meidan Maregret. þe dragun ede fro.
Do ſei anoþer deuel. þer inne þo.
E heuede eien on iſ [x] cleu. ant eken on iſ to.
Ne mitte foulore þinȝ. neuer erþe go.
47 Do wende to þe loþe þing. þe rode in hire hond.
Doru þe mitte of ihu̅ chriſt. [y] wid her wempel [z] ho [a] hin [b] bond.
Do toc him bi þe [c] toppe. abouten ho him ſwong.
Sette ir fot in iſ necke. ant to þen erþe wrong.
48 Sai me [d] nouþe wat tou art. þou foule loþe þinȝ.
Upon wam þou bileueſt. ant wo iſ þi kinȝ.
Ant wo þe hider ſende. to maken [e] ſtourbing.
Tel me nou ſwiþe. ant into helle ſpring.
49 [f] Leuedi for þe rode loue. þat iſ i þine honde.
Def up þi fot a littel. þat ine myn necke ſtond.
Muchel ic habbe iwalken. bi water ant bi londe.
[g] Naſ ic neuer ibounden. in ſo harde bonde.
50 Ruffin waſ my broþer. þat tou here ſclowe.
De wile e waſ aliue. ecouþe ſunneſ inowe.
E dede men to ſunne. þere fore we loude lowe.
Ant yeld here ſeruiſe. ofte mid muchele wowe.
51 In a dragoneſ liche. i ſende him to þe.
To turne þine herte. ant apaie me.
De iſ iborſten a two. ibounden haueſtou me.
A maidain hauet uſ ouercomen. noutt niſ oure pouſte.
52 Belſebug iſ my nome. i ne may þe nout lie.
Ne mai ic longe þolien. þe pine þat i [h] drie.
Al ic wolde [i] biſwike. þat iſen mitte mid eie.
[k] Nab ic none mitte. þe nou to [l] ſtruye.

---

[k] *Sax.* leoma, *lux.* [l] croiſ, *Gallice* la croix, *crux. Sax.* per rod vertitur. [m] *Gallice* nunc foy, *fides.* [n] *Sax.* afæran, *terrere*; hic autem *terrendo explorare, probare.* [o] *Sax.* bote, *compenſatio, reparatio, remedium.* to bote ſendan, *quid compenſationis gratia, & reparationis,* vel *remedii nomine alteri mittere.* [p] in the hurne, *Anglice.* **in the corner**. *Sax.* hyrn. *Cimbr.* **horn.** [q] *Sax.* ȝeonan, ȝinan, ȝinian. *Cimbr.* at gina, *hiare, hiſcere, oſcitare. Angl.* **to yawn.** ȝoninde **gaping, yawning.** [r] nunc **fire**. *Sax.* fyr. *Cimbr.* fur. * leie apud *Scotos & Boreales Anglos* **lowe**, *flamma*; à *Cimbrico* loga. [ſ] *Sax.* to þam eorþan. [t] *Sax.* nam, *ſumebat,* à neman; *capere, ſumere.* [u] nunc **ſlain**. *Sax.* ſlagen, ȝeſlaȝen. [x] **claws**. *Sax.* clawu, *ungues.* [y] **with her girdell.** [z] ho. *Sax.* heo *illa.* [a] hin *Sax.* hina *illum* [b] *Angl.* **bound.** [c] top, *faſtigium, vertex.* [d] nouþe, forſan ut *Sax.* niþinȝ, *nequam.* [e] vox *Gallo-Normannica,* ab *Ital.* ſturbar, ſtorbar, *diſturbare.* ſturbar, autem ab *ex* & *turbo.* [f] *Sax.* hlafdiȝ, hlafdi, hlaudi, *domina,* nunc **lady.** [g] *Sax.* næs, pro ne wæs, *non eram.* [h] dreoge. *Sax.* *ſuſtineo,* à dreoȝan. [i] *Sax.* beſwican, *ſupplantare, decipere, ſeducere.* [k] *Sax.* nabbe ic, *non habeo.* [l] nunc **deſtroy.**

53 Wen

53 Wen ic wiſt a wif. [m]ſculde be bet of berne.
Ic com þider ſone. ſwift aſ an [n]erne.
Ant wen i þider come. to croke fot [o]oþer arme.
Ant te wif ir ſelue. [p]i fonde to furfarne.

54 Haue þi paiſ þou foule þing. þou fli into helle.
Ne be þou ſo hardi. lengore þat tou duelle.
I bidde ihū chriſt. þi mitte þat he [q]felle.
Hou fal into helle. ſo ſton deet in to welle.

55 Upon þet oþer dai. alute biforn non.
Olibriuſ heitte þe mai. ut of priſun don.
De ſergaunz were [*]ſnelle. ant brouttén hire ſon.
Wid þe robe on hire honde. þat chriſt waſ on idon.

56 Do ſpec olibriuſ. i wiſ e waſ ful [r]wroet.
Ant ſaide to iſ ſergaunz. wonder wou ho goet.
Lef on me Maregrete. ant haue mete ant cloet.
Do after me ant be mý wif. ne be þe þi lif ſo loet.

57 [ſ]Awaried worþe þine godeſ. þat tou leueſt inne.
[t]Ho weren yare awaried. ant al ful of ſunne.
Ho beet al of helle. of ſatanaſ cunne.
[u]Wene þou weneſt beſt to liue. to him awollet þe winne.

58 Ac do nou wel ant lef on him. þat made þe to mon.
Fader ant ſone ant holi goſt. þat þiſ world bigon.
Ant let þe folewen. in holi fonſton.
Aſe ihū chriſt waſ ýmſelf. [x]ý þe [y]flem iurdan.

59 Denne ſpec olibriuſ. a [a]pine ic chulle kenne.
[b]Wellinde laumpeſ. letet on hire [c]renne.
From þe necke to þe to. [d]ſcalden ir aſ an henne.
Bote ho turne hire mod. to deþe ye ſculen ir [e]brenne.

60 De ſergaunz deden al ſo. [f]elý letten ho welle.
Heie upon ir heuede. wallinde letten ho felle.
It [g]orn on hire wite fleiſc. ſo water det of welle.
De holi goſt ir wiſt. ne mitten ho hire [h]aquelle.

61 Alle weren þe ſareſinz. ſo boc iſ writen wid enke.
To bringen hire of liue. ho gunnen hem biþenke.
In a [i]fet ful of water. ho gunnen hire adrenche.
Ant [k]bote ho turne hire mod. þer a ſcal adrenche.

62 Louerd yef þi wille iſ. a water ic iſee.
Drin ic chulle deien. for þe loue of þe.
Det fet bigon to berſten. þe folc bigon to fle.
De engel ir nom of þe water. þat alle ic mitten iſee.

63 *Der bileueden on ihū chriſt. a þouſend ant fiue.*
Al wid outen childrén. ant wid outen wiue.
To don ham to deþe. he [l]hiede [m]biliue.
For ho leueden on ihū chriſt. he broutte hem of liue.

---

[m] ſculd be bet of bern, ni fallor, **ſhould be labouring in child-birth.** verbum verbo, **ſhould be expecting a child.** *Cimbrice* enim at bida vel byda; *Sax.* bidan eſt *expectare.* [n] *Cimbr.* ern. *Sax.* earn, *aquila.* [o] *Sax.* ouþer *vel,* nunc **or.** [p] *Sax.* ic to forfaran fonde, **I endeavoured to deſtroy.** *Sax.* fundian, *niti.* forfaran, *perdere.* [q] *Cimbrice* at fella, *proſternere.* [*] *Francice* & *Sax.* ſnell, *celer, acer, expeditus.* [r] à *Sax.* wraþe, *ira. Angl.* **wrath.** ut infra cloet, à claþ, nunc **cloth,** *pannus.* loet à lað, *odioſus, inviſus.* [ſ] *Sax.* awyrged wurþon þine godas, *maledicti ſint dii tui.* [t] ho weren, ho beet. *Sax.* hi weron, hi beoþ, *erant, ſunt.* ut enim ho ponitur pro heo, *illa,* in *Anglo-Norm.* ſic non raro legitur pro hi *illi.* [u] *Sax.* hwenne þu wenest, *cum putes.* [x] ý, pro *Cimbrico* i, *in;* ut i kirkium, i hollini, *in templo, in palatio.* [y] *Gallo-Latino-Norman.* à *flumen. Ital.* fiume. [a] *Gallice* nunc à peine, *vix.* a pine ic chulle kenne, *vix noſcam,* vel *ſentiam.* kenne enim ab at kenna, *noſcere, ſentire.* [b] *Sax.* wealande, *æſtuantes, ferventes,* à weallan, *æſtuare.* [c] *Cimbr.* at renna, *fluere.* [d] *Angl.* **ſcald her as an hen. to ſcald** autem *Anglice* ſignificat *aqua fervida calvum* vel *glabrum quid facere.* à *Cimbrico* at ſkallda, *calvum facere, glabrare;* à cujus participio ſkalladr, fit noſtrum **ſkall'd** in **ſkall'd head;** & à nomine ᛋᚴᛅᛚᛚ, ſkalle, *calvicies, caput.* à ſkall. [e] brennan, *urere.* [f] *Sax.* ele, *oleum.* [g] ut ſupra, arn. [h] *Sax.* cwellan, cwellan, acwellan, *necare, occidere.* unde *Angl.* **to cwell.** [i] *Sax.* fat, fata, fæt, *vas.* [k] *Sax.* butan. *Semi-Saxonice* bute, *niſi.* [l] *feſtinabat. Sax.* higade, higede. à higan, *feſtinare.* [m] biliue, *protinus, ſtatim.*

64 Wel ſeÿ þe ſarezin. ne mitte hire [n] dere.
E clepede ford malcuſ. iſ [o] monquellere.
Ðe bed leden hire wid oute toun. oþer hire bere.
Ant bringen hire of liue. wid ſworde oþer wid ſpere.

65 Ðo ho com wid out þe toun. [p] þer me ir ſculde ſclo.
Al ſiwede hire. þat euer mitte go.
Ðe wind bigun to blowen. þe ſonne wert al blo.
Ðet folc fel to þen erþe. ne wiſten ho hire nout þo.

66 Ure lord ſende to hire. a ful feire ſteuene.
Ant gon hire greten. ful feire ant wel euene.
Bleſſed be þou [q] dai. mid al þat ic con nemme.
To daÿ þou ſcalt ben icrounet. biforn þe king of heuene.

67 Malcuſ herde þeſ wordeſ. he ſette him [r] acue.
Meidan Maregrete. þi louerd hat ſpeke wid þe.
Ant a þouſent angleſ. aboute þe iſee.
Spred þin hond. ant [ſ] nym mÿ ſwerde. ant haue merci of me.

68 Ðo ſpec þat meidan. ſeinte Maregrete.
Broþer ÿef þi wil iſ. abid aluel ÿet.
[t] Ðe wile i make mÿ bone. to him þat maÿ bete.
Bidde wat tou euer wile. ic it wole gete.

69 Alle þat mÿ lif. wollet heren oþer rede.
Oþer for me cirche ſette. mid almeſ dede.
Ihū chriſt mÿ louerd. [u] mit monſcipe þou am fede.
Ðe heie bliſſe of hiuene. habben ho to mede.

70 Alle þat habbet me adaÿ. ine memorie.
Oþer mid gode herte. iheret mÿne vie.
Ihū chriſt mÿ louerd. ſone ſainte Marie.
Ðaue merci of þe ſouleſ. leie were þe boneſ lÿe.

71 Ihū chriſt mÿ louerd. [w] wen wiman bet ſcal be.
[x] Iher hire bone. ÿef ho [y] clepet to me.
Deliure hir [z] mÿd menske. for þe loue of þe tre.
Ðat tou dedeſt þi bodi on. to maken uſ alle fre.

72 Ðo ſpec ure louerd. ſeinte Marie ſone.
Bi heuene bi erþe. bi ſoune bi mone.
Maidan Maregrete. i cuþe þe þi bone.
Cum in to þe ioie. þer þou ſcalt euer wone.

73 Maidan Maregrete. ir bone hauede þenne.
Malcuſ ſmit of mÿne heued. fur ÿeuen iſ þe þe ſunne.
Ðat ne dude ic nout. for al þiſ worldeſ wune.
Ði louerd haet igrete te. þat tou leueſt inne.

74 [a] Bote þou do aſe i bidde. ne ſcalt tou neuer haue.
Ðe ioie þat iſ in heuene. ne lif boute care.
Malcuſ þiſ [b] iherdeſ. iſ ſwerde e gon out drawe.
Smot of hire heued. þat weſ [c] hore lawe.

75 Michael ant gabriel. ant raffael here fere.
Cherubin ant ſerafin. a þouſend þer were.
Mit tapreſ ant mit ſenſerſ. to heuene [d] he ir bere.
To hore louerdeſ bliſſe. ho waſ ÿm [e] leſ ant dere.

76 Theodoſiuſ þe clerc. he wrot hire vie.
Ðire nource þat hir wiſt. i þe toun of aſie.

---

[n] *Sax.* deрian, *nocere.* [o] monquellere, ex mon, *homo*, & quellere, vel cuellere verbali (à cuellan, *occidere*,) *homicida*, *carnifex.* legitur hæc vox in libro cui titulus, **the third part of a treatiſe intituled of the Converſions of England**, cum in epiſt. dedicat. **John Ziſca was a common manqueller**; tum in lib. p. 261. **that moſt notorious murtherer and manqueller John Ziſca.** liber autem iſte ſcriptus erat à noſtrati **Parſons** è Soc. *Jeſu.* [p] Locutio imperſonalis, in qua *me* ſignificat ut *houme*, *houm*, unde *Gallicum* on, vel ut *Sax.* man. ſcilicet, *ubi occidenda eſſet.* [q] hic deeſſe videtur *to.* [r] *Gallice*, au cul. [ſ] *Sax.* nim *cape*, *ſume.* [t] **the while.** [u] *Cum humanitate*, *humaniter.* [w] *Angl.* **when women ſhall be in labour,** ut ſupra. [x] *Angl.* **hear their prayer.** [y] *Sax.* cleopeþ, clÿpeþ, *invocat.* à cleopan, clÿpan, *invocare.* [z] deliure hire mid monske. *Angl.* **deliver her of a man-child.** à *Sax.* menniſc. *Goth.* MANNISK, *homo.* [*] *Sax.* punian, *habitare.* [a] *Niſi feceris, prout jubeo.* [b] *Sax.* ge-hÿrdeſt. *Angl.* **Malcus, didſt tho hear this.** [c] hore lawe. *Sax.* hire laga. **her order, or command.** [d] *Sax.* hi, *illi.* [e] *Sax.* leof, *dilectus*, *gratus*, *amicus.*

Ðo

Ho ır þıder beren. mıd gode memorıe.
Ant makeden an chırche. ant þerıne maden hıre to lıe.
77 Alle þat [f] ſeke weren. ant þıder wolde go.
[g] Hore hele haueden. are aheden ır fro.
De heıe kıng of heuene. lef uſ to don ſo.
Dat we habben þe blıſſe. [h] þat leſt ouer ant oo.
78 Of þe ſwete meıdan. þıſ ıſ hıre vıe.
[i] De twenteuþe daı ıſ hıre. ı þe tıme of ıulıe.
Ihū chrıſt þat waſ born. of ſeınte Marıe.
Far ſeınte Maregrete loue. of uſ haue mercıe.
Amen Amen. [k] checun dıe Amen.

Dum de claudendo hoc capite, quod, ut longius, quam vellem, protraherem, argumenti & novitas & fœcunditas fecerunt, cogitarem; traditus mihi inopinanti erat cod. MS. conſutus, *Anglo-Normannica* multa, cum nonnullis *Normannicis* & *Latinis*, complectens; quem ad me pro humanitate ſua miſit, qui ab omnibus antiquorum ſtudioſis, de quibus optime meruit, ſummo cum honore nominandus eſt, *Tho. Tanner,* A. M. & coll. Omnium *Animarum* apud *Oxonienſes* Socius & magnum ornamentum. In hoc codice primo ſe ſpectandam offert malevolentiſſimi cujuſdam in monachos & moniales ſatyra; quam quia ad ſermonem carminis de paſſione *S. Margaretæ* ſimilitudine prope accedit, non potui, quin ut eam adjicerem, à me ipſo impetrare.

Fur ın ſee bı weſt ſpaynge.
Iſ a lond ıhote [l] cokaygne.
Der nıſ lond under [m] heuenrıche.
Of [n] wel of godnıſ hıt ılıche.
Doy paradıſ be mırı and bryt.
Cokaygn ıſ of faırır ſıyt.
What ıſ þer ın paradıſ.
Bot graſſe and flure and grenerıſ.
Doy þer be ıoı and gret [o] dute.
Der nıſ met bote frute.
Der nıſ halle [p] bure no bench.
Bot watır man ıſ þurſto quench.
Beþ þer no men but two.
Hely and enok alſo.
Elınglıch may hı go.
Whar þer wonıþ men no mo.
In cokaygne ıſ met and drınk.
Wıþute care [q] how and [r] ſwınk.
De met ıſ [ſ] trıe þe drınk ſo clere.
To none ruſſin and ſopper.
I [†] *ſigge for ſoþ boute* were.
Der nıſ lond on erþe ıſ pere.
Under heuen nıſ lond ı wıſſe.
Of ſo mochıl ıoı and blıſſe.

Der ıſ manı ſwete ſıyte.
Al ıſ daı nıſ þer no nıyte.
Der nıſ [t] baret noþer ſtrıf.
Nıſ þer no deþ ac euer lıf.
Der nıſ lac of met no cloþ.
Der nıſ man no woman wroþ.
Der nıſ ſerpent wolf no fox.
Horſ no capıl. kowe no ox.
Der nıſ ſchepe no ſwıne no gote.
No non horwyla god ıt wote.
Noþer harate noþer [u] ſtode.
De land ıſ ful of oþer gode.
Nıſ þer fleı fle no lowſe.
In cloþ ın toune bed no houſe.
Der nıſ [x] dunnır flete no [y] hawle.
No non vıle worme no ſnawıle.
No non ſtorm reın no wınde.
Der nıſ man no woman blınde.
Ok al ıſ [z] *game ıoı* ant gle.
Wel ıſ hım þat þer maı be.
Der beþ rıverſ gret and fıne.
Of oıle melk honı and wıne.
Watır ſeruıþ þer to noþıng.
Bot to ſıyt and to wauſſıng.

---

f Sick. *Sax.* ſeoc. *g Sax.* heora hæl haueden, *ſalutem ſuam obtinuerunt.* *h Angl.* that laſts ever and ay. *i* the twentieth day is hers. *k* Phraſis *Gallo-Normannica.* *l* Nunc *coquin, coquine.* quæ olim apud *Gallos* otio, gulæ & ventri deditos, *ignavum, ignavam, deſidioſum, deſidioſam, ſegnem* ſignificabant. Hinc *urbanos,* utpote à ruſticis laboribus ad vitam ſedentariam, & quaſi *deſidioſam* avocatos *pagani* noſtri olim Cokaignes, quod nunc ſcribitur Cockneys, vocabant. Et poëta hic noſter in *monachos* & *moniales,* ut ſegne genus hominum, qui *deſidiæ* dediti, ventri indulgebant, & *Coquinæ* amatores erant, malevolentiſſime invehitur; monaſteria & monaſticam vitam in deſcriptione terræ *Cokaineæ,* parabolice perſtringens. *m Sax.* heofenarice. *n* A *Sax.* pela, *opes.* *o* Infra *dedute,* nunc apud *Gallos, deduit.* de quo ſic *Menagius* in etymologico ſuo dictionario, cui tit. *Origines de la langue françoiſe*: DEDUIT, *ce mot ſe prend pour plaiſir. & en particulier pour la plaiſir de l'amour.* *p* A *Cimbrico* bur, *domus penuaria.* *q* A *Sax.* hoga, *cura.* *r Sax.* ſpinc, *labor.* *ſ* A *Gallico* trier, *ſeligere, delectum habere,* ex magno numero *quid eligere.* trié, *ſelectus, lectus, eximius, egregius.* † *Sax.* ſecge, *dico, affirmo.* *t* A *Cimbrico* barattan *prælium, pugna, lis, contentio,* quæ vox etiamnum in uſu eſt apud *Gotho-Italos.* A *Dano-Normannico* autem *baret,* forenſes noſtræ baretter, barettry. *u Cœtus equarum, Cimbr.* ſtod. *x Angl.* thurder. à *Cimbrico* duna, dynia, *tonare, intonare*; unde dunur, dynur, *ſonitus, fragor, tonitur.* *y Sax.* hagle, *grando.* *z Sax.* gama.

Ðer iſ maner frute.
Al iſ ſolaſ and dedute.
Ðer iſ awel fair abbei.
Of white monkeſ and of grei.
Ðer beþ bowreſ and halleſ.
Al of paſteuſ beþ þe walleſ.
Of fleiſ of fiſſe and a rich met.
Ðe likfulliſt þat man mai et.
Fluren cakeſ beþ þe ſchingleſ alle.
Of cherch cloiſter bouri and halle.
Ðe pinneſ beþ fat podingeſ.
Rich met to princeſ ant kingeſ.
Man mai þer of et inoy.
Al wiþ riyt and noyt wiþ [a] woy.
Al iſ commune to yung and old.
To ſtoute and ſterne mek and bold.
Ðer iſ a cloiſter fair and liyt.
Brod and lang of ſembli ſiyt.
Ðe pilerſ of þat cloiſter alle.
Beþ iturned of criſtale.
Wiþ harlaſ and capitale.
Of grene jaſpe and rede corale.
In þe praer iſ a tre.
Swiþe likful for to ſe.
Ðe rote iſ gingeuir and galingale.
Ðe ſiounſ beþ al ſed wale.
Trie maceſ beþ þe flure.
Ðe rind canel of ſwet odur.
Ðe frute gilofre of gode ſmakke.
Of cucubeſ þer niſ no lakke.
Ðer beþ roſiſ of red ble.
And lilie likful for to ſe.
[b] Ðai [c] faloweþ neuer dai no niyt.
Ðiſ ayt be a ſwet ſiyt.
Ðer beþ IIII williſ in þe abbei.
Of tracle and halwei.
Of baum and ek piement.
Euer [d] ernend to riyt [e] rent.
Of þai ſtremiſ al þe molde.
Stoniſ pretiuſe and golde.
Ðer iſ ſaphir and uniune.
Carbuncle and aſtiune.
Smaragde. lugre. and praſſiune.
Beril. onix. topoſiune.
Ametiſt and criſolite.
Calcedun and epetite.
Ðer beþ birddeſ mani and fale.
Ðroſtil þruſſe and niytingal.
Chalandre and wodwale.
And oþer briddeſ wiþout tale.
Ðat ſtinteþ neuer bi har miyt.
Miri to ſing dai and niyt.
****
Hic aliqua videntur deeſſe.
Yite i do yow mo to witte.
Ðe Geeſ [f] iroſtid on þe ſpitte.
Fleey to þat abbai god hit wot.
And [g] grediþ geeſ al hote al hot.
Hi bringeþ galek gret plente.
Ðe beſt [h] idiyt þat man mai ſe.
Ðe leuerokeſ þat beþ cuþ.
Liyth adun to man iſ muþ.
Idiyt in ſtu-ful ſwiþe wel.
Pudrid wiþ gilgelofre and canel.
Niſ no ſpech of no drink.
Ak take inoi wiþute ſwink.
Whan þe monkeſ geeþ to maſſe.
Al þe feneſtreſ þat beþ of glaſſe.
Turneþ in to criſtol briyt.
To giue monkeſ more liyt.
Whan þe maſſeſ beþ iſeid.
And þe bokeſ up ileid.
Ðe criſtal turniþ in to glaſſe.
In ſtate þat hit raþer waſſe.
Ðe young monkeſ euch dai.
Aftur met goþ to plai.
Niſ þer hauk no fule ſo ſwifte.
Better fleing bi þe lifte.
Ðan þe monkeſ heiy of mode.
Wiþ har ſleueſ and har hode.
Whan þe abbot ſeeþ ham flee.
Ðat he holt for moch glee.
Ak naþeleſ al þar amang.
He biddiþ ham liyt to eueſang.
Ðe monkeſ liytiþ noyt adun.
Ac furre fleeþ into [i] randun.
Whan þe abbot him iſeeþ.
Ðat iſ monkeſ fram him fleeþ.
He takeþ maidin of the route.
And turniþ up hir white toute.
And betiþ þe taburſ wiþ iſ hond.
To make iſ monkeſ liyt to lond.
Whan iſ monkeſ þat iſeeþ.
To þe maid dun hi fleeþ.
And geþ þe wench al abute.
And þakkeþ al hir white toute.
And ſiþ after her ſwinke.
Wendiþ meklich hom to drink.
And geþ to [k] har collacione.
A wel fair proceſſione.
An oþer abbei iſ þer bi.
For ſoþ agret fair nunnerie.
Up a riuer of ſwet milke,
Whar iſ plente grete of ſilk.

---

a A *Cimbrico* **vog**, *trutina, ſtatera, pondus*, quod verbale eſt a **vega**, *trutinare, ponderare, librare.* *b Sax.* þa, *Cimbrice* **Þaug**, *qui, quæ.* plur. *c Angl.* **falleth.** *d Sax.* arniende, *currens.* *e Curſus, fluxus.* à *Sax.* rennan, *currere, fluere.* *f* Geroſted *Francice.* *g Angl.* **crieth.** à *Gallo-Francico grider*, nunc *crier. Ital. gridare. Hiſp.* gridar, critar. *Gothico* **ΓΚΕΙΤΑΝ**, *clamare, flere.* *h* gediht, *Sax.* *i* Randon *Gallice, rapidus curſus fluvii, fluminis rapiditas torrentis impetus.* à *Francico* rentdun, *torrens, cataracta, catadupa.* quod verbale eſt à rennan & dun, *fluere deorſum.* Hinc aller à grand randon, *inſtar rapidi torrentis cum feſtinatione & impetu currere, præcipiti curſu ferri.* Hinc etiamnum apud nos **to run at random.** de hac voce autem ſic *Menagius*: RANDON. *s'enfuir a grand randon. l'origine de ce mot ne m'eſt pas connüe. Du ſubſtantif randon, on a fait le verb randonner, pour s'enfuyr rapidement.* *k Sax.* heora, hira, *eorum, ſui.*

Whan

When þe ſomerſ dai is hote,
Þe yung nunnes takiþ a bote.
And doþ [l] ham forþ in þat riuer,
Boþe wiþ oriſ and wiþ ſtere.
Whan hi beþ fur from þe abbei
Hi makiþ ham nakid for to plei.
And leiþ dune in to þe brimme,
And doþ ham ſleilich for to ſwimme.
Þe yung monkes þat hi ſeeþ.
Þi doþ ham up and forþ hi fleeþ.
And commiþ to the nunnes anon.
And euch monke him takeþ on.
And [m] ſnellich beriþ forþ har prei.
To þe mochil grei abbei.
And techiþ þe nunnes an oreiſun.
Wiþ [n] iambleuc up and dun.
Þe munke þat wol be ſtaluu gode.
And kan ſet a riyt his hode.
Þe ſchal hab wiþoute danger.
XII wiues euch yer.
Al þroy riyt and noyt þroy grace.
For to do him ſilf ſolace.
And [o] þilk monke þat clepiþ beſt.
And doþ is likam al to reſt.
Of him is hope god hit wote.
To be ſone uadir abbot.
Whoſe wil com þat lond to.
Ful grete penance he mot do.
Seue yeriſ in ſwineis [p] dritte.
He mote wade wol ye iwitte.
Al anon up to þe chynne.
So he ſchal þe lond winne.
Lordingeſ gode and hend.
Mot ge neuer of world wend.
For ye ſtond to yure cheance.
And fulfille þat penance.
Þat ye mote þat lond iſe.
And neuer more turne a ye.
Pray we god ſo mot hit be.
Amen per ſeint charite.

Biſſop lorles. Kyng redeles. Yung man rechles. Old man witles. Womman ſſamles.

I ſwer bi heuen kynge,
Þos beþ fiue liþer þing.

Carmen inſuper hic loci Pſeudorhythmicum adjiciam, Symboli duntaxat Athanaſiani *verſionem, ut luculentius contempletur lector, quibus gradibus Poeſis noſtra Anglica ab antiquiſſimis principiis in hodiernum ſuum ſtatum paulatim declinavit.*

Symbolum S. *Athanaſii*, Anglicè. è Cod. MS. Bibl. Bodl. NE. E. 66. f. 69. b.

Who ſo wil be ſauf to blis *Quicunque vult ſalvus eſſe.*
Before alle þinges nede to is
Þat he hald with alle his miht
Þe heli trauthe and leue it riht
Whilk bot ilken to queme *Quam niſi quiſque.*
Hole and wemles it yheme.
Withouten drede bes þet forn
Fro godes ſight in ai forlorn
Sothelic þe heli trauht þis iſſe *Fides autem.*
Þat o god inne þrinneſſe
And þrinneſs in onneſſe
Wurchip we þe more and leſſe
Ne þe hodes oht mengande *Neque confundentes.*
Ne þe ſtayelnes ſondrande
For oþer hode of fader oþer of ſon *Alia eſt enim.*
Oþer of heli goſt wil with am wun.
Bot of fadir and ſon and heli goſte *Sed patris & filii.*
On is godes toningue þat is moſte
Heuen blis is til am þre
Bi on in mikelhede to be
Whilk þe fader whilk þe ſon *Qualis pater talis.*
Whilk heli goſt wil with am wun

[l] *Sax.* heom, unde ham, *illis.* [m] *Gallo-Francica* vox eſt, à *Francico* ſnell, *celer*, *acer.* [n] A veteri *Gallico* gambiller, quod, ut gambier, gambayer, & gambader, ſignificat *crura cum geſticulatione movere*, *crura in ſublime jactare*, *ſaltantes ſatyros imitari.* Hinc noſtrum **gambol**, & **gamboling**. *Gambier* autem & *gambiller* à *gambe* veteri; quod nunc *jambe* ſcriptum, *crus* ſignificat. *Gambe* autem ab *Italico* gamba, cujus originem habes in *Menagii* dictionario etymologico. [o] *Saxonice* hƿilc. [p] A *Cimbrico* dritt, *excrementum.*

Unſhapen fader unſhapen ſon is	*Increatus pater.*
Unſhapen heli goſte in blis	
Mikel fader mikel ſon ai	*Immenſus pater.*
Mekel heli goſte niht and dai.	
Ai laſtand fadir ai laſtand ſon	*Æternus pater æternus filius.*
Ai laſtand heli be uton	
And þow be þer noht þre ai laſtand	*Et tamen non tres.*
Bot on ai laſtand ouer al land	
Als noht þre unmade ne mikel þre	*Sunt non tres.*
But on unmade and on mikel is he.	
Als ſo almihtand fader almihtand ſon	*Similiter omnipotens.*
Almihtand heli goſte to wun	
And þowheþer noht almihtand	*Et tamen non tres.*
Bot on almihtand is licand	
Als ſo god fader god ſone iſſe	*Ita deus pater deus.*
God hali goſt with am in blis	
And þowheþer noht godes þre	*Et tamen non tres.*
Bot on is god and ai ſal be	
For als ſengellic hode god oure louerd to be	*Ita dominus pater.*
Ðurght criſten ſothenes lette ſal be	
So þre godes or louerdes to kall	*Et tamen non tres.*
Ðurght heli feſtnes forboden ar all	
Ðe fadir of non made is he	*Quia ſicut.*
Ne ſhapen ne kumed to be	
Ðe ſone of only fader blis	
Noht ſhapen ne made but kumed is	
Ðe heli goſte of fadir and ſon mihtand	*Pater à nullo eſt.*
Noht ſhapen ne made bot forþ comand	
Ðen o fader noht fadres þre	*Filius à patre.*
O ſon noht þre ſones to be	
O heli goſt and no mo	*Spiritus ſanctus à Patre.*
Of þam comand ne þre no two	
And þis þrinnes þet with inne	*Unus ergo Pater.*
Noght firſt or latter noht more or minne	
Bot al þre perſones laſtand ai	*Et in hac trinitate.*
To þam and euenmette are þai	
So þat bi alle als bifore ſaide is	*Ita ut per omnia.*
And þrinnenes in onnes	
And onneſſe in þrinnes ai	
We to wurſchip niht and dai	
Who þat þen wil berihed be	*Qui vult ergo.*
So of þe þrinnes leue he	
And nede at hele þat laſt ai ſal	*Sed neceſſarium eſt.*
Ðat þe fleſhede ai with al	
Of oure louerd Jhu Criſt forþi	*Eſt ergo fides.*
Ðat he trowe it trewli	
Ðen is ever trault right	
Ðat we leve withalle oure miht	
Ðat oure louerd Jhu Criſt in blis	*Deus ergo ex ſubſtantia.*
Godes ſone and man he his	
Gode of kinde of fadir kumed werld biforn	
Man of kinde of moder into werld born	
Fulli god fulli man livand	*Perfectus Deus.*
Of ſchilful ſaule and mannes fleſshe beand	
Euen to the fadir þurght god hede	*Æqualis patri.*
Leſſe þen fader þurght man hede	
Ðat þof he be god and man	*Qui licet Deus.*
Noght two þrwþhæþer is bot Criſt an	
On noht þurght wendinge of godhed in fleſshe	
Bot þurght takynge of manhede in godneſshe	
On al noht be menginge of ſtayelnes	*Unus autem.*
Bot þurht onhede of hode þat is	
Ðat yholed for oure hele doun went til helle	*Qui paſſus.*
Ðe þred dai ros fro dede ſo felle	

Upſtegh til heuen ſittes on right hand — *Aſcendit ad.*
Of god fadir alle mightand
And yhit for to come is he
To deme þe quik and dede þat be
Ate whos come alle men þat are — *Ad cujus adventum.*
Sal riſe with þaire bodies þare
And þelde ſal þai nil þai ne wil
Of þair awen dedes il
And þat wel haf doun þat dai — *Et qui bona egerunt.*
Sal go to lif þat laſtes ai
And iuel haf doun ſal wende
In fire laſtend withouten ende
Dis is þe trauht þat heli iſſe — *Hæc eſt fides.*
Whilk bot ilkon with miht hiſſe
Trewlic and faſtlic trowe he
Saufe ne mai he neuer be. — *A M E N.*

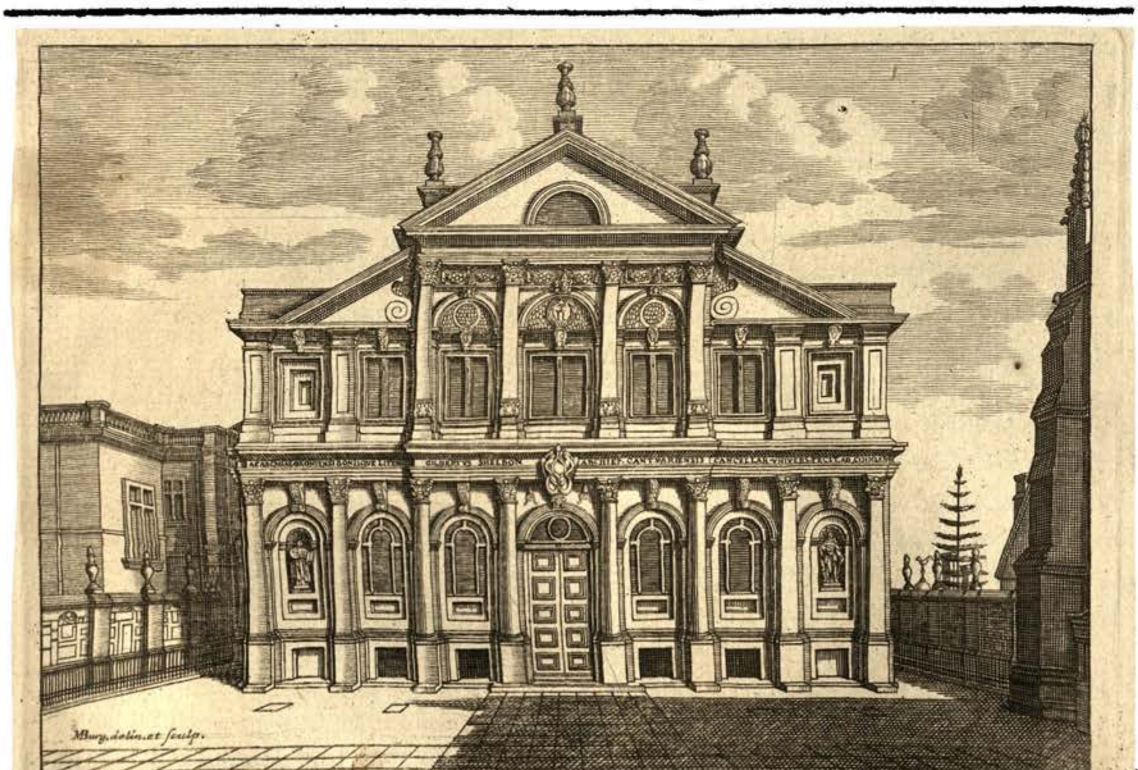
In his & hujuſmodi, Lector curioſe, hodiernæ noſtræ poeſeωs prima rudimenta habes, quæ, ſi antiqua amas, & in iis origines rerum ſcire cupis, ac ex unius interitu alterius ortum indagare, tibi non ingrata, imo longe jucundiſſima fore hæc ſperamus; præſertim, ſi ex *Anglo-Saxonicæ* corruptione, ut *Anglica* generata ſit, te delectat cernere.

Grammaticas *Anglo-Saxonicam*, & *Mœſo-Gothicam* jam tandem, Deo favente, ad umbilicum perductas ſequuntur *Inſtitutiones Grammaticæ Franco-Theotiſcæ*, quas ne *Philo-Teutonum*, *Germanorum* præſertim, & *Franco-Gallorum* expectationi vel deeſſe viderer, tametſi rebus adverſis quotidie exercitatus, & alienis, quæ crebræ, & improviſo orta ſunt, negotiis præpeditus, unius anni curriculo, nocturnis diurniſque laboribus exegi. Hæc de opera. De opere vero, ne verbum quidem, ſiquidem auctori in gratiam eorum, quæ ab ipſo ſcribuntur, nihil quicquam dicendum eſt. Quamobrem, lector benevole, calamum hic ſiſtens, rogo duntaxat, ut à *Saxonicis* progrediaris. Quæ, ſi te in legendo tantum, quantum in ſcribendo me delectaverint, ſcriptas fuiſſe mecum & vehementer gaudebis, & tibi gratulaberis. *Vale.*

Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURI
GRAMMATICO-CRITICI
ET
ARCHÆOLOGICI
PARS SECUNDA:
SEU
Inſtitutiones Gramm. *Franco-Theotiſcæ*:

Auctore *GEORGIO HICKESIO*, S.T.P.

Ðe ſtæfcræft iſ ſeo Cæg þe ðara boca andgyt onlycð. *Grammatica clavis eſt librorum aperiens intellectũ.*
Præfat. Grammaticæ ad explicandas literas *Latinas Anglo-Saxonice* ab *Ælfrico* ſcriptæ.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

AD

Doctiſſimum & Reverendum admodum Patrem,

GULIELMUM NICOLSON,

Epiſcopum *Carleolenſem*,

GEORGII HICKESII

De Inſtitutionibus Suis *Franco-Theotiſcis*

PRÆFATIO.

Ne cui ſit veſtrum mirum cur parteis ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium.

LICEAT enim verſibus iiſdem affari Te, *Reverende Præſul*, quibus *Comicorum* Poëtarum princeps, cum jam ſenex factus, prologum recitaret, auditores ſuos affatus eſt. Etenim perinde ac in Theatro *Juvenes Prologos*, ut ad decorè venuſteque dicendum maxime idoneos, *Senibus Græci Romani*que præferebant: ſic Grammaticis & Lexicis faciendis minores ætate, ut multo magis laboris patientes, grandioribus longe aptiores ſapientes ſemper judicarunt. Iſtius ſententiæ cum eſſet 'Ο Μακαρίτης *Johannes Fellus*, Epiſcopus *Oxonienſis*, Tibi, in quo cum firmitate corporis mirificas animi vires junctas perſpiciebat, ante viginti annos auctor eſſe voluit, ut Collegii Reginæ *Oxon.* tum Socius, Linguarum *Vett.* Septentrionis Inſtitutiones *Grammaticas* ſcriberes. Quod Te molitum, ad alia tamen vocatum non feciſſe, qui literarum *Septentrionalium* ſtudio bene volunt, omnes perinde mecum dolent. Ego vero pene Sexagenarius, quem jam tum enervare & affligere cœperat *ſenectus*, *Inſtitutiones Grammaticas* has *Franco-Teutonicas* *ſcripſi, ſcriptas reviſi, reviſas proelo dedi*; & quæ iis jam inde prodituris præmitti oportere cenſeo, ad Te, quem multis de cauſis lectoris perſonam ſuſtinere volui, Sexagenario major, &, qui cum † Elle luctor, plane miſer depontanus ſcribo. Apud Te, inquam, quæ Lectori prænoſcenda exiſtimo, præfari vult animus; tum quod maxime *Philo-Teuton*, veterem & hodiernum *Germanicum* ſermonem perfecte intelligis; tum etiam quod Arctoarum *Lingg.* ſtudium, quod jacebat apud nos, & exemplo præeuns, & argumentis inſtans, excitare contendiſti; tum maxime, quod huic operi incumbentem me conſilio, ingenio, doctrina, omnique præſtantia Tua adjuviſti; & ad id imprimendum, ut aurum, argentumque ſuum conferrent, tam è Clero, quam è Populo, quum in Senatu, tum extra, bonarum literarum patroni, Commendationis Tuæ & judicii pondere ac auctoritate effeciſti.

Longe enim aliter de illo ſentiebas, ac vir magnus, & celebris apud *Germanos*. Qui cum primum à quodam non vulgaris ingenii nobili *Anglo* acciperet, me *Grammaticam Franco-Theotiſcam* feciſſe; *Monſtrum*, inquiebat, *narras, & quod ab Extero recte fieri poſſe non puto: Grammatica Linguæ Franco-Theotiſcæ Theotiſcum hominem poſcit auctorem; alienigenæ vires ſuperat.* An uero alienigenæ id recte commodeque facere necne liceret, quod doctiſſimus ille a ſolo

† *Eddæ Iſland.* Mythol. XLI.

Theotiſco homine faciendum exiſtimabat, perlectis Inſtitutionibus noſtris, arbitrium Tuum, Tua exiſtimatio, qui *Germaniam* peragraſti, valebit & decernet. Dum hæc ſcriberem, opportune ad me allatæ ſunt è *Gallia* literæ, ex quibus intelligo virum vere magnum Doctiſſimum illum Abbatem, & S. Theologiæ doctorem Sorbonenſem *Pezronem* operibus ſuis clariſſimum, qui de linguæ *Celticæ* antiquitate librum nuper edidit, opus noſtrum maxime deſiderare. Penes quem igitur judicium eſſe velim rectene ſatis & commode, an ſecus Linguæ *Franco-Theotiſcæ* rudimenta tradidi; quæ ſolus ante me *Carolus Magnus* imperator præceptis *Grammaticis* explicavit, ſeu potius explicare perperam tentavit. *Inchoavit*, inquit, *Eginhartus* qui vitam ejus ſcripſit, *Grammaticam Patrii Sermonis*; non perfeciſſe tamen oſtendunt, quæ de Sermone iſto dicit in Prologo Evangeliorum à ſe rhythmis *Francicis* ſcriptorum *Otfridus* Monachus *Wizambergenſis*, qui ſermonem illum *barbarum*, *incultum*, & *indiſciplinabilem* vocat, atque *Grammaticæ artis fræno capi inſuetum* etiam dicit. Contra ego hujus linguæ periculum faciens, illam diſciplinæ *Grammaticæ* capacem eidemq; idoneam judicavi; reque longe ſecus, ac *Otfridus* ſcripſerat, reperta, tentare volui, an poſſem *Grammaticam Francicam* texere. Quod cum fieri poſſe expertus eſſem, congeſtis, quæ comparare liceret, libris *Francicis* ad Grammaticum hoc opus me accinxi. Cui, anno poſt, aut non tam longo tempore, quam illud orſus eram, ſupremam manum appoſui. Codices autem quibus in illo faciendo uſus ſum ſic deſignantur:

C. C.	denotat	Codicem Evang. *Cottonianum*.
S. Ann.		Vitam S. *Annonis*.
Otfrid. *vel* Ot.		*Otfridi* Evangeliorum librum.
W.		*Willerami* in Canticum Cant. paraphraſin.
Hymn.		Hymnorum librum.
Winſ.		*Winsbekii* paræneſin.
Gloſſ.		Gloſſarium *Francicum*.
Tatian. *vel* Tat.		*Tatiani* Harmoniam Evangelicam.
F. V. C.		Formulam veterem Confeſſionis.
Kero.		*Keronis* Monachi gloſſarium.

In illo autem faciendo ſudans, Te non habuiſſe proximum, quem facile conſulerem, aut cl. virum *Johannem Schilterum*, *Argentoratenſem* advocatum Regium, quem ad illuſtrandam literaturam *Francicam* multa molitum eſſe acceperam, ſæpe quidem maxime dolebam. Veſtri enim utriuſvis ope, conſilio, ingenio fretum, rectius & perfectius me omnia ſcribere licuiſſe ſcio, quam ſcripſiſſe fas eſſe poſſet homini, non tantum non *Theotiſco*, ſed primo ſolique operis auctori; qui neque quem ſocium aut adjutorem haberem, neque quem ducem ſequerer, quenquam uſpiam poteram invenire. Verum quale quale opus hoc eſt, quorum cauſa multo cum labore & opera illud feci, *Philo-Teutones* omnes, Teque potiſſimum, æquo animo accepturos ſpero. Id autem imprimis rogo, quidni dicam, expecto à *Francorum poſteris*, *Gallis*, *Germanis*que, qui cis citrave *Rhenum*, *Moenum*ve degunt: quorum præſertim gratia labores maximos exantlavi, ut majorum ſuorum communis ſermonis cognitionem facile aſſecuti, bibliothecas ſuas ſcrutentur, earumque forulos excutiant; ut quicquid codicum *Francicorum* in membranis ibi forte etiamnum deliteſcat, in lucem evocent; illiſque quamprimum editis, literaturam & vetuſtatem Arctoam, ac imprimis *Theotonicam*, doctorum ex aliis gentibus Septentrionis exempla ſecuti, nobilitent & amplificent. Perperam multa multos illorum, quamvis viros doctiſſimos, ſcripſiſſe, quod *Francicam* linguam neſcirent, eamve haud ſatis intelligerent, in *Diſſert. Epiſtolari*, & in Præfatione generali ad *Adamum Ottley* ſcripta, plurimis exemplis oſtendi. In quorum numero etiam habendus eſt *Georgius Caſpar Kirchmayerus*, prof. publ. *Wittebergenſis*. Cujus commentarium in *Taciti* de ſitu, populis & moribus *Germanorum* libellum, mihi antea non notum, ad me ſcribentem hæc doni nomine miſit *Baſilius Kennett*, *Whitei* frater, C.C.C. apud *Oxonienſes* Socius, ſcriptis ſuis editis clariſſimus. In libro

bro illo, ad quem legendum hic ſiſto, doctiſſimus auctor, antiquitatis *Theotiſcæ* ſtudioſiſſimus, res, moreſque *Germanorum* à ſuis originibus cum magna ſua laude petere conatus eſt. verum in eo infoelix, quod *Francicam*, ſive veterem *Theotonicam* linguam, quæ ignorantia non hominis, ſed ſeculi fuit, neſciret, multa tradidit, in quibus illius ſcientiam valde requires. Conſule modo quæ de *Barritu*, *Aſciburgio*, *Framea*, *Valleda*, *Aurinia*, *Tuiſcone*, *Diæta*, *Freda*, *Saionibus*; denique quæ de origine *Malli* & *Grave Germanorum*, & de Dea *Tanfana* dixit; mecumque ſenties linguæ *Franco-Theotonicæ* doctrinam *Germanis*, *Gallis*que, qui ſuas origines & antiquitates recte ſcire volunt, æque utilem, imo æque neceſſariam fore; ac *Anglis*, *Scotis*que antiquitatum, originumque ſuarum ſtudioſis, *Anglo-Saxonicæ* ſcientiam utilem, & plane neceſſariam eſſe cognoſcis.

Quantus igitur Tu vir es, doctiſſime *Antiſtes*, qui utramvis, perinde ac vernaculam intelligis? quinetiam in quo ad humanarum atque divinarum literarum cognitionem & Arctoarum veterum omnium notitia acceſſit. Illarum plane ſcientiæ acceptum referre debes, quod BIBLIOTHECÆ ANGLICANÆ Hiſtoricos Tres egregios libros, & SCOTICANÆ unum, in utriuſque Populi ingens beneficium deinceps ſcribere potuiſti. Illis etiam perfecte intellectis debes, quod *Nort-Hymbriam Tuam veterem* moliri potes, quem quidem librum qui antiquitates Septentrionales in utraque natione colunt, avide expectant. His denique cognitis debes, quod *Volumina Regni*, quæ Rotulos Parliamentarios vocant, Te deſiderant idoneum lectorem, veterum & linguarum & rerum eruditione peritiſſimum. Crede mihi ad gloriam Tuam, qui jam ſuperioris ordinis Senator es, nihil majus poteſt accedere, quam ut ad antiqua Senatus acta, & monumenta diligenter perlegenda, Te ſine cunctatione accingas. Iis enim inſtructus & dignitatem tuam tuebere, & auctoritatem augebis tum Tuam, tum communem Epiſcoporum; qui cum ante centum aut plures annos, in rotulis vetuſtis verſati eſſent, eo fecerunt, ut in ſuam ſententiam cæteri proceres pedibus irent, conſiliique & dictorum pondere ſenatum facile gubernarent. ſuperiorum temporum exemplis, actis & monumentis, illarumque rerum auctoritate omnia tum magis, quam *voce magna*, *boniſque lateribus*, ut *Cicero* Tuus loquitur, *ſuadebant*; magnaque cum delectatione ſimul & reverentia tum imprimis audiebantur *Sacerdotii Proceres*, quos rerum civilium, perinde ac divinarum ſcientia ac uſu inſtructos ad id, quodcunque forte agebatur, vel diſputatum erat, ſcite, apte, & opportune poſſe dicere *Populi Proceres* cognoſcerent. Ante ſexdecim, aut eo plus annos, vixit vir ampliſſimus ſapientiſſimuſque, & ſui temporis juriſconſultus ſine Pare maximus, *Franciſcus* Dom. *North* Dominus *Guilford*, *Carolo* II. & *Jacobo* II. RR. Angliæ magni ſigilli cuſtos, qui me multum & familiariter utebatur. Itaque multa ab Illo prudenter diſputata, multa etiam breviter & commode dicta memoriæ mandabam, ut qui fieri ſemper ſtudebam Illius prudentia doctior. Is autem cum ſæpe multa narraret, tum præclare memini domi in coenaculo ſedentem, cum & ego eſſem una, & pauci familiares, in ſermonem de *Proceribus Sacerdotii* incidiſſe; in quo Epiſcoporum vicem magnopere dolebat vir maximus, utpote quorum auctoritatem diu in ſenatu labefactatam tum ferme jacere dicebat, ex eo, quod ad *Rotulorum Parliamentariorum* ſtudium, contra deceſſorum ſuorum, qui in anterioribus ſeculis floruiſſent, morem, minime animos appuliſſent. Memini etiam ſæpius audiiſſe Illum vehementer hortari egregios è clero viros, tum qui facti Epiſcopi erant, tum quos ad Epiſcopatum deſtinatos eſſe ſciebat, ut in *Rotulorum iſtorum* ſtudio, quos Senatoriarum rerum quaſi BIBLIA appellabat, nocte dieque ſe exercerent. Finge Tu Illum, qui tum & Fori, & Senatus oraculum erat, hoc Tibi conſilii dediſſe; Finge, inquam, Illum, qui *Philo-clerus* etiam maxime ſemper erat, ut id faceres Te hortatum eſſe; tantoque viro quaſi monitore ſurge, & ad eorum ſtudium animum appelle, qui *Francicæ*, *Saxonicæ*, *Dano-Saxonicæ* & *Anglo-Nortmannicæ* antiquitatis notitia ad id maxime paratus & comparatus es. Tu, inquam, ad legendos ROTULOS Parliamentarios Tuo præi Reverendiſſimis Collegis præſtantiſſimo exemplo; omnique ope & opera enitere, ut per Te, *Epiſcoporum*, ut loquuntur, *Banco*

 priſtina

priſtina ſua dignitas Senatoria conſtet; ſummaque, quæ fuit ejus in præteritis temporibus, auctoritas & amplitudo, Tuo auſpicio, atque ductu ad antiquum ſtatum revocetur.

Virtutes Tuæ, & imprimis, quas in Te ſemper intellexi ſitas, ſumma animi moderatio & modeſtia faciunt, ut Te tam audacter moneam & familiariter. Quod ſi à me in re tam ſublimi liberius juſto & arrogantius id factum eſſe videatur, delictum non defendo, ſed veniam ſuppliciter rogans, me non à Te ſolo, ſed ab omnibus ſacerdotii Collegis Tuis, qui quo animo dixi conſiderabunt, facile veniam deprecaturum ſpero.

Dom. noſter Jeſus Chriſtus Te diutiſſime incolumem ſervet, novoque indies accedente virtutis & doctrinæ ſplendore exiſtimationem Tuam augeat. Tandemque cum ex hac vita gloriæ & annorum plenus migraveris, ad immortalis vitæ, quam beatorum animi in cœlis degunt, ineffabilem illam gloriam Te perducat. Sic quotidianis ſupplicationibus D. O. M, pro Te orandus mihi eſt; quem in amicitia conſtans, & ſtabilis perſtitiſti diligere & adjuvare, etſi de rep. non idem ſentiremus. Id Tui gratia honorifice dictum velim. Quoniam ea humanæ naturæ imbecillitas eſt, ut iſta quidem ex cauſa, quam ſingularis Tua humanitas neſcit, magna inter veteres amicos diſſidia nimis ſæpe exiſtere, & diuturnas familiaritates labefactatas non raro extingui ante noſtra tempora ſapientes obſervarint. Supereſt ut, quemadmodum hoc in opere laborans, de Te, quem maxime deſiderabam, quaſi die nocteque cogitabam: ita Tibi, cum *id*, ſive *alias Inſtitutiones noſtras* legeris, in mentem ſemper veniat Tui cum primis amantiſſimus & ſtudioſiſſimus cultor *Georgius Hickeſius*. Vale.

Londini Calend. Maias.
A. D. M.DCC.III.

Index

Index *Capp.* Grammaticæ Franco-Theotiſcæ.

Cap. I. *De Literis & Literarum Regulis.*	pag. 1.
Cap. II. *De Articulis.*	p. 10.
Cap. III. *De Nomine* & *Specialius de Nomine Subſt.*	p. 14.
Cap. IV. *De Nominibus Adjectivis.*	p. 20.
Cap. V. *De Pronominibus.*	p. 26.
Cap. VI. *De Numeralibus.*	p. 46.
Cap. VII. *De Verbis Auxiliaribus.*	p. 49.
Cap. VIII. *De Verbis, quibus Vox Paſſiva formatur.*	p. 57.
Cap. IX. *De Verbo & iis quæ Verbo Accidunt.*	p. 62.
Cap. X. *De Conjugationibus Verborum.*	p. 63.
Cap. XI. *De ſecunda Conjugatione Verborum.*	p. 71.
Cap. XII. *De Verbo Paſſivo.*	p. 71.
Cap. XIII. *De Verbo Imperſonali.*	p. 73.
Cap. XIV. *De Verbis Reflexivis.*	p. 73.
Cap. XV. *De Verbis Anomalis*	p. 74.
Cap. XVI. *De Adverbiis.*	p. 75.
Cap. XVII. *De Conjunctionibus.*	p. 80.
Cap. XVIII. *De Præpoſitionibus in Conſtructione.*	p. 82.
Cap. XIX. *De Præpoſitionibus in Compoſitione.*	p. 86.
Cap. XX. *De Interjectionibus.*	p. 87.
Cap. XXI. *Regulæ Syntaxeωs,* &c.	p. 87.
Cap. XXII. *De Poetica Veterum* Francorum.	p. 101.

Caput Primum.

De Literis & Literarum Regulis.

TAMETSI quorundam * doctorum ſit opinio, veteres *Francos* aut nullas habuiſſe literas, ante receptam Chriſtianam fidem, aut nulla ante id tempus monumenta ſcripſiſſe; in contrariam tamen ut fere eam ſententiam, auctor eſt *Eginhartus*, *Karli* Magni gener & cancellarius, in † libro, quem de ejus vita compoſuit; ubi narrat *eum barbara & antiquiſſima carmina*, *quibus veterum regum actus & bella canebantur*, *ſcripſiſſe*, *memoriæque tradidiße*. Etenim *barbara* & *antiquiſſima*, ni fallor, vocat *carmina*, quibus veteres *Germanorum* poëtæ res geſtas ſuorum regum ducumque patrio ſuo ſermone deſcripſerunt. Quemadmodum enim veteres *Galli* & *Britanni* BARDOS ſuos DRUIDAS que, & *Cimbri* ſive *Dani* veteres SCALDOS ſive SCALDROS ſuos habuerunt, qui heroum præclara facinora, vitaſque canebant, & carminibus ſcriptis ante multa ſecula poſteris relinquebant: ſic priſcos *Germanos* & ſuos poëtas habuiſſe veriſimile eſt, qui principum ſuorum res geſtas celebrarent, & ſcriptis longe ante *Karli* M. tempora libris heroica majorum exempla nepotibus imitanda traderent. Sic apud ‡ *Tacitum* legimus, *Germanos* veteres *Arminii Cheruſcorum* principis laudes poſt mortem ceciniſſe, & ** *patrium ſuum Deum, filiumque ejus Mannum, gentis ſuæ conditorem, carminibus (quod unum apud illos annalium genus eſt) antiquis celebraße.*

Hæc antiquorum poetarum carmina *barbara* vocat *Eginhartus*, quod *Gothico*, ſive vetuſtiori ſermone *Germanico*, quo atavi & atavorum proavi uſi erant, ſcripta, non intelligebant magis iſtius ævi *Franco-Germani*, quam, qui jam degunt, eorum poſteri libros *Francice* ſcriptos intelligunt; aut *Anglorum* gens, *Saxonum* & *Danorum* nepotes, *Anglo-Saxonice* ſive *Dano-Saxonice* ſcriptos codices jam nunc facile intelligere poſſunt. Quemadmodum enim *Theotiſca* lingua, qua uſi ſunt *Francones*, *Karlo* M. regnante, vetus *Germanica* ſive *Theotonica* (alias *Teutonica*) nunc dicitur: ſic *Gothica* illa magis primæva ſive vetuſtior *Theotonica*, quam magnifico ore, non tantum *Arioviſto* regnante, ante M.DCCXL annos, ſed quam, *Faramundo* imperante, ante mille & ducentos

* Inter quos *G. Joh. Voſſius*. de hiſt. *Lat.* in *Hunibaldo. Nec enim veteres Germani geſta ſua mandabant literis, quas neſciebant. At ille ferrei oris & plumbei cordis Hunibaldus, non modo promit his indicta, ſed plane repugnantia. Quare Hunibaldus eo loco habendus eſt quo Beroſus, Annii, & ſimilis farinæ ſcriptores.* Vide etiam *Genebrardum* ad annum *Chriſti* CCCC.XXVIII. † *Petrus Lambecius* in comment. de bibliotheca *Cæſarea*, lib. II. cap. VI. p. 263, exhibet hujus libri loca nonnulla, non ut vulgo leguntur in impreſſis *codd.* ſed ita ut ea repperit in vetuſtiſſimo MS *Cæſareo.* ‡ In fine lib. II. Annal. *Ceterum Arminius -- dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniæ, & qui non primordia populi Romani, ſicut alii reges, duceſque; ſed florentiſſimum imperium laceſſierit, prœliis ambiguus, bello non victus. Septem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ explevit, caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum Annalibus ignotus, qui ſua tantum mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incurioſi.* ** De mor. *Germ. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus eſt) Tuiſtonem Deum terra editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoreſque.*

circiter annos, locuti ſunt *Germani*, vetus quoque *Theotiſca* ſive *Germanica* non poterat non dici, quo tempore *Eginhartus* ſcripſit, nono ſcilicet ſeculo; carminaque & poëmata in eâ, quibus finge cunque literis ſcripta, non potuerunt non æque barbara apud *Francos*, nobiliſſimam *Germanorum* gentem, tunc temporis ſonare, ac *Otfridi* carmina ante octingentos circiter annos condita, apud poſteros eorum non tantum *Franco-Gallos*, ſed *Franco-Germanos*, jam nunc ſonant.

De tempore autem, quo ſcribere cœperunt veteres *Germani*, vel quibus uſi ſunt literis, ut nihil (eheu!) certi haberi poteſt; ita nihil pro certo tradimus. Certum id autem eſt, *Helvetios Germanorum* vicinos & ſocios, *Cæſare* in *Galliam* miſſo, *Græcis* literis uſos fuiſſe. Monumenta etiam tumuloſque, in confiniis *Germaniæ*, *Rhætiæ*que, *Græcis* literis, ut quidam putabant, ab Ulyſſe inſcriptos, extitiſſe, [a] *Tacitus* ex aliorum fide narrat; *Græcas*que literas apud *Druidas*, *Gallorum* ſcriptores, in uſu quoque fuiſſe, in commentariis ſuis tradit *Cæſar*. Quidni ergo eorum [b] opinioni & ipſe accedam, qui *principes* & *ſacerdotes Germanorum Græcis* pariter literis, antequàm *Romanorum* jugo ſubderentur, monumenta ſcripſiſſe arbitrantur. Poſtea verò quam *Romanis* ſubacti jacebant *Germani*, & in eorum finibus non præſidia ſolum ponerentur, ſed ductæ etiam inter eos eſſent *coloniæ*; & ad jura tandem municipalia, ſedibus fixis, provinciales facti ſurgerent; non potuerunt ante receptam, [c] *Cludoveo* primo imperante, fidem, quin una cum lingua & literas *Romanas* acciperent, in quibus, ſi non in *Græcis*, nonnulla carmina aut carminum fragmenta principum res geſtas deſcribentia, ad *Karlum* tum *Græcorum*, tum *Latinorum* peritum, & antiquorum imprimis ſtudioſum, perferri poſſent forſan ab iis, quorum intererat ea exquirendo domino ſuo gratificari. Equidem non ignoro ſententiæ huic noſtræ impugnare id, quod à [d] *Tacito* dictum eſt: ſcilicet, *literarum ſecreta apud Germanos, viros pariter ac fœminas ignorare.* ſed per *literarum ſecreta*, literas ſive epiſtolas ſecretas, quibus ultro citroque miſſis, apud *Romanos* corrumpi fœminæ ſolebant, intelligi vult hiſtoricus; ſecundum iſtud *Suetonii* de *Niciâ*, quum codicillos Memmii ad Pompeii uxorem de ſtupro pertuliſſet. Eum eſſe ſenſum verborum, quæ præcedunt & ſequuntur, manifeſtè probant, utpote in quibus [e] oſtendit, nulla apud *Germanos* muliebris pudicitiæ tentamenta neque ſpectaculorum, neque conviviorum, neque denique literarum ſecretarum, in uſu fuiſſe. Quare tantum abeſt, ut pro elementis orationis *literarum ſecreta* in loco iſto ſumenda ſint; ut [f] *Trithemium*, qui ſcripſit ante ducentos, decem ademptis, annos, [g] *Hunibaldo* auctore, tradere non puduit, *Francos*, qui *Marcomero* duce, de *Scytharum* finibus ante *Chriſtum* natum egreſſi ſunt; & ut ille ſcribit à *Saxonibus* fratribus ad oſtia *Rheni* ſedes acceperunt, bella cum *Romanis* & *Gallis* pene continua habuiſſe, & literas *Romanorum* tandem acceptas cum forma ſcripturæ ſervâſſe, & linguam eorum didiciſſe. Idem *Hunibaldo* etiam auctore, tradit *Waſtbaldum* quendam *Franco-Theotiſcum* res, quas gerebant reges, duces & principes, per annos ferme ſeptingentos & quinquaginta octo, patrio ſermone, ſed ſuis characteribus ſcripſiſſe. [h] Quos quidem characteres ſculptos in ſuo libro exhibuit *Trithemius*, monens lectorem ſe illos è codice, qui præ vetuſtate vix legi poterat, ſumſiſſe, atque ideo veritum eſſe, ne deceptus eos male effigiaſſet. Monet etiam eorum nonnullos *Græcis* eſſe ſimiles, ut elementum primum, quartum, ſeptimum, octavum, undecimum, decimum quintum, decimum ſeptimum, decimum octavum, viceſimum quartum. Cætera etiam fere omnia *Græca* ſunt aut tranſverſa, aut inverſa, ut ſecundum, tertium, quintum, decimum-tertium, decimum-ſextum. Duodecimum autem, quod τῷ M reſpondet, *Runicum* eſt, ut in voce QUIDEM, quæ à ſcriptore vetuſtiſſimi codicis evangeliorum *Lychfeildenſis* in uncialibus ſic exarata QUIDEM conſpicitur, in initio evangelii *S. Lucæ.* Decimum nonum manifeſte formatur ex T & D. viceſimum eſt Y tranſverſum. Sextum autem, quod *Græcorum* ζ reſpondet, ut & viceſimum-primum, viceſimum-ſecundum, viceſimum-tertium, peculiaris formæ characteres ſunt, ut in adjecta tabella videre eſt.

Idem etiam aliud Alphabetum, in *Hunnibaldi* codice repertum, ſuis characteribus exhibuit ſic inſcriptum: ALPHABETUM FRANCORUM QUOD DORACUS INVENIT. vide appoſitam tabellam. [i] In hoc alphabeto, elementum primum & decimum-ſextum, quæ A & O reſpondent, cernuntur etiam abſque tranſverſa virgula in unciali ſcriptura cod. *Lychfeildenſis*, illud in [k] AUTEM, hoc in [l] QUONIAM, utrumque in [m] GENERATIO & [n] GENERATIONIS; quæ omnia ſic ſcribuntur,

AUTEM. QUONIAM. GENERATIO. GENERATIONIS.

Duodecimum autem media linea producta (Ψ) pro *Runico* habendum eſt, ut & decimum-tertium ſive M alterum, ſi, ut iſtud in *Waſtbaldi* alphabeto, tranſverſum lineam haberet. Notandum quoque eſt

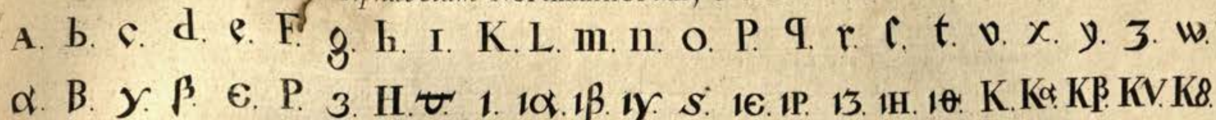
---

a In libello *de moribus Germanorum.* b *Germanos olim literas habuiſſe à Græcis plurimorum opinio tenet*; Johan. Trithemius abbas. lib. polygraphiæ ſexto. c *Cludoveus, Gallice Clouis*, baptizatus erat Anno Dom. CCCC.XCVI. d In libro de moribus *Germanorum.* e *Ergo ſepta pudicitia agunt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptæ. Literarum ſecreta viri pariter ac fœminæ ignorant. pauciſſima in tam numeroſa gente adulteria.* f *Polygraphiæ lib. ſexto.* g Scripſit *Hunibaldus* vel *Hunnibaldus* hiſtoriam ſuæ gentis. An. Dom. 944. h Ex his conſtat, *Trithemium*, virum ſeculi ſui doctiſſimum, non ita de *Hunibaldo* ſenſiſſe, ac *Gerardus J. Voſſius.* i Alphabeti hujus & ſuperioris, cum codicis *Lychfeildenſis*, ante M. annos ſcripti, uncialibus literis, convenientia oſtendit *Ger. Joh. Voſſium* haud adeo æquum *Hunibaldi* cenſorem fuiſſe. k In evangelio ſecundum *S. Matth.* 1, 18. l *Luc.* 1, 1. m *Matth.* 1, 18. n *Matth.* 1, 1.

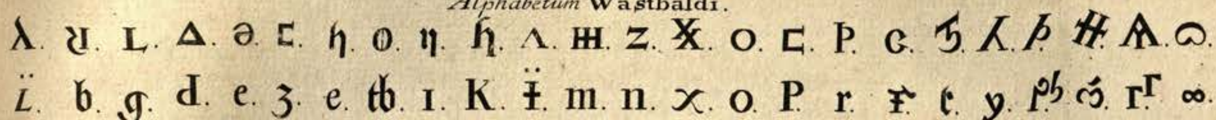
tum

TABELLA

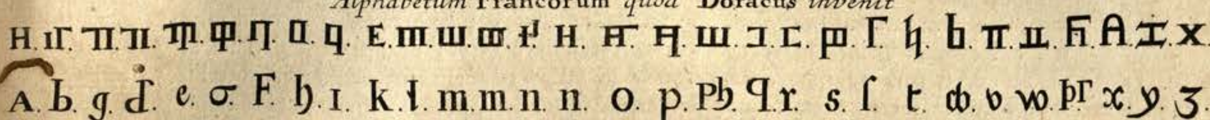
Alphabetum Nortmannorum, è Trithemio.

Alphabetum Wastbaldi.

Alphabetum Francorum *quod* Doracus *invenit*

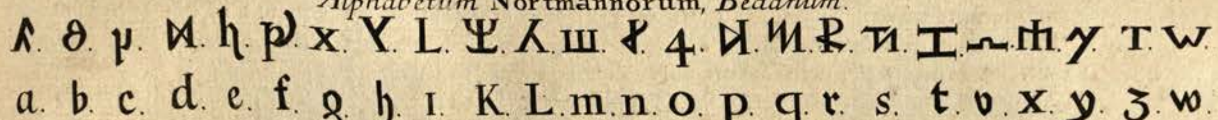

Alphabetum Nortmannorum, è *Hrabano Mauro.*

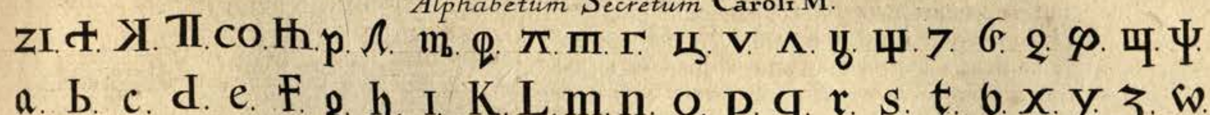
aſe. birith. chen. thorn. ech. fech. gibu. hagale. his gile. lagie. man. not. othil. pere. chon. rehir. Sugil. tae. hur. halach. huyri. ziu.

Alphabetum Nortmannorum, *Bedanum.*

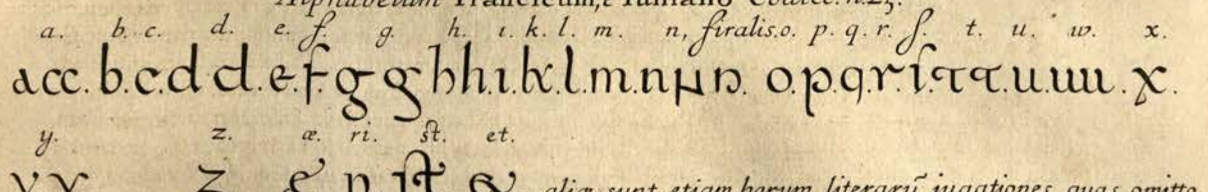
Alphabetum Secretum Caroli M.

Alphabetum Francicum, è *Codice* Cottoniano. *Caligula A.7.*

Alphabetum Francicum, è Juniano *Codice. n.º 25.*

aliæ sunt etiam harum literarũ jugationes, quas omitto.

Alphabetum ex numiſmatis.

tum duodecimum elementum quod denotat M, & decimum-octavum, quod PH denotatur, eodem modo formari, ſcilicet per Ш, ut in codice *Lychfeildenſi* m, & p, vel forſan ph, per ᛞ, ut conſtat per vocem QUONIAM in principio evang. *Luc.* & vocem SCRIPTUM CCRIᛞtum. *Marc.* I, 2.

Hrabanus etiam *Maurus*, ad finem tertii voluminis operum ſuorum, literas *Marcomannorum*, quos & *Nortmannos* vocat, effigiatas poſuit; in hoc hallucinatus, quod *Runarum* neſcius, ſecretas eas eſſe putavit, in quibus carmina ſua magica, incantationes & divinationes ſcripſerunt, qui paganis ritibus utebantur. Non autem arcanæ ſive magicæ runæ, ſed communes & literariæ fere omnes ſunt, quibus peregrina, ſcilicet *Francica* nomina data ſunt, ad poteſtates earum ſignificandas, ut ex tabella conſtat. Alphabetum iſtud cum alio quodam *Nortmannorum* in multis convenit, quod apud *Bedam* repertum ſe exaraſſe ſcribit *Trithemius*. nec dubitandum arbitror, quin in omnibus exacte conveniret cum *Bedæ* dicto alphabeto, ſi characteres ejus vere & exacte exarati eſſent. In tabella autem videas quomodo apud *Trithemium* exarantur.

Hujus *Bedani* alphabeti quatuor primæ literæ, ut & ſexta, decima-ſeptima & octava conveniunt plane cum iis ejuſdem formæ in *Hrabani* alphabeto; ſeptima etiam litera in utroque eadem eſt, niſi quæ in *Bedæ* alphabeto eſt tranſverſâ lineâ caret: ſic octavæ & decimæ in *Bedæ* alphabeto deeſt pars inferior, quæ cernitur in octava & decima *Hrabaniani* alphabeti litera. Differentias autem inter cæteras, quas præſertim in *Bedæ* alphabeto literarum mala poſitio & mali ductus faciunt, lectori obſervandas relinquo.

Ex his videtur *Francos* veteres, præter *Romanas* literas, *Gotho-Runicas* habuiſſe, ex quibus cum *Græcis* & *Latinis* maxime non ſuo loco interpoſitis, & non raro etiam truncatis, diſtortis, inverſis, duplicatis, conjunctis, dimidiatis, tranſpoſitis docti eorum ſecreta alphabeta fecerunt. Hujus generis *Karlus* M. teſte *Otfrido*, multa excogitavit, quibus per latiſſimum ſuum imperium ſecurus uteretur, cum ad duces & præfectos literas mitteret. E quibus id unum, quod *Otfridus* poſteris relinquendum cenſuit, utpote dignum quod reſuſcitetur & in novam lucem prodeat, hic exhibere eſſe noſtri arbitramur. Vide tabellam præcedentem.

Præterea ſimilitudo maxima, quæ eſt *Francicæ* linguæ cum *Mæſo-Gothicâ* matre, argumento mihi eſt, & *Ulphilanos* characteres, ſive literas *Gotho-Græco-Romanas*, ante *Karli M.* imò forſan & ante *Cludovei I.* tempora, qui primus *RR. Francorum* Chriſtianus factus eſt, ad *Francorum* veterum notitiam perveniſſe. Certe auſtralium illorum *Gothorum*, qui è *Scandia* oriundi & profecti, tot nationes *Galliæ* vicinas, & ante & poſt * *Ulphilæ* epiſcopi tempora, virtute ſua fregerunt, *Francos*, qui linguam eorum cognatam non potuerunt non intelligere, literas, quibus linguam, *Ulphila* auctore, ſcripſerunt, diu ignoraſſe, à me tantum abeſt ut probabile judicetur, ut contrarium potius, me judice, veri ſpeciem præ ſe ferre videatur. Sed de hoc quamvis nihil certi ſtatuere poſſumus, certum id tamen habemus, *Karlum* M. qui peregrinis literis operam ſtrenuè navarit, veterem *Gothicam* ſive avitam *Theotiſcam*, quæ ſuæ *Francicæ* parens erat, ſtudioſe didiciſſe; & antiquiſſima illa carmina, quæ in ea condita erant, & quibuſvis literis, ſive *Græcis*, ſive *Latinis*, ſive *Runis*, ſive *Ulphilanis*, ſcriptis, tanti feciſſe, ut ea plane tanquam dulciſſimas & pretioſiſſimas ſuperiorum ſeculorum reliquias non deſcribere tantum, ſed memoriæ mandare haud indignatus eſt utraque Pallade præſtantiſſimus *Cæſar*. Barbara, inquam, & antiquiſſima illa carmina *Theotiſca* quibuſvis literis ſcripta ex vetuſtis membranis deſcripſit, & memoriæ tradidit Imperator. Etenim carmina illa antiqua, quibus veterum RR. bella canebantur, ut & antiqua illa, quibus *Tuiſtonem* ſuum Deum celebrabant veteres *Germani*, pro carminibus ſcriptis intelligi poſſunt non minus, quam de hiſtoria ſcripta id accipi & poteſt & debet, quod à *Pſalmographo* ſcribitur: *Majores noſtri narraverunt nobis, quod operatus ſis in temporibus priſcis*. Certe ſi carmina ſua antiqui *Cimbri* ſaxis & rupibus inciderunt, quod unum, ut cum *Tacito* loquar, apud illos memoriæ & annalium genus erat; quidni affirmare auſus ſim, carmina illa antiqua, & barbara olim ſcripta fuiſſe, quæ ſcribere, hoc eſt, deſcribere, & memoriæ dein mandare MAGNUS haud gravatus eſt. O utinam jam extaret auguſta illa *Bibliotheca*, in quâ delicias has ſuas repoſuit imperator! O quam lubens, quam jucundus, ad extremos *Carolini* imperii fines proficiſcerer ad legenda antiqua illa, ut ut barbara carmina, in quibus tanquam in clariſſimo fonte perlucidas cernere quidem eſſet voces, phraſes, & deſcriptiones illas rerum poëticas, quæ in *Scaldorum*, & *Saxonicorum* poëtarum reliquiis & fragmentis opacæ jacentes nulla fere vel perſpicaciſſimi ingenii arte diſcerni queunt. Præterea veterem *Gothicam* ſive *Theotonicam* linguam non intellexit tantum MAGNUS, & in ea carmina, longe ante ſua tempora facta, ſcripſit, ſed *Francicam* ſuam jam tum inconditam, incultam, & à doctis ſuæ nationis neglectam primus excoluit & expolire cœpit † *Grammaticis* inſtitutionibus, quarum ope, ad orthographiæ

* *Ulphilas*, *Mæſo-Gothorum* epiſcopus, floruit circiter quarti ſeculi medium. † *Trithemius* in libro VI. polygraphiæ ſic ſcribit: *Ex Grammaticis Otfridi Monachi Wiſſenburgenſis legimus, quod Carolus Rex Francorum, cognomento Magnus, nationis ſuæ miſertus barbariem, Nannone, Theobaldo, Albino,* (hoc eſt *Alcuino*) *& Berengero adjutoribus, linguam tentavit regulare Germanicam. Cumque, teſtante Turpino, tam arduum inchoaſſet opus, crebris bellorum incurſionibus retardatus non perfecit, ſed morte præventus imperfectum dereliquit; nec ſurrexit poſt eum alius, qui hujus rei curam ad animum revocaret. Otfridus autem jam dictus monachus, Rabani Ful-*

&

& ſyntaxeως regulas reduxit, & quaſi ex fero & agreſti ſermone in civilem & honeſtum convertit.

Proximus à MAGNO *Hrabanus Maurus*, qui anno Chriſti DCCC.XL.VII. ex Abbate *Fuldenſi* in archiepiſcopum *Moguntinum* eſt electus, linguam *Francicam*, quam & * *Franciſcam* nonnunquam vocamus, excoluit. Is enim, præter gloſſas *Latino-Theotiſcas* de partibus humani corporis à *Walafrido Strabo* ex dictantis ore exceptas, quæ à *Melchiore Goldaſto*, Tomo II. veterum de rebus *Alamannicis*, & inter *Hrabani* opera, (*Coloniæ Agrippinæ*, Anno Dom. M.DC.XXVII. ſex tomis in folio) editæ ſunt, compoſuit etiam integrum Gloſſarium *Latino-Theotiſcum* in Biblia ſacra veteris & novi teſtamenti, quod nondum editum eſt. Hujus egregii operis vetuſtiſſimum, & ipſa *Hrabani* ætate exaratum codicem membranaceum cum incredibili gaudio reperit *Petrus Lambecius*, arcis *Ambraſianæ* bibliothecam pervolvens, & repertum cum multis aliis præſtantiſſimis MSS. in Bibliothecam *Cæſaream Vindebonenſem* tranſtulit aſſervandum.

Poſt *Hrabanum* diſcipulus ejus *Otfridus Wizamburgenſis* maxime omnium perpolivit & elimavit patriam linguam, quam à ſuis, ut barbaram, adeo contemptam memorat, ut ab ea ſcribenda prorſus abhorrerent; aut ſi ſcribere dignarentur, in ſingulis fere verbis à recta ſcribendi ratione aberrare non verecundati ſunt. Is igitur *Theotiſcum* ſermonem iterum polire & reformare cupiens, *Grammaticam Francicam* à *Karlo* imperatore haud conſummatam auxit & perfecit, multaque præclara opera *Franciſce* compoſuit. *Petrus Lambecius* in comment. de [a] bibliotheca *Cæſarea*, mentionem facit pervetuſti codicis in membranis exarati, quem cum haud paucis aliis ex bibliotheca arcis *Ambraſianæ* in Auguſtam *Vindebonenſem* transferendum curavit; in quo extant *Otfridi* homiliæ quædam *Theotiſcæ* in evangelia, quarum *Johannes Trithemius* meminit, cum paraphraſibus *Theotiſcis* [b] *Eſaiæ prophetæ*; [c] *in canticum Ezechiæ regis Judæorum*; [d] *in canticum Hannæ*; [e] *in canticum Moyſis*; [f] *in canticum Habacuc prophetæ*; [g] *in canticum Moyſis*, AUDITE COELI; [h] *in orationem dominicam*; [i] *in canticum Zachariæ prophetæ*; [k] *in canticum beatiſſimæ virginis*; ac denique *in ſymbolum Athanaſii*, ut inſcribi ſolet. De hoc quidem pretioſo MS *Lambecius* promiſit ſe ex profeſſo tractaturum in libro tertio bibliothecæ *Cæſareæ Vindebonenſis*; ſed *Græcis* MS vetantibus quo minus fidem abſolveret, tractatum deſideratiſſimum, quem promiſit, fruſtra in libro tertio quæſivimus. *Otfridus* etiam carmen *Theotiſcum* ad monachos *Sancti Galli* compoſuit, quod, inquit *Petrus Lambecius*, *Trithemius* perperam vocat *librum*. [l] Extat hoc carmen integrum in antiquiſſimo codice MS. bibliothecæ *Cæſareæ* ſic inſcriptus: *Otfridus Wizamburgenſis Monachus Hartmuate & Werinberto, Sancti Galli Monaſterii Monachis*. Idem in Pſalterium tria magna volumina in *Franciſco* ſermone contexuit, ut *Trithemius* memorat, in catalogo illuſtrium *Germaniæ* virorum; & alia nonnulla, quæ abbatum & monachorum culpâ perdita, ad noſtra tempora non pervenerunt. Hujus Pſalterii ſpecimen publico dedit *P. Lambecius* ex authentico exemplari, nempe Pſalmi primi paraphraſin *Theotiſcam*, in commentariorum ſuorum de biblioth. *Cæſarea* lib. II. cap. V. Sed paraphraſin hanc, & verſionem Pſalmorum *Teutonicam*, *Notkero Labeoni*, Abbati *S. Galli*, qui ante ſeptingentos annos floruit, adjudicat *Jo. Schilterus*

---

denſis quondam auditor atque diſcipulus ſub Ludovico pio, Caroli filio, Grammatica illa quamvis imperfecte conſecutus, multa ſcripſit in lingua noſtra Germanica, quæ regularis inſtitutionis mirandam videntur ſonare gravitatem, carmina enim ad normam lucubravit plura heroico metro ſimul & elegiaco. Inſuper & proſaice nonnulla compoſuit ad Ludovicum R. Germaniæ, filium Pii Ludovici, & fratrem Lotharii imperatoris. ad Otgarium quoque Archiep. Moguntinum, ad monachos S. Galli, & alios. Hujus fragmenti Grammatices aſſecutus & ego præſentes Alphabeti characteres, de multis extraxi, ne penitus interirent.

* Ex gentili nomine FRANCO fecerunt veteres *Germani* FRANCISC, FRANCISG, alias FRANKISC, FRANKISG. Unde *Latinum* FRANCISCUS, quod ſæpe legitur in *Ernoldi Nigelli* poëmate elegiaco de rebus geſtis Imp. *Ludov. Pii*,

Si quis Franciſcam mavult reſerare loquelam.
Cuſpide Franciſco forte repletus eris.
Milite Franciſco rura repleta manent.
Coſlus erat quidem Franciſco germine natus.
Nort, quoque Franciſco dicuntur nomine, manni.
Extera namque cohors Franciſco more paratur.

Sic apud *Eginhartum*, in vita *Karli M.* legitur; *An veſtitu patrio, hoc eſt Franciſco utebatur.* Teſtatur etiam *Iſodorus* Archiep. *Hiſpalenſis*, lib. XVIII. cap. VI. *ſecures oblongas, quibus Francones olim in bello uſi ſunt, appellatas fuiſſe Franciſcas.* Quinetiam *Otfridus*, lib. I. cap. I. *Linguam Francicam* vocat *die Frenkiſga Zungun. Petr. Lambecius*, in comment. de bibliotheca *Cæſar.* lib. II. cap. V. Verum ut à patriis Suenskur, & Danskur, abjectis durioribus literis ns, formantur *Latina*, *Suecus* & *Dacus*; & ab *Anglo-Saxonicis* Engliſc & Scotiſc, abjecta ſibilanti literâ, *Anglicus*, *Scoticus*: ſic à *Franciſc* vel *Frankiſc*, euphoniæ causâ, mediæ Latinitatis magiſtri fecerunt *Francicus*, quod magis obtinuit.

a Lib. II. cap. V. p. 460. *b* *Eſaiæ* cap. XII. *c* *Eſaiæ* cap. XXXVIII. *d* I lib. *Regum*, cap. II. *e* *Exod.* cap. XV. *f* *Habacuc*, cap. III. *g* *Deuteron.* cap. XXXII. *h* *Matth.* cap. VI. *i* *Luc.* cap. I. *k* *Luc.* cap. I. *l* Vide *Petri Lambecii* comment. de bibliotheca *Cæſarea Vindebonenſi*, libro II. cap. V. pagina 418.

Argentoratenſis in inſcriptione libri, cujus editioni jam incumbit vir cl. de rep. literaria & Arctois, præſertim patriis, muſis optime meriturus. Hunc autem codicem Pſalmorum, in quo edendo operam navat *Schilterus*, eum eſſe credo, quem *Beatus Rhenanus* in libro ſecundo rerum *Germanicarum*, ubi de *Francorum* veterum agit lingua, teſtatur ſe vidiſſe apud *Johannem Huttichium*, *Argentorati*, ubi nunc è muſæo generoſi domini *de la Loubere* in publicum prodituris eſt.

Ex omnibus autem *Otfridi* operibus, quæ *Theotiſce* ſcripſit, maxime percrebuit volumen pſeudorythmicum evangeliorum in quinque libros diſtinctum. Hujus eſſe dicit * *Petrus Lambecius* tria exemplaria; Unum *Friſigenſe* in principio mutilum, cui *Otfridi* nomen defuit, quod cognitum fuit *Beato Rhenano*, *Wulfgango Lazio*, & *Wiguleo Hundio*. Alterum quod *Matthias Flaccus Illyricus* mendis plenum edidit, Anno M.D.LXXI. & haud recte inſcripſit OTFRIDI EVANGELIORUM LIBER. Tertium autem Auguſtiſſima *Cæſarea* Bibliotheca poſſidet, quod *Illyrico* non innotuit, atque cum vetuſtiſſimo hoc codice *Cæſareo Illyricianam* ejus editionem diligenter contulit *Petrus Lambecius*, Bibliothecæ *Cæſareæ* cuſtos; cujus auxilio, in multis, ut par erat, caſtigavit codicem ab *Illyrico* editum, nonnullaque ſupplevit, quæ non eſt hic deſcribendi locus.

Otfridum merito ſequitur *Willeramius Abbas* † *Uſpurgenſis*, qui *Cantici Canticorum* paraphraſin *Francicam* ante quingentos annos fecit. Hanc primus edidit *Paulus Merula*, Anno M.D.IIC. eamque poſtea obſervationibus decoravit *Franciſcus Junius* F.F. Anno M.DC.LV. Inter codd. etiam *Franciſci Junii* in bibliotheca *Bodleijana* repoſitas, extat *Tatiani* harmonia evangelica *Latino-Francica*, manu doctiſſimi viri illuſtrata, prœlum heu jam diu expectans, cum ejus ad eam Annotatis, & Annotationum ſatis amplo Auctario.

Extat quoque in Bibliotheca *Cottoniana*, *Caligula*, A. 7. quaſi ex quatuor evangeliis conſarcinatus codex unus harmonicus, poeticus & paraphraſticus, qui res geſtas ſervatoris noſtri θεανθρώπȣ tradit; & qui quum metro, rythmoque, tum orationis ſtructura & ſtylo cum paraphraſi Geneſeωs *Cædmoni* vulgo adjudicatâ convenit, ut in Grammaticâ *Anglo-Saxonicâ* obſervavimus, & inter *Franco-Theotiſcos* libros merito numerandus eſt. Inter *Franco-Theotiſcos* inquam libros jure recenſendus eſt ille codex, tametſi non deſunt, eáque non contemnenda argumenta, quæ me olim ut crederem induxerunt, eum ab aliquo antiquo *Anglo-Saxone* ſcriptum fuiſſe, qui florebat haud multo poſt receptam ab *Anglo-Saxonibus* fidem, circiter Annum DCI, ſcilicet ante ingreſſum *Danorum* in anno DCCXCIII. In hoc enim temporis intervallo, *Anglo-Saxones* non potuerunt non quaſi loqui & ſcribere *Franco-Theotiſce*, in puro illo & adhuc haud multum adeo mutato ſermone, quem majores eorum *Angli* & *Saxones* è *Germania* ſecum in *Britanniam* tulerunt. Verum ante aliquot menſes, lector benevole, ſententia mutata, ab *Anglo-Saxonibus* abjudicandum, & *Francorum* non nemini, qui circiter *Karli* M. tempora vixit, adjudicandum cenſui aureum illum codicem, quem ſive *Franco-Theotiſcus*, ſive *Anglo-Theotiſcus* ſit, plurimi facio; tum quod cæteros omnes *Franco-Theotiſce* ſcriptos, verborum copia & dictionis magnificentia antecellit, tum quod vetuſtate puriſſimi ſermonis proxime accedit ad *argenteum codicem*; cui ſoli, me judice, à veterum linguarum Septentrionalium ſtudioſis poſthabendus eſt. Ex his codd. ne alios memorem, conſtat *Francos* veteres, ſi non ante quam ad fidem converſi fuerint, literas habuerunt, ut docti quidam putant; cum fide tamen à religionis Chriſtianæ doctoribus literas accepiſſe; eâque tandem receptâ brevi animos appuliſſe, ut quæ propagando evangelio, ædificandæ Eccleſiæ, & morum ſanctitati promovendæ ſervirent, ea diligenter ſcriberent. *Karlus* quidem M. ‡ SS ſcripturas in patrium ſermonem verti juſſit, & ut ſpecimina, quæ nobis exhibuit vir maximus *Mabillonius*, demonſtrant, non aliis uſi ſunt Chriſtiani facti *Francones* literis cùm *Franciſcè*, quam cùm *Latine* ſcriberent; ſcilicet *Romanis* illis, quæ pro more temporis in uſu erant. *Francica Tatiani* harmonia evangelica, quæ *Oxonii* inter codd. *Junianos* repoſita eſt, deſcripta eſt recenti manu. Cottonianus autem codex ille evangg. harmonicus *manu* ** *Franco-Italica* exaratus eſt; cujus characteres cum majuſculos, tum minuſculos in tabella exhibuimus: inter quos conſpicuus eſt *Saxonicus* ð & đ, cujus valor aliquando eſt th, quod ſæpe etiam occurrit; & duæ peculiares *notæ*, nempe ƀ; & [a] ω, quæ ter quaterve pro diphthongo improprio *uo* ponitur.

Huic duo alia Alphabeta *Francica* adjunximus; quorum alterum, quod etiam *Franco-Italicum* eſt, ex uno codd. MSS. *Franciſci Junii* F. F. Alterum autem è vetuſtis nummis deſumitur.

Reg. I. In his alphabetis, numiſmatum illo excepto, ut in pleriſque codd. ſive impreſſis, ſive MSS. quos mihi contigit inſpicere, duplex x deſideratur, perinde ac apud *Cimbros* & *Mæſo-Gothos*. pro ea apud *Francos* in uſu erat [b] *hs*: ut in uahs vel vahs, *coma*, *cæſaries*. uuahs vel wahs, *cera*. uuahſan, wahſan, *creſcere*. ahſla, *humerus*. ſehs, *ſex*. uuehſlan, *decipere*. In editis tamen à *Flacco Illyrico* evangg. libris occurrit aliquando duplex x.

II. In codice *Cott.* ut ſupra obſervatum eſt, frequenter occurrunt peculiares illæ notæ ƀ & đ vel ð, illi & linguæ *Saxonicæ* membranis communes. Peculiaris illa ƀ quandoque ut F, quan-

---

* Libro ſupra citato, p. 457. † *Willeramus Abbas Mersburgenſis* in *Trithemio*. ‡ Hiſtoriæ *Francorum* ſcript. Tom. III. per *Franc.* du *Cheſne*. ** *Franciſcus Junius* eum deſcriptum putat ab *Anglo-Saxone* quodam, cum alio tractatu *Anglo-Sax.* qui ad illius finem adjungitur, *de exorciſmis ad reddendos agros fertiles*. *a* Hanc priorem pro vocali v collocavit inter notas *Lombardicas* auctor libelli *de lingua Gothorum* à *B. Vulcanio* editus. *b* Apud *Cimbros* defectus τȣ̃ x ſuppletur per ᚼᛋ.

doque

doque uti v conſonans pronuntianda eſt. pronuntiatur, ut f in ſequentibus: uuiƀ, *mulier.* haƀda, *habuit.* heƀan, *cælum,* forgaƀ, *dedit.* liƀ, *vita.* hoƀ, *domus, aula*; quod in C. C. ſcriptum etiam occurrit hof. In ſequentibus vero v conſonantis poteſtatem habet; ſcriƀan, *ſcribere.* oƀar vel oƀer, *ſupra.* oƀana, *deſuper.* graƀe, *ſepulchrum*; quod in C. C. ſcribitur etiam grave.

III. At đ vel ð perinde ut apud *Anglo-Saxones,* nunc ut TH, nunc ut DH pronuntianda eſt. pronuntiatur ut TH in ſequentibus: eđil, *præclarus.* quađ, quod ſcribitur etiam quath, *dixit.* muđ *os, oris.* uuarđ, quod ſcribitur etiam uuarth, *factum erat.* effertur autem ut DH in iis, quæ ſequuntur: ođer, *alius.* uurđig, *dignus.* uuiđ, *contra.* ſtađ, *littus.* bliđ, *lætus,* & ſexcentis aliis.

IV. In codice *Cott.* vocalis i ſemper exaratur ſine puncto in vertice.

V. Conſonantium & vocalium numerum oſtendunt alphabeta, & ex vocalibus inter ſe junctis fiunt diphthongi, triphthongi, tetraphthongi. En, quos nos inter legendũ obſervavimus, ordine poſitos.

Diphthongi.

Aa. ut in raad. *conſilium.* aana, *abſque.* niſi duplex A pro A longo potius quàm diphthongo habenda ſit.

Au. ut in kalauba *fides.* rauûa, *quies.* Ei, ut in ſtein, *lapis.* meiſtar, *magiſter.*

Eo. ut in ſneo, *nix.* ſeo, *mare.* ſeola, *anima.* leoht, *lux.* ſeoc, *ægrotus.*

Eu. ut in ſeu, *mare.* Ie. ut in thie, *quæ.* hie, *hic, ille.* Ii. ut in ſiin, *eſſe.*

Jo. ut in jo vel joh, particula expletiva. Ju. ut in ju, juh, juch, *vobis.*

Oi. ut in haloian, *ducere.* duoian, *facere.* poeticè pro halan, duan.

Oo. ut in nood, *neceſſitas.* ſcoon, *pulcher.* Ou. ut in ouch vel ouh, *etiam.*

Ua. ut in huand, huant, huanta, *nam, enim, etenim.* guato, *bonus.* quađ, *dixit.* tua, *ad.* muat, *mens.*

Ue. ut in ſueran, *jurare.* tuena, *duo.*

Ui. ut in ſuin, *porcus.* ſuitho, *valde.* huilic vel huilc, *quilibet.* biſuichen, *prodere.*

Uo. ut in guodo, *bonus.* tuo, *ad.* ſuoken, *quærere.* muot, *poſſem.* giſcuop, *creavi.*

Uu vel w. Quamvis manifeſtum ſit veteres *Francos* uu vel w pro *vau,* præſertim ante u, ut * *Otfridus* in prologo obſervat, uſurpaſſe; non poſſum tamen quin credam illam in quibuſdam vocibus *Anglicæ* w, vel *Græcæ* ȣ poteſtatem habuiſſe, atque idcirco in diphthongorum claſſe ipſam etiam ponendam duximus.

Triphthongi.

VI. Uei. ut in tuein. uuo, ut in uuorolt, *mundus.* Uuû. ut in uuûnta, *vulnera.*

Uie. ut in huie, uui, uue, *nos.* Uoi, uoy. ut in gruoient, *creſcunt.* bluoyent, *florent.*

Tetraphthongi.

VII. Vuio, *quomodo.* vuie, in vuielih, pro uuelih, uuelich, *quis, qualis.*

VIII. Obſervandum quoque eſt à linguæ *Francicæ* ſtudioſis, non tantum in diverſis auctoribus pro ratione loci & temporis, in quibus vixerunt, ſed ſæpiſſime in uno eodemque auctore, vocales, diphthongos, & conſonantes aſperas, medias & tenues inter ſe confundi, & mutari; ut unius † vocis in margine ſcriptura varia, præter exempla, quæ ordine ſequuntur, monſtrat.

Vocales.

A. e. ut in doupha, douphe, *baptiſmo.* à nom. douph, *baptiſmus.* aphula, ephela, *poma.* cortar, corter, *grex.* armlich ermlich, *pauper, miſer,* einago, einego, einigo, *unicus.*

A. i. ut in fehtan, fehtin, *pugnare*; & in omnibus verbis infinitivi modi.

A. o. u. ut in hira, hiro, hiru, *illorum, arum, orum.* A. aa. gedan, gedaan, *factus.*

E. a. ut in under, untur, *ſub, ſubter.* crippe, crippa, *mandrum, præſepe.* legelich, lagilih, *unuſquiſque,* unbewollene, unpawollene, *immaculata.* ſyllabicum augmentum ge, ga, ke, ka.

E. æ. heizen, hæizen, *vocare.* cum multis aliis in *Stricheri* carmine.

E. i. ut in felis, filis, *lapis, ſaxum.* ze, zi, *ad.* over, ovir, *ſuper.* tegelich, tagilih, *unuſquiſque.* riche, riki, *regnum.* uuer, uuir, *quis, aliquis.*

E. o. himole, himolo, *cælo,* à nom. himil. ſageta, ſageda, *dixit.* cribbe, cribbo, *præſepe.* vorotheron, fordoron, *majoribus.* wie, wio, *quomodo.*

E. u. ephela, aphula, *poma.* afur, aber, *ſed, tamen.* E. ie. ſelan, ſielan, *animæ.*

I. ii. ſin, ſiin, *eſſe.* ſi, ſii, *ſit.* gelich, geliich, *ſimilis.*

I. e. ir, er, *vos.* wir, wer, *nos.* wiſan, weſan, *eſſe.* es, is, *id.* cuſti, cuſte, *oſculatus eſt.* ſprihhet, ſprehhet, *loquitur.* bilidi, bilethe, *exemplum.* karati, garode, *pararet.* peithi, peidi, beithe, *ambo.* diſi, diſe, *hi.* I. u. finſtarneſſe, funſtarneſſe, *tenebræ.* O. a. buon, puan, *habitare.* vide a, o.

O. e. zo, ze, *ad.* gioffonota, geophenota *aperuit.* vide e. o.

---

* Nam interdum tria uuû, ut puto, quærit in ſono: priores duo conſonantes, ut mihi videtur, tertium vocali ſono manente. † Buach, buah, buoch, buoh, puach, puah, puoch, puoh, *liber.*

O. u. tho, du, *quum*, *quando.* thero, theru, *horum*, *harum*, *horum.* ſido, ſitu, *mos*, *conſuetudo.* auor, auur, *ſed*, *tamen.* ſeo, ſeu, *mare.* io, ju, particula expletiva. O. oo. not, nood, *neceſſitas.* ſcon, ſcoon, *pulcher.* U. e. ſuochtun, ſuochten, *quæſiverunt.* U. o. vide o. u.

Diphthongi.

Au, ou. raûua, roûua, *quies.* kalauba, geloûua, *fides.* Ei. oi. zeigoti, zoigode, *oſtenderet.* Eo, euu, *lex.* Ou. eu. froûuen, freûuen, *lætari.* Ua, uo. huaten, huoden, *cuſtodire.* ſuahtun, ſuochten, *quæſiverunt.* muat, muod, *affectus*, *animus.*

Conſonantes aſperæ, tenues, mediæ.

B. f. ob, of, *ſi.* wib, wif, *mulier.* aber, afur, *ſed*, *tamen.* B. u. wib, wiu, *mulier.* wiba, wiua, *mulierum.* uber, ouer, *ſuper*, *ſupra.*

B. p. brunno, prunno, *fons.* beſueich, piſueih, *decepit.* bim, pim, *ſum.* bilidi, bilethe, piladi, *exemplum.* crippe, criobe, *præſepe.* beranne, peranne, *parere.* bi, pi, *juxta.* buon, puan *habitare.* unbewollene, unpawollene, *immaculata.* brot, prot, *panis.* beithe, peidi, *ambo*; ubi etiam d pro th, & i pro e. buoch, puoch, *liber.* geſcrib, geſcrip, *ſcriptura.* lob, lop, *laus.*

C. k. cunning, kuning, *rex.* cuman, kuman, *venire.* crippe, krippa, cribbe, kribbo, *mandrum*, *præſepe.* eiſcon, eiskon, *petere*, *rogare.*

C. g. Iuncfrouwan, jungfrouwan, *liberæ adoleſcentulæ.* cunni, gunni, *poſſim.* tac, tag, *dies.* fleiſc, fleiſg, *caro.*

C. h. fleiſc, fleish, *caro.* ſoſo thu imo gabi giuualt iogeuuelices fleishes, *ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis*; *Tatian.* CLXXVII, I.

Ch. h. hh. mich, mih, *me.* ich, ih, *ego.* iuch, iuh, *vos.* nachlichito, *appropinquavit.* ſprichet, ſprihhet, ſprihet, *loquitur.* trinchan, trinhan, *bibere.* nechein, nehein, *nemo*, *nullus.* beſueich, piſueih, *decepit.* gelichniſſe, kilihniſſa, *ſimulatio*, *ſchema.* ruacha, ruahha, *cura.* iegelich, iigilih, *unuſquiſque.* lachan, lahhan, *pallium.* egeſlich, egeſlih, *terribilis.* pruchan, pruahhan, *uti*, *frui.*

Ch. k. denchet, denket, *cogitat*, *meditatur.*

Ch. gh. iethoch, iethog, *quanquam.* nechein, neghein, *nullus.* ſuochta, ſuoghta, *quæſivit.*

Ch. q. chenun, quenun, *mulieris.* chuit, quit, *dicit.*

D. t. gardo, garto, *hortus.* bodo, boto, *nuncius.* untar, under, *ſub.* viand, fiant, *hoſtis.* deda, teta, *fecit*, wordon, worton, *verbis.* liud, liut, *populus.* ſcado, ſcata, *umbra.* druhtin, trohtin, truchtin, *Dominus.* beluchande, piluchante. dac, tac, *dies.* gitan, gedan, *factus*, *a*, *um.*

D. th. duruh, thuruh, *per.* bilidi, bilethe, *exemplum.* fordoron, fortherin, *majoribus.* kedingue, gethingue, *coerceat.* frid, frid, *pax.*

F. b. vuif, vuib, *uxor.* F. p. uuif, uuip, *mulier.*

F. v. fure, vure, *pro.* fon, von, *à*, *ab*, *è*, *ex*, *de.* fiant, viand, *inimicus.* forderon, vorderin, *majoribus.* afur, avur, *ſed.* hobde, hovde, *caput.* wif, wiu, *mulier.* fater, uater, *pater.*

F. ph. gioffonota, geophenota, *aperuit.* kemfa, kempha, *ſimiles.* F. h. craft, craht, *poteſtas.*

G. gh. thurg, thurgh, *per.* G. c. tag, tac, *dies.* G. h. ſlagente, ſlahente, *percutientes.*

G. k. ſyllabicum augmentum ge, gi, ga, ke, ki, ka. ut in kinado, genate, *propitius ſit.* geſaloda, kiſalota, *denigravit*, *decoloravit.* kalauba, gelaûua, *fides.* tak, dag, *dies.* egiſo, ekiſo, *terror.* karati, garode, *pararet.* diſge, diske, *menſa.* ghet, ket, *it*, *vadit.* kereſt, gehreſt, *deſideras.*

G. i. ſyllabicum augmentum ge liqueſcit nonnunquam in je, ut jegivan pro gegivan, *datus.*

G. q. guot, quot, *bonus*: ſi ſibbo mannon quotes uuillen, *ſit pax hominibus bonæ voluntatis.* *Tatian.* VI. 3. H. hh. ſprehhit, ſprehit, *loquitur.*

H. ch. nehein, nechein, *nullus.* ſuht, ſucht, *morbus.* lihamo, lichamo, *corpus.*

H. hh. lihamo, lihhamo, *corpus.* lantsheffi, lantſchoffi, *regio.* mihil, mihhil, *magnus.* ſuohet, ſuohhet. *quæritis.*

H omiſſa. iro, ira pro hiro, hira, *illorum*, *arum*, *orum.* imo pro himo, *illi.* obde pro hobde. *caput.* Hiet thuo the heritogo, obar them obde ſelbes Criſtes an cruce ſcriban, that that uuari cuning Judeono, *tum præſes juſſit, in cruce ſcribere ſuper caput ipſius Chriſti, quod eſſet rex Judæorum.*

H. etiam præponitur aliquando vocalibus, quæ aſperæ eſſe non debent: hunpuakkhie, *idiota.* Gloſſ. B. 28. cui (*inquit Fr. Junius*, in notis ad *Tat.*) vocabulo, ſi aſpirationem, quam rudiora ſecula initiis vocum à vocali incipientium præmittebant, ademeris, atque inſuper duas treſve literas in affines alias permutaveris, deprehendes, quod *idiota* noſtris diebus eſt *unbuokig.* q. d. *expers librorum*, & *qui nihil unquam vitæ communi utile ex libris hauſit.*

K. ch. werkon, werchon, *operibus.* riki, riche, *regnum.* K. c. vide c. k.

K. g. kimiſgetan, gemisketan, *mixtus.* ket, geht, *ambulat.* keiſtis, geiſtis, *ſpiritûs.*

K. h. skeff, sheff, *navigium.* gikalota, gihalota, *vocavit.*

M. n. ſconem, ſconen, *pulchris.* thiernum, thiernun, *virginis.* tuon, tuom, *facere.*

P. b. puzza, buzza, *puteus.* geſcrip, geſcrib, *ſcriptura.*

P. ph. up, uph. *ſurſum.* ephela, appele, *poma.*

Qu. ch. quenum, chenum, *mulieris.* quit, chuit, *dicit*, *ait.*

Qu. k. kecbrunnan, quecbrunnan, *aquam vivam.* S. z. thas, thaz. is, iz, *id*, *hoc.* zuei, tuei, *tuo.*

T. d.

T. d. berit, berid, *part*, *fert.* hoiuet, hoiued, *caput.* trinchan, drinchan, *bibere.* touph, douph, *baptiſmus.* unte, unde, *&.* wat, wad, *veſtimentum.* kiwatotet, gewadodet, *veſtitus.* kiſalota, geſaloda, *decoloravit.* not, nood, *neceſſitas.* leithan, leidan, *pati.* giwalt, gewald, *poteſtas.* vide d. t.

T. th. gelathode, giladoti, *vocarem.* tur, đur, *fores.*

Th. d. thuruh, duruh, *per.* fortheron, fordoron, vorderin, *majoribus.* then, den, *illis.* thin, din, *tuus.* werthen, werden, *fieri.* peidi, beithe, *ambo.*

Tſ. ſt. uuets, uueſt, uuets thu, uueſt thu, *ſciſne?*

V. f. veghtan, fehtan, *pugnare.* auur, afur, *ſed.* vide f. v.

U. a. thiernum, thiernun, thiernan, *virginis.* U. uo. tur, tuor, *oſtium.*

Z. ſ. thaz, thas, *hoc.* iz, is, *is*, *id.* Z. t. thaz, that, *hoc.* cum multis aliis.

Z. ſt. muoz, muoſt, *poſſem.*

Z. zh. ut in belazh, *dimitte.* firlozhen, *dimittimus.* dazh, *ut, quod.* pro belaz, firlozen, daz. ſic izh pro iz, *id.* zheichen, pro zeichen, *ſignum. Petri Lambecii* comment. de biblioth. *Cæſ.* lib. II. p. 462.

IX. Præterea notandum eſt, non ſolum cognatas conſonantes invicem confundi in linguâ *Francicâ*, ſed in duplices etiam ejuſdem organi mutari: ut in wedan, watten, *veſtire.* deda, teta, dette, *fecit.* ſido, ſitu, ſiddi, *mos, conſuetudo.* thero, therro, *horum, harum, horum.* Huc ſpectat regula tyronibus imprimis obſervanda de *U* & *O* paragogico, quibus apud *Francos* voces producuntur, ut apud *Mæſo-Gothos* in † n, nh: ſic à gemes, *eamus*, duplicato ſ, gemeſſo; ambahtituno pro ambahtitun, *miniſtrabant*; hebbiu, pro hebbe, *habeo*; alliu pro alli l alle, *omnia.*

X. Huc etiam referendæ ſunt regulæ de varia terminatione adjectivorum maſculini & fœminini generis in recto caſu ſingularis numeri. Regulæ etiam de multiplici terminatione adjectivorum dativi & ablativi caſus in plurali numero in an, en, in, on, un, am, em, im, om, um. Regulæ quoque de terminatione verborum in omnibus fere modis & modorum temporibus utriuſque numeri, præſertim de terminatione infinitivi in an, en, in, on. Regulæ denique de terminatione ſubſtantivorum omnium ferè declinationum in pleriſque caſibus utriuſque numeri; ex quibus percipiet lector curioſus, quam varia, incerta & inconſtans fuit apud *Franco-Theotiſcos* auctores, pro loco & tempore, ſcribendi ratio. Incertæ hujus incultæque ſcriptionis rationem ipſis *Francis* imputat *Otfridus* in ſua ad *Luitbertum Moguntiacenſem* Archiepiſcopum epiſtola, quam præmiſit rhythmicæ tranſlationi evangeliorum. In præfatione etiam *Franciſcam* linguam *barbaram*, *agreſtem*, *indiſciplinabilem* vocat, *ſcriptuque difficilem*, & *inſuetam capi regulari fræno Grammaticæ artis* affirmat, graviter de ſuorum negligentia querens, & de contemptu, in quo habebant *patriam linguam*, cum *Græcam*, & *Latinam* diligenter colerent, & pro ſummo dedecore haberent in eis ſcribendis, vel una literula orthographiam violare. Hanc autem querimoniam de majoribus ſuis *Otfridi* non injuſtam fuiſſe oſtendit fragmentum periphraſticum, & ut videtur, metricum, & pſeudorythmicum infra poſitum linguæ *Francicæ* barbariſmis & ſolœciſmis plenum, quod *Petrus Lamb.* exhibet in comment. de biblioth. *Cæſarea*, lib. II. cap. 5. p. 383. Deſumpſit id vir doctiſſimus ex vetuſto codice, *Caroli Magni* tempore ſcripto. Continet autem diſputationem *Chriſti* cum muliere *Samaritana*, atque hic, quatenus fieri potuit per vetuſtatem linguæ & ſcripturæ barbariem, quibus lectu & intellectu difficile redditur, *Latinum* factum ob oculos lectori ponere ab inſtituto noſtro nec alienum, nec inutile duco:

Leſen uuir, that fuori ther Heilant fart muodi zeuntarne uuizzun thaz er zeinen brunnen kiſaz. Quam fone Samario quein ena ſario ſcephan thaz uuazzer. Thannanoh ſo ſaz ar. vurbon ſina thegana beſina lipleita. bat er ſich ketrincan daz uip thaz ther thara quam. Biuuaz keſoſt thu guot man daz ih thir geba trincan. Ia ne nezant uuizze Xriſt thie judon unſera uuaſt. Uuip, obe thu uuiſſis uuielih Gotes giſt is, unte den erkantis mit themo do koſotis tu batis dir unnen ſines kecprunnen. Diſiu buzza iſt ſo tiuf, zedero ih hei mina liuf, noh tu ne habis kiſcirres, daz thu des kiſcephes. uuar maht thu guot man neman quecprunnan. Ne biſt tu liuten kelop mer than Iacob ther ga-[-bita uns] brunnan tranc eran joh ſina man finiu ſmale ****** uuazzer. Ther trinkit thiz uuazzer der ****** der afar trinchit daz min lazit ****** Got imon pruſton in euuon mit luſton. Herro ih thi thichoze dir thaz uuazzer gabiſt du mir daz ih mer ubar tac ne liuſi hera durſtac uuib. Tu dih anne vært hole herra dinan virt. Siu quat ſus, libiti commen ne habiti. Uueiz ih daz du uuar ſegiſt, daz du commen ne hebiſt. du habitos her finſe dir zi uolliſte, dæz mattu ſichure ſin nu hebiſt ein der ni is din. Herro in thir uuigit ſcin daz thu maht. forunſergiborana betoton hia in berega. unſer altmaga ſuchton hia genada. tho hir ſagent kicorana thia bita in Hieroſolem:

Legimus, quod abiit Jeſus fatigatus itinere, ut docendi cauſa ſederet ſupra [*apud*] *fontem. venit mulier de Samaria diligenter haurire aquam. Cum ſic ſederet, abierunt illius diſcipuli, ut cibos ſuos emerent. Rogavit mulierem, quæ illuc venerat, ut ſibi potum daret. Quomodo tu* (*inquit illa*) *bone vir, poſcis ut tibi potum darem.* . . . . (*Reſpondit ille*) *mulier, ſi ſcires quodnam donum Dei eſt, & noſceres illum quocum nunc colloqueris, tu tibi peteres donum ejus aquæ vivæ.* (*replicat mulier*) *puteus hic adeo profundus eſt* . . . . . *neque tu habes ſitulam*,

† Vide Gloſſarium *Gothicum Franciſci Junii* F. F. in n vel nh. ubi multa huc ſpectantia.

quacum haurias; quomodo ergo, vir bone, potes habere aquam vivam. Secundum populi opinionem non es major Iacobo, qui dedit nobis fontem. ****** *qui bibit ex hac aqua, hic* ****** *qui autem biberit ex mea aqua, Deus in æternum in ejus pectore cum deliciis* ****** *Domine, ſupplico tibi, ut mihi des hanc aquam, ut non amplius huc quotidie curram ſitibunda mulier.* [*dicit ei Jeſus*] *tu autem vade, & voca dominum tuum virum. Sic reſpondit illa. ut viverem, virum non habeo. Novi verum eſſe, quod dicis, te non habere virum, quinque enim viros habuiſti omnino, ut poſſis certus eſſe, te quendam nunc habere, qui non eſt tuus. Domine videris* .... *majores noſtri in hoc monte adoraverunt, noſtri antiqui cognati hic gratiam quæſiverunt, etſi contradicant qui adorant* [*manent*] *in Hieruſalem.*

XI. Notet etiam lector *Anglo-Saxonicæ* linguæ peritus, *Francos Anglo-Saxonum* A in EI plerunque mutare. ſic pro an, *unus*, ſcribunt ein. Pro ban, *os*, *oſſis*, bein. Pro dal vel dæle, *pars*, deil. Pro gaſt, *ſpiritus*, geiſt. Pro ham, *domus*, heim. Pro lað, *deteſtabilis*, leid. Pro man, *malus*, mein. Mutant etiam *Anglo-Saxonum* Ꞇ, in z vel s; ut in thaz vel thas, pro that. hiz, his, iz, is, pro hiꞇ. ziohan, *ducere*, pro ꞇeohan. ze, zi, zo, *ad*, pro ꞇo. puz, *puteus*, pro pyꞇ. zaharin, pro ꞇæherum, *lachrymis*. gezelt, pro geꞇelt, *tentorium*. heizan, pro hetan vel hæꞇan, *jubere*.

CAPUT SECUNDUM.

De Articulis

I. ARTICULUS, ut cum *Grammaticis* loquar, eſt vel *definitus*, vel *indefinitus*.

II. Articulus definitus eſt pars orationis, quam è pronominum penuario mutuantur *Franco-Theotiſci* ad determinandam vagam & incertam nominis ſubſtantivi ſignificationem, ſive ad denotandam rem aliquam certam, vel deſignandam alicujus rei excellentiam.

III. Triplex autem eſt articulus definitus. Maſculinus, fœmininus & neuter. Maſculinus ther, der, den, dir, thie, the, ſe. Fœmininus thiu, diu, thie, the, tha. Neuter thaz, thaſ, that; & ſic declinantur.

Numerus ſingularis.

N. † Ther, der, dir, den, thie, the, ſe, *hic*, *ὁ*.	N. Thiu, diu, thie, the, tha, *hæc*, *ἡ*.	N. Thaz, thas, that, *hoc*, *τό*.
G. Thes, des.	G. * Thero, therro,-u, thiro, thirro,-u, thera, theru, ther, dera, der.	G. Thes.
D. Themo, demo, them, dem, tham.	D. * Thero, therro,-u; thiro, thirro,-u, thera, theru, ther.	D. Themo, them, & thiu.
Acc. Then, thene, thena.	Acc. Thiu, diu, dia, thie, the, tha.	Acc. Thaz, thas, that.
Abl. Themo, demo, them, dem, tham.	Abl. ut gen. & dat.	Abl. Themo, them.

Exempla generis maſculini.

Nom. Ther, der, dir, den, thie, the, ſe. Thuo ther cuning geſaz upho ſinemo ſtuole, *cum rex ſederet in ſolio ſuo.* w. 16. Ther ſtanc thines mundes is ſamo ther ſuoten ephelo, *odor oris tui eſt ſicut ſuavium pomorum.* w. 137. Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo ſelvemo, *non magis quam luna aliquid lucis à ſeipsâ habet.* w. 116. Hic notet lector quod †† *mano lunam* ſignificans in *Francico* ſermone eſt maſculini generis, ut & *ſunna ſolem* ſignificans fœminini; ſequitur enim in loco citato, alſo thiu ſunna, *ſicut ſol.* Ther min *dilectus*, ther *verus Solomon*, ther mit ſinemo dootha ſuona hauet gemachot *inter Deum & hominem, dilectus ille meus, ille verus Solomon, qui reconciliationem fecit inter Deum & hominem.* w. So dede imi Got alſo dir gollſmit düt, *ita cum illis Deus, ſicut aurifaber, egit.* S. Ann. Zin Duringen du dir ſiddi was, *Thuringis tunc moris erat.* S. Ann. Was iru den ſun drut, *erat ei filius charus,*

† Articulus *Germanicè* declinatus ſic ſe habet:

Nom. Der.	Nom. Die.	Nom. Das.
Gen. Des.	Gen. Der.	Gen. Des.
Dat. Dem.	Dat. Der.	Dat. Dem.
Acc. Den.	Acc. Die.	Acc. Das.
Abl. Dem.	Abl. Der.	Abl. Dem.

** Poeticè therero & therera: quam engil ir himile, braht er therera uuorolti diuri ſi arundi. *venit angelus ex cœlo, portavit ad mundum tam gratum nuncium.* *Otfr.* kuning therero liuto, *rex populi.* Otfr. †† Vide Grammaticam *Anglo-Saxonicam.* cap. IV. regula 27.

Otfrid.

Otfrid. Ina thie keſar Karod fon Rumuburg riki thiodan ſatta, *illum ibi imperator Romanus regem conſtituit,* C. C. Nu thie cuning, *nunc rex.* thie helago geſt, *ſanctus ſpiritus.* C. C. Tho antlingenti thie engil, *tum reſpondens angelus. Tat.* cap. II. 9. The floud anthabda thena man, ant that hie on iſ muode bigan andradan, *fluctus hominem ſuſtinuit, uſque dum in animo timere cœperit.* C. C. Thuo ſprak im aft the helago Criſt, *tum ſanctus Chriſtus illi reſpondit.* C. C. Se articulus *Anglo-Saxonicus* non raro occurrit in C. C. Thuo balg ina ſe biſcop, habda bittran hugi, *tum iratus eſt ſummus ſacerdos, & habuit amaram cogitationem.* Nu habit thit leoht ageban, quat hie, Herodes ſe cunning, *nunc, dixit ille, Herodes rex hanc lucem reliquit.* i. e. *mortuus eſt.* Hoc autem à lectore notatu non indignum eſt, linguam *Anglo-Saxonicam* articulum ther, þæр, à *Francica* itidem mutuari, ut Gramm. *Anglo-Sax.* cap. II. reg. 2. docuimus, adeo cognatæ linguæ par pari referre gaudent, & invicem gratias reddere.

Gen. Thes, des. ſino thaz bedde thes cuninges Salemonis, *en lectum regis Salomonis,* w. ſo is kuman thiu heyderhed thes heyligan gelouuan ouer al thie wereld, *ſic ſanctæ fidei ſerenitas venit ſuper totum mundum,* w. Des rebeſnites zit iſt hie, *tempus amputationis* (amputandi vineas) *adeſt.* w. Loſe unſih fone des tiufelis chorungen, *libera nos à diaboli tentationibus. Otfridus* apud *Lamb.*

Dat. Abl. Themo, them, tham. Min wino is gelich themo hindkaluo, *ſimilis eſt dilectus meus hinnulo.* w. Forſtuntun fan themo uuorte, *intellexerunt de verbo. Tat.* VI, 5. Thie kundent themo liude thie ruode mines bluodes thar mide icg ſie verloſda, *qui indicant populo ruborem ſanguinis mei, quocum illos redemi.* w. Witer themo diuuel, *contra diabolum.* w. Thiu meniga *fidelium* is gelich themo geize cortare, *congregatio fidelium eſt ſimilis caprearum gregi.* w. Fan them anagine, *à principio,* C. C. Thuo uuarth thar geſamnod te them uuihe filo uuerodes, *tum congregata eſt in templo magna multitudo hominum.* C. C. Sie ſlugen iri gezelte ane dem berge Suedo, *fixerunt tentoria ſua in monte Suedo,* S. Ann. Thar fundun ſia enna cuninges thegan under tham uueroda, *invenerunt illic unum regis* (Chriſti) *diſcipulum.* C. C. Van themo graua ze himolo, *à ſepulchro ad cœlum.* w. Under themo aphelderbouma, *ſub malo.* w. mit themo beſigatadin brunnen, *cum fonte ſignato.* w. Bezzere ſint thine ſpune themo wine, *meliora ſunt ubera tua vino.* w. Fon demo, ih jû quad, *de quo vobis dixi,* Tatian. Suntir irloſe unſih fona demo ubile, *ſed libera nos à malo. Otfr.* apud *Lamb.* Occurrit etiam thiro vel thero: giſentit uuard engil zi thiornun gimahaltere gommanne thiro namo was Ioſeph, *miſſus eſt angelus ad virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph.* Tat. III, 1.

Acc. Thene, thena, then. Thie the Chriſtanheyd cunnan beskirman with thene diuuel, *qui Chriſtianam eccleſiam poſſunt defendere contra diabolum.* w. Thuo uuarth thiu tid cuman the thar giтald habdun uuiſa man mid uuordun that ſcolda thena uuih Godas Zacharias biſehan, *tum adfuit à ſapientibus prædictum tempus, quo Zacharias templum dei viſeret.* C. C. An thena uuih, *in templum.* C. C. Ich meinoda then wingardon ther thie menigo thos liudes heuat. *intelligebam vineam multitudinem populi habentem.* w. Nemet then kelih ouh nu zi ju, *accipite jam & calicem vobis.* Otfr. apud Lamb. Thurh then uuizagen ſus quedantan, *per prophetam ſic dicentem,* Tat. cap. v, 9.

Exempla generis fœminini.

Nom. Thiu, diu, thie, the, tha. Thiu *eccleſia* is cuman, *eccleſia venit.* w. Thiu genatha thines *evangelii* ſuozer is than thiu *auſteritas* thero ewo, *gratia tui evangelii dulcior eſt auſteritate legis.* w. So thiu ſunna, *ſicut ſol.* w. Thiu idis uuas biſangan an ſarlegarniſſe, *mulier deprehenſa erat in adulterio.* C. C. Diu himiliſchi wunne, *cæleſte gaudium,* diu gotheliche wunne, *divinum gaudium,* S. Ann. Thie thornina *corona, corona ſpinea,* w. Ne is ùns thie natha niet verſagat, *non nobis eſt gratia negata.* w. Ni gibit uns thaz alta, thaz diu jugund ſcolta. *non datura eſt nobis ſenectus, quod præſtitiſſe debuit juventus.* Otfr.

Gen. Thero, &c. ſtand upa van themo ſuozen ſlapho thero *contemplationis, ſurge à dulci ſomno contemplationis,* w. Thiu *auſteritas* thero ewo, *auſteritas legis.* w. Mich thero werelt verthruzet, *tædet me mundi.* w. Ef hie latat ina is muod ſpanan that hie hit biginne thera gernean thiu im gigangan ni ſcal, *ſi ſinat ipſum ſuum animum adeo applicare, ut illam tandem percupere incipiat, tum illam aſſequetur.* C. C. Thar uuas thes helithes hand mahal endi oc theru helagun thiernum Marium thera guodun, *ibi erant ſponſalia herois ac etiam ſanctæ virginis Mariæ illius bonæ.* C. C. Dazh izh zheicen ſi dera chriſtenlichen geloube, *ut ſignum ſit chriſtianæ fidei.* Otfr. apud Lamb. That Godes bedde bewarent in thirro wereld thimſterniſſe thie *ſancti doctores, lectum Dei in ſæculi tenebris cuſtodiunt ſancti doctores.* w.

Dat. Abl. Thero, &c. Ze thero doupha, *ad baptiſmum.* w. Min wino is gelich thero reion, *ſimilis eſt dilectus meus capreæ.* w. Vore thero porte, *in portâ.* w. After thero burg, *per urbem.* w. Bi thero reyno, *per puritatem.* w. Thuo ſprak eſt uualdend Criſt thero idis anduuirdi, *tum reſpondit Chriſtus mulieri.* C. C. Thuo ſagda riki Criſt thero idis alomahtig opanon uuordon, *tum dixit Chriſtus Rex omnipotens mulieri.* C. C. Ther ouh unkuſti ni habet in thero bruſti, *qui nihil incaſtum habet in pectore,* Otfrid. Wio mag thaz ſin firlougnit, thaz himil thero woralti ougit, *quomodo hoc poteſt negari, quod cœlum terræ oſtendit,* Otfrid. Ni uuas

 lang

lang te thiu that man hobid brahta, endi it thar thero thiornun forgab, *non longum erat, ante quàm caput allatum erat, & adoleſcentulæ traditum.* C. C. Waz giſeheſtu in ther verhundeton, *quid vides in captivâ?* w. Inti this iſt ther ſehſto manod thera thiu thar ginennit iſt unberenta, *& hic eſt ſextus menſis illi, quæ vocatur ſterilis.* Tatian. III, 8. In therru naht, *in nocte iſtâ.* Tat. CLXI, 2. Giuuitun im thuo ſuocan an ther uuoſtunia uualdandes ſuno Criſt, *tum abierunt ad quærendum Chriſtum Dei filium in deſerto.* C. C. Van thero cribbon, van thero douphe, *à præſepi, à baptiſmo.* w. Van thero gaue minero hande, *ex dono manuum mearum.* w. Mit thero ſuoze ſines *evangelii, cum ſuavitate ſui evangelii.* w In thero doupha, *in baptiſmo.* Bim ich geboran van thero magath, *natus ſum ex virgine.* w. Ob ir willit bekennin der burge anaginne, *ſi ſcire velitis urbis primordia,* S.ᵃ Ann. Var tho ſancta Maria thiarna thiu mara mit ilu joh mit minnu zi ther iru maginnu, *tum ſancta Maria, virgo celebris, cum feſtinatione & amore profecta eſt ad cognatam ſuam.* Otfr.

Acc. Thiu, &c. Uphferit thurg thiu woſte, *aſcendit per deſertum.* w. Ande thero thorninan *coronam* thie himo *Judaica Gens* uphſazza, *& corona ſpinea, quam Judaica gens illi impoſuerunt.* w. Thie thornina coronan thie druog her gerno thurg juueren willan, *corona ſpinea, quam ille veſtri cauſâ ſuſtinuit.* w. Thaz bezeychnet thie hoghen, and thie *incomprehenſibilem majeſtatem Chriſti, quod ſignificat altam, & incomprehenſibilem majeſtatem Chriſti.* w. Ich weyz nu *in fide & ſpe* the genatha, the min noch beydet *in re, expecto nunc in fide & ſpe gratiam, quæ me manet in re.* w. Vane himile gaf her in diu craft daz ſi ubir-wunden diu heidenskapht, *à cœlo dedit illis virtutem, ut vincerent paganiſmum.* S. Ann. Unde in dia chorunga ne leitiſt du unſih, *& ne nos inducas in tentationem. Otfridus* apud *Lambecium.*

Exempla generis neutri.

Nom. Thaz, &c. Alſo thaz hoiued richtet *cætera membra, ſicut caput dirigit cætera membra.* w. Nu is thaz ungewedere thero *infidelitatis* fure, *nunc præteriit infidelitatis tempeſtas.* w. Sino thaz bedde thes kuninges, *ecce lectum regis.* w. Thaz eyno is auor ze merchene, thaz that eriſt vers hored *ad eccleſiam de gentibus congregatam, hoc unum vero obſervandum eſt, quod primus verſus ſpectat ad eccleſiam,* &c. w. Wanda geſcriven is thaz that middelothe thes diſches mit minnon geſlightat ſie, *nam ſcriptum eſt, quod medium menſæ cum charitate lævigatum eſt.* Alſo thaz veld ungeerid, thie bluomen berid, *ſicut incultus ager, qui flores fert.* w. Tho uuard irfullit thiu zit thas ſaliga thiu alta thas kind tho beran ſcolta, *impletum eſt tempus, in quo beata ſenex puerum pareret.* Otfr. That menda mahtig Criſt barno that beſta, thuo hie that bilithi ſprak huo thar te them uuingardon uurohtion quamun, *Chriſtus omnipotens, optimus ille hominum, hoc intelligi voluit, dum parabolam illam de operariis in vineâ loqueretur.* C. C. That mendun thia uuruhteon thia an them uuingardon: adro an uhta arbidlico uuerc bigunnun endi thuru uuonodun forth erlos unt aband, *operarii in vineâ hoc ſignificarunt: alii in diluculo magnoperè laborare cœperunt, &c. ad veſperam uſque manſerunt fortes.* C. C.

Gen. Thes.

Dat. Abl. Themo, them, thiu. Thuo giuuet im uualdand Criſt forth mid thiu folcu innan Hieruſalem, *tum Chriſtus dominus profectus eſt cum populo ad Hieroſolymam.* C. C. Mid thiu Godes barnu, endi mid thero guodun thiornan, *cum Dei filio, & bonâ virgine.* C. C. Si ſprachun filu blide zi themo ſaligen uuibe, *valde gaudentes reſponderunt beatæ fæminæ.* Otfridus.

Acc. Thaz, &c.

Numerus pluralis communis omnium generum.

IV. N.* Thie, the, thiu, thio, thia, thea, tha, thu, dea. G. Thero, therro, there, ther, der. D. Then, them, thiem, dem, den. Ac. Thie, the, *&c.* Abl. Then, them, thiem, dem, den.

Nom. Thie, *&c.* Thaz thie diere gerno in thero hoghe ſint, *quod feræ alta affectant.* w. Thie *cancelli miſerationis.* w. Thuo thie *parentes* thus quathan, *dum parentes ſic locuti ſunt.* w. Thie bittera figon, *amari ficus.* w. Thie wingardon bluoyent, *vineæ florent.* w. Thie *legalia præcepta.* thie *angelica præſidia.* w. Kunde mir war the *veræ fidei doctores ſint.* w. So thu van him gelernes ſo ne werthent thine *auditores oves,* the *juſtos* bezeychnet, ſun der *hædi* the *peccatores* bezychnent, *adeo ut ab illis diſcas, ſic tui auditores non ſunt oves, qui juſtos ſignificant, ſed hædi, qui peccatores ſignificant.* w. Thiu wiif ſint *fragilioris ſexûs,* than thie man, *fæminæ ſunt fragilioris ſexûs, quàm viri.* w. Ze thiu thaz thiu wiif ſamfto ze themo diſche uph getredan muga, *eò ut mulieres facile ad menſam aſcendant.* w. Ich bim ſalo ſamo thiu hereberga Cedar, and ich bim auor wathelic ſamo thiu gezhelt Salomonis, *nigra ſum ſicut tabernacula Cedar, ſed formoſa ſum ſicut tentoria Salomonis.* w. Thiu geſperre, *tigna.* Thiu getauela, *laquearia.* w. Matheus endi Marcus ſo uuarun thia man hetana, *Matthæus & Marcus, ſic appellati erant homines.* C. C. Thio in uns giſulta ſint, *quæ in nobis completa ſunt.* Tat. prooem. I. Dit ſint dae tyaen wird, *hæc ſunt X. verba,* ep. decal. Thea liudi ſtuodun umbi that helaga hus,

* *Germanice.* N. Die. G. Deren l der. D. Denen l den. Acc. Die. Abl. Denen, vulgò den.

populus

populus circum ſteterunt ſanctam domum. C. C. Thar gifran ik that ſia thu berehtun giſcapu manun gimanodun, *ibi, ut ego reſcivi, manifeſta mandata nobiles illos monuerunt. C. C.*

Gen. Thero, *&c.* Withene thine zigan bi then herebergan thero herdon, *paſche hædos tuos juxta tabernacula paſtorum.* w. Will ich jemer gehugan thero ſinero micholen genathan, *ſemper memor ero illius magnorum favorum.* w. Thero allero jegelich hauet ſin ſuerd an handon, *quiſque omnium habet,* i. e. *ſinguli habent gladium ſuum in manibus.* Thero *Apoſtolorum prædicatio.* w. Samo thaz corter thero ſcorenon ſcaphon, *ſicut grex tonſarum ovium.* w. Ich bim veld bluome, and lilia therro dala, *ego flos campi, & lilium convallium.* w. Thero allero jegelich ne ſcal ſin ſuerd van ſinemo thike niet lazan, *nemo omnium ſuum gladium à femore ſuo dimittet.* Therro ther ein ze anderen *mutuâ charitate cohærent, Horum alter alteri mutuâ,* &c. w. Nah themo ſpore there herdniſſen, *poſt veſtigia gregum.* w. Alſo thiu binda ze ſamene thinguet thie maniga ther lokko, *quemadmodum vitta ſimul vincit multitudinem capillorum.* w.

Dat. Abl. Thie ſint gelich then ſcorenen ſcaphon, *qui ſimiles ſunt tonſis ovibus.* w. Withene thine zigan bi then herebergan, *paſce hædos tuos juxta tabernacula.* w. Then weynegen dieren *aſſimilatus, Parvis feris aſſimilatus.* Von thannon ſint mith then wiuon bezeychenet thie guode ſielan, *Quare per fœminas ſignificantur bonæ animæ.* w. Ze then linebergon, *cancellis.* w. Ze then thie nithana ſint, *iis qui deſurſum ſunt.* w. Mit then bezzeſton ſaluon, *cum optimis unguentis.* w. Bi then dugethen, *per virtutes.* w. Alſo thiu lilia is under then thornan, *ſicut lilium eſt inter ſpinos.* w. Sihet uz then venſtron, *deſpicit per feneſtras.* And wardet van then linebergon, *& proſpicit per cancellos.* w. An then *conventiculis, In conventiculis.* w. Ande van then dugathan quam guod liumunt, *& à virtutibus venit bona fama.* w. That mugat gi antkennian uuell an thiem is uuaron uuordon, *hoc vos poſſitis benè diſcernere ex verbis illius veris. C. C.* Lob thu in tugenlicher aht, und lat den kranken alſo leben als im von arte is geſlacht, *vive tu in virtutis exiſtimatione, & ſine impotentes vitam inſtituere, prout illis à naturâ conſentaneum eſt.* winſ. Da uuir dih geſehen ſculen, unde den engilen geliche uuortine lib ane tot haben ſculen, *ubi te videbimus, & angelis ſimiles facti in cœlo convixerimus. Otfr.* apud *Lamb.*

Acc. Thie, *&c.* Thiu binda ze ſamene thuinget thie maniga ther lokko, *vitta colligat faſciculum capillorum.* w. Wanda ſiu thie ſconen, ande thie ſuozen ephela bired, *quia pulchra & ſuavia poma fert.* w. Her overſpringet thie huuela, *tranſilit colles.* w. Thie angelica *præſidia* hauon ich geſcaphat, *angelica præſidia ego feci.* w. Hiro kind vuchta ſo erneſthafto wither the Chriſtenen, *ejus liberi pugnabant tam vehementer contra Chriſtianos.* w. Geng im thuo uuid thia man ſprecan, *tum abiit ad loquendum contra homines. C. C.* So lerda thie helago Criſt thia is guodun jungron, *ſic docuit ſanctus Chriſtus bonos ſuos diſcipulos. C. C.*

V. Articuli in linguâ *Francicâ* eleganter præponuntur pronominibus poſſeſſivis, ut apud *Græcos* & *Italos*: ut, ther thin weyniga gardo, ther in Judæâ was, *hortulus tuus, qui in Judæâ erat.* w. Vone thannan thiu thin *dextra* wirthet vone mir gezieret mit *palmâ victoriæ, Quamobrem dextra tua à me ornata eſt cum palmâ victoriæ.* w. Einigh is thiu min duua, *unica eſt mea columba.* w. Thiu min *eccesia catholica.* w. Wille ich jemer gehugan thero ſinero michalen genathan, *ſemper meminero magnarum ejus gratiarum.* w. So lerda thie helago Criſt thia is guodun jungron, *ſic docuit ſanctus Chriſtus bonos ſuos diſcipulos.*

VI. Articulus ponitur etiam eleganter inter ſubſtantivum & adjectivum: ut, Meſtar thie guodo, *bone Magiſter.* heland thie guodo, *ſalvator bone.* fromin thie guodo, *domine bone. C. C.* Thuo giuuet im oc mid is hiuuiskie Joſeph thie guodo, ſo it God mahtig uualdand uuelda, *tum diſceſſit cum ſuâ familiâ Joſephus bonus, ſicut Deus dominus omnipotens mandavit. C. C.* Thar uuas thes marien ſtuol an er dagon adal cuninges Dauides thes guoden, *ibi antiquitùs erat ſolium celebris illius patriæ regis Davidis boni. C. C.* Thar iro bethero uuas thes hilithes hand mahal endi oc theru helagan thiernum Marium thera guodum, *ibi amborum erant (celebratæ) nuptiæ, herois & ſanctæ virginis Mariæ bonæ. C. C.*

VII. Articulus indefinitus apud *Franco-Theotiſcos* eſt nomen numerale, quod nomini ſubſtantivo præpoſitum, oſtendit ejus ſignificationem eſſe indeterminatam, ſive quod rem aliquam incertam ſignificat; eſtque duplex vel quantitatis *continuæ* vel *diſcretæ.*

VIII. Articulus indefinitus quantitatis *continuæ* eſt ſume, *aliquis*; præfigitur nominibus res per partes vel gradus diviſibiles ſignificantibus.

IX. Articulus indefinitus quantitatis *diſcretæ*, vel numeri, eſt ein, eyn vel en, *unus*; ſumelich, *quidam*; pluraliter ſumeliche. de quibus in capite de pronomine.

Exempla.

An enaro copſtedi, *in quodam foro. C. C.* Thuo fundun ſia ena thar fruodon man ſittean bi them ſeuue, *tum invenerunt ibi quendam ſapientem virum ſedentem juxta mare. C. C.* An ena uuoſtinnea giuuet Godes ſuno, *Dei filius abiit in quandam deſertum. C. C.* Sume ſtund *eſt tempus actionis,* ſume ſtund *tempus contemplationis.* w. Thuo waron ſumeliche *proceres* thie ther beythe woldan joh *in me credere,* joh *legem carnaliter obſervare, Tum erant quidam proceres, qui vellent & in me credere, & legem carnaliter obſervare.* w.

CAPUT TERTIUM.

De nomine, & ſpecialius de nomine ſubſtantivo.

I. NOMEN eſt vel ſubſtantivum vel adjectivum. Subſtantivum eſt, quod rem abſolutè vel ſine connotatione ſignificans poteſt præmitti verbo, ut ſubjectum orationis: ut man, *homo*; drohtin, *dominus*; himil, *cælum*. Subſtantivum autem vel eſt commune vel proprium. Commune rem pluribus communem ſignificat; ut man, menniſco vel menniſc, *homo, humanum genus*. Proprium rem ſingularem ſignificat: ut Karle, *Carolus*; Leodawig, *Ludovicus*; Adalmunt, *Adalmundus*; Adalrat, *Adalradus*.

II. Subſtantivum iterum vel ſimplex eſt vel compoſitum: ſimplex, ut rok, *fumus*; fat, *vas*. compoſitum, ut rokfat, *thuribulum*. Compoſitum autem fit vel ex duobus ſubſtantivis, ut rokfat, *thuribulum*; vel ex adjectivo & ſubſtantivo, ut uuihrog vel uuihrok, *thus*; uuihbod, *altare*; quorum alterum componitur ex uuih, *ſanctus*, & rok, *fumus*; alterum ex eodem uuih, & bod vel beod, *menſa*.

III. In ſubſtantivis ſive ex duobus ſubſtantivis, ſive ex adjectivo & ſubſtantivo compoſitis, prior vox eſt pars ſpecificans; poſterior, pars ſpecificata; unde in *Latina* verſione nominum compoſitorum prior vox, quamvis nomen ſubſtantivum ſit, per adjectivum reddenda eſt, vel per ſuum genitivum, aut periphraſin aliam adjectivo æquipollentem, ut in Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* capitis tertii regulâ 1, fusè oſtendimus.

IV. Nomina quum ſubſtantiva tum adjectiva variantur per caſus in Linguâ *Francicâ*, haud ſecus ac in *Græcâ* & *Latinâ*. Subſtantiva autem variantur (quatenus mihi hactenus obſervare licuit) quinque modis, ac proinde dici poſſint declinationes apud *Francos* fuiſſe quinque.

V. Prima declinatio eſt maſculinorum, quorum genitivus ſingularis exit in ES, & præ mutatione vocalium in IS & AS; Dativus & Abl. in E, & propter vocalium mutabilitatem in O & A. Nom. & Acc. plur. in E, & A. & in C. C. in OS. Gen. in A, & cognatam O. Dativus & Abl. in AN, EN, IN, ON, UN, UM.

	Numerus Singularis		*Numerus Pluralis.*
Nom.	Ther cuning, *rex*.	Nom.	Thie cuninge, * a.
Gen.	Thes cuninges, is, as.	Gen.	Thero cuninga, o.
Dat.	Themo cuninge, o, a.	Dat.	Then cuningan, en, in, on, un, um.
Acc.	Thene cuning.	Acc.	Thie cuninge, a.
Voc.	O thu cuning.	Voc.	O ir cuninge, a.
Abl.	Themo cuninge, o, a.	Abl.	Then cuningan, an, en, in, on, un, um.

Exempla.

Nom. Ther cuning leydede mer in ſine genathema, *rex me duxit in ſua cellaria*. W. Min minna is ſamo ſtarc ſo ther dooth ingegen thich, *fortis eſt ut mors dilectio mea erga te*. W. Ther hals ze ſamene vogat thaz hoiuet ande then lichamo, *collum connectit caput corpori*. W. Ther win then thu meinoſt ther zimet minemo drute ze drinchene, *vinum, quod intendis, eſt dignum dilecto meo ad potandum*. W. Hic autem notandum eſt nom. ſingularem aliquando terminari in vocali, ut in firinari; zollanari, *publicanus*; conſtari, *tentator*.

Gen. Ande is auor thin vahs gedaan alſo cuninges purpura, *coma tua, ut purpura regis*. W. Hiuuiski heban cuninges, *familia regis cæleſtis*. C. C. Sino thaz bedden thes cuninges Salomonis, *ecce lectum Salomonis*. W. Thes helithes hand mahal oc theru helagun thiernum, *ſponſalia herois* [Joſephi] *& ſanctæ virginis*. C. C. Menigi himiliſches heres, *multitudo cæleſtis exercitus*. Tat. IV, 4. Min *ſponſus* thie the bitterheyd thes dothes thurg mich leyth, *ſponſus meus, qui amaritudinem mortis pro me paſſus eſt*. W. Haua je thoch jegen mich then ſido thero reion, ande thes hindkalues, *obſerva tamen erga me morem capreæ, hinnulique*. W. Geſceret haueſtu mir min herzo in einemo thinero ougan, other in einemo hare thines halſes, *vulneraſti cor meum in uno oculorum tuorum, aut in uno crine colli tui*. W. Ich mines wines minno ſiechon, *amore langueo mei dilecti*. W. Godis drut, *Dei dilectus*. helag uuord Godas, *ſacrum verbum Dei*. Thuru craft Godas, *per divinam poteſtatem*. Thaz uuart all mid uuordon Godes faſto biſengan, *omne id verbo divino ſtabilitum erat*. Ni uueldun derbeas uuiht gifrummean, *nihil mali committere voluerunt*. C. C. Sin bilethe is alſo the bergas Libani, *ſpecies ejus, ut Libani montis*. W.

* Et in C. C. in OS, ut in Lingua *Saxonicâ* in AS: Vide Grammaticam *Anglo-Saxonicam*.

Dat.

Dat. & Abl. Ande thaz leyth ich thurg einen jegelichan *fidelium auditorum qui adhærent doctoribus*, alſo thaz vahs themo halſe, *& hoc paſſus ſum propter unumquemque fidelium auditorum, qui adhærent doctoribus ſicut coma collo.* w. Minemo wine bin ich hold, *dilecto meo ego ſum fidelis.* w. Quad Zacharias zi themo Engile, *dixit Zacharias ad Angelum. Tat.* Wis geliich thero reion, ande themo hindkaluo, *aſſimulare capreæ hinnuloque.* w. Samo geize corter thaz ther geet upho themo bergo Galaad, *ſicut grex caprarum, qui aſcenderunt montem Galaad.* w. Vox prædicantium, thiu is geliich themo bezzeſton wino, *vox prædicantium, quæ ſimilis eſt optimo vino.* w. Ther ſuoze ſtank an themo niwen ouaze, and an themo alden wine, *ſuavitas recentis fructûs & veteris vini.* w. Ther *verus pacificus* the ther mit ſinemo dootha *diſſolvit inimicitias inter deum, & hominem.* w. In himile in abgrunte ouh hier nidere, *in cælo & profundo [abyſſo] & hic infra. Otfr.* apud *Lamb.*

Ac. Gehuga miner minnon, thiu ingegen thich ſo ſtarc is, thaz ich ſelf then dooth thurg thinan willan leith, *memor eſto amoris mei, qui erga te tam fortis eſt, ut tui gratiâ mortem paſſus fuerim.* w.

Nom. Plur. Inti ambahta uuarun uuortes, *& miniſtri fuerunt ſermonis.* Tat. procem. 2. Ich geſcapho, thaz thie keyſere, and thie cuninga *adorabunt veſtigia pedum tuorum, Me auctore, imperatores & reges adorabunt,* &c. w. Helithos ſcuodun gumon umbi thena Godes ſuno, *egregii & eximii viri circumſteterunt filium Dei* C. C. Thuo te thes uuateres ſtade ſamnodun thia geſithos Criſtes, the hie im habda ſelbo gicorana ſia tuelifi, *tum ad maris littus congregati erant diſcipuli Chriſti, quos ipſe elegerat illi duodecim.* Sic occurrunt rincos, uuuluos. *&c.* plura exempla videas in reg. 13.

Gen. Van thero ſpizzon thero hohen bergo Amana, ande Sanir, ande Hermon, *de vertice montium Amana, & Sanir, & Hermon.* That iro an them ſithe ſuno odan uuarth giboran an Bethlehem allero cuningo craftigoſt, *quòd illis in regione iſtâ filius natus erat in Bethlehem, partus omnium regum potentiſſimus.* Ac cumit fan allaro bomo gihuilicon ſulic uuaſtom ſo im fan ir uurtion gidregit, *ſed ab arborum quâque provenit talis fructus, qualis illi à radicibus trahitur.* C. C.

Dat. Abl. Ich ſiho vilo clare, min weythe is ouch an then bergan, *ego valdè clarè video, & paſtus meus eſt in montibus.* w. Untar mannum, *inter homines,* Otfrid. Din uuille giskehe in erda fone menniſgen, alſo in himile fone den engilen, *fiat voluntas tua ab hominibus in terra, ſicut ab angelis in cælo. Otfr.* apud *Lamb.* Mit engelon joh mannon in euuenigen ſangon, *cum angelis, & hominibus, in ſempiternis canticis. Otfr.* apud *Lamb.*

Acc. Minnot juwera fianta, *diligite inimicos veſtros.* Tatian.

VI. Secunda declinatio eſt neutrorum, quorum genitivus ſing. exit in ES, Dativus & Ablativus in E, A, O, U. Nominativus & Accuſativus plurales eandem, ſortiuntur terminationem cum nominativo ſingulari; & præterea deſinunt in O & A. Genitivus in E, O. Et Dativus & Ablatiuus exeunt in ON, AN, EN, IN, UN, UM.

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. Thaz word, *verbum,* werch, *opus.*	Nom. Thie word, werch, thie worda, wercha, wordo, wercho.
Gen. Thes wordes, werches.	Gen. Thero worde, werche, o.
Dat. Themo worde, werche, a, o, u.	Dat. Then wordon, werchon, an, en, in, un, um.
Acc. Thaz word, werch.	Acc. Thie word, werch. thie worda, wercha, wordo, wercho.
Voc. O thaz word, werch.	Voc. O thie word, werch, a, o.
Abl. Themo worde, werche, a, o, u.	Abl. Then wordon, werchon, an, en, in, un, um.

Exempla.

Nom. Sing. Ich gieng in then nuz gardon, thaz ich beſahe wie thaz ouaz in ther dala ſlahta worthan wara, *deſcendi in hortum nucum, ut viderem qualis erat fructus in valle.* w. Do wir thes wara of the wingardo bluoie, of nah thamo bluothe thaz wocher ſich geſcuphe, *videamus ſi floret vinea, ſi flores fructus parturiunt.* I *an poſt florem fructus ſe formet.*

Gen. Ich gero thaz min wine kume in ſinen gardon, thaz her thar ezze thaz wocher ſines eigenen ouezes, *utinam veniat dilectus meus in hortum ſuum, ut ibi comedat fructum pomorum ſuorum.* w. Thuo ſprak ſan after thiu modor thes kindes, *tum ſtatim locutus eſt mater infantis, pueri.* C. C.

Dat. & Abl. So ich in ſulichemo bedde geligon mid minon winon, ſo is ſin winſtra under minemo hoyueda, and ſin zeſewa umbegriphed mih, *dum in tali lecto jaceam cum dilecto meo, læva ejus ſub capite meo, & dextra illius amplexabitur me.* w. Qui adhærent *mibi* alſo thie lokka themo hoiuede, *qui adhærent mibi, ut cæſaries capiti.* w. Mines wines winſtra liget under minemo hoiuede. w. An themo niwen ouaze, *in novo fructu.* w. Buomgardo ruodero ephelo mith allero ſlahto ouezo, *hortus pomorum rubrorum cum omne genus fructu.* w. Mid thiu Godes barnu, endi thero guodan thiornan, *cum filio Dei, & bonâ virgine.* C. C. Mith wochru thera reuuûn, *cum fructu pœnitentiæ.* Hymn.

Acc. Thaz hals ze ſamene vogat thaz hoiuet, ande then lichamo, *collum connectit caput & corpus.* w.

Nom. Pl. Alla ſine werch waron alſo mahtiga, alſo ſiu *procedebant ex potentiâ divinâ, Omnia ſua opera, ſicut procedebunt ex potentiâ divinâ, ſic magna erant.* w. So luchent mer allo thino word, and allo thino werch, *ſic mihi placent omnia tua verba, & omnia tua opera.* w. Alſo thiu wad then lichamon ziret an menniskon geſihte, ſamo zirent thich guode wercho an minero anſiune, *ſicut veſtis adornet corpus in conſpectu hominum, ſic te adornant bona opera in conſpectu meo.* w. Thiu word mines *ſponſi* ſint ſcone ſamo lilion, *verba mei ſponſi ſunt pulchra, ſicut lilia.* w.

Gen. Uuorto, *verborum,* in gloſſa *Hrabani Mauri* apud *Lamb.* biblioth. *Cæſ.* lib. II. cap. 5. Thiu vernumſt ſinero wordo is ſuper mel & favum, *perceptio illius verborum eſt,* &c. Thaz is al thaz geruſte guodero lero and guodero wercho, *id eſt omnis ille apparatus bonæ doctrinæ & bonorum operum.* w. Ih uuirdu Gote almahtigen bigihtig minero unrehtero uuorto, *confiteor deo omnia mea injuſta verba.* F. V. C.

Dat. Abl. In thinen werchon, *in operibus tuis.* w. Tho ich mich geeinoda thurgh mines wines willan *ſubire opus prædicationis,* tho richt ich mich uph ze guodon werchon, *quum ſtatuerim mei dilecti ergô ſubire opus prædicationis, erigebam me ad bona opera.* w. Wanda ich an allon minon werchon neheinen *humanum favorem* ne wille *expetere.* w.

Acc. Wanda ſia alla hiro werch duont thurgh wereldlichon ruom, *nam omnia ſua opera faciunt propter mundanam remunerationem.* w. Ande wanda thu alla thine werch feſtinas *munire* mit exemplis, *& quia omnia tua opera feſtinas munire cum exemplis.* w.

VI. Tertia declinatio eſt fœmininorum, que in genitivo ſingulari flectuntur in E, A, O, U. at in cæteris caſibus utriuſque numeri ſequuntur formam primæ declinationis, ut geſcripht, *ſcriptura.*

Numerus Singularis.		*Numerus Pluralis.*	
Nom.	Thiu * geſcripht, *ſcriptura.*	Nom.	Thie geſcriphte, a, o.
Gen.	Thero geſcriphte, a, o.	Gen.	Thero geſcriphte, a, o.
Dat.	Thero geſcriphte, a, o, u.	Dat.	Then geſcriphton, an, en, in, un, um.
Acc.	Thiu geſcripht.	Acc.	Thie geſcriphte, a, o.
Voc.	O thiu geſcripht.	Voc.	O thie geſcriphte, a, o.
Abl.	Thero geſcriphte, a, o, u.	Abl.	Then geſcriphton, an, en, in, un, um.

Exempla.

Nom. Sing. Thiu geſcripht hauet ſamo thrada vard, *ſcriptura habet æque vehementem impetum.* w. Notandum hic autem eſt nom. ſingularem terminari non raro in e & i.

Gen. Under then lilian, thaz ſint thie luttere, and thie ſcona ſinne thero haligan ſcriphte, *inter lilia, quæ ſignificant clarum & pulchrum ſcripturæ ſenſum.* w. Thie bezeichenet cinnamomum, weynegaz boumelin, ande auor michelere crefte, ande ſuozes ſtankes, *quam cinnamomum ſignificat, parva arbuſcula, ſed magnæ virtutis, & ſuavis odoris.* w. Skeyne mith githes wilcharo doychene thinro crafto, thaz thu min niet vergezzan haueſt, *oſtende interdum aliquo ſigno tuæ virtutis, quod mei non oblitus es.* w. Vone thannan ther manlichero dugathe is, ther huodet gerno thes, thas her in vineâ Domini niet mercenarius ne ſi, *quamobrem qui virilis virtutis eſt, is cavet diligenter ne mercenarius ſit.* w. Thero ſlachta was thiu ſalua thar mide Maria Magdalena ſaluado *pedes Domini, Id genus erat unguentum, quocum Maria Magdalena unxit pedes Domini.* w. Van thero magathe wambon in the cribbon, *à virginis utero in præſepe.* w. Wanta er iſt edil Franco, uuiſero githanko uuiſera redinu, thaz duit er al mit ebin, in ſines ſelbes bruſti iſt herza filu feſti, *etenim nobilis eſt ille Francus prudentis animi, prudentis conſilii, quòd nibil non facit æquanimiter, utpote cor habens in ſuo pectore valde firmum.* *Otfr.* apud *Lambecium.* Vocales e, a, o, quæ terminant genitivum, nonnunquam omittuntur: ut, tauganiu dera naht, *ſecreta noctis.* Hymn. XV, 3.

Dat. Abl. Thie ſielan the ther jugethet ſint in thero doupha, *animæ quæ renovatæ ſunt in baptiſmo.* Van thero cribbon ze thero doupha, van thero douphe ze themo cruce, *à præſepi ad baptiſmum, à baptiſmo ad crucem.* w. In erdu ioh in himile, *in terrâ & cælo.* *Otfr.* apud *Lamb.* At in paraphraſi orationis dominicæ: Din wille giskehe in erda fone mennilgen, *fiat voluntas tua in terra ab hominibus.* In anaginne uuas uuort, *in principio erat ſermo.* Tat. I, I. Inti uuas in uuoſtinnu, *& erat in deſerto.* Tat. IV. 9.

Nom. Pl. Thar ſchinen aller ſlachte dugathe, *ibi fulgent omne genus virtutes.* w. Alſo *multa grana ſub uno cortice mali punici continentur,* ande an then aller ſlachta dugatha vunden werthent, ſamo in themo boumgardon aller ſlachta ouaz, *quemadmodum multa grana ſub uno cortice mali punici continentur, & in illis omne genus virtutes inveniuntur, ſic in horto omne genus fructus.* w. Cuninginnan, ande keueſe louenden ſie, *reginæ & concubinæ laudaverunt eam.* w.

---

* Alias giſcrib: Ni uueſtun ſie giſcrib, *non ſcripturas.* CCXVII. 3. vide R. 18. legitur etiam *ſciebant ſcripturam.* Tat. cap. CCXX. 5. Arrekita in alle giſcribon, *interpretabatur illis omnes* Giſcrip: Inti offonota uns thiu giſcrip, *& apéruit nobis ſcripturas.* CCXXIX. I.

Gen.

Nom. Ahtzoh ſint thero keveſe, *octoginta ſunt concubinæ.* w. That mide machot ir ſie liumhaftig ſtadigare dugatha, *hac ratione redditis eam aſſiduarum virtutum famâ conſpicuam.* w.

Dat. Abl. Thrie ſtund hauon ich thich gelathot thaz thu wizzeſt thaz thu thurgnatigh ſcalt ſin an then thrin dugathen, *ter te vocavi* [*monui,*] *bene nôſti, ut perfecta eſſe debeas in tribus virtutibus, fide, ſpe, charitate.* w. Van then dugathan quam quod liumunt, *à virtutibus provenit bona fama.* w. Inti thas lioht in finſtarneſſen leuchta, *& lux in tenebris lucebat.* Tat. cap. 1. 4.

Acc. So tharnah tho ich hiro geſcriphta thurg ſuohta, tho vand ich minen wine, *quam primum illorum ſcripta ſcrutatus ſum, inveni meum dilectum.* w.

VIII. Quarta declinatio eſt nominum fæminini generis, quæ in recto, accuſativo & vocativo ſingulari in E exeuntia, faciunt cæteros caſus utriuſque numeri, excepto vocativo ſingulari, in AN: ut genatha, *gratia*; thiorna, *adoleſcentula, virgo*; ſunna, *ſol.*

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. Thiu genatha, *gratia.*	Nom. Thie genathan.
Gen. Thero genathan, un.	Gen. Thero genathan.
Dat. Thero genathan.	Dat. Then genathan, en, on, in, un, um.
Acc. Thiu genathan.	Acc. Thie genathan.
Voc. O Thiu genatha.	Voc. O thie genathan.
Abl. Thero genathan.	Abl. Then genathan, en, on, in, un, um.

Exempla.

Nom. Acc. Sing. Thiu ſelua genatha is thir gara, *eadem eſt gratia tibi parata.* w. Minemo drute leiſto ich trûuua, ande min wino leiſtet mir genatha, *dilecto meo ſervo fidem, & dilectus meus præſtat mihi gratiam.* w.

Gen. O *Synagoga* thu wundereſt thich thero genathan thiu mir geſchehan is, O *Synagoga!* *eſt tibi admirationi gratia, quæ mihi facta eſt.* w. Der man eſt ſalig, der in dero argon rat ne giene, ſo Adam teta, doer dero chenun rates volgeta uuider Gote, *beatus eſt vir, qui non abiit in conſilio impiorum, quemadmodum Adamus, qui conſilium mulieris ſecutus eſt contra Deum.* *Otfrid.* apud *Lamb.*

Dat. Abl. Thunket mir alſo ſcona ſo ther mano, wanda ſiu wole weiz thaz ſie *pulchritudinem virtutum* von hiro ſeluero niet ne hauet, ſunder von Godes genathan, niet te mer than ther mano jeht lightes hauet von himo ſeluemo, *mihi videtur æquè pulchra, ac luna; nam bene novit, quod pulchritudinem virtutum à ſeipsâ non habet, ſed à gratia Dei; quemadmodum luna nihil luminis à ſeipsâ habet.* w. Notandum autem hic eſt, terminationem AN, præ confuſione vocalium & conſonantium non raro mutari in EN, ON, UN, UM; ut ſequentia exempla in genitivo, dativo, & ablativo ſingulari oſtendunt: Ioſeph Davides ſunu ni curi thu zi nemanne Mariun thina gimahhun, *Joſeph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Tat. v, 8. Thar uuas thes helithes hand mahal endi oc theru helagun thiernum Marium thero guodun, *ibi (celebrata) erant ſponſalia viri & ſanctæ virginis Mariæ illius bonæ. C. C.* Tho ni uuas lang te thiu that man an thia halla hobid brahta thes thiod gumen, endi it thar thero thiornun forgab, *tum non longum erat antequam caput utilis viri publicè allatum in aulam erat, & illic virgini traditum. C. C.* After is lerun, *ſecundum illius doctrinam. C. C.* Thie era ne hauon ich niet von einegan minan *meritis*, ſunder vone mines *ſponſi* genathon, *Hunc honorem non habeo à propriis meis meritis, ſed à ſponſi mei gratiâ.* w.

Dat. Sing. Nu wil ih ſcriban unſer heil, evangeliono deil, ſo uuir nu her beginnen, in frenkiſga zungun, *nunc in linguâ Franciſcâ deſcribam, prout hic ordior, integros evangeliorum libros.* Notandum autem hic eſt, accuſativum ſing. terminari etiam ut nom. in A.

Nom. Plur. Thie thiernan ſahon ſie, *filiæ viderunt eam.* w. Cuninginnan and keueſe lovenden ſie, *reginæ & concubinæ laudaverunt eam.* w.

Gen. Thero thiernan ne is nehein zala, *adoleſcentularum nullus eſt numerus.* w. Thero dugathen allero anaginna, *initia omnium virtutum.* w.

IX. Notandum quoque eſt, nomina primæ, ſecundæ & tertiæ declinationis emphatice & demonſtrative poſita ad quartam tranſire addendo A, ſi in conſonantem deſinant; vel ſi in E deſinant, mutando E in A: ut dugeth, dugetha, *virtus*; wunne, wunna, *gaudium*; ere, era vel eera, *honor.* Wunne thes euuigan liues, *gaudium æternæ vitæ.* w. Diu Goteliche uuûnna, *divinum gaudium.* S. Ann. Ther tod uuas in uuûnna thuruh Gotes minna, *mors iis erat gaudium propter dei amorem.* Otfrid. Mihil uuûnna, *magnum gaudium*, Otfrid. Michil ere, *magnus honor.* S. Ann. Thiſu uuorult era, *hujus ſæculi gloria.* Otfrid. Thie hauent ouch thar thie meyſto eera, *hi habent maximam gloriam.* w. Truhtin, *dominus*, emphatice truhtina: ut, thih truthinan gehemes, *Te dominum confitemur.* Hymn. M.

X. Præterea à tyronibus Linguæ *Francicæ* ſtudioſis obſervandum eſt, quòd nomina quartæ declinationis in A exeuntia ſæpe vertunt A in O, & in nom. & vocativo & in cæteris caſibus AN in ON: ut, want er iſt ſelbo brunno, ioh alles guates wunno, *nam ille ipſe fons eſt, & oble-*

ſtamentum omnis boni. Otfr. Wir né willon niet vergezzan thaz thiu genatho thines *Evangelii* ſuozer is, than thiu *auſteritas* thero. ewo, *non obliviſcemur, quòd tui evangelii gratia dulcior eſt auſteritate legis.* w. Thin wamba is ſamo weizes houph, *venter tuus eſt ſicut acervus tritici,* w. At in alio loco, min wambo erbeueda ze ſinemo angripho, *venter meus intremuit ad tactum ejus.* Sic, erfloigat hauet mich min gethanka, *conturbavit me anima mea.* w. Aſt alibi, wanda thurgh thaz hauon ich thir mine *corporalem præſentiam ablatam,* thaz al thine gethanco ſi ze therro werelde, *ubi regem in decore ſuo videbunt oculi beatorum; Nam propter hoc à te abſtuli corporalem meam præſentiam, ut omnis tua cogitatio ſit* (converſa) *ad illum mundum, ubi regem,* &c. Sic in eodem auctore legimus kere withere, kere wither verhundeta, *revertere, revertere captiva;* aſt alibi, waz ſiheſtu in ther verhundeton, *quid videbis in captivâ.* Wille ich jemer gehugan thero ſinero michelan genathon, *ſemper meminero magnæ illius gratiæ.* w. Sic quamvis fere ſemper ſcribitur * thiarna vel thierna, *virgo,* apud *Otfridum;* thiorno tamen magis placuit *Tatiano.*

XI. Quinta declinatio eſt maſculinorum, & neutrorum, quæ in recto & vocativo ſingulari in o exeuntia, formant cæteros caſus utriuſque numeri in ON, ut wingardo, *vinea;* herzo, *cor.*

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. Ther wingardo.	Nom. Thie wingardon, un.
Gen. Thes wingardon.	Gen. Thero wingardon, wingardono.
Dat. Themo wingardon.	Dat. Then wingardon.
Acc. Thene wingardon.	Acc. Thie wingardon, un.
Voc. O ther wingardo.	Voc. O thie wingardon.
Abl. Themo wingardon.	Abl. Then wingardon.

Exempla.

Nom. Acc. Sing. Unſer wingardo is an bluothe, *vinea noſtra floret.* w. Thu biſt wola flozhaft gardo ſueſter min, gemahela, gardo flozhaft, brunno biſegelad, *hortus concluſus es ſoror mea, ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.* w. Thu biſt gardbrunnon, *tu fons hortorum.* w. Samo ther fliezende brunno, *ſicut fons ſaliens.* w. Ich gieng in then nuzgardon, *deſcendi in hortum nucum.* w. Thogh ich minon wingardon beuolan haue then winzurnelon, *quamvis vineam meam cuſtodibus commiſi.* w. Nota vero, quod accuſativus ſing. aliquando ſimilis nominativo factus terminatur in o.

Dat. Abl. Min drut is nither gegangan ze ſinemo gardon, *dilectus meus deſcendit in hortum.* w. In thinemo garden ſint gewaſſen *aromaticæ arbores,* and allero ſlahta bouma, thie uphon libano gewaſſen ſint, *in horto tuo creſcunt aromaticæ arbores, & omne genus arbores, quæ ſuper Libanum creſcunt.* w. Wanda aller ſlahta dugeth an thir quekkent, alſo in themo gardon aller ſlahta krud gruoient, *nam omnigenæ virtutes in te floreſcunt, ut omnigenæ herbæ creſcunt in horto.* w. At pag. 73. w. legitur in themo boumgardo, ſed *mendosè,* ut opinor, pro boumgardon.

Nom. Acc. Pl. Thie wingardon bluoyent, *vineæ florent.* Alſo thie diuren ſaluon thie vol ſint thes guodes ſtankes, *ſicut pretioſa unguenta, quæ ſunt plena boni odoris.* w. Muade ruacham lichimanun, *feſſa curis corpora.* Hymn. Sia badun ina helagna, that hie im iro ogun opana gidedi, *rogaverunt ſanctum, ut illis oculos aperiret.* C. C. Hren ſia thuo mid is handon deda is helpa thar tuo, that them blindon thuo bethion uurthun ogun giopanod, *tum manibus ſuis tetigit eos, opemque ita tulit, ut cæcis ambobus oculi aperirentur.* C. C. Thaz her giuuente herzun fatero in kind, *ut convertat corda patrum in filios,* Tat. II, 7. Samo mit then guoden ſalvon geheiled wirthent thie gekniſedon, and thie ſiechon lichamon, *quemadmodum cum pretioſis unguentis contrita & languida corpora ſanantur.* w. Fahent uns thie luzzelon vohon, thie the wingardon hardo geargerent, *capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas.* w. Ther thin weinega gardo, ther *in Judæa* was ther hauet maniga gardon gemachot, *parvulus ille tuus hortus, qui in Judæâ erat, fecit multos hortos.* w. Ward forhta ubar allo iro nahiſton, *factus eſt timor ſuper vicinos eorum.* Tat. IV, 10.

Gen. Zuene thine ſpune ſint ſamo zuey zuinele kizze thero reion *duo ubera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli.* w. Nec it God in giſcuop that thie guodo bom gumono barnon bari bitteres uuiht, *nec ordinavit Deus, ut arbor bona quid amari hominibus ferret.* C. C. Manage zilotun ordinon ſaga rachono, *multi conati ſunt ordinare narrationem rerum.* Tat. procem. 1. Cunni natrono, *progenies viperarum,* Tat. XIII, 13.

* Quod originem vocis hujus attinet, notandum eſt *Anglo-Saxones* pro *Francico* thionan, *ſervire, famulari,* dixiſſe ꝺenan ł ꝺenian, unde ꝺinen (& ꝺinenne) iis erat *ancilla, Marc.* XIV, 69. *Luc.* I, 38. *Joh.* XVIII, 17. dicebant & ꝺinenƿ. Ita legimus *Pſ.* LXXXV, 15. ſicuti & *Pſalm.* CXV, 6. ꞅunu ꝺinenƿe ꝺin, *filium ancillæ tuæ. Pſalmo* vero CXXII, 3. eaȝan þienenƿe, *oculi famularum.* Ab hoc ergo ꝺinenƿ vel ꝺienenƿ, per leviſſimam contractionem, factum eſt *Franco-Theotiſcum* thiorno, thiorna, thierna, thiarna; unde *Belgicum* deerne, quod nunc in malam partem acceptum, *ſcortillum* ſignificat: ut, een gemeyne deerne, *proſtibulum.*

Dat.

Dat. Abl. Ste wir fruo uph ze then wingardon, *mane ſurgamus ad vineas.* w. Mit then guoden ſaluon, *cum pretioſis unguentis.* w.

XII. Notandum etiam eſt terminationem ON hujus declinationis præ confuſione vocalium mutari quoque in EN, & UN: ut in exemplis ſupra poſitis; in thinemo garden; muade ruachom lichamun; & ſexcentis aliis. Præterea obſervandum eſt, Ut nomina quartæ declinationis non raro mutant nominativi & accuſativi ſingularis terminationem A & AN, in O & ON; Sic nomina quintæ ſæpe invicem vertunt O in A in nominativo; & in accuſativo ſingulari & in aliis caſibus, ON in AN; ut ſequentia exempla docent: geſeereſt haueſtu min herto ſueſter min, *vulneraſti cor meum ſoror mea.* w. Thie hiro herza an themo thinga geueſtenont, *qui cor ſuum in ſpe hâc fundant.* w. In minemo herzan thaz enzuiſchan minan bruſtan ligad, *in corde meo, quod inter mammas meas jacet.* w. Hauon ich *remotam* vone minemo herzon alle *contradictionem.* w. Thine huffelon ſin ſamo turtelduvan, *genæ tuæ ſunt ſicut turturis.* w. Sine huffelan ſint ſamo würzbedde, thie ther geſezzet ſint von then cuſtigan pigmentaren, *genæ illius ſicut aromatum areolæ, quæ conſitæ ſunt à gnaris pigmentariis.* w. Thine ougan ſint douuan ougan, *oculi tui oculi columbarum.* w. Wende thine augon, *verte oculos tuos.* w.

XIII. Notandum inſuper eſt, nomina primæ, ſecundæ & tertiæ declinationis, emphatice, & demonſtrative poſita, in quintæ claſſem tranſire, addendo o finali conſonanti nominativi caſûs; ſic ab engil, *angelus*, fit engilo; à uuer, *vir*, uuero; à uuard, *cuſtos*, uuardo; & in *C. C.* non raro faciunt nom. & acc. plurales in OS; ut, thia uueros aftergengun, *ſecuti ſunt viri.* Than gangat engilos Godes helaga heban uuardos, *tum profecti ſunt angeli Dei ſancti cœli cuſtodes.*

XIV. Hactenus de ſubſtantivorum declinationibus; jam, ut Grammatici loquuntur, de eorundem ſpecie tractandum eſt. Species autem ſubſtantivorum duplex eſt, *primitiva* & *derivativa.* Primitiva eſt, quæ aliunde non trahitur: ut himil, *cœlum.* man, *homo.* fiur, *ignis.* wif, *mulier*, Derivativa ſunt, quæ aliunde, ſive à nomine, ſive à verbo formantur; & duplicia ſunt, vel ſine peculiari terminatione formata, vel quæ peculiarem ſibi terminationem adſciſcunt.

XV. A nomine formata vel ab adjectivis vel ſubſtantivis formantur. Ab adjectivis formata trahuntur à recto, vel ſine terminatione, vel cum terminatione. Prioris generis ſunt ſcone ł ſcona, *pulchritudo*; à ſcon, ſcone, ſcona, *pulcher, a.* Ungilaufulli, *incredulitas*, ab ungiloubfol vel ungilouful, *incredulus.* Luttri, vel luttre, *puritas*; à lutter ł luzzer, luzzere, luzzera, *purus, a.* Huldi ł hulde, *obſequium fidele*; à huld, hulde, a, *fidelis, devotus, a.* Wathlicha, *excellentia*, à wathliche, *excellens.* Poſterioris generis ſunt in heit, heyd, heyt terminata, ut ſconheit, *pulchritudo*, luzzerheyd, *puritas*, wathelicheyt, *formoſitas.* Secundo in niſſe vel neſſe & niſs; ut lutterniſſe, *puritas*, gelicneſſe, *ſimilitudo*, arloſneſſe, *redemptio.* Tertio, in duom, tuom vel dom: ut, wiſduom, *ſapientia*, jungarduom, *ſtatus* vel *relatio diſcipuli ad magiſtrum.* Thuruh thin jungarduom, *propterea, quod tui diſcipuli ſumus.* C. C.

XVI. Subſtantiva ab aliis ſubſtantivis formata omnia peculiari terminatione finiuntur: ut, I. in burd: ſic à mund, *tutela* vel *patrocinium*, mundburd, *protectio, protector*; à cunne, *genus*, cunniburd, *genus, proſapia.* II. In skepi vel skepe & skip: ut à land, *terra*, landskepi, *regio.* fiond, *inimicus*, fiondskepi, *inimicitia.* à gibod, *mandatum*, gibodskepi & gibodſcip, *idem.* ab ambaht, *miniſterium*, ambahtſcepi, *miniſterium, officium.* III. In ſcaf ſchaf ſcaft, & ſcefti: ut, à land, *terra*, landſcefti, *regio.* à giuuiz, giuuitſcaf, giuuitſchaf, *teſtimonium.* à hugi, *cogitatio*, hugiſcefti, *idem.* IV. In hedi, heiti: ut à jugund, (*extrito* N) jugud, *juventus*, jugudhedi, *idem.* à magath, *virgo*, magathheiti, *virginitas.* V. In niſſi, niſſe & neſſe: ut à forliggar, *adulter*, forliggarniſſi, *adulterium.* VI. In ſli: ut à doupha ł douphe, dopa ł dope, *baptiſmus*, dopiſli, *baptizatio*; à mende, *gaudium*, mendiſli, *lætamen.* VII. Fœminina à maſculinis facta, addendo terminationem inna vel ina recto ſingulari. ſic à coning, *rex*, fit coninginna, *regina*; ex meyſter, *magiſter*, meyſterinna, meiſtrinna, *magiſtra*; ex friund, *amicus*, friundina, *amica.* VIII. In buſti: ut ab eid, *juramentum*, eidbuſti. Denique quædam à ſubſtantivis formata terminantur in er; ere; eri; ar; ut à gart vel garto, *hortus*, garteri, *hortulanus*: ſio tho uuanenti thaz iz garteri uuari, *illa exiſtimans, quod hortulanus eſſet.* Tat. CCXXI, 4. A trumba vel trumbo, *tuba, tibia*, trumbar, *tibicen, tubicen.* Ab arn, *meſſis*, arnar, *meſſor.* Lazet iogiuuedar uuahſan unzan ziarni, in thero arn ziti quidu ih then arnarin, *ſinite utraque creſcere uſque ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus.* LXXII, 6. Denique ſubſtantiva ab aliis ſubſtantivis formata terminantur in duom, tuom: ſic à rih, *rex*, rihtuom, *regnum, imperium*; ab her, *dominus*, hertuom, *dominium.*

XVII. A verbo formata vulgò *verbalia* dicta, formantur vel ab infinitivo, vel ab indicativo. Ab infinitivo deducuntur terminata in eri, ere vel er, *officium* ſignificantia; ut doperi, *baptiſta*, à dopen, *baptizare.* Suoner, *pacificus*, à ſuonen, *expiare.* Ther ſuoner hauet einon wingardon, *pacifico vinea eſt.* w. Notandum autem eſt à lectore eri, ere & er, mutari non raro in ari, æri & ar, ut in touſar, *baptiſta*, apud *Tatianum*, à touſen, *baptizare.* forliggar, *adulter*, à forliggan, *mœchari.* Ab infinitivo etiam deducta terminantur in no, vel n in m mutato, in mo: ut, uuahſmo, *fructus*, à uuahſan, *creſcere.*

XVIII. Ab indicativo formata vel à præſenti vel à præterito proveniunt. A præſenti provenientia vel ad primam vel ad ſecundam vel ad tertian ſingularem reducenda ſunt. Ad primam: ut breſta, *defectus*, à breſto, *deſum*, Thes wines iſt in breſta, *deſtituuntur vino.* Otfrid. Giſcrib, *ſcriptura*, à giſcribo, *ſcribo.* trinko, *potator*, à trinko, *poto.* Hriuuo, *pœnitentia*, à hriuuo,

me pænitet. Geheyze, giheizi, *promiſſum,* à geheize, *promitto.* Beſwich, piſwich, *dolus,* à beſuicho, piluicho, *decipio.* Cumi, *adventus,* à cumo, *venio.* Minno vel minna, *amor,* à minno, *amo.* Freûui, e, *lætitia,* à freuuo, *gaudeo.* Mara, e, i, *rumor, fama,* à maro, *divulgo.* Waſſi, *ſagacitas,* à waſſo, *acuo.* Chundo, *nuntius, angelus,* à chundo, *indico, nuntio.* Bodo & poto, *præco, nuntius,* à bode, *declaro, nuntio.* Forachundo, *præco,* à forachundo, *præconizo.* Scirmo, *defenſor,* à ſcirmo, *defendo.* Ad ſecundam reducuntur cumſt vel cuomſt, *adventus,* à comeſt vel cuomeſt, *venis.* Kunſte vel konſte, *ſcientia,* à kunneſt, *ſcis,* & iſtiuſmodi. Ad tertiam reducitur gevarda, giferte, *apparatus,* gefert, *ſocius itineris,* fert, *iter,* à gefarit, gevarit, farit, varit, *it, proficiſcitur,* & ſexcenta alia.

XIX. A præterito formata reducuntur itidem vel ad primam ſive tertiam perſonam ſingularem, quæ eodem modo in linguâ *Francicâ* formantur, vel ad ſecundam. Prioris generis ſunt Dugath vel dugatha, *virtus,* à dugada vel duchada vel dugade, *valui, valuit.* Geſcripht vel giſcripht, *ſcriptura,* à giſcribada, giſcribata, *ſcripſi, ſcripſit.* Freuuida, *gaudium,* à freuuida, *gaviſus ſum, eſt.* Martha, e, vel maritha, e, *bona diffamatio,* à marida, *diffamavi, diffamavit, divulgavi, vit.* Waſſid, *acies,* à waſſida, *acui, it.* Kiſuonida, *pactio,* à kiſuonida, *reconciliavi, it.* Irrida, *error,* ab irrida, *erravi, it.* Chundida, cundida, *indicium,* à chundida, *indicavi, it.* Gaue *donum,* gaf vel gab, *dedit.* Ad ſecundam reducitur vernumſt, *perceptio,* à vernamſt, *percepiſti,* & id genus alia. Nota etiam nomina ejuſdem rei non raro tam à præſenti quam à præterito formari: ut à diurian, *glorificare,* diuri & diurida, *gloria.*

XX. Verbalia quoque terminantur in ung: ut, ilung, *feſtinatio.* Arſtantenti Maria in then tagon, gieng in giburgu mit ilungu, *exurgens Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione.* Tat. IV, 1. Heilizung, *ſalutatio:* uuard tho ſo ſiu gehorta heilizunga Mariun, *factum eſt autem cum illa audiret ſalutationem Mariæ.* Tat. IV, 2.

XXI. Diminutiva terminantur in * el, il, elo, ela, ilo, ila. Sic à tubi, *columba,* tubiel, *columbula, pullus columbæ:* zua gimachun turtilutubun edo zuei tubielin, *par turturum, aut duos pullos columbarum.* Tat. VII, 3. In ſo uueliha burg odo burgilun ganget, *in quamcumque civitatem, aut caſtellum intraveritis,* XLI, 7. Sic à shef vel shif, *navis,* shefila, *navicula:* ſteig tho in shifilin, *aſcendit tunc in navigium.* LIV, 1.

CAPUT QUARTUM.

De nominibus adjectivis.

I. ADJECTIVUM rem, ut alius eſt, vel ut aliud connotat, ſignificans non poteſt præmitti, ut ſubjectum orationis; vel ut alii definiunt, adjectivum eſt nomen, quod unam rem ſignificat, & connotat alteram: ut Scon, *pulcher.* Gotelich, *divinus.* Himiliſc, *cæleſtis.* Erthiſc, *terreſtris.* Siluerin, *argenteus.* Guod, *bonus.* Ubil, ubil, *malus.*

Quamobrem tametſi adjectivi ſignificatio ſimplex ſit, utpote rem unam denotans; multiplex tamen eſt ejus connotatio. Connotat enim totum; partem; ſubjectum; adjunctum; cauſam efficientem; effectum; materiam; ſignum; objectum; dominum vel poſſeſſorem; habitum; privationem vel defectum; circumſtantiam, ut locum, tempus, ſitum; munus vel officium; materiam ex qua res fit, & rei formam; actionem & paſſionem.

II. Declinantur autem adjectiva per tria genera ſecundum paradigma infra poſitum:

Numerus Singularis.

N. † Sconer, ſcon, e, i, a, o, *pulcher.*	N. Scone, i, a, o, u, ſconiu, *pulchra.*	N. Scon, ſconaz, as, *pulchrum.*
G. Scones, is, as.	G. Sconero, a, u, ſconere, er.	G. Scones, is, as.
D. Sconemo, *more Gothico;* & ſconon, an, en, um, *more Saxonico.*	D. Sconero, a, u. ſconere, er.	D. Sconemo, ſconon, an, en, um.
Ac. Sconena, ina, ana, *more Gothico;* & ſconen, an, on, *more Saxonico.*	Ac. Scone, i, a, o, u.	Ac. Scon, ſconaz, ſconas.
V. Ut nom.	V. Ut nom.	V. Ut nom.
Ab. Sconemo, ſconon, an, en, um.	Ab. Sconero, a, u. ere, er.	Ab. Sconemo, ſconon, an, en, um.

* Vide Gramm. *Anglo-Saxonicæ* cap. III. 27.

† Nota vero, quod adjectiva, pronomina, & participia maſculina nom. caſûs ſingularis numeri rarius terminantur in er.

Exempla

Exempla per omnes caſus in genere maſculino.

Nom. Min wino is wiz, ande ruod, *dilectus meus eſt candidus, & rubicundus.* w. Ther ſuoze ſtank an themo niwen ouaze, *ſuavis odor fructûs recentis.* w. Thich ne minnot nieman, her ne ſii recht, ande nieman ne is recht, her ne minnot thich, *nemo te amat niſi juſtus, & nemo juſtus eſt niſi te amet.* Vel, *nemo te amat, qui non eſt juſtus, & nemo eſt juſtus, qui te non amat.* Nam *her* pro *ther* bis ſcriptum mendoſe eſſe ſuſpicor. Than uuas thar en mari berg bı thero burg utan, the uuas bred, endı ho, gruonı, endı ſconı, heton ına Iudeo barn oliuetı bı namen, *tum ibi juxta urbem* (ſitus) *erat mons celebris, qui latus & altus, viridis & pulcher erat, Judæi illum olivetorum montem appellaverunt. C. C.* Thie ubilo bom guodan uuaſtom nı gıbıt, nec ıt God nı gıſcuop that thıe guodo bom gumono barnon barı bıtteres uuıht, *mala arbor bonum fructum non præbet, neque ordinavit Deus, ut bona arbor quid amari ferret hominibus. C. C.* Ubil boum berit thas, thaz imo iſt joh giſlachtaz, *arbor mala fert illud, quod generi ſuo conſentaneum eſt.* Otfrid. Hic tamen denuo notandum eſt, Adjectiva, pronomina, & participia maſculini generis in recto ſingulari produci nonnunquam more *Cimbrico* in ſyllabicum augmentum ER, vel R ejecto E: ſic à ſlaff, fit ſlaffer, *iners*; à muad, muader, *laſſus*; à biſuuichan, biſuichaner, *deceptus*; à zuawartent, zuawartenter, *intuitus*; à trieffente, *diſtillans*, trieffenter. Thine leſſa, gemahela, ſint trieffenter wabo, *labia tua, ô ſponſa! ſunt favus diſtillans.* w. A zuakimanot zuakimanoter, *admonitus*; à kekarat kekarater, *præparatus*; ab habente, habenter, *habens*: giwalt habenter, *poteſtatem habens.* Tat. A keuuerdonte, kewerdonter: kewerdonter iſt, *dignatus eſt.* Kero. A min, miner, *meus.* A thin, thiner, *tuus*: ut, uuih ſi namo thiner, *ſanctificetur nomen tuum.* Otfrid. Guati ſo iſter hor her, ioh Gote filu Liuber, *bonus erit & magnus, & deo valde dilectus.* Otfrid. Tho uuard mund ſiner gar ſprachanter, *tum perfectè locutum eſt os illius.* Otfrid. Tho uuaro ther fater alter, Gotes uuihi irfulter, *tum erat pater annoſus domini ſpiritu impletus.* Otfrid. vide cap. XII. R. 5.

Gen. Ne ſeent thaz niet ana weliches leythes ich leuon, *non percipiunt, quam acerbè vivam.* w. Sı thor ık muoſta thıeſes erlo folcas gıuualdan theſes uuıdon rıkeas gı ſculon mı te uuaron ſeggıan far theſon lıudeo folca bıhuı gı ſin te theſan lande cuman, *quandoquidem mihi incumbit, huic forti populo, huic amplo regno dominari, veſtri eſt mihi vere dicere coram hoc populo, cur huc veniſtis. C. C.* Than lato ık thı brukan uuel allas thıeſes oduuelon, *tum ſinam te frui omnibus hiſce divitiis. C. C.* Gı ſculun nıman lon alles thes unrehtes thes gı odron hıer gıleſteat, *recipietis retributionem omnis injuſtiæ, quam aliis feceritis. C. C.* Than ıs hıe thes ferahes ſcolo all ſulicas urdeles ſo thıe ander uuas, *tum eſt ille protinus mortis reus, & omnino talis condemnationis, qualis alter,* (dignus) *erat. C. C.* Thıe ju dopan ſcal an juuas drohtınes namo, *ille vos baptizabit in nomine domini veſtri. C. C.* Frumıda ſinas Godes jungerſcepi, *perfecit dei ſui miniſterium. C. C.* Uſas uualdandes, *domini noſtri. C. C.*

Dat. Ab. Vone thannan ſint ſie gelich elphandinemo wiguſe, *quamobrem ſunt ſimiles eburneæ turri.* w. Ich beſueron jua thaz ir thie thes ne irret mit cheinemo wereldlichon *ſtrepitu, Adjuro vos ne illam ab hoc vagari faciatis cum aliquo mundano ſtrepitu.* w. Sunder joh hiro *poſteritatem* mıt bitteremo fluoghe begreiph, *ſed illorum poſteritatem cum amara* (dirâ) *execratione conſtrinxit.* Diuremo giwate, *pretioſâ veſte.* Tatian. Tiuremo pluate, *pretioſo ſanguine.* Hymn. Hertuom habentemo Herode, *dominium habente Herode.* Tatian. Dativus, aut ablativus in emo exeuns, *dativus vel ablativus Gothicus* haud abſurde dici poteſt, quippe quod in linguâ *Gothicâ* dat. & abl. exit in 𐌰𐌼𐌼𐌰, *amma*, ut docuimus grammaticæ noſtræ *Anglo-Sax.* & *Mœſo-Goth.* cap. IV. R. 7. Et præ mutatione vocalis o in u, deſinit etiam in emu: ut truhtinlichemu tage, *dominico die.* Kero. Lutteremu nemin, *puro nomine.* Kero. Sitiu kewonanemu, *more ſolito.* Kero. So ſculon gi mid juuuon leron liud folc manag uuendean after minon uuilleon, *ſic veſtrâ doctrinâ convertetis multum populum ſecundum meam voluntatem.* Vane then help mich mit thinan genathan, ſo ſcund ich andere ze thinemo wega, *quare auxiliare mihi gratiâ tua, & alios advocavero ad vias tuas.* w. Thu bıſt an them hohen hımilo rıkıe, *tu es in alto cœli regno. C. C.* uuerthe thın uuılleo obar theſa uuerold alla ſo ſamo an erdu ſo thar up ıſt an them hoho himilo rıkıe, *fiat voluntas tua per totum hunc mundum, ſic in terrâ, ut in alto cœli regno.* In ſulichemo bedde geligon mid minon winon, *in tali lecto jaceo cum meo dilecto.* w.

Dativus, aut ablativus in on, an, en, um exeuns, Dativus *Saxonicus* haud improprie dicitur, quippe quod in linguâ *Anglo-Saxonica* deſinunt hi caſus in um, (quod facile vertitur in un, & deinde in on, & an,) ut capite citato quoque docuimus.

Acc. Accuſativum in ina, ena, ana deſinentem, accuſativum *Gothicum* voco, quòd iſte caſus apud *Mœſo-Gothos* in 𐌰𐌽𐌰, *ana*, formatur, ut in citato capite etiam docui; & inſuper hic notandum eſt terminationem ina, ena & ana haud raro contrahi in na: Almahtigna God ſuitho lobodun, *Deum omnipotentem valdè laudaverunt. C. C.* Tho uuarth thegno hugı blıthı an ıro brıoſton that ſia fundan habdun helagna heban cunıng, *tum diſcipulorum animus in ſuis pectoribus lætus erat, quòd inveniſſent ſanctum cœleſtem regem.* Endı ına mıd ıru folmon tuem lıgda lıeflıco luttılna man that kınd an ena crıbbum, *& illum parvulum ipſum infantem ambabus manibus poſuerunt cum affectu in præſepi. C. C.* Gıuuıtun ım thuo ſuocan an ther uuoſtunnıa uualdandes ſuno craftıgna crıſt, *tum iverunt ad quærendum in deſerto domini filium omnipotentem*

tem *Chriſtum. C. C.* Siu bad thena craftigna drohtin helagna that hie iro helpa giredi, *petiit à Chriſto omnipotente & ſancto domino, ut illi ferret opem. C. C.* Kieſan im oderna niudſamana namon, *elegerunt illi aliud gratum nomen. C. C.* Geng im thuo frithu barn Godes eft giſittian under that folc, endi ſagda ſilo langſamana rad, *tum diſceſſit pacificus Dei filius ad ſedendum inter populum, & longam concionem habuit. C. C.* Accuſativum in en, an, on deſinentem, accuſativum *Saxonicum* voco, quippe quòd iſte caſus ſermone *Anglo-Saxonico* deſinit in ne, quod contractum eſſe reor ab ene, cui haud diſſimile eſt terminatio en, & per mutationem vocalium, an, on. Thurgh thinen willon, *tui gratiâ.* Hebbeat juuuan willeon tharod liudi juuan gilobon, *ibi habete amorem veſtrum, & veſtram fidem. C. C.*

Exempla per omnes caſus in genere fœminino.

Nom. wie ſcone, ande wie ziere thu biſt in thinen weleluſten, *quàm pulchra es & decora in tuis deliciis.* w. Scone biſtu *in fide,* ziere *in operatione.* Scona biſtu min friundina, mithewara, ande ziere alſo Hieruſalem, *pulchra es amica mea, ſuavis & decora, ſicut Hieruſalem.* Et paulo poſt; ſcona biſtu friundina min, mitheware biſtu ſamo Hieruſalem. w. Ich bim ſalo, *nigra ſum.* w. Magad zieri, *virgo eximia, compta,* Otfrid. Ne duor thes niet wara, thaz ich ſo ſalo bim, *nolite conſiderare, quod fuſca ſim.* w. Einfaltu wunna, *merum gaudium.* Otfrid. Iah alt quena thinu iſt thir kind berantiu, *& uxor tua ſenex pariet tibi filium.* Otfr. Maria Magdaleneſgiu. Tat. CCXXI, 1. alias, Magdaleniſga: ut CCXVI, 2. Euua altiu, *lex vetus.* Hymn. VII, 2. Tiure ſela, *pretioſa anima.* S. Ann. Min thurghnatiga, *mea perfecta.* w. Thiu ſuoze thinere *gratiæ* is bezzera, than thiu ſkarphe thero *legis.* w. Hic tamen notandum eſt in auctoribus *Francicis* adjectivum fœminini generis indifferenter occurrere ſine vocalibus I, E, A, O; ut, ſcona biſtu min friundina egeſlich alſo wole gethrangada zeltſcara, *pulchra es amica mea, terribilis ut caſtra conferta.* Bezzer is thiu moderliche ſuoze mines *evangelii,* thánne thero aldon ewon *aſperitas.* w. Sæpe tamen abſcinditur vocalis à fine adjectivorum fœminini generis: ut, Auor *ipſa vox prædicantium, quæ per guttur intelligitur,* thiu is geliich themo bezzeſton wino. w. Thiu ſteyga tha man ze themo diſche uph ſcal gan, thiu is ruod. w. Ich bim ſalo, ande ich bim auor wathelich, ſamo gazheit Salomonis, *nigra ſum, ſed formoſâ, ſicut tentoria Salomonis.* w. Vide Reg. 13.

Gen. Ze thiu thaz ſie mugan *conſortes* werthan minero *paſſionis.* w. In minero muoder hus, *in domum matris meæ.* w. Miner muoder kind vuchtan wither mer, *matris meæ liberi pugnabant contra me.* w. Hic tamen obſervandum eſt terminationem ero contrahi haud raro in ro: ut, skeyne wilcharo doichene thinero caſtro, *oſtende aliqua ſigna tuæ poteſtatis.* w. Quinimo præ confuſione vocalium ſæpe in era vertitur: ut, herro thie guodo, quat hie, us is thinera huldi tharf te giuuirkeanne thinan uuilleon, *bone magiſter, inquit, nobis opus eſt tuâ gratiâ ad faciendam tuam voluntatem. C. C.* Vertitur etiam ob eandem rationem in eru, ut infra oſtendetur. Mith wirthegaro ruowon trahenen, *cum dignis pœnitentiæ lachrymis.* w.

Dat. Abl. Thine *cogitationes* thie ther *procedunt de mente,* alſo thaz vahs *de capite,* thie ſint geliich thero cuninglichero *purpuræ, Cogitationes tuæ, quæ procedunt de mente, ſicut coma de capite, ſimiles ſunt regiæ purpuræ.* w. Thuo hi te Lazaruſe hreop ſtarkero ſtemnun, endi hiet ina up ſtandan, *tum clamavit ad Lazarum forti voce, & juſſit illi ſurgere. C. C.* Heitareru zeſawan, *præclarâ dextrâ,* Hymn. Hiet that ik thi thoh gicutdi that thi kind giboran ſan thinera aldera idis odan ſcoldi vuerthan, *juſſit mihi tibi dicere, quod filius ex ſene tuâ uxore tibi naſceretur. C. C.* Iſt ſineru giburti ſih vuorolt mendenti, *mundus in ejus natalibus gaudebit.* Otfr. Zi mitter naht, *media nocte.* Tatian.

Acc. Thu behaldes thich alſo ſcona, *tu adeo pulchram te ſervas.* w. Saliga mich quedent alliu cunniu, *beatam me dicent omnes generationes.* Thie thiernan ſahon ſie, ande zaldon ſie ze aller wiuo ſaligoſta, *filiolæ viderunt eam & reputaverunt eam omnium fœminarum beatiſſimam,* w,

Exempla per omnes caſus in genere neutro.

Nom. Acc. Sin haar is ſuarz ſamo ein rauon, *coma ejus nigra ſicut corvus.* w. Vuanta iſt gibet thinaz fon druhtine gihortaz, *nam oratio tua à domino eſt audita.* Otfr. Er unthankes in zalta wio iz allaz weſan ſcolta, *invitus iis dicebat, quomodo id omne fieri deberet.* Otfrid. Thaz allaz druhtin was thiner dank, *omnia hæc, dómine, tuæ gratiæ debemus.* Otfrid. Ubil boum birit thaz, thaz imo iſt joh giſlachtaz, *arbor mala fert illud, quod generi ſuo conſentaneum eſt.* Otfrid. Thie bezeichnet *cinnamomum* weynegaz boumelin, *quos ſignificat cinnamomum parvus frutex.* w. Wig hebigaz, *certamen grave.* Otfrid. Zuakihanganaz, *adpenſum.* Kero. Thar was ſtrit umbi thaz, ioh geſliz hebigaz, *de illo orta eſt contentio & certamen grave.* Wehſit jamarlichaz thing ubar theſan worolti ring, *ſuccreſcit res miſerabilis ſuper hunc mundi circulum.* Otfr.

Thie man thoh thie thar ſcantun,	*Homines, qui miniſtrabant,*
Iz ſilo wola irkantun,	*Valde bene noverunt,*
The iz wazzar luzzeraz was,	*Aquam fuiſſe puram,*
Tho ſi vultun thiu vaz.	*Dum vas impleverunt.* Otfrid.

Impri-

Imprimis mirari me ſubiit, cur neutrum recti ſingularis in linguâ *Francicâ* produceretur in AZ, antequam mihi in mentem venerit, neutrum ſingulare adjectivorum recti caſûs produci apud † *Mæſo-Gothos* in ꞅꚍꞅ, *ata*, unde ablatâ A finali reſtat AT, quod per cap. I. R, 15. mutatur in AZ; & AZ itidem per ejuſdem capitis R. 12. facilè mutatur in AS. unde in *Germanicâ* linguâ neutrum fit à maſculino, addendo s vel ES: ut à ſchon, *pulcher*, ſchons vel ſchones, *pulchrum*; à gut, *bonus*, guts vel gutes, *bonum*.

Dat. Abl. In einemo hare thines halſes, *in uno crine colli tui*. w. So ich in ſulichemo bedde geligon, ſo is ſin winſtra under minemo hoiueda, *In tali lecto dum jaceam, læva ejus eſt ſub capite meo*. w.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Scone, a, o, iu.	Acc. Scone, a, o, iu.
Gen. Sconero, ere, er.	Voc. Ut nominativus.
Dat. Sconen, in, an, on, un. & N in M mutatâ, em, im, am, om, um.	Abl. Sconen, an, in, on, un, em, im, am, om, um.

Exempla.

Nom. Acc. Thiu word mines *ſponſi* ſint ſcone ſamo lilion, *verba mei ſponſi ſunt pulchra, ut lilia*. w. Manega waron the ſia iro muod geſpon that ſia bigunnun uuord Godes reckean, *Multi fuerunt, qui animum ſuum appulerunt ad enarrandum verbum Dei*. *C. C.* Thie engilos haliga an himile, *ſancti angeli cæleſtes*. In *cypro* thar ſint ethelo reuon, *in cypro ſunt præſtantes vites*. *Reginæ*, thaz ſint thie ethele ſelan, *reginæ, hoc eſt, nobiles animæ*. The thar huſe ne hauent, ſunder okkerret wildesbuda, ande andere unwatheliche herebergan, *qui domos non habent, præter latebras ſilveſtres & iſtiuſmodi turpia tabernacula*. w. Giuuerbit manage, *convertit multos*. Tat. II, 6. Saliga mih quedent alliu cunnu, *beatam me dicent omnes generationes*. Tat. Tauganiu muates, *occulta mentis*. Otfrid. Heitariu liohtfaz, *claras lampadas*. Hymn. Heitariu muat, *ſplendidas mentes*. Hymn. Unkiwarnotiu, unfeſtiu, *immunita*. Kero. Liſtlikhiu, *ſophiſtica*. Kero. Thie lutteres and thie ſcona ſinne thero haligan ſcripte, *puri & limpidi ſenſus ſanctarum ſcripturarum*. w.

Gen. Wir gehugega thinere ſpune ouer then win, *memores ſumus uberum tuorum ſuper vinum*. So war ſo ir ioh ainega juwera geluchon vindet, *ubicunque aliquam veſtrarum ſodalium inveniritis*. w. Ubi notandum eſt terminationem genitivi pluralis ERO verti etiam in ERA & ERU.

Dat. Abl. Si ſiu dura, vougen wir mit cedrinin tauelon, *ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis*. w. Allem gernlicho, *omnibus diligenter*. Tat. Unchreſtigem, *imbecillibus*. Kero. Frouuem muatum, *lætis mentibus*, Otfrid. Ruachon wanchontem, *curis laſcivis*. Otfr. Lauginem radum, *flammeis votis*. Hymn.

III. Adjectiva, præmiſſo articulo, aut alias emphaticè & demonſtrative poſita, in recto ſingulari deſinunt in o vel A; & in AN, ON, EN, UN, cæteris caſibus utriuſque numeri; excepto accuſativo ſingulari, quæ in fœmininis & neutris eſt nominativo ſimilis; & præter vocativum ſingularem, qui in maſculinis in o deſinit, in fœmininis in A, in neutris in AZ; & vocativum pluralem, qui in fœmininis deſinit in E, A, O. ut exemplar ſubjectum docet.

Numerus Singularis	*Numerus Pluralis.*
Nom. Ther, thiu, thaz ſcono, a.	Nom. Thie ſconan, on, en, un.
Gen. Thes, thero, thes ſconan, on, en, un.	Gen. Thero ſconan, on, en, un.
Dat. Themo, thero, themo ſconan, on, en, un.	Dat. Then ſconan, on, en, un.
Acc. Maſc. thena ſconan, on, en, un. Fœm. & Neut. thin, thaz ſcono, a.	Acc. Thie ſconan, on, en, un.
Voc. Maſc. ſcono. Fœm. ſcona. Neut. ſconaz.	Voc. Maſc. thie ſconan, on, en, un. Fœm. ſcone, a, o.
Abl. Themo, thero, themo ſconan, en, an, un.	Abl. Then ſconan, on, en, un.

Exempla promiſcua.

Ludouuig ther ſnello, thes uuiſduames follo, *Ludovicus ille alacer, ſapientia plenus*. Otfr. apud *Lamb.* in carmine quod dedicavit *Ludovico* imp. *Ludovici* pii Nepoti. Iz ſprichit ouch gilluaro *Hieronymus* ther maro, *id verum dicit Hieronymus ille magnus*. *Otfr.* apud. *Lamb.* Daz rinnenta uuazer iſt diu gnada des heiligen keiſtis, *aqua illa decurrens eſt gratia ſpiritûs ſancti*, Idem ibid. Unde ſi garo ce firgebenne dazh luzhila alſo er uuelle, dazh imo firgeben uuerde dazh michila, *& ſit paratus ad condonandum* [debitum] *illum parvum, quemadmodum vult, ut ipſi condonetur magnum iſtud debitum*. Fater unſir guato, biſt druhtin thu gimuato, *O pater noſter bone! Tu es dominus ille* ***. Biqueme uns thinaz richi, thaz hoha himilrichi, thara uuir zua io gingen, ioh emmizen thingen, *adveniat nobis regnum illud tuum, ſublime iſtud cœlorum regnum*,

† Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* & *Mæſo-Gothicæ* caput 4. Reg. 12.

ad quod ſemper tendimus, & quod jugiter ſperamus. id. ib. Dath izh zheichen ſi dero Chriſtenlichen gloube, *ut ſignum ſit Chriſtianæ fidei.* id. ib. This helithes hand mahal, endi oc thero helagun thiernum, *ſponſalia herois* [*Joſephi*] *& Sanctæ virginis.* C. C. So der boum der bi demo rinnenten uuazere beſezzet iſt, *ſicut arbor, quæ plantata eſt ſecus decurrentem aquam. Otfr.* apud *Lamb.* Thia dagelichun zuhti gib hiut uns, *panem quotidianum da nobis hodie. Otfr.* apud *Lamb.* Pediu ne irſtent die argon te dero urteile, *quare non reſurgunt impii in judicio.* id. ib. Noh die ſundigen ne ſizhzhent in demo rate dero rehtono, *neque peccatores ſedebunt in conſilio juſtorum.* Sint die uuirſiſten diſi ne ſint die bezhzheſten, *peſſimorum numero habentur, qui non ſunt optimi.* Die bezhzheſten irteilent den metemen, *optimi judicabunt mediocres.* So uuola ne dihent auer die argon, *ſic autem non creſcunt impii.* Unde dero argon uuart uuirt florn, *& impiorum iter peribit.* Got ueizh den ueg dero rehtona, *deus novit viam juſtorum.* Noh in dero ſuntigen uuege ne ſtuont, *neque ſtant in via peccatorum.* ib. id. Notandum autem hic eſt, gen. plur. terminari etiam in NO, more ſubſtantivorum quintæ declinationis; & cum ſic terminantur, quaſi ſubſtantiva habenda ſunt: ut, ſo Frankono cuning ſcal uber Frankono lant, *quemadmodum Francorum rex per terram Francorum. Otfr.* apud *Lamb.*

Porro, ut ego opinor, nominativi caſus ſing. num. adjectivorum, pronominum, & participiorum maſculini generis in R vel ER producti, emphaticam quandam ſignificationem, demonſtrationem, vel excellentiæ denotationem in ſe nonnunquam habent, aut ſaltem habere videntur: ut, God diuriſente inti quedenti, theſer man rehtlicho iſt, *glorificantes Deum & dicentes, hic juſtus eſt.* Fater unſir guato biſt thu in himile, io hoher uuih ſi namo thiner, *ô pater noſter bone, tu es in cœlo ſemper ille ſublimis, ſanctificetur nomen illud tuum.* Addo *ille*, *illud*, plane quaſi cenſerem finale iſtud augmentum ER aliquando eſſe, non communem terminationem, ſed potius pronomen demonſtrativum HER vel ER in fine adjectivorum affixum, more ſubſtantivorum in veteri lingua *Runica*, quibus articuli in fine affixi novam ſpeciem nominum compoſitorum efficiunt. Hoc, nonnunquam fere adducor, ut credam, ſed incertus nihil definio; quare penes lectorem ſit judicium. Certe pronomen HER ita coaleſcit cum aliis vocibus: ut niſter, pro niſther: niſter hier, *non eſt ille hic.* Tat. CCXVIII. 3.

Exempla alia ordine poſita ad uberiorem ejus explicationem.

Nom. Sing. Thaz eino is auor ze merchene, *verum hoc unum eſt obſervandum.* w. Thie thornina coronan, thie druogher gerno thurgh juweren willan, *corona ſpinea, quam veſtri gratiâ tulit.* w. Thin chela ſmecket ſamo ther diureſto win, *guttur tuum olet, ſicut vinum optimum.* w. Ther liſno ſuthene wind waiet, *lenis auſter ſpirat.* w. Sin hoiued is aller golda bezzeſta, *caput ejus eſt aurum optimum.* w. Thie ubilo bom guodan waſtom ni gibit. *C. C.* Thuo ſprac im enn thero manno angegin obar bord ſcipes bar uuûrdig, gumo Petrus ſe godo, *tum Petrus ille bonus, vir dignus & magnus, unus diſcipulorum illi ex nave reſpondit. C. C.* Thuo ſprac eft thie fruodo man, *tum iterum locutus eſt vir ſapiens. C. C.*

Gen. Engil thes aluualdan, *omnipotentis angelus. C. C.* Thiu wunne thes ewigan liues, *gaudium æternæ vitæ.* w. Gehuget allizana thero thorninan coronan, thie himo *Judaica gens* uphſazza, *memores ſemper eſtote ſpineæ coronæ, quam illi Judaica gens impoſuit.* w. Ich willo mich then nachan thie ther *carnem ſuam mortificant*, unde thie ther ouch mir thaz offer bringent thes goden willon, ande thes reinen gebedes, *illis appropinquabo, qui carnem ſuam mortificant, & qui oblationem mihi ferunt bonæ voluntatis & puræ orationis*, w. Mit themo uuithemo ſines haligan bloudes, *cum dote ſacri ſui cruoris.* w. Bezzer is thiu muoderlich ſuoze mines *evangelii* thie thu *prædicas* thanne thero aldon ewon *aſperitas*, *Melior eſt maternalis ſuavitas mei evangelii, quod tu prædicas, quam veteris legis aſperitas.* w. Ich hauo thaz ſtubbe thes ertheſcon gethancon af mir mith wirthegaro ruowon trahenen geſlozet, *pulverem terrenæ cogitationis à me dignis pœnitentiæ lachrymis abſterſi.* w. So wen ſo min *dilectio perfecte inflammat*, ſiu machot hin contemptorem alles erthiſcan guodes, ande machot him giregan thes ewigan rihduomes, *quemcunque mei dilectio perfectè inflammat, facit illum contemptorem omnis boni terreſtris & æternum regnum percupere.* w. Minon eigenen wingardon ne mochteich behoodan, *propriam vineam non potui cuſtodire* w.

Dat. Abl. *Vox prædicationis*, thiu is geliic themo bezzeſton wino. w. Thiu aana ſunda weſan ni magh ſie ſteigerent iethogh gerno mit hiro gelduuan ze themo ewenlichon liue, *qui ſine peccato non poſſunt eſſe, aſcendunt tamen per fidem ad vitam æternam.* w. Ther ſuoze ſtank an themo niuuen ouaze, ande an themo aldon wine, *ſuavis odor, qui fructui recenti & veteri vino ineſt.* w.

Acc. Maſc. Thine *doctores* thie vurebringent hiron *auditoribus* then claran drank *ſpiritualis dulcedinis.* Mit uuiu ther diuful ſo ſtrang biſuah then ereſtan man, *cum muliere diabolus prævalens decepit primum hominem.* Otfrid.

Acc. Fœm. Thie havent ouch thie meſta eera, and that ereſta geſithele, *maximum illi habent honorem & primam ſedem.* w.

Acc. Neut. Vone thannan bezeichenet her *perfectas animas*, thie ther thurgh thaz ewiga erue guod wirchont, *quare ſignificat hic perfectas animas, quæ propter æternam hæreditatem operantur.*

Voc.

Voc. Maſc. Thu druhtin eino es aller beſt, *tu, Domine, ſolus es omnium optimus.* Meſtar thie guodo, *bone magiſter!* C. C. Thuo uuid is drohtin, ſprac *Symon Petrus*, ne thunkit mi thit ſo metlic thing, quat hie, fruomin thie guodo, that thu mina fuoti thuohes, *tum Symon Petrus domino ſuo reſpondit, domine bone! non mihi adeo decens videtur, ut pedes meos tu lavares.* C. C. Heouandi gang Martha, endi uuid uualdand ſprak, thar thu mi herro min, quat ſiu, neriendero beſt nahor uuaris heland thie guodo than ni thorftig ik nu ſulic harm tholon, *& abiit flens Maria, & domino reſpondit, ſalvator bone! inquit illa, ſi tu herus meus, & ſervatorum optimus, mihi propior adfuiſſes, tum non cauſa mihi fuerat talis luctûs.* C. C. Fruomin thie guodo, quat ſiu, ef man thena ſelis nimid thena ſten antlukit thann uuaniu ik that thanon ſtank cume unſuoti ſuec, *domine bone, inquit illa, ſi lapis auferatur & recludatur ſaxum, tum, ut ego opinor, exinde fœtor proventurus eſt.* C. C.

Voc. Fœm. Min ſcoona ſtand uph, *ſurge mea pulchra.* w. Iof thu thines ſelues niet bekennes wiuo ſconeſta, *ſi ignoras te mulierum pulcherrima.* w. Kere withere, kere withere verhundeta, *revertere, revertere captiva.* w.

Nom. Plur. Thie wole gethrangadon hereberga forghtent thie viende, *conferta bene caſtra terrefaciunt inimicos.* w. Hier im thuo thia is guodun jungron nahor tuelifi gangan thia uuarun im triuuiſtun man obar erthu, *tum hìc boni ejus duodecim illi diſcipuli propiùs ad eum acceſſerunt.* C. C. Than ſcedit hie thia farduanûn man thia far uuarahtun ueros an thie uuinſtrun hand, ſo duot oc thia ſaligun an thie ſuithrun half, *tunc ſegregabit ille improbos homines & peccatores à ſiniſtrâ, & à dextrâ cum beatis pariter aget.* C. C. Thie bittera figon vorecundent thaz thie riphon, ande thie ſuozen nach ſulen cuman, *amaræ ficus præmonſtrant maturas, & dulces brevi venturas.* w. Thie meyſton thruuo, *maximæ uvæ.* w. Mit then guoden ſaluon geheiled wirthent thie gekniſedon, ande thie ſiechon lichamon, *bonis unguentis ſanantur contrita & languentia corpora.* w.

Gen. Seſtogh bitherua knighta thero bitherueſtan in Iſrael, *ſexaginta fortes milites ex fortiſſimis Iſraelis.* w. Samo thaz corter thero ſcorenon ſcaphon, *ſicut grex tonſarum ovium.* w. Thu wertheſt gezieret van thero ſpizzon thero hohen bergo Amana ande Sanir ande Hermon, *coronaberis de vertice altorum montium Amana & Sanir & Hermon.* w. Thu biſt puzza thero quekken wazzaro, *puteus es viventium aquarum.* w. Ther ſtanke thines mundes is ſamo ther ſuozen ephelo, *odor tui oris ſicut ſuavium pomorum.* w.

Acc. Fahent uns thie luzzelon vohon, *capite nobis vulpeculas,* w.

Voc. Ezzet, drinket, ande werthet drunkan mine lieueſton, *comedite, bibite, & inebriamini chariſſimi.* w. Ich beſueron juih guode ſielan, *adjuro vos bonæ animæ.* w. Ir heyliga ſielan, ir ther thurgdan ſint in Godes minna, *vos ſanctæ animæ, quæ perfectæ eſtis in Divino amore.* w.

Abl. Mit then guoden ſaluon, *cum bonis unguentis.* w.

Ex his exemplis abundè conſtat, adjectiva in linguâ *Francicâ*, perinde ac in * *Gothicâ, Saxonicâ & Iſlandicâ*, ſecus flecti à communi formâ, quum emphaticè & demonſtrativè uſurpantur; unde in Linguâ *Germanicâ* contingit, quòd adjectiva, quando articuli præponuntur, in recto ſingulari terminantur in E trium generum, cui in cæteris caſibus utriuſque numeri N additur, excepto accuſativo ſingulari, qui in fœmininis & neutris eſt nominativo ſimilis; & præter vocativum, qui in maſculinis in ER, in fœmininis in E, in neutris in ES definit, ut ſequens exemplar oſtendit.

Singulariter.					*Pluraliter.*
N. Der,	Die,	Das,	Gute,	*bonus, a, um.*	N. Die Guten, *boni, æ, a.*
G. Des,	Der,	Des,	Guten,	*boni, æ, i.*	G. Der Guten, *bonorum, arum, orum.*
D. Dem,	Der,	Dem,	Guten,	*bono, æ, o.*	D. Den Guten, *bonis.*
A. Den Guten,	Die Gute.	Das,	Gute,	*bonum, am, um.*	A. Den Guten, *bonos, as, a.*
V. O du Guter,	Gute,		Gutes,	*bone, a, um.*	V. O ihr Guten, *boni, æ, a.*
A. Dem,	Der,	Dem,	Guten,	*bono, a, o.*	A. Den Guten, *bonis.*

IV. Hactenus de flexione adjectivorum per genera in utroque numero; jam de eorundem ſpecie, quæ duplex etiam eſt. primitiva & derivativa. Adjectivum primitivum eſt, quod aliunde, ſive à ſubſtantivo, ſive ab alio adjectivo non trahitur: ut ſcon, *pulcher*; guod, *bonus*; grim, *crudelis, ſeverus.* Derivativum eſt, quod aliunde vel à ſubſtantivo, vel ab alio adjectivo trahitur: ut ſconlic, *formoſus.* guodlic, *ſpecioſus.* grimlic, *torvum aſpectum habens.* Than togid hie juu en guodlic hus, hohan ſolari, thie iſt bihangan all fagoron fratohon, *tunc oſtendet vobis ſpecioſam domum, & ſublime cœnaculum* (ſolarium) *ſplendidis aulæis circumdatum.*

V. Adjectiva derivativa variè terminantur. Quæ gentem, patriam, proprietatem, aut ſectam ſignificant, formantur in iſc, isk, iſg, iſch, eſc, eſg, esk, eſch: ut, Galileisk, *Galilæus.* Phariſeisk, *Phariſæus.* himiliſch, himiliſg, *cæleſtis.* ertheſc, ertheſg, *terreſtris.* farriſc, *taurinus.*

VI. Quæ qualitatem, ſtatum, geſtum, aut ineſſe vel adeſſe alicui quidpiam ſignificant, in lic, lich, ligh, lih: ut, Gotelich, *divinus.* jamarlich, *miſerabilis.* luſtlic, *amænus.* egeſlih, *terribilis.*

* Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, & *Iſlandicæ* caput 4.

VII. Quæ-

VII. Quædam etiam terminantur in ich, igh, ig, ih, ech: Ginathigh *gratioſus.* Mahtig, *potens.* Armſtrangig, *manu fortis.* Wurdig *dignus.* Adeligh, *expers.* Flizech, *ſtudioſus.* Thie ſint flizech ze bilithene *exemplum meæ humilitatis, Qui ſunt ſtudioſi ad exprimendum exemplum* &c. Suntih, *flagitioſus*: uuanta ih ſuntih man bin, *quia* [homo] *peccator ſum.* Tatian.

VIII. Quæ copiam, ubertatem, & plenitudinem denotant, formantur in haft: ut, Spunhaft, *mammoſus.* Eerhaft, *inclytus.* Wackerhaft, *fertilis.* Treuhaft, *fidelis.* Slozhaft, *concluſus.* Haft autem ſæpe producitur in haftig: ut in liumhaftig, *celebris, bonam famam habens.*

IX. Quædam autem in bar, par, beer exeunt: unthacpar, *ingratus.* piderbeer, *utilis.*

X. Quædam etiam in ſam terminantur: ut friudſam, & frithuſam, *pacificus.* Luſſam (ex luſtſam) *delectabilis.* Wunniſam, *delectabilis.* Genihtſam, *copioſus.* Quædam etiam in fol, uol, terminantur: ut, ungiloubifol, *incredulus*, Tat. ccxxxiii, 6.

XI. Quæ privationem aut defectum ſignificant, deſinunt in los, ut apud * *Anglo-Saxones* in leaſe, leaſ; apud *Mæſo-Gothos* in λAUS, & apud *Iſlandos* in leiſe: ut ſcaphlos, *informis.* ruachalos, *negligens.* treulos, *perfidus.* Hic autem notandum eſt los, à loſen, *ſolvere, liberare*, extra compoſitionem ſignificare *liber, ſolutus*, & regere genitivum: ut in uuameſlos, *immaculatus.* Hie ſted hier uuameſlos, *hic ſtat hic immaculatus.* C. C.

XII. Quæ valdè augent ſubſtantivi ſignificationem, & rem per illum ſignificatam alteri intenſiſſime ineſſe denotant, terminantur in faſt, in linguâ *Saxonicâ* fæſt: ut in uuarfaſt, *verax.* So uuilliu ik thi te leran geban uuordon uuarfaſton, *ſic te docebo verbis valdè veris.* C. C. Suothfaſt, *verax.* Ilu thu nu ofstlico, endi them erlon cuthdi bruothron minon that ik uſer bethero fader aluualdand juuuan endi minan ſuothfaſtan God ſuokean uuilliu, *feſtina nunc, & eximiis illis fratribus meis notifica, quòd utriuſque noſtri omnipotentem patrem, quum veſtrum, tum meum veracem Deum aditurus ſim.* C. C.

XIII. Materiam, ex quâ res fit, ſignificantia terminantur in EN, IN: ut, Gulden, *aureus.* Siluerin, *argenteus.* Thiu lineberga ze themo diſche, thiu is guldin, *reclinatorium menſæ erat aureum.* w. Thie ſule thar the disk upha lag, thie waran ſiluerin, *columnæ, quibus incumbebat menſa, erant argenteæ.* Ubi notandum eſt adjectiva ſine articulis, & cum ſubſtantivo, prædicati loco, vel in fine orationis abſolutè poſita primam terminationem recti ſingularis in maſculino genere in conſonantem deſinentem retinere in omnibus generibus utriuſque numeri: ut, Thiu ſteyga is ruod, *ſemita eſt rubra.* w. Thiu geſperre ſint cedrin, thiu getauela ſint cypreſſin, *tigna ſunt cedrina, laquearia cypreſſina.* w. Sic etiam in linguâ *Germanicâ* dicitur, dir mann is fromb, die fraw iſt fromb, das thier iſt fromb, das kind iſt fleiſſig, die kinder ſeind fleiſſig. Er iſt ſchon, ſie iſt ſchon, ſie ſeind ſchon.

De adjectivorum comparatione.

XIV. Adjectiva comparativa ſua formant in er, or, & ſuperlativa in iſt, eſt, oſt: ſic à ſcon fit ſconer, ſconor, ſconeſt, ſconoſt. Quædam tamen irregulariter formantur: ut, Guod, bezzer, beſt.

XV. Adjectiva diminutiva, haud ſecus ac ſubſtantiva, ſecundum cap. III. reg. 19. terminantur in il, el, ilo, elo; ut, lahan this tempales ziſlizzan uuas in zueli teil, *velum templi ſciſſum eſt in duas partes.* Tat. CCIX, 1. Ubi zueli, à zue. Tho antlingetun imo ſumelon fon then boucharin, *tunc reſponderunt ei quidam de ſcribis.* LVII, 1. Ubi ſumelo, à ſum. Sic quoque à zuene fit zuenel, zuinel, *gemellus*: ut, zuei zuinele kizze, *duo gemelli hædi.* w.

CAPUT QUINTUM.

De pronominibus.

I. PRONOMEN eſt nominis *vicarium*; ſive nomen, quod alîus vel aliorum nominum vicem in oratione obtinet. Dividitur autem pronomen vel reſpectu pronominum, quæ vicem gerunt, vel reſpectu nominis, quorum vices geruntur. Priori reſpectu pronomen vel eſt ſubſtantivum vel adjectivum. Subſtantivum: ut ich, *ego*; thu, *tu*; her, *ille.* adjectivum: ut ſeman, *aliquis*; nieman, *nullus*; uuiht, weht, jeweht, *quid, aliquid*, &c. Poſteriori reſpectu pronomen eſt vel univerſale, vel particulare, vel ſingulare. Univerſale eſt quod perſonas vel res omnes, de quibus eſt oratio, ſignificat: ut all, *omnis*; neghein, *nullus.* Particulare eſt, quod perſonas vel res aliquas, de quibus eſt oratio, ſignificat: ut ſum, ſumer, *quidam, aliquis*; ſumelich, *quidam*; &c. Singulare eſt, quod perſonam aliquam vel rem ſingularem, vel plures aliquas perſonas, vel res ſingulares, de quibus oratio eſt, ſignificat: ut ich, *ego*; wir, *nos*; thu *tu*; wir,

---

* Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* caput 4.

vos,

vos; her, *ille*; ſie *illi*, &c. Hic autem notandum eſt pronomen ſelf vel ſelbo, *ipſe*, & ther, thiu, thaz, *qui*, *quæ*, *quod*, æque ſignificare omnes perſonas, prout cum aliis nominibus vel pronominibus conjungi in oratione, aut ad ea referri contigerit. Pronomen etiam dividitur in *definitum* & *indefinitum*. Definitum, ut, ther, thiu, thaz, *hic, hæc, hoc*, &c. Indefinitum: ut, ein, *unus*, eine, *una*, ein vel einaz, *unum*. Sumer, ſum, *quidam*.

II. Denuo dividitur pronomen à Grammaticis in *primitivum*: ut, ik, *ego*; wir, *nos*; & *derivativum*: ut, min, *meus*; unſer, *noſter*, &c. Primitivum iterum ſubdividitur in *demonſtrativum*: ut, thiz, *hic*; her, *ille*. *relativum*: ut, ther, thiu, thaz, *qui*, *quæ*, *quod*. & *interrogativam*, wer, *quis*? waz, *quid*? welich, *qualis*? &c. Denique dividitur pronomen in *collectivum*, *diſtributivum* & *partitivum*. Collectivum eſt, quod plura collectim ſignificat: ut, all, *omnis*; manag *multus*; pluraliter managa, *multi*. Beithe, *ambo*, zuene *duo*; & omnia numeralia cardinalia, præter ein, *unus*, pronomen vel articulum indefinitum. Diſtributivum eſt, quod plura ſingulatim ſignificat: ut, egelich, *quiſque*; einegelich, *unuſquiſque*, &c. Partitivum eſt, quod unum è pluribus ſignificat: ut ſum, ſumer, *quidam*, *aliquis*; ſumelich, *quidam*; ander, *alius*; newether, *neuter*; forma, *primus*; odar vel other, *ſecundus*; & omnia numeralia ordinalia. De quibus omnibus ſuo loco & ordine.

De pronomine primitivo ſingulari primæ perſonæ *Ich*, cum ſuis poſſeſſivis.

III. Pronomen primitivum ſingulare ich declinatur vel ad normam † *Gothicam* vel *Saxonicam*. Declinatio *Gothica* communis duali caret, quà mihi obſervare licuit; at declinatio *Saxonica*, codicis *Cottoniani* quaſi peculiaris, duali gaudet.

Declinatio prima *Gothica*.

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
* Nom. Ich, ik, ih, *ego*.	Nom. Wir, wer, *nos*. *Cimbrice* weir; *Gothice* 𐍅𐌴𐌹𐍃, unde *S* in *R* mutato, wir, weir.
Gen. Min.	Gen. Unſer.
Dat. Mir, mer.	Dat. Uns, unſich, unſih.
Acc. Mich, mik, mih.	Acc. Uns, unſich, unſih.
Abl. Mir, mer.	Abl. Uns, unſich, unſih.

Exempla.

Nom. Sing. Ich bim ſalo, *nigra ſum*. w. Ich beſueron juch jungfrouwon, *adjuro vos filiæ*. w. Ich mir clagon, *conqueror*. w. Ik is engil biun, Gabriel biun ik hetan, *ego ſum ejus angelus, Gabriel ſum vocatus*. C. C. Ni trinku ih fon nu, *non bibam amodò*. Tat. Ih inti thin fater, *ego & pater tuus*. Tat. XII, 6. Ih ben uuec, inti uuar, inti lib, *ego ſum via, veritas, & vita*. Tatianus CLXII, 3.

Gen. Ande in thinero *prædicatione* gehuge aller thickeſt min, *& in prædicatione tuâ mei ſæpiſſimè memor eſto*. w.

Dat. Thicco gehiez er mir ſine cuomſt, *ſæpe mihi promiſit ſuum adventum*. w. Miner muoder kind vuchtan wither mer, *matris meæ liberi pugnabant contra me*. Sage mir wine min war thu thine ſcaphe weythenes, *dic mihi, dilecte mi, ubi paſcas oves tuas*. w. Uuas mir giſehun, *viſum eſt mihi*. Tat. procem. 3.

Acc. Cuſſe her mich mit themo cuſſe ſines mundes, *oſculetur me oſculo oris ſui*. w. Zich mich nah thir, *trahe me poſt te*. w. Help mich mit thinan genathan, *adjuva me cum gratiâ tuâ*. w. Stiured mih mid iuuuan godan bilethen, *gubernate me bonis veſtris exemplis*. w. Ir heizet mih meiſtar, *vocatis me magiſtrum*. Tat.

Abl. So mir thin *corporalis præſentia per aſcenſionem* wirthet *ablata*. w. Skeythe opheno vane mir, *egredere palam à me*. w.

Nom. Plur. So louphen wir in themo ſtanke thinere ſaluon, *ſic curremus in odore tuorum unguentorum*. w. Ghie wir anne then akker, weſe wir alle wile in then thorpon, ſte wir fruo uph ze then wingardon, do wir thes wara of thie wingardo bluoie, *egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane ſurgamus ad vineas, videamus ſi floreat vinea*. w.

Dat. Her quam uns jethoch *cum humilitate*. w. Ne is uns thie natha niet verſagat, *non nobis denegata eſt gratia*. w. Saga uns war is thin wino untwichan, *dic nobis, quò abiit dilectus tuus*. w. Biqueme uns thinaz rich, *adveniat nobis regnum tuum*. Otfrid. Kum unſich *in humanâ carne*. w.

Acc. Ande wer vreuwen uns ana thich, els an uns ſeluon, *lætabimur in te, non in nobis ipſis*. w. Ande her ſeluo unſich *humilitatem* lerda mith ſinemo bilithe, *& ille nos docuit humilitatem ſuo exemplo*. w. In then uuiſota unſih ufgang fon hohi, *in quibus viſitavit nos oriens ex alto*. Tat. IV, 18.

† † Vide Gramm. *Anglo-Saxonicæ* & *Mæſo-Goth.* caput quintum. * *Germanice*. Nom. Ich. Gen. Meiner. Dat. Mir. Ac. Mich. Abl. Mir. N. Wir. G. Vnſer. D. Vns. Ac. Vns. Ab. Vns.

IV. Declinatio ſecunda *Saxonica.*

Num. Sing.	*Num. Dual.*	*Num. Plur.*
Nom. Ik, *ego,*	Nom. Uuit, *nos, duo.*	Nom. Uui, uue, *nos. Sax.* pe
Gen. Min.	Gen. Unker, o.	Gen. Uſe, a. uſe, *Sax.*
Dat. Mi, me. *Sax.*	Dat. Unc.	Dat. Us, uns.
Acc. Mi, me. *Sax.*	Acc. Uuit.	Acc. Us, uns.
Abl. Mi, me. *Sax.*	Abl. Unc.	Abl. Us, uns.

Exempla.

In numero ſingulari. Nom. Gabriel biun ik hetan, *Gabriel ſum vocatus. C. C.*

Gen. Te hui gi uuarlogan, quat hie, fandot min, *ô hypocritæ, dixit ille, cur me tentatis? C. C.* Niſt her min uuirdig, *non eſt me dignus.* Tat. XLIV, 24.

Dat. Uuerthe mi after thinon uuordon, *fiat mihi ſecundum verba tua. C. C.* Nis mi hugi tuifli, *non eſt mihi dubia cogitatio. C. C.*

Acc. Neri us af theſaro nodi, *eripe nos ab hâc neceſſitate. C. C.*

In num. dual. Nom. Gen. Dat. Uuit hier be thia tholod ſer thuru unca ſundiun. is UNC unkero ſelbero dad uuordan te uuitie: hie ſted hier uuameſlos allaro ſundiono ſceur. *Nos duo ambo paſſi ſumus malum propter noſtra peccata. Nobis duobus noſtrimet facinus factum eſt ſupplicium, verum ille hîc eſt immaculatus & omnium peccatorum expers.* alter latronum ad alterum in *C. C.* In hiſtoria tamen duorum cæcorum, quibus oculos aperuit Chriſtus, pluralis numerus occurrit: ut, drohtin Dauides ſunu uuis us mid thinon dadion mildi, neri us af theſaro nodi, *domine, Davidis fili, propitius nobis eſto factis tuis, eripe nos ab hoc gravi malo. C. C.* In plur. num. Nom. Ne vui be thinon vuercon ni duot, quathun ſia, that vui thi aldres tuo ahtian vuelliat, ac vui duot it be thinon vuordon, huand thu ſulic vuah ſprikis, huand thu ſo maris, gihis for theſon ludeon, *non hoc facimus, inquierunt illi, ut te interimeremus propter opera tua, ac id facimus propter verba tua, ſiquidem talem blaſphemiam loqueris in eo quod ſic divulgas & affirmas coram hoc populo. C. C.* Alat us managaro menn ſculdio, allſo uui odron mannum duan, *remitte nobis multa debita, ſicut nos facimus* (remittimus) *aliis hominibus.* Thuo ſpracun im eft tegegnes gumon oſtronea uuord ſpaha uueros, vui thi te uuarun mugan, quathun ſia, uſa arundi otho giſegian luothlico bihur uui quamun an theſan ſit herod fan oſtan te theſaro erthu, *tum reſponderunt illi homines orientales, ſapientes viri, poſſumus ſane, dixerunt illi, tibi vere negotium noſtrum dicere, & cur venimus huc ab oriente itinerantes in hanc terram. C. C.* In uns giſulta ſint, *in nobis completa ſunt.* So uns ſalthun, *ſicut tradiderunt nobis.* Tat. procem. 1, 2.

D. Saga us huat thu manna ſis, *dic nobis, qualis homo es. C. C.* Vuiſt thu that us giriſit allaro rehto gihuilik te giſullanne, *noſtine, quod nos decet omnem juſtitiam adimplere.* Herro thie guodo us is thinera huldi tharf te giuuirkeanne thinan vuilleon, *domine bone, nobis opus eſt tua gratiâ ad operandum voluntatem tuam.*

Acc. Ni lat us forledean letha uuihti ſo forth an iro vuilleon, ſo vui uuirdiga ſind, ac help us uuider allon ubilon, *ne ſinas peccatores eatenus nos ſeducere, quatenus meremur, ſed auxiliare nobis contra omnes malos.*

V. A pronomine primitivo ſingulari ICH oriuntur tria poſſeſſiva. unum à genitivo ſingulari, Min. alterum à genitivo duali, unker et unke. tertium à genitivo plurali, unſer & us. De quibus ordine.

Numerus Singularis.

Nom. Min, i, e, o, *meus.*	Nom. * Min, i, e, o, a, u, *mea.*	Nom. Min, minaz, *meum.*
Gen. Mines, is, as.	Gen. Minero, u, minere, er.	Gen. Mines, is, as.
Dat. Minemo, u, minon, an, en, um.	Dat. Minero, u, minere, er.	Dat. Minemo, u, minon, an, en, um.
Acc. Minena, ina, ana, ona, en, an, on.	Acc. Min, i, e, a, o, u.	Acc. Min, minaz.
Voc. Min.	Voc. Min.	Voc. Min.
Abl. Minemo, u, minon, an, en, um.	Abl. Minero, u, minere, er.	Abl. Minemo, u, minon, an, en, um.

Exempla in genere maſculino.

Nom. Min wine is mir alſo ein gebundelin mirron, *dilectus meus mihi eſt, ſicut faſciculus myrrhæ.* Min mahtig fader, *pater meus omnipotens. C. C.*

Gen. Mines *ſponſi itinera.* w. Wanda ich mines wines minuo ſiechon, *quod dilecti mei amore langueam.* w. Giburt ſunes thines, drohtines mines, *nativitas filii tui, Domini mei.*

* Præſertim quando ponitur, ut prædicatum orationis. Vide caput IV. Reg. 13.

Dat.

Dat. Abl. Nah minemo raada, *ſecundum meum conſilium.* w. Samo was minemo ſponſo al ſin *operatio facilis.* w. Minemo wine bin ich hold, *dilecto meo ſum fidelis.* w. So ich in ſulichemo bedde geligon mid minon winon, *ſicut in tali lecto jaceo cum meo dilecto.* So ſculon gi mid jûuuon leron liud folc manag vuendean after minon uuilleon, *ſic veſtra eruditione convertetis multum populum ſecundum meam voluntatem.* C. C. In minemo herzan, thaz entuuiſchan minan bruſtan ligad, *in corde meo, quod inter ubera mea jacet.* w. Mid einegamo wereldlichon ſtrepitu, *cum aliquo mundano ſtrepitu.* w. Thes nachtes an minemo bedde, *per noctem in lectulo meo.* w. So is ſin winſtra under minemo hoiuede, *ſic læva illius eſt ſub capite meo.* w. Nu ik thi hier minemo ſcal jungron befalhan, *nunc ego te hic diſcipulo meo committam.* C. C. Karitte minemu, *equitatui meo.* gloſſ.

Acc. Haued her mich gewiſed thaz ich him ſeluon minne, ande minen *proximum, Me rogavit ut & ipſum amarem, & meum proximum.* w. Ich bim cuman in minen gardon, *veni in hortum meum.* w. Ich ſneyth thar minen mirran, *meſſui ibi mirrham meam.* w. Thurgh minon willon, *mei gratiâ.* w. Ir ezet, quad er, ana uuan lichamon minan, *edite vos, inquit ille, abſque defectu corpus meum. Otfr.* apud *Lamb.*

Voc. Minon ich thir, win mine, mine ſpune, *do tibi, mi dilecte, ubera mea.* w. Allerſlachta ouaz niwa, ande ald hauon ich thir gehaldon wine min, *omne genus fructus, recentes & veteres tibi reſervavi, mi dilecte.* w.

Exempla in genere fœminino.

Nom. Acc. Mit thero ich behaldon mine *interiorem pulchritudinem.* w. Wanda thiu heizza ſunna ne hauet mir benoman mino ſcona, *nam flagrans ſol non à me abſtulit meam pulchritudinem.* w. Ich beſueron juich thaz ir mine winian ni wecchet, *adjuro vos ne ſuſcitetis dilectam meam.* w. Wanda thiu heizza ſunna hauet mir benoman mino ſcona, *quia flagrans ſol mihi abſtulit meam pulchritudinum.* w.

Gen. In minero muoder hus, *in matris meæ domum.* w. Vone thero gauo minero hande, *ex dono manûs meæ.* w. Ze thiu thaz ſie mugan *conſortes* werthan minero *paſſionis.* w. Ich thar umbe mich nie ne gelouuon minere *virtuoſæ conſtantiæ, Quapropter non confido meæ virtuoſæ conſtantiæ.* w. Miner muoder kind vuchtan wither me, *matris meæ liberi pugnabant contra me.* w. Vone thannan gehuga miner minnon, *quare memor eſto mei amoris.* w.

Dat. Abl. Zirent thich guode wercho an minero anſiunne, *adornant te bona opera in conſpectu meo.* w. Ich drank thar minen win mit minero milicho, *bibi vinum meum ibi cum lacte meo.* w.

Voc. Stand uph friundina min ilego, *ſurge, propera, amica mea.* w.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Mine, a, o, iu.	Acc. Mine, a, o, iu.
Gen. Minero, ere, er.	Voc. Mine.
Dat. Minen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.	Abl. Minen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.

Exempla

Nom. Acc. Thar giuon ich thir, win mine, mine ſpunne, *ibi dabo tibi, ô mi ſponſe, ubera mea.* w.

Gen. Gehuge ouch minero wundon, thie ich in themo cruce thurgh thich leyth, *memor eſto vulnerum, quæ tui gratiâ in cruce tuli.* w. Herdan minero ſcaphe, *paſtores mearum ovium.* w. Ih uuirdu Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heilagon allero minero ſuntono, *confiteor deo & omnibus Dei ſanctis omnia mea peccata.* F. V. C.

Dat. Abl. Entwiſchan minan bruſtan wunot her, *inter ubera mea commorabitur.* w. Mit minen pimenton, *cum aromatibus meis.* Thin ſtemma ſkella in minon oron, *reſonet vox tua in auribus meis.* w.

Voc. Ezzet mine friunde, drinket, ande werthet drunkan mine lieveſton, *comedite, amici mei, bibite & inebriamini, mei chariſſimi.* w.

VI. *Pronomen poſſeſſivum duale,* vnker vel uncer & vnke, *noſter.*

Numerus Singularis.			*Numerus Pluralis.*
N. Unker, unke, a, o, *noſter.*	N. Unke, i, a, o, u, *noſtra.*	N. Unker, unke, unkeraz, *noſtrum.*	N. Unke, a, o, iu. *noſtri, æ, a.*
G. Unkeres, unkes, is, as.	G. Unkero, kro, u. unkere, er.	G. Unkeres, unkes, is, as.	G. Unkero, kro, u, a, ere, er.
D. Unkeremo, ermo, unkon, an, en.	D. Unkero, kro, u. unkere, er.	D. Unkeremo, ermo, kon, an, en, un.	D. Unken, an, on, un, em, am, om, um.
A. Unkerena, ina, ana, ona. unkeren, an, on. unken, an, on.	A. Unke, i, a, o, u.	A. Unker, unkeraz.	A. Unke, a, o, iu.
V. Unker.	V. Unke.	V. Unker.	V. Unke.
A. Unkeremo, ermo, unkon, an, en.	A. Unkero, kro, u. unkere, er.	A. Unkeremo, ermo, unkon, an, en,	A. Unken, an, on, un, em, am, om, um.

Rarius occurrunt exempla hujus pronominis poſſeſſivi dualis in *Francicæ* linguæ codicibus, quos mihi perlegere contigit. Aſt unum atque alterum ſequens paragraphe præbet. Zacharias thuo gimalda, endi uuid ſelbo ſprak drohtines engil, endi im thero dadio bigan uundron thero uuordo: Huo mag that giuuerthan ſo, quat hie, after an aldre it is unc al ti lat ſo te giuuinnanne, ſo thu midi thinon uuordon ſprikis; huand uuit habdun aldres er efno tuentig uuintro an UNCRO uueroldi, er than quami that uuib ti mi: then uuarun uuit nu atſamne at ſiounta uuintro gibenkeon endi gebeddeon, ſithor ik ſea mi te brudi gicos: ſo uuit an UNCRO iuguthi gigernean ni mahtun that uuit erbi uuardegan muoſtin fuodan an UNCON flettea nu uuit ſus gifruodot ſint. habit unc eldi binoman ellean dadi that uuit ſindan UNCRO ſiuni giſlekit, endi an UNCON ſidon lat fleskis unc afallan. fel unſconi is UNCA lud gilithan lik gidruſi not ſind UNCA andbari odarlicron muod endi megin craft ſo uuit ju ſo managan dag uuarun an theſaro uueroldi, ſo mi thes uundur thunkit hui it ſo giuuerthan mugi ſo thu mid thinon uuordon ſprikis: *tum locutus eſt Zacharias, & reſpondit ipſemet angelo Domini, & miratus quæ fecerat, & dixerat: Quomodo, inquit, poteſt hoc ita fieri, quoniam* * *nobis valde ſenibus nimis ſerum eſt, quo minis eo gaudeamus, quod tu verbis tuis enarras. Etenim ambo nos viginti annos ætatis noſtræ conſumpſeramus antequam ad me ducta eſt mulier illa: deinde conviximus ad menſam & thorum ſeptuaginta annos, ex quo illam in ſponſam elegerim! adeo ut hæredem, quem vehementer deſiderabamus in noſtrâ juventute,* [dum juvenes eſſemus,] *non poſſimus generare in paternâ noſtrâ ſede ſenectute adeo fracti. Senectus enim ita nobis abſtulit vires, ut viſu noſtro percuſſi ambo ſimus, & laterum noſtrorum caro jam tandem tabuit multa cum deformitate: præteriit* [deferbuit] *noſtra cupido: præ corporis ruinâ neceſſaria ſunt infœcunditas noſtra, & longe alius* [quam qui fuerit] *ſpiritus & vires, poſt tot dies â nobis in hoc mundo tranſactos, adeo ut mirum mihi videtur, quomodo fieri id poteſt, quod tu verbis nuntias tuis.*

VII. *Pronomen poſſeſſivum plurale*, unſer, unſe, uſe, *noſter*.

Numerus Singularis.

Nom. Unſer, unſir, unſe, uſe, uſſe, a, o, *noſter*.	Nom. Unſe, uſe, uſſe, i, a, o, u, *noſtra*.	Nom. Unſer, unſir, unſe, unſeraz, *noſtrum*.
Gen. Unſeres, unſes, uſſes, uſes.	Gen. Unſero, uſſero, uſero, u. unſere, er, uſſere, uſere, er.	Gen. Unſeres, unſes, uſes, uſſes.
Dat. Uuſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.	Dat. Unſero, uſſero, uſero, u. unſere, uſſere, uſere, er.	Dat. Unſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.
Acc. Unſeren, unſen, uſen, uſſen, an, on.	Acc. Unſe, uſe, uſſe, i, a, o, u.	Acc. Unſer, unſir, unſe, unſeraz.
Voc. Unſer.	Voc. Unſe.	Voc. Unſer.
Abl. Unſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.	Abl. Unſero, uſſero, uſero, unſere, uſſere, uſere, er.	Abl. Unſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.

Exempla in genere maſculino.

Nom. Unſer wingardon is an bluothe, *vinea noſtra floret.* w. Alſo deda unſer drohtin, *ſicut fecit dominus noſter.* w. Fater unſer guato. *Otf.* Uater unſir, du in himile biſt, *pater noſter, qui es in cœlis. Otfr.* apud *Lamb.* Thar uſa drohtin uuas ſelbo, *ibi dominus noſter fuit. C. C.*

Gen. Uſes uualdandes lera, *C. C.* Thuo ſprac engil hert man, the iro gaduling uuas, ni hiet er gio uuiht ſo, quat hie, aldoboranes uſes kunneas, *tum locutus eſt angelici cordis homo, qui illorum conſanguineus erat, nemo noſtræ antiquæ proſapiæ quondam ita vocatus fuit. C. C.* Thu ſcalt uſes drihtnes uueſan modor, *domini noſtri eris mater. C. C.* So anthlidun thuo himiles duru endi quam the helago geſt fan them aluualdan obona te criſte. uuas im an gilicneſſe iungras fugles diurlicaro dufun, endi ſat im uppan uſſes drohtines ahſla, *tum apertæ ſunt cœli portæ, & venit ſanctus ſpiritus ſurſum ab omnipotente ſuper Chriſtum; ſimilis erat tenero pullo columbæ, & ſedit ſuper humeros domini noſtri. C. C.*

Dat. Abl. Turtelduuan ſtimma is fernoman in unſermo lande, *vox turturis audita eſt in terrâ noſtrâ.* w.

Exempla in genere fœminino.

Nom. Acc. Unſer ſuſter is nogh weinigh, *ſoror noſtra parvula eſt.* w. Uui thi te uuarun mugun, quathun ſia, uſa arundi giſeggian, *tibi, dixerunt illi, poſſumus vere noſtrum negotium declarare. C. C.*

Exempla in genere neutro.

Nom. Acc. Unſe bedde is wole gebloomed, *lectulus noſter eſt floridus.* w. Unſir tagelich prot gib uns hiuto, *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Otfrid.* apud *Lamb.*

---

* Sic reddimus *after an aldre*, ducti auctoritate & exemplo *F. Junii* in gloſſario *Gothico*, quod conſulas, ſi libet, in voce 𐍆𐍂𐌰𐌼𐌰𐌻-𐌳𐍂𐍉𐌶𐌴𐌹.

Num-

Numerus Pluralis communis.

Nom. Unſere, unſe, uſe, uſſe, a, o, iu.	Acc. Unſere, ra, unſe, uſe, uſſe, a, o, iu.
Gen. Unſero, uſero, uſſero, a, u. uſro, a, u, ſere, er.	Voc. Unſe, uſe, uſſe, ſa.
Dat. Unſen, uſen, uſſen, an, on, un, em, am, om, um.	Abl. Unſen, uſen, uſſen, an, on, un, em, am, om, um.

Exempla.

Nom. Acc. Unde uſere skulde belazh uns, *& dimitte nobis debita noſtra. Otfr.* apud *Lamb.*
Gen. Thiu geſperre unſer huſero ſint cedrin, *tigna domorum noſtrarum ſunt cedrina.* Gib uns lera dera unſere ſela, *da nobis inſtructionem animarum noſtrarum. Otfr.* apud *Lamb.* Fon hentin unſero fianto, *de manu inimicorum noſtrorum.* Tat. Her unſara unmaht intphieng, inti unſa cumida truog, *ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Tat. L, 2.
Dat. Abl. Skinent in unſen *conventiculis* beythe *doctores*, ande *auditores.* w. Alſo ouh firlazhen unſeren ſculdenaren, *ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Otfr.* apud *Lamb.* Ne lath unſih gichorit uuerden nah unſeren ſunden, *ne ſinas nos induci in tentationem à peccatis noſtris.* idem. So her ſprah unſen faterin, *ſicut locutus eſt ad patres noſtros.* Tat. II, 8.

De pronomine primitivo ſingulari tertiæ perſonæ, thu, *tu*, & ejus poſſeſſivis.

VIII. Pronomen primitivum ſingulare THU declinatur etiam vel ad normam *Gothicam* vel *Saxonicam.* Declinatio *Gothica* communis duali caret, at declinatio *Saxonica*, Codicis C. quaſi peculiaris, duali gaudet.

Declinatio prima Gothica.

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. † Thu, tu, *tu.*	Nom. * Ir, er, *vos.*
Gen. Thin.	Gen. Juwer, ar, jûuar.
Dat. Thir, ther, dir.	Dat. Juich, juch, juih, juuih, jûuuih, juh, juu, ju.
Acc. Thich, thigh, thih, dih.	Acc. Juich, juch, juih, juuih, jûuuih, juh, juu, ju.
Voc. O thu.	Voc. O ir, er.
Abl. Thir, ther, dir.	Abl. Juich, juch, juih, juuih, jûuuih, juh, juu, ju.

Exempla.

Nom. Sing. Thu ther nu biſt *in ſinu patris, Tu, qui es in ſinu patris.* w. Tu batis dir unnen ſines kecprunnen, *tu peteres tibi donum ejus aquæ vivæ.* fragm. diſp.
Dat. Abl. So willon ich thir skeinan *fortiſſimum fervorem amoris.* w. Si uns in dir rauua, *ſit nobis in te requies.* Otf. Thir ſcriban, *tibi ſcribere.* Tat. procem. 3.
Acc. So ich thich muoz anne ſehan, *adeo ut te poſſem videre.* Gethingon ich, thaz thu mir nah thich bringos. *ſpero, quod me ad te duxeris.* w. Heilago geiſt quimit ubar thih, *ſpiritus ſanctus ſuperveniet in te.* Inti thes hohiſten megin biſcatuit thih, *& virtus altiſſimi obumbrabit te.* Tatian. III. 6. Ich gegriphon thich, ande wolle volgon thich unzen inne minero muoder hus, *apprehendam te, & ſequar te in domum matris meæ.* w. Thie rechte minnon thich, *juſti te amant.* w. Bure thigh northwind, *ſurge Aquilo.* w. Uuir dih geſehen ſculen, *te videbimus. Otfr.* apud *Lamb.*
Nom. Plural. Er O *ſanctæ animæ*! ir fragodot welich min *ſponſus* ſi *in humanitate, Vos ô ſanctæ animæ! vos interrogabitis, qualis ſit ſponſus meus in humanitate?* w. Ich beſueron juih guode ſielan, ir tha drephet *ad ſupernam* Hieruſalem, *Adjuro vos, ô bonæ animæ, vos quæ ſpectatis ad ſupernam Hieruſalem.* w. So war ir einege juwera gelichon vindet, *ubicunque aliquam ſodalium veſtrarum inveneritis.* w. Geet uz er jongfrouwan, ir tha bowet in Sion, *egredimini vos filiæ, vos, quæ habitatis in Sion.* Er guode ſielan, er thie ſin *poſitæ in ſpecula fidei*, ande er gethinge hauet, thaz er cumet *in atria cæleſtis Hieruſalem.* w. Mit then ju fluohhont inti hazzont jûuuih man, *cum maledixerint vobis, & oderint vos homines.* Tat. XX. 16.
Gen. So huilich ſo juwer, *quiſquis veſtri.* Inti ahtent jûuuar, *& perſecuti vos fuerint.* Tat. XX. 16. Uuelih jûuar, *quis veſtrûm.* cap. XXXVIII, 3. Simon Simon! ſenu Satanas geroto juuuer thaz ir juuih ribo ſamo ſo uueizi, *Simon, Simon! ecce Satanas expetivit vos, ut vos cribraret, ſicut triticum.* Tat. CLX. 4.
Dat. Abl. Duot juich ſeluon eynan ruom, *vobiſmet ipſis unam hanc gratiam concedite.* w. Tho ſagode ich juh ſine *qualitatem.* w. Thar zuo lagon ich juh; *præterea vobis dico.* w.

---

† *Germanice.* N. Du. G. Deiner. D. Dir. Ac. Dich. V. Du. Ab. Dir. N. Ihr. G. ewer. D. euch. Ac. euch. V. ihr. Ab. euch. * Et iru; *Tat.* XL, 7. Mit thiu iru ubile birut, *cum ſitis mali.*

Nu vernemet thiu maara thiu ich ju vone himo ſagon, *nunc intelligite famam, quam ab illo ego vobis nuntio.* w. Leiſtet himo truwa, ſo leiſtet her ju thie genatha ſinero mithewiſte, *præſtate illi fidem, ſic præſtabit ille vobis gratiam ſuæ præſentiæ.* w. Neme then kelih ouh nu zi ju, *nunc etiam calicem ſumite vobis. Otfr.* apud *Lamb.* Giboran iſt ju hiutu Heilant, *eſt vobis hodie ſalvator natus.* Tat. VI. 2.

Acc. Ech beſueron juih jongfrouwan, *adjuro vos filiæ.* w. Thaz juih negheyn wereldlich *ſtrepitus* ne irre, *ut nullus mundanus ſtrepitus vos errare faciat.* w. Ich beſueron juch jongfrouwon. w. Thaz jujch *cæleſtis gloria amplecteretur.* w. Alſo ſcal juh *panis verbi mei confirmare ad bona facienda.* w. That ik ſamad mid juu ſittean muoti, *ut ego vobiſcum ſedeam.* w. Nu ic juuues drohtines ſcal uuilleon ſeggian, *nunc veſtri domini voluntatem vobis dicam. C. C.* Thaz drinkan deilet untar ju, *potum illum diſtribuite inter vos. Otfr.* apud *Lamb.*

IX. *Declinatio ſecunda Saxonica.*

Num. Sing.	*Num. Dual.*	*Num. Plur.*
Nom. Thu, *tu.*	Nom. Git, gyt, *Sax.*	Nom. Gi, ge, *Saxon.*
Gen. Thin.	Gen. Inker, incer.	Gen. Juuuar, er, eopeр, *Sax.*
Dat. Thi, the, *Sax.*	Dat. Inc.	Dat. Ju, eop, *Saxon.*
Acc. Thi, the, *Sax.*	Acc, Inc.	Acc. Ju, eop, *Saxon.*
Voc. O thu.	Voc. Git, gyt, *Sax.*	Voc. Gi, ge, *Saxon.*
Abl. Thi, the, *Sax.*	Abl. Inc.	Abl. Ju, eop, *Saxon.*

Exempla.

In numero ſing. Dat. Abl. That uuirdit thi uuerk mikil te githolanne, *hoc pati tibi grave erit. C. C.* Ik an them bendion mid thi bidan willie, *tecum in vinculis manebo. C. C.*

Acc. Samo looſen ich thi *per baptiſmum, Te pariter redimo per baptiſmum.* w. Thoh thi all thit helitho folc thina geſithos giſuican, *quamvis tota hæc nobilis caterva, comites tui te prodant. C. C.* Pro thi occurrit di: ut, hoed di uan tyefta, *cave à furto.* ep. decal.

In numero dual. Nom. So git her an Iordane ſtrome fiſcos gifahad: ſo ſculon git noh ſirio barn te incon handon that ſea an heban riki thuru inca lera lithan muotin faran folc manag, *quemadmodum hic in fluvio Jordane piſces capitis: ſic veſtris manibus capturi eſtis multos mortales, ut per veſtram doctrinam tranſeant & proficiſcantur in regnum cæleſte.* Sic *Andræam* & *Petrum* alloquitur *Jeſus* in C. C. Dat. Abl. Uuas im thuo Godes ſuno an iro geſithie ſamad, andi fragoda umbi huilica ſia ſaca ſpracin; hui gangat gi gormonda, quat hie, iſt inc ſamer hugi ſebo ſoragono full? *Dei filius unà erat in illorum comitatu, & ſciſcitatus eſt de quibus rebus loquerentur: cur adeo dolentes itis, inquit ille, & mœſta & luctuoſa eſt vobis cogitatio? C. C.* Verba *Jeſu* ad duos diſcipulos *Emmauntem* proficiſcentes.

In Num. Plur. Nom. Thar gi ina ſindan muotun an Bethlehem barno rikoſt, *illum invenire poſſitis in Bethlehem natorum maximum.*

Gen. So huilik ſo juuuer ano ſi ſlithia ſundiun ęriſt ſten avuerpe, *quiſquis veſtrûm immunis ſit à peccato, mittat primum lapidem. C. C.* Nio that juuuar enig ni dua, *nemo veſtri hoc faciat. C. C.* Nu ſeggiu ik ju te uuaren hier that vuili jûuuer tuelifio enn treuon giſuican, *nunc hic vobis verè dico, quòd unus veſtrî duodecim verum prodet.* Sa farat fan them folke thie juuua fritho huirbit eft an juuuer ſelbaro ſith, *citò abierit ab iſto populo veſtra pax, revertetur in veſtrum ipſorum locum. C. C.*

Dat. Abl. Nu ſeggiu ik ju, *nunc vobis dico. C. C.* Ik ſcal ju liebera thing cuthian, *vobis quid gratius dicam. C. C.* Luſtonte luſta theſo oſtrun zi ezzanne mir ju, *deſiderio deſideravi manducare hoc paſcha vobiſcum. C. C.* Endi undar ju middeon ſted thoh gi ina ſelbon giſehan ni vuelliat, *& inter vos medius ſtat, quamvis illum ipſi non vultis videre. C. C.*

X. A pronomine primitivo ſingulari THU, oriuntur tria etiam poſſeſſiva. unum à genitivo ſingulari, THIN; alterum à genitivo duali, inker vel incer; tertium à genitivo plurali, juwer. De quibus ordine.

Numerus Singularis.

Nom. Thin, i, e, o, *tuus.*	Nom. Thin, i, e, o, a, u, *tua.*	Nom. Thin, thinaz, *tuum.*
Gen. Thines, is, as.	Gen. Thinero, nro, a, u. thinere, er.	Gen. Thines, is, as.
Dat. Thinemo, u. thinon, an, en, um.	Dat. Thinero, ro, u. thinere, er.	Dat. Thinemo, u. thinon, an, en, um.
Acc. Thinene, ine, ana, ona, en, an, on.	Acc. Thin, i, e, o, a, u.	Acc. Thin, thinaz.
Voc. Thin.	Voc. Thin.	Voc. Thin.
Abl. Thinemo, u, thinon, an, en, um.	Abl. Thinero, nro, u. thinere, er.	Abl. Thinero, nro, u. thinere, er.

Exem-

Exempla maſculini generis.

Nom. Thiu hals ther iſt ſamo ſmithe ſcirethe, *collum tuum ſicut monilia.* w. Din namo uuerde geheiligot, *ſanctificetur nomen tuum. Otfr.* apud *Lamb.* Sic, din riche chome, din wille giskehe. Pro thin occurrit dyn: ut, Iſrael dyn God is een weer God, *Deus tuus ô Iſraël eſt unus verus Deus.* Ep. decal.

Gen. Iof thu thines ſelues niet bekennes wiuo ſconeſta, *ſi ignoras te, ô pulchra.* w. Thiu genatha thines *evangelii.* w.

Dat. Abl. In thinemo garden ſint gewaſſen *aromaticæ arbores.* w. Gihugi thu an thinemo herten huat thu habdos ju uuelono an uueroldi, *recordare tu quantum bonorum habuiſti in mundo.* C. C. Se ſeund ich andere ze thinemo wega, *ſic alios advoco in viam tuam.* w. Thu quithes auor in thinemo *evangelio, Tu vero dicis in evangelio tuo.* w.

Acc. So ich ſume wiila geruowet bim *à perſecutione,* ſo willon ich thes te meer bitherue skunah thurg thinan willan *in contemplatione,* &c. *Quum paulisper requievero à perſecutione fortior tui gratia apparebo in contemplatione,* &c. w. O *ſponſe* thu mich heyzeſt ufſteen *de lecto contemplationis,* and thurg thinen willon *procedere ad publicum actionis.* w. Allmahtig druhtin forgib uns mahti, inti giuuizi thinan willon zi giuuircanne, *det nobis omnipotens dominus potentiam & ſapientiam ad operandam ejus voluntatem.* F. V. C. Wizzon wir thinen ſponſum, *cognoſcimus tuum ſponſum.*

Exempla generis fœminini.

Nom. Wanda thin ſtemma is ſuoza, ande thin anluzza ſcona, *nam vox tua eſt dulcis, & facies tua pulchra.* w. Verum in iſtiuſmodi exemplis thin forſan pro genitivo pronominis thu habendum eſt.

Gen. Doichene thinro crafto, *ſigna tuæ potentiæ.* w. Thiu ſuoze thinere *gratiæ, Suavitas tuæ gratiæ.* w. Uuahſmo thinero uuamba, *fructus ventris tui.* Tat.

Dat. Abl. Honig ande miloch is under thiner zungon, *mel & lac ſub linguâ tuâ.* Vone thinero lera wizzon wir thinen *ſponſum in naturâ divinitatis, filium de patre, Deum de Deo, lumen de lumine.* w. Hiet that ik thi thoh gicutdi that thi kind giboran ſan thinera aldera idis odan ſculdi vuerthan, *juſſit mibi, tibi dicere, quod puer tibi ex ſenili tuâ uxore naſceretur.* C. C.

Exempla generis neutrius.

Nom. Acc. Biqueme uns thinaz richi, *adveniat nobis regnum tuum.* Otfridus.

Numerus pluralis communis.

Nom. Thine, a, o, iu.	Acc. Thine, a, o, iu.
Gen. Thinero, ere, er.	Voc. Thine, a, o, iu.
Dat. Thinen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.	Abl. Thinen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.

Exempla.

Nom. Thine huffelon ſint ſamo turtolduuan, *genæ tuæ ſicut turtura.* w. So luchent mir allo thine word, and allo thino werch, *ſic mihi placebunt omnia tua verba & omnia tua opera.* w.

Gen. Ther ſtank thinero wade is alſo wiroches ſtank, *odor veſtimentorum tuorum ſicut thuris odor.* w. Ande ſcalt allero thinero wordo, ande allero thinero wercho *intentionem* an mich keran. w. Wir gehugega thinere ſpune ouer then win, *memores ſumus uberum tuorum ſuper vinum.* w.

Dat. Abl. Thin einwaldicheyd skinet an allan thinan werkon, *ſimplicitas tua apparet in omnibus tuis operibus.* w.

Acc. Stiuri dina (*pro* thina) ſcalca, *guberna tuos famulos.* Hymn.

XI. Pronomen poſſeſſivum duale, inker vel incer, declinatur ut poſſeſſivum duale unker, ſupra. En exempla: Te incon handon, *ad manus veſtras.* Thuru inca lera, *per veſtram inſtructionem.*

XII. Pronomen poſſeſſivum plurale juwer, vel juuuer, vel juuar ſic declinatur.

Numerus Singularis.

N. Juwer, jûuer, juuuar, jûuar, ara, juuue, a, o, *veſter.*	N. Juwe, jûuar, juuuar, ara, vel juuue, a, o, u, *veſtra.*	N. Juwer, juuuar, jûuar, juuara, juweraz, juueraz, *veſtrum.*
G. Juweres, juuuares, juuares, juuues, is, as.	G. Juwero, u, juwere, er, jûuero, jûuere.	G. Juweres, juuares, juuues.
D. Juweremo, juuaremo, ermo, juuuon, an, en.	D. Juwero, u, juwere, er, jûuero, &c.	D. Juweremo, jûuaremo, ermo, juuuon, an, en.
A. Juweren, juuaren, an, juuuen, an, on.	A. Juwe, juuuara, jûuare, a, o, u.	A. Juwer, juuar, a, juweraz, juuaraz.
V. O juwer, juwe, a. o.	V. O juwe, a, o, u, jûuar, &c.	V. O juwer, juweraz.
A. Juweremo, juwaremo, ermo, juuuon, an, en.	A. Juwero, u, juwere, er, jûuero, &c.	A. Juweremo, juuaremo, ermo, juuuon, an, en.

Exempla generis maſculini.

Nom. Uuet it juuua drohtin ſelf, *dominus veſter ipſe hoc cognoſcit.* C. C. So huat ſo gi dadun an juuues drohtines namon, that antfang juuua drohtin ſelbo, *quicquid feciſtis in veſtri domini nomine, id accipit veſter dominus.* C. C. Juuuar mieta iſt ginihtſam, *veſtra merces copioſa eſt.* Tat. XXII, 17. Soſo juuuar fater ther himiliſcon, *ſicut pater veſter cœleſtis.* Tat. XXX, 10. Juer fater ther in himile iſt, *pater veſter, qui in cœlo eſt.* Tat. XL. 7.

Gen. An juuues drohtines namon, C. C. Duot juich ſeluon eynen ruom thaz er ne gehuget allizana thero *myſteriorum* juweres *redemptoris*, *Facite vobis unam hanc gratiam, ne ſemper memores ſitis myſteriorum veſtri redemptoris.* w. Thie ju dopan ſcal an juuuas drohtines namon an thena helagan geſt, *hic vos baptizabit in nomine veſtri domini in ſpiritum ſanctum.* C. C. Ni forhtiat iro fiondſcepi, thoh ſia hebbean juuues ferhes giuuald, *ne metuatis ab illorum inimicitiâ, tametſi habeant vitæ veſtræ poteſtatem.* C. C. Juuan oduuelon gibat gi them mannon the ina an theſaro uueroldi ne lonon, endi ruomot te juuues uualdandes rikea, *bona veſtra date hominibus, qui non retribuere poſſunt in hoc ſeculo, & remunerationem accipietis in domini veſtri regno.* C. C. That ir kind ſint juuuares fater, *ut ſitis filii patris veſtri.* Tat. XXXVI. 3. Ni ſit ſorgfolle juares ferahes, *ne ſitis ſolliciti animæ veſtræ.* XXXVIII, 1.

Dat. Abl. So ſculun gi mid juuuon leron liud folc manag wendean after minon uuilleon, *ſic veſtrâ doctrinâ multum populum convertetis ad meam voluntatem.* C. C. Hugeat te juuuon liebon herren, *attendite domino veſtro dilecto.* C. C. Endi ſprikit thie helago geſt mahtig fan juuuon muthe, *& loquetur ſanctus ſpiritus omnipotens ex ore veſtro.* C. C. Mit juaremo fater ther in himile iſt, *apud patrem veſtrum, qui in cœlo eſt.* Tat. XXXIII, 1.

Acc. Thurg juweren willan, *veſtri gratiâ.* w. Ni latat juuuan hugi tuiflean, *ne ſinite veſtram cogitationem dubitare*, C. C. Deleat juuan oduuelon under thero thurftigan theod, *diſtribuite veſtras opes inter egenos.* C. C. Uuet mahtig God juuuan uuilleon, *omnipotens Deus novit veſtram voluntatem.* C. C. Thuru juuuaron herron, *veſtri domini gratiâ.* C. C. Inti diuriſo juuuaran fater, *& glorificent patrem veſtrum.* Tat. XXV, 3. In juueran buoſum, *in ſinum veſtrum.* XXXIX, 4.

Exempla generis fœminini.

Nom. Acc. Latat juuua leoht mikil ſcinan, *luceat magnoperè lux veſtra.* C. C. So liuhte juuar lieht, *ſic luceat lux veſtra.* Tat. XXVI, 3. Wanta ir habet juuuera fluobara, *quia habetis conſolationem veſtram.* Tat. XXIII, 1.

Dativus & Ablativus. Than motun gi ina after te juuuero frumu findan.

Exempla generis neutrius.

Nom. Acc. Inti aruuerphen juuara namon ſama ſo ubil, *& ejecerint nomen veſtrum tanquam malum.* Tat. XX. 16. Uuartet ir thaz ir juar reht ni tuot fora mannon, *attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Tatianus XXXIII. 1.

Numerus pluralis communis.

Nom.	Juwe vel juuue, a, o, iu. juare, juara, juuuare, juuuara.	Acc.	Juwe, a, o, iu. juuare, juare, juuuare, juuuara.
Gen.	Juwero, a, u, juwere, er.	Voc.	Juwe, a, o, iu.
Dat.	Juwen, juaren, juuuaren, an, on, un, em, am, om, um.	Abl.	Juwen, jueren, juuuaren, an, on, un, em, am, om, um.

Exempla.

Nom. Acc. Ni mugun juuua uuerc biholan uuerthan, *veſtra opera non poſſint abſcondi.* C. C. that thar man nigen thuru juuua gidadi bidrogen ni uuerthe biſuican thuru juuua ſundea, *ut nemo veſtris operibus ſeducatur & decipiatur veſtris peccatis.* C. C. Under juuua fuoti, *ſub pedibus veſtris.* C. C. Thaz ſie giſehon juuuaru gote uuerc, *ut videant veſtra bona opera.* Tat. XXV. 3. Minnot juuuara fianta, *diligite inimicos veſtros.* Tat. XXXII. 2. Noh ſentit ni juara merigrotta fori ſuin, *neque mittatis margaritas veſtras coram porcis.* cap. XXXIX, 8. Noh ni horit juuaru uuort, *neque audierit ſermones veſtras.* XLI. 9.

Gen. So war ſo ir einege juuuera gelichon vindet, *ubicunque aliquam veſtrarum ſodalium inveneritis.* w. Nu latat an juuuon muod-ſebon juuuera ſelban ſundea hreuuan, *nunc vos pœniteat, in veſtris affectibus, veſtrorum peccatorum.* C. C.

Dat. Abl. An juuuon muod-ſebon. C. C. Stiured mih mid juwan goodan bilethen, *gubernate me bonis veſtris exemplis.* w. Ni latat thes melmes uuiht falgon an juuuon foton thanan the man ju antfahan ni ueli, ac ſcadeat it fon juuuon ſcohon, *non ſinite quid cœni in veſtris pedibus exportari eo loco, ubi vos non receperint homines, ſed excutite illud à calceamentis veſtris.* C. C. Ueſat gi eft an juuuon dadeon duſon gelica, *eſtote ſimiles columbis in operibus veſtris.* C. C.

Oft

Oft vurthun mi tharod helpa ſan juuuan handon, *ſæpe illic mihi allata fuerunt auxilia à veſtris manibus.* C. C. Uuizzut guot zi gebanne juuueren kinden, *noſtis bona dare filiis veſtris.* Tat. XL, 7. Fon juuaren fuozen, *de pedibus veſtris.* XLI, 9.

De pronomine primitivo ſingulari tertiæ perſonæ HER, SIU, HIZ, ille, a, ud. *cum ſuis poſſeſſivis.*

XIII. Declinatur hoc pronomen ſingulariter in tribus generibus ſecundum ſubjectum paradigma.

Numerus Singularis.

N. * Her, hir, ir, er, hie, *ille, is.*	N. Siu, ſia, ſea, ſa, ſie, ſe, *illa, ea.*	N. Hiz, iz, hit, het, it, *illud, id.*
G. Sin, is vel es.	G. Hiro, u, a, iro, u, a.	G. Sin, is, es.
D. Himo, imo, imi, im.	D. Hiro, u, a, iro, u, a.	D. Himo, imo, imi, im.
A. Hina, hino, hine, ina, ino, ine, hinan, inan, hin, in, him.	A. Siu, ſia, ſea, ſa, ſie, ſe.	A. Hiz, iz, hit, het, it.
A. Himo, imo, imi, im.	Ab. Hiro, u, a, iro, u, a.	A. Himo, imo, imi, im.

Exempla generis maſculini.

Nom. Her is mir ſo hold, thaz her niet tholan ne wela, thaz mich jeman ſiner minnon irre mid eſnegamo wereldlichon *ſtrepitu, Adeo mihi amicus eſt, ut non permiſerit quenquam me ab illius amore abducere mundano ſtrepitu.* w. Inti hir iſt thir giſelo, *& ipſe erit gaudium tibi.* Tat. II, 6. Thicco gehiez er mir, *ſæpe promiſit mihi.* w. Johannes ſcal er heizan, *Johannes vocabitur.* Otfr. So er teta, *quemadmodum ille fecit.* Otfr. Satanas geroto juuuer, thaz ir juuih riho, *Satanas expetivit vos, ut vos cribraret.* Tatian. Allſo hie it ſan them anaginne thuru is ena craft Waldand giſprak, *ſicut ille à principio id locutus eſt per ipſius ſolam potentiam dominus ipſe.* C. C. Hie giſah thar ena engil, *ibi vidit angelum.* C. C. Matheus uuas hie hetan, *vocatus erat Matthæus.* C. C. Fuor im te them friondon thar hie afuodid uuas, *ad amicos profectus eſt, apud quos natus erat.* C. C. Huat ik ju ſeggian mag, quat hie, geſithos mina, *quod vobis dicturus ſum, inquit ille, diſcipuli mei.* C. C.

Hic autem notandum eſt HIE eſſe pronomen *Saxonicum,* quod mutuatur lingua *Francica,* utvicisſim à lingua *Francica* pronomina ſubinde mutuatur *Anglo-Saxonica,* quemadmodum alibi oſtendimus.

Gen. Sin bilethe is alſo thes bergas Libani, *ſpecies ejus, ut Libani.* w. Sin chela is vilo ſuoze, *guttur ejus eſt valde ſuave.* w. Tho quad ſin muoter zi imo, *tunc dixit mater ejus ad illum.* Tat. XII, 4. Tho ich minon wingardon bevolan haue then winzurneron ich duon ſin jethogh ſeluo allizana, *quamvis vineam meam cuſtodibus commiſi, tamen illam ſemper ipſe obſervo.* w. Huo ſia ſcoldin is gibodſcipi frummian, *quomodo mandatum illius perficerent.* C. C. Ina thia uuiderſacon ſahan ni gidurſtin, ac mithun es, *adverſarii non auſi ſunt illum apprehendere, ſed evitarunt eum.* C. C. Endi thuo ti es jungron ſprac, *& tum locutus eſt ſuis diſcipulis.* C. C. Huand hie thit uuerold riki ertha endi upp himil thuru es enes craft ſelbo giuuarahta, *nam hoc mundanum regnum, terram, & cælos ſupra ſuâ ſolius poteſtate ipſe fecit.* C. C. Es hie latat ina is muod ſpanan that hie hit biginne thera gernean, *ſi ſinat ſuam mentem flectere, adeo ut id percupere tandem cœperit.* C. C. Uuantun in uueſan in thero ſamantferti, *æſtimabant illum eſſe in comitatu.* Tat. XII, 3.

Dat. Abl. Ther cuning Salomon machoda himo ſeluemo eynan disk thes holzes van Libano, *rex Solomon ſibi fecit menſam ex ligno Libani.* w. Thie himo *adhærent per fidem,* alſo thaz har themo hoiuede. w. Thaz himo hungredo, *quòd eſuriret.* w. Ande ophenent himo the doichne thero geſcriphte, *& illi aperiunt arcana ſcripturarum.* w. Andera heyligon ni mugan himo geliic ſiin, *alii ſancti non ſunt illi æquiparandi.* w. Sum imo ok laſtar ſprak, *aliquis autem illum blaſphemavit.* C. C. Gabun imo gimirrotun win trinhan mit gallun gimiſgitan, *dederunt illi ad potandum vinum myrrhatum cum felle mixtum.* Tat. Thaz duit imo ubil herza, *hoc illi attulit malignum cor. Otfr.* apud *Lamb.* Druhtin kos imo einan wini, *dominus ſibi elegit unum dilectum.* So dedi imi Got alſo dir Goltſmit düt. *S. An.* Thar uuas thuo uualdendes megin craft gimarid huo ſcal allaro manno gihuilik ſiutho uuillendi is uuerold herren ſculdi, endi ſcattos, thia imi geſcerida ſint, gerno geldan, *tum divulgata erat Domini omnipotentia ad docendum, ut unuſquiſque homo Domino ſuo terreſtri debita & tributa, quæ illi impoſita ſunt, libentiſſime & ſtudiosè ſolveret.* C. C. Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo ſeluemo, *non magis, quàm luna aliquid lucis à ſeipſa habet.* w. Her ſcal an himo ſeluemo bethuvan thes lichamon geluſte, *in ſeipſo reprimit corporis libidines.* w. Thuo thero tuelifio en Thomas gimalda, uuas im githuungan man, *tum locutus eſt duodecim unus, Thomas vir gravis.* C. C. Endi im ſelbo gicos tuelifi, *& ſibi duodecim elegit.* C. C. Huo im an erl bigan an ertha ſaian hren corni mid is handon, *ut homo quidam cœpit in tellure ſuis manibus ſerere purum granum.* C. C.

* *Germanicè,* N. Maſc. Er. G. Seiner. D. Ihrer. D. Ihr. Ac. Sie. A. Ihr. N. Neut. Ihm. Ac. Ihn. A. Ihm. N. Fœm. Sie. Gen. Es. G. Seiner. D. Ihm. Ac. Es. Ab. Ihm.

Acc. Ande wiſda mich wie ich hina minnan ſule, *& me inſtruxit qualiter illum amarem.* w. Mit hiro wiisheyde ne moght ich hino vindan, *cum illorum ſapientiâ non poſſem illum invenire.* w. Ich vortheroda hine, and ne vand ſin niet, *quærebam illum, & non inveni eum.* w. Willo hine ſuochen, *quæram illum.* w. Tho ına thıu muoder nam bıuuandına mıd uuadı wiſo ſconoſta, endı ina mıd ıru ſolmon tuem legda lieflico luttılna man that kınd an ena crıbbun, *tum mater fœminarum pulcherrima prehendit illum faſciis involutum, & cum palmis ſuis duplicibus amanter poſuit puerum parvulum in præſepi. C. C.* Hiet ına thuo ledıan thar Lazarus uuas fuldu befolhan, *juſſit, ut illum eo ducerent, quò Lazarus terræ commiſſus erat. C. C.* So wenan ſo ich cuſſe, ther iſt iz, fahet inan, *quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum.* Tat. Nahlito, thaz her man cuſti, *appropinquavit, ut oſcularetur eum.* Tat. Heiz inan Heilant, *voca eum Jeſum.* Otf. Suahtun inan heizo, *quærebant eum fervidè.* Otfr. Erloſit her inan nu, *liberet eum nunc.* Tat. That ſie giant wurtiten inan Gote, *ut ſiſterent eum deo.* Tat. Pro inan apud *Otfridum* non raro occurrit nan per aphæreſin: ut, tho batun nan thie liuti, *rogaverunt eum homines.* Hiazun in Heilant, *vocaverunt eum Jeſum.* Otfr. Ther cuning leydoda mich in ſinan winkelnere, ande wiſda mich wie ich inan minnan ſule. *introduxit me rex in cellam ſuam, & inſtruxit me, quomodo illum amarem.* w.

Exempla generis fœminini.

Nom. Acc. *Eccleſiam Chriſti* thie ich et *deteſtabar per ignorantiam*, therro ne magh ich mih nu uolle wunderan wie hoogh ſiu is, ande wie ſiu alliz anathihet *de virtute in virtutem.* w. Nu beſueret her auor *filias Hieruſalem* umbe ſine *ſponſam*, ſo wanne ſo ſiu ſlaaphe, thaz ſie ne wecchan eer ſiu ſelua wolla, ſo war ſo min *dilectio* is, thar ne is ſiu niet *ocioſa.* w. Thie thiernan ſahon ſie, ande zaldon ſie aller wiuo ſaligoſta, *viderunt eam filiæ, & prædicaverunt illam omnium mulierum beatiſſimam.* w. Ef hie that gıquathı that ſia ſia quıka lietın, *ſi ille hoc jubeat, ut vivam illam dimittent. C. C.* Sıthor ık ſea mı te brudı gıcos, *ex quo illam mihi in ſponſam elegi. C. C.*

Gen. Ande eer thes maneda ſie hiro *ſponſus*, *Et antehac monuit illam ejus ſponſus.* w. In minero muoder hus, and in hiro gegathema, *in domum matris meæ, & in conclave ejus.* w. Sazta inan in ira barm, *poſuit eum in ſinu ſuo.* Otfr. Inti ni uuard ira uuis, *& non cognoſcebat eam.* Tat. v. 10. Thıu ıdıs uuas bıfangan an farlegarnıſſe, uuas ıro lıbes ſcolo that ſia firıo barn ferahu bınamın, ahtın ira aldras, *deprehenſa fuit mulier in adulterio, vitâ mulctanda erat, ut jure homines animam illi auferrent, & morte afficerent. C. C.* Ef hıe that gıquathı that ſia quıka lietın, frıdodı ıra ferahe, *ſi hoc jubeat, ut vivam illam dimitterent, & animam ejus liberet. C. C.* Anna uuas ſiu hetan, uuas iru githuungan uuib, *Anna vocata erat, erat mulier gravis*, vel *ætate provecta.*

Dat. Abl. Quad iru ther engil, *ait angelus illi.* Tat. Uuas iru then ſun drut, *tunc erat ei filius dilectus.* Hiet that ſiu vuıhtes than er nı gerodı neuan that man ıro Johannes hobıd gabıd aloſit fan ıs lıchamon, *juſſit ut nihil illa rogaret, niſi ut caput Johannis ſibi daretur exciſum à corpore. C. C.* Inti quena imo fon Aarones tohterun, inti ira namo uuas Elizabeth, *& uxor illi de filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeth.* Tatian. II, I. Wanda ſiu wole weiz thaz ſiu thar *pulchritudinem virtutum* von hiro ſeluero niet ne hauet. w. Wand ſie thie craft, and then ſmak *ſupernæ dulcedinis* an hiro ſeluero hauet. w.

Exempla generis neutri.

Nom. Acc. Wanda hiz geskiede an ſinemo maheldaga, *nam id factum erat in die ſponſionis ejus.* w. Ih uueiz ouh thaz thu ir kenniſt, ioh thih iz unfarholan iſt, *ſcio te hoc noſcere, & quod tibi non abſconditum eſt.* *Otfr.* apud *Lamb.* Hit geſcagh ouch an themo dage ſinero freuwe, *factum erat etiam in die lætitiæ ſuæ.* w. Hiz duot mir michel nood, *cogit me gravis neceſſitas.* w. Ther iſt iz, *ipſe eſt.* Tat. Cundel iz mir, *renuntiate hoc mihi.* Tat. Er ın zalta wıa ıs weſan ſcolta, *iis dicebat, quomodo id omne fieri deberet. C. C.* Endı ım uuar angegı ſuot ſpell ſagda, tho ſia nı vuarin ſo ſalıga, that ſia ıt ſo far fengın, ſo ıt ıro fruma uuari, *& illis vera blandâ oratione reſpondit, tametſi illis non liceret eſſe tam beatis, ut illam caperent, prout commodum ſuum poſtularet. C. C.* Than ſcalt thu that thın horth neman, ſcalt thınon oduuelon allon forcopan dıuna methmos endı delıan het armon mannon, *tum theſaurum tuum prehendens, omnes divitias tuas cum pretioſiſſimis cimeliis vendes, & pauperibus diſtribues.* C. C. Thaz ih es bigunni in unſera gizungi, *ut id auſpicarer in noſtrâ linguâ.* *Otfr.* apud *Lamb.* Fuorun thar thıa lıudı thuo obar all Galıleo land, that Godes barn ſehan, dadun ıt bı them vundre, huanan ım mohtı ſulıc vuord cuman, ſo ſpahlıco gıſprocan; that hı ſpell Godes ſo ſuodlıco ſeggıan cunſtı, ſo craftlıco gıquethan, *tum profectus eſt populus per totam Galilæam, ad videndum filium Dei, mirati ſunt unde illi veniret tale verbum & tam ſapiens dictum, ut verbum dei ſciret tam veraciter dicere, tam potenter prædicare.* C. C. Leiti unſih in richi thin, thoh uuir es uuirdig ni ſin, *duc nos in regnum tuum, tametſi illo non ſumus digni.* *Otfr.* apud *Lamb.*

Gen. Thar er es miſta, *ubi hoc non deprehendit.* Tat. Sıa nı vueldun es ım horean, *non illi voluerunt in hâc re auſcultare.* C. C. Ni ſint ſia vuırdıga than that ſia gıhorean juuua helag uuord,

uuord, ef ſia is ni vuelliat an iro hugie thankean, *non ſunt digni, ut veſtrum ſanctum verbum audiant, ſi non de eo cogitare volunt.* C. C.

Numerus pluralis communis.

Nom. Sie, ſiu, ſio, ſia, ſea, ſi, ſe, *illi, illæ, illa.* Gen. Hira, hiro, hero, her, ira, iri, iro, iru, era. Dat. Him, hin, ira, in, imo. Acc. Sie, ſiu, ſia, ſea, ſi, ſe. Abl. Him, hin, im, in.

Exempla

Nom. Acc. Thaz ſie ſe ne wecchan, *ne illæ eam expergefaciant* w. Ande thaz ſculon ſie duon *propter timores nocturnos, Et hoc facturi ſunt,* &c. w. Thie ſich anazuchon that ſie thine geſellon ſin, *qui ſe prætendunt eſſe tuos comites.* w. Siu cunnon alle maghtigan wole voghtan, *hi poſſunt omnes egregie pugnare.* w. Ni namun ſi gouma thera wiba claga, *non animadvertebant queremonias mulierum.* Otf. Thas quadun ſi, *hoc dicebant.* Otf. Huo ſia ſcoldin is gebodſcip frummjan, *quomodo deberent mandata ejus exequi.* C. C. Sia vuurthun gecorana te thio that ſie than euangelium enan ſcoldun an buok ſcriban, *ad hoc electi erant, ut evangelium in libro ſcriberent.* C. C. That ſcoldun ſea fiori thuo fingron ſcriban, *id hi quatuor debuerunt digitis ſcribere.* C. C. Inti uuard mit thiu ſio in muote giforhte uuarun, *& factum eſt, dum mente conſternatæ illæ eſſent.* Tat. CCXVIII. I.

Gen. In hira *conventicula* ne wille ich niet cuman, *in illorum conventicula non veniam.* w. Sunder hiro gewelich hauet ſine herdniſſe, *ſed eorum quiſque ſuum habet gregem.* w. Ande hiro neheyn latat ſin ſuerd van ſinemo thihe thurgh thie naght uorghta, *& illorum nemo gladium ſuum à femore diſcingit propter timores nocturnos.* w. Her allero jegelich hauet ſin ſuerd an handon, *horum omnium unuſquiſque habet gladium ſuum in manibus.* w. Thie hiro *auditores* lernent caſtitatem, *qui ſuos auditores docent caſtitatem.* w. Ik ſcal im thena vueg ruman, lerean theſa liudi huo ſia era gelobon haldan, *ego illis viam dilatabo, docebo populum, quomodo ſuam fidem tenebunt.* C. C. Si ſlugen iri gezelte ane dem berge Suedo, *fixerunt tentoria ſua in monte Suedo.* Iri beidere vorderin, *utrorumque proavi.* S. Ann. Habda im vualdand God them helithon an iro hertan helagna geſt faſto bifolhan, *dominus Deus ſanctum ſpiritum viris illis in cordibus eorum commiſerat.* w.

Dat. Abl. Ande hin ouch *iter ſalutis* ougant, ande hin allizana *reficiunt* mit * heil-ſamo dranche *divini verbi,* ande hin ouch lernont *in præſenti* hauen *luctum propter æternam conſolationem.* w. In in ſelbon, *in ſemet ipſis.* Tat. CLXXVIII, 5. Ih gab in thin uuort, *ego dedi eis ſermonem tuum.* Ibid. 6. Ih in in, *ego in eis.* CLXXIX, 2. Gif her in diu craft, *dedit illis virtutem.* S. Ann. Als im von arte iſt geſlacht *prout illis naturâ conſentaneum eſt.* w. Batun inan in iz zeigoti, *rogabant, ut ſibi id aliquis oſtenderet.* Otf. Gebet in thrato, *præcepit iis vehementer.* Tatian. Inti ſprah fon imo allen, *& loquebatur de illis omnibus.* Tat. VII, 10. IMO autem eſt pro IM, per appoſitionem paragogici o.

De pronomine reciproco tertiæ perſonæ SIN, *ſui.*

XIV. Tametſi pronomen primitivum tertiæ perſonæ HER *in obliquis omnium generum & utriuſque numeri reciprocè uſurpetur, ut multis ſupra exemplis patet;* nihilominus in uſu eſt apud *Franco-Theotiſcos* pronomen reciprocum SIN utriuſque numeri, quod ſic declinatur.

Gen. Sin. Dat. Himo ſelvemo, hiro & hiro ſelvero. Pl. Him & him ſelvon. Acc. Sich, ſih.

Exempla.

Wanda ſiu hauet ſich bekeret *ad verum lumen, Quoniam ſe convertit ad verum lumen.* w. Thiu ſich ſo verro gemeret, *quæ ſe in tantum multiplicant.* w. Alſo thiu *cacumina foliorum nardi* ſih zebreident in aher, *quemadmodum cacumina foliorum nardi ſe dilatant in ariſtam.* w. Hic tamen obſervandum eſt SIN & SICH haud ſemper reciprocè ſignificare, ſed non raro uſurpari ut IS & HINA abſque reſpectu ad id, quod in eâdem oratione præceſſit, aut per copulam iis annectitur.

XV. Præterea notandum eſt † Dativum ſingularem & pluralem pronominis tertiæ perſonæ in oratione aliquando eleganter redundare, præſertim poſt verba motus, ut ex codicis *Cottoniani* exemplis infra poſitis oſtenditur. Giuuet im thuo umbi thria naht after thiu theſſaro thiedo drohtin an Galilea land, *tum poſtea circiter tres noctes gentis hujus Dominus diſceſſit in terram*

* Heilſamemo, heilſamo. † Credo etiam hanc regulam locum habere in dativis pronominum primæ & ſecundæ perſonæ, tametſi inter legendum mihi non occurrerunt hactenus exempla; at in *Ulphilana* evangeliorum verſione ἥμαρτον redditur 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌺𐍄𐌰 𐌼𐌹𐍃. Sic *conveniunt ad eum Phariſæi,* Luc. VII. I. *Saxonice,* ða comon to him Fariſei. *Gothicè* vertitur, 𐍃𐌰𐌷 𐌲𐌰𐌵𐌴𐌼𐌿𐌽 𐍃𐌹𐌺 𐌳𐌿 𐌹̈𐌼𐌼𐌰 𐍆𐌰𐍂𐌴𐌹𐍃𐌰𐌹𐌴𐌹𐍃:

Galilæam. Thuo giuuet in thie vualdandes ſuno forth, *tum Dei filius exiit*. Thuo giuuet im mahtig ſelf an ena barg uppan barno rikioſt, *tum omnipotens ipſe natorum princeps aſcendit in montem*. Huat ik ju ſeggian mag, quat hie, geſithos mina, huo im an erl bigan an ertha ſaian, *ego vobis dicam, inquit ille, comites mei, ut vir cæperit in terra ſerere*. Sat im thuo helag drohtin, *tum ſanctus dominus ſedebat*. Godes egan barn fuor im te them friondon thar hie afuodid vuas, *Dei proprius filius profectus eſt ad amicos, apud quos natus erat*. Fundon ſia ſittean bi them ſeuue Iacobe endi Iohanneſe, vuarun im junga man, *invenerunt ſedentes juxta mare Jacobum & Johannem*; *erant juvenes*. Anna uuas ſiu hetan, vuas iru githuungan uuib, *Anna vocata, erat mulier gravis*, vel *provecta in annis*. Ac vuarun im barnolos, *erant liberorum orbi*, ſcilicet *Zacharias* & *Elizabetha*. Habda im eft es ſpraka giuuald, *habuit iterum* (Zacharias) *loquendi id facultatem*. Giuuitun im thuo an Galilea land Ioſeph endi Maria helag hiuuiski heban cuninges, *tum in terram Galilæam profecti ſunt Joſeph & Maria familia regis cœleſtis*. Thuo giuuet im mahtig ſelf ſundar giſittean endi im ſelbo gicos tuelivi treuhafta man, *tum omnipotens ipſe abiit ad ſedendum privatim, & elegit duodecim fideles homines*. Sum man than farlatit ſuara ſundiun, fahit im an ſalig thing, biginnit im thuru Godes craft godaro werco, *alius vero linquit gravia peccata, ad frugi ſe recipit*, & *divinam per potentiam orditur* [bona opera] *bona operari*. C. C. Notandum iterum eſt, reciprocum SIN, etiam abſolute uſurpari, ut HER reciproce. ſic Tat. I, 2. Alliu thuruh thas uuurdun gitan, inti uzzan ſin ni uuas uuiht gitanes, *omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*.

XVI. A pronomine primitivo tertiæ perſonæ HER oriuntur duo poſſeſſiva, ſin & hir vel her; illud à genitivo ſingulari, hoc à plurali. SIN autem declinatur ut MIN & THIN, ut ſequentia exempla docent.

Exempla numeri ſingularis in genere maſculino.

Nom. Sin bilethe is alſo thes bergas Libani, *ſpecies ejus, ut Libani*. w. Sin chela is vilo ſuoze, *guttur ejus eſt valde ſuave*. w.

Gen. Cuſſe her mich mit themo cuſſe ſines mundes, *oſculetur me oſculo oris ſui*. w. And cuſſe mich mit thero ſuoze ſines *evangelii*. w.

Dat. Abl. Nu ich ze ſinemo louuan bim cuman, *nunc perventus ſum ad illius fidem*. w. Mit ſinemo herige, *cum exercitu ſuo*. Tat. Ich ſaz under ſinemo ſcada, thes ich jegeroda, ande ſines ouezzes niedet mich, *ſedi ſub ejus umbrâ, quam percupivi, & oblectabat me fructus ejus*. w. Wither ze ſinemo louuan bringa, *ad illius fidem reducam*. w. Loſe unſih fone des tiufelis chorungen, unde fone ſinemo giuualte, *libera nos à tentationibus diaboli, & ab illius poteſtate*. *Otfr*. apud *Lamb*.

Acc. Wanda ich ſinen skirm jehafda, *nam ejus præſidio gaudebam*. w. Ther kuning leydoda mich in ſinan winkelnere, *introduxit me rex in cellam ſuam*. w. Willon ich negheyn arbeyd thurh ſinan willan ſcuvan, *nullam operam illius gratiâ recuſabo*. w. Ih quam man zi ſcheidanne widar ſinan fater, *veni ad ſeperandum hominem adverſus patrem ſuum*. Tat. Vannana iſt iz fromin, that ih es vuirdig bin thaz ih druhtine ſinan ſun ſouge, *unde eſt domine quòd ego digna ſim, ut domino ſuum filium lactarem*. Otfr.

Exempla in genere fœminino.

Nom. Acc. Her skeynet ſine *divinitatem*. w. Nu beſueret her *filias Hieruſalem* umbe ſine *ſponſam*. Von thes ſuor her *filias Hieruſalem*, thaz ſie ſine winian niet ne geitredan mid eynegemo ungeſtiuro, *quare adjuravit filias Hieruſalem ne dilectam ſuam excitarent aliquo ſtrepitu*. w. wir wizun alla ſina ſlachta, *novimus omnem ejus ſtirpem*. Otfrid.

Gen. An themo daga ſinero freuwe, *in die lætitiæ ejus*. w. So her thes innena werthed, thaz mich okkeret ſiner minnon geluſted, *ſic præcepit me ſolum ejus amore delectari*. w. Mit giuuelti ſineru henti, *cum potentiâ ſuæ manûs*, Otfr. Fon reue ſinero muater, *ab utero ſuæ matris*. Tat. II, 6.

Dat. Abl. Thar zuo ſagon ich juh, thaz ich ze ſinero friundſcephe niet ne quam *ullis præcedentibus meritis*, ſunder okkeret *gratuita gratiâ illius*. w. Mit ſinero helpho, *ope ejus*. w. Wanda ich mines *ſponſi* genatha verſteen in ſinero *vocatione*. w.

Exempla in genere neutro.

Nom. Acc. Ther thie zilosit einaz, *qui ſolverit unum*. Tat. XXVI, 6. Thuo vuellia ik ju te vuaron ſeggian that gi im (keſare) ſin gebet, endi vualdand Gode ſelliat that that ſin iſt, *vobis vero bona fide dico, ut Cæſari ſuum reddatis, & domino Deo, quod ſuum eſt*. C. C. Thie in herzen ni eigen niheinaz wig, *qui in corde nullam habent contentionem*. Otfr. Ther ni thuinget ſinaz muat, *qui non coercet affectum ſuum*. Thaz her ſeluo zallei eriſt ſin *evangelium*, ande thiu *myſteria regni cœleſtis* furebringa. w. Ubar allaz ſinaz richi, *per totum ſuum regnum*. *Otfr*. apud *Lamb*.

Exempla numeri pluralis.

Nom. Acc. Stinkent ſine piementon, *aromata ejus olent*. w. Du her ſini troume ſagiti, *quum ſomnia ſua referret*. Otfr. Ubi ſini pro ſine. Ther figboum hauet furebraht ſinâ bittera figon, *ficus*

ficus protulit recentes ſuos ficos. w. So giued her andera ſina *dona, ſic dabit alia ſua dona.* w. So giuet her andere ſine dona. w.

Gen. Thiu vernumſt ſinero wordo is *ſuper mel; Perceptio verborum ejus eſt ſuper mel.* w. Iof ich einech ſinro ſpore muga vindan, *ſi aliquod veſtigiorum ejus poſſem indagare.* w. Occurrit & ſino: ut ſino uuitagono, *prophetarum ejus.* Tat. IV. 15.

Dat. Abl. Her hauet vore gegareuet ſinen holden einan disk thar ze himole, *præparavit ſuis fidelibus menſam cælo.* w. Ande ſie thar nah ſinen *Apoſtolis* beuele *exponenda.* Alſo ther *ſponſus* ſeluo skeynede in ſinan daaden, *ſicut ſponſus ipſe ſuis factis oſtendit.* w. Ich hauo wola verſteen thaz himo aller niudeſt is an ſinan heyligon, *benè intellexi quod illi gratiſſimum eſt in ſuis ſanctis.* w.

XVII. Hir, hire, vel her & here declinantur ut cætera pronomina poſſeſſiva, more adjectivorum, ut conſtat ex ſequentibus exemplis. Wanda *Apoſtoli, & martyres,* thie ther mith hires ſelues bluode himolriche arnodan, thie hauent ouch thar thie meyſto eera, *nam Apoſtoli, & martyres, qui ſuo ipſorum ſanguine cæleſte regnum meriti ſunt, habent ibi maximum honorem.* w. Inti giſpentota allu iru, *& erogaverat omnia ſua.* Tat. LX. 3. Ich vand in hiran buochan thaz her is *verus Deus.* w. Wanda mit then *exhortationibus,* thie ich fand an hiran wordan, and an hiron geſcriftan ward ich ſo hardo geſeeret, *nam exhortationibus, quas in eorum verbis & ſcriptis inveni, tam graviter vulneratus eram.* Ande the ſo ſalich ſint, thaz thu in hiran herzan thir hereberga machoſt, *& qui adeo beati ſunt, ut tu in eorum cordibus tibi caſtra facias.* w. Thine *doctores* thie vurebringent hiron *auditoribus* then claren drank *ſpiritualis dulcedinis. Judæi* vuchtan ſo erneſthafto wither the Chriſtenen thaz ſie ſe driuen uz heran lando, *Judæi pugnaverunt tam acriter contra Chriſtianos, ut eos ex eorum terrâ expulerint.* w. Wanda geſtarchent thie *Hæretici* in hiron *perverſis dogmatibus.* w.

XVIII. *De pronomine* ſelf, ſelƀ, ſelƀo, ſelvo, ſelbo, *ipſe.*

Hoc pronomen, ut *ipſe* apud *Latinos,* eſt omnium perſonarum, ſive ex pronominibus ſolum trium perſonarum ſignificationem repræſentat: ut, ik ſeluo, thu ſeluo, her ſeluo. Sic autem declinatur.

Numerus ſingularis.

N. Self, ſelƀ, ſeluo, ſelbo, a, ſelƀo, a, *ipſe.*	N. Self, ſelƀ, ſeluo, a, ſelƀo, a, *ipſa.*	N. Self, ſelƀ, ſelvaz, *ipſum.*
G. Selues, ſelƀes, ſelbes.	G. Seluero, ere, er, ſelbero.	G. Selues, ſelbes.
D. Seluemo, ſelbemo.	D. Seluero, ere, er, ſelbero.	D. Seluemo.
A. Seluon, ſelƀon, ſelben.	A. Self, ſelƀ, ſeluo, ſelƀo, a.	A. Self, ſelƀ, ſeluaz.
A. Seluemo, ſolbemo.	A. Seluero, ere, er, ſelbero.	A. Seluemo.

En exempla quædam promiſcuè poſitâ.

Zacharias thuo gimalda endi uuid ſelƀa ſprac drohtines engil, *tum Zacharias locutus eſt, & ipſe reſpondit domini angelo.* C. C. So gifran ik that thuo ſelƀo ſuno drohtines allaro barno beſt bilethi ſagda, *ſic reſcivi, quod tum ipſe filius domini natorum optimus parabolas locutus eſt.* C. C. Thar Maria vuas mid iro ſunie ſelƀo ſalig thiorna, *ibi erat beata virgo Maria ipſa cum ſuo filio.* C. C. Thuo ſprac im eft that fridu barn Godes ſan after thiu ſelƀo tegegnes, *tum illi protinus reſpondit ipſe pacificus dei filius.* C. C. Nam er tho ſelbo thaz brot, *tum accepit ille ipſe panem. Otfr.* apud *Lamb.* Inti Got ſelbo uuas thas uuort, *& Deus ipſe erat verbum.* Tat. I, 1. Quathun that im uualdand ſelf God Alomahtig forgiƀan habdi merun mahti, *dixerunt, quod omnipotens ipſe Deus illi dediſſet magnam potentiam.* C. C. Nu cume her ſeluo, *nunc ille ipſe veniat.* w. Unzen ſiu ſelua wolle, *quoad uſque illa ipſa voluerit.* w. Alſo ther *ſponſus* ſeluo skeynede in ſinan daadan. w. Unzen ſiu ſelf wolle. w. Turu is ſelbes craft, *per ſui ipſius potentiam.* C. C. Habdun ſelbes gihorid heƀan cuninges helaga lera, *audiverant ipſius regis cæleſtis ſanctam doctrinam.* C. C. Mit thines ſelbes mahtin, *cum tui ipſius potentia. Otfr.* apud *Lamb.* Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo ſeluemo, *non magis, quam luna aliquid lucis à ſeipſâ habeat.* w. Wanda her ſcal an himo ſeluemo bethuwan thes lichamon geluſte, *nam in ſeipſo reprimet corporis libidines.* w. Ther cuning Salomon machoda himo ſeluemo eynan disk, *rex Solomon ſibi ipſi facit menſam.* w. Uuas quidis thu fon thir ſelbemo, *quid dicis de teipſo.* Tat. XIII, 21. Huand thie duom cumid thena ſelƀon man, *quando judicium venerit ſuper illum ipſum hominem.* C. C. Thuo hie gihorda thia man ſprecan that ſia ina ſelƀon ſeggian gihordin gehan fur them gumſcipe that hie vuari Godes ſuno, *tum audivit hominem dicere, quod audiviſſent illum ipſum dicere & confiteri coràm populo, quod filius Dei eſſet.* C. C. Siu wole weiz thaz ſiu thie *pulchritudinem virtutum* von hire ſeluero niet ne hauet, *Nam bene novit pulchritudinem virtutum ſe non à ſeipſâ habuiſſe.* w.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Self, ſelue, ſeluo, ſeluon, ſelbo, ſelbon, *ipſi, æ, a.* Gen. Seluero, ſeluere, er. Dat. Seluan, on, en, ſelben. Acc. Selue, ſeluo, ſelbo. Abl. Seluan, on, en, ſelben.

Exem-

Exempla promiſcuè poſita.

The ſeluo *doctores ſint* ſmithe ſcirithe thero Chriſtanheyd, *idem doctores ſunt monilia* (ornamenta) *Chriſtianitatis.* w. Bi thero reyno, ande bi then dugethen thie ir ana juch ſeluon hauet, *per caſtitatem & per virtutes, quas in vobiſmet ipſis habetis.* w. Ande mache ſie *conſtantes in prædicatione*, thaz ſie ſelf thie *paganos* mit *aſſiduitate verbi* bekeran *ad fidem.* Under thero ſeluero *doctorum* zungon is honigh ande miloch. w. Thaz ſie beithe hin ſeluon joch hiro *auditoribus* ſezzen fure ze bilethene *virtutes, & exempla priorum patrum.* Mit ſelben Kriſtes ſegenon, *cum ipſis Chriſti benedictionibus.* Otfr. Thie thar fon anaginne ſelbon giſahun, *qui ab initio ipſi viderant.* Tat. procem. 2.

XIX. Quamvis à pronomine trium perſonarum ſelbo non oritur poſſeſſivum, eſt tamen adjectivum pronominale eygen, egan, ogun, *proprius.* quod trium perſonarum poſſeſſivum dici mereatur; utpote quod omnium ſignificationem repræſentet: ut, min egan, thin egan, ſin egan, hir egan.

Exempla nonnulla promiſcuè poſita.

Godes egan barn diurlic drohtines ſunu, *Dei proprius filius domini dilectus filius.* C. C. Minon eygenen wingardon ne mochte ich behoodan, *propriam meam vineam cuſtodire mihi non licebat.* w. So huie ſo ogun gimimit odres mannes, *quiſquis alterius proprium aufert,* vel *quiſquis, quod alterius eſt, aufert.* C. C.

XX. Duo ſunt pronomina demonſtrativa ther, thiu, thaz, *hic, hæc, hoc*; de quo, in capite ſecundo, ut articulo præpoſitivo vel definito; & thiz, thiſe, thiz, *hic, hæc, hoc*; quod ſic declinatur.

Numerus Singularis.

N. Thiz, this, theſer, thes, dis, ditz, thes, thius, thies, *hic.*	N. Thiſe, theſe, a, o, u, thius, thus, *hæc.*	N. Thiz, thit, *hoc.*
G. Thizes, thiſes, diſes, theſes, thieſes.	G. Thiſero, theſero, theſere, thiſere, er.	G. Thizes, thiſes, theſes.
D. Thizemo, theſemo, thiſun, theſun.	D. Thiſero, theſero, ere, er.	D. Thizemo, theſemo.
A. Thizen, thiſen, diſen, theſen, an, on.	A. Thiſe, theſe, a, o, u. thius, thus, thas.	A. Thiz, thit.
A. Thizemo, theſemo.	A. Thiſero, theſero, thiſere, theſere, er, theſo.	A. Thizemo, theſemo.

Exempla nonnulla promiſcuè poſita.

Thiz is thiu ſtemma mines wines, *hæc eſt vox dilecti mei.* w. Ditz puoch iſt von chunich Karl unde von Ruolond gemacht, wieſi diu heidenſchaft uberchomen, *hic liber eſt de Carolo & Ruolando, qui ethnicos vicerunt*: Titulus carminis, *Strichero* auctore, apud *Petr. Lamb.* in comment. de Biblioth. *Cæſar.* lib. 2. cap. v. p. 385. Heliaſe ruofit theſer, *Heliam vocat iſte.* Tat. CCVII. 3. Thiſe wereldliche thimſterniſſe, *hæc mundana caligo.* w. Wer is thiſa thiu fureget, *quæ eſt iſta, quæ progreditur.* That vui githolian ſculua ſo huat ſo us thus thioda tuo bittres bringið, *ut pateremur quicquid mali nobis hæc natio infligeret.* C. C. Thius ertha berid, *hæc terra fert.* Geiſt uuares then thiſu uuerolt intfahan ni mac, *ſpiritus veritatis quem hic mundus capere non poteſt.* Tat. CLXII, 3. Thius vuerold is thie accar thit breda buland barno mancunnies, *hic mundus eſt ager, latumque habitaculum natorum ex gente humana.* C. C. Sithor ik muoſta thieſes erlo folcas giuualdan thieſes vuidon rikies, *ſiquidem ego debeam gubernare hunc nobilem populum, & hoc regnum amplum.* C. C. Hie iſt thieſes cunnies, quathun ſia, *eſt hujus proſapiæ, inquiebant illi.* C. C. Ubar theſan vuorolti ring, *ſuper hunc mundi circulum.* Otfr. Luſtonte luſta theſo oſtrun zi ezanne mit ju, *deſiderio deſideravi manducare hoc paſcha vobiſcum.* Tat. Behui ledis thu mi theſa liudi tuo, *quare ad me ducis hunc populum.* C. C. Than lata ik thi brucan vuell allas thieſes oduuelon, thes ik thi hebbiu giogid hier, *tunc ſinam, ut fruaris omnibus hiſce divitiis, quas tibi hic oſtendi.* C. C. Ni trinku ih fon nu fon thiſemo berde winrebun, *non bibam à modo de hoc genimine vitis.* Thiſemo namon, *hoc nomine.* Tat. IV, 12. In theſemo forleganen cunne, *in generatione iſta adultera.* Tat. XLIV, 22. Inti abahio ſin ora thas zeſeuua, *& amputavit auriculam ejus dextram.* CLXXXV, 2.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Thiſe, thiſu, diſe, diſi, theſe, *hi, hæ, hæc.* Gen. Thiſero, thiſere, theſere, er. Dat. Thiſen, diſen, theſen, an, on. Acc. Thiſe, diſe, diſi, theſe. Abl. Thiſen, diſen, theſen, an, on.

Exempla.

Got mag theſe kiſila, joh alle theſe fiſila, joh theſe ſteina alle erquicken zi manne, *Deus poteſt omnes has cautes, & omnia hæc ſaxa, omnes hos lapides in homines vivificare.* Otfr. Af theſon ſtenum, *ex his lapidibus.* C. C. Noh diſe daz ſi urteilen, *neque hi ut illos judicent.* *Otfr.* apud *Lamb.*

Diſi

Diſi ne ſint die bezhzheſten, *hi non ſunt optimi.* idem. Thiſu thir ſagen; *hæc tibi evangelizare.* Thiſu uuerdent; *hæc fient.* Tat. II. 9. Quid thaz theſe ſteina zi brotu uuerden, *dic ut lapides iſti panes fiat.* Tat. XV, 3. Theſen mer giſihiſt thu, *majus his videbis.* Tat. XVI. 6.

De pronomine relativo ther, thiu, thaz, *qui, quæ, quod.*

XXI. Pronomen relativum ther, thiu, thaz, declinatur ut articulus definitus, vel pronomen demonſtrativum. En igitur, omiſſo paradigmate, exempla haud ordine poſita. That ir minimo *ſponſo* kundet minen ſiecheduom ther mir analiggat, *ut ſponſo meo notum faciatis languorem, qui me urget.* w. Der man is ſalig der in dero argon rat ne gienc, *beatus eſt vir, qui non ambulat in conſilio impiorum. Otfr.* apud *Lamb.* Ther uuas Enos, ther uuas Seth, ther uuas Adam, ther uuas Gotes, *qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* Tat. V. 5. Ther hals ther dragat thaz ezzan in then buch, *collum, quod trahit edulium in ventrem.* w. Ther thie muothe is her leynet ſich gerno an thie lineberga, *qui laſſus eſt lubens reclinat ſe in cancellos.* w. Min *ſponſus* thie the bitterheyd thes dothes thurgh mich leyth, *ſponſus meus, qui amaritudinem mortis mei gratiâ paſſus eſt.* w. Ther win then thu meinoſt, *vinum, quod intendis.* Wer weret mich ouch thes, thaz ich thich then ich nu *intus* weiz *verbum in principio apud Deum* nogh *foris* geſehe *verbum caro factum.* w. Thu vuundereſt thich thero genathan, thiu mir geſchehan is; *eſt tibi admirationi gratia, quæ mihi facta eſt.* w. Wer is thiuſa thiu tha uphferit vone thero woſte? *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit à deſerto?* w. Her warth incarnatus *ex virginali caſtitate,* thiu ther mit themo elphondbeine bezeichnet is, *Incarnatus erat ex virginali caſtitate, quæ ebore ſignificata eſt.* w. Min duua thu the ther niſteles in ſteinlochoran, *columba mea, tu quæ nidificas in foramine petræ.* w. Thiu duua thie ther niſtelot in ſteinlochoran. w. Wie eerhaft is thiu *Eccleſia,* thiu ther ſamo thrado iled *ad terram viventium, Quam honorabilis eſt Eccleſia, quæ feſtinat,* &c. w. Thuo vuarth thiu tid cuman the thar gitald habdun vuiſa man mid vuordun, *tum ventum erat tempus, quod ſapientes prædixerant.* C. C. Sino thaz bedde thes cuninges *Salomonis,* thaz umbegeent thes nahtes ſeſzogh bitherua knehta, *en lectulum Solomonis, quod ſexaginta fortes ambiunt noctu.* w. Thaz aliquando etiam uſurpatur, ut pronomen relativum maſculini & fœminini generis vice ther & thiu: ut, tho ſprac *ſancta Maria* thaz ſin zi huge habeta, *tum reſpondit ſancta Maria, quæ illam recognovit.* Thaz thin naſa is ſamo wighus uffen *libano* thaz ther gekeret is ingegen Damaſcum, *naſus tuus eſt ſicut turris Libani, quæ reſpicit adverſus Damaſcum.* w. Quat that ſia ſaliga uuarin man thia her an iro muode uuarin arma, *dixit homines eſſe beatos, qui hic in ſuo ſpiritu pauperes ſunt.* C. C. That giruni that thie ricceo Criſt under mancunnea maritha, *myſterium, quod rex Chriſtus inter homines publicavit.* C.C. Kunde min *evangelium* allen then thu mugeſt, *prædica meum evangelium omnibus quibus fas eſt.* w. In minemo herzan thaz entuiſchan minen bruſtan ligad, *in corde meo, quod inter ubera mea poſitum eſt.* Willeramus. Her was Iſmaelis ſun van them Iſmaelitæ cuman ſin, the ther huſe ne hauan, *erat ille Iſmaelis filius, à quo Iſmahelitæ orti ſunt, qui domum non habent.* w. Kunde mir *ô ſponſe,* war the *fidei doctores ſint,* the thin ſcaph wiſan *ad paſcua vitæ.* Ande the ſô ſalig ſint, thaz thu in hiran herzan thir hereberga machoſt. Willeramus. Ich giuo thich ſuleche *doctores,* thie ther hauent *ſenſum ſapientiæ.* Willeramus. Er guode ſielan, er thie ſiit *poſitæ in ſpeculo fidei.* w. Geet uz er jungfrouwon, er tha bowet in Sion. w. In then ſorgan fundan mich thie waghtara thie the burgh umbegeent, *invenerunt me in dolore vigiles, qui circumeunt urbem.* w. Radfragoda ich *Prophetas, & Apoſtolos,* thie the Guodes burgh behuodent, *conſului Apoſtolos & Prophetas, qui civitatem Dei cuſtodiunt.* w. Ich biddon juch guode ſielan ir tha drephet *ad ſupernam Hieruſalem.* Thiu *divina eloquia,* thiu ther luzzer ſint ſamo thaz branda ſiluer, *divina eloquia, quæ ſunt pura, ut argentum igne probatum.* w. Thie ſielan the ther jugethet ſint, *animæ, quæ renovantur.* w. Bilaz ſunta thia uuir thenken, joh emmizigen uuirken, *dimitte peccata, quæ excogitamus, & continuo facimus. Otfr.* apud *Lamb.* Thiu ſteyga tha man ze themo diſche uph ſcalgan, thiu is ruod, *ſemita vel gradus, ſuper quem aſcenditur ad menſam, ruber eſt.* w. So willon ich thir skeinan *fortiſſimum fervorem amoris* met thero ich thich minnon. w. Ande andere ſine *dona* mit then ich *rationem mentis meæ* cunnan gerihtan w. Then ſprach ich ſus zuo, *quibus adeo locutus ſum.* w. In then uuiſota unſih ufgang fon hohi, *in quibus viſitavit nos oriens ex alto.* Tat. IV, 18. Thu tha boweſt in then gardon, *tu, quæ habitas in hortis. O ſponſa* thu ther fliz haueſt allizana *virtutum germina* ze phlanzene in thinen *auditoribus.* w.

XXII. Notandum hic etiam eſt vocabulum thar, thara, dar, habere vim pronominis relativi, atque ejus vicem ſupplere, præcipue in caſibus obliquis: ut, thar all giſcuop uuerold, *qui totum mundum creavit.* C. C. Ande ouch *accedunt ad prædicationem verbi* thar mide ſie gewinnont *ſpirituales filios, Accedunt etiam ad prædicationem verbi, quo ſpirituales filios gignunt.* Thie ſuule thar the disk upha lag thie waran ſiluerin, *columnæ, ſuper quas menſa jacebat, argenteæ fuerunt.* w. Duot wara thes cuninges *Solomonis,* ande thero coronan thar hin ſin muoder mide hauet geziret, *ſpectate regem Salomonem, & coronam, quâ mater ejus illum ornavit.* w. Thie kundent themo liude thie ruode mines bluodes thar mide ich ſie verlooſda, *declarant populo ru-*

borem mei ſanguinis, quo illos redemi. w. Sunder thar mide machod ir ſie liumhaftigh ſtadigare dugatha, *ſed iis efficitis illam celebrem conſtanti virtute.* w. Thiu ſalua thar mide *Maria* ſaluado *pedes domini.* w. Thin hals is ſamo Dauithes wighus, thar thiu were ouene gewrocht is, *collum tuum eſt ſicut turris Davidis, ſuper quem armamentarium ædificatum eſt.* w. Wanda thie *doctores* cunnon thiu *Sacramenta ſcripturarum* thar man ana vindet thiu *firmiſſima munimenta præceptorum.* w. In thero douphe thar thu untfingeſt *remiſſionem peccatorum, In baptiſmo, in quo recipis,* &c. w. Thiu puzza thar uz man thaz wazzar ſcephet, *puteus ex quo hauritur aqua.* w. Thaz uuir ne miſſi gangen, thara ana ni gifallen, *adeo ut nec euntes erremus, nec in illam (diaboli viam) incidamus. Otfr.* apud *Lamb.* Er chom dar ana, er chom an den breiten weg, der ze dero hella ket, *qui in illam (viam peccatorum,* ſuntigen uuege) *venit, venit in latam viam ad mortem ducentem. Otfr.* apud *Lamb.* Suntir der iſt ſaliz des uuillo an Gotes eo iſt unde der dar ana denchet dac, unte naht, *ſed felix ille eſt, cujus voluntas in dei lege eſt, & qui in eam meditatur die & nocte. Otfr.* apud *Lamb.* Notandum quoque eſt vocem hiu pronominaliter, quum ut relativum, tum ut interrogativum, uſurpari: juvere kind in hiu uuerphent ſie, *filii veſtri, in quo ejiciunt.* Tat. LXII, 4. Sic zi hiu, & per craſin ziu, *propter quod? quid? quare?*

XXIII. Præterea notandum eſt pronomen tertiæ perſonæ, her, ſiu, hiz, etiam relativè uſurpari: ut, nieman ne magh *intrare portam regni cæleſtis* her ne werthe *per doctores baptizatus.* w. Thich ne minnot nieman her ne ſii recht, ande nieman ne is recht, her ne minnot thich. w. Bezzere ſint thine ſpune themo wine, ſie ſtinchent mit then bezzeſton ſaluon, *meliora ſunt ubera tua, quæ fragrant optimis unguentis, vino.* w.

XXIV. De pronomine indefinito & interrogativo, wer, *quis, quæ?* waz, *quid?* quod ſic declinatur.

Nom. Wer, huer, *quis, quæ.* waz, wat, huat, *quid.* Gen. Wes, hues, Dat. Wem, huem. uuemo, huemo. Acc. Wena, huena, wenan, huenan. Abl. Wem, huem.

Exempla haud ordine poſita.

Wer weret mich thes? *quis mihi hoc præſtabit?* Wer is thiuſa thiu tha uph ferit? *quæ eſt iſta quæ aſcendit?* Uuer biſt thu, *tu quis es?* Uuer biſt thu thanne, *quis es igitur?* Tat. Thanne thaz uuer ſin foraht ſezze furi ſina friunta, *quam ut animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis.* Tat. CLXVIII, 1. Ob ir uuaz bittet then fater, *ſi quid petieritis patrem.* Tat. CLXXV, 1. It uuet all vualdand God hues thia bithurbin, thia im thienot, *dominus Deus benè novit, quo indigeant, qui illi ſerviunt. C. C.* Endi ſia fragon huena ſiu mid thiu geſithu ſokian quamun, *& interrogaverunt ad quem quærendum venerunt. C. C.* Bouchniton tho ſinemo fater uuenan her uuolti inan ginemnitan uueſan, *innuebant tunc patri ejus, quem vellet eum vocari.* Tat. VI. 12. Zuehonte fon uuemo her ‹it quade, *dubitantes de quo diceret.* CLVIII, 7.

XXV. A wer ſit gihuer, quod in conſtructione cum genitivo plurali reddendum eſt diſtributivè. Hie mag allero manno gihuena mengithahto ſundiono ſicoron, *ille poteſt ſingulos homines à pravis cogitationibus & peccatis purgare. C. C.* Huand thar iſt allaro manno gihues harta thar is * horth ligit, *nam ubi eſt uniuſcujuſque theſaurus ibi eſt cor ejus. C. C.*

XXVI. So huer ſo, *quiſquis, quicunque.* Quam thar manno filo angegin thena Godes ſuno, hie ſia gerno antfieng ſo huena ſo that mid hlutru hugiu helpa ſohta, *multi obviam venerunt dei filio, qui eorum quenquam lubenter amplexus eſt, qui purâ mente auxilium peteret. C. C.* So huer ſo farlaze ſina quenun, *quicunque dimiſerit uxorem ſuam.* Tat. XXIX, 1. So uuenan ſo hi cuſſe, ther iſt iz, *quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt.* So huat ſo ſiu gihorda iro barn ſprecan, *quicquid audivit filium ſuum loqui. C. C.* So huat ſo hie her guodes giduot, *quicquid boni fecerit. C. C.*

XXVII. Huat cum genitivo plurali reddendum eſt per *qualis*; ut, endi fragoda huat hie gumono uuari, huat biſt thu manno, quat hie, *interrogavit, qualis homo* [vel *quis*] *eſſet? Qualis homo es,* vel *quis es? inquit ille. C. C.* Sic *Angli* dicunt **What men are theſe? What man is that?** *quinam ſunt illi? quis iſte eſt?*

XXVIII. So huie ſo, *quiſquis, quicunque.* So huie ſo that men farlatit, *quiſquis peccatum deſerit. C. C.* So huie ſo habit hluttra treue up te them alomahtigon Gode, *quiſquis puram fidem habet in Deo omnipotente. C. C.* So huie ſo mi forlognit, *quiſquis me negat. C. C.* So hwaz ſo, *quiſquis. Goth.* SA ΘASNH SAEI: Gihuie, *quiſque.* Mid them ſcal ſimbla gihuie himilrice gihalon, *quibuſcum quiſque regnum cæleſte aſſequuturus eſt. C. C.*

XXIX. Sequuntur reſidua pronomina, quorum alia itidem ſubſtantiva ſunt, alia adjectiva. Subſtantiva ſunt Jeman, *aliquis*; Nieman, *nemo.* † Wiht, whet, jeweht, jeht, jet, *quid, aliquid,*

---

* Vel hord. † Nota tamen, quod wihti, wihta, wita, ſignificat *perſonam*: ut endi gangat im Diuball fert uuretha uuihti, *tum illum adit diabolus iracundus ille. C. C.* Than farlediat ina lethia uuihti, *tum ſeducit illum abominabilis perſona.* viz. *diabolus. C. C.* Uſes cnuoſles uuita, *noſtræ ſtirpis homo. C. C.* Vuold is latan coſton craftiga uuihti ſelbon Satanaſe. *Satanas ipſe potens illa perſona à ſuâ tentatione deſtitit. C. C.* *Saxonicum,* ẏfelpiht, *cacodæmon.*

res,

rts. Niewiht, nieweht, nieht, niet, *nihil.* Quorum illa declinantur, ut man, *homo*, hæc ut nomina ſecundæ declinationis. Exempla. Thaz her niet tholan ne wela thaz mich jeman irre, *ut non permiſerit aliquem me ſeducere.* w. Wanda an hin nieman ne vindet jeweht unrechtes, *nam in illis nemo poſſit invenire quid injuſti.* w. Ni ſcal nieman lioht the it habit bibullean, *nemo debet abſcondere lumen, quod in ſe habet.* C. C. Endi ni latat thes melmes uuiht folgon an juuuon foton, *& ne permittite cœni aliquid adhærere pedibus veſtris.* C. C. Was ju joh wihtes wan? *num quid defuit vobis?* Tat. Wanda an hin nieman ne vindet jeweht unrechtes, jeweht ſcandliches, jeweht booſliches. w. Thu ſcameſt thich that thu jet skandlikes duoſt. w. Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo ſelvemo. w. Thaz mich niewehtes ne luſtet ne ware ſinero anſiune, *ut nihil mihi cupiendum præter faciem ejus.* w. Mich ne luſtet niewehtes, *niſi tantum diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* w. Samo ther wole geſeden moſt nieht unreines ni tholet under himo beliuan, *ut muſtum bene coctum nihil impuri patitur in ſe manere.* w. Thaz thu ni nieht anderes meynas, *quod nihil aliud intendis.* w.

XXX. Pronomina adjectiva ſunt, quæ more adjectivorum declinantur: ut, huilc, huilic, vuielih, wether, hueder, *qui, quis, quiſnam*; huether, *uter*; newether, *neuter*; ſum, ſumelich, *quidam, aliquis*; other, oder, *alter, alius*; ander, *alius*; eynig, enig, *ullus, aliquis.* Egelich, jegelich, *quiſque, unuſquiſque*; einjegelich, *unuſquiſque*; gewelich, gihuilic, *quilibet*; chein, *aliquis*; negheyn, nigen, nechein, nehein, *nullus*; welich, welic, uuelih, *qualis, quis*; ſulech, ſulich, *talis*; all, *omnis*; ſum, ſumer, *quidam, aliquis*; beythe, beide, bethiu, *ambo*; & omnia numeralia, quæ ſuo loco ponenda ſunt.

Exempla quædam ordine poſita.

Huilc, huilic, vuielih. That folc vuundroda endi ſuma mid vuordun ſprakun huilic that ſo mahtigro manno vuari, thar im ſo thie vuind endi thie vuag wordu hordin, *populus miratus eſt, & aliqui loquentes dixerunt, quis omnipotens hic eſt, cujus verbo ventus & fluctus auſcultant.* C. C. Endi fragodon ſan firiuuitlico regini blindon huilik that rikiman under them folcſcipe furiſta vuari, *& interrogaverunt ſtatim inclyti cœci, quis princeps inter populum ibi eſſet.* C. C. Vuip obe thu vuiſſis vuielih Gotes gift is, *mulier, ſi ſcires quodnam donum Dei eſt.* Fragm. diſp.

Ad huilc referendum eſt ſo huilc ſo, *quiſquis, quicunque, quotquot.* ut, ſo duot liudeo ſo huilc ſo thes herren vuili huld gethienon, *ſic facit ex hominibus quiſquis domino velit gratus* (vel *fideliter*) *ſervire.* C. C. Endi forth giuuet an ſo huilicon thero lando ſo im than liobost uuas, *& in terram quamcunque profectus eſt, prout illi maximè lubebat.* C. C. So uueliche ſo inan intphiengun, *quotquot receperunt eum.* Tatian.

Ad Huilic etiam reducendum eſt gihuilik, *quilibet*: ut, ſo deda Drohtines ſun dago gihuilikes guod vuerc, *ſic quolibet die bona opera fecit Dei filius.* C. C. Vide infra in gewelich & welich.

Wether, newether, uueder, niuueder. Thuo bigan thie heritogo, thie heri Iudeono that folc fragnan thar ſia im foraſtuodun, huederon ſia thero tueio tuomian ueldin, ferahes biddian? *tum præſes Dominuſque Judæorum populum coram ſe adſtantem rogavit utrum duorum, petendo ejus vitam, eripere vellent?* C. C. Mit newetheremo mugad ir hiro gederan, *neutro poſſitis illi nocere.* w. Nu werthet her thes wola innena thaz ich thurgh hiro newether ne ſlafto *à virtutum conſtantiâ, Nunc benè percipit, quod neutrius horum gratiâ à virtutum conſtantiâ flacceſcam.* w.

Huc ſpectant Giuuedar, iogiuuedar: Latet iogiuuedar uuahſan, *ſinite utraque creſcere.* Tatian. Sum, ſumelich. Sume ſtund is *tempus actionis*, ſume ſtund *tempus contemplationis.* w. Adro an * uhtan, ſum quam thar thar oc an † undorn tuo, ſum quam thar an middian dag te them vuerke, ſum quam thar te ‡ nonu, thuo vuas thiu niguda tid ſumar langes dages; ſum thar, oc ſithor quam an thia ** elliftun tid. thuo gang thar aband tuo ſunna te ſedle, *alii valde manè, alii hora tertiâ, alii vero meridie venerunt ad operandum*; *quidam autem* NONA, *quum nona hora eſſet longioris in æſtate diei, venerunt*; *alii autem venerunt undecimâ horâ, quum ad occaſum ſolis veſpertinum tempus vergeret.* Endi ſuma mid vuordun ſprakun, *& aliqui loquentes dixerunt.* C. C. Sum ſagit, that thu Elias ſis, *quidam dicit te Eliam eſſe.* C. C. Sum ſo ſalig vuarth manno, *quidam hominum tam felices erant.* C. C. Sumon vuarun eft ſo letha lera Criſtes vualdandes vuord, *Doctrina Chriſtiana, & Dei verbum quibuſdam adeo abominabilis fuit.* C. C. Tho waron ſumeliche *proceres.* thie ther beythe woldan joh *in me credere*, joh *legem carnaliter obſervare.* w. Hiro ſumeliche *inſignes* waron. w. Hauon ich fundan ſumeliche, *inveni aliquos.* w. Ingengit zi ſumemo, *intrat ad quendam.* Tatian.

Other, oder, odar, oder, *alius, alter.* Endi ſuokeat ju burg odar, *& quærite vobis urbem aliam,* C. C. Thie thuru is hand megin habda biloſda erl oderna, *qui per manum ſuam potentem liberaverat virum alterum.* C. C. Ni im ni thorfta im thuo after thiu odaru vuordu

* *Goth.* 𐌿𐌷𐍄𐍅𐍉. *Anglo-Sax.* uht tid, uhten tid, uhtu tid, *diluculo, valde mane. Runico* Lexico ᚮᛏᛏᛆ, otta, eſt *vigilia matutina.* † Hora diei tertia, quæ nobis nona antemeridiana eſt. ‡ *Non.* eſt noſtra tertia pomeridiana. ** Noſtra quinta pomeridiana.

furthor gibiodan, *non illi poſthac opus fuit, ut iis amplius aliis (vel ſecundis) verbis præciperet.* C. C. kieſan im oderna niudſamana naman, *eligant illi alium nomen gratum.* C. C. Duo allaro manno gihuilic odron manne ſo hie vuillie that im firio barn Guodes angegin duon, *quilibet homo alteri faciat quicquid vult boni ut viciſſim illi faciant homines.* C. C. So huat ſo thu odron giduos, *quicquid aliis facias.* C. C. Thuo bigan thero erlo gihuilic te odremo ſcauuon, *tum virorum quilibet cœpit alter alterum aſpicere.* C. C.

Ander. Thiu apheldera ſconer is, than ander waldholz, *malus pulchrior eſt alio ligno.* w. Thaz thu nieht anderes thar mide ne meynas newara mina minna, *ut tu nihil aliud iis intendas præter mei amorem.* w. Inti Iudam andaremo namen Scarioth, *& Judam Scarioth alio nomine.* Tat. xx, 6. Far mit imo andere zuene, *vade cum illo alia duo.* Tat. xxx, 15. Odo her einan hazzer inti anderan minnot, *aut unum odio habebit, & alterum diliget.* Tat. xxxvii. 1. Ziu ſorget ir thanne thes andres, *quid de cæteris ſolliciti eſtis?* Tat. xxxviii, 3. Vnder anderen liuden, *inter alios homines.* w. Vnder anderemo waldholza, *inter alia ligna ſylveſtria.* w. Her is Godes ſun *per naturam*, andere *electi ſunt filii Domini per gratiam.* w. Tho wold ich jethogh minen *ſponſum* bekennan *per doctrinam Platonis*, and andero wereld wiiſan. w. So giuet her mich *in præſenti intellectum ſacrarum ſcripturarum* ande andera ſina *dona.* w. Mit bede, mit *Eleemoſyna*, & mit anderen woledadan. w. Ich geſcapho thaz thie keyſere, ande thie cuninga, ande andero wereldfureſtan, thaz ſie *adorabunt veſtigia pedum tuorum.* w. *Ego faciam ut imperatores & Reges, & alii mundani principes adorabunt veſtigia.* &c. Nu ſint andere *Eccleſiæ.* w. *Apoſtoli* ſazton me ze meyſtrinnan andero *Eccleſiarum. Apoſtoli præfecerunt me magiſtram aliis Eccleſiis.* w. Andera heyligon ne mugan himo geliic ſiin, *alii ſancti non ſunt illi comparandi.* w. Her is geſceythan van anderen heyligon, *differt ab aliis ſanctis.* w.

* Eynig, einig, enig, eynegh. Wanda alſo thaz Guold diurer is than eynegh ander geſmithe, *nam quemadmodum aurum pretioſius eſt ullo alio metallo.* w. Thurgh eynega hiro woledada, *causâ ullorum ſuorum bonorum operum.* w. So war ſo ir eynega juwera gelucha vindet, *ubicunque vos ullam ſodalium veſtrarum inveneritis.* w. Et alibi; So war ſo ir einege juwera gelichon vindet. Mid eynegamo wereldlichon *ſtrepitu.* w. Sin eineghe thie ther er thes waran *clari ingenio? Sunt ne ulli, qui antehac fuerunt clari ingenio?* w. Sin auor einegh͡e andere thie ther niet ne ſin *profundæ ſapientiæ, Sunt ne vero ulli alii, qui non ſunt profundæ ſapientiæ?* Notandum autem hic eſt vocabulum elcor eleganter cum hoc pronomine poni in oratione: ut, quat that ſiu thar geba brahti merun mikilu, than elcor enig mannes ſuno, *dixit, quod illa multo majora dona dediſſet, quam ullus alius hominis filius*, C. C. Quathun that im vualdend God ſelf alomahtig forgeban habdi merun mahti than Elcor enigon mannes ſunie, *dixerunt Deum ipſum omnipotentem illi majorem potentiam dediße, quam ulli alii hominis filio.* C. C. Vocabulum iergen vel huergin, ſuaviter in oratione conjungitur cum hoc pronomine: ut, it ni mag ju te enigaro frumu huerigin vuerdan, *hoc vobis non ullo commodo eſſe poteſt.* C, C. Gi ni thurbun an enegan ſorgan uueſan, an hugie huergin, *Non cauſa vobis eſt ullius doloris, aut ſollicitudinis.* C. C Thie ni habda enigon gimacon huergin err nec after, *qui non habuit ullam æqualem antea, nec poſtea habiturus eſt.* C. C. Huergin autem videtur derivandum à *Gothico* 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰, quod legitur compoſitum cum 𐌰𐌹𐌽𐍃; ut, 𐌰𐌹𐌽𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽𐌴𐌷 𐌹̈𐌶𐌴 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌽𐍃 𐌰𐌽𐌰𐌻𐌰𐌲𐌾𐌰𐌽𐌳𐍃, *ſingulis illorum manus imponens.* Luc. iv, 10. 𐌰𐌹𐌽𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽𐌽𐌴 𐌹̈𐌶𐌴, *ſingulis illorum.* Luc. iv, 40. 𐌰𐌹𐌽𐍈𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽𐍉, *ſingulos, unumquemque.* Luc. xvi. 5. Quatenus autem conjecturâ aſſequi licet, ſuſpicor vocem huergin vel eſſe pronomen indeclinabile *quicunque, quæcunque, quodcunque* ſignificans, vel adverbium, quod *ubicunque* vel *uſquequaque* ſignificat.

Egelich, jegelic. Waz hiro aller egelich van himo kunde geſagan, *quid ſinguli poßent de illo dicere.* w. Her allero jegelich hauet ſin ſuerd an hando, *horum omnium unuſquiſque gladium ſuum habet in manu.* w.

Ein jegelich. Ande thaz leith ich thurgh einen jegelichan thinero *doctorum*, ande thurgh einen jegelichan *fidelium auditorum. Et hoc paſſus ſum propter unumquemque*, &c. w.

Gewelich, giuuelih, gihuilic. Sunder iro gewelich hauet ſine herdniſſe, *ſed eorum quilibet ſuum habet gregem.* w. Alibi; Sunder iro allero gewelich hauet ſine herdniſſe. w. Hie vuiſſa hugiſcefti manno gihuilices, *novit cogitationes cujuſlibet hominum.* C. C. Jogiuuelih, *omnis:* Jogiwelih uuort *omne verbum.* Tat. iii, 9. Bithiu uuam iogiuuelih gommon barn, *quia quævis maſcula proles.* Tat. vii. 2.

Chein. Other chein *martyrium*, other chein *perfecta juſtitia.* w. Thaz ir thes ne irret mit cheinemo wereldlichon *ſtrepitu, Ne ab hoc hanc vagari faciatis aliquo mundano ſtrepitu.* w. Thie ther ne havent cheine *maculam gravioris peccati*, noh ne cheine *rugam callidæ duplicitatis.* w. Chein autem, me judice, factum eſt à ge-ein, vel ge-eyn, liqueſcente g in ch, & extrito e.

---

* Et apud *Tatianum.* eining, heining: ni habetos giuuald uuidar min eininga, *non haberes poteſtatem adverſus me ullam.* Tat. cxcvii, 9. Ih ni fundi in imo ni heininga ſahha, *ego in eo non invenio cauſam ullam*, ibid. 5. Unz niſt erloubit zi ſlahanne einingan, *nobis non licet interficere quenquam.* cxciv, 3. Inti ni antlingita imo zi neheinigemo uuorte, *& non reſpondit ei ad ullum verbum.* Tatianus, cxcviii, 5.

Negheyne,

Negheyn, nigen, nechein, nehein, negan. Ne willon ich negheyn arbeyd thurgh ſinen willan ſcuwan, *nullum operam illius gratia evitabo.* w. Negheyn meila ne is an thir, *nulla macula in Te eſt.* w. Ande hiro neheyn ne is unbarigh, *& illarum nulla ſterilis eſt.* w. Ande ſie negheyn gethinga ne hauan an him ſeluon, *& nullam ſpem in ſeipſis reponunt.* w. Wanda nehein *virtus* ne douch *ſine charitate, Nam nulla virtus valet ſine charitate.* w. Wanda thiu *corda credentium* necheinen *fructum* bringan ni mugan *ſine gratiâ ſpiritûs ſancti.* w. Wanda mit ſinemo bluode *facta eſt purgatio peccatorum,* thie ther ni moghta werthan mit neheynemo *ſanguine ſacrificiorum.* w. Endi filo ſagda vuararo vuordo; ſo niſt an theſaro vuerold enig an theſaro manno ſo ſpahi liudeo barno nigen, *& multa vera verba dixit* (populus;) *non eſt aliquis in hoc mundo, inter homines hoſce tam ſapiens, mortalium nemo.* C. C. Vuas im thar mid is jungron ſo ina thar Iudeono negen ni vuiſſa te uuaren, *erat ibi cum ſuis diſcipulis, ſed Judæorum nemo cognovit illum.* C. C. Nis thas tueho enig gumuno nigenon, *non eſt hoc dubium ulli hominum.* C. C. Thuo te thes vuateres ſtaðe ſamnodun thia geſithos Chriſtes the hie im habda ſelbo gicorana thuru iro treua guoda, ne vuas im tuehono nigen, *tum diſcipuli Chriſti congregati erant ad littus maris, quos ipſe ſibi elegiſſet propter eorum fidem firmam, nullum enim iis erat dubium.* C. C.

Welich, uuelih, uuilig, uuelig, ut huilc, huilich, *quis, qualis.* Nu vernim *ô ſponſa* weliche hals zirethe ich, ande mine *doctores* thir willon machôn, *jam intellige ô ſponſa, qualia monilia ego & mei doctores tibi fecerimus.* w. Ther uuas thuruh giſtriti uuelihaz gibuntan, *qui erat propter ſeditionem quandam vinctus.* Tatian. Welich is thar thin Drut, *quis* vel *qualis eſt dilectus tuus?* w. Nu ſaga uns welich her ſi, *nunc dic nobis quis* vel *qualis ſit.* w. Uuelih uuari thas uuolaqueti, *qualis eſſet ſalutatio.* Tatian. A uuelih vel uuilig, fit giuuelig, giuuelih; & deinde iogeuuilih, *unuſquiſque, quilibet, omnis.* Inti forun alle thaz bijahin thionoſt iogeuuelig in ſinero burgi, *& ibant omnes, ut profiterentur obſequium, unuſquiſque in ſuam civitatem.* Tat. v. 11. Iogiuuelih tal uuerde gifullit, inti iogiuuelih berg inti nollo uuerde giodmuotigot, *omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.* Tat. XIII. 3.

Sulech, ſulik. Ich giuo thich ſuleche *doctores,* thie ther hauent *ſenſum ſapientiæ.* w. So ich in ſulichemo bedde geligon. w. Ne ſulik barn, ne ſulik bocon, *non talis infans, non tale ſignum.* C. C.

All. Alles guates wunna, *omnis boni oblectamentum.* Otfr. All thit helitho folc, *omnis hic nobilis populus.* C. C. Thie bluomen skeynent in allen themo ſande, *flores apparent per omnem terram.* w. Wanda thu alla thine werch *feſtinas munire cum exemplis.* w. So luchent mir allo thino word, ande allo thino werch, *ſic mihi placent omnia tua verba & opera.* w. Sus ſint thiu thing ellu, ſo ih thir hiar nu zellu, *ſic omnia ſunt, prout ego tibi dico.* *Otfr.* apud *Lamb.* Thie andere alle, *omnes alii.* ibid. Allen Gotes theganon, *omnibus Chriſti ſervis.* ibid. Sculd bilaz uns allen, *dimitte nobis omnibus debita.* ibid. Corn ſenafes iſt minniſta allero uuurzo, *granum ſinapis eſt minimum omnium olerum.* Tat. LXXIII. 2. Ande ſcalt allero thinero vuordo, ande allero thinero vuercho *intentionem* an mich keran, *& omnium verborum & operum tuorum intentionem in me vertes.* w. Kunde min *evangelium* allen then thu mugeſt, *prædica evangelium meum omnibus, quibus poſſis.* w. In allemo liute, *in univerſo populo.* w. Allaz in houf werfan, *omnia in acervum conjicere.* Otfr. Saliga mih quedent alliu cunniu, *beatam me dicent omnes generationes.* Tat. Allero minero ſuntono, *omnium meorum peccatorum.* F. V. C. Thu Drohtin eino es aller beſt, *Tu Domine omnium es optimus.* Otfr. Hic autem notandum eſt * All in compoſitione perfectionem & gradum ſuperlativum denotare: ut Alahuit, *maxime albus*; Alomahtig, *omnipotens*: ſo ſtodun im tegegnes thar engilos tuena an alahuiton vuanamon giuuadion, *adverſus eum ſteterunt duo angeli in candidiſſimis ſplendidis veſtimentis.* C. C. Ili thu nu oſtlico endi them erlon cuthdi bruothron minon, that ik uſer bethero fader alauualdan juuuan, endi minan ſuothfaſtan God ſuokian vuilliu, *propera nunc cito, & viris illis egregiis fratribus meis dic, me petiturum utriuſque noſtri patrem, veſtrum & meum, veracem Deum.* C. C. Thie thes meſter vuas adal orðfrumo alomahtig, *qui hujus magiſter erat eximius, ſine principio omnipotens.* C. C. Sum, ſumer, *quidam, aliquis.* Vuas in tagun Herodes thes cyninges Iudeono ſumer biſcofi, *fuit in diebus Herodis regis Judææ, quidam ſacerdos.* Tat. II, 1.

Beide, beidu, beithe, peidi, bethia, bethiu, bithiu, *ambo, ambæ, ambo.* G. Beidero, beithero, ere, er, bethero, bithero. D. Beiden, beithen, bithion, bethion, *&c.* Thuo ſalig barn Godes hiet that ſia giengin, bethia kin jungaman, *tum beatus Dei filius juſſit, ut ambo cognati juvenes accederent.* C. C. Uuanda ſie peidi ſundige ſint, *quoniam ambo peccatores ſunt.* *Otfr.* apud *Lamb.* Siu uuarun rehtiu beidu fora Gote, *erant juſti ambo apud deum.* Tatian. II. 2. Mit bithion handon, *cum ambabus manibus.* C. C. Bithion them bruoðron, *ambobus fratribus.* C. C. Iri beidere vorderin, *amborum proavi.* S. An.

Jergen vel huergin, quod cum pronomine particulari eynig, ſuaviter in oratione conjungi ſupra diximus, jungitur etiam eleganter cum aliis pronominibus: ut, Saghet ir jergen minen wine? *num dilectum meum veſtri quis videt?* So thuo aband quam ſo vuarth thar all giſamnod ſeokara manno, haltaro endi habaro ſo huat ſo thar huergin vuas, *veſpere congregati erant omnes*

* Vide Grammaticæ noſtræ *Anglo-Saxonicæ* caput v. regul. 29.

ægroti, claudi, & ſurdi, quotquot ibi fuerunt. C. C. Thes lithes is ni vuas forlebit vuiht huergin an them huſe, *nihil ſiceræ permiſſum eſt* vel *erat in domo ejus.* Than faran vui thar alla tuo halan it mid uſſan handon, endi that hren corni leſan te ſamne, endi it an minon ſeli duoian, that it huergin ni mugi vuiht auuardian, *tum ivimus omnes ad id trahendum noſtris manibus, & ad colligendum purum frumentum, & illud reponendum in horreo meo, ne nonnihil corrumperetur.* C. C. Uſurpatur etiam huergin abſolutè: ut, than ni habes thu fritho huergin mundburd mid mannon, *tunc non habiturus es pacem ullam, vel protectionem inter homines.* C. C. Than niſt fritho huergon, *tunc non erit pax ulla.* C. C. Than lag thar an bendion en ruob regin ſcatho thia uuas mari megin thiof, ni was thar is gimaco huergin, *tum ibi jacuit in vinculis latro, princeps ſicarius, qui fur celebris & potens erat, cujus non erat aliquis æqualis.* C. C.

Hiſce addas ſama, *idem*, quod in compoſitione occurrit, ut in thazſama, izſama, ſelbſama. C. C.*

Caput Sextum.

De numeralibus.

Proxime ſequuntur nomina numeralia, quæ etiam inter pronomina annumeranda ſunt.

N. Eyn, ein, en, enn, *unus.*	N. Ein, eine, en, ene, *una.*	N. Ein, en, enn, einaz, *unum.*
G. Eines, enes.	G. Einero, enero, ere, er.	G. Eines, enes.
D. Einemo, enemo, enon, an, en.	D. Einero, enero, enaro, ere, er.	D. Einemo, enemo, enon, an, en.
A. Einen, ian, enen, * enna.	A. Eine, ene, a, o.	A. Ein, enn, einaz.
A. Einemo, enemo, enon, an, en.	A. Einero, enaro, enero, ere, er.	A. Einemo, enemo, enon, an, en.

Exempla.

En giuuitig man, *vir ſolers.* C. C. En uuis cuning, *rex ſapiens.* C. C. Ein fon then zuein thie thar gihortun thiu uuorte, *unus è duobus, qui audierunt hæc verba.* Tat. XVI, 3. Uuanta thu ni maht ein har thes fahſes uuizaz gituon odo ſuarz, *quia non potes unum capillum cæſariei album facere aut nigrum.* Odo her einan hazzet, *aut unum odio habebit.* Tat. Man zuogiouhhon zi ſinero giuuahſti eina elina, *poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum.* Tatian. So ein fon theſon, *ſicut unum ex iſtis.* Tat. Ãn is enes craft, *in ſui ſolius poteſtate.* C. C. An enaro copſtedi, *in telonio.* C. C. Thuo fundan ſia enna thar fruodon man ſittean bi them ſeuue, *tum invenerunt ibi ſedentem juxta mare virum ſapientem.* C. C. An ena vuoſtinnea giuuet Godes ſuno, *Seceſſit in quendam locum diſertum Dei filius.* C. C. Quat that man bedon ſcoldi te them alomahtigon Gode, endi enon thionon, *dixit debere homines Deum omnipotentem precari, eique ſoli ſervire.* C. C. An enon dage, *certo quodam die.* C. C. Ac ſia hietun thar ledian forth enn vuib, *ſed juſſerunt extra ducere quandam mulierem.* C. C. Thuo quam thar oc en vuib, *tum venit quædam mulier.* C. C. Ab ein, en, venit einigh, enig, *unus, unicus,* & einae eino, *ſolus:* Criſt ſuno drohtines enig barn Godes, *Criſtus filius domini, unicus infans Dei.* C. C. Einigh is thiu min duuua, *una eſt columba mea.* w. Einigh is ſiu hiro muoder, *unica eſt matris ſuæ.* w. Siu is ouch einega hiro muoder thero *cæleſtis Hieruſalem.* w. Noba eino Got, *niſi ſolus Deus.* Tat. LIV. 5.

The vel ther forma, *primus.* Gihugdin that im that helage barn an thena formon ſith filo mid vuordon tocohtes gitalda, *putabant ſanctum filium pro primâ vice multa præclara dixiſſe.* C.C.

Ther furiſta *primus.* Fragodon huilik thar riki man under them folcſcipe furiſta vuari, *ſciſcitati ſunt, quis potens inter populum, & princeps ibi eſſet.*

Nom. Zuene, na, tue, tuei, zuei, *duo.*	Nom. Zuo, a, *duæ.*	Nom. Zuey, tuuei, tue, *duo.*
Gen. Tuuei, zuui, zueio, tueio, *duorum.*	Gen.	Gen.
Dat. Zuein, tuem, *duobus.*	Dat. Zuein, tuem, *duabus.*	Dat. Zuein, tuem, *duobus.*
Acc. Zuene, na, tue, tuei, zuei, zuui, *duos.*	Acc. Zuo, a, *duas.*	Acc. Zuey, tue, *duo.*
Abl. Zuein, tuem, *duobus.*	Abl. Zuein, tuem, *duabus.*	Abl. Zuein, tuem, *duobus.*

---

* *Pro* enena, *ut* ſaligna *pro* ſaligena. omiſſâ duntaxat literâ E ob brevitatem ſuam.

Exempla.

Exempla.

Zuene thine ſpune ſint ſamo zuey zuinele kizze thero reion, *ubera tua ſunt ſicut duo gemelli hœdi caprarum.* w. Thuo quamun forth vuarloſa man tuena, *tum proceſſerunt duo falſi teſtes.* C. C. Thar ſatun tuena man bi vuege, blinda vuarun ſia bethia, *tum ſederunt in viâ duo homines, ambo erant cœci.* C. C. Tuuei jarigen inti innan thes, *à bimatu & infra.* Tat. x, 2. Tua naht endi dagas, *duæ noctes & dies.* Hie bethia vuarun im giſueſter tua, *erant ambæ illi ſorores duæ.* C. C. Ina antleddun thanan drohtines engilos, endi is dohter tua, *angeli domini conduxerunt illum illinc, & illius filias duas.* C. C. Huederon thero tueio thuomian uueldin, *utrum duorum eripere vellent.* C. C. Mid iru folmon tuem, *cum illius duabus palmis,* C. C. So manag barn umbi Bethleem ſo ſilo ſo thar giboran uurdi an tuem jaro, *tot infantes circa Bethleem, quot ibi nati erant in duobus annis.* C. C. That menit huo ſia mahtig God an then anginne thuru is enes craft ſinhiuuun tue giuuarahta, *hoc monet, quomodo ipſos Deus omnipotens per ſuam* ſolius potentiam conjuges duos fecit.* C. C. Zua gimachun turtilutubun, *par turturum.* Tatian. vii. 3. Edo zuei tubielin, *vel duos pullos columbarum.* ibid. Arſluog alle zuui jarigen, *occidit omnes à bimatu.* Tat. x. 1. Ther thie habet zua tunichun, *qui habet duas tunicas.* Tat. xiii, 16. Ein for then zuein, *unus è duobus illis.* Tat. xvi, 3. Gilah zuene bruoder, *vidit duos fratres.* Tat. xix, 1. Nioman ni mag zuein herro thionon, *nemo poteſt duobus dominis ſervire.* Tatian. xxxvii. 1.

A zuene, ſit zuinel *geminus, gemellus.* & zuer *binus.* Samo thaz cortes thero ſcorenon ſcaphon, thie ther uphgeent vone waſcha alla mith zuinelero zuchte, *ſicut grex tonſarum ovium, quæ aſcenderunt de lavacro, omnes cum gemellis fœtibus.* w. Zuene thine ſpune ſint ſamo zuey zuinele kizze thero reion, *ubera tua ſunt ſicut duo gemelli hœdi caprarum.* w. Santa ſie zuero furi ſin annuzzi, *miſit illos binos ante faciem ſuam.* Tat. lxxvii. 1.

Ther oðar, *ſecundus.* Guod iſt that man thi hier giuuirkie en hus, endi Moyeſe oðar, endi Eliaſe thridda, *expedit, ut tibi ædificetur una domus, Moſi altera, & Eliæ tertia.* C. C. Ther ander, *ſecundus.*

III. Nom. Thrie, thri, thriro, iri, *tres, tria.*	Acc. Thrie, a, u, thri, tri, thriro.
Gen.	Voc.
Dat. Thrin, thrim.	Abl. Thrim, thrin.

Exempla.

Hiet that thar ti bedu forin thria man fan thuro theodo, *juſſit, ut tres homines à patriâ proficiſcerentur ad adorandum.* C. C. Umbi thria naht, *circiter tres noctes.* C. C. Hiet thuo thria mid im thegnos gangan, *juſſit tres diſcipulos ſecum ire.* C. C. Uuonata Maria mit ſiu thri manoda, *manſit Maria cum illa* [apud illam] *tres menſes.* Tat. iv, 9. Tri in zuei, in zuei in tri, *tres in duos, & duo in tres.* Tat. xliv, 23. Zuei mez odo thriu, *metretas binas vel ternas.* xlv, 4. Thri taga inti thriro naht, *tres dies, & tres noctes.* lvii, 3. After thrin tagon, *poſt triduum.* Tat. xii, 4. An then thrin dugathen *fide, ſpe, charitate.* w, Thuo uppan thena berg giuuet ſundar mid them geſithon ſalig barn Godes mid them thegnon thrim, *tum aſcendit montem privatim cum diſcipulis beatus filius dei, cum tribus dilectis.* C. C. Uuard tho after thrin tagon, *& factum eſt poſt triduum.* Tatian.

Ther thridda, thritta, thrita, thritto, *tertius.* Endi Eliaſe thridda. Vide ſupra. An them thriddeon dage, *tertio die.* C. C. An thriddien dage. ib. On thritten tage, *in die tertio.* Tat. xiv. 1. Unzan thin thritan tag, *in diem tertium.* Tat. ccxv, 3. Thritto dag iſt hiutu, *tertia dies eſt hodie.* Tat. ccxxv, 3.

IV. Fiuuar, fiari, fiori, fioru, fyower, *quatuor.* Fiuuar naht endi dagos, *quatuor dies & noctes.* C. C. Thuo uuas ſiu vuidua after thiu fiuuar endi ahtoda uuintro, *poſthac vidua manſit octoginta & quatuor annos.* Neuan that ſia fiori te thio thuru craft Godas gecorana uurdun, *niſi quod hi quatuor ad hoc per potentiam divinam electi fuerint.* C. C. Than vuarun fiori gicorana te thiu that ſie than *evangelium* enan ſceldan an buok ſcriban. C. C. Thuo giuuet im thie vualdandes ſuno mid thiem fiuuarun, *tum Dei filius diſceſſit, cum iis quatuor.* C. C. Unzan fioru, inti ahtuzug jaro, *uſque ad annos octaginta quatuor.* Tat. vii, 9. Diſſe fyower beeden weren in eenre taefla, *hæc quatuor mandata erant in una tabula.* Ep. decal.

Fiorda, *quartus.* Thia fiorda tid, *quarta hora.* C. C.

V. Fif, fiui, finfe, fimf, fineui, *quinque.* Thuo ſprac Andreas, ſagda that ſia an iro giſithie than mer garoes ni habdin nouan gerſtin bruod fiui endi fiſcos tuena, *tum reſpondit Andreas, & dixit quod non haberent in ſuo comitatu plus in promptu, quam quinque panes hordeaceos, & duos piſces.* C. C. Hie and thar uuas ano vuib endi kind, vueros atſamna fif thuſendig, *nam ibi ſimul erant mulierum, puſillorum, & hominum quinque millia.* C. C. Du hebitos her finfe, *quinque enim habuiſti* [*viros.*] fragm. diſp. Inti tamgihta ſih fimf manoda, *& occultabat ſe menſibus quinque.* Tat. ii, 11. Fon hinane ſint fineui ziteilte in einemo huſe, *erunt ex hoc quinque in domo unâ diviſi.* Tat. xliv, 23.

Ther fifta, *quintus.* Thuo giuuet im thie vualdandes ſuno mid thiem fiuuarum forth, endi

 im

im thuo ena fiftan gicos, *tum diſceſſit Dei filius cum hiſce quatuor, & quintum ſibi elegit. C. C.* Thar finfta: ut, In themo finfta-zehenten jare, *anno quinto decimo.* Tat. XIII. 1.

VI. Sehs, ſehſi, *ſex.* Stodun thar ſten-fatu ſehſi, *ibi erant hydriæ lapideæ ſex. C. C.* Giuuet im thuo that barn Godes innan Bethaniu ſehs nahton, er than thiu ſamnanga vuerthan ſcoldi, *tum profectus eſt Dei filius in Bethaniam ſex dies* (*noctes*) *antequam ſenatus conveniret. C. C.* Ther ſehſta, *ſextus.* Ther ſehſto manod, *menſis ſextus.* Tat. III. 8. Fon thero ſehſtun ziti, *à ſexta horâ.* Tat. CCVII. Samoſo ſehſta zit, *quaſi hora ſexta,* Tat. CXCLVIII, 3.

VII. Sibun, ſibun, ſebun, ſebun, ſibin, *ſeptem:* Thuo fragoda Petrus allaro thegno beſt thiodon ſinan, huo oft ſcal ik them mannon thia vuid mi habbeat leth uuerc giduan liebo drohtin, ſcal ik im ſebun ſithon iro ſundea latan vurethero uuerco, er ik is eniga vuraca frummea lethes te lone? Thuo ſprak eft thie landes uuard angegin thie Godes ſuno guodo thegne, ne ſeggiu ik thi ſan ſibunin, ſo thu ſelbo ſprikis, mahlis mid thinu muthu, ik duon thi mera thar tuo ſibun ſithon ſibontig. ſo ſcalt thu ſundea gihuem lethes alatan, *tum, Petrus thanorum princeps regem ſuum rogavit inquiens, chariſſime Domine, quoties illi, qui mihi malum fecit, quoties, inquam, illius peccata & injurias dimiſero, ante quam mutuò vindicem ejus injurias? Tum reſpondit optimus Dei filius, terræ cuſtos, bone thane, non dico tibi ſepties, ſicut tu dicis, & loqueris tuo ore, ſed ego amplius addo ſeptuagies ſepties, ſic cuique peccata & injurias remittes. C. C.* Siben bete churchi ſin diſe, *hæ ſunt ſeptem petitiones eccleſiæ. Otfr.* apud *Lamb.* Inti nimit ſibun geiſte andere, *& aſſumit ſeptem alios ſpiritus.* Tat. LVII. 8. Ih bin eind thero ſibino thero Gotes drut-botono, *ego ſum unus ſeptem Dei dilectorum nuntiorum.* Otf.

Ther ſibuntha, *ſeptimus,* vel ſibunta: zi thero ſibuntin ziti, *horâ ſeptimâ.* Tat. LV, 7.

VIII. Ahto, ahtho, *octo.* So habda thuo vualdand Criſt for them erlon thar ahto gitalda ſalda, giſagda mid them ſcal ſimbla gihuie himil-rice gihalon, ef hie it hebbean vuili, *ſic dominus Chriſtus coram auditoribus numeravit, & pronuntiavit octo beatitudines, quibuſcum quiſque regnum cœleſte aſſequuturus eſt, ſi ejus fruendi animus illi foret. C. C.* After thiu tho argangena uuarun ahtho tago, *& poſtquam conſummati ſunt dies octo.* Tat. VII. 1.

Ahtoda, ahtoda, *octavus.* An them ahtoden dage, *in octavo die. C. C.* In themo ahtoda tage. Tatian. IV. 11.

IX. Niguni, *novem.* Thuo habda thero gumuno thar thie neriendo Criſt niguni gitalda treuhafta man, *quum hominum redemptor Chriſtus novem numeraſſet fideles. C. C.*

Nigunda, niguda, niunta, *nonus.* An thia nigunda tid an thena vuingardon vuirkean quamun, *venerunt ad operandum in vineâ, horâ nonâ. C. C.* Sum quam thar te nonu, thuo vuas thui niguda tid. C. C. Inti umbi thie niuntun zit, *& circa horam nonam.* Tatian. CCVIII, 2.

X. Zehen, tyaen, tehan, *decem.* So huie ſo thar an theſaro uuaroldi giduot that hie thuru mina minnea mago giſidli liob forlatit, thes ſcal hie her lon niman tehan ſithon tehanfold, ef hie it mid treuon duot, *quiſquis ita aget in hoc ſæculo, ut mei gratiâ ſanguine propinquos, & habitaculum lubens dimiſerit, decuplam ille remunerationem decies recipiet. C. C.* Dit ſint dae tyaen wird, *hæc ſunt decem verba.* Ep. decal.

Zehenta, *decimus:* In themo finfta-zehenten jare, *anno quinto decimo.* Tat. XIII. 1. Tho uuas thir zehenta zit thes tages, *hora autem diei erat decima.* Tat. XVI, 2.

XI. Ellifu, *undecim.* Einliui, einlif, *undecim?* Sagetun theſiu alliu then einliuin uuofenten, *nunciaverunt hæc omnia illis undecim lugentibus.* Tat. CCXXII. 4. Inti fundun giſamonote thie einliui, *& invenerunt congregatos undecim.* CCXXIX. 2. Einlif jungeron giengun, *undecim diſcipuli abierunt.* CCXLI. 1.

Ellifta, *undecimus:* ſum thar oc ſithor quam an thia ellifun tid, *quidam eò ſerius venit horâ undecimâ.* C. C.

XII. Tueliui, tuelifi, zuelif, tuaelif, zuelui, zuuueliui, *duodecim.* Thuo hie jar-talu tueliui habda, *quum duodecim annos natus eſſet,* vel, *quum numerum duodecim annorum aſſecutus eſſet.* C. C. Endi im ſelbo gicos tueliui, *& ſibi ipſe elegit duodecim.* C. C. Thuo gengun is geſithos tueliui gumon te thes Godes barne, *tum Dei filium adierunt diſcipuli ejus duodecim egregii viri.* C. C. Nu ſeggiu ik ju te vuaron hier that vuili juuuer tuelifio enn treuon giſuican, *nunc vobis hìc verè dico, quod unus è duodecim vobis veracem proditurus eſt.* C. C. Huilican hie thero tuelifio te thiu tellian vuoldi, *quem ex duodecim ad hoc nominaret.* C. C. Thiu her uuard tuaelif jaro, *cum factus eſſet annorum duodecim.* Tat. XII. 2. Inti teta thaz uuarun zueliui mit imo, *& fecit ut eſſent XII cum illo.* Tat. XX. 5. Gibiotenti zueliuen ſinen jungiron, *præcipiens XII. diſcipulis ſuis.* XLIV. 30. Thar bluotes fluz tholeta zuelif jar, *quæ ſanguinis fluxum patiebatur XII annos.* LX. 3. Thomas einar fon then zuuueliuin, *Thomas unus ex duodecim.* Tat. CCXXXIII. 1. Uuas ſiu alt zuelif jaro, *erat autem annos duodecim nata.* Tat. Inti gihaloten zuelif jungiron, *& convocatis XII diſcipulis.* XLIV, 2. Tuelifta, *duodecimus.*

XIII.

XIV. Fiorzehen, *quatuordecim.* Uuarun fiorzehen giburti, *erant quatuordecim generationes.* T. V. 6.

XV. XVI. XVII. XVIII. XIX.

XX. Tuentig, zueinzug, *viginti.* Huand vuit habdun aldres er efno tuentig vuintro an uncro vueroldi, er than quami that vuib ti mi, *nam viginti annos nati eramus vitæ noſtræ, antequam ad me mulier ducta eſſet.* C. C Mit zueinzug thuſuntin, *cum viginti millibus.* Tat.

XXI.

XXI. Thrittig, thriti, thrizug, *triginta.* Gihiet im thar gumſcipi ſilober ſcatto thritig, *promiſerunt illi iſti homines triginta nummos argenteos.* C. C. Nam imi thuo that is ſiluber an hand thriti ſcatto, *tum in manum recepit argentum ſuum, triginta nummos.* C. C. Thrittig habda vuintro, *triginta annos natus erat.* C. C. In ther ſelbo Heilant uuas ingonnenti ſamo ſo thrizug iaro, *& ipſe Jeſus erat incipiens, quaſi annorum XXX.* Tat. XIV, 1. Andarum thrizugfalto, *aliud triceſimum.* LXXI, 5.

XXII. Fiuuartig, fiortig, fiorzug, *quadraginta.* Ant that that fridu barn Godes fiuuartig habda dago endi nahto, *uſque dum pacificus Dei filius quadraginta dies & noctes natus eſſet.* C. C. Vuas im thie landes vuard an faſtunnea fiortig nahto, *jejunans fuit terræ dominus quadraginta dies.* C. C. Inti mit thiu her tho faſteta fiorzug dago, *& cum jejunaſſet quadraginta diebus.* Tatian. XV. 2.

XXIII. Fiftig, fiuitig, finfzug, *quinquaginta*: Zihenzug, inti finzug, inti thriu, *CLIII.* T. CCXXXVII, 2.

XXIV. Seſzogh, ſehzug, ſehſzug, *ſexaginta.* Thaz umbegeen ſeſzogh bitherua knehta, *quod circundant ſexaginta fortes.* W. Seſzogh ſint therro cuninginnan, *ſexaginta ſunt reginæ.* W. Stadiono zehenzug inti ſehzug, *ſtadiorum CLX.* Tat. CCXXIV, 1.

XXV. Sibontig, ſibunzug, *ſeptuaginta.* Sibun ſithon ſibontig, *ſeptuagies ſepties.* C. C. After thiu gizeichinota truhtin andere zuene in ſibunzug, *poſt hæc deſignavit dominus alios ſeptuaginta duos.* Tat. LXVII. 1. Andara ſehſzug falto, *aliud ſexageſimum.* LXXI. 5.

Sibonta, ſibunta, *ſeptimus*, & in C. C. ſiounta. Than uuarun uuit nu at ſamne at ſiounta uuintro gibenkeon endi gibeddeon, *tum convixeramus ad ſeptuageſimum annum ad thorum & menſam.* Sed litura in SIOUNTA ſuadet vocem mendoſe eſſe ſcriptam pro SIBUNTA, eraſa forte ſuperiori parte literæ B.

XXVI. Achtzogh, achtzogh, ahtuzug, *octoginta.* Achtzog ſint thero keueſe, *octoginta ſunt concubinæ.* W. Unzan fioru inti ahtuzug jaro, *uſque ad annos octoginta quatuor.* Tat. VII, 9.

Ahtoda, ahtoda, *octogeſimus.* Thuo vuas ſiu vuidua after thiu an them fridu vuihu fiuuar endi ahtoda vuintro, *tum poſthac vidua manſit in pace templi ad octogeſimum quartum annum* vel *octoginta, & quatuor annos.* C. C. Sed ſuſpicor AHTODA mendoſe hic eſſe ſcriptum à librario linguæ *Francicæ* planè haud gnaro pro ahtoteoda, vel ahtothoda.

XXVII. Niguntig, *nonaginta.*

XXVIII. Zehenzogh, zehenzug, zihenzug, hunt, *centum.* Zuie zehenzogh pheningo, *bis centeni denarii.* W. So uuas es zihenzug phunto, *quaſi libras centum.* Tat. CCXII, 6. Oh ſo zuuei hunt ſlinono uuas, *ſed quaſi cubitis.* C. C. Tat. CCXXXVI, 7. Inti gabun uuhſmon zehenzug falto, *& dabant fructum centeſimum.* LXXI. 5.

Tuehund, *ducenti, æ, a.* C. C.

XXIX. Thuſent, thuſant, tuſent, *mille.* An thero were hangent thuſent ſchilde, *in propugnaculo ſuſpenduntur mille clypei.* W. Bi then thuſent ſchilden hanget ouch allerſlachte wigewaphene, *juxta mille clypeos etiam pendent omne genus arma militaria.* W. Min win is erwelet vone manigon thuſendon, *dilectus meus eſt electus ex multis millenis.* W. Ther man ther giuet thuſent ſiluerinero pheningo thaz her thes windemodes muoze gebruchan, *homo, qui dabit mille argenteos nummos, ut vindemiâ fruatur.* W. Daz er tuſent boshæit begat, *ut mille nequitias invenerit.* *Strich.* Carm. Zua thuſanta, *duo millia.* Tat. LIII. 10. Oba her magi mit zehen thuſuntin themo ingegin faran ther mit zueinzug thuſuntin, quam zi imo, *ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe.* Tat. LXVII. 14. Mer thanne zuelif thuſunta, *pluſquam XII millia.* CLXXXV. 5. Hiſce addas wie vilo, *quot?* ſo wie vilo ſo, *quotquot.* So wie vilo ſo hiro ſi, *quotquot eorum ſint.* W.

CAPUT SEPTIMUM.

De verbis auxiliaribus, ſive *inſtrumentalibus.*

I. VERBA auxiliaria ſive inſtrumentalia ea voco, quæ circumſcribendis modis & modorum temporibus ſerviunt, aut quorum ope vox paſſiva periphraſtice formatur.

II. Verba autem auxiliaria, quæ modos & tempora circumſcribunt, ſunt ſex. Scilicet ich hauon vel haben, ich willon, ich ſcal, ich mag vel magh, ich kan, ich muſs vel muoz. Quæ vero vocem paſſivam formant duo ſunt, ſiin ſive ſin vel weſan *eſſe*, & werthan vel gewerthan, *fieri.* Horum igitur omnium inflexiones præmittendas cenſeo, quod verborum inflectiones in *Franciſcâ* linguâ abſque iis rite intellectis explicari non poſſunt.

III. *Conjugatio verbi auxiliaris*, ich hauon vel haben.

Modus Indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & futurum.	* Ich hauon, an, en, hauo, a, u, haben, an, on, habo, a, u, habbiu, haƀon, o.	Wir hauon, an, en, hauemes, habon, an, en, habemes. haƀon, an, en, haƀemes.
	Thu hauoſt, eſt, is, habeſt, habis, es, haƀis.	Ir hauet, habet, haƀet, ed.
	Her havet, habet, ed, haƀet, it, id, & habbiat.	Sie hauont, habont, haƀont, ent, on, an, en, emes.

IV. Notandum tamen eſt in Codice *Cott.* numerum pluralem formari ſecundum normam *Saxonicam*: ut, uuir hebbiat, ſie habbiat vel hebbeat.

Exempla.

Thicco hauon ic gewiſet, *ſæpe viſi?* Ich hauo mine fuoze gethuagan, *lavi pedes meos.* w. Vone thiu hauon ich thich an allon haluon bewaret, *quare te ex omni parte cuſtodivi.* w. An thero were hangen thuſent ſcilde, thie ich thir ze ſcirmo ande ze warningham hauo geſcaphot, *in propugnaculo ſuſpenduntur mille clypei, quos tibi in tutelam cuſtodiamque formavi.* w. Than late ik thi brukan uuell allas thieſes oduuelon thes ik thi hebbiu giogid hier, *tum permittam te frui omnibus hiſce divitiis, quas tibi hic oſtendi.* C. C. Thie genatha the thu mir hauoſt geheyzan, *gratia, quam mihi promiſiſti.* w. Geſeeret haueſtu mir min herza, *vulneraſti mihi cor meum.* w. Ther hauet mich gefreuuet mith *vino reſurrectionis.* Haued her mich gewiſed, thaz ich him ſeluon minne *ex toto corde.* Willeramus. Thia liudi forla hebbiat vualdandes vuord, *populus rejecit verbum dei.* C. C. Wir hauon van thir vernoman thie *qualitatem ſponſi tui.* w. Bi then dugathen thie ir ana juch ſeluon hauet, *per virtutes, quas in vobiſmet ipſis habetis.* w. Thi ther hauent *ſenſum ſapientiæ.* w. Wanda ſie beithe ſint *abluti baptiſmo,* ande allen wereldlichen rihduom willigo hinan hauan gewerfan. w. *Nam & baptiſmo abluti ſunt, & omnibus mundanis divitiis lubenter renuntiaverunt.* Huo oft ſcal ik them mannon thia uuid mi hebbeat lethuuerc giduan iro ſundea laten, *quoties ego hominibus, qui in me flagitia commiſerunt, peccata ſua dimiſi.* C. C. Uuir ni habemus cuning, niſi then keiſare, *non habemus regem, niſi Cæſarem.* Tat. CXCVIII, 4.

V.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Temp. præteritum imperfectum, perfectum, pluſquam perfect.	Ich hafda, haƀda, hauda, habeta, habta, habda.	Wir hafdon, an, en, un, in, habeton, an, en, un, in, haƀdon, habton, habdon, an, en, in, un, habetemes, tames, tomes.
	Thu hafdeſt, oſt, hafdos, es, haƀdeſt, habteſt, habdeſt, habetoſt, eſt, habetos, tes.	Ir hafdet, haƀdet, habetet, habtet, habit, ot, ed, id, od.
	Her hafda, haƀda, hauda, hebeta, habta, habda.	Sie hafdon, an, en, un, in, habeton, an, en, un, in, &c. ut in prima perſ. plur.

Exempla.

Gihugi thu an thinemo herten, quat hie, huat thu habdes ju vuelono on vueroldi, *cogita, inquit, in animo tuo, quantum divitiarum habuiſti olim in mundo* [i. e. mundanarum.] C. C. Habda methmo filo uuelono giuuunnan, *acquiſiverat multos theſauros divitiaſque.* C. C. Vuiti tholoda Lazarus an them leohte, habda thar lethes filo, *dum vixit Lazarus, toleravit multas pœnas & injurias.* C. C. Habda ina thia ſmala thiod thuru is ſuotiun vuord vuerodu biuuorpan, that ina vuiderſacon under them folcſcipe fahan ne gidurſton, *plebs illum propter dulcem delectantem ſermonem ejus circumdederat, adeo ut inimici ejus inter populum* [*è populo*] *illum apprehendere non auderent.* C. C. Sie haƀda iro drohtine vuell githionod, *domino ſuo probe ſervierat.* C. C. So haƀda thuo vualdend Criſt thar ahto gitalda ſalda, *ſic dominus Chriſtus octo beatitudines numeravit.* Ein habeta in imo diuula, *unus habebat dæmonia.* Tat. LIII, 3. Gelpmuoda Judeon ſpracun galp mikil, habdun it im te hoſce, *arrogantes Judæi multa ſuperbè locuti ſunt, id enim ſibi convitio vertebant.* C. C.

VI. Futurum etiam circumſcribitur per auxiliaria: ut, ich willon, ſcal, mag hauan, *habebo.*

* Occidentales *Angli*, præcipue agri *Dorſætenſis* incolæ, hodie aiunt, Ich habe done, *ego feci.*

Impe-

VII. *Imperativus modus.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Habe, haue, hebbe, haƀe ich *habeam.*	Hauon, habôn, hebbon, haƀon, an, en, un uuir, *habeamus.*
	Habe, haue, hebbe, haƀe, a, o thu, *habe.*	Hauet, habet, hebbet, haƀet, it, ed, id ir, *habete.*
	Habe, haue, hebbe, haƀe, a, o, *habeat.*	Hauon ſie, *&c. habeant.*
Temp. fut.	Ich ſcal, Thu ſcalt, Her ſcal } hauan. } *habuero. habeto. habeto.*	Wir ſculan, Ir ſculed, Sie ſculan } havan. } *habuerimus. habete. habento.*

Tametſi hoc verbum auxiliare, quatenus tale, imperativum non habet, utpote quod præteriti temporis circumſtantiam tantùm deſignat; hic tamen imperativi paradeigma ponendum cenſui, ne tyroni *Philo-Teutoni*, qui integrum forſan, quam truncatum exemplar malit, in aliquo deeſſe viderer.

VIII. *Modus optativus, conjunctivus & potentialis.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & fut.	Ich habo, haƀo, hauo, hebbo, a, e, *habeam.*	Wir habon, hauon, haƀon, hebbion, an, en, *habeamus.*
	Thu habes, haues, hauis, hebbes, *habeas.*	Ir habet, hauet, haƀet, hebbiat, habit, ed, id, *habeatis.*
	Her habo, *&c. habeat.*	Sie habon, *&c. habeant.*

Exempla.

Thogh ich mine *ecclesiam* bevolan haue *prophetis.* w. Wanda thu unſih umbe hin ſo beſuaran haues. w. That her *in vinea domini* niet *mercenarius* ne ſi, ther in themo *vindemia* neín deil ne hauet, ſunder *Agricola,* ther beithe ſinemo herren uuirche, and her ſeluo an themo deil haue, *ut in vinea domini non mercenarius ſit, qui in vindemia nullam partem habet, ſed Agricola, qui quum domino ſuo laboret, tum partem etiam in fructu cum illo ipſe habeat.* w.

IX.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Tempus præter. imperf. perf. pluſquam perf.	Ich hafdi, haƀdi, haudi, habeti, habti, habdi, de, *haberem, habuerim, habuiſſem.*	Wir hafden, habiten, ton, tan, tun, don, dan, dun, *&c. haberemus,* &c.
	Thu hafdes, habetes, *&c. haberes,* &c.	Ir hafdet, habibet, habtet, tit, det, dit, *&c haberetis,* &c.
	Her hafdi, *&c. haberet,* &c.	Sie hafden, *&c, haberent,* &c.

Occurrit etiam hadde vel haddi, pro hafde vel hafdi: ut, wanda thaz ich mit *obedientia prædicationis,* ande mit *caſtigatione corporis* mich himo hadde genachat, *propterea quod cum obedientia prædicationis, & caſtigatione corporis ad illum appropinquaſſem.* w.

X. Futurum etiam circumſcribitur per wille, ſcule, ſule, muga, kunne: ut, thogh ich ſcule hauan beuolan, *quamvis commiſero,* vel *commiſſurus fuero.*

Quinimo adeo officioſum eſt hoc verbum auxiliare, ut ipſe ſibi famuletur, & ſua tempora circumſcribat: ut, ich haue gehauod, *habui*; ich hafde gehauod, *habueram*; thogh ich haue gehauod, *quamvis habuerim,* &c.

Modus infinitivus.

XI. Hic modus vel eſt * *purus,* ſive primitivus ſine præpoſitione: ut hauen, haben, on, an; & in *C. C.* habbean, hebbian, *habere.* vel *derivativus* cum præpoſitione, ze, zi, te, ti: ut, ze hauenne, zi habenne, te hebbianne, *ad habendum.*

Participium præſentis temporis, hauandi, endi, ondi, hauande, ende, onte, hauanti, enti, onti, hauante, ente, onte, habenti, habente, endi, ende, habbenti, hebbendi, ente, ende, *habens.*

Participium præteriti temporis, gehauod, gehafod, gehabod, ad, ed, ot, at, et, *habitus.*

* Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* caput VIII, 3. & infra, caput IX, 11.

XII. *Conjugatio verbi auxiliaris;* ich willon.

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich willon, o, a, *volo.* Thu wilt, vuilld. Her will.	Wir willon. Ir willet, willed. Sie willont, on, ant, an, ent, en.

Exempla in numero ſingulari.

Willon ich himo thancan, *illi gratias agam.* So ich ſume wiila geruowet bim *à perſecutione,* ſo willon ich thes te meer bitherue skunan thurgh thinan willan *in contemplatione, Poſtquam aliquantiſper acquievero à perſecutione, fortiorem me oſtendam tui gratiâ in contemplatione.* w. Nu willon ich ufsteen, ande willo hine ſuochen, *nunc ſurgam, & quæram illum.* w. Nu willon ich hine ze mer neman, and willo hine *amplecti omni devotione, Nunc illum magis comprehendam, & omni devotione amplectar.* Ich willa varan ze themo mirrheberge, ande ze themo wirouch huuele, *vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* w.

Be thiu verſteen ich thaz thu niet ne wilt *vagari.* w. Mit thero thu all thie wereld gerno wilt *peragrare.* w. Thu ne wilt niet *fortis* weſan *ad terrena,* noh ne wilt neheine *ſpem* hauan in *caducis præmiis.* w. Ef ꞇhu vuılld ſo gıleſꞇıan ꞇhın vuord, *ſi promiſſum ita præſtabis.*

Exempla in numero plurali.

Wir ne willon niet vergezzan, *non obliviſcemur.* w. Nu vernim *ô ſponſa* weliche hals zirethe ich, ande min *doctores* thir willan machan, *nunc intelligo, ô ſponſa, qualia monilia ego & doctores mei tibi fecerimus.* w.

Thie ther al thaz ſie hauent thurgh minan willan willant verleſan, *qui omnia ſua mei gratiâ relinquent.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imp.	Ich wolda, welda. Thu woldeſt, weldeſt. Her wolda, welda.	Wir woldan, en, on, un, weldan, on, en, un. Ir woldet, ed, weldet. Sie woldan, on, en, weldan, on, en, un.

Exempla.

Thu woldeſt gerno allizana *in lecto contemplationis* ruowan, *Semper in lecto contemplationis lubenter acquieſceres.* w. Thes ne wolda her niet verneizan; *hoc non vellet intelligere.* w. Thaz her thiu bitterheyd thes dothes thurg mich wolda lithan, *quod mei gratiâ mortem pateretur.* w. Wanda her geboran wolda werthen van ærmon vortheron, *quod naſci vellet ex pauperibus parentibus.* w. Huand hıe lıudeo barn loſian wolda, halon fan hellıu an hımılrıkı, *quod mortales redimeret, & ab inferno tolleret in cælum.* C. C.. Thie ther beithe woldan joh *in me credere,* joh *legem carnaliter obſervare.* Thie ther *creatorem per creaturam* woldan bekennan. w. Mı ꞇhuukıꞇ mıkıl uunder, quaꞇ hıe, ef gı mı leꞇhes uuehꞇ leſꞇıan vueldun, huı gı mı ꞇhan nı fengın ꞇhan ık under jûuuon folce ſꞇuod an ꞇhemo uuıhe ınnan; ꞇhan vuas ſunnun ſcın dıurlıc dages lıohꞇ, ꞇhan nı uueldun gı mı dûon ıo uuıhꞇ leꞇhes, *mirum mihi videtur, inquit ille, ſi mihi malum faciendi animus vobis fuiſſet, cur me non apprehendiſtis, dum in templo inter populum veſtrum verſarer, tum enim ſolis ſplendor, & diei lux grata oculos reficiebat, tunc vero noluiſtis mihi quid mali facere.* C. C.

Optativus, conjunctivus & potentialis.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich wille, welle, wile, wele, wolle, a. Thu willes, welles, vuellies, wiles, weles, wolles. Her wille, welle, wile, wele, wolle, a.	Wir willan, wellan, wilan, welan, wollan, on, en. Ir willet, wellet, wilet, welet, wollet, ed. Sie willan, wellan, wilan, welan, wollan, on, en.

Exempla.

In hira *conventicula* ne welle ich niet cuman. w. Wille ich jemer gehugan thero ſinero micholen genathon, *ſemper memor fuero magnæ illius gratiæ.* w. Iof thu thine wathlicheyt neit ne

ne willes behauan *intra conſcientiam.* w. Ich beſueron juch, thaz ir mine winian ne weched unzen ſiu ſelua wolle. w. Thiu ther werelde thurgh minan willan inſlaphan ſi, ande okkeret wolle *vacare contemplationi, Quæ mundo mei gratia velit dormire, & contemplationi tantùm vacare.* w. Thaz ſie ſi ne wecchan er ſiu ſelua wolla, *ne illam excitent, antequam lubeat.* w. Her is mir ſo hold, thaz her niet tholan ne wela, thaz mich jeman ſiner minnon irre, *adeo mihi amicus fidelis eſt, ut non paſſus fuerit quenquam me ab illius amore abducere.* w. Wanda ich an allon minon werchon neheinem *humanum favorem* ne wille *expetere.* w. Oc mag ik ju tellian, ef gi thar tuo welleant huggean, endi horean, *vobis etiam id dicam, ſi ei attenderitis, & auſcultaveritis.* C.C.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich wolde, welde, i.	Wir, wolden, welden, in.
	Thu woldes, weldes, is.	Ir woldet, weldet, ed.
	Her wolde, welde, i.	Sie wolden, welden, in.

Infinitivus purus willon, an, en, *velle.* Infinitivus derivativus ze willene, *ad volendum.*

Participium præſentis, willande, *volens.*

XIII. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ik ſcal.

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich ſcal.	Wir ſculan, en, on,
	Thu ſcalt.	Ir ſculet, ed.
	Her ſcal.	Sie ſculan, en, on.

Exempla.

Ich bim uze minen rockche geſlophan wie ſcal ich hine withere anegeduon? *exui tunicam meam, quomodo iterum illam induam?* Filo ſcal ik thar githolian hoskes gihorian endi harm ſpreki biſmarſpraca, *ibi paſſurus ſum multum convitii, & auditurus opprobria, & blaſphemias,* C.C. Ich hauo mine fuote gethuagan, ſcal ic ſie auor bewollan? *lavi meos pedes, num illos inquinabo.* w. Scal ich *officium prædicatoris repetere?* w. Thu ne ſcalt niet geran, thaz thu mine *divinitatem* in thirro werelde jeht *perfectè* mugas *intueri.* Thu thurg natigh ſcalt ſin an then thrin dugathen *fide, ſpe, charitate.* w. Duo thar thu duon ſcalt, *quod facturus es, fac.* C. C. Is an them euue geſcriban that man ſcal is fiond hatan, *in lege ſcribitur, quod homo odio habebit ſuum inimicum.* C. C. Thero allero jegelich ne ſcal ſin ſuerd van ſinemo thihe niet lazan, *quorum nullus à femore gladium ſuum ponet.* w. Thiu ſteyga tha man ze themo diſche uph ſcal gaan thiu is ruod, *gradus, per quem ad menſam aſcenditur, ruber eſt.* w. Therro dugathen allero anaginna ſcal ſin *aſſidua commemoratio gratiæ cœleſtis..* w. Ande thie ſculan erwelet ſin *ex fortiſſimis* Iſrael. *Et eligendi ſunt ex,* &c. Ande thaz ſculon ſie duon *propter timores nocturnos.* w.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich ſcolda, ſcolta.	Wir ſculden, ſculten, an, on, un.
	Thu ſcoldeſt, ſcolteſt.	Ir ſculdet, ſcultet, ed.
	Her ſcolda, ſcolta.	Sie ſculden, an, on, un.

Exempla.

Thiz ich ti chirichun ni quam ſo ih mit rehtu ſcolta, mina faſtun ni beheilt ſo ih mit rehtu ſcolta, *quod eccleſiam non frequentaverim, prout officium poſtulavit, jejunia non obſervaverim, prout officium poſtularet.* F. V. C. Thie ther *reliquam gentem* ſcolden *erudire.* w.

Modus optativus, potentialis, & conjunctivus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich ſcule, ſule.	Wir ſculen, ſulen, an, on.
	Thu ſcules, ſules.	Ir ſculet, ſulet, ed.
	Her ſcule, ſule.	Sie ſculen, ſulen, an, on.

Exempla.

Wie ich thanne ſcule zuiflan einegar ſlachten arbeid thugh ſinan willan lithan, *cur ego tum dubitarem alicujus generis ærumnam illius ergò pati.* w. Ande wiſda mich wie ich hina min-

nan ſule, *& inſtruxit me quomodo illum amarem.* w. Than ſculid ir *congaudere* *** ande mit, *jucunditate* ſculed ir allizana *eſurire, & ſitire juſtitiam.* w. . Thar zuo raden ich ju *meo exemplo,* wie ir juch himo ſculet gelivan, *præterea conſilium do vobis meo exemplo, quomodo in illum credatis.* w. Nu is ouch thiu tid, thaz thie *prædicatores* mith *falcaſtro exhortationis* ſulen *amputare ſuperflua vitiorum.* Wanda alſo thie bittere figon vorecundent, thaz thie riphen, ande thie ſuozen nach ſulen cuman, *nam ut amaræ præmonſtrant coctas & dulces ficus brevi adventuras.* w.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich ſcolde, ſcolte. Thu ſcoldes, ſcoltes. Her ſcolde, ſcolte.	Wir ſcolden, ſcolten, in. Ir ſcoldet, ſcoltet, ed. Sie ſcolden, ſcolten, in.

Exempla.

Tho ich zuifleda of ich ſcolde fure kuman *ad publicum prædicationis, Tum dubitabam, an procederem ad publicum prædicationis.* w. Ich ſcolde gebruchan, *fruerer.* w. Er in zalta wie is allat weſan ſcolta, *iis dicebat, quomodo id omne fieri deberet.* Tat. Thaz ſint *prophetæ & apoſtoli,* thie einon ſagodon hiz cumftig welich ſin gebare ſcolde ſin *in humanitate. Hi ſunt prophetæ, & apoſtoli, qui ſoli declaraverunt epiphaniam, qualis illius geſtus (partus) eſſet in humanitate.* w. Hie im thuo bethion bifalah te giſeggeanne ſinon vuordon huo man himilriki gihalon ſcoldi widbredan vuelon, *tum ambobus illis dedit dicere ſuis verbis, quomodo regnum cæleſte, & ingentes ejus opes caperentur.* C. C. Endi mid iro handon ſcriban huo ſia ſcoldin is gibodſcip frummian firiho barn, *& manibus ſuis ſcribere, quomodo mortales mandata ejus exequerentur.* C. C.

XIV. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ich magh.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich magh, mag. Thu magt, maht. Her magh, mag.	Wir mugan, en, on, un. Ir muget, ed, ad. Sie mugan, en, on, un.

Exempla.

Ik mag ju thuo gitellian, *vobis autem dicam,* vel *dicturus ſum.* C. C. Ik mag ju tellian, *idem.* Huar maht thu guot man neman quecprunnan, *unde potes tu, vir bone, habere aquam vivam*; fragm. diſp. Samo maght thu, of thu thin gethinga an mich ſezzeſt geneſan mith then *angelicis præſidiis, Sic *poſſis tu liberari* vel *ſervari, ſi in me ſpem collocas, angelicis præſidiis.* w. Thiu duua mag geneſan vore themo haueko, *columba †poteſt ſervari* vel *eripi ab accipitre.* w. Wie magh her je ze meeron ruowan cuman, thanne thaz her volle cume ad fontem *totius boni,* ** *Quomodo poteſt venire ad majorem quietem, quàm perveniendo ad fontem totius boni.* w. Thaz ſie nehein *acies humanæ mentis* ne magh *perfectè intueri.* w. Thaz ne magh niemer gewarthan, *non amplius hoc factum erit.* w. Nogh ne mugan ſie van thero ſtadigheyd thes gelouuon *concutere, Neque illos poterunt à conſtantiâ fidei concutere.* w. Ex hiſce exemplis patet auxiliare magh futuri temporis adjacentiam in ſermone *Francico* indicare.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich moghta, mochta, mohta, magta, mahta. Thu moghteſt, mochteſt, mohteſt, magteſt, mahteſt, as. Her moghta, mochta, mohta, magta, mahta.	Wir moghtan, mochtan, mohtan, magtan, mahtan, en, on, un. Ir moghtet, mochtet, ed, *&c.* & moghtan, un, more *Saxonico.* Sie moghtan, mochtan, mohtan, magtan, mahtan, en, on, un.

Exempla.

Je nogh ne mochta ich hino vindan, *neque potui illum invenire.* w. Selig biſt thu ſuno Jonaſe ne mahtas thu that ſelbo gihuggian, *beatus es, fili Jonæ, Tu ipſe non poteras hoc excogitare.* C. C. Thes ne moghta niet ſin, *hoc non potuit eſſe.* w. Hui mohta that giuuirthan ſo, *quomodo id fieri poſſit.* C. C. Heuige wazzare ni moghtan erleſcan thie minna, nogh thie aha berinnent ſie, *multæ aquæ non poterant extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* w. Ande ſo wie liſtliche hiro blandimenta wara, ſie ne moghtan jethogh an minen halden thaz fiur, and

* Vel *liberabere.* † *Eripietur* vel *eripienda eſt.* ** Vel *quomodo eventurus eſt.*

thaz

thaz ernoſt minero minnon erleſcan, *quam amœna cunque fuerunt illorum blandimenta; non poterant tamen extinguere ignem, & (vehementiam) zelum meæ charitatis.* Willeramus.

Optativus, potentialis & conjunctivus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich muga, e. Thu mugas, es. Her muga, e.	Wir mugan, on, en, un. Ir muget, ed, ad. & mugan, un, more *Saxonico.* Sie mugan, on, en, un, a.

Exempla.

Iof ich eynech ſinro ſpore muga vindan, *ſi aliquod ejus veſtigiorum poſſem indagare.* w. Thu gebiudeſt mir, *ô ſponſe,* thaz ich thin *evangelium* cundeghe allen then ich muge, *jubes mihi, ô ſponſe, omnibus, quibus poſſim, evangelium tuum prædicare.* w. Thu ne ſcalt niet geran thaz thu mine *divinitatem* in thirro werelde jeht *perfectè* mugas *intueri, Non cupies meam divinam naturam in hâc vitâ perfectè intelligere.* w. Wir thie ſo gethigan niet ne ſiin, thaz uns other *martyrium,* other chein *perfecta juſtitia* muga *commendare, Non eò uſque provecti ſumus, ut nos vel martyrium, vel aliqua perfecta juſtitia poſſit commendare,* vel *commendet.* Mit then man thie *adverſarias poteſtates* muga witherdriuan van minero burgh, *quibus adverſariæ poteſtates expellantur ab urbe meâ.* w. Ni biſt thu theſaro burgliudeo, quathun ſia, that mugun vui *an thinon vuordon endi an thinero vuiſun, that thu thieſes vuerodes ni biſt, *non es hujus civitatis, inquiebant illi, hoc enim ex tuo ſermone & geſtu poſſimus diſcernere, quod non ſis unus hujus catervæ.* C. C. Mit newetheremo mugad ir hiro gederan, *neutro duorum poſſitis illi nocere.* w. Hui vuelliat gi ſo ſlapan; ni mugun ſamad mid mi vuacon ena tid, *cur adeo dormire vultis, non poſſitis mecum vigilare vel unam horam?* C. C. Wanda thiu *corda credentium* necheinen *fructum boni operis* bringan ni mugan, *ſine gratiâ ſpiritûs ſancti.* w. So mugan ſie *triticum boni operis in patientiâ afferre.* w. Ze thiu thaz ſie mit *fortitudine fidei* cunnen, ande mugan hiro *auditores* beſchirman *contra hæreticos.* w. Thaz thie *volucres cœli* niet ne muga *tollere ſemen verbi.* w. Ze thiu thaz thiu wiif ſamfto ze themo diſche uph getredan muga, *eò ut mulieres facile aſcendant ad menſam.* w. Wanda thu neheine lukkon ne lazes then *malignis ſpiritibus,* thaz ſie *aditum deceptionis* muga vindan. w. So beginnent ſie getuan van hiro herzan *infidelitatis lolium,* thaz ſie muga *germinare perfectæ fidei triticum.* w. Ze thiu thaz ſie thar mide *ſordes peccatorum* ſamo garewa von him werphan muga. Willeramus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. perf.	Ich moghte, mochte, mohte, muote, muoze, i, a. Thu moghtes, mochtes, mohtes, muotes, muozes, is, as. Her moghte, i, a, *&c.* & magti.	Wir moghten, mochten, mohten, muoten, muozen, in. Ir moghtet, ed, *&c.* & moghtin, an, *vel* un, more *Saxonico.* Sie moghten, mochten, in, *&c.*

Exempla.

Minen eygenen wingardon ne mochte ich behoodan, *meam propriam vineam non potui cuſtodire.* w. Mit hiro wiisheide ne moghte ich hine vindan, *illorum ſapientiâ non poſſem illum invenire.* w. So ich thich *fontem ſummi boni* muozes anne ſehan, *adeo ut te fontem ſummi boni viderem.* Ze thiu thaz ich *liberius* moghta *ſuſpirare ad præſentiam ſponſi.* w. Meſtar thie guodo, quat hie, huat skal ik mines duan, that ik hebanriki hebbean muoti, *bone magiſter, inquit ille, quid ex proprio faciam, ut regnum cœleſte habeam.* C. C. Thuo bigan ina Criſt ſehan an mid is ogun, en iſt thar noh nu, quat hio, vuan thero vuerco, ef thu is vuillion hab is that thu thionon muoti herron thinon, *tum cœpit Chriſtus illum oculis intueri; & unum, inquit, ex operibus tuis deeſt, ſi id eò cupias, ut ſervire poſſis domino tuo.* C. C. Ther man ther giuet thuſent ſiluerinero phenningo, thaz her thes windemode muoze gebruchan. w. Thanan mohta hie thena guodon ſcauuon Habrahame giſehan, *inde poſſet bonum Abrahamum aſpicere & videre.* C. C. Hie it magti undar thenkian vuel that im thar unhold man after ſaida fiond fecni crud, *hoc poſſet facile intelligere, quod inimicus homo, & hoſtis poſtea ſevit malas herbas.* C. C. Kere wither, kere wither verhundeta, thaz wir thich anaſihen muozen, *revertere, revertere captiva, ut te videamus.* w. Than ik ſittean cumu an thia mikilun maht an them mariun dage thar ik allon ſcall irmin theodon duomos adelean, than muotun gi mid juuuon drohtine thar ſelbon ſittean, endi muotun thera ſaca vualdan, muotun gi Iſrahelo edili folcon adelean after

* Hic deeſſe videtur kennan vel antkennan, niſi phraſis potius ſit elliptica ſecundum regulas III, & VIII. capitis VIII. Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ.*

iro dadeon, ſo muotun gi thar gidiurida vueſan, *cùm venero ad ſedendum in multâ majeſtate, in magno illo die, in quo judicavero miſeras gentes, tum poteritis ipſi cum domino veſtro ſedere, & cauſas dijudicare; præclarum Iſraeliticum populum ſecundum illorum facta judicaveritis, & ſic glorificari poteritis.* w. Thaz ſie lighto ze themo diſce uph getredan moghtan, *ut levi greſſu aſcenderent ad menſam.* w. Them blindon thuo bethion uurdun ogun giopanod, that ſia ertha, endi himil thuru craft Godes antkennian mohtun lioht, endi liudi, *tum ambobus cæcis oculi erant aperti, ut terram & cœlum, lumen & populum per potentiam divinam viderent.* C. C.

Infinitivus Maghan, *poſſe.*

XV. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ich kan.

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*		*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich kan.	Wir kunnen, an, on.	Temp. præt.	Ich kunda.	Wir kunden, an, on.
	Thu kanſt.	Ir kunnet, ed.		Thu kundeſt.	Ir kundet, ed.
	Her kan.	Sie kunnen, an, on.		Her kunda.	Sie kunden, an, on.

Modus optativus, potentialis, & *conjunctivus.*

IX.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich kunne.	Wir kunnan, en, on.
	Thu kunnes.	Ir kunnet, ed.
	Her kunne.	Sie kunnan, en, on.

Exempla.

Ze thiu thaz ſie cunnen hiro *auditores* beſchirman contra hæreticos, *eò ut defendant illorum* &c. w. Sin auor eineghe andere thie ther niet ne ſin *profundæ ſapientiæ,* ande ſie jethogh hiro auditores mit ſimplici doctrinâ cunnon imbuere, *ſunt aliqui alii, qui non ſunt profundæ ſapientiæ, & qui tamen ſuos auditores poſſint imbuere ſimplici doctrinâ.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imp.	Ich kunde.	Wir kunden, in.
	Thu kundes.	Ir kunden, ed.
	Her kunde.	Sie kunden.

Exempla.

Eyn luzzel thar nach tho ich alle thurgſtreych was iro aller egelich mer vane himo kunde geſagan, tho vand ich minen wino, *paululum cùm pertranſiſſem eos omnes, ad inquirendum quid illorum quiſque de illo poſſet amplius dicere, tum inveni dilectum meum.* Willeramus.

XVI. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ich muſs.

	Sing.	*Plur.*	*Sing.*	*Plur.*
Temp. præſ.	Ich muſs.	Wir muſſen, an, on, in.	Ich muoſte, a.	Wir muoſten, in.
	Thu muſt.	Ir muſſet, ed.	Thu muoſtes, as.	Ir muoſted, et. *
	Her muſs.	Sie muſſen, an, on, in.	Her muoſte, a.	Sie muoſten, in.

Exempla.

Endi giuuald forgaf, that hie umbi is craft mikil coſton muoſta, *& illi dedit poteſtatem patiendi per ſuam potentiam multas tentationes.* C. C. Ubi notandum eſt *muoſta,* ut antea *mugun,* uſurpari ἐλλειπτικῶς, ſive verbo principale. Apud nos, *Herefordenſes,* precantes ut quid cuique bene ſuccedat, dicunt, **well muſt ye**, i. e. **well may ye do, well may ye ſucceed.** Et in evangeliis *Gothicis,* 𐌲𐌰𐌼𐍉𐍃𐍄𐌴𐌳𐌿𐌽 pariter ἐλλειπτικῶς uſurpatur † abſque verbo principali, *Marc.* II, 2. Vuas im vuille mikil that ſea mid them Godes barne gangan muoſtin ſamad an is geſithie, *animus iis erat, ut cum dei filio proficiſcerentur ſimul in illius comitatu,* i. e. *animus iis erat concomitandi filium Dei.* C. C. Hie im giuuald forgaf that ſia muoſtin helean

* Et more *Saxonico* muoſton. † Vide ſupra in muga. & Gram. *Anglo-Sax.* cap. VII. 3, & 8.

helta

helta, endi blinda, *dedit illis poteſtatem ſanandi claudos & cæcos*. C. C. Sia Badun ina helogna that hie im iro ogun opana gidedi that ſia liudio drom ſuiglr ſunnan ſcin giſehan muoſtin, *rogaverunt ſanctum illum, ut iis oculos aperiret, ut hominum gaudium* (delicias) *ſolarem ſplendorem viderent*. C. C.

Infinitivus muſſen *vel* muoſſen, *poſſe, oportere*.

Participium apud *Germanos* gemuſt.

XVII. Hiſce addas laz vel laaz *ſine*, & lazat vel laazat, ſive latat, *ſinite*, à lazan vel laazan *ſinere*, quæ in linguâ *Francicâ* primam & tertiam perſonam præſentis imperativi in utroque numero circumſcribunt: ut, laz that gewerthan; *fiat hoc*. w. Lazat juuua leoht mikil ſcinan; *magnopere luceat lux veſtra*. C. C.

Caput Octavum

De verbis, quorum ope vox paſſiva formatur apud Franco-Theotiſcos.

I. Duo ſunt verba auxiliaria, quorum ope vox paſſiva in linguâ *Francicâ* formatur, ſcilicet ſiin ſive ſin vel weſan, *eſſe*, & werthan vel gewerthan, *fieri*.

II. *Conjugatio verborum* ſiin, & weſan *per omnes modos & tempora*.

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter*.
Temp. præſ. & fut.	Ich bim, pim, bion, bin, biun, bium, *ſum*.	* Wir ſiin, ſin, *ſumus*.
	Thu biſt, es, *ſis, es*.	* Ir ſiit, ſit, ſind, ſin, *eſtis*.
	Her is, iſt, eſt, ſi, *eſt*.	Sie ſint, ſin, ſind, ſindun, *ſunt*.

Exempla.

Ich bim ſalo ſamo thie hereberga Cedar, ande ich bin auor wathelich ſamo thiu gezheit *Solomonis*. w. Ih bin Gabriel, *ego ſum Gabriel*. Tat. II, 9. Ih bin ſtemma ruofentes, *ſum vox clamantis*. Tat. XIII, 21. Nu ik ſus gigamolod bion, *nunc adeo annoſus ſum*. C. C. Ik thes vuirdig ni bium, quat hie, herro thie guodo, that thu an min hus cumeſ, ſuokies mine ſelda, huand ik biun ſo ſundigman, *Domine bone, non ſum dignus, inquit ille, ut tu ad meam domum venias, vel meum tabernaculum petas, quippe tam magnus ſum peccator*. C. C. Ik is engel biun, Gabriel biun ik hetan. C. C. Az pim, *adſum*. Kero. At henti pim, *præſto ſum*. Gloſſ. Fater unſer guato biſt thu drohtin thu gimuato. *Otfr*. Thu Druhtin eino es aller beſt, *Tu Domine ſolus es omnium optimus*. C. C. Giſegenot ſis thu in uuiben, *benedicta tu in mulieribus*. Tat. III, 2. Miniſto iſt giheizan in himilo rihhi, *minimus vocabitur in regno cœlorum*. Tat. XXVI. 6. Ni ſit thanne ſoſo thie lihhizaru, *non eritis ſicut hypocritæ*. Tat. XXXIV, 1. Thiu ſuoze thinere *gratiæ* is bezzera, than thiu skarphe thero *legis*. w. Thin hals ther iſt ſamo ſmitheſcirethe, *collum tuum, quod eſt ſicut monilia*. w. Rebeſnites tiid is hie, *tempus amputandi vineas venit*. w. So wenan ſo ich tuſſe, ther iſt iz, fahet inan, *quemcunque oſculatus fuero, ille eſt, apprehendite eum*. Tat. Vuirdig iſt thie vuarihtio, that man ina vuel fuodie, *dignus eſt operarius ſuſtentatu*. C. C. Iſt thanne ther jungiſto irrido wirſero themo eriren, *erit tunc noviſſimus error pejor priore*. Tat. Thi that ginennit ſi thiſemo namon, *qui vocatur hoc nomine*. Tat. Gotes barn ſint ginennit, *filii Dei vocabuntur*. Tat. XX, 14. Ik giſiho that gi ſind edili gi-

* Leguntur etiam birumes, birut, *ſumus, eſtis*: that ſie ſin ein, ſoſo uuir birumes, *ut ſint unum, ſicut & nos ſumus*. Tat. CLXXVIII, 3. Iterum, CLXXIX. 2. So ſo uuir ein birumes, *ſicut nos unum ſumus*. Salige birut ir mit thiu ju fluohhont, *beati eſtis cum maledixerint vobis*, XXII. 16. Uue thie thar biſatote birut, *væ vobis, qui ſaturati eſtis*, XXIII, 2. Ir birut ſalz erda, *vos eſtis ſal terræ*, Tatianus XXIV, 1. Ir birut mittlegartes lioht, *vos eſtis lux mundi*, Tatianus XXV. 1. Ziu birut ir fortale, *quid timidi eſtis*? Tatianus LII, 5.

burdeon cunnies fan cnuoſle guodon, *diſcerno vos eſſe nobiles, ex regiâ proſapiâ oriundas.* C. C. Gi ſculon mi te uuaron ſeggian bi hui gi ſin te theſan lande cuman, *mihi vero dicetis, cur in hanc terram veniſtis?* C. C. Bezzere ſint thine ſpune themo wine. w. Her uuas Iſmahelis ſun, van then Iſmaelitæ cuman ſint. w. Thin huffelo ſin ſamo turtulduuan. w. Sin eineghe? *ſuntne aliqui?* Ne ſindon eniga geba betteron. C. C. Mendit thiu meniga, ſindun an iro muode fraha, *gaudet multitudo, ſunt animo eorum læti.* C. C. So huat ſo gi dedun an Godes era them mannon thia hier min niſtun ſindun, *quicquid feciſtis Dei gratiâ illis, qui mei proximi* (mihi chariſſimi) *ſunt.* C. C.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Tempus imperfectum & perfectum.	Ich was. Thu waſt. Her was.	Wir waran, en, on, un. Ir waret, ed, od, ud, ot, ut. Sie waran, en, on, un. & uuarunes. vid. infra, c.x.

Exempla.

Thero ſlachta was thiu ſalua thar mide Maria Magdalena ſaluado *pedes Domini, Id genus erat unguentum quocum M. M. unxit,* &c. w. Ne was im thiu fruma gibithig that ſia heban riki hebbian muoſtin, *non iis datum erat cœleſte regnum habere.* C. C. Tho waron ſumeliche *proceres ſynagogæ.* w. Thie ſuule ther the disk upha lag thie waran ſiluerin. So warun thia man hetana, *ſic vocati erant homines.* C. C. Than vuarun vuit at ſamne at ſiounta vuintro gibenkeon endi gibeddeon ſithor ik ſea mi te brudi gicos, *præterea convixeramus ad menſam ac thorum ſeptuaginta annos, ex quo ſponſam mihi illam elegi.* C. C. Thie thas gihorente uuarunes gifehente, *qui hoc audientes gaviſi ſunt.* Tat. CLIV. Uuanta ir fon anaginne mit mir uuarut, *quia ab initio mecum fuiſtis.* CLXXI, 2.

Tempus perfectum circumſcriptum. Ich hauon geweſen, *fui,* &c.
Tempus pluſquam perfectum circumſcriptum. Ich hafda geweſen, *fueram,* &c.
Futurum circumſcriptum. Ich magh, willon, ſcal ſiin, weſan, *ero,* vel *futurus ſum,* &c.

Exemplum.

Thie ſculan ſiin *in ſexagenario numero,* w.

Imperativus.

Singulariter.	*Pluraliter.*
Sii I ſi ich, *ſim.*	Siin wir, ſin wir.
Siis, ſis, wis, wiſs thu, wes thu.	Sii, ſiit, ſit, uueſet, weſat ir, gi.
Sii, ſi her. uueſe her.	Siin ſie.

Exempla promiſcue poſita.

Wiſs geliic thero reion, *ſimilis eſto capreæ.* Heil uuis the gebono follu, *ave gratia plena.* Tat. III. 2. Uuis gihengig thinemo uuidaruuorton, *eſto conſentiens adverſario tuo.* cap. XXVII. 2. Uueſet miltherze, *eſtote miſericordes.* Tat. XXII, 9. Ni ſit forgfolle jûuares ferahes, *ne ſitis ſolliciti animæ veſtræ.* Tat. Fruget thanne uuer in there uuirdig ſi, *interrogate quis in eo dignus ſit.* Tat. After juuaremo gilouben uueſe ju, *ſecundùm fidem veſtram fiat vobis.* Tat. LXI, 3. Uuis us mid thinon dadeon mildi, *eſto nobis miſericors in tuis factis.* C. C. Wes mi than ginathig, *tunc eſto mihi gratioſus.* So huilik ſo juuuer ano ſi ſlithia ſundiun, ſo gango iro ſelbo tuo endi ſia at eriſt erl mid is handon ſten auuerpe, *quiſquis veſtrî expers ſit peccatorum, accedat ipſe ad eam, & primus ſuis manibus lapidem jactet.* C. C. Thann vueſat gi an juuuon dadon dubon gelica, *ſimiles eſtote columbis in veſtris actionibus.* C. C. Vueſe mir after thinemo uuorte, *fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Tat. III, 8. Inti ſit giuago, *& contenti eſtote.* Tatian. XIII, 18. Notandum quoque eſt à diſcentibus, quod imperativus etiam in præſenti tempore circumſcribitur per laz & lazat, & præſens infinitivi: ut laz mich weſan, laz ina ſiin, lazat uns ſiin.

Futurum imperativi cum futuro indicativi coincidit.

III. *Modus optativus potentialis & conjunctivus.*

Temp. præſ. & fut.	Ze thiu, thaz, wanda, thogh, thaz, &c.	Ich ſii, ſi, *ſim.* Thu ſiſt, ſis. Her ſii, ſi, uueſe.	Wir ſiin, ſint, ſin. Ir ſiit, ſit, ſint, ſin. Sie ſiin, ſint, ſin.

Auor thac ſo wie ſo ich mith *perſecutionibus* gequelet ſi, *quantum vero cunque perſecutionibus ſim vexatus.* w. Thu quithes thaz ich ſcona ſi. w. Endi quithis thaz ich thin herro ni ſi. C. C.

Ande

Ande ſo wie thu ze himole ſiſt geſtigan, *& quamvis ad cœlum aſcenderis.* w. Dazh du ſin ſun ſiſt, *ut tu ejus ſol ſis. Otfr.* apud *Lamb.* Thogh thu ſis *parvula numero*, w. Saga us huat thu manno ſis, *dic nobis qualis homo* [*quis*] *ſis. C. C.* Sum ſagıt that thu Iohannes ſis, *quidam dicit te eſſe Johannem. C. C.* Giuuihit ſi truhtin Got, *benedictus ſit dominus Deus.* Tat. IV, 14. That her *in vineâ domini* niet *mercenarius* ne ſi. Thaz al thin gethanko ſi ze thero werelde. w. Thie ſich anazucchon thaz ſi thin geſellon ſin, *qui ſibi arrogant ſe eſſe tui comites.* w. That vuir fon fianton irloſte unforahtenti ſin imo thiononti, *ut erepti ab inimicis, illi ſine timore ſerviamus*, vel *ſimus ſervientes.* Otfr. Thaz ir kind ſint juuuares fater, *ut ſitis filii patris veſtri.* Tat. XXII. 3. Thaz thar ih bin, thar ir ſit, *ut ubi ſum ego, ibi & vos ſitis.* CLXII, 1. Thaz ſie alle ein ſin, *ut omnes unum ſint.* Tatianus CLXXIX, 1.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf.	Ich wara, e, i, *eſſem.*	Wir waren, in.
	Thu wares, is.	Ir waret, ed, & *Saxonicè* waren, in.
	Her wara, e, i.	Sie waren, in.

Exempla.

Ir fragodet mih welich thar ware *dilectus meus.* w. Ir fragodet mih war min drut wara. w. Endı ſume mıd vuordun ſprakun huilıc that ſo mahtıgro manno uuarı, *& quidam loquentes dixerunt, qualis ex potentibus eſſet. C. C.* Eiſgota fon in uuár Chriſt giboran uuari, *ſciſcitabatur ab iis, ubi Chriſtus naſceretur.* Tat. VIII, 2.

Imperfectum etiam circumſcribitur per wolde, ſcolde, moghte, kunde, & muoſte, & præſens infinitivi ſiin vel weſan: ut, thaz ich ſcolde ſiin, *&c. ut eſſem, forem.* Hiet that ık thı thoh ſagdı that ıt ſcoldı giſith vueſan heban cuninges, *juſſit me tibi dicere, quod diſcipulus foret cœleſtis regis. C. C.*

Tempus perfectum. Thaz, thogh, wanda, *&c.* ich haue geweſen, *&c. fuerim.*

Tempus plusquam perfectum. Thaz, thogh, *&c.* ich hafde, vel hadde geweſen, *fuiſſem.*

Tempus futurum circumſcribitur per muga, kunne, wille, ſcule, ſule: ut thogh ich wille weſan, thogh ich ſcule ſiin, thogh ich ſule ſiin, *quamvis fuero.*

Infinitivus purus, ſiin, ſin, weſan, en, on, & nonnunquam woſan, *eſſe.*

Andera heyligon ne mugan himo geliic ſin. w. Uuio mah thas ſin, *quomodo fiet iſtud.* Tat. *In ſeculari actione*, thiu aana ſunda weſan ni magh. Willeramus.

Infinitivus derivativus, ze vueſanne, & woſanne, *ad exiſtendum.*
Guod iſt hıer te vueſanne, *bonum eſt eſſe hic. C. C.*
Part. præſ. Temp. weſende, *exiſtens.*
Part. præt. Temp. geweſen, *factus.*

IV. *Conjugatio verbi* werthan, uuerden, *fieri.*

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & fut.	Ic werthe, uuerde, wirthe, *fio.*	Wir werthon, uuerdon, uuirdun, an, en, werthat.
	Thu wertheſt, uuerdeſt, es, is.	Ir werthet, uuerdet, uuirdet, at, ed, werthat, *Saxonice.*
	Her werthet, uuerdet, wirthet, wirdit, vuerdat, wirt.	Sie werthent, uuerdent, end, en, uuirduh, ant, an, ont, on, werthat.

Exempla.

Thu wertheſt gezieret van thero ſpizzon thero hohen bergo Amana, *decoraberis de vertice alti montis Amana.* w. Thar vuırdıt all gıleıtıd ſo gıfrumıt under them folke, ſo ıt an furn dagon vuıla man bı mı vuordon gıſprakun, *ibi nihil non complebitur, ſicut inter populum in antiquis temporibus de me prophetæ dixerunt. C. C.* Thar vuer that mına hendı gıbundan, fathmos vuer that mı thar gıfaſtnod, *ibi vinctæ erunt meæ manus, palmæ mihi ibi erunt clavis fixæ. C. C.* Dauithes namo wirthet geantfriſtet armſtrangigh, *Davidis nomen exponitur manufortis.* w. Engaddi wirt geantfriſtot *fons hædi.* Vone thannan thiu thin *dextra* wirthet vone mir gezieret mit *palmâ victoriæ. Quare dextra tua à me coronatur*, &c. w. Fader vuet ım eno helag an hımıle, elcor ıs ıt bıholon allon quicon endı dodon huan ıs cumı vuerthat, *pater ſolus ſanctus cœleſtis hoc ſcit; alias, quando venturus eſt, omnes vivos & mortuos latet. C. C.* Er than thı

 magu

magu vuirdit ſan thinero aldero idis erla ſuodit kind jung giboran, *priuſquam inas puerilis, & tener infans ab uxore tuâ ſene partus, natus fuerit. C. C.* Wanda ſie in thero douphe gereynat werthent, *propterea quod in baptiſmo purificentur.* w. Vuirthit an themo manen ſcin iac an thero ſunnun ſo ſamo giſuercat, ſiu bithiu mid ſiniſtriu vuerthend biſangan, *ſplendor lunæ, ac ſolis pariter obfuſcabitur, ambo cum tenebris obruti erunt. C. C.* So her thes innena werthed, thaz mich thero werelde verthruzed, *ſi hoc reſciverit, quod me mundi tædet.* w. So einemo wirthet gegivan *ſeamo ſapientiæ, Sic uni datur ſermo ſapientiæ.* w. Ik mag ju tellian, quat hie, that noh vuirdit thiu tid cuman, that is afstandan ni ſcal ſten obar odron ac it fellit te ſoldu, endi ſiur nimit gradag logna, thuo it nu ſo guodlic ſi, ſo vuiſlico giuuaraht, *nunc vobis dicam, inquit ille, quod tempus venturum eſt, quum alter illius lapis ſuper alterum non extiterit, ſed in terram proſternabitur, Et ignis voraxque flamma illud occupabit, quam ſpecioſum nunc cunque videatur, quam eleganter cunque fabricatum ſit. C. C.* So wether ſô ſie gefremet werthent *per prælatos*, other *per ſubditos.* w. *Tabernacula* thiu werthen ex *pellibus mortuorum.* w. Thie uuerdent giſluobrit, *conſolabuntur.* Tat. Werthen ſie liumhaftig godero wercho, *bonorum operum famâ inclyti ſunt.* w. Ande an then allerſlahta dugatha vunden werthent, *& in quibus omne genus virtutes inventæ ſunt.* w. Ik mag ju thoh gitellian huilic err tecan biforan giuuerthat uundarlic er than hie an theſa uueruld cume an them marian dage, *dicam autem vobis qualia ſigna mirabilia præextitura ſint, antequam in hunc mundum venturus eſt in die magno. C. C.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf. & perfect.	Ich warth, uuard.	Wir wurthan, uurdan, uurdan, uuurdan, on, en, un.
	Thu wartheſt, uuardeſt.	Ir wurthed, et.
	Her warth, uuard.	Sie wurthan, uurdan, uuurdan, on, en, un.

Exempla haud ordine poſita.

Plebs Iſraelitica warth mith manigen zeichnen gelathod van *Ægypto ad terram promiſſionis.* w. Alſo min wino ze mer ſprach, tho warth min ſela zerennet, *ut locutus mihi eſt meus dilectus, anima mea liquefacta eſt.* w. Auor thiu *eccleſia de gentibus* ilet ſiu zo himo mith then dugathan, thie thar gebodan wurthan *in lege.* w. Tho wurthan maniga *incrementa virtutum per totum mundum.* Uurthan im is uuanga leohta blicandi, *genæ ejus erant ſplendidè micantes. C. C.* Thes uurdun thar vuiſa man ſuitho an ſorogon, *quapropter ſapientes valde doluerunt. C. C.* Tho gifrang ik that thar te Criſte cumana uurdun bodon fan Bethanin, *tum reſcivi nuntios ex Bethaniâ ad Chriſtum veniſſe. C. C.* Vuurdun alla an forohton, fragon ni gidurſton er than thuo gibocnida bar vuurdig Gumo *Petrus, Terrefacti omnes fuere, nec auſi ſunt quid ſciſcitari, antequam digniſſimus baro, & vir Petrus ſignum daret. C. C.*

Tempus perfect. circumſcriptum, ich bim geworthan. *factus fui.* ex. gr. Alſo ſcona ſo thu biſt worthan in thero douphe, *ut pulchra facta fuiſti in baptiſmate.* Willeramus.

Tempus futurum circumſcriptum ich ſcal, willon, magh werthon.

Waz duo wir hiro nu, ſo ſiu hiro rades ſcal gegruozet werthan, *quid nunc illi faciemus, quum compellabitur de conſilii ſui ratione.* w.

Modus imperativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Warthe, werthe, uuerde, uuarde ich.	Werthen, uuerden, an, on wir.
	Werthes, uuerdes, thu.	Werthet, uuerdet, ed ir.
	Warthe, werthe, uuerde, uuarde her.	Werthen, uuerden ſie.

Vue vuarth thi Hieruſalem, *væ tibi Hieruſalem. C. C.* *Anglice* in dialecto Boreali, **Wa wurth thæ o Jeruſalem:** Uuerthe thin vuilleo obar theſa vuerold alla ſo ſamo an erthu ſo thar uppe iſt an them hohen himilo rikie, *fiat omnis voluntas tua, ſicut in terrâ per hunc mundum, ſic in eo, quod ſupra eſt, alto regno cælorum. C. C.* Thine namo uuerde gihiligot, *ſanctificetur nomen tuum.* Otfridus. Soſo their uuarde, *ſic tibi fiat.* Tatian. cap. XLVII, 8.

Tempus futurum. Ik ſcal, thu ſcalt werthan, *&c.*

Modus optativus potentialis & conjunctivus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich wertha, o, e, & wirtha.	Wir werthen, an, on, un.
	Thu werthes, is, as.	Ir werthet, ed.
	Her wertha, o, e.	Sie werthen, an, on, un.

Exempla.

Exempla.

In hira *conventicula* ne wille ich niet cuman, thaz ich thar niet beſuican ni wertha mith *perversâ doctrinâ.* w. So ich mith *gloriâ reſurrectionis*, ande mit *palmâ victoriæ* wirtho *à patre coronatus.* w. Thaz duont ſie alſo lango unzhin ther dagh uphge, thaz is, thanne ſo ich im werthe *revelatus facie ad faciem, Hoc continuò faciunt uſque dum dies ſurgat, hoc eſt, uſque dum illi revelatus fuero*, &c. Nieman ne magh *intrare portam cœleſtis regni*, her ne werthe *per doctores baptizatus.* w. Ande thar nah geleget in thie *canales* thar ſiu mit *ſanguine conchyliorum* genezzet wirthe, *& poſtea in canales injicitur, ubi ſanguini conchyliorum humectata ſit.* Willeramus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf. & perf.	Ich wurthe, uurdi, uurde, vuurdi, uuirde.	Wir wurthan, uurden, in.
	Thu wurthes, is, uurdes, is.	Ir wurthet, uurdet, ed.
	Her wurthe, uurdi, vuurdi, uuirde.	Sie wurthen, uurden, in.

Exempla.

Jungron Criſtes badun iro herron, that hie an is hugie mildi vurdi te them vuiba, *diſcipuli Chriſti rogaverunt ſuum dominum, ut mulieri foret propitius. C. C.* Bad that vuif iro vualdand Criſt an is muod ſebon mildi vurdi, *rogavit mulier, ut dominus Chriſtus illi miſericors affectu foret.* Than vuet hie that te vuaron, that im vuari oder thing betteera mikilu that hi giboran ni vuurdi libbiande te theſon liohte, than hie that lon nimid, *tunc verè hoc intelliget, quod melius illi cederet, non vivum fuiſſe natum in hac luce, quam quod mercedem iſtam reciperet. C. C.* Thaz giſcribin uuirde, *ut deſcriberetur.* Tat. v. 11.

Circumſcribitur etiam hoc tempus per wolde, ſcolde, mochte, kunde, werthan: ut, thaz ich ſcolde werthan, *ut factus eſſem.* ex. gr. Her quam uns jethogh *cum humilitate*, wanda her geboran wolda werthen van armon vortheron, *venit tamen nobis cum humilitate, quippe naſci vellet ex pauperibus proavis.* w. Hiet that ik thi gicudi, that thi kind giboran ſcoldi vuerthan, *juſſit mihi tibi notum facere, quod tibi filius natus eſſet.*

Futurum etiam circumſcribitur per muga, kunne, wille, ſcule, ſule: ut, ze thiu thaz ich ne wille werthan, *adeo ut non factus fuero.* Thogh ich ſcule werthan, *tametſi factus fuero*, &c. Thaz ich muga werthan, *ut factus ſim*, &c.

Infinitivus purus werthan, gewerthan, uuerdan, en, on, *fieri.* Ex. gr. Ni muoſta im erbi vuard an iro juguthedi gibithig vuerthan, *non poſſet hæres iis in eorum juventute dari*, vel *iis dum juvenes - eſſent, non dandus erat hæres. C. C.* Thes is unſih niud ſo hiz je er gewerthan magh, *quod nobis gratum eſt, ſi tamen citius fieri poſſit.* w. Ne lath unſih gichorit uuerden nah unſeren ſunden, *ne ſinas nos in tentationem induci à peccatis noſtris. Otfridus* apud *Lambecium.* Gruotta ina thie gerſiund, ef thu ſis Godes ſuno, quat hie, bihui ni heſis thu than vuerthan brod of theſon ſtenon, *tum illum allocutus eſt diabolus, inquiens, ſi filius dei es, cur non jubes panem fieri ex his lapidibus. C. C.*

Infinitivus derivativus, ze werthene: ut, thaz iſt ſamſt ze werthene, *hoc facile factu eſt.*

Participium præt. temp. Worthan, geworthan, giuuorthen, uuordan, uuortan, en, in, *factus, a, um.* Iile ze mer min gemahela mit *dealbatione baptiſmatis* thaz thu thich alſo ſcona behaldes, alſo ſcona ſo thu biſt worthan in thero douphe, *feſtina ad me mea ſponſa cum candore baptiſmatis, ut tu te tam pulchram aſpicias, quàm pulchra facta eris in baptiſmate.* w. Da uuir dih giſehen ſculen, unde den engilen giliche uuortine libane tot haben ſculen, *ubi te videbimus, & angelis ſimiles facti una cum illis convixerimus. Otfr.* apud *Lamb.*

Hæc eſt officioſa auxiliarium verborum cohors, ad famulandum reliquis verbis apud *Franco-Theotiſcos* nata, quæ non ſolum ſibi invicem ſæpe famulantur, ſed & reliquis verbis. Quorum uſum clarius, & diſtinctius intellecturus eſt ſtudioſus lector ex ſequenti capite, in quo de verbis & eorum conjugationibus in utraque voce per omnes modos & modorum tempora tractaturus ſum.

Caput Nonum.

De verbo, & iis, quæ verbo accidunt.

I. VERBUM eſt pars orationis attributum de ſubjecto affirmans.

II. Convenit hæc definitio primariò verbo ſubſtantivo, ac proinde aliis verbis, quatenus verbum ſubſtantivum in ſe implicitè continent; ſic *lego* idem valet, ac *ego ſum legens*; *doces*, ac *tu es docens*; *audit*, ac *ille eſt audiens.*

III. Verbo accidunt quatuor, viz. Perſona, Numerus, Tempus, Modus.

IV. Perſona triplex eſt; prima, ut quando quis de ſeipſo quid affirmat; ſecunda, ut quando quis de alio, ad quem loquitur, aliquid affirmat; tertia, ut quando quis, de alio, ad quem non loquitur, quid affirmat. Notandum autem eſt apud grammaticos perſonam, quamvis rem aut ſuppoſitum ſignificare.

V. Numerus itidem triplex eſt; *ſingularis*, quando ab unâ aliquâ perſonâ, vel de unâ quid affirmatur vel enuntiatur; *dualis*, quando à duabus perſonis, vel de duabus quid affirmatur vel enuntiatur; *pluralis*, quando à pluribus perſonis vel de pluribus quid affirmatur vel enuntiatur. Dualis autem in linguâ *Francicâ*, ut in *Saxonicâ* & *Iſlandicâ*, ſolo pronomine diſtinguitur à plurali, quamvis in matrici *Gothicâ*, peculiari terminatione gaudeat, ut grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, & *Mœſo-Gothicæ* caput VIII. luculente oſtendit.

VI. Tempus idcirco verbo accidit, quòd attributum nunquam non de prædicato affirmetur in circumſtantia aliquâ temporis, præſentis, præteriti vel futuri. Sed quoniam homines in ſuos conceptus reflectentes obſervârint ſe de præterito nunc ut imperfecte, nunc ut perfectè, nunc vero ut pluſquam perfecte præterito loqui ſolere, ideo pro triplici hâc differentiâ triplicem verborum inflectionem invenere ad animi ſui ſenſa exprimenda; unde in linguâ *Latinâ* quinque orta ſunt tempora, præſens, futurum, & tria præterita. Totidem ſunt in *Anglicanâ*. aſt in *Francicâ* ſunt octo tempora; præſens; duo præterita imperfecta; duo perfecta, ut apud *Gallos Francorum* poſteros; unum pluſquam perfectum; & duo futura. Oritur autem hæc diverſitas temporum à bifariâ imperfecti, perfecti, & futuri formatione, omnia enim hæc tempora vel ſimpliciter formantur per inflexiones ſibi proprias, vel per verba auxiliaria. quæ inflexionum ope, ſive terminationibus ſolis formantur, *ſimplicia* voco tempora; at *circumſcriptiva* vel circumſcripta ea voco, quæ auxiliarium ope circumſcribuntur.

VII. Modus denique verbo accidit, quum quod attributum de ſubjecto diverſimodè affirmetur, tum quod homines de rebus loquentes haud raro neceſſe habeant, non ſolum quid de iis judicent enuntiare, ſed etiam quantum eas affectent, & deſiderent exprimere, aut quid de iis ſtatutum velint, aliis ſignificare. Inde orti ſunt quatuor vel forſan quinque modi dicendi; quando enim res de re pure & abſolutè dicitur, iſte modus dicendi à Grammaticis *indicativus* vocatur; quando vero res de re dicitur conditionaliter, vel cum particulis, quæ faciunt orationem eſſe *adverſativam, exceptivam, &c.* tum modus iſte dicendi *ſubjunctivus*, vel *conjunctivus* vocatur. Denuo modus loquendi, quo quis ſe velle rem in aliena poteſtate ſitam exprimat, dicitur *optativus*; & *imperativus* dicitur iſte modus, quo quis rem in ſua poteſtate ſitam fieri jubeat vel permittat; *potentialis* vulgo dictus â modorum numero, me judice, amandandus eſt; & viderint critici, an modus *infinitivus* dictus, ſiccine dicendus jure ſit, an potius *thema* verbi, ut aliqui contendunt. Equidem in modorum collegium grammaticorum communi ſuffragio cooptatum haud temerè expellendum cenſeo.

VIII. Verbum, ſecundum receptam partitionem, dividitur in *Activum*, *Paſſivum*, & *Neutrum*. Activum eſt quod actionem realem, ut *verbero*; vel intentionalem, ut *cognoſco*, *video*, ſignificat. Paſſivum, quod paſſionem ſignificat, ut *verberor*, *cognoſcor*, *videor*. Neutrum autem duplex eſt, vel quod actionem ſignificat, vel quod rem aliquam ſine actione ſignificat. Iſtud Neutro-activum dici poteſt, propterea quod actio, quam ſignificat, terminatur ab ipſo agente, & in illo recipitur, hujuſmodi ſunt *prandeo*, *cœno*, *curro*, & ſimilia, quæ diſtinguuntur ab activis, ſimpliciter dictis, quæ actionem ſignificant tranſeuntis naturæ, in alio ſubjecto, vel objecto terminatam.

IX. Neutra actionem non ſignificantia ſunt quæ qualitatem, ut *albet*, *viret*, *friget*, *tabet*, *valet*; vel ſitum, ut *ſedet*, *ſtat*, *jacet*; vel relationem ab locum, ut *adeſt*, *abeſt*; vel denique eſſentiam, exiſtentiam, aut ſtatum rei ſignificant, ut *eſt*, *exiſtit*, *quieſcit*, *ſilet*, *excellit*, *præeſt*.

Hæc eſt communis verborum diviſio, quam admittendam & à nobis eſſe duximus, tametſi lingua *Francica* non agnoſcat verbum paſſivum, utpote in quâ vox paſſiva non peculiari inflexione formatur, ut apud *Græcos*, & *Latinos*; ſed circumſcribitur in modis omnibus & modorum temporibus per participium præteriti temporis, & auxiliaria *weſen* & *werthen*, ut infra docetur.

CAP-

CAPUT DECIMUM.

De conjugationibus verborum apud Francos.

I. VERBO etiam accidit conjugatio; conjugationes autem verborum in *Franco-Theotiſcâ* ſunt tres.

II. Prima conjugatio eſt verborum, quæ formant præteritum indicativi mutando ultimam ſyllabam præſentis in *ada, oda, eda, ida,* vel in *ata, ota, eta, ita,* ut ſequens paradigma oſtendit.

III. *Paradigma primæ conjugationis.*

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & futur.	Ich machon, an, en, un, o, u, iu, *facio, faciam.*	Wir machon, an, en, un, & machomes, ames, emes, umes.
	Thu machoſt, eſt, iſt, os, es, is, us.	Ir machot, et, it, od, ad, id.
	Her machot, at, et, it, ad, ed, id.	Sie machont, on, ant, an, ent, en, machomes, ames, emes, umes.

Exempla numeri ſingularis.

1. Vana thiu thencon ich, thaz her mer ouch volbringa *ad contemplationem ſuæ divinitatis.* w. Machon ich *tabernaculum deo.* w. Ne ſeent thiz niet ana weliches laythes ich levon, *non vident in quali acerbitate vivo.* w. Seent thaz ana thaz ich thar-umbe mich nie ne gelouuon minere *virtuoſæ conſtantiæ* mith thero ich behaldon mine *interiorem pulchritudinem.* w. Ich ſlaphon, ande min herza wachot. w. Ich beſueron juch jungfrouwan, ... ich biddon juh guode ſielan. w. Ich ſchenkan thich gepimentadon win, *dabo tibi vinum aromaticum.* w. Samo looſen ich thi *per baptiſmum à diabolicâ ſervitute,* ande volbringan thich *in terram viventium.* w. Er ich hino withero bringon in minero muoder hus, *donec illum introducam in matris meæ domum.* w. Ih tuon juuih uueſan manno fiſcara, *faciam vos fieri piſcatores hominum.* Tat. XIX, 2. Inti ih inan ſeliun ju, *& ego vobis eum tradam.* CLIV. 1. Ich bekenno min unkraft, *agnoſco imbecillitatem meam.* w. Er ich geſtiigan uphen then palmboum, ich meino an thaz *cruce, Donec palmam ſcandam, intelligo crucem.* w. Kunde mir, *ô ſponſe,* then ich mith allon crafton minno, *indica mihi, ô ſponſe, quem totis viribus amo.* Ich ſentu giheizi mines fater in iuuih, *ego mittam promiſſum patris mei in vos.* Tat. Ni trincku ich fon nu, *non bibam amodò.* Tat. Ik hier garu ſtandu, *hic paratus ſto. C. C.* Duot ſo ik ju leriu, *facite, ſicut ego vos doceo. C. C.* Than uuilliu ik ju ſeggean, *tum verbis dicam. C. C.* Allen zellu ih iu thaz, *hoc vobis omnibus dico. Otfr.* apud *Lamb.*

2. Mit then thu machoſt *ex peccatoribus juſtos, Quibus ex peccatoribus juſtos facis.* Uuaz touſiſt thu thanne, *quid ergo baptizas.* Tat. XIII, 22. Inti nennus thu ſinan naman, *& vocabis nomen ejus.* Tat. II, 5. Ther win then thu meinoſt ther zimet minemo drute ze drinchene, *vinum quod intelligis eſt dignum dilecto meo ad potandum.* w. *O ſponſe* thu mich heizeſt ufsteen *de lecto contemplationis.* w. Wanda thu in thinero *prædicatione* nieht ne meyneſt aana mina eera, *nam in tuâ prædicatione nihil intendis niſi meum honorem.* w. Thu ſcameſt thich thaz thu jeht skandlikes duoſt. w. Thu in hiran hertan thir hereberga machoſt, ande ſie beskiermes *ab omni fervore tentationis, Tentoria tibi facis in illorum cordibus, illoſque defendis ab,* &c. Thu quithes thaz ich ſcona ſi. w. Min duua thu the ther niſteles in ſteinlochoron, *mea columba, quæ nidificas in foraminibus petræ.* w. Sage mir wine min war thu thine ſcaph weythenes, war thu rouwes umbe middendach, *indica mihi, mi ſponſe, ubi paſcas oves tuas, ubi quieſcas in meridie.* w. Thu ni coſtos truhtin God thinan, *non tentabis dominum deum tuum.* Tat. XV. 4. Oba thu nidarfallenti betos mih, *ſi cadens adoraveris me.* Tat. XV. 5. Inti imo einemo thionos, *& illi ſoli ſervies.* ibid. Giloubes, *credis.* Tat. XVI. 6.

3. Alſo auor thiu uzera rinda *ejuſdem pomi* in wine drunchan dualm machot, *quemadmodum vero exterior cortex ejuſdem pomi cauſat ſtuporem.* w. Alſo thaz *pomum mandragoræ* machot thie ſlaaphloſon *dormire.* w. Thich ne minnot nieman. w. Min herſa wachot. w. Thie bluom machot ſuozen ſtank. w. Wanda ſiu hiro werch bilethot nah Godes willan, *nam opera ſua conformat ad dei voluntatem.* w. Then hals ther dragat thaz ezzan in then buch, ande dragat auor thiu ſtemma uz. w. Alſo ther hals ze ſamene vogat thaz hoiuet, ande then lichamo. w. Hero nehein laazat ſin ſuerd van ſinemo thihe. w. Thaz bezeychenet thie hoghen ande thie

incomprehenſibilem naturam Chriſti. w. Sino war her ſeluo ſted hinder unſer wande, ande ſihet uz then venſtron, ande wardet van then linebergon, *en ubi ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, & deſpicit per feneſtras proſpiciens per cancellos.* w. Her skeynet ſine *divinitatem per miracula*, her neyget ſich nan uns *per humanitatis confeſſionem.* w. Her weythenet under lilion unze ther dagh cume. w. Than is imo ſo them ſalte them man te vuarpit than it te vuihti ni dog, *tunc illi erit perinde ac ſali qui abjicitur, quamprimum ſuam virtutem amittit,* C. C. In minemo herzan thaz enzuiſchan minan bruſtan ligad. w. Wer is thiuſa thiu thar uphferit. w. Wie eerhaft is thiu *ecclesia*, thiu ther ſamo thrado iled *ad terram viventium.* w. Alſo thaz veld ungeerit, thie bluomen berit. w. Sino ther min wine verid al in ſprungen, *ecce dilectus meus venit ſaliens.* w.

Exempla pluralis numeri.

1. Odo anteres beitomes, *en alium expectamus.* Tat. LXIV. 1. Inti zi imo comemes, *& ad eum veniemus.* Tat. CLXV. 2. Wahe goltchetenon in lampreythewiſe machon wir thir in wurmwiſe, *flexiles catenulas aureas tibi in murenularum formam vermiculatas fabricamus.* w. Louphen wir in themo ſtanke thinere ſaluon, *curremus in odore unguentorum tuorum.* w. Thiu giloubemes, *in hoc credimus.* Tat. Wer vreuwen uns ana thich, *lætabimur in te.* w. Then heizen wir Heilant, *quem vocamus Jeſum.* Otfrid. Uuir habemes fater Abraham, *patrem habemus Abraham.* Tat. XIII, 14. Uuaz tuomes uuir, *quid faciemus.* Tat. XIII, 17. in 18 autem, uuas tuon uuir; in 16 vero, uuas ſculun uuir tuom. Biſt thu ther zuo uuert is, odo anteres beitomes, *Tu is, qui venturus, an alium expectamus.* Tat. LXIV. 1.

Sic in *hymno magno Eccleſiæ*, quem hic integrum diſcentium gratia ponimus.

HYMNUS.

1. Thih cot lopemes Thih truhtinan gehemes, Thih euuigan fater Eokiuuelih erda uuirdit. [eret.]	*Te Deum laudamus,* *Te Dominum confitemur,* *Te æternum patrem* *Omnis terra veneratur.*
2. Thir alle engila, thir himila Inti allo kiuualtido, Thir Cherubim inti Seraphim Unbilibanlicheru ſtimmo foraharent.	*Tibi omnes angeli, tibi cœli* *Et univerſæ poteſtates,* *Tibi Cherubim & Seraphim* *Inceſſabili voce proclamant.*
3. Uuiher uuiher uuiher Truhtin cot herro. Folliu ſint himila inti erda Thera meginchrefti tiurda thinera.	*Sanctus ſanctus ſanctus* *Dominus Deus Sabaoth.* *Pleni ſunt cœli & terra* *Majeſtate gloriæ tuæ.*
4. Thih tiurlichar potono cart, Thih uuizagono loplichiu ruaua, Thih urchundono kaſconnot Lobot heri.	*Te glorioſus Apoſtolorum chorus,* *Te Prophetarum laudabilis numerus,* *Te martyrum candidatus* *Laudat exercitus.*
5. Thih thurah umbiuurſt erdono Uuihiu gihit ſamanunga, Fater ungimezenera meginchrefti, Erhaftan thinan uuaran einagu ſun, Uuihan auh troſt atum.	*Te per orbem terrarum* *Sancta confitetur eccleſia,* *Patrem immenſæ majeſtatis,* *Venerandum tuum verum unicum filium,* *Sanctum quoque paraclitum ſpiritum.*
6. Thu chuninc thera tiurido Chriſt, Thu fateres ſimbliger piſt ſun, Thu za arloſanne anfingi mannan. Ni leithlichetos thera magidi ref.	*Tu rex gloriæ Chriſtus,* *Tu patris ſempiternus es filius,* *Tu ad liberandum ſuſcepiſti hominem,* *Nec horruiſti virginis uterum.*
7. Thu kerihtemo [ubaruunnomo] Todes angul, Int tati calaupentem Richi himilo.	*Tu devicto* *Mortis aculeo,* *Aperuiſti credentibus* *Regna cœlorum.*
8. Thu za zeſuuûn cotes ſizis In tiuridu fateres. [ſtiger. Suanari kelaupanne piſt uueſan chum-	*Tu ad dexteram Dei ſedes* *In gloriâ patris.* *Judex crederis eſſe venturus.*

9. Thih

9. Thih auûr pittemes	*Te ergo quæſumus*
Thinen ſchalchun hilf	*Tuis famulis ſubveni*
Thea tiuremo pluate archauftes:	*Quos pretioſo ſanguine redemiſti,*
10. Euuigero tua mit uuihen thinen	*Æternâ fac. cum ſanctis tuis*
Tiurida lonot uueſan.	*Gloriâ remunerari.*
11. Kehaltan tua folch [liut] thinaz truhtin	*Salvum fac populum tuum Dominè*
Inti uuihi erbe thinemu,	*Et benedic ereditati tuæ,*
Inti rihti ſie inti erheui ſie	*Et rege eos & extolle illos*
Unzi in euuin.	*Uſque in æternum.*
[thih,	
12. Thurah einluze taga uuelaquhedemes	*Per ſingulos dies benedicimus te,*
Inti lobomes namun thinan	*Et laudamus nomen tuum*
In uueralti inti in uueralti uueralti.	*In ſæculum & in ſæculum ſæculi.*
13. Kiuuerdo truhtin tage deſamo	*Dignare Domine die iſto*
Ana ſunta unſih kihaltan.	*Sine peccato nos cuſtodire.*
14. * Milti unſer truhtin,	*Miſerere noſtri Domine,*
* Milti unſar.	*Miſerere noſtri.*
15. Si * miltida thiniu ubar unſih	*Fiat miſericordia tua ſuper nos*
Thiu mezu uuantumes in thih.	*Quemadmodum ſperavimus in te.*
16. In thih truhtin uuantâ,	*In te Domine ſperavi,*
Ni ſi kiſcentit in euun.	*Non confundar in æternum.*

2. Sunder thar mide machod ir ſie liumhaftig ſtadigare dugatha, *redditis eam aſſiduarum virtutum famâ inclytam.* w. Geet uz er jungfrouwan, ir tha bouwet in Syon. w. Ich beſueron juch guode ſielan ir ther drephed ad ſupernam Hieruſalem. w. E tamen aliquando additur: ut, quemit zi mir alle thie giarbitite, *venite ad me omnes, qui laboratis.* Tat, LXVII, 9.

3. Thie ther cunnon *diſcernere inter bonum, & malum.* w. Minnon thich thie jungfrouwan. w. Thie hiro herza an themo thinga geueſtenont. w. Thie ther himo gewinnont geiſtliche kind *ex ſemine verbi.* w. Thie machont ſie dormire. w. Samo duont thie *doctores,* ſie ambechtant themo liude *cibum vitæ.* w. Inti tatunes thinc, *& concilium fecerunt.* Tat. CLIII, 4. Thie thas gihorente uuarunes giſehente, *qui audientes gaviſi ſunt,* CLIV. Wanda ſie Gott thes ze verror minnont. w. Thie ther thurgh thaz ewiga erueguod wirchont. w. Thine *doctores,* thie hiro *ſubjectis iter ſalutis* ougant. w. Ande ne ſcament ſich nieht mines *crucis*, ande minero martero ſunder ſie guodlichant ana, w. Her was Iſmaelis ſun van then Iſmaelitæ cuman ſin, the ther huſe ne hauan. w. Ande gehaue thich *ad hæreticos,* the niet ne herdan minero ſcaphe. w. Thine *doctores* thie kundent themo liude thie rode mines bluodes, thar mide ich ſie verlooſda. w. *In Cypro* thar ſint ethelo reuon thar ther anawaſſen thie meyſton thruuo. w. Engaddi is auor ein ſted thar ther waſſent *arbuſculæ balſamum deſudantes.* w. Samo duont *doctores tui, ô ſponſa,* ſie ambechtent themo liude *cibum vitæ,* ande ophenent himo thie doychene thero geſcripht. w. Thie wingardon bluoyent. w. Wanda geſtarchent thie *hæretici* in hiron *perverſis dogmatibus.* w. Wanda bezzere ſint thine ſpune themo bezzeſton wine, ſie ſtinchent mit then bezzeſton ſaluon. w. Pikinnant, *incipiunt.* in gloſſa *Hrabani Mauri* apud. *Lamb.*

IV. *Obſervationes in tempus præſens & futurum indicativi.*

Tempus futurum ſimplex formari ut præſens in *Francicâ,* haud ſecus ac in matrici *Gothicâ,* ac ſorore *Anglo-Saxonicâ,* planius ac uberius demonſtrant ſequentia exempla: Thar giuon ich thir min wine mine ſpune, *ibi dabo tibi, ô ſponſe, ubera mea.* w. Ich gegriphon thich, *apprehendam te.* w. Ich ſchenchan thich, *dabo tibi poculum.* w. Saliga mih quedent alliu cunniu, *beatam me dicent omnes generationes.* Tat. Gibirit thir ſun, *pariet tibi filium.* Tat. Juueran cuning hahu? *veſtrum regem crucifigam?* Tat. Er ich thir wolle wardon, *priuſquam te perduxero.* Mit thiu fluohhon jûuuih man, *cum maledixerint vobis homines.* Tat. Fallaꞇ ſꞇeorron hûiꞇ heban ꞇunglas endi hriſiꞇ erꞇha, biboꞇ ꞇhiu breda uueruld, uuirdiꞇ ſulicero bocno filo, grimmid ꞇhie groꞇo ſeu, vuirkit ꞇhie gebanes ſtrom ûgiſon mid is uꞇhion erꞇhbuandeon, *cadent ſtellæ albicantes aſtra cœleſtia, horrebit terra, tremet latus mundus, multa talia ſigna facta erunt: ingens mare iraſcetur, & æſtus illius funeſtus terrorem incutiet ſuis fluctibus incolis telluris.* C. C. Ik

* In alio quodam codice reperitur *Kinade.* * Codex alius *Kinade.* * Codex alius *Kinada.*

gangu im at eriſt tuo, quat hie, cuſſiu ina, endi queddiu that iſt Criſt ſelbo, *ego primus illum adibo, inquit ille, oſculabor illum, & dicam, quod hic ipſe eſt Chriſtus.* C. C.

Quando pronomen THU verbo ſecundæ perſonæ ſingularis numeri poſtponitur, abjectâ TH, cum verbo coaleſcit: ut in biſtu: ſino ſcona Biſtu. w. Haveſtu: geſeeret haueſtu mir min herzo ſueſter min gemahela. w. Siheſtu: ne ſiheſtu anderes nieht neware thaz thu ne geſiheſt in thinen *conventiculis*. Heyzeſtu: vone thannan heyzeſtu *filia principis*. w. Gewinnoſtu: ſamo gewinnoſtu mir, *ô ſponſa, ſpiritualem prolem*. w. Pronomen etiam tertiæ perſonæ HER, cum verbo coaleſcit, abjectâ h, ut gehieter, pro gehiet her, vel gehiet er. ICH etiam, & IR, verbis poſtpoſiti, cum iis coaleſcunt: ut, in woldich, pro wolde ich; mugadir pro mugad ir; machodir pro machodir; quod tyronibus obſervandum eſt.

Tertia ſingularis in *C. C.* Per epentheſin τȣ E, & τȣ I, deſinit in eat, & iat, ut in auuerdiat, felleat, pro auuerdat, fellat. Douch, *valet*, exciſâ T finali, fit a doucht, per contractionem à douchet, quod à douchan, *valere*; *Saxonicè* dugan, unde dog pro douch in *C. C.* Prima pluralis legitur producta etiam in es: ut in iſto *Otfridi*; wir lazemes uns lichan man then filu richan, *ſinimus nos delectari viro valde divite*. Tenet hæc obſervatio & in aliis temporibus: ut, ſerentes ſuochtumes thich, *quæſivimus te dolentes*. Tat. Peculiare eſt iſtud, wir gehugega. w. p. 6. pro wir gehugan, *recordamur*.

Notandum denique eſt numerum pluralem in *C. C.* formari ut apud *Anglo-Saxones in* T: ut, Wir machat, ot. Ir machat, ot. Sie machat, ot. Prima ſcilicet & tertia perſona inflectuntur ut ſecunda in at, vel ot, & per epentheſin in iat, eat, iot, eot. En exempla: thuo ſpracun im eft thia liudi angegin veretha vuidarſacon, ne vui it bi thinon vuercon ni duot, quathun ſia, that uui thi aldres tuo ahtian vuelliat, ac vui duot it bi thinon vuordun, *tum reſpondit illi populus, & crudeles inimici, non eſt propter opera tua, quod te occidere velimus, inquierunt, ſed propter verba tua.* Giuuerthat oc ſaligh, quat hie, thes ju ſaca biodat liudi after theſon lande; endi leth ſprecat, hebbeat ju te hoske, endi harmes ſilo giuuirkeat an theſaro vueroldi, endi vuiti giſrummat, felgeat ju firinſpraca, endi fiondſcepi; logneat juuua lera, duot ju lethes ſilo harmes thuru juuuaron herren, *facti eritis & felices, inquit ille, idcirco quod perſequetur vos populus in hâc terrâ, blaſphemantes vos, & opprobrio habentes, & in hoc ſeculo injurias vobis inferentes, & ſupplicio afficientes, & maledictis & inimicitiis vos inſequentes, & de doctrinâ veſtrâ falſum loquentes, & multas offenſas & injurias in vos committentes, domini veſtri gratiâ.*

V.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Temp. imperfectum ſimplex.	* Ich machoda, machada, eda, ida, do. machota, ata, eta, ita, to, ti, te. Thu machodeſt, oſt, teſt, toſt, des, dos, tes, tos. Her machoda, ada, eda, ida, do. machota, tta, eta, ita, to, ti, te.	Wir machodan, en, on, un. *&* machodames, demes, domes, dumes: *& aliquando more Gothico*, machodidan. *&c.* Ir machodot, et, it, od, ed, id. *& more Gothico*, machodidet. *&c.* Sie machodan, en, on, un. *& more Gothico*, machodidan. *&c. & per appoſitionem* o *paragogici*, machodidano, eno, ono, uno.

Quære exempla in temp. perf. ſimplici.

	Singulariter		*Pluraliter.*	
Temp. imperf. & perf. circumſcrip.	Ich was Thu waſt Her was	machande.	Wir waron Ir waret Sie waron	machande.

Exempla temp. præt. circumſcripti.

Buenti warun, *habitabant.* Otfrid. Thiu zuhi vuas vuahſenti in druthines henti, *crevit puer in manu domini.* Otfr. Inti uuarun imo folgente, *& ſecuti ſunt eum.* Tatianus XVI. 3.

	Singulariter	*Pluraliter.*
Temp. perf. ſimplex.	Ich machoda, &c. Thu † machodeſt, &c. Her machoda, &c.	Wir machodan, &c. *&* machodames, &c. Ir machodot, &c. Sie machodan, &c.

* Hic autem notandum eſt, præteritum tempus haud raro euphoniæ gratiâ contractionem pati, in quo nonnunquam tenues & mediæ in aſperas mutantur: ut in hafda, pro hauida; mochta, pro mogida; kunda pro kundida; ſcankta, pro ſcankida; vuegda, pro vuegida; brachta, pro bragda, à brangida; ſuochta, pro ſuochida; wiſda & wiſta, pro wiſida. † Tat. CCVII. 2. Legitur forlieza, *dereliquiſti*: Got min, Got min, bi thiu forlieza thu mih.

Exempla ſing. num.

1. Thes naghtes an minimo beddo vortheroda ich minen wine, ich vortheroda hine, ande he vand ſin niet, *noctu in lectulo meo quæſivi meum dilectum, quæſivi illum, & non inveni.* w. Wanda ich ſuleche, arbeyd ande ſuleche *perſecutiones* nu ne lithon, ſo ich er thes *in initio fidei* tholeda. w. Alſo ich *plebem Iſraeliticam per mare rubrum* wiſda *in terram promiſſionis.* w. Thurgh thinan willan tholido ich thie wundan *clavorum & lanceæ.* w. So uuaz ſo ih uuidar Gotes willan gilati, odo mir iz thuruh min kinthiſgi gibuiriti, odo thuruh ubartruncani, odo thuruh min ſelbes giſpenſti, odo thuruh anderes mannes giſpenſti girida. F. V. C. Ik thuruh Got iz dati ſoſo man mih bati, *cum deo ita feci, ut juſſus eram. Otfr.* apud *Lamb.*

2. Themo thu gewizſcaf ſagetos, *cui tu teſtimonium perhibuiſti.* Tat. Giſahun mine ougan thinan heilant, then thu giantwurtitos fora annuzze allero folco; *viderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum.* Inti minnotos, ſo thu mih minnotos, *& dilexiſti eos, ſicut me dilexiſti.* Tat. CLXXIX, 2.

3. Ther cuning machoda himo ſelvemo einan disk. w. Tho begunda min ſalfwurz meer, ande meer ze ſtinchene, wanda ſich Got van himole hare ze erthan gebrachta thurgh minon willon. w. Thiu mich eriſt ze gelouuan brachta. w. Ande thero thorninan Coronan, thie himo Judaica Gens uphſazta. w. Min wino rachta ſina hand in ze mer, and min wamba erbeveda ze ſinemo angripho, *dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.* w. Thaz her muotheda, thaz her dodon erquikkeda, allarſlacta ſiechudom heileda thaz draph *ad divinitatem, Quod fatigatus fuerit, quod mortuos reſuſcitavit, & omne genus morbos ſanavit,* &c. w. Ther kuning leydoda mich in ſinan winkelnere. w. Thero ſlachta was thiu ſalua thar mide *Maria Magdalena* ſaluado *pedes domini.* Under themo aphalderbouma erquichto ih thich. w. Ther cuning leydede mer in ſine genathema. w. Nu vernimet wanan ſich thaz leythe geburede, *nunc intelligite, unde hæc acerbitas provenerit.* w. Samo thiu *plebs Iſraelitica* ilede van *Ægypto ad terram promiſſionis.* w. En adales man an is acker ſaidi hluttar hren corni handon ſinon. C. C. Unhold man ſaida. C. C. Sageta gewizneſſe, *perhibuit teſtimonium.* Tat. Gioffonota, *aperuit*; nahlihito, *appropinquavit.* Tat. Kiſalota, *offuſcavit.* gloſſ. Er irbleicheta, *palluit.* Otfr. Non raro ſyncopantur præterita: ut in Salta, pro ſalita, *tradidit.* Santa, pro ſantita, *miſit.* Satanas geroto juuuer, *Satanas expetivit vos.* Tatian.

Exempla pluralis numeri.

1. Uuir giſahumes ſinan ſterron in oſtarlante, inti quamumes inan zi betonne, *vidimus ſtellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.* Tat. VIII. 1. Ih inti thin fater ſuohtumes thih, *ego & pater tuus quærebamus te.* Tat. XII, 6. Uuir alle intphahemes, *nos omnes accepimus.* Tat. XIII. 9. Uuir fundumes Meſſiam, *invenimus meſſiam.* Tat. XVI, 4. Uuir gihugitumes, *recordati ſumus.* CCXV, 2.

2. O *ſanctæ animæ* ir fragodot welich min *ſponſus* ſi *in humanitate.* w. Ir heyliga ſelan, ir thar drephet *ad viſionem pacis æternæ*, ir fragodet mich welich thar ware *dilectus meus.* w.

3. Wanda *Apoſtoli*, ande *martyres*, thie ther mith hires ſelues bluode himelriche arnodan. w. Sie ſeredan mich, w. Mine hande dropheden mirron. w. An then thie ruode mines bluodes mit *effuſione ſui ſanguinis* biletheden. w. Thie gauon mir thiu andewarde. w. Sie ſlogun ſin houbit, *percutiebant caput ejus.* w. Ni namun ſi gouma, *non advertebant animum.* Otfridus. Suahtun ina heizo, *quæſiverunt eum diligenter.* Riafun filu heizo, *vociferati ſunt ardentiſſime.* Otfr. Thie man thoh thie thar ſcanktun, iz filu wola irkantun, the iz wazar luteraz waz, tho ſi vultun thiu vaz, *verum miniſtrantes, hoc bene noverunt aquam fuiſſe puram, dum vaſa implerent.* Otfrid. Giengum tho zuo Gotes engila inti ambahtinuno imo, *accedebant tunc angeli dei, & miniſtrabant ei.* Tat. XV. 6.

	Singulariter.		Pluraliter.	
Tem. perfectum. circumſcriptum.	1. Ich hauon 2. Thu hauoſt 3. Her hauet	gemochod.	1. Wir hauon 2. Ir hauet 3. Sie hauont	gemachod.

	Singulariter.		Pluraliter.	
Temp. pluſquam perf. circumſcrip.	1. Ich hafda 2. Thu hafdeſt 3. Her hafda	gemachod.	1. Wir hafdon 2. Ir hafdet 3. Sie hafdon	gemachod.

Temp. futurum circumſcriptum. Ich willon, ſcal, machan, &c.

Modus imperativus.

Prima & tertia perſona utriuſque numeri in præſenti tempore modi imperativi circumſcribitur per ſecundam perſonam imperativi verbi lazan vel laazan, *ſinere*: & infinitivum verbi prin-

 cipalis;

cipalis; ut laz thaz gewerthan *fiat hoc.* w. Laz mih thine ſtemma vernemen, *fac ut vocem tuam percipiam.* w. Latat júuua leoht mikil ſcinan, *luceat magnopere lux veſtra.* C. C.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	1. Mache, i, a, o, ich. *vel* laz mich machan.	1. Machen, machames, machomes, machemes, mache wir, vel laz, latuns machan.
	2. Mache, i, a, o, thu.	2. Machet, it, ot, ut, machent, ir.
	3. Mache, a, o, her. *vel* laz hina machan.	3. Machont, ent, on, en, ſie. *vel* laz ſie machan.

Notetur hic obiter, tres perſonas pluralis numeri tam in præſenti indicativi, quam imperativi & optativi, terminari non raro ut prima perſona ſingularis, quando pronomina iis poſtponuntur: ut, ghie wir anne then akker; weſe wir alle wile an then thorpon; ſtie wir fruo uph ze then wingardon; do wir thes wara of thie wingardo bluoie, *egrediamur in agrum; commoremur in villis; mane ſurgamus ad vineas; videamus ſi floret vinea.* w. vid. Gram. *A. Sax.* cap. VIII. R. I.

Exempla ſingularis numeri.

1. Mache ich thaz, *ô, ut faciam iſtud.* 2. Mache ſie *conſtantes, Fac eos conſtantes.* w. Sage mir win min. w. Kunde mir *ô ſponſe.* w. Iile ze mir min gemahela. Wende thin ougan vone mir, w. skeythe opheno van mir. w. In thinero *prædicatione* gehuge aller thickeſt min. w. Kere withere ze mer mino win. w. Gehuge ouch minero wundon. w. Gehuga thaz ich thie *angelica præſidia* hauon geſcaphat. w. Zoiga mer thin anluzza. w. Nu ſaga uns ouch welich her ſi *in naturâ humanitatis.* w. Untduo mir min ſueſter, *aperi mihi mea ſoror.* Scirmi, *defende,* Otfrid. Kaſcrimi, *defende,* idem. Loſi uns, *libera nos,* Kero. Stiuri dina ſchalcha, *guberna tuos famulos.* Hymn. Neri thich fan thero nodi, endi ni thes atuomi. C. C. Gifeſtino thine bruoder, *confirma fratres tuos.* Tat.

3. Cuſſe her mich, *oſculetur me.* w. Nu cume her ſeluo, ande cuſſe mich mit themo ſuozes ſines *evangelii.* w. Hahe, hahe man inan, *ſuſpendatur,* Tat. Liuhte juwar lioht, *luceat lux veſtra.* Tat. Thin ſtemma skella in minon oron, *reſonet vox tua in auribus meis.* Willeramus.

Exempla numeri pluralis.

1. Si ſiu mura, wirche wir uphe thie ſiluerine were, ſi ſiu dura vougen wir thie dura ze ſamene mit cedrinon tauelon, *ſi murus eſt illa, ædificemus ſuper eam propugnacula argentea; ſi oſtium eſt, compingamus oſtium tabulis cedrinis.* w. Ghie wir anne then akker, weſe wir alle wile in then thorpon, ſtie wir fruo uph ze then wingardon, do wir thes wara, *egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane ſurgamus ad vineas, videamus,* w. Nu helphe wir hiro thus .... then ophene wir *ſcientiam ſanctarum ſcripturarum.* w. Farames zi Bethlehem inti giſehemes, *tranſeamus in Bethlehem, & videamus.* Tat. VI. 4.

2. Ezzet mine friunde, drinket, and werthet drunkan, mine lieveſton. w. Get in alle uueralt, predigot *evangelium* allera giſceſti, inti leret alle thiota toufenti ſie in naman fater, inti ſunes, inti thes heilagen geiſtes, *ite in mundum univerſum, prædicate evangelium omni creaturæ, & docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti.* Tat. CCXLII, 2. Nu vernimet wanan ſich thaz leythe geburede. w. Ir *doctores eccleſiæ* duot wara war ſich thie *hæreſes* aller eriſt buren. Minot juwera fianta. Tat. Underleged mich mid bluomen, umbeleged mich mid ephon. w. Stiured mich mid juwan goodan bilethen. w. Erot gi arman man, deleat juuuon odwelon, ne ruokeat .... ac hugeat. C. C. Gihuggeat gi, quat hie hund ju iſt that dad cuman. C. C. Ne duont thes niet wara, *nolite conſiderare.* w. Ne ſeent thaz niet. w. Fahent uns thie luzzelon vohon. w. Gihuggent gi ſimla hu ik ju hier gibiudi. C. C. Kumet gi, quithit hie, thia thar gicorana ſindun, endi antfahent thit craftiga riki thit guoda that hier gigeruuid ſtendit, that thar vuarth gumono barnon givuaraht fan theſaro vueroldes endie. Marient thit for thero menigi. C. C.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
Tempus futurum.	Ich ſcal Thu ſcalt Her ſcal	machan.	Wir ſculan Ir ſculed Sie ſculan	machan.

VI. *Modus optativus potentialis conjunctivus.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & futurum.	1. Ich mache, i, o, a.	1. Wir machon, an, en. & machomes, machames, machemes.
	2. Thu maches, is, os, as.	2. Ir mached, et, it, id.
	3. Her mache, i, o, a.	3. Sie machon, an, en. & mache, a.

Exempla

Exempla numeri ſingularis.

1. Haued her mich gewiſed, thaz ich himſeluon minne. w. Wer weret mich thes thaz ich thich ſehe, ande cuſſan muoze? w. Thes biddon ich ze thiu thaz ich newanne ne kume *in conventicula hæreticorum.* w. Ich ſtuont uph thaz ich minemo wino untdade. w. Sie riede en mir ouch thaz ich *mundiales curas* hinan worphe. w. Ich hauo mich geeinot thaz ich uphen then palmboum ze ſtigene thaz ich zidech ouaz thar nema. w. That ic waldand mer drohtin diurie eftho derbi thing firin were fellie, eftho fiundo nithſtrid widerſtande, *ut deum jam glorificem dominum meum, neque quid malignum aut facinoroſum perpetrem, & ut inimici* [diaboli] *invidiæ reſiſtem.*

2. Thaz thu forſtantes, *ut cognoſcas.* Tat. procem. 4. Wer weret mich thes thaz thu menniſco werthes, ande alle thiu *officia humanæ naturæ* an thir haues, ande thanne mith rechte min bruother heizes. w. Ande ſcalt allero thinero wordo, ande allero thinero wercho *intentionem* an mich keran, thaz thu niet anderes thar mide ne meinas newara mina minna. w. Thar gethingon ich thaz thu mir nah thich bringos, ande mir thar geleidos *in omnem veritatem.* w. Niete mer ne mugan thich geirren newether *pagani,* noch *mali Chriſtiani,* thu ne bluoyes allizana *in virtutibus.* w. Oba thu thar gihugis, *ſi ibi* vel *ejus recordatus fueris.* Tat.

3. Sunder Agricola, ther beithe ſinemo herron wirche, ande her ſeluo an themo deil haue. Wer weret mich thes thaz mich hinne fure nieman ne vorkuze. w. Nu beſueret her auor *filias Hieruſalem* umbe ſine *ſponſam* ſo wanne ſo ſiu ſlaaphe. w. Unze ther dagh uphge, ande thar naght ſcada hinan wieche. Min drut is neither gigangan ze ſinemo gardon, thaz her weythene in then gardon, ande her thie lilion ze ſamene leſe. w. Thu ſcames thich thaz thu jet ſcandlikes duoſt, ande thaz mir miſlicho. w. Thu niet ſcandliches ne duoſt, thaz minan ougan miſliche. w. Thaz her ſeluo zaller eriſt ſin *evangelium* ande thiu *myſteria regni cæleſtis* furebringa. Vana thiu thencon ich thaz her mer ouch volbringa *ad contemplationem ſuæ divinitatis.* w. Alſo is thaz *ſummum bonum,* thaz man an Godes anwarde cuma. w.

Exempla numeri pluralis.

1. Thaz uzzan forhta arloſte fon hentin unſero fianto thionomes him, *ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati ſerviamus illi.* Tat. IV. 15. Thionomes imo, *ſerviamus illi.* Tat. IV. 16.

2. Ich beſueron juch, thaz ir mine winian ni wecchet. w. Ich beſueron juch, thaz ir mine winian ni weched. w. Thaz ir mir leiſtit huldi, *ut mihi præſtetis obſequium fidele.* w.

3. Thaz ſie hiro *auditores* machon zaller eriſt *in fide florere.* w. Unze ther dagh cume, ande thie nacht-ſcadan hinan wiechen. w. Thaz ſie ilen *intrare ad vitam.* w. Thaz ſie beithe hin ſeluon jogh hiro *auditoribus* ſezzen fure ze bilethene *virtutes, & exempla priorum patrum.* Unzen ſie *paulatim* volle cuman *ad ſolidum cibum divini verbi.* The thornan ne mugan thie lilian behudan, ſiu ne waſſen ande bluoye under him. Willeramus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf. perfect. ſimplex.	Ich machode, i, machote, i.	Wir machodan, tan, en, on, un, & machodidan, en, on, *more Gothico.*
	Thu machodes, tes, tis.	Ir machodet, tet, ed. & machodidet, *more Gothico.*
	Her machode, i, machote, i.	Sie machodan, tan, en, on, in. & machodidan, en, on, *more Gothico. & per appoſitionem paragogici* o machodideno, *&c.*

Exempla numeris ſingularis.

Tho ſagode ich ſine *qualitatem. Quum dicerem vobis illius qualitatem.* w. Ih vuirdu Gote Almahtigen bigihtig thes ik unrehtes giſahi, unrahtes gihorti, unrehtes githanki. F. V. C. Ni quam zi thiu thaz ih giladoti rehte, *non veni ad vocandos juſtos.* Tat.

Nu vernimet wanan ſich thaz leyth geburede. w. Hiet engil Godes that fruod gumo foroht ni wari, hiet that hie im ni andriede. Batun man in iz zoigoti. *Otf.* Denne ſih karati za peranne, *quum ſe pararet ad pariendum.* gloſſ. Gruoꞇꞇa hıe ꞇhuo Iohannes an ꞇhıeꞇ hıe ıru fulgengu vuell mınnıodi. *C. C.* Quaꞇ ꞇhaꞇ ına ꞇhurſꞇıdı. *C. C.*

Exempla numeri pluralis.

Thaꞇ ſie giantwurtiten inan Gote, *ut ſiſterent eum deo.* Tat. Ni uuiſtun uuat ſie imo ant-uurtiten, *ignorabant quid reſponderent ei.* Tat. CXCII. 5. Thaz ſie ſich warnotin, *ut caverent ſibi.* Otfr. Ac bıgan ꞇhaꞇ folc undar ım rıncos radan huo ſia ꞇhena rıkıon Crıſꞇ vuegdın ꞇe uundron. *C. C.* Thıu heri Iudeono habdun ꞇhuo ꞇhıa ara man alla gıſpanana ꞇhaꞇ ſia ꞇhemo landſcaꞇhen lıf abadın, gıꞇhıngodin ꞇhem ꞇhıobe ꞇhıe ofꞇ an ꞇhıuſꞇrıa nahꞇ uuam gıuuarahꞇa, endı vualdand Crıſꞇ zuelıdın an crucıe. *C. C.*

VII. Tempus imperfectum circumſcribitur etiam per auxiliaria wolde, ſcolde, mochte, kunde, & infinitivum verbi principalis: ut, huo ſia ſcoldın ıs gebodſcıp frummian, *quomodo mandata ejus exequerentur. C. C.*

VIII. Tempus perfectum circumſcribitur etiam per auxiliare have & participium verbi principalis. Exempla quæras ſupra in cap. VII.

IX. Tempus plusquàm perfectum circumſcribitur per auxiliare hafde vel hadde, & participium verbi principalis. Exempla quærenda ſunt in cap. VII.

X. Tempus futurum etiam circumſcribitur per auxiliaria ſcule, ſule, muge, kunne, wille, wolle, & infinitivum verbi principalis; ut plurimis exemplis ſupra oſtenditur in cap. VII.

Modus infinitivus.

XI. Modus infinitivus duplex eſt in linguâ *Franco-Theotiſcâ*, haud ſecus ac in *Anglo-Saxonicâ*; ſimplex & derivativus. Simplex, qui perinde ſignificat ac præſens infinitivi apud *Latinos*, terminatur in an, en, in, on, un, ut machan, machen, machin, machon, machun, *facere.* & aliquando N finale vertitur in M, ut in tuom, *facere.* Aliquando etiam finali N abjecta, terminatur in A ut apud *Cimbros.* Sic in epitome quâdam decalogi, quam lectoris gratia hic integram appono.

Dit ſynt dae tyaen wird.

Iſrahel dyn God is een weer God, him ſcheltu TIENIA, ende ſynera mit nene fraemde goden MENZIA. Iſrael dyn god ſcheltu neen byld MAKIA fan alle da creatura der bi data himel fliucht, jeſta op der eerde ſwerft, ende in da wettere ſuomt. want ick mine ontanck wreek al tyda fyarda, ende myne tanck laenie al toe da tyenda. Iſrahel dyn godes nama ſcheltu naet FORSWERA, ner to nene idelniſſe op-tyaen ſonder need. Iſrahel dis ſonnendeis fira ſcheltu naet FORJIETA.

Diſſe fyower boeden weren in eenre taefla, ende diſſe ſex hyr ney folgiet weren in een ander taefla.

Iſrahel era dyn fader, ende dyn moder, hoe du lange libbe op der eerda. Hoed di uan hoerdom. Hoed di uan manſlachta. Hoed di fan tyefta. Hoed di fan falſch tiuch. Hoed di uan onetter bijeringe alle der tingena deer dyn neeſta æegh mit mara riucht dan du.

Hæc autem potius inter *Semi-Francica* verſùs hodiernam *Theotiſcam* vergentia, quàm inter *Francica* vetera numeranda judicamus. So uuas iro uuiſa ðhan ðhaz ſia ðhar ðhia helagun ðid haldun ſcoldun. *C. C.* Ob willit bekennin, *ſi ſcire velitis.* S. Ann. Arabeiti lidin, *ærumnas ferre.* Terminatur etiam in *C. C.* per epentheſin poëticam in ean, ian, oian, ut in hebean, pro hebban; leſian, pro leſan; duoian pro duan; haloian, pro halan; & iſtiuſmodi haud paucis. Terminatur etiam infinitivus purus aliquando in *igean*, more *Saxonico*, ut conjicere par eſt ex verbo vuendigie, in Cod. *Cott.* Thes vuılleon nı habıð ðhað hıe ına aloſie, vuendıgıe ſan ðheſaro vueroldı. *C. C.*

XII. Infinitivus derivativus, qui vim ſupinorum, gerundiorum, ac participii in *dus* habet, terminatur in *ene*, *enne*, *ane*, *anne*, præpoſitâ præpoſitione ze, zi, zo: ut, ze machene, ze machenne, ze machane, vel ze machanne. Exempla ſequuntur. So ſie ſint unſemfte ze verwinnene, *adeo difficiles ſunt victu*, vel *obtentu.* Thaz eyno is ze merchene, *hoc unum notandum eſt.* Wanda ſiu is liht ze vernemene, *quia eſt facilis perceptu.* Quamun zi biſnidonne thas kind, *venerunt ad circumcidendum puerum.* Tat. IV. II. Wanda ſiu is unſemfte ze vernemene, *nam is eſt difficilis intellectu.* Wanda mir lief, ande luſtlich is thine ſtemma ze vernemene, *nam vox tua mihi eſt delectabilis, ac jucunda auditu.* Niedſam ſint ana ze ſohene, *ſunt jucunda viſu.* Thu ther fliz haueſt allizana ze phlanzene in thinen *auditoribus virtutum germina*, *Tu qui ſtudium habes plantandi virtutum germina in tuis auditoribus.* Allmahtig truthin forgib uns mahti, inti giuuizi thinan vuillon zi giuuarcanne, inti zi gifremene, *domine omnipotens, concedas nobis potentiam & facultatem operandi & adimplendi voluntatem tuam.* F. V. C. Ih quam man zi ſcheidanne widar ſinan fater, *veni ad ſeparandum hominem adverſus patrem ſuum.* Tat.

XIII. Infinitivus derivativus, qui & gerundivus, ſupinalis, ac participialis à nobis dicitur in Grammaticâ *Anglo-Saxonicâ*, terminatus etiam occurrit per proſtheſin poeticam in *ea*: ut, nu ıſð ðhıe helago Criſð cuman ðo aloſannea ðhıa lıude, *nunc venit ſanctus Chriſtus ad redimendum populum. C. C.*

XIV. Participium præſentis temporis terminatur in *de*, *te*, *di*, *ti*: ut, machande, machante, machandi, machanti, *faciens.* Miskenti, *miſcens.* Tat. Toufenti, doufenti, *baptizans.* idem. Stantenti, *ſtans*, ſehenti, *videns.* Tat. II. 4. Wieenti God, *benedicens Deum.* IV. II.

XV. Participium præteriti temporis formatur in *at*, *et*, *ot*, *ad*, *ed*, *od*, præpoſito ſyllabico augmento, *ge*, *gi*, *ke*, *ki*, *ka*: ut, gemachat, gemachet, gemachot, gemachad, gemached, gemachod, *factus, a, um.* Syllabicum augmentum *ge* liqueſcit aliquando in *je*: ut in jegivan, pro gegivan *datus, a, um.* Et præterea notandum à tyronibus eſt, quod omnia verba non formantia præteritum indicativi in *oda*, *ada*, *eda*, *ida*, vel *ota*, *ata*, *eta*, *ita*, terminant participium præteriti temporis in *an*, vel *en*; ut in geboren, gefunden, à beran *ferre, parere*, findan *invenire.*

CAP.

CAPUT UNDECIMUM.

De ſecunda conjugatione verborum in lingua Francicâ.

I. CONJUGATIO ſecunda eſt verborum, quæ formant præteritum abjiciendo terminationem præſentis indicativi, & mutando vocalem vel diphthongum penultimæ ſyllabæ in aliam vocalem vel diphthongum. Sunt autem iſtiuſmodi verba duplicis generis, vel enim habent I vel E breve in penultimâ infinitivi; aut I vel E longum. Habentia I vel E breve in penultimâ infinitivi formant præteritum mutando iſtud I vel E breve in penultimâ præſentis indicativi in A: ſic à nemo, vel nemon, *capio*, formatur nam; à bero vel beron, *fero*, bar; à bido vel bidon, *peto*, bad; à ſpreco vel ſprecon, *loquor*, ſprac; à findon, *invenio*, fand; à brehhan, *frangere*, brah; à geban, *dare*, gab.

II. Habentia autem I vel E longum in penultimâ infinitivi formant præteritum mutando iſtud I vel E longum in penultima præſentis indicativi in diphthongum. Sic à litho vel lithon, *tolero*, formatur leith; à heſo vel heſon, *levo*, hoof; à klyſo vel klyſon, *findo*, klauf. Et cætera omnia, quæ ad hæc duo paradigmata non poſſunt reduci, merito pro anomalis habenda ſunt.

III. Quædam duplici præterito gaudent: Sic à geſchehan, *fieri*, formatur geskieda, & geſcagh; à ſaian, *ſerere*, ſaida & ſeu. En adaſes man an is acker ſaidi hluttar then corni handon ſinon, thuo geng thar is fiond after thuru dernian hugi, endi it all mid durthu obar ſeu mid vueodo vuiriſton. *C. C.*

CAPUT DUODECIMUM.

De verbo paſſivo apud Franco-Theotiſcos.

I. VERBUM paſſivum propriè loquendo in linguâ *Francicâ* nullum eſt, ſed vox paſſiva in in eâ formatur adminiculo verborum auxiliarium ſin vel weſan, *eſſe*, & werthan vel gewerthan, *fieri*, de quibus ſupra in capite VII.

En paradeigma per omnes modos.

Modus indicativus.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. præſ.	Ich bin *vel* werthe *vel* uuerde Thu biſt *vel* wertheſt Her is *vel* werthet	gemachod.	Wir ſiin *vel* werthen Ir ſiit *vel* werthet Sie ſint *vel* werthent	gemachod.
T. imp.	Ich was *vel* warth *vel* uuard Thu waſt *vel* wartheſt Her was *vel* warth	gemachot.	Wir waran *vel* wurthan Ir waret *vel* wurthed Sie waran *vel* wurthan	gemachot.
T. præt.	Ich bin gemachot Thu biſt gemachot Her is gemachot	worthan.	Wir ſiin gemachot Ir ſiit gemachot Sie ſint gemachot	worthan.
T. pluſ. perſ.	Ich was gemachot Thu was gemachot Her was gemachot	worthan.	Wir waran gemachot Ir waret gemachot Sie waran gemachot	worthan.

Singulariter.

Tempus futurum.	Ich ſcal, *vel* willon gemachot	ſiin, *vel* werthan.
	Thu ſcalt, *vel* willet gemachot	
	Her ſcall, *vel* will gemachot	

Pluraliter.

Tempus futurum.	Wir ſculan, *vel* willon gemachot	ſiin, *vel* werthan.
	Ir ſculet, *vel* willet gemachot	
	Sie ſculan, *vel* willont gemachot	

Modus imperativus.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. præſ.	*Thaz ich ſii, *vel* werthe	gemachod.	‡ Siin, *vel* werthin wir	gemachod.
	Sii, *vel* wis, *vel* werthes thu		Sii *vel* weſat, *vel* werthet ir	
	† Sii, *vel* werthe her		** Siin *vel* werthent ſie	

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. fut.	Ich ſcal gemachod	ſiin, *vel* werthan.	Wir ſculan gemachod	ſiin, *vel* werthan.
	Thu ſcalt gemachod		Ir ſculet gemachod	
	Her ſcal gemachod		Sie ſculan gemachod	

Modus optativus potentialis conjunctivus.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. præſ.	Ich ſii *vel* wertha	gemachot.	Wir ſiin *vel* werthen	gemachot.
	Thu ſis *vel* werthes		Ir ſiit *vel* werthet	
	Her ſii *vel* wertha		Sie ſiin *vel* werthen	

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. imp. ſimplex.	Ich wara *vel* wurthe	gemachod.	Wir waran, *vel* wurthen	gemachot.
	Thu waros *vel* wurthes		Ir waret *vel* wurthet	
	Her wara *vel* wurthet		Sie waren *vel* wurthen	

Tempus imperf. circumſcriptum. Ich wolde, ſcolde, mochte, kunde gemachot ſiin *vel* werthan.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. perf.	Ich ſii gemachot	worthan.	Wir ſiin gemachot	worthan.
	Thu ſis gemachot		Ir ſiit gemachot	
	Her ſii gemachot		Sie ſiin gemachot	

Singulariter.

T. pluſquam perfectum.	Ich wara, *vel* wurthe gemachot	geweſen *vel* werthan.
	Thu wares, *vel* wurthes gemachot	
	Her wara, *vel* wurthet gemachot	

Pluraliter.

T. pluſquam perfectum.	Wir waren, *vel* wurthen gemachot	geweſen *vel* werthan.
	Ir waret *vel* wurthet gemachot	
	Sie waren, *vel* wurthen gemachot	

Circumſcriptivè. Ich wolte, ſcolte, &c. gemachot ſiin, werthan.

T. futurum. Ich wille, ſcule, ſule, muge, kunne gemachot ſiin, werthan, &c.

---

* Vel, laz mich gemachod werthan. † Vel, lat hinan gemachot werthan. ‡ Vel, laazat uns gemachot werthan. ** Vel, laaza ſie gemachot werthan. *Auxilio verbi* lazan, *ſinere.*

Modus

Modus infinitivus.

II. Præſens, & imperfectum. Gemachot werthan, *fieri.*
III. Perfectum, & pluſquam perfectum. Siin gemachot worthan, *factum eſſe*, vel *fuiſſe.*
IV. Participium, ex quo vox paſſiva formatur. Gemachot, od, et, ed, *factus, a, um.*
V. Adjectiva & participia omnia tam activa præſentis temporis, quam paſſiva præteriti, cùm adduntur ſubſtantivis cum articulo indefinito EIN, vel poſt copulam iis poſtponuntur in oratione, moventur non raro tribus terminationibus, & tunc maſculinum deſinit in ER, fœmininum in E, & neutrum in EZ, AZ. ut, ein goter fader, eine moder, eine gotez hoiued. Eadem eſt ratio cum pronomina poſſeſſiva iis præponuntur. ut, min goter fader. Sed cum in oratione prædicati locum *naturalem obtinent, tum participia in conſonantem deſinunt; ſcilicet participium præſentis temporis in AND, vel ANT, & præteriti in OT, OD, ET, ED, EN, vel AN, in omni genere: ut, min fader is machand, mine muoder is machand, minaz hoiued is machand. Sed, ni fallor, tenet maximè hæc regula in citerioris antiquitatis auctoribus; locum enim non obtinet in omnium antiquiſſimo codice *Cottoniano*, in quo ne unum quidem aut participium, aut adjectivum in ER productum animadvertimus.

Præterea participia in eo adjectivorum moribus obſequuntur, quod emphaticè & demonſtrativè poſita poſt articulos terminentur in omni genere recti ſingularis in A, vel O, ut ſupra docuimus de adjectivis, cap. IV.

Caput Tertiumdecimum.

De verbo imperſonali.

I. IMPERSONALIA dicuntur, quibus non præponitur certa perſona ich, thu, her, *&c.* Sed nomen MAN & pronomen HIZ: ut, man ſaged, *dicitur, dicunt*; hiz regnet, *pluit.*

II. Fiunt autem imperſonalia ab omnibus verbis, & quæ in *Latina* efferuntur verbis paſſivis, his præponitur nomen MAN: ut, ni duit man untar mannum, *non fit inter homines*, vel *ab hominibus.* Otfr. Hahe, hahe man inan, *ſuſpendatur.* Tat.

III. Quæ vero apud *Latinos* activis verbis redduntur, illis præponitur pronomen HIZ: ut, hiz ne verid nu ſo niet, ſo hiz eer deda, *non adeo nunc ſuccedit res, ut prius.* W.

IV. Nota tamen, quod HIZ omittitur, quando accuſativus vel dativus nominis vel pronominis perſonalis præmittitur, & nulla alia dictio præcedit: ut, mich ne luſtet niewehtes *niſi tantum diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* W. That himo hungreda, ande thurſta. W. Thuo ſan them vuolcne quam helag ſtemna Godes, endi them helithon thar ſelbo ſagda that that is ſuno libbendero lioboſt an them mi licod an minon hugiſceftion. *C. C.* Thes brotes in ni briſtet. Si vero alia dictio præcedit, tum retinetur HIZ: ich weiz thaz hiz briſtet in thes wines. Meinet ir thaz hiz mich luſtet thus.

Caput Quartumdecimum.

De verbis reflexivis.

I. VERBA *reflexiva, ſeu reciproca fuerunt in uſu apud *Franco-Theotiſcos*, ut antea apud *Gothos*, & nunc apud *Franco-Gallos*: ut, wer vereuwen uns, *lætamur*; Gallicè, *nous nous rejouiſſons.* Thie ſich anazucchon, *qui ſibi arrogant*; Gallicè, *qui ſe vantent.* Balg ſih harto, *iratus eſt valde*; Gallicè, *il ſe fâche fort.* Nahit ſih himilo richi, *appropinquat regnum cœlorum*; Gallice, *le royaume des cieux s' approche.* Wanda ſich Got van himole hare ze erthan gebrachta, *etenim Deus de cœlo ad terram deſcendit*; Gallice, *parceque Dieu s'eſt conduit du ciel à la terre.* Bure thigh northwind, *ſurge aquilo*; *leve toy, vent du nort.* Tho richt ich mich uph ze guodan werchon, *tum erexi me ad bona opera*; *alors je me ſuis levé aux bonnes oeuvres.*

* Participium vel adjectivum tum dicitur obtinere locum ſuum naturalem prædicati, quum ſubſtantivum præcedit copulam in oratione, & adjectivum vel participium, de eo prædicatum, copulam ſequatur. † Vide Grammaticam *Anglo-Saxonicam*, cap. XVI. regul. 6.

O Synagoga thu wunderoſt thich, *O ſynagoga tu miraris*; *Tu t'étonnes*, O *Synagogue*. Therro ne magh ich mih nu volle wunderan; *je ne puis pas m'y aſſez étonner*. Thine *prædicatores* flizent ſich thie ze ſchenchene hiro *auditoribus*, *Student tui prædicatores hæc diſpenſare ſuis auditoribus*; *vos prædicateurs ſe piquent à diſpenſer cettes choſes à leurs auditeurs*. Ich hauo mich geeinot, *ſtatui*; *Je me ſuis reſolu*. Thar bewal ſich thin muoder, *ibi corrupta eſt mater tua*; *vôtre mere s'eſt corrumpue là*. Ef thu ſis Criſt Godes ſuno gang thi than fan them cruce, nitherſtopi thi fan them ſimon, *ſi tu es Criſtus filius Dei veni de cruce, deſcende de patibulo*; *ſi tu es Chriſt le fils de dieu, va t'en donc de la croix, fai toy deſcendre icy bas de la potence*. C. C. Alia exempla ſunt, ubi verba reflexiva poſt ſe habent dativum: ut, ne forhti thu thir Zacharias, *ne timeas Zacharia*. Tat. II. 5. Legitur tamen cap. V, 8. ni curi thu forhtan, *noli tamere*. & cap. VI. 2. ni curet ju fortari, *nolite timere*. verum cap. XI. 3. her forhta imo, *timuit*.

II. Reflexiva ſequuntur formam activorum, addendo ſemper accuſativum pronominis perſonalis, in omni perſona utriuſque numeri, de qua verbum uſurpatur, ut in ſequenti paradigmate obſervari poteſt.

Modus indicativus.

Tem. præſ. & fut. Ich wunderon mich, *miror*. Thu wunderoſt thich. Her wunderot ſich, *&c.*
Tempus imperfectum. Ich wunderoda mich. Thu wunderodeſt thich, *&c.*
Tempus perfectum. Ich hauon mich gewunderod, *&c.*
Tempus pluſquamperfectum. Ich hafda mich gewundrod, *&c.*
Tempus futurum circumſcriptum. Ich willon, ſcal mich wunderan.

Modus imperativus.

Tempus præſens. Thaz ich mich wundere. Wundere thich. Her wundere ſich, *&c.*
Tempus futurum. Ich ſcal mich wunderan. Thu ſcalt thich wunderan, *&c.*

Modus optativus potentialis conjunctivus.

Tempus præſens & futurum. Ich wundere mich. Thu wunderes thich, *&c.*
Tempus imperfectum, perfectum. Ich wunderoda mich, *&c.*
Tempus imperfectum circumſcriptum. Ich wolde, ſcolde mich wunderan.
Tempus perfectum circumſcriptum. Ich haue mich gewunderod, *&c.*
Tempus pluſquam perfectum. Ich hafde, vel hadde mich gewunderod, *&c.*
Tempus futurum. Ich, ih, ſcule, ſule, uuolle, kunne mich uunderan, *&c.*

Modus infinitivus.

Tempus præſens & imperfectum. Sich, ſih uuunderan, *mirari*.
Tempus perfectum, & pluſquamperfectum. Sich gewunderot havon, *miratum eſſe*, vel *fuiſſe*.
Participium. Sich uuunderandi, *mirans*.

III. Verum in *C. C.* & *Tat.* Wunderan vel uuonteran ſimpliciter & abſolute uſurpatur: ſia wundrodun alla huo io ſo kindiſc man ſulicha quidi, mahti gimahlean mid is mudu, *mirati ſunt omnes quomodo puer talia poſſet loqui, & ſermocinari cum ore ſuo*. Bidun allan dag that uuerod for them uuihe endi uuundrodun alla bihui hie thar ſo lang frahen ſinan theonon thurfti, *expectabat multitudo per totum diem ante templum, & mirabantur omnes, quamobrem ille* [Zacharias] *ibi tam diu domino ſuo miniſtraret*. In *Tatiano*; inti uunterotun thaz her lazzſta in temple, *mirabantur quod tardabat in templo*. Vide quod de reciproco loquendi idiomate ſcripſimus Gram. *Anglo-Sax.* cap. XVI. reg. 6.

CAPUT QUINTUMDECIMUM.

De verbis anomalis, ſive *irregularibus*.

I. MULTA ſunt verba in lingua *Franco-Theotiſca*, quæ à paradeigmatis primæ & ſecundæ conjugationis deflectentia pro anomalis habenda ſunt.

Hujuſmodi ſunt tuon, *facere*; quod in præt. facit teta, tata: ut, uuizzet ir uua ih ju teta, *ſcitis quid fecerim vobis*. Ob ih uuerc ni tati in in, *ſi opera non feciſſem in iis*. Tat. Uuaſgan, *lavare*, quod facit uuoſc: ut, after thiu her uuoſc iro fuozzi, *poſtquam lavit pedes eorum*. Tat. Fiengan vel fengan, & giengan vel gengan, quæ cum compoſitis faciunt fieng, & gieng in præteritis: Inti intfieng ſin giuuati, *& accepit veſtimenta ſua*. Tat. Tho giengun ſin jungiron, *& abierunt diſcipuli ejus*. Tat. Sie ſtentan, ſtantan, *ſtare*, cum compoſitis faciunt ſtuont: ut, tho forſtuont ther Heilant, *tunc cognovit Jeſus*. niſi potius ad 2. R. c. XI. ſpectare videantur.

CAP-

Caput Sextumdecimum.

De adverbiis

Adverbia loci, ſitûs, diſtantiæ.

I. WAR, *ubi.* Mannes ſunt ni habet uuar her ſin huobit inthelde, *filius hominis non habet, ubi caput reclinet.* Tat. LI, 12. Jeſthes war, *alicubi, in quibuſdam locis.* An thir is *ſcientia veritatis*, thiu ther *in ſacrâ ſcripturâ* jeſthes war alſo ophenis, *ſermo* ther flezende bruno, wanda ſiu is light ze vernemene: jeſthes war is ſiu alſo thiu puzza, thar uz man thaz wazzar mid arbeide ſcephet, wanda ſiu unſemfte is ze vernemene. W. Thar, *ubi.* Gıuueꞇ ım an ꞇhena ſıꞇh ꞇhanan, vuenda an ıs vuılleon ꞇhar hıe vuelon ehꞇa bu, endı bodlos, *profectus eſt illinc, & eo tendebat ubi opes, oppida, & ædificia poſſideret.* C. C. Thar ther, *ubi.* Engaddi is em ſtad thar ther waſſent *arbuſcula.* W. Ich guode ſielan ir tha drephet *ad ſupernam Hieruſalem* thar ther is *viſio pacis æternæ.* W. Hiar, *hic*: ut, that uuill ih hiar gizellen --- ſo vuir nu hiar beginnen. Otfr. Heimortes, *domum verſus.* Thaz menigi thes liutes filari heimortes, *adeo ut multitudo populi domum verſus tenderet.* Otfr. Obana, ouana, oƀana, oƀona, *ſurſum*: Alſo auor ther *acervus tritici* nithana breıd is, ande ouana ſmal. Slıꞇun ꞇhena ſelı oƀana. C. C. Oƀan, *ſupra, in ſublimi.* Lıeꞇ ına ꞇhuo ledean ꞇhana ꞇhaꞇ hıe an Hıeruſalem ꞇe ꞇhem Godes vuıhe alles oƀan vuardan uppan gıſeꞇꞇa. C. C. Bıoƀan, *ſupra.* Lag thar en ſelis bioƀan, *ibi poſitus erat lapis ſupra.* Fon obana, *deſurſus*: thie that fon obana quam, *qui deſurſum venit.* Tatian. XX, 7. Iogiuuanan, *undique*: Quamun zi imo iogiuuanan, *conveniebant ad eum undique,* XLVI, 5. So uuara ſo, *quocunque*: So uuara ſo thu ges, *quocunque iveris.* LI. 1. Ferranu, *à longe*: giſehenti tho then Heilent ferranu, *videns autem Jeſum à longe.* LIII, 6. Ferro, *longe, procul.* Uuas thar nalles ferro fon in, *erat non longe ab iis.* LIII, 9. Uuara, *quo?* tharo, *quo*: Truhtin uuara ueris? Tharo ih faru ni maht mir nu folgen, *domine, quo vadis? quo ego vado, non potes me modo ſequi.* Tat. CLXI. 1. Uuidarortes, *retrorſum,* giongun uuitarortes, *abierunt retrorſum.* CLXXXIV. 3. Nithana, *deorſum.* Nidine, *infrà*: Her zoigit uns hi nidine welich lebin ſi in himole, *oſtendit nobis hic infra viventibus, qualis ſit vita in cælo.* S. Ann. Nither, *deorſum*: min drut is nither gegangan ze ſinemo gardon, *dilectus meus deſcendit in hortum ſuum.* W. Wanan, vannana, *unde*: nu vernimet wanan ſich thaz leyth geburede. Vannana iſt iz fromin? *unde eſt domine?* Otfr. Thanan, thanana, *inde, illinc.* Thes dages fuarun thanana. Otf. Thana, *inde*: lıeꞇ ına ꞇhuo ledean ꞇhana. C. C. Hinan, hinana. *hinc.* Oſtan, oſtana, *ab oriente*: oſtano quamun, *ab oriente venerunt.* Uueſtan, vueſtane, *ab occidente.* Hi, *hic.* Er iſt giuueltig filu fram, ioh hera in worolt uns quam vuuntarlichen thingon hera vntar menniſgon. Otfr. Fram, *prorſum, antrorſum.* Hera, *hic, huc.* Herod, *hic, huc.* An herod, *huc.* Huarod, *alicubi*: ık for Gode ſꞇandu for ꞇhem alovualden, ne ſi ꞇhaꞇ hıe mı an ıs arundı huared ſendean vuıllıe. C. C. Uze, uz, uzzi, *extra, foris.* Then liut ther ginada thar uze beitota, *tum multus populus ibi foris expectabat,* Otfr. Hiutar, *huc*: quam tho harto Gotes euuarto, *tum huc diligenter venit dei ſacerdos,* Otfrid. Uzzi, *foris, extra*: uzzi betenti, *foris orans,* Tat. II, 3. Oba, *ſupra*: ſtuont oba thar thie kneht uuas, *ſtabant ſupra, ubi erat puer.* Tatian. VIII. 5. Inuuertes, *intrinſecus*: inuuerꞇes ſint ſie raze uuolua, *intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Tat. XLI. 1. Uzzi betonti, *foris orans.* Tat. I. 3. Tharuze, *foris.* So war ſo, *ubicunque.* Forth, *extra, foras.* Eleganter verbis poſtponitur: ut, ꞇhuo quamun ꞇhan aꞇ lezꞇen forꞇh an ꞇhena huarf vueros vuarloſa man ꞇuena. C. C. Gıuuıꞇun ım forꞇh ꞇhanan fan ꞇhem graƀe. C. C. Saldun ım ſine manag ꞇe ꞇhıu ꞇhaꞇ ſıa ıꞇ nı ſagdın forꞇh. C. C.

Adverbia temporis.

II. Er, eer, *antea, prius, olim.* Er than, *priuſquam, potius.* Er thes, *antehâc.* Allan langan dag, *per totum diem, Anglice,* **all the day long.** Uuas thar folc umbi allan langan dag. Waldand lerda allan langan dag lıudı managa. C. C. Te nahꞇ, *hâc nocte*: ꞇhu ꞇhınes ꞇhıodnes ꞇe nahꞇ ꞇhrıuuo farlognıs, *hâc nocte ter dominium tuum negabis.* C. C. An handon, *præſto. Ang.* **at hand.** Mı ıſꞇ án handon vuıꞇı, endı vuunder quala ꞇhıa ık for ꞇheſon vuerode ſcal ꞇholon. C. C. Emmizigen, *jugiter, aſſiduè, protinus*: ſunta thia uuir thenken, ioh emmizigen uuirken. Otfr. Thara uuir zua io gingen, ioh emmizigen thingen, *ad quod jam tendimus, & quod jugiter ſperamus.* Otf. Unzan, unz, uns, uns thaz. Anꞇ, anꞇ ꞇhaꞇ, *donec, uſque dum*; anꞇ ım ıs lıƀes cumıꞇ aldres aƀand ---- anꞇ ꞇhaꞇ ım ıs aƀand nahıꞇ ıs aldres, C. C. Uns thaz thuz giſches ala vuar, *uſque dum tibi hoc omne fiat.* Otfr. Than, thann, *tunc, tum.* Er thann,

ante id tempus, antequam & *potius quam.* Than than, *quum*: than gi vuilleon, quat hie, vueros mid juuuon vuordon vualdand gruotteon allaro cuningo craftigoston, than quethat gi ſo ik ju leriu. C. C. Vuanom, *illico, confeſtim*; vuanom upparas Lazarus. Thûo gengun eft thiu kumbal forth vuanum under thiu vuolcan. Thuo vuarth morgan cuman vuanum te theſaro vueroldi. Bilibe, *protinus, confeſtim*; thuo ſprak eft thet barn Godes, ef gi ſia amerriat, quat hie, that hier ni muotun manno barn vualdandes craft vuordon diurian; than ſculun it hropan thoh hardo ſtenos for theſon folcſcipie feliſos ſtarca er than it io bilibe ni man is loſe ſpreke vuido after theſaro vueroldo, *tum iterum locutus eſt* [reſpondit] *filius Dei; ſi vos prohibetis, inquit ille, quo minus Dei potentia hic glorificetur, duri lapides illam proclamabunt coram populo; Saxa rigida longè lateque per totum mundum, potius quam nemo laudes illius jam confeſtim eloquatur. C. C.* Thuo, tho, do, du, *tunc, tum, quum.* Tho ther kuning gelaz tho begunda min ſælfwerz ze ſtinchene. w. So adam teta, do er dero chanun rates volgeta. Uuenda ina thuo Iudas fan them vuerode. Hreopun thuo alla ſamad hludero ſtemnu, hietun flitlico ferahes ahtian Criſt mid qualmu endi an cruce ſlahan, vuegian te vundron. *C. C.* Du her ſini troue ſagiti, *quum ſomnia ſua referret.* Tat. Zin Duringen du dir ſiddi was, *Thuringis tunc moris erat.* S. Ann. Tho auor, *tunc vero.* Nu, *nunc.* Jemer, *ſemper.* Simbulum, *ſemper.* Tat. CLXXXVII. 2. So wanne ſo, *quandocunque.* So wanne ſo ſiu ſlaaphe, *quandocunque illa dormitaverit.* Lango, *diu.* Alſo lango, *tam diu.* So lango ſo, *dum.* Ein wiila, *pauliſper.* Allizana, *ſemper, omnino*: Ande ouch allizana *ſuſpirat ad viſionem pacis.* Wie hoogh ſiu is, ande wie ſiu allizana thihet, *de virtute in virtutem.* Unzen, unzin, unze, *uſque quo, quoaduſque.* Unze ther dagh uphge; unzin ther dagh uphge, *quoaduſque dies aſcendat.* w. So wen ſo, ſo wanne ſo, *quamprimum*: ſo wen ſo min *dilectio perfectè inflammat,* ſiu machot hin *contemptorem* alles erthiſcan guodes. w. Sumeſtund, *interdum.* Nun, *nunc.* Van then ſtunden, *ex quo.* Sum wiila, *aliquantiſper.* Thar nach ſo, *quum, poſtquam.* So thar nach ſo ich hiro geſcriphta thurgh ſuoghta. w. Eyn luzzel thar nach ſo ich ſie allo thurg ſtreych, *parum poſtquam omnes pertranſiſſem.* w. Githewanne, *nunc, ſubinde, aliquando*; ande thie man gitthewanne geſihet, *& illos aliquando homines vident.* w. Er thanne, *donec*: er thanne zifare himil inti erda, *donec tranſeat cœlum; & terra.* Er thanne ſiu elliu uuerdent, *donec hæc omnia fiant.* Tat. XXVI. 5. Er thanne thu gittis then jungiſton ſcat, *donec reddas noviſſimum quadrantem.* Tat. XXVII, 3. Noh nu, *nondum*: noh nu quam min zit, *nondum venit tempus meum.* Tat. XLV, 2. Simbulun, ſimblun, *ſemper*: inti ſimbulun nahtes inti tages, *& ſemper nocte & die.* LIII, 5. Ih ſimblun lerta in Samonunga, *ego ſemper docui in Synagoga.* Tat. Geſteron, *heri*: geſteron zi thero ſibuntin ziti forliet inan thas fiebar, *heri horâ ſeptimâ reliquit eum febris.* LV, 7. So largo, *quamdiu*: eno mugun thiu kind thero bruttoufti, ſo largo ther brutigumo mit in iſt, faſten, *nunquid poſſunt filii nuptiarum, quamdiu ſponſus eſt cum illis, jejunare?* Tat. LVI. 6. Sprato, *ſero*: mit thiu iz ſprato uuas, *cum eſſet ſero.* Tat. CCXXX, 1. Jogiuuar, *ubique,* predigotun iogiuuar, *prædicaverunt ubique.* CCXLIV. After thizin, *poſtea*: thu uueiſt iz after thizin, *ſcies autem poſtea.* CLIII. 3. Uuanne, *aliquando*: inti thu ſih uuanne giuuentit, *& tu aliquando converſus.* Tat. CLX, 4. After thiu, *poſtea*: thu falges mir after thiu, *ſequeris autem poſtea.* Tat. Nûua, *modo*: ih quidu ju nûua, *dico vobis modo.* Tat. After thiu, *poſtquam*: after thiu ih arſtantu, *poſtquam reſurrexero.* Tat. Gitato, *quotidie*: gitato uuas ih mit ju lerenti in themo temple, *quotidie apud vos eram docens in templo.* Tat. Mit thiu, *cum.* Mit thiu ſie juuih ziskeident, *cum vos ſeparaverint.* Tat. * Giu, gio, *jam, nunc*: giu dera naht ſcato farlazzan iſt, *jam noctis umbra linquitur.* Otfr. Iu, & io, & eo, *jam, nunc.* Aliquando tamen eleganter redundant in oratione, ut particulæ expletivæ apud *Græcos.* † San, ſane, ſano, *cito, illico, confeſtim.* Hie vuarth garo ſane. *C. C.* Sia ſpracun im ſan angegin. *C. C.* Agleto, Agaleizo, *indeſinenter, aſſidue, protinus, continenter*: Agleto bad that vuib mid iro vuordon that iro vualdand Criſt mildi an is muod-ſebon uurdi. *C. C.* Framort, *amodò*: inti gerno buos ziu framort, *& amodò ſerio pœnitentiam agam.* Nu forth, *deinceps*: oc mag ik ju ſeggean giſithos mina that gi theſſaro weroldes nuforth ſculun lioht vueſan. *C. C.* Huilon, *dum*: huilon unmet het ſcinandia ſunna. C. C. After thius, *poſthac.* Umbi that an thia, *uſque dum*: ſo deda thie drohtines ſuno umbi that an thia is miklun maht thiu mer ni gilobdun. *C. C.* Furthor, *ulterius.* ‡ Io, *ſemper*: ut, ſint io ſtantenti, *ſemper ſtant. C. C.* Thar blyent thir io lilia inti roſæ, *ibi ſemper tibi ſpirant* [*florent*] *lilia, & roſæ. Otf.* apud Lamb. Sithor, *ſerius, poſtea.* Hiudu, *hodie.* Hiutu, huitu & huit, *idem.* Mergana, *cras.* Zi mergane, *in craſtino.* Nio ſith, *nunquam.* Ac gan thu hel hinan lat thi an thinon hugie that thu nio ſith after thius ſo ſundig ni vuerthes. *C. C.* Forn, furn, *olim.* An furn dagon, *antiquitus.* Huand, huana, huan, ut wanne, *quando*: Godes Engilos ni ſeggian ni mugan huand it giuuerthan ſculi. *C. C.* So huand ſo, *quandocunque.* Huand ſo huand, *quandocunque.* Moragan, *mane*: er than thius thiuſtre naht liude farliete, endi eft lioht cume moragan te mannon. *C. C.* Alalungan, *continuo*; **All along**: Ni vueldi gihuggean that ina mahti God ſo alalungan ſo hie fan eriſt vuas ſelbo giuuerkian ef hie ſo vueldi, *non animadverteret quòd Deus ipſe, ſi modo vellet, poterat illum mundum continuò creaſſe, prout à principio exti-*

---

* *Gothicum* autem adverbium, **ᚷᛁᚢ**: † *Gothice*, **SNNS**: ‡ *Gothice*, **ΑΙΥ**: *Anglice*, **ay.**

tit.

nit. C. C. Sniumo, *propediem*, *protinus*. Hie that gibod leſtu ſniumo. C. C. Thicco *ſæpè*. Aller thiccoſt, *ſæpiſſimè*. Fon inan, *ex hinc*, *ex hoc tempore*, *in futurum*. Fon danan, *exinde*, *ex eo tempore*. Noh thanne ni, *nondum*: noh thanne ni uuas giſentit, *nondum enim miſſus fuerat*. Tat. XX. 2.

Adverbia modi & qualitatis.

III. Wie, wio, huo, *quomodò*. Welicho, *qualiter*. Sulicho, ſulicu, *taliter*. Vuel, *bene*. Mit rechte, *rectè*. Ana ruahi, *temerè*, *ſine curâ*. An vuilleon, vel an vuillion, *lubenter*: quam im thar te gegnes ſilo vuerodes an vuileon. C. C. Endi loſ-ſang ahuof that vuerod an vuillion. C. C. Thankes vel mines thankes, thines thankes, ſines thankes, *lubenter*, *gratis*. Ik gab ju mines thankes, *dedi vobis gratis*. Unthankes, *invitò*: er unthankes im zalda, *invitus iis dicebat*. Mines unthankes, *me invito*: ſines unthankes, *ipſo invito*: thaz ni uuarth alliz niet ſines unthankes, noven nah ſinemo willan, *hoc non factum eſt omnino ipſo invito*, *ſed ſecundum ejus voluntatem*. W. Taugno, touchno, vel douchno, vel tougelo, *clam*. Stillo, *clam*. Einfaltlicho, *ſimpliciter*. Ein muatlicho, *ſincerè*, *ſimpliciter*. Eerlicho, erlicho, erliche, *honorificè*, *honeſtè*. Eerhaftoſt, *honeſtiſſime*. Puahchaloſo, *negligenter*. Liutzorahto, *publicè*. Samftero, *facilius*. Unſamfto, *difficulter*. Uaſſo, *acriter*, *acutè*. Suodlico, *verè*. Craftlico, *potenter*. Darnungo, *clam*, *clanculum*. Farungo, *ſubitò*, *inopinatò*. So farungo vuarth that ſiur cuman. C. C. That hie ju ſlapanda farungo ni biſahe. C. C. Sniumo, *Goth.* SNIUMUNDA, *ſubito*, *cito*: ſliumo, *propere*, *cito*, *ſubito*, *leviter*. Ofstlicho, *properè*, *feſtinanter*. Gegnungo, *plane*, *prorſus*, *omnino*, *certe*. Fulgengi-vuel, *optime*: grotte hie thuo Iohannes, anthiet that hie iru fulgengi vuel minniodi. C. C. Mit ernuſti, *ſedulo*. Ze ernuſti, *omnino*. Ze flize, *certatim*. Ernuſtlicho, *ſtrenuè*. Zithuruhſlachti, *omnino*: zithuruhſlachti ni ſuere man, *omnino ne juretur*. Otfr. Filu wola, *optimè*. Filu uaſſo, *acerrimè*, *acutiſſime*. Gernlicho, *diligenter*. Et omnia adverbia cum filu, aller, zaller, ſignificant in ſupremo gradu. Emmi zigeſto, *inſtantiſſime*. M. Anderwiis, *aliter*, *Anglice*, **otherwiſe**. Anderuuis ni giloubit ir, *aliter non creditis*. Tat. LV, 3. Alles, *alioquin*; Alles brehhit niuuo uuin thie belgi, *alioqui rumpit vinum novum utres*. LVI, 8. Uuioſe, *quomodo*: inti uuioſe inan fuorſtuonun, *& quomodo cognoverunt eum*. Tat. CCXXIX, 3. Zi uueliheru uuiſan, *quemadmodum*; zi uueliheru uuiſun ſiu ſliumo giheilit uuant, *quemadmodum confeſtim ſanata eſt*. Tatian. Nibi halt, *alioqui*: nibi halt imo noh thanne ferro fatentemo, *alioquin adhuc illo longe agente*. Tat. LXVII, 14.

Adverbia quantitatis, & diſtantiæ.

IV. Verro, *longè*, verror, *ulterius*. Ferran, *longè*, *procul*. At hendi, *propè*: nu is hiro dod at hendi. C. C. Nah, *prope*, nahor, *propius*. Mit alla, *integrè*, *omnino*. Mit alla biſtu ſcona, *tota pulchra es*. W. Vide adverbia loci.

Adverbia ordinis, & confuſionis.

Ze eriſt, aller eriſt, zaller eriſt, *primum*. At eriſt, in eriſt, *imprimis*. Hinneſure, *deinceps*, thar nah, *poſtea*, *dein*, *deinde*: kunde ze eriſt *per temet ipſum*, thar nah *per doctores* thin *evangelium*. W. Ze eriſt nah him, an then thie ruode mines bluodes mit *effuſione ſui ſanguinis* biletheden, thar nah an then *conventiculis fidelium*. W. After thiu, *deinde*, *poſtea*. Sithon *tum*, *poſtea*. Obar that, *præterea*, *adhæc*. Sithor, *poſtquam*, *poſteaquam*. So duot im noh liudio barn vuido after theſaro vueroldi ſithor im vualdand Criſt geliuhta mid is lerun. C. C. After thius, *poſthac*: that thu after thius ſo ſundig ni vuerthes. C. C. Reht ſo ſo, *ubi primum*: Reht ſo hie thuo is Drohtin giſah holdan herron, ſo vuarth im is hugi blithi, thes im thie vuillo giſtuod, endi ſprak im thuo mid is vuordon to. Alezten, *denique*: thuo quamun thar alezten forth an thena huarf vuero warloſa man tuena. *Tum denique in turbam prodierunt duo homines mendaces*. C. C. Ze eriſten, *primum*.

Adverbia ſimilitudinis.

V. So, *ſicut*: ſo Adam teta, *ſicut Adamus fecit*. *Otfr.* apud *Lamb.* Samo, *ſicut*, *veluti*: thine lephan ſint ſamo eine tuodobinda. W. So ſamo ſo, *tam quam*: ſie ſint ſo ſamo chuani ſelb ſo thie *Romani*, in felde, joh in walde, ſo ſint ſie ſamo balde. Otfr. Samon ſo, *haud ſecus ac*. Alſo ſamo, *quemadmodum*, *ſic*: alſo thaz veld ungeerid thie bluomen berid, ſamo bin ich *ſine virili ſemine* geboran man thero magath. Alſo ſamon ſo, *quemadmodum*, *ſic*: alſo thiu Apheldera ſconer is, than ander waldholz, ſamon ſo hauet min *ſponſus* ſunderlich ſcone *præ cæteris electis*. W. Samo ſo, *æque ac*, *ſimiliter*, *ſicut*, *tam quam*: min minno is ſamo ſtarc ſo ther dooth ingegin thich, is auor thin nith ſamo ſtrang ſo thiu helle ingegen mich. W. Samo ſo natrum, *ſicut ſerpentes*. So, *adeo*, *tam*. Thus, ſus, ſos, *ſic*, *ſicut*, *ita*: ſi vuillo thin hiar nidare, ſos er iſt uſan himile, *ſic ſit voluntas hic infra*, *ſicut ſupra eſt in cœlo*. Sos ih juuih minnota, *ſicut ego dilexi vos*. Tatian. Sus duent thie io alle thes guaten uuillon fulle, *ſic faciunt ſemper bonæ voluntatis pleni*. *Otfr.* apud *Lamb.* Sus quedanti, *ſic dicens*. paſſim in Tatiano. So ſelf, *pariter*. Herro thie guodo, quat hie, us is thinera huldi tharf te giuuirkeanne thinan

 vuilleon,

vuilleon, endi thinero vuordo ſo ſelf. *C. C.* Alles at aftan, *prorſus ut, omnino, perinde ac* endi mid is vuordon gibod that man them mannon iro meidi forgulda alles at aftan them thar quamun at eriſt. *C. C.* So ſi, *quemadmodum*: ſo ſi Adam teta do er Got uuolta uuerden, *quemadmodum fecit Adamus, cum Deus fieri vellet. Otfr.* apud *Lamb.* So ne dihent ſi, *non ſic creſcunt.* idem.

Adverbia intentionis & remiſſionis.

VI. Huc ſpectant fere omnia adverbia qualitatis, ſiquidem qualitates intendantur & remittantur per gradus: ut, erneſthafto, *ſedulo.* Mit ernuſti, *ſedulò.* Za ernuſti, *omnino.* Ernuſtlicho *ſtrenuè.* Filu, *valde*: uuarun ſin bediu Gote filu drudiu, *erant ambo dei valde timentes.* Otfr. Harto, hardo, *valde*: nu thu thaz arunti ſo harto biſt firmonanti, *quandoquidem tu valde diffidis huic mandato.* Otfr. Zui ther ewarto dualeti ſo harto, *cur ſacerdos tam diu ibi manſit. C. C.* Gernlicho, *diligenter.* Gernlicho lerneta fon in, *diligenter didicit ab iis.* Tat. VIII. 2. Zi flize, *certatim.* Zi thuruh ſlachti, *omnino.* Flizlichor *ſtudioſiùs.* Vilo wola, filu wola, *optimè, egregiè.* Mer ande mer, *magis magiſque.* Gerno, *ſedulo.* Suitho, *valde.* Fel, *multum.* Wola, *bene, valde.* Wole, *idem.* Ze, zi, *nimis*: vuas im thiu vuanami te ſtrang, te ſuithi te[a] ſehanne, *ſplendor erat fortior & validior, quam qui ſpectari poſſet. C. C.* Meer, *magis*: ſo willon ich thes ze meer bitherue ſcunan thurgh thinan willan, *ſic eo magis excellens videbor tui gratiâ.* w. Ilego, *illico*, ab ilan, *feſtinare.* Thicco, *ſæpe.* Aller thiccoſt, *ſæpiſſimè.* Thrado, thrato, *vehementer, valde.* Thie ther ſamo thrado iled *ad terram promiſſionis.* w. Siſahun thrâto, *gaviſi ſunt valde.* Tat. Ze thrader, vilo thrado, *vehementiſſime, fortiſſimè.* Jeht, *paulum, paulatim*: So ſie jeht *robuſtiores ſenſibus* wirthent. w. Sar, *omnino, integrè, valde, ſine defectu.* Was ſi after thiu mit iru far thri monodo thar, *manſit cum illâ tribus integris menſibus.* Otfr. Thes fater namon in min vuar, then firſagen ih ju ſar, *patris nomen profecto vobis valde interdico.* Otfr. Ein luzzel, *puſillum.* Zi thuruh ſlahti, *omnino*: thaz man zi thuruh ſlahti ni ſuere, *non jurare omnino.* Tat. XXX. 2. Mer, *magis, plus*: ouch mer uuirs habeta, *ſed deterius habebat.* Tat.

Adverbia affirmandi & jurandi.

VII. Te vuaron, *verè*: Habda tho te vuaron vualdandes ſunu gilerit thia liudi. *C. C.* * Sinnon, ſinmon, ſinmen, *profecto*: thoh thi all that helitho folc geſuican thina geſithos thoh ik ſinnon mid thi tholoian vuilliu, ik biun garo ſinnon, ef mi God latith, that ik an thinon fulleſtie faſto giſtande. *C. C.* Hi ſagda ſimnen that hi ſcoldi fan dode aſtandan an thriddion dage. *C. C.* † Ia, *etiam*, nen, *non*: Ef man huena ſaca ſuokie, hie ſeggie that vuord, quede ja, ef it ſi gehe thes thar vuar iſt, quede nen ef it niſt. Te ſuothen, *quidem ſanè.* Gegnungo, *certe.* This is gegnungo jungro Criſtes, is ſelbes geſith. *Certe hic eſt Chriſti diſcipulus, illius ipſius comes. C. C.* Uuâr, *certe, vere*: uuar quidu ih ju, *amen dico vobis.* Tat. Uuarlicho, uuarliho, *vere*: ſus quedente thaz trohtin arſtuont uuarliho, *ſic dicentes, quod ſurrexit dominus vere.* Tat. Ziſperiu, *etiam*: Simon Iohannis minnoſtu mih mer theſon? Quad imo ziſperiu trohtin, *Simon Johannis diligis me plus his? dicit ei, etiam Domine.* Tat. CCXXXVIII. Giuueſſo, *etiam, profecto, utique*: giloubet ir thaz ih ju thas tuom mugi? quadun ſie imo giuueſſo trohtin; *creditis quod poſſum hoc facere vobis? dicunt ei, utique domine.* LXI, 2. Giuueſſo quimit in juuih Gotes rihhi, *profecto pervenit in vos regnum dei.* LXII, 5.

Adverbia negandi.

VIII. Niet, *ne*, ne niet ł ni niet, *non.* Etenim apud *Francos*, ut apud ** *Anglo-Saxones*, duplici negativo negatur: ut, wir ne willon niet forgezzan, *non obliviſcemur.* Iof thu niet ne willes, thich ne minnot nieman. Ne nio, ni nio, nio ne, nio ni, *non*: Hie ſuigondi ſtuod thuru odmuodi ne antuuordida nio. *C. C.* Nio hier ſulic ni vuarth an theſan middilgard man. *C. C.* Ni ſuerie nio man enigan eth. Els, *non.* Wer uns vreuwen an thich, els án uns ſelvon. w. Nalles, *non.* Nie ne, *neutiquam, nequaquam*, unde *Franco-Gallorum, nenny.* Ne wanne, *nunquam*: thaz ich newanne ne kume. Niette meer, nietzemeer, nietmeer, nejetemer, *non amplius, non magis.* Simplici etiam negativo nonnunquam negatur: ut, minen eygenen wingardon ne mochte ich behoodan. w. Noch no, *neque.* Noch wachan no do, *neque excitetis.* w. Ni huergin, *non.* Ni huerigin, *non.* Ni huerigni, *non, nihil omnino*: ut, is ni vuas forlebit vuiht huergin an them huſe. *C. C.* Thuo ſprakeſt vualdand Criſt thie gomo vuid is jungron; quat that hie an Iudeon huerigni under Iſraeles auaron ni fundi gimachon theſes mannes. *C. C.* Vel potius dicendum eſt huergin eſſe pronomen, ut, ni wiht huergin, *nihil quodcunque* [omnino.] ni funda gimachon huerigni *non invenit* [omnino] *quemcunque æqualem.* vid. cap. V. r. 30. in

---

* *Goth.* 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰, *veritas.* 𐌱𐌹𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽𐌴, *advere.* † 𐍃𐌰, 𐍃𐌰𐌹, *ſic, certe, ſane, ita eſt.* *Anglo-Sax.* ᵹea, ᵹæ, ia, ab ia autem *Cimbricum* [illegible], & *Francicum* jahen, an, *affirmare, confiteri.* Grammatica certe *Ælfrici*, ubi de adverbio agitur, vim particulæ ia proponit his verbis. *etiam*, ia, *manducaſti hodie*, æte þu to dæᵹe. *etiam feci*, ia ic dyde. ** Vid. Gramm. *A. Sax.* voce

voce eynig. Ni elcor, *non*: ut, ni menda ik elcor vuiht te bidermanne dadio minero wordo, ef tho worco. C. C. So duot ſia megin ſundiun an them mannes hugie thia Godes lera, ef hie is ni gomit vuel elcor. C. C. That it elcor ſo vuanlik vuer than ni mahti. C. C. Nio in altere, *nequaquam*: Anlingota tho ſin muoter, inti quad, nio in altere, *reſpondit tum mater ejus & dixit, nequaquam.* Tat. IV, 11. Nio in altere biſt thu miniſta, *nequaquam minima es.* Tat. VIII, 3. Nein, *non*: inti her antlingota, nein, *& reſpondit, non.* Tat. XIII, 20.

Adverbia interrogandi.

IX. Umbe waz, *quare*? wie, *quàm*? wie eerhaft is thiu eccleſia? wie, wio, *quomodo*? war, *ubi*? hui, *cur*? hueder, hueder, *utrum*? *an*? ſia fragodon hueder ſia quelidin? *interrogaverunt, an illam occiderent*? biuuaz, *quare, quomodo*: biuuaz keroſt thu got man daz ih thir giba trincan, *quomodo tu, vir bone, ut ego tibi potum miniſtrem, poſcis.* Fragm. diſp. Enoni, *nonne*? enoni birut ir furiron thanne ſie ſim, *nonne vos pluris eſtis illis*? Tat. XXXVIII, 2. Ziu, *quid*? ziu ſorget, *quid ſolliciti eſtis*? ziu birut ir ſorgfolle, *quid ſolliciti eſtis*? ibid. 3. Zihiu, *quid, quare*? zihiu giſehis thu thie feſun, *quid vides feſtucam*? Tat. Scribitur & diviſim, zi hiu. Tat. LVI, 1. Eno, *nunquid.* Eno mugun thiu kind, *nunquid poſſunt filii*? Tatian.

Adverbia demonſtrandi.

X. Seno, ſino, ſinu, ſenonu, *ecce enim*, & *ecce*, *en*, *ecce*. Sinu huo thu nu giſaſtnod ſtes ſuitho giſerid. C. C. Sino thaz bedde thes Cuninges Solamonis. w. Diuritha ſinu, quathun ſia, drohtine ſelbon an thiem hohoſton himile rikea, endi frithu an erthu firio barnon, guod vuilligon gumon thie thia God ankenneat, *ecce gloria, inquiebant illi, Domino ipſi in excelſiſſimo cœlorum regno, & pax in terrâ mortalibus, bonæ voluntatis hominibus, qui Deum agnoſcunt.* Senonu ſo ſliumo ſo ſtemma vard, *ecce enim, ut facta eſt vox.* Tat. IV. 4. Seno, nu Elizabeth thin magin, *& ecce Elizabeth cognota tua.* Tat. III. 8. Seno nu thiorna in reue habet, *ecce virgo in utero habet.* Tat. V. 9. Girada, *ecce*, girado Gotes engil araugta, *ecce angelus dei apparuit.* Tat.

Adverbia iterandi.

XI. Withero, withere, *iterum*: ut, er ich hino withero bringon in minero muoder hus. Kere withere, kere withere, *revertere, revertere.* w. Eft, *iterum*: ut, than ſprekit im eft that vuerod angegin. C. C. Mer, *denuo, amplius*: ut, Criſt ſelbo gibod, that hie ni ſpreki thero vuordo than mer. C. C. Abur, *iterum*, inti gieng abur in Galilæam, *& iit iterum in Galilæam.* Tat. XX. 10. Ofto, *ſæpe.* Ofto gibintan, *ſæpe vinctus.* Tatian. LIII, 4.

Adverbia congregandi.

XII. Ze ſamene, *ſimul*: ut, that her thie lilian ze ſamene leſe. w. At ſamna *ſimul*: ut, that vuas gumono gitald ano vuib, endi kind vueros at ſamna fif thuſendig. C. C. Samod, *ſimul*: ut, endi ſia ſamod bethia gangon. C. C. At ſamne, *ſimul*: ut, hie fand thar managa man at ſamne. C. C. Untar in zuiſgene, *ad invicem*: tho ſprachun thie hirta untar in zuiſgene, *tum paſtores loquebantur ad invicem.* Tat. VI. 4. Untar zuiſgen, *ad invicem*: quadun untar zuiſgen, *dicebant ad invicem.* CCXVI, 3. Saman, *ſimul*: thie thar ſaman uuarun, *qui ſimul aderant.* CCXL. 3.

Adverbia ſeparandi.

XIII. Sundar, *ſeorſim*: ut, thuo uppan thena berg givuet ſundar mid them geſithon ſalig barn Godes. C. C. An tue, *in duas partes, bifariam*: ut, than after them vuordon te ferid that vuerod an tue, thia guodun, endi thia ubilun. *poſt hæc verba* [his dictis] *dividitur in duas partes multitudo*, ſcil. *in bonos, & malos.* C. C. Suntrigon, *ſeparatim*: oh ſuntrigon biuuntan, *ſed ſeparatim involutum.* Tatian. cap. CCXX, 4.

Adverbia dubitandi.

XIV. Min odo uuan, *ne forte*: min odo uuan thih ſele thin uuidaruuorto themo thuomen, *ne forte te tradat adverſarius tuus judici.* Tat. XXVII, 2. Min odo uuan, *ne forte conculcent eas.* Tat. XXXIX, 8. Ja ni, *nunquid*? ja ni gibit her imo ſtein, *nunquid lapidem porriget illi*? Tat. XL, 6.

Adverbia tranſitionis & concludendi.

XV. Ziſperi, *porro*: ziſperi oba ih iu Gotes fingere uuirphu diuuala, *porro ſi ego in dei digito ejicio dæmonia.* Tat. LXII, 5. Giuueſſo, *ſiquidem*: giuueſſo fon themo uuahſmon ther boum uuirdit furſtantun, *ſiquidem ex fructibus arbor cognoſcitur.* ibid. 9. Thouuar, *veruntamen*: thouuar ſagen ih ju, *veruntamen dico vobis.* Tatian.

Adverbia excipiendi.

XVI. Okkeret, *tantum.* Sunder okkeret, *ſed tantum.* Ne ware, ne wara, ne ware thaz, *niſi.* Thu giuuald obar mik hebbean ni mohtis ne vuare that it thi helag God ſelbo forgavi. *C. C.* Mich niewehtes ne luſtet, neware ſinero anſiunne. w. Ne ſiheſtu anderes nieht neware thaz thu ne geſiheſt in thinen *conventiculis.* w. Elcor, *alioquin, alias*: ut, fader vuet im eno helagan himile, elcor is it beholan allon quicon, endi dodon, huann is cumi vuerthat. *C. T.* Neuan, neba, nouen, *niſi, præterquam, quin.* Hiet that ſiu vuihtes than er ni gerodi for them gumſcipie, neuan that man iro Iohannes an thero hallu innan, hobid gabi alosit fan is lichamen, *nibil petebat illa coram populo,* [convivis,] *præterquam quod caput Johannis ab ejus corpore ſolutum* [truncatum] *illi in cœnaculum adferretur. C. C.* Endi is fader gruotta mid is vuordon, ef it nu vueſan ni mag, quat hie, inari drohtin neba it for thit manno folc thiod quala tholoie, ik an thinan ſcal vuillen vuonian. *C. C.* Ni vuas im hugi tuifli neba hie it thuru odmuodi all githoloda. *C. C.* Thuo ſprac Andreas, ſagda that ſia an iro giſithie than mer garoes ni habdin nouan girſtin bruod fiui, endi fiſcos tuena. *C. C.* Botan, *niſi*: hie ſted hier vuammeſlos, allaro ſundiono ſicur, ſo hie ſelbo gio ſirina ni gifrumida, botan that hie thuru theſes falkes nith vuillendi an theſaro vueruldi vuiti antfahid. Nis that gumono enig botan thie eno thie ther all giſuop. Ni ſi, ni ſi that, *niſi*: ni ſi thaz ginuhtſame jûuar riht mer thanne thero ſcribaro, *niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam ſcribarum.* Tat. XXV, 7. Ef nu uuerthan ni mag mancunni generid ni ſi that ik minun gibe lioban, *ſi vero genus humanum redimi non poteſt, niſi ego tradam meam vitam.* C. C. Noba, *niſi*: noba imo iz gigeban uuerde fan himile, *niſi fuerit ei datum à cœlo.* Tat. XX, 5. Skorodo, *tantum*: skorodo in namen thes jungiren, *tantum in nomine diſcipuli.* XLIV, 29. Ekkorodo, *tantum*: quid ekkorodo mit uuurtu, *tantum dic verbo.* XLVII, 4. Ekorodo, *tantum*: giloubi ekorodo, *crede tantum.* Tat. Nibi, *niſi*: inti ni liez einigan imo folgen nibi Petrum inti Jacobum, *& non permiſit quenquam ſequi ſe, niſi petrum, & Jacobum.* Tat.

Adverbia numerandi.

XVII. Thriuuo, *ter.* Zuuei, zuueio, *bis.* Thrittun ſtuont, *tertio*: In thiu jû thrittun ſtuont giougozorohtot was ther Heilant, *hoc jam tertio manifeſtatus eſt Jeſus.* Tat. CCXXXVII. 6. Alias, thritten ſtunt, CCXXXVIII, 2. Thrie ſtund, *ter.* Triio ſtunt, *idem*: er thanne hano ſinge triio ſtunt forſehhis mir, *antequam Gallus cantat, ter me negabis.* Tatian.

CAPUT SEPTIMUMDECIMUM.

De conjunctionibus.

I. CONJUNCTIONES copulativæ. Ande, [*Goth.* **AND.**] and, endi, end, inte, inti, unte, unde, unti, ind, *&*: ut, min wine verid al in ſprungen, ande an bergen, ande her ouerſpringet thie huuelc. w. Unde unſere ſculde belgzh uns, *& dimitte nobis peccata noſtra. Otfr.* apud *Lamb.* Helta, endi blinda. *C. C.* Mid vuordum endi mid vuercun. *C. C.* Simon Petrus vuarp an thena ſeo innan angel an uthion, end up gitoh fisk af fluode. *C. C.* Dages inte nachtes. Otfr. Truog thas gimis mirrum inti aloes. Tat. Ih vuirdu Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heylagon. F. V. C. Die ſterrin geberent uroſt unte hizze. Lif unti vuertſam, *charus, & venerabilis.* S. Ann. Michil unti vortſam, *magnus & terribilis.* S. Ann. Ande ouch, *ac etiam.* Joh, *&*, [**GAH**:] ut, want er iſt ſelbo brunno, ioh alles guates wunno. Otfr. *nam ipſe eſt fons, & omnis boni oblectamentum.* Bethiu eleganter connectitur cum endi: Oc iſt im that vuerc gilik that man an ſeo innan ſegina vuerpit, fisknet an fluot, endi fahit be thiu ubila, endi guoda. *Ang.* **both good and bad.** In Godes minna, ind durh Chriſtianes folches, ind unſer bedhero gehalfniſſi, fon theſemo dage frammordes, ſo fram ſo mir God gewizei, indi mahd fargibit, ſo hald ih teſan minan bruoder ..... ſo ſo man mit rehtu ſinan bruoder ſcal. Quæ pro genio ſuo ſic Latine verti poſſunt. *Propter Dei amorem, & pro Chriſtiani populi, & noſtri amborum ſalute, ab hoc die deinceps, in quantum Deus mihi ſapere & poſſe dederit, in tantum fidelis ero huic meo fratri ..... quatenus homo jure fratri ſuo fidelis eſſe debet.* Ex juramento, quod *Carolus Ludovico* fratri *Theotiſce* præſtitit A. D. 842. Bethiu etiam eleganter conjungit cum ge, ge: ut, thuo ſagda Criſt, that hie ſelbo vuas ſuno drohtines, bethiu ge lioht, ge lib liudio barnon *C. C.* Ge, gie, *&*. Thuo hie Lazaruſe hreop ſtarkero ſtemnun, endi hiet ina uppſtandan, ge fan them grabe gengan. *C. C.* Ge, ge, *&*, *&*. That obarbrin-

nendi fiur gie land, gie liudi logna farterida, *ignis ille, & flamma vehementer urens deſtruxit, & terram, & populum.* C. C. * Ja, &. Bethiu etiam ponitur eleganter in oratione cum ja: ut, hie im thuo bethiu bifalah te giſeggeanne ſinon vuordon huo man himilriki gihalon ſcoldi vuidbredan vuelon, ja hie im givuald forgaf that ſia muoſtin heliean helta. C. C. Ouch, *etiam*, ouh, *etiam*: ouh in grebion, *ſed in monumentis.* Tatian. LIII. 1. Ouh quad imo, *ſed dixit ei.* LIII, 13.

II. Disjunctivæ. So wether ſo, *ſive*; other, oder, *ſive, aut, vel*: ut, ſo wether ſo ſie gefremet werthent per *prælatos*, oder per *ſubditos*. w. Er ſi ubel oder guot, *ſive malus ſit ſive bonus.* Strich. Carm. Newether, nogh, noch, noh, *neque*: ut, nietmer ne mugan thich geirran newether *pagani* noc *mali Chriſtiani.* Noh an dero ſuntigen uuege ne ſtuont, *neque in vid peccatorum ſtant. Otfr.* apud *Lamb.* Inti uuin noh cidari trinhhit, *nec vinum, nec ciceram bibet.* Tat. II. 6. Noh ne, *neque*: noh ne wilt neheine *ſpem* hauan *in caducis præmiis, & laudibus.* Nec, *neque*: thie ni haƀda enigan gimacon huergin err, nec after. *C. C.* Nec enig firio barno ne ſuerie bi ,is ſelƀes hoƀde. *C. C.* So, *ſive, aut*: ut, mi hebbiat theſa liudi fargeƀan vuerod Judeono that ik giuualdan muot ſo thik te ſpindianne an ſperes orde, ſo ti quellianne an crucium, ſo quican latan, ſo hueđer ſo mi ſelƀon ſuotera thunkit te gifrumianne. *C. C.* Ni ofte, *neque*: ni it ofte ni cunnon Godes engilos. *C. C.* Eftha, eftho, *aut, vel, ſive*: ut, than ik bi thuingian vuas thurſtu endi hungru, froſtu bifangan, ef tha ik feteron lag beclemmid an *carcere. C. C.* Ođo, odo, edo, *vel, aut, ſive*: ut, ſo waz ſo ih widar Gotes willen gitati meinero eido, ubilero fluocho, liogannes, ſtelannes, huores, manſlahti, unrehtes girates, odo mir iz thuru min kinchiſci giburiti, odo thuru ubartruncani, odo thuru min ſelbes giſpenſti, *quicquid contra voluntatem divinam feci, per mea juramenta, malas execrationes, mendacia, furta, adulteria, homicidium, vel mala conſilia, ſive id mihi accidit, per meam pueritiam, ſive per ebrietatem, ſive per mei ipſius incitamentum*, hoc eſt, *per propriam meam cupidinem.* F. V. C. Zua gimachun turtulutubun, edo zuei tubielin, *par turturum, aut duos pullos columbarum.* Tat. VII, 3.

III. Conditionales. Iof, of, ef, oba, ob, *ſi.* Ef thu nu biſt that barn Godes, biſt thu than thoh Elias. *C. C.* Ob ir willit bekennan der burge anaginne, *ſi ſcire vultis urbis primordia.* S. Ann. Oba, *ſi, quod ſi*: ut, oba thu thar gihugis, *ſi hujus meminiſti.* Tat. Oba thu Chriſt ni bis noh Helias, noh uuizago, *ſi tu non es Chriſtus, neque Helias, neque propheta.* Tat. XIII, 22. Oba Karl then eid, then er ſinemo bruodher Ludhuuuig geſuor geleiſtit, inde Ludhuuuig min herro then er imo geſuor forbrechit, ob ih ina nes arwendin ne mag imo * ce folluſti widhar Karle ne † Wirdhit. Locus eſt corruptus, qui quatenus aſſequor, ſic vertendus eſt; *Si Carolus Sacramentum, quod ſuò fratri Ludovico juravit, conſervat; & Ludovicus dominus meus, violaverit id, quod ei juravit; non auxiliabor illum contra Carolum, ſi illum, ut revertatur, non poſſum facere.* Pars Sacramenti, quod populus *Theotiſce* præſtitit, cum *Ludovicus* & *Carolus* fœdus mutuo percuſſerint. An. Dom. DCCC.XL.II. Oba Chriſtus ſi namo thin, *ſi Chriſtus ſit nomen tuum.* Otfrid. Oba thas ſalt aritalet, *quod ſi evanuerit ſal.* Tat. XXIV, 2. Oba thu bringis thina geba, *ſi offers munus tuum.* Tat. XXVII, 1. Oba, *quod ſi*: oba thin zeſuna ouga, *quod ſi oculus tuus dexter.* Tat. XXVIII.

IV. Cauſales vel illativæ. Vano thiu, vana thiu, *quamobrem, quapropter.* Vane then, *quare.* Vone thannan, *quapropter, ideo, quamobrem.* Be thiu, pediu, *ideo.* Pediu ne irſtent die argon ze dero urteile, *quare non reſurgunt impii in judicio. Otfr.* apud *Lamb.* Bithiu wanta, *quoniam, quoniam quidem, quia.* Bithiu wanta manage zilotun, *quoniam quidem multi conati ſunt.* Tat. procem. 1. Wanda huanda, wand huand, want huant, *nam, enim, etenim, quippe, quod, ſiquidem.* Bithiu, *propterea.* Bihui, *cur, quapropter, idcirco, quamobrem.* Thes, *eo quod, propterea quod, quod*: ut, thes ſcal ſiu geld niman ſuitho langſam lon thes ſiu ſulicon globon habit. *C. C.* Thuo ſagdun ſia lof Gode, diuridun is dadi thes ſia dages liohtes brucan muoſtun. *C. C.* Vue vuarth thi Hieruſalem thes thu te vuaron ni vueſt thia vuurđ giſcapu thia thi noh giuuerthan ſculan. Thaz, *quòd, ut.* Ze thiu thaz, *eò ut.* So huie ſo that, *adeo ut.* Ze thiu daz, ze thiu thaz, ze diu dazh, *ut, ideo ut*; ne irſten ze diu dazh ſi irteilet uuerden, *non ideo reſurgunt, ut judicentur. Otfr.* apud *Lamb.* Ni quam zi thiu thaz ih giladoti rehto, *non veni ut vocarem juſtos.* Tat. LVI, 4. Uuarliho, *ergo*: *Judæi* uuarlicho uuant iz ** frigetag uuas, *Judæi ergo, quoniam paraſceve erat.* CCXI. 1. Giuueſſo, *quidem, enim*: uuas giuueſſo mihhil Sambaztag, *erat enim magnus ille dies Sabbati.* ibid. Inti thes eriſten giuueſſo brahun gibeini, *& primi quidem fregerunt crura.* ibid. 2.

V. Adverſativæ. Suntir, *ſed*: ut, ſuntir irloſe unſih fona demo ubile, *ſed libera nos à malo. Otfr.* apud *Lamb.* Suntir ſi zeuarent alſo daz ſtuppe dero erdo, *ſed prætereunt ſane, ut pulvis terræ.* ibid. Auor, auur, afur, in principio ſententiæ *ſed, verum, verum quoad*: ut, auor thiu *concordia utriuſque populi* thiu cumet vone thero gauo minero hande. w. Auor thiu *vox prædicantium* thiu is geliich themo bezzeſton wino. w. In proceſſu autem ſententiæ, auor ſignificat, *etiam, quoque.* Auor thach ſo wie ſo, *ſed quamvis*: ut, auor thach ſo wie ſo ich mith *perſecutionibus* van him gequelit ſi, ich ſhauo thach wathlicho *in virtutibus.* w. Alſo auor,

* Ze. † Uuirdhi lege. ** *Anglice* friday.

quemadmodum vero. Uzan, *ſed*: uzan ſin namo ſcal ſin Johannes, *ſed nomen ejus erit Johannes.* Tat. IV. 11. Uzouh, *ſed*, uzouh ther thie mih ſanta zi toufenne, *ſed qui miſit me baptizare.* Tatian. XIV, 6. Uzuh, *ſed, temen, attamen.* Tatian. VII, 5. Than, thanne, thanna, *quam*: ut, niet ze mer thanna, *non magis quam.* Niet ze einero nodo, *vel* niet ze einer genodo, *non tantum.* Noven joch, *vel* ſunder joch, *verum etiam*: ut, niet ze einero node an then thie thar nagh *anguſtam viam*, nouen jogh an then thie thar nogh geent *latas vias hujus ſæculi.* w. Thu ne biſt nieht ze einer genodo ſcona an then *doctoribus, & virginibus*, ſunder joh an then *continentibus & conjugatis.* w. Nouen, *ſed.* Sunder, *ſed.* Thoch, thogh, thoh, *quamvis, tametſi.* Iethoch, *nihilominus, tamen*: ut, thoch her ſi *circundatus fragilitate noſtræ carnis*, her skeynet jethoch ſine *divinitatem per miracula.* w. Thogh thu ſis *parvula numero*, thu biſt jethogh *primitiva eccleſia.* w. Beythe joh, joh, *quum tum, tam quam*: ut, tho waron ſumeliche *proceres ſynagogæ*, thie ther beythe woldan joh *in me credere*, joh *legem carnaliter obſervare.* w. Tho uuidaro, *quanquam, veruntamen.* Nibi, *ſed*: thoh uuidaro ther Heilant ni toufti, nibi ſine jungiren, *quanquam Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus.* Tat. XX, 9. Thoh uuidaro uue ju otagon, *veruntamen, væ nobis divitibus.* Tat. XXIII, 1. Mer thanno, *plus quam*; ni ſi thaz ginuhtſame jûuar riht mer thanne thero ſcribaro, *niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam ſcribarum.* Tat. XXV, 7. Halt thanne, *potius quam*: halt thanne al thin lihhamo ſi giſentit in hellu fuir, *potius quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Tat. XXVIII, 3. Thanne, thanna, *autem*: thanne ih quida ju, & thanna ih quidu ju, *ego autem vobis dico.* Tatian, Min edo uuan, *alioqui*: min edo uuan lon ni habet, *alioqui mercedem non habebitis.* Tatian. XXXIII. 1. Halt mer, *potius*: ouh halt mer faret zi then ſcafon, *ſed potius ite ad oves.* Tat. XLI. 3. Halt, *potius*: ouh halt then, *ſed potius eum.* Tat. XLIV, 20. Uuarliho, *autem*: ſume uuarliho thar ſtantente, *quidam autem illic ſtantes.* CCVII. 3. Giuueſſo, *quidem.* vid. R. 4. Giuuiſſo, *vero*: Inan giuuiſſo ni fundun, *ipſum vero non invenerunt.* Tatian. CCXXVI, 2. Abur, ut auor, *vero*: ther thar abur ni giloubit, *qui vero non crediderit.* CCXLIII. 4. Ziſperi obe, *etiamſi*: ziſperi oba mir gilimphit mit thir ziſterbanne, *etiamſi oportuerit me mori tecum.* CLXI. 5. Ouch *etiam.* So wie ſo, *quamvis, tametſi*: ut, ſo wie ſo ich ne muga *altitudinem divinitatis ejus intueri*, ich bim jethogh van ſiner manungo an minemo herzen erwarmed. w. So auor, *ſed quum.* Thoh thoh, *quamvis tamen*: ut, thoh thit helitho folc giſuican thina giſithos, thoh ik ſinnon mid thi tholoian vuilliu. C. C. Ac, *ſed.* Ac ſcudeat it fon juuuon foton, *ſed excutite illud à pedibus veſtris.* C. C. Ac ſia ſimla mer, endi mer hludo hreopun, *ſed canorè magis, magiſque clamabant continuò.* C. C. Ja, ja, *tam, quam*: ut, ja land, ja liudi. Ge, ge, *tam, quam*: thuo vuahſon ſia bethiu ge that corn, ge that crud. C C. Samo ſo, *tam quam, æque ac*: ut, min minna is ſamo ſtarc ſo ther dooth ingegen thich. Alſo ſamo, *tam quam, æque ac*: ut, alſo harde, ande alſo ungenathelick is ſamo ther *inferus*, ther nie manne ne kan *parcere.* w. So wie, & ſo wie ſo, *quamvis, tametſi*; ut, ſo wie min *ſponſus* nogh niet erskinan per *humanam naturam*, ich weiz thogh wola, thaz her menniſco wila werthan, *pro ſalute hominum.* w.

Caput Duodevigesimum.

De præpoſitionibus in conſtructione.

I. PRÆPOSITIONES regunt vel Accuſativum vel Ablativum ſive Dativum.

II. Præpoſitiones, quæ regunt Accuſativum, ſequuntur. Aana, aane, ana, ano, *præter, ſine, abſque*: ut, wanda thu in thinero *prædicatione* nieht ne meyneſt aana mina eera, ande *fraternam utilitatem, Etenim in prædicatione tua nihil intendis, præter honorem meum & fraternam utilitatem.* w. Thiu aana ſunda weſan ni magh, *quæ ſine peccato vivere nequit.* Aane thaz ſangleich thero gezelda, *præter choros caſtrorum.* w. Huand thar was gumono gitald ano vuib endi kind vueros at ſamna fif thuſendig, *etenim quinque mille hominum ibi numerati erant præter mulieres & infantes.* C. C. Thuo hie te them vuerode ſprac te allon them erlon ſo huilic ſo juuuer ano ſi, quat hie ſlithia ſundiun ſo gangan iro ſelbo tuo, endi ſia at erist erl mid is handon ſten auuerpe, *tum locutus eſt ad multitudinem, & ad omnes homines, quiſquis veſtrûm, inquiebat ille ſine gravibus peccatis,* [*vel* expers gravium peccatorum] *ſit, accedat ipſe ad illam, & primus in illam projiciat lapidem.* C. C. Liet ina gicunnan huilica craft habit thie menniſco muod ano thiu maht Godes, *fecit illum intelligere quantillam virtutem humana mens habeat ſine potentiâ divinâ.* C. C.

Ze, zi, zuo, zo, to, tuo, ſignificans rem ad locum vel perſonam ferendam: ut, thie liſet her ze ſich, *hos ad ſe colligit.* w. Ande gelocchet manigara menniſcon ze ſich, *& allicit ad ſe multos homines.* w. Behui ledis thu mi theſa liudi tuo. C. C. Nu lediat mi juuuera liudi tuo. C.C.

Nah,

Nah, *ad*, *a*, *ab*: ut, gethingon ich thaz thu mir nah thich bringos, *ſpero te me ad te ducturum*. w.

Ana, an, anne, *eis*, *ad*, *in*: kume min wine ghie wir anne then akker, *veni dilecte mi, egrediamur in agrum*. Willeramus. Fingar thinan dua ana mund minan, *pone digitum tuum in os meum*. Otfr. Er ich geſtigan uphen then palmboum ich meino an thaz cruce, *antequam aſcendero in palmam, hoc eſt, in crucem*. w. Seent thaz ana, *ad id ſpectant*. w. Ana thich, *in te*.
Wither, widar, widir, wider, *contra, adverſus, trans, propter*, poſt verba emendi & vendendi: Iudæi vuchtan ſo erneſthafto wither the Criſtenen, *tam acriter pugnârunt Judæi contra Chriſtianos*: Uuidar Iordanem, *trans Jordanem*. w. Ih quam zi ſcheidanne man widar ſinan fater, *veni ad ſeparandum hominem adverſus patrem ſuum*. Tat. Sie lertin ſie widir ſunde vehtin, *docuerunt illos contra peccatum pugnare*. S. Ann. Nu ſeggiu ik ju, that juuuer enn vuili mi farcopan under thit cunni Iudeono, wili giſellian wider ſilubre, *nunc vobis dico, quod unus ex vobis me vendet, & tradet Judæis propter argentum*.

Umbe, umbi, unbi, *circa, circiter, circum, de, per*: umbe middendach, *circiter meridiem*. w. Nu beſueret her *filias* Hieruſalem umbe ſinan *ſponſam*, *Nunc adjurat filias Hieroſolymitanas de ſponſâ ſuâ*. Umbi thena alah, *circa templum*. C. C. Thea liudi ſtuodun unbi that helaga hus, *populus circumſtetit domum ſanctam*. C. C.

Thurgh, thurg, durch, thuruh, thuru, duruh, *ob, propter, erga, per*: ut, that her thiu bitterheyd thes dothes thurgh mich wolda lithan, *quòd mei gratiâ amaritudinem mortis pati vellet*. w. Thie ther thurgh thaz ewiga erueguod wirchont, *quæ propter æternam hæreditatem operantur*. w. Sie alla hiro werch duont thurgh wereldlichon ruom, ande thurgh ertheſco geſuore, *omnia opera ſua faciunt ob mundanas quæſturas, & terrenas commoditates*. w. Thuruh Eſaiam then uuizagen, *per Iſaiam prophetam*. Tat. Durch daz, *per iſtud*. *Strich*. Carm. Thuruh Gotes minna, *propter Dei amorem*. Otfr. That hie umbi is craft mikil coſton muoſta, *ut pro ſuâ magnâ potentia tentare poſſet*, vel *per ſuam magnam potentiam*. C. C. Uui thuruh jungerdôm egan all lietun, *nos, propterea quod tui diſcipuli ſumus, omnia reliquimus*. C. C.

Entuiſcan, entuiſchan, *inter, in medio*: ut, in minemo herzan, thaz entuiſcan minan bruſtan ligad, *in corde meo inter ubera mea jacente*. w.

Tuiſc, *inter*: ut, tuiſc erthu, endi himil, *inter cœlum & terram*. C. C.

Upha, uffa, upho, uphen, uppan, *ſuper*: ich hauo mich geeinot uphen then palboum ze ſtigene, *ſuper palmam ſtatui aſcendere*. w.

Furi, fora, *ante*: ut, her ferit for inan, *ipſe præcedet ante eum*. Tat. II. 7. Furi inan, *pro eo*. Tat. VII. 5. Fora fuor ſie, *antecedebat eos*. Tat. VIII. 5. Ouga furi ouga, inti zan furi zan, *oculum pro oculo, & dentem pro dente*. Tat. XXXI. I.

Unzan, unzen, inne, unt, *ad, uſque ad, uſque ad*. Ande wolle folgan thich unzen inne minero muoder hus, *& ſequar te uſque ad domum matris meæ*. w. Unt aband, *uſque ad veſperam*. C. C.
Unzan Davidem, *ad Davidem*. Tatian. Unzan utfart, *ad tranſmigrationem*. Tatian.

Ant, *ad, uſque ad*: ut, mid thiu is aldar ant thena endi cumit, *dum vita ejus ad finem perveniat*. C. C.

Ouer, obar, ubar, *trans, ſupra, ſuper, præ, per, poſt*: ut, ubar Iordanem, *trans Jordanem*. Tat. XX, 4. Unzan hiutlichan tag, *uſque ad hodiernum diem*. Tat. CCXXII, 4. Fiel ubar inan, *irruit ſuper eum*. Tat, II, 4.

Unzan anan, *uſque in*: unzan anan then hof thes heteſton biſcoſo, *uſque in atrium principis ſacerdotum*. Tat. CLXXXVI, I. Macche mich thir ze einemo inſighela ouer thin herza, and ouer thinen arm, *pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, & brachium tuum*. w. Wir gihugega thinere ſpune ouer then win, *memores ſumus uberum tuorum præ vino*. w. Mugan gi it marian obar middelgard, *promulgabitis id per terrarum orbem*. C. C. Obar tua naht, *poſt duas noctes*. C. C. Ubar allaz ſinaz richi, ubar allo uuorolti, *per totum ſuum regnum, per totum orbem*. *Otf.* apud *Lamb.* Inti forhtana fiel ubar inan, *& timor irruit ſuper eum*. Tat. II. 4. Geſeſtinot ubar ſtein, *fundata ſuper petram*. Tat.

Ingegen, *verſus, adverſus, in, ex adverſo*: ut, min minno is ſamo ſtarc ſo ther dooth ingegen thich, *amor meus verſus te* [vel *in te*] *eſt fortis, ut mors*.

With, vuid, *contra, adverſus*: ut, thie the Chriſtanheyd cunnan beskirman with thene diuuel, *qui Chriſtianam religionem norunt defendere contra diabolum*. Ef enig gumono vuid ju ſundia giuuirkie, *ſi quis in vos peccet*. C. C.

Bi, pi, be, *juxta, apud, propter, præ, pro*: ut, bi unſich, *apud nos*, bi ſich, *apud ipſum*, pi libes arnungu, *pro vitæ merito*. Hi ſtuod im thuo bi enes vuateres ſtade, *tum ſtetit juxta cujuſdam aquæ littus*. C. C. Bi ungres githingue, *præ famis gravitate*. C. C.

Fon, *de*: fon inan, *de illo*. Tatian. VII, 7.

Botan, *præter*: thar enig gumo ne ginas botan Loth eno, *ibi nemo evaſit præter Lothum unum*. C. C. Hinder, *poſt*: ut, ſino war her ſeluo ſted hinder unſer wand, *ecce ubi ſtat ipſe poſt parietem*. w.

Under, untar, undar, *inter, ſub, in*: nu skal ic ju ſendan after theſon landskipie ſo lamb under vuluos. C. C. Inti ſezzent iz untar mutti, noh untar betti, noh untar giborgana ſtebi, noh untar faz, *& ponunt eam ſub modio, neque ſub lecto, neque in abſcondito loco, neque ſub vaſe*. Tat. XXV, 2. Thaz trinkan teilet untar ju, *potum diſtribuite inter vos*. *Otfr.* apud *Lambec.*

Mid, mit, *cum*: endi ſia fragn huena ſiu mid thiu geſithu ſuokian quamin. C. C. Kunning niſt in uuorolti ni ſi imo thiononti, noh keiſar, untar manne, nimo geba bringe, *non erit rex in mundo, quin illi ſerviturus eſt, neque imperator inter homines, quin illi dona obtulerit.* Otfr. Uuonata Maria mit ſiu, *manſit Maria cum illa.* Tatian. IV. 9. Uuone mit uns, *mane nobiſcum.* Tat. CCXXVIII. 1.

In, *εἰς*, *in*: dua ouh hant thina in thia zungun mina, *pone etiam manum tuam in linguam meam.* Otfrid. In managa taga, *in diebus multis.* Tat. VII, 9. verum, Tat. II. 2. In iron tagun. So ſie in ira huſs giang, *ſic in domum ejus ibat.* Otfr.

Innan, *intra*: thaz ſelba muater ſin giangi innan huſs min, *ut ipſa ejus mater in domum meam veniret.* Otfrid.

Uzzan, *ſine*: thanne ih juuih ſanta uzzan ſeckil, inti burdref, inti giſcuoh, *quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis.* Tat. CLXVI. 1. Uzzan mih ni mugut ir no uuiht duon, *ſine me nihil poteſtis facere*, CLXVII, 4. Uzzan hin, *ſine ipſo.* Tat. 1, 2. Uzzan laſter, *ſine querela.* II. 2.

Præpoſitiones regentes ablativum vel dativum.

III. Nah, *juxta, ſecundum, a, ab*: ut, nah thinemo gebode, *ſecundum tuum mandatum.* Zich mich nah thir, *trahe me poſt te*, w. Nah minemo raada, *ſecundum meum conſilium.* w. Ne lazh unſih gichorit uuerden nah unſeren ſunden, *ne patere nos in tentationem induci à peccatis noſtris. Otfr.* apud *Lamb.* Gangenti nah themo ſeuu Galileæ, *ambulans juxta mare Galilææ.* Tat. XIX. 1. Stuont her nah themo uuage, *ſtabat ipſe juxta ſtagnum.* XIX, 4.

Ze, zi, zo, zua, to, tuo, *ad*: Primo; in ſenſu acquiſitivo: thie ich thir ze ſcirmo, and ze warningan hauo geſcaphot, *quæ ego tibit utelæ, & munumento ordinavi.* w Macche mich thir ze einemo inſighela ouer thin hertan, *pone me tibi ut ſignaculum ſuper cor tuum.* w, Secundo; quando ſignificat cauſam paſſionis: ut, min wamba erbeueda ze ſinemo angripho, *venter meus intremuit ad tactum ejus.* w. Tertio; quando ſignificat objectum cogitationis: ut, thaz al thin gethanko ſi ze therro wereld, *omnes cogitationes tuæ ſunt de hoc mundo.* w. Quarto; quando ſignificat motum per medium: ut, min wino rahta ſina hand in ze mir ze einemo venſtre, *dilectus meus mihi immiſit manum ſuam per feneſtram.* w. Quinto; quando ſignificat perſonam in loco commorantem, vel motum ad perſonam, vel rem, vel locum: ut, jungfrouwan ze Hieruſalem, *filiæ Hieroſolymitanæ.* w. Thin ougan ſint ſamo wiare ze Eſebon, *oculi tui ſunt ſicut piſcinæ Eſebonis.* w. Angil floug zi himile, zi ſelbe druthine, *angelus in cœlum ad dominum volavit.* Otfr. Thie ereſtan *eccleſiam* thie ze Hieruſalem geplanto warth, *primitivam eccleſiam, quæ plantata fuit Hieroſolymis.* w. Min drut is nither gigangan ze ſinemo gardon, *dilectus meus deſcendit in hortum ſuum.* w. That ſie lighto ze themo diske uphgetredan moghtan, *ut facile ad menſam aſcenderent.* w. Ich wille varan ze themo mirrhebergo, ande ze themo wirouch huuele, *vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* w. Sexto; quando eſt particula caſualis: ut, therro ein ze anderen *mutua charitate cohærent.* w. Ther engil imo zua ſprac, *angelus locutus eſt ad eum.* Otfrid.

Under, untar, *ſub, inter*: ut, ich ſaz under ſinemo ſcada, *ſedebam ſub umbra ejus.* Sin winſtra is under minemo hoiueda, *ſiniſtra ejus ſub capite meo.* w. Alſo thiu lilia is under then thornan, ſamo biſtu under anderen dochteren, *ſicut lilium inter ſpinos, ſic es tu inter alias virgines.* w. Min ſponſus is houch under anderen heyligon, her is erwelet under anderen menniſcon. w. Untar worolt menigi, *inter mundi turbam.* Otfr. Ni duit man untar mannum, *non fit inter homines.* Otfr. Untar themo loube, *ſub folio.* Otfr. Untar mitten, *inter, in medio*: untar mitten then lerarim, *in medio doctorum.* Tatian.

Van, vano, vane, von, vone, fone, fan, fona, fon, *à, ab, ex, de.* Wanda thurg mich quam her van himole *in virginis uterum*; van thero magathe wambon in the cribbon; van thero cribbon ze thero doupha; van thero douphe ze themo cruce; van themo cruce ze then graua; van themo graua ze himolo, *etenim mei gratiâ venit de cœlo in virginis uterum, de virginis utero in præſepe, à præſepi ad baptiſmum, à baptiſmo ad crucem.* w. Fon thero ginuhtit thes herzen ſprihhit ther mund, *ex abundantia cordis os loquitur.* Tat. Fon jungendi, *à juventute.* Otf. Fon henti unſero fianto, *à manu noſtrorum inimicorum.* Tat. Fona Romu, *à Roma.* Otfrid. In erda fone menniſgen alſo in himile fone den engilen, *in terra ab hominibus, ſicut in cœlo ab angelis. Otfrid.* apud *Lamb.*

Ana, an, anne, ane, *in.* Thin einvualdlicheyt skinet an allon thinon werkon, *ſimplicitas tua oſtenditur in omnibus tuis operibus.* w. Scona biſtu an reynon gethankon. Thu wunderoſt thich thero *virtutum* thie thu ane mir ſcouweſt. Ande alle thiu *officia humanæ naturæ* anne thir haues. w. Hie ſelbo an theſaro middelgard menniski anteng fleſk endi lichamon. C. C. That n'iſt bi werkon minon, ſundar rehto in uuaru bi thineru genadu, *hoc non fit per opera mea, ſed profecto per tuam gratiam.* Otfr.

Wither, vuider, *contra, adverſus*: ut, ther mit mir niſt, ther iſt uuidar mir, *qui non eſt mecum, contra me eſt.* Vone thiu hauon ich thich bewaret *angelicis præſidiis* wether themo diwel. w. Min muother kind vuchtan wither mir. w. Ik fulliſtiu ju vuider them fionde. C. C.

Bi, *juxta, prope, ad, in, per*: ut, withene thine zigan bi them Herebergen thero herdon, *paſce*

hædos tuos juxta tabernacula paſtorum. w. Bi himile them habon. C. C. Bi Noes tideon, *in temporibus Noæ.* Ni ſuerie nio man.

After, *per*, *in*, *ſecundum*: after juuaremo gilouben uueſe ju, *ſecundum fidem veſtram fiat vobis.* Tat. After geuuonu, *ſecundum conſuetudinem.* Tat. I. 3. Nu willo ich hind ſuochan after thero burg, *nunc quæram illum per urbem.* w. After them vuihe, *per templum*, vel *in templo.* C. C. Nu ſcal ik ju ſendan after theſon landskipie ſo lamb under vuluos, *nunc mittam vos per hanc terram* vel *regionem, ſicut agnos inter lupos.* C. C. Muotun gi Iſrahelo edili folcon adelean after iro dadeon, *vos judicabitis nobilem* [peculiarem] *populum Iſraeliticum ſecundum ſua facta.* C. C.

Uffa, upha, upho, uppan, *ſupra*, *ſuper*: ut, thie ther geſezzet ſint upha guldinon fuozon. w. Thin vahs is ſamo geize corter thaz ther geet upho themo bergo Galaad. w. Uppan enon berage them hohon. C. C. Vide infra *oba*.

Uz, uze, uzen, uzzen, vuzan, *ex*, *extra*: ut, ſihet uz then uenſtron. w. Ich bim uze minen roche geſlophan. w. Uzen then ſeluon wordon driuphet thiu mirra. w. Ich ſchenkan thich moſt uzzen ruoduon ephelon. Uzan thero landsheffi, *extra regionem.* Tat.

Fore, vore, fora, furi, *præ*: ut, min *ſponſus* is hough under anderen heyligon, ſamo hough Libanus is fore anderen bergon. w. Thu ſcalt furi allon weſan vuibou giuuihid. C. C. Fore, vore, fora, ſignificant etiam *ante*: ut, vore thero porte, *ante portam.* Er ferit fora Chriſte, *præcedet ante Chriſtum.* Otfr. Significant quoque *a*, *ab*, *de*: ut, ſamo thie duuan in then luzzeron wazzeron cunnon *prævidere adventum accipitris.* And ſich vore himo bewaran. w.

For, *a*, *ab*, *de*: ut, bithiu ſculun gi thar lethes filo for vuerold cuningon vuities antfahan. C. C. Sia bigunnun ſprecan under him huo ſia mohtun ſo craftigna for enan clibe vuurpin. C. C. For etiam ſignificat *coram*: ut, ſo huie ſo ini thon forlognit liudio barno helitho for theſaro heri, ſo duon ik an himile ſo ſelf thar upp for them alvualdon. C. C. For thero mikilun menigi. Wolan ina for ogun Criſtes bringan. C. C. Fora allemo folke, *coram omni populo.* Tat.

Teforan, *coram*: ut, ni ſculun gi ſuinon teforan juuue merigniotun macon. C. C.

Af, aua, aue, *à*, *ab*, *abs*, *de*, *è*, *ex*: ut, gihui ni hetis thu vuerthan af theſon ſtenon brod. C. C. Vuarpan thena ſeo innan angol an uthion enni upp giton fisk af fluode, *jecerunt hamum intra mare in fluctibus, & levarunt piſcem ex aqua.* C. C.

Vuid, *à*, *abs*: ut, dribun vuid ſelbun thena ſuno drohtanes. C. C. Cum verbo Vendendi aut emendi ſignificat *pro*, vel *propter*: ut, nam im thuo that is ſiluber an hand thriti ſcatto that man im er vuid is thiodne gaf, *tum in manum accepit triginta nummos, qui ei traditi ſunt pro ſuo rege.* C. C.

Tegegnes, *contra*: ut, thuo habda eſt is vuord garo engil thes alvandes thero idiſi tegegnes. C. C. Thuo hiet ina mohtig Criſt gangan im tegegnes. C. C.

At, *à*, *ab*, *inter*, *in*, *apud*, *ad*: ut, hie im ſelbo gibod that ſia at enigon inan meda ni namin diuria methmos, *illic ipſe præcepit illis, ne à quoquam mercedem, aut probroſa munera acciperent.* C. C. Geng im thuo Godes egan bern an them gaſt ſeli; hie im oc at them gomon vuas, iac hie thar gicudda that hie habda thar craft Godes. C. C. Quat that ſimla allara erlo gihuilic eriſt ſcoldi geban at is gomon that beſta lith .... hetis for thit man no folc alles thines vuines that vuirſta thina ambahtman eriſt bringan at thinon gomon. C.C.

Mid, midi, med, mit, met, *cum*: ut, Andradan diop vuater thuo hie dribon giſah thena vueg met windu, *metuebant à profundo, cum viderent fluctum vento agitatum.* Thiedo drohtin antfeng ina mid is fadmon. C. C. Mit then ſaligon ſelon, *cum beatis animis.* Otfrid.

In, *in*: ut, in thinemo gardon is *mirrah* mit allen then hereſton ſaluon. w. In dagon eines kuninges. *Otfr.*

Innan, *intra*: innan mir. *Otfr.* So ſliumo ſo ich gehorta thia ſtimmun thina, ſo blidta ſih ingegin thir, thaz min kind innan mir, *quam primum audivi vocem tuam infans meus intra me de te lætatus eſt.* Otfr.

Ir, ur, *ex*. Tho quam boto fona Gote engil ir himile, *tum nuncius à Deo venit angelus ex cœlo.* Otfridus.

Ingeging, ingegin, *adverſus*, *contra*: al thiu burg gieng ingeging themo Heilante, *tota civitas exiit obviam Jeſu.* Tat. cap. LIII, 10. Scalca liofun ingegin imo, *ſervi occurrerunt ei.* LV, 6.

Obo, *ſupra*: giſah thas ſueizt lachan, thas dar uuas oba ſinemo haubit, *& vidit ſudarium, quod fuerat ſupra caput ejus.* Tat. CCXX, 4.

Untar, zuiſgen, *ad invicem*: tho quadun ſume fon ſinen jungiron untar in zuiſgen, *dixerunt ergo quidam ex diſcipulis ſuis inter ſe invicem.* Tat.

Fram, *à*, *ab*: ut, framgengit from themo fater, *procedit à patre.* Tatian. CLXXI. I.

Caput Undevigesimum.

De præpoſitionibus in compoſitione, quæ extra compoſitionem raro, aut omnino non leguntur.

I. Præpositiones in compoſitione ſunt, quæ ſequuntur: at, un, * int, unt, and, ant, er, ir, it, itu, ita, uolle, ful, far, ord, ord, mis, fram.

At, az, *ad:* at, az, in compoſitione reſpondet Latino *ad*: ut, atſtantu fora Gote, *aſto ante Deum*. Tat. II. 9. Sic atſtantenti, *adſiſtens*. CLXXXVII. 4. Atqueme richi dinaz, *adveniat regnum tuum*. At-pim, *præſto ſum*. Gloſſ. B. 36. alias, at henti pım, *præſto ſum*. *Anglice*, **I am at hand.** Az iſt heitarer tagaſtern, *adeſt clarus Lucifer*. Hymn. IV. 2. Az uuis uns truhtin, *adeſto nobis domine*, Hymn. XVI. 6.

† Un: ut in unkuſti, *incaſtus*. unholda, *perfidus*, emphaticè *diabolus*. unſamft, *difficilis*. uneben, *inæqualis*, *aſper*. unbarig, unberenti, *ſterilis*, *infœcundus*. unreht, *iniquus*. unbewollen, *immaculatus*.

Int, unt: ut, intſperran, *reſerare*. Intuan, untduan, *aperire*. Untduo mir min ſueſter, *aperi mihi ſoror mea*. Intteta then buoh, *revolvit librum*. Antworte intphanganemo, *reſponſo accepto*. Intluchan, *pandere*. Intbindan, *ſolvere*. Untfingan, *recipere*. Untwichan, *declinare*, *decedere*. Andlucan, *aperire*. Antfengan *prehendere*. Anthebban, *ſuſtinere*, *ſupportare*. Antlingan, *reſpondere*.

‡ Er, ir, ar: ut, erkoren, *electus*. Erqueccan, *vivificare*. Ercumen, *obſtupeſcere*. Ich mich erquam, *obſtupui*, erquam er, *obſtupefactus eſt*, irquam ir, *obſtupuit*, arquamun alle, *ſtupuerunt omnes*. Erhugan, *recordari* Erwelen, *eligere*. Erhahen, *crucifigere*. Erougan, *oſtendere*. Irfulter, *impletus*. Irloſta, *redemit*. Arfirren, *auferre*. Arroſen, *exclamare*. Arloſan, *liberare*. Arferan, *diſcedere*. Arſtandan, *exurgere*. Arſtarban, *mori*. Arrekan, *interpretari*. Arfuoran, *diſcedere*. Argangan, *conſumere*.

And, ant, v. int, unt.

[1] It, ita, itu, in compoſitione valent, ut RE *Latinorum*: ut, itaruchen, itruchen, *ruminare*. Itlones dag, *dies retributionis*. Tat. Itporan, *renatus*: ut, itporan wird, *renaſcitur*. Hymn. *Anglo-Saxones* autem loco it, adhibent eꝺ in compoſitione: ut, in eꝺnıpan, *renovare*. Eꝺꝣẏlꝺan, *remunerare*. Eꝺıæcan, *repetere*. Aliquando tamen ſimplicis adauget ſignificationem: ut in ıꞇmalen, *ſolennis*; in ıꞇmalemo ꞇaꝣe oſtronon, *in die ſolenni paſchæ*. Tat. XI. 2. Inde, ıꞇmalen ꞇaꝣ. *dies feſtus*. Afꞇer ꞇhero gıuuonu ꞇhes ıꞇmalen ꞇages, *ſecundum conſuetudinem diei feſtæ*. ibid.

Uolle, ful: ut in uollecuman, *pervenire*. Uollewarden, *perducere*. Fulgangan, *perficere*.

Ord, ord: ordfrumo, ordfrumo, *æternus*, *carens principio*.

[2] Far: ut in farloran, *perdere*. Farluſt, *perditio*, *mors*. Farſtandan, *reſiſtere*.

[3] Mis in compoſitione errorem vel defectum denotat: ut in miſlichan *diſplicere*. Forſan deducenda eſt hæc præpoſitio à verbo, miſſen, *carere aliquâ re*, *per negligentiam erroremve à ſcopo ſuo aberrare*, *rem propoſitam non aſſequi*, *vel quæſitam non invenire*: ut, miſtun thes kindes, *non invenerunt puerum*. Otfr. Hinc *mis*, vel *miſſi* plurimum in compoſitione ſignificat naturalem, vel moralem aliquem defectum, vel errorem, aut aliquid ſemper deeſſe: ut in miſſidat, *peccatum*; miſſifiangen, *errare in judicando*, *aut eligendo*; miſſigiangen, *à rectâ viâ aberrare*; miſſitruwan, *diffidere*. Ab hoc *mis* vel *miſſi Franco-Theotiſcorum*, provenit *Franco-Gallorum* MES: ut in mécontent, mépris, médire, pro meſcontent, meſpris, meſdire, *&c*.

Fram: ſolet illud fram ſive adverbium, ſive præpoſitio ſit, ſive conjunctum cum verbo, ſive ab eo ſeparatum, idem valere, ac Latinum *pro* in compoſitione: ut, framquam gibot, *prodiit edictum*. Tat. V. 2. Framgengit fram themo fuater, *procedit à patre*. Tat. CLXXI. 1. Framſazta in andera ratiſſa, *propoſuit illis aliam parabolam*. LXXIII. 1. Giang *Pilatus* zi in tho fram, *proceſſit tunc Pilatus ad eos*. Otfr. IV. 24, 21. ut, Framdihen, *proſperari*. Unde, framdihet elliu dei der boum bringet, *& omnia*, *quæ arbor illa fert*, *proſperabuntur*. *Otfr.* apud *Lamb*. Fram autem, quod in compoſitione progreſſum & incrementum denotat, videtur derivatum potius ab adverbio fram, quod, ut apud *Cimbros*, *prorſum*, *antrorſum*, ſignificat: ut, thiu gigieng fram in managa taga, *hæc proceſſerat in diebus multis*. Tat. VII, 9. verum cap. II, 2. Inti beidu framgigiengun in iro tagun, *& ambo proceſſiſſent in diebus ſuis*. Hiſce addas eban, eben, quod in compoſitione *con*, *co*, *cor*, Latinorum ſignificat: ut, in eban uuircen, *cooperari*.

---

* *Goth.* 𐌰𐌽𐌳𐌰, 𐌿𐌽𐌳𐌰, *Sax.* anꝺ :. 𐌿𐌽. *Sax.* on :. † *Gothice* ‡ *Cimbrice*, or vel ur. [1] *Sax.* eꝺ :. [2] *Goth.* 𐍆𐌰𐌹𐍂. *Sax.* ꝼoꞃ :. [3] *Goth.* 𐌼𐌹𐍃. *Sax.* mıꞅ. Vide Grammat. *Anglo-Sax.* cap. XIV. r. 30.

CAP.

CAPUT VIGESIMUM.

De interjectionibus.

INTERJECTIONES *execrantis*, vue, vuah, *væ*: ut, vue vuarꞇh ꞇhı Hıeruſalem, *væ tibi Hieruſalem. C. C.* Boreales *Angli* dicunt, **wa wurth thee**, *væ tibi.* Vuah vuarꞇh ꞇheſaro vueroldı, quaꞇ hıe, ef ꞇhu ıro ſcoldıs gıuuald egan, *væ mundo, inquiit ille, ſi tu illum gubernares. C. C.*

Demonſtrantis. Vide adverbia *demonſtrandi.* Ut in aliis linguis, ita in *Franco-Theotiſca* colligantur in ordinem interjectiones Admirantis, Lætantis, Dolentis, Abominantis, Ridentis & Deridentis, Vocantis & Silentii, Jubentis, Exclamantis, Minantis, *&c.* quas brevitati conſulens omitto.

CAPUT VIGESIMUMPRIMUM.

Continens regulas quaſdam Syntaxeos, & nonnullas obſervationes Linguæ Francicæ *genium & ingenium amplius explicantes.*

I. COMPARATIO in Linguâ *Franco-Theotiſcâ* duobus modis exprimitur, ut apud *Latinos*; vel per conjunctionem *than* vel *thanne*, quæ *quàm* ſignificat; vel per ablativum nominis rem minorem in comparatione ſignificantis: ut, thiu ſuoze thinere *gratiæ* is bettera, than thiu skarphe thero *legis*. w. Thiu genatho thines *evangelii* ſuozer is than thiu *auſteritas* thero ewo. w. So mıkılu ıs hıe beꞇꞇera ꞇhan ık, *tanto me præſtantior eſt. C. C.* Wanda alſo thaz gold diurer is thanne eynig ander geſmithe, *nam quemadmodum aurum charius eſt ullo alio metallo.* w. Bezzere is thiu ſuoze mines *evangelii*, thanne thero aldon ewon *aſperitas*. w: Bettere ſint thine ſpune, than ther win. w. Wanda bezzere ſint thine ſpune themo wine. Willeramus.

II. Adjectiva Superlativi gradûs in conſtructione poſita regunt genitivum: ut, thuo vuas endıgo allaro manno ꞇhes vuıſoſꞇen, *tum vitam finivit omnium hominum ſapientiſſimus. C. C.* Thaꞇ ıs egeſlıcoſꞇ allaro ꞇhıngo forohlıcoſꞇ firıo barnon, *id omnium eſt maxime terribile, & metuendum hominibus. C. C.* Thaꞇ hus Godes allaro vuıho vuunſamoſꞇ, *Domus illa dei omnium ſacrorum maxime delectabile. C. C.* Sic legitur, cuningo craftigoſt, Vuıuo ſconeſꞇa; gumono beſꞇa; Barno rıkioſꞇ. *C. C.* Adam thero gomono vuas manno eriſto. *Otfr.*

III. Nomina diſtributiva & partitiva, & diſtributivè & partitivè poſita regunt genitivum: ut, ſo war ſo ir joh eynega juwera geluchon vinded, *ubicunque aliquam veſtrarum ſodalium inveneritis*. w. Was hiro aller egelich mer vane himo kunde geſagan, *quid quiſquam illorum* (vel *unuſquiſque illorum*) *mibi de illo poſſet indicare*. w. Her allero jegelich hauet ſin ſuerd an handon, *illorum omnium quilibet tenet gladium ſuum manu.* And hero neheyn ni lazat ſin ſuerd van ſinemo thihe, *& illorum nemo dimittit* [*ſolvit*] *gladium à femore.* w. Ande ſie negheyn gethinga ne hauon an him ſeluon thurgh eynega hiro woledada, *& nullam fiduciam in ſeipſis reponunt propter ullum ſuorum bonorum operum*. w. Hiro nehein ne is unbarigh, *earum nulla eſt infæcunda.* w. In einemo thinero ougan, *in uno oculorum tuorum.* w. Thaz leith ich thurgh einan jegelichan thinero *doctorum*, *Hoc paſſus ſum gratiâ uniuſcujuſque tuorum doctorum.* w. Seſzogh ſint therro cuninginnan, aghtzogh ſint thero keueſe, *ſexaginta ſunt reginæ & octoginta concubinæ*. w. Ih bin ein thero ſibino thero Gotes drut botono, thie in ſineru giſihti ſint jo ſtantenti, *ego ſum unus ſeptem dei nuntiorum qui in conſpectu ejus ſemper ſtant.* Otfr. Ther man ther giuet thuſent ſiluerinero penningo, *homo, qui dabit mille nummos.* w. Therro ther ein ze anderen *mutuâ charitate cohærent.* Sagda ſuoꞇhlıco huo ıro ſuno ſcolda obar ꞇheſan mıddulgard managon vuerꞇhan ſumon ꞇe fulle ſumon ꞇe frobro firıo barno, *ſane prædixit, ut illius filius quibuſdam hominum offendiculo, quibuſdum vero conſolationi futurus eſſet per hunc terrarum orbem. C. C.* So duaꞇ lıudeo ſo huılıc ſo ꞇhes herren vuelı huld gıꞇhıenan, *ſic omnis facit,* [vel *ſinguli ſic faciunt*] *qui domino fideliter ſervire velit. C. C.* Allaro barno gihuilic, *hominum unuſquiſque. C. C.* Thaꞇ hıe unꞇehꞇ gımeꞇ odrum manne, *ut injuſtum faciat aliis hominibus. C. C.* Than fuorun ım ok fan Hıeruſalem ꞇhero jungrono ꞇuena, *tum ab Hieroſolymâ ad illum profecti*

ſunt duo diſcipuli. C. C. Quat that hie vuari giſendid [illegible]arod that hie thar gimanodi manno gihuilican thero hoƀid ſcatto, *dixit ſe eò miſſum fuiße, ut à ſingulis peteret pro capite nummum.* C. C. Andreas endi Petrus farlietan all ſamod ſo huat ſo ſea bi thero aho haƀdun giuuûnnanes, *Andreas & Petrus nihil non facultatum, quas acquiſiverant, juxta mare prorſus reliquerunt.* C. C. That ſia bi thes vuateres ſtaðe iro aldan fader farlietun, endi all that ſia thar fehes ehtun, *ut patrem ſuum ſenem, & quicquid bonorum poſſiderent, juxta lacus oram relinquerent.* C. C. Endi ni latat thes melmes vuiht folgon an juuuon foton, ac ſcuddeat it fan juuuon ſcohon, *& ne ſinite quid pulveris veſtris pedibus adhærere, ſed excutite illud à calceis veſtris.* C. C. Endi harmes filo giuuirkeat, *& multum mali facit.* C. C. Filu theſſes liutes in abuh irrentes iſt er ze Gotes henti vuola therenti, *multos ex hoc populo in iniquitate errantes bene ad manum Dei reducet.* Otfr.

IV. Multa adjectiva, ut quæ reatum, meritum, plenitudinem, *&c.* ſignificant, genitivo gaudent: ut huat vuilleat gi Iudeon thes adelian te duome ef hie doðes nu vuirðig bi ſulicon uuordon; that vuerod all giſprac folc Iudeono that hie vuari thes ferahes ſcolo, vuities ſo vuirðig, *quid? vultis ne, ô Judæi, hunc condemnare, ſi modo ob talia verba mortis dignus ſit: omnis multitudo, & populus Judæorum reſpondit, quod mortis reus, & ſupplicii dignus eſſet.* C. C. Antfahat ina than eft under juuua folcſcepi, ef hie ſi is ferahes ſcolo, im ſo adeliat ef hie ſi doðes vuerth, *tum ſi mortis eſt reus, recipite illum inter vos, & condemnate illum ſi mortis dignus eſt.* C. C. Nu ik mid theſon liudon ni mag findan mid thius folku that hie is ferahes ſi furi theſaro ſcolu ſculdig, *jam vero non poſſum invenire cum hoc populo, & plebe, quod coram hâc multitudine* (vel *conventu*) *mortis reus ſit.* C. C. Guate thegana Gote thiononte, joh vuiſ domes folle, *boni ſervi deo ſervientes, & pleni ſapientiæ.* Otfrid.

Adjectivum abſolute poſitum fit ſubſtantivum, & ut tale, regit genitivum. Sic Tat. I. 2, Uzzan ſin ni uuas uuiht gitanes, *ſine ipſo factum eſt nihil.*

V. Verba recordandi, & obliviſcendi, expectandi, precandi, tentandi, curandi, cognitionis, & ſensûs, admirandi, cuſtodiendi, fruendi, & gaudendi, liberandi, & dimittendi, inveniendi, & percupiendi, implendi, regunt per elleipſim genitivum; ut ſequentia docent.

Verba recordandi & obliviſcendi: wir gehugon thinere ſpune, *memores ſumus uberum tuorum.* w. Wille ich jemer gehugan thero ſinero micholon genathon, *ſemper recordabor magnæ illius gratiæ.* Gehuge aller thickeſt min, gehuge ouch minero wundora. w. Wollent ſie erhugan *propriæ fragilitatis.* w. Min niet vergezzanne haueſt, *non oblitus es mei.* w.

Precandi: thes bidden ich, *hoc rogo.*

Tentandi: ſo is oc an buokon geſcriƀan, quat hie, that thu ni ſcalt herren thines fandon thines frahon, *pariter ſcriptum eſt, inquiebat ille, quod Herum, & dominum tuum non tentabis.* C. C. Te hui vuarlogan, quat hie, fandot min, *hypocritæ, inquit ille, cur me tentatis?* C. C.

Curandi: wanda thu veycheres, ande gelichniſſes niet ne ruocheſt, *quia fraudem, & ſimulationem non curas.* w. Min ruocheſt, *me curas.* w.

Cognitionis & ſensûs: iof thu thines ſelues niet bekennes wiuo ſconeſta, *ſi te ignoras, mulierum pulcherrima.* Ich ne warth niet innena thero *donorum,* thie thir thin *ſponſus* hauet *collata, Non percepi dona, quæ in te contulit ſponſus tuus.* w. Nu werthet her thes wola innane, *nunc rectè percepit hoc.* w. So her thes innena werthet, *ſi reſciverit hoc.* Her thes innen is worthan, *reſcivit hoc.* Vuas im thie landes vuard an faſtunnea fiortig nahto manno drohtin ſo hie thar muoſes ni anbet, *cuſtos terræ hominumque Dominus jejunaverat quadraginta dies, adeo ut ne quidem cibum guſtaret.* C. C. Nu it ju ſcal ſeggean, that ic an theſaro vueroldi ni mot mid mannon mer muoſes anbitan furthor mid ſirihon, er than gifullid vuir thit himilo riki, *nunc vobis dicam me non amplius in hâc vita cum hominibus cibum guſtaturum, donec regnum cœlorum completum fuerit.* C. C. Thine friunde horechent gerno thinero ſtemma, *amici tui avidè audiunt vocem tuam.* C. C. Thie ni vuoldun Criſtes gerno gihorian, *qui non voluerunt Chriſtum ſtudioſè audire.* Do wir thes wara, *videamus hoc.* w. Dot wara thes cuninges, *videte regem.* w.

Admirandi: thu vuundereſt thich thero *virtutum.* thie thu ane mir ſcouweſt. w. *Eccleſiam Chriſti* thie ich er *deteſtabar* therro ne magh ich mih nu volle wunderan. w. Thu wundereſt thich thero genathan thiu mir geſchehan is. w.

Cuſtodiendi: Thie thes wingardon huodent, *qui vineam cuſtodiunt.* w. Thes Criſtes grabes huaten, *Chriſti ſepulchrum cuſtodire.* Tat. Huatta des kindes, *cuſtodivit puerum.* Tat. Ich duon ſin ſeluo allizana wara, *illam ſemper ipſe obſervo.* w.

Fruendi & gaudendi: Agleto bad that wiƀ Criſt, that ſiu iro barnes forthbrucan muoſti, *ſtatim mulier petiit Chriſtum, ut natâ ſuâ frueretur.* C. C. That vuiƀ faginoda thes that ſiu iro barnes forthbrucan muoſti, *mulier in hoc gaviſa eſt, quod filiâ ſuâ fruitura eſſet.* C. C. So nu thes thinges mugun mendean mancunni, *hoc nunc gaudendum eſt humano generi.* C. C.

Liberandi & dimittendi: That ſia drohtin ſundeono tomie, *ut Dominus illam à peccatis liberet.* C. C. That thu ſia af ſulicon ſuhteon atomies, *ut illam tu liberes à talibus affectibus.* C. C. That ju vualdand God lethes alate, *ut Deus vobis peccatum dimittat.* C. C. Ef gi than vuelliat alatan liudio gihuilicon thero ſundiono thia ſia vuid ju ſelƀon hier vuretha giuuirkeat, *ſi vultis ſingulis peccata dimittere, quæ in vos ipſi irati faciunt.* C. C. Endi alat us heƀanes vuard menegaro mennſculdio, *id eſt,* FIRIN VUERC managaro mennſculdio. *nam paulo poſt*

ſequitur.

ſequitur. Ef gí than vuelliat allatan liudeo gihuilicon thero ſacono endi thero ſundiono, than alatit ju vualdand God fader alomahtig FIRIN VUERC MIKIL managero mennſculdio. C. C.

Inveniendi: ich ſuoghta hin and ne vand ſin niet, *quæſivi illum, ſed illum non inveni*. w. Legitur tamen, fundan mich thie waghtara; &, of ir minen wino vindet. w.

Percupiendi: Ef hie latit ina is muod ſpanan, that hie ir beginne thera gernean, *ſinet ſe in id adeo affectum eſſe, ut illud percupiat, vel percupere incipiat*. C. C. Thuo vuiſda ſia after iro vuilleon, hiet that ſiu vuihtes than er ni gerodi for them gumſcipie neuan that man iro Johannes an thero hallu hobid gabi aloſit fan is lichamon, *tum direxit illam ſecundum ſuam mentem, jubens ut nihil tunc efflagitaret coram omnibus, quin ut ſibi in aulam* (vel *cœnaculum*) *adferretur caput Johannis à corpore truncatum*. C. C.

Implendi: ni fullit er ſih vuines, ouh lides nih eines, *non implet ſe vino, neque cicerâ*. Otfr.

VI. Verbum etiam adſciſcit genitivum per elleipſin, quando pars ſignificatur nomine totius: ut, hueſa ik hier gebe mines muoſes, *cui hic daturus ſim de edulio meo*. C. C. Nam hie after thiu thes muoſes for them mannon, endi gaf is themo menſcathen Iudaſe an hand, *poſtea de edulio ſumpſit in conſpectu omnium, & fruſtum tradidit ſceleſto latroni Judæ*. *Franco-Galli* maximè adhuc affectant hoc loquendi genus: ut, donnez moy du pain; voulez vous boire du vin; au quell je bailleray icy de ce que je mange; apres il priſt de ce qu'il mangoit en preſence du monde qu'il y étoit, & en donna au mechant traitre Iudas.

Hiſce addas verbum Ahtean, cujus ſignificationem ſimplicem extra Syntaxim nondum ſatis aſſecutus ſum: ut, mi ſculun Iudeono noh unſcildigna erlos bindan.... ahtean mines aldres eggion ſcarpon, *Judæi me innocuum vincturi ſunt, & occiſuri mucronibus acutis*. C. C. Sagda im an ſuefna ſlapandion on naht bodo drohtines that. that barn Godes ſlidmuod cuning ſuokean vuolda ahtean is aldres, *noctu angelus Domini illi dormienti & ſomnienti dixit, quod Rex crudelis infantem quæreret ad illum occidendum*. C. C. Nu habit thit leoht ageban, quat hie, Herodes ſe cuning, hie vuelda is ahtean. *Herodes, qui voluit eum occidere, nunc mortuus eſt, inquiit ille*. C. C.

VII. Verba acquiſitivè poſita, ut & verba indicandi, dandi, fidendi, gratias agendi, promittendi, auxiliandi, & id genus plurima, regunt Dativum: ut, thu thir Hereberga machoſt, *tu tibi tabernacula facis*. Ther cuning Salomon machoda himo ſeluemo eynan disk thes holzes van libano, *menſam ſibi fecit rex Salomon de ligno Libani*. w. Ich ſtuont uph thaz ich minemo wino untdade, *ſurrexi, ut aperirem dilecto meo*. w. Thir ſinemo herren wirchde, *qui domino ſuo operando acquirat*. w. Kunde mir, ſage mir, *indica mihi, dic mihi*. w. Thie ich thir giuon, *quæ tibi dabo*. w. Ne gelounon ich minere *virtuoſæ conſtantiæ*. w. Willon ich himo thancan, *gratias illi agam*. w. Thicco gehiez her mir ſine cuomſt *per prophetas*, *Sæpe adventum ſuum mihi promiſit per prophetas*. w. Nu helphe wir hiro thus, *nunc illi ſic auxiliemur*. w.

VIII. Verba docendi duplicem accuſativum amant: ut, thar lernoſtu mich Drohtines gebode, *ibi me doces mandata dei*. w.

IX. Verbum vuerthan, haud ſecus ac verbum ſubſtantivum apud *Latinos*, duplici dativo gaudet: ut, mah hie mid is lerun vuerthan helithon te helpu, *eruditione ſuâ poteſt eſſe hominibus adjumento*, vel *commodo*. C. C.

X. *Ut in veteribus linguis ſeptentrionalibus à nominibus primitivis alia ejuſdem ſignificationis deducuntur peculiari terminatione formata;* (ut ſupra cap. III. r. 16 oſtendimus;) ſic obſervandum eſt idgenus nomina, maxime in auctoribus poëticis, inter legendum occurrere, præſertim in codice Cottoniano: ubi legere eſt, mundburd, à mund, *protectio, patrocinium*: ut, liudſcepi, à liud, *gens, turba, populus*: ut, that vuarth thuo all mid vuordon Godas faſto biſangan, endi giſrimid, after thiu huilic than liudſcepi landes ſcoldi vuidoſt giuualdan.

Folcſcepi, à folc, *populus*: ut, vuas im vuilleo mikil, that hie ſulic folcſcepi frummean muoſti, that ſia ſimla gerno Gode thionodin. Antfahat ina than, under juuua folcſcepi im ſo adeliat.

Erlſcepi, ab erl, poetice *homo*, *vir*: Thuo thiu magat habde ge thionnot ti thanke thiodcuninge endi allon them erlſcipie, &c.

Gumſcepi, à gum, *homo*: Hiet that ſiâ vuihtes than er ni gerodi for them gumſcipie neuan that man iro Iohannes an thero hallu hobid gabi aloſit fan is lichamon. Gruotta ſia for them gumſcipie. Thar ſcoldi, fan Bethlehem cumen riki thi rihtan ſcal Iudeono gumſcepi.

Heriſcipi, à heri, *exercitus*, & poeticè *multitudo*, *turba*: thuo reop all ſaman heriſcipi Iudeono, thiu mikili menigi.

Landſcepi, à land, *regio*, *plaga*: nu vuelliu ik te vuaron hier marian huat ik menda that gi mina hiubat ouer all thit landskepi lera forſtandan.

Bodſcepi, à bod, *præceptum*, *mandatum*; thuo vuarth fan Rumuburg rikeas mannes ober all theſa irmin theod Octauianes ban endi bodſcepi ober thia is bredan givuald cuman.

Hugiſceſti, à hugi, *cogitatio*: that gi vuitan muotun an juuuon hugiſceftion that mikil giruni.

XI. Obſervandus eſt elegans uſus, in linguâ *Francicâ*, verbi duon, *facere*, haud multum diſcrepans ab iſto verbi doen, *vel* don, apud * *Anglo-Saxones*; & Do apud *Anglos*; cujus ope evi-

* Vide Gammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, caput XVI. regul. 26.

tatur ejuſdem verbi in una ſententia repetitio, quâ aures offenduntur: ut, ther hals, ther dragat thaz ezzan in then buch, ande dragat auor thie ſtemma uz, ſamo duont doctores tui, ſie ambectent themo liude *cibum vitæ*, and ophenent himo the doychene thero geſcriphte; *Ang.* **the neck drawes the meat into the belly, and alſo drawes the voice out, as thy doctours DO, who miniſter the meat of life unto the people, and open unto them the myſteries of the ſcriptures.** *Crocus* liesket thaz brinnende fiever, ſamo duot *charitas* ſiu liesket multitudinem peccatorum: **Crocus quencheth the heat of a feaver, ſo DOTH Charity, which extinguiſheth a multitude of ſins.** Alſo thiu *lana, quæ vertenda eſt in purpureum colorem,* zaller eriſt ze ſamene gebunden wirthet, ande thar nah geleget in thie *canales,* thar ſiu genezzet wirthe, ſamo duont thine *filii, configunt timore meo carnes ſuas* and nitherent ſich in *canalibus humilitatis*: **As wooll, which is to be dyed into a pourple colour, is firſt of all bound together, and then laid in chanells, where it is moiſtned; ſo DO thy ſons, they unite themſelves together in my fear, and then debaſe themſelves in the chanells of humility.** Hiz ne verid nie ſo niet, ſo hiz eer deda, **it doth not go now ſo ill as it DID formerly.** Sihes thu wie hir tha ouene ſted ze then linebergon, ſo her ſprechan wila ze then, thie nithana ſint, and ſih nah hin neygent? alſo deda unſer drohtin *per viſcera miſericordiæ ſuæ viſitavit nos oriens ex alto*: **Seeſt thu how he ſtands above at the railes, and ſpeakes to thoſe, who are below, and bowes unto them? So DID our Lord, riſing on high out of the bowells of his mercy, viſit us below.** Ande wie hough is *eccleſia de gentibus,* thiu ther er was *deſerta,* ande *derelicta adeo per idololatriam,* ande nu ilet *virtutum greſſibus de deſerto infidelitatis* alſo *plebs Iſraelitica* deda *per deſertum ad terram promiſſionis*: **And how high is the Church of the Gentiles, which was deſerted, and relinquiſhed by God for Idolatry, and now haſtens from the wilderneſſe of infidelity with virtuous paces, as the people of Iſrael DID through the deſert to the land of promiſe.** Bidun allan dag that vuerod for them vuihe, vundrodun alla bihui hie thar ſo lango lot ſaligman ſuitho fruod gumo frahon ſinan theonon thorfti, ſo thar er enig theſno ni deda; **The multitude waited all the day before the temple, and all wundered that the bleſſed, and very wiſe man ſhould have occaſion to ſerve his Lord ſo long, as never any man DID before.** Endi alat us managaro mennſculdio alſo vui odron mannon duan: **And forgive us our manifold ſins, as we DO to other men.** Vui quamun hier an moragan, nu ni gibis thu us ſcatte, than mer thie thu them odron duos; **We came hither in the morning, but thu wilt give us no more money, than thu doſt to others.** Than ſcedit hie that farduanun mann thia farvuarahtun vueros an thia vuiniſtrun hand, ſo duot hie oc thia ſaligun an thia ſuidrun half: **Then he will ſeparate the loſt and ſinfull men on the left hand, as he will DO the bleſſed on the right.** Supra diximus haud diſſimilem uſum obtinuiſſe verbi don apud. *Anglo-Sax.* extat exemplum *Marc.* VIII. 6. *Et dabat diſcipulis, ut apponerent, & appoſuerunt turbæ*: anð ꞅealðe hiꞅ leoꞃninᵹcnihtum ꝥ hiᵹ toꝼoꞃan him aꞅetton, ⁊ hiᵹ ꞅpa ðyðon: **and he gave to his diſciples, that they ſhould ſet before them [the multitude] and they DID ſo.** Peculiaris etiam videtur iſta phraſis DUON WARA, *obſervare, conſiderare, videre.* Ne duont thes niet wara *nolite hoc conſiderare.* Duo wara, *obſervate.* Duot wara thes cuninges, *videte, aſpicite regem.* Thaz ich wara dada of ther wingarda an bluothe wara, *ut viderem ſi floreret vinea.* Do wir thes wara, *videamus.* Ich duon ſin wara, *ego eam obſervo.* Hactenus de peculiari uſu verbi duon apud *Franco-Theotiſcos*; ſed àn more *Anglorum* iſtud præponunt aliis verbis ad circumſcribendum tempus indicativi præſens, imperfectum & perfectum, ut in ſequentibus, **DO you love me,** *amaſne* (vel *amatiſne*) *me.* **DID you ſay it,** *dixiſtine hoc?* **I DID ſtrike him, while he was a writing,** *feriebam illum, dum ſcriberet*; vel *ſcribentem percuſſi*; nondum ſatis compertum habeo.

XII. Sequentem modum loquendi à *Franco-Theotiſcis* deductum retinent adhuc *Franco-Galli.* Thiu *concordia utriuſque populi in unâ fide,* thiu cumet van themo gaue minero hande; *L'accord de deux peuples dans une foy, il vient du don de ma main.* Thiu ſteiga tha man ze themo diſche uph ſcal gaan, thiu is ruod, *le chemin qu'on doit paſſer pour aller à la table, il eſt rouge.* W. Thie ſuulc thar the disk upha lagh, thie waran ſilverin, auor thiu lineberga, thiu was guldin: *les colonnes ſur les quelles la table eſt appuyée, elles etoient d'argent, mais les baluſtrades, elles étoient d'or.* Alle thiu genatha thie ich thir hauan beheizan, thiu ne wirthet er nieht volliglico geleiſtet, er ich geſtygan uphan then palmboum, ich meino an that cruce: *toutes les graces, que je vous ay promiſées, ne ſeront pas accomplies entierement, devant que je monte ſur le palmier, c'eſt à dire, ſur la croix.*

Quinimo ut phraſin *Theotiſcam* in multis retinent *Galli-Francorum,* & *Normannorum* nobiliſſima progenies, ita verborum *Theotiſcorum* haud exiguus numerus in linguâ *Gallicâ,* ut & in *Italicâ* quamvis tot tantaſque mutationes ſubiit, adhuc ſuperſunt. En nonnulla, utriuſque linguæ, quæ originem *Theotiſcam* manifeſtè præ ſe ferunt.

VOCA-

VOCABULA nonnulla GALLICA, & ITALICA,

Quæ ab antiquis Lingg. *Septentrionalibus* accerſita Alphabetico ordine diſponuntur.

ADdobber, antiquum *Gallicum*. *Ital.* addobbare, *ornare, adornare*; proprie de veſtium ornatu; *Iſland. Scand. Saxon.* at dubba, dubban, *equitem creare*, vel *ad honorem equitis aliquem ſolenniter provehere*. Inde, quod equitem creatum veſtimentis & armis ſplendidis ornare ſolebant, *addobbare* in ſpeciali ſenſu, *adornare*. *Addobbare* autem ſic deducit pro more ſuo *Menagius*; *duplex*, *duplus*, *dupus*, *dobo*, *dobbo*, *dobbare*, ADDOBBARE.

Aggrappare, grappare. *Ital.* *unguibus* vel *uncis arripere*. olim apud *Franco-Gallos* grapir, unde grapin, *harpago*, *uncus*, à veteri Septentrionali gripan, *Sax.* ᵹpipan, *Francicè* gripan, *Cimbrice* at grypa, *rapere*, *arripere*; & non ut *Menagius*: Da *adrepere*, *repere*, *grepere*, *grapare*, *adgrapare*, quo nihil tanti viri amplitudine indignius.

Airain, *Gall.* *æs*, *Franco-Theotiſce* ar, *æs*; aren vel æren, *æneus*.

Aiſceau, *petit hache*; *Franco-Theotiſcè* acas, *ſecuris*; *Allamanicè* acus; *Gothice* AUIZI: *Anglice* ax.

Alabarda, *Ital.* Hallebarde, *Gall.* Halbard, *Ang.* Hallebard, *Germ.* vox manifeſte compoſita ex vetuſtis Septentrionalibus, quorum prius ſcribitur *Goth.* AAh. *Cimbrice*, haul, holl. *Sax.* healh, halh, heal, hæl. *Latino-barbare* halla, *aula*, & bard vel barda, *ſecuris*, *bipennis*.

Aleſne, alene, *Gall.* *ſubula*; *German.* aelſene, elſene: *Anglo-Sax.* ale. *Ang.* awl; & borealibus *Ang.* elſen.

Aleu, *Gall.* aleu franc, vel franc aleu, à *Latino-barbaro allodium* vel *alodium*, quod ab adjectivo *Theotiſco* all, quod in compoſitione *perfectionem*, *plenitudinem* & *præſtantiam* denotat, & *Scando-Gothico* lod vel lood, quod *fundi proventum* & *fructum territorii annuum* cum uſufructu ſignificat. ef madur ſitr a otekenne jordu ha a landr drottin lod alla, *ſequis retinet illocatum prædium, ad dominum terræ pertinet omnis proventus*. ex cod. legum cit. à *Gudmundo Andreæ*, in Lexico ſuo *Iſlandico*. Hafa ad heimela lodhalfa, *dimidia pars uſus fructus coloni eſt*. Froſtahings lagen, cap. 2, 3, cit. ab *Olao Verelio*, in indice ſuo veteris linguæ *Gothicæ*. Ex hiſce conſtat lod vel lood eſſe vocem forenſem *Gothicam*, *fundi fructum* vel *uſum fructum* ſignificantem, & denotare *lodium* duplicis generis; 1°. vel præſtantiſſimum omnium, quod *allalod* facit, & comprehendit *prædium liberum*, cujus poſſeſſor dominium directum cum utili habet, & *uſumfructum* cum proprietate conjunctum, & ab omni reditu & ſervitio immunem. unde lood à *Runolpho* in grammatica ſua *Iſlandica*, κτῆσ' ἐξοχὴν vertitur *proprietaria ſoli poſſeſſio*; 2°. vel minus præſtans, aut minus perfectum, quando quis terram tenet non pleno, perfecto, & directo dominio, ſed ut *uſufructuarius*, vel *beneficiarius*, vel *feoditarius*, qui halfa lod, *dimidium lodii*, vel aliquam aliam ejus partem ſuperiori domino, nomine reditus, ſolvit; aut, ut tractu temporis accidit, vice reditus, fructuum cenſum, vectigal, aut penſionom pendit; vel ſervitium nobile ſive ignobile præſtat, ut conditionem tenendi terram vel prædium. Prius *lodium*, dicitur *allodium*; & prædia ab omni redditu, cenſu & ſervitio libera, *terræ allodiales* vocantur. Poſterius propriè conſtituit fœdum aut beneficium reditui, cenſui aut ſervitio ſubjectum. Hæc, pace maximorum virorum *Somneri* & *Bradæi* dicta velim, qui *allodium* ex *all*, & *hod* derivandum cenſent, ut infra videbit lector.

Alte vel halte, *Gall.* Alto, *Ital.* vox caſtrenſis, qua milites *gradum ſiſtere* jubentur. *Germ.* halt vel halt ſtill. *Angl.* hold vel hold ſtill. A *Francico* holden. *Germ.* halten. *Sax.* healdan, *tenere*, *retinere*. Faire alte, *gradum ſupprimere*; faire faire alte, *jubere agmen ſubſiſtere*.

Ammutinare, ammutinarſi, *ſeditionem facere*. *Gall.* mutiner. Non à motu, ut *Octavius Ferrarius*, ſed à vetere *Septentrionali* mot, *Sax.* mot & ᵹemot, *conventus*, *concurſus*; quod forſan à veteri *Gothico* moti, *contra*, *adverſum*; quod convenire ſolent homines maxima ex parte ad aliquid mali opponendum vel impugnandum. Vel potius mot eſt verbale, à metan, *concurrere*; à mot denuo motan idem ac metan, *concurrere*, inde *mutinare*, & cum præpoſitione *ad*, ammutinare, *concurrere*; & in ſpeciali ſenſu, *ſeditionis cauſâ concurrere* vel *ad ſeditionem faciendam convenire*.

Angoiſe, *Gall.* Angoſcia, *Ital.* *angor*, *anxietas*. *Sax.* anᵹrumian, *angere*, *contriſtare*. Anᵹrum, *triſtis*, *ſollicitus*. *Germ.* angſt. *anxietas*, *animi anguſtia*. *Cimbrice*, angr, *dolor*, *mœror*. angiſt, *anguſtia*. at angra, *angere*. at angraſt, *triſtari*.

Aringo, *Ital.* *locus certaminis*. Primario *circus* ſive *ſtadium* in quo equites haſtis concurrunt, & per tralationem *forum*, ſive *certamen oratorum*, in quo ingenio, & orationibus contenditur. Hinc verbum *rengare*, & *arengare*, & *aringare*, *orationibus in foro*, *comitiis*, *&* *ſenatu contendere*; *Gallice* haranguer, unde harangue *concio*, *oratio*; *Anglice* an harangue. A *rengare* etiam non tantum *locus concionis*, ſed *pulpitum*, ſive *ſuggeſtus*, renga & aringo & ringhiera appellatur. Quia etiam congreſſuri in ſtadio, & in foro dicturi, in ordinem, & ſeriem diſponebantur, *Galli* formarunt nomen rang, quod *perſonarum* & *rerum ordinem*, & *rectam diſpoſitionem* ſignificat; & verbum ranger, *ſuo quæque loco diſponere*. *Angl.* a rank, to range. *Aringo* autem, *Angl.* a ring, cum verbis *rengare* & *arengare*, omnia accerſenda

da ſunt à veteri *Gothico* ring vel hring. *Saxonice* hꞃinᵹ, hꞃincᵹ, & ꞃinᵹ; *Cimbrice* * hringr, & ringr, quod non tantum *annulum*, ſed *Gyrum*, *circum*, *circulum*, ſpecialiter *circulum hominum*, ſive *ſpectatorum* & *auditorum coronam* ſignificat; quod in Edda, manhring appellatur. Hinc commune dictum, a Þing oc a ring, de *cauſa*, quæ agitur in foro coram judice; & † ſlaa ring, aliquem *pugnaturum*, *concionaturum*, vel *vitâ privandum circulo includere*. Quam perperam autem de notatione vocis *Aringo*, *Octavius Ferrarius* & *Egidius Menagius*, videat lector linguarum veterum Septentrionalium qui fautor & patronus eſſe velit.

Arneſe, *Ital.* Harnois, *Gall.* *armatura*. *Cimbrice*, harneſkia; *Francice*, harniſch, arniſch. Forſan in primario ſenſu pro *armatura capitis* vel *cranii*, quod *Gothice* eſt ⵙAIRNS; *Cimbrice*, hiarne; *Francice*, hirn.

Arreſtare, *Ital.* arreſter, *Gall.* *ſiſtere*, *morari*, *retinere*, *detinere*, & in ſenſu forenſi ſecundario *capere*, *comprehendere*, à præpoſitione Lat. *ad*, quæ Italis in compoſitione vocum uſitatiſſima eſt, & à veteri Septentrionali reſtan, *Francice*. peꞃꞇan, *Sax.* *quieſcere*, *requieſcere*; unde verbale reſt. *Sax.* peꞃꞇ, *quies*.

Attaccare, *Ital.* attacher, *Gall.* attachiare, *Latino-barbarè*. in ſenſu forenſi, qui primarius eſt, *per lictores apprehendere*; & quia per lictores apprehenſi ligari, & vinciri ſolent, dein in ſenſu ſecundario civili, *ligare*, *vincire*. *Attacare* autem neque ab *adaptare*, *addattare*, *attacare*, ut fruſtra ludere ſolet *Menagius*; neque ab *affigitare*, ut *Ferrarius*; ſed à *Latina* præpoſitione *ad*, & veteri Septentrionali tacan, quod *Sax.* ꞇæcan, *Cimbrice* taka. & takia ſcribitur, & *capere*, *levare*, *ſumere*, *accipere*, *tollere*, *auferre*, ſignificat. Inde apud veteres *Danos* tekia, *captura*, & tak, in plurali tøk, *luctantium prenſationes*, & *arreptationes*: ut, efre tok, nedre tok, lauſa tok, pro *modo luctæ*.

Auberge, *Gall.* hereberga. *Ital.* *hoſpitium*; à *Francico* hereberg, *tentorium*, *hoſpitium*; unde herebergan, *hoſpitio excipere*.

Aviſare, Ital. *monere*, *advertere*, etiam *monere quenquam ut advertat*; inde in ſenſu haud multum abſimili Gallicum adviſer, nunc aviſer, *deliberare*, *conſultare*, & reflexive, s'aviſer; *Italice*, aviſarſi, *advertere*, *animadvertere*. Aviſare autem olim adviſare, accerſendum eſt à *Latinâ* præpoſitione *ad*, & veteri Septentrionali *wiſan*, quod *Saxonice* ƿiꞅan, & *Cimbrice* viſa ſcriptum, ſignificat *monſtrare*, *docere*, *inſtruere*.

Aune, aulne, *Gall.* *Italice*, alna, *ulna*. *Saxonice*, eln, ælne. *Alam.* ele, eln.

B.

Bague, *Gall.* *annulus*. à *Francico* boug. *Gothice* baug. *Cimbrice* bagua. *Saxon.* beaᵹ, beᵹ, (quæ liquido ſatis derivanda ſunt à bigan, bugan, *flectere*,) *monile*, *armilla*, *gemma*, *ſertum*, *corona*.

Banc, *Gall.* *Ital.* banco, *ſcamnum*, *ſubſellium*; à *Franco-Theotiſco* benc vel banc. *Sax.* banc, *ſcamnum*, *ſedile*. inde bancquier, *Ital.* banchiero, *menſarius*, *argentarius*. Banc ergo non ab *abaco*, ut *Ger. Voſſius* & *Menagius*.

Bara, *Ital.* biere, *Gall.* *feretrum*. non à *vara*, neque à *Latino*, *ferendo*; ut *Menagius*; ſed à veteri Septentrionali, quod *Saxon.* eſt bæꞃ, bæꞃe; *Cimbrice* ber, & berur; *Francice* bara; quæ ſunt omnia verbalia à beran; *Sax.* bæꞃan, beꞃan. *Cimbrice* at bera, *ferre*, *portare*, *bajulare*, *offerre*; unde qui mortuos efferunt apud *Anglos* vocantur the bearers. ut *feretrum* a bier.

Baratta, *Ital.* *pugna*, *contentio*; *Iſlandice* & *Scand.* baratta, *prælium*, *pugna*, *contentio*; baratto madr, *pugnax*, *litigioſus*. barda fuller menn og fuſer til barattu, *pugnaces viri ad prælia liteſve ſunt prompti*. Inde barrater, & barratry, voces forenſes *Anglorum*, à *Normannis* deductæ.

Baron, *Ital.* Barone; *Hiſpan.* varon; *Angl.* baron, *inter nobiles inſignis*; *à proceribus* vel *primoribus regni*; *Latino-barbarè*, *baro*, à veteri *Theotiſco* bar, baro; *Goth.* ƲAIR; *Saxon.* ƿeꞃ, *vir*, *mas*, *homo*; unde *proceres* regni *barones* dicuntur, utpote quod *homines* principis eſſent, quibus *feoda* vel *terræ* ab eo dabantur, ut illi in bello ſervirent, ad tuendum regnum, vel ut aliquod caſtrum vel oppidum armis defenderent. *Gallis* etiam & *Anglo-Normannis*, *baro* eſt vox forenſis *maritum* ſignificans, ab eodem themate. *Baro* autem à *Germanis* accitum *Hirtius Panſa*, lib. I. de bello *Alexandrino*, civitate *Romana* donavit: *concurritur ad Caſſium defendendum*, *ſemper enim barones*, *compluresque evocatos cum telis ſecum* (more ſcilicet *Germanorum* principum) *habere conſueverat*.

Bateau, *ſcapha*, *navis*. à *Franco-Theotiſco* Bat.

Bec, nomen monaſterii quod in *Normandia* ſuper rivum quendam ſitum eſt. Vulgo *Abbayie de Bec*. *Bec* autem ad *Gallos* à *Nort-mannis* profectus eſt, haud ſecus ac à *Danis* ad *Anglos* boreales, apud quos beck, *torrentem* & *rivulum* denotat. *Iſlandice* & *Norvegice* beckur ſcribitur, de quo ſic *Gudmundus Andreæ*, in Lexico ſuo: Beckur, *rivus*, *torrens*, à πηγη. *Kiliano* ſcribitur beke. A Bec vero vel Beke multa nomina rivorum, & oppidorum quæ ſuper, vel juxta rivos in *Normannia* ſitum habent, ut Caudebec, oppidum galerorum opificio celebre, Latino-barbare *Caldum beccum*, à permeante rivo ſic vocatum. *Caldum beccum* vero ſignificat *rivum gelidum*. *Nort-mannice* kaldur beckur. & abjectis terminationibus *Cimbricis*, kald beck, vel kalde beck; unde L pro more *Gallorum* in U liqueſcente, Caudebec. Huc referenda ſunt Orbec, Robec, & id genus alia, in provinciis *Galliæ*, quorum *Nortmanni*, vel *Anglo-Nortmanni* domini fuerunt. Vide Menagii *Dictionaire Etymologique* in BEC.

---

* Vide vocem in *Lexico Iſlandico Gudmundi Andreæ*, & in *Olai Verelii* indice Linguæ veteris *Scytho-Scandicæ*, ſive *Gothicæ*. † *Anglicè*, ta make a ring, in eodem ſenſu.

Beſace,

Beſace, *Gall.* *mantica*; à *Franco-Theotiſco* bedelſac, betelſac, *mantica mendici*; inde *Gallorum, reduit à la beſace,* de *redacto ad paupertatem.*

Bidello, *Italice*, *apparitor*; Bedeau, *Gallice.* ſpeciatim *ſcholarum* & *profeſſorum miniſter.* ut, *bedeau de l'univerſite, academiæ bedellus.* Bidello autem non à *bedellus*, quaſi *pedellus*, à *pedo*, ſive *baculo*, quem geſtat; nec quod ſit alteri *à pedibus*, quaſi *pedarius*, ut *Voſſius* de vitiis ſermonis, lib. II, 3, & lib. III, 2. Sed tam *Bidello*, quam *bedellus*, à veteri Septentrionali *bidel* vel *bidele*, quod *Saxonice* ſcribitur bẏdel, bẏdele, derivandum eſt. *Saxonicum* vero bẏdel vel bẏdele, *præconem*, *nuntium*, & *exactorem* ſignificat, ſive *apparitorem minorem*, cujus erat, officia minus honeſta exequi. Vide Ducangii gloſſarium *in voce bedellus.*

Biever, *Gall.* *fiber*, *caſtor ponticus*; *Ital.* bivaro; *A.S.* befer; *Angl.* bever; *Theotiſcè* bever.

Blanc, *albus*; *Iſland.* blacr, *ſubalbus*, *glaucus*; extrito N more gentium *Scandicarum*, qui N exterminant ante CK. ut in rekur, *vir*. *Saxon.* renc. beckr; *ſcamnum*; *Saxonice* benc. drecka, *bibo*; *Saxonicè* drence. &c.

Blé vel bled, *frumentum*; *Latino-barbaré bladum.* *Sax.* bled vel blæd.

Blond, *Ital.* (L in I, pro more gentis, mutata) biond, *flavus*; & biondello, *flavicomus*, *auricomus*. *Saxonice* blonden, *flavus*, *rutilus*. blonden-feax, *flavicomus*.

Bloquer, *undique circumcludere*; à veteri *Theotiſco* belocan, quod ex be, & loc, *ſera*, *clauſura*, componitur.

Bord, *crepido*, *ora*, *ripa*, *margo*; & bord, *caſa mobilis*, *prædium* vel *tugurium beneficiarium*, *Franco-Theotiſcè* bord, *margo*, *ora*, *domus*; *Saxon.* innan bord and ut, *intra limitem & extra*, vel *intra domum & extra*.

Bote, *ocrea*; *Saxon.* bẏtta, *lagena coriacea*, unde butte, *poculum*, *dolium*.

Botega, *Ital.* boutique, *Gall.* *taberna*, *officina*, *apotheca*, *caupona*. Botega mihi videtur eſſe *Goth.* originis, à bud, buda, *taberna*, *tentorium*, *tabernaculum*; unde tollbud, *telonium*; ſed alii ab *apotheca*, *potheca*, *poteca*, *botega*, ut *Salmaſius* & *Menagius* accerſendum eſſe putant. Ego potius à Bud, buding, budig, budiga; ut à *Saxonico*, here, herig, heriga, venit herga, *exercitus*.

Botte, *Ital.* *dolium*. *Lat.barb.* butta; *Græco-barbarè* βούτις, βούτης, βούτιον. Omnia à veteri Septentrionali butte. *Sax.* butte, bẏtte. *Cimbrice* bytta, *dolium*, *orca*, *lagena*. *Anglice* a butt, *dolium*.

Bouc, *hircus.* à *Francico* buk, buka; *Saxon.* bucca. *Germanice* bock. unde bukelare, *ſcutum*, per metonymiam materiæ, quaſi à bukeſleder; *Flandrice* bockanleder, *hirci corium*. Bouclier, à *Francico* bukelare; Kiliano bokelar. bockenlier.

Bourg, *oppidum*. à *Francico* burg, *Sax.* burg, burge. *Germanice* burg.

Bout, *finis*, *terminus*; *Saxon.* onbutan, abutan, *in confiniis alicujus loci* vel *urbis*, *circa locum*.

Bozzo, antiquum *Italicum*, quod *nothum*, vel *inhoneſtà matre procreatum* ſignificat. Multa de hac voce *Menagius* & *ferrarius*; ſed *Gothicis* bæſingr, & buſta originem ſuam videtur acceptam referre Bozzo; de quibus ſic *Gudmundus Andreæ*: *In antiquo legum codice* Bæſingr heiter barn, er kona elur vid manne ſinum er ſekur er ordinn, ſkogar, og er ecki arfgeingt, dotter er kallud Buſta. Bæſingr & buſta, *vocantur nati, quos uxor, viro exule facto, parit, nec enim in Legitimorum loco habentur, quibus parentum bona hæreditario jure competunt.* A buſta autem & ar *principium*, quod ſcribitur etiam or, & ord, Baſtard, quaſi Buſta-ord, vel Buſtord, *origine* vel *ortu non legitimus*, forſan accerſendum eſt. Peti etiam non inepte poteſt Baſtard nobis, *Franco-Germanis*, *Franco-Gallis*, & *Gotho-Italis* commune, à buſta, & art vel ard, quod *naturam* & *indolem* ſignificat, quaſi diceres *natu vel natura non legitimus*. Bæſingr autem & buſta, *Franc.* boes, boeſe, boeſt, *pravus*, *a*, *um*.

Brando, *enſis*; brandr apud *Skaldros*, *enſis*. i. e. *titio*, *torris*. Sic dictus, ut alibi oſtendimus, à flammea ſpecie, & igneo ſplendore. Fruſtra in hujus vocis etymol. *Menagius* & *Ferrarius* laborant?

Brandon, *torris*, *titio*, *fax*; *Iſland.* Brandur; *Fran.* & *Saxon.* Brand; *German.* brandt.

Breche, *fractura*; ut, faire breche à la muraille, *murum perfringere*. Planè à *Theotiſco* brecan vel breccan *frangere*.

Brida, *Ital.* bride, *Gall.* bridell, *Angl.* *Frænum*, *habena*. In hujus vocabuli origine laborat *Ferrarius*, in Septentrionalibus literis hoſpes, quam tamen manifeſtè habes in *Saxonico*, & *Francico* bridel, brẏdel, bridel, *frænum*.

Bronzo, *Ital.* bronze, *Gall.* *æs*. A veteri Septentrionali brand; *Sax.* brand; *Francice*, brand, brando; *Cimbrice* brandr, *pruna*, *titio*, *torris*. quæ ſunt omnia verbalia à brennan, brennan; *Cimbrice* brenna, *urere*, *ardere*. Brand autem in plurali facit Brands; unde *Veneti prunas* bronze vocant. *Germ.* brantz, & bruntz; unde à prunarum colore, bronzo, *æs*, *orichalcum*.

Bufet, *Gall.* *abacus*, *in quo pocula & alia ad menſam reponuntur.* Compoſitum eſt ex *Francicis*, vel *Sax.* beod, *menſa*; & fat, vel vat; *Sax.* fæt fat, *vas*.

Buſte, *Ital.* buſto, *effigies hominis uſque ad humeros* vel *pectus*; à *Theotiſco* bruſta, *pectus*.

C.

Cito, *Ital.* *puer*, *puella*. non ut aliqui, à *Græco* πιτθὸς, neque ut *Ferrarius*, à Latino *ſcitus*; ſed exterminato N ante D, à *Franco-Theotiſco* neutri generis kind, kindo, ejuſdem ſignificationis. A Cito autem diminuta Citello, Citella, *puer*, *puella*. Vulgus *Inſubrum* etiam *puerum bene nutritum* ſchiatto & ſchiatello vocant. A *Cito* etiam quod pronuntiatur, ut *chito* apud *Anglos*, fit *Anglicum* chit, quod *puerum protervum*, & *moleſtum*, & per tralationem *miſellum hominem* denotat. *Scoti* etiam inſanabili macie, & languore laborantem, luridique oris puerulum, ſpectroque pene ſimilem appellant a ſchit, & a fairyſchit, ac ſi puer tam tabidus, & mali aſpectus, lemurum ſive larvarum potius, quam hominum fœtus eſſet habendus.

Cloche, *Gall.* *campana*. *Fra.Theotiſcè* clugga; *Germ.* clock; *Belg.* klokke; *L. barbare* clocarium.

Coc vel coq; *gallus gallinaceus*; A *Franco-Theotiſco* coc.

Compagnon, *Gall. Italice*, compagno, *ſodalis, ſocius, æqualis, convictor*; manifeſtè à *Scandico* vel *Iſlandico* kompan ejuſdem ſignificationis; kompaneſkip, *ſocietas, conſortium*; Vide *Olai Verelii* Lexicon, quod *indicem* vocat Linguæ *Scytho-Scandicæ* & *Gothicæ*. Fruſtra in hujus vocis etymologia *Menagius*, & *Ferrarius*.

Crier, *Gall. clamare, clamitare, acclamare, vociferari, vocare. Italicè* gridare. *Hiſpanis* gridor. *Gothicè* ГКЕІТАN, *flere*.

D.

Drudo, *Ital.* Latino-barbare *drudus*, duo ſignificat. Primo, *fidelem vaſſallum*. Secundo, *Amatorem, Amaſiam, Concubinam*. Omnia forſan à veteri Septentrionali, quod *Cimbrice* ſcribitur truadr; *Francice* treowad, truad; *Saxonice* treopad, *fidelis, fide ſtrictus*, quia non tantum vaſſalli dominis, ſed amantes amaſiis fidem dare ſolent. Drudo etiam *vaſſallus* peti poteſt à *Goth.* drott, *familia, plebs, turba*, quod domini vaſſallis & clientibus in magno numero ſtipati incedere ſolebant. *Amatorem* vero & *Amaſiam* ſignificans deduci forſan haud inepte poteſt in ſecundaria ſignificatione à drotten, *dominus*, & drotta, *domina*, perinde ac apud *Anglos*, *Amaſia* vocatur a miſtreſs, & apud Gallos *une maîtreſſe*.

E.

Elmo, *Ital. galea*. *Saxonice* & *Francice* helm. *Cimbrice*, hialmr.

Eſcrimer, *Gall. digladiari*. eſcrimeur, *laniſta*. à *Francico* ſcriman, *defendere*.

Eperon, eſperon, *calcar*. Vide ſperone.

Eſtafilade, *ictus baculi*; à *Franco-Theotiſco* ſtaff; *Sax.* ſtæf; *Germ.* ſtaf, *baculus, ſcipio, fuſtis, virga*.

Eſtafier, *pediſſequus*; à ſtap, ſtip, *Sax.* ſtæp, ſtapa, *paſſus, greſſus, veſtigium, inceſſus*.

F.

Falda, *veſtis ruga, plica, veſtis extrema pars, ora, fimbria*. Non à *farciendo*, unde *fartum*, & leniore litera *faldum*, & *falda*, quod oræ goſſipion aut lana farciri ſolet, ut *Menagius & Ferrarius*; ſed à veteri Septentrionali, quod *Francice* fald; *Gothice* FАЛΔΦ; *Saxonice* fealð; *Cimbrice* faldur ſcribitur, & *plicam* ſignificat. Unde *Francicum* faldan; *Sax.* fealdan, *plicare, complicare*. Inde numeralia in FАЛΔΦ, falð, fealð, quæ *Latine* in *plex* & *plus* exeunt.

Falo, *Ital. feſtus ignis, pyra, lignorum ſtrues lætitiæ cauſâ accenſa*; B in U, & U denuo in F mutato, manifeſte à *Gothico* bal; *Sax.* bal, bæl; *Francice* bal, balo, *rogus, flamma vehemens, pyra*. Inde etiam *Franco-Gallicum* Falot: de quo ſic *Academici*: FALOT, eſpece de grande lanterne, que l' on porte ordinairement au bout d' un bâton. *Allumer un falot*. On appelle, FALOT, dans la maiſon du Roy, des Princes, un grand vaſe qu' on emplit de ſuif, de poixreſine, & d'autres matieres combuſtibles, pour eclairer dans les cours.

Fante, *Italice, ſervus, ſerva*; inde etiam *milites qui pedibus ſtipendium mœrent*, fanti & infanteria. *Gallice*, l' infanterie, *peditatus*. Omnia à *Scandico* fantur, *ſatelles, famulus*; fanter, *ſatellites, famuli*.

Fel, *crudelis*: ut, fort fier & fel; *Anglo-Saxonicè*, felle. *Angl.* fell, *crudelis*; occurrit etiam in MS. quod penes me habeo, *felon* in eadem ſignificatione. *qui ſont vers lui* [viz. *le roi Richart.*] *ſi felons & crueux*. & poſtea; *& ne conſentez nieque je perde mon pais ne ma vie par ces felons traitres plains denuſe*. Inde forſan *Gallis* felon; *Italis* fellone; *Anglis* fellon, & *felo de ſe*, qui adeo in ſe *crudelis* eſt, ut mortem ſibi conſciſcat. Et *felonia*, ut accipitur quum pro omni *capitali delicto*, tum ſpecialius pro *delicto vaſſalli* in dominum, propter quod amittit feudum. *Crudelitas* enim noxius & pernicioſus eſt animi affectus, à quo omnia maleficia, præſertim majorum gentium, ut latrocinia, raptus, incendia, homicidia, & iſtiuſmodi procedunt. à fel ergo primogeniâ voce, *Latino-barbarum felo*; A *felo*, felon & fellone; & à felon denique *felonia*; prorſus ut à bar, *homo*, *Latino-barbarum baro*; A *baro*, baron; A baron, *baroniæ*, *Anglice*, a barony.

FОΔК. *Saxon.* foððer, *theca*, *Ælfr.* Gloſſ. *Latino-barbare, fotrum, fodrum, Gallice fourreau*.

Fol, *Gall. ſtultus, delirus, fatuus, inſanus, rationis expers*. Folie, *ſtultitia*. *Cimbrice* fol, *ferox, iracundus, fatuus, inſipiens*. *Anglice* fool. *Cimb.* folleka, *ſtultitia*. *Ang.* folly. Þu fol talar ſem ein ſnapr, *impudenter loqueris fatue*. Þu er fol mikill, *ſtultiſſimus es*. Cod. *Orm.* hefr Þat verit mikill folſkа, *magna hæc fuit ſtultitia*. *Edda*. A fol quoque forſan *Italicum*, fola, *ineptiæ, nugæ, quid vanum, fatuum, fabuloſum*, ſtultorum *garrulitas*, & *loquacitas*. Inde verbum folare, *ineptias* aut *ſtultas* & *inanes fabulas recitare, nugas venditare*. *Menagius* autem, & *Ferrarius*, pro more ſuo, ſic *fola* deducunt. Da *fabula, faula, favola, faola, fola*, ut à *parabola, paraola, parola*. Penes lectorem ſit judicium.

Foudre *Gallice, fulmen*; & foudroyer, *fulmen vibrare, emittere*, *Cimbrice* fudr, *calor, celer motus*; At fudra, *efflagrare, moveri more fulminis*.

Foule, *Gall. turba, caterva*, folla, *Ital. multitudo hominum*. A *Francico* gebula [i. e. geſula.] thar giſamnod uuarth megin folc mihil managero theodo, thoh ſia thar alla gilico gebula ni quamun uueros thuru enan vuilleon, *congregata eo fuit ingens hominum multitudo ex multis regionibus, quamvis omnis caterva & homines* (i. e. *omnis caterva hominum*) *non propter eandem cauſam, eademve intentione, convenerant*. C. C. geſula autem aliquam affinitatem habet cum *Saxonico* fela, *multi, multæ, multa*. *Francice*, filo. *Cimbricum* fiol, in verbis compoſitis notat *copiam*, & *multitudinem*; ut in fiolkindi, *multiſcientia*; fiolmæli, *omnium ſermone vulgatum*. fiolmenni, *multitudo, plebs, turba*. Hinc apud *Cimbros* at fiolga, *multiplicare*; fiolgaſt,

multi-

multiplicari, augeri. Omnia plane a *Goth.* 𐌼𐌹𐌻𐌰𐌽 *multus multum.* Quam ridicula igitur iſta *Menagii*: Folla, *moltitudine.* dal lat. inuſitato *falla*, originato da *fullus*, detto per *fullo*, *fullonis.*

Fourage, *commeatus*, quaſi fodrage; A *Latino-barbaro*, *fodrum*, *pabulum*; quod à *Theotiſco* foder; *Saxon.* ꝼoðre. *Ang.* fodder.

Fourbir *Franco-Gallice*; *Francice* furben, gifurben, *mundare*, *polire*: Findit mit biſemen gifurbit, *invenit ſcopis mandatam.* Tat. LVII, 7. *Angl.* to furbiſh, *renovare*, *reparare*, *ſarcire.*

Fra, præpoſitio *Ital. inter.* ut *Menagius*, & omnes alii, per aphæreſin pro *infra*, quod pro *intra*: ut, *infra octavum*, pro *intra octavum. Infra ſe* pro *intra ſe*; *Gallice*, à part ſoi, en ſoi-méme. Ego vero cenſeo iſtud *infra* infimæ Latinitatis potius conflatum eſſe ex *Gothicis*, præpoſitione IN, *Saxonice*, *Francice*, in; & FRA, *Cimbrice* fra, *de*, *è*, *ex*; & ab hâc præpoſitione FRA, fra, *Italicum* fra, accerſendum eſſe. Conjecturæ noſtræ favent iſtiuſmodi phraſes, *fra me*, *fra me ſteſſo*, quod idem eſt, ac *fra di me*, *fra di me ſteſſo*, *de meipſo.* Fra che e poco, *brevi*; verbatim, *ex hoc breve eſt.* Præterea *fra* apud *Italos* uſurpatur in compoſitione ad augendam ſimplicis ſignificationem, perinde ac FRA, *fra*, apud *Mæſo-Gothos* & *Cimbro-Gothos*: ut in fracaſſare, *deſtruere*, *ingenti fragore evertere*, vel *labefactare*; ex *fra*, & *caſſare*, quod eſt à *Latino quaſſare.* Sic apud *Mæſo-Gothos* FRAGIBAN, *reddere*; FRAQUISTJAN, *perdere*: FRALETAN, *remittere*, *dimittere*; aliaque id genus, ut frabær, *excellens*, *præcox*, &c. Deſtruit etiam ſignificationem ſimplicis, ut apud *Mæſo-Gothos*, & *Cimbro-Gothos*: ut, fraintendere, *male capere* aut *intelligere*; ſic apud *Mæſo-Gothos* FRAVAURKJAN, *peccare*; ſic apud *Cimbro-Gothos* frafnuen, *perverſus*, &c.

G.

Gagner, *Gall. acquirere*, *lucrari*, *vincere*, *prævalere.* In Lexico *Runico Olai Wormii*, Geingi exponitur *præſtantia*, *ſecunda fortuna. Anglo-Saxonicè* ᵹenᵹe beon eſt *prævalere*, *ſucceedere*; ut, þeꞅ cẏnınᵹeꞅ bene mıð ðꞃıhꞇne ᵹenᵹe ꝥeꞃe, *preces regis apud deum valebant.* Unc ᵹeᵹenᵹe ne ꝥeꞅ, *non nobis commodum erit.* Unᵹenᵹe, *nullius virtutis*, *ineptum*, *irritum.* Ꞅe unᵹenᵹe ðẏðon beboð ᵹoðeꞅ, *irritum feciſtis mandatum Dei. Iſland.* geingur, *procedit*, *ſuccedit.* Pa friette David huerſu bardagin geinge, *tum quæſivit David quomodo bellum ſuccederet.* Aff horne þeſſe þyker vel drucked eff i einum dryck geinger, enn ſumer ſpecka aff i tuimur, en eingenn er ſuo litel pickſtumadur ad ei gange aff i þreimur, *bene videtur bibere*, *qui uno hauſtu hoc cornu exinaniverit*, *quidam binis exhauriunt*, &c. *Goth.* GAGEIGAN, *lucrari*, *acquirere*, quaſi GAGEIGNAN:

Ganyf, *cultellus. Cimbrice*, ᚴᚾᛁᚠ, gnyf, *culter*, *Angl.* knife.

Garder, *Ital.* guardare, *ſervare*, *conſervare*, *cuſtodire*, *defendere*; & garde, *conſervatio*, *cuſtodia*, *præſidium*, *cura*, *obſervatio*; à *Francico* uuarden, *proſpicere*, *intueri*, *obſervare*, *cuſtodire*; nam *Galli* & *Itali* carentes w, ejus loco adhibent G vel GU.

Gaſpiller, *Gall. diſpenſer en debauche*, *bona male conſumere*; *Iſland.* ſpilla; *Saxonice* ᵹeꞅpıllan, *conſumere*, *vitiare*, *corrumpere*; & ᵹoð-ꞅpıllan, *bona conſumere.*

Gerbe, *Gall. faſciculus*, *manipulus ſpicarum.* Faire des gerbes, *ſpicas* vel *ſegetem in faſciculos componere.* Gerbier, *acervus frugum.* Gerbe autem *Picardis* eſt garbi. Occitanis garbo. *Latino-barbare* garba, *ſpicarum manipulus*; & garbagium, *præſtatio gerbarum.* omnia à *Theotiſco* Ripan, *metere*; rııp, *meſſis*; rip, *ſeges*, cum præfixa otioſa particula GI, vel GE, vel GA. Unde in gloſſis *Lipſianis*, garivon, *Alemannis* gerven, *manipulus*; à garipan, *metere. Anglo-Saxonice* ꞃıpan eſt *demetere ſegetes.* In *Francorum* lege *Salica*, *reſfare ſegetem*, eſt *ſpicas vellere.* ꞃıp & ᵹeꞃıp, *ſeges.*

Ghirlanda, *Ital. Corona*, *ſertum. Cimbro-Gothice* gardland. *Anglice* garland. Gard autem in gardland verbale videtur à veteri Septentrionali verbo gyrdan vel girdan, *Cimbrice* giorda vel girda, *Saxonicè* ᵹẏꞃðan, *cingere*, *nectere*; unde giord, *cingulum*, *cinctorium*; *Sax.* ᵹẏꞃðl, ᵹẏꞃðel. *Ghirlanda*, igitur videtur dictum, quaſi girdlhanda, ut *gardlanda*, quaſi gardel-handa, i. e. *ſertum manu curioſe* vel *affabre textum.* Hæc ſaltem Septentrionalium literarum gnaris vero magis ſimilia videbuntur, quam cum *Menagio* ſic vocem derivare: *gyrus*, *girus*, *girulus*, *girulare*, *girlare*, *ghirlare*, *ghirlandus*, *ghirlanda.*

Gramo, *Ital.* *mæſtus*, *triſtis*; & ſecundo ſenſu, *miſer.* Non à Latino *gramiæ*, ut *Ferrarius*, & *Menagius*; ſed potius à veteri Septentrionali gram, *Cimbrice* gramur, *Sax.* ᵹꞃam, *Francicè* gram, gramo; *Germ.* grahm, *iratus*, *iracundus*, *furioſus*, *moleſtus.* Quia vero *irati* & *moleſti*, *mæſti* & *triſtioris vultûs*, ſive *melancholici* ſemper & ſunt, & videntur, tranſlata ab *Italis* fuit vox ad *mæſtum* ſignificandum, unde verbum Gramare, *mæſtum facere*, *contriſtare.*

Groſs, *Gall. magnus*, *craſſus*, *denſus.* à *Francico* gruoz vel groz, *magnus.*

H.

Hanter, *Gall. frequentare locum aliquem*, *in aliquo loco verſari*, vel *frequentare aliquam perſonam*, vel *cum aliqua perſona verſari*; à *Theotiſco* handelen, (quod à handele, *converſatio*, *negotium*, *actio*,) *conſueſcere*, *negotiari*, *verſari*; ut, handelen ende wandelen met jemanden, *alicui conſueſcere*, *cum aliquo verſari.* KILIAN.

Harde, troupeau de bétes; *Francice* horda; *Saxon.* heoꞃða, heoꞃð, *grex*, *Dan.* hirde; *Goth.* HAIRDA:

Herdes, *Gall. ſarcina*; à *Theotiſco* hord, *Goth.* HUZD, *Theſaurus*, *gazophylacium*, *armarium*, *abditorium*, *repoſitorium.*

Hardi, *Gall. fortis*, *audax.* per Metaphoram à *Cimbrico* & *Franco-Theotiſco* hard. *Gothice* HARDS. *Ang. Saxon.* heaꞃð, *durus.* Unde *Theotiſce* hardo, harto, *valde*, *fortiter*, *diligenter*;

Unde *valde laborare*, *Anglicè* dicitur to labour hard; *& fortiter contendere*, to ſtrive hard.

Hrnois, vide Arneſe.

Haro, harou, ſeu clamor *de haro*, qui apud *Normannos* potiſſimum obtinuit, & inclamari ſolet dum crimen aliquod capitale perpetratur, ut *furtum*, *incendium*, *homicidium*. Haro vero, vel harou, non quaſi *ha Roul*, i.e. *O Rollo*, ut *Galli* ſcribunt; ac ſi clamor iſte ab inclamantibus primum edebatur tanquam *Rollonis* ducis auxilium implorantibus, cui hujus clamoris origo adſcribitur; ſed, ut ego puto, à *Cimbrico* hior, *Goth.* HAIRNS, hairus, *gladius*, quod, perſecutio malefactorum, contra quos inclamari ſolebat *haro*, vocata erat SPADA, i. e. *gladius*, nempe quia *gladio*, & *armis* erant reprimendi, ut conſtat ex cap. LIV. *de clamore qui dicitur haro* in libro de juribus & conſuetudinibus, quibus regitur ducatus *Normanniæ*. verba ſunt: *Ad hunc autem clamorem omnes debent exire, qui illum audierint, & ſi maleficium vitæ, vel membrorum periculum viderint, vel latrocinium propter quod malefactor pœnam deberet reportare amiſſionis vitæ, vel membrorum, ipſum debent retinere, vel clamorem poſt ipſum increſcere ſupradictum. Aliter enim tenerentur principi emendare, vel dereſnare, quod clamorem non audierint ſupradictum, ſi ſuper hoc fuerint accuſati. Si autem malefactorem detinuerint, eum juſtitiario reddere tenebuntur, nec eum apud ſe, niſi propter imminens periculum, niſi per unam noctem, poterunt detinere. Omnes quos Juſtitiarius requiſierit ſibi ad malefactores hujus conſervandos, vel ad eos ad carcerem deducendos auxilium impartiri in villa in qua ſunt reſidentes per unam noctem, vel per unum eos diem deducendo ad carcerem debent ſubſidium proprii corporis, vel ſufficientis pro ipſis exhibere, & hujus placitum* ſpade *dicitur, eo quod in hujus querelis malefactores ſpada, gladio, & armis ſunt reprimendi, vinculiſque carceribus mancipandi. Gallice*, & ce eſt appelle le plet de l'eſpee. Car tels malfaicteurs doiuent eſtre refrenez à l'eſpee & aux armes, & doiuent eſtre mis en priſon, & lyez.

Harpe, *Gall.* Arpa, *Ital. cithara.* non à gente *Arporum*, ut fruſtra *Octavius Ferrarius*; ſed à veteri Septentrionali, quod *Saxonice* ſcribitur heappa, *Cimbrice* harpa, cithara.

Havre, *portus. Angl.* Haben. *Sax.* Hæfene. *Iſland.* havn vel hofn. *Danice* haffn. Unde haure liqueſcente N in R. ut in *Londre*, à *London*, *Londinum*, urbs.

I.

Ja, *jam nunc*; in cod. MS. ut, ne vous haſtez ja, ſi de vous partiz. *Francice*, giu, gio, ju, jo, *jam*, *modo*, *nunc*.

Jardin, *Gall.* giardino, *Ital.* garden, *Angl. hortus. Gothice* AURTIGARDS. *Anglo-Sax.* optegapd; unde *Angl.* orchard, quod ex Latino *hortus* & GARDS, vel gapd; vel *Gothico* AURTGJA, *colonus*, & GARDS; *Saxon.* geard. *Cimbrice* gardr, *Francice* gard, gardo, primario *ſepes*, *agger*; ſecundario autem locus ſepe cinctus, & munitus, ut *cors*, *area*, *domus*, *arboretum*, *fundus ruſticus* ædificiis neceſſariis circumſeptus, etiam *urbs*, ſed maxime *hortus*, quod horti in frugum conſervationem ſepibus obduci ſolent. Ich bin cuman in minon gardon, *veni in hortum meum*. Willerami paraphr. Inde wingardo *vinea*. Quam fruſtra igitur *Menagius*. Giardino orto ἀπὸ τοῦ ἰαρδεύειν, quod eſt *irrigare*. Lo cava il *Monoſini* ſiccome il Franceſe *jardin* dal redeſco garten, che vale lo ſteſſo. Crede il Sr. *Ferrari* che'l Tedeſco garten derivi da *hortus*. Owero da *viretum*.

L.

Laiſſer, *ſinere*; *Francice* laazen, laaten; *Germ.* laſſen; *Sax.* lætan; *Flandrice* laeten.

Lation, *Hiſpan.* laton; (*Vandali* enim *Gothorum* gens erant *Hiſpaniæ* domini,) *ſpecies metalli*, *aurichalcum*; *Anglice* Latten, *ferrum ſtanno obductum*. Omnia à *Cimbrico* Latun, *aurichalcum*, quaſi gladtun, *à nitore ſplendido*. ut *Gudmundus Andreæ*.

Le mien, le tien, le ſien, *meus*, *tuus*, *ſuus*; *Franco-Theotiſce*, min, thin, ſin.

M.

Maint, vetus *Gallicum*: ut, maint buiſſon, *pluſieurs buiſſons*; maint amant, *pluſieurs amants*; maint chevaliers, *pluſieurs chevaliers*; maint perdus, *pluſieurs perdus*. Maint eſt à *Franco-Theotiſco* manigt, *multum*. Occurrit centies hæc vox in MS. codice veteri, quem penes me habeo, cui titulus; *Hiſtoire du roi d' Angleterre Richard, traitant particulierement de la rebellion de ſes ſubjects, & prinſe de ſa perſonne, compoſee par un gentilhomme Francois, qui fuit à la ſuit du dict roy.* Extat etiam adhuc hæc vox in *maintezfois*. In MS. *maintefois*, quod *pluſieurs fois* ſignificat. In quibuſdam autem locis occurrit ſcriptum main't, cum ſigno contractionis, quaſi à manigt fuiſſe contractum denotante. Leguntur etiam mainte trompette, *pluſieurs trompettes*; & manis tonneaulx, *pluſieurs tonneaulx*; Ubi in voce manis manifeſta veſtigia *Gothici* MANAG. *Saxon.* maniᵹe. *Alam.* manige. *Anglicè* many.

Mano, *copia*, *multitudo*, *Ital.* non à *Lat. manu*, ut *Ferrarius*; nam mano à manu, Italice *ſcripturam* & *chirographum* denotat; ſed à *Gothico* MANAGEI; *Saxonice* & *Francice* manio mænio, menio, *multitudo*, *turba*. *Ang.* a many.

Manteau, *Gall.* mantello, *Ital. ſaccus*, *ſacculus*; *Latino-barbarum* mantellum; *Scandice* mattul vel mottul, *pallium*, more Septentrionalium *Gothorum*, qui ab N ante T vel D abhorrent. ut in madur pro mandur, *homo*; vatt, à vinde, *glomero*; bat à binde, *ligo*, &c.

Mareſchal, *caſtrorum Gallicorum præfectus*; à mare, *magnus*, *illuſtris*, *inſignis*; & ſcalc, *ſervus*. Mareſchal, *ſoliarum æquinarum faber*; à *Theotiſco* mare, *equus*, & ſcalc, *ſervus*.

Marque, *ſignum*, *nota*, *character*; & marquer, *ſignare*,

ſignare, notare; à *Theotiſco* mearca vel marca, *ſignum, nota*; & mearcan vel marcan, *ſignare, notare*. Marca etiam per Metonymiam ſignificat *limitem* vel *terminum*; hinc *Latino-barbarum* marca vel marcha pro *limite regni* vel alicujus *regionis*; unde *Gallorum* marchir, *conterminum eſſe*; & Marquis, à *Latino-barbaro marchio, qui eſt limitum cuſtos*.

Maſt, *malus navis*; *Theotiſcè* maſt.

Mignon, mignonne, *amaſius, amaſia*; à *Francico* minnon, *amare*; minno, *amor*.

N.

Namps, vox forenſis *Normannica*, *animalia ablata* & *diſtricta* ſignificans. Scribitur etiam nans & nams in veteri conſuetudine *Normanniæ*. Nam etiam in legibus *Anglo-Saxon*. ſignificat, quid *diſtrictum*. Omnia autem à veteri Septentrionali, quod *Gothice* NIMAN. *Francice* & *Saxonice* niman, neman; *Cimbrice* nema ſcribitur; & ut alibi oſtendimus, ſignificat *capere, auferre*.

Ne ja, *nunquam*; ut, n' en doubtez ja. in MS. codice ſupra dicto. *Gothice* NI AIW, *nunquam*, Franc. ni vel ne jo.

O.

Orlet, *Ital.* orlo, *limbus, inſtita in extrema parte veſtium*. Inde orler apud *Gallo-Francos*, *limbum facere* vel *conſuere*; omnia à *Scandico* hurle, (ex *Scandia* enim *Gothi Italorum* domini,) *ora, limbus, faſcia*, præſertim *pilei* opere Phrygionico. Quam perperam igitur *Menagius*.

Orlo, *Eſtrimita*. Da *ora* Latino. *Ora, orula*. & per metaplaſmum, *orulum, orlum, orlo*.

P.

Parc, ut, *parc de bêtes ſauvages*; *parc des brebis, parc ou bocage de murailles*. *Sax.* Pappuc, peappuc, *ſeptum ferarum, ſaltus*. *Anguſtiores* & *minores clauſuræ* apud *Anglos* boreales vocantur Parruck's.

Piece, *Gall.* pezza, *Ital. pars, portio, particula, membrum*. *Francice* blezza, plezza. Nioman blezza nauuas duoches nauuit, *nemo aſſumentum panni rudis aſſuit*. Tat. LVI, 7.

Place, *locus*, & κατ' ἐξοχὴν *forum*. A *Franco-Theotiſco* platz, inde *Latino-barbara* vox *placitare*, [platzitare,] *in foro contendere*.

Pleige, *fide-juſſor, vadimonium*: pleger, *pro aliquo ſpondere*; pleigment, *fide-juſſio, ſponſio pro alio*; *Saxon.* plihtan, eſt *ſpondere*, *Belgice* plechten vel plichten.

Poche, *ſaccus*; *Saxonice*, & *Franco-Theotiſce*, pocca, poccha, poha.

Pour, *pro*; à *Francico* fore, vore, furi. *Saxon.* for; *Germ.* vur.

R.

Robber, deſrobber. *Ital.* Robbare, rubbare, *ſpoliare*; *Saxonicè*, rippan & rufian; *Gothice*, RAUBGAN; *Anglicè* to robb.

Robba, robbe, roba, *Ital.* Robe, *Gall. veſtis, toga*; vox proculdubio *Teutonicæ* originis, ut conſtat ex *Saxonico* reaf, rief, ræf, ejuſdem ſignificationis. *Matth.* IX. 16. ne deð witodlice nan man niwes clawes scyp on eald reaf. he tobrycþ hys stede on þam reafe.

Rocca, *Ital. colus*. Neque à *Latino colus, colâ*; & per metatheſin *loca, roc, rocca*; neque à *colucus, corucus, coruca, ruca, roca, rocca*, ut Menagius; neque à diminutivis *colicula, colucula, lucula, rucula*; *ruca, rocca*, ut *Ferrarius*; ſed à veteri Septentrionali Rocc, & Rocca, *colus*, omnibus Septentrionis gentibus communi; unde quoque *Græco-barbarum* ῥόκα, *colus*.

Rotir, roſtir, *Franco-Gallice* un roti, roſti; *Francice* roſten, giroſtan, *aſſare, torrere*: ſie tho brahtun imo furi deil giroſtites fiſges, *at illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi*. Tat. CCXXI, 2.

Route, *via, iter*; *Iſland.* at rata, *viam noſcere, viam tenere*.

S.

Sale, *cœnaculum, aula, curia*. *Francicè* ſal & ſeli. *Iſlandice* & *Cimbricè* ſalur, & ſal. *Germ.* ſaal. & notet hic lector *Gallus*, legem *Salicam* ita dictam eſſe, non à flumine *Sala*, ſed à *Theotiſco* nomine ſal, propterea quid in regum & principum *palatiis* & *aulis* leges ferri ſolebant.

Sale, *ſordidus, ſpurcus, fœdus*. à *Francico* ſal, ſalo, *niger, fuſcus*.

Samedy, *Franco-Gallice, dies Saturni*; *Francice* ſambaz-tag: Uuanta iz frige-tag uuas that ni bilibin in themo cruce thie lichamon in ſambaz-tag. uuas giuueſſo mihhil ther ſambaz-tag, *quoniam paraſceue erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus ille dies Sabbati*. Tat, CCXI, 1.

Seier, *ſerra ſecare*. A *Theotiſco* ſawen, *ſerrare*.

Seneſchal vel ſenéchal. *Gall.* ſiniſcalco; olim ſeſcalco *Ital.* Latino-barbare, *ſeneſcalcus, ſeneſcallus*, etiam *ſineſcalcus, ſineſcallus, ſiniſcallus*. Imprimis *oeconomum*, vel *officialem* in aulis regum, vel procerum; atque adeo etiam privatorum, cui domûs cura incumbebat, ſignificat. Præterea *adminiſtratores* redituum totius fiſci dominici, *ſeneſcalci* ſunt nominati; ut & *dapiferi*, qui principibus à menſa, & dapibus erant, ſive *Regiæ menſæ præpoſiti*. *Seneſcalli* etiam dici ſolebant, quorum erat *jus reddere principis ſubditis*, & *curiis ſive majorum ſive minorum gentium præſidere*. *Equitatûs* etiam *caſtrenſis*, & dein *civilis præfecti*, *ſeneſcalci* vocabantur; unde *Turnebus* adverſariorum lib. XXVIII. cap. 11, *ſeneſcalcos* dictos putat, quaſi *Senes Caballi*, id eſt *equitatus*; ſed perperam: etenim de altera parte compoſiti, nempe *ſcalcus*, nemo jam dubitat, quin à *Franco-Theatiſco* ſcalc, quod *miniſtrum* vel *ſervum* ſignificat, derivanda eſt. Quod vero priorem attinet, *Voſſius* de vitiis ſermonis, *Lindenbrogium* ſequens, eam derivandam cenſet de *Alamanicis* ſon, ſenneſte, vel ſente, quæ *armentum* ſignificare dicit; ac ſi *ſeneſcalcus* primitùs *armentorum cuſtodem*; ut *Mareſcalcus, equorum*, ſignificaret: fruſtra vero & hic; cum tam vilem ſordidumque miniſtrum, ac *gregi* vel *armento*

mento præfectum, *ſeneſcalcum* dictum unquam fuiſſe, nemo poſſit oſtendere. *Seneſcalcus* enim nomen honoris, & dignitatis erat; & inter officiales dominorum, ſive ii reges, ſive principes, ſive barones eſſent, ſemper primas *ſeneſcalli* tenebant. Aliqui aiunt conflatam eſſe vocem ex *ſen*, veteri verbo quod *juſtitiam* ſignificat, & *ſcalcus*, quaſi *juſtitiæ præfectus*, *ſeneſcalcus* eſſet. ſed neque conſtat de veteri iſta *ſen*; neque juri adminiſtrando dicundove præfecti erant omnes, qui dicebantur *ſeneſcalci*. Deridendi planè ſunt, qui *ſeneſcalcum* dictum volunt, quaſi *ſenum* ἀρχὴν, vel *coenarchen*, ex κοινὸν, *commune*, id eſt, *reſpublica*, & ἀρχὴ vel ἀρχός. Non dignæ quidem fuerunt, quæ à *Menagio* vel citarentur iſtæ Etymologiſtrorum ineptiæ. Doctiſſimus *Dufreſnius*, cujus gloſſario origines ſuas linguæ *Gallicæ* in altera editione auctas & emendatas, magna ex parte acceptas retuliſſe debuit *Menagius*, doctiſſimus, inquam, ille & in originibus vocum exquirendis, ſagaciſſimus, de hujus fonte nihil habet, incertæ adeo, aut obſcuræ ſignificationis priorem partem *ſine* vel *ſene* eſſe cenſuerit. Ego vero jamdudum opinatus ſum, *ſine* in *ſineſcalcus* accerſendum eſſe vel à veteri Septentrionali SINN, quod *vicem* vel *vices*; vel à pronomine SIN, quod *ſui* & *ſuus*, τὰ ἴδια ſignificat. Secundum priorem notationem, *ſeneſcalcus* idem eſt ac *miniſter domini vicarius*, vel *miniſter in aliquo munere* vel *officio*, *domini vices gerens*, vel *locum tenens*, ſive *miniſter*, cui à domino alicujus rei vel negotii cura commiſſa eſt: ſecundum quam quidem explicationem & aulis, & fiſcis, & menſis, & curiis, & equitatui, ſive caſtrenſi ſive civili, à regibus & principibus, & aliis miniſteriis, ab aliis dominis præpoſiti, eandem ab rationem *ſineſcalci* vocantur. Quod vero SINN *vicem* denotat, non ſolum Lexicographorum teſtimonia, ſed uſus vocis in probatis auctoribus oſtendit: at Þeſſu ſinne, *hâc vice*. Þriſuar ſinnum, *tribus vicibus*. Sic in Evang. *Iſland*. Jodru ſinne, *altera vice*. rurſum, *Joh*. IX. 24. Og Þo hann briote ſio ſinnum, *ſi ſepties* (*ſeptem vicibus*) *in die peccaverit*. Luc. XVII, 1, ſinn autem formatur à ſinð, quod à *Gothico* SINΨ. Unde etiam abjecto N, *Anglo-Saxonicum* ſiꝺ, *vicem* ſignificat; haud ſecus ac à *Gothico* MΠNΨS, fit *Franco-Theotiſcum* mund, *Cimbricum* munne vel myne; & *Anglo-Saxonicum* muð, *os*. Secundum poſteriorem derivationem, *ſeneſcalcus* appoſitè ſignificat, Primario *ſuorum præfectum* vel miniſtrum à domino *ſuis præfectum*, i. e. *oeconomum*, ſive *miniſtrum cui à domino domeſticorum*, τῶν ἰδίων, *cura commiſſa eſt*; & dein quia *oeconomo* aliarum rerum cura acceſſit, *ſeneſcalus* etiam ad ſignificandos *adminiſtratores redituum*, *dapiferos*, *curiarum præfectos*, & *aliis muneribus præpoſitos* tranſlatum eſt.

Senno, *Ital. judicium*, *ſapientia*; neque à *ſenio*, ut vult Menagius, quod ſenes juvenes ſapientia, & judicio ſuperant; neque à *ſenſu*, *ſenſo*, *ſenno*, ut *Ferrarius*; ſed à *Gothico* ſinne, *mens*, *affectus*, *ſenſus*. Unde aſſinna, ut apud *Italos*, forſennato, *mente captus*, *amens*; ſinniſveikia, *inſipientia*, *mentis alienatio*; At haſa i ſinne, *animo pervolvere*, *concipere*, *meditari*: ut, han heſur illi i ſinne, *concipit iniquitatem*.

Sillon, *ſulcus*. & ſillonner une terre, *ſulcare*, *ſulcos ducere in arvo*. *Sax*. ſyl, ſul, ſylh, ſulh, *aratrum*; ſulung i ſuling, *aratrum terræ*, tanta nimirum fundi portio, quanta unico per annum aratro arari poterat. In veteri charta regis *Offæ*: *In nomine Jeſu*, &c. *Ego Offa rex*, &c. *Concedo Daniberht Archiepiſcopo aliquam partem trium aratrorum*, *quod Cantianis dicitur* three ſulinge.

Sire, ſieur, ſir, non ex *ſenior*, unde *Ital*. *ſignore*, & *Gallicum*, *ſeigneur*; ſed à *Goth*. SIhXK, *ſibor*, *dominus*. *Arme ſibor*, *miſerere domine*, barbarâ ſuâ linguâ, ut obſervavit *S. Auguſtinus*, *Gothici Chriſtiani* captæ *Romæ* dicere ſolebant. Sihor autem fit ex ſigoꝛ, *triumphus*, *triumphator*, quod à ſige, *victoria*, ut autumat *F. Junius*. Et origo hujus vocis ✱IR hér, inquit *Wormius*, non uſque adeo magnam præ ſe fert antiquitatem, ſiquidem ejus loco HIR, ſir, vel HIAR, ſiar, poſitum in antiquioribus invenio. Vide *F. Junii* gloſſarium *Gothic*. in voce AKMAN:

Snello, iſnello, *Ital*. unde vetus *Gallicum* iſnel, *velox*, *celer*, *agilis*. Non ut *Ariſtarchus* Italicus *Caſtelvetro*, ab *anello*; neque proprie à *Germanico* ſnell vel ſchnell, ejuſdem ſignificationis, ut *Ferrarius*, & *Menagius*; ſed utrumque pariter petendum eſt, a *Franco-Theotiſco* ſnell, vel ſnello; *Saxonice* ſnel, *celer*, *pernix*, *acer*, *alacer*, *velox*, *citus*; unde verbum ſnellian, *accelerare*, *feſtinare*. *I* autem in *iſnello*, & *iſnel*, fit ab incæptivo ge, gi, ghe, ghi: *Saxonicè* ge: *Gothice* ΓΑ: quod in I, vel Y, liqueſcere ſolet.

Sonder, *ſcrutari*, *exquirere*, *tentare*; ut ſonder la riviere, ſonder une playe, ſonder le deſſein de queſqu'un; à *Theotiſco* ſonderen, *diſtinguere*, *diſcernere*, vel potius à ſondan, *explorare maris profunditatem*; *Sax*. ſonðline, eſt *bolis*.

Souhait, *votum*; ſouhaiter, *voto poſcere*, *optare*; olim ſoubshait, & ſoubshaiter. vox *hybrida*, comp. ex ruſtico *ſoubs* & *haiter*; & *Teutonibus* priſcis heitan eſt *vovere*; heiting, *votum*, *Goth*. autem hAITAN. *Angl-Sax*. hatan, gehatan eſt *rogare*, *poſtulare*, *poſcere*.

Soupe, *Gall*. *juſculum*, *panis jurulentus*, *ſorbillum*, *pulmentum*; *Cimbrice* ſoup, ſupa, ſappa, ſoppa. quæ omnia ſunt verbalia ab at ſupa, *ſorbere*; quod in præterito facit ſaup. Sic *Saxonice* ſype eſt, *ſorbillum*; & ſupan, *ſorbere*, *ſorbillare*.

Spanna, *Ital*. olim eſpan; nunc empan, *Gall*. Spithama, *palmus major*, ſive quantum eſt ſpatii inter ſummum pollicem, & longiſſimum digitum expanſos, vel extenſos; *Francicè* ſpan, ſpanna, *Sax*. ſpan. *Kiliano* ſpanne; *Cimbrice* ſpan, vel ſpon. *Germ*. ſpann. A verbo ſpanna, *Sax*. ſpannan, *extendere*, *diſtendere*; & ſecundario ſenſu *ſpithamâ metiri*. Quam perperam ergo *Menagius*, qui ſpanna à *Germanico* ſpann; & *Germ*. ſpann, à *Latino expalmus*, *expanmus*, *expammus*, *exſpannus*, *ſpannus*, *ſpann*, *ſpanna* derivat. Sed ita in etymologiis ſuis ludere ſolet vir magnus, in Septentrionali literatura (eheu!) non verſatus.

Sperone, *Ital.* eſperon, eperon, *calcar. Franc.* ſpor, ſpora, ſporro, ſporo. *Saxonice* ſpop, ſpopa; *Kiliano* ſpore; *Angl.* a ſpurre. *Germ.* ſporen.

Stanga, ſtaggia, ſtaggo; *Ital. fuſtis, contus, vectis, trabs tranſverſa*; omnia etiam hæc ſignificat ſtanga, ſtang vel ſtong, *Scand.* & *Iſland.*

Stocco, *Ital.* eſtoc, *Gall.* a tuck, *Angl. gladius longus* & *anguſtius, punctim feriens*; verbale à *Gothico*, STIΓΓAN *ferire, pungere*; unde STIK vel STIKS, *punctum.* Sic à *Sax.* ſtican, *pungere*, *Angl.* to ſtick, ſtice, *punctio.* A ſtocco etiam ſtoccado; *Gall.* eſtoccade, *coup d' eſtoc, punctim inflicta plaga, cuſpide vulnus illatum.* Fruſtra igitur *Ferrarius* ſtocco à *ſtipe, ſtipicum, ſtoccum* petit.

Strale, *Ital. ſagitta.* Non à *trahere, traho, tractus, tragula, tragulis, extragulis, ſtragulis, ſtragule, ſtrale*; vel à *Germanico* ſtraal, quod *radium ſolis*, ſignificat, ut vult *Menagius*, petendum eſt; ſed à *Gothico* vel *Francico*, ſtral, ſtrala, *ſagitta, telum, ſpiculum, jaculum*; *Saxonice* ſtpæla, ſtpæl, unde ſtpæl-bopa, *ſagittarius*; ſtpælian *ſagittare, jaculari*; & in metaphorica ſignificatione, *Germ.* ſtraal, *radius ſolis.*

Suite, *comitatus*, & *comitum cœtus*; *Scandice* ſueit, *multitudo, comitatus, ſatellitium, cohors, ſocietas*; og med honum mikel ſueit, *& cum eo multa turba*, Marc. XIV, 43. var þar hia einglenum mangfolde himneſkra her ſueiti, *erat ibi cum angelis multitudo militiæ cæleſtis*, Luc. II, 13.

T.

Teton, *mamillæ*, *Ital.* & *Hiſpanice* tetta; *Anglice* teate; *Saxon.* titt. *Gothice* ΔΛΔ:

Toccare, *Ital.* toucher, *Gall. tangere.* Non à *tangere, tango, tago, taco, tacco, taccare, toccare*, ut *Menagius*; ſed à veteri *Goth.* TEKAN. *Sax.* tacan, tæcan; *Cimbrice* taka, & takia, *tangere*; unde atekt, *tactus.*

Tomare, *Ital.* tomber, *Gall. Cadere.* non à *titubare, tubare, tumare, tomare*: ut *Menagius*; neque a *tumba*, veluti *in tumbam cadere*, ut *Ferrarius*; ſed a *Gothico*, vel *Cimbrico* tumba, *cadere, ruere, procumbere*: ut, han tumbar af heſtinum, *ex equo cadit.*

Tornare, *Ital. revertere*; *Scandice* & *Iſlandice* at turna, *convertere, circumagere*; inde turnreid vel turniment, idem quod *Italorum* torneamento, *ludus equeſtris*, vel *certamen equeſtre ludicrum*, Kong. *Sag.* Ridum i turnreid, *haſta certemus equeſtres. Wilk. Sag.* eingi riddari i ollu Vilkinalandi i turniment, *in tota Sueonia non reperitur eques, qui in ludis equeſtribus certare potuit.*

Touaille, *mantile, linteum manuale.* A *Francico* tuele, duele, duuahila, *mappa, mappula, linteum.*

Touer, *ducere, trahere*; ut *touer un vaiſeau*; à *Francico* ziohan. *Saxonice*, teohan, *trahere, ducere.*

Tourbe, *Gall.* turba, *Ital. gleba*, vel *ceſpet foſſilis*; *Angl.* turf. *Francice* zurb, zurf. *Latino-Theotiſce* *zurba, & turba; *Belgice* torfe; *Iſlandice, Scandice*, torf, *ima arvi gleba eruta ad alendum focum*; unde torfa, *ceſpes*; torf veeler, *ſuggundia domus.*

Treves, *Ital.* tregua; *Angl.* truce. Pro quo treague habet *Spencerus*; *Latino-barbarè treuga.* Manifeſte deſumpta ſunt omnia à *Gothico* TRIΓΓVA, *pactum, fœdus. Cimbrice* trugth; *Iſland.* trigd, *fidelitas. Goth.* quoque TRIΓΓA, *fidelis.* Huc etiam referendum eſt *Gallorum* intrigue, quod *ſecretum commercium, ſecretè actum, pactum*, & *fidei commiſſum* ſignificat.

V.

Varech, werech, vox forenſis *Gallo-Normannica*, Latino-barbare *wreccum, res è naufragio in terram adductas* denotans; *Latino-barbarum wrecchum. Angl.* wrack. A *Saxonico* ppæcce vel ppæcca, *advena, peregrinus, exul, miſer*, quod bona è naufragiis ad littus à mari appulſa advenarum, peregrinorum & miſerorum, qui naufragio perierunt, bona ſunt.

Vaſſus, Latino-barbarè *cliens, fiduciarius, miniſter domino ſuo fide & ſacramento adſtrictus.* Unde τὸ *vaſſus* aliqui quaſi *faſtus*, T in S facile mutato, non ſine ratione dictum putant. *Faſtus* autem & dein *faſſus, vaſſus*, à veteri *Theotiſco*, faſt, & fæſt, *Saxonice* fæſt, quod eſt *firmus, fixus, ſtabilis, conſtans*, accitum dicunt. Ego vero Latino-barbarum *Vaſſus* à *Gothico* FADS, *fads*, quod in † compoſitione reperitur, & ſignificat totius *rei*, vel *negotii procurationem*, & *curam*, accerſendum judicio. FADS igitur à priſco aliquo verbo, quod reſpondet *Anglo-Saxonico* fadian, *ordinare, diſpenſare, diſponere*, profluxiſſe putat *Franciſcus Junius, F. F.* Certe *Orcadum præpoſitus*, quæ *Danorum* olim imperio ſubjectæ erant, faud, vel faad dicitur, & in legibus barbaris urbium, & regionum *præfecti*, qui è miniſtris imperatorum, & principum eligi ſolebant, *Thiufadi* appellantur, quaſi *thiu fadi*, i. e., οἱ ἄρχοντες, *fads* in *fadus* verſo. Quoniam igitur miniſtris, & famulis Regum, & principum, munera fere omnia, & officia, ob quorum fidelem procurationem Beneficia (quæ poſtea feuda appellabantur) accipiebant, commiſſa erant; ideo à regibus, & principibus ad aliquod munus obeundum, vel officium fungendum conſtituti *fadſi*, & dein *faſſi*, & *vaſſi*, quod nomen dignitatis eſſet, appellati ſunt. *Baſſus* etiam pro *vaſſus* legitur; & fides, quam domino *vaſſus* præſtat, *vaſſaticum* dictum eſt; & quod apud *Anglo-Saxones Thanus*, id apud *Gothos, Francos*, & *Franco-Gallos* FADS, Latino-barbare *vaſſus*, à *fadſus*, fuiſſe videtur. Porro, qui *vaſſi* vel *vaſſi dominici* dicuntur, nullo diſcrimine *vaſſalli* vel *vaſalli* dominici appellan-

* Nota, quod Z & T in multis invicem permutantur, & indifferenter uſurpantur apud *Francos.* ut ſupra oſtendimus. † Ut in HUNDA-FADS *centurio*, ÞUSUNDI-FADS *Chiliarcha.* SYNAΓΩΓA-FADS, *Archi-Synagogus.* BRUÞ-FADS, *ſponſus.*

 tur,

tur. *Vaſallus* autem, vel *vaſſallus*, unde *vaſſal*, *Ital.* & *vaſſall*, *Gall.* & noſtrum **baſſall**, non eſt diminutivum à *vaſſus*, ſed compoſitum à fads & *Francico* ſcalc, *miniſter*; unde Latino-barbare *vaſſallus*, quaſi *fads-ſcalcus*, plane ut *Mareſchallus*, quaſi *Mareſcalcus*. Hoc ex eo conſtat, quod idem fere ſemper ſignificant, paremque dignitatem denotant *vaſſus* & *vaſſallus*, ut innumeris exemplis oſtendit in ſuo gloſſario *Dufreſnius*, gloſſographorum poſt *Spelmannum* noſtrum facile princeps; ubi etiam notat *vaſſos*, ſive *vaſſallos* primitus fuiſſe regum vel principum *domeſticos miniſtros*, & *clientes*, quibus *negotia*, & *rerum gerendarum curam* mandabant. præterea *vaſſorum*, vel *vaßallorum* filii, *vaſletti*, quaſi *vaſſalletti* dicti ſunt, & dein, *valeti*, *valecti*. A *valetto* ergo, *valetto Italicum*, & Gallicum *valet*, olim *valecto*, *valect*; quod in antiquis noſtris corrupte **barlett** legitur, recte derivat *Ferrarius*. An vero à *vaſſis*, *valvaſores*, *vaſvaßores*, & *vavaſores* petenda ſunt, ut cenſet *Dufreſnius*, nondum mihi conſtat. *Vaſvaßor* pro quo *valvaſſor*, & dein *vavaſor*, forſan decompoſitum eſt, ex faſt, fads, & ſior, *dominus*; unde *vaſvaſſor*, quaſi faſt-fads-ſior, *domini fidelis miniſter*, *illius locum tenens*, vel *domino fide ſtrictus miniſter*, *& in aliquo munere ejus locum ſupplens*.

XIII. Apud poetas, qui metrice ſcribunt, I, E, & OI, ante alias vocales tum in nominibus, quum verbis, interponitur: ut in rikioſt, pro rikoſt; bruodier, pro bruoder; vuoſtiun, pro uuoſtun; wiceon pro wicon; dadeon, pro dadon; thriddeon, pro thriddon; vualdandies, pro vualdandes; felleat pro fellat; auuardiat, pro auuardat; hebbian, pro hebban; hebbie, pro hebbe; duoian, pro duan; haloian, pro halan; & alia ſexcenta in codice *Cottoniano*.

XIV. Poeticè etiam A additur in fine vocis ad eam producendam: ut in vuoſtunnia, pro vuoſtunni, vel vuoſtunne; aloſannea, pro aloſanne; forliggerniſſia, pro forliggerniſſi, vel forliggerniſſe; & alia haud pauca in codice *Cottoniano*.

XV. Apud *Otfridum* etiam occurrit frequens duarum vocum in unam coalitio vel contractio: ut in nu'ſt, pro nu iſt; ſi'uns, pro ſia uns; thu'z, pro thu iz; nu'b, pro nu ob; z'uru, pro zuo iru; vuas'mo, pro was imo; ni'mo, pro ni imo; er'nan, pro er inan; er'mo, pro er imo; n'ales, pro ni ales; man'nan, pro man inan; z'en, pro ze en; z'in pro ze in; z'imo, pro zi imo; er zeinen brunnen kiſaz, *ſedit apud fontem.* fragm. diſp. Haud diſſimiles vocum contractiones occurrunt, nonnunquam & apud alios: ut, uuidar ſanta'nan, pro uuidar ſanta inan, *remiſit eum.* Tatianus CXCVI. 7. In lingua etiam Alamannica communes ſunt iſtiuſmodi vocum craſes: ut inam, pro an dem; auffm, pro auff dem; auffs, pro auff das, im, pro in dem; ins, pro in das; vom, pro von dem; z'um, pro ze dem; z'ur, pro ze der. Etiam in *Belgicâ*: ut in 'tis, pro het is; 't volk, pro het volk; 'k hebbe, pro ik hebbe; 'ter, pro te der; ten, pro te den.

XIV. Vocum ſyncope etiam haud raro occurrit apud *Otfridum*, qui non tantum metricè, ſed rythmicè etiam ſcribit: ſic irk'natin, legitur pro irkenatin.

Ad exercendum lectoris Philo-Teutonis *ingenium, obiter huic capiti adjiciam hymnum matutinum veteris eccleſiæ, è ſchedis* Junianis *exſcriptum.*

1. Scinantes ortfrumo himiles	*Fulgentis auctor ætheris*
Du der manun leoht nahtim	*Qui Lunam lumen noctibus*
Sunnun tago lauſtim	*Solem dierum curſibus*
Kauuiſſemu kaſtudnos fade.	*Certo fundaſti tramite.*
2. Naht ſuuarziu giu furtripan uuirdit	*Nox atra jam depellitur,*
Uueralti ſconidiz itporan uuirdit,	*Mundi nitor renaſcitur,*
Niuuer ioh giu muates uuahſmo	*Novuſque jam mentis vigor*
Suazze in tati arrichtit.	*Dulces in actus erigit.*
3. Lop lutten giu dinu	*Laudes ſonare jam tuas*
Tak auûrprunganer motit,	*Dies relatus admonet,*
Antluzz ioh himiles flectera	*Vultuſque cœli blandior*
Unſaro heitarit pruſti.	*Noſtra ſerenat pectora.*
4. Midem eogalicha ſleffari,	*Vitemus omne lubricum,*
Kanige abahiu atum keiſt,	*Declinet prava ſpiritus,*
Lip kitati ni unreinnen,	*Vitam facta non inquinent,*
Zunga ſunta ni inkifalde.	*Linguam culpa non implicet.*
5. Uzzan ſunna tak denne kituat,	*Sed ſol diem dum conficit,*
Kilauba tiufiu ſtrede,	*Fides profunda ferveat,*
Uuan za keheizzam cacruaze,	*Spes ad promiſſa provocet,*
Criſte kaſuage minna.	*Chriſto conjungat caritas.*

CAP.

Caput Vigesimumsecundum.

De Poetica veterum Francorum

I. QUI poëticam *Francorum* veterum ſcire velit, carminumque genera, quæ apud illos in uſu fuerunt, in Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* capite XXIII. quæ ſcripſimus, ei imprimis legenda ſunt. Etenim in iſto capite de metro, de rhythmo carminum *Anglo-Saxonicorum*, & de eis etiam, quæ *Anglo-Saxonum* carminibus accidunt, fuſe tractavimus. Quibus omnibus, poëticam *Francorum* qui diſcere cupiunt, eamque recte intelligere, tanquam neceſſariis quibuſdam, quæ præcognoſcenda ſunt, ut diligenter ſtudeant, illis auctor eſſe velim. Præſertim quæ in capitis iſtius r. IX, & X. de metro, rhythmo, & pſeudo-rhythmo tradidimus, iis animos intendant poëtices *Francorum* ſtudioſi. Poemata enim veterum *Francorum* vel *rhythmica* ſunt, vel *pſeudo-rhythmica*. Rhythmica dico, in quibus non tantum quantitas & menſura ſyllabarum, quæ pedes faciunt, carminaque à proſâ ſcriptis diſtinguunt, habetur; ſed in quibus etiam eſt apta pedum conſtitutio, & proportio, cum numerorum, & temporum harmonia, quæ venuſtum, & concinnum carmen reddunt, ejuſque inceſſum adeo decorum etiam faciunt, ut carmen eſſe, vel non prænoſcentibus eſſe carmen, ſtatim ac legitur, ex venuſta partium ſymmetriâ, & concinno ejus motu ſentiatur. Ex adverſo pſeudo-rhythmica ſunt, in quibus certus, & definitus ſyllabarum numerus ſine ſyllabarum quantitate obſervatur, & in quibus etiam rhythmi defectus ὁμοιοτελεύτων ſimiliter deſinentibus ſonis, quos *rimas* Angli appellant, quodam modo, ſuppletur & reſarcitur. Prioris generis carmina omnia ea ſunt, quæ in Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXIII. ex Geneſeως paraphraſi, fragmento *Judith*, Verſibus *Boethii* ab *Aluredo* rege metrice verſis, & libro Bibliothecæ *Cottonianæ*, cujus nota *Caligula*, A. VII. I. in quo res à *Jeſu Chriſto* geſtæ in lingua *Francica* metrice deſcribuntur, ut alia prætermeam, quæ in iſto capite aliunde in doctorum conſpectum producuntur. Poſterioris autem generis ſunt univerſa, quæ ex bibliothecis noſtris *Semi-Saxonice*, & *Dano-Saxonice* ſcripta in ejuſdem Grammatices capite XXIV proferuntur, quæ poematum *Francicorum* genium, verſuumque, ex quibus conſtant, ſtructuram, & ſtrophas inveſtigare ſtudentibus, tanquam ea quæ maxime profutura ſunt, ut commendarem etiam faciendum mihi putavi.

II. A *Philo-Teutone* etiam, quæ *de dialecto poetica* capite XXI. traduntur, diligenter legenda ſunt, ut carminum *Francicorum*, eorum maxime, quæ *rhythmice* conduntur, doctrinam & intelligentiam facilius aſſequatur. Quibus tandem munitus arduum iſtud poematum rhythmicorum genus, eorumque difficultates, quibus in poëtica dialecto confligandum erit, cum minori multo operâ ſuperabit, & perrumpet.

III. Unicum autem, quod ſcio, poema rhythmicum *Francicè* ſcriptum extat, nempe aureum iſtud Bibliothecæ *Cottonianæ*, in quo quaſi in evangelio harmonico, res à *Jeſu* Salvatore geſtæ traduntur. Hujus poematis nonnulla Latine à nobis tranſlata dedimus Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, cap. XXIII. Et ne vel inſtituto noſtro, vel antiquiſſimæ & nobiliſſimæ *Germanorum* Genti, è qua maxima ex parte oriundi noſtri ſunt, deeſſe videar, alia ex eo *Latine* etiam verſa ſine punctis tamen metricis, quibus in continuæ ſcripturæ poematis verſus diſtingui ſolent, in hoc capite danda cenſemus. Eheu, inquam, ſine punctis metricis, quibus exemplar tameſi *Anglo-Saxonis* alicujus manu, ut videtur, deſcriptum, carens, cauſa eſt, quòd poeſeos ratio, quæ verſibus interpunctione metrica diviſis maxime ſe oſtendit, in iis quæ ſubſequuntur, non exhibetur.

Lucæ Cap. I. *Fuit autem in diebus Herodis Regis Judææ ſacerdos quidam nomine Zacharias*, &c.

1. Than uuaſ thar en gigamalod mann, that uuaſ fruod gomo, habda ferehtan hugi. pas fan them liudeon Leuiaſ Cunnas Iacobaſ ſumeaſ guodero thiedo, Zachariaſ uuaſ hie hetan, that uuaſ ſo ſalig man, huand hie ſimblon gerno gode theonoda, uuarahta æfter is uuilleon. deda iſ uuiƀ ſo ſelu, uuaſ iru gialdrod idiſ. ni muoſta im erƀiuuard an iro lugutheddi giƀithig uuerthan. libdun im far uter laſter uuaruhtun lof goda, uuarun ſo gihoriga heƀan cuninge, diuridan uſan drohtin, ni uueldun derbeaſ uuiht under mancunnie meneſ gifrumean, ne ſacane ſundea.

1. *In illo tempore quidam ſenex erat qui fuit vir ſapiens, habens mentem religioſam. Erat ex populi Leuitico tribu* (i. e. *ſacerdos*) *& ex cujuſdam Jacobi honeſta gente, Zacharias vocatus erat, & beatiſſimus fuit, ut qui ſemper deo diligenter ſerviens, mandata ejus faciebat. Beata ejus uxor ita etiam faciebat, valde annoſa mulier. Dum autem Juvenes eſſent, non aſſequi potuerunt hæredem, etſi ſine labe coluerunt deum, & cælorum regi tam obedientes fuerunt, & glorificarunt dominum noſtrum, nolentes inter homines, quid piaculi, vel quicquam quo accuſari poſſent, perpetrare.*

 2. Uuas

2. Uuaſ im tho an ſorogon hugi, that ſea erbiuuard egan ni muoſtun. Ac uuarun im barnolos.

3. Than ſcolda hie gibod godeſ thar an Hieruſalem, ſo oft ſo iſ gigengi giſtuod that ina torohtlico tidi gimanodun, ſo ſcolda hie at them uuihe uualdandeſ geld helag bihuereƀan heƀan cuningeſ. godeſ Jungerſcepi gern uuas hie Suitho that hie thuru ferahtan hugi fremmean muoſti.

4. Thuo uuarth thiu tid cuman, the thar gitald habdun uuiſa man mid uuordun, that ſcolda thena uuih godaſ Zacharias biſehan. thuo uarth thar giſamnad filo thar ti Hieruſalem Iudeo Liudo uuerodes te them uuihe thar ſea uualdand god ſuithe, thiulica thiggean ſcoldun her on iſ huldi, that ſea heƀan cuning lethas alieti.

5. The liudi ſtuodun unbi that helaga huſ, endi gieng im thie gierodo man an thena uuih innan. that uuerod oder bed umbi thena alah utan Hebreo liudi, huan er thie fruodo man gifrumid habdi uualdandes uuilleon. So hie thuo thena uuirog drog ald after them alahe, endi umbi thena altari gieng mid iſ rokfaton rikeon theonon frumida ferehtlico frohon ſinas godes Iungerſcipi gerno Suitho midi hlutro hugiu, ſo man herren ſcal georno fulgangan: grurio quamun im egiſon an them alahe, hie giſah thar after thiu enna Engil godeſ an them uuihe innan hie ſprak him mid iſ uuordon tuo. hiet that fruod gumo forohe ni uuari; hiet that hie bim ni andriede. thina dadi ſind, quat hie, uualdande uuertha, endi thin uuord ſo ſelf. thin theonoſt iſ im anthanke, that thu ſulica githaht habes an iſeneſ craft. ik iſ engil beon. Gabriel biun ik hetan thie io for Gode ſtandu anduuard for them alouualden, neſi that hie me an iſ arundi huarod ſendean uuillie.

6. Nu hiet hi mi an theſan ſid faran. Hiet that ik thi thoh gicudi that thi kind giboran ſan thinera aldera idiſ odan ſcoldi uuerthan an theſaro uuerold, uuordon ſpahi, that ni ſcal an iſ libe gio lithes abitan uuines an iſ uuerold. ſo habit im uurd giſcapu metod gimarcod, endi maht godeſ. hiet that ik thi thoh ſagdi that it ſcoldi giſith uueſan heƀan Cuningeſ; hiet that gi it hieldin uuel tugin thuru treuua. Quad that hie im tyreas ſo filo an godes rikea forgeban uuoldi.

6. Hie quat that thie guodo gumo Johanneſ te Naman hebbean ſcoldi. gibud that gyt hietin ſo that kind, than it quami. quad that it Criſtes geſith an thiſero uuidun uuerold uuerthan ſcolde iſ ſelbeſ ſuneſ, endi quad, that ſea ſniumo herod an iſ gidodſcipe bethia quamin.

7. Zachariaſ thuo gimalda, endi uuid ſelba ſprak drohtineſ Engil, endi im thero dadio bigan uundron thero uuordo. huo mag that giuuerthan ſo, quat hie, after an aldre. it iſ unc al ti lat ſo te giuuinnanne ſo thu mid thinon uuordon ſprikiſ, huanæ uuit habdun aldreſ er ef no tuentig uuintro an uncro uueroldi, er than quami that uuib ti mi. than uuarun uuit nu at ſamne at ſiounta uuintro gibenkeon endi gibeddeon, ſi thor ik ſea mite brudi gicoſ.

2. *Sed animis contriſtati erant, quòd hæredem adipiſci non potuerunt, ſed liberorum orbi fuerunt.*

3. *Quoties vero cunque requireret ordo vicis ſuæ, quam tempora fulgentia (calendarii nempe rubricæ) deſignabant, toties ſecundum ſtatutum divinum ad Sanctuarium Dei, Templum Sacrum Hieroſolymitanum, illi proficiſcendum erat, qui valde ſtudioſus erat, ut cum religioſa mente dei miniſterio fungeretur.*

4. *Cum vero ventum eſſet tempus iſtud in quo prophetæ prædixerant à Zacharia templum dei videndum eſſe, tum Hieroſolymis in Sanctuario convenerunt Judæorum ingens multitudo, ut Domino Deo humillimè pro miſericordia ſua ſupplicarent, ut ille Rex cœlorum peccata eorum dimitteret.*

5. *Populo autem circumſtante domum ſacram, templum intrabat reverendus ille vir. Coetus etiam ille populi Hebræi extrà circa templum uſque expectabat, dum quod præceptum à deo erat, ſenex eſſet executus. Dum autem thure templum fumigaret vetulus, aramque circuiret thuribulum, vas pretioſum geſtans, puraque cum mente religioſus dei domini ſui miniſterium tam diligenter functus quam quis mortalium hero ſuo ſervire poſſit, horror in Baſilica eum invadit protinus ut vidit angelum dei infra templum, qui eum voce ſua allocutus, ſic dixit.* Scilicet, *juſſit ne paveret, aut ab illo metueret. Quæ locutus es, inquit, pariter, ac quæ feciſti,* officio tuo fungens, *deo digna ſunt. Miniſterium tuum illi gratum eſt, propterea quod ſpem talem reponis in ejus ſolius virtute. Ego ſum angelus ejus, qui* Gabriel *ſum vocatus, quique ſemper adſto coram Deo, in ipſius omnipotentis conſpectu, niſi me interdum mandata ejus perferentem aliquò mittere placeat.*

6. *Modo mihi imperavit hoc iter ſuſcipere, in mandatis dans, ut tibi dicerem quod à vetula tua conjuge pariendus tibi filius eſſet, & in hoc mundo educandus, & ut verbis nuntiarem illum, dum viveret, neque ſiceram guſtaturum, neque vinum in mundo hoc bibiturum. Et enim ſic immutabile decretum,* inquit, *ſic creator omnium, ſic potentia dei ſtatuerunt. Juſſit etiam ut tibi enuntiarem illum fore Cœli regis Comitem, quod, etiam juſſit, ut vera fide valentes crederetis, aiens, ſe illi in regno dei tantam dominationem daturum.*

6. *Dixit etiam* inquit *quod bonus ille vir Johannem nomen haberet & ambobus veſtri mandat puerum iſtum, quam primum natus fuerit, ſic vocare. Præterea dixit, quod Meſſiæ, ſuiipſius filii per latum hunc terrarum orbem ſocius foret, & quod eorum ambo ad ejus mandata exequenda, huc brevi venirent.*

7. *Tum Zacharias locutus eſt, & domini Angelo ipſi reſpondit. Quomodo hoc poſſibile, ait, poſtquam in ſenectâ proceſſimus. Id quidem obtinere, quod tu verbis tuis ſic locutus es, nobis ambobus plane per annos non jam licet, ſiquidem* XX *annos nos ambo pares habuerimus, ante quam à me ducta erat illa mulier. Et ex eo tempore quo mihi eam elegi ſponſam per Septuaginta integros annos menſa & thoro conviximus.*

8. So

8. So uuit an uncro iuguthi gigernean ni mahtun, that uuit erbiuuardigan muoſtin fuodan an uncon flettea: nu uuit ſus gefruodat ſind; habit unc eldi binoman ellean dadi; that uuit ſind an unero ſiuni giſlekit, endi an unkon ſidon lat flesk iſ unc afallan; fel unſconi, iſ unca lud gelithan, lik gidruſi. not ſind unca andbari, odar-licron muod endi megin-craft, ſo uuit iu ſo managan dag uuarun an theſaro uueroldi: ſo mi theſ uundur thunkit, hu it ſo giuuerthan mugi, ſo thu mid thinon uuordon ſprikis.

8. *Quamobrem cum in noſtra juventute promereri non potuerimus nos duo ut filium in thalamo noſtro procrearemus, jam nunc cùm in ætate tam provecti ambo ſumus; cùm nobis* (liberis operam dandi) *virtutem adeo abſtulit ſenectus, ut nobis genæ depreſſæ, & complanatæ ſint; cùm in lateribus utriuſque noſtri* [ſucculenta, quæ pridem extabat] *ſerotina caro lapſa ſit; cutiſque facta deformis; cùm vox utriuſque noſtri langueat; & corpora labaſcant; cùm noſtrî neutri, qui in hoc mundo tam diu ſumus verſati, neque fœcunditas neque appetitus, virtuſve ad ſuſcipiendos liberos utilis, ullus eſt, de hoc, quod voce tua dixiſti, non poſſum quin mirer, quo modo nempe fieri poteſt.*

9. Thuo uuarth that heban Cuningaſ bodon harm an iſ muode, that hie iſ giuuerkes ſo uundran ſcolda, endi that ni uuelda gihuggean, that ina mahti god, ſo ala lungan ſo hie fan eriſt uuaſ ſelbo, giuuerkean ef hie ſo uueldi.

9. *Tum Cæleſtis Regis legatus animo contriſtatus de hoc erat, quod Zacharias de illo ejus negotio dubitans adeo miraretur, & quod cum animo ſuo reputare nollet deum, qui idem erat, qui ab initio ſemper fuit, id, ſi vellet, poſſe facere.*

10. Scerida him thuo te uuitie that hie ni mahta enig uuord giſprekean gimahlean mid iſ muthu, er than thi magu uuirđit fan thinero aldero idiſ erl afuodit, kind iung giboran Cunneaſ guodeſ uuanom te theſaro uueroldi.

10. *Quamobrem hoc in eum* [incredulitatis] *ſupplicium inflixit*: nempe, *quod non prius verbum aliquod polleret dicere, & cum ore ſuo ſermocinari, quam à vetula ejus uxore decreto pareretur ille puerulus, & infantulus ille nobilis proſapiæ, hunc in mundum naſceretur.*

Angelus Gabriel miſſus ad B. Virginem Mariam Joſepho deſponſatam.

1. Thuo ni uuas lang after thiu ne it allſo gileſtid uuarth, ſo hie mancunnea managa huila god almahti forgeban habda, that hie iſ himilisk barn herod ti uuoroldi iſ ſelbes ſuno ſendean uuolda, te thiu that hie hier aloſdi alliud ſtamna uuerod fon uuitie.

1. *Ab hoc non diu erat, antequam Deo omnipotenti placuit, prorſus ut humano generi ſæpe fidem dederat, Cæleſtem infantem ſui ipſius filium in hunc mundum mittere, ut hic omnem, qui ſermonis uſum habet, cætum* [omnem humanam gentem] *à ſupplicio redimeret.*

2. Uuarth iſ uuiſ-bodo an Galilea land Gabriel cuman, engil thes aluualdan, thar hie ena idiſ uuiſſa munelica magat, Maria uuas ſou hetan.

2. *Venit igitur ſcientiſſimus ejus nuntius, omnipotentis angelus Gabriel in regionem Galilæam. ubi fœminam, quæ Maria dicta erat, monialem* [i. e. puram] *Virginem viſit.*

3. Uuaſ iro thiorna githigan, ſia en thegan habda Ioſeph gimablid guodeſ cunneaſ man thia daudeſ dohtor, that uuaſ diurlic uuib idiſ andheti.

3. *Erat ea virgo adulta, quam nobilis quidam Joſephus nobilis generis vir deſponſaverat, ut quæ Davidis filia eſſet, mulier illuſtris, & fœmina devota.*

4. Thar ſia the engil Godeſ a Nazareth burg bi namen ſelbo gruotta gegin uuardi, endi ſia fan Gode quedda. Hel uuiſ thu Maria. quat hie, thu biſt thinon herron lief uualdandi uuirthig, huand thu giuuit habiſ idiſ enſtio ful. thu ſcealt furi allon uueſan uuibon giuuihid. ni habi uuekean hugi ni forohti thu thinon ferahe. ni quam ik thi te enigon freſon đerod. Ne dragu ik eni drugi thing. thu ſcealt uſes drihtneſ uueſan modor mid mannon, endi ſcalt thena magu fuodean, theſ hohem himil cuningeſ ſuno, thie ſcal Heland te naman egan mid eldion, endi ni cumid theſ uuiden rikieſ giuuad, theſ hi giuualdan ſcal mari thiodan.

4. *Hanc in urbe, quæ vocatur Nazareth, ex adverſo ſtans ipſe Dei Angelus ſalutabat, & ad eam, deo auctore, ſic dixit, inquiens, Aue Maria, tu es domino tuo dilecta, domino dominantium digna, quoniam ſapiens es. Tu, ô virgo gratiæ plena! præ omnibus mulieribus benedicta eris. Ne ſis jam infirmo animo, neque de vita tua paveas; non enim tibi adventus meus alicui nocumento erit, neque fero ego nuntium ullum mœſtum. Tu enim domini noſtri inter homines mater eris. Tu paries puerum illum excelſum Cælorum Regis filium, qui Jeſus ab hominibus vocabitur, & imperii ejus ampliſſimi, cujus illuſtris dominus erit, non venturus eſt finis.*

5. Thuo ſprak im thiu magat angegin uuid thena Engil, Godeſ idiſeo ſconioſt, ellero uuibo uulitigoſt. huo mag that giuuerthan ſo, quat ſiu, that ik magu fuodie, ne ik gio mannes ni uuarth uuiſ an minero uuerold.

5. *Tum Angelo Dei reſpondit virginum formoſiſſima, omnium mulierum maxime ſpecioſa, dicens, quomodo poteſt fieri, ut ego puerum pariam, quæ nondum virum cognovi?*

6. Thuo habda eft hiſ uuord garo engil theſ aluualden thero ideſi tegegneſ. An thi ſcal helag gaſt fan hebanuuange cuman thuru craft Godes. tha nan ſcal thi kind odan uuerthan an

6. *Tum reſponſum paratum habens omnipotentis angelus, ad virginem replicuit. Spiritus ſanctus ab æthereis campis in te per potentiam divinam ſuperveniet, cujus ope infans tibi natus*

theſaro uuerold. uualdandeſ craft ſcal thi fan them hohoſton heban cuninge ſcadoian mid Scimon, ni uuarth ſconera giburd ni ſo mari mid mannon, huand ſiu cumit thuru maht Godeſ an theſan uuidun uuerold.

erit. Domini virtus ab altiſſimo Cœlo hic te tum ſplendore inumbravit, neque inter homines partus fuit, aut pulchrior, aut illuſtrior, ut qui per virtutem dei in hunc mundum venturus eſt.

7. Thuo uuarth thoſ uuiheſ hugi after them arundie all gihuorban an Godeſ uuilleon. than ik hier garu ſtandu, quat ſiu, te ſulicon ambahtſcipie ſo he mi egan uuili thiuuaa bium ik thied-Godeſ, nu ik thoſ thingeſ getruon. uuerthe mi after thinon uuordon, allſo iſ uuilleoſi herren mineſ. Niſ mi hugi tuifli ne uuord ne uuiſa. ſo gifragn ik that that uuib antfieng that Godeſ arunde gerno ſuitho midleohtu hugi, endi mid lobon guodon, endi mid hluttron treuon.

7. *Tum mentem in ea, quæ in Dei nomine dicta erant, convertens mulier ſic dicit: ad exequendum tale munus, & miniſterium, quale me exequi vult Deus parata hic ſto, quæ Dei patrii ancilla ſum. Jam enim quod nuntiaſti, credo, fiatque mihi ſecundum verbum tuum, atque prorſus ut domino meo placet. Non enim amplius mihi dubitat animus ſive de re, ſive de modo. Sic tandem, ut reſcivi, mulier illa dei nuntium valde amplexa eſt cum mente clara, bona cum fide, [illegible] cum dubitationis pura fiducia.*

Johannes Baptizat Chriſtum.

1. Bethania barn Iſraheles. quamun thar ti Manag ſamnoda thar ti Iohaneſe cuningo geſithoſ liudi ti lerun, endi iro gilobon anthiengun. hie dopida ſia dago gihuilikeſ endi im iro dadi luog uurethero uuilleon, endi loboda im uuord Godeſ herran ſineſ heban-rikes.

1. *Multi iſtûc in Bethania convenerunt filii Iſraelis, multi regum comites, multi è populo, ut inſtituerentur, ad Johannem venerunt, quos fidem ſuam confeſſos, quotidie baptizabat, & ab eorum facinoribus purgabat, dominique ſui, Cœlorum Regis verbum commendabat.*

2. Uuirthit, quat hie, garo gumono ſohuem ſo ti gode thenkit, endi an thena uuili hluttro gilobean leſtean iſ lera.

2. *Paratus enim, inquit, ille eſt omni homini, qui de deo cogitat, in eumque vult ſincere credere, & doctrinam ejus implere.*

3. Thuo ni uuas lang ti thiu that him fan Galilea giuuet Godeſ egan barn, diurlic drohtineſ ſunu dopi ſuokean. Uuas im thuo an iſ uuaſtme uualdandeſ barn allſo hie mid thero thiedo thritig habdi uuintro an iſ uuerold.

3. Quibus utique dictis, *non diu erat, cùm ad baptiſmum petendum è Galilæa profectus eſt proprius dei filius, glorioſus domini gnatus, qui tum in ſtatura ſua adeo profectus erat, ut prorſus popularibus dominantis ille filius triginta annos ætatis habere videretur.*

4. Thuo hie an iſ uuilleon, thar Iohanneſ an Iordana-ſtrome allan langan dag liudi managa dopti diurlico, Reht ſo thuo iſ drohtin giſah holdan herron ſo uuarth im iſ hugi blidi.

4. *Tunc vero Johannes illius gratia multum populum per totum diem in flumine Jordano illuſtriſſimus baptizans quàm primum vidit herum ſuum dominum ſupremum gaviſus eſt animo.*

5. Theſ im thie uuillo giſtuod, end ſprak im thuo mid iſ uuordon to ſuitho guod gumo Iohanneſ te Criſte. Nu cumiſ thu te minero dopi drohtin fromin thied-gumo beſt, ſo ſcolda ik te thinero duan, huand thu biſt allero Cuningo craftigoſt.

5. *Eum enim deſiderabat vir bonus Johannes, & voce ſua magnopere ſic ad Chriſtum locutus eſt. Honorande domine, hominum præſtantiſſime, tu baptizandus ad me venis, qui à te omnium regum potentiſſimo baptizari debeo.*

6. Criſt ſelbo gibod uualdand uuarlico that hie ni ſpraki thero uuordo than mer. uueſt thu that uſ giriſit, quat hie, allaro rehto gi huilik ti giſullanne for uuerdeſ nu on godeſ uuillon. Iohanneſ ſtuod dopta allan dag druht folc mikil uuerod an uuatere, endi oc uualdand Criſt herren heban Cuning handon ſinon an allero bethuo them beſton, endi im thar te bedu gihneg an kneo.

6. *Tum quidem Chriſtus ipſe dominus imperabat ei ne his verbis utens amplius loqueretur. Noſtin', inquit ille, quod nos jam decet, dei cauſa, omnem juſtitiam prompte implere? Johannes ergo in aqua manens ingentem turbam, hominunque Coetum, & eorum omnium optimum dominum Chriſtum, qui Cœlorum rex erat, cùm manibus ſuis baptizabat, & baptizatum genu flectens ibidem adorabat.*

7. Craftig Criſt up giuuet fagar fan them flode fridu barn Godeſ, liof liudeo uuard. So hie thuo that land of ſtuop, ſo anthlidun thuo himileſ duru, endi quam the helogo geſt fan them aluualdan obona te Criſte. uuaſ im angelicneſſe Iungraſ fugleſ diurlicaro duſun, endi ſat im uppan uſſeſ drohtineſ ahſla, uuonoda im ober them uualdandeſ barne, after quam thar uuord fan himile hlud fan them hohon radore endi gruotta thena helend ſelbon Criſt allaro Cuningo beſton, quat that hie ina gicorana habdi ſelbi fan ſinon rikea;

7. *Tum pacificus dei filius, colenduſque hominum cuſtos, omnipotens Chriſtus, ut ex flumine venuſtus aſcendit & in ripa pedem poſuit, Cœli fores apertæ ſunt, & ſanctus ſpiritus ab univerſitatis rerum domino ſuperne miſſus in Chriſtum deſcendit. Similis ille erat juveni pullo nitentis columbæ, & ſedens ſuper domini noſtri humeros morabatur ſuper eum, qui Cœli terræque gubernator erat. Dein vox canora è Cœlis auditur veniens è ſublimi æthere, quæ Salvatorem ipſum Jeſum, regum omnium præſtantiſſimum ſalutabat dicens,* ſcilicet, *quod is erat, quem è regno ſuo elegerat,*

Quat

Quot. that im thie ſuno licode beſt allero gi-horanero manno; Quat that hie im uuari allero barno leoboſt.

8. That muoſti Johannas allſo it guod uuellda giſahan endi gihorean. hie gideda it ſan after thiu mannon mari that ſia that mahtina herron habdun. that iſ, quat hie, heban-cuningeſ ſuno. En alouualdan theſes uuilleo ik urkundeo uueſan an theſaro uueroldi.

9. Huand it ſagda mi uuord Godeſ drohtineſ ſtemna, thuo hie mi dopian hiet uuerol an uuatere, ſo huar ſo ik giſauui uuarlico thena helagna geſt fan heban-uuange an theſan middilgard enigan man uuaron cuman mid craftu, that, quat, ſcoldi Criſt uueſan diurlic drohtineſ ſuno, hie dopian ſcal an thena helagan geſt, endi helean manago manno men-dadi. hie habit tha maht fan Gode that he alatan mah liudeo gihuilicon ſaca, endi ſundea. thit iſ ſelbo Criſt Godeſ egan barn gumono beſta fridu uuid fiondon.

10. Uuela that iu theſ mag frah muod-hugi uueſan an theſaro uueroldi, thei iu thie uuillo geſtuod that gi ſo libbeandi thena landeſ uuard ſelbon giſahun.

11. Nu muot ſniumo ſundeono loſ manag geſt faran an Godeſ uuilleon tionon atomid, the mid treuuon uuili uuid iſ uuini uuirkean, endi anuualdand Criſt faſto gilobean, that ſcalt te frume uuerthan Gumono ſo huilicon ſo that gerno duot.

quod filius ejus erat, quo, præ omnibus qui nati eſſent, maxime delectatus erat, & quod ei etiam eſſet filiorum omnium chariſſimus.

8. *Hæc oportebat Johannem, ſicut deus voluit, videre, & audire. Dein protinus hominibus, qui omnipotenti domino ibi præſenti gaudebant, ea explanavit dicens. Hic eſt regis Cælorum filius, quem, domino dominorum auctore, mundo notum facio.*

9. *Etenim dei verbum, domini vox, cum me homines baptizare in aqua juberet, hoc mihi dixit: nimirum, quandocunque revera viderem ſpiritum ſanctum de Cælo cum potentia in aliquem hujus terrarum orbis hominem certo deſcendere, quod eum opporteret eſſe Chriſtum glorioſum Dei filium, qui baptizabit cum ſpiritu ſancto, & medebitur multorum peccatis. Ille enim potentiam à deo habet conceſſam omnibus hominibus dimittendi crimina, & peccata. Hic profecto Chriſtus ipſe eſt, proprius dei filius, hominum excellentiſſimus, qui pacifici animi erga inimicos eſt.*

10. *Utinam vobis erga illum amicus hic animus eſſet, erga illum cujus voluntas fuit, ut vos ipſum patriæ fautorem (ſervatorem) viventes videretis.*

11. *Jam multi ſpiritus, per dei voluntatem peccatis abſoluti, & ſupplicio liberati poſſunt diſcedere, nempe eorum, qui cum amicis fidem ſervabant, & in dominum Chriſtum firmiter credere. Ea enim omnibus proderunt, qui ſtudioſe ea faciunt.*

In carminum rhythmicorum tribus his Speciminibus non tantum voces in exemplari continuo ſcriptas dividere, ſed orationem rhythmicam, quæ etiam abſque omni membrorum diſtinctione ſcripta eſt, commatis, colis, & periodis ſeparare viſum eſt, tum quod orationis contextum diſtinctionibus notatum commodius poſſem interpretari; tum etiam ut poëſeos ſtylum aſyndetis, appoſitione nominum, & verbis participiorum officio fungentibus perturbatum lector magis perſpectum haberet.

IV. A rhythmicis jam ad pſeudo-rhythmica tranſeamus, quæ certum & definitum numerum ſine quantitate ſyllabarum obſervantes *finalium ſimiliter ſonantium tinnitu* aures delectant, atque eo modo veri metri rhythmique abſentium vices quaſi ſupplent, defectumque pro viribus ſuis compenſant. *Otfridus* Monachus *Weißenburgenſis*, *Rhabani Mauri* Abbatis *Fuldenſis* auditor & diſcipulus, volumen quinque librorum in id genus carminibus conſcriptum, quibus evangelicam hiſtoriam poëtice deſcripſit, ante annum Chriſti DCCCLXXVI compoſuit. Volumen iſtud evangeliorum pſeudo-rythmicum à *Flacio Illyrico* mendoſe editum Baſileæ, Anno MDLXXI. Verſione Latina, variis lectionibus, notiſque illuſtratum, & mendis omnibus purgatum denuo publicandum in ſe ſuſcepit, in *Francicis*, *Gothicis*, *Cimbricis*, *Anglo-Saxonicis*, & *Longobardicis* verſatiſſimus *Jo. Schilterus* Argentoratenſis. hujus operis ſpecimen ante biennium in publicum emiſit, nempe *Otfridi* ad Ludovicum I regem Franciæ Orientalis, voluminis ſui evangeliorum dedicationem; quod Lectori *Philo-Teutoni*, quoniam poëſeos pſeudo-rhythmicæ vetuſtiſſimum ſimul, ac aptiſſimum exemplum eſt, hic ponendum exiſtimo. Eſt autem hoc poema adeo artificioſe compoſitum, ut cujuſque tetraſtichi *prima* & *ultima litera* ſit eadem, principiumque ac finis omnium tetraſtichorum eundem infra-ſcriptum titulum in utroque carminis deſcendentis latere exhibeant.

LUDOVVICO ORIENTALIUM REGNORUM REGI SIT SALUS ÆTERNA.

1. Ludouuig ther ſnello
thes uuiſduames follo.
er Oſtarrichi rihtit al
ſo Francono Kuning ſcaL

Ludovicus alacer,
Sapientiâ plenus,
Is Orientale regnum (Franciæ) regit omne
Ut Francorum Regi decet.

2. Vbar frankono Lant gizalt
ſo gengit ellu ſin giuualt
thaz rihtit, ſo ih thir zellu,
thiu ſin giuualt ellV.

Super Francorum regionem inclutam
Progreditur omnis ejus poteſtas.
Hoc regit, quod ego tibi recenſeo,
Omnis ſua poteſtas.

3 Themo ſi jamer heili
joh ſalida gimeini
druhtin [a] hohemo thaz guat
joh [b] freuuemo [c] emmizen thaz muaT

Huic ſit ſemper ſalus
Atque Felicitas publica.
Dominus accumulet ipſi Bonum
Atque exhilaret ipſi jugiter animum

4 [d] Hohemo gimuato
jo allo ziti guato,
er allo ſtunta freuue ſih.
thes thigge io [e] mannogiliH.

Accumulet ipſi gratiam
Atque omnia tempora bona (felicia)
Is omnibus horis gaudeat.
Hoc voveat unuſquiſque.

5 Oba ih thaz iruuellu
[f] theih ſinaz lob zellu
zi thiu due ſtunta mino
theih ſcribe dati ſinO.

Etſi ego hoc proponerem,
ut ipſius laudes recenſerem,
(&) ad hoc collocarem horas meas
ut ſcriberem facta ejus.

6. Vbar mino mahti
ſo iſt al thaz gidrahti.
hoh ſint ſo ih thir zellu
thiu ſinu thinkan ellV.

Supra meas vires
utique eſſet omne hoc intentum,
Grandia ſunt quæ ego tibi narro
Ejus facta omnia.

7 Vuanta er iſt edil Franko
vuiſero githanko.
vuiſera redinu
thaz duit er al mit ebinV.

Namque ipſe eſt nobilis Francus
Sapientum cogitationum.
Sapientum ſermonum
Idque facit is omne cum æquanimitate.

8 In ſines ſelbes bruſti
iſt herza ſilu feſti.
Managfalto guati.
bi thiu is ſinen er gimuatI.

In ſuo ipſius pectore
eſt cor multum ſtrenuum,
multiplex benignitas:
ideoque eſt ſuis gratioſus.

9 Cleinero githanko
ſo iſt ther ſelbo Franco.
ſo iſt ther ſelbo edelinc,
ther heizeit auur LudouuiC.

Subtilium cogitationum
Sic eſt ille ipſe Francus.
Sic eſt ille ipſe nobilis,
Qui appellatur rurſus Ludovicus.

10 Offto in noti er uuas inuuar
thaz bivuankota er ſar.
mit Gotes ſcirmu ſcioro
joh harto ſilu ziorO.

[g] *Sæpe in neceſſitatibus is fuit revera,*
Eas ſuperavit illico,
Per DEI protectionem certè, (commodè)
Et maximo cum decore.

11 Oba iz uuard uuanne
in not zi fehtanne.
ſo uuas er io thero redino
mit Gotes krefftin oborO.

Etſi fiebat aliquando
In anguſtiis ut dimicaretur,
Tamen erat is ea in cauſa
per DEI potentiam ſuperior.

12 Riat Gott imo offto in notin
in ſuaren arabeitin.
gigiang er in zala [h] uuergin thar
druhtin halff imo ſaR

Conſuluit ipſi DEUS ſæpe in neceſſitatibus
In gravibus laboribus.
[i] *(Si) Verſabatur is in periculis fortè,*
DOMINUS juvabat ipſum illico.

13 In notlichen uuerken,
thes ſcal er Gotte thanckon.
thaz thancke ouh ſin gidigini
joh [k] unſus mah uuidI,

In anguſtis rebus.
Propterea debet DEO gratias agere.
De hoc etiam gratias agat ejus comitatus,
Atque noſtri fratres conſecrati.

---

a Per poeticam craſim, pro *hohe imo.* *b* Pro *freue imo.* *c* Pro *emmizigen.* *d* Pro *hohe imo.* *e* Pro *manno gihuilih.* *f* Pro *the ih.* *g* Strophen ſic potius vertendam cenſeo:

Sæpe quidem in neceſſitatibus fuit,
quas magnopere ſuperavit,
per Dei illuſtrem protectionem,
& audaciam maxime decoram, (laudandam.)

h Rectius legendum eſſe *uuegin* cenſet *Schilterus.* *i* Reddo hos duos verſus paullò aliter:

Superavit pericula
in quibus dominus ipſum valde juvabat.

k Rectius videtur legendum *unſere*, vel *unſe mahe.*

14 Er

14 Er uns ginadon ſine uualt.
thaz ſulichan Kunic uns * ghidalt
then ſpar er nu zi libe.
uns allen io zi liabE.

Qui (DEUS) nobis gratioſè ſervet ipſius potentiam,
ut talem Regem nobis ſalvum ſervet.
Hunc conſervet in vita
nobis omnibus ad favorem.

15 Nu mazen uuir dio guati
joh fridoſamo ziti.
ſines ſelbes uuerkon.
thes ſcullun vvir Gotte tanckoN.

Nunc fruimur his bonis
& pacatis temporibus.
Ejus ipſius factis (operibus)
de hoc debemus DEO *gratias agere.*

16 Thas mannilich nu gerno
ginada ſina fergo
von Gott er muazi haben munt,
jo uueſan lange giſunT.

Quo quilibet nunc lubenter
gratiam ejus ambiat.
A DEO is obtineat protectionem
Et ſit diu incolumis.

17 Allo citi guato
ſo leb er io gimuato.
joh bimide io zala
thero fianto falA.

Omnibus temporibus bonus (felix) ſemper Auguſtus
Vivat hic gratioſus
Et evitet pericula
Inimicorum inſidias.

18 Lango Liobo, druhtin min,
laz imo thie daga ſin.
ſuaz imo ſin lib al
ſo mang er emo ſcaL.

Longam vitam, Domine mi,
Fac ei dies ſuos.
Edulca ipſi ſuam vitam omnem
quàm varia (eà) debeat (eſſe)

19 In imo irhugg ih thrato
Dauides ſelber dato.
er ſelb thulta ouh in noti
jo manago arabeitI.

In ipſo recordor valdè
Davidis ipſius factorum.
Ipſe quoque toleravit in neceſſitatibus
& variis laboribus.

20 Vuant er uuolta man ſin,
thaz uuard ſid filu ſcin
thegan ſin in uuaru
in manigeru zalV.

Namque volebat vir eſſe, (virum ſe præſtitit,)
hoc fiebat mox in magnum exemplum
Militi ſuo revera
in magnis periculis.

21 Manag leid er tulta
umm thaz to Got gihanta
ubaruuuant er ſid ſar fram
ſo Gottes thegane gizaM.

Multiplicem mœrorem toleravit
eò quod DEUS *permiſerat,*
Superavit tamen poſtea admodum longè,
ſicut DEI *miniſtrum decebat.*

22 Riat imo io gimuato
ſelbo druhtin guato.
thaz ſagen ih thir in ala uuar
ſelbo maht iz leſan thaR.

Conſuluit ipſi benignè
ipſe Dominus bonus.
Hoc dico tibi revera
Ipſe poteris id legere ibi.

23 Eigun uuir thia gnati
gilicha thegan rihti.
In theſes ſelben muate
zi managemo guatE.

Habemus (&) nos hanc gratiam,
Similem Heroem rectum,
In illius animoſitate
ad varii generis bonum.

24 Giuuiſſo thaz ni hiluh thich,
thultate er ſommolih,
arabeito ginuag
mit tulti iamer ouh firdruaG.

Certè non celabo te,
toleravit ille ſimiliter
Laborum ſatis,
cum patientia ſemper quoque pertulit.

25 Ni liaz er imo thuruh thaz
in themo muate then haz,
er mit thulti, ſo er bigan
al thie fiantha uberuuaN.

Nec ſinebat ſibi propterea
in mente odium,
Ipſe tolerantiâ, quoties aggreſſus,
omnes hoſtes vincebat.

26 Oba es iaman bigan
thaz er uuidar imo uuan

Etſi quis auſus
ut contra Ipſum ſentiret,

* Mendoſe ſcriptum certè pro *gibalt* quod obſervavit in ſpecimine ſuo *Schilterus*.

Scirmta imo io gilicho
druhtin lioblichO.

Protexit tamen eum ſtatim
Dominus amicabiliter (gratioſe.

27 Riat im io in notin,
ſuarin arabeitin.
gilitha imo ellu ſinu jar
thiu nan thuhtun filu ſuaR.

Auxiliatus ipſi in neceſſitatibus,
Gravibus laboribus.
Traduxit ipſi omnes ſuos annos
qui ipſi videbant multum graves.

28 Vnz * er 'nan gilereta
ſin rih imo gibreita.
† bithiu mag er ſo analitun
thera Davides ſclahoV.

Uſque dum ipſum docuerat,
Ejus regnum ipſi ampliaverat.
Propterea poteſt ſic inducere
Davidis prœlia.

29 Mit ſo ſammeliche
ſo quam er ouch zi riche.
uuas Gottes druter filu fram
ſo uuard ouh therer ſo gizaM

Æquali ratione
Pervenit quoque ad Regnum.
Erat DEI fidelis maximè (David)
ſic erat etiam hic ipſe prout decebat.

30 Rhitagener ſcono
thiu Gotes liuti in frono.
ſo thuit ouh therer ubar jar
ſo in Gotes zimet, thaz iſt uuaR.

Gubernabat Ille pulchrè
DEI populum in publico.
Sic facit & hic per annos,
Prout in DEO decet, hoc verum eſt.

31 Emmizen ziu guatė,
joh heilemo muate
fon jare zi jare.
thaz ſagen ih thir zi uuarE.

Aſſiduus ad ſalutem
Et ſalutari animo,
De anno in annum,
Hoc dico tibi vere.

32 Gihialt Dauid turuh not
thaz imo druhtin gibot.
jo gifaſta ſinu ting,
ouh ſelb thaz rihi al umbi rinG.

Obſervabat David cum cura
quod Dominus ipſi mandabat.
Atque ſtabiliebat ſua judicia,
ac ipſum regnum undiquaque.

Hujuſmodi quoque poemata duo; unum nempe ad *Solomonem* Epiſcopum Conſtantienſem, & alterum at *Hartmuatum* atque *Werinberthum* monachos *S. Galli*, ab *Otfrido* in tetraſtichis compoſita ſunt. Horum hoc editum etiam videre eſt in *Patri Lambecii* Comment. de Bibliothecâ *Cæſar.* lib. II. cap. 5. Ubi ultima duo tetraſticha in Editione *Illyrici*, quæ eodem artificio, quo præcedentia compoſita eſſe falſo credidit, valde corrupta, beneficio MSᵗ. Codicis *Cæſarei* reformata edidit *Lambecius* in his verbis, quæ *Latina* fecimus.

** Xriſt halte Hartmuatan,
Io Werinbrihtan guatan,
Mit †† in ſi ouh mir gimeini,
Thiu Euuiniga heili.

Chriſtus conſervet Hartmuatum,
Et Werinberthum bonum,
Cum illis mihi etiam ſit communis
Æterna ſalus.

Io allen io zigamene,
Themo heilagen giſamene,
Thie dages ioh nahtes thuruh Not,
Thar Sanc̄te Gallon thionont.

Et omni quoque conventui,
Sacræ illi congregationi,
Quæ die noctèque in neceſſitate (paupertate)
Sancto Gallo ſerviunt.

Digna ſunt etiam quæ hæc ſequantur, tetraſticha, quibus *Otfridus* orationem dominicam pſeudo-rhythmicè tranſtulit.

Pater noſter, &c.
Fater unſer guato,
Biſt druhtin thu gimuato,
In himilo io hoher,
Uuih ſi namo thiner.

Adveniat regnum tuum, &c.
Biqueme uns thinas richi,
That hoha himilrichi,
Thara uuir zua io gingen,
Ioh emmizigen thingen.

* Pro *er inan.* † Legendum forſan in hoc loco paullò aliter quam in impreſſis antea:
Bithiu mag er ſona liton
Thera Davides ſclabon.
Propterea poteſt citò tranſire (tranſcendere)
Davidis victorias.

** X in hâc voce non eſt *Latinum* X. ſed x *Græcorum*, quod uſurpatur pro *Ch.* †† Pro *im.*

Fiat voluntas tua, &c
Si uuillo thin hiar nidare,
So ſer iſt uſan himile,
In erdu, hilf uns hiare,
So thu engilon duiſt nu thare.

Panem noſtrum, &c.
Thia dagalichun zuhti,
Gib hiut uns mit ginuhti,
Ioh follon ouh the iſt mera,
Thines ſelbes lera.

Dimitte nobis, &c.
Sculd bilaz uns allen,
So uuir ouh duan uuollen,
Sunta thia uuir thenken,
Ioh emmizigen uuirken.

Ne nos inducas, &c.
Ni firlaze uns thin uuara,
In thes uuidar uuerten fara,
Thaz uuir ni miſſigangen,
Thara ana ni giſallen.

Sed libera nos, &c.
Loſi unſih io thanana,
Thaz uuir ſin thine thegana,
Ioh mit ginadon thinon,
Then uueuuon io bimiden.

Hæc ex *Otfridi* voluminis evangeliorum libri ſecundi cap. XXI. quibus addamus ex cap. X. lib. IV. ſacræ coenæ deſcriptionem in his verbis.

Et accipiens panem, &c.
Nam er tho ſelbo thaz brot,
Boteniz giſegenot,
Gibot thaz ſi es azin,
Allſo ſie thar ſazin.

Ir ezet, quad er, ana uuan,
Lichamon minan,
Allen zellu ih iu thaz,
Thaz eigit ir giuuiſſaz.

Similiter & calicem, &c.
Nemer then kelih ouh nu zi iu,
That drinkan deilet untar iu,
Thar trinket ir thaz minaz bluat,
Thaz iu in euuon uuola duat.

Iz heilit liuto uuunta
Ioh managera ſunta
Iz iſt managfaltaz thing
Yrloſit theſan uuorult ring.

His etiam quod adjungatur, dignum eſt poema de rebus geſtis *Caroli M.* & *Rulandi* antiquis pſeudo-rythmis *Germanicis* conditum, cujus auctor ipſe ſe *Stricherum* appellat. *Petrus Lambecius*, cum veneratione ab antiquorum cultoribus ſemper nominandus, principium ejus & finem exhibuit in Biblioth. *Cæſar.* lib. II. cap. V. quo mitto curioſum lectorem.

Denique *Annonis* Archiepiſcopi *Colonienſis* vita poëtice conſcripta, ut hic commemoretur à nobis jure poſtulat, utpote quæ *pſeudorythmorum veterum Germanicorum* ob delectum vocum, ſtyli nitorem, & ſuavem verſuum diverſitatem in quibus ſcribitur, citra omnem controverſiam princeps eſt. Quamobrem de hoc poemate, ut ut rerum ignorantia fabuliſque pleno, plane quod nobiliſſimum antiquioris pſeudo-rhythmicæ poeſeos ſpecimen, & exemplum eſt, in hoc capite, recudendo iterum iterumque cogitavi. Sed id quo minus facerem, heu ſumptus in eo recudendo faciendus prohibuit.

Quoad numerum ſyllabarum ex quibus verſus ejus conſtant, carmen quidem varium eſt. Alii enim *quinquiſyllabi* ſunt: ut, uon alten dingen. Da ſach her inne mort; roub, unti brant. Alii *Sex Syllabarum*: ut, Durch den ſinin uuillen. Den grauuin uualthundin. Alii *Hepta-Syllabi*: ut, Criſt dir unſer herro Gut. Da uuir jemer ſulin ſin. Die Troianiſchen Franken. Nu iſt zit das uuir denken. Alii *Octo-Syllabi*: ut, uuir horten ic dikke ſingen. Daz die gidouſtin lichamin. Alii *Ennea-Syllabi*: ut, Da bi uuir uns ſulin beuuarin. Uan kerlingen unzan ungerin. Alii *Deka-Syllabi*: ut, uon den zuein ein uuerch daz der menniſch iſ. Diſſi zuei dine harti ſi uuarin gelich. Alii *Hendeka-Syllabi* ſunt: ut, diu ſpehin uuerch geſcuph ſo manigualt. Zden ſelben erin uuard Adam geſcaphin. Alſo geuuegete ſeint Anno diſin man. Alii vero *Dodeka-Syllabi* ſunt: ut, Daz her getiez ſich ziz uiantis truuuin. Alii ſunt tredecim Syllabarum: ut, der hauite ein in uogit man hiez uolprecht. Zi demi gruaui da ſini uolt in doht hauin. Nonnulli quatuordecim: ut, in ſenti petiris zibote mit un zi urankin gan. Nonnulli etiam quatuordecim Syllabarum numerum excedunt: ut, her ni uuurde mit geuueſinin uze dir burg uirtribin. O uui herro uuat tir erin unti genadin uolgit. Verum nullo certo ordine, aut ſerie obſervavi eſſe diſpoſitos hujus carminis, ex quotiſcunque Syllabis conſtent, verſus; ſed abſque omni arte & conſilio nunc per parium, nunc pauciorum Syllabarum verſus. Ii qui plures habent, præeunt, aut ſequuntur. Nondum, ut par eſt credere, in veteri Theotonica poeſi tam varia carminum, ac ſtropharum genera erant, quam nunc ſunt apud *Germanos*, eave rhythmorum, quos pſeudo-rhythmos voco, diverſitas, & tot eos in carminibus formandi locandique modi. Verum ex his rudimentis, & imperfectis initiis per varios gradus proceſſuſque cœpit, adolevit, & quaſi ad juventæ florem pervenit hodierna poeſis *Germanorum*. Quam qui ſcire velit, ei diligenter legendus de poetica *Germanica* liber quartus operis, quod *Juſtus Georgius Schottelius de Lingua Germanica* edidit An. M.DCLXIII. Partitur quartus iſte liber *de Poetica Germanica* in tres libel-

los.

los. Quorum primo tractatur de quantitate Syllabarum. In ſecundo de ſcanſione, & iis, quæ ſcanſioni accidunt, ut & de rhythmis, ſcilicet *iis pſeudo-rhythmicis*, & rhythmificatione. Tractatur etiam in eo de genere carminum, & ratione pedum. Et in tertio de carminum generibus variis, ratione ſtropharum, rhythmorum, & materiæ. Tale quidem opus de lingua *Anglicana* & in eo de poëtica *Anglorum* qui ſcribat, ut è noſtris quis, *Anglo-Saxonicis* eruditus, tandem aliquando ſurgat, optandum quidem ab omnibus *Anglis*, imo ſperandum, ſi non deſperandum eſt.

Coronidis loco unum atque alterum hymnum adjungam.

HYMN. AD NOCT. DOMINICIS DIEBUS.

1 Mittera nahti zite
Uuizaelichiu ſtimma manot
Chuuedem lop truhtine
Fatere ſimbulum joh ſune,

Mediæ noctis tempore
Prophetica vox admonet
Dicamus laudes Domino
Patri ſemper ac Filio,

2 Uuihemu ouh atume.
Duruh nohtiu kauuiſſo driuuiſſa
Joh dera einun capurti
Za lobone uns ſimbulum iſt.

Sancto quoque ſpiritui.
Perfecta enim Trinitas
Uniuſque ſubſtantiæ
Laudanda nobis ſemper eſt.

3 Egiſon zit daz hebit
Demu do uuaſtio poto chundo
Egypte toda anaprahta
Fareneit eriſt poraniu.

Terrorem tempus hoc habet
Quo cum vaſtator Angelus
Ægypto mortes intulit
Deletis primogenitis.

4 Diſiu uuila ſtunta rehtem heili iſt,
Dea dare do poto
Katurſtic ſclahan uuizinon ni uuas
Zeicha furihtanti pluates.

Hæc hora juſtis ſalus eſt,
Quos ibidem tunc Angelus
Auſus punire non erat
Signum formidans ſanguinis.

5 Egyptus uueinota ſtarchlicho
Chindo chrimmiu reuuir.
Eino mandata
Lambes kaſcirmter pluata.

Egyptus flebat fortiter
Natorum dira funera.
Solus gaudebat Iſrael
Agni protectus ſanguine.

6 Uuir auûr Iſrahel liut pirum
Frauuoem in dir truhtin
Fiant farmanente inti ubil
Chriſtes kaſcirmte pluate.

Nos verò Iſrahel ſumus
Lætemur in te Domine
Hoſtem ſpernentes & malum
Chriſti defenſi ſanguine.

7 Selbaz kiuuiſſo zit iſt
Demu ſtimmi euangeliſceru
Chumſtiger prutigomo calaupit iſt
Riches himiliſces felaho ſcheffo.

Ipſum profecto tempus eſt
Quo voce evangelicâ
Venturus ſponſus creditur
Regni cæleſtis conditor.

8 Inkagan louffant uuiho magadi
Cagan denne chumſti
Tragente heitariu liot faz
Mihileru froonte mendi.

Occurrunt ſanctæ virgines
Obviam tunc adventui
Geſtantes claras lampadas
Magno lætantes gaudio.

9 Tuliſco auûr pilibant
Deo arlaſctiu eigun leot kar.
Aruûn hlochonte turi
Pilochaneru giu riches turiportun.

Stultæ verò remanent
Quæ extinctas habent lampadas
Fruſtra pulſantes januam
Clauſâ jam regni regiâ.

10 Duruch uuacheem triulicho
Tragante muat heitariu
Chuementemu daz heilante
Uuirdige kakan lauffem kagani.

Pervigilemus ſobriè
Geſtantes mentes ſplendidas
Advenienti ut Jheſu
Digni occurramus obviam.

11 Joh dera naht mittera zite
Paul auh inti Sileas
Criſt kabuntane in charchare
Samant lobonte intpuntan uurtun.

Noctiſque mediæ tempore
Paulus quoque & Sileas
Chriſtum vincti in carcere
Conlaudantes ſoluti ſunt.

12 Uns

12 Uns deiſu uueralt charchari eſt.	*Nobis hic mundus carcer eſt.*
Dih lobomes Chriſt Cot,	*Te laudamus Chriſte Deus,*
Intpint pentir ſuntono	*Solve vincula peccatorum*
In dih Chriſt kalaupentero.	*In te Chriſte credentium.*
13 Uuirdige [illegible]a chunine uuiho	*Dignos nos fac Rex agie*
Chumſtiges riches tiurida	*Venturi regni gloria*
Euuigem daz kafrehtohem	*Æternis ut mereamur*
Dih lobum ſaman ſingan.	*Te laudibus concinere.*

HYMNUS ALTER.

1 Euuiges leohtes ſceffento	*Æternæ lucis conditor*
Leoht er ſelbo aller inti tak	*Lux ipſe totus & dies*
Naht noc einiga intſindanter	*Noctem nec ullam ſentiens*
Kapurt leohtes emazziges.	*Natura lucis perpete.*
2 Giu intlazit pleichenti nahemu	*Jam cedet pallens proximo*
Tage naht chumfti	*Diei nox adventui*
Kagan pliuuanti leoht himil zeichano	*Obtundens lumen ſiderum*
Az iſt inti heitarer tagaſtern.	*Adeſt & clarus lucifer.*
3 Giu ſtroe frouue arſtames	*Jam ſtrato læti ſurgimus*
Dancha ſingante inti dine	*Grates canentes & tuas*
Daz plinta naht karihti [ſunna tak.	*Quod cæcam noctem vicerit*
Auuar traganti [l uuidarfuarinti] auûr	*Revectans rurſus Sol diem.*
4 Dich nu noc fleiſges mendi	*Te, nunc nec carnis gaudia*
Sclechtem untarſliufen hizzom,	*Blandis ſubrepant æſtibus,*
Fizusheitim noh henge uueralta	*Dolis nec cedat ſæculi*
Muat unſar uuiho pittames.	*Mens noſtra ſancta, quæſumus.*
5 Kapuluht noc paga kakruuazze,	*Iram nec rixa provocet,*
Kitagi noh uuamba kaanazze,	*Gulam nec verter incitet,*
Ehteo piſturze noh hungar,	*Opum pervertat nec fames;*
Unchuſger noc fluſc piſahe.	*Turpis nec luxus occupet.*
6 Uzzan feſtemu muate urtructe	*Sed firma mente ſobrii*
Cadiganemu uueſante lichamin	*Caſto manentes corpore*
Allan kalaubigemu atume	*Totum fideli ſpiritu*
Chriſte leittem deſan tak.	*Chriſto ducamus hunc diem.*

Finitis jam tandem inſtitutionibus noſtris Gramm. Franco-Theotiſcæ, *inſtitutiones Gramm.* Iſlandicæ *ab* Runolpho Jona *compoſitas, & noſtris obſervationibus amplificatas lectori proximo loco exhibemus.*

Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURI
GRAMMATICO-CRITICI
ET
ARCHÆOLOGICI

PARS TERTIA:

SEU

Grammaticæ *Iſlandicæ* Rudimenta

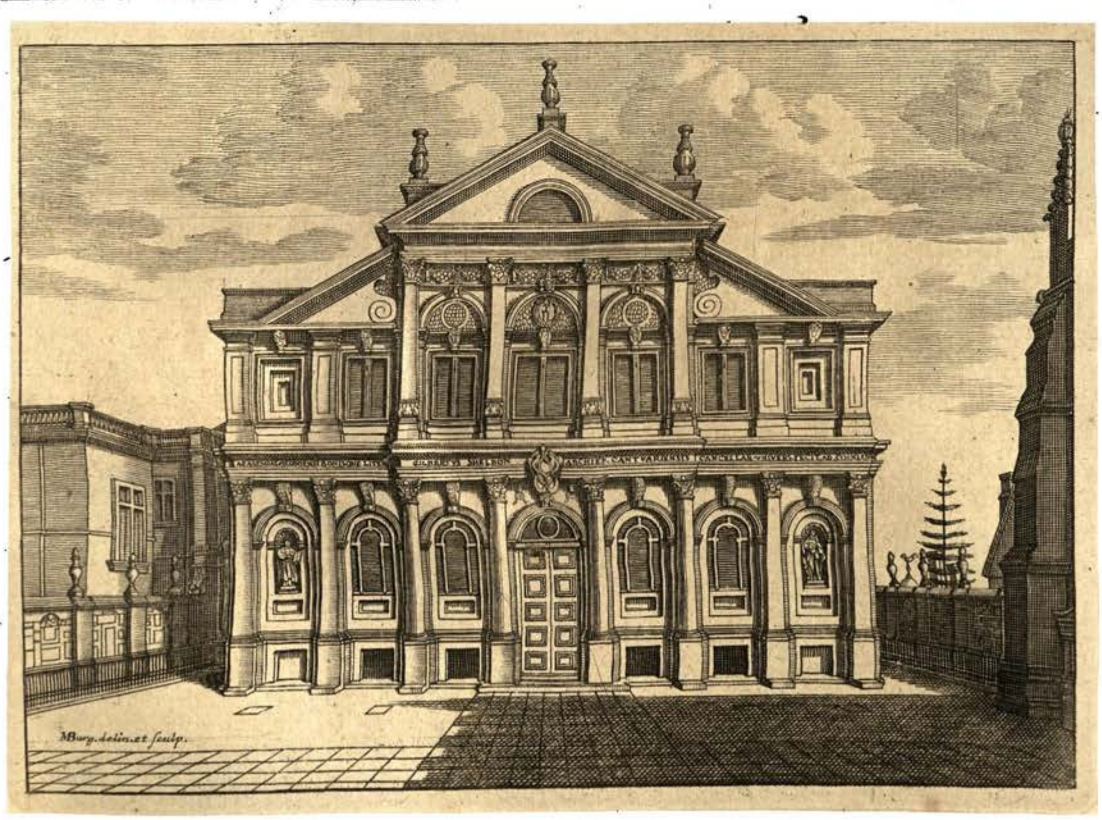
PER

RUNOLPHUM JONAM Iſlandum,

CUM

GEORGII HICKESII

ADDITAMENTIS AUCTA ET ILLUSTRATA.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

A D

Ornatiſſimum Virum

ROGERUM SHELDON

Armigerum,

GEORGII HICKESII

De hac Secunda Sua Grammaticæ *Iſlandicæ* Editione

PRÆFATIO.

CUM ſæpe multa jucundè & ſcienter mecum diſputares, *Colendiſſime Sheldone*, de Linguis Vetuſtis Septentrionis, non tantum egregie commodeque dicere ſolebas, quibus me in edendis his libris, qui illarum vim totam & præſtantiam exponunt, confirmaſti; ſed ea etiam ſciſcitari, quibus ipſe Tibi ſingularum ingenia optume poſſem reſpondens explicare. Maximè autem memini, cum unà domi Tuæ eſſemus, multa de Linguâ dicta RUNICA Te à me diligenter quæſiviſſe. Cui reddens dixi linguam veterem, quam alii *Danicam*, alii *Cimbricam*, alii vero *Scandicam* nuncupant, *Runicæ* tandem nomen eſſe ſortitam à RUNIS, hoc eſt, ab antiquiſſimis *literis*, quas Saxeis ſuis monumentis incidere, & quibuſcum Codices ſuos veteres Scandiæ populi, & ab iis oriundæ gentes, potiſſimum *Iſlandi*, ſcribere ſolebant. Dixi etiam continuo ſpiritu me propterea *Runolphi Jonæ* Grammaticam *Iſlandicam* cum meis excudiſſe, quod *Iſlandi*, ad quos raro Mercatores commeant, eodem fere vetere & genuino ſermone jamdudum utuntur, quo ante annos fere octingentos locuti ſunt, * cum, patria ſua *Norvegia* ob *Haraldi Pulchricomi* tyrannidem relicta, ſibi ſuiſque conſulentes in *Iſlandiam*, montibus, nivibus & ſylvis conſpicuam, navigare cœperint. Longum eſſet omnia referre quæ in ſermone iſto, quem de hac lingua habuimus, tum dicta ſunt. Tibi vero fuiſſe jucunda, quæ dicebam; atque *Runolphi* Grammaticam ita à me in hac altera noſtra editione comparatam eſſe, ut *Runæ*, quæ à recepta fide *Chriſtiana* exoleſcere cœperant, facile diſcerentur, Te gaudere, & verbis & vultu commonſtrabas. En igitur, *doctiſſime vir*, quæ omnibus Tuis de Sermone *Runico* tunc interrogatis pleniſſimè reſpondebit, Grammaticam *Iſlando-Scandicam* multis tabellis *Runicis* & obſervationibus noſtris auctam & illuſtratam. In quâ, ne quod noſtrum eſt *Runolpho* attribuere velle, aut quod *Runolphi* eſt nobis arrogare videar, ſcire Te velim maximam noſtrorum partem me in margine ponendam curaſſe. Quæ vero in textu addere oportebat, ea cum *lunulis notata*, diſcriminis cauſa, fecimus excudi. Cætera *Runolphi Jonæ* poſt *Arngrimum* Arctoï orbis fulgentiſſimi ſyderis univerſa ſunt. Cujus venerandis manibus ne injurius forem confundendo quæ ille tradidit, cum iis quæ adjecimus, hoc ut noſceres, imprimis faciendum mihi putavi.

Hæc apud Te Lectoris vices obeuntem præfari viſum eſt, qui forſan ſenex diſces *Runicas literas*; quemadmodum ſuperior ille *Cato*, cum Te ætate multo grandior eſſet, *Græcas* avidè didiciſſe fertur, doctrinæ juvenili cupiditate flagrans. Quidni igitur Tu, *Catonis* exemplum ſecutus, ad delectationem Tuam idem faceres, cum *Græcis* & *Latinis*, quorum ſcientiâ excellis, Runica conjungendo, ut humaniorum & barbararum quas durius vocant, literarum doctrinâ par eſſe poſſis? Senem quidem anni & imbecillum corpus Te fecerunt: ſed Juvenili robuſtoque animo frueris, quem in iis lectitandis, quæ Tibi placeant, facile poſſis exercere.

Verum Tuo etiam colendiſſimo mihi Nomine præfationem eſſe inſcriptam volui, ut in nullo non loco, ad quem pervenerint hi libri, amicitiam noſtram, Tuorumque erga me meritorum magnitudinem notam poſteritati facerem. Etiam crede mihi, *Sheldone*, Te habere amicum, virum

* Crymogææ *Arngrimi Jonæ* lib. I. cap. II.

ſtudio, doctrinâ, moribuſque ſapientem, qui id ſolum, quod honeſtum, bonum judicas, gloriæ mihi duco. Te, inquam, habere amicum non poſſum non gloriari; quem aſſecutum eſſe, quantum homo poteſt, naturam optimam rectè vivendi ducem, quibuſcum in florentiſſimo illo Collegio per quadraginta annos conjunctior vixiſti, ad unum omnes fatentur. Te laudant, quoties de Te loquuntur, ut tranquille, purè, & honeſtè actæ vitæ perfectum exemplum. Te, qui veritatis, & juſtitiæ cultor es; qui non Tibi, ſed aliis vivis; qui ad gravitatem humanitatem, ad morum ſanctitatem comitatem & facilitatem ita adjunxiſti, ut omnibus percharus ſis; qui denique animo magno res humanas deſpiciens omnia Tua in Te poſita eſſe ducis, humanoſque caſus virtute inferiores putas; meliorem prudentioremve virum aut fuiſſe quenquam, aut eſſe, aut fore negant. Ego qui multorum annorum conſuetudine & familiaritate præclara hæc in Te eſſe cognovi, nequeo mihi temperare, quin ea quaſi pleniore ore jam de Te prædicem: etſi ea dicta eſſe, multoque magis in publicum ſcripta prodire, pro verecundiâ Tuâ Te gravius ferre & laturum eſſe certo ſcio. Sed ignoſcas, quæſo, quod hoc mihi aſſumpſerim, ut clam Te hæc ſcriberem, atque cum maximo Tuo rubore etiam publicarem. Condona mihi hanc unam injuriam, quæ quidem amoris, ſtudii, & benevolentiæ injuria eſt: imo cujus mihi auctrix eſt juſtitia ipſa, quæ jubet, ut ſuum cuique tribuatur. Unam hanc noxam igitur mihi virtutibus Tuis provocato remitte; & ſi aliam unquam ullam admiſero, occidito, hoc eſt, mihi adimito omnem amorem Tuum, ſine quo vita mihi nequit eſſe dulcis. Reſtat porro, ut D. O. M. ſuppliciter rogem, ut Tibi det in leni, placidâ, & longæva ſenectute, bene, beateque vivere; & cum tandem excellens & humana contemnens animus Tuus è corpore exceſſerit, ut facilis illi pateat ad Cœlum aſcenſus. Sic pro Te quotidie precatur

Londini VIII Calend. Maias.
A. D. MDCCIII.

Tuus *GEORGIUS HICKESIUS.*

Index *Capp.* Grammaticæ *Iſlandicæ.*

Cap. I. *De Literis.* Pag. 3.
Cap. II. *De Declinationibus Nominum Simplicium.* p. 8.
Cap. III. *De Declinationibus Compoſitis.* p. 26.
Cap. IV. *De Motione Nominum Adjectivorum.* p. 28.
Cap. V. *De Heteroclitis,* ſeu *Anomalis,* item *Defectivis.* p. 38.
Cap. VI. *De Genere, Specie, Figura, Numero* & *Caſu.* p. 40.
Cap. VII. *De Pronomine.* p. 44.
Cap. VIII. *De Verbo.* p. 47.
Cap. IX. *De Participio.* p. 67.
Cap. X. *De Adverbio.* p. 68.
Cap. XI. *De Conjunctione.* p. 70.
Cap. XII. *De Præpoſitione,* p. 70.

CAPUT

GRAMMATICÆ ISLANDICÆ *RUDIMENTA.*

BENIGNO LECTORI SALUTEM.

CUM ante biennium in ludo literario patriæ Borealis Linguarum Latinæ & Græcæ initiis, quæ Grammaticalia in Scholis dicuntur, juventutem patriam imbuerem, ibidemque pro juniorum captu, Scriptores Romanos, *Ciceronem, Terent. Virg. Horat.* alioſque vernacula lingua exponerem, verum eſſe deprehendi quod vulgò dici ſolet; *Nos docendo diſcere.* Etenim cum crebrò dictio Romana in noſtram, noſtraque viciſſim in Romanam vertenda eſſet, mox mira quædam linguæ maternæ ubertas & elegantia, antè mihi non obſervata, eluxit. Sumus enim plerunque eorum, quæ à natura ipſâ hauſimus, incurioſiores: nec cauſas rerum rationeſve ſcitamur, quæ ab ineunte ætate, unâ cum lacte materno nobiſcum quaſi coaluere. Habet enim maximæ evidentiæ inſtar inſitum naturæ dictamen. Hac verò occaſione cum tàm accuratas concinnaſque vocum inflexiones, tam elegantes conſtructionum modos, tam exquiſitos verborum delectus, tam miram ſententiarum varietatem, tam denique inſignem figurarum vim ac ſplendorem in lingua patria animadverterem, ut neutri illarum gravitate, neutri venuſtate cedere videretur; cœpi vehementiùs mirari, quî factum ſit, quod è tot præſtantibus ingenio & eruditione viris in hac lingua & natis & egregiè verſatis, nemo de eâ quicquam inſigne literis prodidiſſet: cum & vaſtiſſimum hujus materiæ copia ſufficiat oceanum, per quem judicii pariter ingeniique velis latiſſimè vehi potuiſſent, & nihil commendatius habere debuiſſent, quàm ut linguam patriam illuſtrandam ſuſciperent. At verò videre mihi videor tantis viris ab ingenio & arte paratis quid obſtiterit, quo minus & commodo patriæ hac in parte deſervierint & gloriæ. Nimirum prævidiſſe credo oleum operamque perditum iri. Paucos enim præſertim inter exteros fore, qui ejuſmodi lucubrationibus delectarentur; ac proinde famæ ſuæ nominiſque celebritati haud parum derogaturam Lectorum paucitatem. Mihi verò diligentiùs rem penſitanti, iſta excuſatio ad ne-

 gandum

gandum ornandæ patriæ officium haudquaquam ſufficere videtur. Quanquam enim maximum fructum laborumque velut ſolatium ex eo capiant eruditi, quod ſua ſcripta à multis & legi & probari intelligant, pœniteatque induſtriæ, quoties diverſum evenerit; nihil tamen peræque curandum èxiſtimavi, ac ne noſtra culpa occidant, quibus æternitas debetur. Si qua alia, certè hæc noſtra lingua talis eſt, quæ ſua majeſtate meruit ab interitu vindicari. Nihil enim copioſius, nihil elegantius, nihil accuratius vidi. Quibus ego motus quod non ſolum in Hebræa, Græca, Latina dudum viri docti; ſed recens etiam in Germanica, Italica, Gallica, Anglica, &c. præſtiterunt, id in vernaculâ, licet impari ſucceſſu, tentavi. Voces magno & indigeſto numero in unum collectas ſigillatim examinavi. Quæ ſimilis erant inflexionis, ad unam declinationem retuli, anomalias exceptionibus reſervavi. Et quia quadruplicem inflexionum differentiam eſſe deprehendi, quatuor mihi natæ ſunt nominum declinationes. Erant tamen hæc adhuc omnia valdè imperfecta, rudia, inconcinna, ut ſolent præformari pictorum prima lineamenta. Verùm hoc inceptum variæ occupationes interruperunt, & in primis neceſſitas quædam mihi tum fortè injungebatur Academiam hanc regiam Hafnienſem, Athenas illas Danorum, reviſendi. Quæ res meum inſtitutum adeo perturbavit, ut omnes de eo cogitationes antè ſuſceptas animo abjicerem. Intereà loci non defuerunt magni nominis & auctoritatis viri, inter quos, quod honor & mirita eorum poſtulant, primo loco mihi nominandi ſunt Viri admodum reverendi, clariſſimi & excellentiſſimi, DN. D. *Olaus Wormius*, Facultatis Medicæ in alma Hafnienſium academia P. P. & DN. M. *Thomas Bangius* Sanctæ linguæ ibidem P. P. Viri in omni antiquitate verſatiſſimi, qui huic meo conatui album adjicebant calculum, monebantque ut in propoſito ſtrenuè progrederer, quodque ſtudioſo animo inchoaviſſem, conſtanti & magno abſolverem. Quid facerem? Avolarant priores conceptus, eoque minus ſui reliquerant, quo minores egerant in mente radices. Novum igitur & anteà non tentatum aggreſſurus videbar. Sed quia tantis viris tam honeſta jubentibus non parere ſummæ inhumanitatis & inertiæ videri poterat, ſuſcepi tandem hanc provinciam, & ad recolligenda, quæ antè in chartas diſſolutas ſparſim conjeceram, me applicui, adjectivorum motionibus, verborum conjugationibus auxi, reliquas etiam orationis partes ſtrictim perſecutus, ne quid etymologiæ ad ſui integritatem deeſſet. Quæ nunc omnia Tibi, lector candide, his pagellis exhibemus, illaborata quidem & impolita, utpote quibus ultimam limam adhibere feſtinatio non eſt paſſa; ſed (ut ſpero) talia, quæ alios longo hactenus otio indormientes excitare poterunt. Nec mihi metus eſt ne paucos aut fortè nullos habiturus ſim lectores. Nam hos forſitan aliquos, quanquam non materiæ, tamen novitatis gratia dabit. Nunc quid in hac editione obſervari à Te velim, lector humaniſſime, paucis accipe. Ac in primis quidem humanitatem tuam latere non debet, quod litera Alphabeti noſtri ultima, olim *thuſs* hodiè *thorn* appellata, in Typographia, qua in hoc opuſculo excudenda uſi ſumus, non extiterit, ideoque loco ejus *th* Danicum vel Germanicum uſurpare neceſſe habuerimus.

Deindè cave heîc expectes accuratam vocum Iſlandicarum interpretationem, quarum non exiguum numerum ideò paſſim inſeruimus, ut in promptu eſſent exempla, in quibus inflectendis & ad regulas applicandis linguæ noſtræ ſtudioſus ſe exerceret. Reperiuntur enim inter eas permultæ, quæ plurimas admittunt ſignificationes. Quarum unam aliquam, plerùmque tamen propriam & primariam adduxiſſe ſatis putavi. Neque enim dictionarium ſcribere animus erat.

Ad extremum per candorem Tuum, mi lector, perque Chriſtianam, quam Tibi cordi eſſe nullus dubito, charitatem Te rogo, ſicubi in hoc proclaſmate à me peccatum eſſe deprehenderis, velis hoc non tàm incuriæ meæ quam imbecillitati humanæ imputare. Neque enim omnia ad hanc vel illam regulam ſpectantia primo intuitu circumſpicere potui, utpote nullis præviis veſtigiis adjutus, quorum ductu hæc avia & deſerta confragoſa eluctarer. Quô factum, ut δευτέραι φροντίδες ſæpè ea ſuggererent, quæ priori loco fuiſſent ponenda. Quod ſi quis ſe hiſce vilibus & imperfectis multo elaboratiora præſtare poſſe aut potuiſſe contenderit, ei non multùm refragabor, contentus, ſi his columbulis noſtris inter aquilas ſuas conceſſerit pennas. Bene vale, lector candide, & mihi in ſpem gratiæ Tuæ omnia honeſta aggredi parato, favere perge. *Hafniæ*, pridiè nonas decemb. An. 1651.

RUNOLPHUS JONAS *Iſlandus.*

Caput Primum.

De Literis.

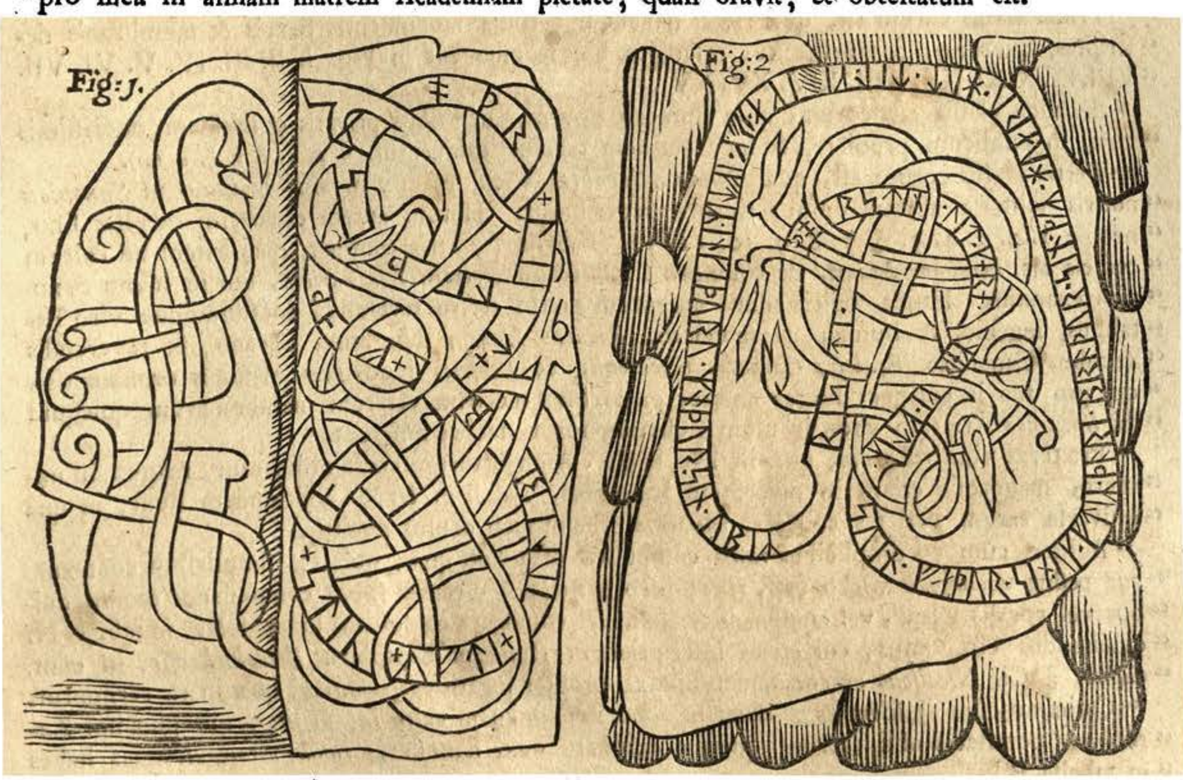
LITERAS lingua *Iſlandica* duplices habet: Veteres & Novas. Veteres *Runer* dictas fælici ſucceſſu ac immortali cum nominis ſui gloria ab interitu & oblivione jamdudum vindicavit Celeberrimus *Wormius*, opere, cui titulum fecit, LITERATURA RUNICA;
" Quarum communiores, maximeque receptas figuras, *Latino* ordine diſpoſitas hic, lector, tibi exhibeo.

" Aar.	ᛅ.	A.	" Jis.	ᛁ.	I.	" Ridhr.	ᚱ vel ᛦ.	R.
" Biarkan.	ᛒ.	B.	" Kaun.	ᚴ.	K.	" Sol.	ᛋ.	S.
" Kneſol.	ᛍ.	C.	" Lagur.	ᛚ.	L.	" Tyr.	ᛏ vel ᛐ.	T.
" Duſs.	ᚦ vel ᛑ.	D.	" Madur.	ᛘ.	M.	" Ur.	ᚢ.	U.
" Stungen jis.	ᛂ.	E.	" Naud.	ᚾ.	N.	" Stungen fie.	ᚡ.	V & W.
" Fie.	ᚠ.	F.	" Oys.	ᚬ.	O.	"	ᚼᛋ	X.
" Stungen kaun.	ᚵ.	G.	" Stungen Birk.	ᛔ.	P.	" Stungen ur.	ᚤ.	Y.
" Hagl.	ᚼ.	H.	" ᚴ. & ᚴᚢ.		Q.	" Stungen duſs.	ᚦ.	TH.

" Genuina tamen ſeries *Runarum* apud veteres *Septentrionales* hæc fuit.

" ᚠ. ᚢ. ᚦ. ᚬ. ᚱ. ᚴ. ᚼ. ᚾ. ᛁ. ᛅ. ᛋ. ᛏ. ᛒ. ᛚ. ᛘ. ᛦ.

" In hoc Alphabeto, elementum v, vii, xv, xxi, xxii, xxiii. Stungen, i. e. *punctata* vocantur, " quod punctis ab aliis ejudem formæ & ductûs diſtinguuntur. Et inter alia monumenta *Runica*, " quæ in communibus ejus *runis* exárata ſunt, haud multis poſtponendum eſt Saxum iſtud, quod " cum altero, temporis dentibus exeſo, ſtans ſpecioſum in Atrio *Muſæi Oxonienſis*, ut in libro " noſtro locum haberet, me fixis oculis perluſtrantem, per venerabilem ſuam antiquitatem, & " pro mea in almam matrem Academiam pietate, quaſi oravit, & obteſtatum eſt.

" Fig. I.

" ᛚᚦᛋᛘᚬᚦᚱ· ᛚᛏ· ᛅᚴᚢᛅ· ᛋᛏᛁᚾ· ᛅᚠᛏᛁ· ᛁᚢᛚᛒᛁᚱᚾ· ᚠᛅᚦ·

" Lithſmother lit akua ſtin aufti Julibirn Fath.

" *Lithſmotherus incidi fecit ſaxum in memoriam Julibirni Patris.*

" Fig. II.

" ᚦᚬᚱᛋᛏᛁᚾ·ᛚᛏ· ᚴᛁᚱᛅ· ᛘᛁᚱᚴᛁ· ᚠᛏᛁᛘ· ᛋᚢᛁᚾ· ᚠᛅᚦᚢᚱ· ᛋᛁᚾ· ᚢᚴ· ᚠᛅᛁᚱ· ᚦᚬᚱᛁ· ᛒᚱᚬᚦᚢᚱ· ᛋᛁᚾ·
" ᚦᛁᚱ· ᚼᚢᛅᚱᚢ· ᚼᚢᛏ· ᛏᛁᛚ· ᚴᚱ::ᛁᚴᛅ· ᚢᚴ· ᛁᚠᛏᛁᛦ· ᛁᚾᚴᛁᚦᚢᚱᚢ· ᛘᚬᚦᚢᚱ· ᛋᛁᚾ· ᚢᛒᛁᚱ· ᚱᛁᛋᛏᛁ·

" Thorſtin lit gera merki ftir Suin fathur ſin. uk ftir Thori brothur ſin.
" Thir huaru hut til Gr::ika. ug iftir Ingithuru mothur ſin. Ubir riſti.

" *Thorſtinus notas fieri fecit in memoriam Suini patris ſui. & in memoriam Thori fratris ſui.*
" *Iſti profecti ſunt in Græciam. & in memoriam Ingithuru matris ſuæ. Ubir incîdit.*

“In his autem monumentis, ut & in id genus fere omnibus, inſcriptionum *runæ* in *nodis*, ſive *gyris nodorum* inſculptæ leguntur, propterea quod apud veteres Septentrionales gentes *nodus* amoris, fidei, amicitiæ ſymbolum fuiſſe videtur, ut quod inſolubilem pietatis & affectus nexum ſignificavit. Hinc apud Boreales *Anglos*, *Scotos*que, qui *Danorum* veterum tum ſermonem, tum mores magna ex parte adhuc retinent, *nodus* in gyros curioſe ductus, fidei & promiſſionis, quam *Amaſius* & *Amaſia* dare ſolent invicem, ſymbolum ſervatur, quodque ideo vocant **a truloveknot**, à veteri *Danico* **tru**, *fides*, & **at loſa**, *promittere*, unde compoſitum **at truloſa**, *fidem dare*, **truloſa**, *fidem do*; ut in evang. *Iſland.* **til einrar meyar er truloſad var einum manne**, *ad virginem, cujus fides data erat*, vel *deſponſata erat viro.* Hinc etiam apud *Anglos Scotosque* conſuetudo reportandi capitalia donata curioſe in gyros nodoſque torta à ſolennibus nuptiis plane quaſi ſymbola inſolubilis fidei, & affectus, quæ ſponſum inter & ſponſam eſſe debent.. Quinimo ſodalitia hominum, qui mutua fide arctè vinciuntur, ſive probi ii, ſive ſceleſti ſint, apud nos vocantur **knots**: ut, **a knot of fellows**, **a knot of thieves**, &c. Et ita ſociati, & fide vincti dicuntur *Anglice* **to be in a knot.** Notandum quoque eſt *nodos*, qui ad denotandum inſolubile fidei & affectus vinculum, in monumentis *runicis* incidi ſolent, ſæpiſſime *anguiformes* eſſe, quod ex omnibus ſerpentum duntaxat genus in *nodos*, & gyros ſe torquere ſolet; & quum *nodus* anguiformis cernitur, tum caput lecturo primum inter gyros exquirendum, utpote à quo *runarum* deſcriptio inchoanda eſt. Quum igitur apud veteres *Danos* & *Norvegos*, *nodus*, aut in *nodum* gyratus anguis inſolubilis fidei & amoris ſymbolum eſſet, non mirandum eſt regum ſui temporis maximum, qui *Angliam*, *Daniam*, & *Norvegiam* in ſua poteſtate tenuit, ſe NODUM vocaſſe; id enim CNUTUS, *Danice* **knutur**, ſignificat. Ob eandem forſan rationem, apud iſtas gentes olim tot ſibi **Ormi**, vel **Orms**, in nom. **ormur**, quod *ſerpentem* denotat, nomen ſibi aſcivere, quod in cognomen celeberrimæ apud *Danos Wormiorum* gentis jamdudum tranſiit.

“Quum vero Alphabeta alia haud in exiguo numero extent, quorum *runæ*, cum ſuperioris Alphabeti elementis ejuſdem nominis & valoris, aut fere univerſæ, aut earum magna pars, aut ſaltem nonnullæ ſecus ductæ formatæque ſunt, ea quoque in trinam claſſem diſtributa hic quoque exhibenda tui gratia, lector, cenſemus.

“Prima claſſis eorum eſt, quæ *runas* habent è vetuſtis monumentis Saxeis & membranis deſcriptas, quorum illa tabellis XVI inſculpta hic ſe oſtentant in Fig. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI.

“Secunda claſſis eſt eorum, quæ numero novem, auctoribus privatis quibuſdam doctiſſimis viris, in publicum prodiere,. & hæc totidem tabellis exhibentur. α. β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι.

“Tertia claſſis eorum eſt, quæ *Nuda Alphabeta* voco, ut quæ in MSS, maxime in *Saxonicis* noſtris ſolitaria abſque omni ſcriptura reperiuntur. Horum autem duodecim tabellæ ſunt, nempe 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Tabella (5) tria continet, quæ extant ad calcem codicis MS. *Hrabani Mauri*, de computo ad dilectum fratrem *Macharium*, qui in manu Saxonica exaratur. Hujus codicis uſum acceptum gratus refero reverendo doctiſſimoque viro natalibus, ingenio, & humanitate præclaro, *Ricardo Anneſly* digniſſimo Decano, & reverendis fratribus Canonicis *Eccleſiæ Cathedr. Exonienſis*, & *Leofrici* fundatoris maximis ornamentis, qui pro ſuo in antiquas literas amore, ex archivis eccleſiæ veterum membranorum quicquid ibi *Saxonice* ſcriptum eſſet, in uſum noſtrum, rogati faciles miſerunt.

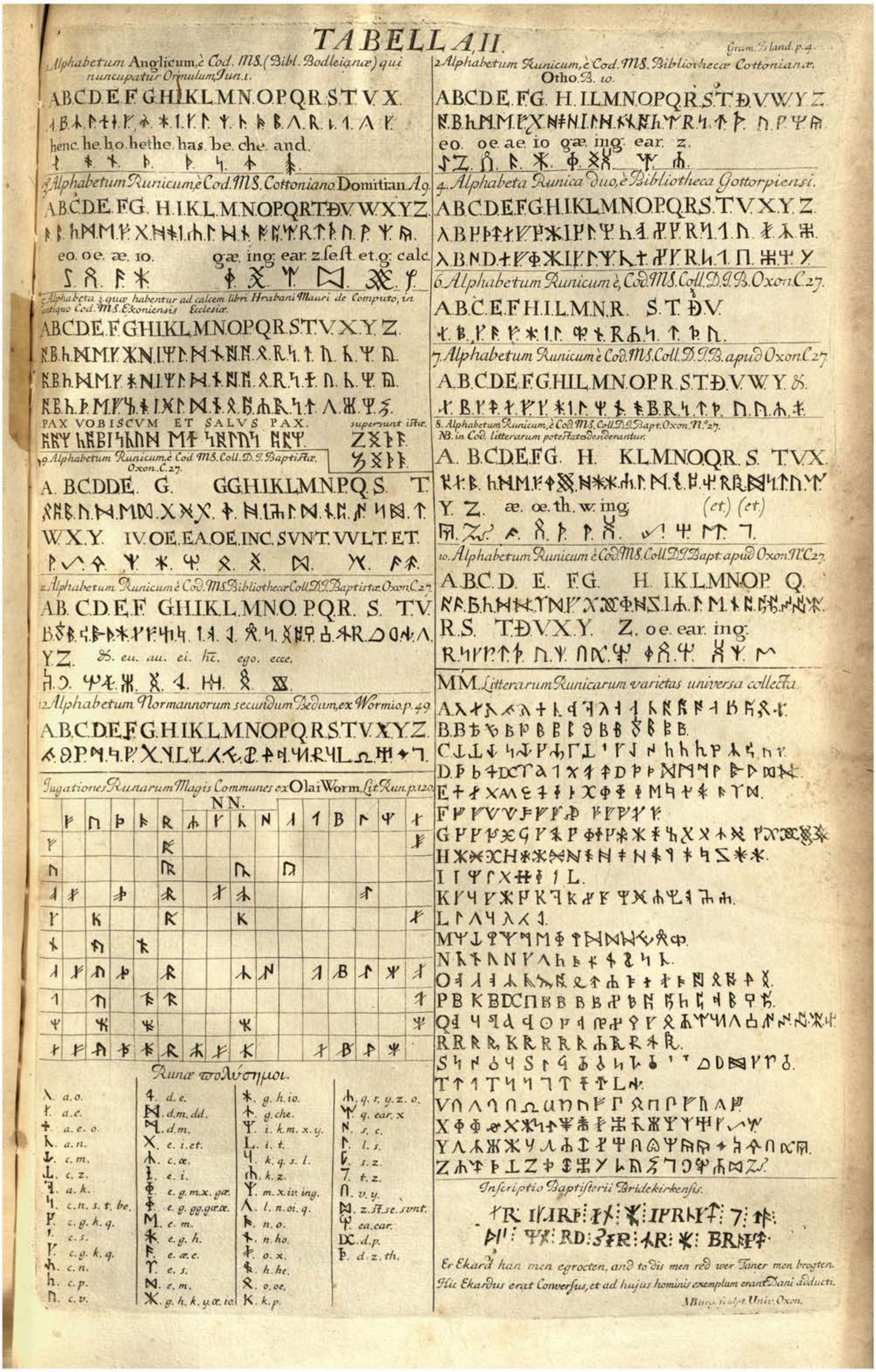
“Præterea cùm *runarum*, quæ in hâc triplici Alphabetorum claſſe ordinantur, magno in numero, magnaque etiam in diverſitate habeantur, Tabulam MM. adjiciendam duxi, in quâ univerſa earum varietas collecta, *runarum* ſtudioſis ob oculos ponitur.

“Adhæc, cùm ex ſimplicibus *runis* compoſitæ ortæ ſint, quas, quia ex ſimplicibus contexuntur **vefiur** vocant, à verbo **veff**, *texo*; ideo præcipuos diverſas *runas* componendi modos, quibus vel vocalis vocali, vel conſonans vocali, vel conſonans conſonanti jugari ſolet, in tab. N N. exhibendos curavimus, cui etiam inſcriptionem Runicam baptiſterii *Bridekirkenſis*, in com. *Cumb.* à Cl. *Nicolſono* emendatam ſubjunxi, propter jugationes *runarum*, quæ in ea cernuntur.

“Quinimo cum ejuſdem *runæ* diverſus adeo nonnunquam valor ſit, ut literarum plurium *Latinarum* poteſtates obtineat, mei quoque exhibere duxi famoſiores *runas* πολυσήμους, quas habes in tabella P P.

“Porro ne quid ad inſtituendum tyronem *runarum* ſtudioſum, *Runolphi* noſtri Grammaticæ deeſſet, in Tab. T. diphthongos, duplices, & ſyllabarum ac vocum quarundam notas plane ut neceſſarias Alphabetorum appendiculas adjungere viſum eſt.

“Aliquid etiam ad origines *Runarum* dilucidandas ut adderem, ſi non tua expectatio, lector, certe inſtituti noſtri ratio flagitare videtur. Quapropter *runicorum* ſtemmatum tabulam (Z) delineatam volui, in qua ſingulas *Runarum* tribus claſſeſve, ſub *Latinis Græcis*que literis, tanquam ſub ſuis quaſque principibus, in ordinem redactas te cernere forſan delectabit. In quibus quidem claſſibus, *Runæ*, quæ primum vel ſummum locum habent, à literis *Latinis Græcis*ve, ductus & lineaturas mutando, ſcilicet rectos in obliquos, circulos in angulos vertendo, ut & lineolas demendo, addendove, aliquando etiam diſtorquendo & invertendo, ortum proximè ducunt. Quæ in ſecundo loco, vel ordine ponuntur, ab iis, quæ in primo ſtant, iiſdem modis, præſertim mutando ſitus literarum, earumque facies, quæ dextram ſpectant vertendo

TABELLA II.
Gram. Island. p. 4.
1 Alphabetum Anglicum, è Cod. MS. (Bibl. Bodleianæ) qui nuncupatur Ormulum, Jun. 1.
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX.
henc. he. ho. hethe. has. be. che. and.
2 Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Bibliothecæ Cottonianæ, Otho B. 10.
ABCDEFG H ILMNOPQRSTÐVWYZ.
eo. oe. æ. io gæ. ing. ear. z.
3 Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Cottoniano Domitian A. 9.
ABCDEFG H IKLMNOPQRTÐVWXYZ.
eo. oe. æ. io. gæ. ing. ear. z. ſeſt. et. g. calc.
4 Alphabeta Runica duo, è Bibliotheca Gottorpienſi.
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
5 Alphabeta 3 quæ habentur ad calcem libri Hrabani Mauri de Computo, in antiquo Cod. MS. Exonienſis Eccleſiæ.
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
PAX VOBISCVM ET SALVS PAX.
ſuperſunt iſtæ.
6 Alphabetum Runicum è Cod. MS. Coll. D. J. B. Oxon. C. 27.
ABCEFHILMNR STÐV.
7 Alphabetum Runicum è Cod. MS. Coll. D. J. B. apud Oxon. C. 27.
ABCDEFGHILMNOPRSTÐVWY&.
8 Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Coll. D. J. Bapt. Oxon. N.° 27.
NB. in Cod. litterarum poteſtates deſiderantur.
ABCDEFG H KLMNOQRSTVX.
YZ. æ. oe. th. w. ing. (et) (et)
9 Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Coll. D. J. Baptiſtæ. Oxon. C. 27.
A BCDDE G GGHIKLMNPQS T
WXY IV OE EA OE INC SVNT VVLT ET
10 Alphabetum Runicum è Cod. MS. Coll. D. J. Bapt. apud Oxon. N.° C. 27.
ABCD E FG H IKLMNOP Q
RS TÐVXY Z. oe. ear. ing.
11 Alphabetum Runicum è Cod. MS. Bibliothecæ Coll. D. J. Baptiſtæ. Oxon. C. 27.
AB CDEF GHIKLMNO PQR S TV
YZ &. eu. au. ei. hē. ego. ecce.
12 Alphabetum Normannorum ſecundum Bedum, ex Wormio p. 49.
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
MM. Litterarum Runicarum varietas univerſa collecta.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Jugationes Runarum Magis Communes ex Olai Worm. Lit. Run. p. 120.
NN.
Runæ πολύσημοι.
a. o. — a. e. — a. e. o. — a. n. — c. m. — c. z. — a. k. — c. n. s. t. be. — c. g. k. q. — c. s. — c. g. k. q. — c. n. — c. p. — c. v.
d. e. — d. m. dd. — d. m. — e. i. et. — c. æ. — e. i. — e. g. m. x. gæ. — e. g. gg. gæ. æ. — e. m. — e. g. h. — e. æ. e. — e. s. — e. m. — g. h. k. y. æ. io.
g. h. io. — g. che. — i. k. m. x. y. — i. t. — k. q. s. l. — k. z. — m. x. iv. ing. — l. n. oi. q. — n. o. — n. ho. — o. x. — h. he. — o. oe. — k. p.
q. r. y. z. o. — q. ear. x — s. c. — l. s. — s. z. — t. z. — v. y. — z. ſt. ſe. ſunt. — ea. ear. — d. p. — d. z. th.
Inſcriptio Baptiſterii Bridekirkenſis.
Er Ekard han men egrocten, and to dis men red wer Taner men brogten.
Hic Ekardus erat Converſus, et ad hujus hominis exemplum erant Dani deducti.
M. Burg. ſculpt. Univ. Oxon.

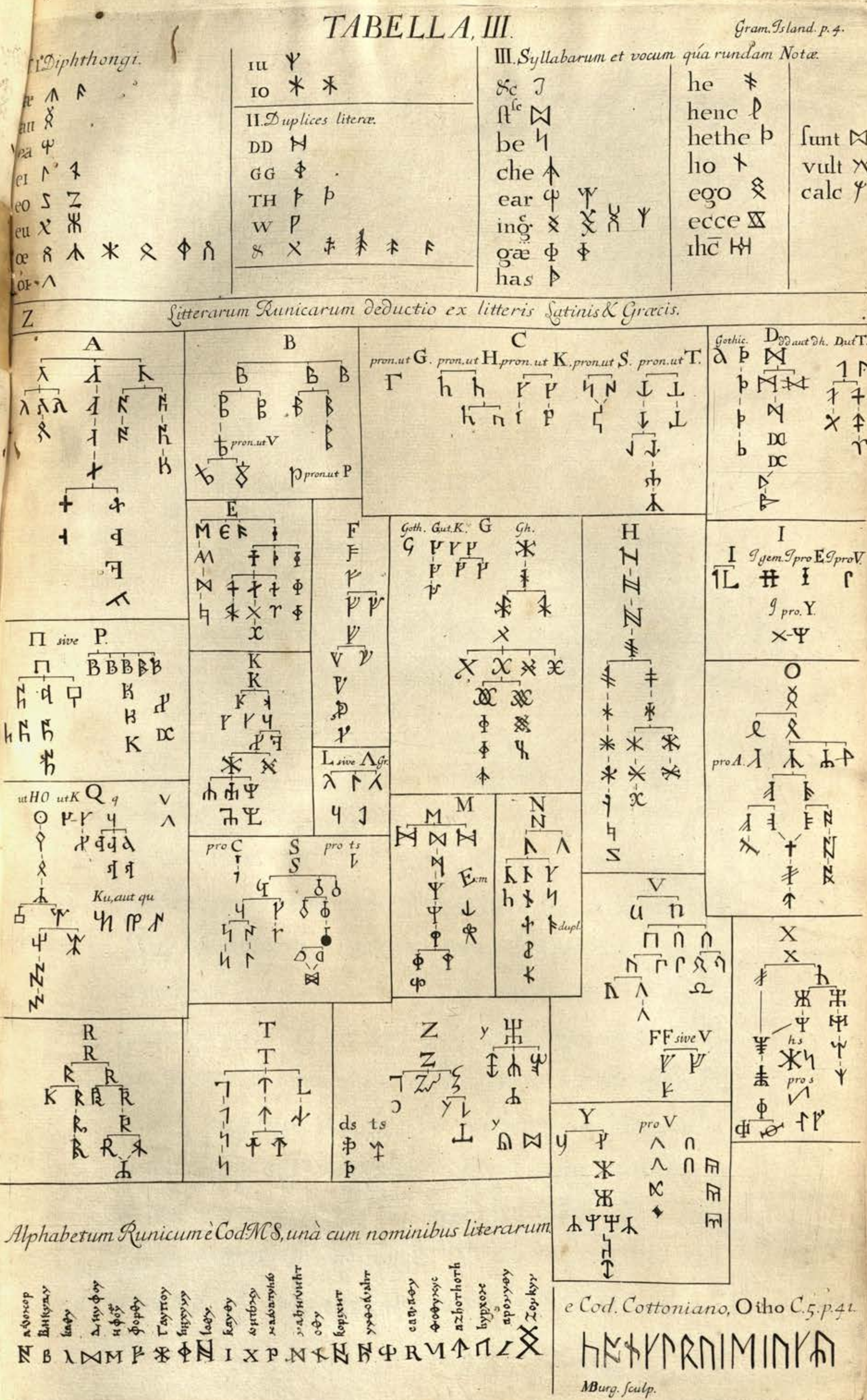
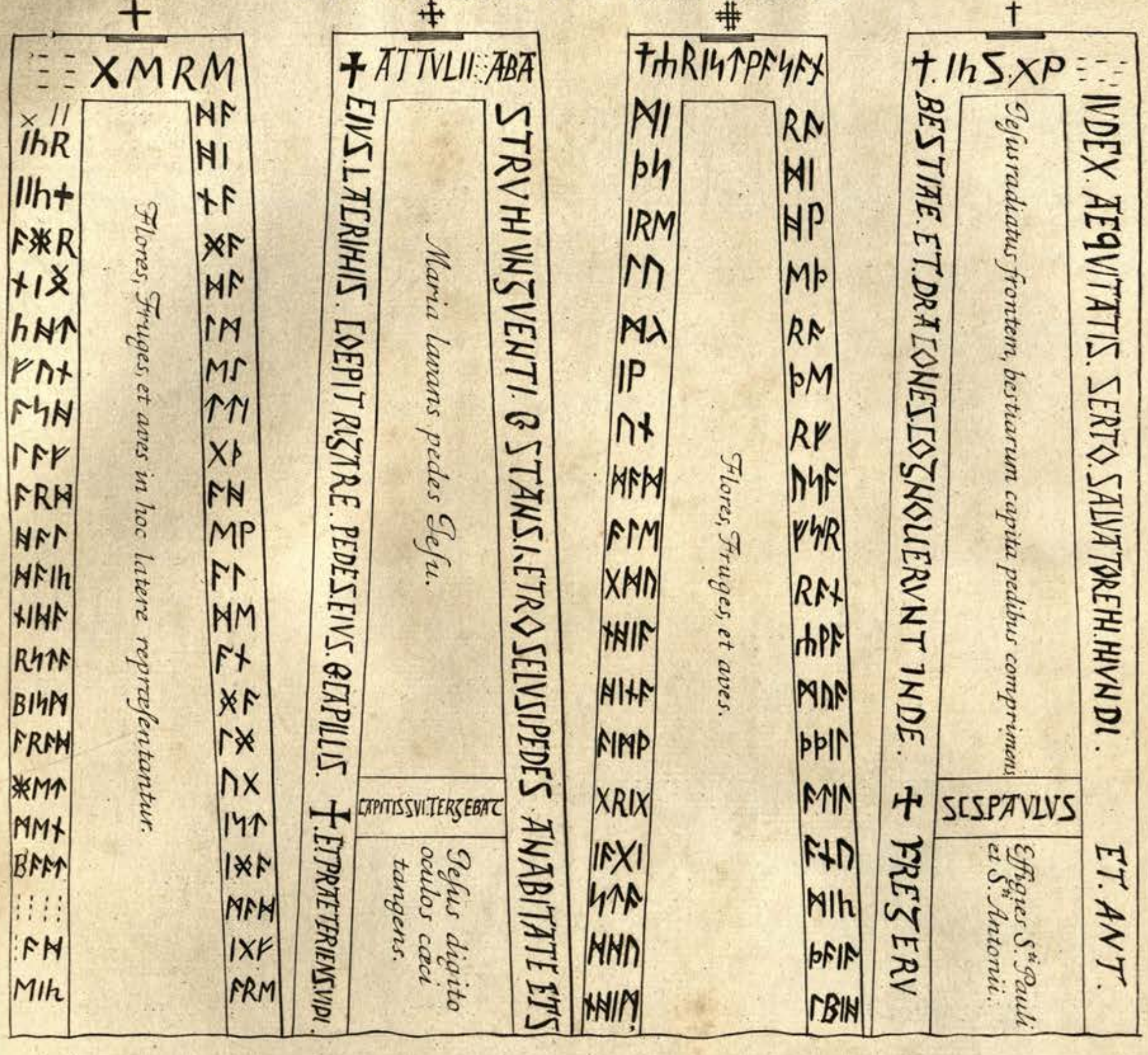

TABELLA III.
Gram. Island. p. 4.
I. Diphthongi.
II. Duplices literæ.
III. Syllabarum et vocum quarundam Notæ.
he
henc
hethe
ho
ego
ecce
ihc
ſunt
vult
calc
be
che
ear
ing
gæ
has
Litterarum Runicarum deductio ex litteris Latinis & Græcis.
Alphabetum Runicum è Cod. MS, unà cum nominibus literarum.
e Cod. Cottoniano, Otho C. 5. p. 41.
MBurg. ſculp.

TABELLA IIII.

MONUMENTUM RUNICUM.

SPECIMEN

è Cod. MS. EXONIENSI.

C.

———————— Ðoñ hit cymeð engla
þeoden þæt ic ne heolde tela ꝥ me hælend min on bocum bibead
Ic þæs brogan sceal geseon syn wræce þæs þe ic soð talge þær
monig beoð on gemot læded fore onsyne eces deman þoñ
·ᚳ· cwacað gehyreð cyning mæðlan rodera ryhtend sprec
can reþe word þam þe him ær in worulde wace hyrdon þen
dan ·ᚣ·ᚾ· yþast meahtan frofre findan þær sceal
forht monig on þā wong stede werig bidan hwæt him æf
ter dædum deman wille wraþra wita biþ se ·ᚹ· scæcen
eorþan frætwa ·ᚢ· wæs longe ·ᛚ· flodum bilocen lif
wynna dæl ·ᚠ· on foldan þoñ frætwe sculon byrnan on
bæle ———————————— &c.

M Burg. sculp.

TABELLA V.

SPECIMEN è Cod. MS. EXONIENSI.

D.

——— þon mec ge dælad deorast ealra
sibbe toslitað sin hiwan tu micle mod lufan min sceal of lice
sawul on sið fæt nat ic sylfa hwider eardes uncyðþu of sceal
ic þi sum secan oþerne ær ge wyrhtum gongan iu dædum
geomor hweorfeð · ᚳ · ᛦ · 7 · ᚾ · cyning biþ reþe sigora syllend
þon synnum fah · ᛖ · ᚹ · 7 ᚢ · acle bidað hwæt him æfter dæ
dum deman wille lifes to leane · ᛚ · ᚠ · beofað seomað sorg
cearig sar eal gemon synna wunde þe ic siþ oþþe ær geworh
te in worulde þæt ic wopig sceal tearum mænan ——— &c.

E.

Ic seah · ᛋᚱᚩᚻ · hyge wloncne heafod beorhtne swift
ne ofer sælwong swiþe þrægan hæfde him on hrycge
hilde þryþe · ᚾᚩᛗ · nægledne rad ᚪᚷᛖᚹ wid last fe
rede ryne strong on rade rofne · ᚳᚩᚠᚩᚻ · for wæs
þy beorhtre swylcra siþ fæt saga hwæt ic hatte :7 &c.

F.

Ic eom wunder licu wiht wræsne mine stefne hwilum
beorce swa hund · hwilu blæte swa gat · hwilum græde swa
gos · hwilu gielle swa hafoc · hwilu ic on hyrge þone haswan
earn guð fugles hleoþor · hwilum glidan reorde muþe
gemæne · hwilum mæwes song þær ic glado sitte · ᚷ · mec
nemnað swylce · ᚫ · 7 · ᚱ · ᚩ · fullesteð · ᚻ · 7 · ᛁ · nu ic haten eom &c.

FF.

Ic wiht geseah on wege feran seo wæs wrætlice wundrum
gegierwed hæfde feowere fet under wombe 7 ehtuwe
monn · h · w · M · X · wiif · m · X · l · kf · wf · hors : qxxs · ufon on hryc
ge hæfde tu fiþru 7 twelf eagan 7 siex heafdu saga hwæt hio
wære for flod wegas ne wæs þæt na fugul ana ac þær wæs æg
hwylces anra gelicnes horses 7 monnes hundes 7 fugles
7 eac wifes wlite þu wast gif þu const to gesecganne þæt we
soð witan hu þære wihte wise gonge :7 ——— &c.

Transcrip. M Burg. sculpt. Univ. Oxon.

TABELLA, VI.

° Gram. Island. p. 4.

G.

Ic ſeah · ᚹ · ⁊ · I · ofer wong faran beran · ᛒ · ᛖ · bæm wæs on ſiþþe hæbbendes hyht · ᚻ · ⁊ · ᚫ · ſwylce þryþa dæl · ᚦ · ⁊ · ᛖ · geſeah · ᚠ · ⁊ · ᚨ · fleah ofer · ᛠ · ᛋ · ⁊ · ᛈ · ſylfes þæs folces :7

H.

Ic ſwiftne geſeah on ſwaþe feran · ᛞᚾᛚᚻ · :7

Ic ane geſeah idese ſittan :7

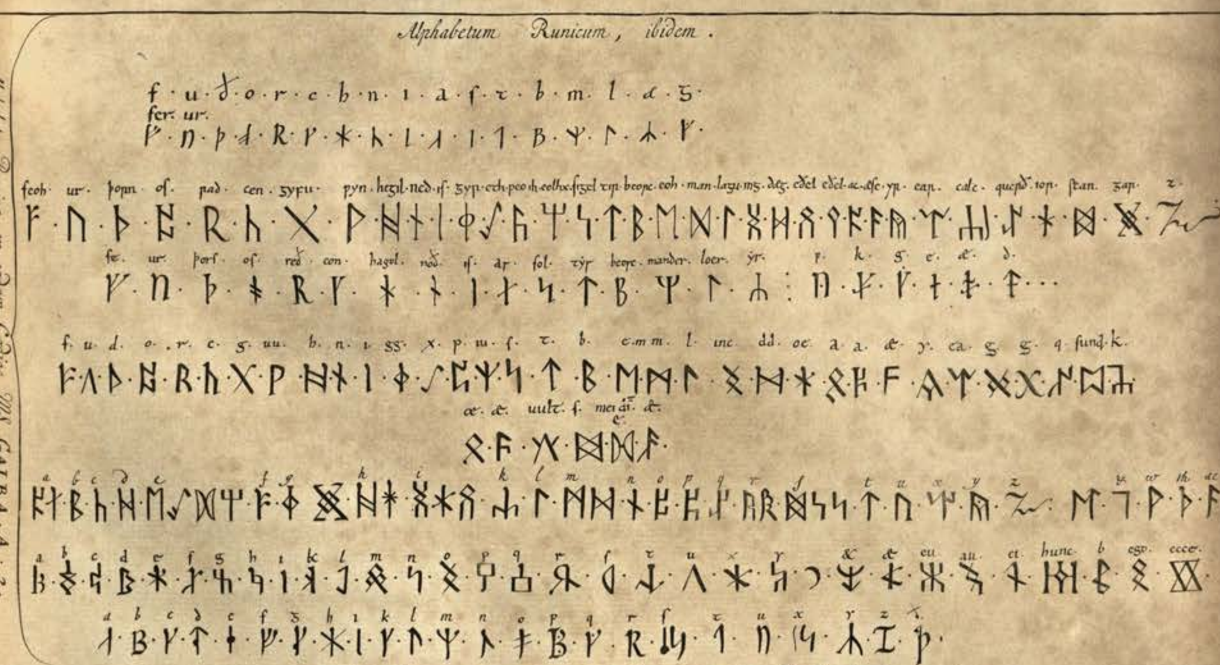
Inscriptio Runica è Cottonianae bibliothecae cod. MS. qui inscribitur CALIGVLA · A · 15, *& quidem fol. 122 & 123, descripta.*

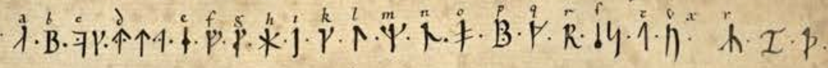

Inscriptio Latinè, litteris Runicis, ex ejusdem bibliothecae Cod. MS. GALBA · A · 2.

Alphabetum Runicum, ibidem.

Sutton Nicholls sculp.

"in dextram, pariter quæ ſurſum ponuntur deorſum vertendo, & quæ deorſum, ſurſum, ut & "apertos ductus claudendo, clauſos aperiendo, lineaſque parallelas decuſſando, aliquando etiam "duplicando literam vel dimidiando, & dein dimidiatæ quid addendo, formatæ ſunt. Iiſdem "quoque modis, artibuſve ſcriptorum ſculptorumque, quæ tertio loco, ſeu ordine cernuntur, "ab iis, quæ in ſecundo delineantur ortum ſuum duxerunt, ut attentus lector facile dignoſcet.

"Denique infra poſui in quatuor tabellis. +. ‡. ✠. †. æri inſculptum nobiliſſimum monumen- "tum *Runicum*, quod à ſe *Ruthwelli*, vulgo *Revelli* apud Scotos, deſcriptum ad me miſit in "Septentrionali literatura, præſertim in *Runica*, ſingulariter eruditus, Reverendus *Wilhelmus Ni-* "*colſonus*, Archidiaconus *Carleolenſis*; qui, ut inter *Runica* noſtra prodiret rogatus, humaniſſime "conſentiit, in libro, *Northymbria vetus* inſcribendo, quem literato orbi daturus eſt, idem per- "fectius cum verſione & notis editurus. Id vero, ut hic publicandum rogarem, duo quidem "moverunt: primum, quod *Chriſtianum* monumentum cum ſit, ad ea debet accedere, quæ "*runas* apud Septentrionales gentes, poſt receptam ab iis Chriſtianam religionem, in uſu aliquan- "diu fuiſſe oſtendunt; dein quod præter *Communiores* primi Alphabeti *runas*, in quibus integrum "exaratur monumentum ſupra deſcriptum, haud exiguus numerus *runarum minus communium*, "quæ ſecus ac *magis communes* delineantur, in eo reperiuntur. Quæ in oblongo ſaxi ambitu, "tabb. ‡. †. Latinè ſcripta cernuntur, quod facile legi poſſunt, nec interpretem requirunt, nec "monitionem, niſi quod in tabb. ‡ quod SELVSI ſcriptum videtur, debet legi SECVS. *In* "*legendis* vero tabb. +. & ✠ omnis eſt ſita difficultas, non quod ipſæ *Runæ* ſunt adeo ignotæ, "aut incertæ, ſed quod modus ſcribendi, & conſequenter legendi ordo involuta & incerta ſunt. "Doctiſſimus *Nicolſonus* Lectiones quidem ſuas non nobis invidus negavit, ſed pro modeſtia ſua "ante publicari noluit, quam cum exteris *runarum* peritiſſimis eas communicaſſet. Quamobrem "cum monumento à ſe deſcripto lectiones, verſionem, & notas ſuas ad magnos viros *Perinski-* "*oldum* Suecum, & *Windingum* Danum miſit, ut iis, quicquid de ſuo ſinguli poſſunt, cum illo "communicantibus, perfectiſſimum tandem, & rep. literaria digniſſimum prodeat monumentum, "non ſuas tantum *runas*, ſed earum deſcriptorem interpretemque æternitati conſecraturum.

"Monumentum *Ruthwellenſe* merito ſequuntur rhythmi quidam *Saxonicè* ſcripti in tabellis "C. D. E. F. FF. G. H. quos delineandos curavi è MS. quodam Carminum miſcellaneo, cujus "copiam mihi fecerunt, qui mihi cum honore ſemper nominandi ſunt, Decanus, & Canonici Ec- "cleſiæ *Exonienſis*; & ut inter *Runica* noſtra locum obtinerent fecere quidem quum literæ, tum "voces verè *runicæ*, hoc eſt [1] *myſticæ*, & occultæ, quas iis interſcriptas lectori *runarum* ſtudio- "ſo tam gratas fore arbitror, quam quod gratiſſimum.

"In Tab. C deſcribitur concluſio ſeculi, & adventus Chriſti ad judicium. Tab. D continet "perſonæ pœnitentiam agentis ſoliloquium de ſeparatione animæ & corporis. Tab. E quan- "dam, ſive rem, ſive perſonam, quaſi quid monſtri volantis, ænigmatice deſcribit. Tab. F "etiam rem aliquam, ſive perſonam tanquam monſtrum deſcribis, cujus nomen in *runis* ænigma- "ticè ponitur. Tab. FF quid, ut monſtrum multipes, quod ſex oculos, duodecim pedes, & "duas alas habens, partim homo, partim equus, partim canis, & partim volucris erat, ænigma- "tice deſcribit. Tab. G rem aliquam vel perſonam viſam myſticè deſcribit. Tab. H perſo- "nam celeri greſſu feſtinare viſam, fœminamque ſolitarie ſedentem deſcribit.

"Qui vero hæc omnia præſertim tot à ſe viſa adeo myſticè deſcribit, dramatis perſona eſt, "quæ de ſe etiam multa ænigmaticè dicit: ut, Mec ʒeſette ſoð ſiʒora ƿaldend Criſt to "compe ..... Ic þurh muð ſpræce monʒum reordum ƿrencum ſinʒe ..... hræʒl iſ min "haſo faʒ hyrſte beorhte reade. ⁊ ſcire on reafe. ic dyrʒe dƿelle ⁊ dole hƿette. unræd "ſiþaſ oþrum ſtyre ...... halſ iſ min hƿit ⁊ heafod fealo ſidan ſƿa ſome ſƿift ic eom "onfeþe beado ƿæpen bere me on bæce ſtandaþ here ſƿylce ſƿe on leorum hlifiaþ tu earan "ofer eaʒum ordum ic ſteppe in ʒrenne ʒræſ me bið ʒyrn ƿitod ʒif mec onhælean on- "findeþ. ƿælʒrim ƿiʒa ðær ic ƿic buʒe blod mid bearnum ..... ic eom mundbora minre "heorde eodor ƿirum fæſt ..... ic eom ƿeorþ ƿerum ƿide funden brunʒen of bearnum ⁊ of "burʒhleoþum of denum ⁊ of dunum dæʒeſ mec ƿæʒun feþre on lifte feredon mid liſte "under hrofeſ hleo hæleð mec ſiððon baþedan in bydenne. *Me ad bellum, & certamina* "*ordinavit Chriſtus verè invictiſſimus dominus. Ego eloquens multis linguis loquor, multis modis* "*pſallo. Veſtimentum meum eſt raucum, variegatum, ſplendidum, rubrum; & clare veſtibus* "*ſtultos, deſipientes, & tardi ingenii homines acuo, in ſtultitiæ ſemitis alios corrigo. Collum meum* "*eſt candidum; & capita multa ampla habeo eáque decora; alacer, & celer ſum, arma fero,* "*quæ mihi à tergo ſunt. Mihi etiam in genis eminent duæ aures. Per medios mucrones in vi-* "*reta gradior. Valde mihi gratum eſt cùm quis crudelis tyrannus ſuo cum cruento ſatellitio me, ubi* "*domum poſui, invenit. Ego gregi meo ſum patronus, ſepes myrtis contexta. Ego dignis viris* "*longe latéque inventa ſum, proficiſcor ex nemoribus, ex urbibus, ex vallibus, ex montibus; alæ* "*diei me in æthera ſublimem tollunt, méque in tecta ſua lubenter ferunt homines quam primum* "*in dolio* [i. e. baptiſterio] *lavantur*. Ex quibus conſtat perſonam, quæ in hoc dramate *Saxo-* "*nico* loquitur, eſſe *Eccleſiam*; nam alii quæ ſupra vertuntur me judice, convenire non poſſunt.

---

[1] Vide *H Spelmanni* literas de origine vocis run, in pl. runer. *Olai Wormii* literaturæ *Runicæ* c. 1.

Jam de novis quæ cum tota ferè Europa *Iſlandis* communes ſunt: multorum tamen ſeculorum decurſu ab iiſdem uſurpatæ; adeò ut non ſatis conſtet, quandò earum uſus primùm invaluerit. Numerantur autem XXII. a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, r, ſ, t, u, x, y, z, þ.

Ex his XVII ſunt conſonantes, b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, ſ, t, x, z, þ. Quarum enunciatio *Iſlandis* eadem eſt, quæ cæteris Europæ populis: excepta ultima þ, quam ex *Runico* Alphabeto in hodiernum tranſtulerunt. Hæc enim duplicem habet ſonum. Nam in fine dictionis poſita, vel poſt vocalem in eadem ſyllaba, valet d; ex. gr. naath, naad, *gratia*: mathur, madur, *homo*. In initio autem dictionum collocata valere videtur Hebræorum *Thau*. Sonat enim non prorſus *Th*, ſed quiddam craſſius cum ſibilo quodam quaſi *Tsh*. Quæ pronunciandi ratio *Britannis* & *Gallis* hodieque non infrequens eſt. Nomen olim habuit Thuß / nunc thorn appellatur, " & ſæpiſſime in *Snorronis Sturlonidis* R R. Septentrionalium hiſtoriâ, quæ heims-kringla inſcri- " bitur, pro d ſcribitur, ut in eþur, *ſive*; kolloþo, *appellarunt*; aſgarþ, pro aſgard, *nomen urbis*; " kallaþur, *vocatus*; raþa, *regere*; truþo, *credebant*; Oþinn, *Odinus*; gerþo, *fecerunt*.

De litera ſeu potius aſpiratione h notandum, quod eo nuſquam niſi in dictionum initiis *Iſlandi* utantur: niſi vox ſit compoſita, ut upphaf, *principium*, vel *initium*. Inveniuntur quidem in quibuſdam manuſcriptis *Norvegicis* conſonæ in medio vocum aſpiratæ. Ex. gr. in L. Parent. Þath er upphaf lagha varrha / id eſt, *hoc eſt initium legum noſtrarum*. Verum hanc ſcribendi rationem corruptius ſeculum introduxiſſe videtur. Cujuſmodi citato L. plura leguntur à puriore antiquitate aliena. Veteres, more Græcorum, tantum vocales aſpirârunt, ut haugur, *tumulus*, hugur, *animus*, &c. Moderni autem prætereà conſonis l, n, r, præponunt h, ut, hlaatur, *riſus*; hnottur, *globus*; hroſun, *commendatio*. Sic lutur, *res*; rutur, *aries*, item proprium Viri, veteribus abſque aſpiratione pingebantur: at modernis cum aſpiratione, hlutur & hrutur. Quarta conſonans apud *Iſlandos* biformis eſt, f, v. Poſterior figura ubique in antiquiſſimis codicibus obvia eſt: prior novitatem ſapit. Variant etiam, in pingendo, aliarum formas; ſed more, ut exiſtimo, ab exteris deſumpto.

Duplas x & z aliundè in *Literaturam Iſlandorum* irrepſiſſe exiſtimo: Earum enim poteſtatem diſtinctis literis gs & ß, fuiſſe expreſſam notatamque ex vetuſtiſſimis noſtratium manuſcriptis colligere licet.

Vocales ſunt quinque: a, e, i, o, u.

Ex his, e, ſimplicem unicúmque habet ſonum, qualem e *Germanorum*, *Danorumque*. A, i, u, duplicem; longum & brevem. A longum prorſus ac Latinorum dypthongus au effertur, ut haad, *irriſio*. Breve ut *Latinorum* vel etiam *Danorum* & *Germanorum* a, ut matur, *cibus*. Sic i longum eſt in voce frydur, *elegans*: Breve in fridur, *pax*. V longo conſtat vox fue, *putredo*: Brevi hlutur, *res* vel *portio*, & hoc mixtum quendam ex u communi & y ſonum obtinet. O triplex eſt: longum, breve, & breviſſimum. O longum in vocula goodur, *bonus*, legendum: Breve in forn, *vetuſtus*: Breviſſimum medio quodam tenore inter a & u enunciandum, ut Ønd, *anima*.

Quamvis autem in pingendo, nullum inter vocalem longam & brevem diſcrimen vulgò faciant, cùm natura & conſtructio vocum ſuopte ingenio id ſuppeditet; nos tamen, vitandæ confuſionis ergo, in tradendis Linguæ *Iſlandicæ* rudimentis, longam à brevi geminata vocali diſtinguemus, hoc modo: aa, ij, oo, uu, longas denotabunt: a, i, o, u, breves. Verum o breviſſimum virgula tranſverſa (ø) à reliquis ſecernet. Obiter heîc notandum, quod vocales longæ nunquam in fine vocum ponantur, niſi voces ſint monoſyllabæ, aut ex monoſyllabis compoſitæ. " Notandum etiam u breve in o breve ſæpiſſime mutari, ut in kolloþo pro kolludu; logþo pro " logdu; gerþo pro gerþu, vel gerdu.

Ex vocalibus inter ſe junctis fiunt Dyphthongi.

Dyphthongos *Iſlandi* proprias agnoſcunt tres, æ, au, & ei. Impropriam unam y. æ & au ita efferunt, ut utriuſque vocalis dyphthongum conſtituentis ſonus audiri poſſit: Ex. gr. ædur, *vena*, ſecus quam faciunt hodiè *Dani*, qui dypthongum æ per e exprimunt. Sic †au non ut *Latini*, ſed ut *Danorum* modernorum ø *Iſlandi* efferunt, ut naud, *calamitas*. Ei vero & y communem conſuetudinem ſequuntur, ut neid, *calamitas*, ydur, *viſcera*.

" Hactenus doctiſſimus *Runolphus*, qui brevitati nimium ſtudens, haud pauca de literis lectu " ſimul jucunda, & utilia præteriit, quæ *Cimbricarum* literarum ſtudioſi maxime intereſt ſcire. " Iſtiuſmodi præſertim ſunt, quæ doctiſſimus *Gudmundus Andreæ Iſlandus* tradidit in Lexico ſuo " *Iſlandico*, quod *Hauniæ* non ita pridem neſcio quo fato mendoſe ſatis impreſſum, utinam quis " *Cimbricæ* literaturæ patronus correctius, & ſi ita viſum fuerit etiam & auctius denuo eden- " dum curaret. Iſtiuſmodi quoque ſunt, quæ Cl. *Chriſtianus Wormius*, *Olai Nepos* in literis ſuis, " dum *Oxonii Aræ Schedis* edendis ſudaret, ad nos datis ſcribere haud dedignatus eſt, & no- " biſcum pro humanitate ſuâ communicare, quippe quod eum certiorem feceram me jam tum

† Diphthong. au quandoque brevis eſt apud *Iſlandos*, utpote poſitum pro ø, vel a breviſſimo: ut docet etiam *Gudmundus Andreas Iſlandus* in Lexico *Iſlandico*.

“ in eo pene totum eſſe, ut *Gramm.* Septentrionalium alteram, eamque longe perfectiorem editionem
“ literato orbi darem. ——Præterire (*inquit*) tamen non poſſum nonnullas prælo *Sheldoniano* deeſſe
“ literas, quas ut ſuppleret aliquis optarem. Id genus ſunt diphthongi ǫ, ę, Æ, quarum ne
“ vola quidem aut veſtigium hic apparet, cum tamen adeo ſint neceſſariæ, ut nihil ſupra. Prima
“ fateor fronte videntur cum ø œ coincidere; ſed alia in prioribus latet emphaſis, quam po-
“ ſteriores neſciunt exprimere. Quod unico ſaltem hic illuſtrare exemplo libet in *Ara*, quem
“ publici juris hic facimus. Eſt autem Byſcopom ǫrum. Deerat hic litera; cujus vice, quam
“ credis me uſurpaſſe? Certe non ø, quod neutiquam in hac voce locum habet; ſed duas li-
“ teras vo, ut adeo excudi fecerim vorum, & verterim *Epiſcopis noſtris*; quæ vox licet cum
“ ſenſu auctoris plane conveniat, ſi pronuntiationem conſideres, longe alia eſt ab eâ, quam nos
“ dediſſe *Aram* credimus, cujus ſonus delicatiſſimus, ni fallimur, fuerat, medium ſibi inter ø & vo
“ locum vendicans. Poſterior diphthongus non ejuſdem cum priori eſt momenti; in MSS. ta-
“ men occurrit frequentiſſima, ut in ętlon, in *Ara* noſtro, pro quo tamen œtlon, & ſatis quidem
“ appoſite, ni fallimur, impreſſum.

“ Quod ad conſonantes attinet, nec illas omni plane numero abſolutas habetis. Deeſt plane
“ communiſſima illa inter f ſimplex, & duplex media, ut taceam eandem omnino literam
“ variis *haud raro* modis ſcribi. Ita illam *K* in MSS. antiquiſſimis, & optime Notæ expreſ-
“ ſam videbis, ut alias taceam, quarum ductus, pro temporum diverſitate toto ab hodiernis cœlo
“ diſtant, eaſque niſi quis ex MSS. aliquando eruerit, & in lucem protraxerit, difficillimum erit
“ tyronibus MSS. cujuſcunque generis evolvere.

“ Optarem præterea eſſet Grammaticæ *Iſlandicæ* adjectum ſingulare quoddam de abbreviatio-
“ nibus, & literarum inter ſe permutationibus caput, incredibili certe futurum uſui. Ad prio-
“ res pertinet kungr pro konungr; mirþr pro myrdtur, & id genus aliæ numero tantum non in-
“ numeræ. Quod ad poſteriores attinet, in unica voce nacquart, a, vocalem, cum o, & u; qv
“ cum k permutatas vides; legendum enim nockurt. in voce cairte, a cum e, i cum y, c cum k,
“ quod poſterius frequentiſſimum eſt; ita & o cum u: haud raro permutatum obſervare licet,
“ præſertim in fine vocum; ut in ſcyllþo, quomo, pro ſcyldu, komu. Nihil autem frequentius,
“ quam d cum t, & þ permutari: ut, in þat, dauþur, pro þad, daudur. Eſt & alia non con-
“ temnenda, ut mihi videtur obſervatio ad grammaticam ſuo jure pertinens, totalem nonnulla-
“ rûm literarum omiſſionem explicans, quæ ejus eſt naturæ, ut ad abbreviationes referri vix
“ poſſit: ita litera u frequentiſſime eliditur; ut, Nockrt pro Nockurt. Haud raro etiam litera n
“ abjicitur, præſertim in fine vocum, ut, han, man, pro hann, mann: aliquando etiam in medio:
“ ita madur pro mandur, *homo*. Et ſi quid de literarum in vocibus nonnullis pleonaſmo. De
“ ſyllabarum præter neceſſitatem, præſertim in fine vocum, adjectionibus generaliores quædam
“ ex natura vocum elicerentur regulæ. Illæ ſane ad etymologiam vocum felicius tradendam
“ haud parum conferrent. Hactenus pro acumine ſuo *Wormius* noſter, cujus præceptiones ad
“ regulas quatuor reduci poſſunt, quarum ſingulas exemplis, quæ inter legendum occurrunt,
“ amplius illuſtrare noſtri fore cenſemus.

I. “ Primo igitur, in lingua *Iſlandicâ*, literæ invicem permutantur: ſic gortha *pro giørde, *feci.*
“ bæþi vel bæthi, pro bæde, *tum, cum, quoque.* meth, pro med. et, pro ed. tith, pro tijd. ſøgo,
“ pro ſøgu. øllom, pro øllum. father, pro fader, & fauder. veithi, veide, *venatio.* ero, eru, voro,
“ voru. ſcrifatha, ſcrifade, *ſcripſi.* bygthi, bygde, *habitabat.* døgom, døgum, *diebus.* mioc, miog.
“ amithli, amilli, *in medio, inter.* hafthi, haffde. mathr, madr. honum, honom. orthit, ordit, vrdit,
“ *jactus, a, um.* thottor, dotter, *filia.* borthoſt, borduſt, *pugnabant.* conor, konur, *uxores.* unz, uns,
“ *donec.* hauftho, hefdu, *habebant.* œſke, & œſke, *opto.* at Vſkia, vel Vſka, *optare.* hovom, hofum.
“ monom, munum. pave, paſe, *papa.* hatith, holith, pro hatyd, *feſtum.* lanns, pro lands. lyrt,
“ pro lykſt, *clauditur.* yrkia, *metrificare*, facit in præt. orte.

II. “ Secundo, omittuntur, & earum omiſſione voces abbreviautur: ens, pro hins, fadr, fau-
“ thr, faudr, pro fader, *&c.* Hvørke, & hvarki, pro hvørnge. ſonr, pro ſonur. ſem, ex ſama.
“ veiſla, pro veitſla, *convivium.* ſuerleic, pro ſuerd-leik, *bellicoſus ludus.* i. e. *bellum.* Rausſkeg-
“ giadur, *rubram barbam habens*, pro Raud-ſkeggiadur.

III. “ Tertio, nonnunquam in vocibus redundant: ut in Agaztur, ageztr, pro agiætr, vel agætr;
“ ſi non pro Agæleſtr, & tum cadit ſub regula II. lanndi, pro landi. hollt, pro holt. ſtoll, pro
“ ſtol. ſia, pro ſa, *hic.* Huc referenda ſunt, quæ duplices conſonantes habent per ſimplices re-
“ ctius ſcribendæ: ut, ſcylldu, hilldur.

IV. “ Quartò, redundant aliquando ſyllabæ, præſertim in fine vocum: ſic legitur i brottu, pro
“ i brot, per metatheſin pro i burt, quod verbis adjunctum ſignificat *ex, trans, ab, dis.* Item
“ *longe, peregre*; aliquando vero occurrit burt abſque i: ut, burt fara, *abire.* burt reka, *expellere.*

V. “ Hiſce addatur quinta de metatheſi, ſive tranſpoſitione literarum.

CAPUT SECUNDUM.

De Declinationibus Nominum Simplicium.

PARTES Orationis apud *Iſlandos* ſunt *octo.* Quatuor Declinabiles: Nomen, Pronomen, Verbũ, Participium. Indeclinabiles itidem quatuor: Adverbium, Conjunctio, Præpoſitio & Interjectio. Nomen eſt duplex: Adjectivum & Subſtantivum. Circa utrumque conſideranda veniunt: Declinatio, genus, ſpecies, figura, numerus & caſus.

De Nominibus autem tam Adjectivis, quàm Subſtantivis notandum, quod pro ſententiarum diverſitate, diverſimodè declinentur. * Nam cum certam & ſingularem aliquam rem quaſi digito demonſtratam volumus, vocem ſimpliciter inflectimus, præpoſito articulo vel pronomine demonſtrativo, ut, **Sa madur,** *iſte homo,* **Þeß mans,** *illius hominis.* Quoties autem de re aliqua in communi ſermo eſt, non præmiſſo, ſed poſtpoſito Articulo voces declinamus, & quidem ita, ut Articulus cum ipſa voce, cui poſtponitur, in unam dictionem coaleſcat, ut, **maduren er ſkilnings hluttakare,** *homo eſt rationis particeps.* Heic ad Nominativi ſimplicis terminationem, **madur,** adjicitur Pronomen demonſtrativum **hann, madurenn** quaſi **madur hann.** Sic genit. **manſens,** quaſi **mans Þeß,** vel **mans hans.**

Hinc duplex naſcitur Nominum Declinatio: Simplex ſive Nominum Simplicium, & Compoſita ſeu Nominum Compoſitorum.

Declinationem ſimplicem voco, juxta quam voces non adjecto in fine articulo declinantur, ut, **ſa penne,** *calamus,* **Þeß penna,** *calami.* Compoſitam dico, ad cujus leges inflectuntur voces Articulo in fine auctæ, ut **Pennenn, pennans; Madurenn, manſens.**

De Declinationibus autem Nominum Simplicium, notanda ſunt: 1. Articulus præponendus. 2. Ipſa Nominum inflexio.

Articulos, quibus *Iſlandi* partim ad deſignanda Nominum genera, partim ad certitudinem aliquam rei, excellentiamque denotandam utuntur, è copioſiſſimo, quod poſtea patebit, Pronominum penuario mutuantur. Undè nos hic † unum depromemus, quod in ſequentibus Nominum Declinationibus noſtro inſerviturum eſt uſui. Eſtque **ſa, ſu, Þad,** *is, ea, id.* Declinatur autem hunc in modum:

	Singulariter.						*Pluraliter.*					
	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.
M.	‡ Sa.	Þeß.	Þeim.	Þann.		Þeim.	M. Þeir.			Þaa.		
F.	Su.	Þeirrar.	Þeirre.	Þaa.	Þu.	Þeirre.	F. Þair.	Þeirra.	Þeim.	Þær.	Þier.	Þeim.
N.	Þad.	Þeß.	Þui.	Þad.		Þui.	N. Þaug.			** Þaug.		

* Verum non adeo accuratè hic diſtinguit doctiſſimus Grammaticus inter uſum *præpoſiti articuli,* qui cum nomine non componitur, & *poſtpoſiti,* qui cum nomine in unam vocem, ſive nomen compoſitum coaleſcit. Etenim poſtpoſitus articulus in fine nominum per omnes caſus utriuſque numeri facit ea *demonſtrativè*, ac *emphatice* ſignificare, imo *rem ſingularem* etiam non minus deſignat, quam præpoſitus articulus: ut, **konan, SX UINX,** Matth. IX, 22. **Folked, SX MANAΓEI,** *v.* 25. **Stulkan, SX MAYI,** *v.* 24. Sic **huſenu,** Matth. VII, 25. *Domum certam,* ac *ſingularem* æque deſignat, ac **ad Þui huſe.** *v.* 27. Idem dicendum eſt de **i gieſta herbergenu,** Luc. II, 7. Et **og barnid liggia i jotunne,** *v.* 12. Si quis plura deſiderat, conſulat *Luc.* XX, 1, 24, 25. *Joh.* VIII, 12, 36, 44. *Joh.* VI, 11, 35, 40, 44, 46, 51, 57, 59, 63. *Joh.* X, 10, 23. XI, 28, 31, 38. XIII, 16, 18. XIV, 6, 8, 26. † Pronomen **hinn, hin, hitt,** vel **hid,** haud rarius fere induit naturam articuli, ac **ſa, ſu, Þad:** ut, **hinn ſiuke,** *Marc.* II, 4. **til hins iktſiuka,** *v.* 5, 9, 10. **hiner ſkriftlardu,** *v.* 16. **og ſagde til manſins,** *Marc.* III, 5. **hiner ſkriftlardu.** *v.* 22. **hann tok i hand hins blinda.** *Marc.* VIII, 23. **og hann kom til ſinna lareſuina.** *Marc.* IX, 14. **af Þeim hinum litlu,** *ex his puſillis, v.* 42. **Þeir kolludu a hinn blinda,** *& vocabant cæcum,* Marc. X, 49. **hinn blinde ſagde honum,** *cæcus ei dixit,* v. 51. **hinn ſkriftlardi,** *Marc.* XII, 32. **ortu Chriſtur ſonur hins bleſſada,** *tu es Chriſtus filius Benedicti.* Marc. XIV, 61. Vide *Marc.* XV, 40. *Luc.* I, 32. **Af Þui hinu nya,** *ex vetere.* Luc. V, 36. VI, 6. **o Þu hinn vantruade kynſlod,** *ô generatio infidelis!* Luc. IX, 41. *v.* XIV, 18. Sic **hid gamla teſtamented,** *vetus teſtamentum.* **hid nyia teſtamented,** *novum teſtamentum.* Ubi obiter nota Articulum apud *Iſlandos* ob majorem emphaſin, & ad denotandam majorem excellentiam, ſive in bono, ſive in malo ſenſu, non raro etiam præponi nominibus compoſitis. ‡ Pro **ſa** legitur **ſia:** ut, **her lykt ſia boc,** *hic liber iſte deſinit. Aræ* Sched. cap. X. Notandum etiam quod **ſa** aliquando, perinde ac ſe *A.Sax.* præponitur nominibus propriis: ut **ſa Lazarus,** *Joh.* XI. 2. Pro **ſa** occurrit **Þann;** exempla vide cap. II. reg. 10. Gramm. *Anglo-Sax.* pro **Þann** accuſ. occurrit **Þennan:** ut, **Þennan hafr Gud uppreiſtan,** *quem Deus ſuſcitavit.* Act. II, 22. vid. quoque verſum 32, 36. ** Scribitur etiam **Þau,** & **Þav,** pro **Þe.** Male autem effertur, & ſcribitur **Þaug** ſecundum *Gudmundum Andreæ Iſlandum,*

Decli-

Declinationes Nominum ſunt quatuor.

PRIMA DECLINATIO SIMPLEX

Eſt nominum fœmininorum in *a* exeuntium, exceptis monoſyllabis in *a* longum finitis; cujus genitivus ſingularis ſemper terminatur in * *u* breve: ut **kuinna**, *fœmina*, genit. **kuinnu**, *fœminæ*.

Paradigma primæ declinationis.

	Singulariter.		*Pluraliter.*
Nom.	Su Kuinna.	Nom.	Þær † Kuinnur.
Gen.	Þeirrar kuinnu.	Gen.	Þeirra kuenna.
Dat.	Þeirre kuinnu.	Dat.	Þeim kuinnum.
Acc.	Þaa kuinnu.	Acc.	Þær kuinnur.
Voc.	Þu kuinna.	Voc.	Þier kuinnur.
Abl.	Af Þeirre kuinnu.	Abl.	Af Þeim kuinnum.

Sic declinantur reliqua fœminina omnia in *a*.

Aska	*Cinis.*
bida	*vas oblongum, ſupernè acuminatum.*
biſſa	*ſclopetum bellicum.*
bladra	*tenuis membranula, Spiritu incluſo tumida.*
boola	*furunculus*, item *bulla.*
bringa	*pectus.*
Dingia	*acervus.*
dufa	*columba.*
dryfa	*nivis deſcenſus.*
dyrfska	*audacia.*
Elska	*amor.*
eyga	*poſſeſſio.*
elia	*pellex.*
eyſa	*Cinis ſcintillans,* ſive *ignitus.*
eynmyria	*idem.*
Fata	*hydria.*
freya	*rana.*
flaska	*lagena.*
frilla	*concubina.*
fyffa	*lana pratenſis.*
Gnypa	*ſummitas rupis,* vel *montis.*
giæſta	*benignitas.*
græſta	*malignitas.*
giæra	*pellis ovilla.*
giota	*ſcrobs.*
gridka	*ancilla.*
gaata	*ænigma.*
gata	*via.*
gidia	*dea.*
grenlægia	*vulpes.*
geimsla	*cuſtodia.*
grima	*capiſtrum.*
glyma	*lucta.*
giæfa	*bona fortuna.*
Hamingia	*idem.*
hafa	*mentum.*
hella	*petra.*
hetta	*capitis tegmen.*
helia	*interitus.*
hilla	*abacus.*
hoora	*meretrix.*
hæna	*gallina.*
hæru	*cani.*
huida	*impetus.*
hola	*ſpecus.*
hryfa	*raſtrum.*
Idia	*labor, ſedulitas.*
ida	*vortex aquæ.*
Kaapa	*pallium.*
kueiſa	*febris.*
kalda	*idem.*
kartapypa	*candelabrum.*
kiſta	*ciſta.*
kuorra	*alea.*
kuedia	*ſalutis nuncium.*
kiſa	*felis.*
kiæna	*navicula.*
kiæra	*fœmina.*
Ladia	*lutum.*
ligna	*ſtagnans aqua.*
Migla	*ſitus.*
myla	*milliare.*
Negla	*ſtipamen navis.*
Orka	*vires.*
Pypa	*fiſtula.*
pitla	*ahenum exiguum.*
pylſa	*farcimen.*
pyla	*jacula.*
plaaga	*calamitas.*
puta	*ſcortum.*
peyſa	*indutium.*
Reka	*ligo.*
reckia	*lectus.*
ræna	*ratio.*
reinsla	*experientia.*
rifa	*rima.*
riupa	*perdix.*
reyſa	*iter.*
ræda	*oratio.*
rooa	*cauda.*
Soolskyfa	*Horologium ſolare.*
skirta	*interula.*
ſtulka	*puella.*
ſtada	*ſtatio.*
ſteffna	*dica.*
ſtiarna	*ſtella.*
Tooffa	*vulpes.*
threya	*thorax.*
Vinaatta	*amicitia.*
veitsla	*convivium.*
villa	*error.*
ugla	*noctua.*
veria	*armamentum.*
versla	*aqua quæ non congelatur.*
yſtra	*abdomen.*
Þoka	*caligo.*
Þootta	*tranſtrum.*
Þuffa	*tumor terræ.*

Et id genus alia.

---

in Lexico ſuo *Iſlandico*, & in expoſitionibus vocum ad *Volu-ſpæ*, Stroph. I. Non raro ſcribitur etiam **Þa**, ut apud *Anglo-Saxones*. * Et **u** in **o** verſo in **o** breve: ut, **Thorvaldr ſonr hans vas at Brenno Þorkels Blunketils ſonar**, *Thorvaldus ejus filius una aderat, cum combureretur Thorkellus Blunketilli filius. Aræ* ſchedarum cap. 5. Poſtea autem nomen compoſitum uſurpatur: **oc fleiri their at brennunni voro**, *& plures, qui combuſtioni aſſiſterent.* † Et **o** in **u** mutato, **kuinnor**: ut, **nema conor etha their mennes hann nemi fra**, *præter uxores & viros, quos ille exceperat.* Aræ ſchedarum cap. II. **Conor** autem à nom. ſing. **cona**, **kona**, *mulier*, *uxor.*

Obſervationes in primam Declinationem.

I. Si in penultima Nominativi Singularis Syllaba fuerit **a** breve, mutatur in **ø** breviſſimum in omnibus obliquis ſingularis Numeri, & tam in obliquis quam rectis *Pl. Num.* excepto genit. qui **a** nominativi *Sing.* retinet, ut, **Kanna**, *cantharus*, gen. **kønnu**, dat. **kønnu**, &c. nom. *Plur.* **Kønnur**, gen. **kanna**, dat. **kønnum**, &c. Sic **Amma**, *avia*. gen. **Ømmu**. Aliter ſe res habet cum **aa** longo in penult. quippè quod invariatum in reliquis Caſibus ubique manet, ut **Gaata**, *ænigma*, gen. **gaatu**.

II. Genitivus Pluralis in nonnullis interſerit **n** ante **a** finale Nominativi Sing. ut, **Dufa**, *columba*, gen. *Pl.* **dufna**. Excipiuntur deſinentia in **na**, ut, **Nunna**, *Virgo veſtalis*, gen. *Pl.* **Nunna**. **Lina**, *linea*, gen. *Pl.* **lina**. Et quædam in **ia**, ut, **Gryfia**, *fovea*, gen. *Plur.* **Þeirra grifia**. **Feria**, *navis vectoria*, gen. *Plur.* **feria**: quædam autem pro **i** recipiunt **n**, ut, **Bilgia**, *procella*, gen. **bilgna**. **Silgia**, *ornamentum muliebre*, **ſilgna**.

III. Peculiare hoc habet nomen **kuinna**, quod **i** penultimum nom. *Singul.* in gen. *Plur.* mutet in **e**, velut ex præmiſſo paradigmate liquet. Quam mutationem in reliquis nuſquam obſervavimus. Non enim dicimus **keſtna** à nom. *Singul.* **kiſta**, *arca*; Sed, retenta eadem vocali, **kiſtna**. Sic **Skridna** non **ſtredna**, *à* **ſtrida**, *ruina montis*, vel *rupis*. **Kona**, quod idem eſt ac **kuinna**, in utroque Num. regulariter flectitur, niſi quod genit. *Pl.* à cognato nomine **kuinna**, mutuetur **kuenna**.

SECUNDA DECLINATIO SIMPLEX

Eſt Nominum fœmininorum Singularem in **ar** formantium: Complectiturque quindecim literas terminales: **B, d, f, g, k, l, m, n, o, p, r, ſ, t, u, y**, & monoſyllaba in **a** cum compoſitis; ut, **vømb**, *venter*, **vambar** in genit. Sing. **Naad**, *gratia*, **naadar**. **Toff**, *mora*, **taffar**. **Borg**, *civitas*, **borgar**. **Skaak**, *luſus latronum*, **ſtaakar**. **Saal**, *anima*, **ſaalar**. **Skømm**, *ignominia*, **ſkammar**. **Baun**, *faba*, **baunar**. **Kloo**, *unguis*, **klooar**. **Greip**, *ſinus digitorum*, **greipar**. **Vør**, *labrum*, **varar**. **Droos**, *fæmina*, **drooſar**. **Ambaatt**, *ancilla*, **ambattar**. **Tru**, *fides*, **truar**. **Mey**, *virgo*, **meyar**; & **Aa**, *amnis*, **aar**.

Paradigmata ſecundæ Declinationis.

I. in **b**.	*Sing.*		*Plur.*
Nom.	**Su Vømb.**	Nom.	**Þær vamber,**
Gen.	**Þeirrar vambar.**	Gen.	**Þeirra vamba.**
Dat.	**Þeirre vømb.**	Dat.	**Þeun vømbum.**
Acc.	**Þaa vømb.**	Acc.	**Þær vamber.**
Voc.	**Þu vømb.**	Voc.	**Þier vamber.**
Abl.	**Af Þeirre vømb.**	Abl.	**Af Þeim vømbum.**

Sic declinatur **Þømb** alicujus rei extenſio, *&c.*

II. in **d**.	*Sing.*		*Plur.*
Nom.	**Su Naad**	Nom.	**Þær Naader.**
Gen.	**Þeirrar naadar.**	Gen.	**Þeirra naada.**
Dat.	**Þeirre naad.**	Dat.	**Þeim naadum.**
Acc.	**Þaa naad.**	Acc.	**Þær naader.**
Voc.	**Þu naad.**	Voc.	**Þier naader.**
Abl.	**Af Þeirre naad.**	Abl.	**Af Þeim naadum.**

Sic declinantur reliqua in **d**, ut

Aſynd	*Aſpectus.*	**girnd**	*cupido.*	**ølld**	*ſeculum.*
agyrnd	*avaritia.*	**grimd**	*furor.*	**Reyd**	*equitandi actus.*
anaud	*ærumna.*	**Hrigd**	*triſtitia.*	**ryffd**	*liberalitas.*
Bygd	*habitatio.*	**hurd**	*janua.*	**Saad**	*granum.*
bidlund	*expectatio:*	**hæd**	*altitudo.*	**ſigd**	*falx.*
Dyrd	*gloria.*	**hægd**	*facilitas.*	**ſloed**	*via in nive trita.*
dygd	*virtus.*	**hind**	*cerva.*	**ſkeid**	*cocleare.*
deilld	*lis.*	**Kird**	*tranquillitas.*	**ſnylld**	*elegantia.*
daad	*virtus.*	**Lygd**	*mendacium.*	**ſtund**	*hora.*
dælld	*terra ſubſidens.*	**leyd**	*via.* [*riens.*	**ſylld**	*halec.*
digurd	*craſſities.*	**lind**	*Aqua fontana ſcatu-*	**ſtrønd**	*ora maris.*
Eimd	*miſeria.*	**linkind**	*commiſeratio.*	**ſtod**	*columna.*
Flærd	*falſitas.*	**lood**	*Proprietaria ſoli poſ-*	**ſtaud**	*res nihili.*
frygd	*libido.*		*ſeſſio.*	**ſtigd**	*offenſio.*
frægd	*heroica virtus.*	**Mærd**	*eloquentia.*	**Trigd**	*virtus, fidelitas.*
framkuæmd	*executio.*	**mynd**	*imago.*	**Villd**	*voluntas.*
ferd	*iter.*	**molld**	*pulvis.*	**vareigd**	*cautio, prudentia.*
fremd	*res laude digna.*	**mergd**	*multitudo.*	**værd**	*jucunda quies.*
folld	Poet. *terra.*	**megurd**	*macies.*	**vegſemd**	*honor.*
fylgd	*comitatus.*	**Nægd**	*copia.*	**veſølld**	*miſeria, calamitas.*
fegurd	*amœnitas.*	**neid**	*anguſtia.*	**Þackargiord**	*gratiarum actio.*
Giord	*opus*, item *cingulum.*	**naud**	*malum.*	**Þingd**	*gravitas.*
grund	*terra, fundus.*	**Øffund**	*invidia.*	**Þægd.**	*beneplacitum.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
III. in f.	Nom.	Su Tøff.	Nom.	Þær Taſſer.
	Gen.	Þeirrar taſſar.	Gen.	Þeirra taſſa.
	Dat.	Þeirre tøff.	Dat.	Þeim tøſſum.
	Acc.	Þaa tøff.	Acc.	Þær taſſer.
	Voc.	Þu tøff.	Voc.	Þier taſſer.
	Abl.	Af Þeirre tøff.	Abl.	Af Þeim tøſſum.

Sic declinantur Giøff, *donatio*: grøf, *ſepulcrum*: grøøf, *lacuna terræ*: leyf, *reliquum*: ſleyf, *cocleare*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IV. in g.	Nom.	Su Borg.	Nom.	Þær Borger.
	Gen.	Þeirrar borgar.	Gen.	Þeirra borga.
	Dat.	Þeirre borg.	Dat.	Þeim borgum.
	Acc.	Þaa borg.	Acc.	Þær borger.
	Voc.	Þu borg.	Voc.	Þier borger.
	Abl.	Af Þeirre borg.	Abl.	Af Þeim borgum.

Sic declinatur Biørg, *adjumentum*: døgg, *pluvia*: laug, *balneum*: laag, *vallis*: taug, *funiculus*: taag, *vimen*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
V. in k.	Nom.	Su Skaak.	Nom.	Þær ſkaaker.
	Gen.	Þeirrar ſkaakar.	Gen.	Þeirra ſkaaka.
	Dat.	Þeirre ſkaak.	Dat.	Þeim ſkaakum.
	Acc.	Þaa ſkaak.	Acc.	Þær ſkaaker.
	Voc.	Þu ſkaak.	Voc.	Þier ſkaaker.
	Abl.	Af Þeirre ſkaak.	Abl.	Af Þeim ſkaakum.

Sic declinantur Bløck, *truncus ligneus*: haunk, *funiculus in formam circuli colligatus*: kueik, *prima cereviſiæ materia*: døsk, *votum*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VI. in l.	Nom.	Su Saal.	Nom.	Þær Saaler.
	Gen.	Þeirrar ſaalar.	Gen.	Þeirra ſaalna.
	Dat.	Þeirre ſal, vel ſaalu.	Dat.	Þeim ſaalum.
	Acc.	Þaa ſaal.	Acc.	Þær ſaaler.
	Voc.	Þu ſaal.	Voc.	Þier ſaler.
	Abl.	Af Þeirre ſaal, i ſaalu.	Abl.	Af Þeim ſaalum.

Sic declinatur Døøl, *mora*: fiøl, *aſſer*: høll, *aula*: kuiøl, *particula fluvii*, vel *amnis ſcaturiens*: møl, *ſpatium ſoli lapillis*, & *ſcrupulis obſitum*: miøll, *candida*, & *recens nix nondum condenſata*: pyøl, *paſſio*: ſkaal, *phyala*: vll, *lana*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VII. in m.	Nom.	Su Skømm.	Nom.	Þær Skammer.
	Gen.	Þeirrar ſkammar.	Gen.	Þeirra ſkamma.
	Dat.	Þeirre ſkømm.	Dat.	Þeim ſkømmum.
	Acc.	Þaa ſkømm.	Acc.	Þær ſkammer.
	Voc.	Þu ſkømm.	Voc.	Þier ſkammer.
	Abl.	Af Þeirre ſkømm.	Abl.	Af Þeim ſkømmum.

Sic flectuntur Vømm, *nævus*, *dedecus*: ſkalm, *genus enſis*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VIII. in n.	Nom.	Su Baun.	Nom.	Þær Bauner.
	Gen.	Þeirrar baunar.	Gen.	Þeirra bauna.
	Dat.	Þeirre baun.	Dat.	Þeim baunum.
	Acc.	Þaa baun.	Acc.	Þær bauner.
	Voc.	Þu baun.	Voc.	Þier bauner.
	Abl.	Af Þeirre baun.	Abl.	A Þeim baunum.

Sic declinantur Bøøn & bæn, *oratio*, *preces*: brun, *extremitas alicujus rei*: eign, *poſſeſſio*: fønn, *nix condenſata*: grein, *ramus*, item *ſententia*: grøn, *labrum bovis ſuperius*: huøn, *flos Angelicæ*: hæffn, *portus*: lauſn, *redemptio*: *ſolutio*: oogn, *terror vehementiſſimus*: ønn, *mica*: ørn, *aquila*: kaun, *experientia*, item *adverſitas*: ſøgn, *fama*, & *rumor vulgi*: ſpønn, *ſpithama*: tønn, *dens*: tiørn, *ſtagnum*, ſeu *lacus*: vøn, *ſpes*: vørn, *defenſio*, *munitio*: Run, *Runa*.

Singu-

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IX. in o.	Nom.	Su Kloo.	Nom.	Þær Klær.
	Gen.	Þeirrar klooar.	Gen.	Þeirra klooa.
	Dat.	Þeirre kloo.	Dat.	Þeim kloom.
	Acc.	Þaa kloo.	Acc.	Þær klær.
	Voc.	Þu kloo.	Voc.	Þier klær.
	Abl.	Af Þeirre kloo.	Abl.	Af Þeim kloom.

Sic flectuntur floc, *pulex*: loo *tormentum*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
X. in p.	Nom.	Su Greip.	Nom.	Þær Greipar.
	Gen.	Þeirrar greipar.	Gen.	Þeirra greipa.
	Dat.	Þeirre greip.	Dat.	Þeim greipum.
	Acc.	Þaa greip.	Acc.	Þær greipar.
	Voc.	Þu greip.	Voc.	Þier greipar.
	Abl.	Af Þeirre greip.	Abl.	Af Þeim greipum.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XI. in r.	Nom.	Su Ver.	Nom.	Þær varer.
	Gen.	Þeirrar varar.	Gen.	Þeirra vara.
	Dat.	Þeirre ver.	Dat.	Þeim verum.
	Acc.	Þaa ver.	Acc.	Þær varer.
	Voc.	Þu ver.	Voc.	Þier varer.
	Abl.	Af Þeirre ver.	Abl.	Af Þeim verum.

Sic declinantur Fer, *inter*: cer, *decubatio*: sker, *ſcabellum*: ſter; *juncus*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XII. in ſ.	Nom.	Su Droos.	Nom.	Þær. Drooſer.
	Gen.	Þeirrar drooſar.	Gen.	Þeirra drooſa.
	Dat.	Þeirre droos.	Dat.	Þeim drooſum.
	Acc.	Þaa droos.	Acc.	Þær drooſer.
	Voc.	Þu droos.	Voc.	Þier drooſer.
	Abl.	Af Þeirre dros.	Abl.	Af Þeim drooſum.

Sic declinantur Gaas, *anſer*: kraas, *epulum delicatum*: kruus, *culullus*, vel *fidelia*: nos, *naſus*: raas, *diſcurſitatio*: roos, *roſa*: Þioos, *portio*, vel *ceti*, vel *alterius cadaveris partiti*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIII. in t.	Nom.	Su Ambaatt.	Nom.	Þær Ambaatter.
	Gen.	Þeirrar ambaattar.	Gen.	Þeirra ambaatta.
	Dat.	Þeirre ambaatt.	Dat.	Þeim ambattum.
	Acc.	Þaa ambaat.	Acc.	Þær ambaatter.
	Voc.	Þu ambaatt.	Voc.	Þier ambaatter.
	Abl.	Af Þeirre ambaat.	Abl.	Af Þeim ambattum.

Sic declinantur Aaſt, *amor*: braut, *via*: drott, *populus*: magt, *potentia*: naudþurfft, *neceſſitas*: riſt, *crater*: ſoott, *morbus*: ſuoot, *mulier*: ſueit, *populus*, item *provincia*: ætt, *ſtemma*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIV. in u.	Nom.	Su Truu.	Nom.	Þær Truur.
	Gen.	Þeirrar truar.	Gen.	Þeirra truua.
	Dat.	Þeirre truu.	Dat.	Þeirre truu.
	Acc.	Þaa truu.	Acc.	Þaa truu.
	Voc.	Þu truu.	Voc.	Þier truur.
	Abl.	Af Þeirre truu.	Abl.	Af Þeim truum.

Sic declinantur Bruu, *pons*: fruu, *matrona*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XV. in y.	Nom.	Su Mey.	Nom.	Þær meyar.
	Gen.	Þeirrar meyar.	Gen.	Þeirra meyia.
	Dat.	Þeirre mey.	Dat.	Þeim meyium.
	Acc.	Þaa mey.	Acc.	Þær meyiar.
	Voc.	Þu mey.	Voc.	Þier meyiar.
	Abl.	Af Þeirre mey.	Abl.	Af Þeim meyium.

Para-

Paradigma monoſyllaborum in a.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Su Aa.	Nom.	Þær Aar.
Gen.	Þeirrar aa.	Gen.	ſimplici caret.
Dat.	Þeirre aa.	Dat.	Þeim aam.
Acc.	Þaa aa.	Acc.	Þær aar.
Voc.	Þu aa.	Voc.	Þier aar.
Abl.	Af Þeirre aa.	Abl.	Af Þeim aam.

Sic declinantur Giaa, *hiatus terræ*: ſlaa, *mephytis*: raa, *antenna*, item *locus hypocauſti telæ textoriæ deſtinatus.*

Obſervationes in Secundam Declinationem.

I. Quoties ø breviſſ. in ultima Nom. Sing. occurrerit, mutatur in Genit. Sing. & Nom. Gen. Ac. & Vocat. Plur.* N. in a breve, id quod è Parad. hujus Declin. III. liquidum evadit: nom. Sing. Tøff, g. tafar. nom. plur. Taffer, g. tafa, ac. taffer & v. tafer. Sic Ønd, *anima*, andar in g. Sing. & ander in nom. Pl. Excipe ør, *telum*, quæ ø in omnibus utriuſque num. Caſib. retinet. Sed de hac vocula vide plura Obſervatione VII. Fiødur, *calamus*, præter hanc mutationem ø penultimi in a, etiam r anteponit terminationibus, ar, er, a, & um, ut g. Sing. fiadrar non fiadar, (habet etiam invariatè fiødur) nom. Plur. fiadrer, g. fiadra, d. fiødrum, *&c.*

II. Quoties Dyphthongus au præcedit terminationem ng, mutatur in aa longum in gen. tam Sing. quàm Plur. ut, Staung, *haſta*, gen. S. ſtaangan, gen. Pl. ſtaanga. Spaung, *lamina*, ſpaangar, ſpaanga. Taung, *forceps*, taangar, taanga. Eadem in nom. acc. & voc. Plur. mutatur vel in aa ut ſpaanger, vel in ei ut ſpeingur, teingur, ſteingar. Utrumque enim in uſu eſt. Vide de his plura Obſervat. VIII.

III. Æ ante l mutatur in genit. Sing. & nom. gen. & voc. Plur. in a breve, ut, Þiel, *lima*, Þialar: Þialer, Þiala, Þialer.

IV. Oo longum ante k, t, tranſit in diphthongum æ in nom. acc. voc. Plur. ut, Book, *liber*, bækur. Brook, *bracca*, brækur. Root, *radix*, rætur. Noot, *rete*, nætur. His adde glood, *favilla*, glædur. Item Mooder, *mater*, & Dootter, *filia*, quæ dyphthongum æ etiam in genit. Pl. retinent, Mædra, Dætra. Excipe deſinentia in *geminum* t, ut, ſoott, *morbus*, droott, *populus*, in quibus oo invariatum in omnibus utriuſque numeri tam rectis quàm obliquis manet. Idem eandem in fine, nulla ſequente conſona, mutationem ibidem ſuſtinet, ut, floo, *pulex*, flær. kloo, *unguis*, klær. Excipe kroo, *taberna cereviſiaria*, & ſtoo, *focus*, quæ nom. acc. voc. Pl. formant adjiciendo ad oo finale nominativi ſingularis r: ut, Kroor, ſtoor. Id quod etiam monoſyllabis in aa longum ſolemne eſt, ut, ſlaa, *mephytis*, ſlaar. giaa, *hiatus terræ*, giaar. raa, *locus*, vel *angulus hypocauſti telæ textoriæ deſtinatus*, raar. loo, *floccus*, & roo, *quies*, carent Plurali Num.

V. Tria hæc: Ønd, *anas*, ørn, *aquila*, & hønd, *manus*, mutant ø in e in nom. acc. & voc. Plur. ut Endur, ernur, hendur, quanquam etiam høndur in uſu eſt. In reliquis primæ obſervationis ductum ſequuntur. Ørn antiquis maſculini generis habebatur.

VI. Deſinentia in an breve, terminationem un b. etiam admittunt, & vice verſâ, ut, Andvarpan, vel andvørpun, *ſuſpirium*, (ubi nota quoque mutationem à penult. in ø) bodan, *nuncius*, vel bødun. predikan vel predikun, *concio.* ſaurgan vel ſaurgun, *inquinatio* ylfſtran vel ylfſtrun, *ejulatio.* vingan vel vingun, *amicitia, favor.* ſkiemtan vel ſkemtun, *oblectamentum.* A priore terminatione, an, formantur nom. gen. acc. & voc. Plur. ut, Andvarpaner, andvarpana, andvarpaner, andvarpaner. A poſteriore un, dativus & abl. Plur. ut andvørpunum. Ab utraque omnes obliqui ſingulares, ut gen. andvarpanar vel andvørpunar, dat. andvarpan vel andvørpun, acc. voc. abl. idem. Genitivus tamen Singularis elegantius in unar finitur.

VII. Finita in ing, ung, & y formant nom. acc. & voc. Plur. in ar, breve, ut freiſting, *tentatio*, freiſtingar; hørmung, *ærumna*, hørmungar: Mey, *Virgo*, Meyar. His adde reim, *ligula*, reimar: naal, *acus*, naalar: dol, *funiculus coreaceus*, dolar: aar, *remus*, aarar. Egg, *acies*, dregg, *fex*, naudſyn, *neceſſitas*, præterquam quod eoſdem tres caſus in ar faciunt, etiam i anteponunt terminationibus ar, a, & um, ut genit. Sing. & nom. acc. & voc. Plur. Eggiar, gen. Pl. eggia, dat. & ab. Pl. eggium. Sic dreggiar, dreggia, dreggium: Naudſiniar, naudſinia, naudſinium. Ør, *jaculum*, ibidem v ponit Ørvar, ørva. Lifur, *jecur*, heic r interſerit, lifrar, lifra, lifrum. Sic Mædra, mædrum: Dætra, dætrium: Syſtra, ſyſtrum, à nom. Sing. Mooder, Dotter, Syſter. De quarum vocum gen. S. ut & nom Pl. vide Obſ. ſeq. ad num. 4.

Sequentia formant Nom. Acc. Voc. Plurales in ur:

VIII. 1. Quæ dyphthongos æ & au ante terminationem ng. habent, ut Sæng, *lectus*, ſængur: ſtaung, ſteingur: ſpaung, ſpeingur: taung, teingur.

2. Habentia oo longum antè finales nd, k, & t, ut, hønd, høndur, vel hendur: ønd, *anas*, endur: kind, *creatura*, kindur: book, bækur: brook, *bracca*, brækur: root, rætur: not, nætur. Noott,

nox, habet in genit. Sing. nætur, vel naattar: dat. noott vel noottu, vel naatt: acc. noott, voc. noott, abl. noott, noottu, vel naatt. Nom. Pl. nætur, gen. naatta, dat. noottum, acc. nætur, voc. nætur, abl. noottum. Noot, *rete*, habet nom. acc. & voc. Plur. communes cum noott: aliàs regulariter formatur. Ab hac Regula iterum excipiuntur *in t geminum* terminata, ut, Groott, ſoott, ſproott, quæ analogiam ſequuntur.

3. Quæ Dyphthongum *ei vel ii* longum habent ante k, finale, ut Eik, *arbor*, eikur: ſteik, *aſſum*, ſteikur: Bryk, *ſponda*, brykur: tyk, *canicula*, tykur: byk, *ſinus terræ*, bykur: flyk, *lacera veſtis*, flykur. His adde Geit, *capra*, geitur.

4. Cognationis Vocabula: Mooder, Dootter, Syſter; Mædur, Dætur, Syſtur. Et hæc gen. Sing. etiam in ur anomalè faciunt, Doottur, Moodur, Syſtur. Id quod etiam in Mioolk, *lac*, mioolkur in gen. Sing. uſus approbavit. Sed hæc vox uti apud Latinos, ita *Iſlandos* caret Plurali numero.

IX. Anomala ſunt: ær, *agna*: kyr, *vacca*, quæ ſic declinantur: nom. ær, gen. ærennar vel aannar, quod utrumque compoſitionem ſapit. Cæteros caſus Sing. à vocula aa *amnis* mutuatur, ut dat. acc. & abl. aa. nom. & acc. Pl. ær, gen. aanna, dat. & abl. aam, itidem compoſitè. Sic Kyr, gen. kuar, dat. acc. & abl. kuu. Nom. acc. & voc. Plur. kyr, gen. kuua, dat. & abl. kuum.

X. Monoſyllaba in u nom. ac. & voc. Plur. formant adjiciendo ad terminationem nom. Sing. r. Fruu, *matrona*, facit Fruur: bruu, *pons*, bruur: truu, *fides*, truur.

XI. Muus, *mus*, & Lus, *pediculus*, nom. acc. & voc. Plur. formant in ys, Mys, Lys. Brun, *palpebra*, ibidem facit bryr. Reliqua quæ his Obſervationibus non comprehenduntur, præmiſſorum Paradigmatum amuſſim ſequuntur.

TERTIA DECLINATIO SIMPLEX

Eſt Nominum Maſculinorum & Neutrorum in d, l, n, r, ſ, x, & Neutrorum ſaltem in b, e, f, g, i, k, m, o, p, t, u finitorum. Hujus Genitivus Singularis regulariter terminatur in ſ, ut, Sa GUD, *DEUS*, Guds: Þad blad, *folium*, blads: ſa Fugl, *avis*, fugls: Þad hiol, *rota*, hiols: ſa hraffn, *corvus*, hraffns: Þad bein, *os*, beins: ſa heſtur, *equus*, heſts: Þad haar, *crinis*, haars: ſa bas, *ſtabulum boum*, baß: Þad glas, *vitrum*, glaß: ſa lax, *ſalmo*, laxs: Þad fax, *juba*, faxs. Sic Þad lamb, *agnus*, lambs: ſæde, *ſemen*, ſædis: haff, *pelagus*, haffs: trog, *linter*, trogs: hey, *fænum*, heys: bak, *tergum*, baks: kaam, *macula*, kaams: hroo, *lacera res.* hroos: skip, *navis*, skips: ſpiot, *haſta*, ſpiotß: bu, *res familiaris*, buß.

Paradigmata Tertiæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. in d *Maſculinum.*	Nom.	Sa Gud.	Nom.	Þeir Guder.
	Gen.	Þeß Guds.	Gen.	Þeirra Guda.
	Dat.	Þeim Gude.	Dat.	Þeim Gudum.
	Acc.	Þann Gud.	Acc.	Þaa Gude.
	Voc.	Þu Gud.	Voc.	Þier Guder.
	Abl.	Af Þeim Gude.	Abl.	Af Þeim Gudum.
II. in d *Neutrum.*	Nom.	Þad Blad.	Nom.	Þaug Blød.
	Gen.	Þeß blads.	Gen.	Þeirra blada.
	Dat.	Þui blade.	Dat.	Þeim blødum.
	Acc.	Þad blad.	Acc.	Þaug blød.
	Voc.	Þu blad.	Voc.	Þier blød.
	Abl.	Af Þui blade.	Abl.	Af Þeim blødum.

Ad hunc fermè modum declinantur reliqua Neutra in d.

Bad	*Balneum.*	halld	*manubrium.*	Skaalld	*Poeta.*
band	*ligamen.*	hlad	*platea.*	ſpad	*opſonium.*
bard	*extremitas rei.*	hliood	*vox, ſonus.*	ſpialld	*tabula.*
blood	*ſanguis.*	hoffud	*caput.*	ſprund	*fœmina.*
bod	*nuncius.*	Jood	*fœtus.*	ſod	*jus culinare.*
bragd	*deceptio.*	Keralld	*vas.*	ſtood	*Equi admiſſarii, & equæ quæ ad faciendum genus aluntur.*
braud	*panis.*	Land	*terra.*		
Flagd	*monſtrum.*	laad	*ſolum.*		
fliood	*mulier*, Poët.	lood	*glans.*		
flood	*Aquarum inundatio, acceſſus maris.*	Mord	*cædes clandeſtina.*	ſtryd	*bellum.*
Graad	*maculæ.*	Nyd	*Rejectanea, contumelia.*	ſverd	*enſis.*
Haad	*irriſio.*	Ord	*verbum.*	Tad	*Excrementum aridum.*
hafalld	*filum groſſum.*	Rod	*cuticula piſcium.*	Vad	*vadum.*

Singu-

	Singulariter.		Pluraliter.	
III. in l *Maſcul.*	Nom.	Sa Fugl.	Nom.	Þeir Fuglar.
	Gen.	Þeß fugls.	Gen.	Þeirra fugla.
	Dat.	Þeim fugle.	Dat.	Þeim fuglum.
	Acc.	Þann fugl.	Acc.	Þaa fugla.
	Voc.	Þu fugl.	Voc.	Þier fuglar.
	Abl.	Af Þeim fugle.	Abl.	Af Þeim fuglum.

Sic declinantur aſl, *fornaas*: gafl, *terminus*: iaxl, *dens molaris*: vagl, *trabs*, &c.

	Singulariter.		Pluraliter.	
IV. in l *Neutrum.*	Nom.	Þad Hiool.	Nom.	Þaug hiool.
	Gen.	Þeß hiols.	Gen.	Þeirra hioola.
	Dat.	Þui hioole.	Dat.	Þeim hioolum.
	Acc.	Þad hiool.	Acc.	Þaug hiool.
	Voc.	Þu hiool.	Voc.	Þier hiool.
	Abl.	Af Þui hioole.	Abl.	Af Þeim hioolum.

Sic declinantur:

Baal	*Incendium.*	gil	*hiatus montium.*	skrimſl	*monſtrum.*
beiſl	*frænum.*	gool	*ululatus.*	ſel	*mappalia.*
briaal	*affectatio.*	Hagl	*grando.*	ſvingl	*vertigo.*
brixl	*exprobratio.*	hel	*lethum.*	ſpil	*luſus.*
Drægel	*novitia.*	Iel	*nimbus.*	Tagl	*cauda equina.*
Fall.	*caſus.*	Kall	*vocatio, clamor.*	taal	*deceptio.*
fiall	*mons.*	kol	*carbo.*	trøll	*gigas.*
fiſl	*demens.*	Miøl	*far.*	tungl	*luna.*
fool	*iracundus.*	maal	*ſermo, loquela.*	Viel	*cauda avis.*
fell	*acclivitas.*	Øl	*cereviſia.*	Þil	*ſponſa.*
Gall	*fel.*	Ragl	*lentum iter.*	Þol	*patientia, tolerantia.*
gagl	*mulier nauci & nihili.*	Skil	*diſtinctio, cognitio.*		

	Singulariter.		Pluraliter.	
V. in n *Maſcul.*	Nom.	Sa Hrafn.	Nom.	Þeir Hrafnar.
	Gen.	Þeß hrafns.	Gen.	Þeirra hrafna.
	Dat.	Þeim hrafne.	Dat.	Þeim hrøfnum.
	Acc.	Þann hrafn.	Acc.	Þaa hrafna.
	Voc.	Þu hrafn.	Voc.	Þier hrafnar.
	Abl.	Af Þeim hrafne.	Abl.	Af Þeim hrøfnum.

Sic declinantur:

Aan	*Defectus.*	Offn	*fornax.*	Teirn	*lamina.*
Daun	*odor.*	Sveinn	*puer, miniſter.*	turn	*turris.*
daan	*ſervus.*	ſteirn	*lapis.*	Vagn	*currus.*
Kompaan	*ſodalis.*	ſveffn	*ſomnus.*	Þorn	*fibula.*
		ſtafn	*prora*, vel *puppis.*		

	Singulariter.		Pluraliter.	
VI. in n *Neutrum.*	Nom.	Þad Bein.	Nom.	Þaug Bein.
	Gen.	Þeß beins.	Gen.	Þeirra beina.
	Dat.	Þui beine.	Dat.	Þeim beinum.
	Acc.	Þad bein.	Acc.	Þaug bein.
	Voc.	Þu bein.	Voc.	Þier bein.
	Abl.	Af Þui beine.	Abl.	Af Þeim beinum.

Sic declinantur:

Aakarn	*Acus --ris.*	Kaun	*ulcus*	Raan	*ſpolium.*
Bann	*damnum, excommunicatio.*	korn	*fruges.*	ragn	*maledicentia.*
		kotun	*goſſypium*	regn	*pluvia.*
barn	*infans puer,* l *puella.*	Laan	*mutuum, fortuna.*	Safn	*collectio.*
Fen.	*puteus.*	laatun	*æs.*	skinn	*pellis.*
Gagn	*utilitas.*	loon	*ſtagnum.*	skryn	*ſcrinium.*
Horn.	*cornu, angulus.*	Magn	*vires, robur.*	Talkn	*branchiæ cetorum.*
Iaarn	*ferrum.*	Nafn	*nomen.*	Vopn	*arma.*

		Singulariter.		Pluraliter.
VII. in r *Maſcul.*	Nom.	Sa Heſtur.	Nom.	Þeir Heſtar.
	Gen.	Þeß heſts.	Gen.	Þeirra heſta.
	Dat.	Þeim heſte.	Dat.	Þeim heſtum.
	Acc.	Þann heſt.	Acc.	Þaa heſta.
	Voc.	Þu heſtur.	Voc.	Þier heſtar.
	Abl.	Af Þeim heſte.	Abl.	Af Þeim heſtum.

Sic declinantur:

Atngeir *Lancea.*
askur *vaſculum.*
arffur *hæreditas.*
attungur *Species menſuræ.*
Bæklingur *libellus.*
brandur *titio*, item *gladius*, Poët.
baukur. *lagena.*
Dagur *dies.*
dalur *vallis.*
domur *judicium.*
duergur *pumilio, nanus.*
draugur *ſpectrum.*
dreingur *famulus.*
draumur *ſomnium.*
dinckur *fragor.*
Elldur *ignis.*
Fiskur *piſcis.*
floor *cloaca.*
fauskur *lignum aridum.*
fontur *baptiſterium.*
fiordungur *quadrans*, vel *quarta pars.*
faakur *equus* Poët.
farleikur *jumentum.*
froodleikur *eruditio.*
fleigur *cuneus.*
Gridungur *taurus.*
gomur *palatum.*
gripur *armentum.*
gieſtur *hoſpes.*
glerungur *ſolum glacie rigens.*
glæpur *ſcelus.*
gickur *ſcurra.*
gardur *agger.*
glopur *ſtultus.*
gammur *draco.*
gaddur *clavus ingens.*
Halmur *paleæ.*
hattur *pileus.*
hagur *conditio.*
hvalur *balæna, cetus.*
hundur *canis.*
hamur *exuviæ.*
hrutur *aries.*
hvolpur *parvulus canis.*
hnyffur *culter.*
hialmur *galea.*
haaleiſtur *ſoccus.*
hoffrungur *delphinus.*
hriggur *dorſum.*
haugur *tumulus.*
hooffur *ungula equina.*
Jalkur *quod groſſum eſt.*
Kuedlingur *rythmus.*
kalffur *vitulus*, vel *vitula.*
kambur *pecten.*
klettur *rupes, cautes.*
kaleikur *calix.*
koppur *matula.*
kongur *rex.*
kroppur *corpus.*
kidlingur *hædus.*
kolffur *crotalus.*
kiafftur *os*, de beſtiis dicitur.
kneikur *lychamus.*
Latungur *homo ſuperbiens.*
laupur *ſcrinium, quo laniſices lanam ſervant.*
leikur *ludus.*
liuflingur *dæmon ſubterraneus*
Maagur *affinis.* [*mitis.*
muunur *os, ris.*
madkur *vermis.*
Nyflungur *rex* Poët.
nidur *ſuſurrus.*
Oddur *mucro.*
Pilltur *puer.*
pittur *puteus.*
preſtur *paſtor.*
peningur *pecunia.*
punctur *punctum.*
pſalmur *pſalmus.*
Riffur *lignum tranſverſum, cui telam textores appendunt.*
roſtungur *aper marinus.*
reffur *vulpes.*
reidingur *ephippium, dorſuale.*
reikur *fumus.*
reikaffur *fornax.*
reikningur *rationes.*
reitur *ſpatium ſoli.*
rafftur. *lupus, furioſus.*
Strypur. *nudus homo.*
skutur *puppis.*
ſylungur *trutta.*
slopper *album.*
ſtormur *tempeſtas.*
Tarffur *taurus.*
titlingur *avicula.*
Vargur *furioſus.*
Ulffur *lupus.*
Þioffur *fur.*
Þroſkulldur *limen*, &c.

Quibus tamen ſi qua ineſt varietas, obſervationibus monebitur.

		Singulariter.		Pluraliter.
VIII. in r *Neutrum.*	Nom.	Þad Haar.	Nom.	Þaug Haar.
	Gen.	Þeß haars.	Gen.	Þeirra haara.
	Dat.	Þui haare.	Dat.	Þeim haarum.
	Acc.	Þad haar.	Acc.	Þoug haar.
	Voc.	Þu haar.	Voc.	Þaug haar.
	Abl.	Af Þui haare.	Abl.	Af Þeim haarum.

Sic declinantur:

Aar *Annus.*
Ber *bacca.*
bur *promptuarium.*
Dyr *animal brutum.*
Faar *periculum, inſania.*
far *itio*, item *navis* Poët.
flauſtur *navis* Poët.
Gler *vitrum.*
Haar *crinis.*
hreidur *nidus.*
Jlffur *ejulatio.*
Kier. *vas.*
kuer *libellus.*
Lær *femur.*
ledur *corium.*
Nolldur *murmur.*
Par *par.*
Skier *ſcopulus.*
ſpor *veſtigium.*
ſumar *æſtus.*
Vor *ver.*
Þor *audacia.*

Singu-

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IX. in ſ Maſcul.	Nom.	Sa Baas.	Nom.	Þeir Baaſar.
	Gen.	Þeß baaß.	Gen.	Þeirra baaſar.
	Dat.	Þeim baas.	Dat.	Þeim baaſum.
	Acc.	Þann baaß.	Acc.	Þaa baaſa.
	Voc.	Þu baas.	Voc.	Þier baaſar.
	Abl.	Af Þeim baas.	Abl.	Af Þeim baaſum.

Sic declinantur:

Aas	*Lignum oblongum.*	Haus	*caput.*	Meis	*inſtrumentum ligneum quo fænum portatur.*
Dans	*choreæ.*	hnaus	*ceſpes.*	Os	*oſtium fluviorum.*
daus	*clunis.*	hals	*collum.*	Raß	*culus.*
Fans	*impedimenta.*	Krans	*corolla.*	Js	*glacies.*
foß	*cataracta.*	koß	*oſculum.*	Þuß	*gigas.*
Grys	*ſucula.*	kroß	*crux.*		
glans	*ſplendor.*	Laas	*ſera.*		

		Singulariter.		*Pluraliter.*
X. in ſ Neutrum.	Nom.	Þad Glas.	Nom.	Þaug Glos.
	Gen.	Þeß glaß.	Gen.	Þeirra glaſa.
	Dat.	Þui glaſe.	Dat.	Þeim gloſum.
	Acc.	Þad glas.	Acc.	Þaug glos.
	Voc.	Þu glas.	Voc.	Þier glos.
	Abl.	Af Þui glaſe.	Abl.	Af Þeim gloſum.

Sic declinantur:

Eß	*Veredus* Poët.	flis	*cachinnatio.*	Lioos	*lux.*
Fios	*bovile.*	Glis	*levis.*	Pills	*veſtis muliebris.*
flangs	*inſultatio.*	gras	*gramen.*	Skaß	*mulier impudica.*
flas	*præcipitatio.*	Huus	*domus.*	Vos	*puſtula.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XI. in x Maſcul.	Nom.	Sa Lax.	Nom.	Þeir Laxar.
	Gen.	Þeß lax.	Gen.	Þeirra laxa.
	Dat.	Þeim laxe.	Dat.	Þeim loxum.
	Acc.	Þann lax.	Acc.	Þaa laxa.
	Voc.	Þu lax.	Voc.	Þier laxar.
	Abl.	Af Þeim laxe.	Abl.	Af theim loxum.

XII. in x Neutrum.	Nom.	Þad Fax.	Nom.	Þaug Fox.
	Gen.	Þeß faxs.	Gen.	Þeirra faxa.
	Dat.	Þui faxe.	Dat.	Þeim foxum.
	Acc.	Þad fax.	Acc.	Þaug fox.
	Voc.	Þu fax.	Voc.	Þier fox.
	Abl.	Af Þui faxe.	Abl.	Af Þeim foxum.

Sic declinantur: Fox, *vulpes*: Vax, *cera*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIII. in b *Neutr.*	Nom.	Þad Lamb.	Nom.	Þaug Lomb.
	Gen.	Þeß lambs.	Gen.	Þeirra lamba.
	Dat.	Þui lambe.	Dat.	Þeim lombum.
	Acc.	Þad lamb.	Acc.	Þaug lomb.
	Voc.	Þu lamb.	Voc.	Þier lomb.
	Abl.	Af Þui lambe.	Abl.	Af Þeim lombum.

Sic declinantur: Grabb, *nugæ*: dramb, *ſuperbia*: Kvabb, *frequens & tædioſa petitio*: Rabb, *nugamentum*: Þamb, *tentigo*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIV. in e *Neutrum.*	Nom.	Þad Sæde.	Nom.	Þaug Sæde.
	Gen.	Þeß ſædis.	Gen.	Þeirra ſæda.
	Dat.	Þui ſæde.	Dat.	Þeim ſædum.
	Acc.	Þad ſæde.	Acc.	Þaug ſæde.
	Voc.	Þu ſæde.	Voc.	Þier ſæde.
	Abl.	Af Þui ſæde.	Abl.	Af Þeim ſædum.

Sic declinantur:

œde	*Mus.*	Innſigle	*ſigillum.*	ſinne	*affectus.*
Bæle	*lectus, recubatio.*	Keyre	*lorum.*	Trie	*lignum.*
bræde	*furor.*	klæde	*veſtis.*	trine	*roſtrum.*
brine	*cos.*	knie	*genu.*	trippe	*equula.*
Dæle	*vallis.*	kuæde	*cantilena.*	Vie	*ſacramentum, juſtitium.*
Æfne	*materia.*	Liene	*lamina.*		
eple	*pomum.*	Mitte	*medium hominis.*		
enne	*frons.* [ſus.	millte	*ſplen.*		
erende	*negotium,* item *ver-*	merke	*ſignum.*		
einge	*pratum.*	Niſte	*ornatus muliebris.*		
Fæde	*pabulum.*	Rikte	*fama.*	vielinde	*gula.*
fære	*funis.*	ræſe	*cunicula,* ſeu *incile.*	vige	*munimentum.*
fræde	*informatio.*			veske	*ſcrinium, pixis.*
Gillde	*convivium, pretium.*	Sæte	*ſedes.*	virke	*vallum.*
Hneppe	*quantum brachiorum amplexu includi poteſt.*	ſpie	*ludibrium.*	vellde	*potentia.*
		ſnære	*reſtis.*	Þiſe.	*furtum.*
		skiæde	*materia calcei.*	Þuætte	*lotio.*

Hann Giordiſt Vargur i Vie-Om/ Kialneſinga Saga/ *Violavit,* ſeu *exuit ſacramentum.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XV. in f *Neutrum.*	Nom.	Þad Haf.	Nom.	Þaug Hof.
	Gen.	Þeß hafs.	Gen.	Þeirra hafa.
	Dat.	Þui hafe.	Dat.	Þeim hofum.
	Acc.	Þad haf.	Acc.	Þaug hof.
	Voc.	Þu haf.	Voc.	Þier hof.
	Abl.	Af Þui hafe.	Abl.	Af Þeim hofum.

Sic declinantur:

Bref	*Literæ.*	klof	*femorum intercapedo.*	skrof	*glacies rara & tenuis.*
Ef	*dubium.*	Laf	*ora veſtis.*	ſtef	*verſus intercalaris.*
Golf	*pavimentum.*	lof	*laus.*	Vif	*fœmina.*
Hvolff	*lacunar.*	Nef	*naſus.*	vaf	*involutio.*
Kif	*contentio.*	Rif	*coſta.*	Þooff	*condenſatio.*
kløf	*corpus.*	Skref	*paſſus.*	Þrif.	*nutritio.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XVI. in g *Neutrum.*	Nom.	Þad Trog.	Nom.	Þaug Trog.
	Gen.	Þeß trogs.	Gen.	Þeirra troga.
	Dat.	Þui troge.	Dat.	Þeim trogum.
	Acc.	Þad trog.	Acc.	Þaug trog.
	Voc.	Þu trog.	Voc.	Þier trog.
	Abl.	Af Þui troge.	Abl.	Af Þeim trogum.

Sic declinantur.

Biarg	*ſaxum.*	flagg	*vexillum navium.*	Nagg	*rixa.*
berg	*idem.*	Grugg	*fex.*	Plagg	*ſupellex.*
Egg	*ovum.*	Hregg	*imber.*	Sigg	*callus.*
Faang	*ſinus.*	Lag	*modus, tonus.*	Vyg	*cædes.*
farg	*preſſura.*	leg	*cubatio.*	Þang	*alga.*

Þing *forum, res.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XVII. in y *Neut.*	Nom.	Þad Hey.	Nom.	Þaug Hey.
	Gen.	Þeß heys.	Gen.	Þeirra heya.
	Dat.	Þui heye.	Dat.	Þeim heyum.
	Acc.	Þad hey.	Acc.	Þaug hey.
	Voc.	Þu hey.	Voc.	Þier hey.
	Abl.	Af Þui heye.	Abl.	Af Þeim heyum.

Sic declinantur: By, *apis*; bly, *plumbum*: Dy, *puteus*: Grey, *canis*: My, *muſcæ*: Ny, *novilunium*: Sly, *ſtuppa*: sky, *nubes*: Þy, *mancipium*: Hræi, *cadaver*, &c.

Singu-

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XVIII. in k *Neut.*	Nom.	Þad Bak.	Nom.	Þaug Bøk.
	Gen.	Þeß baks.	Gen.	Þeirra baka.
	Dat.	Þui bake.	Dat.	Þeim bøkum.
	Acc.	Þad bak.	Acc.	Þaug bøk.
	Voc.	Þu bak.	Voc.	Þier bøk.
	Abl.	Af Þui bake.	Abl.	Af Þeim bøkum.

Sic declinantur:

Bik	*pix.*	Løk	*operculum.*	ſuack	*tumultus, ſuſurrus.*
Sik	*curſus.*	lyk	*funus.*	ſuck	*lucta.*
Fiuk	*tempeſtas nivoſa.*	Mak	*maceratio, tranquillitas.*	ſlok	*beluatio.*
folk	*populus.*		Inde Omak *moleſtia.*	Tak	*ictus.*
Hak	*uncinnus.*	mauk	*mixtio.*	tack	*clamor opilionum.*
hnauk	*labor.*	Øk	*jugum.*		Inde ad tacka *clamoribus. gregem pellere.*
hrak	*res contemta.*	Rak	*ellychnium.*	Verk	*opus.*
hvik	*inconſtantia.*	rik	*pulvis.*	vik	*ſinus.*
Juck	*jus.*	Sparlak	*aulæum.*	Þak	*tectum.*
Kuak	*garritus.*				

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIX. in m *Neut.*	Nom.	Þad Kaam.	Nom.	Þaug Kaam.
	Gen.	Þeß kaams.	Gen.	Þeirra kaama.
	Dat.	Þui kaame.	Dat.	Þeim kaamum.
	Acc.	Þad kam.	Acc.	Þaug kaam.
	Voc.	Þu kaam.	Voc.	Þier kaam.
	Abl.	Af Þui kaame.	Abl.	Af Þeim kaamum.

Sic declinantur: Fum, *feſtinatio*: Hrym, *pruina, ærugo*: Prym, *novilunium*: Klaam, *obſcænus ſermo*: Rym, *calendarium*: rum, *lectus*: Skrum, *jactantia*: skuum, *ſpuma*: ſtam, *balbuties*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XX. in o *Neutrum.*	Nom.	Þad Hroo.	Nom.	Þaug Hroo.
	Gen.	Þeß hroos.	Gen.	Þeirre hrooa.
	Dat.	Þui hrooe.	Dat.	Þeim hrooum.
	Acc.	Þad hroo.	Acc.	Þaug hroo.
	Voc.	Þu hroo.	Voc.	Þier hroo.
	Abl.	Af Þui hrooe.	Abl.	Af Þeim hrooum.

Sic declinatur Þioo, *femur*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XXI. *in* p *Neut.*	Nom.	Þad Skip.	Nom.	Þaug Skip.
	Gen.	Þeß skips.	Gen.	Þeirra skipa.
	Dat.	Þui skipe.	Dat.	Þeim skipum.
	Acc.	Þad skip.	Acc.	Þaug skip.
	Voc.	Þu skip.	Voc.	Þier skip.
	Abl.	Af Þui skipe.	Abl.	Af Þeim skipum.

Sic declinantur:

Draap	*Nex.*	hroop	*clamor, probrum.*	Saup	*ſorbillum.*
Geip	*jactatio, exaggeratio.*	Krap	*ejulatio.*	ſtaup	*poculum.*
grip	*rapina.*	Oop	*aqua nive mixta.*	ſorp	*quiſquiliæ.*
Hrip	*dolium.*	Reip	*reſtis.*	Varp.	*ora calcei, pullatio.*
hlaup	*curſus, ſaltus, coagulum.*	raup	*jactantia.*	Þrep.	*pars parietis prominens.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XXII. *in* t *Neut.*	Nom.	Þad Spioot.	Nom.	Þaug Spioot.
	Gen.	Þeß ſpioots.	Gen.	Þeirra ſpioota.
	Dat.	Þui ſpioote.	Dat.	Þeim ſpiootum.
	Acc.	Þad ſpioot.	Acc.	Þaug ſpioot.
	Voc.	Þu ſpioot.	Voc.	Þier ſpioot.
	Abl.	Af Þui ſpoote.	Abl.	Af Þeim ſpiootum.

Sic declinantur:

Aat	*Eſus, comeſtio.*	Kaſt	*jactus*, item *veſtis muliebris.*	røllt	*vagatio.*
andlit }	*vultus, facies.*			roſt	*cereviſia.*
auglit }		Kiøt	*caro.*	Slot	*arx.*
aflaat	*indulgentiæ.*	Køt	*thorax, prædiolum.*	ſpott	*ludibrium.*
Bit	*morſus.*	Laſt	*vituperutio.*	skafft	*manubrium, ſcapus.*
brøt	*delictum, fractio.*	lierept	*linum.*	skart }	*ornamentum, mundus.*
Drit	*excrementum.*	løfft	*aer, camera.*	skraut }	
Fat	*veſtis, patina.*	laat	*geſtus, obitus.*	skaut	*peplum, ſinus.*
fet	*pes* menſurâ.	Maat	*exitium, exitus.*	skøt	*jaculatio, angulus.*
flet	*lectiſternium.*	mallt	*polenta.*		
fløt	*liquamen.*	munngaat	*zythus.*	Þrot	*defectus*, item *vocula juris mendicis egeniſque aplicari ſolita, qui proximorum bonis alendi ſunt.*
froſt	*gelu.*	Naut	*bos.*		
Gat	*foramen.*	nauſt	*ſtatio navium.*		
Hafft	*compes.*	nøllt	*curſitatio.*		
hollt	*ſalebræ, glabretum.*	Pluut	*ſupellex.*		
hauſt	*autumnus.*	Rit	*ſcriptio, nictatio.*	Vit	*ratio, ſcientia.*
hret	*aeris in pejus mutatio*	rot	*ictus, putredo.*		

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XXIII. *inu Neut.*	Nom.	Þad Buu.	Nom.	Þaug Buu.
	Gen.	Þeß buuß.	Gen.	Þeirra buua.
	Dat.	Þui bue.	Dat.	Þeim buum.
	Acc.	Þad bu.	Acc.	Þaug buu.
	Voc.	Þu buu.	Voc.	Þier buu.
	Abl.	Af Þui bue.	Abl.	Af Þeim buum.

Sid declinantur: Hiuu, *famulitium*: Ruu, *Cæſaries*, &c.

Obſervationes in Tertium Declinationem.

Inflexio nominum Maſculinorum Neutrorumque præſertim in ur exeuntium immane quantas habeat difficultates. Quanquam enim Regula illa generalis de terminatione *Secundi Caſus* frequentiſſimâ in ſ initio tradita non uſque adeo incerta eſt; tanti tamen tamque perplexi variationum labyrinthi heîc occurrunt, ut quid certò ſtatuendum ſit, præceptionum multitudine vix decerni queat. Sunt enim alia, quæ rejecta terminatione Nominativi ur Genitivum formant, additâ ad penult. Syllabam literâ s, ut heſtur, *equus*, heſts in Gen. heſte in dat. *&c.* Alia quæ ad Nominativi terminationem adjiciunt s, nulla rejectâ, quæ in recto caſu fuit, literâ, verbi causâ ſoodur, *pabulum*, ſoodurs; GVD, *Deus*, GVDS; ſvar, *reſponſum*, ſuars; hus, *domus*, huß; gat, *foramen*, gats, *&c.* Sunt denique haud pauca, quæ in formando ſecundo Caſu ur in ar mutant contra hujus Declinationis Analogiam; adeoque in Naturam Nominum Fœmininorum Secundæ Declinationis degenerare videntur. Quæ res eo minus mira cuiquam accidere debet, quo pluribus perſpectum eſt, ne Latinos quidem hanc ἑτεϱόκλισιν ignorare. Quippe qui eaſdem voces nunc ad formam primæ, nunc ſecundæ, nunc etiam ſecundæ & tertiæ Declinationis variare vitio ſibi haud vertunt. Porro in Plurali hujus Declinationis Nominativo nihilo faciliores diſſimilium formationum ac obſervationum Mæandri ſeſe offerunt. Quædam enim in ar Analogãs exeunt, ut heſtar: quædam in er, ut guder. Nec deſunt quæ terminationem Nominat. Pluralis ur è primâ Declinatione mutuentur, ut, ſœtur à ſootur, *pes*. Ut ad ſtupendas illas variationes in præſenti conniveam, quæ penultimæ ſyllabæ in hoc Caſu haud raró contingunt: Veluti cum ponitur œ pro o, a pro u. Item e & o loco a *&c.* Haſce & hoc genus difficultates, ſi non in ſolidum tollere, ſaltem lectori Linguæ noſtræ curioſo aperire ſumma ope nitemur. Quo conatu ſi non aliud obtinuerimus, certè aliis qualemcunque occaſionem elaboratiora in hac materia tentandi edendique præbebimus, qui fracta cortice ad nucleum faciliori negocio penetrare poterunt. Eſto igitur de Genitivo Singulari.

Reg. 1. Deſinentia in b, d, e, f, g, i, k, m, n, o, p, ar, aar, œr, aur, er, eir, yr, or, oor, & monoſyllaba in ur cum compoſitis, ſic in ſ Simplex, t, & u, Genitivum formant adjecta ad Nominativi terminationem literâ s, ut, Lamb Lambs, haad haads, klæde klædes, haf hafs, hregg hreggs, ny nyß, pak paks, kaam kaams, dun duns, hroo hrooß, skip, skips, far, *ponto*, fars, haar haars, lær lærs, aur aurs, einer, *juniperus*, einers, reir, *arundo*, reirs, pappyr pappyrs, hor hors, ſoor ſoorß, skur skuurs, hus huß, fat fats, buu buuß, Hæc autem Regula ut multa continet membra, ita exceptiones admittit plurimas. Nos, quod poterimus, adferemus veniam præfati, ſi minus voto omne punctum feramus, qui primi fragilem ingenii ratem huic tam vaſto turbulentoque oceano committimus.

Exci-

Excipiuntur:

1. Diſſyllaba in e, quæ ut duplicem habent Nominativum in e & i breve, ut æde & ædi; Ita duplicem etiam admittunt Genitivum in eß & iß, ædeß & ædiß. Poſterior tamen Genitivi terminatio in is frequentior eſt. Verum Monoſyllaba unam tantum terminationem Nom. in e agnoſcunt, ac proinde in es ſolummodo genitivum formant, ut, ſpie ſpies, trie tries, Þlie Þlies. Fie habet fiaar.

2. Liaar, *falx*; naar, *cadaveris pallor*; skiaar, *feneſtra*; ſaar, *vas*, in quibus r finale in genit. Sing. mutatur in s, ut, liaas, naas, skiaas, ſaas, non ſaars, ut diſtinguatur à neutro ſaar, *vulnus*, quod Regulariter flectitur, ſaars.

3. Bær, *habitaculum* vel *villa*, quod facit bæjer in Gen. Sing. Eſtque partim Heteroclitum: Genitivum enim Sing. format more fœmininorum Secundæ Decl. ut jam liquet; partim Anomalum, quia Dativum, Accuſ. & Ablat. Sing. facit in æ, ut dat. Þeim bæ, acc. Þann bæ, abl. Af Þeim bæ. Blær, *aura*, facit blæs.

4. Fader, *pater*, fødur: broder, *frater*, brodur, quorum peculiaris motio inter Heteroclyta tradetur.

5. Freir, *Deus Ethnicorum*, freis in Gen. non freirs.

6. Byr, *urbs*, byß: ſnyr, *ſuſurrus*, ſnyß: Tyr, *Deus Aſianorum*, Tyß.

7. Hoor, *climacter*, hoos in Genitivo: skoor, *calceus*, skooß: noor, *inſtrumentum fabrile, in quo aqua ad indurandum ferrum candens ſervatur*, nooß: moor, *loca terræ muſcoſa*, mooß: Þioor, *bos caſtratus*, Þiooß: ſioor, *mare*, ſiooß: ſnioor, *nix*, ſniooß. Sed poſtremæ duæ voces multiformes ſunt, de quibus videantur Heteroclita.

Reg. 2. Maſculina in ll rejiciunt poſterius l in obliquis Singularis Num. & omnibus Plur. Num. ut Nom. Þræll, *ſervus*, gen. Þræls, dat. Þræle, acc. Þræl, voc. Þræll, abl. Þræle. Nom. Plur. Þrælar, gen. Þræla, dat. Þrælum, acc. Þræla, voc. Þrælar, abl. Þrælum. Sic fyll, *elephas*, fylls: kyll, *puteus*, kylls: Þaall, *viri nomen*, Þaalls, *&c.* Excipe kall, *ſenex*, kalls, cum compoſitis ut ſtafkall, *ſenex qui baculo nititur*; kotkall, *pauperculus ſenex, qui rus colit*; rækall, *vetus Calumniator*, uſurpatur pro Sathana; jaarnkall, *vectis ferreus*, & Jall, *Baro*, Jalls in Genit. quod tamen ut & prius kall, rectius per rl ſcribitur, karl, Jarl. Neutra vero in geminum l deſinentia nuſquàm l rejiciunt, ut, gull, *aurum*, gulls; troll, *gigas*, trolls; fiall, *mons*, fialls, *&c.*

3. Deſinentia in ir breve, Genitivum formant in iar, ut, bir, *ventus ſecundus*, biriar (hodie etiam birs,) ſtir, *bellum*, ſtiriar; hir, *ignis*, hiriar, *&c.*

4. Omnia *Neutra* diſſyllaba & Polyſyllaba in ur Genitivum formant in urs, ut, fidur, *pluma*, fidurs; hreidur, *nidus*, hreidurs; ledur, *corium*, ledurs; vedur, *aer*, *ventus*, vedurs, *&c.* Sic Nordur, Sudur, Auſtur, Veſtur, id eſt, *Septentrio*, *Meridies*, *Oriens*, *Occidens*.

Horum genium imitantur hæc Maſculina:

Alldur	*ætas.*	Galldur	*magia.*	Mogur	*filius.*
akur	*ager.*	gollur	*abdomen.*	Nadur	*coluber.*
akur	*faſtus, odium.*	gißur	*Prop. nom. viri.*	nikur	*bellua aquatica.*
ardur	*aratrum.*	Hafur	*caper.*	Ogur	*fretum.*
Balldur	*Prop. nomen Dei cujuſdam Ethnicorum.*	heidur	*honor.*	Oſſur	*Prop. nom. viri.*
		hlaatur	*riſus.*	otur	*lutra.*
		Joſſur	*rex* Poët.	Sigur	*victoria.*
bakſtur	*panificium.*	Legur	*caſtra.*	ſaaldur	*cribrum.*
biſur	*appetitus.*	leſtur	*lectio, lectura.*	Toſſur	*magia.*
Fingur	*digitus.*	ludur	*tuba.*	Vigur	*enſis.*

Quatuor hæc: Groodur, *viriditas*: hroodur, *verſificatio*, *carmen*: roodur, *remigium*: vetur, *hiems*, præter id, quod Genitivum more jam recenſitorum in urs faciunt, etiam eundem in rar aliquando formant ut groodurs vel groodrar, hroodurs vel hroodrar, roodurs vel roodrar, veturs vel vetrar.

Reg. 5. Diſſyllaba & Polyſyllaba *Maſculina* in ur Genitivum formant, mutando Nominativi terminationem ur in s, ut, Baatur, *Cymba*, Baats: bæcklingur, *libellus*, bæcklings: dagur, *dies*, dags: eidur, *juramentum*, eids: lydur, *populus*, lyds: lidur, *articulus*, lids, *&c.*

Excipiuntur:

1. Finita in adur, vrdur, skapur, quibus Genitivum Singularem in ar formare ſolemne eſt, more fœmininorum, ut, hagnadur, *commoditas*, hagnadar in genit. lagnadur, *fatum*, lagnadar: roſtnadur, *ſumptus*, roſtnadar: jafnadur, *æqualitas*, jafnadar: ſafnadur, *cætus* vel *congregatio*, ſafnadar: fagnadur, *lætitia*, fagnadar: Maanadur, *Menſis*, Maanadar: ſtadur, *urbs*, ſtadar. Excipe madur, *homo*, quod anomalàs inflectitur mans in genit. Sic atburdur, *eventus*, atburdar: vidburdur idem, vidburdar: vtburdur, *expoſititium quid*, vtburdar: vitnißburdur, *teſtimonium*, vitnißburdar: vrskurdur, *cenſura*, *judicium*, *ſententia lata*, vrskurdar. Sic klookskapur, *calliditas*, ſtraakskapur, *nequitia*, dvinskapur, *inimicitia*, vinskapur, *amicitia*, klookskapar, ſtraakskapar, dvinskapar, vinskapr. His & alia ſed pauca veniunt annumeranda, ut, ſonur, *filius*, ſonar: vinur, *amicus*, vinar, *&c.*

2. Quæ ø breviſſ. habent in penult. Hæc enim ø *penultimæ* in a *breve*, & uꝛ *finale* in aꝛ mutant, ut, fiørduꝛ, *ſinus maris*, fiardaꝛ in genit. hiørtur, *cervus*, hiartar: hnøttur, *globus*, hnattar: riølur, *carina*, rialar: løgur, *humor*, lagar: vøndur, *virga*, vandar. His adde Monoſyllaba cum compoſitis, quæ ø conſtant, ut, biørn, *urſus*, biarnar: ſtirbiørn, *bellicoſus urſus*, ſtirbiarnar: Ørn, *aquila*, arnar. Excipe jøfur & tøfur de quibus ſupra. Fiøtur habet fiattar, *vinculum, compes*.

Reg. 6. Quædam utrumqne Genitivum admittunt, tam in s quam in ar finitum, cujus generis hæc ferè ſunt:

Audur	*opulentia*.	Kundur	*filius*.	Tugur.	*numerus vicenarius*.
Blundur	*ſomnus*.	krafftur	*virtus*.	Vegur	*via*.
bragur	*rythmus*.	Lavardur	*dominus*.	vindur	*ventus*.
Fridur	*pax*.	Oedur	*Poema*.	vøgur.	*fretum*.
fundur.	*inventum*.	oddur	*mucro*.	verdur	*prandium*.
Gaukur	*cuculus*.	Saudur	*ovis*.	vidur	*arbor, lignum*.
Haukur	*accipiter*.	skoogur	*ſylva*.	Þrøsulldur	*limen*.

Notetur autem quod horum genitivus in ar antiquis in uſu fuerit; in s autem à modernis additis.

Reg. 7. Quæ vel geminum, g, vel ck habent ante terminationem ur, præterquam quod duplicem admittunt Genitivum in s & ar, etiam terminationi ar, i præponunt, ut, beckur, *ſcamnum*, becks beckiar: drickur, *potus*, dricks drickiar: fleckur, *macula*, flecks fleckiar: gliggur, *flatus*, gliggs gliggiar: hriggur, *dorſum*, hriggs hriggiar: iggur, *metus*, iggs iggiar: leggur, *crus*, leggs leggiar: ſteckur, *caula*, ſtecks ſteckiar: veggur, *paries*, veggs veggiar. His adnumera lœkur, *torrens*: reikuꝛ, *fumus*: rifuꝛ, *liciatorium*: vefuꝛ, *tela textoria*.

8. Deſinentia vel in duplum vel in geminum s Genitivum ſimilem Nominativo habent, ut lax, *ſalmo*, lax in Genit. quanquam nos diſtinctionis gratia s adjecimus in paradigmatis. Fax, *juba*, fax, in Gen. hlaß, *onus*, hlaß: traaß, *obſtinatio*, traaß, &c. Hactenus Genitivus fuit: Sequuntur de Dativo obſervanda.

De Dativo.

Reg. 1. Dativus Singularis formatur à Nominativo Sing. addendo ad Nominativi terminationem e. Quam Analogiam ſequuntur:

1. Omnia Neutra, ut, Lamb Lambe, haad haade, haf hafe, hregg hregge. Excipiuntur quæ in Nominat. in e deſinunt; ut klæde, *veſtis* vel *pannus*, fræde, *doctrina*, *informatio*: Hæc enim Dativum faciunt Similem Nominativo, klæde, fræde.

2. Maſculina (exceptis diſyllabis & polyſyllabis in uꝛ) ita tamen ut abſque finali e in Dativo proferri etiam ſoleant, ut, Gude vel gud, fugle vel fugl, hrafne vel hrafn, reire vel reiꝛ, geyre vel geyꝛ, baaſe vel baas, aaſe vel aas, laxe vel lax.

Reg. 2. Diſyllaba & Polyſyllaba in ur Dativum formant mutando Nominativi terminationem ur in e, ut, heſtuꝛ heſte, preſtuꝛ preſte, geſtuꝛ geſte:

Excipiuntur:

Quædam finita in duꝛ, fuꝛ, guꝛ, kuꝛ, luꝛ, tuꝛ, & skapuꝛ, e finale Dativi non admittentia, ut, ſtadꝛ, *urbs*: vaduꝛ, *funis*: ſiduꝛ, *mos*: huguꝛ, *animus*: buguꝛ, *curvatura*: duguꝛ, *audacia*: vegguꝛ, *paries*: dukuꝛ, *mappa*: ſtraakꝛ, *nebulo*: Munkuꝛ, *Monachus*: beckuꝛ, *ſcamnum*: reckur, *homo*: refuꝛ, *vulpes*: vefuꝛ, *tela*: Þiofuꝛ, *fur*: Þefuꝛ, *odor*: aluꝛ, *terebellum*: ſeluꝛ, *phoca*: meluꝛ, *ſalebræ*: maruꝛ, *cibus*: grautuꝛ, *puls*: vinskapuꝛ, *amicitia*: ſtrakſkapuꝛ, *&c*. In Dat. ſtad, vad, ſid, hug, bug, dug, vegg, duk, vef, Þef, Þioof, &c.

Ab hac exceptione iterum excipiuntur, quæ conſonantem habent ante finale duꝛ, ut, lundur, *lucus*: blundur, *ſomnus*: funduꝛ, *inventum*: branduꝛ, *titio* vel *enſis*: ſanduꝛ, *arena*: burduꝛ, *nativitas*, *portatio*: ſkurduꝛ, *ſectio*. Hæc enim inſtar ſuperiorum duplicem admittunt Dativum, Lunde vel lund, blunde vel blund, funde vel fund, brande vel brand, &c. His & alia complura veniunt adnumeranda, ut lidur, *articulus*: vidur, *frutex* vel *arbor*: Sodur, *Poema*: friduꝛ *pax*, &c.

Reg. 3. Quæ Ø habent ſive in penultima ſive ultima Nominativi mutant illud in e in Dativo, ut, vønduꝛ vende, Ørn erne, hnøttuꝛ hnette, røttuꝛ rette, vølluꝛ velle. Quod ſi ante ø fuerit j conſonans, ſaltem abjicitur ø in Dativo, ut, biørn birne, hiørtuꝛ hirte, fiørduꝛ firde, miøduꝛ mide, &c.

4. Maſculina in aar, œr, oor & iir, formant Dativum abjiciendo r Nominativi, ut, skiaaꝛ, *tranſenna*, skiaa: bœr, *habitaculum*, bœ: glœꝛ, *mare*, glœ: ſiooꝛ idem, ſioo: ſniooꝛ, *nix*, ſnioo: joor, *equus*, joo: Tyꝛ, *Mars* vel *Mercurius*, Ty: Freyr, *Liber pater*, frey.

5. Finita in ør, v conſonans Dativo inſerunt, ut, fiør, *vita*, fiørve: hiør, *gladius*, hiørve: hør, *linum rude*, hørve: Nør, Prop. nom. viri, Nørve.

6. Habentia a longum ante terminationem ttur mutant illud in Dat. Sing. in œ, ut, haattur, *modus*, hœtte: maattuꝛ, *vires*, mœtte: draattuꝛ, *tractio*, drœtte, &c. Sic Spoonn, *Coclear*, ſpœne.

7. Quotque Genitivum Sing. formant in urs, Dativum vel Nominativo Similem faciunt, ut, allduꝛ, gallduꝛ, rooduꝛ, hrooduꝛ; vel in e, ita tamen ut ante e inſerant r, ut, alldre, galldre, roodre, hroodre. Sagur habet deige, ſonur, ſine.

8. Finita in geminum l vocales relictum l (vide Reg. 2. Gen.) præcedentes abjiciunt in Dativo

tivo & Ablativo ſingularibus & omnibus Plural. Numeri, ut, ſpeigell, *ſpeculum*, dat. & abl. Sing. ſpeigle non ſpeigele: Nom. Plur. ſpeiglar, g. ſpeigla, d. ſpeiglum, ac. ſpeigla, v. ſpeiglar, ab. ſpeiglum. Sic adall, *nobilitas*, adle: skutull, *miſſile telum*, skutle, skutlar, skutla, skutlum. Þeingell, *Rex* Poët ce. Hæc imitantur deſinentia in an, en & un, ut, drottenn, *dominus*, drottne, drottnar drottna drottnum: himenn, *cælum*, himne, himnar himna himnum: morgun, *mane diei*, morgne, morgnar morgna morgnum: jotun, *gigas*, jotne, jatnar jotna jotnum. Sic gaman, *jocus*, gamne.

De Accuſativo.

Reg. 1. Omnia Neutra hujus declinationis, ut & Maſculina in d, l ſimplex, n, r monoſyllabum, s & x Accuſativum ſimilem faciunt Nominativo, nom. Þad naut, acc. Þad naut. n. ſá gud, ac. Þann gud. n. ſaa fugl, ac. Þann fugl. n. ſaa himen, ac. Þann himen. n. ſaa geir, ac. Þann geir. nom. ſaa aas, acc. Þann aas. n. ſaa lax, ac. Þann lax.

Excipiuntur:

Maſculina in aar, ær, oor & iir, quæ Accuſativum cum Dativo unum & eundem habent, skiaa/ bæ/ ſioo/ ſnioo/ Ty/ frey. Vide Regulam de formando Dativo caſu quartam.

2. Maſculina in geminum l finita, rejecto altero l formant Accuſativum, ut, Eingell: Þeingill, Þeingil, &c. Id quod Reg. 2. Genit. ſupra monuimus.

3. Diſyllaba & Polyſyllaba in ur, rejecto finali ur formant Accuſativum, ut heſtur in nom. heſt acc. *Excipe* quæ urs in genit. habent, ut, alldur, groodur, roodur, hroodur, hæc enim Nominativi terminationem invariatam in Accuſ. retinent, nom. alldur, acc. Þann alldur: n. groodur, ac. itidem groodur. Sic Roodur & hroodur.

Hæc de tribus Singularis Numeri Caſibus Obliquis, quibus variatio ineſſe deprehenſa eſt, obſervanda notavimus. Cæterorum admodum facilis eſt formatio. Vocativus enim Nominativo ubique ſimilis eſt, ut & Ablativus Dativo. Nunc igitur ad Nominativum Plur. pedem promovemus.

De Nominativo Plurali.

Reg. 1. A Genitivo Singulari in s formatur Nominativus Pluralis in ar, ut, heſtur heſts heſtar, Preſtur Preſts Preſtar, armur arms armar, dagur dags dagár, likill likils liklar, himin himins himnar, &c. Saungur facit ſaunguar in nom. Plur. à dat. Sing. ſaungue.

Excipiuntur:

1. Finita in dur, quæ Nominativum Pluralem in er finiunt, ut, lydur lyds lyder, ſidur ſids ſider, lidur lids lider. His adde, Gud, guds guder, hangur, *piſcis genus*, hænger, geſtur geſts geſter, liaar, liaas liaaer, & Adjectiva in aar, ut, haar, *altus*, haaer/ Smaar, *parvus*, Smaaer/ de quibus infra.

2. Omnia in lur, ut, Dalur dals daler, ſalur, ſals ſaler, alur als aler, valur vals valer, halur hals haler, hualur huals hualer, bolur bols boler. Duo inſerunt i ante er finale nom. Pl. hilur, *gurges*, hils hilier: bilur, *turbo* vel *tempeſtas repentina*, bils bilier.

2. A Genitivo Singulari in ar vel iar fit Nominativus Pluralis in er, ut, vidur vidar vider, fundur fundar funder, veggur veggiar vegger, leggur leggiar legger, bir biriar birer, bær bæiar bæier. Excipe Grautur, cujus nominativus Plur. cum genit. Sing. plenè coincidit grautar. A footur footar eſt fætur.

3. A genitivo Sing. in urs formatur nominativus Plur. in rar. Idque quia dativus Sing. deſinit in re, ad quem etiam in formando nom. Plur. attendendum eſt: ut ab alldur alldurs in genit. & alldre in dat. fit alldrar in nom. Plur. Sic galldur galldurs, galldre galldrar: akur akurs, akre akrar. Excipe vetur & fingur, quæ non per vetrar aut fingrar, ſed vetur & fingur, hic ut in Singulari efferuntur. A Fader eſt Fedur, à Brooder Brædur.

4. Diſyllaba in ar & er nominativum Pluralem formant in rar, ut, hamar hamrar, kamar kamrar, heller hellrar, hirder hirdrar.

5. Vocalis quæ in penultima dativi Singularis fuit, in nom. Pl. invariata retinetur, ut ab hætte hætter, mætte mætter, erne ernier, vende vender, birne birner, gallte gallter, hirte hirter, ſine ſiner, vine viner, à fæte fætur. At à deige dagar in uſu eſt. Atque hæc in Maſculinis locum habent, nunc quæ de Neutris animadvertenda ſunt, breviter indicabimus.

6. Neutra habent nom. Pl. ſimilem Singulari, ut raad, nom. Pl. Þaug raad: hliood, Þaug hliood.

Excipiuntur:

1. Quæ a longum habent ante terminationem ng; quippe quod heic in dyphthongum au mutatur, ut, faang, *acquiſitio*, item *ſinus brachiorum*, faung in nom. Pl. Þaang, *alga*, Þaung.

2. Quæ a breve habent ante quamlibet terminationem. Hæc enim id ipſum in ø breviſſ. mutant, ut, nafn nøfn, land lønd, &c.

De Genitivo Plurali.

Reg. 1. Genitivus Pluralis formatur à Nominativo Plurali, mutando nominativi terminationes ar, er & ur in a, ut, heſtar heſta, alldrar alldra, galldrar galldra, ſaunguar ſaungua, geſter geſta, viner vina, bæjer bæja. A vollur fit vallna.

2. Quoties

2. Quoties geminum gg vel ck præcedit nom. Plur. terminationem er, ante a finale gen. ponitur i, ut, vegger veggia, legger leggia, ſegger ſeggia, becker beckia, ſtecker ſteckia. Horum naturam ſequuntur finita in engur & ængur, ut, ſtreingur ſtreingia, Þueingur Þueingia, vængur vængia, hængur hængia. Quibus adde ber, *bacca*: bed, *lectus*: egg, *ovum*: ſen, *puteus*: gil, *fiſſura montis*: her, *exercitus*: kyn, *genus*: lif, *coluſtrum*: nef, *naſus*: ſel, *mappalia*: skegg, *barba*, ſtef, *verſus intercalaris*: rif, *coſta*: sker, *ſaxum*: Þil, *ſponda*. Item belgur, & kuekur, *follis*; *elychnium*: høgg facit høggua. Aliter ſe habent, quæ nominativum in ar terminant, ut, Reckar recka, ſockar ſocka, ſtockar ſtocka.

3. Vocalis penultimæ Syllabæ, quæ in genitivo Singulari fuit, in gen. Plurali reſumitur, ut, haattar haatta, lands landa, vandar vanda, footar foota, &c. Exceptis broodurs brædra, & fødurs fedra.

4. Quorum nominativus Plur. deſinit in ur, ea r anteponunt terminationi genitivi a, ut, vetur vetra, ledur ledra. Excipe fætur foota.

De Dativo Plur.

Reg. 1. Dativus Pluralis formatur à genitivo Plurali, mutando a finale in um, ut, Aalſa aalſum, laatra laatrum, beckia beckium, recka reckum, foota footum, ſaungua ſaunguum, haatta haattum, brædra brædrum, ſona ſonum, fedra fedrum.

2. Quæ habent a breve ſive in ultima, ſive penultima nominativi Singularis, mutant illud in ø in dativo Plurali, ut, Askur øskum, dalur dølum, barn børnum, keralld kerølldum. Quod ſi ø fuerit in nominativo Singulari, heic non mutatur, quamvis in aliis Caſibus mutetur, ut vøllur vøllum. Excipe ørn ernum, biørn birnum.

De Accuſativo Plurali.

Reg. 1. Omnia Neutra, ut in Singulari, ita in Pl. Num. Accuſativum ſimilem formant nominativo, ut, nom. Þaug raad, acc. Þaug raad. Sic nøfn, kierølld, &c.

2. Accuſativus Pluralis Maſculinorum formatur à nominativo Plurali, rejecto r finali, ut ab heſtar eſt heſta, ab himnar himna, ab alldrar alldra. Sic à daler dale, hvaler hvale, ſaler ſale, veller velle, &c.

3. Quæ in ur faciunt nom. Pl. invariata manent in acc. Plur. ut, fingur, vetur, fætur, fedur, bræder.

Atque ita, Deo Benedicente, Tertiæ Declinationis difficultates, ſi non omnes, certe quamplurimas expedivimus. Nunc ut ad IV. Nominum declinationem tandem deveniamus, tempus monet.

QUARTA DECLINATIO SIMPLEX

Eſt Nominum Maſculinorum & Fœmininorum * in e, & Neutrorum in a breve; cujus genitivus in Maſculinis & Neutris deſinit in a, ut, Saa krabbe, Þeß krabba: Þad auga, Þeß auga. In fœmininis in e, ut, Su bræde, Þeirrar bræde. Fœminina vero ut & Neutra hujus Declinationis, eandem cum nominativo terminationem obtinent in omnibus caſibus Singularis Numeri, qui ideo ſolis Articulis vel Augmento finali dignoſcuntur.

Paradigmata Quartæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. in e Maſculinum.	Nom.	Saa Krabbe.	Nom.	Þeir Krabbar.
	Gen.	Þeß krabba.	Gen.	Þeirra krabba.
	Dat.	Þeim krabba.	Dat.	Þeim krøbbum.
	Acc.	Þann krabba.	Acc.	Þaa krabba.
	Voc.	Þu krabbe.	Voc.	Þier krabbar.
	Abl.	Af Þeim krabba.	Abl.	Af Þeim krøbbum.

Sic declinantur:

Afe	*avus.*	backe	*ripa.*	breiſtleike	*imbecillitas.*
ande	*ſpiritus.*	bakare	*piſtor.*	brudgume	*ſponſus.*
andskote	*adverſarius.*	barke	*guttur.*	bruggare	*cereviſiarius.*
ape	*ſimius.*	bekre	*aries.*	brune	*æſtus, uſtio.*
almuge	*vulgus.*	bialke	*trabs.*	buſte	*muſcarium ſetaceum.*
aſne	*aſinus.*	bite	*bolus.*	bure	*colonus.*
Bage	*damnum.*	blome	*floſculus.*	Daare	*temerarius.*
bagge	*ſarcina.*	boge	*arcus.*	daude	*mors.*
bane	*cædes.*	brite	*partitor.*	doomare	*judex.*

* Etiam in a, ut, herra, *dominus*, *herus*, in comp. declinatione herran.

Ende

Ende	*finis.*	kuſe	*vitulus.*	rope	*ructus.*
Faalke	*circus.*	kulde	*frigus.*	roskleike	*fortitudo.*
fiande	*hoſtis.*	kuarde	*ulna*, menſura.	runne	*ſaltus*, Silv.
felage	*ſocius.*	Lampe	*lampas.*	Sioole	*rex.*
flooe	*ſolum uliginoſum*, ſeu *paluſtre.*	lauſnare	*redemptor.*	ſmale	*upilio.*
frame	*promotio.*	læknare	*medicus.*	ſoome	*honor.*
fue	*putredo.*	linde	*lemniſcus.*	skade	*damnum.*
Galle	*vitium, nævus.*	loge	*flamma.*	skrifare	*ſcriba.*
galge	*patibulum.*	lunde	*avis ſpecies.*	skuule	*Prop. Nom. viri.*
gallte	*porcus.*	Mage	*venter.*	skugge	*umbra.*
gante	*ſcurra.*	moſe	*muſcus.*	ſkiootleike, ſkindugleke	*celeritas.*
glugge	*feneſtra.*	moskue	*plaga.*	ſætleike	*dulcedo.*
granne	*vicinus.*	Nagle	*clavus.*	ſpade	*liguncula.*
Hage	*paſcuum.*	nable	*umbilicus.*	ſpooe	*avis ſpecies.*
hale	*cauda.*	naunge	*proximus.*	ſpore	*calcar.*
hegre	*ardea.*	naare	*femorum ſinus.*	ſope	*hauſtus.*
heile	*cerebrum.*	nebbe	*naſus.*	ſtabbe	*acervus.*
hite	*calor.*	nioole	*flos angelicæ.*	ſtedie	*incus.*
hixte	*ſingultus.*	Okle	*talus.*	ſtiake	*contus.*
hnacke	*occiput.*	Penne	*calamus.*	Tappe	*ſtipamen.*
hooſte	*tuſſis.*	poke	*ſaccus.*	tuinne	*filum lineum.*
hraake	*ſputum.*	prakkare	*mendicus.*	Varme	*calor.*
Jonkiære	*juvenis.*	puke	*ſpiritus malus.*	vaſe	*funda.*
Kappe	*athleta.*	Racke	*vulpes.*	ude	*imber.*
kiærleike	*charitas.*	ramballde	*rota campanæ.*	unge	*pullus.*
klefe	*conclave.*	raudmage	*piſculi ſpecies.*	vode	*periculum.*
klifbere	*clitellum.*	raupare	*jactator.*	vodve	*coxa.*
klofe	*fiſſura.*	ræningie	*latro.*	uxe	*bos caſtratus.*
kofe	*domuncula.*	regnboge	*iris.*	Þare	*alga.*
kodde	*pulvillus.*	riddare	*eques.*	Þooſe	*dorſuale.*
		riſe	*gigas.*		

Þuerkare *aſcia.*

Singulariter.

II. in e *Fœminin.*

Nom.	Su Bræde.	Acc.	Þaa bræde.
Gen.	Þeirrar bræde.	Voc.	Þu bræde.
Dat.	Þeirre bræde.	Abl.	Af Þeirre bræde.

Sic declinantur:

Agirne.	*avaritia.*	hæſe	*raucitas.*	Milſde	*clementia.*
Beidne	*petitio.*	hille	*favor.*	miſkunſeme	*miſericordia.*
Elle	*ſenium.*	hlidne	*obedientia.*	Reide	*ira.*
Fiolkinge	*artes magicæ.*	Idne	*diligentia.*	Snille	*elegantia.*
Geſtriſne	*hoſpitalitas.*	Kiæte	*hilaritas.*	ſyke	*morbus.*
giætue	*attentio.*	Leſte	*ſegnities.*	Tilſlaatſeme	*indulgentia.*
goodgirne	*benevolentia.*	loſtaſeme	*libido.*	Þratne	*contentio.*
hædne	*ludibrium.*				

III. in a *Neutrum.*

	Singulariter.		*Pluraliter.*
Nom.	Þad Auga.	Nom.	Þaug Augu.
Gen.	Þeſs auga.	Gen.	Þeirra augna.
Dat.	Þui auga.	Dat.	Þeim augum.
Acc.	Þad auga.	Acc.	Þaug augu.
Voc.	Þu auga.	Voc.	Þier augu.
Abl.	Af Þui auga.	Abl.	Af Þeim augum.

Sic declinantur: Eyra, *auris*: eiska, *teſticulus*: Hiarta, *cor*: Lunga, *pulmo*: Nyra, *ren*, &c.

Obſervationes in Quartam Declinationem.

Obſ. I. Nominativus Pluralis Maſculinorum Quartæ Declinationis ſemper terminatur in. ar, ut è præmiſſo Paradigmate liquet: Exceptis frænde, *cognatus*, frændur frænda frændum frændur, & fiande, *hoſtis*, fianda fiendum fiendur, &c.

II. A penult. nominat. Singul. heic ut in III Declinatione mutatur in ø in dativo & ablativo Plur. ut, Krabbar krøbbum, aſnar øſnum. In Neutris etiam in nominativo & accuſativo,

ut hiarta hiortu, in nom. & acc. Plur. & hiorttum in dat. & abl. Unum Neutrum Monoſyllabum in a longum Tertiæ Declinationis eſt, ſtraa ſtraas in genit. Reliqua omnia Analogica ſunt.

III. Fœminina hujus Declinationis carent Plurali Numero: exceptis tribus øxe, mere & myre, quæ (forte quia antiquitus aliter terminabantur) in utroque numero juxta tertiam Declinationem variantur hunc in modum:

Singulariter.				*Pluraliter.*			
Nom.	Øxe.	Mere	Myre	Nom.	Axer	Merar	Myrar
Gen.	axar.	merar	myrar	Gen.	axa	mera	myra
Dat.	øxe.	mere	myre	Dat.	øxum	merum	myrum
Acc.	øxe.	mere	myre	Acc.	axer	merar	myrar
Voc.	øxe	mere	myre	Voc.	axer	merar	myrar
Abl.	øxe.	mere.	myre.	Abl.	Af øxum.	merum.	myrum.

Atque ita Declinationes Simplices abſolvimus, ſequuntur Compoſitæ.

CAPUT TERTIUM.

De Declinationibus Compoſitis, ſeu *Nominum Compoſitorum.*

DIXIMUS ſupra unumquodque Nomen bifariam efferri & variari; vel abſque Articulo in fine affixo, quod in quatuor Superioribus Declinationibus jam demonſtratum dedimus; vel cum affixo in fine Articulo, quod nunc oſtenſum ibimus. Sunt igitur Compoſitorum Nominum totidem, quot ſimplicium, id eſt, QUATUOR Declinationes, quarum Genitivi Plurales communiter exeunt in nna, Dativi & Abl. Plur. in num. Vocativi autem in utroque numero omnem in fine reſpuunt Compoſitionem.

PRIMA DECLINATIO COMP.

Eſt Nominum Fœmininorum in a exeuntium, exceptis Monoſyllabis in a longum finitis, quæ ad rectum Singularem adjiciunt nn, ad genit. nnar, ad dat. & ablat. nne, ad acc. na. Ad nom. & acc. Plur. nar, ut Kuinnann, kuinnunnar, &c.

Paradigma primæ Declinationis.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Kuinnann.	Nom.	Kuinnurnar.
Gen.	kuinnunnar.	Gen.	kuennanna.
Dat.	kuinnunne.	Dat.	kuinnunum.
Acc.	kuinnuna.	Acc.	kuinnurnar.
Voc	kuinna.	Voc.	kuinnur.
Abl.	Af kuinnunne.	Abl.	Af kuinnunum.

Sic declinantur: Aøkann øøkunnar/ bidann bidunnar/ biſſan biſſunnar/ dingiann dingiunnar/ &c.

SECUNDA DECLINATIO COMP.

Eſt Nominum Fœmininorum in b, d, f, g, k, l, m, n, o, p, r, ſ, t, u, y, & Monoſyllaborum in a finitorum; quæ ad nominat. Singularis terminationem addunt enn, ad genit. ennar, ad dat. & ablat. enne, ad accuſat. ena. Nominativum vero & accuſativum Plurales, cum prima Declinatione habet communes in nar, ut Vømbenn vambarennar/ &c.

Paradigma Secundæ Declinationis.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Vømbenn.	Nom.	Vambernar.
Gen.	vambarennar.	Gen.	vambanna.
Dat.	vømbenne.	Dat.	vømbunum.
Acc.	vømbena.	Acc.	vambernar.
Voc.	vømb.	Voc.	vamber.
Abl.	Af vømbenne.	Abl.	Af vømbunum.

Sic

Sic declinantur: Naadenn naadarennar/ tøfenn taſarennar/ borgenn borgarennar/ skaakenn skaakarennar/ ſaalenn ſaalarennar/ skømmenn skammarennar/ baunenn baunarennar/ kloend klooarennar/ greipenn greiparennar/ vørenn vararennar/ drooſen drooſarennar/ ambaatten ambaattarennar/ truuenn truuarennar/ meyenn meyarennar/ aaenn aarennar/ &c.

Tertia Declinatio Comp.

Eſt Nominum Maſculinorum & Neutrorum in d, l, n, r, ſ, x, & Neutrorum ſaltem in b, e, f, g, i, k, m, o, p, t, u finitorum, quæ ad nominativum Singularem Maſculinorum adjiciunt in fine **enn**, Neutrorum **ed**, ad genit. utrorumque **ens**, ad dativ. & abl. Maſc. **num**, Neut. * **nu**, ad acc. Maſc. **enu**, Neut. **ed**. Ad nom. Plur. Maſc. **ner**, Neut. **enn**, acc. Maſc. **na**, Neutrum **enn** ut in nom. ut, Gudenn gudſens/ bladed bladſens.

Paradigmata Tertiæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. Maſculinum.	Nom.	Gudenn.	Nom.	Guderner.
	Gen.	gudſens.	Gen.	gudanna.
	Dat.	gudenum.	Dat.	gudunom.
	Acc.	gudenn.	Acc.	gudena.
	Voc.	gud.	Voc.	guder.
	Abl.	Af gudenum.	Abl.	Af gudunom.

Sic declinantur: Fuglenn fuglſens/ hrafnenn hrafnſens/ heſturenn heſtſens/ baſenn baaſſenß/ laxenn laxſens/ &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
II. Neutrum.	Nom.	Bladed.	Nom.	Blødenn.
	Gen.	bladſens.	Gen.	bladanna.
	Dat.	bladenu.	Dat.	blødunum.
	Acc.	bladed.	Acc.	blødenn.
	Voc.	blad.	Voc.	bløð.
	Abl.	Af bladenu.	Abl.	Af blødunum.

Sic declinantur: Hiooled hioolſens/ beined beinſens/ haared haarſens/ glaſed glaſſens/ faxid faxſens/ lambed lambſins/ ſædid ſædißins/ haſid hafsens/ troged trøgſens/ heyed heyſens/ baked bakſens/ kaamed kaamſens/ hrooed hrooſens/ skipid skipſens/ ſpiooted ſpiootſens/ buved buuſens/ &c.

Quarta Declinatio Comp.

Eſt Nominum Maſculinorum & Fœmininorum in **e**, & Neutrorum in **a** breve. Quæ ad terminationem nominativi Sing. Maſculini affigunt **nn**, Neutri **d**, ad genit. utriuſque **ns**, ad dat. & abl. Maſc. **num**, Neut. **nu**, ad acc. Maſc. **nn**, Neut. **d**. Nominativus & accuſ. Plurales Maſculinorum eadem cum Maſculinis tertiæ Declinationis recipiunt in fine augmenta, **ner** & **na**. Neutra vero heic **n** affigunt fini. At fœminina hujus Declinationis idem recipiunt Augmentum cum Nominibus primæ Declinationis. Subjiciemus Singulorum Paradigma.

Paradigmata Quartæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. Maſculinum.	Nom.	Krabbenn.	Nom.	Krabbarner.
	Gen.	krabbans.	Gen.	krabbanna.
	Dat.	krabbanum.	Dat.	krøbbunum.
	Acc.	krabbann.	Acc.	krabbana.
	Voc.	krabbe.	Voc.	krabbar.
	Abl.	Af krabbanum.	Abl.	Af krøbbunum.

Sic declinantur: Afenn afans/ andenn andans/ barkenn barkans/ daudenn daudans/ &c.

Singulariter.

II. Fœmininum.	Nom.	Brædenn.	Acc.	brædena.
	Gen.	brædennar.	Voc.	bræde.
	Dat.	brædenne.	Abl.	Af brædenne.

In Plurali non uſurpatur.

* Et u in o verſo NO: ut, hann gaf nafn landino, oc kalladi Grænland, *ille dedit nomen regioni & vocavit Grænlandiam.* Aræ Schedarum caput VI.

		Singulariter.	Pluraliter.
III. Neutrum.	Nom.	Augad.	Nom. Augun.
	Gen.	augans.	Gen. augnanna.
	Dat.	auganu.	Dat. augunum.
	Acc.	augad	Acc. augun.
	Voc.	auga.	Voc. augu.
	Abl.	Af auganu.	Abl. Af augunum.

Sic declinantur: Eirad eyrans/ hiartad hiartans/ nyrad nyrans/ lungad lungans/ &c.

Atque hæc eſt variatio Affixarum in omnibus Nominum Declinationibus: quibus, cum de re aliqua in communi ſermo eſt, uti *Iſlandi* ſolent, ut ſupra dictum. Alias eodem plane modo, ac in ſuperioribus Declinationibus monitum eſt, voces declinantur; Id quod è jam datis paradigmatibus nequit non patere. Quomodo autem augmenta illa finalia in ſingulis Declinationibus ſe habeant, ſubjecta exhibebit Tabella.

SCHEMA.

Literarum affixarum, ſeu Augmentorum finalium in quatuor Nominum Declinationibus, Declinatio.

Affigit ad terminationem	I.	II.	III. Maſc.	III. Neut.	IV. Maſc.	IV. Neut.
Singulariter.						
Nom.	nn	enn	enn	ed	nu	d
Gen.	nnar	ennar	ens		ns	
Dat. & Abl.	nne	enne	num	nu	num	nu
Acc.	na	ena	enn	ed	nn	d
Pluraliter.						
Nom.	nar		ner	enn	ner	n
Gen.			nna			
Dat. & Abl.			nu ante m finale communiter.			
Acc.	nar		na	enn	na	n.

Fœminina hujus Declinationis idem recipiunt Augmentum cum Nominibus I. D.

CAPUT QUARTUM,

De motione Nominum Adjectivorum.

ADJECTIVORUM terminationes ſunt quatuor, l, n, r, s: ut, haall, *lubricus*: ſeinn, *tardus*: blydur, *blandus*: vys, *ſapiens*.

In l finita trium ſunt terminationum. In Maſculino terminantur in geminum l, ut hvikull, *inſtabilis*, *fallax*, in fœminino in l ſimplex, ut hvikul, in Neutro in lt, ut hvikult. Duo Adjectiva in l, litell & mikell, *parvus* & *magnus*, formant Neutrum in d, lited, miked.

Finita in n itidem trium ſunt terminationum. Nam in Maſculino terminantur in geminum n, ut galenn, ſynn, in Fœminino in n ſimplex, ut galen, ſyn, in Neutro vel in d, ut diſſyllaba, galed, valed, broted, vel in t, ut Monoſyllaba ſynt, ſeynt, *&c.* Eynn, *unus*, ein in Fœminino, facit eitt in Neutro. Sic neyrn, *aliquis*, nein, neitt. At eingenn, (olim einge communiter) eingen, eckert. Excipe in gn communia, quæ dant Neutrum per nt, ut megn, *validus* & *valida*, megnt. Agiarn, *avarus*, agiorn, agiarnt.

In r finita in duplici ſunt differentia. Alia namque ſunt diſſyllaba & polyſyllaba in ur, eaque plurima, ut, blydur, *blandus*: goodur, *bonus*: ſeitur, *pinguis*: alia monoſyllaba tam in ur, quam ar, er, ir, or, ut, truur, *fidus*: klaar, *clarus*: ber, *nudus*: skyr, *perſpicuus*: ſtoor, *magnus*.

Diſſyllaba & Polyſyllaba in ur, ut goodur, in Fœminino abjiciunt ur, ut good, in Neutro ad terminationem Fœminini adjiciunt t, ut godt. Sic blydur blyd blydt/ frydur fryd frydt/ ſeitur ſeit ſeitt/ *&c.*

Exci-

Excipiuntur:

1. Habentia *a* breve ante terminationem gur, quæ in Maſculino & Fœminino eandem obtinent terminationem, *a* penult. in *ø* mutato, ſed in Neutro ad finem addunt t, ut, fagur fögur fagurt, *amœnus*, *na*, *num*: magur, *macer*, mögur magurt: Horum naturam imitantur duo in pur, dapur, *extreme affectus*, döpur dapurt, apur, *acris*, öpur apurt. Item digur, *craſſus* & *craſſa*, digurt. Hagur, *artifex*, regulare eſt, hög hagt.

2. In ttur terminata Fœmininum habent ſimile Neutro, ut, rettur, *rectus*, rett rett: ſtuttur, *brevis*, ſtutt ſtutt: ſkiottur, *diſcolor*, ſkioott ſkioott: ſmelltur, *colliquatus*, ſmellt ſmellt, *&c.*

3. Polyſyllaba in adur, abjecta terminatione Maſculini ur, forment Fœmininum & Neutrum; ſed inter Fœmininum & Neutrum hoc intereſt, quod in Fœminino tam penultimum quam antepenultimum *a* mutetur in *ø* vel u, in Neutro non mutetur, ut, bleſſadur, *benedictus*, bleſſød vel bleſſud bleſſad: alldradurølldrud alldrad: vopnadur vopnud vopnad. Ejuſdem indolis eſt annar, *ſecundus*, önnur annad.

Monoſyllaba in ar, or & ur formant Fœmininum abjecto finali r, Neutrum vero additis ad Fœminini terminationem tt, ut, ſmaar, *parvus*, ſmaa ſmaatt: haar, *altus*, haa haatt: blaar, *flavus*, blaa blaatt: mioor, *tenuis*, mioo mioort: ſlioor, *habes*, ſlioo ſliott: trur truutt. Excipe klaar & ſtoor communia, hann & hun klaar, Þad klaart: hann & hun ſtoor, Þad ſtoort.

Reliqua monoſyllaba in r duarum ſunt terminationum: ut, hann & hun ſkiær, Þad ſkiært: hann & hun dyr, Þad dyrt: hann & hun kyrr, Þad kyrt: hann & hun ber, Þad bert: hann & hun var, Þad vart. Excipe nyr, *novus*, ny nytt, & hlyr hly hlytt.

Notanda de Adjectivis.

I. Ubicunque *a* breve in maſculinis fuerit, in fœmininis mutatur in *ø*, ut halltur, *claudus*, höllt hallt/ bakadur bököd bakad/ gamall gömul gamallt/ ſniall ſniöll ſniallt.

Excipiuntur:

1. Si in penultima maſculini non fuerit *a*, quod eſt in antepenultima non mutatur, ut digdarykur, *virtutibus inſtructus*, digdaryk digdarykt/ ſkiallegur, *diſertus*, ſkialleg ſkiallegt.

2. Terminata in ſamur *a* antepenultimum non mutant, ut digdaſamur, *virtutibus cumulatus*, digdaſöm digdaſamt/ heffndarſamur, *ultionis avidus*, hefndarſöm hefndarſamt.

3. Finita in enn, *a* penult. non mutant, ut, galen, *inſanus*: valenn, *electus*: nakenn, *nudus*: vafenn, *implicatus*.

II. A longum præcedens terminationem ngur, mutatur in dyphthongum au in fœminino, ut, laangur, *longus*, laung langt/ ſtraangur, *durus*, *aſper*, ſtraung ſtraangt.

III. Omnia Adjectiva in omni genere bifariam terminantur, vel ut jam recenſuimus; vel in e & *a*; in * e maſculina, in *a* fœminina & neutra. De his terminationibus formandis ſequentes obſervandæ regulæ.

1. A Diſſyllabis & Polyſyllabis in ur fit maſculinum in e, mutata terminatione ur in e, ut à blydur fit blyde: fœmininum vero & neutrum, eâdem mutata in *a*, ut ſu & Þad blyda.

2. Quædam, exempto u, ad finem addunt e & *a*, ut, ſaa magre/ ſu & Þad magra à magur/ fagre fagra à fagur/ ſnotre ſnotra à ſnotur *velox*, dapre dapra à dapur/ digre digra à digur.

3. In ggur & ckur finita r finale in e & *a* mutant, & u præcedens in vau, ut, ſa Þickve/ ſu & Þad Þickva à Þickur/ dockve & dockva à dockur. Gloggve & gloggva à gloggur.

4. Monoſyllaba in aar, oor & ur fœmininis adjiciunt e & *a* terminales; ut ab hun ſmaa fit ſaa ſmaae/ ſuu vel Þad ſmaa: ab hun haa fit ſaa haae/ ſuu vel Þad haaa: ab hun mioo fit ſaa miooe/ ſu vel Þad miooa: ab hun truu fit ſaa truue/ hun vel Þad trua. Sic à ny/ ſa nye/ ſu vel Þad nya.

5. Reliqua Adjectiva in r, terminationi r, addunt e & *a*, ut à ſkiær/ ſaa ſkiære/ ſu & Þad ſkiæra: à ber/ ſa bere/ ſu & Þad bera: allur & annar uniformia ſunt, neque hanc variationem ſuſcipiunt.

6. Monoſyllaba in ll & nn poſterius l & n in e & *a* mutant, ut à ſæll fit ſaa ſæle/ ſu & Þad ſæla: ab haall/ ſa haale/ ſu & Þad haala.

7. Diſſyllaba vero & Polyſyll. in ll & nn, præter hanc poſterioris l & n mutationem in e vel *a*, etiam vocalem l & n finalia præcedentem abjiciunt, ut, gamle & gamla à gamall/ mikle & mikla à mikell/ litle & litla à litell.

Excipe deſinentia in aall, æll & ull, ut, forſiall/ odæll/ ſvikull/ ab his enim fiunt: forſiaale forſiaala/ odæle odæla/ ſvikule ſvikula. Antiqui tamen Þogle dixerunt, quod à Þögull, *taciturnus*. Eingenn uniforme eſt: neque enim eingne aut eingene dicimus.

8. Quæ conſonantem aliam quam n ante n finale habent, ſive monoſyllaba ſive diſſyllaba

---

* Vel i. Nam facile invicem mutantur duæ iſtæ vocales: hinc Eireckr enn rauthi, pro Eireckr hinn raude, *Ericus ille rufus*, & iſtiuſmodi multa in Aræ Schedis.

aut polyſyllaba fuerint, ſaltem ad finem adjiciunt e & a, ut, ern, *annoſus*, ſa erne & ſu & Þad erna: agiarn, *avarus*, ſaa agiarne/ ſu & Þad agiarna.

9. E dyphthongo ei præcedente terminationem genn rejicitur i, in formando fœminino primæ, & maſculino & neutro quartæ declinationis, ut à feigenn fit fegne fegna, *lætus*: à Þueigenn, *lotus*, Þuegne Þuegna, *&c.*

10. Adjectiva in s fini ſaltem adjiciunt e & a, ut, vyſe & vyſa à vys/ fuſe & fuſa à fus/ liooſe & liooſa à lioos/ *&c.*

IV. Hæc Adjectivorum in omni genere duplex terminatio, duplicem cujuſvis generis producit Declinationem. Nam maſculina in l, n, r, s finita Declinationem maſculinorum Subſtantivorum ita finitorum, id eſt, tertiam Simplicium imitantur: In e vero quartam. Sic fœminina à variis maſculinorum terminationibus varie formatá, ſecundam Declin. Simplicium ſequuntur; at omnia a finita primam. Eadem neutrorum ratio eſt. Quotquot enim in t deſinunt, juxta tertiæ Declinationis regulas flectuntur, cum talis neutrorum terminatio eò ſpectet. Cum vero in a formata fuerint, ea ad quartam pertinere terminatio indicat. Omnia vero Adjectiva, cum juxta quartam Declinationem inflectuntur, in Plur. in u deſinunt, ibidemque invariata in omnibus generibus manent, ut è ſequentibus Paradigmatis patebit.

V. Adjectiva in ſecunda & tertia Declinatione abſque Articulo variantur, ut goodur gods/ good goodrar/ godt godts/ in prima vero & quarta cum Articulo, ut ſaa goode Þeß gooda/ ſuu goda Þeirrar goodu/ Þad gooda Þeß goda. Ita ut prior motio ſit Adjectivis inſtar Compoſitæ Declinationis; poſterior Simplicis. Exemplis Singula declarabimus.

Adjectiva Monoſyllaba in ll.

Parad. I.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	Sæll	ſæl	ſælt	Sæler	ſælar	ſæl
Gen.	ſæls	ſællrar	ſæls		ſællra	
Dat. & abl.	ſælum	ſallre	ſælu		ſælum	
Acc.	ſælann	ſæla	ſælt	ſæla	ſælar	ſæl

Vel ſic

	Singulariter.		
Nom.	Saa Sæle	Su Sæla	Þad Sæla
Gen.	Þeß fæle	Þeirrar ſælu	Þeß ſæla
Dat.	Þeim ſæle	Þeirre ſælu	Þui ſæla
Acc.	Þann ſæla	Þaa ſælu	Þad ſæla
Voc.	Þu ſale	Þaa ſælu	Þad ſæla
Abl.	Af Þeim ſæla	Þeirre ſælu	Þui ſæla

	Pluraliter.		
Nom.	Þeir Sælu	Þær Sælu	Þaug ſælu
Gen.		Þeira ſælu	
Dat. & abl.		Þeim ſælu	
Acc.	Þaa ſælu	Þær ſælu	Þaug ſælu.
Voc.		Þier ſælu	

Sic declinantur: Haall haal haalt/ veill veil veilt/ heill heil heilt/ *&c.* Saa haale/ ſu haala/ Þad haala: veile veila: heile heila.

Diſsyllaba in ll.

Parad. II.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	Gamall	Gømul	Gamallt	Gamler	Gamlar	Gomul
Gen.	gamalls	gamallrar	gamalls		gamallra	
Dat. & abl.	gomlum	gamallre	gomlu		gomlum	
Acc.	gamlann	gamla	gamallt.	gamla	gamlar	gomul.

Sic declinantur: Mikell, *magnus*: litill, *parvus*, &c.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Gamle	Su Gamla	Þad	gamla.
Gen. Þeß gamla	Þeirrar gomlu	Þeß	gamla.
Dat. & abl. Þeim gamla	Þeirre gomlu	Þui	gamla.
Acc. Þann gamla	Þaa gomlu	Þad	gamla.

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Gomlu/ *&c.*

Sic declinantur & reliqua in ll, ut, Vinſæll, *amicitia pollens*, ſaa vinſæle/ ſu & Þad vinſæla: røſull, *ſternax*, røſule røſula: ſannſøgull, *verax*, ſannſøgule ſannſøgula: huikull, *inconſtans*, *fallax*, huikule huikula: vydſørull, *qui paſſim peregrinatur*: forſiaall, *prudens*: ſpurull, *avidus quærendi*: vndeſørull, *faldus animi*.

Mono-

Monoſyllaba in nn.

Par. III.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. Vænn	væn	væne	Nom. væner	vænar	væn
Gen. væns	vænnrar	væns	Gen.	vænnra	
Dat. & abl. vænum	vænnre	vænu	Dat. & abl.	vænum	
Acc. vænann	væna	væne.	Acc. væna	vænar	væn.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu væne		Su væna		Þad	
Gen. Þeß	væna	Þeirrar	vænu	Þeß	væna.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Vænu.

Sic declinantur: Beinn, *rectus*: grænn, *viridis*: hreinn, *purus*: kiænn, *calidus*: ſeirn, *tardus*: ſirn, *bonus*: ſic Ærn/ erne erna.

Diſſyllaba in nn.

Par. IV.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. Druckenn	Drucken	Drucked	Nom. Druckner	Drucknar	Drucken
Gen druckens	drucknrar	druckens	Gen.	drucknra	
Dat. & abl. drucknum	drucknre	drucknu	Dat. & abl.	drucknum	
Acc. druckenn	druckna	drucked	Acc. druckna	drucknar	drucken.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Druckne		Su Druckna		Þad	
Gen. Þeß	druckna	Þeirrar	drucknu	Þeß	druckna.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Drucknu, *&c.*

Sic declinantur: Barenn, *cæſus*: bogenn, *curvus*: valenn, *lectus*: galenn, *veſanus*: fredenn, *gelu peruſtus*: fuinn, *putrefactus*: luenn, *feſſus*, &c. Item Agiarn agiorn agiarnt/ & ſa agiarne ſu agiarna Þad agiarna. Sic frammgiarn/ deilugiarn/ *&c.*

Notandum etiam quod finita in eigenn/ *i* penultimum ſubtrahunt, cum in quarta Declinatione formantur, ut feigenn fegne/ sleigenn slegne.

Monoſyllaba in aar.

Par. V.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. Haar	Haa	Haatt	Nom. Haaer	Haaar	Haa
Gen. haas	haarrar	haas	Gen.	haarra	
Dat. & abl. haaum	haarre	haau	Dat. & abl.	haaum	
Acc. haaann	haaa	haatt.	Acc. haaa	haaar	haa

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Haae		Su Haaa		Þad	
Gen. Þeß	haaa	Þeirrar	haau	Þeß	haaa.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Haau, &c.

Sic declinantur: Mioor mioo mioott/ truur truu truutt/ &c.

Monoſyllaba reliqua in r.

Par. VI.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. Skiær	skiær	skiært	Nom. skiærer	skiærar	skiær
Gen. skiærs	skiærrar	skiærs	Gen.	skiærra	
Dat. & abl. skiærum	skiærre	skiæru	Dat. & abl.	skiærum	
Acc. skiærann	skiæra	skiært.	Acc.	skiærar	skiær.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu skiære		Su skiæra		Þad	
Gen. Þeß	skiæra	Þeirrar	skiæru	Þeß	skiæra.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug skiæru, &c.

Sic declinantur: Klaar/ ær/ ſtoor/ ryr/ dyr/ kyrr/ fær/ skyr/ kiær/ ber/ var/ id eſt, *clarus, demens, magnus, rarus, pretioſus, tranquillus, fortis, perſpicuus, charus, nudus, cautus.*

Diſſyllaba in r.

Par. VII.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. Blydur	blyd	blydt	Nom. blyder	blydar	blyd
Gen. blyds	blydrar	blydts	Gen.	blydra	
Dat. & abl. blydum	blydre	blydu	Dat. & abl.	blydum	
Acc. blydann	blyda	blydt.	Acc. blyda	blydar	blyd.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu blyde		Su blyda		Þad	
Gen. Þeß	blyda	Þeirrar	blydu	Þeß	blyda.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. *&c.* Þeir Þær Þaug blydu, &c.

Sic declinantur:

Agiætur	*Benignus.*
alldradur	*ſenex.*
armur	*piger.*
argur	*idem.*
aumur	*miſer.*
audur	*vacuus.*
Braadur	*feſtinus.*
bagur	*malevolus.*
beiskur	*acerbus.*
blaudur	*fæmineus.*
blindur	*cæcus.*
biartur	*clarus.*
brattur	*arduus.*
breidur	*latus.*
blautur	*mollis.*
breittur	*mutatus, variatus.*
Dæſtur	*anhelus, curſu conſumptus.*
diarfur	*audax.*
daudur	*mortuus.*
dramblaatur	*ſuperbus.*
digur	*craſſus.*
dapur	*ægré affectus.*
dælskur	*qui magna ſibi pollicetur ab aliquo.*
daufur	*ſurdus.*
dockur	*ſubniger.*
dimmur	*obſcurus.*
duglegur	*valens.*
Einfalldur	*ſimplex.*
einraadur	*qui aliorum conſilia reſpuit.*
Falskur	*aſtutus.*
falur	*venalis.*
fallegur	*pulcher.*
fatækur	*pauper.*
feitur	*pinguis.*
ferskeittur	*quadratus.*
feigur	*moribundus.*
flatur	*planus.*
fleigur	*volatilis.*
fliotur	*velox.*
følur	*pallidus.*
fimur	*alacer.*
frydur	*venuſtus.*
froodur	*eruditus.*
froomur	*probus.*
framur	*audaculus, naſutulus.*
fullur	*plenus.*
Galladur	*vitioſus.*
gelldur	*caſtratus.*
gløggur	*attentus.*
greidur	*celer.*
gilldur	*æquivalens.*
grettur	*homo rugoſæ frontis.*
gråðugur	*eſuriens.*
giæddur	*ornatus, donatus.*
gryttur [lux	*lapidibus obſitus.*
gleimſku,ul=	*oblivioſus.*
grimmur	*ferox.*
gulur	*fulvus, buxeus.*
Hardradur	*durus.*
hamingiuſa=mur	*fortunatus.*
halltur	*claudus.*
hæfur	*aptus.*
hagur	*artifex.*
hættur	*periculoſus.*
hærdur	*canus.*

himne=

himneskur	*cœleſtis.*
hirndur	*cornutus.*
helviskur	*infernalis.*
heitur	*calidus.*
heidrykur	*ſerenus.* [*rens*
heidridur	*ſanctitatem præfe-*
heilagur	*ſanctus.*
hoffmodugur	*faſtuoſus.*
holur	*cavus.*
hollur	*utilis, opportunus.*
hoskur	*eximius.*
hoſtugur	*præceps.*
hraklegur	*vitioſus.*
hreckioottur	*fallax.*
hræddur	*timidus.*
hriggur	*triſtis.*
hrumur	*viribus confectus.*
hunskur	*ſordidus.*
huatur	*Maſculini ſexus Epitheton.*
huomleidur	*ingratus.*
Illur [gur	*malus.*
Kallmannle-	*virilis.*
kalldur	*frigidus.*
kirlatur	*modeſtus.*
klookur	*callidus.*
klunnalegur	*craſſus, inconcinnus.*
kollottur	*qui caret cornibus.*
koruglegur	*purus.*
krammur	*mollis, colliquatus.*
kringloottur	*rotundus.*
kuenskur } kuennelſkur }	*mulieroſus, effœminatus.*
Latur	*piger.*
lagur	*humilis.*
langur	*longus.*
langſamur	*tardus, lentus.*
liſtugur	*hilaris, facetus.*
liufur	*humanus, humilis.*
leidur	*res cujus ſatietas eſt.*
litelatur	*humilis.*
liettur	*levis.*
loflegur	*laudabilis.*
loſtugur	*pronus.*
Maadur	*obliteratus.*
mattugur	*potens.*
margur	*multus.*
markadur	*ſignatus.*
mæddur	*defatigatus.*
mettur	*ſatur.*

meinlegur	*incommodus.*
Nadugur	*gratioſus.*
naumur	*parcus.*
nydlegur	*abjectus.*
noturlegur	*pannis obſitus.*
Oærlegur	*improbus.*
odur	*inſanus, celer.*
oflugur	*robuſtus.*
ordugur	*arduus.*
oruggur	*viribus & diligentia pollens.*
Ramur	*robuſtus.*
ramſner	*acerbus.*
raudur	*ruber.*
rakur	*humidus.*
ryfur	*liberalis.*
rykur	*dives.*
roskur [gur	*fortis.*
rambiggile-	*bene munitus.*
riettur	*rectus.*
Sannur } ſannarlegur }	*verus, indubitatus.*
ſaddur	*ſaturatus.*
ſivalur	*teres.*
ſætur	*dulcis.*
ſiukur	*ægre habens.*
skeifur	*valgus.*
skiallegur	*diſertus, diſtinctus.*
skoruglegur	*ſerius.*
skemdur	*depravatus.*
slakur	*remiſſus.*
slæmur	*malus.*
sliettur	*planus.*
slingur	*verſutus.*
ſnotur	*alacer.*
ſnoggur	*celer.*
ſnaudur	*vacuus.*
ſodulbakadur	*qui dorſo curvato & velut adunco eſt*: dicitur de equis.
ſtefnlegur	*modeſtus.*
ſterkur	*fortis.*
ſtifur } ſtifarlegur }	*validus.*
ſtiggur	*qui ſe capi non patitur.*
ſtodugur	*ſtabilis.*
ſtolltur	*ſuperbus, elegans.*
ſtrakoottur	*nequitioſus.*
ſtraangur	*rigidus, rigoroſus.*

ſtreittur	*arduus, rebellis.*
ſtrydur	*intenſus.*
ſtuttur	*brevis.*
ſuangur	*eſuriens.*
ſuartur	*niger.*
ſuanhvitur	*candidus inſtar cigni.*
ſuefnugur	*ſomnolentus.*
ſuinnur	*prudens, honeſtus;* item, *parcus, attentus ad rem.*
ſiergodur	*philautos.*
ſierlegur	*ſui ſenſus, ſingularis.*
Tamur	*aſſuetus.*
tidugur	*tempeſtivus.*
tyndur	*perditus.*
tölugur	*loquax, diſertus.*
tomur	*vacuus.*
traudur	*invitus.*
Varordur	*prudens & parcus.*
valltur	*verborum vacillans, fallax.*
valennkunnur	*perſpectæ fidei & integritatis homo.*
vanmegnugur	*imbecillis.*
veglegur } vegſamlegur }	*inſignis, glorioſus.*
veikur	*infirmus, languidus.*
vydur	*amplus.*
villtur	*errore captus.*
vindur	*curvus.*
vitur	*ſapiens.*
vndarlegur	*mirus, alienus.*
vngur	*juvenilis.*
vpphriggiadur	*qui eſt tumenti gibboſo dorſo, inſtar Elephanti.*
vondur	*malus.*
vopnadur	*armatus.*
ypparlegur	*præſtans.*
Þagmælskur	*taciturnus.*
Þagur	*gratus.*
Þickur	*craſſus.*
Þydur	*egelidus.*
Þiettur	*denſus.*
Þraungur	*anguſtus.*
Þrælslegur	*ſervilis.*
Þreittur	*feſſus.*
Þunnur	*tenuis.*
Þungur	*gravis.*

Paulò aliter quod ſequitur.

Singulariter.

Nom.	Magur	megur	magurt
Gen.	magurs	magrar	magurs.
Dat. & abl.	megrum	magre	megru
Acc.	magrann	magra	magurt

Pluraliter.

Nom.	magrer	magrar	megur
Gen.	magra	magra	magra
Dat. & abl.	megrum	megrum	megrum
Acc.	magra	magrar	megur.

Et ſic

Singulariter.

Nom.	Sa & Þu Magre	ſu magra	Þad magra.
Gen.	Þeß magra	Þeirrar megru	Þeß magra.
Dat. & abl.	Þeim magra	Þeirre megru	Þui magra.
Acc.	Þann magra	Þaa megru	Þad magra.

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug &c. mogru.

Sic declinantur: Fagur fogur fagurt/ apur opur apurt/ digur digur digurt.

Par. VIII. in s.	*Singulariter.*			*Pluraliter.*		
Nom.	Vys	vys	vyſt	vyſer	vyſar	vys
Gen.	vys	vyſrar	vyß		vyſra	
Dat. & abl.	vyſum	vyſre	vyſu		vyſum	
Acc.	vyſann	vyſa	vyſt.	vyſa	vyſar	vys.

Vel ſic:

Singulariter.

Nom. voc.	Sa & Þu Vyſe		ſu vyſa		Þad	
Gen.	Þeß	vyſa	Þeirrar	vyſu	Þeß	vyſa.
Dat. & abl.	Þeim		Þeirre		Þui	
Acc.	Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug &c. vyſu.

Sic declinantur etiam Compoſita, ut hreckvis & prettviß *fallax, doloſus*: rettvyß, *juſtus*: fund-vyß, *qui perdita facile invenit.* Item reliqua in s, ut, haas, *raucus*: laus, *ſolutus, liber*: lioos, *lucidus, clarus*: fuus, *libens*, &c.

VI. Vocativum è quarta Declinatione Adjectiva deſumunt, ut Þu Blyde/ Þu fegne/ *&c.*

VII. Hoc præ ſubſtantivis ſingulare habent Adjectiva, quod per gradus Comparationis pleraque variari poſſint. *Eſt autem Comparatio vel Regularis vel Irregularis.*

Regularis eſt, quæ ab Adjectivo fœminino primæ declinationis format Comparativum & Superl. illum, addito re, hunc, ſtur, ut ab haala fit haalare haalaſtur: ab huikula/ huikulare huikulaſtur: à beina/ beinare beinaſtur: à druckna/ drucknare drucknaſtur: à vara/ varare varaſtur: à trua/ truare truaſtur: à blyda/ blydare blydaſtur: à vyſa/ vyſare vyſaſtur.

Notandum tamen eſt, quod quædam Adjectiva, licet Regulariter ſua Natura comparantur, frequentius tamen Syncopticàs uſurpentur. Cujus generis in primis ſunt Monoſyllaba in *n*, & tam Monoſyllaba quam Diſſyllaba in l, item omnia in gur finita, ut, Beinn beinnre & beinne beinſtur/ pro beinare beinaſtur, vænn vænnre vel vænne vænſtur/ pro vænare vænaſtur: Sic haall hallre vel haalle haalaſtur/ huikull huikullre vel huikulle/ ſuikull ſuikullre vel ſuikulle/ pro haalare/ ſuikulare/ huikulare. *Item* fallegur fallegre in Comp. skiallegur skiallegre/ pro fallegare skiallegare. Sed in l & gur in Comparativo ſaltem Syncopam admittunt. Ejuſdem indolis ſunt Mioor mioorre miooſtur pro miooare miooaſtur: slioor slioorre sliooaſtur pro slioffre/ *&c.*

"Notandum quoque eſt nomen idoli Tyr vel Tijr adjectivis præpoſitum eorum ſignificationem
"maxime adaugere apud *Cimbros* & in gradu ſuperlativo collocare: ut, in Tyrhrauſtur, *fortis*, &c.
"Vide Gramm. *Anglo-Sax.* cap. IV. reg. 7.

Irregularis eſt, quæ in Comparativo & Superlativo radicalem Poſitivi vocalem amittit, ut, Stoor ſtærre ſtæſtur/ haar hærre hæſtur/ noogur nægre nægſtur/ gamall elldre/ lytill minne minſtur/ *&c.*

Paradigmata Comparationis Regularis.

Parad. I. in l.		*Singulariter.*	
Nom.	Haal vel haale/	Haalare vel haalſre/	Haalaſtur vel haalaſte/
	haal vel haala/	haalare vel haallre/	haaluſt vel haalaſta/
	haalt vel haala/	haalara vel haalla/	haalaſt vel haalaſta/
Gen.	haals vel haala	haalara vel hallra/	haalaſts vel haalaſta/
	haallrar vel haalu/	haalare vel haallre/	haalaſtrar vel haaluſtu/
	haals vel haala/	haalara vel haallra	haalaſts vel haalaſta/
Dat. & abl.	haalum vel haala/	haalara vel haallra/	haaluſtum vel haalaſta/
	haallre vel haalu/	haalare vel haalle/	haalaſtre vel haaluſtu/
	haalu vel haala/	haalara vel haallra/	haaluſtu vel haalaſta/
	haalann vel haala/	haalara vel halla/	haalaſtann vel haalaſta/
Acc.	haala vel haalu/	haalare vel haallre/	haalaſta vel haaluſtu/
	haalltt vel haala/	haalara vel haallra/	haalaſt vel haalaſta/
	haale/	haalare vel haallre/	haalaſte/
Voc.	haala/	haalare vel haallre/	haalaſta/
	haala/	haalara vel haallra/	haalaſta/

Plura-

Pluraliter.

Nom.	Haaler			Haalaſter		
	haalar			haalaſtar		
	haal			haaluſt		
Gen.	haallra			haalaſtra		
d. ab.	haalum	vel	haalu, Haalare vel haallre,	haaluſtum	vel	haaluſtu.
	haala			haalaſta		
Acc.	haal			haalaſtar		
	haal			haal		
Voc.	haalu			haaluſtu		

Sic comparantur: Sæll vel ſæle, ſælare vel ſælle, ſælaſtur vel ſælaſte: hvikull vel hvikulle, hvikvlare vel hvikulle, hvikulaſtur vel hvikulaſte: ſuikull vel ſuikule, ſuikulare vel ſuikulle, ſuikulaſtur vel ſuikulaſte. Sic Monoſyllaba in n: Beinn vel beine, beinare vel beinne, beinaſtur beinaſte, vel beinſtur beinſte: vænn vel væne, vænare vel vænne, vænaſtur vænaſte, vel vænſtur vænſte, &c. Hæc enim tam in Comparativo, quam Superlativo Syncopam admittunt.

Parad. II. in n Diſſyllabum.

Parad. II. *Singulariter.*

Nom.	Druckenn		druckne/	Drucknare/	Drucknaſtur		drucknaſte/
	drucken		druckne/	drucknare/	druckuſt		drucknaſta/
	drucked		druckna/	drucknara/	drucknaſt		drucknaſta/
	druckens		druckna		drucknaſts		drucknaſta/
Gen.	drucknrar		drucknu		drucknaſtar		drucknuſtu/
	druckens		druckna		drucknaſts		drucknaſta/
	drucknum		druckna	drucknara	drucknuſtom		drucknaſta/
Dat. Abl.	drucknre	vel	drucknu	drucknare	drucknaſtre	vel	drucknuſtu/
	drucknu		druckna	drucknara	drucknuſtu		drucknaſta/
	druckennn		druckna		drucknaſtann		drucknaſta/
	druckna		drucknu		drucknaſta		drucknuſtu/
Acc.	drucked		druckna		drucknaſt		drucknaſta.
	druckne			drucknare	drucknaſte		
Voc.	druckna			drucknare	drucknaſta		
	druckna			drucknara	drucknaſta		

Pluraliter.

Nom.	Druckner			Drucknaſter		
	drucknar			drucknaſtar		
	drucken			druckuſt		
Gen.	drucknra			drucknaſtra		
d. ab.	drucknum	vel	drucknu, Drucknare/	drucknuſtum	vel	drucknuſtu.
	druckna			drucknaſta		
Acc.	drucknar			drucknaſtar		
	drucken			druckuſt		
Voc.	drucknu			drucknuſtu		

Sic Comparantur Bogenn vel bogne, bognare/ bognaſtur vel bognaſte: valenn vel valde/ valdare, valdaſtur vel valdaſte: galenn vel galde, galdare, galdaſtur vel galdaſte: licet hæc duo & ſimilia in alen anomaliam quandam præ ſe ferant, fredenn vel fredne, frednare, frednaſtur vel frednaſte: fuenn vel fune, funare, funaſtur vel funaſte, &c. Item feigenn vel fegne, fegnare, fegnaſtur vel fegnaſte, &c.

Parad. III. in r Monoſyllab.

Parad. III. *Singulariter.*

Nom.	Skiær		skiære	Skiærare vel skiærre	Skiæraſtur		skiæraſta/
	skiær		skiæra		skiæruſt		skiæraſta/
	skiært		skiæra	skiærara vel skiærra	skiæraſt		skiæraſta/
Gen.	skiors		skiæra		skiæraſts		skiæraſta/
	skiærrar		skiæru		skiæraſtrar		skiæruſtu/
	skiærs		skiæra	skiærara vel skiærr	skiæraſts		skiæraſta/
Dat. Abl.	skiærum		skiæra		skiæruſtum		skiæraſta/
	skiærre	vel	skiæru	skiærare vel skiærre	skiæraſtre	vel	skiæruſtu/
	skiæru		skiæra		skiæruſtu		skiæraſta/

Acc.	skiærann	skiæra	skiærara vel skiærra	skiæraſtann	skiæraſta/
	skiæra	skiæru		skiæraſta	skiæruſtu/
	skiært	skiæra		skiæraſt	skiæraſta/
Voc.	skiære		skiærara vel skiærre	skiærſte	
	skiæra			skiæraſta	
	skiæra		skiærare vel skiærra	skiæraſta.	

Pluraliter.

Nom.	Skiærer			Skiæraſter	
	skiærar			skiæraſtar	
	skiær			skiæruſt	
Gen.	skiærra	vel	skiæru, Skiærare vel skiærre,	skiæraſtra	vel skiæruſtu.
d. ab.	skiærum			skiæruſtum	
Acc.	skiæra			skiæraſta	
	skiærar			skiæraſtar	
	skiær			skiæruſt	
Voc.	skiæru			skiæruſtu	

Sic comparantur reliqua Monoſyllaba in r, ut, dyr vel dyre, dyrare vel dyrre, dyraſtur vel dyraſte, item dyrſtur vel dyrſte. Skyr vel skyre, skyrare vel skyrre, skyraſtur vel skyraſte, *&c.*

Parad. IV. in r Diſſyllabum.

Parad. IV. *Singulariter.*

Nom.	Blydur		blyde	Blydare	Blydaſtur	blydaſte
	blyd		blyda		bluduſt	blydaſta
	blydt		blyda	blydara	blydaſt	blydaſta
Gen.	blyds		blyda		blydaſts	blydaſta
	blydrar		blydu		blydaſtrar	bluduſtu
	blyds		blyda		blydaſts	blydaſta
Dat. Abl.	blydum		blyda	blydara	bluduſtum	blydaſta
	blydre	vel	blydu	blydare	blydaſtre	vel bluduſtu
	blydu		blyda	blydara	bluduſtu	blydaſta
Acc.	blydann		blyda		blydaſtann	blydaſta
	blyda		blydu		blydaſta	bluduſtu
	blydt		blyde		blydaſt	blydaſta.
Voc.	blyde		blydare		blydaſte	
	blyda				blydaſta	
	blyda		blydara		blydaſta.	

Pluraliter.

Nom.	Blyder			Blydaſter	
	blydar			blydaſtar	
	blyd			bluduſt	
Gen.	blydra			blydaſtra	
d. ab.	blydum	vel	blydu, Blydare,	blyduſtum	vel bluduſtu.
	blyda			blydaſta	
Acc.	blydar			blydaſtar	
	blyd			bluduſt	
Voc.	blydu			bluduſtu	

Sic Comparantur Agiætur agiætare agiætaſtur/ armur armare armaſtur/ braadur braadare braadaſtur/ baagur baagare baagaſtur/ &c.

Paradigm V. in s.

Singulariter.

Nom.	Vis		viſe	viſare	viſaſtur	viſaſte
	vis		viſa	viſare	viſuſt	viſaſta
	viſt		viſa	viſara	viſaſt	viſaſta
Gen.	viß		viſa		viſaſts	viſaſta
	viſrar		viſu		viſaſtrar	viſuſtu
	viß		viſa		viſaſts	viſaſta
Dat. Abl.	viſum	vel	viſa	viſara	viſuſtum	vel viſaſta
	viſre		viſu	viſare	viſaſtre	viſuſtu

	viſu	viſa	viſara	viſuſtu	viſaſta
Acc.	viſann	viſa		viſaſtann	viſaſta
	viſa	viſu		viſaſta	viſuſtu
	viſt	viſa		viſaſt	viſaſta.
Voc.	viſe		viſare	viſaſte	
	viſa		viſare	viſaſta	
	viſa		viſara	viſaſta.	

Pluraliter.

Nom.	Viſer		Viſaſter	
	viſar		viſaſtar	
	vis		viſuſt	
Gen.	viſra		viſaſtra	
d. ab.	viſum	vel viſu, viſare,	viſuſtum	vel viſuſtu:
Acc.	viſa		viſaſta	
	viſar		viſaſtar	
	vis		viſuſt	
Voc.	viſu		viſuſtu	

Sic Comparantur Haas vel haaſe/ haaſare/ haaſaſtur vel haaſaſte: laus vel lauſe/ lauſare/ lauſaſtur vel lauſaſte: lioos vel iooſe/ iooſare/ iooſaſtur vel iooſaſte: fuus vel fuuſe/ fuuſare/ fuuſaſtur vel fuuſaſte/ &c.

IRREGULARITER Comparantur ſequentia.

1.	Mikell vel mikle/	Meire/	Meſtur vel meſte
	mikel vel mikla/	meire/	meſt vel meſta
	miked vel mikla	meira/	meſt vel meſta/ &c.
2.	Litill vel litle/	Minne/	Minſtur vel minſte
	litil vel litla/	minne/	minſt vel minſta
	litid vel litla/	minna/	minſt vel minſta, &c.
3.	Gamall vel gamle/	Elldre/	Ellſtur vel ellſte
	gomul vel gamla/	elldre/	ellſt vel ellſta
	gamalt vel gamla/	elldra/	ellſt vel ellſta/ &c.
4.	Goodur vel goode/	Betre/	Beſtur vel beſte
	good vel gooda/	betre/	beſt vel beſta
	gott vel goda/	betra/	beſt vel beſta/ &c.
5.	Illur	Verre/	Veſtur
	ill	verre/	veſt
	illtt	verra	veſt/ &c.
6.	Langur	Leingre/	Leingſtur
	laung	leingre/	leingſt
	langt	leingra/	leingſt/ &c.
7.	Þraungur	Þreingre vel Þraungvare/	Þreingſtur vel Þraungvaſtur
	Þraung	Þreingre vel Þraungvare/	Þreingſt vel Þraunguſt
	Þraungt	Þreingra vel Þraungvara/	Þreingſt vel Þraungvaſt/ &c.
8.	Laagur	Lægre/	Lægſtur
	laag	lægre/	lægſt
	lagt	lægra/	lægſt/ &c.
9.	Fagur	fegre	fegurſtur
	fogur	fegre	fegurſt
	fagurt	fegra	fegurſt/ &c.
10.	Magur	megre	megurſtur
	mogur	megre	megurſt
	magurt	megra	megurſt/&c.
11.	Stoor	ſtærre	ſtærſtur
	ſtoor	ſtærre	ſtærſt
	ſtoort	ſtærra	ſtærſt/ &c.
12.	Haar	hærre	hæſtur
	haa	hærre	hæſt
	haatt	hærra	hæſt/ &c.
13.	Smaar	ſmærre	ſmæſtur
	ſmaa	ſmærre	ſmæſt
	ſmaatt	ſmærra	ſmæſt
Sic	Yngur	ingre	ingſtur
	ſtuttur	ſtytire	ſtyttſtur/ &c.

14. His adde quæ vel r vel u anteponunt terminationibus Comparativi, & Superlativi, ut Vitur vitrare vitraſtur/ ſtiggur ſtigguare ſtigguaſtur/ drapur draprare drapaſtur/ & ſi quæ ſunt alia, ab amuſſi Analogorum declinantia, quæ rectius uſus docebit.

Deficiunt ſequentia Poſitiva.

1.	Effre	Effstur	*Superior*	*Supremus*
	effre	effst	*ſuperior*	*ſuprema*
	effra	effest	*ſuperius*	*ſupremum*
2.	Nedre	Nedſtur	*Inferior*	*Infimus*
	nedre	nedſt	*inferior*	*infima*
	nedra	nedſt	*inferius*	*infimum*
3.	Ytre	Ytſtur	*Exterior*	*Extremus*
	ytre	ytſt	*exterior*	*extrema*
	ytra	ytſt	*exterius*	*extremum*
4.	Innre	Inſtur	*Interior*	*Intimus*
	innre	inſt	*interior*	*intima*
	innra	innſt	*interius*	*intimum*
5.	Sydre	Sydſtur	*Poſterior*	*Poſtremus*
	ſydre	ſydſt	*poſterior*	*poſtrema*
	ſydara vel ſydare	ſydſt i ſydaſtur, &c.	*poſterius*	*poſtremum.*

Comparativo & Superlativo in Maſculino & Fœminino Singul. deficit

Margur			*Multus*
morg			*multa*
margt	fleyra	fleſt	*multum, plus, plurimum.*

Non Comparantur

Alldradur/ ſinnadur/ audur/ daudur/ &c. quæ uſus & Lexicorum diligens lectio rectius docebunt.

CAPUT QUINTUM,

De Heteroclytis ſeu Anomalis, item *Defectivis.*

Heteroclyta Declinatione ſunt, I. quæ partim juxta tertiam, partim primam Declinationem variantur, ut:

Singulariter.

Nom. Voc.	Fader	Broder	Footur	Vetur	Fingur
Gen.	fodurs	broodurs	footar	vetrar	fingurs
Dat. & Abl.	fodur	broodur	fæte	vetre	fingre
Acc.	fodur	broodur	foot	vetur	fingur.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Feder	Brædur	Fætur	Vetur	Fingur
Gen.	fedra	brædra	foota	vetra	fingra
Dat. & Abl.	fedrum	brædrum	footum	vetrum	fingrum
Acc.	fedur	brædur	fætur	vetur	fingur.

Hæc enim in ſingulari in tertia Declinatione, licet non ſine quadam anomalia, flectuntur; At in plurali, primæ Declinationis genium ſequuntur, cujus proprium eſt, nom. & acc. Plur. in ur formare, ut ſuinnur.

II. Quæ partim juxta ſecundam Nominum Declinationem, partim primam variantur, cujus cenſus ſunt omnia, quæ Obſervat. VIII. ad ſecundam Simpl. commemoravimus, quibus addatur tonn, *dens*, tennur in nom. Plur. & ſi quæ ſunt ejus generis alia.

Heteroclyta genere ſunt, I. quæ in diverſis numeris diverſis etiam generibus Declinantur, ut, Saa Goode in Singulari, Þaug giæde in Plur. Þad Enge, *pratum*, Þær engiar.

II. Quæ in eodem etiam numero diverſa ſumunt genera ut Bullt, & ſu bulltan, Þeß bullts vel Þeirrar bulltunar. Sa Gaangur vel ſu gaanga/ Þaug gaung vel Þær gaungur/ &c.

Heteroclyta genere & Declinatione ſunt, quæ tam generibus, quam declinationibus diverſis variantur, ut Þad gaar/ Þær giætur/ &c.

Ano-

Anomala ſunt, quæ in formandis quibuſdam caſibus à communi aliorum uſu & indole in ſoſidum diſtant: qualia ſunt kloo & floo/ quæ Nominativum & Accuſ. Pluralem non in er aut ar, ſicut Regularia, ſed in ær finiunt, klær/ flær. Sic taa tær/ &c. Sic à communi conſuetudine multum abeunt ſioor ſiooffar vel ſiaaſar/ vel ſæfar vel ſioos/ & ſnioor ſniooar vel ſnioos. Sed de his & ſimilibus Lexica conſulantur.

Defectiva ſunt quæ vel numerorum aliquo vel caſuum deficiunt.

Deficiunt Plurali.

Maſculina

Aſmur	*Amor.*	blundur	*ſomnus.*	filker	*rex.*
afftan	*veſper.*	burdur	*portatio.*	feingur	*res parta*
almuge	*populus.*			fridur	*pax.*
audur	*divitiæ.*			fognudur	*gaudium.*
arffur	*hæreditas.*	Daude	*mors*, quanquam hoc etiam abl. ſeu dat. pluralem habet daudum.	Glaumur	*lætitia.*
agreiningur	*diſſenſio.*			graatur	*triſtitia.*
adgangur	*acceſſus.*			gramur	*rex.*
almenningur	*communitas.*	doffe	*ſtupor.*	Hixte	*ſingultus.*
adall	*nobilitas.*	duun	*pluma.*	hooſte	*tuſſis.*
Bane	*exitium.*	daun	*odor.*	hor	*mucor.*
blome	*flos.*	dunur	*fremitus.*	hoor	*adulterium.*
bioor	*cereviſia.*	Einer	*juniperus.*	hilmer	*rex.*
blær	*aura.*	Fue	*putredo.*	Jaffne	*herba lutea.*
bakſtur	*panificium.*	frame	*promotio.*	Varme	*calor*, &c.

His addantur deſinentia in leikur/ skapur & adur/ ut, ſannleikur/ ſtraakskapur/ skilnadur. Et ſimilia quæ ſolo uſu & exercitio dignoſci poterunt.

Fæminina

Quæ aliquid virtutis vel vitii, vel aliquem animi affectum ſignificant, ut, æra, *honos*: blyda, *blandities*: dyrfska, *audacia*: elska, *amor*: efftirlangan, *deſiderium*: flærd, *verſutia*: giæska, *benignitas*: ligd, *mendacium*: ræna, *ratio*: roo, *quies*: ſuinna, *probitas prudentia*: ſneipa, *ignominia*: vinatta, *amicitia*: Addantur quæ IV. Declinatione Simplicium ad Parad. II. recenſuimus. Quibus & alia complura veniunt adnumeranda, ut, Aska, *cinis*: digurd, *craſſities*: eyſa, *favillæ igneæ*: fyſa, *lana pratenſis*: ſiæfa, *fortuna*: græska, *malignitas*: ilfinging, *laborum tolerantia*: linkind, *commiſeratio*: migla, *ſitus*: mioolk, *lac*: mær, *fœmina*: Þorſnun, *abſtinentia*, &c.

Neutra.

Aaform	*Propoſitum.*	fie	*pecunia.*	laan	*fortuna.*
afl	*vires, robur.*	forraad	*res quæ in promptu eſt.*	laſt	*vituperatio.*
aat	*comeſtio.*			lyſe	*garum.*
at	*maculatio.*	foolk	*populus.*	linde	*animus, mens.*
æde	*mores.*	fum	*feſtinatio.*	lym	*gluten.*
Babb	*murmuratio inconcinna & vana.*	Garn	*filum.*	lyf	*vita.*
		gool	*ululatus.*	lof	*laus.* [*quid.*
bar	*frons (dis.)*	grioot	*lapides.*	Mas	*garritus, ſuperfluum*
bit	*morſus.*	Haad	*irriſio.*	maas	*anhelorum reſpiratio.*
bol	*adverſitas.*	hial	*vaniloquentia.*	mallt	*Polenta, Byne.*
bolff	*maledictum.*	hland	*lotium.*	megn	*vires, potentia.*
blak	*verber.*	hool	*commendatio.*	my	*muſcæ.*
blek	*atramentum.*	hrim	*uredo.*	miol	*far.*
bloot	*maledictum.*	hroop	*clamor.*	miaalm	*felium vox.*
brak	*fremitus.*	Inde	*delectatio.*	Priaal.	*ornatus.*
briaal	*affectatio.*	jafnræde	*æqualis.*	Omak	*moleſtia*
Drabb	*geſtus incurioſus & inconcinnus.*	Kaal	*olus.*	Ongl	*inſomnia, patientium ejulatus.*
		kalk	*calx.*		
dramb	*faſtus.*	kapp	*ſedulitas.*	Ol	*cereviſia.*
draap	*internecio.*	kiot	*caro.*	Rabb	*garritus.*
Eitur	*venenum.*	kuabb	*frequens poſtulatio.*	raf	*erratio.*
Farg	*preſſura.*	kuak	*murmur*, ut *avium.*	ragl	*idem.*
faalm	*palpitatio.*	kuef	*catarrus.*	raup	*jactantia.* [*tas.*
fargan	*vitæ inſtitutio.*	kuol	*cruciatus.*	raus	*verborum prodigali-*
fas	*conſpectus.*	Laad	*ſolum.*	regn	*pluvia.*

rot	*deliquium animi.*	ſtraff	*garritus.*	ſpott	*ludibrium.*
rit	*ſcriptio.*	ſtry	*ſtria.*	Taal	*deceptio.*
rool	*evagatio.*	ſtriaal	*rarum quid.*	tal	*numerus.*
rugl	*nugæ.*	skrum	*jactatio.*	torff	*ceſpes.*
Salltt	*ſal.*	skarn	*ſtercus.*	Vyngl	*vertigo.*
ſaffn	*congregatio.*	ſtym	*colluctatio.*	vyn	*vinum.*
ſpad	*juſculum.*	skin	*fulgor.*	vit	*ſcientia, ratio.*
ſod	*idem.*	skaalldur	*garritus.*	Þamb	*extenſio.*
ſmyde	*fabricatio.*	skrollt	*vagatio.*	Þaang	*alga.*
ſpie	*illuſio.*	ſoot	*fuligo.*	Þy	*famulitium.*

Numero Singulari deficiunt.

Maſculina.

Fedgar dicitur de parte & filio, & langfedgar, *majorum ſeries*, qui ſunt in linea recta deſcendente, mioolkar, *lactes.* Huc referantur Poëtica bragnar, itar, firdar, *&c.*

Fœminina.

Flauter, *lacticiniorum genus*, quod fit coacto lacte, & deinceps ventilato, aaer, *lac* quod ſegregato Butyro reliquum eſt: abriſter, *coluſtra*: herdar, *humeri*: byfur, *pedes*: eriur, *lites*: frettter, *rumores*: dyr, *fores*, *&c.*

Neutra.

Bid, *expectatio*, *mora*: grid, *induciæ*: grioon, *fruges*: læte, *geſtus*: tidinde, *rumores*: skipte, *diviſiones*: lif, *coagulum*: log, *leges*: ſuik, *inſidiæ*: ſuil, *lactes*: mok, *converſatio*: Jol, *Saturnalia*: ſol, *alga eſculenta*: ſpioll, *vitium*: ſpenſl, *fibulæ*: laun, *præmia*: skop, *pudenda*: kior, *conditiones*: hoot, *geſtus*: not, *uſus*: skol, *vappa*: skil, *redditio*: viel, *fallacia*, *&c.*

CAPUT SEXTUM

De Genere, Specie, Figura, Numero & Caſu.

GENERA ſunt Tria: Maſculinum, Fœmininum & Neutrum.

Maſculinum, Fader/ Fœmininum ut Moder/ Neutrum, ut Barn, Jood.

Maſculina ſunt, Deſinentia in ur & e, ut heſtur & heile.

Fœminina, in a & ur ſeu or natura brevius, ceu Græca in ος Fœminina. Item an, un, gd, fd, rd, *&c.*

Neutra, quæ *in* t & r (urs *in Genit.*) exeunt, & pleraque Monoſyllaba. Sed de his omnibus conſulantur Dictionaria. Omnia enim & ſingula, quæ eò faciunt, præceptis comprehendere, nimis non tam longum quam arduum foret.

Regulariter etiam omnia virorum & officiorum virilium nomina Maſculina ſunt, ut, Hogne/ helge ſnorre/ aſmundur ogmundur/ erlendur: Sic Logmadur/ ſioslumadur/ foovite/ logrettumadur/ preſtur/ Þaaffe/ &c.

Mulierum autem & muliebrium Offic. Fœminina, ut, Gudrun/ Þorgerdur/ orny. Radskona/ vinnukona/ veſtarkona/ &c.

Notandum tamen, quod dentur quædam Neutra, viros ſignificantia, ut, hrak/ gerpe/ hræ grey. Inveniantur etiam, Neutra & Maſculina, Fœminas denotantia, ut, Vyf/ ſpracke/ ſuanne/ ſuarre.

Maſculini & Fœminini generis ſunt, quæ communia vulgo appellant, vor/ kiær, fær/ &c.

Trium generum, adjectiva, quæ tribus gaudent terminationibus, ut Lærdur lærd lærdt/ vulgo omnis generis.

Multa quoque ſunt animantium nomina, in primis avium & piſcium, quæ ſub uno genere utrumque ſexum comprehendunt; eoque nomine ab authoribus ἐπίκοινα vocantur: ut, Hrafn/ loa/ Þoskvr/ *&c.*

Species eſt duplex.

Primitiva ut Fader/ jord/ ged. Derivativa ut Faderne/ jardan/ gedia.

Patronymica ſunt.

Quæ à patris, avi vel atavi nomine deſcendunt, ut Doglingar/ à dag: skiolldungar à skiolld/ *&c.*

Gentilia

Gentilia.

Quæ gentem denotant, ut Gudingar, corruptè Gidingar à Gud: Dansker à Dan: Roomversker & Romveriar à Rom. Sic Þisker, Spansker, Færeysker, Gudureysker ab ey: Item Ensker, Eingelsker. Austveriar, Averiar, Austfirsker, Vaßdæler, Laxdæler, Ruumdæler, Naumdæler, Jamtar, Þrændur, *&c.*

Poſſeſſiva.

Quæ poſſeſſionem ſignificant: Sed hæc apud Iſlandos non dantur. Nam loco poſſeſſivorum ponitur Genitivus cum nomine, ut Grettiſtak, Balldursbraa, Eyhreiſte, *&c.*

Denominativa.

Quæ rem denominant, Drottenlegur & drottenleg à drotten, nadugur & naadug à naad, ſinnadur & ſinnud à ſinne, *&c.*

Diminutiva.

Quæ diminutionem ſui primitivi ſignificant. Eaque vel in ull deſinunt, ut à Bagge per diminutionem fit Þeggull. Vel ad primitivum nomen addunt in fine korn, ut bagge baggakorn, hey heykorn, *&c.*

Verbalia.

Quæ à verbis deſcendunt, ut Burdur, borur, bere, bære à ber: vog, vikt, vætt, vyg, vogun à veg, *&c.*

Numeralia vel ſunt *Cardinalia*; ut:

Nom.	* Eyrn	eyn	eitt,	Tueir	tuær	tuo
Gen.	eyns	eyrnrar	eins.		tueggia	
Dat. Abl.	eynum	eyrnre	eynu.		tueimur.	
Acc.	einn	eyna	eitt.	tuo	tuær	tuo

Sic

Nom.	Þryr	Þriar	Þriu.	Fioorer	fioorar	fiegur.
Gen.		Þriggia			fiegra	
Dat. Abl.		Þremur			fioorum	
Acc.	Þriaa	Þriaar	Þriu.	Fioora	fioorar	fiegur.

Reliqua uſque ad centum ſunt indeclinabilia, ut, Fimm, ſex, ſio, aatta, nyu, tyu, elleſu, toolf, Þrettan, fioortan, *&c.* Tuttugu, Þriatyu, fiorutyu, fimmtyu, ſextyu, ſiotyu, attatyu, nyutyu, Tiutyu vel Hundrad, gen. hundrads, dat. hundrade, acc. hundrad, voc. hundrad, abl. hundrade: *Plur.* nom. hundrud, gen. hundrada, dat. & abl. hundrudum, acc. hundrud. Sic Compoſita tuo hundrud, tueggia hundrada, &c. Þriu hundrud, Þriggia hundrada, &c. Fiegur hundrud, fiegra hundrada, &c. Hic enim utrumque declinatur. At in reliquis, ſaltem poſterius, cum prius ſua natura ſit Indeclinabile, ut fimm hundrud, fimm hundrada, *&c.* Sic ſex hundrud, ſio hundrud, aatta hundrud, nyu hundrud/ ſex hundrada, ſio hundrada, *&c.* † Þuſund, gen. Þuſundar, dat. abl. Þuſund, acc. Þuſund: *Plur.* nom. Þuſunder, gen. Þuſunda, dat. Þuſundum, *&c.* Sic eyn Þuſund, eynrar Þuſundar, tuær Þuſunder, tueggia Þuſunda, *&c.* Planè ut de hundrade dictum eſt.

Vel *ORDINALIA*; ut:

Singul.

Nom.	Firſtur vel firſte	Firſt vel firſta	Firſt vel firſta
Gen.	firſta	firſtrar vel firſtu	firſta
Dat. Abl.	firſtum vel firſta	firſtre vel firſtu	firſtu vel firſta
Acc.	firſtann vel firſta	firſta vel firſtu	firſt vel firſta
Voc.	firſte	firſta	firſta.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Firſter	vel firſtu	Firſtar	vel firſtu	Firſt	vel firſtu
Gen.			firſtra			
Dat. Abl.			firſtum			
Acc.	Firſta		firſtar		firſt	

* Quemadmodum *unus, na, num* apud *Latinos*: ſic apud *Iſlandos*, Eyrn vel einn legitur pluraliter conjunctum cum nominibus ſingulari carentibus: ut, Og Þar voru einar dyr, *& erant unæ fores.* III. lib. reg. VI. 8. dyr enim eſt plur. fœm. gen. etſi dyre ſit neut. gen. ſing. ut & dor, *janua.* Legitur etiam plur. in ſenſu indefinito, ut *ſum* apud *A. Sax.* & *aliquis* apud *Latinos*: ut, enir Criſtnu menn, oc enir heithno, *aliqui Chriſtiani, & aliqui ethnici.* Þa botho enir criſtni menn hall a ſitho, *tum rogarunt aliqui Chriſtiani Hallum Sidanenſem.* *Aræ* Sched. caput VII.

† Nonnunquam pro hoc numerali utuntur x hundrud: ut, for hann aptur til danmerkur, oc hafde hann Þa x hundrut herskipa, *Dein Daniam profectus eſt, & ibi mille navibus bellatoriis inſtructus eſt.* hiſt. *Styrbiornonis* in Commentar. Chriſtian. *Wormii* ad *Aræ* ſui Schedas.

Annar.	Singulariter.			Pluraliter.		
Nom.	*Annar	Ønnur	Annad	Adrer	Adrar	Ønnur
Gen.	annars	annarar	annars		annara	
Dat. Ab.	ødrum	annare	ødru		ødrum	
Acc.	annann	adra	annad/	adra*	adrar	ønnur.

Þridie.	Singulariter.			Pluraliter.
Nom.	Þridie	Þridiá	Þridia	Þridiu. (Nom. Gen. Dat. Abl. Acc.)
Gen.	Þridia	Þridiu	Þridia	
Dat. Abl.	Þridia	Þridiu	Þridia	
Acc.	Þridia	Þridiu	Þridia	

Sic declinantur Fioorde, fimtte, ſiotte, ſiounde, aatunde, nyunde, tiunde, elleffte, toolffte, Þrettande, ſioortande, fimtande, ſextande, &c. Item Tuttugaſte, Þritugaſte, fertugaſte, fimtugaſte, ſextugaſte, ſiotugaſte, attatugaſte, nytugaſte, Hundradaſte, &c.

Vel *MULTIPLICATIVA.*

ut Singulariter.

Nom.	Einfalldur vel eynfallde,	einfølld vel eynfalda,	einfallt vel eynfallda,
Gen.	Eynfallds vel eynfallda,	einfalldra/ vel einfølldu,	einfallds vel einfallda,
Dat. Abl.	Eeinfølldum vel einfallda,	einfalldre vel einfølldu,	einfølldu vel einfallda,
Acc.	Einfalldan vel einfallda,	einfallda vel einfølldu,	einfalldt vel einfallda,
Voc.	Einfallde,	einfallda,	einfallda.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Einfallder	Einfalldar	Einfølld
Gen.	vel einfølldu,	einfalldra	vel einfølldu,
Dat. Abl.		einfølldum	
Acc.	einfallda	einfalldar — vel einfølldu,	einfølld

Sic variantur Tuefalldur, Þrefalldur, Fiorfalldur, Fimmfalldur, ſexfalldur, ſiofalldur, Hundrafalldur, &c.

Vel *DISTRIBUTIVA.*

Nom. Voc.	Einer	Tuenner	Þrenner	Ferner
Gen.	einnra	tuennra	Þrennra	fernra
Dat. Abl.	eynum	tuennum	Þrennum	fernum
Acc.	eina	tuenna	Þrenna	ferna.

" Notandum autem hic eſt veteres *Cimbros*, numerandi rationem per *Runas* priſcum ordinem
" ſervantes ſic expreſſiſſe :

" 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.
" ᚠ. ᚢ. ᚦ. ᚬ. ᚱ. ᚴ. ᚼ. ᚾ. ᛁ. ᛅ. ᛋ. ᛏ. ᛒ. ᛚ. ᛘ. ᛦ. ᛮ. ᛯ. ᛰ.

" Nota etiam quod adjectivum numerale halfur, *ſemi, dimidius*, non bipartit numerum, cui ap-
" ponitur, ſed ab eo demendum docet dimidium: ut, hun skal vera half Þridiu alnar ad leingd, og
" halfrar annarar alnar a breid, *habebit* [Arca teſtimonii] *longitudinem duorum cubitorum & di-*
" *midii, & unius cubiti ac dimidii latitudinem.* Exod. xxv, 10. Þeim Biskopsdom halft fiorda
" hundrad kyrkna, *in hâc diœceſi CCCL. parochiæ.* Þu skallt og gioora einn Naaderſtol af skijra
" Gulle halfrar Þridiu aalnar langan, og halfrar annarar aalnar breidan, *& facies propitiatorium ex*
" *auro mundo, duorum cubitorum & dimidii erit longitudo ejus, & cubiti ac dimidii latitudo ejus.*
" Exod. xxv. 17. Hic etiam non abs re fore arbitror oſtendere numeralia quibus *Iſlandi* annos,
" quot quiſque natus eſt, exprimunt: ut, fertugr vel fertogr, *quadragenarius* vel *quadraginta anno-*
" *rum.* Sextugr, vel ſextogr, *ſexagenarius* vel *ſexaginta annorum.* Quibus præmiſſa vox halfr,

---

* Nota quod adjectivum numerale Annar per omnes numeros & caſus conjunctum occurrit nominibus ſubſtantivis poſt conjunctionem *ſimilitudinis* ſem, haud ſecus ac *un* apud *Gallos*, & apud *Anglos* a, & an: ut, eg villda frammſeigia honum Þat ſem annar hofdinge, *vellem ſicut princeps id illi offerre.* villda Eg ſpena honum i kring um mig ſem annare koranu, *vellem cum illo ſicut coronâ me circumcingere.* Minn kuidur er lijka ſem annad nytt vijn, *venter meus eſt quaſi muſtum.* Sem annad sky, *quaſi nubes.* Suo ſem i ødrum reifum, *quaſi in pannis.*

" neque

" neque bipartiendum docet ſequentem numerum, neque dimidium ab eo ſimpliciter eſſe de-
" mendum, ſed ultimæ duntaxat in eo *decadis* dimidium eſſe auferendum. Sic III. Reg. XXII.
" **hann vard half fertugr Þa hann vard kongr**, *triginta quinque annorum erat cum regnare cœpiſ-*
" *ſet.* Occurrit eadem phraſis in **Ol. Sag.** præf. teſte *Verelio.* Et in *Aræ* Schedis cap. X.
" **tha vas hann vetri mithur en half fertogr**, *tum erat triginta quinque annos, & ſex menſes na-*
" *tus*, & non *annos* 39 *& ſex menſes natus*, ut *Wormius* noſter in notis ad locum, falsò etiam
" verſum. Ratio autem regulæ in eo conſiſtit, quod quadragenarius habet quater decem annos,
" vel quatuor decades, annorum, unde **half fertugr**, idem valet ac **halft fiorda tiu**, i. e. XXXV.
" quemadmodum **halft fiorda hundrad** eſt CCCL, & **halft fiorda Þuſand**, MMM.D.

" Notetur etiam *Norvegis*, & *Iſlandis* peculiarem numerandi rationem in uſu eſſe per additio-
" nem vocum [1] **tolfrædr, tolfræd**, vel **tolfræt** quæ decem ſignificare faciunt *duodecim*; *Centum,*
" *centum & viginti*; *mille, mille* & CC, &c. Cauſa iſtius computationis hæc eſt, quod apud iſtas
" gentes duplex eſt *decas*, nempe minor cæteris nationibus communis *decem* continens *unitates*;
" & major continens XII i. e. **tolf**, *unitates.* Inde addita voce **tolfrædr**, vel **tolfræd**, centuria non
" decies decem, ſed decies duodecim i. e. CXX continet, & chilias non decies centum, ſed decies
" CXX, i. e. Mille & CC. continet. En quæſo exempla: **Þar var meir enn** [2] CC **vætra tolfræd er**
" **Jſland var bygt, adr menn toko her ſaugur at rita,** *elapſi ſunt* CCXL *anni ab inhabitata Iſlandiâ,*
" *antequam cœperunt hic homines hiſtorias ſcribere.* præfat. **Olafs Saga. Oc hefur ſolin Þa fyldar**
" **allar raſer ſinar, bædi at uppſtigningu oc nidrſtigningu** [3] CCC **daga tolfræd, oc fim dagar, oc** VI
" **ſtunder: oc verdur Þat Þa a hinu fiorda hueriu are** CCC **daga tolfræd oc** VI **daga, oc heitr Þat**
" **hlaupars dagr, Þuiad Þa er deigi floira i tolf manudum enn fyr: Þuiad Þæi ſtunder** VI **faſtnaſt**
" **til tueggia dægra nætur oc dags**, *implevitque tum ſol omnem curſum ſuum, tam aſcendendo,*
" *quam retrocedendo trecentis ſexaginta &* V *diebus, &* VI *horis, ſed quarto quolibet anno* CCCLX
" *&* VI *diebus, vocaturque ſextus ille dies intercalaris, quod plures ſunt dies in* XII *menſibus, quam*
" *antea, ſex illis horis congregatis duos dies* [naturales] i. e. [4] *diem & noctem efficientibus.* **Bu-**
" **nadar balk.** cap. 23. p. 32. **Ef ei er leingra fra annars landmerki, enn tuo hundrad fadma**
" **tolfræd**, *niſi alter ab alterius limitibus diſtent ſexcentis ulnis.* ibid. pag. 31, 32, 57. Hæc lu-
" culentius & ſuccinctius ex notis doctiſſimi *Olai Verelii* in cap. XVIII. **Harvarar Saga.** Ubi
" multa alia lectu utilia, ac jucunda de hac computandi ratione per *majores decades, centurias,*
" *& chiliades*, per **tolfræd** ſignificari ſolitas. Hæc autem *tolfrædica* ſive duodena computandi
" ratio per majores decades, quæ duodecim unitates continent, apud nos etiamnum uſurpatur in
" computandis certis rebus per duodenum numerum, quem **dozen**, *Suecice* [5] **duſin**, *Gallice* douzain,
" vocamus; quinimo in numeris, ponderibus, & menſuris multarum rerum, ut ex mercatoribus,
" & vehiculariis accepi, centuria apud nos etiamnum ſemper præſumitur ſignificare majorem ſive
" *tolfrædicam* illam centuriam, quæ ex *decies* XII conflatur, ſcilicet CXX. Sic *Arngrim. Jonas* in
" crymogæa ſive rerum *Iſland.* lib. I. cap. VIII. **Hundrad**, *centum* ſonat, ſed quadam conſuetu-
" dine plus continet nempe 120. Inde etiamnum apud nos vetus iſtud de centenario numero:
" **five ſcore of men, money, pins: ſix ſcore of all other things.** Sic *Arngrimus Jo-*
" *nas* in *Crymogææ* ſuæ lib. I. cap. VIII. pag. 85. Centuſſem *Iſlandorum* ita deſcribit: **hund-**
" **rad**, *centum* ſonat, ſed quadam conſuetudine plus continet, nempe 120. Hoc nomen per
" *aſſem* Iſlandicum vertemus, cujus nota I^c. Hujus aſſis partes ſunt:

" Uncia.	X.	Quincunx.	L.	Dodrans.	LXL.
" Sextans.	XX.	Semis.	LX.	Dextans.	LL.
" Quadrans.	XXX.	Septunx.	LXX.	Deunx.	LLX.
" Triens.	XL.	Bes.	LXXX.	As. LLXX vel CXX.	

" Quæ voces, & aſſis ſpecies, licet de ponderibus ſæpius uſurpentur, tamen cum etiam *as* de
" diviſione ſolidi, ut loquuntur, ut hæreditatis fundi, & aliorum bonorum rectiſſime dicatur,
" *aſſis* partes huc quoque accommodare non dubitavi.

Numerus

Duplex eſt, ſingularis cum de uno agitur, ut **Gud**, *Deus*: Pluralis cum de pluribus, ut **Guder**, *Dii.* Pronomina tamen primæ & ſecundæ perſonæ etiam Dualem habent, ut mox parebit.

Caſus

Ut apud Græcos, ita apud Iſlandos tantum quinque ſunt; Nominativus, Genitivus, Dativus, Accuſativus, Vocativus. Ablativus enim cum Dativo in utroque numero ſemper coincidit: quanquam nos Latinos ſecuti in Declinationibus Ablativum poſuimus, ut loquendi conſuetudinem apud nos oſtenderemus. Sed & Vocativus idem eſt cum Nominativo, ſi Adjectiva excipias, quæ cujuſcunque in Nominativo terminationis fuerint, Vocativum tamen ſemper faciunt in *e*, ut è præmiſſis Paradigmatibus conſtat: licet & hic cum Nominativo quartæ Declinationis conveniat.

---

1 Id eſt, *duodena ratio.* 2 Verbum verbo, *ducenti anni* **tolfræd.** 3 Verbatim, *trecentis quinque diebus* **tolfræd.** 4 Nempe *diem unum civilem.* 5 Alias **tolft, Wale, full.**

Caput Septimum.

De Pronomine.

PRONOMINA numero & ſignificatione Latinis ferè reſpondentia hæc ſunt:

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.	Voc.
Ego	*Singul.*	Eg	myn	mier	mig	caret.
	Dual.	Vid	ockar	ockur	ockur	
	Plural.	Vier vel vær	vorra	oß	oß	
Tu	*Singul.*	Þu	Þÿn	Þier	Þig	Þu
	Dual.	Þid	yckar	yckur	yckur	Þid
	Plural.	Þier	ydar	ydur	ydur	Þier
Sui	*Singul.*	caret	ſyn	ſier	ſig	caret.
	Plural.		ſyn	ſier	ſig	
Ille	*Singul.*	Hann	hanns	honum	hann	
		hun	hannar	henne	hana	
		† Þad	Þeß	Þui	Þad	caret.
	Plural.	Þeyr			Þaa	
		Þær	Þeirræ	Þeim	Þær	
		Þaug			Þaug	
Iſte	*Singul.*	* Hinn			* hinn	
		hin	†† hins	hinum	hina	
		hitt vel hid			hitt vel hid	
	Plural.	Hiner			hina	caret.
		hinar	hinna	hinum	hinar	
		hin			hin	
Ipſe	*Singul.*	Siaalfur	ſialfs	ſialfum	ſialfann	
		ſiaalf	ſialfrar	ſialfre	ſialfa	
		ſialft	ſialfs	ſialfu	ſialft	
	Plural.	Sialfer			ſialfer	
		ſialfar	ſialfra	ſialfum	ſialfar	
		ſialf			ſialf.	

Sa, ſu, Þad, *hic*, *hæc*, *hoc*, vel *is*, *ea*, *id* ſuperius declinatum heic ſcientes prætermittimus.

† Pro neutro ſingulari Þad, & plurali Þaug, Þau, Þo, frequenter occurrunt Þetta, & Þotta: ut, huiliki quediu er Þetta, *qualis eſt hæc ſalutatio.* Luc. I, 29. Og huadan kiemur mier Þetta, *& unde hoc mihi venit.* v. 43. huor grunnar Þig ad Þetta barn verde, *quis putas puer iſte erit?* v. 66. Þetta gaf eg ydur til epterdæmis, *hoc dedi vobis in exemplum.* Joh. XIII, 15. Ef Þier vitid Þetta, *ſi hæc ſcitis.* v. 17. Eg em ſendur ad eg bode Þier Þotta, *miſſus ſum hæc tibi evangelizare*, Luc. I, 29. Til Þeß daga Þa Þatta mun framkoma, *uſque in diem, quo hæc fiant*, vel *hoc fiat.* v. 20. Pro Þad etiam legitur Þadſama: Eg vill ſetia ovinskap amille Þins ſædis, og hennar ſædis Þadſama skal i ſundur meria Þitt hofud og Þu skallt bÿta hann i hælen, *inimicitiam ponam inter ſemen tuum, & ſemen illius, ipſum conculcabit tibi caput, & tu mordebis illi calcaneum*, Gen. III, 15. Nota autem quod Þadſama vel Þatſama ſignificat *idipſum* vel *idem ipſum*, *Gothice* ÞATASAMA, *Anglice* that ſame, *hoc ipſum*, vel *illud ipſum.* Legitur etiam & hÿdſama, Luc. III, 11. In *Ara* etſama, edſama. Legitur quoque aliis pronominibus poſt-poſitum: ut, hinnſama, Þannſama: hinnſama atburdur gerdiſt, *geſta erat hæc res*; Enn Þann ſama dag drap Beorn Aka, *eodem autem die occidit Bearno Akan.* Hiſt. *Styrbiornonis.* in Commentar. pereruditi viri Chriſt. *Wormii* in *Aræ* Schedas. Inde conſtat à pronomine ſame, ſama, quod *Saxones* ignorabant, majores noſtros à *Danis* olim *Angliæ* dominis in ſuam vernaculam tranſtuliſſe. Nota etiam quod à pluralibus Þeyr, Þær, venit *Anglorum Borealium* thur, vel ther, pro theſe, *hi, hæ, hæc, illi, illæ, illa.* Sic in libro Satyrarum inſcripto, the viſion of Peirce Plowman. fol. XII. a. Ther cunning clarkes. Pro Þann quoque accuſ. ſing. Þennan bis legitur. Act. II. 32, 36. ** Pro hinn etiam legitur fere ſemper enn, in *Aræ* Schedis. pro hitt vel hid etiam occurrit es, ed, et, præſertim in *Aræ* Schedis. †† Pro hins nunquam fere non ſcribitur ens, in *Aræ* Schedis de *Iſlandia*: ut, ens ſvarta; ens millda; ens Harfagra.

Nom.

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Quis	*Singul.*	Huer	huers	huorium	huorn
		huor	huorrar	huorre	huoria
		huort	huers	huoriu	huert
	Plural.	Huoriet			huoria
		huoriar	huorra	huorium	huoriar
		huor			huor.

A Pronominibus primæ & ſecundæ Perſonæ formantur adjectiva pronominalia:

A Genit. Singul. Myn *formatur*

		Nom. Voc.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Meus	*Singul.*	Minn	myns	mynum	minn
		myn	minnar	minne	myna
		mitt	myns	mynu	mitt
	Plural.	Miner			myna
		mynar	minna	mynum	mynar
		myn.			myn.

A Genit. Dual. Ockar *fit*,

Hic & hæc Ockar & hoc ockart/ *noſter* de duobus, aliàs vix declinabile.

A Plur. Vorra *deſcendit.*

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Noſter	*Singul.*	Vor	vors	vorum	vorn
		vor	vorrar	vorre	vora
		vort	vors	voru	vort
	Plural.	Vorer			vora
		vorar	vorra	vorum	vorar
		vor			vor.

A Genitivo Singul. Þyn *derivatur*

Tuus	*Singul.*	Þinn	Þyns	Þynum	Þinn
		Þyn	Þinnar	Þinne	Þyna
		Þitt	Þyns	Þynu	Þitt
	Plural.	Þyner			Þyna
		Þynar	Þanna	Þynum	Þynar
		Þyn			Þyn.

A Duali yckar

Veſter de duobus	*Singul.*	yckar	yckars	yckrum	yckarn
		yckar	yckrar	yckare	yckra
		yckart	yckars	yckru	yckart
	Plural.	yckret			yckra
		yckar	yckara	yckrum	yckar
		yckar			yckar.

A Plurali ydar

Veſter	*Singul.*	ydar	ydars	ydur	ydarn
		ydar	ydrar	ydare	ydra
		ydart	ydars	ydru	ydart
	Plural.	ydrer			ydra
		ydrar	ydara	ydrum	ydrar
		ydur			ydar.

Magna etiam Compoſitorum Pronominum Copia eſt, è quorum numero ſunt:

Saa * enn/ ſu enn/ qui *relativum*, vel ſaa er/ ſu er/ Þad er. "Plural. Þeir enn, Þær enn, Þø "enn, vel Þa enn; Þeir er, Þær er, Þø er vel Þa er, *qui, quæ, quæ.* er autem aliquando poſt-"ponitur: ut, hann var allra manna vitraſtur er Þa voru i ſviavellde, *is omnium ſapientiſſimus,*

* Enn videtur fieri per abbreviationem ab hinn; ed eodem modo ab hid; & er à *Franco-Theotiſco* er, *ille*, *qui*. Nota etiam quod pro ed in *Aræ* Schedis frequenter ſcribitur es, et.

" *qui in Suecia vixere.* Styrbiornonis hiſtor. à *Chriſt. Wormio* in Comment. ad *Aræ* Schedas edita ".
Hver er vel hver ed / huer er vel huer ed/ hvad er vel hvad ed. Item Sa * ſem/ ſuu ſem/ Þad ſem declinantur ut Saa/ ſu/ Þad/ particula poſtpoſita immota manente. Aliquando ex utraque particula Componuntur: ut hann ſem er/ hun ſem er/ Þad ſem er. Sic hver ſem er vel ed/ huer ſem er vel ed/ huad ſem er vel ed/ ſic ſaa ſem er/ hinn ſem er/ &c. Horum naturam ſequuntur huor hellſt/ *ecquis, qui,* huor ſem hellſt/ *quicunque*: in his enim ſaltem Pronomen movetur, particula manente. " Saa, er, Sem, ed, etiam abſolutè, & ſimpliciter uſurpantur in ſenſu re-
" lativo. Vide *Luc.* I, 45. *Marc.* III, 8, 23. XIV, 47. II, 4. *Act.* II, 39. *Matth.* VI, 23. IX, 20.
" *Marc.* III, 34. IV, 24. VI, 2. Legitur Þes ſem, *qui*, *Marc.* III, 3. &, huer hellſt ed, *qui*, *Act.*
" II, 39. Hiſce addantur hvør ed, *qui, quæ*, hvorke ed, pro quo hvarki es in Ara, *quod*. Nota
" autem quod hvorke, & hvarki Syncoptice fiunt à neutro hvoruge. Leguntur etiam in *Aræ*
" Schedis, ſa es, ſu es, thad es, *qui, quæ, quod*, pro ſa ed, ſu ed, Þad ed. Theß er, *qui*: theß
" er kallathr var Tunguoddr, *qui vocatus erat Tunguoddus*. Aræ Schedarum cap. v. Thvi ed,
" *quod*: enn their voro ſotter a thingi thvi ed var i Borgarfirdi, *illi vero accuſati erant in foro,*
" *quod tum erat Bargafiordi.* Aræ Sched. cap. v. Es, *qui* quæ *quod*, i theim ſtath es ſithan es
" kallat Thingneſſe, *in loco, qui poſtea vocatus eſt Thingneſs*. ibid. that voro tha log at vigſakar
" skyldi ſækia a thvi thingi es neſt vas vett vangr, *hoc tum erat lex, ut de homicidio ageretur in*
" *campo Cædi proximo, ibid.* es ſialfr vas thar, *qui ipſe ibi erat*. cap. VII. Thann er, *qui*: hann
" ſendi hingat til lands preſt thann er het Thangbrandur, oc her kendi monnom Criſtni oc ſcirthi
" tha alla es vith trutoco, *is miſit huc in terram ſacerdotem, qui vocabatur Thangbrandus, & præ-*
" *dicabat religionem Chriſtianam, & omnes qui fidem ſuſceperunt, baptizabat*, Aræ Sched. cap.
" VII. In hoc exemplo es ſignificat pluraliter *qui*. Unde es af, *à quibus*: oc quomo tha i veſt-
" manna eyiar es x vicur voro af ſumri, *& venerunt ad Weſtmannenſes inſulas, à quibus per de-*
" *cem ſeptimanas æſtivas abfuiſſent*. cap. VII. Enn at Þinge redu bændur mann til af litlum
" ſtigum Þann er Birne varnade kongdoms, *in foro autem ruſtici hominem præparabant, qui Bior-*
" *nonem à regno prohiberet*. Hiſt. *Styrbiornonis* in Comment. *Chriſt. Wormii* ad *Aræ* Schedas.
" Þeir es, ut Þeir er, *qui*, plur. Iſleifr vas myklo nyttri en athrer kenne menn, Þeir es a thviſa
" landi voro, *Ileifus multo utilior erat, quam reliqui ſacerdotes, qui in hac regione erant*. Aræ Sched. c. IX.

Aliter vero ſe habent huereyrn/ *unuſquiſque*, & hvortueggie/ *uterque*, in his enim utrumque variatur: ut,

Singulariter

Huereyrn.	Nom.	† Huereyrn	huoreyn	huorteytt
	Gen.	huerſeyns	huorrareynar	huorseyns
	Dat. Abl.	huoriumeynum	huorreeyrne	huoriueynu
	Acc.	huorneyrn	huoriaeyna	huorteytt/

Pluraliter

Nom.	Huoriereyner	huoriareynar	huoreyn
Gen.	huorraeynna	Junctim ut diviſim ſupra.	

Singulariter

Huortueggie	Nom.	Huortueggie	huortueggia	huortueggia
	Gen.	huorstueggia	huorrartueggiu	huorstueggia
	Dat. Abl.	huorumtueggium	huorretueggiu	huorutueggiu
	Acc.	huorntueggia	huorutueggiu	huorttueggia/

Pluraliter

Nom.	Huorertueggiu	huorutueggiu	huorutueggiu
Gen.		huorutueggia	
Dat. Abl.		huorutueggium	
Acc.	huorutueggiu	huorutueggiu	huorutueggiu.

Nonnunquam nomina in Compoſitione præponuntur Pronominibus, ut Einhuer/ *aliquis*, eitthuort/ *aliquid*, & annarhuer/ *alteruter*, annadhuort/ *alterutrum* : declinantur conjuncta, ut ſuperius disjuncta.

Ipſa etiam Pronomina inter ſe quandoque componuntur, ut Eg Sialffur/ myn ſialffs/ *ego ipſe, mei ipſius*, Þu ſialfur/ *tu ipſe*, Þyn ſialfs/ *tui ipſius*, hann ſialfur/ hans ſialffs/ *ille ipſe*, &c. Sic ſinn huer/ ſyn huor/ ſit huort/ *diverſus*, ſyns huers/ ſinnar huorrar/ ſynum huers/ &c.

* Sem plane videtur factum à ſama, de quo ſupra in Þadſama, & hidſama, hinc in *Aræ* Schedis, er ſama relativum : ut, tha ſcrifatha ec theſſa of er ſama far ſyrutan ættartolo oc kunga ævi, *tum hoc ſcripſi, quod prætergreditur genealogias, & regum vitas*. Sama autem unde *ſem*, à *Gothico* SAMA.

† Vel hver einn vel hvær einn.

Non

Non declinantur:

Huers kyns vel huers konar	*Cujuſmodi*
Þeß ſyns vel þeß konar	*Ejuſmodi.*

Þeſſe,		*Singulariter*			*Pluraliter*			
Hicce.	nom.	Þeſſe	Þeſſe	Þetta	nom.	Þeſſer	Þeſſar	Þeſſe
	gen.	Þeß/ Þeſſa.	Þeſſarar	Þeß/ Þeſſa.	gen.		Þeſſara	
	dat. ab.	Þeim	Þeirre	Þui	dat. ab.		Þeſſum	
	acc.	Þann	Þaa	Þad.	acc.	Þeſſa	Þeſſar	Þeſſe.

Nockur,		*Singulariter*			*Pluraliter.*			
Quidam.	nom.	Nockur	nockur	nockurt	nom.	Nockrer	nockrar	nockur
	gen.	nockurs	nockrar	nockurs	gen.		nockra	
	dat. ab.	nockrum	nockre	nockru	dat. ab.		nockrum	
	acc.	nockurn	nockra	nockurt.	Acc.	nockra	nockrar	nockur.

"Hiſce addantur, Interrogativum huad, *quid*? ut, huad ſculum vier Þa giøra, *quid ergo fa-*
"*ciemus*? Luc. III, 10, 12, 14. huad, pro quo, & huada, legitur etiam indefinite pro hues
"ed: Enn hanns læroſueinar ſpurdu hann ad og ſøgdu, huada Epterlÿkinga Þetta ad vera,
"*interrogabant autem eum diſcipuli ejus dicentes, quæ eſſet iſta parabola.* Luc. VIII, 9. Ex ver-
"ſione collegii Antiquitatum *Upſaliæ*. Vetus Einge vel Engi, hodie Einginn, Eingin, Eckart,
"*nemo*, *nihil*, quaſi Ein eige, *non unus*, ut *nemo*, quaſi *ne homo*. Mange, in gen. Manskis,
"*nemo*, ex mann & einge: liod Þau eg kann er kannat Þiodans kona og manskis, møgur: vide
"*Gudm. Andreæ* notas de capite *Runico*. Þat licathi ollom, oc mellſi Þui mange i gegn, *hoc pla-*
"*cuit omnibus, nemoque contradicebat. Aræ* Sched. cap. X. Ønguu, & ønguo *nihil nemo*: vera
"ad onguu, *deficere, ad nihilum redigi.* Manſins hialp er ad ønguu nyt, *vana eſt ſalus homi-*
"*nis.* Jeſus ſuarade ønguu, *Jeſus nihil reſpondit.* Og ønguum, *& nemini*, vel *nullis*: ut, øn-
"guum manne, *nullis hominibus.* Og til øngra ſa ydur ſem hefur tuo kyrtla, hann giefe Þeim
"er ønguan hefur, *qui habet duas tunicas, det nullam habenti*, i. e. *non habenti.* Luc. III. 11.
"Þeirra var Elias ſendur, *& ad nullum earum miſſus eſt Elias.* Luc. IV. 26. Invariabile ſod-
"dan etiam ad adjectiva pronominalia reduci poteſt, ſignificat enim *hic*, *hæc*, *hoc*, *hujuſmodi*,
"*iſtiuſmodi*, *talis*, *ſimilis*, per omnes caſus, & genera: med ſoddan hliode, *cum tali voce.* Þeir
"tala ſoddan ord, *talia verba loquuntur*; og margt ſoddan Þa giøre Þier, *& ſimilia facitis multa.*
"Marc. VII, 1. ex verſione Coll. Antiqu. *Upſal.* In Bibliis autem *Iſlandicis Thorlackſonii* red-
"ditur locus, og margt annad Þeſſu lÿkt Þa giøre Þier. hann ſagde ſoddann epterlÿking, *dixit*
"*autem parabolam iſtam.* Luc. XVIII. 9. Ex verſione Coll. ant. *Upſal.* In bibliis autem *Iſlan-*
"*dicis*; Þeſſa Epterlÿking.

CAPUT OCTAVUM.

De Verbo.

VERBUM eſt duplex, Perſonale, ut eg elska/ Þu elskar/ hann elskar: Et Imperſonale, ut Þad vinnſt/ Þad teckſt/ *&c.*

Verbis accidunt, Genus, Species, Figura, Numerus, Perſona, Modus, Tempus, Conjugatio.

Genera Perſonalium ſunt IV. Activum, ut eg dæme/ *judico*; Paſſivum, ut eg dæmeſt/ *judicor*; Neutrum, ut eg græt/ *ploro*, ſef/ *dormio*; Deponens, ut eg andaſt/ *morior*, aſnaſt/ *ſerviliter laboro*, aulaſt/ ſtaulaſt/ *&c.*

Alia verborum ſunt Primitivæ ſpeciei, ut eg nyt/ bryt: alia Derivatæ, ut eg nytka/ brotna.

Alia Simplicis figuræ eg eyk/ vyk; alia Compoſitæ ut eg videyk/ hiaavyk.

Numerus triplex eſt, Singularis ut eg elska/ Dualis ut vid elskum/ Pluralis ut vær elskum. Dualis autem à Plurali ſolo pronomine diſtinguitur.

Perſonæ tres: eg elska/ Þu elskar/ hann elskar.

Modi quatuor: Indicativus, ut eg elska: Imperativus, ut elska Þu: Conjunctivus, ut ad eg elske: Infinitivus, ad elska.

Temporum alia peculiarem habent formam; alia circumſcriptam.

Peculiarem habent formam Præſens & Præteritum Indicativi, Præſens Imperativi, Præſens & Præteritum Imperfectum Conjunctivi, Præſens Infinitivi, Participium præſens Activum & Participium præteritum Paſſivum.

Circumſcribuntur reliqua omnia omnium modorum tempora, idque præcipue per ſequentia verba Anomala: Eg er, *ſum*, eg hefe (quod verbum quanquam habendi ſignificationem obtinet, ut eg hef bookena, id eſt, *habeo librum*; In verborum tamen modis & temporibus circumſcribendis quoties adhibetur, nihil aliud, quam Præteriti temporis circumſtantiam deſignat) eg vil, *volo*; eg aa, *debeo*, *incumbit mihi*; eg maa, *licet mihi*: Item duo defectiva eg ſkal & eg mun, quæ ſola nihil ſignificant; ſed in conſtructione cum aliis verbis futuri temporis adjacentiam indicant, efficiuntque orationis ſtructuram non abſimilem illi, quam habet Græcorum μέλλω, ut eg ſkal giora vel eg mun giora/ *faciam* vel *facturus ſum*, cum ipſa verba, ſine eorum ope, futuro tempori denotando inidonea ſint. Horum igitur anomalas inflexiones præmittendas cenſuimus, cum ſequentibus Verborum Analogorum conjugationibus neceſſariò inſerviant.

Conjugatio Verbi Eg er vel em.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg er	Þu ert	Hann [a] er
Pl. & Dual.	Vier, vid erum,	Þier, Þid erud,	Þeir [b] eru.

Perfectus.

Sing.	Eg var	Þu varſt	hann var
Pl. & Dual.	vier, vid vorum,	Þier, Þid vorud,	Þeir [c] voru.

Imperativus Præſens.

Sing.	Vere eg,	ver Þu (per Syncop. vertu)	[d] vere hann
Dual. Plur.	verum vid, vier,	vere Þid, Þier,	vere Þeyer.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Sie	ad Þu ſiert,	ad Þann ſie
Dual. Plur.	ad vid, vier ſieum,	ad Þid Þier ſieud,	ad Þeir ſieu.

Imperfectus.

Sing.	Ad eg være	Þu værer	hann være
Dual. Plur.	vid, vier værum	Þid, Þier værud,	Þeir være.

Infinitivus Præſens Ad [e] vera.
Participium Præſens Verande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Verd, *fio*,	Þu verdur,	Hann verdur
Dual. Plur.	vid, vier vurdum,	Þid, Þier verdid,	Þeir verda.

Præteritus.

Sing.	Eg vard	Þu vardſt	hann vard
Dual. Plur.	vid, vier vrdum,	Þid Þier vrdud,	Þeir [f] vrdu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Verde eg	verder Þu	verde hann
Dual. Plur.	verdum, vid, vier,	verde Þid, Þier,	verde Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg verde	ad Þu verder	ad hann verde
Dual. Plur.	ad vid, vier verdum,	ad Þid, Þier verded,	ad Þeir verde.

Imperfectus.

Sing.	Ad eg yrde	Þu yrder	hann yrde
Dual. Plur.	vier, vid yrdum,	Þier Þid yrdud,	Þeir yrde.

Infinitivus Præſens Ad Verda.
Participlum Præteritum Vordenn.

Conjugatia Verbi Eg Heffe.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Heffe	Þu heffur	hann heffur
Dual. Plur.	vier vid hoffum,	Þier Þid haffed,	Þeir haffa.

[a] Et in *Aræ* Schedis eſr. [b] In *Aræ* Schedis ero u in o mutato. [c] Et voro. [d] Et aliquando Sie: ut, fierre ſie Þui, *abſit*. Luc. xx, 16. [e] Et Veſa. Enn quomo her athrir v. Þeir er biſcopar quothuſt veſa, *venerunt vero huc alii* v. *qui Epiſcopos ſe jactabant*. Aræ Sched. cap. VIII. At ſva ſcal veſa methan Iſlandes byet, *ut ita eſſet dum Iſlandia habitaretur*. cap. x. At ſtoll byſcops Þeſſer a Islandi veri, ſcylldi i Scalaholtti veſa, *ut Epiſcopi ſedes, quæ in Iſlandia erat, Scalaholti eſſet*. ibidem. [f] Vrtho, & urdo, u in o mutato.

Perfectus.

Perfectus.

Sing.	Eg Heffe	Þu hafder	hann haffde
Dual. Plur.	vier, vid hofdum,	Þeir, Þid hofdud,	Þeir hoffdu

Imperativus Præſens.

Sing.	Haffe eg	haf Þu, vel hafdu contr.	hafe hann
Dual. Plur.	hofum vid, vier,	hafe Þid, Þier,	hafe Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg hafe	ad Þu hafer	ad hann haffe
Dual. Plur.	ad vid, vier hofum	ad Þid, Þier hafed,	ad Þeir haffe.

Imperfectus.

Sing.	Jeg hefde	Þu hefder	hann hefde
Dual. Plur.	vier, vid hefdum,	Þier, Þid hefdud,	Þeir hefde.

Infinitivus Præſens Ad hafa.

Participium Præſens Hafande.

Paſſivæ vocis ſolum Participium præteritum Haffdur in uſu eſt.

Conjugatio Verbi Eg Vil.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Vil	Þu villtt	hann vill
Dual. Plur.	vier, vid vilium,	Þier, Þid vilied	Þeir vilia.

Præteritus.

Sing.	Eg villde	Þu villder	hann villde
Dual. Plur.	vier, vid villdum,	Þier, Þid villdud,	Þeir villdu.

Imperativo caret.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg vilie	ad Þu vilier	ad hann vilie
Dual. Plur.	ad vid, vier vilium,	ad Þid, Þier vilied,	ad Þeir vilie.

Imperfectus.

Sing.	Eg Villde	Þu villder	hann villde
Dual. Plur.	vier, vid villdum,	Þier, Þid villdud,	Þeir villde.

Infinitivus Præſens Ad Vilia.

Participium Præſens Viliande.

Conjugatio Verbi Eg Maa.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Maa	Þu maatt	hann maa
Dual. Plur.	vier, vid meigum,	Þier, Þid meigid,	Þeir meiga.

Præteritus.

Sing.	Eg maatte	Þu maatter	hann maatte
Dual. Plur.	vier, vid mattum,	Þier, Þid mattud,	Þeir maatu.

Imperativo caret.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg meige	Þu meiger	hann meige
Dual. Plur.	ad vier, vid meigum,	Þeir, Þid meiged,	Þeir meige.

Imperfectus.

Sing.	Eg mætte	Þu mætter	hann mætte
Dual. Plur.	vier mættum,	Þier mættud,	Þeir mætte.

Infinitivus Præſens Ad Meiga.

Participium Præſens Meigande.

Conjugatio Verbi Eg Aa.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Aa	Þu aatt	hann aa
Dual. Plur.	vier, vid eigum,	Þier, Þid eiged,	Þeir eiga.

Præteritus.

Sing.	Eg aaatte	Þu aatter	hann aatte
Dual. Plur.	vier, vid aattum,	Þier, Þid attud,	Þeir aattu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Eige eg	eig Þu vel eigdu,	eige hann
Dual. Plur.	eigum vier, vid,	eige Þier, Þid,	eige Þeyr.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg eige	Þu eiger	hann eige
Dual. Plur.	ad vier eigum,	Þier, Þid eigid,	Þeir eige.

Imperfectus.

Sing.	Eg ætte	Þu ætter	hann ætte
Dual. Plur.	vier, vid ættum,	Þier, Þid ættud,	Þeir ætte.

Infinitivus præſens Ad eiga.
Participium præſens eigande.

Conjugatio Verbi Eg skal.

Indicativus præſens.

Sing.	Eg Skal	Þu skallt	hann skal
Dual. Plur.	vier, vid skulum	Þier, Þid skulud,	Þeir skulu.

Conjunctivi præſens vel futurum.

Sing.	Ad eg skule	ad Þu skuler	ad hann skule
Dual. Plur.	ad vier, vid skulum,	Þier, Þid skuled,	Þeir skule.

Imperfectum.

Sing.	Eg skillde	Þu skillder	hann skillde
Dual. Plur.	vier, vid skilldum,	Þier, Þid skilldud,	Þeir skillde.

Conjugatio Verbi Eg Mun.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Mun	Þu muntt	hann mun
Dual. Plur.	vier, vid munum,	Þier, Þid munud,	Þeir munu.

Conjunctivi Præſens.

Sing.	Ad eg mune	Þu muner	hann mune
Dual. Plur.	vier, vid munum,	Þier, Þid muned.	Þeir mune.

Imperfectum.

Sing.	Eg munde	Þu munder	hann munde
Dual. Plur.	vier, vid mundum,	Þier, Þid mundud,	Þeir mundu.

Infinitivus futurus Ad Mune.

His non immerito accenſeri poſſet Eg * ætla, *deſtino, certum mihi eſt*, quo ad exprimendam futuri temporis circumſtantiam haud raro utimur, ut eg ætla ad giora Þad, *ego faciam vel facturus ſum hoc*, vel *certum mihi eſt hoc facere.* Sed hoc verbum juxta primam conjugationem Analogorum variatur, ut non ſit opus ejus motionem ſigillatim tradere. Sunt & aliæ temporum deſcriptiones, quibus enumerandis non ſuperſedemus.

Exempli cauſa has Poëticas Præteriti Periphraſes apponere libuit:

Eg Nam/	Þu namſt/	hann nam	} Giora, id eſt, *feci, &c.*
eg Ried/	Þu riedſt/	hann ried	
eg Vann/	Þu vanſt/	hann vann	

Et hæc eſt officioſa illa Anomalorum cohors ad famulandum reliquis verbis nata. Nam IMPERFECTUM Indicativi circumſcribitur per Eg var, & vel Infinitivum ipſius verbi, ut in activa voce, Eg var ad elska; vel Participium paſſivum, ut in paſſiva, eg var elskadur. Sic eg var ad brenna/ eg var brendur: eg var ad ſnua/ eg var ſnuenn: eg var ad gefa/ eg var gefenn: eg var ad leſa/ eg var leſenn/ *&c.*

PLUSQUAMPERFECTUM per Eg haffde, & vel Participium paſſ. Neutrum, ut in activo; vel Maſculinum, ut in paſſivo, interjecta voce Vered: ut eg hafde elskad/ eg hafde vered elskadur: eg haffde brendt/ eg haffde vered brendur: eg haffde ſnued/ eg haffde vered ſnuenn: eg hafde gefed/ eg haffde vered gefenn: eg hafde leſed/ eg hafde vered leſenn.

---

* Eſt hoc verbum etiamnum in uſu apud Boreales *Anglos*, & *Scotos*, & frequens occurrit in verſione Æneidos *Douglaſſiana*: ut, This Goddes ettillit gif werdes were not contrare..... hoc .... Dea gentibus eſſe, ſiqua fata ſinant...

† FUTU-

†Futurum Activum per unum verborum: eg skal/ mun/ maa/ vil/ aa/ ætla/ & infinitivum verbi, exempta particula, ad, ut, eg skal elska/ brenna/ ſnua/ geſa/ leſa/ *&c.* Paſſivum autem per eadem verba, prætereaque particulam verda, & Participium paſſivum, ut eg skal verda elskadur/ brendur/ ſnuuenn/ geſenn/ leſenn.

Perfectum & Plusquamperfectum Conjunctivi circumſcribuntur per verbum Eg heſe ejuſdem modi & temporis, & Particip. paſſ. Neut. in Activa voce; Maſculinum autem in paſſiva, ſemper inſerta vocula vered, ut, Eg haffe elskad/ brent/ ſnued/ geſed/ leſed; eg haſe vered elskadur/ brendur/ ſnuenn/ geſenn/ leſenn: Sic eg heſde elskad/ brent/ *&c.* Et eg heſde vered elskadur/ brendur/ *&c.*

Futurum circumſcribitur per Verbum Eg skal vel mun ejuſdem modi & temporis, & vel Infinitivum præſentem, adempto pronomine, ut, eg skule vel mune elska/ brenna/ ſnua/ geſa/ leſa; vel Participium, paſſivum præpoſito verda, ut, eg mune vel skule verda elskadur/ brendur/ ſnuuen/ geſenn/ leſenn.

Præteritum Infinitivi per Infinitivum Verbi eg hef circumſcribitur, & vel particip. paſſ. Neutrum, in Activa voce, ut Ad haſa elskad/ brennt/ ſnued/ geſed/ leſed; Vel particip. itidem paſſivum, ſed Maſculinum in voce paſſiva, inſerta, ſuo more, vocula vered: ut ad haſa vered elskadur, brendur, ſnuenn, geſenn, leſenn.

Futurum tandem exprimitur beneficio horum verborum, eg mun, eg skal, eg aa, eg maa, aſſumpto, vel ipſius verbi Infinitivo & dempta Præpoſitione, ut in Activa voce, ad mune *vel* skule elska, brenna, ſnua, geſa, leſa: vel Participio paſſivo, vocula verda interpoſita; ad mune verda elskadur, brendur, ſnuenn, leſenn, geſenn, *&c.*

"Notandum autem eſt in *Iſlandica*, *Cimbrica*, vel veteri *Scandica*, quemadmodum in *Anglo-Saxonicâ*, & *Franco-Theotiſcâ*, verba auxiliaria haud raro uſurpari cum elleipſi verbi principalis, cujus tempora circumſcribunt: ut, Enn Groa vard ſo feingenn ad hun munde Ongua Galldra, *Groa tanto perfuſa eſt gaudio, ut nullis incantationibus amplius uſa eſſet*; pro munde gala Ongua galldra, ut ſupra in eadem mythol. hun gol galldra ſijna yffer Thor. *Edda Sturl.* mythol. LVI.

Præmonenda heic duo: I. Quorundam verborum hanc eſſe naturam, ut in præſenti & perfecto paſſivo non circumſcriptis, diverſam ſuſcipiant ſignificationem ab ea, quam in Activa voce habuerunt: ideoque & heic circumſcribenda eſſe, ne mutetur ſignificatio: Exemp. gr. Eg elskaſt, *vel* vier elskuſtum & eg elskadeſt, non tantum ſignificat *me amari*; ſed aliquid infert amplius, nimirum me ita ab aliquo *amari*, ut eum viciſſim pari ſtudio *amem*. Adeoque nova quædam ſignificatio ex utraque voce conflata heic oriri videtur, eaque haud abſimilis illi, quam *Mediam* Græci appellant. Sed cum dico: Eg er *vel* var elskadur, id ſolum dico, quod Activæ vocis ſignificatui paſſive correſpondet, me videlicet *amari* & *amatum eſſe*. Simile judicium eſt de verbo Eg Kenne, & eg Kenneſt, *&c.* "Operæ pretium me facturum ſpero, & à Grammaticis inſtitutionibus haud alienum, ſi in hoc capite de verborum modis, & temporibus circumſcribendis, ut *Iſlandi* etiam ſignificationem Latini *poſſum*, vel *potis ſum* circumſcribunt, & deſignent auxilio verborum at Gæta, & at fa Tyronum gratia non gravatus fuero aliquot exemplis oſtendere, iſtiuſmodi autem ſunt, in infinitivo, at gæta talad, *poſſe loqui*; at gæta leſid, *legere poſſe*. In aliis modis; ſo ad Þeir gatu eige mattaſt firi Þui, *adeo ut non poſſent manducare*, Marc. III. 20. Þeir gatu Þat eige, *non potuerunt*. Marc. IX, 18. Ef Þu gietur truad, *ſi potes credere*, *v.* 23. Þui gatum vær ek drifad hann vt, *quare non potuimus ejicere eum*? Haud ſecus per at fa: ut, at fa gietnad, *concipere*, vel *concipere poſſe*; at fa hondlat, *capere poſſe*, vel *capere*; huor fær Þa hialpaſt, *quis poteſt eſſe Salvus*, vel *quis Salvabitur*? Ottudeſt æſer ad Þeir mundu ei fa bunded, ullfin afftur, *metuebant Aſæ ne lupum denuo poſſent ligare*. En eff hann ei feinge ſlited Þetta band, *ſin nequiverit rumpere iſtud vinculum*; Eff Þier binded mig ſo ieg fæ mig ecke leiſt, *ſi adeo me ligaveritis, ut ipſe me expedire nequeam*; eff Þu villt Þa fær Þu mig vel hreinſad, *ſi vis, potes me mundare*; huornen fær eirn Satan annan utrekid, *quomodo poteſt Satanas Satanan ejicere*? epter Þui ſem Þeir Þad heyrt gatu, *prout poterant audire*. At fanga etiam eodem modo uſurpatur: ut, hieldu rad huornen hellſt ad Þeir feinge tortynt honum, *concilium faciebant, quomodo eum perderent*. Hæc autem perlectis VIII, & IX capitibus, faciliora intellectu erunt.

II. In Interrogando poſtponi Verbis pronomina, ut Elskar Þu? Villttu? Skriffar Þu? *&c.*

CONJUGATIONES VERBORUM SUNT QUINQUE.

Prima Conjugatio

Eſt Verborum in *a* deſinentium, quæ perſonas Singularis Numeri ſecundam & tertiam Indicativi præſentis Activi terminant in *ar*, ut Eg elska, Þu elskar, hann elskar, *amo*, *amas*, *amat*.

---

† Nota etiam quod futurum aliquando circumſcribitur per Eg fær: ut, Drotten huer fær ad bua i Þinne Tialbud, *domine, quis habitabit in tabernaculo tuo*? Pſalm. XV, 1. Vide at fa.

Paradigma Primæ Conjugationis.

Indicativus Præſens.

Sing.	[a] Eg elska	Þu elskar	hann elskar
Dual. Plur.	vier, vid elskum,	Þier, Þid elsked,	Þeir elska.

Præteritum Imperfectum.

Sing.	Eg var ad elska	Þu varſt ad elska	hann var ad elska
Dual. Plur.	vier, vid vorum ad elska,	Þier, Þid vorud ad elska,	Þeir voru ad elska.

Præteritum perfectum.

Sing.	Eg [b] elskade	Þu elskader	hann elskade
Dual. Plur.	vier, vid elskudum,	Þier, Þid elskudud,	Þeir [c] elskudu.

Circumſcribitur per hefe, ut eg hefe elskad, Þu hefur elskad, han hefur elskad, vier hofum elskad, &c.

Præteritum pluſquamperfectum.

Sing.	Eg hafde elskad	Þu hafder elskad	hann hafde elskad
Dual. Plur.	vier, vid hofdum elskad,	Þier, Þid hofdud elskad,	Þier hofdu elskad.

Futurum.

Sing.	Eg skal elska	Þu skallt elska	hann skal elska
Dual. Plur.	vier, vid skulum elska,	Þier, Þid skulud elska,	Þeir skulu elska.

Sic eg mun elska, eg vil elska, eg aa ad elska, eg maa elska, eg atla ad elska, &c.

Imperativus Præſens.

Sing.	Elske eg	elska Þu, elskadu per Syncop.	elske hann
Dual. Plur.	elskum vier, vid,	elske Þier Þid,	elske Þeir,

Futurum Imperativi cum Futuro Conjunctivi coincidit, niſi quod pronomen poſtponatur hoc modo:

Sing.	Elska skal eg	elska skalltu	elska skal hann
Dual. Plur.	elska skulum vid, vier,	elska skulu Þid, Þier,	elska skulu Þeir.

Sic Elska muntu, elska villtu, elska aattu, elska maattu, &c.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg elske	Þu elsker	hann elske
Dual. Plur.	vier vid elskum,	Þier, Þid elsked,	Þeir elske.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg elskade	Þu elskader	hann elskade
Dual. Plur.	ad vier, vid elskudum,	Þeir, Þid elskudud,	Þeir elskudu.

Perfectum.

Sing.	Ad eg hafe elskad	Þu hafer elskad	hann haffe elskad
Pl. & Dual.	ad vid, vier hofum elſkad,	Þid, Þier hafed elskad,	Þeir hafe elskad.

Pluſquamperfectum.

Sing.	Ad eg hefde elskad	Þu hefder elskad,	hann hefde elſkad
Plur. Dual.	vier, vid hefdum elſkad,	Þier, Þid hefdud elskad,	Þeir hefde elſkad.

Futurum.

Sing.	Ad eg skule elſka	Þu ſkuler elska	hann skule elſka
Dual. Plur.	vier, vid skulum elſka,	Þier, Þid skulud elſka,	Þeir skule elska.

Sic Ad eg mune elska, ad eg eige vel meige elska, &c.

Infinitivus.

Præſens, Ad elska.

Præteritum, Ad hafa elskad.

Futurum, Ad mune vel skule elska.

Participium.

Præſens, Elskande: Circumſcript. Verande ad elska.

---

[a] Indicativus præſens non raro circumſcribitur per auxiliare verbum er, & participium præſentis temporis: ut, fyrſtu er Eg Þeß oſkande af ollu hiarta, *primum hoc ex corde precor.* Framar meir er Eg og ſo ummbidiande alla mijna medbrædr i Guds Orde, *præterea peto ab omnibus confratribus meis divini ſermonis miniſtris.* Gudbrand. *Thorluckſon.* Til leſarans in fine Bibliorum *Iſlandicorum.* [b] Præt. perfect, in *Aræ* Schedis terminatur in a: ut ſcrifatha, *ſcripſi.* & in i: ut, hannathi, *expulit, extorrem egit.* [c] In *Aræ* Schedis & *Snorronis Sturlonidis* hiſtoria *R. R.* Septentrionalium, pro u finali fere nunquam non legitur o breve in tertia plurali præt. imperfecti: ut in urÞo pro urdu; hofÞo pro hofdu; feingo pro feingu; flyÞo, pro flydu; giorÞo pro giordu; ſato, pro ſatu; heyrÞo, pro heyrdu. cum multis aliis

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg elskaſt	Þu elskaſt	Hann elskaſt
Dual. Plur.	vier vid elskumſt,	Þier Þid elskeſt,	Þeir elskaſt.

Sed in hac forma verbum eg elskaſt potius deponentalis ſignificationis eſt, quam paſſivæ, dicimus enim, Þeir elskaſt, non pro eo, quod Latini, *amantur*; ſed pro, *amant ſe invicem*, veluti ſupra monuimus. Nos tamen analogiam inflexionis oſtendendam cenſuimus. Alias hoc tempus ita circumſcribunt Iſlandi: Eg er elskadur/ Þu ert elskadur/ Hann er elskadur/ vier vel vid erum elskader/ Þier vel Þid erud elskader/ Þeir eru elskader.

Imperfectum.

Sing.	Jeg var elskadur	Þu varſt elskadur	Hann var elskadur
Dual. Plur.	vier, vid vorum elskader,	Þier, Þid vorud elskader,	Þeir voru elskader.

Perfectum.

Sing.	Eg elskadeſt	Þu elskadeſt	Hann elskadeſt
Dual. Plur.	vier, vid elskuduſtum,	Þeir, Þid elskuduſt,	Þeir elskuduſt.

Sed & hoc tempus cum præſenti ſignificatione concurrit. Rectius enim in paſſiva ſignificat. dicimus;

Sing.	Eg hefe vered	Þu hefur vered	Hann hefur vered	elskadur
Dual. Plur.	vier, vid hofum vered,	Þier, Þid hafed vered,	Þeir hafa vered	elskader.

Pluſquam perfectum.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1. Perſ.	Eg haffde vered	elskadur	Vier vel vid hofdum vered	elskader
2.	Þu hafder vered		Þier vel Þid hofdud vered	
3.	Hann hafde vered		Þeir hoffdu vered	

Futurum.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1.	Eg mun verda	elskadur	vier vel vid munum verda	elſkader
2.	Þu munt verda		Þier vel Þid munud verda	
3.	Hann mun verda		Þeir munu verda	

Imperativus Præſens.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1.	vere vel ſie eg	elſkadur	verum vel ſieum Vid vel vier	elſkader
2.	vertu vel ſiertu		verde vel ſieu Þidr vel Þid	
3.	vere vel ſie hann		værde vel ſieu Þeir	

Futurum.

1.	Eg skall verda	elskadur	vier, vid skulum verda	elſkader
2.	Þu skallt verda		Þier, Þid skulud verda	
3.	Hann skal verda		Þeir skulu verda	

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg elskeſt	ad Þu elskeſt	ad Hann elskeſt
Dual. Plur.	ad vier, vid elskuſtum,	Þier, Þid elskeſt,	Þeir elskeſt.

Circumſcribitur autem uſitatius ita:

	Singul.		*Dual. Plur.*	
1.	Ad eg ſie	elſkadur	vier vel vid ſieum	elſkader
2.	ad Þu ſiert		Þier vel Þid ſieud	
3.	ad Hann ſie		Þeir ſieu	

Imperfectum.

	Singul.		*Dual. Plur.*	
1.	Ad eg være	elskadur	vier vel vid værum	elſkader
2.	ad Þu værer		Þier vel Þid værud	
3.	ad Hann være		Þeir være	

Perfectum.

1.	Ad eg hafe vered	elskadur	vier vel vid hofum vered	elſkader
2.	ad Þu hafer vered		Þier vel Þid hafed vered	
3.	ad Hann hafe vered		Þeir hafe vered	

Pluſquam perfectum.

	Singul.		Dual. Plural.	
1.	Ad eg hefde vered	elskadur	vier vel vid hefdum vered	elſkader
2.	ad Þu hefder vered		Þier vel Þid hefdud vered	
3.	ad hann hefde vered		Þeir hefdu vered	

Futurum.

1.	Ad eg mune vel skule	verda	elskadur	vier vel vid munum vel skulum	verda	elſkader.
2.	ad Þu muner vel kuler			Þeir, Þid munud, skulud		
3.	ad hann mune vel skule			Þeir mune vel skule		

Infinitivus.

Præſens, Ad elskaſt: rectius ad verda vel vera elskadur.
Præteritus, Ad hafa vered elskadur.
Futurus, Ad mune verda elskadur.
Participium præteritum, elskadur.

Et hæc eſt inflexio Verborum primæ Conjugationis. Ad hunc modum conjugantur reliqua omnia in *a*, ut, Eg Afla, *lucror* vel *venor*, Þu aflar, hann aflar, aflade in præterito: Eg baka, *pinſo*, bakade: Eg dyrka, *glorifico*, dyrkade: Eg efa, *dubito*, efade: eg grunda, *meditor*, grundade: eg hugga, *conſolor*, huggade: eg jaata, *confiteor*, jaatade: eg klaga, *accuſo*, klagade: eg loſa, *promitto*, *permitto*, *laudo*, loſade: eg marka, *ſigno*, markade: eg naga, *rodo*, nagade: eg offra, *offero*, offrade: eg prenta, *typis excudo*, eg prentade: eg rata, *viam teneo*, item *incurro*, ratade: eg ſyndga, *pecco*, ſyndgade: eg tala, *loquor*, talade: eg vintna, *teſtor*, vitnade: eg ykia, *exaggero*, ykiade: eg Þacka, *gratias ago*, Þackade: eg ætla, *opinor*, ætlade, & infinita alia.

Regula de præteritis Verborum primæ Conjugationis.

Omnia Verba primæ Conjugationis formant Præteritum adjecta ad primam perſonam præſentis Indicativi ſyllaba de, ut eg elska in præſenti, in præterito eg elskade: eg hata, *odi*, eg hatade. Excipiuntur pauca, ut eg tapa tapte, eg skapa skoop vel skapte, eg geya eg goo, *&c.*

SECUNDA CONJUGATIO

Eſt Verborum in e deſinentium, quæ Perſonas Singularis Numeri, ſecundam & tertiam Præſentis Indicativi Activi terminant in er, ut Eg Brenne, Þu brenner, hann brenner, *uro, uris, urit.*

Paradigma Secundæ Conjugationis.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Brenne	Þu brenner	hann brenner
Dual. Plur.	vid, vier brennum,	Þid, Þier brenned,	Þeir brenna.

Præteritum Imperfectum.
Circumſc. Eg var ad brenna, *&c.* ut in 1. Conj.

Præteritum perfectum.

Sing.	Eg brende	Þu brender	hann brende
Dual. Plur.	vid, vier brendum,	Þid, Þier brendud,	Þeir brendu.

Circumſc. per Hefe, ut eg hefe brent, Þu hefur brentt, *&c.*
Præteritum pluſquam perfectum, Eg haffde brentt, *&c.*
Futurum, Eg skal brenna, *&c.* Sic eg mun brenna, eg vil brenna, eg aa ad brenna, *&c.* omnia ut in 1. Conj.

Imperativus Præſens.

Sing.	Brenne eg	brenn Þu, brendu,	brenne hann
Dual. Plur.	brennum vid, vier, vær,	brene Þid, Þier,	brenne Þeir.

Futurum, brenna skal eg, skalltu, skal hann, *&c.*
Sic Brenna munttu, villtu, aattu, maattu, *&c.*

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg brenne	Þu brenner	hann brenne
Dual. Plur.	ad vid, vier brennum,	Þid, Þier brenned,	Þeir brenne.

Imper-

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Brende	Þu brender	hann brende
Dual. Plur.	ad vier, vid brendum,	Þier, Þid brendud,	Þeir brendu.

Perfectum, Ad eg haffe brent, *&c.*
Pluſquam perfectum, Ad eg hefde brent, *&c.*
Futurum, Ad eg ſkule vel mune, vel eige vel meige brenna, *&c.*
Infinitivus præſens, Ad brenna.
Præteritum, Ad haffa brentt.
Futurum, Ad mune vel ſkule brenna.
Participium præſens, brennande: Circumſc. verande ad brenna.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Brenneſt	Þu brenneſt	hann brenneſt
Dual. Plur.	vid, vier brennuſtum,	Þid Þier brenneſt,	Þeir brennaſt.

Circumſc. uſit. Eg er brendur, vel verd brendur, &c.
Imperfectum Circumſc. Eg var brendur.

Perfectum.

Sing.	Eg brendeſt	Þu brendeſt	hann brendeſt
Dual. Plur.	vid, vier brendunſt,	Þid. Þier brenduſt,	Þeir brenduſt.

Uſitatius ita Eg hefe vered brendur, &c.
Pluſquamperfect. Circumſc. Eg haffde vered brendur, &c.
Futurum Circumſcript. Eg mun verda brendur, &c.

Imperativus Præſens.

Sing.	Brenneſt eg	brenneſt Þu	brenneſt hann
Dual. Plur.	brennunſt vid, vier,	brenniſt Þid, Þier,	brenniſt Þeir.

Uſitat. Sie vel vere eg brendur, ſie vel vere hann brendur, &c.
Futurum Ciſcumſc. Eg ſkal verda brendur, &c.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg brenneſt	ad Þu brenneſt	ad hann brenneſt
Dual. Plur.	ad vid, vier brennuſtum,	ad Þid, Þier brenneſt,	ad Þeir brenneſt.

Circumſc. Ad eg ſie vel verde brendur, &c.
Imperfectum Circumſc. Ad eg være brendur, &c. Vel ſic,

Sing.	Ad eg brendeſt	ad Þu brendiſt	ad hann brendiſt
Dual. Plur.	ad vid, vier brennuſtum,	ad Þid, Þier brenduſt,	ad Þeir brendeſt.

Perfectum Circumſc. Ad eg hafe vered }
Pluſquamperfectum Circumſc. Ad eg hefde vered } brendur.
Futurum Circumſc. Ad eg mune vel ſkuſe vera }

Infinitivus.

Præſens, Ad brennaſt, Circumſc. ad verda brendur.
Præteritum, Ad haffa verid }
Futurum, Ad mune vel ſkuſe verda } brendur.
Participium præteritum, brendur.

Sic Conjugantur Eg bende, *Vieo*, Þu bender, hann bender, bendte in præterito: eg deide, *occido*, deidde: eg eide, *abſumo*, eidde: eg filge, *comitor*, filgde: eg gaae, *attendo* vel *animadverto*, gaade: eg hefne, *ulciſcor*, heffnde: eg irkie, *carmen facio*, item *colo*, ſc. *terram*, irkte: eg kaupee *emo*, keipte: eg leiſe, *permitto*, leiſde: eg mæle, *metior*, mælltte: eg nefne, *nomino*, nefnde: eg olle, *in cauſa ſum*, olle: eg pyne, *crucio*, pynde: eg ryke, *regno*, rykte: eg ſaae, *ſero*, ſaade: eg tyne, *perdo*, tynde: eg veide, *venor*, veidde: eg yle, *ejulo*, ylde: eg æde, *furo*, ædde, *&c.*

Regulæ de præteritis Verborum Secundæ Conjugationis.

Reg. I. Verba omnia, quæ unam harum literarum a, b, d, f, g, l, m, n, r, (quas doctrinæ causâ Characteriſticas nuncupamus) ante finale e habent, formant ſua Præterita, interſerendo inter Characteriſticam & e terminale, literam d, ut, eg gaae, *animadverto*, eg gaade in præt. ſaae, *ſero*, ſaade: eg kembe, *pecto*, kembde: eg hlyde, *obedio*, hlydde: eg kiæfe, *ſuffoco*, kiæfde: eg leinge, *prolongo*, leingde: eg hæle, *commendo*, hælde: eg hremme, *unguibus rapio*, hremde: eg ſyne, *monſtro*, ſynde: eg fære, *loco moveo*, færde.

Excipiuntur:

1. Si Characteriſticam d aliæ præcedant conſonæ, non interſeritur d, ſed t, ut, eg bende, *vieo*, *flecto*, aut *innuo*, eg bendte: eg ellde, *igni coquo*, eg elldte: eg gellde, *exſeco*, eg gelldte: herde, *induro*, herte. Hinc tamen excipe eg vende, *verto*, eg ſende, *mitto*, quæ præteritum ſimile habent cum præ-

ſenti,

ſenti, eg vende *verti*, eg ſende *miſi*. Singularis formæ eſt eg hrinde, *pello*, eg hratt in præt. Þu hrattſt/ hann hratt/ vier/ vid hrundum/ Þier/ Þid hrundud, Þeir hrundu. Millde/ *mitigo*, facit eg milldade.

2. Geminnm l, præcedens terminationem e, adſciſcit *t*, ut, eg gille, *inauro*, gillte: eg helle, *fundo*, hellte: eg ſtille, *tempero*, ſtillte: eg ſpille, *corrumpo*, eg ſpillte, *&c.* Tria tamen inveni quæ Analogiam ſervant, eg hrelle, *mærorem affero*, hrellde: eg tolle, *hæreo*, tollde (eg trille, trillde.) At eg olle ſimile præſenti facit præteritum olle.

3. Ad eundem modum formantur, quæ geminum n pro Characteriſtica ſortita ſunt, ut eg brynne, *adaquo*, bryntte: eg kinne, *notum facio*, kynntte, *&c.*

4. Quæ habent geminum r ante e finale, etiam in Præterito deſinunt in te, eg ſyrre, *privo*, *fruſtror*, ſyrtte: eg ſperre, *exporrigo*, eg ſperte.

5. Nonnulla alia ſed pauca, quæ ſuo modo formant præterita, ut, eg mæle, *metior*, eg mællte: eg ſtæle, *animum addo*, eg ſtællte: eg Þeige, *taceo*, eg Þagde: eg ſeige/ eg ſagde/ *dico*: eg kuyde/ *ægre habeo*, eg kueid: eg kiore/ *eligo*, eg kiore: eg bale/ *vigeo*, facit balade: eg gale, *vociferor*, galade: eg haange, *pendeo*, duplex facit præteritum, unum Analogum eg haangde; alterum anomalum ſed uſitatius eg hieck.

Reg. II. Habentia k, p, ſ, t ante e finale in Indic. Præſenti, aſſumunt in Præt. literam Characteriſticam *t*, ut, eg kueike, *accendo*, kueikte: eg gape, *hio*, eg gapte: eg lyſe, *lucernam præfero*, eg lyſte: eg reyte, *deglubo*, eg reytte. Hic tamen notabis, ſi vel *t* geminetur in præſenti ante e, vel etiam aliam conſonam immediate præcedentem habeat, idem erit præteritum cum præſenti indicativo; ut, eg friette, *fama accepi*, in præt. eg friette: eg giſte, *divertor*, giſte: eg hellte, *claudum facio*, hellte: eg ſlette, *explano*, ſlette: eg ſækie, *adfero*, facit eg ſookte: eg heite quando ſignificat *vocor* vel *voveo*, facit præter. eg hiet/ Þu hieſt/ hann hiet; ſed quando denotat *calefacio*, analogice formatur eg heytte.

Reg. III. Deſinentia in ye faciunt ude in præterito, eg hlye hlude/ kniie knude/ eg rye rude: At Þreye facit Þreide vel Þraade: eg ſockue/ *mergo*, facit ſokte: eg æe, eg aade.

Tertia Conjugatio

Eſt Verborum in *i* exeuntium quorum perſonæ ſingulares ſecunda & tertia præſentis Indicativi Activi deſinunt in ir, ut, eg ſny/ Þu ſnyr/ hann ſnyr/ *verto, vertis, vertit.*

Paradigma Tertiæ Conjugationis.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Sny	Þu ſnyr	hann ſnyr
Dual. Plur.	vier, vid ſnuum.	Þier, Þid ſnued,	Þeir ſnua.

Imperfectum, Eg var ad ſnua, &c.

Perfectum.

Sing.	Eg Snere	Þu ſnerer	hann ſnere
Dual. Plur.	vier vid ſnerum/	Þier Þid ſnerud/	Þeir ſneru.

Pluſquamperfectum, Eg haffde ſnued/ &c.
Futurum, Eg skal/ mun/ vil/ &c. ſnua.

Imperativus Præſens.

Sing.	Snue eg	Snu Þu/ ſnuudu/	Snuue hann
Dual. Plur.	ſnuum vid/ vier/	ſnued Þid Þier/	ſnue Þeir.

Futurum, Snuua skalltu/ Snuua skal hann/ &c.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg ſnuue	ad Þu ſnuver	ad hann ſnuue
Dual. Plur.	ad vid/ vier ſnuum/	ad Þid/ Þier ſnued/	ad Þeir ſnuue.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg ſnere	Þu ſnerer	hann ſnere
Dual. Plur.	ad vid/ vier ſnerum/	Þid Þier ſnerud/	Þeir ſnere.

Perfectum, Ad eg haffe ſnued/ &c.
Pluſquam perfectum, Ad eg hefde ſnued/ &c.
Futurum, Ad eg munde/ skillde ſnua/ &c.

Infinitivus.

Præſens, Ad Snua.
Præteritum, Ad haffa Snued.
Futurum, Ad mune Snuua.
Participium præſens, Snuande.

Vocis

Vocis Paſſivæ
Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Snyſt	Þu ſnyſt	hann ſnyſt
Dual. Plur.	vier vid ſnuuſtum/	Þier Þid ſnueſt/	Þeir ſnuuaſt.

Imperfectum, Eg var ſnuuen vel var ad ſnuaſt/ item Mier var ſnuved.

Perfectum.

Sing.	Eg ſnereſt	Þu ſnereſt	hann ſnereſt
Dual. Plur.	vier vid ſneruſtum/	Þier Þid ſneruſt/	Þeir ſneruſt.

Plusquam perfectum, Eg haffde ſnueſt vel vered ſnuvenn/ &c.
Futurum, Eg skall ſnuaſt, mun verda ſnuvenn, &c.

Imperativus Præſens.

Singulariter.		*Dual. & Plur.*	
1. Sie vel vere eg	Snuenn	Sieum vel verum vier	Snuuner.
2. ſiertu vel vertu		ſieud vel vered Þid Þier	
3. ſie vel vere hann		ſie vel vere Þeir	

Futurum, Suaſt skalltu, Þu skalltt verda ſnuenn, &c.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Snueſt	Þu ſnuueſt	hann ſnuueſt
Dual. Plur.	ad, vid, vier ſnuunſt	Þid Þier ſnuueſt,	Þeir ſnueſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Snereſt	Þu ſnereſt	hann ſnereſt
Dual. Plur.	ad vid vier ſnerunſt,	Þid Þier ſneruſt	Þeir ſnereſt.

Perfectum, Ad eg hafe vered ſnuvenn.
Plusquam perfectum, ad eg hefde vered ſnuenn.
Futurum, ad eg munde vel skillde verda ſnuenn.

Infinitivus.
Præſens, Ad Snuvaſt vel verda ſnuuenn Circ.
Præteritum, ad haffa vered ſnuuenn.
Futurum, ad mune verda ſnuenn.
Participium Præteritum, Snuenn.

Sic Conjugantur Eg By/ Þu byr/ hann byr/ &c. bioo in præt. Eg ſly/ *fugio*, fluude: eg ny/ *urgeo*, eg nere/ &c.

Regula de præteritis Verborum Tertiæ Conjugationis.

Verba hujus Conjugationis pauca ſunt: præter illud, quod Paradigmatis loco poſitum eſt, hæc ſaltem occurrunt:

Eg	By/ *habito*,	In Præterito.	bioo.
	Dy/ *quaſſo*,		dude.
	Fly/ *fugio*,		flude.
	Ny/ *urgeo*,		nere.
	Dey/ *morior*;		doo.
	Spy/ *vomo*,		ſpioo.

QUARTA CONJUGATIO

Eſt Verborum in b, d, f, g, k, l, m, n, p, t, deſinentium, quorum perſonæ ſingulares ſecunda & tertia præſentis Indicativi Activi terminantur in ur, ut, eg hverb/ *evaneſco*, Þu hverbur/ hann huerbur: eg bid/ *precor*, Þu bidur/ hann bidur: eg gef/ *dono*, Þu gefur/ hann gefur: eg ligg/ *cubo*, Þu liggur/ hann liggur: eg vijk/ *cedo*, Þu vijkur/ hann viikur: eg fel/ *occulto*, Þu felur/ hann felur: eg tem/ *domo*, Þu temur/ hann temur: eg finn/ *invenio*, Þu finnur/ hann finnur: eg kryp/ *curvus incedo*, Þu krypur/ hann krypur: eg et/ *comedo*, Þu etur/ hann etur.

Paradigmata Quartæ Conjugationis.

I. in b. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Hverb	Þu hverbur	hann hverbur
Dual. Plur.	vier, vid hverbom,	Þier Þid hverbed,	Þeir hverba.

Perfectum.

Sing.	Eg hvarb	Þu hvarbſt	hann hvarb
Dual. Plur.	vier vid hvorbum,	Þier Þid hvorbud,	Þeir hvurbu.

Imperativus.

Sing.	Hverbe eg	hverb Þu	hverbe hann
Dual. Plur.	hverbum vier, vid,	hverbe Þier Þid,	hverbe Þeir.

Conjunctivus præſens.

Sing.	Ad eg hverbe	Þu hverber	hann hverbe
Dual. Plur.	ad vier vid hverbum,	Þier Þid hverbed,	Þeir hverbe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg hvirbe	Þu hvirber	hann hvirbe
Dual. Plur.	ad vier, vid hvirbum,	Þier, Þid hvirbud.	Þeir hvirbe.

Infinitivus præſens, Ad hverba.

Participium { *præſens*, Hverbadde. *præteritum*, Horſenn.

Reliqua tempora omnium modorum, more ſuperiorum, Circumſcribuntur.

II. in d. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Bid	Þu bidur	hann bidur
Dual. Plur.	vier, vid bidium,	Þier, Þid bidied,	Þeir bidia.

Perfectum.

Sing.	Eg bad	Þu badſt	hann bad
Dual. Plur.	vier vid baadum,	Þid Þier baadud,	Þeir baadu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Bidie eg	bid Þu, bittu,	bidie hann
Dual. Plur.	bidium vid vier,	bidie Þid Þier,	bidie Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg bidie	Þu bidier	hann bidie
Dual. Plur.	ad vid vier bidium,	Þid Þier bidied,	Þeir bidie.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg bæde	Þu bæder	hann bæde
Dual. Plur.	ad vid, vier bædum,	Þid, Þier, bædud,	Þeir bæde.

Infinitivus.

Præſens, Ad Bidia.

Participium { *præſens*, Bidiande. *præteritum*, bedenn.

Ab hoc verbo deſcendit deponens, Eg Bidſt, quod per ſe nihil ſignificat, ſed poſtpoſita præpoſitione fyrer, in adverbium mutata, ut eg Bidſt fyrer ſignificat, precationibus invigilo & inſto, preces coram numine fundo, in præterito Eg Badſt fyrer, Infinitiv. Ad Bidiaſt fyrer.

Paſſiva vox Verbi Eg bid omnia omnium modorum tempora habet Circumſcripta, per verba Eg er/ verd/ mun/ ſkal/ hefe/ & participium præteritum bedenn.

III. in f. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Gef	Þu gefur	hann gefur
Dual. Plur.	vid, vier gefum/	Þid Þier gefed/	Þeir gefa.

Perfectum.

Sing.	Eg Gaf	Þu gafſt	hann gaff
Dual. Plur.	vid vier gefum/	Þid Þier gefed/	Þeir gefa.

Imperativus Præſens.

Sing.	Gefe eg	gef Þu/ gefdu	gefe hann
Dual. Plur.	gefum vid vier/	gefe Þid/ Þier/	gefe Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg giefe	Þu gefer	hann gefe
Dual. Plur.	ad vid vier gefum/	Þid Þier gefed/	Þeir gefe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg giæfe	Þu giæfer	hann giæfe
Dual. Plur.	ad vid vier giæfum/	Þid/ Þier giæfud/	Þeir giæfe.

Infinitivus Præſens, Ad Gefa.

Participium Præſens, Gefande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Gefſt	Þu gefſt	hann gefſt
Dual. Plur.	vid vier gefunſt/	Þid/ Þier gefeſt/	Þeir gefaſt.

Per-

Perfectum.

Sing.	Eg gafſt	Þu gafſt	hann gafſt
Dual. Plur.	vid vier gaafunſt/	Þid/ Þier gafuſt/	Þeir gaafuſt

Utrumque tempus eleganter etiam circumſcribitur Eg er vel verd gefenn/ eg var vel vard/ vel hefe vered gefenn.

Imperativus Præſens.

Sing.	Giefeſt eg	Þu	hann
Dual. Plur.	giefunſt/ vid/ vier/	giefeſt-Þid/ Þier/	giefeſt Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Giefeſt	Þu giefeſt	hann giefeſt,
Dual. Plur.	ad vid vier giefunſt,	Þid, Þier giefeſt,	Þeir geſeſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Giæfeſt	Þu giæfeſt	hann giæfeſt
Dual. Plur.	ad vid vier giæfunſt,	Þid Þier giæfiſt	Þeir giæfeſt.

Infinitivus Præſens, Ad Gefaſt.
Participium paſſivum, Giefenn.

IV. in g. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Ligg	Þu liggur	hann liggur
Dual. Plur.	vid vier liggium,	Þid Þier ligged,	Þeir liggia.

Perfectum.

Sing.	Eg Laa	Þu laaſt	hann laa
Dual. Plur.	vid, vier laaum,	Þid Þir laaud,	Þeir laau.

Imperativus præſens.

Sing.	Ligge eg	ligg Þu	ligge hann
Dual. Plur.	liggium vid vier,	ligge Þid Þier,	ligge Þeir.

Conjunctivus præſens.

Sing.	Ad eg ligge	Þu ligger	hann ligge
Dual. Plur.	ad vid vier liggium.	Þid Þier ligged,	Þeir ligge.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg læge	Þu læger	hann læge
Dual. Plur.	ad vid vier lægium,	Þid Þier lægiud,	Þeir læge.

Infinitivus Præſens, Ad Liggia.
Participium Præſens, Liggiande. C. P.

V. in k. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Vyk	Þu vykur	hann vykur
Dual. Plur.	vid vier vykium,	Þid Þier vyked,	Þeir vykia.

Perfectum.

Sing.	Eg viek	Þu viekſt	hann viek
Dual. Plur.	vid, vier vikum,	Þid Þier vikud,	Þeir viku.

Imperativus Præſens.

Sing.	Vyke eg	vyk Þu, vykttu	vyke hann
Dual. Plur.	vykium vier, vid,	vikie Þier, Þid,	vyke Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg vyke	Þu vyker	hann vyke
Dual. Plur.	ad vid, vier vykium,	Þid, Þier vyked,	Þeir vike.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg vieke	Þu vieker	hann vieke
Dual. Plur.	ad vid vier viekum.	Þid Þier viekud,	Þeir vieke.

Infinitivus præſens, Ad Vykia.
Participium Præſens, Vykiande.

Paſſivæ vocis tempora per Participium præteritum Vikenn, & verba ſuperius tradita circumſcribi ſolent.

VI. in l. *Indicativus præſens.*

Sing.	Eg Fel	Þu Felur	hann Felur
Dual. Plur.	vid vier felum,	Þid Þier feled,	Þeir fela.

Perfectum.

Sing.	Eg Falde	Þu Falder	hann Falde
Dual. Plur.	vid vier foldum,	Þid Þier foldud,	Þeir foldu.

Imperativus præſens.

Sing.	Fele eg	fel Þu, feldu	fele hann
Dual. Plur.	felum vid vier,	fele Þid Þier,	fele Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Fele	Þu feler	hann fele
Dual. Plur.	ad vid vier felum/	Þid Þier feled/	Þeir fele.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Fæle	Þu fæler	hann fæle
Dual. Plur.	ad vid vier fælum/	Þid Þier fælud/	Þeir fæle.

Infinitivus Præſens, Ad Fela.

Participium Præſens, Felande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Felſt	Þu felſt	hann fælſt
Dual. Plur.	vid/ vier felunſt/	Þier Þid feleſt/	Þeir felaſt.

Perfectum.

Sing.	Eg Faldeſt	Þu faldeſt	hann faldeſt
Dual. Plur.	vid vier foldunſt/	Þid Þier folduſt/	Þeir folduſt.

Imperativus Præſens.

Sing.	Feleſt eg	felſtu	feleſt hann
Dual. Plur.	felunſt vid vier/	feleſt Þid/ Þier/	feleſt Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Feleſt	Þu feleſt	hann feleſt
Dual. Plur.	ad vid vier felunſt/	Þid Þier feleſt/	Þeir feleſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Fæleſt	Þu	hann
Dual. Plur.	ad vid vier fælunſt/	Þid Þier fæleſt/	Þeir fæleſt.

Sed hæc omnia elegantius circumſcribuntur ſicut ſuperiora.

Infinitivus præſens, Ad Felaſt.

Participium præteritum, Falenn.

VII. in m. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Tem	Þu temur	hann temur
Dual. Plur.	vid/ vier temium/	Þid Þier temied/	Þeir temia.

Perfectum.

Sing.	Eg tamde	Þu tamder	hann tamde
Dual. Plur.	vid vier tømdum/	Þid Þier tømdud/	Þeir tømdu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Temie eg	tem Þu	temie hann
Dual. Plur.	temium vid vier/	temie Þid Þier/	temie Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Temie	Þu temier	hann temie
Dual. Plur.	ad vid vier temium/	Þid Þier temied/	Þeir temie.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Temde	Þu temder	hann temde
Dual. Plur.	ad vid vier temdum/	Þid Þier temdud/	Þeir temde.

Infinitivus Præſens, Ad Temia.

Participium Præſens, Temiande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Temſt	Þu temſt	hann temſt
Dual. Plur.	vid vier temiunſt/	Þid Þier temieſt/	Þeir temiaſt.

Perfectum.

Sing.	Eg Tamdiſt	Þu tamdiſt	hann tamdiſt
Dual. Plur.	vid vier tømdunſt/	Þid Þier tømduſt/	Þeir tømduſt.

Circumſc. Eg var vel vard Tamen. Et eg hefe vered Tamen/ *&c.*

Imperativus Præſens.

Sing.	Temieſt eg	temieſt Þu	temieſt hann
Dual. Plur.	temiunſt vid vier/	temieſt Þid Þier/	temieſt Þeir.

Rectius verttu vel ſiertu Tamenn/ *&c.*

Conjunctivus præſens.

Sing.	Ad eg Temieſt	ad Þu temieſt	ad hann temieſt
Dual. Plur.	ad vid vier temiunſt/	ad Þid Þier temieſt/	ad Þeir temieſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg	Þu	hann Temdeſt
Dual. Plur.	ad vid vier temdunſt/	Þid Þier temdeſt/	Þeir temdeſt.

Infinitivus, Ad Temiaſt.
Participium, Tamenn.

VIII. in n. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Finn	Þu finnur	hann finnur
Dual. Plur.	vid/ vier finnum/	Þid Þier finned/	Þeir finna.

Perfectum.

Sing.	Eg Fann	Þu fanſt	hann fann
Dual. Plur.	vid vier fundum/	Þid Þier fundud/	Þeir fundu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Finne eg	finn Þu, finndu	finne hann
Dual. Plur.	finnum vid/ vier/	finne Þid/ Þier/	finne Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Finne	Þu finner	hann finne
Dual. Plur.	ad vid vier finnum/	Þid/ Þier finned/	Þeir finne.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Finde	Þu finder	hann finnde
Dual. Plur.	ad vid vier findum/	Þid Þier findud/	Þeir finde.

Infinitivus præſens, Ad Finna.
Participium præſens, Finnande.

Vocis Paſſivæ
Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Finnſt	Þu finnſt	hann finnſt
Dual. Plur.	vid vier finnunſt/	Þid Þier finneſt/	Þeir finnaſt.

Perfectum.

Sing.	Eg Fanſt	Þu fanſt	hann fanſt
Dual. Plur.	vid vier fundunſt/	Þid Þier funduſt/	Þeir funduſt.

Imperativus Præſens.

Sing.	Finneſt eg	finnſtu	finneſt hann
Dual. Plur.	finnunſt vid vier,	finneſt Þid Þier,	finneſt Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg finneſt	Þu finneſt	hann finneſt
Dual. Plur.	ad, vid, vier finnunſt,	Þid Þier finneſt,	Þeir finneſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Findeſt	Þu findeſt	hann findeſt
Dual. Plur.	ad vid vier findunſt	Þid Þier findeſt,	Þeir findeſt,

Infinitivus præſens, Ad Finnaſt.
Participium præteritum, Fundenn.

IX. in p. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Gryp	Þu grypur	hann grypur
Dual. Plur.	vid vier grypum,	Þid Þier gryped	Þeir grypa.

Pluſquam perfectum.

Sing.	Eg Greip	Þu greipſt	hann greip
Dual. Plur.	vid, vier gripum,	Þid Þier gripud,	Þeir gripu.

Imperativus præſens.

Sing.	Grype eg	gryp Þu (gryptu)	grype hann
Dual. Plur.	grypum vid vier,	grype Þid Þier,	grype Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Greype	Þu gryper	hann grype
Dual. Plur.	ad vid vier grypum,	Þid Þier gryped,	Þeir grype.

P. Imperfectum.

Sing. Að eg Gripe (i breve) Þu griper hann gripe
Dual. Plur. að við vier gripum, Þið Þier gripuð, Þeir gripe.

Infinitivus præſens, Að Grypa.

Participium præſens, Grypande.

Paſſivæ vocis ſolum Participium præteritum Gripenn, in uſu eſt, per quod reliqua tempora & modi circumſcribuntur.

X. int. *Indicativus Præſens.*

Sing. Eg Et Þu etur hann etur
Dual. Plur. við vier etum, Þið Þier eteð, Þeir eta.

Pluſquam perfectum.

Sing. Eg Aat Þu aatſt hann aat
Dual. Plur. við, vier aatum, Þið Þier aatuð, Þeir aatu.

Imperativus præſens.

Sing. Ete eg et Þu ete hann
Dual. Plur. etum vier, við, ete Þier, Þið, ete Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing. Að eg Ete Þu eter hann ete
Dual. Plur. að við, vier etum, Þið, Þier eteð, Þeir ete

Præt. Imperfectum.

Sing. Að eg æte Þu æter hann æte
Dual. Plur. að við vier ætum, Þið Þier ætuð, Þeir æte.

Infinitivus præſens, Að Eta.

Participium præſens, Etande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing. Eg Etſt Þu etſt hann etſt
Dual. Plur. við vier etunſt, Þið, Þier eteſt, Þeir etaſt.

Pluſquam perfectum.

Sing. Eg Aatſt Þu aatſt hann aatſt
Dual. Plur. við vier aatunſt, Þið, Þier aatuſt. Þeir aatuſt.

Uſitatius autem circumſcribuntur Eg er vel verð etenn & eg var vel hefe vereð etenn, *&c.*

Imperativus Præſens.

Sing. Eteſt eg ettſtu eteſt hann
Dual. Plur. etunſt við vier, eteſt Þið, Þier, eteſt Þeir.

Elegantius Vertu vel ſyerttu etenn, *&c.*

Conjunctivus Præſens.

Sing. Að eg Þu hann eteſt
Dual. Plur. að við vier etunſt, Þið Þier eteſt, Þeir eteſt.

Uſitat. Að eg Sie etenn, *&c.*

Imperfectum.

Sing. Að eg æteſt Þu æteſt hann æteſt
Dual. Plur. að við vier ætunſt, Þið Þier ætuſt, Þeir ætuſt.

Infinitivus Præſens, Að Etaſt.

Participium Præteritum, Etenn.

Sic Conjugantnr eg Sverb, *limo*: byð, *expecto*: gref, *fodio*: dreg, *traho*: eik, *augeo*: duel, *moror*: kem, *venio*: kann, *ſcio*: drep, *occido*: ſit, *ſedeo*, *&c.* Excipiuntur quædam Anomala, quæ Perſonas Indicativi Præſ. Act. S. N. anomalâs formant: cujus generis ſunt eg ann, *amo*, *faveo*, Þu annſt, hann ann: eg man, *recordor*, Þu manſt, hann man: eg kann, Þu kant, hann kann, *ſcio*: eg duyn, *ceſſo*, *deficio*, Þu duynar, hann duynar: eg hryn, *vocem extollo*, Þu hryn, hann hryn: eg ſkyn, *fulgeo*, Þu ſkyn, hann ſkyn: eg gyn, *hio*, Þu gyn, hann gyn: Sed hæc tria poſtrema genium ſequentis Conjugationis ſequi videntur.

Regulæ de Præteritis Verborum Quartæ Conjugationis.

Reg. I. Habentia e vel i breve ante terminationes b & d, mutant illas in a in Præterito, ut, eg hverb, hvarb: ſverb, *limo*, ſvarb: treð, *tero*, trað: kueð, *cano*, kvað: velld, *levando oneri ſum*, valld: verð, *cogor*, varð: bið, bað, *&c.* Excipiuntur: Kueð, *valedico*, kuadde: gleð, *lætifico*, gladde: ſeð, *ſatio*, ſadde: gelld, *ſolvo debitum*, gallt: helld, *teneo*, hiellt: ſtend, *ſto*, ſtood: veð, *vado*, voð: brið, *confringo dentibus*, brudde: ſtið, *fulcio*, ſtudde: Rið, *eruo*, Rudde. Quod ſi n proxime præcedat finale d, præteritum exit in att, ut, eg Bind/ *ligo*, batt: vind/ *glomero*, vatt.

Reg. II.

Reg. II. Habentia ý longum ante terminationem d mutant illud in dyphthongum ei in præterito, ut, eg lyd, *patior*, leid: rid, *equito*, reid. Excipiuntur: byd, *offero*, baud: ſyd, *coquo*, ſaud.

III. Finita in f faciunt Præterit. vel in af, ut eg gef, gaf: vel in vaf, ſef, *dormio*, ſvaf: vel in afde, ut, eg hef, hafde: kref, *expoſtulo*, krafde: vef, *circumvolvo*, vafde: vel in æfde, ut eg kef, kiæfde, *ſuffoco*: vel in oof, ut, eg gref, *fodio*, groof: hef, *elevo*, hoof: vef, *telam texo*, vof: vel in auf, ut eg klyf, *ſcindo*, klauf: vel in eif, cujus generis ſunt pleraque in yf finita; ut, eg blyf, *maneo*, bleif: ryf, *lacero*, reif: dryf, *jactor*, dreif, &c.

IV. Finita in g formant Præt. vel in a, ut eg ligg laa/ þig *accipio* þaa: vel in agde, ut egg legg *pono* lagde: vel in aug, ut eg flyg *volo* (avi) flaug/ lyg *mentior* laug/ ſmyg *anguſtias penetro* ſmaug: vel in ack, ut ſtyng *pungo* ſtack/ ſpryng *rumpor*, vel *inſanio* ſprack: vel in aung, ut ſyng *cano* ſaung: vel in eck, geing *ambulo* gieck: vel in ei & eig, ut eg Myg *Mejo* Mie & Meig/ hnig *decido* hnie & hneig/ ſyg *deorſum feror* ſie & ſeig/ ſtyg *pede premo* ſtie & ſteig: vel in o long. ut dreg *traho* droo/ hegg *verbero* hioo: vel in o breve, ut veg *trutino*, vel *interimo*, vo: vel in ugde, ut tigg *mando* (dentibus) tugde.

V. Deſinentia in k formant Præt. vel in ak. ut eg lek *ſtillo* lak/ rek *pello*, vel *pellor*, rak: vel in akte, ut hrek *jacto* hrakte/ vek *excito* vakte: vel in ack, ut dreck *bibo* drack: vel in auk, ut fyk *vento feror* fauk/ lyk *aperio*, vel *abſumo*, item *abſolvo*, lauk/ ryk *defumo* rauk/ ſtryk *ito* ſtrauk: vel in eik, ut ſuyk *fallo* ſveyk/ vyk *cedo* veik, vel viek: vel in ook, ut eg ek *curru trahor*, vel *vehor*, eik, *augeo* jook/ tek *ſumo* took/ ſkek *quaſſo* ſkook. Quæ vero terminantur in eck habent Præterit. ſimile Præſenti; ut eg hreck *cum impetu quodam moveor* hreck in Præt. ſock *mergor* ſock/ ſteck *ſalto* ſteck/ ſleck autem facit ſleckte *extinguo*.

VI. In l ſimplex terminata formant Præt. vel in al, ut eg Stel *furor* ſtal: vel in alde, ut duel *moror* dualde/ fel *occulto* falde/ kuel *crucio* kualde/ mel *minutim tundo* malde/ tel *numero* talde/ Vel *Eligo* Valde: vel in elde, ut ſel *vendo* ſelde: vel ilde, ut ſkil *intelligo*, *diſtinguo* ſkilde: vel ool, ut eg el *alo* ool: vel ulde, ut dil dulde *cælo*, hil *oculo*, *tego* hulde/ mil *in minutas particulas divido* mulde/ þil *confuſe recito* þulde.

VII. In l gemium finita faciunt Præterit. in all, ut eg giell *vociferor* gall/ ſmell *cum ſono claudor* vel *collidor* ſmall/ ſkell idem ſkall/ vell *ebullio* vall/ &c. Excipe fell *cado* fiell, & kiell *gelu aduror* kooll.

VIII. In m exeuntia formant Præt. vel in amde, ut eg frem *uſurpo* framde/ hem *cicuro*, *contineo* hamde/ krem kramde/ lem *cædo* lamde/ ſem *lites dirimo* ſamde, tem *domo* tamde: vel in umde, ut eg rym *ſubmiſſam & raucam vocem edo* rumde, þrym *ſub onere duro* þrumde. At kem *venio* facit eg kom, nem *capio* nam.

IX. Terminata in n formant Præt. vel in ann, ut eg brenn *uror* brann, finn *invenio* fann, renn *lubrico* rann, ſpinn *filum traho* ſpann, vinn *laboro* vann: vel in ande, ut ven *aſſuefacio* vande, þen *extendo* þande: vel in ein, ut hryn *exclamo* hreyn, ſkyn *fulgeo* ſkeyn, gyn *hio* geyn: vel in unne, ut ann *faveo* unne, kann *ſcio* kunne: vel unde, dryn *boo* drunde, hryn *ruo* hrunde, dyn *tono* dunde, man *recordor* munde, ſtyn *doleo* ſtunde. Suyn facit eg suynade.

X. Finita in p faciunt Præt. vel in ap, ut eg drep *interficio* drap, ſlepp, *evado* ſlapp: vel in apte, ut lep *lingo* lapte: vel in aup, ut dryp *guttatim deſtillo* draup, kryp kraup, ſyp *ſorbeo* ſaup: vel in eip, ut gryp *prehendo*, *rapio* greip, klyp kleip: vel in iop, ut hleyp *curro* hlioop.

XI. In t ſimplex deſinentia formant Præt. vel in aat, ut eg et *edo* aat: vel in at, ut get *conjecto*, *valeo* gat, ſit *ſedeo* ſat: vel in atte, ut et *incito* atte, flet *explano*, *exentero* flatte, hvet *incito* hvatte, let *pigrum facio* latte, met *æſtimo* matte: vel in aut, omnia ſc. in yt finita ut, bryt *frango* braut, gyt *furtim conjicio* gaut, hlyt *ſortior* hlaut, hryt *cum impetu feror aliquò* hraut, hnyt *pedem offendo* hnaut, flyt *fluo* flaut, lyt *deorſum me incurvo* laut, nyt *utor* naut. Excipe byt *mordeo* beit, dryt dreit: vel in ette, ut ſet *pono* ſette: vel in utte, ut flit *veho* flutte, krit *decerpo* krutte. Eg læt *pono*, *ſimulo*, *me gero*, facit eg liet.

XII. Quæ vel deſinunt in geminum t, vel alias conſonas ante t finale habent, ſaltem mutant vocalem Præſentis in a in Præt. ut eg ſprett *germino*, *erumpo* ſpratt, dett *cado* datt, ſuellt *eſurio* ſuallt, vellt *volvor* vallt.

QUINTA CONJUGATIO

Eſt Verborum in r & s finitorum, in quibus omnes Perſonæ Singulares Indicat. Præſ. Activi ſimiles ſunt, ut eg ber *porto* þu ber, hann ber: eg les *lego* þu les, hann les.

Paradigmata Quintæ Conjugationis.

I. in r. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Ber	þu ber	hann ber
Dual. Plur.	vid vier berum/	þid þier bered/	þeir bera.

P. Perfectum.

Sing.	Eg bar	þu barſt	hann bar
Dual. Plur.	vid vier baarum/	þid þier barud/	þeir baru.

Imperati-

Imperativus Præſens.

Sing.	Bere eg	ber Þu/ berdu	bere hann
Dual. Plur.	berum vid vier/	bere Þid Þier/	bere Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg bere	Þu berer	hann bere
Dual. Plur.	ad vier vid berum/	Þier Þid bered/	Þeir bere.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg bære	Þu bærer	hann bære
Dual. Plur.	ad vid vier bærum/	Þid/ Þier bærud/	Þeir bære.

Infinitivus præſens, Ad Bera.
Participium Præſens, Berande.

Vocis Paſſivæ
Indicativus Præſens circumſcriptus.
Þu berſt.
Eg er vel verd boren in uſu eſt.
Præt. Eg var vel hefe vered borenn. In Plurali etiam Þeir baruſt dicitur. Reliqua Circumſc.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg	Þu	hann bereſt
Dual. Plur.	ad vid/ vier/ berunſt/	Þid/ Þier bereſt/	Þeir bereſt.

Uſitatius Ad eg ſie borenn.

Imperfectum.
Ad eg Þu hann bæreſt/ &c. Uſitatius eg være borenn.
Infinitivus præſens Ad Beraſt.
Participium Præteritum Borenn.

II. in s. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Les	Þu les	hann les
Dual. Plur.	vid vier leſum/	Þid Þier leſed/	Þeir leſa.

P. Perfectum.

Sing.	Eg Las	Þu laſt/	hann las
Dual. Plur.	vid vier láſum/	Þid Þier laſud/	Þeir laaſu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Leſe eg	leſe Þu (leſtu)	leſe hann
Dual. Plur.	leſum vid vier/	leſe Þid Þier/	leſe Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Leſe	Þu leſer	hann leſe
Dual. Plur.	ad vid vier leſum/	Þid Þier leſed/	Þeir leſe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Læſe	Þu læſer	hann læſe
Dual. Plur.	ad vid vier læſum/	Þid/ Þier/ læſud/	Þeir læſe.

Infinitivus præſens Ad Leſa.
Participium præſens Leſande.

Vocis Paſſivæ
Indicativus præſens Eg er vel verd leſenn in uſu eſt.
Præteritum uti reliqua tempora etiam heic Circumſcrib. Eg var, &c. leſenn.
Imperat. præſens vertu vel ſiertu leſenn/ &c.
Conjunctivus præſens ad eg Þu hann leſeſt/ uſitatius ad eg ſie leſenn.
Imperfectum P. ad eg Þu hann leſeſt/ uſitatius eg være leſenn.
Infinitivus præſens ad leſaſt.
Participium præteritum leſenn.
Sic Conjugantur Eg fer *eo*, ſver *juro*, ſpir *quæro*, eis *haurio*, kys *eligo*, blæs *flo*. &c.

Regulæ de Præteritis Verborum Quintæ Conjugationis.

Reg. I. Finita in r formant Præterit. vel in ar, ut Eg ber bar/ sker skar: vel in arde, ut eg ber *pulſo* barde/ mer *minutim diſſipo* marde/ ver *defendo* varde: vel in iade, ut eg er *aro* eriade: vel in oor, ut fer *eo* foor/ ſver *juro* ſoor: vel in urde, ut eg ir *eruo* urde/ mir *mordeo* murde/ ſmyr *ungo* ſmurde/ ſpir *interrogo* ſpurde.

II. Deſinentia in s faciunt Præterit. vel in as, ut eg les las: vel in aus, ut eg gys *impetuoſe fundor* gaus/ frys *frigeo* fraus/ kys *eligo* kaus: vel in ies, ut eg blæs *flo* blies: vel in eis, ut eg rys reis/ *ſurgo*: vel in os, ut eg eis *haurio* ioos: vel in uſte, ut eg flis *deſquamo*, vel, *quod extimum eſt detrabo* fluſte/ Þis Þuſte/ *feſtinanter & tumultuoſe incedo*.

Atque

Atque ita quinque Verborum Conjugationes abſolvimus, Indicatis Præteritorum formationibus, & demonſtrata ratione tempora Circumſcribendi. Nunc quomodo Imperativi, Conjunctivi & Infinitivi Præſentia formari debeant, quæ ſunt veluti primaria & radicalia tempora, unde cætera deducuntur, paucis monendum erit. Ab Infinitivo igitur exordiemur.

De Infinitivo Activo.

Reg. I. Infinitivus Activorum & Neutrorum ſemper deſinit in a & ante ſe habet præpoſitionem ad, ut ad elska/ ad brenna/ ad ſnua/ ad gefa/ ad leſa.

II. In prima Conjugatione cum Præſenti Indicativi plane coincidit: niſi quod loco Pronominis ponatur particula ad, ut ab eg elska eſt ad elska.

III. In ſecunda Conjugatione mutatur e finale Indicativi in a, ut à kenne fit kenna. Obſervandum autem 1. ſi a longum præcedat e finale Indicativi, quod tum ſaltem abjiciatur e, ut à ſaae *ſero* fit ſaa/ à ſmaae *temno* ſmaa. 2. Quod nonnulla inter e finale & Characteriſticam interſerant i, ut ab heinge fit heingia/ ab heige heigia/ &c.

IV. Tertiæ, Quartæ & Quintæ Conjugationis Infinitivi formantur, adjiciendo ad terminationem Indicativi, literam a, ut à dey fit deya, à byd byda, à ber bera, &c.

Excipiuntur:

1. Tertiæ Conjugationis verba tria, by bua, ny nua, ſny ſnua.

2. Quædam Quartæ & Quintæ, quæ e penultimum vel medium indicativi mutant vel in a breve, ut à ſtend fit ſtanda, à ved vada, helld hallda, gielld giallda, velld vallda, gref grafa, hef *habeo* hafa, dreg drága, ek aka, tek taka, skek skaka, fell falla, el ala, kell kala, fer fara, quæ imitatur eg geing ad ganga: vel in o breve, ut tred troda, ſef ſofa, kem koma.

Reg. V. Ei præcedens terminalem mutatur in au, ut ab eyk fit auka, ab eys auſa, hleip hlaupa. Excipe leyk *ludo* ad leyka, eg geing facit ad ganga.

VI. A breve ſive in media ſive in penultima fuerit, mutatur hic in u, ut ab Ann fit unna, à kann kunna.

VII. Quæ habent dyphthongum æ ante literam finalem, mutant illam in a, ut à Blæs fit blaaſa, græt graata, læt lata.

VIII. Si vel i breve vel e non mutatum præceſſerit literas terminales, interſeritur i ante a Infinitivi, ut à bid fit bidia/ ſed ſedia/ hef heſia/ hrek hrekia/ duel duelia/ &c.

Excipiuntur:

1. Quæ duas conſonas in fine habent, ut bind binda/ verd verda: Niſi ſint duo g, in his enim valet Regula, ut ligg liggia/ tigg tiggia/ Þigg Þiggia. His adde eg ſing ad ſingia: Item ſuyk ſuykia/ vyk vykia.

2. Sequentia: kued *cano* kueda in Inf. ut diſtinguatur à kued *valedico*, quod juxta Regulam facit kuedia/ gef gefa, vef *texo* veſa/ veg vega/ lek leka/ rek reka/ fel fela/ ſtel ſtela/ nem nema/ drep drepa/ ber *porto* bera/ sker skera/ les leſa/ et *comedo* eta, get geta/ met meta.

IX. Quæ habent i longum ante finales g, k, p, Infinitivo inſerunt u long. ut à flyg fit fliuga, à lyg liuga, ſmyg ſmiuga, ſyg *ſorbeo* ſiuga, fyk fiuka, lyk liuka, ryk riuka, ſtryk ſtryuka, kryp kriupa, ſyp ſiupa, adde klyf klyuſa. Excipe myg myga, ſyg *deorſum feror* ſyga, ſtyg ſtyga, hnyg hnyga, ſuyk ſuykia, vyk vykia, gryp grypa, klyp klypa.

X. Quæ i long. habent ante ſ vel t, o longum Infinitivo inſerunt, ut à gys fit giooſa, frys friooſa, kys kiooſa, bryt brioota, skyt skioota, gyt gioota, hlyt hlioota, hryt hrioota, hnyt hnioota, flyt flioota, nyt nioota: quibus cognatum eſt ſyd ſioda. Excipe rys quod facit ad ryſa, byt ad byta, dryt ad dryta, & lyt ad luta.

XI. Finita in øgg & øck, u ante a finale interſerunt, ut eg Høgg hoggua, ſtøck ad ſtockua.

Regula de Præſentibus Imperativi & Conjunctivi.

Ab Infinitivo formantur Præſens Imperativi & Præſens Conjunctivi, a mutato in e, ut ab elska fit elske, brenna brenne, ſnua ſnue, gefa gefe, leſa leſe. Quodnam vero ſit diſcrimen inter

Imperat. & Conjunct. & quomodo particulæ adjunctæ varientur ac tranſponantur, Paradigmata Conjugationum modo exhibita oſtendere poterunt.

Regula de P. Imperfecto Conjunctivi.

In Verbis Primæ & Secundæ Conjugationis Imperfectum Conjunctivi idem eſt cum Perfecto Indicativi, ut elskade, brende, ſnædde, &c. Excipiuntur tamen aliquot, è quorum numero ſunt ſeige & Þeige, quæ in Perf. Indic. habent ſagde & Þagde; ſed in Imperf. Conj. ſegde & Þegde, &c.

In reliquis autem Conjugationibus mutantur vocales mediæ ſive penultimæ Præteriti Indicativi vel in e, ut hvatte *acuit*, hvette *acueret*; vel in i, ut à rann fit rinne, à kunne fit kinne; vel in æ, ut à bar fit bære, skar skiære. Quandoque etiam, ut in duab. primis Conjugationibus, concurrunt, ut ſette, mette, &c. Sed hæc omnia uſu quam præceptis rectius & facilius diſcuntur.

Vocis porro *Paſſivæ* tempora ab Activis formantur, ubique additis in fine ſt, ut ab elska fit elskaſt, ab elskade elskadeſt, ab elſke, elſkeſt, à bære bæreſt. De Participii formatione vide dicenda ſuo loco.

Obſervationes de verbis deponentibus.

Deponentia terminantur vel in aſt, ut Andaſt *morior*, aſnaſt, aulaſt, ſtaulaſt; vel in iſt, ut eg dirfiſt, gletteſt, Þreitiſt, &c. Terminata in aſt Præteritum formant more Paſſivorum primæ Conjugationis, ut eg andaſt andadeſt, aſnaſt aſnadeſt, aulaſt auladiſt, ſtaulaſt ſtauladiſt. In iſt vero finita ſequuntur Regulas de Præteritis Verborum ſecundæ Conjugationis traditas, ut eg reidiſt facit in præterito reiddiſt, inſerendo literam d, tanquam à reide reidde, eg veikiſt facit veiktiſt, tanquam à veike veikte, eg ſlæpiſt ſlæptiſt, tanquam à ſlæpe ſlæpte. Eg drittiſt ſimile facit Præteritum Præſenti, juxta Reg. 2. p. 74. Eg Þikeſt anomalàs format Præteritum eg Þoottiſt. Inveniuntur etiam pauca aliter terminata, cujus generis ſunt, eg bidſt badſt, eg bindſt banſt, eg legſt lagdiſt, eg keinſt komſt.

In Genere notandum, quod *a* breve in penultima Verborum, mutetur in ø in perſonis primis Numeri pluralis, ut eg *afla*, vier *øflum*, eg *aflade*, vid vel vier øfludum; Sic eg *andaſt*, vier øndunſt, &c.

A Communi Regula variant finita in æ, quæ ſecundam & tertiam Sing. Indic. Præſ. formant addendo ad primam r, ut eg *fæ*, *accipio*, Þu fær, hann fær: eg liæ, *accommodo*, Þu liær, hann liær, &c.

Sunt autem numero undecim:

Eg	Fæ *Accipio*,	fieck in Præt.	ad faa in Inf.
	Flæ *Cutem detraho*,	floo	ad flaa
	Græ *Germino*,	grere	ad grooa
	Hlæ *Rideo*,	hloo	ad hlæia
	Klæ *Frico*,	kloo	ad klaa
	Næ *Apprehendo*,	naade	ad naa
	Liæ *Commodo*,	liede	lia
	Ræ *Remigo*,	rere	rooa
	Slæ *verbero*,	sloo	ſlaa
	Tæ *Lanam carpo*,	taade	tæia
	Þuæ *Lavo*,	Þuode	Þuo.

IMPERSONALIA *vel ſunt* Activa, *vel* Paſſiva.

Activa, vel regunt Accuſativum Pronominis 1. perſ. ut mig angrar, *male me habet*: mig aumkar, *miſeret me*; vel Dativum, ut mier baggar, *obeſt mibi*: mier biriaz, *oportet me*, &c. Sunt autem hæc in duplici differentia. Alia enim à Perſonalibus deſcendunt, & tertiam Perſonam ſingularis Numeri in temporibus primariis invariatam habent, qualia Grammatici ex accidenti Imperſonalia vocant: ut mier dygier, *ſufficit*, à verbo Perſonali eg dyge, Þu dyger, hann dyger: mier batnar, *revalco*, à Perſonali eg batna, Þu batnar, hann batnar: mig gledur, *gaudio mihi eſt*, ab eg gled, Þu gledur, hann gledur. Alia originem Perſonalibus non debent, ideoque proprie & per ſe nomen *Imperſonalium* merentur, ut mig ſirnar, furdar *in admirationem rapior*, mier hoſkar *juvat*, idraz *pænitet*, liſter *delectat*, Þiſter *ſitio*, &c.

Paſſiva cum Dativo ſolummodo conſtruuntur, accito Pronomine Neutro 3. Perſ. ut mier tekſt Þad, mier ſeikſt Þad, mier vinſt Þad, *effici poteſt à me.* Et hæc pleraque, ſi non omnia, ex accidenti *Imperſonalia* ſunt.

Præterita *Imperſonalium* è Regulis Perſo alium petantur.

Ad

Ad naturam *Imperſonalium* quodammodo accedit id verborum genus, quorum actio in noſtra poteſtate non eſt: ideoque à Grammaticis *exemptæ actionis Verba* dici ſolent: Talia vero cum ſuis Præteritis hæc fere ſunt:

	Birter	te	*Luceſcit.*
	bregdur	raa	*veſperaſcit.*
	brimar	ade	*æſtuat.*
	Dagar	ade	*dieſcit.*
	dimmer	de	*tenebræ oboriuntur.*
	dogguar	ade	*pluit.*
	dryfur	reif	*ningit.*
	dunar	ade	*tonat.*
	Fykur	auk	*ningit vehementer.*
	friſter	iſte	*gelaſcit.*
	Graanar	ade	*primis nivium flocculis terra caneſcit.*
	Hardnar	ade	*indureſcit.*
	hauſtar	ade	*æſtas adoleſcit, autumnus ingruit, qu. autumnaſcit.*
	hielar	ade	*pruina tegitur* ſcil. *terra.*
	haglar	ade	*grandinat.*
	hlaanar	ade	*nix reſolvitur.*
	hueſſez	ſte	*ventis ſæviri incipit.*
	hitnar	ade	*incaleſcit.*
Þad	Jelgar	ade	*ningit.*
	Kirrer	rde	*tempeſtates ceßant.*
	koolnar	ade	*frigeſcit.*
	kuolldar	ade	*adveſperaſcit.*
	Leggur	lagde	*aquæ conſtringuntur gelu.*
	lydur	leyde	*labitur* ſc. *tempus.*
	Mynkar	ade	*minuitur.*
	mørgnar	ade	*diluceſcit.*
	Rigner.	gnde	*pluit.*
	rockuar	ade	*crepuſculum incipit.*
	Sniooar	ade	*ningit.*
	ſumrar	rade	*æſtas ingruit.*
	ſyler	lde	*gelu & pruina condenſatur Solum.*
	Vetrar	rade	*hiemaſcit.*
	vdar	ade	*continui imbres deſcendunt.*
	vøknar	nade	*humeſcit.*
	volnar	nade	*incaleſcit.*
	voraz	rade	*ver incipit.*
	Þidnar	nade.	*quod gelu rigidum erat, reſolvitur.*

Tantum de verbis.

CAPUT NONUM.

De Participio.

CIRCA *Participium* conſideranda 1. Terminatio, 2. Tempus, 3. Formatio, 4. Genus, 5. Declinatio.

Terminationes Participiorum tres ſunt: ande, ur, enn.

In ande terminantur Activa & Neutra à verbis Activis & Neutralibus omnium Conjugationum formata, ut Elskande, brennande, ſnuande, hverbande, bidiande, geſande, dragande, akande, dueliande, fremiande, vemiande, drepande, etande, berande, auſande, vagſande, &c.

In ur omnia à Paſſivis primæ & ſecundæ Conjugationis formata, nt Elskadur, brendur.

In enn omnia à Paſſivis trium poſteriorum Conjugationum deſcendentia, ſnuvenn, horbenn, bedenn, geſenn dreigenn, hrakenn, ſalenn, framenn, ſunden, drepenn, etenn, borenn, leſenn, &c. Hinc tamen excipias Participia ab illis verbis deſcendentia, quæ in de aut te more ſecundæ Conjugationis terminant præterita. Hæc enim verba, ut in præteritorum, ita in Participiorum terminationibus in ur formandis Verba primæ & ſecundæ Conjugationis imitantur, ut bruddur à brudde præterito verbi eg brid, kuaddur à kuadde, ſtuddur à ſtudde, vaſdur à vaſde, lagdur à lagde,

vaktur à vakte, Þandur à Þande, flattur à flatte. His accedunt & nonnulla alia, ut hrocktur, ſocktur, slocktur, Þiadur, &c. Multa etiam utramque terminationem admittunt, aliam tamen plerunque alia uſitatiorem, ut krafenn vel krafdur, vaſenn vel vaſdur, tuggenn vel tugdur, ſamenn vel ſamdur, tamenn vel tamdur, hulenn vel huldur, &c.

Præſentis temporis ſunt omnia in ande deſinentia: In enn & ur *Præteriti*.

Participia præſentis temporis in ande formantur ab Infinitivo, adjiciendo ad a finale terminationem nde, ut ab elska fit elskande, à brenna brennande, à ſnuua ſnuuande, à hverba hverbande, à bidia bidiande, à draga dragande, à ſiuga ſiugande, ab hoggua hogguande, ab auka aukande, à riuka riukande, à ſtockua ſtockuande, à duelia dueliande, à koma komande, ab vnna vnnande, à kriupa kriupande, ab auſa auſande.

In ur formantur à præterito Indicativi Activi, e finali in ur mutato, ut ab elskade fit elskadur, à bakade bakadur, à brende brendur, à bendte bendtur, à kueykte kueyktur, à brudde bruddur, &c.

In enn formantur à Præſenti Indicativi Activi, affigendo terminationi geminum n, & vocales Verbi medias, penultimas & ultimas varie immutando, ut à fly fit fluuenn, à ny nuuenn, à dey daaen, à hverb horbenn, à bid bedenn, à byd bodenn, à bind bundenn, à lyd lidenn, à tred trodenn, à gref grafenn, à klyf kloſenn, à dryf drifenn, à dreg dreigenn, à flyg flegenn, à ſpryng ſpruungenn, à dreck druckenn, à fel falenn, à ſtel ſtolenn, à frem framenn, à kem komenn, à renn runnenn, à ſpinn ſpunnenn, à klyp klipenn, à kryp kropenn, à slepp sloppen, à byt bitenn, à brát brotenn, à ber borenn, à fer farenn, *ab* eys auſenn, *a* kys koſenn, à rys riſen, à blæs blaaſenn, à vegs vagſenn, & ſimilia, quæ è dictionariis faciliori negotio petuntur.

In quibuſdam non mutatur vocalis radicalis, ſed ſaltem adjicitur fini enn, ut geſenn *à* geſ: hnygenn *à* hnyg, hegguenn *ab* hogg, ekenn *ab* ek, rekenn, tekenn, drepenn, etenn, &c.

Anomalia in æ faciunt Participia præterita in genn, ut ſæ ſeingenn, flæ fleigenn, hlæ hleigenn, ſlæ ſleigenn, Þuæ Þueigenn: Excipe græ grooen, ræ rooenn, tæ taaen: Item næ naadur, liæ liedur.

Participia in ande ſub una terminatione *omnis generis* ſunt, ut hann, huun, Þad elskande, brennande, ſnuuande, geſande, leſande.

In ur ſub tribus terminationibus etiam *omne genus* agnoſcunt, ut hann ſnuuenn, geſenn, leſenn, hun ſnuuen geſen leſen, Þad ſnued geſed leſed, &c.

Declinantur Participia ut Adjectiva Nominalia. Nam finita in ande ſunt quartæ Declinationis ſimplicium; Sed in plurali Indeclinabilia. In ur & enn tertiæ & ſecundæ: Item quartæ & primæ, ſi articulus præponatur, ut ſaa elskade, ſu & Þad elskada: ſaa brende, ſuu & Þad brenda: ſaa ſnuune, ſuu & Þad ſnuna: ſaa geſne, ſu & Þad geſna, &c.

Reliqua Accidentia cum Nominibus communia ſunt. Participium futuri temporis non habet lingua *Iſlandorum*: pro quo utuntur præſenti, præcedente aliqua particula futurum tempus denotante, ut hann er komande, *venturus eſt*, thilkomande, *futurus*.

Et hæ ſunt Partes Etymologiæ Declinabiles: ſequuntur Indeclinabiles.

CAPUT DECIMUM.

De Adverbio.

DE Adverbio quotuor ſunt conſideranda, 1. Significatio, 2. Species, 3. Figura, 4. Comparatio.

Significatio Adverbiorum multiplex eſt;

I. Loci: & hæc ſunt quadruplicia.

1. *In loco*, ut hvar/ hvar helſt/ hier/ hierna/ Þar/ Þarna/ hiedra/ Þadra/ einhvorſtadar/ allſtadar/ inne/ vte/ vppe/ nidre; mided/ vpda/ Eiſtra/ firer Auſtann/ Sydra/ firer Sunnan/ Nyrdra/ firer Nordan/ Veſtra/ firer Veſtan/ Nærre/ fiærre.

2. *Ad locum*, ut huort? hingad/ Þangad/ inn/ vt/ vpp/ Nidur/ Sudur/ Veſtur/ Nordur/ Auſtur.

3. *De loco*, huadann? hiedann/ Þadann/ ad innan/ ad vtann/ ad Sunnan/ ad Auſtan/ ad Nordan/ ad Veſtan: Vel vtanad/ Sunnanad/ Veſtanad/ Nordanad, &c. particula (ad) poſtpoſita, langtad/ skamtad/ langt till/ skamt til.

4. *Per locum*, framm/ aframm/ afftur: item Vm̃/ yfer/ & effter cum ſuis compoſitis, ut Sudurumm/ Veſturumm/ Auſturumm/ Nordurumm/ Þaryfer/ hieryfer/ vppeffter/ nidureffter/ oſaneffter/ Sudureffter/ Nordureffter/ Veſtureffter/ Auſtureffter.

II. Tem-

II. Temporis, Hvonær? Nær? nu/ Þaa/ idag/ igiær/ amorgun/ aarla/ ſydla/ ſnemma/ aadann/ fordum/ eynhvorntyma/ nockurntyma/ ſenn/ ſeint/ ſnært/ flioott/ einatt/ ſkioott/ braatt/ beintt/ æ/ ætid/ aavalltt/ jafnan/ ſifelldt/ alldrei/ Þegar, firr, ſydar, ſtundum, laungum, & ſimilia. " Huers "daglega, *ſemper*, Þa ad, *&* Þa ed, *cum*. A medan, *donec*. Allt jafnt, *ſemper*, *continuo*. med jaf-"nade, *ſemper*, *continuo*, *perpetuo*. Ad ſinne, *nunc*, *modo*.

III. Numeri, Einuſinne, tuiſuar tuiſuarſinnum, Þriſuar Þriſuarſinnum, fioorumſinnum, fimmſinnum, ſexſinnum, ſioſinnum, aattaſinnum, nyuſinnum, tyuſinnum, elleſuſinnum, &c. Tuttuguſinnum, Þriaatyuſinnum, Hundradſinnum, morgumſinnum, offt, ſialldan, afftur, huadofft, hvorſuofft, ſoofft, iAnnadſinn, odruſinne, Þridiaſinn, iÞridiaſinne, &c.

IV. Quantitatis vel Copiæ, Noog, nooglega, huad miked? ſo miked, diupt, vydt, breidt.

V. Qualitatis, Huornen, Þannen, ſeſona, ſo, odruvijs, vel, illa, & plurima ab Adjectivis orta, ut ſallega, hæfelega, matulega, diggilega, daglega.

VI. Similitudinis, Eyns, eynſog, alyka, apektt, abordvid, ſoſem, Þara vid, hieravid, huylykt, Þuilykt. "So ſem ad, *ſicut*. Þanne, *eo modo*.

VII. Intendendi, Miog, huorſu, harla, Þeßmeyr, olldungis, alldeilis.

VIII. Remittendi, Valla, ſinam, ſinamſaman, hofft, hartnær, næſta, nær, Þui, Þuinær, ſonær, næſta, Þuy.

IX. Minuendi ſive *Excludendi*, Alleina, alleinaſta, eynema, minſt, eynaſt.

X. Comparandi, meir, midur, minſt, ſydſt, helldur, hellſt.

XI. Elevandi, Gemſie, ſem er.

XII. Dubitandi, Kannskie, maaskie, kannvera, maavera, huort huortad, ef ennef.

XIII. Interrogandi, Huarſirez? Þui Þa? huorſu? huornen? Þuiecke?

XIV. Affirmandi, Jaa, jurjor, vyſt, ſannlega, vißelega, &c. "Ad ſonnu, *verè*.

XV. Negandi, Nei, ecke, ecky, nie, aunguanneigen, hvorcke.

XVI. Demonſtrandi, See! hana! Þana!

XVII. Reſpondendi, Aa.

XVIII. Precandi, Kiære, kiæreminn!

XIX. Hortandi Verttad, flyttier, komdu Þier.

XX. Concedendi, Hana Þa! Nuu!

XXI. *Corrigendi*, Edahvad, hitt helldur Þoo.

XXII. *Eligendi*, Helldur, hellſt, velldſt, eynkum, ſierlega.

XXIII. *Separandi & diſtribuendi*, Sierilægie, ſierdeiliß, heimuglega, J odrulagie/ margviſlega/ eynfalldlega/ tuefalldlega/ Þrefalldlega/ &c.

XXIV. *Congregandi* & *Comitandi*, Fiolment/ alment/ i eynu/ vndereyns/ aſamt/ ſamann/ ſamannvid/ thill ſamans.

XXV. *EVENTUS*, Gefens/ forgefiß/ thill onytis/ yovejſiß.

XXVI. *Ordinis*, Adur/ firre/ ſeyrna.

Species Adverbiorum eſt Duplex:

Primitiva, ut Aar/ ſyd: Derivativa, ut Aarla/ ſydla: Item fallega/ matulega à nominibus fallegur & maate.

Figura Triplex.

Simplex, ut ſo, hingad: Compoſita, ut ſo ſem, hingad effter: Decompoſita, ut hitt helldur Þoo, thil onytiß.

Comparantur Adverbia ab Adjectivis Comparabilibus orta,

Idque vel *Regulariter*, ut	Leing	leingur	leingſt,
	Dægilega	dægilegar	dægilegaſt,
	Flioott	fliootara	fliootaſt.

Ad horum modum comparantur etiam alia Adverbia, licet ab Adjectivis non ſint orta, ut Sialldan, ſialldnar, ſialldnaſt, ſunnan, ſunnar, ſidſt vel ſunnaſt, *&c.*

Vel *Irregulariter*, ut	Vel	betur	beſt,
	Illa	verr	veſt,
	Lytt	midur	minſt,
	Seintt	ſydar	ſydſt, *&c.*

Deficiunt quædam

1. *Poſitivo*, ut	Firre	firſt,	Helldur	hellſt,
	Nær	næſt,	Fiær	fiærſt,
	Skemur	ſkemſt,	Et multa alia.	

2. *Poſitivo* & *Comparativo*, ut Vellſt, *&c.*

3. *Superlativo*, ut Hiedann hiedar, *&c.*

NOTA. Adjectiva Neutra abſolutè poſita, & Præpoſitiones cum amittunt Caſum fiunt Adverbia, ut Skamtt, langt, firer, nærre, vid, *&c.*

CAPUT UNDECIMUM.

De Conjunctione

UT Conjunctiones diſtincte & tradantur, & intelligantur, Tria conſideranda veniunt: 1. Earum ſignificatio, ſeu Poteſtas, 2. Figura, & 3. Ordo.
Significationes Conjunctionum variæ ſunt:

Hæ tamen præcipuæ:

Copulativa, ut Og, ogſo, lyka, eymen, aſamtt, lykamed, lykaeyrnen & aliquando nuu. "Legi- "tur & *enda*: ut, Þad vard at ſætt vid daneat, hann geck at eiga Þyri dottr haralld*s* Gormeſo- "nar, enda *s*killdu Þeir fa honum hundrat *s*kipa, *cum Danis conventum eſt, ut duceret Thyram, "filiam Haraldi Gormſonii, & ut ſuppeditarent ei centum naves.* Hiſtor. *Styrbiornonis*, in Com- "ment. *Chriſtiani Wormii* ad *Aræ* Schedas.

Disjunctiva, ut eda, edur, ella, ellegar.

Conceſſiva, ut Þoad, enn Þoo, enn Þoad, ſamtt ſem adur. Þott, Þott ad, *etiamſi.*

Adverſativa, ut Enn, Þoo, Þa er, *cum.*

Conditionalis, ut Nema, enneſ, ſo framt, med Þui moote.

Concluſiva ſeu *Ratiocinativa*, ut Þaa, Þeßvegna, Þarfyrer, huarfyrer, hvorſvegna, Þuy. "Af "Þui ad, *quoniam.* Sottum Þeß, *quia, quandoquidem.*

Continuativa ſeu *Ordinis*, ut Effteraa, effter Þad, efftερad, Þareffter, longueſter: Sydann, ſy- dar, ſydaſt, ad ſyduſtu, frammveigi*s*, vmmfram, auk, ad auke, Þar ad auk, hier ad auk, oſan- naa Þaroſannaa, hier oſann-aa.

Cauſalis, ut Þuiad, firer Þui, af Þui, af Þuiad, vppaa Þad, ſo ad, ad ey & quandoque ſimplex ad.

Explanativa ſeu *Completiva*, ut Ad ſonnu, ſem er, *&c.*

Nam ad harum ſignificationum aliquam, omnes, quotquot ſunt, Conjunctiones reduci poſſunt. Sunt autem quædam Significationes adeo tum ſibi invicem, tum Adverbiis, addo etiam Præpoſitionibus aliquando vicinæ, ut nunc huc, nunc illuc referri poſſint. Nec raro contingit, ut eædem Conjunctiones, pro varia Orationis conſtructione, varias admittant ſignificationes. Id quod nec Latinis inſolens eſt.

Figura Conjunctionum Triplex:

Simplex, ut Þui, auk, Þo, aadur.

Compoſita, ut Af Þui, ad auk, enn Þo, ſem adur.

Decompoſita, ut Af Þuiad, hieradauk, enn Þoad, ſamt ſem adur.

Ordinem vero Conjunctionum quod attinet, pleræque earum in Oratione præponi amant, ut Af Þui Þu giorder Þad, *eo quod hoc faceres*: Nema Þu giorer Þad, *niſi hoc præſtes.* Non enim recte diceretur, Þu af Þui, vel Þu nema.

Sunt tamen nonnullæ indifferentis ordinis, ut lyka, eymen ogſe, *&c.* Poëtæ vero pro ratione diſponendarum in metro ſyllabarum, ut in aliis, ita & heic plurimum licentiæ ſibi ſumunt.

CAPUT DUODECIMUM.

De Præpoſitione.

DUO de *Præpoſitionibas* notanda ſunt: Caſus & Figura.

Genitivum adſciſcunt:

Til, Þeſſumeigenn, hinumeigenn, badumeigenn, mille, millum, vtann, *ſine.* i millum, in- nann, vegna, ſaker, miß, aan. "Ad, vel At, *apud*: ut, at hver*s*, at logman*s*, at Syſluman*s*, "*domi, apud magiſtratum, legiſtam, vel præfectum.* vmmfram, *ſuper, ſupra*: ut hann haffde Þa "ſpecke vmmfram adra men, *ſapientiam habuit ſupra alios homines.* Hann heſur og vmmfram "Syna ſynd gudlaſtar, *qui ſuper peccata ſua blaſphemiam addit.*

Dativum

Dativum vel Ablativum:

"A in: ut, á Himne, *in cælo.* a Þinge, *in foro.* a Þeim daugum komo morgir menn till Olafs "Kongs; *in illis diebus venerunt præſtantes viri ad R. Olaum.* Saga *Olai Trygwaſonii.* c. XXXV.
"J, *in*: ut i SueÞiodu, *in Suecia,* i Noreg, *in Norvegia.*

Hiaa, gegn, gegnt, mote, Þuert, gagnvart, jafnſydis, nærre, fyrr, fiærre, framar, uns, af, * fraa, ur, alaun, nedanvert, vndann. "i fra, *à ab ex.* i hia, *in apud.* Vtaf, *ex.* uppyfar, han-"da acquiſitivæ ſignificationis: ut han liett og taka annan ſtol handa ſinne modur, *ponendum quo-"que juſſit alterum thronum matri ſuæ.* Vier hofum ecke meira epter handa herranum, *nihil re-"liqui habemus, pro domino.* Þeir fluttu og hafur og hey til fodurs handa heſtunum og mulunum, "*Avenas quoque, & fænum equis, & mulis in pabulum deferebant.* Ad *verſus, pone, tenus,* "*uſque*: ut, Þad horfer ad manne, *quod verſus virum ſpectat,* ad koma ad manne, *venire ad ho-"minem*; ad hælum, *calce tenus*; ad ælyfu, *uſque in æternum.* Vnder, *ſub*: Gialldurs under rau-"skillde, *ſub Bellonæ rubro ſcuto.* Hiſt. *Styrbiorn.*

Accuſativum:

Framan, hiedann, handan, kring, kryngumm, vmkring, ikryng, vmmhverſiß, vmm, vtann, ne-dann, vmmframm, ofann, Sunnann, Auſtan, Nordann, Veſtann. "i bland, *inter, in.* A, *in*: ut "a Gud, *in Deum.* a iord, *in terram,* vid, *erga, verſus, tenus.*

Dativum & Genitivum ſola ad.
Dativum & Accuſativum regunt:

Vid, vidur, fyrer, effter, aa, i, med, medur, vnder, yfer, vppaa.

Figura Præpoſitionum duplex:

Simplex, ut Ofann, nedann, kring, millum.

Compoſita, ut Fyrerofann, ofannfyrer, fyrer nedann, nedannfyrer, i kring, i millum, i fra, ihia, vttaf, uppyfer, i bland, vmmkringi, vmmfram, &c.

Obſervandum autem quod Conjunctiones aliquando in Compoſitione mutant Caſus, ut firer ofann hann & ofannfirer ann vel honum, firer nedann & nedannfyrer hann vel honum.

Nec ignorat Lingua noſtra Conjunctiones *Inſeparabiles,* quæ apud nos in duplici ſunt diſcrimine. Aliæ enim cum Præpoſitionibus Separabilibus ita componuntur, ut ab iis ſeparatæ nihil ſignificent: Cujus generis ſunt meigenn/ & vert/ Þeſſumeigen/ hiedann vert.

Aliæ cum Nominibus & Verbis in unam vocem, & quidem ab initio, ita coaleſcunt, ut ab iis disjunctæ nihilo plus ſignificent, quam illæ Latinorum *di, dis, re, ſe, an, con.* Hujus generis tres reperio: † ſam/ o/ & ſundur/ ut ſamlynde *conſenſus,* ſamteinge *conjungo,* obedenn *non rogatus,* ofiet *nefas,* ſundurlinde *diſſenſio,* ſundurbryt *diffringo.* Poſtrema vero aliquando poſtpon. ut eg bryt ſundur.

---

* Uſurpatur præpoſitio Fra maxime in indiculis & ſyllabis capitum librorum: u Fra Gamla Kongi, *de Rege Gamlone.* Cap. XXV. partes III. Hiſtor. *Snorronis Sturl.* Fra Þui er Sigvaldi tok Svein Kong, *de Suenone R. à Sigualdo Capto.* Hiſtor. vel Saga *Olai Trygwaſonii.* cap. XXX.

† Quibus Þor vel Tor adjungi haud immerito debet, ſiquidem in compoſitis denotat difficultatem, arduitatem, & quid efficiendi moleſtiam, peſſundans ſignificationem vocis cui præponitur: ut, in Tor-ære, *annonæ difficultas,* & *charitas.* Tor-færa, *iter difficile, & impeditum.* Tor-feinginn, *acquiſitu difficilis.* Tor-gætur, *rarus nactu, inventu difficilis.* Tor-kennaſt, *difficulter agnoſci.* Tor-leide, *iter arduum.* Tor-nemur, *quod difficulter diſcitur, captu difficilis.* Tor-ſynt, *quod facile diſcerni non poteſt.* Tor-take, *per errorem acceptum.* Tor-virki, *opus arduum.* Tor-tryggia, *diffidere, fidem detrahere.* Ex quibus conſtat, ut nomen deaſtri Tyr, veterum Septentrionalium *Mercurii,* in compoſitione, *gloriam, laudem,* & *excellentiam* denotat: ſic nomen idoli Þor vel Thor, euphonice Tor, eorum *Jovis,* & *Herculis,* qui cum malleo ſuo omnia domuit & ſuperavit, in compoſitione ſignificat & inſinuat *difficultatem* quaſi *Herculeam,* vel *rem adeo arduam, & difficilem, ut* Thori *opem poſceret, quâ ſuperari quiret.* Hinc in rebus arduis, & difficilibus (quod doctiſſimus *Chriſtianus Wormius* mecum communicavit) Cimbri *Thorum* vel *Thoronem* invocare ſolebant: ut in [Olafs Tryggraſonar ſogu] *Olai Tryggraſonii hiſtoriâ*: Þa toku menn Þat til raÞs ad heita a Þetta hit rauda skegg til fultings. quod ſic reddo, *tum cœperunt homines ſaluti ſuæ conſulentes invocare barbam illam rubicundam,* ſcil. *barbam rufam habentem Thoronem.* Vide *Olai Verelii Indicem linguæ veteris Scytho-Scandicæ,* in vocabulo Tor.

Caput Tertiumdecimum.

De Interjectione.

INTERJECTIONI accidit Sola *Significatio.* Aliæ autem ſunt,

Admirantis, Hua? aa? hvadalaatum!
Approbantis, Jaavel!
Comminantis, Biby!
Concedentis, Nunu! Soſo!
Dolentis, Auvi! æ! æjeje!
Metuentis, Þei Þei!

Indignantis, Svey! Fuy! Vei!
Gaudentis, Hohoo!
Ridentis, Hahaa! Hiby!
Exclamantis, O.
Inſtigantis vel *Impellentis*, tirr/ tack/ trutt/ hoho/ hoo.

Atque hæ ſunt illæ octo Orationis Partes, in quas Etymologia à Grammaticis diſtingui ſolet, leviter & curſim à nobis, pro inſtituti noſtri ratione, pertractatæ. Quibus vocum conſtructio ſive *Syntaxis* eſſet ſubjungenda, ut Grammatica Linguæ Septentrionalis ſuis numeris abſoluta haberi poſſet. Verum quia *Syntaxeos* ſcribendæ tradendæque ratio plurimum lectionis, obſervationum ac otii requirit, nobiſque propoſitum fuit, lectori linguæ noſtræ curioſo vocum ſaltem inflexiones hoc ſcripto ob oculos ponere, alioſque hujus idiomatis peritos, viſa jam pedum qualicunque via, ad perfectiora concinnanda inſtigare, nos pluribus in præſenti ſuperſedemus. Quod ſi Deus vitam ac valetudinem porro indulſerit, & laborem hunc noſtrum non ingratum fore animadvertimus, *Syntaxin* ex antiquis noſtræ linguæ Scriptoribus collectam cum progreſſu temporis adjungemus. Nunc autem manum de tabula.

DICTIONARIOLUM ISLANDICUM

Ex Vocabulis, quæ in Grammatica Iſlandica *leguntur, Alphabetico ordine digeſtis, Conflatum.*

MONITIO AD LECTOREM.

CUM *primum* R. Jonæ *Grammaticam recudendam ſtatuerim, cognationem Linguarum Gothicæ, Saxonicæ, & Anglicæ, cum Iſlandica, notis marginalibus oſtendere, inſtituti noſtri fore credebam. Verum attentius rem conſiderans, quum nitori operis, tum harmoniæ quatuor Linguarum melius conſultum iri judicabam, ſi vocibus, in uſum Lectoris, Alphabetice diſpoſitis gloſſas, prout anſa gloſſandi daretur, hic illic apponerem.* Vale.

A.

Aa, *amnis.* G. ΑΘΑ. Matth. 7. 25, & 27. *Sax.* ea, *aqua.*
eg aâ, *debeo, incumbit mihi,* Angli Auſtr. **to owe**; Bor. **to awe.**
aaer, *Lac. quod ſegregato butyro reliquum eſt.*
aaform, *propoſitum.*
aafarn, *acus, aceris.*
aan, *defectus.* G. ΥΑΝ ſignificat *defectus, & indigentiam,* Marc. 10. 21. *Sax.* pan, vel pana eſt *deficiens,* & panian *minuere, decreſcere, deficere. Ang.* **to want.** *Eſt opus habere, indigere. Ang.* etiam *defectus lunæ* dicitur, **the wane of the moon.** & **wan** eſt *pallidus*, nimirum cum color faciei deficit. Nota hic *Iſlandos* à multis abjicere Υ. & p. ut in ord, *verbum,* orm, *vermis. Goth.* & *Saxonicum* ΥΑΝΚΑ, popd. ΥΑΝΚΜ, popm, & pypm. *Ang.* **word, worm.**
aar, *remus,* aarer, *remi. Sax.* ape. *Ang.* **oar.**
aas, *lignum oblongum.*
aaſt, *amor. Goth.* ΑΝΣΤΣ, *amor, gratia,* Luc. 2. 40. & 3. 30.
aat, *comeſtio.*
aatt, *comedi.* Eſt præteritum perfectum ab eg et, *edo,* ἔδω, G. ΕΤΑΝ, ΙΤΑΝ, *comedere. S.* etan. *A.* **to eat.**
aatta, *octo,* **eight.**
aattunde, *octavus.*
attatyn, *octoginta.*
attatugaſta, *octuageſimus.* vide Gramm. noſtræ, Cap. 6.
abriſter, *coluſtra.*
adall, *nobilitas. Sax.* æþel. *nobilis.*
adgangur, *acceſſus.*
æde, *mos,* ἔθος.
æde, *mos,* ἔθη.
eg æde, *juro,* ædde in præt. *Sax.* að, *juramentum,* & juratio.
ædur, *vena. Sax.* æddpe.
ær, *demens.*
ær, *agna.*
æra, *honos. Sax.* ape.
eg ætla, *opinor.*
eg ætla, *deſtino, certum mihi eſt.* eg ætla ad giora Þad, *ego faciam* vel *facturus ſum hoc, certum mihi eſt hoc facere.*
af Þui Þu giordez Þad, *eo quod hoc faceres.*
afe, *avus.*
afftan, *veſper.*
affur, *faſtus, odium.*
afl, *vires, robur.*
afl, *fornax.*
eg afla, *lucror* vel *venor.*
aflaar, *Indulgentiæ.*
afmur, *amor.*
agiætur, *benignus.*
agiarn, *avarus*: agiorn, *avara*: agiarnt. *avarum. Goth.* ΓΑΙΚΝΑΝ, *vehementer cupere, Luc.* 15. 16. *S.* gypnan, gipnerre, *cupiditas.*
agyrnd, *avaritia.*
agirnt, *avaritia.*
agreiningur, *diſſenſio.*
akur, *ager. S.* æcep, *A.* **aker** eſt *jugerum*
alldredur, *ſenex.*
alldur, *ætas. S.* eld, *Angli* Boreales **auld**, *ſenex.*
almenningur, *communitas.*
almuge, *populus.*
almuge, *vulgus.*
alur, *terebellum. S.* ale. *Ang.* **awle**, *ſubula.*
ambaatt, *ancilla.* vid. ΑΝΔΒΑΗΤΣ in gl. *Goth.*
amma, *avia.*
anaud, *ærumna.*
eg andaſt, *morior.*
ande, *Spiritus. Ang.* Bor. **the eande.**
andlit, *vultus, facies.* G. ΑΝΔΑΥΛΕΙΖ, *facies, Luc.* 17. 16. & ΥΛΙΤΣ, *Joh.* 11. 44. à ΥΛΙΤΑΝ, *circumſpicere. Sax.* andplita, & andplite, *vultus.*
andskote, *adverſarius.*
andvarpan vel andvorpun, *ſuſpirium.*
mig angraz, *male me habet.*
eg ann, *amo, faveo*: unna, *favere*:

unnande, *favens.* *Saxonicè* unnan, *ex gratia dare, donare.*

annar, *ſecundus.* vid. Gramm. noſtræ Cap. 6.

annar/ onnur/ annad, *ſecundus, ſecunda, ſecundum.* per omnes utriuſque Numeri Caſus declinatur.

annarhuer, *alteruter.*

ape, *Simius.* S. apa. *A.* ape.

apur, *hic acris*: opur, *hæc acris*: apurt, *hoc acre.*

ardur, *aratrum.*

arffur, *hæreditas.* G. ARBGA, *hæres*: ARBI, *hæreditas.* S. yrfe, *hæreditas.*

argur, *piger,* ἀεργὸς.

armur, *piger.*

arnyeir, *lancea.*

aſynd, *aſpectus.* S. ſean, vel ſeon, *videre, cernere.* *Anglice* to ſee.

aſka, *cinis.* G. AZGO. S. acſe. ahſe, axan, axſa, aſca. *Ang.* aſhes. *Ang.* Bor. aſſe.

aſkur, *vaſculum.*

aſnaſt. eg aſnaſt, *ſerviliter laboro.* G. ASNEIS, *mercenarius.* *Sax.* eſne, vel æſne, *ſervus.*

aſne, *aſinus.*

at, *maculatio.*

atburdur, *eventus.*

att, *ſterna.*

atte, *incitavi,* eſt Præt. perfectum ab eg et, *incito.*

attungur, *ſpecies menſuræ.*

audur, *vacuus.* *Angl.* void.

audur, *opulentia.* vid. gl. *Goth.* in AUDAGS.

auga, *oculus,* declin. ibidem. G. AUGO. S. eage. *A.* eye.

auglit, *vultus, facies.* ab AUGO, *oculus,* & VLAITAN, *circumſpicere.*

auka, *augere*: eik, *augeo*: aukande, *augens.* *Goth.* AUKAN. *S.* ecan, æcan, eacan, ican. *Angl.* to eke.

mig aumkar, *miſeret me.*

aumur, *miſer*: eimd, *miſeria.*

auſa, *haurire*: eys, *haurio.*

auſtur, *Oriens.*

B.

Baal, *Incendium.* vid. gl. *G.* in BALVGAN. *S.* bæl. & bælfyr, (per mutationem literarum ejuſdem organi bæn-fyr. unde eſt noſtrum bone-fire) *rogus.*

baas vide bas.

baatur, *Cymba.* *S.* bat. *A.* boat.

babb, *murmuratio inconcinna & vana,* Βάβαξ, *Heſychio, eſt μάταιος, λάλος, φλυαρός.*

back, *tergum.* *S.* bæc. *A.* back.

backe, *Ripa.* *Angl.* a bank.

bad, *balneum.* *S.* bæþian, baþian, *lavare.* *Ang.* to bath. Hinc Bad, Bathe, celeberrima thermarum urbs in Agro Somerſetenſi.

bæclingur, *libellus.*

bæle, *Lectus, Recubatio.*

bæn & boon, *preces.* *Sax.* bene, *petitio*: bena, *qui petit.* *Angli* dicunt to beg a boon.

bær, *Habitaculum* vel *Villa.* vide by.

bage, *damnum.* mier baggar, *obeſt mihi.*

bagge, *ſarcina.* *Ang.* bagge, and baggage.

bagur, *malevolus.*

bakare, *piſtor*: bakſtur, *panificium*: eg baka, *pinſo*: bakade, *pinſui.* *S.* bacan, *pinſere.* *A.* to bake.

bale, *vigeo*: balade, *vigui.*

balldur, *proprium nomen Dei cujuſdam Ethnicorum.*

band, *ligamen.* G. BINDAN. *ligare*: BANDI, *vinculum.* *S.* bindan, banda. *A,* to bind. bond. *Angli* Bor. band.

bane, *cædes, exitium.* *A.* bane. *S.* bana, *interfector.*

bann, *damnum, excommunicatio.* *Ang.* Bor. to bann, *execrari.*

bar, *frons, frondis.*

bard, *extremitas rei.*

barenn, *cæſus.*

barke, *guttur.* *Sax.* beorcan. *A.* to barke, *latrare.*

barn, *Infans, puer* vel *puella.* *G.* BARN. *S.* bearn, à BAIRAN. beran, *ferre, gignere, procreare.* *Ang.* Borealibus, ac *Scotis* Bairn.

bas, *ſtabulum boum.* *Ang.* Bor. a beouſe.

baukur, *lagena.* *Ang.* beaker.

baun, *faba.* *Ang.* bean.

mier batnar, *revaleo.* *Angli B.* dicunt to battn, vel batten, *vires acquirere,* & proprie dicitur de infante vires poſt nativitatem acquirente.

beckur, *ſcamnum.*

bed, *lectus.* *S.* bedd. *A.* bed.

beidne, *petitio.*

bein, *os, oſſis.* *S.* ban. *A.* bone.

beinn, *rectus.*

beiſkur, *acerbus.*

beiſe, *frænum.*

bekre, *aries.*

belgur, *follis.* *Ang.* bellows.

bende, *vieo*: eg bendte in præt. *S.* bendan. *A.* to bend.

bende, *vieo, flecto,* item *innuo,* habent ſimiliter bendte in præterito.

ber, *bacca.* *Ang.* berry.

ber, *nudus.* *S.* bare. *A.* bare.

ber, *pulſo*: barde, *pulſavi.* unde forſan *Ang.* Bor. to berry, i. e. to threſh.

ber, *porto.* A. to bear.

berg vel biarg, *ſaxum.* *Goth.* BAIRG, *mons.* S. beorg, beorg, byrg.

biartur, *clarus.* *G.* BAIRHT. *S.* beorht. *A.* bright.

bid, *precor*: bidia, *precari.* *G.* BIDJAN. *S.* biddan. *A.* Bor. to bid, adhuc uſurpant pro *precari*; ut bid God bleſs me, *ora deum, ut mihi benedicat.*

bid, *expectatio, mora*: bidia, *expectare.* *Anglis* Bor. to bide. *Goth.* BEIDAN. *S.* bidan, abidan. *A.* abide. bidiande, *expectans.* bidlund, *expectatio.*

bida, *vas oblongum ſuperne acuminatum.*

biſur, *appetitus.*

by, *apis.* *Sax,* beo. *Ang.* bee.

by, *habito*: eg bioo, *habitavi*: bua, *habitare.* G. BAUAN. *S.* bugan, & buan. bygd, *habitatio.* Bye, apud *Anglos* frequens eſt in locorum nominibus.

byd, *expecto*: byda, *expectare.*

byd, *offero*: baud, *obtuli.* *Angli* dicunt to bid money, i. e. *pretium offerre.*

byfur, *pedes.*

bygd, *habitatio.* A. Bor. to byg, *ædificare.*

byr, *urbs.* G. BAURGS. S. byrig, burug, burg, burh. A. burrough.

byt, *mordeo*: beit, *momordi*: ad byta, *mordere.* *S.* bitan. A. to bite. bit, *morſus.* A. bit. bite, *bolus.*

bik, *pix.*

bilgia, *procella.*

bilur, *turbo,* vel *tempeſtas repentina*: bilier, *turbines.*

bind, *ligo*: batt, *ligavi*: binda, *ligare.* A. to bind.

bioor, *cereviſia.* *Sax.* beor, vel beor. Ang beer.

biorg, *adjumentum.* *S.* biorg, *propugnaculum.*

biorn, *urſus*: ſtir-biorn, *bellicoſus* vel *pugnarum urſus.*

bir, *ventus ſecundus.*

mier biriar, *oportet me.* Sax. me

me-býꞃıaꝺ, vel ᵹebýꞃıaꝺ.
Þad birter, *luceſcit.*
biſſa, *ſclopetum bellicum.*
blaar/ blaa/ blaatt, *flavus, flava, flavum.* A. Bor. **blea.**
blaaſa, *flare*: vide blæs.
blad, *folium.* A. **a blade.**
bladra, *tenuis membranula ſpiritu incluſo tumida.* S. blæꝺꞃ, *puſtula, tubercula*, & *veſica.* *Ang.* **bladder.**
blær, *aura.*
blæs, *flo*: blies, *flavi*: ad blaaſa, *flare.* S. blæꞅan, *flare*: blæꞅꞇ, *flatus.* A. **blaſt.**
blak, *verber.*
blaudur, *fœmineus.*
blautur, *mollis.*
blek, *atramentum.* S. blæc, *i. e.* blac. *Ang.* Bor. **to blecken,** i. e. **to make black.**
bleſſadur, *benedictus*: bleſſed vel bleſſud, *benedicta*: bleſſad, *benedictum.* S. bleꞇꞅıan, *benedicere*: bleꞇꞅoꝺe, *benedictus.* *A.* **to bleſſe, bleſſed.**
bly, *plumbum.*
blijda, *blandities.*
blydur, *blandus.* S. blıðe, *lætus, jucundus.* *Ang.* **blithe.**
blyf, *maneo*: bleif, *manſi.*
blindur, *cæcus.* G. ΒΛΙΝΔS. S. blınꝺ. A. **blind.**
block, *truncus ligneus.* A. **block.**
bloma, *flos.* G. ΒΛΩΜΑ. S. bloꞅm, bloꞅma. *A.* **bloom, bloſſom.**
blood, *ſanguis.* *Goth.* ΒΛΩΦ. S. bloꝺ. A. **blood.**
bloot, *maledictum.*
blundur, *ſomnus.*
bod, *nuncius.* S. boꝺe.
bodan vel bodun, *nuncius.* Sax. boꝺıan, *nunciare.* *Angl.* **to bode.**
boge, *arcus,* S. boᵹa. A. **bow.**
bogenn, *curvus.*
bol, *adverſitas.*
bolff, *maledictum.*
book, *liber*: bækur, *libri.* bæklingur, *libellus.* *Goth.* ΒΩΚ vel ΒΩΚS. S. boc. *Ang.* **book.**
boola, *furunculus*: item *Bulla.*
boon & bæn, *oratio, preces.*
borg, *civitas.* vid. byr.
braadur, *feſtinus.*
bræde, *furor.*
bragd, *deceptio.*
bragur, *rhythmus.*
brak, *fremitus.*
brandur, *titio,* item *gladius* Poëtice. S. bꞃanꝺ. *A.* **brand.** *Goth.* ΒΡΙΝΝΑΝ, *ardere.* Sax. býꞃnan.

brattur, *arduus.*
braud, *panis.* Ang. **bread.**
braut, *via.*
bref, *literæ.* Ang. **a breif.**
Þad bregdur, *veſperaſcit.*
breidur, *latus.* S. bꞃaꝺ. *Angl.* **broad.**
breittur, *mutatus, variatus.*
breiskleike, *imbecillitas.*
brenne, *uror*: eg brann, *uſtus ſum.* vide brandur.
brenne, *uro.*
brial, *affectatio.*
brid, *confringo dentibus.*
bryk, *ſponda.*
brynne, *adaquo*: brynte in Præterito. *G.* ΒΡΥΝΝΑ, *fons,* S. boꞃn, bꞃunna, buꞃna. *A.* **burn.** à brynne, *adaquo,* venit Anglicum **brine.**
brioota, *frangere.* S. bꞃıꞇꞇan. A. Bor. **to britten beef,** *i. e.* **to break the bones of beef.** bryt/braut, *frango, fregi.*
brim, *extremitas alicujus rei.* A. **brim.** eſt *ora,* vel *margo patinæ.*
Þad brimar, *æſtuat.* Fortaſſe bruniar legendum ab illo brune, *æſtus, uſtio,* quod mox ſequitur.
brine, *cos.*
bringa, *pectus.*
brite, *partitor.*
brixl, *exprobratio.*
brook, *bracca*: brækur, *braccæ.* A. Bor. **breeks.**
brot, *delictum, fractio.*
brudgume. *ſponſus,* G. ΒΡΥΦ. S. bꞃýꝺ. A. **bride** eſt *ſponſa.* S. bꞃıꝺᵹuma. Ang. **bride-groom,** *ſponſus.*
bruggare, *cereviſiarius.* S. bꞃıpan. A. **to brew,** *coquere cereviſiam.* brun, *palpebra*: bryr, *palpebræ.* *Scotice* **brun.** A. Bor. **the eye-brees.**
brune, *æſtus, uſtio.*
brun, *pons*: bruur, *pontes.*
bu, *res familiaris.* Scribitur & buu, atque ita per omnes utriuſque numeri Caſus declinatur.
bua, *habitare.* vid. by.
bugur, *curvatura.* A. Bor. **to bue,** *curvare.*
bur, *promptuarium.* Ang. Bor. **boor.**
burdur, *nativitas.*
burdur, *portatio.* S. beoꞃð. A. **birth.**
bure, *colonus.* S. ᵹebuꞃe. Ang. **bore.** Hinc videatur *Anglicum* **gaffer** deduci, niſi potius trahatur à ᵹeꞅeꞃa, *comes,* ut exiſtimat *Junius* in MS. notis ad *Tatianum.*
buſte, *muſcarium ſetaceum.*
buu, vide bu, *res familiaris.*

D.

Daad, *virtus.*
daan, *ſervus.* S. þeᵹen, vel þen, *miniſter.* A. olim **tane.**
daare, *temerarius.* A. **to dare.** *audere.*
dæle, *vallis.* S. ꝺæl. A. **dale.**
dælld, *terra ſubſidens.*
dælſtur, *qui magna ſibi pollicetur ab aliquo.*
eg dæme, *judico*: eg dæmeſt, *judicor.* G. ΔΩΜΓΑΝ. S. ꝺeman, *judicare.* Angl. **to doom.**
dæſtur, *anhelus, curſu conſumptus.*
dagur, *dies.* G. ΔΑΓS. Sax. ꝺæᵹ. A. **day.** Þad dagar, *dieſcit.*
dalur, *vallis.* A. **dale.**
dans, *choreæ.* A. **a dance.**
dapur, *ægre affectus*: dapur/ dapur/ dapurt, *extreme affectus, a, um*: dapur/ draprare/ draprastur.
daude, *mors*: daudur, *mortuus.* *Goth.* ΔΑΥΦS, *mortuus*: ΔΑΥΦΥS, *mors.* A. **dead. death.**
daufur, *ſurdus.* S. ꝺeaꝼ. A. **deaf.**
dann, *ardor.*
daus, *clunis.*
deide, *occido*: deidde, *occidi.*
dey, *morior*: doo, *mortuus ſum*: deya, *mori.* Ang. **to dy.**
deilld, *lis.*
dett, *cado*: datt, *cecidi.*
diarfur, *audax.*
digur, *craſſus,* & *craſſa*: digurt, *craſſum.* Sax. þıcce, *craſſus, denſus,* digurd, *craſſities.*
dij, *puteus.*
dy, *quaſſo*: dude, *quaſſavi.*
duge, mier dygier, *ſufficit*: dygd, *virtus.* S. ꝺuᵹuð. digdarysfur, *virtutibus inſtructus*: digdaſamur, *virtutibus cumulatus.*
dyn, *tono*: dunde, *tonui*: Þad dunar, *tonat.* S. þunnan, & þunꞃan, *tonare*: þunoꞃ, þuneꞃ & þunꝺeꞃ, *tonitru.* A. **thunder.** Angli Bor. **to make a dyn,** i. e. **a noiſe.**
dyr, *fores.* G. ΔΑΥΡ. S. ꝺuꞃ, vel ꝺuꞃu. A. **door.**
dyr, *animal brutum.* S. ꝺeoꞃ. A. **deer** ſignificat *damas,* vel *cervos.*
dyr, *pretioſus.* S. ꝺýꞃe. A. **dear.**

dyrd,

dyrd, *gloria*: dyrka, *glorifico*: dyrkade, *glorificavi*.
dyrfska, *audacia*: ita paulo ante diarfur eſt *audax*.
dik, *curſus*.
dil, *celo*: dulde, *celavi*.
dimmur, *obſcurus*. S. dim, dimʒend. Ang. dim. Þad dimmur, *tenebræ oboriuntur*.
dinckur, *fragor*.
dingia, *acervus*.
dockur, *ſubniger*.
doffe, *ſtupor*.
diogg, *pluvia*, item *ros*; unde *A.* dew. Þad dögguar, *pluit*.
domur, *judicium*. *A.* doom, vid. dæme.
doomare, *judex*.
dooter, *filia*. G. DAUHTAR, Sax. dohter, dohtor, dohtur. *Ang.* daughter.
draap, *nex*.
draap, *internecio*.
draattur, *tractio*.
drabb, *nugæ*.
drabb, *geſtus incurioſus* & *inconcinnus*. Apud *Angl.* dicitur *mulier inconcinna* a drabb.
drægsl, *novitia*.
draga, *trahere*. vid. dreg, *traho*.
dramb, *ſuperbia*.
dramb, *factus*.
dramblaatur, *ſuperbus*.
draugur, *ſpectrum*,
draumur, *ſomnium*. *A.* dream.
dreck, *bibo*: drack. *bibi*. *Goth.* DRIGKAN, *bibere*. S. drincan. *A.* to drink.
dreg, *traho*: droo, *traxi*: draga, *trahere*. S. dragan. *A.* to draw, or dragg. dragande, *trahens*.
dregg, *fex*: dreggiar, *feces*. *A.* the dregs.
dreingur, *famulus*.
drep, *interficio*, *occido*: drap, *occidi*. Infinitivus eſt drepa.
drickur, *potus*. *Ang.* drink.
dryf, *jactor*: dreif, *jactatus ſum*. huic affine G. DREIBAN, *agere*, & *Sax.* dræfan, drifan. dryfa, *nivis deſcenſus*. Þad dryfur, *ningit*.
dryn, *boo*: drunde, *boavi*.
dryp, *guttatim ſtillo*: draup, *guttatim ſtillavi*. *Sax.* dripan, *ſtillare*, & dropa, *gutta*. *Ang.* to dripe. a drop.
dryt/ dreit, *caco*, *cacavi*: dryta, *cacare*: drit, *excrementum*. *Ang.* dirt.
droos, *fœmina*.
droot, *populus*.
drotten, *dominus*. *Sax.* dryht, dryhten.
drucken, Adjectivum Diſſyllabum.
duel, *moror*: dualde, *moratus ſum*. *A.* to dwell. *commorari*. duelia, *morari*: dvol, *mora*.
duergur, *pumilio*, *nanus*. *Ang.* a durgin, or dwarf. *S.* dwerg, dweorh, dwerg.
dufa, *columba*. *G.* DUBO. *A.* dove. *Sax.* duua.
duglegur, *valens*. *S.* dugan. *valere*.
dugur, *audacia*.
duyn, *ceſſo*, *deficio*: duynade, *ceſſavi*, *defeci*. *Ang.* Bor. to dwine away, i.e. *gradatim perire*.
dukur, *mappa*.
dunur, *fremitus*: Þad dunar, *tonat*. vid. dyn.
duun, *pluma*. *A.* doun ſignificat *plumas lanuginoſas*, & iſtiuſmodi, ut, *flocculos carduorum areſcentium*. Et a doun-bed, eſt *culcitra plumea*, *plumulis lanuginoſis farcta*.

E.

Ef, *dubium*: efa, *dubito*: efade, *dubitavi*.
effre/ effſtur, *ſuperior*, *ſupremus*: effre/ effſt, *ſuperior*, *ſuprema*: effra/ effſt, *ſuperius*, *ſupremum*. *S.* ofer, *ſuper*, *ſupra*. *Ang.* Bor. over.
efterlangan, *deſiderium*. *S.* langian, vel længian eſt *percupere*, & *deſiderare*. *A.* to long after. vel for a thing. *quid vehementer cupere*, & *appetere*.
efne, *materia*.
eg, *ego*: eg ſialfur, *ego ipſe*. vid. Gramm. noſtræ Cap. 5. *nec non* Matth. 5. 17.
egg, *ovum*. *S.* æʒ. *A.* egg.
egg, *acies*: eggiar, in plurali. *S.* ecʒe. *Ang.* edge.
eide, *abſumo*: eidde, *abſumpſi*.
eidur, *juramentum*.
eiga, *habere*, *poſſidere*: eigande, *habens*: eign, *poſſeſſio*. *Goth.* AIGAN, *habere*. *S.* aʒan. Hinc AIGIN. aʒen. *Ang.* awn, & own, *proprius*, quod quiſque poſſidet.
ey, *inſula*.
eyga, *poſſeſſio*.
eynmyria, *cinis ignitus*, ſive *ſcintillans*. *A.* embers.
eyn/ ein/ eitt, *unus*, *a*, *um*. vide Gramm. noſtræ Cap. 6. eyrn/ ein/ eitt, *unus*, *a*, *um*.
eyra, *auris*. *Sax.* eare. *A.* ear.
eyſa, *cinis ignitus* ſive *ſcintillans*. vide aſka. A. Bor. iſles.
eytthuort, *aliquid*.
eik, *arbor*: eikur, *arbores*.
eik, *augeo*: jook, *auxi*: auka, *augere*: vide auka.
eimd, *miſeria*: aumur, *miſer*.
ein, *una*: Fœmin. ab eyn, *unus*.
einer, *juniperus*.
einfalldur, *ſimplex*. *Sax.* anfeald.
einge, *pratum*. *Sax.* inʒ. Anglis Borealibus inge: forſan à *Goth.* VINGA, *paſcuum*. Cædmoni panʒ, vel ponʒ eſt *campus*.
Eingel, *Angelus*. A. Angel.
eingenn, *uniforme*.
einhuer, *aliquis*.
einraadur, *qui aliorum conſilia repudiat*.
eis, *haurio*: joos, *hauſi*: auſa, *haurire*.
eiſta, *teſticulus*.
eitur, *venenum*. *Sax.* ater, vel ator.
ek, *curru trahor* vel *vehor*. Infinitivus eſt aka.
el, *alo*: ool, *alui*: ala, *alere*.
elia, *pellex*.
elldur, *ignis*: ellde, *igne coquo*: eg ellde, *igne coxi*. *S.* æled, & eld, *ignis*: ælan, *accendere*. Elding *Anglis* Borealibus eſt *cremium*, *pabulum ignis*.
elle, *ſenium*.
ellefn, *undecim*. vide Gramm. noſtræ Cap. 6.
elſka, *amor*: eg elſka, *amo*,
em vel er, *ſum*. G. IM. *Sax.* eom. Ang. am.
ende, *finis*. *G.* ANDEI. *Sax.* end. Ang. end.
endur, *anates*: ond, *anas*.
enne, *frons*.
eple, *pomum*. *Sax.* æpl, æppel. Ang. apple.
er vel em, *ſum*.
er, *aro*: eriade, *aravi*. *S.* erian, *arare*.
erende, *negotium*, item *verſus*. G. AIRN, *nuntii*. *S.* ærend. *nuntium*, *mandatum*, *legatio*. Ang. errand.
eriur, *lites*.
ern, *annoſus*.
ernur, *aquilæ*: orn, *aquila*. *S.* earn. *Scot.* an ern, eſt *grande genus accipitrum*.
eſ, *veredus*, Poëtice.
et, *comedo*. Ang. to eat.
et, *incito*: atte, *incitavi*.

F.

Faa, *accipere*: **fæ**, *accipio*. *Sax.* ꝼon, *accipere*.
faakur, *equus*, Poëtice.
faalke, *circus*.
faalm, *palpitatio*.
faang, *ſinus*.
faang, *acquiſitio*: item *ſinus brachiorum*: **faung**, in plurali. Ang. Bor. **the fange of a dog**.
faar. *periculum*: item *inſania*.
fader, *pater*. *S.* ꝼæꝺeꞃ. *Angl.* **father**.
fæ, *accipio*: **fieck**, *accepi*: **ad faa**, *accipere*.
fæde, *pabulum*. *G.* **FŌDJAN**. *S.* ꝼeꝺan, vel ꝼoeꝺan. *Ang.* **to feed**, *paſcere*, & **food**, *eſculentum*.
fær, *fortis*.
fære, *funis*.
fære, *loco moveo*: **færde**, *loco movi*. *Sax.* ꝼaꞃan, *ire*. *Ang.* **a way-faring-man**.
færeikur, *jumentum*.
fagnadur, *lætitia*. *Goth.* **FAGINŌN**. *S.* ꝼæᵹnian, *gaudere*. Hinc *Ang.* **fain**.
fagur/ fegar/ fagert, *amœnus, a, um*. *Ang.* **fair**. **fegurd**, *amœnitas*.
fall, *caſus*: **falla**, *cadere*: **fell**, *cado*. *S.* ꝼeallan, *cadere*, *A.* **to fall**. **Fall**, *caſus*.
fallegur, *pulcher*.
falskur, *aſtutus*. *Ang.* **falſe**.
falur. Belg. **veyl**.
fans, *impedimenta*.
far, *itio*: item *navis*, Poëtice.
far, *ponto*.
farg, *preſſura*.
fargan, *vitæ inſtitutio*.
fas, *conſpectus*.
fat, *veſtis*: item *patina*.
fata, *hydria*. *S.* ꝼæꞇ, ꝼaꞇa, *vas*. *Ang.* **a fat**.
fatækur, *pauper*.
fauskur, *lignum aridum*.
fax, *juba*. *S.* ꝼeax, *coma*.
fedga, dicitur de patre & filio: inde **langfedgar**, *majorum ſeries*, eorum qui ſunt in recta linea deſcendente.
fegurd, *amœnitas*.
feigenn/ feyne/ fegnæ, *lætus*. v. **fagnadur**.
feigur, *moribundus*.
feingur, *res parta*. vid. **faang**.
feitur, *pinguis*. *S.* ꝼæꞇ. *A.* **fat**. **feitur/ feit/ feitt**, *hic & hæc pinguis & hoc pingue*.
fel, *occulto*. *Ang.* Bor. **to feal**.
fell, *acclivitas*. *A.* Bor. **a fell**, *mons*.
fell, *cado*: **fiell**, *cecidi*; **falla**, *cadere*. vide **fall**.
fen, *puteus*. *Ang.* **a fenn**.
fer, *eo*: **foor**, *ivi*.
fara, *ire*. *S.* ꝼaꞃan.
ferd, *iter*.
feria, *navis vectoria*. *A.* **a ferry-boat**.
ferskeittur, *quadratus*. *S.* ꞅceaꞇ, *angulus*.
fet, *pes*, *menſuræ genus*. *S.* ꝼæꞇ. *Ang.* **a foot**.
fiall, *mons*. vide **fell**.
fiande, *hoſtis*. *Goth.* **FIJAN**, *odiſſe*: **FIJANDS**, *inimicus*. *S.* ꝼeonꝺ, vel ꝼẏnꝺ. *A.* **fiend**.
fidur, *pluma*. *S.* ꝼeðeꞃ. *Angl.* **a fether**.
fie, *pecunia*. *G.* **FAIHU**, *opes*. *Sax.* ꝼeoh, *pecunia*, & *pecus*. *Ang.* **to give a fæ**.
fielage, *ſocius*. *A.* **fellow**. *S.* ꝼẏlᵹian, *ſequi*.
fiſl, *demens*.
fyſſa, *lana pratenſis*.
fyk, *vento feror*: **fauk**, *vento abreptus ſum*: **fiuka**, *vento ferri*: **Þad fykur**, *ningit vehementer*.
upp ad fylla, *implere*.
fylgd, *comitatus*. vide **frelage**.
fyll, *elephas*.
fyrre, *privo*, *fruſtror*: habet in præt. **fyrtte**.
filge, *comitor*: **filgde** in præt. **fylgd**, *comitatus*. *S.* ꝼẏlᵹian, *ſequi*. *Ang.* **to follow**.
filker, *rex*.
fimm, *quinque*. vide Gramm. noſtræ Cap. 6.
fimur, *alacer*.
fingur, *digitus*. *S.* ꝼinᵹeꞃ. *A.* **finger**.
finn, *invenio*. *S.* ꝼindan. *A.* **to find**, *invenire*.
fiodur, *calamus*. *A.* **a feather**.
fiel, *aſſer*.
fiolkinge, *artes magicæ*.
fioorer, *quatuor*. vide Gramm. noſtræ Cap. 6.
fior, *vita*. *Sax.* ꝼeoꞃh.
fiordungur, *quadrans* vel *quarta pars*. *Ang.* **a farthing**.
fiordur, *ſinus maris*.
fios, *bovile*.
fiotur, *vinculum*, *compes*. *Ang.* **a fetter**.
firn, *bonus*.
firſtur, *primus*. vide Gramm. noſtræ Cap. 6.
fiskur, *piſcis*. *G.* **FISK**. *Sax.* ꝼiꞅc. *Ang.* **fiſh**.
fiuk, *tempeſtas nivoſa*.
fiuka, *vento ferri*. vide **fyk**.
flaa, *mephitis*.
flæ, *cutem detraho*: **floo**, *cutem detraxi*: **ad flaa**, *cutem detrabere*. *S.* ꝼlean. *A.* **to flea**.
flærd, *falſitas*.
flærd, *verſutia*.
flagd, *monſtrum*.
flagg, *vexillum navium*. *Ang.* **flagg**.
flangs, *inſultatio*.
flas, *præcipitatio*.
flaska, *lagena*. Hinc *A.* **flaſk**.
flatur, *planus*. Hinc *A.* **flat**.
flauſtur, *navis*, Poëtice.
flauter, *lacticiniorum genus quod fit coacto lacte & deinceps ventilato*.
fleckur, *macula*. Hinc. *A.* **flecked**, vel **flekt**, *maculis*, vel *labeculis diſcoloribus interſperſus*.
fleigur, *cuneus*.
fleigur, *volatilis*. vide gl. G. in voce **FUGLS**. Eboracenſes vocant pullos avium volatiles **fliggurs**.
fleyra, *plus*: **fleſt**, *plurimum*.
flet, *exentero*.
flet, *explano*: **flatte**, *explanavi*. *Ang.* **flat**.
flet, *lectiſternium*.
fly, *fugio*: **flunde**, *fugi*. *S.* ꝼleon. *fugere*. *Ang.* **to fly**.
flyg, *volo*: **flaug**, *volavi*: **fliuga**, *volare*.
flyk, *lacera veſtis*: **flykur**, *veſtes laceræ*.
flyt, *fluo*: **flaut**, *fluxi*; **fliota**, *fluere*. Ang. **to float**.
fliood, *mulier*, Poëtice.
fliotur, *velox*. Ang. **fleet**.
flis, *cachinnatio*.
flis, *deſquamo* vel *detraho quod extimum eſt*: **fluſte**, *deſquamavi*.
flit, *veho*: **flutte**, *vexi*.
floo, *pulex*: **flær**, *pulices*. Ang. **a flea**.
flood, *acceſſus maris*, *inundatio*. Ang. **flood**.
flooe, *ſolum uliginoſum* ſeu *paluſtre*.
floor, *cloaca*.
flot, *liquamen*.
fognudur, *gaudium*. vide **fagnadur**.
folk, *populus*. *Sax.* ꝼolc. Angl. **folk**.
folld, *terra*, Poëtice. Sæpius occurrit in *Cædmone* ꝼolꝺ.
folur, *pallidus*.
fonn, *nix condenſata*.
fontur, *baptiſterium*. Angl. **the font**.

foodur,

foodr, *pabulum*. vid. fæde. *A.* fodder.
fool, *iracundus*.
foolk, *populus*.
footur, *pes*: fætur, *pedes*. *Sax.* ꝼoꞇ. *A.* foot. fet, *pes*, quatenus eſt menſura.
for, *iter*.
forn, *vetuſtus*. *G.* FAIRNGI, *vetus*, *Luc.* 5. 39.
forraad, *res quæ in promptu eſt*.
forſiall, *prudens*.
foſs, *cataracta*.
fox, *vulpes*. *G.* FAUHON. *S.* ꝼoxa. *A.* fox. *A.* Bor. aliquando faws.
fræde, *informatio*, *doctrina*: froodur, *eruditus*. *G.* FRODA, *ſapiens*: unde Abrahamus dicitur ꝼꞃoꝺ apud *Cædmonem*.
fræg, *heroica virtus*.
frænde, *cognatus*. *S.* ꝼꞃeonꝺ. G. FRIJONDS, *amicus*, à FRIJON, *amare*.
frame, *promotio*.
framkuæmd, *executio*.
framur, *audaculus*, *naſutulus*.
fredenn, *gelu peruſtus*.
frepa, *rana*. *Sax.* ꝼꞃocca, & ꝼꞃocx. *A.* frogg. *A.* Bor. a frosk.
freyr, *Liber pater*: freir, *deus Ethnicorum*.
freiſting, *tentatio*: freiſtingar, *tentationes*. G. FRAISAN, *tentare*: FRAISTUBNJA, *tentatio*. *S.* ꝼꞃaꞅıᵹan, *tentare*.
frem, *uſurpo*: framde, *uſurpavi*.
fremd, *res laude digna*.
fridur, *pax*. *S.* ꝼꞃıð.
friette, *fama accepi*: fretter, *rumores*.
frydur, *elegans*.
frydur/ fryd/ frydt, *venuſtus*, *venuſta*, *venuſtum*.
frygd, *libido*.
frys, *frigeo*, *frigore congelo*: frans, *gelavi*: froſt, *gelu*. *S.* ꝼꞃoꞅꞇ. *A.* froſt. frioosa, *gelare*. *A.* to freeze. þad friſter, *gelaſcit*.
frilla, *concubina*.
froodleikur, *eruditio*. froodur, *eruditus*. vide fræde.
froomur, *probus*.
froſt, *gelu*. vide frys.
fruu, *matrona*. G. FRAUJA. *S.* ꝼꞃeah. *dominus*, *na*. fruur, *matronæ*.
fve, *putredo*. fuinn, *putrefactus*. *S.* ꝼẏnıᵹean, *muceſcere*: ꝼẏnıᵹ, *mucidus*. *Angl.* vinny.
fugl, *avis*. v. gl. *Goth.* in FUGLS. *A.* Auſt. fowl. *A.* Bor. fule.
fullur, *plenus*. *Goth.* FULLS. *Sax.* ꝼull. *Ang.* full.
fum, *feſtinatio*.
fundur, *inventum*. *A.* found.
fundvyſs, *qui perdita facile invenit*.
fuus, *libens*.

G.

Eg Gaae, *attendo* vel *animadverto*: eg gaade, *attendi* vel *animadverti*.
gaas, *anſer*. *Sax.* ᵹoꞅ. *Angl.* a gooſe.
gaata, *ænigma*.
gabl, *terminus*. G. GIBLA. *Belgice* gevell. *A.* gabell eſt *ſtructuræ totius extremitas*, ſive *cacumen*.
gaddur, *clavus ingens*.
gagl, *mulier nauci & nihili*.
gagn, *utilitas*. *Goth.* GAGEIGAN. *lucrari*. *Ang.* gain, *lucrum*.
gale, *vociferor*: galade, præt. *Ang.* yaul.
galen, *veſanus*, *inſanus*.
galge, *patibulum*. *Goth.* GALGA. *Sax.* ᵹalᵹa. *A.* gallowes.
gall, *fel*. *Ang.* gall.
galldur, *magia*. *S.* ᵹalꝺeꞃe, *incantator*: ᵹalꝺoꞃ, *incantatio*.
galle, *vitium*, *nævus*: galladur, *vitioſus*. *S.* ᵹal, *libidinoſus*.
galltte, *porcus*. *S.* ᵹılꞇe, *ſuilla*. Boreales vocant *ſuculos*, & *ſuculas*, galts, and gilts.
gamall, *annoſus*, *ſenex*.
gaman, *jocus*. *S.* ᵹamene, *jocus*, *ludus*. Inde vox *Ang.* backgamen. ᵹemınᵹ, *luſus*: *A.* gaming. ᵹamıan, *jocare*, *ludere*: *Ang.* to game.
gammur, *draco*.
ganga, *ire*: eg geinge, *eo*. *Goth.* GAGGAN. *Sax.* ᵹanᵹan. *A.* Bor. to gang.
gante, *ſcurra*.
gape, *hio*: gapte, *hiavi*. *Ang.* gape.
gardur, *agger*.
garn, *filum*. *Ang.* Auſtralibus yarn. *Ang.* Bor. garn.
gat, *foramen*.
gata, *via*. *Sax.* ᵹaꞇe, *porta*. *A.* gate, yate.
gaukur, *cuculus*. *Ang.* Bor. the gowk.
gef, *dono*. G. GIBAN, *dare*. *S.* ᵹẏꝼan. *A.* to give.
geimſla, *cuſtodia*.
geip, *jactatio*, *exaggeratio*. *Sax.* ᵹılp, *jactantia*, *arrogantia*.
geit, *capra*: geitur, *capræ*. *G.* GAITEINS, *hædus*, *Luc.* 15. 29. *S.* ᵹæꞇ, vel ᵹaꞇ eſt *capra*. *Ang.* Auſtr. goat. *A.* Bor. gait.
gelld, *ſolvo debitum*: gallt, *ſolvi*. *Goth.* GILD, *tributum*, proculdubio à GILDAN. *Sax.* ᵹılꝺan, *ſolvere*. Occurrunt USGILDAN, & FRAGILDAN, *reddere*, *retribuere*, *Luc.* 14. 12. & 19. 8. *A.* Bor. nowt-geld, i. e. *tributum pro pecore ſolutum*.
gellde, *exſeco*: gellte, *exſecavi*: gelldur, *caſtratus*. *Ang.* to geld, *caſtrare*.
geſtriſne, *hoſpitalitas*: gietur, *hoſpes*. *S.* ᵹeꞅꞇ. *A.* gueſt, *hoſpes*: gueſtning. *hoſpitium*.
get, *conjecto*, *valeo*: gat, *in* Præt. geta, in Infinitivo.
giaa, *hiatus terræ*: habet hiaar in plurali.
giædur, *ornatus*, *donatus*.
giæfa, *bona fortuna*.
giæra, *pellis ovilla*.
giæſka, *benignitas*.
giætna, *attentio*.
gidia, *dea*. G. GUDJA, *dii*: GUÞ, *deus*. *S.* ᵹoꝺ. *Ang.* god.
giekur, *ſcurra*.
giell, *vociferor*: gall, *vociferatus ſum*. *Ang.* Bor. to yell. vide gale.
gyn, *hio*: geyn, *hiavi*. *S.* ᵹanıan. *A.* to yawn, *oſcitare*.
gyt, *furtim conjicio*: gaut, *furtim conjeci*: gioota, in Infinitivo.
gys, *impetuoſe fundor*: gaus in præterito: giooſa, in Infinitivo.
gil, *hiatus montium*. } *A.* Bor. a gill.
gil, *fiſſura montis*. }
gillde, *convivium*, item *pretium*.
gilldur, *equivalens*.
gille, *inauro*: gillte, *inauravi*. *S.* ᵹẏlꝺan. A. to gild, *inaurare*: gilt, *inauratus*.
gioff, *donatio*. *S.* ᵹıꝼꞇ, *donum*, *munus*: ᵹıꝼe, *gratia*, *donum*. Ang. gift, *donum*.
giora, *facere*: eg ſkal giora, vel eg num giora, *faciam* vel *facturus ſum*. Anglis Borealibus & *Scotis* to gar eſt *facere*.
giord, *opus*, item *cingulum*. *S.* ᵹẏꞃꝺan, *cingere*: ᵹẏꞃꝺl, *A.* girdle, *cingulum*.
giota, *ſcrobs*.
girnd, *cupido*. G. GAIRNAN. *S.* ᵹẏꞃnan, *cupere*, *deſiderare*.

giſte,

giſte, *divertor*: giſte, *diverti*.
glæpur, *ſcelus*.
glær, *mare*.
glans, *ſplendor*.
glas, *vitrum*. *Sax.* glæſ. *Ang.* glaſſe.
glaumur, *lætitia*.
gled, *lætifico*: gladde, *lætificavi*. mig glædur, *gaudio mihi eſt*. *Sax.* glæd. *Ang.* glad, *lætus*.
gleimskuſullur, *oblivioſus*.
gler, *vitrum*.
glerungur, *ſolum glacie rigens*.
gliggur, *flatus*.
glyma, *lucta*.
glis, *levis*.
gløggur, *attentus*.
glood, *favilla*: glædur, *favillæ*. *Ang.* Bor. to glow, i. e. to be hot.
glopur, *ſtultus*.
glugge, *feneſtra*.
gnypa, *S.* cnæp. *ſummitas rupis vel montis*. *A.* Bor. a nabb.
gnyr, *ſuſurrus*.
golf, *pavimentum*.
gøllur, *abdomen*.
gømur, *palatum*. *S.* goma, *gingiva, palatum*. *A.* goom.
goodur/ good/ godt, *bonus,a,um*. *S.* god. *A.* good.
goodgirne, *benevolentia*.
gool, *ululatus*. *Ang.* Auſtr. to houle: Bor. to youle eſt *ululare*.
graad, *maculæ*.
Þad graanar, *primis nivium flocculis terra caneſcit*.
graata, *plorare*: græt, *ploro*: graatur, *triſtitia*. *Goth.* GREITAN, *flere*. *Ang.* Septentr. to greet: Auſtral. to crie.
gradugur, *eſuriens*. *G.* GREDAGS, *eſuriens*. *Sax.* grædig, *vorax*. *A.* grædy.
græ, *germino*: ad grooa, *germinare*.
grænn, *viridis*. *S.* græne. *A.* græn.
græska, *malignitas*.
græt, *ploro*. vid. graata.
graſa, *fodere*: gref, *fodio*. *Goth.* GRABAN, *fodere*. *A.* to grub. GROBA, *fovea*. *S.* græf, *ſepulchrum*. *Anglicè* grave.
gramur, *rex*.
granne, *vicinus*.
gras, *gramen*. *G.* GRAS. *Sax.* gærſ, & græſ. *A.* graſſe, & gers.
grantur, *puls*.
gref, *fodio*: groof, *fodi*. vide graſe.
greidur, *celer*.
grey, *canis*. Extat in noſtro greyhund. Comp. ex grey, & hunta, *venator*.
grein, *ramus*: item *ſententia*.
greip, *ſinus digitorum*. *S.* gripan, *capere, arripere*: gripe, *manipulus*. *A.* to gripe eſt *manu conſtringere*. Gripe *Scotis* eſt *manuum prehenſio*, & *conſtrictio*.
grenlægia, *vulpes*.
grettur, *homo rugoſæ frontis*.
grid, *induciæ*. *S.* grið, *pax*: griðian, *pacificare*.
gredka, *ancilla*.
gridungur, *taurus*.
gryfia, *fovea*. *Goth.* GROBA. vide graſa.
gryp, *prehendo*: greip, *prehendi*. vide greip.
grys, *ſucula*. *Ang.* a griſe.
gryttur, *lapidibus obſitus*.
grima, *capiſtrum*.
grimmur, *ferox*. *A.* grimme.
grioon, *fruges*. A. grain.
grioot, *lapides*.
grip, *rapina*.
gripur, *armentum*.
grøf, *ſepulchrum*. vide graſa.
grøn, *labrum bovis ſuperius*. Anglis Borealibus grun.
grooa, *germinare*: græ, *germino*. *S.* growan, *germinare*. Ang. to grow.
groodur, *viriditas*. A. growth.
groof, *lacuna terræ*. vide graſa.
grugg, *fex*.
grund, *terra, fundus*. *S.* grund. Ang. ground.
grunda, *meditor*: grundade, *meditatus ſum*.
Gud, *Deus*. *G.* GUÞ. *S.* God. Ang. God.
gull, *aurum*. *S.* gold. *A.* gold.
gulur, *fulvus, buxeus*. *S.* geolepe. Ang. yellow.

H.

Haad, *irriſio*.
haall, *lubricus*.
haaleiſtur, *ſocius*.
haange, *pendeo*: haangde vel hieck, *pependi*. *S.* hangan. A. to hang, *pendere*.
haar, *crinis*. *S.* hær. A. hair.
haar, *altus*: haar/ haa/ haatt, *altus, alta, altum*.
haattur, *modus*. *S.* had, hade, *ſtatus, qualitas*.
hæd, *altitudo*. Ang. height.
hædne, *ludibrium*.
hæfur, *aptus*.
hægd, *facilitas*.
hæle, *commendo*: hælde, *commendavi*.
hæne, *gallina*. *Goth.* HANA. *gallus*. *S.* hana, han vel hæn, *gallina*. Ang. hen.
hængur, *piſcis genus*.
hæra, *cani*: hærdur, *canus*. Sax. har. Ang. hoary.
hæſe, *raucitas*. A. Bor. heaſy, *raucus*.
hættur, *periculoſus*.
hafa, *habere*: eg hef, *habeo*. *G.* HABAN, *tenere*. *S.* habban, hæbban, *habere*. Ang. to have.
hafalld, *filum craſſum*.
haff, *pelagus*.
hafft, *compes*. *S.* hæfted, *captivus*: hæftnede, *captivitas*.
hafur, *caper*.
hage, *paſcuum*.
hagl, *grando*. *S.* hægele, hægle, hagol. A. hail. Þad haglar, *grandinat*.
hagnadur, *commoditas*.
hagur, *artifex*.
hagur, *conditio*.
hak, *uncinnus*. A. hook, *uncus*.
haka, *mentum*.
hale, *cauda*.
halld, *manubrium*. A. a hilt.
hallda, *tenere*. helld, *teneo*. *S.* healdan. *tenere*. A. to hold.
halmur, *paleæ*.
hals, *collum*. *S.* halſ.
halltur/ hølltt/ halltt, *claudus, a, um*. *G.* HALTS. *Sax.* healte, *claudus*: healtan, *claudicare*. Ang. to halte. *claudicare*.
hamingia, *bona fortuna*: haminginſamur, *fortunatus*.
hamur, *exuviæ*.
hann, *ille*.
hardradur, *durus*. *Sax.* heard. Ang. hard. Þad hardnar, *indureſcit*.
eg hata, *odi*. *Sax.* hatan, *odiſſe*. Ang. to hate.
hattur, *pileus*. Ang. hat.
haugur, *tumulus*.
haukur, *accipiter*. *S.* hafoc. A. hawk.
haunk, *funiculus in forma circuli colligatus*. Ang. a hank.
haus, *caput*.
hauſt, *autumnus*: Þad hauſtur, *æſtas adoleſcit*; *autumnus ingruit*; q. d. *autumneſcit*.
hef, *elevo*: hoof, *elevavi*: hefia, *elevare*. *Goth.* HAFJAN, *elevare*. *S.* heofen, *elevatus*, & hafen. A. Bor. to heave, *elevare*.
hef, *habeo*: hafa, *habere*: eg hefe, *habeo*:

habeo: eg hef bokena, *habeo librum*. vide hafa.

heffne, *ulciſcor*: heffnde, *ultus ſum*: heffndarſamur/ heffndarſom/ heffndarſamt, *ultionis avidus, a, um*.

hegre, *ardea*.

heidyrdur, *ſanctitatem præferens*.

heidrykur, *ſerenus*.

heidur, *honor*.

hey, *fænum*. G. hAVI, *fænum*. *S.* heȝ. *Ang.* hay.

heilagur, *ſanctus*. *S.* haliȝ. *A.* holy.

heile, *cerebrum*.

heite, *calefacio*: heytte, *calefeci*: heitur, *calidus*. *Sax.* hætu, *calor*. *A.* heat.

heite, *vocor* vel *voveo*: eg hiet, *vocatus ſum*, vel *vovi*. *Sax.* hatan, *vocare* & *vocari*. *A.* hight, *vocatus*.

hel, *lethum*. At G. hAAGE. *S.* helle. *A.* hell eſt *inferiorum ſedes, tartarus, barathrum*.

hella, *petra*: holl, *tumulus, collis*. *S.* hil & hul, *mons*. Ang. hill.

helia, *interitus*.

helld, *teneo*: hielltt, *tenui*: hallda, *tenere*. vide hallda.

helle/ helltte, *fundo, fudi*. *Ang.* Bor. to helle water, *effundere aquam*.

helltte, *claudum facio*. v. halltur.

helviskur, *infernalis*.

hem, *cicuro, contineo*: hamde, *continui*. *Ang.* to hemm a garment.

hendur, eſt plurale à hond, *manus*. G. hANDAns. *Sax.* hand. *A.* hand, *manus*.

her, *exercitus*. *S.* here.

herdar, *humeri*.

herde, *induro*: herdte, *induravi*. vide hardradur.

heſtur, *equus*.

hetta, *capitis tegmen*. vid. hattur.

hial, *vaniloquentia*.

hialmur, *galea*. *S.* helm. *Ang.* helmet.

hiarta, *cor*. G. hAIRTO. *S.* heorte. *Ang.* heart.

hid vel hits, *iſtud*. *Goth.* ITA. *Ang.* it.

Pad hielur, *pruina tegitur terra*. *Ang.* hail.

hil, *tego*: hulde, *texi*. G. hnAGAN. *S.* helan. *A.* Mediterr. to hele eſt *tegere*: Boreal. to hull: item, the hulls of corne, *id eſt*, the husks. & a Swine-hull, *i. e.* the Swine-ſtie.

hilla, *abacus*.

hille, *favor*.

hilmer, *rex*.

hilur, *gurges*: hilier, *gurgites*.

himenn, *cælum*. G. hIMINS.

himneskur, *cæleſtis*.

hind, *cerva*. *S.* hinde. *Anglicè* hinde.

hinn/ hin/ hitt vel hid, *iſte, a, ud*.

hiool, *rota*.

hior, *gladius*. G. hAIRns.

hiortur, *cervus*. *A.* hart.

hir, *ignis*.

hirndur, *cornutus*.

hite, *calor*: Pad hetnar, *incaleſcit*.

hiuu, *famulitium*. G. hEIVA. *S.* hipe, *familia*: hipan, *familiares*.

hixte, *ſingultus*. *Ang.* hiccock.

Pad hlaanar, *nix reſolvitur*.

hlaatur, *riſus*: hlæ, *rideo*. *Goth.* hAAhGAN. *Sax.* hlihan. *Ang.* to laugh, *ridere*.

hlad, *platea*.

hlæ, *rideo*: hloo, *riſi*: ad hlæja, *ridere*.

hland, *lotium*. *Ang.* lant.

hlaß, *onus*.

hlaup, *curſus, ſaltus, coagulum*. G. hAAUPAN. *S.* hleapan. *Ang.* to leap, *ſaltare*. *S.* cere-lip, *coagulum*. *A.* Bor. cheeslop.

hleyp, *curro*: hlioop, *cucurri*. hlaupa, *currere*. *A.* Bor. to lowp, eſt *ſaltare*.

hlyde, *obedio*: hlydde, *obedivi*: hlidne, *obedientia*.

hlyt, *ſortior*: hlaut, *ſortitus ſum*: hliota, *ſortiri*. *S.* hleotan, *ſortiri*. *Ang.* lot, *ſors*.

hliood, *vox, ſonus*. *S.* hlud, *ſonorus*. *A.* loud. *S.* hleoðrian, *ſonare*.

hluttakare skilnings, *particeps rationis*.

hlutur, *res* vel *portio*.

hnacke, *occiput*.

hnauk, *labor*.

hnans, *ceſpes*.

hneppe, *quantum brachiorum amplexu includi poteſt*.

hnig, *decido*: hnie & hneig, *decidi*: hnyga, *decidere*. *Goth.* HNEIVAN, *declinare*. *Sax.* hniȝan, & hniȝian, *inclinare caput, proſternere ſe*.

hnyffur, *culter*. *Ang.* knife.

hnyt, *pedem offendo*: hnaut, *pedem offendi*: hniota, *pedem offendere*.

hnottur, *globus*. inde *Ang.* a knott, *nodus*.

hoffmodugur, *faſtuoſus*, *Saxonicè* mod, *mens, animus*.

hoffn, *portus*. *Ang.* haven.

hoffrungur, *delphinus*.

hoffud, *caput*. G. hAUBID. *S.* heafod, ud, hæfd, Angl. head.

hogg, *verbero*: hioo, *verberavi*: ad hoggua, *percutere*: hogguande, *verberans*.

hola, *ſpecus*. *S.* hola. A. hole.

holl, *aula*. *S.* healle. A. hall.

holltt, *ſalebræ, glabretum*. *Sax.* holt, holte, *ſylva*.

hollur, *utilis, opportunus*.

holur, *cavus*. *S.* hola. inde holian, *excavare*. A. hollow.

hond, *manus*: hendur, in plurali; etiam, hondur. v. hendur.

hooffur, *ungula equina*. *S.* hof. A. hoof.

hool, *commendatio*.

hoor, *climacter*.

hoor, *adulterium*. G. hORA, *adulter*: hORINON, *mœchari*. *Sax.* hor. A. whore, *meretrix*.

hoora, *meretrix*.

hooſte, *tuſſis*. *S.* hworta. Ang. Septentrional. hauſte.

hoot, *geſtus*

hor, *mucor*. *Sax.* har, *mucidus*. Ang. hoary.

hor, *linum rude*.

hormung, *ærumna*: hormungar, *ærumnæ*.

horn, *cornu*: item *angulus*. G. hAURN. *Sax.* horn, vel hyrn, *cornu*. A. horn. *S.* hyrn eſt etiam *angulus*.

hoskur, *eximius*: mier hoskar, *juvat me*.

hoſtugur, *præceps*.

hraake, *ſputum*. *Sax.* hræcan, *ſcreare*: hraca, *fauces, tuſſis*. Ang. Sept. a whreak.

hræddur, *timidus*.

hræi, *cadaver*.

hrafn, *corvus* *S.* hrafen & ræfen. A. raven.

hrak, *res contempta*.

hraklegur, *vitioſus*.

hreck, *jacto*: hrackte, *jactavi*: hrekia, *jactare*. A. to crack, *jactare*.

hreckjootur, *fallax*.

hreckvis, *fallax*.

hregg, *imber*. *A.* Bor. a ragg.

hreidur, *nidus*.

hreinn, *purus*. G. hRAINS, *purus*: hRAINGAN, *mundare*. A. to rense.

hrelle, *mærorem affero*: hrellde in præt.

hremme, *unguibus rapio*: hremde in præt. *S.* hremm & hremn.

corvus.

corvus. A. Bor. to rcam, *manum ad aliquid capiendum exporrigere.*
hret, *aëris in pejus mutatio.*
hriggur, *triſtis*: hrigd, *triſtitia.*
hriggur, *dorſum.* *S.* hpicge. *A.* Auſtralibus ridge. Borial. a rigg.
hryſa, *roſtrum.*
hrym, *pruina, ærugo.* *S.* hpime. *Ang.* rime.
hryn, *vocem extollo.*
hryn, *exclamo*: hreyn, *exclamavi.*
hryn, *ruo*: hrunde, *rui.*
hryt, *cum impetu feror aliquo*: hraut in præt. hrioota, in Inf.
hrim, *uredo.*
hrinde, *pello*: hratt, *pepuli.*
hrip. *dolium.*
hreck, *cum impetu quodam moveor*: in præt. quoque hreck habet. A. to rock a cradle.
hroo, *lacera res.*
hroodur, *verſificatio, carmen.*
hroop, *clamor, probrum.* *Goth.* HROPGAN, *clamare.* *A.* outrouper, *præco.*
hrooſun, *commendatio.* A. Bor. to reouſe, eſt *commendare.*
hrumur, *viribus confectus.*
hrutur, *aries.*
hvalur, *balæna, cetus.* *S.* hpæl. *Ang.* whale.
hvatte, *acuit*: hvette, *acueret.* *Ang.* to whet.
hvatur, *epitheton ſexus maſculini.* q. d. *incitatus, promptus, fervidus.* *Sax.* hpæt, hpate, *alacer, acutus, fortis, bellicoſus.*
hver, *qui.*
hvereyrn, *unuſquiſque.*
hverb, *evaneſco.*
hverskyns vel hverskonar, *cujuſmodi.*
ath hveſſer, *ventus ſævire incipit.*
hvet, *incito*: hvatte, *incitavi.*
hugga, *conſolor*: huggade, *conſolatus ſum.* *Ang.* to hugg. *amplecti.*
hugur, *animus.* *S.* hyge, *mens, animus.* *Goth.* HUGGAN, *cogitare.*
hvida, *impetus.*
hvik, *inconſtantia.*
hvikull, *inſtabilis, inconſtans, fallax*: maſc. eſt hvikull: fœm. hvikul: neutrum hvikult.
hun, *illa*: fœm. ab hann, *ille.*
hundrad in plur. vid. Gramm. noſtræ Cap. 6.
hundur, *canis.* G. HUNDS. *Sax.* hunda. *Ang.* hound, *canis vanaticus.*
hunskur, *ſordidus.*
hvolff, *lacunar.*
hvolpur, *catellus.* *S.* hpelp. A. whelp.
hvomleidur, *ingratus.*
hvonn, *flos angelicæ.*
hvor hellſt, *ecquis*: hvor ſem hellſt, *quicunque.*
hurd, *janua.* *G.* HAnKAA, *oſtium.*
hus, huus, *domus.* *G.* HUS. *S.* hur. A. houſe.

J.

Jaarn, *ferrum.* *G.* EISARN, *ferrum.* *S.* ıpepn, ıpen, ıpen. Ang. iron.
jaarnkall, & rectius jaarnkarl, *vectis ferreus.*
jaata, *confiteor*: jaatade, *confeſſus ſum.* *Goth.* ANDHAITAN, *confiteri.* *Sax.* andettan.
jaffne, *lutea, herba.*
jafnadur, *æqualitas.* *Sax.* efen, *æqualis.* A. even. jafnrede, *æqualis.*
jalkur, *quod groſſum eſt.*
jall, rectius jarl, *Baro.*
jarl, *dens molaris.* Angl. Bor. axeltooth.
ida, *vortex aquæ.* *S.* ẏþa, *fluctus, undæ, æſtus marinus.* Ang. eddy.
idia, *labor, ſedulitas.*
idne, *diligentia.*
mier idrar, *pœnitet me.* *Goth.* IDREIGA MIK, *Luc.* 17. 4.
jel, *nimbus.*
Þad jelgar, *ningit.*
iggur, *metus.* *G.* AGAN, *metuere*: AGIS, *metus.* *Sax.* oga, egenẏr.
yckar, *veſter*, de duobus. vide Gramm. noſtræ Cap. 5.
ydar, *veſter*, de pluribus.
ydur, *viſcera.*
ykia, *exaggero.* *A.* to eke.
yle, *ejulo*: ylde, *ejulavi.* *Ang.* Bor. to yell, yowl. ylfſran vel ylfſrun, *ejulatio.*
ytre/ ytſtur, *exterior, extremus*: ytre/ ytſt, *exterior, extrema*: ytra/ ytſt, *exterius, extremum.* *S.* uttep, top, tup. *Ang.* outer, utter.
ileinging, *laborum tolerantia.*
ilſur, *ejulatio.*
illa / verr / veſt, *malus, pejor, peſſimus.* *Ang.* ill, *malus.*
illur, *malus.* illur/ verre/ veſtur, *malus, pejor, peſſimus*: ill/ varra/ veſt, *mala, pejor, peſſima*: illt/ verra/ veſt, *malum, pejus, peſſimum.*
inde, *delectatio.*
ingre, *junior*: ingſtur, *maxime juvenis.* G. GNITA, *juvenis*: GNHIZA, *junior.* *S.* geong, geongpe. *A.* young, younger.
innre/ inſtur, *interior, intimus*: *A.* inner. innre/ inſt, *interior, intima*: innra/ inſt, *interius, intimum.*
innſigle, *ſigillum.* *Gothice* SIGAGAN, *ſigillare.* *S.* ſigel, inſigel, *ſigillum.* *A.* ſeal.
joſſur, *rex.* Poëtiçe.
jol, *ſaturnalia.* *S.* gehul, geol, *natalis domini.* *Ang.* Boreal. yule. youle.
jonkiœre, *juvenis.* vide ingre.
jood, *fœtus.*
joor, *equus.* Eboracenſ. yaud. yaud autem alias deducitur. Nam apud *Iſlandos* jalkur eſt *equus* XII. *annorum*, aut ultra; *Senex*, à jad ſeu jada, *detrimentum dentium.* Hinc jalkur quaſi jadlkur, jode, n. g. & iodla eſt *edentuli more manducare.* Nota Himenjodſr in *Volu-ſpa equos ſolis* ſignificare.
jotun, *gigas.*
ir, *eruo*: irde, *erui.*
irkie, *carmen facio*, item *colo terram*: habet irkte in præt. *S.* pẏpcan vel peopcan, *laborare, fabricare, operari.*
is, *glacies.* *S.* iſ, iſa. *A.* ice.
juck, *jus.*
ypparlegur, *præſtans.*
yſtra, *abdomen.*

K.

Kaal, *olus.* *Ang.* kale.
kaam, *macula.*
kapa, *pallium.* *A.* the cape of a cloak.
kalda, *febris.*
kaleikur, *calix.* *Sax.* calic. *Ang.* chalice.
kalffur, *vitulus* vel *vitula.* *S.* calp. *A.* calf.
kalk, *calx.* *S.* cealc. *A.* chalk.
kall, *vocatio, clamor.* *Ang.* to call, *vocare.*
kall, *ſenex.* Compoſita ſunt: ſtafkall, *ſenex qui baculo nititur*: kotkall, *pauperculus ſenex qui rus colit*: rækall, *vetus calumniator*, uſurpatur & pro *Satana*: jaarnkall, *vectis ferreus*: pro hoc interim kall, rectius ſcribas karl. *A.* a karl, *maſculus*, ut, a karl-cat.
kalldur,

kalldur, *frigidus*. S. cealꝺ. *Ang.* cold & cald.
kallmannlegur, *virilis*.
kambur, *pecten*. S. camb. *Ang.* Auſt. comb, Bor. camb.
kann, *ſcio*: kunne, *ſcivi*: kunna, *ſcire*. *Sax.* cunnan. *Ang.* to ken.
kanna, *cantharus*. *A.* kan.
kapp, *ſedulitas*.
kappe, *athleta*.
karl, *ſenex*. vide kall.
kaſt, *jactus*. *Ang.* caſt.
kaſt, *veſtis muliebris*.
kaun, *ulcus*.
kaupe, *emo*: keipte, *emi*. *Goth.* KAUPAN. *S.* ceapa, *pretium*: ceapan, *emere, vendere*. *Ang.* Bor. to kowp, *mutare*.
kef, *ſuffoco*: kiæfde, *ſuffocavi*.
keyre, *lorum*.
kell, *voco, clamo*: kala, *vocare*. vide kall.
kem, *venio*: eg kom, *veni*. hann er komande, *venturus eſt*: thil komande, *futurus*. *Goth.* QIMAN. *S.* cuman. *Ang.* to come, *venire*.
kembe, *pecto*: kemde, *pexui*. vide kembur.
keralld, *vas*.
kertapypa, *candelabrum*.
kiæfe, *ſuffoco*: kiæfde, *ſuffocavi*.
kiæna, *navicula*.
kiænn, *callidus*.
kiær, *charus*: kiærleike, *charitas*.
kiæra, *fœmina*.
kiæte, *hilaritas*.
kiafftur, *os*, proprie beſtiarum. *Ang.* Bor. the chafts.
kidlingur, *hædus, hædulus*. *A.* a kid.
kiell, *gelu aduror*: kooll, *gelu aduſtus ſum*. *A.* cool, *frigidus*.
kier, *vas*. *G.* KAS. *A.* a caſe.
kif, *contentio*.
kyl, *puteus*.
kyn, *genus*. G. KUN, in comp. KUNAS. *Sax.* cynne, ȝecynꝺ. *Ang.* kind.
kyr, *vacca*. declin. Gramm. Iſl. inde deducas *A.* cow.
kyrr, *tranquillus*.
kys, *eligo*: kaus, *elegi*: kiooſa, *eligere*. *S.* ceoſan. *Ang.* to chooſe.
kind, *creatura*: kindur, *creaturæ*.
kinne, *notum facio*: kynntte, *notum feci*. vide kann.
kiolur, *carina*. *A.* a keel. *Sax.* ceola.
kior, *conditiones*.
kior, *eligo*: eg kiord, *elegi*. *Sax.* ȝecoren, *electus*.

kiot, *caro*.
kird, *tranquillitas*.
kirlatur, *modeſtus*.
Þad kirez, *tempeſtates ceſſant*.
kiſa, *felis*.
kiſta, *ciſta*. *S.* cyſte. *A.* kiſte, cheſt.
klaam, *obſcænus ſermo*.
klaar, *clarus*. *A.* clear.
klæ, *frico*: kloo, *fricavi*: ad klaa, *fricare*. *Sax.* clapu. *Anglicè* clawes, *ungues*: & clapan, *A.* to claw, *ſcabere*.
klæde, *veſtis*.
klæde, *veſtis* vel *pannus*. *Sax.* clað. *Ang.* cloth, *pannus*: cloaths, *veſtes*. *Ang.* Bor. cled, *veſtitus, a, um*.
klaga, *accuſo*: klagade, *accuſavi*.
kleſe, *conclave*, *S.* clyfa, *cubile*: bedclyfa, *conclave*.
klettur, *rupes, cautes*.
kliſbere, *clitellum*.
klyf, *ſcindo*: klauf, *ſcidi*: klyufa, *ſcindere, findere*. *S.* cleafan, cleofan, clyfan. *Anglicè* to cleave.
kløf, *corpus*.
kløf, *femorum intercapedo*.
kloſe, *fiſſura*.
kloo, *unguis*. vide klæ.
klookskapur, *calliditas*: klookur, *callidus*.
klunnalegur, *craſſus, inconcinnus*. *Ang.* clown.
knie, *genu*. G. KNIU. *S.* cneop. *Ang.* knee.
kodde, *pulvillus*. *S.* codde, *pera, marſupium, teſticulorum ſacculus*. Inde codd, *pulvillus*, *Anglis* Auſtralibus vero *teſticulorum marſupium*.
koſe, *domuncula*. *S.* cofa, *conclave, cavea*.
kol, *carbo*. *A.* coal.
kolffur, *crotalus*.
kollottur, *qui caret cornibus*.
kompaan, *ſodalis*. *Ang.* companion.
kona, *fœmina*. G. QINO, *mulier, uxor*: QENS. QEINS, *uxor*. *S.* cƿen, & quena, *mulier, uxor*. Hinc in ſenſu bene diverſo, quæn κατ' ἐξοχὴν *regis uxor, regina*: & quean, *ſcrapta*.
kongur, *rex*. *S.* cynȝ, cynınȝ. *Ang.* king.
Þad koolnar, *frigeſcit*.
koppur, *matula*.
kør, *decubatio*.
kørn, *fruges*. *G.* KAURNO. *S.* corn. *Ang.* corn.
kørnglegur, *purus*.

koß, *oſculum*. G. KUKJAN. *S.* cyſſan. *A.* to kiſſe. *oſculari*: & coſſe, kiſſe, *oſculum*.
koſtnadur, *ſumptus*. *A.* coſt.
kot, *thorax*.
kot, *prædiolum*. *S.* cote. *Ang.* cote, & cottage, *caſa*.
kotkall, *pauperculus ſenex, qui rus colit*.
kotun, *goſſypium*. *Ang.* cotton.
kraas, *epulum delicatum*.
krabbe, Declinatur. Gramm. *Iſl.*
krafftur, *virtus*.
kramur, *mollis, colliquatus*.
krans, *coralla*.
krap, *aqua nive mixta*.
kref, *poſtulo*: krafde, *poſtulavi*. *S.* crafian. *A.* to crave, *rogare*.
kryp, *curvus incedo*: habet kraup in præt. kriupa in Infinitivo. Ang. to creep: &, a cripple, *claudipes*.
kringlootur, *rotundus*.
krit, *decerpo*: kritte, *decerpſi*.
kroo, *taberna cereviſiaria*: krooz, *tabernæ*.
kroppur, *corpus*.
kroß, *crux*. *Ang.* croſs.
kruus, *culullus* vel *fidelia*.
kuabb, *frequens & tædioſa poſtulatio*.
kuæde, *cantilena*.
kuak, *garritus*.
kuarde, *ulna*, menſura.
kuat, *murmur*, ut avium.
kued, *cano*: kuad, *cecini*.
kued, *valedico*: quadde, *valedixi*. habet kuedia in Infinitivo, ut diſtinguatur à kueda Infinitivo à kued, *cano*.
kuedia, *ſalutis nuntium*.
kuedlingur, *rythmus*.
kuef, *catarrus*.
kueik, *prima cereviſiæ materia*. *Ang.* Bor. the quickening diſh.
kueike, *accendo*: kuekite, *accendi*.
kueikur, *lychnus*.
kueikur, *follis, elychnium*.
kueiſa, *febris*.
kuel, *crucio*: kualde, *cruciavi*. *S.* cuellan, vel cƿellan. *A.* to quell, kill, *occidere*.
kuenneleskur/ kuenskur, *mulieroſus, effœminatus*.
kuer, *libellus*.
kuyde, *ægre habeo*: kueid, *ægre habui*.
kuinna, *fœmina*. vide kona.
kuiſl, *particula amnis* vel *fluvii ſcaturiens*.
kulde, *frigus*. *Sax.* caalꝺ. *Ang.* cold.

kundur,

kundur, *filius.*
kuol, *cruciatus.*
Þad kuölldar, *adveſperaſcit.*
kuotra, *alea.*
kuſe, *vitulus.*

L.

Laad, *ſolum.*
laag, *vallis.*
laan, *mutuum, fortuna. Goth.* ΛΑΠΝ, *merces, remuneratio. Sax.* lean. *A.* Auſtr. loan. Bor. lean, eſt *mutuum, ſtipendium*: to lend, *mutuum dare, accommodare.*
laangur/ laung/ langt, *longus, a, um. S.* lang. *A.* Auſt. long, Bor. lang.
laas, *ſera.*
laat, *geſtus, obitus*; forſ. *habitus.*
laatun, *æs.*
læknare, *medicus.* G. ΛΕΙΚ, ΛΕΚ, *medicus. S.* læc: & lacnian, vel læcnian, *curare, ſanare. Goth.* ΛΕΙΚΙΝΩΝ. Majoribus noſtris leach erat *medicus.*
lækur, *torrens.*
lær, *femur.*
lærdur/ lærd/ lærdt, *doctus. Sax.* læran, *docere*: *A.* to learn, *docere.* lære, *doctrina.*
læt, *pono, ſimulo, me gero*: in præt. facit eg liet: Infinitivus eſt læta. A. Bor. to læten ſimulare, ſe gerere. *Goth.* ΛΙΠΤΕΙ, *dolus.* ΛΙΠΤΑ, *hypocrita. Sax.* lytiȝ, *vafer, doloſus.*
læte, *geſtus.*
laf, *ora veſtis.*
lag, *modus, tonus.*
lagnadur, *fatum.*
lagur, *humilis.* lægur, Comparatur.
lamb, *agnus. Goth.* ΛΑΜΒΑ, *oves. S.* lamb. Ang. lamb, *agnus.*
lampe, *lampas.* Ang. a lamp.
land, *terra. S.* land. A. land.
langfedgar, *majorum ſeries qui ſunt in linea recta deſcendente.* fedgar, dicitur de patre & filio.
langſamur, *tardus, lentus.* Ang. longſum.
langur, *longus.*
langur/ leingre/ leingſtur, *longus, longior, longiſſimus*: laung/ leingre/ leingſt, *longa, longior, longiſſima*: langt/ leingra/ leinſt, *longum, longius, longiſſimum.* Hinc A. to linger, *prolongare, cunctari.*
laſt, *vituperatio.*
latungur, *homo ſuperbiens.*
latur, *piger.* Ang. late, *ſerus.*
lavardur, *dominus.*
laug, *balneum.*
laun, *præmia.*
laupur, *ſcrinium quo lanifices linum ſervant.*
laus, *ſolutus, liber.*
lauſn, *redemptio, ſolutio*: lauſnare, *redemptor.*
lax, *ſalmo.*
ledia, *lutum.*
ledur, *corium. Ang.* leather.
leg, *cubatio. Ang.* Sept to lig, *cubare.*
legg, *pono*: lagde, *poſui.* ligg, *cubo,* habet laa in præterito. *A.* to lay, *ponere.*
leggur, *crus. Ang.* leg.
Þad leggur, *aquæ conſtringuntur gelu.*
legur, *caſtra.* Inde *Anglicè* a leaguer.
leyd, *via.*
leidur, *res cujus ſatietas eſt.*
leiſe, *permitto*: leiſde, *permiſi.* A. leave, *permiſſio, venia.*
leiff, *reliquum. S.* laf, *ſuperſtes.* lafe, *relicta, vidua.* Ang. to leave *relinquere*; left, *relictus.*
leikur, *ludus*: leik, *ludo*: ad leyka, *ludere.*
leinge, *prolongo*: leingde, *prolongavi.*
lek, *ſtillo*: lak, *ſtillavi*: leka, *ſtillare. A.* Bor. to lek. *Ang.* Auſtr. to leak.
lem, *cædo*: lamde in præterito. *Ang.* Bor. to lamme.
les, *lego.*
leſte, *ſegnities.*
leſtur, *lectio, lectura.*
let, *pigrum facio*: latte, *pigrum reddidi. Ang.* to let, *retardare, impedire.*
liaar, *falx.*
liæ, *commodo*: liede, *commodavi*: lia, *commodare.*
lidur, *articulus. Sax.* liꝺ.
lient, *lamina.*
lierept, *linum.*
liettur, *levis. Ang.* light.
lif, *coluſtrum.*
lif, *coagulum.*
lifur, *jecur*: lifrar, *jecinora. S.* lifere. *A.* liver.
ligd, *mendacium. S.* leogan, *mentiri. Ang.* to ly.
ligg, *cubo. S.* licgan, liggan, *jacere, cubare. Ang.* Bor. to ligg: Auſtr. to lie.
ligna, *ſtagnans aqua.*
lyd, *patior*: leid, *paſſus ſum.*
lydur, *populus.*
Þad lydur, *labitur tempus.*
lyf, *vita. Goth.* ΛΙΒΑΝ. *S.* libban, lyfian. *A.* to live, *vivere.* ΛΙΒΑΙΝS, *vita.* lif. life.
lyg, *mentior*: laug, *mentitus ſum*: lygd, *mendacium.* liuga, *mentiri.* vide ligd.
lyk, *funus. G.* ΛΕΙΚ. *S.* lic, *cadaver.*
lyk, *aperio* vel *abſumo,* item *abſolvo*: habet lauk in præterito. liuka, *aperire.*
lym, *gluten. A.* bird-lime.
lyſe, *garum.*
lyſe, *lucernam præfero*: habet lyſte in præterito.
lyt, *incurvo me deorſum*: habet laut, in præt. ad luta, *incurvare ſe. A.* Bor. to lowt. *Sax.* hlutan.
lytt/ midur/ minſt, *parvus, minor, minimus. S.* lytel. *Ang.* little.
lina, *linea.*
lind, *aqua fontana ſcaturiens.*
linde, *lemniſcus.*
lidde, *animus, mens.*
linkind, *commiſeratio.*
lioos, *lux.*
lioos, *lucidus, clarus. G.* ΛΙΠΗΑΔ, ΛΙΠΗΑΦ. *Sax.* leoht. *A.* light, *lux.*
mier liſter, *delectat me.*
liſtugur, *hilaris, facetus.*
lited, *parvum.*
litell, *parvus.* vide lytt.
litil vel litle, Comparantur.
litelatur, *humilis.*
liuflingur, *dæmon ſubterraneus mitis.*
liufur, *humanus, humilis.*
lof, *laus. S.* lofe.
lofa, *laudo, promitto, permitto. S.* lofian, *laudare.*
loflegur, *laudabilis.*
lofft, *aër, camera. S.* lyft, *aër. A.* loft eſt *tabulatum*; tok-loft, *tabulatum ſuperius.*
log, *leges. S.* laga. *Ang.* law, *lex.*
loge, *flamma. S.* lege. *Eboracenſes* dicunt the fire lows, i. e. *ignis flammat.*
logur, *humor.*
lok, *operculum.*
lod, *floccus.*
lood, *glans.*
lood, *proprietaria ſoli poſſeſſio.*
loon, *ſtagnum.*
loſtaſeme, *libido. Ang.* luſt.
loſtugur, *pronus.*
ludur, *tuba.*
luenn, *feſſus.*
luude, *avis ſpecies. avis marina* inſulas

insulas & ſcopulos maris a-mans, rubeo roſtro magno armata. Hinc forſan ex hâc voce & ſær, *mare*, in obliquis ſæ fit ſæl; unde *anſer marinus*, quem *Scoti* vocant a ſolan-gooſe.

lundur, *lucus*.

lunga, *pulmo*. *S.* lungena, *pulmones*. *A.* the lungs.

lus, *pediculus*: lys, *pediculi*. *S.* luſ. *A.* lowſe, lyce, *pediculus, li*.

lutur, *res*.

M.

Maa, *poſſum*: eg maa, *licet mihi*. *S.* mæg. *Ang.* may.

maadur, *obliteratus*.

maagur, *affinis*. *S.* mæg, *propinquus*.

maal, *ſermo, loquela*. *Gothice* MAΦΛAGAN. *S.* mæþlan, *loqui*: & mæþel, *ſermo*.

maanadur, *menſis*. *Goth.* MENAΦ. *S.* monað. *Anglicè* month.

maas, *anhelorum reſpiratio*.

maat, *exitium, exitus*.

maatur, *vires*.

madkur, *vermis*. G. MAΦA. *S.* maþa. *A.* moth.

madur, *homo*. inflectitur ἀνωμάλως: habet enim mans in genitivo.

mæddur, *defatigatus*.

mæle, *metior*: mælte in præt. G. MITAÐS. *S.* gemete, & mete, *menſura*.

mær, *fœmina*.

mærd, *eloquentia*.

mage, *venter*. *S.* maga, *ſtomachus*. *Ang.* maw.

magn, *vires, robur*. *S.* mægen. *A.* dicunt with might and main, i. e. *totis viribus*.

magt, *potentia*. *Sax.* mægð, mæht.

magur/ megur/ magurt, *macer, macra, macrum*. *A.* meagre, *macilentus*.

mak, *maceratio*.

mak, *tranquillitas*: inde omak, *moleſtia*.

mallt, *polenta*. *A.* malt.

man, *recordor*: mundꝛ, *recordatus ſum*. *S.* gemunan, *reminiſci*. *A.* to mind.

marguꝛ, *multus*: morg, *multa*: margt/ fleyra/ fleſt, *multum, plus, plurimum*.

marka, *ſigno*: markaduꝛ, *ſignatus*. *Sax.* mearc, *ſignum*: mearcan, *ſignare, notare*. *Anglicè*. a mark, to mark.

mas, *garritus, ſuperfluum quid*.

matur, *cibus*. G. MATS. *S.* mete, mete. *Ang.* meat. MATJAN, *edere, Marc.* 3. 20.

mattugur, *potens*.

mauk, *mixtio*.

megn, *validus, da*: megnt, *validum*.

megn, *vires, potentia*. v. magn.

megurd, *macies*. vid. magur.

meigande, *potens*: ad meiga, *poſſe*: eg maa, *poſſum*. *Sax.* magan, *poſſe*.

mey, *virgo*. meyar, *virgines*. G. MAGAΦS. *Sax.* mægden, mæden. *A.* maiden. *Sax.* mægþe-hade. *A.* maiden-head, *virginitas*.

meinlegur, *incommodus*.

meis, *inſtrumentum ligneum quo fœnum portatur*.

mel, *minutim tundo*: malde, *tundendo confregi*. *Ang.* Bor. a mell, Auſtr. mall eſt *tudes, malleus*. *Sax.* MEL eſt *crux; quæ ad formam mallei fabricata eſt*.

melur, *ſalebræ*.

mer, *minutim diſſipo*: marde *diſſipavi*.

mergd, *multitudo*.

merke, *ſignum*. vid. marka.

met, *æſtimo*: matte, *æſtimavi*.

mettur, *ſatur*.

mialm, *felium vox*.

migla, *ſitus*.

my, *muſcæ*.

myg, *meio*: mie & meig, *minxi*: myga, *mejere*.

myla, *milliare*. *S.* mila. *Ang.* a mile.

mynd, *imago*.

Þad mynkar, *minuitur*.

miked, *magnum*: mikel, *magnus*. *S.* micel. *Ang.* Aquilonar. & *Scot.* mikel. mikell vel mikle.

mil, *in minutas particulas divido*: habet præteritum mulde. Unde a mill, & to mull.

millde, *clementia*. *S.* mildþe.

millde, *mitigo*: mildade, *mitigavi*. *S.* milde. *A.* mild.

milltte, *ſplen*. *S.* milt. *A.* the milt.

minn/ myn/ mitt, *meus, a, um*. vide Cap. 5. Gramm. noſtræ.

miol, *far*. *Sax.* mealeape. *Ang.* meale, *farina*.

miol, *candida & recens nix nondum condenſata*.

mioolk, *lac*. *Sax.* meolc. *Ang.* milk.

mioolkar, *lactes*.

mioor/ mioo, *hic & hæc tenuis*: mioott, *tenue*.

mir, *mordeo*: murde, *momordi*.

miskunſeme, *miſericordia*.

mitte, *medium hominis*.

megur, *filius*.

mok, *converſatio*.

mol, *ſpatium ſoli lapillis & ſcrupulis obſitum*.

molld, *pulvis*. G. MULDA. *S.* mold, *humus, pulvis*. *Ang.* mould.

mooder, *mater*. *S.* moder. *A.* mother.

moor, *loca terræ muſcoſa*. *Ang.* moor.

mord, *cædes clandeſtina*. *Goth.* MAURÞR. *Sax.* morð, þop, up. *A.* murder.

morgun, *mane diei*: Þad morgnaꝛ, *dilucescit*. G. MAURGINS, *mane, aurora*: AT-MAURGIN, *mane*. *Sax.* mergen, margen, *aurora*: on morgen, *mane*: to morgen, *cras*. *A.* to morrow.

moſe, *muſcus*. *Ang.* moſſe.

moskne, *plaga*.

mun, Verbum Defectivum, de quo Gr. noſtr. & *Iſland*.

munkur, *Monachus*. *S.* munec, uc. *Ang.* monk.

mungaat, *zythus*.

munnur, *os, oris*. G. MUNΦS. *S.* eliſo N, muð. *A.* mouth. *Ang.* Bor. the munn.

muus, *mus*: mys, *mures*. *Sax*, muſ, *mus*. *A.* mouſe, myce, *mus, mures*.

N.

Naad, *gratia*: naadnugur, *gratioſus*.

naal, *acus*: naalar in plur. G. NEΦLS. *S.* nædl, nedl. *A.* needle.

naar, *cadaveris pallor*.

naare, *femorum ſinus*.

nable, *umbilicus*. *S.* nafel. *A.* navell.

nadur, *coluber*. *S.* næddre. *A.* Bor. a nedder.

næ, *apprehendo*: naade, *apprehendi*.

nægd, *copia*.

nafn, *nomen*. G. NAMO. *S.* nama. *A.* name.

naga, *rodo*: nagade, *roſi*. *A* to gnaw, *rodere*.

nagg, *rixa*.

nagle, *clavus*. *S.* nægl. *A.* nail.

nakenn, *nudus*. G. NAQADS, *nudus*. *Saxonicè* nacod. Ang. naked.

naud.

naud, *malum*.
naudſyn, *neceſſitas*: naudthurfft, *neceſſitas*.
naumur, *parcus*.
naunge, *proximus*.
nauſte, *ſtatio navium*.
naut, *bos*. *S.* neat, *jumentum*: niten, nitenu, *pecora*. Extat vox in neat-heard, *bubulcus*: neats tongue, *lingua bovina*, &c. *A.* Bor. nowt.
nebbe, *naſus*. *S.* nebbe. *Eboracenſibus* nebbe, *roſtrum*. Bor. *naſus*.
nedre/ nedſtur, *inferior, infimus*: nedre/ nedſt, *inferior, infima*: nedra/ nedſt, *inferius, infimum*. *S.* niþer, *infra*. *Ang.* the nedder floor. *A.* Auſtr. nether.
nef. *naſus*.
nefne, *nomino*: nefnde, *nominavi*. vide nafn.
negla, *ſtipamen navis*.
neid, *anguſtia*. vide naud.
neyrn/ nein/ neitt, *aliquis, aliqua, aliquid*.
nem, *capio*: nam, *cepi*.
nema, *capere*. G. NIMAN. *S.* niman. *A.* to nim.
nema, *niſi*: nema thu giorer thad, *niſi hoc præſtes*.
nidur, *ſuſurrus*.
ny, *novilunium*.
ny, *urgeo*: nere, *urſi*. nua, *urgere*.
nyd, *rejectanea, contumelia*.
nydlegur, *abjectus*.
nyflungur, *rex*, Poëtice.
nyr/ ny/ nitt, *novus*. G. NIUJIS. *S.* neop. *A.* new.
nyra, *ren*.
nyt, *utor*: naut, *uſus ſum*. *Sax.* nytlic, *utilis*: nytneſſe, *utilitas*.
nyu, *novem*, &c. vide Cap. 6. Gramm. noſtræ.
nikur, *bellua aquatica*.
nioole, *flos angelicæ*.
nioota, *uti*: nyt, *utor*.
niſte, *ornatus muliebris*.
nockur, *quidam*: nockur, *quædam*: nockurt, *quoddam*.
nolldur, *murmur*.
nollt, *curſitatio*.
noor, *inſtrumentum fabrile in quo ſervatur aqua ad indurandum candens ferrum*.
noot, *rete*: nætur, *retia*. *Goth.* NAT, *rete*. *Sax.* net, nyt. *A.* nett.
noot, *nox*: nætur, *noctes*. *Goth.* NAHTS. *Sax.* niht. *Ang.* night.
nordur, *Septentrio*. *S.* Norð. *Ang.* North.
nos, *naſus*. *S.* næſe, noſe, noſu. *A.* noſe.
not. *uſus*. vide nyt.
noturlegur, *pannis obſitus*.
nunna, *Virgo veſtalis, Monialis*, *S.* Nun. *A.* Nunn.

O.

Oœrlegur, *improbus*.
obedenn, *non rogatus*. *A.* unbidden. vide Gramm. *Sax.* Cap. XIV. Reg. 30, in marg.
ockar & ockart, *noſter*, de duobus. vide Gramm. noſtræ Cap. 5.
oddur, *mucro*. In Danico exegetico od exponitur *acumen, cuſpis, mucro*, atque in Gloſſario *Alamannico Juniano*. MS. D. 14, *mucro, non gladius ſed acumen eſt gladii; ſicuti & cuſpis eſt cujuſque teli* ort. ord *Chaucero eſt mucro, cuſpis*: He ſticketh him upon his ſpeares orde.
odur, *inſanus, celer*.
offn, *fornax*. G. AUHN. *Sax.* ofen. *A.* oven.
offra, *offero*: offrade, *obtuli*. *S.* offrian, offrigean. *Ang.* to offer.
offund, *invidia*.
oflugur, *robuſtus*.
ogn, *mica*.
ogur, *fretum*.
ok, *jugum*. *Goth.* GAJUK, JUKA. *Sax.* geoc. *Ang.* yoke.
okle, *talus*.
ol, *cereviſia*. *A.* ale.
olld, *ſæculum*. *S.* ald. *A.* old. *ſenex*.
olle, *in cauſa ſum*.
omak, *moleſtia*.
ond, *anima*: in plurali ander. vide ande.
ond, *anas*: endur, *anates*.
ongl, *inſomnia, patientium ejulatus*.
onn, *occupatio*.
ood, *ivi*, eſt præteritum à ved, *vado*. G. IDDJA. *S.* eode, *ivi*. *A.* Bor. eod.
oodur, *poema*.
ooff, *texui*: eſt præt. ab eg vef, *telam texo*. *S.* peofan. *Ang.* to weave, *texere*. woof, *trama*.
oogn, *terror vehementiſſimus*. G. OGAN, *metuere*. *Sax.* oga. *terror*.
ool, *alui*: eſt præt. ab eg el, *alo*.
oop, *ejulatio*. *S.* peopan. *A.* to weep, *flere*: pop, weeping, *fletus*.
oosk, *votum*.
or, *telum, jaculum*: orvar, *tela*.
ord, *verbum*. G. VAURD. *S.* ponð. *A.* word.
ordugur, *arduus*.
orka, *vires*.
orn, *aquila*. *Sax.* earn. ernur, *aquilæ*.
orugur, *viribus & diligentia pollens*.
os, *oſtium fluviorum*.
otur, *lutra*. *S.* oter. *A.* otter.
ovinskapur, *inimicitia*.
oxe, *bos*,

P.

Par, *par*. *Ang.* pair.
peyſa, *induſium*.
peningur, *pecunia*. *S.* penig. *A.* penny.
penne, *calamus*: penna, *calami*. *Ang.* pen.
piel, *lima*.
pyla, *jaculum*.
pylſa, *farcimen*.
pyne, *crucio*: pynde, *cruciavi*. *Ang.* to pine.
pypa, *fiſtula*. *A.* pipe.
pyſl, *paſſio*.
pills, *veſtis muliebris*.
piltur, *puer*.
pitla, *ahenum exiguum*.
pittur, *puteus*. *S.* pit. *A.* pitt.
plaaga, *calamitas*. *A.* plague.
plunt, *ſupellex*.
poke, *ſaccus*. *S.* pocca. *A.* poke.
prakkare, *mendicus*.
predikan vel predikun, *concio*.
prenta, *typis excudo*. *Ang.* to print, *typis excudere*. *Ang.* Bor. to prent.
preſtur, *paſtor*.
prettviſs, *fallax*.
prym, *ſub onere duro*: habet prunde in præt.
prym, *novilunium*.
pſalmur, *pſalmus*. *A.* pſalm.
puke, *ſpiritus malus*.
punctur, *punctum*.
puta, *ſcortum*. vide Gramm. *Iſland.*

R.

Raa, *antenna*.
raa, *locus vel angulus hypocauſti telæ textoriæ deſtinatus*.
raan, *ſpolium*.
raas, *diſcurſitatio*.
rabb, *nugamentum, garritus*.
racke, *vulpes*.
ræ, *remigo*: rere, *remigavi*: rooa, *remigare*. *Ang.* to row.
ræda, *oratio*.

ræna, *oratio.*
ræninge, *latro.*
ræſe, *cuniculus ſive incile.*
raf, *erratio.*
rafftur, *lupus, furioſus.*
ragl, *lentum iter.*
ragl, *erratio.*
ragn, *maledicentia.*
rak, *ellychnium.*
rakur, *humidus.*
ramballde, *rota campanæ.*
rambiggilegur, *bene munitus.*
rammur, *acerbus. Ang.* Bor. ramme.
ramuꝛ, *robuſtus.*
raſs, *culus. A.* per metatheſin.
rata, *incurro*: item *viam teneo.*
raudmage, *piſciculi ſpecies.*
rauduꝛ, *ruber. Sax.* read. *Ang.* red.
raun, *experientia*: item *adverſitas.*
raup, *jactantia.*
raupare, *jactator.*
raus, *verborum prodigalitas.*
reckia, *lectus.*
reckuꝛ, *homo.*
reffur, *vulpes.*
refuꝛ, *vulpes.*
regn, *pluvia.* G. RIGN. *Sax.* regn, ren. *A.* rain. regnboge, *iris.* A. rainbow. Þad rigner, *pluit.*
reide, *ira. S.* reðe, *ſævus.* A. wroth.
reidinguꝛ, *ephippium, dorſuale.*
reyk, *equitandi actus.*
reyſa, *iter.*
reyte, *deglubo*: reytte in præterito. A. Bor. to ritt.
reikaſſur, *fornax.*
reikninguꝛ, *rationes. S.* reccan, *ſupputare.* A. to reckon.
reikur, *fumus. S.* rec. A. Aquilonar. & *Scotis* reek.
reim, *ligula*: reimaꝛ, *ligulæ.*
reinsla, *experientia.*
reip, *reſtis. S.* rape. A. rope.
reiꝛ, *arundo. Goth.* RAUS.
reituꝛ, *ſpatium ſoli.*
rek, *pello* vel *pellor*: habet rak in præterito: reka in Infinitivo.
reka, *ligo.*
renn, *lubrico*: habet rann in præt.
rettuꝛ, *rectus*: rett, *recta*: rett, *rectum. S.* riht. *A.* right.
rettwys, *juſtus. Sax.* riht-ƿiſe. *Ang.* righteous.
rid, *eruo*: rudde, *erui.*
riddare, *eques. A.* a rider.
riettuꝛ, *rectus.*
rif, *coſta. Sax.* ribbe. *Anglicè* rib.
riſa, *rima.*
riſſuꝛ, *lignum tranſverſum cui telam textores appendunt.*
riſur, *liciatorium.*
ryd, *equito*: reid, *equitavi. S.* riðan, *equitare. A.* to ride.
ryf, *lacero*: reif, *laceravi. A.* to rive.
ryfd, *liberalitas*: ryfur, *liberalis.*
ryk, *fumo*: rauk, *fumavi*: riuka, *fumare*: riukande, *fumans.* vide reikuꝛ.
ryke, *regno*: rykte, *regnavi. G.* REIKS, *principes*: REIKINON, *regnare. S.* rica, *princeps*: rice, *regnum*: recan, reccan, rixian, *regnare.*
rykuꝛ, *dives. S.* rica, *egregie dives, potens. A.* rich.
rym, *calendarium. S.* rime, *numerus.*
rym, *ſubmiſſam & raucam vocem edo*: rumde in præt.
rys, *ſurgo*: reis, *ſurrexi*: ad ryſa, *ſurgere.* S. ariſan. *Ang.* to riſe.
rik, *pulvis.*
riſe, *gigas.*
riſt, *crater.*
rit, *ſcriptio, nictatio. S.* ƿritan. *A.* to write, *ſcribere.*
ritte, *fama.*
riupa, *perdix.*
Þad rockuar, *crepuſculum incipit.*
rod, *cuticula piſcium.*
rolſt, *vagatio.*
roo, *quies.*
rooa, *cauda.*
roodur, *remigium. A.* rudder.
rool, *evagatio.*
roos, *roſa.*
root, *radix*: rætur, *radices. A.* root, *radix.*
rope, *ructus.*
roſkungur, *aper marinus.*
roskuꝛ, *fortis.*
roſt, *cereviſia.*
roſull, *ſternax.*
rot, *ictus, putredo. A.* to rott, *putreſcere.*
røt, *deliquium animi.*
rugl, *nugæ.*
rum, *lectus.*
run, *runa.*
runne, *ſaltus ſylvæ.*
rutuꝛ, *aries.*
ruu, *cæſaries.*

S.

Sa/ ſa/ Þad, *is, ea, id*: Articulus Præpoſitivus. v. Gramm. noſtræ, pag. 104.
ſaa er/ ſu er vel ſaa er/ ſu er/ Þad er, *qui, quæ, quod,* &c.
ſaa, *ſerere.* G. SAIAN. *Sax.* ſaƿan. *A.* Auſtr. to ſowe; Bor. to ſawe.
ſaad, *granum.*
ſaae, *ſero*: ſaade, *ſevi.*
ſaal, *anima.* G. SAIWALA. *S.* ſaƿel, ſaƿl, ſaul. *A.* Auſtr. ſoul. Bor. ſaule.
ſaaldur, *cribrum.*
ſaar, *vas.*
ſaar, *vulnus. S.* ſar, *ulcus, ſcabies. A.* Auſtr. a ſore. Bor. ſear.
ſaddur, *ſaturatus. A.* Bor. ſadd.
ſed, *ſatio*: ſadde, *ſatiavi.* G. SADANS, *ſaturi*: SAÞNAN, *ſaturari*: GASOÞJAN, *ſaturare*: SAD ITAN, *implere ventrem. A.* I am ſaded, *repletus ſum.*
ſæde, *ſemen.*
ſækie, *adfero*: ſookte, *attuli.*
ſæll, Declinatur.
ſæng, *lectus*: ſængur, *lecti.*
ſæte, *ſedes.* vide ſit.
ſætur, *dulcis. Sax.* ſƿæt. *Ang.* ſwæt.
ſætleike, *dulcedo.*
ſaffn, *congregatio.*
ſafn, *collectio.*
ſafnadur, *cœtus, congregatio.*
ſallt, *ſal.* G. SALT. S. ſealt. *Ang.* ſalt.
ſamlynde, *conſenſus.*
ſamteinge, *conjungo.*
ſandur, *arena. Sax.* ſand. *A.* ſand.
ſannſogull, *verax*: ſannarlegur/ ſannur, *verus, indubitatus.* G. SUNJA, *veritas*: SUNJEINS, *verus.*
ſauder, *ovis.*
ſaup, *ſorbillum,* a ſoup. *Sax.* ſupan, *A.* to ſup, *ſorbere.*
ſaurgan vel ſaurgun, *inquinatio.*
ſed, *ſatio*: ſadde, *ſatiavi*: ſaddur, *ſaturatus*: ſedia, *ſatiare.* vide ſed, ſupra.
ſef, *dormio*: ſvaf, *dormivi*: ſofa, *dormire. S.* ſƿefen, *ſomnium*: ſƿefan, *ſopire.*
ſeige, *dico*: ſagde, *dixi. S.* ſecgan. *A.* to ſay, *dicere.*
ſeinn, *tardus.*
ſeirn, *tardus.*
ſel, *mappalia.*
ſel, *vendo*: ſelde, *vendidi. S.* geſyllan. *A.* to ſell, *vendere.*
ſelur, *phoca. A.* a ſeal.
ſem, *lites dirimo*: habet ſamde in præterito. *S.* ſeman, *reconciliare*: ſema, *ſequeſter.*
ſende, *mitto. S.* ſendan, *mittere.* A. to ſend.
ſet, *pono*: ſette, *poſui. Saxonice.*

tè ꞅettan, *ponere.* Ang. to ſett.
ſex, *ſex*, &c.
ſiaalfur, *ipſe.* Ang. ſelf.
ſidur, *mos.*
ſiergoduꝛ, *philautos.*
ſierleguꝛ, *ſui ſenſus, ſingularis.*
ſigd, *falx.* *Sax.* ꞅiþe. Angl. ſithe.
ſigg, *callus.*
ſigur, *victoria.* *S.* ꞅige, *victoria:* ꞅigor, *triumphus.*
ſyd, *coquo:* ſaud, *coxi:* ſioda, *coquere.* A. to ſæth, *coquere:* ſodden, *coctus.*
ſydre/ ſydſtur, *poſterior, poſtremus:* ſydre/ ſydſt, *poſterior, poſtrema:* ſydſt, *poſterius, poſtremum.* pro eo dicunt & ſidare, ibid. *Sax.* ꞅiþþan, *poſt, poſtea.*
ſyg, *deorſum feror:* habet in præterito ſie & ſeig.
ſyga, *deorſum ferri.*
ſyg, *ſorbeo:* ſiuga, *ſorbere:* ſiugande, *ſorbens.*
ſyke, *morbus.* G. SINKS, *infirmus.* *S.* ꞅeoc. A. ſick.
ſylld, *halec.*
Þad ſyler, *gelu & pruina condenſatur ſolum.*
ſylungur, *trutta.*
ſyn, *ſui.*
ſyndga, *pecco:* ſyndgade, *peccavi.* *S.* ꞅingian, *peccare:* ꞅinne, *peccatum.* Ang. to ſinn, ſinn.
ſyne, *monſtro:* ſynde, *monſtravi.*
ſyng, *cano:* ſaunge, *cecini:* ad ſingia, *canere.* *Goth.* SIΓΓΥΛΝ. *S.* ꞅingan. Ang. to ſing.
ſyp, *ſorbeo:* ſaup, *ſorbui:* ſiupa, *ſorbere.* vide ſaup.
ſyſter, *ſoror.* G. SΥISTΛK. *S.* ꞅpeoꞅtep, ꞅpuꞅtep, ꞅuꞅtep. A. ſiſter.
ſilgia, *ornamentum muliebre.*
ſinn huor/ ſyn huoꝛ/ ſitt huort, *diverſus, a, um.*
ſinne, *affectus.*
ſio, *ſeptem*, &c.
ſioole, *rex.*
ſioor, *mare.* G. SΛIΥ. *S.* ꞅæ, Ang. ſea.
ſit, *ſedeo:* ſat, *ſedi.* G. SITΛN. *S.* ꞅittan. A. to ſit, *ſedere.* G. SITΛΛ. *S.* ꞅetol. Ang. ſeat, ſettle, *ſedes, cathedra.*
ſivalur, *teres.*
ſiukuꝛ, *ægre habens.* vide ſyke.
skaak, *ludus latronum.*
skaal, *phiala.*
skaalld, *poëta.*
skade, *damnum.*
skafft, *manubrium, ſcaptus.* A. ſhafft.
skal, *debeo.* vide Gramm. noſtræ pag. 48, 49.
skalm, *genus enſis.*
skapa, *facio:* skoop vel skapte, *feci, formavi.* *Sax.* ꞅceapan. A. to ſhape.
skarn, *ſtercus.* Ang. Bor. cow-skarn.
skart, *ornamentum, mundus.*
skaß, *mulier impudica.*
skaud, *res nihili.*
skaut, *peplum, ſinus.*
skegg, *barba.*
skeid, *cochleare.*
skeiſuꝛ, *vulgus.*
skek, *quaſſo:* skook, *quaſſavi:* skaka, *quaſſare.* *S.* ꞅceacan. A. to ſhake.
skell, *cum ſono collidor:* habet in præterito skall.
skendur, *depravatus.*
skemtun, *oblectamentum.*
sker, *ſeco, tondeo:* skera, *tondere.* *S.* ꞅceapan. A. to ſhær.
sker, *ſaxum.*
skiaaꝛ, *feneſtra.*
skiaaꝛ, *tranſenna.*
skiæde, *materia calcei.*
skiæꝛ, Adjectivum.
skiallegur/ skialleg/ skiallegt, *diſertus, a, um.*
skialleguꝛ, *diſertus, diſtinctus.*
skiemtan, *oblectamentum.*
skieꝛ, *ſcopulus.*
sky, *nubes.* A. sky, *æther.*
skyn, *fulgeo:* skeyn, *fulſi.* *Goth.* SKЄINΛN. *S.* ꞅcinan. A. to ſhine, *fulgere, coruſcare.*
skyr, *perſpicuus.* *S.* ꞅcipe. Ang. ſheer.
skil, *redditio.*
skil, *diſtinctio, cognitio.* Ang. skill.
skil, *intelligo, diſtinguo:* habet skilde in præterito.
skin, *fulgor.* vide skyn.
skindugleike, *celeritas.*
skinn, *pellis*, A. skin.
skiootleike, *celeritas.*
skiottur, *diſcolor.*
skip, *navis.* G. SKIП. *Sax.* ꞅcip. A. ſhip.
skipte, *diviſiones.*
skirta, *interula.* A. a ſhirt.
skol, *vappa.*
skomm, *ignominia.*
skooguꝛ, *ſylva.*
skoor, *calceus.* G. SKΩh. *S.* ꞅceo, ꞅco, ꞅcoe. A. ſhoe.
skop, *pudenda.*
skor, *ſcabellum.*
skoruglegꝛ, *ſerius.*
skot, *jaculatio*, item *angulus.* *S.* ꞅceotan, *jaculari.* *Ang.* to ſhoot. ꞅceat, *angulus.*
skraut, *ornamentum, mundus.*
skref, *paſſus.*
skrida, *ruina montis vel rupis.* *A.* Bor. dicunt a skræd of cloath, i. e. *pars panni minutula è toto diſſecta.*
skrifare, *ſcriba.*
skryn, *ſcrtuium.* *A.* ſhrine.
skrimſl, *monſtrum.*
skrof, *glacies rara & tenuis.*
skrollt, *vagatio.*
skrum, *jactantia.*
skualleduꝛ, *garritus.*
skugge, *umbra.*
skurduꝛ, *ſectio.*
skutull, *miſſile telum.* *Anglicè* a ſhuttle.
skutur, *puppis.*
skuum, *ſpuma.* *A.* ſcum.
slæ, *verbero:* sloo, *verberavi:* slaa, *verberare.* G. SΛΛhΛN. *S.* ꞅlean: inde *Ang.* to ſlay, *occidere.*
slæmur, *malus.*
slakur, *remiſſus.* *A.* ſlack.
sleyf, *cochleare.*
slepp, *evado:* slapp, *evaſi.* *A.* to ſlip away, *evadere.*
slette, *explano:* in præt. slette.
slieter, *planus.*
sly, *ſtuppa.*
slingur, *verſutus.*
slior/ slioo/ sliott, *hic & hæc & hoc hebes.* *A.* ſlow.
slock, *helluatio.*
sleck, *extinguo:* slocktte, *extixi.* *Ang.* Bor. to ſlocken. Auſtr. to ſlake.
slood, *via in nive trita.*
sloppuꝛ, *album.*
slot, *arx.*
ſmaa, *temnere, contemnere:* eg ſmaae, *temno.*
ſmaar/ ſmaa/ ſmaatt, *parus, a, um,* ſmaar/ ſmærre/ ſmæſtur: ſmaa/ ſmærre/ ſmæſt: ſmaatt/ ſmærra/ ſmæſt.
ſmala, *upilio.*
ſmell, *cum ſono claudor vel collidor:* habet ſmall in præt.
ſmellttur, *colliquatus.*
ſmyde, *fabricatio.*
ſmyg, *anguſtias penetro:* habet ſmaug in præterito. ſmiugæ in Infinitivo.
ſmyr, *ungo:* habet ſmurde in præt. *A.* to ſmear, & beſmear, *ungere, illinere.*
ſnære, *reſtis.*
ſnaudur, *vacuus.*
ſneipa, *ignominia.*
ſny, *verto:* eg ſnere, *verti:* ad ſnua, *vertere.*

ſnylld,

ſnylld, *elegantia.*
ſnille, *elegantia.*
ſnioor, *nix.* *S.* ꞅnap, ꞅnau. *A.* ſnow, ſnaw. ꞅnapan, *ningere*: to ſnow, to ſnaw. Þad ſnioᴏar, *ningit.*
ſnoggur, *celer.*
ſnoot, *mulier.*
ſnotur, *velox.*
ſnotur, *alacer.*
ſøck, *mergor.* *A.* to ſoak, *macerare*; apud *A.* Bor: ſignificat, *aquis diu mergere.*
ſøckue, *mergo*: ſøcktte, *merſi.*
ſod, *juſculum.*
ſødulbakadur, *qui dorſo curvato & veluti adunco eſt*: dicitur de equis quibus ephippium commodiſſime poteſt inſterni. *A.* Bor. ſaddle-back'd.
ſøgn, *fama & rumor vulgi.* v. ſeige.
ſøl, *alga eſculenta.*
ſønur, *filius.* G. SΠNΠS. *S.* ꞅuna, nu, ne. *A.* ſon,
ſoolskyſa, *horologium ſolare.*
ſoome, *honor.*
ſoot, *fuligo.* *A.* ſoot.
ſoott, *morbus.* G. SλΠhTINS, acc. pl. *infirmitates.* Apud *A.* Bor. morbus quidam oves infeſtans dicitur the ſowt.
ſope, *hauſtus.* *A.* Bor. dicunt a ſope of milk, drink, *&c.*
ſørp, *quiſquiliæ.*
ſpad, *juſculum.*
ſpad, *opſonium.*
ſpade, *liguncula.* *S.* ꞅpadu. *A.* ſpade.
ſparlak, *aulæum.*
ſpaung, *lamina*: ſpeingur, ſpa-anger, *laminæ.* *A.* ſpangle.
ſpeigell, *ſpeculum.*
ſpenøl, *fibulæ.*
ſperre, *exporrigo*: ſperte, *exporrexi.*
ſpialld, *tabula.* *Goth.* SΠIλ-λRN. *S.* ꞅpellan, *narrare.*
ſpie, *ludibrium.*
ſpie, *illuſio.*
ſpy, *vomo*: ſpioo, *vomui.* *A.* to ſpue.
ſpil, *luſus.*
ſpille, *corrumpo*: ſpilltte, *corrupi.* *Sax.* ꞅpillan, *vitiare, corrumpere.* *Ang.* to ſpoil, to ſpill.
ſpinn, *neo*: ſpann, *nevi.* *Goth.* SΠINNλN. *Sax.* ꞅpinnan. A. to ſpin.
ſpiøll, *vitium.* vide ſpille.
ſpioot, *haſta.* *Sax.* ꞅpiꞇu, *veru, obelus.* A. a ſpit.
ſpir, *interrogo*: ſpurde, *interrogavi.* *S.* ꞅpẏꞃian, *explorare, exquirere, ſcrutari.* Dicunt *Scoti*, to ſpær at him, *interrogare illum*, vel *quærere ex illo.* ad ſpyria han ad, *Marc.* 9. 32. Ang. Bor. to ſpeer after news.
ſponn, *ſpithama.* *S.* ꞅpan, Ang. ſpan.
ſpooe, *avis ſpecies.*
ſpoonn, *cochleare.* A. ſpoon.
ſpør, *veſtigium.* *S.* ꞅpoꞃ.
ſpore, *calcar.* *S.* ꞅpoꞃa, ꞅpuꞃ. A. ſpurre.
ſpott, *ludibrium.* A. ſport, *ludibrium.*
ſpryng, *rumpor vel inſanio*: habet ſprack in præt.
ſprund, *fœmina.*
ſpurull, *avidus quærendi.* vide ſpyr.
ſtabbe, *acervus.*
ſtada, *ſtatio.* *Sax.* ꞅꞇaþa. *Ang.* ſtathe, *ſtatio navium.* *Ang.* Bor. dicunt ſteathel hay, i.e. *fœnum fundamento ſtratum.*
ſtadur, *urbs.* *Goth.* STλψS, STλꝺS. *Sax.* ꞅꞇeꝺ. *Ang.* ſtead, *locus.*
ſtœle, *animum addo*: ſtolltte, *animum addidi.*
ſtafn, *prora vel puppis.*
ſtam, *balbuties.* *G.* STλMS, *mutus, ſurdus.* *S.* ꞅꞇameꞃ, uꞃ. *balbus, blæſus.* *A.* to ſtammer *balbutire.*
ſtaung, *haſta*: ſteingur, *haſtæ.* Stang *Eboracenſibus* eſt *lignum oblongum, contus bajulorum.*
ſtaup, *poculum.*
ſteckur, *caula.*
ſtedie, *incus.* *Eboracenſ.* ſteddy.
ſtef, *verſus intercalaris.* *Ang.* ſtaffe, ſtave.
ſteffna, *dica.*
ſtefnlegur, *modeſtus.*
ſteik, *aſſum*: ſteikur in plur. *A.* ſteaks. Niſi potius derivanda eſt vox à ſtycke. n. g. fruſtum, tomus; quod ab ad ſtyckia in fruſta diſſecare.
ſteirn, *lapis.* G. STλINS. *S.* ꞅꞇan. *A.* ſtone, ſtane.
ſtel, *furor*: habet ſtal in præt. ſtela, *furari.*
ſtend, *ſto*: ſtood, *ſteti*: ſtanda, *ſtare.* G. STλNꝺλN. *S.* ꞅꞇanꝺan. *A.* to ſtand.
ſterkur, *fortis.* *A.* ſtark, *rigidus, flexu difficilis.*
ſtiake, *contus.* *A.* ſtake.
ſtiarna, *ſtella.* *Goth.* STλIR-NꝹNS, *ſtellæ, Marc.* 13. 25. *S.* ꞅꞇeoꞃꞃa. *A.* a ſtar, *ſtella.* *A.* Bor. a ſtarne. *Scoticum* ſterne occurrit in præfatione Æneidos *Douglaſianæ*, ubi *Virgilius* in hunc modum laudatur:

Choſin charbunkill, cheif
floure, and cedir tre,
Lanterne, lade ſterne, myr-
rour, and A per ſe.

in eadem præfatione ſic *Douglaſius* deum invocat:

I mene, tho king of kings,
lord eterne,
Thou be my muſe, my gi-
dare, and lade ſterne.

ſtid, *fulcio*: ſtudde, *fulcivi.*
ſtifur/ ſtifarlegur, *validus.*
ſtigd, *offenſio.*
ſtiggur, *qui ſe capi non patitur*: ſtiggur/ ſtigguare/ ſtiggua-ſtur.
ſtyg, *pede premo*: habet ſtie vel ſteig in præterito: ſtyga, in Infinitivo. *G.* STЄIΓλN. *S.* ꞅꞇiᵹan, *ire.*
ſtyn, *doleo*: ſtunde, *dolui.* *Ang.* Boreal. dicunt, it ſtounds, *dolet.*
ſtyng, *pungo*: ſtack, *pupugi.* *S.* ꞅꞇinᵹan. *A.* to ſting.
ſtynt, *colluctatio.*
ſtille, *tempero*: habet ſtilltte in præt. *Sax.* ꞅꞇille. *A.* ſtill, *tranquillus, quietus.*
ſtir, *bellum.* *S.* ꞅꞇẏꞃan, *movere, turbare, irritare.* *A.* to ſtirre.
ſtirbiørn, *bellicoſus urſus.*
ſtøck, *ſalto*: ad ſtockna, *ſaltare*: ſtocknande, *ſaltans.*
ſtod, *columna.* *S.* ꞅꞇuꝺu, ꞅꞇuþe, ꞅꞇuþu. *A.* ſtud, *fulcrum.*
ſtodugur, *ſtabilis.*
ſtolltur, *ſuperbus, elegans.*
ſtoo, *focus*: ſtoor, *foci.*
ſtood, *equi admiſſarii*: & *equæ quando ad generationem ſeptis includuntur atque aluntur.* Inde *Ang.* ſtead.
ſtoor, *magnus.*
ſtoor/ ſtærre/ ſtærſtur, *magnus, major, maximus*: ſtoor/ ſtærre/ ſtærſt, *magna, major, maxima*: ſtoort/ ſtærra/ ſtærſt, *magnum, majus, maximum.*
ſtør, *juncus.*
ſtormur, *tempeſtas.* *S* ꞅꞇoꞃm. *A.* ſtorm.
ſtraakoottur, *nequitioſus.*
ſtraakskapur, *nequitia.*
ſtraakur, *nebulo.*
ſtraangur, *rigidus.* *Ang.* Auſt. ſtrong, Bor. ſtrang.

ſtraangur/ ſtraung/ ſtraangt, *aſper, durus, a, um.*
ſtraff, *garritus.*
ſtreittur, *arduus, rebellis.*
ſtriaal, *rarum quid.*
ſtry, *ſtria.*
ſtryd, *bellum.*
ſtrydur, *intenſus.*
ſtryk, *ito*: habet ſtrauk in præterito perfecto: ſtryuka, in Infinitivo.
ſtrypur, *nudus homo.* *Ang.* to ſtrip, & ſtript, eſt *veſtes alicui detrahere*; *exutus, nudatus.*
ſtrond, *ora maris.* *S.* ſtpeond, ſtpand. *A.* ſtrand.
ſtulka, *puella.*
ſtund, *hora.*
ſtuttur, *brevis.* *Ang.* Bor. to ſtutter. ſtuttur/ ſtyttre/ ſtyttſtur, *brevis, brevior, breviſſimus.*
ſvack, *tumultus ſuſurrantium.*
ſuangur, *eſuriens.*
ſuanhuitur, *candidus inſtar cygni.*
ſvar, *reſponſum.* *S.* andſpapian. *A.* to anſwer, *reſpondere.*
ſvartur, *niger.* *G.* SVARTS. *S.* ſpeapt. *A.* ſwearthy.
ſuck, *lucta.*
ſudur, *meridies.* *S.* ſuð. *Ang.* the ſouth.
ſveffn, *ſomnus.* *S.* ſueſen.
ſuefungur, *ſomnolentus.*
ſveinn, *puer, miniſter.*
ſueit, *populus*; item *provincia.*
ſuelltt, *eſurio*: ſualltt, *eſurivi.*
ſver, *juro*: ſoor, *juravi.* *Goth.* SVARAN. *S.* ſpepian. *A.* to ſwear, *jurare.*
ſverb, *limo*: ſvarb, *limavi.*
ſverd, *enſis.* *S.* ſpeopd. *Ang.* ſword.
ſvyk, *fallo*: ſveyk, *fefelli*: ſvykia, *fallere.* *S.* ſpican, *prodere, decipere*: ſpica, *deceptor, proditor.*
ſvik, *inſidiæ.*
ſvil, *lactes.*
ſvingl, *vertigo.*
ſuinna, *probitas, prudentia.*
ſuinnur, *prudens, honeſtus*; item *parcus, ad rem attentior.* Inde forſan celebre Regum *Danorum* nomen Suin.
ſumar, *æſtas.* *Sax.* ſumep, op. *Ang.* ſummer. Þad ſumrar, *æſtas ingruit.*
ſundurbryt, *diffringo.*
ſundurlinde, *diſſenſio.*

T.

Taag, *vimen.* *S.* tpiʒ, tpiʒa. *Ang.* twig.
taal, *deceptio.*
tack, *clamor opilionum*: inde ad tacka, *clamoribus gregem compellere.*
tad, *excrementum aridum.*
tæ, *lanam carpo*: in præt. taade, in Infinitivo tæia.
tagl, *cauda equina.* *G.* TAGL, *capillus.* Inde *S.* tægl, *cauda.* *A.* tail.
tak, *ictus.*
tal, *numerus.* *A.* tale. *S.* talian, *æſtimare.*
tala, *loquor*: talade, *locutus ſum.* *S.* talu. *A.* tales, *fabulæ*; à tellan, to tell, *loqui, dicere narrare.*
tamur, *aſſuetus, manſuetus.* *S.* tam, tame. *A.* tame.
tappe, *ſtipamen.*
tarffur, *taurus.*
taug, *funiculus*; à toga, *attrahere.* *A.* to tow.
taung, *forceps*: teingur, *forcipes.* *A.* tonges.
tek, *ſumo*: took, *ſumpſi*: taka, *ſumere.* *A.* to take.
teirn, *lamina.*
tel, *numero*: talde, *numeravi.* *A.* to tell.
tem, *domo*: tamde, *domui.* *S.* tamian. *A.* to tame.
tennur, *dentes*: tonn, *dens.* *G.* TUNÞUS. *S.* eliſo N, toð. *Ang.* tooth.
tidinde, *rumores.* *A.* tidings.
tidugur, *tempeſtivus.* *Sax.* tid, *tempus, hora.*
tigg, *mando dentibus*: tugde in præt. tiggia, in Infinit.
tyk, *canis canicula*: tykur in plur. *A.* Bor. a tyke, *canis.*
tyne, *perdo*: tynde, *perdidi*: tyndur, *perditus.*
tyr, *Deus Aſianorum.*
tyr, *Mars vel Mercurius.*
tyu, *decem*, &c. vide Gramm. noſtræ Cap. 6.
tillaatſeme, *indulgentia.*
tiorn, *ſtagnum ſeu lacus.* *Ang.* Bor. a tarn.
titlingur, *avicula.* *Ang.* a tit; *parus.*
toff, *mora.*
toffur, *magia.*
tolle, *hæreo*: tollde, *hæſi.*
tolungur, *loquax, diſertus.* *Sax.* tellan, *dicere, loqui, narrare.* A. to tell.
tomur, *vacuus.* *Anglis* Aquilonaribus tum, teum.
tonn, *dens.* vide tennur.
tooffa, *vulpes.*
toolff, *duodecim.* vide Cap. 6. Gramm. noſtræ.
torff, *ceſpes.* *S.* tupꝼe. A. turfe.
traaß, *obſtinatio.*
traudur, *invitus.*
tred, *tero*: trad, *trivi*: troða, *terere.* *S.* tpedan. Anglicè to tread.
trie, *lignum.* G. TRIU. *Sax.* tpeop, tpyp. A. tree.
trigd, *virtus, fidelitas.*
trine, *roſtrum.*
trippe, *equula.*
trog, *linter.* *Sax.* tpoʒ. Angl. trough, *alveus.*
troll, *gigas.*
trur/ truu/ truutt, *fidus, a, um.* Ang. true. truu, *fides.* *Sax.* tpeope.
tueir, *duo.*
tugur, *numerus vicenarius.*
tuinne, *filum lineum.* *S.* tpin. A. twine, *filum retortum*: à tpinan, *conduplicare.* Ang. to twine.
tungl, *luna.* *S.* ſtella, *aſtrum.*
turn, *turris.* *S.* top. A. tower.
tuttugu, *viginti.* vide Cap. 6. Gramm. noſtræ.

Þ.

Þaang, *alga.*
Þacka, *gratias ago*: Þackade, *gratias egi.* *Sax.* þancap. Ang. thanks, *gratiæ*: & þancian, to thank, *gratias agere.* Þackargiord, *gratiarum actio.*
Þad, *hoc vel illud.*
Þægd, *beneplacitum.*
Þægmælſtur, *taciturnus.*
Þægur, *gratus.*
Þær, *illæ*: plurale ab hun, *illa.*
Þamb, *tentigo.*
Þamb, *extenſio.*
Þang, *alga.*
Þare, *alga.*
Þaug, *illa*, plurale à Þad, *illud.*
Þefur, *odor.*
Þeyr, *illi*, plurale ab hann, *ille.*
Þeingell, *rex*, Poëtice.
Þeige, *taceo*: Þayde, *tacui.* *G.* ÞAHAN, *tacere.*
Þen, *extendo*: Þande, *extendi.*
Þeſſe, *hicce.* v. Cap. 5. Gramm. noſtræ. Þeß kyns, vel Þeß konar, ejuſmodi.
Þickur, *craſſus.* *S.* þiccol. Ang. thick.
Þid, *vos*: dualis à Þu, *tu.*
Þad Þidnar, *quod gelu rigidum erat, reſolvitur.* A. to thaw, *regelare.*
Þier, *vos*: plur. à Þu, *tu.*
Þiettur, *denſus.*
Þiſe, *furtum.* *Sax.* þeoꝼ. Ang. thæf, *fur.*
Þigg, *accipio*: Þaa, *accepi*: Þiggia,

Þiggia, *accipere.* *Sax.* þicȝean.
Þy, *mancipium.* *S.* þeop.
Þy, *famulitium.*
Þydur, *egelidus.*
Þil, *ſponda.*
Þil, *confuſe recito*: habet Þulde in præterito.
Þing, *forum, res.* *S.* þinȝ, *res, cauſa.* Inde the huſtings, *Iſlandicè* Þinghuſe. *Marc.* xv, 16. *John.* xviii, 28, 33. *domus cauſarum*, vel *forum Londinenſe.* Anglicè thing, *res.*
Þingd, *gravitas.*
Þinn, *tuus*: Þyn, *tua*: Þitt, *tuum.* vide Cap. 5. Gramm. *Angl. Sax.*
Þioffur, *fur.* vide Þiſe.
Þioo, *femur.* *A.* thigh.
Þioor, *bos caſtratus.*
Þioos, *portio vel ceti*, vel *alterius cadaveris partiti.*
Þis, *feſtinanter & tumultuoſe incedo*: habet Þuſte in præt.
mier Þiſter, *ſitio.* *A.* to thirſt.
Þogull, *taciturnus.* vide Þeige.
Þoka, *caligo.*
Þol, *patientia, tolerantia.* *Goth.* ΨΠΛΛΝ, *pati*: ΨΠΛΔΙΝΛ, *patientia*, *Sax.* þolian, *pati.*
Þomb, *alicujus rei extenſio.*
Þoff, *condenſatio.*
Þoofe, *dorſuale.*
Þootta, *tranſtrum.*
Þor, *audacia.* *S.* deappan. *A.* to dare, *audere.*
Þorfnun, *abſtinentia.*
Þorn, *fibula.*
Þræll, *ſervus.* *Sax.* þpæl. *Ang.* thrall; & thraldome, *ſervitus.*
Þrælſlegur, *ſervilis.*
Þrætne, *contentio.*
Þraungur, *anguſtus.* *A.* throng.
Þreya, *thorax.*
Þreittur, *feſſus.*
Þrep, *parietis pars prominens.*
Þridia/ Þridia/ Þridta, *tertius, tertia, tertium.*
Þrif, *nutritio.* *A.* to thribe, *augeri, nutriri.*
Þrym, *ſub onere duro*: habet in præt. Þrumde.
Þryr, *tres.*
Þroskullður, *limen.* *S.* þæpſcpald. *A.* threſhold.
Þrot, *defectus*; item, *vocula juris mendicis egeniſque applicari ſolita, qui proximorum bonis alendi ſunt.*
Þu, *tu.*
Þuæ, *lavo*: Þuode, *lavi*: Þua, *lavare.* *G.* ΨΥΛΗΛΝ. *S.* þpehan, þean. Þuætte, *lotio*: Þueigenn, *lotus.*
Þuerſare, *aſcia.*
Þuffa, *tumor terræ.*
Þungur, *gravis.*
Þunnur, *tenuis.* *S.* þinne, *tenuis.* *A.* thin.
Þuß, *gigas.*
Þuſund, *mille*: Þuſunder, *millia.* vide. Cap. 6. Gramm. *Angl. Sax.*

u.

ude, *imber*: Þad udar, *continui imbres deſcendunt.*
ugla, *noctua.* *A.* owle.
ulffur, *lupus.* *G.* ΥΠΛΦS. *S.* pulf. *A.* wolf.
ull, *lana.* *S.* pulle. *A.* wooll.
undarlegur, *mirus, alienus.* *S.* pondop. *A.* wonder, *miraculum.*
undeforull, *faldus animi.*
unge, *pullus.* *S.* ionȝ, *juvenis.*
ungur, *juvenis.*
ungur/ ingre/ ingſtur, *juvenis, junior, maxime juvenis.* *S.* ionȝpe. *A.* younger.
unna, *favere*: unnande, *favens*: unne *favi*, ab ann *faveo.* *S.* unnan, ȝeunnan, *indulgere, ex mera gratia dare.*
upphaf, *initium, principium.*
upphriggiadur, *qui eſt tumenti gibboſoque dorſo, inſtar elephanti.* *Sax.* hpicȝe, *dorſum.* *A.* Bor. rigg.
urde, *erui*; ab ir, *eruo.*
urskurdur, *cenſura, judicium, ſententia lata.*
utburdur, *expoſititium quid.*
uxe, *bos caſtratus.* *S.* oxa. *Ang.* ox, *bos.*

v.

Vad, *vadum.* *S.* padan, *vadare, vadum tranſire*: pad, *vadum.* *Eboracenſibus* a wath.
vadur, *funis.*
vær vel vier, *nos*; plur. ab eg, *ego.* v. Gr. *A. S.* Cap. 5.
værd, *jucunda quies.*
vaf, *involutio.*
vafenn, *implicatus.*
vagl, *trabs.*
vagn, *currus.* *S.* pæȝen. *Ang.* wain; or waggon.
valenn, *electus.* *G.* ΥΛΛGΛΝ, *eligere*: ΓΛΥΛΛΙΔΛΝS, *electos*, *Luc.* 18. 7. *A.* Bor. to weal, *eligere.*
valennkunnur, *perſpectæ fidei & integritatis homo.*
valltur, *vacillans in verbis & ſermone fallax.* *A.* to falter, in verbis vacillare.
vanmegnugur, *imbecillis.* ΥΛΝ, & pana, ut antea notavimus, denotant *defectum.*
var, *cautus.* *Sax.* pæpe, *cautio.* *A.* wary, *cautus*: beware, *cave.*
vareigd, *cautio, prudentia.*
vargur, *furioſus*: vann giordiſt vargur i vie, *violavit vel exuit ſacramentum.*
varme, *calor.* *G.* ΥΛΚΜGΛΝ, *calefacere.* *S.* pæpmian, pypman. *A.* to warme.
varordur, *prudens & parcus.* *G.* ΦΚΧΔΛ, *ſapiens.*
varp, *ora calcei, pullatio.*
vaſe, *funda.*
vax, *cera.* *S.* pæx. *A.* wax.
ved, *vado*: habet ood in præterito. vada, *vadere.* v. ood.
vedur, *aër, ventus.* *Sax.* pedep. *Anglicè* wether, *tempeſtas, cælum.*
vef, *circumvolvo*: habet vafde in præt.
vef, *telam texo*: habet oof in præt. vefa, *texere.* *S.* peofan. *A.* weabe.
vefur, *tela textoria.* *S.* pefta. *A.* the weft, *ſubtegmen.*
veg, *trutino vel interimo*: habet vo in præt. vega, *trutinare.* *S.* pæȝan. *A.* to weigh.
veggur, *paries.*
veglegur, *inſignis, glorioſus.*
vegſamlegur, *inſignis, glorioſus.*
vegſemd, *bonor.*
vegur, *via.* *G.* ΥΙΓS. *S.* pæȝ, peȝ, *via.* *A.* way.
veide, *venor*: habet in præt. veidde.
veikur, *infirmus, languidus.* *S.* pac, pace. A. weak.
veitsla, *convivium.*
vek, *excito*: vakte, *excitavi.* *S.* pacian, *excitare.* Angl. to waken, awaken.
vel, *eligo*: valde, *elegi.* vide valenn.
vell, *ebullio*: vall, *ebullii.* *S.* peallan, *fervere, æſtuare.* *Droitwicenſibus* to wall.
velld, *levando oneri ſum*: habet valld in præt. Infinitivus eſt vallda.
vellde, *potentia.* *Goth.* ΥΛΛΔΛΝ. *S.* pealdan, *dominari, poteſtatem habere.* Pald, *potentia*: pealdan etiam ſignificat *regere, gubernare.* Inde apud nos to weild the ſcepter, to weild the ſword.

ſtiord, *ſceptrum*, *gladium regere.*

vellt, *volvor*: habet vallt in præt. A. Bor. to welt a cart, i. e. *evertere*. *Goth.* VALVGAN. *S.* palpian. A. to wallow.

ven, *aſſuefacio*: vande, *aſſuefeci*. *Sax.* ȝepunian, *aſſueſcere*. A. to wont.

vende, *verto*. G. VANDAGAN. *S.* pendan, *vertere*. Ang. to wind.

ver, *defendo*: varde, *defendi*. *S.* pepian, *defendere*. Angl. to ward.

ad vera, *eſſe*; Infinitivus ab eg er vel em, *ſum*; in ſecunda Perſona Imperativi vertu, unde Ang. Boreal. dicunt war thou by, i. e. be thou by, or ſtand out of the way.

verd, *cogor*: habet in præt. vard.

ad verda, *fieri*; ab eg verd, *fio*. vide Gramm. Angl.Sax. c.7.

verdur, *prandium.*

veria, *armamentum.*

verk, *opus*. *S.* peoꞃcan, *operari*. Ang. to work.

versla, *aqua quæ non congelatur.*

veske, *ſcrinium*, *pyxis*. Angl. deske.

veſolld, *miſeria*, *calamitas*

veſtur, *occidens.*

vetur, *hyems*. G. VINTRUS. *S.* pintep. A. winter,

Þad vetrar, *hyemeſcit*; unde A. Bor. dicunt it weathers, *tempeſtas ſævit.*

vid, *nos*, de duobus.

vidburdur, *eventus.*

vidur, *arbor*, *lignum.*

vidur, *frutex vel arbor.*

vie, *ſacramentum juſtitium*. G. VEIHA, vel VEIHS, *ſanctus.*

viel, *cauda avis.*

viel, *fallacia.*

vielinde, *gula.*

vier vel vær, *nos.*

vif, *fœmina*. *S.* pif. A. wife.

vige, *munimentum.*

vigur, *enſis.*

vydforall, *qui longe lateque peregrinatur.* vydur, *amplus*. *S.* pid, pide. A. wide.

vyg, *cædes*. *S.* piȝ, *bellum.*

vyk, *ſinus terræ*; etiam vik. *S.* pic, pyce, *ſinus*, *ripa*, *littus ſinuoſum.*

vyk, *cedo*: veik vel viek, *ceſſi*: vykia, *cedere.*

vyn, *vinum*. G. VEIN. *S.* pin. Ang. wine.

vyngl, *vertigo.*

vys, *ſapiens*. *S.* pir. A. wiſe.

vil, *volo.*

villa, *error*. *S.* dpolian, *errare.*

villtur, *errore captus.*

villd, *voluntas*. *S.* pilla. A. the will.

vinatta, *amicitia*. *Sax.* pine, *dilectus.*

vind, *glomero*: vatt, *glomeravi*. Ang. to wind.

vindur, *curvus.*

vindur, *ventus*. G. VINDS. *S.* pind. A. wind.

vingan, *amicitia*, *favor.*

vinn, *laboro*: vann, *laboravi*. G. VINNAN, *tolerare*. *S.* pinnan, *laborare.*

vinſæll, *amicitia pollens.*

vinskapur, *amicitia*. *Sax.* pineꞅcip, *fraternitas*. ovinskapur, *inimicitia.*

vinur, *amicus.*

virke, *vallum*. *S.* peꞃc, peoꞃc. A. a work, vel bullwork.

vit, *ratio*, *ſcientia*. G VITAN, *ſcire*. *S.* pitan. A. I wot, *ſcio*: pitt, wit, *ingenium.*

vitna, *teſtor*: vitnade in præt. G. VEITVODAN, *teſtari*. *S.* ȝepita, *teſtis*: pitneꞅꞅe, ȝepytnir, *teſtimonium*. A. witneſſe.

vitniſburdur, *teſtimonium.*

vitur, *ſapiens*. *Sax.* pita. vitur/ vitrare/ vitraſtur.

vode, *periculum.*

vodve, *coxa.*

vogur, *fretum.*

Þad vøknar. *humeſcit.*

Þad volnar, *incaleſcit.* v vell.

vomb, *venter*. G. VAMBA. *S.* pamb. A. womb. *Scot.* wamb.

vomm, *nævus*, *dedecus*. *S.* pem, & pemme. A. wem.

von, *ſpes.*

vondur, *virga*. A. a wand.

vopu, *arma*. *Sax.* pæpen. Ang. weapons.

vopnadur, *armatus*. *Saxonicè* pæpned.

vor, *noſter & noſtra*: vort, *noſtrum.*

ver, *labrum.*

ver, *ver.*

Þad vorar, *ver incipit.*

vorn, *defenſio*, *munitio*. v. ver.

vos, *poſtula.*

SPECIMEN Iſlandiæ *Hiſtoricum & magna ex parte Chronographicum*, *per* Arngrimum Jonam, *Iſlandum*, *Amſtelodami*, 1648.

Biildur, notat *Uncum quo in venæ ſectione Chirurgi utuntur.*

Blanda, eſt *ſerum lactis*, *à miſcendo*, *quòd non niſi aqua mixtum bibatur.* *A.* Bor. to blend, *miſcere.*

Hængur, ſic *piſcem marem* vocant.

Hogg, eſt *verber*. Storhøggue, *magna verbera infligens.*

Onundur, liom, *ſplendor*, *à venuſtate formæ.*

Knappe, *velox.*

Rikiopp, *querno corpore præditus.*

Belgur, *uter*, *bulga.*

Mioffee, *gracilis.*

Ormerus, hin orve, i. e. *liberalis*, *munificus.*

Helga fel, *ſacer mons.*

Diup, audga, *prædives.*

Thranderus, nudbeinn dictus, à *crurum gracilitate.*

Stenulfus, hin lagir, dictus à *ſtatura puſilla.*

Kialke, *maxilla.*

Quia vel kuiia, eſt *ſtabulum æſtivum agnis mulgendis ſub dio deſtinatum.*

Skutull, *ſagitta.*

Ogiæffa, *infortunium.*

Snæffioll, *montes nivoſi.*

Huiith sky, *alba nubes.*

Fagra brecka, *amœnus clivus.*

Faer eru friidare, foſtre po peir, skiæle ſig, *pauci ſunt*, *mi nutritie*, *qui ſi ringant faciem*, *formoſiores appareant.*

Skam-

Skammhendigur, *qui curtum habet brachium.*
Thorderus, hræda, quaſi dicas, *timor* vel *terror.*
Quærnbytur, *molam præmordens.*
Liot, *turpis.*
Gil, *montis cujuſdam ruptura.*
Thorbrandus, orrekur, *quaſi acriter impellens.*
Staffur, denotat *ſcriptionem.*
Beckur eſt *rivus & ſcamnum.*
Helgo, hin magre, *macilentus.*
Kroppe, *corpus vel cadaver.*
Thoralfus, hin ſtarke, *fortis.*
Odinus, rotenn ſive *calvaſter.*
Thever aa, eſt *rivus qui vallem, non per longitudinem, ſed qui è montibus ruens, eandem tranſverſim interluit.*
Fiſkelækur, *piſcoſus rivus.*
Lundur, *lucus.*
Ormerus, Toſkubakur, à *portata tergo mantica* dictus eſt.
Gnupar, vocantur *altiora montium cacumina.*
Skard, eſt *ruptura, defectus, hiatus.*
Skratta fel, *mons dæmonum.*
Peianda dal, *ſilens vallis, vallis rivi ſine murmure decurrentis.*
Thorkillus, hinn haffve, i.e. *procerus.*
Gunulfus, kreppa, i.e. *anguſtia.*
Hoka neff, *roſtrum accipitris.*
Hialme, appellant Iſlandi *Boves capite albos, reliquo vero corpore conſpiciendo, quovis colore ſimplici præter album.*
Thyckva-bæ *conferta habitatio.*
Digre, *craſſus, corpulentus.*
Raffnerus, Haffnar-lykill, cognominatus eſt à *portu & clavi, quòd, cum inſignis fuerit pirata, portum ubique commodum tamen inveniret & aperiret.*

Biorno, offlate, i.e. *ornatui deditus.* Idem etiam hin audar cognomen habuit, i.e. *opulentus.*
Audur, *vernacula, nomen eſt ſingulare collectivum, plurali defectivum: notat omnis generis opes & divitias.*
Kvolld, *veſpera.*
Oarga, *animoſus & audax, confidentia leonina præditus.* Leonem certe appellant *Iſlandi* dyred oarga, *quod metuere neſciat.*
Hliid, denotat *lætus, mentis cujuſvis.*
Thornkillus, kernamule, *quaſi os vel mentum hordeaceum.*
Breidbolſtad, *latifundium.*
Olverus, Barna-kall, ſic dictus *quia piraticam more ſui ſeculi exercens, pueris & infantibus parceret, contra piratarum conſuetudinem.*
Thorbernus, farlakappe, i.e. *Baronum pugil.*
Raffnerus, hinn-hermſke, i.e. *ſtolidus.*
Hoſtmyrcur, *Autumnales tenebræ.*
Sleggia, *majus mallium.*
Aatſanes, *Cygnorum Iſthmus.*
Hauka-dal, *accipitrum vallis.*
Kirckus, hinu raude, i.e. *rufus.*
Germundus, heliar-ſkinn, à *furvo colore dictus.*
Thorarinus, hrokur, i.e. *uncus.*
Hafturs-fell, *Hircorum mons.*
Thorgerus, floſkubakur, dictus à *gibboſitate.*
Rutafiord, *ſinus arietum.*
Kolſven, hinn rame, dictus à *robore.*
Galltte, *Suem marem & adultum*; Griis, *Suculum* exponimus.
Myvatn, *Stagnum majus* in Iſlandia, dictum à my & vatn, *propter muſcas miſere ſtagnum illud infeſtantes.*
Chetellus, piſtill, à *tributis.*

GEORGII HICKESII
S. T. P.

DE ANTIQUÆ LITTERATURÆ SEPTENTRIONALIS UTILITATE,

SIVE

De Linguarum Veterum Septentrionalium Uſu

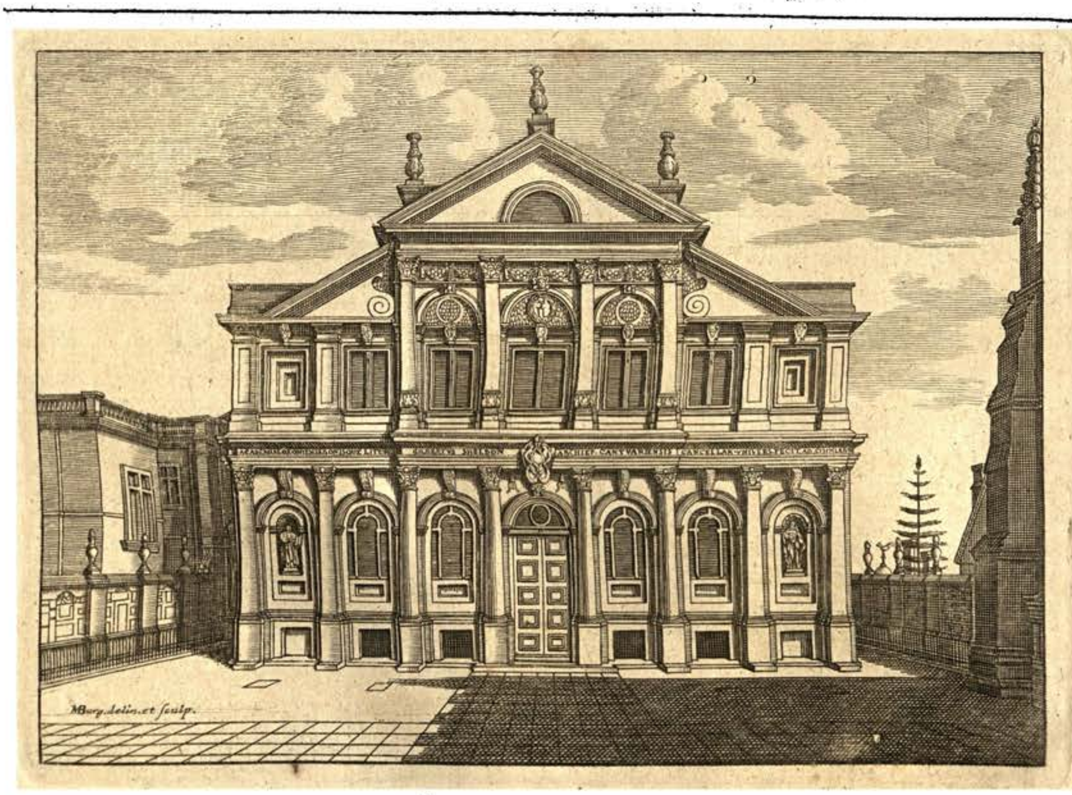
DISSERTATIO EPISTOLARIS,

AD

Bartholomæum Showere,

EQUITEM AURATUM,

Non ita pridem Juriſconſultum apud *Anglos*, & Cauſarum Patronum Celeberrimum.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

CHARLWOODO LAWTON,

ARMIGERO, JURIS-CONSULTO,

Et Foris in Juridicis litigantium Patrono,

GEORGIUS HICKESIUS, S. P. D.

DE Linguarum Veterum *Septentrionalium* Uſu & Dignitate ad *Bartholomæum Showere*, quas ſcripſi, Litteras, ad Te legendas mitto, *Charl. Lawtone*, quo interveniente, mecum amicitiam Is iniit, initamque ita colere & fovere voluit, ut Illi, quam qui maxime, familiaris & conjunctus eſſem. Meminiſſe jam juvat de variis argumentis ſermones, quos nunc in *prædio* Ejus *urbano*, nunc in *ruſtico* habuimus. Speciatim eos recolere delectat, quos mecum ſerebat de fontibus Juris Civilis *Anglicani*; de Sacerdotio & Regno, ſive de Rep. Eccleſiaſtica & Civili; de Patria, pro qua nemo bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus; & de Patriæ vero amore; de cauſis & ſignis cadentis Imperii; de Exiſtimatione populari; de Veri Juſtique arcanis viribus; de Principiis Boni & Mali, ad quæ Humana & Chriſtiana Vita inſtituenda eſt; & de Inhoneſto iſto Vitæ genere, quod licentioſi homines Reip. tam Civilis quam Eccleſiaſticæ peſtes vivunt, principiis illis ſoluti, ad quorum normam ſe ſuoſque mores fingere & componere & Philoſophia & Theologia docet. De his & hujuſmodi materiis, quum ſuo more (quem noſti) ſolide & acute diſputans animi ſui ſenſa exponeret, equidem neſcio an majoris judicii, an ingenii Hominem ſe eſſe oſtendebat. Crede mihi, *Lawtone*, cum delectatione ſemper, & non raro cum admiratione, eum in *Quieto* dicendi genere ſermocinantem audivi; In *Contentioſo* vero & *Forenſi*, quam dicendi peritus, quam fervidus & nervoſus orator, denique quam fauſtus & fortunatus cauſarum propugnator erat, norunt Tecum, qui Forum frequentant, univerſi; præſertim Clientes ejus, qui tantum non omnes, Eo Defenſore, Victores à judicio abire ſoliti, id maximo ſuo commodo ſenſerunt. Quam juris etiam peritus erat, quos ſcriptos vivus edidit, libri monſtrant; & quos ſcripturus etiam erat, itidem demonſtraſſent, ſi D. O. M. qui ſuum cuique vitæ terminum definit, longiorem Illi vitam indulſiſſet. Noſti enim conſilium quod nobis aperuit, de edenda altera parte Libri ſui, quem inſcripſit **Caſes in Parliament**; & de ſcribendo Tractatu *De*

Jure Criminali, quod Forenſes noſtri *Jus Coronæ* vocant. Ad quem quidem condendum tractatum, quæ opus eſſent, colligere cœperat, Defenſionum laboribus, & Senatoriis muneribus tandem (quod optabat) liberatus, id operis *Architectonica* manu auſpicaturus. Mitto dicere quam charus Amicis, & quam gratus Concivibus ſuis Exonienſibus erat, qui jam tertio, cum in extremis ageret, eum Procuratorem eligebant, qui in Senatu populi *Anglicani*, quem *Domum Comm.* nominamus, vices ſuas gereret. Quod Te attinet, *Lawtone*, ob eas rationes propter quas Ille Te, Tu Illum unice amaſti, nempe ob ingenium, morum ſuavitatem, honeſtatem vitæ, humanitatem cum beneficentia junctam, &, qui ſplendentium virtutum fere omnium parens eſt, divitiarum, quas maxime liberali manu non diſpenſavit dicam, ſed honeſtiſſime diſſipavit, contemptum vere *Chriſtianum*. Quapropter per *Showeri* noſtri ſemper chariſſimos Tibi manes, perque amicitiam quæ Tibi Illique communis fuit, oro Te, obſecroque, *Lawtone*, ut *Diſſertationem* hanc noſtram, qualis qualis eſt, non tamen ut noſtram, ſed ut Illius potius, æquo & benevolo animo accipias: ut illius, inquam; quia quemadmodum imago non amplius pingentis, ſed ejus, qui pingitur, eſſe dicitur; ſic ea Epiſtolarum & Epiſtolarium Librorum eſt natura, ut conſuetudine, quæ & in rep. literaria vim legis habet, non tam ſcribentium, quam eorum, ad quos ſcribuntur, eſſe habeantur. Præterea, Illo auctore, ſcripta eſt hæc *Diſſertatio*, ſiquidem ejus argumentis expugnatus, quibus id genus tractatum ſcribi oportere, Te audiente, contendebat, eam in me ſcribendam ſuſcepi. Quam jam prælo prodituram Omnibus qui civem in Eo bonum, & bonarum litterarum egregium fautorem ſibi patriæque ereptum dolent; Tibique imprimis, apud quem magnum Sui deſiderium reliquit, mærens dat, dicat, dedicatque Tuus *Georgius Hickeſius*. Vale.

Dabam Londini
xix. Cal. Jan. MDCCII.

IN-

INDICIUM
HUJUS
Diſſertationis.

I. INTRODUCTIO, in qua Auctor declarat ſe in *Diſſertatione* ſua de *Linguarum Vett. Septentrionalium* uſu, jucundum ab utili non ſecernere. Codices in lingua *Anglo-Saxonicâ* MSS. quid à Majoribus dictum, quid actum, quid doctum, quid conſtitutum; qui eorum mores, & conſuetudines, quæ virtutes, quæ vitia; denique qui fuit apud eos *Reipub.* & *Eccleſiæ* ſtatus, oſtendunt, pag. 1, 2.

II. Inchoat Auctor *Diſſertationem* ſuam ab iis, quæ acta ſunt apud *Anglo-Saxones* in *Comitiis* ſive *Curiis Comitatuum*, utpote quæ primordia ſunt, ex quibus jus noſtrum *Civile*, & Conſuetudines *Forenſes* naſcuntur. Commentarius ſive *Recordum* Curiæ Comitatus *Herefordenſis*, Saxonicè. pag. 2. idem Latinè verſus. p. 3.

III. Undecim animadverſiones in Acta *Curiæ* Com. *Herefordenſis.* pag. 3. Regis negotia in *Comitiis Comm.* tractari, & geri ſolebant. Id amplius probatur ex *Cauſa*, quæ acta fuit *Saxonice* inter *Winflædam* & *Leofwinum* in *Comitiis Com.* pag. 4, 5. Acta *Comitiorum* iſtorum *Latinè* verſa, ubi *Diſſertatio* in Margine de *Signis* & *Sigillis*, & nonnullæ chartæ Sax. Eccleſiæ *Exonienſis* fictitiæ eſſe evincuntur. pag. 5, 6, 7. Chartæ apud *Anglo-Saxones* bipartiri & tripartiri haud ſecus, ac apud nos membranarum INDENTURÆ per dimidiatos characteres majuſculos ſolebant, pag. 8. ubi in Margine de *Forenſi* noſtro EXONIO, Anglicè Eſſoin. An *Brevia* originalia dari ſolebant è Curiis *Anglo-Saxonum.* pag. 8. Cauſæ apud *Anglo-Saxones* ſummariè & ſimplici modo agi ſolitæ. pag. 8.

IV. Mos erat apud *Anglo-Saxones* in libros qui in Cœnobiorum Bibliothecis aſſervati erant, tanquam in tabulas publicas, acta Curiarum *Comm.* referre; ut & emptiones, venditiones, donationes, *&c.* Id amplius probatur ex inſtrumento emptionis & venditionis contractæ inter *Leofwinum* & *Ædricum*, &c. pag. 9. ubi in margine de Feodo *Reſtricto*, ſeu conditionali, apud *Anglo-Saxones*. Inſtrumentum, ſive emptionis contractus, quo *quidam* Se, & Suos à ſervitute redemit in Curia Urbis *Bathonenſis*, è Bibl. *C. C. C. C.* deſcriptum. pag. 10. ubi ſequuntur multa id genus alia *Saxonicè.* Donatio *Ealburgæ Saxonice.* pag. 10. Conventio *Eldredi Liſingeſunii* cum *Wulfrico* Abbate, *Saxonicè*, *ibidem.*

Commentarius ſive *Recordum* terrarum cujuſdam *Gilebeardi*, *Saxonice. Ibid.* De celeberrimo codice Evangeliorum MS. Eccleſiæ *Lichfieldenſis*, qui vulgo vocatur *Liber* S. *Ceadæ:* & de S. *Teliao*, *Landavenſis Eccleſiæ* patrono. pag. 11, 12.

V. In membranis liturgicis contractus ſuos ſcribendi mos apud *Anglo-Saxones* fuit. pag. 12. id probatur ex *Manumiſſionibus ſervorum*, pro quibus redimendis contractum erat in publicis *Comitiis*, ut & *Curiis Urbium*, & *Hundredorum.* Quarum *Manumiſſionum* & *redemptionum* ſervorum formulæ multæ habentur notatu dignæ. pag. 13, 14, 15. inter quas notanda maxime eſt illa *Willelmi*, Epiſcopi Exonienſis, quæ anſam Auctori dedit exhibendi Chartam, ut putat, Commentitiam, Eccleſiæ *Exonienſis*, in quâ dicitur *S. Eadwardus* R. *Leofricum* Epiſcopum per dextrum brachium ducens, & *Eadgytha* ejus Regina per ſiniſtrum, in novæ ſedis Cathedra Epiſcopali illum conſtitiſſe. pag. 16, 17. in marg.

VI. *Recordum* Curiæ *Normanno-Saxonice*, quæ habita erat in *Exonienſi* Civitate, *Portreva Alwardo* præſidente. pag. 18. *Recordum* privilegii *Normanno-Sax.* quo *Oſburnus Exonienſis* Epiſcopus indulſit monachis *S. Nicolai*, ut pulſarent Campanas ad horas ſuas die nocteque ſignificandas. pag. 18. *Sodalitiâ* ſive *Fraternitates*, quas Epiſcopus & Canonici *Exonienſes*, cum aliis, piis Laicis, inſtituerunt ad conſervandam charitatem & pietatem promovendam. pag. 18, 19. *Sodalitium* inſtitutum à *Wulfſtano* Epiſcopo *Wigorn.* cum Præfectis, & Fratribus VII Monaſteriorum, quo ſtipulati ſunt ſe Deo obedientes, & Regi fideles fore, & multa alia charitatis & pietatis officia ſe præſtituros, *Saxonicè*, è Bibl. *C. C. C. C.* pag. 19, 20. *Sodalitium Cantabrigiæ* inſtitutum; ubi refutatur *G. Somnerus*, qui in Dictionario ſuo *Anglo-Saxonico* tranſfert þegena gild, Gentlemen-hall. pag. 20. *Sodalitium Exonienſe.* pag. 21, 22. ſequuntur *manumiſſiones* Servorum, & Servarum, in urbe *Bathonenſi*, cum conventione inter Priorem & monachos *Bathonenſes*, & quendam *Sæwium*, & uxorem ejus *Theodgifam* de domo & terris eorum. pag. 22, 23. Auctor rationes dicit, propter quas tot *Manumiſſiones* Servorum ex

vetuſtis MSS. deſcripſit. pag. 23. ubi rationes etiam declarat, quibus inductus nomina teſtium & fere ſemper cognomina omnia, quæ actis ſubſcripta cernuntur, tam diligenter deſcripſit. ubi etiam diſſertatiuncula de cognominibus, quæ in gentilia ſunt converſa, & de tempore in quo primum prænominibus addi cœperunt. pag. 23, 24, 25, 26, 27, 28. ubi in margine nonnulla *Anglo-Saxonice* è MS. quodam Bibl. *Cottonianæ* proferuntur, quæ prima facie probare videntur nomina gentilia apud *Anglo-Saxones*, in uſu fuiſſe, quod tamen non reipſa probant.

VII. Duo Inſtrumenta *Saxonice*, quæ demonſtrant ea perfectam & pleniſſimam firmitatem habuiſſe apud *Anglo-Saxones*, quæ in Curiis acta & teſtata erant. pag. 29.

VIII. De *Curiæ Comitatus* dignitate, amplitudine, & auctoritate apud *Anglo-Saxones* & *Anglo-Normannos*. pag. 30. *Willelmus* I. *Anglicum* regnum bello conquiſivit. pag. 31. in marg. & 32. in marg. Placitum apud *Pinendenam*. *Placitum* in *Com. Cantwarenſis* Curia inter *Roffenſem* Epiſcopum, & *vicecomitem*. pag. 31, 32, 33.

IX. Incipit Diſſertatio de *Cauſarum Duodecimvirali judicio*, & ejus origine. pag. 33. Mos iſte audiendi & finiendi cauſas non erat in uſu apud *Anglo-Saxones*. p. 33. reſpondetur illorum objectionibus, qui ſecus ſentiunt. pag. 34. per Duodecim Viros juratos judicandi ratio non ſtatim obtinuit, ac incepta eſt apud *Anglo-Normannos*. pag. 35, 36. Inſtituta tandem erat ab *Henrico* II. ad tollendam impiam per DUELLUM cauſas terminandi conſuetudinem. ibid. Ejus origo è *Scania*, unde *Nortmanni*, qui eam in *Angliam* induxerunt. pag. 37, 38, 39, 40, 41. Reſpondetur Juriſperitorum Argumentis, qui eam ab *Anglo-Saxonibus* petendam contendunt. pag. 42, 43, 44, 45, 46. de Curiæ *Cancellariæ*, & *Reſcriptorum Forenſium*, quæ *Brevia originalia* dicuntur, origine apud *Anglo-Normannos*. pag. 46, 47, 48, 49, 50.

X. *De Re Teſtamentariâ Anglo-Saxonum*. pag. 50. *Byrhtrici* & *Ælfswithæ* uxoris ejus *Teſtamentum*, *Saxonice* & *Latine*. pag. 51, 52. ubi in *nota* ad verbum *Regina*, multa de *Anglo-Saxonico* Hlæfdia, in quibus defenditur R. *Bradeius*, qui verba *W. Malmsburienſis*, *Si eam* (Matildam) *in Dominam reciperet*, Anglice reddidit, If he would receive her as Queen. Teſtamentum *Wulfari*, *Saxonice*. p. 54. ubi in marg. oſtenditur, *Anglo-Saxones* ſervorum & ſervarum *prædialium* nomina mandaſſe literis, ut bonorum ſuorum partem, quæ cum prædiis legare fas eſſet. *Badanothi Beoltingi* teſtamentum Saxonice. pag. 54. *Abbæ* vicecomitis Teſtamentum, *Saxonice*, qui terras ſuas Relictæ ſuæ fruendas dedit, dum Vidua manens à ſecundis nuptiis abſtineret. pag. 55. permiſſum erat marito & uxori, ut conjunctim Teſtamentum facerent apud *Anglo-Saxones*. pag. 56. Lex nulla *Anglo-Saxonum* requirebat, ut Annus, quo teſtamenta facta erant, à tabellionibus notaretur. pag. 56. Tempus, ex quo *Teſtamentorum* uſus apud eos receptus erat. ibid. Quis apud eos legitimus Teſtium numerus, quibus coram Teſtatore uno eodemque tempore ſubſcribentibus & conſignantibus Teſtamentum erat jure factum. pag. 56, 57. Auctoris ea de re ſententia, ubi probat teſtium numerum eum fuiſſe, quem *Jus Civile Romanum* ſtatuit, ita tamen ut in extrema vitæ lucta agens, uno adhibito, eoque gravi, & optimæ fidei teſte, recte teſtaretur. pag. 57. Id probatur ex MS. Narratione Teſtamenti cujuſdam *Ælfegi*, qui moribundus teſtamentum ſuum fecit, ſingulari Teſte adhibito, *S. Dunſtano* Archiepiſcopo *Cantwarenſi*, quod in lite de eo mota, *Comitatus Curiæ* nihilominus jure factum eſſe videbatur. ibid. Apud *Anglo-Saxones*, quemadmodum apud *Romanos*, quis unum Teſtamentum pluribus Codicibus conficere potuit. ibid. non apud eos mos erat inſtituendi hæredes fideicommiſſarios, quos Practici EXECUTORES vocant: id ex eo veniſſe Auctor putat, quod CURIA pro hærede gereret, vel ſaltem aliquem è Legatariis loco hæredis fideicommiſſarii conſtitueret, cui Bonorum poſſeſſionem dabat, ut ea quæ relinqueret, & quibus reliquerat, Teſtator ſecundum Teſtamenti tenorem reſtitueret. pag. 57, 58. Hoc ut credat, facit narratio MS. de Teſtamento *Ælfegi* compoſita, in qua graviter taxatur *Leofsunius* quidam, qui ducta *Ælfegi* Relicta, & teſtamentum ejus, ut non jure factum, cauſans, terras occupabat BUTAN ƿITENA DOME, *ſine conſilio & judicio ſapientum*. pag. 57, 58. ubi multa, de poteſtate quam in cauſis teſtamentariis habuit Curia Com. apud *Anglo-Saxones*. Quomodo ab *Anglo-Normannis* de rebus & cauſis Teſtamentariis jus comparatum eſt, Civili & Eccleſiaſtico foro diviſis. pag. 58. Quomodo Auctor credit jus iſtud ſe prius habuiſſe, quàm diviſa fora erant. ibid. ſequitur narratio de Teſtamento *Ælfegi*, & controverſia de eo mota è textu *Roffenſi*, *Saxonice* & *Latine*, in qua traditur S. *Dunſtanum* mille Sacramentalium juramentis honeſtatum, non victorem tantum, ſed triumphatorem maximum ex litis iſtius judicio diſceſſiſſe. pag. 58, 59, 60. *Wulfſigus* presbyter Curiæ præpoſitus erat, cum in controverſia iſta juramento ſe adigeret *Dunſtanus*. ibid. Jurans S. *Dunſtanus* Codicem SS. Canonum in altera manu tenebat; Qui forte ille Codex MS. Canonum eſt, cui in Bibliotheca Bodleyana, jam nunc extanti vetuſta manu in dorſo inſcribitur CODEX S. DUNSTANI. pag. 60. Codicem SS. Canonum, ut officii ſui inſigne, in Curiis præſto habebat Epiſcopus apud *Anglo-Saxones*. ibid. Codice iſto, & Canonibus ipſis nihil ſanctius populo *Anglo-Saxonico*, apud quem in publicis regni Comitiis nihil unquam contra Canones Eccleſiæ ſtatutum erat. ibid. Teſtatorum apud *Anglo-Saxones* aliis Conſenſus Regius, quo Teſtamenta ſua rata habita eſſent, impetrandus erat; aliis non. pag. 60, 61. Unde hujus diſcriminis ratio petenda eſt. ibid Ubi de beneficiis, ſive terris beneficiariis, & feudalibus, apud *Anglo Saxones*. Teſtamentum *Ælfrici* Archiepiſcopi *Cantwarenſis*, *Saxonice* & *Latine*. pag. 62. Ubi oſtenditur in margine

gine navium habendarum facultatem, & ab omni Vectigali, vel portorio ſolvendo immunitatem Archiepiſcopis Cantwarenſis olim, & Epiſcopis Roffenſis Eccleſiæ indulgere ſolitos eſſe RR. *Anglo-Saxonum*. De *re Teſtamentaria* Anglo-Saxonum deſideratur juſtum volumen. Id nonniſi à literarum *Anglo-Saxonicarum* peritiſſimo accurate ſcribendum eſſe, quod quidem quam utilis reipub. literariæ Linguarum Vett. *Septentrionalium* eſt ſcientia, manifeſte docet. pag. 63.

XI. Deſideratur etiam de Donationibus *Anglo-Saxonum* juſtus tractatus, pag. 63. Quo autem ordine, & qua diligentia ſcribendus eſt hujuſmodi tractatus, oſtendit Auctor. In eo ſcribendo nihil quis præclari præſtare poteſt, niſi literaturæ *Anglo-Saxonicæ* qui ſcientiſſimus eſt. Talis tractatus, opus ſingulare eſſe poteſt, vel pars Prolegomenon, quæ Chartulario *Anglo-Saxonico*, & *Normanno-Saxonico* præmittenda ſunt. Chartularium *Anglo-Saxonicum* & *Normanno-Saxonicum*, & Regios ſumptus & Collectorem in literis *Septentrionalibus* verſatiſſimum poſtulat. Huic quæ evolvenda ſunt, & quæ ab eo præmittenda in ampliſſima talis operis præfatione oſtendit Auctor. De generibus Chartarum, quæ primo dividuntur in *Autographas* & *Apographas*. De veterum *Manuum* diſcrimine & *Manuum* diſtinguendarum peritia. Chartæ veteres, quas Auctor ex Manibus, quibus exaratæ ſunt, falſas eſſe, ſtatim ac eas inſpexit, cognoſcebat. Chartarum aliæ in Majuſculis, aliæ in Minuſculis, aliæ autem in Intermediis quibuſdam literis à majuſculis declinantibus exarantur. Exempla earum, quæ in Majuſculis ſcriptæ, rariores ſunt. In Majuſculis tum ſcribi ſolebant Chartæ, cum in iis Codices ſcribi ſolebant apud *Anglo-Saxones*, in quibus Inſtrumentis fori, vel Diplomatis ſcribendis, nulla ante S. *Eadwardi* II. tempora, qui innovator fuit, propria unquam Scriptura fuit. Exemplum Chartæ, quæ in Intermediis litteris ſcripta eſt. De ſermonibus & eorum dialectis, in quibus Chartæ apud *Anglo-Saxones* ſcribebantur. In legendis Chartis etiam animadvertendum eſt, an voces, & phraſes, quæ in iis occurrunt, iſtorum temporum fuerunt, in quibus ſcriptæ eſſe dicuntur. Nonnullæ Chartæ quum autographæ, tum apographæ, per voces ſuas & phraſes, falſitatis evictæ. Modus conficiendi Chartas apud *Anglo-Saxones*. An Chartæ apud eos *Non-traditæ* perfectum robur habebant? Sine *Inſinuatione* etiam Chartæ apud eos valebant. Quibus tamen nihil antiquius, quam in Monaſteriorum libris ſacris, tanquam in tabulis publicis, eas Inſinuare. Modus ille communis conficiendi Chartas ſuprà memoratas non adeo obtinuit, quin ab eo aliquando receſſum erat. Signa, quæ Chartis præponi apud *Anglo-Saxones* ſolebant. De differentia, quæ eſt inter *Crucis* ſigna, quæ *Angli* ante *Conquæſtum*, & poſt *Conquæſtum Anglo-Normanni* facere ſolebant. Tres tabulæ rem iſtam elucidantes. Sigillorum appendentium ante S. *Eadwardi* II tempora nullus *Anglo-Saxonibus* uſus. Ubi de *Monogrammatis*, & eorum uſu in Signandis literis *Patentibus*. Is uſus eſt aliquando *Willelmus* I. Chartas tam Saxonico more ſignis Crucis factis, quam *Normannico*, ſigillo appendente, confirmandi mos erat apud *Anglo-Normannos*. Non adeo tamen obtinuit ille mos, quin ab eo, quoad multa, receſſum eſſet, quod Chartæ multæ oſtendunt. Secunda differentia inter factionem Chartarum *Anglo-Saxonicam*, & *Anglo-Normannicam*, quæ ex Chartis etiam citatis conſtat. Mos erat *Anglo-Saxonibus* unam eandemque Chartam in pluribus tabulis, ſive exemplaribus conficere. Id pluribus exemplis monſtratur. *Willelmus* I. etſi in Chartis conficiendis innovator, nonnullas tamen, *Saxonico* ritu, abſque ſigillo adpendente confecit. Id Chartæ Eccleſiæ *Exonienſis* exemplo docetur. Quæ graviter à Chartarum ſtudioſo exploranda ſunt, ut Veras à Fictis diſtinguat. De tempore, in quo Chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum factæ ſunt. De Æris, quibus in *Anglo-Saxonum* donationibus tempora deſignari ſolebant. In ſeptimo ſeculo annus incarn. Chriſti, ſed ſæpius annus Indictionis ſolus ad deſignanda Chartarum tempora, uſurpatus erat. Octavo ſæculo haud multum progreſſo ad annum *Indictionis* annus *Chriſti incarnati* ante *Caroli* Magni tempora in deſignandis Chartarum temporibus frequentiſſime acceſſit. Originalis *Commentarius*, ſive *Recordum* eorum, quæ acta ſunt in Synodo Pan-Anglicâ, quæ *Cloveshouſi* in Regno *Merciorum* convenit, *Saxonice*. In qua Synodo Rex, Aldermannus, & Sapientes cum Clero conſederunt. In notandis Chartarum temporibus ad annum Indictionis & Chriſti, acceſſit etiam non raro annus Regni. Quinetiam quemadmodum tempus, ſic etiam locum non raro notarunt *Anglo-Saxones*, in quo Chartas conficiebant. Tempus confectæ Chartæ aliquando in principio, ſæpiſſime in medio, nonnunquam etiam, ſed rariſſime, in Chartæ fine notatur. Chartæ *Anglo-Saxonum* nominibus confectæ, quæ rubris aureiſve literis, aut rubris aureiſve Crucis ſignis ſplendent, falſitatis ſuſpiciendæ ſemper ſunt. Id multis exemplis docetur. à pag. 63, ad pag. 83.

XII. De generibus Donationum apud *Anglo-Saxones*. pag. 83. Donationes ſunt vel *ſine Scriptis* ſive *Verbales*, vel *cum Scriptis* ſive *Codicillares*. Utræque ſunt vel Simplices, vel Solennes. Præterea Donationes reſpectu donorum ſunt vel rerum *Mobilium*, vel *Immobilium*. Quid ad perficiendas rerum mobilium Donationes requiſitum erat. Prædia & quæ ad prædiorum exemplum dabantur apud *Anglo-Saxones* quemadmodum *cum Scriptis*, ſic *ſine Scriptis* ſolenni more conferri ſolebant. Id probatur exemplis. Donationes etiam per ſcripturam ritibus maxime ſolennibus non raro celebrari ſolebant apud *Anglo-Saxones*. Id probatur exemplis. Donantes ad Eccleſias profecti non raro Chartas ſuas ſolenni more ſuper altaria ponebant. *Ranulphus* Dunelmenſis Epiſcopus Annulum cum Charta ſuper altare ponebat. Ubi in margine de *Inveſtitura* dicta Eccleſiarum per Annulum & Baculum. De *Ceſpitis* traditione ſolenni

apud

apud *Anglo-Saxones.* Donationes ſine ea perfectæ apud illos fuerunt. Ab ea ortus videtur ſolennis ille ritus *Anglo-Normannorum*, quem Forenſes noſtri vocant **Livery and Seizin**, ſine quo terrarum Venditio & Emptio inſtrumentalis, vel pretio numerato, olim non conſtabat. Donationes *Anglo-Saxonum* ſcriptis confectæ conſiderantur quoad jus, quod donans donatario in prœdiis conferebat. Quot Chartulario *Anglo-Saxonico* & *Nortmanno-Saxonico* poſtponenda cenſet auctor. Chartæ R. *Eadgari* de Oswaldeslawe examinatio & cenſura. à pag. 83, ad pag. 87.

XIII. Legum *Saxonicarum* deſideratur editio nova prioribus auctior & emendatior, quæ à nemine niſi à *Saxonicæ* Linguæ & antiquitatis peritiſſimo expectanda eſt. Quæ in nova Legum iſtarum editione præſtanda ſunt. Leges *Saxonicæ Æthelberhti* I, *Hlotharii*, & *Eadrici*, regum *Cantiæ* cum Verſione *Latina Joh. de Laet*, Antwerpenſis, in locis nonnullis ab Auctore emendatâ, qui rationes dicit, quibus inductus leges illas antea non editas in libro ſuo edendas exiſtimat. à pag. 87, ad pag. 98.

XIV. Deſideratur *Homilarium Saxonicum*, ſeu *homiliarum Saxonicarum* ſelectior Sylloge. Quid in eo opere præſtandum auctor cenſet. Id autem nemo niſi Linguæ, & hiſtoriæ *Anglo-Saxonicæ* peritus literario orbi dare poteſt. Sermo *Lupi* Epiſcopi in die ſolenni indicti jejunii ad populum habitus, *Saxonice*, cum *Dani Angliam* terra marique maxime affligerent. Rationes dicit Auctor propter quas ſermonem iſtum Latine verſum edendum in libro ſuo putat. à pag. 98, ad pag. 108.

XV. Deſideratur liber, qui Cento Saxonicus inſcribi poteſt, in quo fragmenta multa *Saxonica*, incertorum auctorum opuſcula varia, rerumque deſcriptiones collectæ edi debent, ne æternis tenebris damnentur. Id genus nonnulla pretioſa fragmenta ab auctore deſcripta *Speciminis* nomine imprimuntur. In hoc Capitulo de *Nummorum Saxonicorum* generibus, ut de *Stica*, de *Helſingo*, de *Peningo*, de *Sceatta*, de *Thrimſa*, de *Scyllingo*, de *Mancuſſa* vel *Marca*, de *Ora*, & de *Punda* Diſſertatum eſt. *Juramentorum* formulæ ſolennes apud *Anglo-Saxones*. perſonarum jurantium æſtimatio. de finibus intra quos *Pax Palatina* ſancte ſervanda erat. Hiſtoriola Cauſæ, quæ determinata erat in Curia Publica per *Eadgarum* R. in tribunali ſedentem. Ratio propter quam Auctor iſtius cauſæ determinationem exhibuit. De Sanctis in *Anglia* Sepultis, *Saxonice*. cum verſione *Latina*, à pag. 108, ad pag. 121.

XVI. Literaturæ & Antiquitatis *Saxonicæ* utilitas ex eo oſtenditur, quod nemo, niſi qui illis inſtructus, *Britanniæ Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ* Topographiam, quam literatus Orbis maxime deſiderat, publico dare poteſt. Quid per topographiam iſtam intelligit Auctor. Quo in libro, & quo ordine regiones, provincias, urbes, *&c.* quæ in *Saxonum* aut *Danorum* imperio, ſive in *Anglia*, ſive in *Scotia* ſitæ erant, deſcribendas cenſet, & quid in opere iſto Topographico præſtandum à Linguæ *Saxonicæ* perito proponit. pag. 121, 122.

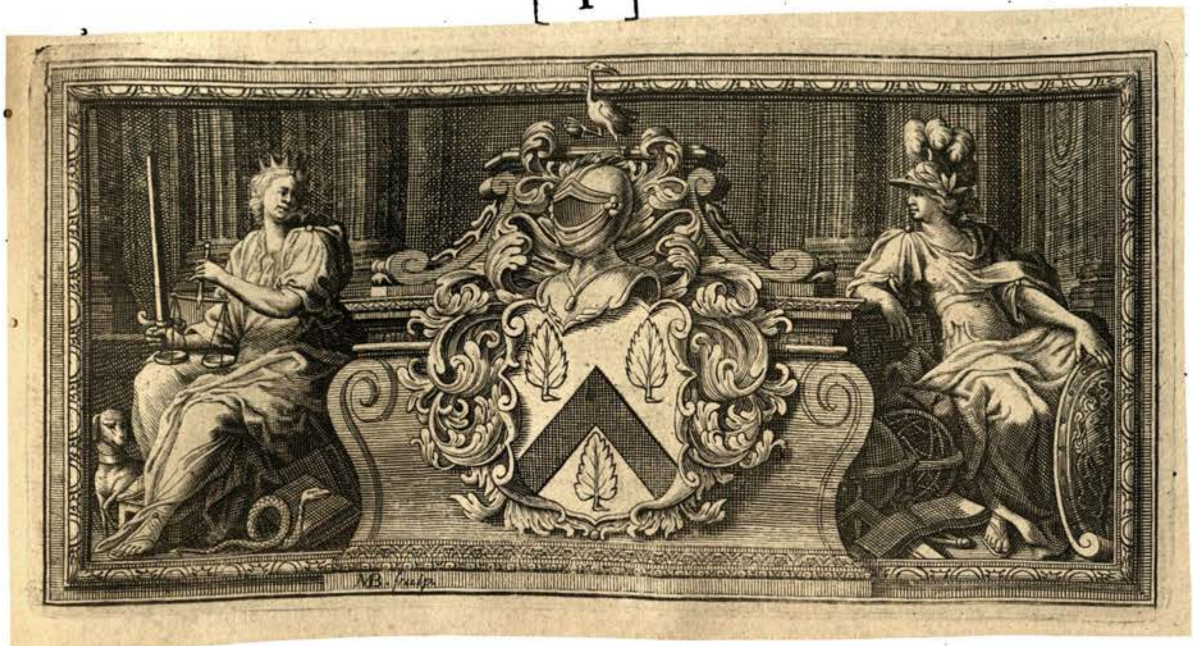
XVII. Danda doctis viris eſt opera, ut *Arctoi* Orbis Linguas omnes antiquas intelligant. In iis omnibus ſcriptos eſſe libros auctor oſtendit, qui illorum operam compenſabit. *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* hiſtoria, *Runice*. à pag. 123, ad pag. 148.

XVIII. Linguarum Veterum *Septentrionalium* Scientiam non tantum utilem ſed quodammodo neceſſariam oſtendit auctor ex erroribus, quibus lapſi ſunt præſtantiſſimi Viri, Lexico-graphi, Gloſſo-graphi, & Archæologi, qui Linguarum iſtarum aut nullos, aut non omnes intellexerunt; aut ſi aliquam forte intellexerint, ejus tamen perfectam ſcientiam non adepti ſunt. *ibid.*

De *F. Junii* F. F. Linguæ *Anglicanæ* Etymologico. doctiſſimi cujuſdam *Sueci* de eo judicium. quæ in eo deſiderantur. *Anglis* omnibus, Scotiſque, qui aut Vetuſtos ſuos ſcriptores, aut ſermonis ſui provinciales Dialectos recte ſcire velint, Linguarum Veterum Septentrionis ſcientiam Auctor oſtendit eſſe neceſſariam. pag. 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155.

XIX. Illarum notitia illi neceſſaria eſt, qui unius alicujus earum gloſſarium recte velit ſcribere; ut & illi, qui Borealium gentium Nomina Propria recte velit explicare. Quid docti in hac re tentarunt. *Gothici* etiam Orbis doctis viris neceſſaria eſt illarum linguarum ſcientia, quotquot de patriæ ſuæ ſermonum hodiernorum origine & progreſſu recte velint ſcribere, aut penitiores eorundem receſſus perſcrutari. Neceſſaria etiam iis eſt illarum ſcientia, qui patriarum linguarum grammaticas *ratiocinativas*, vel *ſcientificas* (detur verbo venia) ſcribere velint; & utilis omnibus, qui accuratiſſimam, quæ acquiri poteſt, multarum aliarum linguarum ſcientiam adipiſci cupiunt. pag. 157, 158.

XX. Linguis Vetuſtis *Septentrionis* qui eruditus eſt, bonos quoſdam auctores præſertim hiſtoricos, qui de *Gothorum* Origine rebuſque geſtis ſcripſerunt, majori non tantum cum delectatione, ſed uberiori etiam cum fructu lecturus eſt. Iis etiam, qui eas intelligunt, non adeo neceſſe erit Lexica & Gloſſaria *Latino-Barbara* verſare. Diſſertationem claudunt *Andreæ Fountaine* Equitis aurati numiſmata *Saxonica*. pag. 158, 159.

BARTHOLOMÆO SHOWER,

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

CUM ante ſeſquiannum, Clariſſime Showere, *Grammaticas* noſtras *inſtitutiones* recudendi conſilium Tibi omne meum exponerem, & tecum deinde complures horas, nullis in aliis, niſi de literatura *Septentrionali*, ſermonibus verſatus ſim, multis argumentis contendebas de linguarum veterum *Septentrionalium* dignitate & uſu *diſſertationem*, ſaltem *diſſertatiunculam* aliquam, me oportere ſcribere, qua, è doctorum numero qui venerabilem antiquitatem colerent, ad earum ſtudium accenderentur. Immo etiam continuis verbis iterum iterumque rogaſti, ne id facere prætermitterem, quod non modo honos *Grammatici* noſtri operis, ſed *auctoris* exiſtimatio poſtulare videbatur. Ego auctoritate tua graviſſima motus, id me facturum non tardavi promittere, tum quod maxime mihi faciendum exiſtimabas, tum etiam quod factum cum eſſet, tibi pergratum fore perſpiciebam, tum denique, ut tibi morem gerendo non tantum oſtenderem quanti ſemper apud me ponderis eſt judicium tuum; ſed ut meum ſtudium erga Te, & officium, quod tibi cognitum eſſe ſpero, & magnitudinem tuorum erga me meritorum, publice declararem. Præterea id operis, etſi laboris & moleſtiæ pleni, ſub tuis libentius auſpiciis moliri volui, quòd alii à me, ut idem facerem, petierunt, quum *noſtrates*, tum *exteri* ſummæ eruditionis viri, qui ad ſuam utilitatem *Græcis* & *Latinis Gothica* & *Saxonica* conjungere volentes, illi *Cimbricos* veteres & *Franco-Theotiſcos* Codd. hi *Anglo-Saxonicos*, quibus ſe exercerent, integros ad *Theſauri* noſtri finem, ut appendicis nomine adderem, non tantum plurimis verbis ſcribentes rogaverunt, ſed crebris etiam nuntiis, ut quod petierant, impetrarent, vehementer ſe expectare, ut intelligerem, fecerunt. Quamobrem cum *arctôas* veteres linguas nihilo magis ornari, aut uſum earum oſtendi, quam codicibus editis poſſe conſtat, noſtri eſſe cenſeo quod explicitis illi verbis, Tu implicitis rogaſti, uno eodemque opere dare, propterea quod non diverſum ſed unum idemque ambo poſtulâſtis, tametſi non iiſdem verbis; illi nempe qui MSS. tractatus in ſuum uſum è tenebris in lucem, me obſtetricante, miſſos deſiderant; & Tu qui diſſertationem de earundam linguarum uſu & dignitate requiris, quæ abſque publicatis MSS. pro merito ſuo non poſſunt ſatis declarari.

Hoc igitur, quicquid erit operis, tibi cum illis commune aggreſſurus, duo præcipue, Vir mihi ſemper colende, habeo in optatis; Primum, ut Deus Opt. Max. quod, te auctore, ſuſcepimus, adprobet & fortunet, vireſque quum animi tum corporis, quibus illud tandem ad finem feliciter perducam, pro infinita ſua bonitate largiatur; deinde ut Te nihil non, quod ſcripturus ſum, delectet, tametſi ea non poſſum eloquentia ſcribere, qua Tu cauſas coram tribunalibus tam in foro, quam in utroque Senatu, agis: Tu, cui quidem vel nondum *quadragenario*, ſi idem apud

nos in uſu mos eſſet, ob partas in contentione forenſi qui erat apud Romanos olim ob reportatas bello victorias, dici vix poſſet, quot decernendi eſſent triumphi, vel quoties imperator eſſet appellandus. Quinetiam non minus ſcribendo, quam dicendo eloquentia illa tua divina nota & illuſtris eſt. Etenim vernaculo ſermone ſcripſiſti libros, qui mirificè omnibus placent, & laudi ſuo auctori ſempiternæ erunt, præſertim quem togatis plaudentibus in forenſi dicendi genere nuper [a] edidiſti, ille de litibus & controverſiis coram ſupremi Senatus tribunali diſceptatis, & in eo judicatis, in quibus quidem in librum texendis tam pura, propria & ſuavi oratione adeo famam tuam, & dignitatem amplificaſti, ut Tibi ad eloquentiæ gloriam nihil addi poſſe videatur.

Hæc apud Te, Ornatiſſime vir, præfanda, mihi duxi, ne te dignam tuæve ſimilem orationem expectares in hac diſſertatione, quam, ut ad Te ſcriberem in Epiſtolâ, quamprimum de eâ ſcribenda inter nos conveniret, Tu qui rogatus, nihil mihi negare ſoles, cum eam ſcribendi conditionem interponerem, permittere non gravatus es. At vero quamvis mihi aliqua ſive dicendi, ſive ſcribendi foret, quam nullam eſſe ſcio, facultas, haud ullus plane in his, quæ mihi tradenda ſunt, ei locus eſſe poteſt. Nam *grammaticalia*, nam intacta, nam inculta, quæ ut barbara delicatuli noſtri in faſtidio habent, & tardum, ipſis judicibus, ingenium requirunt, mihi ſcribenda ſunt. Quinimo in epiſtolarum eo genere mihi ſcribendum eſt, cui, ut *Tullius* Tuus docet, non ultra plebeium ſermonem eſt aſſurgendum. Quapropter ſi Tu ea, ſummus qui ſis tum in dicendo, tum in ſcribendo orator, quæ neque per meum ornari queunt ingenium, neque ſuâ naturâ ornanda ſunt, quo tamen animo ornate & non vulgari dicendi genere ſcripta amplecteris, voles accipere, eo candore tuo, & humanitate, quàm muſis noſtris *Septentrionalibus*, imò quàm nobis ſis amicus, teſtificaberis, meamque tibi exiſtimationem chariſſimam eſſe, facies ut exteri pariter ac noſtri ſciant.

Præterea cum in hoc libro imprimis laborandum ſit, ut ea ſcribam, quæ bonarum literarum ſtudioſos inducant, ut linguis antiquis *Septentrionalibus* cum maximo ſuo commodo, haud ſecus ac *Latinæ* & *Græcæ* operam gnaviter dent; id quoque præmittendum exiſtimo, me à jucundo utile non ſecernere, ſed quod vere doctos & ſapientes cognitum delectet, iiſque *jucundum* ſit, id etiam omne iis *utile* exiſtimamus, propterea quod animi delectatio magnum doctrinæ beneficium eſt, opibus, honoribus & iſtiuſmodi vitæ commodis æquiparandum ſaltem, ſi non longe anteponendum.

Te certè, qui Tui *Ciceronis* æmulus, juriſprudentiæ & eloquentiæ ſtudium cum illo Philoſophiæ cohoneſtas, & quem aliter in multis ac vulgus non hominum tantum, ſed doctorum ſapientia docuit ſentire: Te certe, inquam, in hac re mecum idem ſentire ſcio. Etenim nihil tibi dulcius, niſi miſeros cives vafris & nequam hominibus oppreſſos coram tribunalibus defendere, quàm, ſiquando otii quid nactus fueris, bonos libros pervolvere. Imo non raro latebras & receſſus quæris, in quibus ab hominum frequentia remotus libris Te totum dedas, quorum delectum quotidie facis, & è quibus nulli tibi magis in deliciis ſunt, quam qui de rebus, quæ ad majorum tempora ſpectant, tractant; & ex eis, quid ab iis dictum, quid actum, quid doctum, quid conſtitutum, qui fuerunt eorum mores & conſuetudines, quæ virtutes, quæ vitia denique, qui fuit apud eos Reip. & Eccleſiæ ſtatus, optime potes cognoſcere. Quocirca, Cl. Showere, cùm MSS. codices, è quibus linguarum veterum *Septentrionalium* uſum & commoditatem notum, ſi non illuſtrem, facere velim, id genus ſint, diſſertationem hanc noſtram, cujus magna pars ſunt, non tibi ſolum, ſed omnibus *arctoarum antiquitatum* cultoribus voluptati fore magna mihi ſpes eſt.

Ab *Anglo-Saxonibus* igitur inchoans, à quibus *Anglo* inchoandum eſt, ea in fronte colloco, quæ tibi juris peritiſſimo, & primordiorum juris indagatori ſummo non poſſunt non eſſe grata, utpote quæ ipſa primordia ſunt, vel primordiis proxima, ex quibus jus noſtrum civile, & conſuetudines *forenſes* naſcuntur.

Inter hæc autem merito primum locum vendicat cauſæ ſive litis cujuſdam in comitiis ſeu curia comitatus *Herefordenſis* auditæ, diſceptatæ & determinatæ, & deinde in tabulas publicas relatæ apographum *Saxonicum* recenti manu, non ſine mendis plurimis, & lacunis deſcriptum; cui, ut medicam manum adhiberem, rogavit, cum propter ſummum ingenium ejus, ſummamque doctrinam, tum propter modeſtiam ſingularem honorificè ſemper appellandus *Robertus Harleyus* noſter, qui, exemplari eheu perdito, mecum tranſcriptum communicare voluit, quod in his verbis ſcriptum legitur.

Her ſwutelað on ðiſſum gewrite þ an ſcir-gemot ſæt æt [b] Ægelnoðes-ſtane be Cnutes dæge Cinges :· Ðær ſæt on [c] Æðelſtan b. 7 Ranig Ealdorman. 7 Edwine þæs ealdormannes. 7 Leofwine Wulſiges ſunu. 7 Ðurcil Hwita. 7 Tofig Pruda com þær on þæs Cinges ærende. 7 þær wæs Bryning ſcir-gerefa. 7 Ægelweard æt [d] Frome. 7 Leof-wine æt Frome. 7 Godric æt [e] Stoce 7 ealle þa þegnas on Hereford-ſcire :· Ða com þær farende to þam

[a] Libri titulus hic eſt: **Caſes in Parliament reſolved and adjudged upon Petitions and Writs of Errour.** fol. **London.** MDCXCVIII [b] Nunc **Aylſton** & **Aylton.** [c] Hic fuit Epiſcopus XXV *Herefordenſis.* [d] Quinque hujus nominis vici ſunt in pago *Hereford.* omnes ut videtur à cognomine fluvio ſic vocati: nempe Birh-Frome i. e. **Biſhops-frome.** Canfrome i. e. **Canons-frome, Caſtle-frome, Little-frome,** & qui viculus eſt, **Frome** ſimpliciter vocatus. [e] Quatuor hujus nominis vici ſunt in Com. *Hereford.* **Stoke-Idy, Stoke-Lacy, Stoke-bliſſe, Stoke-prior,** quorum primus jam dominus eſt *Paulus Foley* armiger, inferioris Senatus quem *domum communium* vocant, non ita pridem bis Prolocutor.

gemote

ʒemote Edƿine Enneaƿneſ ſunu. ⁊ ſpæc þær on hiſ aʒene moðor æfter ſumon dæle Landeſ. þ ƿæſ Ƿeolintun. ⁊ [f] Cyrdeſleah. Đa acſode þe biſceop. hƿa ſceolde and-ſƿerian for hiſ moðor:- Đa and-ſƿerode Ðurcil Ƿrita. ⁊ ſæde þ he ſceolde. ʒif he þa talu cuðe. þa he þa talu nane cuðe:- Đa ſceorode man þreo þeʒnaſ of þam ʒemote þær ðær heo ƿæſ. ⁊ þæt ƿæſ æt [g] Fæliʒlæh. þæt ƿæſ Leofƿine æt Frome. ⁊ Æʒelſiʒ þe Reada. ⁊ Ðinſiʒ Stæʒðman. ⁊ þa þa heo to hire comon þa acſodon heo hƿylce talu heo hæfde ymbe þa land þe hire ſunu æfter ſpæc:- Đa ſæde heo þ heo nan land hæfde þe him aht to ʒebyrede. ⁊ ʒebealh heo ſƿiðe eorlice ƿið hire ſunu. ⁊ ʒecleopade ða Leoflæde hire maʒan to hire Ðurcilleſ ƿif. ⁊ beforan heom to hire þuſ cƿæð. her ſit Leoflæde min mæʒe þe ic ʒeann æʒðer ʒe mineſ landeſ. ʒe mineſ ʒoldeſ. ʒe ræʒlæſ. ʒe reafeſ. ʒe alleſ þe ic ah æfter minon dæʒe. ⁊ heo ſyððan to þam þeʒnon cƿæþ. doð þeʒnlice. ⁊ ƿel abeodað mine ærende to þam ʒemote beforan eallum þam ʒodan mannum. ⁊ cyðaþ heom hƿæm ic mineſ landeſ ʒeunnen hæbbe. ⁊ ealre minre æhte. ⁊ minan aʒenan ſunu næfre nan þinʒ. ⁊ biddað heom beon þiſſeſ to ʒeƿitneſſe:- And heo þa ſƿæ dydon. ridon to þam ʒemote. ⁊ cyððon eallon þam ʒodan mannum hƿæt heo on heom ʒeled hæfde. Đa aſtod Ðurcil hƿita up on þam ʒemote. ⁊ bæd ealle þa þæʒnaſ ſyllan hiſ ƿiſe þa landeſ clæne. þe hire maʒe hire ʒe-uðe. ⁊ heo ſƿa dydon. ⁊ [h] Ðurcill rad ða to ſce Æþelberhteſ myntre be alleſ þæſ folceſ leafe. ⁊ ʒeƿitneſſe. ⁊ let ſettan on ane Criſteſ boc.

VERSIO.

In hoc ſcripto oſtenditur, Comitatus conventum quendam habitum fuiſſe *Ægelnothes-ſtan* Rege Canuto regnante. In quo quidem conventu conſidebant *Æthelſtanus* Epiſcopus, & *Ranigus* comes, & *Edwinus* comitis & *Leofſwinus Wulſigei* filius. Eò etiam convenerunt ad negotia regis gerenda *Thurcilus* cui *Albus*, & *Toſigus* cui *comptus*, cognomen erat, cum *Bryningo* vicecomite, *Ægelweardo Fromenſi, Goodrico Stocenſi*, & omnibus pagi *Herefordenſis* liberis hominibus. Tum ad conventum profectus *Edwinus Enneawnes* filius, [i] agebat contra matrem de quorundam prædiorum jure, quibus nomina erant *Weolintun*, & *Cradeſleah*. Controverſiâ autem ab illo motâ, rogavit Epiſcopus, quiſnam reſponſurus eſſet pro matre *Edwini*, cui ſtatim *Thurcilus Albus* ſe pro illa reſponſurum ait, ſi cauſam, unde actio deſcenderet, ſciret, cujus nullam eſſe ſciebat. Tum conſpecti erant in conventu tres liberi homines, nempe *Leofwinus Fromenſis*, *Ægelſigus Rufus*, & *Thinſigus Stægthmannus*, qui erant è vico *Fæligleahenſi*, ubi mater *Edwini* habitabat. Hi à curia mandati erant, ut ad eam profecti rogarent, de jure quod haberet ad terras, de quibus filius ejus controverſiam moviſſet. His autem illa reſpondens dixit ſe nullas terras habere, quas ille aliquo juris prætextu vendicare poſſet, & dein heroica quadam indignatione in ſuum filium vehementer excandeſcens, & *Leofledam* propinquam ſuam *Thurcili* uxorem advocans, ſic coram illis prope ſe ſedentem eam allocuta eſt. Ecce *Leofledam* propinquam meam, cui Ego cum prædia mea, tum aurum, tum etiam veſtes & indumenta, tum denique omnia, quæ habeo, me mortuâ, fruenda concedo. His dictis, dein liberos homines à curia miſſos ſic adfatur. Eja agite, ut liberos homines decet, & diligenter perferte mandata mea ad Curiam, fideliter declarantes coram omnibus [k] probis hominibus, cui terras meas omnes, & univerſa bona eâ intentione dedi, ut filium meum exhæredem facerem, & rogate eos, ut huic donationi teſtes eſſe velint. Illi protinus, quod petierat, præſtiterunt. Equis enim conſcenſis, ad conventum remeant, & coram probis hominibus univerſis, quod ſe præſentibus *Enneawne* ſe defendens protulerat, declaraverunt. Quibus quidem declaratis, ſurgens in foro *Thurcilus Albus* ab omnibus liberis hominibus poſtulabat, ut uxori ſuæ terras a lite immunes adjudicarent, quas illi propinqua ejus donaverat. Hi vero ita fecerunt, prout rogaverat *Thurcilus*, qui ſtatim conſentientibus univerſis, qui conventui intereſſent, cum omnium teſtimoniis, equo conſcenſo, ad Sancti [l] *Æthelberhti* monaſterium tendit, ad quod profectus, quod actum erat in quendam Evangeliorum codicem referri curavit.

In his actis Curiæ Com. *Hereford.* haud pauca ſunt, Showere, animadverſione digna, quæ Te perſpicaciſſimi, quidni cum *Cicerone* tuo dicam, divini ingenii hominem fugere non poſſunt. *Primo* autem ſe oſtendit ſive antiqua [m] *Anglo-Saxonum Lex*, ſive ante legem latam, legis vigorem

---

f Nunc **Cradely.** *g* Nunc **Fawley** Viculus. diſtat v mille paſſus ab **Ayliſton.** *h* Ðurcil vel Ðurcill, per contractionem, ut videtur, à Ðurcetil, pro Ðurketil, vel Ðurcytel, de quo infra. Fuerunt apud *Anglo-Danos* multi præclari hujus nominis viri, præſertim ille totius *Angliæ* ſub *Canuto R.* tetrarcha, qui orientali *Angliæ* præfectus erat. Ab aliquo hujus nominis magnate Vicus **Thurkilby** in *Septentrionali* præfectura *Com. Ebor.* prope oppidum *Thrusk*, *Threisk* vel *Thursk*, nomen ſuum ſortitus, in dominio prænobilis & perantiquæ Franklandorum Gentis, jam diu ſe manſiſſe jactat. *i* Placitum movebat. *k* Id eſt, legalibus. *l* Monaſterium hoc in loco edito amæniſſimo juxta *Wigam* fluvium, qui præterlabitur *Herefordiam*, ſitum olim erat. *m* LL. *Edgari* politicæ, c. v. Be Gemotum. Sece man hundred ʒemote ſƿa hit ær ʒeſette ƿæſ:- And hæbbe mon þriƿa on ʒeare burʒ-ʒemote. ⁊ tƿa ſcire-ʒemote. ⁊ þær beo on þære Scire-ʒemote Biſceop. ⁊ ſe Ealdor-man. ⁊ þær æʒþer tæcan ʒe ʒodeſ rihte ʒe ƿoruld-rihte:- Vide etiam LL. *Canuti* politicas, cap. XVII.

habens *conſuetudo*, quâ conſtitutum erat, ut Epiſcopus cum Comite vel ejus Vicecomite in curia comitatûs conſidens, primam obtineret ſedem, & parem cum illo in dicundo jure haberet poteſtatem. Duravit hujus conſeſſûs uſus uſque ad tempora *Conquæſtoris*, qui Eccleſiæ cum ſuis *Nortmannis* ſemper infeſtus, [n] ſtatuit circa annum imperii XVII. ut Sacerdotio in omnibus pagis ſuum à regno ſejunctum tribunal habente, Cauſæ civiles & Eccleſiaſticæ diverſis in foris agerentur. *Secundo*, conſeſſus Epiſcopi cum Comite, vel Ealdormanno, in comitatûs curia in memoriam facile revocat poteſtatem, quam veterum *Germanorum*, è quibus *Anglo-Saxones* oriundi ſunt, ſacerdotes olim habuerunt, ſine quibus, ut [o] *Tacitus* tradit, *ducibus in bello neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem niſi ſacerdotibus permiſſum, non quaſi in pœnam, nec ducis juſſu, ſed veluti * deo imperante, quem adeſſe bellantibus credunt.* In conſiliis etiam magnis, ubi armati conſidentes eligebant [p] principes, qui jura per pagos vicoſque redderent, *ſilentium ſacerdotes, quibus tum & coercendi jus, imperare ſolebant.* Quocirca ut gentes omnes, quàm primum ad religionem *Chriſtianam* converſæ eſſent, maximi *Chriſtianos* faciebant ſacerdotes: hoc *Germanis*, ut facerent, maxime pronum erat, utpote apud quos ad fidem nondum converſos ſacerdotum auctoritas tanta erat, ut ſine eis nihil in conſiliis ſive *caſtrenſibus*, ſive *civilibus* agi rite poſſe credebant. *Tertio*, notandum eſt, Comite præſente *Gereſam*, qui vices ejus gerebat, communem cum cæteris *Thanis* ſive liberis hominibus, ſedem & poteſtatem in comitatûs conventû tantum habuiſſe. *Quarto*, conſtat omnibus comitatûs *Thanis*, ut conventui intereſſent, patrio jure non indultum ſolum fuiſſe, ſed [q] graviſſimis pœnis etiam cautum legimus, ne quis ter eo abeſſet. *Quinto*, *Thanorum* omnium, qui in conventu com. præſentes erant, par mihi videtur fuiſſe poteſtas, omniaque in eo communibus omnium vel majoris numeri ſuffragiis acta, decreta & definita fuiſſe: mihi quoque perſuaſum eſt; propterea quod nondum legi certum quendam hominum numerum ex iis unquam electum fuiſſe, quibus res forenſes, ut ante multa ſæcula apud nos majorum & minorum gentium cauſæ *duodeno* quos vocant *juratorum* numero, ſpeciali jure committerentur. *Sexto*, puto *Thanos* in comitatus ſui comitiis conventos in ea quaſi ſubſellariorum judicum munus obiiſſe, & Epiſcopo & Comiti, tanquam pedaneos vel inferioris ordinis aſſeſſores fuiſſe, quibus, ut *Taciti* verbis utar, conſilio potius, quam imperio præerant, officio ſuperiorum judicum auctoritate ſuadendi, & arguendi magis fungentes, quam coercendi jure, & jubendi poteſtate. *Septimo*, hujus conventûs ſive Curiæ vel maximam fuiſſe poteſtatem ex eo conſtat, quod à curiis centenarum, quas *hundredos* vocant, & [r] *Trithingis*, quæ plures complectebatur *centenas*, jus appellandi ad eam erat; ex ea vero appellare ad [s] ſolum regem liceret. Præterea ipſius Regis negotia in hac Curia tractari & geri ex eo conſtat, quod duo magni nominis *Thani* Com. *Herefordenſis* ad eam erant mandati, ut negotia Regis curarent. Quod etiam ulterius obſervare poteris, SHOWERE, ex apographo actorum curiæ cujuſdam comitatûs, quod ex autographo [t] *Cottoniano* deſcriptum hic infra & à nobis *Latio* donatum, antiquorum amatoribus & TIBI præcipue, quâ par eſt obſervantia, exhibeo.

[u] Her cyþ on þyssum geƿrite hu ƿynflæd ge-lædde hyre geƿitnesse æt ƿulfamere beforan æþelrede cyninge. ꝥ ƿæs þon sigeric arcebiscop. ⁊ ordbyrht biscop. ⁊ ælfric ealderman ⁊ ælfþryþ þæs cyninges modor. ꝥ hi ƿæron ealle to geƿitnesse þæt ælfric sealde ƿynflæde ꝥ land æt haccebur̄nan. ⁊ æt bradanfelda ongean ꝥ land æt deccet. þa sende se cy-

---

[n] Vid. *Joh. Seldeni* ad *Eadmerum* not. & Spicileg. p. 167, 168. [o] De mor. *Germanorum*. * Deo vel Deaſtro, quem *Germani* bellantibus adeſſe credebant; nomen fuit *Odinus*. Sax. Ƿoden. [p] Heretogas & gerefas, Ealdormen, qui per provincias, pagos & vicos dicebant jus, vocabant *Anglo-Saxones*. [q] *Æthelſtani* R. L. 20. leges *Hen. I.* cap. XXIX. [r] De Trithingis recte in legibus, quas vocant, *Edovardi* R. 34. *Erant etiam & aliæ poteſtates ſuper Wapentachia, quas vocabant Trithingas, quòd erat tertia pars provinciæ. Qui vero ſuper eas dominabantur, vocabantur Trithingereſas. Ad hos deferebantur cauſæ, quæ non poterant definiri in Wapentachiis. Sicque, quod Angli vocabant Hundredum, iſti Wapentachium; & quod Anglice vocabant* III *vel* IV *Hundreda, iſti vocabant trithingas. In quibuſdam vero provinciis Anglice vocabantur* leð, *quod iſti dicunt Trithinga. Quod autem in Trithinga definiri non potuit, ferebatur ad Scyram. Trithing* vero origine Cimbrica, vel Cimbro-Danica vox eſt ex þriu, *tres*, & þing, *forum, conventus, comitiæ*; occurrit enim vox in hiſtoria R. R. *Septentrionalium à Snorrone Sturlonide* conſcripta, cap. CIX. cujus Epigraphe Fra Bruſa Jarli, oc Þorfinni Jarli. Þa er þeir bræþer komo veſtur til Orkneya Þorfinnur oc Bruſi þa tok Bruſi tuo luti landi til forraþa enn Þorfinnur þriþiung; quæ ſic optimè vertuntur à doctiſſimo *Joh. Peringskioldo*, cui librum illum aureum, cum multis aliis, literatus orbis refert acceptum: *Quamprimum in Orcades delati eſſent Bruſo atque Thorfinnus, duarum regionis partium adminiſtrationem ſibi adſcivit Bruſo, Thorfinnus vero unius tantum*: quod aliter reddi poteſt, *tertiæ vero Thorfinnus*. Hinc tertia quæque pars provinciæ noſtræ *Eboracenſis*, in qua natus eram, vocatur adhuc *Riding*, corruptè pro *Trithing*: ut, the North-riding, the Eaſtriding, the Weſtriding, hoc eſt, the North-trithing, the Eaſt-trithing, the Weſt-trithing. [s] LL. *Edgari*, 2. Ne gesece nan man þone cyng for nanre spræce. butan he æt ham rihtes ƿyrþ beon ne mote. oððe riht abiddan ne mæge:. Gif þæt rihte to hefig sy. sece syþþan þa lihtung. to þæm cynge:. [t] In collectione Chartarum. N. 13.

ning

ning þær wihte be þam arcebiſcop. ⁊ be þam þe þær mid him to gewitneſſe wæron to Leofwine ⁊ cyððon him þis :· Ða nolde he butan hit man ſceote to ſcire gemote. þa dyde man ſwa. þa ſende ſe cyning be æluere abbude his inſegel to þam gemote æt cwicelmes-hlæwe. ⁊ grette ealle þa witan þe þær geſomnode wæron. ꝥ wære æþelsige biſcop. ⁊ æſcwig biſcop. ⁊ ælfric abbud. ⁊ eal ſio ſcir. ⁊ bæd ⁊ het ꝥ hi ſciolden wynflæde ⁊ leofwine ſwa rihtlice geſeman ſwa hi æfre rihtlicoſt þuhte. ⁊ ſigeric arcebiſcop ſende his ſwutelunga þærto. ⁊ ordbyrht biſcop his. þa getæhte man wynflæde ꝥ hio moſte hit hyre geahnian. þa gelædde hio þa ahnunga mid ælfþryþe ᵘfultume þæs cyninges modor. ꝥ is þonn ærest wulfgar abbud. ⁊ wulfſtan prioſt. ⁊ æfic þara æþelinga diſcſten. ⁊ eadwine. ⁊ eadelm. ⁊ ælfelm. ⁊ ælfwine. ⁊ ælfweard. ⁊ eadwold. ⁊ eadric. ⁊ ælfgar. ⁊ eadgyfu abbudiſſe. ⁊ liofrun abbudiſſe. ⁊ æþelhild ⁊ eadgifu æt leofecan-oran. ⁊ hyre ſwuſtor. ⁊ hyre dohtor. ⁊ ælfgy (fu ⁊ hyr) e dohtor. ⁊ wulfwyn. ⁊ æþelgyfu. ⁊ ælfwaru. ⁊ ælfgyfu. ⁊ æþelflæd. ⁊ menig god þegen. ⁊ god wif þe we ealle atellon ne magon. þæt wær forþ come ealle ſe fulla ge on werum. ge on wifum. þa cwædon þa witan þe þær wæron. ꝥ betere wære ꝥ man þene aþ aweg lete þonn hine man ſealde. for þan þær ſyððan nan freondſcipe nære. ⁊ man wolde biddan þæs reaflaces ꝥ he hit ſciolde agyfan ⁊ forgyldan. ⁊ þam cyninge his wer þa let he þone aþ aweg. ⁊ ſealde æþelsige biſcope unbeſacen land on hand ꝥ he þanonforþ ſyþþan þæron ne ſpræce. þa tæhte man hyre ꝥ hio ſciolde bringan his fæder gold. ⁊ ſiolfor eal ꝥ hio hæfde. ða dyde hio ſwa hio dorſte hyre aþe gebiorgan. þa næs he þa gyt on þam gehealden butan hio ſceolde ſwerian. ꝥ his æhta þær ealle wæron. þa cwæþ hio ꝥ hio ne mihte hyre dæles. ne he his. ⁊ þyſes wæs ælfgar þæs cyninges gerefa to gewitneſſe. ⁊ byrhtric. ⁊ leofric æt hwite cyrcan. ⁊ menig god man to eacan him :·

VERSIO.

Præſenti hac ſcriptura notificatur *Wynflædam* coram Rege *Æthelredo* teſtes ſuos *Wulfameræ* ſtitiſſe. Hi autem erant *Sigericus* Archiepiſcopus, & *Ordbyrhtus* Epiſcopus, & *Ælfricus* Comes & *Ælfthritha*, Regis mater, qui omnes teſtabantur *Ælfricum* dediſſe [vend. diſſe] *Wynflædæ* prædium iſtud, quod eſt apud *Hacceburnam*, & iſtud quod eſt apud *Bradanfeldam* è regione terræ, quæ eſt apud *Deccettam*. Tum protinus miſit eos Rex ad *Leofwinum*, qui ei id annunciarent, quod Archiepiſcopus, & qui cum illo conteſtes erant, coram illo declaraſſent. Ille vero cedere noluit, niſi comitatus conventus ad controverſiam cognoſcendam cogeretur, quod proinde, ut voluerat, factum erat. Conventu autem in *Cwicelmoshlæwa* acto, † Rex ad eum, per Abbatem *Ælverum*,

---

u Fultum, ut ego credo, idem ac aðfultum. LL. Eccleſ. *Canuti*, R. 5. Scilicet *juramentum*, quo quis conſacramentalis in gratiam alterius una cum illo jurat. † Saxonicum inſegl reddendum duxi, *Showere*, per SIGNUM, vel SIGNACULUM, potius quam per SIGILLUM, quod pro adpendentibus *cereis impreſſionibus*, quibus chartæ & chirographa, ab adventu *Normannorum* apud nos corroborari ſolebant, & in noſtris & in exteris ſcriptoribus ſumptum eſt. Hujus autem diſtinctionis primus apud nos auctor fuit *Ingulphus* in monaſterii *Croyland*. hiſtoria, ubi ſic ſcribit: *nam chirographorum confectionem Anglicanam, quæ antea uſque ad* EADWEARDI *regis tempora fidelium præſentium ſubſcriptionibus cum crucibus aureis aliiſque* SIGNACULIS *firma fuerunt, Normanni condemnantes chirographa* CHARTAS *vocabant*, *& chartatarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale* SIGILLUM *ſub inſtillatione trium vel quatuor teſtium aſtantium conficere conſtituebant.* Sic monogrammata IMPP. occidentis, SIGNA vocat *Octavius de Strada* in libro, cui titulus VITÆ IMPP. CÆSARUMQUE ROM. Ut enim *crucibus aureis* chartas ſuas, ita etiam tum literas, tum aliquando etiam *teſtamenta* & *chartas* monogrammatis, quæ Galli *Chifres*, nos **Cifers** vocamus, ſignare ſolebant IMPP. & RR. atque hoc R. *Æthelredi* inſegl, *monogramma* ejus fuiſſe, ut vero ſimile eſt, ita per SIGNUM vel SIGNACULUM, vertendum eſſe cenſemus. Occurrit vox in SNORRONIS STURLONIDIS hiſtoria veterum RR. *Septentrionalium*, nunc **innſigli**, nunc **inſigli** exarata, quam doctiſſimus editor & interpres *Johan. Perinskiold* haud recte vertit SIGILLUM, ut in cap. CXL. p. 612. **Knutur enn riki ſendi menn veſtan of Einglande til Noregs, oc var Þeirra ferÞ, buinn allvegleg haufÞu Þeir bref oc inſigli Einglands kongs Knutur.** *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam miſit cum magnifico apparatu literiſque creditivis Angliæ ſui regni* SIGILLO *munitis.* Ita ille. ego vero locum ſic reddendum exiſtimo: *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam miſit, ad quorum iter omnibus magnifice paratis, iis dedit Rex Angliæ Canutus literas ſuo* SIGNO *munitas.* Sic cap. CLVIII. p. 677. **SiÞann bar iarl framm bref oc incigle Knuta kongs,** *regias inſuper literas ſigillo regio munitas in medium produxit Iarlus.* **Enn i Þeſſari raÞagionÞ hafÞi verit upphafs maÞur Emma drotning hafÞi hun latit giora bref Þeſsi, oc latit incigla, hafÞi hun med brögÞum naÞ incigli kongs en hann ſialfur var leynder Þeſſo aullo,** *horum vero conſiliorum arbitra erat Regina Emma, quæ literas conſcribi, atque* SIGILLO *obſignari curaverat, ſublato per dolum* REGIO ANNULO, *inſcioque horum omnium Rege.* Ita ille pro more recentiorum temporum; ſed, *Canuto* regnante, morem non fuiſſe apud *Anglos* chartas literaſve SIGILLIS ſive SIGILLORUM cereis appendentibus impreſſionibus firmare; ut credam,

dam, facit non ſolum *Ingulphi* auctoritas, ſed quod omnes ejus chartæ, quas mihi contigit inſpicere, crucis ſignis, ut mos tum obtinuit apud *Anglos*, corroborantur. Hujus etiam diſtinctionis, quæ inolevit inter *Signum* & *Sigillum*, ignarus prorſus falſarius quidam Eccleſiæ veſtræ *Exonienſis*, Showere, duas regis chartas cum eadem temporis deſignatione, iiſdem maxima ex parte teſtibus, & in eadem manu *Normanno-Saxonica* ſcriptas, ſub *Æthelſtani* R. nomine, neſcio majori an impudentia, an imperitia, orbi obtrudens, ſignum Sanctæ Crucis, *Sigillum* vocavit. Chartas vero, ut quæ egregia doli & impoſturæ exempla ſunt, ambas infra ponendas cenſeo.

✠ Anno ab incarnatione dominica DCLXX. indict̄. XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna retributione animæ meæ quinque Cassatos ubi incolæ uocitant Culumstoce. dō et scē mariæ nec n̄ et scō petro principi apostolorum ad monasterium qđ ab incolis nominatur Exancester ut habeat quā diu fides catholica in gente anglorum maneat. precipimus q°q. et obsecramus in dī omnipt̄is nōie et in scē trinitatis honore. ut nullus homo in aliq° tempore. unquam hanc n̄ram donationem infringere ausus sit. sed stabilis sit corā dō et hominib9 usque in sclm. Si quis autem hoc in aliq°. frangere ł minuere temptaverit. sciat se in ētna dāmpnatione puniri. n̄. hic celerit̄ emendet. huius agri termini hæc st̄. ærest on hacapenn foreweard adun on secgƿyll. þanon on Craduce. þonne anlang streames on culumford. of þæm forde to þornƿylle. þanon to hryðƿylle. þanon to þære ænlipan æc. þanon anlang herpoþes on hean hangran middeweardne. þanon on hƿitan beorh. þanon on gerihtne on fengel. þanon on gerihtne to þam ealdan gefeorc. þanon to byrichangran. þon̄ up on gyrantorr. þanon on þone hƿyrfel. þanon on þone þorn. þanon on ƿeon-mynet easteweard þanon on gerihte on þa lace adun on culum. up of culum on þam ealdan lace on burhgeardes-ƿorðig. þanon on gerihtne to rancumb þanon ƿest on gerihtne be ecge on hacapenn foreweardne.

Ego æðelstan rex Anglorum hanc meam donationē cum SIGILLO Scē crucis imp̄si. Ego Eadmund indolis Clito consensi. Ego ƿulfhelm Archieps̄ dictaui. Ego ælfeah Eps̄. adquieui. Ego æðelgar Eps̄. Notaui. Ego brithelm Eps̄. faui. Ego ƿynsige Eps̄ Conclusi. ƿulfgar dux. æðelstan dux. odda mī. ælfheah mī. æðelferd mī. rihtgar mī.

✠ Anno dōmicæ incarnationis DCLXX. indic̄ XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna remuneratione et p̄ expiatione animæ meæ Sex perticas ubi incolis uocitatur hrocastoc dō et scē mariæ ad monasterium, qđ incolis uocitatur Exacester &c. huius agelluli termini hæc st̄. ærest of sulforda east anlang herpoðes on Culum. þanon east rihte to longanford. þanon suð anlang streames oð Culum lace. anlang lace. of þære lace up to þære ealdan dic. anlang þære dice on Ceaggan-cum þanon on Cingossloh. þanon anlang ƿæges to þæm megen stane. þanon suð þær þa ƿegas to-licgað. þanon on þone Norð-mystan hricƿeg anlang hrycges to þære eorð-burh midde wearde. þanon on brydenaƿill. þanon ut on exan up anlang exan oð seƿæranleges lace ⁊ scræƿanleg þærto. þænne fram æðelstanes hammes forda on sulforda and feoƿer æceras betesten Exan-forn agean ed-ferðes eald lande.

Ego æðelstan rex Anglorum meū donū cum sigillo scē crucis conclusi. Ego Eadmund indolis clito consolidaui. Ego ƿulfhelm Archi-eps̄ ad-quievi. Ego þeodred Eps̄ coadunaui. Ego brihthelm Eps̄ subscripsi. Ego ælfeah Eps̄ faui. Ego æðelgar Eps. consolidaui. æðelstan dux. ælfhere dux. Eadmund dux. odda mī. rihtbord mī. heremod mī. rihtlaf mī. ælfhere mī.

Tempus quo has chartas confeciſſe dicitur *R. Æthelſtanus*, qui in regem electus eſt an. DCCCCXXV, eſt an. DCLXX. adeo non peritus chartarum fabricator fuit hic Falſarius, ut maxime ſtolidus & doctrinæ temporum imperitus eſſet, qui chartas *Æthelſtani R.* nomine commentus, eas regem confeciſſe prætendit ante CCLV annos, quam Rex eſſet creatus. Præterea quod *Æthelgarus* Epiſcopus utrique chartæ teſtis ſubſcripſiſſe legitur. Unus fuit iſtius nominis Epiſcopus, ille nempe qui factus eſt Abbas novi monaſterii *Wintonienſis*, anno DCCCCLXIV, ut Chron. *Sax.* deinde factus eſt Epiſcopus *Seleſienſis*, ut *Malmsburienſis*, denique Archiepiſcopus *Catwarenſis*, anno DCCCCLXXXVIII. Secundum quem computum Epiſcopus factus erat poſt mortem *Æthelſtani R.* qui diem obiit VI Kal. *Novembis*, an. DCCCCXLI. Verum ut commentitias eſſe chartas has anachroniſmi probant; ſic abſque iis phraſis illa ſubſignandi *cum ſigillo crucis* utrique communis eas merito ſuſpectas reddunt. Ob eandem rationem aliam etiam chartam Eccleſiæ *Exonienſis*, quâ *Eadgarus R.* cuidam, nomine Ƿulfnoð, tres terræ manſas dicitur dediſſe, ſuſpectam habui, quippe quæ ſic concluditur: *Ego Eadgar gratiâ dei totius Britanniæ telluris Rex meum donum proprio* SIGILLO *confirmavi.* Sic enim *ſignum crucis*, quod nomini Regis præponitur, vocat Falſarius; qui chartam etiam cum anathemate finali univerſam præter nomina propria in manu *Normannica*; deſcriptionem terrarum manu *Normanno-Saxonica*, quam literarum apices bicornes oſtendunt; nomina vero teſtium, uno excepto, nempe illius, qui poſtremus ſubſcribit, omnia cum ſex primis chartæ vocibus manu *majuſcularum* deſcribit; quæ HEN. primo regnante in uſu erant, deſcripſit, ut autographon, cujus hic apographon habes, cum ipſis mendis deſcriptum, inſpicienti conſtabit.

Regnante in perpetuum Dn̄o n̄ro ih̄u xp̄o cunctis ſophie ſtudium ferme rimantib: ſtabili notum conſtat ratione quod preſentis eſſentia periculis incubantib. et cupis evaneſcentium rerum inopinate crebreſcentib. humana mortalium rerum cognitio quaſi ros minuendo elabitur et oblivioni tantundem trahitur niſi aliqua certi ratione prenotetur

quia

Ælverum, ſignum mittens ſuum omnibus ſapientibus, qui in eo convenerant, ſalutem dicebat. Hi autem erant *Æthelſigus* Epiſcopus, & *Æſcwigus* Epiſcopus, & *Ælfricus* Abbas, cum univerſo comitatu, quibus mandabat & jubebat, ut *Winflædam* & *Leofwinum*, prout ſibi æquiſſimum videretur, conciliarent. *Sigericus* quoque Epiſcopus miſit ſuum teſtimonium, ſuumque *Ordbyrhtus* etiam Epiſcopus. Quibus lectis teſtimoniis, oſtendebant *Wynflædæ*, quod illius erat rem in controverſia poſitam petere ſive vindicare. Illa igitur terras, quarum dominam ſe eſſe dixerat, conſacramentalem habens *Ælfthrytham* regis matrem, his teſtibus vendicabat; videlicet *Wulfgaro* Abbate, qui primus erat, & *Wulfſtano* presbytero, & *Æfico* regis filiorum (*Clitonum*) dapifero, & *Edwino*, & *Eadelmo*, & *Ælfwino*, & *Ælfweardo*, & *Eadwoldo*, & *Eadrico*, & *Ælfgaro*, & *Eadgifa* Abbatiſſa, & *Liofruna* Abbatiſſa, & *Æthilhilda*, & *Eadgyfa Leofecanoranenſi*, & ejus ſorore & filiâ, & *Ælfgyfa* filiaque ejus, & *Wulfwina*, & *Æthelgyfa*, & *Ælfwara*, & *Ælfgyfa*, & *Æthalflæda*, cum multis aliis probis Thanis, & fœminis, quos non poſſumus facilè numerare, adeo ut celebritas maxima eſſet quum virorum, tum mulierum. Dein, qui curiæ intererant, ſapientes dicebant melius & conſultius fore, omittere, quam deferre juramentum. Siquidem jurejurando interpoſito, nulla amplius amicitia inter partes litigantes foret, propterea quod reus *x* juramento obſtrictus, ſi cauſa caderet, bona *y* rapta non ſolum reddere, ſed juſtum inſuper eorum pretium ſolvere deberet, & regi præterea *Weram* ſuam, ſive capitis æſtimationem dependere. Tum ille, omiſſo juramento terras tradebat in manus epiſcopo quietas & controverſiæ immunes, ut exinde de iis nulla lis moveretur. Dein illam de hac re docent, nempe, quod ille etiam deberet producere patris ſui aurum & argentum & quicquid bonorum haberet, quod proinde fecit ac ſi auderet jurando ei ſatis dare. Verum his non adeo contenta erat, niſi etiam omnia ſua bona ſe produxiſſe juraret; ſed reſpondet, neque ſe in partem paternorum bonorum quæ illius, neque illam in partem quæ ſui erat, poteſtatem habere. Hujus autem rei teſtis erat *Ælfgarus* regis Vice-comes, & *Byrhtricus*, & *Leofricus Whitecircenſis*, atque inſuper multi probi homines, qui in conventu aderant.

Sic *Wynflæda*, ut videtur, terras quas petebat, evictas ac acquietas recepit, ſcyræ vel comitatus teſtimonio ſecundum *Canuti* legem 76, qua ſtatuitur, ut quiſquis terram comitatus teſtimonio protectam haberet, eâ ab omni lite liberâ & tutâ, dum viveret, frueretur, & cui voluerit

---

quia non ſunt æterna quæ conſumentur hic ſed terrena. Ido Ego Eadgar rex Anglorum telluris gubernator et rector uni meo fideli vaſallo nomine Wulfnoð rumancant aliquã terræ portionem id eſt III. manſas concedo liberaliter in æternam poſſeſſionem. in loco ubi vulgariter vocitatur Leſmanaoc et pennarð ut illo p̄dicto territorio voti compoſ vita perpetuatur comite et poſt obitum eius cuicunque voluerit heredi derelinquat tam in minimis quam in magnis. campis. paſcuis. pratis. ſilvis. piſcariisque: immunem ad fruendum derelinquat. preſatum ſiquidem rus omni ſervitio careat prætereo expeditionem. pontil et arcis munimen.

Ðis is þara III. hida landgemæru æt Leſmanaoc. ærest up of rurðalar andlang riðe agean streám to hryt erelt. þon̄ suð ⁊ lang riðe to crousƿrah þon̄ forð to ceſtell-merit. fram ceſtellmerit to crucou-mereðen. þon̄ east agerihte to lembroin. þon̄ to ryht catrallon. þon adun andlang cenderrion oð þa litlan riðe: þon up andlang riðe to fontongen. fram fonton-gen ⁊ lang dicelcoþam hereraðe. þanon a ðan lytlan-dic to þan miclan dic. þon̄ for on þa dic to fornocedu. þon adun ⁊ lang riðe eft to rerð alau, þon̄ is þis þæs anes aceres landgemæru æt pennarð. ærest-frã sæ ⁊ land-dic to þa riðe þon andlang riðe eft on sæ. Dominicæ incarnationis Anno DCCCCLXVII. mei imperii VII°* Anno ſcripta eſt hæc ſyngrafa his teſtib: conſentientib: quorum nomina eſſe uidetur. Ego Eadgar grã di totius britanniæ telluris rex meum donum prio ſigillo confirmavi. Ego Dunſtanus archipreſul Agiæ ſcē crucis impreſſi. Ego Æðelwoldus Epſ. conteſtor. Ego Ælfſtanus Epſ. corroboravi. Ego Byrhtelmus Epſ. adquievi. Ego Ælfwoldus Epſ. annui. Ego Wulfrie Epſ. hanc chartulam dictantis Rege ſuiſque præcipientib: ſcribere iuſſi. Ego Ælfhere dux. t̄. Ego Ælfhean dux t̄. Ego Æþeſtan dux. t̄. *&c.*

Siquis vero hominum hanc meam donationem cum ſtultitiæ temeritate jactitando infringere tentaverit. ſit ipſe gravib: ꝑ colla depreſſus catenis inter flammivomas terrorum dæmonum catervas. niſi prius irriguis penitentiæ gemitus. et pura ſatisfactione emendaverit.

Præter ea, quæ ſuprà obſervata ſunt, vox feudalis ſive forenſis *Vaſallus*, quam *Nortmanni* à *Franco-Gallis*, à *Nortmannis Angli* habuerunt, chartam hanc poſt introitum *Nortmannorum* confectam eſſe docet. Quinetiam Falſarius ille ſui propoſiti oblitus *Gallicam* vel *Nortmannicam* præpoſitionem A, bis pro Saxonica TO in deſcribendis terris uſurpavit. In averſa facie pergamenæ, in qua hæc charta *Eadgari* ſine adſcripto tempore deſcribitur, altera ejuſdem regis, ſed ejuſdem plane furfuris, exaratur, quæ annum & indictionem habet conſignatum; ſcil. annum ab incarnato Xpō D.CCCC.LIX.* & indictionem XII. ſed eam etiam eſſe fictam manus pariter oſtendunt.

x De periurii pœnis vide LL. *Aluredi*, cap. 1. *Eadwardi*, cap. 3. *Æthelſtani*, cap. 25. *Canuti*, 33. *y* Vid. LL. *Inæ.* be reaflace, *de rapina.* cap. 10. & *Canuti* cap. 60. in his verbis. gif hwa reaflac gewyrce agife. ⁊ forgilde. ⁊ beo his weres scyldig wiþ ðone cyninge.

poſt

poſt mortem dandi poteſtatem etiam haberet. Se þe land geƿerod hæbbe be ſcyre-geƿitneſſe. hebbe he unbeſacen on dæge. ⁊ æfter dæge to ſyllenne þam þe him leofaſt ſy. Porro, Showere, in ima membrana, unde hæc deſcripſimus, novemdecim majuſculi characteres dimidiati, & ultimæ chartæ lineæ paralleli cernuntur exarati, qui haud ſecus ac membranarum Indenturæ, ut vocantur, quæ in uſu apud nos ante multa ſæcula fuerunt, alterum exemplar hujus inſtrumenti cum eo par, & unà confectum fuiſſe docent, Bipartitæ vero per medias literas membranæ partem alteram penes *Wynflædam*, alteram penes *Leofwinum* fuiſſe, vero ſimillimum eſſe videtur. *Octavo*, notandum eſt Curiæ Comitatus ingens in eo beneficium & commoditas, quòd per cauſam *Sonticam*, quam vos, Showere, * *Soinum* & *eſſonium* vocatis, cùm reus ad forum, actore litem movente, venire non poterat, à Curia ad eum mandarentur probi homines, qui, iis, quæ in ſe defendendo proferret, auditis reverterentur diligenter a Curiam, & quæ dicta eſſent Epiſcopo, Comiti & liberis hominibus conſidentibus fideliter renunciarent. *Nono*, obſervandum hoc præcipue eſt, ut donationes, emptiones, venditiones terrarum, & aliorum quæ inter bona numerantur, & omne genus ſtipulationes conventionales in his curiis ſolenni more tranſigi ſolebant, ut & teſtamenta, perinde ac apud *Romanos* in *Calatis Comitiis*, fieri, vel facta declarari, ut earum auctoritate, & in eis conſidentium teſtimoniis ſcriptis & adhibitis, rata omnia firmaque, & apud poſteros inconcuſſa haberentur. Sic *Enneaune, Edwini* actoris mater, à tribus *Thanis*, ad eam à Curia miſſis petebat, ut reverſi coram omnibus liberis hominibus, cui terras & bona ſua dediſſet, declararent; & ut donationi ejus teſtes eſſe velint, rogarent. *Decimo*, à tribus liberis hominibus, qui ad *Edwini* actoris ſive petentis matrem à Curia comitatûs Herefordenſis miſſi erant, probabile videtur *Summonitionum* ſcriptarum ſolennes iſtas formulas, quas † *Brevia*, Showere, vos appellatis, apud *Anglo-Saxones* aut raras hactenus, aut plane nullas fuiſſe, quibus mos potius fuiſſe videtur reos in jus vocare, ſive ad centuriæ vel comitatûs Curias per nuntios citare. Certè, Showere, cum *Glanvillæ* veſtri tractatum de legibus, & conſuetudinibus Angliæ legerem, non poſſem non credere quin *brevium* uſus tum primum iniret, cum majorum gentium cauſæ, tam *civiles*, quam *criminales*, à curiis Comitatûs, ad curiam domini Regis primum traherentur. Tunc enim, ut videtur, ſummus Regis Juſtitiarius in omnes partes Angliæ ſua *brevia* expedire ſatageret, quibus non opus eſſet, dum in comitatibus omne genus cauſas agere & determinare mos apud *Anglos* eſſet.

Præterea, Showere, quatenus ex iis, quæ ſupra protulimus conjectare fas eſt, cauſæ agi, cognoſci, diſceptari, atque tandem penitus decerni apud *Anglo-Saxones* ſolebant ſummarie, planoque & ſimplici modo, quo quidem homines in cauſis judicandis procedere liceret, apud quos juris peritiâ nondum in artem vel diſciplinam adulta, quiſque cauſam ſuam ſine ſolennioribus juris formulis vel ipſe agebat, vel cauſidicum & patronum ſibi adſcivit, quem amicitia, quem propinquitas, quem charitas, aut benevolentia, vel denique quem ſors ipſa nonnunquam obtulerit.

---

* Aliàs *Exonium*, *Exonia*, *Sonia*, *Sonnis*, *Sunnis*, *Sunnia*, *Soinus*, *Sonius*, quæ in LL. veterum *Germanorum* & *Wiſi-Gothorum*, nunc *impedimentum*, nunc etiam *excuſatio*, Latinè transferuntur; quùm quis in jus vocatus, per alium mittit, cauſam oſtendens quâ impeditus ad Curiam non poterat venire. De *eſſoniorum* autem variis generibus vide *Glanvillæ* tractatum de LL. & conſuetudinibus Angliæ lib. 2. c. 6, 7, 8, &c. ad libri finem. vide etiam *Dufreſnii* Gloſſ. in voce Sunnis. Deducuntur autem *Sunnia*, *Sunnis*, &c. à veteri *Mæſo-Gothico* SՈNJA, Sunia, *veritas*, vel SՈNNJENS, Suniens, *Cimbricè*, Sannur, *verus*. Nempe quod *impedimentum*, quo quis ad Curiam ſummonitus ſe *Eſſoniari* vel *excuſari* in foro curabat, *verificari*, vel *verum eſſe* probari, non tantum *Eſſoniatoris* ſeu illius qui vice ejus reſpondebat, ſed ſui ipſius & conſacramentalis aliquando juramento, cum tandem ad Curiam veniret, probandum erat. Hinc etiam Latino-barbarum *Eſſoniare* quàm aptiſſime reſpondet *Mæſo-Gothico* verbo SՈNJAN, Sunian, *Cimbro-Gothice* at Sanna, *probare verum, verificare, jure-jurando confirmare*, unde quoque *Eſſoniator* is propre dictus, qui excuſationem abſentis nomine factam, & impedimentum ſive cauſam, à quâ ſumpta excuſatio eſt, ſive nude affirmando, ſive jure-jurando, confirmabat. Huic concinit etiam quod *Sunnium* vel *ESSONIUM*, *cauſam veram* vel *rationabilem*, quâ quis impeditus ad forum venire non poteſt, Juris periti definiunt. Vetus conſuetudo *Normanniæ* ait *Exoine* eſſe *ung delay qui Monſtre cauſe pourquoy cil qui eſt ſemons ne vient à court*. Monſtrare autem cauſam idem ſonat ac SՈNJAN, *Sunian*, apud *Mæſo-Gothos*, & apud *Cimbro-Gothos* at Sanna, quod modo obſervatum eſt. † Vel Brevia Originalia, quibus apud nos reus ad comparendum, & actioni reſpondendum, & nomine regio & auctoritate compellitur. de his autem *brevibus*, ſive *reſcriptis regiis* plura infra, ubi de *duodecimvirali* cauſarum audientiâ & judicio tractatur. Interim nota forenſem vocem *breve* derivatam eſſe à veteri *Danico* vel *Norvegico* bref, brief, quod *epiſtolam* vel *literas* ſignificat. unde verbum at briefa, *exſcribere, literis mandare*. Bibl. *Iſland*. Act. Apoſt. cap. XXIII. 25. Skrifade brief Þeſſarar meiningar. *ſcripſit epiſtolam hæc continentem*. At *civili* ſignificatione vocis in *forenſem* converſâ, reſcripta regia *brevia* à *Nortmannis Norvegorum* & *Danorum* poſteris, dicta ſunt. Literæ etiam Regiæ, quibus in miſerorum ſubſidium collectas fieri mandat Rex *Angliæ*, etiamnum in hunc uſque diem appellantur the Kings brief.

Ultimo

Ultimo, notandum eſt, Showere, acta Curiæ Comitatûs liberis hominibus permittentibus, ob majorem eorum celebritatem;& perenniter manſuram memoriam,in libros qui in Coenobiorum bibliothecis aſſervati erant, maxime in libros ſacros, tanquam in tabulas publicas, referri ſolere. Sic quod actum & definitum erat in cauſa *Enneaunes* à curia Com. *Herefordenſis*, in quodam Evangeliorum codice, qui Sancti Æthelberti Monaſterii erat, quum ſolenni pompa, tum formula, ad conſervandam ejus memoriam, ſcriptum erat; unde non dubito, quin exemplar mendoſiſſimum, quod intervenientibus neſcio quot tranſcriptis, ſine mendis publico dedi, deſcriptum eſſet. Ex eodem Evangeliorum libro, vel alio conſimili deſcriptum fuit inſtrumentum emptionis & venditionis contractæ inter *Leofwinum* & *Ædricum*, in conventu quodam Com. *Herefordenſis*, qui *Herefordiæ* ſedebat, præſidente *Æthelſtano* Epiſcopo & *Ulfcetelo* vice-comite.

Her ſputelað on þiſſum geƿrite. ꝥ leofƿine leofledes broðor hæfð geboht healfe hide landes æt Malves-hylle. æt Ædrice his mæge. Ulfces suna. mid healf marce goldes. ⁊ mid ane punde seolfres. ⁊ tƿegan oran. æfre in his cynn to fane. ⁊ to syllanne þam þe him æfre leofost beo. on Sƿegnes eorles geƿitnesse. ⁊ Æþelstanes biſceopes. ⁊ Þurceles hƿitan. ⁊ [a] Ulfceteles scire-gerefan. ⁊ ealra þara þegna on herefordscire. ⁊ þara tƿegra hireda æt sce Æþelberhtes mynstre. ⁊ sce Guðlaces.

VERSIO.

In hoc ſcripto declaratur, quod *Leofwinus, Leofledi* frater, dimidio marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris emit ab *Ædrico* propinquo ſuo, *Ufici* filio, dimidium hidæ terræ, quæ eſt *Malves-hyllæ*, ea quidem conditione, ut poteſtatem ſemper haberet illam dandi cuilibet, qui illi maxime charus eſſet è gente ſuâ, [b] in quâ illam deſcendere ſemper oportet. Teſtibus *Suuegeno* Comite, & *Æthelſtano* Epiſcopo, & *Thurcilo Albo*, & *Ulfcetelo* vice-comite, & duobus illis Coenobiis S. *Æthelberhti* & S. *Guthlaci.*

Sic in MS. quodam quod extat in Celeberrima bibliotheca C. C. C. C. folium membranaceum eſt, quod olim erat pars alicujus codicis Evangeliorum, in quo breviter *Saxonicè* memorantur emptiones & venditiones, quæ ſubſequuntur.

[c] Her ſputelað on þiſſe criſtes bec ꝥ Leofenoð Ægelnoþes suna æt korstune hæfþ geboht hine. ⁊ his ofspring ut æt Ælfsige abb. ⁊ æt hirede on Baðon. mid fif oran ⁊ mid XII heafdon sceapa, on keascilles geƿitnesse portgerefan ⁊ on ealre þære burhƿare on Baðon. Crist hine ablende þe his æfre aƿende.

Hic oſtenditur in hoc Evangelio, Leofenothum [d] *Korſtunenſem, Ægelnothi filium, quinque oris, &* XII *ovibus, ſe & ſuos ab Ælfſigo Abbate & omnibus monachis Bathoniæ redemiſſe. Teſtibus Keaſcillo urbis præpoſito, & univerſis civibus Bathonenſibus. Chriſtus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.* Celebratus fuit hic emptionis contractus inter Leofenothum Coenobii Bathonenſis cum ſuis ſervum, & dominos ſuos in urbis curia ſive Comitiis. Ut enim Comes, ſive Ealdormannus ha-

---

a Cytel, apud veteres *Danos* Ketil, quod à *Goth.* ΓΛΤΙΛS *bonus, opportunus,* cum compoſitis proprium hominibus erat apud *Danos* veteres & *Dano-Saxones.* Hinc in *Aræ multiſcii Schedis* occurrunt Ketil; ketilſſon; ketil-biörn. Et in *Anglo-Saxonicis* Cytel. Oscytel. Grimcytel. Ulfcytel. Thurcytel. *&c.* Hinc quoque propria locorum, ut Cytelby, corruptè Kettelby. Cytelpell. corrupte, Kettelwell, à quo in cognomen gentis converſo, Gens *Kettelwellorum* in agro *Eboracenſi*: è qua ſummus ille Theologus & ſanctiſſimus vir *Joh. Kettelwell* noſter, Eccleſiæ *Anglicanæ* eheu deſiderium, ſed immortale decus, oriundus eſt. *b* Addidi*: in qua illam ſemper deſcendere oportet*: & ut id adderem, tanquam Paraphraſtes, induxit lex *Aluredi* R. 37. cujus verba hæc ſunt: Se mon se þe boclande hæbbe. ⁊ him his magas læfdon. þonne setton ƿe ꝥ he hit ne moste syllan of his mæge borh. gif ðær bið geƿrit. oþþe geƿitnesse. ꝥ hit þæra manna forbod ƿære þe hit on fruman gestrindon. ⁊ ðæra þe hit him sealdon. ꝥ he sƿa ne mote. ⁊ ꝥ þonne on cininges. ⁊ on biscopes geƿitnesse gerecce beforan his magum. Hæc autem ſic vertimus: *Statuimus ne quis terram aliquam, vel prædium codicillare à majoribus ſibi relictum, à cognatione vel familia ſua alienet, ſi ſcripto vel teſtimonio aliquo probari poteſt, eum, qui primus terram iſtam adeptus eſt illamque familiæ dedit, ne alienaretur prohibuiſſe, & prohibitionem ſuam Rege & Epiſcopo teſtibus confirmatam coram cognatis declaraſſe.* Secundum hujus legis tenorem, propinquus propinquo, vel cognatus cognato (& non alieno) dimidium hidæ terræ vendidit; & qui emit, poteſtatem tantum habuit terram illam dandi vendendive cuilibet è cognatione ſuâ. Quale autem jus, vel dominium dominus talis prædii habuit per juris feudalis, præſertim Anglicani terminos, arduum eſt explicare. cum feudo *antiquo*, quod & *paternum* dictum eſt, in hoc convenit, quod terra, alienatione interdicta, familiæ conceſſa ſit, & ad naturam feudi ſimplicis, quod poſſidendi genus omnium maximum & ampliſſimum eſt, in eo accedit, quod terras ab illo, qui eas primus acquiſivit, chartâ ita datas quis ſimplici & perpetuo jure, interdicta tantum alienatione, ſibi & hæredibus ſuis teneret. Quidni igitur jus, quod quis in tali terra habuit, *feudum ſimplex reſtrictum* vel *conditionale* vocemus, quod alienandi conditioni, per donantis prohibitionem & legem hanc prohibitionem donantis corroborantem, non obnoxium fuerit? *c* Id eſt, In hac pagina hujus Evangelii. *d* Id eſt, *Colonum Korſtunenſis glebæ adſcriptitium.*

bebat, qui vices ſuas gerebant ad jus dicendum in pago & vicis; ſic in majoris nominis oppidis & urbibus, ubi religionis aut mercaturæ cauſa hominum frequentia erat, habebat etiam ſuos *Gerefas*, qui idem munus obirent, & *Port-Gerefæ*, vel *Tun-Gerefæ* vocarentur. Her ſputelað on þiſſe Criſtes bec ꝥ Godƿig ſe bucca hæfð geboht Leofgife ðægean æt Norðſtolce. ⁊ hyre ofſpring mid halfan punde æt Ælfſige abb to ecan freote. on ealles þæs hiredes geƿitneſſe on Bathon. Criſt hine ablende þe þis æfre aƿende. *Hic notificatur in hoc Evangeliorum libro Godwigum Buccam dimidio libræ Leofgifam ſervam Northſtolcenſis glebæ adſcriptitiam cum ſuis ab Ælfſigo Abbate in perpetuam libertatem redemiſſe. Teſtibus totius Coenobii fratribus, qui Bathoniæ ſunt. Chriſtus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.*

Her ſputelað on þiſſe Criſtes bec. ꝥ Ægelſige æt Linnecume hæfð geboht Ƿilſige his ſunu ut æt Ælfſige Abb on Baðon. ⁊ æt eallon hirede to eccan freote.

Her ſputelað on criſtes bec ꝥ Ægelſige Byttices ſunu hæfð geboht hildeſige his ſunu æt Ælfſige abb. on Bathon. ⁊ æt eallon hirede mid ſixtegon penegon to ecean freote.

Her ſputelað on criſtes bec. ꝥ Ælfſige abb. hefð gefreod Godƿine Bace æt Stantune for tune. ⁊ for ealne þone hired on Baðon. on Sæmannes geƿitneſſe. ⁊ Ƿulfiges æt Ƿriſetun. ⁊ Ælfƿices cerres. Sic in codice IV Evangeliorum, qui majuſculis ſcriptus aſſervatur in eadem Bibliotheca; ad finem Evangelii S. *Matthæi* ſcripta legitur conſtitutio & donatio cujuſdam nobilis fœminæ Ealburh vocatæ, qua ex prædio ſuo *Bradanburnenſi* certos redditus & proventus annuos præſtari voluit ad alendos & ſuſtentandos Abbatem & monachos coenobii *S. Auguſtini*, quod *Cantuariæ* erat.

In nomine Domini Ealburh hafað geſet myd hyre freonda þeahtunga ꝥ man ælce geare agyfe þam hyƿum to ſcē Auguſtine of þam lande æt Bradenburnan XL. ambra mealtes. ⁊ eald hryðer. ⁊ IIII Ƿeþeras. ⁊ XL. ⁊ CC. hlafes. ⁊ ane Ƿæge ſpices. ⁊ cyces. ⁊ IIII foþro ƿudes. ⁊ XX hen-fugla. &c. Ante Evangelium *S. Marci* ſequitur conventio vel concordia *Wulfrici* Abbatis cum *Eldredo*, *Lifingi* filio, in his verbis: In nomine domini Jeſu Chriſti. Her ſputelað on þiſum geƿrite hu ƿulfric. abb. and Ealdred lifinges ſunu þæs þegnes ƿæron ſammæle ymbe ꝥ land æt clife. þæt he gebeh for Godes ege. and for Scs̄ Auguſtinus. ⁊ for his freonda mynegunge. mid lande into S. Auguſtine. ⁊ ælce geare ſyld on Scs̄, Auguſtines mæſſe-dæg I. pd̄ to geſputelunga. ⁊ æfter his dege gange ꝥ land, into S. Auguſtine ſƿa geƿerud. ſƿa hit þonne byð. þiſes is to geƿitneſſe ſe hired æt Scē Auguſtine. ⁊ ſe æt criſtes cyrcean. ⁊ lifing his fader. ⁊ Siƿeard. ⁊ Sired his broðor. ⁊ Ƿulfſtan æt ſealt-ƿuda. ⁊ oðer Ƿulfſtan. ⁊ þis ſy gedon. for Sireð. ⁊ for his ofſpring. to hyra ſaƿle-ðearfe. á butan ende. amen. Sic in membranis Evangelicis MSS. biblioth. *Bodleyanæ* ſcriptum cernitur, in quo recenſentur prædia, ornamenta & veſtimenta ſacra cum libris, quos *Leofricus*, Epiſcopus olim veſter, dedit S. *Petri* monaſterio, quod tum erat *Exoniæ*, Weſt-Saxonum olim gloriæ; quæ ſe jam Te peperiſſe jactat, SHOWERE, cujuſque populus fruſtra renitente Tui æmulo, & in ambitu competitore gnavo, impigroque viro, Te procuratorem elegerunt, qui civitatis ſuæ perſonam in inferiori *Anglorum* Senatu ſuſtineres, cum prænobili & ampliſſimo viro *Edwardo Seymour* Baronetto, qui non ita pridem regnante *Carolo* II. binis vicibus, nemine reluctante, ejuſdem prolocutor fuit electus, licet altera vice Regiæ Majeſtati morem gerens de ſuo jure ceſſit. Scriptum vero iſtud ſic incipit:

Her ſputelað on ðiſſere Criſtes bec hƿæt leofric B. hæfð gedon into ſancte petres mynſtre on Exeanceaſtre: & cætera, prout ſequuntur in Monaſtico Anglicano *Gulielmi Dugdalii* noſtri, immortalis memoriæ viri, qui de regno & de Eccleſia Anglicanâ, ſi quis alius, optimè meritus eſt. Sic ad finem codicis Evang. in Bibl. Bodl. cujus nota NE. B. 2. 9. Gilebeardi cujuſdam recenſentur terræ in ſcripto quod ſubſequitur: Her ſeiþ hu micel landes Gilebeard hæfþ on Stiþford ꝥ is on norþ healfe þam broce XXX æceras. ⁊ þa mæd þærto. ⁊ XII on ſuð healf þa broce æt þa ſtane XXX æcere. ⁊ foren. ⁊ XX penege ælce geare. þærto is geƿitneſſe. Siger. Siƿord. Ægelnoð. Ægelƿini. Ælfſtan. Godƿine on ƿearlea. Sælide. Ƿaldƿine. Hubeard. Ælfred Nuzpeoz. Ledbeard.

Scriptum hoc ſequitur aliud, quod morem hunc in pergamenis Evangelicis acta publica ſcribendi, etiam poſt adventum *Nortmannorum*, duraſſe oſtendit.

[a] Cyrographum.

Hoc [b] teſtamentum fieri juſſum eſt à domina Abbatiſſa *Ælfgiva* de decima, quam optulit filius *Leomari* de *Cochefelda* Eccleſiæ Sanctæ *Mariæ* in [c] *Berchingis* die nativitatis Sancti *Johannis* Baptiſtæ, ſic dicens: Ego *Adam* una cum matre meâ *Sagivâ* offero domino & Sanctæ *Æthelburgæ*

[a] Hæc vox proculdubio in dimidiatis majuſculis, ut bipartitæ ſyngraphes ſignum, in tranſcripti hujus exemplari exarata erat. [b] Id eſt, *publicæ atteſtationis inſtrumentum.* [c] De hoc monaſterio ſic *Beda*, Hiſt. Eccl. lib. IV. cap. VI. *Earconwaldum Epiſcopum conſtituit in civitate Londonia. Hic ſane, priuſquam Epiſcopus factus eſſet, duo præclara monaſteria, unum ſibi, alterum ſorori ſuæ Æthilburgæ conſtruxerat; ſibi quidem in regione Suthrioæ juxta fluvium Tamyſam, in loco qui vocatur Ceorteſei; ſorori autem in orientalium Saxonum provincia, in loco qui nuncupatur in Bercingum, in quo ipſa Deo devotarum mater ac nutrix poſſet exiſtere fœminarum.*

ſuper

ſuper hoc altare in perpetuam poſſeſſionem pro ſorore mea *Edgitha* duas partes decimæ omnium illarum rerum, quæ decimari debent de terra quam teneo *Adlaleſeie* de quocunque illam teneam. Et ut ratum permaneat quod offero ſucceſſorum meorum venturis temporibus, hos quos præſentes hic video teſtes adhibeo, qui ſunt *Willelmus* monachus de Sancto *Eadmund*. *Godricus*, *Wilfricus*, *Rogerus* frater *Rodberti* vitrici mei. *Fulco* & *Rogerus* fratres mei de matre mea. *Wluardus* de *Hueletham*. *Godricus* presbyter de *Sexham*. *Walterus* de *Riſeby*. *Siuuardus* de *Ginga*. *Sigarus* dapifer. *Maximus* Presbyter. *Leveſtunus* Presbyter. *Sabernus* præpoſitus. *Ailmarus* filius ejus. In æternum Amen.

Sic etiam in celeberrimo codice Evangeliorum *Lychfeildenſi*, qui grandioribus literis exaratus, mille annorum antiquitatem præ ſe fert, (vulgo liber S. *Ceaddæ* vocatur) reperiuntur ſcripta in diverſarum paginarum marginibus, quæ infra ponuntur.

1. Her ſputelað an ðæt Godpine Earpiger ſunu hæfð gelæd fulle lade æt þan unriht pife þe leofgar b. hyne tiht. ⁊ þ pæſ læd æt Licitfelda; *hic declaratur, quod Godwinus Earwigi filius ſe publico & plene purgavit de fornicationis ſuſpicione, in quam vocatus erat à Leofgaro Epiſcopo, & quod hæc ejus purgatio facta erat Licitfeldæ.*

2. Oſtenditur hic quod emit ✠ gelhi ✠ filiuſ arihtiud hoc euangelium de cingal et dedit illi pro illo equum optimum et dedit pro anima ſua iſtum euangelium do et ſc̄e teliaui ſuper altare. ✠ gelhi ✠ filiuſ arihtiud et ✠ cincenu ✠ filiuſ griſiud.

3. Surexit tutbulc filiuſ liuit hagener tutri dierchm tirtelih haioid ilau elcu filiuſ geling haluidt iuguret amgucant pel cantanndi hodiu et dirrotant gener tutri o giuſ imguodant idreg ion guragun tagc rodetit elcu guetig eq; ther uache. ther uache nouidligi nagir nibe caſ ig ridu dimedichat guetig bit did brant grefiat guetig niſ minn tutbulc hai cencaioiſ oiſouð.

A ⁊ Ω

4. Aðulf. Ælfheh. æ pulfmer pulfgeatim pulfric. ƀne. ō. ſic̄ uiſ ⁊ ſciſ ſic faci [a] ōq MHᵖ ΔOCVERVΓT. ⁊ ō qui MEIS IΔITNIſ pcibuſ ſM CŌMENΔAUERUNT. q' cſeri ſunt et qui baptiſmū acceperunt.

5. ƑVLΦYN. pulfeρd. pufpψp. pulfopyð. pihtimund. BHRHTΦLHΔ paτ̄ eiq hehpyn. ÆLΦFLHΔ. LECΦ'H' pyniſge. pulfic. æðelfled. elfehere. pulfpyn. pulfild. hehfled. b. el. æ. æ. ſ. pulfmær. p. l. b.

[b] 6. ✠ teliau t̄ turgint t̄ Cinhilinn t̄ ſpſ̄ t̄ ɔ tota familia teliaui, de Laiciſ numin m̄ aidan t̄ ſignou m̄ iacou t̄ berthutiſ t̄ cinda t̄ q'c̄q; cuſtodierit benedictuſ eſ̄ q'c̄q; frangerit maladictuſ eſ̄ ʒ , , -

7. Oſtendit iſta conſcriprio nobilitatem munauſ med diminih et menſuram [c] ɔ ap' huerdic guid maun ditoldar iguo iliut clundipit cellpin dilih o mouſ didiſ main.........

Pag. 8. ...oc e e a.. pene lit.. iiii. fi...ledri. gu... ngirn.... Ueh. et...ci...ar thiud...eunt li... utemble... filio ſul... et ſemini... inſempi... num pp... [d] tq. ha... q; dedit ... lib̄ta ...i. qᵘtuoſ ... aſ etoc ... inciaſ ... ā. idoneiſ... eſtibuſ de ...iſ. Riguo...n filiuſ... inc. guen... filiuſ...p guoluic... edan. ou... [e] f. guuſ...um. mer... an. f. ſaluſ. arthan. p. cimuleh. iudri f. iudnerth. de clericiſ vero nobiſ epiſcopuſ teiliau ....urnguid ſacerdoſ teiliau dubrino et cuhelm. ſilig epiſ. Sat'nbiu cam ibiau. et fulgen... laſticg q' h̄ fidelitep ſcriprit. q' cuſtodierit ſ h' decretum libertatiſ bleidiud ⁊ pliſ o ſit... ctʒ. q' h' n̄ cuſtodierit. ſit maledictʒ á do et á teiliau in cſ̄ evangelio ſcrip̄. a. et...at omniſ plſ̄ fiat fiat..,

9. Oſtendit iſta ſcriptio quod dedert. rir. et luith grethi. treb guidauc i malitiuch cimarguich.... eſt h' ꝯ cenſuſ ɔ docemt torth. hamaharuin. ī irham. [illegible] deucemt torth. ī irgaem. hahuch.... uceint mannudenn deo ⁊ ſcō eliudo [g] dſ̄ t̄. ſatu[illegible]nguid. t̄. nobiſ t̄. guurci t̄. cutulf t̄. delaciſ cinguernn t̄. collbiu t̄. cohoiget t̄. e[illegible]in t̄. hourod t̄. q'cunque cuſtodierit bdictuſ erit. ⁊ q' franxerit maledictuſ erit a [illegible].

10. Oſtendit iſta ſcriptio. quod.... runc. riſ. na ....cibracina. behet hirmai guidauc. oroid celli irlath. behet camdubr. irem hichet triucein[illegible] torth.... rum. ha guor thouer emeninn... [h] dſ̄ oiro. t̄. ſaturnguid. ſacer̄ t̄. Nobiſ t̄. gurci t̄. cutulf t̄. de Laicis cinguern... t̄. cohorget ...ermin. t̄........dierit.....dictu .... q' frai..... et. in .... tuſ ei...

Ex his autem, quæ ſupra ex cod. Evangeliorum *Decani* & Capituli *Liccitfeldenſis* deſcripta ſunt, conſtat eum *Landavenſis* monaſterii, cujus inſignis erat patronus *Teliaus*, alias *Eliud* dictus, prius in bonis fuiſſe, quam ad Eccleſiam *Liccitfeldenſem* S. *Ceadæ* ſacram, neſcio quo ducente fato, tranſlatus eſſet. De Sancto autem *Teliao* vel *Teliavo* Landafenſi Epiſcopo multa habet Uſſerius Armachanus in Britannicarum Eccleſiarum antiquitatibus, cap. v. XIII. & XIV. quæ ex vitæ ejus ſcriptoribus, & *Davidis Menevenſis* vita à *Giraldo Cambrenſi* deſcripta, excerpta congeſſit. Qui vero vitam ejus ſcripſerunt, ſunt [i] *Galfridus Landavenſis*, *Johan. Tinmuthenſis*,

a Omnes qui. *b* In hac ſcriptura t̄ eſt *Teſtis* ꝯ eſt *cum.* m̄. forſan eſt *miniſter.* *c* Nota *ejus.* *d* Hoc eſt. *e* f. eſt *Filius.* *f* Hoc. *g Deus teſtis.* *h Deus omnipotens teſtis.* *i* Vita *S. Teliavi*, à *Galfrido Landavenſi* deſcripta, edita eſt ab *Hen. Whartono* in *Angliæ* ſuæ Sacræ Tom. II.

thenſis, ejuſque excerptor *Capgravius*. Haud pauca etiam de eo reperiuntur in regeſto *Landavenſis* Eccleſiæ, præſertim apud auctorem vitæ *Oudocei*. Memoratur etiam frequens in Synodis *Landavenſibus*, quas ex vetuſto illo MS. deſcripſit non niſi honorifice nominandus *Henricus Spelmannus*, Concil. lib. I. pag. 62, 63, 64. 381, 382, 383, 384, 385, 386. Verum, SHOWERE, ne de tam celebri apud *Britannos* tum Epiſcopo, tum ſcriptore, qui in Sanctorum numerum relatus eſt, nihil amplius ſcribendo, negligentia arguar, hæc paucis accipe.

Fuit *Enciſi* viri nobilis ex ſorore *Davidis Menevenſis* filius, in loco Eccluis Gunniau appellato natus; in ſcripturis ſanctis à *Dubricio* primum, deinde à *Paulino*, ſimul cum *Davide Menevenſi* eruditus, tandemque Preſbyter, & dein Archiepiſcopus *Landavenſis* factus, & à peſte in *Armoricam* fugiens à [k] *Samſone Dolenſis* Eccleſiæ tum Archiepiſcopo rogatus erat, ut cum illo habitaret.

Illius precibus ſe dedens cum illo multum temporis commoratus eſt, quo quidem non tantum ab Archiepiſcopo, ſed etiam Rege Armoricano, ſive is *Budicus*, ſive *Hoëlus* fuit, plurimi factus erat.

Sedata peſte, tandem abiturum Rex & Archiepiſcopus eum detinuerunt, & in Archiepiſcopatum *Dolenſem* provehere voluerunt. Ille vero poſt ſeptem annos totidemque menſes in *Armorica* peractos, ad ſedem ſuam *Landavenſem* redire voluit, in qua *Dubricio* ſucceſſit, & dein *Kinoco* vel *Cenauco* Davidis ſucceſſore mortuo, ad *Legionenſem* Archi-epiſcopatum promotus eſt. Hiſce addere viſum eſt quæ ex *Joh. Lelandi* libro MS. de viris illuſtribus *Britanniæ* excerpta ad me mittere dignatus eſt vir doctiſſimus & in antiquitatibus noſtris longe verſatiſſimus *Th. Tannerus*, Coll. Omnium Animarum Oxon. Socius digniſſimus.

Theliaus qui & Eliud inter Britanniæ proceres Eccleſiæ conſpicuus erat, & quoties de rebus agebatur literariis aut Eccleſiaſticis, judicium illius apud congregationem in pretio ſtetit magno. Contigit ut Dubricius Lantavanæ proto-Epiſcopus ſedis, autoritate Synodi Archiepiſcopus urbi legionum ad Iſcæ *fluenta deſignaretur; non diu caruit gubernatore Lantava, nam Theliaus à patribus continuo ſurrogatus. Ille vero muneri ſollicite invigilans egregium ſe paſtorem exhibuit, ac bonis artibus Eccleſiæ miniſtros erudiendos anxiè curavit. Hic talem peperit ſibi famam, qualem nulla certe unquam auferet dies. Longa ætas, quæ & ipſa morbus eſt,* Theliaum *è medio rapuit. Succeſſit Odoceus monachus doctrinæ & pietatis nobile planè exemplar.*

Hæc breviter de Sancto *Theliauo*, cui donatus olim erat codex Evangeliorum *Latinus*, ante multa ſæcula Eccleſiæ *Liccitfeldenſis* peculium. *Cingal* ille *Britannus*, à quo emptus erat, gliſcentibus bellis, eum forſan ex aliquo monaſterio *Angliæ*, quod *Cambriæ* vicinum erat, cum aliis direptum vendidit *Gelhi* filio *Arithtiudi*, qui eum *S. Teliauo* dedit, è cujus Eccleſia, gliſcentibus iterum bellis, forſan etiam direptâ, aliquis *Anglus* eum abſtulit, & *S. Ceadæ* conſecravit. Verum quo modo cunque res iſta ſe habeat, ex eo multa deſcripſi, SHOWERE, à quibus haud abſimilia multa *Britannice* ſcripta cernere eſt in *Monaſtici Anglicani*, vol. III. p. 188. *&c.* quæ ex *Landavenſis* Eccefiæ MS. regeſto congeſſit immortalis *Gul. Dugdalius*.

Denique codicem hunc Evangeliorum è quo tot deſcribere operæ pretium mihi viſum eſt, ad me auro magis pretioſum perferendum dedit non ſolum de divinis, ſed etiam humanioribus literis & rep. Eccleſiaſtica præclarè meritus *Lancelotus Addiſon* Eccleſiæ Cathedralis *Liccitfeldenſis* Decanus digniſſimus, & venerandæ antiquitatis cultor & patronus.

Sic etiam ad initium codicis Evangeliorum Sax. qui extat in Bibl. Coll. D. *Joan. Bapt. Oxon.* deſcripta cernitur in recentiori manu tam *Latinè*, quam *Normanno-Saxonice* charta illa fictitia *Ægelredi* Regis, quâ terras quaſdam ſui juris Eccleſiæ Chriſti *Dorobernenſi* ad ſuſtentationem Monachorum dediſſe dicitur. Quam quidem chartam, ut ſpeciem veritatis præ ſe ferret, membranis codicis evangelici inſcribendam curârunt, qui eam commenti ſunt, monachi; ut terras iſtas, quas veræ alicujus chartæ, quam perdiderant, titulo poſſidebant, à *Normannis* chartas requirentibus ſalvas & intactas conſervarent.

Quinimmo non membranis Evangelicis ſolum, ſed liturgicis, ut quæ ad eas in ſanctitate proxime accederent, contractus ſuos inſcribendi mos apud *Anglo-Saxones* fuit.

Sic in miſſali quodam pulcherrime ſcripto *Bibl. Bodl. Th. M.* 12. 12. quod *Leofricus Epiſcopus* Eccleſiæ Sancti *Petri* in *Exonia* veſtra, ſucceſſoribus ſuis utendum dedit, tam ad initium, quam ad finem quidem reperiuntur ſervorum quorundam manumiſſiones, pro quibus redimendis contractum erat in Curia urbis, vel *Hundredi*, ut ex ſubſcriptis formulis conſtat.

Halƿun Noce on Execeſtre ƿreode hagel hire ƿiman þi hy [l] bocte. 7 tilde for hire ſaƿuale Criſt. 7 Scē Peter. 7 alle Criſtes halga. hi ƿurðe ƿrað þe hi hæfne geþyrie. Amen.

Haluuuna Noce Exonienſis manumiſit Hagelam ſervam ſuam domeſticam, quam in regiſtrum liberæ nomine relatam pro anima ſua dedit Chriſto & Sancto Petro, & omnibus Chriſti Sanctis, quos iratos habeat, qui illam, in meliorem ſortem elevatam, in ſervitutem redegerit. Amen.

Her kyð on þyſſe bec þ æilgyuu gode alyſde hig and dunna and heora ofſpring æt mangode to XIII. mancſon and æignulf [m] port-gerefa. and Godſuc gupa namon ðæt

---

[k] Dol. urbs *Britanniæ* minoris Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo *Turonenſi*, *Neodunum* veteribus dicta.

[l] Id eſt, bocade.

[m] Vid. legem *Æthelſtani*, 12. infra in margine citatum.

[n] toll

[n] toll. on manlefes geƿitnesse. and on leoƿerdes healta. and on leoƿines his broðor. and on ælfrices maphappes. and on sƿeignes scyldƿirhta. and hæbbe he godes curs þe þis æfre undo á on ecnysse. Amen.

In hoc libro hic oſtenditur, quod Ælgiuua Hygonem & Dunnam, & eorum progeniem à Mangodo XIII. *Mancuſſis deo à ſervitute redemit, & quod Æignulfus præpoſitus, & Godſucus Gupa cenſus nummos receperunt. Teſtibus Manleſo, Leoweardo Healta, & fratre ejus Leowino, & Ælfrico Maphappo, & Suuigeno* [o] *Scutario; qui vero hoc irritum fecerit, æternam Dei maledictionem habeto. Amen.*

Her kyð on ðys bec ꝥ edƿy beornegeſ sunu lysde hine and his ƿif and his cild on edƿerdes dæge cynges æt hunepine hega suna ut of toppeshamm lande. akinstanes geƿitnysse pr̄. and aleofsuna geƿitnisse aƿunforda. and on ælfrices hƿita. and on Ƿicinges [p] batsƿegenes. and on sæƿines lufasunu. and on leofsies and on ælfsies.

In hoc libro hic notificatur Edwinum Beornigi filium Edweardo regnante, ſe, uxorem ſuam, & liberos ab Hunewino Hegaſonio redemiſſe ex terris Toppeshammenſibus, ubi coloni & ſervi prædiales fuerunt. Teſtibus Akinſtano presbytero, & Awunforda Aleofsunio, & Ælfrico Whito, & Picingo Præpoſito remigum, & Sæwino Lufaſonio, & Leofsio & Ælfsio.

Her kyð on þisse bec ꝥ godƿine.blaca bohte hine sylfne ⁊ his ƿyf. ⁊ his ofspring æt ƿillelme hosethe mid xv. scill. on edmæres geƿitnes ⁊ on ælƿies ⁊ on duninges ⁊ on sæmæres ⁊ on ælmæres ⁊ on ealles þæs hundredes on cuic-lande ⁊ ælfric hasl nā þæt toll for þæs kynges hand. ⁊ hæbbe he godes curse þe hit æfre un-do. amen.

In hoc libro hic notificatur Godwinum Blacan ſe, conjugem, & ſobolem ſuam à Willelmo Hoſetho à ſervitute xv *ſcillingis redemiſſe. Teſtibus Edmæro, & Ælwigo, & Dunningo, & Sæmero, & univerſa centena Cuuiclandenſi, & Ælfrico Haſel, qui pro rege cenſus nummos recepit. Qui vero hoc caſſum reddiderit divinam maledictionem in æternum habeto.*

Her kyð on þisse bec þæt ediuuu sæuugeles laf bohte gladu æt coleƿine ƿyð healfe punde to cepe ⁊ to tolle. ⁊ ælƿord [q] porht-gerefa nā ꝥ toll. ⁊ þær to ƿas geƿitnisse leoƿine leoƿordes broðor ⁊ ælƿi blaca. ⁊ ælƿine se cyng ⁊ Land-byriht ⁊ Alca. ⁊ Sæƿerd. ⁊ hæbbe he godes curs þe þis æfre undo on ecnisse. Amen.

In hoc libro hic declaratur Ediwam Sæuugili relictam, Gladum à Colewino pretio [r] *dimidiæ libræ, & dimidia libra censûs nomine numerata, quam Ælwordus præpoſitus recepit, redemiſſe. Hujus teſtes erant Leowinus Leowordi frater, & Ælwigus Blaca, & Ælwinus Cyng, & Landbirihtus, & Alca, & Sæwardus. Qui vero hoc abrogaverit, æternam Dei maledictionem habeto.*

In fine Miſſalis.

Her cyð on þisse bec ꝥ brihtmær æt hola-cumbe hæfð geboht hine ⁊ ælfgifu his ƿif ⁊ hira cild. ⁊ hira ofspring æt rocgere derendig to tƿā pundum æfre to freolse. on dudemannes geƿitnisse preostes on exancestre. ⁊ on leofƿines pr̄ on hƿita-stane ⁊ on ælfgæres port-gerefa ⁊ ælfƿerdes portgerefa þe ꝥ toll namon for þær cynges hand. ⁊ leofƿærdes his broðor. ⁊ edƿines leofede suna. ⁊ oteres dyrlinges suna. ⁊ ælfgæres ælfrices suna. ⁊ blakemanes ⁊ leofrices sæƿines suna. ⁊ dunstanes seƿines suna. ⁊ randolfes. ⁊ albaldes. ⁊ smeƿines on hola-cumbe. ⁊ ægilƿærde. ælfsies suna. ⁊ ælfmær cynges suna. ⁊ ælfsiges mid þā berde. ⁊ edƿine leofrices suna. ⁊ edƿine edmæres suna. ⁊ edric on hrēna-hricge. ⁊ on ealles þær hundredes geƿitnisse on holacumbe. ⁊ hæbbe he cristes curs ⁊ scā marian. ⁊ scs̄ petrus þe þis æfre undo. ⁊ on ealles þæs hundredes geƿitnisse on exancestre.

In hoc libro hic oſtenditur Brihtmærum Halacumbenſem ſe, conjugem, liberos & nepotes in perpetuam libertatem à Rocgero Derendigo duabus libris redemiſſe. Cujus rei teſtes ſunt Dudemannus Presbyter Exonienſis, Leofwinus Presbyter Whitaſtanenſis, Ælfgarus Præpoſitus, Ælfwærdus Præpoſitus, qui cenſum pro Rege recepit, Leofwærdus ejus frater, Edwinus Leofediſonus, Oterus Dirlingſonus, Alfgærus Ælfriciſonus, Blakemannus, Leofricus Sæwiniſonus, Dunſtanus Sæwiniſonus, Randolfus, Alboldus, Smewinus Holacumbenſis, Ægilwardus Ælfsiſonus, Ælfmærus Cyngiſonus, & Ælfsigus à barba, & Edwinus Leofriciſonus, Edwinus Edmæriſonus, & Edricus Rennahricgenſis, & univerſitas hundredi Holacumbenſis. Qui vero hoc caſſaverit, maledictus ſit à Chriſto, Sancta Maria, & Sancto Petro. Teſtis quoque eſt univerſum in Exonia hundredum.

---

[n] Quemadmodum emptiones & venditiones ſervorum, haud ſecus ac pecudum, & aliarum mercium, publice & coram teſtibus per leges *Anglo-Saxonum* & *Normannorum* contrahendæ erant. ita perinde eorum emptione & venditione confectâ, cenſus, quem adhuc **Toll** dicimus, ſolvendus erat.. [o] De ſcutariis lex lata eſt. II. Æthelſt. cap. 15. be scyld ƿyrhtum. in his verbis. Ƿe cƿædon ꝥ nan scyldƿirhta na lecge nan sceapes felle on scyld ⁊ gif he hit do gylde xxx. scyll. [p] Inde noſtrum **Boson** corrupte; a **Boatswain.** [q] L. *Æthelſtan.* 12. Ƿe cƿædon be þon ꝥ mon nænne ceape ne ceapige butan porte ofer xx peninga. Ac ceapige þær binnon on þæs portgerefan geƿitnesse. oððe oþeres ungeligenes mannes. oððe eft on þæra gerefena geƿitnesse on folc mote. [r] Alias forſan & rectius: *pro pretio & cenſu, quem Ælwordus præpoſitus recepit, dimidio libræ penſo, redemiſſe.*

Superiores formulas manumittendi & redimendi ſervos, quæ in membranis iſtis Liturgicis reperiuntur, vel paulo ante, vel haud multo poſt *Conquæſtum* ſcriptas fuiſſe conſtat, partim ex quibuſdam nominibus, & agnominibus teſtium, partim ex earum ſermone qui dialectum *Semi-Saxonicam*, vel *Normanno-Saxonicam* ſapit. Ad eas autem rite intelligendas conſulendæ ſunt à curioſo lectore leges *Inæ* XXIV. XXXIX. *Eaduuardi*. I. *Æthelſtani* XII. *Æthelredi* IV. *Canut.* XXII. *Gulielmi* I. XXXIII. XLIII. cum charta ejuſdem cap. LX. LXI. *Henrici* I. Lex LXXVIII.

Diverſi etiam generis, & ſcripturæ acta, ſive rerum geſtarum commentarii, haud pauci in membranis nonnullis cernuntur, quæ quorundam codicum ſacrorum, ſive evangelia, ſive miſſalia ii fuerunt, olim folia, jam extant compactæ cum nobiliſſimo carminum *Saxonicorum* miſcellaneo, quem mihi tradendum ad Te miſerunt Reverendus Vir natalibus, ingenio & humanitate præclarus *Richardus Anneſly* Vicecomes de Altham, Eccleſiæ Cathedralis *Exon.* Decanus, & ejuſdem cum illo magna ornamenta confratres ejus Canonici. Quibus Te, SHOWERE, nihil charius, nihil optatius, ut qui apud Schiſmaticos doctus & inſtitutus, à Conventiculis in Eccleſiam propria indole, Deique ſimul ſpiritu ducente, tum admodum adoleſcens Te recepiſti. Ex his igitur membranis nonnulla, quæ in *Exonia* veſtra, aut circa eam acta, Te *Exonienſem* non poſſunt non delectare, præſertim *Normanno-Saxonica* depromta, Epiſcopo & clero *Exonienſi* quo par eſt cultu & reverentia; Tibi qua par eſt obſervantia; tuiſque concivibus debito cum honore, quotquot *Philo-Saxones* eſtis, hic *Latine* verſa offero.

Horum autem actorum agmen ducit iſtud, quod *Saxonice* recenſet prædia, ornamenta, & veſtimenta ſacra, cum libris quos *Leofricus* Epiſcopus dedit S. *Petri* monaſterio *Exonienſi*. Deſcriptum vero videtur poſt *Conquæſtum* ex exemplari, quod eſt in MS. Codice Evangeliorum Bibl. *Bodl.* Monaſterii *Exonienſis* non ita pridem peculio, unde illud in regeſtum ſuum olim *retulerunt* monachi *Exonienſes*. Nam regeſti cujuſdam folia fuiſſe in quibus tranſcriptum reperitur *iſtud* exemplar, ex eo conſtat, quod initium nempe, heꞃ ꞅƿutelað on ðiꞅꞅeꞃe cꞃiꞅteꞅ bec, prætermiſſo ſancto nomine cꞃiꞅteꞅ, ſic ſcriptum legitur: heꞃ ꞅƿutelað on ðiꞅꞅeꞃe bec. Præterea tranſcriptum iſtud continuo ſequuntur alia *Latine* in *Normannica* manu plane ſcripta; & perinde prætermiſſa voce cꞃiꞅteꞅ, ut par eſt credere, ex foliis ſacris in regeſtum tranſcripta quorum primum ſic incipit: *Leowinus Presbyter & Canonicus Exonienſis pro Dei amore & pro anima* O S B E R T I *Epiſcopi.* Secundum ſic: *Quum quidem à divæ recordationis imperatoribus, vel ab aliis orthodoxis Eccleſiis fundandis vel honorandis donata ſunt literarum memoriæ commendare conſuevit Eccleſia, &c.* Verſus autem finem occurrit forenſe Normannicum *ſaiſiretur* in hoc membro, *nulla autem terra de qua prædicta Eccleſia ſaiſiretur.*

Tertium verò, quod formulam manumittendi ſervum ſive villanum ſolennem ante DCLVII annos *Latinè* factam exhibeat, integrum ponere placet eorum gratia apud juris noſtri peritos, qui originem illius & progreſſum, perinde ac Tu, SHOWERE, ſcire amant, ejuſve ſolenniores formulas legere, publica luce *Marculfi* iſtis, quas edidit *Frid. Lindenbrogius*, multo magis dignas. "Capitulum beati Petri Exonienſis Eccleſiæ omnibus Eccleſiæ filiis, clericis & laicis in Chriſto "Salutem. Quod ad multorum notitiam pervenire decrevimus, id literarum monumentis conſervare, & conſervando ad memoriam reducere tam præſentibus quam futuris dignum duximus. Noverit igitur præſens ætas omniumque poſteritas quod RAND Auend in Dei nomine "pro remedio animæ ſuæ & parentum ſuorum, coram juſtitia Regis in Hundred civium "Exoniæ hunc Edricum filium Leowini de Alſintonia, ejuſque liberos ab omni vinculo ſervitutis emancipavit, ita ut ab hac die, & deinceps ingenuus ſit, & ingenuus permaneat, tamque ſi ab ingenuis parentibus procreatus fuiſſet, eam partem pergat, vel remaneat, quam maluerit. Nulli autem hæredum ſuorum vel prohæredum, nec cuique perſonæ aliæ quicquam "debeat ſervitutis, vel libertatis obſequium niſi ſoli deo, cui omnia ſubjecta ſunt. Siquis vero, "quod futurum eſſe non credo, de hæredibus ſuis, vel quælibet oppoſita perſona hanc abſolutionem ingenuitatis infringere, vel infirmare voluerit, divino ſubjaceat judicio, à corpore Sanctæ Dei Eccleſiæ diviſus efficiatur alienus. Facta eſt autem hæc abſolutio anno milleſimo centeſimo quadrageſimo tertio incarnationis domini noſtri, regnante Stephano Rege & Rodb exiſtente Epiſcopo, ſubannotatis teſtibus, Galtero Archidiacono, & Will Archd. & Hug. Arch. "& Rad. Arch. & Rodb. Albo, & Galt. Iocelini filio, & Aluredo, Centiſque aliis.

Conſimilis alia formula non minus ſolennis manumiſſionis ſervorum reperitur ſcripta in iiſdem pergamenis, & in his verbis; in qua tamen, ut in ſuperiori, neque annus Chriſti, neque Rex Regnans deſignatur.

Capitulum Beati Petri Exoniæ omnibus fidelibus Eccleſiæ in Chriſto. Noverint omnes tam futuri quam præſentes, quod Will. Debur conſenſu uxoris, & Johannis filii, ejuſque pro æterna retributione, coram juſtitia Exoniæ Edwine Spileman ab omni ſervitute abſolvit, & abſolutum provida deliberatione ſub præſentia Will. Epiſcopi & nobilium, tam clericorum, quam Laicorum Eccleſiæ præſentavit, ut præſens ingenuitas tantorum aſtipulatione roborata omni tempore maneat inconvulſa.

Si quis hanc abſolutionem infeſtare tentaverit, ipſe, & ipſius factores ſubjaceant anatemati. Hujus rei teſtes, ſunt Odo arch. Ernold. arch. Heimgus preſb. Rodb. Albus. Wal. preſb. Alvricus Pater. Teochal. Radul. fil. Teodb. Algarus fil. Feoſled. Osb. filius Havoc. Are. preſb. Notb. de Streete. Rodb. Leopes. Walt. fil. Are. Ricard fil. Odonis. Siward Letodore. Galfrid. Uedel. Alwine fil. Ueg. Rogerus Not. Pain rolboet. Turca.

Huc

Huc ſpectant in iiſdem membranis de ſervis manumiſſis teſtimonia *Normanno-Saxonice* deſcripta, qualia ſunt quæ infra ponuntur.

Her kyð on þiſſere bec ꝥ Geſfræʒ Feala ſune ʒeboht Gidið Edpiʒeſ docter æt Alpſta on punforda. ⁊ æt Hrælepincenne to x ſcill. freoh ⁊ ſacleſ. ut of punforda. ⁊ Gyldeberd portʒerefa nam ꝥ toll for þaſ cynʒeſ hand. ⁊ ðiſ iſ ſeo ʒepitneſſe. Gedmer on cuike. ⁊ ſæʒær pr. on Hefatripe. ⁊ Randolf de haʒe. ⁊ Roʒʒere on Pinnoc. ⁊ Morin at Geſtʒete. Riceard Alpſtaneſ ſune. ⁊ Wlfpord hyſ broðer. Godpine Leopineſ ſune. ⁊ Goda hiſ broðer. ⁊ Geda. ⁊ Sæʒær. Riceard Kyke-bear. ⁊ Edmær Norðmaneſ ſune. ⁊ ſe þe þiſſ undo. hæbbe he Godeſ curſ. ⁊ Scā Maria. ⁊ Scſ̄ Petreſ. ⁊ ealle Criſteſ halʒena á butan ende. Amen.

Præſenti hoc ſcripto declaratur, quod Gesfrægus Fealaſunus x *ſolidis redemit Giditham Edwigi filiam ab Alpſta domino Wunfordæ, & à Hrælepincennâ, ut libera & ſecura foret à ſervitio Wunfordæ, ubi ſerva prædialis fuit. Teſtibus*, &c.

Her kyð on þiſſere bec ꝥ Waltere Wulfordeſ ſune freode Aþelune inna Sceſ̄ Petreſ myn̄ſtre ouer hiſ faderlic. hiſ fader ſaule to alyſeoniſſe. ⁊ hiſ. on viuieneſ ʒepitneſſe. ⁊ meſtre Odo. ⁊ meſtre Leopineſ. ⁊ Godpineſ p. ⁊ Edpakereſ. ⁊ hiſ ſune. ⁊ aʒealra. þara hadeda. ⁊ lepeda þe þar iʒʒe pere. ⁊ ſe þiſſ undo habbe he Godeſ curſ ⁊ þere hlefdia Scē Maria. ⁊ Sceſ̄ Petreſ ⁊ ʒealle Criſteſ halʒa. á butan ende. Amen.

Præſenti hac ſcriptura notificatur Walterum Wulfordiſunum in Sancti Petri * *Eccleſia pro redemptione animæ ſuæ & patris ſui animæ, ſuper patris corpus* [*ſepulchrum*] *Athelunen è ſervitute liberaſſe. Teſtibus*, &c.

Her kið on þiſſere bec ꝥ Sepine Pinca boht hine ſelfne to x ſcill. at Willelme on Edmæreſ ʒepitneſſe pr̄. ⁊ on Edpineſ. ⁊ on Tailifereſ. ⁊ on Rodbeſ. ⁊ on ealleſ þaſ hundredeſ on cuicu. ⁊ Alfric halſ nam ꝥ toll. ⁊ habbe he Godeſ curſ þe hit æfre undo. Amen.

Her kyð on þiſſere bec ꝥ Teollinʒ ʒebohte Ælword Stamera ⁊ Edpine hiſ broðor æt Colupine to vii Mancſon to cepe. ⁊ to tolle. ⁊ Ælfpord portʒerefa nam ꝥ toll. ⁊ herto iſ ʒepitneſſe Uiðel columtune. ⁊ ſæpulf. ⁊ Uitula. ⁊ Eadmund p̄. ⁊ ſnellinʒ tullinʒeſ ſunu. ⁊ Leopine Leoperdeſ broðor. ⁊ Ælfʒar hellebula. ⁊ hæbbe he ʒodeſ curſ þe þiſ æfre undo á on ecniſſe. Amen.

In iiſdem etiam membranis leguntur formulæ; quibus quis alterum liberat, abſolvit & quietum reddit, vel ab omni, vel ab aliqua actione, in rem vel perſonam; vel quibus quis renuntiat juri alicui quietè & pacifice, quod habet, vel habere poteſt, vel prætendit habere perſequendi alterum in foro, propter id quod ſibi debetur. Hoc vos, SHOWERE, *quietam clamantiam* vel *clamationem* dicitis, formulaſque quibus quis alterum quietum clamat, *acquietantias*, Anglicè **Acquittances** vocatis, quarum infra ſequuntur nonnullæ formulæ ſolennes & legitimæ conceptis verbis *Normanno-Saxonicè* ſcriptæ.

Acquietantiæ generales.

Her kyð on þiſſere bec ꝥ Aðelice Ricardeſ ſpuſter ſcirreua cpæð Sepieſſune an Alfintune ſacclеſ of elcre † craviʒʒe. Dar to iſ ipitniſ Ricard ſe portreua. ⁊ Willelm Lambr̄. Dunniʒ. Eorlapine. Reiner. Alupic Spot. Rotbd Puddiʒ. Piʒʒere. Dalfin. Gotrelin Gorpettil. Leʒʒefot........ Orbn ceaca. Rotbn Sceanca. Brihtric. Ailpord Alʒar ſunu. Ricard Trencard. Iordan ſe prb. ⁊ eall ꝥ hundred of Alfintun. Se þe þiſ undo. habbe he ʒodeſ curſe. ⁊ Scē Marie. ⁊ ealle criſteſ halʒena. á butan ende. Amen.

Hac præſenti ſcriptura notificatum eſt Athelicen Ricardi vice-comitis ſororem quietum, & ſecurum clamaſſe Hrodolfum Sewieſunum Alſintunenſem ab omni actione. Teſtibus, &c.

Her kyð on þiſſere bec ꝥ Willelm de la Bruʒere cpæð Sacclеſ Pulpærd þane pebba inna tune. and ut of tune of elce crafiʒʒe. ⁊ þarto iſ ipitniſ Rau Teodb ſune. ⁊ Teodb hiſ ſune. ⁊ Acſum ſe hpita hroðolf Alcaſ'. Heinen Cutakiʒ. Philippe faſeneſc. Ricard Alkaſ. Geffrei Hoel. herbd ⁊ Golein. Ailperd Abec. ⁊ hiſ broðor. Rau de ſalcei. herlapine. Brihtmer uidic. Se þiſ mare undo. habbe he Criſteſ curſ ⁊ Scē Maria. ⁊ ealle Criſteſ halʒena. a butan ende. Amen.

Her kyd on þiſſere bec ꝥ Rotberd ‡ A Poldraham cpæð ſacclеſ Willhellm hiſ broðor ſune of Poldraham lande ⁊ of elcre Craufiʒʒe. þar to iſ ipitniſ Reinald preoſt. ⁊ Dunniʒ. ⁊ Dalfin. ⁊ Seuara. ⁊ Seri. ⁊ Girard. ⁊ Willelm Mareſcald. ⁊ Ricard á cuic. ⁊ Pulfric piʒ. ⁊ Rau Sculdur. ⁊ Ricard Gildulеſc. ⁊ Herbard. ⁊ Segar. ⁊ Alʒer innaburſc. ⁊ Al-

* Qui ſervum ſuum liberat in Eccleſia, & mercato, vel comitatu, vel Hundredo coram teſtibus, & palam faciat, & liberas ei vias, & portas conſcribat apertas, & lanceum, & gladium, vel, quæ liberorum arma ſunt, in manibus ei ponat. *leges. Hen.* I. cap. LXXVIII. † Crauiʒʒe pro crafinʒe, infra craufiʒʒe, *petitio forenſis*, vel *actio*, qua quis in foro quid petit. à veteri *Normannico* Krafa, *peremptorie poſtulare* vel *in judicio petere*. Krafa autem *Saxonice* crafian, vel crafiʒean, & F in U verſo craviʒean, unde crafinʒe & craviʒʒe pro crafinʒe, in acquietantiis *Anglo-Normannicis*, *actio*, *clameum forenſe*, vel *forenſis poſtulatio*. Practici noſtri in curiis adhuc dicunt, **We crabe**. ‡ A Poldraham *i. e.* in Poldraham.

ᵹeꞃ ꞅe Ƿebba. Roᵹeꞃ ꞅe ꞅꞇiƿeꞃꝺ. ⁊ Roꞇbeꞃꝺ Ƿianaꞃꝺ. ⁊ Ricaꞃꝺ oꞅannaꞅꞅ. ⁊ Semeꞃ Speꞇleðeꞃ. ⁊ Iohel uppaꞇoꞇe. ⁊ Aꞅceꞇill. ⁊ Roꞇbeꞃꝺ Eꝺƿieꞅ mæᵹ:. Se þiꞅꞅ euꞃe unꝺo habbe he Ᵹoꝺeꞅ cuꞃꞅ. ⁊ Scā Maꞃia. ⁊ ealle Cꞃiꞅꞇeꞅ ᵹecoꞃena a buꞇan enꝺe. Amen.

Heꞃ kẏð on þiꞅꞅeꞃe bec ꝥ oꞇeꞃ ⁊ hiꞅ cilꝺ cƿeꝺe ꞅaccleꞅ Aluꞃic þane ꞃeꝺa ⁊ hiꞅ oꝼꞅpꞃinᵹ. ⁊ ðaꞃ ꞇo iꞅ ƿiꞇniꞅ Alƿoꞃꝺ pꞅ̄. ⁊ Walꞇeꞃe ꞅe Can̄. ⁊ Theoꝺbalꝺ. ⁊ Semeꞃ Cipꞅponeꞅ ꞅune. ⁊ Walꞇeꞃe ꞅe ꝼleminᵹ. ⁊ Ᵹeꝼꝼꞃei Hoel. ⁊ Ranꝺolꝼ ꞅe coꞃꝺeꞃan̄. ⁊ Alƿine Moꝺi. ⁊ Alƿi Kẏa. anꝺ Alᵹeꞃ Oxaꞃamb. ⁊ Ailƿaꞃꝺ. ⁊ Ioꞃꝺan. ⁊ maꞃꞇin. ⁊ Oꞅbeꞃn havoc. ⁊ Ƿillemoꞇ quikevoꞇ. ⁊ Ricaꞃꝺ ꞅe ꝼleminᵹ nam ꝼeoꞃ peniᵹaꞅ ꞇo ꞇolle. Se þiꞅꞅ maꞃe unꝺo habbe he Ᵹoꝺeꞅ cuꞃꞅ. ⁊ Scā Maꞃia anꝺ ealle chiꞅꞇeꞅ ᵹecoꞃena. a buꞇan enꝺe. Amen.

Acquietantia Specialis.

Heꞃ kẏð on þiꞅꞅeꞃe becc ꝥ Willelm biꞅceop oꝼ Execeꞅꞇꞃe cƿæð Ƿulꝼꞃic ƿiᵹ ꝼꞃeoh ⁊ ꞅaccleꞅ oꝼ þa lanꝺe a Teiᵹꞇune a þane ꝺæᵹ þe * ma ꝺiꝺe Oꞅbeꞃn Biꞅceop. ⁊ Leoꝼꞃic Biꞅceop oꝼ þa † ᵹealla minꞅꞇꞃe inna ꝥ Niƿe. ⁊ hine ꝼꞃeoꝺe ꝼoꞃ Ᵹoꝺeꞅ luue. ⁊ Scē Maꞃie. ⁊ ealle cꞃiꞅꞇeꞅ halᵹena. ⁊ ꝼoꞃ þaꞃa biꞅceopa Saule. ⁊ ꝼoꞃ hiꞅ Saule ꞇo aliꞅeꝺneꞅꞅe. Ðaꞃ ꞇo iꞅ ƿiꞇneꞅꞅ. Alᵹaꞃ ꞅe biꞅceop oꝼ conꞅꞇance. ⁊ ꞅe pꞃioꞃ oꝼ plimꞇun. ⁊ ꞅe pꞃioꞃ oꝼ ꞇanꞇune. ⁊ ꞅe pꞃioꞃ oꝼ Sceꞅ Nichol. minꞅꞇeꞃ. anꝺ ꞅe pꞃioꞃ oꝼ Sceꞅ Anꝺꞃeaꞅ. ⁊ leoƿine ꞅe Canon. ⁊ ƿalꞇeꞃe p. ⁊ Willm. p. ⁊ Roꝺbeꞃꝺ ꞅe blunꝺ. ⁊ Aluꞃic p. ⁊ oꞅb̄n ꞅe kapel. Willmo ⁊ oꞅb̄n ꞇ. Willm ⁊ Baꞃꞇhol. Oꝺo. ⁊ Huᵹo Ou. Ᵹauꝼꞃeᵹeꞅ. ⁊ Huᵹo Oc. Willm Eꝺƿiꞅ'. Alᵹeꞃ liꝼꝼiꞅ' ⁊ Ioꞃꝺan hiſꞅ'. Ranꝺolꝼ ⁊ Rau Mahꞇilleꞅ'. Walꞇeꞃe Dan. Oꞅbeꞃn hauoc. Aꞅceꞇil buꞇaƿeiꞇ. Seƿaꞃa ꞅaleƿaꞅ'. Dunniᵹ. Rau. Theoꝺƀ. ꞇeoꝺbalꝺ. Willm Seliƿieſꞅ' ⁊ ꝼela oðꞃa þe ma nemna ne meᵹ. Se þe þiꞅ eꝼꞃe unꝺo habbe he Ᵹoꝺeꞅ cuꞃꞅ ⁊. Scā maꞃia. ⁊ ealle cꞃiꞅꞇeꞅ ᵹecoꞃena. a buꞇan enꝺe. Amen. *Verſio:*

Præſenti hac ſcriptura notificatum eſt, *Willelmum* Epiſcopum *Exonienſem* in die tranſlationis Epiſcoporum ** *Osberni* & †† *Leofrici* à veteri in novum monaſterium, declaràſſe *Wulfricum*

Piigum

* Ma pro man, ut cƿaꝼigge vel cƿauigge, pro cƿaꝼinge. † Ᵹealla pro ᵹealꝺa vel ᵹeealꝺa: ut infra Sunneue pro Sunꝺæᵹe, vel Sunꝺei. ** De hoc *Osberno* ſic *Malmsburienſis: Succeſſit Leofrico Osbernus Regis Willelmi tempore, natione Normannus, frater Willelmi præcellentiſſimi comitis, in Anglia ſub Edwardo liberaliter & domeſticè converſatus, quippe qui cognationem regiam attingeret gradu. Unde in victualibus, & cæteris rebus ad anglicos mores pronior parum Normannorum pompam ſuſpiciebat, conſuetudines domini ſui Regis Edwardi efferens, ... pro more antiquorum temporum veteribus contentus ædificiis, liberalis animo & caſtus habebatur corpore. Vixit ad quartum annum Regis Henrici imminente ſenio non paucis annis lumine captus.* De *Leofrico* vero ſic: *Huic* [*Livingo*] *tempore Regis Edwardi ſucceſſit Leofricus apud Lotharingos altus & doctus, qui ſedem Epiſcopatûs tranſtulit in civitatem, quæ propter fluvium Exam, qui muros lapſu ſuo allambit, vocatur Exceſter*, &c. †† Scilicet à *Cridienſi* in *Exonienſe* monaſterium. Quemadmodum enim *Livingus* defuncto avunculo ſuo *Brihtwoldo* Epiſcopo *Cornubienſi*, ambos Epiſcopatus, *Devonienſem* ſcilicet & *Cornubienſem*, arbitratu ſuo adunavit: ſic *Leofricus*, conſentiente *Edwardo* Rege ſedem Epiſcopalem à *Cridia*, olim *Cridenton*, nunc **Kirton**, *Deveneſcyræ* villula, in *Exonienſem* urbem tranſtulit; vel Rex potius, auctore *Leofrico*, cathedram Epiſcopalem huc illinc transferendam curavit, ſi fides adhibenda ſit fictitio chirographo, ſive chartæ *Edwardi* Regis, quam à falſario aliquo, confectam ex archivis ſuis mihi ſemper cum honore ſummo nominandi honorabilis admodum Decanus & Canonici *Exonienſes* ad me miſerunt. In dorſo autem membranæ *Saxonicè* legitur hæc inſcriptio:

Ðiꞅ iꞅ ꞅe ꝼꞃeolꞅ ꞇo þam b̄. ƿice on Deꝼenanſciꞃe. ⁊ on ƿealan ðe Eaꝺƿeaꞃꝺ Cẏninᵹe ꝺihꞇe ⁊ ᵹeꞅeꞇꞇe miꝺ hiꞅ ƿiꞇena ꞃæꝺe. ꝼoꞃ hiꞅ ꞅaƿle aliꞅeꝺniꞅꞅe. inꞇo þam biſceopſtole on Exanceaſꞇꞃe Leoꝼꞃice b̄e. ⁊ hiꞅ æꝼꞇeꞃᵹenᵹean on æce ẏꞃꞃe:. Charta vero, quam cum ſuis membrorum diſtinctorum notis, abbreviationibus, & mendis exhibeo, ſic ſe habet: IGITUR CUM UNIVERSA IN SAPIENTIA A DEO BENE CONDITA SUNT, videlicet cœlum, arvum, & quæ in eis continentur. dignum quippe æquumque dignoſcitur fore, quanquam impoſſibilitas ægræ humanitatis humanos actus plurimis calamitatibus conturbet, quo nos qui rectores hominum à đo conſtituti dicimur inſtinctu ſupernæ Clementiæ. juxta modulum Nr̄æ cenſuræ, prudenter æquitatem civilis exquirere ſtudeamus ſcientiæ, atque præcipue res eccleſiaſticæ. benigne diſcutiendo tractare. & ea quæ cernuntur nrſ̄ non æqua optatib:. rectius conſtituere. ſicque ſancita ad ꝑfectum innocentiæ. ſive utriuſque vitæ corroborando gubernare; equidem glorioſum eſt nimiumque laudabile deſtructas ſedes ſcōrum locorum ad divinum adminiculum expoſcendum re-edificare, ſacraque altaria venuſtis velis cum nitore pii cordis velare. & unamquamque nocturnam ſive diurnam ſinaxim armoniaciſ moduliſ reſonare. Quapropter Ego EADWEARDUS dei gratia Anglorum Rex conſilio imbutuſ bonæ voluntatiſ. qm. ꝑuiſum eſt mihi. juxta quod precipitur in divinis decretis. cathedram pontificalem conſolidare Exoniæ civitatis, in monaſterio beati Petri apłorū principis quod eſt ſitum infra moenia ejuſdem urbis. auctoritate ſuperni Regis. Meaque meæque conjugis EADGYDE. ac univerſorum Epiſcoporum. ducumque meorum. ꝑ hoc

privi-

privilegium teſtamenti. atque Cauctione Cyrographi. in ꝑpetuo tempore. conſtituo preſulem. Leofricum. ut ſit ibi pontifex. & poſt illum cæteri adfuturi. ad laudem. & gloriam ſcē & individuæ trinitatis. Patris et filii. et ſpſſcī. et ad honorem ſcī petri apli. Dono etiam omſ poſſeſſiones ad eundem locum pertinentes quæcunque ſint tam in rurib: quam in paſcuiſ. pratiſ. Silviſ. aquiſ. liberiſ. ſerviſ. ancilliſ. legibuſ. Cenſu. pagiſ. deo ſcōq; petro. fribuſque Canoniciſ ibi famulantib: ut habeat jugiter ſubſidium hubertim corporiſ. quo valeant Xpō militare ſine ulla moleſtia animi. hoc tamen notum. Papæ domino in primiſ Leoni facio. Ipſiuſq; adteſtatione confirmo. deinceplq; cunctiſ anglorum magnatib: quod Cornubienſem dioceſim. quæ olim in beati germani memoria. atque Petroci veneratione epiſcopali ſolio aſſignata fuerat. ipſam cum omnib: ſibi adjacentib: parochiiſ. terriſ. villiſ. opibuſ. beneficiiſ. ſcō petro in exonia civitate trado. ſcilicet ut una ſit ſedeſ Epiſcopaliſ. unumq; pontificium. et una eccleſiaſtica regula. ꝑpter paucitatem atq: devaſtationem bonorum. et populorum. qm piratici Cornubienſem. ac Cridienſem aeccleſias devaſtare poterant. ac ꝑ hoc in civitate exonia tutiorem munitionem adverſus hoſtes habere viſum eſt. et ideo ibi ſedem eſſe volo. hoc eſt ut Cornubia cum ſuis aeccleſiis. et Devenonia cum ſuis ſimul in uno epiſcopatu ſint. et ab uno epiſcopo regantur. Itaq: hoc privilegium ego Eadwardus rex. manu mea ſup altare Scī Petri pono. et preſulem Leofricum. ꝑ dexterum brachium ducens. meaq: regina. Eadgytha ꝑ Siniſtrum. in cathedra epiſcopali conſiſto. preſentib: meis ducibus. et conſanguineis nobilibus. nec non Capellanis. et affirmantib: laudantibusq: Archiepīſ. Eadsino. et Alfrico. cum cæteriſ aliis. quorum nomina deſcribentur in meta hujus cautionis. Enimvero ſi quis hoc teſtamentum privilegii affirmare poſt meum vitæ tranſitum. et bona aeccleſiæ augere tuendo voluerit. adaugeat omps deus dies vitae ejus atq: centuplicato fructu nono decimo. coronet eum aeterno premio in gaudio aethereo. Si autem quod abſit aliquis compilator fraudis. vel cavillator fautoriſ. nevo fomitatuſ iniquæ cupidiniſ. hanc cauctionem ſeu decretum huiuſ epiſcopii. deſtituere. aut ꝑmutare contempnendo preſumpſerit. vel eiuſdem minuere. et ſubtrahere ſubſtantiam tēptaverit. aeterniſ mancipatuſ habeniſ cum diabolo. eiuſq; miniſtriſ ſit ſeparatuſ a Xpo. ipſiuſq: ſanctiſ. diſegregatione ꝑpetuæ anathematis fiat. Anno igitur incarnationis dominicæ. Mill. L. Indictione III. Epacteq: xxv. et Concurr vii. hæc cautio ſcripta eſt Edictione ſolida. karacterata karacteribus teſtium. Iubente puſſimo Rege anglorum Eadwardo gubernante eodem feliciter totiuſ monarchiam majoris Britanniæ.

Ego Eadwardus Rex hoc donum cautione hac affirmo. Ego Eadsinus Archieps manu mea ſubſcripſi. Ego Ælfricus Archieps eboracenſis ecclæ conſolidavi. Ego Stegandus Eps dignum duxi. Ego Herimanus Eps corroboravi. Ego Ealdredus Eps. conſenſi. Ego Ægelƿeardus Abb. adjuvavi. Ego Ælfƿinus Abb. adjuvavi. Ego Sihtricus Abb. adjuvavi. Ego Ræinbaldus pb laudavi. Ego Godmannus pb laudavi. Ego Godƿinus pb laudavi. Ego Godƿinus dux. Ego Leofricus dux. Ego Siƿerdus dux. Ego Sƿegen dux. Ego Haꞃalduꞅ dux. Ego Radulfus dux. Ego Tofti Nobil. Ego Odda nobil. Ego byꞃihtꞃic nobil. Ego Ordgarus min Ego ælᵹaꞃuꞅ min. Ego touinuꞅ min Ego ꞃaðƿulꝼuꞅ min. Ego dodda min. Ego eadulꝼuꞅ min. Ego oꞃdulꝼuꞅ min. Ego Oſmæꞃuꞅ min. Ego Ecᵹulꝼuſ min.

Cautionem autem vel chartam hanc falſarii cujuſdam eſſe commentum, præter manum, quæ *Henrici I.* temporibus recentior eſt, monſtrant I. Subſcriptio nominis Archiepiſcopi *Cantwarenſis*, qui non niſi recentioribus ſcriptoribus vocatur *Eadſinus*. A *Florentio* autem Wigorn. & aliis, qui *Eadwardi R.* temporibus viciniores floruerunt, vocatur *Eadſius* pro *Eadſigus* à *Saxonico* Eadrin, G pro more iſtius ſeculi in Y liqueſcente. II. Deſignatio temporis, nempe Annus *Mill. L.* cum ſecundum chron. Sax. Robertus Gemeticenſis Archiepiſcopus Cantwarenſis eſſet ut qui in Archiepiſcopum conſecratus erat, An. M.XL.VIII. in quadrageſima, quæ ſecuta eſt mortem *Eadſigi*, qui obiit IV. Kal. *Novembris*. Anno M.XL.VII.

Gervaſius Dorobernenſis monachus ſic de obitu Eadſini ſcribit. *Eadſinus cum annis* XI *optimè rexiſſet pontificatum, & eidem Eccleſiæ nonnulla contuliſſet beneficia* V. *Kal. Novembris defunctus eſt*. *Eadſini* anteceſſor fuit *Ægelnothus*, qui conſentientibus ſcriptoribus univerſis, diem obiit ſupremum III Kal. Novembris Anno MXXXVIII. in quo ipſo anno ſedem ejus capeſſit *Eadſinus*.

Secundum igitur computum *Gervaſii Eadſinus* mortuus eſt V. Kal. *Novembris*, Anno XLIX. (ſi literæ numerales XI recto ordine ponuntur,) anno ſcilicet antequam charta *Eadweardi* confecta eſſet. Si vero literas numerales XI ſive ſcriptoris, ſive typographi errore præpoſtere poni contigit pro IX. tum tempus mortis *Eadſini* erat IV. ut chron. *Sax.* vel V. Kal. *Novembris*, ut *Gervaſius*, Anni M.XLVII. quo ipſo anno *Eadſinum* diem ſupremum clauſiſſe affirmat chronicon *Saxonicum*. Præterea tradunt omnes ſcriptores *Eadſinum* ob ſuam corporis infirmitatem, vel incurabilem morbum ut ſcribit *Malmsbur.* archiepiſcopatum ſuum dimiſiſſe, in eumque *Siwardum* Abbatem *Abbendunenſem* conſecrâſſe, Anno MXLIII. poſt quem Archiepiſcopi titulum ſibi arrogâſſe haud vero ſimile eſt; quamvis ad annum M.L. miſeram vitam protraxiſſet, in quo eum obiiſſe ſcribit *Florentius Wigornienſis*, & qui eum ſequuntur, ut *Simeon Dunelmenſis*. *Matthæus Florilegus* quum *Eadſigum* tum *Siwardum*, quem volens ſucceſſorem ſibi adſcivit, anno ML. obiiſſe ſcribit, ſed prius obiiſſe *Siwardum*. Falſarius autem, qui chartam hanc *Eadwardi R.* commentus eſt, menſem anni ML. non deſignare auſus eſt, ne ficta eſſe deprehenderetur. III. Chartam hanc fictitiam eſſe ex eo conſtat,

Piigum liberum, & abſolutum à ſervitute fundi *Teigtunenſis* ubi glebæ adſcriptitius fuit, eumque manumiſiſſe propter dei, Sanctæ *Mariæ*, & omnium *Chriſti* Sanctorum amorem, & ad redemptionem animæ ſuæ, & animarum Epiſcoporum. Teſtibus *Algaro* Epiſcopo *Conſtantienſi*, Priore monaſterii *Plimtunenſis*, priore monaſterii *Tantanenſis*, & priore monaſterii *S. Nicolai*, & priore monaſterii *Sancti Andreæ*, & *Leowino* canonico, & *Waltero* presbytero, & *Willelmo* presb. & *Roberto Blundo*, & *Alurico* presb. & *Osberno* Capellano, *Willelmo*, & *Osberno* C. *Willelmo* & *Bartholomæo Odone*, & *Hugone* Ou. *Gaufrego* Eſ. & *Hugone* Oc. *Willelmo Edwiſono*. *Algæro Littlſonio*, & *Jordano Hiſſonio*, (forſan *illius filio*) *Randolpho* & *Rollone Mahtilleſonio*. *Waltero Dan*. *Osberno Havoc*. *Aſcetillo Butapeit*. *Sewara Salewaſonio*. *Dunnigo*. *Rollone*. *Theodberto*. *Teodbaldo*. *Willelmo Seliwieſonio*, & multis aliis quos nominare non poſſumus. Quiſquis autem hoc caſſum reddit, maledictus ſit à *Deo* & Sancta *Maria*, & omnibus *Chriſti* electis, in ſecula ſeculorum. Amen.

In iis etiam membranis reperitur actum curiæ *Exonienſis* authenticum, quod practici noſtri *recordum* vocant, quo declaratur *Hubertum* quendam ſervam ſuam cum ejus progenie perdidiſſe propterea quod eam liberam antea factam injuſte vendicaverat.

Her kyð on þissere bec þ huberd on Clist cwæfede anne wifman þe Edit hatte Liuegeres Wif. for þam Liueger hig alisde ut at Gosfreige biscoope ealswa man sceolde freohne wifman. ⁊ alswa hit wriht wæs on þam dagum æclne freohne man wiþ xxx.[a] p. ⁊ Huberd wæs leosende þære wifmanne for his unriht Cræfinge þa ⁊ æfre m... hig ⁊ eal hire ofspring. ⁊ þær to is gewitnes Willm. de buhut. ⁊ Ruold se cniht. ⁊ osbern fadera. ⁊ unfreig de tettaborna. ⁊ Alword portereua. ⁊ Iohan se cniht. ⁊ Rau folcard. [b] ⁊ þeos spæc wæs innan Willmes bure de buhut on Execestre gespæce.

Reperitur quoque *recordum* privilegii, quo *Osbernus Exonienſis* Epiſcopus monachis *S. Nicholai* pulſando Campanas horas ſuas die nocteque ſignificandi facultatem dedit.

Wita þa þe nu beoð. ⁊ þa te cumene sy. þat yc osbern Execestres biscop gef leaua þam munche on Scē Nichlaus minstre to hringende hyre tyde be dage. ⁊ be nihte hwanne hi æfre willat swa belimpað to hire andebernisse. bute an cristes wassenihte. ⁊ giesten sunneue. ⁊ Scē petres. ⁊ paules massedæg. ⁊ þeos leaua þurh hire Abbod Henri. ⁊ toforan him. ⁊ his munchun. ⁊ toforan eallum mynum chanunche innan minum capitule of myne. ⁊ hire ealre helf swa fastlice is ysett. þ nan man after þyr ðas ysettinge undon ne mæge. And for þyre leaua. twygis elce gere þat is an palmsunnendeg. ⁊ Cristes upstigandeg to processiun mid þam Chanunche hy gan sceale.

Denique membranæ iſtæ nobis conſervarunt memoriam ſodalitiorum, ſive fraternitatum quarundam, quas Epiſcopus & Canonici *Exonienſes* communes inſtituerunt cum aliis piis hominibus ad conſervandam charitatem & pietatem promovendam.

On cristes naman. ⁊ Scs Petrus Apostolus and gildscipe is gegaderod on Wudeburg-lande. ⁊ se ƀ Osƀn. ⁊ þa canonicas innan Scs petrus minstre on Execestre habað underfangen þone ilcan geferscipe on broðor rædenne gemænelice forð mid oðrum gebroðrum. Nu doð hig æt ælcum heorðe to gecnawnisse þam Canonicon anne penig to Eastron ælce geare. ⁊ ealswa æt ælcum forðfarenum gildan æt ælcum heorðe ænne penig to ſapul-ſceote. ſe hit bonda. ſe hit wif þe on þam gildscipe sindon. ⁊ þat ſapul-gesceot sceulon þa canonicas habban. ⁊ ſwilce þenisce don for hig ſwilce hig agon to donne. ⁊ Ðis ſindon *heora nama þe beoþ* on þam gildscipe. *Brihtwi. Wilnoð. Ealdwine. Leofric. Brihtmær. Alfric. Edmær. Edwine. Algar. Edwi. Wlword. Alword. Edwine. Godwi. Osgod. Aðeleoue. Brihtmær. Godric.*

In Chriſti, Sancti Petri Apoſtoli nomine, ſodalitium unum inſtitutum eſt [c] *in Wudeburglande, &*

---

quod neque crucis ſignis, neque aliquo ſigillo ceræ impreſſo confirmatur. Quinimo neque ſignorum, neque ſigilli ulla mentio fit, quorum alterutro *Eadweardi* chartæ omnes corroborari ſolebant. Adde quod ſine ſignis vel ſigillis nulla charta confici poteſt, ut enim charta donum ſic chartam ſigna vel ſigillum confirmat. Huic vero chartæ ſubſcriptum inſulſe legitur nomen Regis nudum abſque ullo ſive ſigno ſive ſigillo his in verbis. *Ego Éadweardus Rex hoc donum cautione* [*i. e.* charta] *hac affirmo.* IV. Fictitiam eſſe ut eam crederem, facit altum ſcriptorum de hac celebritate apud *Exoniam* ſilentium, cum in cathedram ſuam, brachium ejus dextrum Rege, Regina vero ſiniſtrum prehendente, inductus *Leofricus* eſſet. V. In charta ipſa ne una quidem litera, quæ non eſt *Normannica* ſive *Romana*, ſpectatur; quamvis manus *Saxonica* diu ab *Edweardo* denato, & adventu *Normannorum* apud *Anglos*, ut inſtrumenta, regeſta, & alia MSS. vetuſta oſtendunt, in uſu erat. Denique charta hæc falſarii commentum eſſe oſtenditur ex eo quod annus Xti. ML. coincidit cum *indictione* III. & Epacta VI.

Ejuſdem etiam furfuris ſunt quæ de ſede Epiſcopali *Exoniæ*, & inthronizatione *Leofrici*, leguntur in MS. (quod olim fuit Eccleſiæ *Exon.*) Bibl. *Bodl.* Med. 76. quæ in monaſtici ſui *Anglicani*, p. 220, 221. publicavit *Gulielmus Dugdalius*, qui chartas à *Rogero Dodſworth* incredibilis diligentiæ viro congeſtas, abſque fere omni ſive diſcriminis ſive cenſuræ nota univerſas, heu! in *Sax.* minus verſatus monaſtico ſuo publicavit.

a Peningas. *b* Id eſt, *Et hæc acta erat cauſa in Curia Exoniæ civitatis, quæ apud Willelmum de Buhut convocata eſt*. *c* Vel *in Wudaburgenſi prædio*.

Epiſcopus

Epiſcopus Osbernus cum canonicis Sancti Petri monaſterii & aliis fratribus eandem ſocietatem in communi charitate fraternâ inierunt. Præterea fratres ſtipulati ſunt ſe annuatim ad Paſcha Canonicis unum denarium domatim exſoluturos. Quinetiam quoties diem obierit aliquis ſodalis, ſive maritus ſit, ſive uxor, promiſerunt ſe omnes pro demortui anima domatim collaturos unum denarium; quos quidem denarios mortuales habebunt canonici, ut ea miniſteria mortuis perſolvant, quæ perſolvere debent. Hæc autem nomina ſunt ſodalium, Brihtwius, &c.

On ƿudeburge-lande is eac anoðer gildscipe gegaderod cnihte. ⁊ Scē petre. ⁊ hig dod to Martinus mæssan of ælcum heorðe anne penig into scē petrus minstre þam Canonicon. ⁊ ælc sawul-sceot ealswa æt ælcum heorðe ænne penig. and Ðis sint þæra manna nama. Kytel. Ðeoderic. Ðurrord. Ailnoð. Ailmer. ƿulmer. Ailric. Alfgær. Sewine. Alwine. Edric. Alwi. Alword. Hierding. Edmær. Godwine. Colswein. Brihtric. Edwine. Ælword p̄. Soemer.

Of clistunes gildscipe. Isaac p̄. Almær. Godwine. Alwine. Brihtric. Beorning. Hierding. Ðeodric Edwin. Gladwine. Alwi. Leowine. Sæwor. Toui. Hemming. Sæuue. Ailric. Alwine. Edrun. Ailword. ⁊ Lifgiue. Edwine. Alfric. ⁊ Alfric. Edwine. Edgive. Wlfric. ƿada. Godwine. Ailhild. Aluid. Edgiue. Lifgiue. Edgive.

Of Colutunes gildscipe. orðric p̄. Almer. Ailwine. Alword. Atherta. Godric. Algær. Alfric. Osmær. Hiaðemær. Siric. ƿulword. Ailric. Edric. Alfrid. Almær. *dein ſequitur:* Her kyþ on þissere bec þ Gedmær Sperrnæsles sune hefð alised Leofilade his mega ut of topperhamme-lande mid IIII ⁊ XX penuge æt Ceolrice. Heordinges gereua Eadnoþes sune. ⁊ þærto is gewitnes. Alwine preost. ⁊ Ailford pudding. ⁊ Heording. ⁊ his broðras. ⁊ ƿulford at Iacobes circan. ⁊ huga se ræda. ⁊ eall þ hundred at topperhamme ⁊ se þis undo hæbbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria æfre butan ende.

Of Alwines Gildscipe on ƿudebiris. Alstan. Leawine. Ailwine. Aðelhild. Ailric. Ðureword. Algær. Sigær. Aluið. Edmær. Alword. Ærewine. Dirling. Leofi. Godwine. Edwine. Brihtwine. Ordric. Brungær. Alwin. Særic. Godwine. Algær. Hiending. Algær. Edrihe. Vivet. Alwine. Edgive.

Of Bridaforde gildscipe. Edwine. Wlfric. Sæwine. Sæmær. Edwine. ⁊ Edwine. Alfric. Leowine. Ailric. Leofric. Alwine. Edmær.

Of Clistwike. Waltere p̄. Edmær. Leowine. Sænoð. Swein. King. Ailword. Algær. Særic. Edri. Edwine. ⁊ Edwine. Edri. Siword. Edwine. Ailmær. Dunning. Godwine. Snelling. Dirrine. Godwine. Sæwine. Edric. Bruning. Særi. Seleri. Ordgiue. Edgiue.

Of þam gildscipe on lege. Ailri p̄. Tyrri p̄. Willm. Alfred. Gossfræg. Ailword. Edwine. Osgæd. Osword. Godric. Brihtric. Cola. Punric. Ailsi. Alword. Alnoð. Algær. Edwine. Leofric. Dirling. Brihtric. Bilebald. Lifgiue. Estmær. Cimmær. Ailwine. God.... Sexman. Rocgere. Siword.

Of Hnutwike. Godric. Alwine. Edwine. Godwine. Godric. Wlfric. Alfric. Leofric. Dunewine. Alger. Edwine. Edgið.

Of Colatune. Alwine. Treddasunu. Godric. Ailric. ⁊ Beorn. Brihtmær. Almær. Ordric. Dirrine. ƿurma. Dunning. Siword. Alfric.

Of Sidemuða. Algar. Ailric. Wlwine. Wnking. Ailmær. Edri. Brihtric. Alfric. Alfric. Alri. Ludwine. Kinsta. Wlfric. Ailric. Kipping. Edwine. Alfgiue. Edgið. Alfgiue. Edwine. Orword. Alfric. Alri. Alwine. Leowine. Almær. Sceott. Leowine.

Of Halsforda. Ilberd p̄. Edwine. Alwine. Wlford. Cimmær. Ailmær. Leofric. Edwine. Edri. ⁊ Edri. Edwine. Leowine. Fugel. Edwine. Ealdwine. Ailword. Ordulf. Sæword. Algar. and Cimmær.

Of Hwitastane. Edzi. Godric. Edwine. Leowine. Aluric. Ealdwine. Alwine. Særi. Sægar. Wlri. Algar. Edri. Kari. Wiking. Wnning. Siword. Alword. Ailwine. Leowine.

Of Examutha. Godgið. Ersgar. Edrid. Ailward. Ailwine. Leowine. Sænoð. Piking. Herman. Edword. Sceggi. Atli. Sæword. Rotbd. Siword.

Sodalitia hæc *clericorum* ſive *Sacerdotum* cum *laicis* inſtituta in memoriam mihi revocant, Showere, Societates ſacerdotum cum ſacerdotibus olim etiam iniri ſolitas; cujus rei exemplum quoque exhibet MS. bibl. C. C. C. C. quod inſcribitur *Miſcellan.* G. p. 55. Etenim ibi extat tranſcriptum ſodalitii inſtituti à *Wulſtano* cum præfectis, & fratribus ſeptem monaſteriorum; ſcilicet Monaſterii *Eoveshamenſis, Ceortiſigenſis, Bathenſis, Perſcorenſis, Wincelcumbenſis, Gloceſtrienſis,* & *Wigornenſis,* cujus ſtipulati ſunt ſodales ſe Deo obedientes & Regi fideles fore & multa alia fraternæ charitatis & pietatis officia ſe præſtituros, plane *quaſi,* ſicut ſcriptum eſt, *cor unum & anima una,* eſſent.

On drihtnes naman hælendes cristes. is þ ƿulstan b. on drihtnes naman hæfð geræddo wið his leofan gebroðra þe him getreowe synd for gode ⁊ for worulde. Ðæt is þonne ærest Ægelwig abb. on Eofesham. ⁊ ƿulfwold abb. on Ceortesige. ⁊ Ælfsige abb. on badan ⁊ þa gebroðra. ⁊ Eadmund abb. on persceoran. ⁊ Rawulf abb. on ƿincelcumbe. ⁊ Særle abb. on Gleaweceastre. ⁊ Ælfstan decanus on ƿigraceastre. Ðæt is. þ we willað georne gehyrsume beon Gode. ⁊ Scā Mariam. ⁊ Scē Benedicte. ⁊ us sylfe gewihtlæcan swa neah swa we nyhst magon to þam rihte. ⁊ beon swa hit awriten is, *Quaſi cor unum, & Anima una* :. ⁊ we willað urum hlaforde Willelme cyninge. ⁊ Mahchilde þære hlæfdian hold

 beon

beon for Gode. ⁊ for ƿorulde:· ⁊ habbe ƿe us geræd betƿeonan to ure saule-þearfe· ⁊ to ealra þara gebroðra þe us under-þeodde synd. þe munuc hades synd. ꝥ is. ꝥ ƿe ƿillað beon an annesse. sƿylce ealle þas VII. mynstras syn an mynster. ⁊ beon sƿa hit her beforan aƿriten is. Quasi cor unum, et anima una. ðis ꝥ ƿe ælce ƿucan singan II. mæssan on ælcum mynstre. synderlice for eallum gebroðrum. Monan-dæge. ⁊ frigedæge. ⁊ ƿite se broðor þe capitula mæsse ƿuca bið. ꝥ þas mæssan geforðige. for þa gebroðra. þe libbende synd. ⁊ for ælcan forðfarenan broðor· ælc þæra þinga foredon sƿilce hig ealle ætgedere on anum mynstron ƿæron:· ⁊ nu is þara aboda cƿydrædenne ꝥ hig ƿillað beon Gode gehyrsume. ⁊ heora biscope to heora gemænelicum þearfe. ꝥ is. ꝥ heora ælc sceal don an C. mæssan. ⁊ for his agenra handa gebycge. ⁊ an C. þearfendra manna gebaðige. ⁊ þa feðan. ⁊ ealle þa gescygean. ⁊ ælc singe himsylf VII mæssan. and him foredon XXX. nihta his mete beforan him. ⁊ ænne ƿænig on uppan þam mete:· God us gefultumige. ꝥ ƿe hit þus motan gelæstan. ⁊ mid suman Gode ge-eacnian. Sic fiat.

Ðis synt þara gebroðra naman on Eofesham. ꝥ is ærest Ægelƿig abb. ⁊ Godric abb. ⁊ Ægelƿine decanes. ⁊ Ordmær. ⁊ Godefrið. ⁊ Ðeodræd. Regnold. ⁊ Eadric. Ælfƿine. ⁊ Eadrig. Colling. ⁊ Leofƿine. Ælfric. ⁊ Ƿulfƿine. Sired. ⁊ Bruning. Ælmær. ⁊ Ælfƿine. Ægelric. ⁊ Ægelƿyrd. Dunning. Sægeat. Uhtræd. ⁊ Eadƿeard. Eadmund. Ulf. Brihtric. Ƿulfrige. Sexa. Ælfƿine. Ƿlmær. Ægelƿig. Ðis syndon þara gebroðra naman on Ceortesige. ꝥ is ærest Ƿulfƿold abb. ⁊ Ælfƿard. ⁊ sælaf. Oter. ⁊ Godƿine. Æþestan. ⁊ Eadgar. Eadmær. ⁊ Godƿine. Ælfƿine. ⁊ Benedict. Siƿine. ⁊ Alfƿold. Brihnoð. and Ælfric. Godric. ⁊ Ælfric. Osƿald. ⁊ Ælfric. ⁊ Ƿulfƿard. ⁊ Ƿulfric. Ðis synd þara gebroðra naman on Baðan. ꝥ is. ærest Ælfsige Abb. ⁊ Ælfric. Leofƿig. ⁊ Hieðeƿulf. Ælfƿig. ⁊ Ægelmær. Eadƿig. ⁊ Godƿine. Ægelƿine. ⁊ Osƿold. Ælmær. ⁊ Ðeodƿold. Eadric. Ægelmær. Sæƿulf. Ðured. Ægelric. ⁊ Hærleƿine. ⁊ Godric munuc on Malmesbyrig. ealsƿa ure an. ⁊ ealsƿa Ƿulferð Prices broðor on tantune.

Verum è Cod. MS. Cotton. Bibl. Vitellius E. 18. fol. 8. conſtat Monaſteriorum Sodalitates ad majorem numerum in citerioribus ſæculis creviſſe. *Iſtæ ſunt Conventiones in iſta eccleſia, Burch. Wigornienſ. Gloceſtrie. Redinge. Teokesb. Certeſie,* * *Bertonio. Helienſ. Abendon. Glaſton. Scſ. Pancraci. Scſ. Albani. Scſ. Cuthbert. Scſ. Marie de Merton. Malmesbiri. Scſ. Edmundi. Scſ. Petri Weſtmonaſterii. Werecciaelle, Romeſie. Becci. De Bello.* Vide etiam Bibl. Cott. Domitian. A. 7. fol. 33. b. & fol. 45, &c. Veſpaſian. B. 24. fol. 11, &c. Veſpaſian. A. 6. fol. 63. Titus D. fol. penult. Sodalitium ſacerdotum cum ſacerdotibus ſequatur Laicorum nobilium cum ſuæ conditionis Laicis Sodalitium Cantabrigiæ inſtitutum, quod Latine verti propterea quod docti aliqui viri non ita pridem in *Saxonicis* minùs verſati in eo ſibi perſpexiſſe videbantur nonnulla quæ bonarum literarum Academiam, Academiæ ſaltem incunabula, ante tempora Nortmannorum apud *Cantabrigienſes* fuiſſe demonſtrant. Hinc in Dictionario *Gulielmi Somneri* ſub vocibus gild & ðegen, ðegena gild on Grantabrycge *Anglice* transfertur **Gentleman-Hall in Cambridge.** Cujus (*inquit*) mentio in charta quadam *imperfecta* in Bibliotheca *Cottoniana*. Hæc *Somnerus*, non à ſe inſpecta charta illa *Cottoniana*, *quæ imperfecta eſſe dicitur*, ſed alterius cujuſdam Lexico-graphi proculdubio verba deſcribens, qui Sodalitium *hoc* quo nobiles cum nobilibus Cantabrigiæ Societatem inibant, *Saxonicarum* literarum non adeo gnarus, *chartam*, eamque imperfectam eſſe cenſebat. E cod. *Cottoniano*, qui inſcribitur, *Tib. E. 5. fol. 75.*

Her is on þis Geƿrite siu gesƿitelung þære gerædnisse þe þius geferræden geræd hæfþ on þegna Gilde on Granta-brycge. ꝥ is þonne ærest ꝥ ælc oþrum að on haligdome sealde soþre holdrædenne for Gode ⁊ for ƿorulde. ⁊ eal geferræden þæm á fylste þe rihtost hæfde; Gif hƿilc gegilda forþfære gebringe hine ealgegildscipe þær he to ƿilnie. ⁊ se þe þærto ne cume gylde Syster hunigas. ⁊ se Gildscipe hyrfe be healfre feorme of þone forðfereðan. ⁊ ælc sceote tƿegen Pænegas to þære ælmessan. ⁊ man þær ogebrynge ꝥ gerise æt scē Æþeldryðe; ⁊ gif þonne hƿylcum gyldan þearf si his geferena fultumes. ⁊ hit gecyð ƿyrþe þæs Gildan nihstan Gerefan butun se gilda sylf neah si. and se gerefa hit forgymeleasi gegyldean pund. gif se hlaford hit forgymeleasie gyldean pund. buton he on Hlafordes neode beo. oþþe leger-bædra; ⁊ gyf hƿa Gyldan ofslea. ne si nan oþer butun eahta pund to bote. gif se Slaga þonne þa bote oferhogie. ƿrece eal Gildscipe þone Gildan. ⁊ ealle beran. Gif hit þonne an do beran ealle gelice; ⁊ gif ænig Gilda hƿilcne man ofslea. ⁊ he neadƿraca si. ⁊ his bismer bete. ⁊ se ofslagana tƿelfhende sy fylste ælc Gegylda healf mearc to fylste gyf se Ofslagena ceorl sy tƿegen oran. gif he ƿylisc si anne oran; Gif se Gilda þonne hƿænne mid dysie ⁊ myd dole slea. bere sylf ꝥ he ƿorhte; ⁊ gif Gegilda his Gegildan þurh his agen dysi ofslea bere sylf ƿiþ magas ꝥ he bræc. ⁊ his gegilde eft mid eahta pundum gebycge oþþe he þolie á geferes ⁊ freondscipes; ⁊ gif Gegilda myd þæm ete oþþe drince þe his Gegildan sloh. butun hit beforan Cyninge. oððe Leod Biscope. oððe Ealdormen beo. gilde an pund. butun he ætsacan mæge mid his tƿam gesetlun ꝥ he hine nyste; Gyf hƿilc gegilda oþerne misgrete. gylde anne Syster hunigas. ⁊ gif hƿa oþerne misgrete gylde anne Syster hunigas butun he hine mid his tƿam gesetlun geladie; Gif cniht ƿæpn brede. gild se hlaford an pund. ⁊ hæbbe se hlaford æt ꝥ he mæge. ⁊ him eal Gildscipe gefylste ꝥ he his feoh of hæbbe;

⁊

7 gif Cniht oferne gerunde ƿrece hit hlaford 7 eal Gyldſcipe on an ſece þæt ð.......... he ſece þ he feorh nebbe; 7 gif Cniht binnan ſtig ſitte. gylde anne Syſter huniges. 7 gif hƿa fot-ſetlan hæbbe do þ ylce; 7 gif hƿilce Gegilda ut of lande forðfere oððe beo geſycled. geferecan hine his Gegildan. 7 hine gebringan deadne oððe cucene. þær he to ƿilnie. be þæm ylcan ƿite þe ,hit gecƿeden is. gif he æt ham forðferð 7 Gegilda þ lic ne geſeceð; 7 ſe Gegi da þe ne geſece his morgen ſpæce. gilde his Syſter huniges.

VERSIO.

In hoc ſcripto continetur narratio inſtitutionis, quam Socii ſodalitatis nobilium in Cantabrigiâ ſanxerunt. Primo inſtitutum eſt quod omnes Socii, tactis S. reliquiis, jurabunt ſe ſyncere fideles fore ſuis ſingulis conſociis, tam in iis quæ deum, quàm quæ mundum ſpectant, & quod univerſa Societas eum ſemper adjuvabit, qui juſtiorem cauſam habet. Si quis Socius moriatur ab univerſa Sodalitate efferetur in Sepulturæ, quem elegerit, locum, & quiſquis ad eum efferendum non venerit Sextarium [1] *mellis ſolvet, & Sodalitas alteram partem ſumptuum accommodabit, quæ ad juſta ſolvenda in ſilicernio, ſeu epulatione funebri impendentur, & ſinguli inſuper ſodales duos denarios Eleemoſynes nomine erogabunt, ex qua, quantum convenit, vel oportet, ad Sanctæ* [2] Etheldrythæ *Eccleſiam perferetur. Et ſi cui ſodalium, ſuorum conſodalium auxilio opus ſit, id denuntiabitur* [3] Gereſæ, *qui ſodali illi maxime erit vicinus, niſi ſodalis ille in proximo ei ſit. Et ſi* Gereſa *eum adjuvare neglexerit, libram ſolvito. Pariter ſi præſes Sodalitatis ei in ſubſidium venire neglexerit libram ſolvito, niſi per domini negotia illi non licet,* [*vel domino in ære gravi obſtrictus ſit*] *aut valde ægrotetur. Si quis Socium occidat, non amplius quam octo libras ſatisfactionis gratia ſolvito. Si vero, qui occidit, ſatisfacere contumaciter recuſaverit, univerſa ſodalitas Socium vindicabit, & omnes in id ſumptus dabunt. Verum ſi unus quis id faciat, omnes in impenſis erunt pares. Si quis autem Socius qui egenus eſt quenquam occidat, & ei compenſatio facienda eſt, tum ſi* [4] *occiſus valeat* M.CC. *Solidos, unuſquiſque Socius dimidiam marcam conferet. Sed ſi occiſus, colonus ſit, contribuet quiſque Socius duas oras; ſi vero Wallus, duntaxat unam. Si aliquis Socius quenquam temere & petulanter occidat, ipſe compenſato. Siquis vero Socius petulantia ſua actus Socium occidat, conſanguineis ejus ipſe ſatisfaciat, & præterea conſocium ſuum octo libris redimat, aut Sodalitii, & fraternitatis jus perdito. Et ſiquis Socius cum eo, qui conſocium ſuum occidit, niſi in præſentia regis, Epiſcopi vel comitis, comedat, aut compotet, libram pendito, ni cum duobus conſacramentalibus inficiari poteſt ſe illum non noviſſe. Si quis Socius alterum durius & illiberaliter appellet, Sextarium mellis pendito; ſi vero quenquam alium inciviliter & aſperius appellet, Sextarium mellis etiam ſolvito, niſi ſe cum duobus conſacramentalibus poterit purgare. Si famulus* [*armiger*] *gladium ſtringat, dominus ejus unam libram pendito, quam quibus poterit cunque modis ab eo repetito, & in eâ repetendâ univerſa ſodalitas illum adjuvabit. Et ſi famulum famulus vulneret, id vulnerati dominus cum univerſa ſodalitate vindicabit.............. & petat, quod vitâ non fruatur.* [5] *Si famulus in via cuiquam inſidietur, Sextarium mellis ſolvito, & ſi tendiculam, ſive decipulam ponat tantundem pendito. Si quis Socius apud exteros moriatur aut æger ſit, conſocii eum accerſunto, ferantque ſive vivum, ſive mortuum ad quemcunque voluerit locum; aut pœnas dent, quæ conſtituuntur. Siquis vero domi moriatur, & Socius qui ad petendum ejus corpus non iverit, & Socius qui* [6] ne geſece his morgen-ſpæce, *Sextarium mellis Solvito.*

Fraternam hanc ſodalitatem *Cantabrigiæ* factam poſtremo excipiat altera, SHOWERE, quæ *Exoniæ* veſtræ conflata erat. Hanc autem ex ejuſdem Cod. fol. 76. deſcriptam, & *Latio* donatam Tibi & *Exonienſibus* tot quot antiquorum cultores ſunt, lubens, & honoris cauſa offero.

Ðeos geſamnung is geſamnod on Exanceaſtre for godes lufun. 7 for uſſe ſaule þearfe. ægþer ge be uſſes lifes geſundfulneſſe ge eac be þæm æfteran dægum þe ƿe to godes dome for us ſylfe beon ƿillaþ. þonne habbaþ ƿe gecƿeden þæt ure Myttung ſie þriƿa on. XII. monðum. ane to ſcē Michaeles mæſſan oðre ſiðe to ſcē Marian mæſſan ofer Midne Ƿinter. þriddan ſiðe on eall Halgena Mæſſe-dæg ofer Eaſtron. 7 hæbbe ælc Gegilda. II.

---

[1] *Mel* in maximo pretio erat apud *Septentrionales* gentes, utpote quas hydromeli, vel mulſum maxime delectabat, iiſque in vini loco erat. [2] De *S. Etheldrytha* vid. *Bedæ* hiſt. Eccleſiaſt. lib. IV. cap. XIX, XX. [3] Gerefa, *vicecomitem, præpoſitum urbis* vel *portus,* tungerefam & portgerefam dictum, item gerefam *hundredi,* vel *Tritbingæ,* ut & *decurionem* ſignificat, quorum, ut videtur, plures hujus ſodalitatis Socii fuerunt. [4] Vide ad finem LL. *Æthelſtani* R. quæ de *Weris* ſeu *capitum æſtimatione* dicuntur. [5] Vel forſan, *ſi famulus in loco dominis deſtinato ſederit, Sextarium mellis Solvito, & ſi ſcabello uti præſumpſerit, tantundem pendito.* [6] Hæc verba forſan ſic reddenda ſunt: *qui exequiis ejus,* vel *concioni funebri, quæ pro eo habetur, non interfuerit.* Ut enim antipherna, ſeu bona, quæ viciſſim loco dotis à marito in matrimonium adferuntur, vel donatio propter nuptias, *Anglo-Saxonice* vocantur Morgen-gife, vel Morgen-gifu, quòd maritus ea uxori ſuæ erogat die nuptiarum ante nuptiale convivium: ſic funebris oratio Morgen-ſpæce dicta eſſe videtur, quod ante convivium funebre haberi ſolebat.

‡ F Sexteras

Sesteras Mealtes. ⁊ ælc cniht anne. ⁊ sceat Huniges. and se Mæsse-preost á singe twa Mæssan oþre for þa lyfigendan freond. oþre for þa forðgefarenan æt ælcere Mittinge. ⁊ ælc gemænes haber broðor twegen Saltepas-Sealma. oðerne for þa lyfigendan freond. oþerne for þa forð-gefarenan ⁊ eft forð-siðe ælc monn. vi. mæssan oððe vi. Sealteras Sealma. ✠ ⁊ æt suþ-fore ælc mon. v. peningas. ⁊ æt hus-bryne ælc mon anne pen. ⁊ gif hwylc man þone an-dagan forgemeleasige. æt forman cyrre. iii. Messan. æt oþerum cyrre. v. æt þriddan cyrre ne scire his nan man butun hit sie for mettrumnesse. oððe for hlafordes neodde. ⁊ gif hwylc monn þone andagan ofer.hebbe æt his gesceote bete be twifealdum ⁊ gief hwylc monn of þis Geferscipe oþerne misgrete gebete mid xxx. peningum. þonne biddaþ we for godes lufun. þ ælc mann þæs Gemittinge mid rihte healde. swa we hit mid rihte geræded habbað. God us to þæm gefultumige.

VERSIO.

*Agitur hic conventus in urbe Exonienſi, Dei & animarum noſtrarum gratia, ut ea ſtatuamus tam quæ ad Salutem & ſecuritatem noſtram in hac vita ſpectant, quam in diebus futuris, quos ipſi coram Deo judice nobiſmet optamus. In hoc igitur conventu coacti decrevimus, ut tribus vicibus annuatim comitia haberentur: prima in feſto S. Michaelis Archangeli; ſecunda in feſto S. Mariæ proxime ſequente Solſtitium brumale, & tertia * in omnium Sanctorum feſto, quod poſt paſcha celebratur. In ſingulis autem comitiis quiſque Socius præſtabit duos Sextarios polentæ, & quiſque famulus unum cum ſuo Symbolo mellis. Sacerdos etiam in iis duas miſſas cantabit, alteram pro vivis, alteram pro mortuis amicis. Quiſque etiam Laicus frater cantabit duos Pſalmos, alterum pro amicis, qui inter vivos ſunt; & alterum pro iis, qui ſunt mortui. Porro quiſque † vice ſua ſex miſſas, aut VI Pſalmos cantandos ſuis ſumptibus curabit. Et cum Socius aliquis peregre profecturus eſt, conſocius quiſque quinque denarios; & cum domus alicujus conflagraverit, unum denarium quiſque etiam contribuet. Si vero quiſquam condicta comitiorum tempora neglexerit, prima vice, in tres celebrandas miſſas, impenſas faciat; ſecunda, quinque miſſarum impenſis multetur; ſi vero tertia monitus abfuerit non pugabitur, niſi ægritudine aliqua laboret, vel domini negotiis impeditus fuerit. Condicta etiam conveniendi tempora ſi quis forte prætermittat, duplicetur illius Symbolum. Si vero quis ex hac ſodalitate conſocium ‡ ſuum inciviliter eo durius appellaverit, cum triginta denariis id compenſato. Denique dei gratia quemque obſecramus, ut quæ in hoc conventu decernuntur, rite obſervet, quemadmodum rite à nobis inſtituuntur. Deus autem in iis ſervandis nos adjuvet.*

Vide etiam Sodalitatis aliud exemplar, *Saxonice*, bibl. *Cott. Titus*, D. fol. penult. Verum, SHOWERE, ut commentarium hunc noſtrum, jam plus ſatis longum, de uſu, qui erat apud *Anglo-Saxones*, acta curiarum contractûs, & id genus res civiles apud ſe geſtas, monaſteriorum inſcribendi libris concludam; ultimo loco ſequantur, quæ ſcripta reperiuntur *Normanno-Saxonicè*, in initio Codicis MS. Evangeliorum *Saxonicorum*, qui eſt in bibliotheca C.C.C. *Cantab.*

Her sutelað on þissere cristes bec þ Ælfwig se red hæfð geboht silfne ut æt Ælfsige abb. ⁊ eallen hirede mid anon punde. þær is to gewitnes eall se hired on baðan. Crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Her sputelað on þisse cristes bec þ Edric æt fordan hæfð geboht segifu his dohtor æt Ælfsige Abb. ⁊ æt þam hirede on baðan to ecum freote. ⁊ ealle hire ofspring.

Her sputelað on þisse cristes bec þ Ælfric scot. ⁊ Ægelric scot synd gefreod for Ælfsiges Abbodes sawle to ecan freote þis is gedon on ealles hiredes gewitnesse.

Her sputelað on þissere cristes bec þæt Sæwine Leofwies sunu æt Lincumbe hafuð geboht sydeflæde ut nu fif Scyllingan. weregan æt Iohanne þam bisceope. ⁊ æt eallon þæm hirede on baðon to ecum freote. ⁊ herto is gewitnesse Godric Ladda. ⁊ Sæwold. ⁊ his twegan sunan Scirewold. ⁊ Brihtwold.

Her sputelað on þisse cristes bec þ Iohann hæfð geboht Gunnilde þurkilles dohtor æt Gode Leofenades lafe to healfan punde on ealles hiredes gewitnesse. Crist hine ablende. þe þis writ awende. ⁊ he hefð hi betæht criste. ⁊ Scē Petre for his moder sawle.

Her sputelað on þissere bec þ Sæwi hagg æt widecumbe hæfð gedon ut his twegen sunu æt Ælfsige abbude on ealles hiredes gewitnesse.

Her sputelað on ðisse cristes bec. þa forewardan þe þe prior on baðan. ⁊ ealle þa gebroðran habbað gemaked wið Sæwi. ⁊ wiþ þeodgifu his wif. þ is. þ we habbað heom gunnen of Godes healf. ⁊ of S. Mar. ⁊ of S. Petres. ⁊ of ure þa broþerrædenne. ⁊ þa bedrædenne for life. ⁊ for dede. ⁊ gelænd heom þ land of þære stræte þe ure wæs. heore hus on to wymende. þa hwile þe hi libbeþ. ⁊ hi us þar togenes gifeð. þ hi us to hyrsumnen wylleð. ⁊ holde beon. mid eallon þam þe hi magon. ⁊ cunnen. ⁊ æfter heore tweire dæie. Sæwies ⁊ Þeodgyfe hi gefeþ heore hus. ⁊ heore land ⁊ ure criste. ⁊ S. Petre. to þam þat **me hi fægere underfo. ⁊ holdlice for heore sawla beo. her is to gewitnesse.

---

* Id eſt, Calendis Maii. vid. librum H. Leſtrangei, cui titulus, **The alliance of Divine offices.** Prim. Edit. p. 158. Secund. Edit. p. 148. † Forſan *poſt mortem ſuam*, vel *in obitum Socii*. ‡ *Vel* male tractaverit. ** *Me* pro *men*, ut ſupra *ma* pro *man*.

Orsand

Orrand preoſt. ⁊ Willm ðe clerece. ⁊ huga þe portgerefe. ⁊ Beorning. ⁊ Leofric. and Deoþerulf. ⁊ Burehard. ⁊ Wylsi. ⁊ Geofræi. ⁊ Ælfword þe smiþ. ⁊ Edwy screedes sune. ⁊ Rodd. þe Frencisce.

Her sutelað on þissere cristes bec. þ Ægylmær bohte Sæþryþe æt Sewolde abbude mid III. maxan [*i. e.* mancussan] on ealles hiredes gewitnysse. ⁊ ofer his dæg. ⁊ his wifes dæg beo se man freoh. crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Her sputelað on þissere cristes bec. þ Wulwine harebeard bohte æt ælfwige abbude ælfgyþe mid healfan punde. on ealles hiredes gewitnesse. ⁊ crist hine ablend. þe þis gewrit awende.

Her sputelað on þissere bec. þ Ægylsige bohte Wynric æt Ælfwige abbude mid anon yre [*i. e.* ore.] goldes. þysses is to gewitnysse Ælfrið portgereua. ⁊ eal se hired on baðon. crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Ex his emptionibus & venditionibus ſervorum, quæ ad conſervandam earum memoriam *Anglo-Nortmannicè* ſcriptæ ſunt ante Evangelia in codice bibl. *C. C. C. C.* conſtat & illas, quas ſupra deſcripſimus ex folio alterius MS. codicis, ejuſdem bibliothecæ, ex hoc vel alio libro Evangeliorum, qui monaſterii *Bathonienſis* olim fuit, deſumptas fuiſſe.

Sed quæres forſan, SHOWERE, ſi tamen id quærere Tu potes, quibus inductus rationibus, tot manumiſſiones ſervorum ex vetuſtis membranis deſcripſerim, quas quidem varias ob cauſas mihi deſcribendas arbitratus ſum; quum quod ſervorum manumiſſionis ſpecies, tum quod fines, propter quas, ſervi manumiſſi eſſent; tum etiam quod ſpecies nummorum & pretia, quibus empti eſſent, oſtendunt; tum denique, quod modis, quibus manumiſſio apud majores noſtros procedebat, docent. Primo igitur manumiſſionis ſervorum ſpecies oſtendunt; ut qui vel *libertate donati* ab iis, in quorum poteſtate erant, vel *redempti* erant. Libertate donati perinde duplicis generis ſunt: vel qui *donatione*, quam appellant *inter vivos*; vel donatione à *defunctis* relicta, & ab hæredibus præſtanda, quam *legatum* vocant, juſtam libertatem aſſequuntur; Quorum utriuſque exempla in ſuperioribus habentur. *Redempti* pariter duplicis generis ſunt, vel à ſe redempti, vel ab aliis. A ſe vero redempti, vel ſe ſolos, vel ſe cum ſuis redimebant. Hæc autem *ſui*, & multo magis *ſui* & *ſuorum* redemptio, ſervitutem apud majores noſtros humanam, imo vere Chriſtianam fuiſſe probat, utpote apud quos ſervi non ſemper dominis, ſed ſibi aliquando acquirebant, & peculia ſua habebant, & quibus etiam dare & legare non inutiliter quis poſſet. Secundo ſervorum, quas deſcripſimus, manumiſſiones oſtendunt fines, propter quas libertate donati, vel redempti eſſent. Hæ autem variæ fuerunt. Nunc enim quis redimit ſervum, vel ſervam, ſolam, vel cum ſuis, propter naturalem, nunc propter conjugalem affectum, nunc propter amorem Dei, & ſuam, vel aliorum, ſive qui in vivis, ſive qui mortui eſſent, ſalutem; nunc etiam ob majorem rerum, quæ gerendæ erant, ſolennitatem, ut tranſlationum ſanctorum, nuptiarum, & id genus rerum celebritatem; nunc denique ſervos ſervaſque piis hominibus redimere placuit, ut eos è ſervitute redemptos ſervitio Domini Dei perpetuo addicaret. Tertio, ſervorum manumiſſiones, quas exhibuimus, non ſolum pretia, quibus ſervi ſive ſoli, ſive cum ſuis redimi ſolebant, ſed nummorum, & ſummarum ſpecies & nomina oſtendunt, quos *peningas*, *pundas*, *oras*, *mancuſſas*, & *marcas*, tum auri, tum argenti vocabant, quibus in redemptionum, quæ produximus, tabulis diligenter invicem collatis, non ſolum quantum ſinguli valebant, ſed quota pars majorum minores erant, à curioſis forſan poteſt etiamnum cum majore certitudine, quam antea exquiri. Denique oſtendunt modos, quibus à majoribus noſtris ſervi manumitti ſolebant; ut à defunctis teſtamento; à vivis in curiis comitatûs, Hundredi, in Eccleſiis & venalium foris, palam & coram teſtibus, iiſque *portas apertas*, *&* *vias liberas denuntiando.* Quæ ſi de *Græcorum* & *Romanorum* moribus ſcire omnia juvat, & operæ pretium à doctis putatum eſt; Eadem certe de majorum noſtrorum ritibus digna eſſe, quæ à doctis, præſertim antiquorum ſtudioſis, ſcirentur, nemo niſi difficilis & inſolentis ingenii ſemidoctus auſus erit negare.

Forſan etiam rationes ſcire velis, propter quas nomina teſtium & cognomina fere ſemper omnia, quæ actis ſuperioribus ſubſcripta ſunt, tam diligenter deſcripſerim, quæ profecto multa ſunt. Nam primo *nomina* teſtium, præſertim eorum, qui Reges, magnates, aut ampliſſimæ dignitatis homines fuerunt, non ſolum obſcuros hiſtoriarum locos quandoque elucidant, & incertos extra dubium omne ponunt, falſoſque corrigunt & emendant; ſed defectus etiam aliquando ſupplent, & quis cui coætaneus fuit, oſtendunt in actis genuinis, & in fictitiis & ſpuriis falſitatem evincunt. Dein quoad *cognomina*, quæ diverſi generis ſunt, maxime curioſorum intereſt & ea quoque ſcire, quippe quæ Gentilium nominum, quibus familiæ & tribus apud nos diſtinguuntur, primordia ſunt, & quodammodo nobis non ſine magna voluptate origines noſtras referunt. Eorum quæ in ſuperioribus occurrunt, alia à *loco*, alia ab *affectionibus animi* vel *corporis*, alia, denique à *parentum nominibus*, ſumuntur, quæ à Grammaticis *patronymica* vocantur.

Quæ à loco ſumuntur, exprimuntur vel cum præpoſitionibus *Anglo-Saxonibus* æt, on, in, vel inna; vel *Dano-Normannicâ a* quæ ſignificat *in*; vel *Gallo-Normannicâ* de. Primi generis ſunt in ſuperioribus * æt frome, æt hwitastane, æt STOCE, æt hwitecircan, æt prisetun, æt bur-

* Frome. Whitſton. Stoke. Whitchurch. Preſton. Burn. Holcombe. Wurley. Weſtrey. Quick. Pinnoc. Buſh. Kinſtan, & Kinneſtan. Bec.

 nan

nan, æt holcumbe; on parlea, on heratrire, on cuicu; on cuike, on rinnoc, inna burc. *Secundi* generis ſunt à pulðraham, à punfopða, à kinſtane, à cuike, à bec. Tertii generis ſunt, de Salci, [a] de hage, de Salep. Quæ ab affectibus animi vel corporis ſumuntur, ea exprimuntur cum articulo, vel ſine articulo, & in ſuperioribus hæc ſunt, [b] hpita, ſe reda, ræde, healta, modig, ſe blund, ſe blaca. Patronymica vero duplicis generis ſunt, vel quæ terminantur more veteri in ing, vel quæ circumſcribuntur, ope nominis ſuna, vel ſunu, vel ſune, pro quo in *Normanno-Saxonicis* non raro per abbreviationem ſcribitur ſ'. Prioris generis in ſuperioribus ſunt Pudding, vel putting, *Puttæ filius.* Brýning, *Brynæ filius.* Dýrling, *Dyrli filius.* Teolling, *Teollæ filius.* Beorning, *Beorni filius.* Dunning, *Dunni filius.* Snelling, *Snelli filius.* Tulling, *Tulli filius.* Bruning, *Brunæ filius.* Hierding, *Hierdi filius.* Hiending, *Hiendi filius.* Kipping, *Cippi filius.* De hujus autem formæ Patronymicis, ſic *Ælfricus* Grammaticus in præfatione de partibus orationis: Sume [Naman] ſýndon patronymica þ ſýnd fæderlice naman. æfter grecifcum þeape. ac ſeo leden ſpræce næfð þa naman. hi ſýnt ſpa ðeah on Engliſcre ſpræce. Penda. ⁊ of þam [c] Pending & Pendingas. Cpicelm. ⁊ of þam Cpicelmingas. ⁊ fela oðre. De his autem patronymicis tria, Showere, obſervanda ſunt; primo quod nonnulla propria hominum in ing terminata accerſenda ſunt à *Dano-Saxonico* **ing**, quod *pratum* denotat, (ut **Sceaping**, à quo *Ang.* **Shipping**,) quæ inter propria à loco formata accenſenda ſunt. Secundo, quod ing patronymicum deducitur ab inge veterum *Septentrionalium*, quod *Juvenem* & *Junium*, *Juventutis deum* ſignificat; adeo ut Pending idem eſt, ac *juvenis Penda*, vel *Penda Junior*, &c. Tertio, quod *Anglo-Normannicè* **ing** mutatur in **ig**, exterminato **N.** & **ig** denuo in y vel i. Sic in ſuperioribus legitur [d] Dunning & Dunnig. Putting & Puttig. Sic à Tulling fit Tullig, & à Tullig, **Tully**, à Teolling Teollig, & à Teollig, **Teolly**, vel **Tolly**; quorum utrumque jam ſunt nomina gentilia apud *Anglos*. Sic à patronymico Pending fit Penning, & deinde gentile Anglicum **Penning**, & **Penny**. Porro notandum eſt hujus formæ patronymica veteres *Anglo-Saxones* in deſcribendis genealogiis maximè uſos eſſe: ut Chron. *Sax.* Gibſ. An. DLX. Ælle feng to Norðan-hymbran rice. idan forðgefarenum. ⁊ þ heold XXX pintep. Ælle pæs Yffing. Yffe Uſcfreaing. Uſcfrea Pilgiſing. Pilgiſ Peſterfalening. Peſterfalena Sæfugling. Sæfugl Sæbalding. Sæbald Sigegeating. Sigegeat Spæfdæging. Spæfdæg Sigegearing. Sigegear Pægdæging. Pægdæg Podening. Poden Friðopulfing. Veruntamen in genealogia *Chriſti* Salvatoris noſtri, *Luc.* cap. III. 23. *Heliæ filius* vertitur per patronymicum periphraſticum Helies ſunu. Cujus formæ multa occurrunt in exſcriptis hic à nobis membranis: ut Snelling Tullinges ſunu. Godpine Leopines ſuna. Edmær Norðmannes ſune. &c. Occurrunt etiam non pauca ſcripta abbreviatim cum apocopes notâ: ut Ricard Alcaſ'. Hroðolf Alcaſ'. Ricard Oſannaſ'. Willm Edriſ'. Silpieſ'.

Ab antiquis autem hominum propriis patronymicè formata cognomina, quæ olim diſtinguendis ejuſdem nominis perſonis tantum ſerviebant, jamdiu ad diſtinguendas familias & gentes, quod ſupra dictum eſt, non apud nos ſolum, ſed etiam apud *Germanos*, *Danos*, *Suecos*, *Norvegos* & *Iſlandos*, imo & apud *Belgas* uſurpata ſunt. Sic à proprio *Normannico* [e] Hugo, vel Haugo, quod in pergamenis noſtris ſcribitur quoque *Hygo* & *Hyga*, & *animum* vel *mentem* denotat, fit gentile **Hux** pro **Hucs**, **g** in **c** mutato; ut & **Hygs**, vel **Hygges**; & **g** in **c** verſo Noſtrum **Hics**, quod nunc ſcribitur **Hicks**, **Hickes**. Sic à *Nortmannico Rou*, quod in ſuperioribus toties pro Roll *Gallonormannicè* occurrit, formatur gentile **Rous**. Sic etiam à *Saxonico* Sæmær, quod in ſuperioribus occurrit etiam ſcriptum, Semer, Sæmer, & *Normanno-Saxonice* Seomer, & Ille Magnus, Clarus, Illustris ſignificat, fit nomen gentis, Somers, quæ ſe jam jactat *Angliæ* dediſſe virum, ſecundum nominis notationem, *Maximum* & *Clariſſimum*, in quo uno ea ſane omnia conveniunt, quæ olim potuit in prætore Roma, & in Summo Cancellariæ præfecto jam nunc *Anglia* poteſt optare; ſcilicet cum Summa juris peritia, Summaque amplitudine & auctoritate, non minor ſapientia; & in cognoſcendis, ac definiendis litigantium cauſis, ſuum cuique tribuendi conſtans & perpetua voluntas.

Inter cognomina, quæ à loco ſumuntur, merito etiam numerantur iſta, quæ in iſc vel iſce formantur: ut Frenciſce, Londenife, quæ in ſuperioribus etiam leguntur. Quæ etiam effectus animi vel corporis ſignificant, aliquando ſubſtantivè in tralatitia ſignificatione exprimuntur: ut Godwiſ ſe bucca, forſan *ob impudicos mores* ita appellatus. Osbern Hauoc, quod *rapinæ deditus* eſſet, forſan ita dictus. Sic Ælpin ſe cing, id cognominis forſan habuit, *à regio animo*; ut *à piceo colore*, Wulfric Pig, unde gentile noſtrum **Pike**. Adjectiva etiam affectus corporis vel animi ſignificantia non raro in ſubſtantiva tranſeunt, compoſita cum ſubſtantivo, veluti man, fot,

---

[a] Ang. **Haye. Heller.** [b] Ang. **White. Read. Holt**, quod etiam inter localia numerari jure poteſt, utpote derivatum ab holt, *Lucus*, *Sylva*. **Moody. Blunt. Blake.** A cognomine autem *Holt*, Gentile nomen *Holtorum*, quorum ingens decus, & patriæ ornamentum, prænobilis vir Carolus Holt de *Aſton* in Comit. *Warwic.* Baronettus. [c] Corrupte pro pending. quod habet codex Coll. divi *Johan. Oxon.* [d] **Dunning**, & **Downing.** [e] **Enn ec thialffa Preitte ras vid Hann et Hugr hiet Hab var hugur min**, *Sed Hugo ille cum quo in ſtadio Thialfus contendit animus meus fuit.* Eddæ *Iſlandicæ* Mythol. XLI.

&

& ſimilibus, ut Blaceman, quod idem ac Blaca denotat, ſcilicet *ſubalbum* vel *pallidi vultûs hominem*; quikuoꞇ, πόδας ὠκὺς, &c. Cognomina ſubſtantiva quoque non raro munus vel magiſtratum, quem quis gerebat, vel artem, quam quis exercebat, denotabant: ut Ruolð ſe [a]cniht, *Ruoldus eques.* Sweigen Scylðwirhta, *Sweinus Scutarius.* Alger ſe Webbas, *Algerus Textor.* Roger ſe Stiparð, *Rogerus Oeconomus.* Osbern ſe Capellen, *Osbernus Capellanus.* Leoword þe Smith, *Leowordus faber-ferrarius.* Wicceng Baſtwægen, *Wiccingus Scapharius*, vel *remigum præpoſitus.* Oſward preoſt, *Oſward presbyter.* Wiłłm clerec, *Wilhelmus clericus.* Wulfſige cynges gerefa, *Wulfſigus comes regius.* Heorðing gerefa, *Heordingus vice-comes.* Leowine ſe canon, *Leowinus canonicus.* Se Prior, ſe Abboð, & conſimilia multa.

Ubi notandum eſt eos, qui cœlibes à ſacris muneribus cognomina ſortiti ſunt, illa in agnatos ſuos, quos hæredes inſtituebant, derivâſſe; ut Gentilia **Preiſt, Clerc, Prior, Frier,** [b]**Munk** vel **Monk, Canon, Biſhop,** hodiè monſtrant.

Præterea in antiquis membranis cognomina multa reperiuntur ſubſtantive, & cum & ſine articulo formata, quæ ab aliqua parte vel nota corporis, ob quam quis notabilis erat, deſumpta ſunt: ut Alfric Hals, *Alfricus à collo dictus*, Aluric ſpot, *Alfricus à nævo.* Osbern [c]Ceaca, *Osbernus à bucca* vel urceo. —— Sceanca, —— *à cruribus.* Ælfric mið tham berde, *Ælfricus à longa barba*, & alia quæ in membranis noſtris cernuntur; ut Algar Oxawamb, *Algarus ab immani ventre*; Alwi kya, *Alwigus à vaccis*, vel *Alwigus ab ovium mulgendarum ſtabulo.* Porro ab *arboribus* & *floribus* majores noſtri cognomina ſumſerunt: ut Ælwi [d]Haſel, *Ælwigus Corylus.* Sewin [e]Pinca, *Sewinus Cariophyllus.* Denique nonnulla cognomina in vetuſtis actis leguntur, quæ aut nullam ſignificationem habent, aut quorum ſignificationes in obſcuro latent: ut Semer Spetlether; Ricard Kykebeau: Ælfgar Hellebula; Aſcytil Butapeit: Ricard [f]Trencard; Ægelric Bygga; quæ omnia caſu potius quam conſilio data videntur, niſi quod Bygga verbale à *Saxonico* byᵹᵹan, *ædificatorem*; & Trencard *Dano-Normannice* **dreng-hard**, & **drenc-hard**; *ſtrenuum militem*, vel *ſtrenuum potatorem* denotat. Nam apud veteres *Danos* & *Norvegos*, è quibus *Nortmanni* oriundi ſunt, in compotationibus haud ſecus ac in prælio durare & prævalere, magnum quidem ſemper facinus & laude dignum, exiſtimatum erat. Hæc pro occaſione data, SHOWERE, de majorum noſtrorum cognominibus; quæ apud poſteros ſuos in gentilia tranſierunt.

Jam, ſi placeat, de tempore, in quo primum prænominibus cognomina addi cœperunt, paucis inquirendum eſt. Apud ulterioris ævi *Anglo-Saxones*, raro *binomines* in legendis *Saxonicis* occurrunt, ſi illos excipias qui, data occaſione, ſibi cognomina patronymica adſciverunt, aut quibus ab aliis data ſunt, ut ab ejuſdem nominis perſonis, eorum ope, diſtinguerentur. Sic ante adventum *Danorum*, *Eadbribtus Northymbrorum R.* vocatur Eaꞇinᵹ, *Eatæ filius*; & Eaꞇa, Leoðpalðinᵹ, *Leodwaldi filius*: Chron. *Sax. Gibſ.* DCCXXXVIII. Sic regnante *Æthelwulfo West-Saxonum R.* quidam nobilis Baðanoð, teſtamentum ſolemne faciens, per cognomen Beoꞇꞇinᵹ, ab aliis ejuſdem nominis, & forſan à Baðanoð quodam, qui ſubſcripſit teſtamento, ſe diſcriminari intendens, deſignari voluit. Ic Baðanoð Beoꞇꞇinᵹ cyðo, ⁊ ƿꞃiꞇan haꞇo hu min ƿilla iꞅ. Cætera, SHOWERE, infra te expectare jubeo, cum de *Anglo-Saxonum* teſtamentis tractaverimus. Sic etiam longe ante *Danorum* ingreſſum, *Æthelbryhtus Cantwarorum R.* cognominatur Eoꞃmenꞃiceꞅ ꞅunu, *Eormenrici filius*: Chron. *Sax. Gibſ.* DLII. & *Oſredus Northymbrorum R.* ut multos alios prætercam, Alchꞃeðeꞅ ꞅunu, *Alcredi filius*, appellatur: DCCLXXXIX. Primus autem *Anglo-Saxonum*, quem ego cognomine non patronymico notabilem animadverti, eſt *Offa*, Abbas ille *Medeshamſtedenſis*, qui *Beonne appellatus*: Chron. *Sax. Gibſ.* Anno DCCLXXV. ſcil. XVIII annos ante appulſum *Danorum*: on þaꞅ kinᵹeꞅ ðaᵹum Offa ƿæꞅ an Abboꞇ of Meðeꞅhamꞅꞇeðe BEONNE ᵹehaꞇen. Se ilca BEONNE, *&c.* Sic etiam *Eadbribtus* ille *Cantiorum R.* ſed nondum rex factus, ante invaſam à *Danis Angliam*, & longe antequam domini cum moribus ſuis apud *Anglos Dani* prævalerent, cognomento Pꞃæn inſignitus eſt: Chron. *Sax. Gibſ.* An. *Chriſti* DCCXCIV. anð þy ilcan ᵹeaꞃe Eaðbꞃyhꞇ on-fenᵹ ꞃice on Cent. þam ƿæꞅ oðeꞃ nama nemneð Pꞃæn, *eodem anno Eadbryhtus capeſſit regnum in Cantio, cui cognomen fuit* Pꞃæn. ſic an. MDCCXCVI. Anð heꞃ Cenpulf Meꞃcna cyninᵹ ofeꞃheꞃᵹaðe Canꞇpaꞃa oð meꞃꞅc. ⁊ ᵹefenᵹ Eaðbyꞃhꞇ Pꞃæn heoꞃa cyninᵹ, *Hoc etiam anno Cenwulfus Merciorum R. devaſtavit Cantwarorum terram*

---

[a] Hinc gentilia noſtra, **Cnight, Steward,** & regiæ familiæ divinum cognomen **Stuart,** ut & **Chaplain**; ac **Smith,** multis viris magnis clarum, ſed in nemine clarius, quam in noſtro *Thoma Smitho*, S. T. P. per totum literarum orbem ſuis operibus maxime noto: **Boſon, Preiſt,** & **Preiſtman. Clerk, Prior**; **Congreve,** *Theocrito Anglo* clarum. **Greave. Greaves,** *Gravio* non ita pridem *Oxonienſi*, & *Grævio Urtra-jectino* profeſſore glorioſum cognomen. [b] Immortale cognomen illius Præclari *Weſt-Saxonis Georgii* **Monk,** non ita pridem Ducis *Albemarlenſis*, & Regni *Anglicani* inſtauratoris. MDC.LX. [c] Unde gentile noſtrum **Cheek,** *Johanne* iſtius cognominis equite aurato, ob doctrinam & mores præclaro, notiſſimum. [d] Nunc etiam **Haſell.** [e] Nunc **Pink**; & forſan **Fynch** vel **Finche,** quo inter gentilia nihil ornatius, præſertim in honorabili viro *Hennageo, Henn. M. Cancellarii* filio, gentis ſuæ & togæ forenſis maximo ornamento. [f] Nunc **Trenchard,** quod antiquæ & prænobilis familiæ apud occidentales *Anglos*, *W. Saxonum* poſteros, gentile etiamnum cognomen eſt.

uſque ad Mariſcum, & cepit Eadbryhtum Ƿꞃæn, *illorum regem.* In legibus, quæ in textu *Roffenſi, Saxonice* ſcriptæ, judicia civitatis *Lundoniæ* inſcribuntur, duo binomines memorantur; nempe lege x. in *Saxonico* exemplari, quæ verſionis Bromptonianæ xvii eſt. hiſt. *Angl. Antiq. Script.* Col. 855.

Teoðe ꝥ þa ƿiꞇan ealle ꞅealdon heoꞃa ƿedd ealle ꞇoᵹædeꞃe þam aꞃceb æꞇ þunꞃeꞅꝼelda. þa ælꝼeah ꞅcybb. ⁊ bꞃihꞇnoð oddan ꞅunu coman ꞇoᵹeaneꞅ þam ᵹemoꞇe þæꞅ Cinᵹeꞅ ꞅoꞃde: Quæ ſic verto: *Decimo omnes optimates una dabunt vadium ſuum Archiepiſcopo apud Thundreſfeldam, quum* Ælfeah Scybb, & Brihtnoth Oddan-Sunu *ad conventum juſſu Regis venerint. Bromptonus* autem, qui in *Saxonicis* ſciolus fuit, malè diſtinguit inter *Ælfeagum*, & *Scybbum* (ac ſi duo viri eſſent) in ſua verſione; quæ hæc eſt: *Item quod ſapientes omnes dederunt vadium ſuum inſimul Archiepiſcopo apud Thundresfeldam, quando Ealfeagus, Scybb, & Brihtnodus, Odonis filius, venerunt ad concilium ex ore Regis.*

In *Danicis* autem & *Flandricis* ſcriptoribus, qui antiquorum temporum res geſtas tradunt, nuſquam non occurrunt *Binomines* heroes ſuis conſpicui cognominibus: ſic antiquiſſimus ille omnium *Deorum Odinus*, ut cæteros intactos præteream, innumera cognomina habuit: ut Alfader, Aldfader, Herra, Hnikari, Ome, Oske, Suidor, & ſimilia perplurima, quæ videre eſt in *Eddæ Iſlandorum* prima parte, fabulâ iii. & in ſecunda parte, de variis appellationibus inter nomina *Odini*. Sic in *Saxonis Grammatici* hiſtoria *Danica*, binomines Reges & duces multi memorantur; ut Han *Fridlevus* cognomento *Celer*. Iſtiuſmodi quoque ſunt Kati *Fionicus*, Scalk *Scanicus*, Alf Aggi *filius*, Olvir *Latus*, Gnepia *vetulus*, Bo *Brami filius*. Orin *Anglicus*, Ubbo *Freſicus*, Ary *altero caſſus lumine*; Koe, quem barbæ prolixitas cognomento inſignem fecit, *Brandmicæ* cognomen habens, Sle *oppido*, cum *Hacone genam ſciſſo*. p. 143. Editionis *Soræ* M.DC.XL.IV. Id genus haud pauca alia alibi dedimus, ex ſpecimine *Iſlandiæ* hiſtorico, per *Arngrimum Ionam Iſlandum*, arctoi orbis ſidus fulgentiſſimum edito, *Amſtælodami*, 1648. Ut, *Thranderus*, Nuobein dictus, à *crurum gracilitate*. *Thorderus* Hræda. *Thorbrandus* Orrekur. *Thoralfus* Hin ſtarke. *Ormerus* Toskusbakur. *Thorkillus* Hin haffve. *Gunulfus* Kreppa. *Biorno* Oſlate. *Thornkillus* Kernamule. *Olverus* Barna-kall. *Thorbernus* Farla-kappe. *Raffenerus* Hin-hermske. *Kircus* Hinn raude. *Thorarinus* Krokur. *Thorgerus* Floskubakur. *Kolſven* Hin rame.

In *Crymogæâ* ſuâ, multos etiam præclaros *Iſlandiæ* viros, qui cognomentis gaudebant, æternitati cum ſuis cognominibus conſecravit: ut *Barderum*, qui dictus eſt Snæfelſas; *Heraldum*, qui Harfagra, *pulchricomus*; & Dofra-foſtre dictus eſt, quod à *Dofrane enutritus*; *Haquinum*, qui *Adelſtenius*; *Cetillum*, qui haurdakare; & *Torleiſum*, qui Hinn-ſpake, *ſapiens* appellatus erat. Quibus etiam adde *Wemnadum*, cui Jordlokar; *Egillum*, cui Skallagrimus; *Atlantem*, cui skamme; *Biornonem*, cui Buna; *Theodorum*, cui Skeggi; *Helgonem*, cui Biota; & ne Fœminæ choro deſint; *Iorunem*, cui Manvitzbrec; & *Thorunam*, cui Hyrna cognomen erat. Hiſce etiam accedunt *Thorerus*, cognomento yrnathortr; *Haraldus* Gulskeg; *Scuta* Darskegg; *Siguardus*, à prudentia, ὀφιώδης; *Thorſteinus Rufus*; *Haraldus Crudelis*; *Olaus Manſuetus*; *Magnus Nudipes*; *Olaus Sanctus*; *Magnus Clemens*, Rex Norvegiæ, *Eiperus*, à *legum ſcientia* Logoider; *Ormerus Robuſtus*; *Snorro* Gode; *Thorſteinus* Thorſcabyr; & *Ulfo* cognomine Skialge.

Sic in hiſtoriis RR. Septentrionalium *Snorronis Sturlonidis*, quas ex MSS. codd. edidit, & verſione gemina notiſque illuſtravit *Johan. Perinskiold*, cognomentis ſuis, non minus quam nominibus illuſtres, Reges & heroes ad poſterorum notitiam, ſuo quiſque ordine & ævo deſcenderunt. In prima parte, quæ primævorum RR. res geſtas tradit, *Odinus* Aſa, i. e. *Aſiaticus*, appellatur. *Dagus* Spaca, i. e. *Sapiens*. *Ottarus* Wendilkraka; *Rolfus* kraka, *Cornix*; *Solvo* Juka; *Ingialldus* illraka, *malitioſus*; *Ivarus* Vidfadma; *Olaus* Tretelgio; *Halfdanus* huitbein; *Gudreidus* Beidi, *venator*; *Olaus* Geirſtada Alfi; *Ragnvalldus* herdum hærra, *altos humeros habens*, cognomenta habent. In parte ſeptima, quæ continet hiſtoriam *Olaui R.* qui helga, *Sanctus*, cognominatus eſt; rex *Angliæ Canutus*, in noſtris ſemper uninominis, Hinn riki, *dives*; & filius ejus à noſtris *Hardacnutus*, haurda vel horda, *durus* appellatur. Sic etiam ſimul ac aliqua pars *Angliæ* in binominum *Danorum* poteſtatem redacta fuerit, uſque obtinere in ea cœpit cognomentorum uſus, dum progreſſu temporis ad totius *Angliæ* imperium *Canuto* provecto, non tantum aulam, ſed ab aula maxime remotas plagas cognomina perſonarent. Sic *Thani* fere omnes, quorum mentio facta eſt in actis illis curiæ comitatus *Herefordenſis* ſupra deſcriptis, quæ, *Canuto* regnante, *Aegelnotheſtani* habita erat, ſuis cognominibus ad prænominum quodam modo magnificentiam inſigniti commemorantur. Đuꞃcil hƿiꞇa; Toꝼiᵹ ƿꞃuda; Æᵹelƿeaꞃd æꞇ ꝼꞃome; Ꝩodꞃic æꞇ Sꞇoce; Đinꞅiᵹ Sꞇæᵹðman; Æᵹelꞅiᵹ þe Reada; Omnes, O lepidi! novo ritu binomines, quam vos glorioſos ad curiam cognominibus veſtris crepantes proficiſci mihi videre videor. *Edwardo* verò, qui *apud Nortmannos enutritus, in Nortmannum*, ut *Ingulphus* loquitur, *pene tranſiit*, regnum adepto, amplius crevit binominum numerus. Etenim ille non tantum *Anglicos* ritus dimittere, & *Gallo-Normannicos* introducere contentus eſt; ſed *Nortmannos*, quorum ingentem numerum ſecum ex *Gallia* adduxit, ad magiſtratûs honores & munera publica, tam regni, quam ſacerdotii evexit. Hinc, eo regnante, legimus de Osgod Clapa, de Grymkytel, *i. e. Danicè* Kytel grima vel Kytel hin grime; de *Rodberto Gemiticenſi*, & binominibus aliis haud paucis, quorum favori *Angli* velificari volentes, cognomina proculdubio ſibi ſumpſerunt: ut Ælfric hƿiꞇa, & alii quos ſuperiores chartæ nonnullæ oſtendunt. Regno ad *Wilhelmum*, Normanniæ ducem, tranſlato, *Angli* in *Normannicos* mores ruentes, *Nortmannorum* more, cogno-

cognomina ſibi quum patronymica, tum aliunde petita, à *prædiis*, *ſilvis*, *villis*, *oppidis*, ab *animi corporis*que *dotibus* & *affectibus*, ab *officio*, *magiſtratu*, *negotiis*, *rebus geſtis*, ab *artibus* tum honeſtis, tum ſordidis, & fere ex omni rerum genere adſciverunt. Hoc abunde, SHOWERE, quæ ex Eccleſiæ veſtræ *Exonienſis* archivis, in publicum protulimus, cognomina demonſtrant. Tum enim, quum eſſe *Anglicus* eques, loqui *Anglice*, *Anglorum* more chartas conficere, quinetiam quum eſſe *Anglus* dedecori eſſet; eſſe uninominis, *Anglicano* ritu, non turpe ſolum & opprobrii quid plenum, ſed grave & moleſtum fuiſſe nemini dubium eſſe poteſt; præſertim ei, ad quem *Anglo-Nortmannæ* illius nobilis fama pervenit, *Roberto* Henrici I. ex Concubina filio quæ nupta eſſe noluit, quod *binis nominibus* nondum honeſtaretur. Ea autem erat MABILA, filia unica, hæreſque ROBERTI FITZHAIM, Domini de *Gloceſter*, inter quam, & regem, proxenetæ partes agentem, ut virginis animum filio ſuo conciliaret, extat dialogus à *Roberto Gloceſtrenſi*, anteriorum temporum celebri Poetâ, rythmicè contextus, quem hic infra habes, non ex exemplari, quod in Bibl. *Bodl.* aſſervatum conſulere *Londini* non poſſum, ſed ex *Seldeni* libro, qui inſcribitur **Titles of Honour.** p. II. cap. V. deſcriptum.

......he ſeold is ſone to her ſpouſing avonge;
This maid was ther agen, and with-ſaid it long.
The King of-ſought her ſuith ynon, ſo that atten ende
MABILE him anſwered, as gode maid, and hende.
Sir, heo ſede, wel I chot that your herte ope me is,
More vor mine heritage, than for my ſulve I wis.
So vair eritage, as ich habbe, it were me grete ſhame,
Vor to habbe an loverd, bote he had an to-name.
Sir ROBERD LE FITZHAIM my faders name was
And that ne might nought be his that of his kunne nought nas.
Therefore, Sir, vor Godes love, ne let me no mon owe
Bote he habbe an two-name war thorou he be iknowe.
Damoyſele, quoth the King, thou ſeiſt well in this caſe
Sir Roberd le Fitzhaim thy fader two-name was
And as vair two-name he ſhall habbe, gif me him may viſe.
Sire ROBERD LE FITZREY is name ſhall be.
Sire, quoth this maid tho, that is a vair name.
As who ſeith all, his life, and of great fame,
Ac what ſholde his ſonne hote thanne, and hi that of him come.
So ne mighte hii hote whereof nameth gone.
The King underſtood, that the maid ne ſaid no outrage
And that Glouceſtre was cheif of ire heritage.
Dameſeile he ſaid tho, thi loverd ſhall have a name.
Vor him, and vor his heires vair without blame.
Vor ROBERD EARLE of Glouceſtre his name ſhall be, and his,
Vor he ſhall be Earle of Glouceſtre, and his heirs I wis.
Sire, quoth this maid tho, well liketh me this
In this forme I choſe that all my Gode be his.
Thus was Earle of Glouceſtre firſt imade there
Ac his Roberd of all thulke that long biuore were;
This was Endleue hundred yere and in the ninth yere right
After that ure Loverd was in his moder ahight.

Gulielmus invictiſſimus *Angliæ* conquiſitor, & *Gulielmus* ejus filius & in regno ſucceſſor, quibus nullum quidem gentile cognomentum; ille *Nothi*, ſive *Baſtardi*, quod patri ex concubinâ natus; hic vero à rutila cæſarie, *Rufi* cognomen ſortitus eſt. His, inquam, principibus nullum gentile cognomen; imo genti è qua orti ſunt, *Rodlonis* ſcilicet, vel *Rollonis* ſtirpi, quæ ſi antea initium neſcivit originis, *Rollonidum* vel *Rollungorum* progenies dici poterat, nomen quidem nullum fuit. Equidem, hoc me mirari aliquoties ſubiit, SHOWERE, propterea quod veterum RR. *Septentrionalium* gentes,patronymica,quibus ab invicem diſtinguerentur,ſua quæque habuerunt.

Hanc obſervationem acceptam referimus SNORRONI STURLONIDI in ſecunda *Eddæ Iſlandorum* parte, ubi in Sectione cui titulus **Vpprune nockra konga heita**, ſic ſcribit de *Halfdani* R. qui uxorem duxit *Algivam* ſapientem, novem filiis, à quorum ſingulorum nominibus ſuis familiis gentile cognomen patronymicum inditum eſt. I. **Hillder er hilldingar eru frakomner**, *Hillder à quo Hilldingi.* II. **Neffer er Niflunger eru frakomner**, *Neffer à quo Niflungi.* III. **Aude er Audlingar eru frakomner**, *Aude à quo Audlingi.* IV. **Yngui er ynlingar eru frakomner**, *Yngui à quo ynglingi.* V. **Dagur er Daglingar eru frakomner**, *Dagur à quo Daglingi.* VI. **Brage er Bragningar eru frakomner**, *Bragi à quo Bragningar.* VII. **Bodle er Budlingar eru frakomner**, *Bodle à quo Budlingi.* VIII. **Lofdi er Loffdungar eru frakomner**, *Lofdi, à quo Loffdungi.* IX. **Sigar, þadan eru Siklingar komer**, *Sigar, à quo Siklingi.* Sic etiam pergit: **fra-**

ſkyllde i DANMARCK eru Skioldungar komner, *à Skioldo Rege Daniæ dicti ſunt Skioldungi.* Fra volſunge i Franklande eru volſungar komner, *à Volſungo Rege Franciæ Volſungi.* Skelffer hiet eirn herkongur, og hans ætt kallaſt ſkelvingar, ſu kinſlod er i Auſturvegum, *A Skelfero Rege Skelfingi dicti ſunt, cujus proſapia in oriente eſt.* *Skylldum* illum ſive *Skiolldum,* à quo gens regia *Daniæ Skiolldungi* appellati ſunt, *Odini* filium fuiſſe dicit *Eddæ* ſcriptor. Prolegom. cap. III. Sem odenn hafde ſkipt Þui lande med ſonum ſynum, Þa byrlade hann ferd ſyna nordur, og kom i Þad land er Þeir kalla Reid Gotaland, og eignadeſt i Þiu lande alt Þad er hann villde, og ſette Þar till landrada ſon ſina er ſkioldur hiet, hanns ſon var fridleifur, Þadan ær ſu ætt komenn er SKJOLDVNGAR heita Þad eru dana kongar, oc Þad heiter nu Jotland er Þa var kallad REJDGOTALAND, *Ubi primum Odinus terram iſtam* (Saxonicam) *inter filios diſtribuiſſet, profectus eſt verſus Septentrionem, & in aliam migravit terram, quæ tunc REIDAGOTALANDIA dicta erat, ubi pro arbitrio quicquid voluit, vendicavit. Huic terræ præfecit filium ſuum SKIOLDUM, ex hoc Fridleifus genitus eſt, ex cujus ſtirpe SKIOLDIADÆ appellati, Daniæ RR. deſcenderunt. iſta vero Reidogotalandia, nunc Jutlandia vocatur.*

Ynlinga ſaga, ſive *Ynlingorum hiſtoria,* ſcripta eſt à *Snorrone Sturlonide,* quæ primam partem facit hiſtoriæ RR. *Septentrionalium.* Verum ex *Ynglorum* ſtirpe regiâ, neque aliqua ex alia, oriundus quiſquam vett. RR. *Septentrionalium,* gentis ſuæ nomen in hiſtoriis *Septentrionalibus* ſibi in cognomen ſumpſit. Idem obſervat de majoribus noſtris, tam *Danis,* quam *Saxonibus, Henricus Spelmannus,* in literis, quas ad *Ptolæmonem Roſecrantzium,* Danorum Regis apud *Anglos* legatum, dedit; in quibus ſic ſcribit; *Certe apud hiſtoricos noſtros, qui de Danis copioſius tractarunt, quam ipſi Dani; nullus, quod ſciam, occurrit Saxo vel Danus, gentili fretus cognomine. Neque ejuſmodi quempiam repperi inter Gallos veteres apud Gregorium Turonenſem, nec ſub mediis ſeculis apud Aimoinum, nec inter Longobardos apud Paulum Warnefredum, ſeu Diaconum.*

Fateor tamen in hiſtoriis noſtris, ut & aliarum gentium, deprehendi, interdum alium atque alium bino compellatum nomine, neutro tamen gentili.

* Certum eſt igitur majores noſtros ſive *Anglo-Saxones,* ſive *Anglo-Danos,* quum cognomento-

---

* Nonnulla tamen occurrunt *Anglo-Saxonice* ſcripta in Codice *Cottoniano,* qui inſcribitur *Tiberius,* B. 5. fol. 76. b. ad finem Evang. *Joh.* poſt verba; *Capere eos qui ſcribendi ſunt libros;* quæ primo intuitu gentem quandam, HATTEORUM nomine inſignitam, in comitatu *Hartfordæ* vel *Heortfordæ* olim floruiſſe, probare videntur. Quod quidem concedendum eſt, ſi vox HATTE, quæ pro HATEN, *dictus, vocatus,* ſæpiſſime uſurpatur, Gentis nomen proprium, ut prima facie videtur, eſſe ſtatuatur. Ego participium eſſe judico. Verum vetuſtatis *Anglo-Saxonicæ* ſtudioſi, ut liberam de hac re ferant ſententiam, en iis iterum iterumque legendum, conſiderandum, quod ibi ſcriptum eſt integrum exhibeo.

Dudda ƿæs gebur into Hæðfelda. ⁊ he hæfde þreo dohtor. an hatte Deorƿyn. oþer Deorsƿið. þridde Golde. ⁊ ƿullaf on Hæðfelda hæfð Deorƿynne to ƿife. ⁊ Ælfstan æt tæccingaƿyrðe Deorsƿiðe to ƿife. and Ealhstan Ælfstanes broðar hæfð Goldan to ƿife :· Hƿita HATTE ƿæs beocere into Hæðfelda. ⁊ Tate HATTE his dohtor ƿæs Ƿulfsiges modor Scyttan. ⁊ Lulle HATTE Ƿulfsiges sƿeostor Hehstan hæfð to ƿife on ƿeala-dene :· Ƿifus ⁊ Dunne ⁊ Seoloce syndan inbyrde to Hæðfelda. Dudung HATTE ƿifusesunu sit on ƿealadene. Ceolmund HATTE Dunnan sunu sit eac on ƿeala-dene. and Æðeleah HATTE Seolecan sunu sit on ƿealadene. ⁊ Tate HATTE Cenƿaldes sƿeostor Mæg hæfð to ƿife on ƿelgan. ⁊ Ealdelm hyre þryðe sunu hæfð Tatan dohtor to ƿife :· Ƿærlaf HATTE ƿærstanes fæder ƿæs riht æht to hæðfelda. heold þa grægan sƿyn :· Brada HATTE ƿæs gebur to Hæðfelda. ⁊ Hƿite HATTE þæs Bradan ƿif ƿæs gebures dohtor to Hæðfelda. seo Hƿite ƿæs ƿærstanes. ⁊ ƿærðryðe. ⁊ Ƿynhurge þridde modor. ⁊ sƿærstan sit æt ƿadtune hæfþ ƿinnes sƿeostor to ƿife. ⁊ Ƿine hæfð ƿærðryðe to ƿife. ⁊ Dunne sæt on ƿadtune ƿæs inbyrde to Hæðfelda. ⁊ Deorƿyn HATTE hire dohtor hæfð cyneƿald on Munddene to ƿife. ⁊ Deornað HATTE hire broðar bið mid Cyneƿalde. and Dudde HATTE Ƿifuses dohter sit æt ƿilmundeslea :· Cynelm HATTE Cenƿaldes fæder ƿæs gebur into Hæðfelda. ⁊ Manna HATTE Cenƿaldes sunu sit æt Ƿadtune under Eadƿolde :· Buhe HATTE ƿæs Drihtlafes moddrige ƿæs afaren ut of Hæðfelda into Eslingadene. ⁊ Æþelƿyn ⁊ Eadugu ⁊ Æþelgyð heo ƿeran ðreo gesƿeostra. ⁊ tileƿine. ⁊ Duda ƿæron ealle þære bugebearn. ⁊ Ealstan Tileƿine sunu. ⁊ ⁊ Ƿulfsige Eadugu sunu. ⁊ Ceolem Æþelgyðesunu. ⁊ Ceolstan. ⁊ Manƿine :· Ðis cyn com of Felda. Deoraƿulf Cyneburhesunu. ⁊ his tƿa sƿeostra. ⁊ Cynric æt Clæfring is heora Eam. þas men synd TATAN magas æt Hæðfelda þæs Gebures.

In deſcriptione hac quarundam Gentium, ſive familiarum, quæ ex *Hæthfelda,* ſive *Hatfelda* comitatus *Heortfordenſis* & olim & nunc inſigni oppido ortæ ſunt, conſtat vocem HATTE in omnibus perinde ac in primo, quo occurrit, loco eſſe nomen participiale, quo familiarum deſcriptores familiariter, ſi dicam, uſi ſunt. Secundo conſtat non unam ſed plures hic eſſe deſcriptas familias, in quarum ſtirpibus & capitibus recenſendis participium HATTE, à verbo hatan quod *vocare, appellare* ſignificat, deductum pariter omnibus in participiale ſignificatione uſurpatur.

rum

rum uſus obtinere cœperit, *Gentili* non uſos eſſe cognomine, ut mos jamdudum apud nos fuit; ex quo utentium quaſi conſenſu, Nomen ad deſignandam perſonam, & cognomen ad gentem denotandam, ex qua quiſque oriundus eſt, uſurpatum & veluti inſtitutum eſt. Quoad tempus autem in quo cognomina perſonalia in Gentilia primum abire cœperunt, id quidem, Showere, ut ego puto, fuit cum gentes, ſive tribus, & familiæ, inſignibus quæque ſuis, quæ nos Gallice *Armes* vocamus, deſignari ſolebant. Inſignium vero uſus ad diſtinguendas gentes & familias ex eo ortum ſuum duxit, quod gentium & familiarum principes, ſigno crucis recepto, ex omni natione Chriſtiani nominis ad bellum, quod ſacrum dici ſolet, cum ſuis proficiſcentes teſſeris typiſque, in ſcutis & vexillis depictis, ſinguli voluerunt inſigniri; quæ progreſſu temporis ſenſim in Symbola illa ſcutaria ſive gentilitia ſcuta converſa ſunt, quibus gentes à gentibus, & à familiis familiæ internoſcuntur. Inſignium igitur gentilitiorum iſto uſu progreſſu temporis robur & auctoritatem accipiente, gentilia etiam nomina in cognomina tranſierunt, quibus utique auditis lectiſque, magis commode quàm inſignibus cognoſci poterat ad quam gentem familiamve quiſque ſpectaret, & unde oriundus eſſet. Inſignium autem & cognominum gentilitiorum uſus haud multo forſan ante obtinuit, quam eorum cognitio excoli cœpit, & in artis, quam ab *Heraldis*, nos **Heraldry** vocamus, dignitatem aſſurgere.

Cujus quidem artis incunabula *Galliam* fuiſſe termini artis, qui omnes *Gallici* ſunt, oſtendunt. In *Gallia*, inquam, artis fæcialis hodiernæ prima rudimenta poſita ſunt, aliquandiu poſt introitum in *Angliam Nortmannorum*, quorum poſteri forſan ſub ipſa tempora Henrici II. *Heraldicam* à *Gallis* ad nos tranſtulerunt. Ea circiter tempora, ut ego conjecto, *Anglorum* & *Anglo-Normannorum* cognomina perſonalia in gentilia abire cœperunt, ut melioris conditionis homines, quibus tribus familiæve ſuæ inſignia geſtandi jus eſſet, cognominibus à tribu vel gente ſua ductis etiam inſignirentur. Quinetiam inferioris ſortis plebeii quibus ad inſignia ſuæ gentis aſpirare non licuit, cognomine tamen gentili honeſtari, ut in votis habebant, ita iis à principe gentis indultum ſemper erat. Sic cognomina perſonalia ſive à patribus, ſive aliunde ducta, gentilia tandem facta familiis, & tribubus communia facta ſunt.

Sic illuſtris *Weſt-Saxo* aliquis, Showere, qui à patre Separer vel Sepærer vel Sæperes vel Seopærer, per Aphæreſin pro Seoperes ſuna appellatus eſt, genti ſuæ, ſive poſteris, ex quorum aliquo Tu deſcendiſti, cognomen commune, quod Tu majoribus virtute prælucens multo notius & illuſtrius reddidiſti, reliquit.

Weſt-Saxo, inquam, aliquis, quippe quod nomen Sepær, & Emphaticè Sepæra, mutatis vocalibus pro more temporis, variè ſcriptum in Pargamenis Exonienſis MS. è quo tot ſupra deſcripſi, haud raro in teſtium numero reperitur. Nomen autem ex appellativo proprium perſonale, & ex proprio perſonali dein patronymicum, & ex patronymico gentile tandem factum, *cautum*, *prudentem*, & *ſolertis ingenii virum*, ſcilicet *Catonem* Emphaticè ſignificat. Verum quemadmodum patronymicum Seopærer ſuna, per Aphæreſin factum eſt Seopærer; ſic per Apocopen finalis (s) denuo factum eſt Seopære. Sic leguntur apud nos *Edwins* & *Edwin*; & *Geoffrys*, *Geofry*: *Hickes*, & *Hick*; *Cookes* & *Cook*, & id genus multa. Porro, quemadmodum *Nortmanni* pro ſibilanti aſperaque ſuâ pronuntiatione, pronomen *Saxonicum* Seo, *Semi-Saxonicè* Se, *illa*, Scæ & Schæ, unde noſtrum **She**, corruptè ſcripſerunt: Sic cognominis Veſtri primam ſyllabam *Seo* vel *Se*, Scæ & Sco, quæ tum ſonabat ut Schæ & Scho, ſibilanter & aſpere pronuntiantes fecerunt, ut Seopærer in Schoperer, unde *Anglice* **Showers** & **Shower**, ſcribendo mutaretur.

Hæc, Showere, de uſu referendi in * codd. præſertim codd. ſacros monaſteriorum, quæ acta & geſta erant in conventibus ſive curiis *Anglo-Saxonum*. Jam autem unum atque alterum inſtrumentum producamus, quæ illa, quæ curiarum apud ipſos teſtimoniis corroborata eſſent, perfectam & pleniſſimam firmitatem habuiſſe, ſive donationes eæ eſſent, ſive obligationes ex contractu, demonſtrant. Prioris generis eſt donatio terræ cujuſdam teſtamentaria, quam *Thurſtanus* Eccleſiæ Chriſti *Dorobernenſi* dedit chirographo, quod ſubſequitur.

† Her cyð on þysan geƿrite ꝥ Þurstan gean þæs landes æt Ƿimbist into Xp̄es cyrcean for his ſaule ⁊ for leofƿare. ⁊ for æðelgyðe þam hirede to fostre. æfter Ðurſtanees dæge. ⁊ æfter æþelgyðe. buton tƿam hidan. ⁊ gelæste ſe hired æt Xp̄es cyrceon for Ðurſtanes ſaule ⁊ for æþelgyðe þam hirede unto ſcē augustine. tƿelf pund be getale þis ſyndon þa geƿitnyſſe þæs cƿydes. Eadƿerd kyncg. ⁊ ælfgyfu seo hlæfdige. ⁊ eadsige arcebiscop. ⁊ ælfric arceƀ. ⁊ godƿine eorl. ⁊ leofric eorl. ⁊ ælgar þes eorlles sune. ⁊ ælfƿerd ƀ on Lundene. ⁊ ælfƿine ƀ on ƿinceastre. ⁊ Stigand p̄. ⁊ Eadƿold p̄. ⁊ leofcild ſcirgerefa. ⁊ osulf fila. ⁊ ufic. ⁊ ælfƿine Ƿulfredes sunu. ⁊ ælfric ƿihtgares sunu. and ealle ða ðegenas on east sexan. and beon heora menn frige æfter heora beira dæge. and na ſtinge nan mann æfter heora dæge on ðæt land buton ſe hyred æt Xp̄es cyr-

* Apud *Anglo-Saxones* etiam mos erat leges RR. latas in codd. Monaſteriorum tanquam in tabulas publicas referendi. Hoc oſtendit *Textus* ille *Roffenſis*, in quo ſcriptæ extant leges non *Anglo-Saxonicæ* tantum plurimæ, ſed pro more *Anglo-Saxon.* *Anglo-Normannicæ* quoq; nonnullæ. Hunc morem ſequutus *Ingulphus* Abbas *Croylandenſis*, ſecum attulit ex *Londino* in ſuum monaſterium adſervandas & deſcribendas leges R. *Edwardi*, quas *Willelmus* I. Anglis obſervandas dedit. *Ingulphi* Hiſt. *Croyland.* Edit. *Oxon.* p. 88.

† E collectione chartarum *Cotton.* 31.

cean. ⁊ yrfan hi swa hi wyrde witan. ⁊ þissera gewrita sindan þreo. an is æt Xpēs cyrcean. oðer æt sce * Augustine. þridde mid heom sylfan.

Hac præſenti ſcripturâ notificatum eſt Thurſtanum animæ ſuæ, & Leofwares, & Æthelgithes cauſa, prædium iſtud quod Wymbiſtæ eſt, duabus hydis exceptis, Eccleſiæ Chriſti, (Dorobernenſi,) *ſe & Æthelgytha mortuis, fruendum conceſſiſſe ad religioſæ familiæ victum & proventum, & ut religioſa illa familia Eccleſiæ Chriſti pro animis Thurſtani, & Æthelgythæ ſolvat cœnobio Sancti Auguſtini* XII *libras numeratæ pecuniæ. Hujus teſtamenti hi teſtes ſunt: Edweardus Rex, & Ælfgifa Regina, & Eadſigus Archiepiſcopus, & Ælfricus Archiepiſcopus, & Godwinus comes, & Leofric comes, & Ælgarus comitis illius filius, & Ælfwærdus Epiſcopus Londinenſis, & Ælfwinus Epiſcopus Wintonienſis, & Stigandus presbyter, & Eadwoldus presbyter, & Leofcyldus vicecomes, & Oſwulfa filia, & Uſicus, & Ælfwinus Wulfrediſonus, & Ælfricus Wihtegariſonus, & † omnes Eſſexiæ THANI, ſive liberi homines. Horum igitur libera, & immunis ſit poſſeſſio poſt utriuſque* (*ſcil. Thurſtani, & Æthelgythæ*) *obitum, à quo nemo, præter familiam Eccleſiæ Chriſti, in fundum iſtum ſe immittat, & poſſideat hæc, ſicut illi teſtificati ſunt. Hujus vero ſcripti tres partes ſunt, quarum una eſt in Eccleſia Chriſti, altera in Coenobio Sancti Auguſtini, tertia vero remanet cum ipſis donatoribus.*

Poſterioris generis eſt membrana collectionis chartarum bibliothecæ *Cottonianæ*, 32. in qua oſtenditur non ſolum emptionis & venditionis contractum in com. Curia celebratum eſſe, ſed & inſtrumenti, quo utriuſque memoria ad poſteros tranſmitteretur, triplex exemplar in tripartita membrana confectum fuiſſe; cujus una pars in Eccleſiæ Chriſti *Cantwarenſis* monaſterio, altera in Coenobio Sancti *Auguſtini*, tertia autem in *Godrici* emptoris manibus repoſita, & cuſtodita erat; ut ex hoc tranſcripto conſtat; in cujus autographi imâ paginâ CYROGRAPHUM biſectis majuſculis exaratum, & ultimæ lineæ parallelum, ſectæ in partes pergamenæ ut ſupra obſervavimus ſignum, ſe videndum præbet.

Her swutelað on þisum gewrite hu godric æt burnan begeat ꝥ land æt offaham ꝥ is donne ꝥ he sealde eadgyuan his sweoster ane marc goldes ⁊ XIII. pd. ⁊ LXIII. pen̄. on geceowodne ceap to gyfanne ⁊ to syllanne on dæge ⁊ æfter dæge þam þe him leofust sy. þes ceap wæs geceapod on wii ætforan ealra scyre þises is to gewitnesse eadsige arceƀ. ⁊ siward ƀ. ⁊ godric decanus. ⁊ eall se hired æt cristes cyrican. ⁊ wulfric aƀƀ. ⁊ se hired æt sce augustine ⁊ ægelric bygga ⁊ þurgar ælfgares sunu. ⁊ Eadric ælfrices sunu. ⁊ osweard æt hergeardes ham. ⁊ leofwine preost. ⁊ godric port-gerefa. ⁊ wulfrige þæs cynges gerefa. ⁊ manig god mann þar to. Nu synd þissa gewrita þreo an is æt cristes cyricean. ⁊ oþer æt scē augustine. ⁊ þridde hæfð godric mid him.

Hâc præſenti ſcripturâ declaratur, quomodo Godricus Burnenſis *acquiſivit fundum iſtum Offabamenſem: ſcilicet pro eo dedit ſorori ſuæ* Eadgivæ *conſtitutum pretium, unam marcam auri,* XIII *libras &* LXIII *denarios, ut eum daret & concederet, quibus vellet, ſe vivente vel mortuo fruendum. Emptio & venditio hæc contracta & celebrata erat in* wii *coram univerſo comitatu. Cujus rei teſtes ſunt Eadſigus Archiep. & Siward Ep. & Godric Decanus, & univerſa familia religioſa Eccleſiæ Chriſti, & Wulfricus Abbas, cum Coenobio Sancti Auguſtini, & Ægelricus Bygga, & Thurgar Ælfgariſonus, & Eadric Ælfriciſonus & Osweardus Hergeardeshamenſis, & Leofwine preſbyter. Et Godricus præpoſitus, & Wulfsigeus regius vice-comes, & præterea multi probi homines. Triplex autem eſt hoc ſcriptum, cujus una pars eſt repoſita in Eccleſia Chriſti, altera apud monachos Sancti Auguſtini, tertiam vero Godricus penes ſe habet.*

Ex his, SHOWERE, & ſuperioribus conſtat, quanta fuit dignitas & auctoritas Curiæ Comitatus apud *Anglo-Saxones*, utpote ad quam non ſolum teſtimonia ſua mittere ſolebant Reges, Reginæ, Archiepiſcopi, & Comites, quemadmodum in cauſa, qua *Winflæda* cum *Leofwino* egit; ſed cui teſtes intereſſe non gravati ſunt, ſuâque præſentia eam honeſtare.

Nortmannis etiam dominis, amplitudinem & auctoritatem ſuam aliquandiu defendit, & indelibatam conſervavit Curia Comitatus; Id oſtendit præceptum [a] illud, quo *Willelmus* conquæſtor mandavit *W. de Curtello* vicecomiti *Somerſætenſi*, ut denarios *Romanos* à populo *Somerſætenſi* ſolvendos curaret in curia comitatus, quæ in proximo S. *Michaelis* feſto tenenda erat.

Maximè autem id probat celeberrimum iſtud, ut barbare inſcribitur, *placitum* apud *Pinendenam* in Comitatu *Cant.* quod *Gulielmus Dugdalius* in libro cui titulus *origines judiciales* ad fidem [b] MS. veteris *Cottoniani*; & *Henricus Whartonus* ad fidem perfectioris exemplaris in [c] textu *Roffenſi* deſcriptum poſt [d] *Seldenum* edidit, in libro qui inſcribitur *Anglia-Sacra.* In textu autem *Roffenſi*, quem jam ſcribens inſpicio, inſcriptio hujus placiti rubris exarata ſic ſe habet. De placito apd̄ pinenðenam int̄ Lanfrancū archiepm̄ et odonem baiocenſē epm̄.

Inſcriptionem continuo ſequitur placitum, è quo nonnulla hic, quæ ad forenſia *Anglo-Saxonum* ulterius explicanda ſpectant, deſcribenda mihi exiſtimo.

---

* In exemplari auguſtine tantum non eraſo ſuperſcribitur albane. † Mentio vicecomitis, & omnium *Thanorum* probat hoc teſtamentum in Com. *Eſſexienſis* conventu, ubi tum Rex & Regina præſentes erant, factum fuiſſe. *a Grammaticæ Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 164, 165. *b Veſpaſian.* A. 22. fol. 120. a. *c* P. 108. *d* In notis & Spicileg. ad *Eadmerum.* p. 197.

"Tempore

"Tempore Magni regis Willelmi, qui Anglicum regnum * armis conquiſivit, & ſuis dictionibus "ſubjugavit, contigit Odonem, *&c.* .... præcepit ergo Rex comitatum totum abſque mora "conſidere, & homines comitatus omnes Francigenas & præcipue Anglos, in antiquis legibus "& conſuetudinibus peritos, in unum convenire; qui cum convenerunt apud Pinendenam con- "ſiderunt..... eâ causâ *totus comitatus* per tres dies fuit ibi detentus. In illis tribus diebus di- "racionavit Lanfrancus plures terras..... & *ab omnibus illis probis, & ſapientibus* hominibus, "qui

* Sic in prima Charta, qua *Gulielm. Conquæſtor*, Anno M.LX.VI. quinque Marcas argenti, duas Marcas auri, pretioſum pallium, cum certis quibuſdam prediis & decimis, donavit Eccleſiæ Weſtmon. *IN NOMINE S. & individuæ Trinitatis, Anno dominicæ incarnationis* M°.LX°.VI°. EGO WILLELMUS *dei gratia Dux Normannorum per miſericordiam divinam, & auxilium Beatiſſimi Apoſtoli Petri pii fautoris noſtri, favente juſto Dei judicio, Angliam venimus, in ore gladii regnum adeptus ſum Anglorum, devicto Haraldo rege cum complicibus ſuis, qui mihi regnum providentia dei deſtinatum, & cognati mei R. glorioſi* EDWARDI *Conceſſum, conati ſunt auferre, &c.* quæ habentur in *Sulcardi* hiſt. Eccleſ. *Weſtmon.* Bibl. *Cott. Fauſtina.* A. 3. In eadem *Sulcardi* hiſt. Eccleſ. *Weſtmon.* fol. 27. habetur Charta R. JOHANNIS, in qua leguntur hæc verba: *CARTÆ beati regis Edwardi, & Willelmi Anglorum debellatoris.* Sic in charta qua Willelmus iſte *Anglorum debellator* certa quædam privilegia Eccleſiæ *S. Martini de* BELLO à ſe fundatæ conceſſit: WILLELMUS *dei gratia rex Anglorum tam Clericis, quam Laicis Salutem. Notum ſit vobis me conceſſiſſe.... ut Eccleſia S. Martini de Bello, quam fundavi ex voto ob Victoriam, quam mihi Deus in eodem loco contulit, libera ſit & quieta,* &c. *Et conſuetudinibus regalibus, quaſi ei Regali auctoritate conceſſi.* De charta hac ſic *I. Seldenus* in Notis & Spicilegio ad *Eadmerum*: *Coenobio, quod à Bello, in quo vicit Haraldum, ad littus Suſſexianum, denominari voluit, plurima privilegia....... ſtylo perquam imperioſo conceſſit.* Habetur etiam hæc charta in *Spelmanni* Concil. Vol. II. fol. 14. & in *Roberti Bradeii* appendice ad librum ſuum, cui titulus: **A compleat History of England.** N. 12. Sic quoque in charta Eccleſiæ *Exonienſis*, qua *Wilhelmus* ille bello victor ſeptem manſos *Leofrico* Epiſcopo *Exonienſi* dedit: *Ego Wilhelmus, victorioſus Anglorum Baſileus conceſſi.* Sic in Epigraphe legum, quas victorioſus ille rex *Anglo-Normannice* editas, & promulgatas Anglis devictis conceſſit, hæc leguntur: *Ce ſont les leis qui li Reis William grantut à tut le peuple de Engleterre apres le Conqueſte de la terre*, poſt ſubactam terram, ut locum reddit *Joh. Seldenus.* In eodem *Conquæſtus*, ſeu *Conquiſitionis* ſenſu, nempe *Conquæſtus per bellum*, quo perſequuntur reges, quod ſibi vendicant, *Gulielmus*, ſuperatis *Anglis*, ſe *Conquæſtoris* titulo inſignivit in monogrammate, quod ſubſignavit chartæ, quâ monaſterio novo *Wintonienſi* terras quaſdam apud BUTERMÆRAM dedit. Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 137. Sic ſcriptores *Anglici*, qui eo regnante, aut paulo poſt floruerunt, de eo, ut de *Anglorum domitore*, ſive *Angliæ Expugnatore* loquuntur. Sic Chron. *Sax. Gibſ.* p. 172. Willelm þiſ land ȝeode, inquit *monachus Petroburgenſis*; i. e. *Willelmus hanc terram ſubjugavit.* Sic p. 182. Ða æfter þam þe Willelm cynȝ ȝewan Englalande; *poſt quam autem W. R. ſubjugâſſet Angliam.* Utitur alibi Chronologus iiſdem phraſibus in deſcribendis gentium & urbium expugnationibus. p. I. l. 23. p. II. l. 28. p. VII. l. 23. p. CLXXXV. l. 41. p. C.XCI. l. 6. p. C.LXXXII. l. 3. p. CXCIV. l. 42. Sic apud, *Latinè* qui ſcripſerunt, hiſtoricos, ut *Eadmerum* in ſuæ *Hiſtoriæ Novorum* p. 6. *Uſus ergo, atque leges, quas patres ſui, & ipſe in Normannia habere ſolebant, in Anglia ſervare volens, de hujuſmodi perſonis Epiſcopos, Abbates, & alios principes per totam terram inſtituit, de quibus indignum judicaretur, ſi per omnia ſuis legibus, poſtpoſita omni alia conſideratione, non obedirent, & ſi ullus eorum pro quavis terreni honoris potentia caput contra eum levare auderet; ſcientibus cunctis unde, qui, ad quid aſſumpti fuerint. Cuncta ergo divina ſimul, ac humana nutum ejus expectabant. Quæ cuncta, ut paucis animadvertantur, quædam de iis, quæ Nova per Angliam ſervari conſtituit, ponam.* Sic in brevi relatione de Willelmo I. quem *Silas Taylor* ad finem libri, quem ſcripſit de GAVELKIND, edidit. p. 193. *Poſtea vero rex Anglorum Abbatiam conſtrui præcepit ob memoriam hujus victoriæ, & abſolutionem peccatorum omnium illorum, qui ibi interfecti ſunt. Victis vero Anglis, ad Caſtra ſua Willelmus Comes rediit, maximas omnipotenti Deo gratias reddit, qui ei per miſericordiam ſuam victoriam conceſſit de inimicis ſuis.* Sic *Ingulphus* in hiſt. ſua *Croylan.* Edita *Oxoniæ*, MDCLXXXVI. *Victorioſiſſimus Comes Willelmus obtenta palma... ovanterque rex conclamatus ... regale ſolium conſcendit. ipſe vero Angliam ſibi ſubjiciens. porro contra victorioſiſſimum Willelmum novum regem plurimi principes terræ aliquandiu reluctati, ſed poſtea fracti viribus ejus, & ſuperati tandem ſe Normannorum nutui ſubmiſerunt. Joh. Seldenus*, in libro cujus Epigraphe, JANUS ANGLORUM. L. II. cap. I. *probe tametſi dixeris everſum, ſecundum quod diſputant I. Cti, Anglicum imperium.* Cap. I. *Gulielmus dux Normanniæ inauguratus commilitonibus terras Anglorum, & poſſeſſiones affluentiori manu contulit. Illud parvum quod remanſerat* (ita Matthæus Paris) *ſub jugo poſuit perpetuæ ſervitutis.* Ex quo, cis *Normannorum* adventum, præter ipſum regem non fuit in Anglia is, qui Allodii, ut loquuntur, jure fundum poſſederit, cum ſcilicet aliis ad unum omnes fiduciarios probe dixeris dominos ſuperiorem inveſtituræ auctorem, interpoſita fide, perpetuo agnoſcentes. *Epiſcopatus & Abbatias omnes* (auctor eſt, quem dixi, *Matthæus*) *quæ baronias*

"qui affuerunt, fuit ibi diracionatum; & etiam *à toto Comitatu* concordatum atque judicatum, "quod ...... Huic placito interfuerunt *Goisfridus* Epiſcopus *Conſtantienſis*, qui in loco Regis "fuit, & juſtitiam illam tenuit. *Lanfrancus* Archiepiſcopus, qui, ut dictum eſt, placitavit; & "totum diracionavit. Comes *Cantiæ*, videlicet prædictus *Odo Baiocenſis* Epiſcopus, & noſter "Epiſcopus de *Hroveceſtra*. *Agelricus* Epiſcopus de *Ciceſtra*, vir antiquiſſimus, & legum terræ "ſapientiſſimus, qui ex præcepto Regis adductus fuit ad ipſas antiquas legum conſuetudines di- "ſcutiendas, & edocendas. in una quadriga, *Ricardus* de *Tunebrigge*, *Hugo* de *Monte forti*, *Will.* "*Dearces*, *Hamo* vicecomes, & alii multi Barones Regis, & Archiepiſcopi, atque illorum Epi- "ſcoporum homines multi, & alii aliorum comitatuum homines, etiam cum toto iſto comitatu "multæ & magnæ auctoritatis viri, *Francigenæ* ſcilicet & *Angli*. In horum omnium præſentia, "multis & aptiſſimis rationibus demonſtratum fuit, quod *Rex Anglorum* nullas conſuetudines "habet in omnibus terris *Cantuarienſis Eccleſiæ*, niſi ſolummodo tres ...... hujus placiti multis "teſtibus, multiſque rationibus determinatum finem poſtquam Rex audivit, laudabat, laudans cum "conſenſu omnium principum ſuorum confirmavit, & ut deinceps perſeveraret firmiter præce- "pit. Quod propterea ſcriptum eſt hic, ut & futuræ in æternum memoriæ proficiat, & ipſi "futuri ejuſdem Eccleſiæ Chriſti *Cantuarberie* ſucceſſores ſciant quæ & quanta in dignitatibus "ipſius Eccleſiæ adeo tenere atque à Regibus & principibus hujus regni æterno jure debeant "exigere.

Veterem etiam dignitatem ſuam, *Nortmannis* imperantibus, Comitatus Curiam apud *Anglos* retinuiſſe, oſtendit cauſa iſta, quæ in Comitatus *Cantwarenſis* curiâ, inter *Gundulphum Hroſenſem* Epiſcopum, qui *actor*, vel *querelans* erat; & *Pichot* vice-comitem, qui erat *reus*, vel *querelatus*, diſceptata, & determinata fuit, Gulielmo Conqueſtore imperante. Hujus etiam

---

nias tenebant, & eatenus ab omni ſervitute ſeculari libertatem habuerant, ſub ſervitute ſtatuit militari, inrotulans ſingulos Epiſcopatus, & Abbatias pro voluntate ſuâ, quot milites ſibi, & ſucceſſoribus ſuis hoſtilitatis tempore à Singulis exhiberi. Agraria ad eam formulam lege lata *decrevit ſubjectum ſibi populum* (copiam facit *Gervaſius Tilburienſis*) *jure ſcripto legibuſque ſubjicere; propoſitis etiam legibus Anglicanis, ſecundum tripartitam earundem diſtinctionem, hoc eſt Merchenlage, Weſt-Saxonlage, Danlage, quaſdam* reprobavit, *quaſdam autem approbans illis* tranſmarinas Neuſtriæ, *quæ ad regni pacem efficaciſſime tuendam videbantur, adjecit. Ordericus vitalis.* lib. IV. p. 505. *Anglia* tunc *Haraldi* ſævitia perjurioque polluta *corruit*, & genuinis hæredibus orbata *externis prædonibus* Gulielmo *Victori* faventibus ſubjacuit, unde *flebile thema de ſua ruina* piis hiſtoriographis ad dictamen tribuit ..... poſtquam bello peracto fortiter hoſtes ſubegit, & diadema regium apud Lundoniam ſuſcepit. p. 523. Euſtachius ... aliique comites, & optimates, quos ſingillatim nominare nequeo, magnos redditus, & honores in Anglia receperunt à R. Guilhelmo. Sic extranei divitiis Angliæ ditabantur, pro quibus filii ejus nequiter interficiebantur, vel extorres per extera regna irremeabiliter fugabantur. Ipſi vero regi, ut fertur, *mille & ſexaginta libræ Sterilenſis monetæ Solidique triginta, & tres oboli ex juſtis redditibus Angliæ per ſingulos dies redduntur, exceptis muneribus regiis, & reatuum redemptionibus, Aliiſque multiplicibus negotiis, quæ regis ærarium quotidie adaugent.* ..... Terras autem militibus ita diſtribuit, & eorum ordines ita diſpoſuit, ut Angliæ regnum *ſexaginta millia* militum indeſinenter haberet, ac ad imperium Regis, prout ratio popoſcerit, celeriter exhiberet. Adeptis itaque *nimiis opibus*, quas alii aggregarant, Normanni furentes immoderate tumebant, & indigenas divino verbere percuſſos mactabant. Nobiles puellæ deſpicabilium ludibrio armigerorum patebant, & ab immundis nebulonibus oppreſſæ dedecus ſuum deplorabant. Matronæ vero elegantia, & ingenuitate ſpectabiles, deſolatæ gemebant, maritorum, & omnium pene Amicorum ſolatio deſtitutæ magis mori, quam vivere optabant.

Hiſce adjiciam è Cod. MS. Bibl. *Cottonianæ* quæ *Gervaſius Tilburienſis* ſcribit libro primo de neceſſariis obſervantiis Scaccarii. *Cum inſignis ille ſubactor Angliæ R. Willelmus ejuſdem pontificis ſanguine propinquus ulteriores Inſulæ fines ſuo ſubjugaſſet imperio, decrevit ſubjectum ſibi populum,* &c. ut ſupra à *J. Seldeno* citata. Sic in vita MS. S. *Wulſtani*, quam *Saxonicè* à *Colemanno* monacho *Wigornienſi* ſcriptam, *Latinam* fecit *Willelmus* ejuſdem Eccleſiæ monachus, Bibl. *Cotton. Claudius.* A. 5. fol. 170. ſcribitur: *Interea Willelmus Normanniæ Comes, Angliam veniens, Congreſſus prælio cum Haraldo, Cæde ipſius, & Anglorum ſtrage, regnum ditioni ſuæ aſſeruit, ubi ſicut præfatus ſum claruit prophetiæ veritas quod tanti fuit miſerorum provincialium imbecillitas, ut poſt primam pugnam nunquam communi umbone, ad libertatem temptarint aſſurgere, quaſi cum Haraldo robur omne deciderit patriæ.* Huc etiam ſpectant, quæ *Saxonice* leguntur de oppreſſis contra jus monaſteriis, ab *Anglorum* ſubactore *Willelmo*, Bibl. *Cotton. Tiberius*, A. 13. fol. 182. :

Ðus mycel is gegolden of þære cyricean W. cyninge syððan he þis land ahte. ƿiþutan þam hid-gelde. þe nan man ƿiðutan gode anum atellan ne mæg :· Ðæt is ærest of þam Æscene þe is oðre namon *Ƿrygilebuc* gecleopad x. pund. ⁊ of þam vi hrodan vi. marc. ⁊ of þam oðran *Æscene*. ⁊ of þam hlæfle. ⁊ of þære Crucan. ⁊ of þam hnæppe xi. marc. ⁊ of þære hlangan Scrine viii. pund. ⁊ of þam iii. hornan iii. marc. ⁊ of þam Candel-stæfe x. pund. ⁊ of þære hæcce xxxii. marca. ⁊ þær to ecan xl. marca. ⁊ sixte half marc Goldes :·

contro-

controverſiæ commentarius extat in *textu Roffenſi*, quem antehac ab *Henrico Whartono* unde 1 vol. 339 deſcriptum, hic iterum ad exemplaris fidem mihi deſcribendum arbitror; quippe quod non tantum omnium veterum ſcriptorum, in quibus acta Curiæ comitatus leguntur, ſed omnium etiam quæ ubi ubi fide digna, quod ſcimus, ſuperſunt, primum eſt, SHOWERE, in quo duodecim virorum, quos *juratos* vocamus, mentio clara & perſpicua habetur.

“ Tempore Willelmi Regis Anglorum magni, patris Willelmi Regis ejuſdem gentis, fuit quædam contentio inter Gundulfum Hroſenſem Epiſcopum, & Pichot vice-comitem de Grondeburge pro quadam terra, quæ erat de frachenham, & jacebat in Giſelham, quam quidam regis ſerviens *Olchete* nomine, vicecomite dante, præſumpſerat occupare. Hanc enim vicecomes, Regis terram eſſe dicebat, ſed Epiſcopus eandem beati *Andreæ* potius eſſe affirmabat. Quare ante Regem venerunt. Rex vero præcepit, ut omnes illius comitatûs homines congregarentur, & eorum judicio cujus terra deberet rectius eſſe probaretur. Illi autem congregati terram illam Regis eſſe, potius quam beati Andreæ timore vicecomitis affirmaverunt. Sed cum eis Bajocenſis Epiſcopus, qui placito illi præerat, non bene crederet, præcepit, ut ſi verum eſſe, quod dicebant, ſcirent, ex ſeipſis DUODECIM eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando confirmarent. Illi autem cum ad conſilium ſeceſſiſſent, & inibi à vicecomite conterriti fuiſſent, revertentes, verum eſſe quod dixerant, juraverunt. Hi autem fuerunt: *Eaduuardus de Cipenham*; *Heraldus*, & *Leofuuine Exninge*; *Eadric de Giſelham*; *Wlfuuine de Landuuade*; *Ordmer de Berlingeham*, & alii ſex de *melioribus* Comitatus. Quo facto terra in manu Regis remanſit. Eodem vero anno monachus quidam *Grim* nomine, quaſi à domino miſſus Epiſcopum venit. Qui cum audiret hoc, quod illi juraverunt, nimium admirans, & eos deteſtans, omnes eſſe perjuros affirmavit. Ipſe enim monachus diu præpoſitus de *Frachenham* extiterat, & ex eadem terra ſervitia & Coſtumas, ut de aliis terris de Frachenham ſuſceperat, & † unus ex eiſdem qui juraverunt in eodem manerio ſub ſe habuerat. Quod poſtquam Epiſcopus Hroſencis audivit, ad Epiſcopum Baiocenſem venit, & monachi verba per ordinem narravit. Quæ ut Epiſcopus audivit, monachum ad ſe venire fecit, & ab ipſo illa eadem didicit. Poſt hæc verò unum ex illis qui juraverant ad ſe fecit venire, qui ſtatim ad ejus pedes procidens, confeſſus eſt ſe perjurum eſſe. Hinc autem cum * illum, qui prius juraverat, ad ſe venire feciſſet, requiſitus ſe perjurum eſſe ſimiliter confeſſus eſt. Denique mandavit vicecomiti, ut reliquos obviam ſibi Londoniam mitteret, & [a] alios DUODECIM de *melioribus* ejuſdem comitatus, qui quod illi juraverunt, verum eſſe confirmaverant. Illuc quoque fecit [b] venire multos ex melioribus totius Angliæ Baronibus. Quibus omnibus Londoniæ congregatis judicatum eſt, tam à *Francis*, quam ab *Anglis*, illos omnes periuros eſſe, quandoquidem [c] ille, poſtquam alii juraverant, ſe periurum eſſe fatebatur. Quibus tali judicio condemnatis, Epiſcopus Hroſenſis terram ſuam, ut juſtum erat, habuit. [d] Alii autem DUODECIM cum vellent affirmare iis, qui juraverant, ſe non conſenſiſſe, Baiocenſis Epiſcopus dixit, ut *hoc* ipſum judicio ferri probarent. Quod quia ſe facturos promiſerunt, & facere non potuerunt, cum [e] alii ſui Comitatus hominibus trecentas libras Regi dederunt.

Ex narratione hujus cauſæ, conſtat nondum per univerſos Comitatûs probos & legales homines melioris notæ, in Curia congregatos, cauſas cognoſcendi & determinandi morem avitum apud *Anglos* exoleviſſe. Etenim nominandi XII homines ex univerſis Curiæ ſectatoribus, penes quos facta aut deferre aut judicare eſſet, adeo adhuc non inoleverat conſuetudo, ut non inchoata erat. Nondum, ut ex ſuperioribus videtur, in forenſibus cauſis, ſive criminalibus, ſive civilibus, de ſumma litis, quoad factum decernere ſolebant è cæteris electi *duodecim Jurati*, antequam præſes curiæ ſententiam ſuam ferret. De iſto *duo-decemviratûs juratorum* numero nihil, SHOWERE, in actis curiarum, quæ ſupra dedimus ex *Saxonicis*, neque in controverſia iſta, quæ, conquæſtore mandante, apud *Pinendenam* diſceptata & determinata fuit. Jam tum adeo ad *Duodenos* duntaxat *Juratos* res forenſes non redactæ erant, ut abſque omni reſtrictione de iis per *omnes comitatûs probos homines* liberior multo judicandi ritus eſſet. Quare ad cognoſcendam cauſam quæ agenda erat inter *Lanfrancum* & *Odonem*, Rex præcepit *Comitatum totum* conſidere, & *homines comitatûs omnes*, *Francigenas*, & præcipue *Anglos*, in antiquis legibus & conſuetudinibus peritos, in unum convenire, qui cum convenerunt apud *Pinendenam*, omnes pariter conſederunt. Et ab *omnibus illis probis* & ſapientibus hominibus, qui affuerunt, fuit ibi diracionatum, & etiam *à toto comitatu* concordatum & judicatum, quod ſicut Rex tenet ſuas terras liberas & quietas in ſuo dominico, ita Archiepiſcopus *Cantuarberie* tenet ſuas terras liberas & quietas in dominico ſuo.

Equidem ſcio, SHOWERE, non defuiſſe, neque jam nunc deeſſe doctos viros, qui ab altiori origine, nempe à tempore *Anglo-Saxonum*, *Juratorum* ſive *Sacramentalium Duodecemvira-*

---

† L. *unum*. * L. *alium*. *a* Scilicet *liberos homines, qui non jurati erant, ſed quod jurati affirmaverant, confirmabant.* *b* *Venire fecit, ut par eſt credere, Barones, vel liberos* homines viginti quatuor. Quia mos ante multa ſecula fuit duplicandi JURATORUM numerum. quando duodecim viri JURATÆ JUDICIARIÆ falſi ſacramenti, ſive perjurii, arguendi forent. *c* Id eſt, DUODECIM JURATORUM, quem nunc appellamus, the foreman of the Jury. *d* Duodecim qui non jurati erant. *e* L. Aliis.

tum iſtum petendum exiſtimant. In iſto numero ſunt, vir in juris *Anglicani* ſcientia maximus, *Edwardus Cokus*, & in antiquorum ſive rerum primordiorum ſcientiâ *Coko* major, *Henricus Spelmannus.* [a] Argumenta quibus ſtabilitum hic it ſuam ſententiam acceſſuntur è LL. R. *Ethelredi* apud *Venetyngum* latis, c. 4. ex ejuſdem ſenatûs conſilio de *Monticolis Walliæ*, cap. 3. & ex fœdere *Ælfredi* & *Guthruni R R.* cap. 3. Quoad primum, notandum eſt legem illam *Ethelredi* ſic à *Bromtono* eſſe verſam: *Et habeantur placita in ſingulis Wapentachiis, ut exeant ſeniores* XII *Thayni, & præpoſitus cum iis, & jurent ſuper Sanctuarium, quod eis dabitur in manus, quod neminem innocentem velint accuſare, vel noxium concelare.*

Latiniùs autem transfertur [b] apud *Henricum Spelmannum* his in verbis: *In ſingulis centuriis comitia ſunto, atque liberæ conditionis viri duodeni una cum præpoſito ſacra tenentes, jurento ſe adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos ſontemve abſoluturos.* *Saxonicè* autem ſic ſe habet lex: ⁊ þaꞇ man hæbbe ᵹemoꞇ on ælcum [c] ƿæpenhace. ⁊ ᵹan uꞇ þa ẏlꝺeꞅꞇan xii þeᵹnaꞅ. ⁊ ꞅe ᵹeꞃeꝼa miꝺ. ⁊ ꞅƿeꞃian on þam haliᵹꝺome þe heom man on hanꝺe ſylle. ꝥ hiᵹ nellon nænne ſacleaſan man ꝼoꞃſecᵹean. ne nænne ſacne ꝼoꞃhelan. Quæ ſic *Latio* donanda ſunt: *Conſtituitur, ut in ſingulis centuriis comitia habeantur, & ut præpoſitus & duodecim ætate grandiores Thayni prodeuntes ſuper ſacras reliquias, quæ ipſis in manus tradentur, jurabunt ſe neminem innocentem damnaturos, ſontemve protecturos.*

Qua quidem lege, Showere, cautum eſt primò, ut centuriarum ſenatus, qui, ut par eſt credere, jam tum in deſuetudinem abire coeperant, frequentes cogerentur: Secundò, ut iis coactis præpoſitus cum XII. ob ætatem maximæ auctoritatis *Thanis*, prodeuntes jurarent, &c.

Ex quibus ſatis conſtat duodenos iſtos ſeniores *Thanos* eaſdem fuiſſe in omnibus curiis centuriæ perſonas. Eaſdem (inquam) fuiſſe perſonas, & non de novo conſcriptos toties juratores, quoties in centuriæ curiis, aut de delictis & delinquentibus inquirendum; aut de cauſis quoad factum, decernendum erat. Contrà, per hanc *Ethelredi* legem ætate ſtatuti & definiti erant duodecim *Thani*, qui pares quaſi cum præpoſito ad jurandum prodibant, & cum illo in omnibus centuriæ conſeſſibus cognitores, & collegæ ſemper iidem conſidebant; quorum conſilio & auctoritate fretus, facilius inferiorum, & juniorum Friburgorum vulgus reprimeret, cum ſtudio partium praviſque ducti affectibus, aut innocentes damnare, aut ſontes abſolvere, contra jus & fas irent. Imò forſan non niſi collectis *duodecim ſeniorum* ſententiis, ferenda ei erat de jure ſententia. Sic vir in antiquis verſatiſſimus, & patriarum legum & conſuetudinum feliciſſimus indagator, [d] *Robertus Bradeius* noſter, ſeniores iſtos *duodecim* viros, eoſdem fuiſſe ſentit apud *Anglo-Saxones*, quod *Scabini* & *Rachinburgii* apud veteres *Germanos*, qui comitibus plane aſſeſſores, & in dicundo jure adjutores & ſocii tribunalis erant.

Dufreſnius quoque, maximæ auctoritatis ſcriptor, idem quod *Bradeius* de XII iſtis ſenioribus *Thanis* opinatur; Gloſſarii Tom. II. p. 167. col. a. ubi lege iſta *Ethelredi*, prout à *Bromptono* vertitur, recitata, *hæc*, inquit, *ad Judicum potius numerum videntur ſpectare.*

Præterea quamvis apud *Anglo-Saxones*, majorum natu *Thanorum* ob gravitatem & ſapientiam, quam eorum qui minores erant, [e] major ſemper, ut par erat, auctoritas eſſet; nullibi tamen legimus ex iis certum aliquem & definitum duntaxat numerum, in Comitatus curia, Epiſcopo, Comiti, vel Vicecomiti Judices conſediſſe; quibus, ut ſupra obſervavimus, *liberi homines* ſive *Thani* pariter omnes in ſubſelliis, quod probabile eſt, ſedentes, in cognoſcendis cauſis & dicundo jure adjutores & adſeſſores fuere.

Hactenus de LL. *Æthelredi*, quas apud *Venetyngum* tulit, cap. 4. Jam progrediamur ad Senatus conſultum, quod cum conſiliariis *Walliæ* de monticolis fecit, cap. 3. ubi ſic ſcriptum eſt: xii lahmen ꞅcẏlon ꞃihꞇ ꞇæcean ƿealan ⁊ Ænᵹlan. vi Enᵹliꞅce. ⁊ vi ƿẏliꞅce; *duodeni jureconſulti, quorum Sex Angli & Sex Walli erant, Anglis, & Wallis jus dicunto.* Sed hos etiam fuiſſe Judices in dicundo jure pares vel collegas & conſeſſores ejuſdem tribunalis, qui eædem ſemper perſonæ erant, & non juratores, qui pro conſeſſuum vel cauſarum numero mutari, & de novo conſcribi ſolebant, ex verbis ipſis conſtat, ut *Bradeius* in loco ſupra citato obſervavit. Fœderis inter *Aluredum*, & *Guthrunum* RR. icti cap. 3. ſic ſe habet:

Ᵹiꝼ mon cẏninᵹeꞅ þeᵹn manꞅlihꞇeꞅ beꞇeo. ᵹiꝼ he hine laꝺian ꝺẏꞃꞃe ꝺo he þaꞇ miꝺ xii cẏninᵹeꞅ ðeᵹnum:. Ᵹiꝼ mon þonne ðeᵹn beꞇẏhþ. þe bið læꞅꞅa maᵹa ðonne ꞅe cẏninᵹeꞅ. laꝺiᵹe he hine miꝺ xi hiꞅ ᵹelicena. ⁊ miꝺ anum cẏninᵹeꞅ þeᵹne:. Quæ ſic *Latinè* transferenda ſunt: *Thanus Regis, ſiquando homicidii incuſetur, liberet & compurget ſe ab illatâ accuſatione juramento* XII *Regis Thanorum conſacramentalium, ſi id facere audeat. Verum ſiquis Thanus, qui Regis Thano ſit inferior, accuſetur; cumpurget ſe cum Sacramento undecim parium ſuorum, & unius Thanorum Regis.*

Ex quibus conſtat in hac lege ſtatutum eſſe de compurgatorum numero, quorum Sacramen-

---

a *Joannes Seldenus* in cap. IV. lib. II. opuſculi ſui, quod inſcribitur *Janus Anglorum*, ita etiam ſentit, ut ex verbis ejus conſtat: *primos jam inducit Polydorus Vicecomites, Officiarios, duodecimviralis Judicii incunabula, lapſus in utroque. Hoc vincet Ethelredi Lex Lambardi, verborum in explicationibus, & quæ à CL. V. D. Edw. Coke Equ. aur. decretoria feruntur arma.* b *Gloſſar.* Edit. II. p. 328. col. b. c Mendoſe pro pæpentace. d In libro cui titulus, **A compleat Hiſtory of England.** p. 76. e Vide LL. *Æthelſtani.* cap. 20.

tis quis *Thanus*, ſive Regis *Thanus*, ſive mediocris, homicidii accuſatus, ſe à crimine diluere debebat. Hoc autem, *vadium legis* appellant Practici noſtri, quod ut jam diu apud *Anglos* fere in deſuetudinem abiit; ſic à diſceptatione cauſarum per *duodecim juratos*, quæ etiamnum adeo in uſu eſt, ut ſine ea nec fora *Anglicana* conſiſtere poſſunt, toto cœlo differt. Præterea non tantum diverſa juris nomina, diverſique cauſas determinandi ritus ſunt *Compurgatio* & *de ſumma litis*, quoad factum XII *juratorum*; ſed in eo etiam maximè differunt, quod numerus compurgatorum incertus erat, ut qui augeri ſolebat, pro rei vel cauſæ, quæ agebatur, momento; & pro numero conſacramentalium qui jurabant, compurgatio majus vel minus ſacramentum dictum eſt. Jurare dicebatur accuſatus *ſua manu*; cum ſolus jurabat, nec habebat conſacramentales; cum unum habebat conſacramentalem, dicebatur jurare *unica manu*; & ſic pro numero conſacramentalium in compurgatione, de qua ſolum agitur in hoc fœdere, jurari ſolebat ab una manu uſque ad centeſimam. Imo purgatio erat apud *Cambrobritannos* * ASSATH dicta, quâ res *trecenteſima manu* jurandum erat, ut *Henricus Spelmannus* teſtatur. At numerus juratorum, ad quos ſpectat cauſas tam civiles quam criminales cognoſcere, *duodenus* ſemper erat, & jam nunc eſt; niſi quando accidit numerum duplicari, ob duodecim viros Perjurii arguendos. Quod vero compurgatorum numerus, quo Thanos homicidii poſtulatos, ſtatuentibus *Aluredo* & *Guthruno* regibus, ſe oportebat purgare, duodenus eſſet; non conſuetudini, quæ vigorem legis obtinuerat; non vetuſto alicui mori majorum vel inſtituto, quod Reges oporteret obſervare; ſed libero illorum arbitrio caſuique tribuendum eſt.

Hactenus, SHOWERE, de argumentis, quibus aliqui noſtrorum *duodecim-virale* cauſarum examen ab *Anglo-Saxonibus* eſſe petendum contendunt. Quibus tamen argumentis tantum abfuit, ut ipſe *Spelmannus* perſuaderetur, ut plane dubius, incertus, & tantum non ſibi diſcors ſic de eo ſcribit in *Gloſſario* ſuo: *Rarum nihilominus fuit duodecem-virale examen ſub illis ſeculis, & quod inter multas aliorum decadas, (ne dicam centurias,) haud ſemel reperies. ..... Morem igitur ſive è Normannia ductum, ſive apud Anglos jam tum repertum, cito eſt amplexus Gulielmus conquæſtor. Sic enim in prooemio confirmationis LL. Divi Edouardi, quam ipſe fecit Anno regni ſui quarto. "Electi igitur de ſingulis totius patriæ comitatibus viri duodecem, jurejurando coram Rege primum "confirmaverunt, ut, quoad poſſent, recto tramite incedentes, nec ad dextram nec ad ſiniſtram di"vertentes, legum ſuarum & conſuetudinum ſancita* patefacerent, nihil prætermittentes, nihil ad"dentes, nihil prævaricando mutantes". Juramenti formula non ab hodierna diſſona. Danda itaque Polydoro venia, duodecem virorum judicium (quod terribile nuncupat) à Gulielmo conqueſtore illatum aſſerenti. Antea enim ſatis videtur delituiſſe, poſteaque haud inſignter floruiſſe; donec ad duelli caſum (inquit Glanvilla, ſed rectius impietatem) declinandum, ab Henrico ſecundo induceretur. Vide Glanvillæ* lib. II. cap. 7.

Danda (inquit *Spelmannus*) *Polydoro* venia. Imo non excuſandus, SHOWERE, ſed †laudandus eo nomine eſt *Polydorus*, quod *duodecem virorum* juratorum originem à *Nortmannis* acceſſivit. Etenim ſententia ejus confirmatur ab eo; tum quod in placito ſupra memorato apud *Pinendenam* inter *Lanfrancum* Archiepiſcopum, & *Odonem Baiocenſem* Epiſcopum, ab *omnibus* probis & ſapientibus hominibus, qui Curiæ Comitatus interfuerunt, controverſia definita erat; tum etiam quod in lite quam *Gundulfus Hroffenſis* Epiſcopus cum Vicecomite *Pichot* habuit; Comes *Odo*, poſtquam *omnes* liberi homines comitatus, more *Anglo-Saxonum*, judicium ferentes terram Epiſcopi Regis eſſe affirmaſſent, iis non credens præcepit, ut ſi verum eſſe, quod dicebant, ſcirent, ex ſeipſis *duodecem* eligerent qui quod omnes dixerant, *jurejurando* confirmarent. Notandum igitur eſt, *duodecem* iſtos juratores, è comitatûs liberis hominibus, non à vicecomite, vel ab eo qui illius munere fungeretur, nominatos fuiſſe.

Quin vero neque ipſe Comes *Odo* eos nominare jam tum audebat, ſed peregrinum dirimendi lites ritum, nondumque inductum de cauſis decernendis morem, ſed ſenſim introducendum ordiens, in foro *Anglorum Nortmannus* conſultius putavit ita ſibi faciendum, ut *Anglis* ipſis conſentientibus, & tantum non auctoribus, primordium ſumeret jam tum novum *Duodecem-virale juratorum* inſtitutum.

Verum non ſtatim obtinuit ac incepta eſt, SHOWERE, de cauſis per *duodecem* viros juratos

---

* Quaſi ANDSACE-ATH. à *Saxonico* anðſace *negatio, abnegatio, excuſatio*, & að *juramentum, ſacramentum*. ASSATH ergo *Juramentum* eſt, quo quis obſtrictus crimen ſolenniter abnegat, cujus accuſatus eſt; & *conſacramentalium* etiam juramentis, ſiquando requiruntur, ſe ab eo purgat. † *Polydorum* tamen perperam ſtringit *Gulielm. Lambardus*, in ſua rerum & verborum explicatione, ubi in verbo *Centuria* ſic ſcribit: *modus autem judicandi quis fuerit, Ethelredus Rex, legum, quas frequenti apud Vanatingum ſenatu ſancivit*, cap. IV. *his fere verbis exponit: In ſingulis centuriis comitia ſunto, atque liberæ conditionis viri duodeni ætate ſuperiores, una cum præpoſito ſacra tenentes, juranto ſe adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, ſontemve abſoluturos.* Huic etiam non diſſimile eſt illud *duodecim virorum judicium*, quod *Angliæ Walliæ*que ſapientum conſilio (quodque nos hodie per *medietatem Linguæ* appellamus) reperitur fol. 91. *Quæ cum ita ſint omnia, viri intelligentes judicent, quam diligenter omnia veterum monumenta ſcrutatus eſt Polydorus, qui libro Anglic. hiſt. nono ex centum hominibus electos fuiſſe Decemviros, adeoque Gulielmum R. terribile illud (ita enim loquitur) duodecimvirorum judicium introduxiſſe contendit, verum danda erat homini juris neſcienti venia.*

forenſibus judicandi ratio, *donec ad tollendam impiam illam duelli conſuetudinem ab Henrico ſecundo inſtitueretur. Hoc planè in loco ſupra citato affirmat Glanvilla, teſtis in hac re maxime idoneus.

Eſt (inquit) *magna aſſiſa regale quoddam beneficium clementia principis de concilio procerum populus indultum, quo vitæ hominum, & ſtatûs integritati tam ſalubriter conſulitur, ut in jure, quod quis in libero ſoli tenemento poſſidet retinendo, duelli caſum declinare poſſunt homines ambiguum. Ac per hoc contingit inſperantis & præmaturæ mortis ultimum evadere ſupplicium, vel ſaltem perennis infamiæ opprobrium illius infeſti & inverecundi verbi, quod in ore victi turpiter ſonat, conſecutivum.* Ex *æquitate autem maxima prodita eſt legalis illa inſtitutio. Jus enim, quod poſt multas & longas dilationes vix evincitur per duellum, per beneficium iſtius conſtitutionis commodius & acceleratius expeditur.* Ex quibus etiam *Glanvillæ* verbis conſtat, *Henricum* ſecundum conſenſu procerum totius regni *duodecemvirale judicium* lege lata inſtituiſſe, quod prius conſenſu *Omnium* liberalium & ſapientum hominum Curiæ comitatus in placito inter *Gundulfum Hroſenſem* Epiſcopum, & Vicecomitem *Pichot*, Comes *Odo* pro vice iſta ſtatuiſſet.

Quæ quidem quid novum, & non antea apud *Anglos* uſitatum, quod ita ſtatutum & tandem inſtitutum erat, oſtendunt. Præterea quemadmodum Comes *Odo*, omnibus liberis hominibus, penes quos in curia comitatus congregatos, de cauſis judicare erat, præcepit, ut ex ſeipſis *duodecem juratos* eligerent: Sic Regali *Henrici ſecundi* inſtituto cautum erat, ut quatuor legales milites de Comitatu, & de vicineto eligerent *duodecem* viros iſtos, qui *jurati* inter partes litigantes de ſumma litis, quoad factum, judicarent, ut conſtat ex *Glanvillæ* libro II. cap. 10, 16. A *Nortmannis* igitur *Anglorum* dominis *Juratæ duodecimviralis* ſive *Delatoriæ* ſive *Judiciariæ* quum civilis, tum criminalis inſtitutum accerſendum, ut credam, facit, SHOWERE, non tantum in *Saxonicis*, quæ ſuperſunt, altum de eo ſilentium; ſed quod poſt ingreſſum *Nortmannorum* conſuetudinis, ſive legis vigorem non ante *Henrici ſecundi* tempora id habuiſſe conſtat. Hinc in lite, quam, *Gulielmo ſecundo* regnante, * monaſterium *Croilandenſe* contra *Evonem Talbois* in conſeſſu comitatûs, quæ *Spaldingi* fuit, habuit, nulla *Duodecimvirorum Juratorum* mentio. Hinc etiam, *Stephano* regnante, lis, quæ orta eſt de quodam fundo inter monachos *Eccleſ. Chriſti Cant.* & *Radulfum Picot* vicecomitem, definita erat, per judicium *totius* comitatus, ut conſtat ex actis curiæ, quæ extant in Bibl. *Cott. Fauſtina*, A 3. II, 31.

"Ælwardintune eſt terra monachorum aeccleſiæ Chriſti Cant. & de menſa eorum, Iſta terra dat 4 lib & 10 ſol ad victum eorum, & 3 ſol ad altare Chriſti pro omnibus ſervitiis & conſuetudinibus quæ ad terram pertinent. De iſta eadem terra, quidam Vicecomes Radulfus Picot nomine, *Scottum* & *Denegeldum*, & de *Murthra* & cætera quæ de terris reddi ſolent, exigebat injuſte. Tandem autem poſt multos ſermones, & placita inde habita, ventum eſt in *Comitatum*, quod idem Radulfus apud Caſtainers tenuit. Et ibi per judicium *totius comitatus* oſtenſum & diratiocinatum eſt à Juſticiis vel miniſtris Regis, vel ab alio aliquo nichil omnino de praedictis exigi vel accipi debere, nec aliquam poteſtatem ſuper eandem terram habere, præter monachos aeccleſiæ Chriſti Cant. quia Dominica terra eorum eſt. Iſti nominatim praeſentes fuere in comitatu ubi hoc diratiocinatum fuit. Actum eſt autem hoc tempore Regis STEPHANI, & Archiepiſcopi THEOBALDI ſub praedicto Vicecomite apud Caſtaners, Anno ab incarnatione domini noſtri IHV Chriſti M°.C°.L.III°. Radulfus Picot, Aſcketinus de Retlinga, Ricardus Caſtel, Thomas de Sancta Margareta, Malgierus, Willelmus de Ticheſei, Reginaldus dapifer, Willelmus filius Ansfridi, & Radulfus frater ſuus, Hunfridus de Wotringeburgh, Philippus de Tanga, Rogerus Folet, Turſtanus dapifer Epiſcopi, Gerardus de Hardes, Rodbertus le Vethel, Petrus de Otteham, Hugo Brutin, Thomas de Ledeſinge, Heielnoth praepoſitus de Hollinga, Florent de Boſentune, Alanus de Retlinga, Remberd. Hugo filius. Thomas de Bockynga, Rodbertus le Arbleſtir, Rodbertus Pel de Lu, Æielwinus de Cliva.

In his actis nomina omnium liberorum hominum, quorum judicio cauſa determinata eſt, nulla facta de *duodecemviris iuratis* mentione, leguntur. Quinetiam quod maxime obſervandum eſt in LL. & conſtitutionibus *Gallo-Nortmannicè* † promulgatis, quas victor *Nortmannus Anglis* avita jura petentibus dedit, nullum *duodecemviralis* inſtituti veſtigium, quod me judice, in LL. *Anglicanarum*, ſi dicam, *deuteronomio*, non potuit non deſiderari, ſi in uſu non dicam quotidiano, ſed aliquo, apud *Anglos* fuiſſet. *Duodecim-virorum iudicium*, inquit *Spelmannus*, antea (*i. e.* ante *Normannorum* tempora) delituiſſe videtur, poſteaque haud inſigniter floruiſſe, donec ab *Henrico* II. induceretur. *Maxime Spelmanne*, antea delituit, quia nullum plane antea fuit, ut quod à *Nortmannis* novatoribus initium ſumpſit apud *Anglos*, quibus per *totius* comitatus liberos homines cauſas determinandi mos ab antiquo erat.

Præterea inter ‡ avitas conſuetudines & leges, quas in *Anglia* obſervari voluerunt *Nortmanni*, *duodecimvirale* judicium recenſendum eſſe ex eo arguitur, quòd ab antiquo obtinuit apud *Scanos*,

* Hiſt. *Ingulphi*, Edit. *Oxon.* p. 707. † Vid. *Ingulphi Croil. Oxon.* Edit. p. 8. & *Archaionomiam Lamberti Cantabrigiæ Editam.* M.DC.XLIV. & Notas *Seldeni* ad *Eadmerum*. p. 171. ‡ Uſus ergo atque leges quas patres ſui & ipſe in *Normannia* habere ſolebat, in *Anglia* ſervare volens, ——— *Eadmeri hiſtoria Novorum.* pagina 6.

&

& quæ è *Scania* vel *Scandia* profectæ ſunt gentes à quibus *Nortmanni* oriundi ſunt, ejuſdem uſus. Hinc apud veteres *Danos*, *Suecos*, & *Norvegos* multa de hoo inſtituto, quod **namd** vel **næmd**, nunc **nembd** vocant, leguntur. **Namd** autem i. e. *Nominatio*, vocatur apud eos *duodecim-viralis juratorum numerus*, quod illorum ſex quidem ab actore, & totidem à reo nominarentur. Sic apud *Scotos* à **paginella**, in qua nomina *duodecim* juratorum ſcribi olim ſolebant, Jurata vocatur **The pannell**, & apud nos *impannellari*, hoc eſt *impaginellari*, jurata dicitur, quod in paginellis, ſive codicillis, juratorum nomina à vicecomite jam, vel ab eo qui ejus locum tenet, ſolenniter inſcribuntur. **Næmd**, inquit doctiſſimus * *Olaus Verelius, ubique in legibus judicium ordinarium duodecim aſſeſſoribus conſtans; dicitur à* **nemna**, *denominare, eligere, quod à litigantibus denominabantur, ſex ab actore, & totidem à reo, qui rem controverſam inſpicere, & ſententia terminare debebant cum ſuo judice, ſive* **HAEREDZ-HOFDING**, i. e. *judice territorii.* Idem in notis ad **Hervarar Sagæ** cap. XIV. in hæc verba: **HAN HIELT MED SIER TOLE SPEKINGA.**

"Jam inde ab ultimis retro temporibus moris fuit, apud majores noſtros, in omnibus contro-
"verſiis dijudicandis, tam in infimo foro, quam intermedio & ſummo, præter præſidem, qui in iſto
"**HERDSHOFDING**, in illo **lagman**, in hoc *Rex* ipſe erat, *duodecim* ſelectos & optimæ
"fidei viros adhiberi: quorum conſeſſus **Nembd** hodieque dicitur, ab ſelectis ſcilicet illis judici-
"bus, qui ab utraque litigantium parte nominabantur, inde in LL. uſitata formula, **Radi half**
"**nembd huar.** Poſtea deprehenſum, magis ex uſu eſſe, non requiſita litigantium nominatione,
"*duodecim* hos judices auctoritate conſtitui publicâ, non in cauſas ſingulas, ſed omnes judi-
"candas: ita tamen, ut litigantibus integrum eſſet, contra hunc vel illum, ex hoc ordine, ex-
"cipere quem partium ſtudio teneri exiſtimabant. Ita etiam *duodenarium* hunc numerum nego-
"tiis & cauſis omnibus ſufficere arbitrabantur, ut ne in Regium quidem Senatum plures ſimul
"adhibiti ſint quam *duodecim.*

Tantundem enim in cauſis expediundis *duodecim* valere putabant, quantum duodecies duodecim. **Olafs Saga**, cap. 90. de *Olao* **Skautkonung**: **Let han kalla til ſin ſpekinga ſinna. Olafur konungr hafdi jafnan med ſer** XII. **enu vitruſtu menn; Þeir ſatu yfer domum med honum, oc rædu um vandamal. Enn Þat var ey vandalauſt: Þui at kongi likadi illa, ef domi var hallat fra retto; en̄ ey hlyddi at mæla moti honom.** h. e. *advocavit ſapientes ſuos, habuit autem Olaus Rex quotidie circa ſe duodecim ſapientiſſimos viros, qui in judiciis ſedebant, cum ipſo, & de rebus graviſſimis conſultabant; Quod tamen perquam difficile illis fuit: Quia nolebat Rex à juſto declinare ſententiam, & tamen non ferebat alios contra ſe ſentire.* Iſte inquam *duodenarius* numerus à primis temporibus ad noſtram memoriam duravit. Nam & *duodecim*, hodie ut olim, **Nembdam** in judicio conſtituunt; neque plures ſimul in ſenatum legit *Guſtavus Adolphus.*

Quod idem in *Daniæ* regno obſervatum fuiſſe videmus. Ut autem amplior jam hic numerus ſit, negotiorum multitudo & gravitas exigere viſa eſt. Eodem tendunt, quæ Johannes Loccenius I. C. apud *Suecos* longè celeberrimus, ſcripſit in Lexico ſuo Juris *Sueo-Gothici* ad vocem **Namd**, de quo in LL. *Dalecar.* per *Johan. Hudorphium*, *Stockholmiæ*, in folio editis, 1676. p. 33. capite ſcilicet de judicio, N. 8. *Judex* **Nempdam** nominabit pleno utriuſque partis litigantis cum conſenſu. Sic in antiquiſſimis LL. urbanicis vetuſtæ *Sueonum* Metropoleos *Biorco*, ab eodem doctiſſimo *Hudorphio, Stockholmiæ* editis, cap. XI. N. I. "Qui animo irato in vicini
"domum pertranſierit, & ipſum plagis percuſſerit, ſi ſex adfuerint teſtes, mulctetur tanquam pro
"integro [a] **Kungs-Edſore** XL. ſcilicet marcas, Regi ſoli, & XL. etiam in [b] tres partes dividen-
"das. Si nulli adfuerint teſtes, **Nempdæ**, ſive XII virorum judicio res committatur. Sic in LL.
"W-Gothicarum libro, quam è *Gothico* in *Latinum* convertit Idem ille *Loccenius*, notis illuſtravit
"*Carolus Lundius*, ediditque vir in Septentrionali literatura longe maximus *Ol. Rudbeckius*, ti-
"tuloque *de Judicio territoriali*, multa de *nemdâ* & *nemdariis* leguntur: ut cap. II. ut nullus qui
"ſervit, *Nemdarius* eſſe debet, ni cum colonorum & præfecti territorii conſenſu; hoc eſt, Nul-
"lus miniſter, nimirum alii fidem & obſequium debens, *Nemdarius* eſſe debet, niſi cum præſidis
"territorii & litigatorum etiam conſenſu. cap. III. Si ad judicia non veniat *Nemdarius*, octo tri-
"entibus mulctabitur. Si vicini domi deſideant, nec habeant *Nemdarios*, nec proferant excuſa-
"tiones ob neceſſaria impedimenta, omnes vicini mulctabuntur tribus marcis; ſi juſtas excuſatio-
"nes proferant, impune habebunt: hoc eſt, ſi tota vicinia domi deſideat, ita ut deſint ex qui-
"bus quis in *Nemdam* eligi poſſit, nec juſtas abſentiæ cauſas proferat, &c. cap. VI. Si territorii
"præfectus id apponat *Nemdæ*, quod ei non debet apponi, ſex marcis tripartiendis inter actorem,
"Judicem provincialem, & Regem. cap. VII. Si territorii *Nemda* ſe ultro offerat ad abſolvendam
"aliquam cauſam, quum juſtam eſſe putat, præfectus territorii ab ea non divertet [c] illam. Si

---

* In indice linguæ veteris Scytho-Scandicæ, ſive Gothicæ. *a* **Edſore** vel **Edzore**, ab **Eed**, *juramentum*, & **ſoria**, nunc **ſwaria** *jurare*: Eſt autem **Edſore** de pace publica vel privata, ſacra vel profana tuenda jusjurandum; & **Kungs-Edſore** vel **Konungs-Edſore**, *jusjurandum*, quo *populus Regi jurat ſuam fidem* & *obedientiam*, & quod omne jus regium pro viribus firmare velit. Qui ergo pacem & fidem juratam violat, & per ipſam ſtat, quo minus ſecuritas publica vel domeſtica ſervetur, ille **Edſore** vel *juramentum regium* violare dicitur. *b* Tres hæ partes dividendæ erant inter Regem, Judicem, & actorem cui injuria fuit illata. *c Supple*: ſed ſecundum eam judicabit.

" *Nemda* * revocetur, vel ab illa appelletur quilibet *Nemdarius*, mulctabitur tribus marcis, &
" inde Epiſcopus capiet tres marcas. Si *nemdarius* velit abſolvere id, quod ante condemnavit;
" vel condemnare, quod antea abſolvit, purgabit ſe cum duodecem virorum juramento, & duo-
" rum virorum teſtimonio, qui in [a] juramento perſiſtunt, ac jurant in judicio. cap. VIII. Si ter-
" ritorii *Nemda* injuſtè procedat, vel cum alia territorii *Nemda* faciat, judex provincialis nomi-
" nabit *duodecim* ſapientes viros ex provincia in judicio provinciali ad videndum, quid veri ſub-
" ſit; & [b] ille, quem facto juramento damnant, ejus damnatio retractabitur. Ubi una *Nemda*
" aliquem damnat, ibi altera abſolvere poteſt, & ibi *Nemdæ* ſententia locum habebit, ubi ter-
" ra ſita eſt, vel facinus commiſſum eſt. Si *Nemda* iniquam ſententiam ferat, [c] tribus marcis
" mulctabitur tripartiendis, inter actorem, Regem, & territorium. Si colonus prætendat ſe non
" eſſe legitime damnatum, *Nemda* vero dicat ſe juſtè eum damnaſſe, ejus aſſertione ſtabitur, qui
" plus teſtimonii accipit à vicinis cum duodecim virorum juramento. Cap. IX, & X, recitant ca-
" ſus, in quibus *nemdæ examini*, vel *inſpectorum de Nemda cognitioni* ſtandum erat.

Auctorem autem hujus inſtitutionis apud *Norvegos* & *Danos* fuiſſe R. *Regnerum*, Lodbrog dictum, putat O. *Wormius*; De eo enim *Saxo Grammaticus*, Hiſtoriæ *Danicæ* lib. IX. ſcribit in his verbis. *Præterea, ut omnis controverſiarum lis ſemotis actionum inſtrumentis, nec accuſantis impetitione, nec rei defenſione admiſſa,* Duodecim patrum approbatorum *judicio mandaretur, inſtituit. Cujus legis beneficio temeraria litium contractione ſummotâ, improborum calumniæ ſufficienter obviatum exiſtimans, arma in Britanniam erexit.* Vixit ille *Regnerus* circa annum Chriſti DCCCXX. Verum ex his *Saxonis* verbis non adeo conſtat, an duodecim iſti patres adprobati, quibus cauſarum cognitio, Jubente Regnero commiſſa eſt, judices fuerunt tribunalis collegæ, an *nemdarii*: verum maxime eſt probabile eos fuiſſe Patres familiarum, quos veteres *Dani* & *Scani* BONDOS vocabant, è quibus vel à judice, vel à litigantibus, in omni provincia & territorio, duodecim nominati omnes controverſias cognoſcebant, & de iis quoad factum judicabant. At cujus fuerunt cunque conditionis *Regneri duodecim patres*, quorum judicio & ſententiæ litigantibus ſtandum erat, lex iſta, quâ inſtituti erant, ut obſervat [d] *Olaus Wormius*, non adeo obtinuit, quin per duellum cauſas terminandi morem ab ea lata diu conſtet viguiſſe. Tandem vero [e] *Waldemarus* I Rex *Danorum*, per *ordalium* modum finiendi cauſas apud *Danos* & *Scanos* abrogandum cenſens duodecimvirale per *Namdam* judicium inſtituit, Anno Chriſti MCLXIII. Cujus de hac re decretum, SHOWERE, cum *Petrus Reſenius*, apud *Danos* Juris-conſultus doctiſſimus, ſecum à Cl. *Wilhelmo Wormio* communicatum, in notis ſuis ad *Canuti* II. jus Aulicum edere operæ pretium exiſtimaverit; viſum eſt etiam mihi, ut bene non de te ſolo, ſed de omnibus juris *Anglicani* ſtudioſis & profeſſoribus mererer, hic † *Latine* denuo deſcriptum exhibere.

" Waldemarus Dei gratia, Danorum Sclavorumque Rex, Schaniam inhabitantibus Salutem &
" gratiam. Quia Dominus Apoſtolicus examinationem candentis ferri inhibuit converſis, qui
" Chriſtiano cenſentur nomine, nos nec volumus, nec potuimus excipere nos ab hac generalitate,
" unde cum meliorum conſilio diu multumque deliberavimus, quam legem univerſitati magis to-
" lerabilem, quàm candentis ferri ſententia, traderemus. Tandem poſt multam deliberationem
" decrevimus ſtatuentes, quod ſi quis de furto trahitur in cauſam, ſe defendat per nominatos de
" provincia in hunc modum. Primo reus trahatur in cauſa in provinciali placito. In ſecundo
" actor nominet viros XV. de provincia, quorum tres reus tantum debet excipere, & cum XII.
" reſiduis poſt quindecim dies à ſecundo placito ſe purgato ſub hac forma; quod præfati XII. ju-
" ramento ſuo afferant quod de cauſa rei nihil cognoverint, verius quam quomodo jurant. *Iſti*
" XII. debent reum vel convincere jurando vel purgare, & hoc de dimidia materia & amplius.
" Si vero actor reum de majori, quam jurando accipiat, incuſaverit, ipſi XII. jurabunt quod non
" ſit furatus tantum, & ita actor propter ſuam cupiditatem carebit rebus ſuis furtim ablatis. Sed
" de furto convictus furtum legitimè reſtituet, & duplo tantum, & jus noſtrum (Kongens Ret.)
" Si autem XII. contra ſeſe juraverint, & ſex alii aliud, alii ſex nominandi ſunt, & ſic ratum
" habebitur quod juraverint plures; ſed ſi illi ſex contra ſeſe juraverint, tres nominandi ſunt,
" & quod poſtea plures jurabunt ratum eſt habendum. Præterea quicunque tribus vicibus ſuper
" furto juramento legitimè convincitur, poterit ſuſpendio adjudicari. Omni tempore anni con-
" tra fures agendum eſt, præterquam Dominica palmarum uſque ad octavam Paſchæ, & *præter*
" hebdomadam Pentecoſtes, & præterquam à nativitate Domini uſque ad Epiphaniam. *De vul-*
" nere quidem in provinciali placito ſicut & de furto agendum eſt, excepto quod in primo duo-
" rum teſtimonium adhibendum eſt, & juraturi de parochia ſunt nominandi. De homicidio ante
" iſtud ſtatuimus, ut reus in generali placito trahatur in cauſam, & ſecundo placito actor nomi-

---

* *i. e.* Si cauſa retractatâ ſententiâ iſtâ infirmetur. *a Lege.* qui quidem jusjurandum ſolenni formula dabunt in judicio. *b* Nempe ut illa quam præſtito juramento damnant, ſententia retractetur. *c Id eſt*, quilibet *Nemdarius* tribus beſſibus mulctabitur tripartitò diſtribuendis. *d Mon. Dan.* lib. I. p. 72. *e* Vide *O. Worm. Mon. Dan.* p. 85. collat. cum pag. 7. additament. ad *mon. Dan.* & *Petri Reſenii* notas in *Canuti* II. Jus aulicum, quod eſt ad finem libri, qui Hird-ſkra inſcriptus, editus eſt *Hafniæ*, MDCLXXIII. † *Danice* extat hoc *decretum*, ut ex LL. antiquis *Scanicis* deſcribitur, in ejuſdem *Reſenii* notis. pagina 724.

" net

"net XV. de provincia rei, de quibus illi concedimus tres excipere, & XII. reſidui poſt XV. dies "à ſecundo placito jurabunt, vel quod ille pace privari meruit, quod occiderit innocentem, vel "quod ſatisfacere debeat, eò quod ob vindictam debitam occidit illum, vel juramento ſuo eum "penitus excuſabunt. Si autem primo incuſatus fuerit excuſatus, & actor alium incuſaverit, "ille juramento XII. cognatorum ſuorum ſe purgabit; ſimiliter & tertius ſi incuſatus fuerit ſe "purgabit; ſed plures quam tres ſuper uno eodemque non debet incuſari, ſed tribus purgato-"rum in actorem homicidii proferri debet ſententia excommunicationis. De Herverchi quod "ſit in raptu fœminarum iſtud decrevimus, quod reus juramento XII cognatorum ſe purget. Si "vero ſuper cauſis terminatorum in placito contradictio, & contentio orta fuerit, exactor no-"ſter nominabit XII qui erant in eodem placito, qui illud dubium terminent juramento ſuo. "Sed ſi cauſa exactoris fuit, ſuper qua oritur contradictio, aliquis de *melioribus bondonibus nomi-*"*nabit* XII. de placito ad terminandam illam contradictionem.

Ab his non aliena ſunt, quæ idem *Reſenius* ex vetuſtis LL. *Scandicis* profert in Notis ſuis ad *Canuti* II. jus aulicum, p. 636. "Accuſatus de furto, ſi compareat primo die juridico, vel "ſecundo, & pro ſe offerat per jurisjurandi religionem defenſionem *virorum duodecim*, quos actor "voluerit de tota provincia nominare; oportebit actorem juri acquieſcere nominationis, & cum "*duodecim-viri* fuerint nominati, licebit reo tantum tres viros inimicitiæ cauſa ſibi ſuſpectos re-"cuſare de nominatis *duodecim*, in quorum locum actor tres alios ſtatim nominabit. Quo fa-"cto vel eodem die ſi omnes præſentes fuerint, & in hoc omnes conſenſerint, vel proximo die "juridico nominati *duodecim*, ab injuncto negotio ſe abſolvent. Et ſi omnes liberum juraverint, "accuſatus conſequenter innocens comparebit. Sin autem vel unus jurare noluerit, reus habe-"bitur pro convicto, niſi candentis ferri judicio ſe committat, in quo caſu tamen non debet acto-"ris exigi juramentum, ſicut exigeretur, ſi ſtatim ab exordio ferri judicio conſenſiſſet. Quan-"do vero ad conſequentem diem juridicum nominatorum defenſio prorogatur; ſi ſtatuto die tan-"tum tres viros [a] *nominatorum* numero deeſſe contingat, uniuſcujuſque trium vel duorum teſti-"monio de numero *nominatorum* reus abſentiam excuſabit, & tunc actor alios in locum abſentium "nominabit. Licet autem reus prius conſenſerit, ſi tribus diebus vel duobus ante præfixum "diem [b] *nominationi* renunciet, audietur; ut actoris præcedente juramento, per igniti ferri judi-"cium ſe defendat, quod *Trygſiern*, in lingua patria nominatur. Hæc eſt forma juramenti, quod "candentis ferri judicium antecedit, ut affirmet actor ſub jurisjurandi religione, quod non odii "cauſa, non lucri gratia reo impoſuerit furti crimen, ſed quia ſcit eum veraciter rem ad minus "valentem dimidiam marcam nummorum, ſibi furti vitium ſubtraxiſſe.

Hæc de *Namda*, ſive *duodecim-virali* examine, & judicio, quod ante multa ſecula inſtitutum erat apud veteres *Scandiæ*, & quæ ſunt ex *Scandia* ortæ, gentes. Verum, SHOWERE, non deſunt docti viri, qui altioris eſſe originis exiſtimant *duodecim-virale* juratorum inſtitutum, id ab Odino ipſo Aſarum duce, & regnorum *Septentrionalium* fundatore accerſentes. Inter hos numerandus venit vir doctiſſimus *Carolus Lundius Suecus*, in libro ſuo, cui ΖΑΜΟΛΞΙΣ titulus, ex cujus cap. III. nonnulla, quæ de *duodecim-virali* judicio excerptu digna cenſui, hic non potui, quin adjicerem.

"Verum enim vero ne qualiſcunque inductionis de numero iſtos XII adſeſſorum, uberioris cum "detrimento materiæ, quæ ſub manibus eſt obliti videamur, ad *Odini* quoque tempora, & ſiqua "Tibi, LECTOR, remotiora velis monſtrari, oculum, animumque vertamus. Hic certe *Odi-*"*nus* omen ipſe fecit in *Sueoniam* adveniens civitati novæ, quam ſuo de nomine [c] SIGI, *Sigtu-*"*nam* appellavit, præfectis eidem XII, qui more utique priſco, Trojæque inveterato, res ex æquo "& bono dijudicarent. Id enim verba volunt præfationis [d] *Eddæ*. Skipaþe þar haufþingiar "i þa liking ſem i troia voru ſetir XII haufþingiar at domina Landzlag. ——— Nota igitur in "more fuiſſe genti veteri *Sueonum, Gothorum* & *Trojanis* ſtirpis utpote *Gothicæ*, poſtmodum una cum "ſacris legibus ſcriptis recepto, ut iſthæc judicii forma religioſiſſimè ſervaretur. Quem etiam "confirmant hiſtoria legeſque longè vetuſtiſſimæ. Fragm. vet. Nu war þat ſwa at oþin aff thim "tolf war domarin: &c. [e] *Jamque in hoc collegio erat Odinus ipſeque judex*. De *duodecim* etiam "aſſeſſoribus Harvarar Saga. Han hielt þa med ſier tolff ſpekinga, þa er ſiþa ſkyldu yfer ollum "vandmalum. Duodecim tum etiam (Rex *Heidricus*) circa ſe habuit viros ſapientiſſimos, [f] qui "in cauſas graviſſimas inquirerent. In verſione notiſque *cl. Verelii* minus propriè iidem appel-"lantur judices. Olafs Saga. Olafr Kuunngr hafdi lafnan med ſier XII enu vitruſtu men,

---

[a] Id eſt, *Nemdariorum*. [b] Id eſt, *Nemd* vel *Namd*. [c] Id eſt, *victoria*. [d] In *Edda Iſlandorum* à *Reſenio* edita ſic ſe habet locus: Odenn ſkipade thar hoffdingium i þa liking ſem vered haffde i troia, ſetle tolff hofudmenn i ſtadnum ad dæma landſlog. Og þa ſkipade hann Riettum ollum ſemfyrr hoffdu vered i troia, og tyrkiar voru vaner. *Ibi Odinus principes quemadmodum in Troja conſtituit, duodecim præfectos ſtatuens in urbe* (Sigtunenſi,) *qui jus dicerent. Dein omnes leges Trojæ ratas eſſe juſſit, & conſuetudines Teucrorum.* Hiſce conſonant, quæ in Heimſkringla leguntur partis primæ cap. II. [e] *Lege potius*, jam autem ita conſtitutum erat ut *Odinus* decemviratus judex (arbiter) eſſet. [f] Qui de cauſis arduis & difficilibus judicarent. *vel*, Qui cauſis arduis diſceptandis præſiderent.

“ **Þeir ſatu yfer domum med honum, oc radu um vandamal**; *Olaus Rex* XII *ſemper adſeſſores ha-*
“ *buit ſecum prudentiſſimos*, [a] *qui in judiciis de rebus difficillimis conſultarent.* Ex ultima vetuſta-
“ tis memoria, legum repetita fragmenta: **Kunungr a nembd med ſier ſatia tolffman**: [b] *Rex ad-*
“ *ſeſſores habeat viros* XII. **Konungar skal nembd ſiri ſik ſatia, oc logmadur a Þingi**; *duodecim*
“ *Regi, & totidem judici etiam provinciæ adſidento.* Qui numerus ſimiliter in judicio cujuſlibet
“ regionis, nec non territorii minoris (vulgo **herad**, ſeu **hündari**, quum hodieque centum pagis
“ habitetur) jam inde ab antiquo conſtanter obſervatus, ut ex capitibus liquet bene multis ju-
“ ris *O. Gothorum.* vide conſimilia loca cæterorum codicum, atque ipſius etiam magni *Erici* Re-
“ gis, ut ita legum cernatur omnium univerſi juris noſtri patrii conſenſus. Sed *aßeſſores* tan-
“ tum non judices vocati. —— Nobis **Namd** & **Namdamann**, à **namna**, quod eſt *nominare*, ad-
“ ſeſſores, inquam, vocati, quorum officii erat ut ſupra innuebam inquirere, non judicare, [c] ſen-
“ tentiis primis damnare, aut abſolvere, non illis, quæ iterum legibus ferri debebant. [d] **falla el-**
“ **ler friia, oc ei domma.** Judicibus namque vere ſic dictis, & judicio præfectis facultas compe-
“ tebat cognitam plane cauſam, & diſcuſſam, prævio ſacramento, dijudicandi. —— Aliud igitur
“ quæſtione probè examinata [e] ſimpliciter damnare, aut abſolvere: legibus item ferre ſententiam,
“ ſive jus ſcienter applicare longe aliud. —— **hven Þeſſe tolff eller ſiu af Þem falla, vari faltur,**
“ *quem duodecim iſti, aut ſeptem ex illis condemnant, damnas eſto.* Quid ergo ſi pares ſunt ſen-
“ tentiæ damnantium & liberantium. —— Ad mentem omnino juris patrii antiquiſſimi: **Nu**
“ **an ſiex Willia veria oc ſiex falla, Þa aſu Þeir witzord ſum waria Willia,** *ſex abſolventibus, item-*
“ *que ſex condemnantibus, ſententia vincit liberantium.* Quod deinde inſertum LL. *O. Gothicis*
“ etiamnunc in omnibus judiciis per univerſum *Sueoniæ* regnum obſervatur. —— de jurejuran-
“ do in ejuſmodi ſententiis ferendis parum abeſt, quin infinitis locis LL. Noſtrarum, tam anti-
“ quorum quam recentiorum tractetur, ubi ſequentes formulæ: **MED EED THERA:**
“ **MED EED: EED TOLFMANNA: EED SJU MANNA**; & aliæ ſimiles
“ occurrunt. In profanæ quoque religionis ſuperſtitione pertinaciſſime hærentibus ſeculis factum
“ eſſe in patria noſtra jusjurandum per *Neptunum*, ſive *Attinem*; *Jovem*, ſive *Thorum*; & *Ce-*
“ *rerem*, ſive *Frejam*, legum docent fragmenta, & hiſtoriæ. Formula antiquiſſima hunc in mo-
“ dum, aut ſimilem concepta: **Hialpi mier ſua Freia, Thor, oc** [f] **hin almathi As,** *ita me Freia,*
“ *Thorus, & Attin maximus adjuvent.*

Eorum, quæ dicta ſunt, ſumma, SHOWERE, hæc eſt. I. ſcilicet *Gothis* in *Scandia* vel *Scania* imperium nactis, ſemper eam politiæ rationem fuiſſe, Judici, vel fori præpoſito, ſive is Rex eſſet, ſive Judex provincialis, qui Regis vicem gerebat, ſive denique territorii judex, qui à Judice provinciali conſtitutus erat, ſemper adfuiſſe *duodecim viros* adſeſſores juratos, quibus facultas erat de ſumma omnis controverſiæ, quoad factum, judicare; & ſpeciatim in cauſis criminalibus accuſatum damnare; vel liberare ſontem; vel non ſontem in foro declarare. II. Quod in ea politiæ forma, quam ex *Aſia* ſecum in *Arctoas* terras *Gothi* invexerunt, Rex in antiquiſſimis temporibus, vel Judex, qui Curiæ præfectus erat, *duodecim-viros* iſtos adſeſſores eligere, vel nominare ſolebat. III. Quod progreſſu temporis, & rogante, ut videtur, populo, litigantibus indulta erat *duodecim virorum* adſeſſorum nominatio. IV. Quod mos iſte avitus *Gothorum* cognoſcendi & finiendi forenſes lites tam civiles quam criminales, prævalentibus ordalio, duello, & compurgatione, in deſuetudinem abire cœpit. V. Quod morem iſtum tandem quaſi obſoletum & tantum non extinctum Rex *Regnerus*, cognomento **Lodbrog**, abrogato duello primus de novo inſtituit, ac redintegravit circa annum DCCCXX. De novo autem ita inſtitutus vim ſuam, ac robur non niſi in [g] levioribus litibus, & minoris momenti cauſis diu conſervavit. VI. Quod eundem morem avitum, qui apud magnates de majorum gentium cauſis decertantes in deſuetudinem iterum abierat, ad ordalium abrogandum renovavit, reſtituit, & ab orco quaſi revocavit *Scandiæ* & *Daniæ* Rex *Waldemarus* primus, An. Ch. MCLXIII. centum fere poſt annos, quam *Angliam* ſubegerat *Gulielmus Nortmannus*; & circa idem tempus, quo Nepos ejus *Henricus* II. ad evitanda duelli incommoda conſilio procerum, populo Angliæ id indulſit privilegii, quo in omni controverſia, quam ſingulari certamine terminare liceret, penes reum eſſet [h] eligere, utrum duello ſe defendere velit adverſus actorem, an per ſententiam *duodecim* juratorum, quos [i] *magnam aſſiſam* domini Regis noſtri vocant, litem cognoſci & finiri mallet.

Maxima ergo ratione, SHOWERE, duodecemvirale juratorum inſtitutum à *Nortmannis* accerſen-

---

a Qui cum illo in judiciis una conſidebant, & in cauſis arduis conſilium dederunt. *b* Rex habeat *Nemdarios* XII, qui ſecum conſideant. *c* Ut *Angli* dicunt, **to pronounce Guilty or not Guilty**; in cauſis criminalibus. *d* Duodecim viri (**Namd**) damnant, vel abſolvunt, ſed non judicant, vel ut nos dicimus, penes eos eſt facti probatio, vel improbatio, vel in cauſa omni quoad factum decernunt, & ex eorum judicio, quod *veredictum* dicimus, Judex, vel Judices ſententiam ſuam proferunt, & de jure pronuntiant. *e* Id eſt, ſontem vel non ſontem denuntiare in cauſis criminalibus. *f* Per **hin almathi As**, Ego *Odinum* intelligendum eſſe exiſtimo. *g* *Ol. Wormii* mon. *Dan.* lib. I. p. 72. *h* *Glanvilla*, de LL. & conſuet. *Angliæ*. lib. 2. *i* Juratores vel jurata domini Regis Aſſiſa dicuntur, quod eorum numerus decreto regis tunc primum *aſſiſus*, i. e. *definitus* fuit.

dum

dum videtur, qui, ut par eſt credere, è *Scandia* ſub *Rollone*, viro apud *Norvegos* potentiſſimo, in *Neuſtriam* profecti, ut primam illius quietam poſſeſſionem obtinuerint, antiquam illam, quam à majoribus accepiſſent traditam forenſis politiæ rationem inſtituerunt; & dein in *Angliam* induxerunt; ubi, ut in ſuperioribus oſtendimus, quum antè tum poſt Nortmannorum appulſum, non per *duodenos* nominatos viros; ſed per omnes comitatus liberos homines cauſæ univerſæ examinari, cognoſci, & terminari ſolebant.

Huc etiam accedit, quod *Nortmanni* è *Scandia* diſceſſerunt [a] quinquaginta circiter annos poſt renovatum *duodecim-virale* cauſarum judicium; ſcilicet poſt legem latam à *Regnero*, cognomento **Lodbrog**, qua cautum erat, ut ad tollendum duellum, *duodecim* patrum judicio lites omnes more majorum terminandæ mandarentur. Itidem in libro cui titulus *le grant cuſtumier du pais & duche de Normandie*, ſæpe [b] legitur de *duodecim-virali* juratorum inſtituto. Itidem quoque ut ſupra obſervatum eſt, *Gulielmus* I. quarto ab *Anglia* acquiſitâ anno dicitur elegiſſe ex ſingulis comitatibus *duodecim Anglos*, qui jurati leges & conſuetudines ſuas ei declararent. Itidem ejus frater *Odo* Epiſcopus Baiocenſis, cum coram eo cauſa ageretur inter *Gundulphum* Hroſenſem Epiſcopum, & *Pichot* vicecomitem in curia Com. *Cant.* præcepit liberis hominibus, ut ex ſeipſis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant jurejurando confirmarent. Itidem denique *Henricus* II. ut modo dictum eſt, vitæ famæque ſuorum conſulere volens, quaſi in remedium duelli, optionem eligendi Reo dedit, an ſingulari certamine experiri vellet, an litem finitam mallet per judicium *duodecim-virorum juratorum*; qui *jurata* ſimpliciter, *jurata viceneti*, & *jurata patriæ*, imo & *vicenetum*, & *patria*, non raro in *codd.* LL. noſtrarum, haud ſecus ac in corpore juris *Normannici* vocantur.

Hæc, Showere, de origine & primordiis *duodecimviralis judicii* apud *Anglos*, quod à *Nortmannis* è *Scandia* potius quam à *Saxonibus* è *Germania* profectis accerſendum puto; apud quos more majorum per omnes liberos homines ſive comitatus, ſive trithingæ, ſive denique centuriæ, cauſas cognoſcere & terminare mos erat. [c] Sic in veterum *Germanorum*, è quibus oriundi ſunt, comitiis ſive conſiliis, quibus Rex, vel princeps præſidebat, & in quibus licebat accuſare, & capitis diſcrimen intendere, omnia liberis omnium ſuffragiis agebantur. In iiſdem conſiliis eligi ſolebant principes, qui jura per pagos vicoſque redderent; ſed non niſi [d] cum ingenti comitum numero, ſine quorum conſilio & auctoritate, cauſas cognoſcere & determinare iis non liceret. Sic in lege Lombardorum, lib. III. Tit. VIII. qua ab imperatore *Conrado* cautum eſt, ut nullus miles, (apud nos *liber homo*) ſuum beneficium perdat, niſi *parium judicio*; duodeni juratorum numeri nulla mentio facta eſt. Itidem in ejuſdem legis lib. II. tit. LI. de teſtibus, per quos juratos proprie ſic dictos, qui cauſarum cognitores eſſent, intelligendos contendit noſter *Bradeius*, altum eſt de *duodecimviris* ſilentium; pariter ac in conſuetudinibus *feudalibus*, quarum præcipua erat *judicium parium*, cum ſcilicet *convaſſalli*, qui etiam pares *curiæ* vel *curtis* dicebantur, de cauſis cognoſcebant; quorumque Judicium, *laudamentum parium* appellatur.

[f] Sic etiam in placito iſto, quod quidem nomine *Hrothelmus* movit in publico mallo, de Manſo quodam à ſe ablato, coram *Humfredo Rhetiæ* comite, convocavit comes omnes teſtes, qui de pago erant, in quo manſum ſitum eſt; & interrogavit eos per ipſam fidem & ſacramentum quod domino noſtro dederant, ut veritatem dicerent. Hi autem numero *quindecim* erant, & ſi jurata propriè ſic dicta erant, quod ſentit *Bradeius*, ſcilicet, qui de lite quoad factum judicarent, tum ut liberi homines ejuſdem pagi, conditione, munere, & dignitate pares, omnes pariter de cauſa cognoſcebant. Ego vero, Showere, teſtes ſolum fuiſſe *quindecim* eos, adducor, ut credam; propterea quod nobiles in magno numero cum comite & ſcabinis adfuiſſe dicuntur, quos plane quaſi liberos comitatus homines, ſive *Barones* curiæ pares, comes cum teſtibus miſit ad viſendas terras, & earum terminos; de quibus controverſia, & prodita actio à *Hrothelmo* erat.

---

a Flor. *Wigorn.* ſcribit *Rollonem* in *Neuſtriam* penetrâſſe anno. 876. hoc eſt poſt legem à *Regnero* de *duodecim-virali* judicio latam circa annum 820. circiter quinquaginta & ſex annos. Alii vero ſcribunt *Rollonem* cum ſuis in *Neuſtriam* veniſſe, non ante annum 895, hoc eſt circiter ſeptuaginta quinque annos poſt legem iſtam à *Regnero* latam. *b* Cap. LXXXXIII. de inquiſitione. cap. CXV. de brevi de ſtabilia, & recognitione. quibus conferenda ſunt. cap. IX, de judicio. & LXIX de juratoribus. *c* Ut turbæ placuit, conſidunt armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum & coercendi jus eſt, imperatur. Mox Rex vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia eſt, audiuntur, auctoritate ſuadendi magis, quam jubendi poteſtate. Si diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur; ſin placuit, frameas concutiunt. Honoratiſſimum aſſenſûs genus eſt armis laudare. Licet apud concilium accuſare quoque, & diſcrimen capitis intendere. ——— Eliguntur in iiſdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicoſque reddunt. *Tacitus.* *d* Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & auctoritas, adſunt. *Tacitus.* *Hoc eſt* (inquit *Lipſius* in notis) *quod in lege Alamannorum priſca lego: Conventus autem ſecundum conſuetudinem aliquam fiat in omni centena coram comite, aut ſuo miſſo, & coram centenario ipſum placitum fiat.* *e* In libro qui inſcribitur: **A compleat History of England.** p. 78. *f* Antiquitates *Alaman.* Tom II. fol. III. & in Appendice qui eſt ad *Roberti Bradeii* librum, cui titulus, **A compleat History of England.**

Terminata autem cauſa hæc eſt, (ut verbis actorum Curiæ utar,) ad campos [a]mallo publico! Anno VII imperii *Caroli Auguſti*, & XXXVII regni ejus in *Francia*, & XXXIV in *Italia*. Dat. VII. id. Feb. ſub *Humfredo* comite feliciter. Et ut haud olim apud *Germanos* duodecemvirali judicio cauſæ in mallis cognitæ & finitæ erant; ita neque jam nunc, quod à *Germanis* accepi, id apud eos in uſu eſt. Unde neque cuiquam mirum eſſe debet, *Saxones* è *Germania* in *Angliam* profectos *duodecimvirales* controverſiarum forenſium Judiciarios, ut aliqui contendunt, habuiſſe. *Duodecemvirales*, inquam, *Judiciarios*. [b] Ita enim eos appellat *vetus conſuet. Normanniæ*, eoſque iſto nomine à *Juſtitiario*, ſive curiæ præpoſito, diſtinguit. cap. IX. Verum, SHOWERE, ne quis nimis ſuſpicax malevoluſve hæc in remp. *Anglicanam*; & in *duodecemvirale* juratorum inſtitutum, politiæ forenſis ſimul, ac libertatis *Anglorum* ingens robur, & ſecundum parliamenta firmamentum maximum exiſtimet, me ſcripſiſſe, notatum mecum à te velim *duodecimvirales* cauſarum, apud nos, Judiciarios quinque modis conſiderandos eſſe. Scilicet quatenus ſunt pares; quatenus ſunt pares à vicineto conſcripti; quatenus ſunt judices litis quoad factum; quatenus jurati judices; denique reſpectu numeri perſonarum, quatenus *duodeni* ſunt. Quo ſolo quidem reſpectu duodecimvirale judicium petendum à *Nortmannis* contendo; qui cognitionem cauſarum ab omnibus partibus, vel liberis hominibus qui jus ſuffragii in Curiis habuerunt, ad *duodenos* paulatim contraxerunt. Præterea, ut ingenuè dicam, SHOWERE, perſuaſum mihi eſt, liberos homines curiarum olim apud *Anglos* ſectatores non juratos ad cognoſcendas cauſas eaſque terminandas proceſſiſſe. Ratio quâ, ut hoc credam, inductus ſum, ex eo petitur; quod in actis curiarum, quæ ſupra deſcripſimus, non ſolum nihil reperitur, ex quo eos prævio aliquo ſacramento adactos ad cognoſcendas cauſas proceſſiſſe conſtat; ſed quod in placito, quod erat inter *Gundulphum Hroſenſem Epiſcopum* & *Picbot* vicecomitem, liberi homines, non jurati, de terris, de quibus controverſia mota erat, ſententiam ferebant, eas Regis eſſe affirmantes: unde quidem *Epiſcopus Baiocenſis*, Curiæ præfectus, præcepit iis, ut ex ſeipſis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando affirmarent. Verum tametſi non in ea opinione ſum, liberos homines ante inſtitutum *duodecimvirale judicium*, quoties ad cauſas cognoſcendas convenerint, toties juramento adſtrictos fuiſſe; ſingulatim tamen unumquemque eorum, cùm primum in curiam admitteretur, data fide vel jurejurando, ſe cauſas omnes vere & fideliter examinaturum, cogniturum, & ſententiam dein laturum, obſtrinxiſſe, ſi quis affirmare placeat, tametſi de hoc quoque altum in antiquis ſilentium, equidem non adverſabor. Vero tamen, me judice, magis ſimile eſt, *Thanos* in *trithingis* & *comitatûs* comitiis, *Friburgos* in *Centuriæ* curiis, & *cives* in *Burgemotis*; haud ſecus ac majorum gentium *Barones*, ſive *optimates*, qui *pares regni* dicuntur, jam nunc apud nos in cauſis capitis, abſque præmiſſo juramento; de cauſis omnibus cognoviſſe.

Jam tandem de *duodecimvirale* cauſarum judicio, quæ animo mihi diu inſiderunt, omnes, SHOWERE, Tibi explicavi cogitationes meas. Quas veſtræ profeſſionis homines ſecum communicatas objectis rationibus oppugnare ſolent; quibus, quia forſan Tibi quoque in mentem venerint, ut facerem ſatis, muneris mei eſſe exiſtimo. Primo igitur objiciunt quæ temporibus *Edwardi primi* ſcripta ſunt ab *Andræa Horne*, in libro cui titulus *MIRROIR des juſtices*, cap. V. ſect. I. de *Aelfredo* Rege, de quo ſic ſcribit: *Patibulo ſuſpendit Cadwinum, qui Hacwyum morte multavit, ſine ſuffragiis omnium juratorum. Hic enim cum ſe duodecimvirorum judicio ſubmiſiſſet, quorum tres eum abſolvere contra novem alios voluerunt, Cadwinus tres alios eorum loco ſubſtituit, quibus ſe non ſubmiſit. Patibulo ſuſpendit Markeſium, qui Duringum condemnavit ſuffragiis duodecimvirorum non juratorum. Suſpendio multavit Thurſtonum, qui Thurguerum damnavit veredicto juratorum, ex officio conſcriptorum, cum iis ipſe non ſubmiſiſſet. Suſpendit Frebernum, qui Harpinum capitis damnavit, cum duodecimviri de ſententia ferenda ambigerent. In dubiis enim liberare potius, quam damnare oportet.*

Ex his *Horni* veſtri, ſi quam vim haberent, plane conſtat regnante *Ælfredo* magno, criminoſos apud *Anglo-Saxones* ſententia *duodecim-virorum* liberatos aut damnatos fuiſſe. Cui cum contrarium robuſtiſſimis argumentis probavimus, quæ ex vetuſtiſſimis optimæ fidei ac maximi ponderis monumentis petuntur, imprimis Tibi ad examen revocanda ſunt, tam quæ ſcripſimus, quam quæ contra ex *Horno* proferuntur. Quod ſive Tu, ſive quis alius, quaſi libripendens, æquâ manu fecerit, non dubito quin auctoritas veterum ſcriptorum, quos ſententiæ noſtræ teſtes appellavimus, præponderabit uni *Horno*, quem contra nos teſtem ſingularem producunt. Certe non numero ſolum, ſed antiquitate, ſed pondere, ſed auctoritate ſcriptorum ſuperior ſum, quæ in controverſiis teſtimonio determinandis ſemper præferenda ſunt. Verum ne teſtimoniis

---

a Ab *Alamanico* Mahal, Mahl, *curia*. Quod à *Gothico* ΜΑΨΛS, *Forum*. *Marc*. VII. 4. *Forum* autem *Gothis* ΜΑΨΛS, à ΜΑΨΛϚΙΛΝ, *loqui, ſermonem habere*. Quam ob cauſam quoque forum ab *Anglo-Saxonibus* dicebatur Spſpæce, à Spſpecan, *loqui*. Itidem apud *Iſlandos*, At mæla vel mala, eſt *loqui*; & mal, *Sermo*. Unde malefna, *cauſa*; & malafert, *judicium*. Fruſtra igitur *Bradeius*, cum honore ſemper nominandus, ab alio deceptus, *Mallum*, à Mahl, quod eſt *Saxonicè*, ut ait, *ſignum*, deducit. *b* Judiciarii autem ſunt diſcretæ perſonæ, & auctenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Juſtitiarius Judiciarios in Judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes conſenſerint, illud debet ad alias aſſiſias prorogari.

noſtris

noſtris aut numerus aut pondus deeſſe videatur, mantiſſæ nomine in libræ ſcutellum jaciam etiam alterum actorum Curiæ Comitatus commentarium, qui ſolus omnia, quæ ex *Horno* pro *duodecim-virale* Cauſarum determinatione apud *Anglo-Saxones* citari ſolent, falſitatis arguet.

E Textu Roffenſi. pag. 155.

Her cyð on ðyssum gewrite hu Godwine biscop on Hrofeceastre. ⁊ Leofwine Ælfeages sunu wurðon gesybsumode ymbe ꝥ Land æt Snodunglande on Cantwarabyrig.

Ða ða se biscop Godwine com to þam biscopstole þurh hæse his Cynehlafordes Cynges æfter Ælfstanes forðsiþe b. þa gemætte he on ðam mynstre þa ilcan swutelunga þe his foregenga hæfde. ⁊ þærmid on þat land spæc:· Ongan ða to specenne on þæt Land. ⁊ elles for Godes ege ne dorste. oððæt seo spræc wearð þam Cynge cuð:· Ða him seo talu cuð wæs. þa send he gewrit. ⁊ his insegl to þam Arcebiscope Ælfrice. ⁊ bead him ꝥ he hys þegenas on East-Cent. ⁊ on West-Cent hy on riht geseman be on tale be of tale:· Ða ꝥ wæs ꝥ se biscop Godwine com to Cantwarabyrig to þam arcebiscope:· Ða com ðiðer se sciresman Leofric. ⁊ mid him Alfun Abb. ⁊ þegenes ægðer ge of East-Cent ge of West-Cent eal seo duguð. ⁊ hy þær þa spræce swa lange handledon. syððon se bisceop his swutelunge geeowod hæfde. oð hy ealle bædon þone biscop eaðmodlice. ꝥ he geunnan scolde ꝥ he moste mid blætsunga þæs landes brucan æt Snodding-lande his dæg. ⁊ se biscop þa wæs getiðode on EALRA þæra witena þanc þe þær gesomnode wæran:· And he behet þær truwan ꝥ land æfter his dæge unbesacen:· Eode eft into þære stowe þe hit ut alæned was. ⁊ ageaf þa swutelunga þe he to þam Lande hæfde þe ær of þære stowe geutod wæs. ⁊ þa hagan ealle þe he be westan þære Cyrcan hæfde into þære halgan stowe. ⁊ þises loces ærendracan wæran Ælfun Abbod. ⁊ Wulfric Abbod. ⁊ Leofric sciresman. ⁊ Siweard. ⁊ Wulfstan æt Sealtwuda. ⁊ Ælfwælm Ordelmes sunu:· Ðonne is here seo gewitnesse þe æt þisum loce wæs. ꝥ is ærest se arcebiscop Ælfric. ⁊ se biscop Godwine. ⁊ Wulfric abb. ⁊ Ælfun Abb. ⁊ Ælfnoð æt Orpedingtune. ⁊ se hired æt Cristes Cyrcan. ⁊ se hired æt Scē Augustine. ⁊ so burhwaru on Cantwarebyrig. ⁊ Leofric Sciresman. and Lifnig æt Meallingan. ⁊ Siweard. ⁊ Sired his broðor. ⁊ Leofstan æt Mærsham. ⁊ Godwine Wulfeages sunu. ⁊ Wulstan æt Sealtwuda. ⁊ Wulstan Lunga. ⁊ Leofwine æt Dictune. ⁊ Leofric Ealdredes sunu. ⁊ Sidewine æt Weales wyrðe. ⁊ Wærelm. ⁊ Æthelred worg-gerefa on byrig. ⁊ Guðwold:· Gif hwa þis þence to awendenne. ⁊ þes foreword to abrecenne. awende him God fram his ansyne on þam miclan dome. swa ꝥ he si ascired fram heofenes rices myrhðe.

Horſum etiam tendunt, quæ traduntur in narratione litis quam intendit *Wulfstanus* Epiſcopus contra *Walterum* Abbatem *Eoveshamenſem*, & ad quam determinandum convenerunt Comitiæ plurium comitatuum. Quæ narratio habetur in MS. Bibl. *Cotton.* Cujus nota, *Tiberius* A. 13. fol. 37, Cui titulus, "*Commemoratio placiti, quod fuit inter Wulfſtanum Epm̄. & Walterum Abbatem de Eovesham.* In hujus placiti Commemoratione nulla mentio fit *Duodecimvirorum,* aut alicujus definiti numeri hominum, qui controverſiæ iſtius judices quoad factum nominati erant. Verum numerus *Baronum,* qui huic placito intererant, indefinite exprimitur, ut in ſequentibus obſervare eſt. *Conventus magnus factus eſt in Wirecestria vicinorum Comitatuum, & Baronum* [i. e. liberorum hominum] *ante Goſfridum Epiſcopum, & diſcuſſa fuit cauſa audita diverſis diebus.... JUSTITIÆ & baronum, qui interfuerunt placito.* ——— *Ex præcepto JUSTITIÆ regis, & decreto baronum itum eſt ad judicium, & quia Abbas dixit ſe teſtes non habere contra Epiſcopum, judicatum eſt ab optimatibus quod Epiſcopus teſtes ſuos nominaret, & die conſtituta adduceret, & Abbas, quaſcunque vellet, reliquias afferret. Venit dies ſtatuta, Venit Epiſcopus Wulfſtanus, & Abbas Walterus, & ex præcepto Goſfridi Epiſcopi affuerunt Barones, qui interfuerunt priori placito, ſed Walterus Ceſſit.*

Miſſis autem ſcriptoribus, quos hactenus conteſtatus ſum, liceat mihi etiam ad *Hornum* redarguendum quaſi in auctarium ponderis adjicere leges *Edwardi* R. non fictitias eas *Latine* ſcriptas, quas falſarius aliquis *Horno* non abſimilis interpolavit; ſed quas *Gallicè* exaratas, ad monaſterium ſuum in Archivis, ut authenticas adſervandas ſecum à Londino tulit *Ingulphus* Abbas *Croylandenſis.* In hiſce LL. *duodecemviralis judicii* nulla mentio, nullum plane veſtigium; quod tamen non* potuit non populo *Angliæ* imprimis concedi, ſi inter leges & conſuetudines antiquas *Anglorum* locum habuiſſet. Certe *Anglos,* qui leges & conſuetudines paternas à *Conquæſtore* iterum atque iterum rogaſſe dicuntur, non conceſſa hac de *Duodecimvirale* audientia, & judicio contentos, & placidos poſſe fuiſſe nemo, rerum æquus arbiter, vel animo fingere poteſt. Quamobrem, SHOWERE, inter falſarios ſeculi, qui commenta ſua orbi obtruſerunt, ut *Hornum* veſtrum numerandum exiſtimem, faciunt non ea tantum *Ælfredo* regnante de *Duodecimviris* fabulæ, ſed ejuſdem furfuris alia multa, quæ nullum teſtem appellans in eodem capite, ſe auctore, tradit. Iſtiuſmodi ſunt quæ ſcribit de ſuſpendio LXIV *Juſtitiariorum,* quos tanquam homicidas morte multaſſe *Ælfredum* ſcribit propter falſa eorum judicia; cum tamen *Aſſerius,* qui acta *Ælfredi* ſcripſit,

de his ſuſpendiis nihil tradiderit, neque quales cujuſve ordinis *Juſtitiarii* illi fuerunt, * Epiſcopi ſcilicet, an *Ealdormanni*, an denique *Gereſæ*: & ſi *Gereſæ*; an *Scyrereſæ*, an *portreſæ*: ipſe qui fabulam commentus eſt, generali nomine tutus dicit. Iſtiuſmodi quoque ſunt, quæ de *Athulfo* judice ſcribit, quem *Ælfredum* ſuſpendiſſe dicit, quod *Coppingum* quendam ipſe ſuſpendit, antequum XXI annos natus eſſet; plane quaſi, non dico ſolum apud *Anglo-Saxones*, qui pueros † Decennes, & duodecennes furti arguebant; ſed apud quemvis populum legibus cautum & ſancitum eſſet, non niſi XXI annis majores Capitali ſupplicio fore plectendos. Sic ſcribit *Ælfredum*, *Bermondum* quendam patibulo damnaſſe, quia *Garboltum* decollaverat propter crimen, cujus gratia in *Hibernia* exlex factus eſt; plane ac ſi Ælfredus *dominus* fuiſſet *Hiberniæ*, pariter ac *Edwardus* II. erat, quo regnante, *Hornus Speculum* fallax ſuum traditur ſcripſiſſe. Accedunt quæ de BREVIBUS Regis de coronatoris inquiſitione; & commentariis, de chartis in cancellario irrotulatis ſcribit: prorſus quaſi non ſolum eadem nomina forenſia, ſed curiarum idem numerus, eademque fori conſtitutio apud *Anglo-Saxones* fuiſſet; ac, illo ſcribente, apud *Anglo-Normannos* eſſet, quo nihil ineptius. Dicit etiam *Ælfredo* ſtatuente, cauſam obtinenti licuiſſe placitum ſuum *ſigillo* Judicis vel adverſarii munitum ſecum auferre, quod non poteſt non eſſe fictitium; Præterea quod apud *Anglo-Saxones*, ante *Edwardi* S. tempora, ſigilla in uſu recepta non fuiſſe certum eſt, ex iis, quæ de hac re ſupra diſſeruimus. Quinetiam in cap. I. ſect. III. multa fabuloſa, & fictitia tradit de R. *Ælfredo*, quæ *Aſſerius*, qui de vita ejus, & rebus geſtis ſcripſit, non memorat. Dicit enim eum in frequenti comitum ſenatu ſtatuiſſe, ut bis anno *Londini* convenirent, ‡ *ad parliamentandum* de gubernatione populi, &c. Cum tamen neque de comitiis regni bis in anno edicendis, neque de hoc procerum conventu, in quo id ſtatuit Ælfredus, quicquam tradit *Aſſerius*, qui tamen id, ſi revera ſtatutum eſſet, non potuit non memoraſſe, utpote qui res longe minoris momenti magno cum apparatu deſcripſit.

Alterum argumentum, quo ſententia noſtra oppugnatur, ſumptum eſt ab iis, quæ ſcripſit *Guillermus de Rouille* Alenconienſis, in LL. licentiatus, in deſcriptione *Normanniæ*, quæ habetur inter repertorium & prologum libri, qui inſcribitur LE GRANT COUSTUMJER DU PAIS ET DUCHE DE NORMENDIE. Verba ejus ſunt: *at hujuſce NORMANNICÆ CONSUETUDINIS latorem ſive datorem, Sanctum Edwardum Angliæ Regem, teſtatur vulgaris illa chronica, quæ chronica chronicarum intitulatur, ubi de Guillermo Baſtardo Normannorum duce, ac Angliæ Rege loquitur, dicens, quod cum prædictus ſanctus Edwardus ex ſe nullos liberos hæredes haberet, Guillermum hæredem regni inſtituit. Qui Guillermus de victo & mortuo Araldo regni uſurpatore hac conditione regno libere potitus eſt, ut ſcilicet leges patriæ à præfato Edwardo latas inviolatas ſervaret. Qui quidem Edwardus etiam Normannis leges dederat, cum in Normannia diu fuiſſet enutritus. Hæc præfata cronica. Adverte tamen, quod etiam præfatus Guillermus erat Regni Angliæ primior hæres ex Matilda* alias *Mabault conjuge ſua filia Balduini Flandriæ comitis neptis ejuſdem Regis Angliæ Sancti Edoardi, ut teſtatur chronica Britanniæ fol.* LXXV. Et quod Edoardus Sanctus Angliæ Rex fecerit dictas conſuetudines Angliæ, & Normanniæ ſatis patet ex conformitate dictarum conſuetudinum, de qua habetur in GLO. in C. UNIC 9. *porro ne moniales*, in verbo *partibus* de *ſtat. regul.* LI. VI. Et quæ not. per. *panor*, & *Decium* in cap. I. de *Appella*, ubi loquuntur *de conſuetudine Angliæ ad probandum aliquid* PER CREDENTIAM XII HOMINUM VICINORUM *quæ etiam viget. in Northmania*, *de quibus dixi poſt eoſdem* in GLO. *conſuetu.* Cenomaniæ in *rub.* GLO II. G. & facit GLO. illa vulgaris in ca. *Moiſes.* in verbo *inſicco* XXXII. q. II. *quæ Normannos, & Anglicos veluti in complexionibus, & conſuetudinibus pares invitat ad fortiter bibendum.*

Hæc *le Rouille* Gallus, qui *conſuetud. Normanniæ* edidit, anno MDXXXIV. Quibus tamen ea, quæ ſententiam noſtram propugnant, & argumentorum pondere, & ſcriptorum quum numero, tum auctoritate longè ſuperantia quovis pendente, ad examen revocata maximo momento præponderabunt. Quid enim ſingularis illa *chronica chronicarum* ab obſcuro aliquo, eoque extero incerti ſeculi homine, ſcripta contra fidem & auctoritatem tot noſtrorum, quos ſupra appellavimus, ut qui in rebus noſtris maximè idonei teſtes ſunt?

Verum, SHOWERE, ne contra *Rouillium* tergi-verſari videar, eaque præterire velle, quibus reponere non poſſum, ad ſingula ab eo dicta mihi dicendum eſt. Primo igitur nihil eo abſurdius, aut ineptius, quod, teſte *chronica chronicarum*, de *S. Edoardo* R. dicit, nempe eum *Normannicæ conſuetudinis*, ** (iſtius ſcilicet quem *Rouillius* edidit) auctorem fuiſſe. Quo nihil inquam abſurdius, aut ineptius fingi poteſt, utpote in quo non ſolum multa, quæ *Edoardi* temporibus non conveniunt, ut charta *Philippi* Regis, & prælatorum *Normanniæ* literæ, cap. CXII, CXIII. ſed quamplurima etiam, quæ *Edoardum Normannis* dediſſe, quòd, ipſo regnante, in *Anglia* non uſitata

---

* Anð ꝥ ilce ᵹeðo eac ða biſcopaſ heoꞃa ᵹeðpilcꞃa. ⁊ eac mine Ealðoꞃmanna. ⁊ ᵹeꞃeaꝼa ⁊ ic pille ꝥ mine biſcopaſ. ⁊ ᵹeꞃeaꝼa ðæꞃ ðemað eallum ðe hio ᵹehyꞃſumian ᵹebyꞃað. *Quæ omnia, quum Epiſcopi, tum Ealdormanni, & Gereſæ noſtri faciunto. præterea volo ut Epiſcopi, & Gereſæ noſtri ex hoc omnes, judicent, qui eorum juriſdictionibus ſubjecti ſunt.* † LL. *Inæ.* c. VII. LL. *Æthelſt.* c. I. be ðeoꝼum. ‡ *Pur Parliamenter.* ** Verba ejus ſunt: *hujuſce Normannicæ conſuetudinis latorem ſive datorem.*

fuerint,

fuerint, impoſſibile eſt. Hujuſmodi ſunt omnia quorum neque in *Edoardi* legibus, quas *Anglis* à ſe emendatas dedit *Gulielmus* I. neque aliorum Regum legibus & conſtitutionibus, quæ etiamnum ſuperſunt, ullum veſtigium repertum eſt.

Præterea *conſuetudines iſtas Normanniæ*, ut ipſe non abſurde minus ſcribit, *Angliæ* S. *Edoardum* dediſſe, nemo iſtius temporis ſcriptorum, aut eorum qui ad id proximè ſcripſerunt, ſive apud *Anglos*, ſive *Normannos* tam ſtultus fuit, qui affirmare auſus eſt. *a* Contrà enim leges *Anglorum* & *Normannorum*, adeo neque eædem eundem auctorem habuerunt, neque adeo conſimiles in iſtis temporibus fuere, ut maxime fuerint diverſæ. Hoc monſtrant communitatis *Anglorum* preces, qui *Wilhelmum Angliæ* expugnatorem ſupplices rogaverunt, ut leges & conſuetudines patrias, leges *R. Edwardi* ipſis daret, in quibus patres eorum nati & enutriti erant.

Quod ſi *Edoardus* utrique genti leges adeo conformes dediſſet, cur ut ſuis legibus regerentur, *Gulielmum* rogaverunt *Angli*; aut cur ex ſingulis comitatibus *Gulielmus* earum ignarus, duodecim ſapientes eligeret, qui quæ eſſent leges iſtæ & conſuetudines, jurejurando obſtricti ei fideliter declararent? Quinetiam, ſi ſcriptoribus noſtris fides adhibenda, tantum abeſt ut Regnante *Edoardo S.* leges *Angliæ* cum iis *Normanniæ* convenirent, ut planè ſibi ipſis non eſſent conformes. Hoc probat nota iſta diſtincto inter *provincias* ſive *diſtrictus Danorum*, *Merciorum*, & *Weſt-Saxonum*, quæ non ſolum in LL. *Canuti* politicis, ſed in LL. *Edoardi* à *Gulielmo* conceſſis, & *b* emendatis, Danelaga, Myrcenalaga, & *Weſt-Saxenelaga* dicuntur. In illis enim juris-ditionibus non tantum diverſæ fuerunt leges *c* *Norfolcenſium*, *Suffolcenſium*, & *Northymbrorum* qui ex Dania & Norvegia oriundi ſunt; ſed etiam *Merciorum* & Weſt-Saxonum, qui ambo *Saxones* fuerunt, leges in multis differebant.

Apage igitur fabulam iſtam quam ex *cronica cronicarum* ſumptam appellat ſcriptorum noſtrorum ignarus *Rouilleus*, qui leges & conſuetudines *Normanniæ* ſuæ, ut ab *Edoardo Sancto* auctore quaſi inſtitutas venditaret, ſententiam ſuam ex eo firmare voluit, quod conformes eſſent cum *Angliæ* legibus; & ſpeciatim ex eo quod conſuetudo *Angliæ* ad probandum aliquid per *credentiam* XII *hominum* in uſu foret apud *Normannos*. Quo quidem nihil futilius. Etenim conformitas illa legum & conſuetudinum, quæ *Anglis* & *Normannis* communes erant, aliunde, quam à *S. Edoardo* & peti poteſt, & petenda quidem eſt. Nam primo *Gulielmus* ipſe conquæſtor, ut tradit *Eadmerus*, *uſus & leges, quas patres ejus, & ipſe in Normannia habere ſolebant, in Anglia ſervare volens, de hujuſmodi perſonis, Epiſcopos, Abbates, & alios principes per totam terram inſtituit, de quibus indignum judicaretur, ſi per omnia ſuis legibus poſtpoſita omni alia conſideratione non obedirent.* Secundo, à communi aliqua origine leges & conſuetudines nonnullas quum *Angli* tum *Normanni* derivare potuerunt, nempe à veteribus *Norvegis* & *Danis*, à quibus tam *Normanni*, quam *Dani*, qui *Anglis* leges dabant, oriundi ſunt. Hujuſmodi videtur eſſe lex illa *de Namio* à *Canuto* R. lata. c. 18. & inde integre ſumpta & tranſlata ad leges à *Gulielmo* I. *Anglis* datas. c. XLII. ut infra patet.

And ne nime nan man nane name. ne innan ſcyran. ne ut of Scyre. ær man habbe ðrywa on hundrede his rihtes gebedan; Gif he æt ðam þriddan cyre nan riht nabbe. þan fare he æt ðam feorþan syðe to ſcyre gemote. 7 ſeo ſcyre him ſette þonne feorðan andagan; Gif ſe ðonne berſte nime ðonne geleafe ge heonen ge ðanon. þ he mote hentan æfter his agenan;

Ne prenge hum [d] nammil en conte ne [e] de fors d'ici quil eit tresfois [f] demand dreit el hundred u el conte, e ſil a la tiers fice ne pot dreit aver, alt à conte, é le cunte len a Sete le quart [g] jura, e ſe cili [h] de-fait de ki il ſe claime [i] dunt prenge conge qui il [k] puſſe nam prendre pur le ſon [l] lum e pref.

Nemo [m] *Namium, vel in comitatu, vel extra capito, niſi prius vel in centuria* (vel *comitatu*) *ter rectum petierit. & ſi tertia vice rectum non poteſt habere, quartà adeat curiam comitatus, quæ quartum diem ei aſſignabit. Verum ſi ab illo deficiat, quod ſibi vindicabat, tum licentiam habeat capiendi Namium ubicunque poteſt ad ſuum uſum & commodum.* De Namiis itidem in LL. *Hen.*

---

a Chron. *Lichfeldenſe*. Archæonomia. edit. *Cantabr.* M.DCXLIV. p. 158. *b Lagam* Eduuardi Regis vobis reddo cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendavit conſilio Baronum ſuorum. Inſtit. Hen. R. in text. *Roffenſi*, & in *Matth. Paris.* p. 55. *c* Chron. *Lichfeld.* LL. Hen. I. VI. IX. Quibus accedunt LL. *Edoardi Latinæ*. cap. 12. 37. & quæ ſcripta ſunt à *Gervaſio Tilburienſi* de *Scacc.* cap. 32. *propoſitis etiam legibus Anglicanis, ſecundum tripartitam earundem diſtinctionem, hoc eſt Merchenlage, Danlage, Weſt-Saxenlage, quaſdam reprobavit, quaſdam autem approbans illis tranſmarinas Neuſtriæ, quæ ad regni pacem efficaciſſime tuendam videbantur, adjecit.* Hæc *Gervaſii* noſtri, *Rovilleo Gallo-Normanno* plane contradicant. & quis, quæſo, præferendus eſt, noſter, an exterus? Noſtrorum gnarus, vel ignarus? ſcriptor antiquus, vel modernus? *d* Nam nul. *e* Dehors. *Sax.* ut of. *f* Demande dreit. *g* Jur *vel* jurn. *h Forſan* defaut. *i* Dunc. *k* Puiſſe. *l* Vox *Gallo-Francica*, vel *Franco-Gallica*. *Sax.* Luma, anluma, geloma, *utenſile, utendum quid, quod uſui noſtro neceſſarium eſt.* *m* Id eſt, res omnes, præſertim animatæ, ut homo, pecus, ob debitum vel delictum diſtrictæ. vid. Gram. *Sax.* p. 164. in marg. & Horni *Myrroir des juſtices*, cap. II. ſect. XXVI. *Naam n' eſt autre choſe, que reſonable diſtreſſe. deux manieres ſont de Naams: Naam mort, ſicome des blees, vine & autres tielx chatelx; & Naam vief, ſicome de home, beſte, & tielx viſe choſes.*

cap. XXIX. Bracton. l. 3. Tract, 2. cap. 37. *Myrroir de juſtices*, ut in margine. De Namiis multa etiam in *conſuet. veteri Normanniæ*, ſpeciatim cap. VII. quod inſcribitur *de liberatione Namptorum*. ut & antiquis *Scotiæ* legibus. Quod tamen non probat *Normannicarum* legum *Edwardum* S. latorem fuiſſe; ſed quum *Normannis Norvegorum* & *Danorum* poſteris; tum *Anglis* ſive *Dano-Saxonibus*, qui *Danos* dominos & legis latores habuerunt; tùm denique *Scotis*, qui *Norvegis* & *Danis* olim ſuccubuerunt, multaſque olim de *Namiis* aliiſque rebus conſuetudines cum *Anglis* & *Nortmannis* conſimiles habuerunt; à *Norvegis* & *Danis* ſuas de *Namiis* accerſendas eſſe leges, in quorum antiquarum legum * codicibus, de *Namiis*, & pecoribus *Namii* nomine captis, quæ *Namſæ* dicuntur, multa quoque leguntur. Denique, fidem omnem ſuperat *Nortmannos* à *Rollone* ad *Gulielmum Baſtardum*, ſcilicet per centum & quinquaginta annos, ſine ſuis legibus & inſtitutis in *Neuſtria* vixiſſe, aut quibus tam diu more majorum uſi eſſent rejectis, novas & alienas ab extero principe recepiſſe. Quorum alterutrum neceſſe eſt is dicat, qui in *Rouillei* ſententiam pedibus euns *S. Edwardum Normannicæ* conſuetudinis latorem & auctorem auſus fuerit affirmare.

Tertium argumentum, quo de origine *duodecemviralis* judicii ſententia noſtra impugnatur, ſumptum eſt ex [a] libro *Aſſiſarum*, An. XXVI. pl. 24. quod *Gallicè* ſic ſcribitur. En Aſſiſe *de no diſ.* deuant *Thorpe* monſtre fuit per labbe, [b] de B. que ſes predcēſ. aver Conis. de plees, *&c.* d' aver orig. hors de court, *&c.* per uſage, *&c.* en temps de Saint Edmund roies, *&c.* & que le Roy Hen. le prim. per chrē. confirm. *&c.* toutz lez uſagez, *&c.* & quils avoient conis dez toutz manners des ples iſſint q̄. Iuſtic̄. dun bank, & daūt. ne Iuſtic. al aſſis prēd. ne mellaſſent rien, *&c.*

Hic eſt *clameus recti*, ſive petitio Abbatis *Burienſis*, ſeu *Edmundiburgenſis*; ex quo conſtat eum in *reſcripto Aſſiſæ*, ut loquuntur forenſes, ſibi vendicaſſe actionum ſive cauſarum cognitionem, atque determinationem, ut & reſcripta, tam *Aſſiſæ*, quam originalia alia, è curiis Regis data, idque ex uſu, & præſcriptione ducta à temporibus *S. Edmundi*, & *S. Edwardi Confeſſoris*, quorum uterque R. Angliæ prius extitit, quam à *Normanno Duce* vinceretur. Ad hanc rem probandam Abbas præterea varias oſtendit [c] *Allocationes*, atque quod *Henricus I.* conſuetudines iſtas confirmaſſet, & nominatim illam de cauſarum & quæſtionum deciſione, adeo ut neutrius [d] Banci, ſive tribunalis, Juſtitiariis liceret ſe miſcere, aut auctoritatem ſuam interponere.

Ex his, SHOWERE, quatuor colligit Regii tribunalis non ita pridem capitalis juſtitiarius, qui *juris oraculum* apud Anglos dici meruit, [e] *Edwardus Cokus* miles *Palatinus*. Primo vicecomites apud *Anglos* ante *Conquæſtum*, quod dicunt, extitiſſe, quandoquidem Abbas *Burienſis* reſcripta *Aſſiſæ*, ut & alia ſingula reſcripta originalia, utpote quibus prædeceſſores illius à temporibus *S. Edmundi*, *S. Edwardi* RR. gaudebant, vendicabat. Quæ vicecomiti ſemper inſcripta ad eum ſolum mittuntur, nec ad alium quenquam mitti poſſunt, niſi forte ad [f] *Coronatorem*, ut appellant, idque in ſpeciali aliqua cauſa vel negotio, quando is vicecomitis locum obtinet.

Secundo in antiquis iſtis ante conquæſtum temporibus, in quibus *Brevia*, vel reſcripta *aſſiſæ* prædeceſſores Abbatis Burienſis ad vicecomitem mittebant, cauſas fuiſſe cognitas & definitas *fide & judicio duodecim hominum juratorum*, quippe quod *brevium* iſtorum ſolennia verba hæc ſunt. [g] REX VICECOMITI SALUTEM, *&c.* ET INTERIM FACIAS DUODECIM LIBEROS, ET LEGALES HOMINES DE VICINETO ILLO VIDERE, *&c.* vel [h] *hunc ſummone per bonos ſummonitores duodecim liberos, & legales homines de vicineto.*

Tertio, jus *Anglicanum, commune* dictum, idem prorſus, ac immutatum poſt conquæſtum, quod ante eum fuit, perennâſſe; propterea quod in antiquis iſtis *Anglo-Saxonum* temporibus reſcripta *Aſſiſæ*, aliaque reſcripta originalia in curias Regias relegari ac remitti ſolebant.

Quarto, in iſtis etiam temporibus Curiam fuiſſe, quam *cancellariam* dicimus, utpote ex qua ſola, neque aliunde petita prodeunt originalia reſcripta univerſa.

Hæc & hujuſmodi legens in *Coki* veſtri ſcriptis, Cl. SHOWERE, tantum quum juriſconſultum, tum Judicem, in patriæ ſuæ antiquis conſuetudinibus & conſtitutionibus avitis tam hoſpitem fuiſſe, equidem non poſſum non dolere. Etenim ut ab eo, quod ultimo loco quaſi probatum venditat, incipiam; tantum abfuit, ut in temporibus ante *conquæſtum* à quibus *Clameum* ſuum orditur *Abbas Burienſis*, curia, quam [i] *Cancellariam* dicimus, extiterit, ut ſub ipſo ingreſſu *Normannorum*, *Cancellarii* neque nomen neque dignitatem, ut poſtea, claruiſſe conſtat.

Apud *Anglo-Saxones*, qui cancellarii poſtea dicti erant apud *Anglo-Normannos*, BOCERAS appellati ſunt: id eſt, SCRIBÆ, NOTARII, qui Regibus duntaxat ab epiſtolis & chartis fuerunt, in quibus ſcribendis, & forſan aliquando dictandis, operam navârunt.

---

* Vide *Loccenii* Lexicon juris *Sueo-Gothici*, in voce *Nam* & *Namſæ*, in *Verelii* Indice ling. vet. *Scytho-Scandicæ*. [a] Vide etiam *Fitzherberts* graunde abridgement. fol. 219. pl. 57. & *Brooks* graunde abridgement. p. 173. pl. 40. [b] Id eſt, *de Bury*. [c] *Allocatio* in noſtro jure eſt rei ut veræ & probatæ receptio & admiſſio. [d] Intellige Bancum Regium, & Bancum communem, in quo tractantur *placita* communia. [e] In præfat. ad lectorem, quæ eſt ante lib. cui titulus *La tierce part des reports.* [f] De coronatore apud *Anglos* vide *Spelmanni* vel *Dufrenſii* gloſſaria. [g] *Bracton.* lib. IV. cap. XVI. [h] *Glanvill.* lib. XIII. cap. 34. [i] Vide quæ in voce CANCELLARIUS ſcripſit *Hen. Spelmannus*: ſpeciatim de cancellario apud *Anglo-Saxones* & *A. Normannos*.

Apud

° Apud *Anglo-Normannos* pariter non ea fuit cancellarii dignitas & auctoritas, neque pro amplitudine muneris is locus, ad quem in ſequentibus temporibus ex parvis quidem initiis per varios quaſi gradus à cancellariis perventum eſt. Nam in vetuſtis iſtorum temporum chartis in loco inferiori utique ſubſcribit cancellarius pro Eccleſiaſtico ſuo ſtatu ac ordine, & non pro muneris ſui, quæ quidem parva jam tum fuit, dignitate. Sic in charta quadam *Gulielmi* II. qua abbatiam S. *Petri Bathoniæ, Johannei* Epiſcopo *Sumerſetenſi* ad ampliandos Epiſcopatûs redditus donat; *Rodbertus* cancellarius inter Regis capellanos æquales ſuos ſubſcribit.

Chartam iſtam dignam eſſe, quæ hic locum habeat, exiſtimo propter varias rationes. Primo, quod tum more *Anglo-Saxonico* cum crucis ſignis, tum Anglo-Normannico cum ſigillo Regis corroboratur.

Secundo, quod tot tempore æqualium virorum præſertim Eccleſiaſticorum, qui magni nominis fuerunt, illuſtris redditur. Denique quod Rotbertus iſte Cancellarius videtur is fuiſſe, qui in ſerie Cancellariorum Angliæ à *Spelmanno* in gloſſ. ſuo edita Robertus *Bluet* vel *Bloet* vocatur.

☧ (A) inppetuū dīcoliſ omnīb; tam futuriſ q preſentib:. Qiñ dō omnitenente tēpora ſclorum ordinante. & hiſ prout placuerit finē imponente celū & terra. & omīa que in eiſ ſt̄ ſuo fine tranſibt̄. & uita nrā que ad tempꝰ floret. & cito tāquā flos foeni decidit. uidetur eſſe momentanea. idcirco cunctiſ agendū. ut hic boniſ actib; future beatitudinis mercemur gaudia abſq; omī immutatione ꝑennit̄ manſura. Quo circa ego Willelmꝰ Willelmi regis filiꝰ. dī diſpoſitione monarcheſ britannie promeæ meiq; patriſ remedio anime. & regni proſꝑitate. & popłi á dnō mihi collati ſalute. acceſſi Johanni epō abbatiā Scī petri bathonie. cū omnibꝰ apenditus tam in uilliſ quā in ciuitate & inconſuetudinib;. illis videlic& quibꝰ ſaiſita erat ea die qua regnū ſuſcepi. Dedi inquā adſumerſetenſis epiſcopatꝰ augmentadionē eotenꝰ preſertim ut inibi inſtituat preſuleā ſedem. Anno dnīce incarnationiſ. Miłł. xc. Regni uero mei. IIII. Indictione. XIII. VI. kł. Febr. Luna. III. pepigi id in eorum optimatū meorum preſentia. ✠ quorum Nōia ſubt̄ ſt̄ annexa. & ut perpoſtitateſ ſuccedenteſ apud quoſq; hoīeſ ueritatiſ amatores ꝑſeueret ratū. mee regie auctoritatiſ annecto ſigillum. ſed & propria manu mea depingo cruciſ dnīce ſignum. Lanfranco archīpſule machinante ¦Wintonie factū ē donū huiꝰ beneficii. Miłł. LXXXVIII. anno abīcarnatione dnī. Scdo uero anno regni regiſ Willi filii prioriſ. Will. Confirmatio aut̄ huius charte facta ē apud douerſā. eo tēpore qđ ſupiꝰ determinatū eſt;

✠ Ego Thomaſ archīepſ eboracenſiſ laudaui.
Ego Mauriciꝰ londonienſiſ ēpſ corroboraui.
✠ Ego Walchelmꝰ wintonienſis ēpſ aptaui.
Ego Oſmundꝰ ſarbienſiſ ēpſ conſolidaui.
Ego Osƀnꝰ exonienſis ēpſ confirmaui.
Ego Remigiꝰ lincolienſis ēpſ aſtruxi.
Ego Rotƀtꝰ herefordenſis ēpſ audiui.
Ego Rotƀtꝰ ceſtrenſis ēpſ conſpexi.
✠ Ego Cunnulfꝰ rouerceſtrenſiſ epſ annui.
Ego Woleſtannꝰ wigreceſtrenſis epſ acceſſi.
Ego Radulfꝰ ciceſtrenſiſ epſ uidi.
Ego Herƀtꝰ tetfordenſiſ epſ audiui.
Ego Goiffridꝰ conſtantienſiſ hoc exquiſiui.
✠ Ego Ego Hoellꝰ cenomannenſiſ epſ interfui.
✠ Ego Wido aƀbaſ Scī Auguſtini cântuarii.
✠ Ego Gilleƀtꝰ aƀƀ S petri weſtmonaſterii.
Ego Turſtinꝰ abbaſ gleſtonienſiſ.
Ego Sẏmeon abbas de eli.
Ego Balduinꝰ abbaſ ſcī eadmundi.
Ego Raginaldꝰ abbaſ de abendona.
Ego Rotƀtꝰ aƀƀ S Petri wintonie.
Ego Walterꝰ abbaſ de eueſham.
Ego Pauluſ aƀƀ. ſcī albani.
Ego Odo abbaſ de certiſeio.
Ego Godefridꝰ aƀƀ. de malmeſƀia.
Ego Goisƀtꝰ abbaſ de bello.
Ego Serlo abbaſ de gloeceſtra.
Ego Goisfridꝰ mala terra.
✠ Ego Rogerꝰ comeſ.
Ego Rotƀtꝰ comeſ.
✠ Ego Sẏmon comeſ.
Ego Hugo comeſ.
✠ Ego Alanꝰ comeſ.

Ego Henricꝰ comeſ.
Ego Walterꝰ comeſ.
Ego Willmꝰ comeſ.
Ego Rotƀtꝰ filiꝰ hannoniſ.
Ego Philippꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Rotƀtꝰ cancellariꝰ.
Ego Samſon capellanꝰ.
✠ Egg Turgiſꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Geraldꝰ capellanꝰ.
Ego Anſgerꝰ capellanꝰ.
Ego Herƀtꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Willelmꝰ capellanꝰ.
✠ Ego En rānꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Ranulfꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Petr* capellanꝰ.
✠ Ego Tuſaldꝰ capellanꝰ.
Ego Eudo dapifer.
Ego Juo dapifer.
Ego Hanno dapifer.
Ego Rogerꝰ dapifer.
Ego Willmꝰ dapifer.
Ego Rotƀtꝰ de oili.
Ego Vrſo de abetot.
Rotƀtꝰ diſpenſator.
Hugo de portu.
Rogerꝰ de buſleio.
Rannulfꝰ peuerelluſ.
Willmꝰ peuerellꝰ.
✠ Aiulfus uicecomeſ.
✠ Alueradꝰ de lincola.
✠ Ernulfꝰ de heſding.
✠ Folco criſpinꝰ.

Sigillum ſimul cum cera periit, ſericâ tamen appendiculâ, quæ ceram tenuit, remanente.

Sic in charta quadam Henrici primi qua manerium de *Thorp* Eccleſiæ Norwicenſi dedit An. MCI. Rogerus Cancellarius, Abbatibus omnibus & Epiſcopis poſtpoſitus inter capellanos ſubſignat.

Nondum ad forum juris communis, nondum ad prætorii dignitatem ſurrexiſſet, ut Spelmannus, qui ſic ſcribit: conſtat hodie cancellaria tribus partibus, è collegio ſcribarum regiorum, è foro juris communis, è prætorio boni & Æqui. His omnibus ſolus præeſt cancellarius, collegio nempe miniſter principalis: foro judex canone circumſcriptus: prætorio arbiter honorarius à Rege datus. Miniſterium ejus antiquæ eſt originis; poteſtas forenſis mediæ; prætoria recentioris.

Sed licèt in eo falſus eſt *Cokus*, quod in antiquis iſtis temporibus curiam extitiſſe affirmat, quam *Cancellariam* appellamus, tamen qui Cokum propugnare velit aliquis forſan reſpondebit, Antiquæ eſſe originis eam partem Cancellariæ, nempe Collegium iſtud ſcribarum, ſive officina brevium & Chartarum regiarum, Cui Cancellarius præeſt, & è quo petita dantur brevia, ſeu reſcripta illa originalia, ſpeciatim reſcripta *aſſiſæ*, quæ longo uſu, & præſcriptione ducta à temporibus S. Edmundi, & S. Edwardi ſibi vendicabat Abbas Burienſis. Antiquæ eſſe originis eam partem *Cancellariæ* fateor, ut quæ *Scaccarii* primo pars fuit, quod curiarum omnium regiarum apud Anglo-Normannos antiquiſſima eſt. Veruntamen non tam altæ eſt originis, quam eſſe contendendum eſt ab iis, qui *Coki* ſententiam velint defendere. Etenim nullum tale fuiſſe ſcribarum forenſium Collegium in Anglo-Saxonum temporibus, Cui Cancellarius præfuit, ex iis conſtat: Primo quod Regis ſcriba à Normannis ſcriptoribus *Cancellarius* dictus, in aula, non in foro, officio ſuo functus eſt. Secundo, quod conſtitutio, vel politia forenſis apud Anglo-Saxones longe alia fuit, ut ſupra oſtendi, quum quæ talem *brevium* officinam requiret, utpote apud quos cauſæ omnes, liteſque * *domi* cognitæ, & determinatæ eſſent, in ſingulis Centuriis, trithingis, comitatibus, urbibus, & curiis Dominorum, quorum jus audiendi, & finiendi cauſas, *Sac* & *Soc* eſt appellatum. *Domi*, inquam, audiri, & finiri Cauſæ ſolebant apud Anglo-Saxones, eo tamen ordine, ut à † Centuriis ad trithingas deferebantur cauſæ, à trithingis imo & curiis dominorum ad comitatus curias, in [a] quibus ſi quis jus impetrare non poterat, Regem licebat appellare. Nondum enim majorum Gentium Cauſæ (ſeu *placita*) à curiis comitatuum ad curiam domini Regis tractæ erant. Contrà ab ingreſſu Normannorum curiæ comitatuum dignitatem ſuam priſtinam, ut ſupra oſtendi, aliquandiu retinuerunt, uſque ad *Henrici* II. tempora, cum Juſtitiarii Regis non amplius in comitatus ad audiendas cauſas legati eſſent, quemadmodum in [b] placito de *Pinendenam*, in quo *Goisfridus* Epiſcopus Conſtantienſis *loco Regis fuit*; ut & in [c] contentione iſta inter *Gundulfum*, & *Pichot*, cui præerat Regis Juſtitiarius Odo Epiſcopus Bajocenſis: ſed cauſæ, quæ in *Scyris* vel Comitiis placitari, & terminari ſolebant coram comite, vel ejus vicecomite, ante adventum *Normannorum*, & poſtea à Regis Juſtitiariis, tum primum ab iis ad [d] curiam Regis, coram Juſtitiario ejus audiendæ, tractæ & ablatæ erant. Cauſis autem à *Scyris* ad curiam Regis ſic tractis, creſcebat indies *querelantium* numerus, qui ad Dominum R. vel juſtitiarios ejus de injuriis factis clamarent. Delatis vero ab omnibus regni partibus ad curiam R. querelis, Cancellarius, qui ab Epiſtolis, chartis & reſcriptis Regi erat, ex aulico duntaxat miniſtro factus curiæ Regis *Officialis*, augere numerum ſcribarum neceſſe habuit, & Collegium quaſi ſub ſe inſtituere, in quo, tanquam in communi regni officina, reſcripta forenſia, à noſtris dicta *brevia originalia*, quod iis inchoantur omnes lites, formarentur, & ſolennibus fori verbis formatæ in omnes regni partes mitterentur. Hic ortus, hæc origo fuit Cancellarii, ut Magiſtratus forenſis, qui in Scaccario à ſiniſtra Juſtitiarii regii, paulum procedente tempore, adſeſſor ſedere ſolebat; adeo ut in eo ſine illius conſenſu, & conſilio, haud longo à primis iſtis *Cancellariæ* initiis, nihil magni momenti factum eſſet.

Hic etiam ortus, & origo fuit *reſcriptorum forenſium*, ſive brevium originalium, quæ in omnes comitatus ad vicecomites è *Cancellaria*, ſive potius è ſuprema Scaccarii curia, cujus Cancellaria pars erat, tum primum expediri, & mitti ſolebant. Et Speciatim, quoad *Aſſiſarum reſcripta*, *Magna aſſiſa* ipſa, à qua denominantur, antiquiora eſſe non poſſunt. Magnam autem Aſſiſam, ut ingens populo beneficium inſtituiſſe *Henricum* II. teſtatur *Glanvillus* lib. II. cap. VII. Obtinente ergo nova hac forenſi conſtitutione, quæ teſte Glanvillo tollendi duelli gratia ab *Henrico* II. inventa eſt, Juſtitiarius regis omnes liberos Comitatus homines, ut coram *ipſo ſe ſiſterent*, non ſine graviſſimo & populi & Curiæ incommodo citari cum diſcerneret, magis commodum, idoneum, & opportunum, & è re etiam publica magis fore judicabat, certum & definitum eorundem numerum datis ad vicecomitem reſcriptis regis nomine citare; & cum definitus ex iis numerus ciendus, & arceſſendus eſſet, quem, quæſo, magis aptum gratumve *Normannigenæ*, qui ſe eo Conſulerent, comprobarent, quam, qui apud eorum majores tam in *Scandia*, quam in Normannia ab antiquiſſimis temporibus in uſu fuiſſet, DUODENARIUM? Is quidem numerus fuit liberorum hominum totius Com. Cant. quem eligi præcepit Odo Normannus Bajocenſis Epiſcopus, cum curiæ præſideret, in qua diſceptata erat *lis*, quæ orta erat inter Gundulfum R. Epiſcopum, & *Pichot* V.comitem.

---

* *Sax.* æt hæm. LL. Edgari R. c. 3. † Edoardi R. c. 34. a LL. Edgari R. c. 3. b Text. *Roff.* fol. 108. a. c Text. *Roff.* fol. 145. b. d Vide *Glanvillum*, lib. 1. cap. 1, 2, 3, 4.

Apage

Apage igitur, Showere, concluſiones iſtas *Coki* omnes de *reſcriptis aſſiſæ* ante conquæſtum ad vicecomitem miſſis; de cauſis tum cognitis, & definitis *fide, & judicio duodecim virorum*; de reſcriptis Aſſiſæ jam olim, ut nunc in curias Regis remiſſis; denique de Cancellaria, quam curiam tum fuiſſe, quæ nunc eſt, fruſtra contendit, quod ex ea ſola reſcripta originalia univerſa jam nunc petuntur, & ante aliquot ſæcula non aliunde petita fuerunt.

Hæc omnia contra fidem, & auctoritatem teſtium maxime idoneorum, quos ex *Codd.* editis, & nondum editis ad partes noſtras vocavimus. His auctoribus, contrà atque *Cokus* animo finxit, omnia conſtant; nimirum vicecomites in *Anglo-Saxonum* temporibus non regis miniſtros, ſed *Ealdermannorum* fuiſſe vicarios, cauſaſque apud [illegible] *domi* tum audiri ſolitas per omnes liberos homines, quibus *Curiæ* ſupra nominatæ frequentandæ erant, & non per definitum aliquem eorum numerum. His, inquam, auctoribus ea tunc fuit Anglorum *politiæ forenſis* conſtitutio, qua quidem immutata manente neque reſcriptis regiis, præſertim *aſſiſæ* reſcriptis, neque officina *Cancellariæ*, ex qua formata reſcripta illa prodirent, iis opus eſſe potuit. Quinetiam manente integra forenſi iſta conſtitutione, curiæ regis, in quas reſcripta illa remiſſa fuiſſe ſibi perſuadet *Cokus*, nondum inſtitutæ erant.

Apage iterum concluſiones iſtas omnes inanes, falſas, & celebri ſuo nomine plane indignas, quas *Cokus* in re forenſi antiqua minus verſatus elicuit ex placito Abbatis *Burienſis*, in quo vendicabat jura & privilegia habendi reſcripta *Aſſiſæ*, & originalia reſcripta alia à curiis regis petita, idque longo uſu à temporibus S. *Edmundi*, & S. *Edwardi* RR. quo nihil quidem abſurdius dici potuit. Nam S. *Edmundus* Rex, & Martyr, qui paſſus eſt, An. DCCCLXX. Cœnobii nomine ſuo poſt multorum intervallum annorum inſigniti neque fundator eſſe potuit, neque privilegiorum auctor, quæ longo uſu ab illius temporibus, hoc eſt, ante conſtructam in honorem S. Edmundi Eccleſiam, Abbas *Edmundiburgenſis* ſibi jure arrogabat. Primus, qui Eccleſiam, ad quam Corpus S. Edmundi R. tranſlatum erat, terris dotavit, Edmundus Rex fuit in Anno DCCCCXLV. Sed non admodum floruit ante Canuti magni tempora, qui, ut *Sueni* patris Sacrilegam in hanc Eccleſiam impietatem expiaret, novo opere inſtauravit, coronam ſuam S. Martyri obtulit, monachos cum abbate induxit, prædia multa, & magna, & inter alia ipſum oppidum integrum donavit. Cui ipſi monachi per ſenaſcallum ſuum præfuerunt, & jus dixerunt. Verum neque in *chartis, quæ ſuperſunt, ſive *Edmundi* R. ſive *Canuti* M. ſive *Harda-Canuti*, ſive *Wilhelmi* I. neque denique in privilegiis & exemptionibus cœnobii *Edmundiburgenſis*, quæ ſane multa, & magna in monaſtico Anglicano recenſentur, de vindicato illo jure, habendi reſcripta originalia, ſpeciatim reſcripta *aſſiſæ* è curia regis petita, quicquam aut diſerte dictum eſt, aut ita deſcriptum ex quo inferri poteſt. Quamobrem, Showere, inter commenta monachorum numerandus eſt iſte Abbatis Edmundi-Burgenſis prætextus; inter commenta, inquam, monachorum, *qui*, ut loquitur † *Johannes Marshamus* noſter, *nimium faciles fuerunt in iis tradendis, quæ ad ſuarum Eccleſiarum gloriam conferre putarunt, & in contexendis hiſtoriolis, referciendiſque cœnobiorum monumentis audacem nimis navarunt operam.* Inter hiſtoriolas illas digna omnino eſt, quæ recenſeatur, [a] fabula illa de S. *Edmundi* R. Corpore, quod licet telis, & ſagittis confoſſum, flagris laceratum, capite denique truncatum, incorruptum tamen, integrum, illæſum, & ſpiranti ſimillimum, abſque cicatricibus, abſque omni vulneris ſigno, in ſepulchro repertum eſt. Ejuſdem etiam furfuris ſunt, quæ Abbas iſte *Edmundiburgenſis* à temporibus S. *Edmundi* in placito ſuo ſibi vendicabat, ut & eorum *allocationes*, quas memorat, & confirmationes *Henrici* primi, quo regnante, ut verbis [b] legis ab illo ferri dictæ utar, in *ſcyres motis*, vel comitatuum curiis, *agebantur primo debita veræ Chriſtianitatis jura*; *ſecundo regis placita*; poſtremo *cauſæ ſingulorum dignis ſatisfactionibus explebantur.* Imo lege iſta non tantum de *Scyres motis*, ſed *Burgimotis*, & Hundredis duodecies in anno congregandis ſancitum *eſt*; & *de transferendis* cauſis in *trithingas* cum penuria judicum in *hundredis* foret. Quinetiam & de multis aliis, quæ monſtrant *cauſas* nondum ab iſtis curiis ad curiam Regis eſſe tractas, neque querelas populi ad Regem aut Juſtitiarium ejus tum deferri eſſe ſolitas, & conſequenter neque *reſcripta forenſia*, quæ ad vicecomites miſſa ab iis in curias regis remiſſa ſunt, adhuc in uſu fuiſſe.

Supra obſervavi, Showere, apud *Nortmannos*, & eorum majores, *duodecimviralem* cauſarum audientiam ab antiquis temporibus uſitatam fuiſſe; ac proinde cùm, Henrico II. regnante, è liberis comitatus hominibus certus & definitus numerus ad eam rem ſtatuendus eſſet, qui ad curias Regis citarentur, *Duodenarium* placuiſſe. *Anglo-Normanni* enim *Normannorum*, ut *Normanni Norvegorum*, quorum nepotes erant, exempla moreſque ſecuti ſunt. Poſteri ſcilicet majorum, quibus, [c] pro numero Deorum Dearumque, *duodenario* nihil ſanctius, nihil antiquius fuit; ac ſi in ipſo hoc numero ſecreta quædam eſſet religio, ut inquit *Henricus Spelmannus*. Hinc dum [d] *Odinus Aſgardi*, quæ metropolis fuit *Aſaheimi*, vel *Aſalandiæ*, *Tanai* ad ortum conterminæ, princeps fuit, mos obtinuiſſe dicitur, ut duodecim præfecti cæteris eminentiores, Diar ſeu Drot-

---

* Monaſt. Anglican. Vol. I. † In propylæo ad Monaſt. Anglican. *a* Monaſt. *Anglican.* Vol. I. *b* LL. Hen. I. cap. VII. *c* Tolff eru Aeſer godkunigir, *duodecim ſunt Aſæ divinis afficiendi honoribus.* Edd. *Iſland.* Mythol. XIX. Totidem *Deæ*, ſeu *Aſyniæ* enumerantur. Myth. XXX. *d* Heims kringla, ſive *Hiſt. Reg. Sept.* à *Snor. Sturl.* conſcript. *Stockholmiæ*, M.DC.XC.VII. cap. II.

NAR dicti curam gererent ſacrorum, & populo jus dicerent. Sic duodecim virorum magna quondam auctoritas, & uſus in R. R. eligendis, & majoris momenti negotiis. Duodecim viri è qualibet præfectura nominati *Sverrum* in foro Oirenſi elegerunt in Regem. Chron. *Norv.* 504. XII viri *Haquinum Haquini* è Schola Nidroſienſi adductum, in Regem eligerunt. p. 600. XII viri magno *Haquino* homagium præſtiterunt in foro *Egeroenſi*. p. 762. Unde hodie è qualibet *Norvegiæ* præfectura, XII viri conſcribuntur, qui Regi *Daniæ* homagium præſtituri ſunt. In * libro cui Hirdskraa titulus ante trecentos plus minus annos *Norvegicè* ſcripto, de jure aulico antiquo *Norvegico*, legimus fuiſſe ſancitum, ut ſiquando eo deventum foret, ut nemo è ſtirpe regia *Norvegiæ* ſupereſſet, qui in Regem cr[illegible]tur, tum nominandos eſſe duodecim ſapientia & prudentia præſtantiſſimos homines, qui, durante interregno, ad pacem tuendam, & conſervandam continuo per regnum diſcurſitarent. Sic adhiberi olim ſolebant duodecim igniti vomeres in vulgari per *Ordaliam* purgatione; & *Gulielmus* I. acquiſita *Anglia*, duodeno pro more majorum gaudens numero, duodecim viros ex ſingulis comitatibus elegit, qui jurati leges ſuas & conſuetudines illi patefacerent. De duodenaria numerandi ratione, quæ *tolfræd* apud Septentrionales populos appellatur, tractavimus in Gram. *Iſlandicæ*, cap. VI. & ne nimius in hac re forem, non dubitandum, SHOWERE, me judice, eſt, quin *Namdariorum* priſcus ille in cognoſcendis cauſis uſus, qui apud veteres *Scandiæ* incolas olim ab utraque litigantium parte nominabantur, poſtea ex auctoritate publica conſtituti, & *Aſſeſſores* dicti, ex *duodenarii numeri* religione ortum ſuum habuerit, quæ ab antiquiſſimis temporibus, Septentrionalium Gentium animis alte fixa erat.

Miraberis hic forſan, SHOWERE, me Dom. *Johannis Spelmanni* H. F. ſententiam hic ſiluiſſe, qui in *Ælfredi* ſui vitâ tradit regem illum *duodecimvirale* cauſarum judicium primum inſtituiſſe. Ea fateor non ſolum Joh. *Spelmanni*, ſed doctiſſ. etiam Ob. *Walkeri*, qui vitam *Ælfredi* à *Spelmanno* ſcriptam annotationibus illuſtravit, ſententia eſt. Sed eorum neque auctoritatem moror, neque ſententiam à me ad examen revocandam arbitror; quod omnia argumenta ſive teſtimonia, quibus eam adſtruere conantur, in ſuperioribus à me infirmata & diluta ſunt. Ambo legem *Ælfredi*, quæ in fœdere quod cum *Guthruno* tertia eſt, de compurgatione *Thani regii* per duodecem conſacramentales, latam de *duodecim virali Cauſarum judicio*, ut quam plurimi alii, male intelligunt. *Hornum* præterea, quo nihil mendacius, ad partes ſuas advocant, cum imprimis *Aſſerius* diligentiſſimus *Ælfredi* vitæ ſcriptor citandus iis teſtis foret, ſi de hoc *Ælfredi* inſtituto quid ſcripſiſſet; ut eum maxime opporteret ſcribere, ſi *Ælfredus*, illius auctor extitiſſet.

Hactenus, SHOWERE, *antiquorum amantiſſime*, de Actis Curiarum *Scyrenſium* ſive comitatuum apud *Anglos*, & de earum priſtina dignitate, auctoritateque, qua fuit quum ante, tum poſt debellatam à *Normannis Angliam*. In quibus reſuſcitandis, dum ſtrenue navarem operam, ex cauſa maxime notabili, quæ diſceptata erat inter Epiſcopum *Roffenſem*, & vicecomitem *Cantiæ*, de duodecimviralis cauſarum examinis & judicii initiis, diſſertatiunculam componendi occaſio mihi data eſt. Quæ ſi tibi æque in legendo, ac in ſcribendo mihi, placuerit, beatum me ſentiam, & oleum meum operamque omnem in ea ſcribenda bene impendiſſe.

Jam vero cum Deo O. M. progrediamur ad ea proferenda, quæ ſecundo loco, quam utilis ſimul & jucunda ſit Lingg. Vett. *Septentrionalium* ſcientia; & quanti doctis, præſertim Antiquarum conſuetudinum ſtudioſis, habenda ſit, cum iis, quæ ſupra traduntur, commonſtrant. E tenebris ergo ſuis in theatrum tandem prodeant majorum nonnulla *teſtamenta*. Quibus in lucem evocandis me de doctis non male meriturum ſperabo, ſiquidem qui edidit *Vett.* teſtamentorum fragmenta aliqua & formulas, quæ *Græci* olim & *Romani*, fecerunt, de rep. literaria optime meruiſſe judicatur *Barn. Briſſonius*, ut & *Janus Gruterus*, *Aldus*que *Ciceronis* operum editor, qui ſpurium & ſuppoſititium idem teſtamentum ambo ediderunt, quod id genuinorum ſolennibus verbis falſarius condidiſſet.

In primam autem ſcenam producatur, quod fecerunt *Brihtricus*, *Ælfrici* cujuſdam magnatis *Thanus*, & conjux ejus *Ælfswitha*, teſtamentum. Hoc ante centum annos demptis quatuor publicum fecit, plaudentibus venerandæ antiquitatis cultoribus, ex hoſpitio *Lincolnienſi*, *Gulielmus Lambardus* inter legum conſultos, † *Jocelino* teſte, domeſtici juris peritiſſimus, è *Codice*, MS. Eccleſiæ *Roffenſis*, cui epigraphe *Textus Roffenſis*. fol. 144. Idem quoque dignum judicamus, quod recuſum choream ducat teſtamentorum, quæ infra *Philo-Saxonibus* ſpectanda exhibemus; præſertim juris *Anglicani* ſtudioſis, qui rei teſtamentariæ, & ſolennium verborum, quibus utebantur teſtamenta facientes *Anglo-Saxones*, notitiam aliquam habere cupiunt.

---

* Editus erat hic liber *Hafniæ*, curis & ſumptibus *Joh. Reſenii*, An. M.DC.LXXIII.

† In præfatione *ante Ælfredi* res geſtas ab *Aſſerio* ſcriptas, & in *Saxonicis* literis à *Dayo* excuſas.

TESTAMENTUM BYRHTRICI & ÆLFSWYTHÆ UXORIS EJUS SAXONICE & LATINE.

Ðis is byrhtrices ⁊ ælf-spyðe his pifes nihsta cpide. ðe hi cpædon on meapaham on heora maga gepitnesse. þ pæs pulfstan ucca. ⁊ pulfsie his broðor. ⁊ sired ælfredes suna. ⁊ pulfsie se blaca. ⁊ pine preost. ⁊ ælfgar on meapaham. ⁊ pulfeh or-degers suna. ⁊ ælfeh his broðor. ⁊ byrhtpara ælfrices laf. ⁊ bryhtric hira mæg. ⁊ ælfstan biscop ærest his kyne-hlaforde ænne beah. on hund eahtotigan mancysan goldes. ⁊ an hand-secs. on eal spa miclan. ⁊ feoper hors. tpa ge-rædede. ⁊ tpa speord gefetelsode. ⁊ tpegen hafocas. ⁊ ealle his heador-hundas. ⁊ ðære hlæfdian ænne beah on ðrittigan mancysan goldes. ⁊ ænne stedan. to fore-spræce. þ se cpyde standan moste. ⁊ for his saple ⁊ his yldrena. into scē andreæ. tpa sulung æt dene-tune. and hio for hire saple ⁊ hire yldrena. tpa æt langan-felda. ⁊ þider in for hy. ðrittig mancys goldes:. And ænne speorbeah. on XL. mancysan. ⁊ ane cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne. ⁊ ælce geare to heora ge-mynde. tpegra daga feor me. of hæslholte. ⁊ II. of poðringa-beran. ⁊ II. of bærlingan. ⁊ II. of hærigearder-hamme. ⁊ to cristes circan. LX. mancys goldes. XXX. ðam biscope. XXX. ðam hirode. ⁊ ænne speor-beah. on. LXXX. mancys. ⁊ tpa cuppan seolfrene. ⁊ ðæt land æt meapaham. ⁊ to scē augustine. ðrittig mancys goldes ⁊ tpa cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne.

And þ land æt dæræntar. byrhpara hire dæg. ⁊ æfter hire dæge into scē andree, for unc. ⁊ uncre yldran. ⁊ bærlingas pulfehe. ⁊ he selle. X. hund pænega. into scē andree for unc ⁊ uncre yldran; ⁊ pulfsie poðringa-byras. innon þ gecynde; ⁊ sirede. hæslholt. innon þ gecynde; ⁊ pulfege ⁊ elfege his breðer herigearder-hamme. innon þ gecynde. pulfege þ inland. ⁊ ælfege þ ut-land.

And pulfstane uccan. polcnes-stede. innon þ gecynde. ⁊ an hand secs. on ðrim pundan. ⁊ ða tyn hyda on stræt-tune. into þæm mynstre. to polcnes-stede; ⁊ þ land æt fealcna-ham. æfter byrhtpara dæge. into scē andree. for ælfric hire hlaford ⁊ his yldran. spa heora cpyde pæs. ⁊ bromleah. æfter brihtpara dæge. into scē andrea. spa ælfric hire hlaford hit becpæð. for hine ⁊ his yldran. ⁊ snodingc-land eac. into scē andrea. æfter hire dæge. spa ælfere hit be-cpæð ælfrices fæder. ⁊ he seoððan. on gepitnesse. eadgife ðære hlæfdian. ⁊ odan arceopisceopes. ⁊ ælfeges ælfstanes suna. ⁊ ælfrices his broðor. ⁊ ælfnoðes pilian. ⁊ godpines æt fecham. ⁊ eadrices æt ho. ⁊ ælfsies preostes on crogdæne; ⁊ pulfsane. LX. mancos goldes to dælanne for unc ⁊ uncre yldran. ⁊ oðer spilc pulfsige to dælanne. ⁊ hæbban heom pið god gemæne gif hy hit ne don; ⁊ pulfsige. tydicerseg. ⁊ ða boc. innon þ ge-cynde. ⁊ II. spuran. on III. pundan. ⁊ ic bidde for godes lufan minne leofan hlaford þ he ne ðafige þ ænig man uncerne cpide apænde. ⁊ ic bidde ealle godes freond þ hi ðarto filstan. hæbbe pið god gemæne þe hit brece. ⁊ god him sy symle milde þe hit healdan pille.

Sequitur Verſio per monachos Roffenſes, *Latinè.*

Hæc eſt ultima commendatio ſive rerum ſuarum pro deo diſtributio, quam fecerunt ſimul *Brihtricus* & *Ælfſuuitha* uxor ejus, appropinquante die mortis eorum in villa quæ vocatur *Meapeham*, teſtibus his præſentibus de propriis *parentibus* ſuis, videlicet *Uulfſtano* cognomine *Ucca*, & *Uulfſio* fratre ejus, & *Siredo* filio *Ælfredi*, & *Uulfſio* cognomine *Blaca*, & *Wine* presbytero,

&

& *Ælfgaro* in *Meapaham* & *Wulfego* filio *Ordegi*, & *Ælfego* fratre ejus, & *Brihtwara Ælfrici* relicta, & *Bryhtrico* ejus conſanguineo, & Ælfſtano epiſcopo. Primum naturali domino ſuo regi armillam auream quæ habebat octoginta mancas auri, & unum handſeax tantundem auri habentem, & quatuor equos, duos ex eis optime faleratos, & duos gladios optime adornatos, & duos accipitres, & omnes canes ſuos venaticos. Et * dominæ ſuæ * *Reginæ* armillam unam quæ habebat triginta mancas auri; & unum equum emiſſarium, eo pacto ut adjuvaret eum apud Regem, quatenus

** Ita, SHOWERE, reddit interpres *Saxonica* ðære hlæfdian. Quamvis enim apud veteres *Francos*, fœmininum à kuning deductum, nempe kuninginna *reginam* denotabat, *Anglo-Saxones* tamen, quibus à ſuo cyning vel cyng, fœmininum non formare licuit, duobus aliis vocabulis ad REGINAM ſignificandam uſi ſunt, CWEN & HLÆFDIA, quorum iſtud UXOREM hoc DOMINAM primo denotabat. Uſu vero obtinente, utrumque REGINAM, quum *conjugem*, tum *relictam* in ſenſu relativo; tum denique in abſoluto ſenſu REGINAM, quæ ſummo jure imperabat, deſignabant.

Quoad primum ſcilicet Cwen, REGINAM *conjugem*, ſive Regis conſortem ſignificat, Chron. *Sax. Gibſ.* DCC.XXI. Her Æþelburh Cwen towearp Tantun, *hoc anno Æthelburga* REGINA (Inæ R) *caſtrum tantunenſe deſtruxit. Bed.* Eccleſ. Hiſt. L. IV. c. 19. Ecgfrið ſe cyning him gehet ge lond ge mycel feoh to geſyllanne. gif he þa Cwene geſpannian. 7 gelæran mihte þ heo brucan wolde his geſynſcipes, *Ecgfridus promiſit, ſe ei terras ac pecunias multas eſſe donaturum, ſi* REGINÆ *poſſit perſuadere ejus uti connubio.* REGINAM regis relictam ſignificat in verſionis *Saxonicæ* MS. *Oroſii*, lib. I. cap. VII. quod *Lat.* Codicis eſt IV. Æfter his deaðe Samerámis his Cwen fenge ægþer ge to þam gewinne ge to þam rice. Seo ilce Cwen Sameramis ſyððan þæt rice wæs on hyre gewealde. Sic etiam vocantur *Tomyris* iſtius verſionis cap. IV. lib. II. & *Cleopatra*, *Julii Cæſaris* relicta, lib. VI. verſionis cap. XIII. and he him het to wife geſeccean Cleopatran þa Cwene þa hæfde Iulius ær. Cleopatra his Cwen wearð geſlymed. REGINAM etiam, quæ ſupremo jure imperat, ſignificat, *Matth.* XII. 42. Suðdæles Cwen ariſt on dome, *regina auſtri ſurget in judicio.* Sic in *Oroſii* lib. I. cap. XV. verſionis MS. X. *Amazonum* REGINÆ hac voce denotantur: heora Cwena Marpeſia. 7 Lampida wæran hatene. Ðær wæs Marpeſia ſeo Cwen ofſlagen. Ðær wæron twa Cwena þ wæran geſweoſtra Antiopa. 7 Orithia.

Quemadmodum etiam τὸ Cwen emphaticè uſurpârunt *Anglo-Saxones* ad deſignandam in triplici illo ſenſu REGINAM; ſic etiam citerioris ævi, præſertim apud eos ſcriptores, in trina illa ſignificatione τῷ hlæfdia, quod alias hlæfdiga, hlævdia, hlæfdig, hlævdig & hlafdia, ſcribitur, uſi ſunt. REGINAM regis conjugem hic in *Brythrici*, & Ælfſwithes teſtamento τὸ hlæfdia ſignificat, ut & in Chron. *Sax. Gibſ.* An. M.LII. And ſe Cyng gaf þære hlæfdian eall þ heo ær ahte, *& rex* (Eadwardus) *reſtituit reginæ, quicquid prius habuerat.* REGINAM regis relictam ſignificat ejuſdem *Chronici* p. 183. 7 Eadgiþ ſeo hlæfdig forþferde on Wincheſtre, *& Eadgitha regina* (R. Eadwardi relicta) *deceſſit in urbe Winceſtrienſi.* REGINAM denique, cui ſummi imperii jus ac poteſtas erat, ſignificat ejuſdem etiam Chronici pagg. 103, 104, 106, 107. ubi *Æthelfleda* de cujus rebus geſtis liber erat ſcriptus, qui in Catalogo vet. libb. in prima pag. MS. ad Eccl. *Dunelmenſ.* pertinentis videndo, *Elfledes hoc* vocatur, & quæ, mortuo marito *Ætheredo* duce Merciorum, ſummo imperio eos gubernabat, vocatur hlæfdig: ut, her com Æþelflæd Myrcna hlæfdige. ——Hy heo Myrcna anwealð mid rihte hlafordome healdende wæs, *quo ea Merciorum imperium juſtâ dominatione tenuit.* Ut enim hlaford DOMINUS emphatice poſitum *Regem* ſæpe denotat: Sic hlafordome hic *regiam dominationem* ſignificare contendendum eſt, quòd Æthelfleda plane REGINA, ſive ſuprema *Merciorum* domina erat. Nam, ut *Joh. Brompton* Abbas *Jorvallenſis* in Chronico ſuo Col. 834. 26. *tantæ potentiæ fertur fuiſſe, ut à quibuſdam non ſolum* DOMINA *vel* REGINA, *verum etiam* REX *ad laudem & excellentiam vocaretur.* Ex quibus *Jorvallenſis* verbis conſtat hlafdia vel hlæfdia DOMINAM, ut DOMINA *reginam* aliquando denotat, ſignificare. Hinc tandem *Ælfledam* REGINAM vocat *H. Huntingdon* in ſuo de ejus laude Carmine: *Tu* REGINA *potens* REX*que trophæa parans.* Hinc etiam *Matildam* imperatricem *Hen. I.* filiam, cui totius *Angliæ* proceres ſacramentum fidelitatis & homagium fecerant, *Angli* pro vernaculo ſuæ linguæ idiomate HLÆFDIÆ, *i. e.* DOMINÆ, nomine receperunt, eamque appellatione illa à *Matilda R. Stephani* uxore, quæ Cinges cwen vocatur, Chron. *Sax. Gibſ.* p. 242. recte diſtinxerunt. Sic continuat. ad *Florentium*, p. 677. *Interpellavit* DOMINAM (hlæfdian) *Anglorum Regina pro domino ſuo rege capto.* Quapropter, me judice, redarguendus eſt diligentiſſimus & luculentiſſimus hiſtoriæ *Anglicanæ* ſcriptor, *Jacobus Tyrrellus*, qui in *R. Bradeium*, ſuum in hiſtoria *Anglicana* ducem, ſemper obliquus, candorem, ſi non fidem in illo requirit, propterea quod in libro ſuo, cujus Epigraphe, **A compleat Hiſtory of England**, p. 283. iſta, & iſtiuſmodi dicta *Malmesburienſis*; (SI IN DOMINAM RECIPERET. ——NEC DUBITAVIT EPISCOPUS IMPERATRICEM IN DOMINAM ANGLIÆ RECIPERE.) *Anglice* reddebat: **if he would receive her, as Queen. ——The Biſhop then acknowledged her Queen of England.** Verum ſcriptorum, qui ante *Tyrrellum* extiterunt, quem vidi, nemo, *Anglos Matildam* in *reginam* ſub DOMINÆ appellatione recepiſſe negavit. Etenim & ipſa, & immor-

quatinus iſta commendatio ſive diſtributio rerum ſuarum firma & ſtabilis eſſet poſt mortem ſuam, Et pro anima ſua & omnium antiquorum ſuorum dedit æccleſiæ Sancti Andreæ duas ſullingas terræ in danituna, & ipſa *Ælfsuuitha* ſimiliter dedit eidem aecclesiæ Sancti Andreæ pro anima ſua & omnium parentum ſuorum duas ſullingas terræ quæ vocantur *Langafelda*, & præter hæc dedit eidem aeccleſiæ XXX mancas auri & unam torquem auream de XL mancis auri, & unam cupam argenteam, & dimidiam vittam capitis auream. Et omni anno in diebus anniuerſariorum ſuorum ordinaverunt ſervitoribus aeccleſiæ Sancti Andreæ firmam duorum dierum de terra illa quæ vocatur *Hæſleholt*, & duorum dierum de *Uuotringeberia*, & duorum dierum de *Bærlinges*, & duorum dierum de *Herigetes-ham*. Et aeccleſiæ Xpī. Cantuariæ dederunt ſexaginta mancas auri. XXX. archiepiſcopo. XXX. conventui fratrum, & unam torquem auream, quæ habebat octoginta mancas auri, & duas cuppas argenteas, & terram illam quæ vocatur *Meapeham*. Et aeccleſiæ Sancti Auguſtini dederunt XXX. mancas auri, & duas cuppas argenteas, & dimidiam vittam auream. Et terram illam quæ vocatur Dærente dederunt *Bribtwaræ* in diebus vitæ ejus tantum, & poſt mortem ejus aeccleſiæ Sancti Andreæ pro ſe & anteceſſoribus ſuis. Et *Berlinges* dederunt cuidam nomine *Wulfego* tali pacto, ut ipſe daret inde omni anno decies centum denarios pro ſe, & pro anteceſſoribus ſuis, aeccleſiæ Sancti Andreæ. Et cuidam *Wulfſio* dederunt uuotryngebyri, ſibi & ſuæ progeniei in hereditatem futuram. & *Siredo* hæſel-holt, & *Wulfego* & *Ælfego* fratri ſuo hergeteſ-ham, in hereditatem futuram, & cuidam *Wulfſtano* cognomine *Ucca* terram quæ vocatur *Wolcneſtede*. & illas X. hydas terræ quæ ſunt in ſtrættuna, dederunt monaſterio de Wolcneſteda. Et poſt mortem *Bryhtwaræ* terram de Falcheham dederunt aeccleſiæ Sancti Andreæ, & *Bromlegam* ſimiliter poſt mortem ejus, ſicut *Ælfricus* dominus ejus dederat eam eidem aeccleſiæ. ſimiliter dederunt & *Snodilande* eidem aeccleſiæ poſt mortem *Bribtwaræ*, ſicut *Ælferus* filius *Ælfrici* eam prius dederat ipſi aeccleſiæ, & ipſe poſtea per teſtimonium *Æadgivæ* reginæ, & *Odonis* archiepiſcopi, & *Ælfegi* filii *Ælfſtani*, & *Ælfrici* fratris ejus, & *Ælfnodi* cognomine *Pilia*, & *Goduuini* de Fecham, & *Eadrici* de ho, & *Ælfſii* prbri de Croindene. Et cuidam *Wulfſtano* dederunt LX. mancas auri dividere pauperibus: pro animabus ſuis, & cuidam Wulfſio tantundem dividere pro animabus eorum, & cum deo agant judi-

---

immortalis memoriæ frater ejus *Gloceſtrienſis Comes*, cum *Anglis* egerunt, ut ipſam tanquam *Hen. I.* filiam & hæredem, cui omnis *Anglia* & *Normannia* jurata eſſet, in REGNUM reciperent, *W. Malmeſ.* p. 106. 51. Homagium etiam & fidelitatem, qui eam in DOMINAM recipiebant, ut *reginæ* dederunt. *Traditur* (inquit *continuat.* ad *Florentium* p. 676.) *ejus imperio urbs nobiliſſima Wintoniæ, datur ejus* DOMINIO CORONA *regni Angliæ.* Et paulo poſt; *venit illa, totiuſque civitatis & circumjacentis Regionis ſuſcepit* DOMINIUM *atque* HOMINIUM. In *Reginam* ergo *Matildam* receperunt, qui ab ejus partibus ſteterunt. Nec de eo dubitavit SHOWERE, veſter *Eadwardus Cokus* juris *Anglicani* oraculum, in libro qui inſcribitur, **the firſt part of the Inſtitutes**, p. 7. ubi de appellationibus regum agens, ſic de *Matilda* loquitur: **Maud the ſole daughter and heir of Hen. I. wrote** *Matildis imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA, **divers of whoſe creations and grants I have ſeen.** Dein pergit ad recenſendos RR. *Angliæ*, qui ſe *dominos Hiberniæ*, tum cum illius reges eſſent, appellari voluerunt. *Johan.* etiam *Seldenus*, in libro cui titulus, **Titles of Honour**, *Matildam* etiam REGINAM agnoſcit, p. 36. ubi ſic ſcribit: **and as Kings with their ſubjects of the greater name have been ever ſtyled by it** DOMINUS; **ſo Queens have had, and uſed the name of** DOMINA, **as Lady Maud called herſelf,** *Imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA. Sed objicit vir clariſſ. *Matildam* in ſigilli ſui epigraphe, ſe REGINAM *Romanorum, &* DOMINAM *Anglorum* appellaſſe, quod (inquit) haud oportebat eam facere, ſi utriuſque populi ſe *reginam* pariter crediidiſſet: verum id ut faceret maxime oportebat, quod in Aula *Cæſarea, Regina Romanorum* appellaretur, apud Anglos vero vernaculo DOMINÆ nomine, in regnum admitteretur: præterea, inquit, *Henricus* Epiſcopus *Wintonienſis* eam DOMINAM *Andegavenſium* vocavit, quæ ſecundum *Bradeyi* verſionem reddenda ſunt **Queen of the Aniovins.** Minime vero, quoniam ANDEGAVIA non regnum erat, ſed ducatus; & Matilda illius domina, domina tantum conſors, ſive conjugalis, non autem ſuprema, quæ *Andegavis* ſummo jure imperabat; *Anglorum* vero domina ſuprema *Matilda* erat, qui fidelitatem ei ut patris ſui hæredi juraverant, & apud *quos regio jure & poteſtate*, quoad potuit, utebatur. Accedit, quod loco *regii* nominis, **konungur**, veteres reges *Scanorum*, i. e. veteres RR. *Norvegiæ*, *Daniæ*, & *Sueoniæ*, appellatione τῶ **drotten**, quod *dominum* ſignificat in antiquis ſcriptoribus inſigniri ſolent. Et ut **drotten**, olim erat *Rex*: ſic **drotta**, *domina*, poſtea **drottning**, & in compoſita declinatione **drotningen**, hodie corruptè **dronning** erat *Regina*: ut in Bibliis *Iſlandicis*, lib. *Regum*, cap. X. 1, 4, 10, 13. *Nehem.* XI, 6. *Eſther.* I. 9. *Matth.* XII. 42. Vide etiam **heims kringla**, ſive *hiſtoriam R.R. Septentrionalium à Snorrone Sturlonide conſcriptam*, quam in ingens orbis literarii beneficium nuper editam, verſione gemina & notis illuſtravit *Joh. Peringskiold.* cap. CXLVIII. Quamobrem, Cl. SHOWERE, ſi non ab errore & lapſu, nam labi & errare humanum eſt; ſaltem à doli crimine vindicandus eſt Hiſtoriæ *Angl.* pater *Bradeijus*; cujus Manibus, ut qui à morte erat abreptus tum quum ad ſui defenſionem accinctus eſſet, has inferias confecro.

 cium

cium niſi fideliter fecerint. Ego *Brihtricus* pro Dei amore rogo dominum meum dulciſſimum, ut iſta noſtra donatio inviolabilis permaneat, nec eam à quoquam violari permittat, ſimiliter rogamus & petimus omnes amicos Dei, quatenus nobis in hac re adjutores exiſtant. Et quicunque eam aliquatenus violare præſumpſerint, ab ipſo domino Xto. judice, æternum recipiant Judicium, & qui eam inviolabilem conſervaverint, dominum ſibi ſentiant affore propicium.

Teſtamentum Wulfari, *è Regeſto* Abbatiæ *S.* Petri *de* Bath. *p.* 88. *Chart.* 22. *In Bibl.* C.C.C.C.

Ic ƿulfƿaru bidde minne leofan hlaford æþelred kyning to ælmyssan ꝥ ic mote beon mines cƿyðes ƿyrðe. Ic kyðe þe leof on ðisum geƿrite hƿæs ic geann into baðum to Scē Petres mynstre. for mine saƿle. ⁊ for minra yldrena þe me min ar afcom. ⁊ mine æhta. ꝥ is þonne ꝥ ic geann ðæder into ðære halgan stoƿe anes beages is on syxtigum mancussum goldes. ⁊ anre blede is on þriddan healfon punde. ⁊ tƿegea gyldenra roda. ⁊ anes mæssereafes mid eallum þam ðe ðærto gebyreð. ⁊ anes hricg-hrægles þæs selestan þe ic hæbbe. ⁊ anes beddreafes mid ƿahryfte. ⁊ mid hoppscytan. ⁊ mid eallum þam þe þærto gebyreð. And ic geann Ælfere abbode þæs landes æt fersces-forda mid mete. ⁊ mid *mannum. ⁊ mid ealre tylðe. sƿa ðærto getilod bið. And ic geann ƿulfmære minum yldran suna þæs landes æt clatfordtune mid mete. ⁊ mid mennum. ⁊ mid ealre tilþe. ⁊ ðælon hi ꝥ heafodbotl him betƿeonan sƿa rihte sƿa hi rihtlicost magon. ꝥ heora ægþer his gelice micel habbon. And ælfƿine minum gyngran suna ic geann þes landes æt leage. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. And þes landes æt healhtune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. And þes landes æt hocgestune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. ⁊ ðrittiga mancussa goldes. And ic geann godan minre yldran dehter þes landes æt ƿunfrod. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. ⁊ tƿegea cuppena on feoƿer pundum. ⁊ anes bendes on ðritigum mancussum goldes. ⁊ tƿegea ƿreonas. ⁊ anes ƿifscrudes ealles. And alfƿare minre gyngran dehter ic geann ealles þæs ƿifscrudes þe þerto lafe bið. And ƿulfmære minum suna. ⁊ ælfƿine minum oðrum suna. ⁊ alfƿare minre dehter heora ðreoðra ælcum ic geann tƿegea cuppena on godum feo. And ic gean ƿulfmære minum suna anes heallƿahriftes. ⁊ anes beddreafes. ælfƿine minum oðrum suna ic geann anes heall-reafes. ⁊ anes burreafes. mid beod-reafe. ⁊ mid eallum hræglum sƿa ðerto gebyreð. And ic geann minum feoƿer cnihtum. ælmære. ⁊ ælfƿerde. ⁊ ƿulfrice. ⁊ ƿulfstane anes bendes on tƿentigum mancussum goldes. Ac ic geann eallum minum hired ƿifmannum to gemanum anes godes castenes ƿel geƿenodes. And ic ƿylle ꝥ þa þe to minre are fon ꝥ hi fedon tƿentig freot manna. tyne be eastan ⁊ tyne be ƿestan. And æfre ælce geare ealle gemænelice ane feorme into Baðum sƿa gode sƿa hi betst þurhteon magon to sƿylcre tide sƿælce heom eallum þince ꝥ hi betst ⁊ geƿisenlicost hi forð bringan magon. sƿylce heora sƿylce þis gelæste, hæbbe he godes miltse ⁊ mine. and sƿylce heora sƿylce þis gelæstan nelle. hæbbe he hit him ƿið ðone hehstan gemæne. ꝥ is se soða god. þe ealle gesceafta gesceop ⁊ geƿorhte.

BADANOTHI BEOTTINGI TESTAMENTUM.
E Bibl. Cott. Auguſtus. II.

BIc badonoð beotting cyðo ⁊ ƿritan hato hu min ƿilla is ðet min ærfe-lond fere þa. ic et, aeðeluulfe cyninge begæt ⁊ gebohte mid fullum friodome on æce ærfe æfter minum dege ⁊ minra ærfe-ƿearda ðet is mines ƿifes ⁊ minra bearna, ic ƿille æreist me seolfne gode allmehtigum forgeofan to ðere stoƿe æt cristes cirican ⁊ min bearn ðær lifest geboan ⁊ ƿib ⁊ cild ðæm hlaforde ⁊ higum ⁊ ðære stoƿe befestan ofer minne dei to friðe ⁊ to mundbyrde. ⁊ to hlafordome on ðæm dingum ðe him ðearf sie ⁊ hie brucen londes hiora dei ⁊ higon geseofmien to minre tide sƿæ hie soelest. ðurhtion megen ⁊ higon us mid heora godcundum godum sƿæ gemynen sƿæ us arlic ⁊ him ælmeslic

* *Anglo-Saxones*, quibus ſervitus in uſu erat, nomina ſervorum & ſervarum ſuarum prædialium, cum eorum liberis glebæ etiam adſcriptiis, mandare literis ſolebant, quaſi bonorum ſuorum partem: ut conſtat è text. *Roffenſis* fol. 162.a.. ðis ƿæron ða æhtemen into ƿulda. ham ⁊ heora ofspring. ðas man dyde ðider of Æglesforda. tottel ⁊ eadƿig his broðor. and heora ofteam. ⁊ totteles sustes ⁊ hire cild. ⁊ his sustes dohtor. ⁊ hire tƿa cild. ðas comon suðan of cinces tune. æþelflede ⁊ hire cild. ⁊ of ægelesforda sigburh. ⁊ hire cild. ⁊ garƿig ⁊ his ƿif. ⁊ boia ⁊ his ƿif. ⁊ heora ofteam. ⁊ þas comon of cealce. bunel ⁊ his ƿif. ⁊ hidda ⁊ his ƿif. ⁊ nodbald ⁊ his ƿif. ⁊ heora ofteam:- Ða gebohte ælfstan ꝥ land ælfeher fader æt eadmunde cince mid eallum þam þe ðar onstod on ece yrfe mid hund tƿelftigan mances an goldes. ⁊ mid þrittigan pundan:-

sƿæ

siæ ⁊ ðonne ofer hiora dei wifes ⁊ cilda. Ic bebeode on godes noman ðæt mon agefe ðæt lond inn higum to heora beode him to bruccanne on ece ærfe. swæ him leofast sie. ⁊ ic biddo higon for godes lufe ðæt se monn se higon londes unnen to brucanne ða ilcan wisan leste on swæsendum to minre tide ⁊ ða godcundan lean minre saule mid gerece swæ hit mine ærfe numan ær on-stellen. ðonne is min willa ðæt ðissa gewriota sien twa gelice. oðer habben higon mid boecum oðer mine ærfe-weardas heora dei ðonne is ðæs londes ðe ic higum selle, XVI. gioc ærðæ londes ⁊ medwe.......... all on æce ærfe to brucanne geminne de....e æfter swæ to ationne swæ me mest red ⁊ leofast sie.

✠ Ceolnoð arc̄ episc̄ ðis writo ⁊ festniæ mid cristes rode-tacne.
✠ Alchere dux ðiss writo ⁊ ðeafiæ.
✠ Bægmund prb̄ ab̄ þiss writo ⁊ þeafiæ
✠ Þyrenod pr̄ ðiss writo ⁊ þeafiæ.
✠ Ƿigmund pr̄.
✠ Badenoð pr̄.
✠ Osmund pr̄.
✠ Swiþberht diac̄.
✠ Dyddel.
✠ Cichus.
✠ Sigemund.
✠ Eðelwulf.
✠ Tile.
✠ Cyneberht.
✠ Æðelred
✠ Badanoð.

ABBÆ VICECOMITIS TESTAMENTUM,
E Bibl. Cott. Auguſtus. A. 2.

✠ Ic abba geroefa cyðe ⁊ writan hate hu min willa is þæt mon ymb min ærfe gedoe æfter minū dæge. ærest ymb min lond þe ic hæbbe ⁊ me god lah. ⁊ ic æt minum hlafordum be-gæt. is min willa gif me god bearnes unnan wille. ðæt hit foe to londe æfter me ⁊ his bruce mid minū gemeccan ⁊ sioððan swæ forð min cynn ða hwile þe god wille ðæt dear ænig sie. þe londes weorðe sie. ⁊ land gehaldan cunne. gif me ðonne gifeðe sie ðæt ic bearn begeotanne mege. þonne is min willa þæt hit hæbbe min * wif ða hwile ðe hia hit mid clennisse gehaldan wile. ⁊ min broðar alchhere hire fultume ⁊ þæt lond hire nytt ge-doe, ⁊ him man selle an half swulung and ciollan-dene to habbanne ⁊ to brucanne wiððan ðe he ðy geornliocar hire ðearfa be-ga ⁊ be-wiotige. ⁊ mon selle him to ðæm londe. IIII. oxan, and II. cy, and L. scepa ⁊ ænne horn, gif man wif ðonne hia nylle mid clennisse swæ ge-haldan. ⁊ hire lioffre sie oðer hemed to nimanne. ðonne feon mine megas to ðen londe. ⁊ hire agefen hire agen. gif hire ðonne leofre sie almynster to gangan ne oððа suð to faranne ðonne agefen hie twegen mine megas alchhere ⁊ aeðelwald hire twa ðusenda ⁊ fon him to ðen londe, ⁊ agefe mon to liminge L, eawa, and V cy, fore me, ⁊ mon selle to folcanstane win mid minū lice. X oxan. and X cy. and C, eawa. and C, swina, and higum an sundran, D, pendingas wiððan ðe min wif þer be nuge ingangeo swæ mid minū lice swæ sioððan ysewan dogre swæ hwæðer swæ hire lioffre sie. gif higan ðonne oððe hlafordd þæt nylle hire mynster-lifes geunnan. oððа hia siolf nylle. ⁊ hire oðer ðing lioffre sie, þonne agefe mon ten hund pendingas inn mid minū lice me wið legerstowe ⁊ higum an sundran fif hund pendingas, fore mine saule, ⁊ ic bidde ⁊ bebeode swælc mon se ðæt min lond hebbe ðæt he ælce gere agefe ðen higum æt folcanstan L. ambra malses and VI. ambra gruta and III. wega spices ⁊ ane ceses. and CCCC. hlafa ⁊ an hriðr and VI. scep, ⁊ swælc monn se ðe to minum ærfe foe ðonne ge-dele he ælcum messepreostum binnan cent mancus goldes. ⁊ ælcum godes ðiowe pendingas, ⁊ to scē petre min wærgeld twa ðusenda ⁊ freoðomund foe to minū sweord ⁊ agefe ðer æt feower ðusenda ⁊ him mon forgefe ðer an ðreotene hund pendingas. ⁊ gif mine broðar ærfeweard gestrionen ðe londes weorþe sie þonne ann ic ðem londes. gif hie ne gestrionen deð ðe him sylfū æller hwæt sele æfter hiora dege. ann ic his freoðomunde gif he ðonne lifes biþ. gif him elles hwæt sæleþ ðonne ann ic his minra swæster suna swælcum se hit gedian wile ⁊ him gifeþe biþ, ⁊ gif þæt gesele þæt mine cynn to ðan clane gewite þæt ðer weara nan ne sie ðe londes weorþe. sie þonne foe se hlafordd to and þa higon æt kristes cirican ⁊ hit minum gaste nytt gedoen. an þas redenne ic hit ðider selle ðe se monn se þe kristes cirican hlafordd sie se min ⁊ minra erfe-wearda fore-spreoca ⁊ mundbora ⁊ an his hlaforddome we bian moten.

✠ Ic Ceolnoþ mid godes gefe ærcebiscop þis write ⁊ ðeafie ⁊ mid cristes rod-tacne hit festin.
✠ Ic Beagmund pr̄ ab̄ þis ðeafie ⁊ write.
✠ Ic Ƿær-hard pr̄ ab̄ þis ðeafie ⁊ write.
✠ Ic Aeþelhun pr̄ þis ðeafie ⁊ write.
✠ Ic Abba pr̄ þis ðeafie ⁊ write.
✠ Ic Ƿigmund pr̄ þis ðeafie ⁊ write.
✠ Ic Lof pr̄ þis ðeafie ⁊ write.
✠ Ic Osmund pr̄ þis ðeafie ⁊ write
✠ Ic Ƿealhere diac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Badanoð diac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Abba ge-reofa þis write ⁊ festnie mid Kristes rode-tacne.
✠ Ic Þeaberht diac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Norþwulf subdiac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Ƿeolhere subdiac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Ciolwulf subdiac̄ þis write ⁊ ðeafie.

* Id eſt. Dum vidua manens à ſecundis nuptiis abſtineret.

Teſtamentum *Byrhtrici* & *Ælfswithæ* ante centum & quatuor annos à *Will. Lambardo* in itinerario ſuo *Cantiæ* editum, denuo in doctorum gratiam publicandum cenſui, Showere, quum quod à cl. viris * *Joh. Seldeno*, & † *Hen. Spelmanno* citatur: tum etiam quod antiquam illam conſtitutionem *Impp. Theodoſii* & *Valentiniani* oſtendit; qua permiſſum erat marito & uxori ut conjunctim teſtamentum facerent, quo alter alteri ſuperſtes, & dein ambobus defunctis, hæredes & legatarii, quos eſſe voluerunt, in bonorum poſſeſſione ſuccederent. Id genus teſtamenti *formula* ſolennis, quæ quidem digna eſt ut à Te conſulatur, Showere, extat apud *Marculfum*, cap. LXXI.

Quoad tempus in quo *Byrhtricus* fecit teſtamentum ſuum, id quidem cognoſci non poteſt; quod in quo ſcriptum erat neque annus, neque menſis, neque dies deſignatur. Neque enim jus civile Romanum, quo conſtitutum erat, ut uno eodemque tempore ſeptem teſtibus adhibitis, & ſubſcriptione teſtium, ſignacula teſtamentis imponerentur, requirebat, ut annus, quo facta à quoquam teſtamenta erant, à tabellionibus notaretur. Seculum, in quo *Byrthricus* vixit, noſcitur ex eo, in quo floruit patronus ejus *Ælfricus*, quod fuit poſt annum DCCCC.LXXXIII. regnante *Æthelredo*, quando [a] dux *Merciæ* factus erat, uſque ad annum M.XVI. in quo interfectus fuit. Aliquo igitur intermedio viventis *Ælfrici* Ducis anno, cliens ejus ſive *Thanus*, iſque opulentiſſimus, *Byrthricus* teſtamentum ſuum fecit; in quo etiam tradit *Ælfherum*, *Ælfrici* patrem, *qui floruit* regnantibus *Edgaro* & *Edweardo* martyre, de bonis ſuis ſolenniter etiam teſtatum fuiſſe. Sed ante hæc tempora, teſtamentorum factionem apud *Anglo-Saxones* obtinuiſſe, luculente probat *Ælfredi* R. lex 37, quæ, ut exiſtimat *H. Spelmannus*, de teſtamento datis & legatis intelligenda eſt, & non de donationibus, quas Inter Vivos jus civile appellat, quod ſine ulla mortis cogitatione factæ, non omnino comparantur legatis. Imo R. ipſe *Ælfredus* teſtamentum etiam condidit in publicis regni comitiis, in quo etiam *Æthelwulfum* R. patrem ſuum teſtamento terras ſuas legaſſe dicit. *Badanothus Beottingus* teſtatus eſt, regnante *Ecgbertho Æthelwulfi* patre. Quinetiam regnante Ina R. qui *Ceadwellæ* ſucceſſit, An. DCLXXXVIII. & *Romæ* mortuus eſt, An. DCCXXVIII. teſtamentorum ſolennem factionem apud *Anglo-Saxones* in uſu fuiſſe, teſtamentum probat, quod [c] Hean fundator, & primus Abbas cœnobii *Abbendonenſis* feciſſe dicitur, in *Abbendonenſis* Eccleſiæ hiſtoria, bibl. *Cotton.* cujus nota eſt *Claudius*, c. 9, 10. Porro, teſtamentorum uſum apud *Anglo-Saxones* inoleviſſe ex quo, regibus ad fidem converſis, regna *Saxonica* cum ſacerdotio & eccleſia in unum corpus coaluerunt, me judice, non dubitandum eſt. Verum ante id tempus iis teſtamentorum uſus penitus fuit ignotus, majorum mores & inſtituta ſecutis, de quibus ſic *Tacitus* in libro ſuo de moribus *Germanorum*: *Hæredes tamen ſucceſſoreſque ſui cuique liberi, &* Nullum Testamentum. *Si liberi non ſunt, proximus gradus in poſſeſſione, fratres, patrui, avunculi.*

Quis autem apud eos legitimus teſtium fuit numerus, quibus coram teſtatore eodem tempore ſubſcribentibus & conſignantibus valebat teſtamentum, ex numero quidem teſtium, qui ſuperioribus teſtamentorum exemplaribus ſubſcripſerunt, eaque ſignarunt, haud facile dici poteſt. *Byrthricus* cum conjuge ſua Ælfswitha teſtati ſunt præſentibus uno eodemque tempore *XI teſtibus*, quorum una mulier erat, quæ jure civili *Romano* teſtis adhiberi non potuit. Teſtamenti, quod *Wulfarus* ordinavit, tranſcriptum caret nominibus teſtium, qui ſubſcriptionibus & ſignaculis ſuis ad id firmandum adhibiti erant. *Badanothus Beottingus* teſtatus eſt adhibitis uno eodemque tempore ſexdecim teſtibus. *Abbæ* vicecomitis teſtamentum, teſtatoris ipſius & XIV inſuper teſtium ſubſcriptionibus & appoſitis ſignaculis confirmatur. *Ælfricus* autem in teſtamento *Byrthrici* & *Ælfswithæ*, adhibitis tantum VIII. teſtibus, quorum prima *Eadgyva* regina, ſecundus vero *Odo* Archiepiſcopus erat, recte teſtatus eſſe dicitur. Sic teſtamentum *Wolgithæ*, quod eſt in *Gul. Somneri* libro, qui inſcribitur, **Of Gavelkind**, præter cœnobium S. *Auguſtini Cantwar.* & regis conſiliarios, decem etiam teſtium nominibus, inſignitur. Certus igitur & jure definitus teſtium numerus, quo in ordinandis teſtamentis major non erat adhibendus, apud *Anglo-Saxones* nullus erat. Quo vero minor non adhibendus erat in faciendis teſtamentis, propter eorum ſinceritatem, certus proculdubio apud eos teſtium numerus, conſtitutionibus regni & eccleſiæ ſancitus & definitus erat. Quis vero is fuit in tanta heu *vett.* monumentorum jactura & defectu nihil certi dici poteſt, probabile tamen eſt, jure regni & eccleſiæ, de ordinandis teſtamentis *in unam* conſonantiam apud *Anglo-Saxones* tandem juncto, eos conſtitutionem *Romanam* cum *fide* & moribus *Chriſtianis* recepiſſe, qua cautum erat, ut, *uno eodemque tempore ſeptem teſtibus & ſubſcriptione teſtium adhibitis, ſignacula etiam teſtamentis, quæ jure facta ſunt, imponerentur.* Jus hoc de ſeptem ſaltem adhibendis teſtibus, quorum ſi unus defuerit, jure deficit teſtamentum, cum ipſo teſta-

* In tractatu Anglice ſcripto, qui inſcribitur, **The originall of Eccleſiaſticall Juriſdiction of teſtaments.** † In reliquiis Spelmannianis. p. 130. *a* Vid. Chron. *Sax. Gibſ.* *b* Hujus teſtamenti verſio *Latino-Normannica* habetur in *Ang. Norm.* p. 22. & in *Ælfredi* magni vita, *Oxonii* impreſſa, M.DCLXXVIII. Append. II. Verſio inquam *Latino-Normannica*, in qua leguntur multi termini phraſeſque *feudales*, quos *Anglo-Sax.* penitus ignorarunt, ut *Conqueſti* ſumus. *Sei. Seina. feodum. Armiger. Seiſinare. Valettus*, &c. *c* De *Heano*, qui nepos fuit cujuſdam reguli *Cyſſæ*, vide librum Bibliothecæ *Cottonianæ*, cujus nota, *Vitellius*. A. 13. 6.

mentorum

mentorum uſu, à *Romanis* ad majores noſtros veniſſe, ut rem vero ſimillimam; & Te, Showere, & omnes, qui, æque ac Tu, juris ſcientes ſunt, amplexuros certe quidem ſcio; quamvis in extrema vitæ lucta, ut animam afflaturus uno adhibito præſertim gravi & optimæ fidei teſte recte de bonis teſtaretur, ut credam, facit narratio illa, quæ infra ſequitur de teſtamento, quod *Ælfegus* moribundus fecit, accerſito *S. Dunſtano* Archiepiſcopo *Cantwarenſi*, qui teſtis ſingularis vocatus & adhibitus, & dein controverſia de illius teſtimonio & teſtamento, cui teſtimonium præſtabat, in comitiis comitatus motâ, non victor tantum, ſed mille ſacramentalium juramentis honeſtatus triumphator maximus à lite determinatâ diſceſſit. Morientibus ergo apud *Anglo-Saxones*, haud ſecus ac militantibus apud *Romanos* diligens illa & formalis dicta in ordinandis teſtamentis obſervatio, propter anguſtiam temporis, conſtitutionibus regni & Eccleſiæ remiſſa eſſe videtur; Adeo ut ii, quamvis neque legitimum numerum teſtium adhibuerint, neque aliam teſtamentorum ſolemnitatem obſervaverint, recte nihilominus teſtarentur, videlicet cum in ultimo vitæ diſcrimine poſiti cum morte luctarentur. Si igitur moriens apud majores noſtros, vocato ad hoc ſingulari homine, ut voluntatem ejus teſtaretur, ita locutus eſſet, ut declararet, cui bona ſua daret, voluntas ejus ſive ſcripta, ſive ſine ſcriptura, rata habita eſſe videtur. Aliter enim ſi fuiſſet, cur ſuprema *Ælfegi* voluntate coram *Dunſtano* Archiepiſcopo, ad hoc ſolo accito, declarata, teſtamentum ejus valeret, ne quidem animo cogitare poſſum. Etenim quod ſingulare illius teſtimonium ſufficeret, id non alicui privilegio, quo ut Archiepiſcopus gaudebat, attribuendum eſſe ex hoc probatur, quod *Badanothus Beottingus*, & *Abbas Gereſa* cum Archiepiſcopo *Cantwarenſi*, *Ceolnotho*, cum teſtarentur, etiam alios multos teſtes adhibebant.

Præterea notandum etiam id eſt, Showere, quod apud *Anglo-Saxones*, perinde ac apud *Romanos*, quis unum teſtamentum pluribus Codicibus conficere potuit. Quod ut [a] *Juſtinianus* imp. ait, neceſſarium eſt propter innumerabiles cauſas, quæ humanis neceſſitatibus imminent. Sic *Badanothus B.* voluit, ut teſtamentum ſuum duobus codicibus conficeretur, quorum alter Monachis Eccleſiæ Chriſti *Cantuarienſi*; alter hæredibus ſuis tradendus erat. Sic [b] *Edſigus* presbyter, cum teſtatus eſſet, teſtamentum ſuum tribus exemplaribus confectum eſſe voluit, quorum alterum *Cænobio* Eccleſiæ *Chriſti*, alterum *Cænobio* S. *Auguſtini Cantwar.* cuſtodiendum dedit, tertiumque *ipſe* apud ſe ſervavit. Sic etiam [c] *Siwerthus Dunelmenſis*, cum forte ægrotans *Lindani* in Inſula *Elienſi* ſupremam ſuam voluntatem declararet, in tribus Membranis teſtamentum fieri juſſit; quorum alteram dedit Abbati *Elienſi*; alteram miſit ad *Ailwinum* comitatus *Aldermannum*; tertiam autem apud *ſe* retinuit.

Obſervare etiam non potes non, Showere, in ordinandis teſtamentis morem iſtum inſtituendi *hæredes* fidei commiſſarios, quos practici noſtri *executores* vocant, qui *legata* vel donationes à defuncto relictas *legatariis* præſtarent, *Anglo-Saxonibus* non fuiſſe. Nullum, quod animadverti, hujus inſtitutionis in eorum teſtamentis veſtigium; quod ex eo veniſſe videtur, quod [d] *Curia* pro hærede, vel exequendi teſtamenti curatore gereret, rebus in teſtamento defuncti ordinatis tanquam hæres utens, & bonorum poſſeſſionem dans, prout quiſque de iis, quoquo modo, vel re, vel verbo, ſcripto, vel ſine ſcripto, arbitrium ſuum ſupremum declarabat. *Curia*, inquam, pro defuncti hærede gerebat apud *Anglo-Saxones*, vel ſaltem aliquem è legatariis, quemadmodum in quibuſdam caſibus Prætor *Romanus*, loco hæredis conſtituit, cui teſtati bonorum poſſeſſionem dabat, ut ea quæ reliquerat, & quibus reliquerat, ſive immobilia, ſive mobilia ſecundum teſtamenti tenorem reſtitueret. Horum alterutrum faciendi poteſtatem habuiſſe curiam apud *Anglo-Saxones* id maxime mihi ſuadet, quod in modo citata *Ælfegi* teſtamenti narratione, eo nomine graviter arguitur *Leofſunius*, qui *Ælfigi* relictam in uxorem acceperat, quod ſingulare teſtimonium Archiepiſcopi *Dunſtani* aſpernans, & teſtamentum *Ælfigi*, ut non jure factum, infirmare volens, terras occuparet Butan Witena Dome, *ſine concilio & judicio ſapientum*; à quibus an *Ælfegus* jure teſtatus eſſet non ſolum judicandum erat; ſed quibus etiam inconſultis, nemo bonis defuncti ſe immiſcere debebat, quod ab illis, ut videtur, eorum poſſeſſio petenda; dein petentibus danda erat, antequam jure adipiſcenda foret. Huc etiam ſpectant verba *Æthelſtani* Clitonis, *Æthelredi* R. filii, qui in teſtamento ſuo infra citato rogat omnes Sapientes, quum Clericos, tum Laicos, coram quibus legendum erat; ut, iis adjuvantibus, teſtamentum quod facerat, ratum haberetur, ſiquidem, conſentiente patre, id feciſſet. Nu bidde ic alle þe WYTEN þe mine quyde gehireð rede cyðen gehodede ⁊ lerede. ꝥ hi ben on vultume. ꝥ my cwide ſtonden mote. ſiþe mines uaden geliauu on mine quyde ſtent. Per Sapientes autem ſive *Curiam*, intelligo non tantum *Curiam* comitatus ejuſque ſapientes, quibus cum *Ealdormanno*, vel Scir-gereafâ, illius vicario, Epiſcopus præſidebat; ſed Curias etiam urbanas, quibus præpoſitus *Tungereafa* dictus, moderari ſolebat. Quinetiam & Curias dominorum, quibus haud mul-

[a] *Juſtit.* lib. II. Tit. x. [b] In Appendice ad *G. Somneri* librum, cui titulus Of Gavelkinde, p. 216. [c] Vid. *J. Seldeni* tract. cui titulus, Of the Originall of Eccleſiaſticall Juriſdiction of Teſtaments. pag. 5. [d] *Johannes Seldenus* putat conſanguineos defuncti, executorum officiis functos eſſe apud *Anglo-Saxones*, ut apud *Anglo-Normannos*; quum teſtator nullum, qui voluntatem ejus exequeretur, in teſtamento ſuo nominaret. vid. *Glanvill.* de legg. & conſuetud. *Angliæ*, lib. VII. cap. 6.

tum diſparius erat apud *Anglo-Saxones* in colonos ſuos, ac tungereafis in civitatibus, ac Epiſcopo & *Ealdormanno* in comitatu erat.

Poteſtatem autem quam in cauſis teſtamentariis habuit olim Curia comitatus apud *Anglo-Saxones* manifeſte oſtendit controverſia illa de *Ælfegi* ſuprema voſuntate, quæ in comitiis comitatus *Cantwarenſis*, præſidente *Wulfſigo* presbytero *Scirmanno*, vel *Scir-gereafâ*, audita & determinata erat. In qua ſuperior factus Archiepiſcopus *Cantwarenſis* omnes terras illas *Eccleſiæ Andreanæ Hroſenſi* ab *Ælfego* ſupremis tabulis relictas, quas *Leofſunius* ſine curiæ judicio occupaverat, in hæreditatem æternam ab ejus calumniis vindicavit.

Poſtea vero, quàm eccleſiaſtica juriſdictione à Civili ſeparatâ, Epiſcopus & *Ealdormannus*, ſive princeps, * *Gulielmo* I. id ſtatuente, in diviſis foris jura dabant, de rebus cauſiſque teſtamentariis jus à majoribus noſtris *Anglo-Normannis* ita comparatum erat, ut ultimæ defunctorum voluntates in foro Eccleſiaſtico, coram Epiſcopo ejuſve vicario publicarentur; penes quem de teſtamentis, an jure facta; & ſi jure facta, an rupta irritave eſſent, judicare erat. De legatis etiam eatenus, an ea quæ legari dicebantur, vere & recte legata eſſent judicabant epiſcopi ſive forum Eccleſiaſticum: ſi vero teſtamentorum executores, vel quos teſtator nominaverat, vel quos lex dedit, ea quæ legata erant, præſtare recuſarent; tum à legatariis petendum erat forum civile, quibus petentibus *reſcriptum divale*, ſive breve regium vicecomiti inſcriptum in hac verborum forma dabatur. † *Rex Vicecomiti Salutem*; *præcipio tibi, quod juſte & ſine dilatatione facias ſtare rationabiliter* [a] *DIVISAM N. ſicut rationabiliter monſtrari poterit, quod eam fecerit, & quod ipſa ſtare debeat.* Ita in Re teſtamentaria jus *Anglicanum* in diverſis foris ſe habuiſſe teſtantur ea quæ ſequuntur *R. Glanvilli*. lib. VII. cap. 8. *Si quis autem authoritate hujus brevis conventus aliquid dixerit contra teſtamentum, ſcilicet, quod non fuit rationabiliter factum, vel quod res petita, non fuerit ita, ut dicitur, legata; tunc quidem placitum illud in curia Chriſtianitatis audiri debet, & terminari. Quia placitum de teſtamentis coram judice Eccleſiaſtico fieri debet; & per illorum, qui teſtamento interfuerunt, teſtimonia ſecundum juris ordinem terminari.*

Probabile etiam mihi videtur, SHOWERE, rei teſtamentariæ jus eodem, vel haud multum diſpari, modo adminiſtratum fuiſſe apud *Anglo-Saxones*, dum in una eademque curia comitatus conſidentes Epiſcopus & Princeps jura ſimul dicerent. Quid enim convenientius indiviſo foro, vel animo fingi poteſt, quam, ut Epiſcopo teſtamentum jure factum, & firmum eſſe decernente, Princeps omnia, quæ in eo, & quatenus in eo ordinata eſſent, omnia & ſuâ, & curiæ conſentientis auctoritate exequenda juberet? Eodem etiam, ut videtur, modo, & in aliis curiis jus dici ſolebat in re teſtamentaria apud *Anglo-Saxones*. In aliis, inquam, curiis, in quibus aut ipſum, aut ipſo abſente, vicarium ejus Diaconum conſediſſe ſemper, non poſſum, SHOWERE, non ſentire. In curiis *Hundredorum*, Epiſcopum aut Archidiaconum ſuum Cauſas audiviſſe & determinaſſe extra omne dubium ponit reſcriptum illud *Gulielmi* primi toties in ſuperioribus citatum, quod ad *Remigium* antiſtitem *Lincolnienſem* miſit, anno regni ſui XVIII, ut putat [b] *Henricus Spelmannus*. Hujus reſcripti nobiliſſimum exemplar extat in libro *Rad.* de *Diceto*, qui in Archivis eccleſiæ *Paulinæ Londinenſis* adſervatur. quod à *Jo. Seldeno*, cum illud publici juris fecerit, non eſt viſum.

Quocirca, SHOWERE, cum in centuriæ curiis conſidendi jus Epiſcopos & eorum vicarios habuiſſe apud *Anglo-Saxones* conſtet, quidni & in curiis urbanis, imò & in *Dominorum* curiis, aut eos, aut qui eorum vices gererent, conſediſſe credamus? Equidem, de hac re quamvis mihi fere dubium non eſt, Tibi tamen, & omnibus vetuſtatis cultoribus, liberum judicium relinquo.

In ſuperioribus pluries citavi narrationem teſtamenti à quodam *Ælfego* facti; quod, etſi ſolo teſtimonio Archiepiſcopi *Cantwarenſis* munitum, jure tamen factum *Curiæ Comitatus* eſſe videbatur. Hanc igitur, ut pretioſiſſimum monumentum tam *Latine*, quam *Saxonicè*, è *Textu Roffenſi* deſcriptum, præmiſſâ epigraphe, quæ *Saxonicè* in rubricis exaratur, & Tibi, & omnibus juris *Anglicani* ſcientiſſimis, quâ par eſt obſervantiâ, offero.

Ðus wæron ða feox sulung æt Ƿuldaham Sc̄e Andrea geseald into hrofeceastre.

Æðelbryht Cinc hit gebocade þam Arle on ece yrfe. ⁊ betæhte hit þam biscope Earndulfe to bewitenne. ⁊ his æftergæncan:. Ða betweonam þam wearð hit ute. ⁊ hæfdon hit Cynegas oð Eadmund cinc:. Ða gebohte hit [c] Ælfstan Heahstaninc æt þæm Cince mid hund twelftigan mancesan goldes. ⁊ ðrittegan pundan. ⁊ ðæt him sealde mæst eal Ælfæh his sunu:. Æfter Eadmunde Cincge. ða gebocade hit Eadred Cinc Ælfstane on ece yrfe:. Ða æfter Ælfstanes dæge wæs Ælfeh his sunu his yrfeweard. ⁊ þæt he leac on halre tungon. ⁊ ofteah Ælfrice his breðer landes. ⁊ æhta butan he hwæt æt him geearnode:. Ða for þære broðor-sibbe geuðe he him Earhiðes. ⁊ Crægan. ⁊ Ænesfordes. ⁊ Ƿuldahames his dæg:. Ða oferbad Ælfeh ðæne broðor ⁊ feng to his [d] Læne:. Ða hæfde

* Vide *Seldeni* notas ad *Eadmerum*. pag. 167. ejuſdem JANUM ANGLORUM. p. 87. Reliquias *Spelmannian.* p. 131. † *Glanvill.* de legg. & conſuet. *Angliæ*, lib. VII. cap. 7. *a* Id eſt, *Legatum*. *b* Reliquiæ *Spelman.* p. 131. *c Lege* Ælfstan. *d* Læne, quod in ſenſu vulgari *commodatum* ſignificat, hic in ſenſu forenſi *allodium*, vel prædium denotat, quod alicui ad vitam tantum utendum datur. Alias Landes Læn, quod in gl. R. *precarium* redditur, & in verſione quæ ſequitur mon. Roffenſ. *præſtitum*. de *precario* vero vel *præſtito*. vid. cl. *Dufreſnii* gloſſarium.

Ælfric

Ælfric suna Eadric hatte. ⁊ Ælfeh nænne:· Ða geuðe Ælfeh þam Eadrice Earhiðes. ⁊ Crægan. ⁊ Ƿuldahames, ⁊ hæfde himsylf Ænesforð:· Ða gewat Eadric ær Ælfeh [a] Cwideleas. ⁊ Ælfeh feng to his læno:· Ða hæfde Eadric Lafe. ⁊ nan bearn:· Ða geuþe Ælfeh hire hire morgengife æt Crægan. ⁊ stod Earhið. ⁊ Ƿuldaham. ⁊ Litlanbroc on his Læne:· Ða him eft geþuhte ða nam he his feorme on Ƿuldaham. ⁊ on þam oðran wolde. ac hine geyflade. ⁊ he ða sende to þam Arcebiscope DUNSTANE. ⁊ he com to Scylfe to him. ⁊ he [b] cwæð his Cwide beforan him. ⁊ he sette ænne Cwide to Cristes Cyrican. ⁊ oðerne to Scē Andrea. ⁊ þane ðriddan sealde his Lafe. Ða bræc syððan Leofsunu ðurh ꝥ wif ðe he nam Eadrices Lafe ðæne cwide. ⁊ [c] he rewade" þæs Arcebiscopes gewitnesse:· Rad ða innon ða Land mid þam wife BUTAN ƿITENA DOME:· Ða man þæt þam [d] biscope cidde. þa gelædde se [e] biscop ahnunga ealles Ælfehes cwides to Earhiðe on gewitnesse Ælfstanes biscopes on Lundene. ⁊ ealles þæs hiredes. ⁊ þæs æt Cristes Cyrican. ⁊ þæs biscopes Ælfstanes on hrofesceastre. ⁊ Ƿulfsies Preostes þæs scirigmannes. ⁊ Brihtwaldes on Mærewerðe. ⁊ ealra East-Cantwarena. ⁊ Ƿest-Cantwarena:· And hit wæs gecnæwe on Suðseaxan ⁊ on Ƿestseaxan. ⁊ on Middelseaxan. ⁊ on Eastseaxan. ꝥ se Arcebiscope mid his selfes aðe geahnode Gode. ⁊ Scē Andrea mid þam bocan on Cristes [f] hrode ða land þe Leofsunu him toteah. ⁊ þæne að nam Ƿulfsige se scirig-man þa he nolde to þæs Cinges handa. ⁊ þær wæs god eaca ten hundan mannan [g] ðe þane að sealdan.

[h] Iſto tali ordine fuerunt illæ vi ſulingæ quæ vocantur *Uuldeham* primum uenditæ Ecclīæ Scī Andreæ Apoſtoli de Hrofeceſtra, & poſtea extractæ, ac iterum emptæ ipſi Eccleſiæ, ac tandem ꝑ beatum Dunſtanum Archiēpm iuramento mille uirorum eidem Ecclīæ acquiſitæ, & iure hereditario in æternum relictæ.

Sequitur Verſio per Monachos Roffenſes.

Rex Æthelberhtus primum heridetaverat de *Uuldaham* Aplm Scm̄ Andream, & Eccliam ſuam in Hrofeceſtra æterno jure, & commiſit illud manerium Eardulfo Epō Hrofenſi ad cuſtodiendum, & ejus ſucceſſoribus. Igitur in manibus ſucceſſorum ablatum eſt iterum aplo, & ecclīæ ſuæ in manus regum, ita quod plures reges unus poſt alterum habuerunt illud poſtea uſque ad tempus regis Eadmundi. Tunc quidam probus homo nomine Ælfſtanus *Heahſtaninc* emit illud à rege Eadmundo, & dedit *illi* pro eo [i] *Centum duodecim* mancas auri, & xxx libras denariorum. Hujus pecuniæ majorem partem dedit poſteà ipſi regi *Ælfegus* filius ipſius Ælfſtani. Poſtea mortuo rege Eadmundo, *Eadredus* rex hereditavit inde predictum, Ælfſtanum in æternam hæreditatem. Itaque poſt mortem hujus Ælfſtani, præfatus Ælfegus, qui regi Eadmundo dederat majorem partem pecuniæ pro patre ſuo propter *Uuldeham*, ſucceſſit huic Ælfſtano in hereditatem. Qui ſtatim concluſit, & omnino confirmavit totum quod pater ſuus in vita ſua fecerat. Hic autem fratri ſuo Ælfrico & terras, atque pecunias patris ſui ita plene ſubtraxit, quod ipſe Ælfricus nichil omnino inde poterat habere, niſi ſervitio illud ab eo promeruiſſet, quemadmodum quilibet extraneus. Tamen præcogitatus tandem Ælfegus propter Conſanguinitatis fraternitatem conceſſit illi *Earhetham*, & *Cræiam*, & *Æinesfordam* & *Uuldeham* in diebus vitæ ſuæ tantum, in *præſtito* ſolummodo. Itaque mortuo Ælfrico; Ælfegus ſtatim accepit omnia *præſtita* ſua, quæ fratri ſuo viventi præſtiterat. Ælfricus autem habuit filium nomine Eadricum. Ælfegus vero non habuit. Et [k] idō Ælfegus conceſſit illi Eadrico *Earhetham* & *Cræiam* & *Uuldeham*, & retinuit in manu ſua *Æinesford*. Mortuus eſt autem ipſe Eadricus abſque commendatione vel diſtributione rerum ſuarum; tunc iterum Ælfegus accepit *præſtita* ſua omnia. Habebat etiam ipſe Eadricus uxorem, & non liberos. Hac de cauſa conceſſit Ælfegus illi viduæ donum dotis ſuæ tantum, quod ei dederat Eadricus, quando eam primum accepit uxorem, in *Cræia*. Et tunc remanſit *Litelbroc* & *Uuldeham* in *præſtito* ſuo. Poſtea quando ei viſum, ac placitum fuit, accepit firmam ſuam in *Uuldeham*, & in aliis volebat ſimiliter facere, ſed iterum infirmatus eſt, & quia infirmatus eſt valde, miſit ilico ad Archiepiſcopum *Dunſtanum*; ut veniret ad eum. Qui abſque mora venit ad eum, & locutus eſt illi in loco illo, qui vocatur *Scelfa*. Ibi coram Archiepiſcopo fecit Ælfegus commendationem ſive diſtributionem omnium rerum ſuarum, & conſtituit unam partem Ecclīæ Chriſti Cantuariæ, & alteram partem Ecclīæ Scī Andreæ, & terciam partem uxori ſuæ. Poſtea fuit quidam *Leofsunu*, qui uxorem Eadrici nepotis Ælfegi relictam accepit ſibi in uxorem, & per ipſam mulierem incepit frangere conſtitutiones Ælfegi, quas fecerat coram Archiepiſcopo, & vituperare Archiepiſcopum, & teſtimonium ejus irritum facere. Tandem multa ſtimulatus cupidine cum illâ muliere ſua, quaſi quadam ſecuritate illius uxoris ſuæ inductus intravit in terras illas [l] ABSQUE CONCILIO ET JUDICIO SAPIENTUM VIRORUM. Quod ubi Ar-

a Id eſt, *inteſtatus*. b Id eſt, *teſtamentum ſuum fecit coram illo*. c *Aſpernabatur*, *contemnebat*, *nihili faciebat*. d *Lege* þam Arcebiscope. e *Lege* Arcebiscop. f *Lege* rode. g id eſt, *qui ſacramentales vel conjuratores cum Archiepiſcopo eum in veritate juraſſe conjurabant*. h Quæ ſequuntur in rubris literis ſcripta ſunt. i Id eſt, *duodecies centum, vel mille & ducentas mancas auri*. k Ideo. l Id eſt, *abſque concilio, & judicio ſapientum virorum*, ſive witena, qui in curia comitatus convenire ſolebant.

chiepiſcopus audivit, ſine omni mora induxit ſtatim calumniam proprietatis in omnem diſtributionem Ælfegi; cui ipſemet affuit, & quæ per eum facta fuerat. * Diem ergo placiti hujus rei conſtituit Archiepiſcopus apud *Erhetham* per teſtimonium Ælfſtani Epiſcopi *Lundoniæ*, & Ælfſtani Epī *Hrofeſceſtre*, & totius conventus Canonicorum Lundoniæ, totius conventus Eccleſiæ Chriſti Cantuariæ, & omnium Orientalium & Occidentalium Cantiæ, & Uulfſii presbyteri, qui tum vocatus eſt *Scirman*, id eſt, Judex Comitatus, & † Brihtuualdi de *Mæreuurtha*. Ad ultimum ita notificatum eſt in *Suthſeaxa*, & in *Weſtſeaxa*, & in *Middelſeaxa*, & in *Eaſtſeaxa*, quod Archiepiſcopus *Dunſtanus* cum libris Eccleſiaſtici juris, & ſigno crucis Chriſti, quam ſuis manibus tenebat, *ſui ſolius juramento* adquiſivit in æternam hereditatem Deo, & Scō Andreæ Apło omnes terras illas, quas *Leofſunu* ſibi uſurpabat. Ipſum vero juramentum Archiepiſcopi accepit *Uulfſi* [a] SCIRMAN. id eſt, *judex provinciæ*, ad opus regis, quandoquidem ipſe Leofſunu illud ſuſcipere nolebat. Inſuper ad hoc perficiendum fuit hoc quoque maximum adjumentum temporibuſque futuris maximum ſecuritatis probamentum, quod decies centum viri electiſſimi ex omnibus illis ſupradictis comitatibus juraverunt poſt [b] Archiepiſcopum in ipſa cruce Chriſti, ratum, & æternæ memoriæ ſtabile fore ſacramentum, quod Archiepiſcopus juraverat.

Præter ea, *Doctiſſime Vir*, quæ in hac narratione obſervavi, id etiam maxime *notandum eſt*, quòd Dunſtanus Archiepiſcopus, dum in curia comitatus, cui præſidere ſolebat, ſacramentum coram Scirmanno, quatenus *teſtis*, diceret, judicis tamen Eccleſiaſtici perſonam ſibi ſuſtinendam putavit. Etenim jurans in altera manu crucem, in altera *Eccleſiaſtici Juris librum*, i. e. Sacrorum canonum codicem tenebat, quem, Epiſcopi in curiis ſedentes, non tantum ut eum conſulerent, ſed plane quaſi muneris ſui inſigne, ut præſto haberent, mos antiquus erat. Scilicet, ut par eſt credere, Ealdormannum, ejuſque vicarium, codicem legum, quem *Anglo-Saxones* DOM-BOC vocabant, ut magiſtratus ſui indicium in curia ſemper habuiſſe: ſic in dicendo jure collega ejus Epiſcopus *codicem Canonum*, muneris ſui ſignum in curia ſemper etiam habuit, quem aliquod ſolenniter acturus dicturuſve in manum ſumebat. Inter Codd. MSS. *Hattonianos* Bibliothecæ *Bodleyanæ* extat nobiliſſimus Codex SS. canonum, cui in dorſo vetuſta manu inſcribitur CODEX S. DUNSTANI. qui forſan ille ipſe liber eſt, quem juramentum ſuum in curia de Ælfegi teſtamento deferens in manibus tenebat. Codex ergo SS. Canonum, ex quo jura Eccleſiaſtica ad populum recitanda erant, perinde in curiis comitatus, & urbanis, dum cum principe, & præpoſitis conſideret Epiſcopus; ac in Synodis, & conciliis locum ſemper habuit, quamvis ſine eo, ut ſacrarum conſtitutionum qui pandecta erat, clero *Anglo-Saxonicæ* Eccleſiæ non coeundum erat, quemadmodum de habendo concilio provinciali oſtendit egregium illud MS. Bibliothecæ *Cottonianæ* qui notatur, *Tiberius*, C. I. quod tractatum ſic in rubris inſcriptum habet, *Incipit ordo qualiter agatur concilium provinciale.* In hoc tractatu ſymbolum Nicenum à diacono legendum ſubſequitur hæc rubrica. *Tunc Diaconus Alba indutus* CODICEM CANONUM *in medio proferens capitula de conciliis agendis pronuntiet.* Codice ergo canonum in comitiis *Anglo-Saxonum*, ubi de rebus Eccleſiæ ſimul atque regni agi ſolebat, non ſacerdoti tantum dico, ſed populo nihil ſanctius fuit; Populo, inquam, *Anglo-Saxonico*, codice Canonum, imo ipſis Canonibus nihil ſanctius, nihil antiquius; utpote in cujus conciliis generalibus à R.R. ſuis vocatis nihil unquam contra Canones eorumve præjudicium, vel Eccleſiaſtici juris diminutionem, erat ſtatutum. Quinimò in legibus à RR. *Anglo-Saxonum* in publicis regni comitiis latis, de nullo magis ſedulò cavetur, quàm de libertatibus & privilegiis Eccleſiaſticis; neque unquam, quod ſcio, auditum eſt, Sacerdotium adverſus aliquem regum *Anglo-Saxonum* querimonias liteſve de hac re moviſſe. Neque hoc mirum, SHOWERE, cum Epiſcopi, quemadmodum legiſti, ſemper fuerint præcipui, tum in legibus ferendis conſiliarii, tum in iis interpretandis exequendiſque judices, qui in foris indiviſis cum comitatuum urbiumque præpoſitis populo jura dabant.

Porro obſervandum eſt teſtatorum alios apud *Anglo-Saxones* regium conſenſum, quo teſtamenta ſua rata eſſent habita, ſolenniter rogâſſe; alios vero non, etſi teſtamenta ſua haud minus ſolenniter quam illi ordinarent. Ratio hujus diſcriminis ex eo petenda eſt, quod hi teſtamentis legabant terras illas *Codicillares*, quæ apud *Saxones* boc-lanð vocabantur, & *Latine* redduntur *Terræ Allodiales*, quod prædia immunia eſſent ab omni præſtatione, & onere, & à quolibet ſervitio, quum reali, tum perſonali libera, præter *trinodam*, quam dicunt, *neceſſitatem*; ſcilicet *expeditionem*, *pontis*, & *arcis* extructionem; quibus ſolis præſtandis obnoxia erant. De his terris liberum cuique erat teſtari, eaſque ſupremis tabulis dare pro arbitrio, ſine conſenſu regis, aut

* Hic notandum eſt Archiepiſcopum, & pari ratione Epiſcopos in ſuis juriſdictionibus poteſtatem habuiſſe edicendi comitia comitatuum apud *Anglo-Saxones*. † Hic forſan quis fuit ob legum peritiam, Juſtitiæ amorem, & morum gravitatem maximi à Cantianis factus, iiſque chariſſimus. [a] Hic Ꞅcıꞃman, & in exemplari *Saxonico* Ꞅcıꞃıᵹman, idem eſt ac Ꞅcıꞃ-ᵹeꞃeꝼa. [b] Ita ſcilicet tunc temporis Archiepiſcopos, & Epiſcopos colebant Laici, ut ex illis vel præcipui certatim prodirent ad conjurandum cum eis, ſe, quæ jurati affirmaverant, vera eſſe credere. Quo quidem S. Antiſtitum non tantum ad tuendam, ſed augendam dignitatem, exiſtimationem, & reverentiam, nihil magis idoneum ab eorum gregibus, quidni dicam vel deo magis gratum, aut fieri, aut excogitari potuit.

alius

alius alterius domini, quatenus liceret per LL. *Aluredi* R. cap 37. quo cautum eſt, *ne quis terram aliquam codicillarem aliquibus, qui è gente ſua non erant, daret legaretve; modo teſtimonio vel ſcriptura probari poſſet, quum illum, qui primus eam acquiſivit, tum qui eam illi dedit vendiditve, coram Rege & Epiſcopo, & propinquis declarâſſe ſuam de eâ non alienandâ voluntatem.* In hoc ſolummodo caſu teſtatores in dandis legandiſque terris ſuis *Allodialibus* limitati & reſtricti, in cæteris omnibus ut liberi eſſent, neceſſe erat per regulam juris, quæ docet nihil non permiſſum eſſe, quod non prohibetur.

Illi vero, quibus, ut teſtamenta ſua valerent, conſenſu regio opus eſſet; illi, inquam, legabant terras, quæ primitus *beneficia* appellantur, poſtmodum *feudorum* nomen acceperunt. Beneficia autem appellata ſunt, quod ex mero Regis vel principis beneficio ac liberalitate, is cui dabantur, vel pro libitu domini, vel ad vitam ſuam poſſidebat. Principio autem duplicis generis *beneficia* fuerunt; *Eccleſiaſtica*, & Secularia. Secularia qui poſſidebant, eorum ratione *Servitia* quæ dicunt *Nobilia*, ut palatina, forenſia, militaria Regi præſtabant; & quum in temporibus priſcis ad vitam poſſeſſoris dabantur, ad poſteros tranſire non poterant, niſi principis interveniente conſenſu. Hinc *Nithardus*, lib. 3. de *Bernardo* Duce *Septimaniæ*: *Victoriam ut Caroli eſſe didicit, filium ſuum Willelmum ad illum direxit, & ſi honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut ſe illi commendaret, præcepit.* Regin. an. 940. *Uto comes obiit, qui permiſſu regis, quicquid benificii, aut præfecturarum habuit, quaſi hæreditatem inter filios diviſit.* Atque inde origo conſenſus dominorum (inquit *Dufreſnius*) in feudis vaſallorum adhibiti, cum ea ad poſteros tranſeunt, qui vulgo *Laudimii*, interdum *conſenſus* & *concilii* nomine donatus legitur. Haud diſſimili modo *Wulfarus* teſtatus ultimam ſuam voluntatem in limine teſtamenti, ut id ratum haberetur, à R. *Æthelredo* ſuppliciter petiit. Et *Byrthricus* pariter, cum teſtaretur, dominæ ſuæ reginæ pretioſiſſimam armillam, & equum gradarium reliquit, ut eâ auctrice, regio conſenſu teſtamentum illius firmaretur, abſque quo neque teſtamentum, neque legata valere potuerunt. Sic etiam * *Æthelſtanus* Ætheling, R. *Æthelredi* filius, bis in teſtamento ſuo declarat ſe patris conſenſum impetraſſe, quo teſtamentum ſuum faceret.

Badanothus vero *Beöttingus*, & *Abba* vicecomes, quum teſtamenta facerent, conſenſum regium non rogabant, quod terras liberas & hæreditarias ſuas legarunt, quas pro arbitrio ſuo utiliter legare potuerunt. Ic Baꝺanoð, *inquit ille*, cẏðo, ⁊ ƿꞃiꞇan haꞇo hu min ƿilla iꞅ ðeꞇ min æꞃꝼelonꝺ ꝼeꞃe, ðe ic beᵹæꞇ. ⁊ ᵹebohꞇe miꝺ ꝼullum ꝼꞃioꝺome on ece æꞃꝼe. Et, Ic Abba ᵹeꞃoeꝼa (*inquit hic*) cẏðe. ⁊ ƿꞃiꞇan haꞇo hu min ƿilla iꞅ. ꝥ mon ẏmbe min æꞃꝼe ᵹeꝺo æꝼꞇeꞃ minum ꝺæᵹe. Quamobrem, præclare Showere, quum hi, quibus regio conſenſu, ut recte teſtarentur, non opus erat, terras ſuas codicillares & hæreditarias utiliter ſine eo rogato legabant, tantum non conſtare mihi inde videtur *Wulfarum*, *Byrthricum*, & *Æthelſtanum* clitonem, ut teſtamenta, & legata ſua valerent, regium conſenſum petere propterea oportuiſſe, quod terras legarunt, quas, ſine ſcripto ad vitæ terminum ſolummodo à RR. ſibi beneficiario jure datas, non niſi interveniente regio conſenſu, ſive ſuis, ſive alienis utiliter legare potuerunt.

De terris his beneficiariis, quæ ob libera præſtanda ſervitia à regibus dari proceribus ſuis ſolebant, altum eſſe fateor in *Anglo-Saxonibus* ſilentium, tum propter ingentem monumentorum, quæ perduntur, eheu defectum, tum quod ſine ſcripto dari ſolebant. Id genus autem fuiſſe maximam partem provinciarum, quas *Ealdormannis*, ſive *Heretochis*, qui & *Eorli* dicti ſunt, RR. *Anglo-Saxonum* dabant, mihi perſuaſiſſimum eſt, quod nulla de iis chirographa RR. extant. Id genus etiam fuiſſe nihil non prædiorum regiæ donationis, quod Thanis & comitibus ſuis dare ſolebant RR. ut affirmetur neceſſe eſt; vel eos niſi per chirographa nihil terrarum donaſſe, omneſque proinde *Angliæ* terras, quas nobiles habebant, codicillares, ſive Boclande, fuiſſe, ſtupide aſſerendum eſt.

De jure ordinandi teſtamenta apud *Anglo-Saxones*, nonnulliſque aliis eorum patriis conſuetudinibus hæc ad Te, juris peritiſſime Showere, qui *jura regni & magiſtratus Anglicani, conſuetudineſque fori, quas in cauſis capitis uſus approbavit*, contra maledicentiſſimum hominum genus, in † libro pluries edito adeo propugnaſti, ut adverſariis tui, & veritatis, qui jam per decennium victi quieverunt, omnis repugnandi adempta ſit facultas. Plura quidem in hac uberrima dicendi materia à me apud Te diſſertari poſſunt. Sed ne nimius pro ſuſcepti ratione eſſe videar, hic mihi ſiſtendum exiſtimo in teſtamento *Ælfrici* Archiepiſcopi *Cantwarenſis*, quod eorum gratia adjiciendum putavi *Saxonice* & *Latine*, qui antiquitatis ſtudioſi, inveſtigatores aut veri ejus amatores ſunt.

* Vide ejus teſtamentum *Saxonice*, in libro G. *Somneri*, qui inſcribitur **Of Gavelkind.** p. 198.

† Qui inſcribitur **The Magiſtracy, and Government of England vindicated in three parts. Containing**, &c.

Teſtamentum Ælfrici Archiepiſcopi Saxonice, *è Cod. Bibl. Cotton. qui notatur*, Claudius, B. 6.

[a] Her ſutelaþ hu Alfric Arcebiſceop hiſ Cƿide gedihte. ꝥ iſ æreſt him to [b] Saul-ſceate he becƿæþ into Xpeſ Cyrcan ꝥ land æt Ƿyllan ⁊ æt Burnan. ⁊ Riſenbeorgaſ:. And he becƿæð hiſ Laforde hiſ beſte Scip ⁊ þa Segel-gereda þarto. ⁊ lx. healma. ⁊ lx. [c] beornena:. And he ƿilnode gif hit hiſ Lafordeſ ƿilla ƿære ꝥ he gefreſtnode into Scē Albane ꝥ land æt Cyngesbyrig. ⁊ fenge ſylf ƿiþ þam eft to Eadulfingtune:. And he becƿæð ꝥ land æt Dumeltun into Abbandune. ⁊ Ælfnoðe þaroſ. III. hida hiſ Dæg. ⁊ ſuððan to þan oþaran to Abbandune. ⁊ x. Oxan. ⁊ II. Men. he him becƿæð. ⁊ filgan hi him Lafordſcype þe he ꝥ land to hyre:. And he cƿæð þæt land æt Wealingaforda þe he gebohte Celeƿærde. ⁊ hofer hiſ Dæg into Ceoleſige:. And he becƿæð into Scē Albane ꝥ land æt Ripan. ⁊ ſtandan þa forƿord betƿeonan þan Abbē ⁊ Ceolrice ðe ær ƿiþ ðæne Arcebiſceop geforƿyrd ƿæran. ꝥ iſ ꝥ Ceolric habbe ðæne deel þæſ landeſ þe he hæfþ hiſ Dæg. ⁊ eac þæne dæl þe ſe Arceƀ forð hiſ Sceatte him to-let. ꝥ ƿæſ ehtoðe healf hid ƿið. v. Pundun. ⁊ L. Mancuſum Goldeſ. ⁊ ga hit ofer hiſ Dæg eall to gædere into Scē Albæne. ⁊ heora foreƿyrd ƿæron ꝥ Oſanig æfter Ceolriceſ Dæge gange eac þyder in. ⁊ ꝥ land on Lundene þe he mid hiſ Feo gebohte. he becƿæð into Scē Albæne. ⁊ hiſ Bec ealle becƿæð eac þyder in. ⁊ hiſ Getelð:. And he becƿæð ꝥ man fenge on þe Feoh þe man hæfde. ⁊ æreſt ælcne Borh agulde. ⁊ ſuððan tilode to hiſ Hergeatƿæn þæſ ðe man habban ſceolde:. And Scipeſ he geuþe þam Folce to Cent and oþreſ to Ƿiltunſcire. and elleſ on oðrum ðingum gif þæſ hƿæt ƿære. He bæd ꝥ Wlfſtan Biſceop. ⁊ Leofric Abbud dihton ſƿa heom beſt þuhte:. And þe land be Ƿeſtan æt Sittingtune. ⁊ æt Nipantune he becƿæþ hiſ Sƿæoſtrum ⁊ heora Beornum. ⁊ Ælfheageſ land Eſneſ Suna ga á on hiſ Cyn:. And he becƿað Wlfſtane Ærcebiſceope ane ſƿeor Rode. ⁊ ane Ring. ⁊ anne Pſaltere. ⁊ Alfheage Biſceope anne Rode:. And he forgeaf on Godeſ eſt Centingan þæne Borh þe hy him ſceoldan. ⁊ Middel-Sexon. ⁊ Suðrion ꝥ feoh ꝥ heom foreſceat:. And he ƿyle ꝥ man freo ge æfter hiſ Dæge ælcne ƿitefæſtne man. þe on hiſ timen forgylt ƿære:. Gif hƿa þiſ aƿende. hæbbe him ƿiþ God maene. Amen.

Verſio Latina *è Cod. Bibl.* Cott. *qui notatur*, Claudius, *c.* 9. 10. *Nota autem, lector, nos verſionem hanc cum mendis ſuis omnibus exſcriptam prælo dediſſe.*

Hic notificatur quomodo Ælfricus Archiepiſcopus ſuarum rerum teſtamentum in extremo condidit. In primo Eccleſiæ Chriſti Cantuariæ terram apud WELLAM, & apud BURNAM, & BRISEN BURGAM contulit.[c] Domino ſuo meliorum [d] navium ſuarum unam cum ſibi pertinentibus armamentis, & LX. galeas cum totidem loricis, & hoc apud ipſum dominum ſuum erat interveniens, ut concederet loco Scī. *Albani* terram apud Chingesbiri, & ipſe in commutationem reciperet Kadulfingtun. Abbendonenſi Eccleſiæ terram apud Dumeltun, ubi Alfnodo cuidam III. hidas conceſſit tenere tantum ſuis diebus, & poſtea rediret cum reliqua terra Abbendonenſis Eccleſiæ poteſtati; Inſuper & decem boves cum duobus hominibus. Cuidam quoque viro Celewardo, terram quam emerat apud Walingaford, ut quam diu viveret poſſideret & poſt ejus diſceſſum Ecclia de Ceolſiga ipſius dominatu terræ potiretur. Eccliæ Scī. Albani terram apud TIWAN, & OSANIG cum terra de LUNDONIA, quam emerat idem Archiepiſcopus. Quæ omnia quidem Ceolricus tunc tenebat, ſed ſecundum quod Archiepiſcopo in conventione habebat poſt vitæ illius viri finem ad prædictam Eccliam MARTYRIS univerſa redirent. Libros etiam ſuos univerſos illic delegavit; præcepitque, ut de ſuis propriis expenſis quicquid in mutuo ab aliquo acceptum erat, reſtitueretur, & cætera in ejus exequiis expenderentur. Populo CANTIÆ unam navem, & alteram Genti Wiltiſcire juſſit largiri. Reliqua univerſa, quæ ſua videbantur eſſe dominum Wlfſtanum Epiſcopum, & Leofricum Abbatem rogavit quatenus ſua

a In teſtamenti MS. exemplari XVI elementum Alphabeti *Anglo-Saxonici*, ſcilicet ƿ, pingitur *Gallo-Romano* more, ut r. ſecundum ea, quæ docuimus Gramm. *Anglo-Saxonicæ*, cap. XXII de dialecto *Normanno-Sax.* pag. 144, 145. *b* Quod Sacerdotibus datum vel legatum olim erat, ut pro defunctorum animabus ſolennes ſupplicationes haberent, id omne apud *Anglo-Saxones* Saulſceat vocari ſolebat. Tranſlator autem *Normannus* vocem hanc, quam non intellexit, præterire voluit. *c* Vox *Dano-Saxonica*, à *Scano-Gothico*, vel *Cimbrico* brynia, *Lorica, Thorax ferreus.* *d* Navium habendarum facultatem, & ab omni vectigali *portorii* nomine poſtulando immunitatem Archiepiſcopo *Cant.* & Epiſcopo *Roffenſi* concedere ſolitos eſſe RR. *Anglo-Saxonum* ex hoc teſtamento, & charta *Æthelbaldi* R. quæ in textu *Roffenſi* legitur ſub rubrica *de unius Navis libertate* collatis, tantum non conſtat: verba iſtius chartæ hæc ſunt: *Quamobrem ego Ethilbaldus rex Merciorum præſentibus literis indico me dediſſe pro anima mea Alduulfo epō. Eccliæque B. Andreæ apti. quam gubernat, unius navis, ſive illa proprie ipſius ſive cujuſlibet alterius hominis ſit, INCENSUM, id eſt vectigal, mihi & anteceſſoribus meis jure regio in portu Lundoniæ uſque hactenus competentem.*

provi-

providentia, quo melius conſulerent, diſpartirent. Sororibus ſuis, & earum filiis terram de Fitinctune, & Niwentune contulit, & terram, quæ erat Alfeagi filii Esni reſtituit iis, quibus proprie pertinuerat habere. Domino Wlfstano Archiepiſcopo i. *phylacterium cum uno annulo, & Codice pſalterii, ſed & Alfheago Epiſcopo unam crucem in ſuam memoriam dedit. Debita quæ ſibi debebantur à multis paſſim condonavit. Si quis vero ſecundum patriæ Angliæ morem in aliquam incurriſſet ſervitutem tempore ſuæ poteſtatis, libertate ſibi penitus contributa, relaxatus ejus juſſu eſt. De his, qui aliter, quam dicta ſunt, perverterit, inde cum deo concertamen habeat. Amen.

Cum teſtamento hoc tractatum de teſtamentis jam ſatis longum, & ſatis, ut ſperare velim, jucundum claudo, præſtantiſſime Showere, rogans D. O. M. ut aliquis tandem exurgat literarum *Saxonicarum* peritiſſimus, qui de *re teſtamentaria Anglo-Saxonum*, cui nobis non licet immorari, juſtum volumen condat. Literarum, inquam, *Saxonicarum* peritiſſimus; nam talis debet eſſe is, cui iſtud argumentum, quemadmodum docti deſiderant, enucleandum, & ornandum eſt. Earum autem ſive penitus rudis, ſive mediocriter tantum gnarus, in hoc, & hujuſmodi operibus præſtare nihil præclari poteſt. Quod quidem, reip. literariæ quam utilis & neceſſaria ſit literaturæ Septentrionalis ſcientia, manifeſte probat.

Deſideratur etiam, Showere, de *donationibus* Anglo-Saxonum juſtus tractatus, in quo quidem de omnibus donationum generibus diligenter & accurate diſſertandum eſt. Talis autem tractatus aut opus ſingulare eſſe poteſt aut pars prolegomenων, quæ † *Chartulario Anglo-Saxonico*, & *Anglo Normannico*, ſiquando editum id fuerit, præmittenda ſunt. *Chartulario*, inquam, *Anglo-Saxonico* & *Normanno-Saxonico*, ut ut regios ſumptus, qui in eo edendo ponentur: ita in literis Septentrionalibus virum verſatiſſimum, qui id pro ſua dignitate publicet, requirit. Illi enim in unum *Corpus*, Herculeo pene labore, & diligentia ſumma colligendum eſt, quicquid uſpiam [a] Chartarum, ſive in libris editis, ſive in mss. haberi poteſt. Inchoandum autem illi eſt à chartis Autographis, quæ primum ſibi locum vendicant; ſive vere exemplares ſint, ſive ſpuriæ & fictæ, quæ tamen inter vere exemplares numerantur. Harum vero quædam [b] *Latine*, quædam *Saxonice*, quædam *Semi-Saxonice* & *Normanno-Saxonice*, & diverſis in manibus, pro temporibus, in quibus confectæ ſunt, ſcribuntur. Chartæ autem, quas jam nunc ſcribens *autographas* eſſe ſcio, eæ tantum non omnes ſunt, quæ cernuntur in collectione chartarum Bibl. *Cott.* quæ inſcribitur, *Auguſtus*, 2. Eæ etiam, quæ ibidem reponuntur in ciſtis ductilibus, fere omnes etiam *autographæ* ſunt. Id genus etiam tredecim eccleſia *Exonienſis*, totidemque ſed *Normanno-Latinas*, aut coætaneas & conſimiles *Scoto-Latinas* omnes Eccleſia *Dunelmenſis* ad me utendas miſerunt. Quarum quidem omnium maxime mihi placuit *Willelmi* I. illa, quæ tam *Saxonico* ritu, cum ſignis crucis à teſtibus ipſis factis; quam *Normannico*, cum ſigillo appendente munita eſt, qua dat Scõ Cuthberto, *regium ſuum manerium* de *Heminburch*, cum terra de *Brachenholm*, &c. Id genus etiam non ita pridem fuerunt in Archivis Eccleſiæ *Wigornienſis* [c] xcii. quarum eheu xv jam nunc in iis ſuperſunt. Id genus etiam, una atque altera excepta, xxiv mihi utendas dedit operis noſtri fautor maximus honorabilis dominus *Johannes Dominus* Somers, baro *Eoveshamenſis*, nulli in omne genus literaturæ ſcientia ſecundus. Multas etiam autographas chartas,

---

* Id eſt, *Arca, theca*, vel aliquod aliud *vaſculum* pretioſum, in quo Sanctorum reliquiæ, vel cineres reconduntur, & ſervantur εἰς φυλακτήριον. † Per chartularium *Anglo-Sax.* & *Anglo-Norm.* hic intelligo collectionem Chartarum, quæ in *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum* temporibus confectæ ſunt. [a] Inſtrumenta donationum à temporibus *Conquæſtus Normannici* vulgo *Chartæ* fuerunt vocatæ; ante eum tamen aliis appellationibus gaudebant: quales ſunt *Chyrographum*, *Kartula*, *Syngrapha*, *Polipticon*, i. e. πολύπτυχον. *Cautio, teſtamentum, pagina, libellus, donatio, literæ, ſcedula, arratum, aratum*, id eſt, *exaratum, &c.* Quinimo & in temporibus, quæ victoriam *Normannicam* præceſſerunt, *Chartæ* etiam vocabantur. Sic in Cod. ms. Bibl. *Cott.* cujus nota Tiberius, A. 13. fol. 153. Sub rubrica de *Mearnan-cliffe* hæc leguntur: *In nomine domini Jeſu Chriſti Æthelred, deo adjuvante, Merciorum dux, hanc* Chartam *Euthulfo miniſtro regis pro illa terra* Marnancliffe, *i.e. X Manentium fieri conceſſit.* Et donatio *Æthelredi* R. *Anglorum*, Textus *Roffenſ.* fol. 158. b. *Carta* etiam nuncupatur: *ſcripta eſt hæc* Carta, *&c.* Hæc animadvertere placuit corrigendi *Ingulphi* gratiâ, qui ſcribit *Normannos*, *Anglo-Saxonum* chirographa, *Chartas* vocaſſe, plane quaſi ea vox in uſu non fuiſſet apud *Anglo-Saxones*, qui inſtrumentum donationis in vernacula ſcribentes ſemper vocabant Boc aut Ȝeƿrite. Pari fide ſcribit etiam *Ingulphus*, *Ælfredum* R. totius *Angliæ* pagos & provincias in *Comitatus* primum omnium commutaſſe; Comitatus in Centurias, i. e. *Hundredas*; & in *decimas*, i. e. in *trithingas* diviſiſſe. Quod quam falſum eſt oſtenderunt *Joh. Seldenus* in libro cui titnlus, **Titles of Honour**, & R. *Bradeijus* in opere ſuo, qui inſcribitur, **A compleat History**, &c. p. 84. Notandum præterea eſt, quam abſurde *Ingulphus*, *Decimas* cum *trithingis* confundit, quod neſcio, an à quoquam antea obſervatum eſt. [b] Quædam etiam, ſed eæ raræ, partim *Latine*, & partim etiam *Saxonice* ſcribuntur. [c] Vide Catalogum Libb. Septentrionalium ad finem *Inſtitutionum Grammaticarum Anglo-Saxonicæ* & *Mæſo-Gothicæ*, pagina 169. quæ, me auctore, prodierunt *Oxoniæ*, è Theatro *Sheldoniano*, mdc.lxxx.ix.

ſive veras, ſive quæ ad verarum exempla finguntur, multi alii poſſident. Penes me habeo unam Ceonwulfi R. Merciorum, quam *Thomas Guidot* M. P. urbis *Bathonenſis* Æſculapius mihi dono dedit: unam etiam poſſidet *aureis* crucibus ſpectabilem, ſed plane commentitiam, ſcilicet *Æthelbaldi* R. chartam fundationis Monaſterii *Croilandenſis*, quæ excuſa habetur in *Ingulphi* hiſtoriæ *Croilandenſis* p. 2, 3. Edit. *Oxon.* & Monaſtici *Anglicani* Vol. I. p. 164. Nonnullas etiam autographas, eaſque vetuſtiſſimas chartas extare dicunt in Archivis Eccleſiæ *Cantuarienſis*, quas nondum vidi. In archivis Eccleſiæ *Weſtmonaſt.* extat charta *Saxonica* S. *Eadwardi Conf.* *Saxonico* ritu confecta, qua cœnobio *Weſtmonaſt.* certa prædia dat, cùm altera charta literarum patentium ejuſdem R. *Saxonice* etiam ſcripta, & *Normannico* ritu ſigillo regio adpendente munita, qua abbati, & monachis *Weſtmon.* certas terras in *Eſſexia* ſe dediſſe *Ælfwardo* Epō, & vicecomiti notificat. Chartæ etiam duæ *Willelmi Conqu.* quarum altera breviuſcula eſt literarum patentium ad Epm̄ *Lond.* & *Gaufrid.* de *Magn.* cum tribus teſtibus, & ſigillo regio adpendente munita, quâ coenobio *Weſtmon.* manerium de *Winantune* confirmat. Altera autem in oblonga membranâ ſcripta auguſtiorem ſpeciem præ ſe fert, ut quæ confecta erat in communi concilio regni in die pentecoſtes convocato, An. Dom. Incarnat. M.LXX. & ejus regni anno IIII. XI. Kal. Junii. Sigillatur hæc charta ſigillo regio adpendente, *Normannico* ritu; & more *Saxonico* etiam, teſtimonio multorum, quorum nominibus ſigna crucis anteponuntur, confirmatur. Harum autem originalium chartarum copia mihi facta eſt, jubente Reverendo admodum patre *Thomâ* Epō *Roffenſi*, & Eccleſiæ *Weſtmon.* Decano digniſſimo, ob humanitatem exemplarem, & literarum tum divinarum, tum humanarum ſcientiam præclaro. Neque dubito, quin aliæ haud paucæ in aliis locis habentur, quæ à Chartularii *Anglo-Saxonici*, & *Anglo-Normannici* conditore diligentiſſime exquirendæ ſunt. Collectis, quæ undique conquiri poſſunt, *autographis* chartis, colligendæ dein ab auctore noſtro, & pro temporum ſerie diſponendæ ſunt chartæ *apographæ*, quæ non unius generis ſunt. Quædam enim ex *autographis* vere deſcriptæ ſunt, aut deſcriptæ eſſe creduntur. Id genus multæ ſunt, quæ in chartulariis MSS. monaſteriorum, & hiſtoriis eorum reperiuntur; ut iſtæ quæ ſunt in *Sulcardi* chartulario Eccleſiæ *Weſtmon.* Biblioth. *Cotton. Fauſtina*, A. 3. In *textu Roffenſi*, in Monaſterii *Wigornienſis* chartulario, quod in Bibl. *Cott.* notatur, *Tiberius*, A, 13. Cujus maxima pars ab *Hemingo* monacho *Wigornienſi*, rogante *Wulfſtano* Epiſcopo, ex autographis. chartis deſcripta & collecta eſt. Id genus etiam multæ continentur in hiſtoria MSS. Eccleſiæ *Abbendonenſis*, Bibl. *Cott. Claudius*, C. 9. Et nonnullæ in hiſtoriis Eccleſiæ *Elienſis*, *Otho*, E. 5. *Veſpaſian.* A. 19. Titus, A. 1. quas ex vetuſtis *Codd. Oxoniæ* edidit. *Th. Gale*, T. P. nunc Eccleſiæ *Cath. Eboracenſis* Decanus. Habentur etiam hujus generis chartæ in veteri regeſto coenobii S. *Auguſtini Cantuarienſis*, quod in Bibliotheca Aulæ *S. Trinitatis* extat apud *Cantabrigienſes*; ut & in chartulario, ſive regeſto monaſterii *Edmundiburgenſis*, in quo *autographæ* chartæ haud paucæ, tam *Latinæ*, quam *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* deſcriptæ leguntur. Hujus chartularii & aliorum *Codd.* rariorum uſum acceptum gratus refero reverendo patri ac domino Domino *Johanni More*, quo è præſulibus *Angliæ* nemo antiquitatum *Anglicorum* magis ſciens, aut venerandæ vetuſtatis eſt major fautor & patronus. Ad *apographarum* etiam chartarum claſſem reducendæ ſunt, quæ eduntur omnes; quarum exemplaria perduntur. Id genus ſunt ingens earum numerus, quæ in *Monaſtici Anglicani* tribus voluminibus; R. P. *Clementis Reyneri* opere, quod inſcribitur *Apoſtolatus Benedictinorum in Anglia*, & *Duaci* prodiit 1626, publicantur. In hac etiam claſſe cenſendæ ſunt chartarum, quæ *Saxonice*, *Semi-Saxonice* vel *Normanno-Saxonice* confectæ erant, verſiones Latinæ; quales nonnullæ forſan occurrunt in vetuſtis chartulariis, regeſtis, & hiſtoriis, quas, ante victoriam *Normannicam* confectas eſſe viſas, voces phraſeſque *Normanno-Latinæ* aut mera monachorum *commenta*, aut verarum chartarum tranſlationes eſſe demonſtrant. Inter chartas etiam *Cottonianas*, & *Somerſianas* nonnullæ, eæque vetuſtæ *apographæ* extant, quas Catalogus oſtendit,

Inter chartas etiam *apographas* recenſendæ ſunt *Latinæ*, *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* illæ, quæ in aliis chartis quas confirmationes vocant ſive *autographis* ſive *apographis*, per ſolennem formulam vocis Inspeximus, aut id genus ſolennia verba, recitatæ, ab interitu conſervantur. Hujuſmodi haud paucæ leguntur in veterum RR. *Angliæ*, qui poſt conquæſtum floruerunt, chartis. Quinimo ante id tempus anteriorum regum donationes in * Chartis S. *Eadwardi Conf.* ſolenni iſta formula recitatas & confirmatas legimus; ut falſam iſtam *Canuti* R. quæ ſic incipit: *In nomine poliarchis Jeſu Chriſti*, &c. Sic in charta † *Edwardi* III. recitata confirmatur per Inspeximus charta Æthelberhti I. Regis *Cant.* mihi ob *æram Chriſti*, qua notatur, merito pro ſuſpecta habita. In charta confirmationis *Richardi* II. quæ eſt in collectione *Cottoniana* de Monaſterio *Thorneyenſi*, deſcripta legitur charta *Eadgari* R. Ejuſdem regis charta altera deſcripta extat in charta confirmationis *Henrici* V. vel VI. quæ in eadem collectione aſſervatur. Charta Latina modo citata *Canuti* R. quæ incipit ab his verbis: In Nomine *Poliarchis Jeſu Chriſti*, cum alia, comite ejus, *Saxonice* vel potius *Normanno-Saxonice*, confecta, quæ ſic incipit: On almıȝhtı ðrıȝtheſ name, leguntur deſcriptæ in charta *Henrici* IV. qua Monaſterio S. *Edmundi* certas libertates Abbati & conventui conceſſas confirmat, præmiſſis, quæ ſequuntur, ſolennibus

* Monaſtici *Anglicani* I. Vol. pag. 287. † Ibid. pag. 24.

verbis:

verbis: Inspeximus *chartam, quam bonæ memoriæ Kanutus quondam rex Anglorum progenitor noſter fecit in hæc verba*, In Nomine, *&c.* Dein præmiſſis ejuſdem formulæ ſolennibus verbis in eo continuo ſequuntur plures chartæ *S. Edwardi* II. Regis, *Semi-Saxonice* factæ; quarum prima, quæ ſigillo regis dicitur eſſe munita, ſic incipit: ic Eadƿard king kithe on þiſſum geƿrite alle leafulle men. In MS. autem regiſtro vel chartulario monaſterii *Eadmundiburgenſis*; quod pro ſumma humanitate ſua utendum mihi dedit paulo ſupra laudatus φιλαρχαῖος Antiſtites. Ic Eadward king kithe on þiſe write alle leſſul menne. Secunda ſic incipit, Edward king gret Aylmer. Tertia ſic, Edward king gret Aylmer b. ⁊ Alfgar. Quarta autem ſic, Edward king gret Grymkitel. Quæ quidem omnes, cum aliis nonnullis Sancti *Eadwardi* II. chartis in eodem chartulario extant. * Chartæ autem *Henrici* IV. è qua hæc depromſimus, notitiam humaniſſimo viro *Carolo Battely* officinæ *rememoratoris* Theſaurarii in Scaccario uni ſcribarum, monumentorum antiquitatis *Anglicanæ* ſcientiſſimo, qui nobiſcum id genus plura communicaturus eſt, gratus acceptam refero.

Verum è Chartis apographis, Showere, id imprimis notandum eſt, nempe quod earum nonnullæ, quarum exemplaria in puriori *Saxonico* non potuerunt non ſcribi, *Semi Saxonice* à librariis pro ſermone ſui temporis excribuntur. Id quod etiam in homiliarum *Saxonicarum* deſcriptione aliquando accidiſſe obſervavi, quæ in MSS. *Codd.* anteriorum temporum, ut ut in puriori *Saxonico* ſcriptæ, in citeriorum tamen temporum membranis *Semi-Saxonice*, vel *Normanno-Saxonice*, à tranſcribentibus deſcribuntur. Quamobrem, Showere, etſi iſtiuſmodi chartæ, quæ pro *autographis* anteriorum temporum, in quibus Saxonicus ſermo nondum, aut non omnino, aut non multum labefactatus erat, venditantur; in ſuperiorum, & male ſimulatarum numero habendæ ſunt; de *Apographis* autem, quas poſt *Normannicam* victoriam vel in vetuſtis regeſtis, vel in diplomatis RR. deſcriptas legimus, idem decernere, crede mihi, non adeo tutum eſt. In regeſtis etiam occurrunt chartæ *apographæ*, *Anglo-Normannice* plane deſcriptæ; quarum tamen exemplaria ante victoriam *Normannicam*, imo ante *S. Eadwardi Conf.* tempora confecta eſſe dicuntur cum lingua *Saxonica*, etiamſi à ſe multum mutata, in *Anglo-Normannicam* tamen barbariem nondum degeneraverat. Id genus eſt charta illa *Canuti* R. quoad ſermonem plane *Anglo-Normannica*, quam *Latinæ* ejuſdem R. chartæ principali fuiſſe inſertam falſe teſtatur citatum modo cœnobii *Eadmundiburgenſis* chartularium. In almichten drichtiner name. Ic Cnut king kithe alle manne þe bed þat ic mid mine redyrmen red habbe for mine ſaule þearfe ⁊ for alle mine þedſchippaſ ſendfulneſſe þat iſ þat ic an ece fredomeſ þan halegen kinge ſeint Eadmund ſo forth ſo he firmeſt hauede into þere ſtowe þat he onreſteth ⁊ fo wille ic þat ſe fredom ſtonde on his welde unawend buton ælches biſcopes anwælde þere ſchire ekelik fre ⁊ ſo fele ſiche ſo men gildith here-geld oþer to ſchipgelde. gelde ſe tunſchipe ſo oþere men don to þere monekenede þe þer binnen ſchulen for hus þewien ⁊ we curan þat ic nefre ne ſchulde ani man wenden to oþre goder manne buten he walde bon aſchired from godis manne ⁊ alle hiſe halegen. ⁊ ic an þo monekes to fode al þat fiſchnoth þat Uulfketel aichte at welle. ⁊ min govel-fiſch þe me ariſt be ſe londe. ⁊ min quen Ælgive an þen halegen four þuſend Ele mid hire looc þe þer to-birid at lakingheth ⁊ ic an hem alle here tuneldene of alle here lond þe he nu habben ⁊ get bigeten ſchulen on godes eſte.

Hanc vero chartam *Anglo-Normannicè* deſcriptam, ſive potius ſcriptam, evincit literarum patentium charta *Willelmi* Conquæſtoris in eadem plane dialecto ſcripta, quæ in eodem codice ſic ſe habet: William kyng gret aylmer biſchop and Rauf erl ⁊ Norman and alle mine þeynes on Suffik frendlike, and hic kithe ou þat ic wille þat þe ſokne þas Nigend halfhundredes lige into þen halege minſtre at ſeynt Eamundesbiri ſo ful and ſo forth ſo ic alfrich withgares ſone bi wiſte ⁊ Orger ſiþen ymme þere quene to hande Eadwardes moder kynges mine meyes and he ſelf þider in unnen hauede on alle þe þinge þat is on firdwite and on fichtwite ⁊ on †eberechef and on grithbreche ⁊ on forſtal ⁊ on ham ſokne. Nu forbede ic alle manne þat ſokne him to hande to-tene eiþer engliſſce or franſſchiſſen or deniſſcen buten ſeynt Eadmūd ⁊ þen abbote. And gif wo henne forth þis withquenchen wille:- ic wille piten þanne wat he be.

Tali chartarum, quæ ante regnum *Stephani*, ſive in *Anglo-Saxonum*, ſive *Dano-Saxonum*, ſive denique *Normanno-Saxonum* temporibus ſcriptæ, vel exſcriptæ fuerint, collectione à chartularii noſtri conditore tandem abſolutâ, ampliſſima ab eo operi ſuo prolegomena præmittenda ſunt. Imprimis enim inſtituendus ab eo Lector eſt in ſcientia manuum, quibus in omni tempore, quatenus fieri poteſt, chartæ *autographæ* exaratæ ſunt. Hanc autem manuum ſcientiam facillime lectorem docebit inſpectione tabellarum, quibus differentia *manuum* ſpecimina à peritiſſimo ſculptore inciſa diſcentibus ob oculos ponenda ſunt. Triplex autem fuit *Manus*, ſeu ſcriptura apud *Anglo-Sax.* Una quæ exarata in grandioribus vel majuſculis literis cernitur in antiquiſſimis lib. MSS. & aliquibus vetuſtiſſimis chartis, ut *Hlotharii* R. *Cant.* & *Sebbi* Orientalium *Saxonum* R. quæ infra citantur. Altera, quæ ſcribentibus commodior amplis ſatis characteribus, rotundioris

* In memorandis Scaccarii inter communia de termino S. *Trinitatis* ex parte rememoratoris theſaurarii rotulus ſeptimus. † f. in hac voce videtur mendoſe ſcriptum: quo ablato reſtat ebereche, id eſt, eþbrȳce vel æþbrȳce, *adulterium*.

formulæ, ſed in quâ majuſculæ minoribus in MSS. quum libb. tum chartis immixtæ ſunt, exarata legitur. Tertia, quæ ſcribentibus promptiſſime ſcribere volentibus commodiſſima, duplex fuit; altera quæ in uſu erat ante *Ælfredi* R. tempora; altera, quæ eo auctore, inolevit. Præſertim autem ab auctore chartularii docendum eſt diſcrimen hujus ab illa manu; nempe manûs, qua *Anglo-Saxones* promptiſſime ſcribentes uſi ſunt ante *Ælfredi* tempora, ab illa, quam Rex iſte *Romanorum* & *Gallorum* elegantiori ſcriptura inſtitutus ab exteris redux *Anglos* ſuos docuit. De Differentia harum manuum, quarum illam κατ' ἐξοχὴν, *Saxonicam*; hanc *Gallicanam*, *Ingulphus* vocat; nos haud pauca, SHOWERE, in Gramm. noſtræ *Anglo-Sax.* & *Mæſo-Goth.* cap. XXII. tradidimus; quibus in præfatione ad opus ſuum à chartularii auctore multa addi poſſunt, ex quibus lector maximum fructum capturus eſt. Harum manuum differentia ab eo oſtenſa, ad illam dein oſtendendam procedendum eſt, quæ fuit inter manum *Saxonicam* ab *Ælfredo* reformatam, quæ *Anglo-Saxonica* vulgo dicitur, & *Normanno-Saxonicam* vel *Anglo-Normannicam*, quam *Gallo-Normanni* ſcriptores in *Angliam* induxerunt. De qua nos etiam in dicto capite nonnulla ſcripſimus, quæ ab auctore noſtro, cui neque chartæ, neque ſumptui parcendum eſt, in tabellis amplificanda, ornanda, & magis elucidanda ſunt.

Etenim crede mihi, SHOWERE, manuum diſtinguendarum peritia neceſſariò ab illo acquirenda eſt, qui è vetuſtis chartis autographis, veras à falſis & ſpuriis recte velit diſtinguere. Hanc manuum ſcientiam chartarum obſervatione mediocrem ipſe adeptus, chartam Originalem *Æthelbaldi* R. Merciorum eſſe dictam, & non ita pridem, ut fertur, in curiis veſtris quaſi genuinam & veram probatam, multum & laudatam, ſtatim ac conſpexi, falſam eam, ac fictam eſſe diſcernebam. Chartam autem hanc ementiri neceſſe habuit coenobium *Croilandenſe*, qua terras ſuas ſine charta datas, aut quarum chartas perdiderant, ſervarent à *Nortmannis*, qui nullam fere juſtam poſſidendi prædia cauſam, præter chartas, Monaſteriis indulgebant.

Id inſtrumentum, eo nomine, quod fictitium eſt, ſi non dominus ejus, ſaltem antiquarius pluris quidem facere debet; quamvis eſſe fictam neque hiſtoriæ *Croilandenſis*, in cujus 2. pagina exhibetur, Editor *Oxonienſis*, neque ipſe *Dugdalius* cognoverunt. Sic etiam chartam * *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ in collectione *Cottoniana* [4.] eſt, cui diſcrimen manuum notum eſt, is facillime deprehendet eſſe commentitiam, ut & illam quæ in eadem collectione chartarum eſt [91.] qua *Cæduala* R. *Uulfrido* Epiſcopo certa quædam prædia & privilegia dediſſe dicitur. Haud diſſimilem falſitatis ſpeciem præ ſe fert ejuſdem collectionis charta, figura numerali [95.] notata, qua *Offa* R. *Anglorum* donaſſe fingitur *Iaenberto* Archiepiſcopo terram apud *Hebbam* V. aratrorum. Denique charta collectionis *Cott.* cui numeralis nota [7.] ſuperſcribitur, ejuſdem eſſe furfuris ex manu facile cognoſcitur. Hæc autem ea ipſa charta originalis eſſe fingitur R. *Canuti*, qua monaſterio quod dicitur † Badrices ƿurðe conceſſit, ut ab omni dominatione omnium Epiſcoporum comitatus liberum eſſet, & Monaſterio *Edmundiburgenſi*, ut fundo, in quo requieſcit S. *Edmundus* R. libere frueretur. Infra hanc chartam, quemadmodum in chartularii *Edmundiburgenſis* apographo, ſubſcriptum etiam extat privilegium Monaſterii *Edmundiburgenſis* in *Anglo-Normannicâ* quum dialecto, tum manu, male pariter exaratum. Ex his, quæ dicta ſunt, falſitatis etiam manifeſtæ arguenda eſt charta S. *Eadwardi* II. qua confirmaſſe dicitur hanc *Canuti* R. Chartam commentitiam, ut ex illius verbis liquet. *Rex Archiepiſcopo, &c. Salutem.* INSPEXIMUS *chartam, quam bonæ memoriæ Knutus quondam Rex Angliæ progenitor noſter fecit in hæc verba*: IN NOMINE POLIARCHIS JESU CHRISTI.

Ex manu etiam falſa eſſe conſtat charta illa ſplendidiſſima *Eadgari* Regis in Eccleſiæ *Weſtmonaſt.* Archivis extans, quæ ſic incipit: *Regnante dn̄o nr̄o ihu̅ xpo̅ in perpetuum*. Ut & altera ejuſdem Eccleſiæ non minus ſplendida *S. Dunſtani*, qua declarat *Eadgarum* regem Monaſteria ab omni Epiſcoporum poteſtate & juriſdictione exemiſſe. Quarum quidem chartarum copiam mihi factam gratus acceptam refero reverendo admodum patri *Thomæ* Ep̄o. *Roffenſi*, & Eccleſiæ *Weſtmon.* decano, ob humanitatem ſimul & doctrinam maximam colendo, cui immortales gratias ago. Ex manu quoque, ficta eſſe conſtat charta, quæ *Æluredus* R. dediſſe dicitur *Burrico* Ep̄o Hrobi, & eccleſiæ *Roffenſi* terram ſuam in oppido de *Frekeham*, &c. Anno incarnationis dominicæ DCCCXCV. Hæc charta una illarum eſt, quæ in capſis ductilibus bibl. *Cott.* jam adſervantur. Maxime autem omnium falſitatis vel primo intuitu damnanda ob manum eſt charta *Eadgari R.* qua Deo, Sc̄o Petro, monachiſque veteris coenobii [a] yentanæ Civitatis, quandam telluris particulam, V. videlicet Manſas cum quindecim hydis in perpetuam poſſeſſionem donat. ſcripta eſſe fingitur hæc charta, Anno dom. incarnationis DCCCCLXXV. Sed manus eam non ante ducentos annos ſcriptam eſſe oſtendit. Una etiam earum eſt, quæ nondum in bibliothecæ *Cottonianæ* catalogum relatæ, in capſis ductilibus etiamnum reponuntur. Præterea ab auctore noſtro de chartis docendus eſt in ſua præfatione lector, ſcilicet alias in Majuſculis, alias in Minuſculis, alias etiam in intermediis literis eſſe exaratas. In majuſculis ſcribuntur, quæ extant *Latinæ* duæ in prima pagina collectionis *Cottonianæ*, quæ inſcribitur, *Auguſtus* 2. Quarum altera eſt *Hlotharii* R. *Cantuariorum*, cujus duæ quaſi partes ſunt; altera qua *Bercualdo* & ejus monaſterio terram in [b] TENED donat,

* In hâc charta *Wulferus* dicitur *S. Petro* & monaſterio de *Medeshamſted* certa *tenementa* contuliſſe & confirmaſſe. † *Saxon.* Beaðƿiceſ-ƿurþe. [a] Sic MS. pro Ventanæ. [b] Nunc Thanet,

quæ

quæ vocatur Westanae: altera, qua cum conſenſu Archiepiſcopi *Theodori* dat eidem monaſterio terram in Sturia. Confecta fuit hæc charta in Civitate [a] *Recewulf*, menſe Maio, Indictione Septima. Nam in eo ſeculo annum redemptionis in chartis notare uſu nondum erat receptum.

Altera eſt charta *Æthelbaldi* R. Auſtralium *Saxonum*, qua donat terram x caſſatorum juxta *Stur* fluvium comiti ſuo *Cyneberto* ad conſtruendum coemeterium. Conſtat vero ex [b] hiſtoria, & Synopſi Bibl. *Cottonianæ*, quam in ingens reip. literariæ beneficium edidit amplificandis bonis literis natus doctiſſimus *Thomas Smithus* noſter, & indiculo Pſalterii *Latini* in majuſculis ſcripti cum verſione *Saxonica* interlineari, quod notatur *Veſpaſian.* A. I. chartam hanc ex iſto MS. exſciſſam eſſe. Quod etiam illius quum menſura, quæ cum foliis illius MS. quadrat, tum etiam manus in utroque prorſus eadem, tum denique locus MSS. unde ſciſſa eſt, inter folia x. & xi. codicem vertentibus oſtendit. Etenim, Showere, in *Libb.* Evangeliorum & Pſalmorum, chartas originales tanquam in tabulis, ſive regeſtis publicis, inſinuare ſolere *Anglo-Saxones*, præter illa, quæ in ſuperioribus à nobis traduntur, oſtendunt verba [c] chartæ *Alhwini* Epiſcopi *Wigornienſis*, quæ in veteri manu *Saxonica* ſcripta *Æthulwulpho* duci deſcriptæ cernuntur. Aliquando etiam ſed rariſſime, *Latine* deſcribuntur metæ: ut in charta vetuſta *Uhtredi* ſubreguli *Offæ* R. *Merciorum. Eſt rus illud in auſtrali parte montis qui nominatur* Breodun. *In aquilonari plaga rivuli, qui vocatur* Carent, *protendens à flumine illo* Carent *aſcendens uſque ad ſummitatem montis ſupradicti* Breodun. *In cujus cacumine urbs eſt antiquo nomine* Baeningesburg. *Ibi eſt terminus agri illius ſurſum in monte, & à meridie*, &c.

Monachi vero *Anglo-Normanni* in chartis autographis tranſcribendis metas non raro prætereunt, quas tamen omnes collectas in alieno ſeorſim chartularii loco aliquando ponunt. Sic in hiſtoria Eccleſiæ *Abbendonenſis*, quæ in Bibl. *Cottoniana* notatur, *Claudius* c. 9. metæ hidarum *Saxonice* deſcriptæ ad finem codicis ſeorſim rejiciuntur. Sic metæ terrarum nonnullæ monaſterii *Wigornienſis* cernuntur ſeorſim deſcriptæ in fol. 162. MS. ejuſdem bibliothecæ, cui nota, *Tiberius*, A. 13. ut & in fol. 130 MS. cujus nota, *Nero*, E. I. ubi metæ *Widiandunenſis* prædii, *Saxonice* ſolæ abſque charta ſcribuntur. Monachi etiam in autographis exſcribendis ſæpe metas *Saxonicas*, contemnunt, quas tamen aliquando *Latine* deſcriptas ſervant, quemadmodum in charta textus *Roffenſis*, fol. 128. qua *Egebertus* Rex *Cantiæ* poſſidendam conceſſit Epõ *Dioran*, & Eccleſiæ ejus, in honorem *S. Andreæ* conſecratæ, terram x aratrorum *Hallingas* dictam. *Termini autem ſunt à loco, qui vocatur* Hroſesbreta, *uſque in arborem*, [d] *qui vocatur* Curues ac *& inde via recta per medium campum*, [d] quæ *appellatur* Hiuæmhanſtedi *uſque in locum, qui dicitur* Halleſmeri, *& inde circumit per locum, qui vocatur* Heortleagu *in flumen* medeuuæge.

De his etiam oportebit auctorem noſtrum monere lectorem, utpote quibus inter *Latinas* chartas, autographas ab apographis; originales *Saxonicas* ab earum verſionibus; indubitatas à ſuſpectis; & veras à falſis melius poterit diſcernere.

De manibus, ſermonibus & ſermonum dialectis in quibus chartæ ſcriptæ ſunt, illa præfatus auctor noſter, quæ à lectore chartularii ſui præcognoſcenda ſunt, eum dein moneat, ut legens chartas id præſertim animadvertat, an chartarum, quo ſermone, vel dialecto cunque ſcriptæ ſint, voces & phraſes iſtorum fuerunt temporum, in quibus ſcriptæ eſſe dicuntur. Hoc imprimis ſpectandum eſt in chartis, quæ pro originalibus aut originalium tranſcriptis venditantur, quales ſunt in hiſtoria *Croilandenſi* regum *Saxonicorum* omnes. E quibus univerſæ, aut tantum non univerſæ, ex eo fictæ eſſe noſcuntur, quod voces & phraſes *Gallo-Normannicas* contineant multas, quæ ante adventum *Normannorum*, aut ſaltem in temporibus, quibus confectæ eſſe finguntur, adeo in uſu non erant apud *Anglo-Saxones*, ut *Anglia* aut eas, aut earum uſum jam tum penitus ignoraret. Sic in charta *Æthelbaldi* R. ſupra damnatâ, occurrunt Unam Leucam. Duas Leucas, Tres Leucas, *&c.* Per *leucas* autem computandi rationem introduxiſſe *Normannos* conſtat, ex [e] charta *Willelmi* Conquæſtoris, qua Eccleſiæ *S. Martini de Bello*, à ſe ob victoriam de *Haraldo* reportatam fundatæ, certa privilegia dedit. In illa enim charta hæc habentur verba: *Quatenus Eccleſia illa cum* Leuga *circumquaque adjacente libera ſit ab omni*, &c. *Normannica* etiam ſunt, quæ ſequuntur: *Chirographo patenti. Communis Sewera. Omnibus* [f] *Seiſonis: Centum libras legalis monetæ.* Maxime vero commentitiam eſſe hanc chartam probat iſta locutio: *ad fundationem monaſterii* Nigrorum Monachorum *ſub norma* S. Benedicti. Nondum enim *Æthelbaldo* regnante, an. DCCXVI. monachorum familiæ ab indumentis ſuis nuncupabantur, neque per ea diſcriminati erant. Hoc conſtat ex [g] *Concil. Clovesh.* cap. 19. Quo tantum cautum eſt, *Ne Monachi & nunnones pompaticis, & quæ ad inanem gloriam more ſæcularium utatur indumentis; ſed ut ſimplici propoſitoque congruenti eorum veſtiantur habitu.* [h] Nondum

---

a Nunc *Reculver*. vid. hiſt. *Anglicanæ* x Scriptores, col. 2207. ubi hæc charta facta eſſe dicitur An. Dom. DC.LXXIX. *b* P. XXXV. *c* Hæc eſt una XXIV chartarum, quarum uſum acceptum gratus ſupra retuli *Johanni* Domino *Somers* Bar. *Eoveshamenſi*. *d* Ita MS. *e* Vid. Append. ad librum R. *Bradeyi*, cui titulus, A compleat Hiſtory. p. 15. *f* Id eſt, omni tempeſtate, à *Gallico Saiſon*, quod *Latino-barbare Seiſo*, *Soiſonum*. *g Spelmanni* Concil. Vol. I. pag. 256. *h* Vid. *Marshami* propylæum ante Monaſt. *Anglicani* Vol. I.

in Angliam noſtram ignota adhuc *Benedicti* regula inducta erat, nondum in familias abierat ſimplex adhuc monachatus inſtitutio, neque tunc temporis *Benedictinæ* regulæ tenaciores erant, qui à *Benedicto* nuncupari cœperant. Denique *Benedictinorum* ordo ipſe nondum per familias aut veſtimenta diſtinctus fuit. Sed hæc omnia poſteriora tempora olent, (ſcilicet *Edgari* R.) & triumviratum iſtum *Dunſtanum*, *Æthelwoldum*, & *Oſwaldum*. Imo *Benedictini* ordinis, *Nigri* qui dicti erant, monachi nulli adhuc erant, aut eſſe, me judice, potuerunt ante reformatum *Benedicti* ordinem à *Romualdo* monacho *Caſſinenſi*, circiter annum MXX. à quo familia *Camaldunenſium* monachorum, qui ab * *albis* tunicis & caputiis, *albi* dicti erant; aut *Carthuſianos* à *Brunone* ortos, An. MLXXX. qui † *albis* veſtimentis induti ſunt. Undecimo igitur ſeculo, diſtinctionis gratia, cæteri *Benedictini* ordinis monachi, quibus *Niger* amictus in uſu erat, primum Nigri denominari cœperunt.

Ob eandem rationem pariter damnanda eſt *Eadredi* regis charta, *Hiſt. Croiland.* Oxon. Edit. p. 32. Ubi quoque *Cœnobium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti à nobili rege Merciorum Ethelbaldo fundatum.* Cætera *Normannorum* mores & tempora olentia, brevis eſſe volens, prætereo. Sic in *Wulferi* charta ſupra etiam falſitatis evicta leguntur, *certa tenementa, longitudine XX Leugiarum*, quæ præter manum *Normannicam*, à falſario Monaſterii *Petroburgenſis* fictam eam eſſe probat. Sic quoque phraſis iſta, Baronibus Meis, in charta Weſtmonaſterienſi *Eadgari R.* ſupra ob manum damnata, eam à falſario aliquo fictam eſſe oſtendit. Sic in charta *S. Dunſtani*, quæ etiam in Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis archivis extat, *Anglo-Normannica* iſta, Parrochiano Suo Presbytero. Totius Angliæ Decanus. falſarii eam opus eſſe demonſtrant. Denique *Gallo-Normannica* iſta, *Sexdecim* Villanis. *Decem* Bordis. Pastura *unius* Leuci. Leuci *Latitudine*. *Liberum* Mercatum. *In* Puram *&* Perpetuam *eleemoſinam*. *Uſque* La Droue. De La Droue. iſta, inquam, *Gallo-Normannica* chartam *Cottonianam Eadgari* R. in ſuperioribus manus gratia quoque damnatam, ut de crucis forma illi præpoſita, de Cyrographo integris in majuſculis abſurde exarato, cui ſubjicitur E|R, hoc eſt, *Eadgarus Rex*, nihil hic dicam, falſarii commentum eſſe evincunt. Denique ab auctore noſtro maxime opera danda eſt, ut quæ oportet, præfetur de modo conficiendi chartas, ſive perficiendi donationum, teſtamentorum, ut & emptionum & venditionum inſtrumenta, apud veteres *Anglos*. Is autem, Showere, pro temporum ſerie & viciſſitudine alius & alius apud eos fuit. Ante S. *Eadwardi* II. tempora, chartas conficiendi mos hic fuit. Donator, ſive quis alius inſtrumenti auctor, chartam ſuam in aliqua plerunque celebritate à tabellione paratam & prælectam, cum crucis ſigno ante nomen ſuum à tabellione ſemper ſubſcriptum à ſe facto fere ſemper ſignabat. *Fere ſemper*, inquam, ſignabat, quippe quod tabellio, ſive notarius, illius vice, illoque jubente, cum crucis ſigno ſua manu facto non raro etiam chartam ſignabat. Dein qui præſentes erant, vel eorum ſaltem haud exiguus numerus, ſuo quiſque ordine, & eodem loco & tempore ſignis crucis à ſe, vel ſe jubentibus, à notario factis chartam conſignabant. Formæ autem conſignandi chartas diverſæ erant.

Nunc enim conſignabant teſtes in prima perſona, hoc pacto, quod omnium uſitatiſſimum eſt:

✠. Ego Dunstanus archipresul confirmaui. ✠. Ego Alfwoldus. Eps. annui.
✠. Ego Æþelwoldus Eps. contestor. ✠. Ego Ƿulfric Eps. subscripsi.

Nunc in tertia, hoc modo, præmiſſis id genus ſolennibus verbis: *Scripta eſt hæc charta his teſtibus conſentientibus.* Et, *Hii ſunt teſtes, quorum infra nomina notantur.* Et, *His teſtibus quorum nomina ſubſequuntur conſcribentibus.* Et, And me saldan heora hondsetene þisse gerædnisse. þara noman her beneoðan aƿriten stondað:

✠. Oda Archiepis. ✠. Ƿulfgar Episcop. ✠. Ƿulfsige pontif. ✠. Hoƿæl regulus.

Nunc vero hac in forma:

✠. signum Man. N. ✠. signum Man. B. ✠. signum Man. G.

Nunc denique modi iſti comſignandi chartas conjuncti cernuntur: ut in charta quadam *Offæ* regis *Merciorum* Somersiana:

✠. Ego Off. *&c.* ✠. Ego Aldberhtus. *&c.*
✠. Ego Eadberhtus. *&c.* ✠. Signum manus Botuinni. Abb.
✠. Ego Ceolulfus. *&c.* ✠. Signum manus Folcberhti. Abb.
✠. Ego Tilherus. *&c.* ✠. Signum manus Brorðani princi. *&c.*

* Non baſta à S. Romualdo rifformare, è riddurre à perfettione i monachi, ma nell' eſtremo di ſua vita fermò novo eremita con molti digiuni, & aſprezza di vita, va raſo il capo con uno breve tonica di panno bianco col ſcapolare dello ſteſſo colore attacato alla tonica, e di ſopra una coccella dello ſteſſo. *Briefve hiſtoire de l'inſtitution de toutes les religions auec leur habits gravez.* par *Odoard Fialetti.* A Paris, 1658.

† In circa veſtono queſti tutti di bianco. fuor che la cappa nera. *idem.*

Charta

Charta *Uhtredi* reguli *Huicciorum* Somersiana ſic etiam conſignatur. Chartaque *Biornwulfi* R. *Merciorum*, quæ etiam *Somerſianarum* una eſt, conſignatur hunc in modum:

✠. Siʒnum man̄. Bioꞃnƿulꝼi ꞃeʒ. Meꞃc̄. ✠. Oeþelƿalꝺ Epiꞅc̄. *&c.*
✠. Ƿulꝼꞃeꝺ Aꞃc̄ Epiꞅc̄. *&c.* ✠. Ƿꞃæðhun Epiꞅc̄. *&c.*

Notandum autem hic eſt, Showere, in medio vocis *ſignum*, ſignum crucis aliquando in chartis conſignatis hoc pacto eſſe factum Siʒ✠num, ut in charta vetuſtiſſima *Sebbi* R. *Cottonianâ*, quam ſupra citavimus. Quinetiam ſupra vocem *Crucis*, crucis ſignum cernitur aliquando poſitum, ut in charta *Eadgari* R. *Cottoniana* in capſis ductilibus viſenda, cui an. DCCCCLV. confectæ, ſic Rex ſubſcribit: ✠. Eʒo Eaꝺʒaꞃ ꞃex Anʒloꞃum ꞅub ꞅiʒillo ꞅcē cꞃu+ciꞅ coꞃꞃoboꞃaui. Chartam etiam ſuam, quæ in collectionis *Cottonianæ* libro notatur numerali charactere [40] eodem modo ſignabat *Eadredus* R. an. DCCCC.LXIV. Aliis etiam modis reperitur aliquando factum crucis ſignum in conſignatis *Anglo-Saxonum* inſtrumentis: ut in *Eadwigi* R. charta, quæ collectionis *Cottonianæ* eſt [38.] Scē ✠ cꞃuciꞅ. & in ejuſdem collectionis charta [51] crucis ſignum ſic cernitur poſitum: Scē cꞃuciꞅ ✠ Siʒno.

Præterea conſignantium teſtium nomina nunc in ſingulari columna à ſummo ad imum legenda ſubſcribuntur: ut in charta *Æthelredi* R. *Somerſiana*, quæ ſic incipit: Apoꞅꞇoluꞅ Pauluꞅ ꝺe exꞇꞃemo iuꝺicio ꝺnī maniꝼeꞅꞇiꞅꞅime loquenꞅ; *&c.* Nunc in bini ordinis columnis eodem modo legenda cernuntur: ut in charta *Uuerfrithi* Epiſcopi *Somerſiana*, *Saxonice* confecta. Aliæ in trini ordinis columnis ſubſcripta teſtium nomina oſtendunt eodem modo legenda, ut charta quædam *Hardicnuti* R. *Somerſiana*. Aliæ vero quaternarii ordinis columnis conſignantium teſtium nomina eo etiam modo legenda exhibent: ut charta *Oſualdi* Epī *Somerſiana*, an. DCCCC.LXXX.IIII. ſcripta. Aliæ quinarii ordinis columnis illa eo quoque modo legenda oſtentant: ut charta *Eadgari* R. *Somerſiana*, cui rex ſic ſubſcribit. ✠. Eʒo Eaꝺʒaꞃ ꞃex anʒloꞃum conꞅenꞅu ꝺocꞇoꞃum meoꞃum cum ꞅiʒno ꞅcē cꞃu+ciꞅ ꞃoboꞃaui. Charta *Æthelſtani* R. *Cottoniana*, qua fideli ſuo miniſtro, quandam ruris particulam novem caſſatorum tribuit, in loco quem ſolicolæ æꞇ hamme vocitant, conſignantium ſex columnas habet. Aliæ denique in iſtiuſmodi conſignantium teſtium columnellis ad majores numeros adſurgunt: ut alia *Eadgari* R. charta *Somerſiana*, cui, præmiſſo dimidiatæ crucis ſigno, vox Cyrographum bipartitis majuſculis ſcripta ſuperponitur. Hac enim in charta in octoni ordinis columnellis conſignantium teſtium nomina à ſummo ad imum etiam legenda poſuit notarius. Verum modus iſte diſponendi, teſtium nomina in columnis à ſummo ad imum legenda, etſi maxime in uſu erat apud *Anglo-Saxones*, in nonnullis tamen conficiendis chartis tabellioni non placuit. Nam in charta *Burgredi* regis Merciorum *Somerſianâ*, nomen regis & quæ id ſequuntur, conſignantium nomina in perpetua ſcriptura, præmiſſis crucis ſignis, ſcribitur. Sic ſcribuntur etiam charta apographa *Cenulſi* regis & *Cenegithæ* uxoris ejus, cui ſubſcribit *Theodorus* Archiepiſcopus, collect. *Cotton.* Auguſt. 2. [91] Et charta S. *Eadwardi Conf.* quæ in eadem collectione notatur [51] & ſic explicit: Eʒo ꞅiʒillo eꞇiam ꞅcē cꞃuciꞅ ✠ ꞅiʒno hoc pꞃiuileʒium, noꞅꞇꞃæ imaʒiniꞅ ꞅiʒillo inꞅupeꞃ aſſiʒnaꞃi iuſſimuſ. ✠ Eʒo buꞃʒꞃeꝺ ꞃex Meꞃc̄. hanc meā ꝺonaꞇionem cū ꞅiʒno ꞅcē cꞃuciꞅ xpī ꝼiꞃmabo. ✠ Eʒo æðelꞅꞃið ꞃeʒina oꞅ̄ ꝧ ꞅb̄. ✠ Eʒo Ceolpeoꞃo cꞅ̄ ꝧ ꞅb̄. ✠ Eʒo Ƿulꝼꞅiʒ epiꞅc̄ oꞅ̄ ꝧ ꞅb̄. ✠ Eʒo eaꝺbalꝺ epiꞅc̄ oꞅ̄ ꝧ ꞅb̄. ✠ Eʒo ceoꞃeꝺ ep̄ oꞅ̄. ✠ Eʒo alhhun ep̄ oꞅ̄. ✠ Eʒo ꝺeoꞃlaꝼ oꞅ̄ ꝧ ꞅb̄. ✠ Eʒo alꝺꞃeꝺ ab̄. Ƿumbeꞃhꞇ ꝺux. beoꞃnoð ꝺux. beoꞃnaꞃꝺ ꝺux. eambeꞃhꞇ ꝺux. mucel ꝺux. Eʒo æðelƿulꝼ ꝺux. æðelheaꞃꝺ. beꞃhꞇꝼeꞃð. æðelꞃeꝺ. beꞃhꞇꞃic. ceolmunꝺ. bolꝺꞃeꝺ. eaꝺʒaꞃ. mucel. Sic in charta originali *Cottoniana Ecgbearhti* R. *Cantiæ*, cujus tranſcriptum eſt in textu *Roffenſi*, nomen regis cum conſignantium nominibus in trini quidem ordinis columnis, ſed à ſiniſtra ad dextram, legenda ponuntur:

Aꝺiecꞇiꞅ quaꞇꞇuoꞃ ꝺenbeꞃiꞅ. hꞃeꞇonꞅꞇeꝺe. heahꝺen heꞅe. helman-hẏꞃꞅꞇ.

✠. Ecbeꞃhꞇ ꞃex.	✠. Eðeluulꝼ ꞃex.	✠. Cialnoð. aꞃhi-epꞅc̄.
✠. Beoꞃnmoꝺ epꞅc̄.	✠. Ealhꞅꞇan epꞅc̄.	✠. Eaꝺhun. epꞅc̄.
✠. Cẏnꞃeꝺ epꞅc̄.	✠. Ceolbeoꞃhꞇ epꞅc̄.	✠. Uulꝼheaꞃꝺ ꝺux.
✠. Eðeluulꝼ ꝺux.	✠. Eanulꝼ ꝺux,	✠. Ƿeꞃebeaꞃhꞇ. ꝺux.

Eꞇ in oꞃienꞇe ciuiꞇaꞇiꞅ hꞃoui unum uiculum.

A ſiniſtra, inquam, ad dextram legenda ſunt ſecundum ordinem ſtatus & dignitatis, quo cujuſque nomen, antepoſita cruce, ſubſcribitur. In iſto enim ordine teſtium nomina, & appellationes ſive Eccleſiaſticas, ſive civiles, chartis ſubſcribebant *Anglo-Saxonum* notarii; qui etiam diverſos conſignantium ordines totidem diverſis crucis ſignis ſolebant nonnunquam notare, & diſtinguere: ut in charta *Cottoniana*, quæ ſic incipit: Anno heꞃꝺicæ incaꞃnaꞇioniꞅ DCCCCLVI. inꝺicꞇ. XIV. Chartæ etiam aliquando occurrunt, in quibus ſigna crucis prorſus deſiderantur, tametſi earum auctores & teſtium nonnulli crucis ſigna ſuis manibus feciſſe dicuntur. De chartis hujus generis, quid ſentio, libere dicam. Scilicet aut apographas eſſe omnes, in quibus deſcribendis crucis ſigna à librario

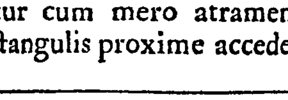
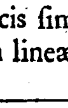
prætermittuntur; aut exemplares, quæ à notario paratæ, nunquam perfectæ & munitæ erant, vel quod earum auctores conſilium forte mutantes ſignare; vel quod teſtes deſignati, quorum nomina ſubſcripſerat notarius, eas prælectas non probantes conſignari noluerunt. In quibuſdam quoque chartis nonnullorum teſtium nomina ſine præpoſitis crucis ſignis ſubſcripta cernuntur; ut *Æthelwoldi* diaconi, & *Wulfnothi* diaconi; quorum nomina ſubſcripta ſunt chartæ SOMERSIANÆ *Oſwaldi* Archiepiſcopi *Eboracenſis*, quæ confecta erat An. Dom. DCCCC.LXXX.III. Accedat charta *Edwigi* regis, quæ confecta erat an. DCCCC.LVI. cujuſque nota numeralis in collectione *Cottoniana*, Auguſtus, 2. eſt [38.] cum illa *Eadredi* R. à *Dunſtano* dictata, compoſita, & ſcripta eſſe dicta, cujus in eadem collectione nota numeralis eſt [52.] Hoc autem ex eo accidiſſe autumo, vel quod diaconi iſti cum conficeretur charta forte præſentes non erant, vel ſi præſentes tum cum cæteris eſſent, quod eam ipſis diſplicentem neque à ſe, neque à notario ſua vice conſignari voluerunt.

Chartæ autem, SHOWERE, ſignatæ à donationis auctore, ac à teſtibus conſignatæ, etſi *non traditæ*, ut opinor, apud *Anglo-Saxones* perfectum robur habebant. Sine *traditione*, inquam, plenum & perfectum robur habebant. Quippe quod nulla lege, nulla conſtitutione, nullave denique conſuetudine vim legis habente, quam ſcio, *traditionis* neceſſitas terrarum donatori, vel venditori apud *Anglo-Saxones* incumbebat. Sine *inſinuatione* etiam, ut ego autumo, chartæ apud eos valebant. Verum quamvis forſan *inſinuationem* penitus fieri minime deſiderabant eorum chartæ, ſive *donationum ſimplicium*, ſive *conventionis* & *contractus*, ſive *literarum patentium*, ſive *teſtamentorum*, ſive denique eorum quæ in litibus determinandis in foris eorum acta erant; iis tamen, SHOWERE, nihil antiquius fuiſſe, quam ob majorem ſolennitatem, & ad conſervandam rerum geſtarum memoriam, chartas omne genus in *libb.* monaſteriorum, tanquam in tabulis publicis inſinuare, ſupra demonſtravi.

Præterea modus iſte conficiendi chartas, quem deſcripſi, etſi maxime uſitatus apud veteres *Anglos*, non adeo tamen obtinuit, aut lege aliqua neceſſarius fuit, quin ab eo chartæ auctor recedere poſſet, & aliquando receſſum eſſet. Etenim in nonnullis chartis tantum recitantur nomina teſtium, coram quibus charta erat confecta: ut in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Wulfricum* quendam, qui ſororem Archiepiſcopi *Wulfſtani* duxerat, ipſumque Archiepiſcopum, & quæ *Saxonice* clauditur in his verbis: Nu ƿæs þyses to geƿitnesse Ƿulfstan Arceb. 7 Leofƿine Ealdorman. 7 Æþelstan b. 7 Ælfƿerd abb. 7 Briteh Munuc. 7 manig god man to eacan hem. Sic charta quædam Ealdredi Epiſcopi, quâ terras *Wulfgeato* donavit eodem modo concluditur: 7 þisses is to geƿitnesse ealle se hired on Ƿigerna ceastre. 7 se hired on Efes hamme. 7 se hired on Persceoran. 7 Leofric eorl. 7 Odda eorl. 7 his broðor. 7 Berhtric Ælfstanes sunu. 7 Orine. 7 Ƿagan. 7 Ægelric þæs b. broðor. 7 Leolmær. 7 Atsur. 7 Esebearn. 7 Ororig. 7 Æþestan fætta. 7 Ælfƿard æt Langadune. 7 ealle þa yldestan þegnas on Ƿigerna-Ceastrescire. Denisce. 7 Englisce:.

Chartæ hujus formæ ſine conſignatione teſtium factæ nihilominus pleniſſimum robur habuerunt; propterea, ut ego judico, quod in maxima hominum celebritate à notario teſtium nomina ſcribebantur. Imo nonnunquam, SHOWERE, chartæ non modo ſine conſignatione teſtium, ſed ſine teſtibus nominatis factæ, in Archivis reperiuntur. De quibus tamen non dubitari poteſt, quin valerent, & jure factæ eſſent. Id genus eſſe videtur * Charta *Oſwaldi* præſulis, quam confecit, annuente R. *Eadgaro*, An. Dom. DCCCC.LXII.

De chartis conſignatis etiam ab auctore noſtro monendus eſt lector *Chirographorum* ſtudioſus, eas in dorſo membranæ non raro eſſe conſignatas. Id genus eſt charta *Werfrithi* Epī. *Anglo-Saxonice* confecta, qua tres *hidas* telluris dat cuidam *Cyneſwitho*, quæ etiam earum una eſt, quas ab honorabili viro *Johanne* Dom. *Somers* utendas accepi. Hanc formam etiam ſequitur charta illa apographa valde lata ex eodem numero ab *Eadgaro* R. confecta eſſe dicta. in cujus dorſo hæc leguntur: Anno Domīce incarnationiſ DCCCCLXXII ſcripta eſt huiuſ munificentiæ ſyngrapha hiſ teſtibuſ conſentientibuſ quorum inferius nomina ſecundum uniuſ cuiuſque dignitatem utriuſque ordiniſ decuſatim Dor—Ci—No—diSpoNe—Nte caraxAnt—ur. In dorſo etiam conſignatur charta illa *Eadgari* regis, metis ſuis *Saxonicè* deſcriptis ampliſſima, quæ in collectione *Cotton.* cum figura numerali [5] notata eſt.

Monendus quoque eſt chartarum lector, eis ſemper à veteribus *Anglis* præponi aut ſignum crucis ſimplex, aut vexillare *Chriſti* monogramma, & aliquando ut in *Eadgari* charta modo citata quæ in collectione *Cottoniana* cum numerali nota [5] deſignata eſt.

Curandum etiam eſt auctori noſtro, ut lectorem inſtituat in differentia, quæ eſt inter ſigna crucis, quæ *Angli* ante *conquæſtum*, & poſt eum *Anglo-Normanni* facere ſolebant. Ante conquæſtum ab *Anglis* conſignantibus facta cernuntur cum mero atramento ſigna crucis ſimplicia, perpendicularia, rectangula, aut obliquangula rectangulis proxime accedentia, quorum lineæ tranſ-

* Charta hæc cum quatuor illis, quæ noviſſime à nobis citantur, è numero eſt earum, quas grato animo acceptas ſupra retuli præclaro in omne genus eruditione, & ampliſſimo viro *Johanni* Domino *Somers*, Baroni de *Eoveſham*.

verſæ

verſæ rectas ſecabant aut in parte ſuperiori, ut cernere eſt in tabella B. aut non infra medium punctum. Verum poſt *Conquæſtum* ſigna crucis magis ſplendentia ex lineis rubris, & aureis formata, quum perpendicularia, tum à perpendiculo declinantia, atque obliquangula, quorum lineæ tranſverſæ rectas infra medium punctum ſecabant, faciendi mos *Anglo-Normannis* erat. Imo lineam rectam duabus aliquando tranſverſis ſecabant, aliquando etiam tranſverſam ipſam aliis duabus brevibus tranſverſis ſecabant, iſtam crucis formam facientes, quæ in feciali arte heraldorum *crux cruciculata* vocatur, *Anglice* a croſſe-croſlett. Decuſſatim etiam crucis ſigna facere ſolebant *Anglo-Normanni*. Circulis etiam, & quadrangulis incluſa crucis ſigna formabant variis quidem modis, iiſque ſatis phantaſticis, qui à ſimplicitate *Saxonica* immane quantum abeuntes, melius inſpectione tabularum C. D. quam verbis, intelligi poſſunt.

Illa Tabula chartam Willelmi *Conqu.* exhibet, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* more; nempe tam ſignis crucis, quam ſigillo vel imagine cerea appendente, cujus nullus *Anglo-Saxonibus* uſus erat, corroboratur. Cujus, inquam, nullus *Anglo-Saxonibus* uſus erat, ſcilicet ante S. *Eadwardi Conf.* tempora; in quibus tamen ſigilla iſta adpendentia inoleviſſe vix dici poſſunt. Quamobrem, Showere, *Eadgari* R. & S. *Dunſtani* chartæ *Weſtmonaſterienſes*, quæ ſupra non uno in loco fictæ eſſe oſtenduntur; hoc etiam nomine falſitatis damnandæ ſunt, quod ambæ pariter, Sigillis (ſic enim cereas laminas & impreſſiones vocamus) adpendentibus munitæ eſſe finguntur. *Eadgari* quidem charta ſigillum ſuum perditum non oſtentat; ſed locus membranæ, è quo per retinaculum pendebat, etiamnum cernitur; & ſigillum penſile olim habuiſſe, hæc ejus verba monſtrant: *Manus noſtræ ſubſcriptionibus ſubtus eam decrevimus roborare, & de ſigillo noſtro* (quæ phraſis eſt *Gallo-Normannica*, De notre ſeau) *juſſimus ſigillare.* E charta autem *Dunſtani* ſigillum adhuc ritu *Normannico* dependet, in cujus obverſa facie impreſſa cernitur *Dunſtani* effigies, ſcabello pedibus ſuppoſito ſedentis, dextraque pedum paſtorale, ſiniſtra vero librum tenentis, in quo, Pax Vobis. cum epigraphe, quæ in perimetro hæc eſt: Sigillum Dunst. Epī. Lund. In averſa autem facie cernitur icuncula impreſſa, circa quam inſcriptio hæc: Dunstan Epc̄. Vigorn. Hæc, inquam, ritu *Gallo-Normannico*. Nam apud *Normannos* noſtros mos hic erat conficiendi chartas; ut auctor donationis, qui duobus honorificis titulis gauderet, in utraque ſigilli adpendentis facie, qua chartam muniebat, ſui diverſam effigiem exhiberet. Sic nobilis illa charta *Cottoniana*, Latine & Saxonice, confecta ab *Odone Baiocenſi* Epō & Comite *Cantiæ*, qua eccleſiæ *Cantuarienſi* quatuor Dennas, *&c.* dat, adpendens ſigillum habet; in cujus obverſa fronte *Odo* veſtimentis *Pontificis*; in adverſa vero *Comitis* amictu indutus exhibetur.

Ob eandem etiam rationem, aut fraudis, aut inſcitiæ ſaltem arguendus eſt *Godefridus* ille Archidiaconus *Wigornienſis*; qui ſummum pontificem *Alexandrum* tertium certiorem faciens de charta quadam *Edgari* regis, quam, ut certiſſimæ auctoritatis fideique ſcriptum, commendatam eſſe voluit, ſic ad eum ſcribit: *Reverendiſſimo domino, & patri A. ſummo Pontifici minimus ſanctitatis ſuæ ſervus* * *Godefridus dictus Archidiaconus Wigornienſis.* ——— *Noverit itaque Sanctitas veſtra verum eſſe, quod contraſcripti hujus ſcriptum originale in virtute Scæ. Trinitatis ſigilla tria trium perſonarum autenticarum ad veritatem triplici confirmatione commendant. Eſt autem ſigillum primum illuſtris Regis Eadgari. Secundum S. Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis. Tertium Alferi ducis Merciorum.* Hæ *Godefridi* literæ ad ſummum pontificem datæ, ſub charta ampliſſima *Eadgari* R. qua Monaſterio *Perſcorenſi* libertates & privilegia confirmat, agglutinatæ cernuntur in collectione *Cottoniana*, quæ inſcribitur, Auguſtus, 2. Charta illa habet ſupra ſcriptam notam numeralem [5] eamque ipſam eſſe putat † *Joh. Seldenus*, & qui illum citat ** *Edvardus Stillingfletus*, decanus *Londinenſis*, honorifice ſemper ob maximam eruditionem ſuam nominandus, quam *Godefridus* in literis ſuis ad ſummum pontificem ſcriptis, veram, ut quam tribus ſigillis munitam vidiſſet, atteſtatus eſt. Eam autem ipſam eſſe id propter exiſtimant, quod tres inciſuras totidem ſigillorum adpendentium indicia oſtentat. Verum charta illa, cui in collectione *Cottoniana*, *Godefridi* literæ ſuffixæ cernuntur, non tres, (quod pace *Seldeni* dictum velim) ſed quinque, quales ille memorat, inciſuras habet, caſu forſan factas. Quod ſi conſilio factæ fuerint, id fraudi monachorum tribuendum eſt; qui de fallendis *Normannis* conſultantes, qui chartas antiquas ſigillis non munitas in dubium non raro vocare ſolebant, iis aliquando ſigilla pendula apponebant. Sic chartæ forſan iſtæ *Cottonianæ*, ſive illa eadem, ſive alia eſt, de qua ad ſummum pontificem ſcripſit *Godefridus*, ſigilla adpoſuerunt monachi, ut *Normannis* illam non ſigillatam damnaturis palpum obtruderunt. Nam ſigillationem chartarum cum pendulis ſigillis in uſu non fuiſſe apud *Anglos* ante S. *Edwardi* II. tempora, non *Ingulphus* tantum affirmat, cujus verba in alienum ſenſum diſtorquet Cl. noſter ** *Stillingfletus*: ſed poſt eorum uſum ab illo rege introductum mos non erat ſimplicium donationum chartas pluribus ſigillis muniendi; ſed tantum *conventionales* chartas, quibus perſonæ, quotquot erant, contrahentes, ſigilla ſua ordine adponebant.

Quinimo ſigillorum cujuſvis generis rarior erat uſus apud *Anglo-Saxones*. Quorum quidem

---

* Hic erat archidiaconus *Wigorn.* ab an. 1148. ad annum 1167. † Of the office of Lord Chancellour. *ch.* 2. ** In egregio opere ſuo *Anglice* ſcripto, cui titulus, *Origines Britannicæ.*

reges quandoque legimus iis literas ſuas muniviſſe. Sed ad * chartas, vel diplomata ſua, obſignandas iis uſos eſſe ne unius quidem chartæ exemplo, quod ſcio, conſtat. Sic in ſuperioribus oſtendi *Æthelredum* R. per *Ælverum* Abbatem, ſigillum ſuum, *Saxonice* hiꝩ inꝩeᵹl, hoc eſt *literas ſuas*, quas *brevia* vos, SHOWERE, vocatis, ſigillo vel ſigno ſuo ſignatas ad ſapientes curiæ Comitatus miſiſſe, omnibus, qui in ea convenerant ſalutem dicentem. *Saxonicum* vero inꝩeᵹl per *ſignum* in iſto loco tranſtuli, propterea quod ſigilla iſta, quæ ad literas ſuas obſignandas adhibuerunt *Anglo-Saxonum* R.R. id genus me judice fuerunt, quæ MONOGRAMMATA dicuntur, quòd nomina principum certarum literarum implexionibus compendio deſcripta exhibebant. Sigilla hæc, quibus monogrammata erant inciſa, atramento illita vel immerſa, chartæ vel membranæ, in qua patentes literæ ſcriptæ erant, imprimi ſolebant; rariuſque, ni fallor, ceræ molli vel ſolutæ imponebantur. Quinetiam calamo aliquando monogrammata ſua faciebant literarum patentium auctores; aut iis jubentibus, conſentientibuſve, qui iis ab epiſtolis erant ſcribæ vel librarii. Sic monogrammate ſuo membranæ impreſſo literas patentes, quas Gramm. *Anglo-Sax.* & *Mœſo-Goth.* p. 137. exhibuimus, ſignatas eſſe voluit *Gulielmus* I. Quas quidem patentes literas, chartæ nomine, citavimus; quod iis *Conquæſtor* terras aliquas ſe dediſſe notificat veteri monaſterio *Wintonienſi*, eaſque *Sigillo appendente* etiam corroboratas eſſe, neſcio quo errore memoriæ lapſus, de quo monitum hic lectorem velim, temere affirmavi. De monogrammatis hoc in loco ſcripta, ad illa quæ de iis ſupra in margine diximus, referenda ſunt. Qui vero varia eorum genera, figuraſque delineatas videre cupit, conſulat imprimis velim *Vitas Imperatorum*, &c. cura *Octavii* de *Strada*, *Francofurti* editas, M.DC.XXIX. & *Mabillonium* in opere ſuo præſtantiſſimo de *re diplomatica*, & Dufreſnii gloſſarium in voce *Monogramma*; ut & Doctiſſimum *Perinskioldum Suecum* in Annotationibus ſuis ad *Vitam Theodorici* R. p. 579. Ubi veteres quoque *Sueo-Gothicorum* R.R. monogrammatis uſos eſſe oſtendit.

Hæc obiter, SHOWERE, de charta *Willelmi Baſtardi* Conquæſtoris. in qua hæreditario jure ſe regem factum jactat; neque tamen victoriam, qua fractam, & plane ſubactam Angliam ſibi ſuiſque conquiſivit, reticere voluit; jus ad regnum *Angliæ* non uno titulo ſibi vendicans. Charta hæc earum una eſt, quarum copiam mihi fecerunt cum honore & obſervantia mihi ſemper nominandi *Decanus* & *Capitulum* eccleſiæ *Cath. Dunelmenſis*, operis noſtri fautores maximi. Atque ut ob manum *Gallo-Normannicam*, ſignorum crucis *Normannicam* factionem, & *Normannorum* teſtium nomina notabilis eſt: ita ob id præcipue ſculpendam eam curavimus, quod tam *Anglico*, quam *Normannico* more corroborata eſt. Eodem plane ritu confecta eſt, charta illa ampliſſima nobiliſſimaque ejuſdem regis *Cottoniana*, facta anno dom. incarnationis M.LX.VII. in qua regnum *Anglorum*, favente juſto dei judicio, ſe *ore gladii* adeptum dicit devicto *Haraldo* rege, *&c.* Etenim ad chartæ hujus confirmationem, qua innumera, eaque pretioſiſſima dona eccleſiæ *Weſtmonaſterienſi* donabat, una cum conſignantium teſtium illuſtriſſimi generis aut dignitatis quatuor columnis, quorum nomina ſubſcripta ſunt, ſigillum regis magnum adhibetur. Eo etiam ritu confecta erat charta *Willelmi* II. cujus apographum habetur in textu *Roffenſi*, fol. 212. ſubter rubricam *de Hedenham*. Quinetiam charta illa nobilis oblonga *Henrici* I. *Cottoniana*, quæ præmiſſo crucis ſigno, ſic incipit; SERVIRE DEO. & ſic explicit; *Hanc donationem confirmo ego Henricus rex, & aſtipulatione S. Crucis, & appoſitione ſigilli mei.* Ad quam etiam chartam diplomaticâ quadam manu ſcriptam adhibentur communi manu ſcripta: ✠. *Signum ipſius regis Henrici.* ✠. *Signum Mathildis reginæ.* ✠. *Signum Rogerii Saleſberie Epī.* ✠. *Signum Willelmi Bigoti.* ✠. *Signum Radulfi filii Godrici.* Accedat triplex iſtud inſtrumentum modò citati *Textus Roffenſis* fol. 218. quod ab eodem *Henrico* rege, *Anſelmo* Archiepiſcopo *Cant.* & *Gundulpho Roffenſi Epō.* Cantuarbiæ factum eſt nonas martias, An. dom. M.CIII. de quo ſic rex: *Hanc confirmationem meam pro ſalute*, &c. *Stabilio, & ſtabilitate ſigni S. Crucis dnī noſtri Ihū Xpī propria manu & ſigillo meo conſigno.* Gemino etiam iſto ritu confecta eſt charta *Herberti* Epī *Norwicenſis*,

* Hic, lector, non moror, quæ in chartulario coenobii Scī *Auguſtini Cantuarenſis*, Aulæ S. Trinitatis *Cantabr.* depoſito, in ſequentibus verbis leguntur: *Nec moveat aliquem quod nec rex* Æthelbertus, *nec etiam alii reges de gente illa in* chartis ſuis, *prout mos inolevit modernis temporibus*, ſigilla cerea *imprimebant*: *cum tam rudis ac barbarus populus ad Chriſti fidem à perfidia converſus* ſignum crucis *in teſtimonium ſuæ converſionis omnibus ſuffeciſſe credebat. Non enim uſque poſt conquæſtum à tempore fundationis hujus monaſterii, exceptis* (illis) *Regis* Cnuti, *qui fuit* alienigena *&* conquæſtor, *aliqua in munimentis reperimus* ſigilla cerea; *ſed ſolummodo* crucis ſigna. *Poſt adventum vero Normannorum in Angliam, tam reges, quam alii domini & magnates laminas cereas membranis apponebant chartarum, crucis ſignum in laminis cereis imprimentes, de capillis capitum vel barbarum in eadem cerâ aliquam portionem pro ſigno poſteris relinquentes.* Hæc, inquam, de ſigillis cereis Regis *Canuti* non moror, quod ejuſdem furfuris eſſe videntur cum iis quæ dicta ſunt in iſto codice, *de bullâ plumbeâ S. Auguſtini*, quam commentum monachorum eſſe demonſtrat *H. Spelmannus*, Concil. Vol. I. p. 122, 123, 124, 125. ubi quoque tres chartas *Æthelberti* regis, quæ in chartulario iſto deſcribuntur, à monachis coenobii Scī *Auguſtini* fictas eſſe probat. Neque dubito, quin chartas iſtas *Canuti* R. ad examen vocatas, ſiquæ tales uſpiam cereis ſigillis munitæ extent, facile foret falſitatis evincere.

wicenſis, regnante *Henrico* II. qua *Norwicenſem* matrem Eccleſiam in honore & nomine Sanctæ & individuæ trinitatis à ſe conſtructam dotavit. Nam in membrana originali, quam ob auctoris pœnitentiam, & conſignantes teſtes notandam, ſæpius inſpexi, reſtat adhuc videnda pargamenacei retinaculi pars, appendentis olim Epiſcopalis ſigilli nota & indicium. Eodem modo charta literarum patentium * *Stephani* R. *Cottoniana*, qua *Deo*, *&* *Eccleſiæ SS. Apoſtolorum*, Petri *&* Pauli, *&* Scī Swithuni *in* Wintonia, *Manerium Sudtone*, &c. *pro eſcambio manerii ſui de Mordona donat*, confecta & munita erat, An. incarn. dom. M.CXXX.VI. & regni ſui primo; nempe cum quatuor conſignantium teſtium nominibus in quaterno ordine diſpoſitis, & ſigillo regis adpendente. Verum an conjunctus iſte ritus faciendi chartas tam *Saxonico*, quam *Normannico* more, ultra hæc tempora manebat in uſu, ego, cui in chartis exquirendis non ulterius progrediendum eſt, haud queo dicere.

Verum ut eò redeam, SHOWERE, unde digreſſus ſum, tabella D. exhibet partem chartæ toties ſupra damnatæ *Ethelbaldi* R. monaſterii *Croilandenſis* fundatoris, cum ſignis crucis, quæ in exemplari chirographo aurea ſplendent, ab aliquo *Croilandenſi* falſario, forſan *Ingulpho* ipſo auctore, factis. Hanc chartam, qua *Willelmo* ſuo palpum obtruſit ille veterator, non manus tantum, voceſque, & phraſes, *Æthelbaldi* temporibus *Anglis* penitus ignotæ, ſignaque crucis aurea phantaſtico, ſi dicam, more facta, verum etiam teſtium nomina fictam eſſe oſtendunt. Nam, ut in libro ſuo aureo de epiſcopis *Londinenſibus* animadvertit *H. Whartonus*, falſam eam eſſe nomina *Winfridi Merciorum* Epiſcopi, & *Aldewini Lichefeldenſis* Epiſcopi demonſtrant. Chartas etiam alias hiſtoriæ *Croilandenſis* ex nominibus teſtium fictas eſſe in eodem libro evicit ille nunquam ſatis laudandus auctor. Sic chartam *Witlaſii* R. an. DCCC.XXX.III. confectam eſſe dictam, quam *Oſmundus Lundonienſis* epiſcopus conſignat, *Godwini* epiſcopi *Roffenſis* nomen ſpuriam eſſe oſtendit. Sic etiam chartæ *Bertulphi* R. *Merciorum* anno DCCC.LI. ſubſcripſiſſe dicitur *Swithulphus*. falſam ergo eam eſſe *Godwini* epiſcopi *Roffenſis* nomen, illo auctore, monſtrat. Denique, ut ille, *Elſtanus* chartam *Beorredi* R. conſignaſſe dicitur anno DCCC.LX. Eam ergo fictam eſſe nomen *Alwini* epiſcopi *Wintonienſis* probat. Has tamen aliaſque ejuſdem furfuris chartas Regi ſuo, & conſilio illius confirmandas attulit è monaſterio ſuo *Croilandenſis* Abbas, qui eas à domino ſuo & magnatibus, qui illi à conſilio erant, *Saxonicarum* rerum imperitis *examinatas*, *acceptas*, & *collaudatas* eſſe ſcribit.

Verum, SHOWERE, ut iterum in viam redeam, è qua detegendi *Ingulphi* gratia digreſſus ſum, teſtes, quos *Normanni* ad confirmandas donationes ſuas adhibere ſolebant, adeo non ſemper crucis ſignis conſignabant chartas, ut multo ſæpius teſtium nomina iis tertia in perſonâ ſubſcripta cernuntur, quibus ſigna crucis ritu *Saxonico* non præponuntur. Sic in charta nobiliſſima *Willelmi* Epī *Dunelmenſis* recitata leguntur teſtium nomina ſine ſignis crucis antepoſitis, in iis quæ ſequuntur: *facta ſunt hæc omnia in concilio Lundonienſi coram Dnō Guillō rege anno ab incarnatione domini* M. octogeſimo II. his teſtibus: Lanfranco primate totius Angliæ, Dorobernenſis Ecclæ Archipræſule. Et Thoma Eboracenſi Epiſcopo. Et Odone fratre Regis, Bajocenſi Epō. Et Goſfrido Epō. Conſtantienſi. Et Willelmo Lundonienſi Epō. Et Walkelmo Wintonienſi Epō. Et Heremanno Sireburnenſi Epō. Et Walſtano Wireceſtrenſi Epō. Et Walterio Herefordenſi Epō. Et Giſono Wellenſi Epō. Et Remigio Dorceſi, vel Licoln. Epō. Et Herfaſto Hemanienſi Epō. vel Norwiceſi. Et Stigando Selengenſi Epō. Et Oſberno Exonienſi Epō. Et Petro Licetfeldenſi Epō. Et Turſtino Abbate Glaſtoniæ. Et Scolando Abbate Scī Auguſtini. Et Ælſio Abbate Bathonenſi. Et Eadmundo Abbate Perſorenſi. Et Witali Abbate Weſtmonaſterii. Et Ægelwino Abbate Eoueshamenſi. Et Paulo Abbate Scī Albani. Et Turoldo Abbe Burgenſi. Et Roberto Comite Moritunenſi. Et Rogero Scrobbesberienſi Comite. Et Roberto Comite Northumbrenſi. Et Rogero Bidod. Et Urſone Vice-Comite d' Abetot. Et Ricardo de Curceio. Et Willo de Redueriis. Et Roberto diſpenſatore. Et Haimone dapifero. Et Roberto de Monteforti. Et Roberto filio Giraldi. Et Turald de Papeleon. Et Morkaro. Et Rogero. Et Siwardo cognomento Barn. Et Wlnoto Haroldi regis germano. & Alani de Lincolnia. Et Capellanis regis Mauricio, & Willo, & Robto. Sic in charta illa oblonga WULSTANI *Cottoniana*, quæ ſic incipit: ☧ Ego Wlſtanus grā dī. uuigornienſis ecclæ pontifex, *&c.* Sic legitur: ✠ Ego Wlſtanus Epc. hanc meam donationem propria manu firmaui et ſigillo corroboraui hiſ teſtibuſ. Thomas Prior cum omni congregatione wigornienſis ecclæ. Agelricuſ Archidiaconus. Colemannuſ monachuſ et cancellarius Epī. Frithericuſ capellanuſ eiuſ cum omnibuſ clericiſ epī. Urſo vicecomeſ cum omnibuſ militibuſ vicecomitat. eiuſ. Ordricuſ dapifer cum omni curia epī. Alwinuſ ſimiliter dapifer epī. Ordricuſ præpoſituſ ipſius uillæ et plurimarum uillarum epī. facta erat hæc charta M.LXXX.VIII. indictione XI. regni vero Willelmi junioris tertio, Epiſcopatus vero ſui XXVII. Ingreſſionis ſuæ in novum monaſterium, quod conſtruxit primo die Scō pentecoſtēs. Nota vero, quod *Wulſtani* ſigillum furis alicujus improbi manus ab hac charta abſcidit.

* Extat etiam charta *Stephani*, ante quam regnum *Angliæ* invaderet, ab eo facta tam *Anglico*, quam *Normanico* ritu, in Bibl. *Cotton.* quæ ſic incipit: IN NOMINE PATRIS, &c. *Ego Stephanus Comes Bolonii*, &c. Confecta erat hæc charta An. M.C.XXVII. indictione quinta. Epacta XVII. In perimetro ſigilli: SIGILLUM STEPHANI COMITIS BOLONIÆ ET MORITONII.

Hujus quoque formæ eſt charta literarum patentium *Henrici* I. quibus priori & conventui *Dunelmenſi* omnes ſuos honores, dignitates, & libertates confirmat. Quæ quidem charta, ut & illa Willelmi Epiſcopi proxime citata, ex earum numero ſunt, quas RR. *Decanus*; & *Capit. Dunelm.* pro ſuo in bonas literas amore, ad me utendas miſerunt. Eodem etiam modo confecta, & confirmata eſt charta *Willelmi* Archiepiſcopi *Cantwarenſis* ſedis apoſtolicæ *Legati*; qua *Johanni* Epiſcopo *Roffenſi* omnia jura Epiſcopalia conceſſit, & confirmavit, ut ex ejus apographo conſtat, quod deſcriptum habetur, *Text. Roff.* fol. 203.

Hujus etiam factionis chartam, quum ob manum, tum ob ſigillum, tum etiam ob brevitatem, & perſpicuum ſolennemque orationis formulam, quantivis, Showere, æſtimandam dono mihi dedit vir integerrimus, antiquitatis fautor Maximus, & officinæ Cancellariæ ornamentum, dominus *Richardus Snow*, quam, cum veſtræ profeſſionis hominibus, qui pariter ac Tu, vetuſtatem colunt, gratiam inire cupiens, infra deſcriptam exhibeo.

" Sciant præſentes, & futuri quod Ego *Philippus de Albiniaco* dedi & conceſſi, & hâc preſenti charta mea confirmavi *Radulfo de Nevilla* nepoti meo totum manerium meum *de* [a] *Endredsby* cum [b] *brulio*, & cum omnibus pertinentiis ſuis, in plano, in boſco, in viis, in ſemitis, in paſturis, in pannagio, in herbagio, in paſtione, in molendinis, in aquis, in pratis, pro homagio, & ſervitio ſuo, habendum & tenendum, ſibi & heredibus ſuis, de me & heredibus meis, libere, integre, honorifice, hereditarie per ſervitium quartæ partis feodi unius militis pro omni ſervitio, conſuetudine, & exactione. Et ego & heredes mei warrantizabimus dicto *Radulfo* & heredibus ſuis, dictum manerium cum omnibus dictis pertinentiis per prædictum ſervitium, in perpetuum, contra omnes gentes. Et in hujus rei teſtimonium huic chartæ meæ [c] *Sigillum* meum appoſui. Hiis teſtibus. Rogero de Quenei. Ricardo de Gray. Rogero de la Zuche. Bertrande Garelip. Willo de Percy. Oliverio de Scō Georgio. Willo de Cnapwell. Eueraddo de Trumpintona. Willō de Waltham. & multis A—l—i—i—s.

Verum, Showere, quamvis *Normanni* in conficiendis chartis ſuis pro majore ſolennitate teſtes ſæpe adhibuerunt, id tamen ex juris neceſſitate iis non incumbebat; utpote apud quos donationes ſolis ſigillis adpendentibus munitæ plenam firmitatem habuerunt. Hujus generis eſt charta literarum patentium Willelmi *Conq.* quâ magno [d] Sigillo adpendente tantum munita, Ecclesiæ *Dunelmenſi* terras in *Lodeneio Scotiæ* confirmat, quas *Eadgarus* rex, filius *Malcolmi R. Scotorum*, illi prius donaverat. Ejuſdem etiam factionis eſt illa literarum patentium charta *Eadgari* R. *Scotorum*, quam etiam poſſidet eccleſia *Dunelmenſis*; ut & charta *Rodberti* Scī *Andreæ* Epī. cujus teſtimonio declarat ſe confirmaſſe Eccleſiæ *Dunelmenſi*, & monachis deo ibidem ſervientibus, donum certorum prædiorum, quæ Gospatric frater D*olfini* iis dederat. Hujus quoque formæ ſunt chartæ nonnullæ in loculis ductilibus Bibl. *Cottonianæ*: ut literæ patentes *Willelmi* R. ad *Goisfredum* vicecomitem datæ, è quibus in *dextro latere* membranæ Sigillum regium pendet. Literæ patentes regis in his verbis: W. rex Anglorum h. de portu et omnibuſ fidelibuſ ſuiſ Francigenıſ et Anglıcıſ ſalutem. ſciatis me dediſſe Scō Petro de Weſtmonaſterio decimam de Sotelanda. Et tu h. de portu inde eum ſaiſiaſ. E charta vero hâc ſigillum regis ab ima membrana pendet. Hujus quoque formæ ſunt literæ patentes *Henrici* I. *Latine* & *Saxonice* ſcriptæ, è quibus etiam in dextro latere membranæ ſigillum regium dependet. Progrediente etiam tempore, obtinuiſſe videtur chartarum id genus factio, quam luculente exhibet charta *Roberti* de * Neyuile qua ſe *Feofeſſaviſſe* notificat *Ricardum* filium ſuum de toto manerio ſuo de [e] *Endirdeby*, &c. Et quæ his verbis finitur. *In cujus rei teſtimonium has literas meas prædicto Ricardo fieri feci patentes. Dat. Londoniis die Jovis proxima poſt feſtum Sancti Leonardi*, ſcilicet *in Craſtino prædicti feſti anno regni Regis Edwardi fil. regis Henrici.* Huic autem chartæ, quam mihi etiam dedit à me honorifice ſemper appellandus *Ricardus Snow*, adpendit rotundum ſigillum affabre impreſſum, in quo roſa cinctum videtur Nevillorum ſcutum gentilitium, & in perimetro roſæ hæc inſcriptio Sigillum Roberti De Neuille.

Ex iis, quæ de hujus factionis chartis dicta ſunt, corrigendus eſt iterum *Ingulphus*, qui in hiſtoria *Croilandenſi* Oxon. edita, p. 70. ſic ſcribit: *Normanni chartarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale ſigillum ſub* [f] *inſtillatione trium vel quatuor teſtium adſtantium conficere conſtituebant.* Quod quidem adeo non eſt verum, ut charta literarum patentium *Henrici* I. qua confirmat donum *Mathildis* reginæ Scō *Cuthberto* & monachis ſuis, ſingulari adhibita teſte ipſa Mathilda regina, magno illius ſigillo munita, in archivis eccleſiæ *Dunelmenſis* adſerva-

---

a Nunc Ainderby ni fallor, in Com. *Ebor.* *b* *Alias* brolium, broilum, briulum, brolius, broilus, brogilus, brogilum, brulum, brollum, bruillus, brullium; Gallice *breil*, *breuil*, *breuille*, *Nemus*, *ſilva*, *ſaltus*, in quo ferarum venatio exercetur; maxime vero *ſilva muris*, *ſepibuſve cincta*, unde nominis etymon à *Græco* περιβόλιον, *Anglice* a park. *V. Dufreſnii* gloſſar. in voce Brolium.

c Sigillum hoc eſt rotundum, in quo ex viridis coloris cera facto, circum inſignia gentilitia ſcribitur in majuſculis Sigillum Philippi De Albiniaco. *d* Inſcriptio hujus ſigilli in utraque facie eadem eſt: nempe, Willelmus Dī. Gra. Rex Anglorum. * In ſuperiori charta de *Neuilla*. *e* In ſuperiori charta *Endredeby*. *f* Intitulatione.

tur.

tur. Sic charta ejuſdem eccleſiæ, quod præceptum eſt R. *Stephani*, ad *Raim̄*. de *Muſcampis*, de reddenda *Sc̄o Cuthberto* terra de *Haderesláwe*, ſingularem teſtem habet W. MARK. Sic etiam charta literarum patentium *Willelmi Conq.* qua conceſſit, & confirmavit donum *Rogeri Bigot*, quod dederat eccleſiæ *S. Andreæ* de *Roueceſtra*, unicum teſtem habet, *Eudonem Dapiferum*; ut ejus apographum teſtatur, *Text. Roffenſ.* fol. 182. Chartam hanc alia etiam id genus ſequitur in eadem folii pagina, quæ duos ſolummodo teſtes oſtendit, *Rogerum Bigot*, & *Haimonem Vicecomitem*. Id genus quoque eſt charta breviuſcula præcepti ſive literarum patentium *Willelmi* I. *Text. Roff.* fol. 175. a. qua ſuis TEIGNIS in Epiſcopatu *Rofenſi* ſalutem mittens, iis mandat ac præcipit, conſuetudines omnes exolvere, quas Eccleſia *Rofenſis* habuit tempore *Edmundi* regis. Id etiam genus eſt literarum patentium charta ejuſdem regis tam *Latine* quam *Saxonice* facta ſub *rubrica* de *Frachenham*, *Text Roffenſ.* fol. 170 b. & 171 a. his in verbis: Willelmus grā dī rex Anglorum Epō Erfaſti. Balduino Abb̄i. Picoto et Roberto Malet uicecomitibuſ. et cæteriſ fidelibuſ meiſ ſalutem. Sciatiſ quod ego conceſſi Archiepō Lanfranco manerium qui uocatur frachenham. ſicuti heroldus tenebat ea die quando mare tranſiui. et ſicuti turbertuſ et gotinuſ ab ipſo heroldo tenebant. in omnibuſ terriſ. pratiſ. paſchuiſ. ſyluiſ. ruſticiſ et ſochemanniſ. Will̄m king gret Erfaſtb̄. ⁊ Baldƿine abb̄. ⁊ Picot ſcirgereſen. ⁊ Rodbært Malet ⁊ ealle þa þegenaſ þær þiſ geƿrit tocymð freondlice. ⁊ ic kyðe eoƿ ꝥ ic an Lanfrance Archeb̄. ꝥ land æt Frachenham ſƿa full ⁊ ſƿa forð ſƿa Harold hit fyrmeſt hæfde þæſ dageſ þe ic fyrmeſt fram ofer ſæ com. ⁊ ſƿa ſƿa þurbearn ⁊ goti of Harolde heolden on eallan landan. ⁊ mæde. ⁊ læſe. ⁊ ƿeode. ⁊ geneataſ. ⁊ ſocnmen. ⁊ ealle þing þe þærto gebyrað. Sed hæ forte è chartularum, ſive breviorum literarum patentium genere erant, quas Rex ſigillo, quaſi haud ſemper dignas monogrammate ſuo, tanquam manuali ſigno nonnunquam ſatis haberet munire.

Præterea, SHOWERE, chartæ *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum*, quoad earum factionem, in duobus quidem aliis differunt, quorum ambo à vetuſtatis ſtudioſo obſervanda ſunt. Primo enim chartis *Anglo-Normannorum* æra Chriſtiana fere ſemper deeſt, quæ in illis *Anglo-Saxonum*, (ſi paucas illas excipias, quæ ſuperſunt, ſeptimi ſeculi, & nonnullas octavi,) raro ſola, ſæpius cum anno indictionis, & ſæpiſſime cum epacta, quibus menſis haud raro additur, plerunque notatur.

Sic XIII. chartarum *Normanno-Latinarum*, quas ad me miſerunt RR. *Decanus* & *Canonici Dunelmenſes*, in duabus tantum anni deſignantur, in quibus confectæ erant. Nempe iſtæ *Willelmi* Epī *Dunelm.* & *Rodberti Andreenſis* Epī. quarum hæc non annum ſolum, ſed menſem, & menſis diem ſic in fine notat: octaua Kl. Nouembris anno ab incarnatione dnī M.C. Sic nobili chartæ *Brientii* vel *Brienni* de *Brantona*, & *Margaretæ* uxoris ejus, qua partem ſuam terrarum de *Humeltono*, priori & monachis *Wigorn.* dederunt, annus deeſt, quo confectus erat. Sed eam non citra *Henrici* II. tempora eſſe ſcriptam manus plane docet. Chartæ hujus copiam mihi fecit vir à doctis nunquam ſatis celebrandus ROBERTUS HARLEY Armiger de *Branton*, vulgo *Brampton*, pagi *Herefordenſis* vico, ob caſtrum vetus & familiam antiquam *Harleyorum* inſigni, quæ per hæredes femellas ab illo *Brienno* vel *Briano* genus ducit. A quo, & à cujus, ejuſdem nominis, majoribus cognomen etiam ſortitus *Brampton*, jam ante multa ſecula **Brampton-Brian** nuncupari cœpit. Charta vero hæc factionis id genus eſt, quod, quibus præſentibus facta erat dicit, eorum, ut teſtium, nomina enumerans in his, quæ ſequuntur, verbis: His teſtib; Will̄o de Bellocampo. Randulfo filio Rogī. Robto de [a] Penedoc. Simone et Johē H'edib; Brienni. Will̄o [b] Rupa. Walt'o del Manſ. Helia le paumer. Henrico de brektuna. Bn̄dicto de [c] Lindengḡ. Colebrando. Iordano. ⁊ Edgaro ſac'dotib; Magiſtro Godefrido. Walt'o. prepoſito. Willo de Haleſ. Æthello de Weſt. Simone abbo. Osb̄. de Stokeſ. Sic in charta *Cottoniana Ebrardi* Epī *Norwicenſis*, qua conventui monachorum *Norwicenſis* eccleſiæ privilegia confirmat, deſideratur temporis notatio, in quo confecta eſt.

Chartæ pariter omnes *Anſelmi*, *Radulfi*, & *Willelmi*, Archiepiſcoporum *Cant.* & *Willelmi* II. regis nulla temporis nota, in quo confectæ ſunt, conſignantur. Sed [d] chartæ *Willelmi* I, qua Eccleſiæ *Edmundiburgenſi* donationes R.R. *Anglorum* ſua confirmatione roborabat, non tantum *annus dom.* ſed *indictionis*, & *regni*, cum *die menſis*, adjicitur his in verbis: [e] *Data pridie Kalendis Junii anno* XV. *regnante Willelmo rege glorioſiſſimo, ab incarnatione autem Domini* M.LXXXI. *Indictione* IIII. *Actum apud Wintoniam in Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.*

Sed chartam hanc commentitiæ in illa memoratæ privilegiorum chartæ faciunt, ut & illam commentitiam eſſe credam. Charta autem *Willelmi Conq.* confecta feſto Pentecoſtes, de qua dubitari non poteſt, quin genuina, & vera ſit, & quam ſupra ut veram citavi, oſtendit non ſolum

---

a Nunc **Penduc.** *b* Nunc **the Rock.** membrum manerii de **Lindridge.** *c* Nunc ni fallor **Lindridge**, manerium Decani & cap. Eccleſiæ Cath. *Wigornienſis.* *d* Chartæ hujus tranſcriptum habetur in ſupracitato chartulario MS. Monaſterii *Edmundiburgenſis.* & monaſtici *Anglicani* p.p. 288, 289. Vol. I. *e* In chartulario *Burgenſi* Hæc conſignantium teſtium nominibus, quibus aureæ, & cæruleæ cruces præponuntur, continuo adſcripta ſunt: ipſique chartæ præmittuntur hæc verba: *Willelmus Dux Normannorum, qui Angliam armis adquiſivit.* Et, *Willelmus R. Anglorum, qui Angliam manu adquiſivit Bellica.*

annum Domini, & regni, ſed diem menſis, in quo confecta eſt. Quemadmodum & charta illa ampliſſima *Cottoniana Willelmi* I. ſupra citata, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* ritu confecta eſt M.LX.VII. Ut & illa *Wulſtani* Epĩ *Wigorn.* paulo ante citata, quæ non tantum Anno æræ Chriſtianæ, & indictionis, ſed anno regni, illiuſque Epiſcopatus, imo ac ingreſſionis in monaſterium, quod conſtruxerat, denique ac die feſto notata eſt. Sed chartas *Anglo-Saxonum*, vel quæ ab *Anglo-Saxonibus* poſt adventum *Normannorum* dictatæ vel ſcriptæ ſunt, tempora, in quibus confectæ ſunt, conſignata habere, non adeo mirum eſſe debet, quamvis in iſtis à *Normannis* factis rarius notantur.

Secundo, SHOWERE, factio chartarum apud *Anglo-Saxones* ab illa, quæ in uſu erat apud Normannos, in hoc diſcrepabat, quod hi ſingulas ſuas donationes perficiebant ſemper in ſingulari charta; illi vero unius ejuſdemque donationis plures chartas exemplares facere ſolebant; quarum una uni, altera alteri eorum, quorum intereſſet ea ſervare, tradebatur. Hoc autem maxime obtinuit in chartis contractûs, ſive conventionalibus; ut ex hac, quæ ſequitur, conſtat: * Her swutelað on ðisum gewrite ymb þa forewerda þe Wulfric ⁊ se Arcebisceop geworhtan þa he begeat þæs Arceb. swuster him to wife. ꝥ is þæt he behet hyre ꝥ land æt Ealretune. and æt Ribbed-forda hire dæg. ⁊ behet hire ꝥ land æt Cnihte-wican. ꝥ he wolde hit hire begytan þreora manna dæg. æt þam hirede on Wincelcumbe. ⁊ sealde hyre ꝥ land æt Eanulfin-tune to gyfenne ⁊ to syllenne þam þe hire *leofest wære* on dæge and æfter dæge. þær hire *leofest wære*. ⁊ behæt hire L. mances goldes. ⁊ XXX manna. ⁊ XXX horsa:. Nu wæs þyses to gewitnesse Wulfstan arceb. ⁊ Leofwine ealdorman. ⁊ Æþelstan b. ⁊ Ælfword Abb. ⁊ Briteh munuc. ⁊ manig god man to eacan heom. ægþer ge-hadode ge leawede. þæt þas forewearda þus geworhte wæran:. Nu syndon to þysan foreworden twa gewrita. oðer mid þam Arceb. on Wigere-ceastre. ⁊ oðer mid Æþelstane bisceop on Hereforda:-

Hujus chartæ duo exemplaria fuerunt, ut ex verbis conſtat: Nu syndon to þysan foreworden twa gewrita. At in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Ægelricum* & *Eadſigum* Archiepiſcopum *Cantwarenſem*, quæ eſt (65.) in collectione *Cottoniana*, tria facta ſunt exemplaria, ut hæc verba oſtendunt: Nu synt þissa gewrita þreo. an is innan Cristes cyricean. ⁊ oþer æt Scẽ Augustine. ⁊ ꝥ þridde hæfð Ægelric mid him sylfan.

Una autem eademque charta in pluribus tabulis, ſive exemplaribus confecta erat, SHOWERE, hunc in modum: ſi in duobus exemplaribus ſcribenda erat charta, tum bis; ſi vero tribus, tum ter in eadem pergamena deſcribebatur; & qua parte, vel quibus partibus ſecanda, aut dividenda erat membrana, exarabatur plerunque CHIROGRAPHUM, CHYROGRAPHUM vel CYROGRAPHUM, ſigno crucis aliquando præmiſſo, in majuſculis characteribus, per quorum medium ſecabatur pergamena; idque fiebat, SHOWERE, perinde ac in ſyngraphis conventionalibus, quas vos vocatis INDENTURAS, ad vitandam falſitatem. Quippe ut charta eſſe vera probaretur literæ vocis iſtius bipartitæ conferebantur. Quanto etiam chartæ in latitudinem magis extenſæ erant, tanto in ora pergamenæ majoribus literis, majorique intervallo diſſitis exarabatur CHIROGRAPHUM. Et in immanis Latitudinis chartis, quarum haud paucæ occurrunt, in uncialibus literis & unciali fere intervallo ab invicem poſitis, exaratum non raro id vocabulum cernitur. Cum in ſumma, vel ima tantum pergamenæ ora, cernitur dimidiatis majuſculis ſcriptum, id bipartitæ membranæ ſignum eſt; cum vero & in ſumma, & in ima ſic ſcriptum conſpicitur, id in tribus tabulis chartam confectam eſſe monſtrat. In nonnullis chartarum oris poſt CHYROGRAPHUM additur etiam donatoris, & aliquando donatarii nomen in *biſectis literis cernendum*, ut: in vetuſta charta *Alhwini* epĩ. *Wigorn.* qui certas terras apud CODES-WELLE, & STURE *Æthelwulpho* duci dedit. Confecta fuit hæc charta, An. Dom. DCCC.LV. & in ſuperiori ejus ora, in grandioris & quadratæ *formæ literis* exaratum eſt CYROGRAPHUM ALHPINI ET ÆTHELPULFI DUCIS. Hæc charta una earum eſt, quas *Johannes* dominus *Somers* mecum communicare voluit. In nonnullis quoque, ſed rarius, alia vocabula bipartitis literis diſcernenda ſunt: ut in charta mutila *Cottoniana Æthelredi Merciorum* R. facta Anno DCCCCI. in cujus ima ora dimidiatis in majuſculis legendum eſt, [SIGNU]M CRUCIS.

In aliquibus etiam conficiendis chartis apud *Anglo-Saxones*, grandiores alphabeti literas, quas forte voluerat, notarius in pergamena, qua parte ſecanda erat, deſcribebat; ex quibus *biſectis* ne quidem in membranis vetuſtis verſatiſſimus aliquid *vocis* elicere poteſt. Hujuſmodi characteres,

* Tria in hoc contractus inſtrumento obſervatu maxime digna ſunt: I. De quàm immani dotario convenit inter Archiepiſcopum & ſororis ejus ſponſum *Wulfricum*. II. Tria genera dominii, quibus dotales terras ſponſæ ſuæ poſſidendas dedit *Wulfricus*: ſcilicet duo prædia, ſive maneria *Ealretunenſia* & *Ribbedfordenſia* ſponſæ ſuæ, durante ejus vitâ, poſſidenda conceſſit. Jus autem vel dominium prædii *Cnihtwicenſis*, durantibus trium hominum vitis, illi ſe daturum ſtipulatus eſt. Verum prædii *Eanulfintunenſis* perpetuum dominium, ſive hæreditatem, quod practici noſtri *feodum ſimplex* vocant, in iſtorum temporum ſolennibus *verbis* dedit. III. Conventio hæc pro ſolenni more *Anglo-Saxonum*, quem in ſuperioribus oſtendimus, facta erat in comitiis com. *Herefordenſis*, quibus præſidebant *Ealdormannus* & *Epiſcopus*, qui in inſtrumento contractus teſtes adhibentur.

me

me judice iſti ſunt, qui ſcribuntur in ima ora chartæ actorum curiæ comitatus à nobis ſupra exhibitæ, quæ in collectione *Cottoniana* eſt [13.] ad quam mitto curioſum Lectorem. Mos hic autem ſecandi & dividendi chartarum membranas per medium vocabulorum vel literarum Alphabeti, quæ in majuſculis exaratæ erant, diu, SHOWERE, poſt ingreſſum *Normannorum*, ante quàm in deſuetudinem abiit, durabat. Extat enim in Bibliotheca *Cottoniana*, charta *Conventionis*, quæ facta eſt, * Anno ab incarnatione dni. noſtri Ihū Xpī M.C.XL. & in cujus ima ora CYROGRAPHUM, more *Anglo-Saxonico*, linea recta bipartitum, diviſæ membranæ indicium, cernitur. Procedente vero tempore cœpit & inolevit ritus biſecandi CYROGRAPHUM, majuſculaſve Alphabeti literas in linea curvâ ſerrata, ſive dentiformi, quemadmodum in charta quadam conventionali STEPHANI Archiepiſcopi *Cant.* quæ in Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* chartophylacio adſervatur. Etenim in chartæ illius ſuprema ora CYROGRAPHUM, quod in continuæ ſcripturæ quaternis characteribus, iiſque maxime proceris exaratum eſt, non tantum in linea *dentiformi* bipartitum cernitur, ſed chartam ſuam Archiepiſcopus ad *Chirographi Saxonici* exemplum factam fuiſſe, in verbis, quæ ſequuntur, declarat: *ut autem hæc noſtra ordinatio firmum & perpetuum robur obtineat, eam ſub forma Cyrographi duximus annotandam, ita quod parti Epī. & capituli memorati, Abbatis & conventus ſigilla; & parti Abbatis memorati & conventus, Epiſcopi & capituli ſigilla pariter cum ſigillis noſtris apponantur.* Sic charta contractûs *Cottoniana*, quæ facta fuit *inter* ROBERTUM .... *ex una parte,* & JOHANNEM DE RIPES *ex altera, die Sabbati proximi poſt feſtum aſſumptionis beatæ virginis Mariæ, Anno regni Regis* Edwardi *quarto decimo.* in ſuprema ora ſua oſtendit CYROGRAPHUM per medias literas in linea dentiformi diviſas. Chartaque *Cottoniana* R. Epiſcopi *Londonienſis*, duos margines dentiformes habet, ſcilicet alteram in ora membranæ quæ verſus dextram eſt; & alteram in ſuprema ora: in quibus Alphabeti literæ à prima incipientes ad decimam quintam; hoc eſt, ab A. quod in ima parte marginis, qui ad dextram eſt, locum habet, ad P. quod in ſiniſtro extremo ſupremæ oræ extat, bipartitæ conſpiciuntur. Progrediente autem tempore chartæ conventionales, SHOWERE, confici cœperunt cum dentiformibus inciſuris puris, in quibus neque CYROGRAPHUM, neque aliud aliquod vocabulum, neque denique dimidiatæ Alphabeti literæ exaratæ cernuntur. Id genus eſt charta *Cottoniana* nobiliſſima, quæ ſic incipit: *hæc charta* indentata *facta inter magnificum principem Dnm.* Edwardum *regem Angliæ & Franciæ, & cariſſimum filium ſuum* Johannem *regem* Caſtellæ & Legionis, *& ducem Lancaſtriæ illuſtrem, teſtatur.* Verba, quibus chartæ confectæ tempus notatur, hæc ſunt: *dat. apud Weſtmonaſterium viceſimo quinto die Junii. Anno regni dicti domini regis Angliæ quadrageſimo ſexto, regni vero ſui Franciæ triceſimo tertio.* E membrana ima pendet ſigillum regis magnum.

Hæc, SHOWERE, de geneſi & ortu chartarum conventionalium, quas vos INDENTURAS vocatis, à me dicta ſunt, ut ab antiquitatis ſtudioſis & magiſtris, gratiam inirem; præſertim ab iis, qui togæ forenſis tecum decus, & honeſtamenta ſunt.

Hæc autem velut in compendio de factione chartarum, quam aliam apud *Anglos*, aliam apud *Normannos* fuiſſe oſtendi. *Willelmus* vero *Normannus*, etſi cum ſuis in *re diplomatica* maximus innovator fuit, *Anglico* tamen ritu chartas nonnunquam confeciſſe, illa, quam, ut exemplum ſui generis rarum infra poſui, cùm manu, tum dicendi genere, tum etiam crucis ſignis, & præmiſſo vexillari Chriſti ſigno, abſque ſigillo adpendente, demonſtrat.

MUNDO ACCRESCENTIA MALA. MINANTUR ETIAM MUNDI APPROPINQUARE EXIDIA. ET BEATIUS EST HOMINEM mortalem illuc mentiſ paſſib: tendere. ubi poſt finem huiuſ uitę beatiſ datur penniter uiuere. Hoc enim uiuere beatiſſimum oportet regem Xpīanum omī mentiſ conamine ſibi alacriter emere. quia miſerabile ē. regem hoc ſclō coronari. & in futuro ęterniſ pęniſ mancipari. Haec uero uigili mente intuenſ. hiſ quoq: ne ſuccumbam precauenſ. EGO WILHELMUS uictorioſuſ anglorum baſileuſ conceſſi fidelem meū LEOFRICUM epm̄ ſeptem manſoſ terrę in priuatiſ lociſ. hoc eſt apud BEMTUN. & ESTUN. & CEOMMANYG. Ac HOLACYMB ęcclę̄ PETRI aplī in exonia ubi eiuſ epiſcopaliſ ſedeſ eſt donare. & canonicorū eiuſdem ęcclę̄ uictum ampliare hereditario iure. tam in magniſ quam in modiciſ reb: ad ſe rite ꝑtinentib: uidelicet agriſ. ſiluiſ. pratiſ. paſcuiſ. cultiſ. & incultiſ exitib: & reditib: eo tenore ac conceſſu. ut prefata terra ab omī cenſu ſit libera excepta expeditione. pontiſ ac urbiſ conſtructione & reſtauratione. Siquis autē qđ abſit diabolo inſtigante meum regalem conceſſum p̄ſumat euertere. & beneficia predictę ęccl'ę et canoniciſ data detrahere. uel in aliquo minuere niſi conuerſuſ reddendo & dupliciter reſtituendo ſcę̄ dī ęcclę̄ ſatisfaciat. in reſurrectione beatoꝝ. diuina uoce damnatuſ fiat ſociuſ omiūm demoniorum.

Anno dominicę incarnationiſ MILLESIMO LXVIIII. conſentiente WILHELMO rege data elt hęc terra ęcclę̄ ſcī PETRI apli in exonia ciuitate a uenerabili LEOFRICO ſub teſtimonio eorum qui ſubſcripti ſunt.

---

* Ita incipit hæc charta. explicit autem: huiuſ conuentioniſ teſteſ ſunt Radulfus decanuſ. Willelmus Archidiacō. Walteruſ huiꝰ frater. Ricarduſ Ruffuſ Arch̄. Ricarduſ de Bealm Arch̄. &c.

Ðis synd þa landgemæro þoes landes þe eadwig cyning ageaf þam halgan were æt bemtune. ⁊ þam hywede. ⁊ siððan leofric b. be willhelmes cynges unnan. let gebocyan into sc̄e petres mynstre on exancestre. Ærest þær ceoman lace ut scytt. andlang ceoman lace ꝥ hit cymeþ on temese. anlang temese westward. swa westsexena gemære is and myrcena. ꝥ hit cymeð up to ðam gemyðan. þonne went hit on þa norðeran ea. ꝥ hit cymeð to anre lace. betwix berhtulfing yge. ⁊ hwisyge ꝥ on ða norð, ea. ꝥ anlang þære ea. ꝥ hit cymeþ eft to ceoman lace. ⁊ ꝥ land æt cyngbrycge norð andlang broces. ꝥ hit cymeð ðær holanbroc ut scytt. andlang broces up to þam wege be norþan cynstanes treowe. andlang weges to fulan broces heafdon. andlang broces on þa stanbricge. of þere stanbricge andlang weges on burgdyc. andlang dyc on þone broc. andlang broces eft on cynbrycge. a on ecnisse into sc̄e petres mynstre on exancestre. ⁊ ealle þa teoðunga þæs cyninges. þis synd þa langemæro þære anre hyde ⁊ þære oðer healfan gyrde æt holacumbe þe lag into doflisc. þe leofric b. let gebocyan for his sawle into sc̄e petres mynstre on exancestre. Ærest on crampansteort. of crampansteorte on flora heafdo. and of flora heafdo up on þone weg be westa ðære cyrcan up to þa fenngara. of þam fenngara to þam dunnastane. of ðam dunnastane up to þære dyc. ⁊ swa east andlang þære dyc to ðam wætere. of þam wætere norð on þæs crohtes heafod ⁊ swa norþ on smala waðe. swa on dun to þære þwirsdic. ⁊ swa to dofolisces land score adun to arietes stane ⁊ swa andlang to crampansteorte.

✠ Ego Wilhelmus dī grā rex anglorum hanc donationem ꝑpetuę memorię mandaui.
✠ Ego Mathilda regina adiuui.
✠ Ego Stigandus archiep̄s xp̄i ęcclę confirmaui.
✠ Ego Odo ēps consolidaui.
✠ Ego Hermannus ēps corroboraui.
✠ Ego Leofricus ēps concessi & subscripsi.
✠ Ego Gosfredus ēps consensi.
✠ Ego Giso ēps assensum prebui.
✠ Ego Wilhelmus ēps confortaui.
✠ Ego Balwinus abbas dignū duxi.
✠ Ego Robertus comes.
✠ Ego Willhelmus.
✠ Ego Brient comes.
✠ Ego Eduuinus comes.
✠ Ego Morkerius comes.
✠ Ego Raulfus comes.
✠ Ego Arfastus cancellarius.
✠ Ego Ingetricus p̄b̄r.
✠ Ego Wilhelmus uicecomes.
✠ Ego Rodbertus uicecomes.
✠ Ego Rocgerius uicecomes.
✠ Ego Leofnoðus minister.
✠ Ego Ricardus minister.
✠ Ego Folco min̄.
✠ Ego Hugo min̄.
✠ Ego Raulfus min̄.

Ad hujus chartæ exemplum, facta eſt *Saxonice* altera charta ejuſdem regis, quæ in *Cottoniana* collectione notatur [21] qua Abbatiam S. *Eadmundi* ab *Arfaſti* Epiſcopi omniumque ſuccedentium Epiſcoporum dominatione vult exemptam, ut ex ejus verbis patet. Ic Willelm of Godes gife Engla kynge bebead þis gewrite to writene. ⁊ gewriten ic hit gemearcode to trymminge mid tacne drihtenlican rode. Charta autem *Latina*, qua idem privilegium dat, ſigillo ejus magno inſuper munita erat, ut conſtat his ex verbis: Manus noſtræ ſubſcriptione cartam hanc decreuimus roborare et ſigilli nr̄i firmare. Chartæ autem penultimæ & aliarum duodecim copiam mihi fecerunt *Decanus* & *Canonici* Eccleſiæ Cath. *Exonienſis*, & in membranæ dorſo duæ leguntur inſcriptiones; quarum altera eſt *Saxonica*, altera *Latina*. Illa in *Saxonica*, iſtius temporis manu ſcripta ſic incipit: Ðis is ðæra syx hyda Landboc on Oxenafordscyre æt bemtune, *&c.* Hæc autem in *Normannicis* literis exarata, quæ non niſi ſculptæ poſſunt delineari, ſic incipit: Confirmatio Reḡ. Will. de vi hidis de bētū, *&c.*

Verum, Showere, etiamſi chartæ hæ *Willelmi Saxonicæ* factionis veræ & indubitatæ ſint, damnanda tamen eſt eo nomine charta regis *Stephani*, quæ in Archivis Eccleſiæ *Weſtmonaſt.* adſervatur, quod abſque ſigillo adpendente regio, præmiſſo ☧, *Saxonico* prorſus ritu, cum ſignis crucis factis & ſubſcriptis teſtium nominibus confecta eſſe dicitur *anno incarnationis dominicæ* M.CXXXVIII. pontificatus autem D. papæ *Innocentis* IX. regni vero mei anno III. Præterea, hanc *Stephani* R. chartam, damnatam ſupra illam *Eadgari* R. eundem habuiſſe falſarium auctorem eadem ſolennia verba oſtendunt. ſcilicet; *& ut hæc noſtra auctoritas noſtris, & futuris temporibus circa ipſum ſanctum locum perenniter firma & inviolata permaneat, vel per omnia tempora cuſtodiatur illæſa, atque conſervetur, & ab omnibus optimatibus noſtris, & judicibus publicis, & privatis melius, ac certius credatur, manus noſtræ ſubſcriptionibus ſubtus eam decrevimus roborare.*

De his omnibus, quorum ego tantum quaſi ichnographiam deſcripſi, Showere, auctori noſtro in operis ſui præfatione ampliſſime diſſerendum eſt. In qua etiam monendus eſt lector, qui chartas veteres cum fructu, & ſine erroris periculo, legere flagitat, ut tempus in quo inſtrumentum conficitur, ſi in illo id deſignatur, diligenter animadvertat. Verum ſi confecti inſtrumenti tempus in eo non notatur, tum lectori imprimis incumbet, ut id diligenter exquirat. Cum tempus ſcripti inſtrumenti in eo editur, tum lectori imprimis inquirendum eſt, in chartis purarum donationum, an donatores; in chartis conventionalibus, an perſonæ contrahentes; & in literis patentibus, an principes & epiſcopi, quorum in nominibus ſcriptæ leguntur, iis in temporibus vixerunt, aut floruerunt, quæ in chartis deſignantur. De quibus etiam diligenter inquirendum eſt, an in temporibus viventes, quæ in chartis ſuis exprimuntur, titulis quoque & ap-

pellationibus

pellationibus jam tum gaudebant, quibus illos & illorum nomina inſtrumento ornant, & diſtinguunt. Ea ipſa etiam de iis, qui teſtes adhibentur, inquirenda ſunt: ſcilicet an in illis temporibus, vel ea circiter vixerunt, quæ in chartis deſignantur; an titulis, appellationibusve quæ nominibus ſuis adduntur, jam tum inſigniti erant; & an chartarum auctoribus, quæ iis teſtibus factæ eſſe dicuntur, coævi fuerunt.

Quod ſi inſtrumentum ſine deſignato tempore confectum eſt, tum ſtudioſe inquirendum eſt de tempore, in quo vixit, floruitque ejus auctor, vel aliquis è numero teſtium notabilis. Quo invento, dein an teſtes auctori, & mutuo ſibi ipſis in aliqua vitæ parte coætanei fuerint, diligenter indagandum eſt. Hæc gnaviter explorando chartarum veterum ſtudioſus multa inſtrumenta, ob manum utique vel ſermonem, vel forſan ob ſermonis voces, phraſeſque, falſitatis poſtulata, abſque omni calumniæ, & calliditatis ſuſpicione, de falſitate manifeſta poterit condemnare. Imo chartas cætera irreprehenſibiles, quæ veritatis ſpeciem maximam præ ſe ferunt, hoc quidem pacto fictas & falſas eſſe nonnunquam evincet.

Præterea, SHOWERE, Chartulario ſuo ab auctore noſtro aliquid etiam lectoris præparandi gratia præmittendum eſt de tempore, in quo primum ab *Anglo-Saxonibus* chartæ factæ ſunt. Id autem *Septimum Seculum* erat; ante quod, ut videtur, prædia, &, quæ ad prædiorum exemplum dabantur, privilegia, & libertates, ſine *ſcriptis, baculo, haſta, cornu, ſagitta, ceſpite,* & id genus donationum ſymbolis, dari apud *Anglo-Saxones* ſolebant. *Septimum*, inquam, erat *Seculum*, in quo chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum fieri cœperunt. Nam in *Sexto Seculo* antequam ad fidem converſi eſſent, quæ confectæ fuerunt, chartæ nullæ aut extant, aut tum ab eorum aliquo factæ fuiſſe, quovis auctore, traduntur. Extant vero, quæ VII ſeculo inito, & deinceps confectæ erant, *vetuſtiſſimæ*. Scilicet charta *Æthelberti* I. regis *Cantwarorum*, omnium antiquiſſima, quam concilio *Laurentii* Epi. & omnium principum ſuorum confecit, cujuſque apographum extat in *textus Roffenſis* folio 119. a. Idem ille terras primus *ſcriptis* dedit, qui, auctore * *Beda*, primus etiam leges conſcriptas promulgavit. Ab his legibus deſcriptis inchoat auro omni pretioſior codex ille MS. *Textus Roffenſis*, cujus uſum R.R. & doctiſſimis viris, *Decano* & *Canonicis* Ecclíæ Cathedralis *Roffenſis* magnis ornamentis grato maximè animo acceptum fero. De quibus legibus, & de quo codice, ſic in primæ paginæ margine ſua manu forenſis togæ immortale decus GUL. LAMBERTUS: *Beda lib. Eccleſ. Hiſtoriæ 2. cap. 9. has ipſas leges ſua memoria viguiſſe refert. Harum autem exemplar haud ſcio an aliud uſquam extat. Ac propterea hunc librum magni facito, quiſquis es, qui eum nactus fueris. W. L. 1573. in gratiam antiquitatis.* Extant etiam in Bibl. *Cotton.* Auguſtus 2. in grandioribus literis hujus ſeculi finem verſus ſcriptæ chartæ SEBBI regis *Orientalium Anglorum*, qui floruit an. dom. DC.LXXX. & *Lotharii* regis *Cant.* qui chartam *Reculvenſis* monaſterii confecit, An. dom. DCLXXIX. quas in ſuperioribus citavi. Exeunte etiam hoc ſeculo, ſcilicet An. dom. DCLXXXX.IV [a] chartam fecit *Witheredus* R. *Cant.* in concilio *Becanceldenſi*. [b] Alteram etiam fecit, An. dom. DC.XCV. [c] Tertiam etiam in primæ tenorem confecit, An. dom. DCC. Harum autem primam chartarum, quæ in *Anglia* factæ ſunt, omnium abſolute primam [d] *H. Spelmannus*, illumque ſecutus [e] *Edwardus Stillingfletus* affirmant; quos tamen errore lapſos fuiſſe, *Lotharii*, *Sebbi*que chartæ, abſque *Æthelberhti* illa, quæ omnimodam veritatis ſpeciem præ ſe fert, manifeſte evincunt. Verſus ſeculi hujus finem etiam *æra Chriſtiana* in deſignandis chartarum temporibus uſurpari cœpit, ſi fides adhibenda eſt OSHERI regis chartæ, quæ in MS. *Cottoniani*, cujus nota, *Tiberius*, A. 13. fol. 20. b. ſic ſcripta legitur: *Regnante in perpetuum, ac gubernante dnō noſtro Saluatore ſecula univerſa Anno* RECAPITULATIONIS DIONISI. i.e. *ab incarnatione Xpī.* Sexcenteſſimo Octuageſſimo. *indictione* SEXTA *revoluta.... Ego* OSHERE *rex*, &c. Hic quidem, SHOWERE, fatendum eſt anno Chriſti DCCC.LXXX. non convenire indictionem ſextam, ſed octavam; quam ob cauſam chartam hanc ſuſpectam habeo. Cætera tamen vero ſimilem, & in bonæ fidei chartulario deſcriptam non damno; propterea quod tabellionis forſan errori imputandum eſt, quod anno Chriſti indictionis annus non exacte reſpondeat. Quod ſi vera habeatur hæc charta, facta in ea mentio nominis *Dionyſii* monachi oſtendit, circa id tempus, nimirum verſus *ſeculi ſeptimi* finem, annum *Chriſti incarnati* ad notanda inſtrumentorum tempora in *Angliâ* uſurpari cœpiſſe. Quapropter, SHOWERE, chartulario etiam ſuo ab auctore noſtro aliquid de ÆRIS præmittendum eſt, quibus in *Anglo-Saxonum* chartis donationum, actorumque aliorum tempora notari & ſignari ſolebant. In *ſeptimo ſeculo* annus *indictionis* aut ſolus, aut tantum non ſemper ſolus, adhibitus erat, ad indicanda omne genus chartarum tempora: ut in charta *Hlotharii* vel *Lotharii* toties antea citata, quæ facta eſſe notatur menſe Maio, Indictione Septima. i. e. Anno Chriſti DC.LXIX. ut obſervatur in *Evident.* Eccl. Chriſti *Cant.* x. Script. Col. 2207. Sic charta *Æthelberhti* I. regis *Cant.* ſupra è textu *Roff.* citata, confecta eſſe dicitur *Menſe Aprilio ſub die* IIII *Kl. Maias*,

---

* Qui inter cætera bona, quæ genti ſuæ conſulendo conferebat, etiam decreta illa judiciorum juxta exempla *Romanorum* cum conſilio ſapientium conſtituit: quæ conſcripta *Anglorum Sermone* hactenus habentur & obſervantur: *Bed.* E. H. cap. 5. Edit. *Cantabr.*

[a] *Spelman.* concil. Vol. I. p. 191. [b] p. 192. [c] p. 198. [d] Ibid. pag. 125, & in *Reliquiis Spelmannianis*, p. 8. [e] *Origines Britannicæ.* pagin. 18, & 22.

indictione ſeptima. i. e. Anno Chriſti DC.XIX. quo anno *Laurentius* Epiſcopus (nondum enim *Cantwarenſes* præſules *Archiepiſcopi* vocabantur) etiam mortuus eſt. Quod ſi codici MS fundationis monaſterii *S. Auguſtini Cantuarienſis*, qui bibliothecæ *Aulæ S. Trinitatis Cantab.* depoſitum eſt, credendum eſſet; *æra Chriſtiana* ab ineunte pene Septimo ſeculo in uſu fuiſſe apud *Anglo-Saxones* ſtatuenda eſt. * Nam prima & ſecunda chartæ iſtius codicis, quæ *Æthelberhti* I. regis nomine factæ ſunt, confectæ eſſe dicuntur *Anno ab incarnatione Chriſti* DCV. indictione octava. Verum chartas iſtas non modo non *liberas eſſe à ſuſpicione*, ut pro modeſtiâ loquitur [a] *Spelmannus*; ſed plane falſas, illius argumenta, quibus [b] alia addi poſſunt, oſtendunt. Quamobrem *annum Chriſti incarnati* ad annum *indictionis*, ineunte, aut provecto *ſeptimo ſeculo*, chartis acceſſiſſe tantum abeſt, ut conſtet; ut de eo maxime incertum eſt. Verum inito *octavo ſeculo*, eove haud multum promoto, in deſignandis chartarum temporibus ad annum *indictionis* annus dominicæ incarnationis frequentius jam tum uſitatus acceſſit: ut in charta *Æthelbaldi* regis in ſuperioribus è MS. *Cotton. Auguſtus*, 2. citata, quæ ſcripta eſſe notatur, *Anno ab incarnatione dñi nri Ihu Xpi ſeptincentiſſimo triceſſimo ſexto.* Sic charta *Alduulfi* Epi. textûs *Roffenſis* folio 120. b. confecta eſſe notatur, *menſe Aprili, indictone* VI. *Anno ab incarnatione Chriſti* DCC.XXXVIII. charta *Sigeraedi* R. *Cantiæ*, Textus *Roffenſis* folio 122. conſignata erat, *indictione* XV. *anno dom. incarn.* DCC.LXII. Charta *Earduulfi* R. Cantiæ ejuſdem Cod. fol. 123. confecta etiam erat *Anno ab incarnatione Chriſti* DCC.LXII. *indictione* XV.

Hæc à Te, SHOWERE, obſervata eſſe velim, propterea quod docti multi, iique primi ordinis ſcriptores, (quales [c] *H. Spelmannus* & [d] *Joh. Marſhamus*) affirmant *æram Chriſtianam* quæ tamen à *Beda* uſitata eſt, vix tandem à *Caroli Magni* temporibus uſu apud *Anglos* receptum fuiſſe. qui tamen factus eſt *Francorum* Rex non ante annum DCC.LXIX. & Anno DCCC. factus erat imperator, mortuuſque eſt anno DCCCXII. Quinetiam, ut alibi obſervavi, ſolus *æræ Chriſtianæ* annus iis in temporibus non raro adhibitus erat ad deſignanda chartarum tempora. Sic in [e] charta *Æthelberhti* regis *occidentalium Saxonum*: *Scripta eſt hæc charta anno dominicæ incarnationis* DCC.XC. Sic in [f] charta *Offæ* regis *Merciorum*: *Actum Anno dominicæ incarnationis* DCC.LXXX.VIII. Sic in [g] charta *Æthelberhti* II. regis *Cant.* --- *Actum* (anno) *dominicæ incarnationis* DCC.LXXXI. Sic etiam in [h] charta *Ecgberhti* R. *Cant.* --- *Actum anno dominicæ incarnationis* DCC.LXV. qui fuit quartus, antequam *Carolus* in regem *Francorum* unctus erat. Accedat charta autographa *Somerſiana* quam anno Chriſti DCCC.XXV. & indictione ſecunda notatam, integram exhibeo, cum quod in antiquo *Saxonico* ſcripta eſt; tum quod nonnullorum, quæ ſolenniter acta ſunt in concilio, vel ſynodo apud *Clouesbous* originalis commentarius eſt; quem quia *Latine* verſum in *H. Spelmanni* concil. Vol. I. p. 334, 335. hic *Latio* donare ſupervacaneum exiſtimamus.

✠ In nomine trino diuino qui eſt deus benedictus in ſæcula amen. Ðy gere þe wæs from Cristes gebyrde agæn. eahta hund wintra. ⁊ xxv. [i] ⁊ æfterre indictio wæs in rime. ⁊ wæs Beornwulfes rice Mercna cyninges. þa wæs sinodlic gemot on þære mæran stowe ðe mon hateþ Clofeshous on þam se wiolfa Cyning Biornwulf. ⁊ his biscopas. ⁊ his aldormen. ⁊ alle þa wioton þisse þiode þær gesomnade weron: þa wæs tiolo micel sprec ymb wuduleswe to Sudtune ongægum west on Sciphylte. waldon þa [k] swangereran þa leswe forður gedrifan ⁊ þone wudu gewiogan. þonne hit ald geryhta weron. [l] þonne cuæð se biscop. and þara hiwa wiotan þæt hio him neren maran ondeta þonne hit aræded wæs on Æþelbaldes dæge þrim hunde swina mæst. ⁊ se biscop ⁊ ða higen ahten twæde þæs wudu ⁊ þæs mæstes. Ða geræhte Wulfred arcebiscop. ⁊ alle þa wiotan þet se biscop ⁊ þa higen moston mid aþe gecyþan þet hit swa aræden were on Æþelbaldes dage. ⁊ him mare to ne sohte. And he þa sona se biscop beræddade Eadwulfe ðæm aldormen þæs aþes biforan allum þæm wiotum. ⁊ him mon þone gelædde ymb XXX næhta to þæm biscop-stole æt Wigoerna-Ceastre. In þa tid wæs Hama Suangerefa to Sudtune. ⁊ he wæd ðæt he wæs æt Ceastre. and þone

---

* Prima charta editur in Monaſtico *Angl.* p. 23. ſecunda cum tertia in chron. *W. Thorn.* x Scriptorum. col. 1761. & *Spelman.* concil. p. 118, 119, 120. *a* Ibid. p. 125. *b* Sic voces Gallo-Norm. *Armilcaiſia, Camiſia*, tertiam; & ſolennia illa verba in chartis *Normannorum* uſitata, *Notum ſit omnibus, tam præſentibus, quam futuris*, ſecundam falſitatis arguunt. *c* Concil. Vol. I. *d* In propylæo ad monaſticon *Anglicanum*. *e* Text. *Roffenſ.* f. 134. b. *f* Fol. 132. a. *g* Fol 131. a. *h* Fol. 127. a. *i* Hoc eſt, *& ſecunda indictio erat in calendario, rege Merciorum* Beornuuulfo. *k* Gerefa compoſitum non raro occurrit: ut ſcirgerefa, tungerefa, gafolgerefa, portgerefa, wicgerefa, *&c.* Sed ſwangerefa, *vel* ſuangerefa jam primum à me legitur; neque, quid ſuan iſtud extra compoſitionem ſignificat, ſcio. Sed ſuangerefa hac in charta denotare videtur *eum qui regis ſylvis & foreſtis ab Aldormanno præpoſitus erat.* *l* Tum Epiſcopus (*Wigornenſis*) ejuſque domeſticorum *ſapientes* dicebant ſe ab illo non plus vendicare, quam jus paſcendi trecentos porcos, & quod epiſcopus & monaſterium ſylvæ, glandiumque duas tertias partes proprio jure poſſidebant.

aað

aað geſæh. ⁊ geſceapade ſua hine his aldormon heht Eadwulf. ⁊ he hine hreþre ne ſnette. hii ſunt * nomina et uocabula qui in ſynodali concilio fuerunt congregati.

✠ Signum man̄. biornwulfi regis Merc.
✠ Wulfred arc. epiſc̄. ɔſen̄. hanc ɔdicionem.
✠ Oeðelwald epiſc̄ ɔſen̄.
✠ Hræðhun epiſc̄ ɔſen̄.
✠ Heaberht epiſc̄ ɔſen̄.
✠ Bionna epiſc̄. ɔſen̄.
✠ Eadwulf epiſc̄. ɔſen̄.
✠ Wilfred epiſc̄. ɔſen̄.
✠ Wigðegn epiſc̄. ɔſen̄.
✠ Alhſtan epiſc̄. ɔſen̄.
✠ Humberht epiſc̄ ɔſen.
✠ Ceolberht epiſc̄.
✠ Cynred epiſc̄.
✠ Torhthelm priō.
✠ Eanmund abb̄.
✠ Wihtred abb̄.
✠ Cadwulf abb̄.
✠ Eanmund abb̄.
✠ Eadberht dux.
✠ Biornoð dux.
✠ Sigred dux.
✠ Cuðred dux.
✠ Eadwulf dux.
✠ Mucel dux.
✠ Uhtred dux.
✠ Alhheard dux.
✠ Bolam ✠ bynna.
✠ Aldred. ✠ Wighelm.
✠ Heahberht. epiſc̄.
✠ Eadgar pr̄.
✠ Wigberht pr̄.
✠ Heahſtæf pr̄.
✠ Brada pr̄.
✠ Cuðbald pr̄.
✠ Regngar pr̄.
✠ Cuðberht pr̄.
✠ Ecgmund pr̄.
✠ Ecmund pr̄.
✠ Heahferð diāc.
✠ Wighelm diāc.
✠ Erneberht diāc.

Ond alre oðerra prioſta butan þiſſum mæſſe-prioſtum efen LX.

Progrediente etiam tempore ad annum Chriſti & *indictionem*, acceſſit *epacta* plerumque ſola, nonnunquam cum *concurrente*: ut in MS. codice *Cottoniano*, cujus nota, *Tiberius*, A. 13. tempus confectæ chartæ *Æthelſtani* R. qua certas terras dedit eccleſiæ *Wigornienſi*, ſic notatur: Anno dom. incarnationis DCCC.XXX. regni vero mihi commiſſi VI. indictione VII. epacta III. concurrente II. ſeptimis Junii idibus. Luna XXI. in civitate omnibus nota, quæ LONDINIA dicitur.

Ex charta *Æthelſtani* etiam conſtat ad annum Chriſti & indictionem, acceſſiſſe etiam non raro *annum regni* apud *Anglo-Saxones*. Sic in charta MS. codicis *Cotton. Nero.* E. I. 130. quæ eſt *recordum* decreti, ſive eorum quæ acta ſunt in concilio, in terminanda lite quæ orta erat inter *Heahthoredum* Epm̄. & Wulfherdum filium *Cuſſan*, hæc leguntur verba: ---- *in conciliabulo, in loco, qui dicitur* celhyð, *præſidentibus duobus Archiepiſcopis, Iamberto & Higeberto, mediante quoque* Offan *rege cum univerſis principibus ſuis. dat. anno dom. incarn.* DCC.LXXX.VIII. *indictione vero* XII. *qui eſt annus regni mei* XXXI.* Sic chartæ *Oſuualdi* Archiepiſcopi *Eboracenſis*, quæ ex earum numero eſt, quas penes ſe habet mihi muſiſque *Arctôis* ſemper colendus, honorabilis vir *Johannes* dominus *Somers*, hoc exordium eſt: ✠ *Regnante dnō nrō Ihū Xpō anno ejuſdem dnī incarnationis* DCCCC.LXXX.IV. *regni vero noſtri R. Æthelredi anno quinto, &c.*

Quinetiam, SHOWERE, quemadmodum tempus, ſic ex decreto concilii paulo ante citati conſtat, locum etiam non raro notâſſe *Anglo-Saxones*, in quo chartas conſignabant. Sic charta *Alhwini* Epī. *Wigorn.* quam in ſuperioribus citavi, confecta eſſe dicitur, An. incarn. Chriſti, DCCC. ⁊ LV. indictione III. in metropole, quæ nominatur Wegrionancæſtor. In charta *Bertulphi* R. *Merciorum*, Bibl. *Cott.* Nero, E. I. 130, cujus exemplar eſt inter chartas *Somerſianas*, ſic legitur: *Hæc autem charta Karaxata eſt an. dom. incarn.* DCCC.XLI. *indictione* IIII. *in die natalis domini in celebri vico* Tomeorðin:. In charta ejuſdem codicis *Burrhedi* R. *Merciorum*, ſic legitur: *Geſta eſt hujus chartæ libertas anno dom. incarn.* DCCC.LV. *indictione* III. *in vico, qui* Tomeorðin *nuncupatur.* Sic in charta Offæ Regis; Text. *Roffenſis* fol. 132. b. *Actum Anno dom. incarn.* DCC.LXXXIX *in loco ubi dicitur* Celchyð. In charta *Ecgbearthi* R. ejuſdem cod. fol. 138. b. *Scripta eſt hæc chartula in* [a] wica regali, *quæ dicitur* Freſicburna. iſ teſtibus, *&c.*

Notandum quoque eſt, tempus aliquando, ſed rarius in principio chartarum eſſe notatum: ut in charta *Æthelberhti* R. *Cant.* quam ſupra citavi; in charta autographa recordi comitiorum regni *Merciæ*, quam integram ſupradedi. Ut & in charta *Alhwini* Epī. *Wigorn.* toties in ſuperioribus citata. Quinetiam in charta antecitata *Oſuualdi* Archiep. *Eboracenſis*, quibus addas exordium chartæ noviſſime citatæ *Ecgbearhti* R. In nomine domini nrī Ihū Xpī Salvatoris mundi, Anno dom. incarn. DCCC.XXX.VIII.

Sæpiſſime vero notatum cernitur tempus in media charta, idque plerunque ante teſtium conſignantium nomina. Nonnunquam etiam, ſed rariſſime in earum fine: ut in [b] charta *Ætheredi* R. occidentalium *Saxonum* & *Cant.* *Actum eſt autem anno ab incarnatione dnī. nrī. Ihū. Xpī* DCCC.LXVII. Sic in fine [c] chartæ *Ceonuulfi* R. *Scripta eſt autem hæc kartula anno dom. incarn.* DCCC.XI. *indictione* IIII. [d] *his teſtibus conſentientibus & ſubſcribentibus.* Hæc autem de tempore in fine chartarum notato ſcripſi, SHOWERE, quòd quidam vir doctus, iſque in chartis verſandis exercitatus, à me ſciſcitatus eſt, an in chartarum *Saxonicarum* extremis partibus unquam videram notatum. Denique nonnunquam, ſed rariſſime quidem, tempus confectæ chartæ bis

* Conferenda nomina hæc ſunt cum iis, quæ leguntur *H. Spelman.* concil. Vol. I. p. 335. ubi quoque, to Weſtmynſtre, errore ponitur pro to Wigornaceaſtre, ut in hac charta.

a Sax. Wic.
b Text. *Roff.* f. 141. b.
c Ib. f. 137. a.
d Scil. teſtibus, quorum nomina in charta ſuprâ exarantur.

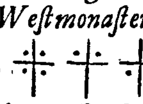
‡ X in

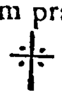
in ea notatur: ut in charta *Eadredi* R. *Somerſiana*, cujus tam in principio, quam in medio, notatur annus dominicæ incarnationis DCCCC.XLVI. Contra etiam, quod ſupra animadverti, chartarum, quæ *Anglo-Saxonibus* auctoribus factæ ſunt, haud exiguus numerus nulla temporis nota diſtinguuntur: ut in *Textu Roffenſi*, ubi quarta circiter pars chartarum nullo anno notantur. Chartarumque *Somerſianarum* in tertia fere parte notatio temporum, quibus conſignatæ ſunt, penitus deſideratur.

Denique, SHOWERE, auctorem, quiſquis ille futurus eſt, lectorem ſuum oportebit præmonere, ut nunquam non * falſitatis ſuſpectas chartas habeat, quotquot *Anglo-Saxonum* nominibus ſeu Latine, ſeu Saxonice confectæ *rubris aureiſve* literis, aut *rubris aureiſve* crucis ſignis, quæ quidem auratura evaneſcente non raro rubra fiunt; vel denique, quæ *aureis* crucibus iconibuſque in ſumma vel ima membrana depictis ſplendent, ſplendoreque ſuo inſciorum oculos perſtringunt dicam, an magis delectant. Equidem id genus omnes, ſaltem quæ ante S. *Eadwardi* II. tempora confectæ eſſe dicuntur, vel primo intuitu damnandas propterea cenſeo, quum quod chartam, quam *Anglo-Saxonem* habuiſſe auctorem, aut certum, aut probabile eſt, nondum aliquam vidi, cui ex pigmentis iſtiuſmodi, cultus aut ſplendor accerſitus erat; tum etiam, quod chartarum, quas in ſuperioribus falſitatis damnavi, maxime famoſæ pigmentis iſtis claræ ſunt.

Prima earum eſt iſta *Æthelbaldi* R. *Merciorum*, coenobii *Croilandenſis* fundatoris, quæ non tantum ſignis crucis aureis exotico more factis, verum etiam crucibus aureis grandioribus in ſumma, & infima membrana graphicè deſcriptis, magnum ſibi nomen fecit. Hæc tamen charta eſt, quam tot nominibus à nobis damnatam in partes ſuas advocat R. P. *Clemens Reynerus*, ad probandam antiquitatem ordinis & congregationis *Benedictinorum* in *Anglia*, libri ſui ſectionis primæ §. 18. ubi quidem perperam omnia ſcripſit.

Secunda eſt *Cottoniana* iſta *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ non tantum ſignis crucis aureis conſpicua eſt, ſed in ſupremo margine aurea regis imagine [quæ ad dextram crucem florentem auream cum ſceptro, & ad ſiniſtram crucem florentem auream cum aureo gladio habet] ad ſpeciem comparata, tres grandiores cruces pariter aureas [a] *Florentes, acutas*, in imo margine oſtentat.

Tertia eſt *Weſtmonaſterienſis* iſta *Eadgari* regis quæ aureis ſignis crucis, maxime verò tribus hoc pacto factis notabilis eſt. Hæc tamen charta eſt, quam *Regerus Owen* eques auratus, in MS ſuo [b] codice, ut veram & indubitatam citat, vir quidem doctus, ſcriptorque diligentiſſimus; ſed qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* minus gnarus, *Saxonicas* neque *manus*, neque dictiones phraſeſque, neque denique conſuetudines à *Normannicis* rite potuit dignoſcere. Hunc autem MS. codicem ab ampliſſimo viro *Joh. Trevor* equite aurato, & [c] *rotulorum* magnæ Cancellariæ regni *Angliæ* cuſtode, per manus R. & doctiſſimi viri *Franciſci Atterbury* Archidiaconi *Totneſenſis* digniſſimi, utendum me accepiſſe gratus agnoſco.

Quarta eſt *Weſtmonaſterienſis* etiam iſta *Dunſtani* Epi. eidem *Rogero* minime ſuſpecta, quæ non tantum præpoſito vexillari Chriſti ſigno aureo ſpecioſa eſt, verum etiam ſigno crucis *Eadgari* R. aureo ſignique crucis peregrino more, tam poſt, quam ante conſignantium teſtium nomina poſitis; quorum quæ poſtponuntur aurea ſunt; denique & retinaculo ſigilli adpendentis ſerico aurei coloris inſcios in ſui admirationem rapit. Hiſce, SHOWERE, ſinas ut accedant duæ aliæ chartæ *Eadgari* R. nomine, à falſario quodam poſt adventum *Normannorum* ſimulatæ, quæ grandioribus characteribus aureis ſcriptæ extant in cod. MS. bibl. *Cotton.* cui nota *Veſpaſian.* A. 8. Et crede mihi multos magni nominis doctos, ſed literaturæ & vetuſtatis *Saxonicæ* imperitos, ſuo nitore deceperunt. Harum altera *monaſticarum conſtitutionum* charta eſt, quæ ſic incipit: OMNIPOTENS TOTIUS MACHINÆ CONDITOR. quam etiam ſignis crucis aureis inſignem, *capitula* etiam conſtitutionum à condendis *Anglo-Saxonum* chartis maxime aliena falſam eſſe oſtendunt. Altera donationis charta eſt, duobus exemplaribus ſcripta, qua *Eadgarus* Novo *Wintonienſi* monaſterio terras nonnullas dediſſe fingitur, & ſic incipit: ANNUENTE ALTITHRONI MODERATORIS IMPERIO. Eamque falſitatis arguunt non ſolum aurea crucis ſigna, duoque exemplaria, ſed charta altera *Henrici* II. intra duo exemplaria iſta in eadem aurearum literarum grandiori ſcriptura exarata, qua pariter novo illi S. *Trinitatis* monaſterio certas terras & privilegia dicitur dediſſe *Henricus*. Hanc tamen *Eadgari* R. chartam vel iſtâ *Henrici* II. ſpuriam eſſe dignoſcendam, prorſus ut veram bis citavit in libro ſuo, cui titulus, **Titles of Honour**, *Joh. Seldenus*, vir ſane maximi nominis, ſed qui in hoc tamen infelix, & ſe quaſi minor videbatur, quod cum *Orientalis*, *Græcæ* & *Latinæ* literaturæ, quæ in illo erat ſum-

---

* Eo nomine haud injuria in ſuſpicionem vocanda eſt charta *Edmundi* R. Anglorum apud *Will. Malmesb.* de geſtis R. A. cap. VII. qua Eccl. *Glaſtonienſem* prædiis magnis, & honorificis privilegiis donaſſe dicitur; quia *ſcripta eſt literis aureis in libro evangeliorum, quem* (rex ille) *eidem Eccleſiæ obtulit eleganti ſatis opere compoſitum.*

[a] Ut *Heraldi* dicunt, *des croix fleuries, fichees.* [b] Cui titulus eſt: **Of the Antiquity, Amplenesse, and Excellency of the Common Lawes of England.** [c] Sic tabulas publicas, è quibus acta & decreta Magnæ cancellariæ recitantur, *Angli* vocant.

ma ſcientia, *Septentrionalis*, & præſertim *Saxonicæ* linguæ notitiam perfectam nec habuit, nec forſan tanti putavit habere conjunctam.

Hoc dictum velim, SHOWERE, non quod tanti viri gloriæ aliquid detrectandum putem, ſed ut oſtendem noſtris ut ut maximis viris, qui cum foras aquilæ ſunt domi talpæ non eſſe debent, *Saxonicam* literaturam, ſi antiquitatem patriam ſcire cupiunt, non admodum utilem tantum fore, ſed quodammodo neceſſariam.

Hoc auctori noſtro, SHOWERE, in chartularii ſui prolegomenis de chartis præfato, progrediendum recta eſt ad ſcribendam de *donationibus Anglo-Saxonum* diſſertationem, quatenus de iis ex *Saxonicæ* antiquitatis penu dicere illi fas erit.

Inprimis autem illi diſſerendum eſt de generibus *donationum*, quæ perinde ac apud alias gentes, apud *Anglo-Saxones* duo fuerunt; nempe quæ **ſine ſcriptis*, & quæ *ſcriptis* perficiebantur. In *illis* donator vel *verbis*, vel, ſi fandi facultas ei non eſſet, *ſignis*; in *his* vero voluntatem ſuam *ſcriptis* manifeſtabat. Illæ autem, quibus donator voluntatem ſuam *verbis* declarabat, *verbales*: quibus autem *ſcriptis* illam declarabat, hæ *inſtrumentales*, vel *codicillares* donationes recte dicuntur. Utræque vero vel *Simplices* ſunt, vel *ſolennes*. *Simplices* dico, quæ nullo accedente ſolenni ritu vel ceremonia, abſque omni apparatu, aut pompa, ſola vi verborum, quæ dicta vel ſcripta ſunt, perficiuntur; & forſan aliquando rei datæ traditione, quæ, ſi lege aliqua, vel conſuetudine vim legis habente neceſſaria eſt, ſolennis ritus non dicendus eſt, quod donatio ſine ea perfici non poteſt; contrà donationes *ſolennes* ſunt, quæ ſymbolis donationum ſolenni ritu à dantibus traditis aut aliqua alia ceremonia accedente celebrantur. Præterea donationes reſpectu *donorum* in duo genera dividuntur. Etenim vel rerum *mobilium* ſunt, vel *immobilium*. Ad perficiendas rerum *mobilium* donationes, præſertim earum, quæ verbis datæ ſunt, *rei datæ*, ſi ſingularis eſt; ſin vero in numero, pondere vel menſura conſiſtit, ſaltem *partus ejus*, totius nomine, *traditio*, quemadmodum apud omnes fere gentes, ſic apud veteres *Anglos*, neceſſaria fuiſſe videtur. Verum de donationibus rerum *mobilium* præſertim earum, quæ ſine *ſcriptura* perficiuntur, nihil plane expectandum eſt ab auctore noſtro; cui de donationibus *prædiorum ruſticorum*, & *urbanorum*, & *libertatum*, *privilegiorum*que quæ ad exemplum prædiorum dantur, tantum ſcribendum eſt. Prædia autem apud *Anglo-Saxones*, ut *ſcriptis*, ſic *ſine ſcriptis* ſolenni more dari ſolebant, teſte *Ingulpho*, qui hiſtoriæ *Croilandenſis* Oxoniæ editæ p. 70. hæc ſcribit: *conferebantur etiam primo multa prædia nudo verbo, abſque ſcripto, vel chartâ, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera, & plurima tenementa cum calcari, cum ſtrigili, cum arcu; & nonnulla cum ſagitta.* Hunc autem ſolennem *ſine ſcripto* donandi modum, auctore eodem *Ingulpho*, *Willelmus* Conquæſtor à ſe initio regni ſui obſervatum, *poſterioribus annis immutavit*, ſecum, ut par eſt credere, ſtatuens, donationes terrarum, & eorum, quæ terris exequantur, non niſi inſtrumentis ſcriptis dare, aut ab aliis data confirmare. Donationum autem prædiorum, & eorum, quæ ad exemplum prædiorum *abſque ſcriptura*, cum ſolenni gladiorum, & id genus ſymbolorum traditione, celebrari ſolebant, duo exempla è temporibus, quæ victoriam *Normannicam*

* Morem donandi terras *ſine ſcriptis* quum apud *Anglo-Saxones*, tum apud *Anglo-Normannos* fuiſſe receptum oſtendunt hæc quæ ex vetuſto chartulario monaſterii *Edmundiburgenſis*, quod ſupra citavimus, deſcripta hic continuo ſequuntur. [Habemus præterea plures terras, & tenementa, de quibus nulla apud nos reſtant munimenta. Aut enim *ſimplici freti veritate nulla fecerunt*, aut ſi fecerint per cuſtodum incuriam perierunt. Aliquorum tamen, qui nobis beneficia ſua contulerunt, tantum nomina retinemus. Aliquorum vero nec memoriæ cujuſlibet veſtigia potuerunt inveniri, nomina ſiquidem eorum, quæ apud nos inveniuntur, ſunt hæc. *Hedredus* Eps̄ dedit Sc̄o *Eadmundo* unam partem de Bertone; *Eadwinus* aliam partem, *Brichtricus* præpoſitus tertiam partem adquiſivit, ſed penitus *nulla eſt charta*. *Willelmus* rex dedit *Brokrum* cum pertinentiis, cujus carta nuſquám reperitur: invenimus tamen ſcriptum, quod cartam inde fecerit. *Matildis* regina uxor ejus dedit *Werketon* ipſius aſſenſu, & voluntate, ſed nullam penitus cartam habemus. *Oſulphus le Syre*, & domina *Leneruna* uxor ejus dederunt Sc̄o. *Eadmundo* Briſingham, ſed *ſine carta*. *Lefgina* tempore Regis *Willelmi*, & *Baldewini* abbatis pro *Siredo* nepote ſuo, & ſuo victu, dedit Sc̄o. *Edmundo Blumham*; ſet *ſine charta*. *Alfricus* filius *Withgari* dedit *Meleford*, & Eccleſiam Sc̄i *Johannis* Baptiſtæ apud *Claram* conſtruxit, & clericos ibidem collocavit, & manerium eidem Eccleſiæ dedit, & Sc̄o *Eadmundo*, & *Lefſtano* abbati dominium ejuſdem tradidit in perpetuum, & *Withgarum* filium ſuum eidem concedere compulit, ſet totum *ſine carta*. Fuit autem idem *Alfricus* temporibus *Aethelredi*, *Canuti*, *Haroldi*, *Hardecanuti*, & Sc̄i *Eadwardi*, regum *Angliæ*. Quidam *Langardus* apud *Stapelford* pro ſanitatis gratia recuperata dedit illud manerium, ſet *ſine carta*. *Manning Swartinges ſune* dedit Chebenhall, ſet *ſine charta*. *Leofſtanus* dapifer *Lefſtani* abbatis, & *Stannardus* cognatus ejus dederunt Wolnetham, Geneſtede, & Bochinge. *Siwardus* Monachus procuravit Tifteshalle à parentibus ſuis, ſet *ſine charta*. *Edricus* præpoſitus adquiſivit Hemegreth, ſet *ſine charta*. *Reginaldus Scanceber* dedit Lidgate, ſet *ſine carta*. *Ulfricus* dedit Heſingwell, ſet *ſine carta*. *Godricus Clarke* cum filio ſuo dedit ſuam partem in Neutone, ſet *ſine carta*. *Robertus* le *Manaunt* dedit tertiam partem de Horninggish, ſet *ſine carta*. *Eadwinus* rex dedit Beccles, ſet *ſine carta*.] Chartularii fol. 50. a. b.

‡ X 2 præceſ-

præceſſerunt, à ſcriptoribus proferuntur. Alterum eſt *Eadgari* regis, de quo ſic *Willielmus Malmsburienſis*, lib. II. cap. 8. *Eadgarus rex monaſterii Glaſtonienſis patronus maximus, ubi generali aſſenſu pontificum, abbatum, optimatumque ſuorum hæc privilegia ipſi loco conferre diſpoſuit,* LITUUM *proprium ebore decentiſſime formatum, atque decoratum, ſuper altare Scæ deæ genetricis poſuit, ac ſuis monachis ea perpetualiter poſſidenda attribuit. Eundemque* LITUUM *mox in ſui præſentia fecit ſecari in medium, ne eum cuiquam dare, vel vendere poſſet quilibet abbatum ſequentium, præcipiens partem illius ſervari in* LOCA *ad jam dictæ donationis teſtimonium.* Sic *R. Canutum* prædium *Puſeyenſe* dediſſe cum ſolenni *cornu* traditione, Antiquarius noſter præſtantiſſimus * *Gul. Camdenus* his in verbis tradit: *Ocke ille fluvius, quem dixi, deinde interlabitur inter* Puſey, *quod illi, qui* de Puſey *nominati adhuc tenent per* Cornu *à majoribus, olim à rege Canuto Danico datum, & juxta unum, & alterum* DENCHEWORTH. Idem [a] *Camdenus*, ex veteri libro, de *Ulpho, Thoraldi* filio, ſic ſcribit: *dominabatur* Ulphius *ille in occidentali parte* DEIRÆ, *& propter altercationem filiorum ſuorum, ſenioris & junioris, ſuper dominiis poſt mortem, mox omnes fecit æque pares. Nam indilato* Eboracum *divertit, &* Cornu, *quo bibere conſuevit, vino replevit, & coram altari, Deo & beato Petro Apoſtolorum principi omnes terras & redditus flexis genubus propinavit.* Cornu iſtud, vel potius *Corniforme* poculum eburneum, *Camdeno* ſcribente amiſſum, nunc in Eccleſiâ *S. Petri Eboracenſi* extare, ante aliquod tempus repertum, accepi. Sic reverendus, & doctiſſimus vir, *Whitus Kenettus*, de vetuſta omne genus literatura præclare meritus, in illo antiquitatis penu, libro ſuo, qui inſcribitur [b] **Parochial Antiquities**, ex veteri chartulario *Borſtalienſi*, tradit S. *Eadwardum* confeſſorem dictum, ob vægrandem occiſum aprum, dediſſe præfecturam ſaltus, ſive Sylvæ, cui **Brenwode** nomen, in pago *Buckinghamenſi*, cum una *hida* terræ, præclaro *Cynegetæ*, NIGEL vocato, & hæredibus ejus, *ab iis tenenda per unum cornu, quod eſt Charta prædictæ foreſtæ.* NIGEL ille ex *Cynegeta* gregario, *Cynegatarum*, ſive *venatorum* regiorum tribunus factus erat, *Cornu*que venatorium iſtud quod apud *Sedis Borſtalienſis* dominum vidit *Kenettus*, non tantum ut donationis, ſed ut *Cornicinis* officii Symbolum, *Nigello* datum eſſe videtur.

E donationibus autem *per ſcripturam* perfectis, illæ prædiorum, & eorum, quæ ad prædiorum exemplum, Eccleſiis, Eccleſiaſticorumque collegiis, & ſodalitatibus dabantur, maxima cum ceremoniarum pompa celebrari & honeſtari ſolebant. Donantes enim non raro ad Eccleſias à ſe terris privilegiiſve donatas profecti, chartas ſuper altaria ritu maxime ſolenni ponebant. Sic *Eadgarus* R. chartam, quam à *Johanne* papa, *Octaviani* in eccleſia *Romana* ſucceſſore, ad corroboranda privilegia, quæ eccleſiæ *Glaſtonienſi* conceſſerat, impetraverat, [c] *ſuper aram beatiſſimæ Dei genetricis* Mariæ *ad perpetuale poſuit monumentum, jubens diligenter aſſervari in poſterum ad notitiam quorumque ſequentium.* Sic *Eadredus* R. chartam, qua Eccleſiæ *Wellenſis* monaſterio villam PUCELANCYRCAN dabat, An. Dom. DCCCL. [d] *propria manu* (verba chartæ ſunt) *ſuper altare dnī. in vetuſta baſilica S. Dī genetricis Mariæ poſuit, deprecans dominum noſtrum, ut ſi quis tam inflatus, Philargyriæ ſeductus amentia, quod non optabat, ſuam munificentiæ largitatem auſu temerario confringere temptaret, ut ipſe eſſet alienatus à conſortio Scæ dī Eccleſiæ, &c.* Sic in charta *Henrici* I. *Anglo-Normannorum* regis, quæ etiamnum extat in Eccleſiæ *Dunelmenſis* archivis, Ranulphus iſte Epiſcopus Dunelmenſis, monaſterii ſimul ac regni ſpoliator, pœnitentiâ ductus, dicitur omnes terras, quas abſtulerat à monaſterio, per unum [e] annulum, & per chartam ſuam, ſpontanea voluntate ſuper altare *B. Cuthberti* reddidiſſe. Sic Wulſtanus Epiſcopus Wigorn. in charta ſua, quam in ſuperioribus citavi: conſilio ergo inito cum optimatibuſ meiſ terram quandam XV hidarum quæ ALFESTVN ab incolis nominatur. multo tempore à quibuſdam potentibuſ hominibuſ iniuſte poſſeſſam maximo labore et peccuniæ donatione a rege Willelmo ſeniore adquiſiui. adquiſitam uero ad uictum eorundem frm̄ in eodem monaſterio dō ſeruientium dedi eamque ſuper altare Scē dī genetriciſ mariæ pro remedio animæ meæ atque eiuſdem regiſ filiique ſui Willelmi ſimilit̄ regiſ in teſtimonio tam optimatum eiuſ et meorum quam etiam totiuſ populi deuote optuli, anno, *&c.*

Cum [f] CESPITIS etiam traditione, quaſi cum ſolenni ritu, celebratæ quandoque fuerunt donationes terrarum *inſtrumentales*, apud *Anglo-Saxones*. Sic cum *Sigeridus* rex dimidiæ partis provinciæ *Cantuariorum*, terram aratrorum viginti, quæ vocabatur ÆSLINGAHAM *Earduulfo*

---

* In Britannia ſua *Londini* edita. M.DC.VII. p. 203. [a] Pag. 573. [b] Pag. 52. [c] *Willielmus Malmesb.* lib. II. cap. VIII. de geſtis regum *Anglorum.* [d] Chartæ hujus apographum elegantiſſime & graphice deſcriptum, acceptum gratus refero doctiſſimo viro *R. Healy* LL. D. & *Wellenſis* eccleſiæ oeconomo, & chartophylaci digniſſimo. [e] Traditione *annuli*, ut donationis Symbolo, prædiorum, ac dignitatem dominium datum, & tranſlatum fuiſſe oſtendit *Dufreſnius*, Gloſſarii col. 109. in voce INVESTITURA. *Baculus* etiam in dandis transferendiſve prædiorum & dignitatum dominiis tradi ſolitum eſſe idem oſtendit, Gloſſarii col. 107. Inde inveſtitura eccleſiarum per *annulum*, & *baculum*, quæ Chriſtianum orbem diu afflixit & conturbavit. [f] *Ceſpitem* nude, *ramum* & *ceſpitem*, *herbam* & *ceſpitem*, quod *Guaſo*, vel *Waſo* vocabatur ab antiquis *Germanis*, ex ipſo agro, prædiove dato deſumptum, in manus illius, cui donabatur, tradere ſolebant veteres. Quo tanquam donationis ſymbolo, fundi proprietas prorſus in donatarium tranſlata eſſe ſignificabatur. *Dufreſnii* Gloſſ. in voce INVESTITURA.

Epō

Epō *Roffenſi* dedit, chartam ab eo confectam *ceſpitis* terræ etiam traditione ſolenni celebrabat; ut ex verbis Apographi, quod habetur in *Textu Roffenſi*, fol. 125. b. conſtat: *ſane quia cavendum eſt, ne hodiernam donationem noſtram futuri temporis abnegare valeat, & in ambiguum devocare præſumptio, placuit mihi hanc* PAGINAM *condere, & una cum* CESPITE *terræ prædictæ tradere Tibi, per quam non ſolum omnibus meis ſucceſſoribus regum, ſive principum, ſed etiam mihi ipſi penitus interdico, ne aliter, quam nunc à me conſtitutum eſt ullo tempore de eadem terra, quippiam agere audeant.* Ab hac ſolenni *ceſpitis* traditione *Rogerus Owen*, eques auratus, in MS. ſuo & qui [a] illum citat ..... *Whitlockius* in commentariis ſuis *Anglice* editis, ortam putant conſuetudinem *Anglicanam* tradendi, venditi prædii nomine, cum ſolenni verborum formula, in emptoris vel ejus procuratoris manus à vendente vel ejus procuratore, *ceſpitem* ex tellure amputatum. Abſque hoc ſolenni ritu, quem vos, SHOWERE, à *Gallo-Normannis* dominis, LIVERY, & SEISIN, (vel *Seizin,*) vocatis, prædiorum ruſticorum, ſive terrarum emptio, & venditio *inſtrumentalis*, pretio etiam numerato, olim non conſtabat. Sed jam aliquandiu mos iſte non adeo obtinuit, imo tantum non exolevit, propterea quod in contractibus de terris à domino in dominum transferendis cum tempore multum innovatum eſt. Verum ut ad *ceſpitis* traditionem redeam, SHOWERE, in actis concilii provincialis, quod convenit apud [b] *Cloveſho*, *rex Merciorum Æthelbaldus* dicitur *Monaſterium Cotham Eccleſiæ Dorobernenſi Salvatoris dediſſe, utque illius donatio perſeverantior fieret, ex eadem terra* ceſpitem *& cunctos* libellos *præmemorati coenobii per venerabilem virum* Cuthberhtum *Archiepiſcopum miſiſſe, & ſuper Altare ſalvatoris pro perpetua ſua ſalute poni præcepiſſe.*

Præterea, SHOWERE, donationes ſcriptæ apud *Anglo-Saxones* ab auctore noſtro conſiderandæ ſunt quoad *jus*, quod donans donatario in prædiis; vel in iis, quæ ad prædiorum exemplum dari ſolebant, conferebat. Aliæ enim *jus* tantummodo *terminatum* in prædiis conferebant, aliæ *perpetuum* jus in prædio. *Terminatum* id erat, quod pro donationis forma donatarius accipiebat, vel durante tantum donantis beneplacito, vel durante certo & definito temporis ſpatio, vel denique durante vita, ſive ſuâ ſolâ, ſive durantibus, & ſua, & alius, vel aliorum vitis, *dominio* dati prædii tantiſper manente, vel in donante, vel in aliqua alia ſive ſingulari perſona, ſive ſocietate, in quam, completo donationis termino, *dominium* transferendum erat. Donationes prædiorum, quæ donantis arbitrio, vel definito temporis ſpatio, puta definito annorum numero terminabantur, neſcio an apud *Anglo-Saxones* in uſu erant. Quæ autem vitis ſive donatarii, ſive aliorum, ſive denique quum donatarii, tum aliorum finitis terminabantur, uſitatiſſimas eas fuiſſe ex illorum chartis tam *Latine*, quam *Saxonice* confectis conſtat. Donationes autem quæ terminum habituræ terminatum jus tantum conferebant, vel *abſolutæ* erant, vel *conditionales*. Abſolutas dico, quæ ad terminum donatæ jus in prædiis dabant nulla interpoſita lege, vel conditione. Conditionales autem, quæ jus illud ea lege dabant, ut certas quaſdam conditiones præſtaret donatarius, qui in prædio jus terminatum habens, uſufructuarius erat, ad quem dati prædii dominium non pertinebat.

Jus in prædio perpetuum erat, cujus dominium alicui ſive ſingulari perſonæ, ſive Societati in perpetuam, & æternam hæreditatem ita dabatur, ut donatario alii ſive vivens, ſive moriens id dare liceret. Jus vero iſtud duplex erat, vel *ſimplex*, vel *reſtrictum*. Simplex id erat, quod vos hæreditatem vocatis, & quo donatarius fretus prædium datum cui hominum cunque vellet, donandi, vel legandi poteſtatem habebat. Ius hoc apud *Anglo-Saxones* cum eo, quod vos *feudum ſimplex* appellatis, prorſus convenire videtur, niſi quod terræ ſcriptis datæ apud *Anglo-Saxones* omnes *allodiales* erant, nec ſuperiorem donatario agnoſcebant dominum.

Jus autem perpetuum, quod *reſtrictum* dico, apud *Anglo-Saxones*, id erat, quo donatarius fretus prædium datum cui vellet è familia donantis vel ſua dandi, vel relinquendi, tantum habebat poteſtatem, propterea quod donans id ea lege daret, aut relinqueret, ut in ſua familia vel donatarii perpetuo maneret. Hoc vero jus quamvis reſtrictum, nullam tamen fere ſimilitudinem habet cum illo, quod *feudum talliatum* vos dicitis, neque juris veſtri nomen ſcio, SHOWERE, quo id rite nuncupare poſſum. Hæc de donationum generibus reſpectu juris, quod in datis prædiis conferebant. Quæ omnia ab auctore noſtro in *ſolennibus* ſuarum chartarum *verbis* ampliſſime tradenda, & explicanda ſunt. Quinetiam illi in ſubſidium advocanda ſunt *emptionis* & *venditionis* inſtrumenta, ut & *teſtamenta* Anglo-Saxonum, ſeu *Saxonice*, ſeu *Latine* facta, utpote ex quibus etiam *ſolennia illa verba*, haud ſecus ac è donationum chartis, depromenda ſunt, quæ jus, quod in prædiis habebant *Anglo-Saxones*, omniaque ejus genera, recte, & in terminis fori *Saxonici* receptis oſtendunt. Horum quidem utriuſque, quæ donationis quodammodo genera ſunt, exempla in ſuperioribus haud pauca exhibuimus, quibus accedere poſſunt, [c] teſtamentorum *Saxonice* factorum circiter viginti & tria apographa, quæ continuo ſcripta leguntur in chartulario, ſive regeſto ſacriſtæ monaſterii Sancti *Eadmundi*, quod toties ſupra citavimus, à fol. XLV. ad fol. LI.

Hactenus de iis, præſtantiſſime SHOWERE, quæ ab Auctore noſtro operi ſuo præmittenda exiſtimamus. Cui etiam tres perfectos indices, alterum nominum hominum, alterum locorum,

---

a In anno M.DCL. *b* *H. Spelm.* concil. Vol. I. p. 319. *c* Teſtamentorum horum nonnulla facta ſunt tempore *Canuti* R. nonnulla tempore *Eadgari* R. nonnulla deniq; regnante S. *Eadwardo* II.

 tertium

tertium rerum memorabilium, cum gloſſario, quod nomina propria, & vocabula *fori*, ſive *juris Saxonici*, à ſuis fontibus derivata rite explicet, lectoris inſtruendi & delectandi gratia poſtponendos etiam cenſemus.

Dum hæc ſcriberem, SHOWERE, ampliſſimus & honorabilis vir ROBERTUS HARLEY armiger, *Senatus Anglicani*, quem domum COMMUNIUM vocamus, diu, quod noſti, magnum decus, & plaudente *Anglia*, nuper electus PROLOCUTOR, mecum communicare voluit, pro ſuo in *antiquitatem* amore, exemplar *Latinum* quod eſſe fertur, chartæ, quæ vulgo dicitur *charta Eadgari* R. de OSWALDESLAWE, & quæ chartarum omnium vetuſtatem *Saxonicam* præ ſe ferentium maxima quidem veneratione à ſcriptoribus noſtris citatur. Teſtis enim producitur à [a] WILLELMO PURCHASIO, [b] JOHANNE SELDENO, & [c] JOH. DEE, ad probandum RR. Saxonicorum *marinum imperium*. Citatur etiam à [d] JACOBO USSERIO ARMACHANO, & integra, ac abſque omni fraudis ſuſpicione à GULIEMO DUGDALIO exhibetur, *Monaſtici Anglicani* Vol. I. p. 140. Editur etiam ab H. SPELMANNO, concil. Vol. I. p. 434. ubi ſic de illa ſcribit: *obvenerunt mihi chartæ hujus duo exemplaria, ſed utrumque mutilum. Tranſiit enim in priori ſcriba prædiorum cum deſcriptis libertatibus ceſſionem, quam è ſecundo exemplari typis hic italicis nos adjecimus, ut & alia quædam his incluſa characteribus* †. ⊥. *In cæteris vero ſat conveniunt donec ad datum, & ſubſcriptiones ſit perventum, quæ in ſecundo quidem deſiderantur.*

Duorum autem exemplarium, quæ deſcribit *Spelmannus*, prius iſtud finitur in his verbis: *quamdiu fides Chriſtiana in Anglia duraverit*, &c. Ut & iſta quæ publicaverunt *Armachanus*, *Purchaſius* & [e] *Edwardus Cokus* maximi nominis juriſconſultus, & non ita pridem Capitalis Angliæ Juſtitiarius. [f] MS. autem exemplar HARLEYANUM, omne id, quod duo *Spelmanni* exemplaria habent, complectitur, & præterea paragraphen *Saxonice* ſcriptam, quam poſt verba, IN NATALE DOMINI FESTIVITATE SS. INNOCENTIUM FERIA IIII. ſic incipientem: Ðiſ ſindon þa ʒepitneſſe þe pæron ætʒederan. claudunt hæc: eſt on clerican hand ʒetÿpnað. In exemplari etiam HARLEYANO, teſtium conſignantium nomina in majori numero habentur, quàm in iis quæ exſcripta ediderunt *Uſſerius*, *Purchaſius*, *Cocus*, & vel ipſe *Seldenus*, qui illius exordium ex rot. pat. I. Ed. 4. deſcriptum citat. *Gulielmus Dugdalius* etiam in verbis chartæ 9. E. 3. N. 49. & chart. 4. Ed. 4. memb. 13. deſcriptam eam exhibet, quæ tamen in omnibus, exceptis quibuſdam variantibus lectionibus, ſeu potius librarii & typographi erroribus, & nonnullorum [g] teſtium nominibus, quæ in eo deſiderantur, cum HARLEYANO exemplari convenit, quod tamen poſt *Eadgari* R. tempora fuiſſe ſcriptum perpetua ipſa ſcriptura, quæ plane *Anglo-Normannica* eſt, uſuſque *Anglo-Normannici* vu. pro Saxonico ƿ. in ſcribenda voce vuerabreodun, plus ſatis evincunt. Signa etiam crucis non *Anglo-Saxonico*, ſed *Anglo-Normannico* ritu facta, id poſt victoriam *Normannicam* ſcriptum, & à falſario quodam fictum eſſe demonſtrant. Phraſes etiam *Normannicæ* idem luculente teſtantur. Id genus eſt *Latina* illa, *cum Eccleſiaſtici beneficii diſpendio*; ut etiam illa, *cuncta quæ illi* [*clerici*] DE ECCLESIA *poſſidebant* ---- TAM MOBILIA, QUAM IMMOBILIA ---- *poſſidenda trado*. Verbum etiam iſtud *Normanno-Saxonicum* ʒetÿpnað, quod fecit falſarius à *Gallo-Normannico* [h] *Turner*, [nunc *Tourner*] in clauſula, eſt on clerican hand ʒetÿpnað, chartam Eadgari *Harleyanam* falſitatis arguit. Adde quod in hoc diplomate, Orpalderlap, & ƿulferſerlap *Anglo-Normannico* more ſcribuntur, pro Orpalderlaʒa & ƿulferſerlaʒa, quæ ſecundum *Saxonicam* orthographiam ſcribere oportebat. Sic pro ƿynriʒ & Æſcriʒ, ƿynri & Æſcri *Anglo-Normannicè* ſcribuntur. Præterea in eo fingitur *Eadgarus* jactaſſe ſe *maximam partem Hiberniæ cum ſua nobiliſſima civitate* Dublinia *Anglorum regno ſubjugâſſe*, quod hiſtoricorum, qui de illo tamen, quæ fidem ſuperant, ſcribere ſolent, *nemo hercule, nemo* tradit. Se etiam *quadraginta & ſeptem monaſteria cum monachis, & ſanctimonialibus, conſtituiſſe* dicit rex; de quo tamen dubitandum eſt, cum [i] *Ethelredus* Abbas *Rievallenſis*, diligens rerum *Saxonicarum* ſcrutator, de illo ſic ſcribit: *denique per regnum Anglorum quadraginta conſtrui fecit monaſteria*: Et [k] *Joh. Brompton Ethelredo* poſterior *Eadgarum* ſuo tempore *pluſquam quadraginta monaſteria monachorum, & monialium* conſtruxiſſe, & reparaſſe ſcribit. Porro chartam *Harleyanum* poſt victoriam *Normannicam* ſcriptam fuiſſe, me judice, oſtendunt iſta, in quibus rex fingitur dicere ſe ſubjugaſſe *omnia regna inſularum oceani uſque Norregiam*, quam *Normannicorum* temporum phraſin, ne dicam quod *Normannicorum* temporum commentum eſſe interpolata illa in legibus S. *Edwardi* II. [quas pſeudonymas infra eſſe probavi] tantum non evincunt; ſcilicet, [l] *inſulæ omnes uſque Norregiam, & uſque Daciam* pertinent ad coronam domini regis. Denique charta hæc, quæ videtur [m] 24ta. in chartarum Ec-

a PERIGRINANTIUM *Anglice* editorum part. 3. lib. 3. cap. 19. p. 619. *b* MARE CLAUSUM. cap. XII. p. 178. *c* MONACH. BRITANN. p. 58. 60. *d* EPIST. HIBERICARUM SYLL. p. 121. 163. *e* In præfat. ad commentariorum juris lib. 4. *f* Quod tabulâ expreſſum ad finem hujus diſſertationis ſpectare eſt. *g* Ut *Wynſigi* & *Wulfrici* Epiſcoporum. *h* *Turner* ab Italico *tornare*, legitur in vita S. *Margaretæ*, quæ *Normanno-Saxonice* deſcribitur Grammat. *Anglo-Saxonicæ* p. 224, &c. *i* X Script. col. 359. 55. *k* X Script. col. 868. 23. *l* Cap. 17. *m* Vide Catalogum librorum Septentrionalium qui eſt ad finem inſtitutionum Grammaticarum quas Edidi Oxoniæ in Quarto MDCLXXXIX.

cleſiæ

cleſiæ *Wigornienſis* catalogo, quem ante LX annos texuit G. *Dugdalius*, eo nomine in ſuſpicionem venit, quod *libertatum, & privilegiorum* inſtrumentum eſt, quo non tantum contra *expulſos conjugatos* clericos, & omne eorum perſequendi jus monachi *Wigornienſes* muniti erant; ſed etiam quo omnia, quæ tum monaſterium, tum ejus bona & regimen ſpectabant, *poſita eſſent in ſola manu, & poteſtate præpoſiti & monachorum*, quibus ab ipſo Epiſcopo, & contra ipſum, ad Regem & Archiepiſcopum appellandi jus per hoc diploma datum eſt. Quinetiam hac in charta *prior & Conventus Wigornienſis* conceſſas habuiſſe dicuntur eaſdem libertates, eademque jura omnia in tertia parte *Hundredi*, quod ab *Oſwaldo* Oſwaldeſlaw [a] nuncupatum rex dicit, quas rex in iſto hundredo ipſi *Oſwaldo*, & ſucceſſoribus Epiſcopis conceſſerat, i. e. *omnia, quæ rex ipſe habuit.* cujus tamen rei nulla plane mentio in *indiciis* libertatum, & deſcriptionibus terrarum, *Hundredi de Oſwaldeſlawe*, quæ leguntur in libro cenſuali *Angliæ*, qui vocatur **Domeſdaybook**; aut in codice *Cott.* qui inſcribitur *Tiberius* A. 13. in quo quadruplex iſtius *hundredi* notitia habetur; ſcilicet fol. 33. b. 140. a. 142. a. & 144. b. Quibus omnibus in locis integra *Oſwaldi* centuria, quæ ex CCC *hidis terræ* conſtabat, nulla parte excepta, cum juribus univerſis ad eam ſpectantibus abſque omni prorſus monachorum mentione, ut Epiſcopi ſolius eſſe deſcribuntur. Quapropter, SHOWERE, charta hæc, quam tanti fecerunt tot docti, qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* aut nullam, aut modicam tantum ſcientiam aſſecuti ſunt, in commentis numeranda eſt, quæ, de Eadgaro monaſticæ inſtitutionis patrono, monachi ipſi ſcripſerunt. Id genus ſunt [b] fabellæ illæ de *latratu catulorum*, quem audivit rex in alvo matris incluſorum; de *vocibus* iſtis ex *colliſione duorum pomorum* ortis, quas etiam à latratu continuo audivit, **well is thee**; denique de *urceo majori*, quem minorem aquis, quibus repletus erat, à ſe uſque, & uſque recedentem implere non potuit, quamvis ad id efficiendum totis viribus eum in gurgite perſequeretur. Accedant fabulæ de S. [c] *Eltuco* regi Eadgaro apparente, & ablatam nolam repetente; de [d] *Corpore* ejus poſt multos annos incorrupto, è quo ſanguis emanabat. Denique accedat, ne plura memorem, [e] *ſermo* ejus ille fictus ad Archiepiſcopum, & Epiſcopos, in quo conjugatos clericos ejiciendos decernit, & introducendos monachos: de quo ſic [f] *H. Spelmannus*: *Interea non eſt prætereundum, vel ſcriptorem vel typographum valde hic erraſſe. Regem enim Eadgarum proavum ſuum atque abavum principes celeberrimos, quis neſciviſſe crediderit?* proavus, *inquit*, meus Eadwardus, ut ſcitis, omnem terram ſuam Eccleſiis decimavit. *Certe Eadwardus non proavus Eadgari fuit, ſed avus. Nec hic terram ſuam Eccleſiis decimavit, ſed avus ejus Æthelwulfus Eadgari abavus. --- & ubi ait,* ſanctæ memoriæ atavus meus Aluredus, *in hoc etiam errat. Nam Aluredus proavus ejus fuit, non Atavus.*

Hæc, SHOWERE, de charta *Eadgari* R. exemplari, quæ ampliſſimi ſui domini ſumptibus æri inſculpta, ad finem hujus diſſertationis exhibetur.

Præterea, SHOWERE, legum *Saxonicarum* deſideratur editio tertia, quæ prioribus longe emendatior, auctior, variiſque lectionibus ornata, & annotationibus illuſtrata, à nemine, niſi *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis ſcientiſſimo, quem cæterarum linguarum Septentrionalium etiam peritum eſſe oportet, expectanda eſt. Legum *Saxonice* conditarum primam editionem *Gulielmo Lambardo*, Maximo forenſis togæ ornamento, debet orbis noſter literarius. De quo *M. Parkerus* Archiep. *Cant.* in prefatione ad lectorem, quam *Ælfredi* R. rebus geſtis à ſe in literis *Saxonicæ* formæ editis præmiſit, ſic ſcribit: "quibus de rebus, ſi quis forte deguſtare concupiverit, "*Gulielmi Lambardi* (viri ſane eruditi, & in hoſpitio *Lincolnienſi* inter legum conſultos dome-"ſtici juris peritiſſimi) præfationem perlegat, & expendat, quam libro de veteribus *Saxonum* "legibus præfixit, quas nuper *Latinis* literis eleganter expreſſit. Ibi etenim nonnulla de in-"ſtituti ſui ratione, atque conſilio prudenter præfatus, demum (ut eſt in iſtiuſmodi rebus per-"ſcrutandis ſagaci certe ingenio & peracri) quorundam verborum vim, ac naturas ſubtiliter per-"ſecutus eſt. Quo in libro ſi ſe ſtudioſius exercuerint ii, qui aut hujus linguæ notitiam, aut "vetuſtarum legum (quas reges antiqui ſanxerunt) ſcientiam habere deſiderant, ſapienter meo "judicio facient, & inde non mediocre ſibi ad eas quoque res percipiendas inſtrumentum, fa-"cultatemque comparabunt,

Leges *Saxonicæ* [ſive ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ *Lambardi*] denuò editæ, Cantabrigiæ, caſtigatiores prodierunt, an. M.DC.XLIV. cura, & opera *Abrahami Wheloci*, qui librum *Lambardi* ipſius manu plurimis in locis emendatum pro exemplari uſus eſt, Verum de priſcis *Anglorum* legibus, *Lambardi* librum non adeo emendatum edidit *Whelocus*, quin mendæ multæ in eo reſtent, quibus in tertia editione purgandus eſt. Imo nonnullis in locis mendas habet, qui in *Lambardi* codice ſine mendis imprimuntur: ut in p. 55. linea 39. ubi pro Leopl legitur Leonte. Hæc obiter, SHOWERE, de legum *Saxonicarum* editionibus, quæ prodierunt, ut iter mihi aperirem ad ea dicenda, quæ in editione tertia tandem aliquando, quod ſperandum, prodituræ ab aliquo Editore

---

a *In loco, quem ob ejus memoriam* Oſƿaldeſꞃ-lap *deinceps appellari placuit*: cum tamen non ob Oſwaldi memoriam, ſed ab Oſwaldi *juriſdictione*, quæ *Saxonice* laᵹa dicitur, appellatum eſt hundredum iſtud Oſwaldeſlawe. b *Willelm. Malmſburienſis* de geſtis RR. *Angl.* fol. 32. b. & x ſcript. 135, 136. c X. ſcript. 870, 7. d X. ſcript. 870, 5. 2313, 28. e X. ſcript. 360. f Concil. Vol. I. pag. 478.

præſtanda ſunt, qui eam talem publico dabit, qualem optat quidem literarius orbis, & ab eo expectaturus eſt.

Primo igitur codicis *Lambardi* textus *Saxonicus* cum [a] MSS. exemplaribus omnibus, quorum unius tantum fidem ſecutus eſt *Lambardus*, diligentiſſime ab editore noſtro ob quatuor cauſas conferendus eſt; quum ut correctiſſimum eum emittat; tum ut variarum lectionum additione eum muniat & ornet; tum etiam ut verum ejus ſenſum, & verborum vim felicius in nova Latina verſione aperiat; tum denique, ut illorum omnium additione, eum perfectum reddat, quæ in prioribus deſiderantur.

De correcta iſtius libri denuo recudenda editione, variiſque in ea lectionibus addendis, non opus eſt, ut quid amplius dicam. Verum quoad novam *Latinam* verſionem, quam LL. *Saxonicæ* tertio imprimendæ requirunt, cenſura, qua veterem notat in præfatione ſua *Abrahamus Whelocus*, novæ illius, quam optamus, ſine noſtra animadverſione magnam doctorum omnium expectationem Showere non poteſt non commovere. Illi vero, qui LL. *Saxonicarum* in *Latinam* linguam converſionem novam præclare moliri & perficere cupit, danda imprimis opera eſt, ut, iis iterum iterumque lectis, fori, juriſque *Saxonici* vocabula propria, ſolemneſque formulas recte intelligat, recteque intellecta in idoneis verbis juris ſeu *Romani*, quod Civile; ſeu *Feudalis*, quod *barbarum* vocant, reddat. Id etiam illi quoad poteſt, in reddendis magiſtratuum, hominumque omnis ordinis nominibus obſervandum eſt; & de rebus eccleſiæ, perſoniſque eccleſiaſticis ſicubi agatur, ibi juris canonici, & receptæ eccleſiæ dictiones ab illo ſtudioſe utendæ ſunt. Ad umbilicum tandem perducta nova hæc verſio, textuſque LL. *Saxonicus* in parallelis columnis, altera è regione alterius per totum librum ob oculos opponenda ſunt. Quibus, ſubducta lineola, in inferiori parte paginæ, barbaræ iſtarum LL. verſiones, quotquot in *Johan. Bromptoni* Chronico imprimuntur, ſubjiciendæ ſunt, ut quæ ad earum ſenſum aſſequendum non raro conducunt.

Quæ autem additionum nomine ad amplificandam novam hanc editionem acceſſura ſunt, ea ex LL. *Saxonicarum* exemplaribus MSS. editor optime cognoſcet. Quibus uſus eſt exemplaribus *Lambardus* ex ejus præfatione dici haud facile poteſt. *Primum* enim ait, *Laurentium Noëlum priſcas Anglorum Leges Saxonum Lingua, & literis conſcriptas illi obtuliſſe, atque ut Latinas faceret flagitaſſe. Dein magna fide, & religione profitetur ex vetuſtiſſimis exemplaribus eas eſſe deſumptas, quorum pleraque in R. D. Matthæi Cant. Archiepiſcopi bibliotheca, alia aliorum in Librariis viſenda ſupereſſe.* Quibus vero, aut quot exemplaribus cunque uſus eſt, ab illo tamen aut caſu omiſſa, aut conſilio præterita nonnulla fuiſſe unus Textus Roffensis demonſtrat. Codicem iſtum, cum in edendis LL. *Saxonicarum* tabulis operam navaret, An. M.D.LX.VIII. eum non vidiſſe, ex illis, [b] quæ in primæ paginæ margine ſcripſit an. M.D.LXXIII. certum eſt. Id etiam conſtat ex *itinerario* ejus *Cantiæ*, cui epigraphe **A Perambulation of Kent**, ab eo non ante An. M.D.L.XX. ſcripto, & dein primum edito An. M.D.LXXVI. In hoc enim libro nonnulla è *Textu Roffenſi* [c] citat, quæ illum conſulto præteriiſſe in ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ ſua non poſſum induci, ut credam. Id genus ſunt vetuſtiſſimæ omnium *Æthelberhti* R. qui S. *Auguſtini* in Chriſto è RR. numero primogenitus fuit, *tabulæ* LL. *Saxonicæ*, quas veras, & genuinas eſſe, aut verarum ſaltem compendium, nemo non, me judice, qui earum initium, quod *Latine* verſum publicavit [d] *Hen. Spelmannus*, cum iis contulerit, quæ ſcripſit *Beda* Hiſt. Eccl. lib. II. cap. 5. lata quaſi ſententiâ pronuntiare debet. Id genus etiam ſunt *Hlotharii* & *Eadrici* Regum Cantiæ leges, fol. 3. b. quas, cum iſtis *Æthelberhti* l. à celeberrimo ſui temporis viro *Joh. de Laet* Antwerpenſi *Latine* converſas, edendas hic cenſui, quum propter earum vetuſtatem, tum etiam quod nondum editæ ſunt, tum denique ut noſtros ad ſtudium *Anglo-Saxonicæ* linguæ provocarem, quam externus, iſque ob eruditionem inſigniſſimus, & in controverſia de origine gentium *Americanarum* H. Grotio ſuperior, miratus, perinde ac *Græcam* & *Latinam* dicere non gravatus eſt. Harum legum ipſum autographum *Laetianum* mecum communicavit operis noſtri fautor maximus *Ed. Gibſon.*

Nobiliſſimo Ampliſſimo atque Doctiſſimo Viro, D. Henrico Spelmanno, *equiti, I. de Laet*
S. P. D.

NE diutius inſtitutum tuum, vir ampliſſime, morarer, omnibus aliis ſepoſitis, *leges illas* Æthelberhti & Hlotharii, *&c.* Regum ſum agreſſus explicare: minime mihi *mirum* videtur doctiſſimum virum D. Lambardum ab eis edendis & vertendis deterritum; ſunt enim in iis quædam haud dubio ſcriptorum ignorantia aut negligentia perverſa atque corrupta, de quibus ſine MSS. codicum ope ſtatuere difficile eſt: occurrunt & verba, quæ nondum alibi obſervavi, & quorum verſionem conjectura aſſequi non potui: paucis ergo in medio relictis novam illis verſionem adjeci; & præterea obſervationes aliquot, quæ rationem reddunt verſionis, & obſcuriora quædam explicant. voluiſſem ſane ipſum MS. codicem Roffenſem videre. Quæſo ut hanc operam noſtram boni conſulas, & utere illa prout placuerit; neque enim ea ſum confidentiâ, ut me vidiſſe putem

---

a De quibus Catalogum conſulat curioſus lector. *b* Hæc ſupra citavimus. *c* Editionis ſecundæ p. 500. *d* Concil. Vol. I. p. 127. *e* Verſionem iſtam *Johannis de Laet* nonnullis in locis, quos uncis notavimus, ſupplevimus, & emendavimus.

quæ

quæ tuos & aliorum oculos præterierunt. Mea autem opinione, hiſce legibus nondum ſatis expeditis, lux major afferri poſſet, ſi denuo ſumma cura è MS. Roffenſi deſcriberentur: & impreſſionem earum differres in poſteriorem locum. nam inter ruminandum, aliorum Regum leges haud dubio occurrent quæ ad harum priorum explicationem faciant, quæ nunc non veniunt in mentem: ſin melius judicas ſuo ordine haſce, id eſt primo loco ponere, non difficile erit in obſervationibus ad alias leges hiſce quoque mederi: Maximopere autem te hortor atque obſecro, ne editionem differas; bene enim de patriæ antiquitatibus mereberis. Quanquam autem de Lambardi diligentia nolim dubitare, tamen non puto præter rem fore adhuc diligentius inquirere in leges Offæ Merciorum Regis: aliaque fragmenta hiſce legibus addere, quæ Jus ſpectant illorum temporum, qualia memini quædam in ſcedis tuis vidiſſe è Bibliotheca Cantabrigienſi deſcripta. Cæterum T. A. cum filiis ſuis & amicis plurimum ſalvere jubeo; deumque precor ut te adhuc dudum incolumem & florentem ſervet.

Si bene memini, vidi aliquando mentionem fieri Eirenarchæ à D. Lambardo editæ; illam ſi haberi poteſt equidem videre vellem.

Lugd. Batav. CIƆIƆCCXL. *Calend. Auguſt. Gregor.*

Ðis syndon þa Domas ðe Æþelbirht cyning asette on Agustinus dæge:.

1. Godes feoh ⁊ ciricean XII gylde. Biscopes feoh, XI gylde. Preostes feoh IX gylde. Diacones feoh VI gylde. Clerices feoh III gylde. Ciric-friþ II gylde * M......... friþ II gilde.

2. Gif cyning his leode to him gehateþ. ⁊ heom mon þær yfel gedo. II bote. ⁊ cyning L scillinga.

3. Gif cyning æt mannes ham drincaeþ ⁊ þær man lysƿæs ƿhaet gedo twi bote gebete.

4, Gif frigman cyninge stele IX gylde forgylde.

5. Gif in cyninges tune man mannan ofsleah L scill. gebete.

6. Gif man frigne mannan ofsleaþ cyning L scill to [c] drihtin beage.

7. Gif cyninges ambiht-smiþ oþþe [d] laadƿincmannan ofslehþ [e] ..duman leod-gelde forgelde.

8. Cyninges mundbyrd L scill.

9. Gif frigman freum stelþ III gebete ⁊ cyning age ꝥ ƿite ⁊ ealle þa æhtan.

10. Gif man ƿiþ cyninges maegden-man gelicgeþ L scill gebete.

11. Gif hio grindende þeowa sie XXV scill. gebete. sio þridde XII scill.

12. Cyningas fedesl XX scill. forgilde.

13. Gif on Eorles tune man mannan ofsleaþ XII scill. gebete.

14. Gif ƿiþ Eorles birele man gelicgeþ XI scill. gebete.

15. Ceorles mundbyrd VI scillingas.

16. Gif ƿiþ ceorles birelan man geligeð VI scill. gebete þære oþere þeowan L scætta, æt þære þriddan XXX scætta.

17. Gif man in mannes tun ærest geirneð VI scill. gebete. se þe æfter irneþ III scill. siþþan gehƿylc scilling.

Hæc ſunt Judicia quæ Æthelbertus rex conſtituit Auguſtini diebus.

Dei peculium & Eccleſiæ duodecies emendetur. Epiſcopi peculium undecies emendetur. Sacerdotis peculium novies emendetur. Diaconi peculium ſexies emendetur. Clerici peculium ter emendetur. Eccleſiæ pax bis emendetur. Monaſterii pax duplici emendatione emendetur.

Si Rex populum ad ſe mandaverit [vocaverit] & ipſis ibi quis malefecerit, duplex emendatio, & Regi L ſolidi.

Si Rex in alicujus domo convivetur & ibi aliquis [a] damni quid fecerit, duplici emendatione emendet.

Si liber homo Regi furto auferat, [b] novena emendatione compenſet.

Si in Regis villa quis aliquem occiderit L ſolid. emendetur.

Si quis liber aliquem occiderit, Rex L ſolid. pro dominio habeat vel recipiat.

Si Regii præfecti fabrorum aut pincernæ famulos occiderit moderatam, [f] popularem mulctam ſolvat.

Regis patrocinium violatum, L ſolid.

Si liber libero quid furto ſubducat, triplo emendet, & Rex habeat multam & omnia illius bona.

Si quis cum Regis virgine ancilla concubuerit, L ſolid. emendetur.

Si ea molens ſerva fuerit, XXV ſolid. emendetur. ſi tertiæ ſortis, XII ſolid.

Regis fidicina [obſonatrix] XX ſolid. compenſetur.

Si in patricii villa quis aliquem occiderit, XII ſolid. emendetur.

Si cum patricii bajula [pocillatrice] quis concubmat, XII ſolid. emendetur.

Plebeii patrocinium violatum, VI ſolid.

Si quis cum plebeii pocillatrice concumbat, VI ſolid. emendetur. altera ſerva L ſcættas, de tertia XXX ſcættas.

Si quis in alicujus villam primus ingrediatur, VI ſolid. emendetur. qui ſecundus ingreditur III ſolid. deinceps unuſquiſque ſolidum.

* Lege Munstere ł Mynstere. *a Vel* illegitimi, *aut* quod redimi poſſit. *b* Leges *Burgund.* dicerent; *in Novigildo reddat.* Tit. VIII. *c* Quia cum liber dominium non habeat, quod dominus capturus eſſet, rex accipit. *d* Quaſi lad-ƿinc, convivii miniſter. *e* Meduman, ut 21. *f* Id eſt, non talem quaſi in Regem ipſum peccaſſet.

18. Ʒiꝼ man mannum ƿæpnum bebyꞃeþ þæꞃ [a] ceaꞅ ƿeoꞃð ⁊ man næniʒ yꝼel ne ʒedeð vi ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si quis alicui arma accommodet, ubi rixa eſt, & nihil mali patretur, vi ſolidis emendet.

19. Ʒiꝼ ƿeʒ-ꞃeaꝼ ꞅy ʒedon vi ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si in via publica rixa excitetur, vi ſolid. emend.

20. Ʒiꝼ man þon man oꝼꞅleþ xx ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si quis aliquem occidat, xx ſolid. emendet.

21. Ʒiꝼ man mannan oꝼꞅleð medume leodʒeld c ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si quis aliquem occidat, [ordinaria mulcta] c ſolidis emendet.

22. Ʒiꝼ man mannan oꝼꞅleþ æꞇ openum ʒꞃæꝼe xx ꞅcill. ꝼoꞃʒelde ⁊ in xl nihꞇa ealne leode ꝼoꞃʒelde.

Si quis aliquem occiderit, [apud apertum ſepulchrum] xx ſolid. compenſet. Et intra xl noctes omnis compenſatio ſolvatur.

23. Ʒiꝼ bana oꝼ lande ʒeꞃiꞇeþ ða maʒaꞅ halꝼne leod ꝼoꞃʒelden.

Si homicida patria exierit, cognati ejus mediam compenſationem ſolvant.

24. Ʒiꝼ man ꝼꞃiʒne man ʒebindeð xx ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si quis ingenuum mercetur [vinxerit,] xx ſolid. emendet.

25. Ʒiꝼ man ceoꞃleꞅ hlæꝼ æꞇan oꝼꞅlæþ vi ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si quis plebæi [convictorem] occidat, vi ſolidis emendet.

26. Ʒiꝼ [b] læꞇ oꝼꞅlæþ þone ꞅeleꞅꞇan lxxx ꞅcill. ꝼoꞃʒelde.

Si .... occiderit optimum, lxxx ſolidis compenſet.

27. Ʒiꝼ þane oþeꞃne oꝼꞅlæþ lx ꞅcill. ꝼoꞃʒelde. þane þꞃiddan xl ꞅcill. ꝼoꞃʒelde.

Si proximum occiderit, lx ſolid. compenſetur. tertium autem, xl ſolid. compenſet.

28. Ʒiꝼ ꝼꞃiman edoꞃ-bꞃeche ʒedeþ vi ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si liber oſtii aut ſepis aperturam fecerit, vi ſolidis emendet.

29. Ʒiꝼ man inne-ꝼeoh ʒenimmeþ ꞅe man iii ʒelde ʒebeꞇe.

Si quis intus rem abſtulerit, is triplici compenſatione emendetur.

30. Ʒiꝼ ꝼꞃiman edoꞃ ʒeʒanʒeð iv ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si liber [ſeptum ſuperaverit,] iv ſolidis emendet.

31. Ʒiꝼ man mannan oꝼꞅleaþ aʒene ꞅcæꞇꞇe ⁊ unꝼacne ꝼeo ʒeƿhilc ʒelde.

Si quis aliquem occiderit, proprio cenſu & proba pecunia quiſque compenſet.

32. Ʒiꝼ ꝼꞃiman ƿiþ ꝼꞃieꞅ manneꞅ ƿiꝼ ʒeliʒeð hiꞅ ƿeꞃe ʒelde abuʒe ⁊ oþeꞃ ƿiꝼ hiꞅ aʒenum ꞅcæꞇꞇe beʒeꞇe ⁊ þæm oþꞃum [c] æꞇ þam ʒebꞃenʒe.

Si liber homo cum liberi hominis uxore cubuerit, ejus capital redimat, & aliam fœminam ſuo proprio cenſu comparet, & illi alteri adducat, *vel* alterum ad ipſam inducat.

33. Ʒiꝼ man [[d] ꞃihꞇ] [e] ham ꞅcyld þuꞃh ꞅꞇinʒþ mid ƿeoꞃþe ꝼoꞃʒelde.

Si quis .... tranſpunxerit, ſuo pretio compenſet.

34. Ʒiꝼ ꝼeax ꝼanʒ ʒeƿeoꞃþ l ꞅcæꞇꞇe ꞇo boꞇe.

Si comæ prehenſio aut vulſio fiat, l ſcattæ ad emendationem.

35. Ʒiꝼ baneꞅ blice ƿeoꞃdeþ iii ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si [os appareat,] iii ſolidis emendetur.

36. Ʒiꝼ baneꞅ biꞇe ƿeoꞃþ iiii ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si lædatur, iv ſolidis emendetur.

37. Ʒiꝼ ꞅio uꞇeꞃꞃe hion ʒebꞃocen ƿeoꞃdeþ x ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si id penitus ei rumpatur, x ſolidis emendetur.

38. Ʒiꝼ buꞇu ꞅien xx ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si utrumque ſit, xx ſolidis emendetur.

39. Ʒiꝼ eaxle ʒelamed ƿeoꞃþeþ xx ꞅcill. ʒebeꞇ.

Si auris mancata fuerit, xx ſolidis emendetur.

40. Ʒiꝼ oðeꞃ eaꞃe naꞃihꞇ ʒeheꞃeð xxv ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si altera auris nihil audit, xxv ſolidis emendetur.

41. Ʒiꝼ eaꞃe oꝼ ƿeoꞃþ aꞅlaʒen xii. ꞅcill. ʒeb.

Si auris abſcindatur, xii ſolidis emendetur.

42. Ʒiꝼ eaꞃe þyꞃel ƿeoꞃdeþ iii ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si auris perforetur, iii ſolidis emendetur.

43. Ʒiꝼ eaꞃe ꞅceaꞃd ƿeoꞃdeð vi ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si auris mutiletur aut attondeatur, [ſecetur,] vi ſolidis emendetur.

44. Ʒiꝼ eaʒe oꝼ [f] ſþe oꞃþ l ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si oculus erutus ſit, l ſolidis emendetur.

45. Ʒiꝼ muð oð eaʒe ƿoh ƿeoꞃdeð xii ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si os aut oculus damno afficiatur, xii ſolidis emendetur.

46. Ʒiꝼ naꞅu þiꞃel ƿeoꞃþ ix ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si natus perforetur, ix ſolidis emendetur.

47. Ʒiꝼ hiꞇ ꞅio on hleoꞃe iii ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si ſit tantum una membrana, iii ſolid. emend.

48. Ʒiꝼ buꞇu þiꞃelle ꞅien vi. ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si ambæ perforatæ ſint, vi ſolid. emendetur.

49. Ʒiꝼ naꞅu [g] ælcoꞃ ꞅceaꞃd ƿeoꞃð ʒehƿilc vi ꞅcill. ʒebeꞇe.

Si nares ſingulæ attondeantur, unaquæque vi ſolidis emendetur.

---

a Lege ceaꞅꞇ. *b* Forſan *Homicida*, nam **Lat** *Cimbricè* eſt *exitium, interitus*, à verbo **at lata**, *perdere*. inde **at lata liſid**, *perdere vitam*. *c* Corruptè forſan pro æꞇ ham. *d* Rihꞇ. ita Textus *Roffenſis*, ſed in evaneſcentibus literis, & ut videtur, à librario, errorem ſuum corrigente, tantum non obliteratis. locus autem ſic forſan reſtituendus eſt: ʒiꝼ man handꞅcyld þuꞃꞅꞇinʒð, *ſi quis ſcutum tranſpunxerit*. *e* Ham ꞅcyld autem retineri poteſt, quod ſignificat *ſcutum coriaceum*; hama enim vel ham, *Cimbrice* **hamur**, *corium, cutem, exuvias*, & ſecundario *tegmen* denotat. *f* Lege ƿeoꞃþ. *g* Lege, ælce oꞃꞅceaꞃed :-

50 Ʒiꝼ

50. Gif þirel ƿeorþ VI. scill. gebete.

51. Se þe cin-ban forslæhþ mid XX scill. forgelde.

52. Æt þam feoƿer toþum fyrestum æt geƿilcum VI scill. se toþ se þanne bistandeþ IV scill. se þe þonne bi þam standeþ III scill. and þonne siþþan geƿilc scill. gif spreac aƿird ƿeorþ XII scill. gif ƿido-ban gebrocen ƿeorþeþ VI scill. gebete.

53. Se þe earm þurh stingþ VI scill. gebete. Gif earm forbrocen ƿeorþ VI scill. gebete.

54. Gif þuman of aslæhþ XX scill. Gif þuman nægl of ƿeorþeþ III scill. gebete. gif man scyte-finger of aslæhþ VIII scill. gebete. gif man middle-finger of aslæhþ IV scill. gebete. gif man gold-finger of aslæhþ VI scill. gebete. gif man þon litlan-finger of aslæhþ XI scill. gebete.

55. Æt þam neglum geƿylcum scill.

56. Æt þam [b] læresstan ƿlite-ƿamme III scill. and æt þam maran VI scill.

57. Gif man oþerne mid fyst in naso slæhþ III scill.

58. Gif dynt sie scill. gif he heahre handa dyntes onfehþ scill. forgelde.

59. Gif dynt sƿeart sie buton ƿædum XXX scætte gebete, gif hit sie binnan geƿilc XX scætta gebete.

60. Gif hrif-ƿund ƿeorþeþ XII scill. gebete. gif he þurh þirell ƿeorþeþ XX scill. gebete.

61. Gif man gegemed ƿeorþeþ XXX scill. gebete.

62. Gif man cear ƿund sie III scill. gebete.

63. * Gif man gekyndelice lim aƿirdeþ þrym leud geldum hine man forgelde. gif he þurh stinþ VI. scill. gebete. gif man in bestinð VI scill. gebete.

64. Gif þeoh gebrocen ƿeorþeþ XII scill. gebete. gif he healt ƿeorþ þær motan freond seman.

65. Gif rib forbrocen ƿeorþ III scill. gebete.

66. * Gif man þeoh þurh-stingþ stice geƿilc VI scill. gif ofer ynce scilling. æt tƿam yncum tƿegen. ofer þry III scill.

67. Gif ƿælt ƿund ƿeorþeþ III. scill. gebete.

68. Gif fot of ƿeorþeþ L scill. forgelde.

69. Gif seo micle ta of ƿeorþeþ X scill. forgelde.

70. Æt þam oþrum taum geƿilcum healf gelde. also æt þam fingrum is cƿiden.

71. Gif þare mycclan taan nægl of ƿeorþeþ XXX scætta to bote, at þam oþrum geƿilcum X scættas gebete.

72. Gif friƿif loc bore † lesƿæs ƿƿæt gedeþ XXX scill. gebete.

73. Mægþ bote sy sƿa friges mannes.

74. Mund þare betstan ƿiduan eorlecundre L scill. gebete. þare oþre XX scill. þare þridan XII scill. þare feorþan VI scill.

Si perforentur, VI ſolidis emendetur.

Qui menti os abſciderit, XX ſolidis compenſet.

Pro quatuor dentibus prioribus, pro ſingulis VI ſolidis; [a] dente qui tunc proximus eſt, IV ſolidis; pro eo qui tunc juxta ſtat, III ſolidis; & deinceps ſingulis ſolid. ſi elocutio deterior fiat, XII ſolidis; ſi maxilla fracta fuerit, VI ſolidis emendetur.

Qui brachium pertundit, VI ſolidis emendet. ſi brachium fractum fuerit, VI ſolid. emendetur.

Si pollex abſcindatur, XX ſolidis; ſi pollicis unguis abſcindatur, III ſolidis emendetur. ſi quis ſagittarium digitum abſcidit, VIII ſolidis emendetur. ſi cui medius digitus præſcindatur, IV ſolidis emendetur. ſi cui annularis digitus præciſus, VI ſolid. emendetur. ſi cui minimus digitus præcidatur, XI ſolidis emendetur.

Pro unguibus ſingulis ſolid.

Pro minima formæ deformatione III ſolid. & pro majore VI ſolid.

Si quis alteri pugno naſum verberet, III ſolidis.

Si plaga [vibex] ſit, ſolid. ſi elata manu plagam exceperit, ſolid. compenſetur.

Si plaga [vibex] nigra ſit extra veſtes, XXX ſcættis emendetur. ſin ſit intra veſtes ſimilibus XXX ſcættis emendetur.

Si diaphragma vulneretur, XII ſolid. emendet. ſin autem perforatum fuerit, XX. ſol. componatur.

Si quis .... fuerit, . XXX ſolidis emendetur.

Si quis .... vulneratus ſit, III ſolid. emendetur.

Si cui genitale membrum corrumpatur, [lædatur,] triplici æſtimatione populari illi compenſetur. ſi pertuſum ſit, VI ſolid. emendetur. ſin quis circumciderit, [inciderit,] VI ſolid. emendetur.

Si femur ruptum fuerit, XII ſolidis emendetur. ſi claudus fiat, debent amici arbitrari.

Si coſta rumpatur, III ſolidis emendetur.

Si cujus femur omnino pertundatur, pro unoquoque vulneris orificio, VI ſolid. ſi ſupra pollicem penetret, ſold. pro duobus pollicibus duos. ſupra tres, III ſolid.

Si [vertebra] vulneretur, III ſolid. emendetur.

Si pes amputetur, L ſolid. compenſator.

Si major digitus pedis amputetur, X ſolidis compenſator.

Pro cæteris digitis pedis ſingulis dimidium pretii, ſicuti de digitis manus dictum fuit.

Si majoris digiti pedis unguis amputetur, XXX ſcætt. ad emendationem. pro ſingulis aliis, X ſcætt. emendetur.

Si liberæ fœminæ capillatæ inhoneſti quid fecerit, XXX ſolidis emendet.

Virginis aut virginitatis compenſatio ſit ut liberi hominis.

Patrocinium violatum potioris viduæ patritiæ ſortis, L ſolid. emendetur. ſecundariæ, XX ſolid. tertiæ ſortis, XII ſolid. quartæ ſortis VI ſolid.

---

a Pro dente vero qui proximus eſt. pro eo vero qui juxta ſtat. *b* Lege læstan. * Vid. leg. Aluredi 40. * Vid. leg. Aluredi XL. † Vid. legem III.

75 Gif

75. Gif man ƿiduan unagne genimeð II geld seo mund sii.

Si vir viduam non ſui juris capiat, is compenſet patrocinium violatum.

76. Gif man mægþ gebigeþ ceapi geceapod sy. gif hit unfacne is. gif þonne facne is ef þær æt ham gebrenge ⁊ him man his scæt agefe.

Si vir virginem mercatus ſit, pretio emta ſit, ſi ſine dolo factum ſit. Sin autem dolus ſubeſt, poſtea domum reducitor & illi ſuum peculiū reddatur.

77. Gif heo cuic bearn gebyreþ. healfne scæt age. gif ceorle ær sƿilteþ.

Si ipſa vivum fœtum pepererit, medietatem bonorum habeat, ſi vir ante moriatur.

78. Gif mid bearnum bugan ƿille. healfne scæt age.

Si cum liberis recedere velit, dimidiam partem facultatum habeat.

79. Gif ceorl agan ƿile. sƿa an bearn.

Sin maritus habere velit [liberos,] ſicuti unus liberorum.

80. Gif hio bearn ne gebyreþ. * fæderingfioh agan ⁊ morgan-gyfe.

Si ipſa prolem non pepererit, alimenta habeant & dotem nuptiarum cauſa datam.

81. Gif man mægþ man nede genimeþ. þam agende L scill. ⁊ æft æt þam agende sinne ƿillan æt gebicge.

Si quis virginem per vim ceperit, poſſeſſori L ſolid. & poſt tamen ſecundum poſſeſſoris voluntatem, redimat eam.

82. Gif hio oþrum men in sceat [a] beƿyddod sy XX scill. gebete.

Si illa alteri viro .... *deſponſata ſit*, XX ſolid. emendet.

83. Gif gængan geƿorðeþ. XXXV scill. ⁊ cyning XV scill.

Si .... *fiat*, XXXV ſolid. & Regi XV ſolid.

84. Gif man mid esnes cƿynan geligeþ. be cƿicum ceorle. II gebete.

Si quis cum ſervi [uxore] concubuerit, vivente marito, duplo emendet.

85 Gif esne oþerne ofslea unsynnigne ealne ƿeorþ forgelde.

Si ſeruus alterum occiderit innocentem, omnibus facultatibus compenſato.

86. Gif esnes eage ⁊ foot of ƿeorðeþ aslagen. ealne ƿeorþ hine forgelde.

Si ſervi oculus eruatur, aut pes amputetur, omni valore compenſator.

87. Gif man mannes esne gebindeþ VI scill. gebete.

Si quis alicujus ſervum vinciat, VI ſolidis emendet.

88. [b] Ðeoƿæs ƿeg-reaf se III scill.

Servi in via rapina ſit. III ſolid.

89. Gif þeoƿ steleþ II gelde gebete.

Si ſervus furetur, duplo emendent.

This syndon þa domas þe Hloþhære ⁊ Eadric Cantƿaro-cyningas asetton.

Hæc ſunt judiciorum decreta, quæ Hlotharius & Eadricus, Cantuariorum Reges, ſtatuerunt.

Hloþhære ⁊ Eadric Cantƿara cyningas asetton þa æ þa þe heora aldoras ær geƿorhton þyssum domum þe hyr efter segeþ.

Hlotharius & Edricus Cantuariorum Reges ſtatuerunt leges has, quas ipſorum ſeniores ante ſtatuerant, eorū judiciorū quæ poſt hæc edicūtur.

1. Gif mannes esne eorlcundne mannan ofslæþ. þane þe sio þreom hundum scill. gylde. se agend þone banan agefe. ⁊ do þær þrio man ƿyrþ to.

Si cujuſquam ſervus patritiæ ſortis virum occidat, tunc ſit CCC ſolid. compenſatio, & dominus homicidam tradat, & præſtet trium hominum valorem.

2. Gif se bana oþbyrste feorþe manƿyrþ he to gedo. ⁊ hine [c] gecenne mid godum ærdum þ he þane banan begeten ne mihte.

Si Homicida evaſerit, quartum viri valorem adjiciat, & ipſi manifeſtet probis juramentis quod homicidam tenere non potuerit.

3. Gif mannes esne frigne mannan ofslæþ þane þe sie hund scill. gelde. se agend þone banan agefe. ⁊ oþer manƿyrþ þærto.

Si alicujus ſervus liberum hominem occidat, tunc ſit C ſolid. compenſatio. Dominus homicidam tradat, & viri pretium adjiciat.

4. Gif bana oþbyrste. tƿam manƿyrþum hine man forgelde. ⁊ hine gecænne mid godum æƿdum þ he þan banan begeten ne mihte.

Si homicida evadat, duplex viri pretium perſolvatur, & ei manifeſtet probis juramentis, quod homicidam tenere non potuerit.

5. Gif frigman mannan forstele. gif he eft cuma [d] ær melda secge an andƿeardne. gecænne hine gif he mæge. hæbbe þare [e] freora rim ærda manna. ⁊ ænne mid maþe. æghƿilc man æt þam tune þe he to hyre. gif he þ ne mæg gelde sƿa he [f] gono hage.

Si ingenuus hominem furetur, ſi poſtea venerit antequam accuſator poſcat *reſponſum*, purget ſeſe ſi poſſit: habeat ibi quatuor conſacramentales, & unum conjuratorem: quenque in villa ad quam pertinet. ſi hoc non poſſit, luat ſicut [in ejus poteſtate eſt.]

6. Gif ceorl acƿyle be libbendum ƿife and bearne. riht is þ hit þ bearn modder folgige.

Si vir moriatur viventibus uxore & prole: jus eſt ut proles matrem ſequatur: & uni ſuo-

* Leg. foedering. [a] Id eſt, beƿeddod. [b] Leg. þeoƿes. [c] Vel *purget ſe*. [d] Ster in textu *Roffenſ.* hinc forſan stermelda, quaſi styrmelda, *qui in lite orta criminis accuſatum perſequitur.* [e] Leg. feora. [f] Leg. geonhage, *in ejus poteſtate eſt.*

⁊

7 him man an his fæderinᵹ magum ƿilsumne; beriᵹean [a] ᵹeselle his feoh to healdenne oþ ꝥ he x ƿintra sie.

7. Gif man oþrum man feoh forstele. 7 se agend hit eft ætfo. geteme to cynges sele gif he mæge. 7 þane æt gebringe þe him sealde. gif he þæt ne mæge læte an and fo se agend to.

8. Gif man oþerne sace tihte. 7 he þane mannan mote [c] anmedle oþþe anþinge, symble se man þam oþrum byrigean gesette. 7 þan riht aƿyrce þe to hiom Cantƿara deman gescrifen.

9. Gif he þanne byrigan forƿærne XII. scill. agylde þam cyninge. 7 sio se sace sƿa open sƿa hio ær ƿas.

10. Gif man oþerne tihte siþþan he him byrigan gesealdne hæbbe. 7 þonne ymb 3 niht gesæcen him sæmend. buton þam ufor leofre sio þe þa tihtlan age. siþþan þan sio sace gemed sio. an seofan nihtum se man þam oþrum riht gedo. [d] gecƿince an feo oþþe an aþe. sƿa hƿæder sƿa him leofre sio. gif he þonne ꝥ nylle. gelde þonne c. buton aþe. siþþan ane neaht ofer ꝥ gesem bie.

11. Gif man mannan an oþres [e] flette mansƿara hateþ oþ hine mid bismær ƿordum scandlice græte. scill. agelde þam þe ꝥ flette age. 7 VI scill. þam þe he ꝥ ƿord to geсƿæð. 7 cyning XII scill. forgelde.

12. Gif mon oþrum steop asette. þær men drincen buton scylde an ealdriht. scill. agelde þam þe ꝥ flet age. 7 VI scill. þam þe man þon steap asette. 7 cyning XII scill.

13. Gif man ƿæpen abregde þær man drincen. 7 þær man nan yfel nedeþ. scill. þan þe ꝥ flet age. 7 cyning XII scill.

14. Gif ꝥ flet geblodged ƿyrþe. forgilde þem man his mundbyrd. 7 cyning L scill.

15. Gif man cuman feormeþ III niht an his agenum hame. cepeman oþþe oþerne þe sio ofer mearce cuman. 7 hine þon his mete fede. 7 he þon ænigum man yfel gedo. se man þan oþerne æt rihte gebringe. oþ riht fore-ƿyrce.

16. Gif Cantƿara ænig in Lunden ƿic feoh gebicge. hæbbe him þon tƿegen oþ þreo unfacne ceorlas to geƿitnesse. oþ cyninges ƿic gerefan. gif hit man eft æt þam man in Cænt ætfo. þon tæme hi to ƿic to cynges sele to þam man þe him sealde. gif he þane ƿite 7 æt þam teame gebrengen mæge. gif he ꝥ ne mæge. gecyþe þanne in ƿiofode mid his geƿitena ænum, oþe mid cyninges ƿic gerefan. ꝥ he ꝥ feo undeornunga his cuþan ceape in ƿic gebohte. 7 him man þan his ƿeorþ agefe. Gif he þanne ꝥ ne mæge gecyþan mid rihtre canne. læte þonne an. 7 se agend to fo.

rum paternorum cognatorum voluntario [b] fide jubeatur ejus bona ſervatum iri, donec decennis fuerit.

Si quis alterius viri bona furetur, & proprietarius id poſtea arripiat, vadiet ad Regis tribunal ſi poteſt, & ibidem adducat illum qui ipſi tradidit. ſi hic non poſſit [protinus cedat, & proprietarius vel dominus accipiat.]

Si quis alterum criminis poſtulet, & tunc ipſum ad conventum vocet aut citet: continuo is alteri fidejuſſores det, & tunc rectum faciat quod ipſi Cantuarii judices imponent,

Si autem fidejuſſores dare negligat, XII ſolid. luat Regi; & ſit lis integra, uti ante fuit.

Si quis alterum violenter perſequatur poſtquã illi fidejuſſores dedit, & hunc intra III noctes requirat ſibi arbitrum: ſine quo ſuperior potius erit ille, qui accuſatur. poſtquam ergo lis compromiſſa eſt, poſt ſeptem noctes ipſe alteri rectum faciat. Placet illum in pecunia aut juramento, utrum ipſi magis placuerit, ſin autem id nolit, ſolvat tunc C ſine juramento, poſtquam una non ſupra condictum fuerit.

Si quis aliquem in alterius area per virum vocet, aut ipſum ignominioſis verbis inhoneſte compellet, ſolid. ſolvat ei qui aream poſſidet: & VI ſolid. ei in quem hoc verbum dixit, & Regi XII ſolid. perſolvat.

Si quis alterum ſupplantet ubi homines potant, ſine culpa antiqui juris, ſolid. perſolvat ei cujus area eſt, & VI ſolid. ei qui ſupplantatus eſt, & Regi XII ſolid.

Si arma deſtringat, ubi homines potant, & ibi nihil malefaciat, ſolid. ei cujus area eſt, & Regi XII ſolid.

Si area cruentetur, perſolvat viro illi ſuam pacem violatam, & Regi L ſolid.

Si quis advenam hoſpitio accipiat III noctibus propria ſua domo, mercatorem aut alium, qui extra limites advenerit, & eum ibi ſuo cibo alat, & is tum alicui malefecerit, is alterum judicio ſiſtat, aut rectum pro ipſo faciat.

Si Cantiorum quis in Londinenſi urbe quid rerum emat. habeat ſibi tunc duos aut tres probos plebeios teſtes, aut Regis urbis præfectum. ſi id poſtea apud ipſum in cantio capiatur, tunc provocet in urbe ad Regis ſalam eum qui ipſi id tradidit. modo eum noverit & ad provocationem adducere poſſet. ſi autem hoc non poſſet, profiteatur tunc coram altari cum ſuorum teſtium uno, aut cum Regis urbano præfecto, quod rem illam [f] *ſine noxa ſuo ſenſu* pretio in urbe emerit, & ei tunc pretium reddatur. Sin autem id non poteſt profiteri bona conſcientia, cedat tunc eam, & verus proprietarius accipiat.

Ad has leges accedere ordine debent illæ *Withredi* R. quas è Textu *Roſſenſi. Latio* donatas edidit *H. ſpelmannus*, concil. Vol. I. p. 194. Accedere etiam poſſunt, quæ *Withredi* Leges ſequuntur in iſtius codicis fol. 7. ab his verbis * Seoforfealde gyſa: ad iſta, þam geſæpſcipe:.

---

a Lege geſette. *b Aut* fidejuſſores det. *c Latino-barbare* admallet. *d* Gecpime in textu *Roſſenſi.* *e Conclave*, *cœnaculum*, *cubiculum*, *interior pars domus.* *f Palam*, *illo conſcio.* * Vide *Hen. Spelmannum*, Concil. Vol. I. pag. 406, 407.

Deſiderantur etiam in impreſſis *Inæ* R. legibus, *Codicis Roffenſis* cap. cxxi. quod fol. 31. b. ſic incipit: ƿe cƿæðon be þam blaſerum, *&c.* Et ſic explicit, fol. 32. b. ⁊ feoƿertig fulborenra þegena:· In impreſſis quoque *Æthelſtani* R. Legibus deſiderantur haud pauca, quæ ſupplenda ſunt ex hujus codicis fol. 38. ab iis quæ ſequuntur verbum gearnian, ad finem fol. 39. b. In impreſſis *Æthelredi* R. Legibus deſunt illæ, quas Waneting i tulit; habentur autem *Saxonicè* hujus cod. fol. 48, *&c.* & *Latino-barbare* in *Chronico Joh. Brompton, X Script.* col. 695. Neque prætereunda eſt, me judice, à LL. *Saxonicarum*, quiſquis hic erit, editore, vetus illa *Latina* verſio LL. *Canuti* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 58. & deinceps. Neque quæ leguntur à fol. 63. ad rubricam in fol. 80. Quamvis iis ſimilia in *Canuti* R. Legibus politicis quæ editæ ſunt, leguntur.

Ad locupletandam etiam Legum *Saxonicarum* novam editionem accedere maxime debent Judicia Civitatis Lundoniæ, quæ *Saxonice* leguntur in ejuſdem cod. fol. 88. & *Latino-barbare* in chron. *Joh. Brompton* X Script. col. 852. Accedant etiam quæ *Saxonice* † ſcripta ſunt de antiqua quadam lege, & conſuetudine *Anglorum*, fol. 93. a. Cum antiqua eorum *Latina* tranſlatione, fol. 79. b. quæ conferenda eſt cum alia verſione *Latino-barbara*, quam è regio codice deſcriptam edidit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. p. 406. Denique neque prætermittendæ ſunt inſtitutiones illæ, ſeu Leges *Willelmi I.* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 87. ſub rubrica, *Willelmus* cẏninges aſetnẏſſe; quas *Latinas* factas publicavit *Abrahamus Wheloc.* in ſua Archæonomiæ editione, p. 172. Maxime etiam ad amplificandam ornandamque legum *Saxonicarum* editionem accedere debent * Leges, quas *Gulielmus* I. *Gallo-Normannice* latas promulgavit, propterea, Showere, quod è Regum *Anglo-Saxonicorum* legibus maxima ex parte collectæ, ac deſumptæ ſunt. Maxima, inquam, ex parte; quòd quædam novæ eſſe videntur, ut xix. *de muliere vi compreſſa.* xxxvii. *de adultera à patre deprehenſa.* xl. *de relevio eorum, qui fundum ad cenſum tenent.* Quædam etiam ſunt, quarum nulla plane veſtigia, in Legibus *Saxonicis*, quæ ad nos ſuperſtites venerunt, diſcerni poſſunt; ut xxxviii. *de jactu mercium è navi ob juſtum mortis metum.* Quæ tamen Lex, ut & id genus aliæ, novæ non niſi temere dicendæ ſunt, quod Legum *Saxonicarum*, quas, jubente *Willelmo*, *ſapientes Angliæ* recognoverunt, haud exigua forſan pars partim *Anglo-Normannorum* incuria, quibus *Saxonica* contemptui fuerunt; partimque Bibliothecarum interitu perdita, & conſumpta eſt. *Hen. Spelmannum* rogavit *Joh. de Laet*, ut in Leges *Offæ* R. *Merciorum* diligentius inquirere vellet; quem rogare etiam fruſtra poſſet, ut in Bibliothecis quæreret codicem *S. Edwardi* R. & Confeſſoris, in quo tanquam in pandectis omne jus *Anglorum* antiquum collectum eſſe traditur. E legibus autem *Angliæ*, quas *Willelmus* expugnatis *Anglis* conceſſit, quaſdam immutatas, quaſdam vero magis minuſve mutatas, & emendatas pro arbitrio ſuo dedit. Prioris generis ſunt xlvi. & xlvii. *de hoſpitibus, & famulis*; quæ ex cap. 25 LL. Politicarum *Canuti* R. ſumptæ ſunt; ut & xlii. *de namio capiendo*, quæ invariata legitur in cap. 3. LL. Pol. *Canuti* R. quod in ſuperioribus obſervavimus.

Poſterioris generis ſunt, I. *de pace Eccleſiæ*, quæ cum LL. *Inæ* R. cap. 5. LL. *Aluredi* R. cap. 2. LL. Pol. *Canuti* R. conferenda eſt. III. *de pacis publicæ violatoribus*, in aliquibus convenit cum cap. 12, 13, 14. LL. pol. *Canuti* R. XII. *de vulneribus*, & *plagis*; & XIII. *de membrorum præciſorum æſtimatione*, in multis cum cap. 40. LL. *Aluredi, de vulneribus*, conſentiunt. XV. *de corrupto judice*, tantum quoad pœnam ſtatutam differt à tertio cap. LL. *Eadgari*, *De judicio iniquo.* In XVIII, & XX. *de denario S. Petri*, cum emendationibus denuo quaſi promulgatur. LL. *Eadgari* R. cap. 4. be þon heorþ-peninge:· XXII. XXIII. XXIV. & XXIX. *de Comitis, Baronis, Valvaſoris & villani relevio*, eadem pene ſtatuunt, ac cap. 69 LL. politicarum *Canuti* R. *de hereotis.* In XLI. *de judiciis*, eadem fere ſanciuntur, ac in 2, & 5, capp. LL. *Eadweardi* R. quorum *illud* inſcribitur, Be þone þe oþrum rihteſ ƿẏrnð:· *hoc*, Be geferan þe mid rihte ne amanige:· XLIII. *de re non emenda ſine teſtibus*, plane compendium eſt cap. 22 LL. Pol. *Canuti* R. *de rebus ſine teſtimonio non emendis.* XLIV. pariter idem ſtatuit, ac in iiſdem verbis, ac iſtius capitis quæ finem verſus ſic incipiunt: ⁊ uſ ne þẏngeð nan riht:· XLVIII *de latronibus*, in compendium redegit, quæ in cap. 28. LL. Pol. *Canuti* R. pluribus verbis ſtatuuntur.

Qui Legum *Saxonicarum Codd.* vel feſtinanter percurrere velit, illi hæc obſervare obviam erit. Qui vero legibus *Angliæ* vetuſtis denuo publicandis operam feliciter navare cupit, ab eo Leges *Normannicæ Willelmi* C. cum *Saxonicis* ſumma cum diligentia conferendæ ſunt; quod illarum depravati librariorum incuria, inſcitiaque, & obſcuri facti loci, quos ſe non aſſecutum eſſe potuiſſe confeſſus eſt vir maximus *Joh. Seldenus*, non niſi harum accedente luce intelligendi, & *Latino* ſermone transferendi ſunt.

Præterea ob dictam rationem Legibus *Saxonicis* adjiciendas puto *Pſeudonymas* iſtas *Latine* ſcriptas

† Eduntur hæc *Saxonice* cum *Anglicana* verſione à *Gulielm. Lambardo* in *itinerarii* ſui *Cantiæ* ed. ſecund. p. 500. & in p. 519. Vol. I. libri cui titulus; **The treaſury of ancient and modern times.** * Editæ ſunt hæ leges cum *Latina* verſione à *Joh. Seldeno*, in notis ſuis ad *Eadmerum*, p. 173. dein earum ſpecimen edere voluit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. pag. 624. Eas poſtea cum verſione *Latina Seldeni* recudit *Abrahamus Whelocus*, in ſuâ *Archæonomiæ Cantabrigienſi* editione. Denique abſque verſione eas edidit Hiſt. *Croilandenſis* editor Oxonienſis, p. 88.

Eadwardi

Eadwardi R. *Confeſſoris* nuncupati, quas à *Sapientibus Angliæ* recenſitas, & ſelectas, *Anglis* ſuppliciter petentibus dediſſe fertur victor *Willelmus* I, *Pſeudonymas* dico, tum quod neque leges ſunt, neque leges *Eadwardi*, neque leges quas *ſapientes Angliæ* ſelegerunt, neque denique leges, quas debellatis *Anglis Willelmus* conceſſit. Primo enim non leges eas eſſe conſtat, ſed *Inſtitutiones*, vel *commentarios* juris *Anglo-Normannici*, quos * aliquis juris, quod poſt victoriam *Normannicam* obtinuit, peritus *Latino-barbare* ſcripſit, ſeu in ſuum privatum, ſeu in publicum eorum uſum, qui iis in temporibus ad ſtudium juris animos appellebant. Id oſtendunt haud pauca capitula, quæ more *commentariorum* prorſus ſcribuntur: ut & XVI. *de inventione murdri.* XX. *de Friburgis.* XXXIII. *de hundredis, & wapentachiis.* XXXIV. *de trithingis, & ledis.* XXXV. quod inſcribitur *de greve*, in paragrapha, cui epigraphe, *Lex Noricorum & Danorum in Britannia*, editionis *Cantabrigienſis* p. 149. In his capitulis non modo termini juris explicantur pro commentariorum more, ſed multæ res geſtæ regum, plane ut in commentariis, traduntur. Secundo non leges eas *Eadwardi* eſſe conſtat, quòd immane quantum à legibus illis *Normannice* conſcriptis differunt, quæ leges, & conſuetudines *Eadwardi* R. eſſe dicuntur. Tertio neque leges eſſe poſſunt, quas, ut epigraphe præ ſe fert, *Sapientes Angliæ* ſuis legibus eruditi *Willelmo* R. patefecerunt. Id plus ſatis probant falſæ illæ, & ridiculæ vocabulorum forenſium juris *Saxonici* explicationes, quæ à ſapientibus, & juriſperitis *Anglorum*, qui regnante *Willelmo* forte floruerunt, plane abjudicandæ ſunt. Iſtiuſmodi eſt notatio WAPPENTACHII, cap. 33. *Anglice enim ARMA* ƿæpnu, *& TACCARE confirmare, quaſi ARMORUM CONFIRMATIO, vel ut magis expreſſe ſecundum linguam Anglicam* WAPPENTAC *ARMORUM TACTUS EST*, ƿæpnu *enim ARMA ſonant*; TAC *TACTUS EST.* Sic cap. † 35, *Videtur etiam quibuſdam* GREVE *vocabulum eſſe nomen compoſitum ex Anglico* GRIÐ, *&* VÆ *Latino.* GRIÐ *enim PAX eſt.* VÆ *MISERIA, domino atteſtante, qui dicit VÆ TIBI BETHSAIDA.* GREVE *igitur ideo dicitur, quod jure debebat* GRIÐ, *i.e. pacem ex illis facere, qui patriæ inferunt* VÆ, *id eſt, miſeriam, vel malum.* Hæccine autem *Anglorum* quiſquam *ſapiens* ut ſcriberet, adeo ſtultus eſſe potuit? Sic in paragrapha, quæ inſcribitur LEX NORICORUM: *rex Eadwardus Eadgarum filium eorum ſecum retinuit, & pro filio nutrivit, & quia cogitavit ipſum hæredem facere, nominavit* ÆTHELINGE *quod nos dicimus* DOMICELLUM. i.e. DOMICELL. *ſed nos indiſcrete de pluribus dicimus, quia Baronum filios vocamus* DOMICELLOS, *Angli vero nullos niſi natos regum. Quod ſi expreſſius volumus dicere, in quadam regione Saxoniæ* LING. *IMAGO dicitur,* ATHEL *Anglicæ NOBILIS eſt, quæ conjuncta ſonant NOBILIS IMAGO.* Hæc autem, SHOWERE, pro ſolertia tua dic an *Anglo-Saxone* quoquam ſapiente, vel *Anglo-Normanno* quodam *Saxonicæ* linguæ, & antiquitatis maxime ignaro auctore ſcripta eſſe potuerunt? Denique neque has *leges* eſſe, quas *Willelmus Anglis*, victor ſcilicet victis, conceſſit, ex his conſtat, quæ in cap. 11. leguntur: *Et hanc libertatem tenuit Anglorum Eccleſia uſque ad tempus Willelmi regis junioris.* Poſt tempora ergo *Willelmi* II. floruit, quiſquis ille fuit, qui has pſeudonymas leges collegit, digeſſit, & paraphraſticè explicationibus & hiſtoriolis explanatas edidit. Quas tamen, SHOWERE, juſtitiarius quidam *Angliæ*, haud vulgaris ingenii, nec obſcuri nominis vir, cui tecum anonymo non ita pridem controverſia fuit, ad *Duodecimviros*, quos *grandem juratam*, vel *inqueſtam magnam* vocamus, in publicis *Aſſizarum* comitiis Wigorniæ de tribunali pro more dicens, ut veras, & genuinas *Eadwardi* R. leges, quas *Willelmus Anglis* à ſapientibus eorum collectas dedit, citavit; ex cap. 17. probare pro virili ſuo niſus priſcis *Anglis* reges ſuos de ſtatu regio dejicere licuiſſe, quotquot poteſtate regia, in ſubvertendis populi libertatibus, pro arbitrio agentes contra jus faſque abuterentur. Itidem anonymus quidam auctor, egregio quidem à natura inſtructus ingenio, qui ante aliquot annos librum edidit, cui titulus the Calends of May, ex pſeudonymis iſtis *Eadwardi* R. legibus, quas vetuſtatis ignarus veras eſſe credidit, perperam contendit in publicis regni comitiis, quæ veteres *Angli*, ut in iſtis legibus falſe traditur, FOLCMOT vocabant, ſemel quotannis in *Calendis Maiis*, tanquam in annuo parliamento convenire eſſe ſolitum populum *Angliæ*, ſcilicet regni principes, epiſcopos, magiſtratus, liberoſque homines, ad conſulendum de communi ſalute, de pace, de bello, & utilitate publica promovenda. In libro etiam ſuo multa ridicule ſcripſit de FOLCMOTE *Anglo-Saxonum*, & de campanis iſtis commentitiis, quas MOT-BELLE vocabant, iis deceptus (ut videtur) quæ in cap. 35 leguntur in Italicis, quos vocant, characteribus tam in *Cantabrigienſi*, quam *Daiiana* editione deſcripta, ut interpolatoris additamenta eſſe conſtaret. Hæc obiter obſervanda duxi, SHOWERE, ut non uno exemplo certior ſcires linguæ & antiquitatis *Saxonicæ* notitiam omnibus *Anglis*, ut ut eruditione, & ingenio præſtantibus, utilem eſſe, juriſque præſertim ſtudioſis quodammodo neceſſariam, ne *Angliæ* antiqui juris primordia ignorantes, quæ gravitate juriſconſultorum, quidni dicam, quæ honorabili toga forenſi, imo quæ tribunali ipſo & purpura judicum haud digna ſunt, aliquando ſcribant, aut loquantur.

---

* R. *Houeden* in Annal. part. poſter. fol. 342.b. leges iſtas, quas *Pſeudonymas* voco, à *Ranulpho de Glanvilla*, quem *Henricus* II. *ſummum Juſtitiarium* totius *Angliæ* conſtituit, conditas fuiſſe tradit.

† In hoc etiam cap. *Grevam* confundit cum *Ealdormanno*, quod plane oſtendit, ſapientibus Anglis auctoribus, has dictas leges conditas non fuiſſe.

Ob eandem etiam rationem legibus *Saxonicis* accedere debent leges *Henrici* I. per quas, ſi SHOWÉRE, intelligo non tantum genuinas illas, quas inaugurationis die corona redimitum in forma *chartæ*, ſive literarum patentium, illum populo conceſſiſſe tradit *M. Pariſius*; ſed pſeudonymas iſtas leges ejus eſſe dictas, quas è *codice rubro Schaccarii* deſcriptas edidit Angliæ decus *Rogerus Twyſden*, eques auratus, ad finem libri legum *Saxonicarum*, qui *Cantabrigiæ* prodiit, M.DC.LXIV. *Pſeudonymas* & illas leges voco, tum quod à tertio capite ad finem, non leges eſſe conſtat, ſed inſtitutiones, & commentarios juris poſt *Henrici* I. mortem, quæ incidit in annum 1135, juriſperito quodam auctore, ſcriptos, & in XCIV capita diſtributos. Hoc ex eo conſtat, quod auctor, quiſquis ille fuit, in quinto capite *Gregorii decreta* citat, quæ à *Gratiano* monacho *Benedictino* non compilata fuere ante annum 1151. In ambobus vero hiſce juris *Anglicani* commentariis nonnulla ſunt, SHOWERE, quæ leges & conſuetudines *Anglo-Saxonum* explanant, tum etiam haud pauca, quæ ab illis rite explicanda ſunt. Quam quidem ob cauſam vetuſtas illas *Anglicani* juris inſtitutiones cum RR. *Saxonicorum* legibus denuo publicandas cenſeo.

Collectis, ordineque digeſtis *Anglo-Saxonicis*, & *Anglo-Normannicis* legibus, annotationes etiam ab editore addendæ ſunt, quibus eas ornet & illuſtret. Annotationes autem cum dico, intelligo præcipue obſervationes è locis conſimilibus legum petendas; ſive ii ſint, quibus leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* diligenter collatæ ſe mutuo explicent; ſive quibus è legibus antiquis gentium *Septentrionalium* exterarum, quæ cum noſtris majoribus *Gothicæ* erant originis, ab editore depromptis, leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* uberiorem lucem accipiant. Id genus obſervationes priſci juris *Anglicani* ſtudioſos non delectabunt tantum, ſed facient etiam, ut clariorem legum veterum notitiam facilius adipiſcantur. Hanc ob cauſam codices legum barbararum, quæ à *Gothicæ* ſtirpis gentibus exteris latæ ſunt, ab editore noſtro diligenter perlecti, cum priſcis noſtris legum codicibus conferendi ſunt. Præcipue vero codex LL. antiquarum *Wiſigothorum*, &c. quem *Francofurti* duobus voluminibus edidit vir quidem maximus, ſed linguarum veterum *Septentrionalium* ſcientia ad id operis haud ſatis inſtructus *Fridericus Lindenbrogius* I. C. Anno M.DC XIII. ab eo pervolvendus eſt. Qui ab eo etiam perlegantur digni maxime ſunt * codices legum veterum *Scanicarum*, *Norvagicarum*, *Sueo-Gothicarum*, *Danicarum*, ſive *Cimbricarum*, quorum haud pauci, multis tamen nondum editis, opera, & ſtudio Cl. virorum prodierunt.

Sueciæ regni leges provinciales in linguam *Latinam* traductæ notiſque illuſtratæ à *Johanne Loccenio*, *Londini Scanorum* prodierunt, M.DC.LXXV. Legum *Weſtro-Gothicarum* in *Suconia* latarum librum è *Gothico* in *Latinum* ab eodem Cl. *Loccenio* converſum, & notis à *Carolo Lundio* illuſtratum, edidit Upſalis omni laude major *Olaus Rudbeckius*. Leges veteres *Dalorum*, *Scanorum*, *Gothlandorum*, urbiumque in *Suecia*, cum antiquis R.R. ſtatutis, diverſis in libris, temporibuſque, omnes tamen in vernaculo ſermone ſcriptas, ſemiſſibus foliis *Stockholmiæ* edidit *Joh. Hadorphius Oſtro-Gothus*, primum Academiæ *Upſalienſis*, dein regii Archivi ſecretarius, & per *Hanekindiam* Oſtro-Gothiæ judex *territorialis*. Horum librorum copiam factam laudato ſuper Epiſcopo, magnam illi gratiam habens, refero acceptam. qui bibliothecam ſuam, quæ ampliſſima eſt, non in proprium magis quam in Reipublicæ literariæ communem uſum ſervatam, partis undicunque bonis libris indies amplificat. Cui vero plures id genus libros cognoſcendi, comparandique animus eſt, *Petri Joh. Reſenii* Bibliothecæ, Hafniæ, M.DC.LXXXV. editæ, *capſam* VI conſulat, qua perlecta, notitiam eorum, quam vellet, aſſequetur. Ex libris autem legum veterum *Septentrionalium* petenda ſunt, quibus, legibus *Saxonicis*, *Anglo-Normannicis*que à ſe editis ornamentum ſimul & lucem quis afferat, ſecutus exemplum *J. de Laet* Antwerpenſis, qui leges R.R. *Cantiæ* à ſe *Latio* donatas ſimilibus locis è legibus barbaris depromptis paſſim locupletavit ſimul, & elucidavit. Sic in obſervationibus ſuis ad LL. R. *Æthelberhti*: Ad *legem* 34. ſimilem, *inquit*, legem habes in *Saxonum* legibus cap. 1. de vulneribus §. 7. Si per capillos alium comprehenderit, ſol. CXX. componat, *&c.*

Ad legem 35. baneƿ bite idem videtur, quod in prædicta §. leg. *Bavariorum*, *Si os fregerit, & pellem non fregit*: aut quod in legg. *Friſonum*, Tit. 22. §. 6. *Si os perforatum fuerit.* Ita ut antecedens lex de oſſe quidem tecto, non autem læſo; hæc de læſo.

Ad leg. 36. quid ſit baneƿ blice, nondum capio; dubito legendum eſſe ƿite, *laceratio*, id eſt, ſi cutis & caro ita laceretur, ut os appareat. In legg. *Bavariorum*, Tit. 3. §. 4. *in capite teſta appareat.* Et legg. *Friſonum*, l. 22. §. 5.

Ad leg. 41. Similem plane legem habes *Friſon.* Tit. 22. §. IX. *Si quis alteri aurem abſciderit*, XII *ſol. componat.*

Ad leg. 43. Vult legiſlator id quod lex *Alaman.* Tit 60. §. 3. *Si autem medietatem auris abſciderit, quod Alamanni* ORSCARDI *dicunt, cum* VI *ſol. componat.* Ubi & ipſum verbum occurrit. OR enim EARE; & SCARDI à SCARAN.

Ad leg. 46. Similem habes Alaman. *Si naſus tranſpunctus fuerit*, &c.

Ad leg. 47. An hleoƿe, † accipio pro liƿe *membrana.* lex convenit cum lege LXIV. in additione ad leges *Friſonum*: *ſi unam parietem tranſpunxerit.*

---

* Præcipue liber de jure Sueonum veteri, Auctore Cl. *Stiernhookio*. † Sed in hoc hallucinatus eſt doctiſſ. *Annotator.*

Ad

Ad leg. 52. De dentium excuſſione habes leg. *Boiariorum* Tit. 3. cap. 1. §. 24. & Tit. 5. §. 13, 14. *Friſionum* addit. Tit. 3. §. 36, 37, 38. *Longobard.* lib. 1. Tit. 7. §. 6. *&c.*

Ad leg. 56. Agitur de faciei deformatione: ſimilem legem habes in additione III. ad leges *Friſion.* §. 16. *Si ex percuſſione deformitas faciei illata fuerit, quæ de duodecim pedum longitudine poſſit agnoſci, quod WULITIVAM dicunt,* &c. *Wulitiva* corrupte pro *Wlituwama.*

Ad leg. 60. Eandem legem habes apud *Alured.* titulo 40, ubi agitur *de vulneribus.* Ubi *Lambardus* hriꝼ vertit *alvum,* ſed malim *diaphragma* vertere. Medicus MS. vocat uꝼerne hriꝼ. *Belgæ,* middel riff. Similis lex *Friſionum,* Tit. 22. §. 50. Si membranam qua jecur, & ſplen pendent, quod MITHRIDI dicunt, *&c.* Ubi facile videre MITHRIDI corruptum ex Midhriꝼ.

Ad leg. 63. Addit. ad leg. *Friſionum,* §. LVI. *Si veretrum quis [a] alium abſciderit Werigildum ſuum componat.*

Ad leg. 66. ſtice gehƿilc paulo operoſius vertimus. Mens enim legiſlatoris eſt; *Si vulnus fuerit, quod femur tranſadigat, ita ut vulnus penetret ad alterum latus, pro utraque apertura,* ut ita dicam, *ſolvendum eſſe*---. Quod *Alured.* leg. 40 dicit æt æᵹþrum muþe; ad verbum, *pro utroque ore.*

Ad leg. 72. * Locboꞃe verti *capillatam.* Capillus enim ingenuitatis ſignum erat. Hinc in leg. *Burgundionum,* Tit. 6. §. 4. *Capillum ſervo facere.* id eſt, *Capillum ei alere, ut ingenuus videatur.* Et in leg. *Longobard.* lib. 2. Tit. 14. & alibi, *Filiam in caſa in capillo habere.* & *capillatorum* crebra mentio in *Gothicarum* rerum ſcriptoribus. † Tondere autem invito *Capillum* inter crimina numeratur. Loc, & Locca, *capillus.* Boꞃe à verbo beꞃan, *geſtare.*

Ad legem 75. Unaᵹne verti *non ſui juris.* Non enim hic agitur de *raptu.* Quid autem ſit MUNDIUM pluribus locis videre eſt in legg. veterum: ut *Allaman.* LIV. & *Longobard.* paſſim.

Ad leg. 80. Pro ꝼæderinᵹ leᵹo ꝼoederinᵹ. Credo enim hujus hanc eſſe ſententiam: *ſi mulier illa, de qua ante liberos non peperit, & maritus ante eam moriatur, defuncti agnati bona illius habeant, ipſa tantum donum, quod à marito mane poſt nuptias accepit, & alimenta, quanquam forte & aliter accipi poſſit.* Quod hic morᵹan ᵹyꝼe, in legg. *Burgund.* Tit. 42. dicitur MORGANGEBA. Quod gloſſar. vet. ita exponit: Morgan *Germanice ſignificat mane,* & Gab, *donatio. donatio ſc. facta mane, quando eam ducit.*

Ad legg. *Hlotharii* & *Eadrici* RR.

Ad leg. 5. De purgandi ſe per ſacramentum modis alia occaſione melius dicetur. þrim æƿda manna vertimus CONSACRAMENTALES, quemadmodum in vett. leg. *Burgund. Alamann.* & aliarum nationum dicuntur. Tales autem aſſumebantur, aut dabantur à judice: alii tantum manum ſupponebant principali juratori; quidam & una conceptis verbis jurabant; illos þrim æƿda manna puto dictos, quia magis numerabantur, quam ponderabantur. Sic habes apud *Æthelſtan.* leg. 9. þrimaþe. Hos midmaþe, qui in conceptis verbis una jurabant. Sed de his alias. Pro ꝼreora ſubſtituimus ꝼeora, ſenſu ſic exigente.

Ad leg. 16. Jure *Romano* obtinebant in venditionibus *confirmatores venditionis,* qui Juriſconſultis, qui *Græcè* ſcripſerunt, dicuntur βεβαιωταὶ, & hinc βεβαιώσεως δίκη. Verum in *Athenienſium* repub. (ut nos docet *Cl. Salmaſius* Tom. 2. de uſurarum modis) βεβαιώσεως δίκη erat quæ dabatur emtori adverſus venditorem, ſi ei re emta contraverſiam tertius moveret. Emtor enim, qui nolebat actionem excipere, & litigare cum eo, qui rem venditam vindicabat, monſtrabat illi venditorem, hoc eſt, *auctorem ſuum,* ut cum eo potius, quàm ſecum experiretur. *Galli* dicunt *appeller ſon garant.* Quod ſi, qui venditorem ſuum indicaverat, & eum auctorem allegaverat, victus eſſet, res controverſa adjudicabatur victori. Emtor autem victus pretium recipiebat à venditore. vid. LL. *Ripuar.* Tit. 31.

Hæc, ut exemplum, LL. *Saxonicarum* editori, quod in ſuis annotationibus imitetur, propoſui. A quo etiam faciendum eſt gloſſarium, vel Lexicon *Anglo-Saxonici,* & *Anglo-Normannici* juris, ad exemplum illius, quod *Joh. Loccenius* juris *Sueo-Gothici* edidit in uncialibus foliis, Holmiæ, 1674. Vel quale in explicatione terminorum juridicorum ex legg. *Norvagicis* edidit *Joh. Bielke* eques auratus, & regni *Norvegiæ* Cancellarius.

Deſideratur etiam, Cl. SHOWERE, *Saxonicum* HOMILARIUM, ſeu *concionum*, quas ad populum habuerunt Eccleſiæ *Saxonicæ* ſacerdotes, *delectus,* quem nemo rite facere, riteve factum rectè edere poteſt, niſi Theologus, aut Theologiæ peritus, qui perfectam linguæ *Saxonicæ* ſcientiam aſſecutus eſt. Ab hoc qui talis ſit, in archivis *Angliæ,* ſive publicis, ſive privatis, quicquid uſpiam homiliarum *Saxonice* ſcriptarum extet, diligenter ſcrutandum, & perlegendum eſt. E quarum exemplaribus ſtudioſe collatis deſcriptiſque, quæ notatu dignæ ſunt, diſcrepantibus Lectionibus, ſeligendi ſunt ſermones, qui, quæ doctrina diſciplinave Eccleſiæ, quæ controverſiæ

---

a Lege *alii.* * † Vide §. XXIII, XXIV. Comment. *Jo. Schilteri* in ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ Rhythmo *Teutonico* LUDOVICO R. acclamatum. Ubi præclare multa dicta ſunt in vocabulum HARANSCARA, de pœna ignominioſa & ſervili tonſuræ capillorum. Prodiit autem ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ iſtud *Argentorati,* An. Dom. M.DC.XCVI. cum interpretatione ejuſdem viri doctiſſimi.

in ea ortæ, qui mores cleri vel populi, quæ divinæ iræ in terris indicia, denique quæ Epiſcoporum & presbyterorum auctoritas, & in inſtituendis gregibus ſuis Paſtoralis cura, & diligentia fuit, docent & declarant. Accedant etiam qui ſanctorum vitas, & res ab iis geſtas deſcribunt; cum aliorum quidem plurimorum excerptis, qui ut integri excudantur, forſan non merentur. Id genus ſermonum, quorum delectum faciendum, & imprimendum eſſe cenſeo, duo tantum prodierunt, Showere; Scilicet egregia illa *Homilia Paſchalis*, quam à *Foxio*, dein à *Matthæo Parkero* Archiepiſcopo *Cant.* demum à *Gulielmo Liſleo*, [ſive *ab inſulis*] noſtrati editam, quarto cum *Latina* verſione excudit in ſuis ad *Bedæ* Hiſt. Eccl. animadverſionibus *Abrahamus Whelocus*. & ſermo *de fide Catholica*, quem in ſuis ad *Bedæ Hiſt. Eccl.* obſervationibus etiam edidit *Abrahamus Whelocus*. Quibus ego hic in gratiam *Philo-Saxonum* tertium addo, quem ad populum in die jejunii pœnitentiam ſolenni more agentem habuit *Lupus* quidam Epiſcopus, cum *Dani* terra marique *Angliam* devaſtando populum quaſi ad internecionem ab infenſo numine deditum maxime afflixerunt. Hunc ad fidem apographi *Juniani* diligenter deſcriptum, me etiam atque etiam rogante, *Latinum* fecit in literatura & antiquitate Septentrionali præclare eruditus *Willelmus Elſtob* Collegii Univerſitatis apud Oxonienſes Socius digniſſimus, *Ælfredi* R. qui Collegium fundavit, verſionem Orosii libri Hiſtoriarum, qui & Ormesta dicitur, deo ſoſpitante, literario orbi aliquando etiam daturus.

GEORGIO HICKESIO

GULIELMUS ELSTOBIUS,

S. D.

Viris ſummis placere velle, etſi officio iſtud minus conſequamur, exiguam ſane, nonnullam tamen laudem forte mereatur. Quæ cauſa eſt, Vir Eruditiſſime, ut has meas in avita Lingua excolenda primitias, tum ut quale ſit meum erga te ſtudium, etſi non ſine timore aliquo, majori tamen verecundia ego jam certe proferam libentius. Mitto enim ad Te, Sermonem Lupi Anglo-Saxonicum, *tuo nutu, Latine converſum. Eam tamen verſionem non, quæ digna ſit ut præclaro tuo judicio ſeſe commendet, politam & accuratam: ſed Saxoniſmis haud paucis quaſi obſoletam, & qualem ego pro tenuitate mea offerre poſſum, ſimplicem & inornatam; à Te vero, niſi id jam nimis eſſet tibi moleſtum, limandam expoliendamque; ab omnibus, in hiſce linguis antiquis Septentrionalibus transferendis exercitatis, aliqua ſaltem ratione excuſandam.* De Lupo, *Auctore iſthoc noſtro, ego vix certi quidquam habeo, nec ab eruditis noſtris familiaribus poſſum adhuc fieri certior. Fuiſſe quidem in dignitate ſumma Epiſcopali conſtitutum, ſedes ejus quamvis ſit ignota,* [a] Parkerus, *&* F. Junius. FF. *cum indice cujuſdam codicis* Homiliarum, [b] Hattoniani *fortaſſis, uno ore affirmant. Eundem tamen fuiſſe cum* [c] Ulfo Dorceſtrenſi *iſto, qui in Concilio* Vercellenſi *tantam prodidit inſcitiam, ut de eo ab Epiſcopali munere amovendo Leo Papa cogitaret, nec ſermo hujus pius & eruditus, nec ratio temporis perſuadent. Nam Orationem hanc ſublimem & eruditam, & perelegantem quicunque ſemel inſpexerit, & perlegerit, & quemadmodum ævi ſui ſcelera ac flagitia perſtringit, diligenter animadverterit; agnoſcet hominem, cum in rebus Eccleſiaſticis & Civilibus verſatiſſimum, & qui cum ſacrarum literarum ſcientia, juris patrii peritiam habuerit conjunctam; tum concionatorem ſane egregium, & ſanctitate morum, & gravitate auctoritateque ſumma ſpectabilem. Quæ Ego dum transferendo planius perceperim, atque arctam illam inter Jus Civile & Eccleſiaſticum, cognationem quaſi, & neceſſitudinem, quæ ea tempeſtate viguit, diligentius obſervarem; nonnulla etiam inter legendum occurrerent, dilucidandæ huic rei accommodata. Viſum eſt mihi, ex Antiquis noſtris Hiſtoricis, tum ex libris de legibus & Conciliis; quos* cll. Lambardus *&* Spelmannus *evulgarunt, breviſſimas quaſdam notas ſubjungere, quæ & lumen aliquod huic noſtræ verſioni imperfectæ afferre poſſint, & ſua novitate delectare. Ac Tibi inprimis Ego has non ingratas fore arbitror, quas dum percurreres, & voluptatem dicis Te cepiſſe, & dignas eſſe judicaris, quæ cum ipſa verſione locum habeant in* Diſſertatione tua Epiſtolari, *quam ad* Showerum *Tuum, multiplici quidem & diffuſa doctrina, ſed admiranda plane & incredibili diligentia conſcripſiſti. Ad* Showerum *Tuum, qui non tantum ſua juris peritia ſingulari, ſed bonarum artium ſcientia, & dicendi facultate magnam nominis exiſtimationem conſecutus, dignus erat, qui argumentum daret ad ſcribendum, novum quidem illud, & inauditum; ſed & Tibi gratum, & utile Reipublicæ literariæ.* Vale.

Oxoniæ è Collegio Univerſitatis. V. Id. *Aug.* Anno MDCCI.

---

a Antiquit. Britan. Edit. *Hanov.* p. 89. *b* Veriſimile eſt librum iſtum *Hattonianum* cujus lectiones variantes apographo ſuo *Junius* adjecit, eundem eſſe qui inter codices *Junii* membranaceus nu. 99. reperitur. *c* Vide *Spelman.* Concil. Tom. I. p. 571.

SERMO

SERMO LVPI AD ANGLOS QVANDO DANI MAXIME PERSECVTI SVNT EOS: *QVOD FVIT ANNO MLO XIV AB INCARNATIONE DNI NRI IHV XPI.

I. Leofan men. ȝecnaƿað ꝥ soþ is:· Ðeos ƿorold is on ofste. ⁊ hit nealæcð ðam ende. ⁊ ðy hit is on ƿorolde a a sƿa leng sƿa ƿyrse. and sƿa hit sceal nyde. for folces synnan. [1 Fram dæge to dæge".] ær antecristes to cyme. yfelian sƿyðe. ⁊ huru hit ƿyrð [2 þænne] eȝeslic ⁊ ȝrimlic ƿide on ƿorulde; [3 Ðis ƿæs on Æþelredes cyninȝes dagum ȝediht. feoƿer ȝeara fæce ær he forðferde; Gyme se þe ƿille. hu hit ða ƿære. ⁊ hƿæt siððan ȝeƿurðe;]

Fratres dilecti, noſtis id quod verum eſt, iſthoc ſeculum feſtinat, & appropinquat ad finem. Propterea ea ſemper eſt hujus Univerſitatis conditio, ut quanto ætate provectior, tanto etiam fiat deterior. Oportebit autem in hunc modum propter hominum peccata & flagitia, priuſquam advenerit Antichriſtus, malum de die in diem abundare, quo ſaltem tempore horror immanis & crudelitas erunt longe lateque per orbem terrarū diſſeminata. [a]In diebus Æthelredi Regis fuit hæc oratio inſtituta, quarto ante ejus obitum anno. cui lubet, iſtud animadvertat, quænam tum res [b] geſtæ fuerunt, & poſtea quid evenerit.

II. Understandað eac ȝeorne ꝥ deofol þas þeode nu fela ȝeara dƿelode to sƿyþe. ⁊ ꝥ lytle 4 ȝetreoƿþa" ƿæron mid mannum. þeah hy ƿel spræcon. ⁊ unrihta to fela ricsode on lande. ⁊ næs na fela manna þe 5 smeade" ymbe ða bote sƿa ȝeorne sƿa man scolde. ac dæȝhƿamlice man ihte yfel æfter oðrum. ⁊ unriht rærde. ⁊ unlaȝa maneȝa ealles to ƿide. 6 ȝynde" ealle ðas ðeode; And ƿe eac forðam habbað fela byrsta ⁊ bysmra ȝebiden. ⁊ ȝif ƿe æniȝe bote ȝebidan scylon. þonne mote ƿe þæs to Gode earnian bet þone ƿe ær 7 ðysan dydon;

Illud etiam vobis manifeſto eſt compertum & exploratum, diabolum per quamplures annos, hunc populum vehementer ſeduxiſſe, & paululum fidei reperiri inter homines, honeſta quamvis ſint loquuti. Injuriæ item in terra plurimæ regnabant. Neque ingens erat illorum hominum multitudo, qui, quantopere fieri oportebat, de vera poenitentia, tantopere erant ipſi ſolliciti. Ac malum malo viri quotidie accumularunt: [c]iniquitatem præterea exſuſcitarunt, & legibus multa adverſantia, ea etiam nimium prorſus crebra & vulgaria per Gentem hanc ipſam Univerſam. Quamobrem & multas nos contumelias, atque calamitates ſumus perpeſſi. Et ſi quid jam remedii ſit ſperandum, iſtud ſane nobis curandum eſt, ut melius quam hucuſque fieri contigit, de bono Deo promereamur.

III. Forðam mid 8 miclum earnunȝum ƿe ȝeearnodon ða yrmða þe us onsittað. ⁊ mid sƿyðe micclan earnunȝan ƿe þa bote motan æt Gode ȝeræcan. ȝif hit sceal heonan forð 9 ȝodiȝende ƿeorþan; La hƿæt ƿe ƿitan ful ȝeorne ꝥ to miclan bryce sceal micel bot nyde. ⁊ to 10 miclan bryne ƿæter unlytel. ȝyf man ꝥ fyr sceal to ahte acƿencan. ⁊ micel is nydþearf [11 eac] manna ȝehƿilcum ꝥ he Godes laȝe ȝyme heonan forð ȝeorne. [12 bet þonne he ær dyde.] ⁊ Godes ȝerihta mid rihte ȝelæste :·

Nam cumulata flagitiorum mercede dolores noſmet ipſi meritavimus, quibus etiamnum conflictamur; multis etiam ac præclaris benemeritis, à Deo medela eſt petenda, ſiqua olim reparatio ſalutaris ſit futura. Sed proh dolor! ſatis id compertum eſt nobis, immanis ubi facta eſt ruptura, ibi opus eſſe, ut large reſarciatur; nec minimam ſufficere vim aquarum, ad vaſtum quoddam incendium, aliquo ſaltem gradu extinguendum; eſt autem cuilibet homini id ſummopere neceſſarium, Divinæ legi ut attendat poſthac diligentius, & mandata Dei ſtudioſius, quam antea, per juſtitiam ut impleat & conficiat.

* Sic habet *Cottonianus* codex. *Hattonianus* verò, QVOD FVIT IN DIE S. ÆTHELREDI REGIS. at *Benedictinus*, QVOD FVIT ANNO MLO VIIII. 1 Deeſt *Hatt.* 2 deeſt *Hatt.* 3 deeſt *Ben.* 4 ȝetryƿða *Hatt.* 5 hoȝode *Ben.* 6 ȝeond *Ben.* ȝynd *Hatt.* 7 ðysum *Ben.* ðison *Hatt.* 8 miclan earnunȝan *Ben.* 9 ȝodiende *Hatt.* 10 miclum *Hatt.* 11 deeſt *Hatt.* 12 deeſt *Hatt.*

Conſummationem ſeculi docet inſtare, enumeratis flagitiis ævi ſui juxta *Matthæi* notam iſtam finis rerum deſcriptionem, c. 24. v. 3, & 14. item c. 28. v. 20. *a* Mortuus eſt *Æthelredus* anno MXVI. he ȝeendode his daȝas on scs. Georȝius mæsse-dæȝe æfter miclum ȝeƿince. ⁊ earfoðnissum his lifes, *deceſſit in die feſto S. Georgii poſt multos dolores & miſerias vitæ ſuæ*; Chron. Sax. p. 148. Vide *Fl. Wigorn. Matth. Weſtm. Ingulphum*, &c. Quare ſcripta fuiſſe hæc Oratio videtur anno MXII. non autem anno MXIV. ut titulus *Cottonianus*; neque MVIIII. ut *Benedictinus* perhibet. *b* Iſtius ævi calamitatibus & miſeriis pleni ſunt Hiſtoricorum libri. Leges etiam RR. *Eadgari, Eadwardi, Æthelredi*, ita perſtringunt vitia in hoc ſermone commemorata, quaſi leges ad ſermonem conformatæ eſſent, aut ad leges iſthæc Oratio accommodata. Ex quibus facile dignoſci poteſt, qualem tum Epiſcopi morem & Auctoritatem obtinuerunt, tum in legibus firmandis, tum in prædicando evangelio. *c* De Juſtitia efferenda. *Concil. Spelm.* p. 552.

IV. On hæðenum ðeodum ne dear man forhealdan [1] lytel ne micel ðæs þe [2] gelagod is to gedƿolguda ƿeorðunge. ⁊ ƿe forhealdað æghƿær Godes gerihta ealles to gelome; And ne dear man geƿanian on hæðenum inne ne ute ænig ðæra ðinga þe gedƿolgodan [3] broht bið ⁊ to lacum betæht bið. ⁊ ƿe habbað Godes hus inne ⁊ ute clæne berypte. [[4] eac] Godes ðeoƿas syndon mæðe ⁊ munde geƿel hƿær bedelde; And [[5] sume men secgað þæt] gedƿolgodan þenan ne dear man misbeodan on ænige ƿisan mid hæðenum leodum. sƿa sƿa man Godes ðeoƿum nu deð to ƿide. þær Xp̄ene scoldan Godes lage healdan ⁊ Godes ðeoƿas griðian;

* Apud Gentiles nemo quidem auſus eſt earum rerum quæ idolorum cultui conſecrata erant ſeu magnum aliquod, ſeu minimum auferre; at nos deo quæ ſacra ſunt, ſæpiſſime detrahimus. Neque auſus erat quiſpiam è paganis, eorum quidquam comminuere, quæ vel in parte ædium interiore, vel extra templi parietes, Deorum ſimulacris allata fuerant, & oblatione commendata. Nos vero Eccleſiæ Dei internam faciem, externam etiam prorſus ſpoliavimus; ſacerdotes autem ſunt reverentia & pace undique deſtituti. fertur præterea ethnicorum nemini licuiſſe, idolorum miniſtros ullo modo ignominioſe tractare; quemadmodum Dei ſervis fieri, longe lateque etiamnum accidit, ubi æquum eſſet chriſtianis, Dei legem ut adſervarent, atque illius miniſtros ut tuerentur.

V. Ac soð is þ ic secge. ðearf is ðære bote. forðam Godes gerihta * ƿanodan to lange innan [6] þysse ðeode on æghƿylcum ende. ⁊ folclaga ƿyrsedon ealles to sƿyðe. [[7] syððan Eadgar geendode.] ⁊ halignessa syndon to griðlease ƿide. ⁊ Godes hus syndon to clæne berypte [8] ealdra gerihta ⁊ innan [9] bestrypte ælcra gerysena. [⁊ godcunde hadas ƿæron nu lange sƿiðe forsaƿene.] ⁊ ƿydeƿan syndon [[10] ƿide] for nydde on unriht to ceorle. ⁊ to mænige forƿyrmde ⁊ gehynede sƿyðe. ⁊ earme men syndon sare besƿicene ⁊ hreoplice besyrƿde ⁊ ut of [11] þysum earde ƿide geseald sƿyþe unforƿorhte fremdum to geƿealde. and cradolcild geðeoƿode þurh ƿælhreoƿe unlaga for lytelre ðyfðe ƿide gynd ðas þeode. ⁊ freo riht fornumene. ⁊ ðrælriht [12] genyrƿde. and ælmesriht geƿanode :·

Ego tamen quod dicturus ſũ verum eſt, ſcilicet *compenſatione opus eſſe: Divina enim jura intra hanc Gentem nimium diu ex omni parte ſunt imminuta,* & [a] *jus humanum ab Eadgari Regis interitu graviſſime quidem eſt labefactatum,* & carent ſuo ſanctiſſima quæque propugnatore, Templa enim Dei ſpoliantur omnibus ſuis privilegiis, & commoditatibus introrſum penitus denudantur. ſed & ſacri ordines peſſime jam diu audiverunt. [b] Viduæ item crebro injuſte ad nuptias trahuntur, & plurimæ ſunt redactæ ad miſeriam, & vehementer oppreſſæ. Pauperes autem & egeni, graviſſime quidem ſeducuntur, & circumventi ſunt crudeliter per inſidias, & è Terra [c] venales miſſi ſunt longe in exilium, deditique in ditionem alienam, & infantes è cunabulis, minimo furti pretio plerumque per hanc Gentem, ac ſæviſſime contra leges ſunt mancipati. Et jus libertatis eſt abreptum, & jus mancipii coanguſtatum, & jus [d] Eleemoſynæ imminutum.

VI. [[13] Frige men ne motan ƿealdan heora sylfra ne faran þær hi ƿillað. ne ateon heora agen sƿa sƿa hi ƿillað. ne ðrælas ne moton habban þæt hi agon on agenan hƿilan mid earfeðan geƿunnen. Ne þ heom on Godes est gode men geuðon. ⁊ to ælmesgife for Godes lufan sealdon. ac æghƿilc ælmes-

Liberis eſſe ſui juris non eſt permiſſum, neque quo velint commigrare, neque facultates ſuas, quemadmodum ipſi cupiunt, licet diſponere: Mancipiis vero, quæ diuturna ſui temporis uſura, laborioſe ac difficulter ſint conſecuti, iis frui plane non permiſſum eſt, neque vero iis quæ probi ſanctique homines religioſiſſime donarunt, & in

1 Micel ne litel *Ben.* 2 gelagod *Hatt.* 3 gebroht *Ben.* 4 deeſt *Hatt.* 5 deeſt *Hatt.* * ƿanedan *Hatt.* 6 þysan earde *Hatt.* 7 deeſt *Hatt.* 8 ealra *Ben.* 9 beryþte *Hatt.* ƿysena. 10 deeſt *Ben.* 11 *Hatt.* 12 þysan *Hatt.* 13 deeſt in exemplari inter codices Junii membran. nu. 99.

* Ad Paragraph. 4. Lector conſulat leges Regis *Æthelredi*, de multiplici pace eccleſiæ, de debitis Deo perſolvendis. apud *Spelm.* in *Concil. Ænhamenſi Generali* latas anno 1009 pag. 517. Inſpiciendæ ſunt etiam *Canuti* leges, quæ etſi poſt ſcriptam hanc Orationem latæ fuerint, tamen cum eodem fere ſtylo utuntur atque eadem damnant ſcelera ac flagitia, ad res geſtas, quæ paulo antea contigerint, illuſtrandas poſſint quidem nonnihil conducere: tales ſunt apud eundem Cl. *Spelmannum* Leges iſtæ, *de mulcta pro dignitate Eccleſiæ conferenda: de reverentia ſacerdotibus præſtanda*: p. 540, & 541. *de ordinatum vincientе aut verberante*; p. 555. *Eccleſiæ & Miniſtri ut ſint immunes*; inter Synodalia Decreta, *Concil. Ænham.* p. 527. *a* De Juſtitia efferenda, *Concil. Spelm.* ann. 1032. p. 552. Obiit *Eadgarus* anno DCCCCLXXV. *Chron. Sax. Rog. Hoved. Ingulfus, M. Weſt.* &c. *b Ut viduæ ſint per annum innubæ*, LL. *Æthelredi*, p. 519. item *de Conjugiis prohibitis*, LL. *Canuti* R. p. 543. Quæ deſumpta videtur ex ea lege quæ in *Concil. Ænhamenſi*, tempore R. *Æthelredi*, lata fuit, *de gradibus matrimonium prohibentibus*, cap. 8. pag. 516. vid. exhort. tum ad Eccl. tum ad ſecul. p. 523. *ut Dei pauperes foveant & paſcant.* c *Ut nemo vendatur extra Patriam*, LL. *Æthelr.* p. 515. in exhortatione prius memorata; þ hi ƿydeƿan ⁊ steopcild to oft ne ahƿænan. *ne viduam & orphanum ſæpius cædant.* p. 523. *d De debitis Deo reddendis*, LL. *Æthelredi* Regis pag. 517.

forðam

ƿiht þe man on Godeſ eſt ſceolde mid rihte georne gelæſtan. ælc man gelitlað oððe forhealdeþ. forðam unriht iſ to ƿide mannum gemæne ⁊ unlaga leofe;] And hrædoſt iſ to cƿeðenne. Godeſ laga laðe ⁊ lara forſeƿene. ⁊ þæſ ƿe habbað ealle ðurh Godeſ yrre byſmor gelome. gecnaƿe ſe ðe cunne. and ſe [1] byrſt ƿyrð gemæne. [2] ðe man ſƿa ne ƿene. ealre ðyſſe þeode. butan God beorge :·

donū eleemoſynæ conceſſerunt; quolibet ferme homine id aut diminuente, aut detinente, quod Dei cauſa juſte, & ſtudioſe iis debet præſtare. [a] Nam injuſtitia commune hominum peccatum eſt, & iniquitas eorum deliciæ; deniq; ut breviſſime dicam, [b] Dei leges odio, & inſtructiones cōtemptui habentur. Atque omnia hæc convitia nobis, Dei ira, evenire ſciat, is qui ſapiens eſt. Quinetiam niſi Deus id tempeſtive avertat, calamitas hæc, quamvis homines aliter ſentiant, univerſas totius hujus nationis partes percellet, & proſternet.

VII. Forðam hit iſ on uſ eallum ſƿutol ⁊ geſene. ꝥ ƿe ær ðyſan oftor bræcon þonne ƿe betton. and ðy iſ ðyſſe ðeode fela onſæge; Ne dohte hit nu lange inne ne ute. ac ƿæſ here ⁊ hunger. bryne ⁊ blodgyte on geƿel [3] hƿylcum ende oft ⁊ gelome. and uſ ſtalu ⁊ cƿalu. ſtric ⁊ ſteorfa. orfcƿealm ⁊ uncoðu. hol ⁊ hete ⁊ rypera reaflac derede ſƿyðe ðearle. and uſ ungylda ſƿyðe gedrehton. ⁊ uſ unƿedera foroft ƿeoldan unƿæſtma. forðam on [4] ðyſum earde ƿæſ. ſƿa hit ðincan mæg. nu fela geara unrihta fela. ⁊ tealte [5] getrƿyð æghƿær mid mannum :·

[c] Nobis enim omnibus clarum eſt & manifeſtum; ſæpius nos antehac peccâſſe quam pœnitentiam egiſſe. Adeo ut de natione in proverbiū dici merito poteſt, Ne dohte hit nu lange inne ne ute. quod, *boni nihil in ea jam diu eſt repertum.* ſed, [d] Exercitus, & [e] fames, [f] incendium, & ſanguinis effuſio in omni parte jam creberrime verſantur. Furta etiam & neces, [g] Plaga & Peſtilentia, [h] lues & morbi, ignominia, & odium, & prædatorum rapinæ, lædunt nos vehementer; ſumus etiam inimicitiis graviter oppreſſi. Intemperies vero & ſterilitas nobis perſæpe dominātur. Nam in his regionibus (quod animadvertendum eſt in promptu) jam plures annos multiplex injuria eſt pervagata, & ſincera fides undequaque ab hominibus calumniata.

VIII. Ne bearh nu foroft geſibb geſibban þe ma þe fremdan. ne fæder hiſ bearne. ne [6] hƿilum bearn hiſ agenum fæder. ne broðor oðrum :· Ne ure ænig hiſ lif ne fadode ſƿa ſƿa he ſceolde. ne gehadode regollice. ne læƿede lahlice. ac ƿorhtan luſt uſ to lage ealleſ to gelome. and naþor ne heoldan ne lare ne lage Godeſ ne manna ſƿa ſƿa ƿe ſceoldan. ne ænig ƿið oðerne getrƿyplice ðohte ſƿa rihte ſƿa he ſcolde. ac mæſt ælc ſƿicode and oðrum derede ƿordeſ and dæde. [7] ⁊ huru unrihtlice mæſt ælc oðerne æftan heaƿeþ mid ſceandlican [[8] ⁊ mid ƿrohtlican] onſcytan. ⁊ do mare gif he mæge :·

[i] Neque jam cognatis quiſquam favet magis, quam peregrinis. neque pater filio ſuo, nec filius ejus parenti, neque frater fratri. [k] Nemo quidem è nobis vitam ita inſtituit, ut oportet. Nam neque ex norma ſua & præſcripto vivunt Eccleſiaſtici, nec laici ex mandato legis; ſed libido plerunque legis & juſtitiæ nōmen atque locum invaſit. Nulli enim [l] diſciplinæ aut decreto ſive humano, ſive divino, uti par erat, obtemperavimus. Neque homines jam diutius ingenua mente inter ſeſe, ac fideli animo verſantur. At unuſquiſque adverſus alios fraudem ſuſcipit, [m] dictis interim plerique invicem laceſſunt atque factis. Abſentem ſaltem adoriuntur impetu quodā probroſo & accuſatorio, cupientes etiam (ſi poſſint) pergere ulterius.

1 Berſt *Ben.* 2 ðeah *Ben.* & *Hatt.* 3 hƿylcon *Hatt.* 4 ðyſan *Hatt.* 5 getriƿþa *Ben.* & *Hatt.* 6 hƿylc *Ben.* 7 ⁊ unþegenlice *Ben.* 8 deeſt *Hatt.* ƿrohtlacan.

a In juſtitia abolenda. *Spelm.* Conc. p. 519. *b* Deum, verbum, fidem colant in exhort. tam ad Eccleſ. tam ad ſæcul. LL. *Æthelredi, Conc. Ænham.* p. 522. Item LL. *Can.* ad Deum ex intimis colendum & fidem. *c* Omnia mala quæ huic genti incubuerunt, deducit ab *Eadgari* exitu, & ſane permulta ſunt & luctuoſa, quæ in ſublimi iſto atque eleganti carmine facta commemorantur. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV. Quod carmen præclarum, & numeris, ſi ita dixerim pace tua, Lector, quaſi Anacreonticis conſcriptum, cum in Grammat. *Saxonicæ* p. 185, & 186. ſit expreſſum, non recenſeo. *d Danorum* Exercitus *Anglis* infenſiſſimus. *e* Paſſim ſævit fames. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV, & DCCCCLXXVI, & MV. *f* Agros *Pagani* depopulabantur, villaſque incendebant, *Chron. Sax.* ann. MI. item MIV. Quo tempore *Swanus* urbem *Northwic* devaſtavit penitus & combuſſit, & id genus exempla quamplurima occurrunt, quæ à tempore mortis *Eadgari* R. ad annum, quo hæc habita fuit Oratio & deinceps, tum in Chronico tum in cæteris, qui res geſtas iſtius ævi deſcribunt, à curioſo obſervari poſſunt. *g* ſtric. etſi vox iſthæc in Gloſſariis non reperitur, cum Plagam & Peſtilentiam in Litania Anglicana noſtra conjunctas viderem, opinabar ſtatim ſtric idem Anglice ſonare, cum priore; cujus loco hodie vocem **Plague** à Latina deductam uſurpamus. *h* DCCCCLXXXVI. hoc anno primum ſæviit magna Animalium lues in Anglica natione. *Chron. Sax. Flor.* p. 987, &c. *i* Nota eſt perfidia *Alſledæ* novercæ Regis *Edwardi*, cujus fraude & inſidiis fuit Rex ſanctiſſimus interfectus. *k* Vid. Exhort. tum ad Eccl. tum ad Sæc. *Spelm. Conc.* p. 522. *l* Ut Deum, fidem, verbum colant. ibid. item LL. *Can.* de Doctrina Chriſtiana. *m* de verbis & operibus curandis LL. *Æthelr. Conc. Ænham.* p. 519.

IX. Forðam her sýnd on lande ungetrýƿða micle for Gode ⁊ for ƿorolde. ⁊ eac her sýnd on earde [*on mistlice ƿisan] hlafordsƿican manege. ⁊ ealra mæst hlafordsƿice se bið on ƿorulde ꝥ man his hlafordes saule besƿice ⁊ ful mýcel hlafordaƿice eac biþ on ƿerolde. ꝥ man his hlaford of life forræde. [1] oððon of lande lifiendne drife; And ægðer is geƿorden on ðýsum earde. Eadƿeard man forrædde. ⁊ sýððan acƿealde. ⁊ æfter þam forbærnde:.

X. And godsibbas and godbearn to fela man forspilde ƿide [2] gýnd ðas þeode. [[3] to eacan oðran ealles to manegan ðe man unscýldige forfor ealles to ƿide.] ⁊ ealles to mænege halege stoƿa [4] ƿide forƿurdon. þurh ꝥ man sume men [5] ær ðam gelogode sƿa man nane scolde. gif man on Godes griðe mæþe ƿitan ƿolde. ⁊ Cristenes folces to fela man geseald ut of [6] ðýsan earde nu ealle hƿile. ⁊ [7] eal ꝥ is Gode lað. gelýfe se ðe ƿille:.

XI. And scandlic is to specenne ꝥ geƿorden is to ƿide. ⁊ egeslic is to ƿitanne ꝥ oft doð to manege þe dreogað þa ýrmðe þæt sceotað togædere ⁊ ane cƿenan gemænum ceape bicgað gemæne. ⁊ ƿið ða ane fýlðe adreogað an æfter anum ⁊ ælc æfter oðrum. hundum [8] gelicast. þe for fýlðe ne scrifað. ⁊ sýððan ƿið ƿeorðe sýllað of lande [9] feondum to geƿealde. Godes gesceafte ⁊ his agene ceap. þe he deore gebohte:. Eac ƿe ƿitan full georne hƿær seo ýrmð geƿearð þæt fæder gesealde his bearn ƿið ƿeorðe. ⁊ bearn his modor. ⁊ broðor sealde oðerne fremdum to geƿealde ut of ðisse ðeode. ⁊ eal ꝥ sýndan micle ⁊ egeslice dæda; Understande se þe ƿille:.

XII. And gýt hit is mare ⁊ eac [10] mænigfealdre þæt dereð ðýsse ðeode. Mænige sýnd forsƿorene and sƿýðe forlogene. ⁊ ƿed sýnd tobrocene oft ⁊ gelome. ⁊ ꝥ is gesýne on ðýsse ðeode þæt us Godes ýrre hetelice onsit; Gecnaƿe se þe cunne:.

In terra enim noſtra multiplex tam erga Deum quam erga homines eſt Perfidia, & proditionum varia genera, præcipue vero ea † erga dominum infidelitas apud nos in uſu eſt, qua contra vitam ejus inſidiæ ſtruantur. Quinetiam id proditionis genus maxime apud nos auditur, quo quis perdendæ domini animæ conſilium ineat; aut è patria [a] vivum ejicit. Utrumque vero horum in hac gente fieri contigit. † Eadwardus enim pravo conſilio proditus occiſus eſt, & poſtea combuſtus. ** *& Æthelredus ejus frater è regno fugatus.*

Et ſuſceptores luſtrici, & infantes à ſacro fonte ſuſcepti, complures ſunt interfecti; quorum numero etiam alii, qui nimis multi inſontes perierunt, poſſunt adjungi. [b] loci etiam ſacri quamplurimi longe lateque devaſtantur. Atque ea plane ratione quod ab aliis fuiſſent poſiti, & conſecrati. Quod ab hominibus fieri nullo modo oportuit. Si in pace Dei modum quendam agnoſcerent. Et permulti ex hac regione venum dantur Chriſtiani. Quæ quidem res Deo omnino ſunt ingratæ. credat idem, qui velit.

[c] Et dictu quidem, quod ſæpe fit, turpiſſimum eſt: ſed & horret animus, meminiſſe quod plerique faciunt, dum calamitatem iſtam patiuntur, quâ ſymbolum una conferentes, communi pretio meretricem plures mercantur. cum qua ſinguli rem habent nequiſſimam, alter in alterius huic ſceleri vicem ſuccedentes, canibus ipſis ſimillimi, qui ſpurcitiem ſuam impune exercent. Deinde vero Dei, ſummi ipſius Creatoris peculium, & proprium ejus mercimonium, è terra in exterorum poteſtatem atque inimicorum, vili pretio [d] transferendum concedunt. Præterea illud certo cognovimus, ubi ea tanta calamitas invaſerit, ut pater filium, filius ejus matrem, & frater fratrem hoſtibus mercede quadam accepta vendiderit; immania quidem hæc omnia atque horrenda plane facinora. ſciat id, qui velit.

Sed ærumnis hiſce, quibus hæc gens miſera conflictatur, dantur plura & diverſa. permulti enim ſunt [e] perjuri & mendaces, pacta autem, creberrime diſſolvuntur, ideoque compertũ eſt intra hanc gentem iracundiam Dei in nos graviter exardeſcere. qui poſſit, iſtud intelligat.

---

* Deeſt *Hatt.* 1 oððe *Ben.* 2 geond *Ben.* 3 deeſt *Hatt.* 4 eac ða *Ben.* 5 ær sƿa *Ben.* 6 ðam *Hatt.* 7 eac *Ben.* 8 gelicost *Hatt.* 9 fremdum *Hatt.* 10 manige fleardre *Hatt.*

† *Edwardi* R. corpus non igne conſumptum, ſed ſepultum fuiſſe omnes Hiſtorici tradunt. ** Hic in Sermone Sax. lacuna eſſe videtur, in qua *Lupus Æthelredum Eadwardi* fratrem è regno ſuo expulſum, proditionis alterius generis exemplũ, ut par eſt credere, adjecit. Ad fidelitatem erga Dominos LL. *Canuti* p. 548. de vitæ Regis Inſidiatore, p. 521. LL. *Æthelredi.* Nemo Patribus noſtris deteſtabilior olim, aut ſceleratior habebatur, quam qui Dominum ſuum hoſtibus proditum in diſcrimen capitis adducebat, atque ideo qui nefas iſtiuſmodi habebant impunitum, non uni tantum domui vel Domino nefarium putabatur indicere bellum, ſed omnia vitæ, ſalutiſque communis atque etiam humanitatis jura violare. Tanta etenim ſervorum corruptela impunita, nulli parietes (ut inquit *Cicero* pro R. *Deiotaro*) noſtram ſalutem, nullæ leges, nulla jura cuſtodient. Ubi enim id quod intus eſt atque noſtrum impune evolare poteſt, contraque *pugnare*, fit in dominatu ſervitus, fit in ſervitute Dominatus. *Junius* in voce hlafordsƿica. [a] *Æthelredus* ad *Richardum* D. *Normanniæ* transfretat, ibique commoratur uſque ad *Swani* obitum. *Chron. Sax.* an. MXIII. p. 144. De *Ædrico* Duce vid. Hiſtoriam *Ingulfi Croylandenſis, Florilegi, &* *Chron. Sax.* Qui patriæ proditor & publicus hoſtis ſub *Cnuto* tandem fraudium finem ſortitus eſt. [b] *Alferus* Dux mandavit deſtrui multa Monaſteria quæ *Eadgarus* antea juſſerat Sanctum Epiſcopum *Æthelwoldum* reſtaurare. *Chron. Sax.* an. DCCCCLXXV. [c] Vide LL. *Canuti* de Adulterio p. 557, & 558. [d] LL. *Æthelredi* p. 515. [e] LL. *Æthel.* R. K. 21. fidem pactam tenendam, & K. 25.

XIII. And

XIII. And la hu mæg mare scamu ðurh Godes yrre mannum gelimpan þonne us deþ gelome for agenum geƿyrhðum:· Ðeh þræla hƿylc hlaforde æthleape and of Cristendome to ƿicinge ƿeorðe. ⁊ hit æfterðæm eft geƿeorðe þ ƿæpngeƿrixl ƿeorðe gemæne þegene ⁊ ðræle. gif ðræl ðæne ðegen fullice afylle. licge ægylde ealre his mægðe; ⁊ gif se þegen ðæne ðræl þe he ær ahte fullice afylle. gylde þegen gylde; Ful [1] earhlice laga and scandlice nydgyld ðurh Godes yrre us syn gemæne. ⁊ fela ungelimpa gelimpð ðysse ðeode oft and gelome; Understande se þe cunne:·

XIV. Ne dohte hit nu lange inne ne ute. ac ƿæs here and hete on geƿel hƿylcan ende oft ⁊ gelome. ⁊ Engla nu lange eal sigeleare and to sƿyðe [2] geyrgde ðurh Godes yrre. ⁊ flotmen sƿa strange ðurh Godes þafunge. þ oft on gefeohte an [3] feseð tyne. ⁊ hƿilum læs. hƿilum ma eal for urum synnum; And oft tyne oððe tƿelfe. ælc æfter oðrum scendað [[4] ⁊ tariað] to bismore [[4] micclum] ðæs ðegenes cƿenan. and hƿilum his dohtor oððe nyd magan. þær he onlocað þa læte hine sylfne rancne ⁊ ricne and genoh godne ær þ geƿurðe:· And oft þræl ðæne ðegen. ðe ær ƿæs his hlaford. cnyt sƿyðe fæste ⁊ ƿyrcð him to þræle. ðurh Godes yrre:·

XV. Ƿa la ðære yrmðe. and ƿa la ðære ƿoroldscame þe nu habbað Engla eal [5] þurh Godes yrre:· Oft tƿegen sæmen oððe ðry hƿilum drifað ða drafe Cristenra manna fram sæ to sæ ut ðurh ðas ðeode [6] geƿelede togædere. us eallum to ƿoroldscame. gif ƿe on eornost ænige scame cuðon [7] oþþe-a ƿoldan ariht understandan:· Ac ealne þæne bysmore. ðe ƿe oft ðoliað. ƿe gyldað mid ƿeorðscype ðam ðe us scendað; ƿe hym gyldað singallice. and hy us hynað dæghƿamlice. hy hergiað and [8] hy bærnað. ryƿað and reafiað ⁊ to scipe lædað; And la hƿæt is ænig oðer on eallum ðam gelimpum. buton Godes yrre ofer ðas ðeode [9] sƿutol and gesæne:·

Eheu conditionem hujus temporis! num majus opprobrium Deo irato & offenſo nobis accidere potuit, quam illud ipſum, quod noſtris meritis contraximus? [a] A Domino ſuo ſervus ſi quis aufugerit, adjungens ſemet piratis ac paganis, [b] & bella forſan deinceps fuerint concitata inter Dominum atque ſervum, ſi ſervus ipſius dominum prælio ſtraverit, inultus jaceat ſine compenſatione totius ſuæ dignitatis: ſi dominus autem, ſervum iſtum, qui ad ſe jure olim pertinuerat, interfecerit, ſolvat dominus vectigal. Leges enim iniquiſſimæ, & [c] tributa prorſus inhoneſta, accenſo divino numine nobis ubique ſunt infenſa, & gens ipſa plurimis ſæpe urgetur difficultatibus & incommodis. qui vult ſapere, iſtud intelligat.

Nec malorum remedium quidquam alicunde apparet. ſed exercitus atque odium in omni parte ſæpius graſſantur. Et Anglia jam diu ſine Victoria, & iracundia Dei perculſa admodum & proſtrata. Piratæ etiam Dei præſidio ita ſtrenui evadunt, ut in pugna unus ſæpe decem [d] in fugam egerit, nunc plures, nunc vero fortaſſe pauciores. Creberrime autem decem aut duodecim alternis vicibus uxorem Thayni vitiant, & cum ejuſdem filia, aut cognata, graviſſima contumelia eam afficiunt. ſpectatore quidem ipſo, nec prohibente, qui animoſus & ditiſſimus, atque olim ſatis viſus eſſet ſtrenuus. ſervus etiam ſæpenumero, qui ipſius quondam herus fuerat Thaynum arcte perſtringit, & ad ſervitutem offenſo Deo, miſerum adigit.

Eheu miſeriam, & eheu dedecus & opprobriũ! quib9 etiamnum ex ira Dei Anglia tota eſt afflicta, ſæpe etenim duo treſve è piratis, Chriſtianorum agmen congregatũ regionem univerſam tranſcurrentes, à mari uſque ad mare compellunt, quod ad noſtram infamiam fœdum eſſet omnino, & turpiſſimum; ſi ignominiam aliquam perſentiſcere, aut poſſimus unquam, aut recte percipere velimus. Omnes autem iſtas quibus nunc vexamur contumelias, cum eorum honore ac dignitate ſumus perpeſſi, qui ſummis nos injuriis proſequuntur. Nos indeſinenter tribuimus iis & concedimus; ipſi interea graviter & inhumanè opprimunt nos quotidie; devaſtant & comburunt, prædantur & diripiunt, & [e] ad navigia perducunt; & eheu quid aliud, ex hac multiplici adverſæ fortunæ diverſitate, quã ſeverã Dei indignationẽ adverſus hunc populũ commotam, eſſe apertam, & manifeſtam.

---

1 Earmlice *Hatt.* 2 geyrrde *Hatt.* 3 afealleð tyne. and tƿegen oft tƿentig. *Ben.* 4 deeſt *Ben.* 5 for *Ben.* 6 geƿylede *Ben.* 7 oððon ƿe ƿoldan *Hatt.* 8 hearað. bærndað ⁊ bismriað. ripað ⁊ *Ben.* 9 sƿytol gesyne *Hatt.*

a Vide LL. *Canuti* R. de fidelit. ad Dominos p.548. *b* De *Edrico* conſulas Hiſtoricos. *c* Anno DCCCCXCI. Tributum, x nempe millia Librarum *Danis* ſolvitur. *Chron. Sax.* & *M. Weſtm.* An. MII. vectigal. XXIV mill. librarum. An. MVII XXX mill. librarum, *Chron. Saxon. Floril.* &c. *d* Anno DCCCCXCVIII fugati ubicunque *Angli. Chron. Sax.* & *Math. Weſtmonaſt.* *e Chron. Sax.* An. MXI. hi ða þær genaman þone Arceb. Ælfeah. ⁊ Ælfƿord þes cynges gereſan. &c. Tunc ibi ceperunt Archiepiſcopum *Ælfeagum*, & *Ælfwordum* R. Præfectum, & *Leofwinum* Abbatem, & *Godwinum* Epiſcopum, *Ælmærum* autem Abbatem dimiſerunt. In ea autem ceperunt omnes conſecratos homines, viros & fœminas (inenarrabile verò cuiquam quantum populi prehenderetur,) & in Civitate (Cantuarienſi ſc.) poſtea manſerunt quam diu vellent. quamprimum totã urbem exploraſſent, reverſi ſunt ad naves, & ſecum deduxerunt Archiepiſcopum. Fuit tum Captivus, qui antea fuit Anglicæ Gentis & Chriſtianiſmi Caput.

XVI. Nis eac nan ƿundor ðeah us mislimpe. forðam ƿe ƿitan ful georne þæt nu fela geara men na ne rohton for oft hƿæt hý ƿorhtan ƿordes oððe dæda. ac ƿearð ðes ðeodscipe. sƿa hit ðincan mæg. sƿýðe forsyngod ðurh mænigfealde synna ⁊ ðurh fela misdæda. ðurh morðdæda ⁊ ðurh mandæda. ðurh gitsunga and ðurh gifernessa. ðurh stala and ðurh [1] strudunga. ðurh mannsylena and ðurh hæðena unsida. ðurh sƿicdomas ⁊ ðurh searacræftas. ðurh lahbrycas ⁊ ðurh brycas ⁊ ðurh [[2] æsƿicas. ðurh mægræsas ⁊ ðurh manslihtas. ðurh hadbrycas ⁊ þurh] æƿbrycas. ðurh siblegeru ⁊ ðurh mistlice forligru:·

XVII. And eac syndon ƿide. sƿa ƿe ær cƿædon. ðurh aðbrycas ⁊ þurh ƿedbrycas and þurh mistlice leasunga forloren ⁊ forlogen ma þonne scolde. ⁊ freolsbricas ⁊ fæstenbrycas ƿide geƿorhte oft ⁊ gelome:· And eac her syn on earde [[3] a Godes ƿiþersacan] apostatan abroþene. ⁊ cyrichatan hetole. ⁊ leodhatan grimme. ealles to manege. ⁊ oferhogan ƿide godcundra rihtlaga ⁊ Cristenra ðeaƿa. and hocorƿyrde dysige æghƿær on ðeode. oftost [4] of ða ðing þe Godes bodan beodaþ. ⁊ sƿyðost on þa ðing þe [5] æfre to Godes lage gebyriað mid rihte:·

XVIII. And ðý is nu geƿorden ƿide and side to ful yfelan geƿunan. þ menn sƿýðor scamað nu for [6] god dædan þonne for misdædan. forðam to oft man mid hocere god dæda hyrƿeð ⁊ godfyrhte leahtrað ealles to sƿýðe. ⁊ sƿýðest man tæleð ⁊ mid olle gegreteð ealles to gelome þa þe riht lufiaþ ⁊ Godes ege habbað [[7] ⁊ syn dæda earniaþ] be ænigum dæle:· And ðurh þæt ðe man sƿa deð. þ man eal hyrƿað þ man scolde [8] heregian. and toforð laðeð þ man scolde lufian. ðurh þæt man gebringeð ealles to manege on yfelan geðance ⁊ on undæde. sƿa þ [9] hy ne scamað na [10] þeh hy syngian sƿyþe. ⁊ ƿið God sylfne forƿyrcan hy mid ealle. ac for idelan onscytan hy scamað þ hy betan heora misdeda sƿa sƿa bec tæcan. gelice ðam dƿæsan ðe for heora [11] prytan leƿe nellað beorgan. ær hy na ne magan. [12] ðe hy eall ƿillan:·

XIX. Her syndan ðurh synleaƿa. sƿa hit ðincan mæg. sare geleƿede to manege on earde:· Her syndan [[13] sƿa ƿe ær sædon] mannslagan ⁊ mægslagan ⁊ [14] mæssepreosta banan ⁊ mynsterhatan [[15] ⁊ hlafordsƿican ⁊

Neque cuiquam mirum eſſe debet, in hunc modum res nobis male vertere. certo enim ſcimus, hos plures annos parum id fuiſſe cautum ab hominibus, [a] quid dicerent agerentve. Iſthæc autem natio (quod intellectu quidem eſt haud difficile) peccatis ſuis quam plurimis, & innumeris ſuis pravis flagitiis eſt perditiſſima. homicidiis, & ſceleribus nefandis, ingluvie atque avaritia, furtis & rapinis, donis impuris & ethnicis impudicitiis, ſeditionibus, & machinationibus inſidiarum, legibus violatis & eluſis, parricidis, & homicidis, & ſacris ordinibus violatis, adulteriis, & inceſtu, & variis fornicationibus.

Sunt præterea, quod à nobis prius dictum fuit, propter perjurias, & propter pactiones interciſas, & propter mendaciorum multiplicem varietatem, perditi permulti & mendaces. Feſta item ac jejunia vulgo facta ſunt profana. Ad hæc, ſunt etiam in terra, à Deo miſere deficientes, degeneres Apoſtatæ, & Eccleſiæ magnopere infenſi, populoque inimiciſſimi. Dei etiam ſacra jura, & Chriſtiani ritus, vulgo & paſſim deſpiciuntur. Contumeliæ vero ſtultæ, & opprobria in omni regione contorquentur. Earum rerum preſertim contemtiones fiunt & deſpicientiæ, quæ Divina efflagitant mandata & concionatores; tum earũ maxime quæ ad legem Divinã jure pertinent.

Ideoque ea jam longe lateque conſuetudo ſeleratiſſima invaſit obtinuitque, ut homines, hâc tempeſtate bonorum operum magis pudeat, quam malorum. nam bona opera plerumque conſcindunt ignominiis, & Dei cultus publice, ac frequentius deridetur. Graviſſime tamen obtrectant iis, & ſummis eos vexant opprobriis & injuriis; qui juſtitiam colunt, & Deum pie venerantur & peccati vim atque poteſtatem quavis ratione frangere & debilitare conantur. Quamobrem cũ res illuc perducta eſt, ut iſtud ſpreverint homines quod laudarent; & quod amarent, illud oderint. eo deinceps pervenerunt, ut *ſint parati, cum ad cogitandum male, tum inhoneſtè faciendũ.* Quo factum eſt, ut graviſſime peccantes, *minime tamen erubeſcant, è divina tutela & præſidio, à ſemetipſis cum omnibus ſuis ejecti & exterminati.* Fit autem per inanes contumelias, ut pudeat eos quæ libri docent fieri minime oportere, eadem emendare & corrigere. Fatuorum inſtar, qui ſuperbam cavere licentiam nolunt, niſi cum omnibus cupientibus, nemini liceat.

A peccati autem fraude & illecebris quod *facillime quidem credendum eſt, plurimi ſunt hic in terra miſere ſeducti.* ſunt etiam, quod ipſi prius animadvertimus, homicidæ, & parricidæ, [b] & interfectores ſacerdotum, & inimiciſſimi monaſte-

1 Strutunga *Ben.* 2 deeſt *Ben.* & *Hatt.* 3 deeſt *Hatt.* 4 on *Hatt.* 5 geornoſt *Hatt.* 6 godan *Ben.* 7 deeſt *Ben.* 8 herian *Hatt.* 9 himne *Ben.* 10 þeah *Hatt.* 11 sare *Ben.* 12 ðeah *Hatt.* 13 deeſt *Hatt.* 14 sacerdbanan *Hatt.* 15 deeſt *Hatt.*

a Vide LL. *Æthelr.* de verbis & operibus curandis, *Spelm. Conc.* pag. 519. Sufficiat ſemel hic Lectorem monuiſſe quæ immania flagitia à Concionatore noſtro etiamnum memorantur, eadem planè omnes fere Hiſtoricos enarrare. Leges autem *Eadgari, Eadwardi,* & *Æthelredi* graviter & eodem fere ordine ea perſtringunt. b Vid. LL. R. *Can.* de Sacrum ordinem violante. p. 557.

æbere apostatan] ⁊ her syndan man sworan ⁊ morðorran ⁊ morðor wyrhtan. [1 ⁊ her syndan hadbrecan ⁊ æwbrecan ⁊ ðurh sibleger ⁊ ðurh mistlice forligeru forsyngode swyðe.] ⁊ her syndan myltestran ⁊ bearnmyrðran ⁊ fule forlegene horingas manege. ⁊ her syndan wiccan ⁊ [2] wælcyrian. ⁊ her syndan ryperas ⁊ reaferas ⁊ worold struderas [and ðeofas ⁊ ðeodscaðan ⁊ wedlogan ⁊ wærlogan,] ⁊ hrædest is to cweðenne. mana ⁊ misdæda ungerim ealra:·

XX. And ðæs us ne scamað na. ac [3 ðas] us scamað swyðe ꝥ we bote aginnan swa swa bec tæcan. ⁊ ꝥ is gesyne on ðysse earman forsyngodan ðeode:· Eala micel magan manega gyt her to eacan ⁊ eaðe beðencan ðæs þe an man ne mihte on hrædinge [4 fullice] asmeagan hu earmlice hit gefaren is nu ealle hwile wide gynd ðas ðeode. ⁊ smeage huru georne gehwa hine sylfne. ⁊ ðæs na ne [5] latige ealles to lange:· Ac nu on Godes naman. utan don swa us neod is. beorgan us sylfum swa we geornost magon. þe læs we æt gædere ealle forweorðan:·

XXI. An ðeodwita wæs on Brytta tidum. Gildas hatte. se awrat be heora misdædum. hu hy mid heora synnum swa openlice swyðe God gegræmedan. ꝥ he let æt nyhstan Engla here heora eard gewinnan. ⁊ Brytta dugeðe fordon mid ealle. and ꝥ wæs geworden ðes þe he sæde [6 ðurh gelæredra regolbryce ⁊ ðurh læwedra lahbryce.] ðurh ricra reaflac ⁊ ðurh gitsunge woh gestreona. ðurh leode unlaga ⁊ ðurh wohdomas. ðurh biscopa asolcennesse [7 ⁊ unsnotornesse.] ⁊ ðurh lyðre yrhðe Godes bydela. þe soðes geswugedan ealles to gelome. ⁊ clumedan mid ceaflum þær hy scoldan clypian. ðurh fulne eac folces gælsan ⁊ ðurh oferfylla ⁊ mænigfealde synna heora eard hy forworhtan ⁊ selfe hy forwurdan:·

XXII. Ac [8] utan don swa us ðearf is. warnian us be swilcan; And soð is ꝥ ic secge. wyrsan dæda we witan mid Englum [9 sume gewordene] þonne we mid Bryttan ahwar gehyrdan. ⁊ þy us is ðearf micel ꝥ we us beðencan ⁊ wið God sylfne ðingian georne:· And utan don swa us ðearf is. gebugan to rihte. ⁊ be suman dæle unriht [10 asunian ⁊] forlætan. ⁊ betan swiðe georne þæt we ær bræcan:· And utan God lufian ⁊ Godes lagum fylgean ⁊ gelæstan swyðe georne ꝥ þæt we behetan þa we fulluht underfengon. [11] oððon ða þe æt fulluhte ure forespecan wæron:· And utan word ⁊ weorc rihtlice fadian.

riis. proditores etiam dominorum, notique Apoſtatæ, ac manifeſti; ad hæc perjuriæ, & homicidia atque ſicarii. violatores etiam ordinum ſacrorum, & adulteri; imo inceſtu, variiſque impudicitiis profligatiſſimi. dantur etiam lupinaria, & infantium neces, multæque [a] meretrices, fœdæ, ac adulteræ. Sagæ porro, & Veneficæ, prædones direptoreſque, & graſſatores publici. & fures & latrones, & mendici & mendaces. & breviſſime ut dicam, ſcelera atque flagitia, quæ enumerari nunquam poſſunt, omnia.

Atque harum rerum, è nobis ne unum quenquam pudeat omnino. nos vero pudet vehementer, libris pulchre admonitos ſtatim incipere poenitentiam. quod in hac gente miſera, peccatrice, apertum eſt & vulgatum. Atque hei mihi! multa his ſunt annumeranda, & revocanda in memoriam, quæ ſinguli vix unquam poſſint legendo plenè inveſtigare. Quanta ſcilicet infortunia, ac miſeriæ univerſam gentem quotidie vexant, & perturbant. ac diligenter unuſquiſque ſemet examinet, nec iſtud nimium diu procraſtinet. ſed in nomine Dei agamus illud quod nobis eſt maximopere neceſſarium, quam diligentiſſime poſſimus, caveamus nobiſmetipſis, ne una omnes pereamus.

Temporibus Britannorum, doctus quidam erat atque ſapiens, cui nomen Gildas; qui res eorum male geſtas ſcriptis ſuis commemoravit. Eoſdem nempe peccatis ſuis Deum tam aperte graviterque laceſſiſſe, ut Anglorum exercitum tandem permitteret victorem terra potiri: Britannorum autem virtutem atque gloriam expugnare, & prorſus extinguere. Factum eſt autem id, quod ipſe prius monuerat, fracta regula doctiorum, & laicorum violata lege. ob divitum rapinas, & uſurarum injuſtarum cupiditatem; propter leges Gentis iniquas, & iniqua judicia; propter Epiſcoporum deſidiam, & imprudentiam; & nunciorum Dei laborem ingratum, qui veritatem prorſus occultarant, & muſſitaverunt faucibus, ubi vehementius eſſet inclamandum; propter populi luxum conſummatum; propter crapulam & ingluviem, variaque ac multiplicia peccata; patriam ſuam amiſerunt, ipſi autem omnes perierunt.

Agite vero, quod opus eſt nobis perficiamus, hujuſce modi commonefacti ſimus exemplis, veritatem enim ego plane enuntio; deteriora quædam flagitia Anglis fuiſſe nota, & perpetrata, quam Britannis olim fuiſſent unquam audita. Quamobrem nobis eſt id ſummopere neceſſarium, hæc ut animo nobiſcum iterum iterumque reputemus. & Deum nobis ut conciliemus. Agite ergo jam fiat quod nobis eſt perneceſſarium, ad juſtitiam noſmet convertamus, & nefas aliquo ſaltem modo devitemus relinquamuſque. reſarciamus autem illud ſedulo quod perfregimus. Agite porro, amemus Deum, & legibus divinis obſequamur, iſtud etiam omni diligentia perficiamus, quod bapti-

---

1 Deeſt *Hatt.* 2 wælcerian *Hatt.* 3 deeſt *Hatt.* 4 deeſt *Ben.* 5 gelatige *Ben.* 6 deeſt *Hatt.* 7 deeſt *Hatt.* 8 utan *Hatt.* 9 deeſt *Hatt.* 10 deeſt *Ben.* 11 oððe *Ben.*

a LL. *Æthel. Concil. Ænham.* ut ſagæ incantatores & egregiæ meretrices exulant pag. 515. Furta autem & Latrocinia omnia funditus abſiſtant. pag. 528.

and

and ure ingeðanc clænſian georne. ⁊ að ⁊ [1] ƿed ƿærlice healdan. ⁊ ſume getrẏƿða habban us betƿeonan. butan uncræftan:. And uton gelome underſtandan ðone miclan dom þe ƿe ealle to ſculon. ⁊ beorgan us georne ƿið þone ƿeallendā brẏne helle ƿites. ⁊ geearniā us ða mærða ⁊ ða mẏrhta þe God hæfþ gegearƿod ðā þe his ƿillan on ƿorolde geƿẏrcað:.*

zandi, profeſſi ſumus olim atque polliciti. ſive id quod ſponſores noſtri pro nobis baptizandis ſuſceperunt. Agite jam tandem dicta atque facta rite inſtituamus. cogitationes vero diligenter noſtras expurgemus. jusjurandum etiam & pactum caute ſemper conſervemus, & fidem aliquam inter noſmetipſos amota omni fraude tueamur, Agite nunc demum ſupremum iſtud judicium, ad quod perventuri ſumus omnes, ſæpiſſimè in mentem revocemus, nobiſmet vero caveamus ab luctuoſo iſto infernæ pœnæ incendio; comparemus autem nobis gloriam & beatitudinem, quas repoſuit iis Deus, qui in mundo illius voluntati obſequuntur.

GOD URE HELPE. AMEN.

DEUS NOS ADJUVET. AMEN.

† Præcipui articuli Sermonis ad Anglos habiti ab Lupo Epiſcopo.

I. Hujus univerſitatis finem inſtare docuit, quoniam peccatum exuberat; idque ita prædictum in S. Scripturis, ante adventum Antichriſti futurum, eaque mala oſtenſa palam quatuor annis ante Ethelredi Regis obitum.

II. Gentes cum Chriſtianis conferens, eas antetulit, planeque oſtendit quod in illo impio divino cultu falſaque religione, multò ſint juſtiores, ferventiores, & obſervantiores quàm Chriſtiani, quorum vita indies fit ſceleratior. Nam Eccleſiæ vaſtantur, ſanctitas è vita tollitur, ordo clericalis ludibrio habetur & contemptui, viduitas ad ſecundas nuptias adigitur invita, imo plebs proditoriè è regno ſumpto pretio venumdatur, infantes ab ipſis incunabulis ad miſeram ſervitutem ſumpti, & redacti ſunt, omniſque benignitas & eleemoſyna periit, ipſi denique liberi avitâ libertate & ingenuitate frui, & in ſervili conditione conſtituti bonis labore ſuo partis uti prohibentur.

III. Aliaque illorum temporum vitia commemorat multa. Parentum, liberorum, conjugum, amicorum, propinquorum, agnatorumque non eſſe Chriſtianis aut hominibus dignam amoris & officii inter ſe retributionem & viciſſitudinem. Clericos, amuſſi regulaque ſuâ arctiore contemptâ, & laicos communi humanâ lege ſpretâ vivere. Quæcunque mala ubique jam eſſe diffuſa atque diſſipata, eaque quæ ad Rempublicam labefactandam atque evertendam ſumma ſunt, Proditionem nempe, atque falſum in ipſos dominos atque heros teſtimonium. Cujus fuit indicium Edwardi Regis ipſis hoſtibus traditio, parentumque ac filiorum impietas, quòd illi liberos hi matres pecuniâ concedebant. Oſtendit ex hac Chriſtianæ vitæ & integritatis deterioratione perveniſſe ad hanc gentem; ignominiam & infamiam; deinde bellum, famem, incendia, homicidium undique gentem delere.

IV. Furtum autem, egeſtatem, peſtem, latrocinia, & rapinas eſſe gentis propria atque inteſtina mala. Quibus præter ſolitum acceſſere divinitus cœli atque aëris intemperies & ſterilitas agrorum.

V. Alia cum his punienda in regno frequentia obtinere oſtendit vitia; perjuria nimirum, mendacia, nec non fœderum atque pignorum fractiones & violationes.

VI. Piratas ipſa divinâ irâ ac vindictâ in hanc gentem prævaluiſſe; ita ut ab iſtis invaſionibus ſæpè decem aut viginti unâ mulctatæ conjuges, atque filiæ inſpectantibus parentibus & maritis ſtupratæ; Domini ipſis ſervire coacti. Chriſtiani inſtar pecudum agminibus unâ abducti & vinculis copulati in pelagos varios acti; dum ipſi interim eos qui vinculis, infamia, rapinâ, contumeliis ac ſceleribus omnibus ſe male tractabant atque in navigia cogebant, honoribus proſequebantur.

VII. Has omnes dicebat calamitates regno invectas, incenſo numine divino, quia hæc gens multifariam multiſque modis deliquit homicidio, avaritia, gulâ, furto, profuſione, pace ac induciis inſidioſe conſtructis, barbariſmo, proditione atque technis vaferrimis, legum religioniſque contemptu, fraude atque deſertione, propinquorum oppreſſione, ordinum deſpectu, & maculato conjugio, inceſtu atque adulterio; juramenti, fœderis, promiſſi, fidei, jejuniorum atque feriarum crebrâ fractione, mendaciis, orationiſque vanitate. Ineſſe præterea in ordine clericali Apoſtatas & deficientes atque renunciantes fidei; permultos quoque exiſtere inter Laicos, qui ſummo odio Clerum proſequuntur, legemque divinam & Chriſti imperium contemnunt: eorum exemplo qui ex famâ populari magis quàm ex divinâ aut humanâ Lege pendebant, quique ex facinoribus quàm ex rectè geſtis gloriam atque commodum quærunt.

VIII. Ad extremum, pœnitentiam, prioris vitæ emendationem atque novitatem, omniſque mali vitationem ſuadens peroravit.

---

1 Ƿedd *Hatt.* * In marginalibus notis huic ſermoni ſubjunctis, quoties legitur DEEST HATT. notandum eſt lectori, eas voces, quæ in *Hattoniano deeſſe* notantur, inſertas eſſe in textum hunc ex codice *Hattoniano.* † Hos articulos deſumpſit Cl. *F. Junius* F. F. ex *M. Parkeri* Antiq. Brit. Edit. Hanov. pag. 89.

Cum

Cum Lupi Epiſcopi Sermone ad Anglos, ob quandam materiæ affinitatem, non malè forte ſubjungentur quæ, de Variis caſibus, ex Hattonianâ *Bibliothecâ deprompſimus; quemadmodum & quæ, Hoſtili exercitu impreſſionem in terras noſtras faciente, publicè legenda proponit volumen* 248 *Collegii Sancti Benedicti.*

*BE MISTLICAN GELIMPAN.

I. Gyf hit geweorðe ꝥ on ðeodscype [a] becume healic ungelimp for manna geƿyrhtan. here [b] oððon hunger. bryne oððon blodgyte. unƿæstm oððon [c] unƿeder. orfcƿealm oððon mancƿealm [d] ðurh færlice uncoðan. ðonne sece man ða bote a a to Gode sylfum:. Ealra ðinga [e] ærest ga man to scrifte. ⁊ gebuge man to rihte. ⁊ [[f] sƿælc] unriht forlæte. huru heafodmen ⁊ gehadode men. ⁊ þonne do man sƿyððan [[g] georne] sƿa sƿa dyde Dauid ⁊ eac mænig oðer. geomerigendum mode clypige mon to Criste. ⁊ ealsƿa [h] Niniuete [[i] sƿa ꝥ folc agylt hæfde] gif man ꝥ geræde. gold ⁊ [k] glencga alecge man þa hƿile. ⁊ ælce ƿigƿæpna. ⁊ ælce idele renca. ⁊ æghƿylce populo saca læte man stille. ⁊ nime man hæran [l] oþþon ƿyllen to lice. ⁊ fæste sƿyðe georne. ⁊ ælmessan dæle:. God is sƿyðe milde:.

II. Niniuete ƿæron forsƿyngode sƿyðe. ac hy dydon sƿa heom [[m] to donne] ðearf ƿæs. geƿendon to rihte fram eallum unrihte. ⁊ [n] fengan on fæsten. ⁊ ðingedon georne geomerigendum mode [[o] ƿið God. ⁊ God ælmihtig þa heom allum gemildsode ðurh ðæt strange fæsten ⁊ behreoƿsunge þe hi dydon.] ⁊ ðæt mæg to byrne:. [p] Utan don eac sƿa sƿa oft sƿa ðæs neod sy. [[q] ealsƿa nu is micel neod ofer eal ðisne eard.] beode mann sona ðreora daga fæsten [[r] to berenan hlafe. to sealte. ⁊ to grenan ƿyrtan. ⁊ to ofete. ⁊ hƿilum læs. hƿilum ma. be ðam ðe seo neod sy.] ⁊ sece gehƿa his scrift sƿyðe [s] georne. and [t] unscodum fotum georne Godes cyrican dæges ⁊ nihtes. ⁊ ga man mid [u] reliquium ut ⁊ mid [x] letanian. ⁊ sceote man ælmessan be ðæm þe man þonne to ðearfe geræde. sƿa æt hearde peninc. sƿa æt heorð peninc. sƿa æt [y] sulhgange peninc. sƿa æt faldgange pening. sƿa gesyflede hlaf. gæf man ðæt geræde. æt [z] hreocendum heorðe. sƿa elles hƿæt þinga be ðam þe ƿitan þonne to ðearfe gerædan [[a] for ealles folces neode.] hƿilum ƿeaxgescot. hƿilum mealt gescot. hƿilum melo gescot. hƿilum ælmes dæð. and hƿilum ðearfena fotþƿeal. ⁊ elles ælmes gedal. ⁊ hƿilum be teoðunge. hƿilum be mannes efenrihte. hƿilum be freot men. hƿilum be healf freon. ⁊ hƿilum an. ⁊ hƿilum oðer:.

III. Ƿitan scylon rædan folce to ðearfe. and [b] sacerda gehƿilc do sƿa hit ðearf is on his mæssesangum. sona sƿyðe georne clypige to Criste:. To æghƿælcre neode man hæfþ on cyricbocum mæssan gesette. ⁊ tilige man georne mid ðam ⁊ mid halgum gebedum a a þonne ðearf sy:. And ꝥ is ƿene betere þonne man to ƿiccan ⁊ to ƿigglеran tilunge sece æt ænigre neode:. And ealle Godes ðeoƿas don sƿa hit neod is. mid [c] sealmsangum ðingian georne for ealle ðas ðeode. ⁊ æt [d] ælcum tidsange. aðenedum limum. sumne sealm singan. preces ⁊ col. ⁊ geornlice biddan are ⁊ miltse ealre ðysse ðeode:. And Godes ðearfan. myngie man gelome. ꝥ hy eac to Criste clypian sƿyðe georne. ⁊ anrædlice gebiddan for ða þe heom on Godes est ælmessan syllan. ⁊ for ealle ðas ðeode ðingian hy georne:.

IV. And ælces mannes ðeoƿetlingas ealle ða ðry dagas. þe ꝥ fæsten aboden sy. [[e] ælces] ƿeorces beon [f] gefreode ƿið cyricsocne ⁊ ƿið ðam þe hy ðæt fæsten þe lustlicor [g] gefæsten ⁊ ƿyrcen heom sylfum [h] ꝥ ꝥ hy ƿillen. ⁊ clypien to Criste eac sƿyðe georne:. And gyf hi ðonne ðæt fæsten rihtlice ne [i] gefæstan. ðolian [[k] hi] ðære hyde. oððon hydgyldas:. And gyf frigman sƿa fræc sy ꝥ he ðæt fæsten [l] abrece. oððon his ælmessan rihtlice [m] ne gelæste sƿa sƿa hit gelagod sy. [n] gebete þæt sƿa scire ƿitan sylfe geceosan. [[o] sƿa ꝥ oðre manega beon gestyrede be ðam.] [p] oððon þus gyf hit beon mæge. bonda mid ðryttiga penigan. þegen mid XXX scyll. gyf man sƿa geræde. and sƿa hƿar sƿa ꝥ feoh uparise. dæle man on Godes est æghƿylcne penig:. And manna gehƿylc dæle on Godes est georne Godes ðearfum [q] ðæne sylfan mete ðe he ƿolde brucan. gif him ðæt fæsten sƿa geboden nære:. And huru is mæst ðearf ꝥ man fram unrihte gebuge to rihte ⁊ yfeles gesƿice ⁊ Godes lage healde ⁊ godcunde lare gyme sƿyðe georne ⁊ rihtlice gelæste eall ꝥ man behate on Godes est to donne:. GOD US GEHEALDE:.

---

*BE MISLICUM GELIMPUM *Ben.* & *Hatt.* [a] cume *Ben.* & *Cott.* [b] oððe *Ben.* & *Cott.* paſſim. [c] anƿider *Ben.* ungelimplice geƿideru *Cott.* [d] oððe færlic coða. oððe færlic deað. *Cott.* [e] ærost *Ben.* [f] *Cott.* [g] *Cott.* [h] Niniuite *Ben.* & *Cott.* [i] *Cott.* [k] glænca *Ben.* [l] ⁊ *Ben.* & *Cott.* [m] *Cott.* [n] fæstan ðry dagas on ann. *Cott.* [o] *Cott.* [p] Uton *Ben.* & *Cott.* [q] *Cott.* [r] *Cott.* [s] geornlice *Ben.* [t] unsceodum *Cott.* [u] haligdome *Cott.* [x] halig ƿætere *Cott.* [y] sulh pænig oððe pæniges ƿurþ *Ben.* [z] reocendum *Ben.* & *Cott.* [a] *Cott.* [b] mæsseƿeorta *Cott.* [c] sealmsang *Cott.* sangum *Ben.* [d] æghƿilcum tidsangum *Ben.* & *Cott.* [e] *Cott.* [f] sƿige *Cott.* [g] gefæstan ⁊ ƿyrcan *Ben.* & *Cott.* [h] sƿa hƿæt sƿa hi ƿillan. ⁊ clypian *Ben.* & *Cott.* [i] healdan *Cott.* [k] *Cott.* [l] tobrece oððe *Cott.* [m] na *Cott.* [n] bete ꝥ sƿa se scir b ⁊ ealle scirƿitan rihtlicost deman *Cott.* [o] *Cott.* [p] oððe *B.* & *C.* [q] ðone *Ben.* Hat-

Hattonianum *hunc de Variis caſibus tractatulum contulimus cum ſupra memorato volumine collegii Sancti Benedicti*; *nec non cum Cottoniano MS. qui inſcribitur* Tiberius. A. 3. *Ac minime quidem videntur omittenda quæ codex ille Cottonianus in fine opuſculi addit.*

V. Naſ hig nan gehaðod man to þam dyrstig. ꝥ he æfre life ænigan men ðis fæsten to abrecenne. ⁊ gif hit ænig manðeð. þonne mæig he ƿenan him sylfan ꝥ him Godes grama fullice on becume:. Uton niman us nu ealle bysne be Saule ðam cyninge. ðe God hine sende into anum leodscype. ⁊ sceolde eall forðon ðæt on ðam earde ƿære. þa budon his ƿitan eallan ðam folce ðreora daga fæsten. ꝥ hi sige moston habban æt Gode ofer hera feondon:. Ða nyste na Ionathas ðæs cinges sunu ꝥ hit sƿa geboden ƿæs eallan ðam folce. ah abyrigde þa on ðam lande anes dropan huniges. ⁊ þa ðurh ðysne gylt na mihte næfre ꝥ Israelisce folc habban sige ofer heora feondan. ah ƿearð feala ðusenda manna ofslagen of Saules folce. ðurh ðisne ylcan gilt:. Nu magon ƿe ealle niman sƿiþe sode bysne be ðysan ylcan ⁊ be manegan oðrum ðingum. þe men noldan Godes beboda healdan sƿa sƿa hi sceoldan ⁊ sƿa sƿa heom geboden ƿæs fram heora lareoƿe. ꝥ feala ðusenda forƿyrdað of ðurh anes mannes gilt. þonne hit bið geboden fæsten for ealles folces neode. ⁊ sum man hit þonne tobrycð ðurh his gifernesse. þonne hæfð eall folc. se scyldiga ⁊ se unscyldiga micele ƿraðe æt Gode. ðurh his ænne gilt: þe he nolde healdan þa ðincg þe heam for folces neode geboden ƿæs:. Ac uton ƿe nu gecyrran to Criste mid inƿerdre heortan. ⁊ heonan forð ælces yfeles geƿican ⁊ rihtlæcan us sylfe on eallan ðingan ðæs þe ƿe don magon. ⁊ biddan God ælmihtig ꝥ he us gemiltsige æt eallum urum sennan. ⁊ ꝥ he us ahræddde of ðære miclan ancsumnesse þe ƿe nu on syndon:. Drihten hlaford Crist alys us ealle ðurh ðine micclan mildheortnesse. ⁊ ꝥ ƿe moton ðinne ƿillan geƿyrcan ær ƿe of ðisan life geƿitan:. Halig Drihten gemiltsie us eallan:. AMEN:.

ÐIS MAN GEREDDE ÐA SE MICELE HERE COM TO LANDE:.

Ealle ƿe beðurfan ꝥ ƿe geornlice earnian ꝥ ƿe Godes miltse ⁊ his mildheortnesse habban moton. ⁊ ꝥ ƿe ðurh his fultum magon feondum ƿiðstandan.. Nu ƿille ƿe ꝥ eall folc †——— to gemænlicre dædbote ðrig dagas be hlafe ⁊ ƿyrtum ⁊ ƿætere. ꝥ is on monandæg. ⁊ on tiƿesdæg. ⁊ on ƿodnesdæge ær Michaeles mæssan. ⁊ cume manna gehƿilc bærefot to circan buton golde ⁊ glæncgum. ⁊ ga man to scrifte. ⁊ gan ealle ut mid haligdome. ⁊ clypian inƿeardre heortan georne to Criste. ⁊ sceote man æghƿilce hideƿænig oððe ƿæniges ƿeorð. ⁊ gebringe man ꝥ to cyrican. ⁊ syððan on ðreo dæle be * Criftes ⁊ be tunes gerefan geƿitnesse:. And gif hƿa ðis ne gelæste. þonne gebete he ꝥ sƿa sƿa hit gelagod is. bunda mid xxx pen. ðræl mid his hyde. þegn mid xxx scill. And sƿa hƿar ꝥ feoh ƿarire. dæle man on Godes est æghƿilcne ƿænig. ⁊ ealsƿa ðone mete þe gehƿa brucan ƿolde gif him ꝥ fæsten sƿa geboden nære:. Deale mon on Godes est georne æfter ðam fæstene eallum ðearfigendum mannum ⁊ bedridan ⁊ sƿa gebrocedum mannum þe sƿa fæstan ne magon. oððe his hlaford for hine. buton he sylf hæbbe. ⁊ heoƿod men teoðian. ⁊ ðeoƿ men þa ðrig dagas beon ƿeorces gefreode. ƿið circsocne. and ƿið ðam þe hi ꝥ fæsten þe lustlicor gefæstan:. And on on gehƿylcan mynstre singe eal gefærræden æt gædere heora saltere þa ðry dagas. ⁊ ælc mæssepreost mæssige for urne hlaford ⁊ for ealle his ðeode. ⁊ ðar to eacan mæssige man æghƿylce dæge on ælcan mynstre ane mæssan synderlice for ðare neode þe us nu on handa stent. oð ꝥ hit betere ƿurde. ⁊ æt ælcan tidsange eall hired aðenedum limum ætforan Godes ƿeofode singe ðone sealm Domine quid multiplicati sunt. ⁊ preces ⁊ coll. ⁊ ealle gemænelice gehade ⁊ læƿede bugan to Gode georne ⁊ geearnian his mildse. ⁊ æghƿylce geare heononforð gelæste man Godes gerihta huru rihtlice. ƿið ðam þe us God ælmihtig gemiltsige and us geunne ꝥ ƿe ure fynd oferƿinnan motan:.

GOD URE HELPE. AMEN.

Quinetiam, Showere, quemadmodum è terræ fodinis eruuntur, quæ in iis natæ deliteſcebant, maximi pretii gemmæ, ex quibus levigatis, & ordine diſpoſitis, quæ omnes non delectant tantum, ſed in ſui admirationem convertunt, ornamenta concinnantur : ſic è mss. Saxonicis, imo ex iis non raro, quæ in nulla fere ratione habentur, effodi, ſi dicam, multa præclara, multa pretioſa poſſunt, quæ à gnaro homine ſua de rubigine terſa, & in librum compoſita, docti quidem, ut ego judico, quibus vetuſtas placet, univerſi, non modo cum voluptate, ſed cum admiratione perlecturi ſunt.

Talem librum, qui tanquam *Cento*, ex variis & diverſi coloris pannis conſuendus eſt, quiſquis *Saxonicos* mss. verſavit, Showere, non poteſt non deſiderare, quippe quod pretioſa multa

† Hoc in loco videtur fæste, aut ſimile quid, inſerendum. * Forte legendum scriftes.

frag-

fragmenta, tractatuli, rerumque deſcriptiones *Saxonice* ſcriptæ, niſi in tali libro collectæ in lucem proferantur, æternis tenebris damnabuntur. Tali ergo libro quemadmodum opus eſſe dico, SHOWERE: ſic operæ pretium me facturum ſpero, ſi excerpta quædam *Saxonica* hic exhibuero, ex quibus cum multis id genus aliis contexendum eum eſſe cenſeo.

Id genus eſſe duco fragmentum illud *gromaticum*, quo quis geodætes *Anglo-Saxonicus*, ACRARUM, HIDARUM, & FURLANGARUM dimenſiones in uſum colonorum deſcripſit in cod. *Cott.* qui inſcribitur, *Otho*, B. II. fol. 350. b.

To anes æceres bræde on ƿealstillinge. ⁊ to þære ƿære gebiringeað XVI. hida. gif ælc hid byþ be anum men gemannod þonne mæg man gesettan ælce gyrde mid feoƿer mannum:. Ðonne gebyreð to tƿentigan gyrdan on ƿealstillinge hundeahta hida. ⁊ to þam furlange gebyrgeað oþer healf hund hida. ⁊ x. hida be þam ylcan getæle þe ic here beburan tealde:. to tƿam furlangum gebyrað xx. hida. ⁊ þreo hund hida:. To þrim furlangum hundeahtig hida. ⁊ cccc. hida:. Ðonne gebyrigeað to IIII. furlangum XL. hida. ⁊ VI hund hida:. To fif furlangum gebyreð ymbeganges eahta hunda hida on ƿealstyllinge:. To six furlangum gebyreð sextig hida. ⁊ nigan hund hida:. To VII. furlangum XX. hida. ⁊ XI hund hida:. To eahta furlangum ymbeganges ƿealstyllinge hund eahtig hida. ⁊ XII hund hida:. To XI. furlangum gebyreð. LX. hida. ⁊ XVII hund hida:. To XII. furlangum ymbeganges ƿealstyllinge gebyreð XX. hida. ⁊ nigantyne hund hida:. Gif ymbegange mara bið. þonne mæg man eaþe þone ofereacan geþencan of ðisse tale, forþon ealning to anum furlange gebyreð sixtig manna. ⁊ c. þon bið ælc gyrd mid feoƿer mannum geset:.

Id genus etiam ſunt, quæ ad explicandam rem NUMMARIAM *Anglo-Saxonum* conducunt, & ad illam rite intelligendam conferunt. Vocabula autem quibus rem *nummariam* denotabant *Anglo-Saxones*, vel ſunt quibus *monetam percuſſam*, vel quibus certas *pecuniæ ſummulas*, ſeu auri argentive quid, certo quodam pondere aut valore conſtans, indicabant. Monetæ percuſſæ argenteæ unum, ut videtur, apud eos genus fuit, nempe argenteus ille nummus, quem penning, pennig, penninc, & cum ſimplici N. pening, penig, peninc, penic, & peneg, vocabant. Penning autem, qui à nobis PENNINGUS Latino-barbare nuncupabitur, cuſum nummulum argenteum, quem hodie dicimus **a threepence**, i. e. tres denarios *Eſterlingos*, quod trutina probat, pondere, & valore æquabat. Quinque *penningi* pecuniæ argenteæ ſummulam, quam ænne scylling, i. e. *unum ſcyllingum*; & triginta *penningi*, ſummulam pecuniæ argenteæ, quam ænne Mancus, vel ænne Mancs, i.e. *unum* [a] *Mancuſam* vocabant, conſtituebant. Hæc, auctore *Ælfrico*, SHOWERE, qui in Grammaticæ ſuæ *Saxonicæ* fine ſic ſcribit: Libra on leden is pund on Englisc. [b] fif penegas gemaciað ænne scylling. ⁊ þrittig [c] penega ænne Mancus:. Quemadmodum ergo *unus penningus* Anglo-*Saxonum*, tres noſtros continebat: Sic unus *ſcyllingus* eorum ex quinque *penningis* conſtans, quindecim noſtros *penningos* complectebatur, unumque *Scyllingum* noſtrum quinta parte excedebat. Mancuſa pariter argentea, quæ XXX penningos tales continebat, nonaginta noſtros valebat penningos, ſeu tres excuſos patriæ noſtræ nummos argenteos, quos vocamus **halfcrowns**. *Mancuſa* vero, vel *Marca* auri decies valebat *Mancuſam* argenti, ſecundum valorem quo aurum argentum ſuperabat apud *Græcos* & *Romanos*.

Dimidium *peningi* apud *Anglo-Saxones* vocabatur helflinge, ut videtur ex *Lucæ* cap. XII. 6. Ne becypað hi fif Spearƿan to helflinge, *nonne quinque paſſerculi veneunt minutis aſſibus duobus?* Quadrans autem *peningi* dicebatur feorðling: ut videtur ex *Matth.* cap. V. 26. ær þu agylde þone ytemestan feorðling, *uſque dum reddideris ultimum quadrantem.* & *Luc.* XXI. 2. þa geseah he earme ƿudeƿan bringan tƿegen feorðlingas, *vidit autem viduam quandam pauperem mittentem æra minuta duo.*

Erant in uſu etiam apud *Anglo-Saxones* æreæ monetæ percuſſæ, eæque valde minutæ, quas STYCAS vocabant, quarum una ſemiquadrantem; quadrantem duæ; quatuor helflingum; & octo denarium eorum argenteum, ſeu *peningum* valebant. Hoc conſtare videtur ex *Marci* cap. XII. 42. Ða com an earme ƿuduƿe. ⁊ ƿearp tƿegen stycas. ꝥ is feorðung peninges. *& venit quædam vidua pauper, miſitque minuta duo, quod eſt quadrans.* Quemadmodum enim denarium Romanum [d] per ſuum *penning*; ſic dimidium ejus ſive ſemiſſem, per ſuum helfling; quadrantem per ſuum feorðling; & minuta æra, quorum certus quidam numerus denarium valebat apud *Romanos*, in transferendis evangeliis per *ſtycas* ſuas reddebant. Præterea notandum eſt, SHOWERE, inter penningos *Saxonicos*, & penningorum fragmenta, ſcilicet penningorum partes dimidias, & quartas, non raro reperiri, quod ita erat comparatus, ſive is fuſus, ſive excuſus fuit

---

a Vel *unam marcam*. Mearc enim, ſeu Marc, apud *Anglo-Saxones* idem argenti pondus, ac Mancus, ſignificabat. *b* Ita non ſolum liber excuſus, ſed MSS. nempe is, quem penes me habeo, & ille bibl. Coll. *D. Joh. Bapt.* apud *Oxonienſes.* Hoc obſervatum à Lectore velim, quippe quod ſunt, qui contendunt *Scillingum* Anglo-Sax. ex quatuor *penningis* conſtitiſſe. *c* Lege penegas. *d Matth.* XX. 2. geƿorðenre gecƿydrædenne þam ƿyrhtum. he sealde ælcon ænne penig ƿið his dæges ƿeorce, *conventione autem facta cum operariis*, &c.

penningus argenteus *Anglo-Saxonum*, ut ipſe in ſemiſſes, & ſemiſſes ipſius dein in quadrantes facile diſcindi, aut diſrumpi poſſent.

Merciæ Saxones etiam pecuniam argenteam per ſummulas numerabant, quas ſceata vel ſceatas vocabant. *Textus Roffenſis* fol. 38. b. Ceorles penᵹylð is Myrcnalaᵹe cc. ſcill. Deᵹenes penᵹylð is Six ſpa micel. ꝥ byð xii. hunðreð ſcill. Ðonne bið cyninᵹes anfealð penᵹilð Six þeᵹena penᵹilð be Myrcnalaᵹe ꝥ is xxx ðuſenð ſceata. ꝥ bið ealles cxx punða. ſpa micel is þæs penᵹylðes on. 7 ſop þam cynedome ᵹebyrað oðeꞃ ſpilc to bote on cyneᵹylðe. Se pen gebyrð maᵹum. 7 ſe cynebot þam Leoðum. Quæ ſic à [a] *Johanne Bromton* redduntur: CEORLES WEREGILDUM *eſt in Mercenorum laga* C. C. S. THAYNI WEREGILDUM *eſt Sexies tantum, id eſt, duodecies* C. S. *Regis ſimplum* WEREGILDUM *eſt Sex* THAYNORUM WEREGILDUM *in Mercenorum laga, hoc eſt* XXX *millia Sceata, id eſt totaliter* CXX.L. *Tantum eſt de* WEREGILDO, *ſed pro dignitate regni debet addi tantundem in* CYNEGILDE. *Ipſam* WERAM *debent habere* [b]PARENTES *ejus, & regni emendationem ipſius terræ populus.* In *Lambardi* vero *Archæonomiâ*, hæc *Æthelſtani* R. lex ſic ſe habet: Ceorles peneᵹylð on Mercnalanð bið cc. ſcill. Þeᵹnes ſyxfealð þam ꝥ is M.CC. ſcill. Cynᵹes anfealð peneᵹilð bið ſyx M. ðeᵹna peneᵹilða. ꝥ is þrittiᵹ ſceatas. 7 ſpa micel bið ſe peneᵹylð:· Ac fop þæs picer cynebote bið to þirum ᵹenumen eft ſpa micel on Cyneᵹilð:· Ðam pere habbaþ ða mæᵹas. 7 ðam Cynebot ſe lanð Leoð; *Ruſticum Mercii* cc. *ſolidis æſtimant. Thanum autem, cujus æſtimatio ſexies major, mille & ducentis ſolidis æſtimant. Regis æſtimatio ſimplex, ſex millium Thanorum æſtimationi æqua eſt*, i. e. triginta ſceatis. *Tanta eſt regis æſtimatio. Cui etiam tantundem mulctæ, vel compenſationis nomine addi debet, quo regnum ſatisfactionem recipiat. Occiſi regis æſtimationem, ſeu pretium cognati ejus habeant. Mulctam autem populus habere debet.*

Maxime inter ſe diſcrepant hujus *Æthelſtani* legis duæ iſtæ lectiones, ſc. *Textus Roffenſis* illa, quam [c] firmat verſio *Bromtoni*, atque altera codicis quem ſecutus eſt *Lambardus*. Secundum *illam* ſceat, vel ſceata fuit ſummula ſolido *Saxonico* multo minor, ſcilicet decem *ſticarum*, ſeu *peningi* cum quadrante ſummula, quæ eſt *ſcillingi* quarta pars, ut ſupputando conſtat. Secundum *hanc* vero, quam rejiciendam eſſe judico, ingens argenti ſumma fuit, nempe CC.XL. mille *Scyllingorum*, qui faciunt monetæ *Anglo-Saxonicæ* quater mille libras, quas *pundas* vocabant. Rejiciendam (inquam) judico codicis, quem *Lambardus* eſt ſecutus, Lectionem, quod errore librarii M. nota numeralis *Saxonici* þuſenð ſcriptum eſſe videtur ante þeᵹna, quod inter þrittiᵹ, & ſceatas ab eo erat ſcribendum. Hanc Conjecturam noſtram, qua vera loci lectio, legiſque verus etiam ſenſus reſtituitur, ſuſtentat verſio *Latino-barbara* Cod. MS. *Cott.* qui inſcribitur, *Titus*, A. 27. his in verbis: *Ceorles Weregildum eſt in Myrcenorum laga* CC. *ſol. Taini Weregildum eſt ſexies tantum.* i. e. *duodecies* C. *ſol. Regis ſimplum Weregildum eſt* VI.M. *Tainorum Weregildum eſt in Myrcenorum Laga, hoc eſt*, XXX MILIA SCEATTA. *i. e.* TOTALITER CXX LIBRÆ. *Tantum eſt de Weregildo*, &c. In qua quidem verſione verba iſta, *hoc eſt*, XXX *milia Sceatta*, i. e. *totaliter* CXX *libræ*, exacte reſpondent *Saxonicis* iſtis *Textus Roffenſis*, ꝥ is xxx ðuſenð ſceata. ꝥ bið ealles cxx. punða:·

Ðrimſa etiam ſummulæ genus eſt, qua Orientales, Auſtrales, & Occidentales *Angliæ Saxones* in numerandis ſuis pecuniis utebantur. De hac etiam in Lege *Æthelſtani* R. Be perum:· Ðæs cyninᵹes penᵹylð ſie mið Enᵹlacynne on folcꞃiht ðꞃittiᵹ þuſenð ðꞃimſa. 7 ðæꞃa XV.M. ſien ðæs peres. 7 oðꞃa XV.M. ðæs cynedomes:· Se pæꞃe belimpaþ to þam mæᵹþe. 7 ꝥ cynebot to þam Lanðleoð:· Quæ ſic vertuntur in cod. MS. *Cott. Claudius*, D. 2. *Regis Weregildus eſt cum Anglis in publico recto tringinta millia thrimſa.* [d] *id trium quindecim milia ſunt de wera, & quindecim milia cynedomes.* i. e. *regiæ dignitatis. Ipſum natalis ejus pretium pertinet cognationi. & Kynebot ipſius terræ nationi.* In MS. autem *Cott. Titus*, A. 27. transferuntur his in verbis: *Regis Weregildum eſt cum Anglis in jure publico* XXX. *milia* þrimſa. [e] i. e. *trium* XV *milia ſunt de were. & quindecim milia cynedomas.* i. e. *regiæ cenſuræ. Ipſum natalis ejus pretium pertinet cognationi. & cynebot ipſius terræ nationi.*

Sic legem *Æthelſtani*, SHOWERE, tranſtulerunt *Anglo-Normanni*, *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis fere prorſus ignari, quæ tamen ſic verti debet: *Apud Anglos communi jure rex triginta mille Thrimſis æſtimatur, quarum quindecim millia regii capitis pretium ſunt, & quindecim millia, quibus regno ſatisfiat, mulctæ nomine ſolvenda ſunt. Regii capitis pretium ejus cognatorum eſt, mulcta vero populi Anglicani.*

De Thrimſa autem ſic *Lambardus*: *Thriſma* à ðꞃeo, *quod* tria *ſonat effictum. Eſt igitur Thrimſa trium Solidorum nummus.* Thrimſa vero, SHOWERE, non à ðꞃeo, ſed à TREMISSIS, ut

---

a X. Script. col. 846. & *Spelman*, concil. Vol. I. pag. 406. *b* Gallice *parents*. i. e. *agnati, cognati*, ſanguine propinqui. *c* Textus *Roffenſis* lectionem etiam corroborat verſio cod. MS. *Cott. Claudius*, D. 2. *Cheorles Weregildum eſt in Mercenorum Laga* CC. *ſolid. Thaini Weregildum* [*ſexies*] *tantum*, i. e. *duodecim hunshillinges. Regis ſimplum Weregildum eſt ſex Thainorum Weregildum in Mytenorum Laga. hoc eſt triginta* milia ſceatta. hoc eſt, *totaliter centum viginti libr. Sed pro regni emendatione debet tantundem addi in cenegildo. Ipſam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem ipſius terræ populus.* *d* Lege *& iſtorum.* *e* Lege *& iſtorum.*

recte

recte *R. Bradijus* noſter, derivandum eſt. *Tremiſſis* autem in legibus antiquis fuit ſumma ſolido minor: ut [a] *Wiſigoth.* 7. Tit. 2. l. II. *Si quis tintinnabulum involaverit de jumento, vel bove, ſolidum reddat. de vacca tremiſſes duos. De berbicibus tremiſſes ſingulos cogatur exſolvere.* Sic 8. Tit. 3. l. 10. *pro caballis, aut bubus, per ſingula capita ſingulos* ſolidos *reddat, per minora vero capita ſingulos tremiſſes.* Sic *Burgund.* Tit. 4. 3. *pro porco ſol.* I. *pro ove ſol.* I. *pro capra tremiſſem. Tremiſſis* ergo non nummus trium ſolidorum, ſed denariorum ſumma fuit ſolido minor, ſcilicet *quatuor* denariorum ſummula, ut conſtat ex Lege *Rip.* XXIII. *de ictu ſervorum: ſed tamen propter pacis ſtudium* tremiſſem, *id eſt,* IIII. den. *componat.* Quemadmodum enim in aſſis *Romani,* qui ex XII unciis conſtabat, tertia pars, *Triens* dicta, quatuor unciarum pondus fuit: ſic, ut ego autumo, *tremiſſis,* qui apud *Germanas* gentes IV. denariorum ſumma erat, tertia pars fuit veteris ſolidi *Germanorum,* quem ex tribus tremiſſibus, vel XII. denariis conſtitiſſe analogiæ ratio jubet credere.

Quamobrem, SHOWERE, *Thrimſa* vel pro numero IV. denariorum, quos tremiſſis Germanorum continebat; vel pro ratione, quæ fuit inter tremiſſem iſtum, & ſolidum, cujus *tertia pars* erat, æſtimanda eſt. Secundum priorem æſtimationem *Thrimſa* quatuor denariorum *Anglo-Saxonicorum,* qui *penningi* vocabantur, ſumma erat. Verum ſecundum poſteriorem, continebat *Thrimſa ſcyllingi,* ſive ſolidi *Anglo-Saxonici,* tertiam duntaxat partem, hoc eſt *peningum* integrum, quinque *ſticas, ſticæque* tertiam partem, cujus nulla denominatio eſt. Priorem *Thrimſæ* æſtimationem poſteriori præpono, SHOWERE, quum quod rotunda ſumma eſt, & computantibus *fractâ* multo commodior; tum quod prope accedit ad *Thrimſæ* valorem, qui legitur in Lege *Æthelſtani* R. in *Textu Roff.* Ceoꞃleꞅ ꞃeꞃeᵹẏlꝺ iꞅ cc. ⁊ vi. ⁊ lx. ðꞃimꞅa. ꝥ bið ꞇpa hunꝺ ꞅcẏllinᵹa be Mẏꞃcna Laᵹe. *Villani Weregildum eſt* CCLXVI *Thrimſæ,* h. e. *ducenti ſolidi Merciorum Lege.* Ut enim quatuor denarii, ſive *peningi,* ex quibus *Thrimſam* conſtitiſſe arbitror, ſe habent ad *ſcyllingum*: ſic CCL. ðꞃimꞅa, quæ vera forſan lectio eſt, ſe habent ad CC. *ſcillingos.*

Hactenus de *Thrimſa,* ſeu tremiſſe *Anglo-Saxonico,* jam reſtat, ut de *punda* ſive libra *Anglo-Saxonica* dicamus. Quæ, ut ex ſuperioribus conſtat, LX *Scyllingorum* ſumma fuit. Nam eadem ratio eſt ſingularis *pundæ* ad LX. *ſcyllingos,* quæ eſt CXX pundarum ad XXX millia *Sceatta,* quæ conſtituunt ſepties mille & ducentos *Scyllingos.*

Verum, SHOWERE, ut omnia in compendium redacta in uberiore luce tibi ob oculos ponam, paucis accipe: octo *ſticæ,* vel duo *helſlingi* conſtituebant denarium, ſeu *penningum* Anglo-Saxonum, qui tribus argenti denariis noſtris, quos **pennies**, & per contractionem **pence**, vocamus, pondere & valore par etiamnum eſt. Penningus cum quadrante, vel duabus ſticis, conſtituebat *unam ſceatam;* quatuor *penningi* conſtituebant *Thrimſam*; quinque penningi, vel quatuor ſceatæ conſtituebant *ſcyllingum,* qui quindecim denariis noſtris, ſive *ſhillingo* noſtro, & tribus noſtris denariis, valore æqualis eſt. Sex ſcyllingi, ſive triginta penningi, unam *mancuſam,* vel *marcam* conſtituebant. Decem mancuſæ, ſive ſexaginta ſcyllingi, qui ſhillingorum noſtrorum ſeptuaginta & quinque valebant, conſtituebant *pundam,* quæ argenti tres *noſtras* pundas, & XV ſhillingos noſtros continebant, ideoque XV unciarum argenti pondo, vel libra fuit.

Quinetiam monetæ *Anglo-Saxonicæ* genus, ſive id nummus ſignatus, ſive pecuniæ pondus vel ſumma fuit, ORE, vel ORA erat, cujus uſum *Dani,* quæ mea eſt opinio, in *Angliam* induxerunt. *Ora,* autem vel *ore* fit à veteri *Cimbrico,* vel *Norvagico* **Aur**, vel **Auri**, *Iſlandice* **eyrir**, quibus *plural. communis* **Aurar**. *Latino-barbare* ÆREUS. de quo ſic *Ol. Verelius* in ſuo Linguæ veteris *Sueo-Gothicæ* indice: **Auri** *eſt octava pars Marcæ.* Sic *Gudmundus Andreæ* in Lexico ſuo *Iſlandico*: **Mork**, *Marca duplex, una ponderis, altera menſuræ. Marca ponderis continet octo Æreos.* Sic *Arngrimus Jonas Iſlandus,* Crymogææ lib. I. cap. VIII. p. 85. *Marca porro in rerum taxatione octies* **eyrir**. *Hanc ſimpliciter Marcam Iſlandicam appellaturi ſumus. Valebat unciam argenti defæcati cum* [b] *duella.* dein p. 86. *Etenim marca auri puri, & argenti defæcati* VIII *unciarum pondus habuit: ubi etiam uncia* **eyrir** *nobis dicta eſt.* ORA ergo, ſive *Æreus* argenteus, quamvis in rerum taxatione apud *Iſlandos* valebat *unciam argenti,* & *duellam,* duntaxat tamen pendebat unciam, adeoque viginti penningos veteres *Anglo-Saxonum,* & *Anglo-Normannorum,* id eſt, ſexaginta noſtros penningos, ſive nummum percuſſum, quem vocamus **a crown**, pondere & valore æquabat. *G. Somnerus* in gloſſario ſuo de ora ſic ſcribit: ora *autem* i. e. *ut dixi* uncia, *in re nummariâ duplex reperitur,* major *ſc. &* minor: *hæc* XVI *continens argenti* denarios, illa XX. *Quarum poſterior in libro cenſuali Anglorum ubique fere obvia. In regeſto monaſterii* Burton, (*obſervante Cl.* [c] Camdeno *in Wiltonia*) XX *oræ dicuntur valere duas argenti Marcas. Hoc ut verum ſit, per* Marcam *hic intelligenda* Marca *temporum poſteriorum,* XIII. *valens argenti ſolidos, &* IV *denarios; ut per* Oram, Ora *minor,* XVI *ſc. denariorum. Hac enim computandi ratione* XX. Oræ *duas faciunt argenti* Marcas, *viz.* XXVI S. & VIII. d. Hæc ille de du-

---

[a] Codex legum antiquarum ex bibliotheca *Frid. Lindebrogii. Francofurti,* M.DCXIII. [b] Id eſt, cum tertia unciæ parte. de ORA etiam ſic *Skeneus* de verb. ſignificatione. ORA, **ane auld Saxon word, and ſignifies metall, like as braſſe, or Gold; and mairover in auld times it was ane peice of Cunzied ſilver, or gold. for,** *tres oræ aureæ* **are the price of ane Cowe.** *Stat. Alex.* lib. 4. c. *Sciendum* 63. [c] *Britan.* Londini edit. in fol. M.DC.VII. p. 186.

plici *Ora*, regeſti *Burtonenſis* auctoritate fretus; ubi etiam XXVI. s. & VIII. d. ex quibus *Marcæ* conſtitiſſe dicitur, de ſolidis & denariis, qui noſtros ter valore & pondere ſuperabant, intelligendi ſunt.

Oræ autem argenteæ viginti veterum denariorum pondus & valorem habentis frequens mentio eſt, Showere, in rerum & ſervorum emptionibus & venditionibus, quas ſupra ex monumentis *Dano-Saxonicis* & *Normanno-Saxonicis* deſcripſimus. Id genus ſunt: Leofƿine gebohte healf hide landes æt Ædrice his mæge Ufices suna mid healfe Marce goldes. ⁊ mid ane pund seolfres. ⁊ tƿegan oran, *Leofwinus emit ab Ædrico, propinquo ſuo, Uſices filio, dimidium hidæ telluris cum dimidio Marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris.* Leofenoð geboht hine ⁊ his ofspring ut æt Ælfsige mid fif oran. ⁊ mid tƿelf heafdon sceapa, *Leofenothus ſe & ſuos redemit ab Ælfſigo, quinque oris, & duodecim ovibus.* In legendis etiam vetuſtis *codd.* non raro occurrunt rerum & ſervorum pretia, quæ per *oram auri* exprimuntur: ut, Ægelsige bohte Ƿynric æt Ælƿige abbude mid anon ore goldes, *Ægelſigus emit Wynricum ab Ælwigo abbate cum ora auri.* Ora auri autem ſecundum proportionem, qua aurum valore ſuperabat argentum apud Græcos & Romanos, Oram argenti decies non potuit non valere.

Hæc paucis & obiter, Showere, de re nummaria *Anglo-Saxonum*, quæ plenius & ornatius dici poſſunt ab eo, quiſquis ille φιλαρχαίων noſtrorum fuerit, qui *Centonem Saxonicum* ſcripturus eſt. Ad quem etiam, tanquam opus *Phrygionicum* intexendum, accedere debent juramentorum ſolennes formulæ, quæ habentur *Text. Roffen. fol.* 38. *b.* ibique inſcribuntur:

HU SE MAN SCEAL [a]SƿERIE.

I. [b]On ðone drihten þe þes haligdom is forehalig ic ƿille beon N. hold. ⁊ getriƿe. ⁊ eal lufian ðæt he lufað. ⁊ ealle ascunian ðæt he ascunað æfter Godes rihte. ⁊ æfter ƿoruld gerysnum. ⁊ næfre ƿilles ne geƿealdes. ƿordes ne ƿeorces owiht don ðæs him laðre bið. ƿið þam ðe he me healde sƿa ic earnian ƿille. ⁊ eall ðæt [c]læste ðæt uncer formæl ƿæs þa ic to him gebeah. ⁊ his ƿillan geceas:·

II. [d]On þone drihten þe ðes haligdome is forehalig sua ic spræce drife mid fullan folcrihte butan bræde. ⁊ butan sƿice. ⁊ butan æghƿylcum facne. sƿa me forstolen ƿæs þæt orf N. ðæt ic onspræce. ⁊ þæt ic mid N. gefengen hæbbe:·

III. [e]On ðone drihten næs ic æt ræde. ne æt dæde. ne geƿita. ne geƿyrhta ðær man mid unrihte N. orf ætferede:· Ac sƿa ic orf hæbbe sƿa ic hit mid rihte begeat. ⁊ sƿa ic hit tyme sƿa hit me sealde ðe ic nu on hand sette. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe [[f]sƿa ic orfe hæbbe] sƿa hit me sealde ðe hit to syllanne agte. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe sƿa hit of minum agnum þingum com. ⁊ sƿa hit on folcriht min agen æht is. ⁊ min inforster:·

IV. [g]On ðone drihten ne teo ic N. ne for hete. ne for hele. ne for unrihtre feoh gyrnesse. Ne ic nan soððre nat bute sƿa min secga me sæde. and ic sylfe to soðe talige þæt he mines orfes þeof ƿære:·

V. [h]On ðone drihten ic eom unscyldig ægðer ge dæde ge dihtes æt þære tihtlan ðe N. me tihð:·

VI. [i]On ðone drihten. se að is clæne. ⁊ unmæne. ðe N. sƿore:·

VII. [k]On almihtiges Godes naman þu be hete hal. ⁊ clæne þæt þæt þu me sealdest. ⁊ fulle ƿare ƿith æfter sƿræce on þa geƿitenesse þe unc þa mid ƿæs N.:·

VIII. [l]On almihtiges Godan naman sƿa ic her N. on soðre geƿitnesse stande unabeden.

---

a *Dano-Saxonice* pro sƿerian. *b* Videtur ex ſolenni formula fidelitatis jusjurandum eſſe quo vel ſervus, vel cliens, utpote Thanus, vel Drengus, domino ſe adſtringebat. *c* *Dano-Saxonice* pro læstan. *d* Conceptis verbis jusjurandum, quo quis pecus in alius poſſeſſione inventum vendicans, à ſe furto ſurreptum jurabat. *e* Solennibus, & legitimis verbis jusjurandum, quo is, in cujus poſſeſſione pecus vendicatum inventum eſt, jurabat ſe furti nullo modo conſcium fuiſſe, ſed id pecoris jure acquiſitum poſſidere, ut quod illi vel datum, vel venditum, vel ab illo altum eſſet. *f* Sic MS. repetita vero ſcriptio librarii culpa eſt. *g* Juramentum calumniæ, quo actor jurabat ſe reum furti accuſatum non animo calumniandi in judicium vocaſſe. *h* Juramentum calumniæ, quo reus criminis furti, cujus accuſatur ab actore, ſe immunem eſſe jurat. *i* Jusjurandum ſacramentalis conjuratoris, ſeu compurgatoris eſſe videtur. *k* Monitio, ut videtur, ſolennis ad teſtem jurejurando adigendum. *l* Jusjurandum, quo teſtis, quæ de re aliqua teſtimonio dixerat, corroborat, vel vera eſſe jurat.

⁊

⁊ ungeboht to sƿa ic hit mid minum egum oferseah. ⁊ minum earum oferhyrde ðæt ðæt ic him mid sæcge:·

IX. [a] On almihtiges Godan naman. nyste ic on þam þingum þe þu ymb specst ful.ne facn. ne facne ƿom. to þære dæi tyde ðe ic hit þe sealde. ac hit ægðer ƿæs ge hal ge clæne butan ælcne facne:·

X. [b] On lifiendes Godes naman sƿa ic feor bidde sƿa ic gyƿanan hæbbe þæs þe me N. behet ða ic him min sealde:·

XI. [c] On lifiendes Godes naman. ne ðearf ic N. sceat ne scylling. ne pening. ne peniges weorð. ac ealle ic hit gelæste þæt þæt ic him scolde sƿaforð sƿa uncre ƿord gecƿydu fyrmest ƿæron:·

Æſtimatio juramentorum pro ſtatu, & gradu perſonarum jurantium.

Mæsse preostes að. ⁊ woruld þegenes að is on Engla-lage geteald efen dyre. ⁊ for þam seofan cyric hadan þe se mæsse-preost þurh Godes gife geþeah þ he hæfde he bið þegen rihtes wurðe.

Twelfhindes man að forstent vi. Ceorla að. for þam gif man þone twelfhindan man wrecan sceolde. he bið full wrecen on syx Ceorlan. ⁊ his weregyld bið. vi. Ceorla weregyld:·

Formulis juramentorum hiſce antiquis adjiciatur etiam vetuſtiſſima illa Sacramenti, quo mos erat RR. *Anglo-Saxonum* ſe in ſolenni tempore conſecrationis obſtringere. Sed quia id in præfatione, quæ eſt ante *Inſtitutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas*, quas *Oxoniæ* edidimus 1689, exhibuimus, eo remittimus Lectorem.

Dignum etiam eſt, quod, tanquam panniculus pretioſus, *Centonis Saxonici* pars ſit, [d] iſtud *Textus Roff.* fol. 93. a. b. ‘Be leode geðincðum. ⁊ lage. hoc eſt, *de populi*, ſeu *civium cenſu*, & *conditione ſecundum uniuſcujuſque bonorum æſtimationem.*

Hit ƿæs hƿilum on Englalagum þ leod. ⁊ laga for be geðincðum. and ða ƿæron leodƿitan ƿeorðscipes ƿyrðe ælc be his mæðe. Eorl. ⁊ Ceorl. þegen. ⁊ þeoden:· And gif Ceorl geþeah þ he hæfde fullice fif hida agenes landes. cyrecan. ⁊ kycenan. bellhus. and burhgeat. setl. ⁊ sundernote on cynges healle. þonne ƿæs he ðanonforð ðegen rihtes ƿeorðe:· And gif þegen geþeah þ he þenode. ⁊ his radstefne rad on his hirede. gif se þon hæfde þegen þe him filigde þe to Cinges utfare fif hida hæfde. on cynges sele his hlaforde þenode. and þriƿa mid his ærende gefore to cinge. se moste syððan mid his foraðe his hlaford arƿelian æt mistlican neodan. ⁊ on his onspæce geræcan mid rihte. sƿa hƿær sƿa he sceolde. ⁊ se þe sƿa [e] geþogenne forðyrhtan næfde. sƿore forsylfne æfter his rihte. oððe his þolode. ⁊ gif þegen geþeah þ he ƿearþ to eorle. þonne ƿæs he syððan eorl rihtes ƿeorðe:· ⁊ gif massere geþeah þ he ferde þriƿa ofer ƿid sæ be his agenum cræfte. se ƿæs þonne syððan þegen rihtes ƿeorðe:· And gif leornere geþeh þurh lare þ he had hæfde. ⁊ þenode Xpe͞. se ƿæs þonne syððan mæðe. ⁊ munde sƿa micelre ƿyrðe. sƿa þærto gebyrede. buton he forƿorhte þ he þære had-note notian ne muste. ⁊ gif hit geƿurðe þ man gehadedum oððe ælþeodigum ahƿear gederode ƿordes oððe ƿeorces. þonne gebyrede Cinge. ⁊ bisceope þæt. hig þæt bettan. sƿa hig raðost mihton:·

Hæc Latino-barbare verſa extant *Tex. Roff.* fol. 79. b. Ea autem ſic in Latinum convertimus:

“Legibus olim Angliæ conſtitutum erat, ut populus, & eorum conditio pro facultatibus, quas “quiſque habebat, in honore haberetur. Etenim tum ſapientes nationis pro ſua quiſque conditio-“ne, ſive is Comes, ſive Colonus, ſive Thanus, ſive Subthanus, honore digni cenſebantur. “Nam ſi colonus eo profecerat, ut [f] quinque propiæ telluris Hidas, Eccleſiam, Coquinam, & “portam cum clocario haberet, & ſede, & peculiari officio in Aula regis gauderet, tum quidem, “qui Thano æqualis haberetur, deinceps dignus habebatur. Et ſi Thanus eo profecerat, ut regi “miniſtraret, & in regis ſatillitio, (exercitu) ſua vice iter equo faceret, ſub ſe etiam habens “inferiorem Thanum, qui illi famularetur, & qui quinque hidas terræ ea conditione tenebat

---

a Iusjurandum ſolenne, quo venditor rem venditam integram, & indiminutam bona fide emptori tradidiſſe jurabat. *b* Jurisjurandi formula, quo emptor jurat ſe rem venditam diminutam, & cum defectu à venditore accepiſſe. *c* Iusjurandum quo debitor rem creditori ſolviſſe jurabat. *d* Extat etiam è cod. regio Latino-barbare deſcriptum in *Spelmanni* concil. Vol. I. p. 406. In libro, cui titulus, **The Treaſury of Ancient, and Modern Times.** Vol. I. p. 519. *Lambardi* itinerar. Cantiæ pag. 500. & *Joh. Seldeni*, Libro, cui titulus **Titles of Honour**. *e* Lege getogen. *f* Sic in LL. *Æthelſtani* à *Lambardo* editis: gif ceorl sie geƿelegod to þam þ he age v. hida landes. ⁊ mon hine ofslea. gylde hine mon mid II. M. ðrimsa. ⁊ gif he begytaþ þæt he hæbbe byrne. ⁊ helm. ⁊ ofergyldene sƿeord. ðeah ðe he lande næbbe. he bið siðcund. ⁊ gif his sunu. &c.

“ut

“ut regem proficiſcentem comitaretur, & qui regis in cœnaculo domino ſuo miniſtraret, terque regem illius nomine nuntius adiiſſet; hic poſſet præjuratus [a] domini ſui variis in negotiis vices gerere, &, quemadmodum ille, alii actionem intendere, qui ſic accuſatus, ſi culpæ reus non foret, purgandus erat tot conſacramentalium juramentis, quot lex à ſui ordinis homine poſceret, aut pœna danda ab eo eſſet. Verum ſi Thanus eo profecerat, ut comes factus eſſet, ex eo tempore comitis juribus, & dignitate plane gaudebat. Et ſi mercator adeo in opibus creverat, ut ter *Altum* ſuis facultatibus trajiceret, tum Thano par jure cenſebatur. Et ſi Scholaris in eruditione adeo progreſſus erat, ut in ſacris ordinibus inſtitutus Chriſto ſerviret, hic omni illa reverentia & patrocinio dignus habebatur, quam ejus ordo & conditio requirebat. Denique ſi ita aliquando contingebat, ut quis ſacris ordinibus inſtitutum, aut peregrinum, ſive verbis, ſive facto læderet, tum ut reum cogerent noxam ſuam quamprimum emendare, regi & Epiſcopo incumbebat.”

Hæc à te forte ante triennium in verſione *Anglicana* cum ſumma voluptate lecta, ut Latio donata cum nova delectatione relegeres, volui cl. Showere; propterea quod oſtendunt immutatos Almæ noſtræ Angliæ mores, in qua hominibus vel infimæ ſortis, in quibus cum ingenio diligentia conjuncta erat, olim, ut nunc, ad honores aditum facilem patuiſſe conſtat. Colonos, & mercatores *Thani* divitiæ; & bonarum literarum ſtudioſum divitiis omnibus præferendus presbyteratus ordo *Thano* exæquabant. Quod cum primum ſcires, tibi non miror placuiſſe, qui orphanus relictus è re anguſta domi diligentia & ingenio adeo deo adjuvante emicuiſti, ut inter illos jam diu habitus fueris, quorum dignitas & amplitudo poſtulat, ut *Thanis*, qui nunc *Barones* appellantur, pares cenſeantur.

Dignum etiam judicabis, quod *Centoni Saxonico* immittatur iſtud *text. Roff.* fol. 38. a. de ſervanda pace palatina propter regis honorem.

Ðus feor sceal beon Cinges grið. fram his burhgeate ðær he is sittende on feoƿer half [b] his. ðæt is III. mila. ⁊ III. furlang. ⁊ III. æcera bræde. ⁊ IX. fota. ⁊ IX. scæfta-munda. ⁊ IX. bere corna:·

Intra hos fines pax Regis ſervanda eſt. ſcil. à porta domus in qua manet, uſque ad intervallum trium . . . . . cum dimidio, hoc eſt, uſque ad diſtantiam trium milliarium, trium furlangorum, trium acrarum, novem pedum, novem palmorum, & novem granorum hordeaceorum.

Pax autem ſive protectio regis, Showere, [c] multiplex fuit apud veteres *Anglos*. Alia enim [d] manu data fuit, quam *Anglo-Saxones* vocabant Cyninges hand-grið. de qua ſic in foed. Edv. & Guthr. 1. ꝥ is þonon ærest ꝥ hig cƿædon. ꝥ cyric grið binnan ƿagum. ⁊ Cyninges hand-griþ stande efne unƿemmed. Alia data fuit tempore Coronationis, per octo dies ſcilicet continuos. Alia feſtorum gratia data eſt: ut in natale domini data eſt pax octo dierum, totidemque in paſchate, & pentecoſte. Alia data fuit quatuor *Cheminis*, ſive viis publicis, *Watlingſtrete, Foſſe, Hikenildſtrete*, & *Ermingſtrete*. Alia fuit fluviorum, quorum navigiis victualia deferebantur ad civitates, vel burgos. Sacratiſſima vero omnium fuit pax palatii, quod ob honorem regiæ majeſtatis ſemper aſyli jure gaudebat, & ad magnam uſque diſtantiam defenſionis, immunitatis & tutelæ locus erat. De hac pace ſanctè, & inviolate ſervandâ latæ ſunt Leges *Aluredi* R. 7. & Pol. *Canuti* 56. quas tu cum otio conſule. Digna etiam eſt, quæ ad *Centonem Saxonicum* contexendum accedat Relatio cauſæ *Saxonicè* ſcripta, quæ ſolenni more determinata fuit, R. *Edgaro* in tribunali præſidente. Cujus equidem cauſæ notitiam exhibere placuit contra *monarchomachos* noſtros, quibus nihil antiquius eſt, quam aſſerere Regi Angliæ, quem jus ipſum Anglicanum *juſtitiæ fontem, & originem* etiamnum vocat, in tribunali ſedere, & cauſas judicare non licere.

Text. Roffen. fol. 162. a. & 163. a. b.

De Falcheham ⁊ Bromleage.

Ðis ƿæron þa land. æt Bromleage. ⁊ æt Fealcnaham. þam cinge Eadgare geseht. on Lundenbyrig. ðurh snodinglandes land-bec. ðaþa þreostas forstælon þam biscope on Hrofesceastre. ⁊ gesealdan heo ælfrice æscƿynne sunu. ƿið feo dearnunga. ⁊ heo æscƿyn ælfrices modor sealde heo ær ðider in. ða geacsode se biscop ꝥ þa becc forstolene ƿæron. bæd þara boca ða geornlice. under þam þa geƿatt ælfric. ⁊ he bæd þa lafe syððan. oð man gesehte on cinges þeninge manna gemote ðære stoƿe ⁊ þam biscope ða forstolenan becc snodiglandes. ⁊ bote æt þære þyfðe ꝥ ƿæs on Lundene. þær ƿæs se cing Eadgar. ⁊ se arcebiscop Dunstan. ⁊ Aðelƿold biscop. ⁊ Ælfstan biscop. ⁊ oðer Ælfstan. ⁊ Ælfere ealdorman. ⁊ fela cynges ƿitena. ⁊ man agæf ða into ðære stoƿe ðam biscope þa becc. þa stod þara ƿydeƿan are. on þæs cynges handa. ða ƿolde Wulfstan se gerefa niman þa are to ðæs cynges handa. bromleah. ⁊ fealcnaham. ða gesohte seo ƿydeƿe ða halgan stoƿe. ⁊ ðane biscop. ⁊ agæf þam cing Bromleages boc. ⁊ Fealcnahames. ⁊ se byscop gebohte þa becc ⁊ þa land æt ðam cinge on godes ƿille. mid fiftigan mancesan goldes. ⁊ hund teontigan. ⁊ þrit-

[a] Scil. *Regis*.

[b] Significatio hujus vocis, quam male à librario ſcriptam judico, me plane latet.

[c] LL. Edv. Conf. cap. 12, 30, 31.

[d] Id eſt, litteris regiis.

tigum

tiȝum pundum. þurh foresspræce. ⁊ costnunȝe. into scē Andrea. siððan þa lefde se biscop ðare ƿydeƿan. ðara lande brycer. under þam þa ȝeƿatt se cinȝ. Onȝan ða syððan Byrhtric ðare ƿydeƿan mæȝ. ⁊ heo to ðam ȝeneddeꝥ hy brucan ðara landa on reaflace. ȝesohtan ða ðane ealdormán Eadƿine. ⁊ ꝥ folc ðe ƿæs ȝodes ansƿreca. ⁊ ȝeneddan þane biscop be ealre his are aȝiftes ðara boca, ne moste he beon þara ðreora names ƿyrðe ðe eallum leodscipe ȝeseald ƿæs on reddetale. ne teames. ne ahnunȝa.

Ðis is seo ȝeƿitnesse ðæs ceapes. Eadȝar cinȝ. ⁊ Dunstan arceƀ. ⁊ Osƿald arceƀ. and Aþelƿold ƀ. Æþelȝar ƀ. ⁊ Æscƿi ƀ. ⁊ Ælfstan. ƀ. ⁊ oðer Ælfstan. ƀ. ⁊ Sideman. ƀ. and ðæs cinȝes modor Ælfðryð. ⁊ Osȝar aƀ. ⁊ Ælfere Ealdorman. ⁊ Ƿulfstan on Dælham. ⁊ Ælfric on Ebbesham. ⁊ seo duȝuð folces on ƿestan cænt. þær þæt land. ⁊ þæt læð to liþ:·

Huc ſpectat lex Edgari politica 2. Be ðone þe mon cynȝe ȝesece. Illaque, quæ ſcripſit Bractonus lib. III. *de actionibus*, cap. 9,10. "Ideo videndum erit de iis, quæ pertinent ad regnum, "quis *primo*, & *principaliter poſſit*, & *debeat judicare*. & ſciendum quod *ipſe rex*, & *non alius*, "*ſi ſolus ad hoc ſufficere poſſit*, cum ad hoc per virtutem Sacramenti teneatur adſtrictus. Et ſi "ipſe dominus rex ad ſingulas cauſas terminandas non ſufficiat, ut levior ſit illi Labor, in plures perſonas partito onere, eligere debet de regno ſuo viros ſapientes, & timentes deum—— "& ex illis *conſtituere juſtitiarios*.

Nimius forem, SHOWERE, ſi, quæ *Centonem Saxonicum* ſpectant, & quæ illi contexendo idoneam materiam ſuppeditare poſſunt, omnia pergerem deſcribere.

Quapropter inſtitutum noſtrum tanquam ſuis finibus terminabo cum iis, quæ ab incerto quodam auctore *Saxonice* ſcripta ſunt de *Sanctis in Anglia Sepultis*; & quæ, me rogante, verſione *Latina*, notiſque ſuis illuſtravit collega noſter, & amicus chariſſimus, *Gulielmus Hopkinſius* S. T. P. Eccleſiæ Cath. *Wigornienſis* non ita pridem præbendarius, & ſi quis alius, à jactis ejus fundamentis, maximum ornamentum. Qui neſcio an omne genus eruditione, morumve ſanctitate ſimul, & ſuavitate, præſertim candore, modeſtia, & humanitate clarior, præpropera morte nuper abreptus eſt, qua reſp. Literaria & Eccleſiaſtica ingens detrimentum cepit haud poſteris ſeculis ferme reſarciendum.

Incertus Auctor de Sanctis in Anglia *ſepultis*, *deſcriptus à* D. Junio *cl. ex* MS. *Collegii* Corporis Chriſti, *alias* Benedicti, *quod eſt* Cantabrigiæ; inveniturque pagina 147 voluminis 284.

Her cyð ymbe ða halȝan ðe on Anȝelcynne restað. on ures drihtnes naman Hælendes Cristes:·

Scs̄ Aȝustinus ȝefullode Æthelbriht Cantƿarena cynninȝe ⁊ all his ðeode:·

Ðonne ƿæs Eadbald Æthelbrihtes sunu cynȝes. ⁊ Birihtan hatte his cƿen. ⁊ Æthelburh hatte heora dohtor. ⁊ oðre nama Tate. heo ƿæs forȝifen Eadƿine Norðhymbra cyninȝe to cƿene. ⁊ scs̄ Paulinus se mæra bisceop for mid hire ⁊ ȝefullode ðone cyninȝe ⁊ ealle his þeoda. ⁊ heo þa æfter Eadƿines dæȝe ȝesohte Cantƿarabyriȝ. ⁊ hire broðor Eadbald ƿæs Cantƿara cyninȝe. ⁊ he hire þa forȝeaf ꝥ land on Limene. ⁊ heo ða ꝥ mynster ȝetymbrode. ⁊ þar nu resteð. ⁊ scā Eadburh mid hire:·

Ðonne ƿæs Ymme. Eadbaldes cƿen. Franca cyninȝes dohtor. ⁊ hiȝ beȝeaton scē Eansƿiþe. ðe æt folcanstane restað. ⁊ Earcanbriht Cantƿara cyninȝe. ⁊ Eormenred Æðelinȝe. ⁊ Eormenburȝ. ⁊ scē Eormenȝið. ⁊ scē Æþelred. and scē Æþelbriht. ðis ƿæron Eormenrædes bearn. ⁊ of Lafe his cƿene:·

Ðonne ƿæs Ecȝbriht cyninȝe. ⁊ Hloþere cyninȝe. ⁊ scā Eormenhild. ⁊ scā Ercenȝota ƿæro͞ Earcanbrihtes bearn. ⁊ Sexburȝe his cƿene:·

Hic [incipit] Narratio de *Sanctis* qui in [a] *Anglorum* regione quieſcunt. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Sanctus Auguſtinus baptizavit *Æthelbertum* Regem *Cantiorum* cum gente univerſa.

Erant tunc temporis *Æthelberto* regi *Eadbaldus* filius, & Regina nomine *Bertha*, nec non filia cui nomen *Æthelburga*, cognomen vero *Tata*. Hæc *Eadwino Northymbrorum* Regi in uxorem tradita erat, eamque Scūs *Paulinus*, Archiepiſcopus comitatus eſt, qui baptizavit Regem populumque univerſum. Defuncto autem *Eadwino Cantuariam* rediit *Æthelburga*, *Cantiorum* regnum obtinente *Eadbaldo* fratre, qui dedit illi terram in [b] *Limene* ubi Eccleſiam condidit, ibidemq; una cum *Sancta* [c] *Eadburga* requieſcit.

Eadbaldus in uxorem habuit *Emmam*, Regis *Francorum* filiam. his prognati ſunt Scā *Eanſwitha*, quæ *Folceſtonæ* requieſcit, & *Ercombertus* Rex *Cantiorum* & *Eormenredus Clito*: *Eormenburga* vero & Scā *Eormengitha* cum [d] Scō *Æthelredo* & [d] Scō *Æthelbrihto* liberi erant *Eormenredi* ex * *Oslava* conjuge.

Ecbertus Rex, & *Lotharius* Rex, una cum Scā *Eormenilda* & Scā *Ercongota* procreati ſunt ab *Eorcanberto* & *Sexburga* Regina.

---

a In *Anglia* tantum, non de *Sanctis* in *Wallià*, *Scotia* vel *Hibernia*; S. *Columcyllam* ſi excipias. *b* Hodie LIMINGE. *c* Plures hujus nominis *Virgines Sanctæ* Angliam olim ornarunt; tres in his catalogis memorantur, inter quas hæc noſtra erat longe celeberrima. *d d* S. *Æthelredus*, & *Æthelbrihtus* fratres S. *Eormenburgæ*, quos occiſos juſſu *Ecberti* Regis infra legimus. * Mendoſe of Lafe his cƿen, legendum Oslafe. & ſic *Capgravius*.

Ðonne wæs sce Eormenburge oðer nama Domne Eue. heo wæs forgifen Merwale. Pendan sunu cynges. 7 þar hi begeaton sce Mildburge. 7 sce Mildriðe. 7 sce Mildgiðe. and sce Merefynn. hig ða for Godes todældon be heom libbendum eal ꝥ hi ahton. 7 heo þa Domne Eue for eft to Cantlande. 7 hyre broðra wergildes onfenge innon Tænetlande æt Ecgbrihte ðam cyninge. þe hig ær acwellan het:· Ðunor hatte his gerefa ðe hig acwellan het. 7 he hig bebyrigde under þæs cynges heahsetle on Eastrege innon his healle. 7 hi ða wurdon ðurh Godes naman wundorlice gecydde. swa ꝥ ðurh Godes mihte se Leoma astod ymbe middeniht up ðurh ðære healle hrof. swilce ðar sunne scine. 7 ðæt se cyninge him sylf geseah. 7 he wæs swiðe afyrht. 7 he ða be ðam wiste ꝥ he hæfde ðam Hælande abolgen.

And he þa het heora swuster Domne Eue him to gefeccan. þæt heo heora wergilde onfon mihte. 7 heo swa dyde. ꝥ is ðonne hund eahtati sulunga landes. þæt hig ꝥ mynster on arærdon. ðam saulum to gebedrædenne. þe hit heora wergild wæs. 7 se cyninge hire ðar to wel fylste. 7 heo ða sce Mildriðe hire dohtor ofer sæ sende. ꝥ heo ðone wisdom þar geleornode ðe man on ðam mynstre healdan sceolde. 7 heo ða swa dyde. 7 þar micelne haligdom begeat. ðe man nu git to dæg sceawian mæg. 7 heo ða sce Mildryð eft to hyre medder ham com. 7 heo here ða þæt mynster forgeaf ða hit gesetatelod wæs:· And heo ða sce Mildrið halig rifte onfenge æt Theodore arcebisceope. 7 hund seofontig mædena mid hire. þe se cyninge 7 hire modor begiten hæfdon 7 gelæred ꝥ hig æt ðare stowe nytte beon mihton. 7 heo ða þar Gode to willan geðeah 7 ꝥ ece lif geearnode. 7 swa oft siððan heora mihta cuþe syndon:· And sce Eormengið hyre moddrige mid hyre wunode oþ hire lifes ende. 7 heo sylf ðar hyre licreste geceas be hire libbendre. ꝥ is ðonne an mil be eastan sce Mildryðe mynstre. 7 hyre mihta ðar oft wæron cuðe 7 git syndon:· And sce Eadburh ða to ðam mynstre fenge æfter sce Mylðryðe. 7 heo ðar circan gesette þe heora lichaman nu on restað:·

Ðonne wæs Sexburh Cantwarena cwen. heo gestaþelode sca Marian mynster on Sceapege. 7 ða Godes ðeowas ðar to gesette:· Hwæt þa Loþhere cyninge. hyre sunu. heom ðare landare geuðe þe hig git big libbað. 7 heo þa gebedrædene þar arærdon:·

Scã *Eormenburga*, cui [a] cognomen erat *Domneva*, nupſit *Merwaldo* filio *Pendæ* Regis, qui progenuerunt Scam̄ *Milburgam*, & Scam̄ *Mildredam*, & Scam̄ *Mildgitham*, & Scum̄ *Mervinum*. Omnes hi adhuc viventes pro Dei amore patrimonium totum diſtribuerunt [in pios uſus.]

Domneva autem in *Cantium* poſtea profecta eſt, ad recipiendam [b] *Weregildam* fratrum *Egberto* Rege (qui eos interfici juſſerat) in inſula *Thanetæ*. *Thunor* erat Comitis nomen, cui cædem eorum demandaverat. Hic eos ſepeliverat ſub ſolio Regis intra Aulam ſuam [c] *Eſtregiæ*; ſed [corpora eorum] in Dei nomine miraculoſe revelata erunt; quippe circa mediam noctem, virtute divina, columna lucis Solaribus radiis æqualis aſcendit per tectum Aulæ Regiæ: hanc Rex ipſe conſpexit & valde perterritus erat; inde enim novit ſe Jeſum ſibi infenſum reddidiſſe.

Mandavit ideo *Domnevam* ſororem eorum accerſi ad Weregildam pro eis accipiendam; qua recepta, videlicet [d] octoginta carucatis terræ, [*Domneva*] ibi Monaſterium ædificavit, ut [e] preces fierent in eodem pro animabus eorum, in quorum Weregildam [terra iſta data erat.] Rex præterea plurimum eam adjuvit. Ipſa autem *Mildredam* filiam ſuam in partes [f] transmarinas miſit erudiendam in diſciplinis monaſticis, quas edocta ibidem, plurimum in ſanctimonia profecit, ut etiam nunc obſervari poteſt. *Mildredæ*, cum redierat, Mater Monaſterium quod conſtruxerat [regendum] commiſit. Scã ergo *Mildreda* ſacrum velum ſuſcepit à *Theodoro* Archiepiſcopo una cum ſeptuaginta virginibus, quas Rex & Mater ejus congregaverant, & inſtitutis utilibus monaſterio imbuerant. Illa autem ibi juxta voluntatem Dei [pietate] profecit, vitam æternam promeruit, & poſtea crebris miraculis inclaruit.

Materteram Scam̄ *Ermengitham* ad ſupremum diem convictorem habuit, quæ adhuc vivens ſepulturæ locum ſibi deſignavit ad primum lapidem à Monaſterio Scǣ *Mildredæ* Orientem verſus; cujus Virtutes olim frequentes innotuerunt, imò & hodie celebrantur. *Mildreda* vero in regimine monaſterii ſucceſſit Scã *Eadburga*, quæ Eccleſiam ibi fundavit, in qua corpus ejus nunc requieſcit.

Sexburga etiam *Cantiorum* Regina fundavit Monaſterium Scǣ *Mariæ* in Scapea Inſula, & in eodem moniales conſtituit, quibus in victum prædia contulit filius ejus *Lotharius* Rex, unde adhuc aluntur. Ipſa vero [g] Oratorium ibi condidit.

---

a Oðer nama, *Prænomen Somnero.* mallem *Cognomen*, ut *Lucæ* XXII, 3. Judam se wæs oþre naman Scarioð. Utcunque fuerit, *Capgravius* perperam haud ſemel *Eormenburgam* & *Domnevam* diſtinguit, fol. 142, & alibi. *b Weregilda*, ut wera, *æſtimatio capitis occiſi propinquis ſolvenda*, de qua vide Leges *Æthelſtani* & *Edmundi* ex editione Whelocii, pag. 55, 56. & pag. 58, 59. nec non Gloſſarium *Somneri*. *c* Hodie Estrie, Vide *Capgravium* in vita *S. Æthelredi* & *S. Æthelbricti*. *d Quadraginta aratrorum*, Capgravius fol. 143. 48 *aratrorum*, Monaſticon *Angl.* Tom. I. pag. 84. *e* To gebedrædenne, hic ſignificat *ipſas preces* ſive *orationes*. aliquando vero *locum orationis*; ut paullo infra. *f* Cum pauca aut nulla tunc temporis extiterunt in *Anglia* Monaſteria, multi Religionis amore aut eruditionis gratia in *Galliam* tranſierunt, Teſte *Beda*, Hiſt. Eccleſ. III, 8. *g* Gebedrædenne þar arærdon corrige aræred. Hic gebedrædenne, *ora-*

Ðonne

Ðonne wæs sce Sexburh. ⁊ sca Æþeldryþ, ⁊ sca Wihtburh. Annan dohtra eastengla cyninges:· Ðonne wæs sce Æþeldryþ forgifen Ecgfryþe Norþhymbra cynge to cwene. ⁊ heo hwæðere hyre mægþhad geheold oþ hyre lifes ende. ⁊ heo þa hire licreste geceas on Eliga birig on þam mæran mynstre. ⁊ þar hyre mihta oft cuðe syndon. ⁊ sca Wihtburh hire swustor mid hire nu resteð:·

Sca Saxburga, Sca *Ætheldrida* & Sca *Withburga* filiæ erant *Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium. Sca *Ætheldryda* nuptui collocata eſt *Ecfritho Northymbrorum* Regi; quæ nihilominus virginitatem coluit quoad vixit. Hæc ſibi ſepulturæ locum elegit in Eccleſia majori civitatis *Elienſis*, ubi miraculis inclaruit. Ibidem etiam requieſcit ſoror ejus Sca *Withburga*.

Ðonne wæs sca Eormenhild. Ercenbrihtes dohtor ⁊ Sexburge. forgifen Wulfhere cyninge to cwene. he wæs Pendan sunu Myrcna cynges. ⁊ on heora dagum Myrcna ðeod onfeng fulwihte. ⁊ þar hi begeatun sca Wærburge. þa halgan fæmnan. ⁊ heo wearð bebyrged on þam mynstre þe is genemnod Heanburh. heo wearþ eft up adon. ⁊ nu resteþ on Legeceastre þære byrig:·

Sca *Eormenilda* filia *Ercomberti* & *Sexburgæ* nupſit *Wulfero* Regi, *Pendæ Merciorum* Regis filio, quo regnante gens *Merciorum* baptiſmum ſuſcepit. Illis prognata eſt Sca [a] *Werburga* Virgo ſacra quæ ſepulta in monaſterio dicto *Heanburh*, poſtmodum exhumata, nunc [b] *Legaceſtriæ* requieſcit.

Ðonne resteð sce Eormenhild on Eliga byrig mid hire medder ⁊ mid hire modrian sce Æþeldryðe. ⁊ hyre miht þar oft cuþe syndon:·

Sca *Ermenilda* vero in Burgo *Elienſi* requieſcit cum matre & matertera ſua Sca *Ætheldryda*, ubi ob crebra miracula celebratur.

Ðonne wæs sce Ercengota heora swustor gesent ofer sæ to lare to hire moddrian sce Æðelburge. þar heo wæs abbodesse. ⁊ heo ða Gode to willan geðeah. ⁊ þar hire lif geendode. ⁊ hyre mihta ðar sona cuþe wæron:·

Sca *Ercengota* ſoror ejus trans mare miſſa eſt ad materteram ſuam [c] Scam *Æthelburgam*, loci Abbatiſſam, erudienda; ibique juxta Dei voluntatem [in pietate] profecit, & vitam finivit ibidem, brevique miraculis inclaruit.

Ðonne wæs Wihtred cyninge. Ecgbrihtes sunu cyninges. ⁊ he arærde ꝥ mynster on Doferan. ⁊ hit gehalgode sce Martine to wurþunge. ⁊ scs Martinus him sylf ær þa stope getacnode ꝥ he his mynster þar habban wolde. ⁊ he þa swa dyde. ⁊ þa Godes ðeowas ðar to gesette mid ðare landare þe he heom ðar to geuþe ꝥ hig git big labbað oð þisne andweardan dæg. ⁊ he resteð hine æt sce Agustine innon ðam portice on suþhealfe sca Marian circan. þe his ðridda fæder Eadbold cyninge het arettan Gode to lofe ⁊ sca Marian:·

Withredus Rex, filius *Ecberti* Regis, monaſterium conſtruxit *Doveræ*, quod in honorem Sci *Martini* conſecravit. Ipſe autem S. *Martinus* locum deſignavit in quo Monaſterium ſuum fundari voluit, quod ſubinde factum eſt. Monachos etiam ibidem conſtituit collatis prædiis, unde in hunc uſque diem iiſdem victus ſuppetit. Requieſcit [*Withredus*] juxta Scum *Auguſtinum* intra porticum ex parte auſtrali eccleſiæ Scæ *Mariæ*, quam *Eadbaldus* Rex, proavus ejus, ædificaverat in laudem Dei & Scæ *Mariæ*.

Mox ejuſdem voluminis, pag. 149.

Her onginneð secgan be ðam Godes scm̄ þe on Engla lande reston:·

Hic incipit Narratio de Sanctis Dei qui in *Anglia* requieſcunt.

Scs Albanus æþort martyr on Breotone. se resteð neah Wæclinga ceastre be ðea ea þe is genemnod wærlame:·

Sanctus *Albanus* Protomartyr *Britanniæ* requieſcit juxta Civitatem [d] *Wæclingam*, ad aquam dictam *Werlame*.

Ðonne resteð Columcylle on ðare stope þe is genemnod duncachan. neah ðare ea þe is genemnod tau:·

Sanctus [e] *Columcylle* requieſcit in loco dicto *Duncahan* juxta fluvium *Tau*.

---

torium ſignificat; unde fortaſſe venit nomen BEDWARDINE inditum duabus Parochiis juxta civitatem *Wigorniæ*, & forte aliis alibi; *S. Michaelis* & *S. Joannis* in *Bedwardine*, i. e. infra ditionem Monaſterii, ut hodie de facto manent.

a Vide *Capgravium* in vita S. *Wereburgæ*, fol. 299. ubi de morte ejus, ſepultura & tranſlatione. *Heanburh* Eccleſia, ut videtur, non procul à *Stanfordia*, vel *Croylandia*, vel *Tretinghamia*, ubi depoſitum dicitur corpus S. *Wereburgæ*, & *Hanburgenſibus* vi ablatum. de *Trekingam* vide *Ingulfum* ad annum 870. *b Legaceſtriæ*, hodie *Ceſtriæ*. LEICESTER. A. S. Ligeraceastre. *c* De S. *Ercongota* vide *Bedam*, III, 8. & de S. *Æthelburga*, quæ diverſa eſt ab illa *Berkingæ* ſepulta. Noſtra erat filia *Annæ* Regis *Saxonum Orientalium*, ſoror Sexburgæ. Vide *Capgravium* in vita S. Sexburgæ, ex Beda. *d Verolamium*, *Bedæ* werlameceaster, Regius Interpres, I, 7. *e* S. *Columba* dictus Columcylle à multitudine cellarum, quarum fundator extitit. vide *Uſſer. Antiq.* Eccleſ. *Britan.* c. 15. De corpore & ſepultura hujus Sancti contendunt *Glaſtonienſes*, Monachi Inſulæ Joniæ, & *Dunenſes* in *Hibernia*. *Uſſerium* adi operis ſupra laudati p. 460, 461, &c. *Dunenſibus Hagiologus* noſter favere videtur, *Duncahan* non longe abludit à **Down**; neſcio an in vicino habeat rivulum ſic dictum.

Ðonne resteð scs̅ Cuðberht. on ðære stowe ðe men hatað Dunholm :-

Ðonne is sce̅ Osƿoldes heafod cyninges mid sce̅ Cuþbertus lichaman. ⁊ his sƿiþe earm is on Bebbanbyrig. ⁊ se oðer dæl is on Gleƿeceastre on niƿan mynstre :-

Ðonne resteþ scs̅ Iohannes biscop on ðære stowe Beferlic. neah ðære ea Hul :-

Ðonne resteþ sce̅ Ecgbriht. ⁊ sce̅ Wilferþ biscop. ⁊ sce̅ Wihtburh on þā mynstre þe is genē-nod æt Riopum. neah ðere ea þe hatte Earp :-

Ðonne resteþ sce̅ Ceadda. ⁊ sce̅ Cedde. and sce̅ Ceatta on þam mynstre þe is genemned Licetfeld. neah þære ea ðe is genemnod Oncel :-

Ðonne resteð sce̅ Æþelred se cyninge. ⁊ sce̅ Osðryþ. sce̅ Osƿoldes sƿuster cynges. on ðam mynstre ðe is genemnod Bardanege. neah ðære ea ðe is gehaten Wiðma :-

Ðonne resteð sce̅ Eadburh in Suðƿillum neah ðære ea Treonte :-

Ðonne resteð sce̅ Guþlac on þære stowe ðe is genemnod Cruland. ꝥ mynster is on middan Gyrƿan fænne :-

Ðonne resteð sce̅ Ealhmund on Norþƿorðig. neah ðære ea Deorƿentan :-

Ðonne wæs sce̅ Botulf bebyrged on ðam mynstre ðe is genemnod Medeshamstede. ꝥ is neah ðære ea Nen :-

Ðonne resteþ sce̅ Æðelbriht æt þam biscopstole æt Hereforda. neah þære ea Wæge :-

Ðonne resteð sce̅ Cett on ðam mynstre þe is genemnod Undola. neah þære ea Nen :-

Ðonne resteþ sce̅ Winburh on þam mynstre Wenlocan. neah þære ea þe mon Sæfern hateð :-

Ðonne resteþ sce̅ Wynstan on þam mynstre Hreopedune. neah ðære ea Treonte :-

Ðonne resteþ sce̅ Diama on þære stowe þe is genemnod Ceorlingeburh. neah þære ea Wenrisc :-

Ðonne rest sce̅ Eadgið on ðære stowe þe is gehaten Polleswyrþ. nea þære ea Oncer :-

Sanctus *Cuthbertus*, *Dunelmi*.

Caput Sancti *Oſwaldi* Regis eſt cum corpore Sancti *Cuthberti*; Brachium dextrum, *Bamburgæ*; reliquum vero corpus, in [a] novo monaſterio *Glocestriæ*.

Sanctus *Joannes* Epiſcopus *Beverlaci* quieſcit juxta rivulum *Hullam*.

In monaſterio *Riponenſi* juxta fluvium *Earwe* requieſcunt *Sanctus* [b] *Ecbertus*, & Scus̃ *Wilfridus* Epiſcopus, & Scā *Withburga*.

In Eccleſia *Lichfeldenſi*, prope aquam, *Oncel* dictam, jacent Scūs [c] *Ceadda*, Scūs *Cedda*, & Scūs *Ceatta*.

[d] Sanctus *Æthelredus* Rex & Scā *Oſtrytha* Soror Scī *Oſwaldi* Regis quieſcunt in Monaſterio *Bardneyenſi*, juxta fluvium *Wightam*.

Scā [e] *Eadburga* requieſcit *Suthwellæ* ad *Trentam* fluvium.

Scūs *Guthlacus*, *Crolandiæ*; quod monaſterium ſitum eſt in medio paludis [f] *Girwiæ*.

Scūs [g] *Alkmundus* apud *Northworthig*, ad fluvium *Derwentam*.

In monaſterio *Medeshamſtediæ*, juxta fluvium Nen, ſepultus eſt Scūs [h] *Botulfus*.

Herefordiæ, in Eccleſia *Cathedrali*, ad fluvium *Vagam*, requieſcit Scūs [i] *Æthelbertus*.

Scūs [k] *Cet*, in monaſterio dicto *Undola*, ad aquam Nen.

Scā [l] *Winburga*, in Monaſterio *Wenlocæ*, ad *Sabrinam*.

[m] Scūs *Winſtanus*, in monaſterio *Repedunæ*, ad *Trentam*.

Scā [n] *Dionia*, in loco dicto *Ceorlingburga*, ad rivulum *Wenriſcum*.

Scā [o] *Eadgitha* requieſcit *Polleſworthæ*, juxta fluvium *Oncer*.

---

a Novum monaſterium *Glocestriæ* ab *Aldredo* Epiſcopo dedicatum erat, A. D. 1058. vide monaſt. Tom. I. p. 108, & 110. *b* Monachus, (ni fallor,) cujus vita extat apud *Capgravium*, fol. 121. S. *Wilfridus* Archiepiſ. fundator monaſterii de *Rippon*. S. *Withburga Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium filia moriens, Derhamiæ ſepulta eſt, atque inde in Monaſterium *Elienſe* tranſlata, teſte *Capgravio* in Vita S. *Withburgæ*. *c* Quatuor germani fratres *Cedd* & *Cinebil* & *Celm* & *Ceadda*, (quod raro invenitur) omnes Sacerdotes Domini fuere præclari; & duo ex eis ſummi ſacerdotis gradu functi ſunt. *Beda*. Hiſt. E. XIII, 23. *d* S. *Ethelredus* Rex, loci fundator, vide Monaſt. Tom. I. p. 142. filius *Pendæ*, quondam Rex *Merciorum*, poſtea Abbas *Bardonienſis*, ut *Florentius* & *Annales Sax*. A. D. 716. S. *Oſtrytha* Uxor *Ethelredi*, *Ecgfridi* [non Oſwaldi] Soror. Chron. *Sax*. A. D. 697. *e* Tres hujus nominis Virgines Sanctæ in hoc opuſculo memorantur; inter quas celeberrima *Eadburga*, *Æthelberti* R. *Cantii* filia, Limenæ Sepulta. *f* Girwiæ, à *Saxonico* ᵹẏpan, *ſtagna, paludes*. *g* **Northworthig**, *Derbeia*, ubi Eccleſia eſt *S. Ælkmundo* dedicata. *h* Neſcio an duo *Botulfi* ſint ſtatuendi, an potius pars aliqua corporis *S. Bothulfi Medeshamiæ* obtigit. *i Æthelbertus Anglorum* Orientalium Rex. Vide *Capgravium*, fol. 136. *k* De *S. Cet*, nil compertum habeo. *Undola* hodie Oundle, *Northamptoniæ*. *l* Mendoſe pro *Milburga*. Vide Capgrav. fol. 232. *m S. Winſtanus* Rex *Merciorum* & Martyr. vide Capg. fol. 313. *Reptoniæ* ſepultus, *Eveshamiam* autem poſtea tranſlatus. *n Sancta Dionia* penitus mihi ignota eſt; forte legendum *S. Diuma*, qui primus erat *Merciorum* Epiſcopus. de loco etiam ſepulturæ hæret mihi aqua. fluviolus *Winrush* rigat partem Occidentalem agri *Oxonienſis*, à cujus ripa quinque milliaribus diſtat **Charlebury**. Obiit *S. Diuma* apud *Mediterraneos Anglos*. Tho. de *Cheſterfeild* de Epiſcopis *Lichefeldenſibus* in *Anglia* ſacra. Tom. I. *o* Soror *Edgari* Regis. vide *Capgravium*. fol. 102. altera *Edgari* filia, *Wiltoniæ* ſepulta, infra memoratur.

Ðonne

Ðonne resteþ sce Rumwold on þære stowe þe is gehaten Buccyngaham neah ðære ea Usan :·

Ðonne resteð sce Æþelred æt Leomynstre. neah ðære ea Lucge :·

Ðonne resteð sce Eadmund cyninge æt Beadriceswyrðe on Eastenglum :·

Ðonne resteð sce Osgið on Cice neah ðare sæ on sce Petres mynstre :·

Ðonne resteð sca Æðelburh on þam mynstre æt Beorcingan. neah Temese :·

Ðonne resteð sce Erconwald se bisceop. on Lunden byrig :·

Ðonne resteð sce Neot Mæsse-preost æt Eanulfes byrig.

Ðonne resteð æt Ramesige sce Iua. ⁊ sce Æðelred. ⁊ sce Æðelbriht :·

Ðonne resteþ on Burh scs Florentius martir. ⁊ sce Cynesweoð. ⁊ sce Cyneburh. ⁊ monige oðre. þeah hig mannum digle synd. forþon ne wyrcað ealle halige men wundra :·

Ðonne resteð on Ðornige sce Botulf. ⁊ sce Aþulf. ⁊ sce Huna. ⁊ sce Ðancred. ⁊ sce Torhtred. ⁊ sce Hereferð. ⁊ sce Cissa. and scs Benedictus. ⁊ sce Toua :·

Ðonne resteð on Abbandune scs Vincentius martir :·

Ðonne resteð scs Dunstanus Arcebisceop. ⁊ scs Agustinus æt Cantwara byrig. ⁊ fela oðra sca mid heoman :·

Ðonne resteþ scs Paulinus on Rofeceastre :·

Ðonne resteð scs Birinus se Romanisca bisceop on Winceastre. on ealdan mynstre. ⁊ scæ Hedda. ⁊ sce Swiðun. ⁊ sce Aðelwold. ⁊ sce Alfheah. ⁊ sce Birnstan. ⁊ sce Friþestan. ⁊ sce Iustus martir. ⁊ fela oðre halga mid heom :·

Ðonne restað on niwan mynstre scs Iudocus ⁊ scs Grimbaldus :·

Scus *Romuualdus*, *Buckinghamiæ*, ad *Uſam*.

Scus *Æthelredus*, apud *Leominſtre*, ad aquam *Lucgum*.

Scus *Edmundus* Rex, apud * *Beadriceſworth*, in Orientali *Anglia*.

† Sca *Oſgytha* apud *Cice*, in Eccleſia *S. Petri*, juxta mare.

Sca *Æthelburga*, in monaſterio *Berkingæ*, ad *Thameſin*.

Scus *Erconwaldus* Epiſcopus requieſcit *Londini*.

Scus *Neotus* Presbyter, [a] *Einulfesburiæ*.

Rameſeiæ requieſcunt [b] Scus *Ivo*, Scus *Æthelredus* & Scus *Æthelbertus*.

In burgo Sci *Petri*, [c] Scus *Florentius* Martyr, & Sca *Kyneſuitha*, & Sca *Kyneburga*, cum multis aliis licet hodie ignotis. Non omnes enim *Sancti* miracula operantur.

[d] *Thorneiæ* requieſcunt 1 Scus *Botulfus*, & 2. Scus *Athulfus*, & 3. Scus *Huna*, & 4. Scus *Thancredus*, & 4. Scus *Torhtredus*, & 5. Scus *Hereſærthus*, & 6. Scus *Ciſſa*, & 7. Scus *Benedictus*, & 8. Sca *Toua*.

Abendoniæ, [e] Scus *Vincentius* Martyr.

Cantuariæ, [f] Scus *Dunſtanus*, & Scus *Auguſtinus*, cum plurimis aliis *Sanctis*.

Scus [g] *Paulinus*, *Rofeceſtriæ*.

Wintoniæ in veteri Monaſterio requieſcunt Scus *Birinus* Epiſcopus [h] *Romanus*, & Scus *Hedda*, & Scus *Swithinus*, & Scus *Æthelwoldus*, & Scus *Ælfeagus*, & *S. Birſtanus*, & *S. Frítheſtanus*, & *S. Juſtus* Martyr, cum multis aliis *Sanctis*.

In novo Monaſterio quieſcunt *S. Jodocus*, & *S. Grimbaldus*.

---

* BEDRICESWORTH, hodie *S. Edmundi* Burgus, à Martyre ſic dictus. † *S. Oſgitha*, vel *Oſyth*. *Cice*, hodie **S. Oſythes**, prope *Colceſtriam* in *Eſſexia*. [a] Hodie à Sancto vocatur *S. Neots*, in Comitatu *Huntingdoniæ*. [b] *S. Ivo*, à villa dicta **Slepe**, hodie **S. Ives** in Comitatu *Huntingdoniæ*, Ramſeyam An. Dom. 1001. tranſlatus. *Æthelredus* & *Æthelbertus* fratres *Dómnevæ*, à loco dicto **Wakering**, Ramſeiam etiam tranſlati erant, regnante *Æthelredo*. vide Capgravium. fol. 143. [c] *S. Florentini* corpus totum, præter caput, emit *Ædſigus* Abbas ab Abbate & Monachis *Bonævallis*. Vide Chronicon Saxon. ad Annum 1013. *Kyneburgæ*, *Kyneſwithæ*, nec non *S. Tibbæ* corpora *Petroburgum* tranſlata, A. D. 1005 docet *Capgravius*. fol. 213. [d] *Thorneia*, olim ANCARIG. i. e. *Inſula Anachoretarum*, Comitatu *Cantabrigienſi*. 1. *Botulfus* Abbas de *Ikanho*, ni fallor, hodie **Boſton**. 2 *Athulfus* Epiſcopus *Trajectenſis*; de quorum tranſlatione, juſſu *Ethelwaldi*, vide *Capgravium*. fol. 42. 3. *Huna* Presbyter. vide Monaſt. Tom. I. p. 91. in Inſula *Huneia* ſepultus erat, ſed oſſa furtim Thorneiam delata ſunt. 4. *Thancred* & *Torhtred* fratres Antiſtites, qui vitam hic loci egerunt ſolitariam. Monaſt. Tom. I. p. 243. 5. *Hereferthus*, forte Epiſcopus *Wintonienſis*, à *Danis* in prœlio ad *Cærrum* occiſus. vide Chron. Saxon. A. D. 833. & Antiquitates Britannicas, in vita *Celnothi*. 6. *S. Ciſſa* Presbyter & Anachoreta. *Ingulfus*. A. D. 870. 7 *Benedictus*, Biſcop dictus, Abbas *Weremuthenſis*, cujus etiam oſſa, juſſu *Æthelwoldi*, huc tranſlata tradit Capgravius. fol. 42. 8. *S. Toua*, perperam *Tona* in Monaſtico. *SS. Tancredi* & *Torhtredi* ſoror. *beata Virgo Chriſti* Toua *incluſa fuerat*. Capgravius. fol. 42. [e] De *S. Vincentio* nil liquet. [f] *Glaſtonienſes* ſibi vendicant Corpus *S. Dunſtani*. Monaſt. Tom. I. p. 4, Ibidem etiam requieſcit *S. Dunſtanus* Archiepiſcopus, & *Glaſtonienſium* pater magnificus. [g] *Paulinus*, primo *Northymbrorum* Epiſcopus, in *Cantium* reverſus, *Roffenſi* Eccleſiæ præfuit. [h] Epiſcopus *Romanus*, quia *Romæ* educatus, ordinatus, & in *Angliam* ab *Honorio* Papa miſſus. Vide *Bedam*. H. E. III, 7. Reliqui omnes Epiſcopi *Wintonienſes* erant, *S. Juſto Martyre* excepto, de quo nil certi habeo. *Æthelſtanus* Rex dedit Eccleſiæ *Wintonienſi* caput *S. Juſti* Martyris: Annales *Winton.* in *Anglia* ſacra. Tom. I. Anno, 924.

Ðonne resteð scā Eadburh on nunnan mynstre :·

Ðonne resteð on Rumesige scā Merwin. wæs seo forme abbodesse ðær mynstres. and scā Balthild regina. 7 scā Æþelflæd. 7 fela oðre halgan :·

Ðonne resteð scē Iwi biscop. 7 scē Eadgið on Wiltune :·

Ðonne resteð scē Eadweard cyninge. 7 scā Ælfgiua on Sceaftes byrig :·

Ðonne resteð scs Aidanus. 7 scs Patricius on Glæstinga byrig. 7 fela oðra scā :·

Ðonne restað scs Congarus confessor on Cungres byrig :·

Ðonne resteð scē Siðefulle fæmne wiðutan Exanceastre :·

Ðonne resteð scs Romanus biscop on Tæuistoce :·

Ðonne resteð scs Petrocus on Westwealum be ðære sæ. neah ðam fleote ðe man clypað Hæglæmuða :·

Ðonne resteð scs Mældun. 7 scs Aldelmus. 7 Iohannes se wisa on Eadelmes birig :·

Ðonne resteð scs Oswaldus Arcebiscop on Wigraceastre. 7 fela oþre haligra biscopa mid him :·

Ðonne resteð scs Ecgwinus biscop on Eoueshamm. neah ðare ea Auene :·

Ðonne resteð scē Kenelm cynebearn on Wincelescumbe :·

Ðonne resteð scē Cuðburh 7 Cwenburh on Winburnan mynstre. ðe ærest þ minecena lif 7 ðeawas arærde ðe man git on ðam mynstre hylt :·

Ðonne resteþ scē Friþeswyþ on Oxenaforda :·

Ðonne is on Middeltune scē Brangwalato-

In Eccleſia Sanctimonialium vero [a] *S. Eadburga.*

[b] *Rumeſeiæ*, *Sancta Mæruuina*, prima loci Abbatiſſa, & [b] Scā *Bathildis* Regina, & Scā [b] *Æthelfleda*, cum plurimis aliis *Sanctis*.

Wiltunæ, [c] Scūs *Iwius* Epiſcopus, & Scā *Eadgytha*.

Scafroniæ, Scūs *Edwinus* Rex, & [d] Scā *Elfgiva*.

Glaſtoniæ, [e] Scūs *Aidanus*, & Scūs *Patricius*, & complures alii *Sancti*.

[f] *Congresburiæ*, Scūs *Congarus*.

[g] Scā Siðefulla virgo juxta *Exoniam*.

[h] Scūs *Romanus* Epiſcopus, *Taveſtociæ*.

Scūs *Petrocus* inter [i] *Wallos* Occidentales ad maris æſtuarium, dictum *Hailemutha*.

In [k] Burgo *Adelmi* requieſcunt Scūs *Mæildunus*, & S. *Adelmus*, & *S. Joannes* ſapiens.

Wyreceſtriæ, Scūs *Oſwaldus* Archiepiſcopus, & cum eodem plurimi alii *Sancti* Epiſcopi.

Eveshamiæ juxta fluvium *Avonam*, [l] *S. Ecgwinus* Epiſc.

Wincelcumbæ, [m] Scūs *Kenelmus* Regius Puerulus.

In Monaſterio Wimburnæ requieſcunt [n] Scā *Cuthburga*, & S. *Quenburga*, quarum prior inſtituit iſtam vitæ & diſciplinæ monialium rationem quæ hodie ibidem viget.

Oxoniæ requieſcit [o] Scā *Fritheſweoda*.

[p] *Middletoniæ*, habentur Caput *S. Brangwa-*

---

a S. Edburga, filia *R. Edwardi* ſenioris. *b* In comitatu *Hamtonienſi*. *b* Forte pars aliqua corporis. *b Ethelfleda*, vel *Elfleda*, Abbatiſſa tertia, cujus vitam adi apud *Capgravium*. fol. 126. *c S. Iwius*, *S. Cuthberti* alumnus. in *Britannia Armorica* obiit; vide *Capgravium*. fol. 201. De Epiſcopatu ejus ſilet Biographus. *S. Edgitha*, alias *Editha*, filia *Eadgari* Regis ex *Wilſtruda*. *d S. Edwinus*, potius *S. Edwardus* Rex, quem ibi ſepultum tradit *Malmesburienſis*, in Monaſteriis ſubditis Epiſcopo *Schirburnenſi*. *d Elſgifa*, uxor *Edmundi*, qui fuit pronepos hujus *Alfredi*. G. Malmesb. ibidem. *e S. Aidani* reliquias, &c. *Glaſtoniam* attulit *Tica* Abbas, Teſte *Capgravio*, fol. 264. In *Dunenſi* civitate ſepultum *S. Patricium* longe ſimilius vero. *f* Inter *Somerſetenſes*. à Confeſſore nomen ducit. fingitur *Cungarus* Imperatoris *Conſtantinopolitani* filius, & hæres, qui mundum & Regnum fugiens, eremum petiit. Vide Vitam apud *Capgravium*, *g* De *S. Sithefulla* nil compertum habeo. *h* In Monaſtico, necnon à *Malmesburienſi*, hic *Sanctus Rumonus* appellatur. de quo nil præter nudum nomen, 500 retro annis, relictum erat. *Malmsb.* in Epiſ. *Cridienſibus*. *i* Id eſt, *Cornwallos*. ex hoc loco primum didici (quod fugit diligentiam Cl. *Somneri*) *Weſtwallos* eſſe *Cornwallos*, quod à *Florentio Wigorn.* plus ſemel confirmatum vide in explicatione Nominum locorum, ad finem *Chronici Saxonici*, p. 48. *k Malmesburia*. *S. Mæildunus*, fortè *Maildulphus*. *S. Adelmus* Epiſcopus *Scireburnenſis*, ſeculo octavo ineunte. *Joannes Æthelingenſienſis* Abbas, vulgo *Joannes Sapiens* dictus, olim idem cum *Joanne Scoto Erigena* habebatur. & ſæculo noſtro animoſe contendunt multi longe diverſos fuiſſe; argumenta qui cupit expendere, adeat *Natalis Alexandri* Hiſt. Eccl. Sec. 9. Differt. 14. *l Ecguinus* Epiſc. *Wicciorum* tertius, fundator Monaſterii *Eveshamienſis*. *m Kenelm* cinebearn, Martyrologus; ſed *Florentius* per aliquot menſes Regem *Merciorum* fuiſſe palam affirmat, A. D. 819. *n* Sorores *Kenredi*, *Merciorum* Regis; ſorores *Inæ*, Capgrav. fol. 79, 80. *o* Adi *Fritheſweodæ* Vitam apud Capgr. fol. 152. *p Midletunenſe* Monaſterium in Agro *Dorſettenſi*, perinde ac *Wirnburnenſe*. de Epiſcopo *Branwalatore* nil ſupereſt præter nomen, ex cujus terminatione haud temere conjicio illum natione fuiſſe *Cambro-Britannum*. In Monaſt. Tom. I. 196. non *Caput*, ſed *Brachium Sancti Branwaladri* extare dicitur. *Samſon Dolenſis*. *Brachium* & plura *Oſſa S. Samſonis*. Monaſt. T. I. p. 195. De reliquiis vel de ſtrage Monachorum *Certeſeienſium* nil mihi uſpiam inter legendum adhuc occurrit.

ris

ƿiſ heafod biſcopes. ⁊ ſce Samſones earm biſcopes. ⁊ his crice:·

Đonne reſteð ſce Cuðman æt Stæningum on Suðſeaxum. neah ðare ea Bræmbre:·

Đonne reſteþ ſce Beocca abbod. ⁊ Eþor mæſſe preoſt on Cyrteſige þam mynſtre. ⁊ þar man ofſloh hund eahtantig muneca mid him:·

Si lof ⁊ ƿuldor Hælendum Criſte his godneſſa in ealra ƿorulda ƿoruld on ecnyſſe

Amen:·

latoris Epiſcopi, & Brachium *Sancti Samſonis* Epiſcopi, necnon ejuſdem baculus Paſtoralis.

Stæningæ ad fluvium *Bræmberum* inter *Saxones* Auſtrales requieſcit Scus *Cuthmannus*.

Scus *Beoecca* Abbas, & Scus *Ethor* Presbyter requieſcunt in Monaſterio *Certeſeienſi*, ubi etiam octoginta cum iiſdem erant trucidati.

Sit Laus & Gloria Jeſu Chriſto ob benignitatem ſuam per omnia ſæcula in æternum.

Amen.

Præterea, SHOWERE, literaturæ, & antiquitatis *Saxonicæ* quam utilis ſcientia eſt, ex eo oſtenditur, quod nemo, niſi qui illis inſtructus, *Angliæ*, ſeu potius *Britanniæ Saxonicæ* topographiam, quam literatus orbis deſiderat, dare poteſt.

Cum vero *Britanniæ Saxonicæ topographiam* dico, *Britanniæ*, tam *Dano-Saxonicæ*, quam *Anglo-Saxonicæ* deſcriptionem intelligo, in qua quicquid uſpiam regionum, provinciarum, urbium, oppidorum, vicorum, villarum, caſtellorum, montium, fluviorum, aliorumque omnium, quæ topographiæ nomine comprehenduntur, ſive in *Anglia*, ſive in *Scotia*, aut in *Saxonum*, aut *Danorum* imperio ſita illa eſſent, in uno libro, ſi tam egregio operi unus ſufficit, illuſtranda ſunt. Ab eo autem, qui tam utile opus topographicum aggreſſurus eſt, prælegenda ſunt omnia ſive *Latine*, ſive *Saxonice* ſcripta, ex quibus locorum nomina, quum *Anglo-Saxonica*, & *Dano-Saxonica*, tum *Anglo-Britannica*, & *Dano-Britannica* deſcribi & excerpi poſſunt. Id genus imprimis habendi ſunt libri omnes hiſtorici, qui ſcripti ſunt à temporibus converſæ ad fidem *Chriſtianam Angliæ*, uſque ad tempora *Henrici* II. quo regnante veterum locorum veſtigia evaneſcere cæperunt. Chartæ etiam antiquæ, chartaſque antiquas, tam *Latinas*, quam *Anglo-Saxonicas*, *Dano-Saxonicas*, & *Anglo-Normannicas* complectentia vetuſta chartularia & regeſta, diligenter ab eo pervolvendæ ſunt; utpote in quibus ingens numerus oppidorum, vicorum, villarum, agrorum, prædiorum, montium, & fluviorum, quorum appellationes, quamvis mutilæ, truncatæ, contractæ, variiſque modis mutatæ, etiam nunc reſtant, perquam accuratè deſcribuntur.

Nomina locorum è *Codd.* MSS. & impreſſis diligenter exſcripta & collecta, in *Britanniæ Saxonicæ topographia* alphabetico ordine diſponenda ſunt. Quibus primo, ut licet, explicatis, dein locorum ipſorum ſitus, ſi noti ſunt, exacte deſcribendi ſunt. Situ cujuſve loci deſcripto, tum dicendum eſt, quo prælio, cladeve; quo concilio, ſeu civili, ſeu Eccleſiaſtico; quo domino, qua arce, vel præſidio; quibus ædibus, ſive Regis, ſive principis; quibus regum, principumve, vel virorum illuſtrium natalibus, vel ſepulchris; vel denique quibus terræ motibus, vel portentis in antiquis temporibus clarus fuit. Si vero loci alicujus, puta *urbis* vel *oppidi*, incertus & obſcurus ſitus ſit, tum cujus provinciæ, vel *Sciræ* urbs, vel oppidum fuit, declarandum eſt. Verum ſi neque id conſtat, tum danda eſt opera à *Britanniæ Saxonicæ* topographo noſtro, ut quo regno heptarchiæ *Saxonicæ*, urbs iſta, vel oppidum, ſita fuit, exquirat. Illi etiam incumbet, ut de fundatoribus, & fundationibus urbium, arcium, epiſcopatuum, Eccleſiarum, & monaſteriorum, ſiquid de iis certi ſciat, dicat; etiam ut curet, quæ locorum *Romana* & *Britannica*, ante *Saxonum* ingreſſum, nomina fuerint, nunquam non dicere; utpote quod operis ſui magnificentiam ſimul augebit, & lectori id tam gratum, quam quod gratiſſimum, reddet. Quinetiam eo pacto faciet, ut liber ſuus non tam *Britanniæ Saxonicæ*, quam *Britanniæ Romano-Saxonicæ topographia*, inſcribi mereatur. En unum atque alterum exemplum.

Baðanceaſter; i. e. *urbs balneorum*. & à *valetudinariorum* ad thermas *concurſu*, Acemanneſceaſter, i. e. *ægrotantium hominum urbs*. Britannis, *yr Ennaint twymin*, & *Caer Badon*. *Ptol.* ὕδατα θερμά. i. e. *aquæ calidæ*. Antonin. *Aquæ Solis*. Stephano, *Badiza*. vulgo *Latinorum*, Bathonia; nobis hodie **Bath**, urbs *Angliæ* occidentalis, in agro *Sumerſætenſi*, in limite comitatus *Wiltoniæ* ad *Avonam* fluvium, qua per planitiem non ita magnam collibus obvallatam ad *Briſtolium* tendit, ſita, aquis ſuis calidis, ſive thermis clara. Ubi jam Eccleſia Cathedralis, antiquitus templum *Minervæ* ſacrum, extitiſſe fama refert. Unde & *Britanni*, *Caer Palladur*, i. e. *urbs Palladiæ aquæ*, ſua lingua dixerunt. *Offa R.* alterum templum extruxit, quod *Dani* deſtruxerunt, è cujus ruinis poſtea templum erectum eſt, B. *Petro* Sacrum; in quo *Eadgarus* in regem inauguratus eſt, in Pentecoſtes feſto, v. id. Maii, An. DCCCC.LXX.III. Thermarum inventionem referunt fabulæ noſtræ ad *Britannorum* regem Bleyden Cloyth. i. e. *Bleyden Magus*.

Ƿigorna-ceaſtre, Ƿiogerena-ceaſtre, Ƿeogorena-ceaſter, Ƿeogorna-ceaſter, Ƿigurna-ceaſter. Ƿigera-ceaſter. Ƿigra-ceaſter. Ƿegeorna-ceaſter. *Britannis*, *Caer wrangen*; *Ninii* Catalogo, *Caer guorangen*; *Anton. Branonium*; Ptol. *Branogenium*; Latine vulgo *Wigornia*; nobis hodie **Worceſter**; contractum ex Ƿeogora-ceaſter. Urbs vetuſta, opulenta, & Epiſcopali ſua ſede, quam ibi conſtituit Æthelredus Merciorum rex, Anno DCLXXX. clara; in comitatu, cujus caput eſt, ad *Sabrinam* flumen ſita. † *Gulielmus Hopkinſius*, nunquam non mihi cum ho-

† Vid. cl. *Edm. Gibſoni* nominum locorum explicationem ad finem ſui Chron. *Sax.* pag. 48.

nore memorandus, Ƿigorna-ceaster ductum, dictumque putabat, à Ƿic-wara-ceaster, i. e. *civitas Wicciorum,* qui partes *Sabrinæ* vicinas incolebant. Cætera autem quæ ad hiſtoriam hujus celeberrimæ urbis, Eccleſiæ Cath. coenobiique, è quo presbyteros conjugatos expulit *Oſwaldus* Epiſcopus, monachos inducturus, cum aliis multis ad *Wigorniam* antiquitus ſpectantibus, à topographo noſtro ex antiquis ſcriptoribus addenda ſunt.

Supra dixi, Showere, vetuſtas chartas, & regeſta in quibus vetuſtæ illæ chartæ deſcriptæ ſunt, auctori noſtro ad opus ſuum topographicum fore maxime utilia. Addo quod topographus ille noſter, quo veteres locos ex ſuis nominibus facilius, & felicius exquirat, operam dare debet, ut unum atque alterum antiquitatis topographicæ ſtudioſum in qualibet *Britanniæ Saxonicæ* provincia adinveniat; à quo, locorum, qui in vetuſtis chartis deſcribuntur, notitiam aſſequatur. Sic longo rerum uſu, & experientia perfectam comitatus *Wigornienſis* cognitionem topographicam non ita pridem conſecutus, locos ferme omnes, ut oppida non ſolum majorum gentium, ſed viculos, prædia, agros, montes, fluvioſque, quæ in vetuſtis chartis & regeſtis Eccleſiæ *Wigornienſis* deſcribuntur, non ſine magno ſtudio, multave opera inveſtigatos aliis, quos forte Comites itineris haberem, ante tredecim annos, oſtendere ſolebam, decanatu Wigornienſi non tum exutus. Tum autem maxime me delectabat obſervaſſe, quod Cromba erat **Crome**; Hrydmærlege, **Rydmarlege, Redmarly**; Ƿitleage, **Witlaege, Witley**; Beonetleage, **Bently**; Salaƿearpa, **Salwearp,** rivulus; Heortlanbyrig, **Hartlebury**; Bradingcota, **Bredicott**; Hwitintun, **Whitington**; Tameda, **Temd,** fluvius; Tyrdebicga, **Tarbeck**; Coddanhrycge, in antiquioribus membranis **Coddarycge, Cotheridge**; Salder forda, **Sawford**; Oddingleage, in vetuſtioribus membranis **Oddungalea**, nunc **Oddingley**; Himeltun, **Himbleton**; Cudelea, **Cudley**; Ƿulfrintun, **Wulverton**; Penedoc, & Peonedoc, **Penduc**; Teodintune, **Teddington**; Uferabyrig, **Overbury**; Scirenac, **Shurnock**; Fersetnatun, Fersinton, **Phepston**; Grimanleage, **Grimley**; Þorndun, **Thornton**; Eanulfestun, **Alston**; Laƿern, **Lawern**; Heanbyrig, **Hanbury**; Hallege, nunc **Hollow**. Heortefordtun, juxta *Avon* fluvium, nunc **Harbington**; Wulfereſleage, **Wulverley**; & id genus innumera alia.

Quæ hactenus ſcripſi, Showere, quam fructuoſa erit doctis, præſertim illis, qui juris noſtri ſtudioſi ſunt, Linguæ Anglo-Saxonicæ Scientia, duntaxat oſtendunt. Verum nec minorem fructum ex cæteris *Arctōi* orbis antiquis Linguis percepturi (crede mihi) illi ſunt, qui graviter dabunt operam, ut eas omnes perfecte, ſaltem quoad fieri poteſt, intelligant. *Mœſo-Gothicæ* Studium, quæ omnium vetuſtiſſima eſt, Evangeliorum Ulphilana verſio, quanquam mutila, maxime compenſabit. Illis, qui *Franco-Theotiſcæ* ſtudebunt, ut de *Willerami* cantico, & *Otfridi* evangeliis, quæ *Argentinæ* ornamentum cl. *Schilterus* recuſurus eſt, nihil dicam; *Tatiani* harmonia Francica, quam *Fr. Junius* F. F. prælo à ſe paratam almæ matri noſtræ, Univerſitati *Oxonienſi,* ſupremis tabulis legavit; & MS. Cod. Cottonianus, qui inſcribitur, *Caligula* A. 7. & in quo res geſtæ à *Jeſu Chriſto* in ſermône *Francico* vetuſtiſſimo rythmicè deſcribuntur, abſque aliis, qui in bibliothecis deliteſcunt, ampliſſima quidem merces erunt. Antiquæ *Scandicæ* linguæ, quam ſæpius *Cimbricam* vocavimus, innumeri *Codd.* tam in literis antiquis, quas Runas vocant; quam in novis ſcripti, ingentem uſum declarant. Horum non exiguam copiam * doctiſſimi viri, quum in *Dania*, tum præſertim in *Sueonia*, in magnum reip. literariæ beneficium, ſuique ſempiternam gloriam, ediderunt, & indies † edituri ſunt. Quorum unum, ſcilicet *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* atque *Thulemarkiæ* hiſtoriam, *Runici* MS. fragmentum, *runis*que ſculptis *Stockholmiæ* nuper expreſſum, & à ſe gemina verſione illuſtratum, ad me pro humanitate ſua miſit omni laude major *Joh. Peringskioldus.* Quem in noſtrorum gratiam, qui *Runicæ* literaturæ ſtudio ſe exercere cupiunt, tam in antiquis, quam in novis characteribus recuſum *Peringſkioldi* Latina verſione, Tibi, Showere, omnibuſque noſtris, quibus *Arctōa* antiquitas placet, offero, ſi per ſumptus liceret, *Cottonianum* Codicem qui res geſtas à Salvatore noſtro in rythmis *Francicis* deſcribit, in hæc diſſertatione etiam editurus.

---

* Vide Joh. Schefferi *Sueciam litteratam*, à *Joh. Mollero* editam, *Hamburgi.* M.DC.XCVIII. & *Petri Joh. Reſenii* Bibliothecam, *Hafniæ* editam M.DC.LXXXV. & Bibliothecam Septentrionis eruditi à *Joh. Mollero Lipſiæ editam*, M.DC.XC.IX.

† Vide *Johannis Peringskioldi* ep. ded. ante *Vitam Theodorici* R. denuo à ſe editam, *Stockholmiæ*, M.DC.XCIX.

HISTO-

*HISTORIA HIALMARI REGIS BIARMLANDIÆ Atque THULEMARKIÆ,

AB

Anonymo Roduri Filio, in gentiliſmo ante ſecula octo, Lingua & *Runis Sueo-Gothorum* antiquis in membrana conſcripta; quam, ex Fragmento Runici Manuſcripti vetuſtiſſimi accuratiſſime delineatam, ac Literis recentioribus deſcriptam, cum verſione illuſtravit

JOHAN. PERINGSKIOLD.

---

* De hac hiſtoria ſic editor in epiſt. dedicatoria, quam Vitæ THEODORICI regis à ſe nuper editæ præmiſit: *Hiſtoria* HIALMARI *regis, charactere Runico, cum gemina verſione noſtra, & annotationibus, ſub prelo ſudat. Luculentum hæcce præbebit teſtimonium de uſu ac ratione veteris ſcripturæ Runicæ, vigente per orbem paganiſmo, maximopere uſitatæ.*

rakur mi	multi in fugam conjecti
Hramr va	Hramurus erat inter omnes
kappa ma	pugiles fortiſſimus,
Heidi vik	Heido retroceſſit
ſliotur m	fugam intendit
hiolt var	ſubſtitit
ſem ſvom	qui natabat
fuſdi their	properabant
ath er frekn	ut qui validiores
Heidi tha hi	Heido, tum
herſadi	inſequebatur
nokri me	aliquot viros
bland iœri	mixtio facta
ſig ſemi	ſibi conveniens
ath han^e ein	ut ille ſolus
mik	magn
ol	omn

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

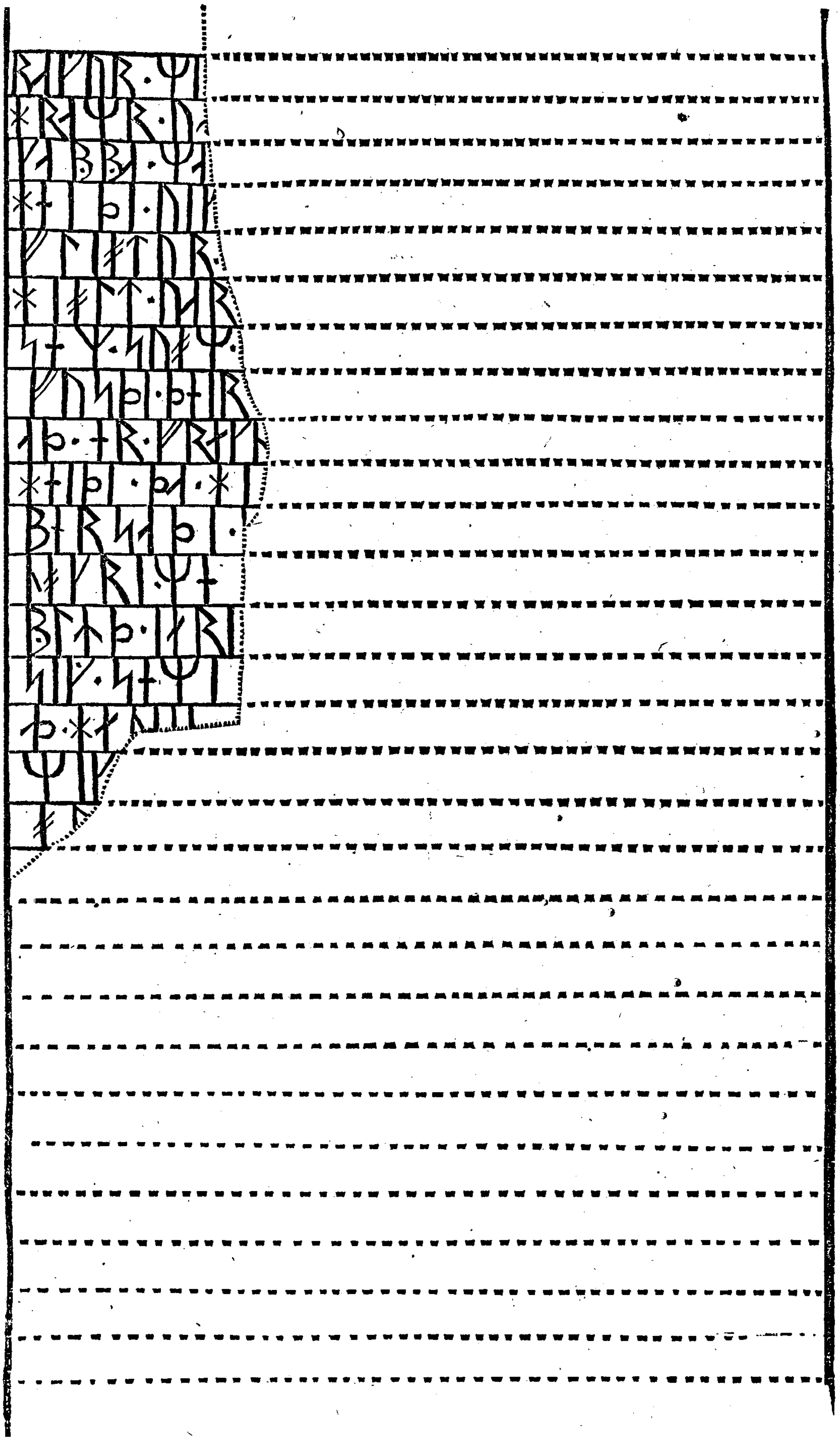
. . . .

. . . .

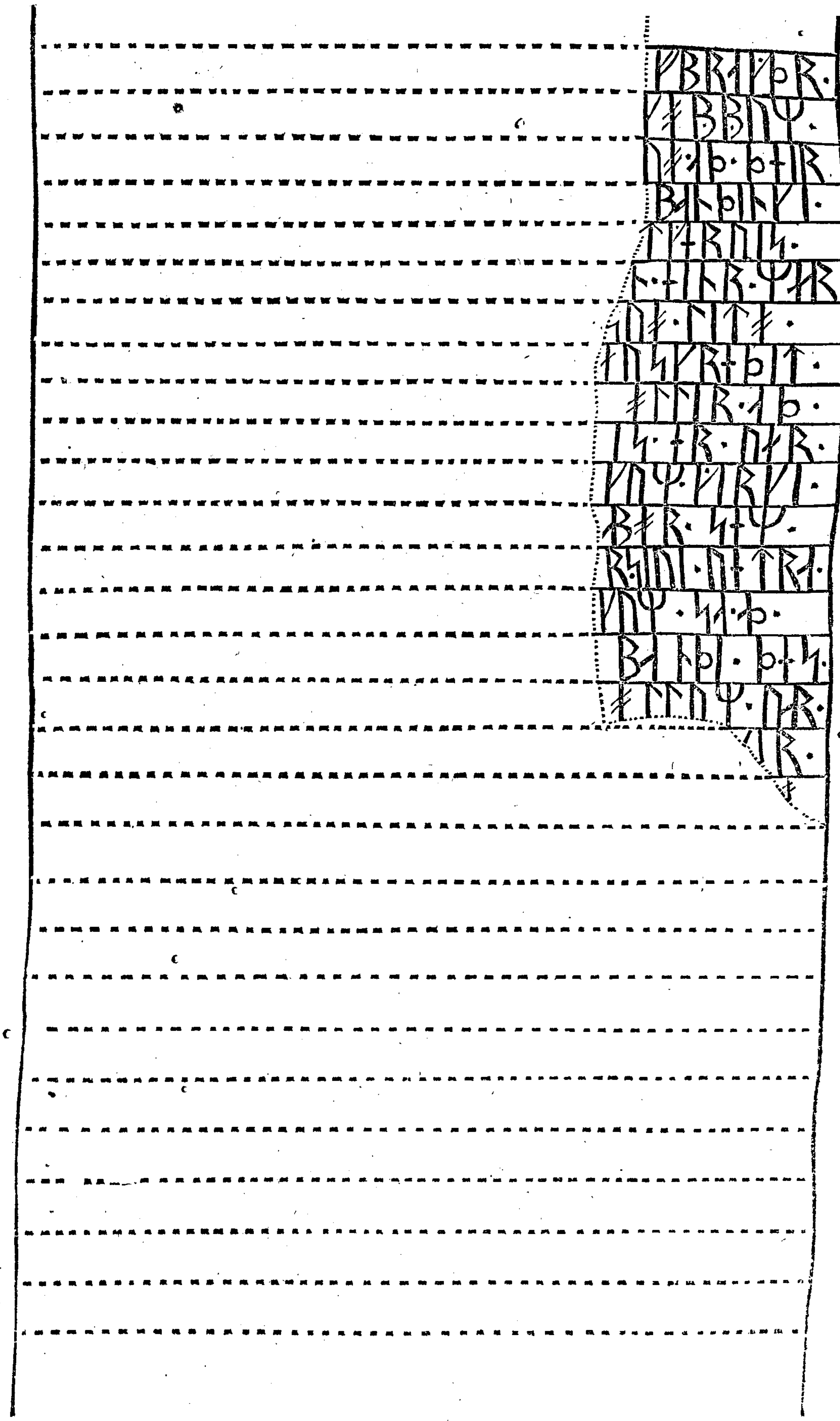
. . . .

. . . .

. . . .

MS. Runici Folium III. primo & ſecundo penitus deperditis.

. . . . afbragdr . . . . præſtantiſſimus,
. . . . koppum / . . . . heroes,
. . . . vo ath their . . . . ita ut illi
. . . . bandingi . . . . vinculis conſtrictus,
. . . . tgervis . . . . induſtrius vir
. . . . n einr mar. . . . . At virgo quædam
. . . . ſvo lito . . . . ita reliquerant
. . . . auskredit . . . . itineri expeditum
. . . . ollir ath . . . . omnes, ut
. . . . is er var . . . . qui erat
. . . . kum Girki . . . . venit Græcus,
. . . . Abor;ſem . . . . Abaris qui
. . . . r ſiui vetra . . . . ſeptem hyemes,
. . . . kum ſa ath . . . . factum tandem, ut
. . . . bandi theſs . . . . vinculum, quod
. . . . ollum var . . . . omnibus erat
. . . . gir . . . . deſiderab
. . . . o . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Fra Girkia kumi Abor auk Samolis/ meth margi agietum mannum./ vori thegar vinſele / theiris gridmathur vart Herſe a Gliſisvollir.

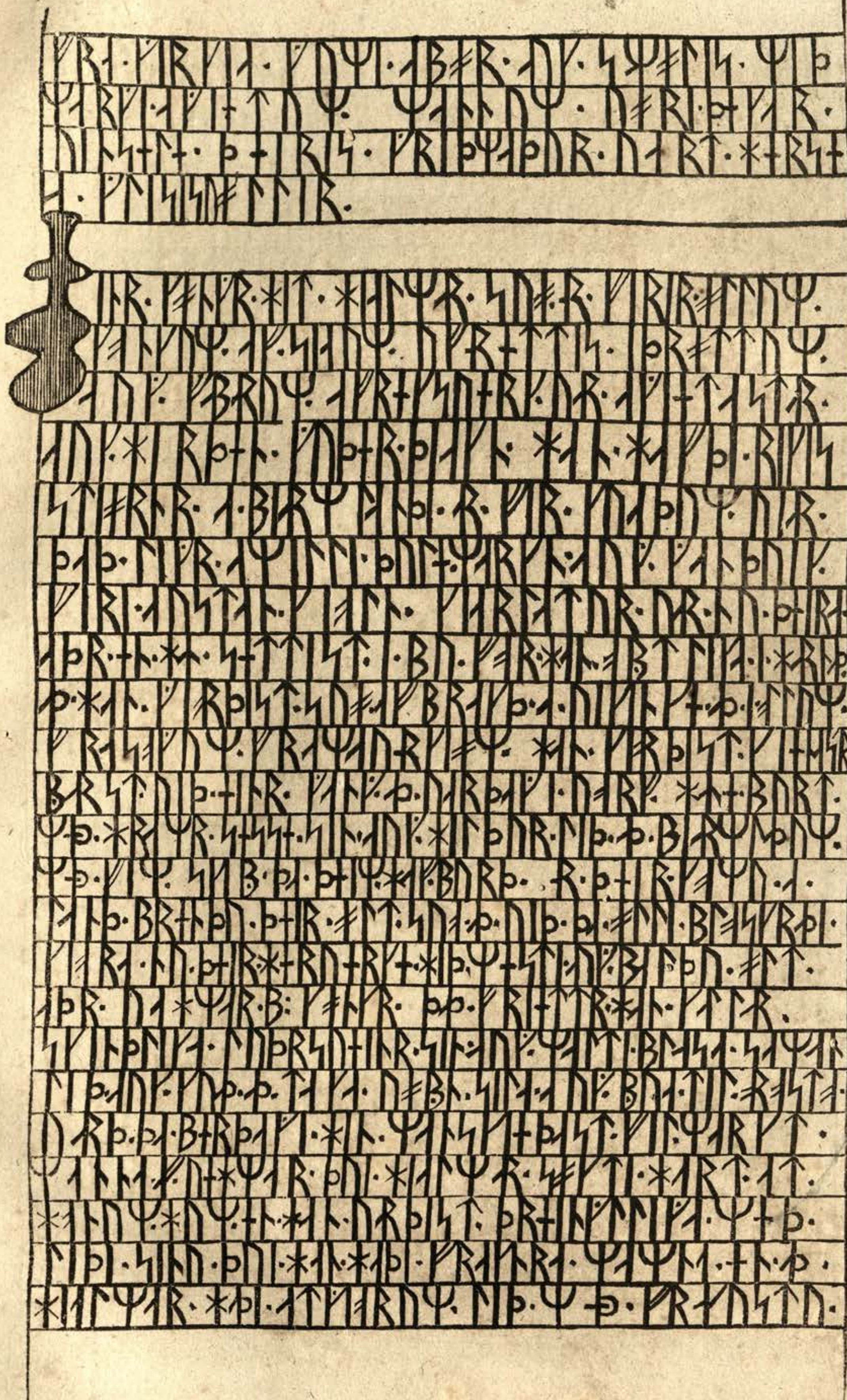
Einr Kongr hit Hialmar ſvo er firir ollum Kongum af ſiaum uferettis ithrottum aug ſabarum afreksverk var agietaſtr auk hirden guder thiagn. Han hafdi rikis ſtiornr a Biarmlanthi/ er fir kuadum vier/ thath ligr amilli Thule markn aug Gandvik/ firi auſtan kioln. Kiarlatur var nu theira adr en han ſetteſt i bu/ for han optliga i hernad ath han giordiſt ſvo afbragd a vikinge/ ath i ollum fraſogum framaverkiom han giordiſt kienaſtr. Barſt vith einr gang ath vardagi/ vorf han i burt meth Hramr ſeſſe ſin/ aug hildur lid ath Biarmlathum meth ſim Skip/ tha theim ghaf burd. Er their komu a lanth/ brendu their olt/ ſvo ath vith tha olli bloskrathi.

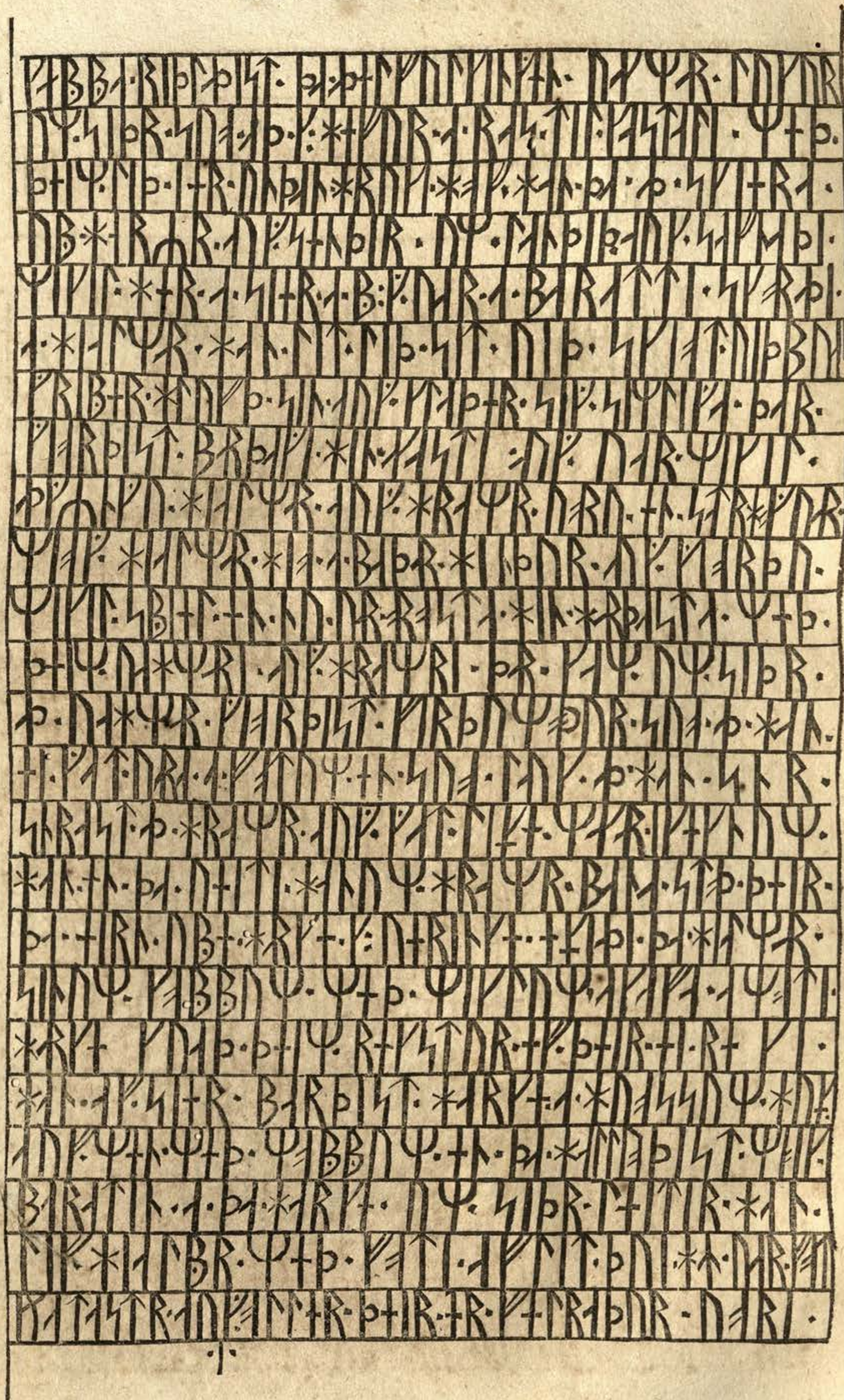
Giora nu their herverke hith meſti aug baldu olt/ adr Baghmar B: Kongr thath friettr; han kallar skindlika ludrſveinr ſin aug malti blaſa ſaman lid/ auk kvath ath taka vopn ſina/ aug bua til oroſto; varth tha barthagi hin manskiedaſt / fil margt manna af Baghmar/ thvi Hialmar ſokti hart at honum / en han varthiſt threinglliga meth lidi ſinu/ thvi han hadi fraknra mamna; en ath Hialmar hadi atgiorum lid ſmeth frakuſtu

Ex Græcia advenerunt Abaris & Samolis, cum pluribus eximiis viris, qui mox grati acceptique ſunt. Ac horum quidem aſſiduus famulus factus eſt Herſius Glyſisvallenſis.

INclutus ea tempeſtate erat Hialmarus rex, qui ante reges quoſcunque alios propter egregiam indolem virtuteſque heroicas eminebat, optimuſque, aulicis ſuis præfectus erat. Ipſe Biarmlandiæ imperium adeptus fuerat, ſicut in ſuperioribus diximus; quod regnum ſitum eſt inter Thulemarkiam atque Gandvikiam, ultra orientale latus jugi montium. Nimirum paludoſa initio cum ſuis incolebat loca, antequam ſedes fixas ſibi eligeret. Cæterum crebro in piraticas expeditiones profectus, nominis ſui gloriam in tantum auxit, ut in omnibus annalibus, quibus rerum geſtarum memoriæ deſcribebantur, laudari meruerit. Forte is vernali quodam tempore, comitante ſodali Hramuro, iter ingreſſus, verſus Biarmlandiam curſum direxit cum claſſe navium quinque, quæ ferentibus à puppi ventis, celeriter pervecta eſt. Facta mox exſcenſione, omnia flammis devaſtabant, adeo ut multum conſternarentur civium animi. Hic prædæ actæ magnæ, occupataque loca plurima, antequam Wagmarus Biarmlandenſium rex taliũ quidquam reſciſceret. Ille allato ſibi nuncio, tubicines ad tubarum ſonum milites convocare juſſit, ac perarmatos ad prælium prodire. Tum vero atrox incruduit pugna, cæſique ſunt plurimi à partibꝰ Wagmari, impetũ ſtrenue faciente Hialmaro. Interim fortiter vim propulſare cõabatur Wagmarus, egregia ſuorum fortitudine confiſus. Verum ſelectiſſima militum cohorte inſtructo Hialmaro,

MS. Runici Folium IV.

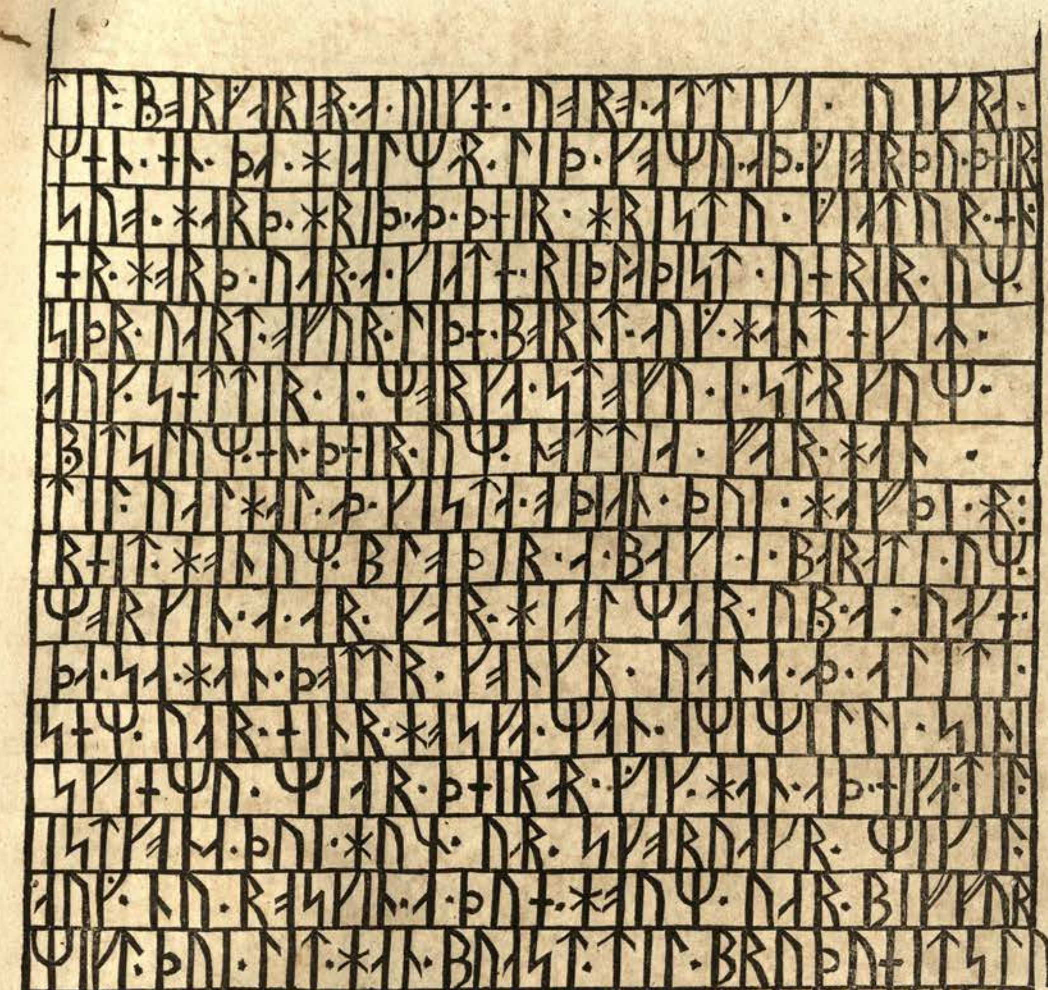
Káppá/ ridladiſt tha athelfulkingen Vagmar/ lukur um ſithr ſvo/ ath K: hefur a ras til kaſtali meth theim lid ier undan hruki; hof han tha ath skiera up heror/ aug ſendir um lanthith/ aug ſafnadi mikil her a ſier a B: K. var a baratti/ skoradi a Hialmar/ han lit lid ſit vith skiot vithbuaſt/ griper hlufd ſin aug klader ſig ſimliga/ thar giordiſt barthagi hin akaſti auk var mikil athgöngu. Hialmr auk Hramr voru en ſatrhogver miog/ Hialmar hio a bathar hinthur aug giordu mikil ſpiel/ en nu var oroſta hin hardaſta meth theim Vaghmari aug Hramri/ thar kam um ſithr/ ath Vagmar giordiſt firdumodur/ ſvo ath han ei gath vara a fotum; en ſvo lauk ath han ſner ſnaraſt ath Hramr/ aug gat ligge maker igegnum han/ en tha veiti hanum Hramr bana; Stod their tha eirn upe Harke K: veringe/ eggiadi tha Hialmar ſinum koppum meth miklum akafa amoti Harke/ kvad theim rekſtur ef their ei reki han af ſier; barthiſt Harke a hvoſſum hugg auk men meth moppum/ en tha halludiſt miok baratin a tha Harke; um ſithr leiter han lif/ hialpr meth foti aflit/ thvi han var fot vataſtr/ aug oller their er felradur vori

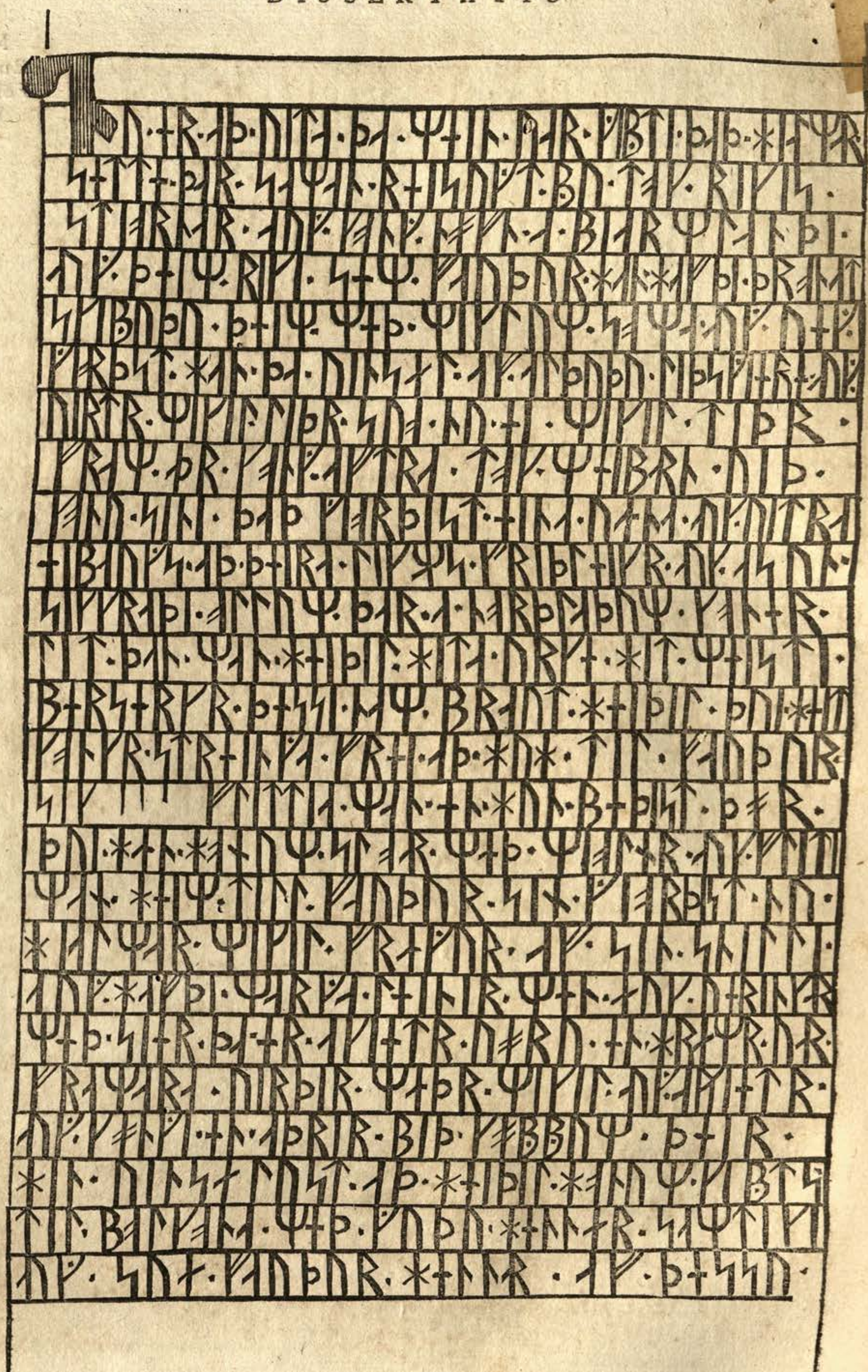
laxati ſunt ordines Vagmari, rege tandem ipſo ad propugnaculum ſeſe recipere coacto, cum reliquis, qui fuga evadere poterant. Igitur feciali teſſera protinus per provincias emiſſa, ingentem exercitum in Biarmiam convocavit. Et vero rex pugnæ avidus, Hialmarum ad certamen provocavit, qui, juſſis militibus confeſtim arma capeſſere, acceptoque clypeo ſuo, ad bellum ſe accinxit. Tunc cruenta pugna vehementi impetu commiſſa fuit; Hialmaro atque Hramuro ferocius irruentibus. Hialmarus ambabus manibus ictus feriendo, multam ſtragem edidit, acrius interim oborto certamine inter Vagmarum atque Hramurum, donec viribus tandem deſtitutus Vagmarus, pedibus conſiſtere nequiret: itaque ſubito impetu contra Hramurum proſiliens, gladio ipſum confodere tentabat, ſimulque tum lethali vulnere à Hramuro percuſſus eſt. Perſtabat vero adhuc dum regiorum ſatellitum unus Harko nomine. Igitur contra hunc pugiles ſuos multa vehementia incitavit Hialmarus, eos imbelles ac ignavos merito vocandos eſſe dicens, niſi hominem propellere audeant. Harko vero acrius gladio armiſque contra irruentes ſe tuebatur; cum ingruente tandem pugnæ violentia, fuga ſalutem ſibi quærere coactus eſt, pedum imprimis velocitate adjutus, qua plurimum pollebat, intra propugnaculum ſe recepturus, exemplum ejus imitantibus etiam aliis, qui necem evitare cupiebant.

til borgarinar. A vige voro attiki vigra men/ en tha Hialmar lid komu ath/ giordhu their ſvo hardh hrid/ ath their hriſtu giatur/ en er hord var a kiate/ ridladiſt verir; um ſithr vatt ofur lide bornt aug hantekian/ auk ſettir i morka ſtofu i ſtarkum pitſlum/ en their um nottina / for han til Balhal ath giſta Odian/ thvi hafdi Hr: reit honum blodir a baki i barati. um morgin a ar gar Hialmar up a vige/ tha ſa han thottr Konkr vana ath aliti/ ſem var einr hoska man imimilli ſini skiemu miar; theirar gik han ath eiga til aſtkona/ thvi hun var skorungr mikil/ aug nu roskin/ a thve houm var biſſur mikl/ thvi lit han buaſt til brudveitſlu/ um apton uru their leid in eerna rekium; takaſt ſvo meth theirm gothar aſtr; ei miklu tidr getr Hialmar ſveinbarn vith konu ſini/ er Troma hit/ thath var frudht / fediſt thar up meth miklu virdinki aug agietaſta meth hird faudur ſin. R: veiti honum eirn firedi mathr/ theira er fregaſti var thar northur ollum tha iafnaldra; han veiti honum allan ridarskab auk ithrottum ther/ ſem vaskir men auk konſeirnom theim hafdi ath nāma/ thvi vart han bradgior a ollum throtska.

Aderant intra propugnaculum octoginta viri robuſtiſſimi; Ingruentibus autem Hialmari militibus, tanta illi vehementia impellebant, ut porticus dejicerentur omnes, adapertiſque portis, procul diſſiparentur ſatellites. Tandem tribunus militum captus in vincula carceremque conjectus eſt. Qui poſt tormentorum cruciatus, nocte proxima Valhalliam ad Odinum migravit, accepto in prælio lethali vulnere, quod à tergo ei inflixerat Hramurus. Matutino tempore intra propugnaculum progreſſus Hialmarus, regis filiam eximiæ pulcritudinis fœminam, inter puellarum greges adſidentem conſpexit: Hanc ipſe conjugio ſibi jungi petiit, quod formæ inprimis venuſtate commendabilis, anniſque jam maturior, mire ipſi placebat. Itaque confeſtim pro nuptiarum ſolennitate apparatis omnibus, circa veſperam in thorum conjugalem deducti ſunt ambo. Ita vero in poſterum illorum crevit amor, cum interjecto tempore, prolem maſculam ex conjuge ſua ſuſcepit Hialmarus, impoſitum eſt puero Thromonis nomen; qui cum eximiæ eſſet formæ, multa ſollicitaque cura in aula regia paterna educabatur. Hunc ſuum filium magiſtro informandum tradidit rex, qui omnium inter boreales præſtantiſſimus eo tempore habebatur. Is regium puerum omnibus heroicis virtutibus atque exercitiis imbuebat, quæ ingenuum atque regali faſtigio editum adoleſcentem noſſe fas erat. Unde etiam his ſuffultus præſidiis magna indies incrementa fecit.

MS. Runici Folium V.

Nu er ath vita tha Mein var gipti / thath Hialmar
ſette thar ſaman reiſugt bu / tok rikis
ſtiornar aug Kong nofn a Biarmlanthi
aug theim Riki ſem faudur han hafdi thronat/
ſkipudu theim meth miklum ſoma aug veg;
giordiſt han tha vinsåhl af althudu lidsgiere aug
virtr mikil. Lidr ſvo nu ei mikil tidr
fram/ adr Kong aftra tok meibarn vith
konu ſini / thath giordiſt eina våna aug vitra
eibaugs / ath theira likams fridleikr auk aſun
ſikkradi ollum thar a nordlathum; Koner
lit than man Heidil hita. Urke hit meiſti
Berſerkr / theſſi nam braut Heidil/ thvi heit
Kongr ſtreinga Frei ath hun til faudur
ſin matti flittia man / en him bediſt Thor
thvi han honum ſloar meth Miolner/ auk fliti
man heim till faudur ſin. Giordiſt nu
Hialmar mikil frågur af ſin ſnilli /
aug hafdi marga Leinir men auk Beringar
meth ſier/ tha er egietur voru; en Hramr var
framara virdir mathr mikil aug agietr/
aug Kongi en adrir bith koppum their
hin vinsåluſt / ath Heidil honum giptis
til bolkona/ meth guthuh ennår ſamtiki/
aug ſva faudur hennar. Af theſſu

CÆterum ſcire convenit, quod ducta in matrimonium regia puella, mox eximium palatium ſibi exſtrui curavit Hialmarus, ſuſcepta etiam regiminis cura omni, regium titulum per Biarmiam, provinciaſque, quas pridem tenuerat pater ejus, ſibi vindicavit. His ſane multa cum æquitate atque lenitate imperitavit; quam etiam ob cauſam magno civium amore proſequutus, magnique habitus fuit. Et vero tranſacto tempore nonnullo, prolem fœminam enixa eſt regia coniux, quæ formæ venuſtate indoliſque præſtantia omnes in boreali tractu viventes longe ſuperabat. Hanc pater Heidilam vocari voluit. Ipſam vero hanc puellam per vim rapiebat Urkius pugil robuſtiſſimus. Hanc ob cauſam votum Frejæ nuncupavit rex, ut ipſa lubens volens puellam patri rurſus reſtituendam curaret. Ipſa igitur Thoronem obſecrando, id effecit, ut malleo ejus Miolnero percuſſo pugile, puella ad patrem ſuum reduceretur. Interim Hialmarus propter inſignem ſapientiam plurimum celebrabatur, alebatque apud ſe eximios quoſque militiæ duces atque athletas, domi foriſquo inclutos. Ante illos tamen omnes dignitate auctoritateq; præſtantiſſimus habebatur Hramurus, præcipuo etiã in honore apud regem charus, adeo ut illi nuptũ data ſit Heidilis, aſſenſum filiæ ſuæ una adprobante patre. Hanc ob

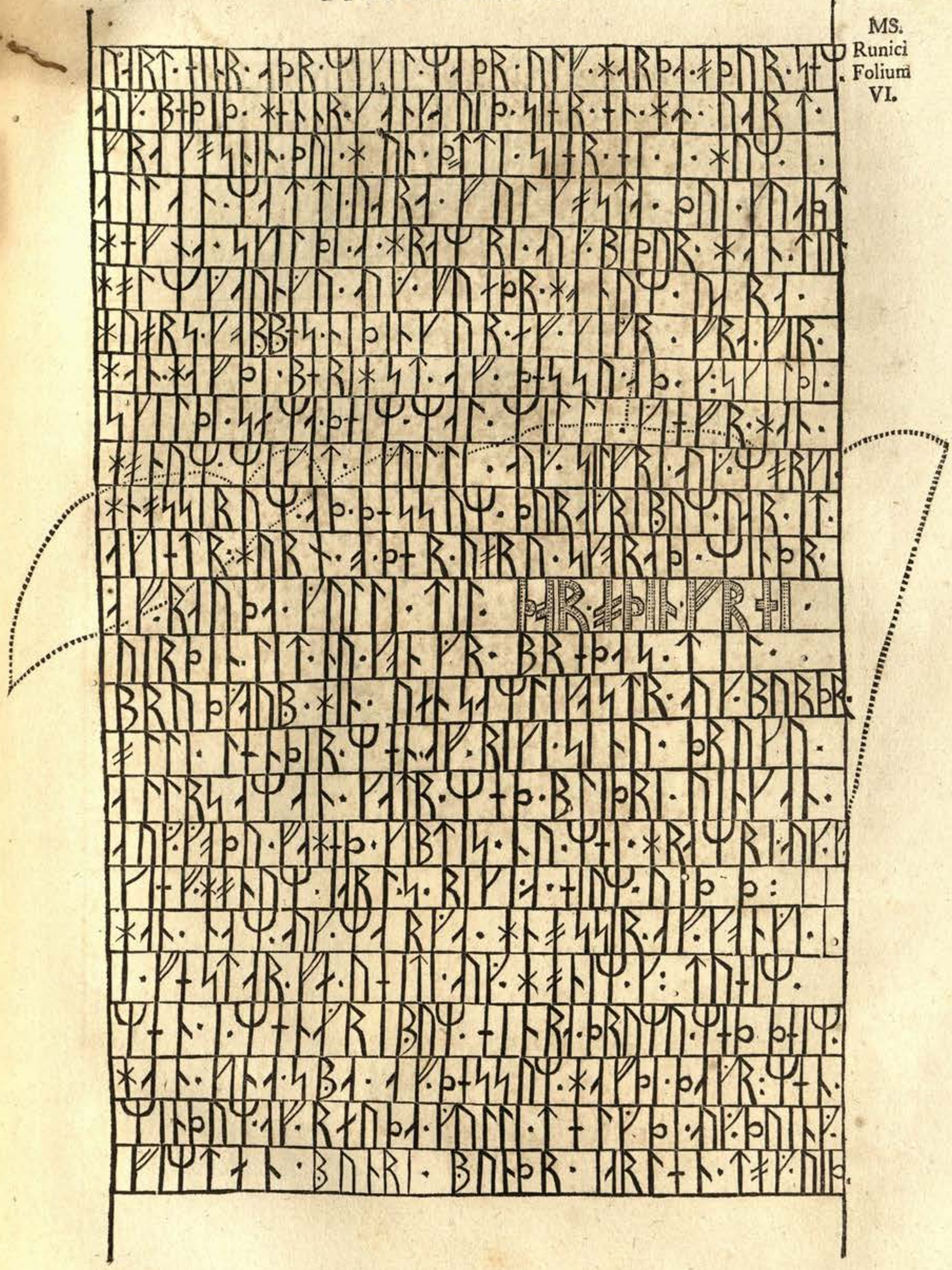
vare

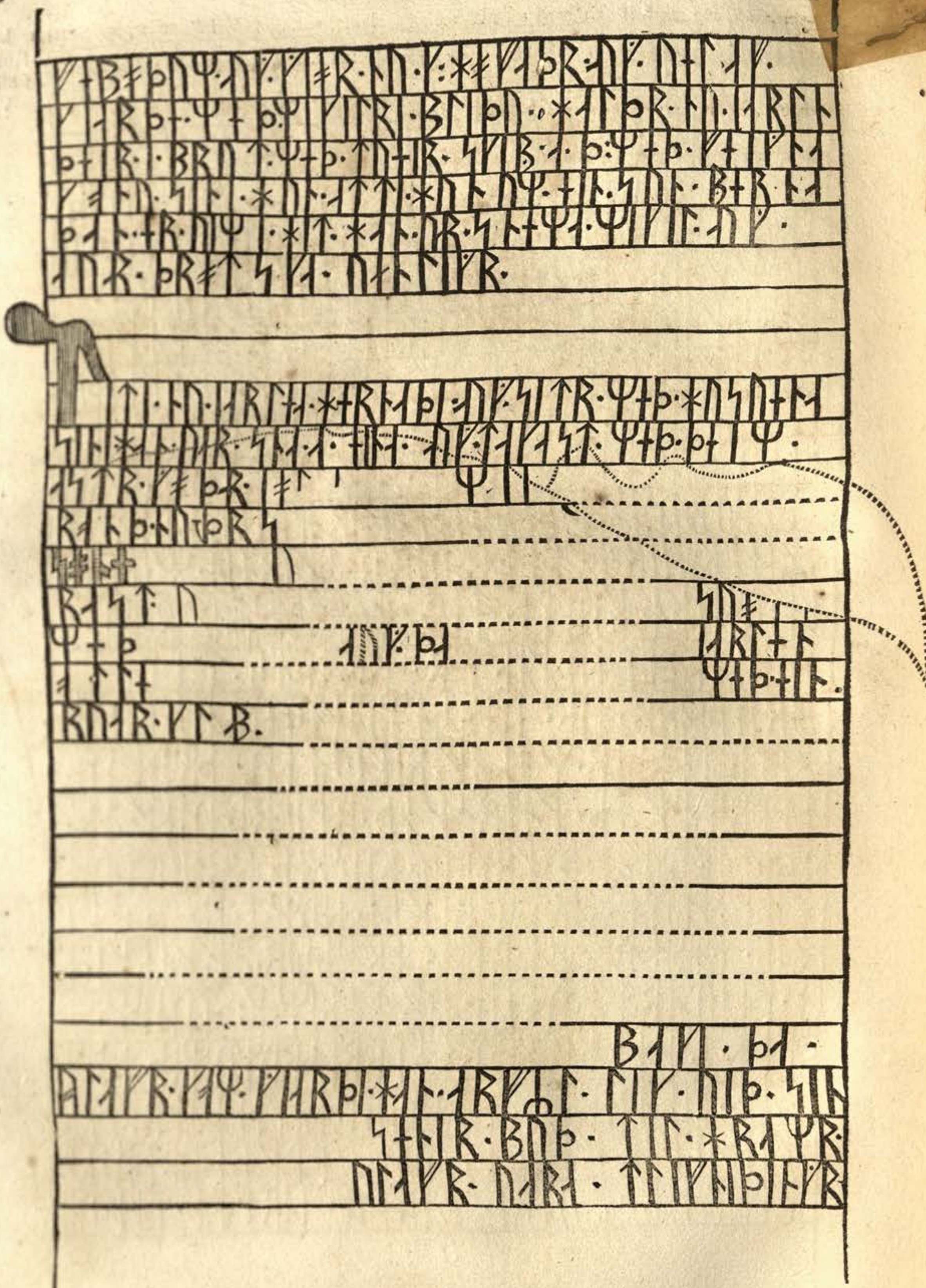
vart einr adr mikil mathr Ulf harda odur/ ſem aug bedith hennr ganga vith ſier/ en han vart frakoſnin/ thvi hun thotti ſier ei i hum i allan matti vara fulkoſta/ thvi kvadſt hefna skildi a Hramri/ aug bidur han til holmgaungu/ aug kvådr honum vera hvors koppes nidingur ef gingr fra ſir han hafdi beriaſt. Af theſſu ath K: skildi skildi ſåma theim mal milli/ giefr han honum mikit i gulli aug ſilfri auk morgi hnoſſirum. Ath theſſum dura gripum var it agietr hurn/ o ther voru skoradi mindr af rauda gulli/ til THOR OTHIN FREI virdin. Lit nu Kongr bredas til brudkaup hin vånſamlikaſtr/ auk burdr olli Lenthir men af Riki ſinu; thruku allr ſaman katr meth blidri vingan aug gothu fahed; giptis nu mei Hramri/ aug K: gief honum Jarls riki a eium vith Th: han nam auk marga hnoſſir af Kongi i fåſtar få/ veiti aug honim K: tveim men i menagripum/ einra thrumu meth theim han kina ſpa. Af theſſum hafdi thagr men mindum af rauda gulli telgdi/ aug thuing fimtån punri pundr. Jarlen tog vid

cauſam animo valde commotus eſt procerum alius, nomine Ulfo, qui regiæ puellæ antehac ſibi ſollicitaverat nuptias; ſed repulſa rejectus, faſtidituſque fuerat propter inæquales animi dotes; cujus illatæ ſibi injuriæ vindictam in Hramurum ulturus, ipſum ad ſingulare certamen provocavit. Quin & conviciis æmulum laceſſens, omnium viliſſimum appellandum dicebat, ſi ante diſceſſum ſuum certamen ſecum inire detrectarit. Proinde horũ diſſidio componendo ſatagebat rex, *largitus* Ulfoni auri argentiq; plurimũ, ſimulq; pretioſam ſupellectilem, ac inprimis cornu eximiæ raritatis, cui inſculptæ erant imagines auro cælatæ, in honorem THORONIS, ODINI atque FREJÆ. Poſtea nuptiarum apparatum multa cum lautitie inſtrui curavit rex, vocatis ad ſolennitatem omnibus regni ſui proceribus. Et vero multa compotatione genio libatum fuit. ſumma cum lætitia atque feſtivationibus, nuptumque collocata eſt regia puella Hramuro, cui etiam Jarli dignitatem ac munus ſupra inſulas Thulemarkiæ aſſignavit rex, cum inſigni dote nuptiali, addito *etiam* munere gemino, eoque præſtantiſſimo, tympano videlicet, quo res futuras præſagire poterat. Huic imagines ex puro auro incruſtatæ erant, pondere quindecim librarum. Jarlus *acceptis*

NART.

MS. Runici Folium VI.

febothum/

ſebothum / aug gior nu K: hofadr aug vel af giarde meth mikilri blidu. Haldr nu Jarln their i brut meth tveir Skip / a Th: meth feigna konu ſini ; Hun atti hunum ein ſun barna than er Bimi hit ; han var ſnema mikil aug avar throtska vänligr.

donariis, regi valedixit, actis pro munere ac beneficio gratiis ampliſſimis. Mox ex Biarmlandia diſcedens Jarlus cum duabus navibus, dilectam ſuam ſponſam una in Thulemarkiam ducebat. Hæc filium poſtea enixa eſt, cui Vimi nomen impoſitum fuit. Is mature crevit, corporisque robore ac venuſtate obfirmatus eſt.

Liti nu Jarlen hernadi / ang ſitt med Huſvena ſini / han var ſna a eina/ auk takaſt meth theim aſtr godar/ Ja . . . .
rond nu th r ſ . . . .
Sone . . . n . . . .
raſt . . . . ſvo . .
med . . . . aug tha . . . Jarlen
olle . . . . meth ein
Ruar klab . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . t . . . baki/ tha
Olafr kom/ giardi han arföl lik vid ſin
. . . . ſenir bud til Hramr
. . . . Olafr vara tliſnidingr

Jam expeditionum militarium pertæſus Jarlus, domeſticam vitam cum conjuge ſua exegit. Commorabatur autem perpetuo in inſula, in conjugali interim amore perſeverantibus utriſque
Jarlus . . . .
. . . .
filium . . . .
. . . .
cum . . . . & dum . . . . Jarlus
omnes . . . . cum
Runico tigno . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . ex equi dorſo, cum
Olavus adveniret, exequias uxori ſuæ faciebat, . . . nuncium miſit ad Hramurum, qui Olavum hominum viliſſimum fore dicebat.

viors mans. Tha nu Vlafr Hramr ſpurthi kuis / hielt han vid skioth meth nokrum Skip til ein / aug gik ei nokr niaſn firi honum their; tha han kom vid lanth um nottinà / tok han their vige a Jarlen auk ſlo ildi i; Hramr ſof i borgen vid konu ſia / en er umſidr a fotum var / ſlithi hina nethr leid a skogi meth nakrum hrauſtum Koppum; en Vlafr brendi Kaſtali auk lid thath er enni var; Jarlens husfrei vart hertakin. Med theſſum friettum giordiſt Jarlen gandalfar til R: a B: tha han han hafdi bata / braſt han hàrdla reitr ſama tima; ad Vlafr ei skildi ovart fara ad R: / nam han ſin belſek / a hvem han haf ath bulra / aug gol ſinum galdurum / aug màlti ſvo: Samar ſnegda meth rinno auk thnor ſem Jotum ſiui / Narnir trape

. . . inortis Bergriſar margi / aug Jotu

. . . . lae / hriſtis ſtormur ili . . .

. . . . itar ſtin . . . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Igitur Ulafus cognitis Hramuri opprobriis, magna feſtinatione cum navibus nonnullis ad inſulam properavit, ut famam ſui adventus anteverteret. Noctu autem ad terram delatus, aulam Jarli circumcingebat, injectiſque flammis aduſſit. Hramurus intra munimentum apud conjugem ſuam dormiebat, unde lecto mox exſurgens perque occultum oſtium elapſus, in ſylvam aufugit, comitantibus ipſum eximiis quibuſdam athletis. Cæterum Ulafus munimentum igne delevit, omneſque qui intro manſerunt homines, ſervata Jarli conjuge, quæ captiva abducta fuit. Hujus rei nuncium perlaturus Jarlus, ſupra baculum ſuum magicum Runicis characteribus inciſum, ad regem in Biarmlandiam devectus eſt. *Ac vero* expoſito negotio, ira valde excanduit rex eodem momento. Ne vero regem ex improviſo adoriretur Ulafus, admoto ſacculo ſuo, eundem quatere cœpit, carmen ſimul magicum obmurmurans, hac verborum formulâ: Duriter increpetur cum tonitru; ſtringant Cyclopia tela; Injiciant manum Parcæ; . . . acriter excipient monticolæ genii plurimi, atque Gigantes . . contundent; quatient; procellæ . . . ., diſrumpent lapides navigium ejus, ...

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

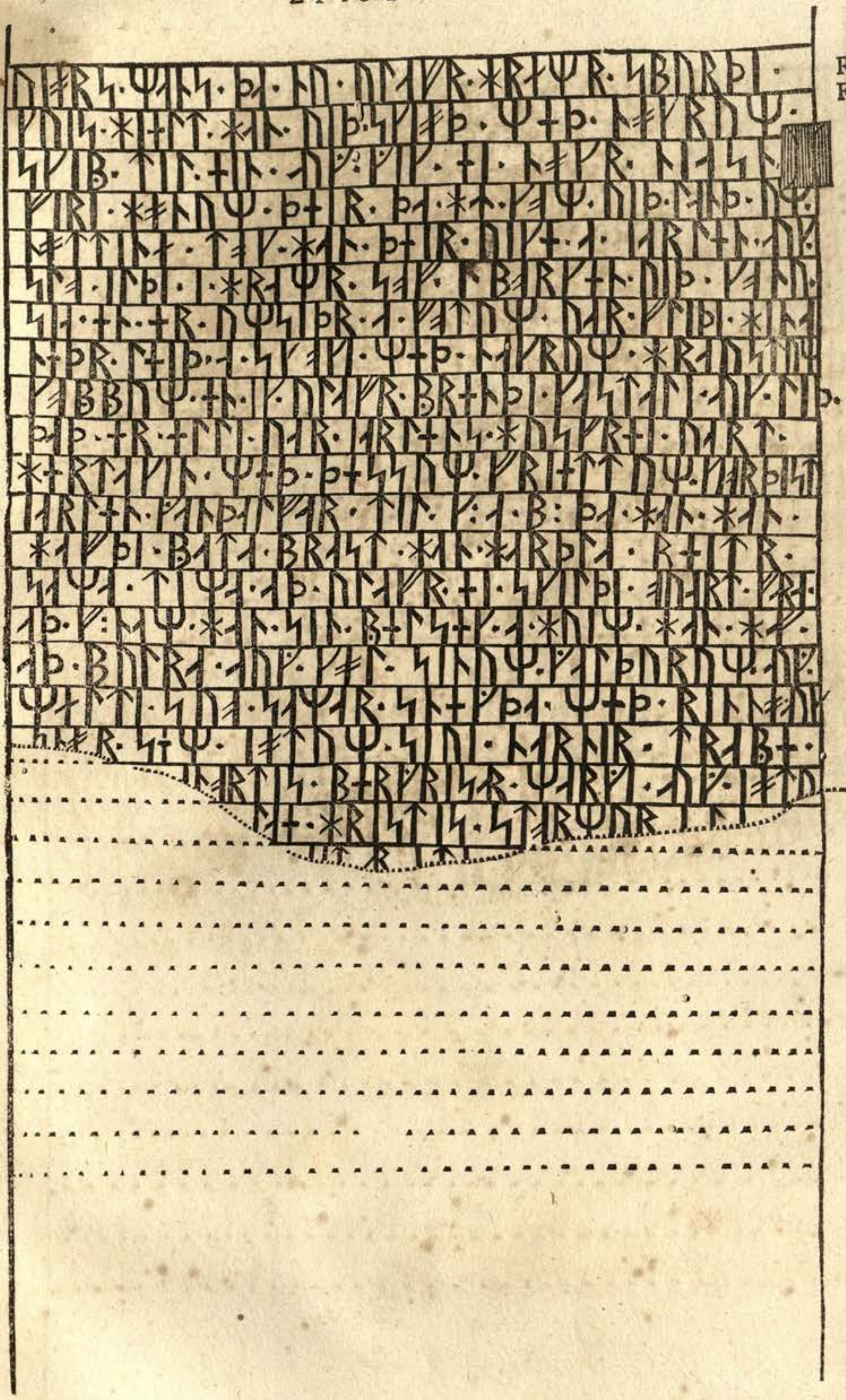
. . . .

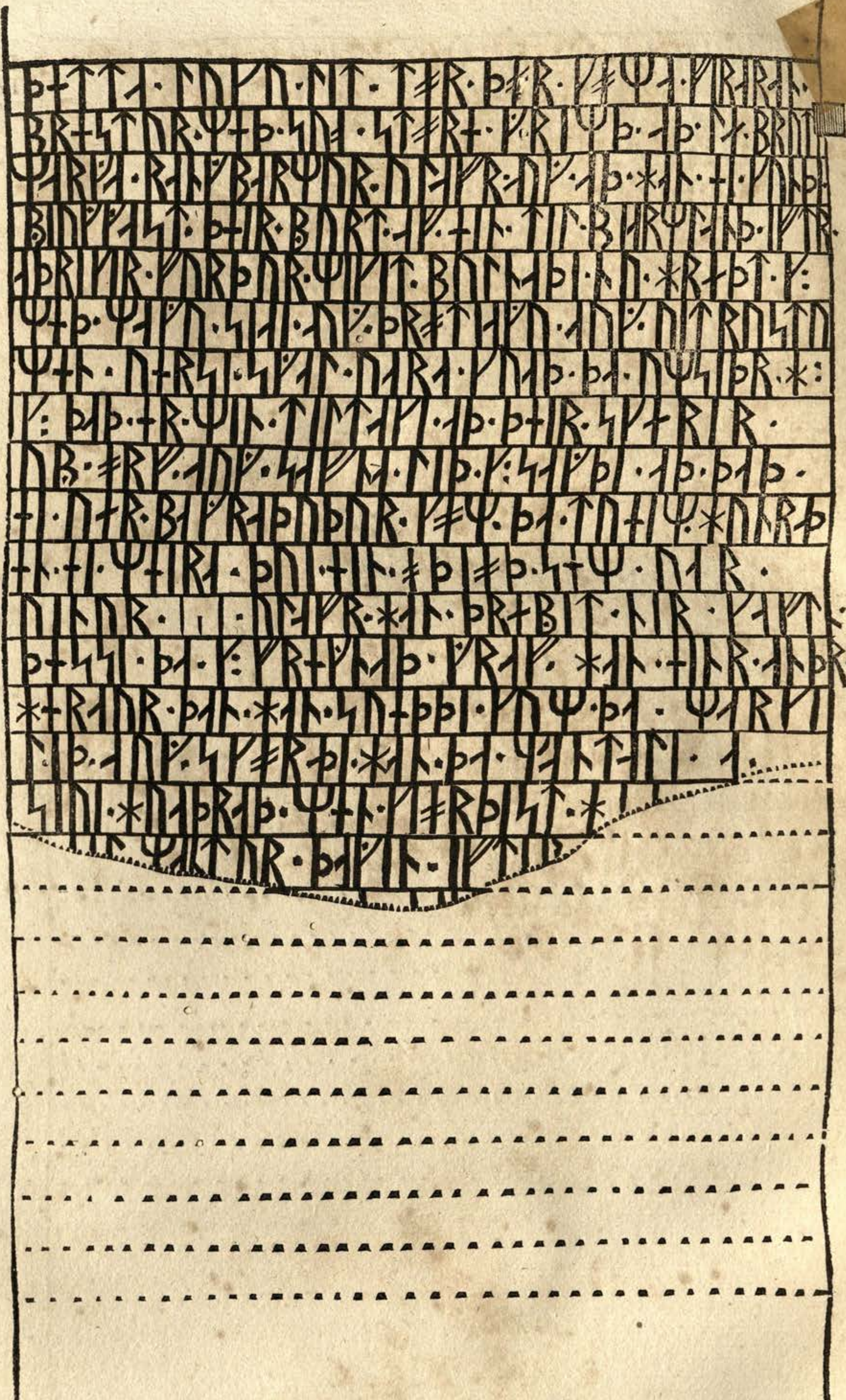
. . . .

. . . .

. . . .

MS. Runici Folium VII.

Thetta luku lit Thor koma ſiraran breſtur / meth ſvo ſtore grimd ath Ila bruti marga rangbarmur Vlafr / aug ath han ei kundi biuggaſt their purt af eine til Biarmlanth / iftr ath rikir furdur mikit bulnathi. Nu hradt R: meth magu ſini aug Drotingu aug vitruſtu men verſi skal vara. Kvath tha umſithr H: R: thath er min tiltaki / ath their skårir up orf aug ſafna lid / R: ſagdi ath thad ei var bakradudur. Kom tha tveim hunrath en ei meira / thvi ein othiod ſem var vinur meth Vlafr han thråpit nir kafln. Theſſi tha R. fregnad / graf han einr andr heraur / than han ſveddi / kum tha margi lid / aug skoradi han tha mantali a ſiui hundrath men / giorthiſt han . . . . fiolmåntur. Dagin iftir . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Hoc prolato carmine, vehementem tempeſtatem immiſit Thoro, ſævo mixtam turbine, ut ex navibus Ulafi plurimæ frangerentur, ipſe quoque ab inſula in Biarmiam movere nequiret, propter fluctus ingenti tumore impellentes. At vero rex habito conſilio cum genero ſuo, regina conjuge, ſapientioribusque viris, quid facto opus eſſet deliberabat. Ubi tandem ad regem converſus Hramurus, hoc ſe cônſilii ſuggerere dixit, ut inciſa teſſera feciali, militem colligere conetur. Ad quæ viciſſim rex; Idipſum haud contemnendum ſibi videri conſilium. At vero ducenti haud amplius convenerunt milites; quippe aſtu nebulonis cujuſdam, qui Ulafo amicus erat, detenta fuit alicubi locorum teſſera. Hoc cum regi cognitum fuiſſet, aliam ipſe apparavit teſſeram, cui certe inuſſit ſigna. Tunc frequens hominum multitudo in unum congregata eſt, quorum inito numero reperti ſunt ſeptingenti viri. Hoc ſupplemento copias ſuas auxit. Die inſequente

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

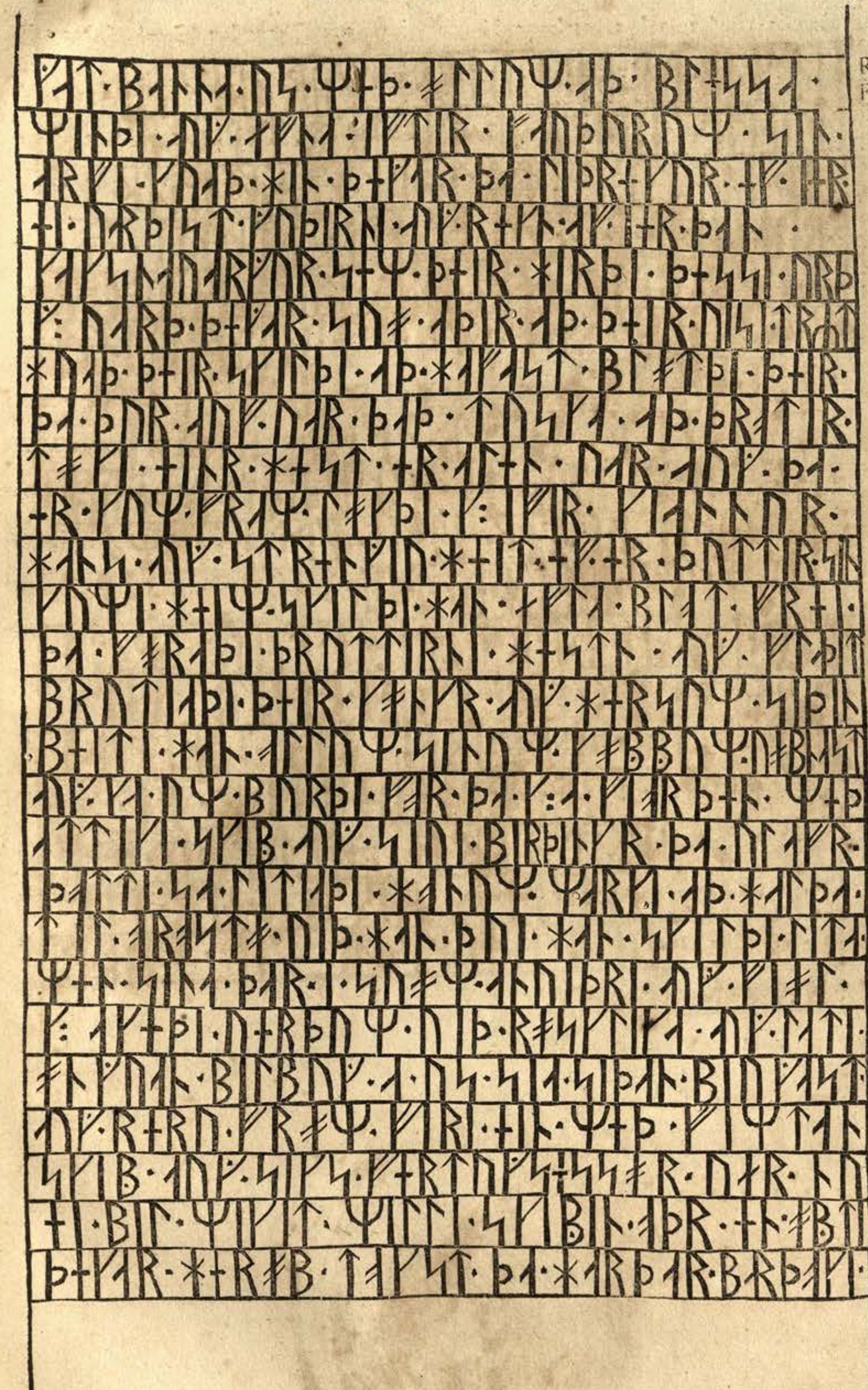
. . . .

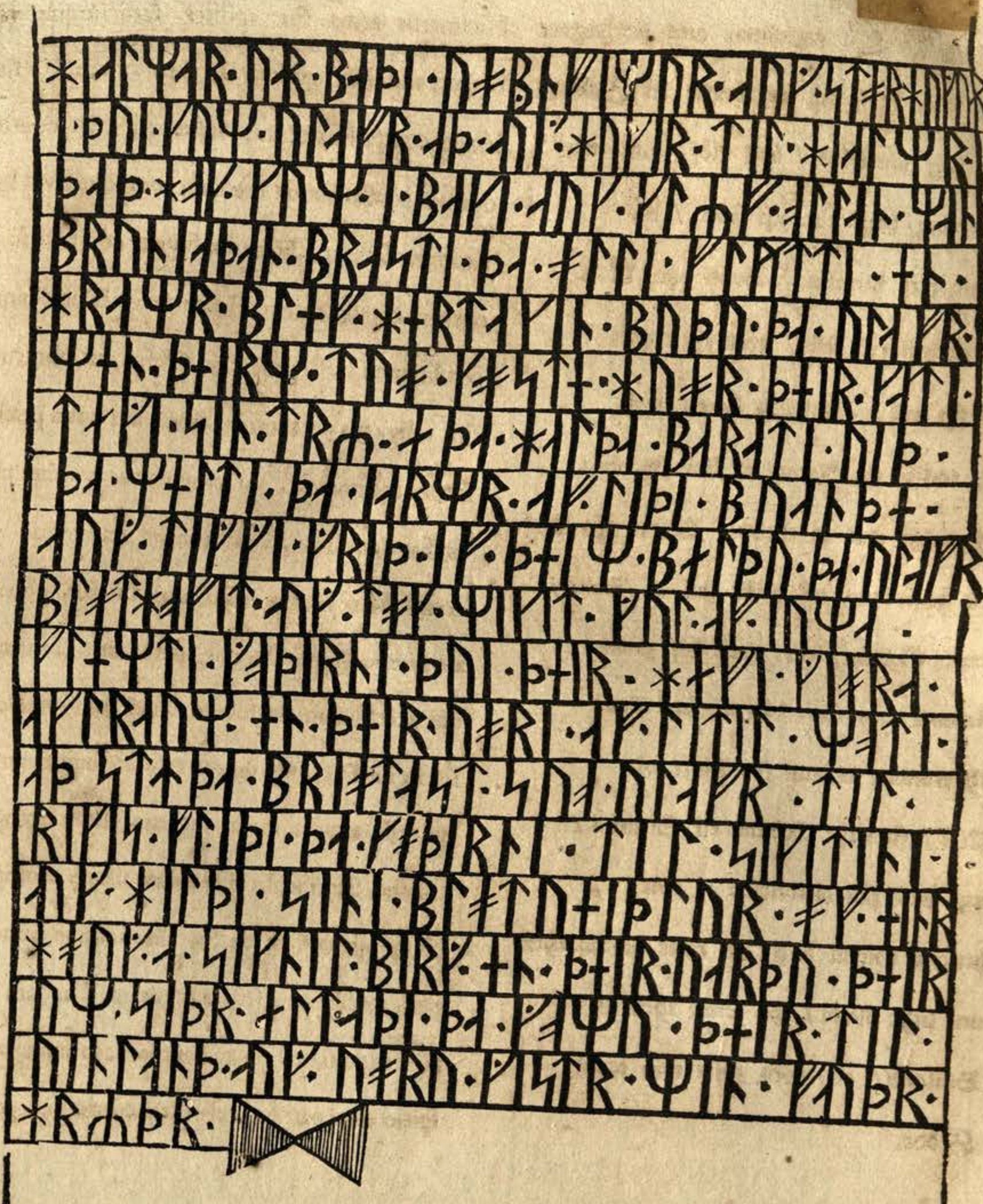
. . . .

gar banna us meth ollum ath bleſſa innthi / aug åfna iſtir faudurum ſin arfi / kvath hin thegar tha lidrekur / ef ier ei vardiſt. Gudirni aug rekn af ier than kakonavargur; ſem theit hirdi theſſi urd K: vard thegar ſvo odir / ath theit viſi trot hvath theit ſkildi ath hafaſt; blotdi theit tha Thur / aug var thath tuſka ad Grotir toki einn heſt / er alen var / aug tha er kum fram / logdi K: iſir kiannur hans / aug ſtrengin heit / ef er thuttir ſin kumi heim / ſkildi han åfla blot Frei. Tha foradi Gruttirni heſtin / aug flathit / brutiadi theit Konkr / aug Herſum; ſithin beiti han ollum ſinum koppum vobnaſt aug ka um burdi; for tha K: a fiorden meth attiki Skip aug ſini Birdinkr. Tha Vlafr thatti ſa / litiadi honum margi ath halda til oroſto vith han / thui han ſkildi lita men ſina thar / i ſvom anvidri aug fiol: K: ekedi / verdum vith roſkrika / aug lati ongvan bilbug a us ſia; ſithan biugaſt aug retu from firi Ein meth fimtan ſkip / aug ſiks fertugſeſſor. Bår nu ei bil mikit milli Skipin / adr en opti thegar herop; tokſt tha hardar bardagi.

omnino prohibere conatur; ne libationes nuncupemus, nec epulas ferales in memoriam defunctorum parentum inſtituamus. Proinde rex omnium ignaviſſimos eos habendos eſſe ait, niſi numinum ſuorum tutelam ſuſcipiant, ac latronem illum procul ſemoveant. Illi audito regis ſermone, ira ſubito excanduerunt, in diverſa ruentes præ animi impotentia. Enimvero Thoroni ferale ſacrum faciebant; quippe prout ſolennis erat moris, ſacrificuli *acceptum equum ſaginatum in medium producebant, cujus capiti manus imponens rex, votum* nuncupavit, ſua ſi redux advenerit filia, *victimam* in honorem Frejæ ſe ſacrificaturum. Mox jugulato equo, adipem coram rege atque Herſiis apponebant. His peractis, arma pugiles ſuos omnes accipere rex juſſit, inque naves prodire. Ita cum navibus octoginta ac ſeptem onerariis mari ſe commiſit rex. Jam in conſpectum venerant Ulafi, cum plurimi eum diſuadere conabantur, à pugna ineunda, ne forte ſuorum jacturam faceret, ingruente pariter tempeſtate hoſtiumque multitudine. Contra rex ſuos animabat, ad fortiter dimicandum hortans, ne ullis imbellis animi indiciis proderentur. Itaque ad pugnam accincti, ante inſulam provecti ſunt cum quindecim navibus, itemque ſex triremibus quadraginta omnino remigum. Jam modico exiſtente inter claſſes intervallo, ſublatus fuit clamor militaris: concurſum mox, acri ſane pugna.

MS. Runici Folium VIII.

Hialmar var badi vopnfimur aug ſtorhugver i thvi kum Vlafr ath aug hugir til Hialmr/ thath hog kum i baki/ aug klöf ollan man bruniadan; braſti tha olli flutti/ en Hramr blef hertakin. Budu tha Vlafr men theirm two koſte/ hvor their gati tägi ſin trö/ äda halda barati vith tha; mälti tha Jarmr af lidi buande/ aug tiggi grid af theim. Bäldu tha Vlafr blot hofit aug tok mikit gul af Juma/ flemti Godirni/ thvi their häfi giora aflraum/ en their vori af litil moti ath ſtanda; briotaſt ſvo Vlafr til rikis/ flidi tha Godirni til Sigitini/ aug hildi ſini blotveidlur of eine houg a Signil birg; en their varthu their um ſithr ältadi/ tha komu their til Binland/ aug voru giſtr min faudr Hrödr,

Hialmarus arma ſua agiliter ferociusque vibrabat, animi intrepidus. Irruens autem Ulafus ictum contra Hialmarum intentavit; ac contra dorſum adacto ferro, medium eum, quamvis loricatum, ſecabat. Hinc in fugam conjecti ſunt omnes; captus autem Hramurus. Tunc binas conditiones ipſis propoſuit Olafus, ut nimirum ſuæ religionis acceptarent ſacra, aut novo prælio ſecum decernerent. Ibi totius cœtus nomine perorabat Iarmurus, vitæ veniam pacemque poſcens. Mox fanum exſpoliatus Ulafus, plurimũ auri idolo Juma detraxit, deturbatis ſacrificulis, qui acceſſu eum prohibere conati ſunt; ſed debiliores viribus, regi diutius reſiſtere nequibant. Ita quidem armata manu regnum illud occupavit Ulafus, Sacrificulis Sigtunium uſque profligatis, ubi prope collem de Signilæ nomine nuncupatum, mactationes ſuas peragebant. Tandem etiam hinc expulſi, in Vinlandiam ſe receperunt, ubi hoſpitio apud patrem meũ Hraudurum accepti ſunt.

Præterea, Showere, cùm omnibus omnium gentium hominibus à natura ita comparatum ſit, ut linguas patrias diligant, eaſque à ſuis originibus repetere ſtudeant; verborumque, quæ diu tentata tandem loqui didicerunt, etyma indagare: nullius non nationis *Lexicographis*, quæ Arctoa eſt, aut quæ Arctoos dominos olim habuit, Linguarum veterum Septentrionalium ſcientia non tantum utilis, ſed neceſſaria eſt; utpote ſine qua, neque ſermonum, qui ipſis vernaculi ſunt, primordia cognoſcere; neque etymologica eorum rite conſcribere poſſunt. Quinimo ſine iſtarum Linguarum mediocri ſaltem ſcientia, in rimandis verborum cauſis, & texendis Etymologicis, fruſtra laboravit, perperamque omnia ſcripturus eſt, quiſquis linguarum, quibus Septentrionales gentes hodie utuntur, etymologiſta, vel gloſſographus eſſe velit. Sic Minshæus noſter, qui in *Saxonicis* hoſpes, Linguæ *Anglicanæ* vocabula ex *Hebræis*, *Græcis*, *Latinis*que fontibus arceſſere tentavit, miſere operam luſit, & inepte fere omnia ſcripſit. Sic etiam, Showere, Juriſperitorum ille princeps COCUS, regii tribunalis olim magnum decus, quamvis vocabula juris *Anglicani* à ſuis originibus petere & explicare, in inſtitutionibus ſuis, operam navabat; linguæ tamen *Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ*, ut de *Gallo-Normannica* nihil dicam, prorſus rudis, operam iſtam fere omnem perdidit, in etymis ſuis tantum non ſemper hallucinatus. Quinetiam, ut multa juris vocabula inepte derivavit, maleque explicavit: ſic etiam multa intacta præterire neceſſe habuit, quæ ſi in linguis iſtis mediocriter fuiſſet verſatus, facile deduxiſſe poterat, & feliciter explanaſſe. Sic etiam *R. Verſteganus* noſter [in libro ſuo, cui titulus, **A reſtitution of decayed intelligence in Antiquities**,] quamvis, temporis habita ratione, in quo floruit, præclare ſcripſit, & de *Anglia* noſtra bene meritus eſt; literis tamen *Saxonicis* cum leviter imbutus eſſet, multa inepte dixit, præſertim in etymologicis, quæ, ſi jam redivivus eſſet, cum rubore emendaret. Idem ſane haud injuria dicendum etiam eſt de *Carolo Butler*, qui librum *Oxoniæ* edidit, anno M.DC.LXIII. quem inſcripſit, **The Engliſh Grammar.** in quo quidem libro, præſertim in indice vocabulorum, quem vocat, **An index of words like and unlike**, auctor in literatura *Saxonica* haud verſatus, quædam perperam, nonnulla ſatis inepte, aliaque ridicule, in reddendis vocum rationibus proponit.

Accedat *Stephani Skinneri*, M. D. *Etymologicum Linguæ Anglicanæ* Londini *Editum*, M.DC.LXXI. egregium quidem opus, & reip. literariæ utile; ſed quod adeo non perfectum eſt in ſuo genere, ut vocabula perquam multa, quæ à veteribus Septentrionis linguis accerſenda ſunt, in eo deſiderantur. In eo quoque pluries vir doctiſſimus lapſus eſt, quod *Saxonicæ* literaturæ levem ſolummodo conſecutus ſcientiam, non ſolum aliorum errores in vocibus explicandis deſcripſit; ſed ipſe perquam multas non rite derivatas male explicavit.

In quibus quoque lapſi ſunt *Ægidius Menagius*, & *Octavius Ferrarius*; Hic Linguæ *Italicæ*, Ille *Italicæ* & *Gallicæ* Etymologus, qui in priſcis Septentrionis linguis hoſpites fuerunt: de iis nonnulla diximus in fine capitis XXI. *Grammaticæ Franco-Theotiſcæ*.

Accedat clariſſimus * Scriptor *Hiſpanicus*, De origine, & primordiis Linguæ *Caſtellanæ* vel *Hiſpanicæ*, doctor *Bernardus Aldrete*, Eccleſiæ *Cordubenſis* canonicus, qui in patrii ſui Sermonis originibus indagandis nihil præclari iis in † capitibus præſtare potuit, in quibus de Sermone *Gothico* ſcribit reliquiiſque illius, quæ in lingua *Hiſpanica* jam nunc ſuperſunt; nihil, inquam, præclari dedit ipſe, qui nec *Ulphilo-Gothicam*, nec *Scano-Gothicam*, vel primis, quod aiunt, labris guſtaverat. Imprimis igitur veteris *Gothicæ*, perinde ut *Græcæ*, *Romanæ*, & *Arabicæ* peritiſſimus ille eſſe debet, qui *Hiſpanicæ* linguæ origines etymaque cum ſucceſſu invenire cupit. Id ex indice vocabulorum *Hiſpanicorum* oſtendere Tibi conſtitueram, Showere. Eam ab cauſam vocabularium *Hiſpanicum*, me rogante, deſcripſit humanitatis & eruditionis nomine clarus Ioh. Chamberlaine, *Edwardi Chamberlaine*, ob *Angliæ* notitiam toties à ſe editam præclari, filius natu maximus; qui linguarum *Hiſpanicæ*, *Gallicæ*, *Germanicæ*, & *Danicæ* ſcientiſſimus eſt. Eo conſilio etiam vocabularium *Italicum*, mei gratia, cum incredibili diligentia deſcripſit. Verum cum ſtatutos ſibi fines diſſertatio noſtra jam nunc ſupergreſſa eſt, tum tempus, tum ſane & ſumptus, quibus mihi parcendum eſt, jubent, ut quod mecum hac in re ſtatueram faciendum, intactum prorſus præterirem.

Quam utilis ac neceſſaria etiam non etymologica tantum, ſed & gloſſaria ſcripturis linguarum veterum Septentrionis, ac præſertim *Anglo-Saxonicæ* ſcientia eſt, oſtendit unus *Gulielmi Somneri* codex MS. quem mihi utendum per aliquas horas ante decennium dedit, cum in urbe Cantuarienſi forte verſarer, *Johannes Battely*, eccleſiæ *Cantuarienſis* Canonicus, & archidiaconus digniſſimus. Eo in codice, qui archivorum Decani & Capituli *Cantwarenſis* cimelium eſt, eo, inquam, in codice, cujus inſcriptionis ſum oblitus, auctor linguæ & literaturæ *Saxonicæ* peritiſſimus, non ſolum errores, in quos per linguæ *Anglo-Saxonicæ* ignorantiam lapſus eſt in gloſſario ſuo vocum *Semibarbararum*, quod ad finem operum *Matthæi Paris*, adjecit *Willielmus Wats*; ſed eos etiam, in quos per imperfectam illius ſcientiam *G. I. Voſſius*, in libro ſuo de *vitiis ſermonis*, & *H. Spelmannus*, in gloſſario ſuo archæologico inducti ſunt, notavit, & correxit; voceſque *Latino-barbaras*, quas Illi male; Hic à ſuis originibus petitas recte explicavit.

---

* *Del origen y principio de la lengua Caſtellana o Romance, que oi ſe uſa en Eſpana. En Roma, en el anno del Senior*, M.DC.VI. XVIII. lib. III. cap. XIV.

† Lib. II. cap.

Quinimo

Quinimo ipſe etiam *Somnerus* in eo ſolum infelix, quod linguæ *Anglo-Saxonicæ* perfectam notitiam cum *Scano-Gothicæ* & *Franco-Theotiſcæ* ſcientia non conjunxit, in dictionario ſuo *Saxonico-Latino-Anglico*, perperam aliquando ſcripſit. Nonnullos illius errores & defectus, haud tamen diſerte notatos, correximus & ſupplevimus in *Gramm. noſtræ Anglo-Saxonicæ* cap. XXI. Eſt etiam ubi impegit in Gloſſario ſuo, in qua x. *Scriptorum* voces barbaras, quatenus per *Anglo-Saxonicæ* literaturæ peritiam liceret, ad origines ſuas revocavit. Ubi vero vocum originationi *Saxonicæ* literæ non ſufficerent, ibi in erroribus verſatus eſt de nobis, de patria, de veneranda antiquitate optime meritus literaturæ Saxonicæ pater: ut in voce ORDALIUM, quod divinum illud judicii, ſive examinis genus ſignificat, quod in criminibus explorandis apud veteres *Septentrionis* gentes in uſu erat. Quod vocis originationem attinet, puram putam *Anglo-Saxonicam* exiſtimat *Somnerus*, nec aliunde accerſendam. Eam igitur à *Saxonico* Or, quod in compoſitione negationis & privationis particula eſt, & dæl, quod quomodo todæl & gedæl, diſtinctionem ſive differentiam ſignat, petit. Quaſi dicas *judicium ſine differentia*; ſemota ſcilicet partium, ac perſonarum diſtinctione vel acceptione; & ſic Ordal, ordæl idem ac *judicium æquum*, *juſtum*, *indifferens*, neutri partium plus juſto favens. Hæc (*inquit*) mihi dictabam, cum in hujus decantatiſſimæ vocis enodatione aliquandiu hæſiſſem.

Verum, SHOWERE, quoad vocis originem in eo allucinatus eſt *Somnerus*, quod puram putam *Anglo-Saxonicam* putabat. Occurrit enim in cap. XVII rythmici codicis *Cottoniani*, Caligula, A. 7. in quo, tanquam in Evangeliorum harmonico libro, res geſtæ *Servatoris* noſtri *Francice* deſcribuntur: Endi iſt theſ ferahes ſcolo all ſulices URDELES ſo thie ander waſ, *Mortiſque reus, eidem prorſus judicio, perinde ac alter, erit obnoxius.* In eodem capite Adelian, *judicare, judicium ferre*, ſignificat: Them ſculun liudio barn duot adelian, *hic reus mortis judicabitur.* Sic in cap. XX. Ne ſculun gi enigon man unrehteſ uuiht derebaſ adelian, *in neminem iniquum judicium feretis.* Sic cap. XLI. Muotun gi Iſrahelo Edili folcon adelian after iro dadeon, *judicabitis electum populum Iſraeliticum ſecundum opera eorum.* Sic cap. LXI. Iudeo liudi ſuno drohtineſ ſundia loſan adeldun te dode, *Judæi filium dei peccati immunem ad mortem judicabant.* Legitur etiam cum nomine DUOM conjunctum: ut in cap. XLI. That ik allon ſcal irmin theodon duomoſ adelean, *tum omne humanum genus judicabo.* Sic in cap. LXIII. That hie duomoſ adeldi, *ut judicaret*, vel *judex eſſet.* In eodem etiam libro, Adelian te duome, *pro tribunali judicare*, ſignificat. Ex his conſtat Adelian, [in ſoluta oratione adelan] *judicare* apud veteres *Francos* ſignificaſſe; ut gedælan in *Cædmonis* paraphraſi, p. VII. l. 21. Ða hit ſe allƿalda. eall gehyrde. ꝥ his Engel ongan. ofer mede micel. ahebban ƿið his hearran. ⁊ ſpræc healic ƿord. dollice ƿið drihten ſinne. ſceolde he þa dæd ongildan. Ƿorc þæs gewinnes gedælan. ⁊ ſceolde his ƿite hebban. Urdel igitur, *Saxonice* ordal, verbale eſt à veteri *Franco*, vel *Teutonico* Urdela, *judicare.* Quemadmodum enim leguntur compoſita Adelan, Gedælan: ſic omni proculdubio & Urdelan, à quo Urdel [nunc Urteil] in uſu olim erat. Ur enim, quod alias ſcribitur Ar, Er, Ir, in veteri lingua *Francica*, perinde ac A, & Ge, in compoſitione, uſitatur, & ſimplicem vocem facit cum effectu ſignificare. ORDALIUM igitur, ut *Francicum* urdel, generatim *judicium* in primo ſenſu denotabat. Uſu vero obtinente, ſpecialius ad judicium iſtud divinum denotandum, quo crimina apud antiquas ſeptentrionis gentes purgabantur, κατ' ἐξοχὴν uſurpatum eſt. Contra quod *Somnerus*, qui vocem apud *Teutones* veteres aut eſſe repertam, aut *judicium* generatim ſignaſſe negat.

Ingens mihi foret volumen condendum, SHOWERE, ſi in quibus hæſerunt, defecerunt, aut aberrarunt viri, cæteroquin doctiſſimi, qui veteres *Septentrionis* linguas aut plane nullas, aut non omnes; & ſi forte aliquam, eam tamen non bene, intellexerunt, omnia recenſerem. *Henricus Spelmannus*, quid [a] Onſting, quid [b] Rænca, quid [c] Forſteal, quid [d] Gerim, quid denique [d] Antymber ſignificat, neſcivit. *Edwardus Gibſonus* non, dum chronicon *Saxonicum* verteret, in *Francica* lingua inſtitutus, quæ vocis [e] Tenſerie ſignificatio eſſet, prorſus ignoravit.

In *Hebræis*, *Græcis*, & *Latinis* Doctiſſimus *Thomas Smithus*, literarum *Saxonicarum* haud tamen ſatis peritus, teſtamentum *Abbæ Vicecomitis*, [f] Charta *Abbatis de Roſa*, inſcribendum exiſtimavit, eo quod non norit, in IC ABBA GEREFA, quam longe, & quoad orthographiam *Saxonicam*, & quoad ſenſum inter ſe differebant Abba, & Abbod vel Abbad; ac Gerefa appellativum *Vicecomitis*, & urbis *Roffenſis* proprium nomen, Hrof-ceaſter vel Hrofeſ-ceaſter.

Ad *Smithum*, *Smitho* qui non impar eſt, accedat *Henricus Savile*, qui literarum *Saxonicarum* forte prorſus rudis, variantes Lectiones haud paucas, ſuo quidem nomine & eruditione indignas, ut quæ inſulſæ ſunt, paſſim adnotavit in marginibus ſingularis voluminis, in quo *rerum Anglicarum Scriptores poſt* Bedam, Londini publicavit, M,D.XCVI. Sic in marg. pag. 42. obſervat *Curcſcet*, quod mendoſe ſcribitur in textu pro Cyric-ſceat, aliter ſcriptum eſſe *chireſeth*; nomenque R. *Edwardi*, ſcriptum aliter eſſe *Edpardi*.

Abrahamus Whelocus, cui Linguæ *Saxonicæ* adita non patefacta ſunt, in ſua Chronologiæ

---

a Concil. Vol.I. p.165 *b* P.474. *c* P.512, 522. *d* 577. *e* Vide Gramm. noſtræ *Anglo-Sax.* pag. 146, 147. *f* Bibliothecæ *Cottonianæ* Catal. *Auguſtus*, II. 59. p. 17.

Saxonicæ editione pluries lapſus eſt: ut in anno DCCCCLI. ubi [a] vocis numeralis healfe in numerando uſum neſciens, And þẏ ilcan geare cƿom feorþe half hund ſcipe on Temeſe muðan, reddidit, *eodemque anno* quinquaginta *naves od oſtium Tameſis appulerunt.* Quæ tamen vertenda ſunt: *eodemque anno* ter centum, *&* quinquaginta *naves ad oſtium*, &c.

Gulielmi Lambardi Legum *Saxonicarum* verſionem *Latinam* medica manu indigere in ſuperioribus oſtendi: & quod *Skenæum* attinet, regium in *Scotia* non ita pridem chartophylacem, in quibus ille Linguarum veteris *Danicæ*, & *Anglo-Saxonicæ* ignarus defecit, infra annotavi.

Itidem in omnibus *Juris veſtri*, SHOWERE, ſive dictionariis, ſive gloſſariis *Anglice* hactenus ſcriptis, errores multos, nec defectus pauciores, quibus enumerandis immorari non licet, deprehendere fas eſt; qui à nemine, niſi Linguæ *Saxonicæ*, ejuſque dialectorum perito corrigendi & ſupplendi ſunt.

Idem de mirifico illo opere, gloſſario ad ſcriptores mediæ & infimæ Latinitatis *Caroli du Freſne* dicendum eſt. Qui, ſi *Septentrionis* linguas veteres bene intellexiſſet, barbara, & exotica vocabula non pauca rectius ad origines ſuas revocata felicius explicaſſet.

Nathaniel Bacon, in libro cui titulus, **An hiſtoricall, and politicall diſcourſe of the Laws and Government of England**, exſcriptor quidem diligentiſſimus, ſcil qui *Saxonica* à *Normannicis* in plurimis ſecernere non potens, ficta multa ex *Horni ſpeculo*, *Pſeudonymis S. Eadwardi Legibus*, *chartis commentitiis*, & id genus monumentis tradidit, ut in cap. XXIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXVI, XXXVIII, XLI. quæ ferme omnia in ſuperioribus à nobis redarguta ſunt.

F. *Junius* F. F. *Saxonicæ* Linguæ peritiſſimus, in innumeris locis caſtigavit, emendavitque verſionem *Anglicanam*, qua *Ælfrici* Abbatis *De veteri teſtamento* Codicem *Saxonice* ſcriptum illuſtravit *Gulielmus Liſlæus*, qui perfectam Linguæ *Saxonicæ* ſcientiam non adeptus eſt.

Itidem *Jacobus Tyrrellus*, errores eorum ſecutus, quos *Anglo Normannici* Scriptores, de rebus *Saxonicis* qui inepte ſcripſerunt, in errores induxerunt, non ſolum in multis hallucinatus eſt ipſe in INTRODUCTIONE, quam generalis ſuæ hiſtoriæ Vol. I. præmiſit; ſed commiſit etiam ut alii, illo auctore, labi poſſent, & errare. Sic ad probandum quem vocant ORIGINALEM CONTRACTUM, p. LXX, citat ex pſeudonymis *S. Eadwardi* II. legibus verba iſta decantata toties de officio Regis cap. 17. à primordio capitis uſque ad iſta: *quod niſi fecerit, nec regis nomen in eo conſtabit.* Ubi quoque non poſſum, quin obſervem, ab illo, ſive conſilio, ſive caſu non dicam, prætermiſſa fuiſſe, quæ integrum ſenſum faciunt; nempe, *Verum teſtante Papa Johanne nomen regis perdit.* Eorundem etiam legum exemplo *Tribing*, pro Trithing ſemper ſcribit; & p. LXXII, *Saxonicum* ÆTHELING, ab Æthel, *nobilis*, & ING, quod *regio Sanguine natum* ſignificare ait, male deducit. Ejuſdem furfuris ſunt, quæ de *Heretochiis Anglo-Saxonum* ſcribit, p. LXXV, ex interpolata parte iſtarum legum, quæ adeo non eſt alicujus auctoritatis, ut antiquitatis periti illam nihili faciant. *Thegen* etiam & contra Grammaticæ analogiam, & contra rei, quam ſignificat, naturam, à *Theowian*, *Servire*, inſulſe ibi deducit; & p. LXXXIII, tritam illam fabulam de campanis, motbel dictis, cum alia de juramento fidelitatis, quo omnes proceres, milites, & liberi homines regni, ab interpolatore fingebantur ſe RR. *Angliæ Saxonicæ* in curia comitatuum ſtrinxiſſe.

Adde quod p. CXXIII, *duodecim-virale* cauſarum criminalium examen ab *Anglo-Saxonibus* acerſit, quod nos aliunde petendum in hac diſſertatione oſtendimus.

Pag. XCV, probatum it ex duabus chartis, quarum [b] alteram *Kenwulfus* R. *Merciorum*, anno dom. DCCCXI, [c] alteram vero *Æthelſtanus*, anno DCCCC.XXXI, dicitur confeciſſe, urbes *Angliæ Saxonicæ*, majorumque gentium Oppida, in Parliamentis, quæ *Witena-gemotas* dicebant, *Procuratores* habuiſſe, qui populi vices gererent, & civitatum ſingularum perſonas ſuſtinerent. Verba, quæ ex priori charta citat, hæc ſunt: *Merciorum optimates*, *Epiſcopos*, *principes*, *Comites*, procuratores, *meoſque propinquos*; *nec non Cuthredum regem Cantuariorum*, *atque* [d] *Suthredum Regem Orientalium Saxonum*, *cum omnibus*, *qui teſtes noſtris Synodalibus conciliabulis aderant.* Poſterioris autem hæc ſunt verba: *Hæc charta in villa regali*, *quæ* Ætwelope *nuncupatur*, *epiſcopis*, *abbatibus*, *ducibus*, Patriæ Procuratoribus, *regia dapſilitate ovantibus*, *perſcripta eſt.* Verum, quoad harum chartarum primam, quæ à *Kenwulfo* R. *Merciæ*, confecta eſſe dicitur anno dom. DCCC.XI, cum alias fraudis ſuſpecta, tum ex eo ficta eſſe conſtat, quod *Cuthredus Cantuariorum* R. qui huic chartæ teſtis adfuiſſe dicitur, [e] mortuus eſt anno dom. DCCCV. unde ſuæ fraudis conſcius ſibi falſarius ſic ſcribit: *ſi quis literas ſupra ſcriptas ob ſcripturæ novitatem parvi penderit*, *cartam vetuſtam ſtudioſe revolvat*, *&* *idem inveniet.*

Præterea conventus iſte in quo *Kenulphus* R. chartam hanc confeciſſe fingitur, non concilium id genus fuit, in quo *Sapientes*, tanquam in *Parliamento*, de rebus regni & eccleſiæ *Merciorum* tractabant; ſed panegyris, quæ, *Kenulpho* invitante, convenerat in encæniis eccleſiæ *Wincelcumbenſis*, ad celebrandam cum ſolenni pompa, feſtoque ritu, eccleſiæ iſtius dedicationem. Audi Chartam ipſam: "Eccleſiam, quæ in pulcherrimo clareſcit Schemate jam nempe præparata enituit;

a Vide Gramm. *Anglo-Sax.* cap. VI. pag. 33. *b* Biblioth. *Cotton.* Tiberius, E.4. in Annal. Wincel. *c* Bibl. *Cotton. Claudius*, B.6. fol. 21. col. 2. *d* MS. habet *Sigredum.* *e* Vide Chron. *Sax.* & *Chronol.* Auguſt. Cant. x. ſcript. 2238.

"ibi

“ibi *Wulfredus* quoque præſul Cantuariæ in honorem Ieſu Chriſti, beatæque Mariæ genetricis dei ----- dedicavit. Ibi quoque meum in domino Corpus pauſare decrevi. Complacuit autem mihi *Kenulpho* accerſiſſe *Merciorum optimates*, epiſcopos, principes, comites, PROCURATORES, *meoſque propinquos.* nec non & *Cuthredum regem Cantuariorum*, atque *Sigredum regem orientalium Saxonum*, cum omnibus, qui teſtes noſtris Sinodalibus conciliabulis aderant.”

De hac quoque ſolennitate audi *Willelm. Malmesburienſem*: “Nam apud Winchelcumbam, ubi Eccleſiam, quæ adhuc ſupereſt, Leo (*Kenulphus*) exædificaverat, ipſa dedicationis die regem captivum ad altare manumittens libertate palpavit, memorabile clementiæ ſuæ ſpectaculum exhibens. Aderat ibidem regiæ munificentiæ applauſor *Cuthredus*, quem ille Cantuaritis regem præfecerat; Sonabat baſilica plauſibus, platea fremebat diſcurſibus, eo quod ibi in conventu tredecim Epiſcoporum, decem ducum, nullus largitatis pateretur repulſam, omnes ſuffarcinatis marſupiis abirent. Nam præter illa *Xenia*, quæ magnates ſuſceperant, inæſtimabilis ſcilicet pretii & numeri, in utenſilibus, veſtibus, equis electiſſimis, omnibus, qui agros non habebant, libram argenti, presbyteris marcam auri, monachis ſolidum unum, poſtremo toti populo multa erogavit.”

Quicquid igitur per PROCURATORES intelligendum veniat in *Kenulphi* charta *Winchelcumbenſi*, certum eſt, conventum, in quo ſignaſſe illam dicitur, non fuiſſe *Merciæ Parliamentum*, neque quenquam ad eum accitum fuiſſe ad reip. negotia gerenda; ſed tantum ad celebrandam eccleſiæ *Winchelcumbenſis* dedicationem, cui adſtiterunt & aliorum regnorum Epiſcopi, duces, *&c.* qui *Parliamenti* Merciorum *membra* (ut vulgo loquimur) eſſe non potuerunt. Præterea ne *gry* quidem *Malmesburienſis* de charta, ſive hac, ſive alia quavis, in celebritate iſta à *Kenulpho* R. confecta; ſed ſtatim addit: *idem cum monaſterium magnis redditibus, quantum hoc tempore incredibile videatur, ampliaſſet*, XXIV. *anno regni funere ſuo honoravit.* Scilicet dicit tantum regem eccleſiam à ſe conditam prædiis ampliaſſe; ſed quo tempore, quove modo, an cum ſcriptis, vel ſine ſcriptis illam terris donavit, non dicit. Verum de charta hac, qua *privilegium Apoſtolicum*, quo S. *Leo* Papa monachos *Wincelcumbenſes ab omni jugo, & ſervitio ſeculari exemerat*, rex confirmaſſe dicitur in encœniis Eccleſiæ, nihil ille, nec, quem ſcio, quiſquam alius ſcriptorum noſtrorum aliquam mentionem fecit. Itidem quoad *Æthelſtani* R. chartam, quæ confecta eſſe dicitur Anno Dom. DCCCCXXXI. regni VII. indict. IV. in villa regali, quæ æt Ƿellope nuncupatur, Epiſcopis, Abbatibus, ducibus, PATRIÆ PROCURATORIBUS, regia dapſilitate ovantibus, neque etiam de ea conſtat, quod conventus, in quo facta eſſe dicitur, fuit *Witena-gemotum* proprie ſic dictum, in quo, tanquam in *Parliamento*, ſapientes totius regni ad negotia civilia & eccleſiaſtica tractanda convenerant; an qui vocatus coiverat in feſtivo aliquo tempore coetus optimatum non omnium, ſed illorum, qui ex vicinis provinciis ad *Wellopam* profecti ſunt, ubi rex quaſi compitalia convivia agitabat.

Demus autem *Tyrrello* utramque veram eſſe, & indubitatam chartam; conventuſque, in quibus factæ ſunt, fuiſſe *Witena-gemota* proprie, & ſpeciatim ſic dicta, an igitur ex hoc ſequetur *Procuratores*, & *Procuratores patriæ* ſignificare in hodierno ſenſu legatos, & vicarios, quos urbium, & oppidorum populi ad vices ſuas in parliamento obeundas eligunt, & conſtituunt? nihil minus. Etenim *Tyrrellus* ipſe, de id genus *procuratoribus* altum eſſe in aliis monumentis Saxonicis ſilentium fatetur. Quæ igitur *Procuratorum*, & *Patriæ procuratorum* aptior explicatio eſſe poteſt? Reſpondeo 1°. Cum procuratores ſunt, qui aliorum negotia curant, & procurant, optimates regni, apud Anglo-Saxones *Sapientes* dicti, qui in conciliis publicis populi res & negotia procurabant, proprie *procuratores*, & procuratores regni, patriæ, populive dici poſſent. In quo quidem ſenſu ſe pupuli *Dunelmenſis* in Parliamento procuratorem, & vicarium fuiſſe, non ita pridem in ſuperiori domo Parliamenti concionem habens, iterum, iterumque jure contendebat *Joh. Coſins* Eccleſiæ Dunelmenſis Epiſcopus, nunquam ad hoc à populo conſtitutus. Sic † *Guido* Epiſcopus Ambianenſis, *præſul, & procurator reipublicæ Ambianenſis* inſcribitur in charta. anno M.LXX.III. Ut & *Garinus* ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus in alia charta. An. M.C.XXX.III. II° * *Procurator* judicem aliquem, vel magiſtratum publicum denotat, ut in charta *Caroli* III. imp. in hiſtoria Pergamenſi, tom. 3. p. 399. *Nemo ſuperioris, aut inferioris reip. procurator ad cauſas judiciario more audiendas conventum facere, vel freda exigere*, &c. III° †† *Procuratores* etiam dicebantur, qui neceſſaria ad victum regium procurabant. Ii apud *Anglo-Saxones* erant GEREFÆ, ſcilicet comitatuum, & urbium *præpoſiti*, ut conſtat ex Lege pol. Canuti R. 67. qua conſtitutum erat, ut GEREFÆ, quæ regi ad menſam & ejus apparatum neceſſaria forent, ex prædiis regiis procurarent. Ob eandem etiam rationem, *Seneſcalli*, ſeu dapiferi regii, quorum munus erat circa menſam regiam, ejuſque apparatum, *procuratores* dicti ſunt. per *procuratores* igitur, & *procuratores patriæ* intelligi poſſunt officiales, & miniſtri, ſive provinciarum, ſive aulæ, ſive utriuſque, qui in feſtivis iſtis temporibus, cum *Kenulphus* & *Æthelſtanus* genialiter feſtum agerent, convivia, cum congiariis, & aliis donativis procurabant, & apparabant. ** *Villici* etiam, qui res dominicales in villis, & maneriis procurabant, *procuratores* olim vocabantur. Adeo quidem ut *procuratores* & *procuratores patriæ*, non ſine ratione pro *villicis regis* his in chartis ſumi poſſunt, qui magni nominis miniſtri fuerunt. Hactenus quidem de ſignificatio-

† Du *Freſnii* gloſſar. * Ibid. †† Ibid. ** *Hen. Spelmanni* gloſſ.

nibus, quarum quavis, dictiones *procuratores*, & *patriæ procuratores* multo aptius explicari poſſunt; quam ea in ſignificatione, qua illas temere vult acceptas *Jacobus Tyrrellus*. Qui etiam morſus eſt, *patriam* non ſolum ſignificare in ampliſſimo ſenſu integram alicujus reip. vel regni, in quo nati ſumus, terram; ſed in arctiori etiam ſenſu ſæpe denotare pagum aliquem ſingularem; vel provinciam, quæ plures pagos; vel denique regionem, quæ plures regni provincias complectitur.

Johannes Skene Scotus, *regeſti Regii* cuſtos, librum Scotice ſcripſit *de verborum ſignificatione*, verborum ſcilicet *forenſium*, quorum ſignificationis cauſas prorſus ignoravit, non tantum mediæ & infimæ Latinitatis pene rudis, ſed *Anglo-Saxonici*, & *Cimbro-Gothici* ſermonis, quibus inſtructum eſſe eum oportebat, tam neſcius, quam qui illos maxime neſciret. Hujus cenſuræ ſive potius infortunii notam, *Skeneum* meruiſſe Archæologi omnes, qui in verbis infra poſitis librum ejus conſulent, facile agnoſcent; mecumque ſortem hominis, alioquin ſcientiſſimi, humaniſſime miſerabuntur, quem in iis temporibus naſci, & florere contigit, in quibus linguæ iſtæ è ſuis tenebris nondum evocatæ erant. Verba autem ſunt: *Baſtardus. Borgh. Bothna, Bothena, Buthna. Burlaw, Byrlaw. Campiones. Clep. Creſſera. Arga.* p. 50. *Farand-man. Fgodum, Feudum. Forthocht. Garba. Gilda. Haimſuken. Haim-haldarf. Herrezelda. Infang-thefe. Ligeantia, Ligium. Murthrum. Pedellus. Placitum. Reif. Schaffa. Schireffe. Thanus. Theme.* Quorum quidem nulla *Skeneus* ab originibus ſuis repetere potuit, ut qui linguas veteres *Septentrionis*, unde accerſenda ſunt, nullatenus intelligeret.

Robertus Bradyus etiam, quamvis *Saxonicæ* hiſtoriæ & antiquitatis ſagaciſſimus ſcriptor, ex eo tamen nonnunquam, cum etymologi partes ageret, lapſus eſt, quòd iſtas linguas parum ſciret. Hujus probationes ſunt, quæ de MALLO ſcribit, *completæ ſuæ hiſtoriæ* p. 74. Itidem quæ de voce GRAVEN ſcribit, p. 81. & de nonnullis aliis, ut PORT-REVE, tractatus ſui *de urbibus & & Burghis* p. 16.

Denique, SHOWERE, Laudatus toties *Edwardus Cocus*, qui non linguæ tantum, ſed antiquitatis *Saxonicæ* propemodum ignarus fuit, haud ſolum ut *Etymologus* in quærendis vocum forenſium originibus; ſed ut *Archæologus*, in iis præſertim quæ res juris, earumque origines ſpectant, ſæpe aberravit. Sic in præfatione quartæ partis *Commentar. Juris*, commentitiam *Edgari* R. chartam, quam in ſuperioribus damnavimus, deſcribit, & ut *pietatis, virtutum, fortitudinis, atque victoriarum regum ac principum hujus imperii* exemplum ſingulare laudat. Ex ea etiam in *imperii Anglicani amplitudinem*, & *Hiberniæ primam ſubjugationem* animadvertit, ut quæ diu ante tempora regis *Henrici* ſecundi ab *Anglis* ſubacta fuerit. In præfatione, quæ eſt ante ſextam partem *Commentar. Juris*, probatum it jus municipale *Angliæ* in hoc ſe habuiſſe ante victoriam *Normannicam*, ut hodie ſe habet; * quod Regina regis conſors perſona tum fuit, quæ in jus vocare, & vocari poſſet; & quæ per ſe daret, & acciperet, Regis conſenſu non adhibito. Ad hoc probandum chartam producit *Æthelſwithæ* reginæ *Merciorum* qua terram XV manentium vendidit miniſtro ſuo *Cuthwulfo*. Verum pace tanti viri liceat mihi dicere terram iſtam, quam in tam ſolenni Cœtu vendidit regina *Merciorum*, ſuum *peculium*, ſuique juris fuiſſe, ut ex his verbis conſtat: *Concedens donabo Cuthwulfo aliquam telluris partem meæ propriæ poteſtatis.* Nam tabulis nuptialibus apud Anglo-Saxones ſponſus ſponſæ prædia dare ſolebat, cum poteſtate illa pro libitu cuilibet dandi, vel vendendi. Id conſtat ex charta conventionali inter *Wulfricum*, & Archiepiſcopum, quam exhibui hujus diſſertationis p. 76. Illa enim charta Wulfricus ante nuptias, quas cum Archiepiſcopi ſorore contracturus erat, prædium illi dedit cum libertate iſtud alienandi, ut verba Chartæ oſtendunt: ⁊ sealde hire ꝥ land æt Eanulfintune to gyfenne. ⁊ to syllenne þam þe hire leofest ƿære on dæge ⁊ æfter dæge. þær hire leofest ƿære. Inde conſtat privilegium dandi, vendendive terras ſibi tabulis nuptialibus abſolute, & ut *feodum ſimplex*, datas conjugibus omnium apud Anglo-Saxones, reginæque regis conſorti commune fuiſſe. Perperam igitur ex *Æthelſwithæ* Charta colligit juriſconſultorum princeps reginam Regis conſortem apud Anglo-Saxones perſonam fuiſſe, quæ, regis conſenſu non adhibito, alios in jus vocare, & ab aliis in jus vocari poſſet, & quæ per ſe daret, & acciperet. In præfatione, quam nonæ parti commentariorum ſuorum juris præpoſuit, multa de *antiquitate juris communis*, auctore *Horno*, ſubleſtæ fidei ſcriptore, tradit. Cujus quoque *ſpeculum juſtitiariorum* diu ante adventum *Normannorum* maxima ex parte ſcriptum abſurde affirmat in præfatione, qua commentariorum juris decimam partem munivit. In præfatione quoque nonæ partis aliorum errorem ſecutus dicit *Ælfredum* R. primum omnium *Angliam* in *Scyras*, ſeu comitatus diviſiſſe. Quo nihil falſius *Johan. Seldenus*, *R. Bradyus*, iiſque præeuntibus, *Jacobus Tyrrellus* eſſe demonſtravit. Ejuſdem furfuris ſunt quæ ſcripſit de antiquitate tractatûs, qui inſcribitur *modus tenendi Parliamentum*, inſtit. parte II. p. 7, & parte IV. p. 12. ubi tractatum iſtum, quem dudum poſt ingreſſum *Nortmannorum* ſcriptum eſſe conſtat, epigraphe ejus deceptus, ante id tempus ſcriptum, & à *Willelmo* I. approbatum non ſine ** maximo ſuo errore declarat. Adhæc: in prælectione ſua prima in legem

---

* Anglice, That a queen being wife to a king regnant was a perſon ſole by the common Law to ſue, and to be ſued; to give, and to take, *&c.* ſolely without the king.

** V. Lib. *Will. Prinne*, cui tit. Breif Animadverſions on the fourth part of the inſtitutes of the Laws of Engl. &c. Quod Lond. publici juris fecit auctor, An. 1669.

29. E. quæ à forenſibus dicitur STATVTVM *de finibus levatis*, duodecimvirale judicium ante *victoriam Normannicam* apud *Anglos* in uſu fuiſſe fruſtra it probatum ex ſive rotulo cenſuali, **Dooms-day-book** vocato, quem, imperante *S. Edwardo, Confeſſore* dicto, factum fuiſſe contra fidem hiſtoricorum contendit.

Verum, SHOWERE, ut à noſtris ad exteros tranſeam, linguarum veterum Septentrionalium ſcientia in nemine magis aut deſideratur, aut earum ignorantia in aliquo doctorum magis deploranda eſt, quam in viro maximo *Friderico Lindenbrogio*, qui *codicem legum antiquarum* edidit, cum *Marculphi formulis ſolennibus*; in quorum fine *Gloſſarium rerum vocumque difficilium* adjecit, in quo incœpto ſuo fere nunquam non in hoc deeſt, aut quod voces *barbaras* haud omnino explicat; aut, ſi forte explicat, quod ad origines ſuas raro eas revocat. Alterius exempla ſunt. SAIO quod alias ſcribitur SAGIO, *apparitor, diſtrictor, exactor*, qui magiſtratui, ad ejus ſemper mandata exequenda miniſter præſto erat; & THIUPHADUS vel *Tyuphadus, poteſtatis* quum *civilis*, tum *caſtrenſis* appellatio apud *Wiſigothos*, de qua infra. Horum prius, nempe SAGIO, unde SAIO, mihi videtur dictum quaſi *Sakio*, à Scano-Gothico 𐍃𐌰𐌺𐌰𐌽, in forenſi ſenſu *accuſare, perſequi.* Unde ſoc in genitivo ſakar, *cauſa, culpa.* ſokn, *actio, exactio rei judicatæ*, vel *mulctæ.* Socnare, *executor litis, quæſitor, inquiſitor*: ut in, konungs ſoknare, biskops ſoknare, *litium regis & epiſcopi exactor* vel *executor. Hiſpanis* etiam nunc in uſu *el Sayo*, quo nomine *ſpiculatorem*, ſive *carnificem* denotant. Poſterius autem, nempe *Thiuphadus, Tyuphadus*, vel *Tiuphadus*, accerſendum, me judice, eſt à *Francico* articulo *Thiu, thie, Diu, die*, &c. & *fads*, quod *Gothice* ſcribitur 𐍆𐌰𐌳𐍃, à Fadian, *ordinare, diſpenſare*; & in compoſitione legitur in Evangeliis Gothicis: ut in 𐌷𐌿𐌽𐌳𐌰𐍆𐌰𐌳𐍃, *centurio*, &c. quemadmodum diximus in voce *Vaſſus*, Gramm. *Franco-Theotiſcæ* p. 99. Magiſtratus autem fuit tam civilis, quam caſtrenſis præpoſitus apud *Wiſi-Gothos*; Hiſp. *Thiuphædus*, cui millenarii, quingentenarii, centenarii, decani, exercitus etiam compulſores, annonarii, defenſores, numerarii ſuberant, quemadmodum ipſe duci, comiti, comitis vicario, & forſan gardingo, erat ſubjectus. Civilem vero rerum adminiſtrationem ſub comite, ejuſque vicecomite, in *Thiuphadia* ſua habuiſſe *Thiuphadum* oſtendunt *Wis.* 2. *Tit. I.* L. XV. "Cum cæteris negotiis criminalium etiam cauſarum Tiuphadis etiam judicandi conceſſa "licentia ſit. - - - qui *Tiuphadi* tales eligant, quibus viciſſitudines ſuas audiendas injungant, ut "ipſis abſentibus, illi cauſas & temperatè diſcutiant, & juſtè diſcernant". *Sic* L. XXIII. "Si "quis judicem, vel comitem, aut vicarium comitis, ſeu *Tyuphadum* ſuſpectos ſe habere dixerit - - - "*Sic* L. XXVI. quoniam negotiorum remedia multimodæ diverſitatis compendio gaudent, ideo "dux, comes, vicarius, * pacis aſſertor, *Tyuphadus*, millenarius, quingentenarius, centenarius, de"canus, defenſor, numerarius & qui ex regis juſſione, aut etiam ex conſenſu partium, judices in "negotiis eliguntur. *Sic Tit.* v. L. VI. "Si hæredes fundatores eccleſiæ adſunt, ipſi talia proſe"quantur. Si autem non fuerint, aut etiam ſi ſint, cauſare noluerint, tunc ducibus, vel comi"tibus, Tyuphadis, atque vicariis, ſive quibuſcunque perſonis, quos cognitio hujus rei attigerit, "& aditus accuſandi, & licentia attribuitur exequendi.

Caſtrenſem etiam miniſtrum fuiſſe *Tyuphadum* probant Wis. 9. Tit. II. L. I. "Si *Thyuphadus* "ab aliquo de *Thyuphadia* ſua fuit beneficio corruptus, ut eum ad domum ſuam redire per"mitteret, quod acceperat in novecuplum, reddat comiti civitatis in cujus eſt territorio conſtitutus. Et "ſi ab eo nullam mercedem acceperit, ſed ſic eum, dum ſanus eſt, ad domum dimiſerit, vel "de domo in exercitum exire non compulerit, reddat ſolidos XX. quingentenarius vero XV. & cen"tenarius X. Si certe decanus fuerit, V. ſolidos reddere compellatur. L. III. "Si quis cente"narius dimittens centenam in hoſtem ad domum ſuam refugerit, capitali ſupplicio ſubjacebit. "- - - - ipſe autem poſtmodum centenarius nullo modo præponatur, ſed ſit ſicut unus ex de"canis - - - - *dein* L. IV. "Si decanus relinquens decaniam ſuam de hoſte ad domum ſuam re"fugerit, aut de domo ſua, cum ſanus eſt, exire, & ad expeditionem proficiſci noluerit; det "comiti civitatis ſolidos X. Quod ſi alicui forte mercedes dederit, reddet ſolidos V. comiti ci"vitatis, in cujus territorio eſt conſtitutus: & ipſe comes civitatis notum nobis faciat, ut cum "noſtra juſſione dividantur inter eos in quorum centena fuerit adſcriptus. Quod ſi aliquis qui "in *Thyuphadia* ſua numeratus ſine permiſſu *Thyuphadi* ſui, vel quingentenarii, aut centenarii, "vel decani ſui, de hoſte ad domum ſuam refugerit, aut de domo ſua in hoſtem proficiſci no"luerit, in conventu merentium publice centena flagella ſuſcipiat, & reddat ſolidos X. *Item* in L. V. "Thyuphadus vero quærat per centenarios ſuos, & centenarii per decanos, & ſi potuerit cogno"ſcere, quia per precem, aut per redemptionem ad domum ſuam confugerint, aut de domo ad "hoſtem proficiſci noluerint, tunc *Thyuphadus* Præpoſito comitis civitatis notum faciat, & ſcri"bat comiti civitatis, in cujus eſt territorio conſtitutus, ut comes civitatis vindictam, quæ in lege "poſita eſt, de his, qui pro ſe rogant, aut qui ſe redimunt à *Thyuphadis*, vel centenariis, aut de"canis, vel ſervis dominicis, omnia ad integrum implere non differat. *In* L. VIII. "Ideo præ"ſenti ſanctione decernimus, ut à die legis hujus prænotato, vel tempore, ſi quælibet adverſi-

---

* De quo magiſtratu ſic in LL. Wiſ. Tit. I. L. 16. pacis autem aſſertores non alias dirimant cauſas, niſi quas illis regia deputaverit ordinandi poteſtas, pacis autem aſſertores ſunt, qui ſola faciendæ pacis intentione regali ſola deſtinantur auctoritate.

“tas inimicorum contra partem noſtram commota extiterit, ſeu ſit epiſcopus, ſive etiam in quo-
“cunque Eccleſiaſtico ordine conſtitutus; ſeu ſit dux, aut comes, *Thyuphadus*, aut vicarius, gar-
“dingus, vel quælibet perſona - - - - ſtatim ubi neceſſitas emerſerit, mox à duce ſeu comite, *Thyu-*
“*phado* vel vicario, aut à quolibet fuerit admonitus - - - . *In* L. IX. “Si majoris loci perſona fu-
“erit, id eſt, dux, comes, ſive etiam gardingus, à bonis pro his ex toto privatus, exilii relega-
“tione juſſu regio mancipetur, ita ut quod principalis ſublimitas de rebus ejus judicare elegerit,
“in ſuæ perſiſtat poteſtatis arbitrio. Inferiores ſane viliorisque perſonæ, Thyuphadi ſcilicet,
“omniſque exercitus compulſores, vel hi, qui compelluntur, ſi aut in exercitum venire diſtule-
“rint, aut in loco, vel tempore conſtituto minime occurrerint, vel proficiſci neglexerint, ſeu
“de expeditione publica quocunque fraudis commento, effugiendo ſe ſubſtraxerint, non ſolum
“ducentis ictibus flagellorum verberati, ſed & turpi decalvatione fœdati, ſingulas inſuper libras auri
“cogantur exolvere, quas principalis poteſtas, cui largiri decreverit, ſui maneat incunctanter arbitrii.

Ex his conſtat *Thyuphadi* muneris fuiſſe provinciales ſuos, ſeu regios ſubditos, qui ex ſua *Thiuphadia* erant, in bellum educere, & cum millenariis, quingentenariis, centenariis, & decanis, cæteriſque, qui ſub eo militiæ præfecti erant, in hoſtem proficiſci compellere. Hoc genus hominum *Anglo-Saxones* Siþcundmen, geſiþcundmen, ſiþcundan, Latino-barbare, *ſithcundos homines*, etiam & geſiþas, à Siþian, geſiþian, *proficiſci, iter facere*, vocabant. Id manifeſtum eſt ex lege R. *Inæ* 52. Cui epigraphe Be þon geſiþcundman þe fyrd forſitte, *de præpoſito militari, qui exercitum reliquerit*. Gif ſe ſiþcund-man land agende fyrde forſitte geſylle hundtwelftig Scill. ⁊ þolige his Landes. Unland agende ſyxtig ſcill. Ceorliſc ðrittig ſcill; *ſi præpoſitus militaris, qui prædia habet, exercitum reliquerit, centum & viginti ſolidos pendat, prædiiſque ſuis mulctetur. Qui vero non habet prædia, Sexaginta ſolidos ſolvat. Ruſticus autem triginta ſolidis mulctetur*. Vide etiam leges R. *Inæ* 51, & 55. ex quibus patet *Sithcundum hominem* è claſſe nobilium fuiſſe, quòd ruſtico vel plebeio ſemper opponitur. In lege Æthelſtani de *Weris*, poſteri filiorum & nepotum plebeii hominis, loricam, galeam, & enſem auratum habentis, qui eo divitiarum creverant, ut quinque hydas terræ poſſiderent, Siþcunda-cynnes. *i. e.* iis, qui Siþcundmen, vel geſiþas dicti ſunt, dignitate, & honore æquales eſſe decernebantur. ex illa etiam lege Siþcunda-cynnes hominem, *Sithcundlicæ conditionis* hominem, aliter Siþcundlice man dictum, Thano parem fuiſſe ſatis liquet, quod utriuſque eorum eadem eſt *Wera*, ſive capitis æſtimatio, *viz*. MM. *Thrimſæ*: proinde neque minoris dignitatis, vel inferioris gradûs Siþcunda cynnes, *i. e.* Sithcundlicæ conditionis homine *Sithcundus* homo eſſe potuit.

Poſterioris exempla ſunt Leudes, & Mallum; quorum iſtud à Franco-Theotiſco *liud, liut, leuô*, Saxonice leod, *populus*; hoc à Francico *Mahal*, Gothice 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, derivandum eſt.

Adrianus Scrieckius Rodornius Originum Rerumque *Celticarum* & *Belgicarum* volumen unum XXIII libros complectens, *Hypris* tanquam *abortivum* edidit, M.DC.XIV. In quo libro, tametſi quæ placent & delectant multa ſcripſit auctor, plurima tamen falſa, & à mente ſua ficta, quæ riſum ſimul & miſerationem linguarum veterum Septentrionis gnaro commovebunt, tradidit vir nobilis, & doctiſſimus; cujus vicem in hoc uno non poſſum non dolere, quod tum ſcriberet, cum ad iſtarum Linguarum ſcientiam nemo iter aperuiſſet.

Idem de *Joanne Goropio Becano*, quamvis divini ingenii homine, dicendum eſt. Qui duos libros ſcripſit de gentium originibus lectu quidem jucundos, quos tamen maxima ex parte perperam & inepte eſſe ſcriptos, nemo eſt, ſi linguas Aquilonis antiquas calleat, quin mecum facile affirmabit. Horum alteri, qui editus fuit *Antwerpiæ*, anno M.DC.LXIX, titulus eſt, Joan. Goropii Becani Origines Antwerpianæ. Alter autem *Antwerpiæ* editus, anno M.DC.LXXX. ſic inſcribitur: Opera Joan. Goropii Becani, hactenus in Lucem non edita, Hermathena, *&c.*

Quinimo, Showere, integrum, idque immane volumen conſcribendum mihi foret, *ſi in* quibus defecerunt & lapſi ſunt *Belgici* & *Germanici* ſcriptores, quotquot linguas Septentrionis veteres non ſciverunt, diligenter pergerem notare. *Sueciæ*, etiam & *Daniæ* doctiſſimi ſcriptores, veteris *Scano-Gothicæ* & *Mæſo-Gothicæ* quantumvis ſcientiſſimi, ex eo tamen nonnunquam falluntur, quod *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiſcæ* aut omnino ignari, aut non perfectè gnari ſunt. Hoc ſine omni invidentia, cujus cauſas procul habeo, ob id tantum dixi, quod iſtarum nationum ſummis viris auctor eſſe velim, ut cum matricis ſuæ communis Scanogothicæ ſcientia cæterarum ſeptentrionis matricum linguarum notitiam conjungant, exemplum habentes quod ſequantur F. *Junium* F. F. qui linguarum *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiſcæ* in primis gnarus, ad *Scano-Gothicæ*, & *Mæſo-Gothicæ* ſtudium adpulit animum; quibus omnibus præclare eruditus, erat ſane idoneus, qui ad Linguæ *Anglicanæ* etymologicum conſcribendum lingua Anglicana dignum accederet. In quo opere quidem id genus omnium longe præſtantiſſimo, vocum noſtrarum etyma è propriis ſuis fontibus, ſcilicet *Anglo-Saxonicis, Dano-Saxonicis, & Normanno-Saxonicis*, tam perite & perſpicue hauſit, ut non tam *Etymologicum* linguæ *Anglicanæ*, quam ejus *ex cauſis* ſcientifica notitia dici mereatur. Illius MS. Codicem à ſe in Bibliotheca *Bodleyana* diligenter verſatum adeo miratus eſt Doctiſſimus quidam *Suecus*, ut dictionarium Menagii Etymologicum, quem adeo Galli prædicant, ne comparandum quidem ad præſtantiſſimum illud opus F. *Junii* vocem tollens dixerit. Sententiam, quam de *Junii* etymologico, quaſi arbitrum agens, pronuntiavit ille *Suecus*, ut, me auctore, ſciret literarius orbis, propterea volui, quòd *Gallus*

ille,

ille, qui præfationem, quæ eſt ante Menagii dictionarium Lutetiæ Pariſiorum nuper editum, antiquitatum noſtrarum prorſus ignarus ſcribit, nos jam nunc præter *Bedæ* hiſtoriam in linguam *Saxonicam* converſam, non niſi pauca quædam *Saxonice* ſcripta habere monumenta. * Quam ob cauſam (inquit) etymologis *Anglis* moleſtum eſt de ſui ſermonis cauſis ſcribere, quippe quod iis ad id recte faciendum lingua *Gallica* opus eſt. Imo quidem linguæ *Anglicanæ* etymologicum ſcribenti *Gallica* nonnunquam, ſed rarius utenda eſt. *Rarius*, inquam, quia ſermonis noſtri inita proportione, perpauca vocabula ad origines *Gallicas* revocanda ſunt. Inter quas, ac origines *Anglo-Saxonicas*, *Dano-Saxonicaſque*, ea in Syſtemate linguæ *Anglicanæ* ratio eſſe videtur, quæ eſt inter tibiam alteram, brachiumve, cæteraque membra, quæ corpus humanum conſtituunt.

Hæc obiter, Showere, de linguæ *Anglicanæ* etymologico *Juniano*, quod auctor celeberrimæ totius terrarum orbis univerſitati Oxonienſi noſtræ ſupremo teſtamento dedit. In cujus bibliotheca publica adſervatum expectat, dum ab aliquo, qui *Junio* in linguarum ſeptentrionis veterum ſcientia par eſt, editum, *è Theatro Sheldoniano*, ad ſui, ad auctoris, ad academiæ, imo ad *Angliæ* gloriam ſempiternam prodeat. Verum cum F. *Junius* in opere ſuo id maxime agitaret, ut etyma vocum daret, quæ à communi ſermone utentibus, præſertim in ſcribendis libris, vulgo receptæ erant, etymologici *Juniani* editori danda inprimis opera erit, ut appendicem etymologicam adjiciat, in qua voces à communi uſu abhorrentes è ſuis fontibus petitas recte interpretetur. Id genus ſunt vocabula quæ vetuſtate obſoleta, non niſi in antiquis ſcriptoribus noſtris occurrunt; ut & ea quæ *topica* vocamus, quod communis uſus cum non amplius ſint, in certis tamen locis à ruſticis & ruſtice loquentibus, ut in *Scotiæ* auſtralibus, *Angliæ*que borealibus partibus, ut & in *Norfolcia*, *Eſſexia*, *Devonia*, & in agro *Sumerſætenſi*, *Glouceſtrienſi*, *Herefordenſi*, *Salopienſi*, &, ut verbo dicam, in pleriſque *Magnæ Britanniæ* provinciis uſurpantur. Horum generum ad ſuas origines revocatas, id rogante cl. viro *Whito Kenetto*, archidiacono *Huntingtonenſi*, aliquot centenas, ſupra mille, voces explicavi, quarum non exiguus numerus ex iis ſumptus eſt, quas in libello collectas *Londini* edidit *Joh. Ray*, herbarum peritia clariſſimus; Anno M.DC.LXXIV.

Ex his quæ dicta ſunt, Showere, facile in meam ſententiam te pedibus in hoc iturum credo, quod linguarum veterum ſeptentrionis ſcientia *Anglis* omnibus, *Scotis*que neceſſaria eſt, qui vetuſtos ſuos ſcriptores, ſuive ſermonis provinciales dialectos recte ſcire volunt. Equidem qui in comitatus *Eboracenſis*, *borealis trithingæ* vico, *Rogeri Aſchami* natalibus præclaro, quem **Kirby-Wisk** vocant, natus eram, eo ſolo conſilio pene quinquagenarius ad iſtas diſcendas linguas animum appuli, ut *Doriſmorum*, ſi dicam, quibus *mei* in loquendo utuntur cauſas tandem notas haberem; quamvis linguarum iſtarum ea *utilitas* & *præſtantia* eſt, ut ſtudiorum meorum, quorum me haud pœnitet, ampliorem multo fructum & mercedem acceperim.

Iſtarum etiam linguarum omnium, quidni dicam, perfecta Scientia illi neceſſaria ſit, qui unius alicujus earum gloſſarium recte velit ſcribere. Id conſtat ex gloſſarum *Alamannicarum* Theſauro *Juniano*, cujus ſpecimen *Edwardus Thwaites*, exteris quibuſdam cl. viris id ab eo rogantibus, humaniſſime *typis Junianis curavit* imprimendum.

Anima, ſala. *Animæ*, ſelu. *Animarum*, ſelono. *Animas*, ſelo.] ſela fram hello kihalota, *Necromantia*; gl. C, 7. *Exanimis*, urſeller; gl. B, 18. mihhiloſot min ſela Truhtin, *Magnificat anima mea Dominum*; Tatianus IV, 5. thie ſela arſlahen, *Animam occidere*; Idem XLIV, 20. gitruobit iſt min ſela unzin tot, *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*; Idem CLXXX, 5. erfurahtit eocalih ſela, *Paveſcit omnis anima*; Hymn. XXIV, 5. uuarth min ſela zerennet, *Liquefacta eſt anima mea*; Willeramus V, 6. Angloſaxones diverſimodè ſcribunt ꞅapel. ꞅapul. ꞅapl. ꞅaul, Iſlandis **ſaal**. Danis **ſiel**. Anglis **ſoule**. Belgis **ſiele**. Argenteus codex magis integrè SAIWALA ſcribit: atque adeò cuivis quoque primo ſtatim intuitu liquere poteſt, reliqua paullatim ex hoc Gothico per corruptionem deflexa. Ipſum verò SAIWALA, peculiari quadam elegantiſſimæ Græco-Gothicæ compoſitionis ratione, *Vitæ fontem* denotare videtur: tanquam ſit à *ζάω*, *Vivo*: & pala, *Fons*. prorſus ut *Radicem* non abſimili, ſed merè Angloſaxonicâ compoſitione Patres noſtri dixere pýꞃꞇpala, q. d. Herbæ fons vel origo: quòd Herba exurgat ex radice, tanquam ex fonte; nam pýꞃꞇ eſt *Herba*. pala verò *Fons* vel *Scaturigo*.

Balnearum, pado.] bad, *Lavacrum*. badon, *Lavare*, occurrunt apud Otfridum lib. III, cap. 4. *Balneum*, bæþ; gr. Ælfrici, cap. 13. *Balnearium vel Thermarium*, bæþhuꞅ, gl. R, 109. *Thermas*, bæþhuꞅ ł bæþꞅꞇop; gl. R. 109. *Thermas vel gymnaſium*, bæþꞅꞇeꝺe. *Apodyterium*, baþienꝺꞃa manna huꞅ. i. *domus qua veſtimenta balneantium ponuntur*. Ðæꞃ hi hi unꞅcꞃeꝺaþ ınne; gl. R. 55. baþ, *Balneum*; Beda I, 1. baþıan, *Lavare*; Beda IV, 19. Oroſius III, 9. bebaþoꝺ beon, *Ablui*; Beda I, 27, reſp. 8. lıꝼeꞅ bæþ, *Lavacrum vitæ*; Beda II, 5. on beþe hıne ðpean, *Balneo ſe lavare*; Somn. 30. Cottoniano interlineati codicis gloſſatori Johannes præcurſor Domini dicitur bæꞇzeꞃe ł ꝼuluıhꞇeꞃe, Matth. III, 1. at Rushworthiano idem Baptiſta aliquando bæꝺzeꞃe, aliàs verò bezeꞃa nuncupatur. Iſlandis **bad** eſt *Balneum*. Danis **bad/**

* Les monumens de la langue Saxone, que l'on a pris de l'Hiſtoire du venerable Bede, & de quelques autres..., tout ce qui fâche les Etymologiſtes Anglois, c'eſt que pour rendre raiſon du ſyſtéme de leur langue, il faille avoir beſoin de la langue Francoiſe.

 bad=

badſtue. Angis bath. Belgis bad/ badſtove. quorum poſtremum planiſſimè reſpondet Angloſaxonico baþſtop. Suſpicabar olim Angloſaxonicum baþ abſciſſum à βάθος, quod frequenter Remotum ſepoſitúmque locum denotat; ſiquidem Balnea olim in penitiore atque intimâ ædium parte conſtruere ſolebant antiqui. Nunc verò bad rectiùs crediderim poſſe derivari à baden, *Aquæ immergere ſe, abluere.* Ipſum verò baden à waden, *vadare, vado tranſire.* Angloſaxones ƿaðan dicunt. Cædmon 20, 22; ðeah me on ſæ ƿaðan hete heofoneſ God. *Licet cœli dominus injungeret mihi ut mare vado pertranſirem.* Oroſius lib. II, cap. 4; ƿifmen mihton þær ea be heora cneope oferƿaðan, *Flumen erat permeabile fœminis vix genua tingentibus.*

Bibere, trinchan] *Bibere & panem*, trinchan enti prot; App. gloſſarii C. *Dedit ei bibere*; gab imo trincken; Tatianus CCVIII, 3. *Primitus diſcunt bibere*, ſie ze eriſt lernan drinkan; Willeramus V, 12. *Potus*, tranh; Kero. *Potio*, dranc; gl. D, 36. *Potator*, drinkere. *Ebrius*, drunken; gl. D, 28. *Temulentam, vinolentam*, trunchena; gl. B, 53. *Temulentum*, ubartrunchini; gl. C, 19. *Vinolentum*, uuintrunchaz; Kero. fardruncon, *Crapulatus*; gl. Lapſii. *Ebrietas*, ubartrunchanii; Kero. *Vini potator*, uuintrinko; Tatianus LXIV, 14. Gothis 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽 eſt *Bibere*. Angloſaxonibus drincan, drican. drẏcian. Cimbris ÞRIPA. ÞRIPPA. ÞRAPIA. Danis dricke, Iſlandis drecka. Anglis drink. Belgis drinken. Deduxi aliquando, per epentheſin ΓΓ vel N, ex πτελγίναι, quod eſt à τρίζω *Strido*; ut verbo dederit originem inamabilis aſperitas illius ſtridoris quem edit guttur avidè ſe ingurgitantium. Alias interim de verbi origine conjecturas habet gloſſarium noſtrum Gothicum in 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽:

Cantat, ſinkit. *Cantante*, ſingantemû. *Cantor*, ſangari. *Canticum*, ſanc.] *Modulatis*, kiſungenen; App. gloſſarii C. *Precinebat*, foraſanc; gl. B, 39. *Melodia*, ſuazzaz ſanc; gl. A, 21. *Choris*, kartſangun; gl. B, 10. *Jubilo*, hohſange; gl. B, 27. *Cantor*, ſengere. *Choraula, idem*; gl. D, 20. ni tuo trumbon ſingan fora thir, *Noli tubâ canere ante te*; Tatianus XXXIII, 2. uuir ſungun ju, *Cecinimus vobis*; Idem LXIV, 12. nu ſingemes alle, *Canamus nunc omnes*; Otfridus I, 6, 29, thir lop ſingemes, *Tibi ymnum canimus*; Hymn. XXIV, 12. Angloſaxonibus ſingan eſt *Cantare, pſallere.* Iſlandis ſingia. Danis ſiunge. Anglis ſing. Belgis ſingen. Origo verbi videtur peti poſſe ex συγχεῖν, *Confundere, confundendo miſcere*; quòd ſcitè modulateque concinentes varias tantummodo voces variè permiſcere videantur. *Non vides*, inquit Seneca epiſtolâ LXXXIV. *quam multorum vocibus chorus conſtet? unus tamen ex omnibus ſonus redditur: aliqua illic acuta vox eſt, aliqua gravis, aliqua media: accedunt viris feminæ, interponuntur tibiæ: ſingulorum illic latent voces, omnium apparent. fit concentus ex diſſonis.* Olim interim ſubdubitare cœpi an non priſca gens mortalium, longiſſimè adhuc à laſcivientium delitiis remota atque etiamnum expers artium quæ ad aures detinendas excoluntur, leni apum ſuſurro pertentatum aëra mulcente, putaverit inter auras canere Sirenum concordiam: id ſi non procul à vero abire judicabimus, videri quoque poterunt majores noſtri ſuum illud ſingan à canoro bombylantium apum murmure, qui ζίγγος dicebatur, derivâſſe. Ζίγγος enim Heſychio eſt ὁ τῶν Μελισσῶν ἢ τῶν ὁμοίων ἦχος, *Sonus quem apes & ſimilia inſecta reddunt.* Videbarque mihi non abſimilem etymologiæ rationem obſervare in Teutonico ſwarm, *Examen, globus apum in ramo aut loco quocunque ſuſpenſus*; Cenſebamque fieri potuiſſe ut hujuſmodi Uva conglobati examinis primò ſarm, ac poſtea ſwarm diceretur: primâ illâ voce detruncatâ ab ἁρμονία, *concentus, harmonia*: propter gravius murmur, quo perſtrepit apum populus, quotieſcunque ex alvearibus prorumpit ac grande aliquod uber, ſuſpendens ſe, imitatur. Ab hac denique hujus verbi origine accidiſſe credebam, quòd ſingan olim quoque uſurpatum ſit de iis qui aliquid veluti ſubmurmurantes legunt aut recitant: unde erſingan exponitur *Recitare* in App. gloſſarii C. Argenteo quoque codici 𐍃𐌹𐌲𐌲𐍅𐌰𐌽 eſt *Legere*: quâ de re vide Gothicum gloſſarium. Omnino itaque ſingan Patribus noſtris, ob canorum ſubmiſsè legentium murmur, pro *Legere* uſurpatum eſſe fatebimur; vel dicendum erit à veteribus id factum imitatione antiquiſſimorum Græcorum, quibus (ut egregiè docet Strabo libro Primo) τὸ ᾄδειν ἀντὶ τοῦ φράζειν τίθεται. Verba nobilis Geographi, ſi cui libeat ea ponderare, magnam lucem afferent iis quæ jam nunc diximus. Allegatum locum invenies paginâ 18 editionis Caſaubonianæ anni 1620.

Dominus, truhtin. *Domini*, truhtines. *Domino*, truhtine. *Dominum*, truhtinan. *Dominicum*, truhtinlihhun. *Dominicis*, truhtinlihhem. *Dominico die*, truhtinlichemu tage.] drohtin ł druhtin ł druſtin, *Dominus*, druſtene, *Domine*; gl. Lipſii. Cum noſtratibus Deus opt. max. receptiſſimâ conſuetudine dicatur onſen lieven Heer; mihi quoque libuit aliquando ſuſpicari, vocabulum druhtin ł truhtin deſumptum ex illo drut, *Carus, dilectus, fidelis*, de quo non nihil Spelmannus in *Druchte* & *Drudes*, & nos aliquid ad Willerami paginam 14 diximus: unde & Theotiſcis truhtine olim dictus eſt *Paranymphus*; gl. B, 37. in *Pronuba*. Nunc tamen ambigo an non verior ſit illa vocabuli truhtin etymologia, quam attingit Kilianus in drutin & trutin. Angloſaxonibus profectò Deus opt. max. peculiariter olim dictus videtur drihten vel drẏhten, quamvis eadem vox ſequioris poſtmodum ſæcli adulatione traſlata quoque ſit ad Reges & quoſvis alios homines cujuſcunque dominii jure conſpicuos. Primò tamen modeſtiùs & cum quadam limitatione mandrihten dixerunt. Cædmon 49, 5. 78, 14. 88, 23. donec tandem adulatione magis magiſque gliſcente abſolutè drihten vel drẏhten dictus eſt quilibet Dominus. Simile quid in Romano quoque aliquamdiu obtinuiſſe imperio, egregiè nos docet nobiliſſ. Henr. Spelmannus in *Dominus*. Quod verò vocabulum drihten vel drẏhten attinet, *Kyrie eleiſon* certè regularum Benedicti interlineatarum cap. 17. exponitur

expǫnitur ꝺꞃıhꞇen ꞅı mıꝺ uꞅ. & in perantiquâ Cædmonis paraphraſi Deus paſſim dicitur ꝺꞃıhꞇna ꝺꞃıhꞇen, *Dominorum dominus*, enᵹla ꝺꞃıhꞇen, *Angelorum dominus*, ƿeꞃoꝺa ꝺꞃıhꞇen, *Exercituum dominus.* ꞅıᵹoꞃa ꝺꞃıhꞇen, *Victoriarum dominus.* ᵹumena ꝺꞃıhꞇen, *Hominum dominus.* &c. Ab eodem ꝺꞃıhꞇen eſt ꝺꞃıhꞇnıc, *Dominicus.* unde ꝺꞃıhꞇenlıca mennyꞅcneꞅ eſt *Dominica incarnatio*; Beda I, 6. ꝺꞃıhꞇenlıca hanꝺ, *Dominica manus*; Beda V, 4. ꝺꞃıhꞇenlıca ꝺæᵹ, *Dominica dies*; Beda V, 9. ꝺꞃıhꞇenlıce ᵹebeꝺ, *Dominica oratio*; Regula Bened. cap. 17. Antiquioribus Cimbris ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ vel ᛏᚱᛆᛐᛁᚴ dicebatur, *Deus.* Primum habes Danicorum monument. p. 230; ᚠᚢᚦ ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ ᚼᛁᛆᛚᛒᛁ ᚼᛆᚴᛋ ᛆᚴᛐ (fortè ᛆᚱᛐ) ᛆᚢᚠ ᛋᛁᛚᛆ ᛘᛁᚴᛆ. *Bone Deus juva ejus ſpiritum & animam meam.* Ubi doctiſſ. Wormius: ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ Dominum aut Deum notat; vox olim apud nos frequens, ſed ejus loco jam Germanico Herre utimur. Iſlandi tamen priſcâ noſtrâ adhuc gaudentes linguâ, eam non reſpuunt, ſed *drotten* ſcribunt. nobis quoque etiamnum hodie familiare eſt *jord drot*, Terræ dominus. Alterum verò eorundem monumentorum pag. 462; ᚠᛆᚦ ᛏᚱᛆᛐᛁᚴ ᚼᛁᛆᛚᛒᛁ ᛋᛆᛚᛆ ᚠᛆᛐᛁᛚᛆ. *Bone Deus ſerva animam Ketilli.* ubi rurſus Wormius: ᛏᚱᛆᛐᛁᚴ priſcâ linguâ Deum & Dominum notat, unde eſt ᛐᚱᛆᛐᚿᛁᚴᚠ, quod nobis etiamnum ſignificat *Reginam*. Eorundem denique Danicorum monumentorum paginâ 199 occurrit etiam priſca vox ᛏᚱᚤᚠ, *Fidus, fidelis*, à quâ manifeſtè ſatis deſumta ſunt Alamannorum drut & truhtin. Angloſaxonum ꝺꞃıhꞇen. & Cimbrorum ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ. quòd verus Deus gloriam Fidelitatis peculiari quodam jure ſibi vindicet Deuteron. VII, 9. quo etiam pertinet illud toties in novo fœdere iteratum, πιςὸς ὁ Θεὸς, *Fidelis eſt Deus*; 1 Cor. I, 9. & X, 13. 2 Cor. I, 18. 1 Theſſ. V, 24. 2 Theſſ. III, 3. Hebr. X, 23. 1 Petr. IV, 19. De origine interim Cimbrici ᛏᚱᚤᚠ vide à nobis annotata ad Keronem in *Suſpicio*. Quòd verò diem cultui divino deſtinatum *Dominicum* potius quàm *Solis diem* dixerint, evincunt melioris notæ ſcriptores Francici. Aimoinus monachus Floriacenſis hiſtoriæ Francorum libro II, cap. 11; *Imperat Dominus ut adveniente die Solis (ſic enim barbari diem vocant Dominicam) tale paret convivium, quod venturi ad eum amici habeant admiratui.* Greg. Turonenſis lib. III, cap. 15; *Ecce dies adeſt: ſic enim barbaries diem Dominicum vocitare conſueta eſt.* Vide quoque eundem Turonenſem Gregorium libro X, cap. 30.

Neceſſaria etiam illi eſt, qui borealium gentium propria nomina collecta, & in Alphabetico ordine diſpoſita recte velit explicare. Hac in re aliqui non ita pridem tentarunt noſtri, *Camdenus*, & *Verſteganus*. *Pontius Heuterus Delfius* in opere ſuo de veterum ac ſui ſeculi Belgio *Antuerpiæ* edito anno MDC. etyma variorum nominum utriuſque ſexus hominum Germanicæ originis publicavit, in quibus tamen per errorem ſæpe ex eo lapſus eſt, quod Linguam Franco-Theotiſcam neſciret. *Hugo Grotius* ad finem hiſtoriæ Gothorum, *&c.* quam Amſtelodami edidit M.DC.LV. nomina propria cum appellativis *Gothica, Vandalica*, & *Longo-bardica*, quæ illa in hiſtoria reperiuntur, alphabetica ſerie cum explicatione dedit. ſed, quod origines parum intellexit, multa male is quoque interpretatus eſt. *Olaus Verelius* in indice verborum, notiſque, quibus *Herrauds* Sogu illuſtravit ex inſcriptionibus *Lapidum Runicorum* tabulam ſubjunxit in magno ſatis numero nominum viris fœminiſque propriorum, *quibus* (inquit) *ſi cui animus, & otium foret lapides, qui per totum regnum reperiuntur, exſcribere, nominaque, quæ in illis leguntur, addere, numerus decuplo major confici poteſt.* *Gulielmus Elſtobus Collegii Univerſ.* apud Oxonienſes Socius, tantis viris præeuntibus, ingentem numerum nominum propriorum, quæ apud veteres Septentrionis gentes in uſu erant, eo conſilio diligenter collegit, & ordine Alphabetico digeſſit, ut ea è fontibus ſuis recte derivata, & Latine explicata in libro ſingulari ederet. Quem utinam, cum *Oroſii* hiſtoriarum verſione *regiâ*, quam literario orbi daturus eſt, me auctore, publicaret.

Præterea ſi quis *Gothici*, ſi dicam, *orbis* incola de patrii ſui ſermonis origine, & progreſſu recte ſcribere velit, ad id operis *Matricum* Linguarum, & *antiquitatum* Septentrionalium doctrina inſtitutus accedere debet, utpote ſine quâ nihil in illo præſtare poterit, quod aut doctorum expectationi, aut votis ſuis reſpondeat. Hanc igitur ſcribendi materiam ſi quis ſibi ſumat, ſive is Anglus, Scotuſve, ſive Belga, aut Germanus, ſive denique Danus, Suecuſve, vel Norvægus ſit, id imprimis curet, ut omnibus iis in Linguis & eorum dialectis egregie ſit inſtructus, quippe quod niſi illarum ſcientia bene ſit munitus *vernaculum ſuum* ab avitis ſuis originibus petere non poterit, aut penitiores ejus receſſus rimari. Etenim *Anglica, Scotica, Friſica, Weſtphalica, inferior Saxonica*, & quicquid Platt-Teutſch vulgo audit, & ex parte *Belgica* à Mœſo-Gothica, & Anglo-Saxonica deducendæ ſunt. *Germanica* Hoch-Teutſch vocata, & in parte Belgica ex Mœſo-Gothica, & Francica tanquam ex fontibus derivandæ ſunt. *Iſlandicæ, Norvagicæ, Suecicæ*, & *Danicæ* primordia in veteri Scano-Gothico ſunt quærenda, ut & *Anglicæ* in parte, quæ Dano-Saxonicæ haud fere minus, quam Anglo-Saxonicæ progenies eſt. Quin eam ob cauſam iis etiam quibus harum linguarum inſtitutiones Grammaticas, quemadmodum *Scientiarum* ſcriptoribus, cum ratiocinio tradere mens eſt, *Matricum*, ex quibus per varias mutationes ad hodiernum ſtatum pervenerunt, cognitio neceſſaria eſt. Excitet ergo aliquem tandem bonus deus *matricum* omnium peritiſſimum, qui ad linguæ Anglicanæ Grammaticam raciocinativam, & ſi dicam, *Scientificam* ſcribendam, quæ etiamnum deſideratur ſe accingat. Fruſtra enim id tentarunt omnes cæteroquin doctiſſimi homines, qui linguæ noſtræ Grammaticas antehac ſcripſerunt, adeo ut,

quiſquis in matricibus Linguis egregie eruditus in eo operam bene poſiturus ſit, non tantum, quod omnibus ſuis gratum faciet, ſed & ſibi, & patriæ ingentem gloriam comparabit.

Ad aliarum linguarum accuratam quoque ſcientiam adipiſcendam utilis eſt linguarum veterum Septentrionis notitia, Speciatim *Medo-Perſicæ*, cujus cùm his *in communitate multarum vocum*; *in forma comparativi, qui deſinit utrobique in* R; *in forma infinitivi, qui utrobique* (ſi Scano-Gothicam excipias) *deſinit in* N; *in compoſitionibus duorum pluriumve ſubſtantivorum*; *denique*, ſi unam Mœſo-Gothicam excipias, *in illo vehementius negandi modo per duas negationes*, eam docti perſpicient convenientiam, quæ illos mirifice delectabit, & quam fortuitam eſſe ut credant, nunquam adducentur.

Græcæ etiam Linguæ cum his in multorum vocabulorum communitate; *in terminatione modi infinitivi*; *in dualium numerorum uſu*, qui adhuc cernitur in Mœſo-Gothica, Francica, & Anglo-Saxonica; *denique & in compoſitione nominum* magna convenientia eſt, de qua, qui omnes forte noverit, facile poſſet non contemnendum opuſculum ſcribere.

Quinetiam Latinæ Linguæ & antiquis Septentrionalibus multa vocabula communia ſunt. Veruntamen neque de *Medo-Perſicæ*, neque de *Græcæ*, neque de *Latinæ* cum his convenientia quiſquam adhuc, quod ſcio, ex conſulto ſcripſit, tametſi nuper extitit, qui de *Germanicæ*, & *Belgicæ*, quæ veterum Septentrionalium nepotes linguæ ſunt, cum Medo-Perſicâ, convenientia exercitationem ſcripſit, *Andreas Mullerus* præpoſitus, & paſtor Eccleſiæ Lutheranæ Berilonenſis orientalium linguarum notitia Celebris. De linguæ Anglicanæ cum Perſica convenientia ad me etiam unas literas eruditionis plenas dedit *Thomas Hyde* Ædis Chriſti apud Oxonienſes Canonicus, & Hebr. & Arab. Linguarum Profeſſor, cum aliarum orientalium, tum præcipue Perſicæ & Armeniacæ linguæ ſcientia præclarus. Ex illis literis veteres Septentrionales linguas cum Medo-Perſica in multis convenire ex eo perſpexi, quod vocibus, quæ illi, & linguæ noſtræ communes ſunt, veteres *Gothi*, *Saxones*, & *Franci* communiter utebantur. Ex iis etiam nonnullas cum Græcis, aut Latinis, aut cum utriſque habebant, communes: ut Dû, *duo*. Tû, *tu*. Nau, *novus*. Pader, *pater*. Mâder, *mater*. Brader, *frater*. Stara, *aſtrum*. Lab, *labium*. Mûsh, *mus*. Nam, *nomen*. Iûg, *iugum*. Ne, *non*. Dend, Gothicè ΤΠΝΨS, *dens*. quas cum aliis omnibus Septentrionalis originis, quæ in Linguam Perſicam irrepſerunt, Parthi Medique Scythis vicini in ſubactam Perſiam induxerunt.

De *Græcæ*, & *Latinæ*, ut & de *Perſicæ* linguæ cum Belgica ſua convenientia tractavit *Abraham Vander Milius* in libro ſuo cui titulus LINGVA BELGICA, *ſive de linguæ illius Communitate tum cum plerìſque aliis, tum præſertim cum Latina, Græca, Perſica, deque Communitatis illius cauſis*. In quo quidem libro non tantum catalogum vocabulorum *Belgis*, & *Perſis* Communium, ſed eorum etiam Specimina, quæ Belgis, Græcis, & Latinis ſunt Communia, exhibuit. Indiculum etiam dedit ex A. G. *Busbequii* Epiſt. IV. dictionum *Procopenſibus*, vel *Tauricis*, & *Belgis* Angliſque Communium, quas è Gothico fonte derivavimus in præfatione ad inſtitutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas à nobis *Oxonii* editas Anno M.DC,LXXXIX. Oſtendit etiam linguam Germano-Belgicam habere multa vocabula cum hodierna Italica, Gallica, & Hiſpanica Communia; verum matricum linguarum Septentrionis ignarus in multis defecit, & hallucinatus eſt vir acutiſſimus; cujus exemplum ſecutus, utinam earum omnium qui peritus eſt, ad ſcribendum de earum latiſſima per terrarum orbem diffuſione, & cum aliis linguis antiquis communitate, deq; communitatis illius cauſis, ſive noſtrorum, ſive exterorum aliquis tandem ſe accingat.

Porro, SHOWERE, linguarum veterum Septentrionalium ſcientia & alias ob rationes utilis eſt, quas ad finem properans leviter tantum pertingam. Earum enim peritus bonos auctores, præſertim hiſtoricos quoſdam veteres, ut *C. Julii Cæſaris* commentarios, *Taciti* de moribus Germanorum librum, *Procopii Cæſareenſis* hiſtorias *Vandalicas* & *Gothicas*, ejuſque quaſi continuatoris *Agathiæ*, ut nihil dicam de libris, & librorum capitibus aliorum ſcriptorum, qui *Gothorum* res pace, bellove geſtas tradiderunt, non tantum majori cum delectatione, ſed etiam majori cum fructu lecturus eſt. Mitto dicere de *Jornande* Epiſcopo *Ravennate*, qui de *Gothorum* origine, rebuſque geſtis ſcripſit, ut & de *Iſidoro* Archiepiſcopo *Hiſpalenſi*, qui rerum à *Gothis* & *Vandalis* in *Hiſpania* geſtarum chronicon ſcripſit; aliiſque rerum *Gothicarum*, *Vandalicarum*, & *Longobardicarum* recentioribus ſcriptoribus.

Illarum etiam uſus non contemnendus iis eſt, quibus auctores, qui *Græco-barbare* ſcripſerunt, aut qui *Græcè* ſcribentes barbaras, & exoticas voces quamvis ob cauſam uſurpant, perlegendi ſunt. Id, SHOWERE, hanc ad Te Epiſtolam auſpicaturus in peculiari capite oſtendere conſtitueram; ſed jam ut à propoſito diſcedam multa quidem cogunt, quæ tibi multo promptius eſt conjectura aſſequi, quam mihi verbis dicere. Statueram quoque monſtrare illarum & iis ingentem fore uſum, quibus auctores, qui *Latino-Barbare* ſcripſerunt, pervolvendi ſunt; ſed quo minus, quod in hac re animo molitus fueram, aggrediar, operis quidem ipſius foecunditas & magnitudo obſtant. Hoc tantum, ut pace tua dicam, rogo, ſcilicet ut omnibus aliis, ſic præſertim juris noſtri peritis, qui linguarum iſtarum ſcientiam aſſecuti fuerint, non adeo neceſſe fore lexica & gloſſaria, præcipue lexica & gloſſaria juris ſive *Latino-Barbara* ſive *Anglica* verſare, ut qui origines, unde tot vocabula juris orta ſunt, ſcientes, ipſi ſibi Lexica & gloſſaria ſunt.

Denique, SHOWERE, ad oſtendendum linguarum veterum aquilonarium, præſertim *Anglo-Saxonicæ* ingentem uſum, cumulo accedunt, ſed in longe majori, quam antehac, numero *numiſmata*

mata Saxonica, quæ undique comparata diligenti manu collegit, commodiſſima ſerie diſpoſuit; propriiſque tandem ſumptibus æreis tabulis inciſa, in literas, & antiquitates patriæ Saxonicas, ut ut amoris ſui teſtimonium, erudito orbi in hoc opere noſtro dare voluit Prænobilis, & Ampliſſimus vir *Andreas Fountaine*, Eques auratus Ædis Chriſti apud Oxonienſes Alumnus & ingens decus, cum humaniorum literarum omnium, tum præcipue *veterum nummorum* ſcientia celebris, Studiorumque noſtrorum in primis fautor; Cui Tecum, SHOWERE, cunctiſque vetuſtæ literaturæ cultoribus, & patronis, res proſperas, vitamque longævam, & incolumem in hoc ſeculo, & in futuro ſalutem æternam ſupplex precatur tuus

GEORGIUS HICKESIUS.

Dabam Londini, idibus menſis *Auguſti*. An. Dom. M.DCC.I.

NUMISMATA

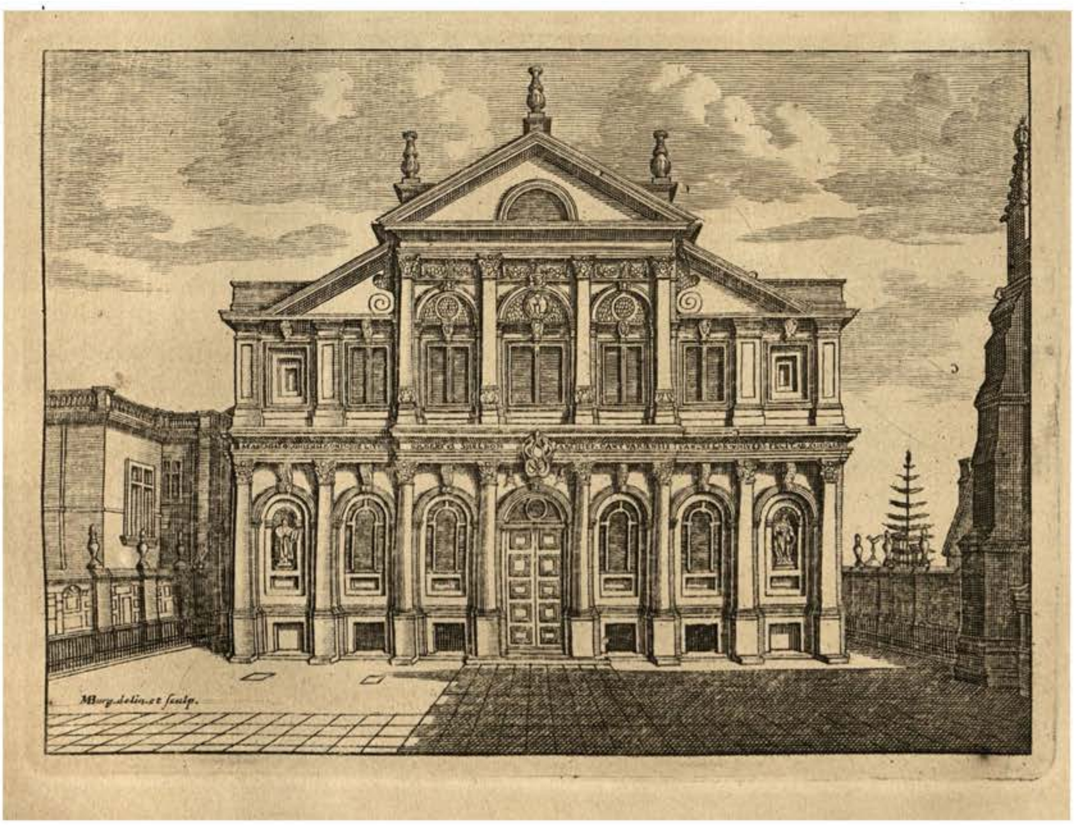
Anglo-Saxonica & Anglo-Danica

BREVITER ILLUSTRATA

A B

ANDREA FOUNTAINE, Eq. Aur.

Et Ædis Chriſti OXON. Alumno.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCV.

AD

Illuſtriſſimum & Honoratiſſimum Dominum

THOMAM Dom. *HERBERT*

Comitem de *Pembroke* & *Montgomery*,

Sereniſſimæ ANNÆ REGINÆ Sanct. Con. Præſidem, &c.

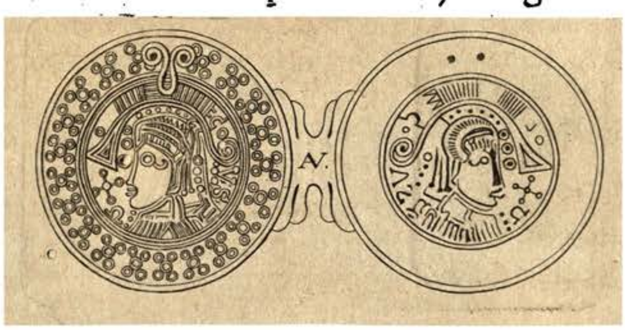
ANDREÆ FOUNTAINE

De Numiſmatibus *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* Diſſertatio Epiſtolaris.

MEritis Tuis, Honoratiſſime Comes, & officio meo admodum defuiſſe viderer, niſi Tabulas Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* à me nunc editas Dignitati Tuæ dicarem; qui cum in omni alio Literaturæ genere, tum in eo, quod ad antiqua ſpectat numiſmata, non tantum habearis, verum etiam ſis, verſatiſſimus. Hanc ob cauſam Te laborum meorum Judicem habere minime in votis eſſet, niſi conſtaret etiam, quod Solis ad inſtar, quo magis in intima rerum Ipſe penetras, eo candidiore ſoleas interim effulgere vultu. Spes certe eſt, Te pluſquam ſolito ac paterno quodam affectu in hunc rapi Fœtum, cui Tu (Numen quaſi Literarium) non tantum vitam dediſti, ſed & (ſiqua inſint) Corporis robur & Formæ elegantiam. Lubens enim fateor, immo fateri me poſſe ſuperbio, quicquid in hac Diſſertatione occurrit notatu dignum, id non tam meo deberi ſive ingenio ſive judicio, quam (quibus me ſæpius es dignatus) Conſuetudini Tuæ & Gazophylacio nummario; in Illa quidem utenda fas eſt felicius & majore cum fructu pauculas collocare horas, quam in evolvendis libris annos integros; in Hoc autem explorando facile quis reperiat gemmas iſtas pretioſiores, quas fruſtra quæret alibi, aut in Procerum ædificiis, aut etiam in Principum curiis. Inter alios quippe eſt admodum rarus, qui tantam exhibere valet veterum numiſmatum Copiam; nemo prorſus, qui talem Delectum: Illa nimirum amplas Fortunæ, Hic egregias indicat Animi Tui dotes. Quid memorem *Deorum Dearum*que omnium apud priſcos Ethnicos celebrium Imagines? Græcarum *Regionum*, *Coloniarum*, *Civitatum*que nummos? *Familias* Romanas numiſmatibus inſignitas? aut antiquorum Romanorum *Pondera* pœne univerſa? Pars hæc exigua eſt Theſauri Tui Nummarii, in quo licet etiam videre numiſmata *Antiochorum Syrorum*, *Ptolomæorum Ægyptiorum*, & *Regum* ceterorum fere omnium, quotquot olim *Alexandro* magno ſucceſſerunt in variis Imperii Macedonici Provinciis; item numiſmata *Herodum*, & Romanorum *Imperatorum* à *Julio Cæſare* uſq; ad *Heraclium* omnino omnium. Adeo ſplendida, adeo auguſta Tibi, (Hon. Dom.) Supellex nummaria; quæ interim adeo copioſa eſt, ut omnia memoratu digna ſigillatim memorare immenſus labor evaderet. Prætereo itaque numiſmata illa quamplurima, quorum alia conquiſita ſunt ad ſtabiliendas Epochas cognitu difficiliores; alia ad confirmandas Veterum Hiſtoricorum

narrationes, quarum veritas à nonnullis in dubium vocatur; alia ad dilucidanda eorundem ſcriptorum loca obſcura, & proinde luce carentia; alia denique ad redarguendam nuperorum quorundam Autorum ignorantiam, ipſorumque corrigendos errores. Prætereo etiam numiſmatum Fictitiorum varia genera non alium in finem conſervata, quam ut inde ediſcant in ſcientia Nummaria Tyrones, numiſmata Archetypa ſeu vere antiqua, ab Ectypis ſive vafrorum hominum arte confictis dignoſcere. At vero tandem haud prætereunda reſtant Numiſmata illa, quæ ad hanc noſtram gentem ſpectant, omnibus ſanè numeris perfecta & abſoluta, & quæ noſtro huic inſtituto quammaxime inſerviebant; ſpeciatim ſelecta illa numiſmata *Regum Saxonicorum*, quotquot ſive durante Heptarchia *Egbertum* anteceſſerunt, ſive eundem ordine exceperunt ad *Gulielmum* uſque cognomento *Victorem*. De hiſce ſcilicet numiſmatibus, una cum aliis eodem ſpectantibus & aliunde à me collectis, in ſequenti Tractatu fuſius & pro modulo meo ſum acturus.

Walkerus in Diſſertatione illa, quæ edita eſt in Britanniæ *Camdenianæ* Editione *Gibſoniana*, aſſerit nummos *Saxonicos* ex ære factos multo rariores eſſe, quam qui ex auro vel argento conſtant. Quibus verbis innuere videtur, iſtiuſmodi nummos aureos haud perquam eſſe raros, aut ſaltem extare nonnullos. At vero mihi haud diffitendum eſt, ne unum quidem aut à me unquam fuiſſe viſum, aut inter legendum mihi occurriſſe, niſi in Diſſertatione illa *Walkeriana* & Hiſtoria naturali Comitatus *Oxonienſis* à Doctore *Plot* conſcripta. Hic quidem ſcriptor, eumque ſecutus *Walkerus*, nummum 40um in Tabula 8va (quam videre eſt in prædicta editione Britanniæ *Camdenianæ*) autumant eſſe *Saxonicum*, & qualem ad curandam Scrophulam *Edvardus* Cognomento *Confeſſor* hominibus morbo illo laborantibus elargiri ſolitus eſt. Sed ratiociniis adeo infirmis innixa eſt hæc opinio, ut in Tabulis noſtris Monetæ *Saxonicæ* nummus iſte nullum obtinuerit locum. Veruntamen Iconem ejus infra apponere viſum eſt, ut inde judices, Hon. Comes, quam valido argumento contendat *Walkerus* nummum hominibus Scrophula affectis elargiendum, Monachæ quam Angeli (uti nunc dierum in more poſitum eſt) imagine rectius eſſe ſignandum.

Porro ex verbis iſtis *Walkeri* ſupra citatis facile quis (in numiſmatum ſcientia Tyro) induci poteſt, ut credat extare nummorum *Saxonicorum* majorem copiam ex auro, quam ex ære conflatam; quod quidem à vero tantum abeſt, ut in abacis nummorum ferè univerſis conſpiciendi ſint ænei nonnulli; immo plurimi in abacis Reverendi maxime Patris *Johannis* Archiepiſcopi *Eboracenſis*, & Reverendi admodum Patris *Gulielmi* Epiſcopi *Carleolenſis*, necnon in abaco Viri ſpectabilis *Radulphi Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracenſi*: ſed interim, (quantum memini) ne unum quidem aureum, ſive in nummorum abacis modo memoratis, ſive in quibuſvis aliis, fas mihi erat unquam vidiſſe. Quod ad argenteos nummos, quibus *Anglo-Saxones* utebantur, ſpectat, plurimi quidem etiamnum ſuperſunt, ut ex tabulis ſequentibus conſtabit; nempe hæ, ſi æreorum minoris moduli nummorum unam excipias, ex argenteis nummis conficiuntur omnes.

De nummis autem *Saxonicis* eo modo & ordine, quem vides, recudendis tum primum cogitabam, cum Doctiſſimi *Hickeſii* Linguarum vett. *Septentrionalium*, & imprimis *Saxonicæ*, Grammaticas ſub prœlo Academiæ noſtræ longe florentiſſimæ ſudantes viderem. Tunc enim multum dolebam, Avitæ Linguæ Grammatico-Criticum & Poeticum opus una cum Catalogo codicum omnium in ea ſcriptorum (ſtudio aut ſaltem auſpicio Viri iſtius Doctiſſimi) in lucem eſſe proditurum ſine numiſmatibus *Saxonicis*. De quo cum *Hickeſium* admonerem, me rogabat, ut Theſauro Suo, & *Humphredi Wanleii* Codicum *Saxonice* Scriptorum Catalogo, etiam numiſmata *Saxonica* tabulis exhibita ipſe adjungerem: nihil enim aliud deeſſe operi iſti, ut

omnibus

omnibus numeris abſolutum reddatur, ſe ſentire ajebat. Hoc autem animum ad idem aggrediendum quammaxime incendebat, quod conatus noſtros in nummis *Saxonicis* meliori, quam antea, forma edendis, Tu, Vir Illuſtriſſime, comprobaveris. Unde ſpes haud levis eſt, hoſce meos qualeſcunque conatus Reip. Literariæ non omnino ingratos fore, cum Tibi, Vir Honoratiſſime, jam fuerint grati; cumque in pretio ſint apud viros literatos opera fere omnia de nummis antiquis conſcripta, ſpeciatim bina illa, quorum alterum contexuit *Du Cangius* de *Familiis Byzantinis*; alterum *Le Blanc* de monetis *Francicis*. Fateor equidem mihi deeſſe tam egregias & ingenii & doctrinæ vires, ut inde valeam è nummis noſtris tantam eruditionis copiam eruere, quantam doctiſſimi autores modo laudati eruerunt, è nummis *Byzantinis* alter, alter è *Francicis*. Sed nullus interim dubito, quin ſi quis me peritior hanc ſuſciperet provinciam, facile commoſtraret Regum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* numiſmata non minus inſervire Literis promovendis, quam illa alia ſive Imperatorum *Conſtantinopolitanorum* ſive Regum *Francicorum*; & quo melius hac de re judicet lector, ſingularum gentium numiſma aliquod heic loci affigendum eſſe curavi.

Si quis monetam, qua uſi ſint Majores noſtri ſub variis *Saxonum* ac *Danorum* ditionibus, monetæ aliarum (tum temporis) gentium conferat, conſtabit noſtram illam, aut majore aut ſaltem non minore arte elaboratam fuiſſe, quam aliam quamcunque. Et quamvis non ſit interim denegandum, nummos illos antiquos quoad formæ elegantiam longe exuperari à nummis aliquot poſt *Gulielmum* cognomento *Victorem*, & à nummis univerſis poſt *Henricum* VII. excuſis, tamen operæ pretium eſt eorundem ſeriem (quantum licet) colligere: quippe qui veterum noſtrorum Regum imagines exhibent utut minus elegantes; atque etiam aperte teſtantur, iſtorum ſeculorum homines Artis tam Pictoriæ quam Sculptoriæ fuiſſe admodum rudes.

Verum & aliis multis nominibus magnus eſt veterum noſtrorum numiſmatum uſus, propter quem docti non tantum non aſpernari illa, ſed in pretio habere debent. Etenim primo Inſcriptionibus ſuis, quæ antiquas literas ex Alphabeto *Runico* deſumptas oſtendunt, ad dignoſcendam codicum in *Anglia* ſcriptorum ante nongentos annos antiquitatem quammaxime conducunt. Nam ante id Tempus priſtinæ illæ Literæ, tam in ſcribendis libris quam in ſignandis nummis, Majoribus noſtris in uſu erant, & Alphabeti illius antiqui, ſed minus elegantis, pars fuerunt, quod (ut ſcribit *Ingulphus*) Rex *Ælfredus* in novam & elegantiorem ſcribendi formam convertit, quæ exeunte nono ſeculo, cum Rex ille principatum obtineret, *Romanis* literis in vetuſtarum loco ſubſtitutis, inoleſcere apud *Anglos* cœpit. De omnibus igitur MSS. codicibus, in quibus priſtinæ illæ Literæ cernuntur, quod ante id Tempus exarati eſſent, pronunciandum eſt. Id genus eſt Codex ille Evangeliorum *Lychfeildenſis*, quem librum S. *Ceadæ* vocant; cujus ſpecimen in uncialis formæ literis deſcriptum nobis *Hickeſius* in Grammaticæ ſuæ Franco-Theotiſcæ Cap. I. exhibuit. Præterea in ſeculo undecimo, præſertim regnante *Edweardo* Confeſſore dicto, ut Orthographica ſcribendi ratio apud *Anglos* variari ſeu potius vitiari cœpit, iſtius Temporis numiſmata oſtendunt. Hinc occurrunt in iſtius ſeculi nummis EDƿARD, LEFƿINE, &c. pro quibus antea ſcribi ſolebant EADƿEARD, LEOFƿINE, &c. Plura enim hujuſmodi exempla afferre licet, non obſcurum nobis lumen præbentia, quo innoteſcant varia codicum noſtrorum MSS. ſecula.

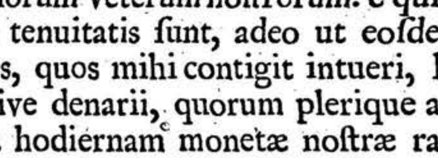
Secundo, Veteres noſtri nummi ab antiquitatis ſtudioſis magni ſunt faciendi, quod in partibus ſuis averſis varia nobis etiamnum exhibeant virorum Illuſtrium nomina, quorum nonnulla aliter oblivione prorſus eſſent obruta. Equidem heic loci depingendum curavi numiſma quoddam *Ceolwulfi* Merciorum regis, cujus in averſa parte videre eſt Proſapiæ Tuæ, Comes Illuſtriſſime, nomen; barbaro quidem modo iſtius ſeculi deſcriptum, ſed quod ſatis indicat nongentis fere abhinc annis inclaruiſſe Genus Tuum. Et ſane ex ipſius vocis origine licet idem colligere, cum

cum HEREBERHT ſeu HEREBRYHT *Saxonice* tantundem valet ac *Clarus in armis*, & *Dano-Saxonice* ſignificet *Dominum Illuſtrem.*

In Chronico *Saxonico*, quod duodecim abhinc annis *Oxonii* eruditiſſimus edidit *Edmundus Gibſonius*, memorantur hujuſce nominis Viri Illuſtres haud pauci; ſpeciatim in anno Dom. DCCCCXXXVIII. hæc legitur; HER HEREBRYHT EALDORMON ƿÆS OFSLEGEN FROM HÆÐENUM MONNUM AND MONIGE MENN MID HIM ON MERSC-ƿARUM; *hoc anno Herebryhtus Dux fuit occiſus à Paganis, & complures cum Illo in Merſcwaris.* Quæ clades cum acciderit anno tantum XVII° poſtquam *Ceolwulfus* eſſet regnò ſuo privatus, veriſimile eſt Ducem hunc *Herebryhtum* non diverſum fuiſſe ab *Herebryhto* ſeu *Hereberhto* illo, cujus mentio fit in prædicto *Ceolwulfi* nummo.

Tertio, Quemadmodum multorum Hominum illuſtrium, ſic & Locorum, præſertim Regionum, Oppidorum & Villarum nomina poſteris prodiderunt veteres noſtri nummi, qui eo nomine adeo non ſunt contemnendi à rei nummariæ ſtudioſis, ut multum ab illis æſtimandi ſint. Hinc Topographiæ *Anglo-Saxonicæ* ſeu *Britanno-Saxonicæ* Studioſo non poſſunt non eſſe maximi uſus, cum non ſolum urbium & oppidorum nomina, ſed pro Temporibus in quibus impreſſi erant, receptam ſcribendi rationem in averſis ſuis partibus oſtendunt. Quamobrem ad *Britanniæ* ſeu *Anglo-Saxonicæ* ſeu *Dano-Saxonicæ* topographiam conficiendam maxime utiles ſunt, quam quidem deſiderari animadvertit *Hickeſius* noſter Diſſertationis ſuæ Epiſtolaris pag. 121, & ad quod opus aggrediendum è *Saxonicæ* Literaturæ peritis aliquem vehementer exhortatur. Hic nummorum noſtrorum veterum uſus ſatis patebit ex Tabulis ſequentibus, adeo ut nullum aliud heic loci adjiciam hujuſce rei exemplum præter nummum aliquem *Edweardi* Confeſſoris, qui peculiari quodam modo ad Te, (Honoratiſſime Comes) ſpectat, WILTONII Tui ſcilicet excuſus, uti teſtatur ipſius pars averſa. De quo etiam nummo fortaſſe non abs re erit adnotari, unicum eſſe in quo mihi adhuc occurrit WILTONII mentio; necnon nomen *THURGIL*, quod erat nomen Præfecto Nummorum excuſorum, aut ſaltem Oppidi Domino, etiamnum ſupereſſe (uti prædicant) in loci iſtius vicinia.

Hactenus de uſu nummorum veterum noſtrorum: è quibus qui ex argento conflantur, utplurimum eximiæ tenuitatis ſunt, adeo ut eoſdem imitari minus in promptu ſit; eorumque omnes, quos mihi contigit intueri, habebantur pro diverſis ſuis ætatibus PENINGI ſive denarii, quorum plerique accedunt prope ad valorem trium Denariorum juxta hodiernam monetæ noſtræ rationem. Quod enim attinet ad diverſitatem tam ponderis quam magnitudinis, quæ in denariis illis *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* facile conſpicitur, eandem opinor ortam eſſe partim à diverſo Argenti valore juxta majorem minoremque ipſius copiam, partim à diverſo ſtatu, quo res Principum ſeſe habuerunt. Eandem diverſitatem in nummis aliarum Gentium conſpicere licet; nec Te fugit, Domine rei nummariæ ſcientiſſime, cum pondere tum magnitudine ſæpius immutatum eſſe Denarium Romanum. Non alium nummum Argenteum præter Peningum ſive Denarium à *Saxonibus* fuiſſe excuſum haud aſſero; ſed mirari interim ſubit, nullum alium Antiquariis noſtris aliquando occurriſſe, ſi quis alius olim extiterit.

Ex Æneis *Saxonum* nummis nonnulli adhuc ſuperſunt, eoſque id genus monetæ *Hickeſius* eſſe exiſtimat, quod STYC vel STYCA ab antiquis *Anglis* vocabatur.

Occurrit

Occurrit vox in Evangeliis Saxonicis Marc. XII, 42. ubi verba Latinæ verſionis [*Cum veniſset autem una vidua pauper, miſit duo Minuta quod eſt quadrans*] ſic *Saxonice* redduntur: ĐA COM AN EARM ƿUDUƿE AND ƿEARP TƿEGEN STYCAS. THÆT IS FEORTHUNG PENINGES. at Luc. XXI. 2. [*Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*] ſic redduntur: ĐA GESEAH HE SUME EARME ƿUDEƿAN BRINGAN TƿEGEN FEORĐLINGAS. Ex quibus conſtat STYCAM & quadrantem Denarii FEORĐUNG PENINGES, ſeu FEORĐLING apud *Anglo-Saxones* idem valuiſſe; adeo ut earum octo exæquarent olim valorem unius tantum Denarii *Saxonici*: ſed nè hanc quidem rationem hodie obtinent reſpectu Monetæ *Anglicanæ*. Quamvis enim Denarius *Saxonicus* intrinſeco valore nunc exæquet tres Denarios *Anglicanos*, tamen octo nummuli prædicti non exæquant Semidenarium ſive obolum noſtrum hodiernum; unde colligi poſſe videtur nummos hoſce æreos nunc dierum repertos non eſſe veteres STYCAS *Saxonicas*, ſed aliud monetæ genus Northanhymbris proprium, & alio (ut par eſt credere) nomine appellatum.

Præter Peningum & STYCAM, occurrunt apud Hiſtoriographos aliorum nummorum (aut potius ſummarum nummariarum) variæ denominationes, cujuſmodi ſunt HELFLING ſeu Saxonicus Semidenarius; FEORĐLING ſeu Quadrans Denarii Saxonici; SCYLLING, qui continebat V Denarios; MANCUS, qui continebat XXX Scyllingos; SCEAT, cujus valor nondum conſtat; THRIMSA, incerti pariter valoris, niſi quod Scyllingi pars aliquota videtur fuiſſe; PUND qui continebat LX Scyllingos. His addi poteſt ORA, nummus vel computandi ratio à Danis mutuatus; item MARC ſeu MARCA ſumma vel nummus ex VIII Oris conſtans; denique *Siclus* in Latinis Saxonum ſcriptis memoratus. Ex nummis prædictis plurimos, ſi denarium excipias, opinor fuiſſe mere nominales, quales hodie ſunt apud nos **Pound, Mark, Noble.** Sed de illis nihil aliud adjiciam, cum de iiſdem copioſe & accurate agatur ab *Hickeſio* noſtro pag. 109. 110. 111. 112 Diſſertationis ſuæ Epiſtolaris ad *Bartholomæum Showerum*.

Verum enimvero, Celeberrime Domine, numiſmatum omnium quæ aut Anglo-Saxonibus aut Anglo-Danis in uſu fuiſſe videntur, nullum notatu dignius eſt quam id literis Runicis inſcriptum, quod poſſidet vir genere & ingenio clarus *Radulphus Thoresbeius* Leodienſis. In nupera verſione *Britanniæ Camdenianæ* Inſcriptio ejus ita legitur & explicatur; *Thur Gut Luetis*, hoc eſt, juxta Interpretis iſtius mentem *Thoris Dei Facies* ſeu *Effigies*. Opinatur enim Interpres Ille Figuram nummo impreſſam repræſentare Deum Thorem, eoque modo quo coli ſolebat, flamma ſcilicet ad ſolis inſtar ambiente caput & Dextra geſtante ſceptrum ſeu aureum malleum. At vero *Hickeſius* Literaturæ Septentrionalis inſtaurator amice me docuit, Lectionem prædictam, *Thur Gut Luetis* (modo vera fuerit) non reddendam eſſe *Thoris Dei Facies*, ſed *Thor Deus Populi*, vel *Thor Deus Patrius*; quippe ſingula hæc vocabula *Liut*, ſeu *Luit*, ſeu *Luet* (in Genitivo caſu *Luetis*) idem valent ac *Populus*.

Eſt autem & alia Interpretatio inſcriptionis, de qua nunc agitur, ab Erudito *Nicolao Kedero* (Regii Antiquitatum Collegii, quod Holmiæ eſt, Aſſeſſore) excogitata & Lipſiæ nuperrime in lucem edita, quam ad me tranſmittendam curavit Illuſtriſſimus *Leibnitius*, multis nominibus Reipublicæ Literariæ, præſertim vero mihi, quam maxime æſtimandus. Autumat Kederus figura prædicta repræſentari non Thorem ſeu Thoris Idolum, ſed Dominum Salvatorem noſtrum, Literaſque inſcriptas hunc ad modum eſſe legendas, *Thurgut Luntis*; & Lectionem hanc ita reddendam *Thurgut Londinenſis*. Vult nimirum *Thurgut* eſſe nomen Monetarii, & *Luntis* ſeu *Lundis* non aliud eſſe quam Londinum, ubi nummus excuſus eſt. Nec certe deſunt argumenta ſatis valida, quibus vir doctiſſimus hanc ſuam firmare voluit ſententiam; niſi quod inſcriptio videatur rectius reddi

poſſe *Thurgut Lincolnienſis* quam *Londinenſis.* A *Lyndo* enim ſeu *Lindo* veteri Lincolnienſis urbis appellatione, Saxones fecerunt LYND ſeu LIND, cujus Genitivus cernitur in vocibus LYNDIS-EGE *Lyndſeia*; LYNDIS-ƿARA *Lincolnienſes*: At vero tandem quid obſtat, quo minus excudi potuerit nummus hic in urbe illa *Scaniæ* in *Suecia*, quæ ab antiquis omnibus *Lundis* dicta eſt, hodie dici ſolet *Londinum Scanorum*; maxime cum Literæ Runicæ tam apud *Scanos* in uſu eſſent, quam apud *Jutas*, *Anglos*, eorumque poſteros in hac noſtra terra?

Tanto demum in pretio habentur Veteres noſtri nummi, ut eoſdem comparare Antiquarii etiam Exteri minime dedignentur. Juvat heic memorare præclaram illam gazam Illuſtriſſimi Comitis Schwartzburgici, quam Humaniſſimus *Morellus* mihi haud ita pridem *Arnſtadiæ* verſanti commonſtravit, monetis tam Anglo-Saxonicis quam aliis pene innumeris locupletatam, adeo ut egregiis Antiquitatis reliquiis ibidem perluſtrandis totum triduum impendere minime gravatus ſim. E noſtratibus plurimi ſunt, qui magno ſtudio magnoque ſumptu nummorum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum amplam ſibi compararunt copiam. Ex his ſilentio minime prætereundi ſunt ii, quorum beneficio (præſertim vero Tuo, Comes Illuſtriſſime) debetur monetarum ſeries ampliſſima Tabulis ſubſequentibus conſpicienda. Oportet gratias referre quam maximas Reverendiſſimo Domino Archiepiſcopo *Eboracenſi*, magno Inſulæ ornamento, qui non modo Monetas ſuas fidei meæ mandavit, verum etiam difficilia quædam in iiſdem occurrentia pro more ſuo candide enucleavit. Egregius ille Antiquarius, Reverendus admodum Epiſcopus *Carleolenſis* amice mihi impertiit nummos haud paucos, cum ex ære tum ex argento conflatos. Pari modo de me cæteriſque omnibus rei nummariæ ſtudioſis bene promeriti ſunt, Vir Honoratiſſimus Dominus *Finch* de Wye iu Comitatu Cantii; Reverendus *Hickeſius*, à quo accepi nummos fere omnes *Burgredi* in Tabula tertia reperiendos; Inclytus Vir & Literis promovendis natus Dominus *Sloane*, M. D. Reverendus *Gul. Lloyd* Eruditiſſimi Epiſcopi Wigornienſis filius, Dominus *Chicheley*, Dominus *Robertus Cotton* Bibliothecæ Cottonianæ Fundatoris clariſſimi pronepos digniſſimus, Dominus *Brown Willis*, Dominus *Brome*, Singuli Antiquitatis apprime Studioſi; necnon Reverendus Magiſter *Elſtob*, qui pro eximia ſua humanitate mihi communicavit Iconas nummorum, quos ipſe habet Saxonicorum, & quidem rariſſimorum: atque etiam copiam mihi fecit nummorum, quos poſſidet Reverendus *C. Batteley* Archidiaconus *Cantuarienſis.* Sed dolendum eſt, hoſce omnes ad me haud prius delatos eſſe, quam exſculptæ fuerint Tabulæ: nec interim licere eoſdem commode Tabulis inſerere; cum fuerint omnes nummi Regis *Ethelredi*, modo unum excipias qui erat *Ethelſtani*; & quatuor qui erant *Edmundi.* At vero tandem maximo mihi erat adjumento in Tabulis conficiendis nummarius plane Theſaurus Domini *Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracenſi*, qui mihi in manus tradidit plures quam 100 nummos Anglo-Saxonicos & Anglo-Danicos, quorum ope data eſt mihi copia emendandi Iconas non paucas, quæ extant in Britannia Camdeniana: quas vero (deſideratis Archetypis) neceſſe erat ſine omni emendatione à Tabulis *Walkerianis* deſumere, iis apponitur Litera W. Denique Tabulæ Chronologicæ Regum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum huic operi annexæ ſumuntur ex Hiſtoria Anglicana ab Erudito *Jacobo Tyrrell* Armigero nuperrime conſcripta.

In delineandis Tabulis noſtris ipſiſſimum modulum nummorum, quotquot in manus meas pervenerunt, accurate obſervatum eſſe ſummopere curavi; cæterorum autem Iconas è Tabulis *Walkerianis* deſcriptas paululum imminuere haud dubitavi, compertum habens ipſorum nummorum magnitudinem ab Iconibus iſtis eſſe exuperatam; quamvis non adeo facile ſit augurari, cur prædictas Iconas ita dilatare viſum eſſet *Walkero*, tam in vita Regis *Ælfredi* quam in nupera Editione *Britanniæ Camdenianæ.* Et ſpes eſt haſce Tabulas Tibi, Vir Honoratiſſime, gratas fore, propterea quod nummos *Anglo-Saxonicos* & *Anglo-Danicos* triplo plures exhibent, quam Tabulæ quævis antehac Editæ: atque etiam id mihi curæ fuerit, ut quoad omnia nummi hi Ectypi accurate reſponderent ſuis Archetypis. Quem in finem nummos utplurimum ipſiſſimos non modo diligenter inſpexi, verum etiam manibus iterum iterumque verſavi. Ubi mihi non data fuit copia videndi Archetypos, numiſmatum iſtorum Icones tanquam minus accura-

tas

tæ fortaſſe haberi poſſunt, quales ſunt Icones è Tabulis *Walkerianis* deſumptæ, in quibus idcirco ſi quæ occurrant mendæ, mihi vitio minime vertendæ ſunt. Et quamvis verear interim Opuſculum hoc meum omnimodæ maculæ non adeo purum eſſe, ut nullos inibi errores detegat Lector in hiſce ſtudiis mediocriter verſatus, multo minus verſatiſſimus, hoc eſt, Tui (Comes Honoratiſſime) ſimilis; nullus tamen dubito, quin ſi Tuo pariter Candore ſit ornatus, quæcunque invenerit, facile condonarit ſphalmata. Id quidem unicum eſt quod me anxium habet, nè Publicæ Saluti videar injurius, dum haſce meas nugas Tibi (Illuſtriſſime Domine) evolvendas auſus ſim obtrudere, qui tanto cum Honore, tanto cum fructu, & Horas Tuas & ipſum Te Publico impendis commodo.

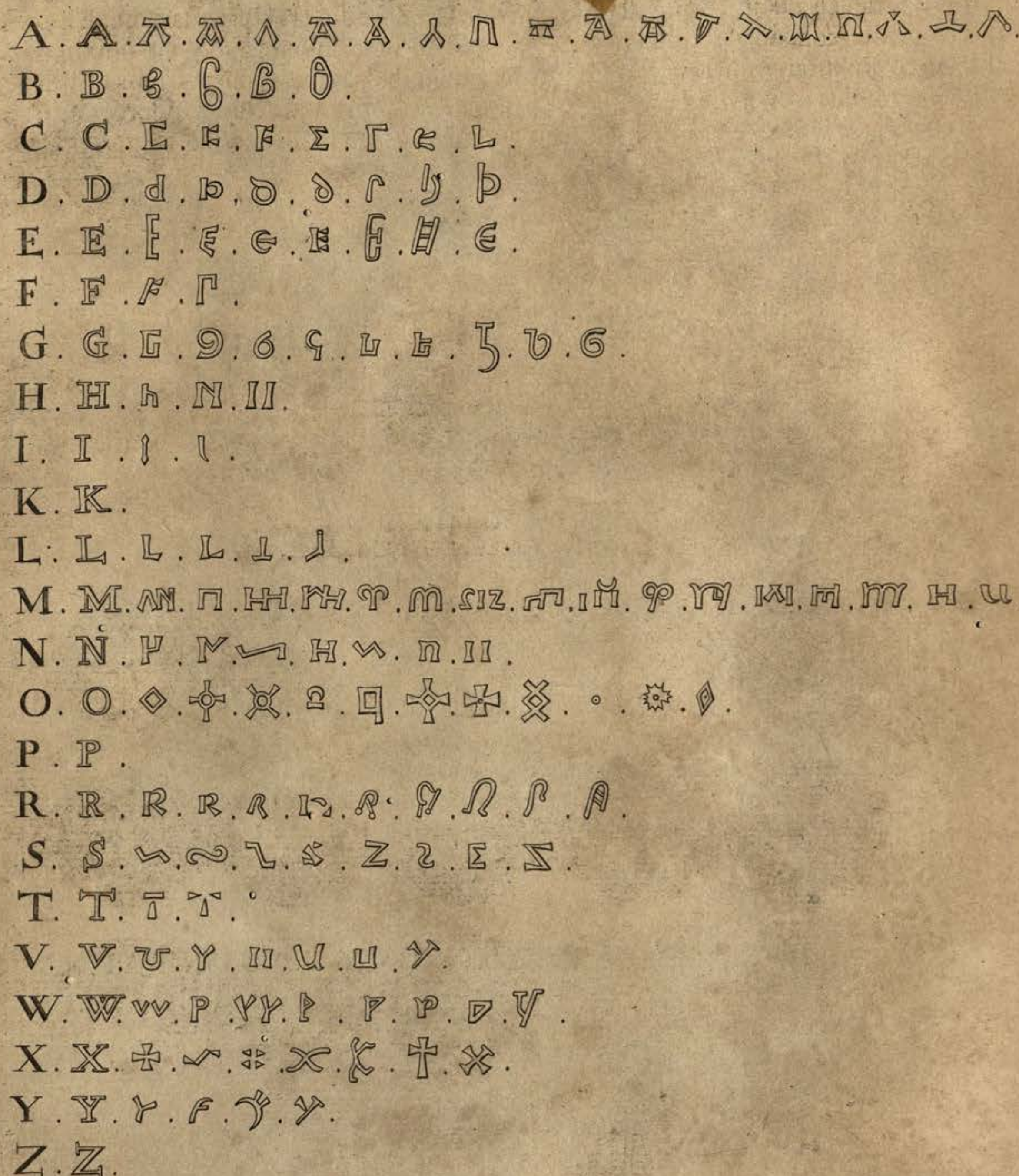
Honoratiſſime COMES,

Tibi addictiſſimus

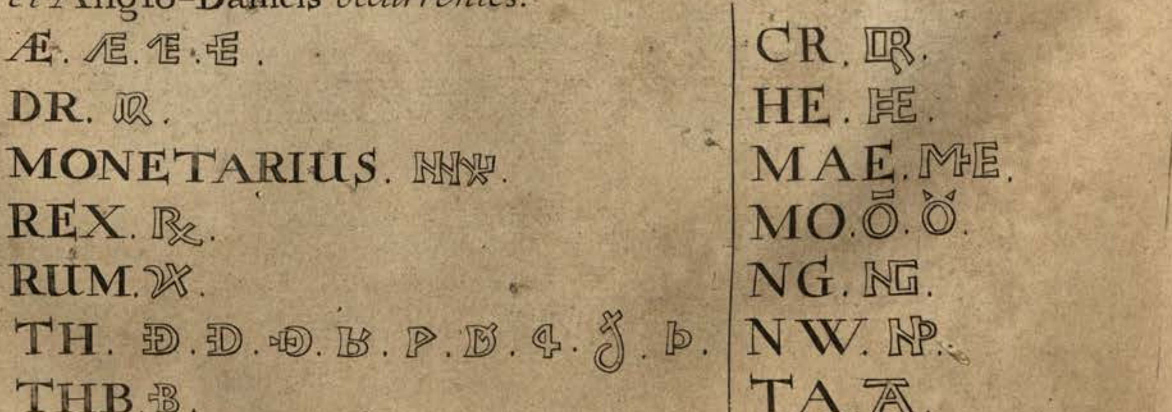
& obſequentiſſimus

ANDREAS FOUNTAINE.

Alphabetum è Numiſmatibus Anglo-Saxonicis
et Anglo-Danicis *deſumptum.*

Abbreviaturæ quædam in Numiſmatibus Anglo-Saxonicis
et Anglo-Danicis *occurrentes.*

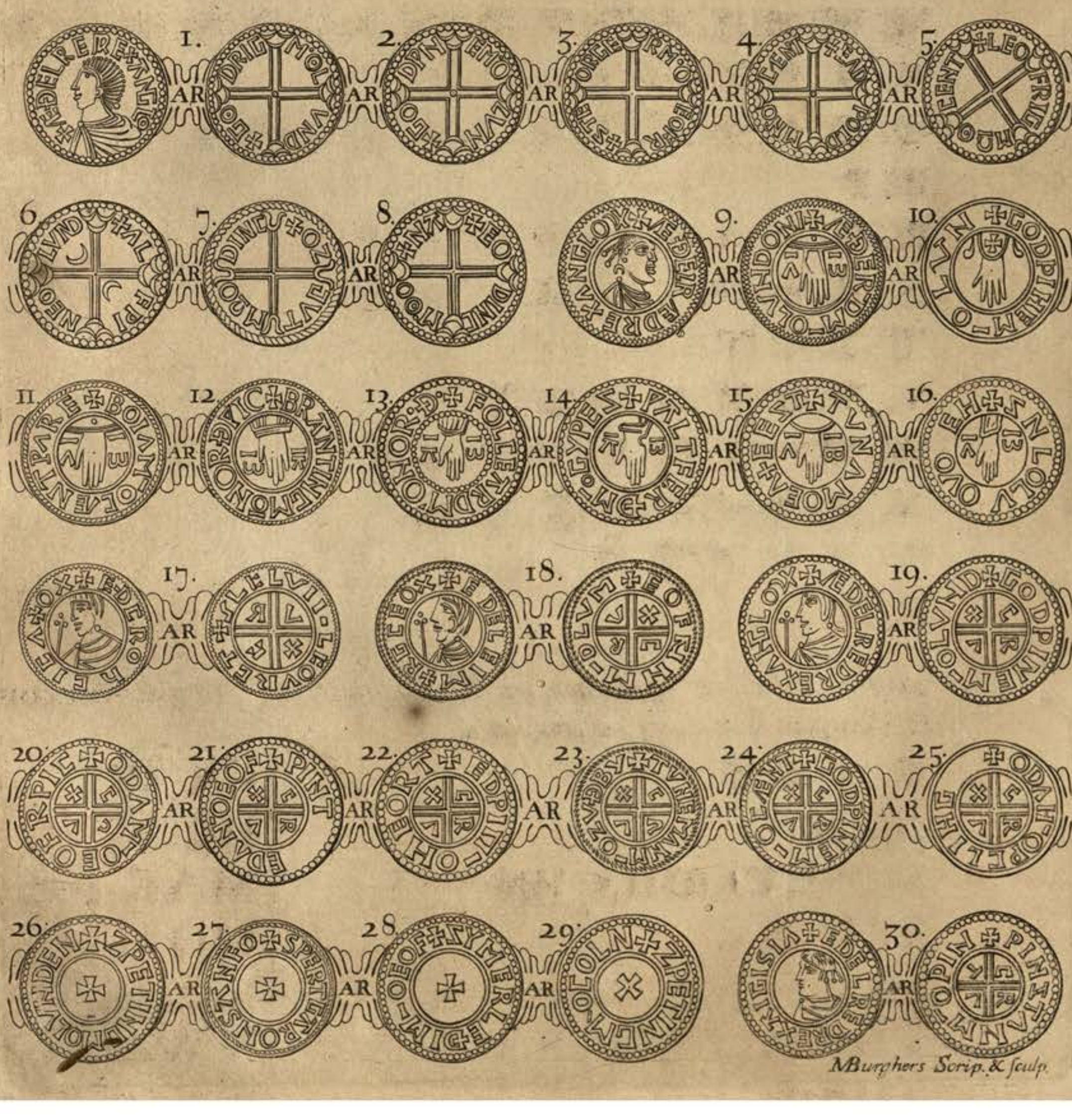

MBurg. ſ. et ſ.

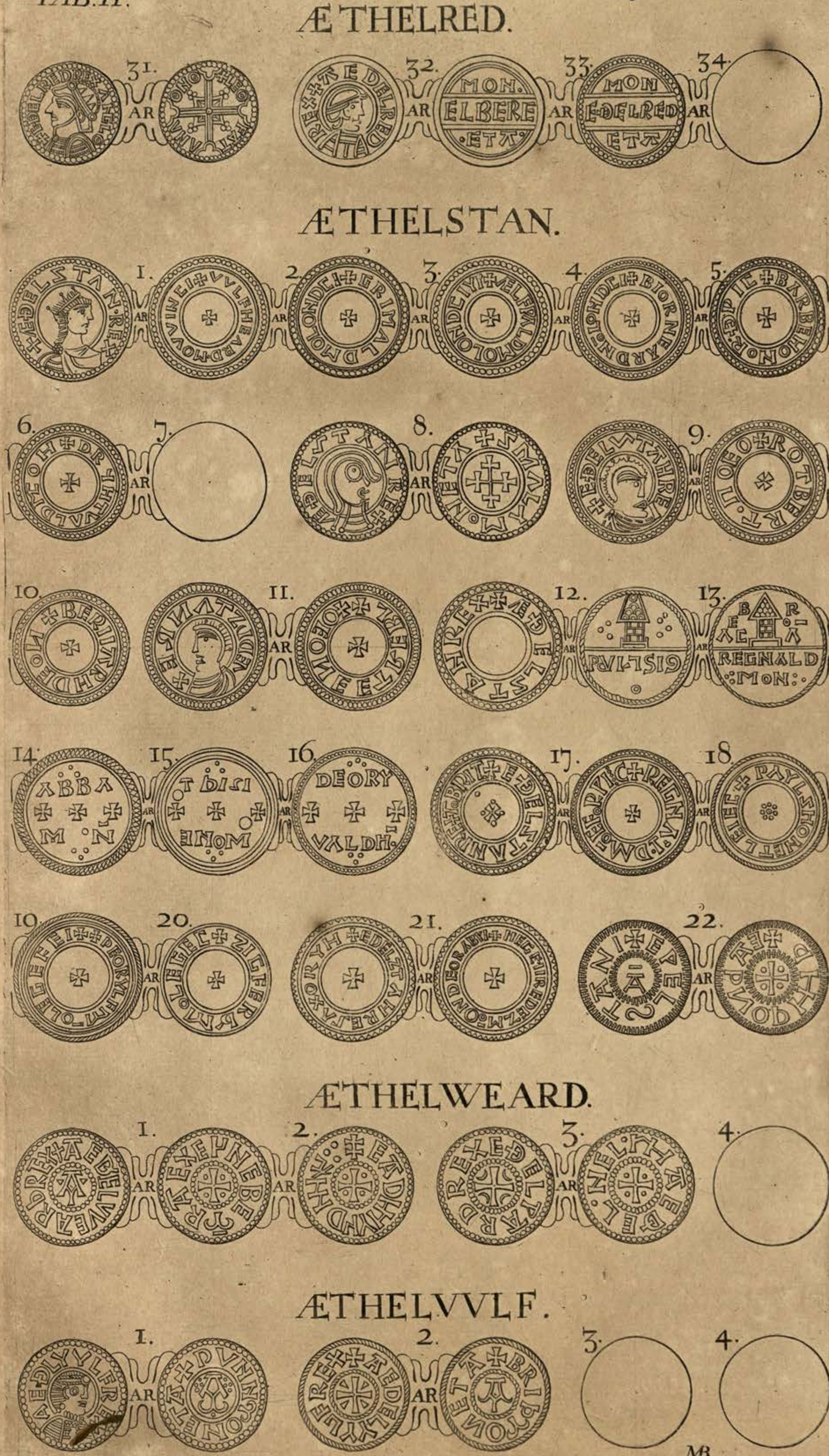
ÆLFRED.

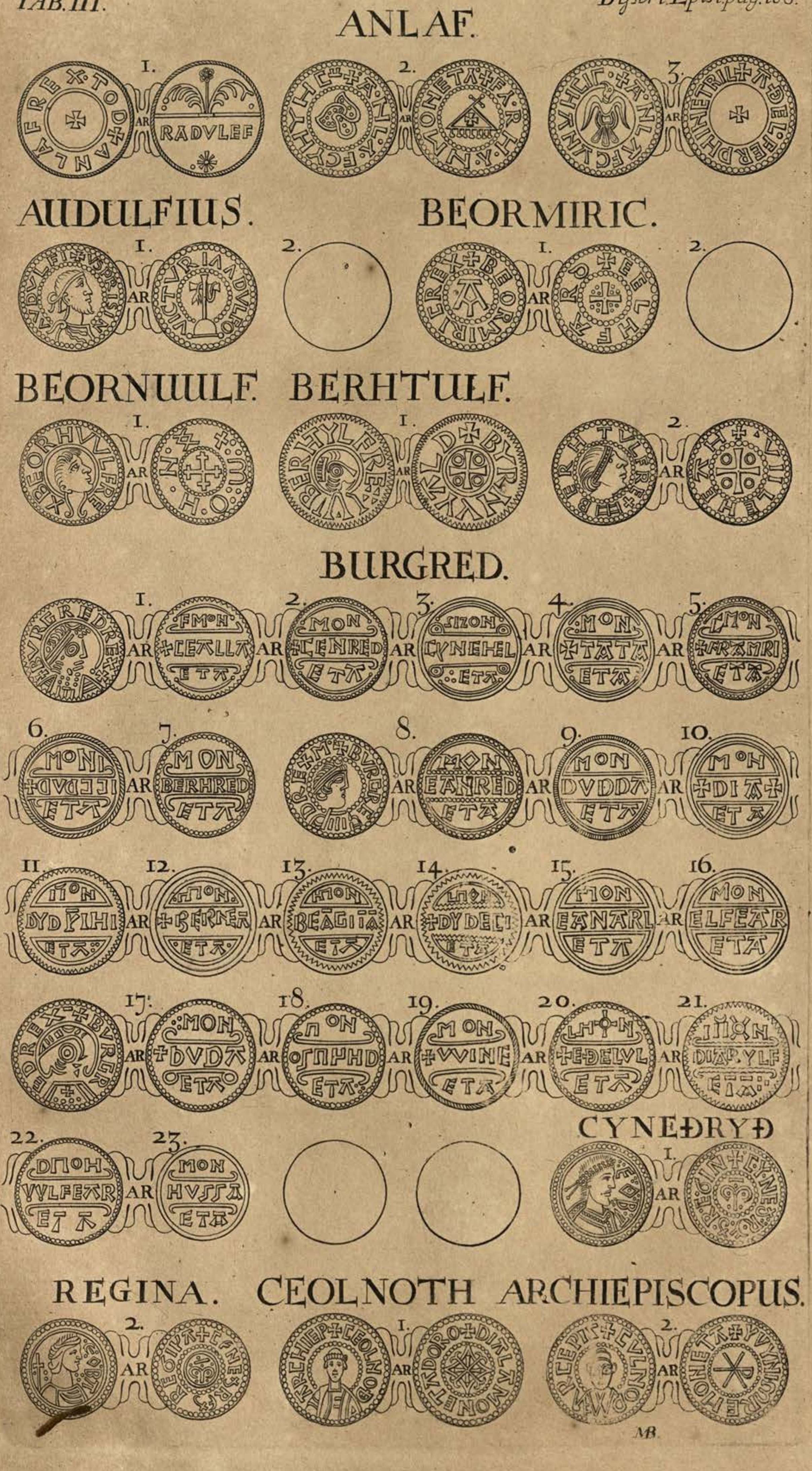

ÆTHELRED.

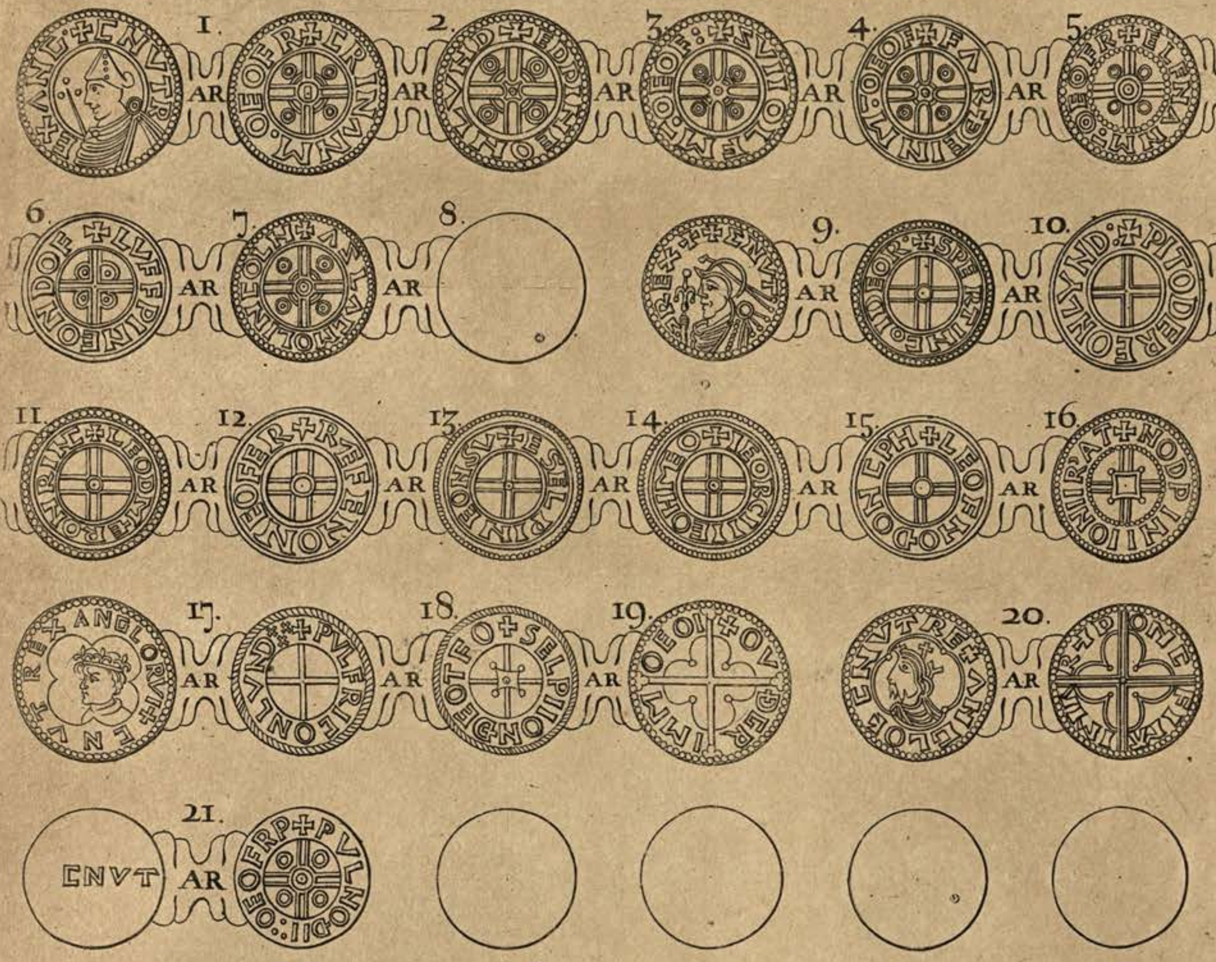

M Burghers Scrip. & ſculp.

ÆTHELRED.
ÆTHELSTAN.
ÆTHELWEARD.
ÆTHELVVLF.
MB.

ANLAF.
AUDULFIUS.
BEORMIRIC.
BEORNUUULF.
BERHTULF.
BURGRED.
CYNEÐRYÐ
REGINA.
CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.
MB.

CNUT.

CEOLVVLF.

COENVVLF.

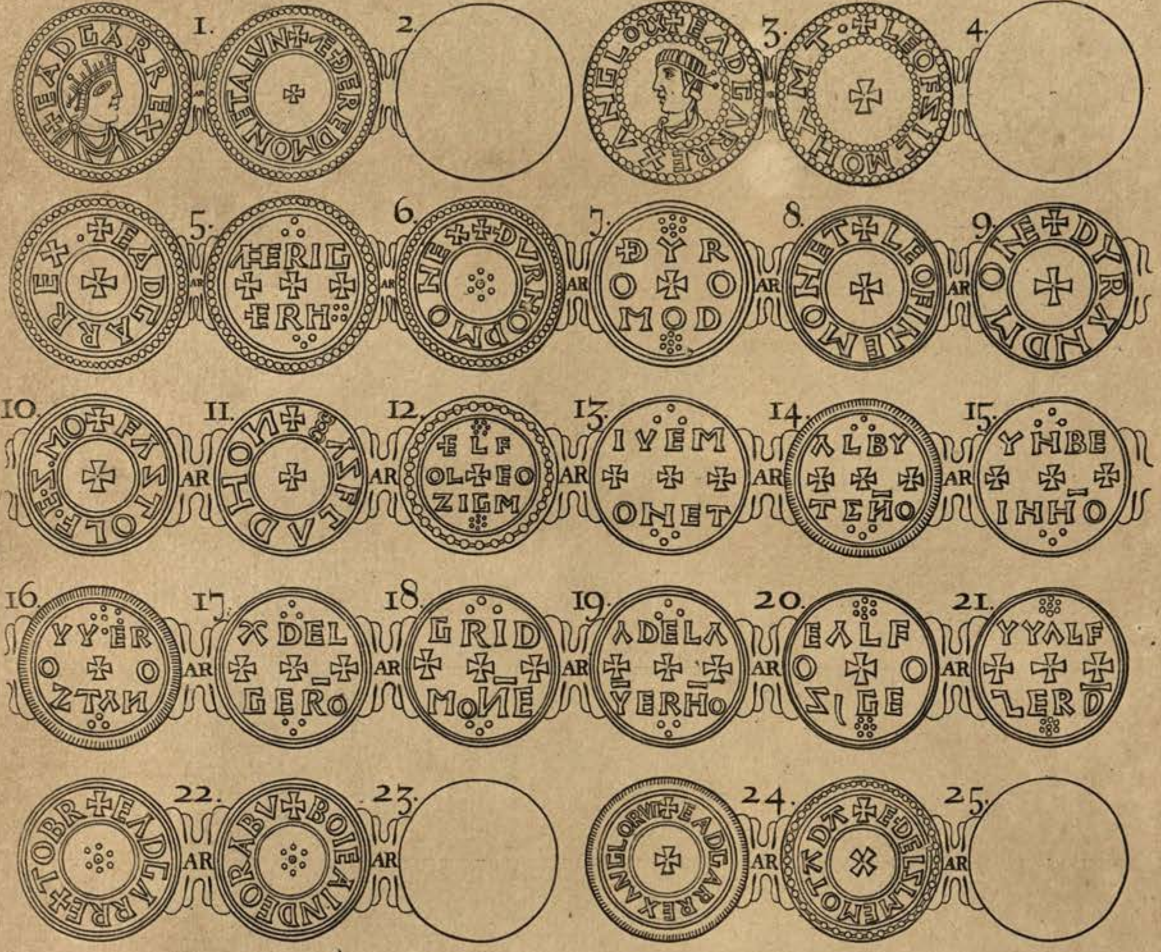

CUTHRED.

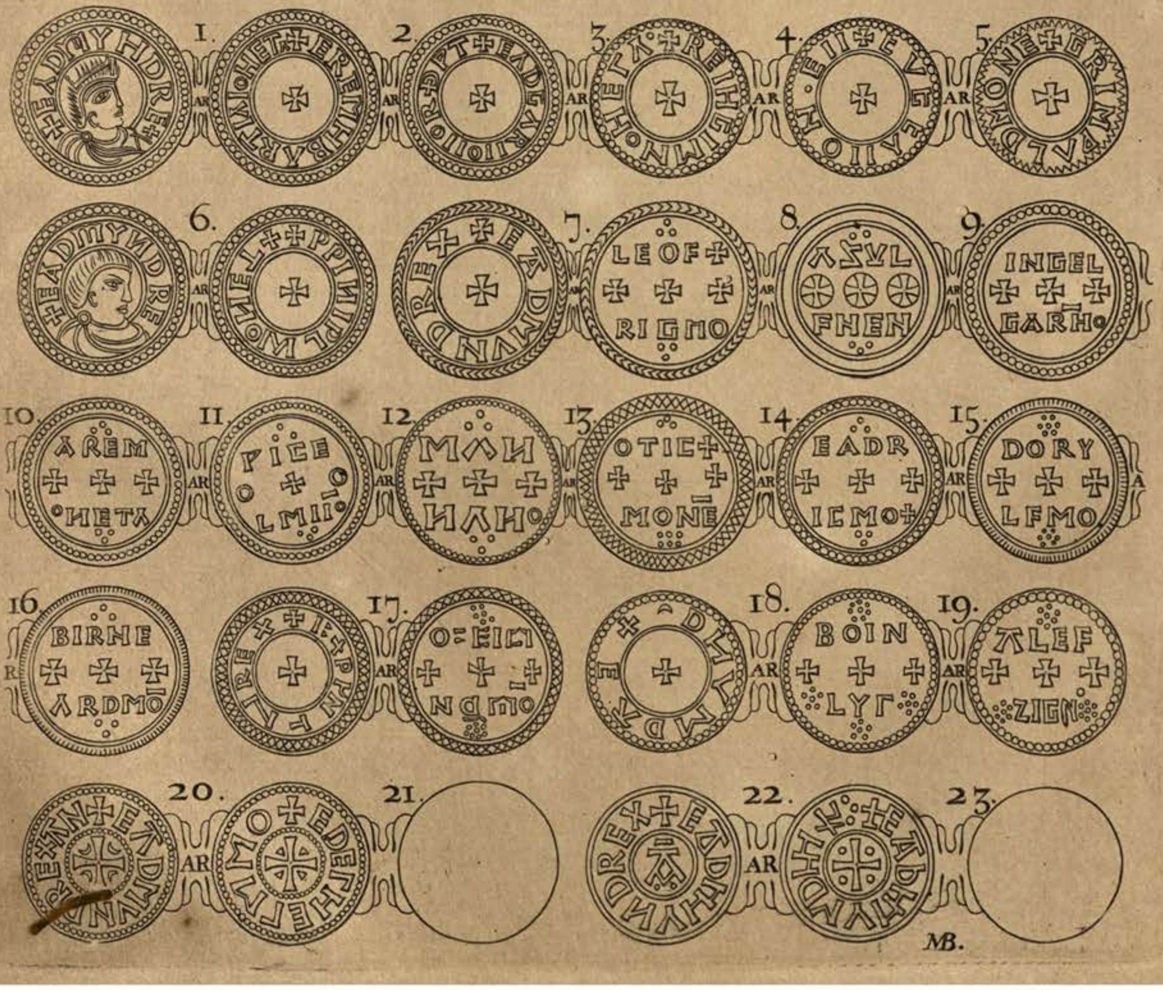

MB.

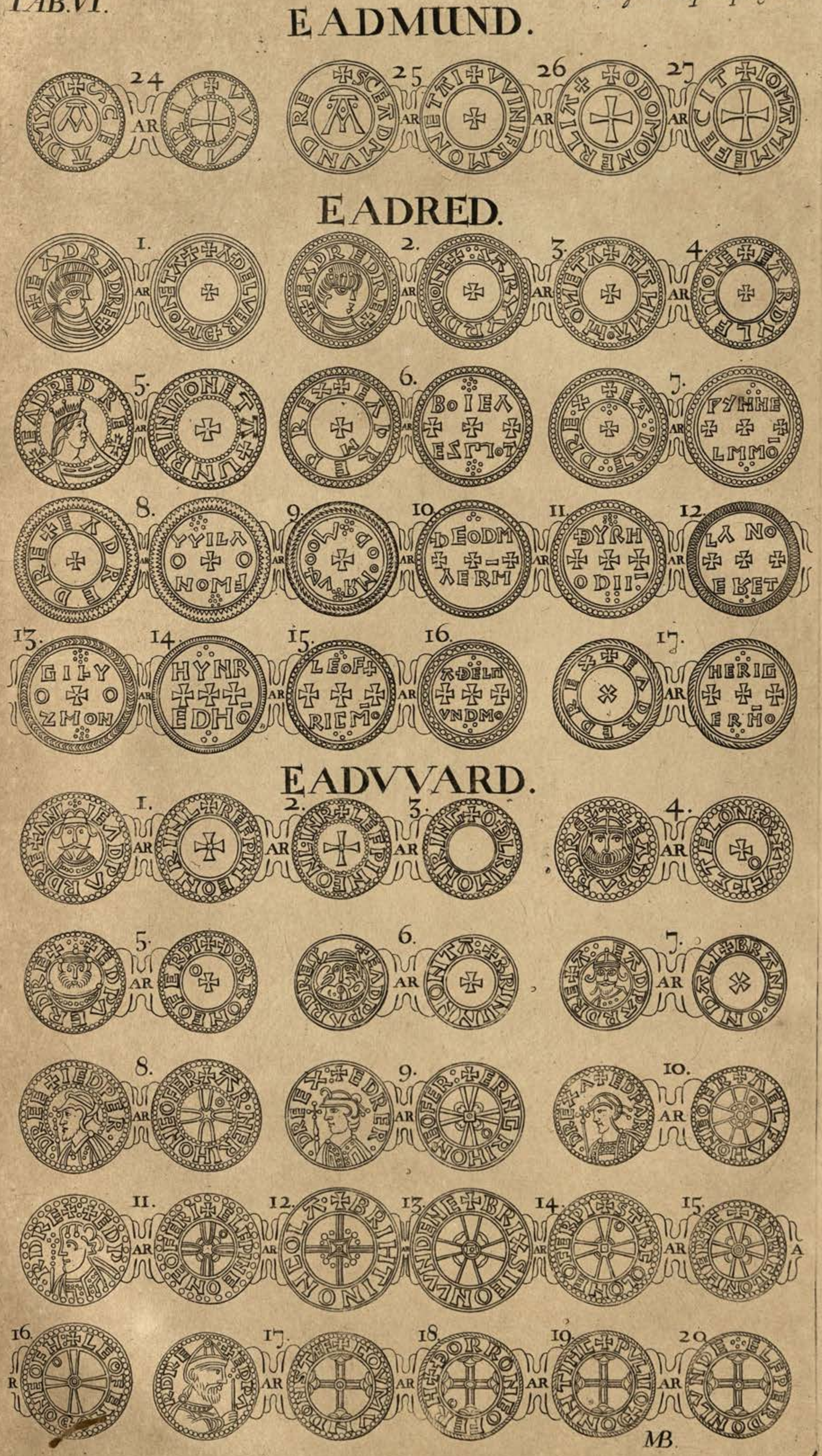
EADGAR.

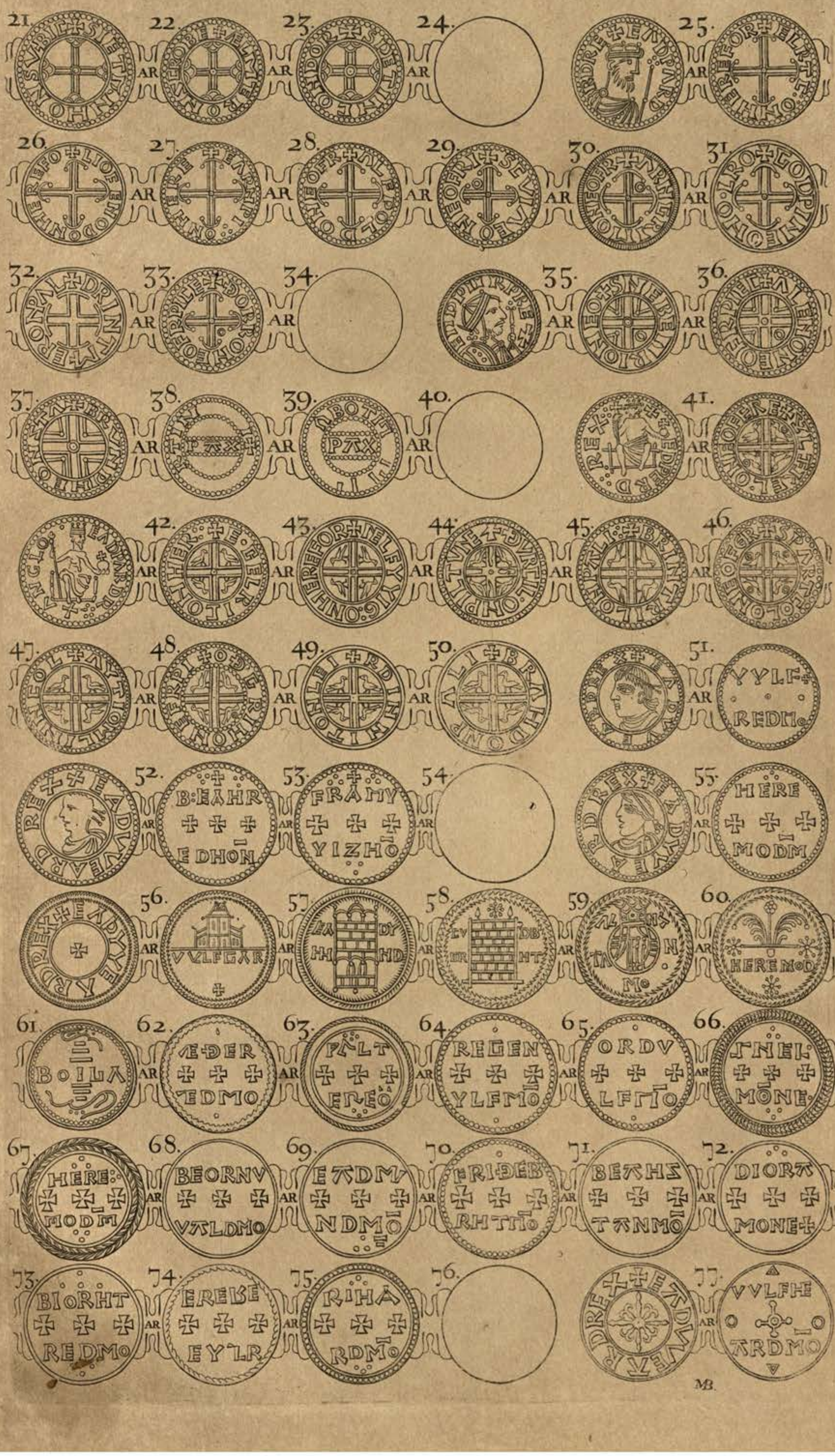
EADMUND.

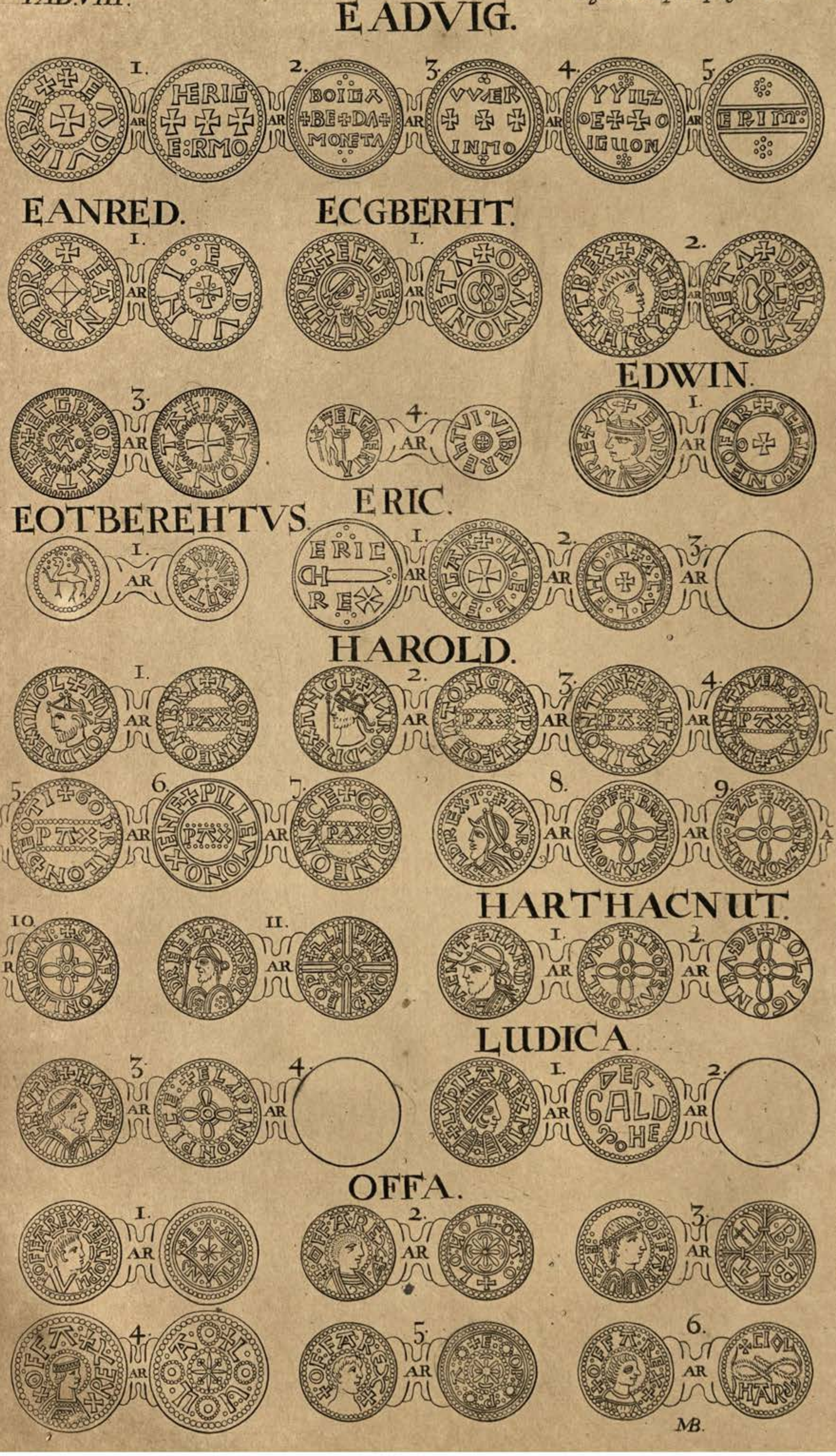

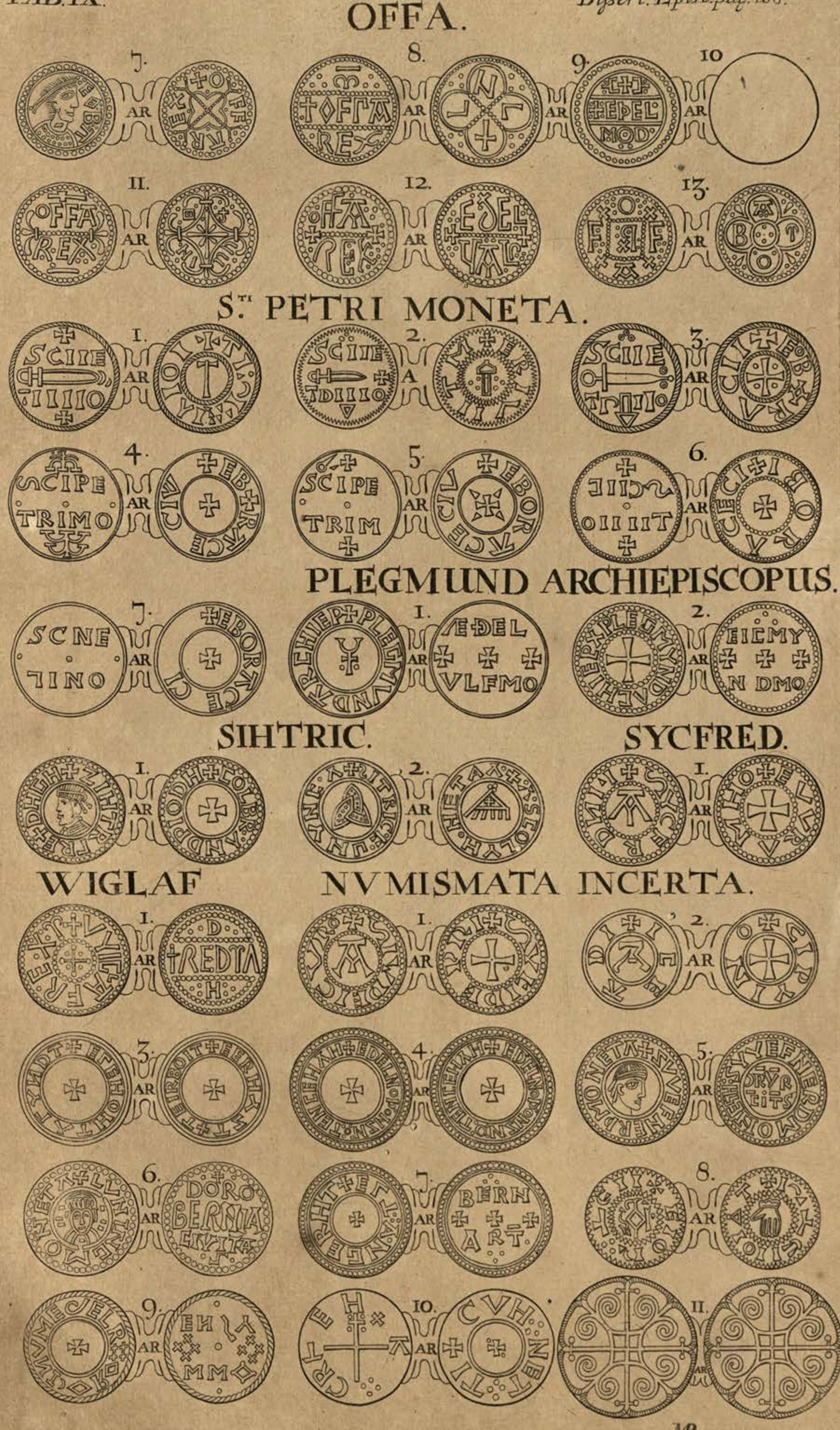
MB.

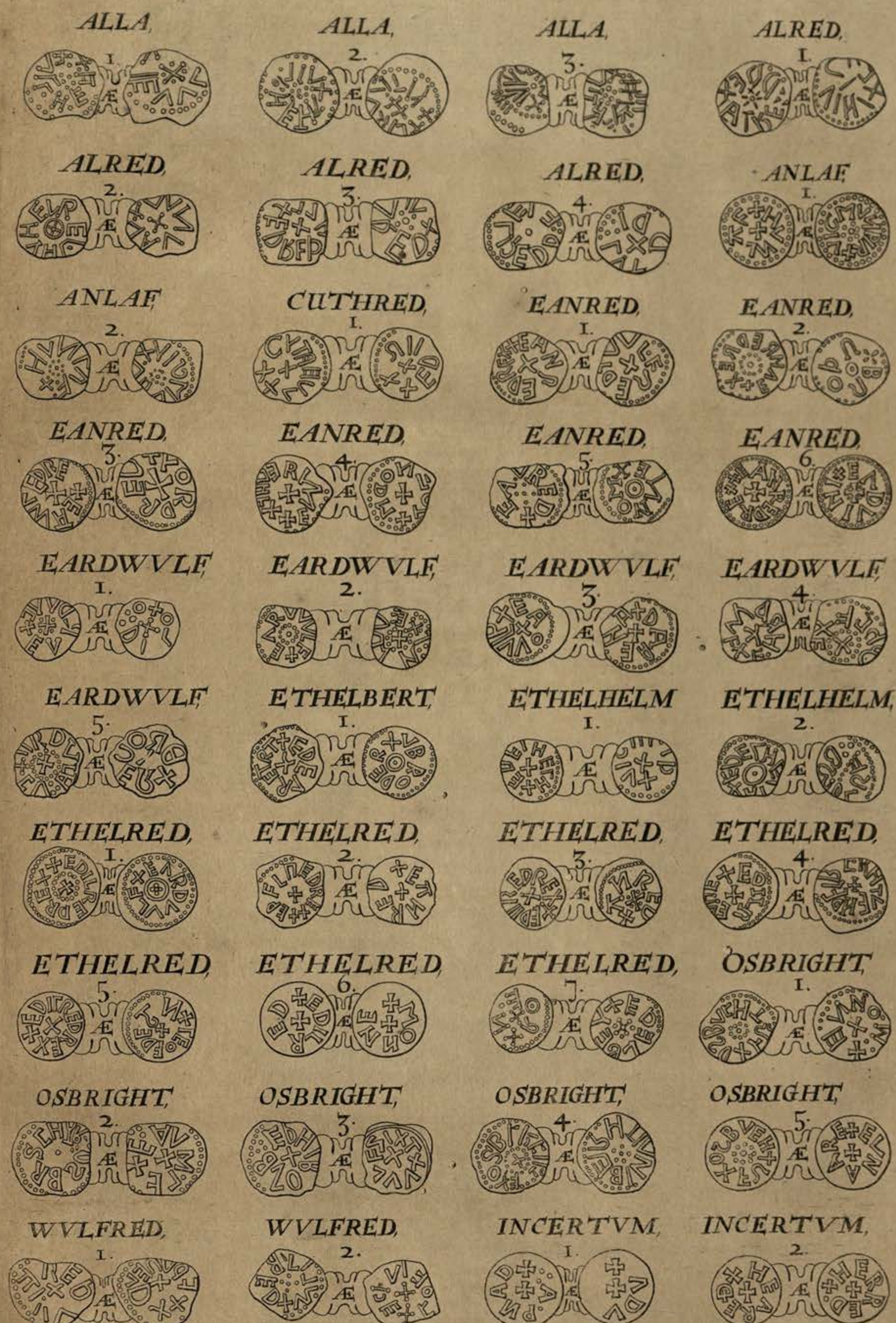

EADMUND.
EADRED.
EADVVARD.
MB.

EADVVEARD.

EADVIG.
EANRED.
ECGBERHT.
EDWIN.
EOTBEREHTVS.
ERIC.
HAROLD.
HARTHACNUT.
LUDICA.
OFFA.
MB.

OFFA.
S.T PETRI MONETA.
PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.
SIHTRIC.
SYCFRED.
WIGLAF
NUMISMATA INCERTA.
MB.

ALLA, 1.
ALLA, 2.
ALLA, 3.
ALRED, 1.
ALRED, 2.
ALRED, 3.
ALRED, 4.
ANLAF, 1.
ANLAF, 2.
CUTHRED, 1.
EANRED, 1.
EANRED, 2.
EANRED, 3.
EANRED, 4.
EANRED, 5.
EANRED, 6.
EARDWVLF, 1.
EARDWVLF, 2.
EARDWVLF, 3.
EARDWVLF, 4.
EARDWVLF, 5.
ETHELBERT, 1.
ETHELHELM, 1.
ETHELHELM, 2.
ETHELRED, 1.
ETHELRED, 2.
ETHELRED, 3.
ETHELRED, 4.
ETHELRED, 5.
ETHELRED, 6.
ETHELRED, 7.
OSBRIGHT, 1.
OSBRIGHT, 2.
OSBRIGHT, 3.
OSBRIGHT, 4.
OSBRIGHT, 5.
WVLFRED, 1.
WVLFRED, 2.
INCERTVM, 1.
INCERTVM, 2.

TABULA I.

ÆLFRED.

1. ÆLFRED REX. *in averſa parte*, CVDBERHT. non mihi placet ſententia *Walkeriana*, nummum hunc in honorem Sancti *Cuthberti* eſſe excuſum; opinor potius illud fuiſſe nomen cujuſdam magnatis aut monetarii. Quamvis interim non ſit denegandum ſummo in honore apud *Ælfredum* Regem fuiſſe Sanctum *Cuthbertum*, uti ſatis ex eo conſtat, quod prædictus Rex Eccleſiæ in honorem Sancti *Cuthberti* dedicatæ donarit provinciam, quæ hodie dicitur *Epiſcopatus Dunelmenſis*; nimirum gratitudinis cauſa (ut aiunt) quippe Sanctus ille Regi apparuit, pollicitus egregiam victoriam, quam de hoſtibus ſuis mox reportavit. W.

2. VVLFRED. nomen cujuſdam nobilis. W.

3. ÆDERED MOnetarius. W.

4. LVDIG MONetarius. W.

5. OYDIG MONetarius. W.

6. ELFRED REX. *in averſa parte*, EÐELSTAN MOnetarius. W.

7. ORSNA ÆLFRED FORDA. Neſcio quid Literæ ſupra & infra Regis nomen poſitæ denotent, niſi *Oxonium* ſeu vulgo Oxford: oppidum enim illud tum temporis ſcribi ſolitum eſt OXNAFORDA. Quod attinet ad literas RS, erratum haberi poſſint opificis pro X. *in averſa parte*, BERNFALD MOnetarius.

8. AELFRED REX. *in averſa parte*, AÐELVLF MOnetarius.

Octo hi nummi ſpectant omnes ad Ælfredum *Magnum.*

9. AELFRED REx. Creditur hunc nummum pertinere ad *Ælfredum Northumbriæ* Regem. Monogramma in parte ejus averſa explicare non valeo. W.

10. ELFRED REX DOR. Ultimas literas quidam legunt NOR, ac proinde nummum referunt ad *Ælfredum Northumbricum.* Sed nummo accuratius ſpectato, legendum mihi videtur (non NOR ſed) DOR, vel DORo, hoc eſt, uti auguror, *Dorobernium* (ſeu vulgo Canterbury) ubi excuſus eſt hic nummus, & ad *Ælfredum* Magnum referendus. *in averſa parte*, DIARVALD MOnetarius.

11. EALRVED. Hic nummus locum ſibi aſſignatum obtinuit perſuaſu viri cujuſdam Eruditi, qui eundem ad *Ælfredum* ſeu *Alvredum* ſpectare opinatus eſt. Mihi autem uiſus eſt nummus accurate inſpectus ad *Offam* potius pertinere; quam quidem ſententiam meam haud parum confirmant Literæ iſtæ in parte averſa, *viz.* O. R. M. (hoc eſt juxta interpretationem meam *Offa Rex Merciorum*) necnon ipſa nummi fabrica, atque etiam ejuſdem collatio cum nummo primo Tabulæ nonæ. *Ealrued* erat unus è magnatibus, ſicut & *Eoba* in nummo jam dicto.

ÆTHELRED.

1. AEÐELRED REX ANGLOrum. *in averſa parte*, GODRIG MOneta (vel MOnetarius) LVNDinenſis.

2. GODƿiNE MOneta (vel MOnetarius) LVNdinenſis.

3. STEORGER MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie York.

4. EADƿOLD MoNeta (vel MoNetarius) On (de) CÆNT-wara-byrig, hodie Canterbury.

5. LEOFRIG MOneta (vel MOnetarius) On (de) CENT-wara-byrig, hodie Canterbury.

6. ALFƿINE On (de) LVNDene, hodie London.

7. OSGVT MOneta (vel MOnetarius) On (de) ƿINCeaſter, hodie Winchester.

8. EODING MOneta (vel MOnetarius) de OXNAforda, hodie Oxford.

Hi nummi referendi ſunt ad Ætheredum *ſeu* Æthelredum *Regem, Filium* 3[tium] Æthelvulphi.

9. ÆÐELRÆD REX ANGLOrum. *in averſa parte*, ÆÐERED MOneta (vel MOnetarius) LVNDONI.

10. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) LVNdinenſis.

11. BOIA MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTƿARE-byrig, hodie Canterbury.

12. BRANTING MOneta (vel MOnetarius) de NORÐƿIC, hodie Norwich.

13. FOLCEARD MOneta (vel MOnetarius) de NORÐwic, hodie Norwich. W.

14 WALTFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de GYPESwic, hodie Ipswich.

15, 16. Opinor in hoc nummo binas partes averſas ſive inſcitia ſive incuria Monetarii perperam eſſe *conjunctas, quas interim ex ipſarum Fabrica colligo* ad *Æthelredum* ſpectare. Nummum hunc excuſum eſſe apud *Exe* ſeu *Exan-ceaſter* (hodie Exeter) ex priori conſtat. Poſterior omnino me latet. W.

17, 18. *Æthelredi* eſt nummus uterque 17[us] & 18[us], opus Monetarii alicujus adeo ignari, ut nec Regis nec ſui nominis Orthographiam calleret. Uterque videtur *Londini* fuiſſe excuſus.

19. ÆÐELRED REX ANGLOrum. *in averſa parte*, GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de LVNDene, hodie London.

20. ODA MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿIC, hodie York.

21. ƿINT------ED MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

22. EDƿIN On (de) HEORTford, hodie Hartford.

23. TVNEMAN MOneta (vel MOnetarius) de SVÐBYri, hodie Sudbury.

24. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTwarabyrig, hodie Canterbury. W.

25. ODA MOneta (vel MOnetarius) de ƿELINGford, hodie Wallingford. W.

26. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de LVNDEN, hodie London.

27. SƿERTGAR ON (de) STANFOrd in Agro *Lincolnienſi.*

28. SYMERLEÐI MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

29. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de COLNeceaſter, hodie Colchester.

30. EDELRED REX AIGISIA. Proculdubio conſtat haſce literas perperam deſignatas eſſe in Tabulis *Walkerianis*. Siquis enim eaſdem conferet cum literis nummi 19[mi], inde intelliget literas rectius deſignandas eſſe ANGLORVM. W.

Numiſmata omnia à 9°. *uſque ad finem Tabulæ attinent ad* Æthelredum *filium* Eadgari. Quæ de hujuſce Regis impietate narrant iſtius ſeculi Scriptores videntur minus congruere partibus averſis nummorum ad Eum ſpectantium; extant enim in plurimis pietatis ſuæ, ni fallor, veſtigia; *viz*. manus inter A Ω, ſignum Fiduciæ in Divina Providentia; & CRVX, ſignum Fiduciæ in Salvatore Crucifixo.

TABULA II.

ÆTHELRED.

31. EÐELRED REX ANGLOrum. *in averſa parte*, LEOFAT MOneta (vel MOnetarius) de NOrth-wic, hodie Norwich.

Nummus hic pertinere videtur ad Æthelredum Æthelvulphi *Filium.*

32. AEDELRED REX. *pars averſa*, ELBERE MONETArius.

33. EÐEL-

33. EÐELRED MONETArius.

Bina hæc numiſmata conflata ſunt ex Argento minus puro, quam alia quævis Saxonica à me unquam conſpecta. *Ad* Æthelredum *Northumbricum*, *Filium* Eanredi *iſta pertinere auguror.*

34.

ÆTHELSTAN.

1. ÆÐELSTAN REX. *pars averſa*, VVLFHEARD MOneta (vel MOnetarius) VVINtoniæ CIvitatis

2. GRIMALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

3. ÆLFVALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIVItatis.

4. BIORNEARD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

5. BARBE MOneta (vel MOnetarius) de NORÐVIC, hodie Norwich.

6. DRYNTVALD MONetarius.

7.

Hi nummi attinent ad Æthelſtanum *Regem Filium* Eadwardi *Senioris.*

8. ÆÐELSTAN REX. *in averſa parte*, SMALA MONETArius.

Hic nummus referendus eſt ad Æthelſtanum *Cantii Regem ultimum.*

9. EÐELSTAN REX. *pars averſa*, ROTBERT MOneta (vel MOnetarius) de EOfer-wic, hodie York.

10. BERNARHDE ON (de) - - - - - - - Nomen civitatis in hoc nummo omiſſum eſt.

11. ÆDelSTAN REX. *in averſa ejus parte*, ABERTEE MOneta (vel MOnetarius) de EOferwic, hodie York.

Numiſmata 9um, 10um, & 11um *pertinent omnia* (*uti auguror*) *ad* Æthelſtanum *Filium* Eadwardi *Senioris.*

12. ÆÐELSTAN REX. *pars averſa*, VVLLSIG, nomen magnatis vel Monetarii.

13. REGNALD MONetarius. In hoc nummo circa ædificium legitur EBORACA, unde conſtat Eundem *Eboraci* fuiſſe excuſum: & probabile quidem eſt, ejuſdem urbis Eccleſiam Cathedralem haud meljus deſignari potuiſſe iſto ſeculo.

14. ABBA MONetarius.

15. RIDT MONETARIVS. In inſcriptione literæ modo inverſo ſeſe habent.

16. DEORYVALD MOnetarius.

17. EÐELSTAN REX TOtius BRITanniæ. *pars averſa*, REGNALD MOneta (vel MOnetarius) de EFORVIC, hodie York.

18. PAVLS MONETa (vel MONETarius) de LEGECeaſter, hodie Cheſter.

19. DEORVLF MOneta (vel MOnetarius) de LEGECEaſter, hodie Cheſter.

20. SIGFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de LEGECeaſter hodie Cheſter.

21. EDELSTAN REX AXORVM pro ANGLORVM. *in averſa parte*, HEGENREDES MOneta (vel MOnetarius) ON (de) DEORABYI, hodie Darby.

Omnia hæc Æthelſtani *filii* Eadwardi *Senioris fuerunt numiſmata.*

22. EÐELSTANI. *pars averſa*, EADNODMD pro EADMOND.

Nummum hunc pertinere credo ad Guthrun *Danum. Baptizatus fuit tempore* Ælfredi *Magni & nominatus* Æthelſtanus.

ÆTHELWEARD.

1. AEÐELVVEARD REX. *in averſa parte*, ENNEBE Moneta (vel Monetarius) RAE. Harum trium literarum ſignificatio me latet.

2. EADMVND monetarius.

3. EÐELFARD REX. *in averſa parte*, AEÐELHELM unus è magnatibus vel monetariis.

4.

Hi nummi ſpectant omnes ad Æthelweardum *ſeu* Æthelheardum *regem Occidentalium Saxonum & Succeſſorem* Inæ.

Æ T H E L V V L F.

1. AEÐELVVLF REX. *pars averſa*, DVNN MONETArius.
2. AEÐELVVLF REX. *in averſa parte*, BRIÐ MONETArius. W.
3.

4.

Numiſmata hæc pertinent ad Æthelwulphum *Regem, Filium* Egberti *Regis.*

TABULA III.

A N L A F.

1. ANLAF REX TOD, ultimas tres literas non intelligo. *in averſa parte*, RADVLEF. monetarius vel unus è magnatibus.

2. ANLAF CYNYNG. *i. e.* Rex. *pars averſa*, FARNAN MONETArius. W.

Neſcio quid indicent Icones ex utraque parte hujus numiſmatis. Haud mihi videtur Icon partis averſæ repræſentare faciem ſeu Frontiſpicium cujuſdam Eccleſiæ, ſicuti *Walkerus* opinatus eſt.

3. ANLAF CYNYNG, *i.e.* Rex. *in averſa parte*, AÐELFERD MINETRIL. forſan Monetarius. W.

Aquila (vel alia quæcunque ſit avis) huic Nummo impreſſa videtur fuiſſe ſignum ſeu vexillum *Anlafi* ad inſtar Aquilæ Romanæ. *Hi nummi referendi ſunt ad* Anlafum *filium* Sihtrici *& Regem Northan-Hymbrorum.*

A U D U L F I V S.

1. AVDVLFIVS PRISIN. *in averſa parte* VICTVRIA ADVLFO. W.

Quid PRISIN ſignificet, me latet; niſi nomen ſit alicujus Magnatis vel monetarii, ſiquidem nullus in parte averſa relictus ſit locus utrumvis nomen inſcribendo idoneus. Videtur autem pars averſa fieri ad inſtar Labari cum hac inſcriptione (*in hoc ſigno victor eris*) qualis nimirum extat in monetis ad Conſtantini magni Filios ſpectantibus.

Hæc moneta pertinet ad Adulfum *ſeu* Aldwulfum *Anglorum Orientalium Regem Pietate inſignem.*

2.

B E O R M I R I C.

1. BEORMIRIC REX. *in averſa parte.* EELHFARD. monetarius vel nobilis. W.

Hic nummus eſt Beormirici *qui &* Brihtricus *dicitur ab Hiſtoriographis; eratque cognatus & ſucceſſor* Coenwulfi *Saxonum occidentalium Regis.*

2.

BEORN-

BEORNVVLF.

1. BEORNVVLF REX. *pars averſa*, MOHN. hæ literæ denotant monetarium. W.

Nummus hic pertinet ad Beornwulfum *Regem Merciorum & ſucceſſorem* Ceolwulfi.

BERHTVLF.

1. BERHTVLF REX. *in averſa parte*, BYRNVVALD unus è magnatibus vel monetariis.

2. BERHTVLF REX. *in averſa parte*, VIILEHEAH. haſce literas non intelligo. W.

Nummi hi attinent ad Bertwulfum *Regem Merciorum.*

BVRGRED.

1. BVRGRED REX. *pars averſa*, CEALLA MONETArius.
2. CENRED MONETArius.
3. CVNEHEL MONETArius.
4. TATA MONETArius.
5. FRAMRI MONETArius.
6. ICCDVD MONETArius.
7. BERHRED MONETArius.
8. BVRGRED REX Merciorum. *in averſa parte*, EANRED MONETArius.
9. DVDDA MONETArius.
10. DIA MONETArius.
11. DVDVINI MONETArius.
12. BERNEA MONETArius.
13. BEAGNA MONETArius.
14. DYDECI MONETArius.
15. EANARL MONETArius.
16. ELFEAR MONETArius.
17. BVRGRED REX. *in averſa parte*, DVDA MONETArius.
18. OSMVND MONETArius.
19. VVINE MONETArius.
20. EÐELVL MONETArius.
21. DIARVLF MONETArius.
22. VVLFEAR MONETArius.
23. HVSSA MONETArius.

Hi nummi referendi ſunt omnes ad Burgredum *ſeu* Burhedum *Regem Merciorum.*

CYNETHRYTH REGINA.

1. EOBA. *in averſa parte*, CYNEÐRYÐ REGINa.
2. EOBA. *in averſa parte*, CYNEÐRYÐ REGINA.

Opinor *Cynedredam* hanc fuiſſe *Offæ Merciorum* Regis uxorem; tam hujus etenim regis quam illius nummis inſcribitur EOBA. Caput primo impreſſum, eſſe *Offæ*, indicio (ni fallor) eſt diadema. Caput ſecundo impreſſum poteſt eſſe ipſius *Cynedredæ*; eſt enim muliebre caput, ſed adeò rudi Minerva ductum in Tabulis *Walkerianis* ut ab illo Autore habeatur tanquam caput virile.

CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.

1. CEOLNOÐ ARCHIEPiſcopus. *pars averſa*, DIALA MONETA (vel MONETArius) DOROberniæ. W.

2. CVLNOÐ ARCHEPIScopus. *in averſa parte*, YVYNIMRE MONETArius.

Hæc duo numiſmata ſpectant ad Ceolnothum, *qui cognominatus erat Bonus Epiſcopus*; Conſecratus *Archiep. Cantuar.* Anno Dom. 830; Pallium accepit A. D. 831. Erant tum temporis Cantuariæ præla Monetaria 7, quorum 4 pertinebant ad Regem, 2 ad Archiepiſcopum & unum ad Abbatem. Iſtis nimirum ſeculis multis Epiſcopis & proceribus jus conceſſum erat cudendi nummos. *in averſa parte* ultimi numiſmatis eſt (X. P.) monogramma Chriſti.

TABULA IV.

CNUT.

1. CNVT REX ANGlorum. *in averſa parte*, CRINAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeR-wic, hodie York.
2. EDƿINE ON (de) LVNDen, *hodie* London.
3. SVNOLF MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.
4. FARÐEIN MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.
5. ELFNAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie York.
6. LVFFƿINE ON (de) DOFre, hodie Dover. W.
7. ASLAC MOneta (vel MOnetarius) LINCOLNienſis.
8.

9. CNVT REX. *pars averſa*, SƿERTING ON (de) DEORaby, hodie Darby.
10. ƿITODERE ON (de) LVNDene, hodie London.
11. LEODMÆR ON (de) RINCofa, forſan pro RVNCofa, hodie Runkhorne.
12. RÆFEN ON (de) EOFERwic, hodie York.
13. ESELƿINE ON (de) SVthberi, hodie Sudbury.
14. IEORCINE ON (de) MEO.
15. LEOFNOÐ ON (de) CPH.
16. NODƿIN MONeta (vel MONetarius) IIRAT. W.

Ultimas literas Num. 14, 15, 16. explicare non poſſum.

17. CNVT REX ANGLORVM. *in averſa parte*, ƿVLFRIC ON (de) LVNDene, hodie London. W.
18. SELƿiN ON (de) ÐEOTFOrd, hodie Thetford.
19. OVÐGRIM MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York. W.
20. CNVT REX ANGLOrum. *partem averſam* non intelligo.
21. CNVT. *pars averſa*, ƿVLNOÐ MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿic, hodie York. W.

Hi nummi referendi ſunt ad Canutum *Magnum.*

CEOLVVLF.

1. CEOLVVLF REX Merciorum. *in averſa parte*, HEREBERHT unus è magnatibus.
2. CIOLVVLF REX Merciorum. *pars averſa*, EANVVLF MONETarius.
3. CIOLVVLF REX MERCIorum. *in centro* CRVX. *in parte averſa*, CEOLHARD MONeTarius.

Numiſmata hæc attinent ad Ceolwulfum *Regem Merciorum*, *ſucceſſorem* Kenelmi.

COENVVLF.

1. COENVVLF REX Merciorum. *in averſa parte*, LVL. nomen forſan Monetarii. W.

2. COEN-

2. COENVVLF REX. *pars averſa*, POOEL unus è magnatibus vel monetarius.
3. COENVVLF REX Merciorum. *pars averſa*, CEOLHEARD Monetarius. W.
4. COENVVLF REX Merciorum. *in averſa parte*, DVN MONETArius.
5. OBA MONETArius.
6. COENVVLF REX. *pars averſa*, VVIGHARD monetarius vel unus è magnatibus.
7. CIOLHARD monetarius.
8. CENVVLF REX Merciorum. *in averſa parte*, DIOLA nobilis quidam vel monetarius.

Hi nummi ſpectant ad Kenwulſum *Merciorum Regem & ſucceſſorem* Egſerthi.

CVTHRED.

1. CVÐRED REX CANTii. *in averſa parte*, HEREMOÐ MONETArius.
2. VERHEARDI MONETArius.
3. EABA MONETArius. W.
4. CVÐRED REX. *pars averſa*, VERHEARD monetarius vel unus è magnatibus.
5. EABA monetarius.

Numiſmata hæc referenda ſunt ad Cuthbertum *Regem Cantii & ſucceſſorem* Eadberti.

6. CVÐRED REX. *in averſa parte*, SIGEBERHT, ſatrapas vel monetarius vel forſan *Sigebertus* ſucceſſor *Cuthredi* in regno Occidentalium Saxonum: nummum enim hunc pertinere credo ad *Cuthredum* regem Occident. Saxon. & Succeſſorem *Æthelheardi* ſeu *Æthelweardi*.

TABULA V.

EADGAR.

1. EADGAR REX. *in averſa parte*, ÆÐERED MONETA (vel MONETArius) de LVNdene, hodie **London**.
2.
3. EADGAR REX ANGLOrum. *in averſa parte*, LEOFSIG MOneta (vel MOnetarius) de HAMTun, hodie vel **Southamton** vel **Northamton**; Antiquis enim uterque vocabatur *Hamtun*. W.
4.
5. EADGAR REX. *pars averſa*, HÆRIGÆR Monetarius.
6. ÐVRNOÐ MONEtarius.
7. ÐVRMOD monetarius.
8. LEOFINE MONETarius.
9. DVRAND MONEtarius.
10. FASTOLFES MOnetarius.
11. ASFCAD MONetarius.
12. ÆLFSIG Monetarius. literas OL EO explicare non poſſum; niſi forſan denotant nummum *Eboraci* fuiſſe excuſum.
13. IVE MONETarius.
14. ALBYTS MOnetarius.
15. VNBEIN MOnetarius.
16. VVERSTAN monetarius vel unus è magnatibus.
17. AÐELGER mOnetarius.
18. GRID MONEtarius.
19. AÐELAVER MOnetarius.

20. EALFSIGE monetarius vel unus è proceribus.
21. VVALFSER mOnetarius.
22. EADGAR REX TOtius BRitanniæ. *in averſa parte*, BOIEA Moneta (vel Monetarius) de DEORABY, hodie Darby.
23.

24. EADGAR REX ANGLORVM. *partem averſam* non intelligo.
25.
Hi Nummi pertinent ad Eadgarum *Regem & ſucceſſorem* Eadwigi.

EADMVND.

1. EADMVND REX. *in averſa parte*, EREMHBART MONETArius.
2. EADGAR MOneta (vel MOnetarius) de NORÐVIC, hodie Norwich.
3. REINGIM MONETArius. W.
4. Nummum hunc explicare non valeo. W.
5. GRIMVALD MONEtarius.
6. EADMVND REX. *in averſa parte*, VVINIVL MONETarius.
Hi nummi referendi ſunt ad Eadmundum *Fratrem & ſucceſſorem* Æthelſtani.
7. EADMVND REX. *pars averſa*, LEOFRIG MOnetarius.
8. ASVLFNEN monetarius vel unus è magnatibus.
9. INGELGAR MOnetarius.
10. ARE MONETArius.
11. VICELM MOnetarius.
12. MANNA MOnetarius.
13. OTIC MONEtarius.
14. EADRIC MOnetarius.
15. DORVLF MOnetarius.
16. BIRNEARD MOnetarius.
17. EADMVND REX. *partem averſam* non intelligo.
18. EADMVND. *in averſa parte*, BOINLVC monetarius vel nobilis quidam. W.
19. ALEFSIG Monetarius.
Hæc ſunt, uti auguror, Numiſmata Edmundi *Martyris, Regis Orientalium Anglorum.*
20. EADMVND REX ANglorum. *in averſa parte*, EÐELHELM MOnetarius.
21.

22. EADMVND REX. *pars averſa*, EADMVND Monetarius.
23.

Bina hæc numiſmata pertinere credo ad Eadmundum *ſucceſſorem* Æthelſtani.

TABULA VI.

EADMVND.

24. SC (ſanctus) EADMVND. *in averſa parte*, VVNER Monetarius.
25. SC (ſanctus) EADMVND REX. *in averſa parte*, VVINIFeR MONETARius. W.
26. ODO MONEta (vel MONEtarius) de RLIA haſce ultimas literas haud intelligo. W.
27. IOMA Monetarius ME FECIT. W.
Hæc quatuor ultima numiſmata excuſa ſunt in honorem Sancti Eadmundi *Martyris; ſed juſſu cujuſnam Regis incertum eſt; alicujus certe qui erat ejuſdem ſive nominis ſive proſapiæ.*

EADRED

EADRED.

1. EADRED REX. *pars averſa*, AÐELVERÐ MONETArius.
2. EADRED REX. *in averſa parte*, SARYYRD MONEtarius.
3. MANNA MONETArius.
4. EARDVLF MONEtarius.
5. EADRED REX. *in averſa parte*, VNBEIN MONETArius. W.
6. EADRED REX. *pars averſa*, BOIEAES MONETarius.
7. EADRÆD REX. *in averſa parte*, ƿYHNELM MOnetarius.
8. EADRED REX. *in averſa parte*, VYILAF MONetarius.
9. ÐVRMOD MOnetarius.
10. ÐEODMAER Monetarius.
11. ÐVRMOD Monetarius.
12. TERELA MOnetarius.
13. GILYS MONetarius.
14. MYNRED MOnetarius.
15. LEOFRIC MOnetarius.
16. AÐELMVND MOnetarius.
17. EADRED REX. *in averſa parte*, HERIGER MOnetarius.

Numiſmata hæc omnia pertinent ad Edredum *Fratrem & ſucceſſorem* Edmundi.

EADWARD.

1. EADƿARD REX ANGlorum. *in averſa parte*, REFƿINE ON (de) RINCofa, hodie Runckhorne.
2. LEFƿINE ON (de) LINR. pro LINDcolne, hodie Lincoln. W.
3. OÐeLRIc MONeta (vel MONetarius) de RINGofa, hodie Runckhorne. W.
4. EADƿARD REX. *in averſa parte*, VCESTEL ON (de) EOferwic, hodie York.
5. EDƿAERD REX. *pars averſa*, ÐORR ON (de) EOFERƿIc, hodie York.
6. EADƿƿARD REX. *in averſa parte*, BRININ MONeTArius.
7. EADƿARD REX Anglorum. *in averſa parte*, BRAND ON (de) ƿALIngeford, hodie Wallingford.
8. IEDƿERD REEX. *pars averſa*, ARNERIM ON (de) EOFERwic, hodie York. W.
9. EDRERD REEX. *in averſa parte*, ERNGRIM ON (de) EOFERwic, hodie York.
10. EDƿARD REX Anglorum. *pars averſa*, AELFAN ON (de) EOFeRwic, hodie York.
11. EDƿaRD REX. *in averſa parte*, ELFƿINE ON (de) EOFERƿic, hodie York.
12. BRINTIN ON (de) COLNAceaſter, hodie Colcheſter.
13. BRIXSIE ON (de) LVNDENE, hodie London.
14. STIRCOL ON (de) EOFERƿIC, hodie York.
15. EDRICG ON (de) HEREFord, hodie Hereford.
16. LEOFENOÐ ON (de) EOFHerwic, hodie York.
17. EDƿARD REX. *in averſa parte*, COVMVND ON (de) STÆFford, hodie Stafford.
18. ÐORR ON (de) EOFERHwic, hodie York.
19. ƿVLNOÐ ON (de) NTIMC. ultimas Literas explicare non valeo.
20. ELFƿERD ON (LVNDEne, hodie London.

Hi nummi referendi ſunt omnes ad Eadwardum *Confeſſorem.*

TABULA VII.

EADWEARD.

21. SIETMaN MONetarius de SVÐBIC forſan pro SVÐBERI, hodie Sudbury.
22. ÆLMÆR ON (de) SCROBEsbyrig, hodie Shrewsbury.
23. SƿETINC ON (de) DORceſceaſter, hodie Dorcheſter. vel DOR witceaſter, hodie Canterbury.
24.

25. EADƿARD RD REX. *in averſa parte*, ELRIC ON (de) HEREFORd.
26. LIOFENOÐ ON (de) HEREFOrd.
27. EARNƿI ON (de) HEREford.
28. ALFƿOLD ON (de) EOFeRwic, *hodie* York.
29. SCVIAE ON *(de)* EOFeRƿic, hodie York.
30. ARNGRIM ON (de) EOFeRwic, hodie York.
31. GODƿINE ON (de) OLRO. has literas non intelligo.
32. DRINTMER ON (de) ƿALingeford, hodie Wallingford.
33. ÐORRON (de) EOFRƿICe, hodie York.
34.

35. EADƿARD REX. *in averſa parte*, SNEBENRY ON (de) EOferwic, hodie York.
36. ALEN ON (de) EOFeRƿIEC, hodie York.
37. BRVNDINE ON (de) STAnford, hodie Stamford.
38. } Hæc numiſmata explicare non poſſum.
39 W. }
40.

41. EDƿERD REX. *in averſa parte*, VLFKEL ON (de) EOFERwic hodie York.
42. EADƿARD REX ANGLOrum. *pars averſa*, EGELRIC ON (de) HEReford.
43. NELFVVIG ON (de) HEREFORd.
44. ÐVRCIL ON (de) ƿILTVNE, hodie Wilton.
45. BRINTRIL ON (de) ƿALIngeford, hodie Wallingford.
46. SƿARTCOL ON (de) EOFERwic, hodie York.
47. AVTI ON (de) LINNCOLn, hodie Lincoln.
48. OÐGRIM ON (de) EFeRƿIc, hodie York. W
49. RDINNIT ON *(de)* LEI*ceſtre, hodie* Leiceſter.
50. BRAND ON (de) ƿALIngeford, hodie Wallingford.

Numiſmata hæc omnia ſpectant ad Eadwardum *Confeſſorem.*

51. EADVVEARD REX. *in averſa parte*, VVLFRED MOnetarius.
52. EADVVEARD REX. *in averſa parte*, BEANRED MONetarius.
53. FRAMVVIS MOnetarius.
54.

55. EADVVEARD REX. *pars averſa*, HEREMOD Monetarius.
56. EADVVEARD REX. *in averſa parte*, VVLFGAR unus è magnatibus vel monetariis.
57. EADMVND monetarius vel nobilis.
58. CUÐBERHT monetarius vel unus è magnatibus.

Quænam ſint ædificia in tribus nummis præcedentibus pronuntiare non poſſum. Credebam aliquando primum deſignare Templum *Weſtmonaſterienſe*; ſecundum Ec-

cleſiam magnam in oppido vulgo dicto St. *Edmonds Bury*; & tertium Eccleſiam Cathedralem *Dunelmenſem*: ſed cum hæ conjecturæ nullis certis fundamentis innixæ ſint, Iconas illas aliis explicandas relinquo.

59. ALNSTAN MOnetarius.
60. HEREMOD monetarius.
61. BOIGA unus è magnatibus vel monetariis.
62. ÆÐERÆD MOnetarius.
63. VALTERE mOnetarius.
64. REGENVLF MOnetarius.
65. ORDVLF MOnetarius.
66. SNEL MONEtarius.
67. HEREMOD Monetarius.
68. BEORNVVALD MOnetarius. W.
69. EADMVND MOnetarius. W.
70. FRIÐEBRHT MOnetarius.
71. BEANSTAN MOnetarius. W.
72. DIORA MONEtarius. W.
73. BIORHTRED MOnetarius.
74. EREREEVLR. haſce literas explicare non valeo.
75. RINARD MOnetarius.
76.

77. EADVVEARD REX. *in averſa parte*, VVLFHEARD MOnetarius. W.
Numiſmata hæc referenda ſunt omnia ad Eadweardum *ſeniorem*.

TABULA VIII.

EADVIG.

1. EADVIG REX. *in averſa parte*, HERIGER MOnetarius. W.
2. BOIGA MONETArius de BEDAnford, hodie 𝔅𝔢𝔡𝔣𝔬𝔯𝔡.
3. VVÆRIN MOnetarius.
4. VVILSIG MONeta (vel MONetarius) de EOferwic, hodie 𝔜𝔬𝔯𝔨.
5. ERI Monetarius.
Hi nummi pertinent ad EAdwigum *fratrem & ſucceſſorem* Eadredi.

EANRED.

1. EANRED REX. *in averſa parte*, EADVINI unus è magnatibus, vel forſan monetarius. W.
Nummus hic attinet ad Eanredum *Regem Northymbrorum & ſucceſſorem* Ælfwoldi.

ECGBERHT.

1. ECGBERHT REX. *in averſa parte*, OBA MONETArius. Monogramma in centro non intelligo.
2. ECGBEARHT REX. *in averſa parte*, DEBLS MONETArius. W.
3. ECGBEORHT REX. *in centro*, SAXONum. *in averſa parte*, IFA MONATArius.
Pertinent hæc numiſmata ad Ecgbertum *Occident. Saxon. Regem, qui, pluribus Heptarchiæ Regnis in unum Imperium unitis, habetur primus omnium Monarcharum Saxonicorum; deditque nomen Angliæ Imperio ſuo.*
4. ECGBERT A. *in averſa parte*, VIBEREHTVS nomen vel ſatrapæ vel monetarii. W.
Nummum hunc ex ipſius fabrica pertinere judico ad Egbertum *regem Northumbrorum & ſucceſſorem* Ællæ.

EDWIN.

1. EDPIN REX. *in averſa parte*, SEEVEL ON (de) EOFERwic, hodie York.

Cenſet Walkerus hunc nummum ſpectare ad Edwinum *Northumbriæ Regem; quod ſi verum ſit, Saxonicorum omnium nummorum, quos novimus, antiquiſſimus eſt. Vid. Num.* 38. *Tab.* 8va. *in Britannia Camdeniana.*

EOTBEREHTVS.

1. EOTBEREHTVS. Draco in averſa parte; vexillum, uti auguror, iſtius Regis.

Hoc numiſma referendum eſt ad Eadberhtum *Regem Northymbriæ & ſucceſſorem* Ceolwulfi.

ERIC.

1. ERIC REX. in centro, gladius. *pars averſa*, INEGEIGAR monetarius vel unus è magnatibus.
2. ACVLF MONetarius.
3.

Hi nummi pertinent ad Eoricum *ſeu* Ericum *Regem Orientalium Anglorum & ſucceſſorem* Guthruni.

HAROLD.

1. HAROLD REX ANGLorum. *in averſa parte*, LEOFPINE ON (de) BRIcgſtow, hodie Briſtoll.
2. HAROLD REX ANGLorum. *in averſa parte*, PNLFGENT ON (de) GLEawan-ceaſter, hodie Gloceſter.
3. BRINTRIL ON (de) TVNebricge, hodie Tunbridge.
4. BRINTNÆR ON (de) PALingeford, hodie Wallingford.
5. GOÐRIC ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.
6. PILLEM ON (de) OXENFord, hodie Oxford.

GODPINE ON (de) SCEaftesbyri, hodie Shafteſbury.

Hi nummi ſpectant ad Haroldum *Filium & ſucceſſorem* Canuti *Magni.*

8. HAROLD REX. *in averſa parte*, BRVNNSTAN ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.
9. HERRA ON (de) EGLESCbyrig, hodie Ailesbury.
10. SPAFA ON (de) LINCOLN. W.

Numiſmata hæc attinent ad Haroldum *ſucceſſorem* Eadwardi *Confeſſoris.*

11. HAROLD REEX Anglorum. *in averſa parte*, SLEPINE ON (de) ÐEODford, hodie Thetford.

Eſt Moneta Haroldi *ſucceſſoris* Canuti *Magni.*

HARTHACNVT.

1. HARÐACNVT. *in averſa parte*, LEOFSAN ON (de) LVNDene, hodie London.
2. POLSIG ON (de) BAÐEnceaſter, hodie Bathe.
3. HARÐACNVT REX. *in averſa parte*, ELPINE ON PIGEraceaſter, hodie Worceſter. W.
4.

Hi nummi referendi ſunt ad Hardacnutum *fratrem & ſucceſſorem* Haroldi.

LVDICA

LVDICA.

1. LVDICA REX MErciorum. *pars averſa*, VERBALD MONEtarius.
2.
Nummus hic attinet ad Ludicanum *Regem Merciorum ſucceſſorem* Beornwulfi.

OFFA.

1. OFFA REX MERCIORVm. *pars averſa*, EALMVND monetarius vel unus è magnatibus.
2. OFFA REX. *pars averſa*, LVLLA monetarius vel nobilis.
3. OFFA REX. *in averſa parte*, IBBA unus è magnatibus vel monetariis.
4. OFFA REX. *in averſa parte*, LVLLA, ut ſupra.
5. OFFA REX. *in averſa parte*, EOPPA ſatrapas.
6. OFFA REX. *pars averſa*, CIOLHARD ſatrapas vel monetarius.
Numiſmata hæc omnia referenda ſunt ad Offam *regem Merciorum ſucceſſorem* Beornredi.

TABULA IX.

OFFA.

7. EOBA. Caput, uti auguror, Regis, etſi nomen EOBA ſit unius è magnatibus. *in averſa parte*, OFFA REX.
8. OFFA REX Merciorum. *in averſa parte*, LVL pro LVLla ut ſupra.
9. EÐELMOD. monetarius vel unus è magnatibus.
10.
11. OFFA REX. *partem averſam explicare non poſſum.*
12. OFFA REX. *in averſa parte*, EÐELVALD unus è magnatibus vel monetariis.
13. OFFA REX. *in averſa parte*, EOBA unus è proceribus. W.
Hi nummi etiam ſpectant ad Offam *Regem Merciorum ſucceſſorem* Beornredi.

S^ti^. PETRI MONETA.

1. SCI (Sancti) PETRI MOneta. *partem averſam non intelligo.*
2. SCI PETRI MOneta. *in averſa parte*, ERIVIITM. has literas explicare non poſſum.
3. SCI PETRI MOneta. *in averſa parte*, EBORAcenſis CIVitas.
4. SCI. PETRI MOneta. *pars averſa*, EBORACEnſis CIVitas. W.
5. SCI PETRI Moneta. *in averſa parte*, EBORACEnſis CIVitas. W.
6. SCI PETRI MOneta. *pars ejus averſa*, EBORACEnſis CIvitas. W.
7. SC PETrI MOneta. *in averſa parte*, EBORACEnſis CIvitas. W.

Videntur Numiſmata præcedentia potius juſſu ſeu Authoritate Archiep. *Eboracenſis* (ad quem etiam pertinebat jus cudendi monetam) cuſa eſſe in uſum communem, quam in Tributum Papæ ſolvendum. Nam ex hac ſuppoſitione ſequitur pluſquam probabile eſſe ut numiſmata hujuſce generis nonnulla in ditione Papali eſſent reperienda, cum res ita ſeſe non habeat. Numiſmatis 2^di^. pars averſa exhibere videtur nomen alicujus Monetarii: & 7um. ejuſdem generis plane eſt cum reliquis; quamvis Walkerus legit S^t^. *Neglino* pro S^c^. *Petri Moneta.* Hæc omnia diſcrepant quoad Iconas (ideoque heic loci una collocantur) ſed interim quoad inſcriptiones fere conveniunt.

PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.

1. PLEGMVND ARCHIEPiſcopus. *in averſa parte*, ÆÐELVLF MOnetarius. W.

 2. PLEG-

2. PLEGMVND ArCHIEP iſcopus. *pars averſa*, EICMVND MOnetarius. W.

Hi nummi pertinent ad Plegmundum *qui electus fuit ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem.* An. Dom. 890.

SIHTRIC.

1. SIHTRIc REX DHGH ultimas has literas non intelligo. *in averſa parte*, COLBRAND PIODH nomen loci me latet. W.

2. SITRIC CVNYNG, *i.e.* Rex. *in averſa parte*, ASCOLY MONETArius. Vid. num. 2. Tab. 3.

Numiſmata hæc referenda ſunt ad Sihtricum *Regem Northymbrorum ſucceſſorem* Reginaldi & Nieli.

SYCFRED.

1. SYCFReD NII. *in averſa parte*, EVVRA MONetarius. W.

Hic Nummus attinet ad Sycfredum *ſeu* Sigebertum *Regem Saxonum Occidentalium ſucceſſorem* Cuthredi.

WIGLAF.

1. VVIGLAF REX Merciorum. *in averſa parte*, REDVAD Monetarius.

Attinet hic nummus ad Wiglafum *Regem Merciorum ſucceſſorem* Ludicani.

NVMISMATA INCERTA.

Numiſmata hæc omnia ſunt *Anglo-Saxonica* vel *Anglo-Danica*; ad quem vero Regem ſingula ſpectent, non liquet: liquet autem 4um. incuria Monetarii conſtare ex binis partibus averſis perperam conjunctis, EÐELNOÐ ON (de) SNOTENGEHAM, hodie Nottingham. Item 5um. cum eandem ex utraque parte habet inſcriptionem, non patet ad quem regem ſit referendum. 6^ti^. inſcriptio eſt CVNING MONETA. i.e. *Moneta Regis*; in averſa parte, DOROBERNIA CIVITAS, hodie Canterbury: ſed ad quem regem ſpectat me latet. De reliquis nihil certum habeo quod dicam; quorum itaque explicatio ab aliis in hac ſcientia melius verſatis expetenda eſt.

TABULA X.

Numiſmata omnia in hac Tabula ex ære conflata ſunt, & ſpectant ad Reges ſive Satrapas *Northumbriæ*; & cum ſingula nomina ſingulis nummis ſint ad verticem appoſita, ulteriori explicatione non opus eſſe videtur; præſertim cum in partibus averſis inſcriptiones fere omnes temporis injuria adeo ſunt deletæ, & tam rudi Minerva primum fabricatæ, ut ex nominibus Magnatum vel Monetariorum admodum pauca intelligi queant; &, quantum mihi licet colligere, nullius oppidi mentio in iiſdem occurrat.

In Illuſtrationibus præcedentibus Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* id mihi ſolum curæ erat, nummos ſingulos ſuis Regibus vel magnatibus aſſignare, nomina in partibus averſis pro viribus meis explicare, necnon urbes ſive oppida ibidem memorata. Quod vero atttinet ad Hiſtoriam Regum, Magnatum vel oppidorum, quorum mentio fit in numiſmatibus prædictis, eandem ſuis locis apponere ſupervacaneum duxi; ſiquidem ea colligi poſſit ex iſtorum ſeculorum Hiſtoriographis. Viſum erat numiſmata ordine Alphabetico collocare, quo facilius pro re nata numiſma aliquod reperiat Lector, conſulatque. Siquem autem juvat nummos Saxonicos in ſuo Abaco diſponere juxta ſeriem Temporum, in promptu eſt idem efficere ope Tabularum Chronologicarum ſubſequentium, quæ licet ſint non omnibus numeris abſolutæ, tamen omnium, quæ extant, accuratiſſimæ haberi poſſunt.

TAB-

TABULÆ CHRONOLOGICÆ.

Ex Hiſtoria Anglicana Erudit. JAC. TYRRELLI Armigeri.

Anno Dom.	REGES CANTII.
457	*Hengiſtus* regnavit annos 31.
488	*Æſkius*, ſeu *Oricus*, filius ejus, annos 24.
512	*Otha*, ſeu *Oiſcus*, filius ejus, annos 20.
532	*Ermenricus*, filius ejus, ann. 29.
560	*Ethelbertus*, filius ejus, ann. 56.
616	*Eadbaldus*, ſeu *Ethelbaldus*, filius ejus, ann. 24.
640	*Ercombertus*, filius ejus, ann. 24.
664	*Egbrithus*, filius ejus, ann. 9.
673	*Lotharius*, frater ejus, ann. 12.
685	*Eadricus*, Regio ſtemmati alienus.
686	*Wittredus* & *Wæbberdus* regnum uſurparunt, (alieni etiam ſtemmati Regio) & ſimul renarunt.
694	*Wightredus* Regiam familiam reſtauravit, & moriens reliquit tres filios, qui regnabant ſucceſſive, *viz.*
727	*Ethelbertum*, qui regnavit ann. 22.
749	*Eadbertum*, qui ann. 11.
760	*Alricum*; in quo defecit Regia familia, & exinde peregrini ſunt Reges facti, *viz.*
764	*Heahbertus* & *Sigaredus*, regnabant ſimul, & Regnum inter ſe diviſerunt.
778	*Egfertus*, hic etiam regnum uſurpavit.
786	*Eadbertus* ſeu *Ethelbertus*, cognomine *Prænus*, captus à *Kenwulfo* Rege *Merciorum*, qui regnum *Eadberti* dono dedit
794	*Cuthredo*, Tributario ſuo, ann. 8.
805	*Baldredus*, ann. 18. Ultimus hic *Cantii* Rex, ab *Egberto* Rege exauctoratus.
838	*Athelſtanus* R. *Ethelwolfi* filius illegitimus, à Patre creatus *Cantii*, *Eſſexiæ* & *Surriæ* Rex. Moriebatur ſine prole; Regno ejus ad *Ethelwolfum* relabente.

Anno Dom	REGES SAXONUM MERIDIONALIUM.
491	*Ælla* regnavit annos 24.
515	*Ciſſa* quot annos regnavit non innoteſcit. ſucceſſio regum hujus Proviciæ mirum in modum dehiſcit.
618	*Ethelwalchium* ſeu *Athelwaldum* in prælio occidit *Ceadwalla*, qui regnum ejus proprio adjunxit, uſque dum à *Bertuno* & *Autuno* duobus R. *Ethelwalchii* Ducibus expulſus eſt: hi Regnum inter ſe diviſerunt, quibus ſucceſſerunt multi reges, quorum omnium nomina nobis non innoteſcunt, excepto
725	*Aldwino*. Hunc occidit *Ina* Rex *Saxonum Occidentalium*, illiuſque Regnum proprio adjunxit.

Anno Dom.	REGES SAXONUM OCCIDENTALIUM.
519	*Cerdicus* regnavit ann. 15.
534	*Cynricus*, filius ejus, 26 ann.
560	*Ceawlinus*, filius ejus, 31 ann.
591	*Ceolricus*, affinis ejus, 5 ann.
597	*Ceolwulfus*, 14 ann.
611	*Cynegilſus* &
613	*Cwichelmus*, filius ejus, regnarunt 32 ann.
643	*Kenewalcus*, filius ejus.
672	*Sexburgia*, Regina *Kenewalchi*.
674	*Æſkwinus*, *Kenewalchi* Conſobrinus, ann. 2.
676	*Centwinus*, *Cynegilſi* filius, ann. 9.
685	*Ceadwalla*, an. 3 & dim.
688	*Ina*, Conſobrinus ejus, 39 ann.
728	*Æthelheardus*, affinis ejus, ann. 14. & dim.
741	*Cuthredus*, conſobrinus ejus.
754	*Sigebertus*, conſobrinus ejus, ann. 13.
755	*Cynewulfus*, 29 ann.
784	*Brihtricus*, conſobrinus ejus, 18 ann.
802	*Egbertus*, affinitate aliqua *Brihtrico* conjunctus.

Anno Dom.	REGES SAXONUM ORIENTALIUM.
527	*Erkenwinus* ſeu *Eſcwinus*.
...	*Sigebertus*.
535	*Swithelmus*.
587	*Sledda*, ann. 9.
596	*Seabertus*, ann. 47.
617	*Sexredus*, *Sewardus* & *Sigebertus*, tres fratres, an. 6.
623	*Sigebertus* Parvus, dictorum conſobrinus, an. 25.
648	*Sigebertus* Bonus.
661	*Swithelmus*, ejus frater, ann. 2.
663	*Sigherus* & *Sebba*, conſobrini; horum prior non niſi ad parvum tempus regnabat; poſterior ann. 30.
693	*Sigehardus* & *Swenfredus*, ann. 7.
700	*Offa*. ann. 9.
709	*Selredus*, illius conſobrinus, ann. 37 & dim.
746	*Swithredus*.

Poſt hujus obitum (ut tradit *Florentius*) pauci fuerunt *Saxonum Orientalium* Reges; eodem enim anno, quo *Saxones Auſtrales* & *Cantii Incolæ* R. *Egberto* ſe ſubdiderunt, *Saxones* etiam *Orientales* ſeſe pariter ſubmittebant.

NORTHUMBRIÆ REGES, in Provinciis.

Anno Dom.	[BERNICIA.]	Anno Dom.	[DEIRA.]
547	*Ida*, *Eoppæ* Filius, regnavit 12 ann. utroque regno eidem ſubjecto.		
559	*Adda* ſeu *Odda*, Filius ejus, 5 ann.	559	*Ælla*, *Yffi* Filius, 30 fere ann.
564	*Clappa* 7 ann.		
571	*Theodwulfus*, 1 an.		
572	*Freothwulfus*, 7 an.		
579	*Theodoricus*, 7 ann.		
588	*Æthelricus* 2 ann.		
	Hi duo ultimi, erant *Idæ* Filii, & in hac provincia regnaverunt, *Ællâ* in *Deira* regnante.	589	*Edwinus*, dicti filius, brevi expulſus ab *Æthelfrido Berniciæ* Rege, qui, utroque Regno ſibi ſubjecto, regnavit 14 ann. donec *Edwinus* reſtauratus erat.
	Æthelricus utriuſque Regni adeptus eſt Imperium, moriente *Ællâ*, & regnavit 5. ann.		

Anno Dom.	
593	*Æthelfridus* regnavit 24 ann. utroque ſibi ſoli regno ſubjugato
617	*Edwinus*, etiam *Ællæ* fil. 17 ann. utroque ſibi quoque regno ſubjecto: Edwino occiſo, ſuum imperium in duo abiit; etenim tunc temporis in

Anno Dom.	[DEIRA]	Anno Dom.	[BERNICIA.
634	*Oſricus*, *Alfredi* filius, regnavit, 1 an.	634	*Eanfredus Ethelfridi* non ita pridem Regis filius etiam an. . . .

His

Anno Dom. His vero in eodem an. occiſis.

634 *Oſwaldus Eanfridi* frater regnavit 9 ann. in utraque provincia, quo etiam occiſo

642 *Oſwieus Oſwaldi* frater 9 ann. in *Bernicia* regnavit.

A. D. 644 *Oſwinus*, *Oſrici* filius, in *Deira*, regnavit donec ſeptenni regno finito, occiſus erat ab

651 *Oſwieo*, noviſſime dicto, qui ambo regna tunc iniit, quæ ab illo tempore unita manſerunt. Regnavit 28 ann.

670 *Egfridus* ſeu *Egfertus*, Oſwiei Fil. 15 ann.
685 *Alfredus*, frater ejus, 20 ann.
705 *Oſredus*, *Alfridi* Fil. 11 ann.
716 *Kenredus*, *Cuthelmi* Fil. 2 ann.
718 *Oſricus*, *Kenredi* Frater, 11 ann.
789 *Ceolwulfus*, *Kenredi* Germanus, 8 ann.
737 *Eadbertus*, 21 ann.
758 *Oſulfus*, Fil. ejus. 1 annum.
759 *Ethelwaldus*, cognomine *Mollus*, 6 *ann.*
765 *Alhredus Idæ* pronepos, 16 ann.
774 *Ethelredus* ſeu *Ethelbertus*, *Molli* Fil. 4 ann.
778 *Alfwoldus* 11 ann.
789 *Oſredus* Nepos ejus, *Alredi* Fil. 1 annum.
790 *Ethelredus* ſeu *Ethelbertus* reſtauratus, 4 ann.
795 *Osbaldus* 27 dies, deinde exauctoratus.
795 *Eardulfus* 10 ann.
Eardulfus è regno pulſus An. Dom. 806. Huic ſucceſſit
806 *Ælfwoldus*, Qui regnavit 2 ann.
808 *Eanredus*, *Eardulfi* Fil. 32 ann.
840 *Ethelredus*, Fil. ejus, 9 ann.
849 *Osbertxs*, 13 ann. è ſolio deturbatus ab
862 *Ælla* Uſurpatore. Ambo hi reges à *Danis* occiſi, qui præfecerunt
866 *Egbertum* Regem, ab iiſdem non multo poſt expulſum; deinde ſubrogarunt
Ricſigum Danum qui regnavit 10 ann. deinde
872 *Egbertus* alter in Regem ab iiſdem electus eſt, quo moriente, *Dani* & *Northumbri* ſine rege vixerunt donec
883 *Guthredus*, Verna egenus in Regem electus erat. *Brigantes* huic ſubjecti ſunt, 11 ann. deinde
194 *Alfredus* Rex partem iſtius Regni occupavit, *Oſberto Dano* in locis magis Borealibus regnante, qui regno ſuo tandem expulſus erat.
902 *Ricſigus*, alter è *Danis* Rex, cui occiſo ſucceſſerunt
903 *Reginaldus* & *Nielus*, ambo *Dani*, qui ſimul regnarunt, totum imperium poſt Alfredi obitum occupantes: at *Nielo* occiſo
914 *Sihtricus* frater, Nieli Vice fungebatur.
919 *Ingualdus* alter è *Danis* Rex circa hoc tempus regnavit, ſicut etiam
926 *Guthferdus*, *Sihtrici* Filius. ab *Athelſtano* rege hic expulſus eſt. poſt illum *Anlafus Norvegiæ* Rex hoc regnum in tempus occupavit, ſed à Northumbris è ſolio turbatus.
Anlafus, ſecundus Sihtricus Fil. in Regem electus eſt, ab *Edmundo* Rege expulſus: in duos
944 vero annos reſtauratus eſt; & denuo ab *Ed-*
945 *redo* Rege exauctoratus. *Northumbri* tamen
947 *Ericum* è *Danorum* ſtirpe in Regem eligebant.
948 idem à *Northumbris* abdicatus, qui *Edredo* Regi rurſus præſtant fidem. is hac adductus ratione hoc proprio adjecit regno.
952 *Northumbriæ* Regibus abhinc exſpirantibus, jam uſque ab illo tempore regnabant Comites,
953 *Oſwulfo* Comite ab *Edredo* Rege primùm præfecto. at vero *Edgarus* Rex in duos Comitatus regnum dividi voluit.

Anno Dom.

REGES ANGLORUM ORIETALIUM.

. . . *Uffa* regnavit, quamdiu vero incertum eſt.
578 *Titylus* ſeu *Tytila* Fil. ejus, regnavit, quamdiu vero incertum etiam eſt.
593 *Redwaldus* Filius ejus.
599 *Eorpwaldus* ſeu *Earpenwaldus.*
636 *Sigebertus* Magnus.
638 *Egricus*, Germanus ejus.
643 *Anna*, *Redwaldi* Nepos.
654 *Ethelherus*, Frater ejus.
656 *Æthelwaldus*, Germanus ejus.
664 *Aldwulfus*, *Ethelheri* filius.
683 *Ælfwoldus*, Frater ejus.
690 *Beorne*, ex altera dom ooriundus.
NB. quod ſub Anno 749. *Sim. Dunelmenſis*, & Chronicon de *Mailroſs*, *Hunbeanum* & *Albertum Ælfwoldo* Succeſſiſſe referunt, & regnum diviſiſſe. Sed quum *Matth. Weſtmonaſt.* Illos *Beornam* & *Athelbertum* nominari voluit, hunc *Hunbeanum* non alium arbitror quam *Beornem* nuper dictum, nec *Athelbertum* alium quam
749 *Ethelredum*, *Æthelwaldi* Filium; Qui poſt *Beornæ* obitum ſolus regnavit: quo temporis ſpatio licet, haud ſatis conſtat.
Æthelbertus, *Ethelredi* Filius, ab *Offa* Rege in-
793 terfectus, qui regnum *ejus occupavit.* Poſt quem quamplurimi ſucceſſerunt *Reguli*, durante 61 annorum ſpatio, uſque ad
859 Sanctum *Edmundum* qui regnavit 11 annos, à
870 Danis tandem martyrio coronatus. Obtinuit interregnum uſque dum
878 *Guthrumus* Danus, *Alfredi* Regis permiſſu, coronaretur. regnavit 12 ann.
890 *Eoricus* Danus, *Guthrumi* Dicti ope, ſucceſſit: Quo moriente, Rex *Edvardus* ſenior, Danis ſubditis, hoc proprio adjecit Regno.

Anno Dom.

REGES MERCIÆ.

585 *Crida* ſeu *Creoda*, quamdiu regnavit is, parum conſtat.
. . . *Wippa* ſive *Yybba*, dicti filius, quamdiu regnavit incertum eſt.
Ceorlii ibidem regnantis tempus incertum.
627 *Penda*, regali proſapia oriundus, an. 30 regnavit.
655 *Peada*, *Pendæ* filius, regnum per 1 an. adminiſtravit, cui ſucceſſit
656 *Oswius*, *Northumbriæ* rex. per 3 ann. regnum occupavit. Cui expulſo
659 *Wulferus*, *Pendæ* fil. in regnum fraternū ſuccedit.
675 *Ethelredus*, frater *Wulferi*, 39 ann. regnavit.
704 *Kenredus*, *Ethelredi* conſobrinus, 5 ann.
709 *Ceolredus*, *Ethelredi* filius, 9 ann.
719 *Ethelbaldus*, *Superbus* cognominatus, Ceolredi neceſſarius, 36 ann.
755 *Beornredus*, regnum vi vel dolo occupatum per ſemeſtre ſpatium tenuit.
756 *Offa*, *Ethelbaldi* nepos, 40 ann. regnavit.
796 *Egfertus*, *Offæ* filius, vix per ſemeſtre ſpatium regnavit.
796 *Kenwulfus* Regali proſapiæ quodammodo affinis, 24 ann.
819 *Kenelmus*, *Cenwulfi* filius, adhuc infans, ab amita *Quendrida* è vita ſublatus eſt. eique ſucceſſit
820 *Ceolwulfus* patruus, qui 1 an. regnavit.
821 *Beornwulfus*, 3 ann.
824 *Ludicanus*, an. unum, & 6 menſes.
825 *Wiglafius*, 14 ann.
839 *Bertwulfus*, 13 ann.
Hi 4 ultimi *Saxonum* Occidentalium Regibus vectigal ſolvebant, ſicut &
852 *Burhedus*, qui 22 ann. regnavit. quem *Dani* regno exuerunt; dederuntque
874 *Ceolwulfo*; ab quo brevi poſt *Dani* regnum iterum abſtulerunt. quos expulit *Edwardus Senior*, regnumque *Ethelredo* (ſub titulo Comitis) gubernandum reliquit, qui *Ethelfledam Edwardi* ſororem matrimonio duxit; quæ defuncti mariti regnum adminiſtravit. cujus poſt
920 mortem *Edvardus* hoc regnum vi occupans ſuo adjecit.
956 *Edgarus*, Regis *Edwi* frater, rex *Merciæ* & *Northumbriæ* cooptatus. ibidem ante fratris obitum ann. 1 regnavit.

REGES

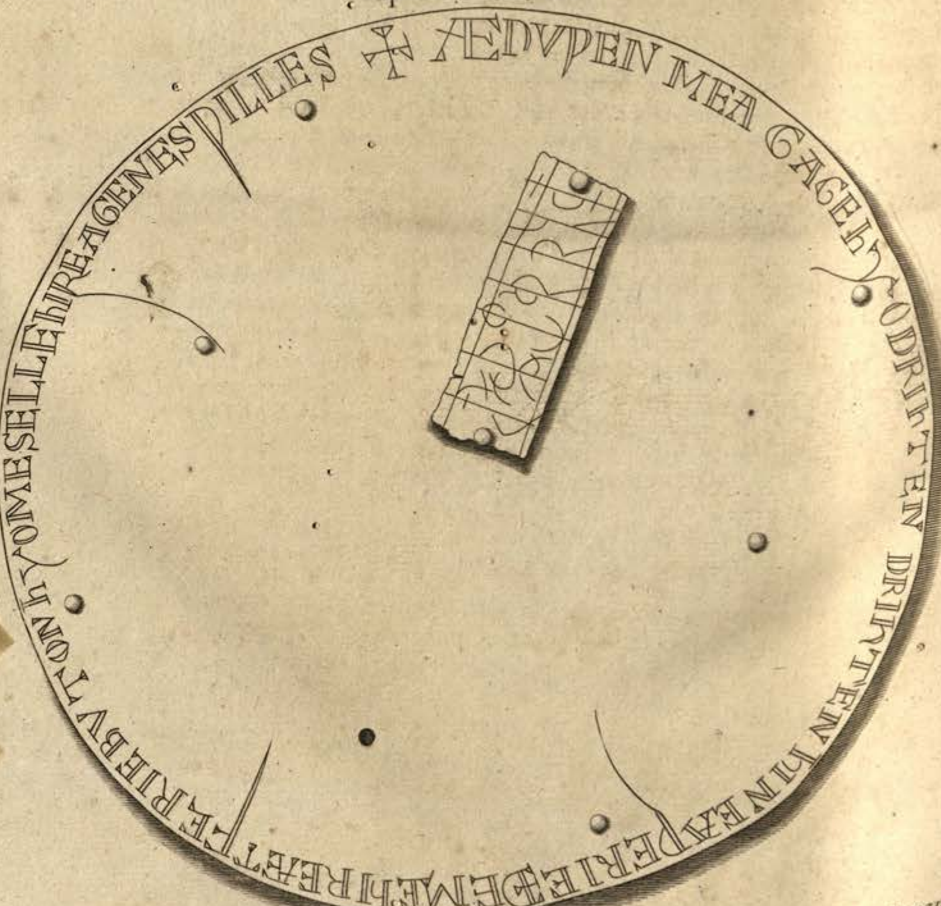
REGES ANGLIÆ.

Anno Dom	
802	*Ecgbertus* regnavit 36 ann.
837	*Ethelwolfus*, Filius ejus, 18 ann. & ſeſquian.
857	*Ethelbaldus*, Filius ejus, 2 ann. & ſeſquian.
860	*Ethelbertus*, frater ejus, 5 ann. & ſeſquian.
866	*Etheredus*, frater ejus, 5 ann.
871	*Alfredus*, frater ejus, 29 ann. & ſeſquian.
901	*Edvardus*, filius ejus, cognomine *Senior*, 24 ann.
925	*Athelſtanus*, filius ejus, 16 ann.
941	*Edmundus*, frater ejus, 5 ann.
946	*Edredus*, frater ejus, 9 ann.
955	*Edwius*, *Edmondi* filius, 2 ann.
957	*Edgarus*, frater ejus, 16 ann.
973	*Edwardus*, filius ejus, cognomento *Martyr*, 5 an.
978	*Ethelredus*, frater ejus, 38 ann.
1016	*Edmundus*, cognomento Iron-Side, 9 menſes.
1017	*Cnutus*, *Daniæ* Rex, 19 ann.
1036	*Haroldus*, filius ejus, 3 ann.
1039	*Hardecnutus*, frater ejus, 2 ann. & ſeſquian.
1042	*Edvardus Confeſſor*, 24 ann.
1066	*Haroldus*, comitis *Godwini* filius, 9 menſes.

Superficies Convexa.

Superficies Concava.

Ad finem numiſmatum Saxonicorum.

CLARISSIMO VIRO

ANDREÆ FOUNTAINE

EQUITI AURATO

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

DUM ſub prælo eſſet de Numiſmatibus Saxonicis & Dano-Saxonicis diſſertatio Tua, *vir doctiſſime*, ad me miſit Clypeum argenteum ejuſdem peripheriæ, quam in icone illius ex adverſo vides, Reverendus & pereruditus *Johan. Taylor* Eccleſiæ parochi. de *Harlow* in Com. *Eſſex.* Vicarius, & Eccleſiæ Cathedr. *Petroburgenſis* Canonicus. Repertus erat ante x annos à Colono quodam, qui illum forte cum terra vertebat, dum aratro proſcinderet agrum quendam qui juxta *Sutton* jacet, *Inſulæ*, quam vocant, *Elienſis* oppidum. In lamina plumbi, cum quinque magni ponderis & pretii aureis annulis, centum Nummis argenteis, *Wilhelmo Conqueſtore* regnante percuſſis, catinoque argenteo, cui nihil inſcriptum erat, ipſe qui in ora ſuperficiei concavæ inſcriptionem Dano-Saxonicam præ ſe ferebat, affabre erat coagmentatus. Hunc igitur, qui inter Antiquitates Saxonicas locum ſibi vendicare videbatur, ne in opere noſtro ſculptum collocare gravarer, monebant quidam φιλαρχαίοι, præſertim in litteris ad me datis vir præclarus *Johannes Covell* Collegio Chriſti apud *Cantabrigienſes* præfectus. Res etiam ipſa monebat, ut à quo conſumendo tempus omnium edax forte temperaſſet, id publici juris faciendo, poſteris & æternitati donarem. Quamobrem, cum de loco illi deſtinando mecum cogitarem, nullus alius antiquæ Literaturæ Septentrionalis duobus in libris magis idoneus viſus eſt, quam is, qui Numiſmata Tua continuò ſequeretur. tum quod à re nummaria non prorſus alienum cum foret, cum Tuis id connecti Te non moleſte laturum crederem; tum etiam maxime, quod in fine Numiſmatum à Te explicatorum locum opportunum nactus eſſe viderer, in quo gratum ac beneficiorum memorem animum in Te meum oblato hoc munuſculo declararem; qui cum magni laboris, majoris ſumptus, & maximi quidem ingenii ac doctrinæ libello Tuo opus meum ornare, ac amplificare voluiſti. Accipe igitur, pro ſumma humanitate Tua *Tabellam* hanc, quam perinde officii in Te mei, ac antiquorum temporum Monumentum in duabus faciebus exhibeo; quarum ambæ prototypum clypeum ad magicum uſum eſſe fabrefactum ſuadent. Id ut credam faciunt, Primo, *Gyri Runici* qui in ſuperficie convexa cernuntur, quamvis *Runarum* expertes. Secundo, *Runæ* ſive potius *Runarum* Jugationes, ut opinor, *Magicæ*, quas cœlatas in fragmento anſæ argenteæ illi clavis umbellatis fixæ (qua quis prehenſum tenebat Clypeum) ſuperficies Concava oſtendit. Tertio, ipſa Inſcriptio, quam Incantamenti genus eſſe conſtat; quo quiſquis Clypeum in prœlio portabat, à metu Mortis ſecurus factus, ſe invulnerabilem eſſe putabat. Sic autem à ſigno Crucis diſtinctis verbis Inſcriptio legenda eſt.

✠ ÆDVƿEN MEA GAGEHY O DRIHTEN DRIHTEN HINE A ƿÆRIE ÐE ME HIRE ÆT FERIE BVTON HYOM SELLE HIRE AGENES ƿILLES.

Ut vero magis & incantatoribus, iiſve qui ſe tales fingunt, ſuum arcani ſermonis genus ſemper eſt, quo in ſuperſtitioſorum animis fidem & reverentiam cre-

 ent:

ent: ſic iſta, quæ ſuppoſitis punctis notavi, ex Magico iſto & occulto verborum genere eſſe cenſeo, utpote quæ nihil, quod ſcio, ſignificant; aut ſi quid forte ſignificent, illorum ſenſum me prorſus latere fateor. Reliqua autem Inſcriptionis pars, ſic, ni fallor, Latinè interpretari fas eſt:

O DOMINE DOMINE! ILLVM SEMPER DEFENDE QVI ME SECVM CIRCVMGESTAVERIT; ILLI VOTA SVA CONCEDE.

Hæc precationis formula adeo conſecratos & quaſi munitos Clypeos, ἀπυροποιοὺς eſſe factos ignari credulique cujuſvis ordinis homines exiſtimabant. Adeo ut qui id genus ullum contra plagas quaſi Amuletum in prælio geſtaret, ſecurus à metu Vulnerum pugnabat.

Supra dixi Clypeum hic exhibitum in agro quodam *Inſulæ Elienſis* eſſe inventum. Quæ paluſtris Regio, eaque maxima, cum olim eſſet, loci ingenio freti Proceres quidam Angli contra Gulielmum Conqueſtorem arma illic movebant. Hinc vero ſimile eſſe puto illum cum Gaza quæ cum eo applumbata erat repertà, Magnatis alicujus fuiſſe peculium, qui cum aliis Normannici jugi impatientibus in paludoſa terra iſta Natura adeo munita à Normannis novis Dominis ſe ſuoſque cum armis tutari voluit. *Hæc, ad Te raptim, verbis tantum non* extemporalibus ſcripſi, *celeberrime Fountaini*. Quæ oratum candidum Lectorem velim uſque adeo ut accipiat, donec aut Tu, Tuuſve *Williſius* avo *Thoma* nepos digniſſimus, aut alius aliquis rei Antiquariæ ſcientia vobis par, rei tam ſpiſſa *Nocte* obvolutæ uberiorem Lucem acceſſat. Vale. Dabam pridie Kalend. *Octobris*. A. D. M.DCC.IV.

VOLUMINIS PRIMI

FINIS.

00081741

Digitized with financial assistance from

Observer Research Foundation

on 17 May, 2019